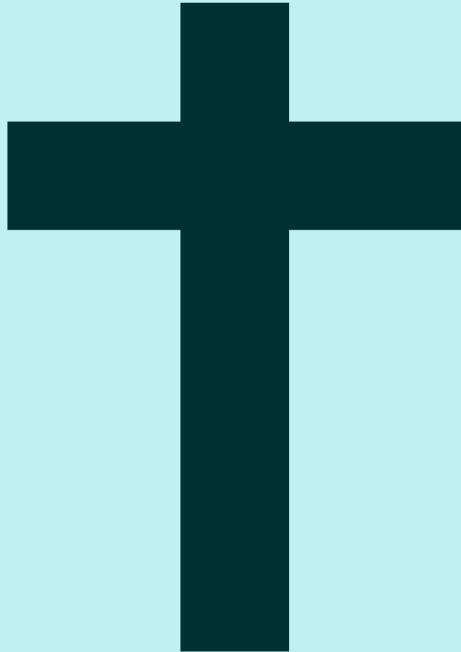

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA. This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

Contents

Daalεα	1
Bαα	51
Levii buib	92
Naokεα	120
Ikoyā	159
Yozuee	196
Dαaanaα	220
Lutu	244
1 Samueli	248
2 Samueli	278
1 Kíαα	306
2 Kíαα	336
1 Lada	365
2 Lada	397
Ezala	431
Nεεmii	441
Esitεε	456
Yobu	464
Souα	515
Yáasiα	652
Láasoode	695
Salomαα lε	707
Isaia	716
Zelemii	815
Wēnalε	899
Ezekieli	909
Danieli	964
Ozee	979
Yoeli	994
Amosi	1001
Abadia	1013
Yonasi	1015
Mise	1018
Nauū	1028
Abaku	1032
Sofoni	1037
Age	1042
Zakali	1044
Malaki	1055
Matiee	1058
Maaku	1096
Luku	1119
Zāa	1159
Zinaα yākεαα	1187
Lomadeα	1222
1 Kαlεnideα	1239
2 Kαlεnideα	1254
Galatiα	1264
Efεsedeα	1270
Filipideα	1276

Kolobside	1280
1 Tesalonide	1284
2 Tesalonide	1288
1 Timotee	1290
2 Timotee	1295
Titu	1299
Filemon	1301
Ebelu	1303
Zaaki	1316
1 Piie	1321
2 Piie	1326
1 Zaa	1329
2 Zaa	1334
3 Zaa	1335
Yuda	1336
Zia ya	1338

DAALEA

Mbizi lá s'íia

Yá p'ó kú láe bee guu

Bibeli lá s'íia t'ón Daalea. A luabe ní dúniao kea yá'òw'è, ì to wà d'ó lá Lua gb'ènaz'inao k'è, lá duuna ní taasio g'è dúnia guu, lá Lua ì yá'se ní gb'ènaz'inao. Bee gb'ea lápi bui p'ó w'í m'e Isailio b'ók'ii ò'òw'è.

L'ee 1-11. Kpelewa wá f'ò dúnia p'ó wá kú a guue bee gbá d'oi? Kpelewa gb'ènaz'ina dei? Dé a de a ù dúnia guui? B'óy'ái gb'ènaz'inao ìò ìí ní k'oi? V'áipi ese k'ua? Yágb'èaa bee'á wá gb'áde'ò yá'e ò Daalea lá l'ee 1-11 lé a b'ò'lek'ew'è: G'òe ní n'òe'ò kea (1-2), an k'èak'òwa ní Luao (3), Abeli ní Káinio (4), N'òee yá ní idaa dúniala yá'ò (6-9), Babeli kp'edidiak'òa (11).

L'ee 12-50 lé lá Lua gb'ènaz'ina suabaayá zekà'le yá'ow'è, lá à Isaili dezi káau'ò s'isi à ní sé a z'ò'blen'ò ù. Ablaha'ù t'ò'ò a luanaa'ikea ní a misiilea Luao yá'ie, ò aà yá'keapi lé gb'è'ò da z'éwa e ní a gb'á'ò (12.1-25.18). Bee gb'ea aà né Izaaki ní aà t'ò'una Yak'òbu p'ó w'í m'e ì Isailio ní a n'eg'òe gb'è'òn kuepla p'ó de Isaili bui kuepla'ò dezi káau'ò ù'ò yá (25.19-35.29). Yosefuá Yak'òbu né'ò do'e. Yak'òbu ní a né'ò ní a da'e'ò taa Egipi bù'suu yá musu, Yosefupi mé ní mide ù (37.1-50.26).

Daalea lá yá p'ó gb'è káau'e'ò k'è'ò b'ò'lek'èw'è, azaiasa yá p'ó Lua k'è'ò. Gia s'íia lápi Lua dúnia'kea b'ò'lek'èw'è. Bee lé Lua z'ò'ke ò'òw'è. Aàpi mé k'è. Lápi láak'ii Lua legb'è à mè á gi à'ò laaid'ò a gb'è'òw'ae. Za lápi daalea e a mid'eawa Lua mé mide ù. I to wà a d'ò, ì yá'kpalek'è'ò'ò à ní swá'gaga, ì a gb'è'ò da z'éwa à d'ò'ò'le, ì to an yá à'ò web'òa lá á yeiwa.

Wá ke kpelewa ni? Lua ye wà a náa'ike, w'í lé p'ó a gb'è'ò yá'si, w'í'ò z'ike a yá'dile'ò ní a ikoyá'òwa. Lápi Isailio f'elekaayá z'io d'au a s'iuw'è, k'è wá e d'ò lá an dezi káau'ò Lua náa'ik'è, w'í Lua náa'ike màa gbá s'ò.

Lua dúnia kea

¹ As'íniz'í Lua musu ní z'í'le'ò k'è.

² Gu da p'á'e, a k'ek'ea'ò, gusia mé da í'siaa, ò Lua Nis'ina lé yáak'pa í'pia.

³ ò Lua mè: Gu pu!* ò gu p'ù.

⁴ A è gupua'pi maa, ò à gupua k'è'aa ní gusia'ò.

⁵ A t'ò'kpà gupua'e f'āan'e, gusia s'ò gwāas'ina. Gu s'í, gu d'ò, a g'ò'ò s'é'ian we.

⁶ ò Lua mè: Báluma à'ò ku ì'ò zāng'uo, k'è à í'pi'ò k'è'k'òwa.

⁷ ò à báluma k'è màa, à í p'ó kú báluma z'ie k'è'k'òwa ní í p'ó kú a musu.†

⁸ ò à t'ò'kpà bálumapi'e luabe. Gu s'í, gu d'ò, a g'ò'ò plaaden we.

⁹ ò Lua mè: I p'ó kú z'í'le k'āaa gud'ò'ù, g'ug'ii b'ò. ò à k'è màa.

¹⁰ A t'ò'kpà g'ug'ii'pie t'ò'le, ò à t'ò'kpà í p'ó k'āaa'e í'sia. ò a è à k'è maa.

¹¹ ò Lua mè: Láo b'ò'le t'ò'le ní s'è w'ede'ò ní lí n'ede'ò, baade ní a buio. ò à k'è màa,

¹² láo b'ò'le t'ò'le ní s'è w'ede'ò ní lí n'ede'ò, baade ní a buio. ò Lua è à k'è maa.

¹³ Gu s'í, gu d'ò, a g'ò'ò àa'ò'den we.

¹⁴ ò Lua mè: P'ò'g'upuna'ò a'ò ku musu, a'ò f'āan'e k'è'k'òwa ní gwá'ò, a'ò dik'p'e'ò ní g'ò'ò'ò ní w'è'ò ò'ò'né.

¹⁵ A'ò de p'ò'g'upuna'ò ù musu, k'è a'ò dúnia pu. ò à k'è màa.

¹⁶ A p'ò'g'upuna z'ò'ò k'è m'èn pla, a p'ó p'ó gb'āa ì'ò kible f'āan'e, a p'ó p'ó bus'e ì'ò kible gwá. A saana'ò k'è ì'ò.

¹⁷ A ní p'e'p'e musu a'ò dúnia pu,

* 1:3 2Kln 4.6 † 1:7 2Pie 3.5

18 aao kible fãane ní gwãasinao, aao gupua kēkōwa ní gusiao. ɔ a è à kè maa.

19 Gu sɪ, gu dɔ, a gɔɔ sɪɔden we.

20 ɔ Lua mè: Pó wēnideɔ í pa yǒeyǒe, bāo ligua musu, aao vua bálumau.

21 ɔ à pó wēnide pó kú íu yǒeyǒe kè ní kpò gbènɛɔ píi baade ní a buio. A bāo kè píi lo baade ní a buio. ɔ a è à kè maa.

22 A báaadàngu à mè, aao ne'i, aaiɔ kó, kpɔɔ í ísia pa, bāo í kó tɔɔe.

23 Gu sɪ, gu dɔ, a gɔɔ sɔoden we.

24 ɔ Lua mè: Pó wēnideɔ aao ku tɔɔe, pɔtuɔɔ ní pótáa'onkuawao ní sɛanɔɔɔ baade ní a buio. ɔ à kè maa.

25 Lua sɛanɔɔɔ kè baade ní a buio. A pɔtuɔɔ kè baade ní a buio. A pótáa'onkuawao kè baade ní a buio. ɔ a è à kè maa.

26 ɔ Lua mè: Wà gbēnazinao ke wá taa ũ, aaiɔ dɛwáwa,‡ aaiɔ iko ví kpɔɔwa ní bāo ní pɔtuɔɔ ní sɛanɔɔɔ ní pótáa'onkuawao píi.

27 ɔ Lua gbēnazinao kè azia taa ũ. Aà zia taa ɔ à ní ké a ũ. A ní ké gɔe ní nɔeoe.§

28 A báaadàngu a òné: Aɔ ne'i, lo kó, í dúnia pa, lo gbāablewà. Aɔ iko ví kpɔɔwa ní bāo ní pó wēnide pó í taa'o tɔɔewao píi.

29 ɔ Lua mè: Ma pó wénade pó kú tɔɔewao kpàwá á pɔblea ũ píie ní lí nedeɔ píi.

30 Ma ble pó í bɔle tɔɔewa kpà pó wēnideɔwa píi an ble ũe, nòbɔɔ ní bāo ní pótáa'onkuawao píi. ɔ à kè maa.

31 Lua pó pó á kèò è píi, à kè maa wásawasa. Gu sɪ, gu dɔ, a gɔɔ sooloden we.

2

1 Maa Lua musu ní zíleo kè ní ní pɔɔ píi.

2 E a gɔɔ soplade zí aɔ ká, zí pó àle kɛpi làa. A gɔɔ sopladepi zí ɔ à kámabò ní zí pó á kèò.*

3 ɔ à báaadà gɔɔ sopladepiu a ðile a pó ũ, ké zíbeezi à kámabò ní zí pó á kèò píi yáí.†

Edeni lu

4 Musu ní zíleo kea yán ke: Gɔɔ pó Dii Lua zíle ní musuo kè,

5 bua pɔe í bɔle tɔɔewa yāao, baa sɛ, asa Dii Lua í to lou mào, mé gbēe ku à tɔɔe zíkɛo.

6 Sua mé í kpa dúniau, ɔ í m̀ɔɛpisi tɔɔewa píi.

7 Dii Lua gɔe ikàsa ní b̀sutio. Ké à ían wēnide pè aà níu, ɔ gɔɛpi gè gbé b́e ũ.‡

8 Dii Lua lu kèke gukpe oi gu pó wí me Edeni, ɔ à gɔe pó á kèpi dāu we.

9 Dii Lua tò lí bui píi b̀le tɔɔe. Lípiɔ kefeũ, mé an be blea na. Lí wēnide§ ku lupi guo, mé lí pó í d̄sa maa ní a vāio iné kú we lo.

10 Swa ku Edeni, lo m̀ɔɛpisi lupiwa. Bɔa we à gōnakè s̄iɔ.

11 A s̄eia tón Pisɔ, ɔme liaa Avila b̀sui píi. Vua ku b̀supiu,

12 mé vuapi kefeũ. Z̄go'ɔ kú we lo ní gbè beede pó wí me onisio.

13 Swapi gōna plaade tón Giɔ, a liaa Kusi b̀sui píi.

14 A gōna àaɔde tón Tigilisi, a d̀ò t̄a Asili b̀su gukpe oi. Swapi gōna s̄iɔde tón Uflata.

15 Dii Lua gɔɛpi ðile Edeni lupi guu, aà a zíkɛ, lo gwa.

16 ɔ à yād̄ilè à mè: Nyɔ f̄ɔ n̄ lupi lí píi be ble,

17 āma n̄su lí pó í d̄sa maa ní a vāio iné be bleo, asa tó ní blè, n gae.

18 Dii Lua mè: Ḡe kua ado maa. Má d̄nlede kèè aà gbēdo ũe.

19 ɔ à b̀su sè à nòbɔɔ kèò píi ní bāo píi, ɔ à m̀n̄n̄o ḡe k̄i, ké à e lá a tókpané. Tó pó gɔɛpi kpà pó wēnidepiɔne píi gè ní tó ũ.

20 Ḡɛpi tókpa pɔtuɔɔne píi ní bāo ní sɛanɔɔɔ píi, āma í d̄nlede e ní guu a gbēdo ũo.

21 ɔ Dii Lua tò ḡɛpi gè ní io. Ké àle i'o, ɔ à aà gb̄t̄ɛwa m̀endo b̀, ɔ à aà me t̄ata a gb̄u.

22 Ǿ à gǿepi gbàtǿewa pǒ á bǒpi líle nǒe ũ, ǿ à gǿaàno àà kíi.

23 Ǿ gǿepi mè:

Gbǿe bee sa,
 àà wá bǒ ma wá guue,
 mé àà me bǒ ma me guue.
 Wàli oè nǒe,
 ké wà àà bǒ gǿe guu yáí.

24 Ayāmeto gǿe ì go a de ní a daowa, ì na a nawa, ǿ aai gǿ lán sàwakula ní gbalaowa.*

25 Gǿe ní a nao ku puizi an pla nípii, kási wí lí ní kǔo.

3

Gbēnazina kēakōwa ní Luao

1 Mlǿ* mé kǿni ví de sǿanǒbǒ pǒ Dii Lua kǿola píi, ǿ à nǒe là à mè: Lua mè ásu lupi líe be bleoǿa?

2 Ǿ nǒe wè mlǿpiwa: Wá fǿ wà lupi libe ble,

3 áma lí pǒ kú lupi guo, Lua mè wásu wà a be bleo, wásu ǒkǎwà seo, ké wásu gao yáí.

4 Ǿ mlǿ òè: A ga seo!†

5 Lua dǿ tó á blè, á wé a ké, í gǿ láawa, ío maa ní vǎio dǿ.

6 Ké nǒe è lípi be kefǿǿ mé a blea aǒ na, a to gbǿ wé ké, ǿ à a be bǒ a blè.‡ A kpà a záwa, ǿ a blè sǿ.§

7 An pla nípii an wé kǿ, ǿ aa dǿ sa ké wa ku puizi. Ǿ aa goola lá nàmi aa nǎzi.

8 Ké gǿe ní a nao Dii Lua kíi mà, àle bebe luu oosiele, ǿ aa ùlǿè lupi láu.

9 Ǿ Dii Lua lezù gǿezi à mè: N kú má ní?

10 A wèwà à mè: Ké ma n kíi mà, ǿ vía ma kǔ, ké má kú puizi yáí, ǿ ma ulǿ.

11 Ǿ Dii Lua àà là à mè: Déme òne ní kú puiziei? Lí pǒ ma gine ò a be ble, ní blè yà?

12 A wèwà à mè: Nǒe pǒ ní kpàa àǒ kumanǒ mé lípi be kpàa, ǿ má blè.

13 Ǿ Dii Lua nǒe là à mè: Bóyáí ní kèi màai? A wèwà à mè: Mlǿ mé ma sāsā, ǿ má blè.*

14 Ǿ Dii Lua ò mlǿe:

Lá ní kè màa, níyǿ de láaipǒ ũ
 de potuoǒ ní sǿanǒbǒola píi,
 níyǿ tǎa'o n gbǿewaǿ,
 luutǿ io gǿ n léu e n wǿni léu.

15 Mpi ní nǒeo, má íida á zǎnguo,
 n bui ní àà buio zǎnguo.

Aà bui a n mi wí,†
 mé níyǿ àà gbatoe ke'la.

16 Ǿ a ò nǒe:

Má n nǒsia taasi kǎfine,
 níǒ ne'i ní wǎwǎo.‡

N zá ní alio kumaǿ,
 mé aǒ iko vímaǿ.

17 Ǿ a ò gǿe:

Lá n n na yǎmà,
 n lí pǒ ma gine ò a be ble blè,
 tǒǒle a gǿ láaipǒ ũ n yáí,§
 taasi guu ǿ níyǿli ble eu e n wǿni léu.

18 Bua pǒǒ ǿ níyǿli ble,

* 2:24 Mat 19.5, 1Kln 6.16, Efe 5.31 * 3:1 Zia 12.9, 20.2 † 3:4 Zǎa 8.44 ‡ 3:6 2Kln 11.3 § 3:6 Lom 5.12-21

* 3:13 2Kln 11.3, 1Tim 2.14 † 3:15 Lom 16.20, Zia 12.17 ‡ 3:16 1Tim 2.15 § 3:17 Lom 8.20

ali leɔ ní lá úadeɔ bɔlene.

¹⁹ Isimagakpaa guu ɔ́ n̄yɔ́li blebleu,*

e n̄ ea n̄ ḡɛ̀ò tíu,

asa wek̄li ma n̄ b̄ou.

Bùsutin n̄ ũ,

mé n̄yɔ́ ea ḡɔ́ bùsutipi ũe.†

²⁰ Adamu‡ tokpà a nae Eva,§ asa gbépii dazie.

²¹ Dii Lua báa ula kè Adamue ní a nao a d̄ané.

²² ɔ́ à mè: Gbēnazina maa ní v̄aio d̄ò sa, à ḡò l̄áwáwa. Wà giè aà lí wēnide be bo ble, ké asu àɔ ku ḡɔ́piio yáí.*

²³ ɔ́ Dii Lua aà yà à aà b̄ò Edeni lupi guu. ɔ́ Adamu gè t̄ɔ́le p̄ɔ́ Lua aà kèò z̄ikè.

²⁴ Ké Dii Lua aà yà, ɔ́ à malaika ḡàsiadeɔ k̄ale Edeni lupi gukpe oi, aà lí wēnide zé d̄óa ní f̄enda p̄ɔ́ lé lias̄aiz̄ɔ́, a wét̄e lé tekeo.

4

Kainu n̄ Abelio

¹ Adamu a na Eva d̄ò n̄ɔe ũ, ɔ́ à n̄ɔsí à Kainu* ì. ɔ́ à mè: Ma ḡɔe ì ní Dii gbāao.

² ɔ́ à aà d̄auna Abeli ì lo. Abeli kè s̄ad̄ana ũ mé Kainu kè s̄èwana ũ.

³ Ḡɔ́ewa Kainu m̄ò ní a buap̄ɔ́ à Dii gbà.

⁴ Abeli s̄ò à m̄ò ní a s̄āne s̄éia mekp̄aao. Abeli yá kà Diigu, ɔ́ à aà gba s̄i.†

⁵ Kainu s̄ò, aà yá ì ka Diigu, ɔ́ ì aà gba sio. ɔ́ Kainu p̄ɔ́ p̄a maamaa, aà oa òkp̄à.

⁶ ɔ́ Dii ò Kainue: B̄óyá ì n̄ p̄ɔ́ f̄èii? Ak̄ea n̄ oa òkp̄àì?

⁷ Tó n̄ ze ní ȳamao, n̄ oa āo weeao lé? Tó ní ze ní ȳamao s̄ò, duuna naalene n̄ kpele. N̄ ní lé aà de, sema n̄ z̄iblewà.

⁸ ɔ́ Kainu ò a d̄auna Abeli: Wà gé s̄eu. Ké aa kà we, ɔ́ à f̄èle ní a d̄aunao à aà d̄è.‡

⁹ Dii Kainu là à mè: Má n̄ d̄auna Abeli kuui? A w̄èwà à mè: Má d̄ò. Ma d̄auna d̄òanan ma ũa?

¹⁰ ɔ́ Dii mè: B̄ó ní k̄èi? N̄ d̄auna au lé lezumazi za t̄ɔ́le mà zeano.§

¹¹ Tiasa n̄yɔ́ ḡɔ́ l̄áaip̄ɔ́ ũe, ní z̄ākū ní t̄ɔ́le p̄ɔ́ n̄ d̄auna au m̄i n̄ ɔ́zió.

¹² Tó n̄ s̄èwà, t̄ɔ́le a k̄áfiaken̄eo. Nȳɔ́ s̄òk̄iikpakpa n̄yɔ́ liaaliaa d̄únia guue.

¹³ ɔ́ Kainu ò Dii: Iadamae bee gbāa demala, má f̄ò.

¹⁴ N̄le ma ya t̄ɔ́leu la gb̄ae sa. Máo k̄ēamae sa. Máo s̄òk̄iikpakpae, m̄io liaaliaa d̄únia guu, gb̄é p̄ɔ́ kp̄aaũmano ì ma de.

¹⁵ ɔ́ Dii òè: M̄aa no! Tó gb̄é n̄ de, wa n̄ p̄ɔ́ t̄ɔ́sine ḡēn s̄oplae. ɔ́ Dii w̄ès̄ae k̄è Kainuwa, ké gb̄é p̄ɔ́ kp̄aaũano su aà deo yáí.

¹⁶ ɔ́ Kainu d̄azeu à k̄è Diiwa. A gè z̄òle N̄odi bùsuu Edeni gukpe oi.

¹⁷ Kainu w̄ule ní a n̄ɔo, ɔ́ à n̄ɔsí à En̄oki ì. A gbea Kainu w̄éle k̄ale, ɔ́ à a népi tó kp̄àè.

¹⁸ En̄oki Iladi ì, Iladi Meuyae ì, Meuyae Metusae ì, Metusae Lemeki ì.

¹⁹ Lemeki n̄ɔsè m̄èn pla, ado t̄ón Ada, ado Zila.

²⁰ Ada Yabali ì. ɔ́me p̄ɔ́d̄ana p̄ɔ́ āāo ku zw̄àakp̄euo dezi k̄áau ũ.

²¹ Aà d̄auna t̄ón Yubali. ɔ́me m̄ɔ́n̄len̄o ní kulepen̄o dezi k̄áau ũ.

²² Zila s̄ò, ɔ́me Tubali Kainu ì. Sian aà ũ. I p̄ɔ́pii pí ní m̄osio ní m̄ogot̄eo. Aà d̄ae t̄ón Naama.

²³ Lemeki ò a naone:

Ada ní Zilao, à ma ȳama,

ma nao, à sw̄ákpa ma yáí.

Gb̄ee ma kē'ia, ɔ́ ma aà d̄è,

* 3:19 2Tes 3.12 † 3:19 Soū 90.3 ‡ 3:20 Bee mè gbēnazina. § 3:20 Bee mè wēni. * 3:22 Zia 22.14 * 4:1 Bee mè ma ne'í. † 4:4 Ebe 11.4 ‡ 4:8 Mat 23.35, 1Zaa 3.12, Yud 11 § 4:10 Ebe 12.24

èwaasopi ma læ, ò ma aà kàale.

²⁴ Wa Kainu pò tsiè gën soplae,
ma Lemeki ma pò sò,

gën bààskwi ní soplao.*

²⁵ Adamu wùle ní a nɔo lo, ò à negõe ì. A tɔkpàè Seti,† asa à mè Lua a gba né pàle Abeli pò Kainu aà dè gëe ùe.

²⁶ Seti sò à negõe ì, ò à tɔkpàè Enosi. Za zibeezi ò wà nà Dii sísiawa.

5

Adamu buio (1Lad 1.1-4)

¹ Adamu buio yán ke: Goo pò Lua gbēnazinao kè, à ní ké láawae.

² A gõe kè ní nɔeo, ò à báaadàngu. A tɔkpàné Gbēnazina.

³ Adamu wè basoolokwide (130) guu ò à ne'í láawa a taa ù, ò à tɔkpàè Seti.

⁴ Seti ia gbèa à kè wè òaa síiõ (800), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

⁵ Ké à kà wè òaa síiõ ní basoolokwio (930), ò à gà.

⁶ Seti wè basooode (105) guu ò à Enosi ì.

⁷ A gbèa à kè wè òaa síiõ ní soplao (807), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

⁸ Ké à kà wè òaa síiõ ní basookwi ní plao (912), ò à gà.

⁹ Enosi wè basiiõkwide (90) guu ò à Kena ì.

¹⁰ A gbèa à kè wè òaa síiõ ní gëoo (815), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

¹¹ Ké à kà wè òaa síiõ ní basooode (905), ò à gà.

¹² Kena wè bààskwide (70) guu ò à Maalalee ì.

¹³ A gbèa à kè wè òaa síiõ ní blao (840), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

¹⁴ Ké à kà wè òaa síiõ ní basookwio (910), ò à gà.

¹⁵ Maalalee wè bààsoode (65) guu ò à Yeledi ì.

¹⁶ A gbèa à kè wè òaa síiõ ní baakwio (830), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

¹⁷ Ké à kà wè òaa síiõ ní basoo soosaio (895), ò à gà.

¹⁸ Yeledi wè baswaaõ ní plaode (162) guu ò à Enoki ì.

¹⁹ A gbèa à kè wè òaa síiõ (800), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

²⁰ Ké à kà wè òaa síiõ ní baswaaõ ní plao (962), ò à gà.

²¹ Enoki wè bààsoode (65) guu ò à Metusela ì.

²² A gbèa à tè Luazi e wè òaa do ní basoo (300), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

²³ Ké à kà wè òaa do ní baswaaõsoo (365),

²⁴ à tè Luazi, ò wà kùawà, ké Lua aà sè* bòò dúniau yáí.

²⁵ Metusela wè òaa do kue'aaõsaide (187) guu ò à Lemeki ì.

²⁶ A gbèa à kè wè òaa síiõ, bao plasai mé kuo (782), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

²⁷ Ké à kà wè òaa síiõ ní baswaaõkwi dosaio (969), ò à gà.

²⁸ Lemeki kè wè òaa doe, bao plasai mé kuo (182), ò à negõe ì.

²⁹ A tɔkpàè Nòee† à mè: Gbèe bee mé a wá nòse níniwèe zì gbàa pò wále ke Dii lekèa tólee yáí yá musu.

³⁰ Nòee ia gbèa Lemeki kè wè òaa àaõ soosai (595), à né pàleo ì lo gõeo ní nɔeo.

³¹ Ké à kà wè òaa àaõ ní baswaaõkwi ní soplao (777), ò à gà.

³² Nòee wè òaa pla ní basooode (500) guu ò à Seũ ní Haũo ní Yafetio ì.

* 4:24 Mat 18.22 † 4:25 Bee mè gëe. * 5:24 Ebe 11.5, Yud 14 † 5:29 Bee mè nòseninia.

6

Gbēnazinao òkpaa

- 1 Ké gbēnazinao nà dasikūawa mé aale ligua, aale nenɔɛnao i,
 2 ɔ Lua néo* è gbēnazin nenɔɛpio kefeũ, ɔ aa ní sé ní pɔeãwa.
 3 ɔ Dii mè: Ma Nisina ao ku gbēnazinao guu gɔɔpiio, asa aa sàsã ní dàa yáie. Wè basoolo mé gǔné.
 4 Gbé gbàao ku dúnia guu gɔɔ bee ní gɔɔ bee gbɛao lɔ, gɔɔ pɔ Lua népio gbēnazin nenɔɛo dǔ nɔɛo ũ, mé aa néo ínno. An népio mé negǔna pɔ aa tɔbò za káauo ũ.
 5 Ké Dii è gbēnazinao yāvāikè zɔo dúniau, gɔɔpii yābēe làasoo ɔ aaĩo ke ado,†
 6 ɔ aà pɔ yà gbēnazina pɔ á kè tɔɔle yá musu. Aà nòse òkpà,
 7 ɔ à mè: Má gbēnazina pɔ má kè waa tɔɔlewaɛ, gbēnazinao ní nòbɔo ní pɔtaa'onkuawao ní bāo, asa ma pɔ yà an kea yá musue.
 8 ɔ Dii Nɔee wɛgwà.

Nɔee yá

- 9 Nɔee buio yán ke: Nɔeeá gbēmaae. Aà gɔɔ aàpi mé tàae vɔo, à tɛ Luazi.
 10 Nɔee negǔɔo ì gbɛɔn àaɔ, Sɛũ ní Haũo ní Yafetio.
 11 Gbépii òkpaa Luaɛ, vāikɛa ní gbāao dúnia pà.
 12 Ké Lua dúnia gwà, a è a òkpà, asa gbépii zé kolea sèɛ.
 13 ɔ Lua ò Nɔeeɛ: Má è gbépii kà kaalea, asa an yáí vāikɛa ní gbāao lì dúniaa. Má ní kaale sãnu ní dúniaoe.
 14 Gó'ilena ke ní lipɛɛɛo, ní ke ní a kɛɛao, ní kɔtaa lewà a guu ní a kɛɛo.
 15 Lá nýɔ gópi ken ke: A gbàa ào gàsísuu òaa do ní basooe, a yàasa gàsísuu blakwi, a lesí sɔ gàsísuu baakwi.
 16 Póku gópia, ní gupua to a lé zānguo ní góo gàsísuu do. Ní a lé bɔ a gbàtɛɛu, ní gópi kpaale leɛ àaɔ didiakɔa.
 17 Mapi sɔ má tó í da dúniaa, ké mà pɔ pɔ ían wɛnide kú ní guuo kaale píi. Pɔ pɔ kú dúnia guuo gaga píi.
 18 N beeo ma bàa ao kunnɔ, ní gɛ gópi guu ní n negǔɔo ní n nao ní n néo nao.
 19 Ní pɔ wɛnide píi se gɛínno mèn plapla, ké aa e wàɔ ku.
 20 Bã buio ní nòbɔ buio ní pɔtaa'onkuawa buio píi aa mo n kíi mèn plapla, ké aa e wàɔ ku.
 21 Ble pɔ wí ble píi séle kãaa á kùsũa ũ, ápio ní pópio.
 22 ɔ Nɔee kè màa, à yá pɔ Lua òe kè píi.‡

7

I daa dúniaa

- 1 ɔ Dii ò Nɔeeɛ: Gɛ gó guu ní n bɛdeɔ, asa má è níme ní maameɛ tiadeɔ guu.
 2 Nòo pɔ wí sa'òòo se gɛò da ní sao soplapla, ní nòo pɔ wíli sa'òòòo se mèn plapla da ní sao.
 3 Bã se gɛò lɔ da ní sao soplapla, ké an bui e aao ku dúniau gupiiu.
 4 Asa gɔɔ soplá gbɛa má tó lou ma tɔɔle e gɔɔ bla fãane ní gwãasinao, ké mà pɔ wɛnide pɔ má kèo waa tɔɔlewa píi.
 5 Nɔee yá pɔ Dii òe kè píi.
 6 Gɔɔ pɔ í dà dúniaa, Nɔee wè òaa àaɛɛ.
 7 A gɛ gó'ilena guu ní a néo ní a nao ní a néo nao, ké aa e bɔ ípi yáu.
 8 ɔ nòo pɔ wí sa'òòòo ní nòo pɔ wíli sa'òòòòo ní bão ní pɔtaa'onkuawao

* 6:2 Seti buio (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39, 1Pie 3.20 ‡ 6:22 Ebe 11.7

- 9 mò Nɔee kɛ́i gó guu mèn plapla da ní sao lá Lua òèwa.
 10 Gɔɔ sɔpla gbɛa í zɔɔpi dúnia lè.
 11 Nɔee wè òaa àaɔde, a mɔ plaade gɔɔ gɛo ní plaode zɛ́, ɔ ísi pɔ kú tɔɔle zíe nibɔnao pùna pɛ́i, mé loupɔɔ fɔ̀.
 12 Lou mà e gɔɔ bla fãane ní gwãasinao.
 13 Zibeezi Nɔee gè gó guu ní a néo Seú ní Haúo ní Yafetio ní a nao ní a néo nao gbɛɔn àaɔ,*
 14 ní sɛ̀anɔɔ pɛ́i ní buiwa ní pɔtuɔɔ pɛ́i ní buiwa ní pɔtaa'onkuawao pɛ́i ní buiwa ní pɔ vuaao pɛ́i ní buiwa, bão ní pɔ gãsiadeɔ pɛ́i.
 15 Pɔ pɔ í weɔ mò Nɔee kɛ́i gó guu bui ní buio mèn plapla.
 16 Pɔ wɛ̀nideɔ bui pɛ́i gè da ní sao lá Lua díleèwa. ɔ Dii gbatàríle.
 17 Lou mà e gɔɔ bla. Ké í lé káfi, ɔ à gó sè fɛ̀lèò tɔɔlea.
 18 I fɛ̀lè à káfi maamaa, à dà tɔɔlea, ɔ gópi da ía.
 19 I káfi à dà tɔɔlea nàai, à kù gbɛ̀sisi lɛ́sí pɔ kú dúniauɔla mío.
 20 I fɛ̀lè kù gbɛ̀sisi pɛ́i e gãsisuu gɛo.
 21 Pɔ wɛ̀nide pɔ í táa'o tɔɔlewaɔ gàga pɛ́i, bão ní pɔtuɔɔ ní sɛ̀anɔɔ ní pɔtaa'onkuawao ní gbɛ̀nazinao pɛ́i.
 22 Pɔ pɔ í we mé a ku sɛ̀siao gàga pɛ́i.
 23 Pɔ wɛ̀nide pɔ kú sɛ̀siao míde pɛ́i. Gbɛ̀nazinao ní nòbɔɔ ní pɔtaa'onkuawao ní bão míde dúnia guu. Nɔee mé b̀ò ado ní pɔ pɔ kuaàno gó guu.†
 24 ɔ í daa dúniaa màa e gɔɔ basoplakwi.

8

I goa dúniaa

- 1 Nɔee ní sɛ̀anɔɔ ní pɔtuɔ pɔ kuaàno gó guu pɛ́i yá d̀ò Luagu. Ké à íanapè tɔɔlewa, ɔ í ná baawa.
 2 Ísi pɔ kú tɔɔle zíe nibɔnao ní loupɔɔfɔ̀ao tàta, ɔ lou kè.
 3 Ipi lé ba busebuse, àle lao e gɔɔ basoplakwi.
 4 Mɔ sɔplade gɔɔ gɛo ní plaode zɛ́, gópi dí gbɛ̀sisi pɔ wɛ̀ me Alalatawa.
 5 Ipi lé lao e mɔ kwideu. Mɔ kwidepi gɔɔ sɛ́ia zɛ́ gbɛ̀sisi misonao b̀ò.
 6 Gɔɔ bla gbɛa Nɔee gó fenenti pɔ á b̀ò wè,
 7 ɔ à gbagbaa gbàe. Ale vua, ío gé le, ío su la, e í gè bà tɔɔlewa.
 8 A felena gbàe ío, ké à e d̀ò tó í lào tɔɔlewa.
 9 Ké felenapi í pékɛ́i eo, ɔ à èa sùwà gó guu, asa í daa dúniaa píie. Nɔee ɔ̀b̀ò a kù à gèò gó guu.
 10 A kámab̀ò e gɔɔ sɔpla, ɔ à èa felena gbàe ío.
 11 Felenapi èa sùwà oosi, à kùla kàso kpa a lézi. ɔ Nɔee d̀ò ké í lào tɔɔlewa.
 12 A kámab̀ò gɔɔ sɔpla ío, ɔ à èa felenapi gbàe, í èa sùwà ío.
 13 Nɔee wè òaa àaɔ ní m̀endoode, a mɔ sɛ́ia gɔɔ sɛ́ia zɛ́, í bà tɔɔlewa, ɔ à gópi musu gò. Ké à gugwà, a è í lào tɔɔlewa.
 14 A mɔ plaade gɔɔ baaso ní plaode zɛ́ tɔɔle giigàga.
 15 ɔ Lua yã'ò Nɔee à mè:
 16 B̀ò gó guu ní n nao ní n nɛgɔ̀e ní n néo nao.
 17 Pɔ wɛ̀nide pɔ kunnɔɔ b̀òle pɛ́i, bão ní nòbɔɔ ní pɔtaa'onkuawao pɛ́i, aa fãaa tɔɔle, aaio nɛ'í, aaio káfi dúnia guu.
 18 ɔ Nɔee b̀ò ní a néo ní a nao ní a néo nao.

* 7:13 2Píe 2.5 † 7:23 2Píe 3.6

19 Nòbɔɔ pfi ní pótáa'onkuawáɔ pfi ní bǎɔ pfi ní pɔ́ pɔ́ í tǎa'o tɔ́lɛwáɔ pfi, aa b̀lɛ gó guu bui ní buio.

20 Ǿ Nɔ́ee Dii gbagbakii b̀. A ǹbɔɔ ní bǎ pɔ́ wí sa'oòɔ kù, ɔ́ à sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ òòwà.

21 Ké Dii a gímà, à kèè na, ɔ́ à làasookè à mè: Má ɛa láaizi tɔ́lɛwa gbēnazina yáí bo, asa gbēnazina làasoo bo vǎi za aà èwaasogɔɔɛ. Má ɛa pɔ́ wēnideɔ kaale lá má kèwa bo.

22 E dúnia ge àɔ kuò pótɔ́a ní pɔ́kɛkɛaɔ, íana ní guwǎaɔ, buziɛ ní saeo, fáane ní gwǎasinao, a kee a midɛo.

9

Lua bàa kua ní Nɔ́eeo

1 Ǿ Lua báaadà Nɔ́eeugu ní aà néɔ, a òné: Aɔ ne'i àɔ kǎfi, í dúnia pa.*

2 Nòbɔɔ ní bǎɔ ní pótáa'onkuawáɔ ní kpɔɔ pfi aáɔ á vía ví. Ma ní naé á ɔ́zi.†

3 Pɔ́ pɔ́ í tǎa'oɔ pfi aáɔ de á pɔ́blea ũ.‡ Ma ní kpáwá píie, lá ma ble pɔ́ í bolɛ tɔ́lɛwáɔ kpáwá yáawa.§

4 Ama ásuli ǹɔɔ pɔ́ wi a kòlokpao soo, asa a au mé a wēni ũ.*

5 Má á au pɔ́ de á wēni ũ tɔ́siéɛ. Tó ǹɔɔ gbédè, ge tó gbé a gbédee dè, má aà au tɔ́siè. Má tɔ́si gbé pɔ́ a gbédee dèwa.†

6 Tó gbé gbédè, wǎli ade de, asa ma gbēnazina kè ma taa ũ.‡

7 Aɔ ne'i àɔ kǎfi, í li dúniaa, ío kó.

8 Lua yá'ò Nɔ́eeɛ ní aà néɔ bo à mè:

9 Ma bàa aɔ kúánɔ́ ní á buioɛ,

10 ní pɔ́ wēnide pɔ́ kúánɔ́ aa b̀ gó guuɔ pfi, bǎɔ ní pɔ́tuɔɔ ní s̀eánɔ́bɔɔ ní pɔ́ pɔ́ kú tɔ́lɛwáɔ pfi.

11 Ma bàa aɔ kúánɔ́ɛ. Má pɔ́ wēnideɔ midɛ pfi ní í daa dúniaaɔ bo. I a da dúniala à kaale bo.§

12 Ǿ Lua èa mè: Ma bàa aɔ kúánɔ́ ní pɔ́ wēnide pɔ́ kúánɔ́ e gɔɔpiiɛ. A seelan ke:

13 Má a nàali b̀ louwa ma bàa kua ní dúniao seela ũ.

14 Tó má tò lou sisi mé nàali b̀wà,

15 lá ma bàa kúánɔ́ ní pɔ́ wēnide bui píio, a yá ali dɔ́maguɛ. Má tó í z̀ɔ́kũ à pɔ́ wēnide kaale píi bo.

16 Tó ma nàali è louwa, ma bàa kua ní pɔ́ wēnide bui píio e gɔɔpii yá ali dɔ́maguɛ.

17 Ǿ Lua ò Nɔ́eeɛ: Ma bàa kua ní pɔ́ wēnide pɔ́ kú dúnia guu píio seelan we.

Nɔ́ee néɔ

18 Nɔ́ee né pɔ́ aa b̀lɛ gó guuɔ tón ke: Seũ, Haũ, Yafeti. Haũ mé Kanaa de'ia ũ.

19 Nɔ́ee néɔn we gbēɔn àaɔ. An buio mé kpále dúnia guu píi.

20 Nɔ́eeá s̀èwanaɛ, ɔ́ à v̀èebu kè.

21 Ké à v̀èemí à kà, ɔ́ aà pɔ́ɔ p̀liwà a kpéu.

22 Ké Kanaa de'ia Haũ ní mae puizi è, à b̀ ge ò Seũɛ ní Yafetio.

23 Ǿ Seũ ní Yafetio ulada sè wa kà ní gǎu ní pla, aa tǎa'ò ní kpɛo, an aɛ dɔ́a gupǎle oi ké aasu ní mae puizi eo yáí, aa gè ní mae puizi ùlèð.

24 Ké Nɔ́ee v̀èe wèewà à v̀ù, a mà lá a né gbɛzǎ kèɛ,

25 ɔ́ à mè:

Kanaa* a gó láaipɔ́ ũɛ,

ɔ́mɛ aɔ a gbéɔ zɔ́nkēsána ũ.

26 Ǿ à mè:

* 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7 ‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29 * 9:4 Zin 15.20 † 9:5 Bɔa 20.13 ‡ 9:6 Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9 * 9:25 Bee mè mìsiilena.

Wà Dii Sēŭ† Lua sáaukpa,
 Kanaa buiɔ aaw de Sēŭ buiɔ zɔɔ ũe.
 27 Lua káfiakε Yafetiε,‡
 Yafeti buiɔ bekpa ní Sēŭ buiɔ,
 Kanaa buiɔ aaw de Yafeti buiɔ zɔɔ ũe.
 28 I daa dúniaa gbεa Nɔee kè wè òaa do ní basoplakwio (350).
 29 A kè wè òaa siiɔ ní basoplakwioε (950), ɔ à gà.

10

Nɔee buiɔ *(1Lad 1.5-23)*

1 Nɔee negɔεo Sēŭ ní Haũo ní Yafetio ní ní negɔεe pɔ aa í í daa dúniaa gbεaw yán ke:
 2 Yafeti negɔεo tón ke: Gomεε, Magɔgu, Mεde, Gelesi, Tubali, Mεseki ní Tilasio.
 3 Gomεε negɔεo tón ke: Asenazi, Lifa, Tɔgaama.
 4 Gelesi negɔεo tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi, Lodani.
 5 Buipio mé ligua ísiagεεwa, aa kɔkpaalè bùsu ní bùsuo, bui ní buio daεdaε, baade ní a buiyáo.
 6 Haũ negɔεo tón ke: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa.
 7 Etiopi negɔεo tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama negɔεoɔn Seba ní Dedáo ũ.
 8 Niũlodiá Etiopi buiε lo. Ɔme dúnia negɔɔn tɔde séia ũ.
 9 A de Diiε toensa ũ. A yáí tò wí me: Lán Niũlodi de toensa ũ Diiεwa.
 10 Babiloni bùsu pɔ à kiblèwà káau mεεwiaɔn Babeli ní Elekio ní Akadio ní Kalenɔo.
 11 Bɔa we à gè Asili bùsuu, ɔ à Niniva kàle ní Leobotiio ní Kalao
 12 ní Lesē pɔ kú Niniva zānguo ní Kala pɔ de mεεwia zɔɔ ũo.
 13 Egipi buiɔn ke: Ludi buiɔ, Anaũ buiɔ, Leaba buiɔ, Nafetu buiɔ,
 14 Patusi buiɔ, Kasulu buiɔ, Keleti bui pɔ Filitεo bò ní guuɔ.
 15 Kanaa negɔεe séia Sidɔ buiɔn ke: Iti buiɔ,
 16 Yebusi buiɔ, Amɔle buiɔ, Giigasi buiɔ,
 17 Ivi buiɔ, Aaka buiɔ, Sini buiɔ,
 18 Aavadi buiɔ, Zemali buiɔ, Amata buiɔ. Kanaa buipio ligua gbεzāε,
 19 an bùsu zelɛn ke: Bɔa za Sidɔ gεa Gelaa pɔ kú Gaza sae e Sɔɔɔũ ní Gɔmɔɔo ní Ademaο ní Zeboiũ pɔ kú Lasa saεo.
 20 Haũ negɔεoɔn we bui ní buio, bùsu ní bùsuo daεdaε, baade ní a buiyáo.
 21 Yafeti dāuna Sēŭ buikè lo. Ɔme Ebelu buiɔ dezi káau ũ.
 22 Sēŭ negɔεo tón ke: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi, Alaũ.
 23 Alaũ negɔεo tón ke: Uzu, Hulu, Getεε, Mεseki.
 24 Aapasa mé Sela í, ɔ Sela Ebelu í.
 25 Ebelu negɔεo í pla. Ado tón Pεlegi,* asa aà gɔɔ ɔ wà kèkɔwa dúnia guu. Aà dāuna tón Yotā.
 26 Yotā negɔεo tón ke: Alemɔda, Selefi, Azemavε, Yela,
 27 Adolaũ, Uzali, Dikala,
 28 Obali, Abimaε, Seba,
 29 Ofii, Avila, Yobaba. Yotā negɔεoɔn we pii.
 30 Bɔa Mesa gεa Sefaa ní gbèsísi pɔ kú gukpε oio mé ní bùsu ũ.
 31 Sēŭ negɔεoɔn we pii bui ní buio, bùsu ní bùsuo daεdaε, baade ní a buiyáo.
 32 Nɔee negɔεo buiɔn we daεdaε bùsu ní bùsuo. An kíi dúnia bui pii bùu, aa ligua í daa dúniaa gbεa.

† 9:26 Bee mè tó. ‡ 9:27 Bee mè káfi. * 10:25 Bee mè kēaa.

11

Babeli kpɛdidiakɔa

- 1 Dúnia guu yãa píi bui m̀endoε, yá doũ wĩ o.
 2 Lá gbéɔ lé s̄k̄iikpakpa gukpe oi, ké aa kà Babiloni bùsu gusalalau, ɔ̄ aa z̄òle we.
 3 Aa òk̄ɔε: Wà ge wà bilikibɔ, wĩ kpasa maamaa. Biliki mé n̄ gbε ũ, k̄ɔtaa mé n̄ s̄ĩmaa ũ.
 4 ɔ̄ aa mè: Wà m̄εw̄ia káλε wà kpɛdidiakɔa bo, a misona z̄ɔ luabεwa. Wà wázia t̄ɔbɔ, ké wásu ḡɔ gbándodo dúnia guuo yáí.
 5 ɔ̄ Dii píla à m̄εwiapi gwà n̄ kpé lesĩ p̄ɔ gb̄enazinaɔ b̄òo.
 6 ɔ̄ à mè: Ampii an bui doũε, yá doũ aai o, ɔ̄ yá p̄ɔ aa b̄òn laa? Yá p̄ɔ aa a làasookè, tiasa aa k̄εε, p̄ɔε a kpáné a guu l̄o.
 7 Wà píla gé we wà n̄ yá yáalené, ké aasu k̄ɔ yãma l̄o.
 8 ɔ̄ Dii n̄ f̄aaa we gbándodo dúnia guu píi, ɔ̄ aa n̄ m̄εw̄ia káλε t̄ò.
 9 Ayãmeto wà t̄okpà w̄élep̄ie Babeli,* asa wek̄ii ɔ̄ Dii t̄ò dúnia bui píi yá b̄òu. Za wek̄ii à n̄ f̄aaa dúnia guu píi.

Sεũ n̄ Telao bui (1Lad 1.24-27)

- 10 Sεũ bui yán k̄ε: Sεũ w̄ε bas̄ode guu ɔ̄ à Aapasa í í daa dúniaa gbεa w̄ε pla.
 11 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa pla n̄ bas̄oo, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 12 Aapasa w̄ε bla s̄osaide guu ɔ̄ à Sela í.
 13 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa pla n̄ àāɔ, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 14 Sela w̄ε baakwide guu ɔ̄ à Ebelu í.
 15 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa pla n̄ àāɔ, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 16 Ebelu w̄ε baakwi n̄ síīode guu ɔ̄ à P̄εlegi í.
 17 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa pla n̄ baakwio, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 18 P̄εlegi w̄ε baakwide guu ɔ̄ à Leu í.
 19 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa do n̄ k̄εokwio, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 20 Leu w̄ε baakwi n̄ plaode guu ɔ̄ à Selugi í.
 21 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa do n̄ soplao, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 22 Selugi w̄ε baakwide guu ɔ̄ à Nak̄ɔ̄ í.
 23 A gbεa à k̄ε w̄ε òaa do, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 24 Nak̄ɔ̄ w̄ε baakwi dosaide guu ɔ̄ à Tela í.
 25 A gbεa à k̄ε w̄ε bas̄oolo m̀endosai, à né p̄áλε̄ í l̄o ḡɔε n̄ n̄εε.
 26 Tela w̄ε bàākwide guu ɔ̄ à Ablaū n̄ Nak̄ɔ̄ n̄ Halanao í.
 27 Tela bui yán k̄ε: Tela Ablaū n̄ Nak̄ɔ̄ n̄ Halanao í, ɔ̄ Halana Lotu í.
 28 Halana gà a mae Tela wáa Uluε, Babiloni bùsuu, gu p̄ɔ wà aà ïu.
 29 Ablaū n̄ Nak̄ɔ̄ n̄ s̄è. Ablaū na t̄ón Salai, Nak̄ɔ̄ na s̄̄n̄ Halana né Milika ũ. Halanapi mé Isika í l̄o.
 30 Salaiá f̄iε, i n̄ε'io.
 31 ɔ̄ Tela a né Ablaū n̄ a t̄õna Lotuo n̄ Ablaū na Salai s̄è b̄̀lēn̄ɔ̄ Ulu, Babiloni bùsuu, aale gé Kanaa bùsuu. Ké aa kà Halana, aa z̄òle we.
 32 Tela w̄ε òaa do n̄ s̄oode guu ɔ̄ à gà Halana.

12

Dii oa Ablaūε aà b̄ɔ a bùsuu

- 1 Dii ò Ablaūε: B̄ɔ n̄ bùsuu n̄ bui guu n̄ mae b̄ε, ní gé bùsu p̄ɔ má ɔ̄l̄n̄εu.*

* 11:9 Bee mè yãale. Zia 16.19, 17.5, 18.2 * 12:1 Zin 7.2-3, Ebe 11.8

² Má tó n bui dasikū.

Má báaadangu, mí n tɔbɔ,

n kíi ɔ wáli èfáai eu.

³ Má báaada gbé pɔ aa samaa'onɛɔgu,

mí gbé pɔ aa savái'onɛɔ ká.

Dúnia bui píi a èfáai e n sabai.†

⁴ ɔ Ablau dazeu lá Dii ɔewa. Lotu gèaàno. Aà wè basiiɔ sɔosaideu ɔ à bɔ Halana

⁵ n a na Salaiɔ n a vli né Lotuo n n àizɛɛ pɔ aa vli n gbé pɔ aa è Halana. Màa aa bɔ Halana aa dà Kanaa zéu.

Ké aa kà we,

⁶ aa pà bùsupia e aa kà Mɔle gbéneli kíi Sikéu. Kanaa ku bùsupiu gɔɔ bee.

⁷ ɔ Dii bɔ mɔ Ablauwa à mè: Má bùsue bee kpa n buiɔwae.‡ ɔ à Diipi gbagbakii kè we.

⁸ Ké à fɛle we, à mipè gbèsisi pɔ kú Beteli gukpɛɔwa, ɔ à bɔokpà we, Beteli ku be'ae oi, Ai ku gukpɛ oi. A Dii gbagbakii bɔ we lɔ, ɔ à aà sisi.

⁹ ɔ à dazeu lɔ, à mipè Negɛɛɛwa.

¹⁰ Ké imina kà bùsupiu, ɔ Ablau gè gɔɔplakei Egipi, asa iminapi kè zàiɛ.

¹¹ Ké à kà kái n Egipio, a ò a naɛ: Má dɔ nɔanan n ũ.

¹² Tó Egipio n e, aa mɛ ma nan n ũ, aa ma dɛɛ, aai n tó.

¹³ Oné ma dāen§ n ũ, ké wà e ma kú ɔplapla n yái. Lá ríyɔ ma misin we.

¹⁴ Ké aa kà Egipi, Egipio è nɔɛpi maa kè zài.

¹⁵ Ké Egipio kí Falaɔɔ Iwaɔ aà è, aa aà maabòè, ɔ wà aà sè gèò Falaɔɔɛ a be.

¹⁶ ɔ à Ablau yàaekè maamaa aà yái, à sãɔ kpàwà n zuɔ n zàa'inaɔ n zɔgɔɔɛ n zɔnɔɔɛ n yiongoɔ.

¹⁷ ɔ Dii gyá pāsɔ kà Falaɔɔgu n a bɛdeɔ Ablau napi yái.

¹⁸ ɔ Falaɔɔ Ablau sisi a òè: Bó yá n kèmmɛ màai? Bóyái ni oimɛɛ n naɛo ni?

¹⁹ Akea n mè n dāɛɛ, ɔ ma aà sè nɔ ũi? N nɔ ke! N n pɔ se tað.

²⁰ Falaɔɔ yá'ò a gbéɔne Ablau yá musu, ɔ aa gè zèè n a nao n a àizɛɛ píi.

13

Ablau kɛakɔwa n Lotuo

¹ ɔ Ablau bɔ Egipi à sù Negɛɛɛ n a nao n a àizɛɛ píi n Lotuo.

² Ablauá ɔdeɛ, a pɔtuɔɔ ví dasi n ánusuo n vuao.

³ Bɔa Negɛɛɛ à sɔkikpákpa e à gè kàð Beteli, gu pɔ à bɔokpàu káau Beteli zānguo n Aio,

⁴ gu pɔ à sa'okii bɔu yāa. ɔ à Dii sisi we.

⁵ Lotu lɔ be n Ablauo sãnu. A sãɔ n zuɔ n zwãakpɛɔ ví sɔ.

⁶ An pɔtuɔɔ dasi, gupi sɛ i mómá mپیو. A yái aa fɔ wàɔ ku sãnu lɔ.

⁷ ɔ lekpa gè Ablau pɔdānaɔ n Lotu pɔdānaɔ guu. Zibeezi sɔ Kanaa n Peliziɔ ku bùsupiu.

⁸ ɔ Ablau ò Lotuɛ: A maa lekpa aà kú wá zānguoɔ, ge ma pɔdānaɔ n n pɔdānaɔ zānguoɔ, asa wá dae doŭɛ.

⁹ Bùsu gwa da n aɛ píi. Wà kēaa. Tó n ge ɔzɛɛi, mí gé ɔplaa. Tó n ge ɔplaaie sɔ, mí gé ɔzɛɛi.

¹⁰ Ké Lotu gugwà, a è Yuudɛ guzule píi mɔsɛ ví maamae. E Dii àò gé Sɔɔɔɔ n Gɔmɔɔɔ kaalei, guzulepi de lán Dii luwa,* lán Egipi bùsuwa, e à gè pè Zoaawa.

¹¹ ɔ Lotu Yuudɛ guzule sè píi. Aa kèkɔwa, ɔ Lotu dazeu gukpɛ oi.

¹² Ablau gè Kanaa bùsuu, mé Lotu ku Yuudɛ guzule wéleɔ zānguo. A bɔokpà Sɔɔɔɔ saɛ.

¹³ Sɔɔɔɔdeɔ sɔ aa vāie, duunken saɔn n ũ Diie.

† 12:3 Zin 3.25, Gal 3.8 ‡ 12:7 Daa 13.15, 15.18, 17.8, Zin 7.5, Gal 3.16 § 12:13 Daa 20.2, 26.7 * 13:10 Daa 2.10

14 Lotu taa gbea Dii ò Ablauē: Gu pò ní zεu, wεε n̄ gugbāntoo ní γεomidokio ní gukpεo ní be'aeo gwa.

15 Tɔɔle pò ní èε pii, má n̄ gbaε, iɔ de mpi ní n̄ buiɔ pò ũ e gɔɔpii.

16 Má tó n̄ buiɔ dasikū lán bùsu'ufāawa. Tó gbēε a f̄s bùsu'ufāa nao, a f̄s n̄ buiɔ nao s̄ε.

17 Fεle bebebebe bùsupi guu, ní a gbāa ní a yāasao gwa, asa má n̄ gbaε.

18 Ablaū f̄εle gè bòokpà Mamale gbéneli pò kú Hebl̄s̄o k̄i, ̄s̄ à Dii gbagbak̄i bò we.

14

Ablaū Lotu suabaa

1 Ziewa Babiloni bùsu kí Amafeli ní Elasaa bùsu kí Aliokio ní Elaū bùsu kí Kedɔlaomεεo ní Goiū bùsu kí Tidaliɔ

2 aale zika ní Sɔɔɔ́ k̄i Belao ní Gɔmɔɔ́ k̄i Biisao ní Adema kí Sinabio ní Zeboiū kí Semεβεεo ní Bela pò w̄i me tia Zoaa k̄iao.

3 K̄ia gbēon ɔopio k̄o k̄āaa pii Sidiū guzulεu. Ɔme Isida Wiside ũ tia.

4 Aāiɔ falubɔ Kedɔlaomεεε à k̄a w̄ε kuεpla. A w̄ε kuε'aaɔde ̄s̄ aa ḡi b̄oiè.

5 A w̄ε ḡεo m̄endosaide ̄s̄ Kedɔlaomεεε ní k̄ia pò kuaànɔɔ m̄. Ɔ aa z̄iblè Lefaiɔwa Asalo Kaanaiū. Aa z̄iblè Zuziɔwa Haū. Aa z̄iblè Emiɔwa Save Kiliataiū.

6 Aa z̄iblè Oliɔwa an gbès̄is̄i pò w̄i me Seiwa e à ḡε p̄ε Elipalana guwaiwaiwa.

7 Ɔ aa èa sù Misipa nibɔnai, ̄s̄ w̄i me tia Kadesi. Aa z̄iblè Amaleki bùsuwa pii ní Amɔle bui pò kú Asas̄o Tamaaɔwa ɔ.

8 Ɔ Sɔɔɔ́ k̄ia ní Gɔmɔɔ́ k̄iao ní Adema k̄iao ní Zeboiū k̄iao ní Bela pò w̄i me tia Zoaa k̄iao f̄εle gè z̄ikair̄n̄o Sidiū guzulεu.

9 Aale zika ní Elaū bùsu k̄iao ní Goiū bùsu k̄iao ní Babiloni bùsu k̄iao ní Elasaa bùsu k̄iao. K̄ia gbēon s̄iɔpio lé zika ní k̄ia gbēon ɔɔɔ.

10 Sidiū guzule k̄ɔtaa ε v̄i dasi. Ké Sɔɔɔ́ k̄ia ní Gɔmɔɔ́ k̄iao lé bàale, ̄s̄ aa kwè a guu, ̄s̄ an gbé k̄iniɔ bàalè gè gus̄is̄ideu.

11 Z̄iblenao Sɔɔɔ́ ní Gɔmɔɔɔo àizeεo ní ní p̄obleao s̄εle pii aa tàò.

12 A m̄o lè Ablaū v̄i ní Lotu ku Sɔɔɔ́, ̄s̄ aa aà k̄ù wà tàò ní aà àizeεo ɔ.

13 Ɔ gbé pò pilimá gε ò Ebelu bui Ablauē Mamale gbéneli k̄i. Mamale ní a d̄aunaɔ Esikoli ní Anεεoá Amɔle buiɔne, an lé doū ní Ablaūo.

14 Ké Ablaū mà wà a daε k̄ù wà tàò, ̄s̄ à a be z̄iḡɔɔ s̄εle gbēon òaa do ní basoolo plasaio (318), à p̄εle k̄iapiozi, ̄s̄ à ní lé Dā.

15 Ɔ à a gbéɔ kpaalè, ̄s̄ aa s̄iŋgu gwāasina. Aa z̄iblémá aa p̄émá e Hoba, Damasi gugbāntoo oi.

16 A èa sù ní àizeεpio pii ní a v̄i ní Lotuo ní aà àizeεo. A sù ní n̄εo ní gbēp̄aleɔ ɔ.

17 Ké Ablaū z̄iblè Kedɔlaomεεewa ní k̄ia pò kuaànɔɔ, àle su, ̄s̄ Sɔɔɔ́ k̄i b̄ò d̄aaàle Save guzule pò w̄i me tia K̄ia Guzulεu.

18 Ɔ Salema kí Mekizede* m̄ò ní p̄εεo ní v̄εεo. Aap̄iá Lua Musude gbàgbanaε.

19 Ɔ à samaa'ò Ablauē à m̄è:

Lua Musude musu ní z̄īleo Kena báaada Ablaūgu.

20 Wà Lua Musude s̄aaukpa!

A n̄ ibεεo n̄ane n̄ ɔz̄i.

Ɔ Ablaū pò pò a èɔ kwide kpàwà pii.

21 Sɔɔɔ́ k̄ia ò Ablauē: Ma gbéɔ kpa, níɔ àizeεe k̄i a n̄ pò ũ.

22 Ɔ Ablaū òè: Má s̄i ní Dii Lua Musude musu ní z̄īleo Kenaɔ,

23 má n̄ p̄εe seɔ, baa kyale niba, ké n̄su o n̄ime ní tò ma ke ɔde ũo yái.

24 Má p̄εe seɔ, sema pò pò ma gbéɔ blè bàasio. Ama Anεε ní Esikolio ní Mamale pò aa gèmanɔɔ, to aa ní baa sé.

* 14:18 Soū 110.4, Ebe 7.1-10

15

Lua bàa kua rí Ablauō

- 1 Bee gbea Dii yá'ò Ablauē wépungu'ea guu à mè:
Ablau! Nsu to vía n kũo.
Mámε má n sèngbao ũ,
n asea aɔ zɔɔ maamaae.
- 2 ɔ Ablau mè: Dii Lua, bó rýɔ ma gbai? Má né vío. Damasi gbé̄ Eliezεε mé aɔ de ma be túbiblena ũ.
- 3 Lá ni ma gba néo, ma be zikenapi mé aɔ de ma túbiblena ũ.
- 4 ɔ Dii òè: Aàpi mé aɔ de n túbiblena ũo. Né pɔ a bɔ n pleu mé aɔ de n túbiblena ũ.
- 5 ɔ à bààno bàasi à mè: Musu gwa n saanao nao, tó rýɔ fí. Beewa ɔ n buio aao dasi.*
- 6 A Dii náaikè, ɔ Dii tò yá bààno na a náai pɔ a kè yáí.†
- 7 A òè lo: Mámεmaa Dii, mámε ma n bɔ Ulu, Babiloni búsuu, ké mà búsuε bee kpama yáí.
- 8 ɔ Ablau mè: Dii Lua, kpelewa máo dɔ ké aɔ de ma pɔ ũi?
- 9 A wèwà à mè: Zununu wè̄ aao sé rí blea wè̄ aao rí sása wè̄ aao rí felentēnao rí felenguuluo.
- 10 ɔ à pɔpio sè pii à rí paapaa à rí goaa, ɔ à rí kále à rí aedòòkɔwa, āma i bāo paapaa.
- 11 Ké yāamusuo mò pèpe nòɔpiowa, ɔ Ablau rí yá.
12 Ké íatē lé gē kpéu, izɔɔ dà Ablaua, ɔ gusia zɔɔ pɔ tò vía aà kù kuaala.
13 ɔ Dii òè: Nyɔ dɔ ké n buio aao de nibɔ ũ búsu pɔ de rí pɔ ũo guu, aaiɔ zɔble we, wiɔ íadamá e wè̄ àaa pla.‡
- 14 Ama má yákpaleke rí bui pɔ aale zɔblenéo, n buio aai bɔle rí àizεε zɔɔo.§
- 15 Mpi sɔ rýɔ aafiae e n ge n zikũò, ní gbasa ta n deziɔ kíi, wi n ví.
- 16 N sɔkpaεo mé aa εa su la, asa Amoleo duuna i pa yāao.
- 17 Ké íatē gē kpéu, gu si, ɔ Ablau è kina pɔ lé súelebo rí tévua* lé gē nò pɔ á pàapaapiɔ zāngu.
- 18 Zibeezì Dii mè a bàa aɔ kú rí Ablauō à mè: Má búsuε bee kpa n buiowaε za Egipi zé swai e swa zɔɔ pɔ wí me Uflatai,
19 búsu pɔ Kenio kuu rí Kenazio rí Kamonio
20 rí Itio rí Pelizio rí Lefaiɔ
21 rí Amoleo rí Kanaao rí Giigasio rí Yebusio.

16

Hagaa rí a né Isimaεlao

- 1 Ablau na Salai i ne'io. A zɔnoε ví Egipi gbé̄ ũ, wí me Hagaa.
- 2 ɔ Salai ò Ablauē: Lá Dii ma ke fii ũε, wúle rí ma zɔnoεo. Má gí néo ei aà sabaia? ɔ Ablau Salai yāmà.
- 3 Ablau wè̄ kwi kea Kanaa búsuu gbea ɔ Salai a zɔ Hagaa kpàwà no ũ.
- 4 Ablau wúleaano, ɔ à no sí. Ké a è á no sia, à dɔe a diiwa.
- 5 ɔ Salai ò Ablauē: Tāae pɔ wa kèmeε gò n yá ũε. Ma a zɔ kpàma. Ké a è á no sia, ɔ ìo dóεa. Mpi rí mapio, Dii mé a yágɔgɔwēε.
- 6 ɔ Ablau wèwà à mè: N zɔ ku n pɔ ũε. Keè lá rí yeiwa. Ké Salai íadàwà, ɔ à bàalèè.
- 7 Dii Malaika aà è nibona kíi gbáau, nibonapi ku Sulu zé saεε.
- 8 ɔ à aà là à mè: Salai zɔnoε Hagaa, n bɔ má ni? Nle gé má ni? ɔ a wèwà à mè: Mále bàale ma dii Salaiεε.
- 9 ɔ Dii Malaika òè: Ea ta n diipiwa, níɔ misiilèè.
- 10 Má n bui káfi

* 15:5 Lom 4.18, Ebe 11.12 † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23 ‡ 15:13 Bɔa 1.1-14, Zin 7.6 § 15:14 Bɔa 12.40-41, Zin 7.7 * 15:17 Bɔa 3.2, 13.21, 19.18

aaɔ dasi, wa fɔ́ n lɛ́ dɔ́.

¹¹ N nɔ́sia, nýɔ́ ne'i gɔ́e ũ,

ní tókpaè Isimaela,*

asa Dii n yāmà n taasikɛa guu.

¹² Aɔ de lán sèa zàa'ínawa,

a íbelesɛ ní gbépiio,

gbépii i íbelesɛaàno sɔ́.

Aɔ ku kɔ́ yáí ní a gbépiio gbèeoo.

¹³ Ǿ Hagaa mè: Lakíi ma wesí Lua pɔ́ í ma ele. Ǿ à tókpa Dii pɔ́ yá'òe Luapɔ́ima'e.

¹⁴ Ayámɛto wà tókpa lòɔpie Luabèpɔ́ima'elɔ́. A ku Kadɛsi ní Beledio zānguoe.

¹⁵ Hagaa negɔ́e í ní Ablauo, ɔ Ablau tókpaè Isimaela.†

¹⁶ Gɔɔ pɔ́ Hagaa Isimaela í, Ablau wè basiiɔsɔo ní m̀ndooe.

17

Lua tɔ́zɔ́yá dilea Ablauɛ

¹ Ké Ablau kà wè basɔo m̀ndosai, Dii b̀ m̀wà à mè: Mámɛmaa Lua Gbãapiide. Temazi, níɔ ku tàaesai.

² Ma bàakuanno aɔ gee, mí n bui káfiɛ maamaa.

³ Ablau wùle a gbɛɛu Lua ae, ɔ Lua òè:

⁴ Lá ma bàa kunnɔ, nýɔ́ gɔ́ bui dasiɔ dezi ũ.

⁵ Wáli onɛ Ablau lɔo, sema Ablahaũ,* asa má n ke buiɔ dezi ũe.†

⁶ Má tó n bui dasikũ, buiɔ ní kíaɔ bɔ n kíie.

⁷ Ma bàa aɔ kunnɔ ní n buiɔ e gɔɔpiiɛ.‡ Máɔ de n Lua ũ ní n buiɔ n kpɛ.

⁸ Má Kanaa bùsu pɔ́ ní kú a guu nibɔ ũ kpama píi ní n buiɔ n kpɛ, ké aɔo ví gɔɔpii, míɔ de ní Lua ũ.

⁹ Lua èa ò Ablahaũɛ: Mpi ní n buiɔ, àɔ ma bàakuaánɔ yá kũa e á buiwa.

¹⁰ Mpi ní n buiɔ, yá pɔ́ mále dileé àɔ kũan ke: Sema á gɔ́e pii lí tɔ́zɔ́.

¹¹ A tɔ́zɔ́ ma bàakuaánɔ seela ũ.§

¹² Sema n bui negɔ́e lí tɔ́zɔ́ an gɔɔ swaaɔde zí e an buiwa, né pɔ́ wà ní í n beo ní zɔ́ pɔ́ wa lù buipáleɔwao píi.

¹³ Wà aà í n ben nò, wa lù zɔ́ ũn nò, sema aà tɔ́zɔ́. Bee iɔ de ma bàakuaánɔ gɔɔpii seela ũ á mɛwa.

¹⁴ Sema àli gyafɔɔde bɔ á guu, asa gbé pɔ́ i tɔ́zɔ́o i ma bàakuaánɔ yádaoe.

¹⁵ Ǿ Lua èa ò Ablahaũɛ: Nsuli o n naɛ Salai lɔo, nìli oè sa Sala.*

¹⁶ Má báaadaaàgu, mí tó aà ne'i gɔ́e ũ, i gɔ́ buiɔ dazi ũ. Bùsu kíaɔ bɔ aà kíie.

¹⁷ Ǿ Ablahaũ wùle a gbɛɛu Lua ae, à yáalɔ a ò a nòse guu: Gbé pɔ́ kà wè basɔo a ne'ie? Lá Sala kà wè basiiɔkwi, a ne'ie?

¹⁸ Ǿ à èa ò Luaɛ: Sue! Nyɔ́ Isimaela gwa.

¹⁹ Lua mè: Sìana guu n na Sala a ne'i gɔ́e ũ, ní tókpaè Izaaki.† Ma bàa aɔ kuaánɔ ní aà buiɔ e gɔɔpiiɛ.

²⁰ Isimaela yá musu, ma n yāmà. Má báaadaaàgu, a ne'i, i káfi maamaa. A negɔ́e i gbèɔn kuɛpla, mé aa gɔ́ kíaɔ ũ, aà bui i dasikũ.

²¹ N beeo ma bàakuanno a gɔ́ Izaakiɛ. Zii maa'i ɔ Sala a aà i.

²² Ké Lua yá'ò Ablahaũɛ a làa, ɔ à gòàla à tà musu.

²³ Ǿ Ablahaũ a né Isimaela sè ní a be gɔ́e pɔ́ wà ní í a beo ní zɔ́ pɔ́ wà ní lúo píi, ɔ à tɔ́zɔ́né zíbeezi gɔ́o lá Lua òɛwa.

* 16:11 Bee mè Lua í yāma. † 16:15 Gal 4.22 * 17:5 Bee mè buidaside. † 17:5 Lom 4.17 ‡ 17:7 Luk 1.55

§ 17:11 Zin 7.8, Lom 4.11 * 17:15 Bee mè kía nenɔe. † 17:19 Bee mè yaalɔ.

- 24 Ablahaũ kà wè basɔ m̀endosai, ɔ̀ à gbàsa t̄s̄z̄ò,
 25 aà né Isimaɛla s̄o wè kuɛ'aā.
 26 Z̄i doū z̄i ɔ̀ Ablahaũ t̄s̄z̄ò ní a né Isimaɛlao
 27 ní a be ḡɔe p̄o wà ní í aà beɔ ní zo p̄o wà ní lú buip̄aleɔwao píi. Aa t̄s̄z̄ò ḡo doū z̄iɛ.

18

Malaikaɔ bo moa Ablahaũwa

- 1 Dii b̄o m̀o Ablahaũwa Mamale gb̄enliɔ k̄i. Ablahaũ z̄ɔlea a zwàakpe kpeɛɛe f̄aanɛ.
 2 Ké à wezù, à gb̄ɛɔn àāɔ è zea.* Ké à ní é màa, ɔ̀ à f̄ɛle a kpeɛɛe ní bao, à gè dàr̄ile à wùle a gb̄ɛɛu
 3 à m̀è: Dii, ma wegwa, r̄isu ḡɛ mapi n z̀oblennaao.
 4 Má m̄óé ní ío à gbá pípi, í kámabo lí gbáu la.
 5 Lá a bolé ní ma beo, má ge m̄óé ní bleo yoo à gbãa e, í gbasa dazeu. ɔ̀ aa m̀è: Too, ke lá ní òwa.
 6 ɔ̀ à gè Sala k̄i kpeú à m̀è: P̄ɛti d̄a zaa le àāɔ, p̄ɛke kpakpa.
 7 ɔ̀ à bàalè gè a zuo guu, à zunebolo maa kù a kpà a z̄ikenawa, ɔ̀ z̄ikenapi ge kèke kpakpa.
 8 ɔ̀ Ablahaũ víf̄ai ní ví'ipuo ní zu p̄o wa kèk̄epio sè gèò, a dilené. Goo p̄o aale p̄oble, a kú ní sae azia lí gbáu we.
 9 ɔ̀ aa aà là aa m̀è: N na Sala kú má ni? A m̀è: A ku kpeú we.
 10 ɔ̀ Dii m̀è: Má ea mo n k̄i zii maa'i, n na Sala i ne'i ḡɔe ũ.† Sala kú kpeɛɛe aà kpe, àle ma.
 11 Ablahaũ ní Salao aa zikù, Sala lé noeo p̄o ke bo. ɔ̀ Sala yáalò a ò a s̄o guu:
 12 Ma zikù, mé Baa‡ zikù bo. Má p̄ona yápi d̄o be?
 13 ɔ̀ Dii Ablahaũ là à m̀è: Ak̄ea Sala yáalbi? A m̀è a gbé p̄o a zikù á f̄o ne'i be?
 14 Yãe lío z̄i'ũm̄eɛo.§ Zii maa'i tó a ḡo kà, má m̄ó n k̄i, Sala i gbasa ne'i ḡɔe ũ.
 15 ɔ̀ Sala lelekpà à m̀è i yáalbo, asa vía aà k̄i. ɔ̀ Dii m̀è: E'e, n yáalò se.

Ablahaũ awakpaa Dii S̄oɔũ yá musu

- 16 Ké gb̄épio f̄ɛle, Ablahaũ gè z̄einé, ɔ̀ aa S̄oɔũ k̄i oi gwà.
 17 ɔ̀ Dii m̀è: Má yá p̄o má ye ke ule Ablahaũeɔ.
 18 Aà buio aao z̄o mé aao gbãa ví. Bui p̄o kú toleo píi aa èf̄ai e aà sabaie.
 19 Asa ma aà sè, ké aà o a néɔne ní a buio a kpe aao ma yá k̄i, aai yãmaa zede ke, mí yá p̄o ma a legb̄èè kèè.
 20 ɔ̀ Dii èa m̀è: Yá p̄o wàle o S̄oɔũ ní Ḡom̄oo musu dasikù, an duuna z̄o k̄i maamae.
 21 Má gé we sa mà gwa, tó yá p̄o aale ke v̄ai kà lá mále mawa. Tó aa de màa s̄o, mío d̄o.
 22 Ké an gb̄ɛɔn plaɔ dàzeu, aale gé S̄oɔũpi, ɔ̀ Dii ḡò ní Ablahaũo we.
 23 ɔ̀ Ablahaũ s̄oàzi à m̀è: Nȳo gb̄ɛmaao waa s̄anu ní gb̄ɛv̄ai yá?
 24 Tó gb̄ɛmaao ku w̄élepi guu gb̄ɛɔn blakwi, níȳo ní waa yá? Nȳo s̄uuuke ní w̄élepio gb̄ɛmao gb̄ɛɔn blakwipio yáio lé?
 25 S̄uuuke! Nsu ke màao, r̄isu gb̄ɛmaao dede s̄anu ní gb̄ɛv̄ai lá aa doūwaɛo. S̄uuuke! Nsu ke màao. N gbé p̄o ní de dúnia búu yákpalekena ũ, níȳo yáke a zéwao lé?
 26 ɔ̀ Dii m̀è: Tó ma gb̄ɛmaao è S̄oɔũ gb̄ɛɔn blakwi, má s̄uuuke ní w̄élepio an yáí.
 27 ɔ̀ Ablahaũ èa ò bo: Ma gbé p̄o má de bùsuti ní túfuo ũ, gáafaakem̄e mà ea yá'one, Dii.
 28 Tó gb̄ɛɔn s̄o k̄es̄a gb̄ɛɔn blakwipi guu, gb̄ɛɔn s̄opio yáí ɔ̀ níȳo w̄élepi kaaleia? ɔ̀ Dii m̀è: Tó ma gb̄ɛmaao è gb̄ɛɔn blas̄o, má w̄élepi kaaleo.
 29 ɔ̀ Ablahaũ ḡi lé yá'òè à m̀è: Tó gb̄ɛmaao kà bla s̄o be? ɔ̀ Dii m̀è: Má yãe keo gb̄ɛɔn blapio yáí.

* 18:2 Ebe 13.2 † 18:10 Lom 9.9 ‡ 18:12 1Pie 3.6 § 18:14 Luk 1.37

³⁰ ɔ à m̀è: Dii, n yá na! Nsu to n pɔ pao, má ye yá'o lɔ. Tó gbẽmaao kà baakwi sɔ be? A wèwà à m̀è: Tó ma gbẽmaao è gbẽon baakwi, má yáe keo.

³¹ ɔ à m̀è: Gáafaakemee lɔ Dii, mà yá'one. Tó gbẽmaao kà gbẽon bao sɔ be? A wèwà à m̀è: Má wélepi kaaleo gbẽon baopio yáí.

³² ɔ à m̀è: Dii, nsu to n pɔ pao, yáe bee bàasio má yá'o lɔo. Tó gbẽmaao kà kwi sɔ be? A wèwà à m̀è: Má wélepi kaaleo gbẽon kwipio yáí.

³³ Ké Dii yá'ò Ablahaũe a làa, à gèzɛa, ɔ Ablahaũ èa tà be.

19

Sɔɔɔũ ní Gɔmɔɔo kaalea

¹ Ké malaika gbẽon plapio kà Sɔɔɔũ oosi, Lotu zɔleá Sɔɔɔũ bíi bɔleu. Ké à ní é, à fɛle gè dàrɛle à kùlené, à wùle a gbɛeu

² à m̀è: Ma dii, á yá na! A mɔ ge pilai mapi á zòblena be, í zu'o, í i la, zia kɔɔ káaukaau í dazeu. Aa m̀è: Aawo, wá i gáaee.

³ Lotu nàemá maamaae, ɔ aa gbàsa gè aà be ua aa pila. A ní yàaekè maamaa, à kàa kènè, ɔ aa sò.

⁴ E aao wùle, Sɔɔɔũdeɔ lia Lotu kpéi. Wélepi gɔe kàaa we míomioe, èwaasoɔ ní gbẽzɔɔ píi.

⁵ Aa lezù Lotuzi aa m̀è: Gbé pɔ pila n be oosiao ku má ni? Bɔlewɛérɛnɔ wà ní dàakpa.*

⁶ Lotu b̀ò ní kíi kpele, à gbatà ní kpeo

⁷ à m̀è: Gbé, ásu yáwáikeo.

⁸ Má nenɔenaɔ ví gbẽon pla aa gɔe dɔo, má bɔleérɛnɔ. Lá á yei à keérɛnɔ,† áma ásu yáe ke gbé beeɔneɔ, asa aa pila ma bee.

⁹ Aa òè: Gowɛe we! ɔ aa m̀è lɔ: Gbépiá b̀omɔe, ɔ a ye ke wá yákpalekena úa? Wá yáwáikene deérɛla. ɔ aale nɔnɔaaaazi ní gbáao, aale m̀ó gba gbooi.

¹⁰ ɔ gbẽon plapio ɔ̀b̀ò Lotu kù aa gèd̀ kpéu, ɔ aa zetà.

¹¹ Aa tò gbé pɔ kú kpeleɔ v̀iakù néfɛnen gbẽzɔ píi,‡ ɔ aale zeweele e aa kpàsa.

¹² Gbẽon plapio ò Lotue: Dé ní ní ví la lɔi? Negɔeɔ, nenɔeɔ, an gɔkpamaɔ ní gbé pɔ de n gbé ù wéle guuo píi. Bɔleérɛnɔ,

¹³ asa wa mɔ gue bee kaaleie. Yá sa pɔ wàle o wélepideɔ musu yá gè Dii swáú, ɔ à wá zí wélepi kaalei.

¹⁴ Lotu b̀ò ge ò a néo gɔkpamaɔne à m̀è: A fɛle wà bɔle, asa Dii a wéle beepi kaale tiae. ɔ aale e àle faaiboɔ.

¹⁵ Ké gu d̀ò malaikapio nàe Lotuwa aa m̀è: Fɛle ǹn na ní n nenɔena gbẽon plaɔ séle bɔleérɛnɔ la, ké nsu ga wélepi kaalea guuo yáí.

¹⁶ Ké Lotu lé bésebesenake, Dii aà wɛnagwà,§ ɔ gbẽon plapio aà kù a ɔwa ní aà nao ní aà nenɔe plaao, aa b̀leérɛnɔ wɛnkpe.

¹⁷ Ké aa b̀leérɛnɔ màa, ɔ malaikapio do ò Lotue: Bàale ǹn nziá misi. Nsu ǹn kpe gwao, nsu ze guzulɛpiuo. Bàale mipɛ gbèsisíɔwa, ké nsu gao yáí.

¹⁸ ɔ a òné: Aawo ma dii! N yá na!

¹⁹ N mapi n zòblena wegwà, n gbékekemee maamaa, n ma mísi. Ama má f̀ɔ bàale mà gbèsisípíio kíi leo. E màò gé kái we, kaalepi a ma le mà gae.

²⁰ Wéle gwa kee. Lá a kái, má f̀ɔ bàale mà le, mé wéle nénae. To mà bàasi mà ta we, mío aafia. A nénaũ nolo?

²¹ ɔ a òè: Ma n gba zé lɔ, má wéle pɔ níle opi kaaleo.

* 19:5 Yud 7 † 19:8 Dɔa 19.22-24 ‡ 19:11 2Kia 6.18 § 19:16 2Pie 2.7

22 Bàale ta we kpakpa, asa má yãe ke gíao, e ñ ge ñ kaò we. Ayãmeto wà tɔkpà wélepíe Zoaa.*

23 Ké Lotu Zoaa lè, íatē lé fèlè,

24 ɔ Dii tò té ní íatēgbɔò bɔ̀ musu à kà Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔogu.

25 A wélepíe kàale ní ní gbéɔ ní guzulepio ní lío ní sɛɔ píi.†

26 Ké Lotu na a kpe gwà, ɔ à gɔ̀ zea wisi gbè ũ.‡

27 Ké gu dɔ̀, Ablahaũ fèlè kɔɔkɔɔ, à gè gu pɔ́ á kúu yãa ní Diioپی.

28 Ké à Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔo kii oi gwà ní guzulepio píi, a è telu lé fèlè tɔɔle lán mua teluwa.

29 Beewa ké Lua guzule pɔ́ Lotu kuu wéleɔ kàale, Ablahaũ yá dɔ̀aàgu, ɔ à Lotu bɔ̀ wéle pɔ́ á kàalepio guu.

Lotu bui

30 Ké Lotu bɔ̀ Zoaa, à gè zòlè gusísídeu ní a nenɔena plaao, ké a kua Zoaa vía ví yáí. ɔ à gè ku gbè'eu ní a nenɔenapio.

31 ɔ Yɔ̀ ò Bãae: Wá mae zikù, mé gɔ̀ee ku búsuu la à wúlewanɔ lá wí kewao.

32 Mɔ̀ wà vɛe kàkaè, wí wúleaànɔ ké wà e wàɔ wá bui kúu aà sabai.

33 Gwãasina bee aa vɛe kàkaè, ɔ Yɔ̀ gè wúleaànɔ. Lotu i dɔ̀ gɔɔ pɔ́ à wúlewanɔ ge gɔɔ pɔ́ à fèlè.

34 Ké gu dɔ̀ Yɔ̀ ò Bãae: Ma wule ní ma maeo gí. Wà vɛe kàkaè oosia lɔ, ní gé wúleaànɔ sɔ̀, ké wà e wàɔ wá bui kúu aà sabai.

35 Gwãasina bee lɔ aa vɛe kàkaè, ɔ Bãa gè wúleaànɔ. Lotu i dɔ̀ gɔɔ pɔ́ à wúlewanɔ ge gɔɔ pɔ́ à fèlè.

36 Maa Lotu nenɔe plaapio kè aa nɔsiaànɔ.

37 Yɔ̀ ne'í gɔ̀e ũ, ɔ à tɔkpàè Mɔabu. § Aàpi mé Mɔabu bui pɔ́ kú e gbãɔ dezi séia ũ.

38 Bãa ne'í gɔ̀e ũ sɔ̀, ɔ à tɔkpàè Bɛnami.* Aàpi mé Amɔni bui pɔ́ kú e gbãɔ dezi séia ũ.

20

Ablahaũ ní Abimelkio

1 ɔ Ablahaũ fèlè we, à gè Negeve búsuu Kadési ní Suluo zãngu. Ké à gè zòlè Gelaa,

2 à mè a na Salaá a dāee, ɔ Gelaa kí Abimelki gbé zì à aà sè sùd.

3 ɔ Lua bɔ̀ mò Abimelkiwa nana guu gwãasina a dè: Nyɔ̀ ga nɔ pɔ́ ní sèpi yáí, asa nɔzāee.

4 A mɔ̀ lè Abimelki i wúleaànɔ yãao, ɔ à mè: Dii, níyɔ̀ bui pɔ́ aai yãe keoɔ dede yà?

5 Aàpi mé òmɛe a dāeeo lé? Nɔepi sɔ̀ à mè a dāe. Ma yākè a zéwae, má tàae vío.

6 ɔ Lua dè nanapi guu: Ao, má dɔ̀ ké n yākè a zéwae. Ayãmeto ma kpane ñ duunakemee, mi we n ɔkà nɔepiwao.

7 Tiasa, gɔ̀epi dee nɔ kpawà, asa ānabie, i wabikene, ké ñ e ñ gɔ̀ ní aafiao. Tó ni aà nɔpi kpawà sɔ̀, ñyɔ̀ dɔ̀ ké n gae, mpi ní n gbéɔ ápii.

8 ɔ Abimelki fèlè kɔɔkɔɔ, à a gbéɔ sísi à yápi dàu a síuné píi, ɔ vía ní kú maamaa.

9 ɔ Abimelki Ablahaũ sísi a dè: Bó yá ní kèwɛe màai? Bó yá ma zāwàne, ɔ n gbasa ní tò ma gɔ̀ duunde ũ ní ma búsuoi? N yá pɔ́ de wà keo kèmee.

10 Bó láasoo ní kè n gbasa n yápi kèi?

11 Ablahaũ wèwà à mè: Mále e yãa gbèe Lua vía ví búsuɛ bee guuo, mé wasu ma de ma nɔ yáí.

12 Bee gbɛa nɔepiá ma dāee síana. Wá de doũe, baade ní a dao, ɔ à gɔ̀ ma nɔ ũ.

13 Ké Lua ma bɔ̀ ma mae be yãa, mále bebebebe, ɔ má ò ma nɔpie gu pɔ́ wa su geu píi, aà gbèkèkèmee, aàli o a dāon ma ũ.

14 ɔ Abimelki mò ní são ní zuo ní zɔgɔ̀e ní zɔnɔe, a kpà Ablahaũwa, ɔ à aà na sàaaè.

* 19:22 Bee mè nénaũ. † 19:25 Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Pie 2.6 ‡ 19:26 Luk 17.32 § 19:37 Bee mè ma mae né.

* 19:38 Bee mè ma dae né.

15 Ǿ Abimeleki m̀̀: Ma b̀̀sun ke, z̀̀le gu p̀̀ n yei.

16 Ǿ a ò Salae: Ma ánuſu ɔwatē òaa sɔo kpà n dāɔwa awakpabɔ ũ, ké gbé p̀̀ kunnɔ p̀̀i, aai d̄́ ké ni tàaekεo.

17 Ǿ Ablahaũ wabikè Luawa, ̄ Lua Abimeleki gbàgbā n̄ aà nao n̄ aà nɔ p̀̀ i m̀̀sɛdileneó, ké aa e ne'ì,

18 asa Dii tò Abimeleki be nɔεo fik̀̀è Ablahaũ napi yá musu.

21

Izaaki ia

1 Dii èf̄aaike Salae lá a òwa, a k̀̀è lá à a legbèwa.

2 Ǿ à nɔsì à ne'ì n̄ Ablahaũo ḡ́e ũ a zikũ guu gɔɔ p̀̀ Lua d̄̀leewa.*

3 Ablahaũ tɔkpà népie Izaaki.

4 A t̄́z̄̀è a gɔɔ swaaɔde z̄̀í lá Lua d̄̀leewa.†

5 A kà wè basɔo a népi igɔɔ.

6 Ǿ Sala m̀̀: Lua yaalyá k̀̀mεε, mé gbé p̀̀ mà p̀̀i a yáalɔmanɔ.

7 A ò lɔ: Wa we o Ablahaũe yāa má ḡ́ neade ũe? Kási ma neḡ́e ìaàno aà zikũ guu.

8 Népi gbāak̀̀ à k̀̀è ȳ́wa, ̄ Ablahaũ aà k̄́a ȳ́wa dikpeke.

9 Sala è né p̀̀ Egipi nɔε Hagua ì n̄ Ablahaũo ìo Izaaki yáalɔe,

10 ̄ a ò Ablahaũe: Zɔpi ya n̄ a néo, asa zɔ né a e túbible n̄ ma né Izaakioo.‡

11 Yápi Ablahaũ p̀̀ yà maamaa, asa aà néε,

12 ̄ Lua òè: Nsu to n p̀̀ ya n né n̄ n zɔnɔepio yá musuo. Yá p̀̀ Sala lé one p̀̀i ma, asa Izaaki buio ̄ wali oné n buio.§

13 Má tó zɔ népi buike s̄́, asa n néε.

14 Ǿ Ablahaũ f̄̀le kɔkɔɔ, à ble sè n̄ ituuo, a kpà Hagaawa. A d̄̀è, ̄ aà né kpàwà lɔ. A aà gbàe, ̄ a gè lé liaaliaa Beeseba guwaiwaiu.

15 Ké í làamá, à èwaasonapi tò lí gbáu,

16 ̄ a gè z̀̀le ae kazu lélea z̄̀ léu, asa à mè á ye à a né gaa eo. Ké à gè z̀̀le k̄́aa màa, ̄ a nà ɔɔlɔwa.

17 Lua èwaasonapi ɔɔlɔ mà, ̄ Lua Malaika lezù Hagaazi za musu à mè: Bómε n lei Hagua? Nsu v̄́akεo, asa Lua népi ɔɔlɔ mà gu p̀̀ a kuu.

18 Fele n̄ n népi se n̄ aà kũ a ɔwa, asa má tó aà ḡ́ bui z̄́ɔ ũe.

19 Lua nɔepi wé k̀̀è, ̄ a l̀̀ è. A gè it̄̀ t̀̀u pai, ̄ a mɔ kpà a népiwa, a m̄̀.

20 Lua kú n̄ népio e à gè z̄́ɔk̀̀. Io ku guwaiwaiu, ̄ a ḡ́ toena ũ.

21 Gɔɔ p̀̀ a ku Palana guwaiwaiu ̄ aà da Egipi b̀̀su nɔ sèè.

Ablahaũ n̄ Abimeleki ledoukεa

22 Gɔɔ bee Abimeleki n̄ a z̄̀ḡ́ɔ gbèz̄́ɔ Pikɔlio gè Ablahaũ k̄̀i aa òè: Lua kunnɔ yá p̀̀ n̄ le ke guu p̀̀i.

23 Legbèmεε la ḡ́ɔ n̄ me n̄ s̄̀ n̄ Luao, ké n̄ȳ́ bɔ ma kpεo ge ma néo ge ma buio. Lá ma gbèkεk̀̀ne, kemεε màa n̄ b̀̀su p̀̀ n̄ kú a guu gbéɔ.

24 Ǿ Ablahaũ òè: Má legbène.

25 Ǿ Ablahaũ l̀̀o p̀̀ Abimeleki zikεnaɔ s̄̀wa yá sèle siuè.

26 Abimeleki m̀̀: Má gbé p̀̀ aa yá bee k̀̀o d̄́o, ni omεε yāao, ma maàn gbā.

27 Ǿ Ablahaũ s̄́o n̄ zuɔ kũ a kpà Abimelekiwa, ̄ aa ledouk̀̀è n̄ k̄́o.

28 Ǿ Ablahaũ s̄̀nunu m̀̀n soplaɔ bɔ k̄̀le r̄́doa.

29 Abimeleki aà là à mè: S̄̀ m̀̀n sopla p̀̀ n̄ n̄ k̄̀le r̄́doapio yá de kpelewa ni?

30 Ǿ a wèwà à mè: S̄̀ m̀̀n soplapio si seela ũ ké m̄́mε ma l̀̀o pi ȳ́.

* 21:2 Ebe 11.11 † 21:4 Daa 17.12, Zin 7.8 ‡ 21:10 Gal 4.29-30 § 21:12 Lom 9.7, Ebe 11.18

- 31 Ayāmeto wà tɔkpà gupie Bεεεεba, * asa wekii ̄ aa legbèuk̄ε.
 32 Maa ̄ aa ledoukè Bεεεεba, ̄ Abimeleki ní a ziḡɔ gbèz̄ɔ Pikɔlio èa tà Filit̄ε bùsuu.
 33 Ablahaū baali bà Bεεεεba, ̄ à Dii Lua Gɔɔpiide sisi we.
 34 ɔ à gɔɔplakè Filit̄ε bùsupiu.

22

Ablahaū Izaaki kpaa sa'obɔ ũ

- 1 Bee gbεa Lua Ablahaū lè a gwà. A òè: Ablahaū! ɔ a wèwà à mè: Má ké!
 2 ɔ Lua òè: N n né m̀ndona yenzide* Izaaki se n̄ geò Mɔlia† bùsuu, ní sa pó wí a pó kátεu à tékū oò gbèsisí pó má onεwa.
 3 Ké à f̀εε kɔɔkɔɔ, à káoyè a zàa'inaε, ̄ à a zikεna gb̄εɔn plaɔ sè ní a né Izaakipio. A sa'oyaa paa, ̄ à dàzεu, àε gé gu pó Lua òεu.
 4 A gɔɔ àānde ziké à wεzù, à gupi è k̄āaa.
 5 ɔ a ò a zikεnapiōnε: A ḡɔ ní zàa'inao la. Mapi ní èwaasonaε beeo wá gé aε kúlei Luaε, wí εa su wà á le la.
 6 Ablahaū sa'oyaa se dī a népie,‡ ̄ a tékūa ní f̄εnao, aale gé s̄ānu.
 7 ɔ Izaaki ò a maεε à mè: Baa! ɔ a wèwà à mè: Bó ni né? ɔ népi òè: Wá té k̄ua ní yàao, s̄ā pó wá sa'òò ku má ni?
 8 ɔ Ablahaū mè: Ma né, Lua mé a sa'os̄a kpá. § ɔ aa tek̄ɔi, aale gé.
 9 Ké aa kà gu pó Lua òèu, à sa'okii bò we, à yàakàa. ɔ à a népi yè a dà yàapila sa'okii musu.*
 10 Ké à f̄εε sè, à ɔbò à a népi kòlokpa,
 11 ̄ Dii Malaika lezùaāzi za musu à mè: Ablahaū! Ablahaū! A wèwà à mè: Má ké!
 12 ɔ à mè: Nsu ɔk̄ā népiwao, ísu yāε kεèo. Má d̄ε sa ké ní ma v̄ia v̄i, ni gimεε ní n né m̀ndonaoo.†
 13 Ablahaū wεzù, ̄ à s̄āsakao è d̄ɔa a kóbawa kána guu. ɔ à ge kù, à sa pó wí a pó kátεu à tékū òò a né gbεu.
 14 ɔ à tɔkpà gupie Diiakpa, ̄ w̄iɔ o e ní a gb̄ao wí mε: Dii a kpa a gbèsisí musu.‡
 15 Dii Malaika èa lezù Ablahaūzi za musu lɔ
 16 à mè: Ma Dii ma legbè ní ma kuao § ma mè, lá n yápi kè, ni gí ní n né m̀ndonaoo,
 17 má báaadangu, mí n bui káfine lán saanaɔwa, aao dasi lán ísiale ũf̄āwa.* N bui aao iko v̄i ní ibεɔwa.
 18 Má báaada d̄únia bui píigu n bui sabai,† ké n ma yāma yái.
 19 Ké Ablahaū èa sù a zikεnaɔwa, aa f̀εε tà Bεεεεba, ̄ à gɔɔplakè we.
 20 Bee gbεa wa ò Ablahaūε wà mè: N v̄ii Nak̄ɔ na Milika nεḡ̄εo ì.
 21 Aà nεḡ̄ε s̄éia tón Uzu. Aà d̄āunaɔ tón kε: Buzu, Alaū de'ia Kemue,
 22 Kesedi, Azo, Pidasí, Yidafi, Betue.
 23 Betuepi mé Lebeka ì. Nεḡ̄ε gb̄εɔn swaā pó Milika ì ní Ablahaū v̄ii Nak̄ɔɔɔn we.
 24 Aà nɔ Lεuma pó i m̀ésedilèèo néɔ tón kε: Teba, Gaaū, Taasu ní Maakao.

23

Sala gaa

- 1 Sala kè wè basoolos̄o ní plaοε,
 2 ̄ à gbàsa gà Kiliataaba pó wí mε tia Hebl̄o, Kanaa bùsuu. ɔ Ablahaū aà beekè, à ɔlò àà gaa yá musu.
 3 Ké à gò aà gea, à gè a ò Iti buiōnε:

* 21:31 Bee mè legbèl̄ɔ. * 22:2 Mat 3.17 † 22:2 2Lad 3.1 ‡ 22:6 Zaa 19.17 § 22:8 Zaa 1.29 * 22:9 Ebe 11.17-19, Zaa 2.21 † 22:12 Lom 8.32 ‡ 22:14 Zaa 3.16 § 22:16 Ebe 6.13-14 * 22:17 Ebe 11.12 † 22:18 Zin 3.25

⁴ Nibɔ̀ bòmɔ̀n ma ũ á guu.* A tɔ̀le yíaa gevíkíi ũ, mà gevíu.

⁵ Aa òè:

⁶ Mae, wá yāma. Lua gbé báaaden n ũ wá guu. N n ge ví gè'ε pó kène maa guu. Wá gbēe a gine ní gè'εo ké n ge víuo.

⁷ Ǿ Ablahaũ fèle kùle bùsupideɔ̀ne,

⁸ a òné: A ma yāma, tó a we mà ge ví la. A wabikemeεε Zohaa né Efɔ̀nɔ̀wa,

⁹ aà Mapela gbè'ε pó kú aà bú lé yíaa a ɔ̀awa, i gɔ̀ ma gevíkíi ũ á bùsuu la.

¹⁰ Efɔ̀nɔ̀ zɔ̀lea ní guu a wéle bíibɔ̀leu we, ɔ̀ a ò Ablahaũε Itiɔ̀ wáa píi à mè:

¹¹ Aawo mae, ma yāma. Ma n gba buapi ní gbè'ε pó kú weoε. Ma n gba ma gbéɔ̀ wáaε. Ma n gbaε n ge víu.

¹² Ablahaũ kùle bùsupideɔ̀ne,

¹³ ɔ̀ a ò Efɔ̀nɔ̀ε an wáa mípii: Swákpa n ma yāma. Má buapi fiaboε. Ma ɔ̀a sí, mí ge víu.

¹⁴ Ǿ Efɔ̀nɔ̀ òè:

¹⁵ Mae, ma yāma. Tɔ̀le pó a ɔ̀a ánuɔ̀ ɔ̀watε òaa plaε, bóɔ̀n bee ũ wá zānguoi? N n ge ví.

¹⁶ Ablahaũ aà yāma, ɔ̀ a ánuɔ̀ pó a ò yòè gbéɔ̀ wáa laatanaɔ̀ zaau.†

¹⁷ Beewa ɔ̀ Efɔ̀nɔ̀ bú pó kú Mapela, Mamale saε, gò Ablahaũ pó ũ ní gbè'ε pó kúuo ní lí pó kú we e búpi léwaɔ̀ píi.

¹⁸ A gò Ablahaũ pó ũ Iti pó mò wéle bíibɔ̀leu weɔ̀ wáa píi.

¹⁹ Bee gbea Ablahaũ a na ví Mapela bua gbè'εpi guu Mamale pó wí me tia Heblɔ̀ saε, Kanaa bùsuu.

²⁰ Maa bú ní gbè'ε pó de yāa Itiɔ̀ pó ũo gò Ablahaũε gevíkíi ũ.

24

Nɔ̀weεlea Izaakiε

¹ Ablahaũ zikù à kà zà, mé Dii εfāaikèè yápii guu.

² Ǿ a ò a zòblenaɔ̀ gbēzɔ̀ pó de a pópíi yāgɔ̀gɔ̀na ũε: Ǿɔ̀ɔ̀ ma gbala taau,

³ mí tó n legbē ní Dii musu ní zíleo Lua tɔ̀o, ké nýɔ̀ Kanaa bùsu pó má kúu nɔ̀ se ma néεo.

⁴ Gé ma be bùsuu ma daεo guu, ní nɔ̀se ma néε we.

⁵ Ǿ aà zòblenapi aà là à mè: Tó nɔ̀epi i we bò temazi à sùmanaɔ̀ bùsuε beeu sɔ̀o be? Má gé ní n néo bùsu pó n bɔ̀u yà?

⁶ Ablahaũ òè: Laaika! Nsu gé ní ma néo weo.

⁷ Dii Lua Musude ma bɔ̀ ma mae be ma daεo bùsuu, ɔ̀ a yā'òmeε, à legbè à mè á bùsuε bee kpa ma buiɔ̀waε. Aàpi mé a a Malaika zí aà dɔ̀aanε. Wekíi ɔ̀ nýɔ̀ nɔ̀seu ma néε.

⁸ Tó nɔ̀epi i we bò tenzio, nýɔ̀ bɔ̀ lé pó má tò ní gbè guuε. Nsu gé we ní ma néoo fá!

⁹ Ǿ aà zòblenapi a ɔ̀ sòɔ̀ a dii gbala taau, à legbèè yápi musu.

¹⁰ Zòblenapi a dii yiongoɔ̀ sè mèn kwi ní a dii àizεε bui píio, ɔ̀ a fèle gè Nakɔ̀ be wéleu Sili Mesɔ̀ptami bùsuu.

¹¹ Ké à kà we, a tò yiongoɔ̀ kámabò lòo saε wénkpe. Ké oosi kè, gɔ̀o pó nɔ̀εo ì bɔ̀le ítoì,

¹² ɔ̀ a wabikè Luawa à mè: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, gbēkεkε ma diiε. To ma tá ke na oosia.

¹³ Gwa, má zεa lòo saε ke. Tó wéle wéndiaɔ̀ bòle ítoì,

¹⁴ wéndia pó má òè aà a lo pila à idāmeε mà mi, tó a òmeε mà mi, í kpá ma yiongoɔ̀wa bɔ̀, má dɔ̀ ké n gbēkεkè ma diiε, nɔ̀ε pó ní díle n zòblena Izaaki pó ũn we.

¹⁵ I yápi o a làao, ɔ̀ Betue né Lebeka bò ní loo dia a gāu. Betueá Ablahaũ vīi Nakɔ̀ né pó a ì ní a na Milikaoε.

¹⁶ Nɔ̀ kefenae, mé a léso, gɔ̀εε i wúleaànɔ̀ yāao. A mò lòoì, à itò lo pai, ɔ̀ a èa lé tá.

¹⁷ Ǿ zòblenapi bàalè gè guzòè à mè: Ma gba í mà mi, baa yɔ̀.

* 23:4 Ebe 11.13 † 23:16 Zin 7.16

- 18 Nɔɛpi mɛ: Mi Baa! ɔ̃ à a lo p̃ila g̃ɔ̃, à í kpàwà, a m̃i.
- 19 Ké à í kpàwà a m̃i a làa, à mɛ: Má tó ñ yiongoɔne lɔ, aa mi e aa ká.
- 20 ɔ̃ à a lo í kà p̃ɔɔ imibɔu g̃ɔ̃, à èa bàalè gè ítɔi lɔɔi, ɔ̃ à itò yiongoɔne píi.
- 21 ɔ̃ g̃ɔɛpi zè, àlɛ aà gwa soee, kɛ à e d̃ɔ tó Dii a to a tá ke na, ge a ke nao.
- 22 Ké yiongoɔ im̃i aa làa, ɔ̃ g̃ɔɛpi vua tãana maa dà nɔpiɛ a níu, à vua zã'ɔana dàè mèn pla. Tãanapi gbia kà galaũ sɔo, zã'ɔanapiɔ s̃ɔ galaũ basɔobasɔo.
- 23 ɔ̃ à aà là à mɛ: Omɛɛ, dé nén ñ ũi? Wá ik̃ii e n mae bea?
- 24 ɔ̃ a wèwà à mɛ: Betue nén ma ũ, Milika ñ Nakɔɔo tɔũna.
- 25 S̃ɛ ñ tàaaɔ di wá beɛ, mé ik̃ii kú lɔ.
- 26 ɔ̃ g̃ɔɛpi mipèlɛ à kùlɛ Diie à mɛ:
- 27 Wà Dii ma dii Ablahaũ Lua sáaukpa, kɛ i gí gb̃ɛke ñ náaio yãkɛiɛo yáí. Mapi s̃ɔ, Dii d̃ɔaamɛɛ ma dii daɛɔ be.
- 28 ɔ̃ wéndiapi bàalè gè yápi dàu a s̃iu a bɛdeɔne.
- 29 Lebɛkapi d̃ãɔ ṽi, w̃i mɛè Labã. A b̃ò wénkpe ñ bao, à gè g̃ɔɛpi lè lɔ'ea,
- 30 asa a è a d̃ãe tãana ñ zão daa, mé à yá p̃ɔ g̃ɔɛpi òè mà. Ké à gè aà lè ñ yiongoɔ lɔ'ea,
- 31 à mɛ: M̃ɔ, ñ gb̃é p̃ɔ Dii báaadangu! Akea ñ zea wénkpei? Ma kpekèkɛne ñ yiongoɔ d̃ɔɔk̃iio.
- 32 G̃ɔɛpi g̃è ua, ɔ̃ Labã yiongoɔ aso p̃ɔlo à s̃ɛla niɛ ñ tàaaɔ kpàmá, à í kpà g̃ɔɛpiwa, ɔ̃ à gbá p̃iɔiò ñ a gb̃éɔ ñpii.
- 33 Wà blɛ d̃ilɛè, ɔ̃ à mɛ: Má p̃ɔble g̃ião e mà yá p̃ɔ ma m̃ɔò o. ɔ̃ Labã mɛ: O.
- 34 ɔ̃ à mɛ: Ablahaũ z̃òblenan ma ũ.
- 35 Dii èfãaikè ma diie maamaa, ɔ̃ à g̃ɔ̃ òde ũ. A aà gbà s̃ãɔ ñ zuɔ ñ ánusuo ñ vuaɔ ñ zɔg̃ɔɛɔ ñ zɔnɔɛɔ ñ yiongoɔ ñ zàa'inaɔ.
- 36 Ma diipi na Sala ne'ĩ g̃ɔɛ ũ a zikũ guu, ɔ̃ ma dii p̃ɔ p̃ɔ á ṽi kpà népiwa píi.
- 37 Ma dii tò ma legbè, asa à mɛ m̃ásu Kanaa bùsu p̃ɔ á kúu nɔ se a néɛo.
- 38 A mɛ mà gé a de be a bui guu, mí nɔse a néɛ we.
- 39 ɔ̃ ma a dii là ma mɛ, tó nɔɛpi i we b̃ò temazio s̃ɔ be?
- 40 A wèa à mɛ, Dii p̃ɔ á teaãzi, ɔ̃mɛ a a Malaika z̃i aà gé zeimɛɛ, kɛ ma tá e ke na, mí nɔse a néɛ a de be daɛɔ guu.
- 41 A mɛ tó ma ge a bui k̃ii, tó wi weio, ma b̃ò lé p̃ɔ má gb̃èè guun we.
- 42 Ké ma ka lɔɔi gbã ma mɛ: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, tó n wei, to ma tá ke na.
- 43 Má kú lɔ'ea. Wéndia p̃ɔ mò ítɔi, mé má òè aà ma gba í yɔɔ mà mi,
- 44 tó a ò mà mi, ítɔ ma yiongoɔne lɔ, má d̃ɔ kɛ wéndia p̃ɔ ñ d̃ilɛ à ke ma dii né p̃ɔ ũn we.
- 45 E màò yápi o ma ñòse guu màò láa, ɔ̃ Lebeka b̃ò ñ loo dia a g̃ãu, à mò lɔ'ea à itò. ɔ̃ má òè aà ma gba í mà mi.
- 46 A a lo p̃ila g̃ɔ̃, à mɛ mà mi, í kpá ma yiongoɔwa lɔ. Má m̃i ɔ̃ a kpà ma yiongoɔwa.
- 47 ɔ̃ ma aà là, dé nén aà ũi? A mɛ Betue nén a ũ, Milika ñ Nakɔɔo tɔũna. ɔ̃ ma tãanadàè a níu, ma zã dàè a ɔɔwa.
- 48 ɔ̃ ma mipèlɛ ma kùlɛ Dii ma dii Ablahaũ Luaɛ, ma aà sáaukpa, asa à d̃ɔaamɛɛ zé s̃úsu guu, kɛ mà a dii ṽi tɔũna sé aà néɛ.
- 49 Tiasa tó á we gb̃ɛke ñ náaio yãke ma diie, à omɛɛ. Tó i wei s̃ɔo, à omɛɛ, mí gé gupãlei.
- 50 Labã ñ Betueo wèwà aa mɛ: Yápi b̃ò Dii k̃iiɛ, wá yãe oa ṽiɔ, a maa ge a ṽai.
- 51 Lebeka ke, ñ aà se taò, i g̃ɔ ñ dii né na ũ lá Dii òwa.
- 52 Ké Ablahaũ z̃òblenapi ñ yãmà, à wùlɛ tɔɔlɛ Diie.
- 53 ɔ̃ à nɔambleɔ p̃ɔ wa kè ñ ánusuo ñ vuaɔ ñ p̃ɔkasãɔ b̃òlɛ kpà Lebekawa. A aà d̃ãɔ ñ aà dao gbà p̃ɔ òdeɔ lɔ.
- 54 ɔ̃ aàpi ñ gb̃é p̃ɔ kuaãnɔɔ p̃ɔblè aa im̃i, ɔ̃ aa i we.
Ké aa f̃ilɛ kɔɔ à mɛ: A ma gbaɛ mà ta ma diiwa.

55 Nɔ dāɔ ní aà dao m̀è: To népi gɔwanɔ baa gɔɔ kwi, í gbasa tá.

56 ɔ gɔɛpi ònè: Lá Dii ma tá k̀ena kéwa, ásu ma dɔdɔɔ. A ma gbae mà ta ma diiwa.

57 ɔ aa m̀è: Wà népi sísi wà aà la.

58 ɔ aa Lebeke sísi aa aà là aa m̀è: Nyɔ tá ní gbépioa? ɔ Lebeke m̀è: Má tá.

59 ɔ aa Lebeke gbàe ní zɔ pó à aà gwà za aà nézɔ, aale tá ní Ablahaũ z̀òblenao ní aà gbéɔ.

60 Aa samaa'ò Lebeke aa òè:

Né, nýɔ gɔ gbé dasidasio dazi ũ,
n buio io iko ví ní zangudeɔwa.

61 ɔ Lebeke f̀ele ní a zɔnɔɔ, aa kà yiongoɔ kpe, aa b̀ò te gɔɛpizi, ɔ à tàrɔɔ.

62 A m̀ò lè Izaaki sù ní l̀ò pó wí me Luabɛɛpɔima'eo, à z̀òle Nɛgeve b̀usu.

63 A b̀ò gè làasookɛi s̀eu oosi, ɔ ké à wezù, a è yiongoɔ lé m̀ó.

64 Lebeke wezù à Izaaki è s̀s, ɔ à p̀ila a yiongo kpe kpakpa,

65 à z̀òblenapi là à m̀è: Dén gɔe pó be s̀eu àle m̀ó daiwále kee ũi? ɔ z̀òblenapi wèwà à m̀è:
Ma diie. ɔ Lebeke a p̀ɔlgāu se kù a wéa.

66 Ké aa kà Izaaki k̀ii, z̀òblenapi yá pó á kè s̀èle síuè píi.

67 Izaaki gè ní Lebekao a da Sala zwáakpeu, ɔ à aà s̀è, à g̀ò aà nɔ ũ. A yeaàzi, ɔ aà ǹòse ǹini
a da gaa gbae.

25

Ablahaũ né pále

1 Ablahaũ nɔ pále s̀è lo, aà tón Ketula.

2 Né pó a íaànɔ tón ke: Zimana, Yosã, Mɛdã, Madiã, Isebaki, Sua.

3 Yosã mé Seba ní Dedão ì. Dedã buioɔn Asulio ní Letusio ní Lɛumio ũ.

4 Madiã nɛgɔɔ tón ke: Efa, Efɛɛ, Anɔki, Abida, Elɛdaa. Ampii Ketula buioɔnɛ.

5 Ablahaũ a àizee kpà Izaakiwa píi,

6 ɔ à gbadà a nɔ pó ì m̀ésɛdilenéo néɔnɛ, à ní gbáe gukpe oi e àò gé gai, ké aasu wàɔ kú ní
Izaakioo.

Ablahaũ gaa

7 Ablahaũ kè wè baswaaɔkwi ní sɔoo,

8 ɔ à g̀à. A zikù táotao, ɔ à gbàsa zù a gbéɔ guu.

9 Aà néɔ Izaaki ní Isimaɛlao aà v̀ì Mapela gbè'e guu, Mamale gukpe, bua pó de Iti bui
Zohaa né Efɔnɔ pó ũ yãa,

10 ɔ Ablahaũpi lù Itiɔwa.* Wekii ɔ wà aà v̀iu ní a na Salao.

11 Ablahaũ gaa gbae Lua báaadà aà né Izaakigu. A z̀òle Luabɛɛpɔima'e l̀ò sae.

Isimaɛla bui

12 Ablahaũ né Isimaɛla bui yán ke: Sala zɔnɔɔ Haggaa, Egipi nɔɛ ɔ à népi íaànɔ.

13 Aà nɛgɔɔ tón ke an iawa. Aà nɛgɔɛ s̀éia tón Nɛbaio. Aà dāunaɔ tón ke: Kedaa, Adibɛɛli,
Mibisã,

14 Misima, Duma, Masa,

15 Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema.

16 Isimaɛla nɛgɔɔ tón we. An baade a tɔkpà a wéle ge a b̀òɛ. Aame bui kuɛplao dezi
káauo ũ.

17 Isimaɛla kè wè basopla àaɔsai, ɔ à g̀à à zù a gbéɔ guu.

18 Aà buio z̀òle za Avila e à gè pèò Suluwa Egipi b̀usu léi taa Asili b̀usu oi. Aali k̀òtesì ní
Ablahaũ bui k̀iniɔ.

Esau ní Yakɔbuo ia

19 Ablahaũ né Izaaki buio yán ke: Ablahaũ Izaaki ì.

* 25:10 Daa 23.17

20 Ké Izaaki kà wè bla ò à Labā dāe Lebeka sè. Ōme Sili bùsu gbé Betue pò bò Mesopotami bùsuu né ũ.

21 Izaaki wabikè Diiwa a nae, asa fiie, ò Dii siaànò, aà napi nòsì.

22 Siao lé dēeka aà gbēeu, ò à mè: Bóyáí yá bee taa ma lei? Ō à gè Dii lai.

23 Dii òè:

Bui mèn pla ku n neasakpeu,
gbēon pla pò kú n gbēeupio aa kēkōwa.

Bui mēndo gbāa aò de adola,

a pò bò káau a gō né ũ gbé záé.†

24 Ké aà ne'igòò kà, à siao ì gōeo ũ.

25 Ké gbé káau lé bò, à bò tēndōōdōō. Aà mekā kà ula ũ, ò wà tokpàè Esau.‡

26 Bee gbēa ké né plaade lé bò, à dō Esau gbatoewa, ò wà tokpàè Yakòbu.§ Izaaki wè bàāōdeu ò à népio ì.

27 Népio zōòkù. Esau kè toensa pò lí ké sēawao ũ. Yakòbu sō begwanae.

28 Izaaki ye Esauzi, ké a lé'u ví yáí. Lebeka sō a ye Yakòbuzi.

29 Ziewa Yakòbu lé dokuu, ò Esau sù ní sēao, nōana lé aà de.

30 Ō a ò Yakòbu: N yá na! To mà ble tēa bee e ble, asa nōana lé ma dēe. Ayāmeto wà tokpà Esauē Edoū.*

31 Yakòbu mè: N n yoakeze† kpaa gia.

32 Ō Esau mè: Ma ka gaae, bó ma yoakeze a kemēei?

33 Ō Yakòbu òè: Me ní sí ní Luao gia. Ō à mè á sí ní Luao, a a yoakeze kpàwàe.‡

34 Ō Yakòbu pēe ní bláa dopio kpàwà. A blè à imì, ò à fèle bò. Beewa Esau a yoakeze òle pā.

26

Izaaki ní Abimeleki

1 Imina kà bùsupiu, a sēia pò kà Ablahaū gòò bàasi, ò Izaaki fèle gè Filitēo kí Abimeleki kíi Gelaa.

2 Ō Dii bò mōwà à mè:
Nsu ta Egipto.

Zōle gu pò má oneu.

3 Nyō ku bùsue beeu gia.

Máò kunnò, mí èfāaikene.

Má bùsue bee kpamae píi ní n buio,

mí lé pò má gbè n maee kene.

4 Má n bui káfi lán saanaowa,

mí bùsue bee kpámá píi.

Bui pò kú tōleo píi

aa èfāai e n bui sabai,

5 ké Ablahaū ma yāmà yáí.

A ma otondókíi gwà,

mé a yá pò má òle kúa

ní ma yádilenēo ní ma ikoyāo.

6 Ō Izaaki gò Gelaa.

7 Ké beleo lé aà la aà na yáí, à mè a dāe. Asa àle víake, àle e tó à mè a nae, wa a de nōpi yáie, asa nōpiá nōanae.

† 25:23 Lom 9.12 Buipio kíi sia ia guu, né pò bò káau ōme ò gbēzō ũ. ‡ 25:25 Bee mè káde. § 25:26 Bee mè gbatoekūna ge kōnikenede. * 25:30 Bee mè tēa. † 25:31 Nēgōe sēia mé gbēzō ũ, ōme ì túbì sé deñla. ‡ 25:33 Ebe 12.16

⁸ Ké àle gɔɔplake we, Filitɛɔ kɪ Abimɛlɛki lé zɪ́le gwa fenentiu, ɔ̀ à su è Izaaki lé bɔ̀nɔble ní a nao.

⁹ ɔ̀ à Izaaki sɪsi à mè: Asi n nae fá! Akɛa n mè n dāɛɛi? A wèwà à mè: Málɛ e wa ma de aà yáíɛ.

¹⁰ Abimɛlɛki mè: Bó yá ní kèwɛɛ màai? Yɔɔnno mé gò ké wá gbɛɛ wúle ní n napio, dɔ́ yāa n wá dá tàæu.

¹¹ ɔ̀ Abimɛlɛki leza gbépiiwa à mè: Gbé pɔ́ ɔ̀kà gɔ̀ɛpiwa ní aà nao, wa ade de.

¹² Izaaki pɔ̀tò bùsupiu, ɔ̀ à pɔ́ è wɛ bee leɛ basɔɔ, ké Dii èfāaidàuè yáí.

¹³ A zɔ̀kù, mé aà àizɛɛ Ìò káfi e à kè ɔ̀de sà bílibili ù.

¹⁴ A são ní zuɔ́ ví dasi ní zɔ̀ɔ, ɔ̀ Filitɛɔ zàaàgu.

¹⁵ ɔ̀ aa lɔ̀ pɔ́ aà mae Ablahaũ zíkɛnaɔ yò a gɔ̀ɔ kàka ní bùsuo píi.

¹⁶ ɔ̀ Abimɛlɛki ò Izaakiɛ: Gowála, asa n gbāa dɛwála maamaaɛ.

¹⁷ ɔ̀ Izaaki bò we, à bòokpà Gelaa guzulɛu, ɔ̀ à gɔ̀ɔplakè we.

¹⁸ Lɔ̀ pɔ́ wa yò aà mae Ablahaũ gɔ̀ mé Filitɛɔ kàka aà gaa gbɛaɔ ɔ̀ à èa bòbɔ, à tó doú pɔ́ a mae kpànè yāaɔ kpànè lɔ.

¹⁹ Izaaki zíkɛnaɔ lɔ̀ pālɛ yò guzulɛpiu, ɔ̀ aa bò í maawa.

²⁰ ɔ̀ Gelaa pɔ̀dānaɔ lɛkpaakè ní Izaaki pɔ̀ɔ aa mè: Wá íɛ. ɔ̀ à tɔ̀kpà lɔ̀ɔpiɛ Sòle, ké aa sòlekèaàno yáí.

²¹ Aa lɔ̀ pālɛ yò, ɔ̀ wà lɛkpaakè lɔ̀ɔpi yá musu lɔ, ɔ̀ à tɔ̀kpàè Ibɛɛɛ.

²² A gò we, ɔ̀ à lɔ̀ pālɛ yò lɔ, aai lɛkpaakɛ a yá musu lɔo. ɔ̀ à tɔ̀kpàè Dèɛpoo, asa à mè: Dii wá gbá dèɛpooki, wá ɔ̀ta sa.

²³ Bee gbɛa à gè Bɛɛsɛba.

²⁴ Dii bò mòwà gwāasina bee à mè:

Mámɛ má n mae Ablahaũ Lua ù,

ńsu víakɛo, asa má kunnɔ.

Má èfāaikɛnɛ, mí n bui káfi

ma zòblena Ablahaũ yáí.

²⁵ We à sa'okii bòu à Dii sɪsiu. ɔ̀ à bòokpà we, aà zíkɛnaɔ lé lɔ̀ yó.

²⁶ ɔ̀ Abimɛlɛki bò Gelaa à mè Izaaki kíi ní a kwàasi Ahuzao ní a zɪ́gɔ̀ gbɛzɔ̀ Pikɔ̀lio.*

²⁷ Izaaki ní lá à mè: Lá a zamagu a ma ya á bɛ, àkɛa a mɔ́ ma kíi?

²⁸ Aa wèwà aa mè: Wá è Dii kunnɔɛ, ɔ̀ wa mè a maa wà lɛdoũkɛ, wí legbèkɔɛ a yá musu,

²⁹ ké ńsu yāvāie kɛwɛɛo, asa wi ìadamao. Yāmaa ɔ̀ wá kènɛ, wa n gbɛaɛ aafiaɛ, ɔ̀ Dii èfāaikènɛ.

³⁰ ɔ̀ Izaaki ní yàakè, aa pɔ̀blè aa imi.

³¹ Ké aa fɛle kɔ̀ɔ, aa legbèkɔɛ, ɔ̀ Izaaki zènɛ, aa bò aà kíi aafia.

³² Zibeezi Izaaki zíkɛnaɔ mè lɔ̀ pɔ́ aa yò yá'òè aa mè: Wa í è.

³³ ɔ̀ à tɔ̀kpàè Seba. Ayāmeto wí mɛ wélepiɛ Bɛɛsɛba† e ní a gbāo.

³⁴ Ké Esau kà wè bla, à Iti nɔ̀ sè gbɛɔn pla, Beeli né Yudi ní Eloni né Basɛmao.

³⁵ Izaaki ní Lebɛkao nòsɛ Ìò ɔ̀ɔkpaa an yáíɛ.

27

Izaaki sa'olekɛa Yakɔ̀buɛ

¹ Izaaki zikù, aà wé gbāa lɔo, àle gu'e maao. ɔ̀ à a yoa sɪsi à mè: Né! ɔ̀ a wèwà à mè: Ma mɔ.

² Izaaki mè: Ma zikù, má a gagɔ̀ dɔo.

³ N n sá sé ní n gbàlao, gɛ sèanɔ̀ɔ wɛɛɛmɛɛ.

⁴ Ma pɔ̀eã do kuu n mɔomɛ mà ble, mí sa'olekɛnɛ e màɔ ga.

* 26:26 Daa 21.22 † 26:33 Bee mè legbèlɔ.

- 5 Lebekka yá pɔ Izaaki lé o Esauɛpi mà. Ké Esau fɛle gè toekai,
 6 ɔ à gè a ò Yakɔbuɛ à mè: Má mà n mae lé yá'o n vɛie à mè,
 7 aà ge nɔɔ deɛ, i a pɔeã do kuuoɛ à ble, í sa'olekɛɛ ní Dii tɔo e àò gé gai.
 8 ɔ Lebekka èa òè: Ma yāma, ní yá pɔ má dànɛ ke.
 9 Gé bleɔ guu, blenɛ maa kũ mèn pla ñ de, ní keke ñ mɔɔ, mí n mae pɔeã do kuuɛ,
 10 ní geoè aà ble, i sa'olekɛnɛ e àò ga.
 11 ɔ Yakɔbu ò a daɛ: Ma vɛi ká ví mé má yɔɔ.
 12 Tó ma mae ɔkãa mé à ma dɔ, a dile mále a ke pɔɔpɔɔɛ, i lekɛmɛɛ sa'ole gbɛu.
 13 ɔ aà da òè: Lua to lekɛanɛ bee gɔmɛɛ. Ma yāma lé! Ge ñ de ñ mɔomɛɛ.
 14 ɔ Yakɔbu gè blepiɔ dè à mɔɔ a daɛ, ɔ à aà mae pɔeã do kuuoè.
 15 ɔ à a yoa pɔkasa maa pɔ kú a kpéu se dà a né Sedɛɛ.
 16 A blenɛ báa fɛi aà ɔɔ ní aà waa pɔ ká vɛiowa.
 17 ɔ à do ní pɛɛ pɔ á kèò kpàwà.
 18 Yakɔbu gè a mae kíi à mè: Baa! A mè: Má ké! Ma né kpele ni?
 19 Yakɔbu wèwà à mè: Mámɛmaa Esau n yoa. Lá ní òmɛɛ, má kè. Fɛle zɔle ñ ma ɔ'i ble,
 ní sa'olekɛmɛɛ.
 20 ɔ Izaaki ò a néɛ: O'o! N è kòa? A wèwà à mè: Dii n Lua mé saakpàa.
 21 ɔ Izaaki òè: Sɔmazi mà ɔkãma, ké mà e dɔ tó ma né Esauɛ síana.
 22 Yakɔbu sò a maezi, ɔ à ɔkãwà à mè: Lɔɔɛ beeá Yakɔbu lɔɔɛ, kási ɔɛ beeá Esau ɔɛ.
 23 ɔ i aà dɔo, ké aà ɔɔ ká ví lán Esau pɔwa yáí. A ye sa'olekɛɛ,
 24 ɔ à aà là gia: Ma né Esaun n ũ síanaa? A mè: Ao, máme!
 25 ɔ à mè: Pɔ kpaa mà n ɔ'i ble, mí sa'olekɛnɛ. Ké a dileɛ, ɔ a blè. A mɔè ní vɛɛo, a mí lɔ.
 26 ɔ aà maepi òè: Sɔmazi, ní lépa.
 27 ɔ à sɔaazi à lepèwà. Ké Izaaki aà pɔkasao gíma, ɔ à sa'olekɛè à mè:
 Ma né gí de lán bua pɔ Dii èfãaidauwa.
 28 Lua n gba mɔse bɔa za musu,
 i n gba tɔle táaede,
 pɔwɛna ní vɛɛo iɔ dinzi.
 29 Gbɛɔ zɔblenɛ,
 buiɔ kúlenɛ,
 níɔ de n gbɛɔ dii ũ,
 n da néɔ i kúlenɛ.
 Lua leke gbé pɔ lekènenɛ,
 aà báaada gbé pɔ samaa'ònenɔgu.*
 30 Ké Izaaki sa'olekè Yakɔbuɛ a làa, ɔ Yakɔbu gò aà kíi. Ké aà vɛi sù ní toekao gòɔ,
 31 ɔ à blekè a maeɛ sɔ, à geoè, ɔ a òè: Baa! Fɛle ñ ma ɔ'i ble, ní sa'olekɛmɛɛ.
 32 ɔ aà mae aà là à mè: Mmɛnn déi? A wèwà à mè: Mámɛmaa n yoa Esau.
 33 Yápi dí Izaakiwa, àle lualua à mè: Déme nɔɔ dè à mɔomɛɛ yāa e ñyɔ gé mói, má sòì?
 Ma sa'olekè adeɛ kò, mé a èfãaiپی ɛɛ.
 34 Ké Esau a mae yápi mà, à búbuapàle à ɔɔlò à kè wɛna, ɔ à mè: Baa! Sa'olekɛmɛɛ sɔ.†
 35 ɔ à mè: N dàuna mò ní kɔnio à n sa'ole sí kò.
 36 ɔ Esau mè: Aà tón Yakɔbuo‡ lò? A ɔnɔkèmɛɛ à kè gɛn plan we sa. A ma yoakeze sía
 yāa,§ ɔ à ma sa'ole sía ke lɔ. Má sa'ole e lɔo lé?
 37 Izaaki wèwà à mè: Ma aà dile n dii ũ, ma aà daɛɔ kè aà zíkɛnaɔ ũ, ma pɔwɛna ní vɛɛo
 kpàwà. Bó má fɛ kɛnɛ lɔi?
 38 Esau ò a maeɛ: Baa, sa'ole bee ɔ ní ví adoa? Sa'ole pàle kɛmɛɛ sɔ Baa. ɔ Esau nà ɔɔlɔwa.
 39 ɔ aà mae wèwà à mè:

* 27:29 ɛbe 11.20 † 27:34 ɛbe 12.17 ‡ 27:36 Bee mè kɔnikɛnɛde. § 27:36 Daa 25.31

Tɔɔle pɔ ɳyɔɔ kuu aɔ taae vɔo,
 mɔse a bɔne za musuo.
⁴⁰ Nyɔɔ fɛnda kɔa gɔɔpiie,
 ɳyɔ zɔble n dāunaɛ.
 Lá n sɔ a dadoũo,
 ɳyɔ aà zuu bɔnla.

⁴¹ Esau íbelesè ní Yakɔbuo sa'ole pɔ a mae kèè yáí, ɔ a ò a sũu: Ma mae gaa zào, mí gbasá mà a dāuna de.

⁴² Wà yá pɔ Esau ò kɔmalekè Lebekaɛ, ɔ à Yakɔbu sɔsi à mè: Esau ye a pɔ tɔsima à n deɛ.

⁴³ Ma yáma sa. Fɛle bàale gé ma dāo Labā be Halana,

⁴⁴ níɔ kuaànɔ we gɔa e n vɔipi pɔkúma kpáɛ.

⁴⁵ Tó aà pɔ wèe, mé yá pɔ ní kèè sàaàgu, má gbé zɔ n gbesii. Má ye mà kua ma né gbɛɔn plaɔwa píi zɔdoũzɔ.

⁴⁶ ɔ Lebeka ò Izaakiɛ: Iti nɔɔ ni bɔmala. Tó Yakɔbu Iti nɔ sè bùsuu la lán Esau nɔɔ beɔwa, ma kua aɔ namɛɛ bo.

28

Yakɔbu bàasi taa Labā kíi

¹ ɔ Izaaki Yakɔbu sɔsi, à samaa'òè à yādílèè à mè: Nsu nɔse Kanaa nɔɔ guuo.

² Fɛle gé Mesɔɔtami bùsuu n da mae Betue be, ní nɔse we n desɛ Labā néɔ guu.

³ Lua Gbāapiide báaadangu,
 aà to ò nɛ'i maamaa, aaiɔ káfi,
 ní gɔ buiɔ dezi ũ.

⁴ Lua báaa pɔ a dà Ablahaũgu dangú ní n buiɔ píi,
 ké bùsu pɔ níle nibɔbleu gɔne,
 bùsu pɔ a kpà Ablahaũwaɛ bee.

⁵ ɔ Izaaki Yakɔbu gbàe aà gé Labā kíi Mesɔɔtami bùsuu. Labāá Sili bùsu gbé Betue néɛ,
 Yakɔbu ní Esauo desɛɛ.

⁶ Esau mà Izaaki samaa'ò Yakɔbuɛ, à aà gbàe Mesɔɔtami, ké aà nɔse we. Ké à sa maapi òè à mè, asu nɔse Kanaa nɔɔ guuo.

⁷ A è Yakɔbu a mae ní a dao yámà, à dà Mesɔɔtami zéu.

⁸ ɔ a dɔ sa ké Kanaa bùsu nɔɔ lí ká a maeguo.

⁹ ɔ à gè Ablahaũ né Isimaɛla kíi, à aà né Maalata se dà a nɔ séiaɔ guu. Maalataá Nɛbaio dāɛɛ.

Yakɔbu nana'oa Beteli

¹⁰ Yakɔbu bɔ Bɛɛɛɛba, à dà Halana zéu.

¹¹ Ké à kà guei, àle i we ké íatɛ gè kpéu yáí. ɔ à gbɛ sè gupiu midibɔ ũ, à wùle we.

¹² ɔ à nana'ò, a è dɔgɛgaa pélea tɔle e à gè zɔ luawa, Lua malaikaɔ lé dedɛwà, aale pila.*

¹³ A è Dii zɛaala à mè:

Mámɛmaa Dii n dezi Ablahaũ
 ní n mae Izaakio Lua.
 Má tɔle pɔ ní wùlɛwàɛ bee kpamaɛ,
 mpi ní n buiɔ.

¹⁴ N buiɔ aàɔ dasi lán bùsu'ũfāawa,
 aa ligua gukpe ní be'aɛo
 ní gugbāntooó ní gɛo midɔkɔio.

Dúnia bui píi a èfāai e
 mpi ní n buiɔ sabai.

¹⁵ Máo kunnɔɛ,

* 28:12 Zaa 1.51

má n dǎa gu pǒ ríle géu píi,
mí ea sunno búsuε beeu,
asa má n to weo,
má yá pǒ má òne keε.

16 Ké Yakɔbu wù rí io à mè: Dii ku guεε, ɔ mi dǎo fá!

17 Vía aà kù à mè: Guε beeá víague. Luakukíε, luabe zéε.

18 Yakɔbu fɛle kɔɔ, à gbε pǒ a kè midibo ũpi sè a pèle dɔngubo ũ, ɔ à nísikawà.

19 Ǿ à tokpà gupie Beteli,† áma wéle pǒ wa kàle we tó séian Luzu.

20 Yakɔbu lekè Diiwa à mè: Tó rí kumanɔ, mé ríle ma dǎa ma wéleε bee gea guu, mé ríle ma gba pɔblea rí pɔkasaɔ,

21 e ma ge suò ma mae be aafia, ríyɔ de ma Lua ũε.

22 Gbε pǒ má pèle dɔngubo ũpi a gǔ n gbagbakí ũε, mé pǒ pǒ n ma gba píi, má a kwide kpamaε.

29

Yakɔbu kaa Labá be

1 Yakɔbu èa dàzeu, à gè gukpεdeɔ búsuu.

2 Ké à kà we, à lò è sèu, sá kpása leε àaǎ kálεa a saε, asa lòopi í ɔ wí kpámá. Gbè gbène ta lòpile.

3 Tó kpása pǒ kàaa we píi, ɔ wí gbepi go lòpile wà í kpámá, ɔ wí ea gbepi tae a gbεu.

4 Ǿ Yakɔbu sādánaɔ là à mè: Gbéǎ, a bɔ má ni? Aa wèwà aa mè: Wa bɔ Halanaε.

5 Ǿ à rí lá à mè: A Nakɔɔ tɔŭna Labá dǎa? Aa wèwà aa mè: Wá aà dǎ.

6 Ǿ à rí lá à mè: A aafiaó? Aa mè: A aafia. Aà né Laseli gwa, àle mǒ rí sǎo kee.

7 Ǿ Yakɔbu mè: Fāane lé ke, sǎo tagɔɔ i ka yāao. A í kpámá, í gé rí dádái.

8 Ǿ aa mè: Wá fɔo. Mé i ke sá kpásaɔ kàaa píi bàasio, wíli gbε go lòle wà í kpá pǒwao.

9 Lá àle yá'oné màa, Laseli mò rí a mae sǎo, asa sādanan aà ũ.

10 Ké Yakɔbu a desē Labá nenɔε Laseli è rí aà mae sǎo, à sǎ lòoi à gbε gò lòle, ɔ à í kpá a desē sǎowa.

11 Ǿ à lepè Laseliwa, à pɔna ɔlò.

12 Ǿ a òè aà mae daen a ũ, Lebeka néε. Ǿ Laseli bàalè ge ò a maeε.

13 Ké Labá a dāe né Yakɔbu bao mà, à bàalè gè daiaàle. Ké à kà, ɔ à kùsiwà à lepèwà à taaàno a be. Ǿ Yakɔbu yá pǒ kèò òè píi.

14 Ǿ Labá òè: Ma aun n ũ síana.

Yakɔbu Lea rí Laselio seá

Yakɔbu kè Labá be mɔ do,

15 ɔ Labá òè: Ké rí de ma daε ũ yái ɔ ríyɔ zíkεmεε pāa? Lá má flabone omεε.

16 Labá sǎ a nenɔε ví gbɛɔn pla. Yǔ tón Lea, Bāa sǎ Laseli.

17 Lea wé gbāao, Laseli sǎ nɔanaε, mé aà kákaa maa.

18 Yakɔbu ye Laselizi, ɔ a ò Labāε: Má zíkεne wè sopla n né bāade Laseli yái.

19 Labá mè: Ma aà kpaama sí de mà kpa gbēpālewala. Nyǔ ku ma be.

20 Ǿ Yakɔbu zíkèè wè sopla Laseli yái, kási à kèè lán gɔɔplawaε, ké a yeaàzi yái.

21 Ǿ a ò Labāε: Lá ma zígɔɔ pà, ma nɔ kpaá mà sé.

22 Ǿ Labá wekiideɔ kàaa píi, à nɔseble kènέ.

23 Ké oosi kè, ɔ à a né Lea se kpàwà, ɔ Yakɔbu wùleaàno.

24 Labá a zɔnɔε Zilipa kpà Leawa aà zíkèè.

25 Ké gu dǎ Yakɔbu su è Leaε, ɔ a ò Labāε: Bó yá rí kèmmε màai? Laseli yái ɔ ma zíkèneo lò? Bóyái n ma kpánguakèi?

† 28:19 Bee mè Lua ua.

26 Labā m̀̀: Lakii wili Bāa kpa gōwa Yō āao.

27 Asōa do ke ní gbé beeo gĩa, mí aà gbēdo kpama, ní zíkemeε wè sopla lɔ.

28 Yakɔbu wèi, à āsōa dopi kè ní Leao, ɔ Labā a né Laseli kpàwà nɔ ũ.

29 Labā a zɔnɔε Bila kpà Laseliwa aà zíkè.

30 Yakɔbu wùle ní Laselio sɔ, mé a yeaàzi de Leala. ɔ à èa zíkè Labāε e wè sopla lɔ.

Yakɔbu né

31 Dii è Yakɔbu ye Leazio, ɔ à aà kè neade ũ, Laseli sɔ fii ũ.

32 Lea nɔsí à ne'í gōε ũ, ɔ à tɔkpàè Lubeni,* asa à m̀̀: Dii ma taasikea gwàε. Ma zá aɔ yemazi sa.

33 Ké à nɔsí lɔ, à ne'í gōε ũ, ɔ à m̀̀: Dii mà ma zá yemazio, ɔ à èa néε bee kpàa lɔ. ɔ à tɔkpàè Simε.†

34 Ké à èa nɔsí lɔ, à ne'í gōε ũ à m̀̀: Ké bee sa ma zá a ma dilekii eo, asa ma negōε iaànɔ àaɔ. ɔ à tɔkpàè Levii.‡

35 A èa nɔsí lɔ à ne'í gōε ũ à m̀̀: Ké bee sa ma Dii sáaukè, ɔ à tɔkpàè Yuda.§ ɔ aà ne'i zè.

30

1 Ké Laseli è ále ne'í ní Yakɔbuo, à gōa kpà ní a v̄io. ɔ a ò Yakɔbuε: Nɔɔmagu. Tó mi e s̄o, má gaε.

2 Yakɔbu pɔ pàaàzi à m̀̀: Mámε má Lua ũa? Aàpi mé gine n̄ ne'í.

3 ɔ Laseli m̀̀: Ma zɔnɔε Bila ke, ge iaànɔ, i néo imεε, mí bui e s̄o aà sabai.

4 ɔ à a zɔnɔε Bila kpàwà nɔ ũ. Yakɔbu wùleaànɔ,

5 ɔ à nɔsí à ne'í gōε ũ.

6 ɔ Laseli m̀̀: Lua tò yá b̀manɔ na, à ma yāmà à ma gba negōε. ɔ à tɔkpàè Dā.*

7 Laseli zɔnɔεpi èa nɔsí à ne'í gōε ũ lɔ,

8 ɔ Laseli m̀̀: Ma d̄εε z̄o kà ní ma v̄io, ma d̄εnè, ɔ à tɔkpàè Nefatali.†

9 Ké Lea è a ne'í zè, ɔ à a zɔnɔε Zilipa kpà Yakɔbuwa nɔ ũ s̄o.

10 ɔ Lea zɔnɔεpi ne'í gōε ũ ní Yakɔbuo.

11 ɔ Lea m̀̀: Minaε. ɔ à tɔkpàè Gada.‡

12 ɔ Lea zɔnɔεpi ne'í gōε ũ lɔ ní Yakɔbuo.

13 ɔ Lea m̀̀: Ma pɔ k̀na, asa n̄εo o pɔnaden ma ũ. ɔ à tɔkpàè Aseε.§

14 Lubeni b̀ ésekεkegɔɔ, à yenzi εε è s̄εu, ɔ a b̀bo s̀ò a da Leaε. ɔ Laseli òè: N n né yenzi εεpi dāmεε.

15 Lea òè: Ké n ma gō sia, bee i m̄mao, ɔ ní ye n̄ ma né yenzi εε e lɔa? Laseli m̀̀: Tó ní kpàa, míme níyō iaànɔ gbā.

16 Ké Yakɔbu lé su ní buao oosi, Lea b̀ gè dàaàle à m̀̀: Mámε má innɔ gbā, asa ma né yenzi εε asean n̄ ũ. ɔ à iaànɔ gwāasina bee.

17 Lua Lea wabikea sí, ɔ à nɔsí à Sái í ní Yakɔbuo.

18 ɔ Lea m̀̀: Lua asea kpàa, ké ma a zɔnɔε kpà ma záwa yái. ɔ à tɔkpàè Isakaa.*

19 Lea èa nɔsí lɔ, à Wotui í,

20 ɔ à m̀̀: Lua gba maa dāmεε. Ké bee sa ma zá a ma kpela, asa ma negōε iaànɔ soolo. ɔ à tɔkpàè Zabulni.†

21 Gbezā ɔ à nenɔε í, à tɔkpàè Dina.

22 ɔ Laseli yá d̀ Luagu, à aà wabikea sí, ɔ à kè neade ũ.

23 A nɔsí à negōε í, ɔ à m̀̀: Lua wib̀mεε.

24 ɔ à tɔkpàè Yosefu‡ à m̀̀: Dii ea negōε pāle káfimεε lɔ.

* 29:32 Bee m̀̀ negōε gwa. † 29:33 Bee m̀̀ a mà. ‡ 29:34 Bee m̀̀ nakōwa. § 29:35 Bee m̀̀ sáau. * 30:6 Bee m̀̀ yá b̀r̄n̄o na. † 30:8 Bee m̀̀ ma d̄ε. ‡ 30:11 Bee m̀̀ mina. § 30:13 Bee m̀̀ p̄na. * 30:18 Bee m̀̀ asea. † 30:20 Bee m̀̀ kpela. ‡ 30:24 Bee m̀̀ aà káfi.

Yakɔbu Labā pɔɔ dāa

- 25 Ké Laseli Yosefu ì, Yakɔbu ò Labāe: Ma gbae mà ta ma be bùsuu.
 26 Ma zikène ma nao ní ma néo yáí. N ní kpaa mà tá, asa ní dɔ lá ma zikène.
 27 Ǿ Labā òè: Tó ma yá kàngue, gɔ la. Ma màsokè má è Dii èfāaikème n yáí.
 28 N n asea omee, mí kpama.
 29 Yakɔbu òè: N dɔ lá ma zikène, mé ní dɔ lá n pɔtuoo kè ma ɔzì,
 30 asa a yɔɔna pɔ ní ví zadɔ mi mɔo kàfi maamaa. Dii èfāaidàune za zì pɔ ma kèsepèle n be la. Bɔe má azia be zike sɔi?
 31 Labā aà là à mè: Bó má fiaboonèi? Yakɔbu wèwà à mè: Nsu pɔe kpaa, sema n yáe bee keme, mí n pɔɔ dāne.
 32 Gè n pɔɔ guu gbā, ní sã bàebaeo ní a bilio ple ma asea ũ ní sãne siao ní ble bàebaeo ní a bilio.
 33 Tó ríle ma asea gwa zia bàasi, nýɔo dɔ ké ma yākè a zéwae. Ble pɔ bàebaeo mé bili no, ge sãne pɔ siao ma kpáí'òe.
 34 Labā mè: Tɔɔ! Aɔ de lá ní òwa.
 35 Zibeezì Labā a blesan bàebaeo ní a kãyāaleo ní bleda bilio ní a bàebaeo sè, an pɔ pɔ pua vío píi ní sãne siao píi, à ní ná a néone ní ɔzì.
 36 Ǿ à gudà ní zānguo ní Yakɔbuo lán tagɔo àaɔ oa taawa, ɔ Yakɔbu lé Labā pɔ kɔniɔ dá.
 37 Yakɔbu lí bui àaɔ gɔn búsuɔ zɔzɔ, à ní tɔ bɔbɔ à ní wèsã kè púuu.
 38 Ǿ à lí pɔ à ní tɔ bɔbɔpɔ pèlepèle pɔɔ imikì, pɔ pɔ lé mó imiio wéu, asa we ɔ aai kpáwa'ou.
 39 Lá aai kpáwa'o lípɔ sae, ɔ aai né kãyāaleo i ní a bilio ní a bàebaeo.
 40 Yakɔbu ì pɔ népɔ ple adoa azia pɔ ũ, ì a kãyāaleo ní a siao ka Labā pɔɔ guu. Beewa à azia kpàsa bɔ, i ka Labā pɔɔ guuo.
 41 Tó pɔbui maaɔ fèle ní kpáwa'oao, Yakɔbu ì lípɔ pèlepèle pɔɔ imikì an wéu, ké aa kpáwa'o ní sae.
 42 Tó pɔ gianaone sɔ, ìli lípèlepèlenéo. Beewa pɔ gianaɔ gɔ Labā pɔ ũ, mé pɔbui maaɔ gɔ Yakɔbu pɔ ũ.
 43 Ǿ Yakɔbu àizee ìo káfi maamaa, aà pɔɔ dasikù ní zɔnɔe ní zɔgɔe ní yiongoɔ ní zàa'inao.

31

- 1 Yakɔbu yá pɔ Labā néo lé o mà aa mè: Yakɔbu wá mae pɔɔ siwà pii. Wá mae àizee mé aà kà ɔdawa.
 2 Yakɔbu dɔ Labā wéwa, ké a yá kuwà lán yāawa bo.
 3 Ǿ Dii òè: Ea ta n dezi bùsuu n daeɔ be, mío kunnɔ.
 4 Ǿ Yakɔbu Laseli ní Leao sisi aa mɔ a pɔɔ kíi sɔu.
 5 A òné: Má dɔ á mae wéwa ké ma yá kuwà lán yāawa bo. N beeo ma mae Lua kumano.
 6 A dɔ áziawa ké ma zikè á mae ma gbāa pua léue.
 7 A mae ɔnɔkème à ma asea lìle gɔn kwi, ɔ Lua i to à yāe kèmeo.
 8 Tó à mè sã bàebaeo mé ma baa ũ, ɔ sãpɔ ìo né bàebaeo i. Tó à mè a kãyāaleo mé ma baa ũ, sãpɔ ìo né kãyāaleo i.
 9 Lua á mae são siwà a kpàa.
 10 Goo pɔ bleo lé kpáwa'o, ma nana'ò, ɔ nana guu má è blesana pɔ lé kpáwa'ooá ble kãyāaleone ní a bàebaeo ní a bilio.
 11 Ǿ Lua Malaika òme nanapi guu: Yakɔbu! Ǿ ma mè: Má ké!
 12 A mè: Wèzu n gwa. Blesana pɔ aale kpáwa'oo píi blè kãyāaleone ní a bàebaeo ní a bilio. Ma yá pɔ Labā kène è píi.
 13 Mámèmaa Lua. Ma bo mɔma Beteli, gu pɔ n gbepèleu n nísikàwà n lekèa.* Tiasa fèle bo bùsue beeu, ní tá n be bùsuu.

* 31:13 Daa 28.18-22

14 ǃ Laseli ní Leao òè: Wá túbi ví wá mae be lɔe?

15 I wá díle nibɔɔ ũ nolo? A wá yiamá, ɔ à a ɔa blè pii.

16 Aizɛɛ pɔ Lua sí wá maewa gɔ̀ wá pɔ ũ piiɛ ní wá néɔ. Yá pɔ Lua ònɛ ke pii sa.

17 ǃ Yakɔbu fɛ̀lɛ, à a néɔ ní a naɔ ði yiongoɔ kpɛ.

18 A a pɔtuɔɔ ní àizɛɛ pɔ á è Mesɔpɔtamio sɛ̀lɛ pii, ɔ à dàò zéu, àlɛ tá a mae be Kanaa bùsuu.

19 Ké Labā gè a são kákɛ̀lɛi, ɔ Laseli aà táaɔ† sè kpáii aà kpɛ.

20 Yakɔbu sɔ à ònɔkè Sili bui Labāɛ, i lezawào.

21 A fɛ̀lɛ bàalè ní a pɔɔ pii, à bùa Uflatawa, ɔ à mipè Galada gbèsisíɔwa.

Labā péleá Yakɔbuzi

22 A gɔɔ àaɔde zí wa ò Labāɛ Yakɔbu bàalè.

23 A a gbéɔ náaa, ɔ à pèlɛaàzi. A táa'ò gɔɔ soplá, ɔ à aà lè Galada bùsu gusísídeu.

24 ǃ Lua bɔ̀ mɔ̀wà gwá nana guu a òè: Laaika yá pɔ níyɔ o Yakɔbuezi.

25 Labā Yakɔbu bɔ̀o lè kpaa Galada bùsu gusísídeu, ɔ à bòokpà we ní a gbéɔ sɔ.

26 ǃ Labā ge ò Yakɔbue: Bóyái n ònɔkèmɛɛ, n ma néɔ sɛ̀lɛ n taò lán zìzɔɔwai?

27 Bóyái n ònɔkèmɛɛ n wole kpáii, ni lezaao ni? Dɔ ma zɛnɛ ní pɔnakɛao ní lesiao ní gãao ní mɔɔnao.

28 Ni to ma lezà ma néɔ ní ma tɔ̀unaɔwao. N mĩsaiyā kè.

29 Ma gbāa kà mà yākéé, ɔ n mae Lua yā'òmɛɛ gwá à mè mà laaika yá pɔ má onɛi.

30 Nlɛ tá sa, ké nílɛ n mae be beɛke yáii. Akɛa n ma táaɔ sè kpáii?

31 Yakɔbu wèwà à mè: Málɛ víake, málɛ e níyɔ ní néɔ siaɛ.

32 Gbé pɔ n n táaɔ è aà kíi, wà ade de. Ma pɔɔ gwagwa wá gbéɔ wáa. Tó n n pɔ è, sé. Yakɔbu sɔ a dɔ́ ké Laseli Labā pɔ sè kpáii.

33 Labā gè Yakɔbu zwàakpɛu, à gè Lea kpéu, à gè zɔnɔɛ gbéɔn plapio kpéu, i pɔe eo. Ké à bɔ̀ Lea kpéu, à gè Laseli kpéu.

34 Laseli táapio se ùlɛ yiongo gaaibɔɔue, ɔ à zòlèwà. Labā aà kpé yèe pii, i pɔe eo.

35 Laseli ò a maeɛ: Baa, nísu to n pɔ pamazio, asa mi e fèlɛo, ké má ɔkūa yáiiɛ. Beewa Labā a táaɔ wèlɛ, i eo.

36 ǃ Yakɔbu pɔ pà à zɔadò Labāwa à mè: Bó dàa má kèi? Bó duuna má kè ɔ n pɛlɛmazi wāawāa kéwai?

37 N ma pɔɔ yèe pii, n n beɔɔ è wea? Bɔ̀ò gupuaɔ ma gbéɔ ní n gbéɔ wáa, aai yānakpa gbé pɔ a yá nawa.

38 Gwa, ma ke n be wè baoɛ. N são ní n bleɔ aai nɔbɔlɛo, mé mi n sãe soo.

39 Mili suma ní pɔ pɔ wàì kùoo, mi a fiabonɛ mazíawae. Ni pɔ pɔ wà a kpáii'ò gwá ge fáanɛ fia laaɛ.

40 Íatè ì ma lɛ fáanɛ, íana ì ma de gwá, mi itèkɛ.

41 Maa ma ke n be e wè bao. Wè gèo mènɔsai ma zíkènɛ n nɛnɔɛ gbéɔn plao yáii. Ma wè soolo kè n kpása yá musu. N ma asea lílɛ gèn kwi.

42 Mé i ke ma dezi Ablahaũ Lua pɔ ma mae Izaaki aà vía ví zèmanɔ bàasio, dɔ n ma gbaɛ ɔgii. Lua zì pɔ má kè ní taasio è, ɔ à zèmanɔ gíá gwá.

43 ǃ Labā wè Yakɔbuwa à mè: Nɔɛɛ beɔá ma néɔnɛ. Néɛ beɔá ma tɔ̀unaɔnɛ. Pɔtuɔɛ beɔá ma pɔtuɔɔnɛ. Pɔ pɔ ní è la pii ma pɔɛ. Bó má ke ma nɛnɔɛ ní né pɔ aa ìnɛ gbáii?

44 To wà ledoukɛ, iɔ de seela ũ wá zānguo.

45 ǃ Yakɔbu gbɛ se pèlɛ yápi dɔngubɔ ũ.

46 A ò a gbéɔnɛ aa gbɛɔ sélɛ, ɔ aa sèlɛ aa a zèdɔ, ɔ aa pɔblè a saɛ.

47 ǃ Labā tɔkpà gbèzɛpiɛ Yegaa Saaduta.‡ Yakɔbu tɔkpàè Galɛdi.§

† 31:19 Táapíá lí pɔ wa à lán gbènazínawao. ‡ 31:47 Bee mè gbè seelade ní Sili yáo. § 31:47 Bee mè gbè seelade ní Ebelu yáo.

48 Labā m̀̀: Gb̀̀zεε bee m̀̀ seela ũ wá zānguogbā. Bee yáí wà t̀̀kpàè Galèdi.

49 Wí m̀̀ l̀̀ Mizipa,* asa Labā m̀̀: Dii wá d́́a wá k̀̀ak̀̀wa gb̄ea, k̀̀é wásu zak̀̀uo.

50 Tó n̄́adà ma n̄́n̄́eowa ge tó n̄́ n̄́ p̄̀le s̀̀ l̀̀, baa tó wá kú k̀̀ k̀̀io, n̄́ȳ́ d̄́ s̄́as̄́ k̀̀é Lua m̀̀ wá yápi seelade ũ.

51 Ǿ Labā ò̀̀ l̀̀: Zεε bee gwa n̄́ gb̄e p̀́ má p̀̀le wá zānguoo.

52 Aò ò̀̀ seela ũ k̀̀é másu a baa v̄́i mà m̀̀ma n̄́ n̄́se p̄̀leoo, m̀̀é mpi n̄́su n̄́ a baa v̄́i n̄́ m̀̀a n̄́ n̄́se p̄̀leoo.

53 Ablahaũ n̄́ Nak̀̀o n̄́ n̄́ maeo Lua m̀̀é a yáḡḡḡw̄εε. Ǿ Yak̀̀bu legb̀̀è n̄́ Lua p̀́ a mae Izaaki aà v̄́i v̄́i t̀̀o.

54 A sa'ò gusísideu we, ò̀̀ à a gb̀̀é s̄́isi aa p̀̀ble. K̀̀é aa p̀̀blè, ò̀̀ aa ì we.

32

Yak̀̀bu gb̀̀é z̄́ia Esauwa

1 Labā f̀̀le k̀̀ok̀̀o, à lezà a t̀̀ũnaowa n̄́ a n̄́é, à samaa'ò̀̀né, ò̀̀ à èa tà a be.

2 Yak̀̀bu dàzeu, ò̀̀ Lua malaikaò d̀̀aaàle.

3 K̀̀é à n̄́ é, à m̀̀: Lua b̀̀on ke. Ǿ à t̀̀kpà gupie Maanaiũ.*

4 A gb̀̀é z̄́i ae a v̄́i Esauwa Sei bùsu p̀́ wí m̀̀ l̀̀ Ed̀̀ũ bùsuu.

5 A ò̀̀ a z̄́inaone: A ge o ma dii Esauε aà z̀̀blena Yak̀̀bu ḡ̀̀plakè Labā be, àle su sa.

6 A oè má zuo v̄́i n̄́ zàa'inao n̄́ s̄́a n̄́ bleo n̄́ zḡḡεo n̄́ z̄́n̄́e. Máme ma á z̄́i oìè, k̀̀é ma yá e kaaàgu.

7 K̀̀é z̄́inapiò èa sù Yak̀̀buwa, aa m̀̀: Wa ge n̄́ v̄́i k̀̀i, àle m̀̀ dair̄̀le n̄́ gb̀̀on ò̀̀aa plaò.

8 V̄́ia Yak̀̀bu k̀̀i, àle bílike maamaa, ò̀̀ à gb̀̀é p̀́ kuan̄̀o kpaalè lee pla n̄́ s̄́a n̄́ bleo n̄́ zuo n̄́ yiongo à m̀̀:

9 Tó Esau m̀̀ l̀̀le a lee dowa, a lee do p̀́ ḡ̀̀ a b̀̀.

10 Ǿ à wabikè Luawa à m̀̀: Dii, ma dezi Ablahaũ n̄́ ma mae Izaakio Lua, n̄́ ò̀̀m̄̀é mà su ma be bùsuu ma daeo k̀̀i, n̄́ èf̄̀aaike m̄̀εε.

11 N̄́ gb̀̀ke n̄́ náaiȳ̀o k̀̀em̄̀εε maamaaε, ma beεε i kao. ḡ̀̀o p̀́ ma bua Yuud̄̀wa ȳ̀a, lípana m̀̀é na ma ṑ́i ado. Tiasa ma su n̄́ àizeε lee plaε beeò.

12 Ma wabikèma, ma si ma v̄́iwa, asa m̄̀le v̄́iake k̀̀é à lélewá à n̄́e n̄́ néo d̄̀de yáí.

13 Mpi s̄́o n̄́ m̀̀ n̄́ȳ̀ èf̄̀aaike m̄̀εε, n̄́ȳ̀ ma bui káfi lán ísiale úf̄̀aawa, wa f̄̀o naoo an dasi yáí.†

14 Wek̄̀i ò̀̀ Yak̀̀bu iu. P̀́ p̀́ a plè à a v̄́i gbaon ke:

15 Bleda ò̀̀aa do, a sa bao, s̄́ada ò̀̀aa do, a sa bao,

16 yiongoda baakwi n̄́ n̄́ né ȳ̀minaò, zuda bla, a swana kwi, zàa'in da bao, a sa kwi.

17 A n̄́ ná a z̄́ikenaone n̄́ ṑ́i bui n̄́ buio, ò̀̀ a ò̀̀né: Aò be ma ae, í gupua da á zānguogā n̄́ gāo.

18 A ò̀̀ gb̀̀é s̄́ī̄aε: Tó ma v̄́i dànle m̀̀é à n̄́ la à m̀̀: Déme de n̄́ dii ũi? Nle ḡ̀́é má ni? Déme p̀́ p̀́ n̄́le d̄̀é beeò v̄́i?

19 Ní oè aà z̀̀blena Yak̀̀bu p̀́ε, p̀́ p̀́ à a dii gbà a kp̄̀s̄̀ā̀on we, aapi lé mó a kpé z̄́éu.

20 A yá doupi ò̀̀ gb̀̀on plaadeε n̄́ gb̀̀on àaòdeo n̄́ p̄̀d̄̀anaò pii à m̀̀: Tó a da Esauε, à oè màa.

21 A oè aà z̀̀blena Yak̀̀bu lé mó a kpé z̄́éu. Asa aà làasoo guu à m̀̀: Sema mà awakpaè n̄́ p̀́ p̀́ d̀̀aam̄̀εε, wí gbas̄̀a wesik̀̀le. A ḡ̀́ gb̄̀akpaimazi saa?

22 Gba d̀̀aaè, ò̀̀ à ḡ̀̀ b̀̀ou ḡ̀̀á bee, à ì we.

Yak̀̀bu d̄̀εkaa n̄́ Luao

* 31:49 Bee m̀̀ gud̄̀ak̄̀i. * 32:3 Bee m̀̀ b̀̀o m̀̀n̄́ pla. † 32:13 Daa 28.14-15

²³ A fèle gwāasina, à a nɔ gbɛɔn plaɔ sɛle ní a nɔ pɔ i mɛsɛdilenéɔ gbɛɔn plaɔ ní a nɛgɔe gbɛɔn kuɛdoɔ, ɔ à bùarínɔ Yaboko isaaa.

²⁴ Ké à bùarínɔ, ɔ à pɔ pɔ a víɔ sɛle bùaò píi.

²⁵ Yakɔbu gɔ̃ ado, ɔ gɔ̃ee mò lé dɛɛkaaàɔ e gu ye doi.

²⁶ Ké gɔ̃epi è á fɔ aà nɛo, à aà lè a gelewa, ɔ aà gele bɔ̀ɔ dɛɛkaapi guu.

²⁷ Gɔ̃epi mɛ: Ma gbae, asa gu lé dɔe. ɔ Yakɔbu oè: Sema n baaadamagu baasio, má n gbaeo.

²⁸ Gɔ̃epi aà là à mɛ: N tɔn kpelewai? A wèwà à mɛ a tɔn Yakɔbu.

²⁹ ɔ à mɛ: Wàli mɛnɛ Yakɔbu loo, sema Isaili,‡ asa n dɛɛkà ní Luao ní gbɛnazinaɔ, ɔ n dɛɛnè.

³⁰ Yakɔbu oè: N n tɔ omɛe sɔ. A wèwà à mɛ: Bóyái níle ma tɔ lai?§ ɔ à baaadàaagu we.

³¹ Yakɔbu tɔkpà gupie Penueli,* asa à mɛ: Wa wɛsikɔle ní Luao, mé ma gi má kú.

³² A bɔ̀ Penueli íatɛ bilea, àle tɔle a gele ía yáí.

³³ Ayámɛto e gbā Isailiɔ lí nɔ tikusiwa sɔo, ké Lua Yakɔbu lè a tikusiwa yáí.

33

Yakɔbu wɛsia Esaulɛ

¹ Ké Yakɔbu wɛzù, a è Esau lé mɔ ní gbɛɔn òaa plaɔ. A a néo kpaalè a naone ní a nɔ mɛn pla pɔ i mɛsɛdilenéɔo.

² ɔ à a nɔ pɔ i mɛsɛdilenéɔo pɔ gbàe aa dɔaa ní ní néo. Bee gbea Lea ní a néo, ɔ Laseli ní Yosefuɔ tɛ ní kpe.

³ A dɔaané, à kùle tɔle gɛn sopla e à gè kàò a v̄l̄ipi kíi.

⁴ ɔ Esau baalè mò dāaale, à kùsiwa à ɔdà aà ḡau à lepèwà, ɔ aa ɔ̀l̄ò.

⁵ Ké Esau wɛzù, à nɔe ní néo è, ɔ à mɛ: Deɔ mé kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à mɛ: Né pɔ Lua ma gbaone.

⁶ ɔ nɔ pɔ i mɛsɛdilenéɔo pɔ s̄n̄zi ní ní néo, aa kùle.

⁷ ɔ Lea ní a néo s̄n̄zi s̄, aa kùle. Bee gbea Yosefu ní Laselio s̄n̄zi aa kùle.

⁸ Esau mɛ: Bó níle ke ní pɔ pɔ ma dańleɔi? Yakɔbu wèwà à mɛ: Ké ma yá e kangu yáíe.

⁹ Esau mɛ: Ma gbé, ma pɔ̀ m̀a, n̄ȳɔ n pɔ̀ k̄ua.

¹⁰ ɔ Yakɔbu mɛ: Aawo! N yá na! Tó ma yá kanguɛ, ma gba sí, asa wá wɛsiakɔle kɛmɛe lán wɛsiakɔle ní Luaowae, ɔ n gbāakpāmazi.

¹¹ Gba pɔ má dāne si sa, asa Lua èfāaikɛmɛe, pɔe i k̄ésāao. Lá à nàewà màa, ɔ a s̄i.

¹² ɔ Esau mɛ: Wà dazeu wà tá. Má dɔaanɛ.

¹³ ɔ a wèwà à mɛ: Baa, ní d̄ɔ́ ké néo yá z̄i'ũ, mé má s̄a ní zù ȳɔminao ví. Tó wa tá gbāa ò gɔ̀ do, pɔ̀ gaga píie.

¹⁴ Dɔaamɛe Baa, mapi n z̀bl̄ena, míɔ te pɔ̀ kpe ní néo busebuse e mà mɔ n le Sei.

¹⁵ Esau mɛ: Má a gbé k̄iniɔ tonno. Yakɔbu mɛ: Bóyái ní? N yá na Baa.

¹⁶ Zibeez̄i Esau dà Sei zéu.

¹⁷ ɔ Yakɔbu gè Suko. A bɛkpà we mé à lákpeɔ d̀ pɔ̀ne. Ayámɛto wà tɔkpà gupie Suko.*

¹⁸ Ké Yakɔbu sù ní Mɛsɔpɔtamio, à kà wéle pɔ̀ w̄i mɛ Sikɛũ, Kanaa bùsuu aafia, ɔ à b̀okpà wélepi sae.

¹⁹ A a b̀okpak̄ii lù Sikɛũ mae Amɔ̀ néɔwa ánuusu ɔwatɛ basɔ.†

²⁰ Wek̄ii à sa'ok̄ii b̀u, à tɔkpàe Lua Isaili Lua.

34

Sikɛũ kusia Dinawa

‡ 32:29 Bee mɛ dɛɛkaa ní Luao. § 32:30 Dɔa 13.17-18 * 32:31 Bee mɛ Lua wé. * 33:17 Bee mɛ lákpeɔ. † 33:19 Yoz 24.32, Zāa 4.5

- 1 Lea nenɔe Dina pɔ a ɪ nɪ Yakɔbuo bɔ̀ bɔ̀supi nɔeɔ gwai.
 2 Ké bɔ̀supi kí Amɔɔ né Sikeũ, Ivi bui aà è, à kùsiwà, ɔ̀ à wùleaaɔ̀.
 3 Aà pɔ dɔ wéndiapiwa, a yeaàzi, ɔ̀ à yá nana òè.
 4 ɔ̀ Sikeũ ò a maeɛ: Nenɔena bee weleɛmɛɛ mà sé.
 5 Ké Yakɔbu mà wà a nenɔe kpebɔ̀, aà néɔ ku sɛu nɪ aà pɔɔ, ɔ̀ à nɪle e aa sù.
 6 ɔ̀ Sikeũ mae Amɔɔ gè Yakɔbu lè à yápi oè.
 7 Ké Yakɔbu néɔ sù nɪ sɛo gɔ̀, aa yápi mà, ɔ̀ an nòse ɔ̀ɔkpà, an pɔ pà maamaa, ké Sikeũ yáɔ̀ɔsai kè Isailiɔne yáí, à wùle nɪ Yakɔbu nenɔeɔ, à yá pɔ de wà keo kè.
 8 ɔ̀ Amɔɔ òné à mè: Ma né Sikeũ pɔ dɔ á nenɔewa. A yá na. A aà kpawà nɔ ù.
 9 Wà ledouke, wíliɔ wá nenɔeɔ kpásákɔwa.
 10 Aɔ kúwanɔ, wá bɔ̀su kú á pɔ ùe. A zɔ̀leu, íɔ laatau, íɔ tɔɔle ví.
 11 ɔ̀ Sikeũ ò Dina mae nɪ aà dāɔɔne: A yá na. Pɔ pɔ á ò mà kpáwá, má kpaɛ.
 12 A ànsueblebɔ̀ lé damɛɛ zɔ̀ nɪ gbaɔ dasidasi. Lá pɔ á ò, má kpaɛ. A nenɔepi kpaɛ.
 13 ɔ̀ Yakɔbu néɔ wè Sikeũ nɪ aà mae Amɔɔowa nɪ mɔafilio, ké Sikeũ nɪ dāe kpebɔ̀ yáí.
 14 Aa òné: Wá fɔ̀ bee keo, wá fɔ̀ wá dāe kpa gyafɔ̀ɔdewao, asa beeá wíyāe wá kíí.
 15 Wá we á yáí, mé i ke a gɔ̀ lán wápiɔwa, á gɔ̀eɔ tɔ̀zɔ̀ píi bàasio.
 16 Tó a tɔ̀zɔ̀, wá wá néɔ kpásáwá, wí á pɔɔ se nɔ ù, wíɔ kúánɔ, wí gɔ̀ bui douɔ ù.
 17 Ama tó i we wá yáí, mé i tɔ̀zɔ̀, wá wá dāe se taðe.
 18 Yápi kè Amɔɔ nɪ a né Sikeũoɛ na.
 19 Ewaasopi yápi gògò kpakpa, ké Yakɔbu nenɔe yá kàaàgu yáí, mé a beɛɛ ví deńla a mae bedeo guu.
 20 Amɔɔ nɪ a né Sikeũo gè nɪ wéle bíibɔ̀leu, ɔ̀ aa yā'ò nɪ wéledeɔ aa mè:
 21 Gbépiɔ yāe víwanɔ. Wà to aao kú wá bɔ̀suu, aao laatau, asa bɔ̀supi zɔ̀, a mówá. Wá nɪ nenɔeɔ sé, wí wá pɔɔ kpámá.
 22 Gbépiɔ sɔ̀ aa we wàɔ kúwanɔ ké wà gɔ̀ bui douɔ, mé i ke wá gɔ̀eɔ wa tɔ̀zɔ̀ lá ampiɔwa wápii bàasio.
 23 An pɔtuɔɔ nɪ nɪ àizeɛɔ nɪ nɪ zuɔ píi a gɔ̀ wá pɔ ùo lé? Wà weiné, ké aao kúwanɔ.
 24 Wélepidɛɔ Amɔɔ nɪ a né Sikeũo yāmà, ɔ̀ gɔ̀eɔ tɔ̀zɔ̀ nípii.
 25 A gɔ̀ɔ àaɔde zɪ, ké aa kú nɪ wāwāo mé aa kú nɪ yāe láasoooo, Yakɔbu né gbɛɔn plaɔ Simeɔ nɪ Leviio, Dina víiɔ, an baade a fɛnda sè aa sɪ wéleu, aa gɔ̀eɔ dède píi.
 26 Aa Amɔɔ nɪ a né Sikeũo dède, ɔ̀ aa Dina se bɔ̀ɔ Sikeũ kpeú aa tàò.
 27 Wéledeɔ dedea gbea Yakɔbu néɔ mò wéle pɔɔ náaa, ké wà widà nɪ dāewa yáí.
 28 Aa nɪ sã nɪ nɪ bleɔ sèle nɪ nɪ zuɔ nɪ nɪ zàa'inaɔ, pɔ pɔ kú wéle guu nɪ pɔ pɔ kú nɪ buaɔ píi.
 29 Aa nɪ àizeɛɔ sèle píi nɪ nɪ néɔ nɪ nɪ nɔeɔ nɪ pɔ pɔ kú nɪ beɔ píi.
 30 ɔ̀ Yakɔbu ò Simeɔe nɪ Leviio: A gu ɔ̀ɔkpámɛɛ. Kanaaɔ nɪ Peliziɔ nɪ bɔ̀su la buipáleɔ aao ye ma gíyáio. Lá wá dasio, tó aa líawázi mé aa síwágu, aa ma de nɪ ma buiɔ píe.
 31 ɔ̀ aa wèwà aa mè: Ké à wá dāe díle káalua ù, bee maa yã?

35

Lua báaadaa Yakɔbugu Beteli

- 1 Lua yā'ò Yakɔbuɛ à mè: Fɛle ta Beteli, ní zɔ̀le we. Ma gbagbakíi ke we, asa we ma bou ma mɔma gɔ̀ɔ pɔ nɪle bàale n víie.*
 2 ɔ̀ Yakɔbu ò a bedeoɔne nɪ gbé pɔ kuanɔɔ píi à mè: A dii zɪlo pɔ á víɔ kóle, í zu'o, í á pɔkasao lile,

* 35:1 Daa 28.10-22

³ wí fele ta Beteli. Má Lua gbagbakí bo we, asa à dòmale ma taasikegɔɔ, Ìb kumanɔ gu pɔ ma geu pɔi.

⁴ Ǿ aa dii zìlo pɔ aa vɔ kpàwà ní swáli pɔ aa daaɔ, ɔ a vɔle gbéneli pɔ kú Sikeũ sae gbáu.

⁵ Ké Yakɔbu ní a néɔ dàzeu, Lua tò vɔa wéle káinadeɔ kù maamaa, ɔ gbée i péleńzio.

⁶ Ǿ Yakɔbu ní gbé pɔ kuaànɔ pɔi kà Luzu pɔ wɔ me tia Beteli, Kanaa bùsuu.

⁷ A sa'okii bò we, ɔ à tɔkpà gupie Beteli Lua, asa wekii Lua bò à m̀duwà gɔɔ pɔ àle bàale a vɔie.

⁸ Debolaa pɔ de Lebeke gwana ũ yāa gā wee, ɔ wà aà vɔ gbéneli gbáu Beteli sae. Ǿ wà tɔkpàè Ǿɔblizí.

⁹ Lua bò mò Yakɔbuwa b aà sua ní Mesɔptamio gbea, à báaadàaagu

¹⁰ à mè: N tón Yakɔbu, āma wàli onε Yakɔbu bo, wàli onε sa Isailie. Maa à tɔkpàè Isaili.

¹¹ Lua òè b: Lua Gbāapiiden ma ũ. Aɔ ne'i àò káfi. Bui zɔɔ a bɔ n kii, baa bui dasiɔ, mé n buieɔ aag de kiao ũ.

¹² Má bùsu pɔ má kpà Ablahaũ ní Izaakiowa kpama ní n buie n kpe.

¹³ Ǿ Lua fèle bò gu pɔ à yā'òèu.

¹⁴ Yakɔbu gbepèle gu pɔ Lua yā'òèu dɔngubɔ ũ. A itòlewà à nísikàwà.

¹⁵ Ǿ Yakɔbu tɔkpà gu pɔ Lua yā'òuepie Beteli.

Laseli ní Izaakio gaa

¹⁶ Ǿ aa fèle Beteli aa dàzeu. Ké aa kà kái ní Eflatao, Laseli ne'igɔɔ kà, ɔ ne'i zì'ùkù.

¹⁷ Ne'iwāwā zɔɔkù, ɔ nɔe ne'ina òè: Nsu to vɔa n kũo, n negɔe Ì b.

¹⁸ Laseli yèee vɔ bo, àle ga, ɔ à tɔkpà a népie Bēnɔni,† ɔ aà mae tɔkpàè Bēyāmeε.‡

¹⁹ Ké Laseli gā, wà aà vɔ Eflata pɔ wɔ me tia Betelēũ zéu.

²⁰ Yakɔbu yādɔngugbe pèle aà miawa. Laseli miagbepi ku we e ní a gbāo.

²¹ Isaili èa dàzeu, ɔ à bòokpà sādānaɔ gugwakii kpele.

²² Gɔɔ pɔ a ku bùsupiu ɔ Lubeni gè Ì ní Bila, Yakɔbu nɔ pɔ i méseɔdileèoo. Yakɔbu yápi mà. Yakɔbu negɔeɔ kuεplae.

²³ Lea negɔeɔ tón ke: Yakɔbu yoa Lubeni, Simεɔ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulɔni.

²⁴ Laseli néɔn Yosefu ní Bēyāmeεo ũ.

²⁵ Laseli zɔnɔe Bila néɔn Dā ní Nefatalio ũ.

²⁶ Lea zɔnɔe Zilipa néɔn Gada ní Aseεo ũ. Negɔe pɔ wà ní í ní Yakɔbuo Mesɔptamion we.

²⁷ Ǿ Yakɔbu kà a mae Izaaki kii Mamale. A ku Kiliataaba pɔ wɔ me tia Heblɔ sae, gu pɔ Ablahaũ ní Izaakio zòleu.

²⁸ Izaaki kà wè òaa do baosai,

²⁹ à zikù táotao, ɔ à gā à zù a gbéɔ guu, ɔ aà néɔ Esau ní Yakɔbuo aà vɔ.

36

Esau buie

(1Lad 1.34-37)

¹ Esau pɔ wɔ me b Edɔũ buie yán ke:

² Esau Kanaa nɔeɔ sè, Iti bui Eloni né Ada ní Ivi bui Ana né Ǿhɔlibama, Zibeɔ tɔũnao.

³ A Isimaela né Basema, Nebaio dāe sè b.

⁴ Ada Elifaza Ìaànɔ, mé Basema Leueli Ì.

⁵ Ǿhɔlibama Yeusi ní Yalaũo ní Kolao Ì. Esau negɔe pɔ wà ní í Kanaa bùsuuon we.

⁶ Esau a naɔ sèle ní a negɔeɔ ní a nenɔeɔ ní a bedeɔ pɔi ní a pɔtuɔɔ ní a àizee pɔ a è Kanaa bùsuuɔ pɔi, ɔ à gè Sei bùsuu, à zàkũ ní a dāuna Yakɔbuo,

⁷ asa an àizee zɔɔ yá mé tò aa fɔ wàɔ kú ní kɔoo. Bùsu pɔ aa kuu i mómáoo, ké an pɔɔ dasi yái.

† 35:18 Bee mè ma taasi né. ‡ 35:18 Bee mè ɔplaa né.

- 8 Esau zòle Sei bùsu gbèsisíde pò wí me tia Edóũ guu.
 9 Esau pò de Edóũ dezi sèia ũ buiòn ke:
 10 Esau negõeo tón ke: Ada né Elifaza ní Basema né Leuelio.
 11 Elifaza negõeo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataũ, Kenazi.
 12 Elifaza nò pò i mèsedilèò tón Timina. Òme Amaleki ìaàno. Esau na Ada tóũnaon we.
 13 Leueli negõeo tón ke: Naata, Zela, Sâma, Miza. Esau na Basema tóũnaon we.
 14 Esau na Òholibama negõeo tón ke: Yeusi, Yalaũ, Kola.
 15 Esau bui dezi káauo tón ke: Esau negõeo sèia Elifaza bui dezi káauo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Kenazi,
 16 Kola, Gataũ, Amaleki. Elifaza bui dezi káauo, Ada tóũnaon we. Aa ku Edóũ bùsuue.
 17 Esau né Leueli bui dezi káauo Naata, Zela, Sâma ní Mizao. Leueli bui dezi káauo, Basema tóũnaon we. Aa ku Edóũ bùsuue.
 18 Esau na Òholibama bui dezi káauo tón ke: Yeusi, Yalaũ, Kola. Ana né Òholibama tóũnaon we.
 19 Esau pò wí me lo Edóũ negõeon we, aà bui dezi káauone.

Sei buiò
 (1Lad 1.38-42)

- 20 Sei, Oli bui pò kú Edóũ bùsuu za káau negõeo tón ke: Lotani, Sobala, Zibeõ, Ana,
 21 Disõ, Ezee, Disã.
 22 Lotani negõeon Oli ní Emaũo ũ. Lotani dâe tón Timina.
 23 Sobala negõeo tón ke: Alavã, Manaata, Ebali, Sefo, Onaũ.
 24 Zibeõ negõeo tón Aya ní Anao. Anapi mé bò nibona wãawa gbáau goo pò àle a mae zàa'inao dá.
 25 Ana negõeo tón Disõ, aà nenoe tón Òholibama.
 26 Disõ negõeo tón ke: Emadã, Esebã, Ilana, Kelana.
 27 Ezee negõeo tón ke: Bilana, Zaavã, Akana.
 28 Disã negõeon Uzu ní Alanao ũ.
 29 Oli bui dezi káauo tón ke: Lotani, Sobala, Zibeõ, Ana,
 30 Disõ, Ezee, Disã. Oli bui dezi káauo ní ní bui pò kú Sei bùsuuon we.
 31 Kía pò kpalablè Edóũ bùsuu Isaili kiao ãao tón ke:
 32 Beoo né Bela, Dinaba gbé mé kpalablè Edóũ káau.
 33 Ké à gà, õ Zela né Yobaba, Bozela gbé kpalablè aà gbèu.
 34 Ké à gà, õ Temani bùsu gbé Usaũ kpalablè aà gbèu.
 35 Ké à gà, õ Bedada né Adada, Aviti gbé kpalablè aà gbèu. Òme zíblè Madiãowa Mõabu bùsuu.
 36 Ké à gà, õ Maseleka gbé Samala kpalablè aà gbèu.
 37 Ké à gà, õ Leobo pò kú Uflata sae gbé Saulu kpalablè aà gbèu.
 38 Ké à gà, õ Akaboo né Baalanana kpalablè aà gbèu.
 39 Ké à gà, õ Pau gbé Adada kpalablè aà gbèu. Aà na tón Metabeli, Malèdi née, Mezaaba tóũnae.
 40 Esau bui dezi káauo tón ke an buiwa an bùsu wa: Timina, Alava, Yeteti,
 41 Òholibama, Ela, Pinò,
 42 Kenazi, Temani, Mibizaa,
 43 Magadiè, Ilaũ. Edóũ dezi káauo tón we wéle ní wéleo bùsu pò aa zòleu. Esau pò Edóũ dezi sèia ũ buiòn we.

37

Yosèfu nana'oa

- 1 Yakõbu ku Kanaa bùsuu, gu pò a mae zòleu.

² Yakɔbu buiɔ yán ke: Yosefuá èwaasonae. Aà wè gẽo ní plaode guu ké àle são dá ní a v̄iɔ, aà mae naɔ Bila ní Zilipao néɔ, ɔ à yāvái pɔ aa kè kɔmalekè a maeɛ.

³ Isaili ye Yosefuzi de a né kɔniɔla, ké à aà ì a zikū guu yáí, ɔ à ulatao z̄èè.

⁴ Ké aà v̄iɔ è ní mae yeaàzi deŋla, ɔ aa zàaàgu, aali we yāna òaàno.

⁵ Yosefu nana'ò, ɔ a sèle siu a v̄iɔne, ɔ aa èa zàaàgu de a zia.

⁶ A òné: A nana pɔ má ò ma.

⁷ Má è wále s̄eyeye bua, ɔ ma sè bàaa fèle zè. A pɔɔ liai, ɔ aa kùlèè.

⁸ ɔ aà v̄iɔ òè: Nle e níyɔ ḡɔ wá kía ũ nee? Nyɔ ikokewá nee? ɔ aa èa zàaàgu de a zia nana pɔ a òpi yáí.

⁹ Yosefu èa nana'ò lo, ɔ a sèle siu a v̄iɔne à mè: Ma ea nana'ò lo. Má è íatè ní mɔvuaɔ ní saana mèn kuɛdoɔ lé kùlekulemɛɛ.

¹⁰ A nanapi sèle siu a mae lo, ɔ aà mae pàlawà à mè: Bɔtaa nana ní ò màai? Mapi ní n dao ní n v̄iɔ, níle e wá mɔ wúle n ae nee?

¹¹ Aà v̄iɔ íisèaàno. Aà mae s̄ɔ a nanapi yá k̄ua a s̄ɔu.

¹² Aà v̄iɔ gè ní mae são dáí Sikɛũ.

¹³ ɔ Isailipi ò Yosefue: N v̄iɔ lé sãdã Sikɛũ nolo? Mɔ mà n zì ní k̄ie! A wèwà à mè: Má làa.

¹⁴ ɔ a òè: Gé n v̄iɔ gwai ní ní sãɔ, tó aa aafia, ní ea sumɛɛ ní a baoo. ɔ à aà gbàè, à b̄ò Hebl̄ɔ guzuleu à gè Sikɛũ.

¹⁵ Ale liaaliaa s̄ɛu, ɔ ḡɔee kpàaũaàno à aà là à mè: Bó níle welei?

¹⁶ A wèwà à mè: Mále a v̄iɔ welele. Tó n ní sãdãdãk̄ii d̄ɔ, omɛɛ.

¹⁷ Gb̄épi mè: Ké aa b̄ò lak̄ii, má mà aa mè wále gé Dotaniɛ. ɔ Yosefu p̄el̄ézi à ní lé Dotani.

¹⁸ Ké aa aà è k̄aaa, e àò gé k̄ái ní k̄íi, aa lek̄pàaiaàzi aa mè wà aà de.

¹⁹ Aa òk̄ɔe: A gwa, nana'onki lé mɔ kee.

²⁰ A to wà aà de sa, wí aà zu ɛɛ beeo do guu, wí o wài mé aà sò. Wá e lá aà nanaɔ midɛ.

²¹ Ké Lubeni yápi mà, a ye à aà misì, ɔ à mè: Wásu aà deo.

²² Asu to au b̄owào. A aà zu ɛɛ beeu guwaiwaiu la, ásu à aà deo. Lubeni òné màa, ké a ye à aà misì, í ea à aà kpa a maewa yáíɛ.

²³ Ké Yosefu kà a v̄iɔ k̄íi, aa aà ula b̄òaaàla, aà ulataopi.

²⁴ ɔ aa aà sè wa zù ep̄iu. Ep̄i da giie, a í v̄io.

²⁵ ɔ aa z̄èle lé p̄oble. Ké aa wezù, aa Isimaela bui kyaamaɔ è, aa b̄ò Galada bùsuu, aale gé Egipi. An yiongoɔ lí'ò ní ḡamaleo ní tulaletio sea.

²⁶ ɔ Yuda ò a gb̄éne: Tó wa wá d̄auna dè, mé wa aà dea ùle, b̄ó ài wá ei?

²⁷ A to wà aà yía Isimaela buipiɔwa. Wásu aà deo, wá d̄auna nolo? Wá au doũe. ɔ aà gb̄éɔ aà yāmà.

²⁸ Ké Madiã laatanapiɔ lé ḡẽ, aa Yosefu gá wà b̄ò eu, wà aà yía Isimaela buipiɔwa ánu su ɔwatè bao, ɔ aa ḡèaàno Egipi.*

²⁹ Ké Lubeni sù ep̄i k̄íi, i Yosefu e we lo, ɔ à a p̄okasaɔ ga k̄èk̄è.

³⁰ ɔ à gè a d̄aunaɔ k̄íi à mè: Népi ku we lo. Má gé má ní beo ni?

³¹ Aa blesana kù wa dè, ɔ aa Yosefu ulapi se màle a au guu.

³² ɔ aa aà ulataopi sè tàò ní mae aa mè: Pɔ pɔ wá èn ke. N né ula yà, ge aà pɔ no?

³³ A d̄ò, ɔ à mè: Ma né ulataoe, wài mé aà sò. Waiyoo, à ma né Yosefu tàitaie.

³⁴ ɔ à a ulada ga k̄è, à zwánkasa se d̄ò a pi, ɔ à a népi ɔ̀lò e'e'e.

³⁵ Aà neḡɔe ní aà nenɔe m̄ò aà n̄òse níniè nípii, áma à ḡi wà a n̄òse níniè à mè: Máɔ a népi gaa ɔ̀lɔe e mà ge taò aà k̄íi bedau. ɔ àle búbuape a népi yá musu.

³⁶ Madiãpiɔ s̄ɔ aa Yosefu yía P̄otifaawa Egipi. Falaɔ̀ iwao doe, ɔme aà d̄oaiɔ gb̄ez̄ɔ̀ ũ.

* 37:28 Zln 7.9

38

Yuda ní Tamaao

- ¹ Zibeezì Yuda b̀̀ a gbé́ kíi, à gè z̀̀le Adulaũ gbé́ p̀̀ wí me Hila be.
- ² Wekíi ò à kpàaũ ní Kanaa b̀̀su gbé́ p̀̀ wí me Sua nenɔe, ò à aà sè nɔ ũ.
- ³ A nɔsì à ne'í g̀̀e ũ, ò à t̀̀kpàè Ee.
- ⁴ A èa nɔsì lɔ, à neg̀̀e í, ò à t̀̀kpàè Onani.
- ⁵ A èa neg̀̀e í lɔ, ò à t̀̀kpàè Sela. Gɔɔ p̀̀ a népi í, a ku Kezibuɛ.
- ⁶ Ǿ Yuda nɔe p̀̀ wí me Tamaa sè a neg̀̀e séia Eee.
- ⁷ Ee kè Diie gbènvái ũ, ò à aà dè.
- ⁸ Ǿ Yuda ò Onanie: N n v̀̀i gyaa sé, ní buike n v̀̀ie lá wí kewa.
- ⁹ Ké Onani d̀̀ né p̀̀ a í ní a v̀̀i gyaa aɔ de a bui ũo, tó à wùleaàɔ, í azia e bàasiɛ, ké asu buike a v̀̀ieo yáí.
- ¹⁰ Yá p̀̀ àle kepi kè Diie íi, ò à aà dè lɔ.
- ¹¹ Ǿ Yuda ò a né gyaa Tamaae: Ge ñyò gyaable n mae be e ma né Sela z̀̀okũ. Asa àle e Sela a ga lá a v̀̀iɔwae. Ǿ Tamaa gè z̀̀le a mae be.
- ¹² Ké a gɔɔ gègè, ò Yuda na gà. Ké aà s̀̀nini, à dàzeu, àle gé a s̀̀kákèelenɔ kíi Timena ní a gbèna Adulaũ gbé́ Hilao.
- ¹³ Ǿ wà a baokpà Tamaae wà mè: N z̀̀ade lé gé Timena a s̀̀o k̀̀kèlei.
- ¹⁴ Ǿ à a gyaablepɔɔ wòlo, à p̀̀ɔgãu se kù a wéa, ò à gè z̀̀le Enaiũ b̀̀leu Timena zéu. Asa a è Sela gbáakù mé wi a kpawà nɔ ũo.
- ¹⁵ Ké Yuda aà è, ò à aà d̀̀le káalua ũ, ké à p̀̀kù a wéa yáí.
- ¹⁶ Ǿ à s̀̀aàzi zé sae à mè: To mà wùlenɔ. I aà d̀̀ a né gyaa ũo. Ǿ nɔepi mè: Tó n wulemanɔ, bó ñyò kpaai?
- ¹⁷ A wèwà à mè: Má a blenɔ do kpásãne. Ǿ à mè: T̀̀omadilemɛe e ñyò gé kpásãi.
- ¹⁸ Ǿ à aà là à mè: Bó t̀̀oma mà dilenɛi? A mè: N n seelakebɔ ní a bao ní gopana p̀̀ ní kũao kpa. Ǿ a kpawà à wùleaàɔ, ò à kè nɔ ũ.
- ¹⁹ Ǿ nɔepi f̀̀le tà be, à a p̀̀ɔgãu gò à a gyaablepɔɔ dà.
- ²⁰ Yuda a gbèna Adulaũ gbé́ z̀̀ ní blenɔ a t̀̀omaboi nɔepi kíi. Ké à kà, i aà eo.
- ²¹ Ǿ à wekiideɔ lala à mè: Káalua p̀̀ kú Enaiũ zé sae la yãa ku má ní? Aa wèwà aa mè: Káalua ku lao fá!
- ²² Ǿ à èa tà, a ò Yudaɛ: Mi aà eo. Wekiideɔ mè wa káalua d̀̀ we yãa seo.
- ²³ Ǿ Yuda mè: Aà p̀̀pio kũa. Wásu to gbé́ wá yáabo. Ma n z̀̀ ní blepio, ni aà eo.
- ²⁴ M̀̀ àaã gbèa wà m̀̀ wa ò Yudaɛ wà mè: N né na Tamaa káaluakà, ò à nɔsì a káaluakaa guu. Yuda mè: A b̀̀aàɔ, wi tes̀̀wà.
- ²⁵ Ké wàle b̀̀aàɔ bàasi, à lékpásákè a z̀̀adeɛ à mè: Gbé́ p̀̀ p̀̀e beɔ v̀̀ mé nɔd̀̀magu. Seelakebɔ ní a bao ní gopanaɛ beeo gwa, tó ní a de d̀̀.
- ²⁶ Yuda p̀̀pio d̀̀, ò à mè: Nɔepi yá na demala, asa mi aà kpa ma né Selawao. Yuda i wùleaàɔ lɔ.
- ²⁷ Ké à kà ne'ia, à m̀̀ lè s̀̀aɔ mé kú aà gbèe guu.
- ²⁸ Gɔɔ p̀̀ àle ne'ia, a gbèdo ɔb̀̀, ò nɔe ne'ina ẁ̀ɔtèna d̀̀wà à mè: Née bee mé b̀̀ káau.
- ²⁹ Ké népi a ɔ s̀̀aa, ò né plaade b̀̀, ò nɔepi mè: N b̀̀ b̀̀ie fá! Ǿ wà t̀̀kpàè Pelezi.*
- ³⁰ Bee gbèa ké aà gbèdo p̀̀ wà ẁ̀ɔtèna d̀̀ aà ɔwapi b̀̀, ò wà t̀̀kpàè Zela.†

39

Yosefu ní Pɔtifaanao

* 38:29 Bee mè à b̀̀ bui. † 38:30 Bee mè ténzoizoi.

1 Ké Isimaela buiò kà ní Yosefuo Egipi, ò Egipi gbé Pótifaa aà lùmá. Falaṣo ìwao doe, òme aà dbaiò gbèzṣo ũ.

2 Dii kú ní Yosefuo, Ìò aà dae ní gòmio. A ku a dii Egipi gbépi be.

3 Aà diipi è Dii kuaàno, Ìò aà dae ní gòmio yá pò àle ke píi guu,

4 ò aà wégwà, à aà díle a be ziia ũ, à pò pò a ví píi nàè a ɔzi.

5 Za gṣo pò à aà díle a be ziia ũ, Dii èfáaidà aà beu Yosefu yáí. Dii èfáaidà pò pò de aà pò ũgu píi, bepṣon nò, buapṣon nò.

6 ɔ Pótifaa a pópíi nà Yosefue a ɔzi. A yáe káa vío, mé i ke bleblea bàasio. Yosefu sṣo gṣo kefenae, mé aà zea maa.

7 Ziewa ò Yosefu bíi gè a dii nagu, ò a òè: Wúlemanò.

8 ɔ à gí à mè: Gwa, ma dii yáe káa ví be la lo, à pò pò á víò nàmeε ma ɔzi píie.

9 Aà iko demala ua lao, tó n baa gè, i gimεε ní pṣeoo, ké ní de aà no ũ yáí. Má fṣo yāvái bee taa ke mà duunake Luae?

10 Baa ké nṣepi Ìò oè gṣopii, i we wùleaàno, a ye àò kuaàno seo.

11 Ziewa ké Yosefu gè kpéu zíkèi, à mo lè uazíkènae ku beo.

12 ɔ nṣepi aà kù a ulawa à mè: Wúlemanò. ɔ Yosefu a ula tòè we, à bàalè bò bàasi.

13 Ké nṣepi è à a ula tòè à bàalè bò bàasi,

14 ò à uazíkènao sísi a òné: A gwa, wà mòwèε ní Ebeluo, ò àle dóεwanò. A gèmazì wúleimanòε, ò ma wiidòwà.

15 Ké a è ma wiidòwà, ò à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi.

16 ɔ nṣepi ulapi kàle a sae. Ké Yosefu dii sù,

17 ò aà nṣepi òè à mè: Ebelu zṣo pò n suowèε dṣemanò, à gèmazì.

18 Ké ma wiidòwà, ò à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi.

19 Ké nṣepi yápi síu a záε à mè lá n zṣo kèmeεn we, aà pṣo pà maamaa.

20 ɔ à mè wà Yosefu kù wà dakpeu, gu pò kía dakpeunaò káleu, ò à gṣoplakè we.

21 N beeo Dii kuaàno à gbèkèkèè, a tò aà yá kà dakpeunaò dṣanagu.

22 ɔ gudṣanapi dakpeunaò nà Yosefue a ɔzi píi, wíli yáe ke aà saio.

23 Dakpeunaò dṣanapi líò yáe káa ví Yosefu musuo, ké Dii kuaàno, mé Ìò aà dae ní gòmio yá pò àle ke píi guu.

40

Yosefu dakpeunaò nana bṣòlekèa

1 Bee gbèa Egipiò kí Falaṣo vèebolena ní a pèekènao kèaàno íi.

2 Aà pṣo pà a ìwa gbèṣon plapiòzi, aà vèebolenaò kía ní aà pèekènaò kíaò.

3 ɔ à ní kákpeu a dbaiò gbèzṣo be, kpé pò wà Yosefu dàu.

4 Dbaiò gbèzṣopi Yosefu díle aàò laaidómá.

Aa gṣoplakè kpéu we.

5 Gwáasín dou Egipiò kía vèebolena ní pèekenapio nana'ò nípla nípii, baade ní a pò ní a àsio.

6 Ké Yosefu mò ní gwai kṣo, a è an ká gà.

7 ɔ à ní lá à mè: Bó yá mé tò á oosisia gbái?

8 Aa wèwà aa mè: Nana ò wá ò, gbèε ku la ké à a àsi'owèεo. ɔ a òné: Lua mé nana àsi bṣòle dṣo lò? A á nanapio dau à siumeε.

9 ɔ vèebolenaò kía a pò òè à mè: Ma nana guu ma vèeli è ma sae.

10 Vèelipi gṣon àaṣe. A labò à vukè, à ne'í à mà.

11 Má Falaṣo imibò kùá, ò ma vèεbeπio sè má fè aà imibòpiu, má kpàwà.

12 Yosefu òè: Nanapi àsin ke: Ligṣon àaṣpíóá gṣo àaṣe.

13 Gṣo àaṣ gbèa Falaṣo a n misi. A ea n da n zí guu, ní ea òyṣ vèεbolèè, lá niò ke yáawa.

14 Tó yá bònno na, to ma yá àò dɔngu. Gbēkekeme, ní ma yá'o Falaṣṣe, ké ò e ò ma bɔ kpée bee guu.

15 Asa wà ma kù kpáí za Ebeluò bùsuue, mé baa Egipi la mi yáe ke à kà wà ma da ee bee guuo.

16 Ké pēkenao kía è Yosefu nanapi àsi'oa bò ní vēbolenao na, ṣ a òè: Ma nana guu sǒ má è má pēe sea gbí àaṣ diakṣa.

17 Gbí pó kú musu, kàa bui dasi pó má kè Falaṣṣe ka a guu, ṣ bāo lé ble ma musu.

18 Yosefu òè: A àsin ke: Gbí àaṣpíá gɔɔ àaṣe.

19 Gɔɔ àaṣ gbēa Falaṣṣe a n mi zṣ a n loo líwa, bāo i n ble.

20 A gɔɔ àaṣdeá Falaṣṣe izí dikpēe, ṣ à blekè a íwaṣne. A vēbolenao kía ní pēkenao kíao bòle kpéu a íwaṣ wáa.

21 Ǿ à èa vēbolenao kía dà a zíu, aà èa aà vēbolee.

22 Ǿ à pēkenao kía lòo líwa, lá Yosefu ní nanao àsi'onéwa.

23 Kásile Yosefu yá i dɔ vēbolenao kíagu bo, aà yá sàaàgue.

41

Yosefu Falaṣṣe nana bòlekea

1 Wè búu pla gbēa Falaṣṣe nana'ò a è á zea Niilile.

2 A è zuda maa mēkpaaò bòle swapi eu mèn sopla, aale sē ble dàna guu.

3 Ǿ à zuda fēfēa wòúwoú è sopla bo. Aa bò swa'eu, aa be a séiaò kpe, aa zè ní sae swale.

4 Ǿ zù fēfēa wòúwoúpiò zù maa mēkpaapiò mòmò, ṣ Falaṣṣe vù.

5 A èa gè ní io, ṣ à nana'ò bo. A è ése sáo maa wede pía éseli doúwa sáo sopla.

6 Ǿ à ése sáo wén ála'alana pó lou'i kēsámáò è, à pía ní gbēa bo sáo sopla.

7 Ǿ ése sáo wén ála'alanapiò ése sáo maa wēdepíò mòmò. Ké Falaṣṣe vù, a è nana á ò.

8 Ké gu dò, làasoo gèaàgu, ṣ à Egipi māsokenaò ní wēzēnaò sísi píi. A a nanaò sèle siuné, kási an gbēe i fṣ à a àsi'òèò.

9 Ǿ vēbolenao kía fēle yá'ò Falaṣṣe à mè: Tàae pó má kè yáa dòmagu gbā.

10 Kí, n pò pà n zòblenaòzi yáa, ṣ n ma dakpēu n dɔaiò gbēzṣò be sánu ní pēkenao kíao.

11 Gwáasin doú wa nana'ò, wá baade ní a póo ní a àsio.

12 Ebelu èwaasoe kúwanò we, n dɔaiò gbēzṣò zɔe. Ké wa wá nanaò sèle wá siuè, ṣ à wá baade pó àsi'òè.

13 Yápiò kè lá a òwēewa. N èa n ma da ma zíu, ṣ n pēkenao kíapi lòo líwa.

14 Ǿ Falaṣṣe gbé zì Yosefu sísi, ṣ wà gè aà bò kpéu kpakpa. A mibò à a pòkasao líle, ṣ à gè Falaṣṣe kíi.

15 Ǿ Falaṣṣe òè: Ma nana'ò, kási gbēe i fṣ a àsi'òmēeò. Má mà wà mè, tó wa òne, ni fṣ ò a àsi'oné.

16 Yosefu òè: I ke mámēeò, Lua mé a a àsi'oné kí.

17 Ǿ Falaṣṣe òè: Ma nana guu má è má zea Niilile.

18 Má è zuda maa mēkpaa mèn soplaò bòle swa'eu, aale sē ble dàna guu.

19 Ǿ ma zuda páleò è bo mèn sopla, aa fēfēa wòúwoú, mi zù fēfēa bee taao e Egipi la yáao.

20 Ǿ zuda fēfēa wòúwoúpiò zù mēkpaa séia mèn soplapíò mòmò.

21 Baa ké aa ní mòmò, aa gí fēfēa lá aa dēwa, gbēe a dṣ ké aa ní mòmò seo. Ǿ ma vu.

22 Nana guu bo má è, ése sáo maa wede sáo sopla bò éseli doúwa.

23 Ǿ má è, ése sáo teena wén ála'alana pó lou'i kēsámáò bò an gbēa bo sáo sopla.

24 Ǿ ése sáo wén ála'alanapiò ése sáo wēdepíò mòmò. Ké má ò māsokenaòne, an gbēe i fṣ à a àsi'òmēeò.

25 Ǿ Yosefu òè: Kí, nana pó ní òpiò àsi doúe. Lua yá pó á ye ke òbne, kí.

26 Zù maa mèn soplapiá wè soplae, mé ése sáo wede sáo soplapiá wè soplae. Nanapi asi doue.

27 Zù fèfèa wòũwoũ mèn sopla pò bèle aa be a séia kpepiá wè soplae. Maa ése sáo wén ala'alana pò lou'i kèsámá sáo soplapi de lo. Bee mé wè sopla pò imina a kau ũ.

28 Lá má òne tiawa kí, ma mè Lua lé yá pò á ye ke òbne.

29 Blewena aò di Egipi gupiiu maamaae e wè sopla.

30 Bee gbea imina i ka e wè sopla, kaa gbãapi yá i sã Egipiogu. Iminapi a to bùsu ble mide.

31 Imina pò a mopi aò pãsí maamaae, kaa gbãapi yá a dò gbèegu lo.

32 Kí, lá gën pla n nanapi ò, bee mè Lua mé òne maa. A ke tiae, a sea vío.

33 Tiasa kí, ònde wezèna wele ò dile aò de gbãade ũ Egipi.

34 Kí, gbéò dile ziaa ũ Egipi, aò pòwena soode kaaa wè sopla pò pòwena diupi guu.

35 Aa ble kaaa wè maa pò lé mòo guu, aai pòwena ká dõo guu wéle ní wéleo ní n tso, aai dõa.

36 Tó imina pò a ke wè soplapi kà Egipi, blepi io de kùsũa ũ, ké iminapi su Egipi dedeo yáí.

Yosefu kpalablea Egipi

37 Yápi kà Falaõogu ní a íwaò píi,

38 ò a òné: Gbéé beeá Lua Nisínadee. Wá gbèe e laaàwa be?

39 Ő a ò Yosefue: Lá Lua tò n yá beeò dõ píi, ònde wezènae ku lanwao.

40 Mmè níyõ de ma ua gbèzõ ũ, ma gbéò io misiilene mípii. Báa mé a to màò denla ado.

41 Ő à èa òè: Nyõ iko ví Egipi bùsu gupiiwae.

42 Ő à tãana seelakeò bò a òwa, a dà Yosefue a òwa, à bàabaa ula dàè, à vua yàbaa dàè a nòe.*

43 A a sògo plaade kpàwà bebeò ũ, ò gbé pò dõaaeò io pala: A kúle! A kúle! Beewa Falaõò tò Yosefu iko ví Egipi bùsuwa.

44 A òè lo: Mámèmaa Falaõò, gbèe a fõ yãe ke Egipi la n lé saio.

45 Ő à tókpàè Zafena Panea, ò à Eliòpòli wéle sa'ona Potifela nenòena Asena kpàwà nò ũ.

46 Goo pò Yosefu zì sè Egipiò kí Falaõò be, a wè baakwi ví. Ő à bò Falaõò kíi, à gè bebei Egipi gupiiu.

47 Kaa gbãa ku e wè sopla, blewena di maamaae.

48 Ő Yosefu ble pò di Egipi wè soplapiò kaaakaaa wéle ní wéleo kùsũa ũ, wéle píi ní azia pòo.

49 A pòwena kaaa zõzõ lán ísiale ùfãawa, ò wà zè a yõyõae, asa wa fõ a lé dõo.

50 E imina aò gé kái Yosefu na Potifela né Asena negõe ì pla.

51 Yosefu tókpà a yoae Manase† à mè: Lua tò ma mae bedeò ní ma taasikeao yá sãmagu píi.

52 Ő à tókpà a plaadee Eflaiũ‡ à mè: Lua tò ma gõ nede ũ bùsu pò wà ma wetàu.

53 Ké kaa gbãa pò kú Egipi wè soplapi lé kà,

54 ò wè sopla pò imina kàu dàale lá Yosefu òwa. Imina kà bùsu ní bùsuo píi, ama ble di Egipi gupiiue. §

55 Ké nòana gè Egipiògu píi, aa wiilè Falaõòwa aà ble kpámá. Ő a òné píi: A gé Yosefu kíi, lá a oé í ke.

56 Imina lí bùsupila píi, ò Yosefu dõo wèwè, à pòwena yía Egipiòwa, ké imina gbãakù ní bùsuo yáí.

* 41:42 Dan 5.29 † 41:51 Bee mè sãngu. ‡ 41:52 Bee mè nede. § 41:54 Zin 7.11

57 ɔ gbéò bò dúnia guu píi aa mò Egipi pówena lúi Yosefuwa, asa imina gbãakù dúnia guu píie.

42

Yosefu v̄iio m̄oa ble lúi Egipi

- 1 Ké Yakɔbu mà pówena kú Egipi, a ò a néone: Aɔ kále la pã yà?
- 2 Má mà pówena kú Egipi. A ge lúwɛe we, ké wásu gagao, wíɔ ku aafia.*
- 3 ɔ Yosefu v̄iio gbéon kwíɔ gè Egipi pówena lúi.
- 4 Yakɔbu i Yosefu dáuna B̄yām̄eε zín̄ɔɔ, asa à mè: Wíliɔ d̄so tó yāv̄ai sù aà lè s̄s̄ be.
- 5 ɔ Isaili népiɔ gè pówena lúi n̄ gb̄p̄áleɔ, asa iminapi kà Kanaa bùsuu s̄s̄e.
- 6 Yosefu mé bùsupi gb̄z̄ɔɔ ũ. ɔme ì pówena yía gb̄p̄iiwa. ɔ aà v̄iio mò kùlèè, aa n̄ mi p̄èle.
- 7 Ké à a v̄iio è, à n̄ d̄s̄, s̄ à azia kènè nib̄ɔ ũ. ɔ à yā'òné p̄s̄ip̄s̄i à n̄ lá à mè: A b̄o má ni? Aa wèwà aa mè: Wa b̄o Kanaa bùsuu, wa m̄o ble lúie.
- 8 Yosefu a v̄iio d̄s̄, kási aai aà d̄so.
- 9 Nana p̄o a ò yāa an yá musu† d̄baàgu, s̄ a òné: Zām̄adeɔn á ũ, a m̄o wá bùsu asiigwaie.
- 10 Aa wèwà aa mè: Aawo Baa! N zòblenaɔn wá ũ, wa m̄o ble lúie.
- 11 Dedoūdeɔn wá ũ wápii. Náaideɔn wá ũ. Wápiɔ n zòblenaɔ, zām̄adeɔn wá ũo.
- 12 ɔ a òné: Egeε! A m̄o wá bùsu asiigwaie.
- 13 Aa mè: Wápiɔ n zòblenaɔ, dedoūdeɔn wá ũ, wá gb̄éon kuεplaε. Kanaa bùsu gb̄éon wá ũ. Wá dáuna ḡs̄ be n̄ wá maeo, wá gb̄èdo kuo.
- 14 ɔ Yosefu òné: Lá má òéwa, zām̄adeɔn á ũ.
- 15 P̄o p̄o a to mà á yá síana d̄on ke: N Falaɔ b́aaao á b̄ole lao, sema á dáunapi mò la bàasio.
- 16 A á gb̄èdo z̄i á dáunapi séi, á gb̄é k̄iniɔ ḡs̄ dakp̄eunaɔ ũ lae, mí d̄s̄ tó á yáá síanaε. Tó màa no, n̄ Falaɔ b́aaao zām̄adeɔn á ũ.
- 17 ɔ à n̄ ká kp̄éu e ḡɔ àaɔ.
- 18 A ḡɔ àaɔde z̄í a òné: Má Lua v̄ia ví. A yá p̄o má òé ke, í b̄o aafia.
- 19 Tó náaideɔn á ũ, à á gb̄èdo to da kp̄éu la, á gb̄é k̄iniɔ í tá n̄ pówenaɔ á bede n̄ɔandenaɔne,
- 20 í ea m̄om̄eε n̄ á dáunapio, mí d̄s̄ ké á yáá síanaε, mé wa á dede bo. ɔ aa wèi màa.
- 21 Aa òk̄e: Síanaε tàadeɔn wá ũ yá p̄o wá kè wá dáunaε yāa yái. Wá è ḡɔ p̄o àle awakpaw̄eε, à kè w̄enaũ, s̄ wi aà yāmao. Bee yái yáε bee wá léi.
- 22 ɔ Lubeni òné: Ké má òé ásu yāe ke népiεo, i ma yāmao, aà au to s̄ Lua lé síwá ke.
- 23 Aa d̄s̄ Yosefu lé mao, asa ké à yā'òné, wa s̄èle siunéε.
- 24 ɔ à gò n̄ k̄ii, à ge s̄ɔl̄b̄. Ké à sù, à yā'òné, s̄ à Simεo b̄o n̄ guu, à m̄okàwà n̄ wáa.
- 25 Yosefupi mè wá pówena káné n̄ sakiliɔ pai, wi n̄ baade s̄a dauè, wi zé kùs̄iá kené. Ké wa kènè màa,
- 26 aa n̄ pówenaɔ d̄i n̄ zàa'inaɔne, s̄ aa dàzeu.
- 27 Ké aa kà gu p̄o aale iu, ké an gb̄èdo a sakili p̄olo à p̄o kpá a zàa'inawa, s̄ à a s̄a è a sakiliu.
- 28 ɔ a ò a gb̄éone: A ma sakili guu gwa, wá ma s̄a s̄aam̄eεe! ɔ s̄ k̄éngu, aa òk̄e n̄ lualuo: Bó yá Lua kèw̄eε màai?
- 29 Ké aa kà n̄ mae k̄ii Kanaa bùsuu, aa yá p̄o n̄ lé s̄èle siuè píi aa mè:
- 30 Bùsu gb̄z̄ɔɔpi yá'òw̄eε p̄s̄ip̄s̄i, à wá díle zām̄adeɔ ũε.
- 31 Wá òé náaideɔn wá ũ, zām̄adeɔn wá ũo.

* 42:2 Zin 7.12 † 42:9 Daa 37.5-10

³² Dedoũdeɔn wá ũ, wá gbẽɔn kuεplae, wá gbẽdo kuo, wá dāuna g̃ Kanaa b̀usu ń wá maeo.

³³ Ǿ b̀usu gbẽzɔɔpi òwẽe à mè, ṕ ṕ a to à wá d̃ náaideɔ ũn ke: A mè wá wá gbẽdo toanɔ, wí blewena se taò wá beɔde nɔandenaɔne,

³⁴ wí ea mɔe ń wá dāunao, í d̃ sa ké zāmadeɔn wá ũo, náaideɔn wá ũ, í wá gbẽdo kpáwá, wíɔ laata b̀supiu.

³⁵ Ké aale ṕwena bɔle ń sakiliɔ guu, an baade a ɔsɔ è a ṕ guu. Ké aa ń ɔa è màa, v́a ń kú m̀pii ń ń maeo.

³⁶ Ǿ an mae òné: A ye mà g̃ nésai yà? Yosefu kuo, Simεɔ kuo, ɔ á ye B̃yāmεε sia lɔa? Yápii lé b̀mεε ṽaiε.

³⁷ Ǿ Lubeni ò a mae: Tó mi sunεaànɔ, ma neɔɔe plaao dede. N aà kpa, má sunεaànɔ.

³⁸ Ǿ Yakɔbu mè: Ma né a géánɔ, asa aà ṽi dadoude g̃, ɔme g̃ adɔ. Ma zikù. Tó yáe s̀ aà lè tá ṕ ále o guu, a to mà ta miau ń p̃siaoε.

43

Yosefu ṽiɔ ea gea Egipi ń B̃yāmεεo

¹ Imina p̃s̃i kù Kanaa b̀usu.

² Ké aa ṕwena ṕ aa b̀ò Egipi blè à làa, an mae òné: A ea gé ṕwena lúí yɔɔ lɔ.

³ Ǿ Yuda òè: Gb̃épi òwẽe s̃ásãe à mè, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu to wá wesik̃lεo.

⁴ Tó ñyɔ wei wá dāuna géwanɔ lé, wá gé ble lúine.

⁵ Tó ni wei s̃o, wá geo, asa gb̃épi òwẽe, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu tó wá wesik̃lεoε.

⁶ Ǿ Isaili mè: B́yái a ìadàa á ò gb̃épi á dāuna ṽi?

⁷ Aa wèwà aa mè: Aàpi mé yálalawá ń wá beɔde yá. A mè: A mae ku e tiaa? A dāuna v́a? Yá beeɔ musu ɔ wá wèwà. Wá d̃ yāa a me wá mó ń wá dāunao yà?

⁸ Ǿ Yuda ò a mae: To népi gemanɔ. Wá fele gé g̃ɔe ké wápiɔ ń mpio ń wá néɔ wásu gagao yái, wíɔ ku aafia.

⁹ A g̃ ma yá ũε. Ma azia w̃eni ðile aà ṕ gb̃eu. Tó mi sunεaànɔ aafiao, má g̃ n t̃aede ũε.

¹⁰ Tó wi seake yāao, d̃ wa ge a g̃en plaadei, wa ea su.

¹¹ Ǿ an mae òné: Lá màaε, à yáe bee ke. A wá b̀usu p̃maao se ká á sakiliɔ guu, í ge gb̃épi gba. A g̃amale sé yɔɔ ń z'io yɔɔ ń lí'ɔ ń tulaletio ń g̃ɔɔɔ ń s̃io.

¹² A gé ń ɔao lee pla, í ɔa ṕ wa dàe á sakiliɔ guu ɔaané. Tó wá z̃àwàn nò, á d̃o.

¹³ A á dāuna sé, í ea gé gb̃épi kíi.

¹⁴ Lua Gb̃aapiide to gb̃épi w̃enad̃é, í á gbẽdo ń B̃yāmεεo gbaε aa suánɔ. Mapi s̃, tó Lua ma néɔ s̃iaε, a s̃ian we.

¹⁵ Aa ṕ ṕ wa ge wá aà gbapi s̃èle ń ɔao lee pla ń B̃yāmεεo, aa fele gè Egipi, ɔ aa gè Yosefu kíi.

¹⁶ Ké Yosefu B̃yāmεε è ń guu, a ò a be ziaaε: Gé ń gb̃éε beeɔ ma be. Nòɔ de ñ keke, asa gb̃épiɔ p̃blemanɔ f̃aanεε.

¹⁷ Ziiapi yá ṕ Yosefu dàe kè, àle géínɔ aà be.

¹⁸ Ké w̃ale géínɔ Yosefu be màa, v́a ń kú aa mè: Ǿa ṕ wa dà wá sakiliɔ guu yāa yámé tò wá m̀wanɔ la. Aa ye kusiwá aa wá né, aai wá kúkū zɔɔ ũ, aa wá z̃à'inaɔ sélee.

¹⁹ Ké aa kà Yosefu be kpεεε, aa s̃ò aà ziiapizi aa mè:

²⁰ Mae, n yá na! Wa m̃o la káau ble lúie.

²¹ Ké wa ka gu ṕ wále iu, wa wá sakiliɔ p̃òlo, ɔ wá baade a ɔa è a sakiliu kyáukyau. Ǿ wa suò ke.

²² Wa m̃o ñ ɔ p̃aleo ké wá ble luò. Wá d̃ déme ɔapi dà wá sakiliɔ guuo.

- 23 Ziiapi mè: Asu bílikεo, ásu to vía á kũo. A Lua, á mae Lua mé õapi dàé á sakiliõ guu. A õa ma kíi lè. Ǿ à Simεo bònέ.
- 24 Ziiapi gẽrĩno Yosefu ua, à í kpámá aa zu'od, õ à sē kpà ní zàa'ĩnaõwa.
- 25 Ǿ aa pó pó wa Yosefu gbapi yākèkε e aàò gé sui fãanε, asa aa mà wà mè wa poble weε.
- 26 Ké Yosefu sù bε, aa aà gbà pó pó wà m̀dopi, aa wùlε t̀oole aà aε.
- 27 A ní aafia gbèa, õ à mè: A maezi pó a aà yá'òpi gbãaó? A ku e gbãa?
- 28 Aa wèwà aa mè: Wá mae n z̀bblena gbãa, a ku e tia. Ǿ aa kùlèè aa wùlε ní gbεεu.
- 29 Yosefu wεsè à a dāuna dadoũde Bẽyãmεε gwà à mè: A dāuna pó a aà yá'òmεεpin laa? Ǿ a ò Bẽyãmεεε à mè: Lua báaadangu.
- 30 Ké à a dāuna gwà, aà p̀o kèna z̀o, a ye óob, õ à gè kpea ní wãao, à óob we.
- 31 Ké à oopi, õ à b̀ò à azia kúkũa, à mè wà m̀ó ní blεo.
- 32 Wà blε dilèè ado, ampiõ r̀t̃εε, Egipi pó aa kuaànõ r̀t̃εε lb, asa Egipiõ lí poble ní Ebeluõo, aali yãalẽrĩno.
- 33 Wà ní z̀l̃εz̀l̃ε aà aε lá wà ní í aa t̀ètek̃iwa, za neg̃õε s̃éiawa e an g̃õz̃anawa, õ aa l̃'èl̃ε, aa k̃õ gwágwa.
- 34 Ǿ wà blε pó kú Yosefu aε kpaalènέ. Bẽyãmεε pó z̀o de gb̃é kíniõ póla l̃εε s̃o. Ǿ aa poble wà imiaànõ e wà k̃à.

44

Anusu imibõ daa sakiliu

- 1 Yosefu ò a bε ziiãe: P̀wena káka gb̃épiõne ní sakiliõ pai, lá aa f̃õ sé léu. Baade õa daè a p̀wena sakiliu,
- 2 ní ma ánuusu imibõ se ñ da an dāuna sakiliu ní aà p̀wena õao. Ǿ a kè lá Yosefu òewa.
- 3 Ké gu d̀ò g̀ò, wà ní gbáε ní ní zàa'ĩnaõ.
- 4 E aao gé kái z̃ã, õ Yosefu ò a ziiãe: Fele pélẽrĩzi. Tó ní ní lé, ñ ní la b̀yãĩ aa maa fiabò ní ṽãioi?
- 5 B̀yãĩ aa ma ta pó mi imiò, mi màsokεò sè kp̃ãii? Oné aa tàaekè.
- 6 Ké à ní lé, à yápi òné,
- 7 õ aa wèwà aa mè: Mae, àkεa ní ò màai? Kúku! Wápiõ n z̀bblenaõ, wá f̃õ yá bee taa kεe?
- 8 Ǿa pó wá è yãa wá sakiliõ guu, wi εa suone b̀oã za Kanaao lé? Wá f̃õ ánuusu ge vua se kp̃ãĩ n dii bea?
- 9 Mae, wá gb̃é pó ní è aà kíi, ade g̀aε, wápii wí g̃õ n z̀o ù.
- 10 A mè: T̀ò, aà kε lá á òwa. Gb̃é pó wa è aà kíi, a g̃õ ma z̀o ùε, á gb̃é kíniõ í g̃õ tàaesai.
- 11 Ǿ an baade a sakili p̃ila a p̀olo g̀ò.
- 12 Ǿ ziiapi ní sakiliõ ỳè. A dàale an ṽi p̀owa e à gè kàò an dāuna p̀owa, õ à imibõpi è Bẽyãmεεε pó guu.
- 13 Aa ní ulaõ ga k̀èk̃é, õ an baade a aso yè a zàa'ĩnaε, aa εa gè w̃léu.
- 14 Ké Yuda ní a gb̃éõ kà Yosefu bε, aa aà lè we, õ aa wùlε t̀oole aà aε.
- 15 A òné: B̀yãĩ á kè màai? A d̃õ kè ma taa lí màsokεo lé?
- 16 Yuda wèwà à mè: Baa, wá onε kpelewa ni? Wá yãe oa ṽio. Kpelewa wá f̃õ wázia b̀yãui? Lua wá d̃õ tàaedeõ ùε. Baa, wa g̃õ ní z̀o ù sa wápiiε, i kε gb̃é pó wà imibõpi è aà kíi ado no.
- 17 Ǿ Yosefu mè: Kai! Má f̃õ bee kεo. Gb̃é pó wà imibõpi èwà mé a g̃õ ma z̀o ù, á gb̃é kíniõ í εa ta á maewa aafia.

Yuda wabikεa Yosefuwa Bẽyãmεεε

- 18 Ǿ Yuda s̀ãazi à mè: N yá na Baa! To mapi n z̀bblena mà yá'onε. Nsu to n p̀o pamazio Baa, asa ní sáa ní Falaõõε.

19 Baa, n wá lá yāa tó wá mae ge dāuna vī.

20 Ǿ wa mē wá mae zikū, mé wá dāuna kú lɔ, wá mae aà í a zikū guue. Népi vīi dadoude gá, ǿme gǿ ado, mé wá maepi yeaàzi maamaae.

21 N ò wápiɔ n zòblenaɔne wà aà se mɔone, ké n e n wesiaàle.

22 Baa, wá òne népi a e go a maewao. Tó à gòwà, maepi a gae.

23 Ǿ ní òwēe, tó wá dāunapi i mɔwanɔ, wásu tó wá wé ke síiɔ.

24 Ké wa ta wá maewa, wa n yá'òè.

25 Ǿ wá maepi mē wà ea gé ble lúí yɔɔ lɔ.

26 Wa mē, mé i ke wá dāuna kúwanɔ bàasio, wá fɔ geo, asa tó a kúwanɔ, wá wé a ke síiɔ.

27 Ǿ wá maepi òwēe, wá dɔ ké a napi ne'í mēn plaε.

28 Ké ado bò a be, i aà e lɔ e gbā. A mē wài mé aà sò.

29 A mē tó wà né mēndoe bee síwa, mé yāvāi gè aà lè sa, lá a zikū, wá tó à ta miau ní pɔsiaoε.

30 Tiasa, tó ma ta ma maewa, mé aà népi kúwanɔ, maepi a gae, asa aà pɔ dò népiwae.

31 Tó i népi e wá guuo, wá maepi a ta miau a zikū guu ní pɔsiaoε.

32 Ma azía kpà ma maewa népi gēe ũe, ma mē tó mi suèaànɔ, má gǿ aà tàaede ũe.

33 Baa, n yá na! To mà gǿ ní zɔ ũ népi gēe ũ, i tá ní a vīɔ,

34 asa tó népi kumanɔ, má fɔ ta ma maewao. Má fɔ wēna pó a ke aà yá musu gwao.

45

Yosefu azia ɔba a vīɔne

1 Yosefu i fɔ a nòse suumpà gbé pó kú weɔne lɔ, ǿ à pūna à mē: Gbé pó kú lao, à bɔle píi! Ké gbēe ku we lɔ, ǿ à azía òlɔ a vīipɔne sa.*

2 Ale ɔlɔ gbáugbāu e Egipiɔ mà, mé Falaɔɔ bedeo a baomà.

3 Ǿ a ò a gbépiɔne: Mámema Yosefu. Ma mae ku e tiaa? Ǿ gili gèngu, aai fɔ wèwào.

4 Ǿ Yosefu òné: A sɔmazi. Ké aa sàaàzi, ǿ à mē: Mámé má á dāuna Yosefu pó á yīa, wá suèaànɔ Egipi la ũ.

5 Tiasa ásu tó á pɔ yao. Ásu tó á nòse òkpa ma yíaa yá musuo, asa gbéɔ misia yái ǿ Lua ma dɔaaíe la.

6 Imina kaa bùsuu la wè plaaden ke. Wa e sapao, wa e pɔkekeo e wè sɔo.

7 Lua tò ma dɔaaé ké wá bui e bɔ aafia bùsuu lae, mí á misi maamaa mà á suaba.

8 I ke áme a ma zī lao, Luaε. A ma dile Falaɔɔ ledamade ũ, aà be ziia ũ, Egipi gupii gbēzɔ ũ.

9 A ke kpakpa à gé wá mae kíi, í oè aà né Yosefu mē Lua a dile Egipi bùsu gbāade ũ. Aà su ma kíi la gǿ,

10 iɔ kumanɔ kái, i zòle Gosē bùsuu ní a néo ní a tɔūnao ní a são ní a bleo ní a zuo ní pó pó a vīɔ píi.

11 Máo aà gwa la, asa imina aɔ ku e wè sɔo lɔe. Tó màa no, aàpi ní a bedeo ní pó pó a vīɔ midε píie.

12 Apio ní Bēyāmeεo, a wesie ké mapi ma Yosefu mámε mále yá'oe.

13 A gawi pó má vī Egipi la yá'o ma maeε ní yá pó á èo píi, í ge à aà se suòmεε la kpakpa.

14 A vī lòo a dāuna Bēyāmeε nɔe, à ɔlɔ, ǿ Bēyāmeε ɔlɔ aà kùe sɔ.

15 Ǿ à lepèpe a vīɔwa píi ní ɔlɔ. Bee gbea aà vīɔ lé faaiboaànɔ.

16 Ké Yosefu vīɔ mɔa bao li Falaɔɔ bea, à kèè na ní a íwao.

17 Ǿ a ò Yosefue: O n vīɔne aa ní aso ye ní zàa'inaɔne, aa fele gé Kanaa,

* 45:1 Zin 7.13

18 aa ní mae sé ní ní bēdeɔ, aa suńno ma kíi la. Má Egipi b̀usu gumaa kpámá, aaiɔ namableu.

19 Oné lo aa Egipi zugoo se an nēfēnenao ní ní noeɔ yáí, aai ní mae se suaano.

20 Aasu láasooke pó pó aa to weɔwao, asa Egipi gumaa a gō ní pó ũe.

21 Ǿ Isaili népio kè màa. Yosefu zugoo kpámá lá Falaɔo òwa. A zé kùsũa kèné lo.

22 A ní gbá uladao nípii, mé à Bēyāmeε gbà ánuusu ɔwatē òaa do ní basoo ní uladao mèn soo.

23 A Egipi pomaao kpásá a maeε zaa'ín aso kwi ní pówenao ní bleo zaa'ín aso kwi a mae zé kùsũa ũ.

24 Ké à ní gbáε à mè: Asu lekpaake zéuo! Ǿ aa tà.

25 Aa b̀o Egipi, ɔ aa kà Kanaa b̀usu ní mae Yakɔbu kíi.

26 Aa òè: Yosefu b́εε e tia, ɔme Egipi b̀usu gbēzɔo ũ. Ǿ maepi kè sáii, i sio.

27 Ǿ aa yá pó Yosefu òné òè pii. Ké Isaili zugo pó Yosefu gbàε a séio è, ɔ aà láasoo dàdoũ sa,

28 ɔ à mè: Ké bee mò! Ma né Yosefu b́εε e tia. Má gé mà wesiaàle e mào gaε.

46

Yakɔbu taa Egipi ní a néo

1 Isaili dàzeu ní pó pó a v̀io pii. Ké à kà Beseba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa.

2 Ǿ Lua b̀o mòwà wépungu'ea guu gwá à mè: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à mè: Má ké!

3 Ǿ à mè: Mámamaa Lua n mae Lua. Nsu bílike Egipi gea yá musuo, asa we má n bui káfiu maamaa.

4 Má genno Egipi, mí su ní n buio. Asa Yosefu gbá níyɔ gaa.

5 Ǿ Yakɔbu f̀ele Beseba. Aà néo aà dà zugo pó Falaɔo gbàε aà séi guu ní ní néo ní ní noeɔ.

6 Aa ní pɔtuoo ní àizeε pó aa è Kanaa b̀usuoo sèle tàò Egipi.

7 Yakɔbu tà we ní a negɔe ní a nenoeɔ ní a tũnao nípii.*

8 Isaili pó tà Egipio tón ke: Yakɔbu ní a negɔe.

Yakɔbu negɔe séia Lubeni.

9 Lubeni negɔe tón ke: Anoki, Palu, Ezɔno, Kaami.

10 Simeo negɔe tón ke: Yemuε, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa ní Saulu pó a ǐ ní Kanaa noeoo.

11 Levii negɔe Geesɔ, Keata ní Melalio.

12 Yuda negɔe tón ke: Eε, Onani, Sela, Pelezi ní Zelao, áma Eε ní Onanio gà Kanaaε. Pelezi néon Ezɔno ní Amuluo ũ.

13 Isakaa negɔe tón ke: Tola, Puva, Yasubu, Simeloni.

14 Zabuloni negɔe tón ke: Selēdi, Eloni, Yalee.

15 Negɔe pó Lea ní ní Yakɔbuo Mesopotamion we. Ǿme nenoe pó wí me Dina ǐ lo. An buipio píi gbēon baakwi ní àaɔe.

16 Gada negɔe tón ke: Zefɔ, Agi, Suni, Ezebɔ, Eli, Alodi, Aleli.

17 Aseε negɔe tón ke: Imena, Iseva, Isevi, Belia ní ní dāε Selao. Belia negɔeon Ebeε ní Malakieo ũ.

18 Labā mé Zilipa kpà Leawa. Bui pó a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbēon gēo ní mēndooε.

19 Yakɔbu na Laseli néon Yosefu ní Bēyāmeεo ũ.

20 Yosefu Manase ní Eflaiũo ǐ Egipi ní a na Asena, Eliopoli wéle sa'ona Potifela néoε.

21 Bēyāmeε buio tón ke: Bela, Bekεε, Asebe, Gela, Naamani, Ehi, Losi, Mupiũ, Hupiũ, Aada.

22 Bui pó Laseli kè ní Yakɔbuon we. Aa gbēon gēo mēndosaiε.

23 Dā negɔen Husiũ ũ.

24 Nefatali negɔe tón ke: Yazieli, Guni, Yezεε, Sileũ.

* 46:7 Zin 7.15

25 Labā mé Bila kpà Laseliwa. Bui pò a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbɛɔn soplae.

26 Yakɔbu bui pò à tàrɔnɔ Egipiɔn we. Aa gbɛɔn bààṣṣo ní m̀̀ndooe, aà né nao bàasi.

27 Ké Yosefu ne'í Egipi gbɛɔn pla, ɔ Yakɔbu bui pò tà weɔ kè gbɛɔn bààṣkwi.†

28 Yakɔbu Yuda zì aà dɔaae Yosefu kíi, aà Gosɛ̀ bùsu zé ɔ̀bè. Ké aa kà we,

29 ɔ Yosefu gè a s̀́gou, à gè dai a maele we. Ké à aà lè, à v̀̀ kùsiwà, à ɔ̀lò aà gàu e'e'e.

30 ɔ Isaili ò Yosefue: Lá ma wesɔnle má è ní kú e tia, tó má f̀̀ mà ga sa.

31 Yosefu ò a v̀̀iɔne ní a de bedeo: Má ge o Falaṣe ma v̀̀iɔ ní ma de bede pò kú Kanaa bùsuu sù ma kíi.

32 Má oè s̀̀ad̀̀anaɔn á ũ, p̀̀deɔn á ũ, mé a m̀̀ ní á s̀̀o ní á bleɔ ní á zuo ní pò pò á v̀̀o píie.

33 Tó Falaṣo á sisi, mé à á lá b́́ zì i kei,

34 à oè p̀̀deɔn á ũ za á èwaasogɔ e ní a gb̀̀o lá á deziɔwa. Tó á oè màa, ɔ á e z̀̀le Gosɛ̀ bùsuu, asa Egipiò lí k̀̀tesì ní s̀̀ad̀̀anaɔ.

47

Isailiò z̀̀leà Egipi

1 Yosefu gè yá'ò Falaṣe à mè: Ma v̀̀iɔ b̀̀ Kanaa bùsuu ní ní s̀̀o ní ní bleɔ ní ní zuo ní pò pò aa v̀̀o píi, aa mò Gosɛ̀ bùsuu.

2 ɔ à a v̀̀iɔ sè gbɛɔn sɔo, à ní ɔ̀lò Falaṣe.

3 Falaṣo ní lá à mè: Bó zì i kei? Aa wèwà aa mè: Wápiɔ n z̀̀blenaɔ, s̀̀ad̀̀anaɔn wá ũ lán wá deziɔwa.

4 ɔ aa oè: Wa m̀̀ z̀̀lei bùsu la g̀̀ɔplae, asa imina tò Kanaa bùsuwaɛ, sè ku ké wá s̀̀o bleo. Wápiɔ n z̀̀blenaɔ, wá gba zé wà z̀̀le Gosɛ̀ bùsuu.

5 ɔ Falaṣo ò Yosefue: Lá n mae ní n v̀̀iɔ sù n kíie,

6 ñ ní kále Egipi gumaau. Aa z̀̀le Gosɛ̀ bùsuu. Tó laaideɔ kú ní guu, ní ma p̀̀o nané ní ɔ̀zì.

7 ɔ Yosefu a mae Yakɔbu sè ge òlò Falaṣe. ɔ Yakɔbu samaa'òè.

8 Falaṣo aà là à mè: N ka wè ũmai?

9 A wèwà à mè: Ma kua d̀̀nɔiau lán nibɔwa wè basoolokwin la. Ma wè i ka ma deziɔ p̀̀wao, mé a taasi v̀̀.

10 A samaa'ò Falaṣe ló, ɔ à gò aà kíi.

11 Yosefu a mae ní a v̀̀iɔ kále Egipi bùsu gumaau, à ní gbá bùsu pò Lameɛe de a m̀̀ewia ũ, lá Falaṣo òwa.

12 Yosefu ble kpà a maewa ní a v̀̀iɔ ní a mae bedeo píi ua ní uao an dasileu.

Imina p̀̀asik̀̀a

13 Imina p̀̀asì k̀̀, ble ku gueio. Egipiò ní Kanaaò yèeè làa.

14 Lá wàle p̀̀wena lú, Yosefu ɔa pò kú Egipi ní Kanaaò s̀̀ píi, à tàò Falaṣo be.

15 Ké Egipiò ní Kanaaò ɔa làa, Egipiò mò Yosefu kíi ǹ̀pii aa mè: ɔa kú ló, wá gba p̀̀blea. Nsu to wá gaga n wáao.

16 Yosefu mè: Lá á ɔa v̀̀o, à m̀̀ ní á p̀̀tuoo, mí ble kpáwá a musu.

17 ɔ aa mò Yosefue ní p̀̀tuoo, ɔ à p̀̀wena kpámá s̀̀o ní s̀̀o ní bleɔ ní zuo ní zàa'inao musu. Wè bee à p̀̀wena kpámá ní p̀̀tuoo musue.

18 Ké wè bee gè, ɔ aa mò aà kíi a wè s̀̀a aa oè: Baa, wá f̀̀ yáe uleneo. ɔa làa mé wá p̀̀tuoo gè n pò ũ. P̀̀e i g̀̀ wá kpamao, wápiɔ ní wá buaò bàasio.

19 Nsu to wá gaga n wáa ní wá buaò. Wá lú ní wá buaò, ní fiabo ní bleo, wí g̀̀ Falaṣo zɔo ũ, wápiɔ ní wá buaò. Wá gba p̀̀bui ké wásu gagao, wí ku, mé wá buaò su g̀̀ tàaa ũ.

20 ɔ Yosefu Egipi buaò lù Falaṣe píi, asa Egipiò baade a bua ỳ̀a, ké ǹ̀ana ní kú gb̀̀a yáie, ɔ bùsu gè Falaṣo pò ũ.

21 Yosefu Egipiò s̀̀ zɔo ũ píi za ní bùsu léla ní a léleo.

† 46:27 Zln 7.14

22 Ama i sa'onao buao luu, asa Falaṣo dīle aàò ble kpámá gṛoṣiiē. Lá aa kú ní ble pó Falaṣo ì kpámáo, aai ní buao yíao.

23 Ǿ Yosefu ò gbéṣṣe: Ma á lú ní á buao sa, a gṣ Falaṣo pó ũe. Pṛbui ke, à ge tṣ.

24 Pṛkekegṛo àliṣ a lee sṛode kpa Falaṣowa, a lee síiṣ kīni i gṣé pṛbui ní bleo ũ. Aliṣ bee ble ní á néo ní á bedeo píi.

25 Ǿ aa mè: N wá mīsiē. To wàò nanno Baa, wí gṣ Falaṣo zṛo ũ.

26 Ǿ Yosefu yādīle Egipi à mè, buapó lee sṛode aliṣ de Falaṣo pó ũe. Yápi ku e ní a gbāo. Sa'onao rítēē, an buao mé i gṣ Falaṣo pó ũo.

Yakṛbu ledīlea a néṣṣe

27 Isailiṣ ku Gosē būsuu Egipi. Aa ríziā tṛole ví we, ṣ aa ne'í aa káfi maamaa.

28 Yakṛbu kè wè gēo ní plao Egipi, aà wè píi basoplasṛo ní plaoe.

29 Ké à kà gaa, ṣ à a né Yosefu sísi a òè: N yá na! Ma wēnagwa! N n ṛda ma gbala taau, ní gbēke ní náaiṣ yá kemēē. Nsu ma ví Egipio.

30 Tó ma zu ma deziṣ guu, ma ge se bṛò Egipi la, ní ma ví ma deziṣ mia'eu. Ǿ a òè: Má yá pó ní ò kenē.

31 Ǿ Yakṛbu mè: Legbēmēē. Ké à legbèè, ṣ Yakṛbupi kùle Luae a lii mizi.

48

Yakṛbu báadaa Eflaiū ní Manaseogu

1 Gṛoṣpla gbea wa ò Yosefue aà mae lé gyáke, ṣ à a né gbēṣṣon plaṣ Manase ní Eflaiūo sèle gēṣṣo.

2 Ké wa ò Yakṛbue aà né Yosefu mṛ aà gwai, à kṛaikè à fēle zṛle a lii musu.

3 A ò Yosefue: Lua Gbāapiide bṛa Luzu,* Kanaa būsuu, à báaadāmagu,

4 a òmēē á tó mà ne'i maamaa, í ma káfi mà gṣ buiṣ dezi ũ, í būsupi kpa ma buiṣwa ma kpe an pó ũ e gṛoṣpii.

5 Tiasa né gbēṣṣon pla pó n ní í Egipi zadṣ mi mṛ n kīioá ma pṛṣṣe. Eflaiū ní Manaseo gṣ ma néo ũ lán Lubeni ní Simeṣowae.

6 Né pó ríyṣ ní i an gbeaṣ mé aao de n pó ũ, aai ní túbi e ní vliṣ kīi.

7 Asa ké mále su ní Mesṛpotamio, n da Laseli gà zéu Eflata pó wí me tia Betelēū léi Kanaa būsuuē, ṣ ma aà ví zéu we.†

8 Ǿ Isaili Yosefu néo gwà à mè: Deṣṣon wei?

9 A ò a mae: Né pó Lua ma gba laṣn we. Ǿ Isaili mè: Mṛṣṣṣo ma kīi mà sa'olekené.

10 Zikū Isaili wé líaa, àle gu'e maao, ṣ Yosefu sṣààziṣṣo. Isaili lepèpè má à ní kpá a kùe,

11 ṣ a ò Yosefue: Mále e yāa má wesinle bo, ṣ Lua tò ma n e ní n néo lo.

12 Yosefu ní gó a mae gbáa, ṣ à kùlèè à a mipèle.

13 Ǿ Yosefu a néo kù mípla mípii. A Eflaiū kù ní ṛplaaṣ Yakṛbu ṛzēē oi, ṣ à Manase kù ní ṛzēēṣ Yakṛbu ṛplaa oi, ṣ à sṣààziṣṣo.

14 Ǿ Yakṛbu a ṛ pākṛa à ṛplaa ná Eflaiū pó de dāuna ũ miwa, à ṛzēē ná Manase pó de yoa ũ miwa.

15 Ǿ à sa'olekè Yosefue à mè:

Lua pó ma deziṣ Ablahaū ní Izaakio tēaàzi,

Lua pó dāaamēē ma kua guu e ní a gbāo,

16 aà Malaika pó ma bṛo vāi píi guu,

aà báaada néē beeṣgu,

aà to wàò ní sisi ma tṛwa,

ní ma deziṣ Ablahaū ní Izaakio tṛo,

aà to aao kṛ maamaa dúnia guu.

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19

17 Ké Yosefu è a mae a ɔplaa nà Eflaiũ miwa, i keè nao. A a mae ɔ kù ké à go Eflaiũ miwa à na Manase pɔwa,

18 à mè: Maa no Baa, gbée bee mé yoa ũ. N n ɔplaa na aà miwa.

19 ɔ aà mae gi à mè: Má dɔ, má dɔ. Aapi sɔ a gɔ bui ũ, aɔ zɔɔ, āma aà dāuna zɔɔ aɔ deaàlae, aà bui aɔ dasi.

20 Zibeezi ɔ à sa'olekèné‡ à mè:

Isailiɔ samaa'okɔe ní á tɔo
aa me Lua to n̄ gɔ lán Eflaiũ ní Manaseowa.

Maa à Eflaiũ d̄aa Manasee.

21 ɔ Isaili ò Yosefue: Ma ka gaa, āma Lua aɔ kúánɔ, i ea táánɔ á deziɔ bùsuu.

22 Sikeũ pɔ má si Amoleɔwa ní ma f̄endao ní ma sáo, ma n gba n v̄iɔ gbeue. §

49

Yakɔbu sa'olekea a néne

1 Yakɔbu a néɔ s̄isi, ɔ à mè: A k̄aaamazi, mí yá pɔ a á le gbezã oé.

2 A kɔ k̄aaa ma néɔ, à swákpa,

í á mae Isaili yāma.

3 Lubeni ma yoa, ma gbāa,

ma gɔsake né s̄éia,

n gawi ní n ikoo de ní gb̄éɔla.

4 N p̄asi lán ísɔwa,

kási níyɔɔ de ní laɔ,

asa n de de n da n mae wúlek̄ia,

n gbadà ma nɔɔ dowae.*

5 Simɔɔ ní Leviio mé kɔgb̄eɔ ũ,

aa p̄asi ní f̄endao.

6 Ma lé kú an lekpaai guuo,

ma bàa kúrínɔɔ.

Asa aa gb̄éɔ de de ní p̄okūmao,†

aa zuɔ kizã z̄òz̄ò lán k̄ò yáwa.

7 Lua láaikemá ní p̄okūma z̄ò yái,

aà lekene ní p̄of̄e p̄asi yái.

Má ní k̄ek̄owa Yakɔbu buiɔ guue,

mí ní buiɔ f̄aaa Isailiɔ guu.

8 Yuda, n gb̄éɔ n sáaukpa.

Nyɔ n ibeɔ kú ní n̄de,

n mae néɔ kúlene.

9 Yuda de lán n̄omusuwa.‡

Ma népi í su ní toekao,

í gae í wúle a tòou.

Déme a f̄ɔ aà vui?§

10 Kpala a go Yudalao,

aà buiɔ mé aao lípana k̄ua

e kpalade àɔ mó,

bui píi i misiilèè.

11 A a z̄aa'ina d̄o v̄eliwa,

a a z̄aa'in né ye v̄eli maawa.

V̄eɔ aɔ diaàzie, iɔ pɔ píò,

‡ 48:20 Ebe 11.21 § 48:22 Zāa 4.5 * 49:4 Daa 35.22 † 49:6 Daa 34.25 ‡ 49:9 Zia 5.5 § 49:9 Nao 24.9

io a ula pí n v̄ēbe'io.

¹² V̄ē a aà wé t̄ēakū,
v̄i i aà swaa puakū.

¹³ Zabuloni aɔ ku ísia sae,
aà bùsu aɔ de gó'ilenadɔdɔkii ũ.

Aà buio bùsu lén Sidō léu.

¹⁴ Isakaa de lán zàa'in gbāawa,
io wúlea asoɔ zānguo.

¹⁵ Tó aà buio è an kámabokii maa,
mé an bùsu na,
aa koo n̄ aso z̄íēē, aai zɔz̄ikené.

¹⁶ Dā a a gb̄éɔ yágōgō a zéwa,
aɔ de Isaili buio do ũ.

¹⁷ Dā buio aao de lán ml̄é pó kú zé léwa,
lán sògbalawa zéwewena sae.

Aa s̄ó s̄ó a koewa,
s̄ode i b̄olele kpaanla.

¹⁸ Dii, ma wé d̄onzi n̄ ma suaba.

¹⁹ Gada buio s̄o, z̄iḡo anamá,
kási aali péleńzie.

²⁰ Aseē buio bl̄éá bl̄e n̄sidee,
bl̄e pó de k̄ia bl̄e maa ũ ō aali ke n̄ bùsuu.

²¹ Nefatali buio de lán banawa s̄ēu,
aa né kefenaɔ i.

²² Yosefu buio de lán lí ne'ina pó kú nibona saewa,
aà ḡonaɔ fele da ḡia f̄oɔ.

²³ K̄azunaɔ íbeleseńno,
aa n̄ yá n̄ kao.

²⁴ Aao n̄ sá k̄ūa deesai
Yak̄obu Lua Gbāade sabai,
an ɔ gbāa mé a ḡoi v̄i
Isailio Gbe pó i d̄oané yái.

²⁵ N mae Luapi mé a d̄onle,
Gbāapiidepi mé a báaadangu
n̄ lou'i pó i b̄o musuo,
n̄ èf̄āai pó kálea t̄ole z̄íeo.
N n̄o n̄ n̄ p̄o aao de neadeɔ ũe.

²⁶ Sa'ole pó n mae n gba
z̄o de ma deziɔ p̄oá,
a z̄o de gb̄es̄is̄i ziola.
Lua to p̄o maaɔ su Yosefu miwa,
asa ōm̄e beēē v̄i a gb̄éɔ guu.

²⁷ B̄ēyām̄eē buio aao de
lán àwalawan p̄as̄iwa,
aa léle gb̄éɔwa k̄oɔ,
aai n̄ p̄o naaa oosi.

²⁸ Isaili bui m̄en̄ kueplaɔn we píi. Sa'ole pó an mae n̄ gbán we, baade n̄ a p̄o.

Yak̄obu gaa n̄ aà v̄iao

²⁹ Ǿ a on̄é: Tó ma ánuatò, à ma v̄i ma deziɔ gb̄è'e pó kú Iti bui Èf̄no bua guu.

30 Gbè'epi ku Mapelae, Mamale gukpe oi Kanaa bùsuu, bua pó Ablahaũ lù Iti bui Efñowa gevikiĩ ũ.*

31 We wà Ablahaũ vìu ní a na Salao.† We wà Izaaki vìu ní a na Lebekao.‡ We ma Lea vìu.

32 Wà búpi ní a gbè'eo lù Itiowae.

33 Ké Yakobu lépi díle a néone a làa, à èa wùle, ò à gà.

50

1 Yosefu kùsi a maewa, àle aà gaa òòò, àle lépepewà.

2 Ɔ a ò a zíkèna esedeone aa ese ní nísio dɔɔ a mae gewa. Ɔ aa kè Isaili gee màa

3 e gɔɔ bla, ké asu yaikéo yáí, asa màa Egipiò ì ke, ò aa aà ge'ianabò gɔɔ bààòkwi.

4 Ké ge'òòò làa, Yosefu ò Falaɔɔ bededone: A gáafaakemee! A yáe bee omee Falaɔɔe:

5 Ké ma mae è ále ga, a tò ma legbèè à mè mà a ví mia'è pó á lù azia pó ũ Kanaa bùsuue.* Má ye mà gé mà a mae ví we sa, mí ea su.

6 Ɔ Falaɔɔ òè: Ge n n mae ví lá n a legbèèwa.

7 Ké Yosefu lé gé a mae ví, Falaɔɔ ìwaɔ ní a be gbèzɔɔ ní Egipi bùsu gbàadeo gèaàno píi.

8 Yosefu bededone ní a vìò ní a de bededone gè píi loe. An néfènenao ní ní são ní ní bleo ní ní zuo mé gò Gosè bùsuu rítèe.

9 Sógoo ní sòdeɔ ku lo. Wa dasi maamaae.

10 Ké aa kà Atada pówengbèzeaa Yuudè baale, ò aa nà gewiwa e'e'e, ò Yosefu a mae ge'ianabò we gɔɔ sopla.

11 Ké Kanaa bùsudeo è lá wà ge'ianabò Atada pówengbèzeaa, ò aa mè: Egipiò ì ge'ianabò zɔɔ, ò wà tɔkpà Yuudè baale gupie Abeli Egipi.†

12 Beewa Yakobu néo kè, lá a ònéwa.

13 Aa aà ge sè wà tàò Kanaa bùsuu, ò aa aà vì Mapela bua gbè'è pó Ablahaũ lù Iti bui Efñowa mia'è ũ guu Mamale gukpe oi.‡

14 Ké Yosefu a mae vì a làa, à èa tà Egipi ní a vìò ní gbé pó gèaàno aà mae vìò píi.

Yosefu a vìò gbaa sò

15 Ké Yosefu vìò è ní mae gà, aa òkòe: Tó Yosefu fèlewanò, mé a ye vìi pó wá kèe píi fiabowèe sò be?

16 Ɔ aa lékpásákèè aa mè: E n mae àò gé gai, à mè

17 wà one n sùuukewano ní wá tàaeo ní wá duunao, asa wa vìikènee. N yá na! Sùuukewano ní wá tàaeo. N mae Lua zòblenao wá ũ. Ké Yosefu yápi mà, à òòò.

18 Ɔ aà vìò mò aà kíi, aa kùlèè aa mè: N zoon wá ũ.

19 Ɔ Yosefu òné: Asu to vìá á kùo. Luan ma ùa?

20 A ye yāvāikemee yāae, ò Lua tò à lìle yāmaa ũ, ké à e gbéò misi dasi, lá àle ke tiaewa.

21 Asu to vìá á kùo. Má á gwa ní á néo. Màa à yāna òné à ní gbáò sò.

Yosefu gaa

22 Yosefu ku Egipi ní a de bededone e à kà wè basòokwi.

23 A wesì Èflaiũ síwenaole, mé à wesì Manase né Makii néole lo.

24 Ɔ Yosefu ò a gbéone: Ma gaa zão. Lua mé a mɔ dɔále, i bóano bùsuu la, i géano bùsuu pó a a legbè Ablahaũ ní Izaakio ní Yakobuone guu.

25 Ɔ à ledìle Isailione à mè: Tó Lua mò á gwai, à tá ní ma gewao we.‡

26 Yosefu wè basòokwideu ò à gà. Ɔ wà ese ní nísio dɔɔ aà gewa, wa dà kpagolo guu Egipi.

* 49:30 Daa 23.16-17 † 49:31 Daa 25.10 ‡ 49:31 Daa 35.29 * 50:5 Daa 47.30-31 † 50:11 Bee mè Egipiò ge'ianabò. ‡ 50:13 Zin 7.16 § 50:25 Bɔa 13.19, Yoz 24.32, Èbe 11.22

BɔA Mɔizi lá plaade Yá pɔ kú láe bee guu

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ zɔbleu Egipi (20.2). Dòò bee mé lápi tɔbɔkɔi ũ, àle yá pɔ kú a guu owɛɛ. Lua mé a gbéɔ bona ũ. Dòò doŭpi mé de Lua ikoyá mèn kwio mide ũ. Lua Isailio bò ké a yerzi, ɔ a dilené aaw yeazi sɔ, aaw misiilee, aaw a ikoyá kŭa.

Imina mé mò ní Isailio taa Egipio. Ké a wɛ gègè, aa dasi kù, ɔ Egipi kía Falaɔ ní dá zɔziu (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ aale ke yá i sã Luaguo, ɔ à gbé sè ní guu, wɔ me Mɔizi, aaw de ní dɔaana ũ. Lua azia òlɔ Mɔizie à mè a tón Dii. A dabudabuo kè à a gbãa òlɔ Egipione, ɔ aa Isailio gbàe (1.1-15.21). A dɔaané à òliarzi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailio sè a gbéɔ ũ, ɔ à a bàakuarínɔ yádáné Sinai gbepɔleu, à a ikoyá dilené (19.1-24).

Gɔɔ pɔ Lua lé kpaaũkpɛɔa òlɔ Mɔizie (25-31), Isailio zugaaena pɔ ní vuao aa dile ní dii pɔ ní bóle Egipi ũ. Yá bee Lua pɔ fè ɔ à yáiyamá (32-34). Bɔa lápi láakɔi wà Dii kpaaũkpɛpi dɔa yá'ò, we Lua òlɔ kpaaũurínɔ (35-40).

Gbé, níle zɔble kpelewan lò, lápi lé òlwɛɛ lá Lua i gbéɔ bo síana aa gɔ wéɛ ũ, ké aaw naanɔ, aaw na ní kɔo.

Iadaa Isailiowa Egipi

- 1 Isaili pɔ aa tà Egipi ní ní mae Yakɔbuo,* baade ní a be gbéɔ tón ke:
- 2 Lubeni, Simɛɔ, Levii, Yuda,
- 3 Isakaa, Zabulni, Bɛyãmɛɛ,
- 4 Dã, Nɛfatali, Gada, Aɛɛɛ.
- 5 Yakɔbu buipio pii gbéɔn bàakwiɛ. Yosefu gbé bee sɔ a ku Egipi yãa kòɛ.
- 6 ɔ Yosefu gà ní a vɔio ní a gɔɔ gbéɔ pii.
- 7 Isailio nɛ'í aa kò aa kãfi aa dasikù maamaa, aa li bùsupia.
- 8 Kí dafu pɔ Yosefu dɔo kpalablè Egipi,†
- 9 ɔ a ò a gbéɔne: A Isailio gwa, aa dasikù aa liwála.
- 10 Wà gé ònɔkeiné ké aasu káfio yáí. Tó zɔ sù fèle, aa na wá ibɛɛowa, aa zikawanɛ, aai bóle wá bùsuu.
- 11 ɔ wà gbéɔ dilené ní diio ũ, aa ní wetã ní zɔ gbãao. Beewa ɔ aa Pitoũ ní Lamesɛo kàle Falaɔɛ aà blewɛkakɔi ũ.
- 12 Kási lá wàle íadamá léu, màa aaw káfí, aaw ligua, ɔ gili gè Egipio gu ní yáí.
- 13 ɔ wà ní dá zɔzi pásíu,
- 14 wà ní pɔ yà, wà gíbozi gbãa dànɛ ní bilikibɔao ní buazi píio. Wà zipio dànɛ píi pásípásiɛ.
- 15 ɔ Egipio kía Ebelu nɔɛ nɛ'inao sisi, ado tón Sifila, ado Pua.
- 16 A ònɛ: Tó a nɛ'í Ebelu nɔɛnɛ sa, tó gɔɛɛ, à aà de. Tó nɔɛɛ sɔ, à aà tó.
- 17 Ama nɔɛpio Lua via ví, ɔ aai yá pɔ a ònɛ keo, aale negɔɛo tó.
- 18 ɔ kíapi ní sisi à ní lá à mè: Akea á kè màa a negɔɛo tòì?
- 19 Aa wèwà aa mè: Ebelu nɔɛo de lán Egipi nɔɛowao, aa wãa, aaw nɛ'i e wàò gé móíɛ.
- 20 Màa Isailio lé káfí, aale dasikù. ɔ Lua maakè nɔɛ nɛ'inao, nɛ,
- 21 à ní gbá néo, ké aa a via ví yáí.
- 22 ɔ Falaɔ yádíle a gbéɔne píi à mè: A Ebelu nétèna pɔ de negɔɛ ũ ka Niili íu píi, àma à nɛnɛo tó.‡

* 1:1 Daa 46.3-7 † 1:8 Zln 7.17-18 ‡ 1:22 Zln 7.19

2

Mɔizi ia

¹ Levii bui gɔe Levii bui nɔe sɛ.

² Nɔpi nɔsi à ne'ɩ gɔe ũ. Ké a è népi maa, à aà ùle mɔ àaɔ.*

³ Ké i fɔ à aà ùle lɔo, à kefu gbí sè à kɔtaa lèwà, ké í su gɛuo yáí. ɔ à népi dàu à gè a dilɛ Niili dānau vó guu.

⁴ Népi dāe ze káaa, àle gwa yá pɔ a su à aà le.

⁵ Falaɔo nenɔe gè zu'oi swai, ɔ aà gbéɔ lé bebe swa gɔsɔle. A gbí è dilɛa vóu, ɔ à a zíkɛna zì, à gè a sè.

⁶ Ké a wè, a è né mé dau, àle ɔɔɔ. A kèè wènaũ à mè: Ebelu negɔenaɛ.

⁷ ɔ népi dāe mò a ò Falaɔo népie: N ye mà ge Ebelu nɔe sísinɛ aà yókpane népiwa yà?

⁸ A wèwà à mè: Ao, gé! ɔ nenɔenapi gè népi da sísi.

⁹ Falaɔo nenɔepi òè: Népi se taò, ní aà gwameɛ, mí a fiabone. ɔ à népi sè tàò, àle aà gwa.

¹⁰ Ké népi zɔɔkù, à aà sè gèò Falaɔo nenɔepie, ɔ à aà sí a né ũ.† A tɔkpàè Mɔizi,‡ asa à mè a aà bò íue.

Mɔizi bàale taa Madiã

¹¹ Gɔɔewa ké Mɔizi zɔɔkù, à gè a bui Ebeluɔ gwai, ɔ à zì gbāa pɔ aale ke è.§ A è Egipi gbé lé a bui gbè.

¹² Ké à a sae gwàgwa, i gbèe eo, ɔ à Egipi gbépi dè a vɩle bùsu'ũfāau.

¹³ Gu sía dɔa, ké à bò, à Ebeluɔ è gbèɔn pla, aale sòleke. ɔ à gbé pɔ a yá nao là à mè: Bóyāi níle n gbèdo gbèi?

¹⁴ A wèwà à mè: Déme n dilɛ wá kía ũ ké n gbasa níle yákpalekewanɔi? N ye n ma de lá n Egipi gbépi dèwa yà? ɔ vɩa Mɔizi kù à mè: Wà yáe dèe fá!

¹⁵ Ké Falaɔo yápi mà, àle wele Mɔizi de, ɔ à bàalèè à tà Madiã bùsuu,* à zòle lɔo sae we.

¹⁶ Madiã sa'onae ku, a nenɔe vɩ gbèɔn sɔpla, ɔ aa mò itò aa kà pɔtuɔo imibɔu ní mae pɔɔne.

¹⁷ Ké sādānaeò mò lé ní yá, ɔ Mɔizi fɛle yāsí ní nɔepiɔ, ɔ à í kpàné ní pɔɔwa.

¹⁸ Ké aa tà ní mae Leueliwa, à ní lá à mè: Akea a su káau gbāi?

¹⁹ Aa wèwà wà mè: Egipi gɔe mé wá sí sādānaɔwa. Baa se ɔme itò a kpàwèe wá pɔɔwa.

²⁰ ɔ à ní lá à mè: A ku má ni? Bóyāi a gɔepi tò wei? A aà sísi aà mɔ pɔblewanɔ.

²¹ Mɔizi mò, ɔ à wè zòle ní gɔepiɔ, ɔ gɔepi a nenɔe Sefola kpàwà.

²² A ne'ɩ gɔe ũ, ɔ Mɔizi tɔkpàè Geesou,† à mè bòmɔn a ũ dāo bùsuu la.

²³ Ké à gègè, ɔ Egipiɔ kía gà. Isailiɔ lé aauke zɔzì pɔ aale ke yáí, aale wiile, ɔ an wiipi Lua lè.

²⁴ A ní aaukea mà, mé aà bàa pɔ kú ní Ablahaũo ní Izaakio ní Yakɔbuo i sāaàguo.‡

²⁵ Lua Isailiɔ gwà, ɔ à wènadɔné.

3

Lua Mɔizi sísia

¹ Mɔizi lé a ànsue Madiã bùsu sa'ona pɔɔ dá, à guwaiwai baa vɩ e à kà gbɛ pɔ wɩ me Olebu kíi.

² ɔ Dii Malaika bò mòwà tévua guu kàlelu. Mɔizi lepi gwà, a è té dɔwà, kási sɔ àle tékũo.

³ ɔ à mè: Má gé dabudabupi gwaie, mí pɔ pɔ tò kàlelepi lé tékũo dɔ.

⁴ Ké Dii è à mò gwai, ɔ à lezùaaži za kàlelepi guu à mè: Mɔizi! Mɔizi! ɔ a wèwà à mè: Má ké!

⁵ Lua òè: Nsu sɔio. N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ ní zeu adoae ma kua la yáí.

* 2:2 Zin 7.20, Ebe 11.23 † 2:10 Zin 7.21 ‡ 2:10 Bee mè bɔa. § 2:11 Ebe 11.24-26 * 2:15 Zin 7.23-29, Ebe 11.27
† 2:22 Bee mè bòmɔ. ‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18

6 ɔ à mè: Mámɛ má n deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. ɔ Mɔizi ɔkù a wéwa, ké a wesia Luale vía ví yáí.

7 ɔ Dii mè: Ma taasi pɔ ma gbéɔ lé ke Egipi è, mé ma wii pɔ an wetānaɔ tò aale lé mà. Má ní wāwākea d̄s̄.

8 Ayāmeto ma pila mà ní sí Egipiɔwa, mí ní bɔle b̄supiu, mí gérnɔ b̄usu táaede yāasau, gu pɔ ví ní z'io diu, b̄usu pɔ Kanaaɔ kuu ní Itio ní Amɔleɔ ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio.

9 Isailio wiilea ma le sa, mé ma ía pɔ Egipiɔ lé damá è.

10 Gé sa, ma n z̄i Falaɔwa, ké n̄ ma gbé Isailio bɔle Egipi.*

11 ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Dén ma ũ ké mà gé Falaɔwa mà Isailio bɔle Egipii?

12 Lua òè: Máo kunnɔɛ. Z̄ia pɔ ma n z̄i seelan ke: Tó n ní bɔle Egipi, á ma sísi gbɛɛ bee pɔleu.

13 ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Tó ma ge má ò Isailionɛ ma mè an deziɔ Lua mé ma z̄imá, tó aa ma la n t̄si, kpelewa má onéi?

14 Lua wèwà à mè: Mámɛmaa gbé pɔ má de a ũ.† Oné mámɛ ma n z̄imá.

15 Lua òè lɔ: O Isailionɛ n̄ me ma Dii an deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé n z̄imá. Ma t̄n we gɔɔpii. Aɔ ma sisi màa e á buiwa.

16 Ge n̄ Isaili gbēz̄ɔɔ k̄aa, ní oné ma Dii an deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé b̄ò m̄ma. Oné mále ní e, ma yá pɔ wàle kené Egipi è.

17 Má ní bɔle Egipi, gu pɔ aale taasikɛupi, mí gérnɔ b̄usu pɔ Kanaaɔ kuu ní Itio ní Amɔleɔ ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio, gu pɔ ví ní z'io diu.

18 Aa n yāmaɛ. Mpi ní Isaili gbēz̄ɔɔ à ge Egipiɔ k̄ia le, í oè ma Dii Ebeluɔ Lua mámɛ ma b̄ò m̄wá, ma mè aà á gba zé à gé gɔɔ àaɔ kei guwaiwaiu, ké à e sa'o mapi ma Dii á Luawa.

19 Má d̄s̄ ké Egipiɔ k̄ia a we à geo, mé i ke ma gānàwà bàasio.

20 Má ɔt̄s̄ Egipiɔwa, mí dabudabuɔ ke mà kpaon̄zi, i gbasá á gbaɛ.

21 Má tó Egipiɔ á wegwa, ké tó ále tá, á tá ɔgiio.

22 A nɔɛ pii ánuusu ge vua nɔambleb̄ɔɔ ní pɔkasaɔ gbɛa a Egipi nɔɛ deewa ní n̄ nɔɛ pɔ kú aà beɔ, í da á n̄eḡɔɛ ní á n̄enɔɛnɛ. Màa á Egipiɔ pɔɔ símá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukɛa zé

1 Mɔizi wèwà à mè: Tó aai ma náaikɛo, mé aai ma yāmao, tó aa mè níme ni b̄ò n m̄ao s̄ɔ be?

2 ɔ Dii aà là à mè: Bó ní k̄ua wei? A wèwà à mè: Goɛ.

3 Dii òè: Pále z̄íle. Ké a p̄ale, ɔ à lí ml̄é ũ, ɔ Mɔizi b̄òz̄ā.

4 ɔ Dii òè: ɔb̄ò n̄ k̄u a vláwa. Ké a k̄ù, ɔ à èa ḡò go ũ aà ɔz̄i.

5 Dii òè: Màa n̄ȳɔ ke, aa e si ké ma Dii an deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua mé b̄ò m̄ma.

6 Dii èa òè lɔ: ɔsɔlɔ n̄ ulau. ɔ a s̄òlɔ. Ké a b̄ò, a è kusu lía, à kè p̄uu lán buawa.

7 Dii òè: Èa n̄ ɔsɔlɔ n̄ ulau. A èa s̄òlɔ. Ké a b̄ò, a è à s̄u a gbɛu.

8 Dii òè: Tó aai n̄ náaike aa seela séia s̄io, aa seela gbɛz̄ā sí.

9 Tó aai seela plaapiɔ si aa n̄ yāmà s̄o, Niili í tó n̄ kóle t̄ɔle, a li au ũɛ.

10 ɔ Mɔizi òè: O'o Dii! Za zi yā'o àamanɔo. Baa za gɔɔ pɔ n̄ yā'omɛɛ, ma lé gbɛiaɛ.

11 ɔ Dii òè: Déme led̄ò gbēnaz̄inaei? Déme ì aà léna naale ge ì aà swādokūi? Déme ì to aà gu'e ge ì aà vlakūi? Ma Dii, mámɛo lò?

12 Gé sa! Má d̄onle ní yā'oao, má yá pɔ n̄ȳɔ o danɛ.

13 ɔ à mè: O'o Dii! N yá na! Gbēp̄ale z̄i.

14 ɔ Dii pɔ p̄a Mɔizizi à mè: N v̄ii Aalona Levii bui kuo lé? Má d̄s̄ ké yā'o z̄í'uaànɔo. Ale mó dainle. Tó à wes̄inle, aà pɔ a ke na.

* 3:10 Zin 7.30-34 † 3:14 Zāa 8.24, Zia 1.4, 8

15 Yǎ'oaàṅ, ní yǎ́ pọ́ a su o daè. Mapi, máṅ dɔ́alé ní yǎ́'oaó, míṅ yǎ́ pọ́ ásu ke daé.

16 A yǎ́'o gbéṅne n gḡe ũ, aṅ de n lédɔ́ekena ũ, mé nýṅṅ deè Lua ũ.

17 Goe sé ñyṅ kǔa, ní seelaṅ keṅ.

Mɔizi eaa Egipi

18 Mɔizi tà a ànsue Yetolowa, a òè: Ma gba zé mà ta ma gbéṅ kǐi Egipi, mà e tó aa ku wēni guu e tia. Yetolo òè: Ka aafia.

19 A mọ̀ lè Dii ò Mɔizie Madiã bùsuu à mè: Fɛle ñ ta Egipi, asa gbé pọ́ aale n we yǎaṅ gàga píi.

20 Ǿ Mɔizi a na sè ní a nɛgṅenapio, à ní dí zàa'inaṅ kpe, à èa lé tá Egipi, a Lua gopi kǔa.

21 Ǿ Dii òè: Tó n ka Egipi, dabudabu pọ́ ma a iko kpàmaṅ ke Falaṅ aɛ píi. Kási má aà swǎfèè, i gí gbéṅ gbaei.

22 Ní oè ma Dii ma mè Isaili mé ma nɛgṅe sǐia ũ,

23 Ǿ má òè aà ma nɛgṅe sǐiapio gbae aà ge ma sísi. Lá à gǐ aà gbaei, má aà nɛgṅe sǐia de sa sṅe.

24 Zé guu Mɔizi lé i guei, Ǿ Dii aà lè we, a ye à aà de.

25 Ǿ Sefola gbè fēna sè à a né tṅzṅò,* à a gyafṅṅ nà Mɔizi gbáwa à mè: Sianaɛ, níme ní ma au gṅ ũ.

26 Tṅzṅa bee yǎi à mè, au gṅ. Ǿ Dii Mɔizi tò.

27 Dii ò Aalonaɛ: Gé dai Mɔizile guwaiwaiu. Ǿ à gè aà lè Lua gbe kǐi, à lepèwà.

28 Mɔizi yǎ́ pọ́ Dii a zǐ oi dàu a sǐu Aalonaɛ ní seela pọ́ a òe à keṅ.

29 Ǿ Mɔizi ní Aalonaṅ tà Egipi aa Isaili gbēzṅṅ kàaa.

30 Aalona yǎ́ pọ́ Dii ò Mɔizie dàu a sǐuné píi, Ǿ Mɔizi dabudabupio kè Isailio wáa.

31 Aa yǎpi sí. Ké aa mà Dii mé mò ní gwai à ní taasikɛa è, Ǿ aa kùlèè aa mipèle.

5

Mɔizi ní Aalonaṅ gea Falaṅ gwai

1 Bee gbea Mɔizi ní Aalonaṅ gè Falaṅ lè aa òè: Yǎ́ pọ́ Dii Isailio Lua òn ke: A mè ñ a gbéṅ gbae aa ge dikpekeɛ guwaiwaiu.

2 Falaṅ wèma à mè: Dén Dii ũ ké mà misiilèè, mí Isailio gbaei? Má Dii dṅo. Má Isailio gbaeo.

3 Ǿ aa òè: Èbeluṅ Lua mé bò mṅwá. Wá gba zé wà gé gṅṅ àaṅ kei guwaiwaiu, wí sa'o Dii wá Luapiwa, ké asu gagyákawáguo ge zǐ.

4 Ǿ Egipio kíapi ò Mɔizie ní Aalonaṅ: Akɛa á tò gbéṅ laai lé go ní zǐwai? A ɛa á zǐwa.

5 Ǿ à èa mè: Ké gbéṅ dasikù sa, Ǿ á ye aa kámabo ní ní zǐoa?

6 Zibeezǐ Falaṅ yǎdǐle Isaili wɛtánaṅne ní ní dɔaanaṅ à mè:

7 Asuli musá kpámá aa bilikibṅò lá i ke yǎawa bo. Aali gé ní pọ́ kǐi níziaɛ.

8 Kási aali bilikibṅ a lé gbɛu lá aai bṅ ziwaaɛ. Asu laonéo, asa màadeṅne. A yǎi tò an wii dṅ, aale me wa ye gé sa'oi ní Luawaaɛ.

9 A zǐ káfiné, ké aasu íampakǐi e aa laaidṅ ege yǎwa bo.

10 Ǿ an wɛtánapio ní ní dɔaanaṅ mò wa òné: Falaṅ mè á musá kpáwá bo.

11 A ge séle ázia gu pọ́ á eu. Kási wá zǐ laonéo, baa yṅṅ.

12 Ǿ aa fàaa aa gè Egipi gupiiu sē kǐi musá ũ.

13 An wɛtánapio ñ naemá lá gu lé dṅ, ké aali ní zǐ né, lá aai ne gṅṅ pọ́ wǐ musá kpámáwaaɛ.

14 Wà gbēa kè Isaili dɔaana pọ́ an wɛtánaṅ ní díleṅne, wa òné: Akɛa i bilikibṅ gbā ge gia, à kà lá wà a lé dàé yǎawao ní?

15 Ǿ Isaili dɔaanaṅ gè wiilè Falaṅwa aa mè: Akɛa níle ke wápio n zòblenaṅne màai?

* 4:25 Daa 17.10

- 16 Wàle musā kpáwá ɔo, mé wàle me wà bilikibɔ. Wàle wá gbē, kási n gbéó mé tàae ví.
 17 Ǿ à mè: Màadeɔn á ũ. Màa á beò! A yáí ɔ me á gé sa'oi Diiwae.
 18 A gé zíkēi. Wa musā kpáwá ɔo, kási áli bilikibɔ lá wa dàé léue.
 19 Ké wa ò Isaili dɔaanaɔne aasu gɔɔ do bilikibɔa laoo, aa dǒ ké wà yá èe sa.
 20 Ké aa bò Falaɔ kíi, aa kpàaũ ní Mɔizio ní Aalonao, aale ní dá,
 21 Ǿ aa òné: Dii á yá gwa, i yákpalekeánɔ, asa á tò Falaɔ ní a gbéó ye wá gíyáio. A wá dea zé kpámáe.
 22 Ǿ Mɔizi èa ge ò Dii: Dii, bóyáí n íadà gbépiɔwai? Bee yáí n ma zia?
 23 Za gɔɔ pò ma ge yá'ò Falaɔe ní n tóo, Ǿ àle íada n gbéɔwa, mé ni ní bɔo!

6

Dii Isailiɔ suabaa legbēa Mɔizie

- 1 Ǿ Dii òè: Nyǒ yá pò má ke Falaɔe e tia. A ní gbae ma gbāa zɔɔ yáí. A ní yá a bùsuu ma gbāa zɔɔ yáí.
 2 Ǿ Lua èa yá'ò Mɔizie à mè: Mámema Dii,
 3 ma bɔ mɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuowa Lua Gbāapiide ũ,* kási aai ma dǒ ké ma tón Diio.
 4 Ma bàa kúrínɔ ma mè má Kanaa bùsu pò aa ku a guu nibɔɔ ũ kpámá.
 5 Ma Isailiɔ aukēa mà an zɔblea Egipiɔne yáí, mé ma bàa pò kúrínɔpi i sāmago.
 6 Ayāmeto o Isailiɔne n me: Mámema Dii, má á bɔ zí gbāa pò Egipiɔ dàé guu, mí á bo. Má yákpalekeánɔ, mí á bo ní ma gāsa gbāao.
 7 Má á sé ma gbéó ũ, míɔ de á Lua ũ, ɔ dǒ ké mámema Dii á Lua pò á bó Egipi zí gbāau.
 8 Má géánɔ bùsu pò ma a legbē Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuoɔne guu. Má á gba àò ví. Mámema Dii.
 9 Mɔizi yápi ò Isailiɔne, kási aai aà yāmao, ké zɔzí pásí ní kādè yáí.
 10 Ǿ Dii ò Mɔizie à mè:
 11 Ge n o Egipiɔ kí Falaɔe aà Isailiɔ gbae aa bɔle a bùsuu.
 12 Ǿ Mɔizi wè Diiwa à mè: Lá Isailiɔ lí ma yāmao, ma gbé pò ma lé gbia, kpelewa Falaɔ a ma yāmai?

Mɔizi ní Aalonao buibɔkíi

- 13 Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao Isailiɔ ní Egipiɔ kiao yá musu, a òné aa bɔle ní Isailiɔ Egipi.
 14 An bui uabeleɔ tón ke: Isaili negɔe séia Lubeni negɔeɔn ke: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ, Kaami. Lubeni buiɔn we.
 15 Siméɔ negɔeɔn ke: Yemué, Yamini, Oada, Yakē, Zohaa ní Kanaa nɔe né Sauluo. Siméɔ buiɔn we.
 16 Levii negɔeɔn tón ke an buiwa: Geesɔ, Keata, Melali. Levii kè wè basoolokwi ní soplaoe (137).
 17 Geesɔ negɔeɔn ke an buiwa: Libeni ní Siméio.
 18 Keata negɔeɔn tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblɔ, Uzieli. Keata kè wè basoolokwi ní àaɔe (133).
 19 Melali negɔeɔn Mali ní Musio ũ. Levii buiɔn we daeda.
 20 Amlaũ a dasē Yokebede sè nɔ ũ, Ǿ à Aalona ní Mɔizio ìò. Amlaũ kè wè basoolokwi ní soplaoe (137).
 21 Isaa negɔeɔn Kole ní Nefegio ní Zikelio ũ.
 22 Uzieli negɔeɔn Misaeli ní Elezafāo ní Sitelio ũ.
 23 Aalona Aminadabu né Eliseba, Naasɔ dāe sè nɔ ũ, Ǿ à Nadabu ní Abiuo ní Elezaao ní Itamao ìò.
 24 Kole negɔeɔn Asii ní Elikanao ní Abiasafao ũ. Kole buiɔn we.

* 6:3 Daa 17.1, 28.3, 35.11

25 Aalona né Eleazaa Putieli nenɔɔ do sè nɔ ũ, ɔ à Finɛasi ìò. Levii bui uabeleɔn we daɛdaɛ.

26 Aalona ní Mɔizi pɔ Dii òné aa Isailiɔ bɔle Egipi gāgān we.

27 Ampio mé yá'ò Egipiɔ kí Falaɔɔe, ké aa e Isailiɔ bɔle Egipi.

28 Ké Dii yá'ò Mɔizie Egipi,

29 à mè ámeaa Dii, yá pɔ ále oè aà o Falaɔɔe píi.

30 ɔ Mɔizi òè a lé gbiae, kpelewa Falaɔɔ a a yāmai?

7

Yá mèn kwi yiaa Egipiwa

1 ɔ Dii ò Mɔizie: Gwa! Ma n ke Falaɔɔe lamawa, ɔ n v̄i Aalona de n yá'ona ũ.

2 Yá pɔ má òne pii o n v̄i Aalonaɛ, i o Falaɔɔe aà Isailiɔ gbae aa bɔle a bùsuu.

3 N beeo má aà swáfèè. Má seelaɔ ní dabudabuɔ ke Egipi dasi,*

4 kási Falaɔɔ a á yāmao. Má ɔtɔ Egipiɔwa, mí yákpalekeriɔ, mí bɔ ní ma zīgɔ ma gbé Isailiɔ.

5 Tó ma bɔ ní ma gbāao Egipi, má Isailiɔ bɔleu, Egipiɔ i dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

6 ɔ Mɔizi ní Aalonao kè lá Dii ònéwa.

7 Gɔɔ pɔ aa yá'ò Falaɔɔe, Mɔizi wè basiiɔe, Aalona sɔ wè basiiɔ ní àaɔo.

8 ɔ Dii ò Mɔizie ní Aalonao:

9 Tó Falaɔɔ dabudabu gbèama, o Aalonaɛ aà a go se pále aà aɛ, i li mlē ũ.

10 Ké Mɔizi ní Aalonao gè Falaɔɔ kíi, aa kè lá Dii ònéwa. Aalona a go se pàle Falaɔɔ ní a iwao aɛ, ɔ à lí mlē ũ.

11 ɔ Falaɔɔ Egipi wezēnaɔ ní esedeɔ sísi, ɔ aa dabudabupi kè màa sɔ ní esedeke guu.

12 Ké an baade a go pàle,† ɔ an gopiɔ lí mlē ũ sɔ, ɔ Aalona go ní pɔɔ mòmɔ.

13 Falaɔɔ swá yīaaɛ, i ní yāmao lá Dii òwa.

Iɔ lia au ũ

14 Dii ò Mɔizie: Falaɔɔ swá gbāa, à gī gbéɔ gbaei.

15 Ge ò aà le zia kɔɔ, gɔɔ pɔ àle gé swai, níò aà dā Niili saɛ we. Nyɔ n go pɔ lí mlē ũpi kúa,

16 ní oè ò mè, ma Dii Ebeluɔ Lua mámɛ ma n zīwà ò oè aà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísii guwaiwaiu, kási e tia i mao.

17 Ma Dii ma mè, yá pɔ a to aà dɔ ké mámɛmaa Diin ke: Tó n Niili í lè ní go pɔ ní kūao, a li au ũ.‡

18 Kpɔ pɔ kú ípi guuɔ i gaga, Niili í i gídɔ, Egipiɔ i fua mii.

19 ɔ Dii èa ò Mɔizie: O Aalonaɛ aà a go se dɔ Egipiɔ ía, an swao ní ní swa'onaɔ ní ní biao ní ní íkalekiɔ píi, i gɔ au ũ. Au iɔ daa gua Egipi, baa ní pēnaɔ ní olaɔ guu ío píi.

20 ɔ Mɔizi ní Aalonao kè lá Dii ònéwa. Aalona a gopi sè à Niili í lèò Falaɔɔ ní a iwao wáa, ɔ ípi gè au ũ píi.§

21 Kpɔ pɔ kú a guuɔ gàga, ɔ Niili ípi gídò, Egipiɔ fùa mii. Au daa gua Egipi.

22 Egipi esedeɔ kè màa sɔ ní esedeke guu, ɔ Falaɔɔ swá gbāakù, i ní yāmao lá Dii òwa.

23 Falaɔɔ èa tà a be, i yápi da seo.

24 Egipiɔ bia yòyò Niili gɔsɔwa, ké wà e imi, asa aai fɔ swada í mío.

25 A ku màa e gɔɔ soplá Dii Niili lea gbea.

Blɔɔ kaa

26 ɔ Dii ò Mɔizie: Ge ò o Falaɔɔe, ma Dii ma mè aà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísii.

27 Tó à gī ní gbaei sɔ, má tó blɔɔ ka aà bùsu gupiiue.

* 7:3 Zin 7.36 † 7:12 2Tim 3.8 ‡ 7:17 Zia 11.6, 16.4 § 7:20 Sou 78.44, 105.29

28 Blɔɔ Niili pa e aa bua sɪsɪa, aai gɛ aà ua e aà kpɛu kɛa, aai dede aà wúlebɔwa. Aa gɛ aà ìwaɔ uaɔ n̄ aà gbɛ́ɔ uaɔ. Aa ka aà kɪnaɔ guu n̄ aà blɛdabɔɔ.

29 Blɔɔ dedewà n̄ aà gbɛ́ɔ n̄ aà ìwaɔ píi.

8

1 Dii èa ò Mɔiziɛ: O Aalonae aà a go se dɔ swaɔla n̄ swa'ɔnaɔ n̄ biaɔ, blɔɔ i ka Egipi bùsuu.

2 Ké Aalona a go dɔ Egipi íɔla, ɔ blɔɔ bɔ̀le lí bùsupia.

3 ɔ esedepiɔ kè màa s̄ n̄ esedekɛ guu, aa tò blɔɔ lí Egipia.

4 ɔ Falaɔ Mɔizi n̄ Aalonao s̄si à mè: A awakpa Diiɛ aà blɔɔ kɛa n̄ ma gbɛ́ɔ, mí á gbɛ́ɔ gbaɛ aa gé sa'oiwà.

5 ɔ Mɔizi ò Falaɔɛ: Gɔɔ dilemɛɛ mà awakpane Diiɛ n̄ n̄ ìwaɔ n̄ n̄ gbɛ́ɔ, ké aà blɔɔ kɛma n̄ n̄ uaɔ, aai ḡɔ swai ado.

6 Falaɔ mè: Zia. ɔ Mɔizi mè: A ke lá n̄ òwa ké n̄ e n̄ d̄ɔ gbɛɛ muaa n̄ Dii wá Luaoo.

7 Blɔɔ kɛma n̄ n̄ uaɔ n̄ n̄ ìwaɔ n̄ n̄ gbɛ́ɔ, aai ḡɔ swai ado.

8 Ké Mɔizi n̄ Aalonao gò Falaɔ k̄í, Mɔizi wabikè Diiwa blɔɔ p̄ a kà Falaɔguɔ yá musu.

9 Dii Mɔizi wabikɛa mà, ɔ blɔɔpiɔ gàga kpɛ́ɔ guu n̄ uaɔ n̄ wɛ́nkɛɔ.

10 Wa k̄aaak̄aaa, ɔ bùsu ḡid̄ò píi.

11 Ké Falaɔ è dáama kè, aà swá èa gb̄aak̄ù, ɔ i Mɔizi n̄ Aalonao yāmao lá Dii òwa.

Gái kaa

12 Dii ò Mɔiziɛ: O Aalonae aà a go sé, i tɔ̀le lé̀ò, bùsuti i li gáíɔ ũ Egipi gupiiu.

13 ɔ aa kè màa. Aalona a go sè à tɔ̀le lé̀ò, ɔ bùsuti lí gáíɔ ũ, aa kà gbɛ́naz̄inaɔgu n̄ n̄ɔɔ. Egipi bùsuti lí gáíɔ ũ píi.

14 Esedɛɔ ȳwà màa n̄ esedekɛ guu s̄, ɔ aa fùa. Gáíɔ kà gbɛ́naz̄inaɔgu n̄ n̄ɔɔ.

15 ɔ esedɛɔ ò Falaɔɛ: Lua ɔgbɛɛ. Kási Falaɔ swá ḡí ȳiaaɛ, i n̄ yāmao lá Dii òwa.

Us̄inaɔ kaa

16 Dii ò Mɔiziɛ: Fɛle kɔ̀kɔ̀ ge Falaɔ le gɔɔ p̄ àle gé swai, ní oè ma Dii ma mè aà ma gbɛ́ɔ gbaɛ aa gé ma s̄s̄ii.

17 Tó à ḡí n̄ gbaɛi, má ũs̄inaɔ kaaàgu n̄ aà ìwaɔ n̄ aà gbɛ́ɔ n̄ aà be kpɛ́ɔɛ. Egipi kpɛ́ɔ i pa n̄ ũs̄inaɔ, aa da tɔ̀le se.

18 Gɔɔ bee Gos̄ɛ bùsu gu p̄ ma gbɛ́ɔ kuu ɔ má bɔ̀ ado. We ũs̄inaɔ kauo, ké aà e d̄ɔ ké m̄am̄maa Dii aà bùsuu.

19 Má a gbɛ́ɔ d̄ɔk̄ɔɛ n̄ aà gbɛ́ɔ. Zia ɔ seelapi a ke.

20 ɔ Dii kè màa. ũs̄inaɔ kà Falaɔ ua n̄ aà ìwaɔ uaɔ. Egipi ò̀kpà píi ũs̄inaɔ yáí.

21 ɔ Falaɔ Mɔizi n̄ Aalonao s̄si à mè: A ge sa'o á Luawa bùsuu la.

22 ɔ Mɔizi ò̀: A zɛv̄í wà ke màao, asa p̄ p̄ wá sa'òò Dii wá Luawa de Egipiɔne t̄ɛ ũɛ. Tó wa sa'ò n̄ p̄ p̄ dené t̄ɛ ũo n̄ wáa, aa wá pápa n̄ gbɛɔ aa wá dedɛo lé?

23 Wá t̄aa'o guwaiwaiu gɔɔ àaɛ, wí gbasa sa'o Dii wá Luawa lá a òwɛɛwa.

24 ɔ Falaɔ mè: Má á gbaɛ à ge sa'o Dii á Luawa guwaiwaiu, áma ásu gé z̄aò. A awakpaɛmɛɛ sa.

25 Mɔizi ò̀: Tó ma ta, má awakpaè, i ũs̄inaɔ kɛma zia n̄ n̄ ìwaɔ n̄ n̄ gbɛ́ɔ. Ama n̄su m̄afilike n̄ ḡí gbɛ́ɔne aa gé sa'oi Diiwa bɔ̀.

26 Ké Mɔizi b̀ Falaɔ k̄í, à awakpàè Diiɛ.

27 Dii aà wabikɛa mà, ɔ ũs̄inaɔ kè Falaɔwa n̄ a ìwaɔ n̄ a gbɛ́ɔ. I ḡɔ gueio, baa m̀endo.

28 Kási Falaɔ swá ḡí gb̄aa e tiaɛ, i n̄ gbáɛo.

9

P̄tuɔɔ gagaa

- 1 Dii ò Mɔizie: Ge n̄ Falaɔ le, ní oè Dii á Ebeluo Lua m̄, aà ma gbé̄o gbae aa gé ma sísi.
- 2 Tó à gĩ n̄ gbaei mé a n̄ k̄ua e tia,
- 3 má ɔ̄t̄s̄ aà ɔ̄tuoo wa bua. Má gagyã p̄ási ká aà s̄ɔ̄gu n̄ aà zàa'inao n̄ aà yiongoo n̄ aà zuo n̄ aà s̄ao n̄ aà bleo.
- 4 Má Isailio p̄oo d̄sk̄e n̄ Egipio p̄oo. Isailio p̄oo kee a gao.
- 5 Ma Dii ma a ḡoo d̄ile. Zia má bee ke b̄usu la.
- 6 Ké gu d̄ò, ɔ̄ Dii k̄è m̄aa. Egipio ɔ̄tuoo ḡaga píi, kási Isailio p̄oo kee i gao.
- 7 Falaɔ yá p̄o k̄epi gb̄ea a m̄a Isailio p̄oo kee i gao, kási aà swá gĩ gb̄aae, i gb̄epio gbaeo.

Sáne kaa Egipio gu

- 8 Dii ò Mɔizie n̄ Aalonao: A mua túfu ɔ̄kpa, Mɔizi i f̄a musu Falaɔ ae,
- 9 i da Egipi b̄usua pii lán luut̄wa, i ka gb̄enazinao n̄ n̄b̄oo gu sáne ũ gupiiu.
- 10 ɔ̄ aa mua túfu s̄ele aa ḡèd̄ Falaɔ k̄ii. Ké Mɔizi túfupi f̄a musu, ɔ̄ à kà gb̄enazinao n̄ n̄b̄oo gu sáne ũ.*
- 11 Esedeo i f̄o ḡè Mɔizi k̄io sánepio yáí, asa à n̄ lé n̄ Egipio píie.
- 12 ɔ̄ Dii Falaɔ swáf̄è lá a ò Mɔiziewa, ɔ̄ i n̄ yãmao.

Lougbe kwea

- 13 Dii ò Mɔizie: Fele k̄oo k̄oo ge Falaɔ le, ní oè ma Dii á Ebeluo Lua ma m̄, aà ma gbé̄o gbae aa gé ma sísi.
- 14 Ké bee sa má ía pii kp̄aaazi n̄ aà íwao n̄ aà gbé̄o, ké aà e d̄o d̄unia guu pii gb̄ee muaamanoo.
- 15 Asa tó ma ɔ̄t̄m̄a ma gagyãk̄angu yãa, d̄o aapi n̄ a gbé̄o aa làa d̄unia guu.
- 16 Má t̄o aà ku ké aà ma gb̄aa e, ma t̄o i li d̄uniaa píie.†
- 17 Lá àle azia se lesi de ma gbé̄ola e tia, àle n̄ gbaeo,
- 18 zia maa'í má tó lougbe p̄ási kwé maamaa, lougbe p̄o a taa i ke Egipi yãao zaa wa k̄ale e n̄ a gb̄ao.
- 19 Oè aà gbé̄o z̄i aa aà ɔ̄tuoo n̄ p̄o p̄o a ví buao s̄ele káka kp̄eu píi. Gb̄enazinao n̄ p̄o p̄o kú bàasio, tó wi ḡẽno kp̄euo, lougbe a kwémá aa gagae.
- 20 Falaɔ íwaoo víakè Dii yáe, aa n̄ z̄ikenaoo n̄ n̄ ɔ̄tuoo kàka kp̄eu.
- 21 Ama gbé̄o p̄o aai Dii yãdao, aa n̄ z̄ikenaoo n̄ n̄ ɔ̄tuoo t̄o bàasi.
- 22 ɔ̄ Dii ò Mɔizie: ɔ̄se musu, lougbe i kwe gb̄enazinao n̄ ɔ̄tuoo n̄ buap̄oo wa Egipi b̄usu gupiiu.
- 23 Ké Mɔizi a go d̄ò musu, Dii t̄o lou lé p̄una, àle ma n̄ gb̄eo, àle píle, mé lua lé su t̄olewa. Dii lougbe kà Egipio gu.‡
- 24 Lougbe lé kwé, lou lé pílep̄ile. Lougbe pi p̄ási. Zaa Egipi b̄usu ku, lou bee taa i mau yãao.
- 25 Lougbe pi p̄o p̄o kú bàasi Egipi b̄usuo āsookè píi, gb̄enazinao n̄ ɔ̄tuoo n̄ buap̄oo píi. A s̄ea lío è'è píi.
- 26 Gos̄e b̄usu gu p̄o Isailio kuu ɔ̄ lougbe pi i kauo ado.
- 27 Falaɔ Mɔizi n̄ Aalonao sisi a òn̄é: Ké bee sa ma duunakè. Dii dee yá nae, mapi n̄ ma gbé̄o t̄aaedeon wá ũ.
- 28 A awakpaè. Loup̄unaa n̄ lougbe beeo kà. Má á gbae sae, wa gíe lo.
- 29 Mɔizi òè: Tó ma bo w̄enkpe, mé ma a ɔ̄o d̄ò Dii k̄ii oi, loup̄unaa a ze, lougbe i láa, ké n̄ e n̄ d̄o t̄oleá Dii p̄oe.
- 30 Ama má d̄o ké mpi n̄ n̄ íwaoo, àle víake Dii Luaeo e tia.
- 31 Naa n̄ maseo ò̄okpa, ké naa p̄ia mé mase m̄oe b̄ò yáí.

* 9:10 Zia 16.2 † 9:16 Lom 9.17 ‡ 9:23 Zia 8.7, 16.21

³² Ese ní weao i òkpao, ké aai ma gbezā yáí.

³³ Mɔizi b̀ Falaɔ ḱí à gè wénkpe, à a ɔ̀ d̀ Dii ḱí oi, ɔ̀ loupūnaa ní loughɛo zè, lou i ma bo.

³⁴ Ké Falaɔ è lou ní loughɛo ní loupūnaao zè, à gí lé duunake, aà swá gbāakù, aapi ní a ìwaɔ.

³⁵ Aà swá yīaa, à gí Isailio gbaei lá Lua dà Mɔizie a òèwa.

10

Kwaɔ kaa

¹ Dii ò Mɔizie: Gé Falaɔ ḱí, asa ma aà swáfè ní aà ìwaɔ, ké mà a dabudabuɛ beo ke ní guu,

² ke ò e ò n n̄ ɔ̀ne ní n t̄unaɔ lá ma Egipio wetà ní dabudabu pó má kè ní guuo, í d̄ ké m̄m̄maa Dii.

³ ɔ̀ Mɔizi ní Aalonao ge ò Falaɔe aa mè: Dii Ebeluo Lua mè, n̄yɔ̀ ku misiileae sai e boe ni? N a gbéɔ gbae aa gé a sísi.

⁴ Tó n gi ní gbáei, zia a kwaɔ ka n b̄usu,

⁵ aa da t̄ɔlea, wa gu'eo, aai léle pó pó ḡne loughɛ gbeaowa ní lío píi.

⁶ Aa ka n kpéɔ pai ní n ìwaɔ p̄ɔ ní Egipio p̄ɔ píie. N maeɔ ní n deziɔ aai a taa e yāao, za ḡɔ p̄ɔ aa z̄le b̄usu la e ní a gbāo. ɔ̀ Mɔizi èa b̀ Falaɔ ḱí.

⁷ Falaɔ ìwaɔ òè: Gbépio aao músikpawázi màa e boe ni? Gbépio gbae aa gé Dii ní Lua sísi. N d̄ ké Egipi òkpào lé?

⁸ ɔ̀ wà èa sù ní Mɔizio ní Aalonao Falaɔ ḱí, a òné: A gé Dii á Lua sísi. A deo mé aa géi?

⁹ Mɔizi wèwà à mè: Néfenen gbèz̄ɔ. Wá gé wápiiɛ ní wá neḡɔo ní wá nen̄ɔo ní wá s̄ao ní wá bleɔ ní wá zuɔ, asa Dii dikpe ɔ̀ wále gé kei.

¹⁰ ɔ̀ a òné: Tó ma á gbáe ní á n̄ɔo ní á néo ápii, Dii á bo! A laaika! A ye f̄eman̄ɔe.

¹¹ Aawo! A ḡɔo mé aa gé Dii sísi, asa bee á gbèa. ɔ̀ wà ní yá Falaɔ ḱí.

¹² Dii ò Mɔizie: N ɔ̀ɔ Egipi b̄sua, kwaɔ i ká, aai s̄e ní lá p̄ɔ b̀ loughɛ gbeaɔ ble píi.

¹³ Ké Mɔizi a go d̀ Egipia, Dii b̀ ní íanao gukpe oi, àle pé b̄supiwa f̄aanɛ ní gwāasinao zesai. Ké gu d̀, gukpe íanapi sù ní kwaɔ.*

¹⁴ ɔ̀ kwapiɔ mè kù Egipi b̄sua píi. An dasi de a yā p̄ɔla, mé a taa a ke bau bo.

¹⁵ Aa kp̄ale t̄ɔlea gupiiu, ɔ̀ t̄ɔle sísi. Aa s̄e ní láo ní libe p̄ɔ b̀ loughɛ gbeaɔ blè píi. S̄e ge láe ku Egipi b̄usu bo.

¹⁶ Weḡɔ Falaɔ Mɔizi ní Aalonao sísi à mè: Ma duunakè Dii á Luaɛ ní ápiɔ.

¹⁷ A s̄uu ḡendonae bee k̄eman̄ɔ ní ma duunao, í awakpam̄ɛ Dii á Luaɛ aà kaaleɛ bee k̄ea.

¹⁸ Ké à b̀ Falaɔ ḱí, à awakpà Diiɛ.

¹⁹ ɔ̀ Dii b̀ ní ían gbāao be'ae oi, à mè kwaɔ s̄èle kà Isia T̄eau. Baa kwa m̄endo i ḡo Egipi bo.

²⁰ Dii Falaɔ swáfè, ɔ̀ i Isailio gbaeo.

Gusia daa Egipia

²¹ Dii ò Mɔizie: ɔ̀se musu, gusia p̄ɔ wa e ɔ̀k̄awà i da Egipia.

²² Ké Mɔizi ɔ̀d̄ musu, ɔ̀ gusia ḡeɛle dà Egipia gupiiu e ḡɔ àaɔ.†

²³ W̄li k̄'eo, mé gb̄e i e gò a t̄iao e ḡɔ àaɔpi. Kási gupua ku gu p̄ɔ Isailio kuu píie.

²⁴ ɔ̀ Falaɔ Mɔizi sísi à mè: A gé Dii sísi ní á n̄ɔo ní á néo píi, í á s̄ao ní á bleɔ ní á zuɔ tó.

²⁵ Mɔizi mè: To wà wá sa'ob̄ɔo ní sa p̄ɔ w̄i a p̄ɔ k̄ateu à tékū ob̄ɔo k̄ua, ké wà e wà Dii wá Lua gbagbaò.

* 10:13 Zia 9.3 † 10:22 Sou 105.28, Zia 16.10

²⁶ Sema wà gé ní wá pɔtuɔɔ, baa m̀endo a g̃so, asa an guu ̃ wá sa'obɔɔ seu wà Dii wá Lua gbagbaò. E wàò gé kái we, wá d̃s p̃ó p̃ó wá sé wà sa'oowà g̃iao.

²⁷ Dii Falaɔɔ swáfè, ̃ i we ní gbáeo.

²⁸ Falaɔɔ ò Mɔizie: Gomεε we! Nsu tó wá wé ke síiɔ bo. Zí p̃ó wa wesik̃ole, n gae.

²⁹ Ɔ Mɔizi m̀e: Lá ní ò, má wesinle bo.

11

Egipi neg̃ɔe séiao gagaa

¹ A m̀ò lè Dii ò Mɔizie yāa à m̀e: Má ìada Falaɔɔwa ní Egipi bùsuo g̃en do bo, i gbasa á gbae. Tó àle á gbae, a á yáe fá!

² O gbéɔne an baade g̃ɔe ní n̄eo ánuusu p̃ó ní vua p̃ó gbea gbé p̃ó á ví Egipi gbé ũwa.

³ Má tó Egipiɔ Isailiɔ wegwa. Mɔizi s̃s̃ a beεε ví Egipi Falaɔɔ ìwaɔ ní a gbéɔne.

⁴ Ɔ Mɔizi ò Falaɔɔe: Dii m̀e, gwāas̃n weedo á p̃a Egipi bùsua,

⁵ Egipi neg̃ɔe séiao i gaga píi sea za Falaɔɔ p̃ó z̃leá báawa néwa e à ge pe n̄e z̃ikena p̃ó aai wísilɔɔ p̃owa ní p̃otuo nesana séiao píi.

⁶ Búbua gbāa a da Egipia gupiiu, a taa i ke yāao, mé a ke bau bo.

⁷ Kási Isailiɔ guu baa gbé a gbodɔ gbēnazina ge p̃otuwao, ké ñ e ñ d̃s Dii Egipiɔ d̃k̃ɔe ní Isailiɔ yái.

⁸ N ìwaε beε m̀o ma k̃i píi, aai kúlemεε, aai me mà gé ní ma gbéɔ píi. Bee gbea sa mí gé. Ɔ Mɔizi b̀ò Falaɔɔ k̃i ní p̃of̃ z̃ɔɔ.

⁹ Dii ò Mɔizie yāa à m̀e: Falaɔɔ a n yāmao, ké ma dabudabukεaɔ e dasikū Egipi yái.

¹⁰ Mɔizi ní Aalonao dabudabupio kè Falaɔɔ ae píi, ̃ Dii aà swáfè. A g̃i Isailiɔ gbaei aa bo a bùsuu.

12

Gεamusu dikpe

¹ Dii yā'ò Mɔizie ní Aalonao Egipi à m̀e:

² M̄e bee lío deé m̀o séia ũ w̄e ní w̄e.

³ A o Isailiɔne píi, m̄e bee g̃ɔɔ kwide zí uale ní ualeo píi aali s̃a se m̀endodo.

⁴ Tó ua gbéɔ dasi i ka aa s̃a m̀endo n̄eo, aa sé ní ua p̃ó aa ku k̃s̃ saeo a gbéɔ dasileu, ké a k̃ini su g̃ɔɔ yái.

⁵ A s̃asa ge blesan bolɔna p̃ó s̃aa vío sé.*

⁶ Isailiɔ píi, baade a p̃ó gwa e m̄e bee g̃ɔɔ g̃eò m̀endosaide zí. Oosi i de,

⁷ í a au lé kpé p̃ó wa a n̄ò sou kpεεε g̃iowa, ɔplaaí ní zεεio ní musuo.

⁸ Gwāas̃n doupi à n̄òpi kpátea, í só ní k̃aao ní lá k̃is̃ao.

⁹ Asu so búsu ge f̃uukεao. A kpátea ní a mio ní a gbáó ní a guup̃ɔɔ.

¹⁰ Asu to gu d̄o a k̃iniwao. Tó a k̃ini g̃ò, à k̃áteu à tékū.

¹¹ Tó àle só, à asanad̄o, í kyalekpa, á gopana iɔ naa á ɔzi, í só kpakpa, asa Dii Gεamusu sa'ob̄e.

¹² Gwāas̃napi má p̃a Egipia mà neg̃ɔe séiao d̄ede bùsupi gupiiu ní p̃otuo nesana séiao píi, mí yāda Egipi t̃aaɔla. Mámεmaa Dii.

¹³ Aupi iɔ de seela ũ kpé p̃ó á kú a guuwa. Tó mále ɔt̄s̃ Egipiɔwa, mé ma aupi è, má g̃éálae, gagapi a á leo.

¹⁴ Ali g̃ɔɔpi dile ma dikpe ũ a yá d̄ongu yái, ío dikp̄epi ke felekaa ũ e á buiwa.

Kàaso dikpe

* 12:5 Zāa 1.29, Ebe 9.14, 1Pie 1.19

15 Ali kàa so e gɔɔ sopla. A gɔɔ sɛ́ia zǐ àli pɔ́sɛ'ese pɔ́ kú á kpéuɔ kóle,† asa gbé pɔ́ pɔ́sea sò gɔɔ soplapi guu, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

16 A gɔɔ sɛ́ia zǐ ní a gɔɔ sopladeo àli kɔ́kàaa à ma sísi. Asu zie ke gɔɔ beeo zǐo, sema blekea gbépiie bàasio, a lén we.

17 Ali Kàaso dikpeke, asa zibeezi ɔ ma á bóle Egipi lán zigɔɔwa. A buio líɔ dikpepi ke kètókɔɛ ũ.

18 Mɔ sɛ́ia gɔɔ gɛo mɛndosaide zǐ oosi, àɔ kàa so e a gɔɔ bao ní mɛndoode zǐ oosi.

19 Pɔ́sɛ'ese su àɔ kú á beo e gɔɔ sopla, asa gbé pɔ́ pɔ́sea sò, bòmɔn nò, belen nò, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà dɛɛ.

20 Asuli pɔ́sea so gɔɔ beeo. Gu pɔ́ á kúu píi, àliɔ kàa só.

Gɛamusu dikpe sɛ́ia

21 Mɔizi Isaili gbɛzɔɔ sísi píi, a òné: A gé á ua sã séi, í de Gɛamusu dikpekebo ũ.

22 A ése sáo se à zɔ au pɔ́ kú ta guuwa, í lé kpele gbɔwa, ɔplaaí ní zɛɛio ní musuo. A gbɛe su bɔ a kpéuo e gu dɔ.

23 Tó Dii lé pã bùsua àle Egipiɔ dɛde, mé à au è kpele gbɔwa, a gɛae. A to gbɛdɛdɛna gɛázi à á dɛdeo.‡

24 Apio ní á buio àɔ yápi kúa kètókɔɛ ũ e á buiwa.

25 Tó a gɛ bùsu pɔ́ Dii á gbáú lá à a legbèwa, àɔ lousisiyãpi kúa.

26 Tó á néɔ lousisiyãpi mi gbèawá,

27 à oné a de Gɛamusu sa pɔ́ wí o Diiwa ũe, asa ké à Egipiɔ dède, à gè wá Isailiɔ kpéae, i wá dɛdeo. ɔ gbéɔ kùle Diiɛ aa mipèle.

28 Ké aa tà, aa kè lá Dii ò Mɔizie ní Aalonaowa.

Egipi negɔɛ sɛ́iaɔ gagaa

29 Gwãasín wɛedo Dii Egipi negɔɛ sɛ́iaɔ dède píi sea za Falaɔ pɔ́ zɔ́lea báawa néwa, e à gè pè dakpeunaɔ pɔ́wa ní pɔ́tuo nesana sɛ́iaɔ píi.

30 Falaɔ fèle gwá ní a íwaɔ ní Egipiɔ píi, ɔ búbua dà Egipia, asa uae ku gɛsaio.

31 Gwãasína ɔ Falaɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi a òné: A fɛle bóle ní Isailiɔ ma gbéɔ guu. A gé Dii sísii lá á òwa.

32 A á bleɔ ní á sã ní á zuɔ séle lá á òwa. A géi, í samaa'omɛɛ.

33 Egipiɔ lé nae gbépiɔwa aa bólené ní bùsuu kpakpa, asa aa mè: Wá gaga píie.

34 Isailiɔ ní kàatideao kà tao guu a se'esesai, aa ní ulaɔ fífiwà aa dàda ní gàu.

35 Aa kè lá Mɔizi ònéwa, aa ánuusu pɔ́ ní vua pɔ́ ní pɔ́kasaɔ gbèa Egipiɔwa.

36 Dii tò Egipiɔ ní wɛgwà, ɔ aa kpámá. Maa aa Egipiɔ pɔ́ símá.

Isailiɔ daa zéu

37 Isailiɔ dàzeu kèse, aa bóle ní Lamɛseo aa tà Suko. Gɔɛo àasɔsɔo lee àaa àaɛ (600.000), néɔ ní nɔɛo bàasi.

38 Bui zǐlo dodoao tànnɔɔ dasi ɔ. Bleɔ ní sã ní zuɔ dasi kè zài.

39 Aa kàa kè ní kàatideao pɔ́ aa bɔ̀̀ Egipiɔ. A se'ese vío, asa wà ní yá Egipi zezesaie. Aai ble màì e sè ké wà ble zéuo.

40 Isailiɔ kua Egipi kè wè àaa pla ní baakwioe.§

41 Wè àaa pla ní baakwiopi gbɛa, dikpepi zǐ ɔ Dii zigɔpiɔ bóle Egipi píi.

42 Gwãasínapiá Dii pɔ́e. Isailiɔ líɔ itékewà e an buiwa, asa gwápi ɔ Dii Isailiɔ bólea Egipi itékè.

Gɛamusu dikpe

43 Dii ò Mɔizie ní Aalonaɔ: Gɛamusu yá pɔ́ má dɛlɛn ke: Buipálee su a nòo soo,

† 12:15 Bɔa 23.15, Mat 26.17, 1Kln 5.7-8   ‡ 12:23 Ebe 11.28   § 12:40 Daa 15.13, Gal 3.17

44 ǎma zɔ pɔ á lù mé à t̄z̄z̄ a só.

45 Nibɔ ge gbèwina su soo.

46 A so kpéu, ásu bɔ́ n̄ a n̄ɔpio bàasio. Asu sãpi wáe eo.*

47 Isaili píi lí dikpɛpi ke.

48 Tó bòmɔ kú á guu, mé a ye Gẽamusu dikpɛke Diie, aà t̄z̄z̄z̄ a be ḡẽɔne píi, i ḡɔ belee ũ, i gbasa ke. Gyafɔɔdee suli bleo.

49 Belee n̄ bòmɔ pɔ kúánɔɔ, ikoyã doūpie.

50 ɔ Isailiɔ kè lá Dii ò Mɔizie n̄ Aalonaowa píi.

51 Zibeez̄i Dii Isailiɔ b̄lee Egipi gãgã.

13

Kàaso dikpɛ n̄ neḡɔe séiaɔ kpaa Luawao

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 Isaili neḡɔe séiaɔ n̄ pɔtuo nesana séiaɔ kpaa, asa ma p̄ɔne píi.*

3 Mɔizi ò gb̄ɔne: A bɔa Egipi zɔbleau gɔɔe bee yá àò dɔágu, asa Dii mé á bó Egipi n̄ a ɔ gbãao. Asuli p̄ɔsea so gɔɔpiwao.

4 Ale bɔ Egipi mɔ séia pɔ w̄i me Abibu guu gbãe.

5 Dii legbè á deziɔne à mè á b̄usu pɔ v̄i n̄ z̄'io diu mé Kanaa n̄ Itiɔ n̄ Amɔleɔ n̄ Iviɔ n̄ Yebusiɔ kuu kpáwá. Tó a tò a kau, àli dikpɛpi ke mɔe beeu.

6 Aliɔ kàa so e gɔɔ soplá. A gɔɔ sopladepi z̄i iɔ deé Dii dikpɛ ũ.

7 Aliɔ kàa so e gɔɔ soplapi ge pað. P̄ɔsea ge p̄ẽese'esee suliɔ ku uae á b̄usu gɔɔ beewao.

8 Gɔɔ bee àli o á neḡɔɔne álee bee ke yá pɔ Dii kèé ké à á bólee Egipi yáie.

9 Dikpɛpi iɔ deé seela ũ lán pɔ daa ɔwa ge dɔngubɔ yea mi'aewawa, ké Dii ikoyã su bɔ á léuo, asa òme á bólee Egipi n̄ a ɔ gbãao.

10 Aliɔ ikoyãpi ke a gɔɔwa w̄e n̄ w̄eo.

11 Tó Dii tò a ka Kanaa b̄usu, mé a kpáwá lá à a legbèé n̄ á deziɔwa,

12 à á neḡɔe séiaɔ kpawà píi. A pɔtuo nesana séiaɔ iɔ de aà pɔ ũ píi.

13 Ili á zàa'ín nesana séia bo n̄ sãneo. Tó i boo, à a waa fi. A á neḡɔe séiaɔ bo píi.

14 Tó á neḡɔe á lá yápi mii zia aa mè, bó yán wei, à oné, ké Dii wá bó zɔbleu Egipi n̄ a ɔ gbãao yáe.

15 Ké Falaɔ ḡikè à ḡi wá gbaei, ɔ Dii Egipi neḡɔe séiaɔ dède píi n̄ pɔtuo nesana séiaɔ píi. A yáí ɔ wi sa'oiwà n̄ pɔtuo nesana séiaɔ, mé wi wá neḡɔe séiaɔ bo.

16 Bee aɔ de seela ũ lán pɔdaa wá ɔwa ge p̄ɔyea wá mi'aewawa, asa Dii mé wá bó Egipi n̄ a ɔ gbãao.

Isailiɔ bɔa Egipi

17 Ké Falaɔ Isailiɔ gbàe, Lua i bɔn̄n̄ Filit̄e b̄usu zé guuo, baa n̄ a kãikeo, asa à mè: Tó wá f̄elémá n̄ z̄io, aa làasooke ea taa Egipiwaee.

18 Lua d̄i, à guwaiwai zé s̄èrn̄ Isia T̄ea oi. Isailiɔ b̄ Egipi n̄ n̄ ḡɔkebɔ k̄ua.

19 Mɔizi Yosefu ge s̄e, àlee tað, asa Yosefu tò Isailiɔ legbè yãa à mè, tó Lua mò n̄ b̄oi, aa a ḡewa sélee b̄òd wee.†

20 Ké aa b̄ Suko, aa ḡe b̄òokpà guwaiwai lé Etaũ.

21 Dii ì d̄aané telu guu f̄aanee, ké àò z̄e'òbné. Gwãasina s̄ɔ, ì d̄aané té guu ké àò gupuné, aaiɔ t̄aa'o f̄aanee n̄ gwãasinao.

22 Telupi lí go n̄ ae f̄aanee, mé tépi lí go n̄ ae gwáó.

* 12:46 Zaa 19.36 * 13:2 Luk 2.23 † 13:19 Daa 50.25, Yoz 24.32

14

Egipio pélea Isailiozi

¹ Dii ò Mɔizie:

² O Isailioɔne aa lile ge bòokpa Pi'ailo sae Midoli ní ísiao zānguo, bɔaa ní Baalizefɔo. A bòokpa ísia sae we.

³ Falaɔo aɔ e a sāsā, guwawai á kükūe.

⁴ Má aà swáfě, i péleázi, mí tɔbo Falaɔo ní a zīgɔo yá musu, Egipio iɔ dɔ ké mámɛmaa Dii. ɔ Isailio kè màa.

⁵ Ké wa ò Egipio kí Falaɔo gbépio bàalè, ɔ aàpi ní a iwao nòse pále sè an yá musu aa mè: Kpelewa wá kè wá tò Isailio bò zòbleawěe guui?

⁶ ɔ Falaɔo godò a sɔe, à a zīgɔo nàaa.

⁷ A sɔgo maaɔ sè mèn òaa àaɔ ní Egipi sɔgoɔ píi, zīgɔo kíaa ká ní guu.

⁸ Dii Egipio kí Falaɔo swáfě, ɔ à pèle Isailiozi, aale bɔle an mi daa ía.

⁹ ɔ Egipio pèlɛnzi ní Falaɔo sɔo ní aà sɔgoɔ ní aà sɔdeɔ ní aà zīgɔo píi, ɔ aale mó ní lei ní bɔou ísia sae Pi'ailo sae bɔaa ní Baalizefɔo.

¹⁰ Ké Falaɔo káikù, Isailio wezù, ɔ aa Egipio è té ní kpe. Via ní kú maamaa, ɔ aa wiilè Diiwa.

¹¹ Aa ò Mɔizie: Miao ku Egipi noa? Bóyāi n mɔwanɔ guwawaiu la wà gagai? Akɛa n wá bɔle Egipii?

¹² Wi onɛ Egipio lé? Wi mɛ wá tó tɛɛɛ wà zòble Egipioɔne lé? Zòbleané maawěe de gagaa guwawaiua.

¹³ Mɔizi ònɛ: Asu to vía á kūo. A ze tɛɛɛ, í e lá Dii a á suaba gbā, asa Egipi pɔ ále ní e gbāeɔ, á ní e bau bo.

¹⁴ Dii mé a zikaé. Aɔ ku kílilikie.

Paa Isia Tɛaa

¹⁵ Dii Mɔizi là à mè: Bó wii níle léai? O gbéɔne aa bɔ ní táo.

¹⁶ N n gopana dɔ ísiao, ní zɔeɔ, Isailio i gɛ a zānguo gugiiu.

¹⁷ Mapi, má Egipio swáfě, aai gɛ ní gbɛa, mí tɔbo Falaɔo ní a zīgɔo ní a sɔgoɔ ní a sɔdeɔ yá musu.

¹⁸ Tó ma tɔbò Falaɔo ní a sɔgoɔ ní a sɔdeɔ yá musu, Egipio i dɔ sa ké mámɛmaa Dii.

¹⁹ Lua Malaika pɔ dɔaaa Isailioɔne èa gè kú ní kpe, mé telu pɔ kú ní ae èa gè ní kpe bo

²⁰ ampio ní Egipio zānguo. Telupi gupù Isailioɔne mé à gusiakpà Egipioɔne, ɔ an gbɛe i e sò a deei gwāasina beeo.

²¹ Ké Mɔizi ɔdò ísiao, ɔ Dii bò ní ían gbāao gukpe oi. A kàka e gu gè dò, à ísia sèle kpà e gugii bò. Ké í zɔe,

²² ɔ Isailio táa'ò gugiiu aa bùa. I bíiboa an ɔplaai ní ní ɔzeɛio.*

²³ ɔ Egipio pèlɛnzi. Falaɔo sɔo ní a sɔgoɔ ní a sɔdeɔ píi té ní kpe ísia guu.

²⁴ Gufɛne Dii Egipi zīgɔo gwà za telu tede guu, ɔ a tò gili gɛngu.

²⁵ A tò an sɔgoɔ vɛle, a tò an táa'oa zì'ükù, ɔ aa mè: Wà bàale Isailioɔne, asa Dii lé zikanéwanɔe.

²⁶ Dii ò Mɔizie: ɔdò ísiao, í i da Egipio la ní ní sɔgoɔ ní ní sɔdeɔ.

²⁷ ɔ Mɔizi ɔdò ísiao, ɔ í lé pa a gbɛu gudɔleia. Lá í lé su màa, ɔ Egipio bàalè aa kpàaũò. We Dii tò ísia kùaaumá.

²⁸ I sù à dà sɔgoɔ la ní sɔdeɔ ní Falaɔo zīgɔo pɔ gè ísia guu Isailio gbɛao píi. An kee i bɔo, baa mendo.

²⁹ Isailio sɔ aa táa'ò í zānguo gugiiu. I bíiboa an ɔplaai ní ní ɔzeɛio.

³⁰ Zibeezi Dii Isailio sí Egipio wa, ɔ Isailio Egipio gɛo è ísia gɔsɔle.

³¹ Ké Isailio Dii gbāa zɔo pɔ a mò Egipioɔne è, aa víakèè, ɔ aa aà náaikè ní aà zòblena Mɔizio.

* 14:22 1Kln 10.1-2, Ebe 11.29

15

Mɔizi le

¹ Ǿ Mɔizi ní Isailio píi lee bee sí Diiε* aa mè:

Má lesi Diiε, asa à tɔ̀b̀ò,
à sɔ̀deɔ ní ní sɔ̀ɔ̀ kà ísiau.

² Dii mé ma gbãa ũ,
má lé mawà, aàpi mé ma suabà.

Ǿme ma Lua ũ,
má aà táasile.

Ǿme ma mae Lua ũ,
má aà tɔ̀b̀ò.

³ Diiá zígɔ̀ε, aà tón Dii.

⁴ A Falaɔ̀ sɔ̀goɔ̀ ní aà zígɔ̀ɔ̀ kà ísiau,
à zígɔ̀ kíaɔ̀ sɔ̀le Isia Tɛau.

⁵ Ipi dàńla,
aa kpàle zíle lán gbɛwa.

⁶ Dii, n ɔ̀plaa n gbãa tɔ̀b̀ò,
Dii, n n íbɛɛɔ̀ ulò ní n ɔ̀plaaɔ̀.

⁷ N n wɛ̀leɔ̀ nè n gawi zɔ̀ɔ̀ guu,
n pɔ̀ pà, n ní kwé lán sɛ́wa.

⁸ N pɔ̀b̀ò n níu, ɔ̀ í fèle,
a zea lán bíiwa,
ísia í í a guoguo.

⁹ Wá íbɛɛpiɔ̀ mè,
wa pélewázi wà wá lee,
wi wá pɔ̀ɔ̀ síwá lá wa yeiwa,
wi ní fɛ̀ndaɔ̀ wo wà wá dedeð.

¹⁰ N n lé'iana gbàε, ɔ̀ ísia dàńla,
aa kpàle lán beɔ̀mawa í zɔ̀ɔ̀piu.

¹¹ Dii, táa kpele mé muaannɔ̀?
Déme muaannɔ̀?

Yábɔ̀nsaekena, n zɔ̀ɔ̀ke adoa,
n gawi í to vía wá kú.

¹² N n ɔ̀plaa d̀ò, ɔ̀ tɔ̀le ní mɔ̀mɔ̀.

¹³ Nyɔ̀ dɔ̀aa wá gbé pɔ̀ n wá bóɔ̀ne n gbéke guu,
nyɔ̀ géwanɔ̀ n búsuu ní n gbãao.

¹⁴ Tó buipáleɔ̀ mà, aa lualua,
iwãa a ka Filitɛ̀ búsuɔ̀ pɔ̀a.

¹⁵ Eɔ̀ɔ̀ kíaɔ̀ bílike,
gili a gɛ̀ Mɔ̀abu dɔ̀aanaɔ̀gu,
Kanaa búsuɔ̀ kúsu a kwe nípii.

¹⁶ Vía zɔ̀ɔ̀ a ní kú, sɔ̀ i kéńgu,
aa gɔ̀ kílíkili lán gbɛwa n gbãa zɔ̀ɔ̀ yáí Dii,
e wá gbé pɔ̀ ní wá é n pɔ̀ ũɔ̀ gɛ̀.

¹⁷ Dii, nyɔ̀ géwanɔ̀ gbɛ̀sísí pɔ̀ ní sè n pɔ̀ ũ kíi,
ní wá zedɔ̀ gu pɔ̀ ní díle n zɔ̀lekíi ũ,
n kúkíi pɔ̀ ní kèke nzíae guu.

¹⁸ Dii aɔ̀ kible gɔ̀ɔ̀piie.

---

* 15:1 Zia 15.3

19 Ké Falaṣṣo sṣo ní a sṣgoṣo ní a sṣdeṣo gè ísia guu, ṣ Dii sù ní ío à dàńla, kási Isailiṣo taa'ò gugiiu ísiapiue.

20 Ǿ ānabi Miliaũ, Aalona dāe, sésēna sè, ṣ nṣeṣo bò teaazi píi, aale sésēnapa, aale ṣwā.

21 Miliaũ lesiné à mè:
A lesi Diiε, asa à tṣbò,
à sṣdeṣo ní ní sṣo kà ísiau.

I fii

22 Mṣizi dàzeu ní Isailiṣo, aa kè Isia Tēawa aa gè Sulu guwaiwaiu. Aa taa'ò goṣo àaṣo guwaiwaiui, aai í eo.

23 Ké aa kà gu pṣ wí mε Mala, aai fṣ a imiṣo, ké a fii yáí. A yáí tò wà tṣkpà gupie Mala.†

24 Ǿ gbéṣo zṣadò Mṣiziwa aa mè: Bó wá mii?

25 Mṣizi wiilè Diiwa, ṣ Dii lí òlò. Ké a zù íu, ṣ ípi nakù. Wekii ṣ Dii ikoyā dīlené à ní yṣ

26 à mè: Tó a laaidò ma Dii á Lua ma yáwa mé ále yá pṣ má yei ke, tó a yá pṣ má dīleṣo mà mé á ma ikoyāo kūa píi, má gyā pṣ má kà Egipiṣogu kee kááguo, asa māmεmaa Dii á gbàgbāna ũ.

27 Bee gbεa aa kà Eliũ, gu pṣ nibṣna mèn kuεplaṣo kuu ní daminali mèn bàaṣkwio. Ǿ aa bṣokpà í saε we.

16

Mana ní bùuṣo

1 Isailiṣo fεle Eliũ nípii, ṣ aa kà Sini guwaiwai pṣ kú Eliũ ní Sinaio zānguo an bṣa Egipi mṣo plaade goṣo gēode zí.

2 Ǿ aa zṣadò Mṣizi ní Aalonaowa guwaiwaiu we nípii,

3 aa òné: Bóyāi Dii i wá dεde Egipio ni? Wekii wi zṣle wà pṣble ní nṣo e wà kāε, ṣ a mṣo wá dεde guwaiwaiu la ní nṣanao.

4 Dii ò Mṣizie: Kua za musu má ble fáéé,* gbéṣo lí bṣle goṣo do pṣ sélei lá gu lé do ní lé léu, ké mà ní lé mà gwa tó aa ma ikoyā kūa.

5 Goṣo soolode zí goṣo pla pṣ ṣ aali séle, aaliṣo a bleke.

6 Ǿ Mṣizi ní Aalona òné píi: Oosia á dṣ ké Dii mé á bṣle Egipi,

7 zia kṣo í Dii gawi e. A zṣa pṣ á kàazi mà, asa pṣen wá ũ ké a gbasa zṣakāwázio.

8 Mṣizi èa mè: Dii a á gba nṣo à so oosia, zia kṣo i ble kpáwá á lé léu, ké à zṣa pṣ á kàazi mà yáí. Pṣen wá ũo. I ke wámε a zṣakāwázio, Diiε.

9 Ǿ Mṣizi ò Aalonaε: O Isailiṣone píi aa sṣ Diizi, asa à ní zṣakaa màε.

10 Ké Aalona lé yā'oné, aa aedò guwaiwai oi, ṣ aa è Dii gawi bṣmá telu guu.

11 Ǿ Dii yā'ò Mṣizie à mè:

12 Ma Isailiṣo zṣakaa mà. Oné oosia aa nṣo só, zia kṣo aa bleble aa ká, aai dṣ ké māmεmaa Dii ní Lua.

13 Oosi bùuṣo mò lí ní bṣoa. Ké gu dṣo fii kpà à líai.

14 Ké fii kwè, ṣ pṣo gṣo kále tṣole puanno kelekele lán kpṣtεεwa.

15 Ké Isailiṣo è, aa òkṣe: Bón wei? Asa aai dṣo bṣo no. Mṣizi òné: Ble pṣo Dii kpáwá à blen we.

16 Yá pṣo Dii dīlén ke: A baade lí séle a lé léu. A séle á baade miwa zaa le dodo á uadeṣo léu.

17 Isailiṣo kè màa. Aa sèle, gbεeṣo pṣo zṣo, gbεeṣo pṣo bílao.

18 Wà zaadàu, ké gbé pṣo sèle zṣo pṣo su fεo, mé gbé pṣo i séle bílao pṣo su késāwào.†

19 Mṣizi òné: Gbεe su a kīni tó e kṣo.

20 Gbεeṣo i Mṣizi yāmao, aa a kīni tò e kṣo, ṣ à kṣokà à yaikè, ṣ Mṣizi pṣo pṣa gbé beezi.

21 Lá gu lé do baade í séle a lé léu. Tó íatε gbāakũ, pṣo pṣo gṣo tṣole í yṣe.

† 15:23 Bee mè fii. * 16:4 Zāa 6.31 † 16:18 2Kln 8.15

22 Gɔɔ soolode zɪ́ aa ble sèle lee pla, baade miwa zaa le plapla. ɔ an gbẽzɔɔ ge ò Mɔiziɛ m̄pii.

23 A òné: Maa Dii d̄ile. Ziaá kámaboziɛ, Dii gɔɔɛ. A pɔ́ pɔ́ á ye kpasa kpasa. A pɔ́ pɔ́ á ye disa disa, í a k̄ini pɔ́ gò d̄ile e kɔɔ.

24 Aa d̄ile e kɔɔ lá Mɔizi òwa. Bee i yaikɛo, i kòkɛo.

25 ɔ Mɔizi òné: A ble gbã, asa kámaboziɛ, á e guei gbão.

26 Alio sèle e gɔɔ soolo. A gɔɔ sopladeá kámaboziɛ, aɔ ku gɔɔ beeo.

27 Gɔɔ soplade zɪ́ gbẽɛo bò s̄lei, ñ aai eo.

28 ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Aɔ kú ní ikoyã pɔ́ má d̄ileɔ masaio e bɔɛ ni?

29 Aɔ d̄s ké ma Dii máme ma kámabogɔɔ d̄ilé. A yáí tò gɔɔ soolode zɪ́ mi gɔɔ pla ble kpáwá. Baade lío ku a gbɛu, gbẽe suli bɔ gu pɔ́ á kúu gɔɔ sopladepi z̄ío.

30 ɔ aa kámabò gɔɔ soplade z̄í.‡

31 Isailio tɔkpà blɛpiɛ Mana. § A de lán pówɛn pua kelenawɛɛ. A í na lán kàa zɔdewa.*

32 Mɔizi m̄è: Yá pɔ́ Dii d̄ilen ke: Wà mana zaa le do d̄ile wá buionɛ, ké aa ble pɔ́ a kpáwá wá blè guwaiwaiu wá bɔa Egipi gbɛa e s̄o.

33 ɔ Mɔizi ò Aalonaɛ: Lo se mana zaa le do kau, ní d̄ile Dii aɛ, ké àò d̄ilea wá buionɛ.†

34 ɔ Aalona d̄ile gbè p̄ɛɛɛo saɛ, ké àò d̄ilea lá Dii ò Mɔiziɛwa.

35 Isailio mana blè w̄ɛ blaɛ‡ e aa gè kàò bùsu pɔ́ gb̄éɔ kuu. Aa manapi blè e aa gè kàò Kanaa bùsu z̄lɛuɛ.

36 Zaa le do litili plaɛ.

17

I bɔa gbɛu

(Nao 20.2-13)

1 Isailio f̄èle Sini guwaiwaiu m̄pii, aale bòokpakpa lá Dii ònéwa, ñ aa gè bòokpà Lefidiũ. Aai í e we wa m̄io,

2 ñ aa zɔadò Mɔiziwa aa m̄è: Wá gba í wà mi. A òné: Bóyáí ále zɔadɔai? Akɛa ále Dii léwei?

3 Ké imi lé ní de, ñ aa zɔadò Mɔiziwa aa m̄è: Bóyáí n wá bóle Egipii? N ye ñ wá d̄ede ní imio ní wá néo ní wá pɔtuɔo yà?

4 ɔ Mɔizi willè Diiwa à m̄è: Kpelewa má ke ní gb̄épiɔi? A gò yɔɔ aa ma pápa ní gb̄eo wà ma deɛ.

5 Dii òè: Isaili gbẽzɔɔ s̄èle, í dɔaa gb̄épiɔne. N n go pɔ́ n Niili lèò se lo.

6 Máo zɛa n aɛ Olebu gbɛwa we. Gb̄epi lé, í i bɔ, aai mi. ɔ Mɔizikè màa Isaili gbẽzɔɔ wáa.

7 ɔ wà tɔkpà gupie Masa,* asa we aa Dii léwèu aa m̄è: Dii kúwanɔɛ wee? Wà tɔkpàè Meliba† lo, ké Isailio zɔakà we yáí.

Zikaa ní Amalekiɔ

8 Amalekiɔ m̄ò z̄ikai ní Isailio Lefidiũ.

9 ɔ Mɔizi ò Yozuee: Gb̄éɔ plɛw̄ɛɛ, í ge z̄ika ní Amalekiɔ. Zia máo zɛa s̄is̄iɛ bee misonawa ní Lua goo k̄ua.

10 Yozuee kè lá Mɔizi òɛwa, à gè z̄ikai ní Amalekiɔ. ɔ Mɔizi ní Aalonaó ní Huluo d̄ede s̄is̄ipi misonawa.

11 Tó Mɔizi a ɔɔ s̄è, Isailio Ìo Amalekiɔ fue, áma tó à a ɔɔ s̄iile s̄o, Amalekiɔ Ìo Isailio fue.

12 Ké Mɔizi ɔɔ wã, ñ wà gbɛ se d̄ile aà z̄iɛ, à z̄lɛwà, ñ Aalona ní Huluo aa aà ɔɔ kúkuá, gb̄èdo ɔplai, gb̄èdo ɔzɛi, ñ aà ɔɔ gò zɛa e íat̄è gè gè kpéu.

13 ɔ Yozuee z̄iblè Amalekiɔwa, à ní d̄ede ní f̄ɛndao.

‡ 16:30 Bɔa 20.8-11 § 16:31 Bee m̄è bón wei. * 16:31 Nao 11.7-8 † 16:33 Ebe 9.4 ‡ 16:35 Yoz 5.12, 1Kln 10.3

* 17:7 Bee m̄è lɛwɛa. † 17:7 Bee m̄è zɔakaa.

14 Dii ò Mɔiziε: Bee kē lá guu àò de dɔngubɔ ũ, ní o Yozueεε, asa má Amalekiɔ midε dúnia guu píε.‡

15 Mɔizi gbagbakii bò, ɔ à tɔkpàè Diimadalapoo

16 à mè: A Dii dɔlapoo dɔ musu, Dii iɔ zika ní Amalekiɔ gɔɔpiiε.

18

Yetolo gɛa Mɔizi gwai

1 Mɔizi ànsue Yetolo, Madiã sa'ona, yá pɔ Lua kè Mɔiziε ní a gbé Isailiɔ mà, lá Dii ní bóle Egipi.

2 A mɔ lè Mɔizi a na Sefola gbàε be yāa

3 ní a nεgɔε mèn plaɔ. * Ado tón Geesou,† asa Mɔizi mè bùsu pāleu la bòmɔn a ũ.

4 Ado tón Eliezεε,‡ asa Mɔizi mè a mae Lua dɔalεε, à a bɔ Falaɔɔ fɛnda lézi.

5 ɔ Yetolo fèle lé mɔ Mɔizi kii ní aà néɔ ní aà nao gu pɔ à bɔokpàu Lua gbε sae guwawaiu.

6 A lékpāsakè Mɔiziε à mè: Mále mɔ n kii ní n nao ní n né mèn plaɔ.

7 Mɔizi bò dà a ànsuele, à kùle à lepèwà. Aa kɔ aafia gbèa, ɔ aa gè kpéu.

8 Mɔizi yá pɔ Dii kè Falaɔɔε ní Egipiɔ Isailiɔ yáí dàu a siuè pii ní taasi pɔ ní lé zéuɔ pii ní lá Dii ní búo.

9 Yetolo pɔ kèna yāmaa pɔ Dii kè Isailiɔnɛwa pii ní lá à ní bó Egipiɔ ɔzi.

10 ɔ à mè: Wà Dii sáaukpa, lá à á bó Falaɔɔ ní Egipiɔ ɔzi.

11 Má dɔ sa ké Dii zɔɔ de dii kɔniɔla pii. Ké Egipiɔ bānkùwá, a òlɔné.

12 ɔ Yetolo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékù ò Luawa ní sa pāleɔ lɔ. ɔ Aalona ní Isaili gbèzɔɔɔ pii aa mò pɔblèaàno Lua aε.

Yágɔgɔnaɔ dilea

(Iko 1.9-18)

13 Ké gu dɔ Mɔizi zɔle lé yágɔgɔné, aa káleeaàzi za kɔɔ e oosi.

14 Ké Mɔizi ànsue yá pɔ àle kené è pii, ɔ à aà là à mè: Bó níle ke ní gbéε beε màai? Bóyáí níle yákpalekené ndo, gbépii káleeanzi za kɔɔ e oosii?

15 Mɔizi wèwà à mè: Gbéɔ i mɔ ma kii Lua lɛdama maie.

16 Tó aa yákele ví, aai mɔ ma kii mà yápi gɔgɔné, mí Lua ikoyá pɔ a dileɔ oné.

17 Mɔizi ànsue òè: Yá pɔ níle ke maao.

18 Nyɔ kpasá, gbé pɔ kunnɔɔ i kpasá lɔ, asa zipi denlaε, níyɔ fɔ ke ndoo.

19 Ma yāma sa, má lɛdama, Lua iɔ kunnɔ. Nyɔ dené kɔɔ ũ, níɔ gé ní yáɔ Lua kii,

20 níɔ ikoyá pɔ Lua dileɔ dané, níɔ zé pɔ de aa se òlɔné ní yá pɔ aali keɔ.

21 Gbé laaide náaide pɔ Lua vía ví mé aali gbagusaεsioɔ ple ní guu, ní ní dile gbèɔn àaa sɔɔɔ dɔaanaɔ ũ ní gbèɔn basɔɔɔ pɔ ní gbèɔn blakwiɔ pɔ ní gbèɔn kwiɔ pɔ

22 aaɔ yágɔgɔ gbépiɔne gɔɔpii. Aali mɔma ní yá zí'ũ pii, āma aali yá yɔɔnaɔ gɔgɔ níziá. Beewa ɔ aa n aso laone.

23 Tó Dii wèine mé ní kè màa, níyɔ fuo, gbépiɔ i ta be aafia.

24 Mɔizi a ànsue yāmà, a kè lá a òewa pii.

25 A gbé laaideɔ plè Isaili buiɔ guu pii, à ní dile gbèɔn àaa sɔɔɔ dɔaanaɔ ũ ní gbèɔn basɔɔɔ pɔ ní gbèɔn blakwiɔ pɔ ní gbèɔn kwiɔ pɔ.

26 ɔ aaiɔ yá gɔgɔné gɔɔpii. Yá zí'ũ ɔ aai mɔɔ Mɔiziwa, ɔ aai yá yɔɔnaɔ gɔgɔ níziá.

27 Mɔizi gè zè a ànsueε, ɔ à tà a bùsuu.

‡ 17:14 1Sam 15.2-9 * 18:3 Zin 7.29 † 18:3 Bee mè bòmɔ. ‡ 18:4 Bee mè Lua ma dɔnlede.

19

Sinai gbɛ saɛ

- 1 Isailio baa Egipi mo aaɔde gɔɔ sɛia zɛ́
 2 aa fɛle Lefidiũ. Ké aa kà Sinai guwaiwau, ɔ aa bɔokpa we Sinai gbɛ saɛ.
 3 Moizi dède gè Lua kíi gbepi musu, ɔ Dii lezuaazi à mè: Yáe bee o Yakɔbu bui Isailione:
 4 A è lá má kè Egipione, lá ma á sé ma suáno ma kíi, lán kúu a né sea a gáslawawa.
 5 Tó a ma yámà mé á ma bàakuaáno yá kúa sa, áo de ma gbé yenzideo ũ* bui píi guue.
 Baa ké dúnia de ma pó ũ píi,
 6 áo demee kíaó ní sa'onaó ũe, ma gbé pó an kua adoao ũ.† Yá pó nýo o Isailionen we.
 7 Moizi pila à gbɛzɔɔ sɛsi, ɔ à yá pó Dii òe dàu a siuné píi.
 8 Aa wèwà píi aa mè: Yá pó Dii òwɛe píi, wá kee. ɔ Moizi yá pó wa ò sèle à gè siu Diiɛ.
 9 Dii òè: Má mót n kíi súele gèele guu, ké gɔɔ pó mále yá'one, aa e wà ma, aaió n náai ví gɔɔpii. ɔ Moizi yá pó gbéó ò sèle siu Diiɛ.
 10 ɔ Dii òè: Gé ní kíi, ní oné aa gbábo níziae gbá ní ziao, aai ní pɔkasaó pí,
 11 aaió ku sɔu guu zia bàasi, asa a gɔɔ aaɔde zɛ́ má pila mà ze Sinai gbɛ musu gbépii wáae.
 12 Kɔɔ dané gbepi pɔleu e à liai píi, ní oné aa laaika, aasu dede gbepiwao, an gbɛe su ɔkàwà seo. Gbé pó ɔkàwà, wà ade de.
 13 Wasu ɔká adewao, wà aà pápa ní gbɛo ge wà aà zɔzɔ ní kao wà de. Pɔtuon nò, gbɛnazinan nò, à gàe. Tó aa mà wà kuupè wà a ba gà, aa sɔ gbepizi.‡
 14 Moizi pila gbepiwa à mò gbépio lè, a òné aa gbábo níziae aa ní pɔkasaó pí.
 15 A èa òné: Aó ku sɔu guu gɔɔ aaɔde zɛ́ yá musu. Asu wúle ní nɔeoo.
 16 Ké gu dè a gɔɔ aaɔdepi zɛ́, ɔ lou lé pūna àle pilepile, mé lou sɛsi gbɛ musu. Ké aa kuu ó gbāa mà, ɔ vía gbé pó kú bɔouo kù píi, aale kpakpanaga.§
 17 Moizi bɔlérno bɔouo, à gèrno Lua kíi, ɔ aa zè zɛ́le gbepi saɛ.
 18 Súele kule Sinai gbewa ké Dii pilawà ní téo yáí. Súlepi fɛle lán mua súlewa, mé gbepi lé lualua píi.
 19 Kuu ó gbāa lé káfi. Ké Moizi yá'ò, ɔ Lua wèwà loupūnaa guu.
 20 Dii pila à zè Sinai gbɛ misonawa, à Moizi sɛsi, ɔ à dède gè we.
 21 Dii òè: Pila n gbépio gba laai, aasu gu baa ví aa mo ma gwaio, ké an daside su gagao yáí.
 22 Baa sa'ona pó aai sɔmazio, aa gbábo níziae, ké másu ní dedeo yáí.
 23 Moizi ò Diiɛ: Aa dedeo, asa n wá gbá laai n mè wà kɔɔ da gbepi pɔleu, i gɔ n pó ũe.
 24 ɔ Dii òè: Pila n Aalona se mɔð, ama sa'onaó ní gbé kɛnió su gu baa ví wà mo ma kíio, ké másu ní dedeo yáí.
 25 ɔ Moizi pila gbépiowa, à yápi òné.

20

Dii yádilea mèn kwio (Iko 5.1-33)

- 1 Lua yáe bee ò píi à mè:
 2 Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bóle zɔbleu Egipi.
 3 Asu ào diie vío, ma bàasio.

* 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Pie 2.9, Zia 1.6, 5.10 ‡ 19:13 Ebe 12.18-20 § 19:16 Zia 4.5

4⁻⁵ Asuli pɔe taa ke à kùle à zɔbleè, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pɔ yemaziɔ yāvāi wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpaɛɔwae.

6 Gbé pɔ yemazi aa ma yādileɔ kūaɔ sɔ, miɔ gběke vīnɔe e ní bui léwa.*

7 Ma Dii á Lua ásuli ma tó sí pāo, asa gbé pɔ ma tó sí pā, má tó aà bɔ pāo.

8 Ali kámabogɔɔzi dɔ ma pɔ ũ.

9 Ali á buazi ní á zī píio ke gɔɔ soolo,

10 a soplade iɔ deé kámabozī ũ, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zīe ke gɔɔpi zīo, ápiɔ ge á nɛgɔe ge á nenɔe ge á zíkɛna gɔe ge nɔe ge á pɔtuo ge nibɔ pɔ kú á be.

11 Asa gɔɔ soolo ò ma musu ní dúniao kè ní ísiao ní pɔ pɔ kú ní guuɔ pii, ò ma kámabò a gɔɔ sopladepi zī. Ayāmɛto ma báaadà kámabogɔɔpiu, má dīle ma pɔ ũ.†

12 Ali á de ní á dao kpɛla, ké à e gēgē būsɔ pɔ ma Dii á Lua mále kpáwáu.‡

13 Asuli gbēdeɔ.§

14 Asuli wúle ní gbēpāle nɔo.*

15 Asuli kpái'oo.†

16 Asuli yāɔ á gbēdeewao.‡

17 Asuli á gbēdee ua bīikɛo. Asuli aà nɔ bīikɛo ge aà zíkɛna gɔe ge nɔe ge aà zu ge aà zàa'ina ge pɔ pɔ a vīo pii.§

18 Gbépii loupūnaa mà ní kuu'ɔo, aa loupilɛa è ní súleɔo dɔ gbɛ musu, ò vīa ní kú, aale lualua, aa ze kāaa.

19 Aa ò Mɔiziɛ: Yā'owēɛ nzīa, wí ma. Nsu to Lua yā'owēɛo, ké wásu gagao yái.*

20 Mɔizi òné: Asu to vīa á kūo, asa á laai gwaa yái ò Lua m̀i, ké à e à a vīa vī, mé ké ásu duunakɛo yái.

21 Aa ze kāaa, ò Mɔizi s̀ telui, gu pɔ Lua kupiu.

Dii gbagbaki yá

22 ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Yáe bee o Isailiɔne: Aziawa á mà lá ma yā'òé za musu.

23 Asu táa ke à naao. Asu ánuɔu ge vua pi táaɔ ũo.

24 A ma gbagbaki bo ní bèleɔ, íli sa'owà ní são ní zuɔ, sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū ní sáaukpasao. Gu pɔ má dīléé à ma sisiu, má m̀ó á kīi, mí báaadaágu.

25 Tó ále ma gbagbakīpi bo ní gbɛo, ásu ke ní gbè áaoo, asa tó a gāpèlewà, à sākèn we.†

26 Asu ma gbagbaki bo à a dedekīi keo, ké á puizi su bɔwào yái.

21

Zɔ gwaa yá

(Iko 15.12-18)

1 Ikoyā pɔ rýɔ danéɔn ke:

2 Tó gbé Ebɛlu lù zɔ ũ, ali zíkɛè wè sooloɛ, a wè soplade i bɔ wéé ũ fiabosai.

3 Tó à m̀ò adoɛ, a bɔ adoɛ. Tó a nɔ vīe, aà bɔ ní a nɔo.

4 Tó aà dii mé nɔ kpàwà mé à néɔ íaànɔ, nɔepi ní a néɔ gɔ aà diie, i bɔ ado.

5 Tó zɔpi mè, á ye a diizi ní a nao ní a néɔe, á ye bɔ wéé ũo,

6 aà dii i geaànɔ yāgɔgɔnaɔ kīi, i sãaànɔ kpɛlei, i aà swá f́ ní kao gāmɔ ge gāmɔ líwa, iɔ ku aà zɔ ũ e gɔɔpii.

7 Tó gbé a nenɔe yīa zɔ ũ, a e bɔ lá zɔgɔe ì bɔwao.

* 20:6 Nao 14.18 † 20:11 Daa 2.1-3 ‡ 20:12 Mat 15.4, Efe 6.2-3 § 20:13 Daa 9.6 * 20:14 Mat 5.27 † 20:15 Lom 13.9 ‡ 20:16 Mat 19.18-19 § 20:17 Lom 7.7, 13.9 * 20:19 Ebe 12.18-19 † 20:25 Yoz 8.31

8 Tó aà dii d̄ile á aà se nɔ ũe, mé nɔpi i su kèèo, aà to wà aà bo. A zev̄i à aà yía buipálewao, ké à b̀ò aà yáú yái.

9 Tó a kpà a néwae s̄o, aà aà dile a nenɔe ũ.

10 Tó à nɔ pále sè, asu a káau baa b̀ò ble ge pɔkasao ge kpé yáuo.

11 Tó i yá mèn àaɔpiɔ keèo, zɔpi zev̄i à ta pã fiabosaiɛ.

Gbé kea'ia yá

12 Tó gbé gbé lè a dè, wà ade de s̄o.

13 Tó àle wεεε à aà deoe s̄o, tó kai mé mò, má ulek̄i dileé, ili bàale ta we.

14 Tó gbé n̄sɛp̄asi kè à a gbédee dè, baa tó à bàalè gè nà ma gbagbakiizi, wà gi wà aà de.

15 Tó gbé a de ge a da gbè, wà ade de.

16 Tó gbé gbé sè kpái, a yía ge a k̄uan nò, wà ade de.

17 Tó gbé a de ge a da kpeb̀ò, wà ade de.*

18 Tó wàle sòleke, mé gbé a gbèdo lè n̄ gb̄eo ge ɔk̄ū, mé i gao, tó a ku dèadēa,

19 à f̄è f̄èlé lé b̀ò bàasi n̄ lío, gbé p̄ó à aà lè a b̀ò gosaiɛ, i aà z̄i p̄ó i e kèo fiaboè n̄ eɛe p̄ó wa kèèo.

20 Tó gbé a zɔḡɔe ge nɔe lè n̄ goo, mé à gà ḡò, wa ade wetã.

21 Tó zɔpi ḡɔɔ do ge ḡɔɔ pla lè s̄o, wasu aà diipi wetão, asa aà ɔae.

22 Tó ḡɔeɔ lé d̄eeka mé aa kpà n̄osindeea, tó à n̄ob̀le mé aà gue i ke'iao, lá n̄ɔepi z̄á dànè, aa a fiabo màae, tó yāḡɔḡɔnao wèi.

23 Tó ía pále su ku a guue s̄o, wa ga fiabo n̄ gao,

24 wé n̄ wéo, swaa n̄ swaa, † ɔ n̄ ɔo, gbá n̄ gbáo,

25 tebo n̄ tebo, ía n̄ íao, b̀ò n̄ b̀oo.

26 Tó gbé a zɔḡɔe ge nɔe lè, aà wé w̄i, aà aà gbae aà wé fiaboa ũ.

27 Tó aà swaae s̄o, aà aà gbae aà swaa fiaboa ũ.

Pɔtuɔyá

28 Tó zu ḡɔe ge nɔe z̄ò a dè, wà zupi pápa n̄ gb̄eo wà de, aà dii i b̀oyāu. Wasu zupi n̄ò soo.

29 Tó zupi p̄asi za káauɛ s̄o, mé wa ò a diie, tó i d̄oo, ɔ à gbé z̄ò a dè, wà zupi pápa n̄ gb̄eo wà de, wi a dii de lo.

30 Tó wà ɔa dà a diie aà w̄eni fiaboa yái, lá wa òè píi a boe.

31 Tó zupi né dè, yá doũe.

32 Tó zupi zɔḡɔe ge nɔe dè, zu dii a ánuɔu ɔwat̄e baakwi kpa zɔ diiwaɛ, wi zupi pápa n̄ gb̄eo wà de.

33 Tó gbé p̄ó wè a lòle, ge tó à lò ȳò, i p̄ó tao, ɔ zu ge zàa'ina zù a guu,

34 lòde fiabo p̄ó diie n̄ ɔao, pɔgepi i ḡòè.

35 Tó gbé zu gbèp̄ale p̄ó z̄ò a dè, aà a b̄éé yía, aai a ɔa kpaale, aai a ge kpaale màa lo.

36 Tó zù dii d̄ɔ za káau ké a p̄asi mé i d̄oo, a zu fiabo n̄ zuoe, a ge i ḡòè.

Aizee yá

37 Tó gbé zu ge s̄a kpái'ò, mé a dè ge a yía, a zu fiabo n̄ zuo mèn s̄ooe, i s̄a fiabo n̄ s̄ao mèn síiɔ.

22

1 Tó kpái kpé gb̀ò, mé gb̄ee aà k̄ù à aà lè a dè, tó gwáɛ ade tàae vío,

2 tó n̄ íat̄ew̄oe s̄o, bee mé tàae ví.

Kpái a fiaboe. Tó a p̄ɔe ví s̄o, wà aà yía zɔ ũ p̄ó p̄ó à a kpái'ò yái.

3 Tó wà zu ge zàa'ina ge s̄a p̄ó à a kpái'ò è aà ɔz̄i b̄éé, a a fiabo mèn plaɛ.

* 21:17 Mat 15.4 † 21:24 Mat 5.38

⁴ Tó gbé lé pɔɔ dā bua ge vɛɛbu guu, mé a tò a pɔɔ gbɛpále bua pɔblè, ade a fiabo ní a bua ge a vɛɛbu pɔmaɔɔ.

⁵ Tó wà tesò sɛwa, mé a gè dà gbɛpále bugbeu ge pɔgba, mé aà pɔɔ tekù, tekpana a fiaboɛ.

⁶ Tó gbé ɔa ge àizɛɛ kpà a gbédeewa ulɛi, mé wa sè aà kpéu kpáí, tó wà kpáípi kù, a pɔ pɔ à a kpáí'ò fiabo lɛɛ plaɛ.

⁷ Tó wi e aà kùò, kpɛde ge yákpalekɛnaɔ le, aai gwa tó ɔmɛ pɔ pɔ wa kpàwa ulɛipi sè.

⁸ Tó lekpa a gè gbéɔ zānguo zu ge zàa'ina ge sã ge pɔkasa yá musu ge pɔɛ mé vūaa ɔ gbɛɛ è à mè a pɔɛ, gbɛɔn plapiɔ gé yákpalekɛnaɔ kíi. Gbé pɔ yákpalekɛnaɔ mè aà yá nao a fiabo a gbédeɛ lɛɛ plaɛ.

⁹ Tó gbé zàa'ina ge zu ge sã ge pɔpále kpà a gbédeewa gwai, tó à gà ge a gue kè'ia ge wa kù gbɛɛ i eo,

¹⁰ an gbɛɔn pla nípii aa ka Diiwa, gbé pɔ wà pɔ kpàwàpi i mɛ i ɔkãwàò. Pɔ dii ze ní a kaaò, gbé pɔ à pɔ kpàwàpi sɔ a fiaboo.

¹¹ Tó wa kùwà kpáíɛ sɔ, a fiabo pɔ diiɛɛ.

¹² Tó wàì mé dè, a a seela ɔbè, a pɔ pɔ wàì kùpi fiaboo.

¹³ Tó gbé pɔtuo sè a gbédeewa mé a gue kè'ia a dii kpɛ ge pɔpi gàn nò, a a fiaboɛ.

¹⁴ Tó pɔ dii wáaɛ sɔ, a a fiaboo. Tó wa sèwà wà fiabòɛ sɔ, ɔa pɔ wa sèowà bee a mó.

Kua ní kɔo yá

¹⁵ Tó gbé pɔyè wéndia pɔ wi kpásã yāaoɛ, a nɔpi wɛɛɛ'ɔa kpaɛ, i aà se nɔ ũ.

¹⁶ Tó né mae gi fiafia aà zākaàno, gɔpi a gi nɔwɛɛɛ'ɔa kpá lá wí kpawáɛ.

¹⁷ Asu to nɔɛ pɔdamade àò kuo.

¹⁸ Tó gbé pɔtuo dàakpà, wà ade dɛ.

¹⁹ Sa'oa Diiwa ado bàasio, gbé pɔ sa'ò dii pálewa, wà ade tɔbɔzɔ.

²⁰ Asu bòmɔ wɛtāo, ásu gbāamɔèò, asa bòmɔɔn á ũ yāa Egipi.

²¹ Asu gyaa ge tone wɛtāo.

²² Tó a aà wɛtā mé à wiilèa, má yásiaànɔɛ.

²³ Ma pɔ i fele, mí á dede zí guu, á nao i gɔ gyaa ũ, á néo i gɔ desai sɔ.

²⁴ Tó a ɔa sèa ma gbé taaside pɔ kúánɔɛ, ásu ɔ'idiaè lán ɔ'idianɛdewao.

²⁵ Tó n n gbédee zwāa tòmási, kpawà e íatɛ àò gɛ kpéu,

²⁶ asa aà wúlebɔ mɛndona pɔ í fifiwan we. Bó a wúɛòì? Tó à wiilèa, má yásiaànɔɛ, asa sósobiden ma ũ.

²⁷ Asu Lua tɔbɛsio. Asu á bùsu gbāade kao.*

²⁸ Asu à á bua ge á lu pɔ káau pɔ i ma gba gɔɔ gágao. Ali á nɛgɔɛ séiaɔ kpaá.

²⁹ Ali á zu ge á sã nesana séiaɔ kpaá. Ali ke a dawa gɔɔ soplaɛ, a swaaɔde íli kpáa.

³⁰ Aò dɛ ma gbé pɔ an kua nídoá ũ. Asuli nòò pɔ wàì dè soo. Ali kpá gbɛɔwa.

23

Yákea a zéwa

¹ Asuli wàpe baokpao. Asuli ze ní gbɛvāio ɛge seelade ũo.

² Asuli té bílazi yāvāikɛa musuo. Asuli ze ní bílao yákpale guu à bɔ yázede kpeo.

³ Tó taaside yá nao, ásuli zɛaànɔ.

⁴ Tó n ibɛɛ zu ge aà zàa'ina sāsā, mé n kpaauò, kù n suoè bɛ.

⁵ Tó n n zangude zàa'ina è, àlɛ fu asowa, dɔaàlɛ, rísu to weo.

⁶ Tó taaside yá na, ásuli bɔ aà kpeo.

⁷ A kɛ mɔafiliwa zà. Asuli tàaesaidɛ ge gbɛmaa dɛo, asa má tó tàaede bɔ pāo.

* 22:27 Zin 23.5

⁸ Asuli gbagusaesio, asa gbagusaε ì to wedeɔ v̄lakũε, mé ì gbẽmaao yá fuangba.

⁹ Asuli bòmɔ wetao. A bòmɔke d̄ɔ, asa bòmɔɔn á ũ yãa Egipi.

¹⁰ Alio pót̄ɔ á bua, ìliɔ keke e wè soolo,

¹¹ a wè soplade í tó tɔɔle kámabo à íampa, á taasideɔ i a zã pó b̀le weɔ k̄ɔnwε, s̀eanɔɔɔ i a k̄ini só. A yá doūpi ke ní á v̄εebuɔ ní á kù kpéo.

¹² Alio z̄ike e gɔɔ soolo, a soplade z̄í ìli kámabo, ké á zuɔ ní á z̄aa'inaɔ e kámabo, mé á zɔɔ ní bòmɔɔ e íampa.

¹³ Ao yá pó má òéɔ k̄ua pii. Asuli dii páleɔ s̄isio. Wasuli ní tó ma á léu seo.

Lousisidikpe mèn àāɔ

(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

¹⁴ Wè ní w̄eɔ àli mó lousisidikpe lεε àāɔ keimεε.

¹⁵ Alio K̄aaso dikpeke lá má dàéwa, ìliɔ k̄aa so e gɔɔ sopla mɔ pó w̄i mε Abibu guu a gɔɔwa, asa mɔpi guu ɔ a b̀le Egipi. Gb̄εe suli mó ma k̄ii ɔgiio.

¹⁶ Alio P̄okeke dikpeke gɔɔ pó a na p̄okekeawa, ìliɔ á buapó k̄aaɔ kpaa. Alio P̄ok̄aa dikpeke wè láaawa gɔɔ pó a á buapó k̄aa pii.

¹⁷ Wè ní w̄eɔ ḡen àāɔ á ḡεe pii lí mó dikpekei mapi ma Dii á Luaε.

¹⁸ Asuli p̄osea kpaa s̄anu ní á sa'obɔ auoo. Asuli dikpe sa'obɔ nísi dile gu d̄wàò.

¹⁹ Ali gé Dii á Lua kp̄eu ní á buapó k̄aaɔ. Asuli blene n̄ɔ kuu ní a da ȳ'ioo.

Dii lεgb̄εa Kanaa b̄usu yá musu

²⁰ Má Malaika z̄i aà d̄aaé, iɔ á d̄̄a z̄éu, i géánɔ gu pó má k̄εkeu.

²¹ A laaidɔ aà yáwa, íɔ aà yãma. Asu b̄ɔ aà kp̄eɔ, asa a s̄uuukeánɔ á tàae yá musuo, ké ma tó kuwà yáí.

²² Tó a aà yãmà mé a yá pó má òé k̄è pii, máɔ de á ibεεɔ ibεε ũε, á w̄leɔ w̄le ũ.

²³ Ma malaikapi a d̄aaé, i ge zεé b̄usu pó Am̄oleɔ kuu ní Itiɔ ní Peliziɔ ní Kanaaɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ, mí ní midéé.

²⁴ Asu k̄ule ní diiɔneɔ, ásu zɔblenéo, ásu ní kea keo. A ní ḡboɔ, í ní gb̄εpeleɔ w̄iwi.

²⁵ A zɔble Dii á Luaε, i báaadaé á bleu ní á imiao, i gyã k̄éwá.

²⁶ N̄eɔ n̄ɔb̄ole á b̄usuuo, mé f̄ii aɔ kuuo. Má á w̄eni d̄óé ní m̄ɔgalaoε.

²⁷ Má v̄iadada gb̄é pó kú á aεzi, mí tó gili ḡε bui pó a ka ní k̄iɔgu, mí tó á ibεεɔ kp̄ekp̄aé.

²⁸ Má beɔɔ gbaε á aε, aa ka Iviɔ ní Kanaaɔ ní Itiɔgu, aai ní yáé.

²⁹ I ke má ní yáé wè do guu ḡɔɔ no, ké b̄usupi su ḡɔ lákpe ũ, s̀eanɔɔɔ liálao yáí.

³⁰ Máɔ ní yáé busebuseε e à ge dasikū à ka b̄usu k̄ua.

³¹ Má á b̄usu lé daé za Isia T̄εa léu e Filit̄eɔ Isia léu, za guwaiwai léu e Uflata léu. Má b̄usupideɔ naé á ɔz̄iε, í ní yá.

³² A lé su àɔ kú ní yáu ge ní diiɔ yáuo.

³³ Asu to aao kú á b̄usuuo, ké aasu to à duunakεmεεo yáí, asa tó a zɔblè ní diiɔne, a m̄ɔkpà áz̄iaεε.

24

Lua bàa kua ní Isailiɔ sa'oa

¹ Dii ò M̄oizie: Mpi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gb̄εz̄ɔɔ gb̄εɔn bàaɔkwio, à d̄ede gb̄ewa à mɔ ma k̄ii, í k̄ulemεε za k̄aa k̄aa.

² Ní s̄mazi ndo, aasu s̄mazio, mé bíla su d̄eden̄nɔ gb̄epiwao.

³ M̄oizi ḡé yá pó Dii ò dàu a s̄iuné pii ní ikoyãɔ pii. Aa wè s̄anus̄anu m̄pii aa m̄: Yá pó Dii ò pii, wá keε.

⁴ ɔ M̄oizi yá pó Dii òpiɔ k̄è lá guu pii.

A fɛlɛ kɔɔkɔɔ, à aà gbagbakii bò gbɛpɔlɛu, ɔ à gbɛpɛlɛpɛlɛ mèn kuɛpla Isaili bui kuɛplɔɔ pɔ ũ.

⁵ A Isaili èwaasoɔ zɪ́ ní zuswanaɔ, ɔ aa sa pɔ wɪ́ a pɔ kátɛu à tɛkũ òò Diiwa ní sáaukpasaɔ.

⁶ ɔ Mɔizi zupio au sí a kpaalè lɛɛ pla. A a lɛɛ do ðile ní tao, à a lɛɛ do èlɛ sa'okliwa.

⁷ ɔ à Dii bàakuaánɔ lá sè à a kyokèné. Aa mè: Yá pɔ Dii ò pii, wá kɛɛ, wá misiilɛɛ.

⁸ ɔ à aupi sè a fámá à mè: Dii bàakuaánɔ aun we yādilɛaéɛ beeɔ musu pii.*

⁹ Mɔizi ní Aalonaɔ ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbɛzɔɔ gbɛɔn bàaɔkwio dèdɛ gè Lua kíi.

¹⁰ Aa ní Isailio Lua è. Safii gbè gusalala kálɛ aà gbá zíɛ, a í dɛ búunnɔ wásawasa lán luabɛbuunawa.†

¹¹ Lua i yáɛ kɛ Isaili gbãadepioɔ. Aa wɛsɪaàlɛ, ɔ aa pɔblè aa imi.

Mɔizi kua Sinai gbɛ musu

¹² Dii ò Mɔizie: Dɛdɛ gbɛwa n mɔ ma kíi, níɔ ku we. Má gbè pèpɛɛ pɔ ma ikoyã pɔ má ðilɛ kɛmáɔ kpama, ké n e dané.

¹³ ɔ à fɛlɛ ní a zɔbána Yozueeo, aalɛ gé dɛdɛi Lua gbɛwa.

¹⁴ ɔ Mɔizi ò gbɛzɔɔɔnɛ: Aɔ wá dá la, wá ɛa suwá. Aalona ní Huluo aao kúanɔɛ. Tó gbɛɛ yáɛ ví, aà gɛò ní kíi.

¹⁵ ɔ Mɔizi dèdɛ gbɛpiwa. Súɛɛ daa a misonaa,

¹⁶ ɔ Dii gawi pɪla Sinai gbɛpiwa. Súɛɛpi daa màa e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade ɔ Dii lɛzù Mɔizizi za súɛɛpi guu.

¹⁷ Isailio Dii gawi è lán té pásɪwa gbɛpi misonaa.

¹⁸ ɔ Mɔizi gè súɛɛpi guu, à ɛa dèdɛ gbɛpiwa. A ku we e gɔɔ bla fáanɛ ní gwãasɪnao.

25

Gbadaa zwàakpɛda yá musu

(Bɔa 35.4-9)

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

² O Isailioɔ aa gbadamɛɛ, ní sí gbɛ́ pɔ wèi à damɛɛ ní nòsemendooɔwa.

³ Pɔ pɔ níyɔ símá gba ũɔn kɛ: Vua, ánuɔ, mɔgotɛ,

⁴ babuuna, bà gàalulade, wɔɔtɛna, zwãa, blekã,

⁵ sãsa báa pɔ wa kèkɛ tɛɛɔ, ayo báaɔ, lɛpusiali,

⁶ filia nísi, pɔ gɪnana pɔ wɪ́ nísi pɔ wɪ́ pɔ ðilɛð à gɔ ma pɔ ũ ní tulaletio kɛðɔ,

⁷ onisi ní gbè bɛɛɛdɛ pále pɔ wa zíkɛð sa'o'ula ní aà bɔɔloonnɔɛowaɔ.

⁸ Aa kpɛdɔmɛɛ, míɔ kúrɪnɔ.

⁹ A zwàakpɛpi ní a pɔkɛlɔ kɛ pii, lá má a taa ɔɔnɛwa.

Kpagolo yá

(Bɔa 37.1-9)

¹⁰ Kpagolo kɛ ní lɛpusialio. A gbãa io gàsɪsuu pla ní kíniɔ, a yàasa io gàsɪsuu do ní kíniɔ, a lɛsí sɔ gàsɪsuu do ní kíniɔ.

¹¹ Vua tɛɛtɛ kúlewà a guu ní a kpɛo pii, ní zãble a léwa ní vuao n liai.

¹² Vua zã pi mèn síiɔ kpagolo pɔ ũ, ní pépɛ a gbá mèn síiɔɔwa, kpɛla ní kpɛleo.

¹³ N a sɛliɔ kɛ ní lɛpusialio, ní vua kúɛ lípiɔwa.

¹⁴ Ní lipɔɔpiɔ sɔɔsɔɔ zã pɔ pépɛ kpagolo saaloɔwau, aaiɔ dɛ kpagolopi sɛliɔ ũ.

¹⁵ Lipɔɔpiɔ io sɔɔsɔɔba kpagolopi zãɔu, wasuli lípiɔ bɔlɛ zãpiɔuo.

¹⁶ Ikoyã gbè pèpɛɛ pɔ má kpamaɔ ka kpagolopi guu.

* 24:8 Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ebe 9.19-20, 10.29 † 24:10 Eze 1.26, Zia 4.2-3

17 N a netae ke ní vua t̄et̄eo duunkēmaki* ũ, a gbàa iɔ gàsísuu pla ní k̄inio, a yàasa iɔ gàsísuu do ní k̄inio.

18 Malaika gàsɪadeɔ pi mèn pla ní vua pɔ wa gbègbè maanno a netaepi pɔ ũ

19 ado léla, ado léle. N a netaepi pí ní malaikapiɔ aɔ zɛawà ḡɔɔ kpela ní kpeleo.

20 An gàsɪaɔ iɔ pɔoa musu a netaepia. Malaikapiɔ ae iɔ dɔakɔwa, an wé iɔ pɛa netaepiwa.

21 Ikoyā gbè pèpɛɛ pɔ má kpamaɔ ka kpagolopiu, ní a népi taɛ.

22 A netaepi musu ɔ máli kpaaŭnnɔ malaika mèn pla pɔ aa zɛa ikoyā kpagolopiwaɔ zānguo. We ɔ máli yá pɔ má dile Isailiɔne kpauma.

Táabūnu yá

(Bɔa 37.10-16)

23 Táabūnu ke ní lɛpusialio, a gbàa iɔ gàsísuu pla, a yàasa iɔ gàsísuu do, a lesɪ s̄ɔ gàsísuu do ní k̄inio.

24 Vua t̄et̄ɛɛ kúlɛwà, ní zāble a léwa ní vuao ñ liai.

25 Lipɛpɛɛ dai ñ liai, a lesɪ iɔ ɔt̄a do, ní zāble a léwa ní vuao ñ liai.

26 Vua zā pi mèn síiɔ táabūnupi pɔ ũ, ní pépɛ a gola mèn síiɔwa a gbápek̄i.

27 Zāpiɔ iɔ pɛpɛ lipɛpɛɛpi z̄ɪle lipɔɔ pɔ wàli táabūnupi sɛðɔ ũ.

28 Lɛpusiali ɔ ñyɔ ā lipɔɔpiɔ ũ, ní vua kúlɛ lípiɔwa búlubulu, iɔ de táabūnupi s̄ɪliɔ ũ.

29 Tapɛlentio ní toonaɔ pí ní vua t̄et̄ɛɛɔ táabūnupi pɔ ũ ní loɔ ní imibɔ pɔ wàli v̄ɛ kauɔ.

30 Níli p̄ɛɛ† pɔ wàli kpáaɔ káɛ táabūnupiwa, iɔ káɛa ma ae we ḡɔɔpii.

Dau yá

(Bɔa 37.17-24)

31 Dau pí ní vua t̄et̄ɛɛɔ, ní a gbá ní a lidaɔ ní a vú piaaɔ ní a beɔ gbègbè maanno vua doŭpi ũ.

32 Ní daupi ḡɔna ke soolo, kpela àaɔ, kpele àaɔ.

33 A ḡɔnapi iɔ vúɔ v̄ɪ mèn àaɔ'aaɔ zoolozoolonno lán kánavuwa ní a beɔ. Màa dau ḡɔna mèn soolopiɔ aɔ de píi.

34 Daupi lida iɔ vúpiɔ v̄ɪ lɔ mèn síiɔ baade ní a beɔ.

35 Kɔpek̄i m̄endo iɔ ku dau lidawa ḡɔna mèn plaɔ pék̄i. A plaade iɔ ku ḡɔna mèn pla páleɔ pék̄i, a àaɔde iɔ ku ḡɔna mèn pla páleɔ pék̄i lɔ. Màa daupi lida ḡɔna mèn soolopiɔ aɔ de.

36 Wa daupi lida pí ní vua t̄et̄ɛɛɔɛ ní a kɔpɛpek̄iɔ ní a ḡɔnapiɔ ḡɔɔ.

37 N a filiaɔ ke mèn sopla ñ didi a musu, ké aɔ gupu ae.

38 Filiadɛbɔɔ ní a tésibɔɔ iɔ de vua t̄et̄ɛɛ ũ.

39 Ní daupi ní a p̄okelepiɔ ke píi ní vua kiloo baakwi ní síiɔo.

40 Ke ní laaio lá máɛ a taa kenɛ gbɛ musu lawa.‡

26

Zwàakpɛdɔa yá

(Bɔa 36.8-38)

1 Zwàakpɛ zwāa ke ní póle pɔ wa tà ní bataɛaɔ, wà ḡɔinakèwà ní malaika gàsɪadeɔ ní babuunao ní bà ḡaaluladeo ní w̄ɔt̄ɛnao le kwi.

2 Pólep̄iɔ gbàa iɔ gàsísuu baakwi plasai, a yàasa s̄ɔ gàsísuu síiɔ. Pólep̄iɔ z̄ɔɔ aɔ sáa màa píiɛ,

3 wi pólep̄iɔ nami le s̄ɔs̄ɔo.

4 Babuuna let̄ánke ñ dɔdɔ zwāapiɔ lé gbɛzāɔwa

5 mèn blakwikwi, bapiɔ iɔ bɔaa ní k̄ɔo píi.

* 25:17 Ebe 9.5 † 25:30 Lev 24.5-8 ‡ 25:40 Zin 7.44, Ebe 8.5

6 Mɔkoolonaɔ pí ní vuao mèn blakwi, ní bapi kákau lá a bɔaabɔaa ní kɔowa, ní zwàakpe zwāapi daokɔi.

7 Blekã póle tá le kuedo, wili kú zwàakpepia.

8 Póle mendo gbàa io gàsissuu baakwi, a yàasa sɔ gàsissuu síiɔ. Póle le kuedopio zɔɔ aao sáa màa pii.

9 N a le sɔɔ nami adoa, ní a le soolo pɔ gɔ̀ nami adoa ɔ. Póle le soolode kpaaũ póle le pla léu kpépi lé pɔ ũ.

10 Bà letánke n̄ dɔɔ zwāapio lé gbezãɔwa blakwikwi.

11 Mɔkoolonaɔ pí ní mɔgotɛo mèn blakwi, ní bapi kákau, zwàakpe zwāapi i dakɔi.

12 Zwāapi gbàa pɔ a de kpépi i ka zwāapi mendo guo, io bāea kpé kpe.

13 Zwāapi yàasa pɔ a de kpépi zwāa káaua kpela ní kpeleo gàsissuu dodo, io bāea màa.

14 Sása baa pɔ wa kèkè tééɛɛ dadakɔi, wili kú zwàakpepia, ní ayo báaɔ dadakɔi, wili kua ɔ.

15 Lepusiali á pèpèpèpèpè zwàakpe lipelɛɔ ũ.

16 Lípio gbàa io gàsissuu kwikwi, a yàasa sɔ gàsissuu dodo ní kɔnio.

17 Lipèpèpio swá ɔ n̄ kpaaĩ mèn plapla. Zwàakpe lípio ke màa pii.

18 Lipèpèɛ ke màa mèn bao zwàakpe geɔmidɔkɔi oi pɔ ũ,

19 ní a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili lí mèn baopio pépɛu, lí mendo io zebɔɔ ví pla a swáɔ gɛkɔi ũ.

20 Lipèpèɛ ke màa ɔ mèn bao zwàakpe gugbãntoo oi pɔ ũ,

21 ní a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili dile mèn plapla wá lí mendo swá pépɛu.

22 Lí pèpè ke màa mèn soolo zwàakpe be'ae oi pɔ ũ.

23 Lí pèpè ke màa ɔ mèn pla zwàakpe be'ae oipi golaɔ pɔ ũ.

24 Gola lí mèn plapio paa n̄ nakɔwa za zíle e musu, zã mendo aó ví.

25 Zwàakpepi aó lipèpèɛ ví màa mèn swaaɔe ní ánusuo zebɔɔ mèn gɛo ní mendo, lí pii ní a zebɔɔ mèn plapla.

26 Lepusiali á pɔɔpɔɔ mèn sɔo zwàakpe kpe do lipèpèɛ yebɔ ũ,

27 ní á ɔ mèn sɔo kpe do lipèpèɛ pɔ ũ. Lipɔɔ pãle á ɔ mèn sɔo zwàakpe be'ae oi lipèpèɛ yebɔ ũ.

28 Lipɔɔ pɔ aó ku guo a pã lipèpèɛla guoguoɛ, ɔa a léla e a léle.

29 Vua kúle lipèpèpioɔwa, ní ní zã pí ní vuao a lipɔɔpio sɔɔkɔi ũ. Vua kúle lipɔɔpioɔwa ɔ.

30 Zwàakpepi dɔ lá ma a taa òbne gbe musuwa.

31 Zwāatã n̄ péle suuna ũ, ní gɔinakewà lán malaika gásiadeɔwa ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtɛnao ní bataeao.

32 Lepusiali á a lipelɛɔ ũ, ní vua kúlewà pii, ní lípio pépe a zebɔ pɔ wa pí ní ánusuo mèn síiɔ guu. Zwāapi dɔ lipelɛ mèn síiɔpio kúɔ pɔ wa pí ní vuaoɔwa.

33 Zwāapi mɔkoolonaɔ ka lipelɛ kálopio. Ikoyã kpagolo dile suunapi kpe. Suunapi i zwàakpepi biile lee pla, kpeele ní luakukɔi.*

34 Ikoyã kpagolo pɔ kú luakukɔi né tae,

35 ní táabũnu dile suunapi sae kpeele oi zwàakpe gugbãntoo oi, ní dau dile n̄ a ae dɔ táabũnupiwa zwàakpe geɔmidɔkɔi oi.

36 Zwāatã kpépi lé pɔ ũ, ní gɔinakewà ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtɛnao ní bataeao.

37 Lepusiali á zwāapi lipelɛɔ ũ mèn sɔo, ní vua lewà pii, ní a káloɔ pí ní vuao, ní a zebɔɔ pí ní mɔgotɛo mèn sɔo.

* 26:33 Ebe 6.19, 9.3-5

27

Sa'okii yá (Bɔa 38.1-7)

¹ Sa'okii ke ní lɛpusialio, a gbàa iɔ gàsísuu sɔo, a yàasa iɔ gàsísuu sɔo lɔ. A gbàa ní a yàasao iɔ sáa, a lɛsí sɔ gàsísuu àaɔ.

² Sa'okii ke ní a kóbaɔ gɔ̀ɔ mèn síiɔ gola ní golao, ní mɔgotɛ kúle sa'okii piwa.

³ Sa'okii pi pɔkeleɔ ke ní mɔgotɛo, a oo túfukabɔɔ ní a péluɔ ní a au'elɛbɔɔ ní a saao ní a tésibɔɔ pii.

⁴ Mɔyáayáana pí sa'okii pi pɔ ũ ní mɔgotɛo. Mɔgotɛ zā pi mèn síiɔ, ní dɔdɔ mɔyáayáanapi golaɔwa.

⁵ Mɔyáayáanapi sɔlɔ sa'okii zíe, ní fɛlɛd musu e à ka sa'okii guo.

⁶ Lɛpusiali á pɔ̀pɔ̀ sa'okii pi pɔ ũ, ní kpá ní mɔgotɛo.

⁷ Lipɔ̀pɔ̀piɔ sɔlɔsɔlɔ zāpiɔ sa'okii kpɛla ní kpɛleo a sɛbɔ ũ.

⁸ Sa'okii ke ní lipɛpɛeɔ, iɔ e ví, lá má òlɔne gbɛ musuwa.

Zwàakpɛ kaa yá (Bɔa 38.9-20)

⁹ Kaa da zwàakpɛi, a gɛmidɔkii oi iɔ gàsísuu basɔo, iɔ zwāa pɔ wa tà ní bataeao ví

¹⁰ ní lipɛleo mèn bao. Ní a zɛbɔ pí ní mɔgotɛo mèn bao, ní lipɛle káloɔ ní mɔ̀pɔ̀ pí ní ánusuo.

¹¹ A gugbántoo oi zwāa gbàa iɔ gàsísuu basɔo màa lɔ ní lipɛleo mèn bao ní a zɛbɔ pɔ wa pí ní mɔgotɛoo mèn bao, ní lipɛle káloɔ ní mɔ̀pɔ̀ pí ní ánusuo.

¹² Naa be'ae oi kaa yàasa iɔ gàsísuu blakwi ní zwāao ní a lipɛleo mèn kwi ní a zɛbɔ mèn kwi.

¹³ Naa gukpɛ oi kaa yàasa iɔ gàsísuu blakwi.

¹⁴ Zwāa gàsísuu gɛo iɔ ku kaa lé ɔplaai ní a lipɛleo mèn àaɔ ní a zɛbɔ mèn àaɔ.

¹⁵ Zwāa gàsísuu gɛo iɔ ku ɔzei lɔ ní a lipɛleo mèn àaɔ ní a zɛbɔ mèn àaɔ.

¹⁶ Kaapi lé zwāa iɔ gàsísuu bao ní a lipɛleo mèn síiɔ ní a zɛbɔ mèn síiɔ. A zwāapi iɔ de póle pɔ wa tà ní bataeao wà gɔ̀inakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀tɛnao ũ.

¹⁷ Kaa lipɛle pɔ liai iɔ mɔ̀pɔ̀ ní kálo pɔ wa pí ní ánusuo ví ní a zɛbɔ pɔ wa pí ní mɔgotɛo.

¹⁸ Kaapi gbàa iɔ gàsísuu basɔo, a yàasa gàsísuu blakwi, a lɛsí sɔ gàsísuu sɔo. A zwāa iɔ de póle pɔ wa tà ní bataeao ũ, iɔ zɛbɔ pɔ wa pí ní mɔgotɛo ví.

¹⁹ Zwàakpɛ pɔkele pɔ wáli a zíkɛo píi, baa a kùbɔɔ ní a kaa kùbɔɔ, wa pí ní mɔgotɛo píie.

Filianaa yá (Lev 24.1-4)

²⁰ O Isailiɔne aali mɔne ní nísí íwao dau pɔ ũ, ké a filiaɔ lí e aao gupu.

²¹ Aalona ní a nɛgɔ̀e lío filiapiɔ keke kpaaũkpɛpiu zwāa pɔ kpaa ikoyá kpagoloi kpɛele oi, iliɔ naa ma ae we za oosi e gu gɛ lí dɔdɔ. Yápi iɔ de Isailiɔne yádilea láasai ũ e an buiwa.

28

Sa'on pɔkasaɔ (Bɔa 39.1-31)

¹ Isailiɔ guu òn n víi Aalona ní a nɛgɔ̀e Nadabu ní Abiuo ní Elezaao ní Itamao sísi, aaliɔ ma gbagba.

² Pɔkasa pɔ n víi Aalona ali sɔomazíkɛè, iɔ gawi ví ní bɛɛeɔ.

³ O gɔ̀ide pɔ ma ní gbá ònɔne píi, aa pɔkasapiɔ ke Aalonaɛ, wi aà dile adoa aàɔ ma gbagba.

4 Pɔkasa pɔ aa kɛ̀pion kɛ: Bɔ̀loonnɔɛ, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ wà ba kɛ̀wà, tulu, asana. Aa pɔkasapio kɛ n v̄i Aalonaɛ ní a nɛgɔɛɔ, kɛ aali e sɔomazi ma gbagbai.

5 Aa pɔkasapio kɛ ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀tɛ̀nao ní bàabaaɔ.

6 Aa sa'o'ulapi z̄ɔ ní pɔ̀le pɔ wa tà ní bataɛao, wà gɔ̀inakɛ̀wà ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀tɛ̀nao.

7 Danziipi io de bakangãu ũ.

8 Aai asana tã ní sa'o'ula pɔ̀le doupio, kɛ aali dɔ sa'o'ulapia.

9 Onisi gbɛ sɛ mèn pla, ní Isaili buio tó kɛ̀ gbɛpiowa

10 lá an ia tɛ̀tɛ̀ kɔ̀ kpɛwa. Tó mèn soolo io ku gbɛ̀ mɛ̀ndowa, a soolo pɔ̀ gɔ̀ io ku a plaadewa.

11 Isaili buio tó kɛ̀ gbɛpiowa, lá pɛ̀nkɛ̀na ì wɛ̀sãkɛ̀ pɛ̀nawawa. Gbɛpio kũbɔɔ kɛ ní vuao, ní gbɛpio dadau.

12 Gbɛ̀ mèn plapio pépɛ sa'o'ula bakangãuwa, aaiɔ de Isaili buio yãdɔngugbɛɔ ũ. An tó io ku Aalona gãu kpɛ pla píi yãdɔngugbɛɔ ũ ma aɛ.

13 Gbɛkũbɔpi kɛ ní vuao.

14 Vua tɛ̀tɛ̀ tã mèn pla, a tãa io de lán balɛɛnawa, ní dɔdɔ gbɛkũbɔpiwa.

15 Bɔ̀loonnɔɛ kɛ yágɔ̀gɔ̀bɔ ũ ní pɔ̀le pɔ wa tà ní bataɛao lán sa'o'ula pɔ̀wa, wi gɔ̀inakɛ̀wà ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀tɛ̀nao.

16 Bɔ̀loonnɔɛpi gbãa ní a yãasao io sãa ɔ̀tã dodo.

17 Zãblewà ní gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ dɔ̀ s̄iĩ. A dɔ̀ s̄eia saadɔani ní topazao ní emelodio.

18 A dɔ̀ plaade tiikɔ̀azi ní safiio ní diamaao.

19 A dɔ̀ àaãde belili ní agatao ní amɛtisiɔ.

20 A dɔ̀ s̄iĩde kisoliti ní onisio ní yasepeo. Gbɛpio kũbɔɔ kɛ ní vuao, ní dadau.

21 Gbɛpio io mèn kuɛpla Isaili buio tó léu. Wa ní tɔ̀pio kɛ̀ gbɛpiowa dodo, lá w̄i wɛ̀sãkɛ̀ pɛ̀nawawa.

22 Vua tɛ̀tɛ̀ tã mèn pla, a tãa io de lán balɛɛnawa.

23 Vua tãana pí bɔ̀loonnɔɛ pɔ̀ ũ mèn pla, ní tãanapio dɔdɔ bɔ̀pi swãɔwa musu.

24 Balɛɛna mèn plapio dɔdɔ bɔ̀pi tãana mèn plapiowa,

25 ní balɛɛnapio lɛ dɔɔ dɔdɔ gbɛkũbɔ pɔ̀ kú bakangãuwaɔwa.

26 Vua tãana mèn pla pãleɔ pí, ní ní dɔdɔ bɔ̀pi swãɔwa z̄íle, a gu pɔ̀ ali na sa'o'ulawa.

27 Vua tãana pãleɔ pi mèn pla lɔ, ní dɔdɔ sa'o'ulapi aɛ a pék̄i saɛ z̄íle oi asana musu.

28 Wi bɔ̀loonnɔɛ tãanaɔ ní sa'o'ula tãanapio dɔkɔ̀wa ní babuuna tãao, bɔ̀pi io dɔa sa'o'ula asanawa, kɛ asu go sa'o'ulapiwao yãi.

29 Gɔɔ pɔ̀ Aalona lé gɛ̀ zwãakpɛu, aɔ Isaili buio tó pɔ wa kɛ̀ yágɔ̀gɔ̀ bɔ̀loonnɔɛwa naa a s̄ɔwae, io demɛɛ á yãdɔngubɔ ũ gɔɔpii.

30 Ní Uliũ ní Tumiũ* ka bɔ̀piu, aaiɔ naa Aalona s̄ɔwa gɔɔ pɔ̀ àle mó ma k̄i. Màa Aalona aliɔ Isaili buio yágɔ̀gɔ̀bɔ naa a s̄ɔwa gɔɔ pɔ̀ àle mó ma k̄i píi.

31 Ulatao pɔ̀ Aalona ali da ní sa'o'ulao kɛ ní zwãa búunao.

32 Danziipi f̄ɔ guoguo a migɛ̀k̄i ũ, ní a nɔ̀epi miba, lá pɔ̀namina ì kɛwa, kɛ asu kɛ̀o yãi.

33 Gɔ̀inake sa'o'ulapi léwa lán gbɛafu bɛwa ñ liai ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔ̀tɛ̀nao, ní vua ánanao looloo gbɛafu bɛpio zãnguɔ.

34 Vua ánanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ, vua ánanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ. Wa kɛ ulataopi léwa màa e à liai à gɛ pɛɛ.

35 Aalona lí ulataopi da à z̄ikɛ̀d, tó àle mó ma k̄i zwãakpɛu ge àle bɔ, w̄ilio aà k̄ɔfi ma, kɛ asu gao yãi.

36 Vua tɛ̀tɛ̀ kɛ pɛpɛennɔ, ní kɛ̀wà Dii pɔ̀ɛ, lá w̄i wɛ̀sãkɛ̀ pɛ̀nawawa.

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Eza 2.63, Nɛɛ 7.65

37 Vua pɛpɛɛnapi dɔ tulu aɛ n̄ balɛɛna búunao.

38 Ɔɔ naa Aalona mi'ɛɛwa, ɔɔ dɛ Isailiɔ t̄aaɛ pɔ aalɛ ma gba pɔ a yá seela ũ a miwa, pɔ pɔ aalɛ ma gba piin nò. Vua pɛpɛɛnapi aɔ naa aà mi'ɛɛwa gɔɔpiiɛ, kɛ aa e wàɔ namanɔ.

39 Ulatao kɛ n̄ bàabaaɔ, n̄ tulu kɛ n̄ bàabaaɔ ɔ. Gɔ̄ideɔ i asana kɛ.

40 Ulataoɔ kɛ Aalona nɛgɔ̄ɛɔnɛ n̄ asanaɔ n̄ fùà gb̄aaɔ, aaiɔ bɛɛɛ v̄i n̄ gawio.

41 Pɔkasapiɔ da n̄ v̄i Aalonaɛ n̄ aà nɛgɔ̄ɛɔ, n̄ n̄sikamá n̄ n̄ daziu. N̄ n̄ dile n̄doɔ, aaliɔ ma gbagba.

42 Bàabaa sòolo gese z̄n̄é, aali ye n̄ k̄anawɛ kɛ e à n̄ gbala ulɛ.

43 Tó Aalona n̄ a nɛgɔ̄ɛɔ lé ḡɛ kpaaūkɛu, ge tó aalɛ gé sa'ok̄i ma gbagbai, an baade lí a sòolopi ye, kɛ aasu t̄aaɛɛ aa gagao yá. Bee ɔɔ dɛ ikoyã ũ Aalonaɛ n̄ aà buiɔ aà kɛ.

29

Sa'onaō dilɛa yá

(Lev 8.1-36)

1 Lá n̄yɔ̄ kɛ tó n̄lɛ n̄ dile aa ma gbagban kɛ: Zugaaena sɛ m̄ɛndo n̄ s̄sakao s̄asaɔ m̄ɛn pla.

2 P̄ɛti sé, n̄ k̄aa kɛò n̄ k̄aa pɔ wa t̄oto n̄ n̄sio n̄ k̄aawana pɔ wà n̄sikawàɔ.

3 Ká gb̄i, n̄ sɛ m̄ɔò n̄ zugaaenapio n̄ s̄sakao m̄ɛn plapiɔ.

4 Aalona n̄ a n̄é sɛ m̄órn̄ɔ kpaaūkɛ kɛɛɛ, n̄ n̄ zu'o we.

5 Aalona pɔkasao daè, ulatao n̄ ulatao pɔ wà ba k̄èwàò n̄ sa'o'ulao n̄ b̄òloonn̄ɛɔ. N̄ b̄òpi ba dɔ sa'o'ula asanawa.

6 Tulu diè, n̄ vua pɛpɛɛna pɔ aliɔ aà dile ma pɔ ũ na tulupiwa.

7 N̄isi pɔ w̄i ma pɔ dilɛò sɛ ka aà miwa n̄ aà daziu.

8 M̄ó n̄ aà n̄é, n̄ ulatao dané,

9 n̄ asanad̄ɔn̄é n̄ pi, n̄ n̄ fùà gb̄aaɔ k̄pákpané. Má dilɛ aamɛ aɔ ma gbagba gɔɔpii. Lá n̄yɔ̄ Aalona n̄ a n̄é daziun we.

10 M̄ó n̄ zugaaenaɔ kpaaūkɛ kɛɛɛ, Aalona n̄ a n̄é aai ɔnana a miwa,

11 n̄ zugaaenapi kòlokpa ma aɛ kpaaūkɛ kɛɛɛ we.

12 Zupi au sí, n̄ máma ma gbagbak̄i k̄ɔbaɔwa n̄ n̄ ɔtonao, n̄ au pɔ ḡè éɛ ma gbagbak̄ipi gbázi.

13 Zupi sálana n̄ a guu n̄sio sé pii n̄ a gòlɛ n̄ gòlɛpi n̄sio, n̄ k̄pasa sa'ok̄iwa,

14 n̄ zupi n̄ò n̄ a báao n̄ a guup̄ɔ k̄áɛu à tékū b̄ò kɛ. Bee ɔɔ dɛ sa pɔ wa o an duuna yá musu ũ.

15 S̄sakao sɛ m̄ɛndo, Aalona n̄ a n̄é i ɔnana a miwa,

16 n̄ s̄api kòlokpa, n̄ a au sí n̄ lɛ sa'ok̄iwa n̄ liai.

17 S̄api paa, n̄ goaagoaa, n̄ a guup̄ɔ n̄ a koeɔ pípi, n̄ kálɛ n̄ a mio n̄ a guk̄iniɔ.

18 S̄á búupi k̄pasa sa'ok̄iwa sa pɔ w̄i a pɔ k̄áɛu à tékū ũ a ḡi ì kɛmɛɛ na ũ.*

19 S̄sakao plaade sé, Aalona n̄ a n̄é i ɔnana a miwa,

20 n̄ a kòlokpa, n̄ a au sí, n̄ máma Aalona n̄ a n̄é ɔplaa sw̄áɛbawa n̄ n̄ ɔplaa ɔnemio n̄ n̄ ɔplaa gb̄ánemio, n̄ aupi k̄ini lé sa'ok̄iwa n̄ liai.

21 N̄i au pɔ ḡè ka sa'ok̄i musu d̄ã yɔ̄ n̄ n̄isi pɔ w̄i ma pɔ dilɛò, n̄ fáf̄ã Aalonawa n̄ a pɔkasao, n̄ fáf̄ã aà n̄éɔwa ɔ n̄ n̄ pɔkasao, Aalona i ḡɔ ma pɔ ũ n̄ a pɔkasao n̄ a n̄é n̄ n̄ pɔkasao ɔ.

22 S̄sakao plaadepi n̄isi sé, a vl̄á n̄isi n̄ a sálanaɔ n̄ a guu n̄sio n̄ a gòlɛ n̄ gòlɛpi n̄sio n̄ a ɔplaa gb̄áo. S̄sakaopi ɔ dɛ n̄ daaziu sa'ob̄ɔ ũ.

23 K̄aa boolo sɛ m̄ɛndo k̄aa gb̄i pɔ aɔ ku ma aɛ guu n̄ k̄aa n̄sideo m̄ɛndo n̄ k̄aawanaɔ m̄ɛndo.

* 29:18 Efe 5.2, Flp 4.18

- 24 Ní apii na Aalona ní a néɔne ní ɔzĩ, aai mɔmɛɛ sa pɔ wĩ a pɔ mɔmɛɛ ũ,
 25 ní pɔpiɔ sí ní ɔzĩ, ní kpasa sa'okliwa ní sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ a gĩ ì kemɛɛ na ũo.
 26 Aalona daaziu sāsakao kùla sé, ní mɔmɛɛ, iɔ de ní baa ũ.
 27 Sa'ona daaziu sāsakao kùla pɔ wà mòmɛɛ ní a gbá pɔ wa b̀ò adoao dile Aalona ní aà nɛg̃ɔɔ pɔ ũ.
 28 Bee iɔ de Aalona ní a néɔ blekĩi ũ gɔɔpii. Gba pɔ Isailiɔ líɔ dané an sáaukpa Diiwa sa'oa guun we.
 29 Aalona pɔkasa pɔ ali sɔmaziɔ g̃ɔ aà buiɔne. Aali da, wĩli nísikaomá wà ní daziu.
 30 Aà né pɔ a g̃ɔ sa'onkia ũ aà g̃ɛ ũ lí pɔkasapiɔ da gĩa gɔɔ sɔpla, i gbasá mɔ zíkɛi kpaaũkpɛu.
 31 Sa'ona daaziu sāsakao ǹò se ñ a f̀ùuke kpaaũkpɛ ua,
 32 Aalona ní a néɔ aai só ní kàa pɔ kú gbíu kpaaũkpɛ kpɛɛɛɔ.
 33 Sã pɔ wà sa'òð ní duunkẽama yáí i to aa g̃ɔ nídoa an daaziu yáipi, aame aa só rítẽɛ. Gb̃ɛ su sórnɔɔ, asa ma pɔɛ.
 34 Tó gu d̀ò ǹò ge kàapi k̃niwa, kpasa. Gb̃ɛ su soo, asa ma pɔɛ.
 35 Yá pɔ má dilɛne Aalona ní a néɔ musupi ke pii, ní ní daaziu yãkɛke e gɔɔ sɔpla.
 36 Lá gu lé d̀ò níli sa'o ní zugaaenaɔ duunkẽama yáí, ní gbãb̀ò sa'ok̃iɛ, ní nísikawà, i g̃ɔ ma pɔ ũ.
 37 Gbãb̀ò sa'ok̃iɛ màa e gɔɔ sɔpla, ní dile ma pɔ ũ, sa'ok̃ipi iɔ de ma pɔ ũ ní a m̃bao. Pɔ pɔ kàwà píi a g̃ɔ ma pɔ ũɛ.

Sa'oa lá gu lé d̀ò yá
 (Nao 28.1-8)

- 38 Pɔ pɔ níỹliɔ sa'òð sa'ok̃ipiwa lá gu lé d̀òn ke: Sã b̀òb wẽdonáɔ m̀èn plapla.
 39 Níli sa'o ní a m̀endoo kɔɔ, m̀endo oosiele.
 40 Níli sa kɔɔ o ní p̃ɛtio kiloo do yãalea ní nísi íwao litili do, níli ṽɛ kawà litili do.
 41 Níli sa oosiele o ní p̃ɛtio ní ṽɛɔ màa lɔ, iɔ de sa pɔ a pɔ tékũa gĩ ì kemɛɛ na ũ.
 42 A buiɔ líɔ sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũpi oa kpaaũkpɛ kpɛɛɛ gɔɔpii. Wék̃i m̃áli kpaaũuánɔ, m̃áli yã'óé.
 43 We ñ m̃áli kpaaũu ní Isailiɔ, ma gawi i pisi gupiwa.
 44 Mí tó kpaaũkpɛ ní sa'ok̃ipio àɔ de ma pɔ ũ, mí Aalona ní a néɔ dile aaɔ ma gbagba.
 45 M̃áo ku Isailiɔ guu, m̃íɔ de ní Lua ũ,
 46 aaiɔ d̃s ké m̃ámɛmaa Dii ní Lua pɔ ní bóle Egipi ké màɔ kú ní guu. M̃ámɛmaa Dii ní Lua.

30

Tulaletikateak̃i yá
 (Bɔa 37.25-28)

- 1 Lɛpusiali á ñ tulaletikateak̃i kɛð.
 2 A gbàa iɔ g̃ásisuu do, a yàasa g̃ásisuu do lɔ, a gbàa ní a yàasao iɔ sáa, a lesi iɔ g̃ásisuu pla. Ní ke ní kóbaɔ.
 3 Vua t̃ɛt̃ɛ kúle a kpɛɔwa ñ liai ní a musuo ní a kóbaɔ, ní zãble a bèewa ní vuao ñ liai.
 4 Vua zã pi kpɛla ní kpɛleo m̀èn plapla, ní pépe zã pɔ wa blèwà z̃ile oi, ké wà e lip̃ɔɔ sɔlɔsɔlɔ tulaletikateak̃ipi seɔ ũ.
 5 Lɛpusiali á lip̃ɔɔpiɔ ũ, ní kpá ní vuao.
 6 Tulaletikateak̃ipi dile suuna pɔ kpaa ikoyã kpagoloi aɛ, b̀aa ní duunkẽmak̃i pɔ wĩ ta kpagolopileo, gu pɔ m̃áli kpaaũnnɔ.
 7 Aalona líɔ tulaleti g̃inana ka a téu lá gu lé d̀ò, gɔɔ pɔ àle filiaɔ kɛkɛ.
 8 Ali tulaletikaè téu lɔ oosiele filianagɔɔ. Màa tulaleti súɛɛ alio d̀ò ma aɛ gɔɔpii e á buiwa.

⁹ Wasuli tulaleti pãle ka a téuo, ge sa pɔ wĩ a pɔ kátɛu à tékũ ge pɔwenti, mé wasuli imia kawào.

¹⁰ Wẽ ní wẽo gẽn dodo Aalona líɔ sa pɔ wĩ o duuna yá musu au máma a kóbaɔwa duunkẽama yáí. A buiɔ líɔ ke màa bɔ wẽ ní wẽo gẽn dodo duunkẽama yáí. Tulaletikateaklípíá ma pɔe ní a mĩbao.

Duunkẽama 5a

¹¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

¹² Tó n Isailiɔ nàò, an baade líɔ fiabomɛɛ azia boa yáí, ké gagyãe su ní le naopi kegɔɔo yáí.

¹³ Gbé pɔ lé gé gbé pɔ wà ní naoo kíi, aali ánuu kpá galaũ soolo, lá wà a gbia díle luakukíiwa, gela bao. Anusu galaũ soolopi mé aɔ asea pɔ wàli símɛɛ ũ.*

¹⁴ Gbé pɔ wàle da gbé pɔ wà ní naoo guu, tó à kà wè bao ge a dea, a aseapi kpaɛ.

¹⁵ Tó ále aseapi kpaa ázia boa yáí, ɔde su kpa de a léao, mé taaside su kpa à késãio.

¹⁶ Duunakẽa Isailiɔwa ɔapi símá, ní kpá wà kpaaũkpɛ zíkɛò. ɔapi a tó á Isailiɔ duuna kéwá, a yá líɔ dɔmagu.

Dàa ikabɔ

¹⁷ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

¹⁸ Dàa pí ní mɔgotɛò† gbãbɔ'ikabɔ ũ, ní a dibɔ pí ní mɔgotɛò bɔ, ní díle kpaaũkpɛ zãnguo ní sa'okíio, ní íkau.

¹⁹ Aalona ní a néo líɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pípiò.

²⁰ Gɔɔ pɔ aale gẽ kpaaũkpɛu, aali ke màa ké aasu gao yáí. Tó aale mó pɔ káimɛɛ téu à tékũ sa'okíiwa bɔ,

²¹ aaliɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pipi, ké aasu gagao yáí. Bee iɔ de ikoyã ũ Aalonaɛ ní a buiɔ e gɔɔpii.

Nisi pɔ wĩ pɔ díleò à gɔ Lua pɔ ũ

²² Dii yá'ò Mɔizie à mè:

²³ Pɔ gĩnana maaɛ beeo sé: Lí'ɔ íwa kiloo soolo ní sinamɔ litɛɛ gĩnanao kiloo àaɔ ní kanɛli fee bui gĩnanao kiloo àaɔ

²⁴ ní kasiao kiloo soolo, lá wà a gbia díle luakukíiwa. Nisi sé litili soolo,

²⁵ ní nisi pɔ wĩ pɔ díleò à gɔ ma pɔ ũ keò lá tulaletizɔna ì kewa, nísipi iɔ de ma pɔ ũ.

²⁶ Nísipi máma kpaaũkpɛwa ní ikoyã kpagoloo

²⁷ ní táabũnuo ní a pɔkeleɔ ní dauo ní a pɔkeleɔ ní tulaletikateakíio

²⁸ ní sa pɔ wĩ a pɔ kátɛu à tékũ okíio ní a pɔkeleɔ píi ní dàao ní a dibɔo,

²⁹ ní pɔpíɔ díle ma pɔ ũ, aai gɔ ma pɔ ũ ní a mĩbao. Pɔ pɔ kà pɔpíɔ keewa píi, à gè ma pɔ ũɛ.

³⁰ Nísipi ka Aalona ní a néowa, ní ní díle ma pɔ ũ, ké aa e ma gbagba.

³¹ O Isailiɔne aao dɔ gɔɔpii ké nísipiá ma pɔe.

³² Wasuli ká gbɛnazina mɛwao. A gbɛɛ su nísipi taa keo, ké ma pɔe yáí, iɔ dɔ ké ma pɔe.

³³ Gbé pɔ nísipi taa kè, ge a kà gbé pɔ de sa'ona ũowa, wà ade bɔ a gbéɔ guu wà de.

Tulaleti pɔ wĩ kátɛa

³⁴ Dii yá'ò Mɔizie à mè: Pɔ gĩnanaɛ beeo sé: Sitakili'ɔ ní onikalitɛɛo ní galibanuli'ɔo ní zɔgo lí'ɔo sáasaa.

³⁵ Pɔpíɔ yãale n zɔ tulaleti pɔ wĩ kátɛa ũ lá tulaletizɔna ì kewa, ní wisikau, iɔ de ma pɔ ũ a zéí.

³⁶ N a kĩni ló n a tibo, ní díle ikoyã kpagolo aɛ kpaaũkpɛu, gu pɔ máli kpaaũnnɔ.

³⁷ Asu tulaletipi taa ke áziaeo. Ali díle ma pɔ ũ.

³⁸ Gbé pɔ a taa kè, ále a gikpa, wà ade bɔ a gbéɔ guu wà de.

* **30:13** Bɔa 38.25-26, Mat 17.24 † **30:18** Bɔa 38.8

31

Zwàakpɛɔnaɔ (Bɔa 35.30-36.1)

- ¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:
² Ma! Ma Uli né Bezaleli, Hulu tɔ̀una, Yuda bui sè.
³ Má tò ma Nisina diè, ɔ̀ à ɔ̀no ní gɔ̀io ní dɔ̀ao è ɔ̀zi pii yá musu.
⁴ A vua zi dɔ̀ ní ánuusu zio ní mɔ̀gotɛ̀ zio ní gɔ̀inakea pówao.
⁵ A gbè beede áa ní a daa púuo dɔ̀ ní lí'áao ní ɔ̀zi píio.
⁶ Bee gbɛa ma Aisama né ɔ̀oliabu, Dá bui díle aà dɔ̀nlede ũ. Ma ɔ̀zikɛnaɔ̀ gbà ɔ̀no pii, ké aa e zí pɔ̀ má dɔ̀nɛ́o ké:
⁷ Kpaaũkpe, ikoyá kpagolo ní a netaeo ní kpépi pɔ̀keleɔ̀ pii,
⁸ táabũnu ní a pɔ̀keleɔ̀, vua tɛ̀tɛ̀e dau ní a pɔ̀keleɔ̀ pii, tulaletikateaki,
⁹ sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékũ okli ní a pɔ̀keleɔ̀ pii, dàa ní a dibɔ̀,
¹⁰ pɔ̀kasa pɔ̀ wa tã̀, sa'ona Aalona pɔ̀kasa pɔ̀ ali sɔ̀omazio ní aà néo sa'on pɔ̀kasaɔ̀ pii,
¹¹ nísi pɔ̀ wí pɔ̀ díleɔ̀ à gɔ̀ ma pɔ̀ ũ, zwàakpɛ tulaleti gɔ̀nana. Aa pɔ̀pio ké, lá má dílenewa pii.

Kámabogɔ̀yá

- ¹² Dii yá'ò Mɔizie à mè:
¹³ O Isailioe aa kámabogɔ̀ pɔ̀ má díle yáda, asa a de seela ũ mapi ní ápio zānguo e á buiwa, ké à e dɔ̀ ma Dii ma á sé ma gbé́o ũe.
¹⁴ Ali kámabogɔ̀pi yáda, asa gɔ̀pi adoaɛ. Gbé́ pɔ̀ i gɔ̀pi yádao, à gàe. Gbé́ pɔ̀ zíkè gɔ̀pi zí, wà ade bɔ̀ a gbé́o guu wà de.
¹⁵ Ali zíkè gɔ̀ soolo, a gɔ̀ soplade íli kámabo, asa ma Dii ma pɔ̀e. Gbé́ pɔ̀ zíkè kámabogɔ̀zí, à gàe.
¹⁶ Isailio lí kámabogɔ̀pi yáda, aa díle gbia e ní buiwa ma bàakuańno yá ũ.
¹⁷ Iɔ̀ de seela ũ mapi ní Isailio zānguo gɔ̀pii, asa ma Dii ma musu ní dúniao kè gɔ̀ sooloɛ, ɔ̀ má làa, ɔ̀ ma kámabò a gɔ̀ soplade zí.
¹⁸ Ké Dii yá'ò Mɔizie Sinai gbɛ musu a làa, ɔ̀ à ikoyá kè gbè pèpɛɛwa mèn pla ní azia ɔ̀tonao, a kpàwà.

32

Vua gáaena (Iko 9.6-29)

- ¹ Ké gbé́o è Mɔizi lé pila gbɛwa kpaaɔ, aa káaa Aalonazi aa òè: Wà ge wà diie ké aà dɔ̀aawɛɛ, asa Mɔizi pɔ̀ wá bóle Egipipi, wá dɔ̀ bó à bòle a ũo.
² ɔ̀ Aalona òné: A á nɔ̀eo swáli pɔ̀ wa pí ní vuaɔ̀ bòle ní á negɔ̀enaɔ̀ ní á nenɔ̀enaɔ̀, í mɔ̀omɛɛ.
³ ɔ̀ gbépii a swáli pɔ̀ wa pí ní vuaɔ̀ bòle aa kpà Aalonawa.
⁴ A sí a kàsa lán gáaenawa, ɔ̀ a yò. ɔ̀ wà mè: Isailio, á diin ké! ɔ̀me á bóle Egipi.*
⁵ Ké Aalona è máa, à sa'okli bò zupi aɛ, ɔ̀ à kpàwakè à mè: Dii dikpe ku zia.
⁶ Ké gu dɔ̀, gbé́o fèle aa sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékũ òwà ní sáaukpasao. Gbé́o zòle, aale pòble aale imi, ɔ̀ aa fèle lé kòɔ̀ vái o.†
⁷ ɔ̀ Dii ò Mɔizie: Pila n̄ géí! N gbé́ pɔ̀ n bɔ̀ńno Egipio òkpà.
⁸ Aa kè zé pɔ̀ má òlɔ̀néwa àanno, aa vua kàsa tã̀ ũ lán gáaenawa, aa kùlèè aa sa'òwà aa mè, Isailio dii pɔ̀ ní bóle Egipin we.
⁹ Má è gbépio swá gbāaɛ.

* 32:4 1Kia 12.28, Zin 7.40-41 † 32:6 1Kln 10.7

10 Gomala mà a kp̄n̄emuu bɔbɔmá mà ní kaale, mpi s̄, mí n ke bui z̄ɔ ũ.

11 Ǿ Mɔizi awakpà Dii a Luaε à mè: Dii, b́yáí n̄ȳɔ n kp̄n̄emuu bɔbɔ n gbé p̄ɔ n ní bóle Egipi ní n iko z̄ɔɔ ní n ḡasa gb̄aaɔwai?

12 Egipiɔ me an m̄ionz̄ɔa yáí ɔ n ní bólei, ké n̄ e n̄ ní d̄ede gb̄es̄is̄ɔwa n̄ ní mid̄e dún̄iau. N n p̄ok̄uma kp̄ale, ní yá p̄ɔ ní ye yía n gbépiɔwapi bɔ n n̄ɔseu.

13 To n z̄ɔbl̄enaɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio yá d̄ongu, asa n legb̄èn̄é ní nz̄l̄ao n mè n̄ȳɔ ní bui káfi lán saanaɔwa, ní b̄usu p̄ɔ n a yá'òné kpá ní buiɔwa aaɔ v̄i ḡɔɔpii.‡

14 Ǿ Dii yá p̄ɔ à mè á yía a gbéɔwapi b̄ò a n̄ɔseu. §

15 Mɔizi èa p̄ila gb̄ewa, a ikoyá gb̄e p̄èp̄ee m̄en plapio k̄ua. Yá k̄ea gb̄epiɔwa kpe plapla p̄ii.

16 Lua mé gb̄e p̄èp̄epiɔ à, ɔme yá k̄emá.

17 Yozuee gbéɔ wii mà, ɔ a ò Mɔiziε: Zikawii ma d̄ò b̄òou.

18 Mɔizi mè: Kúkua mé d̄ò weo, kási búbuapean we s̄ɔ, gbéɔ lesia ɔ mále ma.

19 Ké à kà kái ní b̄òoo, a è wàle ɔwá zugaaenaε, ɔ aà p̄ɔ p̄à. A gb̄e p̄èp̄ee p̄ɔ á k̄upio p̄àle gb̄ep̄ɔleu we, aa w̄iwi.

20 Ǿ à zugaaena p̄ɔ wa p̄ipi s̄e a dà téu. A a tibò, ɔ a zù ía a kpà Isailiɔwa aa m̄i.

21 Ǿ Mɔizi Aalona là à mè: Bó gbépiɔ k̄èn̄e, n gbasa ní tò aa duun z̄ɔɔe taa k̄èi?

22 Ǿ a w̄èwà à mè: Nsu to n p̄ɔ pao, Baa. N gbépiɔ d̄ɔ, ké aa v̄ai.

23 Aame aa òm̄ee mà diie ke aà d̄aané. Aa mè Mɔizi p̄ɔ b̄òr̄n̄ɔ Egipipi, wa d̄ɔ b́ɔ à b̄òle a ũ.

24 Ǿ má òné an gbé p̄ɔ vua v̄iɔ aa bóle m̄ò. Ké aa m̄ò, ɔ má k̄ateu, ɔ à b̄ò ḡaaenapi ũ.

25 Mɔizi è Aalona tò gbéɔ lé n̄z̄ia p̄eá k̄ee, ɔ aa ḡò láanip̄ɔ ũ ní ib̄eeɔne.

26 Ǿ à z̄è b̄òo bóleu à mè: Gbé p̄ɔ z̄è ní Diiɔ, aa m̄o ma k̄íi. Ǿ Levii bui k̄aaaazi.

27 A òné: Dii Isailio Lua mè, á baade a f̄enda loo à p̄āp̄ā b̄òoa bóle ní bóleo, á baade i a gbéɔ ní a gb̄enaɔ ní a gb̄édeɔ d̄ede.

28 Levii bui k̄è lá Mɔizi d̄an̄éwa. Gbé p̄ɔ wà ní d̄ede z̄ibeeziɔ kà gb̄eɔn òaa ḡeɔ taawa.

29 Ǿ Mɔizi ò Levii buip̄iɔne: Lá a b̄ò á néɔ ní á gbéɔ kpe,* a ḡɔ Dii gbéɔ ũ gb̄ā. Dii báaadaágu gb̄ān we.

Mɔizi awakpaa Diiε Isailiɔne

30 Ké gu d̄ò Mɔizi ò gb̄eɔne: A duun z̄ɔ k̄è, ní beeo má εa mà d̄ede gb̄ewa mà gé Dii k̄íi ɔ, w̄liɔ d̄ɔo tó má e awakpáé á duuna yá musu.

31 Ǿ à èa ḡè Dii k̄íi à mè: N yá na! Gbépiɔ duun z̄ɔ k̄è, aa diie k̄è n̄z̄iaε ní vuao.

32 S̄uuk̄e! N ní duuna k̄émá. Tó màa no, ma tó waa lá p̄ɔ ní k̄è guu.†

33 Dii òè: Gbé p̄ɔ duunak̄em̄ee tó ɔ má waa ma lá guu.

34 Gé ní gbéɔ gu p̄ɔ má òneu sa. Ma Malaika a d̄aan̄e. N beeo ma íadamaḡɔ, má íadamá ní duuna yáíe.

35 Ǿ Dii gagyākà gb̄eɔgu ḡaaena p̄ɔ aa tò Aalona p̄ipi yáí.

33

1 Dii mè: F̄ele go la, mpi ní gbé p̄ɔ n ní bóle Egipiɔ, ní ḡér̄n̄ɔ b̄usu p̄ɔ ma a legb̄è Ablahaũ ní Izaakio ní Yak̄obuoɔne ma mè má kpá ní buiɔwau.

2 Má a Malaika z̄í aà d̄aaaé, mí Kanaaɔ ní Am̄leɔ ní Itiɔ ní Peliziɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ yáé.

3 A gé b̄usu p̄ɔ v̄i ní z̄ó'io diupiu. Ama má géán̄ɔ, ké másu á kaale z̄éuo yáí, asa swágb̄aadeɔn á ũ.

‡ 32:13 Daa 17.8, 22.16-17 § 32:14 Nao 14.13-19 * 32:29 Mat 10.37 † 32:32 Sou 69.29, Zia 3.5

4 Ké gbé̄o yāpāsipi mà, aa óòbò, ò gbēe i a nɔamblebɔɔ da bo.

5 Asa Dii yā'ò Mɔiziεε, ò a ò Isailiɔne à mè: Swāgbāadeɔn á ũ, baa tó Dii gbaséáno kèse do, a á kaaleε. A á nɔamblebɔɔ wolo, mío dō lá má kéé.

6 ɔ Isailiɔ ní nɔamblebɔɔ wòlo Olebu gbε saε, aai da bo.

7 Mɔizi í zwāakpe se à ge dɔ bòo kpe kēa bòopiwa yɔɔ. A tɔkpàè kpaaukpe. Gbé pò ye Dii yáí ò ade í bɔ gé kpaaukpepi kíi bòo kpe we.

8 Tó Mɔizi bò lé gé kpépi kíi, baade í bɔ ze a kpeεε àò aà gwa e à ge gēu.

9 Tó Mɔizi gē kpépiu, telu í pila ku kpeεεa, ò Dii í yā'oaàno.

10 Tó gbé̄o è telupi ku kpeεεa, baade í kùle a kpeεε.

11 Dii í yābɔ kō léu ní Mɔizio, lá gbé̄o í yā'o ní a gbēnaowa. Mɔizi í εa su bòou, āma Nuni né Yozuee aà zòbāna lí bɔ kpépiuo.

Dii bɔ mɔa Mɔziwa

12 Mɔizi ò Diie: N òmεε mà gé ní gbépiɔ, āma ni gbé pò níε dameε omεεo. Kási a ke sō, n mè ní ma dō n gbēna ũ, mé n ma wegwà.

13 Lá n ma wegwà, to mà n làasooɔ dō sa, ké mà e mào n dō, mío nanno síana. Nyō dō ké buie beea n gbé̄oε.

14 ɔ Dii wèwà à mè: Má géáno mazia, mí tó à kámabo.*

15 Mɔizi mè: Tó níyō géwanɔ, nísu gowanɔ lao.

16 Tó ni géwanɔ, kpelewa wa e dō ké mapi ní n gbépiɔ wá nannoí? Wa wá dōkōε ní buipáleo dúniau kpelewa ní?

17 Dii òè: Yá pò ní gbèaapi má ke, asa ma n wegwàε, má n dō ma gbēna ũ.

18 Mɔizi mè: N n gawi ɔlomεε.

19 ɔ Dii wèwà à mè: Má n ae baa ví ní ma gawipio pii, mí a tó one. Ma Dii, gbé pò má ye sùuukeaàno ò má ke, mé gbé pò má ye wēnadōè ò má dōè.†

20 ɔ à mè: Nyō fō ma oa gwao, asa gbēnazina a fō wesimale àò kuo.‡

21 Dii èa mè: Gugwa da ma saε ke. Ze gbε musu we.

22 Tó ma gawipi lé gē, má n sɔb gbèsɔɔu, mí ɔkunla e mà gē.

23 Tó ma ɔgònlá, ní ma kpe oi e sa, āma níyō ma oa eo.

34

Gbè pèpεε dafu

(Iko 10.1-5)

1 Dii òè: Gbè pèpεε ke mèn pla lá a káauɔwa, mí yá pò kú a káau pò ní wíwiwaɔ kémá.

2 Nyō ku sɔu guu kɔɔkɔɔ. Dede Sinai gbewa, ní ze ma ae a misonawa.

3 Gbēe su mɔnno. Wasu gbēe e guei gbepiwa seo. Baa sā ge zu su mɔ pòblei a pòleuo.

4 Mɔizi gbè pèpεε à mèn pla lá a káauɔwa. A fēle kɔɔkɔɔ, ò à dède Sinai gbewa, a gbè pèpεε mèn plapiɔ kúa lá Dii òewa.

5 Dii píla telu guu, à zè aà saε, àle azia tó o.

6 Ké Diipi lé gē aà ae, à a tó ò à mè: Dii, Dii Lua Sósobide Sùuuden ma ũ. Ma pò lí pa kpaao, má gbēke ní náaiò ví zɔɔ.

7 Máo gbēke ví ní gbé̄o e an bui léwae, mí ní yāvāio kémá ní ní tàaeɔ ní ní duunao. Ama mili tó tàaeɔe bɔ pāo. Mi maeɔ yāvāi wi ní néo musu ní ní tōūnaɔ ní ní síwenaɔ ní ní sōkpaεo.*

8 Mɔizi kùlèè à wùle a gbεεu gōɔ

9 à mè: Dii, lá n ma wegwà, géwanɔ. Baa ké gbépiɔ swá gbāa, sùuukewanɔ wá yāvāio ní wá duunao yá musu, ní wá sé ní gbé̄o ũ.

* 33:14 Ebe 4.1 † 33:19 Lom 9.15 ‡ 33:20 Zāa 1.14, 18 * 34:7 Baa 20.5-6, Nao 14.18

Lua bàa kua ní Isailiò
(Bɔa 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

¹⁰ Dii mè: Ma bàa aɔ kúánɔɛ. Má yābɔnsaɛ pɔ gbɛɛ i ke buie guu dúniaw yāao ke á baade pii wáa. Bui pɔ liaaázio i ma yākea e, asa má yá pɔ a to vía ní kú ke á yá musu.

¹¹ Aɔ yá pɔ má òé gbā kūa, mí Amɔleɔ yáé ní Kanaaɔ ní Itio ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio.

¹² A laaika! A lé su àɔ ku bùsu pɔ ále ge gēui deɔ yáuo, ké ásu mɔkpa áziaeo yái.

¹³ A ní sa'okliɔ gboo, í ní gbɛ pɔ aa pèleɔ wíwi, í Asetaati lí pɔ aa pèleɔ zōzō.

¹⁴ Asu kúle dii pāleɔ, asa ma Dii ma tón Sisaaɔ, mili sí sàao.

¹⁵ A laaika! A lé su àɔ ku bùsupideɔ yáuo, asa tó aale gbāsike ní táaɔ yá musu, aale sa'omá, aa á sísi à ní sa'onɔɔ sórinɔɛ.

¹⁶ Asu nɔse á néɔne ní guuo, asa tó an nenɔɔ lé gbāsike ní táaɔ yá musu, aa tó á néɔ gbāsikeɛnɔ sɔɛ.

¹⁷ Asuli mɔkasa táa ũo.

¹⁸ Ali Kàaso dikpeke. Ali kàa so e gɔɔ soplá mɔ pɔ wí me Abibu guu, lá má díleéwa, asa mɔpi guu ɔ a bɔle Egipi.

¹⁹ A negɔɛ séiaɔá ma pɔɔne pii ní á pɔtuo nesana séiaɔ pii, zu ge pɔkelenaɔ.

²⁰ Ali zàa'ín né séia bo ní são. Tó i boo, à a waa fi à de. Ali á negɔɛ séiaɔ bo. Gbɛɛ su mɔ ma kíi ɔgiio.

²¹ Ali zike gɔɔ soolo, íli kámabo a gɔɔ soplade zí, baa kpasekɛgɔɔ ge pɔkekegɔɔn nò.

²² Ali Páteko dikpeke gɔɔ pɔ a na buapɔ káauɔ kekeawa. Ali Pɔkáaa dikpeke wè láaawa.

²³ Gɔɛ pii lí mɔ ma Dii Isailiò Lua kíi wè do guu gēn àaɔ'aaɔ.

²⁴ Má buipāleɔ yáé, mí á bùsu lé káfíé. Gbɛɛ a wɛle à á bùsu síwáɔ gɔɔ pɔ ále mɔ ma Dii á Lua kíi wè do guu gēn àaɔ'aaɔo.

²⁵ Asu pɔseá kpaá sãnu ní sa'obɔ auoo. Asu Gēamusu sa'onɔɔ díle gu dɔwàɔ.

²⁶ Ali mɔ ma Dii á Lua kpéu ní á bua pɔ káauɔ. Asu blene nò kuu ní a da yó'ioo.

²⁷ ɔ Dii ò Mɔizie: Yápio ké láu, asa ma bàakuannɔ ní Isailiò yáɔn we.

²⁸ Mɔizi kú ní Diio we e gɔɔ bla fáane ní gwāasinao pɔblesai imisai. ɔ Dii a bàakuaɛnɔ yá mèn kwio kè gbè pèpɛɔwa.

Mɔizi oa teke

²⁹ Mɔizi píla Sinai gbewa, a gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ ikoyá kèwàɔ kūa. A dɔ ké a oa lé teke a yá'oa ní Diio yáio.

³⁰ Ké Aalona ní Isailiò aà è mpii aà oa lé teke, aale víake sãaaàzie.

³¹ ɔ Mɔizi ní sisi. Aalona ní gbɛzɔɔ èa mɔ aà kíi, ɔ à yá'òné.

³² Bee gbɛa Isailiò sãaàzi mpii, ɔ à yá pɔ Dii díle Sinai gbɛ musu òné pii.

³³ Ké à yá'òné a làa, à sálana kù a oawa.

³⁴ Tó à gè yá'oi Diie, í sálana go e àɔ bɔ. Tó à bɔ, í yá pɔ Dii díle o Isailiòne pii,

³⁵ ɔ aai e aà oa lé teke. Mɔizi í ea sálana kú a oawa e à ea àɔ gè yá'oi Diie.†

35

Gbadaa zwàakpɛdɔa yá musu
(Bɔa 25.1-9, 39.32-43)

¹ Mɔizi Isailiò káaa pii, a òné: Yá pɔ Dii díle àɔ ken ke:

² Ali zike gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade zí iɔ deé Dii pɔ ũ a zéi. Kámabogɔɔ zíe. Gbé pɔ zíkè zibeezì à gè.

³ Baa té ásu ká á be kámabogɔɔziɔ.

⁴ Mɔizi ò Isailiòne pii à mè: Yá pɔ Dii dílen ke:

† 34:35 2Kln 3.7-17

³ Aa gba pɔ Isailio m̀d̀ Mɔizie wà luakukii keò s̀le. Lá gu lé d̀ Isailio ɔ̀ m̀è ní gbaapiɔe.

⁴ Ǿ gɔide pɔ aale luakukii zikɛpio, an baade gò a zia, aa ge ò Mɔizie:

⁵ Pɔ pɔ gb̃é lé m̀d̀ z̃ɔ de lá Dii dilɛ wà zikɛɔa.

⁶ Ǿ Mɔizi m̀è wà kp̀awake b̀ou wà me: G̃ɛ, nɔe, gb̃e su m̀ó ní luakukii gbapio ɔ̀. Ǿ wà zè màa,

⁷ asa pɔ pɔ wà m̀d̀ kp̀epi zikɛi f̃ɛ.

Zwàakpɛɔa
(Bɔa 26.1-37)

⁸ Gɔide pɔ kú zikɛnaɔ guuɔ mé zwàakpɛpi k̀è ní p̀le pɔ aa tà ní bataɛao, aa g̃inakèwà lán malaika g̀siadeɔwa ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní w̃ɔt̃ɛnao le kwi.

⁹ P̀lepio gb̀aa g̀s̃isuu baakwi plaplasaie, a ỳasa s̃ɔ g̀s̃isuu síĩs̃iĩ. P̀lepio z̃ɔ s̃aa màa píie.

¹⁰ Aa p̀lepio ǹaminami le s̀s̃ɔe,

¹¹ Ǿ aa babuuna let̀ankè wa d̀d̀ zẁapii léɔwa

¹² m̀èn blakwikwi, bapio b̀aa ní k̃ɔ píie.

¹³ Aa m̀koolonaɔ p̃i ní vuao m̀èn blakwi, Ǿ aa bapio k̀akau aa zẁakpɛ zẁapi d̀ak̃i.

¹⁴ Aa blek̃a p̀le tà le kuɛdo, k̀è ẁali kú zẁakpɛpia.

¹⁵ P̀lepio le do gb̀aa g̀s̃isuu baakwie, a ỳasa s̃ɔ g̀s̃isuu síĩ. P̀le le kuɛdopio z̃ɔ s̃aa màa píie.

¹⁶ Aa a le s̃ɔɔ ǹami adoa, Ǿ aa a le sooloɔ ǹami adoa ɔ̀.

¹⁷ Aa bà let̀ankè aa d̀d̀ zẁapii léɔwa m̀èn blakwikwi,

¹⁸ Ǿ aa m̀koolonaɔ p̃i ní m̀got̃e m̀èn blakwi, k̀è wà e bapio k̀akau, kp̀e zẁapi i dak̃i.

¹⁹ Aa s̃asa báa pɔ wa k̀e t̃e d̀ak̃i, k̀è ẁali kú zẁakpɛpia, Ǿ aa ayo báa d̀ak̃i, k̀è ẁali kua ɔ̀.

²⁰ Aa lepusiali à p̀epɛpɛpɛpɛ zẁakpɛpi lipɛɔ ũ.

²¹ Lípio gb̀aa g̀s̃isuu kwikwie, a ỳasa s̃ɔ g̀s̃isuu dodo ní k̃inio.

²² Aa lipɛpɛpio sẃa b̀b̀ aa kp̀aaí m̀èn plapla. Màa aa zẁakpɛ lípio k̀è píi.

²³ Aa lipɛpɛɔ k̀è màa m̀èn bao zẁakpɛpi geomid̃k̃i oi pɔ ũ,

²⁴ Ǿ aa a zeb̃ɔ p̃i ní ánusuo m̀èn bla, k̀è ẁali lí m̀èn baopio pépɛu, lí m̀endo ɔ̀ zeb̃ɔ ví pla a sẃa g̃k̃i ũ.

²⁵ Aa lipɛpɛɔ k̀è màa zẁakpɛ gugb̃antoo oi pɔ ũ,

²⁶ Ǿ aa ní zeb̃ɔ p̃i ní ánusuo m̀èn bla, k̀è ẁali dilɛ m̀èn pla wà lí m̀endo sẃa pépɛu.

²⁷ Aa lipɛpɛ k̀è màa m̀èn soolo zẁakpɛ be'ae oi pɔ ũ,

²⁸ Ǿ aa lipɛpɛ k̀è m̀èn pla zẁakpɛ be'ae oi golaɔ pɔ ũ.

²⁹ Aa a gola lí m̀èn plapio p̀aa aa ǹak̃wa za z̃ile e musu. Z̃a m̀endodo Ǿ aa ví.

³⁰ Zẁakpɛpi kp̀e lipɛpɛɔ m̀èn swaãe ní ánusuo zeb̃ɔ m̀èn g̃e ní m̀endoo, lípio píi ní a zeb̃ɔ màa m̀èn plapla.

³¹ Aa lepusiali à p̃̃p̃̃ m̀èn s̃ɔ zẁakpɛ kp̀e do lipɛpɛɔ yeb̃ɔ ũ,

³² Ǿ aa à ɔ̀ m̀èn s̃ɔ a kp̀e do lipɛpɛɔ yeb̃ɔ ũ. Aa lip̃̃ p̀ale à ɔ̀ m̀èn s̃ɔ zẁakpɛpi be'ae oi lipɛpɛɔ yeb̃ɔ ũ.

³³ Aa lip̃̃ pɔ a ku guo, à p̃ lipɛpɛɔla guoguo b̀aa a léla e a léle k̀è.

³⁴ Aa vua k̀ule lipɛpɛpioɔwa, Ǿ aa z̃a p̃i ní vuao lip̃̃pio sol̃k̃i ũ. Aa vua k̀ule lip̃̃pioɔwa ɔ̀.

³⁵ Aa zẁaa k̀è ní p̀le pɔ wa tà ní bataɛao, aa g̃inakèwà lán malaika g̀siadeɔwa ní babuunao ní bà g̀aaluladeo ní w̃ɔt̃ɛnao.

³⁶ Aa lepusiali à m̀èn síĩ zẁapi lipɛɔ ũ, Ǿ aa vua k̀ulewà píi. Aa lipɛpio k̀alo p̃i ní vuao, Ǿ aa a zeb̃ɔ p̃i ní ánusuo m̀èn síĩ.

³⁷ Aa zwāa kè kpépi lé pɔ ũ n pólɛ pɔ wa tà n bataɛao, aa gɔ̄inakèwà n babuunao n bà gáaluladeo n wɔ̄ɔtɛnao.

³⁸ Aa lepusiali à mèn soo a lipɛɛo ũ, ɔ aa a kùbɔɔ pɛ. Aa fùa kù lípiɔwa n vuao, aa a mɔ̄pɔɔ kpà n vuao, ɔ aa a zɛbɔɔ pɛ n mɔ̄gotɛo mèn soo.

37

Kpagolo kea (Bɔa 25.10-22)

¹ Bezaleli kpagolo kè n lepusialio. A gbàa gàsɛsɛu pla n kíniɔ, a yàasa gàsɛsɛu do n kíniɔ, a lesɛ lɔ gàsɛsɛu do n kíniɔ.

² A vua tɛɛtɛɛ lèwà a guu n a kpɛo píi, ɔ à zāblè a léwa n vuao à liai.

³ A vua zā pɛ mèn síiɔ kpagolopi pɔ ũ, ɔ a pèpɛ a gbá mèn síiɔwa kpɛla n kpɛleo.

⁴ A lepusiali à pɔ̄ɔpɔ̄ɔ, à vua kùlɛ lípiɔwa.

⁵ A lipɔ̄ɔɔpiɔ sòlɔ zā pɔ pèpɛ kpagolo saaloɔwau kpagolopi séliɔ ũ.

⁶ A a netaɛ pɛ n vua tɛɛtɛɛo duunkɛmakii ũ, a gbàa gàsɛsɛu pla n kíniɔ, a yàasa gàsɛsɛu do n kíniɔ.

⁷ A malaika gàsɛadeɔ pɛ mèn pla n vua pɔ á gbègbè maanno netaɛpi pɔ ũ,

⁸ ado léla, ado léle. A malaikapiɔ pɛ zɛawà gɔ̄ɔɛ kpɛla n kpɛleo.

⁹ An gàsɛiɔ pɔoa musu a netaɛpia. An aɛ dɔakɔwa, an wé pɛa a netaɛpiwa.

Táabūnu kea (Bɔa 25.23-30)

¹⁰ Aa táabūnu kè n lepusialio, a gbàa gàsɛsɛu pla, a yàasa gàsɛsɛu do, a lesɛ lɔ gàsɛsɛu do n kíniɔ.

¹¹ Aa vua tɛɛtɛɛ kùlɛwa, ɔ aa zāblè a léwa n vuao aa liai.

¹² Aa lipɛpɛɛ dà aa liai, a lesɛ kà ɔtā do, ɔ aa zāblè a léwa n vuao.

¹³ Aa vua zā pɛ mèn síiɔ táabūnupi pɔ ũ, aa pèpɛ a gola mèn síiɔwa a gbápekii.

¹⁴ Aa zāpiɔ pèpɛ lipɛpɛɛpi zíle táabūnupi séliɔ pɔ ũ.

¹⁵ Lepusiali ɔ aa à lipɔ̄ɔɔpiɔ ũ, aa vua kùlɛ lípiɔwa, ké wàli táabūnupi sɛð.

¹⁶ Aa tapɛlentiɔ n toonaɔ pɛ n vua tɛɛtɛɛo táabūnupi pɔ ũ n imibɔɔ n lo pɔ wa vɛɛ kauɔ.

Dau pia (Bɔa 25.31-40)

¹⁷ Aa dau pɛ n vua tɛɛtɛɛo, aa a gbá n a lidao n a vú piaaɔ n a bɛɔ gbègbè maanno n vua doũ.

¹⁸ Aa daupi gɔ̄na kè mèn soolo, kpɛla àaɔ, kpɛle àaɔ.

¹⁹ Gɔ̄napiɔ píi vú ví mèn àaɔ'aaɔ zoolozoolonno lán kánavuwa n a bɛɔ. Màa dau gɔ̄na mèn soolopiɔ de píi.

²⁰ Daupi lida vúpiɔ ví lɔ mèn síiɔ, apii n a bɛɔ.

²¹ A bɛpi mendo ku dau lidawa, gɔ̄na mèn plaɔ pékii. A plaade ku gɔ̄na mèn pla páleɔ pékii, a àaɔde ku gɔ̄na mèn pla páleɔ pékii lɔ. Màa daupi lida gɔ̄na mèn sooloɔ de.

²² Aa daupi lida pɛ n vua tɛɛtɛɛoɛ n a kɔpɛpɛkiiɔ n a gɔ̄napiɔ gɔ̄ɔ.

²³ Aa a filiaɔ pɛ mèn sopla n vua tɛɛtɛɛo n a kɛkɛbɔɔ n a tésibɔɔ.

²⁴ Vua pɔ aa daupi pɛð n a pɔkeleɔ píi kiloo baakwi n síiɔɛ.

Tulaletikatɛakii kea (Bɔa 30.1-5)

²⁵ Aa tulaletikatɛakii kè n lepusialio. A gbàa gàsɛsɛu do, a yàasa gàsɛsɛu do lɔ. A gbàa n a yàasao sáaɛ, a lesɛ sɔ gàsɛsɛu pla. Aa pɛ n a kóbaɔ gɔ̄ɔɛ.

²⁶ Aa vua tɛɛtɛɛ kùlɛ a kpɛɔwa aa liai n a musuo n a kóbaɔ, ɔ aa zāblèwà n vuao aa liai.

²⁷ Aa vua zā pì kpela ní kpeleo mèn plapla, aa pèpe zā pò aa blewà zìle oi, ké wà e lipɔɔɔ sɔɔbu tulaletikateaklìpi sélìɔ ù.

²⁸ Lepusiali ò aa à lipɔɔɔpiɔ ù, aa kpà ní vuao.

²⁹ Aa nísi pò wí pò dilèò à gɔ Dii pò ù kè lɔ ní tulaleti gínana gbàsisaio, lá tulaletizɔna ì kewa.

38

Sa'okli kea (Bɔa 27.1-8)

¹ Aa lepusiali à sa pò wí a pò kátèu à tékū okli kebo ù. A gbàa gàsísuu sɔɔ, a yàasa lɔ gàsísuu sɔɔ. A gbàa ní a yàasao sáae, a lesí sɔ gàsísuu àaɔ.

² Aa pì ní kóba mèn síiɔ gɔɔe gola ní golao, ò aa mɔgotè kùle sa'oklìpiwa.

³ Aa a pòkeleo pì ní mɔgotèoe, a ooo ní a péeluo ní a au'eleboo ní a saao ní a tésiboo píi.

⁴ Aa mɔyāyāana pì ní mɔgotèoe aa sòlɔ sa'oklìpi zìe, aa fèlèò musu e sa'oklìpi guo.

⁵ Aa mɔgotè zā pì mèn síiɔ, aa dòdò mɔyāyāanapi golaɔwa a sélìɔ pò ù.

⁶ Lepusiali ò aa à a sélipio ù, aa kpà ní mɔgotèoe.

⁷ Aa a sélipio sòlɔsòlɔ zāpiɔ sa'oklìpi kpela ní a kpeleo a sebo ù. Aa sa'oklìpi kè ní lipèpeeo, mé a e ví zòoloo.

⁸ Aa dàa ní a diboo pì ní mɔgotèoe. Aa pì ní nɔe pò aai zìke kpaatùkpe kpeleo díibe.

Zwàakpe kaa daa (Bɔa 27.9-19)

⁹ ɔ aa kaa dà. Geomidokli oi a gbàa gàsísuu basoo. A zwāa pò wa tà ní bataeao ví

¹⁰ ní lipèleo mèn bao ní mɔgotè zeboo mèn bao. Aa lipèle káloo ní a mòpɔɔɔ pì ní ánusuo.

¹¹ Gugbántoo oi a gbàa gàsísuu basoo màa lɔ. A lipèleo ví mèn bao ní mɔgotè zeboo mèn bao. Aa lipèle káloo ní a mòpɔɔɔ pì ní ánusuo.

¹² Naa be'ae oi a yàasa gàsísuu blakwi, mé a lipèleo ví mèn kwi ní zeboo mèn kwi. Aa lipèle káloo ní a mòpɔɔɔ pì ní ánusuo.

¹³ Naa gukpe oi a yàasa gàsísuu blakwie.

¹⁴ Zwāa gàsísuu gèo ku kaa lé ɔplaai ní a lipèleo mèn àaɔ ní a zeboo mèn àaɔ.

¹⁵ Zwāa gàsísuu gèo ku kaa lé ɔzei lɔ ní a lipèleo mèn àaɔ ní a zeboo mèn àaɔ.

¹⁶ Kaapi zwāaá pòle pò wa tà ní bataeao.

¹⁷ Lipèle zebooá mɔgotèe, mé lipèle káloo ní a mòpɔɔɔá ánusue. Aa fùà kù lípiɔwa ní ánusuo píie. Kaapi lipèleo mòpɔɔɔá ánusue píi.

¹⁸ Kaapi lé zwāa gbàa gàsísuu baoe, a lesí gàsísuu sɔɔ lán kaa zwāawa. Aa kè ní pòle pò wa tà ní bataeao, aa gɔinakèwà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔtènao.

¹⁹ Kaa lépi lipèleo ví mèn síiɔ ní mɔgotè zeboo mèn síiɔ. Lipèlepi káloo ní a mòpɔɔɔá ánusue, mé wà fùà kù lípiɔwa ní ánusuo.

²⁰ Zwàakpe kùboo ní kaa pò líai kùbooá mɔgotèe píi.

Mɔ pò wà zwàakpe zìkèò

²¹ Mɔ pò wà ikoyā zwàakpe kèò gbìa lén ke: Mɔizi ò sa'onkia Aalona né Itamaae aà o Levii buionè, ò aa mɔpiɔ yò kiloowa.

²² Yuda bui Uli né Bezaleli, Hulu tɔuna yá pò Dii díle Mɔizie kè píi.

²³ Dā bui Aisama né ɔliabu kuaàno. Aapi sɔ ɔzìkena, mé ì ea gɔinake pòɔwa, mé ì kòkè bàabaawa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔtènao.

²⁴ Vua pò wà mòò Diie wà luakukii zìkèò gbìa kà tɔnu do, lá wà a gbìa lé díle luakukiiwa.

²⁵ Anusu pò wa kpà gbéɔ naogoo gbìa kà tɔnu àaɔ ní kɔnio, lá wà a gbìa lé díle luakukiiwa.

²⁶ Wà ánuṣu sí baade miwa beka dodo. Beka do mé galaũ soolo ũ, lá wà a gbia lé ðile luakukiiwa. Wà ɔapi sí gbé pɔ kà wè bao ge aa deawwa, gɔɔ pɔ wàle ní da gbé pɔ wà ní naoɔ guu. Aa gbɛɔn ðaasɔɔɔ leɛ ðaa àaɔ ní ðaa gɛo ní plao ní basoplakwioɛ (603.550).

²⁷ Anusu pɔ wà luakukii ní a suunao zebɔɔ pìò gbia kà tɔnu àaɔ. Zebɔpi mèn basɔɔɔ gbia tɔnu àaɔɛ. A mènɔ gbia kà kiloo baakwi.

²⁸ Anusu tɔnu kɔni pɔ gɔ ɔ wà lipɛle kùbɔɔ kèò ní mɔpɔɔɔ, ɔ wà fùà kùò lípiɔwa lɔ.

²⁹ Mɔgotɛ pɔ wà m̀òò Diiɛ gbia kà tɔnu pla ní kɔnio.

³⁰ Mɔgotɛpi ɔ wà kpaaukpe kpele zebɔɔ pìò ní sa'okiiio ní a mɔyãayãanao ní sa'okiiipi pɔkeleɔ píi

³¹ ní kaa pɔ liai lipɛle zebɔɔ ní kaa lé lipɛle zebɔɔ ní zwàakpe kùbɔɔ píi ní kaa pɔ liai kùbɔɔ píi.

39

Sa'on pɔkasaɔ (Bɔa 28.1-43)

¹ Aa pɔkasa pɔ wí zíkèò zwàakpeu tà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao. Aa pɔkasa pɔ Aalona ali s̀òò Diizíkèè lɔ, lá Dii ðile Mɔiziewa.

² Aa sa'o'ula kè ní p̀le pɔ wa tà ní bataɛao ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao.

³ Aa vua gbègbè à g̀ò félefelennɔ, ɔ aa pàapaa ba ũ aa g̀oinakèò bàabaawa ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao.

⁴ Aa sa'o'ulapi kè bakangãu ũɛ.

⁵ Aa asana tà, ké wàli dɔ sa'o'ulapia ní sa'o'ula p̀le doũpio ní bataɛao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao, lá Dii ðile Mɔiziewa.

⁶ Aa Isaili bui t̀òò kè onisi gbɛɔwa lá p̀enkèna ì wèsákè p̀enawawa, ɔ aa dàda a kùbɔ pɔ wa kè ní vuao guu.

⁷ Aa p̀epe sa'o'ulapi ba pɔ wa kà a g̀auɔwa Isaili bui yãɔngugbeɔ ũ, lá Dii ðile Mɔiziewa.

⁸ Aa b̀òòloonnɔɛ kè ní g̀io. Aa tà lá aa sa'o'ula tàwa ní p̀le doũ pɔ wà sa'o'ulapi kèòpio ní bataɛao ní vuao ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao.

⁹ B̀òòpi gbàa ní a yàasao sáaɛ ɔtã dodo.

¹⁰ Aa zãblèwà ní gbè beɛɛdeɔ d̀òò síiɔ. A d̀òò séia saadɔani ní topazao ní emelodio.

¹¹ A d̀òò plaade tiikɔazi ní safiio ní diamaao.

¹² A d̀òò àaɔde belili ní agatao ní ametisio.

¹³ A d̀òò síiɔde kisoliti ní onisio ní yasepeo. Aa ní dada a kùbɔ pɔ aa kè ní vuaopio guu.

¹⁴ Gbɛpio kueplae Isaili bui t̀ó léu. Wà t̀opio kè gbɛpioɔwa dodo, lá wí wèsákè p̀enawawa.

¹⁵ Aa vua t̀ɛtɛɛ tà b̀òòpi pɔ ũ, a tãa de lán balɛnawa.

¹⁶ Aa gbekùbɔ tãanaɔ pí ní vuao b̀òòloonnɔɛpi p̀òò ũ lɔ mèn plapla, ɔ aa tãanapio d̀òò b̀òòpi swáɔwa musu.

¹⁷ Aa balɛna mèn plapio d̀òò b̀òò tãana mèn plapioɔwa,

¹⁸ ɔ aa balɛnapiɔ le d̀òò d̀òò gbekùbɔ pɔ kú bakangãuɔwa.

¹⁹ Aa vua tãana mèn pla pãleɔ pí aa ní d̀òò b̀òòpi swáɔwa z̀ile oi, aa nà sa'o'ulapiwa.

²⁰ Aa vua tãana pãleɔ pí mèn pla lɔ, aa ní d̀òò sa'o'ulapi aɛ oi a p̀ékii saɛ z̀ile oi asana musu.

²¹ Aa b̀òò tãanaɔ ní sa'o'ula tãanapio d̀òkɔwa ní babuuna táao, b̀òòpi líɔ d̀òò sa'o'ulapi asanawa, ké asu go sa'o'ulawao yáii, lá Dii ðile Mɔiziewa.

²² Aa ulatao pɔ wàli sa'o'ulapi daò z̀ò ní zwàa búunao.

²³ Aa sa'o'ulapi f̀è guoguo a migèkii ũ, aa a nɔɛpi lé mibà, ké asu kèò yáii.

24 Aa g̃sinakè ulataopi léwa aa liai lán gbɛafu bɛwa ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃ɔ̃t̃ɛnao ní bataɛao.

25 Aa ánanao p̃í ní vua t̃ɛt̃ɛɛo, aa lòoloo ulataopi léwa gbɛafu bɛpiɔ z̃anguo,

26 ánanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ, ánanan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ. Maa aa ulataopi lé kèkɛ e à gè liai à p̃ɛɛ, w̃ali da wiliɔ sa'ozikèd, lá Dii d̃ilɛ M̃ɔiziewa.

27 Aa ulataoɔ kè ní bàabaaɔ Aalona ní a néɔnɛ.

28 Aa tulu ní fua gb̃aaɔ kè ní bàabaaɔ lɔ, ɔ aa sòolo geseɔ z̃ò ní p̃ɔlɛ p̃ɔ wa tà ní bataɛao.

29 Aa asana kè ní p̃ɔlɛ p̃ɔ wa tà ní bataɛao, aa g̃sinakèwà ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃ɔ̃t̃ɛnaoɛ, lá Dii d̃ilɛ M̃ɔiziewa.

30 Aa mò pɛpɛɛna p̃ɔ í Aalona dilɛ Dii p̃ɔ ũ kè ní vua t̃ɛt̃ɛɛo, ɔ aa lakèwà, lá w̃i w̃ɛs̃ak̃ɛ p̃ɛnawawa, wà mè: Dii p̃ɔɛ.

31 Aa vua pɛpɛɛnapi nà tulupiwa ní babuuna táao, lá Dii d̃ilɛ M̃ɔiziewa.

Zw̃àakpɛ z̃i midɛa

(Bɔa 35.10-19)

32 Maa wà zw̃àakpɛpi z̃ikè pii, wà a midɛ. Isailiɔ kpaaũkpɛpi kè, lá Dii d̃ilɛ M̃ɔiziewa.

33 Aa mò M̃ɔizie ní zw̃àakpɛpio ní a p̃okeleɔ pii, ɔn kɛ: A k̃ũbɔɔ, a lipɛpɛɛɔ, a lip̃ɔɔɔ, a lipɛlɛɔ, a zɛbɔɔ,

34 s̃asa báa p̃ɔ wa kèkɛ t̃ɛɛɛɔ, ayo báa p̃ɔ wa kuaɔ, zw̃aa p̃ɔ dɛ suuna ũ,

35 ikoyã kpagolo ní a s̃eliɔ ní a netaɛo,

36 táabũnu ní a p̃okeleɔ pii ní p̃ɛɛ p̃ɔ w̃i k̃álɛ Luaɛo,

37 dau p̃ɔ wa p̃í ní vua t̃ɛt̃ɛɛo ní a filia p̃ɔ p̃ɛpɛwàɔ, filia nísi,

38 tulaletikateakii, nísi p̃ɔ w̃i p̃ɔ dilɛd̃ à g̃ɔ Dii p̃ɔ ũ, tulaleti g̃inana, kp̃ɛpi lé zw̃aa,

39 m̃ɔgot̃ɛ sa'okii ní a m̃ɔgot̃ɛ m̃ɔỹaỹanao ní a s̃eliɔ ní a p̃okeleɔ pii, dàa ní a dibɔɔ,

40 kaa zw̃aa ní a lipɛlɛɔ ní a zɛbɔɔ, kaa lé zw̃aa ní a baɔ ní a k̃ũbɔɔ, zw̃àakpɛ p̃ɔ dɛ kpaaũkpɛ ũ z̃ikɛp̃okeleɔ pii,

41 zw̃àakpɛ z̃ikɛp̃okasa p̃ɔ wa tàɔ, sa'ona Aalona p̃okasa p̃ɔ àli s̃òd̃ Diiz̃iɔ ní a néɔ sa'on p̃okasaɔ.

42 Isailiɔ z̃i p̃ɔ Dii dà M̃ɔizie kè pii.

43 ɔ M̃ɔizi z̃ipi gw̃àgwa, a è aa kè lá Dii d̃ɛwa, ɔ à samaa'òné.

40

Zw̃àakpɛ sak̃ɛa

1 Dii ỹá'ò M̃ɔizie à mè:

2 Zw̃àakpɛ p̃ɔ dɛ kpaaũkpɛ ũ dɔ m̃ɔ s̃éia g̃ɔɔ s̃éia z̃í,

3 ní kpagolo p̃ɔ ikoyã gbè p̃ɛpɛɛɔ ku a guu dilɛu, ní zw̃aa kp̃ái.

4 G̃ɛ ní táabũnuo, ní a tao k̃álɛwà d̃òd̃ɔɔ. G̃ɛ ní dauo, ní a filia kɛkɛ.

5 Tulaletikateakii dilɛ ikoyã kpagolo aɛ, ní zw̃àakpɛ kpɛɛlɛ zw̃aa taɛ.

6 Sa p̃ɔ w̃i a p̃ɔ k̃átɛu à t̃ékũ okii dilɛ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ,

7 ní dàa dilɛ kpaaũkpɛ z̃anguo ní sa'ok̃iio, ní íkau.

8 Kaa da n̄ liai, ní zw̃aa ta kaapilɛ.

9 Nisi p̃ɔ w̃i p̃ɔ dilɛd̃ à g̃ɔ ma p̃ɔ ũ sɛ ka kp̃ɛpiwa ní p̃ɔ p̃ɔ kú a guuɔ pii, ní dilɛ ma p̃ɔ ũ ní a z̃ikɛbɔɔ, aai g̃ɔ ma p̃ɔ ũ.

10 Nísipi ka sa'ok̃ií ní a z̃ikɛbɔɔwa pii. Sa'ok̃iipi dilɛ ma p̃ɔ ũ, iɔ dɛ ma p̃ɔ ũ ní a m̃ibao.

11 Nísika dàa ní a dibɔɔwa, aai g̃ɔ ma p̃ɔ ũ.

12 M̃ɔ ní Aalona ní aà néɔ kpaaũkpɛ kpɛɛlɛ, ní ní zu'o we.

13 Sa'on p̃okasaɔ da Aalonaɛ, ní n̄sikawà n̄ aà dilɛ ma p̃ɔ ũ, i g̃ɔ ma gb̃àgbana ũ.

14 M̃ɔ ní aà néɔ lɔ, ní ulatao dadané,

15 ní nísikakamá lá ní kè an maeewa, aali ma gbagba. Nísikaamapi mé a to aao de ma gbàgbanao ũ e an buiwa.

16 Mɔizikè lá Dii òewa píi.

17 An bɔa Egipi wè plaade mo séia gɔɔ séia zí ò wà zwàakpɛpi dɔ.

18 Ké Mɔizi lé kpépi dɔ, à a zebɔɔ dīledile gīae, ò à a lipɛɛɔ pèpɛu, à a lipɔɔ sòlɔlɔu, ò à lipɛɛ pèlɛpɛ.

19 A zwāa kùà, ò à báa kpàa lá Dii òewa.

20 A ikoyā gbè pèpɛɔ sè a kà kpagolopi guu, à kpagolopi séliɔ dà a zāo guu, ò à a né tàe.

21 A gèdò zwàakpɛu, ò à zwāa kpà ikoyā kpagolopizi suuna ũ lá Dii òewa.

22 A táabūnu dīle kpaaũkpɛu suunapi ɔplaai kpɛɛle oi.

23 A pɛɛ kàlɛwà Diiɛ dɔɔdɔ lá a òewa.

24 A dau dīle kpaaũkpɛu bɔaa ní táabūnuo ɔzɛɛ oi,

25 à filiaɔ nàna Dii aɛ lá a òewa.

26 ɔ à tulaletikateakii dīle kpaaũkpɛu suuna sae,

27 ò à tulaleti gīnana kpàsawà lá Dii òewa.

28 ɔ à zwāa tà zwàakpɛpile.

29 A sa pɔ wī a pɔ káteu à tékū okii dīle kpaaũkpɛ kpɛɛle, ò à sa pɔ wī a pɔ káteu à tékū òwà ní pɔwentio lá Dii òewa.

30 A dàa dīle kpaaũkpɛ zānguo ní sa'oklɔ, ò à ikàu.

31 Mɔizi ní Aalonao ní aà néo ní ɔ ní gbáɔ pípiò.

32 Tó aale gē kpaaũkpɛu ge tó aale sɔ sa'oklɔzi, aai ní ɔ ní gbáɔ pípi lá Dii ò Mɔiziewae.

33 ɔ à kaa dà a līa zwàakpɛpizi ní sa'oklɔ, ò à zwāa tà kaapile. Maa Mɔizi zīpi kè a làa.

Dii pīlaa kpaaũkpɛwa

(Nao 9.15-23)

34 ɔ telu kùle kpaaũkpɛwa, Dii gawi zwàakpɛpi pà.*

35 Mɔizi i fɔ gè kpaaũkpɛpiuo, ké telu kùà mé ké Dii gawi kpépi pà yái.

36 Isailiɔ taa'oa guu, tó telupi gò zwàakpɛpia, ò aai fɛle bɔou.

37 Tó telupi i fɛle, aali fɛle bɔouo, sema tó à fɛle.

38 Fāane Dii telu ò ku zwàakpɛa, gwá sɔ té ò ku telupi guue. Maa Isailiɔ ò e gɔɔpii ní taa'oa guu.

* 40:34 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIO

Mɔizi lá àaɔde

Yá pɔ́ kú láε bee guu

Lápi dɔɔ sɛ́ia guu Lua lezù Mɔizizi za kpaaũkpɛu ɔ̀ à yá'òè. Lápi guu Lua a ikoyã̀ ní yá pɔ́ á dīlɛdile Isailiɔ̀neɔ̀ ò Mɔizie pii ní lé pɔ́ á gbɛ̀néo à mè: Gbɛ́ pɔ́ yápio kũa mé aɔ ku a sabai. (18.5) Lomadeɔ̀ 10.5 gwa b.

Apii guu Lua lé dada Isailiɔ̀ne lá aali ke wàò de a gbɛ́o ũ, lá aali ke wà kúlee síana. Sema aaliɔ̀ sa'o Luapiwa lá a dīlɛnéwa (1-7), sa'onao lío nízia kũa dɔ̀ (8-10), Isailiɔ̀ baade lí ɛ̀ pɔ́ gbáleaɔ̀ne (11-16) ní pɔ́ pɔ́ de tɛ̀ ũo ní gbásíkɛao (17-27).

Lua kua adoae, a yewázi, mé wɛ̀nikpamadeɛ, ɔ̀ a ye wá kua lío adoa (19.2), ké wapiɔ̀ sɔ̀ wà wɛ̀ni kpámá, wíɔ̀ yekɔ̀i. Bee yáí à ikoyã̀e bee dīlɛné. Ikoyã̀pi ɔ̀ Yesu èa a yá dɔ̀ a ìwaɔ̀gu à mè: Aliɔ̀ ye a gbédeezi lá ázia wɛ̀niwa. (19.18) Mat 22.39 gwa b.

Tó tiadeɔ̀ lé ikoyã̀pio kyoke, ì bɔ̀ ní saeɛ, ãma ikoyã̀pio ìo nae luanaaikenaɔ̀wa gɔ̀ɔ̀pii aao te Luazi a zéwa ní ǹsemendoo.

Sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ

¹ Dii lezù Mɔizizi, ɔ̀ à yá'òè kpaaũkpɛu à mè,

² aà yáe bee o Isailiɔ̀ne. ɔ̀ Mɔizi òné: Tó á gbɛ̀e lé mɔ́ pɔ́ kpái Diiwa, aali mɔ́ ní zu ge pɔ̀tuo kelenao, aà aà gba.

³ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ àle o ní zuo, aali mɔ́ ní swana sãasaio kpaaũkpɛ kpele, ké Dii e aà wɛgwa yáí.

⁴ Aali ɔ̀na sa'obɔ̀pi miwa, ké Dii e si aà gɛ̀e ũ, i aà duuna kɛ̀wà.

⁵ Aali a kòlokpa Dii ae, sa'ona Aalona néo i a au lé sa'okíiwa aa liai kpaaũkpɛ kpele we.

⁶ Aali a báa bo, i goaagoaa.

⁷ Sa'ona Aalona néo i téka sa'okíi, aai yàakau,

⁸ aai nòɔ̀pi ka yàaa sa'okíi téu ní a mio ní a sálanao.

⁹ Aali a guupɔ̀o ní a koeɔ̀ pípi, sa'ona i apii kpasa sa'okíiwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ, a gí ì ke Diiɛ na ũ.

¹⁰ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ àle o ní são ge ble, aali mɔ́ ní a sà sãasaio,

¹¹ i a kòlokpa Dii ae sa'okíi gugbãntoo oi, sa'ona Aalona néo i a au lé aa lia sa'okíipizi.

¹² Aali goaagoaa, sa'ona i ka yàaa sa'okíi téu ní a mio ní a guupɔ̀o nísio.

¹³ Aali a guupɔ̀o ní a koeɔ̀ pípi, sa'ona i sa'o ní a píio, i kpasa sa'okíiwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ, a gí ì ke Diiɛ na ũ.

¹⁴ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékũ àle o Diiwa ní bão, aali mɔ́ ní felenkɔ̀punao ge felenguulu a sa'obɔ̀ ũ,

¹⁵ sa'ona i gɛ̀ò sa'okíi, i a mi wo à kpasa sa'okíiwa, i a au yo sa'okíi saalowa.

¹⁶ I a sese bɔ̀, i a ká wolo kóle tufua sa'okíi gukpe oi.

¹⁷ I a gãsíao kú, i goaa, asu paa plao. Sa'ona i ka yàaa sa'okíi téu à kpasa sa pɔ́ wí káteu à tékũ, a gí ì ke Diiɛ na ũ.

2

Pɔ́wen gba

¹ Tó gbɛ̀e lé Dii gba pɔ́wɛna, aali mɔ̀ò tí ũ, i nísi éwà, i tulaletikau,

² i gɛ̀ò sa'ona Aalona néo kíi. Sa'ona i dã ɔ̀kũ do ní a tulaletipio píi, i a yãdɔ̀a Diigu gbapi kpasa sa'okíiwa pɔ́ pɔ́ wí káteu a gí ì kɛ̀è na ũ.

- ³ Pówen gba pò gò líb de Aalona ní a néo pò ũ. Iò ku adoa pò pò wa kà Diie téu à təkù kīni ũ.
- ⁴ Tó àlè aà gba kàa, aliò de a sesai pò wà a tí yàale ní nísio ũ ge kàagbaala pò wà nísì èwà.
- ⁵ Tó kàa asaae, aliò de kàa sesai pò wà a tí yàale ní nísio ũ.
- ⁶ Ali é'ε, í nísikawà pówen gba ũ.
- ⁷ Tó gàsada'ianaε, àli ke ní pówentio ní nísio.
- ⁸ Ali mót Diie ní pò pò á kèpiò pówen gba ũ, í kpá sa'onawa. Sa'onapi i geò sa'okīi,
- ⁹ i aà yādɔa Diigu gba bò à kpasà sa'okīiwa pò pò wí káteu a gí í kèè na ũ.
- ¹⁰ Pówen gba pò gò líb de Aalona ní a néo pò ũ. Iò ku adoa pò pò wa káteu Diie à təkù kīni ũ.
- ¹¹ Pówen gba pò áli m̀ò Diie sulio se'ese vío. Asuli pòse'ese ge zó kpasà pò pò wí ka Diie téu ũo.
- ¹² Tó buapò káauε s̄, àli m̀ò Diie, āma ásuli a pò káteu à təkū sa'okīiwa pò pò a gí Ìò na ũo.
- ¹³ Ali pówen gbada ní wisio. Asuli da wisi pò de á Lua bàakuaánɔ seela ũ saio. Ali wisika gba pò àlè da píi.
- ¹⁴ Tó àlè mót Dii gbai pówen káau, àli m̀è ní mase dafu kpasaa pò wà a aampào.
- ¹⁵ Ali nísikawà ní tulaletio, iò de pówen gba ũ,
- ¹⁶ sa'ona i aà yādɔa Diigu pówen gba bò à kpasà ní a nísio ní a tulaletio píi pò pò wí ka Diie téu ũ.

3

Sáaukpasá'oa

- ¹ Tó á gbèe lé sáaukpa sa'o, mé àlè o ní zuo, aàli mót Dii aε ní a sa ge a da sáasaio.
- ² Aàli ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpeεε, sa'ona Aalona néo i a au lé sa'okīiwa aa liai.
- ³ Tó àlè sapi o, aàli a sálana ní a guupò nísio sélè píi wà ka Diie téu à təkū
- ⁴ ní a gòlɔ ní gòlepi nísio ní a pɔa nísì pò wí gòlɔ ní gòlepiò g̃ɔɔ.
- ⁵ Aalona néo lí kpasà sa pò wàlè a pò káteu à təkū musu sa'okīiwa pò pò wí ka Diie téu a gí í kèè na ũ.
- ⁶ Tó sã ge ble àlè oò sáaukpaɔ ũ, aàli mót ní a sa ge a da sáasaio.
- ⁷ Tó sãεbɔbɔε, aàli m̀ò Dii aε,
- ⁸ i ɔna a sa'obɔpi miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpeεε, Aalona néo i a au lé sa'okīiwa, aa liai.
- ⁹ Tó àlè sapi o, aàli a pòε beεɔ se wà ka Diie téu à təkū. Aàli a vlá z̄s ní a nísio, i a ple kau yɔɔ, i mót ní sãpi sálanao ní a guupò nísio píi
- ¹⁰ ní a gòlɔ ní gòlepi nísio ní a pɔa nísì pò wí gòlɔ ní gòlepiò g̃ɔɔ.
- ¹¹ Sa'ona i pòpiò kpasà sa'okīiwa ble ũ pò pò wí a pò nísika Diie téu ũ.
- ¹² Tó ble àlè oò s̄, aàli m̀ò Dii aε,
- ¹³ i ɔna a miwa, i a kòlokpa kpaaũkpe kpeεε, Aalona néo i a au lé sa'okīiwa aa liai.
- ¹⁴ Tó àlè sapi o, aàli a sálana ní a guupò nísio píi ká Diie téu à təkū
- ¹⁵ ní a gòlɔ ní a gòlepi nísio ní a pɔa nísì pò wí gòlɔ ní a gòlɔ g̃ɔɔ.
- ¹⁶ Sa'ona i pòpiò kpasà sa'okīiwa ble ũ pò pò wí a pò nísika Diie téu a gí í kèè na ũ. A nísì Ìò de Dii pò ũ píi.
- ¹⁷ Aliò ikoyãpi kũa gɔɔpii e á buiwa gu pò áo kuu píi. Asuli pò nísì ge a au bleo.

4

Duun awakpabɔ

- ¹ Dii ò M̀izie

2 aà yáe bee o Isailiɔne, ɔ Mɔizi ònɛ: Tó zāma gbēe lè, à zà Dii yādilaewa, à duunakè à yá pò wili keo kè, a yán ke:

3 Tó sa'onkia pò wa dìle mé kè, à gbépii dàyāu. Aali mó Diié ní gáae sāasaio duuna pò á kèpi awakpabɔ ũ.

4 Aali mó ní zupio Dii aε kpaaũkpε kpeεε, i ɔna a miwa, i a kòlokpa we.

5 I zupi au sé gēd kpaaũkpεu,

6 i ɔtona zō aupiwa, i fáfā Dii kùe gēn soplā aà kúkii zwāa pò daa saε.

7 Sa'onapi i aupi máma tulaletikateakii kóbaɔwa Dii kùe kpaaũkpεu we, i a kīni éle sa pò wī a pò káteu à tékū okii gbáziwa kpaaũkpε kpeεε.

8 Aali awakpazupi nísi gole pii, a sálana ní a guupɔ nísiɔ pii

9 ní a gòleɔ ní gòlepi nísiɔ ní a pɔa nísi pò wī gole ní gòleɔ gòɔ,

10 lá wī sáaukpazu nísi golewa, i kpasa sa pò wī a pò káteu à tékū okiwa.

11 Zupi baa ní a nòɔo pii ní a mio ní a koeɔ ní a guupɔɔ ní a gbɔo,

12 aali bɔ ní zù búupio bòo kpε gu pò wa dìle a pò ũ a zéiu, gu pò wī sa'otufu kólεu, i káteu à tékū táfupia we.

13 Tó Isailiɔ zà Dii yādilaewa nípii, aa yá pò wili keo kè, baa tó aai gikε no mé aa dɔo, aa gò tàaedeo ũε.

14 Gbezā tó aa dō ké wà duunakè, aali mó ní gáaeo awakpabɔ ũ kpaaũkpε kpeεε.

15 Gbēzɔɔ i ɔnana zupi miwa, wī a kòlokpa Dii aε we.

16 Sa'onkia i zupi au sé gēd kpaaũkpεu,

17 i ɔtona zōwà à fáfā Dii aε gēn soplā zwāa pò daapi saε.

18 Aali máma tulaletikateakii kóbaɔwa Dii kùe kpaaũkpεu we, i a kīni éle sa pò wī a pò káteu à tékū okii gbáziwa kpaaũkpε kpeεε.

19 Aali zupi nísi gole pii, i kpasa sa'okiiwa,

20 i ke ní zupio lá a kè ní awakpazu káauowa. Maa sa'ona ali ní duuna kéwà, Dii i sùuukeiɔ.

21 Aali bɔ ní zupio bòo kpε, i káteu à tékū, lá zù káau tekūwa. Gbépii duun awakpabɔn we.

22 Tó dɔaana duunakè, à zà Dii a Lua yādilaewa à yá pò wili keo kè, baa tó i gikε no, à gò tàaede ũε.

23 Tó wa òè à duunakè, aali mó ní blesan sāasaio,

24 i ɔna blepi miwa, i a kòlokpa Dii aε gu pò wī sa pò wī a pò káteu à tékū pò kòlokpau duun awakpabɔ ũ.

25 Sa'ona i ɔtona zō a auwa, i máma sa'okii kóbaɔwa, i au pò gò éle sa'okii pi gbáziwa.

26 Aali a nísi kpasa sa'okiiwa pii lán sáaukpa sa'obɔwa. Maa sa'ona ali aà duuna kéwà, Dii i sùuukeaànɔ.

27 Tó táaa duunakè, à zà Dii yādilaewa* à yá pò wili keo kè, baa tó i gikε no, à gò tàaede ũε.

28 Tó wa òè à duunakè, aali mó ní blea sāasaio duuna pò á kè sa'obɔ ũ,

29 i ɔna awakpabɔ pi miwa, i a kòlokpa sa pò wī a pò káteu à tékū okii.

30 Sa'ona i ɔtona zō a auwa, i máma sa'okii pi kóbaɔwa, i au pò gò éle sa'okii pi gbáziwa.

31 Aali a nísi gole pii lá i sáaukpapɔ nísi golewa, i kpasa sa'okiiwa pò pò a gī i ke Diié na ũ. Maa sa'ona ali aà duuna kéwà, Dii i sùuukeaànɔ.

32 Tó sã àle mɔd awakpabɔ ũ sɔ, aali mó ní a da sāasaio,

33 i ɔna a miwa, i a kòlokpa awakpabɔ ũ sa pò wī a pò káteu à tékū okii.

34 Sa'ona i ɔtona zō a auwa, i máma sa'okii kóbaɔwa, i a au pò gò éle sa'okii pi gbáziwa.

35 Aali a nísi gole pii, lá i sáaukpasã nísi golewa, i kpasa sa'okiiwa pò pò wa kà Diié téu àle tékū musu. Maa sa'ona ali duuna pò a kèpi kéwà, Dii i sùuukeaànɔ.

* 4:27 Nao 15.27-28

5

¹ Tó gbé mà wàlε seeladeo wεεlε, mé aapi sō à yāe è ge a yāe dō yápi guu, tó a níle, à duunakèn we, yápi a wi aà musuε.

² Tó gbé okà pò gbāleawa, nòbo ge pòtuo ge pòtaa'onkuawa pò de tē ũ gen nò, baa tó a a yá dō, à gò gbāleε, tàaeε.

³ Tó gbé okà gbēnazin bòbwa ge pò pò ì to gbé gō gbāleε píin nò, baa tó a a yá dō, gbεzā tó a dō, tàaeε.

⁴ Tó gbé lekè Luawa làasoosai, à mè á yāke, yāvāi ge yāmaan nò, yá pò gbé a lekè làasoosai píi lé, baa tó a dō, tó a dō gbεzā, tàaeε.

⁵ Tó gbé gò tàae de ũ yápi do musu, aali yá pò à zàwà o gupuau,

⁶ i mō Diiε ní sādāo ge ble da duuna pò á kè flabobo ũ, iò de de duun awakpabo ũ, sa'ona i aà duuna kēwà.

⁷ Tó aà gbāa i ka aà mō ní sāo, aali mō Diiε ní felenkopunao mèn pla ge felenguulu bòbna mèn pla duuna pò á kè flabobo ũ, ado ìo de duun awakpabo ũ, ado sō sa pò wí a pò káteu à tékū obò ũ.

⁸ Aali mō sa'onaε, sa'onapi i a séia kpá duun awakpabo ũ. Aali a kòlokpa ní okoko mizōsai,

⁹ i awakpabopi au fá sa'okii saalowa, i otōwà, au pò gò i bòle sa'okii pi gbázi. Duun awakpaboε.

¹⁰ Sa'ona i ado kpa sa pò wí a pò káteu à tékū ũ lá wí kewa, i duuna pò a kèpi kēwà, Dii i sùuukeaànò.

¹¹ Tó aà gbāa i ka aà felena kpá mèn plao, aali mō ní pówentio kiloo pla duuna pò á kè awakpabo ũ. Asuli nísi ge tulaleti káuo, asa duun awakpaboε.

¹² Aali mō sa'onaε, sa'onapi i dā okū do yādōa Diigu gba ũ, i kpa sa'okiiwa pò pò wa kà Diiε téu àle tékū musu. Duun awakpaboε.

¹³ Māa sa'ona ali aà duuna kēwà yápi do pò a kè musu, Dii i sùuukeaànò. Pówenti pò gò lío de sa'ona pò ũ lán pówen gbawa.

Tàae flabobo

¹⁴ Dii yā'ò Mōizie, ō Mōizi mè:

¹⁵ Tó gbé náaisaiyākè, à zà yáwa Dii gbaa pò yá musu, duunaε. Aali mō Diiε ní sāsakao sāsai a flabobo ũ. Tàae flabobopi ōa lí ká, lá wà a lé díle Dii kpéuwa.

¹⁶ Aali pò pò i Dii gbao flaboè, i εa à a ōa sode nawà, i kpa sa'onawa, sa'onapi i aà tàae kēwà, Dii i sùuukeaànò.

¹⁷ Tó gbé duunakè, à yá pò Dii gí a keai kè, baa tó a dō, tàaeε, a wi aà musuε.

¹⁸ Aali mō sa'onaε ní sāsakao sāsai aà tàae flabobo ōa léu, sa'onapi i yá pò à zàwà a dōpi kēwà, Dii i sùuukeaànò.

¹⁹ Tàae pò a kè Diiε flaboboε.

²⁰ Dii yā'ò Mōizie, ō Mōizi mè:

²¹ Tó gbé ònkè a gbédeε pò pò gbépi kpàwà ge à nàe a ozi yá musu ge à aà kpái'ò ge à aà blè, duunaε, à náaisaiyākè Diiεε.

²² Māaε lo tó gbé pò kōmpa, mé à gí kpái ge à εtò à mè ní Diio ge duuna pò wí ke lán bee taawa píi.

²³ Tó gbé duunakè à gò tàae de ũ maa, aali pò pò à a kpái'òpi sōaa adeε ge pò pò à aà blè ge pò pò wa kpàwà ge pò pò à a kōmpa

²⁴ ge pò pò à εtò à mè ní Diio a yá musu. Aali flabo pòdeε a bεεε léu, i εa à a ōa sode nawà, i kpawà gōo pò àle mō ní a tàae flabobo.

²⁵ Aali mō Diiε ní sāsakao sāsai pò kàò a tàae flabobo ũ, i kpa sa'onawa,

²⁶ sa'ona i yá pò a kè a tò à gò tàaede ũpi kēwà, Dii i sùuukeaàno. *

6

Sa pò wí a pò káteu à tékū

¹ Dii yā'ò Mɔizie à mè,

² aà yáe bee dile Aalonaé ní a néo. Sa pò wí a pò káteu à tékū yādileáon ke: Sa pò wà a pò káteu à tékū lí gò sa'okíi kíno gwá e gu ge doò, a té su àò gaa vío.

³ Sa'ona i a bàabaa sòolo gese ye, i a ulatao da, i sa pò wà a pò káteu à tékū sa'okíiwa túfu bóle, i kále sa'okíipi sae.

⁴ I a pòkasapio bó, i a páleo da, i túfupi se bóò bóò kpe, i kóle gu pò wa díle a kólekíi ũ a zéiu.

⁵ Sa'okíi té lío ku, asuli gao. Lá gu lé do sa'ona lío yàakau, i sa pò wí a pò káteu à tékū kaa, i sáaukpa sa'obo nísi kpasawà.

⁶ Sa'okíi tépi lío ku gòpii, asuli gao.

Pówen gba

⁷ Pówen gba yādileáon ke: Aalona née mé ali mɔò Diié sa'okíi ae,

⁸ i dā okū do ní a nísio ní a tulaletio píi, i a yādo Diigu gbapi kpasas sa'okíiwa, pò pò a gí i ke Diié na ũ.

⁹ Aalona ní a néo lí pò pò gò ble a ese káu sai gu pò a kua adoau kpaaũkpe ua we.

¹⁰ Wasuli ese pò a pówentipi se à ke pēe ũ kauo. Aò de Dii pò ũ a zéi lán duun awakpabò ge tàae fiabobò pówae. Dii kpámáe. Pò pò wí dā wà káteu à tékū, a kíni lío de ní baa ũ.

¹¹ Aalona bui gōeo mé aali ble. Pò pò wí ka Diié téu à tékū kíni pi bó de ní baa ũ gòpii. Pò pò kàwà yā'í aziaee.

¹² Dii yā'ò Mɔizie, ɔ Mɔizi mè:

¹³ Tó wà Aalona ge aà bui díle sa'onkia ũ, aali mɔ Diié ní pēetio kiloo plapla lá gu lé do pówenti gba ũ, ili a kíni kpá koo, a kíni oosi.

¹⁴ Aali yāale ní nísio m̀pēpēe guu, i asa, i é'e, i ka Diié téu, pò pò a gí i kèè na ũ.

¹⁵ Aà bui pò wa dile aà gēe ũ lío ke màa, iò de Dii baa pò walio bóè lá gu lé do, wí káteu à tékū míomio ũ.

¹⁶ Wáli pówen gba pò sa'ona dà káteu à tékū míomio, wasuli bleo.

Duun awakpabò

¹⁷ Dii yā'ò Mɔizie à mè,

¹⁸ aà yáe bee dile Aalonaé ní a néo. Duun awakpabò yādileáon ke: Wáli a kòlokpá Dii ae gu pò wí sa pò wí a pò káteu à tékū pò kòlokpau, iò de Dii pò ũ a zéi.

¹⁹ Sa'ona pò lé sapi o mé ali só gu pò a kua adoau kpaaũkpe ua we.

²⁰ Pò pò ká sa'onòopiwa yā'í aziaee. Tó a au fà pòkasawa, wáli pípi gu pò wa díle a zéiu.

²¹ Wáli oo pò wà nòopi fùukèu wíwi. Tó m̀gotē oo sò, wáli sao kàsaa kèè, wi idawà.

²² Sa'ona bui gōeo mé aali nòopi só. Iò de Dii pò ũ a zéi.

²³ Duun awakpabò pò wà gè ní a auo kpaaũkpeu wà duunakèomá Dii kúkíiu, wasuli soo, wáli káteu à tékū píi.

7

Tàae fiabobò

¹ Tàae fiabobò yādileáon ke: Aò de Dii pò ũ a zéi.

² Wáli a kòlokpá gu pò wí sa pò wí a pò káteu à tékū pò kòlokpau, wi a au lé sa'okíiwa wà liai.

³ Wáli mó ní a nísio píi, a vlá nísi ní a sálanao

* 5:26 Nao 5.5-8

4 ní a gòlẹ̀ ní gòlẹ̀ nísíó ní pọ́a nísí pọ́ wí gòlẹ̀ ní gòlẹ̀píó gḡ́o.
 5 Sa'ona i kpasá sa'okíiwa sa pọ́ wí a pọ́ nísíka Diié téú à tékū ũ. Tàae fiabobọ́e.
 6 Sa'ona bui gḡ́eó mé aali só gu pọ́ a kua adoau. Dii pọ́e.
 7 Tàae fiabobọ́ yādilẹ̀api doŭ ní duun awakpabọ́ yáóe, sa'ona pọ́ duunakèómá pọ́e.
 8 Tó sa'ona sa pọ́ wí a pọ́ kátẹ̀u à tékū ò gbě́e, sa'obọ́pi báa líó de sa'onapi pọ́ ũ.
 9 Pówen gba pọ́ wà kàa kèò ge wà blẹ̀kèò oou ge m̀̀pẹ̀pẹ̀ewa líó de sa'ona pọ́ sa'òò pọ́ ũ.
 10 Pówen gba pálẹ̀ líó de Aalona bui pọ́ ũ, aai se sáasaa, tó wa yàale ní nísíó ge wa kpà nísísain nò.

Dii sáaukpa sa'obọ́

11 Dii sáaukpabọ́ pọ́ wàlío m̀̀oè yādilẹ̀aon ke:
 12 Tó gbě́e lé m̀̀ Dii sáaukpai ní p̀̀tuoo, aali m̀̀ ní kàa sesai pọ́ wa tòto ní nísíó ló ní kàagbaala pọ́ wà nísí èwàò ní kàa pọ́ wa kè ní p̀̀eti yàalea ní nísíoo.
 13 Aali m̀̀ ló ní p̀̀wenti pọ́ wà e se kàu à kè p̀̀e ũo,
 14 i p̀̀píó bọ́ Diié m̀̀ndodo, i gḡ́ sa'ona pọ́ sáaukpa sa'obọ́ au lè sa'okíiwa.
 15 Wàlío sáaukpa sa'onọ́ so sapi ogḡ́, wasuli a k̀̀ni tó gu d̀̀wàò.
 16 Tó légbàdọ́a ge gba yáí à sapi òi, aali a ǹ̀ò so sapi ogḡ́. Tó gu d̀̀ a k̀̀niwa, wa f̀̀ lí só.
 17 Tó sa'onọ́ gḡ́ e a gḡ́ àaḡ́de źí, wàlío kátẹ̀u à tékū.
 18 Tó wà sáaukpa sa'onọ́ sò a gḡ́ àaḡ́de źí, Dii a sio. Aó de sa'oa ũ ló. Bọ́b ẽ a kè, a yá a wi gbé́ pọ́ sò musue.
 19 Wasuli sa'onọ́ pọ́ kà pọ́ gbàlẹ̀awa soo. Wàlío kátẹ̀u à tékū. Sa'onọ́ sḡ́, gbé́ pọ́ aa gbàlẹ̀aó mé aali só.
 20 Tó gbé́ gbàlẹ̀a sáaukpa sa'onọ́ sò, wàlío ade bọ́ a gbé́ guu. Ǹ̀òpiá Dii pọ́e.
 21 Tó gbé́ kà pọ́ gbàlẹ̀awa, gbènazín gbàlẹ̀a ge ǹ̀ò ge p̀̀pále pọ́ de tẽ ũn nò, ẽ à sáaukpa sa'onọ́ sò, wàlío ade bọ́ a gbé́ guu.

Nísí ní auo díle tẽ ũ

22 Dii ò M̀̀izíe à mè,
 23 aà yáe bee o Isailíoné. Asuli zu ge sã ge ble nísí sóo.
 24 Ali p̀̀ge ge pọ́ pọ́ wàlío t̀̀itai nísí m̀̀aoké, ãma ásuli sóo.
 25 Tó gbé́ p̀̀tuoo pọ́ wí sa'òò Diiwa, wí a k̀̀ni kátẹ̀u à tékū nísí sò, wàlío ade bọ́ a gbé́ guu.
 26 Gu pọ́ á kuu píi, ásuli bã ge ǹ̀ò k̀̀lokpasai sóo.*
 27 Tó gbé́ kpàa ge pọ́ k̀̀lokpasai sò, wàlío ade bọ́ a gbé́ guu.

Sa'ona baa

28 Dii ò M̀̀izíe à mè,
 29 aà yáe bee o Isailíoné. Tó gbé́ m̀̀ Diié ní sáaukpa sa'obọ́, aali a sa'obọ́pi pọ́e bee kpa Diiwa.
 30 Aali m̀̀ ní a nísí pọ́ wí ka Diié téú à tékū ní azíá ọ́ ní a k̀̀lao, i a kulapi m̀̀ Diié.
 31 Sa'ona i a nísí kpasá sa'okíiwa, kulapi ió de Aalona ní a néó pọ́ ũ.
 32 Ali sáaukpa sa'obọ́ ọ́plaa gbá go ado sa'ona pọ́ ũ.
 33 Aalona bui pọ́ s̀̀ Diizi ní sa'obọ́pi auo ní a nísíó mé alió a gbápi ví a baa ũ.
 34 Isailíó sáaukpa sa'obọ́ guu, k̀̀la pọ́ wí m̀̀ Diié ní a gbá pọ́ wí bọ́ adoao ẽ Dii díle wàlío kpà Aalona ní a néówa an asea ũ. Isailíó líó kpámá gḡ́pii.
 35 Baa pọ́ Aalona ní a néó í e sa pọ́ wí a pọ́ nísíka Diié téú à tékū guun we. Bee ẽ Dii kpámá gḡ́ pọ́ à ní díle a gbàgbanao ũ.
 36 Gḡ́ pọ́ wà nísíkámá, Dii díle Isailíoné aalió bee kpámá gḡ́pii e an asea ũ e an buiwa.
 37 Sa pọ́ wí a pọ́ kátẹ̀u à tékū obọ́ yādilẹ̀aon we ní p̀̀wen gbao ní duun awakpabọ́ ní tàae fiabobọ́ ní daazíu sa'obọ́ ní sáaukpa sa'obọ́.

* 7:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23

38 Dii yápi dà Mɔizie Sinai gbε musue gɔɔ pɔ a dɪle Isailiɔne aa mɔ sa'oiwa Sinai guwaiwaiu.

8

Aalona ní a néo dɪlea sa'onao ũ (Bɔa 29.1-37)

1 Dii ò Mɔizie à mɛ̀:

2 Aalona sé ní a néo ní sa'on pɔkasao ní nɪsi pɔ wɪ pɔ dɪlɛ̀ò à gɔ ma pɔ ũo ní duun awakpazuo ní sāsakao mèn plaɔ ní gbí pɔ kàa kauo,

3 ní Isailiɔ káaa píi kpaaũkpe kpele.

4 Mɔizikè lá Dii òewa, à ní káaa kpaaũkpe kpele.

5 ɔ Mɔizi ò bílae: Yá pɔ Dii dɪle wà ken ke.

6 A mò ní Aalonao ní a néo, ɔ à ní zu'ò.

7 A ulatao dà Aalonaε, à asana lèle dɔ̀a, ɔ à ulatao dàè ní sa'o'ulao, ɔ à sa'o'ulapi asana dɔ̀è a pi.

8 A bɔ̀ɔloonnɔe lɔ̀oè, ɔ à Uliũ ní Tumiũo kà bɔ̀ɔpiu.

9 A tuludiè, ɔ à vua pepeena pɔ ì aà dɪle Dii pɔ ũ nà tulupi aewa, lá Dii dɪlèewa.

10 ɔ Mɔizi nɪsi pɔ wɪ pɔ dɪlɛ̀ò à gɔ Dii pɔ ũ sè a mà zwàakpewa ní pɔ pɔ kúuo píi, aa gɔ̀ Dii pɔ ũ.

11 ɔ à nɪsi fàfà sa'okiiwa gɛ̀n sɔpla, a màma sa'okiiwiwa ní a pɔɔ píi ní dàao ní a dibɔo, aa gɔ̀ Dii pɔ ũ.

12 ɔ à nɪsipi kà Aalona miwa, à gɔ̀ Dii pɔ ũ.

13 ɔ à mò ní Aalona néo, à ulatao dàdané, à asanadɔ̀ɔné ní pi, à fua gbàa kpàkpané, lá Dii dɪlèewa.

14 ɔ à mò ní duun awakpazupio, Aalona ní a néo ɔ̀nàna a miwa.

15 ɔ Mɔizi zupi kòlokpa, à a au se màma sa'okii kóbaɔwa ní a ɔ̀tonao à liai, à gbàbɔ̀è. ɔ à au pɔ gɔ̀ èle sa'okiiwi gbáziwa. Màa à gbàbɔ̀è, à gɔ̀ Dii pɔ ũ.

16 ɔ à zupi guupɔ nɪsiɔ sèle píi ní a pɔa nɪsiɔ ní a gòleɔ ní gòlepi nɪsiɔ, a kpàsa sa'okiiwa.

17 ɔ à zuswanapi kàteu à tekũ bɔ̀o kpe lá Dii dɪlèewa, a báa ní a nɔ̀ɔo ní a gbɔo píi.

18 ɔ à mò ní sāsakaopiɔ doo sa pɔ wɪ a pɔ kàteu à tékũ obɔ ũ. Aalona ní a néo ɔ̀nàna a miwa,

19 ɔ Mɔizi a kòlokpa, à a au fàfà sa'okiiwa à liai.

20 ɔ à sàpi gòaagoaa, à a mi ní a guɔ ní a nɪsiɔ kpàsa.

21 A a guupɔ ní a koeɔ pìpi, ɔ à sàpi kpàsa sa'okiiwa píi sa pɔ wɪ a pɔ kàteu à tékũ, a gɪ Ìo na Diie ũ, lá Dii dɪle Mɔizipiewa.

22 ɔ à mò ní sāsakao pàleo an daaziu sa'obɔ ũ. Aalona ní a néo ɔ̀nàna a miwa,

23 ɔ Mɔizi a kòlokpa, à a au sè a mà Aalona ɔ̀plaa swálebawa ní aà ɔ̀plaa ɔ̀nemio ní aà ɔ̀plaa gbánemio.

24 ɔ à mò ní Aalona néo, à aupi màma ní ɔ̀plaa swálebawwa ní ní ɔ̀plaa ɔ̀nemio ní ní ɔ̀plaa gbánemio. ɔ à aupi lè sa'okiiwa à liai.

25 ɔ à sàpi nɪsi nàaa, a vlá nɪsi ní a sálanao ní a pɔa nɪsiɔ ní a gòleɔ ní gòlepi nɪsiɔ ní a ɔ̀plaa gbáo.

26 ɔ à kàa boolo sè mɛ̀ndo kàa gbí pɔ Ìo ku Dii aε guu ní kàa nɪsideo mɛ̀ndo ní kàawanao mɛ̀ndo, a kà nɪsipiɔ ní ɔ̀plaa gbápiola.

27 A apii nà Aalona ní a néo ne ní ɔ̀zi, ɔ aa mò Diie sa pɔ wɪ a pɔ mɔ̀è ũ.

28 ɔ Mɔizi pɔpiɔ sí ní ɔ̀zi, a kpàsa sa'okiiwiwa sa pɔ wɪ a pɔ kàteu à tékũ musu an daaziu sa'oa ũ. Pɔ pɔ wɪ ka Diie téu à tékũ, a tékũa gɪ Ìo naèn we.

29 Mɔizi sāsakaopi kùla sè Ìo, a mò Diie sa pɔ wɪ a pɔ mɔ̀è ũ, lá Dii dɪlèewa. Kulapi mé Mɔizi baa ũ.

30 ǀ Mɔizi nɪsi pɔ wɪ pɔ dilè ò à gɔ̃ Dii pɔ ũ dà n au pɔ káɛ sa'okɪio, a fàfà Aalona n a néɔwa n n pɔkasao. Maa a tò Aalona n a néɔ n n pɔkasao gɔ̃ Dii pɔ ũ.

31 ǀ Mɔizi ò Aalonaɛ n a néɔ: A nɔ̀ɔe bee fùuke kpaaukpe kpeɛɛ, í só we n á daaziu kaa gba pɔ kú gbí guu, lá Dii ðilewa à mè áme á só.

32 I nɔ̀ n kaa pɔ gɔ̃o káteu à tékū.

33 Asu go kpaaukpe kpeɛɛ e gɔ̃o soplá e á daaziu gɔ̃o lé ge kaò, asa waɔ á daaziu zipi ke e gɔ̃o sopláe.

34 Dii mé yá pɔ kè gbápi ðile ké à á duuna kéwá yáí.

35 Aɔ ku kpaaukpe kpeɛɛ fáane n gwáasinao e gɔ̃o soplá, ío zí pɔ Diipi dàé ke, ké ásu gagao yáí, asa màa a ðilemɛɛ.

36 ǀ Aalona n a néɔ yá pɔ Dii dà Mɔizie a òné kè píi.

9

Sa'onao naa ziwa

1 A gɔ̃o swaaɔde zí Mɔizi Aalona n a néɔ sɪsi n Isailio gbɛzɔ̃o.

2 ǀ a ò Aalonaɛ: Zugaaena sãasai sé n duun awakpabɔ ũ n sãsakao sãasaio sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔ ũ, nɪ sa'ò Diiwa.

3 Ní o Isailioɛ aa blesana se duun awakpabɔ ũ n zugaae wɛdona sãasaio n sã wɛdona sãasaio sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔ ũ,

4 n zuo n sãsakao saaukpa sa'obɔ ũ, aa sa'ò Diiwa n pɔwen gba pɔ yãalea n nɪsioo, asa Dii a bɔ mómá gbãe.

5 Wà pɔ pɔ Mɔizi òpiɔ sè m̀ò kpaaukpe kpeɛɛ, ò gbépii m̀ò sɪ Dii aɛ.

6 ǀ Mɔizi mè: Yá pɔ Dii ðile ké à aà gawi en ke.

7 ǀ a ò Aalonaɛ: Sɔ sa'okɪii, nɪ sa'o n duun awakpabɔ, nɪ sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū o, n n duuna n n néɔ pɔo kéwá, nɪ sa'o n bíla pɔo, n n duuna kémá lá Dii òwa.*

8 ǀ Aalona sò sa'okɪii, à zugaaena kòlokpa a duun awakpabɔ ũ.

9 Aà néɔ m̀è n a auo, à ɔtona zòwà, a màma sa'okɪi kòbaɔwa, ò à au kɪni èɛ sa'okɪipi gbáziwa.

10 A zupi nɪsi n a gòleɔ n a pɔa nɪsio kpàsa sa'okɪipiwa, lá Dii ðile Mɔiziewa.

11 A a nɔ̀ n a báao kpàsa b̀ò kpe à tékū.

12 A sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū ò, ò aà néɔ a au kpàwà, a lè sa'okɪipiwa à liai.

13 Aa sãpi guɔ kpàwà dodo n a mio, ò a kpàsa sa'okɪiwa.

14 A a guupɔ pipi n a koeɔ, a kpàsa sa'okɪiwa a kɪni pɔ kálea musu.

15 ǀ Aalona m̀ò n bíla sa'obɔ. A n duun awakpable sè à a kòlokpa, ò a kèò lá a kè n duun awakpabɔ séiaowa.

16 A m̀ò n n sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔ, ò a sa'òò lá Dii ðilewa.

17 A m̀ò n pɔwen gbao, a dà ɔkū do, ò a kpàsa sa'okɪiwa, sa kɔo oa pɔ bàasi.

18 A bíla saaukpazu n sãsakao kòlokpa. Aà néɔ a au kpàwà, ò a lè sa'okɪiwa à liai.

19 Zu n sãpio nɪsio, an vlá nɪsi n a sálanaɔ n a gòleɔ n a pɔa nɪsio

20 ò aa káɛ nɔ̀piɔ kulaɔwa, ò Aalona kpàsa n a nɪsio sa'okɪiwa.

21 A a kulapio n ɔplaa gbáo m̀ò Dii sa pɔ wɪ a pɔ m̀è ũ lá Dii ðile Mɔiziewa.

22 ǀ Aalona ɔ̀òr̀la musu, à samaa'òné.† Ké à sa'ò n duun awakpabɔ màa n sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékū obɔ n saaukpabɔ, ò à píla sa'okɪipiwa.

23 ǀ Mɔizi n Aalonaò gè kpaaukpeu. Ké aa b̀ò, aa samaa'ò bílae, ò Dii gawi b̀ò gupuau gbépii wáa.

* 9:7 Ebe 7.27 † 9:22 Nao 6.22-27

²⁴ Té b̀̀ Dii kíi à k̀̀ sa p̀̀ wàlɛ a p̀̀ kátɛu à tɛkũ ní ǹ̀sípíwɔwɔ sa'okii. Ké gbépii è màa, aa gulakè, ɔ aa mipèlɛ.

10

Nadabu ní Abiuo gaa

¹ Aalona néo Nadabu ní Abiuo ní tésibɔɔ sè, aa tɛkàu aa tulaletikàa, ɔ aa mò Dii aɛ ní té z̀̀llo p̀̀ i dilɛnéoo.

² ɔ té b̀̀ Dii kíi à ní dɛdɛ, aa g̀̀ga Dii aɛ we.

³ ɔ M̀̀izi ò Aalonaɛ: Yá p̀̀ Dii òn we à m̀̀, á tó gbé p̀̀ s̀̀azíɔ d̀̀ ké a kua adoa,*
i tɔbɔ gbépii wáa.

ɔ Aalona nílɛ.

⁴ M̀̀izi Aalona desè Uzieli néo Misaeli ní Elezafão sísi, ɔ a ònè: A s̀̀ kái. A á gbéɔ ge sélɛ zwàakpɛ kpɛlɛ, í b̀̀ò b̀̀ò kpɛ.

⁵ ɔ aa mò gepíɔ s̀̀lɛ ní ní ulatao, aa b̀̀ǹnɔ b̀̀ò kpɛ lá M̀̀izi òwa.

⁶ ɔ M̀̀izi ò Aalonaɛ ní aà néo Eleazaa ní Itamaao: Asu to íana á miká páo. Asu à á ulao ga kékèo. Tó á kè màa, á gagae, Dii p̀̀ i pa gbépiizi. A gbé Isailiɔ mé aa gbé p̀̀ Dii tò tɛkùmápiɔ ɔɔb.

⁷ Asu go kpaaũkpɛ kpɛlɛlɛo, ké ásu gagao yáí, asa Dii nísi p̀̀ tò a g̀̀ aà p̀̀ ũ kú á mɛwae. ɔ aa kè lá M̀̀izi òwa.

⁸ ɔ Dii ò Aalonaɛ:

⁹ Mpi ní n néo, tó álɛ gè kpaaũkpɛu, ásuli v̀̀e ge í gbãa mio, ké ásu gagao yáí. Yãdileapi aɔ ku g̀̀pii e á buiwaɛ.

¹⁰ Ali p̀̀ p̀̀ dɛ ma p̀̀ ũ d̀̀k̀ɔ ní p̀̀ p̀̀ dɛ ma p̀̀ ũoo. Ali p̀̀ gbãlɛa d̀̀k̀ɔ ní p̀̀ gbãlesaiio.

¹¹ Ali yãdilea p̀̀ má dà M̀̀iziɛ a ò dada Isailiɔnɛ pii.

¹² M̀̀izi ò Aalonaɛ ní aà né p̀̀ g̀̀o Eleazaa ní Itamaao à m̀̀: Ali p̀̀wɛn gba p̀̀ wí ka Diiɛ téu kini ble sa'okii saɛ. Asuli ɛɛ káú à kɛ p̀̀e ũo, asa blepi adoae.

¹³ Ali ble gu p̀̀ wa d̄lɛ a zéiu, asa á baan we sa p̀̀ wí a p̀̀ ǹ̀sika Diiɛ téu à tɛkũ guu. Màa Dii d̄lɛmɛɛ.

¹⁴ Mpi ní n nɛg̀ɔɔ ní n nɛnɔɔ àli a kùla p̀̀ wí m̀̀ Diiɛ ní a gbá p̀̀ wí b̀̀o adoao so gu p̀̀ wa d̄lɛ a zéiu, asa á baan we Isailiɔ sáaukpa sa'oa guu.

¹⁵ Aali m̀̀ ní a gbápio ní a kùlao ní a nísi p̀̀ wí ka Diiɛ téuo, í m̀̀ Diiɛ. Mpi ní n néo á baan we g̀̀pii lá Dii d̄lɛwa.

¹⁶ M̀̀izi duun awakpable yãgbèamá. A m̀̀ lè à tɛkũ k̀̀, ɔ M̀̀izi p̀̀ pà Eleazaa ní Itamaaozi à m̀̀:

¹⁷ B̀̀yáí i duun awakpabɔ ǹ̀opi so zwàakpɛ uao ní?† Dii blɛɛ. A kpàwáɛ ké à gbépii duuna kèomáɛ, í sír̀nɔ.

¹⁸ Lá wi gé ní a auo Dii kúkiio, à k̀̀ à a ǹ̀o so uae, lá má òwa.

¹⁹ ɔ Aalona ò M̀̀iziɛ: Gwa, aa mò Diiɛ gbã ní ní duun awakpabɔ ní ní sa p̀̀ wí a p̀̀ kátɛu à tɛkũo, ɔ yá ma le gbã. Tó má s̀̀ yãa, a kɛ Diiɛ nae?

²⁰ Ké M̀̀izi yápi mà, ɔ a sí.

11

P̀̀ p̀̀ Dii d̄lɛ t̄ɛ ũ

(Iko 14.3-21)

¹ Dii ò M̀̀iziɛ ní Aalonaɔ à m̀̀,

² aa yáɛ bee o Isailiɔnɛ: Sèa ǹ̀b̀o p̀̀ áli sóon kɛ:

³ Ali ǹ̀o p̀̀ a swɛ paaa pla mé í p̀̀b̀o a kòlou à ɛa só só.

* **10:3** B̀̀a 19.22 † **10:17** Lev 6.26

- 4 Nòbɔeɔ ku, aañ pɔbɔ ní kòlou aa ea só, kási an swe paaa plao, ásuli sóo. Yiongo ì pɔbɔ a kòlou à ea só, a swe ví sɔo. A té.
- 5 En'ui'uina ì pɔbɔ a kòlou à ea só, a swe vío. A té.
- 6 Kífɛnɛna ì pɔbɔ a kòlou à ea só, a swe vío. A té.
- 7 Sàwa swe ví paaa pla, kási ìli pɔbɔ a kòlou à èa sòo. A té.
- 8 A nòpɔɔ té, ásuli sóo, ásu ɔkǎ a gɛwa seo.
- 9 Ilɛpɔ pɔ kú ísiau ge swaiɔ, a pɔ pɔ áli sóon ke: Tó a ka ní tɛɛo ví, àli só.
- 10 Ilɛpɔ pɔ ka ní tɛɛo vío, pɔ pɔ kú ỳɛỳɛo ge pɔ pɔ kú dodoon nò, aao déé pɔ giaɔ ũ.
- 11 Lá pɔ giaɔne, ásuli sóo. Ali saka a gɛu.
- 12 Ilɛpɔ pɔ ka ní tɛɛo vío lío déé pɔ giaɔ ũ.
- 13 Bǎ pɔ áli sakauon ke: Asuli sóo, pɔ gianaɔne. Yāamusu, kúu, bāso,
- 14 baɛ, zabǎ, bleaaɔ,
- 15 gbagbaaɔ,
- 16 koohũhũna, taataa, yaabɛɛo,
- 17 kooɔ, kpɔbɔ'ílɛna, bǎyakpa,
- 18 fana, gáu, tɛɛpili,
- 19 wǎaliana, yaapunaɔ, wɛlɛmbǎ ní sasio.
- 20 Kɔɔ gǎsɩadeɔ lío déé pɔ gianaɔ ũ,
- 21 āma àli a gbalade pɔ ì vǐvǐɔ só.
- 22 A pɔ pɔ áli sóon ke: Kwaɔ, vǐikɛɛnaɔ, plɛkasonaɔ ní kwa keleɔ.
- 23 Kɔɔ gǎsɩade pǎleɔ lío déé pɔ gianaɔ ũ.
- 24 Pópiɔ to à gbǎlɛɛ. Gbɛ́ pɔ ɔkǎ a gɛwa aɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 25 Gbɛ́ pɔ a gɛ sè lí a pɔɔ pí, kási a gi àɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 26 A nò pɔ a swe paaaɔ, ge ìli pɔbɔ a kòlou à èa sòo tɛ píi. Gbɛ́ pɔ ɔkǎwǎ gbǎlɛn we.
- 27 A pɔ ɔmideɔ té. Gbɛ́ pɔ ɔkǎ a gɛwa aliɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 28 Gbɛ́ pɔ a gɛ sè lí a pɔɔ pípi, kási a gi àɔ gbǎlɛɛ e oosi. Pópiɔ lío déé tɛ ũ.
- 29 Pɔkelena pɔ ì tǎa'o tɔɔlɛwɛ beeɔ lío déé tɛ ũ: ɛna, zɔ,
- 30 kaso, zɔgalatɛ, nɛwoona, b̀b̀ ní kíkpaoo.
- 31 Pɔkelenapiɔ lío déé pɔ gbǎlɛɔ ũ. Tó pɔpiɔ gà, mé gbɛ́ ɔkǎwǎ, aɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 32 Tó pɔpiɔ gà, mé à lèlɛ dà pɔa, pɔpi aɔ gbǎlɛɛ, lí pɔ ge zwǎa ge báa ge sakili ge zíkɛbɔen nò. Wǎli da íu, kási aɔ gbǎlɛɛ e oosi. Bee gbɛa i gɔ gbǎlɛsai.
- 33 Tó pɔ kelenapiɔ do gɛ lèlɛ dà g̀i oou, pɔ pɔ kú a guuɔ gbǎlè, wǎli oopi wí.
- 34 Tó oopi í k̀lɛ kǎ pɔblea ge imiau, à gbǎlɛn we.
- 35 Pɔ pɔ pɔgɛpiɔ do lèlɛ dàa gbǎlɛɛ. Tó blɛkɛbɔ ge kǐnaɛ, àli gboo, asa à gbǎlèɛ, mé aɔ gbǎlɛáɛ.
- 36 Tó nibɔna ge l̀ɔɛ sɔ, a gbǎlɛo, sema gbɛ́ pɔ ɔkǎ pɔgɛpiwa.
- 37 Tó a gɛ lèlɛ dà pɔbuia, a gbǎlɛo.
- 38 Tó pɔwɛna pɔ wa kǎ ílɛɛ sɔ, aɔ gbǎlɛáɛɛ.
- 39 Tó nò pɔ wǐ sóo do gà, gbɛ́ pɔ ɔkǎwǎ aɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 40 Gbɛ́ pɔ pɔgɛpi sò ge à pɔgɛpi sè lí a pɔɔ pí, kási aɔ gbǎlɛɛ e oosi.
- 41 Pótaa'onkuawa á pɔ gianaɛ, ásuli sóo,
- 42 pɔ pɔ ì tǎa'o a gbɛɛ ge gbá síiɔwa ge pɔ pɔ gbá ví dasin nò. Ásuli sóo, pɔ gianaɔne.
- 43 Ásu to à gɔ pɔ gianaɔ ũ pɔpiɔ yǎ musuo. Ásu to à gbǎlɛ ní yǎiɔ. Ásu to aa á gbǎlɛo,
- 44 asa Dii á Luan ma ũ. Aɔ ázia kǐa ma gbɛ́o ũ, á kua iɔ adoa, asa ma kua adoaɛ. Ásu to àli gbǎlɛ pótaa'onkuawapiɔ yǎ musuo.
- 45 Ma Dii ma á bóle Egipi, ké mào de á Lua ũ. Á kua lío adoa, asa ma kua adoaɛ.*

* 11:45 1Píɛ 1.16

46 Yá pò má dìle nòbòó ní bāó ní ìlẹ̀pò bẹ̀éó ní pótáa'onkuawáó musun we.

47 Alìò pò gbā́lẹ́áó dǒkǒé ní pò gbā́lẹ́saió. Alìò pò pò wí sóó dǒkǒé ní pò pò wíli sóóó.

12

Né'i gbábọ́a

1 Dii ò Mòizie à mè,

2 aà yáé bee o Isailiòné: Tó nòé né'í gǒé ù, aó gbā́lẹ́a e gǒó soplaé, lá ìó ku a ọ̀kǔgǒówawa.

3 A gǒó swaaǎde zǐ wíli tǒzǒ népié,*

4 nòépi i éa zǒlẹ́ ló e gǒó baakwi ní àaǎo a au gbā́bọ́a yáí. Asuli ọ̀kǎ Dii pǒewao, mé asuli gé zwàakpẹ́ uao e a gbā́bọ́gǒópi gẹ́ padò.

5 Tó nòé a ì sǒ, aó gbā́lẹ́a e àsǎa plaé, lá ìó ku a ọ̀kǔgǒówawa, i éa zǒlẹ́ ló e gǒó bàáǎ ní sooloo e a au gbā́sǐ wolo.

6 Tó aà nẹ́gǒé ge nòé ia gbā́bọ́gǒó pà, aàli gé sa'ona lei kpaaǔkpẹ́ kpẹ́lẹ́ ní sǎ wēdonao sa pò wí a pò kátẹ́u à tékǔ obó ù ní felenaó ge felenguulu né bọ́bọ́ duun awakpabó ù.

7 Sa'onapi lí sa'ooè Diiwa, i aà duuna kēwà, nòépi aubọ́awà gbā́sǐ i wolowà. Yá pò wa dìle né'ina musun we.

8 Tó aà gbā́a i ka aà sǎ luó, aàli mó ní felenaó mèn pla ge felenguulu né bọ́bọ́ mèn pla,† ado ió de sa pò wí a pò kátẹ́u à tékǔ obó ù, ado sǒ duun awakpabó. Sa'ona lí aà duuna kēwà, nòépi i gǒ gbā́lẹ́sai.

13

Mébaagyá

1 Dii yá'ò Mòizie ní Aalonaó à mè:

2 Tó gbé́ gue lé ká ge àlẹ́ bọ́kẹ́ ge àlẹ́ puakǔ, mé a de gyá pò ì línzí ù, wàli geaàno sa'ona Aalona ge aà néó do kíí.

3 Sa'onapi i wéte gyá pò kú ade mēwai. Tó gupí ká puakǔ, mé a é zuuua, gyá pò ì línzín we, sa'ona lí ade díle gbā́lẹ́a.

4 Tó mébaa puakǔ, mé a é zuuuao, mé a ká i puakǔo, sa'onapi lí zékaka adele e gǒó sopla,

5 a gǒó sopladepi zǐ i wéteí. Tó a è gyápi ku a gbẹ́u, í zǒókǔo, sa'ona lí éa zékaka adele e gǒó sopla ló,

6 a gǒó sopladepi zǐ i éa wéteí ló. Tó gyápi lào, i káfí, aàli ade díle gbā́lẹ́sai. Gyá bẹ́e no. Ade lí a pọ́kasáó pí, i gǒ gbā́lẹ́sai.

7 Tó gyápi sù kǎfí ade azía ọ́lọ́a sa'onae gbẹ́ae, aàli éa gé azía ọ́lọ́iè ló,

8 sa'ona i wéteí. Tó gyápi kǎfíe, aàli aà díle gbā́lẹ́a. Gyá pò ì línzíe.

9 Tó gbé́ gyá pò ì línzí ví, wàli geaàno sa'ona kíí,

10 i wéteí. Tó gu kaapi puakǔ, mé a ká pù, mé à pía ténsumi,

11 gyá pò ì línzí mé zína díle we kò, sa'ona lí ade díle gbā́lẹ́a. Asuli zékaka adeleó, asa á ade dǒ gbā́lẹ́a kò.

12 Tó gyá lí gbé́ méa, mé sa'ona è à lí aà méa píi sea za aà minanguo e à gè pè aà kèsekpeawa,

13 aàli wéteí. Tó gyápi lí ade méa píie, aàli ade díle gbā́lẹ́sai. Lá aà mé dákói píi, a gbā́sǐ vío.

14 Zǐ pò wà sù è a pia ténsumi, a gbā́lean we.

15 Tó sa'ona bọ́ tẹ́api è, aàli ade díle gbā́lẹ́a. Bọ́ tẹ́api aó gbā́lẹ́ae, gyá pò ì línzíe.

16 Tó bọ́ tẹ́api sù lílẹ́, à puakǔ, ade lí gé sa'ona kíí,

17 sa'onapi i wéteí. Tó bọ́pi puakǔ, aàli ade díle gbā́lẹ́sai, ió gbā́lẹ́sai.

* 12:3 Daa 17.12, Luk 2.21 † 12:8 Luk 2.24

- 18 Tó gbé bɔ ví, mé à làa,
 19 ɔ a gbɛa à kè púuu ge àlɛ tɛkɛ gènɛgɛnɛ, ade lí gé à azia ɔɔ sa'onɛ,
 20 i wétei. Tó a è a ɛ zuuua, mé a ká puakù, sa'ona lí ade dile gbálea. Gyã pó ì liñzi mé bɔwà bɔ gbɛu we.
 21 Tó sa'ona wɛtɛi a è a dáamaví, ká pua ku weo, mé a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sopla.
 22 Tó a è àlɛ káfɛ sɔ, aàli ade dile gbálea. Gyã pó ì liñziɛ.
 23 Tó gu tɛkɛapi ku a gbɛu, i káfɛ, bɔpi gbɛɛ, sa'ona lí ade dile gbálesai.
 24 Tó gbé tɛkù, ɔ a bɔ puakù guei ge à kè gènɛgɛnɛ,
 25 sa'ona lí wétei. Tó a è a ká puakù, ge a ɛ zuuua, gyã pó ì liñzi mé dàale tɛbɔpiu we, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyã pó ì liñziɛ.
 26 Tó sa'ona wɛtɛi a è a dáamaví, mé a ká pua vío, mé a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sopla,
 27 a gɔɔ sopladepi zí i wétei. Tó à kàfi, sa'ona lí ade dile gbálea, asa gyã pó ì liñziɛ.
 28 Tó bɔ puapi ku a gbɛu, mé i káfɛ, a dáamaví, tɛbɔɛ, sa'ona lí ade dile gbálesai, asa tɛbɔ gbɛɛ.
 29 Tó gɔɛ ge nɔɛ bɔ ví a mikāu ge a letāwa,
 30 sa'ona lí wétei. Tó a è bɔpi zuuua, mé a ká kè tén'ūa'ūannɔ, sa'onapi lí ade dile gbálea. Ūaɛ, mi ge letā gyã pó ì liñziɛ.
 31 Tó sa'ona wɛtɛi mé a è úapi zuuuao, mé ká sia ku weo, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sopla,
 32 i ɛa wéte bɔpizi a gɔɔ sopladepizi. Tó a è úapi i káfɛ, mé ká tɛa úa'ūana ku weo, mé a zuuuao,
 33 wáli miboè, āma wasuli gu pó úapi kuu boo, sa'ona lí zékaka adele e gɔɔ sopla,
 34 a gɔɔ sopladepi zí i wéte úapizi. Tó a è úapi i káfɛ, mé a zuuuao, sa'onapi lí ade dile gbálesai. Ade lí a pɔkasao pí, iɔ ku gbálesai.
 35 Tó úapi sù kàfi aà dilea gbálesai gbɛaɛ sɔ,
 36 sa'ona lí wétei. Tó úapi kàfi, sa'ona sulí ká tɛa tàasika bɔ, asa ade gbáleaɛ.
 37 Tó úapi kèè doū, mé à ká sia bɔlɛ, úapi làa, ade gbáleao, sa'ona i aà dile gbálesai.
 38 Tó pó puaɔ bɔbɔ gɔɛ ge nɔɛ mɛwa bàebae,
 39 sa'ona lí wétei. Tó pó pua fàuluue, debu mé bɔ aà mɛwa we, ade gbáleao.
 40 Tó gɔɛ mikā wòlo, migbaadeɛ, a gbáleao.
 41 Tó aà mi'aɛ ká mé wòlo, mi'aɛgbadeɛ, a gbáleao.
 42 Tó bɔ pua bɔ aà migbaa ge aà mi'aɛgbaawa, gyã pó ì liñzi mé bɔ we,
 43 sa'ona lí wétei. Tó bɔpi kaa de púuu lán gyã pó ì liñziwa,
 44 gɔɛpi gyã pó ì liñzi víɛ. A gbálèɛ, sa'ona lí ade dile gbálea bɔ pó kú aà miwa yáí.
 45 Tó gbé gyã pó ì liñzi ví maa, aàliɔ pɔkasa kékɛa daa, i a mikā tó da pā, aàli ɔku a léwa, i mɛ: Gbálea! Gbálea!
 46 Gɔɔ pó àlɛ gyãpi ke píi, aɔ gbáleaɛ. Gbé gbáleaɛ, aɔ ku bɔo kpe adoe.

Pó fukpa

- 47 Tó pɔkasa pó wa tã ní sákāo ge ní buao fù kpà,
 48 ge pólɛ ge báa ge báa pó,
 49 tó a fukpaapi kè búunnɔ ge tɛɛɛ, wáli ɔɔ sa'onɛ,
 50 i wétei, i zékaka pópilɛ e gɔɔ sopla,
 51 i ɛa wétei a gɔɔ sopladezì. Tó a fukpaapi káfɛ, fù pāsíɛ. Pópi gbálèɛ, zì pó wí keò píin lò.
 52 Aàli pó pó fù kpàpi kátɛu à tɛkù, asa fù pāsíɛ.

- 53 Tó sa'ona wetèi a è pòpi fukpaapi i káfio,
 54 aàli o wà pò pò fù kpàpi pípi, i ea zékakaè lo e gɔɔ soplá,
 55 i ea wéte pò pò wa pìpipizi lo. Tó a è fukpaapi i liléo, baa tó i káfio, pòpi gbālèe. Ali káteu à tékū, tó pòpi ae ge a kpe mé fukpaan lò.
 56 Tó sa'ona wetèi a è fukpaapi lào pòpi pípia gbèa, aàli gu pò fù kpàpi gole.
 57 Tó pòpi èa lé fù kpa lo àle lia, aàli pòpi káteu à tékū.
 58 Pò pò wa pípi a fukpaa làa sɔ, wàli pípi a gèn plaade, i gɔ gbālesai.
 59 Pò pò wa tà ní sākāo ge ní buao yādilean we, pòkasa ní póléo ge báa pò píi, ké wà e dile gbālesai ge gbālea.

14

Gbāba mēbaagyāde

- 1 Dii ò Mɔizie à mè:
 2 Mēbaagyāde pò wà m̀ò sa'onae gbāba yādilean ke:.*
 3 Sa'ona lí bo b̀ò kpe à gé wétei gbépi. Tó a è à gbāgbā ní a gyāpio,
 4 aàli o wà m̀ò ní bā pò de tē ũo b́éɔ m̀n pla ní sede lío ní wɔ̀tēnao ní ése úao.
 5 Sa'ona lí o wà bāpio do do oo pò wà í bàalea kàu musu, wi a kòlokpa,
 6 i bā pò b́é sé ní sede lío ní wɔ̀tēnao ní ése úao, i apii mále bā pò wà a kòlokpa ípi musu au guu,
 7 i fá gbé pò ále aà mēbaagyā gbāb̀èwà gèn soplá, i gbāb̀è, i bā b́épi gbae s̄eu.
 8 Gb́é pò wàle gbāb̀è lí a pòkasa pí, i a káɔ wa píi, i zu'o, i gɔ gbālesai. Bee gbèa i gē b̀ou, i gɔɔ soplá ke ḡia, i gbasá gē a kpéu.
 9 A gɔɔ soplade źí aàli a ká wa píi, aà mikā, aà lekāna, aà wékpammizi, ká pò kú aà mewa píi lé. Aàli a pòkasa pí, i zu'o, i gɔ gbālesai.
 10 A gɔɔ swaaɔde źí aàli m̀ó ní s̄asa né b̀ob s̄asaio m̀n pla ní s̄ada s̄asai wēdonao m̀endo ní p̀wentio kiloo soolo yāalea ní nísi litili k̄nio.
 11 Sa'ona pò lé gbāb̀o gbépie lí m̀ó ní gbépio Dii kpaaukpe kpele ní aà gbapio.
 12 Sa'ona lí s̄asa se m̀endo, i sa pò w̄i a pò m̀o Dii oò tàae fiabob̀o ũ ní nísi litili k̄nipo.
 13 Aàli s̄api kòlokpa gu pò a kua adoa, w̄i duun awakpab̀o ní sa pò w̄i a pò káteu à tékū ob̀o kòlokpa. Tàae fiabob̀opia sa'ona p̀e lán duun awakpab̀owa. Dii p̀e.
 14 Sa'ona lí tàae fiabob̀opi au sé à máma gb́é pò àle gbāb̀è oplaa swálebawa ní aà oplaa onemio ní aà oplaa gbánemio,
 15 i nísi litili k̄nipi dā à ka a ɔzeu,
 16 i a oplaa onzoblana z̄o nísi pò kú a ɔzeupiwa, i n̄isipi fáfā Dii ae gèn soplá ní a ɔtonapio.
 17 Aàli nísi k̄ni pò g̀ò a ɔzeu máma aà oplaa swálebawa ní aà oplaa onemio ní aà oplaa gbánemio tàae fiabob̀o au pò á màwà musu.
 18 Sa'ona lí nísi k̄ni pò g̀ò a ɔu máma aà miwa, i aà tàae k̄owà Dii ae.
 19 Sa'ona lí sa'o ní duun awakpab̀o, i gb́é pò àle gbāb̀è duuna k̄owà. Bee gbèa i sa pò w̄i a pò káteu à tékū ob̀o kòlokpa,
 20 i sa'oò sa'okliwa ní p̀wen gbao, i aà duuna k̄owà, i gɔ gbālesai.
 21 Tó taaside mé i ka à p̀pio kpao, aàli s̄asa se m̀endo tàae fiabob̀o ũ, wi p̀pio m̀o Dii ní p̀wentio kiloo pla yāalea ní nísi aà duunak̄ewà yái. Aàli nísi litili k̄ni sé lo
 22 ní felenaò m̀n pla ge felenguulu né b̀ob m̀n pla aà gbāa léu, ado io de duun awakpab̀o ũ, ado s̄o sa pò w̄i a pò káteu à tékū ob̀o ũ.
 23 Aàli m̀ò sa'onae Dii ae kpaaukpe kpele a gɔɔ swaaɔde źí a gbābae yái.
 24 Sa'ona lí tàae fiabosá sé ní n̄isipi, i p̀pio m̀o Dii,

* 14:2 Luk 5.14, 17.14

25 i sāpi kòlokpa tàae fiabobɔ ũ, i a au dā máma gbé pɔ àle gbābɔè ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio,

26 i nísipi dā ka a ɔZEEU,

27 i fáfā Dii ae gēn sopla ní a ɔplaa ɔnezɔblenao,

28 i nísí pɔ kú a ɔu máma aà ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio gu pɔ à tàae fiabobɔ au māmawàu.

29 Aali nísí kīni pɔ gè a ɔu máma aà miwa aà tàae kēawà Dii ae yái.

30 Aali sa'o ní felenapiɔ doo

31 duun awakpabɔ ũ, i sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékū o ní adoo ní pówentio, i aà duuna kēowà Dii ae.

32 Yá pɔ wa díle gbé pɔ mēbaagyā vī, mé aà gbāa i ka à pɔ pɔ wí gbābɔɔ kpá píion we.

Kpé fukpaa

33 Dii yā'ò Mɔizie ní Aalonao à mē:

34 Tó a gē Kanaa būsú pɔ málɛ kpáwá á pɔ ũ guu, mé má tò kpé fù kpá á būsú we,

35 kpɛde lí gé o sa'onae pɔ pɔ de lán fuwa ku a kpéu.

36 E sa'ona àò gé gēi kpépiu wétei fupizi, aali o wà bɔle ní pɔ pɔ kúuɔ, ké pɔpiɔ su gbāleo yái, ili gbasa gē à wéte kpépiɔ,

37 ili a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpé gí sò à zùu, à kè búunno ge tééé,

38 aali bɔ kpépiu, i a gbata e gɔɔ sopla.

39 A gɔɔ soplade zí aali ea su, i wétei. Tó fupi lí kpépi giae,

40 aali o wà gípi gbɛ pɔ fù kpàò bɔle wà ge kóle be'ae.

41 Aali tó wà kpé guu gíɔ wa wà liai, wi ge būsú pɔ wa wàpi kóle be'ae.

42 Wi gbè páleo séle, wi káka gbepiɔ gbɛu, wi kpépi gíyɔɔ ní būsú páleo.

43 Gbepiɔ bɔlea ní kpépi waaa ní a yɔɔao gbɛa, tó kpépi ea fù kpá à lia,

44 sa'ona lí ea gē wétei. Tó fupi kàfi kpépiue, fù pāsíe, kpépi gbālèn we.

45 Wàli kpépi gboo, wi bɔle ní a gbɛɔ ní a lío ní būsú pɔ wa yòɔɔ, wi kóle be'ae.

46 Gɔɔ pɔ kpépi gbataa, tó gbēe sù gēu, ade aɔ gbāleae e oosi.

47 Tó gbēe í kpépiu ge à pɔblèu, aali a pɔkasawo pí.

48 Kpépi yɔɔa gbɛa tó sa'ona mò wɛtèi, mé a è i fù kpa bɔ, aali gbābɔ kpépie, asa fukpaapi làae.

49 Aali bā se mèn pla ní sɛde lío ní wɔɔtēnao ní ése úao, ké aà gbābɔ kpépie,

50 i bāpiɔ do dɔ gí oo pɔ wà í bàalea kàula, i a kòlokpa,

51 i sɛde lí ní ése úao ní wɔɔtēnao ní bā bēepiɔ sé málɛ bā pɔ à a kòlokpa au guu ní ípio, i fáfā kpépiwa gēn sopla.

52 Aali gbābɔ kpépie ní bāpi auo ní ípio ní bā bēeo ní sɛde lío ní ése úao ní wɔɔtēnao,

53 i bā bēepi gbɛa wénkpɛ sēsao. Màa a gbābɔ kpépie, i gɔ gbālesai.

54 Mēbaagyā ge úa yādileawo we

55 ní fu pɔ í kpa pɔkasawao ní kpé guupɔ

56 ní gukaao ní bɔo ní mēbaa puakūao,

57 ké wà e pɔ kua gbālesai ge gbālea gɔɔ dɔ. A yādileawo we.

15

Kēnu yá

1 Dii yā'ò Mɔizie ní Aalonao à mē:

2 A yā'o Isailione à mē, tó gbé gɔkɛkɛbɔ lé ibɔle, ípi ò gbāleae.

3 Aà gɔkɛkɛbɔ lé ibɔle ge à kàn lò, ade gbālèn we. Lá aà gbālea aɔ den ke:

4 Wúleɔ pɔ kēnude wúlewà gbālèe. Pɔ pɔ à zòlewà píi gbālèe.

⁵ Gbé pò ɔkà aà wùlebɔwa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

⁶ Gbé pò zòle pò pò kēnude zòlewàwa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

⁷ Gbé pò ɔkà kēnude mewa lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

⁸ Tó kēnude lé'ikà gbé pò gbāleaowa, ade lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

⁹ Tó kēnude dī pò kpe, pò pò à zòlewà gbālè.

¹⁰ Gbé pò ɔkà pò pò kú aà zíowa, aɔ gbālea e oosi. Tó gbé pópì sè, aàli a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

¹¹ Tó kēnude i ɔpio, mé à ɔkà gbéwa, gbé pò ɔkàwàpi lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

¹² Wàli gè oo pò kēnude ɔkàwà wíwi. Tó pò pò wa kè ní líoe, wàli pípi.

¹³ Tó kēnude kēnu làa, aàli gɔɔ sopla ke gía a gbābɔa yáí, i a pɔkasao pí, i zu'o ní bāaleao, i gɔ gbālesai.

¹⁴ A gɔɔ swaaɔde zí aàli felena sé mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla, i geò Dii kíi kpaaũkpe kpele, i kpa sa'onawa.

¹⁵ Sa'onapi lí sa'o ní bāpio doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pò wí a pò káteu à tékũ obɔ ũ, i aà duuna kēowà Dii aɔ aà kēnu pò tò à gbālè yá musu.

¹⁶ Tó gbé azia è, aàli zu'o wásawasa, kási aɔ gbālea e oosie.

¹⁷ Pɔkasa ge báa pò ípi kàwà, aàli pí, kási pópì aɔ gbālea e oosie.

¹⁸ Tó gɔe wùle ní nɔeo mé à azia è, aali zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

Ɔkua yá

¹⁹ Tó nɔe ɔkũ, au pò Ì bɔwà mé Ì to aàɔ gbālea e gɔɔ sopla. Gbé pò ɔkà nɔepiwa, aɔ gbālea e oosi.

²⁰ Aà gbālegɔɔ pò pò à wùlewà ge pò pò à zòlewà píi gbālè.

²¹ Tó gbé ɔkà aà wùlebɔwa, aàli a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

²² Tó gbé ɔkà pò pò à zòlewàwa, ade lí a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

²³ Tó gbé ɔkà aà wùlebɔwa ge pò pò à zòlewàn lò, ade aɔ gbālea e oosie.

²⁴ Tó gɔe wùleaànɔ, à gbālèn we, Ì gbālea màa e gɔɔ sopla. Wùlebɔ pò gɔepi wùlewà píi gbālè.

²⁵ Tó au lé bɔ nɔewa à gɔɔplakè, mé aà ɔkũgɔɔn sɔo ge a gɔgɔa de aà ɔkũgɔɔ léa, aɔ gbālea aubɔawàpi gɔɔ, lá Ì gbālea a ɔkũgɔɔwawa.

²⁶ Wùlebɔ pò à wùlewà gɔɔ pò au lé bɔwà aɔ gbālea, lán wùlebɔ pò à wùlewà a ɔkũgɔɔwawa, mé pò pò à zòlewà aɔ gbālea, lá a de aà ɔkũgɔɔwawa.

²⁷ Gbé pò ɔkà pópìwà gbālèn we. Aàli a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbālea e oosie.

²⁸ Tó aubɔawà làa, a ke gɔɔ sopla gíe, i gɔ gbālesai.

²⁹ A gɔɔ swaaɔde zí aàli felena sé mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla, i geò sa'onae kpaaũkpe kpele.

³⁰ Sa'ona lí sa'o ní bāpio doo duun awakpabɔ ũ, ado sɔ sa pò wí a pò káteu à tékũ obɔ ũ, i aà duuna kēowà Dii aɔ au pò bɔwà a tò à gbālè yá musu.

³¹ Màa á da Isailiɔne aa kē gbāsiwa, ké aasu ma kúkii pò kú ní guu gbāle, aa gaga ní gbāleapi yá musuo yáí.

³² Yádilea kēnude ní gbé pò gbālè azia ea yá musuɔnen we

³³ ní nɔe pò ɔkũao ní gɔe ge nɔe kēnudeo ní gɔe pò wùle ní nɔe gbāleaoo.

16

Duunkēama dikpe

¹ Aalona nɔgɔe gbēɔn pla pò aa gè Diizi aa gagaɔ, an gaga gbēa Dii ò Mɔizie:

2 O ní v̄i Aalonaε asuli ɔ zwāa pɔ daa ma kúkii baa v̄i gɔɔpiio.* Asuli ɔ mɔmɔ duunkēmakii pɔ kú kpagoloa aεo, ké asu gao yái, asa mi bɔ mómá tɛlu guu duunkēmakii pi musuε.

3 Lá Aalona ali ke à gbasa gē ma kúkiin ke: Aali mɔ ní gáaeo duun awakpabɔ ũ ní sāsakaoo sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékū obɔ ũ.

4 Aali bàabaa sòolo gese ye, i a sa'onke ulatao da, i bàabaa asana lèle dɔ, i bàabaa tulu di. Ali zu'oε, ili gbasa sa'onke pɔpiɔ da.

5 Aali blesan mèn pla si Isaili pɔ kàaaɔwa duuna awakpabɔ ũ ní sāsakaoo mendo sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékū obɔ ũ.

6 Aalona lí sa'o ní gáaeo, i api ní a bεdeɔ duuna kēomá ḡia,†

7 i blè mèn plapiɔ se kpakɔi ma aε kpaaukpe kpele,

8 i pɔ pɔ aɔ de ma pɔ ũ ní pɔ pɔ a gēzea ní gbéɔ duunao dɔakɔε gbεa ní gbεo.

9 Aalona lí mɔ ní ble pɔ gbε sè ma pɔ ũo, i sa'oɔ duun awakpabɔ ũ.

10 Ble pɔ gbε sè à gēzea ní duunaoε, Aalona lí sé ze ma aε béε, i gbεε s̄u, ké aà gēzea ní gbéɔ duunao duunakēama yái.

11 Tó Aalona mɔ ní azia duun awakpazupio, aali a kòlokpa, i api ní a bεdeɔ duuna kēomá.

12 Aali tɛyɔ dā sa'okii ma aε tésibɔ pai, i tulaleti dā ɔkū pla pai, i zwāa pɔ daa baa v̄iɔ,

13 i tulaletipi ka tépiu ma aε we, a s̄uε i kúle duunkēmakii pɔ kú ikoyā kpagoloawa, ké asu gao yái.

14 Aali bɔ gé zupi au dā, i mɔ fā duunkēmakii aεwa ní ɔneɔɔblenao, i fáfā duunkēmakii pi aε ḡn soplá.

15 Aali gbéɔ duun awakpable kòlokpa, i zwāa pɔ daa baa v̄i ní a auo, i keɔ lá a kè ní zù auowa. Aali aupi fáfā duunkēmakii wa ní a aεo.‡

16 Maa ali gbābɔ ma kúkiε Isailiɔ gbāsi ní ní tàaeɔ ní ní duunao yái pii, i ke maa lɔ kpaaukpe pɔ kú ní b̄o gbāleauε.

17 Tó à ḡε ma kúki api ní a bεdeɔ ní Isailiɔ pii duuna kéimá e aà ge b̄o, gbēε su àɔ ku kpaaukpepiu,

18 i εa bɔ kpele sa'okii, i gbāb̄e, i zù au ní blè auo dā, i máma sa'okii kɔbaɔwa à liai,

19 i aupi fáfāwà ní ɔneɔɔblenao ḡn soplá, i gbāb̄e Isailiɔ gbāsi yái, i sa'okii kekεmεε.

20 Tó Aalona gbāb̄o ma kúkiε ní kpaaukpeo ní sa'okii a làa, aali mɔ ní blè béεo,

21 i a ɔ na blepi miwa, i Isailiɔ dāa v̄iɔ ní ní tàaeɔ ní ní duunao o pii, i di blepiε, i na ḡε pɔ wa dilε aà ge gbεε s̄uε a ɔzi,

22 ḡεpi i ge gbεε s̄u, blepi iɔ ní dāa v̄iɔ sea lákpeu we.

23 Aalona lí εa ḡε kpaaukpepiu, ili bàabaa pɔkasa pɔ á dà à ḡεɔ ma kúkiɔ b̄o kálε we,§

24 i zu'o gu pɔ a kua adoau, i azia pɔkasaɔ da, i bɔ gé sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékū o ní azia pɔo ní gbéɔ pɔo, i api ní gbéɔ duuna kēomá,

25 i duun awakpabɔ nísi kpasa sa'okiiwa.

26 Gbé pɔ ble pɔ gēzea ní gbéɔ duunao gbāε lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̄o.

27 Zu ní blè duun awakpabɔ pɔ wà ḡε ní ní auo ma kúki duunakēama yái s̄o, wàli b̄o b̄o kpe ní ní báaɔ ní ní n̄oɔ ní ní guupɔɔ, wi káteu à tékū.*

28 Gbé pɔ pɔpiɔ káteu lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbasa su b̄o.

29 Yādilεε beeá gɔɔpii yáε. Mɔ soplade gɔɔ kwide z̄i àli lεye. Asuli z̄i keo,† bele ge b̄omɔ pɔ kú á guun lò,

30 asa zibeezi s̄o wali á duuna kéwá pii, wi gbāb̄é, i ḡmεε gbālesai.

31 Gɔɔpi i ḡé kámabogɔ ũ, ili lεyewà. Yādilεapiá gɔɔpii yáε.

* 16:2 Ebe 6.19 † 16:6 Ebe 9.7 ‡ 16:15 Ebe 9.12 § 16:23 Eze 44.19 * 16:27 Ebe 13.11 † 16:29 Nao 29.7

- 32 Sa'ona pɔ wa d̄ile sa'onkia ũ wà z̄ipi dàè aà mae gb̄eu mé ali bàabaa sa'on pɔkasao da,
 33 i gb̄abɔ ma kúkīie ní kpaaũkp̄eɔ ní sa'ok̄iio, i sa'onao ní gb̄épiio duuna k̄émá.
 34 Yádileapiá gɔɔpii yá̄e. Wè do guu aali Isailiɔ duuna k̄émá píi ḡen do.
 ɔ wa kè lá Dii ò M̄oiziewa.

17

Pɔkolokpak̄i

- 1 Dii yá'ò M̄oizie à m̄è:
 2 O Aalonae ní a néo ní Isailiɔ pii ò m̄e, yá pɔ má d̄ilen ke:
 3 Tó Isaili zu ge s̄a ge ble dè b̄ou ge w̄énkp̄e,
 4 i m̄ò kpaaũkp̄e kp̄eɛɛ sa'oioao, wali ade dile auk̄olena ũ. Auk̄olenaɛ, wali ade bɔ a gb̄éɔ guu.
 5 Isailiɔ su sa'o guei ɔo, sema aa m̄om̄eɛ ní ní sa'obɔɔ kpaaũkp̄e kp̄eɛɛ, aai kpa sa'onawa, i s̄aukpa sa'ooa,
 6 i a au lé ma gbagbak̄iwa kpaaũkp̄e kp̄eɛɛ, i a nísi kpaɛ, a ḡi i kem̄eɛ na.
 7 Aasu sa'o t̄aaɔwa aa gb̄as̄ik̄eɛn̄o ɔo. Bee aɔ dené yádilea ũ e ní buiwaɛ.
 8 Oné, tó gb̄é sa pɔ w̄i a pɔ k̄áteu à tékū ge sa p̄ale ò, bele ge b̄om̄o pɔ kú á guun nò,
 9 mé i m̄ò kpaaũkp̄e kp̄eɛɛ sa'oioao, wali ade bɔ a gb̄éɔ guu.

N̄o k̄olokpasai

- 10 Tó gb̄é n̄o k̄olokpasai sò, bele ge b̄om̄o pɔ kú á guun nò, má f̄eɛān̄oɛ, mí ade bɔ a gb̄éɔ guu mà de,
 11 asa pɔ w̄eni ku a au guue, ɔ má kp̄awá àli á duuna k̄eowá sa'ok̄iwa. Au mé ì duunak̄émá w̄eni pɔ kú a guu yá̄i.*
 12 Aȳam̄eto mále o Isailiɔne, á gb̄e su n̄o k̄olokpasai sóo, baa b̄om̄o pɔ kú á guu.
 13 Tó Isaili ge b̄om̄o pɔ kú á guu toekà, tó à n̄o ge b̄a pɔ w̄i so dè, aali a k̄olokpa à a au k̄óle, i b̄usukawà,
 14 ké au mé pɔ w̄eni ũ yá̄i. Má ò Isailiɔne aasu n̄o k̄olokpasai sóo, ké au de pɔ w̄eni ũ yá̄i. Gb̄é pɔ sò, wali ade bɔ a gb̄éɔ guu.
 15 Pɔ pɔ ḡà ní az̄iao ge pɔ pɔ w̄ai de, tó bele ge b̄om̄o d̄o, mé a sò, aà a pɔkasao pí, i zu'o, k̄asi aɔ gb̄álea e oosie.
 16 Tó i a p̄oɔpio, mé i zu'oo, a yá a wi aà musue.

18

Gb̄as̄ik̄eɛ

- 1 Dii yá'ò M̄oizie à m̄è:
 2 O Isailiɔne ò m̄e, m̄am̄emaa Dii á Lua.
 3 Asuli yá pɔ w̄i ke Egipi b̄usu pɔ á kúu ȳaa ge Kanaa b̄usu pɔ mále ḡeúán̄o keo. Asuli ní kea keo.
 4 Alio yá pɔ má d̄ileo ke, àliɔ ma ikoȳaɔ k̄ua, ɔo tei. M̄am̄emaa Dii á Lua.
 5 Alio ma yá pɔ má d̄ileo k̄ua. Gb̄é pɔ k̄ua mé aɔ ku a sabai.*
 6 Ḡɔe su s̄o a dae f̄eɛzi à aà d̄aakpao. M̄am̄emaa Dii.
 7 Nsu ò n da d̄aakpa ò n mae kp̄eb̄o. N dae, nísu ò aà d̄aakpao.
 8 Nsu ò n mae na d̄aakpa ò n mae kp̄eb̄o.†
 9 Nsu ò n d̄ae d̄aakpao, n mae né ge n da n̄en nò, wà aà ì n be ge ua p̄alen nò.‡
 10 Nsu ò n t̄uina d̄aakpa ò n n̄zia kp̄eb̄o.

* 17:11 Ebe 9.22 * 18:5 Neɛ 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12 † 18:8 Iko 23.1, 27.20 ‡ 18:9 Iko 27.22

- 11 Nsu ò n mae na nenɔe pɔ a ì dāakpao. N dāeε.
 12 Nsu ò n mae dāe dāakpao. N mae daε fēεεε.
 13 Nsu ò n da v̄i ge aà dāuna dāakpao. N da daε fēεεε.
 14 Nsu ò n mae v̄i ge aà dāuna nɔ dāakpa ò n mae v̄i ge dāunapi kpebo. N mae naε.
 15 Nsu ò n né na dāakpao. N né naε. Nsu ò aà dāakpao.
 16 Nsu ò n v̄i ge ñ dāuna na dāakpa ò n v̄i ge dāuna kpebo.
 17 Nsu nɔε dāakpa ñ a néo an pla mípiio. Nsu ò aà tɔŭna dāakpao. Aà daε fēεεε. Dāa vāie.
 18 Nsu ò n nɔ v̄i ge aà dāuna sé nɔ ũ, aà gɔ aà gɔa ũ gɔɔ pɔ a bēεo.
 19 Tó nɔε ɔkūa, ñsu ò aà dāakpao.
 20 Nsu to pe á kāaa ñ n gbédee nɔ ò n gbāsíkεaànɔ.
 21 Nsu sa'o ñ n néo Mɔbokuwa ò n gbaε téu ò n ma tó òkpa. Mámεmaa Dii.
 22 Nsu wúle ñ n gɔε deeo lá wí wúle ñ nɔεowao. Dāa vāie.
 23 Nsu ku nòɔwa ò n gbālεɔ. Nɔε su azia kpa nòɔwa à kpáwa'owao. Yá fuangbaaε. §
 24 Asu gbāsíkε yá beε musuo, asa màa bui pɔ mále ñ yáε gbāsíkè.
 25 An bùsu gbālè ɔ se, ɔ mále yákpalekεr̄nɔ. An bùsupi lé a gbéε yá ñ dāa vāipi yái.
 26 Aɔ yá pɔ má dīleɔ kūa. Asu dāa vāipio kee keo, bele ge bòmɔ pɔ kú á guun nò.
 27 Gbé pɔ kú bùsupi guu á āaɔ dāa vāi beε kè píie, ɔ bùsupi gbālè.
 28 Apio s̄, tó á tó bùsupi gbālè, a á yá, lá à bui pɔ kú á āaɔ yāwao lé?
 29 Tó gbé dāa vāipio doe kè, wa ade bo a gbéε guu.
 30 Alio ma yāpio kūa. Asuli sini zé vāi pɔ wa bò á āae seo. Asuli tó à gbālε a yá musuo. Mámεmaa Dii á Lua.

19

Ikoyāe

- 1 Dii ò Mɔizie
 2 aà o Isailiɔne pii aà me: A kua líɔ adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoaε.*
 3 A baade lí misiile a da ñ a deoε.† Ali kámabogɔ pɔ má dīle yāda.‡ Mámεmaa Dii á Lua.
 4 Asu εa su tāaɔwao. Asuli mɔkasa á dii ũo.§ Mámεmaa Dii á Lua.
 5 Tó ále sáaukpa sa'oa, àli o a zéwa, mí sí.
 6 Ali sa'onɔɔ so a ogɔ ge a gu sia dɔa, í a pɔ pɔ gɔ a gɔɔ àaɔde zí kátεu à tékū.
 7 Tó gbēε su sò a gɔɔ àaɔde zí s̄, pɔpi gbālèn we, má sí ɔ.
 8 Gbé pɔ sò, a yá ali wí ade musuε, asa a tó ma pɔ gbālèε. Wāli ade bo a gbéε guu.
 9 Tó a á pɔ kèke á bùsuu, ásuli keke e á bú léwao, mé ásuli a kɔnwεo.
 10 Asuli á v̄ε keke ḡn plao, mé ásuli a be pɔ kwè zīle séleo. Ali tó taasideɔne ñ bòmɔ.
 Mámεmaa Dii á Lua.*
 11 Asuli kpáí'oo.† Asuli εetoo. Asuli mɔafilike á gbédeeεo.
 12 Mámεmaa Dii á Lua. Asuli εeto à me á simanɔ à ma tó òkpa.‡
 13 Asuli á gbédee ble ge à aà pɔ síwào. Asuli á zíkεna asea kūa e gu dɔo.§
 14 Asuli swādonā kao. Asuli pɔ dile vīaε zéu aà kpaaο.* Alio ma vīa vī. Mámεmaa Dii.
 15 Asuli yáḡḡ koleao.† Asuli ze ñ wēnadeo a wēnadeke yáio, ge tɔde a tɔdeke yáio. Ali yáḡḡ gbéɔne a zéwa.
 16 Asuli be ñ gbēpeo á gbéε guuo. Asuli á gbédee ga weεε à yāɔwào. Mámεmaa Dii.
 17 Asuli za á Isaili deeguο. Ali á gbédee gba laai,‡ ké aà duuna su wí á musuo yái.

§ 18:23 Bɔa 22.18, Iko 27.21 * 19:2 1Pie 1.16 † 19:3 Iko 5.16 ‡ 19:3 Bɔa 20.8, Iko 5.12 § 19:4 Bɔa 20.23, 34.17

* 19:10 Iko 24.19-21 † 19:11 Bɔa 20.15, Iko 5.19 ‡ 19:12 Bɔa 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § 19:13 Iko 24.14-15

* 19:14 Iko 27.18 † 19:15 Iko 16.19 ‡ 19:17 Mat 18.15

18 Asuli tɔsi á Isaili deewao, ásulio yákūaaànɔ. Alio ye á gbédeezi lá ázia wēniwa. § Mámɛmaa Dii.

19 Alio ma ikoyāɔ kūa. Asuli pɔtuo bui dodoa kpakɔa aa kpáwa'okɔwao. Asuli pɔbui dodoa tɔ bú doũ guuo. Asuli pɔkasa pɔ wà a pɔle tâ nì bà bui dodoao dao.*

20 Tó gɔe wùle nì zò wéndiana pɔ de gbēpāle nɔkpama ũo, mé i aà bo à gò wēe ũ gīao, wàli nì swágaga. Wasuli nì dedeo, ké nɔepi i gɔ wēe ũ yāao yáí.

21 Gɔepi lí mɔmɛe kpaaũkpe kpele nì sāsakaoo a tàae fiabobo ũ.

22 Sa'ona lí duuna pɔ a kè kēwà ma ae, mí sùuukɛaànɔ.

23 Tó a gē á būsuu, mé a li bēdee bà, àli a bē dile tē ũ gīa. Lípi bē lío deé tē ũ e wē àaɔ, ásulio bleo.

24 A wē sīiɔde a bē lío de ma pɔ ũ pii, í ma sáaukpaò.

25 A wē sɔode íli a bē ble sa. Beewa lípi ne'iaé aɔ káfí. Mámɛmaa Dii á Lua.

26 Asuli nòò kòlokpasai sóo. † Asuli māsokɛo. Asuli pɔdamáo. ‡

27 Asuli mizɔio. Asuli á lekāna ká kpaaíio.

28 Asuli á me líli gē yá musuo. § Asuli wēsá li ge à sɔti zɔo. Mámɛmaa Dii.

29 Asuli á nenɔe òokpa aà gɔ káalua ũo, * ké būsudeo su ze nì káaluakaa, dàa vāi i kó á būsuo yáí.

30 Ali kámabogɔɔ pɔ má díleo yāda. Alio ma kúkíi vía ví. Mámɛmaa Dii.

31 Asuli yāma gèsisinaɔwao, mé ásulio táadeo kíi wēle, † an gbāsí i liázio. Mámɛmaa Dii á Lua.

32 Ali fele ze mikāpuadee, àli zɔoke dɔ gbēzɔɔne, ío ma vía ví. Mámɛmaa Dii á Lua.

33 Tó bòmɔ kúánɔ á būsuu, ásulio gbāamòe.

34 Ali bòmɔ pɔ kú á guu dile lán belewa. ‡ Alio yeaazi lá ázia wēniwa, asa bòmɔn á ũ Egipi būsuu yāa. Mámɛmaa Dii á Lua.

35 Aɔ kú nì yákea a zéwao pýɔa guu, § pɔ gbàa ge a gbia ge a zɔon lò.

36 A tó á pɔgbiaɔbɔɔ nì á zaa aɔ kú wásawasa. Mámɛmaa Dii á Lua pɔ á bóle Egipi.

37 Alio ma ikoyāɔ nì ma yádileaɔ kūa pii, ío zíkewà. Mámɛmaa Dii.

20

Ia pɔ wàli da duunkɛnaɔwa

1 Dii ò Mɔizie

2 aà o Isailiɔne: Tó Isailie ge bòmɔ pɔ kú á guue a né kpà Mɔlɔkuwa, wali ade de. Būsudeo lí aà pápa nì gbɛo aa de.

3 Málí fele nì gbépioe, mí aà bo a gbéɔ guu, asa à a né kpà Mɔlɔkuwa, à ma kúkíi gbālè à ma tó pɔ a kua adoa òokpae.

4 Tó gbépi a né kpà táa Mɔlɔkuwa, tó á Isailio a wɛkpà á vía, i aà deo,

5 má fele nì gbépio nì aà bēdeo nì gbé pɔ aa gbāsíkèaànɔ Mɔlɔku yá musuo píie, mí nì bóle nì gbéɔ guu mà nì dede.

6 Gbé pɔ yāmà gèsisinaɔ ge táadeɔwa à gbāsíkèrínɔ sɔ, má fele nì adeoe, mí aà bo aà gbéɔ guu mà de.

7 A tó á kua à adoa gbāsísai, asa Dii á Luan ma ũ.

8 Alio ma ikoyāɔ kūa, ío zíkewà. Ma Dii ma á díle adoae.

9 Tó gbé a de ge a da kà, wà ade de.* Lá à a de ge a da kà, à ázia dèe.

10 Tó gbé wùle nì gbēpāle nɔo, wàli nì de mípla mípii.

§ 19:18 Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8 * 19:19 Iko 22.9-11 † 19:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ 19:26 Iko 18.10 § 19:28 Iko 14.1 * 19:29 Iko 23.18 † 19:31 Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ 19:34 Bɔa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § 19:35 Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10 * 20:9 Bɔa 21.17, Mat 15.4

- 11 Tó gbé wùle ní a mae nɔo à a mae kpebòe, wàli ní de nípla nípii. Aa nízia dèe.
- 12 Tó gbé wùle ní a né nao, wàli ní de nípii. Aa yādɔɔsai kèe, aa nízia dèe.
- 13 Tó gɔe wùle ní a gɔe deeo lán nɔewa, an pla nípii aa dàa bèe kè, wàli ní dede. Aa nízia dèdèe.
- 14 Tó gbé nɔsè mé à èa à aà da nàwà lɔ, dàa vāie.† Wàli ní kɔasa nípii aa tékū, ké dàa vāie su àò kú á guuo yáí.
- 15 Tó gɔe kù pɔtuowa, wàli ade de,‡ wi nòopi de lɔ.
- 16 Tó nɔe tò pɔtuo kpáwa'òwa, wàli ní dede, ké aa nízia dèdèe nɔo.
- 17 Tó gɔe a dāe sè, aà de né ge aà da nén lò, mé aa kò dò, ásooe.§ Wàli ní bɔ ní gbéɔ guu wà ní dede. Lá à a dāe dàakpà, à azia dèe.
- 18 Tó gbé wùle ní nɔe pò ɔkūao, à kà aà aubɔkiwa. Wàli ní bɔ ní gbéɔ guu, wà ní dede nípla nípii.
- 19 Asuli á da v̄i ge aà dāuna dàakpao ge á dasɛ, asa dae fèe kpebɔan we. An tàae a wi ní musue.
- 20 Tó gbé wùle ní a mae v̄i ge aà dāuna nɔo, à a mae v̄i ge aà dāuna kpebòn we. An tàae a wi ní musue, aai ga fi.
- 21 Tó gbé a v̄i ge a dāuna nɔ sè, wíyāe. A a v̄i ge a dāuna kpebòe. Aa g̃ fiie.
- 22 Aliɔ ma ikoyāɔ ní ma yādileao kúa, íɔ zíkewà, ké bùsu pò mále géuáno à zòleu su á yáo yáí.
- 23 Asu bui pò mále ní yáéɔ ɔleseo. Aa yápiɔ kè píie, ò má ye ní gíyāio.
- 24 Má òé, áme á g̃ ní bùsu pò v̄i ní z'io diupi v̄i. Má kpáwá á pò ũe. Máme má Dii á Lua, ma á díle adoa ní buipáleɔe.
- 25 Aliɔ nòɔ ní bā pò áli sóɔ ní pò pò áli sóoɔ dōkɔe. A suli tó à gbāle nòɔ ge bā ge pòtaa'onkuawa pò má dílé tē ũo yá musuo.
- 26 Ali tó á kua àò adoa mee, asa ma Dii ma kua adoa. Ma á díle adoa ní buipáleɔ, ké àò de ma gbéɔ ũe.
- 27 Tó gɔe ge nɔe kú á guu gèsisina ge táade ũ, wàli ade pápa ní gbéo wà de. A azia dèe.

21

Yādilea sa'onae

- 1 Dii ò Mɔizie aà yā'o Aalona né sa'onae aà me: Sa'onae suli tó à gbāle a gbé pò gá yá musuo,
- 2 mé i ke aà dae fèe baasio, aà da, aà de, aà né, aà v̄i, aà dāuna
- 3 ge aà dāe néna pò kú a gbáa, i zāke yāao.
- 4 Baa tó uabelee, asu to à gbāle a bedeɔ yá musuo.
- 5 Aasuli tó gē táa'o ní miwao. Aasuli ní lekāna kpaáio. Aasuli ní me lílio.*
- 6 An kua líɔ adoa mapi ní Luae. Aasuli ma tó òkpao. An kua líɔ adoa, asa māmema Dii ní Lua. Aali sa pò w̄i a pò nísikateu à tékū oa ma bl̄e ũ.
- 7 Ké an kua líɔ adoa mapi ní Luae yáí, aasuli nɔe pò káaluakà a òkpà seo ge nɔe pò wa yà.
- 8 Isailiɔ, àli ní dilea nídoake dōné, asa aame aai mɔ bl̄e kpái mapi á Luawa. Ali ní dilea nídoakepi dō, asa ma Dii ma gbé pò ma á díle ádoe, ma kua adoa.
- 9 Tó sa'on nenɔe azia òkpà ní káaluakaaò à a mae kpebòe, wàli aà kɔasa aà tékū.
- 10 Gbé pò wà nísikà aà miwa à gò sa'onkia ũ, wà aà dàziu aà ke ní z̄ipi pòkasaò daa, asuli tó íana a mikā páo. Asuli a ula ga kēo.
- 11 Asuli s̄o geio. Asuli tó à gbāle baa a de ge a da ge yá musuo.

† 20:14 Iko 27.23 ‡ 20:15 Bɔa 22.18, Iko 27.21 § 20:17 Iko 27.22 * 21:5 Iko 14.1

12 Asuli bɔ ma kúkíi ge yáio, ké asu ma kúkíi òòkpao yáí, asa ma nísi pɔ wa kàwà tò à gò ma pɔ ũe. Mámɛmaa Dii.

13 Nɔe léso ɔ àli sé nɔ ũ.

14 Asuli gyaa ge nɔe pɔ wa yà seo ge nɔe pɔ káaluakà a òòkpà, sema aà bui nɔe léso,

15 ké asu a bui òòkpao yáí. Mámɛ má Dii pɔ ma aà díle adoa ũ.

16 Dii ò Mɔizie

17 aà o Aalonae: E n buiwa n bui pɔ su sãa ví suli sɔmazi ble kpáiao.

18 Gbé pɔ sãae ví suli sɔmazio, vĩa ge ee ge gbé pɔ aà oa dɔo vío ge a gue késãakɔi

19 ge gbé pɔ a gbá ge a ɔ kũdɔa,

20 ge kóode ge gbé pɔ a gue imia ge gbé pɔ a wé diua ge kásande ge séede ge gbé pɔ a le wia.

21 Sa'ona Aalona bui pɔ sãae ví suli sɔmazi à sa pɔ wĩ a pɔ nísikateu à tékũ oao. Sãadee, asuli sɔmazi ble kpáiao.

22 Ali fɔ ma ble ble, sa'onɔɔ ní pɔ pɔ wa ma gbaɔ píi,

23 ama asuli sɔ zwãa pɔ wa kpàmaziio ge ma gbagbakii, asa sãadee. Asuli ma kúkíi òòkpao. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nído a ũ.

24 ɔ Mɔizi yápi ò Aalonae ní aà néo ní Isailio píi.

22

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 O Aalonae ní aà néo, aalio nízia kũa dɔ pɔ pɔ Isailio lé ma gbaɔ yá musu, ké aasu ma tó pɔ a kua adoa òòkpao yáí. Mámɛmaa Dii.

3 Oné, e an buiwa tó an gběe gbālè mé à sò pɔ pɔ Isailio sa'òoai, wàli ade kãa. Mámɛmaa Dii.

4 Tó Aalona buie mebaagyã ge kēnu ví, asuli sa'oble bleo e aà gbãsi gè wòlowà. Tó gbé ɔkà pɔ pɔ gbãlea ge yá musuwa, ge à azia è, à gbālèn we.

5 Maae lo, tó à ɔkà pɔ kelena pɔ ì tãa'o tɔlewa ge gbé gbãlea ge gbãsi píi lé.

6 Gbé pɔ ɔkà pɔ bee taawa, alio gbãlea e oosi. Asuli sa'oble bleo, mé i ke à zu'ò bàasio.

7 Tó íatē gè kpéu, mé à zúpi ò, ɔ aà gbãsi a láa, i gbasa sa'oble ble sa, asa aà pobleae.

8 Asuli pɔge ge pɔ pɔ wài de so à gbãleo. Mámɛmaa Dii.

9 Sa'onao lío ma yádilenepio kũa, ké aasu dɔe ní ma bleo, an duuna wi ní musu aa gao yáí. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nído a ũ.

10 Gbé pɔ de sa'ona ua gbé ũo suli sa'oble bleo, baa gbé pɔ pĩla sa'ona be ge aà zíkēna.

11 Tó sa'ona zo lù ge tó wà zo pi ì aà bee, a zevĩ à blepi ble.

12 Tó sa'ona nenɔe zākè ní gbé pɔ de sa'ona ũoo, nɔepi zevĩ à sa'onao ble ble lo.

13 Tó sa'ona nenɔe gò gyaa ũ ge wà aà yà zadɔ i ne'io, mé à èa sù a mae be lá aà wéndiagɔɔwa, a a mae ble blea zé ví. Nibɔe suli bleo.

14 Tó gbé zãzã à sa'oble blè, aali a fiabo sa'onae, i a ɔa sɔode nawà.

15 Sa'onao suli tó sa'oble pɔ Isailio kãaakãaa Dii gbãleo.

16 Tó aa tò gbé pɔ a blea zé vío blè, aa yã ìèe. Mámɛ má Dii pɔ ní díle nído a ũ.

Pɔtuo pɔ wali sa'od

17 Dii ò Mɔizie à mè:

18 O Aalonae ní aà néo ní Isailio píi, Isaili bui ge bòmɔ pɔ kú á guun lò, tó á gběe mòmee ní sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ obɔo légbãdɔa ge gban lò,

19 tó a ye mà sie, sema aali mɔ ní pɔ sãasaio, zu ge sã ge ble.

20 Asuli mòmee ní pɔ sãadeo,* asa má sio.

21 Tó gbé mò sáaukpa sa'oiã ní zuo ge sã ge ble légbãdɔa ge gban lò, tó a sãa vío, má sí.

* 22:20 Iko 17.1

²² Ayāmeto ásuli sa'oa ní pò v̄lao ge a k̄òkūa ge a pò pò wà a kaikè ge a bode ge a yīade ge a séede. Asuli sa pò wī a pò n̄sikateu ma gbagbakliwa à tékū odo.

²³ A zεví à ma gba zu ge sã k̄ò ge a giana. Tó ále légbã d̄oae s̄o, má sio.

²⁴ Asuli sa'oa ní pò pò wà a leba b̄leoo ge pò pò wà a le wī ge a taia ge a paaa. Asuli bee ke á b̄usuuo,

²⁵ mé ásuli p̄otuo bee taa sí bui z̄iloe kí à sa'òò mapi á Luawa ble ūo. A sãa v̄ie, a òòkpaae. Má sio.

²⁶ Dii ò M̄oizie:

²⁷ Tó zu ge sã ge ble ne'í, népi a ke a dawa ḡoo soplae. Sea za a ḡoo swaaōde z̄í áli f̄o sa pò wī a pò n̄sikateu à tékū ooa.

²⁸ Asuli zu ge sã k̄olokpa ní a néo ḡoo doū z̄ío.

²⁹ Tó ále s̄aukpa sa'oa, àli o a zéwa, mí sí.

³⁰ Ali a n̄ò so z̄ibeez̄í, ásuli a kee to gu d̄owào. Mámema Dii.

³¹ Ali ma ȳadileao k̄ua à z̄ikewà. Mámema Dii.

³² Asuli ma tó òòkpao, a adoa. A Isailio lí d̄o ké ma kua adoa. Mámé má Dii pò á díle ádo a ū.

³³ Ma á bóle Egipi, ké màò de á Lua ūe. Mámema Dii.

23

Dikpe

¹ Dii ò M̄oizie

² aà o Isailio: Dikpe pò má díleon ke: Ali ma dikpe pò wàli gb̄é k̄aaamεεε beeo kp̄awake.

³ Ali z̄ike ḡoo soolo, a ḡoo soplade í k̄amabo k̄aaaamεεε ȳáí. Asuli z̄ie keo. K̄amaboḡooz̄ipiá Dii p̄oe gu pò á kúu pii.*

⁴ Dikpe pò Dii díleon ke: Ali a kp̄awake a ḡoo wa, í k̄o k̄aaamεε.

Ḡeamusu dikpe ní K̄aaso dikpe

(Nao 28.16-25)

⁵ M̄o séia ḡoo ḡeo m̄endosaide z̄í oosiele àli Ḡeamusu dikpekemεε.†

⁶ M̄opi ḡoo ḡeode z̄í áli K̄aaso dikpeke, ío k̄aa pò wī a se'ese k̄auo so e ḡoo sopla.‡

⁷ Dikpepi ḡoo séia z̄í áli k̄o k̄aaamεε. Asuli z̄í gb̄aae keo.

⁸ Ali sa pò wī a pò n̄isi k̄ateu à tékū oa e ḡoo sopla, a ḡoo sopladepi z̄í í k̄o k̄aaamεε. Asuli z̄í gb̄aae ke z̄ibeez̄ío.

Bua p̄o k̄auo dikpe

(Nao 28.26-31)

⁹ Dii ò M̄oizie

¹⁰ aà o Isailio: Tó a ḡe b̄usu pò mále kp̄awáu, mé a á buap̄o k̄auo k̄eke, àli a bàaa ye m̄ò sa'onaε.

¹¹ Tó k̄amaboḡooz̄í gu d̄ò, sa'onapi lí pò bàaapi m̄omεε, mí síán̄o.

¹² Ḡoo doūpi z̄í aàli sa pò wī a pò k̄ateu à tékū oa ní sã w̄edona s̄asaio

¹³ ní a p̄owentio kiloo síis ȳalea ní n̄isio pò pò wī k̄ateu à tékū a ḡí í kemεε na ū, i v̄eε élewà litili do.

¹⁴ Asuli p̄owen dafu ble bleo, a p̄eε ge a kpasaa e ḡoo pò a m̄o mapi á Luaε ní pò k̄auo bàaapio. Ȳap̄iá ȳadileaeε e á buiwa gu pò á kúu pii.

P̄okeke dikpe

(Nao 28.16-25)

¹⁵ K̄amaboḡoo pò a m̄o ní pò bàaapio gbea, àli ās̄o d̄o d̄o e sopla.

* 23:3 B̄oα 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3 † 23:5 B̄oα 12.1-14, Iko 16.1-2 ‡ 23:6 B̄oα 12.14-20, Iko 16.3-8

16 Ali gɔɔdɔɔɔ blakwi e kámabogɔɔ soplade gu dɔ, í gbasa mɔmɛɛ ní pówɛn dafuo.

17 Ali p̄ɛkɛ mèn plapla ua ní uao ní p̄ɛtɔ litili plapla ní a sɛ'ɛsɛo. A buapɔ káau ɔ̄ àli pɔpɔ kɛɔ, í mɔmɛɛ. §

18 Ili mɔ ní p̄ɛpɔ ní sã wɛdona sãasaiɔ mèn soplã ní gáaenao m̀endo ní sãsakaoɔ mèn pla, í sa pɔ wĩ a pɔ káɛu à tékũ ooa ní a pówɛntɔ ní a v̄ɛo pɔ pɔ wĩ káɛu a gĩ ì kemɛɛ na ũ.

19 Ili sa'o ní blesanao m̀endo duun awakpabɔ ũ ní sã wɛdonaɔ mèn pla sáaukpasa ũ.

20 Sa'ona lí sãpɔ mɔmɛɛ ní buapɔ káauɔ p̄ɛpɔ. Sa'oblepiá ma pɔɛ, sa'onapi mé ali ble.

21 Gɔɔ dɔupɔ zĩ àli kɔkãaa kpàwake. Asuli zĩ gbãae kɛo. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa gu pɔ á kúu píi.

22 Tó áɛ pɔkɛkɛ á búsuu, ásuli kɛkɛ e á bú léwao, mé ásuli a kɔnwɛo. Ali tó taasidɛɔnɛ ní b̀mɔɔ.* Mámɛmaa Dii á Lua.

Kàapɛa dikpɛ sa'oa ní Duunkɛama dikpɛ pɔo
(Nao 29.1-11)

23 Dii ò Mɔizie

24 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ soplade gɔɔ s̄ɛia zĩ àli kámabo, í kàapɛ a kãamɛɛ, ma yá i dɔágu.

25 Asuli zĩ gbãae kɛo, í sa pɔ wĩ a pɔ nísi káɛu à tékũ oa.

26 Dii ò Mɔizie:

27 Mɔ sopladepi gɔɔ kwidɛ zĩ líɔ dɛ Duunkɛmagɔɔ ũ. Ali kɔ kãamɛɛ, í leyɛ, í sa pɔ wĩ a pɔ nísi káɛu à tékũ oa.

28 Asuli z̄ie kɛ z̄ibeez̄io, asa Duunkɛmagɔɔɛ, zĩ pɔ wĩ á duuna k̄éwá ma Dii á Lua aɛɛ.

29 Wà gbé pɔ i leyɛ z̄ibeez̄io bɔ a gb̄éɔ guu.

30 Má gbé pɔ z̄ie kè z̄ibeez̄i bɔ a gb̄éɔ guu mà dɛɛ.

31 Asuli z̄ie kɛ z̄ibeez̄io. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa gu pɔ á kúu píi.

32 Aliɔ dɛé kámabogɔɔzĩ ũ, í leyɛu, ío kámabo sɛa za mɔpi gɔɔ k̄ɛokwidɛ zĩ oosi e a gu s̄ia dɔa oosi.

Lákpɛdɔa dikpɛ
(Nao 29.12-39, Iko 16.13-15)

33 Dii ò Mɔizie

34 aà o Isailiɔnɛ: Mɔ sopladepi gɔɔ ḡɛode zĩ àli Lákpɛdɔa dikpɛkɛmɛɛ gɔɔ soplã.

35 A gɔɔ s̄ɛia zĩ àli kɔ kãamɛɛ. Asuli zĩ gbãae kɛo.

36 Aliɔ sa pɔ wĩ a pɔ nísi káɛu à tékũ oa e gɔɔ soplã, a gɔɔ swaaɔde zĩ í kɔ kãamɛɛ, í sa pɔ wĩ a pɔ nísi káɛu à tékũ oa. Asuli zĩ gbãae kɛo, kɔkãaa midɛgɔɔɛ.

37 Dikpɛ pɔ má d̄ilɛɔn we. Ali a kpàwake, í kɔ kãamɛɛ, í sa'oa lá gu lé dɔ lá má d̄ilɛwa, sa pɔ wĩ a pɔ káɛu à tékũ ní pówɛntɔ ní sa'obɔ pãɛɔ ní v̄ɛo.

38 Ali sapiɔ oa kámabogɔɔ pɔ pɔ má d̄ilɛ bàasi, á gbaɔ ní á légbãdɔa pɔɔ ní á pɔɛã pɔɔ bàasi.

39 Sɛa za mɔ soplade gɔɔ ḡɛode zĩ á búsuu pɔɔ kɛkɛa gbɛa àli dikpɛpi kemɛɛ e gɔɔ soplã. A gɔɔ s̄ɛia zĩ ní a gɔɔ swaaɔde z̄io líɔ dɛé kámabogɔɔ ũ.

40 A gɔɔ s̄ɛia zĩ àli libɛ maaɔ sé ní daminalaɔ ní ligɔn ladeɔ ní swagbalagɔnaɔ, ío pɔnake mapi Dii á Lua aɛ e gɔɔ soplã.

41 W̄ɛ ní w̄ɛo mɔ soplade guu àliɔ dikpɛpi kemɛɛ e gɔɔ soplã. Yápiá yádileaéɛ e á buiwa.

42 A Isailiɔ líɔ ku lákpɛ pɔ á dɔɔ guu e gɔɔ soplã,

43 k̄é á buiɔ e d̄ɔ má t̄ò an deziɔ ì lákpɛɔ guu ma ní bɔɛa Egipi búsuu gbɛa. Mámɛmaa Dii á Lua.

44 Ǿ Mɔizi dikpɛ pɔ Dii d̄ilɛpɔ yã'ònɛ.

24

Kpaaukpɛ filia

¹ Dii ò Mɔizie:

² O Isailione aa mone ní n̄si wásawasao filiaɔ nabɔ ũ, ké aaɔ naa gɔɔpii.

³ Aalona mé ali filiapi keke kpaaukpeu ma ae zwāa pɔ kpaai ikoyā kpagoloi sae za oosi e gu ge lí dɔɔ gɔɔpii. Yápiá yādileaéé e á buiwa.

⁴ Aaliɔ filia pɔ kú vua dauwaɔ keke ma ae gɔɔpii.

Pēe pɔ wī kpa Diiwa

⁵ Nili pēeti sé ñ pēekeò mèn kuεpla, pēe mendo tí kiloo síisiiɔ.

⁶ Nili pēepiɔ kále ma ae vua táabūnuwa mèn soolosoolo dɔɔ pla.*

⁷ Nili tulaleti zálala fáfāwà dɔɔdɔɔ, ní kámεε téu pēe gbeu á yāɔamagu yái.

⁸ Kámabogɔɔ ní kámabogɔɔo píi waliɔ kále dɔɔdɔɔ ma ae Isailiɔ pɔ ũ ma bàakuarino gɔɔpii yái.

⁹ Pēepi líɔ de Aalona ní a néɔ pɔ ũ, aali só gu pɔ wa d̄ile a zéiu, asa ma pɔe a zéi.† Aliɔ de ní baa ũ sa pɔ wī a pɔ nísi káteu à tékū oaa guu.

Dii tɔbēesina pápaa ní gbeo

¹⁰ Gōεε ku, aà da á Isailie, aà mae sɔ Egipie. Ké à gē Isailiɔ b̄ou, ɔ sòle ní daa ní Isailieo.

¹¹ ɔ gōε pɔ aà da á Isailiepi Dii tɔbēesi à d̄eaano, ɔ wà ḡeaano Mɔizi kíi. Aà dapi tón Selomi, Dibeli née, Dā buie.

¹² ɔ wà aà dàkpeu ḡia e wà ma Dii léu lá wa seaano.

¹³ ɔ Dii ò Mɔizie:

¹⁴ Bɔ ní gbé pɔ d̄emanɔpio b̄o kpe, gbé pɔ aa yápi mà aà léu i onana aà miwa ḡia, wi gbasa aà pápa ní gbeo wà de.

¹⁵ Ní o Isailione, tó gbé d̄emanɔ, à yā'í aziaεε.

¹⁶ Wáli gbé pɔ ma tɔbēesi pápa ní gbeo wà de. B̄omɔ ge belen lò, tó à ma tɔbēesi, à gàn we.

¹⁷ Tó gbé gbēdè, wáli ade de.‡

¹⁸ Tó gbé gbé pɔtuo dè, aali a ḡεε kpá.

¹⁹ Tó gbé íakpà a gbédeezi, wà ía doŋpi kpaazi sɔ.

²⁰ Tó gbé gbé wá è, wa ade wá é sɔ. Tó wé a wī, wa aà pɔ wí sɔ. Tó swaa a è, wa aà pɔ é sɔ. Wáli kèè lá a kènéwa.§

²¹ Tó gbé gbé pɔtuo dè, a a ḡεε kpaε. Gbé pɔ gbēdè sɔ, wa aà deε.

²² B̄omɔ ge belen lò, yādilea doŋpie. Mámεmaa Dii á Lua.

²³ Mɔizi yápi òné, ɔ aa b̄ò ní gbé pɔ d̄e ní Diioπio b̄o kpe, aa aà pàpa ní gbeo aa dè. Màa aa kè lá Dii ò Mɔiziewa.

25

Tɔɔle gbaa íampaa wē

(Iko 15.1-11)

¹ Dii ò Mɔizie Sinai gbe musu

² aà o Isailione aà me: Tó a gē b̄usu pɔ mále kpáwá guu, àli tó b̄usupi íampameε.

³ Ali pótɔ á bua e wē soolo, àli á vēliɔ midāε, í á pɔɔ keke,

⁴ a wē soplade íli tó b̄usupi íampameε. Asuli pótɔ á bua wēpiuo, mé ásuli á vēliɔ midāεo.

⁵ Asuli á bua pɔzāɔ keke à a kák̄i keo. Asuli á vēligōna pɔ kè yāyaaɔ kó zōzōo. Tɔɔle gbaa íampaa wēε.

⁶ Pɔzā pɔ b̄òle tɔɔle íampaa guu líɔ deé á ble ũ, ápiɔ ní á zòblenaɔ ní á gbèwinaɔ ní nibɔ pɔ de b̄omɔ ũ á guu

⁷ ní á pɔtuoɔ ní s̄eanoɔɔ.* Pɔzāpiɔ líɔ de á poblea ũ.

* **24:6** Bɔa 25.30 † **24:9** 1Sam 21.1-6, Mat 12.4 ‡ **24:17** Bɔa 21.12 § **24:20** Bɔa 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38

* **25:7** Bɔa 23.10-11

Gõa wéẽo ù wě

8 Alio ìampaa wēpi dɔdɔ wě soplapla læe soplá, à kè píi wě blakwi mēndosai.

9 Ali kuupe wēpi mo soplade gɔɔ kwide zí á b̄usu gupiiu Duunkēmagɔɔz̄ipi.

10 Ili wēpi dile ma p̄ó ù, í ḡõa wéẽo ù kpàwake á b̄usu gbé p̄ó kú weɔne píi. Iɔ deé ḡõa wéẽo ù wě ù, á baade i su azia b̄usuu a bui k̄ii.

11 Wě blakwide líɔ deé ḡõa wéẽo ù wě ù. Asuli p̄ót̄so. Asuli p̄oz̄ã kek̄eo. Asuli v̄e liḡõna p̄ó kè yàayaao k̄ó z̄õz̄õ,

12 asa ḡõa wéẽo ù wě. Iɔ adoaé, í p̄ɔbɔlenziaeo ble.

13 Ḡõa wéẽo ù wēpi guu á baade lí su a t̄ɔlewa.

14 Tó ále á bú yia ge ále lúk̄wa, ásuli ònok̄ek̄eo.

15 Ali wě p̄ó ḡò sea za ḡõa wéẽo ù wēwa da wēnaoa guu, í lú. Búde s̄õ ìli wě p̄ó ḡò wà p̄ok̄eke da wēnaoa guu, i ḡbasa yía.

16 A òa lí káfi wě p̄ó ḡò dasileu. Tó wě p̄ó ḡò bílao, a òa lí lao, asa p̄ok̄eke wēnaoa ò wàle yiawà.

17 Asuli ònok̄ek̄eo. Alio ma vía ví. Mám̄ema Dii á Lua.

18 Ali z̄ike ma ikoyãwa, íɔ ma yādileao k̄ua, íɔ kú á b̄usuu dɔdɔa.

19 B̄usupi ali blekéé, à m̄ówáe, íɔ ku a guu dɔdɔa.

20 A me, tó wi p̄ót̄ wa p̄ó k̄ek̄eo, bó wá ble wě sopladepi guui?

21 Mám̄e máli báaadaágu a wě soolodepi guu, t̄ɔle i blekéé wě àā p̄ó ù.

22 A wě swaāde guu ìli p̄ót̄, mé ali p̄ówen zi ble e a ge p̄eò a wě k̄eok̄wi p̄ok̄ekeawaæ.

T̄ɔle t̄ɔmaboa

23 Wasuli t̄ɔle yía, i ḡõ we e ḡɔɔpiio, asa b̄usupia ma p̄óe, mé á dem̄e a guu b̄òmɔ ñ nibɔ ùe.

24 B̄usu p̄ó á k̄ua á p̄ó ù guu píi àli tó wà a t̄ɔle t̄ɔmabo.

25 Tó á gb̄e ḡò taaside ù, mé à a t̄ɔle k̄ini yía, aà dae f̄ēe lí m̄ó p̄ó p̄ó a ȳiapi t̄ɔmabo.

26 Tó gbé dae f̄ēe ví aà a t̄ɔmabo s̄õ, mé à gb̄aa è à kà à a t̄ɔmabo,

27 aà wě p̄ó ḡè sea za ḡɔɔ p̄ó á yia nao, i wě p̄ó ḡò fiabo gbé p̄ó á ylawàe, i a p̄ó sí.

28 Tó aà gb̄aa i ka aà fiaboè s̄õ, t̄ɔlepi lí ḡõ a lunaæ a z̄i e ḡõa wéẽo ù wěu. Wēpiu ò a lunapi a s̄oaaè, i a p̄ó sí.

29 Tó gbé kpé yia wéle bíideu, e wě do àò gé k̄uaai, aò a boa zé ví. Ḡɔɔ bee ò a a boa zé ví.

30 Tó i a t̄ɔmaboo e wě dopi ḡè k̄uaaò, kpépi a ḡõ a lunaæ ñ a buio e ḡɔɔpii. Wàli s̄oaaè baa ḡõa wéẽo ù wěuo.

31 Wàli kpé p̄ó kú z̄ēwia bíisaide guu dile lán bugbewæ. A t̄ɔmaboa zé kú, mé wàli s̄oaaé ḡõa wéẽo ù wěue.

32 Levii buio ñ kpé p̄ó kú ñ wéle guuo t̄ɔmaboa zé ví ḡɔɔpii.

33 Levii buio wéle kpé p̄ó aa yia t̄ɔmaboa zé kú, mé wàli s̄oaaé ḡõa wéẽo ù wěue, asa Levii buio wéle kpé de kpaale p̄ó aa sè Isailio guu ùe.

34 Aasuli ñ wéle dádāk̄ek̄iio yiao, asa an baan we e ḡɔɔpii.

P̄s̄eaaé

35 Tó taasi á gb̄e k̄ù, mé a f̄õ azia gwa lɔo, àli aà k̄ua lán b̄òmɔ ge nibɔwa, ké aà e àò kú á guu yái.†

36 Asuli ɔ'idiaè, ásuli a í gbaè. Alio ma vía ví, ké á gbépi e àò kú á guu yái.

37 Asuli òa s̄eaaè à a igbao.‡ Asuli ble yiawà à ài w̄ēle a guuo.

38 Mám̄ema Dii á Lua. Ma á bóle Egipi, ké mà Kanaa b̄usu kpáwáe, míɔ de á Lua ù.

Z̄ɔboa

† 25:35 Iko 15.7-8 ‡ 25:37 B̄õa 22.24, Iko 23.20-21

- 39 Tó taasi á gběe kù mé à azía yíawá, ásuli zɔzɪdaèò. §
 40 A gɔ́ á guu lán gbèwina ge nibɔwae, iɔ zíkée e gɔ́a wééɔ ũ wēu.
 41 Aàpi ní a néɔ aai gbasa bɔ́ á be, aai tá ní buio kíi tɔɔle pɔ́ an dezio sè kpaale ũ guu.
 42 Lá á gbé pɔ́ ma á bóle Egipi búsuu á de ma zòblenaɔ ũ, i kù wà á yía zɔɔ ũ lo.
 43 Asuli gbáablemáo. Aliɔ ma vía ví.
 44 Bui pɔ́ liaaázio gɔ́eɔ ní n nɔeɔ ò áliɔ ní ví zɔɔ ũ. Ampio ò áli ní lúlu zɔɔ ũ.
 45 Ali fɔ́ nibɔ́ pɔ́ kú á guu lu lo ní né pɔ́ aa i á búsuu, aai gɔ́ á àizeeɔ ũ,
 46 aai gɔ́ á néɔne túbi ũ, aaiɔ zɔbleé e ní wēni léu, ama ásuli wétēamɔ́ á gbé Isailiɔneɔ.
 47 Tó bòmɔ́ ge nibɔ́ pɔ́ kú á guu ɔ́ lé a kpe le, mé taasi sù á gběe kù, mé à azía yía bòmɔ́piwa ge aà buie,
 48 aà boa zé kú. Aà dae a fɔ́ à aà bo,
 49 aà mae ge aà mae née ge aà dae fèeɔe. Tó aà ɔ́ niniɔ sɔ́, aà azía bo.
 50 Aàpi ní a lunao lí wē nao sea za aázía yíagɔɔ e gɔ́a wééɔ ũ wēu, aà yía ɔ́a iɔ doú ní gɔɔ bee gbewizí ɔ́ao.
 51 Tó wē pɔ́ gɔ́ e gɔ́a wééɔ ũ wē àɔ gé kái dasi, aà boa ɔ́a aɔ zɔɔe.
 52 Tó wē pɔ́ gɔ́ bíla sɔ́o, aà nao, i fiabo màa.
 53 I gɔ́ a diie gbèwina ũ wē ní wēo. Asuli tó aà dii wétēamɔ́eɔ.
 54 Baa tó aà boa i zeké màao, aàpi ní a néɔ gɔ́ wééɔ ũ gɔ́a wééɔ ũ wēue,
 55 asa Isailiɔ mé ma zòblena pɔ́ ma ní bóle Egipi búsuu ũ. Mámema Dii á Lua.

26

Báaadaarígu

(Iko 7.12-24, 28.1-14)

- 1 Asuli pɔ́e ke táa ũo. * Asuli gbé'á ge à péle á búsuu à kúleèò, † asa mámema Dii á Lua.
 2 Aliɔ kámabogɔɔ pɔ́ má díleɔ yáda, íli ma kúkíi díle gbia. Mámema Dii.
 3 Tó á té ma ikoyáɔi mé á ma yádileɔ kúá, ále zíkewà,
 4 máli tó lou ma á búsuu a gɔɔwae, tɔɔle ali blekéé, líb i ne'íé. ‡
 5 Aɔ pówembɔ́zíkée e à ge pɔ́e vèekɔ́zɔ́zɔ́gɔɔwa, vèekɔ́zɔ́zɔ́a sɔ́, e à ge pɔ́e pótɔ́gɔɔwa. Ali pɔ́ble à ká, íb kú á búsuu dɔ́dɔ́a.
 6 Má tó àɔ ku aafia á búsuu. A wúle mé yáe a to vía á kúo. Má wàio midé á búsuu mé zí a gē weo.
 7 A péle á ibeɔzié, í ní dede ní fēndao.
 8 A gbēɔn sɔɔɔ a ní gbēɔn basɔɔɔ yá, mé á gbēɔn basɔɔɔ a ní gbēɔn baasɔɔɔ leé kwio (10.000) yá, í ní dede ní fēndao.
 9 Má á wegwa, mí tó à ne'í à káfi, ma bàakuaánɔ iɔ gé.
 10 Aliɔ bleble e a zi bɔ́, í a zipi kóle a dafu káua yáí.
 11 Ma kúkíi aɔ kú á guu, mé ma nisina a gíázio.
 12 Máɔ bebe á guu á Lua ũe, íb de ma gbéɔ ũ. §
 13 Mámema Dii á Lua. Mámema á bóle Egipi, ké ásu àɔ de ní zɔɔ ũ lo yáí. Ma zuu pɔ́ aa dàé kè kélekele, ɔ́ a gɔ́ be ní mio daa ía.

Láai yáɔ

(Iko 28.15-68)

- 14 Tó i ma yádileɔ ma, ále zíkewà píio,
 15 tó a gi ma ikoyáɔi, mé á nisina ye ma yádilenɔio, tó ále ma ɔ́tondɔ́kíi gwao, mé a ma bàakuaánɔ yádileáé gbòo,

§ 25:39 Bɔa 21.2-6, Iko 15.12-18 * 26:1 Bɔa 20.4 † 26:1 Iko 16.21-22, 27.15 ‡ 26:4 Iko 11.13-15 § 26:12 2Kln 6.16

16 àɔ d̄s lá má k̄én k̄e: Má tó gili ḡéagu, mí t̄on v̄ai k̄áagu n̄ sionao, á w̄é iɔ wo, á ȳéé i láa. A p̄ót̄ p̄āe, asa á ib̄eɔ mé aa ble.

17 Má f̄el̄ánɔ, á ib̄eɔ i á fu, á zangudepiɔ iɔ gb̄ablewá. Baa tó gb̄ē lé á yáo, áli tíle.

18 Bee gb̄ea tó i ma ȳāmao, má ɛa mà á swágagae lɔ ḡēn sopla á duuna yái.

19 Má á wala gb̄āa k̄'ɛ. Luabe i ḡōé gii m̄ōsesai lán m̄ōsiwa, á t̄ɔle i gb̄ākū lán m̄ōgot̄wa.

20 A á gb̄āa k̄'le p̄āe, asa t̄ɔle a blek̄éɔ, mé líb̄ n̄'íéɔ.

21 Tó a gi lé swágb̄ākemanɔ, mé i ma ȳāmao, má á swágagaa k̄áfi lɔ leɔ soplae e á duuna léwa.

22 Má w̄àɔ gb̄aewá, aai to à ḡō n̄esai, aai á p̄ɔtuɔ d̄ede, í lao, á z̄é a sea k̄e lɔo.

23 Tó á w̄é i k̄ē yápiɔ musuo, mé a gi lé swágb̄ākemanɔ,

24 máme má f̄el̄ánɔ maz̄ia sa, mí íadawá ḡēn sopla á duuna yái.

25 Má tó wà m̄ó lélewá n̄ z̄io, k̄é a ma bàakuaánɔ yá gb̄òo yái. Tó a si á w̄éleɔ guu, má gagyákaáguɛ, mí á na á ib̄eɔne n̄ z̄í.

26 Má tó á ble láa, n̄ɔe gb̄ēɔn kw̄iɔ mé aali p̄ēk̄é k̄ina doŭwa, aai kp̄áwá t̄āmit̄ami, a p̄ɔe b̄ɔwá s̄o.

27 Tó i ma ȳāma yápiɔ musuo, mé a gi lé swágb̄ākemanɔ,

28 má ɛa f̄el̄ánɔ n̄ p̄f̄eaoɛ, mí á swágaga ḡēn sopla á duuna yái.

29 N̄ɔanapi a to à á n̄eḡōɔ n̄ á n̄en̄ɔɔ só.

30 Má guleſí p̄ó á b̄ò daaai, mí á tulaletikateak̄iɔ ḡboɔ, mí á ḡeɔ k̄á á diiɔ ḡeɔla. Ma nis̄ina aɔ ye á yáio.

31 Má tó á w̄éleɔ ḡō beziaɔ ũe, mí á sa'ok̄iɔ dúuz̄. A sa'oa p̄ó t̄ék̄ūa ḡi a kamagu lɔo.

32 Má á b̄usu d̄eɛ, a yá i di á ib̄eɔ p̄ó kú weɔwa.

33 Má a f̄ēnda woɛ, mí á yáò mà á f̄āaa buiɔ guu. A b̄usu i ḡō gii, á w̄éleɔ i ḡō beziaɔ ũ.

34 Ḡɔɔ p̄ó á kú á ib̄eɔ b̄usuu mé á b̄usu ḡò da gii, á b̄usu a íampa sa. B̄usupi á íampa, a íampaa lé i k̄á.

35 Ḡɔɔ p̄ó á kú we, íana p̄ó a giè à pa íampaa w̄e guu, ḡɔɔ p̄ó a ḡō da yàaa a íanapi pa sa.

36 A gb̄é k̄ōnaɔ s̄o, má tó aa s̄òdeedeek̄e n̄ ib̄eɔ b̄usuu. Baa íana lása k̄ōfi a to aa tíle, aai tíle lán f̄ēnda w̄àle n̄ yáòwa. Aa kpagua, baa k̄é gb̄ē lé n̄ yáo.

37 Aa kw̄e k̄ák̄ōa lán f̄ēnda wà n̄ kw̄éòwa. Aa f̄ō z̄e ḡi n̄ ib̄eɔ aeo.

38 Màa á mid̄e buiɔ guu. A ib̄eɔ b̄usu a á m̄óm̄o.

39 A gb̄é k̄ōnapiɔ i ibaba n̄ ib̄eɔ b̄usuu ampiɔ n̄ n̄ deziɔ yāv̄aiɔ yái.

40 Tó á buipiɔ n̄ yāv̄aiɔ n̄ n̄ deziɔ p̄ó d̄ò, an náaisaiyā p̄ó aa k̄èmeɛ n̄ swágb̄āa p̄ó aa k̄èmanɔpio,

41 ō ma f̄el̄ínɔ, ma n̄ kpá n̄ ib̄eɔ b̄usuu, tó aa n̄ n̄sev̄aiɔpi t̄ò mé aa n̄z̄ia b̄usa, tó an yāv̄ai go n̄ gb̄ēa lé k̄á,

42 ma bàa kua n̄ Yak̄ɔbuo* n̄ Izaakio† n̄ Ablahaŭo‡ yá a d̄ɔmagu n̄ b̄usu p̄ó má kp̄amá yáo.

43 B̄usu p̄ó aa t̄ò we aɔ da gii n̄ kp̄e, i íampa a íampaa w̄e. An yāv̄ai go a n̄ gb̄ē, asa aa ḡi ma yād̄ileaoiɛ, an nis̄ina ye ma ikoyāio.

44 N̄ beeo ḡɔɔ p̄ó aa kú n̄ ib̄eɔ b̄usuu, má n̄ mid̄eo. Má ḡín̄zi mà a bàakuaín̄ɔ yá ḡbooo, asa mámeɛmaa Dii an Lua.

45 Ma bàa kua n̄ n̄ dezi p̄ó ma n̄ bóle Egipi buiɔ wáa k̄é màò d̄e n̄ Lua ũ yá d̄ɔmagu, mí n̄ b̄o. Mámeɛmaa Dii.

46 Ikoyā n̄ yād̄ileɛa p̄ó Dii ò M̄oziɛ Sinai ḡbe musu a dà Isailiɔneɔn we.

* 26:42 Daa 28.13-14 † 26:42 Daa 26.3-4 ‡ 26:42 Daa 17.7-8

27

Légbáḍa Diiwa

- 1 Dii ò Mɔizie,
 2 ɔ a ò Isailionɛ à mè: Tó gbé lɛkè Diiwa à mè, á aà gba gbēnazina, aà bo'ɔan ke:
 3 Sea za wè bao e à gè pè wè bààḍwa, tó gḍee, kpaaukpe ánuṣu ɔwatē blakwie,
 4 nɔe sḥ baakwi.
 5 Sea za wè sɔo e à gè pè wè baowa, tó negḍee, ánuṣu ɔwatē baoe, nenɔe sḥ kwi.
 6 Sea za mɔ do e à gè pè wè sɔowa, tó negḍenaɛ, ánuṣu ɔwatē sɔoe, nenɔena sḥ àaḍ.
 7 Tó gḍe de wè bààḍla, ánuṣu ɔwatē gḍoe, nɔe sḥ kwi.
 8 Tó taasidee, mé aà gbāa i ka màa, aali gé sa'ona le, sa'ona lí a bo'ɔa dile lá legbēna a fḥwa.
 9 Tó pɔtuo pɔ wí sa'òò Diiwae sḥ, pɔ pɔ wà aà gbà ali gḥ aà pɔ ũe.
 10 Wasuli lilɛo. Wasuli a maa lɛũkpakɛ ní a vāioo, ge a vāi ní a maaoo. Tó wà pɔtuo lɛũkpakè, a pla píi a gḥ Dii pɔ ũe.
 11 Tó pɔtuo pɔ wíli sa'òò Diiwaoe sḥ, wáli gèḍ sa'ona kíi,
 12 sa'ona i a taa gwa, tó a maa ge a vāie. Lá sa'ona dile, màa a ɔa aɔ de.
 13 Tó pɔde ye bo, aali a ɔa sɔode nawà.
 14 Tó gbé Dii gbà a kpé, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a vāie. Lá sa'ona dile, màa a ɔa aɔ de.
 15 Tó kpɛde ye à a kpé sí, aali a ɔa sɔode nawà, kpépi i ea gḥ aà pɔ ũ.
 16 Tó gbé Dii gbà tɔle pɔ á sè kpaale guu kíni, a ɔa líɔ doú ní pówena pɔ a mɔ búpiwa ɔao. Pówena koko do ɔa kà ánuṣu ɔwatē sɔo.
 17 Tó gḥa wéɛɔ ũ wē ɔ à Dii gbàu sḥ, a ɔa a gi àɔ ku a legbeue.
 18 Tó gḥa wéɛɔ ũ wē gè, sa'ona lí a ɔa dile wē pɔ gḥ e gḥa wéɛɔ ũ wē sía léu, i a ɔa lao màa.
 19 Tó búde ye a bú sí, aali a ɔa sɔode nawà, i gḥ aà pɔ ũ.
 20 Tó i búpi boo, ge tó a yia gbēpālewae, a boa zé kú lo.
 21 Tó wàle pɔ sɔaasɔaané gḥa wéɛɔ ũ wēu, buapi a gḥ Dii pɔ ũe, lán pɔ pɔ wà Dii gbà ní a mibaowae, tɔlepi i gḥ sa'onaoɔne.
 22 Tó gbé Dii gbà tɔle pɔ á lù, mé tɔle pɔ a sè kpaale guu no,
 23 sa'ona lí a ɔa dile wē pɔ gḥ e gḥa wéɛɔ ũ wē dasileu, gbépi i tɔlepi bo zibeezi gḥ, ɔapi i gḥ Dii pɔ ũ.
 24 Gḥa wéɛɔ ũ wē ɔ wáli buapi sɔaa a yiana pɔ tɔlepi ví yāae.
 25 Lá wà ánuṣu lé dile kpaaukpeu, màa sa'onao lí pɔ ɔa dile. Anusu do galaũ baoe.
 26 Pɔtuo né séiaɔá Dii pɔe kò. Gbēe suli aà gbao zu ge sán lò, asa Dii pɔe.
 27 Tó pɔtuo pɔ wíli sa'òò né séiaɛ sḥ, aali bo lá sa'ona dile léu, i a ɔa sɔode nawà. Tó i boo, wáli yia ɔa pɔ sa'ona dile léu.
 28 Pɔ pɔ gbé ví à Dii gbà ní a mibao, gbēnazina ge pɔtuo ge tɔle pɔ de a buio pɔ ũn lò, asuli yiao, asu bo sḥo. Pɔ pɔ wà Dii gbà ní a mibao á pɔ pɔ wíli booe.*
 29 Baa gbēnazina pɔ wà Dii gbà ní a mibao, wà fḥ boo, sema wà ade de.
 30 Bua pɔɔ kwide líɔ de Dii pɔ ũ, pówena ge libeɔn lò.† Aliɔ de Dii pɔ ũe.
 31 Tó gbé ye a pɔ kwidepiɔ bo, aali a ɔa sɔode nawà.
 32 Pɔtuo kwide á Dii pɔe. Tó wa nàò, a kwideɔ líɔ de aà pɔ ũ.
 33 Wasuli a maa ge a vāi boo, mé wasuli a kee lɛũkpakɛo. Tó wà a lɛũkpakè, a pla píi gḥ Dii pɔ ũe, mé wa fḥ a kee boo.
 34 Yá pɔ Dii dà Mɔizie Sinai gbɛ musu a dile Isailionɛn we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, Iko 14.22-29

NAOKɛA Mɔizi lá sɪiɔde Yá pɔ́ kú láɛ bee guu

Ké Isailio ikoyá pɔ́ Lua kpà Mɔiziwa Sinai gbɛ musu yāmà, aa sɔukè wà da bùsu pɔ́ Lua a legbèné zéu (1.1-10.10). Aa taa'ò wà kà Kadesi Baanɛa, we aa gɛu bùsupiu, ɔ̄ aale viake bùsupi gɛaɛ, aa èa mipè gɛomidɔkiwa, ɔ̄ aa kè gbáau wè bla. Tá gbàa oa gbɛa aa Mɔabu bùsu lè Isia Wiside gukpɛ oi (10.11-21.35). Lápi yá gbɛzã yá pɔ́ kè Mɔabu bùsuu ɔ̄wɛɛ. Bɔa we gbɛzã ɔ̄ Isailio è gè Kanaa bùsuu (22.1-36.13).

Lápi tɛ Bɔa láɛ, mé à Lua gbéɔ gbɛnazinke òlwɛɛ. Zieɔ aai Lua náaike, zieɔ aai seake, zieɔ yáɛ ì ní kási, zieɔ yáɛ ì ní káde, zieɔ aai nízia sɛ lesí, zieɔ aai léle zíle. Lápi òlwɛɛ b kɛ Lua ì de a gbéɔne náaide ũ gɔɔpii, ì yáke a zéwa, ama zieɔ ì pásiíno.

Yá zí'ũ Mɔizi lè a dea kɔ́ ũ Dii ní a gbéɔ zānguo yá musu. Ɔme Lua ledɔekena ũ, ɔ̄ ì sɔ Luazi. Ɔme ì awakpa Luaɛ a gbéɔne, asa náaisaideɔne.

Isailio naokɛa Sinai guwaiwaiu

¹ Isailio bɔa Egipi wè plaade, a mɔ plaade gɔɔ séia zí, Dii yá'ò Mɔizie kpaaukpɛu Sinai guwaiwaiu à mè:

² A Isailio naokɛ daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo, ní gɔɔ tɔ dalau píi.

³ Mpi ní Aalonao à Isaili gɔɛ pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ káaa, í gbé pɔ́ kà zikaapiɔ nao gā ní gāo.

⁴ A gbé pɔ́ de uabele ũ sɛ bui ní buio guu dodo aa dɔále.

⁵ Gbé pɔ́ aao kúanɔpiɔ tɔn kɛ:

Lubeni buio guu Sedeu né Elizuu.

⁶ Simeɔ buio guu Zulisadai né Selumie.

⁷ Yuda buio guu Aminadabu né Naasɔ.

⁸ Isakaa buio guu Zuua né Netaneli.

⁹ Zabulɔni buio guu Heloni né Eliabu.

¹⁰ Yosefu né Eflaiũ buio guu Amihudu né Elisama.

Yosefu né Manase buio guu Pedazuu né Gamalieli.

¹¹ Bɛyámɛɛ buio guu Gidoni né Abidã.

¹² Dã buio guu Amisadai né Ahiezɛɛ.

¹³ Aseɛ buio guu Ɔkelana né Pagieli.

¹⁴ Gada buio guu Deueli né Eliasafa.

¹⁵ Nɛfatali buio guu Enana né Ahila.

¹⁶ Gbé pɔ́ wà ní sé gbéɔ guu ní deziɔ buio kía ũɔn we. Aame Isaili bui dɔaanao ũ.

¹⁷ Mɔizi ní Aalonao gbé pɔ́ Dii ní tɔ dɔdɔpiɔ sè,

¹⁸ ɔ̄ aa gbéɔ káaa píi mɔ plaade gɔɔ séiazí. Aa gbé pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ tɔ dalau píi daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo.

¹⁹ Mɔizi ní nao Sinai guwaiwaiu lá Dii dilɛɛwa.

²⁰ Wà gɔɛ pɔ́ kà wè bao ge aa deaɔ nào, ɔ̄ wà gbé pɔ́ kà zikaapiɔ tɔ dalau dodo baade iawa daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo.

²¹ Isaili nɛgɔɛ séia Lubeni buio guu, gbé pɔ́ kà zikaao gbéɔn òaasɔɔo lɛɛ bla ní sooloo ní òaa pla ní basɔoɔɛ (46.500).

²²⁻²³ Simeɔ buio guu gbéɔn òaasɔɔo lɛɛ bàã mɛndosai ní òaa do ní basɔoɔɛ (59.300).

²⁴⁻²⁵ Gada buio guu gbéɔn òaasɔɔo lɛɛ blasɔo ní òaa àã ní blakwioɛ (45.650).

- 26-27 Yuda buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baaɔkwi n siiiɔ n ɔaa ɔaɔɔe (74.600).
 28-29 Isakaa buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n siiiɔ n ɔaa plaoe (54.400).
 30-31 Zabuloni buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n soplao n ɔaa plaoe (57.400).
 32-33 Yosefu nɛ Eflaiu buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ bla n ɔaa pla n basɔoɔe (40.500).
 34-35 Yosefu nɛ Manase buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baakwi n plao n ɔaa dooɔe (32.200).
 36-37 Bɛyame buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baakwi n sɔoo n ɔaa plaoe (35.400).
 38-39 Da buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baaɔ n plao n ɔaa ɔaɔ n basɔoɔe (62.700).
 40-41 Asee buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ bla n mɛndoo n ɔaa pla n basɔoɔe (41.500).
 42-43 Nefatali buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n ɔaɔ n ɔaa plaoe (53.400).
 44 Gbɛ pɔ Mɔizi n Aalonao n Isailiɔ kia gbɛɔn kuɛplao n naoɔn we. Wa kiiapiɔ sɛ bui n buiɔ guu mɛndooɔe.
 45 Kɛ aa Isaili gɛɛ pɔ ka wɛɛ bao ge aa deaɔ nao uale n ualeɔ, Isaili pɔ ka zikaapiɔ
 46 gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ ɔaa ɔaɔ n ɔaɔ n ɔaa pla n basoplakwioe (603.550).
 47 Wi Levii bui uadeɔ da nao guuo,
 48 asa Dii ɔ Mɔizie ɔ mɛ:
 49 Nsu Levii buiɔ naoo. Nsu n n tɔ dalau n Isaili bui kiiɔɔ.
 50 Ikoyɔ zwɔakpɛ zi na Levii buiɔnɛ n zi n a pɔkeleɔ n pɔ pɔ kii a guuo pii. Aame aaliɔ zwɔakpɛ sea n a pɔkeleɔ pii, aaliɔ de zwɔakpɛpi zikenaɔ u, aali bɔokpa aa liai.
 51 Tɔ ɔle fele, aame aali zwɔakpɛpi woewoɛ. Tɔ a ka bɔokpakii, aali ɛa pɛpɛɛ. Tɔ gbɛpale sɔi, ɔ gaɛ.
 52 Isailiɔ li bɔokpakpa ga n gaɔ, baade n a dalapooɔ.
 53 Levii buiɔ mɛ aali bɔokpa aa lia ikoyɔ zwɔakpɛi, kɛ masu pɔkumabɔɔ Isailiɔwao yaɔi.
 Ikoyɔ zwɔakpɛ gwaa mɛ Levii buiɔ zi u.
 54 ɔ Isailiɔ kɛ la Dii ɔ Mɔiziewa.

2

Bɔokpaa zɛkalaɛ

- 1 Dii ya'ɔ Mɔizie n Aalonao ɔ mɛ:
 2 Isailiɔ baade li bɔokpa a dalapoo gbau n a ua seelao pɛlea. Aali bɔokpa wa lia kpaaukpɛi kɛawɔ yɔɔ.
 3 Yuda bui galiɔ mɛ aali bɔokpa gukpɛ oi n n dalapooɔ. An ɔaanan Aminadabu nɛ Naasɔ u.
 4 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baaɔkwi n siiiɔ n ɔaa ɔaɔɔe (74.600).
 5 Isakaa bui galiɔ li bɔokpa n saɛ. An ɔaanan Zuaa nɛ Netaneli u.
 6 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n siiiɔ n ɔaa plaoe (54.400).
 7 An saɛ Zabuloni buiɔ. An ɔaanan Heloni nɛ Eliabu u.
 8 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n soplao n ɔaa plaoe (57.400).
 9 Ampii an bɔo wi mɛ Yuda buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ ɔaa do, gɛɔ mɛndosai mɛ kuo, n ɔaa plaoe. (186.400) Aame aali dazeu kaau.
 10 Lubeni bui galiɔ mɛ aali bɔokpa gɛomidokii oi n n dalapooɔ. An ɔaanan Sedeu nɛ Elizuu u.
 11 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blakwi n sooloo n ɔaa pla n basɔoɔe (46.500).
 12 Simeɔ buiɔ li bɔokpa n saɛ. An ɔaanan Zulisadai nɛ Selumie u.
 13 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ baaɔ mɛndosai n ɔaa do n basɔoɔe (59.300).
 14 An saɛ Gada buiɔ. An ɔaanan Deueli nɛ Eliasafa u.
 15 Aa zigɔɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ blasɔ n ɔaa ɔaɔ n blakwioe (45.650).
 16 Ampii an bɔo wi mɛ Lubeni buiɔ bɔo, aa gbɛɔn ɔaasɔsɔ lɛɛ basoplakwi n mɛndoo n ɔaa pla n blakwioe (151.450). Aame aali dazeu plaade u.
 17 Levii bui bɔodeɔ mɛ aali kpaaukpɛ se aa daɔ zɛu, aaliɔ be guoguo. La an bɔo kala de, ma aaliɔ be zɛu. Baade iɔ ku a ɔi tea a dalapoozi.

- 18 Eflaiũ bui gǎliɔ lí bòokpa be'ae oi ní ní dǎlapoo. An dɔaanan Amihudu né Elisama ũ.
- 19 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe bla ní òaa pla ní basɔooe (40.500).
- 20 Manase buiɔ líɔ kú ní sae. An dɔaanan Pedazuu né Gamalieli ũ.
- 21 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe baakwi ní plao ní òaa dooe (32.200).
- 22 An sae Bɛyāmeɛ buiɔ. An dɔaanan Gidoni né Abidā ũ.
- 23 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe baakwi ní sɔoo ní òaa plaoe (35.400).
- 24 Ampii an bòo wĩ me Eflaiũ buiɔ bòo, aa gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe basɔokwi plasai ní basɔooe (108.100). Aame aali dazeu àaɔde ũ Levii buiɔ gbɛa.
- 25 Dā bui gǎliɔ mé aali bòokpa gugbāntoo oi ní ní dǎlapoo. An dɔaanan Amisadai né Ahiezeɛ ũ.
- 26 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe bààɔ ní plao ní òaa àaɔ ní basɔooe (62.700).
- 27 Aseɛ buiɔ mé aali bòokpa ní sae. An dɔaanan Okelana né Pagieli ũ.
- 28 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe bla ní m̀ndoo ní òaa pla ní basɔooe (41.500).
- 29 An sae Nefatali buiɔ. An dɔaanan Enana né Ahila ũ.
- 30 Aà zǐgɔɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe blakwi ní àaɔo ní òaa plaoe (53.400).
- 31 Ampii an bòo wĩ me Dā buiɔ bòo, aa gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe basoplakwi ní soplao ní òaa àaɔo (157.600). Aali dazeu gbɛzā ní ní dǎlapoo.
- 32 Isaili pɔ wà ní nao uale ní ualeɔon we. An zǐgɔɔ pii gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛe òaa àaɔ ní àaɔo ní basoplakwioe (603.550).
- 33 Kási wi Levii buiɔ da naopi guu ní ní Isaili deeo, lá Dii ò Mɔiziewa.
- 34 Isailiɔ kè lá Dii ò Mɔiziewa, aa bòokpà ní ní dǎlapoo màa, ɔ aa dazeu daedaɛ uale ní ualeo.

3

Levii buiɔ

- 1 Mɔizi ní Aalona buiɔ yán ke gɔɔ pɔ Dii yá'ò Mɔizie Sinai gbɛ musu.
- 2 Aalona negɔɛ tón ke: Aà negɔɛ sɛ́ia Nadabu, Abiu, Elezaa, Itamaa.
- 3 Aalona né pɔ wà ní díle sa'onao ũ wà sa'ozí nàné ní ɔzɔ tón we.
- 4 Nadabu ní Abiuo gága Dii aɛ Sinai guwawaiue, ké aa mò aà aɛ ní té zìloo yáí. * Aai ne'i yāao, ɔ Elezaa ní Itamao gò sa'onao ũ ní mae Aalona gɔɔ.
- 5 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 6 Mɔ ní Levii buiɔ, ní ní na Aalonaɛ a ɔzɔ, aali zíkɛaàno.
- 7 Aali kpaaukpe kpeɛɛ zɔ pɔ má dà Aalonaɛ ní Isailiɔ pii ke ní zwàakpɛpi zɔo lo.
- 8 Aali laaido kpaaukpe pòkeleɔwa, aaiɔ zwàakpɛpi zɔ pɔ má dà Isailiɔne kɛò.
- 9 Levii buiɔ na Aalona ní a néɔne ní ɔzɔ. Isaili pɔ wa kpàwà míɔmíɔon we.
- 10 Aalona ní a néɔ dile ma gbàgbanao ũ. Tó gbé zìloe sòmazi, à gàɛ.
- 11 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
- 12 Mámɛ ma Levii buiɔ sè Isailiɔ guu Isaili negɔɛ sɛ́iaɔ gbɛu. Levii buipio ɔ de ma pɔ ũ,
- 13 asa za gɔɔ pɔ ma Egipi negɔɛ sɛ́iaɔ dède, ma Isaili negɔɛ sɛ́iaɔ ní ní pɔtuo nesana sɛ́iaɔ díle ma pɔ ũ.† Mámɛmaa Dii.
- 14 Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwawaiu à mè:
- 15 Levii buiɔ nao daedaɛ uale ní ualeo. An gɔɛo nao pii sea za né mɔ doowa.
- 16 ɔ Mɔizi ní nao lá Dii òɛwa.
- 17 Levii néɔ tón ke: Geesɔ, Keata ní Melalio.
- 18 Geesɔ néɔ tón ke daedaɛ: Libeni ní Simɛio.
- 19 Keata néɔ tón ke daedaɛ: Amlaũ, Isaa, Hɛblɔ ní Uziɛlio.
- 20 Melali néɔ tón ke daedaɛ: Mali ní Musio. Levii buiɔn we daedaɛ uale ní ualeo.
- 21 Libeni buiɔ ní Simɛi buiɔ mé Geesɔ buiɔ ũ.

* 3:4 Lev 10.1-2, Nao 26.61 † 3:13 Bɔa 13.2

22 Gõe pò wà ní nao sea za né mọ doṣwa gbḗon òaasọsọ lẹe sopla ní òaa pla ní basọo (7.500).

23 Geesḡ buipio lí bòokpa zwàakpepi kpe naa be'ae oi.

24 Laeli né Elisafa mé ní kía ũ.

25 Geesḡ buio lío zwāa ní báa pò wàli kú kpaaũkpea zĩ ke ní a kpele zwāao

26 ní kaa lé zwāao ní kaa pò lia zwàakpepi ní sa'okiozi zwāao ní a baṣ pfi.

27 Amlaũ buio ní Isaa buio ní Heblḡ buio ní Uzieli buio mé Keata buio ũ.

28 Sea za né mọ doṣwa, an gḡeo gbḗon òaasọsọ lẹe swaaḡ ní òaa àaḡo (8.600). Aame aalio zĩke zwàakpeu.

29 Keata buipio mé aali bòokpa zwàakpepi sae naa geomidokfi oi.

30 Uzieli né Elizafā mé ní kía ũ.

31 Aalio kpagolo ní táabũnuo ní dauo ní sa'okio ní tulaletikateakio ní zwàakpe zĩkebọ ní suunao zĩ ke pfi.

32 Sa'onkia Aalona né Elezaa mé Levii bui kíaṣ doṣana ũ. Aàpi mé ì wéte zwàakpe zĩkenazĩ.

33 Mali buio ní Musi buio mé Melali buio ũ.

34 Ké wà ní nao sea za né mọ doṣwa, an gḡeo gbḗon òaasọsọ lẹe soolo ní òaa doo (6.200).

35 Abihaili né Zulieli mé ní kía ũ. Aali bòokpa zwàakpe sae naa gugbāntoo oi.

36 Wà Melali buio dilẹ aalio wéte zwàakpe lipereezzi ní a lipḡḡo ní a lipelẹo ní lipelẹpi zebḡo ní a pọkeleṣ pfi.

37 Aalio kaa pò liaa zwàakpe lipelẹo ní a zebḡo ní a kũbḡḡo ní a baṣ zĩ ke lo.

38 Mḡizi ní Aalonao ní Aalonapi néo lí bòokpa kpaaũkpe ae naa gukpe oi. Aame aalio luakukfi zĩ ke Isailionẹ. Tó gbé zĩloẹ sḡi, à gàe.

39 Levii bui pò Mḡizi ní Aalonao ní nao daedaé lá Dii òwaṣn we. Sea za né mọ doṣwa, aa gbḗon òaasọsọ lẹe baṣo ní plaṣe (22.000).

40 Dii ò Mḡizie à mè: Isaili negḡe séiaṣ nao pfi sea za né mọ doṣwa, ní ní tó dalau.

41 Bee gbẹa ní Levii buio dilẹ ma pò ũ Isaili negḡe séiaṣ gbẹu nípii, ní Levii buio pḡtuṣo dilẹ ma pò ũ Isailio pḡtuṣo nesana séiaṣ gbẹu pfi. Mámema Dii.

42 O Mḡizi Isaili negḡe séiaṣ nàṣo lá Dii òewa,

43 sea za né mọ doṣwa. Ké wà ní tó kà láu pfi, an dasi kè gbḗon òaasọsọ lẹe baṣo ní òaa do ní bàaḡkwi ní àaḡo (22.273).

44 O Dii yā'ò Mḡizie à mè:

45 Levii buio dilẹ ma pò ũ Isaili negḡe séiaṣ gbẹu, ní Levii buio pḡtuṣo dilẹ ma pò ũ Isailio pḡtuṣo nesana séiaṣ gbẹu. Mámema Dii.

46 Isaili negḡe séiaṣ dasi de Levii buio la gbḗon òaa do ní bàaḡkwi ní àaḡo. Gbé pò ðiapiṣo boa yá musu,

47-48 ánuṣu ṣwaté sḡsḡo símá an baade miwa, lá wà a gbia dilẹ ma kúkiwa, ní kpá Aalona ní a néṣwa. Anusu do gela baṣe.

49 O Mḡizi gbḗbo'ṣapi sí gbé pò an dasi de Levii buio la piṣwa.

50 A ṣaṣi Isaili negḡe séiaṣwa ánuṣu ṣwaté òaa soolo ní baswaaḡsḡo (1.365), lá wà a gbia dilẹ luakukfiwa.

51 O a kpá Aalona ní a néṣwa lá Dii òewa.

4

Keata buio

1 Dii yā'ò Mḡizie ní Aalonao à mè:

2 Levii né Keata buio nao daedaé uale ní ualeṣo,

3 gḡe pò kà wè baakwi e blakwi, aai mọ zĩkei kpaaũkpeu.

⁴ Zi pɔ Keata buipio li ke kpaaũkpɛu á ma pɔe ní a mĩbao.

⁵ Tó wàɛ fɛɛ bòou, Aalona lí mɔ ní a néo, aali suuna zwáa polo aa ku ikoyá kpagoloa.

⁶ Aali ayo báa kua, aai gbasá zwáa pɔ wa kè ní pɔɛ búuna tɛɛtɛɛo kua. Bee gbɛa aali kpagolo lipɔɔɔ sɔɔɔ.

⁷ Aali zwáa búuna kú táabũnu pɔ kú ma aɛa, aai tapɛɛntio kálɛwà ní toonaɔ ní imibɔɔ ní lo pɔ wĩ vɛɛ kauɔ, aai pɛɛ pɔ wĩɔ kpaa gɔɔpii kálɛ we ɔ.

⁸ Aali zwáa tɛa ku pɔpiɔla, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali táabũnupi lipɔɔɔ sɔɔɔ.

⁹ Aali zwáa búuna sɛ ku daua ní a filiaɔ ní a dɛbɔɔ ní a táfukabɔɔ ní a nísikabɔɔ,

¹⁰ aai daupi ye ayo báau ní a pɔkelepɔ pii, aai ye a lipɔɔɔwa.

¹¹ Aali zwáa búuna kú tulaletikateakíia, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali a lipɔɔɔ sɔɔɔ.

¹² Aali zíkɛɔ pɔ wáli zíkɛɔ ma kúkíio sɛɛ pii, aai ka zwáa búunau, aai ye ayo báau, aai gbasá ye a lipɔɔɔwa.

¹³ Aali sa'okíi tífú bɔɛ, aai zwáa gáalulade ku sa'okíipia,

¹⁴ aai pɔkele pɔ wĩ zíkɛɔ ka sa'okíipia, tésibɔɔ ní saao ní péɛluɔ ní au'ɛɛbɔɔ ní sa'okíi pɔkeleɔ pii, aai gbasá ye ayo báau, aai a lipɔɔɔ sɔɔɔ.

¹⁵ Tó Aalona ní a néo pɔkù ma kpé pɔɔ ní a pɔkeleɔla pii aa làa, tó wàɛ fɛɛ bòou, Keata buio lí gbasá mɔ pɔpiɔ sɛɛ. Aasuli ɔká ma kpé pɔɛwao, ké aasu gagao yáí. Keata buio mé aali kpaaũkpɛ pɔpiɔ sea.

¹⁶ Sa'onkia Aalona né Elezaa mé alio wéte filia nísii ní tulaleti gínanao ní pɔwenti pɔ wĩ mɔ ma gbai lá gu lé dɔo ní nísii pɔ wĩ pɔ dileɔ à gɔ ma pɔ ũo, ìli wéte zwáakpɛi ɔ ní a pɔɔ ní a pɔkeleɔ pii.

¹⁷ Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mè:

¹⁸ Asu to Keata buio midɛ Levii buio guuo.

¹⁹ Tó aa sò ma kpé pɔpiɔzi, Aalona ní a néo mé aali dɔaa gɛ zwáakpɛu, aai ní baade zí pɔ a ke ní aso pɔ a sɛo ɔɔɛ, ké aasu gagao yáí.

²⁰ Keata buipio suli gɛ wékpalei ma kpé pɔpiɔzi gɔ pɔ wàɛ zwáa kua, ké aasu gagao yáí.

Geesɔ buio

²¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

²² Geesɔ buio nao ɔ daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo.

²³ Gɔɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aaiɔ mɔ zíkɛi kpaaũkpɛu ɔ níyɔ ní nao.

²⁴ Zi pɔ Geesɔ buio lí ke ní aso pɔ aali sɛon ke:

²⁵ Aali kpaaũkpɛzwáaɔ sɛ ní zwáa pɔ wĩ kua ní ayo báa pɔ wĩ kua ní a kpɛɛɛ zwáa

²⁶ ní kaa pɔ liaa zwáakpɛ ní sa'okíiozi zwáaɔ ní a ɛ zwáaɔ ní a baɔ ní a pɔkeleɔ pii. Aali zí pɔ wĩ keɔ ke pii.

²⁷ Aalona ní a néo mé aao dɛ zí pɔ Geesɔ buio lí ke gbɛzɔɔ ũ, asosean nò, zí pàɛ kean nò. Ampio mé aali aso pɔ aa sɛ ɔɔɛ.

²⁸ Kpaaũkpɛ zí pɔ Geesɔ buio lí keɛn we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an zíi.

Melali buio

²⁹ Melali buio nao daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo.

³⁰ Gbɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aaiɔ mɔ zíkɛi kpaaũkpɛu ɔ níyɔ ní nao.

³¹ Kpaaũkpɛ zí pɔ aali keɛn ke: Aame aali zwáakpɛ lipɛɛɛ sea ní a lipɔɔɔ ní a lipɛɛɛ ní lipɛɛɛ zɛɔɔ

³² ní kaa pɔ liaai lipɛɛɛ ní a zɛɔɔ ní a kũbɔɔ ní a baɔ ní a pɔkele pɔ wĩ zíkɛɔ pii. Ali baade aso pɔ a sɛ ɔɔɛ.

³³ Kpaaũkpɛ zí pɔ Melali buio lí keɛn we. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé alio wéte an zíi.

Levii buio naoo

³⁴ Mɔizi ní Aalonao ní Isaili kíao Keata buio nàò daɛdaɛ ualɛ ní ualɛo,

- 35 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mɔ zíkèi kpaaũkpɛuɔ.
- 36 Aa gbɛɔn òaa kue'aaɔ n̄ basoplakwioe (2.750).
- 37 Keata bui pò aaɪ zíkèi kpaaũkpɛuɔ dasilen we. Mɔizi n̄ Aalonao n̄ nao lá Dii ò Mɔiziewa.
- 38 Ǿ aa Geesɔ buiò n̄aò daedaε uale n̄ ualeo,
- 39 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mɔ zíkèi kpaaũkpɛuɔ.
- 40 Aa gbɛɔn òaa kue'aaɔ n̄ baakwioe (2.630).
- 41 Geesɔ bui pò aaɪ zíkèi kpaaũkpɛuɔ dasilen we. Mɔizi n̄ Aalonao n̄ nao lá Dii òwa.
- 42 Ǿ aa Melali buiò n̄aò daedaε uale n̄ ualeo,
- 43 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaiò mɔ zíkèi kpaaũkpɛuɔ.
- 44 Aa gbɛɔn òaa gɛo n̄ m̄endooe (3.200).
- 45 Melali buiò dasilen we. Mɔizi n̄ Aalonao n̄ nao lá Dii ò Mɔiziewa.
- 46 M̄aa Mɔizi n̄ Aalonao n̄ Isaili kíao Levii buiò n̄aò daedaε uale n̄ ualeo,
- 47 sea gbé pò kà wè baakwi e blakwi, aaɪ mɔ zíkèi kpaaũkpɛu aaiò a aso seaɔ.
- 48 Ampii an dasi f̄le òaasɔsɔo lee swaaɔ n̄ òaa àaɔ baosaiοe (8.580).
- 49 Ké Dii yād̄ile Mɔizie, a ò gbéɔne, wà baade z̄í òbè n̄ aso pò a seo. Ǿ wà n̄ nao màa lá Dii ò Mɔiziewa.

5

Bòu kua gbâlesai

- 1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
- 2 O Isailiɔne aa kusudeɔ n̄ k̄nudeɔ ya b̄ou n̄ gbé pò kà gewa aa gbāl̄eɔ.
- 3 A n̄ yá à n̄ kpá b̄ou kpe ḡɛ n̄ n̄ɛo, ké aasu Isailiɔ b̄ou pò má kú a guu gbâl̄eɔ yái.*
- 4 Ǿ Isailiɔ kè màa, aa n̄ yá n̄ kpá b̄ou kpe, lá Dii ò Mɔiziewa.
- 5 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
- 6 O Isailiɔne, tó ḡɛ ge n̄ɛ duunakè a gbéε à náaisaiyākè Diiε, à tàaekèn we.
- 7 Sema ade duuna pò a k̄epi o gupuau, i a fiabo gbé pò à tàaekèpiε, i a ɔa s̄ode nawà.
- 8 Tó p̄ode gà mé a daε f̄εε v̄i wà fiapi boèò, p̄opi a ḡɔ ma pò ũε, wi kpa sa'onawa s̄anu n̄ s̄asakao pò wa lákaò aà duunapiao.†
- 9 Sa pò Isailiɔ lí oa alio de sa'ona pò wà m̄òè pò ũε.
- 10 Pò pò gbé kpà Diiwa ali ḡɔ sa'ona pò wà n̄àε a ɔz̄i pò ũε.

Nɔ náaisaide yá

- 11 Dii yā'ò Mɔizie à mè:
- 12 O Isailiɔne n̄ m̄ε, tó gbéε nɔ p̄ázeε à náaisaiyākèè,
- 13 ḡɛ p̄ale w̄uleaànɔ, aà z̄á a yá d̄ɔo, tó n̄ɛpi gb̄ásikè màa mé gbéε i aà eo, seelade kuo, ké wi aà k̄údo yái,
- 14 tó ḡɛpi n̄s̄e f̄le, mé àle seake a n̄opi yáwa, àle e à gb̄ásikè yà, ge i gb̄ásikèoa,
- 15 ḡɛpi i gé n̄ a napio sa'ona k̄ii n̄ p̄ówenti kiloo plao gba pò n̄ɛpi a m̄ò ũ. Asu n̄sikawào, mé asu tulaleti f̄áwào, ké n̄s̄efelegbaε yái. A de d̄óakpaagba pò ì to wà d̄ɔ tó wà tàaekè s̄lanaε ũε.
- 16 Sa'ona i m̄ó n̄ n̄ɛpio, i aà ze ma aε.
- 17 Sa'ona i ma kpé í d̄á ka oo n̄énau, i zw̄áakpe b̄usu d̄á à zua.
- 18 I n̄ɛpi falana go, i d̄óakpaagba pò w̄i da n̄s̄efeleεa yái na n̄ɛpie a ɔz̄i. Sa'onapi iò í p̄ási pò ì láaizim̄api k̄ua.
- 19 Sa'onapi i to n̄ɛpi d̄óakpa, i oè à m̄ε: Tó ḡɛε i w̄ulennoo, tó ni p̄á n̄ z̄á ikoyāa n̄ gb̄ásikèo, í p̄ási pò ì láaizim̄api a yāe in̄eo.
- 20 Ama tó n̄ p̄á n̄ z̄á ikoyāa, n̄ ge n̄ wule n̄ ḡɛ p̄aleo n̄ gb̄ásikèε s̄o,

* 5:3 Zia 21.27 † 5:8 Lev 5.20-26

21 Dii a to n gbalao ibaba, n gbεε i sé, n gbέo i láaizíma, aai n ká.

22 I pó i láaizímáε beepi a taale n meue, i n gbεε sé, n gbalao i ibaba. Nεepi i gbasa me: Ami! Aà ke màa!

23 Sa'ona i láai yápio kē láwa, i pípi ní í pásipio,

24 i í pásí pó i láaizímápi kpa nεepiwa aà mi, i taale aà meυ à yāpāsí iè.

25 Ama sa'ona lí nòsefεlepɔwentipi si nεepi ɔzi gia, i mo Diie, i gbasa geò sa'okii.

26 Sa'onapi i pówentipi dā ɔkū do yādɔa Diigu gba ũ, i kpasas'okiiwa, i gbasa ípi kpa nεepiwa aà mi sa.

27 Tó nεepi gbāsíkè à náaisaiyākè a záεε, gɔɔ pó à í pó i láaizímápi mi, a taale aà meue, i yā'ìè, aà gbεε i sé, aà gbalao i ibaba, nεepi i gɔ láaipɔ ũ a gbέo guu.

28 Ama tó nεepi i gbāsíkεo mé a ku táaesai, a bɔ aafiaε, iɔ ne'i.

29 Ikoyā pó má díle nòsefεlea yá musun we. Tó nεe pà a zá baa à náaisaiyākèè,

30 ge tó gɔε nòse mé fεle, àle seake a nɔ yáwa, a kekean we. Sa'ona lí mó ní nεepio, i aà ze ma ae, i gbasa ikoyápi keè pii.

31 Aà gɔpi aɔ táae vī a guuo, āma nεepi duunapi a wi aàzia musue.

6

Gbé pɔ azia kpà Luawa yá

1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:

2 O Isailione, tó gɔε ge nεe lekèa à mè a azia kpàa ma gbé ũε zálala,

3 ade vεε ní í gbāao té.* Asu vεεbe'i buie kã a léwao, mé asu vεεbe isi ge a gii bleo.

4 Gɔɔ pó a ku ma gbé ũ zálala, asuli vεεli pɔe bleo, baa a wéna ge a tεε.

5 E lé pó a kèapi gɔɔ ge paò, gε su taa'o aà miwao. Aɔ de ma pó ũ e gɔɔ pó à azia kpàapi lé ge paòe, i to a mikã gbã a laaiwa.

6 E gɔɔ pó à azia kpàa ma gbé zálala ũpi lé ge paò, asu sɔ geio.

7 Baa tó aà mae ge aà da ge aà vīi ge aà dāuna gā, asu sɔ aà gei à gbālεo, asa aàzia kpaaa seela ku aà miwae.

8 Aɔ de ma pó ũe e gɔɔ pó à azia kpàa ma gbé zálala ũpi lé ge paò.

9 Tó gbεε gā aà wāa kándo, mé aà kua ma pó ũ mikã gbālè, aà a mipi bo gbáigbai a gbābɔgɔɔ, gɔɔ sɔpla gbεa.

10 A gɔɔ swaaɔde zī i mo sa'onae ní felenaɔ ge felenguulu bɔbɔnaɔ mèn pla kpaaukpe kpeεε,

11 sa'ona i sa'o ní a mēndoo duun awakpabɔ ũ, i sa pó wī a pó káteu à tékū o ní a mēndoo, i gbābɔè aà kua ge sae yái. Zibeezī i a mi bo,

12 i ea à azia kpa a e a kua ma pó ũ gɔɔ léu, i mó ní sāsā wēdonao táae fiabobɔ ũ. Wasu aà kua ma gbé zálala ũ séia gɔɔ dauo, asa aà kua ma gbé zálala ũ káaupi ɔɔkpàε.

13 Ikoyā pó má díle gbé pɔ azia kpàaen ke lo. Tó gɔɔ pó a díle à ku ma pó ũ pà, wà mɔaàno kpaaukpe kpeεε,

14 i sa'oa ní sāsā wēdona pó sāa víoo sa pó wī a pó káteu à tékū obɔ ũ ní sāda wēdona pó sāa víoo duun awakpabɔ ũ ní sāsakao pó sāa víoo sáaukpa sa'obɔ ũ

15 apii ní a pówentio ní a vεεo ní kàao gbí do, kàa pó wa tòto ní nísioɔ ní kàawana pó wà nísi fāwà.

16 Sa'ona i mó ní pópɔ ma ae pii, i sa pó wī o duuna awakpabɔ ũ o ní sa pó wī a pó káteu à tékūo,

17 i sáaukpa sa'oa ní sāsakao ní a pówentio ní a vεεo ní kàao gbí do.

18 Gbé pɔ azia kpàapi i a mi bo† kpaaukpe kpeεε we, i a kua ma pó ũ mikã séle káteu sáaukpasa nísi zīle.

* 6:3 Luk 1.15 † 6:18 Zin 18.18

¹⁹ Tó à a mi bò màa, sa'oná i sāsakao ɔ do pò wà a fùukè sé n̄ kàa pò a bò gbíuo m̀endo n̄ kàawanao m̀endo, i na gbé pò mibòpiε a ɔzĩ.

²⁰ Sa'onapi i εa sí, i m̄m̄εε. Lá pòpiá ma pòε, a ḡo sa'onapi pò ũε n̄ a kùla pò wĩ m̄m̄εεo n̄ a gbá pò wĩ b̄o adoa. Bee gbεa gbé pò azia kpàapi i gbasa εa na v̄εmiawa.

²¹ Ikoyá pò má d̄ile gbé pò azia kpàaen we n̄ sa pò a oa a lekεa yáio, pò pò asu ye káfi a gbáa léu bàasi. Lé pò a kè ḡoo pò à azia kpàa, sema aà a fiabo.

Sa maa pò sa'onao lí o gbé̄ne

²² Dii yá'ò M̄ozie à mè:

²³ O Aalonaε n̄ a n̄εɔ, tó aale samaa'o Isailīone, aali m̄ε:

²⁴ Dii báadaagu, i ɔkuála,

²⁵ Dii á gwa, i gb̄εkεkεé,

²⁶ Dii wéteázi, i á n̄εε daé doũ.

²⁷ Aali samaa'o Isailīone n̄ ma t̄oo màa, míli báadaaŋgu.

7

Isaili kíaɔ gbadaa zwàakpe sak̄εḡoo

¹ Ḡoo pò M̄ozie zwàakpe d̄o a làa, à n̄sikàwà n̄ a p̄okeleɔ p̄ii, à a sak̄ε, ̄o à n̄sikà sa'ok̄iwa n̄ a p̄okeleɔ p̄ii, à a sak̄ε.

² ɔ Isaili kíaɔ mò n̄ gbao. Aameε aa n̄ deziɔ buiɔ kía pò wà n̄ d̄ile gb̄εnaon d̄oanao ũ.

³ Aa mò n̄ n̄ gbao Diiε, zugo m̀en soolo n̄ zuo m̀en kuεpla. Kía gb̄εon plapla zugo m̀endodo, baade miwa zù m̀endodo, ̄o aa ḡèd̄ zwàakpe kpeεε.

⁴ Dii yá'ò M̄ozie à mè:

⁵ Gba pò aa m̀opiɔ sí, iɔ d̄ε kpaaũkpe z̄ikεb̄oo ũ, ní kpá Levii buiɔwa, lá a móma n̄ z̄i guuwa.

⁶ ɔ M̄ozie zugo n̄ zup̄iɔ sí a kpà Levii buiɔwa.

⁷ A zugo m̀en pla n̄ zù m̀en síīo kpà Gees̄o buiɔwa n̄ z̄i léu.

⁸ A zugo m̀en síīo n̄ zù m̀en swaāo kpà Melali buiɔwa n̄ z̄i léu. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé n̄ d̄oanao ũ.

⁹ I asoseb̄oε kpa Kεata buiɔwao, asa aa Dii kpé p̄oo sé n̄ ḡaue.

¹⁰ Z̄i pò wà n̄sikà sa'ok̄iwa, ̄o kíapiɔ mò n̄ n̄ gbao sa'ok̄ipi aε sa'ok̄ipi sak̄εa yáí.

¹¹ Dii ɔ M̄ozie yáa à mè, lá gu lé d̄o kíapiɔ lío m̄o dodo sa'ok̄i sak̄εa yáí.

¹²⁻⁸³ Ḡoo séia z̄i Aminadabu né Naas̄o, Yuda bui mé mò n̄ a gbao.

Ḡoo plaade z̄i Zuaa né Netaneli, Isakaa bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo àāoεde z̄i Heloni né Eliabu, Zabul̄ni bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo síīoεde z̄i Sedeu né Elizuu, Lubeni bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo soode z̄i Zulisadai né Selumie, Simεo bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo soolode z̄i Deueli né Eliasafa, Gada bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo soplade z̄i Amihudu né Elisama, Eflaiũ bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo swaāoεde z̄i Pedazuu né Gamalieli, Manase bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo k̄εokwide z̄i Gidoni né Abidā, B̄ēyāmεε bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo kwide z̄i Amisadai né Ahiezεε, Dā bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo kuεdode z̄i ɔkelana né Pagieli, Aσεε bui kía mò n̄ a gbao.

Ḡoo kuεplade z̄i Enana né Ahila, Nefatali bui kía mò n̄ a gbao.

Gba pò an baade m̀on kε: Anusu tapelenti pò a gb̄ia kiloo do n̄ k̄inio, au'εlebo pò wa p̄i n̄ ánusuo a gb̄ia galaũ ðaa síīε, lá wà a gb̄ia lé d̄ile luakuk̄iwa. Wà p̄owenti yáalea n̄ n̄sio kà tap̄iɔ pai p̄owen gba ũ. Vua toona pò a gb̄ia galaũ bas̄okwi, wà tulaletikà a pai. Sa pò wĩ

a pɔ́ kátɛu à tékũ obɔɔn kɛ: Zugaaena do, sāsakao do, sāsa wēdona do. Duun awakpabɔn kɛ: Blesana do. Sáaukpasaɔn kɛ: Zu pla, sāsakao sɔo, blesana sɔo, sāsa wēdona sɔo.

⁸⁴ Gba pɔ́ Isaili kíáɔ dà sa'okii sakēa yáí nísikaa sa'okiiwa gbeapiɔ dasilen kɛ: Anusu tapɛlenti mèn kuɛpla, au'elɛbɔ pɔ́ wa pí ní ánusuo mèn kuɛpla, vua toona mèn kuɛpla.

⁸⁵ Tapɛlentipio gbia kiloo dodo ní kɛnioɛ, au'elɛbɔ sɔ́ galaũ àaa síiɔsiiɔ. Apii fɛle ánuu kiloo baasɔo ní plao ní galaũ àaa àaɔo, lá wà a gbia lé díle luakukiiwa.

⁸⁶ Vua toona pɔ́ wà tulaletikà a pai mèn kuɛplaɔ gbia galaũ basɔokwikwi, lá wà a gbia lé díle luakukiiwa. A kè pii galaũ àaa soolo ní basooloo (1.320).

⁸⁷ Sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékũ obɔɔ dasilen kɛ: Zugaaena kuɛpla, sāsakao kuɛpla, sāsa wēdona kuɛpla, apii ní a pówentio. Blesan mèn kuɛpla ɔ́ wà duuna awakpàò.

⁸⁸ Pɔ́ pɔ́ wà sáaukpa sa'òòɔ dasilen kɛ: Zu baasɔo mëndosai, sāsakao bàáɔ, blesana bàáɔ, sāsa wēdona bàáɔ. Sa pɔ́ wa ò sa'okii sakēa yáí nísikaawà gbean we.

⁸⁹ Ké Mɔizi gè kpaaukpɛu yá'oi ní Diio, à aà lɔɔ mà duunkɛmakii pɔ́ kú ikoyá kpagoloa musu malaika gàsɛade mèn plao zānguo, Dii lé yá'òè.

8

Filianaa

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

² O Aalonaɛ, tó à filia mèn soplaɔ nà, aà to aali gupu dau aɛ.*

³ ɔ́ Aalona kè màa, à filiaɔ nà, aa gupù dau aɛ lá Dii ò Mɔiziewa.

⁴ Wà daupi pí ní vua pɔ́ wa gbègbè maanno za a zíle e à gè pèò a vúowaɛ. Wà daupi pí lá Dii a taa òlɔ Mɔiziewaɛ.

Levii buiɔ díle a rído

⁵ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

⁶ Levii buiɔ se Isaili kɛnio guu, ní gbābɔné.

⁷ Lá nýɔ ní gbābɔnén kɛ: Duunwolo'i fáfámá, aai ní meká bo pii, aai gbasá ní pɔkasá pí. Aa gbābɔ níziáɛn we.

⁸ Aai zugaaena sé ní pɛɛti yāalea ní nísio a pówenti gba ũ ní zugaaena plaade pɔ́ nýɔ si duun awakpabɔ ũo.

⁹ Mɔ́ ní Levii buiɔ kpaaukpɛ kpele, ní Isailiɔ káaa píi,

¹⁰ ní mɔ́ ní Levii buiɔ ma aɛ, Isailiɔ i ɔnamá.

¹¹ Aalona i Levii buiɔ mɔmɛɛ gba pɔ́ Isailiɔ mɔmɛɛ ũ, ké aao de ma zíkɛnaɔ ũ.

¹² Levii buiɔ i ɔna gáaenapiɔ miwa. Sa'o ní zupio mëndoo duun awakpabɔ ũ, ní sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékũ oa ní adoo duunakēa Levii buiɔwa yáí.

¹³ To Levii buiɔ ze Aalona ní a néɔ aɛ, ní ní mɔmɛɛ.

¹⁴ Màa nýɔ Levii buiɔ bɔ Isailiɔ guu rído, aaiɔ de ma pɔ́ ũ.

¹⁵ Bee gbɛa tó n gbābɔ Levii buiɔnɛ, mé n ní mɔmɛɛ, aali mɔ zíkɛ kpaaukpɛu.

¹⁶ Isaili pɔ́ wa kpàaɔn ní ũ. Ma ní díle ma pɔ́ ũ Isaili nɛgɔɛ séiáɔ gbɛuɛ.

¹⁷ Asa Isaili nɛgɔɛ séiáɔ ní ní pɔtuo nɛsana séiáɔá ma pɔ́ɛ. Ma ní díle ma pɔ́ ũ za gɔɔ pɔ́ ma nɛgɔɛ séiáɔ dède Egipie,

¹⁸ ɔ́ ma Levii buiɔ díle Isaili nɛgɔɛ séiáɔ gbɛu.

¹⁹ Ma Levii buiɔ bɔ Isailiɔ guu, ɔ́ ma ní kpá Aalona ní a néɔwa, ké aao kpaaukpɛ zí kɛ Isailiɔnɛ. Aali láka Isailiɔ duunaa, ké gɔɔ pɔ́ aale sɔ́ ma kúkizi, gagyá su ní leo yáí.

²⁰ ɔ́ Mɔizi ní Aalonao ní Isailiɔ píi kè Levii buiɔnɛ lá Dii ò Mɔizie ní yá́ musuwa.

²¹ Levii buiɔ gbābɔ níziáɛ aa ní pɔkasá pí. ɔ́ Aalona ní mɔ́ Diie, à ní duuna kè má à gbābɔné.

²² ɔ́ Levii buiɔ ná ní zíwa kpaaukpɛu ní Aalonao ní a néɔ dɔ́ao. Màa wa kè Levii buiɔnɛ lá Dii ò Mɔizie ní yá́ musuwa.

* 8:2 Bɔa 25.37

23 Dii yā'ò Mɔizie à m̀è:

24 Levii buiò yán ke ɔ. Gbɛ́ pɔ́ kà wɛ̀ baasɔ ge a dea lí mɔ́ kpaaũkpe zí kei.

25 Tó à kà wɛ̀ blakwi, ili kámabo, asuli zĩpi ke ɔo.

26 Aaliò dɔ a gbɛ́ɔle, iliò wéte kpaaũkpe zĩpi, ɔ́ma asuli zĩpi keo. Dile Levii buionɛ màa ní zĩ yá musu.

9

Gɛamusu dikpekɛa

1 Dii yā'ò Mɔizie Sinai guwaiwaiu Isailiò bɔa Egipi wɛ̀ plaade mɔ́ sɛ́ia guu à m̀è:

2 Isailiò lí Gɛamusu dikpekɛ a gɔɔwa.

3 A dikpepi ke m̀e bee gɔɔ gɛ̀o m̀endosaide zĩ oosiele. A ke lá má dàéwa píi ní a ikoyá pɔ́ má d̄iléɔ.*

4 Mɔizi ò Isailionɛ aa Gɛamusu dikpekɛ,

5 ɔ́ aa dikpepi kè Sinai guwaiwaiu mɔ́ sɛ́ia gɔɔ gɛ̀o m̀endosaide zĩ oosiele. Aa kè lá Dii ò Mɔiziewa píi.

6 Gbɛ̀eɔ ku we aa gbálea, ké aa kà gɛwa yáí, ɔ́ aai e Gɛamusu dikpekè zibeezi. ɔ́ aa gè Mɔizi ní Aalonao lè zibeezi g̀ɔɔ,

7 aa ò Mɔizie: Ge yá musu wa gbálè. Bóyáí wà ḡiwɛe wà mɔ́ ní gbao Dii ní wá gbɛ́ a gɔɔwai?

8 Mɔizi wè má à m̀è: A ze e mà ma lá Dii a o á yá musu.

9 ɔ́ Dii ò Mɔizie à m̀è:

10 O Isailionɛ, tó an gbɛ̀eɔ ge an buiò ní kpé gbálè ge yá musu, ge aa gè wéle zàzæu, aa ze'e aa Gɛamusu dikpekemɛe gbɛzã.

11 Mɔ́ plaade gɔɔ gɛ̀o m̀endosaide zĩ oosiele ɔ́ aali dikpepi ke. Aali sã só ní kàao ní lá k̄isão.

12 Aasuli a kee to gu dɔwàò, mé aasuli sãpi wáe eo.† Aali Gɛamusu dikpepi ke lá má d̄iléwa píi.

13 Gbɛ́ pɔ́ i gbáleo mé i gé wéleu no, tó à ḡi Gɛamusu dikpepi kei, wà ade bɔ a gbɛ́ guu, asa i m̀omɛe ní gbao a gɔɔwao. Aà tàae a wí àà musue.

14 Bòmɔ́ pɔ́ kú á guu mé a ye Gɛamusu dikpekemɛe, sema aà ke lá ma ikoyá d̄iléwa. Bòmɔ́ ní beleo píi, yá doue.

Tɛlu kua zwàakpea

(Bɔa 40.34-38)

15 Zĩ pɔ́ wà zwàakpe d̀ò, tɛlu kùle ikoyá kpépiæ. Sea za oosi e gu gè d̀òò telupi ku zwàakpepi musu lán téwa.

16 ɔ́ ku màa gɔɔpiie, ɔ́ ku zwàakpepia, gwãasina ɔ́ de lán téwa.

17 Tó à gò zwàakpea, ɔ́ Isailiò ì fele b̀òou. Gua pɔ́ telupi zèu, we aai b̀òokpau.

18 Tó Dii òlóné màa, aai ní pɔ́ɔ naaa aa fele. Tó a òlóné ɔ́, aai ea b̀òokpa. Tó telupi zea zwàakpepia s̄ò, an b̀òò ɔ́ káleaæ.

19 Tó telupi lé gɔɔplake zwàakpea, aaiò Dii yãma, aali fele b̀òouo.

20 Zieò telupi lí gɔɔplake zwàakpeao. Tó Dii òlóné, aai b̀òokpa, tó Dii èa òlóné ɔ́, ɔ́ aai ní pɔ́ɔ naaa.

21 Zieò s̄ò telupi ì ze gudoũ yɔɔ za oosi e kɔɔ. Tó à g̀òa kɔɔ, ɔ́ aai fele b̀òou. Fãane ge gwãasinan nò, tó telupi g̀òa, aai ní pɔ́ɔ naaaæ.

22 Tó telupi g̀ò zea zwàakpea gɔɔ do ge m̀o do ge wɛ̀ don nò, aaiò kálea b̀òouæ, aali feleo. Tó à g̀òa, ɔ́ aai fele.

* 9:3 Bɔa 12.1-13 † 9:12 Bɔa 12.46, Zãa 19.36

23 Aali bòokpa ge aa fɛlɛ bòou Dii lé saio. Aaĩo Dii yāma lá a dà Mɔizie a ònɛwae.

10

Anusu kàae mèn pla

1 Dii yā'ò Mɔizie à mè:

2 Kàae pí mèn pla ní ánsusu pò wa gbègbè maannɔ gbéɔ kãaabɔ ũ, ké aali fɛlɛ bòou.

3 Tó wà kàaepio pè, gbépii i mɔ kãaanzi kpaaũkrɛ krɛɛɛ.

4 Tó kàae mendo wa pè, Isaili bui dɔaana pò aa de kía ũ mé aali mɔ kãaanzi.

5 Tó wà kàaepio pè gbáugbāu, gbé pò an bòo ku gukrɛ oio mé aali fɛlɛ káau.

6 Tó wà a gɛn plaade pè gbáugbāu, gbé pò an bòo ku gɛmidɔkɔi oio mé aali fɛlɛ. Kàaepɛa gbáugbāupi mé gbéɔ daa zéu seela ũ.

7 Tó wàlɛ gbéɔ kãaa, wàli pé gbáugbāu.

8 Aalona né sa'onao mé aali kàaepio pé. Ao deé ikoyā ũ gɔɔpiiɛ, ápio ní á buio.

9 Gɔɔ pò a ka á búsuu, tó álɛ gé zíkai ní á wèlɛ pò sù fɛlɛánɔ, àli kàaepio pé gbáugbāu, ké á yá e dɔ ma Dii á Luagu, mí á bɔ á wèlɛpio ɔzĩ.

10 Gɔɔ pò álɛ pɔnakɛ sɔ, dikpen lò, mɔ dafu gɔɔ sɛia zĩn lò, àli kàaepio dɔ á sa pò wĩ a pò kátɛu à tékũwa ní á sáaukpasao, á yá i dɔmagu. Mámɛmaa Dii á Lua.

Isailio fɛlɛa Sinai

11 Wè plaade mɔ plaade gɔɔ baode zĩ, telu gò ikoyā zwàakpɛa,

12 ɔ Isailio ní pòɔ nàaa aa fɛlɛ bòou Sinai guwaiwaiu, aalɛ bòokpakpa e telu gè zè Palana guwaiwaiu.

13 An fɛlɛa bòou sɛian we. Aa kè lá Dii dà Mɔizie a ònɛwa.

14 Yuda zĩgɔɔ mé fɛlɛ ní bòou gā ní gāo sɛia ní ní dàlapoo. Aminadabu né Naasɔ mé ní dɔaana ũ.

15 Zuaa né Netaneli mé Isakaa zĩgɔɔ dɔaana ũ.

16 Heloni né Eliabu mé Zabulɔni zĩgɔɔ dɔaana ũ.

17 Geesɔ buio ní Melali buio zwàakpɛ wòɛwoɛ, ɔ aa sè aa dàò zéu.

18 ɔ Lubeni zĩgɔɔ fɛlɛ ní bòou gā ní gāo ní ní dàlapoo. Sedeu né Elizuu mé ní dɔaana ũ.

19 Zulisadai né Selumiɛ mé Simɛɔ zĩgɔɔ dɔaana ũ.

20 Deueli né Eliasafa mé Gada zĩgɔɔ dɔaana ũ.

21 ɔ Kɛata buio Lua pòɔ sè aa dàò zéu. Wà zwàakpɛpi pèpɛɛ e aao gé kái.

22 ɔ Eflaiũ zĩgɔɔ fɛlɛ ní bòou gā ní gāo ní ní dàlapoo. Amihudu né Elisama mé ní dɔaana ũ.

23 Pedazuu né Gamalieli mé Manase zĩgɔɔ dɔaana ũ.

24 Gidoni né Abidā mé Běyāmɛɛ zĩgɔɔ dɔaana ũ.

25 ɔ Dā zĩgɔɔ fɛlɛ ní bòou gā ní gāo ní ní dàlapoo. Aamɛ aa ku gbɛzā. Amisadai né Ahiezɛɛ mé ní dɔaana ũ.

26 ɔkelana né Pagieli mé Asɛɛ zĩgɔɔ dɔaana ũ.

27 Enana né Ahila mé Nɛfatali zĩgɔɔ dɔaana ũ.

28 Lá Isailio ì fɛlɛ ní bòn we gā ní gāo.

29 Obaba mé Mɔizi ànsue Leueli né ũ, Madiā buiɛ. Mɔizi òè: Wáɛ dazɛu, wáɛ gé búsuu pò Dii mè á wá gbau. Mɔ nì géwanɔ, wí maakɛɛ, asa Dii namablea we lɛgbèwɛɛɛ.

30 ɔ a òè: Má gɛo. Má tá ma búsuu ma bɛdeɔ kíiɛ.

31 Mɔizi mè: N yá na. Nsu wá tó weo, asa ní bòokpakɔi maa dɔ, mé níyɔ fɔ kɛ wá wé ũ.

32 Tó n gɛwanɔ, wá maa pò Dii a kɛwɛɛ kɛɛ sɔɛ.*

33 Isailio fɛlɛ Dii gbɛ saɛ, aa taa'ò gɔɔ àaɔ. Wà dɔaa ní Dii bàakuaĩnɔ kpagoloo bòokpakɔi wɛlɛinɛ.

* 10:32 Dɔa 1.16

³⁴ Ké aa fêle aa dàzeu, Dii telupi kúrla fāane.

³⁵ Tó wà dàzeu ní kpagoloo, Mɔizi i me:

Fêle Dii, n ibeɛɔ i fāaa,
n zangudeɔ i bàalene.†

³⁶ Tó wa dīle, Mɔizi i me:

Dii, ea su Isaili dasidasiɔwa.

11

Dii té gbaea

¹ Isailiɔ zɔakà Diizi ní taasikaa yáí. Ké Dii mà, aà pɔ pà, ɔ à tesòmá, an bòo saalo tekũ.

² Ɔ gbéɔ wiilè Mɔiziwa. Ké à wabikè Diiwa, ɔ tépi zè.

³ Ɔ wà tokpà gupie Tabela,* ké Dii tesòmá we yáí.

Dii bùuɔ gbaea

⁴ Buipáleɔ ku Isailiɔ guu, aale ble maa beke, ɔ Isailiɔ lé ɔɔɔ sɔ aa mè: Má wá nò eu wà soi?

⁵ Wále kpɔ pɔ wá sò Egipi wá pɔeãwa beke ní gɔlɔ ní blebusunaɔ ní efɔ ní emasaɔ ní emasa gisoɔ.

⁶ Tiasa wá lé gà, asa wili pɔe eo, sema mana bàasio.

⁷ Manapi wé keleũ, a de lán lí'ɔwaɛ.

⁸ Isailiɔ i sèle wà lɔ gbɛu ge aai zɔ góu. Aai disa aa kàa keò. A í na lán kàagbaalawa.

⁹ Tó fii kpà bòou gwá, ɔ manapi i bɔ.†

¹⁰ Mɔizi mà wàle ɔɔɔ uale ní ualeo. Dii pɔ pà maamaa, ɔ à kè Mɔizie íi,

¹¹ a òè: Bóyái níle ìadaai? Bóyái ma yá i kanguo, ɔ n gbépiɔ gwaa aso òimeei?

¹² Máme ma gbépiɔ nɔsía? Máme ma ní ía? Bóyái ní òme ma ní kue lán nɔe neadewa, mà géíno bùsu pɔ n a legbè an dezioɛ guui?

¹³ Máki má nò eu mà kpa gbépiɔwa píii? Asa aale wiileɛ, aale me mà ní gba nò wà soe.

¹⁴ Má fɔ gbépiɔ kue pii madoo, asa an aso demalae.

¹⁵ Tó màa nýɔ kemee, ma wegwa, ní ma de gòɔ. Nsu to mà taasipi ke bo.

¹⁶ Ɔ Dii òè: Isaili gbèzɔɔ pɔ ní ní dɔ daana ũ kãaa gbèɔn bàaɔkwi, ní mórino kpaaukpɛu, aai kunnɔ we.

¹⁷ Má pila mà yá'onɛ we, mí Nisina pɔ kuma kɔni go mà diné, aai gbéɔ gwaa aso sennɔ, ké nsu nýɔ ní sea ndo bo yáí.

¹⁸ O gbéɔne aa gbãbo níziae zia yáí, aai nò e só. Asa aa wiilèa aa mè, mà wa nò eu la wà soi? Aa mè wa dáamavi Egipi. A yáí tò má ní gba nò aa só.

¹⁹ Aa só, i ke gɔɔ do no, gɔɔ pla no, gɔɔ sɔo no, gɔɔ kwi no, gɔɔ bao no.

²⁰ Aa so mɔ gbãa doe e à bɔ ní níu, a ni i bɔríla. Asa ma Dii má kú ní guue, ɔ aa pãkpãmazi. Aa zɔadàa aa mè, bóyái wa bɔi Egipii?

²¹ Ɔ Mɔizi mè: Gɔeɔ kumanɔ tá guu gbèɔn òaasɔɔo lee òaa àaɛ (600.000), ɔ n mè nýɔ ní gba nò aa so e mɔ gbãa doa?

²² Baa tó wà são ní zuɔ dède dasidasi, a mómáe? Tó wa ísia kpɔɔ sèle pii, a mómáe?

²³ Dii wèwà à mè: Ma gbãa a ka noa? Nyɔ e tia, tó yá pɔ má òne a ke ge a keo.

²⁴ Mɔizi bò à Dii yápiɔ òné. A Isaili gbèzɔɔ kãaa gbèɔn bàaɔkwi à ní lia zwàakpei.

²⁵ Ɔ Dii pila telu guu à yá'òaanɔ. A Nisina pɔ kuwà kɔni go òi gbèzɔɔ gbèɔn bàaɔkwipioɛ. Ké Nisɔnapi òné, aa ãnabikékè, bee gba aai ea kè bo.

²⁶ Gbé pɔ Mɔizi ní séɔ, an gbèɔn plaɔ gò bòou, gbèdo tón Eledada, gbèdo sɔ Medada. Aai gé zwàakpe kíio, kási Lua Nisɔnapi òné sɔe, ɔ aa ãnabikékè bòou.

† 10:35 Sou 68.1 * 11:3 Bee mè tékũ. † 11:9 Bɔa 16.14

27 Ewaasoe bàalè ge ò Mɔizie à mè: Eledada ní Medadao lé ãnabikeke bɔou.

28 Nuni né Yozuee de Mɔizi zɔbãna ũ za a èwaasogɔɔe, ɔ à mè: Ba Mɔizi, gíné.

29 Ǿ Mɔizi òè: N nòse fêe ma yá musu yá? Tó Dii a Nisina dĩ a gbéɔne aa gò ãnabiɔ ũ píi, a maao lé?

30 Ǿ Mɔizi èa bɔou ní Isaili gbɛzɔpiɔ.

31 Dii tò íana bɔ ísia oi à mò ní bùuɔ, aa lí bɔoa. Aa lía bɔoi gupiiu à kà tagɔɔ do ũ, mé an daa lesí kà gásisuu pla.

32 Fáane bee ní gwáasinao ní a gu sía dɔao aa fêe gè bùuɔ sèle. Gbé pɔ i sèle bílao sèle koto bao. Ǿ aa fâe, aa a giikà.

33 Ké aa a nòɔ dà ní léu gò aai e sò bílao, ɔ Dii pɔ pànzí à gagyákàngu.‡

34 Ǿ wà tɔkpà gupie Lé'udeɔ Mia, asa wekii wà gbé pɔ lé'u ní kúɔ vù.

35 Ǿ Isailiɔ fêe we, aa gè Azelo aa gɔɔplakè we.

12

Miliaũ ní Aalonao Mɔizi tàae'ea

1 Miliaũ ní Aalonao Mɔizi tàae è Etiopi nɔ pɔ a sè yá musu, asa à Etiopi nɔ sèe.

2 Aa mè: Mɔizi ado ɔ Dii dĩe à a yá'òà? A tò wá ò sɔo lé? Dii yápi mà.

3 Mɔizi sɔ nòsedoude, aà sáa kú dúnia guuo.

4 Wegɔɔ Dii ò Mɔizi ní Aalonao ní Miliaũo: A bɔe gé kpaaũkpɛu á gbɛɔn àaɔ. Ǿ aa gè ní gbɛɔn àaɔ nípii.

5 Dii píla telu guu à zè kpépi kpɛe. A Aalona ní Miliaũo sísi, ɔ aa sòàazi nípla nípii.

6 A òné: A ma yáma. Tó ma ãnabie kú á guu, mi bɔ mɔwà wépfungu'ea guu, mi yá'òè nana guue.

7 Kási a de màa ní ma zòblena Mɔizioo. Zikɛn náaidee ma ua.*

8 Wí yábɔ kɔ léu. Mili yá'òè ma a bakúaanakèèo. I wesi ma taale. Akɛa i ma zòblena Mɔizi tàae'ea víakɛo ní?

9 Ǿ Dii pɔ pànzí à èa tà.

10 Ké telupi gò kpépi, kusu lí Miliaũla gò, à puakù lán buawa. Ké Aalona gwà, a è kusu líaála,

11 ɔ a ò Mɔizie: N yá na Baa! Nsu to wà mísaikɛ tàae pɔ wá kè gbɛ'eo.

12 Nsu to aàɔ de lán né pɔ wa í gè, aà megueɔ yaikèwao.

13 Mɔizi wiilè Diiwa à mè: Lua, n yá na! N aà gbágbã.

14 Ǿ Dii òè: Tó aà mae lé'ikà aà oawa, aɔ deè wíyá ũ gɔɔ soplao lé? Wà aà ya bɔ bɔo kpɛ gɔɔ sopla gía, wí gbasa wà aà sí.

15 Miliaũ ku bɔo kpɛ e gɔɔ sopla. Isailiɔ i dazɛuo e wà èa wà aà sí.

16 Bee gbɛa aa fêe Azelo aa gè bòokpà Palana guwaiwaiu.

13

Asiigwana gbɛɔn kuɛplao zía

(Iko 1.19-33)

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 Gbé zí aa gé Kanaa bùsu pɔ mále kpá Isailiɔwa kɛe. N ní dezio bui gbé pɔ de dɔaana ũ se mɛndodo ò ní zí.

3 Ǿ à ní gbáe màa bɔa Palana guwaiwaiu lá Dii òwa. Gbépiá Isaili dɔaanaɔne nípii.

4 An tɔɔn ke:

Lubeni buiɔ guu Zakuu né Samua,

5 Simeɔ buiɔ guu Oli né Safata,

6 Yuda buiɔ guu Yefũne né Kalɛbu,

- 7 Isakaa buiɔ guu Yosɛfu né Igali,
 8 Eflaiũ buiɔ guu Nuni né Ozee,
 9 Bɛyãmɛɛ buiɔ guu Lafu né Paleti,
 10 Zabulɔni buiɔ guu Sodi né Gadieli,
 11 Yosɛfu né Manase buiɔ guu Susi né Gadi,
 12 Dã buiɔ guu Gemali né Amieli,
 13 Aseɛ buiɔ guu Mikaila né Setuu,
 14 Nɛfatali buiɔ guu Vofesi né Nabi,
 15 Gada buiɔ guu Maki né Geueli.
 16 Gbɛ́ pɔ Mɔizi n̄ z̄i b̄usu gwaɔn we. Mɔizi tɔkpà Nuni né Ozeeɛ Yozuee.
 17 Ké Mɔizi lé n̄ z̄i Kanaa b̄usu gwai, a òné: A b̄o n̄ Nɛgɛvɛ guwaiwaio, í s̄is̄o kú.
 18 A gwa lá b̄usupi dɛ, tó a gb̄éɔ gb̄ãa ge aa busɛ, tó aa dasi ge aa bílao,
 19 tó an b̄usu maa ge a v̄ai, tó an w̄éleɔ bíi v̄i ge a v̄io,
 20 tó a tɔɔle tàae v̄i ge a nao, tó a lío v̄i ge a v̄io. A kɔaikɛ, í b̄usupi libeɔ séle suð. Asa v̄ɛɛ káauɔ magɔɔɛ.
 21 ɔ aa gɛ b̄usupi gwàgwa za Zini guwaiwai léu e Leobe, Amata bɔleu.
 22 Ké aa p̄ã Nɛgɛvɛ guwaiwaia, aa kà Hebl̄s, gu pɔ Anaki buiɔ Aimani n̄ Sesaio n̄ Talemaio kuu. Hebl̄s kálea dɔaaa Zoã pɔ kú Egipiɛ w̄ɛ soplaɛ.
 23 Ké aa kà Esikoli guzuleu, aa v̄ɛɛ liḡɔn nede z̄ò we aa kà lía, ɔ gb̄ɛɔn plaɔ sea. Aa gbɛafu n̄ kaadɔɛnao s̄ɛ lɔ.
 24 Wà tɔkpà gupie Esikoli* guzule, v̄ɛɛ liḡɔn nede pɔ Isailiɔ z̄ò we yái.
 25 Ké aa b̄usupi gwà gɔɔ bla, ɔ aa èa sù.

Asiigwanaɔ n̄ bao kpaa

- 26 Ké aa sù Kadesi, Palana guwaiwaiu, aa gɛ Mɔizi n̄ Aalonaɔ n̄ Isailiɔ píi kú. Aa sù n̄ baoo Isailiɔne píi, ɔ aa b̄usupi libeɔ òlɔné.
 27 Aa ò Mɔizie: Wa ge b̄usu pɔ n̄ wá z̄íu. V̄i n̄ zó'io di weɛ. A a libeɔ gwa kɛ.
 28 Ama b̄usupideɔ gb̄ãa. An w̄éleɔ bíi v̄i mé an w̄élepiɔ z̄ò maamaaɛ. Wa Anaki buiɔ è we.
 29 Amalekiɔ ku Nɛgɛvɛ guwaiwaiu. Itiɔ n̄ Yebusiɔ n̄ Amoleɔ ku gus̄is̄ideu, mé Kanaaɔ ku ísia sae n̄ Yuud̄ɛ saeɔ.
 30 Kalebu tò gb̄é pɔ lia Mɔiziziɔ n̄le, ɔ à mè: Wà ge b̄usupi síi, asa wá z̄iblemáɛ.
 31 ɔ gb̄é pɔ aa gèaàno mè: Wá f̄s̄ ḡɛ gb̄épiɔzio, asa an gb̄ãa dɛwálaɛ.
 32 ɔ aa sakà Isailiɔne b̄usu pɔ aa gwàgwapiu aa mè: B̄usu pɔ wa p̄ãa wa ge a asiigwaipiá b̄usu pɔ í a gb̄éɔ mómɔɛ. Gb̄é pɔ wa n̄ é weɔ píiá gb̄é gb̄ãaɔne.
 33 Wa gb̄é gb̄ãagb̄ãa† è we Anaki buiɔ ũ. Wále e kòt̄ɛɔn wá ũ, màa wá dɛ n̄ wéu s̄ɔ.

14

Isailiɔ b̄oa Dii kpe

- 1 Isailiɔ lé wii gb̄ãa le m̄pii, aale ɔɔlɔ gwá bee.
 2 Aa zɔadò Mɔizi n̄ Aalonaowa m̄pii, aa òné: Tó wa gaga Egipi ge guwaiwaiu la, bee mé maa.
 3 Bóyái Dii lé táwanɔ b̄usupiui? Wa wá dede n̄ f̄ɛndaoɛ, wi wá noɔo n̄ wá néo kúkū. Wá ɛa taa Egipi s̄àɔo lé?
 4 ɔ aa òkɔɛ: Wà dɔaana dile, wí ɛa ta Egipi.
 5 Mɔizi n̄ Aalonaɔ w̄ule tɔɔle bíla wáa.
 6 ɔ asiigwana gb̄ɛɔn plaɔ Nuni né Yozuee n̄ Yefūne né Kalebuo n̄ ulaɔ gà aa k̄èk̄è,
 7 aa ò bílaɛ: B̄usu pɔ wa p̄ãa wa ge a asiigwaipi maa maamaaɛ.

* 13:24 Bee mè kɔ. † 13:33 Daa 6.4

8 Tó wá yá kà Diiguε, a géwanɔ̀ bùsupiue, bùsu pɔ̀ ví n' zó'io diupi, i wá gba.

9 Asu bɔ̀ Dii kpεo.* Asu vɔ̀akè bùsupideɔ̀neɔ, asa wá muu doɔ̀ne, aa ulekɔ̀ ví ɔ̀o. Dii kúwanɔ̀e, ásu vɔ̀akeɔ.

10 Gbépii lé n' pápaa n' gbεo yá'o, ɔ̀ Dii gawi bɔ̀ Isailiɔ̀wa kpaaũkpεu.

11 Dii ɔ̀ Mɔ̀izie à mè: Gbépiɔ̀ aaɔ̀ sakamagu gɔ̀ɔ̀pii yá? Baa n' dabudabu dasi pɔ̀ má kè n' guuɔ̀, aaɔ̀ ku ma náaikesai gɔ̀ɔ̀pii yá?

12 Má gagyákanɔ̀gu mà n' kaaleε, mí n' buiɔ̀ káfi aaɔ̀ dasi, an gbãa ɔ̀ de gbépiɔ̀la.

13 ɔ̀ Mɔ̀izi ɔ̀ Diiε: Mmε n' gbépiɔ̀ bɔ̀le Egipi n' n' gbãao. Tó Egipiɔ̀ mà,

14 aa gí oi bùsupideɔ̀neɔ. Aa dɔ̀ ké n' kúwanɔ̀, ni bɔ̀ mówá. Aa dɔ̀ ké n' telu ɔ̀ kú wá musu, niɔ̀ dɔ̀aaawεε a guu fáane, gwãasina sɔ̀ té guu.

15 Tó n' gbépiɔ̀ dède lán gbé mendo deawa, bui pɔ̀ aa yápi màɔ̀ me:

16 Dii gbãa i ka aà gé n' gbépiɔ̀ bùsu pɔ̀ à a legbèné guuo, a yáí ɔ̀ à n' dedei guwaiwaiu.

17 Dii, n' n' gbãa zɔ̀ɔ̀ ɔ̀bɔ̀né sa, lá n' ɔ̀wa n' mè,

18 n' pɔ̀ lí pa kpaaɔ̀, n' gbēke ví zɔ̀ɔ̀, ni gbéɔ̀ yāváiɔ̀ n' n' tàaeɔ̀ kémá, āma nili tó tàaeɔ̀ bɔ̀ pāo. Ni maεɔ̀ yāváiɔ̀ wí n' buiɔ̀ musu e à ge pé n' síwεnaɔ̀ n' n' sɔ̀kpaeɔ̀wa.†

19 Lá n' sùuukè n' gbépiɔ̀ za Egipi e aa gé kàò la, n' n' duuna kémá n' gbēke zɔ̀ɔ̀ guu.

Zɔ̀akanaɔ̀ ɔ̀adama (Iko 1.34-46)

20 ɔ̀ Dii mè: Lá n' wabikèa, má sùuukérinɔ̀.

21 Ama lá miɔ̀ ku mé ma gawi lí dúniaa píi,

22 gbé pɔ̀ ma gawi è n' dabudabu pɔ̀ má kè Egipi n' guwaiwai guuo, aa ma le aa ma gwa gēn kwi aa gí ma yāmaiɔ̀,

23 an gbēe a wesi bùsu pɔ̀ ma a legbè n' deziɔ̀neɔpilo. Gbé pɔ̀ sakamaguɔ̀, an kee a wesiεo.‡

24 Lá ma zɔ̀blena Kalɛbu làasoo maa kè, a temazi n' nòsemendoo, má tó aà gē bùsu pɔ̀ à gèupi guu, aà buiɔ̀ ɔ̀ ví.§

25 Amalekiɔ̀ n' Kanaaɔ̀ ku guzulεu we. A εa da guwaiwai zéu zia Isia Tēa oi.

26 Dii ɔ̀ Mɔ̀izie n' Aalonao à mè:

27 Gbēvāipiɔ̀ aaɔ̀ zɔ̀akamazi gɔ̀ɔ̀pii yá? Ma zɔ̀a pɔ̀ aale kamazi mà.

28 Oné ma Dii ma mè má kú. Lá aa wabikèa, má kené.

29 An geɔ̀ gɔ̀ kále guwaiwaiu laε,* an gbé pɔ̀ kà wè bao ge a deaɔ̀ píi. An gbé pɔ̀ wà n' nao mé aa zɔ̀akamaziɔ̀

30 aa gē bùsu pɔ̀ ma a legbèné guuo, sema Yefūne né Kalɛbu n' Nuni né Yozueeo bàasio.

31 An né pɔ̀ aa mè wa n' kúkūɔ̀ ɔ̀ má n' dau, aai bùsu pɔ̀ an maεɔ̀ gí síipi dɔ̀.

32 An maepiɔ̀ sɔ̀, an geɔ̀ gɔ̀ kále guwaiwaiu laε.

33 An néɔ̀ i pɔ̀ɔ̀ dádá guwaiwaiu la e wè bla, aai n' maεɔ̀ náaisai gbε'e. An maεɔ̀ geɔ̀ gɔ̀ guwaiwaiu la mípiε.†

34 Lá wà bùsupi gwàgwa gɔ̀ɔ̀ bla, màa aaɔ̀ n' yāvái gbε'e e wè bla, wè dodo gɔ̀ɔ̀ dodo, aaiɔ̀ dɔ̀ lá íbelesεamanɔ̀ de.

35 Ma Dii máme ma yápi ɔ̀, mé má ke gbēvái pɔ̀ kàamaziɔ̀neε. Aa gaga guwaiwaiu la mípiε.

36 Gbé pɔ̀ Mɔ̀izi n' zí aa bùsu gwà aa sù aa sakà bùsupiu, aa tò wà zɔ̀adòwàɔ̀,

37 Dii gagyákà gbépiɔ̀gu, ɔ̀ aa gàga.

38 Gbé pɔ̀ aa gè bùsu gwàpiɔ̀ guu, Nuni né Yozuee n' Yefūne né Kalɛbuo mé gɔ̀ bēε.

39 Mɔ̀izi yápiɔ̀ sèle síu Isailiɔ̀ne píi, ɔ̀ aa ɔ̀bɔ̀ maamaa.

40 Aa fèle kɔ̀kɔ̀, aa mipè sísiɔ̀wa aa mè: Gwa, wále gé gu pɔ̀ Dii ɔ̀u. Wa wá duuna dɔ̀ sa.

* 14:9 Ebe 3.16 † 14:18 Bɔ̀a 20.5-6, 34.6-7 ‡ 14:23 Ebe 3.18 § 14:24 Yoz 14.9-12 * 14:29 Ebe 3.17 † 14:33 Zn 7.36

41 Mɔizi mè: Bóyāi ále pā Dii yáai? Bee a keo.

42 Asu geo, asa Dii kú á guuo. A ibeεo ziblewáε.

43 Amalekió ní Kanaaó kú á ae we. Aa á dede ní fɛndao. Dii aó kúánɔ, ké a gi téiaàzi yái.

44 Ǿ aai aà yāmao, aa mipè s̄s̄iɔwa, baa ké Dii bàakuañɔ kpagolo ní Mɔizio gò bòou.

45 Ǿ Amalekió ní Kanaa pó kú gus̄s̄idepiuɔ p̄ilamá, aa ziblémá aa ní yá e Ǿma.

15

Sa'oyā

1 Yá pó Dii ò Mɔizie

2 a ò Isailiɔnen ke: Tó a gē bùsu pó mále kpáwá á be ũ guu,

3 mé a zu ge s̄a sè à sa pó w̄i a pó káteu à tékū ge sa pále oða, sa pó a pó tékūa ḡi ì kemεε na ũ, légbāɔa pón nò, gban nò, dikpe pón nò,

4 àli ma gba ní pówentio kiloo do yāalea ní n̄sio litili do,

5 í v̄εε kpa litili dodo s̄a ge ble b̄ɔb̄na pó ále sapi oð miwa.

6 Tó s̄asae s̄o, pówenti kiloo pla yāalea ní n̄sio litili do ní k̄nio,

7 í v̄εε kpaoa litili do ní k̄nio sa pó a pó tékūa ḡi ì kemεε na ũ.

8 Tó a zugaae yākèke sa pó w̄i a pó káteu à tékū ge sa pó w̄i légbā ɔo ge s̄aaukpa sa'obɔ ũ,

9 àli ma gba ní pówentio kiloo àaɔ yāalea ní n̄sio litili pla,

10 í v̄εε kpaoa litili pla sa pó a pó tékūa ḡi ì kemεε na obɔ ũ.

11 Ali ke màa zu ge s̄asa ge s̄aneb̄ɔb̄ ge blenɛb̄ɔb̄ miwa.

12 Ali ke màa pó pó a a yākèke dasileu.

13 Tó á bùsu gb̄εε lé sa pó a pó tékūa ḡi ì kemεε na oa, aàli ke màa.

14 E á buiwa tó b̄mɔ ge gb̄ep̄ale kúánɔ, mé a ye sa pó a pó tékūa ḡi ì kemεε na oa, sema aà ke lá i kewā.

15 A k̄k̄āaa guu ikoyāpi doū ápiɔne ní b̄mɔ pó kúánɔε. Ikoyāpi iɔ ku e á buiwa. Apio ní b̄mɔ á doū mεεε.

16 Ikoyā pó má ðile doū ápiɔne ní b̄mɔ pó kúánɔε.

17 Yá pó Dii ò Mɔizie

18 a ò Isailiɔnen ke b. Tó a gē bùsu pó mále táuánɔ guu,

19 mé a bùsupi ble blè, àli ma gba.

20 Ali k̄aa ke ní pówen k̄au tío, í ma gba p̄ɔgb̄εze pó ũ.

21 Aliɔ ma gba á pówen k̄au típi e á buiwa.

Zaa yáwa sa'oa

22 Tó a z̄amεε yáwa, mé á yādilea pó má ò Mɔiziepi kee k̄uao,

23 yá pó má ðile Mɔizi òé za a ðilez̄i e á buiwapi,

24 tó a z̄a yápiwa, mé i ḡike no, àli sa pó w̄i a pó káteu à tékū a pó tékūa ḡi ì kemεε na o ní zugaaeo ní a pówentio ní a v̄εεo, lá má òwa ní blesanao duun awakpabɔ ũ.

25 Sa'ona lí m̄a awau Isaili p̄ii yá musu, mí ní duuna k̄émá, asa aa z̄à yáwaε, ɔ aa m̄mεε ní sa pó w̄i a pó n̄si káteu à tékūo ní duun awakpabɔ.

26 Má s̄uuke ní á Isaili p̄ii ní b̄mɔ pó kúánɔ, asa z̄āyāwapiá ápii yáε.

27 Tó gb̄εε z̄à yáwa à duunakè, aàli blè núnu w̄ɛdona kpa duun awakpabɔ ũ,

28 sa'ona lí awagb̄εaa adeε. Tó à awagb̄èaa, má aà k̄é.*

29 Gb̄é pó z̄à yáwa p̄ii, ikoyā doūpiε, Isaili bùsu gb̄én nò, b̄mɔ pó kúánɔ nò.

30 Ama gb̄é pó duunakè ní mio daa ía, bùsu gb̄é ge b̄mɔ nò, à ðèmanɔε, wa ade b̄o a gb̄éɔ guu wà de.

31 Asa a sakà ma yáu, à b̄o ma yādilea kpεε. Wà ade de, aàpi ní a tàaeo.

* 15:28 Lev 4.27-31

Kámabogoo yá

³² Goo pɔ Isailio ku guwaiwaiu, aa n gbédee kù n yàaweo kámabogoozi.

³³ Gbé pɔ aa aà èò gèaàno Mɔizi n Aalonao kii n gbé kɔnio.

³⁴ ɔ aa aà dàkpɛu, asa aa yá pɔ aa kɛè sáasá dɔo.

³⁵ ɔ Dii ò Mɔizie: Sema wà aà de. Gbépii aà pápa n gbɛo bɔo kpɛ.

³⁶ ɔ wà aà sè bɔò bɔo kpɛ, wà aà pápa n gbɛo wa dè lá Dii ò Mɔiziewa.

Tufadaa pɔkasai yá

³⁷ Yá pɔ Dii ò Mɔizie

³⁸ a ò Isailionen ke lo: Alio tufada á pɔkasa léi e á buiwa. Ali tufapio dai n babuunao,

³⁹ io déé tufa pɔ álio gwa ũ, ké ma yádileao àò dɔágu, ío kŭa, ké ásu gbásike yá pɔ a á wé ge a á sɔ ble musuo yái.

⁴⁰ Ma yádileao io dɔágu, ío kŭa, ío de ma gbé pɔ an kua nɔdoao ũ.

⁴¹ Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi búsuu ké màò de á Lua ũ. Mámɛmaa Dii á Lua.

16*Kole n Datano n Abilaño fɛlea n Mɔizio*

¹ Isaa né Kole,* Keata tɔŭna, Levii bui, n Eliabu néo Datani n Abilaño n Peleti né Onio, Lubeni buio, bänkù

² aa fɛle Mɔiziwa. Isaili gbɛzɔo tɔde pɔ wí n sísi kɔkáaaauo kúrnɔ gbɛon àaa do n blakwio.

³ Aa káaa Mɔizi n Aalonaozi aa òné: A yáò kè zài! Isailio píiá Dii gbéone, a kúrnɔ. Bóyái i ázia dile de Dii gbépiolai?

⁴ Ké Mɔizi yápi mà, à wùle a gbɛɛu,

⁵ a ò Kolee n a gbéò à mè: Zia koo Dii a gbé pɔ de a gbé ũ ɔlɔé, a to gbé pɔ a se sɔazi.

⁶ Mpi n n gbéò, lá á ken la: A baade tésibo se

⁷ à tésio zia, í tulaletikaa Dii ae. Gbé pɔ Dii a se mé ao de aà gbé ũ. A yáò kè zài Levii buio.

⁸ ɔ Mɔizi àa ò Kole buipione: Levii buio, à yáma.

⁹ Lá Isailio Lua á sé a gbéò guu, a tò i dɔaané a sísia guu, i sɔazi a zwàakpɛ zi kei, bee i mɔwáoa?

¹⁰ A tò i sɔazi, mpi n n Levii dee, ò ále sa'onke wɛele lɔa?

¹¹ Mpi n n gbéò a káaa Diize. Dén Aalona ũ ké ále zɔadɔwài?

¹² Mɔizi gbé zì Eliabu néo Datani n Abilaño sísii, ò aa mè: Wá mɔo.

¹³ N bɔwanɔ búsu pɔ ví n z'io diu, ké wà gaga guwaiwaiue. Bee i mɔmao, ò n ye n gbáablewá lɔa?

¹⁴ I ke búsu pɔ ví n z'io diu ò n geuwanɔ. I ke bua n vɛebuɔ ò n wá gbáo. N ye wɛzɛ kewɛe yà? Wá mɔo.

¹⁵ ɔ Mɔizi pɔ fɛ maamaa, a ò Diie: Nsu n n gba sio. Baa zàa'ina mi símáo, mi yáváike an gbéɛɛo.

¹⁶ ɔ Mɔizi ò Kolee: Mpi n n gbéò píi, à gé Dii kii zia. Aalona a gé sɛ.

¹⁷ A baade a tésibo se à tési à tulaletikaa, í sɔò Diizi. Gbɛon àaa do n blakwio, baade n a tésibo. Mpi n Aalonao sɔ, baade n a tésibo.

¹⁸ ɔ an baade a tésibo sè, à tési à tulaletikaa. Aa gè zè kpaaũkpɛ kpɛɛɛ n Mɔizio n Aalonao.

¹⁹ Ké Kole gbépii káaa Mɔizi n Aalonaozi kpaaũkpɛ kpɛɛɛ, ò Dii gawi bɔ Isailiowa píi.

²⁰ ɔ Dii ò Mɔizie n Aalonao à mè:

²¹ A ázia kɛ gbépiowa mà n mide gòo.

* 16:1 Yud 11

22 Ǿ Mɔizi n̄ Aalonaɔ wùle n̄ gbɛɛu aa mè: Lua! Lua pɔ ǐ wēni kpa pɔpiiwa! Gbé m̀endo mé duunakè, ɔ n̄yɔ pɔfɛbɔbɔ gbé pɔ k̄aaaapiɔwa piiá?

23 Ǿ Dii yá'ò Mɔizie à mè:

24 O bílae aa go Kole n̄ Datanio n̄ Abilaũo fáani oi.

25 Ǿ Mɔizi f̀ele à gè Datani n̄ Abilaũo be. Isaili gbɛzɔɔ tɛaàzi.

26 A ò bílae à mè: A go gbɛv̄aiɔ fáani. Asu ɔk̄a an pɔewao, ké ásu gagaínɔ an duuna yáio.

27 Ǿ aa gò Kole n̄ Datanio n̄ Abilaũo fáani. Ké Datani n̄ Abilaũo b̀le, aa zèze n̄ kpɛle n̄ n̄ naɔ n̄ n̄ néɔ n̄ n̄ n̄éf̄ɛnɛnaɔ.

28 Ǿ Mɔizi mè: Aɔ d̄s̄ ké Dii mé ma z̄i mà yáe beɔ ke pii, i ke maz̄ia pɔeã no.

29 Tó gbéee beɔ gaa kè lán gbépii gaawa, tó ga doūpiɛ, i ke Dii mé ma z̄io.

30 Tó Dii yá pɔ w̄i kaa yãao kè s̄ɔ, tó tɔle le'èle à n̄ m̄m̄o n̄ n̄ pɔɔ pii, mé aa tà miau béee, áɔ d̄s̄ ké gbé beɔ sakà Diiguɛ.

31 Ké à yá beɔ ò a làa, tɔle pɔ aa zɛwà wèaa.

32 Tɔle le'èle à n̄ m̄m̄o n̄ n̄ beɔe n̄ Kole z̄ikɛnaɔ n̄ n̄ àizeɛo pii.

33 Aa tà miau béee, tɔle k̄ũaamá n̄ n̄ pɔɔ pii, aa gèle.

34 Ké aa wiilè, Isaili pɔ liañziɔ bàalè pii, asa aa mè: Tɔle lé wá m̄m̄oɛ fá!

35 Ǿ té b̀ò Dii k̄ii à gbɛɔn òaa do n̄ blakwi pɔ aale tulaletikateɔ kàale.

17

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 O sa'ona Aalona né Elezaae àà tésibɔ bɔle téu, àà n̄ té f̄ãaa z̄ã, asa ma pɔɔne.

3 Aà gbé pɔ aa duunakè aa ḡagaɔ m̄got̄é tésibɔpiɔ poopoo pɛpɛpɛpɛ, i kùlekule ma gbagbakiwa. Lá wà s̄m̄azi n̄ tésibɔpiɔ, aa g̀ò ma pɔ ũe, iɔ de seela ũ Isailiɔne.

4 Ǿ sa'ona Elezaa gbé pɔ tekũɔ tésibɔpiɔ sèle, wa pòopoo wa kùlekule gbagbakiwa

5 lá Dii ò Mɔiziewa. A de d̄ngubɔ ũ Isailiɔne, ké gbé pɔ de Aalona bui ũo su s̄ Diizi tulaletikaiè téa, i ga lán Kole n̄ a gbéɔwao yáí.

Isaili Mɔizi n̄ Aalonaɔ tàae'ea

6 Ké gu d̀ò, Isailiɔ pii zɔad̀ò Mɔizi n̄ Aalonaowa aa mè: A tò Dii gbéɔ ḡaga.

7 Ké aa k̄ãaa Mɔizi n̄ Aalonaɔzi, aa aed̀ò kpaaũkpɛwa, ɔ aa è telu kùlewà, Dii gawi b̀ò.

8 Mɔizi n̄ Aalonaɔ gè kpaaũkpɛ kpɛle,

9 ɔ Dii ò Mɔizie à mè:

10 A k̄e gbépiɔwa mà n̄ kaale g̀ò. Ǿ Mɔizi n̄ Aalonaɔ wùle n̄ gbɛɛu.

11 Mɔizi ò Aalonaɔ: Tésibɔ sé, gbagbakii té k̄áú, ní tulaletikaa n̄ gèò bíla k̄ii kpakpa. Awakpa Diiené, asa àle p̄kũmabɔbɔm̄áe, gagyã dàale k̀ò.

12 Ǿ Aalona tésibɔ sè lá Mɔizi òewa, à bàalè gèò bíla guu. A è gagyã kàngu k̀ò, ɔ Aalona tulaletikateɔ, à awakpàò Diie gbépiɔne.

13 A zè gɛo n̄ gbé béee z̄ãnguɔ, ɔ gagyãpi zè.

14 Gbé pɔ gagyãpi n̄ dedeɔ gbɛɔn òaasɔɔo lee ḡeò m̀endosai n̄ àaɔoɛ n̄ basɔo (14.700), gbé pɔ aa ḡaga Kole yáíò bàasi.

15 Ké gagyãpi làa, Aalona èa gè Mɔizi k̄ii kpaaũkpɛ kpɛle.

Aalona lipana k̄ɔpapaa

16 Dii ò Mɔizie à mè:

17 Yá'o Isailiɔne, ní lípana símá m̀endodo an deziɔ buiɔwa, an k̄ia gbɛɔn kueplao pɔ ũ, ní baade tó ké a pɔwa.

18 Aalona tó ké Levii buiɔ lípanawa, bui pii k̄iaɔ lípana iɔ ku m̀endodo.

19 Ní lípanapio kále kpaaũkpɛu ikoyã kpagolo aɛ, gu pɔ mi kpaaũuáno.

20 Gbɛ́ pɔ má sè lípana a kɔpapa, mí zɔa pɔ Isailio lé dɔwá midɛ.

21 Mɔizi yã'ò Isailione, ɔ an dɔaanaɔ baade a lípana kpàwà an dezio buioɔwa, ɔ lípana kè mèn kuɛpla. Aalona pɔ kú a guu.

22 Mɔizi lípanapio kále Dii aɛ ikoyã zwàakpɛu.

23 Ké gu dɔ, Mɔizi gè kpéu, a è Aalona lípana pɔ de Levii buio pɔ ũ kɔpàpa. A kɔpàpa à vukè, à bekè lán gɔɔɔwa à mà.

24 Ǿ Mɔizi lípanapio sèle Dii aɛ pii, à ge òl Isailione. Ké aa è, an baade a pɔ sè.

25 Ǿ Dii ò Mɔizie: Ea ge ò Aalona lípana dile ikoyã kpagolo aɛ,* io de seela ũ swágbáadepione, aai zɔakaamazi tó, ké aasu gagao yáí.

26 Ǿ Mɔizi kè màa lá Dii dàewa.

27 Ǿ Isailio ò Mɔizie: Wa gagae, wa kaalen we. Wá kaale wápiiɛ.

28 Gbɛ́ pɔ sɔ́ Dii zwàakpɛi ì gagɛ. Wá gaga wápii yã?

18

Sa'onao ñ Levii buio zĩ

1 Dii ò Aalonaɛ: Mpi ní n néo ñ Levii buio pii, ma kúki kua gbálesai gò á yá ũɛ, mé sa'onkekea gbálesai de mpi ní n néo yá ũ.

2 Tó mpi ní n néo ále zĩke ikoyã zwàakpɛ kpeɛɛ, nili n gbɛ́ Levii buio se nama aa kennɔ.

3 Aali zĩkene aa laaidɔ kpépiwa, áma aasuli sɔ́ ma kúki pɔɔzio ge gbagbakii, ké ampio ñ apio ásu gagao yáí.

4 Aali nawá aa laaidɔ kpaaũkpɛwa ñ kpépi zio pii, áma gbɛ́pále suli sɔ́azio.

5 Laaidɔa ma kúki ñ gbagbakiiowa gò á yá ũɛ, ké másu pɔkúmabɔɔ Isailiowa bo yáí.

6 Mámɛ ma á Levii deeo sè Isailio guu, ma ñ díléé aao de ma zĩkenao ũ, aao kpaaũkpɛ zĩ ke.

7 Mpi ní n néo áme á sa'ozĩ ke gbagbakii ñ pɔ pɔ kú zwàakpɛuɔ yá musu. Mále sa'ozĩ naé á ɔzĩ gba ũɛ. Tó gbɛ́pále sɔ́i, à gáɛ.

Sa'onao ñ Levii buio baa

8 Dii ò Aalonaɛ: Ma pɔ pɔ wĩ ma gba zĩ nàne n ɔzĩɛ. Ma sa pɔ Isailio ì oa kpàmaɛ ñ n néo á baa ũ e gɔɔpii.

9 Ma pɔ pɔ ì tékũɔá n pɔɛ. Pɔ pɔ wa ma gbaɔ pii, pɔwentin nò, duun awakpabɔn nò, tàae fiabobɔn nò, n pɔɛ ñ n néo.

10 A gɔɔɔ pii ì ble gu pɔ a kua adoau, ìo dɔ́ ké ma pɔɛ.

11 Ké beeá n pɔɛ bo: Sa pɔ wĩ a pɔ mɔmɛɛ, Isailio lí ma gba. Ma n gbaɛ, á baan we gɔɔpii, mpi ní n gbɛ́, gɔɔɔ ñ nɔɔ. N be gbɛ́ pɔ ì gbáleo pii aali ble.

12 Nisi maa pii ñ vɛɛ maa piió ñ pɔwɛna káau pɔ aai kpaaɔ, máli n gbaɛ.

13 An buapɔ káau pɔ aai mɔmɛɛ á n pɔɛ pii. N be gbɛ́ pɔ ì gbáleo pii a ble.

14 Pɔ pɔ Isailio díle ma pɔ ũ ñ a mĩbao á n pɔɛ pii.

15 Gbɛ́nazin nɛgɔɔɛ séiá ñ pɔtuo nesana séiá pɔ wà m̀omɛɛɔá n pɔɛ. To aali nɛgɔɔɛ séiá ñ pɔtuo pɔ de tɛ ũ nesana séiá bo.

16 Tó né kà mɔ do, wáli bo ánuɔu ɔwatɛ ɔo, lá wà a gbia lé díle ma kúkiwa.

17 Nsu to wà zu ge sã ge blè nesana séiá boo, asa beeá ma pɔɛ. N a au ká gbagbakiiwa, ní a nísi kpasa pɔ pɔ wĩ káteu à tékũ a gĩ ì kemɛɛ na ũ.

18 A nò ìo de n pɔ ũ, lá sáaukpa sa'obɔ kùla ñ a ɔplaa gbáo de n pɔ ũwa.

19 Pɔ pɔ Isailio ì ma gba pii, máli kpamaɛ ñ n gbɛ́, gɔɔɔ ñ nɔɔ e gɔɔpii. Ma bàa aɔ kunno ñ n buio e gɔɔpiiɛ, aɔ lé v̄io.

* 17:25 Ebe 9.4

20 Dii èa ò Aalonaε: Nyɔ̄o tɔ̄le ví Isaili bùsuuo, ríyɔ̄ baa e a guuo. Máme má n baa ũ, n asea ũ.

21 Pó kwide pó Isailiò ì bɔ̄, má dīle Levii buiò pó ũ píie. Kpaaũkpe zī pó aaĩ ke asean we.*

22 Isailiò su s̄o kpaaũkpei lɔ̄. Tó aa s̄o, aa ní duuna gbe'ee, aai ga.

23 Levii buiò lí kpaaũkpe zī ke, kpépi kua gbãlesai gò ní yá ũe e an buiwa. Aa e kpaalesε ní Isaili bui k̄niò,

24 asa pó kwide pó Isailiò ì bɔ̄mεε, máli kpá Levii buiòwa píie. Bee yáí ma mē aa e kpaalesε ní Isaili bui k̄niò.

25 Yá pó Dii ò Mɔ̄izie,

26 a ò Levii buiònen ke lɔ̄: Tó a Isailiò pó kwide pó máli kpáwá á pó ũpi è, àli a kwide bɔ̄mεε s̄o.

27 Bee aɔ deé lán pɔ̄gbēze ní v̄ēfēk̄iio gbawae.

28 Maa ápio s̄o áli ma gba pó kwide pó Isailiò ì bɔ̄é. Ali sa'ona Aalona gba ma pó ũ.

29 Pó pó wà á gbáɔ pii, àli ma gba a maa.

30 O Levii buiòne: Tó a ma gba a maa, a k̄ni ìo deé lán pɔ̄gbēze ní v̄ēfēk̄iio pówá.

31 A a k̄nipi ble gu pó á yeiu, ápio ní á bedeɔ, asa bee mé kpaaũkpe zī pó i ke asea ũ.

32 Tó a ma gba a maa, áo tàae ví a yá musuo, á pó pó Isailiò kpàa gbãle à gao.

19

Gbab'i

1 Dii yá'ò Mɔ̄izie ní Aalonaò à mē:

2 Ikoyá pó má dīlen ke: O Isailiòne aa zununu t̄ea s̄asai pó aafia mé w̄i zuudaè yāao se m̄onε.

3 Kpa sa'ona Eleazaawa, i bɔ̄ò b̄o kpe, wi de aà wáa,

4 i ɔ̄tona z̄o a auwa à fáε kpaaũkpe kpele oi ḡen s̄opla.

5 Wi zupi kpasa à tékū aà wáa, a b̄aa ní a n̄ɔ̄o ní a auo ní a guupɔ̄o i tékū píi.

6 Sa'onapi i sede yaa ní ése úao ní s̄ākā t̄eao se zu té pó kù zupiwa guu.

7 Bee gb̄ea i a p̄kasaɔ pí, i zu'o, i gbasa su b̄oou. Kási aɔ gbãleae e oosi.

8 Gb̄é pó zupi kpasa s̄o, aà a p̄kasaɔ pí, i zu'o. Kási aɔ gbãleae e oosi.

9 Gb̄é pó gbãleao i zununupi túfu séle, i ka gugbãlesaiu b̄o kpe. Isailiò ìo k̄ua gbãb̄o pó w̄i íkaè wà duuna woloomá ũ.*

10 Gb̄é pó túfupi s̄ele aà a p̄kasaɔ pí. Kási aɔ gbãleae e oosi. Yápi i ḡo ikoyá ũ Isailiòne ní b̄òmɔ̄ pó kú ní guuɔ píi.

11 Gb̄é pó ɔ̄nà gewa aɔ gbãleae e ḡoɔ s̄opla.

12 Ali gbãb̄o aziaε ní ípio a ḡoɔ àaɔde ní a ḡoɔ s̄oplade z̄íoo, i ḡo gbãlesai. Tó i gbãb̄o aziaε a ḡoɔ àaɔde ní a ḡoɔ s̄oplade z̄íoo, a gi ào gbãleae.

13 Gb̄é pó ɔ̄nà gewa mé i gbãb̄o aziaεo, a tò Dii kpé gbãl̄ε. Wà ade b̄o Isailiò guu, ké wi gbãb̄o'i káwàò yáí. A gbãl̄ε mé a kú ní a gbãsíoe.

14 Tó gb̄é gà kpéu, yá pó wa dīle a musun ke: Gb̄é pó ḡè kpépiu ní gb̄é pó kú a guuɔ, aao gbãleae e ḡoɔ s̄opla.

15 Pó pó da lé'ε, w̄i a né taεo gbãlea l̄ε.

16 Tó gb̄é ɔ̄nà gb̄é pó wa d̄è ní f̄endaowa ge ge ge gewa ge mia, aɔ gbãleae e ḡoɔ s̄opla.

17 Tó gb̄é gbãl̄è maa, wà zù gbãb̄o pó tekù túfu d̄ā, wi í maa kaè ta guu.

18 Gb̄é pó gbãleao ése úa se z̄o ípiwa, i fáε kpéwa ní pó pó kú a guuɔ píi ní gb̄é pó kú weo ge gb̄é pó ɔ̄nà gewawa ge gb̄é pó wa d̄è ge ge ge mia.

* 18:21 Lev 27.30-33, Iko 14.22-29 * 19:9 Ebe 9.13

19 Gbé pò gbãlɛao i ípi fá gbé pò gbãlèwa a gɔɔ àaɔde ní a gɔɔ soɔplade zí. I gbãbo adee a gɔɔ soɔpladeɔpí zí, ade i a pɔkasao pí, i zu'o, i gɔ gbãlɛsai oosi.

20 Tó gbé gbãlè mé i gbãbo aziaeo, wà ade bo a gbé guu, asa à Dii kúki gbãlɛɛ.

21 Aa ikoyãpi kúa gɔɔpiie. Gbé pò gbãbo'ipi fá lí a pɔkasao pí. Gbé pò kã gbãbo'ipiwa a gbãlɛe e oosi.

22 Pó pò gbé pò gbãlɛa okàwà ì gbãlɛe, mé gbé pò kã pòpiwa Ì gbãlɛe e oosi.

20

Ibo gbɛu

(Boa 17.1-7)

1 Isailio kà Zini guwaiwaiu m̀pii mo sɛia guu, ɔ aa zòle Kadesi. Wekii Miliaũ gàu, wà aà ṽi.

2 I kú aa mio, ɔ aa kãaa Mɔizi ní Aalonaozi.

3 Aa zɔadò Mɔiziwa aa mè: Tó wa gaga yãa ní gbé pò gaga Dii aeo, bee sàò.

4 Bóyái a mɔwanɔ guwaiwaiɛ beeu ké wà gaga ní wá pɔtuoo?

5 Bóyái a wá bóle Egipi a mɔwanɔ guvãie beeu? Pówena ge kaadɔena ge ṽɛbe ge gbɛafu ku lao, mé í kú la wà mio.

6 Mɔizi ní Aalonao kè bílawa, aa gè kpaaukpe kpele aa wule ní gbɛu, ɔ Dii gawi bòmá.

7 Dii yã'ò Mɔizie à mè:

8 Lípana sé, mpi ní n ṽi Aalonao à gbépi kãaa, í yã'o gbɛsi kee ní wáa, í i bo. Beewa nỹ iboné gbɛu aa mi ní n pɔtuoo.

9 Mɔizi lípana sè Dii kpéu lá a òewa.

10 Mɔizi ní Aalonao ní kãaa gbepi pɔleu, ɔ a òné: A ma swágbãade! Gbɛe bee guu ɔ wá ibouéa?

11 ɔ Mɔizi ɔsè musu à gbepi lè ní a lípanao gɛn pla. I bò maamaa, ɔ aa m̃ ní n pɔtuoo.*

12 ɔ Dii ò Mɔizie ní Aalonao: Lá i ma náaike a ma luake òbo Isailioneo, á gɛr̃no b̃usu pò mále kpámá guu.

13 Wà tɔkpà ípie Meliba í, ké Isailio zɔakàu Diizi yái, ɔ à a luake òboné.

Edũo gia Isailione aa gɛ ní n b̃usuo

14 Mɔizi gbé zì, aa bò Kadesi aa gè Edũo kía kíi aa mè: N dae Isailio mè ní taasi pò wá léo d̃o píi.

15 Wá deziò gè Egipi, ɔ wa gɛgɛ we. Egipio ìadawá ní wá deziò.

16 Wa wiilè Diiwa, ɔ a siwanɔ. A Malaika zì à wá bóle Egipi. Tiasa wá kú Kadesi n b̃usu z̃leu.

17 Wá gba zé wà gɛ ní n b̃usuo. Wá pã bua ge ṽɛbuolao, wá á lò'i mio. Wá be kía zékpa guue. Wá lile ɔplai ge ɔzeio e wà ge ṽiò n b̃usua.

18 ɔ Edũo òné: A e bóle ní wá b̃usuo. Tó a gi, wá bo daále ní f̃ɛndaoe.

19 Isailio òné: Wá bo ní zékpaaoe. Tó wa á í m̃ ge wá pɔtuoo, wá a fiabo. Gɛa wále wele ado.

20 Edũo mè: A e g̃eo. ɔ an z̃ig̃o bóle dasidasi aa mò dair̃le ní gbãao.

21 Lá Edũo g̃i Isailione aa gɛ ní n b̃usuo, ɔ Isailipio pàalené.

Aalona gaa

22 Isailio b̃òle Kadesi m̀pii, aa gè Oo gbɛ sae

23 Edũ b̃usu léu. Wekii Dii yã'òu Mɔizie ní Aalonao à mè:

24 Aalona a ta a deziò kíi tia, a gɛ b̃usu pò mále Isailio gba guuo, ké á gb̃on pla a gi ma yãmai Meliba yái.

25 Aalona ní a né Elezaao se d̃ɛd̃ɛr̃no Oo gbɛwa,

* 20:11 1Kln 10.4

- 26 ní Aalona pɔkasao wolowà, ní da aà né Eleazaæ we. We Aalona a gau, i ta a deziò kíi.
 27 Mɔizi kè lá Dii òewa. A dède Oo gbewa gbépii wáa,
 28 à Aalona pɔkasao wòlowà, a dà aà né Eleazaæ,† ÷ Aalona gà gbepi musu we. Ké Mɔizi ní Eleazaao pìla gbepiwa,
 29 mé Isailio mà Aalona gà, ÷ aa aà ge'ianabò gɔɔ baakwi.

21

Ziblea Kanaawa Negene

- 1 Alade pò kú Negene bùsuu kía á Kanaa gbéé. Ké a mà Isailio be Ataliũ zéu, aale mós, ÷ à bò dànlè ní zio, à ní gbèeo kùkù.
 2 ÷ Isailio lekè Diiwa aa mè: Tó n gbépio nàwèe wá ɔzi, wá ní wéleo kaale míomioe.
 3 Dii Isailio yámà, ÷ à Kanaapio kpámá. Aa ní kaale ní ní wéleo píi, ÷ wà tɔkpà gupie ɔma.*

Mogotè mlè

- 4 Ké aa fèle Oo gbepi sae, aa Isia Tèa zé sè, ké aa dɔ Edɔũ bùsuzi yáí. ÷ aa fù menawa zéu,
 5 aa Lua ní Mɔizio tàae è aa mè: Bóyáí a wá bóle Egipi, ké wà gaga guwawaiui? Pòblea kuo, í kuo, wá ye ble giae bee gíyáí lo.
 6 ÷ Dii mlè pásinao zímá, aa ní soso, ÷ aa gàga dasidasi.†
 7 Bíla mò Mɔizi kíi aa mè: Wa duunakè, asa wa Dii ní mpio tàae è. Awakpaèwèe aà mlèo kéwá. ÷ à awakpàèné.
 8 Dii òè: Mlè pi n na líwa n péle. Tó mlè gbé sò mé a gwà, a gao.
 9 ÷ à mlè pí ní mogotèo, a nà líwa a pèle. Tó mlè gbé sò, mé à mogotè mlèpi gwà, ìli gao.‡

Isailio dɔa Edɔũ ní Mɔabu bùsuɔzi

- 10 Isailio dàzeu, ÷ aa bòokpà Obo.
 11 Bɔa Obo aa gè bòokpà Iye'abaliũ bezia guwawaiui Mɔabu bùsu gukpe oi.
 12 Bɔa we aa gè bòokpà Zeledi guzuleu.
 13 Bɔa we aa bòokpà Aano baale, guwawaiui pò kú Amole bùsu zòleu. Aano pi mé Mɔabu ní Amole bùsuɔ kɔɔ ũ.
 14 Ayāmeto wa ò Dii zíkataala guu wà mè:
 Waebu pò kú Sufa bùsuu ní Aano swa'onaɔ,
 15 ní a í bàasize pò í gé e Aa ní Mɔabu bùsu zòleu.
 16 Bɔa we lo aa gè Lòɔ, gu pò Dii ò Mɔizie: Bíla káaa, mí í kpámá.
 17 We ÷ Isailio lee bee siu:
 Lòɔ, ibɔ, wí lesi n yá musu.
 18 Dɔaanao lòɔ yè ní ní goɔ,
 wá kíaò lòɔ bò ní ní lípanaɔ.
 Bɔa guwawaiui aa gè Matana.
 19 Matana gbèa Naalieli, Naalieli gbèa Bamoti.
 20 Bamoti gbèa guzule pò kú Mɔabu bùsuu Pisiga gbepoleu bɔaa ní guwawaiui.

Ziblea Siš ní Oguowa

(Iko 2.26-3.11)

- 21 Isailio gbéɔ zì Amoleo kí Sišwa aa mè:
 22 Wá gba zé wà gè ní n bùsu. Wá pã buaɔ ge vēebuɔlao, wá á lòɔ'í mio. Wáɔ be kía zékpaa guue e wà ge við n bùsua.
 23 Siš í ní gba zé aa bɔ ní a bùsuoo. A a zīgɔɔ kàaa píi, aa bòle lé gémá guwawaiui. Ké aa kà Yaaza, aa zíkà ní Isailio,

† 20:28 Bɔa 29.29 * 21:3 Bee mè kaalea. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zaa 3.14

²⁴ ̩ Isailio ń dede ń fẽndao, aa ń bũsu simá za Aano e Yabokoi Amõni bũsuu, asa Amõni bũsu zõlepi pãsiẽ.

²⁵ Isailio Amõle wẽleõ sĩ pii ń Esebõõ ń a zõewiao pii, ̩ aa zõleu.

²⁶ Esebõ mẽ Amõleõ kí Siõ meweia ũ. Siõ zikà yãa ń Mõabuõ kía káauo, ̩ à aà bũsu siwà e Aano swai.

²⁷ Ayãmeto keẽõ ì me:

A mo Esebõ,

wà Siõ wẽlepi keke kále!

²⁸ Té bõ Esebõ yãa,

zĩgõõ bõ Siõ wẽlepiu,

aa Mõabu bũsu meweia Aa kàale

ń Aano mi sĩsĩ gbẽõ.

²⁹ Waiyoo Mõabuõ!

Keõõsi gbàgbanaõ, a kaalẽẽ!

Keõõsi tò á gõẽõ fãaa,

à á nõẽõ kpà Amõleõ kí Siõwa zĩzõõ ũ.

³⁰ ̩ wa ń pále,

wa ń dede za Esebõ e Dibõ.

Wa ń dede e Nõfa ń Mẽdebaõ.

³¹ Maa Isailio zõle Amõle bũsuu.

³² Mõizi gbẽõ zĩ Yazee asiigwai, ̩ Isailio sĩ ń a zõewiao pii, aa Amõle pó kú weõ yà.

³³ ̩ Isailio lile aa Basana zé sè. ̩ Basana kí Ogu gẽmá ń a zĩgõõ pii, aa zikàrĩnõ Edelẽi.

³⁴ Dii ò Mõiziẽ: Nsu viakeẽõ, asa ma aà kpãmae ń aà gbẽõ ń aà bũsuo pii. Keẽ lá ń kè Amõleõ kí Siõ pó kía blè Esebõewa.

³⁵ ̩ aa Ogu dè ń aà néõ ń aà gbẽõ pii, baa gbẽ mendo i bõõ, ̩ aa aà bũsupi sĩ.̩

22

Mõabuõ kí Balaki Balaaũ stsia

¹ Isailio dàzeu, ̩ aa bõõkpà Mõabu bũsu sũu Yuudẽ baale bõaa ń Yelikoo.

² Zipoo né Balaki, Mõabuõ kía è lá Isailio kè Amõleõnẽ,

³ ̩ sõ kè Mõabuõgu, viã ń kú Isailio dasi yái.

⁴ ̩ Mõabuõ ò Madiã gbẽzõõnẽ: Bílae a pó pó liaawázio ble piiẽ lán zù sẽsoawa.

⁵ ̩ Balaki gbẽõ zĩ Beõõ né Balaaũwa Petoo, Uflata sae a be bũsuu. A mè aa aà sísi, aai oè: Buie bõ Egipi, aa ligua pii, aa zõle ma sae.

⁶ N yá na! Mõ láaizimámẽẽ, asa an gbãa demalae. Wiliõ dõõ tó beewa má e ziblemá mà ń yá bũsuu la. Má dõ ké gbẽ pó n samaa'òè, iõ de èfãaide ũẽ. Gbẽ pó n savã'i'òè sõ, iõ de láaipõ ũẽ.

⁷ Mõabu ń Madiã gbẽzõõ dàzeu, aa màsokẽgba pó aa da Balaaũe kũa. Ké aa kà aà kũi, aa yá pó Balaki ń zĩõ òè.

⁸ A ònẽ: A i la, mí yá pó Dii a omẽẽ oé. ̩ Mõabu kíapio ì Balaaũ be.

⁹ ̩ Lua bõ mò Balaaũwa à aà là à mè: Deõn gbẽ pó aa kunnõẽ beẽõ ũi?

¹⁰ A wèwà à mè: Zipoo né Balaki, Mõabuõ kía mé ń zĩã. Aa mè

¹¹ buie bõ Egipi, aa ligua pii. ̩ à mè mà mõ láaizimá, ké à e ziblemá à ń yá.

¹² ̩ Lua òè: Nsu géĩnõõ. Nsu savã'i'onéõ, asa ma báaadàrĩgue.

¹³ Ké Balaaũ fẽle kõõ, a ò Balaki kíaõnẽ: A ta á bũsuu, asa Dii gĩ mà géãnõẽ.

¹⁴ ̩ Mõabu kíapio fẽle tà Balakiwa aa mè: Balaaũ gĩ móiwanõẽ.

¹⁵ Balaki èa kía páleõ zĩ lõ, an dasi ń ń gawio de gbẽ káauõla.

16 Ké aa kà Balaaū kii aa m̀: Zipoo né Balaki m̀é nsu to pœ kpanɛ moa a kiiɛo,
 17 asa a n kpela maamaae. Lá ní òè píi, a ke. N yá na! Mo láaizíè gbépiowa.

18 Ǿ Balaaū ò Balaki zínapiɔne à m̀: Baa tó Balaki ánuusu ní vua pó kú a beo kpàa píi, má f̃ bɔ Dii ma Lua yá kpeo, baa yoo.

19 A i la gwáa e mà ma lo yá pó Dii a káfiɛɛ.

20 Lua b̀ m̀wà gwá à m̀: Lá gbéɛo m̀ n sísiiɛ, fele géɛno, áma yá pó má o ke ado.

Balaaū zàa'ina yá'oa

21 Balaaū f̀le koo, à káoyè a zàa'inaɛ, ɔ à gè ní Moabu kíapiɔ.

22 Lua pɔ pà ké à gè yáí, ɔ Dii Malaika zezòè. Balaaū di zàa'ina kpe, aà zíkɛna plaaɔ kuaànɔ.

23 Ké zàa'inapi è Dii Malaika zea zé guu à f̀nda wò a kúa, ɔ à lìle s̃eu. Balaaū aà lè, ɔ à èa dàzɛu.

24 Dii Malaika gè zè zéwɛwɛnau ṽɛbu pó gbè kaa liaaio zānguɔ.

25 Ké zàa'inapi Dii Malaika è, à nà gbewa, à Balaaū gbá l̀wà. Ǿ Balaaū èa à aà lè lo.

26 Dii Malaika èa gè aɛ lo, à zè gukpaolooa pó liaakii víou.

27 Ké zàa'inapi Dii Malaikapi è, à kùle ní Balaaūo. Ǿ Balaaū pɔ pà, à aà lè ní goo.

28 Ǿ Dii zàa'inapi gbà lé, à yá'ò Balaaūɛ* à m̀: Bó má kè n ma le gèn àaɔ k̀i?

29 Balaaū wèwà à m̀: Ké n k̀ò'òmanɔ yáíɛ. Tó má f̀na kúa, d̃ ma n de g̀ò.

30 Ǿ zàa'inapi òè: N zàa'ina pó nio dikpe gɔɔpii e gbān ma ũo lò? Má k̀ne màa yāae? A m̀: Aawo.

31 Ǿ Dii Balaaū wé k̀è, à aà Malaika è zea zéu à f̀nda wò a kúa. Ǿ à mipèle tɔɔle à kùlèè.

32 Dii Malaika aà là à m̀: Bóyáí n n zàa'ina lè gèn àaɔi? Ma mo zezòineɛ, asa ní wāmeɛɛ.

33 Ké zàa'inapi ma e gèn àaɔ, ɔ à lìleɛɛ píi. Tó i lìleɛɛ yāao, d̃ ma n de, ma aà tò.

34 Balaaū ò Dii Malaikapie: Ma duunakè, asa mi d̃ ké n zezòmeɛo. Lá ma gea k̀ne íie, má èa tae sa.

35 Ǿ Dii Malaika ò Balaaūɛ: Gé ní gbépiɔ, ní yá pó má danɛ o ado. Ǿ Balaaū gè ní Balaki kíapiɔ.

36 Ké Balaki mà Balaaū lé m̀, ɔ à gè daiaàle wéle pó kú Aanɔ baa, Moabu bùsu z̃leu.

37 Ǿ a ò Balaaūɛ: Ké ma gbéɔ z̃ n sísii yāa, bóyáí ni mo ni? Má f̃ mà n kpela noa?

38 Balaaū wèwà à m̀: Ma mo sa, áma má yápii oa zé vío. Yá pó Lua a dameɛ ɔ má o.

39 Ǿ Balaki gè ní Balaaūo Kilia'uzo.

40 A sa'ò ní zuo ní s̃ao, à a nòo kpà Balaaūwa ní kía pó aa ku s̃nuɔ.

41 Ké gu d̀, à Balaaū sè gèaànɔ Bamoti Baali. Wekii Balaaū Isailio bòo lé èu.

23

Balaaū yá s̃ía pó a è oa

1 Balaaū ò Balakie: Gbagbakii bomeɛ la m̀n soplá, ní m̀meɛ ní gáaeɔ m̀n soplá ní s̃asao m̀n soplá.

2 Balaki kè lá Balaaū òewa, ɔ aa sa'ò ní gáaeɔ ní s̃asao gbagbakiiɔwa píi.

3 Ǿ Balaaū òè: Ze n sa'oboi. Má gé mà gwa tó Dii a mo yá'omeɛ, mí yá pó a omeɛ one. Ǿ à gè zè gbè misonawa.

4 Lua m̀ aà lè, ɔ Balaaū òè: Ma gbagbakii bò m̀n soplá, ɔ ma sa'òmá píi ní gáaeɔ ní s̃asao.

5 Dii yádàè, ɔ à m̀: Èa ge n Balaki le, ní oè màa.

6 Ké à èa gè aà lè zea a sa'oboi ní Moabu kíao píi,

7 ɔ à yá pó á è òné à m̀:

Moabuo kí Balaki ma sisi Sili bùsuu,
 ɔ ma bɔ gukpe gbèsisio musu ma mo.

* 22:28 2Píe 2.15-16, Yud 11

A m̀è mà b̀e Isailiò kpe,
m̀a m̀o savai'oe Yakobu buipione.

⁸ Kpelewa má gbé p̀o Lua i ní kao kai?

Kpelewa má b̀o gbé p̀o Dii i b̀o ní kpeo kpei?

⁹ Za gbè misonaa mále ní e,
za gbèsisí musu mále wesínle.

Gbépio kua ndoa,
aa dodoa k̀e ní buipalee.

¹⁰ Yakobu buio dasi lán úfáawa,
wa f̀s Isailiò nao wà ní lé d̀o.

Lua to mà ga a gbé gaawa,
m̀a láa an láaawa.

¹¹ Ǿ Balaki òè: N k̀emee kpelewan wei? Ma m̀onno ò ma ibeeo kamee, ò samaa ní ònéa?

¹² A wèwà à mè: Yá p̀o Dii d̀amee ma léu ò má oo lò?

Balaaũ yá plaade p̀o a è oa

¹³ Balaki òè: M̀o wà gé gupãlei, gu p̀o níyò ní eu, ní ní kámmee we, asa an kpedo ní è, ni ní e p̀io.

¹⁴ Ǿ à gèaàno gudãanao bua Pisiga gbè musu. A gbagbakii b̀o m̀en sopla, ò à sa'òmá pii ní gáao ní sãso.

¹⁵ Ǿ Balaaũ òè: Ze n sa'oboi la, mí ge Dii le we mà gwa.

¹⁶ Ǿ Dii mò à yãdàè, ò a òè: Ee ge ò Balaki le, ní oè màa.

¹⁷ Ǿ à èa gè à aà lè zea a sa'oboi ní M̀obu kía. Balaki aà là à mè: Dii mè kpelewa ni?

¹⁸ Ǿ à yá p̀o á è òné à mè:

Zipoo né Balaki,
swákpa ò ma yãma!

¹⁹ Luaá gbènazinae ké aà gbasaa etoo,
ili lelile lán gbènazinawao.

Ili yá p̀o á ò keo lé?

Ili zíkè lé p̀o á gbèwao lé?

²⁰ A òmmee mà samaa'onée.
A báaadàngue, má f̀s gio.

²¹ Mi yá'iae e Yakobu buiowao,
mi yá'õmae e Isailiowao.

Dii an Lua kúnnò,
Kía kúkua ò ní guu.

²² Lua ní bóle Egipi,
aa gbãa ví lán zùsèléwa.

²³ Wa f̀s p̀oda Yakobu buiowao,
wa f̀s àsi b̀ee kpaaí ní Isailiò.

Za gbã wao o ní yá musu,
yá p̀o Lua kèn we.

²⁴ Buipi ì f̀ele lán ǹomusuwa,
ì azia se lán gbèaanawa.

Ili wúleo e à ge p̀o kũ soò,
e à ge p̀o p̀o a d̀eo au miò.

²⁵ Balaki òè: Nsu ò ní kao. Nsu samaa'oné s̀o.

²⁶ Balaaũ òè: Mi onè yá p̀o Dii d̀amee ò má oo lé?

Balaaũ yá aãde p̀o a è oa

²⁷ Balaki ò Balaaũ: Mɔ, má gɛnnɔ gupáleie sa. Wiliɔ d̄so tó a maa Luaɛ n̄ gbépiɔ kameɛ we sa.

²⁸ ☽ Balaki gèaànnɔ Peoo gbɛ musu bɔaa ní guwaiwaiio.

²⁹ Balaaũ òè: Gbagbakii bomɛɛ la mèn sopla, ní mɔmɛɛ ní gáaeɔ mèn sopla ní s̄asaɔ mèn sopla.

³⁰ Balaki kè lá a òɛwa, à sa'òmá ní gáaeɔ ní s̄asapiɔ.

24

¹ Ké Balaaũ è samaa'oa Isailiɔnɛ kà Diigu, i gé màsokɛi bo, ɔ à aedò guwaiwaiwa.

² Ké à wɛzù, ɔ à Isailiɔ è kálea ní buiwa. Lua Nisina d̄iè,

³ ɔ à yá pó á è ò à mè:

Bɛɔɔ né Balaaũ yán ke,
ma gbé pó ma wé z̄ɛa, ma yán ke.

⁴ Ma gbé pó mi Lua yāma, ma yán ke:
Ma Gbāapiide wépungu è,
má kúlea, ma wé k̄ɛa.

⁵ Yakɔbuɔ bòokpaa maa fá!

Isaili zwàakpɛɔ kefɛũ!

⁶ Aa kálea lán swadɔɔwa,
lán swaluɔwa.
Aa de lán zà lí pó Dii bàɔwa,
lán sɛde lí pó kú í saɛɔwa.

⁷ I ali ní olaɔ pa yeleleɛ,
aali pót̄ɔ t̄ɔle m̄sɛdewae.
An kía gbāa aɔ de Agagala,
an kpala a t̄ɔɔ.

⁸ Lua ní bóle Egipi,
aa gbāa ví lán zùs̄ɛlewa.
Aaĩ zible bui pó íbɛɛs̄ɛr̄nɔɔwa,
aaĩ ní wáɔ wíwi, aaĩ ní pápa ní kaɔ.

⁹ Aaĩ gae, aaĩ wúle lán n̄ɔmusuwa,
démɛ a f̄ɔ ní vui?*

Lua báaada gbé pó aa samaa'onéɔgu,
aà gbé pó aa savāi'onéɔ ká.†

¹⁰ Balaki pɔ pà Balaaũzi, à ɔtona d̄òwà à mè: Ma ibɛɛɔ kaa yáí ma n sisii, ɔ n samaa'oné ḡɛn àāa?

¹¹ Ta n be ḡòɔ. Ma mè yāa má n kpelaɛ, ɔ Dii ḡine n̄ aseae.

¹² Balaaũ òè: Má ò gbé pó n ní z̄íáɔnɛɛ fá!

¹³ Ma mè, baa tó n ánuɔ ní vua pó kú n beo kpàa píi, má bɔ Dii yá kpe mà yáke ní maz̄iaoo,
a maa ge a vāi. Yá pó Dii a omɛɛ ɔ má o.

¹⁴ Mále tá ma gbéɔ k̄ii sa. Mɔ mà onɛ lá gbépiɔ ke n gbéɔnɛ zia.

Balaaũ yá sīs̄de pó a è oa

¹⁵ ☽ Balaaũ yá pó á è ò à mè:

Bɛɔɔ né Balaaũ yán ke,
ma gbé pó ma wé z̄ɛa yán ke:

¹⁶ Ma gbé pó mi Lua yāma, ma yán ke:
Má Lua Musude p̄ɛã d̄ɔ.

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

Ma Gbāapiide wépfungu è,
 má kúlea, ma wé kēa.

¹⁷ Mále Isailio e, i ke tia no,
 mále ní gwa, a gɔɔ i ka gíao.
 Saana a bɔ Yakɔbu buio guu,
 kpalablenu a bɔ Isailio guu,
 i Mɔabu mi wíwi,
 i zɔakanapio dɔ fífɔ.

¹⁸ Edɔú búsu a gɔ aà pɔ ú,
 aà ibee Sei búsu a gɔ aà pɔ ú,
 Isailio gbāa io káfie.

¹⁹ Yakɔbu buie a kiblemá,
 a meewiade pɔ bɔ kaale.

²⁰ Balaaú Amaleki buio è, ɔ à yá pɔ á è ò à mè:
 Amaleki buioá buio midee,
 kási aa kaale zia.

²¹ Ké Balaaú Kenio è, ɔ à yá pɔ á è ò à mè:
 A kúkú gbāa gíugiú,
 á sakpe kú gbe musu.

²² N beeo wa á kaalee,
 Asilio mé aa á kúkú zízɔ ú.

²³ Balaaú yá pɔ á è ò lo à mè:
 Wále kɔ káaa gugbántoo oi,

²⁴ gó'ilenaɔ lé bɔ Sipi búsuu,
 aa zible Asilio ní Ebeluwa,
 kási ampio kaale sɔe.

²⁵ Balaaú fèle tà a be, ɔ Balaki dàzeu sɔ.

25

Isailio naakɔwa ní Peoo táao

¹ Isailio ku Sitiú, ɔ aa ná gbāsíkɛawa ní Mɔabu nɔeɔ.

² Aa Isailio sísi ní t́aa sa'o guu, ɔ aa pɔblè aa kùle ní t́aaɔne.*

³ M̀aa Isailio nàkɔwa ní Baali Peooo, ɔ Dii pɔ p̀aǹzi.

⁴ A ò M̀ozie: Isaili ḱiao ḱaaa píi, ní ní loo ma ae íatè gbāai, ké ma pɔ e wee Isailiowa.

⁵ M̀ozie ò Isaili d̀aaanaɔne: A baade a gbé pɔ aa nàkɔwa ní Baali Peoooo dede.

⁶ Isailie Madiá nɔe sè m̀ò a be M̀ozie ní Isailio píi wáa, gɔɔ pɔ aale ɔɔɔ kpaaũkpɛ kpɛɛɛ.

⁷ Ké Eleazaa né Fineasi, Aalona t̀úna è màa, à f̀èle ní guu à s̀na sè,

⁸ à gè g̀epizi a kpéu, ɔ à Isaili g̀epi z̀è à ní naaa nípla nípii, g̀epi ní nɔepio, ɔ gagyá pɔ k̀a Isailio gu z̀è.

⁹ Gbé pɔ g̀aga ní gyápioɔ gbɛɔn àasɔɔɔ leɛ baasɔ m̀endosaie.† (24.000)

¹⁰ Dii yá'ò M̀ozie à mè:

¹¹ Fineasi mé tò ma pɔ wèe Isailiowa. A zè gí ma yá musu, ɔ a tò ma pɔ wèemá. A yá mi Isailio mide ma p̀f̀ea guuo.

¹² A yá tò oè ma bàa aɔ kuaànɔ, aà kua io na.

¹³ Àapi ní a buio aɔ de sa'onaa ú g̀ɔɔpiiɛ, ké à zè gí ma yá musu yáí, ɔ bee tò ma Isailio k̀è.

¹⁴ Isaili pɔ wa dè ní Madiá nɔepi t̀n Zimli, Simɛɔ buio uabele Salu néɛ.

¹⁵ Madiá nɔe pɔ wa dèpi t̀n Kɔzebi, Madiá uabele Zuu néɛ.

¹⁶ Dii yá'ò M̀ozie à mè:

* **25:2** Zia 2.14 † **25:9** 1Kln 10.8

¹⁷ A fele ní Madiã, í ní dæde,

¹⁸ asa aa íbelesèáño ní kōnikεαέοε. Aa kōnikèé Peoo yá musu, Madiã kíae nenεε Kεzebi pó wa dè gwo pó gagyã kàágu Peoo yá musue.

26

Isailiõ naoa gēn plaade

¹ Gagyãpi gbea Dii yã'ò Mōizie ní sa'onkia Aalona né Elezaao à mè:

² A Isailiõ nao uale ní ualeo pii, an gōε pó kà wè bao ge aa dεa aa kà zíkaaõ.*

³ ∫ Mōizi ní sa'onkia Elezaao yã'ò Isailiõne Mōabu bùsu sēu, Yuudē baale bōaa ní Yelikoo aa mè:

⁴ Wà gōε pó kà wè bao ge aa dεaõ nao, lá Dii ò Mōiziewa.

Isaili pó bò Egipion ke:

⁵ Isaili negōε sēia Lubeni buiõ ke: Anõki buiõ ní Palu buiõ

⁶ ní Ezõno buiõ ní Kaami buiõ.

⁷ Lubeni buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee bla ní àaõo ní òaa àaõ ní basoolokwioε (43.730).

⁸ Palupi mé Eliabu ì,

⁹ ò Eliabu Nemueli ní Dataniõ ní Abilaõo ì. Dataniõ ní Abilaõpio mé gbé pó wì ní gbea kãaaõõ ù, ò aa zoadò Mōizi ní Aalonaowa. Aa ku Kole gbé pó aa zoadò Diiwaõ guu bε.

¹⁰ ∫ tōle wèaa à ní mōmō ní Kolepio sãnu. Zibeezi ò té kù àà gbéõwa gbēõn òaa do ní blakwio, aa gàga gbé kīniõ gbaa laai yáie.

¹¹ N beeo Kole buiõ i midεo.

¹² Simεõ buiõn ke daεdaε: Nemueli buiõ, Yamini buiõ, Yakē buiõ,

¹³ Zela buiõ ní Saulu buiõ.

¹⁴ Simεõ buiõn we. Aa gbēõn òasõsõo lee bao ní plao ní òaa dooe (22.200).

¹⁵ Gada buiõn ke daεdaε: Zefõ buiõ, Agi buiõ, Suni buiõ,

¹⁶ ∫zeni buiõ, Eli buiõ,

¹⁷ Aloda buiõ ní Aleli buiõ.

¹⁸ Gada buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee bla ní òaa pla ní basõoo (40.500).

¹⁹ Yuda néo Eε ní Onanio gàga yãa Kanaa bùsuue.

²⁰ Yuda buiõn ke daεdaε: Sela buiõ, Pεlezi buiõ ní Zela buiõ.

²¹ Pεlezi buiõn Ezõno buiõ ní Amulu buiõ ù.

²² Yuda buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee bàãkwì ní sooloo ní òaa pla ní basõooε (76.500).

²³ Isakaa buiõn ke daεdaε: Tola buiõ ní Pua buiõ

²⁴ ní Yasubu buiõ ní Simelõni buiõ.

²⁵ Isakaa buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee bàãõ ní siiõo ní òaa do ní basõoo (64.300).

²⁶ Zabulõni buiõn ke daεdaε: Sēledi buiõn Eloni buiõ ní Yalee buiõ.

²⁷ Zabulõni buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee bàãõ ní òaa pla ní basõoo (60.500).

²⁸ Yosefu néo Manase ní Eflaiõo buiõn ke daεdaε:

²⁹ Manase né Makii buiõ ní Makii né Galada buiõ.

³⁰ Galada buiõn ke: Yεzεε buiõ ní Eleki buiõ

³¹ ní Asieli buiõ ní Sikεũ buiõ

³² ní Semida buiõ ní Efεε buiõ.

³³ Efεε né Zelofada i negōε io, sema nenεεo. An tón ke: Mala, Nõa, ∫gela, Milika, Tiiza.

³⁴ Manase buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee blakwi ní plao ní òaa àaõ ní basõoo (52.700).

³⁵ Eflaiũ buiõn ke daεdaε: Sutela buiõ ní Bekεε buiõ ní Taani buiõ

³⁶ ní Sutela né Elani buiõ.

³⁷ Eflaiũ buiõn we. An dasi gbēõn òasõsõo lee baakwi ní plao ní òaa pla ní basõoo (32.500).

Yosefu buiõn we daεdaε.

* 26:2 Nao 1.2

- 38 Bēyāmē buiɔn ke daedaē: Bela buiɔ n̄ Asebe buiɔ n̄ Ailaū buiɔ
 39 n̄ Sufaū buiɔ n̄ Ufaū buiɔ.
 40 Bela buiɔn Aada buiɔ n̄ Naamani buiɔ ũ.
 41 Bēyāmē buiɔn we. An dasi gbēɔn òaasɔɔɔ lēe blasɔ n̄ òaa àaɔɔe (45.600).
 42 Dā buiɔn Suaū buiɔ ũ. Dā buiɔ lén we.
 43 Suaū buiɔ dasi gbēɔn òaasɔɔɔ lēe bàà ò n̄ s̄iíɔ n̄ òaa plaoe (64.400).
 44 Aseē buiɔn ke daedaē: Imena buiɔ n̄ Isevi buiɔ n̄ Belia buiɔ.
 45 Belia buiɔn Ebeē buiɔ n̄ Malakie buiɔ ũ.
 46 Aseē nenɔe v̄i lɔ, aà tón Sela.
 47 Aseē buiɔn we. An dasi gbēɔn òaasɔɔɔ lēe blakwi n̄ àaɔɔ n̄ òaa plaoe (53.400).
 48 Nefatali buiɔn ke daedaē: Yazee buiɔ n̄ Guni buiɔ
 49 n̄ Yezēē buiɔ n̄ Sileū buiɔ.
 50 Nefatali buiɔn we. An dasi gbēɔn òaasɔɔɔ lēe blasɔ n̄ òaa plaoe (45.400).
 51 Isaili ḡɔe p̄ wà n̄ nao p̄i gbēɔn òaasɔɔɔ lēe òaa àaɔ n̄ m̄endoo n̄ òaa àaɔ n̄ basoolokwio (601.730).
 52 Dii yā'ò M̄oizie à mè:
 53 Wà bùsu kpaale buip̄iɔne n̄ p̄ ũ an dasileu.†
 54 Bui p̄ a gbēɔ dasi t̄ɔle mé aɔ z̄ɔ, bui p̄ a gbēɔ bílao t̄ɔle aɔ bílao. Bui p̄i a t̄ɔle e lá wà n̄ nao léue.
 55 Sema wà bùsu kpaalené n̄ gbelaao, an baade i kpaalese a dezi bui t̄ɔwa.
 56 N gbelaao ò wa bùsu kpaalené, aa dasi ge aa bílaon n̄.
 57 Levii p̄ wà n̄ nao daedaēon ke: Gees̄ buiɔ n̄ Keata buiɔ n̄ Melali buiɔ.
 58 Levii buiɔn ke lɔ: Libeni buiɔ n̄ Hebl̄ buiɔ n̄ Mali buiɔ n̄ Musi buiɔ n̄ Kole buiɔ.
 Keata mé Amlaū ì.
 59 Amlaū na tón Yokēbede, Levii buie. Egipi wà aà ìu. Yokēbede mé Aalona n̄ M̄oizio ì n̄ Amlaū. An dāen Miliaū ũ.
 60 Aalona mé Nadabu ì n̄ Abiuo n̄ Eleazaao n̄ Itamaao.
 61 Nadabu n̄ Abiuo ḡaga ḡɔɔ p̄ aa m̄ò n̄ té z̄lloo Dii aē.‡
 62 Levii neḡɔe p̄ kà m̄ɔ do ge a dea, ké wà n̄ nao p̄i, aa gbēɔn òaasɔɔɔ lēe bao n̄ àaɔɔe (23.000). Wi n̄ da Isaili bui k̄iniɔ nao guuo, asa aai e kpaalesè lánwao.
 63 Isaili p̄ M̄oizi n̄ sa'onkia Eleazaao n̄ nao M̄abu bùsu s̄eu, Yuudē baale b̄ɔaa n̄ Yelikooɔn we.
 64 An gbēe ku gbē p̄ M̄oizi n̄ sa'onkia Aalonao n̄ nao Sinai guwawaiu yāa guuo.
 65 Asa Dii òné aa gaga guwawaiu wee. Mé i ke Yefūne né Kalebu n̄ Nuni né Yozueeo§ bàasio, an gbēe i ḡɔ, baa do.

27

Zelofada nenɔe tubiblea

- 1 Manase bui Efeē né Zelofada nenɔe tón ke: Mala, Nɔa, Ōgela, Milika, Tiiza. Galada t̄ɔnaɔne, Makii s̄íwenaɔne, Manase s̄ɔkpaɔne, Yosefu s̄is̄iɔne. Aame aa m̄ò
 2 zè M̄oizi n̄ sa'onkia Eleazaao n̄ k̄iá n̄ bílao aē kpaaukpe kpeele aa mè:
 3 Wá mae ḡa guwawaiue. A ku Kole gbē p̄ aa k̄aa aa b̄ Dii yá kp̄ɔ guuo. A ḡa azia t̄aae yáie, a neḡɔe v̄i s̄ɔ.
 4 A maa wá mae t̄ɔ ga a bui guu a neḡɔe'isai yáie? T̄ɔle kp̄áwá n̄ wá mae bedeo s̄anu.
 5 M̄oizi n̄ yá sè ḡè Dii k̄i.
 6 Ō Dii yā'ò M̄oizie à mè:
 7 Zelofada nenɔe yá nae. T̄ɔle kp̄ámá n̄ p̄ ũ n̄ n̄ mae bedeo s̄anu an mae kpaale ũ.
 8 O Isailiɔne n̄ me t̄ɔ ḡɔee ḡa neḡɔe'isai, aà nenɔe mé ali aà tubible.
 9 T̄ɔ a nenɔe v̄i s̄ɔ, aà v̄iɔ n̄ aà d̄aunaɔ mé aali ble.

† 26:53 Yoz 14.1-2 ‡ 26:61 Lev 10.1-2 § 26:65 Nao 14.29-30

10 Tó a v̄ií n̄ dāunaɔ v̄i s̄so, aà mae v̄ií n̄ aà dāunaɔ mé aali ble.

11 Tó aà mae v̄ií ge dāuna v̄io, aà dae f̄ēēē mé ali ble. Bee aɔ de ikoyā ũ Isailiɔne, lá má ònēwa.

Mɔizi Yozuee dilea a ḡēē ũ

(Iko 31.1-8)

12 Dii ò Mɔizie: Dede Abaliũ gbēē beewa, ní bùsu pó má kpà Isailiɔwa gwa.

13 Tó n wesiē, s̄ n̄ȳs̄ ta n deziɔ k̄ií lá n v̄ií Aalona tàwa.*

14 Asa a gi ma yāmai Zini guwaiwaiue, gɔɔ pó Isailiɔ lekpaakèmanɔ, i luake dōmēē n̄ ae Mēliba í pó kú Kadēsi, Zini guwaiwaiu yá musuo.

15 Mɔizi yā'ò Diiē à mè:

16 Dii Lua pó i wēni kpa póp̄iwa gbé dile gbépiɔne,

17 aà n̄ yáḡḡōné, aà d̄oané gea n̄ suaɔ, ké n̄ gbéɔ su aà de lán s̄á pó dāna v̄iíɔwao.†

18 ũ Dii ò Mɔizie: Nuni né Yozuee sé, asa a ma Nis̄ina v̄iē, ní ɔnawà.

19 N aà ze sa'onkia Eleazaa n̄ Isailiɔ pii ae, ní yād̄ilēē n̄ wáa.

20 N n iko kpawà, ké Isailiɔ pii aà aà yāma,

21 ili gé sa'onkia Eleazaa k̄ií aà yāgbēaè n̄ Uliũo n̄ Tumiũo.‡ Beewa Yozuee n̄ Isailiɔ pii aali gé aali su, lá Eleazaa ònéwa.

22 Mɔizi kè lá Dii dàewa. A Yozuee se zè Eleazaa n̄ gbépiio ae,

23 s̄ à ɔnawà à yād̄ilēē lá Dii òewa.§

28

Lá gu lé d̄o sa'oa

(Bɔa 29.38-46)

1 Dii ò Mɔizie à mè:

2 Yād̄ilē Isailiɔne aali ma gba ble pó a tékūa ḡi i kemēē na a gɔɔwa.

3 Oné sa pó w̄i a pó n̄isi kátēu à tékūn ke: Lá gu lé d̄o aaliɔ m̄mēē n̄ s̄ānebɔɔ wēdona s̄āsaiao m̄n̄ pla sa pó w̄i a pó kátēu à tékū obɔɔ ũ.

4 Aali sa'o n̄ a m̄ndoo kɔɔ, m̄ndo oosiele

5 n̄ pówentio kiloo do yāalea n̄ n̄isi iwa wásawasao litili do.

6 Lá gu lé d̄o sa pó w̄i a pó kátēu a pó tékūa ḡi i kemēē na, má d̄ile Sinai gbē musun we.

7 Aali v̄ēē ka s̄āpiwa litili do zwākpeu ma imia ũ.

8 Aali a plaade o oosiele n̄ pówenti gbao n̄ v̄ēē gbao lán kɔɔ pówae. Sa pó w̄i a pó n̄isi kátēu a pó tékūa ḡi i kemēē nan we.

Kámabogɔɔ sa'oa n̄ m̄o dafu gɔɔ séia p̄so

9 Kámabogɔɔz̄i àli sa'o n̄ s̄āsa wēdona s̄āsaiao m̄n̄ plapla n̄ pówentio kiloo pla yāalea n̄ n̄isio n̄ a v̄ēēo.

10 Kámabogɔɔ sa pó w̄i a pó kátēu à tékū obɔɔn we, lá gu lé d̄o sa pó w̄i a pó kátēu à tékū oa n̄ a v̄ēēo b̄asi.

11 M̄o gɔɔ séia z̄i pii àli m̄mēē n̄ ḡaaenaɔ pla n̄ s̄āsakaoo do n̄ s̄āsa wēdonao s̄opla sa pó w̄i a pó kátēu à tékū obɔ s̄āsaiao ũ.

12 Ili pówenti kiloo àaɔ yāalea n̄ n̄isio kpa ḡaaena pii miwa, s̄āsakaoo pówenti kiloo plapla,

13 s̄ānebɔɔ s̄o kiloo dodo. Iɔ de sa pó a pó tékūa ḡi i kemēē na ũ.

14 Ili v̄ēē kpa ḡaaena pii miwa litili plapla, s̄āsakaoo litili dodo n̄ kinio, s̄ānebɔɔ s̄o litili dodo. Sa pó w̄ali a pó kátēu à tékū m̄o gɔɔ séia z̄in we m̄o n̄ m̄o pii.

15 Bee gbēa àli sa'o n̄ blesanao m̄ndodo duun awakpabɔ ũ, lá gu lé d̄o sa pó w̄i o n̄ a v̄ēēo b̄asi.

* 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52 † 27:17 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36 ‡ 27:21 Bɔa 28.30 § 27:23 Iko 31.7

Gëamusu dikpe sa'oa
(Lev 23.5-14)

16 Mɔ sɛ́ia ɔɔ ɔ̃o mɛ̀ndosaide zɛ́ àli Gëamusu sã demɛɛ.*

17 Mɔpi ɔɔ ɔ̃ode zɛ́ líɔ de dikpe ũ. Aliɔ kàa so e ɔɔ sopla.

18 Dikpepi ɔɔ sɛ́ia zɛ́ àli kãaa à ma sísi. Asuli zie ke zibeezio.

19 Ali sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ oa ní gáaenao pla ní sãsakao do ní sãsa wɛ̀donao sopla, apii iɔ de pɔ sãasaio ũ.

20 Ili pɔwenti kiloo àaɔ yãalea ní nísio kpa gáaena pii miwa pɔwenti gba ũ, sãsakao pɔwenti kiloo plapla,

21 sã mèn soplapiɔ sɔ pɔwenti kiloo dodo.

22 Ili sa'o ní blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunakɛ́awá yáí.

23 Ili sapiɔ o, sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ lá gu lé dɔ oa bàasi.

24 Ili sa'o màa lá gu lé dɔ e ɔɔ sopla, iɔ de sa pɔ a pɔ tékũa ɔ́ í kemɛɛ na ũ. Aliɔ sapi o lá gu lé dɔ sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ oa ní a vɛ́eo bàasi.

25 ɔɔ soplade zɛ́ àli kɔ kãaa à ma sísi. Zɛ́ bee ásuli zie keo.

Páteko dikpe sa'oa
(Lev 23.15-22)

26 Bua pɔ káauɔ dikpeɔzɛ́, tó ále mɔmɛɛ ní pɔwen dafuo Páteko dikpepi keɔ ũ,† àli kɔ kãaa à ma sísi. Zibeezɛ́ ásuli zie keo.

27 Ili sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ oa ní gáaenao pla ní sãsakao do ní sãsa wɛ̀donao sopla. Apii iɔ de pɔ sãasaio ũ.

28 Ili ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yãalea ní nísio gáaena pii miwa, sãsakao pɔ kiloo plapla,

29 sã mèn soplapiɔ sɔ kiloo dodo.

30 Ili sa'o ní blesanao mɛ̀ndo lɔ á duunakɛ́awá yáí.

31 Aliɔ sapiɔ o lá gu lé dɔ sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ oa ní a pɔwentio bàasi, íli o ní pɔtuo sãasaio ní vɛ́e pɔ wɛ́ kpaoo.

29

Kãapea dikpe sa'oa
(Lev 23.23-25)

1 Mɔ soplade ɔɔ sɛ́ia zɛ́ àli kɔ kãaa à ma sísi. Zibeezɛ́ ásuli zie keo. Iɔ deé kãapeɔ ũ.

2 Ali sa pɔ a pɔ tékũa ɔ́ í kemɛɛ na o ní gáaenao do ní sãsakao do ní sãsa wɛ̀donao sopla. Apii iɔ de pɔ sãasaio ũ.

3 Ili ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yãalea ní nísio gáaenapi pɔ ũ, sãsakao pɔ kiloo pla,

4 sã mèn soplapiɔ sɔ kiloo dodo.

5 Ili mɔ ní blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunakɛ́awá yáí.

6 Aliɔ sapiɔ o mɔ dafu sa'oa ní a pɔwentio bàasi, lá gu lé dɔ sa'oa ní a pɔwentio ní a vɛ́eo lá wa ðɛ́ewa bàasi.

Duunkɛ́ma dikpe sa'oa
(Lev 23.26-32)

7 Mɔ soplade ɔɔ kwide zɛ́ àli kɔ kãaa à ma sísi, í leye.* Zibeezɛ́ ásuli zie keo.

8 Ali sa pɔ a pɔ tékũa ɔ́ í kemɛɛ na o ní gáaenao do ní sãsakao do ní sãsa wɛ̀donao sopla. Apii iɔ de pɔ sãasaio ũ.

9 Aliɔ ma gba pɔwenti kiloo àaɔ yãalea ní nísio gáaenapi pɔ ũ, sãsakao pɔ kiloo pla,

10 sã mèn soplapiɔ sɔ kiloo dodo.

11 Ili sa'o ní blesanao mɛ̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ, duun awakpabɔ pɔ í á duuna kɛ́wá bàasi, lá gu lé dɔ sa pɔ wɛ́ a pɔ káteu à tékũ oa ní a pɔwentio ní a vɛ́eo bàasi.

* 28:16 Bɔa 12.1-20, Iko 16.1-8 † 28:26 Iko 16.9-12 * 29:7 Lev 16.29-34

Lakpeda dikpe sa'oa
(Lev 23.33-44)

¹² Mɔ soplade gɔɔ gɛode zɪ ʔli kɔ kaaa à ma sísi. Zɪ bee ásuli zie keo. Ali dikpekemee e gɔɔ soplá.

¹³ Ili sa pɔ a pɔ tékúá gɪ ʔ kemee na o rí gáaenao kuɛ'aaɔ rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai. Apii io de pɔ sāsaiɔ ũ.

¹⁴ Ili ma gba pɔwenti kiloo àaɔ'aaɔ yāalɛa rí nísio gáaena píi miwa, sāsakao pɔ kiloo plapla,

¹⁵ sá mèn gɛo mēndosaipiɔ sɔ kiloo dodo.

¹⁶ Ili sa'o rí blesanao mēndo lo duun awakpabo ũ, lá gu lé do sa pɔ wɪ a pɔ kátɛu à tékú oa rí a pɔwenti rí a vɛeo bàasi.

¹⁷⁻¹⁹ Dikpe gɔɔ plaade zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao kuɛpla rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

²⁰⁻²² Dikpe gɔɔ àaɔde zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao kuɛdo rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

²³⁻²⁵ Dikpe gɔɔ síiɔde zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao kwi rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

²⁶⁻²⁸ Dikpe gɔɔ sɔode zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao kɛokwi rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

²⁹⁻³¹ Dikpe gɔɔ soolode zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao swaaɔ rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

³²⁻³⁴ Dikpe gɔɔ soplade zɪ ʔli sa'o màa rí gáaenao soplá rí sāsakaoo pla rí sāsa wēdonao gɛo mēndosai.

³⁵ Dikpe gɔɔ swaaɔde zɪ ʔli kɔ kaaa. Zɪ bee ásuli zie keo.

³⁶⁻³⁸ Ali sa pɔ a pɔ tékúá gɪ ʔ kemee na o màa rí gáaenao do rí sāsakaoo do rí sāsa wēdonao soplá.

³⁹ Sa pɔ áliɔ oa á dikpeɔ guun we, á légbāɔa pɔɔ rí á gbaɔ rí sa pɔ wɪ a pɔ kátɛu à tékú rí a pɔwenti rí a vɛeo rí sáaukpasaɔ bàasi.

30

Lekaa Diiwa rí légbāɔawò

¹ Mɔizi yá pɔ Dii òɛ sèlɛ síu Isailiɔne píi.

² A ò Isaili bui dɔaanaɔne à mè: Yá pɔ Dii òn ke:

³ Tó gɔɛe lekè Diiwa ge à légbā dɔwàn nò, asu bo a kpeo. Lá à bɔ aà léu, màa a ke píi.*

⁴ Tó nɔɛ mé lekè Diiwa a wéndiagɔɔ, gɔɔ pɔ a ku a mae be, ge à légbā dɔwàn nò,

⁵ tó aà mae yápi mà, mé i yāe oèo, lé pɔ a kè ge légbā pɔ a dɔwàpi a a fiaboɛ.

⁶ Ama zɪ pɔ aà mae yápi mà mé à gɪè, nɔɛpi ɔ aɔ ku a yáu bo. Dii a aà kɛè, asa aà mae gɪè.

⁷ Tó wéndiae lekè Diiwa ge à yá'ò làasoosai à légbā dɔwà, ɔ à gbàsa zākè,

⁸ zɪ pɔ aà zá yápi mà mé i yāe oèo, nɔɛpi a a fiaboɛ.

⁹ Ama tó aà zá gɪè za zɪ pɔ à a yāmà gɔɔ, a aà lekɛa ge légbā pɔ a dɔ làasoosai pi midɛ, Dii i aà kɛ.

¹⁰ Tó gyaa ge nɔɛ pɔ wa yà mé lekè Diiwa sɔ, ge à légbā dɔwà, a a fiaboɛ.

¹¹ Tó nɔzāe lekè Diiwa ge à légbā dɔwà,

¹² tó aà zá yápi mà mé a níɛ, i gièo, lé pɔ a kè ge légbā pɔ a dɔwàpi, a a fiaboɛ.

¹³ Tó aà zá yá pɔ a òpi bādè zɪ pɔ á mà gɔɔ, nɔɛpi ɔ aɔ ku a guu bo. Lá aà zá a bādè, Dii a aà kɛɛ.

¹⁴ Tó nɔɛ lekè Diiwa ge à azia kè yāewa rí legbɛaon lò, aà zá a fɔ weiè ge a giè.

* **30:3** Iko 23.21-23, Mat 5.33

15 Tó aà zá lé yāe oè lá gu lé dɔo, à wèiè ní lé pò a kè Diiwaon we, ge légbā pò a dɔwà. A zèaàncɛ, asa zǐ pò a mà i yāe oo.

16 Tó gɔɛpi yápi mà, ɔ gbɛzã à gbàsa gǐè, a yá a wi gɔɛpi musuɛ.

17 Ikoyá pò Dii ò Mɔizie gɔɛ ní a nao yá musu, ge mae ní a né wéndia pò kú a beo yá musun we.

31

Tɔsia Madiãwa

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 Tɔ si Madiãwa Isailiɔncɛ, ní tá n deziò kíi.

3 ɔ Mɔizi ò gbéɔncɛ: A gbéɔ ní gɔkɛbɔɔ sélé aa gé Madiãwa ní zío, aai tɔsimá Diie.

4 A gbéɔ sé gbéɔn òaasɔɔɔ bui ní buio, í ní gbae zíkai.

5 ɔ Isaili bui pii gbéɔ kpà òaasɔɔɔ, ɔ zígɔ kè gbéɔn òaasɔɔɔ lɛɛ kuɛpla (12.000).

6 Mɔizi ní gbáe zíkai bui ní buio gbéɔn òaasɔɔɔ. Sa'ona Elezaa né Fineasi gèrínɔ, a zwàakpɛ pò kú ní kuu pò wǐ yá'òò.

7 Aa zíkà ní Madiã lá Dii dà Mɔiziewa, aa ní gɔɛ dèdɛ pii.

8 Madiã kía ku gbé pò aa ní dɛdɛ guu gbéɔn ɔo, Evi ní Lɛkɛũo ní Zuuo ní Huluo ní Lɛbao. Aa Beo né Balaaũ dè lɔ.

9 Aa Madiã nɔɔ ní ní néo kùkù, mé aa ní pɔtuoo ní ní pò sèle pii.

10 ɔ aa tɛsò an wéleɔwa ní ní bualoũo ní ní kpàsaò pii.

11 Aa ní pò sèle pii ní zìzɔo ní pɔtuoo,

12 aa gèò Mɔizi ní sa'ona Elezaao kíi ní Isailiò pii an bòou Mɔabu bùsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

13 Mɔizi ní sa'ona Elezaao ní Isaili dɔaanaò pii gè dairíle bòo kpɛ.

14 ɔ Mɔizi pò pà zígɔ dɔaana pò lé su ní zìozi, gbéɔn òaasɔɔɔ dɔaanaò ní gbéɔn basɔbasɔɔ dɔaanaò.

15 A ní lá à mè: Bóyáí a nɔɔ tòì bɛéí?

16 Ampio mé Balaaũ yámà aa tò Isailiò bò Dii kpɛ Peoo yá musu,* ɔ Dii gagyãkà gbéɔgu.

17 A nɛgɔɛ dɛdɛ pii ní nɔɛ pò gɔɛ dɔo pii.

18 Nɛnɔɛ pò i gɔɛ dɔ yáaoo sɔ, à tó á pò ũ bɛé.

19 A gbé pò a gbédèò ní á gbé pò a ɔkà gɛwaɔ, à gɔ bòo kpɛ gɔɔ soplá. A gɔɔ àaɔde ní a gɔɔ soplade zío, à gbábɔ áziaɛ ní á zìzɔo.

20 A gbábɔ á pɔkasaɛ pii ní pò pò wa kè ní báaoo ní blekão ní lío pii.

21 ɔ sa'ona Elezaa ò zígɔ pò gè zìlauɔncɛ: Ikoyá pò Dii dà Mɔizien kɛ:

22 Vua ní ánuo ní mɔgotɛo ní mɔsio ní mɔpuo ní beɔmao

23 ní pò pò a té fɔo pii, à dɔdɔ téa, i gɔ gbálesai. Pò pò a té fɔo sɔ, à málɛ íu.

24 A á pɔkasaopi a gɔɔ àaɔde ní a gɔɔ soplade zío, í gɔ gbálesai, í gbasa gè bòou.

Pò pò Isailiò sí Madiãwa kpaalɛa

25 Dii ò Mɔizie à mè:

26 Mpi ní sa'onkia Elezaao ní Isaili uabeleɔ, à gbé pò aa kù zìlauɔ nao ní pɔtuoo,

27 í kpaalɛ sáasaa lɛɛ pla, gbé pò gè zìlauɔ lɛɛ do, gbé kɛni pò kú beo lɛɛ do.

28 Falu bɔmɛɛ gbé pò gè zìlauɔ pò guu. Pò mɛndo bɔ ma pò ũ pò mɛn òaa pla ní basoo guu, gbɛnazina ge zu ge zàa'ina ge sã ge blen nò.

29 Sɛ an pò guu màa, ní kpá sa'onkia Elezaawa ma baa ũ.

30 Isaili kɛni pò sɔ, pò mɛn blakwi guu pò mɛndo, gbɛnazina ge zu ge zàa'ina ge sã ge ble ge pɔtuoo pãlen nò, ní kpá Levii pò aai laaidɔ ma zwàakpɛwaɔwa.

* 31:16 Nao 25.2

- 31 Ǿ Mɔizi n sa'onkia Elezaao kè lá Dii ònéwa.
- 32 Pó pó zìkanao sìmá aa sùòon ke: Sã n bleo òaasɔsɔo lee òaa àaõ n bàaõkwi n sɔoo (675.000).
- 33 Zuò òaasɔsɔo lee bàaõkwi n plao (72.000).
- 34 Zàa'inao òaasɔsɔo lee bàaõ n m̀endoo (61.000).
- 35 Nɔe pó aai g̃ɛ d̃ɔ yãao òaasɔsɔo lee baakwi n plao (32.000).
- 36 A guo mé zìkanao baa ũ, são n bleo òaasɔsɔo lee òaa do n basoolokwi n soplao n òaa pla n basoo (337.500).
- 37 A guu wà falub̀u Diie òaa àaõ n bàaõkwi n sɔoo (675).
- 38 Zuò òaasɔsɔo lee baakwi n soolooe (36.000). A guu wà falub̀u Diie bàaõkwi n plao (72).
- 39 Zàa'inao òaasɔsɔo lee baakwi n òaa pla n basooe (30.500). A guu wà falub̀u Diie bàaõ n m̀endoo (61).
- 40 Gb̃enazinao òaasɔsɔo lee g̃eo n m̀endooe (16.000). An guu wà falub̀u Diie baakwi n plao.
- 41 Mɔizi falupi kpà sa'onkia Elezaawa Dii baa ũ lá Dii òewa.
- 42 Ǿ a lee do òile adoa Isaili k̃iniò pó ũ.
- 43 São n bleo òaasɔsɔo lee òaa do n basoolo n soplaoe n òaa pla n basoo (337.500).
- 44 Zuò òaasɔsɔo lee baakwi n sooloo (36.000).
- 45 Zàa'inao òaasɔsɔo lee baakwi n òaa pla n basoo (30.500).
- 46 Gb̃enazinao òaasɔsɔo lee g̃eo n m̀endoo (16.000).
- 47 Isaili k̃iniò baa guu, Mɔizi kè lá Dii òewa. A gb̃é m̀endo b̀ò gb̃eon blakwiò guu, à p̀otuo m̀endo b̀ò p̀otuo blakwiò guu, ò a kpà Levii pó aai laaidò Dii zwàakpewaowa.
- 48 Ǿ gb̃é pó de zìg̃õ gb̃eon òaasɔsɔo òaanao ge zìg̃õ gb̃eon basoobasoo òaanao ũ s̀ò Mɔizizi
- 49 aa òè: Wápiò n z̀òblenaò, wa zìg̃õ pó wále wéteńziò nàò, gb̃e i k̃ésã n guuo.
- 50 Bee yáí wa m̀ò n gbaò Diie lákaa wá duunaa aà ae yáí. Baade m̀ò n vua zãbleb̀ò pó á s̀eleò n g̃àsìgb̃eò n zãò n tãanaò n swáliò n òneeo.
- 51 Ǿ Mɔizi n sa'onkia Elezaao pó pó wa p̃i n vuaopiò s̃i.
- 52 Vua pó zìg̃õ òaanapiò m̀ò Diie kà kiloo òaa do kwisai (190).
- 53 Ké zìg̃õpiò pópiò s̀ele yãa, aa òile ñziá pó ũe.
- 54 Ké Mɔizi n sa'onkia Elezaao vua pópiò s̃i zìg̃õ òaanapiòwa, aa g̀èò kpaaũkp̃eu, ké Isailiò yá líò ò Diigu yáí.

32

Isaili buieò z̃l̃ea Yuud̃e baale (Iko 3.12-22)

- 1 Lubeni buiò n Gada buiò p̀otuoò ṽi dasidasi. Ké aa è Yazee b̀usu n Galada b̀usuo á dáðákek̃ii maae,
- 2 ò aa g̀è Mɔizi n sa'onkia Elezaao n Isaili òaanaò lè aa òné:
- 3 Atalo n Dib̃o n Yazeeo n Nimelao n Eseb̃o n Elealeo n Sebaũo n Neboo n Beona
- 4 pó Dii ziblèwàw̃eò, w̃elep̃iò b̀usu á dáðákek̃ii maae, mé wápiò n z̀òblenaò, p̀odeon wá ũ.
- 5 Aa èa ò lo: Tó n wá wegwà, to b̀usue beepi àò de wápiò n z̀òblenaò pó ũ. Nsu to wá bua Yuud̃ewao.
- 6 Ǿ Mɔizi wè Gada buiò n Lubeni buiòwa à m̀è: A gb̃éò gé zìkai, ápiò í g̃õ laa?
- 7 Bóyáí ále á gb̃éò k̀usu kwé buaa Yuud̃ewa g̃ea b̀usu pó Dii kpámáú yá musui?
- 8 Maa á maeò kè Kadesi Baanea g̀òò pó ma n z̃i b̀usu gwagwai.

9 Aa gè e Esikoli guzulɛu aa bùsupi gwàgwa, ɔ̃ aa ní gbé̃ kúsu kwè gēa bùsu pò Dii kpàmaupi yá musu.*

10 Zibeezi Dii pɔ̃ fè̃nzi, à olèléné à mè:

11 Gbé̃ pò b̀ Egipi aa kà wè̃ bao ge aa deaɔ, an gbèe a bùsu pò ma a legbè Ablahaũe ní Izaakio ní Yakɔ̃buo eo.† Aa temazi ní ǹsemendoo,

12 sema Yefũne né Kalebu, Kenazi bui ní Nuni né Yozueeo bàasio, aame temazi ní ǹsemendoo.

13 ɔ̃ Dii pɔ̃ fè̃ Isailiozi, a tò aa liaaliaa guwaiwau wè̃ bla e gbé̃ pò tàaekèepio gè midèò píi.

14 Bui duunkenaɔ, a ea ále á maeɔ tàaaba, a ea ále Dii pɔ̃fè̃lea Isailiozi káfio lò?

15 Tó a b̀ Dii kpee, a ea Isailio to guwaiwau píie, aai kaale we á yáí.

16 ɔ̃ aa s̀ Mɔizizi aa mè: Wá ye wà kaa da wá pɔ̃tuɔɔne la, wí wé̃leɔ keke kále wá néfè̃nenaɔne ní ní daɔ.

17 Wápio s̃ wá wá g̃ɔ̃keɔ̃ s̃le, wí zése ní wá gbé̃ kíniɔ e wá ge kárino ní z̃lekii. Wá néfè̃nenaɔ ní ní daɔ iɔ ku wé̃le b̃iideɔ guu la bùsupideɔ yáí.

18 Mé i ke wá gbé̃ ní bùsu è píi bàasio, wá su beo.

19 Bee kpe wá baa aɔ kúrino Yuudè baale lo, asa wá wá pò e Yuudè baa gukpe oi lae.

20 ɔ̃ Mɔizi òné: Tó á yápi ke, à á g̃ɔ̃keɔ̃ se à ge z̃ikai Diie,

21 á z̃ig̃ɔ̃ bua Yuudèwa Dii ae píi, iɔ ku we e Dii gé a ibeɔ bùsu siomá píi.

22 Tó Dii gbàamò bùsupie, í gbasa su, bùsue bee i g̃ɔ̃ á pò ũ ní Dii d̃sao, áɔ tàae ví Diie ge á gbé̃ne lo.

23 Tó i su kè màao, a duunakè Diiee. Aɔ d̃ ké á duunapi a wi á musue.

24 A wé̃leɔ keke kále á néfè̃nenaɔne ní ní daɔ, í kaa da á pɔ̃tuɔɔne, í ke lá á ò ní ázia léowa.

25 ɔ̃ Gada bui ní Lubeni bui ò Mɔizie: Baa, wápio n z̀blenaɔ wá ke lá ní òwa.

26 Wá néfè̃nenaɔ ní wá n̄eɔ ní wá s̄aɔ ní wá zuɔ g̃ Galada wé̃leɔ guu la píie.

27 Baa, wápio n z̀blenaɔ wápii s̃ wí bua Yuudèwa wá gé z̃ikai Diie ní wá g̃ɔ̃keɔ̃ k̄ua lá ní òwa.

28 ɔ̃ Mɔizi yád̄ile sa'onkia Elezaae ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui d̄aanaɔ gbé̃pio yá musu,

29 a òné: Tó Gada bui ní Lubeni bui bùaán̄o Yuudèwa Dii ae ní ní g̃ɔ̃keɔ̃ k̄ua, mé a gbàamò bùsupie, à Galada bùsue bee kpámá ní pò ũ.

30 Tó aai ní g̃ɔ̃keɔ̃ se aa bùaán̄o s̄o, Kanaa bùsu baa ɔ̃ aa bleán̄o.

31 ɔ̃ Gada bui ní Lubeni bui mè: Wápio n z̀blenaɔ, wá ke lá Dii òwae.

32 Wá wá g̃ɔ̃keɔ̃ se wá gé Kanaa bùsuu Dii ae, wá baa iɔ ku Yuudè baalae.

33 ɔ̃ Mɔizi Am̄leɔ kí Sīs̀ bùsu ní kí Ogu bùsu pò wí me Basanao kpà Gada bui ní Lubeni bui ní Yosefu né Manase bui kíniɔwa, bùsupi ní a wé̃leɔ ní a t̄ɔ̃leɔ.

34 Gada bui kèke Dib̄ɔ̄ kàle wé̃le b̄iide ũ ní Ataloo ní Aloeeo

35 ní Atalosofo ní Yazeeo ní Yɔ̃gb̄o

36 ní Benimelao ní Betalanao. Aa kaa dà ní kpàsaɔi.

37 Lubeni bui kèke Eseb̄ɔ̄ kàle ní Elealeo ní Kiliataiũo

38 ní Neboo ní Baali Meonao ní Sibemao. Aa tó dafu kpà wé̃le pò aa kèke kàlepione.

39 Manase né Makii bui gè lè̄le Galada bùsuwa, aa s̄i aa Am̄le pò kú weɔ yà.

40 ɔ̃ Mɔizi Galada bùsupi kpà Manase né Makii buiwa, aa z̄leu.

41 Manase bui Yaii gè lè̄le Am̄le kpàsaɔwa a s̄i, ɔ̃ aa kpàsapiɔ tó l̄ile Avoyaii.

42 N̄oba gè lè̄le Kenati ní a bualoũwa a s̄i, ɔ̃ à ázia tó kpà wé̃lepie.

33

Isailio b̀òokpakpaa b̀a Egipi gb̄ea

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

1 Gua pɔ Isailio bɔokpɔkpau an bɔa Egipi gbɛaɔn ke: Aa taa'ò gāgā, Mɔizi n Aalonaɔ mé n dɔaanaɔ ũ.

2 Mɔizi n bɔokpakio tɔ kà láu lá Dii òɛwa. Ɔn ke:

3 Mɔ sɛia gɔɔ gɛode zɪ Gɛamusu dikpɛkɛa gbɛa Isailio bɔ Lamɛɛ n mio daa ía Egipio wáa píi,

4 gɔɔ pɔ aale n nɛgɔɛ sɛiaɔ vɪ, asa Dii yákpalekè n Egipi táaɔɛ, ɔ à Egipi népio dèdɛ.

5 Bɔa Lamɛɛ Isailio gè bɔokpà Suko.

6 Bɔa Suko aa gè bɔokpà Etani guwaiwai léwa.

7 Bɔa Etani aa èa gè Pi'ailo, Baalizɛfɔ gukpɛ oi, ɔ aa gè bɔokpà Midoli saɛ.

8 Bɔa Pi'ailo aa bùa ísiawa gugiuu, ɔ aa sɪ guwaiwaiu. Ké aa taa'ò Etani guwaiwaiu pɔ ɔɔ àaɔ, ɔ aa bɔokpà Mala.

9 Bɔa Mala aa gè bɔokpà Eliũ. Wekii nibɔnaɔ kuu mèn kuɛpla n daminalio mèn bàaɔkwi.

10 Bɔa Eliũ aa gè bɔokpà Isia Tɛa saɛ.

11 Bɔa Isia Tɛa saɛ, aa gè bɔokpà Sini guwaiwaiu.

12 Bɔa Sini guwaiwaiu aa gè bɔokpà Dɔfɛka.

13 Bɔa Dɔfɛka aa gè bɔokpà Alusu.

14 Bɔa Alusu aa gè bɔokpà Lefidiũ. Wekii aa kùau íwa aa mi.

15 Bɔa Lefidiũ aa gè bɔokpà Sinai guwaiwaiu.

16 Bɔa Sinai guwaiwaiu aa gè bɔokpà Kibelo Ataava.

17 Bɔa Kibelo Ataava aa gè bɔokpà Azelo.

18 Bɔa Azelo aa gè bɔokpà Litema.

19 Bɔa Litema aa gè bɔokpà Limɔ Pɛɛzi.

20 Bɔa Limɔ Pɛɛzi aa gè bɔokpà Libena.

21 Bɔa Libena aa gè bɔokpà Lisa.

22 Bɔa Lisa aa gè bɔokpà Keelata.

23 Bɔa Keelata aa gè bɔokpà Sɛfɛɛ gbɛzi.

24 Bɔa Sɛfɛɛ gbɛ zɪ aa gè bɔokpà Alada.

25 Bɔa Alada aa gè bɔokpà Makelo.

26 Bɔa Makelo aa gè bɔokpà Taatu.

27 Bɔa Taatu aa gè bɔokpà Tela.

28 Bɔa Tela aa gè bɔokpà Miteka.

29 Bɔa Miteka aa gè bɔokpà Asemɔna.

30 Bɔa Asemɔna aa gè bɔokpà Mɔselo.

31 Bɔa Mɔselo aa gè bɔokpà Bɛnɛyaakā.

32 Bɔa Bɛnɛyaakā aa gè bɔokpà Oo Agigada.

33 Bɔa Oo Agigada aa gè bɔokpà Yɔbata.

34 Bɔa Yɔbata aa gè bɔokpà Ablona.

35 Bɔa Ablona aa gè bɔokpà Ɖziɔgbɛɛ.

36 Bɔa Ɖziɔgbɛɛ aa gè bɔokpà Kadɛsi, Zini guwaiwaiu.

37 Bɔa Kadɛsi aa gè bɔokpà Oo gbɛ saɛ Ɖɔũ bùsu léwa.

38 Ɔ sa'onkia Aalona dèdɛ Oo gbɛwa lá Dii òɛwa. We à gàu Isailio bɔa Egipi wè blade a mɔ ɔɔode gɔɔ sɛiazi.

39 Aà wè basoolo n àaɔode guu ɔ à gà.*

40 Alade pɔ kú Nɛgɛvɛ bùsuu kía pɔ dɛ Kanaa bui ũ mà Isailio lé mɔ.

41 Bɔa Oo gbɛ zɪ aa gè bɔokpà Zalamɔna.

42 Bɔa Zalamɔna aa gè bɔokpà Puno.

43 Bɔa Puno aa gè bɔokpà Obo.

44 Bɔa Obo aa gè bɔokpà Iye'abaliũ, Mɔabu bùsu léwa.

* 33:39 Nao 20.22-28

45 Bɔa Iye'abaliũ aa gɛ̀ b̀òokpà Dibɔ̄ Gada.

46 Bɔa Dibɔ̄ Gada aa gɛ̀ b̀òokpà Alemɔ̄ Diblataiũ.

47 Bɔa Alemɔ̄ Diblataiũ aa gɛ̀ b̀òokpà Abaliũ b̀usu s̀isideu Nɛbo sae.

48 Bɔa Abaliũ b̀usu s̀isideu aa gɛ̀ b̀òokpà Mɔabu b̀usu s̄eu Yuudẽ sae bɔaa n̄ Yelikoo.

49 Aa b̀òokpà s̄epiu za B̄eȳesimɔ̄ e Abeli Sitiũ.

Dii Isailiɔ̄ gbaa laai Yuudẽ baa

50 Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu b̀usu s̄epiu à mè:

51 O Isailiɔ̄ne: Tó a bua Yuudẽwa a ḡẽ Kanaa b̀usu,

52 à b̀usupideɔ̄ yá, í n̄ táa pó aa àò n̄ táa pó aa kàsaɔ wíwi, í n̄ gbagbakíiɔ̄ deɛɛɛ.

53 A b̀usupi s̄imá, í z̄ɔ̄ɛu, asa má kpàwá á pó ũ.

54 A b̀usupi kpaalekɔ̄e n̄ gbelaao daɛdaɛ. A tɔɔɛ z̄ɔ̄ kpá á bui pó aa dasiɔ̄wa, í tɔɔɛ néna kpá á bui pó aa dasiɔ̄wa. Tɔɔɛ pó gbé sè iɔ̄ de n̄ pó ũ. A kpaalekɔ̄e daɛdaɛ.

55 Tó i b̀usupideɔ̄ yao, gbé pó a n̄ tóɔ zu á wéu lán kòɔwaɛ, aai ḡɔ̄ lán lɛwa á saalou. Aa iadawá b̀usu pó á z̄ɔ̄ɛupiue,

56 mí kɛ́é lá ma z̄eð mà kɛnéwa.

34

Kanaa b̀usu z̄ɔ̄ɛɔ̄

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

2 O Isailiɔ̄ne n̄ mɛ, tó a ḡẽ Kanaa b̀usu mé áɛ kpaalekɔ̄e, b̀usupi z̄ɔ̄ɛɔ̄n kɛ:

3 Gɛ̄omidɔ̄kíi oi, Zini guwaiwai pɔ̄ pà Eɔ̄ɔũ b̀usu léi mé á b̀usu lé ũ. Sɛa za gukpe oi á b̀usu lépi a daale Isida Wiside léwaɛ,

4 i pã Sóigbeɔ̄lei ɔ̄zɛɛi, i ta Zini guwaiwaiwa, i pãi Kadɛsi Baanea ɔ̄zɛɛi, i ḡẽ n̄ Azaa'adaao, i ḡé Azemɔ̄.

5 Bɔa Azemɔ̄ i pã Egipi zé swai e à gɛ̀ pɛ Isiawa.

6 Isia z̄ɔ̄ pó kú be'ae oi mé á b̀usu lé ũ. A b̀usu lén we be'ae oi.

7 Lá á b̀usu lé aɔ de gugbántoo oin kɛ: Bɔa za ísia z̄ɔ̄i, à a iada e Oo gbɛ sae.

8 Bɔa Oo gbɛ sae, à a iada e Amata ɔ̄lei, í ḡeð Zedada.

9 B̀usupi lé a ḡẽ n̄ Ziflonaɔ̄e, i gɛ̀ pɛ Azaa'enanawa. Lá á b̀usu lé aɔ de gugbántoo oin we.

10 Gukpe oi á b̀usu lé iada bɔa Azaa'enana e Sefaũ.

11 Bɔa Sefaũ i ḡẽ Libla, Aini gukpe oi, i gɛ̀ pã Genɛzaleti Isida gbepɔ̄lei gukpe oi.

12 Bɔa we i pã Yuudẽi, i gɛ̀ pɛ Isida Wisidewa. Lá á b̀usu lé aɔ deɛn we.

13 ɔ̄ Mɔizi yápi ðile Isailiɔ̄ne à mè: A b̀usupi kpaalekɔ̄e n̄ gbelaao.* Dii ðile á bui lɛɛ k̄ɛokwi n̄ k̄iniɔ̄ pó ũ,

14 asa Lubeni buiɔ̄ n̄ Gada buiɔ̄ n̄ Manase buiɔ̄ lɛɛ doo n̄ baa è kò uale n̄ ualeɔ̄.

15 Bui lɛɛ pla n̄ k̄iniopiɔ̄ n̄ baa è Yuudẽ baa gukpe oi bɔaa n̄ Yelikoo.

16 Dii yá'ò Mɔizie à mè:

17 Gbé pó aa b̀usu kpaaléé n̄ gbelaaoɔ̄ tón kɛ: Sa'onkia Eleazaa n̄ Nuni né Yozueeo.

18 Bee gbɛa í dɔ̄aanaɔ̄ se bui n̄ buio guu m̀endodo aa d̄ɔ̄nle b̀usu kpaalɛapi guu.

19 Gbé pó á n̄ s̄epiɔ̄ tón kɛ:

Yuda buiɔ̄ guu Yefũne né Kalebu.

20 Simɛɔ̄ buiɔ̄ guu Amihudu né Semuɛli.

21 B̄eȳãmɛɛ buiɔ̄ guu Kiseloni né Elidada.

22 Dã buiɔ̄ guu Yɔ̄geli né Buki.

23 Yosefu né Manase buiɔ̄ guu Efodu né Aniɛli.

24 Yosefu né Eflaiũ buiɔ̄ guu Sifitã né Kemue.

25 Zabulɔ̄ni buiɔ̄ guu Paanaki né Elizafã.

* 34:13 Yoz 14.2

- 26 Isakaa buiɔ guu Azã né Paletie.
 27 Aseε buiɔ guu Selomi né Aihudu.
 28 Nεfatali buiɔ guu Amihudu né Pedae.
 29 Gbé pɔ Dii ní díle aa Kanaa bùsu kpaale Isailiɔneɔn we.

35

Levii buiɔ wéleɔ

- 1 Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu bùsu sɛu Yuudẽ baale bɔaa ní Yelikoo à mè:
 2 O Isailiɔne aa bùsu pɔ aa a kpaalese wéleɔ kpa Levii buiɔwa, ké aa e wàɔ kú ní guu, aai tɔle pɔ liaa wélepiɔi kpámá b.*
 3 Wélepiɔi ɔ de ní zɔlekii ũ, mé tɔle pɔ kú wélepiɔi saeɔ ɔ de ní zuɔ ní ní sãɔ ní ní pɔtuo pãleɔ kúkii ũ pii.
 4 Tɔle pɔ liaa wélepiɔi yàasa i ka gãsɔsuu òaa sɔo.
 5 A ba yɔ wénkpe gukpe oi kiloo do, í yɔ geomidɔkii oi kiloo do, í yɔ be'ae oi kiloo do, í yɔ gugbãntoo oi kiloo do à pɛe pii, wéle ɔ ku guoguo, tɔle pɔ liaai sɔ ɔ de wéledeɔ dáádãkekii ũ.
 6 Wéle pɔ á kpá Levii buiɔwapiɔi guu, a mèn soolo ɔ de misiwéleɔ ũ. Tó gbé gbédè, ìli bàale ta wélepiɔi dou. An wéle kɔniɔ ɔ bla ní plao.
 7 Wéle mèn blakwi plasai ɔ á kpámá, wéle pii ní a tɔleɔ liaai.
 8 Lá á buiɔ tɔle e léu, a guu ɔ aa wélepiɔi kpa Levii buiɔwa. Bui pɔ wéle vɔ dasi aa kpa dasi, bui pɔ wéle vɔ bílao aa kpa bílao.

Misiwéleɔ

(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

- 9 Dii yá'ò Mɔizie à mè:
 10 O Isailiɔne n̄ me, tó a bua Yuudẽwa a gẽ Kanaa bùsuu,
 11 à wéleɔ dile á misiwéleɔ ũ. Tó kai mé m̀, ɔ gbé gbédè, ade lí bàale ta we.
 12 Wélepi ɔ deé misiwéleɔ ũ, ké gbédèna e bàasi aà dae pɔ a tɔsiwàe à tau. Tó a kè màa, a gao, sema wà yákpalekèaàno bàasio.
 13 Wéle mèn soolo pɔ á kpá Levii buiɔwa á misiwéleɔ ũ,
 14 mèn àaɔ ɔ ku Yuudẽ baala, mèn àaɔ ɔ ku baale Kanaa bùsuu.
 15 Tó kai mé m̀, ɔ gbé gbédè, ade lí bàale tau. Wéle mèn soolopiɔi ɔ de misikii ũ á Isailiɔne ní b̀m̀ ge nib̀ pɔ kúánɔ.
 16 Tó gbé gbé lè ní m̀o a dè, ade á gbédènae. Sema wà ade de s̄.
 17 Tó gbé gbé k̄ua mé à gbé lèò a dè, gbédènan aà ũ, sema wà aà de s̄.
 18 Tó lí a k̄ua mé à gbé lèò a dè, gbédènan aà ũ, sema wà aà de.
 19 Dae pɔ a tɔsiwà mé ali gbé pɔ gbédèpi de, tó à kpàaũaàno.
 20 Tó gbé gbé kpàkpa, ɔ à ɔz̄aàzi, ge à aà pà ní p̀o, ké a zaaàgu yáí, a dè,
 21 ge tó à aà lè ní ɔkũo a dè íi p̀o a sèaàno yáí, gbédènan aà ũ, sema wà aà de. Dae pɔ a tɔsiwà mé a aà de, tó à kpàaũaàno.
 22 Tó i aà kpàkpa s̄o, ɔ à ɔz̄aàzi, ge à aà pà ní p̀o kándo íiseaàno sai,
 23 ge i aà eo, ɔ gbé s̄iwà à gà, lá i íbelesèaànoe, mé àle wéle à aà ke'iao,
 24 wa yáḡḡ gbédènapɔi ní dae pɔ a tɔsiwàoe ikoyãe beeo musue.
 25 Wi gbédènapɔi si dae pɔ a tɔsiwàwa, aai aà gbae misiwéle pɔ à bàalè tau yãa guu, ɔ ku wélepiu e sa'onkia pɔ wa díle gé gaò.
 26 Tó gbédènapɔi kèse sù v̄i wélepi léa,

* 35:2 Yoz 21.1-42

²⁷ mé dae pɔ a tɔsiwàpi kpàaũaàno, a ku misiwēlepi guuo, aà aà de, aɔ tàae ví aà dea guuo.

²⁸ Sema gbēdenapi aà ku misiwēlepiu e sa'onkia ge gaò. Sa'onkiapi gaa gbea ɔ a gbasa ta a be.

²⁹ Gu pɔ á kúu píi e á buiwa, àɔ ikoyāpi kūa.

³⁰ Gbēdea yá guu, wa gbēdena de gbēɔ seeladeke yá musu, āma ásu gbēde gbē mēndo seeladeke yáio.†

³¹ Asu to gbēdena pɔ kù wà de azia boo, sema wà aà de.

³² Tó sa'onkia i ga glao, ásu ɔasi gbé pɔ bàasi tà misiwēleuwa à aà gba zé aà ta a beo.

³³ Asu to bùsu pɔ áɔ kuu gbāleo. Gbēdea mé i bùsu gbāle. Wa fɔ gbābo bùsu pɔ wà gbēdeueo, mé i ke wà gbé pɔ gbépi dè de bàasio.

³⁴ Asu to bùsu pɔ áɔ kuu, mé mapi sɔ máo kuu gbāleo, asa má Dii má kú á Isailio guue.

36

Zelofada nenɔɔ tɔle

¹ Galada buio uabeleɔ mò Mɔizi kíi. Galadapiá Makii née, Manase tɔũnae, Yosefu buie. ɔ aa ò Mɔizie ní Isaili bui dɔaanaɔ

² aa mè: Baa, ké Dii òne n bùsu kpaale Isailione ní gbelaao, a òne n wá gbēdo Zelofada tɔle kpá aà nenɔɔwa.*

³ Tó nenɔɔpio zākè ní Isaili buipáleo, wa ní tɔle sí wá buiwa wà káfi bui pɔ aa zākèrɔɔne, tɔle pɔ wa kpàwá ní gbelaao i lao.

⁴ Tó Kuu'ɔwɛ† kà sɔ, wa ní tɔle sí kpaale pɔ wá dezi sè guue, wi káfi bui pɔ aa zākèrɔɔne.

⁵ ɔ Mɔizi yá pɔ Dii òe òle Isailione à mè: Yosefu buipio yá nae.

⁶ Yá pɔ Dii òle Zelofada nenɔɔ yá musun ke: A mè nenɔɔpio zāke ní gɔ pɔ kèné maaɔ, āma gɔ pɔ aa zākeɔ, sema aao de ní dezi káau Manase buio ũ.

⁷ Tɔle pɔ Isailio ví ní buiwaɔ su gē kɔ pɔuo. Isaili píi ze ní a dezi káau tɔle pɔ á è túbi ũo.

⁸ Isaili buio guu, sema nɔe pɔ tɔle ví túbi ũ zāke ní gɔ pɔ de a dezi káau bui ũo. Beewa Isaili píi a gɔ tɔle pɔ wà kpaalè a deziɔne ví.

⁹ Isaili buio tɔle su gēkɔuo. Isaili bui píi ze ní tɔle pɔ á è kpaale guuo.

¹⁰ ɔ Zelofada nenɔɔ kè lá Dii ò Mɔiziewa.

¹¹ Mala ní Tiizao ní ɔgelao ní Milikao ní Nɔao zākè ní ní desè néo.

¹² Aa zākè ní Yosefu né Manase buio, ɔ tɔle pɔ wà kpaalènéo gi de ní dezi káau buio pɔ ũ.

¹³ Ikoyáɔ ní yādilea pɔ Dii dà Mɔizie a òle Isailioneon we gɔɔ pɔ aa ku Mɔabu bùsu sɛu Yuudè baale bɔaa ní Yelikoo.

† 35:30 Iko 17.6, 19.15 * 36:2 Nao 27.7 † 36:4 Lev 25.8-10

IKOYA Mɔizi lá sode Yá pɔ́ kú láε bee guu

Naokεa lá láakii Isailiɔ kaa b̄usu pɔ́ Lua à a legbèné z̄ɔleu yá'òwēε. Ikoyā lá té Naokεa lápizi, ̄ Mɔizi yá mèn àā pɔ́ a ò Isailiɔne kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yá pɔ́ Lua kè Isailiɔne ní lá a yeñzio d̄òngu, lá aà bàa kúnn̄, à d̄àané guwawaiu wè bla, à ɔliánzi, à ní b̄ó ní ibεε ɔ̄zi, ̄ à a ikoyā d̄ilené, à yá̄ legbèné. I ke yázi pɔ́ kè lá káauɔ guu ̄ à èa lé d̄òngu bo, àle waasokéné ní n̄semendoo, àle o a gbé̄ne aa d̄ɔ́ ké Luaá náaideε, aai gbé̄kpaaaàn̄ zé sé, asa Lua síandεε. A m̄è: Isailiɔ, à swákpa. Dii wá Lua mé Dii m̄endona ũ. Aɔ ye Dii á Luazi ní n̄semendoo teasisai á gbāa pua léu. (6.4-5) Mat 22.37 gwa bo. D̄òp̄io yá ̄ Isailiɔ ì lousisia daalèò lá gu lé d̄o.

Lε pɔ́ Mɔizi Lua táasilèò ku lápi láakii (32). Bee gbεa Mɔizi sa'olekè Isaili buiɔne (33). Lεε 31 guu wà Yozuee d̄ile Mɔizi ḡεε ũ ké aà d̄ɔaa Isailiɔne b̄usu pɔ́ Lua a legbèné guu. Lεε 34 ānabi Mɔizi gaa yá'ò.

Gb̄é pɔ́ aale lápi kyoke gbā̄ ní gb̄é pɔ́ aa kè yāā, ikoyā lápi lé d̄òngu ké Luapi mé ní Suabana ũ, an bona ũ. Tó gb̄é̄ Lua yá k̄ua mé aa aà náai v̄i ḡɔ̄pii gupiiu yápii guu, bee a b̄ɔa maa pɔ́ gb̄enazina ì wεεle iné.

Mɔizi yá'oa Isailiɔne Mɔabu b̄usu

¹ Yá pɔ́ Mɔizi ò Isailiɔne guwawaiu Yuud̄ε baalen ke. A ku Alaba s̄eu b̄ɔaa ní Sufaoε, Palana z̄ānguo ní Tofelio ní Libenao ní Azeloo ní Dizaabuo.

² B̄ɔa Olebu gεa Kadεsi Baanεa ní Sei gbε z̄é̄o á tá ḡɔ̄o kuεdoε.

³ B̄ɔa Egipi wè blade guu, a m̄o kuεdode ḡɔ̄o s̄é̄ia z̄í Mɔizi yá pɔ́ Dii d̄àε Isailiɔ yá musu òné pii.

⁴ Bee kè aà z̄iblea Am̄olēo kí Sīɔ pɔ́ kpalablè εseb̄ɔ gbεa ní Basana kí Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ní Edeleioε.*

⁵ Mɔizi f̄leε ikoyāε bee pílokè Mɔabu b̄usu Yuud̄ε baale à m̄è:

⁶ Dii wá Lua yá'òwēε Olebu à m̄è, wa ḡε̄ḡε gb̄epi saε.

⁷ Wà fεle dazεu wà mipε Am̄olēo b̄usu sí̄sidewa ní gb̄é pɔ́ kú Alaba s̄eu ní gus̄is̄ideuɔ ní gusalaladēo ní Nεgevedēo ní ísialedēo. A m̄è wà gé Kanaa b̄usu ní Libā b̄usuo e swa z̄ɔ̄o Uflatai.

⁸ A m̄è a b̄usupi k̄ale wá aε, wà ge sí, b̄usu pɔ́ a a legbè wá deziɔne Ablahaũ ní Izaakio ní Yak̄obuo a m̄è á kpámá, i ḡɔ́ ní buiɔne ní kpe.

Mɔizi yaḡḡɔ̄nao d̄ile

(B̄ɔa 18.13-27)

⁹ Ḡɔ̄o bee má òé má f̄ɔ̄ màò á sea lán asowa mado bo.

¹⁰ Dii á Lua tò a dasikũ, á dasi kà saanaɔwa sa.

¹¹ Dii á deziɔ Lua εa to à dasikũ leε ðaa s̄o, i báaadaágu lá à a legb̄é̄wa.

¹² Mámε máo á sea lán asowa, màò á yá̄ḡḡɔ̄é madoa?

¹³ A òn̄nao sé á guu bui ní buio, gb̄é pɔ́ wa ní d̄ɔ́ laaide ũ, mí ní dile á d̄ɔaanao ũ.

¹⁴ ̄ á wèa a m̄è, yá pɔ́ má ò wà kepi maaε.

¹⁵ ̄ ma á bui d̄aanao s̄è, òn̄nao pɔ́ wa ní d̄ɔ́ laaidēo ũ, ma ní díleé á buio yá̄ḡḡɔ̄nao ũ. Gb̄é̄o ì gb̄é̄on ðaas̄ɔ̄ɔ̄o d̄aanao ũ, gb̄é̄o s̄ɔ́ gb̄é̄on bas̄ɔ̄bas̄ɔ̄o, gb̄é̄o gb̄é̄on blakwikwi, gb̄é̄o gb̄é̄on kwikwi.

* 1:4 Nao 21.21-35

16 Gɔɔbeezɪ ma yādīle yāgōgōnapionε ma mɛ: Ali yá pɔ́ á gbéɔ̀ m̀owá ma, ɪli yāgōgōné a zéwa, gbé ní a gbédeeo ge ní b̀m̀on nò.

17 Asuli gbēe wεgwa yákpaleuo. Ali yāma gbé yāfūna ní gbé gbiaowa sáasaa. Asuli viake gbēe wéεo, asa yákpalekeaá Lua yáε. Tó yāe kèé zɪ'ũ, àli m̀oa, mí wétei.

18 Gɔɔ bee ma yá pɔ́ á keo dīléé pii.

Asiigwanao zɪa

(Nao 13.1-33)

19 Bɔa Olebu wa dazeu, wa guwaiwai zɔɔ pāsɪ pɔ́ á dōpi baa vɪ. Wa mipè Amole b̀usu s̀s̀idewa, lá Dii wá Lua òwéewa, ɔ̄ wa ka Kadesi Baanea.

20 ɔ̄ má òé ma mɛ: A ka Amole b̀usu s̀s̀ide pɔ́ Dii wá Lua lé kpáwáu.

21 A b̀usu pɔ́ Dii á Lua kpáwápi gwa á ae. A ge si lá Dii á deziɔ Luapi dīlééwa. Asu to vía á kũo. Asu bílikεo.

22 ɔ̄ ápii a m̀ ma le, a m̀ wá gbéɔ̀ zɪ, aai gé b̀supi gwagwaiwéε. Tó aa s̀u, aai zé pɔ́ wá sé ní wéle pɔ́ wá káuo owéε.

23 Yápi kèmeε maa, ɔ̄ ma gbéon kuεplao sè á guu bui ní buio m̀ndodo.

24 Ké aa gè, aa dède gus̀s̀idewa, ɔ̄ aa kà εsikoli guzuleu aa gwágwa.

25 ɔ̄ aa s̀uwéε ní b̀supi libεo, aa b̀supi yá sèle aa siuwéε aa m̀ b̀usu pɔ́ Dii wá Lua lé kpáwápiá b̀usu maaε.

26 Kási á ye gea weio, ɔ̄ a gi Dii á Lua yāmai.

27 A yá k̀t̀k̀k̀a á kpéɔ guu, a m̀ Dii zawáguε, ɔ̄ à wá bóle Egipi ké à e wá na Amoleone ní ɔ̄zɪ aa wá dεde.

28 A m̀ má á táu sai? A gbéɔ̀ tò á kúsu kwè, aa m̀ b̀supi gbéɔ̀ gbāa deála, mé an gbāa ea deála ɔ̄. An wéleɔ zɔɔ, a bíio z̀ Luawaε. Aa m̀ wá Anaki buio è we ɔ̄.

29 ɔ̄ má òé, ásu to s̄ k̀éáguo, ásu viakenéo.

30 Dii á Lua d̀aaaé, ɔ̄me a zɪkaé lá a kàε Egipi ní guwaiwaiuo á wé èwa.

31 A è we lá Dii á Lua á z̄a a ḡau, lá mae ɔ̄ a né z̄a a ḡauwa. A zek̀εεléano pii e a ge kaò guε beeu.

32 Gia ní beeo i Dii á Lua náaikεo.†

33 A d̀aaé zé guu, à b̀okpakɪ k̀k̀éé. A d̀aaé té guu gwá, ké à zé pɔ́ áli sé ɔ̄b́é. Fāane s̄ à d̀aaé telu guu.

Dii Isailio swágagaa

(Nao 14.20-45)

34 Ké Dii yá pɔ́ á ò mà, aà pɔ́ fè, ɔ̄ à legbè à m̀:

35 Bílaε bee gbēe a wesi b̀usu maa pɔ́ má ò má kpá an deziɔwaleo,

36 mé i ke Yefūne né Kalebu bàasio. ɔ̄me a wesiε. Má t̄oε pɔ́ aà gbá p̀leu kpawàε, aapi ní a néo, ké a temazi ní ǹsemendoo yáí.

37 Dii pɔ́ p̀amazi á yáí ɔ̄, ɔ̄ à m̀ mapi s̄ má gē b̀supiuo.

38 Ma d̀nlede Nuni né Yozuee mé a gēu. Dii m̀ mà aà gba s̄, asa ɔ̄me a b̀supi na Isailionε ní ɔ̄zɪ.

39 ɔ̄ Dii èa òé à m̀ á néfēnena pɔ́ a m̀ wá ní k̀k̀k̀ z̀z̄o ũ, á né pɔ́ aa vāi d̄k̄ōε ní maoo ḡiaopio, aame aa gēu, í kpámá, aai ḡo vɪ.

40 Apio s̄, Dii òé à ea Isia Tēa zé sé guwaiwaiu.

41 ɔ̄ á wèa a m̀ a duunakè Diiε, á gé zɪkai saε lá Dii á Lua òéwa. ɔ̄ á baade a ḡk̄eb̄o d̀ a pi, ále e b̀usu s̀s̀ide k̀uáfaaie.

42 ɔ̄ Dii òmeε mà oé ásu gé zɪpi káio, ké á wèleɔ su zɪblewáo yáí, asa à m̀ áo kúáno.

43 ɔ̄ má òé, a gi mai, a p̄ Dii yáa. A wala guu ɔ̄ a ge dεde b̀usu s̀s̀idepiwa.

† 1:32 Ebe 3.19

44 ǃ Amole pɔ́ kú weɔ̀ b̀ò dàálee aa á yá lán z̀óo gb̃ēyaawa. Aa z̃iblèwá za Sei e ǃoma.

45 Ké a su, a ɔ̀ɔ̀l̀ò Diiε, ɔ̀ à g̃i swáseíazi.

46 ǃ a g̀ɔ̀ɔ̀plakè Kadesi, wek̃i a g̀ɔ̀ɔ̀ g̀àgau.

2

Isailio liaaliaaa guwaiwaiu

1 Wa εa wa Isia T̃ēa zé sè guwaiwaiu,* lá Dii òw̃ēεwa, ɔ̀ wa liaaliaa Sei bùsu s̃is̃ideu g̀ɔ̀ɔ̀pla.

2 ǃ Dii òmεε à mè,

3 wá liaaliaaaa gus̃is̃idepiu mò. Wà εa gé gugb̃antoo oi sa.

4 A mè mà oé álee b̀òlee ní á daε Esau buiɔ̀ Sei bùsuoε.† Aa ṽiakεé, ní beeo à laaika maamaa,

5 ásu ní léwεo, asa Dii a ní bùsu saaloe kpáwáo, baa k̀εε do, asa à Sei bùsu s̃is̃ide kpà Esau buiɔ̀wae, ɔ̀ aa g̀ò ṽi.

6 Dii mè à ble lúmá, í ble. Baa íε, à lú, í mi.

7 Dii á Lua báaadà z̃i p̀ó á k̀eu píie, mé à wet̃éazi guwaiwai z̃ɔ̀ε bee baa ṽia guu. Dii á Lua kúánɔ̀ a w̃è blan ke, p̀ɔε i k̀ésāwáo.

8 ǃ wa d̀o wá daε Esau buiɔ̀ Sei bùsuzi. B̀oa Elata ní Eziɔ̀geβεεo wa lile, wa Alaba s̃ē zé sè, ɔ̀ wa M̀ababu guwaiwai zé sè.

9 Dii òmεε wásu íβελεσε ní M̀ababu wà ní léwε wà z̃ikaínɔ̀, asa a ní bùsu saaloe kpáwá wá p̀ó ũo. A bùsupi kpà Lotu buipiɔ̀wa, à g̀ò ní p̀ó ũε.‡

10 B̀usupi guu ɔ̀ Emi buiɔ̀ ku yāa. Aa gb̃aa mé aa dasi. An gb̃aa kà Anaki buiɔ̀wa.

11 W̃i ní díle Lefai buiɔ̀ ũ lán Anaki buiɔ̀wae, āma M̀ababu í oné Emiɔε.

12 Oliɔ̀ ku Sei yāaε, ɔ̀ Esau buiɔ̀ mò wa s̃imá aa ní d̃ede, ɔ̀ aa z̀òlee ní gb̃eu, lá Isailio kè bùsu p̀ó Dii kpámá aa g̀ò ṽiεwa.

13 Dii òw̃ēε wà bua Zelediwa, ɔ̀ wa buawà.

14 Za g̀ɔ̀ɔ̀ p̀ó wa b̀o Kadesi Baanea e wa γε bua Zelediwa, w̃è bla plasai g̃è. Gb̃é p̀ó aa kà z̃ikaa yāaɔ̀ g̀àgà píi, lá Dii ònéwa.§

15 Dii mé ɔ̀t̃òlemá e à g̀è ní kaale míɔ̀miɔ̀.

16 Ké á gb̃é p̀ó aa kà z̃ikaa yāapiɔ̀ g̀àgà píi,

17 ɔ̀ Dii yā'ò mεε à mè,

18 wà bua M̀ababu bùsu p̀ó w̃i mε Aa bùsu léwa sa.

19 Tó wa m̀o Am̀oniɔ̀ lè, wásu íβελεσε ní wà ní léwεo, asa á ní bùsu saaloe kpáwáo. A kpà Lotu buipiɔ̀wa à g̀ò ní p̀ó ũε.*

20 Wà bùsupi díle Lefaiɔ̀ p̀ó ũ l̃ε, asa aa ku we yāaε. Am̀oniɔ̀ í oné Zaũzumio.

21 Buipiɔ̀ gb̃aa mé aa dasi, an gb̃aa kà Anaki buiɔ̀wa. Dii mé ní kaale Am̀oniɔ̀ne, ɔ̀ aa ní bùsu sí, aa z̀òlee ní gb̃eu.

22 M̀aa Dii kè Esau buiɔ̀ne Sei l̀o. A Oliɔ̀ kàalené, ɔ̀ aa ní bùsu sí aa z̀òlee ní gb̃eu e ní a gb̃ao.

23 Avii p̀ó aa w̃élee kàlekale e za Gazaɔ̀ s̃, Keletiɔ̀ b̀ò Keleti aa mò ní kaale, ɔ̀ aa z̀òlee ní gb̃eu.

24 Dii mè wà dazεu wà bua Aanɔ̀wa. A mè a Eseb̃ó kí Siɔ̀, Amole bui nàw̃ēε wá ɔ̀z̃iε ní aà bùsuo. A mè wà fεle ze ní aà bùsu siao, i fεlewá ní z̃io.

25 Sea za gb̃a á tó ṽia d̃únia buiɔ̀ k̃u píi, s̃ó i k̀éngu á yái. Tó aa á bao mà, aa s̃òdeedeke, gili i g̃éngu á yái.

Ziblea Eseb̃ó kí Siɔ̀wa (Nao 21.21-30)

26 Kua Kedemo guwaiwaiu ma gb̃é z̃i Eseb̃ó kí Siɔ̀wa ní aafia yáo, ma mè

27 aà wá gba zé wà p̃a a bùsua. Zékpaá wáo beu, wá lile ɔ̀plaii ge ɔ̀zeio.

* 2:1 Nao 21.4 † 2:4 Daa 36.8 ‡ 2:9 Daa 19.37 § 2:14 Nao 14.29 * 2:19 Daa 19.38

²⁸ Ma m̀è àà bl̄e yíawá wà bl̄e, àà í yíawá wà mi, wí fiaboè ní ánusuo. Àà to wà pã a b̀usuwa k̀è̀s̄e lé.

²⁹ Má ò̀è Esau buiò wá gbá zé Sei, mé M̀abuo wá gbá zé Aa, ̄ wá̄l̄e gé buai Yuud̄ewa e b̀usu pò Dii wá Lua lé kpáwáú.

³⁰ ̄ Eseb̄ó kí Sīs̄ i wá gba zé wà pã a b̀usuwo, asa Dii á Lua àà swáf̄è̀è, ̄ à f̀è̀e, ké à e à à naé á ̀z̄í, lá a de gb̄ãewa.

³¹ ̄ Dii ò̀m̄e ma gwa lá á̄l̄e Sīs̄ ní a b̀usuo naw̄e wá ̀z̄í. A m̀è wà f̄ēl̄e wà àà b̀usupi sí, i ḡs̄ wá pò ũ.

³² Sīs̄ ní a gb̄éò b̀òl̄e dàwá̄l̄e ní z̄io Yaaza.

³³ Dii wá Lua àà kpáwá, ̄ wà àà d̀è ní a n̄éò ní a gb̄éò píi.

³⁴ Ḡoo bee ̄ wa àà w̄é̄l̄e sí píi, wa w̄é̄l̄epiò ḡs̄eò ní n̄eò ní n̄éò d̀è̄de píi. Wi gb̄ēe to b̄é̄eò.

³⁵ ̄ wa ní pòtuò nàaa, wa w̄é̄l̄e pò wá s̄ip̄iò pò s̀è̄l̄e wá pò ũ.

³⁶ S̄ea za Aloee w̄é̄l̄eu Aan̄o baa ní m̄ēw̄ia pò kú guzul̄epiwo e Galada, w̄é̄l̄e ku a gb̄ãa dewá̄l̄ao. Dii wá Lua ní n̄aw̄e wá ̀z̄í píi.

³⁷ Wi s̄ Am̄oni b̀usuio, Yaboko baan nò, gus̄is̄ide w̄é̄l̄eòn nò, lá Dii wá Lua ò̀w̄ēewa.

3

Ziblea Basana kí Oguwa

(Nao 21.31-35)

¹ Bee gb̄ea wa ea da Basana b̀usu z̄eu. ̄ Basana b̀usu kí Ogu b̀ò dàwá̄l̄e ní z̄io ní a gb̄éò píi Ed̄el̄ei.

² Dii ò̀m̄e másu v̄iak̄ēò, asa a àà n̄am̄e ma ̀z̄í ní a gb̄éò píi ní a b̀usuōe. A m̀è mà k̄è̀ lá má k̄è Am̄ōl̄eò kí Sīs̄ pò kpalabl̄è Eseb̄õewa.

³ ̄ Dii wá Lua Basana b̀usu kí Ogu n̄aw̄e wá ̀z̄í ní a gb̄éò píi. Wa ní d̄ēde, wi ní gb̄ēe to b̄é̄eò.

⁴ Ḡoo bee ̄ wa àà w̄é̄l̄e sí píi. A kee ku wa gí síimáó. Wa z̄ibl̄è Aagobu b̀usuwa píi ní a w̄é̄l̄e m̄èn b̄aās̄o, b̀usu pò Basana b̀usu kí Ogu v̄ipi.

⁵ W̄é̄l̄epiòá w̄é̄l̄e b̄īidēne píi. W̄é̄l̄epiò b̄īi les̄í, w̄i a b̄ōl̄eò tata wà gb̄ãa daūe. Wa z̄õewiào sí dasidasi lo.

⁶ Wa ní m̄īde píi, lá wá k̄è Eseb̄ó kí Sīs̄ gb̄é̄on̄ewa. Wa w̄é̄l̄epiò ḡs̄eò d̀è̄de ní n̄eò ní n̄éò píi.

⁷ ̄ wa pòtuò ní àiz̄ēe pò wá è w̄é̄l̄epiò guu nàaa wá pò ũ píi.

⁸ Ḡoo bee wa Am̄ōl̄eò k̄ia gb̄ēon plapiò b̀usu símá, b̀usu pò kú Yuud̄e baala za Aan̄o e Em̄o gb̄ei.

⁹ Sid̄õdeò ì o gb̄epīe Silīs̄, Am̄ōl̄eò s̄ Senii.

¹⁰ Wa Basana kí Ogu b̀usu sí píi, gusalala w̄é̄l̄eò ní Galada b̀usuo píi ní Basana b̀usuo píi e Saleka ní Ed̄el̄eio.

¹¹ Lefai k̄n̄aò guu Ogu mé ḡò ȳaa ado. Wà àà w̄ú̄l̄eò k̄è ní m̄ōe. A gb̄ãa ḡàs̄is̄uu k̄è̄okwīe, a ȳaasa s̄ ḡàs̄is̄uu síīs̄. A ku Am̄oni m̄ēw̄ia Labae.

Yuud̄e baa gukp̄e oi b̀usu kpaal̄ea

(Nao 32.1-42)

¹² Ké wa b̀usupi sí, ma Galada b̀usu sí̄side guo kpà Lubeni buiò ní Gada buiòwa, sea za Aloee, Aan̄o baa.

¹³ Galada b̀usu pò ḡò ní Ogu b̀usu Basanao ̄ má kpà Manase bui k̄nīōwa. Aagobu b̀usu pò kú Basana b̀usuu ȳaa píi, ̄ w̄i m̄e Lefaiò b̀usu.

¹⁴ Manase bui Yaii mé Aagobu b̀usupi s̀è píi e Gesuu buiò ní Maaka buiò b̀usu léu. ̄ à az̄ia tó kpàè. A ȳái w̄i m̄e Basanāe Yaii z̄õewiào e ní a gb̄ão.

¹⁵ Ma Galada b̀usu kpà Manase né Makii buiòwa.

Isailiᵛ gbaa laai táa yá musu

15 Ké Dii yá'òé za téu Olebu, i wesi pœle weo. A yáí tò àò ázia kŭa dō.

16 Asu ázia òòkpa à pœ ke à me aàpin weo.† Asu pœ á lán gōe ge nœwao

17 ge nòbò ge bá

18 ge pótáa'onkuawa ge kpò.‡

19 Asu wése musu à íatē ní mœvuao ní saanaᵛ gwa, luabe pópìo i á wé ble, í kúle à zòblenéo.

Buipále pò kú dŭnia guuᵛ pŭi ᵛ Dii á Lua ní tó aao ke.

20 Apìo sō, Dii á sé à á bó Egipiᵛ témœaéu, ké àò de a kpaale ũ, lá á de tiaewa.

21 Dii á Lua pò pàmazi á yáí, ᵛ à mè má e bua Yuudēwa mà gē bùsu maa pò ále kpáwá á pò ũ guuo.§

22 Ma gbé bee má ga bùsue beeuē, má e bua Yuudēwao. A gbé beeo á buawà, í bùsu maapi sí.

23 A laaika! Asu to Dii á Lua bàakuaánᵛ yáò sááguo. Asu pœ ke à me aàpin weo. Asa Dii á Lua glé yápizie.

24 Dii á Luaá té pò í kŭmáe, * ili sí sàao.

25 Tó a néò Ì, a tōŭnaᵛ bò mé a zikù bùsupi guu, tó a pœ kè dii ũ a ázia òòkpàò, mé a yá pò Dii á Lua yeio kè, a aà pò fèlèè,

26 á midē bùsu pò ále bua Yuudēwa ále gé sípi guue. Luabe ní tœleo mé ma seeladeᵛ ũ gbā. A wēni ke weo, wa á kaaleē.

27 Dii a á yá, í fáaa ta buipáleᵛ guue. A kōnaᵛ mé a gō bùsu pò Dii a á yáupi guu.

28 Wekŭi á zoble dii pò gbēnazina à ní lío ní gbœoone. Aali gu'eo, aali yāmao, aali pòbleo, aali pò gŭmao.

29 Tó a Dii á Lua kŭi wēle, mé a aà aeyà we ní nòsemendoo teasisai, á bōwà.

30 Tó ále taasike, mé yápìo á lé pŭi, á ea ze ní Dii á Luao gōogbezāzī, í aà yāma.

31 Asa Dii á Luaá Lua sósobideē, a pākpaázio, a á kaaleo. Aà bàa kua ní á deziᵛ yá pò a ò ní legbēao a sãaàguo.

Dii yāzōkœa

32 A yá pò kè zadō wi á io, za gōᵛ pò Lua gbēnazina kè tœle gbœagbœamá dŭnia gola síiᵛu pŭi, à ma tó wà yākè a zōᵛ kà yáe beewa.

33 Buie Lua lōᵛ mà té guu lá á mà i gaowae?

34 Diie fō yò buie sia buiewa à gō a pò ũ, lá Dii á Lua kèé Egipi á wé èwae? Dii seelaᵛ ní dabudabuᵛ kè à ní gbāa legwàò. A zíkà ní a gāsa gbāao, à a gāsí pòò à yāzōᵛ pò í to vía ní kŭ kè.

35 Dii tò a yápìo è, ké àò dō áme á Lua ũ, Lua plaade kuo, a bàasio.†

36 A tò a a lōᵛ mà za musu á totoa yáí. A a té zōᵛ òlœ tœle, ᵛ a aà yá'o mà tépiu.

37 Lá a ye á dezi káauozi à ní buiᵛ sè, ᵛ à á bó Egipi ní a kuaᵛ ní a gbāa zōᵛo.

38 A bui pò an zōᵛ ní ní dasio deálaᵛ yàé, ᵛ à gēánᵛ ní bùsuu, à gō á pò ũ lá a de tiaewa.

39 Aᵛ kŭa á sōu gbā, íᵛ dō ké Dii mé Lua ũ musu ní zŭleo, a pālee kuo.

40 Aᵛ aà ikoyāᵛ ní aà yādilea pò mále daé gbāᵛ kŭa, íᵛ aafia ní á buiᵛ, á buiᵛ i wēni ke bùsu pò Dii á Lua lé kpáwáu gōᵛpii.

Misiwēleo

41 Ő Mōizi wēle mèn àaᵛ pò kú Yuudē baa gukpe oio dŭle,

42 ké gbé pò kai mé mò à a gbédee dè, i ke a íikŭaaànᵛo, ade e bàale ta we.

43 A Bœzœe pò kú gusalala wáiwaiu dŭle Lubeni buiᵛne. Ő à Lamōtu pò kú Galada bùsuu dŭle Gada buiᵛne. Ő à Golana pò kú Basana bùsuu dŭle Manase buiᵛne.

† 4:16 Bœa 20.4 ‡ 4:18 Lom 1.23 § 4:21 Nao 20.12 * 4:24 Ebe 12.29 † 4:35 Maa 12.32

44 Ikoyā pó Mɔizi dà Isailiɔnen ke.

45 Ikoyāo ní yá pó Mɔizi dīle Isailiɔne an bɔa Egipi gbeaon ke.

46 Aa ku guzulɛu Bepeoo sae Yuudē baale Amoleo kí Siš pó kía blè Esebō būsuu. Mɔizi ní Isailiɔ ziblèwà an bɔa Egipi gbea.

47 Aa aà būsui sī ní Basana kí Ogu būsuo. Amoleo kía gbēon plapiɔ ku Yuudē baa gukpɛ oi

48 sea za Aloe pó kú Aanɔ baa e Siliš gbɛ pó wī me lo Eɛmo

49 ní sē pó kú Yuudē gukpɛ baa e Isida Wisidei, Pisiga gbepɔleu.

5

Yādilea mèn kwio (Bɔa 20.1-21)

1 Mɔizi Isailiɔ sīsi píi, ō a òné: Isailiɔ, à laaidɔ Dii yá pó mále diléowa ní ikoyā pó mále káé á swáwa gbāo. A yápiɔ dada, ío kúa à zíkɛwà.

2 Dii wá Lua a bàakuawanɔ yādilewēe Olebu.

3 I ke wá dezi káauo ō a diléno, wámɛ, wá gbé pó wá kú la gbāo píi.

4 Dii bò m̀wá, à yá'òé té guu za gbɛ musu.

5 Zibeezī má kú kóo ũ Dii ní ápiɔ zānguo, ma Dii yá'òé, asa vía á kú tépi yáie, á f̄o dede gbepiwao. Dii m̀:

6 Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bó zobleu Egipi.

7 Asu ào diie vío, ma bàasio.

8-9 Asuli pɔe taa ke à kúle à zobleo, pó pó kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sàao. Mi mae pó yemaziɔ yāvāi wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní s̄kpaɛowa.

10 Gbé pó yemazi aa ma yādileaɔ kúao s̄o, miɔ gbēke vír̄nɔe e ní bui léwa.*

11 Asuli ma Dii á Lua tó sí p̄ao, asa gbé pó ma tó sí p̄a a bɔ p̄ao.

12 Ali kámabogɔzī d̄o ma pó ũ, lá ma Dii á Lua má dīléwa.†

13 Ali á buazi ní á zī píio ke gɔo soolo,

14 a soplade ío déé kámabozī ũ, asa ma Dii á Lua ma p̄e. Asuli zie ke gɔopi zīo, ápiɔ ge á neɔe ge á nenɔe ge á zíkɛna ḡe ge nɔe, ge á zu ge á zaa'ina ge á p̄tuo p̄ale, ge nibɔ pó kú á be, ké á zíkɛna ḡe ge nɔe lí kámabo lááwa.‡

15 Aɔ d̄o ké zɔon á ũ Egipi yāa, ō ma Dii á Lua ma a ḡasi p̄o, ma á bó ní ma ḡasa gbāao. A yái tò ma Dii á Lua ma m̀, à kámabogɔzī dīle.

16 Ali á de ní á dao kpela,§ lá ma Dii á Lua má dīléwa, ké à e wēni ke būsui pó mále kpáwá, ío aafia.

17 Asuli gbēdeɔ.*

18 Asuli wúle ní gbēp̄ale nɔoo.†

19 Asuli kpái'oo.‡

20 Asuli yādɔ á gbēdeewao.§

21 Asuli lua á gbēdee nɔzio. Asu à aà ua biikɛo* ge aà bua ge aà zíkɛna ḡe ge nɔe ge pó p̄o a vío píi.

22 Yá pó Dii ò bílae ní lɔo gbāao té ní luabesianoa ní guduuduuo guu za gbɛ musun we. I yāe káfi a guuo. A k̄e gbè p̄ep̄ɛowa mèn pla, ō a kpàa.

23 Ké a lɔopi mà dɔ gusiau gɔo pó té kulu kú gbepi musu, á bui dɔaanaɔ ní á gbēz̄ɔo m̀ ma kíi

* 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30 ‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Efe 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27, Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9

24 aa mè: Dii wá Lua a gawi ní a zōkεo òlwēε, wa aà lɔ mà dɔ téu. Wá mà Lua yá'ò ní wá gbēnazinao gbā, ̄ wi gao.

25 N beeo wá kú ga léziε, asa tó wa εa Dii wá Lua lɔ mà, té zōpi a kúwáε, wí gaga.

26 Déme Lua bēε yá'o mà, aà lɔ dɔ téu, mé i gao lówáwai?

27 Ge n̄ yá pó Dii wá Lua lé o ma ndo, ní mɔ yá pó a òne owēε, wí ma wà zikεwà.†

28 Dii yá pó á òmεε mà, ̄ a òmεε a yá pó á òmεεpi mà, a maa.

29 Tó á ðile á s̄u màa mé á aà v̄ia v̄i, á aà yādileao k̄ua ḡɔpii lé, áo ku aafiaε ḡɔpii ní á buio.

30 A òmεε mà ge oé à εa ta á zwāakpεo guu,

31 mí εa mɔ mào kuanɔ we, i a yādileao ní a ikoyāo omεε, mí daé, ío zikεwà bùsu pó ále kpáwá à ḡɔ v̄i guu.

32 T̄ɔ, ào yá pó Dii á Lua ðileáo k̄ua, ío zikεwà. Asu p̄aale ɔplaai ge zεεio.

33 A zé pó Dii á Lua dàé sé, ío ku aafia, í gēgē bùsu pó ále gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

1 Yá pó Dii á Lua ðileo ní aà ikoyā pó a òmεε mà daé ào k̄ua bùsu pó ále gé síipi guuon ke.

2 Apio ní á néo ní á t̄unao ào Dii á Lua v̄ia v̄i, ío aà yādileao ní aà ikoyā pó mále daéo k̄ua ḡɔpii, ké à e gēgē yái.

3 Isailio, à yápi ma, ío zikεwà, ké à e ào ku aafia, í dasikū maamaa* bùsu pó v̄i ní zó'io diupi guu, lá Dii á dezi káauo Lua a legbēwa.

4 A ma Isailio! Dii wá Lua mé Dii mēndona ũ.†

5 Ao ye Dii á Luazi ní n̄semendoo teasisai á gbāa pua léu.‡

6 Sema ào yá pó mále daé gbāo k̄ua á n̄seu.

7 A gānao á néowa, í oné ḡɔ pó á z̄leεa be ge á be zéun n̄o, ge ḡɔ pó ále wúle ge ále felēn n̄o.

8 A da á ɔwa seela ũ, í ye á mi'aewa a d̄oaágu yái.

9 I ké á kpé kpeεε ḡɔwa ní á b̄leao.

10 Dii á Lua lé gēán̄o bùsu pó á ò á dezi káauone Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo, à mè á kpáwá guu. § Wéle z̄ɔ maaɔ ku we, i ke áme á k̄aleo.

11 Kpé pó p̄omaao ká ní paio ku we, i ke áme á k̄auo. L̄ɔɔ ku we, i ke áme á ȳɔ. V̄ēεbuo ní k̄u kpéɔ ku we, i ke áme á b̄ao. Tó a p̄oblè a k̄a,

12 à laaika Dii yá s̄aaágui. ̄me á b̄ɔ z̄bleu Egipi.

13 Alio Dii á Lua v̄ia v̄i, ili z̄bleè ado,* ili legbē ní aà t̄o.

14 Asu te dii p̄aleɔzio, bui pó liaaázipio diio,

15 asa Dii á Lua pó kú á guu lí sí s̄aao. Tó á t̄ézi, Dii á Lua p̄o a paázie, i á midε bùsupiu.

16 Asuli Dii á Lua le à gwa,† lá á k̄e Masawao.

17 Alio Dii á Lua yādileao k̄ua ní aà ikoyā pó a dàéo, ío aà ɔtond̄k̄i gwa.

18 Alio yázede pó Dii yei ke, í e ào aafia, í gé bùsu maa pó Dii a legbē á dezi káauonepi síi,

19 í á w̄leɔ ya à ní b̄le bùsupiu, lá Dii òwa.

20 Tó á néo á lá zia, b̄me ikoyāo ní yādileao ní ɔtond̄k̄i pó Dii wá Lua dàwēεo ũi,

21 à oné Falaɔo z̄ɔn̄ á ũ Egipi yāa, ̄ Dii á b̄ɔ ní a gbāa z̄ɔo.

22 A seela z̄ɔɔ ní dabudabu p̄as̄io k̄e á wé è, a kp̄a Falaɔozi ní a bedeo ní Egipio píi.

23 A wá b̄le we, ké à e gēwanɔ bùsu pó à a legbē wá dezi káauone guu, i kpáwá.

24 ̄ a òwēε w̄ao ikoyāpio k̄ua, wío a v̄ia v̄i, wí e w̄ao aafia lá wá kú tiaεwa.

25 Wáɔ maa Dii wá Luaε, tó wá ikoyāpi k̄ua, mé wále zikεwà lá a òwēεwa.

† 5:27 Ebe 12.18-19 * 6:3 Daa 12.1 † 6:4 Maa 12.29 ‡ 6:5 Mat 22.37 § 6:10 Daa 12.7, 26.3, 28.13 * 6:13 Mat 4.10 † 6:16 B̄oa 17.1-7, Mat 4.7

7

*Dii gbé**(Boa 34.11-16)*

¹ Tó Dii á Lua gèánò bùsu pò ále gé síipi guu, a buiò yáé dasi, Itiò ní Giigasio ní Amoleò ní Kanaaò ní Pèleziò ní Iviò ní Yebusiò, baa ké bui mèn soplapiò* dasi ní ní gbãao deála.

² Tó Dii á Lua ní náé á ɔ̀zi mé a zìblèmà, à ní kaale míomiò. Asu lèdoũkèrínɔ̀, ásu ní wēnagwaò.

³ Asu ní nenɔ̀e se nɔ̀ ũo. Asu á nenɔ̀e kpásā ní negḡeɔ̀waò, mé ásu ní nenɔ̀e sé á negḡeɔ̀neɔ̀,

⁴ asa aa tó á negḡeɔ̀ bo Dii kpe, aai zòble dii páleɔ̀ne, Dii pò i paázi à á kaale gḡe.

⁵ Yá pò á kenén ke: A ní sa'okíiò gboo, à ní gbèpeleɔ̀ wíwi, à ní Asetaati lipelɔ̀ zḡzḡ, í ní táao káteu aa tékū.

⁶ Asa Dii á Lua gbé pò an kua rídoan á ũ. Ame à á sé dúnia buiò guu a gbé yenzideɔ̀ ũ.†

⁷ Dii pò dɔ̀wá à á sé, i ke á dasi mé de buipáleɔ̀lao, asa yāa áme á kēsāarzi píi.

⁸ ɔ̀ à á bó Egipiò kí Falaḡò ɔ̀zi, à á bó zòbleu, ké a yeázi yáie, ní lé pò a gbè á dezi káauɔ̀ne yáio.

⁹ Ao dḡ ké Dii á Lua mé Lua ũ. ɔ̀me Lua náaide pò Ì zea ní a bàakuaánɔ̀ ũ. Io gbēke ví ní gbé pò yeazi aa a yādileao kūao e ní buiwaɔ̀.

¹⁰ I fiabo a zangudeɔ̀ne níziapiwa, í ní kaale. Ao kɔ̀ɔ̀ ũ ní fiaboanɔ̀o.

¹¹ A yáí tò àò aà yādileao ní aà ikoyā pò mále daé gbāo kūa, ío aà ɔ̀tondɔ̀kíi gwa.

*Efaai yá**(Iko 28.1-14)*

¹² Tó ále laaidò ikoyāpiowa, tó á kūa ále zikèwà, Dii á Lua bàa ao kúánò aà gbēke guu, lá à a legbè á dezi káauɔ̀newaɔ̀.

¹³ Ao yeázi, i báaadaágu. A èfāaikéé, i báaada á néɔ̀gu ní á buapóo: Pówena, vèe, nísi, á zuo ní á pɔ̀tuoo píi bùsu pò à a legbè á dezi káauɔ̀ne à mè á kpáwáu.

¹⁴ Ao de èfāaideɔ̀ ũ de bui píia. Fíiò kú á guuo, gḡe ge nɔ̀e ge pɔ̀tuon nò.

¹⁵ Dii a gyā píi kéwáe. A gyāvāi pò á dḡ Egipi kááguo, sema á zangudeɔ̀.

¹⁶ A bui pò Dii lé naé á ɔ̀zi kaale píi. Asu ní wēnagwaò. Asu zòble ní diiɔ̀neɔ̀, asa bee ao deé bai ũe.

¹⁷ A gí làasookèi à me, buipiò zḡ deála, kpelewa á fḡ à ní yáí,

¹⁸ kási ásu víakenéó. A to yá pò Dii á Lua kè Falaḡe ní Egipiò píi dɔ̀águ.

¹⁹ A wé è lá Dii á Lua a gāsí pòo à á bó bùsupiu ní a gbāa zḡo. A seelaɔ̀ ní dabudabuò kè à ní gbāa legwàò. Dii á Lua a ke gbé pò aale víakenéɔ̀ne màa sḡ.

²⁰ A beɔ̀ kárigu e an kōna pò aa uléɔ̀ ge midèò.

²¹ Asu to sḡ kéágu an yáio, asa Dii á Lua kú á guu. A zḡ mé Ì tó ní me séenata.

²² Dii á Lua ao buipiò yáé busebusee. A e ní midɔ̀ gḡoḡo, ké wàio su dasikū aa liálao yáí.

²³ Dii á Lua a buipiò naé á ɔ̀zi, i to gili gēngu e aa ge kaalèò.

²⁴ A ní kíao naé á ɔ̀zi bɔ̀, í ní tó de dúniau. Gbēe a fḡ gíeó e à ge ní kaalèò.

²⁵ A ní táao káteu aa tékū. Asu ánuɔ̀ ní vua pò wa kùlemáo nide à seɔ̀, ké mɔ̀pi su á kú lán baiwao yáí, asa Dii á Lua ye a gíyáio.

²⁶ Asu pò pò Dii ye a gíyáio se gèò á uao, ké ásu gḡ pò kaaleɔ̀ ũ lánwao yáí. Ao zau, ásu àò ye a gíyáio, asa pò kaaleaɔ̀.

8

Asu to Dii yá sááguo

* 7:1 Zin 13.19 † 7:6 Boa 19.5, Tit 2.14, 1Pie 2.9

¹ Aṣ yá pọ́ mále dileé gbāo kūa p̄ii, í zíkewà ké àṣ ku, í dasikū, í gé b̀usu pọ́ Dii a lēgbè á dezi káauṁne síi.

² Lá Dii á Lua d̀aaé guwaiwaiu, à to a yá d̀águ. A zemikùé e wè bla, ké à á wetà. A á yó à e yá pọ́ kú á s̄su d̄s, tó áṣ a yádileṣo kūa ge áṣ kūao.

³ A á wetà, a tò n̄ana á dé, ṣ à mana pọ́ ápiṣ n̄ á deziṣ d̄s yāao kpàwá á blè, ké àṣ d̄s p̀blea ṣ gbēnazina kuḍ adoo, sema yá pọ́ Dii lé o p̄ii.*

⁴ Wè blapi guu á zwāṣo i yaao, á gbá i sésēo.

⁵ Aṣ d̄s á s̄su, ké Dii á Lua ì á toto, lá mae ì a né totowaē.

⁶ Aṣ Dii á Lua yádileṣo kūa, àṣ te aà yáí, íṣ aà v̄ia v̄i,

⁷ asa Dii á Lua lé géánṣo b̀usu maauē, b̀usu pọ́ swaṣo n̄ nibṁnaṣo diu, aai bṣ tṣole n̄onau guzuleṣo n̄ s̄is̄iṣo guu.

⁸ Mase n̄ éseo n̄ vēeo n̄ kaadṁenaṣo n̄ gbēafuo n̄ kuo n̄ zó'io di b̀supiue.

⁹ A p̀ble n̄ taasio weo, p̀e a kēsāwáo. M̀si ku b̀supi gbēo guu, íṣ m̀ogotē yó a gus̄is̄ideu.

¹⁰ Tó a p̀blè a kā, à Dii á Lua sáaukpa b̀usu maa pọ́ a kpàwápi yá musu.

¹¹ A laaika! Asu to Dii á Lua yá sááguo. Aṣ aà yádileṣo n̄ aà ikoyā pọ́ mále daé gbāo kūa, í aà ṣtonḍk̄ii gwa.

¹² Tó a kpé maa d̀dḍo a z̄leu, mé a p̀blè a kā,

¹³ tó á zuṣo n̄ á p̀otuo k̄iniṣo dasikū, mé á ánuṣu n̄ á vuao k̀è n̄ á àizeeṣo p̄ii,

¹⁴ ásu ázia se les̄io. Dii á Lua pọ́ á bóle zṣbleu Egipi yá su sááguo.†

¹⁵ A d̀aaé guwaiwai z̄ṣo p̄ási guu, gugii pọ́ mlè sewedeṣo n̄ sóiṣo kuu. I kú weo, ṣ à ib̀é gbè gbāau.

¹⁶ A mana pọ́ á deziṣ d̄sṣo kpàwá guwaiwaiu we á blè. A á wetàḍ, à á yṣḍ, ké à e bṣ maa gbēzā yáí.

¹⁷ Asu o á s̄s̄ guu à me ázia gbāa n̄ z̄í pọ́ á k̀èṣo mé tò a àizeeṣo èo.

¹⁸ A to Dii á Lua yá d̀águ, asa ṣme ì á gba zé à àizee e, ké aà bàa gi kú n̄ á dezi káauṁ e tia yáí.

¹⁹ Tó Dii á Lua yá sáágu, mé á té dii p̄aleṣi, a kule a zṣblèné, mále oé gbā, a kaaleē.

²⁰ Lá Dii lé buip̄aleṣo kaaleé, tó i Dii á Luapi yāmao, a á kaale māa s̄s̄e.

9

Isailiṣo Dii yāmasai

¹ Isailiṣo, à ma! A bua Yuudēwa tia, í ge bui pọ́ an z̄ṣo n̄ n̄ gbāao deálaṣo b̀usu símá. An wéleṣo z̄ṣo, a bíiṣo z̄ṣo Luawa.

² Gbēpiṣo gbāa mé aa gbāa. Anaki buiṁne! A n̄ d̄s, á mà w̄i me, déme a f̄ṣo kpa Anaki buiṁnei?

³ Aṣ d̄s gbā ké Dii á Lua mé d̀aaae lán té pọ́ ì kú máwa. Ṣme a gbāam̄né, i n̄ dede, í n̄ mide, í n̄ b̀usu símá ḡṣo, lá a òéwa.

⁴ Tó Dii á Lua n̄ yáé, ásu làasooke à me á maa yáí Dii m̀iánṣo a b̀supi s̄io. Buipiṣo v̄ai yáí ṣ Dii lé n̄ yáíé.

⁵ I ke á n̄semaa ge á maakea mé tò ále gé n̄ b̀supi símáo. Buipiṣo v̄ai yáí ṣ Dii á Lua lé n̄ yáíé n̄ lé pọ́ a gbè á dezi káau Ablahaũē n̄ Izaakio n̄ Yakṣbuo yáíio.

⁶ Aṣ d̄s ké Dii á Lua lé b̀usu maapi kpáwá à ḡṣo v̄i á maa yáí no, asa swágbāadeṣo á ũ.

⁷ Lá a Dii á Lua p̀o f̄lèè guwaiwaiu, à to a yá d̀águ. Asu to à sááguo. Za gṣo pọ́ a bṣ Egipi e a ge ka gue beeu, iṣ bṣ Dii yá kpēē.

⁸ A Dii p̀o f̄lèè Olebu, ṣ à f̄éánṣo, a ye á kaaleē.

* 8:3 Mat 4.4, Luk 4.4 † 8:14 Ozee 13.5-6

⁹ Ké ma dɛdɛ gbɛwa, ma gɛ Dii bàakuaáño gbè pèpɛɛ sɪi, má kú gbɛpi musu we gɔɔ bla fãanɛ ní gwãasɪnao pɔblesai imisai.*

¹⁰ Dii gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ à yãkèwà ní ɔtonaɔ kpàa. Yá pɔ Dii òé té guu za gbɛ musu gɔɔ pɔ a kãaa ku gbè pèpɛɛpiɔwa píi.

¹¹ Gɔɔ blapi gbɛa Dii bàakuaáño gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kpàa.

¹² A òmɛɛ mà fɛlɛ pila gɔɔ, asa ma gbé pɔ ma ní bóle Egipiɔ ɔ̀kpàe, aa kè zé pɔ á dànɛ́wa kò, aa tãa pĩ ní dii ũ.

¹³ Ǿ Dii òmɛɛ a gbépiɔ è, swágbãadeɔnɛ fá!

¹⁴ A mɛ mà to à gɛ gbépiɔ kaalɛ, an tó i midɛ dúniau, i ma buiɔ kɛ bui pɔ an gbãa ní ní dasiɔɔ dɛnla ũ.

¹⁵ Ǿ ma ɛa pila gbɛ pɔ té kuwàpiwa, má Dii bàakuaáño gbè pèpɛɛ mèn plapiɔ kũa.

¹⁶ Má è a duunakè Dii á Luaɛ, a kè zé pɔ a dàéwa gɔɔ, a mɔkàsa zugaae ũ.

¹⁷ Ǿ ma gbè pèpɛɛ mèn pla pɔ má kũapiɔ pàlɛ, má wíwi á wáa.

¹⁸ Ǿ ma ɛa gɛ wulɛ Dii aɛ gɔɔ bla fãanɛ ní gwãasɪnao lán káauwa.† Mi pɔbleo, mi imio duuna pɔ á kè yáí. A yá pɔ Dii yeio kè, a aà pɔ fɛlɛ.

¹⁹ Má Dii pɔkũma ní aà zafãao vía ví,‡ asa aà pɔ pàázi maamaaɛ, a ye á kaalɛ. Ǿ Dii èa ma yãmà gɔɔ bee lɔ.

²⁰ Dii pɔ pà Aalonazi maamaa, a ye aà dɛ, ɔ ma awakpàé Diiɛ gɔɔbeezi lɔ.

²¹ Ma zugaae pɔ á pĩ duunkɛbɔ ũpi sè, má kpàsa à tekũ, ɔ má gbègbè kélékɛlɛ e a tí bò, ɔ ma a típi zù í pɔ lé bàalɛ gbɛpi pɔlɛua.

²² A Dii pɔ fɛlɛè Tabela§ ní Masao* ní L'é'udeɔ Miao.†

²³ Ké Dii á gbáe Kadesi Baanɛa, a òé à gé bùsu pɔ á kpàwá sɪi, ɔ a bɔ Dii á Luapi yá kpɛ, i aà náaikɛo, i aà yãmao.‡

²⁴ Iɔ bɔ Dii yá kpɛɛ sɛa za gɔɔ pɔ má á dɔ e gbã.

²⁵ Ma wulɛ Dii aɛ gɔɔ bla fãanɛ ní gwãasɪnao, ké Dii òmɛɛ á á kaalɛ yáí.

²⁶ Ma wabikè Diiwa ma mɛ: Dii Lua, nɪsu n̄ n̄ gbéɔ midɛo, n gbé pɔ n ní bó ní n iko zɔɔo, n ní bóle Egipi ní n gãsa gbãaopiɔ.

²⁷ To n zòblenɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo yá dɔngu. Nsu gbépiɔ swágbãa ní ní vãikɛo ní ní duunao yãdao.

²⁸ Tó ni kɛ màao, bùsu pɔ n ní bɔu gbéɔ mɛ n fua géiínɔ bùsu pɔ ní a lɛgbènɛ guuɛ. Aa mɛ lɔ n gɛínɔ guwaiwaiu, ké n zańgu yáíɛ.

²⁹ Kási n gbéɔnɛ sɔ, ní mɛ ní ní ví. N n gási pòo, n ní bóle ní n iko zɔɔo.

10

Gbè pèpɛɛ dafuɔ

(Bɔa 34.1-9)

¹ Zibeezi Dii òmɛɛ mà gbè pèpɛɛ mèn plaɔ á lá a káauɔwa, mí dɛdɛ gbɛwa mà mɔò a kii. A mɛ lɔ mà kpagolo kɛ ní lío.

² A mɛ á ɛa yá pɔ á kè gbè pèpɛɛ káau pɔ má wíwiɔwa kè a dafupiɔwa lɛ, mí gɛ ka kpagolopi guu.

³ Ma kpagolopi kè ní lɛpusialio, ɔ ma gbè pèpɛɛ à mèn pla lá a káauɔwa. Ma dɛdɛ gbɛpiwa, má gbè pèpɛɛpiɔ kũa,

⁴ ɔ à yádilɛa mèn kwi pɔ a òé té guu za gbɛ musu gɔɔ pɔ a kãaa wɛɔ kèwà lɔ, a kpàa.

⁵ Ǿ ma ɛa ma pila gbɛpiwa, ma gbè pèpɛɛpiɔ kà kpagolo pɔ má kèpi guu lá Dii òmɛɛwa. Aa ku we e ní a gbão.

* 9:9 Bɔa 24.18 † 9:18 Bɔa 34.28 ‡ 9:19 Ebe 12.21 § 9:22 Nao 11.3 * 9:22 Bɔa 17.7 † 9:22 Nao 11.34 ‡ 9:23 Nao 13.31-14.9

⁶ A bɔ Yaakāo lɔ̀'ea, a taa'ò gè Mɔsela, we ɔ Aalona gàu. Wà aà vɪ, ɔ aà né Elezaa gò sa'onkia ũ aà gbɛu.*

⁷ Bɔa we a gɛ Gudegoda, ɔ a gɛ Yɔbata bùsu swadeu.

⁸ Goo bee Dii Levii buio ðile aao a bàakuaáno kpagolo sea, aalio a gbagba, aalio samaa'ò gbéɔne ní a tóo lá aale ke e gbāwa.

⁹ A yáí tò Levii buio bùsu kpaalese ní ní gbéɔo, asa Dii mé ní baa ũ, lá Dii á Lua ònéwa.

¹⁰ Má kú gbɛ musu goo bla fáane ní gwáasinao lán káauwa.† Dii ma yāmà goo bee lo, ɔ i á kaale lo.

¹¹ Dii òmɛɛ mà pila mà gɛ dɔaa gbéɔne, ké aa e gɛ bùsu pɔ a a legbè ní dezi káauone à mè á kpámápi sí.

Ao Dii vɪa vɪ

¹² Isailio, yá kpele Dii á Lua lé gbɛawá sai? Sema ào Dii á Luapi vɪa vɪ, ío te aà iai, ío yeaàzi, ío zɔbleè ní nòsemendoo teasisai,

¹³ Ío aà yádileao kúa ní aà ikoyá pɔ mále daé gbā á aafia yáio.

¹⁴ Luabéá Dii á Lua pɔe e musumusú. Dúniáá aà pɔe lo ní pɔ pɔ kú a guuo píi.

¹⁵ N beeo Dii pɔ dɔ á dezi káauowa, a yeñzi, ɔ à á sé, á gbé pɔ á de ní bui ũo, lá á de gbāwa.

¹⁶ Ayámɛto à á sò gbási wolo, á kua su ào gbāa lo.

¹⁷ Asa Dii á Lua mé luao Lua ũ. Ɔmɛ diio Dii ũ. Lua zɔo gbāapiide pɔ í tóo ní mɛ séenatan aà ũ. Ili gbé zāboo,‡ ili gbagusaesio.

¹⁸ I yānakpa tone pɔ gwana vɪo ní gyaa gbéandoowaɛ. A ye bòmoozi, í pɔblea ní zwāao kpámá.

¹⁹ Apio sɔ ào ye bòmoozi, asa bòmoozi á ũ Egipi yāa sɔ.

²⁰ Alio Dii á Lua vɪa vɪ, ili zɔbleè. Ali naaàzi, ili legbè ní aà tóo,

²¹ Ili aà táasile. Ɔmɛ á Lua ũ, à yāzɔo pɔ í to vɪa ní kúo kèé, a wesiɛ.

²² A dezi pɔ tà Egipio gbéon bàakwie,§ ɔ Dii á Lua tò aa dasikù lán saanaowa.*

11

Yea Diizi ní misileao

¹ Ao ye Dii á Luazi, ío aà yádilene kúa goopii ní aà ikoyāo ní aà yádileao, ío aà ɔtondokii gwa.

² Ao dɔ gbā, i ke á néo ɔ Dii á Lua ní wetào, aame aa wesiáaleo, áme. A wesi aà zɔokele ní aà gása gbāao ní aà gási pɔ a pòoo

³ ní seela pɔ a kèo ní yá pɔ a kè Egipio kí Falaɔo ní a bùsuoɛ píi

⁴ ní yá pɔ a kè Egipi zlgɔone ní ní sɔo ní ní sɔgo. A Isia Tēa kúamá goo pɔ aale péléazi, à ní mɛde mío.*

⁵ A yá pɔ a kèé guwaiwaiu e a gɛ kaò gue beeu dɔ

⁶ ní yá pɔ a kè Lubeni bui Eliabu néo Datani ní Abilaũone. Tɔole wēaa á guu à ní mɔmɔo ní ní bɛdeɔo ní ní zwāakpɛo ní ní gbéɔo píi.†

⁷ A wesi yāzɔo pɔ Dii kèpiɔle píi.

⁸ Ao yá pɔ mále daé gbāo kúa, ké ào gbāa, í bua Yuudēwa à gé bùsu pɔ ále géupi síi,

⁹ í wēni ke bùsu pɔ Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá ní ní buioopi guu, bùsu pɔ vɪ ní zó'io diupi.

¹⁰ Bùsu pɔ ále gé siipi de lán Egipi bùsu pɔ a bouwao. Egipipi a pɔtɔ, a itò á kàwà lán kaa pɔwae.

¹¹ Bùsu pɔ ále gé siipi sísi vɪ ní guzuleoɛ, lou mé í ma we.

* 10:6 Nao 20.28 † 10:10 Bɔa 34.28 ‡ 10:17 Zín 10.34, Lom 2.11 § 10:22 Daa 46.27 * 10:22 Daa 15.5, 22.17

* 11:4 Bɔa 14.28 † 11:6 Nao 16.31-32

- 12 Dii á Lua mé ìb olia bùsupizi gɔɔpii. Iɔ wétei za wè daaleawa e a midεawa.
- 13 Tó a yá pó mále daé gbāɔ mà, tó á nisina ye Dii á Luazi mé ále zɔbleè ní nòsemendoo,
- 14 a to lou ma á bùsuu a gɔɔwa. A daale káabuana, i bɔlei, á pówena ní á vèeo ní á nísio i kéé maamaa,
- 15 í pɔble à ká. A to sē bɔle á zuone lo.
- 16 A laaika! Asu to wà á sásā, à ze ní dii pāleɔ à kúle à zɔblenéo.
- 17 Tó á kè màa, Dii pɔ a paázie, i musu zé taé, ké lou su maéo yáí. Tɔɔle a blekeo, í kaale kándo bùsu maa pó Dii lé kpáwápiu.
- 18 Aɔ yápiɔ kúa á sɔu ní á nòseo, í da á ɔwa ní á mi'aeo seela ũ.
- 19 Aliɔ dada á néone, íli oné gɔɔ pó á kú ua ge á be zéu, ge tó ále wúle ge ále felen nò.
- 20 A ké á kpé kpeele gɔɔwa ní á bɔleɔ,
- 21 ke ápiɔ ní á néo e gēgē bùsu pó Dii a legbè á dezi káauone à mè á kpámá e dúnia gé láaopi guu.
- 22 Tó á yá pó mále dileé kúa, ále zíkewà píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á té aà iai, a naaazi,
- 23 a buipiɔ yáé píie, í bui pó an zɔɔ deálapiɔ bùsu símá.
- 24 Gu pó á gbá a péleu a gɔ á pó ũ píie, sea za guwaiwaiu e Libā bùsuu, sea za Uflata dɔɔi e ísia pó kú be'ae oiwa. A bùsu zɔleɔn we.‡
- 25 Gbēe a fɔ gíeo. Gu pó a kèse lé a zeu píi, Dii á Lua a to gili ní vɔao gē bùsupideɔgue, lá à a legbèéwa.
- 26 A ma! Mále báaadangu yá ní láaiziama yáo dileé gbā.
- 27 Tó a Dii yádilea pó mále daé gbāɔ mà, a báadaáguε.
- 28 Tó i Dii á Lua yádileapiɔ mao, mé á té dii pó á ní dɔɔzi, a láaiziwáε.
- 29 Tó Dii á Lua gèánɔ bùsu pó ále gé síipi guu, à báaadangu yápi kpáwake Galiziŭ gbe musu, í láaiziama yápi kpáwake Ebalí gbe musu. §
- 30 Gbepiɔ ku Yuudē be'ae baa, gu pó Kanaa pó kú Yuudē sēu kuu. A zà ní Mɔle líɔo, bɔaa ní Giligalio.
- 31 A bua Yuudēwa tia, í gé bùsu pó Dii á Lua lé kpáwápi sii. Tó á sí a zɔleu,
- 32 íb ikoyāɔ ní yádilea pó mále daé gbāɔ kúa, à zíkewà.

12

Louisikiti m̀ndona

- 1 Ikoyāɔ ní yádilea pó á kúa bùsu pó Dii á dezi káauɔ Lua kpáwá guuɔn ke: Gɔɔ pó á kú we píi à zíkewà.
- 2 A bui pó ále ní bùsu símápiɔ guleɔ pó aa bɔɔ gboo píi, gu pó aai zɔbleu ní táaone gbè lesiɔ ní sɔsiɔ musu ní lí yèleleɔ gbáuo píi.
- 3 A ní sa'oklipiɔ gboo, í ní gbèpeleɔ wíwi, í ní Asetaati lipεleɔ kpasa à tékū, í ní pó pó aa dile ní dii ũɔ dúuzɔ, í ní tɔ de gupiu.
- 4 Asuli ke Dii á Luaε, lá aai ke ní diiɔnewao.
- 5 Dii á Lua a gu dile á buie tɔleu, aà tó íb kuwà, íb aà sisiu. We áli géu
- 6 ní sa pó wí a pó káteu à tékū ní sáaukpasaɔ ní á pó kwideɔ ní á gbaɔ ní pó pó a a legbè Diiε ní á pɔeá gbaɔ ní á pɔtuo né séiaɔ,
- 7 íli pɔble Dii á Lua ae we ní á bedεɔ, í pɔnake zí pó á kèɔ yá musu píi, ké Dii á Lua báaadáágu yáí.
- 8 Asu ke lá wále ke la gbāewao, asa lá à wá baade pɔ gbà ɔ àle ke,
- 9 ké í ka bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá à kámaboupi guu yāao yáí.

‡ 11:24 Yoz 1.3-4 § 11:29 Yoz 8.33

10 Tó a bua Yuudēwa, mé a z̄l̄e bùsu p̄ Dii á Lua lé kpáwá á p̄ ūpi guu, a to à ǎmpak̄ii e á w̄l̄e p̄ liaaáz̄io yá musu, ío ku d̄oɔa.

11 Dii á Lua a gu p̄ a t̄o aɔ kuwà dil̄é, íli gé we ní p̄ p̄ mále dil̄é p̄ii, sa p̄ w̄i a p̄ káteu à tékū o ní sáaukpasaɔ ní á p̄ kwid̄e ní á gbaɔ ní p̄maa p̄ a a legb̄èè.

12 Wek̄ii á p̄ aɔ na Dii á Luawa, ápiɔ ní á neḡɔe ní á nen̄eɔ ní á z̄ik̄enaɔ ḡɔe ní n̄eɔ ní Levii bui p̄ kú á be w̄léu aai bùsu kpaales̄án̄oɔ.

13 A laaika! Asu sa'o gu p̄ k̄éúo,

14 sema gu p̄ Dii a dil̄e á buie t̄oɔe guu bàasio. Wek̄ii áli sa'ou, í yá p̄ mále daéɔ keu p̄ii.

15 N beeo àli p̄ p̄ ále só kòlokpa gu p̄ k̄éúo, lá Dii á Lua báaadàágu léu. Gb̄é p̄ aa gb̄áleaɔ ní gb̄é p̄ aa gb̄áleaɔ p̄ii aali só ní be w̄léu, lá i tue ge bana sowa.

16 Ali p̄ kòlokpa a au b̄ole k̄óle t̄oɔe lán íwa. Asu aupi bleo.

17 Asu á p̄wena kwid̄e p̄ á kpàa ble á w̄léu ge v̄e ge nísi ge á p̄tuo nesana s̄éiaɔ ge p̄ p̄ a a legb̄èmeɔ ge á p̄eã gbaɔ ge p̄ p̄ má díle àli ma gbaɔ.

18 Ali ble Dii á Lua ae gu p̄ a seú, ápiɔ ní á neḡɔe ní á nen̄eɔ ní á z̄ik̄enaɔ ḡɔe ní n̄eɔ ní Levii bui p̄ kú á w̄léu. A tó á p̄ lío na Dii á Luawa z̄i p̄ á k̄e yá musu p̄ii.

19 A laaika! Asu niaz̄ikpa Levii buiɔzi ḡoɔ p̄ á kú bùsupi guuo.

20 Tó Dii á Lua á bùsu k̄áfié lá a òewa, tó n̄o ni lé á de, mé á ye só, àli só á p̄eãwa.

21 Tó gu p̄ Dii á Lua a se a t̄o aɔ kuwà z̄áán̄o, àli p̄ p̄ Dii kpáwá kòlokpa lá má díléwa, í só á be w̄léu á p̄eãwa.

22 Lá i tue ge bana só, àli so màa, gb̄é p̄ aa gb̄áleaɔ ní gb̄é p̄ aa gb̄áleaɔ p̄ii.

23 Asuli p̄ kòlokpasai só fá! Asa a au mé a w̄eni ũ. Asuli n̄o só ní a w̄enio.*

24 Ali p̄ kòlokpa a au b̄ole k̄óle t̄oɔe lán íwa. Asuli aupi bleo.

25 Asuli bleo, ké à e ào yá p̄ Dii yei ke yáí, ío aafia, ápiɔ ní á buio á kpe.

26 Ali p̄ p̄ á díle Dii p̄ ũ a a legb̄èè sé geò gu p̄ a seú.

27 Ali sa p̄ w̄i a p̄ káteu à tékū o Dii á Luawa aà gbagbak̄ii, a n̄o ní a auo p̄ii. Ali sáaukpasa n̄o só, íli a au éle Dii á Lua gbagbak̄iipiwa.

28 Aɔ yá p̄ mále daépiɔ k̄ūa, ío z̄ik̄ewà. Aɔ yá p̄ maa mé a z̄ev̄i Dii ke ke, ké à e ào aafia, ápiɔ ní á buio e ḡoɔpii.

29 Dii á Lua a bui p̄ ále gé ní bùsu símápiɔ mid̄é, í ní bùsu si à z̄léu.

30 A laaika! An kaalea gbea ásu zu bai guuo. Asu ní diio yāgb̄ea à me, kpelewa buip̄io í z̄oble ní diioɔe, wà ke màa s̄o bá!

31 Asu ke Dii á Luae màao, asa yāb̄e p̄ Dii zau p̄ii ò aai ke ní diioɔe, aai sa p̄ w̄i a p̄ káteu à tékū o ní ní neḡɔe ní ní nen̄eɔ lo se.

13

Z̄blea dii p̄aleɔe

1 Aɔ yá p̄ mále daéɔ k̄ūa p̄ii, ío z̄ik̄ewà. Asu yāe k̄áfi a guuo, mé ásu yāe b̄uo.*

2 Tó ānabi ge nana'ona f̄ele á guu à mè, á seela ge dabudabu keé,

3 tó seela ge dabudabu p̄ a òé k̄e, mé a òé à te dii p̄ á d̄s̄ yāaɔzi, ío z̄oblené,

4 ásu ānabipi ge nana'onapi yāmao. Dii á Lua mé á lé, àle á gwa, tó á nis̄ina yeazi ní n̄sem̄endo.

5 Aɔ te Dii á Luazi, ío aà v̄ia v̄i. Aɔ aà yād̄ileɔ k̄ūa, ío aà yāma. Aɔ z̄oble, ío naaaàzi.

6 Sema wà ānabipi ge nana'onapi de, asa àle oé à b̄o Dii á Lua p̄ á b̄ole z̄obleu Egipi à á bó kpe. Ale á k̄é zé p̄ Dii á Lua òlé à beuwa. Sema à v̄aiipi mid̄e á guu.

7 Tó n v̄ii ge n d̄auna dadoūde ge n neḡɔe ge n nen̄eɔ ge n n̄o yenzide ge n kp̄asia n swāf̄è asii guu à mè, wà gé z̄oblei dii p̄ ápiɔ ge á dez̄io d̄oɔne,

* 12:23 Daa 9.4, Lev 17.10-14, Zin 15.20 * 13:1 Zia 22.18-19

8 bui pɔ́ kúánɔ́ kái ge zǎ̀o diin nò, dúniá lélá e a léle diin nò,
 9 nsu weiè n̄ aà yāmao. Nsu n̄ aà wēnagwa n̄ sùuukεaànɔ́. Nsu kàedaaàzio.
 10 N aà de. Dɔ́aa n̄ aà pa ní gbεo, gbé k̄iniɔ́ i gbasa aà pápa.
 11 A aà pápa ní gbεo à de, asa a wèele à á k̄é Dii á Lua pɔ́ á bóle zɔ́bleu Egipiwaε.
 12 Tó Isailiɔ́ mà, vía a ní kú nípiiε, aa we yāvāi bee taa ke á guu lo.
 13 Tó á mà wéle pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá à ku a guuɔ́ dou wà mè,
 14 gbēpāɔ́ f̄le wéledeɔ́ swāf̄é, aa mè wà gé zɔ́blei dii pɔ́ á d̄soɔne,
 15 à yāpi gbεagbεa, í gbéɔ́ lala maamaa à ma. Tó wà yābēepi k̄é á guu síanaε,
 16 à wélepideɔ́ d̄ede ní f̄ēndao míɔ́miɔ́, í wélepideɔ́ ní ní pɔ́tuɔ́ kaale píi.
 17 A ní pɔ́ naaa kále gāaε, í tes̄o wélepiwa ní pɔ́piɔ́ píi sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékū Dii á Luaε
 ũ. Wélepi i ḡo bezia ũ e gɔ́pii, wasu εa kále bauo.
 18-19 Asuli pɔ́ pɔ́ Dii á Lua d̄ile kaalepɔ́ ũ kee seo, ké aà pɔ́kūma pāsí e weewà yái. Tó a
 Dii á Lua yāmà, mé á aà yādilea pɔ́ mále daé gbāɔ́ kūa, mé a yá pɔ́ a yei k̄é, a wēnad̄é, i
 sùuukeánɔ́, i to à dasikū, lá à a legbè á dezi káauɔ́nεwa.

14

Pɔ́ pɔ́ Dii d̄ile t̄ε ũ (Lev 11.1-47)

1 Dii á Lua néɔ́n á ũ. Asu à á me líli ge à á mi bo ge yá musuo,
 2 asa Dii á Lua gbé pɔ́ an kua adoaɔ́n á ũ. A á sé dúniá buiɔ́ guu a gbé yenzideɔ́ ũε.
 3 Asu t̄ε bleo.
 4 N̄o pɔ́ áli sóɔn ke: Zu, s̄a, ble,
 5 bana, tue, bua, sae, yaa, gbɔ́, kpasaa.
 6 N̄o pɔ́ a swe paaa pla mé í pɔ́bɔ́ a kòlou à εa à sò, àli beeɔ́ só.
 7 Tó a swe paaa plao, ge ìli pɔ́bɔ́ a kòlou à εa sò, ásuli só. Asu yiongo ge kífēnena ge
 é̄n'ui'uina soo. Aaí pɔ́bɔ́ ní kòlou aa εa só, āma an swe paaa. A n̄o beeɔ́ t̄é.
 8 Sàwa swe paaa, kási ásu soo, asa ìli pɔ́bɔ́ a kòlou à εa sò. A n̄o beeɔ́ t̄é. Asu ɔ́k̄a a gεwa
 seo.
 9 Pɔ́ pɔ́ kú í guu, tó a ka ní t̄εo ví, àli só.
 10 Pɔ́ pɔ́ ka ní t̄εo ví s̄o, à t̄é, ásuli só.
 11 Ali b̄a pɔ́ wi d̄ile t̄ε ũɔ́ só píi.
 12 B̄a pɔ́ áli sóɔ́ tón ke: Yāamusu, kúu, b̄aso,
 13 baε, zabā, bleaa bui píi,
 14 gbagbaa bui píi,
 15 koohūhūna, taataa, yaabεε bui píi,
 16 koo bui píi, b̄ayakpa, fana,
 17 gáu, t̄εpili, kpɔ́bɔ́'ilena,
 18 wàaliana, yaapuna bui píi, wεlembā, sasi.
 19 A k̄ò ḡàs̄iadeɔ́ t̄é píi, ásu soo,
 20 a ḡàs̄iade pɔ́ de t̄ε ũɔ́ bàasi.
 21 Asu pɔ́ pɔ́ ḡà ní azlao soo.* A kpa b̄òmɔ́ pɔ́ kú á uawa aà so ge à yía buipālewa. Apio,
 Dii á Lua gbé pɔ́ an kua adoaɔ́n á ũ. Asuli blene n̄o kuu ní a da ȳs̄'ioo.†

Pɔ́ kwide yādilea

22 Aliɔ́ á bua pɔ́wεna kwide kpa w̄é ní w̄εo.‡

* 14:21 Lev 17.12-15, Zin 15.20 † 14:21 B̄sa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21

²³ Ali ble Dii á Lua aε gu pó a σε àli a sísiu, á pówena ní á v̄εε ní á n̄isio ní á p̄otuo nesana séia, ké à e àò Dii á Lua v̄ia v̄i ḡōpii yáí.

²⁴ Tó gu pó Dii a sepi asu àò z̄àε, mé á f̄s se à γεò we píio báaa pó a dàágupi yáí,

²⁵ à ȳia, í gé ní a ñao we.

²⁶ Ali pó pó á yei lú ní ñapio, zu ge s̄a ge v̄εε ge w̄ε ge pó pó á p̄o gbà píi, í ble Dii á Lua aε we à p̄onakeò, ápio ní á bedeo pii.

²⁷ Asu niazikpa Levii bui pó kú á w̄éleuzio, asa aa bùsu kpaaleséán̄o.

²⁸ Ali w̄è àaòde pó kwide káε á w̄éleu,

²⁹ á w̄éle Levii bui pó aa bùsu kpaaleséán̄o ní b̄òm̄o ní netone pó gwana v̄io ní gyaa taasideo aai m̄o ble aa ká, Dii á Lua i báaadaágu z̄i pó áε ke yá musu píi.

15

Flatoane (Lev 25.1-7)

¹ W̄è soplá ní w̄è soplao àliò fladeò ké.

² Lá áli ke a yá musun ke: Gb̄é pó pó s̄èa a gb̄édeεε, aà ade ké. Asu fiála a gb̄édeepi ge a gb̄éwao, asa wà flatoane kp̄awakè Dii yáíε.

³ Nib̄o ñ àli fiálawà, íli fia pó kú a gb̄édeewa toè.

⁴⁻⁵ Tó a Dii á Lua ȳamà, mé áε z̄ike ȳadilea pó máε oé gb̄ãwa ní laaio lé, taasideo alio kú á guuo, asa Dii á Lua a báaadaágu bùsu pó àε kp̄awá à ḡo v̄ipi guuε.

⁶ Dii á Lua a báaadaágu lá à a legb̄ééwae. Ame á fiado buiowa, áo f̄iasemá ni v̄io. Ame á kiblemá, i ke aame aa kiblewáo.

⁷ Tó á gb̄εε su ḡò taasideo ũ á guu bùsu pó Dii á Lua lé kp̄awá w̄éleε guu, ásu á n̄òse kúkp̄aè à ḡi pó s̄éaièò.

⁸ Ali ò pooè, à pó pó k̄èsāwà s̄εaè.

⁹ A laaika! Asu láasoo v̄ai ke à me w̄è soplade pó w̄i fladeò kéu kà k̄aieo. Tó a b̄iikè ní á gb̄é pó de taasideo ũo, mé i p̄e kpawào, tó à wiilè Diiwa á yá musu, a ḡóε duuna ũε.

¹⁰ A kpawà s̄oũoũ, i ke ní n̄òsememplao no. Tó á kè màa, Dii á Lua a báaada z̄i pó á keou ní yá pó á keo píi.

¹¹ Taasideo láa á bùsuuo.* A yáí tò máε oé, àli ò poo á bùsu gb̄é pó aa de w̄enadeò ge taasideo ũone.

Zogbaeyá (B̄oa 21.1-11)

¹² Tó wà á Ebelu dee ḡoε ge n̄e ȳlawá, àli z̄obleé w̄è sooloε, a w̄è soplade guu à aà b̄o z̄okeu, i ḡo az̄iaε.

¹³ Tó áε aà gbaε s̄o, ásu à aà gbaε ōgiio.

¹⁴ A aà gba á kp̄asa p̄o ní á d̄o p̄o ní á v̄εε pó á f̄èò. Lá Dii á Lua báaadàágu, à kpawà màa s̄o.

¹⁵ Lá a z̄oblè Egipi, ñ Dii á Lua á bó, à to a yá d̄oágu. Bee yáí ma yáε bee d̄ileié gb̄a.

¹⁶ Tó á z̄oε oé á k̄éwáo, ké a yeázi ní á bedeo, àε namama á k̄ii yáí,

¹⁷ à ka sé, í aà swá f̄ò kp̄eεε gbawa, i ḡo á z̄o ũ ḡōpii. A yá doũpi ke ní z̄on̄eεo lo.

¹⁸ Asu to zogbaeyá píi kéé z̄i'ũo, asa z̄i pó a k̄èε e w̄è soolo ài de gb̄èwina p̄oá leε pla. A aà gbaε, i ḡo az̄iaε, Dii á Lua i báaada z̄i pó á keou píi.

P̄otuo nesana séia

¹⁹ A á p̄otuo nesana séiaò dile Dii á Lua pó ũ. Asuli z̄ike ní a z̄ù nesana séiaoo. Asuli á s̄a nesana séia k̄ák̄éleεo.

* 15:11 Z̄aa 12.8

- 20 Wē n̄ wēo àli só n̄ á bēdeɔ Dii á Lua aε gu p̄ a s̄eu.
 21 Tó p̄ɔtuo n̄epiɔ kee s̄aa v̄i, εε ge v̄ia ge s̄aa v̄ai p̄ale a v̄in lò, ásu sa'òò Dii á Luawao.
 22 Ali só bε, gb̄é p̄ó aa gb̄áleaɔ n̄ gb̄é p̄ó aa gb̄áleaɔ p̄ii, lá i tue ge bana sowa.
 23 Asu só n̄ a auoo. Ali a kòlokpa a au b̄ole k̄óle t̄ole lán íwa.

16

Dikp̄eɔ yá

(B̄oa 12.1-20, Lev 23.15-21)

- 1 Tó m̄o p̄ó w̄i m̄ε Abibu b̄ò, àli Ḡeamusu dikp̄eke Dii á Luaε, asa m̄opi guu ò à b̄òán̄o Egipi gw̄aas̄ina.
 2 A sa'o Dii á Luawa n̄ zuo ge s̄á Ḡeamusu sa'ob̄o ũ gu p̄ó Dii a s̄eu a t̄ó iɔ kuw̄àu.
 3 Asu p̄εε soòo. Aliɔ k̄aa so e ḡoo sopla w̄ena bl̄e ũ, asa a b̄ole Egipi n̄ w̄aaοε, á b̄oa Egipi yá iɔ d̄águ ḡoo p̄ii.
 4 P̄εεε'εεε su àò ku guei á bùsuuo e ḡoo soplapi ge pad̄. Sa p̄ó á o dikp̄eḡoo s̄éia oosi, ásu a n̄ò k̄ini to gu d̄w̄ào.
 5 A Ḡeamusu sa'oa z̄é v̄i bùsu p̄ó Dii á Lua lé kp̄áwá w̄éle guuo,
 6 sema gu p̄ó a s̄e a t̄ó iɔ kuw̄à b̄asio. Wek̄i àli Ḡeamusu sa'ou oosiele á b̄olea Egipi dikp̄eḡoo.
 7 Ali sa'on̄oo f̄uuke, í só gu p̄ó Dii á Lua a s̄eu. Tó gu d̄ò, í tá bε.
 8 Aliɔ k̄aa so e ḡoo soolo, a ḡoo soplade z̄í í k̄aaa Dii á Luaε. Asuli z̄ie ke z̄ibeez̄io.
 9 Za ḡoo p̄ó a na p̄okek̄eawa, àliɔ às̄aa nao, a soplade
 10 í gbasa P̄ateko dikp̄eke Dii á Luaε. Lá à báaad̄águ léu, àli gbadaè màa.
 11 Ali p̄onake Dii á Luaε gu p̄ó a s̄e a t̄ó iɔ kuw̄àu, ápiɔ n̄ á neḡōε n̄ á nen̄ε n̄ á z̄oḡōε n̄ á z̄on̄ε n̄ Levii bui p̄ó kú á w̄éleuo n̄ b̄òm̄oo n̄ tone p̄ó gwana v̄io n̄ gyaa taas̄ide p̄ó kú á guuo.
 12 A tó á z̄oblea Egipi yá àò d̄águ, í z̄ike ikoȳapiɔwa n̄ laaio.
 13 P̄ogb̄ēa n̄ v̄ēbe'if̄ēao gb̄ea àli Lákped̄ba dikp̄eke e ḡoo sopla.
 14 Ali p̄onake dikp̄epi guu, ápiɔ n̄ á neḡōε n̄ á nen̄ε n̄ á z̄oḡōε n̄ á z̄on̄ε n̄ Levii bui n̄ b̄òm̄oo n̄ netone n̄ gyaa p̄ó kú á w̄éleuo.
 15 Aliɔ dikp̄epi ke Dii á Luaε e ḡoo sopla, gu p̄ó a s̄eu, asa Dii á Lua a báaad̄águ n̄ á buap̄ó n̄ z̄í p̄ó á keo p̄ii, á p̄ona i ke z̄ai.
 16 Wē n̄ wēo ḡēn̄ àās̄ á ḡōε lí gé n̄z̄ia ɔbi Dii á Luaε gu p̄ó a s̄eu, K̄aaso dikp̄e z̄í n̄ P̄ateko dikp̄e z̄ío n̄ Lákped̄ba dikp̄e z̄ío. Gb̄ēε su az̄ia ɔb̄ Diiε ɔgiio.
 17 Baade lí gé n̄ gbao báaa p̄ó Dii á Lua d̄aad̄águ léu.

Yáḡōḡōa

- 18 A yákp̄aleken̄o n̄ gb̄adeɔ diledele á bui n̄ buio guu w̄éle p̄ó Dii á Lua lé kp̄áwá guu p̄ii. Aali yákp̄aleke n̄ gb̄é a z̄éwa.
 19 Asuli yáḡōḡō koleao. Asuli gbagusaes̄io, asa gbagusaε ì òn̄on̄o v̄lak̄ūε, mé ì gb̄ēmao yá fuangba.
 20 Aliɔ te yáz̄edei, í e àò ku, í ḡō bùsu p̄ó Dii á Lua lé kp̄áwápi v̄i.
 21 Asuli Asetaati lí p̄éle sa'ok̄i p̄ó á bo Dii á Lua p̄ó ũ saεo.
 22 Asuli gb̄epele we t̄aa ũo, asa Dii á Lua zauε.

17

- 1 Asuli sa'o Dii á Luawa n̄ zu ge s̄á v̄ai ge a s̄adeoo, asa Dii á Lua ye yá bee taa ḡiȳaio.
 2 Tó gb̄ēε ku w̄éle p̄ó Dii á Lua lé kp̄áwá guu, ḡōε ge n̄ε, mé àle yá p̄ó Dii á Lua yeio ke, àle Dii bàakuaán̄o yá ḡboo,

- 3 àle zɔble dii pāleɔne, àle kùlené ge íatē ge mɔvua ge saanaen nò, lá má òé ásu keowa,
 4 tó á mà màa, à yápi gbεagbea maamaa. Tó wà yābēepi kè á guu síanae, mé a sea vío,
 5 à gōe ge nɔe pó yāvāipi kè se bɔaàno bíibɔleu, í aà pápa ní gbεo à de.*
 6 Tó seeladeɔ ku gbēɔn pla ge àaɔ,† à gbépi de. Asuli gbēde gbé mendo seeladeke yá musuo.
 7 Seeladeɔ mé aa dɔaa aà pá, gbépii i gbasa aà pápa, ké vāi e láa á guu yái.‡
 8 Tó wà m̀ò ní gbé káalao á be wéleu, mé yápi kèé zí'ũ, i f̄ó á kèkeo, gbēdege ge yágōgōa ge gbēke a ían nò, à géínɔ gu pó Dii á Lua a seu.
 9 I géínɔ sa'ona Levii buiɔ kíi ní gbé pó de yákpalekena ũ gɔɔ beeo. A yápi gbεagbeamá, aai oé lá wa yápi gōgō.
 10 A ke lá aa oé gu pó Dii a seuwa. A laaika! A ke lá aa daéwa píi.
 11 A zíkε ikoyā pó aa dàéwa ní lá aa yákpale m̄deɔ. Asuli pāale ɔplaii ge zεeio.
 12 Tó gbé kàamai v̄i, mé i yákpalekena ge sa'ona pó lé zíkε Dii á Luae yāmao, à gbépi de à vāi bɔ á guu.
 13 Tó Isailiɔ mà píi, v̄ia a ní kú, aa d̄óéínɔ bo.

Kia yá

- 14 Tó a gē bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá guu, á sí a z̄leu, á me wà gbé dile wá kía ũ, lá bui pó liaawáziɔ kèwa.§
 15 A gbé pó Dii á Lua a se á guu dile á kía ũ. Asuli buipāle dile a ũo.
 16 Kíapi suli s̄ó k̄aaazi dasio. Asu to gbéɔ gé s̄ó dasi welele Egipto,* asa Dii òé à mè, ásu ea gé we boe.
 17 Asu n̄ose dasio,† ké an yá su aà s̄o bleo yái. Asu ánuusu ní vuao k̄aaazi z̄ɔz̄ɔɔ.‡
 18 Tó à kpalablè, aà ikoyā pó na sa'ona Levii buiɔ ɔz̄le bee kē láu az̄ia pó ũ,
 19 iɔ k̄ua, iɔ a kyoke e a wēni léu, ké à e v̄iakεa Dii á Luae dada, iɔ aà ikoyāe beeo k̄ua píi, i aà ɔtond̄k̄ii gwa.
 20 Asu az̄ia se les̄i de a gbéɔla à p̄aale ikoyāe ɔplaii ge zεeio, ké aàpi ní a buiɔ e gēgē Isaili kpalau yái.

18

Sa'onaɔ ní Levii buiɔ baa

- 1 Sa'onaɔ ní Levii buiɔ píi su bùsu kpaalese lán Isaili kíniɔwao. Sa pó w̄i o Diiwa wà a pó nísi káteu à tékū pó kíniɔ ní pó pó w̄i aà gbao iɔ de ní poblea ũ.
 2 Aa bùsu kpaalese ní ní gbéɔɔ. Dii mé ní baa ũ lá a ònéwa.*
 3 Tó gbé lé sáaukpa sa'o ní zuo ge s̄a ge ble, aàli a ɔ do ní a gεe'uo ní a basaaɔ kpa sa'onaɔwa ní pó ũ.
 4 A á pówen káau ní á v̄εe káauo ní á nísi káauo ní sākā pó á kēle seíao kpámá,
 5 asa ampiɔ Dii á Lua ní sé á buiɔ guu, aao sa'oz̄i ke ní a tóo gɔɔpii, ampiɔ ní ní buiɔ.
 6 Tó Levii bui b̀ò Isaili wéle pó a kuu, ké àle gu pó Dii a seu nide yái, mé à gè z̄le we,
 7 ali sa'oz̄i ke ní Dii a Lua tóo, lá a gbé Levii bui pó lé zíkε Diiε weɔwae.
 8 Ali a baa ble lánwae, pó pó aà mae bedeo lí kpás̄è bàasi.

Luayāḏnsaiɔ yābēkeke

- 9 Tó a gē bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá guu, ásu bui pó kú weɔ yābēkeke dadao.
 10 A gbēe su sa pó w̄i a pó káteu à tékū o ní a neḡōe ge n̄eoo. M̄asokena ge gbēk̄ɔlekena ge welekena ge p̄ɔdamade† su àò kú á guuo

* 17:5 B̄ɔa 22.19 † 17:6 Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Ebe 10.28 ‡ 17:7 1Kln 5.13 § 17:14 1Sam 8.5 * 17:16 1Kia 10.28 † 17:17 1Kia 11.1-8 ‡ 17:17 1Kia 10.14-22 * 18:2 Nao 18.20 † 18:10 B̄ɔa 22.17

11 ge εσεβῆεde ge welende ge táade ge gèsisina.

12 Asa yābeetaakenaο bḗε Diiεε. Yābḗε beeo kea yái ̄ Dii á Lua lé buipio yáíé.

13 Aο ku taaesai Dii á Luaε.‡

Anabi zṵe a mṵ

14 Bui pó ále ní bùsu símápio, aai táadeo ní màsokenaο yāma, āma ápio, Dii á Lua i weiéo.

15 Dii á Lua a á bui gbḗe se ānabi ũ lamawa. Aà yá ̄ áli ma.§

16 Yá pó á gbèa Dii á Luawa gṵṵ pó a kṵ kàaa Olebun we. A mè Dii á Lua su yā'oé lo, á ye té zṵopi gwaaiο, ké ásu gao yái.*

17 Dii òmεε à mè á yá pó á òpi maa.

18 A mè á tó á gbḗe gṵ ānabi ũ lamawa, i a yá sóso kaè aà léu, ānabipi i yá pó Dii dàepi oé píi.

19 Tó gbḗ i swáσε Dii yá pó ānabipi a o ní aà tóio, Dii a yápi la adewaε.†

20 Tó gbḗ kàamai vī, mé à yá pó Dii i daeo ò ní aà tóo, ge à yā'ò ní dii pále tóo, wàli ānabi bee taa de.

21 A gí làasookεi à mε: Kpelewa wá e yá pó i bo Dii kíio dṵi?

22 Tó gbḗ yā'ò ní Dii tóo, mé yápi i keo ge i gbεsuo, yá pó Dii i oon we. Gbḗpi kàamai mé tò à yápi ò. Asu vīakeèο.

19

Misiwḗλεο

(*Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9*)

1 Tó Dii á Lua bui pó ále ní bùsu kpáwáο mīdeé, mé a ní bùsupi sī, a zṵle ní wḗλεο ní ní kpéο guu,

2-3 à bùsu pó Dii á Lua lé kpáwápi kpaalè leε àaṵ, í wḗλε mèn àaṵ dile dodo bùsupio guo, í zεbo pépe wḗlepiowa, ké gbḗdena lí e bàale ta we.

4 Tó kai mé mò, ̄ gbḗ a gbḗdee dè, mé íie ku aapi ní gbḗ pó a dèο zānguo za zio, lá ali ken ke. Aali bàale ta wḗlepio dou azia misia yái.

5 Tó gbḗ su gè lizṵi líkpeu ní a gbḗdeeo, mé à mṵο sè, àle mó lí léi, tó a wḗtḗ wò gè aà gbḗdopi pa à gà, gbḗ pó yá bee taa aà lè, aali bàale ta wḗlepio dou azia misia yái.

6 Tó i wḗλε dile màao, dae pó a tṵsiwà a péle gbḗdenapizi ní pṵfḗοε, i aà de, ké wḗλε pó wa dile kè zà yái. I ka wà aà de sṵο, asa a íikūa ní gbḗ pó á dèο no.

7 Bee yái má òé à wḗλε mèn àaṵ dile.

8-9 Tó ále zike yá pó mále dileé gbāε beeo wa, mé á kūa píi, tó á ye Dii á Luazi, mé á be aà zéu gṵṵpii, a tó á bùsu zṵokū, lá à a legbè á dezi káauoεwaε. Tó à bùsupi kpáwá píi, à ea wḗλε dile mèn àaṵ lo, à káfi àaṵ pó á dile káau guu,

10 ké wasu taaesaide de, aà gaa yá i wí á musu bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá àο vīpi guuo yái.

11 Tó gbḗ íisè ní a gbḗdeeo, mé àle aà kpakpa e à gè kùsiwà à aà dè, ̄ à gbàsa bàalè tà wḗlepio dou,

12 aà wḗλε gbḗzṵṵ gbḗzṵ zī aa aà kū suoné, wi aà kpa dae pó a tṵsiwàwa, i aà de.

13 Asu à aà wḗnagwao, í gbḗdea taae bo á bùsuu, á kua io na.

Seeladeo

14 Bùsu pó Dii á Lua lé kpáwá à sipi guu, tó a tṵole kpaalesè, á gbḗe su a gbḗdee kṵṵ pó gbḗ káauo dà se sṵο.*

‡ 18:13 Mat 5.48 § 18:15 Zln 7.37 * 18:16 Bṵa 20.19 † 18:19 Zln 3.22-23 * 19:14 Iko 27.17

15 Asuli yāda gbé pò tàae ge duunakèla gbé m̀endo seeladeke yá musuo. Tó seelade kà pla ge àaṣ, àli yápi sí.†

16 Tó seelade pāsí lé b̀b̀b̀ ní gbéó,

17 sema gbēon pla pò aa yāvī ní k̀oopió gé sa'onao ní yákpalekena pò kú g̀o bee le Dii kíi,

18 yákpalekenapio i wéte yápizi maamaa. Tó aa è eε ṣ seeladepi lé to, à yād̀ a gbédeewaε,

19 wa yá pò àle wεεle wà ke a gbédeεepi kεè. M̀aa álió ke, vāi i lāa á guu.

20 Tó gbé kinió yápi mà, vīa a ní kú, aa we yāvāi bee taa ke á guu bau lo.

21 Asuli gbēe wēnagwao. Ali ga fiabo ní gao, wé ní wéó, swaa ní swaao, o ní o, gbá ní gbáo.‡

20

Zikaa yá

1 Tó a ge á ẁleowa ziu, mé a ní s̀o ní ní s̀go ní ní zīgō pò an dasi deálo è kpá, ásu víakenéo, asa Dii á Lua pò á bóle Egipi kúanó.

2 Tó ále z̀i souke, sa'ona lí m̀ó yā'oi zīgōne

3 à me: Isaili zīgō, à swákpa à ma! Ale gé á ẁleowa ziu gbā. Asu to s̀ ḱéáguo. Asu to vīa á k̀o. Asu to gili ǵéáguo. Asu to iwāa ká á p̀ao.

4 Dii á Lua mé lé géáno lélei á ẁleowaε, a to à zible.

5 Gbēzōo i o gbéone aa me: A déme kpé dafu d̀, mé i iu yāao ni? Ade εa ta a be, ké asu ga zilaú, gbēpāle io iuo yái.

6 A déme v́ebu v́i, i a m̀aokε yāao ni? Ade εa ta a be, ké asu ga zilaú, gbēpāle io a m̀aokεo yái.

7 A déme ǹkpama v́i, i se yāao ni? Ade εa ta a be, ké asu ga zilaú, gbēpāle seo yái.

8 Gbēzōopio i εa yákāfi gbéone aa me: A déme vīa v́i s̀ ḱèaàgui? Ade εa ta a be, ké aà gbéó kúsu su kwε laaawao yái.

9 Tó gbēzōo yā'oné aa làa, aali zīgō d̀aanao dile aa d̀aa gbéone.

10 Tó a ge lélei ẃleewa, àli o ẃlepideone ǵia aa nízia kpáwá zikasai.

11 Tó aa wèi, mé aa ní ẃle gba ẃé, ẃlepideo i g̀o á zīgbaakεnao ũ, aaió zobleé.

12 Tó aai á yāma s̀o, mé aa f̀lewá ní zioε, à ní káka ní ẃlepiu.

13 Tó Dii á Lua ẃlepi nàé á ozi, à a g̀eo dεde ní f̀endaó píi.

14 Ǹeo ní néo ní p̀tuoo ní ẃlepi p̀o s̀, à séle ázia pò ũ píi. Ali á ẁleo pò pò Dii á Lua kpáwá m̀aokε.

15 M̀aa á ke ní ẃle pò z̀áano maamaao, i ke bui pò kú káie beeó ẃleo no.

16 Bui pò Dii á Lua lé ní bùsu kpáwápio ẃleo s̀, ásu p̀e to a guu b́éεo, baa gbēnazina.

17 A Itio ní Am̀leo ní Kanaao ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio mide míomio, lá Dii á Lua díléewa,

18 ké aasu yāb́εe pò aai zobleo ní diione daé, í duunake Dii á Luaεo yái.

19 Tó a koez̀ ẃlelei g̀opla, ále zikaáno ké à ẃlepi si yái, ásu m̀o t̀ lí pò ẃi a be bleowao. Alio lípio be ble, ásu z̀o. Líone, i ke gbēnazina pò a m̀má ziuo no.

20 Ǹ beeo á f̀ lí pò á d̀ ẃli a be bleo z̀z̀, ké à e gbà lesi dao e ẃlede pò aale zikaáno ge fuo.

21

Gbēdeεa gusaε yá

1 Tó wà b̀ ge wa bùsu pò Dii á Lua lé kpáwápiu, mé wa aà d̀na d̀o,

2 á gbēzōo ní á yákpalekenaó gé ẃle pò kú weo gwagwa, lá a z̀ de ní gēpio.

† 19:15 Nao 35.30, Iko 17.6 ‡ 19:21 Bsa 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

³ Wéle pò aa è a kái ní gèpio, wélepi gbèzɔɔ zununu pò wi zuudaè à zikè yāao se
⁴ gèdò swa pò a í lí bao mé wi gupi kàsakè wà pòtò we yāao sae. Wekii aa zupi waa fiu aa de.
⁵ Sa'ona Levii buio i sò kái sa, asa Dii á Lua ní sé a gbàgbanao ũe, aa samaa'oe ní a tóoe. Tó yákele fèle ge tó wà gbèe kè'ia, aame aalio yá bee kekèa zé ví.
⁶ Wéle pò kái ní gèo gbèzɔɔpio ní o pípi zu pò wà a waa fi swa saepi musu,
⁷ aai me: Wáme wa gbépi dèo, wi wesieo.
⁸ Dii, sùuuke ní n gbé Isaili pò n ní bóo. Nsu to tàesaide dea yá wí n gbé Isailio musuo. Maa aa láka gbépi deaa,
⁹ í bo tàesaide dea yáu, asa a yá pò maa Diiè kè.

Zìzɔ nɔe se a nɔ ũ

¹⁰ Tó a ge á wèleɔwa ziu, mé Dii á Lua ní náé á ɔzi, a ní kùkù zìzɔ ũ,
¹¹ tó á gbèe nɔ è ní guu, aà kákaa kèè maa, mé a yeaàzi, ali aà se nɔ ũ,
¹² i aà dile a be, nɔepi i a mi bo, i a ɔkɔ zɔzɔ,
¹³ i a zɔkezwaa polo kóle. Nɔepi io ku gɔpi be, i a de ní a dao gaa ɔɔɔ mɔ do. A gbea gɔpi i ɔnawà à aà se nɔ ũ sa.
¹⁴ Tó nɔepi i kaaàguo, aà aà gbae i gɔ aziae. Asu à aà yiao. Asu à aà dile zɔ ũo, asa à aà dɔ nɔe ũ kò.

Yoakeze

¹⁵ Tó gɔee nɔ ví pla, mé a ye adozi de adoa, tó aa negɔeɔ iaàno mípla mípii, tó nɔ pò a yeio mé ne'iaàno káau,
¹⁶ gɔpi su yoake di nɔ pò a yei née nɔ pò a yeio yoa gbèu túbi kpaalea yáio.
¹⁷ Sema aà yoake dɔ a nɔ pò a yeio née, i aà baa kpawà lee pla a pò kpaalea guu, asa népi mé aà gɔsakene seía ũ, ɔme yoakeze ví.

Negɔe swágbāade

¹⁸ Tó gɔee negɔe swágbāa sòlede ví, mé ili a de ní a dao yāmao, baa ké aai aà swágagae,
¹⁹ aà de ní aà dao aai aà kù wà geaàno gbèzɔɔ kii wéle bɔleu,
²⁰ aai oné: Wá née beeá swágbāadee, mé a sòle ví. Ili swáse wá yáio. Lé'udee mé wēmin sae.
²¹ Wéle gɔeɔ i aà pápa ní gbèo mípii wà aà de, ké vāi e láa á guu yái. Isailio i yápi ma mípii, vía i ní kú.
²² Tó gbèe duunakè, à kà wà aà de, mé a aà dè, a aà ge lòo líwa,
²³ ásu to gusi à aà ge le líwao. A aà ví zibeezi, asa gbé pò wa lòo líwa á gbé pò Lua láaikèwàe.* Asu to bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá gbāle màao.

22

Gbèpale pò yá

¹ Tó n bo n gbédee zu ge aà sāwa à vūaa, ísu pòpi to weo. Kù suoè.
² Tó n gbédeepi be ku káio, ge tó ní aà dɔoe, pòpi dile n be e aà mò welei, ní gbasa n kpawà.
³ Maa íyɔ ke ní aà zàa'inao ge aà zwāa ge pò pò sù vūaa ní gbédeewan nò, mé n bɔwà. Nsuli tó weo.
⁴ Tó n n gbédee zàa'ina ge aà zu è, à lèlèwà zéu, ísu dɔaàzio, n aà fèlaàno.*

Ikoyā pale

⁵ Nɔee suli gɔe pòkasa dao, mé gɔee suli nɔe pòkasa dao, asa Dii á Lua ye yápikena gtyáio.

* 21:23 Gal 3.13 * 22:4 Bɔa 23.4-5

⁶ Tó n bε zéu, mé n bã sakpε è lí musu ge zílε, a né ví kau ge gbe, mé an da kúrila, nsu bāpi kú n a néo píi sānuo.

⁷ To bāpi gēzεa, ní aà néo séle, ké n kua e ào na, ní wēni ke.

⁸ Tó n kpé dafu dò, gíbo a musu yooonoo n liai, ké gbēe su bāe a musu, aà gaa yá i wí n musuo yáí.

Pɔbui yāalea

⁹ Asuli pɔpāle bui ba á vēebuuo. Tó a gi, á vēεbeo ní pówenapio a gōé tē ũε.

¹⁰ Asuli zu nakōwa ní zàa'inao à sapañoo.

¹¹ Asuli pɔkasa pó wa tã ní sākāo ní buao yāalea dao.†

¹² Ali tufada á pɔkasao léi.‡

Widaa nɔewa yá

¹³ Tó gōε nɔsè mé à wùlèò, ɔ à gbàsa yeio,

¹⁴ tó à yá dasi dòwà, à aà tó òòkpà à mè: Ma nɔεε bee sè, ké ma wuleaàno, mi aà o eo,

¹⁵ nɔepi de ní aà dao aa ge gbēzōoo le wéle bɔleu ní ní né o'ea seelao.

¹⁶ Nɔ mae i o gbēzōooe a me: Ma a né kpà gōεε beewae. Ké a sè, ɔ a yei loo.

¹⁷ ɔ à yá dasi dò ma népiwa à mè, i aà o eo. Ma né o'ea seelan ke. Nɔ de ní aà dao i aà daa zwāau zwāa audepi poo wéle gbēzōoo ae.

¹⁸ Wéle gbēzōoo i gōpi kú, aai aà wetã,

¹⁹ aai ánsusu ɔwatē basoo siwà, aai kpa nɔpi maewa, ké à Isaili nenɔe léso tó òòkpà yáí. Gōpi io nɔpi kúa a be. A nɔpi yaa zé vïo e à ge gaò.

²⁰ Tó yápiá sianaε, mé wi nɔpi o'ea seela eo,

²¹ wà nɔpi se geò aà mae kpé kpεεle, wéle gōεo i aà pápa ní gbεo wà aà de, asa à wiyā kè Isaili bùsuu, à káaluakà a mae uae, vāi i láa á guu.

²² Tó wà gōε kù ní nɔzāeo, wàli ní de mípla mípii, nɔepi ní gōε pó wùleaànɔpio, vāi i láa á Isailio guu.

²³ Tó wà gō kè wéndia lésoε, mé gōεε kpàaũaàno wéle guu, à wùleaànɔ,

²⁴ àli géñno wéle bɔleu an pla mípii, í ní pápa ní gbεo à ní de. Wa wéndiapi de, ké wéle guue, mé à gí wiidɔiwà yáí. Gōpi sō, ké à kùsi a gbédee nɔwa yáí. Maa áli ke, vāi i láa á guu.

²⁵ Tó sēu ɔ gōε kpàaũ ní wéndia léso pó wà gō kèèò, à kùsiwà à wùleaànɔ, gōepi a ga adoe.

²⁶ Asu yāe ke wéndiapiεo, asa i yá pó kà wà aà de keo. Yá doupiε ní gbé pó gbédèò,

²⁷ asa à bò wéndia gōdepiwa sēue. Baa ké nɔepi wiidòwà, gbēe ku we à aà suabao.

²⁸ Tó gōε kpàaũ ní wéndia léso gōsaideo, mé à kùsiwà à wùleaànɔ, tó wà bòmá,

²⁹ gōepi a ánsusu ɔwatē blakwi kpa aà maewae, i aà se nɔ ũ, ké à kùsiwà yáí.§ A nɔepi yaa zé vïo e à ge gaò.

23

¹ Gbēe su a mae nɔ se à gē a mae gēklio.*

Gbé pó zεvɪ aà gē Isailio kōkāaa guuo

² Gbé pó a le wia ge a gōεkebo zōea zεvɪ à gē Dii gbéó kōkāaa guuo.

³ Naaene zεvɪ aà gē Dii gbéó kōkāaa guuo, baa bui pó népi a ke e an buiwa.

⁴ Amɔnio ní Mɔabuo zεvɪ aa gē Dii gbéó kōkāaa guuo, baa an buio e an buiwa.†

⁵ Asa goo pó á be zéu á boa Egipi gbea, aai mo á yàakei ní pēεoo, aai í kpáwá á mío. Aa fiabò Beoo né Balaaũ, Petoo pó kú Mesopotami bùsu gbēe aà láaizíwáε,‡

† 22:11 Lev 19.19 ‡ 22:12 Nao 15.37-41 § 22:29 Bɔa 22.15-16 * 23:1 Lev 18.8, 20.11 † 23:4 Nεε 13.1-2 ‡ 23:5 Nao 22.1-6

⁶ kási Dii á Lua i we Balaaũ yāmào, ò à savāipi lile samaa ũ, ké a yeázi yáí. §

⁷ E à ge àò kuo, ásu buipio aafia ge an bóa maa wεελεο.

⁸ Asu Eδoũ bɔbɔboo, asa á daεone. Asu Egipio bɔbɔboo, asa á kú an búsuu bòmoo ũ yāae.

⁹ Sea za ní síwenaowa aame aali e gē Dii gbé̃ kōkāaa guu.

Kua zílau gbālesai

¹⁰ Tó a ge á wελεowa ziu, mé á kú bòou, à laaika gbāleai.

¹¹ Tó á gbēe azia è gwāasina, à gbālèn we. Ade bɔ bòou, io ku we. Asu gē bòouo.

¹² Tó oosi kè, aà zu'o, i su bòou íatē gēa kpéu gbεa.

¹³ A gu pó áli gé bíikpekεui dile bòo kpe.

¹⁴ Alio εyɔbɔ kúa á gōkebɔ guu. Tó a ge bíikpekεi, ali εyɔ, tó a bíikpekè á làa, íli búsukaa.

¹⁵ Asa Dii á Lua ío be á bòou, àò á dśae, í á wελεo naé á zí. Sema á bòoo ku gbālesai, ké Dii su gbāsi eu, i bɔ á kpeo yáí.

Ikoyāe

¹⁶ Tó zoe bàalè a diie, à mò azia kpàwá, ásu à aà kpa a diiwao.

¹⁷ A to aào kúanɔ gu pó a yeiu, á wéle pó kèè maau. Asu à aà wetāo.

¹⁸ Isaili nɔee ge gōee su gō táakpe káalua ũo.*

¹⁹ Asu mɔ Dii á Lua kpéu ní káaluaka'ɔao à légbā dɔowào, asa Dii á Lua ye káaluao gíyāio.

²⁰ Tó a pɔe sèa á gbédeee, ɔa ge ble ge pɔpālen nò, ásu a idiaeo.

²¹ A a idia bui ziloε, āma ásu dia á gbédeeeo, Dii á Lua i báaadaé á zí píiu búsuu pó ále gé síipi guu.†

²² Tó a lekè Dii á Luawa, ásu to a fiaboa gɔo gágao, asa Dii a á lá a yáí, í gō duundeɔ ũe.‡

²³ Tó i lekewào, á gō duundeɔ ũo.

²⁴ Yá pó bɔ á léu, àli zikewà ní laaio, asa a lekè Dii á Luawa ní pɔeāoe.

²⁵ Tó a gē á gbédee vēebuu, à vēebe ble we lá á yeiwa à ká, āma ásu bobo ka gbíu à suòo.

²⁶ Tó a gē á gbédee pówembuu, à a sáoɔ we ní ɔo, āma ásu kɔma ká á gbédee pówenai à kēo.

24

Gia nɔzi yá

¹ Tó gōee nɔsè, mé nɔpi yá i kaaāguo, ké a è a dśe'ii ví yáí, mé à gínzila* kè kpàwà à aà yàò,

² tó nɔepi bɔ aà be, à gè zā pāle kè,

³ mé gō plaadepi yeaazio, tó à gínzila kè a kpàwà à aà yàò sɔ, ge gō plaade pó aà sèpi gàn lò,

⁴ gō pó aà yà sèia zé ví à aà se nɔ ũ bo, asa à dōaa à aà òòkpàe. Dii ye yá bee gíyāio. Asu búsuu pó Dii á Lua lé kpàwá á pó ũ òòkpao.

Ikoyāe

⁵ Tó gbé nɔsè dafu, asu gé zílauo, mé wasu zídaè zāo. Wa aà ké, io ku be wè do, ké aà nɔ pó a sèpi pɔ e àò na.

⁶ Wasu gbēe wísilɔgbε tòomasio, baa a né, asa aà wēni tòmāsian we.

⁷ Tó gbé a Isaili dee sè kpái, à aà kè zɔ ũ ge à aà ylan nò, sema à kpáipi dε, vāi i láa á guu.†

⁸ A láai ka kusui, í laaidɔ a yá pó sa'ona Levii buio òéwa maamaa. Lá má dílenéwa, àò kúa màa.‡

§ 23:6 Nao 23.7-24.9 * 23:18 Lev 19.29 † 23:21 Bɔa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ 23:22 Nao 30.1-16, Mat 5.33 * 24:1 Mat 5.31, Maa 10.4 † 24:7 Bɔa 21.16 ‡ 24:8 Lev 13.1-14.54

9 A to yá pò Dii á Lua kè Miliatē zéu á bɔa Egipi gbɛa dɔ́agu. §

10 Tó n pò sèa n gbédeee, n̄su gē aà kpéu n̄ aà zwāa sí tɔ́oma ũo.

11 Ze n̄ aà dā bàasi, i bɔne n̄ n zwāapio bàasi we.

12 Tó taasidee, n̄su n̄yɔ́ kūa e n ge tað kpéuo.

13 Ge n̄ kpawà e ìatē àò gé gēi kpéu, i e i n̄ a zwāapio. A fɔkpama, yá pò n̄ kèpi i ke Dii á Luae na.*

14 Asu á gbèwina pò de taaside wēnade ũ wētāo, á gbé Isaili ge bòmɔ pò kú á b̄usu wéleun nò.

15 Alio aà fiaboè lá gu lé dɔ e ìatē àò gé gēi kpéu, asa taasidee, mé aà wé dɔ a ñai. Tó màa no, a wiile Diiwae, í gō taaedeo ũ.†

16 Maeo ga n̄ néo duuna yáio, mé néo ga n̄ maeo duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.‡

17 Asuli yágɔgɔ bòmɔ ge tone pò gwana víoe okpeaio. Asuli gyaa gbēando pɔkasa tɔ́omasio.

18 Ké a zɔblè Egipi, ñ Dii á Lua á b̄ou, à to a yá dɔ́agu. Bee yáí mále yáe bee dileié àò kūa. §

19 Tó ále pɔkekɛ bua, mé á pò bàaae yá sàágu, ásu ea gé séio. A bee to bòmɔne n̄ netone pò gwana vío n̄ gyaa taasideo, Dii á Lua i báadaágu n̄ zí pò ále keo píi.

20 Tó ále kuke, ásu a be k̄nw̄eo. A bee to bòmɔne n̄ netoneo n̄ gyaa.

21 Tó ále v̄ee bobo, ásu a be k̄nw̄eo. A bee to bòmɔne n̄ netoneo n̄ gyaa.*

22 A tó á zɔblea Egipi yá dɔ́agu. Bee yáí mále yáe bee dileié àò kūa.

25

1 Tó lekpaá gè ḡeo zānguo, aa gé yákpalekek̄i wà yápi ḡóḡín̄o, wàli yānakpa gbé pò a yá nawa, wi taaede yá'likpawà.

2 Tó à kù wà taaedepi gbēe s̄o, yákpalekena lí tó aà wúle, i aà gbē taae pò a kè léu.

3 Wasuli aà gbē de flà le blalao.* Tó wà sù wà aà gbè de beea, a widà a gbédeewae.

4 Asuli lesokpa zu pò lé pɔgbēeo.†

5 Tó v̄i n̄ dāunao ku gudoū, mé an gbé mēndo gà n̄esai, aà gyaa su gé zākei gupāleio. Aà zá v̄i ge dāuna mé a aà se n̄o ũ, i aà da'uake.

6 Wa neḡe pò a i s̄eia dile aà ḡo pò gà ḡē ũ, ké aà tó e àò ku Isailio guu.‡

7 Tó ḡoepi ye a v̄i ge a dāuna n̄opi seai, n̄opi i gé gbēz̄o le yákpalekek̄i, i oné a zá gbēdo ḡi a da'uakeie, ké a zá tó su àò ku Isailio guuo.

8 Wéle gbēz̄oipi i aà sísi, aai aà la. Tó gia n̄opi seai ñ à zèd,

9 n̄opi i s̄oaazi gbēz̄o ae, i aà kyale gbá do b̄o, i lé'ika aà oawa, i me: Màa wàli ke gbé pò ḡi a gbēdo ua vuie. §

10 Za zibeezi wali o aà uae kyalesai'ua.

11 Tó gbēon plaó lé sòleke, mé an gbé mēndo na m̄o a zá suabai, mé à gbé pò lé sòleke n̄ a záopi kù aà ḡekek̄owa,

12 à n̄opi ozo, ásu à aà wēnagwao.

13 Pógbiaȳo z̄o n̄ a n̄enao su àò kaa á b̄o guu pla píio.

14 Zaa z̄o n̄ a n̄enao su àò kú á be pla píio.

15 A to pógbiaȳo n̄ á zaa líb̄o maa wásawasa, ké a e gēgē b̄usu pò Dii á Lua lé kpáwápiu.

16 Asa Dii á Lua ye gbé pò aai yāfaasai bee taa keo ḡiyáio.*

17 A to yá pò Amaleki buio kèé zéu á bɔa Egipi gbɛa dɔ́agu.†

§ 24:9 Nao 12.10 * 24:13 Bɔa 22.26-27 † 24:15 Lev 19.13 ‡ 24:16 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § 24:18 Bɔa 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * 24:21 Lev 19.9-10 * 25:3 2Kln 11.24 † 25:4 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ 25:6 Mat 22.24 § 25:9 Lut 4.7-8 * 25:16 Lev 19.35-36 † 25:17 Bɔa 17.8-14

18 Goo pɔ́ a kpasa, á yèèè làa, aai vɪake Luaeo, aa lèlè á gbé buse pɔ́ té gbèzãowa zéue.

19 Tó Dii á Lua á ibeè pɔ́ liaaázio nàè á ɔzi, à á gba íampakii bùsu pɔ́ àlè kpáwá à sipi guu, à Amaleki buipio tó de dúniau. A yá su sááguo.‡

26

Pɔ́ káauɔ́ n pɔ́ kwideɔ́ kpaá Luawa

1 Tó a gē bùsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá á pɔ́ ũpi guu, mé á sɪ a zɔ́leu,

2 àli a buapɔ́ káauɔ́ dā ká gbíu, í gèò gu pɔ́ Dii á Lua a se a tó àò kuwàu.*

3 A gè sa'ona pɔ́ kú zibeezi le, í oè à mè: Mále o gbã Dii n Luae, ma ka bùsu pɔ́ Dii a legbè wá deziɔne à mè á kpáwápiu.

4 Sa'ona i gbí sí á ɔzi, i dilè Dii á Lua gbagbakii ae,

5 í o Dii á Lua ae à mè: Sili gbé bebènan ma dezi ũ. A tà Egipi à zòleu ní a gbé pɔ́ aa dasioɔ, ũ aa gò bui zɔ́ pɔ́ aa dasi mé aa gbãao ũ.

6 Egipio íadawá aa wétèamòwèè, aa wá dá zòbleu pásipási,

7 ũ wa wiilè Dii wá deziɔ Luawa. ɔ́ à wá wiileawapi mà, à wétèa ní taasio ní gbãa pɔ́ wa mòwèèò è,

8 ũ à wá bóle Egipi ní a gàsa gbãao. A a gási pòò à yá pɔ́ ì to vɪa ní kú kè maamaa ní seelaɔ ní dabudabuɔ.

9 ɔ́ à mòwanɔ́ gue beeu, à bùsue bee kpáwá, bùsu pɔ́ vɪ ní zó'io diu.

10 Tia kéwa Dii, mále mó ní tɔ́le pɔ́ ní kpáa pɔ́ káauɔ́. Ali dilè Dii á Lua ae, í kúléè.

11 Apio ní Levii buio ní bòmɔ́ pɔ́ kú á guuɔ, á pɔ́ lí ke na pɔ́maa pɔ́ Dii á Lua kpáwáó ní á bèdeɔwa pii.

12 Tó a á buapɔ́ kwide bò a wè àaɔde guu, á làa pii, àli kpá Levii buiɔwa ní bòmɔ́ ní netoneɔ ní gyaao, aai ble á wéleɔ guu aa ká.†

13 I o Dii á Luae à mè: Ma n aseà bònè ma be, má kpà Levii buiɔwa ní bòmɔ́ ní netoneɔ ní gyaao, lá ní òwa pii. Mi pã n yádileaaò, a kee i sãmagu sɔ́.

14 Mi n aseà ble ma taasikèa guuo. Mi n aseà bònè ní gbãsiòò. Mi a kee kpa gèvi yá musuo. Dii ma Lua ma n yã mà, má kè lá ní dilèmèewa.

15 Wékpale za n kúkiiu musu, ní báaada n gbé Isailiɔgu ní bùsu pɔ́ ní kpáwáó, bùsu pɔ́ vɪ ní zó'io diu, lá n a legbè wá deziɔnèwa.

16 Dii á Lua lé yádiléé gbã, àliɔ aà ɔtonɔkii gwa, íò aà ikoyãpiɔ kũa ní laaio ní nòsemèndoo ní pœãò.

17 A ò gbã Dii mé á Lua ũ, a mè àliɔ táa'o aà zéue, íò aà ikoyã kũa ní aà yádileao, íò aà ɔtonɔkii gwa, íò aà yãma.

18 Dii òé gbã áò de a gbé yenzideɔ ũ‡ lá à a legbèéwaè. A mè àò a yádileao kũa,

19 í á sé lesi de bui pɔ́ a kèɔla pii, wi á táasile, wi á tɔ́ɔ, wi á maabo, íò de Dii á Lua gbé pɔ́ an kua nídoao ũ, lá à a legbèwa.

27

Yádileá Ebalí sìsɪpɔ́leu

1 Mɔzi ní Isaili gbèzɔ́ɔ yádile ní gbéɔne. Mɔzi mè: Aɔ yá pɔ́ mále diléé gbã kũa.

2 Tó a bua Yuudèwa, a gē bùsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwáú, à gbè gbènèò pélepèlè à soolèwá,

3 í ikoyãè beè kèwá pii. Tó a gē bùsu pɔ́ vɪ ní zó'io diupiu, lá Dii á Lua a legbè á dezi káauɔnèwa,

4 à gbepiò pélepèlè Ebalí gbèsisiwa Yuudè baale, lá mále daé gbãwa, í soolèwá.

5 A Dii á Lua gbagbakii bo we ní gbèò. Ásu gápèlè gbepiɔwao,

‡ 25:19 1Sam 15.2-9 * 26:2 Bɔa 23.19 † 26:12 Iko 14.28-29 ‡ 26:18 Bɔa 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Pè 2.9

6 à bo ní gbè āsai,* í sa pọ wí a pọ káteu à tékū o Dii á Luawa we.

7 A sáaukpa sa'o we lo, í pónake Dii á Lua ae.

8 A ikoyāe beeo kē gbepiowa píi wásawasa.†

9 Ǿ Mɔizi ní sa'ona Levii buio ò Isaili buione píi aa mè: Isailio, à ke kílíkíli! A swákpa yāma! A gō Dii á Lua gbéō ũe sa.

10 A Dii á Lua yāma, lo aà ɔtonɔkii gwa, lo zíkē aà yādilea pọ mále daé gbāowa.

Láai yá

11 Goo doupi zí Ǿ Mɔizi yādilené à mè:

12 Tó a bua Yuudēwa, buie beeo mé aa ze Galiziū s̀s̀ipoleu, aai báaadaágu: Simeo, Levii, Yuda, Isakaa, Yosefu, Bēyāmee.

13 Buiē beeo mé aa ze Ebalii s̀s̀ipoleu, aai láai yá'o: Lubeni, Gada, Asee, Zabuloni, Dā, Nefatali.

14 Levii buio aai yáe beeo o Isaili buione píi ní loo gbāao,‡ aa me:

15 Láaipon gbé pọ taa à ge a kasa,§ a pèle asii guu ũ. Dii ye ɔzi bee taa gīyāio. Gbépii i me, āmi!

16 Láaipon gbé pọ a de ge a da kpebò ũ.* Gbépii i me, āmi!

17 Láaipon gbé pọ a gbédee koo se sòò ũ. Gbépii i me, āmi!

18 Láaipon gbé pọ tò vĩa zà zéwa ũ. Gbépii i me, āmi!

19 Láaipon gbé pọ yákēke b̀m̀o ge netone ge gyaae ɔkpai ũ.† Gbépii i me, āmi!

20 Láaipon gbé pọ gè a mae gēkii à wùle ní aà nao ũ.‡ Gbépii i me, āmi!

21 Láaipon gbé pọ pɔtuo dàakpà ũ.§ Gbépii i me, āmi!

22 Láaipon gbé pọ wùle ní a dāeo ũ.* Gbépii i me, āmi!

23 Láaipon gbé pọ wùle ní a ànsueo ũ.† Gbépii i me, āmi!

24 Láaipon gbé pọ a gbédee dè asii guu ũ. Gbépii i me, āmi!

25 Láaipon gbé pọ tàesaide dè gbagusae yáí ũ. Gbépii i me, āmi!

26 Láaipon gbé pọ i ze ní ikoyāe beeo àle zíkewào ũ.‡ Gbépii i me, āmi!

28

Efaai yá

(Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

1 Tó a Dii á Lua yāma, tó á aà yādilea pọ mále daé gbāo kūa, ále zíkewà, Dii á Lua a á káfi de dúnia bui píia.

2 Tó a Dii á Lua yāma, a báaae beeo daágu píie.

3 A báaadaágu wéle guu, a báaadaágu bua.

4 A báaada á néo ní á buapóo ní á pɔtuoogu, á zuo ní á são ní á bleo píi.

5 A báaada á tao ní á góogu.

6 A báaadaágu á gea guu ní á suo.

7 Dii a to à zible á ibee pọ aa feleánɔwa. Aa dɔkɔwa aa m̀o léleiwá, aai fáaa ní bao aa tá.

8 Dii a báaada á dɔogu ní zì pọ á kèo píi. Dii á Lua a báaadaágu bùsu pọ àle kpáwá guu.

9 Tó á Dii á Lua yādilea kūa, mé á té aà iai, a á dea a gbé pọ an kua nídoao ũ zedɔ, lá a óéwa,

10 dúnia bui píi i dō ké Dii tó kúwá, aai vīakeé.

11 Dii a to pọ keé, á néo ní á pɔtuo néo ní á buaneo liála bùsu pọ à a legbè á dezi káauone à mè á kpáwá guu.

* 27:6 Bɔa 20.25 † 27:8 Yoz 8.30-32 ‡ 27:14 Yoz 8.33-35 § 27:15 Bɔa 20.4, 34.17 * 27:16 Bɔa 20.12 † 27:19 Bɔa 22.21, 23.9 ‡ 27:20 Lev 18.8 § 27:21 Bɔa 22.18, Lev 18.23 * 27:22 Lev 18.9 † 27:23 Lev 18.17 ‡ 27:26 Gal 3.10

¹² Dii a a àizee làasi wēé za musu, i to lou maé á būsuu à bōlei, i báaada zī pō ále keu, í pō sēa bui dasideone. Aō pōe sēaamá ni vīo.

¹³ Dii a to ào de mideo ũe, i ke áo kpeε no. Tó a Dii á Lua yādilea pō mále daé gbāo mà á kūa, ále zíkewà, áo ku musue, i ke zīle no.

¹⁴ Aō yá pō mále daé gbāo kūa. Asu pāale oplaai ge zeeio. Asu te dii pāleozi à zōblenéo.

Láai yá

(Lev 26.14-46)

¹⁵ Tó i Dii á Lua yāmao, tó i aà otondokii gwao, tó á aà yādilea pō mále daé gbāo kūao, yáe beeo mé a á le.

¹⁶ A wēleo ní á buao i gō láai pō ũ.

¹⁷ A tao ní á gōo i gō láai pō ũ.

¹⁸ A néo ní á bua pōo ní á zuo ní á sāo ní a bleo i gō láai pō ũ.

¹⁹ I gō láai pō ũ á gea ní á suao.

²⁰ Dii a láai zīwáe, a otōwá, i webiiwá zī pō ále ke píi guu e a ge kaale à mide kándo yāvāi pō á kè a pākpāaazi yái.

²¹ Dii a gagyākaágu e à ge lāa būsuu pō ále gé síi guue.

²² Dii a to tōon vāi á le ní sionao ní kákagyāo ní mēwāao ní nōanao. Pō piaa gbōsi ní pō fukpāao i á buapōo le. Gyāpio péleázie e à ge mideo.

²³ Luabe aō kú á musu gii lán mōgotēwae. Tōole io kú á zīe gbāugbāu lán mōsiwa.

²⁴ Luutē ní būsutio ō Dii a to à e lou gēe ũ. Aō bō za musue e à ge á dedeò.

²⁵ Dii a tó á wēleo ziblewáe. A dōdōkōwa à gé léleimá, í fáaa ní bao à tá. Sō i kē dúnia bui píigu yá pō á lé yái.

²⁶ A geo i gō bāo ní wāio pōblea ũ, gbēe a ní yáo.

²⁷ Dii a to Egipi sánēo á le ní gbenao ní yiao ní kásanao. Aō gbāgbāa vīo.

²⁸ I to íana káwá, i to à vīakū, i tó á mi liaa,

²⁹ Io omalemale fáane lán vīa pō kú gusiauwa. A yāe ali bō maao. Wa gbāamōé, wi á pōo síwá, kási gbēe a á suabao.

³⁰ Aō nōkpama vī, gbēpāle i kusiwà. A kpedo, á e iuo. A vēebu ke, á e à a be mōaokεo.

³¹ Wa á zuo kōlokpa á wáa, á e à a nōo soo. Wa á zāa'inao síwá, mé á e bō. Wa á sāo kpá á wēleowa, kási gbēe a á suabao.

³² Wa á negōe ní á nenōe kpa buipāleoowa, á wé io dōnzi e á wé wo. A gbāa a pōe keo.

³³ Bui pō á dōo á buazī pō á kè pōble. Waō gbāamōé, wio á wetā gōopii.

³⁴ Iana a káwá yá pō á wé a e yái.

³⁵ Dii a to bōkōo á le á koso ní á gbásaonaowa. Aa liála sea za á gbakpεa e á minanguo.

³⁶ Dii a tááno ní á kía pō á aà dileo bui pō ápio ní á dezio dōo kīi. Wekīi á zōbleu líone ní gbēo á diio ũ.

³⁷ A gō sōkēngu pō ũ, lāanipo ũ bui pō Dii a á yá ní kíione pii, aai yāadaáno.

³⁸ Ali pótō maamaae, kási ali keke yōnnōe. Kwaō mé aa so pii.

³⁹ A vēebu ba, í a sēwa, kási á e à a kó zōzō à a imio. Kōo mé aa á vēelipio zōzō.

⁴⁰ Kulio di á būsue, kási á e a nísi mōaokεo, asa aa nōboleke píie.

⁴¹ A negōe ní nōe i'i, kási aao kúáno. Wa táino zīzō ũe.

⁴² Kwasutēo i á būsuu lío ní á buapōo síwá.

⁴³ Bōmō pō kú á guuo kúkuála musumusue, á vlá io naua.

⁴⁴ Aa pō sēaé, kási á e pō sēané. Aao de mideo ũ, io kú ní guu kpeε.

⁴⁵ Yá beeo á le píie, aai téazi. Aa kéwáo e à ge mideo, ké i Dii á Lua yāmao, i aà otondokii gwao, mé á aà yādilea pō a dàeo kūao yái.

⁴⁶ Yá pō aa á lepīo aao de seela pō í dimá ũe e á buiwa.

- 47 Tó i zɔble Dii á Luaε ní pɔnao ní nɔsenaο á namablegɔɔ,
 48 á wɛle pɔ Dii a ní zɔwáɔ ɔ á zɔblené búu ní nɔnao ní imio pɔkēsāma guu. Dii i mò zuu daé á nɔe e à ge á kaaleð.
 49 Bui pɔ kú za tɔɔle léwa zàzā ili ní yāmao ɔ Dii a to aa kúu'ο aa mówá.
 50 Buipio aao pásí, aa gbēzɔɔ wegwaο, aa wēnadɔ néɔneο.
 51 Aa á pɔtuο soso ní á buapɔ e à ge kaaleðe. Aa á pówena ge á v̄ε ge á nísi ge á zu ge á sã tóe e à ge midèð.
 52 Aa koezɔ á bùsu pɔ Dii á Lua lé kpáwá w̄lezi pii e á bíi gbāa lesí pɔ ále a náaikε ge kwεðe.
 53 Á á negɔε ní á nenɔe pɔ Dii á Lua a kpáwá so taasi pɔ á w̄leɔ á dau koezɔaázi guu yái.
 54 Baa á gɔε buse wēnadɔneɔe a bíike ní a gbédeeo ní a nɔ yenzideo ní a né pɔ ḡɔ
 55 ní a né pɔ ále sópio. A li an gbēeο, ké pɔe i ḡɔe taasi pɔ á w̄leɔ á dau koezɔaázi guu yái.
 56 Baa á nɔe buse wēnadɔneɔe, nɔe pɔ lí we k̄εε t̄ò bùsuwao ké a buse mé wēnadɔneɔe yái, a bíike ní a ḡɔ yenzideo ní a negɔε ní a nenɔe
 57 a né pɔ a ì ní a bio yá musu. A so asii guue* pɔkēsāma ní taasi pɔ á w̄leɔ á dau koezɔaázi guuo yái.
 58 Tó á ikoyá pɔ kú lée bee guuo k̄ua, ále zikεwàο, tó á Dii á Lua tó gbia pɔ ì ní me séenata beεe d̄ɔo,
 59 Dii a gaga pɔ á a fān vío káágu ní a buiε, gaga pásí pɔ ì gɔɔplakeε ní gyāvái pɔ lí láao.
 60 A to Egipi gyā pɔ á a vía vío á le, a kéwáο.
 61 Baa gaga ní gyā pɔ a yá kú ikoyá lée bee guuo, Dii a káágu pii e à ge kaaleðe.
 62 Tó i Dii á Lua yāmao, baa ní á dasi lán saanaowa keο, á ḡɔ bílao.
 63 Lá à kà Diigu à yāmaak̄é, a t̄ò a dasik̄ù, màa a kaaàgu à á d̄ede, i á kaale. A á wo bùsu pɔ ále gé sii guu,
 64 i á fāaa buio guu za dúnia léla e a léle. We á zɔbleu líɔne ní gbεo, dii pɔ ápiο ní á deziο á d̄ɔo.
 65 Á íampak̄ii e buipio guuo, á p̄ɔpek̄ii e gueio. Wek̄ii Dii a to àò s̄òdeedeek̄eu, á wé io wo, á ȳεε i láa.
 66 Á nisina io naa líwa, vía io á kú gwāasina ní fāanεο, áo á kua náai vío.
 67 Vía pɔ a á kú yá pɔ a wes̄ie yái áli me k̄ɔe à to oosi ke, ili me oosie à to gu d̄o.
 68 Dii a á ká gó'ilenao guu à táánɔ Egipie, tá pɔ má òé ásu o loopi. We á wεle à ázia yíau á w̄leowa zɔɔ ũ, kási gbēe a á lúo.
 69 Dii bàa kua ní Isailio yá pɔ a ðile Mɔizie Mɔabu bùsuun we, yá pɔ a ðilè Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ní Isailio zed̄ɔa Mɔabu bùsuu

- 1 Mɔizi Isailio s̄isi pii à mè: A yá pɔ Dii k̄e Egipi Falaɔe ní aà ìwao ní aà bùsuo è pii.
 2 A wes̄ie lá à seelaο ní dabudabu z̄ɔɔ k̄e, à aà gbāa legwàð.
 3 Kási e gbā Dii i á n̄se w̄é a ɔnɔk̄ùo. I á wé k̄é a gu'èo. I á swá w̄é a yāmào.
 4 Ké ma d̄aaé guwaiwaiu w̄ē bla, á pɔkasaο ní á kyaleο i yaao.
 5 I p̄εe soo, i v̄εe ge í gbāa mio. Dii á gwá, ké à e d̄ɔ ɔme Dii á Lua ũ.
 6 Ké wa ka gue beeu, Eseb̄o kí Siɔ ní Basana kí Oguo b̄lεwá ní z̄io, ɔ wa z̄iblémá.*
 7 Wa ní bùsu s̄i wá kpà Lubeni buio ní Gada buio ní Manase bui kíniowa ní pɔ ũ.
 8 Ayāmeto àò Dii bàakuaánɔ yádileae beeo k̄ua, ío zikεwà, yá pɔ ále ke pii i bo maa.
 9 Ap̄ii á s̄ia Dii á Lua ae gbā, á d̄aanaο ní á kíao ní á gbēzɔɔ ní á z̄iḡɔ badeo ní á ḡɔe pii

* 28:57 2Kia 6.28-29, Wēn 4.10 * 29:6 Nao 21.21-35

10 ní á néo ní á n̄eoo ní b̄om̄o p̄o kú á b̄ouu yàawenao ní it̄onaō ũo.

11 A s̄ia la ké à ze ní Dii á Lua bàakuaáno yáō. Dii á Lua lé a bàakuaáno legbē ní a kuao gbā,

12 ké à á dea a gb̄éō ũ zed̄o gbā. Ao de á Lua ũ lá a òéwa, lá à a legbè á deziōne Ablahaū ní Izaakio ní Yak̄obuowa.

13 I ke át̄ēe ō mále yápi legbēéō.

14 I ke á gb̄é p̄o á kúwan̄o gbā Dii wá Lua aeo át̄ēe no, ní wá bui p̄o wi ní i yāaoōe.

15 A d̄ō áziawa lá á kú yāa Egipi, mé lá a b̄ole ní buipāleo b̄usuo.

16 A ní p̄o p̄o aa k̄e ní lío ní gb̄eo ní ánusuo ní vuao táao ũ è, p̄o p̄o Dii ye a ḡiyāio.

17 A gb̄ēe su b̄o Dii wá Lua kp̄e à gé z̄oblei buipāle diip̄iōneō, á ḡōee ge á n̄oen n̄o, á buie ge á ualen̄e n̄o. Yāvāi z̄ina su à̄o kú á guu kona ge ḡōi ũo.†

18 Tó gb̄ēe láai yáe beeo mà, asu az̄ia sáaukpa à me, baa tó a swá gbāa, áo ku aafiaeo. Bee a to wà iwāa t̄oto káé á í niue.

19 Dii a we s̄uuk̄eaàn̄o. Ao p̄okūma ní p̄of̄eo b̄ob̄owà ḡoōpiiē. Láai yá p̄o kú lāe bee guu a aà le píe, Dii i aà tó de d̄úniau.

20 Dii a aà b̄o Isaili buio guue, i láaip̄o wà a yā̀k̄ē ikoyā lāe bee guu z̄iwà píi ñadaawà yái.

21 A bui p̄o aa m̄o á kp̄eo ní buipāle gb̄é p̄o b̄o b̄usu z̄az̄auo aa gaga p̄o kà b̄usue beeo e ní gyá p̄o Dii k̄āguo.

22 Iat̄ēgb̄ō ní wisio a b̄usue bee tékū píe. Wa p̄ót̄o weo, p̄oe a b̄oleo, baa s̄ē. Ao de lán S̄od̄oū ní Ḡom̄oōo ní Adamao ní Zeboiū p̄o Dii ní suump̄a ní p̄okūma p̄ās̄ioōwae.‡

23 Bui píi a me: B̄oyāi Dii yá bee taa k̄e b̄usue beei? Aà p̄of̄ē z̄ōo bee taa dea ni?

24 Wi wemá wà me: Ké aa p̄ākp̄a Dii ní deziō Luapi bàakuar̄ino yázi an b̄oa Egipi gb̄ea yái.

25 Aa ḡe z̄obl̄e dii p̄āleo, aa k̄ule dii p̄o aa d̄ō yāaoōne, i ke Dii mé ñilenéō.

26 Ō Dii p̄okūmab̄b̄o b̄usupiwa, à láaip̄o kú lāe bee guu z̄iwà píi.

27 A ní wó ní b̄usuu à z̄z̄ñzi e b̄usu p̄āleu, lá aa ku tiaewa.

28 Yá p̄o uleao de Dii wá Lua yá ũe. A p̄o p̄o à b̄òd̄o gupuaui s̄ō, wápiō ní wá néo yáe ḡoōpii, ké wà e wàō z̄ik̄ewà.

30

Dii sua ní Isailiō ní p̄a ziu

1 Tó èf̄āi ní láai yá p̄o mále daée beeo k̄èe píi, tó á wé k̄e bui p̄o Dii á Lua a á yá à á f̄āaa ní guu guu,

2 tó ápiō ní á néo a ea z̄è ní Dii á Luao, tó a aà yá p̄o mále dileé gbā mà píi ní n̄sem̄endoo ní p̄eāo,

3 Dii á Lua a á w̄enagwa, i ea á k̄āaa za bui p̄o a á f̄āaa ní guu guu, i suáno á p̄a ziu.

4 Baa tó à á yá à á f̄āaa b̄usuo guu e d̄únia léwa, a á buio k̄āaa we, i suño.

5 A suño b̄usu p̄o an deziō v̄i za yāau. Tó aa èa b̄usupi s̄i, a èf̄āaik̄ené, i to aa dasikū de ní dezipiōla.

6 Dii á Lua a á s̄ō gb̄ās̄i woloé ní á buio, á nis̄ina iō yeaāzi ní n̄sem̄endoo, iō ku aafia.

7 Dii á Lua i láaiē beeo z̄i á w̄el̄eōwa ní á zangude p̄o aa ñad̄awáō,

8 í ea Dii yāma, iō z̄ik̄e aà yād̄ilea p̄o mále oé gb̄āōwa.

9 Dii á Lua a èf̄āaidaé á z̄i píi guu, i tó á néo k̄ó ní á p̄ōtuōo ní á buaneo, aà p̄o i ea k̄ewá na, i maak̄éé, lá aà p̄o k̄ēna á deziōwawa.

10 Tó a Dii á Lua yāmà, a aà òtond̄ok̄ii gwà, mé á aà yād̄ilea p̄o kú ikoyā lāe bee guu k̄ūa, tó a ze ní Dii á Luao ní n̄sem̄endoo ní p̄eāo, a bee kéé píe.

† 29:17 Ebe 12.15 ‡ 29:22 Daa 19.24-25

Wēni ge ga

- 11 Yá pò mále diléé gbāpi zī'ū de á gbāa léao. A zāánɔ.
- 12 A ku luabeo. Asu me, déme a gé luabe à pila ní yápio, i oé à zikewàio.
- 13 A ku ísia baaleo. Asu me, déme a bua ísia baale í suò à oé à maio.
- 14 Yápi kúánɔ káinnɔ, a dɔ á léu, a kú á nòseu,* ké à e zikewà.
- 15 A ma! Mále wēni ní yāmaao káléé gbā ní gao ní yāvāio.
- 16 Mále diléé gbā, àɔ ye Dii á Luazi, àɔ te aà iai, à aà ɔtondɔkɔi gwa, àɔ aà yādileao ní aà ikoyāo kūa, í ku, í dasikū, Dii á Lua í báaadaágu bùsu pò ále gé síi guu.
- 17 Ama tó a bɔ aà kpe, mé i aà yāmao, tó a kēwà, mé a zɔblè dii páleɔne a kulené,
- 18 mále oé gbā, a kaalen we! A gēgē bùsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síi guuo.
- 19 Luabe ní tɔleɔ mé ma seeladeɔ ũ gbā á yá musu. Ma wēni ní gao dèé á ae, báaa yá ní láai yáo. A wēni sé, ké ápio ní á néɔ à e àɔ aafia.
- 20 Aɔ ye Dii á Luazi, í aà yāma, í nawà, asa ɔme á wēni ũ, i to à gēgē bùsu pò à a legbè á deziɔne Ablahaũ† ní Izaakio‡ ní Yakɔbuo§ à mè á kpámá guu.

31*Yozuee dilea Mɔizi gēe ũ*

- 1 Mɔizi gè yáe beeɔ ò Isailiɔne
- 2 à mè: Tia kéwa ma ka wè basoolo, má fɔ dɔaaé lɔo. Dii òmɛɛ à mè má bua Yuudēwao.*
- 3 Dii á Lua mé a dɔaaé à buawà, i bui pò kú weɔ kaaléé, í ní bùsu sí. Yozuee mé aɔ dɔaaé sa lá Dii òwa.
- 4 Dii a kené lá a kè Amɔleɔ kí Siɔe ní kí Oguo ní ní bùsuowa, à ní kaale.
- 5 Dii a ní naé á ɔzle, í kené lá má dílééwa píi.
- 6 A sɔdile, í wɔɔ vɪ! Asu to vía á kūo, ásu to sɔ kéágu ní yáio, asa Dii á Lua mé lé géánɔ. A á tó weo, a pākpaázio.
- 7 ɔ Mɔizi Yozuee sísi, a òè Isailiɔ pii wáa à mè: Sɔdile, ní wɔɔ vɪ, asa níme níyɔ gé ní gbéé beeɔ bùsu pò Dii a legbè ní dezi káauɔne à mè á kpámá guu. Mme níyɔ bùsupi kpaalené.
- 8 Dii mé a dɔaanɛ. ɔme aɔ kunnɔ, a n to weo, a pākpanzi bauo.† Nsu to vía n kūo, nísu bílikɛo.
- 9 Mɔizi ikoyāpi kè lá guu, a kpà sa'ona Levii bui pò aaiɔ Dii bàakuaínɔ kpagolo seaoɔwa ní Isaili gbēzɔɔ píi.
- 10 Mɔizi yādilené à mè: Wè sopla gbɛa, wē pò wɪ fladeɔ ké, Lákpɛdɔa dikpɛgɔɔ,
- 11 tó Isailiɔ mò nízia òlɔ Dii ní Luae nípii gu pò a seɔ, àli ikoyā láe bee kyokené aa ma.
- 12 Ali ní káaa, gɔeɔ ní nɔeɔ ní néfɛnenao ní bòmɔ pò kú á wéleɔ, aa ma, aai dada, ké aa e wàɔ Dii á Lua vía vɪ, aaiɔ ikoyāpiɔ kūa píi, aaiɔ zikewà.
- 13 An né pò yápi dɔoɔ i ma, aaiɔ víakea Dii á Luae dada gɔɔ pò á kú bùsu pò ále bua Yuudēwa ále gé síipi guu.

Dii dɔaaa Isailiɔ pòɔbɔzákɛa oa

- 14 Dii ò Mɔiziɛ: N gagɔɔ káikù. Yozuee sísi, í ge ze kpaaukpɛu, mí aà dile. ɔ Mɔizi ní Yozuee gè zè kpaaukpɛu.
- 15 Dii bò mòmá we telu pò zea kpépi kpɛɛɛa guu.
- 16 ɔ Dii ò Mɔiziɛ: Tó n zu n deziɔ guu, gbépiɔ fɛɛ gbāsíkɛ ní bùsu pò aale gēu dii zìlɔe. Aa pākpaamazi, aai ma bàakuaínɔ yáɔ gbooe.
- 17 Gɔɔ bee ma pɔ a pañzi, mí bɔńkpe, wi ní mómɔ. Yā'ia a ní le dasi, aai taasikɛ. Gɔɔ bee aa me: Yā'ia piɔ wá le, ké wá Lua kúwanɔ yáí yà?

* 30:14 Lom 10.6-8 † 30:20 Daa 12.7 ‡ 30:20 Daa 26.3 § 30:20 Daa 28.13 * 31:2 Nao 20.12 † 31:8 Yoz 1.5, Ebe 13.5

18 Goo bee má bońkpe yāvāi pọ aa kẹ aa zẹ n dii pāleọ yái.

19 Lee bee kẹ láu sa, ní dada Isailiọne aa sí, kẹ àọ demee an boa ma kpe seela ũ.

20 Tó ma geńno bọsu pọ ma a legbẹ̀ n dezi káauone guu, bọsu pọ ví n z'io diupi, tó aa kà aa m̀kpa, aa ze n dii pāleọe, aai zọblené. Aa pākpmazi, aai ma bàakuarńno yá gbooe.

21 Tó yā'ipio n lé dasi, mé aale taasike, lepi mé a n yá'ikpamá, asa a yá a sá n buiọguo. Má láasoo pọ aale ke gbā dō, e màọ gé geńno bọsu pọ ma a legbẹ̀né guu.

22 Mọizi lepi kẹ láu goo bee, ọ a dà Isailiọne.

23 Dii yādile Nuni né Yozuee à m̀: Sōdile, nio wọọ ví!‡ Mme nyo gé n Isailiọ bọsu pọ ma a legbẹ̀né guu, mé mapi máọ kunnọe.

24 Kẹ Mọizi ikoyāpio kẹ láu pii míomiọ,

25 à yādile Levii bui pọ aai Dii bàakuarńno kpagolo seaoe à m̀:

26 A ikoyā láe bee si dile Dii á Lua bàakuarńno kpagolo sae, io ku we á boa Dii kpe seela ũ.

27 Asa má á swágbāa dō, lá i gi yái. Za goo pọ má kúánno io bo Dii yá kpee e n a tiao. Wa ma gaa gbea pọ o bo?

28 A á bui gbēzōo n á doanao káamee, kẹ mà yáe beeo káné n swáwa, luabe n toleo io de ma seeladeo ũ á yá musu.

29 Asa má dō kẹ á ázia òkpa ma gaa gbeae, í kẹ zé pọ má òlọ́wa. A gbea yā'ia a á le, asa á yá pọ vāi Dii ke, aà pọ i paazi taa pọ á kẹo yáie.

30 Ọ Mọizi lepi yá dau a siu Isaili pọ káaaone míomiọ.

32

Mọizi le

1 Musudeo, à swákpa, mí yā'o, á gbé pọ á kú zílẹo, à ma yāma.

2 A to ma yādané káfiakéé lán louwa, à to ma yā'one èfáaikéé lán fiiwa, lá sē n láo ì m̀se ewa.

3 Má Dii tobo. A zōke dō wá Luae!

4 Gbesin aà ũ, aà yákeo wásawasa, ì yápii ke a zéwae.

Lua náaiden aà ũ, vāie kuwào, a súsu mé a maa.

5 Aà gbéọ yādōosai kẹ̀, aa de aà néo ũ bo.

Bui vāi koleaoe, aa gò wí sea.

6 Maa á fiabo Dii ea?

Á sōũe, á ńno vío.

Á Mae pọ á sėn weo lò?

Aapi mé á kẹ, à á zèdo.

7 A láasooke yá pọ kú za káauowa, à wē pọ gè za zio yāda.

A gbea á maeowa, aai dau wà siué, maezōo mé aa a galikéé.

8 Kẹ Lua Musude gbēnazinao kpaalè, mé à bui pii bọsu kpawà,

‡ 31:23 Yoz 1.6

à ní baade bùsu z̄ɔ̄le iadàné.*
 A bùsu kpà Isailiowa ní dasileu,
 9 asa Dii gb̄é̄o de aà baa ũ,
 Yakobu buio mé aà kpaale ũ.
 10 A ní lé bùsu giinau,
 guwaiwai pò da pã, wàio ì ɔ̄ɔ̄ɔ̄.
 A ɔ̄l̄iãzi à ní gwá,
 à laaidòmá lá a wɛbesianawa.
 11 Lá kúu ì a sakpe vu,
 ì yàada a néɔla,
 màa Dii a ḡãsiã pòo,
 à ní kú ní a ḡãsiã káo à ní sé.
 12 Dii mé d̄baané ado,
 dii z̄iloe ɔ̄ ku a guuo.
 13 A tò aa be bùsu guleɔ̄owa,
 ɔ̄ aa buapóo blè.
 A ní gwá ní gb̄esi z̄ó'io
 ní ku pò b̄o gu gb̄edeu n̄isio
 14 ní z̄ùkpasa víf̄aiao ní sã kp̄asa ví'ipuo
 ní s̄ãneɔ̄ɔ̄ mekp̄aao ní Basana bùsu s̄ãsakaoo
 ní p̄owen maaoo ní v̄ẽbe'i pò á m̄i v̄ẽe ũo.
 15 Bui maapio m̄ekpa, ɔ̄ aale gbá de.
 Aa kã, aa gb̄en̄ekũ aa n̄isi kpà,
 ɔ̄ aa p̄ãkpà Lua ní Kenazi,
 aa sakà gb̄esi pò de ní Suabana ũ pigu.
 16 Aa aà p̄o p̄à ní t̄ãa pò à z̄auo.
 17 Aa t̄ãa gb̄agbae, i ke Lua no,†
 dii pò aa ní d̄s̄ ȳãao,
 aa b̄òmá dafue,
 dii pò an dezió lí v̄iaken̄eoo.
 18 Aa gb̄esi pò ní í tò we,
 Lua d̄ẽk̄ané, ɔ̄ aà yá s̄ãngu.
 19 Ké Diipi è màa, ɔ̄ à ní ɔ̄ɔ̄ɔ̄,
 asa aà p̄o p̄à a neḡ̄eo ní a nen̄eɔ̄piɔ̄zie à mè:
 20 Má ɔ̄n̄kpe, mí ní mid̄ea e,
 bui koleaon ní ũ, né náaisaideōne.
 21 Aa ma p̄o f̄el̄emēe ní pò pò de Lua ũoo,
 aa tò ma p̄o p̄à ní t̄ãa yá musu.‡
 Má tó bui pò aa de ma gb̄é̄ ũoo ní p̄o felené,
 má tó an p̄o pa bui w̄esiadeo yá musu.§
 22 Asa ma p̄okũma té kà,
 mé t̄epi aoo kũe e beɔ̄au z̄íle.
 Má temo dúniae ní a p̄oo,
 a kũ gb̄es̄is̄i z̄inaowa.
 23 Má yã'ia k̄ããzīie,
 mí a kao zuñzi píi.

* 32:8 Zln 17.26 † 32:17 1Kln 10.20 ‡ 32:21 1Kln 10.22 § 32:21 Lom 10.19

24 Imina a káíngu,
 Lua i sumá, gagyā i ní dede.
 Má wàìᵇ zímá aa ní taitai,
 mí mlè pāsínaᵇ gbaemá aa ní sóso.
 25 Wa ní nḗᵇ dede gāae ní fēndaoe,
 gili i gēíngu ní kpeaᵇ guu.
 Èwaasoᵇ ní wéndiaᵇ gaga mípii
 ní né yōminaᵇ ní maezᵇᵇ mikāpuadeᵇ.
 26 Ma mè má ní fāaae,
 mí tó an tó ga dúniau,
 27 āma ma vīakè an ibeḗḗᵇ íandāae.
 Aaᵇ e wa mé wà bee kè,
 aa me wa mé wà zìblémá,
 i ke Dii mé bee kè píio.
 28 Isailiᵇ yāe dᵇᵇ,
 bui ònᵇkēsāmadeᵇne!
 29 Tó aa ònᵇ vīe, aa bee dᵇ,
 aa dᵇ gu pᵇ ní yākeḗḗᵇ mipèuḗḗᵇ.
 30 Kpelewa gbé mendo tò gbḗḗᵇ òaa sᵇᵇ tilèi?
 Kpelewa gbḗḗᵇ pla gbḗḗᵇ òaa blakwi yài?
 Mé i ke Dii pᵇ de ní gbesi ũ ní kpámá bàasio.
 31 Asa wá ibeḗḗᵇ gbesi de lán wá gbesiwao,
 baa ampiᵇ aa dᵇ níziawa.
 32 Aa muaa ní Sᵇᵇᵇᵇᵇᵇᵇ ní Gᵇᵇᵇᵇᵇᵇᵇᵇ.
 Aa de lán vēeli pᵇ a né de kona ũ
 mé a kó de gᵇi ũwae.
 33 An vēeá mlè seḡeḡeḡe
 lán kyá lé'i pásíwa.
 34 Dii mè: Má ní yápi kᵇa ma dᵇuo lé?
 Má kùkᵇ ní kán'ᵇᵇ ma làasiu.
 35 Mámē má tᵇsimá,
 mámē má fiaboné.*
 Gᵇᵇewa aa tii guwa,
 asa an kaalegᵇᵇ kākūḗḗ,
 pᵇ pᵇ lé ní dá wāa, àe mᵇ.
 36 Asa Dii a yākeke ní a gbḗḗᵇ,†
 i wēnadᵇ a zᵇblenaᵇne.
 Tó a è an gbāa làa,
 gbḗe kuo, zᵇ ge wḗe,
 37 a me: An diiᵇ ku máe?
 An gbesi pᵇ aa nāaazi ku má ni?
 38 Diipiᵇ ní sa'obᵇ nísi sᵇ,
 aa vēe pᵇ aa tᵇlemá mī.
 Aa fele dᵇále sa, aa ᵇkuála.
 39 Aᵇ dᵇ tiasa ké mámē má a ũ,
 diie kuo, ma bàasio.
 Mámē mi to wà ga,
 mámē mi to wàᵇ ku,
 mámē mi gbḗ ke'ia,

* 32:35 Lom 12.19, Èbe 10.30 † 32:36 Sou 135.14

mámε mi ní gbágbā.

Gbēe a f̄s ní b̄o ma ɔzi.

⁴⁰ Ma a ɔ sè musu,

má ò ní ma kua gɔpiio,

⁴¹ tó ma a fēnda p̄ó ì tēkē lēkè,

mé má k̄ūa mà yákpalekēò,

má t̄osi ma ibeewa,

mà fiabo gbé p̄ó zamaguone.

⁴² Ma kaɔ ga ní auo,

gbé p̄ó ḡàò ní z̄iz̄ɔ p̄óo píi.

Ma fēnda a gē mebaasiu

sea za ibe d̄oanaɔwa.

⁴³ Buiɔ, à gulake Dii gbéɔ yá musu,‡

asa a a z̄òblenaɔ au t̄osi. §

A t̄osi a ibeewa,

i a bùsu ní a gbéɔ duuna kémá.

⁴⁴ M̄oizi m̄ò ní Nuni né Yozueeo, à l̄epi yá dàu a s̄iɔ Isailione.

⁴⁵ Ké M̄oizi l̄epi yá s̄iuné nípii a làa,

⁴⁶ a òné: A yá p̄ó má d̄iléé gbā da á s̄oɔ píi, ké à e o á néɔne aa laaika, aɔ ikoyāpiɔ k̄ūa píi.

⁴⁷ Asa a deé yāpā ũo, á wēniε. Tó á yāpiɔ k̄ūa, á gēgē bùsu p̄ó ále bua Yuudēwa ále gé sii guuε.

⁴⁸ Gɔɔ doūpi z̄í Dii yā'ò M̄oizie à m̄è:

⁴⁹ Dede Abaliū gbèsis̄ie beewa M̄oabu bùsuu la e Nebo gbèsis̄i musu b̄oaa ní Yelikoo, ní wesi Kanaa bùsu p̄ó mále kpá Isailiɔwa aa síle.

⁵⁰ Nȳɔ ga gbèsis̄i p̄ó n dedew̄api musuε, ní zu ní deziɔ guu, lá n v̄ii Aalona gà Oo gbèsis̄i musu à z̄ù a deziɔ guuwa.

⁵¹ Asa n b̄o ma kpe Isailiɔ wáa Meliba í p̄ó kú Kadesi k̄íi Zini guwaiwaiuε, ni ma kuaadoake d̄omεε ní guuo.*

⁵² Ayāmeto nȳɔ bùsupi e k̄āaaε, nȳɔ gēuo.

33

M̄oizi Isaili buiɔ gbaa sa'ole

(Daa 49.1-28)

¹ Sa maa p̄ó Lua gbé M̄oizi ò Isailione e àò gé gain ke,

² à m̄è:

Dii b̄ò Sinai à m̄òwá,

aà gawi biléwá za Sei,

à p̄ipiwēε za Palana gbε musu,

à b̄ò a gbé dasidas̄i k̄íi,

lou lé p̄ilepile aà ɔplaii.

³ Dii ye a gbéɔzi,

gbé p̄ó an kua nídoapiɔ ku aà ɔzi.

Aā k̄āaaāzi wà aà yāma.

⁴ M̄oizi ikoyā d̄ilēwēε,

wá Yakɔbu buiɔ p̄ó ũ.

⁵ Dii mé ḡò wá bui maa k̄ia ũ,

ké wá Isaili bui d̄baanao k̄õ k̄ãaa.

⁶ M̄oizi m̄è:

Lubeni bui aao kuε, aa gao,

kási aao dasio.

⁷ A yáε bee ò Yuda bui yá musu:

Dii, Yuda bui wii ma,

ní suńno ní gbé̄o guu.

Aale gí ní n̄z̄lao,

d̄óńle an ibeεo yá musu.

⁸ Levii bui yá musu à m̄è:

N Tumiũ ní Uliũo kpà n gbé̄ náaideowa.*

N ní lé n ní gwá Masa,

n z̄oak̄anzi Meliba í k̄i.†

⁹ Aai ní de ní ní dao yádao,

aai ní v̄iio ní ní d̄aunao d̄õo ge an néo.

Aa n yá k̄ũa,

aa z̄è ní n b̄aakuańno yáõ.‡

¹⁰ Aai n yá da Yak̄obu buiõne,

aai n ikoyā da Isailiõne.

Aai tulaletikateε n aε,

aai sa p̄o w̄i a p̄o k̄ateu à tékũ o ní gbagbakiwa.

¹¹ Dii, b̄aaadańgu, ní ní gba gb̄aa,

ké z̄i p̄o aale keo e kangu.

Gbé̄ p̄o lé feleńnoo lé ní w̄owa,

n̄ ní zangudeo gb̄e, aasu fele l̄o.

¹² B̄eyāmeε bui yá musu à m̄è:

Dii gbé̄ yenzideo z̄õleaaano d̄o d̄o.

Dii aõ k̄aedar̄zi,

aõ kú ní guu ḡo piie.

¹³ Yosefu bui yá musu à m̄è:

Dii b̄aaada ní b̄usuu

n̄ f̄i maa p̄o í b̄o musu à kpao

n̄ í p̄o k̄alea t̄o le z̄ieo

¹⁴ ní p̄o maa p̄o íat̄e í to aa b̄oleo

n̄ p̄o maa p̄o í b̄ole m̄o ní m̄oõ

¹⁵ ní gb̄ēs̄īs̄ī zi musup̄o

n̄ s̄īs̄ī p̄o kú za k̄aauo p̄o maaõ

¹⁶ ní p̄o maa p̄o kú t̄o leõ píi.

Yosefu bui na ní Lua p̄o kú yāa k̄aeleuo,

èf̄aaipio i su ní miwa,

asa Yosefu á beεedeε a gbé̄o guu.

¹⁷ Aa bui aao z̄õk̄e v̄i

lán zuswana nesana s̄ēiawa,

aao gb̄aa v̄i lán z̄ūs̄ēle k̄obaowa,

aa m̄ale buiõzi e d̄ũnia léwa.

M̄aa Èflaiũ bui aõ dasi,

m̄aa Manase bui aõ dasi.

¹⁸ Zabul̄oni bui yá musu à m̄è:

* 33:8 B̄oα 28.30 † 33:8 B̄oα 17.7, Nao 20.13 ‡ 33:9 B̄oα 32.26-29

Zabulɔni buiɔ,
à pɔnakε laa pɔ áλε tao guu.
Isakaa buiɔ, à pɔnakε bε.

19 Aa gbéɔ sísi Dii gbèsísiwa,
aai samaa'owà we,
asa aa àizεε pɔ di ísiauo ble
ní pɔ pɔ ulea bùsu'úfāa guuɔ.

20 Gada buiɔ yá musu à mè:
Wà Gada buiɔ bùsu Kāfina sáaukpa!
Aaɔ wúlea we lán nòɔmusuwaε,
aa gbéɔ taitai ní gāsiɔwa ní ní miɔ.

21 Aa tɔɔle séia sè níziá pɔ ũ, §
wa gbězɔɔ baapi kŭané we.
Ké Isailiɔ dɔaanaɔ kāaa,
Gada buiɔ zikè Dii ikoyā zedewa
ní yá pɔ a dīle Isaili bui píieo.

22 Dā buiɔ yá musu à mè:
Dā buiɔá nòɔmusu né bɔbɔne,
aai bɔ Basana bùsuu aa kusimá.

23 Nefatali buiɔ yá musu à mè:
Nefatali buiɔ na ní Diio maamaa,
à báaadàngu à kè zài.
Isida ní γεmidɔkŭi oi bùsuo
a gɔ ní pɔ ũε.

24 Aσεε buiɔ yá musu à mè:
Pɔnadeɔ Aσεε buiɔ de bui kŭiniɔla,
aaɔ naaàno de ní gbéɔla,
aa ní gbá pípi ní nísio.

25 Aa ní bɔle gbáaɔ pi
ní mɔsio ní mɔgotεo,
aaɔ ku dɔdɔaε e ní wēni léu.

26 Bui maaɔ, gběε muaa ní á Luaoo,
ĩ di luabεpuana kpe musu,
ĩ mɔ dɔiále a zɔɔke guu.

27 Lua pɔ kú za zipi mé á ulekŭi ũ,
ĩ bɔ liaázi zīle la gɔɔpiie.
I á ibεεo yáé, ĩ oé à ní kaale.

28 Isailiɔ iɔ ku dɔdɔa ní tēε,
Yakɔbu buipio iɔ ku
bùsu pɔ pówena ní vēεo diu,
gu pɔ a mɔse iɔ bɔ musu.

29 Báaadeɔn á Isailiɔ ũ,
asa Dii á suabà.
Démε kú lááwai?
Ōmε á sēngbao ní á dɔnleo
ní á fēnda gawideo ũ.
A ibεεo vlānaué á aεε,
íɔ bε ní bùsu gulesiɔwa.

34

Mɔizi gaa

¹ Mɔizi b̀ Mɔabu b̀su s̄u, à d̀de Nebo gbewa e Pisiga misonaa b̄aa n̄ Yelikoo, ̄ Dii b̀supi òb̀è pii za Galada b̀su e D̄a

² n̄ Nefatali buiò b̀suo pii n̄ Eflaiũ buiò b̀suo n̄ Manase buiò b̀suo n̄ Yuda buiò b̀suo pii e ísia p̀ kù be'ae

³ n̄ Negeneo n̄ w̄́e daminalikpede Yeliko guzul̄eo e Zoaa.

⁴ Ǿ Dii òè: B̀su p̀ ma a legb̀ Ablahaũe n̄ Izaakio n̄ Yakòbuo, ma m̀ má kpá n̄ buiòwapin we. Má tò n̄ wes̄ie, àma n̄ȳõ bua Yuud̄ewa n̄ ḡēuo.

⁵ Ǿ Dii z̀blena Mɔizi g̀ Mɔabu b̀suu we lá Dii òwa.

⁶ Ǿ Dii aà v̄̀ sìs̄ip̄leu we b̄aa n̄ Bepeooo. Gb̄e aà mia d̄õ e n̄ a gb̄ao.

⁷ Mɔizi g̀ a w̄̀ basoolode guue. Aà w̄́e na, mé aà gb̄aa i laoo.

⁸ Isailiò aà ḡ́anab̀ g̀ baakwi s̄u Mɔabu b̀suu, ̄ ḡ́anab̄aa n̄ ɔ̀l̄o làa.

⁹ Ǿn̄ p̀ Nuni né Yozueee, k̄́ Mɔizi ɔ̀nàwà ȳ́i. Isailiò misiil̄è, aa k̀ lá Dii dà Mɔiziewa

¹⁰ Anabie i b̀ Isailiò guu lán Mɔiziwa bo. Aā ȳ́ab̀ k̄́ léu n̄ Diioe,*

¹¹ mé à seelaò n̄ dabudabu p̀ Dii a z̄iò k̀ Egipi, Falaɔ̄ n̄ a ìwaò n̄ a gb̄é̄o ae pii.

¹² Gb̄e i ȳ́ab̄onsae z̄õ p̀ Mɔizi k̀ n̄ iko gb̄aa Isailiò wes̄ie ke bo.

---

* 34:10 B̄aa 33.11

YOZUEE

Yá pò kú láε bee guu

Yozuee lápi lé a bɔɔlekewɛ lá Mɔizi gɛε Yozuee dɔaa Isailiɔne, lá aa Kanaa bɔsu sí ní lá wà bɔsupi kpaalené bui ní buio, aa zɔlezɔleu. Lápi kpaalea léε àaɔε òn ke:

Kanaa bɔsu sia (1-12)

Bɔsupi kpaalea (13-21)

Yozuee yá gbεzãɔ (22-24)

Ké Lua bɔsu kpà a gbéɔwa, à lé pò a gbè ní dezɔne ní a pò pò a gbè Mɔiziεɔ pàpae. Yãa Lua kua ní a gbéɔ guu, an Kanaa bɔsu sia yá gbiané, lá an bɔa Egipi bɔsuu yá gbianéwa. Lua mé zíkà a gbéɔne, òme tò aa ziblè aa bò aafia.

Bɔsu pò aa ziblèwàɔ ní bɔsu pò gè aa siɔ, a kpaaleané bui ní buio ua ní uao lé ɔɔwɛε lá Lua ì laaidɔmá, asa a tò an baade azia tɔɔle víε.

Kanaa bɔsu sia ní a kpaaleaɔ dau siuawɛε guu wi dɔ ké Lua náai ví, ì lé pò a gbènéɔ papa, mé à kù aa nízia kpawàε, aaliɔ aà yá kù. Isailiɔ zɔleε buipále luadɔnsaiɔ guuá kaiε, asa ì ní luanaaikεa bádεε. Bee yáí Yozuee fεε zè à Luabaakuarínɔ yá bɔlekèné gɔɔ pò aa kãaaa Sikeũ (24). A ní gbálaai maamaa, ò gbéɔ zèò wà zɔble Diiε. A gbεa Isailiɔ ní ní bɔsuo yázɔ dàale. Za gɔɔ bee an ibεε pò liaarziɔ ì ye ní bɔsupi símáε gɔɔpii. Isailiɔ sɔ, lá Lua mé ní gbá bɔsupi mé aà bàa kúrínɔ, bee ò anabɔ ì ɔɔngu m̀òɔm̀ò. Sema aao yá pò Luapi dílené kù.

Dii yádilεa Yozueeε

¹ Dii zòblena Mɔizi gaa gbεa Dii yá'ò Mɔizi zɔbãna Yozuee, Nuni née à mè:

² Ma zòblena Mɔizi gà. Fεε bua Yuudéwa la sa, mpi ní Isailiɔ pii, í gè bɔsu pò má kpàwáú.

³ Gu pò á gbá pèleu pii, má kpàwá lá má ò Mɔiziεwae.*

⁴ Sea za guwaiwau e gεa Libã bɔsuu, sea za swa zɔɔ pò wí me Uflata e gεa ísia pò kú be'ae oi, Itiɔ bɔsupi a gɔ á bɔsu ũ piiε.

⁵ E n gε n gaò gbεε a e n gã fio. Lá má kú ní Mɔizɔ, màa máo kunnɔ. Má n to weo, má pákpanzi bauo.†

⁶ Sɔdile, ní wɔɔ ví, asa níme níyɔ bɔsu pò ma a legbè á dezi káauɔne ma mè má kpámá‡ sí, ní kpá gbéε beeɔwa.

⁷ Sɔdile, ní wɔɔ ví lé! Laaidɔ ikoyá pò ma zòblena Mɔizi dànεwa, ní kù pii. Nsu kéwà n na ɔplaai ge zεε oi, n tá ali ke naε.

⁸ To Mɔizi ikoyá lápi yá à ɔ ní léu, ní làasookεwà fãane ní gwãasínao. Laaidɔ yá pò kú a guuwa pii, ní zíkεwà, n tá ì na, n yá ì bɔ maa.

⁹ Mámε ma yádileneo lò? Sɔdile, ní wɔɔ ví. Nsu to vía n kùo. Nsu to sɔ kēnguo, asa ma Dii n Lua, máo kunnɔ gu pò níε géu piiε.

¹⁰ ɔ Yozuee ò Isaili dɔaanaɔne à mè:

¹¹ A bò keεε, í o gbéɔne aa kúsua sɔuke, asa gɔɔ àaɔ gbεa aa bua Yuudéwa la, aai gé bɔsu pò Dii ní Lua kpámá aao ví síi.

¹² Yozuee ò Lubeni buiɔne ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ léε doo à mè:

¹³ A to yá pò Dii zòblena Mɔizi díléεε bee ɔɔgu, à mè Dii á Lua a to à kámabokii e, à bɔsue bee kpàwáε.

¹⁴ Ayãmeto á nɔε ní á néfēnenao ní á pɔtuɔɔ gɔ bɔsu pò Mɔizi kpàwáú Yuudé baala, á zígɔɔ i dɔaa bua á gbéɔne nípii, aai ní gɔkεbɔɔ kù, aai dɔrilé

* 1:3 Iko 11.24 † 1:5 Iko 31.6-8, Ebe 13.5 ‡ 1:6 Daa 15.7, 28.13

15 e Dii àò tó á gbéó kámabokii e lá a kèéwa, ampíó s̄o aai ḡo bùsu p̄o Dii á Lua lé kpámá v̄i. Bee gb̄ea í su bùsu p̄o ḡo á p̄o ūe beeu, í z̄ole bùsu p̄o Dii z̄òblena M̄oizi kpàwá Yuudē baala gukpe oipiu. §

16 Ǿ aa wèwà aa m̄è: Yá p̄o ní ðilew̄e pii wá kee. Gu p̄o n wá z̄íu pii wá gee.

17 Lá wa z̄íkè M̄oizi yáwa pii, màa wá z̄íke n yáwa lo. Dii n Lua aàò kunnò, lá a kú ní M̄oiziowae.

18 Gb̄é p̄o b̄ò n yá kpe à ḡi yá p̄o ní ðilee kei, à ḡàe. S̄òdile, níò w̄óò v̄i lé!

2

Asiigwanao z̄ia Yeliko

1 Kua Sitiũ Nuni né Yozuee asiigwanao z̄i gb̄eón pla asii guu à m̄è: A ge wékpale bùsupizi ní Yelikoo. Ǿ aa gè we, aa gè p̄ila káalua p̄o w̄i m̄eè Lahabu kp̄eu.*

2 Ǿ wa ò Yeliko k̄iae wà m̄è: Isailieo ḡè la oosia wá bùsu asiigwai.

3 Ǿ kíapi gb̄éó z̄i Lahabu be aa m̄è: B̄o ní ḡõe p̄o m̄ò n k̄iio, asa wá bùsu asiigwagwaa yáí aa m̄òí.

4 A m̄ò lè n̄eppi gb̄eón plapió se ùle k̄ò, ò à m̄è: Gb̄épio m̄ò ma k̄ií la síanae. Má d̄õ gu p̄o aa b̄òuo.

5 Ké gu sí bíizetagoò, aa b̄òle. Má d̄õ má aa tàuo. A ní gb̄esele kpakpa, á ní lee.

6 A m̄ò lè à ní sé ḡèníò kpé musu, à ní ùle gb̄òona p̄o kálea weu k̄ò.

7 Z̄inao p̄elér̄zi Yuudē z̄éu e a buak̄ii, mé wà bíi z̄é tà ní kpe.

8 E asiigwanapio aao gé w̄úlei, Lahabu d̄ède ní k̄ií kpé musu,

9 a òné: Má d̄õ ké Dii bùsue bee kpàwáe. Gili ḡèwágu á yá musu, ò bùsuebeedeo ká gá m̄pii.

10 Wá mà lá Dii Isia T̄eá í z̄òéé goò p̄o a b̄ole Egipi† ní yá p̄o á kè Siõ ní Oguoe, a Am̄oleo k̄ia gb̄eón plapió kè k̄élekele Yuudē baale. ‡

11 Ké wá mà, s̄o k̄èwágu, wá nis̄ina nà líwa á yáí, asa Dii á Lua mé musu ní z̄íleo Lua ū.

12 Lá ma gb̄ékek̄éé, ápio s̄ò à legb̄ēm̄e sa ní Dii t̄oo à gb̄ékeke ma de bed̄eone. A seelak̄em̄e màò d̄õ s̄ásã

13 ké á ma mae ní ma dao ní ma v̄iio ní ma d̄aunao ní wá gb̄éó b̄o pii, í wá b̄o ga léz̄i.

14 Ǿ ḡõepio wèwà aa m̄è: M̄me ní wá w̄eni ū, wáme wá n w̄eni ū s̄o. Tó ni wá yá'o gb̄e màò, tó Dii bùsue bee kpàwá, wá gb̄ékek̄ene síana.

15 Ǿ à ní bóle fenentiu, à ní p̄ila bíi kpe ní bao, asa aà kpé p̄o a kuu ku w̄éle bíiwae.

16 A òné: A mip̄e gus̄is̄idewa, ké á gb̄eselenao su kpaauán̄o yáí. Ao ul̄ea we goò àaõ e á gb̄eselenao su, í gbas̄a dazeu.

17-18 Ǿ ḡõepio òè: Tó wa ea ḡé á bùsuu, ní bà t̄eae bee d̄o fenenti p̄o níle wá b̄oleue beewa, ní n mae ní n dao ní n v̄iio ní n d̄aunao ní n de bed̄e k̄aaanzi pii n kp̄éé beepiu. Tó ni ke màao, wá bàa àò ku lé p̄o ní tò wá gb̄ène guu lo.

19 Tó an gb̄e b̄ò n kp̄eu à ḡè ḡaae, à az̄ia d̄èn we, wá yán lo. Tó an gb̄e kunnò kp̄eu, mé wá aà d̄è, wáme aà gaa a w̄i wá musu.

20 Tó n wá k̄omalek̄è gb̄èone s̄o, wá bàa ao ku lé p̄o ní tò wá gb̄ènepi guu lo.

21 Ǿ Lahabu m̄è: Ao de màa lá á òwa. Ǿ à ní gb̄áe, aa tà. Ǿ à bà t̄eapi d̄ò a fenentiu.

22 Ké aa p̄ila bíiwa màa, aa mip̄è gus̄is̄idewa, ò aa ì we goò àaõ e an gb̄eselenao ḡè s̄uò. An gb̄eselenapio ní w̄eae z̄é sae pii, aai ní eo.

23 Ǿ gb̄eón plapió d̄azeu, aa p̄ila síis̄ipiowa aa bùa swawa. Ké aa kà Nuni né Yozuee k̄ií, aa yá p̄o ní lé d̄au a síuè pii

24 aa mè: Dii bùsupi nàwēe wá ɔ́í píie. Bùsupideɔ ká gà nípii wá yáí.

3

Isailio buaa Yuudēwa

1 Yozuee fêlê kɔɔ káaukaau ní Isailio píi. Bɔa Sitiũ aa gè Yuudēi, ɔ̃ aa bòokpà we e aao gɛ buaiwà.

2 Gɔɔ àaɔ gbɛa Isaili gbɛzɔɔ bòo kèelɛ,

3 aa yādīlɛ gbéɔnɛ aa mè: Tó á è Levii bui sa'onao Dii á Lua bàakuaánɔ kpagolo sea, à dazeu, íb tɛ ní kpɛ,

4 ké à e dɔ̃ zé pɔ́ á sé, asa i zépi sɛ yāao. Aɔ bɛ zàzā lán londo taawa yòoo! Asu sɔ̃ kpagolopizio.

5 ɔ̃ Yozuee ò gbéɔnɛ: A gbābɔ áziaɛ, asa Dii a yābɔnsaekɛ á zānguo zia.

6 ɔ̃ à èa ò sa'onaoɔnɛ: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sé à dɔaa buaò gbéɔnɛ. ɔ̃ aa kpagolopi sè aa dɔaaò gbéɔnɛ.

7 Dii ò Yozuee à mè: Má na n káfiawa Isailioɔnɛ gbā, aaiɔ dɔ̃ ké má kunnɔ, lá má kú ní Mɔiziowa.

8 O sa'ona pɔ́ aa ma bàakuaánɔ kpagolo seaɔnɛ, tó aa kà Yuudē gɔ̃sɔ̃lɛ, aa gɛ zɛ íu.

9 ɔ̃ Yozuee ò Isailioɔnɛ à mè: A sɔ̃ kái la, í Dii á Lua yāma.

10 ɔ̃ à èa mè: Beewa áo dɔ̃ ké Lua bɛ́e kúánɔ, mé a Kanaao yáé ní Itio ní Ivio ní Pelizio ní Giigasio ní Amoleɔ ní Yebusio.

11 A ma! Wa gɛ Yuudē íu ní dúnia búu Dii bàakuaánɔ kpagoloo á wáa.

12 A gbéɔn kuɛplaɔ sé á guu, bui ní buio gbé mɛndodo.

13 Tó sa'ona pɔ́ aa dúnia búu Dii kpagolo seaɔ gbapèlɛ Yuudē íu, ípi a zɔ̃ɛɛ, í pɔ́ lé bɔ swa musu i gɔ̃ yea gudoũ.

14 Ké gbéɔ̃ fêlɛ bòou aa dàzɛu, aalɛ gɛ buai Yuudēwa, sa'ona pɔ́ aa Dii bàakuaánɔ kpagolo seaɔ bɛ ní aɛ màa.

15 Pɔkɛkɛgɔɔ píi swapi í pa e à sɔ̃sɔ̃ sɛɛ. Gɔɔ pɔ́ kpagolosɛnapiɔ kà swapii, ké aa gbapèlɛ íu,

16 ɔ̃ í pɔ́ lé bɔ swapi musu zɔ̃ɛ, à gɔ̃ yea gudoũ za zàzā wéle pɔ́ wí mɛ Adamu saɛ Zalɛtā bùsuu. I pɔ́ lé tá Isida Wisideu zɔ̃ɛ míɔ, ɔ̃ gbéɔ̃ bùa bɔaa ní Yelikoo.

17 Sa'ona pɔ́ aa Dii bàakuaánɔ kpagolo seaɔ gɔ̃ zɛa Yuudē eu tɔ̃ɔlɛ giiwa giũgiũ, ɔ̃ Isaili bui píi bɛ gugiiɛpiu e aa gè bùawà aa làa nípii.

4

Gbè mèn kuɛplaɔ didiakɔa seela ũ

1 Ké Isaili bui píi bùa Yuudēwa aa làa, ɔ̃ Dii yā'ò Yozuee à mè:

2 A bui kuɛplaɔ guu à gbéɔ̃ sɛu dodo,

3 ní oné aa gbɛ sélɛ swa'eu mèn kuɛpla gu pɔ́ sa'onao zɛu súsu, aai buaò aa kálɛ gu pɔ́ á íu gwáa.

4 ɔ̃ Yozuee gbéɔn kuɛplaɔ dīlɛ Isaili bui guu dodo, ɔ̃ à ní sisi.

5 A òné: A gé Yuudē eu Dii á Lua kpagolo aɛ, á baade i gbɛ sɛ di a gāu á Isaili bui dasileu.

6 Gbɛ beɔ̃ i gɔ̃sɔ̃ seela ũ. Tó á néɔ á lá zia, gbɛ beɔ̃ dɛé kpelewa ní,

7 à oné, ké wà bùa ní Dii bàakuaánɔ kpagoloo, ɔ̃ a í zɔ̃ɛ, ɔ̃ gbɛpiɔ gɔ̃ Isailioɔnɛ a yādɔngubɔ ũ gɔɔpii.

8 ɔ̃ Isailio kè màa lá Yozuee ònéwa. Aa gbɛ sèlɛ Yuudē eu mèn kuɛpla Isaili bui dasileu, lá Dii ò Yozueeɛwa. Aa bùaò aa kálɛ gu pɔ́ aa íu.

9 Gbè mèn kuɛpla pɔ́ wa sèlɛ swa'eu sa'ona pɔ́ aa Dii kpagolo sɛapiɔ zekíi ɔ̃ Yozuee didikɔa, aa ku we e ní a gbāo.

10 Sa'ona pɔ aa kpagolopi seao gɔ zea swa'eu e yá pɔ Dii díle Yozuee a ò gbéone gè lààò píi, lá Mɔizi díleewa. Gbé kè kpakpa aa bùa.

11 Ké aa bùa mípii aa làa, ɔ sa'onao gbàsa bùa ní Dii kpagoloo gbé wáa.

12 Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee doo mé dɔaa bùa Isaili bui kíniɔne, lá Mɔizi òné yáawa. Aa ní gɔkebo kú.

13 An zígɔ kà gbéon àasɔsɔo lee bla (40.000) taawa. Aa bùa ní Dii dɔao, aa gè Yeliko sɛu ní zì sɔuo.

14 Gɔɔbeezi Dii Yozuee kàfi Isailiɔne mípii, ɔ aa aà yāmà e à gè gàò, lá aa Mɔizi yāmàwa.

15 ɔ Dii yá'ò Yozuee à mè:

16 O sa'ona pɔ aa ikoyá kpagolo seaoe aa bo swa'eu.

17 ɔ Yozuee òné aa bo swa'eu,

18 ɔ aa bùu. Ké aa gbapèle sísi, ɔ swa'i èa sù a gbɛu gɔ. A pà à dàgua e à sísi sè lá a káauwa.

19 Mɔ síia gɔɔ kwide zì ɔ Isaili bo Yuudé swa'eu, aa gè bòokpà Giligali, Yeliko gukpe.

20 Yozuee gbè mèn kuepla pɔ wa sèle Yuudé eupio didikɔa Giligali we.

21 A ò gbéone: Tó á buio sù ní maɛò là zia aa mè, gbɛ bee yáasi dea ni,

22 à oné á buaa Yuudéwa gugii ũ seelaɛ,

23 asa Dii á Lua a í bàé á táa'ozeue, ɔ a bua lá a bua Isia Tɛa pɔ à a í bàéwawa.

24 Dii kè màa, ké dúnia bui pii e dɔ ké á gbáa ví, ápio sɔ ío Dii á Lua vía ví gɔɔpii.

5

1 Ké Amoleo kía pɔ kú Yuudé be'ae oio ní Kanaa kía pɔ kú ísia saɛò mà lá Dii Yuudé í zèe Isailiɔne aa bùawà, ɔ sɔ kèngu, an ká gà mípii Isaili yáí.

Tɔzɔa Isailiɔne Giligali

2 Gɔɔ bee Dii ò Yozuee: Gbè fɛnao ke, ní tɔzɔ Isailiɔne.

3 ɔ Yozuee ò wà gbè fɛnao ke, ɔ wà tɔzɔò Isailiɔne gu pɔ wí me tia Gyafɔsisi.

4 Yá pɔ tò à tɔzɔnén ke: Isaili bolea Egipi gbɛa, an tá guu gɔgbáa gàga guwawaiu píe.

5 Gbé pɔ bèle Egipio tɔzɔa mípii. Gbé pɔ wà ní í guwawaiu zé guu boa Egipi gbɛa, aame aai tɔzɔ gíao.

6 Isaili be guwawaiu wè bla e gbé pɔ de gɔgbáa ũ gɔɔ pɔ aa bèle Egipio gè gàgàò pii, asa aai Dii yámao. Dii òné aa wesi bùsu pɔ a a legbè ní deziɔne à kpámále bauo, bùsu pɔ ví ní zó'io diupi.*

7 An né pɔ Dii tò aa fɛle ní gbɛa ɔ Yozuee tɔzɔné, asa gyafɔdeɔne, wi tɔzɔné zéuo.

8 Ké Isaili tɔzɔ mípii aa làa, aa gɔ gu pɔ aa bòokpàu we e a bo gè lààò.

9 ɔ Dii ò Yozuee: Ma wí pɔ Egipio dàwá bèle gbán we. ɔ wí o gupie Giligali† e ní a gbáo.

10 Isaili bòokpaa Giligali ɔ aa Gɛamusu dikpe‡ kè Yeliko sɛu we mɔpi gɔɔ gèò mɛndosaide zì oosi.

11 Dikpepi kaa'isizi ɔ aa bùsupi buapɔò blè, kàaò ní pówɛn kpasaa.

12 An bùsupi buapɔò blea gbɛa, ké gu dɔ, manakwɛa§ zè, i kwéné bo, ɔ aa Kanaa bùsu blè blè wè bee sa.

Dii zígɔ dɔaana

13 Ké Yozuee káikù ní Yelikoo, à wɛsè gugwà, ɔ à gɔe è zea a ae, à a fɛnda wò kú. ɔ Yozuee sàaazi à aà là à mè: N kú wá kpe yà, ge wá ibeɛo kpeɛ?

14 A wèwà à mè: Màa no. Dii zígɔ dɔaanán ma ũ, ma kaa lan ke. ɔ Yozuee kùlèè à wùle a gbɛu, ɔ à aà là à mè: Yá kpele ma Dii a o mapi a zòblenaei?

15 Dii zígɔ dɔaanapi wèwà à mè: N n kyale bo, asa gu pɔ ní zeu kua adoae.* ɔ Yozuee

* 5:6 Nao 14.28-35 † 5:9 Bee mè bòné. ‡ 5:10 Bɔa 12.1-13 § 5:12 Bɔa 16.35 * 5:15 Bɔa 3.5

kè màa.

6

Yeliko bíi kwεa

¹ Wà Yeliko bíibɔle gbaɔ tàta gíugiū Isailiɔ yáí. Gbēe è lé bɔo, mé gbēe è lé gēo.

² Ǿ Dii ò Yozuee à mè: Gwa, ma Yeliko nàne ní ɔzīe ní a kiao ní a zīgɔɔ.

³ Mpi ní n zīgɔɔ, à ge lia wélepizi gēn do ápii, í su. Aɔ liai gēn dodo màa e gɔɔ soolo.

⁴ Sa'ona gbēɔn soplao aao dɔaaa kpagoloε, aaiɔ kuu kūa. A gɔɔ soplade zí à lia wélepizi gēn soplao gɔɔ pɔ sa'onapiɔ lé kuupe.

⁵ Tó aa kuupè, aale a ba gá, mé a a s mà, gbépii i kúkuake gbáugbāu, wéle bíi i kwé kákɔa, á baade i mipé lá a ae dɔawa à gēu.

⁶ Ǿ Nuni né Yozuee sa'onao sīsi, a òné: A Dii bàakuawanɔ kpagolo sé, á gbēɔn soplao í dɔaaè, á baade iɔ kuu kūa.

⁷ Ǿ a ò gbéɔne: A fεle ge lia wélei gēn do. Zīgɔɔ mé aa dɔaa Dii kpagoloε.

⁸ Ké Yozuee yā'ò gbéɔne, ɔ sa'ona gbēɔn soplao pɔ aa kuu kūapiɔ fεle dɔaaa Dii bàakuaínɔ kpagoloε, aale kuupe.

⁹ Zīgɔɔ be sa'onapiɔ ae, dasi té kpagolo kpe, mé kuuɔ s dɔ.

¹⁰ A mɔ lè Yozuee ò gbéɔne à mè: Asu kúkuakeo. Asu to wà á kíi mao. Asu to yāe bɔ á léuo e gɔɔ pɔ má oé à kúkuake, í gbaso ke.

¹¹ Aa gè lia wélepizi ní kpagolo gēn do màa, ɔ aa èa tà ní bɔou, aa í we.

¹² Yozuee fεle kɔɔ káaukaau, ɔ sa'onao Dii kpagolo sè.

¹³ Sa'ona gbēɔn soplao pɔ aa kuu kūapiɔ dɔaaa Dii kpagoloε, aale pé. Zīgɔɔ dɔaaané, dasi té kpagolopi kpe, mé kuuɔ s dɔ.

¹⁴ Aa lia wélepizi gēn do a gɔɔ plaade zí, ɔ aa èa tà ní bɔou. Aa kè màa e gɔɔ soolo.

¹⁵ A gɔɔ soplade zí aa fεle káaukaau gudɔleia, ɔ aa èa gè lia wélepizi lá aai kéwa. Zibeezí aa liai gēn soplao.

¹⁶ A gēn sopladepi gɔɔ pɔ sa'onao lé gé kuupéi gbáugbāu, ɔ Yozuee ò gbéɔne à mè: A kúkuake, asa Dii wélepi kpàwáe.

¹⁷ Dii wélepi ní pɔ pɔ kúuo díle a pɔ ũe. Wà ní kaale mípii. Káalua Lahabu ní gbé pɔ kuaànɔ a kpéuo mé aa bɔ ní tēe, asa ɔme asiigwana pɔ wà ní zíɔ ùle.

¹⁸ A laaika! Asu pɔ pɔ Dii díle a pɔ ũ kee seo, ké ásu kaaleo yáí. Tó á sè, a yā'í á bɔoe, i gɔ kaalepɔ ũ.

¹⁹ Anusu ní vuao ní mɔgotē pɔɔ ní mɔsi pɔɔ píiá Dii pɔe. Sema wà ka Dii àizeε guu.

²⁰ Ké wà kuupè, mé Isailiɔ kúkuakè gbáugbāu màa, wéle bíi kwè kákɔa.* Ǿ an baade síu a aedɔawa, ɔ aa wélepi sí.

²¹ Aa pɔ pɔ kúuo díle Dii pɔ ũ, ɔ aa gbépii kàale ní fēndao, gɔe ní nɔe, néfēnenao gbēzɔɔ píi ní zuo ní são ní zàa'inao.

²² Yozuee ò gbēɔn pla pɔ gè bùsupi asiigwàɔne à mè: A gē káaluapi kpéu, í bɔaànɔ ní à gbéɔ, lá a a legbèèwa.

²³ Ǿ èwaasopiɔ gè bɔ ní Lahabuo ní àa maeo ní àa dao ní àa v̄iɔ ní àa dāunaɔ ní àa gbéɔ píi. Aa bɔle ní àa daeɔ píi, ɔ aa ní kále Isailiɔ bɔo sae.

²⁴ Ǿ aa tesò wélepiwa ní pɔ pɔ kúuo píi, mé i ke ánuusu ní vuao ní mɔgotē pɔɔ ní mɔsi pɔ pɔ aa sèle kàle ní Dii zwàakpe àizeεo bàasio.

²⁵ Yozuee tò káalua Lahabu bɔ aafia† ní àa de bedeɔ ní àa gbéɔ píi, ké à asiigwana pɔ Yozuee ní zí Yeliko asiigwaio ùle yáí, ɔ aa gè Isailiɔ guu e ní a gbāo.

* 6:20 Ebe 11.30 † 6:25 Ebe 11.31

²⁶ Goo bee Yozuee lekè à mè: Dii láaike gbé pò a fèlè Yeliko wéle bee keke kálèwa. Tó à a bii é kpàlè, àà nēgōe sēia mé a ga. Goo pò à a gbaò pèlè sō, àà né gbezāna mé a ga.‡

²⁷ Dii kú n Yozueeo, ò àà tó lí bùsupia píi.

7

Akāa duuna

¹ Isailio bò yá pò Dii dīlénēpi kpe. Kaami né Akāa, Zabedi tōūna, Zela síwena, Yuda bui mé pò pò Dii dīlè a pò ũ sè, ò Dii pò fè Isailiozi.

² Yozuee gbéò zì à mè aa bō Yeliko aa gé Ai pò kú Betavē sae Beteli gukpe oi, aa bùsupi asiigwa. Ō aa gè, aa Ai asiigwà.

³ Ké aa sù Yozueewa, aa òè: Aideò bílao, i ka wà gé we píio. Tó gbēon òaa kwi ge gēo gè, aa wélepi siè. Nsu gbéò da taasiu píio.

⁴ Ké gbēon òaa gēoò gè we, ò Aideò n fú,

⁵ aa n yá bōa za n wéle bíibòlèu e gbeyōkii, aa n dede sīsípòlèu gbēon blakwi n sooloo. Ō sō kè Isailioogu, an nisina nà líwa.

⁶ Yozuee a ula ga kè, a wúlea a gbēu Dii kpagolo aè e oosi. Aàpi n Isaili gbēzōò bùsu zùzu n mia.

⁷ Ō Yozuee mè: A'a Dii Lua! Akèa n wá bua Yuudēwa n wá ná Amòlèone n ozi aa wá midèi? Tó wá zōlèa Yuudē baale yāa lé!

⁸ N yá na Dii! Lá Isailio kpekpà n ibeèone, má o kpelewa sa ni?

⁹ Kanaaò n bùsuebeedè aa yápi ma nípii, aai liawázi, aai wá midè dúniau. N tó zōe sō bē? Nyō kèò kpelewa ni?

¹⁰ Ō Dii ò Yozuee: Fèlè zè! Bóyāi n wúlea n gbēui?

¹¹ Isailio duunakèe, aa ma bàakuaánò yá gbò. Aa pò pò má dīlè ma pò ũ sè, aa kpáì'ò, aa mōafilikè, aa pòpi dà n pò guu.

¹² A yáì tò aai fō n ibeèò gā fīo. Aa kpekpàné, ké aa gò kaalèpò ũ yáì. Máò kúánò bō, mé i kè a ma pò pò kú á guu kàalè bàasio.

¹³ Fèlè ge gbābò n gbéone. Oné aa gbābò níziæ e gu àò gé dōi, asa ma Dii Isailio Lua ma mè ma pò kú á guue. Á fō kaakaanakè á ibeèò aeo e à ge pòpi bōò á guu.

¹⁴ Tó gu dò, à sōmazi bui n buio. Bui pò má sè lí sōmazi daedaè, dae pò má sèò lí sōmazi ualè n ualèò, ualè pò má sè sō, a gōeò lí sōmazi dodo.

¹⁵ Gbé pò wà sù ma pòpi èwà, wa ade kpasa n a gbéò píiè, asa à ma bàakuaánò yá gbòe, à widà Isailiowaè.

¹⁶ Yozuee fèlè káaukaau, a tò Isailio sò Diizi bui n buio, ò gbè Yuda buio sè.

¹⁷ Ō a tò Yuda buio sòàazi daedaè, ò gbè Zela buio sè. A tò Zela buio sòàazi ualè n ualèò, ò gbè Zabedi ua sè.

¹⁸ Ō a tò aà ua gōeò sòàazi dodo, ò gbè Kaami né Akāa, Zabedi tōūna, Zela síwena, Yuda bui sè.

¹⁹ Ō Yozuee ò Akāa: Né, síana'o, bēe dō Dii Isailio Luaè. Yá pò n kè omèe. Nsu n a kee ulèmèeò.

²⁰ Ō Akāa wèwà à mè: Síanaè, ma duunakè Dii Isailio Luaè. Yá pò má kèn ke:

²¹ Ma Babiloni gomusu kefena è n pò guue n ánusuo kiloo pla n vua kiloo kíniò, ò a bii gèmagu, má sè. A ulèa eu ma kpéu, ánusuo ku zíle.

²² Ō Yozuee gbéò zì we. Aa kè kpakpa aa gè gè aà kpéu, ò aa è ulèa we, ánusuo ku zíle.

²³ Ō aa sèlè mòò Yozuee Isailio kíi, aa kàlè Dii aè.

‡ 6:26 1Kia 16.34

24 Ǿ Yozuee ní Isailiò Zela síwena Akāa sè ní ánusupio ní gomusupio ní vuapio ní aà negõeo ní aà nenõeo ní aà zuo ní aà zàa'inao ní aà são ní aà zwaakpɛo ní aà pɔo píi, aa gèrĩno Akoo guzuleu.

25 Ǿ Yozuee m̀̀: N yã'iwẽe fá! Dii a yãmõne gbã sõ. Ǿ Isailiò aà pàpa ní gbɛo m̀̀pii, aa aà dè ní aà gbẽo píi, õ aa ní kpassa.

26 Aa gbɛ kãaawà, gbèze zõopi ku we e ní a gbão. Ǿ Dii pɔfẽ kpàle. A yáí tò wĩ o gupie Akoo* guzule.

8

Ai kea kélékélé

1 Dii ò Yozuee: Nsu to vĩa n kũo. Nsu bílikɛo. Zigõo séle gèrĩno m̀̀pii, í léle Aiwa, asa ma Ai kía nãne ní ɔzié ní aà gbẽo ní aà wéleu ní aà tɔleu.

2 Ke Aie ní a kíao lá ní kè Yelikoe ní a kíaoewa, í ní pɔo ní ní pɔtuoo naaa á pɔ ũ sa. Bõnsaɛ kené ní wéle kpe.

3 Ǿ Yozuee ní a zigõo fèle gè lélei Aiwa m̀̀pii. A negõnao sè gbẽon òaasõso leɛ baakwi (30.000), õ à ní gbáe gwãasĩna,

4 a òné: A swákpa! A bõnsaɛkené ní wéle kpe. Asu kè wélewa zãzão. Aɔ ku sou guu ápii.

5 Mapi ní gbé pɔ kumanoo, wá sõ wélei. Tó aa b̀̀le daiwále, wĩo bàalené lán káauwa.

6 Aai péwá e aa ké ní wélewa zã, asa aao e wále bàalené lán káauwaɛ. Tó wále bàalené màa,

7 í fèle á ulekĩi à wélepi ble. Dii á Lua nàé á ɔzié.

8 Tó a wélepi blè, í tesõwà lá Dii òwa. A laaika à ke lá má òiléwa.

9 Ǿ Yozuee ní gbáe, aa gè gu pɔ aa e ní zãmakɛu. Aa nízia yè Beteli ní Aipio zãnguo Ai be'ae oi. Gwá bee Yozuee ì b̀̀ou weɛ ní a gbẽo.

10 A fèle káaukaau à gbẽo kãaa, õ aapi ní Isaili gbèzõoo òaaané e aa gè kàò Ai.

11 Zigõ pɔ kuaànoo sò wélepizi m̀̀pii. Ké aa kãikũ ní wélepio, aa b̀̀okpà a gugbãntoo oi bõaa ní a b̀̀leu. Guzule da Ai ní m̀̀pio zãnguo.

12 Yozuee gbẽo sè òaasõso leɛ soo (5.000). A m̀̀ lè à ní úle Beteli ní Aio zãnguo kò Ai be'ae oi.

13 Isailiò b̀̀okpà wéle gugbãntoo oi, mé gbé pɔ ulepio ku wéle be'ae oi. Gwá bee Yozuee ì guzuleu.

14 Ké Ai kía Isailiò è màa, aapi ní a wéledeɔ fèle kè kpakpa, aa gè má ní zĩo gu pɔ bõaa ní Alaba sèo. A òõ gbẽo ulea a wéle kpeo.

15 Yozuee ní Isailiò lé ke lá Aideɔ lé ní fuwa, aale bàalené, aa mipè gbáawa.

16 Aideɔ kõ s̃si pii aa b̀̀le pɛ Yozueeowa, õ aa pè má e aa gè kè ní wélewa zã.

17 Gõee i gõ wéle guuo, aa b̀̀le pè Isailiowa m̀̀pii, õ aa ní wéle bíibole tò wèa, aale Isailiò yá.

18 Dii ò Yozuee: Sõna pɔ ní kũa òo Aiwa, asa má nãne n ɔzié. Ǿ Yozuee a s̃napi òo Aiwa.

19 Ké à ɔ pòò màa, õ gbé pɔ uleao fèle s̃i wéleu gõo, aa blè, õ aa kè kpakpa aa tesõwà.

20 Ké Aideɔ lili aa ní kpe gwà, õ aa è telu gbá da ní wélea, õ aai gèkĩi e loo, asa Isailiò pɔ bàalè mipè gbáawa lĩaa ní yanapiowaɛ.

21 Ké Yozuee ní Isailiò è ní gbé pɔ uleao wéle s̃i, mé telu gbá daa, õ aa èa lèle Aidepiowa.

22 Isailiò kíniò b̀̀le wéleu, aa gè Aideowa ní zĩo, õ aa koezõr̃zi. Aa lèlemá, õ an gbèe i e b̀̀o, an gbèe i e bàalèo.

23 Ǿ aa Ai kía kũ b́́e, aa gèò Yozuee.

* 7:26 Bee m̀̀ yã'iané.

24 Isailio Aideo dède míomio buao ní sēsao an pcamapi guu. Ké aa Aideo dède ní fēndao màa, ̄ aa èa gè wélepiu, aa gbé pò gò weo dède lo.

25 Gbé pò gaga gɔɔbeziɔ gɔɔo ní nɔɔo pii gbɛɔn ɔaasɔɔo lɛe kueplae (12.000). Aideo sɔ, an lén we.

26 Yozuee ɔ pò a sōna kūaopi gí dɔ e wà gè Aideo míonzò.

27 Isailio wélepi pɔtuɔo ní a pòo nàaa tàò lá Dii ò Yozueewa.

28 Màa Yozuee tɛsò Aiwa, a tò à gò bezia ũ, ̄ à gò da gii màa e ní a gbāo.

29 ɔ à Ai kía lòo líwa e oosi. Ké íatē lé gē kpéu, à mè wà aà ge bua líwa wà zu wéle bíiboleu we. ɔ wà gbɛ kãawà dasidasi, gbèzepe ku we e ní a gbāo.

Dii bàa kua ní Isailio Ewali gbèsisi musu

30 Yozuee Dii Isailio Lua gbagbakii bò Ewali gbèsisi musu,

31 lá Dii zòblena Mɔizi díle Isailionewa.* A bò lá Mɔizi kè a ikoyā guuwa, à mè wà bo ní gbɛ pò wi gápɛwà wa àoo.† ɔ wà sa pò wí a pò kátɛu à tékū ò Diiwa we ní sáaukpasao.

32 ɔ Yozuee ikoyā pò Mɔizi kèpi kè gbepiɔwa we Isailio wáa.

33 Isaili pii, beleo ní bòmɔo ní ní gbèzɔɔo ní ní dɔaanao ní ní yákpalekenao zea kpagolo sae ɔplaii ní zɛio. An ae dɔa Levii bui sa'ona pò aaiɔ Dii bàakuarino kpagolo seaɔwa. Gbépiɔ kini ae dɔa Galiziū gbèsisiwa, an kini sɔ Ewali gbèsisiwa, lá Dii zòblena Mɔizi dɔaa díle‡ wà samaa'o Isailionewa.

34 Bee gbɛa Yozuee ikoyāpiɔ kyokèné pii, báaa pò Dii ì daŋguo ní láaiɔ ì kemáɔ, lá a ku Mɔizi ikoyā guuwa.§

35 Yá pò Mɔizi díleo guu pii, a kee ku Yozuee gí a kyokɛi bílaeo. Baa nɔɔo ní néfēnenao ní bòmɔo pò kú ní guuo pii kú wee.

9

Gabaɔɔdeɔ kōnika Isailione

1 Bui pò kú Yuudē be'ae oio, gbèsisiɔe ní gusalaladeɔ ní ísialedeɔ e à gè pè Libā būsua, Itio ní Amoleɔ ní Kanao ní Pelizio ní Ivio ní Yebusio, ké an kía Ai yápi bao mà

2 ̄ aa kō kãaa mípii, ké aa ge zika ní Yozueeo ní aà gbé Isailio.

3 Ama ké Gabaɔɔdeɔ yá pò Yozuee kè Yelikoe ní Aio bao mà,

4 aa kōnikè. Aa kūsūa kàka sakili yaaɔ guu, aa kàka zàa'inaone ní v̄e tūu zi paa naminamiaɔ.

5 Aa kyale yaa kekɛɔ kpákpa, aa ulakasaɔ dadaa. An p̄e kūsūa giigaga, mé a fukpa.

6 Aa f̄le gè Yozuee lè ní a gbéɔ Giligali bòou, ̄ aa òné aa mè: Būsua pò wa bou zà. Wá ye à ledoukewanɔ.

7 ɔ Isailio ò Ivipione: Tó á be ku la kãie, wá ledoukɛánɔ yòoo!*

8 ɔ aa ò Yozuee. N zòblenaɔn wá ũ. ɔ Yozuee ní lá à mè: Deɔn á ũi? A bo má ni?

9 Aa wèwà aa mè: Wápiɔ n zòblenaɔ, wa bo būsua zázãue Dii n Lua tó pò ligua yáí. Wa aà bao mà ní yá pò a kè Egipiɔ pii

10 ní yá pò a kè Amoleɔ kía gbɛɔn pla pò kú Yuudē baaleone, Esebō kí Siō ní Basana kí Ogu pò kú Asaloo.†

11 Wá gbèzɔɔo ní wá būsudeɔ mè wà kūsūa sé, wí mó wà á le wà oé á zòblenaɔn wá ũ. Ayāmeto à ledoukewanɔ.

12 Wá kūsūan ke. Wa bòò be p̄e wāa ũe gɔɔ pò wa dazeu, wále mó á k̄i. Gwa lá à giigaga à fù kpà.

* 8:31 Iko 27.2-8 † 8:31 Bɔa 20.25 ‡ 8:33 Iko 11.29, 27.11-14 § 8:34 Iko 27-28 * 9:7 Bɔa 23.32-33, 34.12

† 9:10 Nao 21.21-25

13 Wá v̄ē tūuɔn k̄e. Wa v̄ē kàu tūu dafu ũe. Gwa lá aa pàapaa. Wá ulaɔ ní wá kyaleɔ gwa. Aa yàayaa tá gb̄aa pó wá ò yáí.

14 Ǿ Isailio ní kùsūa blèr̄nɔ Dii lé sai.

15 Yozuee lèdoũkèr̄nɔ à mè á ní dèd̄eɔ, Ǿ Isaili d̄baanaɔ legb̄è a yá musu.

16 An lèdoũk̄eár̄nɔ gb̄ea a gɔɔ àaɔde, Ǿ aa mà an be z̄ár̄nɔɔ, wa ku k̄o sae.

17 Ǿ Isailio dàzeu, a gɔɔ àaɔde z̄í aa kà ní w̄éleɔ k̄íi, Gabaɔ ní Keflao ní Beelo ní Kiliayaaliũ.

18 Aai lélemáɔ, asa an d̄baanaɔ legb̄èné ní Dii ní Lua t̄oɔe, Ǿ gb̄épii lé yákūt̄eka ní d̄baanaɔzi.

19 Ǿ d̄baanapiɔ òné: Wám̄e wa legb̄èné ní Dii wá Lua t̄o. I k̄u wà ɔk̄amá bo.

20 Yá pó wá kenén k̄e: Wá ní tó we lé pó wá gb̄èné yáíe, ké Dii su p̄k̄umabɔɔwáɔ.

21 Ǿ aa èa mè: Wà ní tó, aaiɔ de wá yàawenaɔ ní wá it̄naɔ ũ. Ǿ Isailio zè ní ní d̄baanaɔ yápio.

22 Ǿ Yozuee Gabaɔdeɔ s̄isi a òné: Bóyáí a eɛt̄ow̄e màai? Asi wá kále k̄o gb̄áae, Ǿ a mè á k̄uk̄íi z̄áwanɔea?

23 Ma Lua láaik̄ewáe sa. Aɔ de aà kp̄e yàawenaɔ ní aà it̄naɔ ũe gɔɔpii.

24 Ǿ aa òè: Wa ò wápio n z̄òblenaɔne wásawasae lá Dii n Lua ò a z̄òblena M̄oiziewa. A mè á bùsu búupi kp̄awáe, í gb̄é pó k̄úuɔ mid̄eé pii. A yáí v̄ia wá k̄úí maamaa wá w̄eni yá musu, Ǿ wa yápi k̄è.

25 Gwa! Wá kú n ɔz̄íe sa. Yá pó k̄ène maa mé a z̄e v̄í k̄ew̄e.

26 Ǿ Yozuee ní bó Isailio ɔz̄í, aai ní dèd̄eɔ.

27 Zibeez̄í à ní díle Isailio yàawenaɔ ní ní it̄naɔ ũ, aaiɔ yàawe, aaiɔ ít̄o Dii gb̄agbak̄íe gu pó Dii su dileu. Ǿ aa de a ũ e ní a gb̄ao.

10

Iat̄e z̄ea gudoũ

1 Yelusaleũ kí Adoniz̄ed̄eki mà Yozuee Ai s̄í a k̄è k̄élek̄e, a k̄è Aie ní a k̄iao lá a k̄è Yelikoe ní a k̄iaowa. A mà bo Gabaɔdeɔ k̄o yám̄a ní Isailio, mé aa ku k̄o sae.

2 Ǿ v̄ia Yelusaleũdeɔ k̄ú, asa Gabaɔá m̄eewiae lán k̄iae w̄élewa. A z̄o de Aia, mé a ḡɔɔá n̄eḡɔnaɔne.

3 Ǿ Yelusaleũ kí Adoniz̄ed̄eki lékp̄as̄ak̄è Hebl̄ó kí Oaũe ní Yaamu kí Pilaũo ní Lakisi kí Yafiao ní Egelb̄ni kí Deb̄iio à mè:

4 A m̄o d̄omale, wí gé lélei Gabaɔdeɔwa, asa aa k̄o yám̄a ní Yozueeɔe ní Isailio.

5 Ǿ Am̄oleɔ k̄ia gb̄èɔn s̄oɔpio, Yelusaleũ k̄ia ní Hebl̄ó k̄iao ní Yaamu k̄iao ní Lakisi k̄iao ní Egelb̄ni k̄iao ní ní z̄íḡɔ k̄o k̄àaa. Aa ḡe b̄òokp̄a Gabaɔ sae, aa s̄íngu ní z̄íɔ.

6 Ǿ Gabaɔdeɔ gb̄éɔ z̄í Yozueewa Giligali b̄òou aa mè: Nsu p̄akpa wápio n z̄òblenaɔzio. K̄e kpakpa m̄o n wá suaba. M̄o n d̄owáe, asa Am̄oleɔ k̄ia pó kú gus̄is̄ideuɔ k̄àawázi m̄pii.

7 Ǿ Yozuee ní a n̄eḡɔnaɔ ní a z̄íḡɔ b̄òle Giligali, aale m̄ó m̄pii.

8 Ǿ Dii ò Yozuee: Nsu viak̄en̄eɔ. Ma ní nán̄e n ɔz̄íe, an gb̄e a f̄o n ḡa flo.

9 B̄oa Giligali Yozuee t̄aa'ò gwá e gu ḡe d̄òò, à s̄umá k̄ándo z̄ez̄esai.

10 Ǿ Dii tò gili ḡèngu Isailio yá musu, Ǿ Isailipio l̄èlemá aa ní d̄ede maamaa Gabaɔ we, Ǿ aa p̄emá Betoloni z̄éu bo. Aa ní d̄ede e à ḡe p̄èò Azeka ní Makedaowa.

11 Ké aale bàale Isailio z̄é pó b̄ò Betoloni à ḡe Azeka, Dii loughbe gb̄ène k̄àngu. Gb̄é pó loughbepi ní d̄edeɔ dasi de gb̄é pó Isailio ní d̄ede ní f̄endaɔla.

12 Gɔɔ pó Dii Am̄olepio n̄a Isailio ní ɔz̄í, Ǿ Yozuee ò Diipie Isailio wáa à mè:

To íat̄e z̄e gudoũ Gabaɔa!

To m̄ovua z̄e t̄eɛɛ Ayaloni guzulea!

13 Ǿ íatē zè gudoũ màa, mé mɔvua zea tɛɛɛ e Isailio gè tɔsì ní ibɛɛɔwa. Yápi ku Gbē Maao* taalau. Íatē gò zea minanguo, i sɔ a tíao e gɔɔ do búu taawa.

14 Wi gɔɔ bee taa e yáao, mé wi e a gbɛao. Dii gbɛnazina yámà, asa àlɛ zika Isailionɛɛ.

15 Ǿ Yozuee tà Giligali bòou ní a gbéɔ píi.

Yozuee Amɔlɔ kias dɛdɛa

16 Ké kía gbɛɔn sɔopio bàalè gè ùlɛ gbè'eu Makeda,

17 ɔ wa ò Yozuee wà mè: Wà bò kía gbɛɔn sɔopiowa gbè'eu Makeda.

18 Ǿ Yozuee mè: A gbè gbɛnɛɔ gálɛ ta epilɛ, í gbéɔ dilɛ we aao d́a.

19 Asu kámaboo. A pélɛ á ibɛɛzi, í lélemá ní kpe oi, ásu to aa ní wéleɔ leo. Dii á Lua ní náé á ɔzìɛ.

20 Yozuee ní a gbéɔ ní dɛdɛ e aa ye láai, an gbé pɔ bò mé tà ní wéle bíideɔ guu.

21 Ǿ Isailio sù Yozueewa bòou Makeda, aa aafia nípii. Gbɛe i fɔ yáe ò ní yá musu bo.

22 Ǿ Yozuee mè: A pɔ go gbè'epilɛ, í bɔlemɛɛ ní kía gbɛɔn sɔopio.

23 Ǿ aa kè màa, aa b̀lèè ní kía gbɛɔn sɔopio, Yelusaleũ kía ní Heblɔ kiao ní Yaamu kiao ní Lakisi kiao ní Egelbni kiao.

24 Ké wà ní bóle màa, ɔ à Isaili zígɔɔ s̀isi píi, a ò ní dɔaana pɔ aa gèanɔɔnɛ à mè: A sɔ kái, í gbá zɛzɛ kíaɛ beɔ waawa. Ǿ aa mò gbá zèzɛ ní waawa.

25 Yozuee òné: Asu to vía á kũo. Asu bílikɛo. A s̀dile, ío wɔɔ v́i, asa màa Dii a kɛ ní á ibɛɛ pɔ á su álɛ zikaínɔɔ píi.

26 Bee gbɛa Yozuee ní dɛdɛ à ní looloo líwa, baade ní a lío, ɔ aa gò loolooa we e oosi.

27 Ké íatē lé gē kpéu, à mè wà ní gɛɔ bua lípiɔwa wà zuzu gbè'ɛ pɔ aa ùlɛupiu. Ǿ wa kè màa, wà gbè gbɛnɛɔ tà epilɛ, a ku we e ní a gbão.

28 Zibeezì Yozuee Makeda s̀i. A a kía ní a gbéɔ d̀dɛ píi ní f̀ɛndao, à ní míonɔɔ. Baa gbé m̀endo i b̀o. Ǿ a kè Makeda kíaɛ lá a kè Yeliko kíaɛwa.

Yozuee ziblea Amɔle búsuwa

29 Yozuee ní Isailio b̀lɛ Makeda nípii, ɔ aa gè Libena aa l̀lɛwà.

30 Dii wélepi ní a kiao ǹnɛ ní ɔzì, ɔ aa ní dɛdɛ ní f̀ɛndao píi, an gbɛe i b̀o. Ǿ aa kè a kíaɛ lá aa kè Yeliko kíaɛwa.

31 Ǿ Yozuee ní a gbéɔ b̀lɛ Libena, aa gè Lakisi. Aa koez̀òi aa l̀lɛwà.

32 Dii Lakisi ǹnɛ ní ɔzì, a gɔɔ plaade zì ɔ aa s̀i. Aa gbé pɔ kúuɔ d̀dɛ ní f̀ɛndao píi lá aa kè Libenaɛwa.

33 Ké Gɛzɛɛ kí Olaũ mò d̀i Lakisideɔlɛ, ɔ Yozuee ziblewà ní aà zígɔɔ, an gbɛe i b̀o.

34 Aa b̀ Lakisi, ɔ aa gè koez̀ò Egelbni aa l̀lɛwà.

35 Aa wélepi s̀i zibeezì g̀ɔɛ, ɔ aa gbé pɔ kúuɔ d̀dɛ ní f̀ɛndao, aa ní míonɔɔ lá aa kè Lakisiɛwa.

36 Ké aa b̀lɛ Egelbni, ɔ aa gè Heblɔ aa l̀lɛwà.

37 Aa wélepi s̀i, aa a gbéɔ ní a kiao d̀dɛ ní f̀ɛndao ní a z̀ɛwiadeɔ. Aa gbé pɔ kúuɔ míonɔɔɛ, an gbɛe i b̀o, lá aa kè Egelbniɛwa.

38 Ǿ aa gè Debii aa l̀lɛwà.

39 Aa wélepi s̀i ní a kiao ní a z̀ɛwiao píi. Ǿ aa ní dɛdɛ ní f̀ɛndao, aa gbé pɔ kúuɔ míonɔɔɛ lá aa kè Heblɔɛwa, an gbɛe i b̀o. Aa kè Debiie ní a kiao lá aa kè Libenaɛ ní a kiaoowa.

40 Yozuee búsupideɔ ní a kiao d̀dɛ píi, gusiside gbéɔ ní Nɛgɛvɛdeɔ ní gusalaladeɔ ní s̀isipɔlɛdeɔ píi. I gbɛe to béɛo, à gbé pɔ kú weɔ míonɔɔɛ lá Dii Isailio Lua òɛwa.

41 A ní dɛdɛ sea za Kadɛsi Baanea e à gè pè Gazawa, za Gosɛ búsuu píi e à gè pè Gabaɔɔwa.

42 Yozuee zible kíapiɔwa ní ní búsuɔ s̀anu g̀ɔɛ, ké Dii Isailio Lua lé zikané yáí.

43 Ǿ à tà ní a gbéɔ Giligali bòou.

* 10:13 2Sam 1.18

11

Yozuee ziblea Kanaa bùsuwa midεa

¹ Ké Azoo kí Yabē a baomà, à gbéó zì Madō kí Yobabawa ní Akesafa kíao ní Simeloni kíao
² ní kía pò kú gughántoo oio píi, kía pò kú gusísídeuò ní sēgbā pò kú Galile γεοmidòkíi oio
ní gusalalao ní Doo sísí pò kú be'ae oio.

³ A gbéó zì Kanaa pò kú gukpε oio ní be'ae oio^{wa} píie, Amoleo ní Itio ní Pelizio ní Yebusi pò
kú gusísídeuò ní Ivi pò kú Mizipa bùsuu Εεμο gbε saεο.

⁴ Aa bòle ní ní zīgōo píi dasidasi lán ísiale ūfāawa. An sōo ní ní sōgoo kè zài.

⁵ O kíapio kō kāaa aa mò bòokpà sānu Meloū í saε, ké aa zika ní Isailio.

⁶ O Dii ò Yozueeε: Nsu víakεno. Zia maa'i kéwa má ní na Isailio^{ne} ní ozi aa ní dedεε. N ní
sōo kizā zōzō, ní ní sōgoo kpasa.

⁷ O Yozuee ní a zīgōo gémá ní zio mípii, aa lèlemá zεzesai Meloū í saε we.

⁸ Dii ní náné ní ozi, o aa ní dedε aa pè ní gbēo^{wa} e Sidō μεεwiau ní Misefomaiūo ní Mizipa
guzule pò kú gukpε oio. Aa ní dedε, an gbēe i bōo.

⁹ Yozuee kéné lá Dii òεwa, à ní sōo kizā zōzō à ní sōgoo kpasa.

¹⁰ Zibeezi Yozuee εa gè Azoo sí, o à a kía dè ní fēndao. Azoo^{pi} mé kíapio wéle mide ū yāa.

¹¹ Isailio gbé pò kúuo dède ní fēndao, aa ní míonzōe, an gbēe i gōo, o aa tesōwà.

¹² Yozuee wélepíi sí píi ní ní kíao, à ní dedε ní fēndao, à ní míonzō lá Dii zòblena Mōizi òwa.

¹³ Ama Isailio i tesō wéle pò wà εa kàle ní bezia gbεu^owao, sema Azoo pò Yozuee tesōwà^{pi}
bàasio.

¹⁴ Isailio wélepíi pòo náaa ní pò ū ní ní potuo^o, aa tàò. Aa ní gbéó dède ní fēndao píi e aa ní
míonzō, aai gbēe to béεo.

¹⁵ Yá pò Dii ò a zòblena Mōizie, Mōizi yápi ò Yozueeε, o Yozuee kè màa píi, i yá pò Dii ò
Mōizie kee kpá swāao.

¹⁶ Màa Yozuee bùsupi sí píi, a gusísíde ní Negεveo píi ní Gosē bùsuo píi ní bùsu pò kú
gusalalao ní sēgbāo píi. A Isaili bùsu gusísíde ní gusalalao sí

¹⁷ sea za gbè wáiwai pò kú Sei bùsuu e à gè pèò Baali Gada pò kú Libā bùsu guzulεu
Εεμο gbε saε. A ní kíao kùkù píi, à ní dedε.

¹⁸ A zikà ní kíapio píi à gègē.

¹⁹ Ivi pò kú Gabaōo bàasio wéle i e kō yāmà ní Isailio, aa ní sí zì guu píie.

²⁰ Dii mé tò an swá gbāakù, o aa zikà ní Isailio, ké Isailio e ní míonzō ní wēnagwasai, à ní
mide míomio lá a ò Mōizie^{wa}.*

²¹ Zibeezi Yozuee gè Anaki buio[†] dède gusísídeu ní Heblōo ní Debiio ní Anabuo. A ní míonzō
à ní wéle kè kélekele Yuda bùsu gusísídeu ní Isaili bùsu gusísídeo píi.

²² Anaki buie i gō Isaili bùsuu lo, sema Gaza ní Gatao ní Asedodao.

²³ Yozuee bùsupi sí píi lá Dii ò Mōizie^{waε}, o a kpà Isailio^{wa}, a kpaalèné daεdaε. O bùsupi
gò kílíkili zikasai.

12

Kia pò Isailio ziblémá

¹ Yuudē gukpε baa kía pò Isailio ní fú aa ní bùsu^o símáò tóon ke: Ampii aa ku yāa sēgbāue
sea Aano dōoi e à gè pèò Εεμο gbεwa.

² Amoleo kí Siō* pò kú Esebō. Ome bùsu ví séia za Aloee pò kú swa pò wí me Aano baa, za
guzulepi guoguo e à gè pè Yaboko dōowa Amōni bùsu zōleu. Galada bùsu kíni kú we

³ ní Yuudē baa gukpεo za Genezaleti ísidawa e à gè pè Isida Wisidewa ní Beyesimo pò kú
γεοmidòkíi oio e gbésísi pò wí me Pisiga pòleu.

* 11:20 Iko 7.16 † 11:21 Nao 13.33 * 12:2 Nao 21.21-25, Iko 2.26-37

⁴ Basana bùsu kí Ogu† pò de Lefai bui pò gòò gbé ù mé Asalo ní Edaleio kía ù.

⁵ Ǿme Emò gbé ví ní Salekao ní Basana bùsuo píi e à gè pè Gesuu buiò ní Maaka buiò bùsu léwa. Galada bùsu kpèdo ku we e à gè pè Esebò kí Siò bùsuwa.

⁶ Ké Dii zòblena Mòizi ní Isailiò ní fú, ò Mòizi ní bùsupiò kpaalè Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lèe doone.‡

⁷ Yuudē baa be'ae oi kía pò Yozuee ní a gbéò ní fú wéleò tóon ke, sea za Baali Gada, Libā guzulèu e à gè pè gbè wáiwai pò kú Sei bùsuwa. Bùsupi ò Yozuee kpaalè Isailiòne daedaè,

⁸ a gusísíde ní a gusalalao ní sègbāo ní a gbepòleò ní a guwaiwaio ní Nègeveo, bùsu pò Itiò ní Amòleò ní Kanaaò ní Peliziò ní Iviò ní Yebusiò kuu yāa. Wéle pò aa de a kíaò ùò tóon ke:

⁹ Yeliko, Ai pò kú Beteli sae,

¹⁰ Yelusaleū, Heblō,

¹¹ Yaamu, Lakisi,

¹² Egèlòni, Gezèe,

¹³ Debii, Gedèe,

¹⁴ Ǿma, Alade,

¹⁵ Libena, Adulaū,

¹⁶ Makeda, Beteli,

¹⁷ Tapua, Efèe,

¹⁸ Afeki, Lasaloni,

¹⁹ Madō, Azoo,

²⁰ Simèlòni Mèlòni, Akesafa,

²¹ Taanaki, Mègido,

²² Kèdesi, Yòkenaū pò kú Kaameli bùsuu,

²³ Doo pò kú Doo gusísídeu, Goiū pò kú Giligali

²⁴ ní Tiizao. Kíapiò píi gbèon baakwi ní mèndooe.

13

Bùsu pò Isailiò i e zìblèwàò

¹ Yozuee zikù à kà zā, ò Dii òè: N zikù n ka zā, mé bùsu pò gòò ni sioò zòò maamaae.

² Bùsu pò gòpiòon ke: Filitèò bùsu ní Gesuuò bùsuo píi

³ sea za Sikoo dòò pò kú Egipi gukpe oi e à gè pèò Ekèlòni bùsu zòlèu gugbāntoo oiwa. Bùsupi wí me Kanaa bùsu. Filitèò kía gbèon sòò ku Gaza ní Asedodao ní Asekèlòniò ní Gatao ní Ekèlòniò. Aviò bùsu

⁴ ku gèomidòkìi oi ló. Kanaa bùsu ku ló sea za Sidò gbè'èò e à gè pèò Afekiwa ní Amòleò bùsuo píi.

⁵ Gebaliò bùsu ní Libā bùsu gukpe oio sea za Baali Gada, Emò gbepòlèu e à gè pè Amata bòlèu.

⁶ Sidòde pò kú gusísídeu sea za Libā bùsuu e Misefomaiūò, máme má ní yá Isailiòne. N ní bùsu kpaalèné ní gbèlao lá má ònèwa.*

⁷ Bùsue bee kpaale Isaili bui mèn kèokwìòne sa ní Manase buiò lèe doo.

Yuudē baa gukpe bùsu kpaalea

⁸ Manase buiò lèe do ní Lubeni buiò ní Gada buiò ní bùsu ví kò. Dii zòblena Mòizi mé kpaalèné Yuudē gukpe oi.†

⁹ Sea Aloe pò kú Aanò dòò sae ní wéle pò kú guzulèpi guoguoo ní Mèdeba gusalalao e Dibò

¹⁰ ní Amòleò kí Siò pò de Esebò kía ù wéleò píi e Amòniò bùsu zòlèu.

¹¹ Galada bùsu ku we ló ní Gesuuò bùsuo ní Maakaò bùsuo ní gbèsísi pò wí me Emòò píi ní Basana bùsuo píi e Saleka.

† 12:4 Nao 21.33-35, Iko 3.1-11   ‡ 12:6 Nao 32.33, Iko 3.12-13   * 13:6 Nao 33.54   † 13:8 Nao 32.33, Iko 3.12

12 Lefai bui kōnao gbé Ogu pò de Asalo ní Ededeio kía ũ b̀sun we. M̀izi mé ní fú, ò à ní b̀su símá.

13 Isailio i Gesuuo ní Maakao b̀su símáo, ò buipio ku Isailio guu e ní a gbão.

14 M̀izi i b̀su kpaale Levii buioŋeo. Sa pò wí o Dii Isailio Luawa wí a pò nísi káteu à tékũ nõo mé ní pò ũ lá a ònéwa.‡

15 Kpaale pò M̀izi kè Lubeni buioŋe daedaen ke:

16 Sea za Aloee pò kú Aano d̀o sae ní wéle pò kú guzulepi guoguoo ní Medeba gusalalao píi

17 e Esebõ ní wéle pò kú gusalalau e beeo píi: Dibõ, Bamoti Baali, Bebaali Meona,

18 Yaaza, Kedemo, Mefaa,

19 Kiliataiũ, Sibema, Zeleti Sahaa pò kú guzule sísiwa,

20 Bepeoo, Pisiga gbepeleo ní Beyesimoo.

21 Gusalalapi wéleo píi ní Amoleo kí Siõ pò de Esebõ kía ũ b̀su píion we. M̀izi mé aà fù ní Madião kía pò Siõpi iko vímá aa ku b̀supiuo: Evi, Lekuũ, Zuu, Hulu ní Lebao.

22 Isailio Beoo né Balaaũ pò de m̀sokena ũ dè we lo.

23 Yuudẽ d̀o mé Lubeni buio b̀su zõle ũ. Kpaale pò aa sè daedae ní a wéleo ní a bualoũon we.

24 Kpaale pò M̀izi kè Gada buioŋe daedaen ke:

25 Yazee b̀su, Galada b̀su wéleo, Amonio b̀su kpedo e Aloee pò kú Laba oi

26 sea Esebõ e Lama Mizipa ní Betoniũ, sea Maanaiũ e Debii b̀suu.

27 Betalaũ, Benimela, Suko ní Zafõ ku guzuleu we ní Esebõ kí Siõ b̀su kíniio Yuudẽ baa gukpe e Genezaleti ísida sae.

28 Kpaale pò Gada buio sè daedae wéleo ní a bualoũon we.

29 Kpaale pò M̀izi kè Manase buio lee doŋe daedaen ke:

30 Sea Maanaiũ aa Basana kí Ogu b̀su è píi ní Yaii zõewia mèn baaõ pò kú weo

31 ní Galada b̀su kpedoo ní kí Ogu wéleo Asalo ní Ededeio. Kpaale pò Manase né Makii buio lee do sè daedaen we.

32 B̀su pò M̀izi kpaalèné goo pò a ku M̀abuo b̀su sègbãu Yuudẽ gukpe baa boaa ní Yelikoon we.

33 I b̀sue kpa Levii buio wao. Dii Isailio Lua mé ní baa ũ lá a ònéwa.§

14

Yuudẽ baa be'ae b̀su kpaalea

1 Kpaale pò Isailio sè Kanaa b̀su guuon ke. Sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui uabeleo mé kpaalèné.

2 Isaili bui mèn kèokwi ní kíniio ò wà kpaalèné ní gbelaao* lá Dii dà M̀izie a òwa.

3 Yuudẽ baa gukpe ò M̀izi kpaalè bui mèn pla ní kíniioŋe.† I kpa Levii buio waŋnoo,

4 Yosefu néo Manase ní Eflaiũo buio mé gò bui mèn pla ũ. Levii buio i b̀su kpaaleseo, sema wéle pò aao kuuo ní ní dádákèkíio.

5 M̀aa Isailio b̀su kpaalèkõe lá Dii dà M̀iziewa.

Heblõ kpa Kalebuwa

6 Yuda buio m̀o Yozuee kíi Giligali, ò Yefũne né Kalebu, Kenazi bui òè: N yá pò Dii ò a gbé M̀izie Kadesi Baanea mapi ní mpio yá musu dõ.‡

7 Ké ma ka wè bla, Dii zòblena M̀izi ma gbae Kadesi Baanea, ò ma m̀o b̀sue bee asiigwà. Ma ea ta aà kíi, má òè lá a ku ma sõ guuwa,§

8 ò gbé pò gèmanoo tò sõ kè ní gbégu. Mapi lé, má té Dii ma Luazi ní nòsemendoee.

‡ 13:14 Iko 18.1 § 13:33 Nao 18.20, Iko 18.2 * 14:2 Nao 26.52-56 † 14:3 Nao 32.33, Iko 3.12-17 ‡ 14:6 Nao 14.30 § 14:7 Nao 13.30

⁹ Goo bee ɔ Mɔizi legbɛmɛɛ à mɛ, lá má té Dii ma Luazi ní nòsemendoo, tɔle pɔ ma gbapɛlɛwà a gɔ mapi ní ma buio pɔ ũe e gɔɔpii.*

¹⁰ Dii tò má kú e tia lá à a legbɛwa. Za gɔɔ pɔ à yápi ò Mɔizie gɔɔ pɔ Isailio be guwaiwaiu, a wɛ blasɔon ke. Tia kéwa ma ke wɛ basiiɔsɔo,

¹¹ mé má gbãa ví e ní a tiao, lá má ví gɔɔ pɔ Mɔizi ma zíwa. Má yɛɛ ví e ní a tiao mà gé zikai lán yãawa.

¹² Ma gba gusísíde pɔ Dii a yã'ò gɔɔbeezipi sa. Nzíawa n swá mà gɔɔ bee Anaki buio ku we, mé aa wɛle zɔɔ bíideɔ ví. Dii aɔ kumanɔ, mí ní bùsu símá lá Dii òwa.

¹³ Ǿ Yozuee samaa'ò Yefũne né Kalebuɛ, ɔ à Heblɔ kpàwà kpaale ũ.

¹⁴ Ayãmeto Heblɔ gɔ Yefũne né Kalebu buionɛ e ní a gbão, asa à tè Dii Isailio Luazi ní nòsemendooɛ.

¹⁵ Wí o Heblɔe yãa Kiliataabaɛ, Anaki bui tɔde pɔ wí mɛè Aaba yáí.

Bee gbɛa bùsu gɔ da kílikili, wàle zíkauo.

15

Yuda buio kpaaleɛɛa

¹ Kpaale pɔ Yuda buio sè daedaɛ gè pè Eɔɔɔ bùsuwae e guwaiwai pɔ wí mɛ Ziniwa, Isailio bùsu zɔleu gɛmidɔkíi oi.

² Sea za Isida Wiside léu gɛmidɔkíi oi an bùsu lépi tà gɛmidɔkíi oiɛ,

³ à pà Sóigbebole ɔzeɛi, à tà Zini oi, à pà Kadesi Baanea ɔzeɛi, à tà e Eɔɔɔ ní Adaaɔ, à gè lia Kaakai.

⁴ Bɔa Azemɔ à pà Egipi zé swaa e à gè pè ísiawa. An bùsu lén we gɛmidɔkíi oi.

⁵ Gukpe oi an bùsu lé mé Isida Wiside ũ e Yuudɛ léi. Gugbãntoo oi sɔ, sea za gu pɔ Yuudɛ kàu ísidapiwa,

⁶ à tà Dɔnkpea, à tà Betalaba ɔplaai e Lubeni né Bohana gbɛi.

⁷ Za Akoo guzuleu à tà Debii, ɔ à liaa gugbãntoo oi e Giligali pɔ bɔaa ní Adumiũ gbɛboleo, swadɔ gɛmidɔkíi oi. Za we à pà Semesi nibɔna ía e à tàò Logeli nibɔnai.

⁸ A pà Inɔũ guzulea sísí pɔ Yebusio wɛle Yelusaleũ kuwà gɛmidɔkíi oi pɔleu. Za we à sísí pɔ kú Inɔũ guzule be'ae oi kù Lefai gusalala léu gugbãntoo oi.

⁹ Za sísípi misonaa à mipè Nefetoa nibɔnawa, à mipè Eɔɔɔ gbɛ wɛleɔwa e Baala pɔ wí mɛ lo Kiliayaaliũ.

¹⁰ Bɔa Baala à liai be'ae oi e gbèsísí pɔ wí mɛ Seiwa, à tà gbèsísí pɔ wí mɛ Yaaliũ pɔleu gugbãntoo oi, ɔ wí mɛ lo Kesaloni, e Besemesi ní Timinao.

¹¹ A tà Ekɛloni gbɛpɔleu gugbãntoo oi, à tà Sikelona, à pà Baala gbɛa e Yabene, ɔ à míde ísiai.

¹² Be'ae oi Isia Zɔɔ mé Yuda buio bùsu zɔle ũ. An bùsu zɔleɔn we daedaɛ.

Kalebu ziblea Heblɔ ní Debiiowa (Dɔa 1.11-15)

¹³ Yozuee tɔle pɔ kú Yuda buio bùsuu kpà Yefũne né Kalebuwa lá Dii dílɛɛwa. Ǿme Anaki buio dezi Aaba wɛle pɔ wí mɛ Heblɔ ũ.

¹⁴ Kalebu Anaki bui pɔ kú weɔ yà gbɛɔn àaɔ, Sesai, Aimani ní Talemaio.

¹⁵ Bɔa we à gè lɛle Debiideɔwa. Debii tón yãa Kiliasefɛɛ.

¹⁶ Ǿ Kalebu mɛ: Gbé pɔ lɛle Kiliasefɛɛpiwa a sí ɔ má a nenɔɛ Akesa kpawà nɔ ũ.

¹⁷ Kalebu dãuna Kenazi né Ǿnieli mé sí, ɔ Kalebu a nenɔɛpi kpàwà.

¹⁸ Ké à aà sè, à nàɛwà aà gɛ tɔle wabike a maewa. Ké nɔpi pila a zàa'ínawa, ɔ aà mae Kalebu aà là à mɛ: Bó ní yeii?

* 14:9 Nao 14.24

- 19 Ǿ a wèwà à mè: Gbêkékemεε. Lá tǔle pǔ n ma gba ku gbáauε, ma gba a nibǔnade sa.
- Ǿ Kalebu aà gbà tǔle pǔ a nibǔna ku sǐsǐbna musu ní pǔ pǔ a nibǔna ku guzulεuo.
- 20 Kpaale pǔ Yuda buiǔ sè daεdaεǔn ke:
- 21 Wéleε beeǔ ku Yuda bùsu lé pǔ kú gbáau Eǔǔǔ bùsu oie: Kabazee, Edεε, Yaguu,
- 22 Kina, Dimǔna, Adada,
- 23 Kedεsi, Azoo, Itena,
- 24 Zifi, Teleǔ, Bealo,
- 25 Azoo Adata, Kelio Eǔǔǔ pǔ wǐ me lǔ Azoo,
- 26 Amaǔ, Sema, Mǔlada,
- 27 Azaagada, Esemǔ, Bεpele,
- 28 Azaasuali, Bεεεba, Biziotia,
- 29 Baala, Iiǔ, Eεεǔ,
- 30 Elolada, Kesili, Ǿma,
- 31 Zikilaga, Mademana, Sansana,
- 32 Lebao, Siliǔ, Aini ní Limǔo. Wéle kè píi baakwi mǔndosai, an baade ní a bualoǔǔ.
- 33 Wéle pǔ kú Yuda bùsu gusalalauǔ tǔn ke: Esetao, Zǔla, Asena,
- 34 Zanǔa, Enganiǔ, Tapua, Enaǔ,
- 35 Yaamu, Adulaǔ, Soko, Azeka,
- 36 Saalaiǔ, Aditaiǔ ní Gedela ge Gedelotaiǔ. Wéle kè gǔo mǔndosai, an baade ní a bualoǔǔ.
- 37 A gbεa Zena, Adasa, Midala Gada,
- 38 Dilana, Mizipa, Yǔkeeli,
- 39 Lakisi, Bǔzeka, Egelǔni,
- 40 Kabǔ, Lamasa, Kitelisi,
- 41 Gedelo, Bεdagǔ, Naama ní Makedao. Wéle kè gǔo ní mǔndoo, an baade ní a bualoǔǔ.
- 42 A gbεa Libena, Eteε, Asǎ,
- 43 Ifeta, Asena, Nezibu,
- 44 Keila, Akazibu ní Malesao. Wéle kè kǔokwi, an baade ní a bualoǔǔ.
- 45 Ekεloni ní a zǔεwiaǔ ní a bualoǔǔ.
- 46 Wéle pǔ aa ku Ekεloni bε'ae Asedoda oie, an baade ní a bualoǔǔε.
- 47 Asedoda ní a zǔεwiaǔ ní a bualoǔǔ. Gaza ní a zǔεwiaǔ ní a bualoǔǔ e à gè pè Egipi zé swawa ní ísialeo.
- 48 Wéle pǔ kú Yuda bùsu gusǐsǐdeuǔ tǔn ke: Samii, Yatii, Soko,
- 49 Dana, Kiliasana, Dεbii,
- 50 Anabu, Esemǔ, Aniǔ,
- 51 Gosé, Olona ní Giloo. Wéle kè kuεdo, an baade ní a bualoǔǔ.
- 52 A gbεa Alabu, Duma, Esǎ,
- 53 Yaniǔ, Betapua, Afeka,
- 54 Humeta, Kiliataaba pǔ wǐ me lǔ Hεblǔ ní Ziwoo. Wéle kè kǔokwi, an baade ní a bualoǔǔ.
- 55 A gbεa Maǔni, Kaameli, Zifi, Yuta,
- 56 Yεzελεε, Yǔkedaǔ, Zanǔa,
- 57 Kainu, Gibεa ní Timinao. Wéle kè kwi, an baade ní a bualoǔǔ.
- 58 A gbεa Halula, Bεzuu, Gedoo,
- 59 Maalata, Betanǔ ní Elekonio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoǔǔ.
- 60 Kiliabaali pǔ wǐ me lǔ Kiliayaaliǔ ní Labao. Wéle kè pla, an baade ní a bualoǔǔ.
- 61 Yuda bùsu wéle pǔ kú gbáauǔ tǔn ke sa. Betalaba, Midini, Sekaka,
- 62 Nibesǎ, Wisiwéle ní Engεdio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoǔǔ.
- 63 Yuda buiǔ i fǔ Yebusi pǔ kú Yelusaleǔǔ yǔo, ǔ aa ku Yelusaleǔ ní Yuda buiǔ sǎnu e ní a gbǎo.

16

Eflaiū buiò kpaalesεa

¹ Yosefu buiò ní kpaale sè sea za Yuudēi bɔaa ní Yelikoo, Yeliko nibɔna gukpe oi. Za we à pà gbáaa e Beteli bùsu gusísídeu.

² Bɔa Beteli à tà Luzu, ɔ à tà e Aaki buiò bùsuu e Atalo.

³ A gbea an bùsu zɔle pila be'ae oi e Yafleti buiò bùsuu e Betoloni zílεpɔ ní Gezeεo, ɔ à gè pè ísialewa.

⁴ Bùsu pɔ Yosefu néo Manase ní Eflaiū buiò sèn we.

⁵ Bùsu pɔ Eflaiū buiò sè daedaεon ke: Sea za Atalo Adaa gukpe oi à tà e Betoloni musupɔwá,

⁶ ɔ à gè pè ísiawa. Za Mikεmeta gugbántoo oi an bùsu zɔle pài gukpe oie e Taanaki Silo, ɔ à pài e Yanɔa gukpe oi.

⁷ Bɔa we à tà Atalo ní Naalatio, ɔ à nà Yelikowa e à gè pè Yuudēwa.

⁸ Sea za Tapuawa an bùsu zɔle tà be'ae oi Kana dɔɔi e à gè kà ísiawa. Kpaale pɔ Eflaiū buiò sè daedaεon we.

⁹ Eflaiū buiò wéle pɔ kú Manase buiò bùsuu vɔ lɔ, an baade ní a bualoũ.

¹⁰ Aai fɔ Kanaa pɔ kú Gezeεo bùsu sɔmáo, ɔ aa gò we sánu ní Eflaiū buiò e ní a gbáɔ, áma an zɔɔne.

17

Manase buiò kpaalesεa

¹ Kpaale pɔ Manase buiò sèn ke. Manaseá Yosefu yoaε. Galada bùsu ní Basana bùsuo gò Manase yoa Makii pɔ ũ, asa zígɔε. ɔme Galada mae ũ.

² Yosefu né Manase né kɔnɔn ke: Abiezeε, Elεki, Asieli, Sikεũ, Efeε ní Semidao. An buiò mé kpaaleε bee sè daedaε.

³ Manase né Makii Galada ì, Galada Efeε ì, ɔ Efeε Zelofada ì. Zelofadapi i neεgɔε io, sema nenɔεɔ. An tón ke: Mala, Nɔa, ɔgela, Milika ní Tiizao.

⁴ Aa gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní dɔaanaɔ lè aa mè: Dii dɔle Mɔizie aà bùsu kpaalewéε sánu ní wá dáɔɔ. ɔ Yozuee kpaalèné ní ní desεɔ sánu, lá Dii òwa.*

⁵ ɔ wà tɔɔle kpaalè Manase buiòne lee kwi, Galada bùsu ní Basana bùsu pɔ kú Yuudē baa gukpeo bàasi,

⁶ asa Manase buiò Zelofada nenɔεɔ kpaalesè sánu ní Manase neεgɔεɔε. Galada bùsu mé gò Manase buiò lee do pɔ ũ.

⁷ Sea za Aseε Manase buiò bùsu gè Mikεmeta pɔ kú Sikεũ gukpe oi. Sea za we an bùsu zɔle tà geɔmidɔkɔi oi e Tapua nibɔnai.

⁸ Tapua bùsuá Manase buiò pɔε, áma wélepi kú ní bùsu zɔlewaε, Eflaiū buiò mé vɔ.

⁹ Manase buiò bùsu zɔle tà swa pɔ wɔ me Kana baa geɔmidɔkɔi oi. Eflaiū buiò wéleεɔ kú ní Manase buiò wéleε we. Manase buiò bùsu zɔle bùa Kana baa gugbántoo oi e à gè pè ísiawa.

¹⁰ Eflaiū buiò bùsu ku swapi geɔmidɔkɔi oi, Manase buiò pɔ sɔ gugbántoo oi e ísiale. Gugbántoo oi an bùsu zɔle gè pè Aseε buiò bùsuwa, gukpe oi sɔ Isakaa buiò bùsuε.

¹¹ Wà wéle pɔ kú Isakaa buiò bùsuue beεɔ ní wéle pɔ kú Aseε buiò bùsuue beεɔ kpa Manase buiòwa: Betesá, Ibleaũ, Doo, Endoo, Taanaki ní Megidoo, ampɔi ní a zɔεwiaɔ.

¹² Kási aai fɔ wélepiɔ sɔo, asa Kanaaɔ gɔ zɔleá bùsupiue.

¹³ Ké Isailiɔ gbáa è, ɔ aa Kanaapiɔ dà zɔzɔu, aai e ní bùsupi sɔmá wásawasao.

¹⁴ Yosefu buiò ò Yozueeε: Dii báaadáwágu, wa dasikũ maamaa kéwa, ɔ bùsu lee do ní kpàwáa?

* 17:4 Nao 27.1-7

15 ǃ Yozuee wèmá à m̀è: Tó á dasi, mé á b̀usu gusísíde k̀èé f̀éneũ, à gé líkpeu, gu p̀ó Pelizio ní Lefai buiò kuu, í a gbáala ke.

16 ǃ Yosefu buipio m̀è: Gusísídepi a m̀ówáo, à m̀ò lè s̀ó Kanaa p̀ó kú gusalalauò zikas̀go m̀op̀oo v̀í, an gbé p̀ó kú Betesã ní a z̀sewiao ní gbé p̀ó kú Yezelée guzuleuò píi.

17 ǃ Yozuee ò Yosefu né Eflaiũ ní Manase buipione à m̀è: A dasi mé á gbãa maamaa. A kpaalése lee doo,

18 asa gusísídeò de á p̀ó ũe. A a gbáala ke, i g̀ó á p̀ó ũ e a léwa. Baa ké Kanaaò s̀ógo m̀op̀oo v̀í mé aa gbãa, á ní b̀usu símáe.

18

B̀usu k̀ini kpaalea

1 Isailio k̀aaa Silo m̀pii, ò aa kpaaukpe d̀ò we. Aa z̀íblè b̀usupiwa,

2 ama Isaili bui soplaò mé g̀ò kpaalesesai.

3 ǃ Yozuee òné: A ò aò d̀óazi e b̀oe ni? A ge b̀usu p̀ó Dii á deziò Lua kpáwá sí á p̀ó ũ.

4 A á gbéò dile àaò'aaò bui ní buio, mí ní gbae. Aa f̀ele ní b̀usu keele, aai a yá dalau a kpaalea yá musu, aai suomee.

5 A kpaale lee soplae. Yuda buiò g̀ó ní b̀usuu geomidok̀ii oi, mé Yosefu buiò g̀ó ní b̀usuu gubantoo oi.

6 Tó a á b̀usu kpaalea lee sopla yá d̀alau, à suomee la, mí kpaaléé ní gbelaao Dii wá Lua ae.

7 Levii buiò kpaaleséánòò, asa Dii gbagbaa mé ní baa ũ. Gada buiò ní Lubeni buiò ní Manase buiò lee doo s̀ó aa ní kpaale s̀è k̀ò Yuudé baa gukpe. Dii z̀òblena M̀oizi mé kpámá.

8 Ké gbéò f̀ele lé dazeu b̀usu yá dai láu, ò Yozuee yádilené à m̀è: A ge b̀usu keele, í a yá dalau, à suomee, mí kpaaléé ní gbelaao Dii ae Silo la.

9 ǃ gbépio p̀à b̀usupia, aa a yá d̀alau wéle ní wéleo lee sopla, ò aa tàò Yozuee k̀ii b̀òou Silo.

10 ǃ Yozuee b̀usupi kpaalè Isaili buipione Dii ae ní gbelaao.

B̀eyámee buiò kpaalesea

11 B̀eyámee buiò kpaalesè Yuda buiò b̀usu ní Yosefu buiò b̀usuo z̀anguo daedae.

12 Sea za Yuudéi an b̀usu z̀òle d̀ò Yelikozi geomidok̀ii oi, à mipè gusísídeewa be'ae oi, ò à tà Betavé gbáau.

13 Sea za we à tà Luzu p̀ó ẁí me l̀ò Beteli geomidok̀ii oi, ò à tà Atalo Adaa p̀ó kú s̀isi musu Betoloni z̀ilep̀o geomidok̀ii oi.

14 Sea za s̀isipi be'ae oi à lía geomidok̀ii oi e Kiliabaali p̀ó ẁí me l̀ò Kiliayaaliũ. Wélepiá Yuda buiò p̀óe. An b̀usu z̀òle p̀ó kú be'aen we.

15 Sea za Kiliayaaliũ wénkpe geomidok̀ii a z̀òle tà gukpe oi e Nefetoe nibonai.

16 A p̀ila s̀isi p̀ó b̀aa ní Beninũ guzuleo Lefai guzule gubantoo oi. A d̀ò Inũ guzulei Yebusio wéle sae geomidok̀ii oi e Logeli nibonai.

17 Sea za we à p̀ai à tà gubantoo oi e Semesi nibonai ní Gelilo p̀ó b̀aa ní Adumiũ gbéòleo ní Lubeni né Bohana gbéo.

18 A tà s̀isi p̀ó kú Alaba s̀e sae gubantoo oi, ò à p̀ila s̀epiu.

19 A d̀ò D̀onkpea s̀isi gubantoo oi, à gè p̀è Isida Wisidewa a gubantoo oi, gu p̀ó Yuudé k̀auwa. An b̀usu z̀òle p̀ó kú geomidok̀ii oin we.

20 Yuudé mé B̀eyámee buiò b̀usu z̀òle ũ gukpe oi. An b̀usu z̀òleòn we.

21 Wéle p̀ó B̀eyámee buiò v̀í daedaen ke: Yeliko, D̀onkpea, Emekézizi,

22 Betalaba, Zemalaiũ, Beteli,

23 Aviũ, Pala, Ofela,

24 Kefaa, Am̀oni, Ofini ní Gebao. Wéle k̀è kuεpla, an baade ní a bualoũ.

- 25 A gbɛa Gabaɔ, Lama, Beelo,
 26 Mizipa, Kefila, Mɔza,
 27 Lɛkɛũ, Iipɛli, Talala,
 28 Zela, Elefi, Yebusiɔ wɛ́lɛ pɔ wɪ mɛ Yelusaleũ, Gibɛa n̄ Kiliao. Wɛ́lɛ kɛ̀ gɛ̀o m̀ndosai, an baade n̄ a bualoũ. Kpaale pɔ Bɛ̀yãmɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛn we.

19

Simɛɔ buiɔ kpaalɛsɛa

- 1 Gbelaa gɛ̀n plaade Simɛɔ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. An b̀su mɛ́ kú Yuda buiɔ b̀su guo.
 2 An wɛ́lɛɔ tɔ̀n kɛ: Bɛɛsɛba pɔ wɪ mɛ lɔ Sɛba, Mɔlada,
 3 Azaasuali, Bala, ɛsɛũ,
 4 Elolada, Betue, ɔma,
 5 Zikilaga, Bemaakabo, Azaasusa,
 6 Belebao n̄ Saluɛo. Wɛ́lɛ kɛ̀ kuɛ'aaɔ, amp̄ii n̄ n̄ bualoũ.
 7 A gbɛa Aini, Limɔ, ɛtɛɛ n̄ Asão. Wɛ́lɛ kɛ̀ s̄iɔ, amp̄ii n̄ n̄ bualoũ
 8 n̄ bualoũ pɔ liaiɔ e Baalabɛɛ n̄ Lama Nɛgɛvɛo. Kpaale pɔ Simɛɔ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛn we.
 9 Wà Simɛɔ buiɔ b̀supi s̄i Yuda buiɔ kpaalɛ guue, asa Yuda buiɔ pɔ zɔɛ. M̀a Simɛɔ buiɔ n̄ kpaale ɛ̀ Yuda buiɔ pɔ guu.

Zabulni buiɔ kpaalɛsɛa

- 10 Gbelaa gɛ̀n aaɔde Zabulni buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ. An b̀su zɔ̀lɛ t̀a e Salidi.
 11 Sɛa za we à t̀a bɛ'ae oi e Malala, ɔ̀ à pɛ̀ Dabɛsɛwa n̄ swadɔɔ pɔ kú Yɔkenaũ saɛo.
 12 Sɛa za Salidi à t̀a gukpɛ oi e Kiselo Taboo b̀suu, ɔ̀ à t̀a Dabela n̄ Yafiao.
 13 Sɛa za we à t̀a gukpɛ oi e Gatefɛɛ n̄ Etakazinio. ɔ̀ à gɛ̀ n̄ Limɔo n̄ Nɛao.
 14 Sɛa za we à d̀ Anat̄i gugb̄antoo oi e à gɛ̀ pɛ̀ Ifataeli guzulewa.
 15 Kata, Naalala, Simelni, Idala n̄ Betelɛũo ku a guu lɔ. Wɛ́lɛ kɛ̀ kuɛpla, amp̄ii n̄ n̄ bualoũ.
 16 Wɛ́lɛp̄iɔ n̄ n̄ bualoũ mɛ́ kpaale pɔ Zabulni buiɔ sɛ̀ daɛdaɛo ũ.

Isakaa buiɔ kpaalɛsɛa

- 17 Gbelaa gɛ̀n s̄iɔde Isakaa buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ.
 18 An b̀su wɛ́lɛɔn kɛ: Yezɛlɛɛ, Kesulo, Sunɛũ,
 19 Afalaiũ, Sioni, Anaala,
 20 Labiti, Kisioni, ɛbezi,
 21 Lemɛti, Enganiũ, Enada n̄ Bɛpazɛzio.
 22 An b̀su zɔ̀lɛ l̀ Taboowa n̄ Saazumao n̄ Bɛsɛmesio e à gɛ̀ pɛ̀ Yuudɛwa. Wɛ́lɛ kɛ̀ gɛ̀o n̄ m̀ndoo, amp̄ii n̄ n̄ bualoũ.
 23 Wɛ́lɛp̄iɔ n̄ n̄ bualoũ mɛ́ kpaale pɔ Isakaa buiɔ sɛ̀ daɛdaɛo ũ.

Aɛɛ buiɔ kpaalɛsɛa

- 24 Gbelaa gɛ̀n sɔode Aɛɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛ.
 25 An b̀su wɛ́lɛɔn kɛ: Eleka, Hali, Betɛ, Akɛsafa,
 26 Alamɛlɛki, Amada n̄ Misalao. Bɛ'ae oi an b̀su zɔ̀lɛ l̀ Kaameliwa n̄ Sikoo Libenao.
 27 Sɛa za we à ɛ̀a gukpɛ oi e Bɛdagɔ, à pɛ̀ Zabulni buiɔ b̀suwa n̄ Ifataeli guzuleo, à t̀a Bɛtemeki n̄ Nɛielio, ɔ̀ à d̀ Kabului ɔzɛɛ oi
 28 e Abadɔ n̄ Leobɛo n̄ Hamɔo n̄ Kanao n̄ Sidɔ pɔ dɛ mɛɛwia ũ.
 29 Sɛa za we à t̀a Lama n̄ Tii wɛ́lɛ b̄iideo, ɔ̀ à p̄ai, à t̀a Osa oi e à gɛ̀ pɛ̀ isiawa Akazibu saɛ.
 30 ɔ̀ à gɛ̀ n̄ Umao n̄ Afɛkio n̄ Leobɛo. Wɛ́lɛ kɛ̀ m̀n bao n̄ plao, amp̄ii n̄ n̄ bualoũ.
 31 Wɛ́lɛp̄iɔ n̄ n̄ bualoũ mɛ́ kpaale pɔ Aɛɛ buiɔ sɛ̀ daɛdaɛo ũ.

Nɛfatali buiɔ kpaalɛsɛa

³² Gbelaa gën soolode Nefatali buiò sè daedaε.

³³ Σεα za Hελεfi ní Zaananiũ gbένε kpέo an bùsu tà Adami Nεkebu ní Yabenεo e Lakuũ, a zòlen Yuudēi.

³⁴ Ɔ à èa be'ae oi e Azeno Taboo, ɔ à gè ní Hukokoo. Geomidokii oi à pè Zabuloni buiò bùsuwa, be'ae oi sɔ Aσεε buiò bùsuwa, gukpe oi sɔ Yuudēwa.

³⁵ An wéle bíideo tón ke: Zidiũ, Ζεε, Amata, Laka, Genezaleti,

³⁶ Adama, Lama, Azoo,

³⁷ Kedesi, Edεlei, Enazoo,

³⁸ Iloni, Midala'eli, Ɔleũ, Betana ní Besemesio. Wéle kè kεokwi, ampil ní ní bualouo.

³⁹ Wélepio ní ní bualouo mé kpaale pò Nefatali buiò sè daedaεo ũ.

Dā buiò kpaalesεa

⁴⁰ Gbelaa gën soplade Dā buiò sè daedaε.

⁴¹ An bùsu wéleo tón ke: Zola, Esetao, Iisemesi,

⁴² Saalebiũ, Ayaloni, Itela,

⁴³ Eloni, Timena, Ekeloni,

⁴⁴ Eleke, Gibetɔ, Baalata,

⁴⁵ Yehuda, Benεbela, Gata Limo,

⁴⁶ Meyaakɔ ní Lakɔo ní bùsu pò boaa ní Zopeo.

⁴⁷ Dā buiò i fɔ ní bùsupi sɔmáo, ɔ aa gè lèle Lεseũdeowa. Aa si aa a gbέo dède ní fëndao aa zòleu, ɔ aa ní dezi Dā tó kpàè.*

⁴⁸ Wélepio ní ní bualouo mé kpaale pò Dā buiò sè daedaεo ũ.

Yozuee kpaalesεa

⁴⁹ Ké Isailio ní bùsu kpaalekè aa làa, ɔ aa gbàsa Nuni né Yozuee pò kpàwà

⁵⁰ lá Dii òwa. Timena Sela pò kú Eflaiũ bùsu gusisideu ɔ a gbèa, ɔ aa kpàwà. A kèke kàle, ɔ à zòleu.

⁵¹ Kpaale pò sa'ona Elezaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui uabeleo kèné ní gbelaao Silo Dii ae a kpé kpeelen we. Maa ɔ aa bùsupi kpaalè.

20

Misiwéleo

(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

¹ Ɔ Dii ò Yozueee à mè:

² O Isailione aa ní wéleo dile ní misiwéleo ũ, lá má dà Moizie a òwa,

³ ké gbé pò kai mé mò à gbédè lí e bàasi tau azia misikii ũ ade daε pò asu tɔsiwà yáí.

⁴ Tó gbé bàasi tà wélepio doe guu, aali ze wélepi bɔleu, i a yá'o wélepi gbεzɔɔne. Aali aà sí ní wéle guu, aai kpé kpawà aào kúrino.

⁵ Tó tɔsina pèleaazi, aasu gbédenapi naè a ɔzio, asa kai mé mò ɔ à a gbédee dè, íie kú ní zānguo za zio.

⁶ Io ku wélepiu e wà yákpalekeaano, e sa'onkia pò kú goɔ bee ge gaò, i gbasa ta a be wéle pò à bùu.

⁷ Ɔ Isailio Kedesi dile ado ũ Galile bùsuu Nefatali buiò bùsu sɔsɔideu ní Sikeũo lo Eflaiũ buiò bùsu sɔsɔideu ní Kiliataaba pò wɔ me lo Hεblɔo Yuda buiò bùsu sɔsɔideu.

⁸ Yuudē baa gukpe aa Beζεε pò kú gusalala wáiwaiu dile Lubeni buiò bùsuu ní Gada buiò wéle Lamotuo Galada bùsuu ní Manase buiò wéle Golanao Basana bùsuu.

⁹ Gbé pò kai mé mò à gbédè, Isailie ge bomo pò kú ní guun nõ, aali bàasi ta wéle pò wa dilepio dou. Beewa gbé pò gà daε pò de aà tɔsiwà a e gbépi deo e wà yákpalekeaano gia.

* 19:47 Dɔa 18.27-29

21

Levii bui wéle
(1Lad 6.39-66)

1-2 Levii bui uabele gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui kɪni uabele lè Silo, aa òné: Dii dà Mɔizie, ɔ a òé à wéle kpáwá wà kuu ní wá pɔ́ dádákekɪio.*

3 ɔ Isaili wéle bee ní a dádákekɪio kpà Levii buipiɔwa ní pɔ́ ũ.

4 Keata bui ɔ gbela sɛia ní sé káau, ɔ wà Yuda bui ní Simɛ bui ní Bɛyámɛ bui wéle mèn kue'aaɔ kpà Levii bui pɔ́ aa de sa'ona Aalona bui ũwa daɛdaɛ ní kpaale ũ.

5 ɔ wà Eflaiũ bui ní Dã bui ní Manase bui lee do wéle mèn kwio kpà Keata bui kɪniɔwa ní kpaale ũ.

6 ɔ wà Isakaa bui ní Aseɛ bui ní Nefatali bui ní Manase bui lee do pɔ́ kú Basana bùsuu wéle mèn kue'aaɔ kpà Geesɔ buiɔwa ní kpaale ũ.

7 ɔ wà Lubeni bui ní Gada bui ní Zabulɔni bui wéle mèn kueplaɔ kpà Melali buiɔwa daɛdaɛ ní kpaale ũ.

8 Maa Isaili wélepi kpà Levii buiɔwa ní a dádákekɪio, lá Dii dà Mɔizie a òwa.

9 Yuda bui ní Simɛ bui wéle pɔ́ wa kpámá tón ke:

10 Levii né Keata bui Aalona bui mé vɪ, asa ampi ɔ gbela sɛia ní sé.

11 Wà Kiliataaba pɔ́ wɪ me lɔ Heblɔ ní dádákekɪi pɔ́ liaio kpámá. A ku Yuda bui bùsu gusiɔdeue. Aaba mé Anaki bui dezi ũ.

12 A mɔ lè wà Heblɔ bua ní a bualoũ kpà Yefũne né Kalebuwa kò.

13 Maa wà Heblɔ pɔ́ de gbɛdena misiwéle ũ kpà sa'ona Aalona buiɔwa ní Libenao

14 ní Yatiio ní Esemɔao

15 ní Olonao ní Debiio

16 ní Ainio ní Yutao ní Besemesio, wélepi pii ní a dádákekɪioe. Bui lee plapi wéle kè kɛokwi.

17 Wà Bɛyámɛ bui wéle bee kpámá: Gabaɔ, Gɛba,

18 Anato ní Alemɔ. Wéle kè síiɔ, ampii ní ní dádákekɪio.

19 Aalona bui sa'onao wéle kè pii kue'aaɔ, ampii ní ní dádákekɪio.

20 Wà Eflaiũ bui wéle bee kpà Levii né Keata bui kɪniɔwà ní kpaale ũ.

21 Gbɛdena misiwéle Sikeũ pɔ́ kú gusiɔdeu ní Gezɛɛo

22 ní Kibezaiũo ní Betolonio. Wéle kè síiɔ, ampii ní ní dádákekɪio.

23 Aa Dã bui wéle è mèn síiɔ lɔ, Eleke, Gibetɔ,

24 Ayaloni ní Gata Limɔ. Wéle kè síiɔ, ampii ní ní dádákekɪio.

25 Aa Manase bui lee do wéle è pla, Taanaki ní Bileaũo, ampii ní ní dádákekɪio.

26 Wà wéle mèn kwipio kpà Keata bui kɪniɔwae, ampii ní ní dádákekɪio.

27 Manase bui lee do wéle mèn plaɔ kpà Levii né Geesɔ buiɔwa ní kpaale ũ, Golana pɔ́ de gbɛdena misiwéle ũ Basana bùsuu ní Besetelao, ampii ní ní dádákekɪio.

28 Aa Isakaa bui wéle è mèn síiɔ, Kisioni, Dabela,

29 Yaamu ní Enganiũo, ampii ní ní dádákekɪio.

30 Aa Aseɛ bui wéle è lɔ mèn síiɔ, Misala, Abedɔ,

31 Eleka ní Leobeo, ampii ní ní dádákekɪio.

32 Aa Nefatali bui wéle è lɔ mèn aaɔ, gbɛdena misiwéle Kedesi pɔ́ kú Galile bùsuu ní Amɔdooo ní Kaatão, ampii ní ní dádákekɪio.

33 Geesɔ bui wélepi kè kue'aaɔ, ampii ní ní dádákekɪio.

34 Levii né Melali bui mé gò. Wà Zabulɔni bui wéle kpámá ní kpaale ũ, Yɔkenaũ, Kaata,

* 21:1-2 Nao 35.1-8

35 Dimena ní Naalalao. Wéle kè síiṣ, ampíi ní ní dádákekíio.

36 Aa Lubeni buiṣ wéleṣ è lo, Bezeε, Yaaza,

37 Kedemṣ ní Mefaaṣ. Wéle kè síiṣ, ampíi ní ní dádákekíio.

38 Aa Gada buiṣ wéleṣ è lo, gbēdena misiwēle Lamṣtu pṣ kú Galada bṣuu, Maanaiṣ,

39 Esebṣ ní Yazεεṣ. Wéle kè síiṣ, ampíi ní ní dádákekíio.

40 Levii né Melali buiṣ wélepiṣ kè kuεpla.

41 Levii buiṣ wélepiṣ ku Isaili bui kíniṣ bṣuuε. Aa kè píi blakwi plasai, ampíi ní ní dádákekíio.

42 Wélepiṣ de ní pṣ ũε ní dádákekíi pṣ lialiańziṣ. Maa wélepiṣ de píi.

43 Dii bṣu pṣ à a legbè Isailiṣ deziṣne kpámá, ṣ à gṣ ní pṣ ũ, aa zṣleu.

44 Dii ní gbá zé aale kámabo gupiiu, lá à a legbè ní deziṣnewa.† An ibεεε i fṣ ní gā fṣo, Dii ní ibεεṣ náné ní zṣi píiε.

45 Yāmaa pṣ Dii ò Isailiṣne kè píi, a kee i léle pāo, baa do.

22

Isaili buieṣ taa Yuudē baale

1 Yozuee Lubeni buiṣ sísi ní Gada buiṣ ní Manase buiṣ leε doo,

2 a òné: A yá pṣ Dii zṣblena Mṣizi díléε kṣa, mé a zíkè yá pṣ má òéwa* píi.

3 A gègè e ní a gbāo i pākpa á gbéṣziṣ. A zíkè yá pṣ Dii á Lua dílééwa.

4 Lá Dii á Lua á gbépiṣ gbà zé aa kámabò sa lá à a legbènéwa, à εa ta á be sa, bṣu pṣ Dii zṣblena Mṣizi kpáwá Yuudē baaleu.

5 A laaika maamaa àò yādilenεṣ ní ikoyā pṣ Dii zṣblena Mṣizi dàéṣ kṣa, íṣ ye Dii á Luazi. A aà zé sé sṣsu, íṣ yá pṣ a díleṣ kṣa. A naaazi, í zṣbleè ní nṣsemendoo teasisai.

6 Yozuee samaa'òné à ní gbáε, ṣ aa tà ní be.

7 Mṣizi Basana bṣu saalo kpà Manase buiṣ leε dowā yāa kò, ṣ Yozuee bṣu kpà an gbé pṣ gṣṣwa Yuudē be'ae oi ní ní gbé Isaili bui kíniṣ. Ké Yozuee samaa'òné,

8 à mè: A εa ta á be ní á àizeε zṣṣṣ, pṣtuṣ dasidasi ní ánusuo ní vuao ní mṣgotēṣ ní mṣi pṣṣ ní pṣkasṣ dasidasi. A ge à á ibεεṣ pṣpiṣ kpaalekṣε ní á gbéṣ we.

9 Ṣ Lubeni buiṣ ní Gada buiṣ ní Manase buiṣ leε do Isaili bui kíniṣ tò Silo Kanaa bṣuu, aa èa tà Galada bṣuu, bṣu pṣ aa gṣ vṣ yá pṣ Dii dà Mṣiziε a ò yái.

10 Ké aa kà Yuudē kòolou Kanaa bṣuu, aa sa'okíi bṣ Yuudē saε we. Sa'okíipi zṣṣ.

11 Ké Isaili bui kíniṣ mà aa mè: A gwa! Lubeni buiṣ ní Gada buiṣ ní Manase buiṣ leε doo sa'okíi bṣ Kanaa bṣu zṣleu, Yuudē kòolou.

12 Ṣ Isaili bui kíniṣ kàaa nípii aa gémá ní zṣo.

13 Ṣ aa sa'ona Eleazaa né Fineasi zṣ Lubeni buiṣ ní Gada buiṣ ní Manase buiṣ leε dopiwa Galada bṣuu.

14 Isaili gbēzṣṣṣ gèaàṣ gbēṣṣ kwi, bui ní buio dodo, Isaili bui uabeleṣne nípii.

15 Ké aa kà Lubeni buiṣ ní Gada buiṣ ní Manase buiṣ leε dopi kṣi Galada bṣuu, aa òné:

16 Yá pṣ Dii gbéṣ ò nípiin ke, aa mè: Náaisaiyā kpeletaan wei? A bṣ Isailiṣ Lua kpe. A gi Dii yái gbā, a ázia sa'okíi bṣ.†

17 Duuna pṣ wá kè Peoṣ‡ i mówáo lé? Baa ké gaga gèwágu, duunapi sāma gṣ lé wá lé e ní a tiaṣε.

18 Ale bṣ Dii yá kpe gbāε. Tó a gi Dii yāmai gbā, aà pṣ a fṣ Isaili bui píizi ziaε.

19 Tó bṣu pṣ a gṣ vṣ gbālè, à bua su Dii bṣuu, gu pṣ aà zwākpe kuu, í bṣu kpaalesεwanṣ la. Asu bṣ Dii ge wá yá kpe à ázia sa'okíi boo, Dii wá Lua gbagbakíipi bàasio.

† 21:44 Bṣa 33.14, Ebe 4.1 * 22:2 Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15 † 22:16 Iko 12.13-14 ‡ 22:17 Nao 25.1-9

20 Ké Zela síwena Akāa náaisaiyākè láaiᵑ yá musu, Dii pᵑ i fē Isaili bui píizio lé?§ Akāa i ga a duuna yáí ado sᵑo.

21 Ǿ Lubeni buiᵑ ní Gada buiᵑ ní Manase buiᵑ lee doo ò Isaili bui uabelepione:

22 Dii mé Lua Zᵑode ũ! Dii mé Lua Zᵑode ũ! A wá yápi dᵑ, mé wá ye ápiᵑ àᵑ dᵑ sᵑ. Tó wa bᵑ Dii kpe, wa gi aà yāmai, ásu wá wēnagwa gbāo.

23 Tó wa wá sa'okīpi bᵑ bᵑa Dii kpe yáíe, mé wa sa pᵑ wí a pᵑ káteu à tékū òwà ní sáaukpasao ní pᵑwenti gbao, Dii to à wi wá musu.

24 I ke màa no. Bíli mé wá kú, ᵑ wá bᵑ. Wa mè, yá pᵑ á buiᵑ o wá buiᵑe zian ke: Bó á ví ní Dii Isailiᵑ Luaoi?

25 Dii mé Yuudē dà wápiᵑ ní ápiᵑ zānguo wá bùsu zᵑle ũ. A baa kú ní Diioo. Lá á buiᵑ gi wá buiᵑe aa misiile Diiēn we.

26 Ǿ wa mè wá wázia sa'okī boe. I ke wá sa'owà no,

27 a de wá zᵑblea Diiē seela ũ wápiᵑ ní ápiᵑ zānguoé ní wá bui pᵑ té wá kpeᵑ, wí sa pᵑ wí a pᵑ káteu à tékū ní sáaukpasao o aà ua. Beewa á buiᵑ e o wá buiᵑe zia, an baa kú ní Diioo boo.

28 Ǿ wa mè: Tó a bee òwēe ge wá buiᵑe zia, wá oé à Dii gbagbakīi taa pᵑ wá deziᵑ bᵑ gwa. I ke sa'oa yáí no, seelae ápiᵑ ní wápiᵑ zānguo.

29 Kai! Wá fᵑ gí Dii yāmai wá bᵑ aà yá kpe gbā wá sa'okīi pᵑ wá sa'owà ní pᵑwenti boo. Dii wá Lua gbagbakīi ku gueio, pᵑ pᵑ kú aà kpe kpele bàasio.

30 Ké sa'ona Elezaa né Fineasi ní Isaili gbēzᵑᵑ pᵑ kuaàᵑ bui uabele ũ yá pᵑ Lubeni buiᵑ ní Gada buiᵑ ní Manase buiᵑ lee doo ò mà, à kēné na.

31 Ǿ Fineasi òné: Wá dᵑ ké Dii kú wá guu gbā. Lá i bᵑ aà kpeᵑ, a Isailiᵑ bᵑ Dii wétēamᵑaneun we.

32 Ǿ Fineasi ní gbēzᵑᵑpiᵑ Lubeni buiᵑ ní Gada buiᵑ ní Manase buiᵑ lee doo tò Galada bùsuu we, aa èa tà Isaili pᵑ kú Kanaa bùsuuᵑe ní a baoo.

33 Yápi kè Isailiᵑe na, ᵑ aa Lua sáaukpà, aai gea zíkai ní Lubeni buiᵑ ní Gada buiᵑ ní ní bùsu ᵑᵑkpaaᵑ yā'o bo.

34 Ǿ Lubeni buiᵑ ní Gada buiᵑ tᵑkpà sa'okīpie Seela. Aa mè: A de seela ũ wá zānguoé ké Dii mé Lua ũ.

23

Yozuee lezaa Isailiᵑwa

1 Ké Dii tò Isailiᵑ kámabò ní ibee pᵑ liaañziᵑ yá musu, a gᵑᵑ gēgē. A gbēa Yozuee zikù táotao.

2 Ǿ à Isailiᵑ sisi, an gbēzᵑᵑᵑ ní ní dᵑaanaᵑ ní ní yákpalekenao ní ní lakēnaᵑ píi, a òné: Ma zikù táotao.

3 A yá pᵑ Dii á Lua kè buie beeᵑe á yáí è. Dii á Lua mé zíkàé.

4 Ma bui pᵑ gᵑ Yuudē ní be'ae ísia zᵑᵑo zānguoᵑ bùsu kpaalè á buiᵑe ní bui pᵑ ma ní dedeo pᵑo.

5 Dii á Lua a ᵑzᵑéñzi a ní yáé, i ní bùsuᵑ símáé, íᵑ ví lá à a legbèéwa.

6 A sᵑdile maamaa. Aᵑ laai ví, íᵑ zíkē yá pᵑ kú Mᵑizi ikoyā lá guuwa. Asu pāale ᵑplaii ge zeeio.

7 A baa su àᵑ kú ní bui pᵑ gᵑ á guupiᵑo. Asuli ní táaᵑ gbagbao. Asuli me á síñᵑo. Asuli zᵑblené à kúlené.

8 Aᵑ naa Dii á Luazi ado, lá á kè e ní a gbāowa.

9 Dii ᵑzᵑé bui zᵑᵑ gbāaᵑzi, gbēe i e á gā fᵑo e ní a gbāo.

10 A gbé mēndo ì gbēᵑ òaa sᵑᵑᵑ fu, ké Dii á Lua lé zíkàé, lá à a legbèéwa yáí.*

11 Aᵑ laai ví maamaa, íᵑ ye Dii á Luazi.

12 Tó a pòòbòzākè, mé a na bui pò gò á guupio̯wa, mé a ní nòeò sè, mé a á baa dàaarínò,

13 àò dõ sáasá ké Dii á Lua a ea buipio̯ yáé lo. Aa gõé bai ge mò ù ge flàalao ù á kpesεae ge kòò ù á wéu e a ge midε bùsu maa pò Dii á Lua kpàwáε beepi guu.

14 A gwa! Mále gé gékii sa. A dõ á nòseu ní á làasooò pú ke àsi maa pò Dii á Lua òéò guu, baa mendo i ke famaο. Aa kè píie, an kee i léle pãο.

15-16 Lá àsi maa pò Dii á Lua òé kèé píi, tó a Dii á Lua bàakuaánò yá pò a diléé gbòο, a ge zòblè táaone a kulené, Dii a to àsi bèe pò á ò á lee e à ge á midε bùsu maa pò a kpàwáε beepi guu. Dii a pòkūmabòbòwá, í láa gòò bùsu maa pò a kpàwáε beepi guu.

24

Yozuee gbéò gbaa laai Sikεū

1 Yozuee Isaili buio̯ kàaa Sikεū. A Isaili gbēzòò ní ní dōaanaο ní ní yákpalekenaο ní ní lakēnaο sìsi, ò aa mò sī Lua ae.

2 Ǿ Yozuee ò bílac: Dii Isailio̯ Lua mē, wá deziο ku yāa Uflata baaleε, aa zòblè táaone. Ablahaū ní Nakòò mae Tela kú ní guu.*

3 Ǿ à wá dezi káau Ablahaū sè Uflata baale, à Kanaa bùsu kèeleaànò,† ò á tò aà bui kò. A aà gbà Izaaki,‡

4 ò à Izaaki gbà Yakòbu ní Esauo. § A Esau gbà Sei bùsu sìside.* Yakòbu ní a néò sō aa tà Egipi.†

5 Dii Mòizi ní Aalonao zì,‡ ò à ìadà Egipio̯wa ní yá pò a kè ní guuo, ò à wá bóleu.

6 Ké à wá deziο b̀le Egipi, ké wa ka ísiai, ò Egipio̯ p̀lewázi ní zikasògoò ní sòdeò e Isia Tēai.

7 Ké wa wiilàaazi, ò à gusia dà wá zānguo ní Egipipio̯, ò a tò ísia kùaaamá mío. § Wá wé yá pò a kè Egipio̯ne è. Bee gbεa wa gòoplakè guwaiwaiu.

8 Dii mòwano Amole pò kú Yuudē gukpe oio̯ bùsuu. Ké aa f̀lewá ní zio, ò Dii ní nàwēε wá ozi. A ní m̀de, ò an bùsu gò wá pò ù.*

9 Ké Zipoo né Balaki, Mòabuò kía f̀lewá ní zio, à Beoò né Balaaū sìsi aà láaikewá.

10 Ǿ Dii g̀ Balaaū yāmai, a tò à samaa'òwēε, à wá bó Balaki ozi.†

11 Bee gbεa wa bua Yuudēwa‡ wa ka Yeliko. Ǿ Yelikodepio̯ zikàwano. Amoleo̯ ní Pelizio̯ ní Kanaoò ní Itio̯ ní Giigasio̯ ní Ivio̯ ní Yebusio̯ zikàwano lo, ò Dii ní nàwēε wá ozi.

12 A beoò gbàε wá ae, § aa Amoleo̯ kía gbēon plaò yàwēε. I ke wá f̀enda ge wá ka mé ní yáo.

13 A t̀ole pò wámε wa a zikèò kpàwá ní wéle pò wámε wá kàleoò, ò wá kú wélepio̯ guu. Wále v̀ebu ní kù kpé pò wámε wá bàò be ble.

14 Ǿ Yozuee m̀: Aò Dii vía ví, íò zòbleè síana ní nòsemendoo. A táa pò á deziο zòbléné Uflata baale ní Egipio̯ b̀ á guu, í zòble Diiε.

15 Tó zòblea Diiε kèé íi, à ze ní táa pò á ye zòbleèò gbã, táa pò á deziο zòbléné Uflata baaleon nò, Amole pò á kú ní bùsuuò p̀n nò. Mapi ní ma bεdeò sō, Dii wáò zòbleè.

16 Ǿ gbéò wèwà aa m̀: Kai! Wá f̀ p̀kpa Diizi wà zòble táaoneo.

17 Dii wá Lua mé wá bó zòbleu Egipi bùsuu ní wá maε. Ǿme dabudabu zòpio̯ kè wá wáa, à wá d̀a wá táa'oa guu píi, à wá bó bui pò wa gēnlaò ozi píi.

18 Dii mé Amoleo̯ ní bui pò kú bùsue beeuò yàwēε. Dii wáò zòbleè sō, òme wá Lua ù.

19 Ǿ Yozuee ò gbéone: A e zòble Diiεo. Asa aà kua adoae, ìli sí sàao. A á tàaeò ní á duuna kéwáο.

20 Baa ké à yāmaakèé yāa, tó a p̀kpàaazi, ále zòble dii z̀loone, a ea yáyiawáε, i á midε.

21 Ǿ gbéò ò Yozueeε: Maa no! Dii wáò zòbleè.

* 24:2 Daa 11.27 † 24:3 Daa 12.1-6 ‡ 24:3 Daa 21.1-3 § 24:4 Daa 25.24-26 * 24:4 Daa 36.8 † 24:4 Daa 46.1-7 ‡ 24:5 Baa 3.7-10 § 24:7 Baa 14.1-31 * 24:8 Nao 21.21-35 † 24:10 Nao 24.10 ‡ 24:11 Yoz 3.14-17 § 24:12 Baa 23.28

- 22 Ǿ Yozuee òné: Àmε á ázia seeladeǿ ũ, a zeò àǿ zǿble Diiε. Ǿ aa mè: A seeladeǿn wá ũ.
- 23 Ǿ Yozuee mè: Tó màaε, à dii zǐlo pǿ kúánǿǿ bǿ á guu, í á sǿ kpa Dii Isailiǿ Luawa.
- 24 Ǿ gbéǿ òè: Dii wá Lua ǿ wáǿ zǿbleè, wíǿ aà yāma.
- 25 Zibeezi Yozuee idàda Dii bàakuarínǿ yáwa gbéǿne Sikεŭ we. A èa à aà ikoyāǿ ní yá pǿ a dīlεǿ òné,
- 26 ǿ à yápiǿ kè Lua ikoyā láu. Ǿ à gbè gbène se pèle gbéneli gbáu Dii sísikii* we.
- 27 Ǿ a ò gbéǿne: A gwa! Gbεε bee mé aǿ dεwēε seelade ũ. Gbepi yá pǿ Dii òwēε mà píi. Aǿ déé seelade ũ, ké ásu mǿafilike á Luaεǿ.
- 28 Yozuee gbéǿ gbàε, ǿ baade tà a wéleu.
- 29 Yá beǿ gbεa Dii zǿblena Yozuee, Nuni né gà a wè basǿokwide guu.
- 30 Wà aà vì bùsu pǿ de aà kpaale ũ guu Timεna Sela, Eflaiŭ buiǿ bùsu sísideu Gaasi gbèsisí gubāntoo oi.
- 31 Isailiǿ zǿblè Diiε ní nǿsemendoo Yozuee gǿǿ ní gǿǿ pǿ gbēzǿǿ pǿ gègè deaàlaǿ kuo. Gbēzǿǿpiǿ wesi yá pǿ Dii kè Isailiǿnele píiε.
- 32 Yosefu gεwa pǿ Isailiǿ bǿǿ Egipi sǿ,† aa vì Sikεŭ tǿǿle pǿ Yakǿbu lù guuε. A lù Sikεŭ mae Amǿǿ néǿwa ánuusu ǿwatē basǿεε.‡ Tǿǿlepi ku Yosefu buiǿ kpaale guuε.
- 33 Ké Aalona né Eleazaa gà, ǿ wà aà vì sísi pǿ de aà né Fineasi kpaale ũ pǿleu Eflaiŭ buiǿ bùsu gusísideu.

* 24:26 Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † 24:32 Daa 50.24-25, Bǿa 13.19 ‡ 24:32 Daa 33.19, Zin 7.16

DɔAANAɔ

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Dɔaanao lá yābuubuu pɔ́ Isailiɔ̀ kè za guɔ́ pɔ́ aa zòlε Kanaa bùsuu e à gè pè guɔ́ pɔ́ Isailiɔ̀ kía kpà òlɔwɛɛ. Láε bee Isaili dɔaanao yākeao ní ní kuaɔ òwɛɛ lɔ. Isailiɔ̀ kía ví guɔ́ beeo, an dɔaanao mé gbé pɔ́ Lua iko kpámáɔ ũ. Aame Isaili gbé zɔɔ pɔ́ aai yá gógɔ Isailiɔ̀ne mé aai dɔaané an zíkaa ní buipáleo guuɔ ũ.

Dɔaanao lá kpaalea lee àaɔɛ:

Yá pɔ́ kè Isailiɔ̀ zòlea Kanaa bùsuu guɔ́ e à gè pèò guɔ́ pɔ́ Yozuee gàwa (1.1-2.10).

Lá Lua ì dɔaanao se à ní zì aa a gbéɔ̀ bɔ́ ní ibeɛɔ̀ ɔ̀zì (2.11-16.31).

Yābuubuu lee pla pɔ́ Isailiɔ̀ kè e à gè pè an kía kpaawa. (17-21).

Dɔaanao lá guu yá pɔ́ Isailiɔ̀ lè píi bɔ́ an luayāmasai kíiε. Tó aa bɔ́ Lua kpe aa pā kpàaàzi, ɔ́ buipáleo ì ɔ̀tómá. Ama tó aa èa zè ní Luao aa wiilèwà, ì ní wēnagwa à ní sí ní ibeɛpiɔ̀wae. N beeo aai gi wàò zòble Kanaa bùsu taaɔneε, aai wεεle wàò kōni ke Luaε (17-18), aa yādileneɔ̀ ì sáńgue (19-21).

An kua beewa tò aa gè níziati ní yáo. Lápi láakii lé ɔ̀lɔwɛɛ, tó Dii ní tó níziε mé i mó ní misii yāao, lá an buiɔ́ aao den we. Sema Lua gbéɔ̀ aao dɔ́ gbé pɔ́ wa misiile. Wá baade ali misiile Luaε yà, ge yá pɔ́ ali káwágu ɔ́ wálio ke?

Isailiɔ̀ zíkaa ní Kanaa bui pɔ́ gɔ́ɔ

¹ Yozuee gaa gbεa Isailiɔ̀ Dii là à mè: Déme a gé zíkaiwɛɛ ní Kanaaɔ káaui?

² ɔ́ Dii mè: Yuda buiɔ́ mé aa gé. A ma! Ma bùsupi náné ní ɔ̀zìε.

³ ɔ́ Yuda buiɔ́ ò ní gbé Simeɔ̀ buiɔ̀ne: A mo ge zεwɛɛ bùsu pɔ́ wa kpàwáú, wà zíkai ní Kanaaɔ, wí gbasa gé zεié bùsu pɔ́ wa kpàwáú. ɔ́ Simeɔ̀ buiɔ́ gèhínɔ̀.

⁴ Ké Yuda buiɔ́ gè màa, Dii Kanaaɔ ní Peliziɔ̀ náné ní ɔ̀zì, ɔ́ aa ní dede Bezeki òaasɔ̀sɔ̀ lee kwi (10.000).

⁵ Wekii aa Adonibezeki lè, aa zíkàaànɔ̀, ɔ́ aa Kanaaɔ ní Pelizipiɔ̀ dède.

⁶ Ké kíapi lé bàale, ɔ́ aa pèwà. Aa aà kù, ɔ́ aa aà ɔ̀nemias ní aà gbánemias zòzɔ̀.

⁷ ɔ́ Adonibezeki mè: Ma kía gbéɔ̀n bàaɔ̀kwio ɔ̀nemias ní ní gbánemias zòzɔ̀, ɔ́ aa ma táabūnu ble kasonaɔ̀ pèele aa blè. Lá má kè gbépiɔ̀ne fia ɔ́ Lua bòmεε. ɔ́ aa taaànɔ̀ Yelusaleũ, we à gàu.

⁸ Ké Yuda buiɔ́ lèle Yelusaleũwa aa sí, ɔ́ aa a gbéɔ̀ dède ní fēndao, aa tesòwà.

⁹ Bee gbεa Yuda buiɔ́ gè zíkai ní Kanaa pɔ́ kú bùsu gusisideuo ní Negeveo ní gusalalao.

¹⁰ Aa gè lèle Kanaa pɔ́ kú Heblɔ̀wa. Yāa Heblɔ̀ tón Kiliataaba. We aa zìblèu Sesai ní Aimanio ní Talemaiowa.*

¹¹ Bɔa we aa gè lèle Debiideɔ̀wa. Yāa Debii tón Kiliasefεε.

¹² ɔ́ Kalebu mè: Gbé pɔ́ lèle Kiliasefεεpiwa a sí ɔ́ má a nenɔε Akesa kpawà nɔ̀ ũ.

¹³ Kalebu dāuna Kenazi né ɔ̀nieli mé sí, ɔ́ Kalebu a nenɔεpi kpawà.

¹⁴ Ké à aà sè, à nàewà aà ge tɔ̀le wabike a maewa. Ké nɔεpi pila a zàa'ínawa, ɔ́ aà mae Kalebupi aà là à mè: Bó ní yeii?

¹⁵ ɔ́ a wèwà à mè: Gbēkekεmεε. Lá tɔ̀le pɔ́ n ma gba ku Negeve guwaiwaiue, ma gba a nibɔnade sa. ɔ́ Kalebu aà gbà tɔ̀le pɔ́ a nibɔna ku sīsɔ̀na musu ní a nibɔna pɔ́ kú guzulεuo.†

¹⁶ Mɔizi ànsue bui pɔ́ wí me Keniɔ̀ bɔ́ wéle daminalikpedeu‡ ní Yuda buiɔ́, aa gè zòlérínɔ̀ ní bùsuu Alade saε Negeve guwaiwaiu.

* **1:10** Nao 13.22 † **1:15** Yoz 15.13-19 ‡ **1:16** Yelikon we.

17 Ǿ Yuda buiɔ n̄ n̄ gbé Simɛɔ buiɔ gè lèlɛ Kanaa pɔ́ kú Zefataɔwa. Aa wélepi kè kélekele, Ǿ aa tɔkpàè Ǿma.Š

18 Yuda buiɔ Gaza n̄ Asekelonio n̄ Ekkelonio n̄ n̄ tɔlɛɔ s̄i.

19 Dii kúrɔnɔ, Ǿ aa n̄ bùsu gusísíde s̄i, āma aai f̄ɔ a gusalaladeɔ yàò, ké gbépiɔ z̄ikasɔgoɔ v̄i mɔpɔ ũ yái.

20 Wà Hɛbl̄s̄ kpà Kalebuwa lá Mɔizi a legbèwa, Ǿ a s̄i Anaki bui gbèɔn àaɔɔwa.

21 Bèyāmɛɛ buiɔ s̄ɔ aai Yebusi pɔ́ kú Yelusaleũɔ yao, Ǿ Yebusiɔ kúrɔnɔ Yelusaleũ e n̄ a gbāo.*

22 Yosɛfu buiɔ s̄ɔ aa lèlɛ Beteliwa, mé Dii kúrɔnɔ.

23 Yāa Beteli tón Luzu. Ké aa gbéɔ z̄i Beteli asiigwai,

24 asiigwanapiɔ gɔ̄ɛɛ è, àlɛ bɔ wélepiu, Ǿ aa òè: Lá wá ke wà gè wéle guu owèɛ, wí gbèkekeɛɛ.

25 Ké à gèk̄i òlɔné, Ǿ aa wélepideɔ dèdɛ n̄ f̄ɛndao, Ǿ aa gɔ̄ɛpi tò n̄ aà daɔ p̄i.

26 Gɔ̄ɛpi gè Iti bùsuu, à wéle kàlɛ we, Ǿ à tɔkpàè Luzu. Tó bee mé gòè e n̄ a gbāo.

27 Manase buiɔ i f̄ɔ Betesā n̄ Taanakio n̄ Dooɔ n̄ Ibleaũɔ n̄ Megidoo n̄ n̄ bualoũɔ s̄i Kanaaɔwao, aa ḡi wa z̄lɛa bùsupiue.

28 Ké Isailiɔ gbāa è, Ǿ aa Kanaaɔ dà zɔz̄i, aai n̄ yá p̄iio.†

29 Māa Èflaiũ buiɔ i Kanaa pɔ́ kú Gezɛɛɔ yao, Ǿ aa ku we s̄anu.‡

30 Zabulɔni buiɔ s̄ɔ aai Kanaa pɔ́ kú Keloni n̄ Naalolioɔ yao, Ǿ aa n̄ dá zɔz̄i.

31 Aseɛ buiɔ i gbé pɔ́ kú Ako n̄ Sid̄ɔ n̄ Alabeɔ n̄ Akazibuo n̄ Elɛbao n̄ Afekio n̄ Leobeɔ yao,

32 Ǿ aa ku s̄anu n̄ Kanaa bùsudepiɔ.

33 Nɛfatali buiɔ i Besɛmesideɔ n̄ Betanadeɔ yao, Ǿ aa ku s̄anu n̄ Kanaa bùsudepiɔ, aa n̄ dá zɔz̄i.

34 Ǿ Amɔlɛɔ z̄z̄è Dā buiɔzi, aa n̄ kpá gusísídeu, aai weiné aa mò z̄lɛ gusalalauo.

35 Amɔlepiɔ gi z̄lɛa Èlesi gbɛz̄i n̄ Ayalonio n̄ Saalebiũɔ. Ké Yosɛfu buiɔ gbāa è, Ǿ aa n̄ dá zɔz̄i.

36 Amɔle bùsu z̄lɛ dàalɛ za Sógbeboleie e à gè pèò Selawa e à gèò aɛ.

2

Dii Malaika bɔ mɔa Isailiɔwa Bokiũ

1 Dii Malaika bò Giligali,* à gè Bokiũ à mè: Ma á bóle Egipi, ma gèáɔnɔ bùsu pɔ́ ma a legbè á deziɔnɛɛ bee guu. Ma mè ma bàa aɔ kúrɔnɔ gɔɔpiie, a gbooa v̄iɔ.

2 Má òé, ásu makɔ̄ɛ n̄ bùsuɛbeedeɔ. Má òé à n̄ sa'ok̄iɔ gboo,† Ǿ i ma yāmao. Bóyāi á kèi màai?

3 Too! Mále oé, má n̄ yáé lɔ. Aaɔ deé le ũ á gbàt̄ɛue, mé an t̄áaɔ aaɔ deé bai ũɛ.

4 Ké Dii Malaika yápi ò Isailiɔnɛ, aa ɔlò maamaaɛ.

5 Ǿ aa tɔkpà gupie Bokiũ,‡ Ǿ aa sa'ò Diiwa we.

Isailiɔ pòbɔz̄akea

6 Yozuee gbéɔ gbæa gbæa baade gè bùsu pɔ́ a kpaalèné s̄i.

7 Aa zɔblè Diiɛ n̄ n̄dɛmɛndoo Yozuee gɔɔ n̄ gɔɔ pɔ́ gbèz̄ɔɔ pɔ́ gègè deaàlaɔ kuo. Gbèz̄ɔɔpiɔ wes̄i yāz̄ɔɔ pɔ́ Dii kè Isailiɔnɛle p̄i.

8 Dii zòblena Nuni né Yozuee kè wè basɔokwie, Ǿ à gbàsa gà.

9 Wà aà v̄i bùsu pɔ́ de aà baa ũ guu Timena Sela, Èflaiũ buiɔ bùsu s̄is̄ideue, Gaasi gbès̄is̄i gugbāntoo oi.Š

10 Ké Yozuee gɔɔdeɔ gàga p̄i, an né pɔ́ f̄èlɛ n̄ kpɛɔ Dii d̄ɔ, mé aa yá pɔ́ a kè n̄ deziɔnɛ d̄ɔ.

Š 1:17 Bee mè wíwia. * 1:21 Yoz 15.63, 2Sam 5.6 † 1:28 Yoz 17.11-13 ‡ 1:29 Yoz 16.10 * 2:1 Yoz 5.13 † 2:2 Bɔa 34.12-13, Iko 7.2-5 ‡ 2:5 Bee mè ɔlɔnaɔ. Š 2:9 Yoz 19.49-50

11 Ɔ aa yá pò vâi Diiè kè, aa zoblè táaone.

12 Aa pàkpà ní deziò Dii pò ní bóle Egipizi, aa tè bui pò liaarziò táaazi aa kùlené, ɔ aa Dii pò fêlèè.

13 Aa pàkpàaazi, aa zoblè Baaliè ní Asetaatio.

14 Ɔ Dii pò fèñzi à ní ná ní wetānaone ní ɔzi, aa ní wáa. A ní kpá ní ibee pò liaarziòwa, ɔ aai fɔ gĩ ní níziào ní ibeepiò ɔziò.

15 Lá aa gè zíkai píi, Dii ì bɔ ní kpée, ké asu bɔrɔnɔ nao, lá a ònéwa, ɔ aa gò yooyea.

16 Ɔ Dii ìò dbaanao dilené sa, ké aa ní bɔ ní wetānao ɔzi.

17 Kási aali ní dbaanapiò yāmao, aa gbāsikè ní táaò aa kùlené. Aa kè zé pò ní deziò sèwa àanno, aaliò yá pò Dii dīlenéò kūa lá ní deziòwaò.

18 Tó Dii dbaana dīlené, ìò kú ní dbaanapiò, ɔ ìò ní sí ní ibeeòwa e dbaanapi wēni léu, asa tó aa aaukè gbé pò lé ní wetā aale ɔtómáò yáí, Dii ì ní wēnagwae.

19 Tó dbaana gà sɔ, aai ea òkpa de ní maewae. Aai té táaazi, aai zobléné, aai kùlené. Aali ní yākepiò ní ní swágbāo too.

20 Ɔ Dii pò fèñzi à mè: Lá buipi ma bàakuañnɔ ní ní deziò yá gbòò, aai ma yāmao,

21 má bui pò Yozuee gà à ní tó ní bùsuò kee yáné ìò.

22 Má ní tó wee, buipiò ɔ má Isailiò yòò, tó aa ma zé sé aao ma yá kūa lá ní deziò kèwa, ge tó aa keo.

23 A yáí Dii buipiò tòì we. I ní na Yozueee a ɔzi à ní yáè gòò.

3

1 Dii buipiò tò we, ké à Isaili pò aa Kanaa bùsu zíkai dɔò yòòe,

2 i zì dada ní gbé pò aa Kanaa zì dɔ yāapiòne. Buipiò ke:

3 Filitèò kía gbèon sɔòò. Kanaaò ní Sidòdeò ní Ivi pò kú Libā bùsu sìsìdeu za Baali Eemò gbèzì e à gè pè Amata bɔlewaò.

4 A ní tó we, ké à Isailiò yòò à gwa tó aao a yá pò á dà Mɔizie, a dīle ní deziòne kūa.

5 A yáí tò Isailiò ku sānu ní Kanaaò ní Itiò ní Amòleò ní Peliziò ní Iviò ní Yebusiò.

6 Aa ní nenɔeò sè nɔ ù, mé aa ní nenɔeò kpàsā buipiò negòeòwa, ɔ aa zoblè ní táaone.

Ɔnieli

7 Isailiò yá pò Dii yeio kè. Dii ní Lua yá sàñgu, ɔ aa zoblè Baaliè ní Asetaatio.

8 Ɔ Dii pò fèñzi à ní ná Mesopotami bùsu kí Kusā Lisataiūe a ɔzi, ɔ aa zoblèè wè swaaɔ.

9 Ké aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana dīlené, ɔn Kalèbu dāuna Kenazi né Ɔnieli ù. Ɔme ní bó.

10 Dii Nisina dīè, ɔ à dāa Isailiòne zì guu. Dii Mesopotami bùsu kí Kusā Lisataiū nàè a ɔzi, ɔ à gbāamòè.

11 Ɔ an bùsu gòò dɔdɔa wè bla e Kenazi né Ɔnieli gè gàò.

Ehudu

12 Isailiò èa yá pò Dii yeio kè ìò, ɔ Dii tò Mɔabuò kí Egeloni gbāamòné vâi pò aa kèpi yáí.

13 Egeloni Amòniò ní Amaleki buiò nàwa, ɔ aa mò lèlè Isailiòwa aa wéle daminalikpede* sì.

14 Isailiò zoblè Mɔabuò kí Egeloniè e wè bao plasai.

15 Ɔ aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana dīlené, ɔn Gela né Ehudu, Bèyāmeè bui ù. Ɔzeedeè. Isailiò aà zì falubòì Mɔabuò kí Egeloniè.

16 Ehudu fèna lekpepla pí, a gbàa kà gàsísuu do. A nà a gbala ɔplaawa a ula zíe,

17 ɔ à gè falubòè. Egeloni sɔ à mèkpa maamae.

18 Ké Ehudu ní gbé pò falu sè mòòò falu kpàwà aa làa, aale tá, ɔ Ehudu a gbépiò gbàe.

* 3:13 Yeliko.

19 Ɔ à èa tǎa pɔ́ kú Giligali sae, à sù kíapiwa à m̀: Má asiiyǎ ví mà onɛ. Ɔ kípí m̀: A to mà yǎma, ɔ̀ aà ìwa pɔ́ kuaànò b̀le.

20 Egelɔni z̄leá ado kpé musu kpea niɛ, ɔ̀ Ehudu s̄aàzi à m̀: Má yá pɔ́ b̀ Lua kíí ví mà onɛ. Ké kípí f̀le a kílau,

21 ɔ̀ Ehudu a f̀ena ga wò a ɔ̀plaa gbalawa ní ɔ̀zeɛo, à aà z̄òò a gbɛɛu.

22 Ɔ f̀ena g̀è aà gbɛɛu ní a páo píi e à g̀è b̀ò kpɛ. Ehudu i f̀enapi woo, ɔ̀ nísi k̀aawà.

23 Ehudu b̀ò kpɛɛɛ, à kpɛa musupi zé tà, à kilidàu.

24 Aà b̀oa gbɛa Egelɔni ìwaò m̀, aa è kpɛapi zé taa, wà kilidàu, ɔ̀ aa m̀: Alɛ bíikpɛkɛ kpɛa niɛ guu yá m̀oò?

25 Aalɛ aà dá, aalɛ aà dá e aa bílikè. Ké aa è i zew̄enéo, ɔ̀ aa kili sè aa ẁè, aa sù ní dii è wúleá z̄íle g̀è.

26 Goo pɔ́ aalɛ g̀èg̀è màa, Ehudu bàalè à d̀ò táapiɔzi à tà Seila.

27 Ké à kà we, a tò wà kuupè Eflaiũ bùsu s̄is̄ideu, ɔ̀ Isailiò p̄ilaaànò gb̀esis̄iòwa, Ehudu mé d̀oaa.

28 A ònè: A temazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabuò naè á ɔ̀z̄í. Aa teaàzi, ɔ̀ aa Yuud̄e buak̄i pɔ́ ì gé Mɔabu bùsuu sí, aai wei gb̀èe bùa lo.

29 Zibeez̄i aa Mɔabuò d̀èdɛ gb̀èon òaas̄oòo lɛ kwi (10.000) taawa, an gb̀èe i b̀o.

30 Goo bee Isailiò gb̀am̀ò Mɔabuòne, ɔ̀ an bùsu g̀ò d̀oɔa e ẁè basiī.

Samegaa

31 Aà gbɛa Anata né Samegaa Filit̄o d̀èdɛ gb̀èon òaa àaò ní zù z̄íkɛna totob̀o, à Isailiò suabà lo.

4

Debolaa ní Balakuo

1 Ké Ehudu g̀a, Isailiò èa yá pɔ́ Dii yeio kè lo.

2 Ɔ Dii ní ná Kanaaò kí Yab̄è pɔ́ z̄leá Azooɛ a ɔ̀z̄í. Aà z̄iḡoò gb̀èz̄oò tón Sisela. Aà ben Alose Goiũ.

3 A z̄ikas̄oòo m̀p̀oò ví m̀èn òaa síī ní bas̄oòo (900). A gb̀am̀ò Isailiòne p̄as̄ip̄as̄i e ẁè bao, ɔ̀ Isailiò wiilè Diiwa.

4 Goo bee noɛ ànabi Debolaa, Lapido na dɛ Isailiò d̀oana ũ.

5 I yágḡonè a daminali gb̀áu Lama ní Betelio z̄ānguo, Eflaiũ buiò bùsu s̄is̄ideu. Isailiò lo gé aà kíí we.

6 Ɔ à Abin̄oũ né Balaku pɔ́ kú Kedesi, Nefatali buiò bùsuu sísi, a òè: Dii Isailiò Lua m̀, f̀elɛ gé Nefatali buiò ní Zabul̄ni buiò sɛ gb̀èon òaas̄oòo lɛ kwi (10.000), ní g̀ér̄nò Taboo gb̀ez̄i.

7 Dii a Yab̄è z̄iḡoò gb̀èz̄oò Sisela gálɛ m̀oàànò Kis̄o swai ní aà s̄ógoò ní aà z̄iḡoò dasidasi, i aà nanɛ n ɔ̀z̄í we.

8 Ɔ Balaku òè: Tó n̄ȳo gemanò lé, má gé. Tó n̄ȳo gemanò s̄o, má gɛo.

9 Ɔ Debolaa m̀: Má gennò, àma lá ní ò màa, i ke ní tó mé a b̀o. Noɛ ɔ̀ Dii a Sisela naè a ɔ̀z̄í sa. Ɔ Debolaa f̀elɛ g̀èaànò Kedesi.

10 Ɔ Balaku Zabul̄ni buiò ní Nefatali buiò k̀aa Kedesi, ɔ̀ à dàzɛu k̀èɛ ní gb̀èon òaas̄oòo lɛ kwipiò. Debolaa kú ní guu.

11 Keni bui Ebeɛ b̀ò Keniò bùsuu yáa, à m̀ò b̀òokpà gb̀èneli pɔ́ kú Zaananiũ gb̀áu Kedesi saɛ. Keniòá M̄ozi ànsue Obaba buiò doɛ.

12 Wa ò Siselaɛ Abin̄oũ né Balaku g̀è Taboo gb̀ez̄i,

13 ɔ̀ à a s̄ógoò m̀p̀oò k̀aa m̀èn òaa síī ní bas̄oòo ní z̄iḡoò pɔ́ kuanò. B̀oár̄nò Alose Goiũ aa g̀è Kis̄o swai.

14 Ǿ Debolaa ò Balakuε: Gé, asa gbã Dii a Sisela nanε n ɔzi. Dii dɔaaanε noa? Ǿ Balaku p̄ila Taboo gbewa ní zīgɔ gbɛɔn òaasɔsɔo lεε kwipio.

15 Dii tò Sisela ní aà sógodeɔ ní aà zīgɔɔ kpɛkpà Balaku fɛndaε, ɔ Sisela bò a sógou à bàalè.

16 Balaku pèlε Sisela zīgɔɔ ní ní sógoozi e Aloso Goiũ. We à ní dɛdεu ní fɛndao píi, baa gbé m̀endo i bɔo.

17 Ǿ Sisela tilè à gè s̄i Keni bui Ebeε na Yaeli kpéu, asa Azoo kí Yab̄ε ní Ebeε beɛdeɔ kɔ yãma yãaε.

18 Yaeli bò dàaaàlε à mè: Mɔ ḡε kpéu Baa. Ḡε! Nsu to v̄ia n kũo. Ké à ḡε, ɔ nɔɛpi kũntu kùaaàla,

19 ɔ Sisela òè: Imi lé ma dε, ma gba í mà mi. Ǿ à v̄i tũu sè a dàè a m̄i, ɔ à èa kũntu kùaaàla.

20 Sisela òè: Ze kpεεlε. Tó gb̄εε mò n la, gb̄εε ku laoa, oè aawo.

21 A ḡε ní kpasa'io, ké aà ȳεε làa yáí. Ǿ Ebeε na Yaeli zwáakpε kálo sè ní masanao, à s̄òò Siselazi tεεε, ɔ à kálopi pè aà swāḡɛziwa, a pà e à ḡε ḡε tɔɔlε kũ, ɔ à gà.

22 A mɔ lè Balaku lé p̄éle Siselazi, ɔ Yaeli bò ḡε dàaaàlε à mè: Mɔ mà gbé p̄ó níle wεεlε ɔlɔnε. Ké à ḡε kpéu, ɔ à Sisela è wúleá, à gà ní káloo p̄ea aà swāḡɛzi.

23 Zibeezi Lua Kanaao kí Yab̄ε bùsa Isailiōnε.

24 Ǿ Isailiō pás̄i lé dɛdε e aa ḡε Kanaao kí Yab̄ε dèò.

5

Lε p̄ó Debolaa dà

1 Zibeezi Debolaa ní Abinɔaũ né Balakuo lεε bee si:

2 Ké Isaili dɔaanao bò dàaa,

gbé k̄inio t̄ér̄izi teasisai.

A Dii sáaukpa!

3 Kíao, à yáε bee ma!

Gbãadeɔ, à swákpa!

Má lesi Dii yá musu,

má Dii Isailiō Lua táasile.

4 Ké Dii bò Sei gbε musu,

tɔɔlε l̄ualua,

ké àlε p̄ã Eɔb̄ũɔ bùsupia,

loupɔɔ f̄i, lou mà maamaa.

5 Gbèsīsīo dèedee Dii aε,

Isailiō Lua p̄ó bò m̀má Sinaipi.*

6 Anata né Samεgaa gɔɔ, Yaeli gɔɔ,

gb̄εε lí zεda sε lɔo,

zεwεwεna ɔ w̄éleɣena i sé.

7 Kíao lé midε Isaili bùsuu,

ɔ ma Debolaa ma ḡɔ Isailiō da ũ.

8 Ké aa zè ní dii dafuɔ,

ɔ z̄i k̄ɔ kũ w̄éle bíib̄ɔlεu.

Baa gb̄ɛɔn òaasɔsɔo lεε bla (40.000) guu

gb̄εε s̄εngbao ge s̄ɔna v̄io.

9 Ma p̄o dɔ Isailiō dɔaanaɔwa

ní gbé p̄ó t̄ér̄izi teasisai.

A Dii sáaukpa!

10 A gbé p̄ó á di zàa'ín pua kpεɔ

á gbé p̄ó á z̄ɔlε tefeniwapio

* 5:5 Bɔa 19.18

ń á gbé pɔ́ á be kèseɔ, à a yā'o.

11 Gbé pɔ́ káaaa ítɔkíio zɔa dɔ,
aa Dii maakeaɔ dàu lé siuné,
Isailio kíaɔ zíblè,
ɔ Dii gbéɔ sù ń wéleɔ guu.

12 Fɛle Debolaa! Fɛle!
Fɛle lesi! Fɛle!
Abinɔaũ né Balaku,
fɛle dɔaa n zìzɔɔne.

13 ɔ gbé pɔ́ gɔ́ɔ bɔ̀ mɔ̀ kíaɔ kii,
Dii gbéɔ mɔ̀ ma kii ń negɔnaɔ.

14 Eflaiũ bui pɔ́ aa Amaleki buio fùò
ń Běyāmeɛ buieɔ tenzi.

Makii buieɔ de dɔaanaɔ ũ,
Zabulɔni buieɔ gopana kũa.

15 Isakaa bui kíaɔ kú ń Debolaaɔ,
Isakaa buio kú ń Balakuo,
aa sĩaàɔ gusalalau.
Lubeni bui gāliɔ seakè.

16 Akea a gɔ́ kinaɔ saɛ,
ále kulepea sãɔne mai?
Lubeni bui gāliɔ seakè maamaaɛ.

17 Galada búsudeɔ gɔ́ Yuudě baale.
Akea Dã buio zè ń ń gó'ilenaci?
Aseɛ buio zɔ́le ísiale,
aa gɔ́ ń godɔkíio.

18 Zabulɔni buio fēna wò,
aa a kpé vūaa,
Nefatali buio kè gulesiɔu màa lo.

19 Kanaa búsú kíaɔ mɔ̀,
aa zíkà Taanaki Megido swa saɛ,
kási aai àizeɛ séle tàòo.

20 Za musu saanaɔ zíkà,
aa bɔ̀ ń zéu, aa zíkà ń Siselao.

21 Kisɔ́ swa zipi tàrínɔ.
Má gé aɛ, mí gé ń gbāao.

22 Sɔ́ gbāao lé bàale,
an kèse kɔ́fi dɔ.

23 Dii Malaika mè: A Melozu ká,
à lɛkɛ Melozudeɔne maamaa,
asa aai mɔ̀ dɔ̀ Diileo,
aai dɔ̀ Dii negɔnaɔleɔ.

24 Nɔɛ báaadɛn Ebeɛ na Yaeli ũ,
Keni bui nɔɛpi báaa ví zwàakpedeɔ guu.

25 Sisela í gbèawà,
ɔ à ví kpàwà,
à vífāai kpàwà ta ɔde guu.

26 A ɔbò zwàakpe kálo sè,
à masana kù ń a ɔplaaɔ,
ɔ à Sisela lèò à aà mi wí,

à aà swāgēzī f̄ à aà t̄lɔz̄.

²⁷ Sisela gofanɛ à l̄l̄l̄l̄ aà gbá sae,

̄ à ḡò wúlea we.

A gofanɛ à l̄l̄l̄l̄ aà gbá sae,

gu p̄ó à gofanɛ à l̄l̄l̄l̄, we à ḡàu.

²⁸ Sisela da wēkp̄al̄l̄l̄ f̄en̄enti, u,

à wiil̄l̄l̄ f̄en̄enti m̄ɔɔ f̄òu à m̄è:

B̄óȳai aà s̄ógo kp̄é e t̄iai?

Akea aà gb̄é̄ s̄ógo k̄ɔfi d̄o ni?

²⁹ Aà n̄ɔe z̄ik̄ena òn̄ɔn̄aɔ l̄é oè,

̄ a t̄é n̄ l̄egbei láasai à m̄è:

³⁰ Aal̄l̄l̄ p̄ó n̄aaae,

aal̄l̄l̄ k̄paal̄l̄k̄ɔe,

baade n̄ a w̄éndiao m̄èndodo ge plapla.

Aal̄l̄l̄ zw̄aa w̄edeɔ n̄aaa Siselaee,

zw̄aa w̄ede w̄ès̄adeɔne,

p̄ɔl̄ḡau p̄ó w̄à ba k̄èw̄aɔe.

³¹ Dii, to n̄ ib̄eeɔ ga màa n̄pii,

gb̄é̄ p̄ó aa yenziɔ gb̄aa iɔ dede

lán̄ íat̄é dedeawa.

ɔ an b̄usu ḡò d̄ɔɔa e w̄è bla.

6

Madiãɔ ɔt̄sa Isailiɔwa

¹ Isailiɔ èa yá p̄ó Dii yeio k̄è l̄o, ̄ Dii n̄ ná Madiãɔne n̄ ɔz̄i e w̄è sopla.

² Ké Madiãɔ l̄é ɔt̄m̄á, ̄ Isailiɔ ul̄ek̄liɔ k̄èke b̄usu s̄is̄ideɔu n̄ gb̄è'eo n̄ s̄egb̄ao.

³ Tó aa p̄ɔt̄ò, Madiãɔ n̄ Amaleki buiɔ n̄ gukp̄e oi buip̄al̄l̄l̄ i m̄ó l̄élem̄áe.

⁴ Aaɪ m̄ɔ b̄òokpa n̄ b̄usu, ̄ aaɪ n̄ buap̄ɔɔ òkpané e à ge p̄eð Gazawa. Aali bl̄e to Isailiɔneɔ ge s̄a ge zu ge z̄aa'ina.

⁵ Aaɪ m̄ó n̄ n̄ p̄ɔtuɔɔ n̄ n̄ zw̄aakp̄eɔ dasidasi lán̄ kwaɔwa. Gb̄èe líɔ n̄ l̄é d̄ɔo, baa n̄ yiongoɔ l̄é. Aaɪ m̄ɔ b̄usu òkpaie.

⁶ Madiãɔ Isailiɔ b̄usa dúuduu, ̄ aa wiil̄l̄l̄ Diiwa.

⁷ Ké aa wiil̄l̄l̄ Diiwa Madiãɔ yá musu màa,

⁸ ̄ Dii ānabi d̄ilené à m̄è: Ma Dii Isailiɔ Lua ma m̄è, ma á b̄ó z̄ɔbleu, ma á b̄óle Egipi.

⁹ Ma á b̄ó Egipiɔ ɔz̄i n̄ gb̄é̄ p̄ó ɔt̄w̄áɔ p̄ii, ma n̄ yáé, ̄ ma n̄ b̄usu kp̄awá.

¹⁰ Ké má òé m̄ám̄ema Dii á Lua, ásu Am̄le p̄ó á kú n̄ b̄usuɔ t̄áaɔ gbagbao, ̄ a gi ma ȳamai.

Dii Malaika b̄ɔ m̄ɔa Gedeɔwa

¹¹ Dii Malaika* m̄ò z̄òl̄e gb̄én̄eli gb̄áu ɔfela, Abiez̄ee bui Yoasi be w̄éleu. Aà né Gedeɔ l̄é p̄ówenagb̄è w̄eef̄ek̄li k̄é Madiãɔ su a eo ȳai.

¹² Ké Dii Malaika b̄ò m̄òw̄à, a òè: N̄eḡɔna, Dii kunno.

¹³ ɔ Gedeɔ òè: Baa, tó Dii kúwan̄ɔe, b̄óȳai yáe beeɔ wá léi p̄iii? Dabudabu p̄ó wá maeɔ a yá d̄au a siuw̄ee ku máe? Aa m̄è Dii wá b̄óle Egipi, āma tia kéwa à p̄ákp̄awáz̄ie, ̄ à wá ná Madiãɔne n̄ ɔz̄i.

¹⁴ ɔ Dii aed̄w̄à à m̄è: Gé n̄ gb̄aa p̄ó n̄ v̄io, ní Isailiɔ b̄ɔ Madiãɔ ɔz̄i. Máme ma n̄ z̄i.

* **6:11** Dii lia malaika ūn we.

15 ɔ Gedeɔ aà là à mè: Baa, kpelewa má Isailiɔ bɔi? Ma bui mé kɛ́sãa Manase buiɔzi, mé máme má fɛ́nɛũ deŋla ma de beɔeɔ guu.

16 Dii wèwà à mè: Má kunnɔɛ, ní Madiãɔ kwɛ lán gbé mɛ̀ndowa.

17 ɔ Gedeɔ òè: Tó n ma wɛ̀nagwàɛ, seelakɛmɛɛ mà dɔ́ ké míme níle yá'omɛɛ.

18 Nsu go lakíio e mà su. Má mɔ̀nɛ ní gbao, mí dilɛɛ. A wèwà à mè: Má gɔ́ la e ñ su.

19 Gedeɔ gè blenɛ dè a kèkɛ, à kàa kè ní pówɛnti kiloo kwio. A nòɔ kà gbíu, à do kà tau, à m̀òè gbéneli gbáú we, ɔ a dilɛ̀.

20 Lua Malaika òè: Nòɔ ní kàapio se káɛ gbɛɛ beewa, ní do éɛwà. ɔ a kè màa.

21 Ké Dii Malaika lípana pó á kũa zɛ̀ nòɔ ní kàapiowa, ɔ té b̀ò gbɛpi guu, a kũ nòɔ ní kàapiowa, ɔ Dii Malaikapi gusikè.

22 Ké Gedeɔ d̀ò Dii Malaikaɛ, à mè: A'a Dii Lua, asa ma wɛ̀sɪ Dii Malaikaɛɛ.

23 ɔ Dii òè: N n laai kpáɛ! Nsu to vía n kũo. Nyɔ́ gao.

24 Gedeɔ Dii gbagbakii b̀ò we, ɔ à t̀okpàè Dii Aafiakpamade. A ku ɔfɛla Abiezɛɛ we e ní a gbão.

Gedeɔ Baali gbagbakii gbooa

25 Zibeezɪ gwãasɪna Dii òè: N n mae zuswana pó kà wè sopla sé, Baali gbagbakii pó n mae ví gboo, ní Asetaati lí pó péɛa a saɛ zɔ́.

26 Ma Dii n Lua gbagbakii bo a zéwa† sɪ̀sɪɛ bee musu. Asetaati lí pó ní zɛ̀ séɛ yàa ũ, ní sa pó wɪ a pó káɛu à tékũ oa ní zupio.

27 ɔ Gedeɔ a zikɛnaɔ sè gbɛɔn kwi, a kè lá Dii òɛwa. Ké àɛ víakɛ a de beɔeɔnɛ ní wéɛɔe yáí, i we kè fáanɛo, gwãasɪna ɔ a kè.

28 Ké wéɛɔe fɛ̀ɛ kɔɔ, aa è wà Baali gbagbakii gb̀ò, wà Asetaati lí pó ze a saɛ zɔ́, wà sa'ò ní zuo sa'okii dafu pó wa b̀òwa.

29 ɔ aalɛ kɔ́ lala aa mè: Déme kè màai? ɔ wà mè: Yoasi né Gedeɔ mé kè.

30 ɔ wéɛɔe gɛ ò Yoasiɛ: Bó ní n néo wà aà de, asa à Baali gbagbakii gb̀òɛ, mé à Asetaati lí pó ze a saɛ zɔ́.

31 ɔ Yoasi ò gbé pó liaaaziɔnɛ: Amɛ á yási ní Baalioa? Amɛ á aà bɔa? Wa gbé pó yásiaàno de e gu àò gé dɔi. Tó diin aà ũ, aà gí ní azíao. Aà gbagbakii wa gb̀ò lò?

32 Zibeezɪ wà t̀okpà Gedeɔɛ Yelubaali,‡ wà mè: Wà ní t̀okɔɛ ní Baalio, asa aà gbagbakii ɔ a gb̀ò.

Gedeɔ seelagbeaa Diiwa

33 Madiãɔ ní Amaleki buiɔ ní gukpɛɔe kɔ́ kàaa píi, aa bùa Yuudɛwa, ɔ aa b̀òokpà Yezɛɛ guzuleu.

34 Dii Nisɪna d̀èɛ Gedeɔwa, ɔ à Abiezɛɛ buiɔ sɪ̀si ní kuuo aa m̀o tɛazi.

35 A gbéɔ zɪ̀ aa Manase buiɔ bùsu kèɛɛ, ɔ aa ní sisi aa m̀o tɛazi ɔ. ɔ à gbéɔ zɪ̀ Aɛɛ buiɔ bùsuu ní Zabulɔni buiɔ bùsuo ní Nefatali buiɔ bùsuo. ɔ aa m̀ò nàwà.

36 Gedeɔ ò Luaɛ: Tó níyɔ́ Isailiɔ bɔ ma sabai lá n a legbèmɛɛwa síanaɛ,

37 gwa, máɛ sãkã káɛ pówɛngbɛzɛu. Tó fii kpà sãkãpiwa ado, mé t̀òɛ g̀ò gii, má d̀ò sa ké níyɔ́ Isailiɔ bɔ ma sabai lá ní òwa.

38 ɔ à kè màa. Ké gu d̀ò, ɔ à fèɛ káaukaau, à sãkãpi fè, a í ta pà.

39 ɔ Gedeɔ ò Luaɛ: Nsu to n p̀o pamazio. Má ye mà yãgbɛama gɛ̀n do ɔ. To mà gwa sãkãwa gɛ̀n do ɔ mà gwa. Ké bee sa, to fii kpà t̀òɛwa ado, sãkã i g̀ò gii.

40 Gwãasɪna bee Lua kè màa. Fii kpà t̀òɛwa gupiiu, sãkã mé g̀ò gii ado.

7

Gedeɔ ní a gbéɔ ziblea Madiãwa

† 6:26 Bɔa 20.25 ‡ 6:32 Bee mè tokɔɛ ní Baalio.

1 Gedeɔo n gbé pɔ kuaànoo fɛle kɔɔkɔo, aa gè bòokpà Alodi nibonai. Madiào bòo ku guzulɛu gugbāntoo oi Mɔle sɛsɛpɔɔɛu.

2 Dii ò Gedeɔo: Gbé pɔ lé gennɔo kè dasi, má Madiào nané n ɔzi. Tó má nàné n ɔzi, aa íanadāe, aai me nízia gbāa mé n bó.

3 Kpàwake gia, ní oné, gbé pɔ vía lé aà kù àle lualua, aà ea tá.* ɔ gbɛɔn òaasɔsɔo lɛe bao n plaoo (22.000) èa tà, gbɛɔn òaasɔsɔo lɛe kwi (10.000) mé gò.

4 ɔ Dii ò Gedeɔo: E tia aa kè dasi. Geɛnoo í kíi, mí n plene we. Gbé pɔ má one aa gennɔo mé aa gé, gbé pɔ má one aa gennɔo sɔ aa gɔ.

5 Ké à geɛnoo í kíi, Dii òè: Gbé pɔ n è aa lé pèle íu lán gbɛwao kɛaa n gbé pɔ aa kùle n kosowa aa idā, aale mio.

6 Gbé pɔ idā n ɔo aa lé pèleuo gbɛɔn òaa do n basooe (300). Gbé kíniɔ kùle n kosowa, aa imi.

7 ɔ Dii ò Gedeɔo: Má Madiào na gbɛɔn òaa do n basoo pɔ lé pèle íuone n ɔzi sa, mí á bo. Gbé kíniɔ gbae, an baade tá a be.

8 Gedeɔo gbɛɔn òaa do n basoo pio sè, ɔ aa gbé pɔ aale táo kùsūao n n kuuo simá, ɔ à n gbáe be.

Gedeɔo ku sɛsi musu, Madiào bòo ku aà zɛle guzulɛu.

9 Dii yā'òè gwāasina à mè: Fɛle ge lélemá n bòou, asa ma n nánɛ n ɔzi.

10 Tó léleama vía lé n kùe, pila n n zikena Pulao,

11 ní swādo yá pɔ wàle oi. Yápi a n gba sɔ ké n lélemá n bòou. ɔ à pila n a zikena Pulao, aa lòole zigɔ pɔ kú bòo léiozi.

12 Madiào n Amaleki buio n gukpɛdeɔ pii kálea guzulɛu, aa dasi lán kwaowa. Wi fɔ n yiongoo nàoo, aa dasi lán ísiale úfāawa.

13 Ké Gedeɔo kà we, à gbɛe lè, à a nana dàu lé siu a gbɛdoe à mè: Nana pɔ má ò ma. Má è pɛe boolo zɔzɔna lé gbeembo, ɔ à sɛ wá bòou à pà zwàakpɛwa, ɔ kpépi lèlè à fuangba.

14 ɔ aà gbɛdopi òè: Yoasi né Gedeɔo, Isaili bui fɛnda n è we, i ke pɔpāle no. Lua Madiào n wá bòoo nàè aà ɔzi piie.

15 Ké Gedeɔo nanapi yāmà n a bɔɔleo, à kùle Dii. ɔ à èa Isailiɔ bòou à mè: A fɛle! Dii Madiào nàwɛe wá ɔzi.

16 A gbɛɔn òaa do n basoo pio kpaalè gāli àaɔ, ɔ à kuu n lo giio kpà n baadewa. ɔ wà sɛteɔ sòlɔsɔlɔ lo pio guu.

17 A òné: Mále gé e n bòo léie. Aɔ ma gwa. Lá á e mále ke, ío ke màa.

18 A lia n bòoi pii. Tó mapi n gbé pɔ kumanoo wa kuupè, ápio sɔ í a pɔ pé, í wiile à me: Dii n Gedeɔoo pɔe.

19 Gedeɔo n gbɛɔn basoo pɔ kuaànoo kà bòo léi wɛedo taawa gudɔanao kɔlɛũkpakea gbea gɔo. ɔ aa n kuu pè mpii, aa lo pɔ aa kūa wíwi.

20 ɔ gāli àaɔpio baade a kuu pè, aa n loo wíwi. Aa sɛteɔ kūa ɔzɛu, aa kuu pɔ aale pɛo kūa ɔplaa. ɔ aa wiilè aa mè: Dii n Gedeɔoo fɛnda.

21 Baade zɛa a gbɛu liaa bòoi, ɔ bòodeɔ fɛle lèkɔwa n wiio, aa tilè.

22 Ké gbɛɔn òaa do n basoo pio baade ɔtò a kuuwa màa, Dii tò bòopideɔ kɔ dèdɛ kòtɛe n fɛnda. Zigɔpio bàalè tà Besita n Zelelao e Abeli Mɛɔla léi Taba oi.

23 Wà Nɛfatali buio n Asee buio sɛsi n Manase buio pii, ɔ aa pèle Madiàozi.

24 ɔ Gedeɔo gbé ɔzi aa ɛflaiū buio bùsu sɛside kɛle aa me: A pila gé Madiàoowa n zio. A zezɔné swabɔleɔu n aɛ e à ge pɛ Bɛbala n Yuudɛowa. ɔ wà ɛflaiū buio sɛsi pii, aa gè zezɔné n aɛ swabɔleɔu e à gè pè Bɛbala n Yuudɛowa.

* 7:3 Iko 20.8

25 Ǿ Eflaiũ buiɔ Madiã kíaɔ kũkũ gbẽɔn pla, Ǿlebu n Zeebuo. Aa Ǿlebu dè gbɛ saɛ, Ǿ wĩ mɛ tia Ǿlebu gbɛ. Aa Zeebu dè lɔ, gupĩ wĩ mɛ tia Zeebu vɛɛfɛkii. Ǿ aa ɛa pè Madiãwa. Ǿ wà kíapiɔ mi zǝzǝ wà gèð Gedeɔɔɛ Yuudɛ baale.

8

1 Eflaiũ buiɔ Gedeɔɔ là aa mè: Bóyãĩ n kèwɛɛ màai? Ké nle gé zíkai n Madiãɔ, mé ni wá sísi sɔo bɛ? Màa aa zɔadòwà pásipási,

2 Ǿ a òné: Bó má kè à kà á pówai? A Eflaiũ buiɔ vɛɛ kɔnwɛa zɔo dè wá Abiezɛɛ buiɔ vɛɛkɔzǝzǝala.

3 Lua Madiã kíaɔ Ǿlebu n Zeebuo nàé á ɔziɛ. Bó má kè à kà á pówai? Ké a òné màa, Ǿ an pɔ gbàsa wèe sa.

Gedeɔɔ Zɛba n Zalemunao dɛdɛa

4 Gedeɔɔ n a gbé gbẽɔn òaa do n basɔɔ lé péle Madiãɔzi. Ké aa kà Yuudɛi, Ǿ aa bùa, nɔana lé n dɛ.

5 Ǿ a ò Sukodeɔnɛ: A ma gbéɔ gba pɛɛ. Nɔana lé n dɛɛ, mé mále péle Madiã kíaɔ Zɛba n Zalemunaoziɛ.*

6 Ǿ Suko gbɛzɔɔ mè: Zɛba n Zalemunao ku n ɔzi kòɛ, Ǿ wà gbasa wà n zĩgɔ gba pɛɛa?

7 Gedeɔɔ wè má à mè: Lá á ò màa, tó Dii Zɛba n Zalemunao nàmɛɛ ma ɔzi, má á taitai n gbáa lɛɔɛ.

8 Bɔa we à gè Penueli, Ǿ à wabikè má màa lɔ. Penuelideɔ òè lá Sukodeɔ òèwae lɔ,

9 Ǿ a òné sɔ à mè: Tó ma su aafia, má kalangaɛ bee kwɛɛ.

10 Zɛba n Zalemunao ku Kaakoo n n zĩgɔ gbẽɔn òaasɔɔ lɛɛ gɛo (15.000). Gukpɛ oi zĩgɔ pɔ gòɔn we, an fɛndadeɔ gàga gbẽɔn òaasɔɔ lɛɛ basoolo (120.000).

11 Gedeɔɔ dádákɛnaɔ zé sè Nɔba n Yɔgbɔao gukpɛ oi, Ǿ à lèlɛ zĩgɔpiɔwa gɔɔ pɔ an gbɛ kú n yãe láasooɔo.

12 Madiã kíapiɔ Zɛba n Zalemunao tilè, Ǿ à pèlɛzi, à n kũkũ, Ǿ à n zĩgɔ fù píi.

13 Ké Yoasi né Gedeɔɔ lé su n zílao, à bòle n ɛlesi gbɛbɔlɛo,

14 Ǿ à Suko èwaasoe kù à yálalawà, Ǿ èwaasopi Suko gbɛzɔɔ tó kèè láu gbẽɔn bààkwĩ n soplao.

15 Gedeɔɔ gè Sukodeɔ lè à mè: Zɛba n Zalemunao kɛ. A ma láanikè yãa a mè, Zɛba n Zalemunao ku ma ɔzi kòɛ, à gbasa ma gbé pɔ nɔana lé n dɛɔ gba pɛɛa?

16 Ǿ à wélepi gbɛzɔɔpiɔ kũkũ, à n taitai n gbáa lɛo, aa dò.

17 Ǿ à gè Penueli kalanga kwè à wélepi gɔɛɔ dèdɛ.

18 Ǿ à Zɛba n Zalemunao là à mè: Gbé pɔ a n dɛdɛ Tabooɔ dɛ kpelewa ni? Aa wèwà aa mè: Aa dɛ lanwae, an kákaa dɛ lán kíanɛwa.

19 Ǿ Gedeɔɔ òné: Ma vɛi dadoudeɔn we. Tó a n tó yãa, n Diio má á dɛdɛo.

20 Ǿ a ò a nɛgɔɛ sɛia Yetɛɛ à mè: Fɛle n n dɛdɛ. Népi i a fɛnda woo, asa èwaasonaɛ, mé vĩa lé aà kú.

21 Ǿ Zɛba n Zalemunao mè: Fɛle n wá dɛdɛ nzia. Baade n a gbãaoɛ. Ǿ Gedeɔɔ fɛle n dɛdɛ, à mɔkampɛ pɔ kú n yiongoɔ waawao bòlɛ.

Gedeɔɔ dilɛa gbɛzɔɔ ũ

22 Isailiɔ ò Gedeɔɔɛ: Gɔ wá kía ũ n n buiɔ. Mmɛ n wá bó Madiãɔ ɔzi.

23 Ǿ Gedeɔɔ òné: Má gɔ á kía ũo, baa ma buiɔ. Dii mé aɔ dɛ á kía ũ.

24 Ǿ à ɛa òné: Mále wabikewá. A baade a swáli pɔ á símá kpaa mɛndodo. Madiãɔ ìo swáli pɔ wa pí n vuao daaɛ, asa Isimaɛlaɔnɛ.

25 Aa òè: Wá kpama. Aa zwãa kpàlɛ, Ǿ baade swáli pɔ á símáɔ zùzu a guu mɛndodo.

* 8:5 Sou 83.11

²⁶ Swáli pɔ à a wabikèmapio vua gbia kà kiloo bao, mɔkampɛɛɔ ní swáli ní gomusu tɛa pɔ Madiã kíaa daaɔ ní mɔyabaa pɔ kú ní yiongoɔ waawaɔ bàasi.

²⁷ ɔ a pì dii ũ, a pèle a be wéleu ɔfela. ɔ Isailio gbāsikèò m̀pii, ɔ à gò bai ũ Gedeɔɔe ní aà bɛdeɔ.

²⁸ Maa Isailio Madiã bùsa. Madiã i e mifùnlá lo. ɔ Isailio bùsu gò dɔdɔa Gedeɔɔe gɔɔ e wè bla.

Gedeɔɔe gaa

²⁹ Yoasi né Gedeɔɔe gè zòle a be.

³⁰ Aa negɔɔe pɔ à ní ío bàaɔkwie, asa aà nɔɔ dasie.

³¹ A nɔ pɔse ví lo Sikeũ, à negɔɔe íaàno, ɔ wà tɔkpàè Abimɛleki.

³² Yoasi né Gedeɔɔe gà a zikũ guue, ɔ wà aà mia kpàkɔi ní a mae Yoasio ɔfela Abiezee.

³³ Ké Gedeɔɔe gà, ɔ Isailio èa gbāsikè ní Baalio. ɔ aa táa pɔ wí me Baalibaakuwanɔ pèle ní dii ũ,

³⁴ ɔ Dii ní Lua pɔ ní bó ní ibee pɔ liaanzio ɔzì yá sãngu.

³⁵ Aai gbèkèke Yelubaali Gedeɔɔe bɛdeɔne yãmaa pɔ a kènè musuo.

9

Abimɛleki

¹ Gedeɔɔe né Abimɛleki gè a desɔ kíi Sikeũ, ɔ a òné ní a dezi bɛdeɔ pìi à mè:

² A ge Sikeũdeɔ lala pìi, Gedeɔɔe negɔɔe gbɛɔn bàaɔkwio kpalablea ní gbé m̀endo kpalablea, a kpele mé maanèi? Aa dɔ ké an aun ma ũ.

³ Ké aà desɔ yápi kà Sikeũdeɔne ní swáwa, ɔ aa zè ní Abimɛlekio aa mè, ní gbén aà ũ.

⁴ Aa ánuɔ ɔwatè bàaɔkwi sè Baalibaakuwanɔ kpéu, aa aà gbà, ɔ à fiabòò gbèpã faasaioɔne, aa gò aà íwaɔ ũ.

⁵ A gèrino a de be ɔfela, ɔ à a vìio ní a dãunaɔ, Gedeɔɔe negɔɔe gbɛɔn bàaɔkwipio dède gbè douwa. Gedeɔɔe negɔɔe gbɛzãna Yotaũ mé bò ado, asa à ùlèè.

⁶ ɔ Sikeũdeɔ ní Bemilodeɔ pìi aa gè Abimɛleki dilɛ kía ũ gbéneli pɔ kú Sikeũ sae.

⁷ Ké Yotaũ yápi mà, à gè zè Galiziũ gbèsisí musu. ɔ a òné gbáugbãu à mè: A ma yãma Sikeũdeɔ, Lua i á yãma sɔ.

⁸ Lío ku yãa, aa gè kɔ dilɛi kía ũ, ɔ aa ò kue aà kpalable.

⁹ ɔ ku mè: Mà a né pɔ wí táaɔ ní gbènazinaɔ kpela ní a nísio ia tó, mí gé màò deede lío musua?

¹⁰ ɔ lío ò kaadɔenaɔ aà mɔ kpalable.

¹¹ ɔ kaadɔena òné: Mà a ne pɔ ío maa mé a blea ío na ia tó, mí gé màò deede lío musua?

¹² ɔ lío ò vèee aà mɔ kpalable.

¹³ ɔ vèe òné: Mà a vèe pɔ í táaɔ ní gbènazinaɔ pɔ ke na ne'ia tó, mí gé màò deede lío musua?

¹⁴ ɔ lío ò leaaɔ aà mɔ kpalable.

¹⁵ ɔ leaa òné: Tó ále ma kpa kpalau síanaɔ, à mɔ mikpa ma uenai. Tó màan sɔo, té a bɔ ma láu à kú Libã bùsu seɔe líowaɔ.

¹⁶ A Sikeũdeɔ, ké a Abimɛleki kpà kpalau, a yàkè a zéwa ní ǹsemendoon wea? A yãmaakè Gedeɔɔe ní a bɛdeɔa? A kèè aà yàkɛawaa?

¹⁷ Ma mae zikàè à gí a wènni, à á bó Madiã ɔzì,

¹⁸ ɔ a fele ní aà bɛdeɔ gbã sa. A aà negɔɔe gbɛɔn bàaɔkwio dède gbè douwa, ɔ a aà zo né Abimɛleki kpà Sikeũ kía ũ, ké a de á gbé ũ yáí.

¹⁹ Tó a yàkè a zéwa ní ǹsemendoo Gedeɔɔe ní a bɛdeɔne gbã, à tó á pɔ ke Abimɛlekiwa na, aàpi sɔ aà pɔ i kɛwá na.

20 Tó màan s̄so, té a bɔ Abimɛlɛki kíí à kú á Sikɛũdeɔ ní á Bemilodeɔwae, té i bɔ á kíí s̄s, i kú Abimɛlɛkiwa.

21 Ǿ Yotaũ bàalè à a taa kè, à gè z̄lɛ wéle pɔ wí me Lòu, ké àle viake a v̄i Abimɛlɛkie yáí.

22 Abimɛlɛki kè Isailiɔ kía ũ wè àaɔe,

23 ̄ Lua tò Abimɛlɛki ní Sikɛũdeɔ íisè ní k̄so, ̄ aa bò aà kpe.

24 Lua kè màa ké Gedeɔ neḡɔe gb̄eɔn bàaɔkwio dedea yá e wi Abimɛlɛki musu ní aà gbé Sikɛũde pɔ an ɔ ku a guuɔ yáíe.

25 Sikɛũdeɔ íbelɛs̄eàànɔ. An gb̄eɔ ùle s̄is̄iɔ musu, ké aa gbé pɔ aale d̄n̄zi z̄euɔ dádā, aai ní p̄ɔ s̄ímá, ̄ wà gè wa ò Abimɛlɛkie.

26 Ebede né Gaala ní a gbéɔ mò z̄lɛ Sikɛũ, ̄ Sikɛũdeɔ aà náaikè.

27 Aa gè v̄e z̄z̄ɔ bua aa ̄z̄wà, ̄ aa dikpekè. Aa gè ní táakpɛu, aa p̄oblè aa im̄i, ̄ aa Abimɛlɛki kà.

28 Ebede né Gaala m̄e: Dén Abimɛlɛki ũi? Dén wá Sikɛũdeɔ ũ wà z̄oblèi? Gedeɔ néo lò? Zebulu mé aà kw̄asi ũo lò? A z̄oblè Sikɛũ mae Am̄ɔ buiɔne. B̄yāi wà z̄oblè Abimɛlɛkiei?

29 Tó wà gbéé beeɔ n̄am̄e ma ɔz̄i yāa lé, má aà yae. Má oè aà a z̄iḡɔ k̄aaa, aà b̄leɔn̄ɔ.

30 Ké wéle kía Zebulu Ebede né Gaala yápi mà, aà za f̄e.

31 Ǿ à gbéɔ z̄i Abimɛlɛkiwa asii guu à m̄e: Ebede né Gaala ní a gbéɔ mò Sikɛũ la, ̄ aale wéledeɔ swāf̄eɔ.

32 F̄ele gw̄aas̄inaa ḡɔɔ, mpi ní gbé pɔ kunn̄ɔ, ní m̄o ùle s̄eu.

33 Tó gu lé d̄o, í f̄ele m̄o léle wélewa. Tó aàpi ní aà gbéɔ b̄ò z̄ikaián̄ɔ, í k̄e lá ní yeiwa.

34 Ǿ Abimɛlɛki ní gbé pɔ kuaàn̄ɔ d̄azeu, aa ùle'ule Sikɛũ bíi kpe ḡali síiɔ.

35 Ebede né Gaala b̄ò z̄è wéle bíib̄oleu, ̄ Abimɛlɛki ní a gbéɔ f̄ele ní ulék̄i.

36 Ké Gaala gbépiɔ è, a ò Zebuluɛ: Gbéɔ gwa za s̄is̄iɔ musu, aale pila. Zebulu wèwà à m̄e: S̄is̄i nis̄inaɔ ̄ níle e lán gb̄enaz̄inaɔwa we.

37 Ǿ Gaala èa ò lo: Gwa, wàle pila s̄is̄iwa we, mé ḡali do lé m̄o za m̄asokenaɔ gb̄eneli kíí.

38 Ǿ Zebulu òè: N ò kpelewa yāaa? Ké ní m̄e déme Abimɛlɛki ũ wà z̄oblèi? Gbé pɔ n sakànguɔn weo lé? Ge ñ z̄ikaaàn̄ɔ sa.

39 Ǿ Gaala d̄aa Sikɛũdeɔne, aa b̄ò wà z̄ikà ní Abimɛlɛkio.

40 Abimɛlɛki ní yá, ̄ aa bàalèè. Gbé pɔ kè'ia aa l̄leɔ dasi maamaae e wéle bíib̄oleu.

41 Abimɛlɛki ḡò Aluma, ̄ Zebulu Gaala ní a gbéɔ yà ní bóle Sikɛũ.

42 Ké gu d̄ò, Sikɛũdeɔ gè bua, ̄ wà gè wa ò Abimɛlɛkie.

43 Ǿ à a gbéɔ kpaalè ḡali àaɔ, aa gè ní dádāi s̄eu. Ké à ní e, aale bóle wéleu, ̄ à f̄ele gè léleimá.

44 Abimɛlɛki ní z̄iḡɔ ḡali pɔ kuan̄ɔ kè kpakpa, aa b̄òle gè s̄i wéle bóleu, ̄ ḡali lee plaɔ gè l̄le gbé pɔ kú buaɔwa, aa ní dede píi.

45 Màa à z̄ikà ní wélepideɔ za k̄o e oosi, ̄ a sí à gbé pɔ kú a guuɔ d̄ede. A wélepi kè kélekele, ̄ à wisi f̄àwà.

46 Ké gbé pɔ kú Midala Sikɛũ mà, aa gè ùle Baalibaakuwanɔ kp̄eu.

47 Ké wa ò Abimɛlɛkie Midala Sikɛũdeɔ k̄aaa we,

48 aàpi ní a gbéɔ aa d̄ede Zalamɔ gb̄ewa. Ǿ à m̄o s̄è à liḡɔna z̄ò a dà a ḡau, ̄ a ò a gbéɔne: Lá á è má kè, à ke màa kpakpa.

49 Ǿ aa liḡɔna z̄z̄ɔ m̄pii, aa teoaàzi. Aa ge k̄aaa kp̄epiwa, aa tes̄òwà, ̄ Midala Sikɛũde pɔ kú a guuɔ kp̄asa. Gbé pɔ ḡagaɔ, ḡɔe ní n̄eɔ píi kà gb̄eɔn òaa s̄o.

50 Abimɛlɛki gè koez̄ò Tebezizi, ̄ a sí.

51 Kalanga gb̄aa ku wélepi guo, ̄ wéledeɔ ḡɔe ní n̄eɔ bàalè tàu píi. Aa zet̄an̄le ḡiugiũ, ̄ aa d̄ede e kalangapi musu.

52 Abimɛlɛki gè kalangapi kíí, àle z̄ikar̄n̄ɔ. Ké à s̄ò kalangapi bólei, àle m̄o tes̄oiwà,

⁵³ ɔ nɔe ɔzò wísilɔgbɛi, à siwà* à aà mi pàa.

⁵⁴ ɔ à lɛzù a zíkabɔkúnazi kpakpa à mè: N n fɛnda wo ò ma deò, ké wasu me nɔe mé ma deo yáí. ɔ aà iwapi aà zòò, à gà.

⁵⁵ Ké Isailiò è Abimɛleki gà, ɔ an baade tà a bɛ.

⁵⁶ Beewa Lua vâi pò Abimɛleki kè a mae yá wí aà musu, ké à a vîiò ní a dāuna gbɛɔn baaɔkwio dède yáí.

⁵⁷ Lua vâi pò Sikɛũdeò kè wíné ní musu sɔ. Láaipò Gedeò né Yotaũ kè má mé ní lé we.

10

Tola ní Yaiio

¹ Abimɛleki gaa gbɛa Pua né Tola, Isakaa bui Dodo tɔũna fɛle Isailiò suabà. A ku Samii, Eflaiũ buio bùsu sɛsɛdeue.

² A dāaa Isailiòne wè bao ní àaɔoe, ɔ à gbàsa gà, ɔ wà aà vî Samii.

³ Aà gaa gbɛa Galada bùsu gbé Yaii dāaa Isailiòne wè bao ní plao.

⁴ A negɔe vî baakwi, an baade ní a zàa'inao ní a wéleò Galada bùsuu, ɔ wí me wélepione Yaii zɔewiao e ní a gbāo.

⁵ Ké Yaii gà, ɔ wà aà vî Kamò.

Amɔniò fɛle ní Isailiò

⁶ Isailiò èa yá pò Dii yeio kè lɔ, aale zɔble Baaliɛ ní Asetaatio ní Silio diio ní Sidɔdeò diio ní Mɔabuò diio ní Amɔniò diio ní Filitɛò diio. Aa pàkpà Diizi, aale zɔbleè lɔo,

⁷ ɔ Dii pò pànzì à ní nà Filitɛò ní Amɔniòne ní ɔzì.

⁸ ɔ Amɔniò ìadà Isaili pò aa ku Yuudɛ baale, Amɔleò bùsu pò wí me Galada guuɔwa. Aa wétɛamòné e wè bao plasai.

⁹ Amɔniò bùa Yuudɛwa aa gè zíkai ní Yuda buio ní Bɛyāmɛe buio ní Eflaiũ buio, ɔ Isailipiò gò yooyea.

¹⁰ ɔ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakène, wa pàkpànzi wá Lua, wa zɔblè Baaliɛ.

¹¹ ɔ Dii òné: Ké Egipiò ní Amɔleò ní Amɔniò ní Filitɛò

¹² ní Sidɔdeò ní Amaleki buio ní Madiāò gbāamòé, a wiilèa, ɔ ma á bó ní ɔzì.

¹³ ɔ a pàkpàmazi, a zɔblè táaone. A yáí tò má èa mà á suaba lɔo.

¹⁴ A gɛ wiile táa pò a zɛrínɔɔwa aa á suaba ní á taasio me!

¹⁵ ɔ aa ò Diie: Wa duunakè. Kɛwɛe lá à kène maawa, āma wá bɔ gbā. Wále wabikɛmae.

¹⁶ ɔ aa dii zìlò bò ní guu aa zɔblè Diie, ɔ an taasipi tò Dii i fɔ wɛvîrila lɔo.

¹⁷ Amɔni zìgɔò kɔ kàaa aa bòokpà Galada, ɔ Isailiò kàaa aa bòokpà Mizipa.

¹⁸ ɔ Isaili pò kú Galadaò dɔaanaò òkɔe aa mè: Gbé pò dāaa gè zíkai ní Amɔniò ɔme a gɔ wá Isaili pò kú Galadaò pii swana ũ.

11

Zɛfete

¹ Galada bùsu gbé Zɛfeteá negɔnae. Aà da'iaá káaluae, aà mae tón Galada.

² Galadapi na negɔeò ì lɔ. Ké aa zɔòkù, aa Zɛfete yà aa mè: Nyɔ e wá mae túbibleo, asa n da adoe.

³ ɔ Zɛfete bàalè a gbépiòne, à gè zòle Tobu bùsuu. Gbɛpāò kàaaaàzi, ɔ aa nàwà.

⁴ Bee gbɛa Amɔniò fɛle Isailiòwa ní zìo.

⁵ Ké Amɔniò fɛlemá ní zìo màa, Galada bùsu gbɛzɔòò gè Tobu bùsuu Zɛfete gbesii.

⁶ Aa òè: Mò ke wá dɔaana ũ, ké wà e zìka ní Amɔniò.

⁷ ɔ a wè má à mè: A zamagu, a ma ya ma mae bɛ. Ké a wétɛa è sa, bóyáí a mɔi ma kíii?

* 9:53 2Sam 11.21

8 Aa òè: N beeo lé, níme níyɔ wá gwa sa. Mɔ zíkawɛɛ ní Amɔniɔ, ní gɔ wá Isaili pɔ wá kú Galada bùsuuɔ pɔi swana ũ.

9 A òné: Tó a ma gbèsi a tamanɔ zíkai ní Amɔniɔ, mé Dii ní námɛɛ ma ɔzɪ, máme máɔ de á swana ũa?

10 Aa òè: Dii mé wá seelade ũ. Lá ní òwa, màa wá kenɛ.

11 ɔ Zefete gèrɪnɔ. Gbéɔ aà díle ní swana ũ, ní dɔaana ũ, ɔ à èa yápi ò Dii aɛ Mizipa ɔ.

12 Zefete gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa à mè: Bóme wá daaa, ɔ n mɔ zíkai wá bùsuui?

13 ɔ Amɔniɔ kía wèwà à mè: Ké Isailiɔ bɔle Egipi, aa ma bùsu sɪa sea za Aano dɔɔi e Yaboko dɔɔi ní Yuudɛɔ. A bùsupi sɔaamɛɛ yákelesai sa.

14 ɔ Zefete èa gbéɔ zì Amɔniɔ kíawa,

15 a òè: Zefete mè Isailiɔ i Mɔabuɔ ge Amɔniɔ bùsu símáɔ.

16 Ké aa bɔ Egipi, aa be guwaiwaiue e Isia Tɛai, ɔ aa gè Kadɛsi.

17 ɔ aa lékpásákè Eɔbũɔ kíaɛ aa mè: Wá gba zé wà gɛ ní n bùsuo, ɔ i swáɛ ní yáio.* Aa lékpásákè Mɔabuɔ kíaɛ, ɔ i weinéɔ, ɔ aa gè Kadɛsi.

18 Aa be guwaiwaiu, aa dɔ Eɔbũɔ bùsu ní Mɔabuɔ bùsuɔzi, ɔ aa gè Mɔabuɔ bùsu gukpe oi, aa bɔokpà Aano baale. Aai gɛ Mɔabuɔ bùsu guuo, asa Aano mé Mɔabu bùsu zɔle ũ.

19 ɔ aa lékpásákè Amɔleɔ kí Siɔ pɔ zɔleɔ Eɛɛbɔɛ aa mè: Wá gba zé wà gɛ ní n bùsuo e wá bùsuu.

20 ɔ Siɔ i ní náaike aa gɛ ní a bùsuoo. A a zígɔɔ kàaa, aa bɔokpà Yaaza, ɔ aa zíkà ní Isailiɔ.

21 Dii Isailiɔ Lua Siɔ ní a gbéɔ nà Isailiɔne ní ɔzɪ, ɔ aa zìblémá. Aa bùsu pɔ Amɔleɔ ku a guu sɪ pɔi,

22 sea za Aano dɔɔi e Yaboko dɔɔi, sea za guwaiwaiu e Yuudɛi.†

23 Ké Dii wá Isailiɔ Lua mé Amɔleɔ yàwɛɛ, níme níyɔ síwá saa?

24 Ni ɔdidi bùsu pɔ n dii Kemɔsi kpámawao lé? Màa wá ɔdidi bùsu pɔ Dii wá Lua kpàwáwa sɔ.

25 N de Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ kíalae? A wè lekpaakèwanɔa? A wè zíkàwanɔa?‡

26 Wá Isailiɔ wá zɔleɔ Eɛɛbɔ ní Aloeeo ní a zɛwɪaɔ ní wéle pɔ kú Aano saɛɔ wè òaa do ní basoo (300). Bóyái i ea á síwá gɔɔ beeo ní?

27 Mi tàaekɛnɛɔ, ɔ níle yàvãikɛmɛɛ, níle felemanɔ ní zɪɔ. Dii wá yágɔgɔna mé a yágɔgɔwɛɛ gbã.

28 ɔ Amɔniɔ kía gɪ Zefete lékpásá mai.

29 Dii Nisina di Zefeteɛ, ɔ à pà Galada buiɔ bùsua ní Manase buiɔ bùsuo e Mizipa Galada. Bɔa we à gè Amɔniɔwa ní zɪɔ.

30 ɔ à lekè Diiwa à mè: Tó n Amɔniɔ námɛɛ ma ɔzɪ,

31 tó ma ta be ziblea Amɔniɔwa gbɛa, gbé pɔ bɔ ma kpéu à mò daimale a gɔ n pɔ ũɛ. Má sa pɔ wɪ a pɔ kátɛu à tékũ oma ní adeoɛ.

32 A gè zíkai ní Amɔniɔ, ɔ Dii ní náè aà ɔzɪ.

33 A zìblè ní wéle mèn baɔɔwa, sea za Aloee e à gè pè Miniti ní Abeli vɛɛbuowa. A zìblémá maamaaɛ, Isailiɔ ní busa.

34 Ké Zefete tà a be Mizipa, aà nɛnɔɛ mé bɔ daiaàle, àle ɔwã, àle sésɛnapa. A mɔ lè aà nén we mènɔ, i nɛgɔɛ ge nɛnɔɛ pãle iɔ.

35 Ké à aà è, à a pɔkasɔ ga kè à mè: A'a ma né, n ma pɔ yà, n ìakpãmazi. Ma lekè Diiwae, mé a gbooa vɪɔ.§

36 ɔ a òè: Baa, tó n lekè Diiwae, lá a tò n tɔsɪ ní ibɛɛ Amɔniɔwa, kɛmanɔ lá ní òèwa.

37 ɔ à èa ò a maɛɛ: Ma gba zé mɔ pla gia mà ge bebe gusísídeu, mí ɔɔɔ ní ma gbènaɔ ma lésokɛ yá musu.

38 A mè: Gé! ɔ à aà gbàɛ mɔ pla. A gè ní a gbènaɔ gusísídeu, à ɔɔɔ a lésokɛ yá musu.

* 11:17 Nao 20.14-21 † 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6 § 11:35 Nao 30.3

³⁹ Ké mɔ plapi pà, ɔ à èa sù a maewa, ɔ aà mae yá pɔ à a lekè Diiwapi kèaàno. Nɔɛpi gɔɛ dɔo, ɔ yápi gɔ fɛlekkaa ũ Isailio guu.

⁴⁰ Wɛ ní wɛo Isaili nɛnɛnao í ge Galada bùsu gbé Zefete nɛnɛe gaa yá boolekekɔe e gɔo síiɔe.

12

Zefete ní Eflaiũ buio

¹ Eflaiũ buio kɔ kàaa, aa bùa swawa aa gè Zafɔ, ɔ aa ò Zefete: Bóyái n ge n zíkà ní Amɔnio, mé ni wá sísi wà gennɔo ni? Wá tesɔma ní n kpéo sãnuɛ.

² Zefete wémá à mè: Mapi ní ma gbé wá sòle ví ní Amɔnio maamaae. Ma lezùázi, i ma bo ní ɔzi.

³ Ké má è i ma suabao, ɔ ma gi ma wɛnii, ma bua swawa ma zíkà ní Amɔnio, ɔ Dii ní námɛɛ ma ɔzi. Bóyái a mɔ zíkaimano gbái?

⁴ Zefete Galada bùsudeo kàaa mpii, ɔ aa zíkà ní Eflaiũ buio aa ní dede, asa Eflaiũ buipio òné: A Galada bùsudeo, Eflaiũ bui pɔ bàalè gè Manase buio bùsuuon á ũ.

⁵ Galada bùsudepio Yuudɛ buakio sí ké Eflaiũ buio su bua wà tá ní bùsuuo yái. Tó Eflaiũ bui bɔ mɔ à mè á ye bua, Galada bùsudepio í aà la: Eflaiũ buin n ũa? Tó à mè, aawo,

⁶ aai oè: Tò, o shibole! Tó i fɔ ò màao, mé à mè sibole, ɔ aai aà kũ aa de Yuudɛ buakii we. Zibeezi ɔ Eflaiũ buio gàga gbɛon òasɔɔo leɛ bla ní plao (42.000).

⁷ Galada bùsu gbé Zefete dɔaa Isailione wɛ sooloɛ. Ké à gà, ɔ wà aà ví Galada bùsu wɛleu.

Ibezã ní Elonio ní Abedɔ

⁸ Bee gbɛa Beteleũ gbé Ibezã dɔaa Isailione.

⁹ A nɛgɔɛo ví gbɛon baakwi ní nɛnɛo baakwi. A a nɛnɛo kpàsã Isaili buieowa, ɔ à nɔsɛɛ we a nɛgɔɛpione. A dɔaa Isailione wɛ soplaɛ.

¹⁰ Ké à gà, ɔ wà aà ví Beteleũ.

¹¹ Bee gbɛa Zabuloni bui Eloni dɔaa Isailione wɛ kwie.

¹² Ké à gà, ɔ wà aà ví Ayaloni, Zabuloni buio bùsuu.

¹³ Bee gbɛa Ileli né Abedɔ, Pilatɔ gbé dɔaa Isailione.

¹⁴ A nɛgɔɛo ví gbɛon bla ní tɔɔnao baakwi, an baade ní a zàaɔnao. A dɔaa Isailione wɛ swaaɔe.

¹⁵ Ké à gà, ɔ wà aà ví Pilatɔ, Eflaiũ buio bùsu pɔ kú Amaleki buio bùsu síside guu.

13

Sãusɔo ia

¹ Isailio èa yá pɔ Dii yeio kè lo, ɔ Dii ní ná Filitɛone ní ɔzi e wɛ bla.

² Gɔɛe ku Zola, Dã buie, aà tón Manɔa. Aà naá fie, a né vío.

³ Dii Malaika bɔ mɔ nɛpiwa à mè: Ma! Fin n ũ, ní né vío, kási nyɔ nɔsi, ní nɛ'i gɔɛ ũ.

⁴ Laaika! Nsu vɛe ge í gbãae mio. Nsu tɛ pɔ Lua ðileɛ bleo.

⁵ Nyɔ nɔsi, ní nɛ'i gɔɛ ũ. Gɛ suli tãa'o népi miwao, asa ao de Lua gbé ũ za a igɔɔe.* ɔme a na Isailio bɔa Filitɛo ɔziwa.

⁶ ɔ nɛpi ge ò a zãe à mè: Lua gbɛe mɔ ma kíi. Aà oa de lán Lua Malaika oawa, a tò ma me séenatà. Mi aà la gu pɔ à bùuo, mé i a tó omɛɛ sɔo.

⁷ A òmɛɛ má nɔsi, mí nɛ'i gɔɛ ũ. A òmɛɛ másu vɛe ge í gbãae mio, mé másu tɛe bleo, asa népi ao de Lua gbé ũ za a igɔɔe e aà wɛni léu.

⁸ ɔ Manɔa wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! To gbé pɔ ní zĩ ea mɔ lo, i yá pɔ wá ke ní népio aà ia gbɛa dawɛɛ.

⁹ Lua Manɔa yãmà, ɔ malaikapi èa bɔ mɔ nɛpiwa gɔo pɔ a ku bua. Aà zã Manɔa kuaànoo,

* 13:5 Nao 6.1-5

- 10 ɔ̀ à kè kpakpa, à bàalè ge òè à mè: Gõe pò m̀ ma kíi zía èa m̀da gbã lo laɔ!
- 11 Manɔa fêlè tè a nazi. Ké à kà gõepi kíi, à aà là à mè: Mmè n yá'ò ma naea? A wèwà à mè: Mámè!
- 12 ɔ̀ Manɔa aà là à mè: Tó n yápi gbesù, népi aɔ de kpelewa ni? Bó zí a kei?
- 13 Dii Malaikapi wèwà à mè: Yá pò má ò n nae, aà ke píi.
- 14 Asu v̄ēbe bleo. Asu v̄ēe ge í gbāae mio. Asu t̄ēe bleo. Yá pò má d̄ilēe, aà ke píi.
- 15 ɔ̀ Manɔa òè: Gõwanɔ la wà blenɛbɔlɔ kekene.
- 16 Dii Malaika wèwà à mè: Baa tó ma gõ la, má n ble bleo. Tó n sa pò wí a pò kátɛu à tékú sukè, o Diiwa. Manɔa i d̄õ ké Dii Malaikaɛo,
- 17 ɔ̀ à aà là à mè: N tón kpelewai? Tó yá pò ní òpi kè, wá n kpela.
- 18 Dii Malaika wèwà à mè: Bóyái r̄lè ma tó gbɛai?† Tó b̄onsaɛɛ.
- 19 ɔ̀ Manɔa blenɛbɔlɔ sè ní pówentio, à Dii gbàgbað gbewa. Ké Manɔa ní a nao lé gwa màa, ɔ̀ Dii yáb̄onsaɛkèe.
- 20 A tò té b̀ sa'okl̄ipiu à fêlè musu, ɔ̀ Dii Malaika fêlè tà tévuapi guu, gɔɔ pò Manɔa ní a nao lé gwa. ɔ̀ aa wùlè ní gbɛɛu.
- 21 Dii Malaika i ɛa m̀ Manɔa ní a naowa lo, ɔ̀ Manɔa d̄õ sa ké Dii Malaikaɛ.
- 22 Manɔa ò a nae: Wá gaɛ, asa wa wes̄i Luaɛɛ.
- 23 ɔ̀ aà na òè: Tó Dii ye wá de yāae, a sa pò wá òwa ní pówentio sio, mé a yápi ow̄ɛɛo, a to wá yápi e màao.
- 24 N̄ɛpi n̄ɛ'í ḡõɛ ũ, ɔ̀ à tɔkpàè S̄aus̄ɔ. Népi z̄ɔkù mé Dii báaad̄aaɔgu.
- 25 Dii Nis̄ina nà tékpaaaḡuwa gɔɔ pò a ku D̄abuiɔboou, Zola ní ɛsetaoo z̄anguo.

14

S̄aus̄ɔ yea Filit̄ɛ n̄ɛezi

- 1 S̄aus̄ɔ gè Timena, ɔ̀ à Filit̄ɛ n̄ɛɛe è we.
- 2 Ké à sù, a ò a maeɛ ní a dao à mè: Ma Filit̄ɛ n̄ɛɛe è Timena. A w̄ɛɛɛm̄ɛɛ mà sé.
- 3 ɔ̀ aà mae ní aà dao òè: Nɔ ku n daɛɔ ge n buiɔ guu noa, ɔ̀ níȳó gé n̄ɛsei Filit̄ɛ gyaf̄ɔdeɔ guua? ɔ̀ S̄aus̄ɔ ò a maeɛ: N aà w̄ɛɛɛm̄ɛɛ, asa n̄ɛpi k̄amaguɛ.
- 4 Aà mae ní aà dao i d̄õ ké yápi b̀ Dii kíiɛo, asa àlɛ Filit̄ɛɔ léw̄ɛɛ. Gɔɔ bee Filit̄ɛɔ lé kible Isailiɔwae.
- 5 ɔ̀ S̄aus̄ɔ lé gé Timena ní a maeo ní a dao. Ké aa kà Timena v̄ēɛɛɛɛ, n̄ɔm̄usu né b̄ɔlɔ guz̄ò S̄aus̄ɔɛ, àlɛ p̄una.
- 6 Dii Nis̄ina d̄ɛd̄ɛwà, ɔ̀ à n̄ɔmusupi gyawí, lá wí blenɛbɔlɔ goaawa. Kási a p̄ɛe k̄ua s̄ɔo. I yá pò á kèpi o a mae ge a daɛo.
- 7 ɔ̀ à gè faaibò ní n̄ɛpio, n̄ɛpi k̄aaaḡu.
- 8 Ké à gɔɔplakè, à fêlè lé gé n̄ɛpi séi sa, ɔ̀ à l̄ilɛ gè n̄ɔm̄usu ḡepi gwai. A è z̄ó í d̄ò a ḡɛu.
- 9 ɔ̀ à ɔ̀siu à a sa gà a b̀, àlɛ ble, ɔ̀ àlɛ ḡɛð. Ké à a mae ní a dao lè, a l̄iné aa blè, āma i oné á b̀ n̄ɔm̄usu ḡɛuɛo.

S̄aus̄ɔ ȳasik̄ɛa Filit̄ɛɔnɛ

- 10 Aà mae gè n̄ɛpi b̄ɛ, ɔ̀ S̄aus̄ɔ b̄lesak̄ɛn̄é we, lá wí ke n̄ɛɛuwa.
- 11 Ké ànsueɔ aà è, aa èwaasoɔ s̄isi gb̄ɛɔn baakwi aao kuaànɔ.
- 12 ɔ̀ S̄aus̄ɔ òn̄é: Má yāe v̄í mà oé. E bl̄ɛɛɛɛ gɔɔ soplaɛ bee àɔ láa, tó a a yāasi p̄olom̄ɛɛ, má zwāa kw̄áwá pi baakwi ní ulao baakwi.
- 13 Tó i f̄ɔ á p̄olom̄ɛɛ s̄ɔo, ám̄ɛ á zwāa pi baakwi ní ula m̄èn baakwiɔ kpaa. ɔ̀ aa òè: Su ní yáo wà ma.
- 14 A òn̄é:
P̄ɔblea b̀ p̄ɔsona guu,

† 13:18 Daa 32.30

pó na b̀̀ pó p̄asi guu.

Ɔ aai f̄́ yáasipi p̀́loo e gɔɔ àās̄.

15 A gɔɔ síīs̄de z̄́í aa ò S̄aus̄s̄ɔ nae: K̄ɔnik̄e n z̄́áe aà yápi yáasi polow̄ē. Tó ni kēēo, wá n kpasa n̄ n de b̄edēē. Asi a wá sisi à wá p̀́o síwá ȳs̄oo?

16 Ɔ S̄aus̄s̄ɔ na lé ɔ́b̄è à mè: N zamague fá! N yemazio. N yāe ò ma gb̄ēɔne, mé ni a yáasi om̄ēē s̄s̄o b̄e. Ɔ a òè: Mi o ma mae ge ma daēo, ̄́ n̄ime má on̄ēa?

17 Ale ɔ́b̄è e gɔɔ soplapi ḡè lé paò. A gɔɔ sopladepi z̄́í ̄́ S̄aus̄s̄ɔ yápi òè, ké à giyèwà yáí, ̄́ à ḡè a ò a gb̄ēɔne.

18 A gɔɔ sopladepi z̄́í e íat̄ē àò gé ḡēi kp̄éu w̄é̄lepi èwaaso òè:

Bó na mé de z̄́oi?

Bó p̄asi mé de n̄ōmusuai?

Ɔ S̄aus̄s̄ɔ òn̄é: Tó i sapa n̄ ma zununuo yāao, á f̄́ à ma yápi yáasi poloe?

19 Dii Nis̄ina d̄ēd̄ewa, ̄́ à ḡè Asekeloni à ḡs̄ēo d̄ēde gb̄ēɔn baakwi, à n̄ p̄okasaɔ w̄olomá, ̄́ à ḡē kp̄a gb̄é pó aa a yápi yáasi p̀́loew̄a. Aà p̄o p̄a, ̄́ à tà a mae b̄e.

20 Ɔ wà S̄aus̄s̄ɔ n̄opi kù wa kp̄a aà gb̄ena pó z̄́e aà sae n̄opi séz̄íwa aà pó ũ.

15

S̄aus̄s̄ɔ tes̄s̄a Filit̄ē buawa

1 Ké à k̄ē gɔɔpla, p̄okekegɔɔ kà, ̄́ S̄aus̄s̄ɔ bl̄en̄b̄ō kù, à ḡè a n̄opi gwaiò à mè: Má ye gé ma na k̄íi kp̄ea. Ɔ aà n̄opi mae i aà gba z̄́ēo

2 à mè: Mále e n̄ zaāague, ̄́ ma aà kp̄a n gb̄enawa. Aà d̄auna kefēũ deaàla. N aà se aà ḡēē ũ.

3 S̄aus̄s̄ɔ òn̄é: Tó ma yāv̄aik̄e á Filit̄ēɔne sa, máo tàae v̄́ lo.

4 S̄aus̄s̄ɔ ḡè gb̄egbonaɔ kùkù àaa do n̄ bas̄oo (300), ̄́ à s̄eȳeye s̄ōs̄ōs̄ōn̄o. A gb̄egbonapiɔ vlá ȳyek̄owa plapla, ̄́ à s̄epi ȳeye n̄ vlápiɔwa.

5 A tes̄s̄ s̄epiɔwa, ̄́ à gb̄egbonapiɔ gb̄ae Filit̄ē bua. An p̄ówena tek̄ũ píi n̄ n̄ p̄ogbaɔ n̄ n̄ v̄ēebuɔ n̄ n̄ kù kp̄ēo píi.

6 Ɔ Filit̄ēo mè: Déme yáe taa k̄ew̄ēi? Ɔ wà mè: Tim̄ena gb̄é né z̄́a S̄aus̄s̄ɔe. Aà ànsue aà n̄o síwàe, ̄́ a kp̄a aà gb̄enawa. Ɔ Filit̄ēo ḡè n̄opi n̄ a maeo kp̄asa.

7 S̄aus̄s̄ɔ òn̄é: Lá màa á k̄em̄ē, má kámaboo e ma ḡē t̄osiowá.

8 A síngu à n̄ ké dúuduu, an dēdēapi ḡēaḡè, ̄́ à ḡè z̄́le Etaũ gb̄è'eu.

S̄aus̄s̄ɔ Filit̄ēo ded̄ea n̄ z̄́a'ín gyaɔwao

9 Filit̄ēo ḡè b̄ōokp̄a Yuda b̄usuu, aa lí gu pó w̄́ me Gyaɔwaa.

10 Ɔ Yuda buiɔ n̄ lá aa mè: B̄oyáí a m̄owá n̄ z̄́oi? Ɔ aa mè: Wa m̄o S̄aus̄s̄ɔ k̄íi wà kēē lá a k̄ew̄ēwae.

11 Ɔ Yuda buiɔ gb̄ēɔn àaa ḡēō (3.000) ḡè Etaũ gb̄è'ē k̄íi, aa ò S̄aus̄s̄ɔe: N d̄s̄ ké Filit̄ēo mé lé kiblewáó lé? Bó yá n̄ k̄ew̄ē wei? A w̄emá à mè: Lá aa k̄em̄ē ̄́ má k̄en̄é.

12 Ɔ aa mè: Wa m̄o n̄ yei wà n̄ kp̄ámáe. Ɔ S̄aus̄s̄ɔ mè: A legb̄em̄ē à me á ma deo.

13 Ɔ aa òè: Wá n̄ deo. Wá n̄ ye n̄ baoe, wí n̄ nané n̄ ɔz̄í. Ɔ aa aà yè n̄ bà dafuo m̄en̄ pla, aa b̄àān̄o gb̄è'epiu.

14 Ké aale ká Gyaɔwa, Filit̄ēo m̄ò daiaàle, aale kúkuake. Dii Nis̄ina d̄ēde S̄aus̄s̄ɔwa, ̄́ ba pó wa yè aà ḡàs̄iɔwa ḡò lán bà mùaawa, ̄́ bap̄iɔ w̄olo aà ɔwa.

15 A z̄́a'ín gaa dafu gyaɔwa è, ̄́ à n̄aale a s̄è à gb̄ēɔn àaa s̄ōo (1.000) d̄ēdēo.

16 S̄aus̄s̄ɔ mè:

Z̄́a'ín gyaɔwa ̄́ ma gb̄ēɔn àaa s̄ōo d̄ēdēo,

z̄́a'ín gyaɔwa ̄́ ma n̄ kaok̄sa.

17 Ké à yápi ò a làa, ̄́ à gyaɔwapi v̄́aa. Ɔ wà t̄okp̄a gup̄ie Gyaɔwas̄is̄í.

18 Imi aà kù gbāa, ɔ à lezù Diizi à mè: N tò mapi n zòblena ma zìblè maamaa, ɔ máo ga ní imio mà léle da Filitē gyafɔɔdeɔ ɔu saa?

19 Lua Gyaɔwa tɔɔle pàa, ɔ í bɔ̀u. Sāusɔɔ mĩ, ɔ aà me sù à gbāa è. A yáí tò e gbā wĩ me Gyaɔwa nibɔnapie Lezuna Nibɔna.

20 Sāusɔɔ dāa Isailiɔne wè baɔe Filitēɔ kibleamagɔɔ.

16

Sāusɔɔ Gaza bɔle gba gbooa

1 Sāusɔɔ gè Gaza, à káaluae è we, ɔ à gè wúlɛiaànɔ.

2 Wa ò Gazadeɔne wà mè: Sāusɔɔ mò la. ɔ aa lĩa gupizi, wàle aà dādā wéle bɔleu gwāasina aa mè: Tó gu dɔ̀, wá aà deɛ.

3 Sāusɔɔ wùle we e weɛdo, ɔ à fèle. A gè wéle bíibɔle gba kù ní a lipɛle mèn plaɔ, a bíle ní a kákabɔɔ sānu. A dà a gāu, à ge vūaa sīsī pó bɔaa ní Heblɔɔ musu.

Sāusɔɔ ní Dalilao

4 Bee gbea Sāusɔɔ yè nɔɛzi Vɛɛbu guzulɛu. Aà tón Dalila.

5 ɔ Filitē kíaɔ gè nɔpi lè, aa òè: Kɔnikɛè, ké n e n aà gbāa zɔɔpi asii dɔ̀ ní lá wá ke wà aà neɔ. Tó wa ba dɔ̀wà wa aà fù, wá baade a n gba ánuɔu ɔwatē òaa sɔɔ ní basɔɔo (1.100).

6 ɔ Dalila ò Sāusɔɔɛ: Pó pó tò ní gbāa kéwa omɛɛ. Ba kpele wa dɔma, rýɔ fɔ̀ kéɔ ní?

7 A wèwà à mè: Tó wà ma ye ní saba niɛo mèn sɔpla, bee mé a ma busa, mí gɔ̀ lán gbépiiwa.

8 Filitē kíaɔ mò Dalilae ní saba niɛ pó i giigaga yāaɔɔ mèn sɔpla, ɔ à aà yèò.

9 Aà kpàkpanaɔ ulɛa kpea, ɔ Dalila ò Sāusɔɔɛ: Sāusɔɔ! Filitēɔ lé mɔma fá! ɔ à sabapiɔ kè lán bà mùaawa, wi aà gbāa bókli dɔ̀.

10 ɔ Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛɛ, n ɛɛtòmɛɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì?

11 A òè: Tó wà ma ye ní balɛna dafu gèele pó wi zíkèò yāaɔɔ, a ma busa, mí gɔ̀ lán gbépiiwa.

12 ɔ Dalila bapiɔ sè à aà yèò. Aà kpàkpanaɔ ulɛa kpea, ɔ à mè: Sāusɔɔ! Filitēɔ lé mɔma fá! ɔ Sāusɔɔ ba pó dɔ̀dɔ̀ a gāsɔwapiɔ kèkè lán bapunawa.

13 Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛ e tiaɛ. N ɛɛtòmɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì? ɔ a òè: Tó n ma mikā tāa lán balɛnawa mèn sɔplaɔ kà dáau ní tã,

14 mé n kálo pàwà, má busaɛ, má gɔ̀ lán gbépiiwaɛ. Dalila tò i dàaàla, ɔ à aà mikā tāa mèn sɔlapiɔ kà dáau a tã, ɔ a fĩ àsaliwa. ɔ à mè: Sāusɔɔ! Filitēɔ lé mɔma fá! ɔ à vù, à a mikā gà a wòlo dáapi ní àsalio guu.

15 Dalila èa òè lɔ: Niɔ omɛɛ ní yemazi, mé ní ma náai vío sɔ̀ be? N ma kpánguakè à kà gèn àaɔ. Ni n gbāa zɔ̀ bókli omɛɛo.

16 Maa ìɔ naɛwà ní yá bee tao lāasai. A aà nɔse yàè e à gè fù menawa, a ye ga.

17 ɔ à yá pó kú a sɔ̀u òè píi sa à mè: Gè i taa'oma miwao, asa wà ma kpa Luawaɛ. Tó wà ma mi bò lé, ma gbāa làon we. Má busa mà gɔ̀ lán gbépiiwaɛ.

18 Ké Dalila è à yá pó kú a sɔ̀u òe píi, ɔ à lékpāsākè Filitē kíaɔne à mè: A ɛa mɔ̀ gèn do lɔ, asa à apiɔ òmɛɛ sa. ɔ aa èa mò aà kii, aa ánusupi kūa.

19 Dalila tò i Sāusɔɔ lè a gbāa, ɔ à gɔ̀ɛe sīsī. A aà mikā gbāa tāa mèn sɔlapiɔ bò, ɔ à nà busaawa, aà gbāapi gèzɛa.

20 Dalila mè: Sāusɔɔ! Filitēɔ lé mɔma fá! ɔ à vù, à làasookè à mè: Má ke lán yāawa mà azia bɔɛ. A dɔ̀ ké Dii gòwao.

21 ɔ Filitēɔ aà kù aa aà wé bòbò, ɔ aa gèaànɔ Gaza. Aa mɔ̀gotē gala kpàè, ɔ àle wísilɔ kpé pó wà aà dāu we.

22 Aà mipi nà kákpalɛawa sa.

Sãusɔ̄ gaa

23 Filitē kíaɔ k̄ k̄aa aa gè ní dii Dagɔ̄ gbagbai, aale pɔnakɛ, aale me: Wá dii wá ibɛɛ Sãusɔ̄ nàwɛɛ wá ɔz̄iɛ.

24 Ké Filitɛɔ̄ aà è, aa ní dii sáaukpà aa m̀è:

Wá ibɛɛ wá bùsu d̀è,

à wá gbéɔ̄ d̀èdè dúuduu,

ɔ̄ wá dii aà nàwɛɛ wá ɔz̄iɛ.

25 Lá an pɔ̄ k̀ena màa aa m̀è: A Sãusɔ̄ sísi aà k̀òò'owɛɛ. ɔ̄ wá aà b̀ò kpé pó wá aà dàupiu, à yaalɔ̄ kpàńzi. ɔ̄ wá aà z̀è kpé gbapɛɛɔ̄ z̄anguo.

26 Sãusɔ̄ ò èwaasona pó a ɔ̄ k̄uaɛ: Gemanɔ̄ kpé gbapɛɛ pó kpé seɔ̄ saɛ mà ɔ̄nanawà, mí gbãa'ewà.

27 Táakpɛpi pà. Ḡɛɔ̄ ní nɔ̄ɔ̄ ku we ní Filitē kíaɔ p̄i. Gb́é pó kú kpépi musuɔ̄ kà gb̄ɔ̄n òaa ḡɛɔ̄ (3.000), aa m̀ò Sãusɔ̄ k̀òò gwai.

28 Sãusɔ̄ wiilè Diiwa à m̀è: Dii Lua, to ma yá d̄ɔngu. Lua, ma gba gbãa ḡɛn doɛ bee mà t̄siò Filitɛɔ̄wa ma wé m̀èn pla yá musu.

29 A ɔ̄nàna kpé gbapɛɛ m̀èn pla pó kpépi seɔ̄ guoguoɔ̄wa, aà ɔ̄plaa ku adowa, zɛɛ ku adowa.

30 A m̀è: To mà ga ní Filitɛɔ̄! A kulu kù, ɔ̄ à ɔ̄pèwà ní gbãao, ɔ̄ kpépi kwè kà Filitē kíaɔla ní gb́é pó kú a guuɔ̄. Gb́é pó Sãusɔ̄ ní d̀èdè a gagɔ̄ɔ̄ dasi dè gb́é pó à ní d̀èdè a b́éɛz̄iɔ̄la.

31 Aà d̄aunaɔ̄ ní aà de bedɛɔ̄ p̄i m̀ò aà gɛ sè wá tàò, ɔ̄ aa aà mia kpàk̄ɔi ní a mae Manɔ̄ao, Z̄ɔla ní Esetaoo z̄anguo. A d̀òaa Isailiɔ̄ne wè b̄aoɛ.

17

Mika táaɔ̄

1 Eflaiũ buiɔ̄ bùsu sìs̄ide ḡɛɛ ku, aà tón Mika.

2 A ò a daɛ: Anusu òaa s̄oo ní bas̄oo (1.100) pó wa s̀ema kpáí, ké n ade kà, má mà. Anusupi ku ma k̄iíɛ. Máme má s̀è. ɔ̄ aà da òè: Dii báaadangu, né.

3 Ké à ánusupi s̀òaa a daɛ, ɔ̄ aà dapi m̀è: Ma ánusue bee d̄ile Dii pó ũɛ, wi táa p̄iò, wi ado kásaone. Má ɛa kpamaɛ.

4 Ké Mika ánusupi s̀òaa a daɛ màa, aà da ánosu ɔ̄watɛ òaa do se kpà siawa, ɔ̄ à táa p̄iòè, à ado kàsaoè. ɔ̄ wá gɛ kàɛ Mika kpéu.

5 Mikapi s̄o a táakpɛ ví. A sa'o'ula ní táaɔ̄ kè yáa, ɔ̄ à a nɛḡɔ̄ɛ d̄ile a sa'ona ũ.

6 Ḡoo bee Isailiɔ̄ kía vío, yá pó kè gb́éɛ, ɔ̄ ì a pó kɛ.

7 A m̀ò lè Levii bui èwaasoe ku Yuda buiɔ̄ guu Betelɛũ, Yuda buiɔ̄ bùsuu.

8 ɔ̄ à f̄ɛɛ we, àɛ gu pó á z̄ɔ̄ɛu wɛɛɛ. Ḡoo pó a bɛ z̄éu, à kà Eflaiũ buiɔ̄ bùsu sìs̄ideu e Mika bɛ.

9 ɔ̄ Mika aà là à m̀è: N b̄o má ni? A wèwà à m̀è: Levii buin ma ũ, ma b̄o Betelɛũ, Yuda buiɔ̄ bùsuuɛ. Gu pó má z̄ɔ̄ɛu ɔ̄ málɛ wɛɛɛ.

10 Mika òè: Z̄ɔ̄ɛmanɔ̄, ní ḡo ma mae ũ, ma sa'ona ũ. Mális̄ fiabone wè ní w̄ɛo ánosu ɔ̄watɛ kwikwi ní p̄okasaɔ̄ ní p̄obleao. ɔ̄ Levii buipi wèi.

11 Levii bui èwaasopi z̄òɛ ní ḡɛpio, a ḡòè lá a nɛḡɔ̄ɛwa.

12 Mika aà d̄ile sa'ona ũ, ɔ̄ a ku Mika bɛ màa.

13 Mika m̀è: Má d̄o ké Dii a èf̄aaikeɛmɛɛ sa, asa má sa'ona ví Levii bui ũ.

18

D̄a buiɔ̄ Mika táaɔ̄ naaa

¹ Gɔɔ bee Isailiɔ kía vɔio, mé Dã buiɔ lé bɔsu wɛɛɛ wà zɔɛu, asa e tia kpaale pɔ aa sɛ Isaili bui kɔniɔ guu i gɔ́ n pɔ́ ũo.

² Ǿ aa n nɛgɔnaɔ zɔ́ gbɛɔn sɔo, aa òné: A ge bɔsu keɛɛ. Ǿ aa bɔ Zola n ɛsetaoo, aa gɛ bɔsu keɛɛi, aale a asiigwa. Ǿ aa mɔ ɛflaiũ bɔsu sɔ́sideu e Mika be wɛ́ɛu, aa i we.

³ Gɔɔ pɔ aa ku kái n aà beo, aa Levii bui ɛwaasopi lɔɔ dɔ́, ɔ aa lile we, aa aà là aa mɛ: Déme mɔnnɔ lai? Bɔ́ nle ke gue beeu? Akɛa n kú lai?

⁴ Ǿ à yá pɔ́ Mika kɛɛ òné à mɛ: Ale fiabomɛɛ. Aà sa'onan ma ũ.

⁵ Ǿ aa òɛ: Gbɛawɛɛ Luawa wà dɔ́ tó wá tá a ke na.

⁶ Ǿ sa'onapi wɛmá à mɛ: A gé aafia. Dii dɔaaaé á tápi guu.

⁷ Gbɛɔn sɔopio dàzeu, ɔ aa kà Laisi. Aa è gbɛ́ pɔ́ kú a guuɔ dɔɔɔa lá Sidɔdeɔ iɔ kuwa. Aa ku dɔɔɔa we yákelesai. Pɔe lé kɛsámáɔ, an bɔsu pɔ́pii vɛ. Aa kái n Sidɔdeɔ, mé an baa kú n gbɛeoo.

⁸ Ké aa èa sù n gbɛ́ kɛ́i Zola n ɛsetaoo, an gbɛ́ n lá aa mɛ: Bɔ́ á è wei?

⁹ Aa wɛmá aa mɛ: A fɛɛ wà ge lélemá. Asa wa bɔsupi è, a maa kè zài, mé áɛ pɔe wo lao. Asu zígbiakɛo. Wà ge bɔsupi sɔ́má!

¹⁰ Tó wa ka we, wá gbɛ́ le dɔɔɔaɛ. Bɔsu pɔ́ Lua kpàwápi zɔɔ, mé pɔe lé kɛsáwàɔ.

¹¹ Ǿ Dã bui pɔ́ kú Zola n ɛsetaoo dàzeu gbɛɔn òaa àaɔ, aa n gɔ́keɔɔ kúkūa.

¹² Ké aale gé, aa bɔokpà Kiliayaaliũ sae Yuda buiɔ bɔsuu. Ayãmeto wɛ me gupie Dãbuiɔboo e n a gbão. A ku Kiliayaaliũ be'ae oie.

¹³ Bɔa we aa gɛ ɛflaiũ buiɔ bɔsu sɔ́sideu e Mika be wɛ́ɛu.

¹⁴ Ǿ gbɛɔn sɔo pɔ aa gɛ Laisi bɔsu asiigwàɔ ò n gbɛ́nɛ: A dɔ́ ké sa'o'ula n ua táaɔ n táa pɔ́ wa pɔ́o n táa pɔ́ wa kàsao ku kpéɛ beɔ do guua? Aɔ dɔ́ sa lá á ke.

¹⁵ Aa lile we, aa gɛ Levii bui ɛwaasopi lè Mika be, ɔ aa aà aafia gbèa.

¹⁶ Dã bui gbɛɔn òaa àaɔ pɔ́ aa n gɔ́keɔɔ kúkūapio zea ua léu,

¹⁷ ɔ gbɛɔn sɔopio gɛ kpéu, aa sa'o'ulapi n ua táapio n táa pɔ́ wa pɔ́pio n táa pɔ́ wa kàsapio sɛɛ. Sa'onapi zea ua léu n gbɛɔn òaa àaɔ pɔ́ aa n gɔ́keɔɔ kúkūapio.

¹⁸ Ké gbɛ́pio gɛ Mika be aa pɔ́pio sɛɛ, ɔ sa'onapi n lá à mɛ: Bɔ́ áɛ ke wei?

¹⁹ Ǿ aa wèwà aa mɛ: Níɛ! N n lé kpaau! Mɔ géwanɔ, ní gɔ́ wá mae ũ, wá sa'ona ũ. Dea gbɛ́ mɛndo be sa'ona ũ ge Isaili bui lɛɛ do sa'ona ũ, a kpele mé maanei?

²⁰ Sa'onapi pɔ kèna. A sa'o'ulapi sɛ n táapio, à nà gbɛ́piowa.

²¹ Aa dàzeu, an néɔ mé dɔaaa n n pɔtuoo n n àizeɛɔ píi.

²² Ké aa kà zà n Mika beo, ɔ gbɛ́ pɔ́ an be kái n Mika beoɔ kɔ kàaa, aa pèɛ Dã buipiozi.

²³ Aale zɔadɔmá, ɔ Dã buiɔ liaa aedòmá, aa ò Mikae: Kpelewa n kè n gbɛ́ kàaa?

²⁴ A wɛmá à mɛ: A táa pɔ́ má pɔ́o sɛɛ, ɔ a ta n ma sa'onao. Bɔ́me gòme lɔi? Bóyã áɛ ma la yá pɔ́ ma leii?

²⁵ Ǿ Dã buiɔ wèwà aa mɛ: Nsu lekpaakewanɔ, ké pɔkūmadeɔ su kusima n n beɔeɔ aa á dɛɛo yáí.

²⁶ Ǿ Dã buipio dàzeu. Ké Mika è gbɛ́pio gbãa dɛalaɛ, ɔ à èa tà be.

Dã buiɔ zɛɛa Laisi

²⁷ Dã buipio sɔ aa gɛ Laisi n táa pɔ́ Mika pɔ́pio n aà sa'onao. Aa gɛ lèɛ gbɛ́ pɔ́ kú dɔɔɔa yákelesaiɔwa. Aa n dɛɛ n fɛndao, ɔ aa tɛsɔ́ n wɛ́ɛwa.

²⁸ Gbɛɛ i e n suabào, asa aa kái n Sidɔoo, mé an baa kú n gbɛeoo. Wɛ́ɛpi ku gusalalau kái n Beleobeoɛ. Ǿ aa wɛ́ɛpi kèkè kàɛ aa zɔ́ɛu.

²⁹ Aa n dezi Dã, Isaili né tɔkpàè, àma wɛ́ɛpi tón Laisi káau.

³⁰ Dã buipio táapio pèɛ we, ɔ aa Moizi né Geesoũ bui Yonatãapi n aà néɔ dɛɛ n sa'onao ũ e gɔɔ pɔ́ wà bɔsupi sɔ́má.

31 Gɔɔ pɔ Lua kpé kú Silo, gɔɔ bee ɔ táa pɔ Mika pìpiɔ pélea Laisi.

19

Levii bui ní a nɔ pɔ i méseɔdiléèoo

1 Gɔɔ bee Isailiɔ kía vío. Levii buie mé kú Eflaiü buiɔ bùsu sìside léwa, ɔ à nɔsè Betelèü, Yuda buiɔ bùsuu, i méseɔdiléèoo.

2 ɔ nɔɔɛpi dɔsé'ii kè, ɔ à bɔ a zá be à tà a mae be Betelèü, Yuda buiɔ bùsuu, a ku we e mɔ síiɔ.

3 ɔ aà zá fèle gè aà gbesii. A gè we ní a zíkɛnao ní zàa'ín mèn plao. Ké à kà nɔpi kíi, nɔpi gèaàno a mae kpéu. Ké nɔpi mae aà è, à gbãakpaaazi ní pɔnao.

4 Aà ànsuepi aà díle, ɔ à i we gɔɔ àaɔ, aale pɔble, aale igbè.

5 A gɔɔ síiɔde zí ɔ aa fèle káaukaau, gɔpi lé taa sɔuke à dazeu, ɔ aà ànsuepi òè: Ze n pɔble, ní gbasá dazeu.

6 ɔ à zòle pɔblè ní a ànsuepio, aa igbè sãnu. ɔ nɔpi mae òè: N yá na! I la gbã, ní pɔnake.

7 Ké gu dɔ, à fèle lé dazeu ɔ, ɔ aà ànsuepi gíe ɔ, ɔ à gɔ.

8 Ké gu dɔ a gɔɔ sɔode, à fèle lé dazeu, ɔ aà ànsuepi mè: N yá na! Ze n pɔble, ní gɔ e íatè busa. ɔ aa pɔblè mípla sãnu.

9 Ké gɔɔɛpi fèle lé dazeu ní a nɔpio ní a zíkɛnao, aà ànsue òè: Gwa, oosi kè, mé íatè i gɔ bílao. I la gbã ɔ! Gwa, gu lé gèkɔu. I la, ní pɔnake, zia kɔɔ káaukaau ní da n be zéu.

10 Gɔɔɛpi ye ia we yáí ɔ, ɔ à fèle dazeu, à mipè Yebusi pɔ wí me ɔ Yelusaleüwa ní a nɔpio ní a zàa'ín mèn plao.

11 Ké aa kà kái ní Yebusio, íatè gèa kpéu, ɔ zíkɛnapi ò a diie: Wà lile gè Yebusi buiɔ wéleè beeu wà i we laɔ!

12 ɔ aà dii òè: Wá gè bui zìlɔ wéleuo. Isaili buiɔ ku weo. Wá gé e Gibea.

13 ɔ à èa mè: Wá gé ii Gibea ge Lama, wá gupio do le.

14 ɔ aale gé. Ké aa kà Gibea, Bèyãmee buiɔ bùsuu, íatè gè kpéu.

15 Aa lile gè ii we, ɔ aa kàle gãae, gbèe i ní díleo.

16 Mae zie sù ní buao oosi. Eflaiü buiɔ bùsu sìside gbèe, ɔ à zòle Gibea. Wélepideɔá Bèyãmee buiɔne.

17 Ké à wezù, à nibɔ è kále gãae, ɔ à nɔpi zá là à mè: Nle gé má ni? N ɔ má ni?

18 A wèwà à mè: Wa ɔ Betelèü, Yuda buiɔ bùsuue, ɔ wále tá Eflaiü buiɔ bùsu sìside léwa. Ma ben we. Ma ge Betelèüe, ɔ mále tá be sa, ɔ gbèe i ma díleo.

19 Wá zàa'ínaɔ sè ní tàaao ví, mé mapí ní ma nɔɔo ní ma zíkɛnao wá pèe ní vèeo ví. Wápiɔ n zòblenaɔ, pɔe késãawáo.

20 ɔ maezipi mè: Má á díle, mí pɔ pɔ á yei kpáwá. Asu i gãaeo fá!

21 ɔ à tàrínɔ a be, à sè kpà ní zàa'ínaɔwa. Aa gbá pìpi, ɔ aa pɔblè aa imí.

22 Aale pɔnake, ɔ wéle gbèvãio mò lía kpépii, aale a gba gbègbè, aale wiido maezi pɔ kpépi víwa, aale me: Bɔwèe ní gɔe pɔ pìla n beo wá wúleaàno!*

23 ɔ uabelepi bómá à mè: Ma gbéɔ, ásu yãvãikeo. Lá gɔɔɛpi pílaae, ásu wíyãpi keo.

24 Gɔɔɛpi na ku la ní ma nenɔe lésoo. Má ɔbèrínɔ, í kèrínɔ lá á yeiwa. Ama ásu yákpaanlapi ke gɔɔɛpiɔ.†

25 Gbèpio i we aà yáio, ɔ Levii buipi bònè ní a nɔo. ɔ aale aà dàakpakpa ní gbãao e ko gè lé séia zùò, ɔ aa gbása wá aà gbàe.

26 Ké ko lé plaade zù, nɔɔɛpi fèle gè lèle kpé pɔ a zá kúu kpèe, ɔ a wúlea we e gu dɔ.

27 Ké aà zápi fèle zewè kɔɔ à dazeu, ɔ à su è a nɔpi wúlea kpèe, aà ɔ mé didia kpèe beewa.

28 ɔ a òè: Fèle wá tá! Ké i aà wea mao, ɔ à aà se dà zàa'ína kpè, à dazeu.

* 19:22 Daa 19.5 † 19:24 Daa 19.7-8

29 Ké à kà be, ɔ à fēna sè, à a nɔ gepi zɔ̄ezɔ̄e kɔ̄o kuɛpla, à kpàsâkpàsâ Isaili bùsuɔ guu p̄ii.‡
 30 Gb̄é p̄ó èò p̄ii mè: Za gɔɔ p̄ó wá Isailio wa bɔle Egipi e gb̄a, wi yáe bee taa eo. A làasooke yápiwa, à gwa lá wá sé.

20

Isailio zíkai ní Bēyāmee buio

- 1 ɔ Isaili p̄ó aa ku za Dã e Bēeseba ní Galada bùsuɔ m̀ò kãaa Dii ae Mizipa ní ledouo nípii.
 2 Isaili buio p̄ii dɔaanaɔ z̄eze balu guu we ní z̄iḡɔ gb̄eɔn òaasɔsɔo lee òaa pla (400.000), baade a fēnda k̄ua.
 3 A m̀ò lè Bēyāmee buio mà Isaili buio k̄inio gè Mizipa. ɔ Isailio Levii buio là à mè: Yápi dau siuw̄e lá a de.
 4 ɔ nɔ p̄ó wa d̄epi z̄á mè: Mapi ní ma nɔo wa ge ii Gibea, Bēyāmee buio bùsuue.
 5 ɔ Gibeadeɔ f̄elemanɔ, aa m̀ò l̄ia kpé p̄ó má kúu gwá beezi, aa ye ma de. ɔ aa w̄ulewule ní ma nao, à ḡa.
 6 ɔ ma a nɔ gepi sè má z̄ez̄e, má kpàsâkpàsâ Isaili bùsuɔ guu p̄ii, asa aa w̄iyá v̄ai kè wá Isaili bùsuue.
 7 A Isailio, lá á sé à sé.
 8 ɔ gb̄épii f̄ele ní ledouo aa mè: Wá gb̄e a ta beo. Wá gb̄e a ta a be w̄éleuo.
 9 Lá wá ke Gibeadeɔnen ke: Wá gbela wá léleama yá musu.
 10 Wá gb̄éɔ p̄leple Isaili buio guu p̄ii, gb̄eɔn basɔo guu gb̄eɔn kwikwi, gb̄eɔn òaa sɔo guu gb̄eɔn basɔobasɔo, gb̄eɔn òaasɔsɔo lee kwi guu, gb̄eɔn òaasɔsɔo. Gb̄épio i ge k̄úsua weele z̄iḡɔne, ké aa e gé Gibea, Bēyāmee buio bùsuu, aai w̄iyá p̄ó aa kè wá bùsuu fiaboné.
 11 M̀aa Isailio kãaa pii ní ledouo, ké wa gé lélei w̄élepiwa.
 12 Isailio gb̄éɔ z̄izi Bēyāmee buio w̄éleɔ guu pii aa mè: Daa v̄ai p̄ó wa kè á bùsuu s̄o be?
 13 A Gibea gb̄ev̄aipiɔ kpáwá wá ní dede, wí t̄aaepi bɔ wá guu. ɔ Bēyāmee buio i we ní gb̄é Isailio yãmào.
 14 Aa b̀le ní w̄éleɔ guu aa kãaa Gibea, ké aa zíkai ní Isaili buio k̄inio.
 15 Gɔɔ bee Bēyāmee buio f̄endadeɔ kãaa gb̄eɔn òaasɔsɔo lee baasɔo ní m̀endooe (26.000) ní Gibeadeɔ z̄iḡɔ gb̄eɔn òaa àaɔ ní basɔo (700).
 16 Gb̄épio guu z̄iḡɔ ɔzeɔdeɔ ku gb̄eɔn òaa àaɔ ní basɔo. Baa miká m̀endo an gb̄e lí gbá ní gbemaɔ à z̄awào.
 17 Isaili buio k̄inio s̄o aa z̄iḡɔ f̄endadeɔ kãaa gb̄eɔn òaasɔsɔo lee òaa pla (400.000).
 18 Isailipio f̄ele gè Beteli, ɔ aa gb̄ea Luawa aa mè: Wá buio kpele mé a gé zíkai ní Bēyāmee buio káaui? Dii mè: Yuda buio mé aa gé s̄eia.
 19 Ké a gu d̀, Isailio f̄ele gè b̀okpà Gibea sae.
 20 ɔ aa b̀le gè zíkai ní Bēyāmee buio, aa z̄i'òpòónzi Gibea we.
 21 Bēyāmee buio b̀le Gibea, ɔ aa Isailipio d̄ede gb̄eɔn òaasɔsɔo lee bao ní plao (22.000).
 22 Isailio k̄o gbà s̄o, ɔ aa èa z̄i'òpòo gu p̄ó aa p̄ou yãa lo.
 23 Isailieɔ gè lé ɔɔb Dii ae e oosi, ɔ aa gb̄eawà aa mè: Wá ea gé zíkai ní wá gb̄é Bēyāmee buio yã? ɔ Dii mè: A gé!
 24 ɔ Isailio s̄o Bēyāmee buiozi z̄iḡɔ plaadepizi.
 25 Ké Bēyāmee buio b̀le Gibea aa m̀ò d̄ar̄le, aa Isailio d̄ede lo gb̄eɔn òaasɔsɔo lee bao plasai (18.000), amp̄ii f̄endadeɔne s̄o.
 26 ɔ Isailio f̄ele gè Beteli nípii, aa z̄òle lé ɔɔb Dii ae. Aa leyè we e oosi, ɔ aa sa p̄ó w̄i a p̄ó kát̄eu à tékū ní s̄aukpasaɔ ò'o Diiwa.

‡ 19:29 1Sam 11.7

27-28 Goo bee Luabaakuarĩno kpagolo kú we. Eleazaa né Fineasi, Aalona toũna mé sa'ona ũ. Ɖ aa yāgbèa Diiwa aa mè: Wà ɛa gé zíkai ní wá gbé Běyāmɛɛ buio yà ge wà kámaboɛ? Ɖ Dii mè: A gé! Má ní naé á ɔzĩ zia.

29 Ɖ Isailio gè gbé ɔ̀lɛ'ule aa lĩa Gibɛai.

30 Zĩgɔo àaɔde zĩ aa gè zĩ'ɔpòo Běyāmɛɛ buiozi lá aa kè yāawa.

31 Ɖ Běyāmɛɛ buio bòlɛ gè daińlɛ e aa gè kè ní wélewa. Aa nà Isailio dedeawa lán yāa wà lɔ, ɔ aa gbɛɔn baakwi taa dèdɛ Beteli zéu ní Gibɛa zéuo sɛu we.

32 Běyāmɛɛ buio lé me: Wále ní fu lán yāawa. Isailio sɔ aale me: Wà bàalené, ké aa e ké ní wélewa e zékpaawo.

33 Isailio gò ní tia mpii, aa gè zĩ'ɔpòo Baali Tamaa, ɔ Isaili pò uleawò bòlɛ ní ulɛkĩ Gibɛa be'ae oi.

34 Ɖ Isaili zĩgɔ maa gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ kwio (10.000) gè lélei Gibɛawa a bɔleu. Ɖ zĩ pāsikù, mé Běyāmɛɛ buio dɔ yá a ní leo.

35 Dii tò Isailio Běyāmɛɛ buio fù. Zĩbeezi Isailio ní dedɛ gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ baasɔo ní basɔo (25.100), fɛndadeɔne mpii.

36 Ɖ Běyāmɛɛ buio è wà ní fú.

Isailio gubò Běyāmɛɛ buioɔne yāa, ké aa daa gbé pò aa ní ulɛ'ule Gibɛa saɛɔ gāu yái.

37 Ɖ gbé pò ulɛ'uleapio bòlɛ ní wāao, aa gè wéleu aa fāaau, ɔ aa wéledeɔ dèdɛ ní fɛndao mĩmĩo.

38 A mɔ lè Isailio lekpaai ní gbé pò uleapio yāae aa mè: Tó a súlele dà wéleɛa,

39 wápio wá liaa ní wá yanao zĩlauɛ.

Běyāmɛɛ buio nà Isailio dedeawa, aa ní dedɛ gbɛɔn baakwi taawa, ɔ aa mè: Wále ní fu lán káauwaɛ.

40 Ɖ telu fɛle wéleu. Ké Běyāmɛɛ buio sù ní kpe gwà, aa è telu gbá dau.

41 Isailio liaamá, ɔ gili gè Běyāmɛɛ buio, ké aa è yá ní lé yái.

42 Ɖ aa èa lé bàale Isailioɔne, aa sèle gbáa oi, ɔ wà pèma ní zĩo. Ɖ Isailio bòlɛ ní wéleɔ guu, aa ní dedɛ we.

43 Aa koezĩzi, ɔ aa pèma, aai zené e aa gè ní lé Gibɛa gukpe oi.

44 Běyāmɛɛ buio gága we gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ bao plasai (18.000), zĩgɔɔne mpii.

45 An gbɛɔ èa bàalè sèle gbáau e aa gè tàò Limɔ gbɛ oi, ɔ Isailio ní kɔnao dèdɛ zéu guu gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). Aa ní gbɛsèle e Gidoũ, aa ní dedɛ we lɔ gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ pla (2.000).

46 Zĩbeezi Běyāmɛɛ bui fɛndade pò gágaɔ píi kà gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ baasɔo (25.000), zĩgɔɔne mpii.

47 An gbé pò aa èa bàalè sèle gbáau aa tà Limɔ gbɛ kíio bò gbɛɔn òaa àaɔ. Aa kè we mɔ síiɔɛ.

48 Ɖ Isailio gè Běyāmɛɛ bui pò gò wéle ní wéleɔo dèdɛ ní fɛndao. Aa pò pò aa è weɔ dèdɛ píie, gbɛnaziɔa ní potuoɔ, ɔ aa tesò ní wélepiowa píi.

21

Nɔweleɛa Běyāmɛɛ bui kɔnaɔne

1 A mɔ lè Isailio ladà Mizipa aa mè: Wá gbɛe a a né kpásá Běyāmɛɛ buiewao.

2 Aa gè Beteli aa zòlɛ Lua aɛ we e oosi, ɔ aa wii gbáa lè, aale ɔɔlɔ maamaa

3 aa mè: Dii Isailio Lua, bóyái yápi wá lé, ɔ wá bui lɛɛ do ku gbá lɔo ní?

4 Ké a gu dò, aa fɛle sa'okĩi bò, ɔ aa sa pò wĩ a pò káteu à tékũ ní sáaukpasao ò'owà.

5 Ɖ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i mɔ káawano Dii aɛo ní? Asa aa sí ní Luao yāa aa mè: Gbé pò gĩ mói Dii kíi Mizipa, wa ade deɛ.

6 An gbé Běyāmɛɛ buio kèné wɛna, ɔ aa mè: Wá Isailio bui lɛɛ do mĩde fá.

7 Lá wá sǐ nǐ Dii wa m̀è, wá wá n̄é kpásámáó, kpelewa wá ke an gbé pó ḡòò nɔ ei?

8 Ǿ aa m̀è: Wá Isaili bui kpele mé i m̄ Dii aε Mizipao ni? Gwa, gb̄e i b̄o Yabesi Galada à m̀ò baluuo.

9 Aa gb̄éò d̀òd̀ò, ̄ aa è Yabesi Galada gb̄e kú nǐ guuo.

10 Ǿ gbé pó k̄āaaa weɔ z̄iḡòò gbàe we gb̄eɔn òaasɔsɔo lee kuεpla (12.000), aa òn̄é: A ge Yabesi Galadadeɔ dede n̄ f̄endao n̄ n̄ n̄ n̄ n̄ n̄.

11 Tó a ka, à ḡɔe dede píi n̄ n̄e pó ḡɔe d̄òò.

12 Aa w̄éndia lésoɔ è Yabesi Galadadeɔ guu gb̄eɔn òaa pla, ̄ aa tàr̄n̄o n̄ b̄òou Silo, Kanaa b̀usu.

13 Ǿ gbé pó k̄āaaa weɔ gb̄éò z̄ì, aa gè awakpà B̄ēyām̄εε bui pó kú Lim̄o gb̄ez̄ìɔn̄e.

14 Zibeez̄ì B̄ēyām̄εε buip̄io s̀ù, ̄ Isailio Yabesi Galada n̄e pó aai n̄ dedeɔo kp̄amá, kási n̄eip̄io i p̄eemáó.

15 B̄ēyām̄εε buio k̄en̄é w̄ēna, asa Dii tò gupua b̀ò Isaili buio guue.

16 Ǿ balu gb̄ez̄ìɔò m̀è: Lá B̄ēyām̄εε bui n̄eε ku bo, kpelewa wá ke an ḡɔe pó ḡòò nɔ ei?

17 Sema B̄ēyām̄εε buio b̀usu ḡo an gbé pó b̀ò pó ũ, ké Isaili bui lee doe su b̄ãdeɔ yáí.

18 Wá e wá wá n̄é kpásámáó, asa wá sǐ nǐ Luao wa m̀è Lua láaiz̄ì gbé pó a né kp̄àsã B̄ēyām̄εε buiewawae.

19 A gwa! Dii dikpe pó wǐ ke Silo w̄ē n̄ w̄eò kà k̄ái. Silo ku Beteli gub̄ántoo oiε, zé pó i b̄o Beteli ì gé Sik̄eũ gukpe oi, Lebona geɔmid̄k̄ii oi.

20 Ǿ aa ledà B̄ēyām̄εε buioɔwa aa m̀è: A ge ul̄'ul̄e v̄ēebuɔ guu,

21 ìo gugwagwa. Tó Silo nen̄eɔo b̀òle ̄w̄āi, à b̀òle v̄ēebupiu kpakpa, á baade i a pó kú n̄o ũ à taò a b̀usu.

22 Tó an maeɔ ge an d̄ãɔò m̀òwá n̄ z̄oao, wí on̄é aa gb̄ēk̄eεé, asa wi n̄o eé z̄ì pó wá kà guuo. Lá aame aa nép̄io kp̄àsãwáó, aa tàae ví bo.

23 Ǿ B̄ēyām̄εε buip̄io kè màa. Ké nen̄eɔo b̀òle lé ̄w̄ā, ̄ an baade a pó k̀ù, aa tàr̄n̄o n̄ b̀usu. Aa n̄ w̄éleɔ k̄èk̄e k̄àle, ̄ aa z̄òleu.

24 Bee gb̄ea ké Isailio f̄āaa Silo, an baade tà a b̀usu a gb̄éò k̄iε.

25 Ḡoò bee s̄o Isailio k̄ia v̄io, yá pó kè gb̄éε ̄ ì a pó ke.

LUTU

Yá pò kú láe bee guu

Lutuá Mɔabu nɔe pò kú dɔaanaɔ ɔɔɔe. Yá gbia pò kú a guu mé de buipále nɔe gɛa Lua gbéɔ guu ũ. Beewa lápi lé Lutu yákea a zéwa yá bɔɔleke. Nɔepiá Mɔabu buie, aà zákea n Isaili ɔɔe mé tò a ɔ̀ Isailiɔ Lua gbé ũ. Lutu zè n a zá da Naomio, ɔ Lua fiabòè náai yá pò a kèpi yáí. Lutu n a zá da Naomio lé taasike káau, ɔ aa gè nama guu gbézã. Lápi ò̀wɛé lá gbéɔ Ì Lua náaike mé aalɔ kɔ náai ví lɔ.

Lutu né pò a Ì yá mé lápi yázinda ũ. Né pò a Ìpi mé kí Davidi dezi ũ. Mɔabu bui Lutupiá Davidi dazie, mé aà tó kú bui pò Yesu Kilisi bò n guu tó guu. (Mat 1.5).

Naomi n Lutuo

¹ ɔɔ pò dɔaanaɔ lé kible Isaili búsuu, imina kà, ɔ ɔɔe bò Betelɛũ Yuda búsuu, à gè ɔɔplakei Mɔabu búsuu n a nao n a negɔe gbéɔn plaɔ.

² ɔɔepi tón Elimeleki. Aà na tón Naomi. Aà néo tón Maloni n Kilionio. Eflata búsudeɔne. Aa gè Mɔabu búsuu, ɔ aa ku we.

³ We Naomi zá Elimeleki gàu, aàpi mé ɔ̀ n a né gbéɔn plapiɔ.

⁴ Aa Mɔabu nɔe sè nɔ ũ, ado tón ɔɔfa, ado sɔ Lutu. An kua we wè kwi taa gbea

⁵ ɔ Maloni n Kilionio gà mípla mípii, ɔ Naomi ɔ̀ zásai nésai.

⁶ Aà kua Mɔabu búsuu we a mà Dii a gbéɔ wɛnagwà à n gbá ble, ɔ à sɔukè à tá n a né napiɔ.

⁷ ɔ à fɛle gu pò á kuu, à dàzeu n a né gyaapiɔ, aale tá Yuda búsuu.

⁸ ɔ a ò a népiɔne: A ea tá á daɔwa, Dii i gbékekeé lá á kè á ɔ̀ pò gàɔne n mapiwaa.

⁹ Dii tó á baade ea zàke à zɔlekli e. Ké à lezámá, ɔ aa ɔ̀lɔ gbáugbãu.

¹⁰ Aa ò̀: Wá tanno n gbéɔ kíie.

¹¹ ɔ a ò a népiɔne: A ea! Bóyãí á táimanci? Má ea negɔe i à e zàkeíno lɔ yà?*

¹² A ea tá! Ma zikũ, má e zàke lɔ. Baa tó ma mà má wedɔ zàkeai, mé má è oosia ma negɔe Ìaàno,

¹³ á fɔ n dá e aa zɔɔkũe? A fɔ àɔ ku pɔse n yáie? Aawo, ma néo! Dii bò ma kpee. Yá pò á lépi i kemee nao fá!

¹⁴ Aa èa nà ɔ̀lɔwa, ɔ ɔɔfa lezà a zãdapiwa, ãma Lutu ɔ̀ nàwà.

¹⁵ ɔ Naomi ò̀: Gwa, n gbédo lé tá a gbéɔ n a táaɔwa. Ea taaàno.

¹⁶ ɔ Lutu ò̀: Nsu naenaɔa mà n to we mà tao. Gu pò n kèsepèleu, wáɔ sãnuɛ. Gu pò n pilau, we má pilau. N gbéɔ ɔ̀ ma gbéɔ ũe, mé n Lua a ɔ̀ ma Lua ũe.

¹⁷ Gu pò n gau, we má gau, wi ma ví we. Ga bàasio pɔe a wá kékɔwao. Tó ma kɛma, Dii yãpãsíkemee bèebèe.

¹⁸ Ké Naomi è à zèò à taanɔe, i yãe oè lɔ.

¹⁹ ɔ an pla mípii aa gè ae e aa kà Betelɛũ. Ké aa kà we, wéle lòo n yá musu. Gbéɔ mà: Naomin wee?

²⁰ ɔ a ò̀né: Asuli omee Naomi[†] lɔ, sema Mala,[‡] asa Gbãapiide yá[¶] ikèmeeɛɛ.

²¹ Ma ge wéleu n pò, ɔ Dii sùmano ɔ̀gii. Bóyãí áɔ omee Naomii? Dii bò ma kpee, Gbãapiidepi yá[¶] ma kpãmazie.

²² Lá Naomi sù n Mɔabu búsuo n a né gyaa Lutu, Mɔabu buion we. Aa kà Betelɛũ ɔɔ pò wà ɔ̀kpà naakekewaaɛ.

* **1:11** Iko 25.5, Mat 22.24 † **1:20** Bee mà pɔna. ‡ **1:20** Bee mà pɔ'ii.

2

Lutu kpaaua ní Bɔazu

- ¹ Naomi zá Elimelēki be gɔ̃ee ku, gbēzɔ̃ ɔdeε, aà tón Bɔazu.
- ² Mɔabu nɔε Lutu ò Naomiε: To mà gé bua naa kɔ̃nwei, mí te gbé pɔ ma wegwa kpe. Ɔ a ò a né gyaapiε: Gé!
- ³ Ɔ à fēle gè naa kɔ̃nwei bua, ɔ te pɔkekεnaɔ kpe. Bua pɔ à gèupi sɔ Elimelēki daε Bɔazu buaε.
- ⁴ Ɔ Bɔazu bɔ Betelēũ. Ké à kà we, à fɔkpà pɔkekεnaɔwa à mè: Dii àò kúánò! Ɔ aa òè: Dii báaadangu!
- ⁵ Bɔazu ò a zíkεna pɔ de a pɔkekεnaɔ ziia ũε: Déme wéndia bee víi?
- ⁶ Ɔ a wèwà à mè: Wéndiapiá Mɔabu nɔε pɔ Naomi bɔ̀ò Mɔabu bùsuu à sùòε.
- ⁷ A mè mà to àò naa kɔ̃nwei pɔkekεnaɔ kpe, ɔ àle zíkε za kɔ̃. Tia ɔ à mò kámabò yɔ̀nnò kpéu la.
- ⁸ Ɔ Bɔazu ge ò Lutue: Ma yāma. Nsu gé naa kɔ̃nwei bú páleuo. Nsu gēwálo. Gɔ̃ la ní ma nɔε zíkεnaɔ.
- ⁹ Wéte bú pɔ aale kekεi, ní te ní kpe. Má ò ma èwaasɔ̀nε aasu íadamao. Tó imi lé n de, ní ge í pɔ aa kà olaɔ mi.
- ¹⁰ Ɔ Lutu kùlèè à mipèle à mè: Akεa ma gbé pɔ buipāle nɔ̃n ma ũ, n laaidà n yāmaakè̀mεei?
- ¹¹ Ɔ Bɔazu wèwà à mè: Wà yá pɔ ní kè n zādaε n zá gaa gbεa òmεε píi, lá n n mae ní n dao tò we ní n bùsuu, ɔ n mɔ n zɔ̃le gbé pɔ ní n d̃s yāaoɔ guu.
- ¹² Dii n pɔ kekεne yá pɔ ní kèpi musu. Lá n mɔ n sɔ̀ɔ Dii Isailiɔ Lua kúlukulunau, aà n pɔ kekεne maamaa.
- ¹³ Lutu mè: Baa, n yāmaakè̀mεε fá! N ma nòse ñnimεε, n yāna ò mapi n zíkεnaε, baa ké n zíkεnaɔ don ma ũ.
- ¹⁴ Pɔ̀blegɔ̃ Bɔazu òè: Mɔ n pɔ̀ble la, ní pɔ zɔ̃ dowa. Ɔ à zɔ̃le pɔkekεnaɔ saε. Bɔazu naa kpasaa kpàwà, ɔ à pɔ̀blè à kà e a k̃ini g̃.
- ¹⁵ Ké à fēle lé gé pɔ kɔ̃nwei, Bɔazu ò èwaasɔ̀nε à mè: Baa tó àle pɔ kɔ̃nwei naa pɔ kálea guu, ásu aà s̃s̃s̃o.
- ¹⁶ A a sáoeɔ woè naa guu, í tó aà a kɔ̃nwei. Asu zɔ̀adɔ̀wàò.
- ¹⁷ Ɔ à pɔ kɔ̃nwè e oosi. Ké à a úa bò, à kà koko le pla taawa.
- ¹⁸ Ké a sè à tàò be, ɔ à pɔ pɔ à a kɔ̃nwèpi ò̀ɔ a zādaε. A ble pɔ a fùpi kpàwà ɔ.
- ¹⁹ Ɔ aà zāda aà là à mè: Mák̃ii n pɔ kɔ̃nwèu gbái? N zíkè má ni? Lua báaada gbé pɔ laaidòmau. Ɔ à gbé pɔ à zíkè aà bua yá'òè à mè: Gbé pɔ ma zíkè aà bua gbā tón Bɔazu.
- ²⁰ Ɔ Naomi mè: Ma Dii sáaukè! A g̃i lé gbēkeke wá gbé pɔ wá bēεnε ní wá gbé pɔ gào. Ɔ à èa mè: Gbépiá wá daε fēεε gbēbonaɔ doε.*
- ²¹ Ɔ Mɔabu nɔε Lutupi mè: A òmεε, sema mà na a zíkεnaɔwa e aa ge pɔkekε aa láaðε.
- ²² Ɔ Naomi ò a né gyaapiε: A maa ñ gé ní aà nɔε zíkεnaɔ, ké wasu íadama bua páleuo yái.
- ²³ Ɔ à nà Bɔazu nɔε zíkεnapiɔwa, ɔ pɔ kɔ̃nwei ní kpe e wà gè naa ní maseo kèke wa láað. A ku a zāda beε.

3

Lutu ní Bɔazu kua pówengbēzεa

- ¹ Naomi ò a né gyaapiε: A maa mà be weelεne, gu pɔ ñyɔ̃ e ñyɔ̃ kuu aafia.
- ² Bɔazu pɔ ní kú ní aà zíkεnaɔ wá daε nolo? Ɔmε lé pówenagbē oosia.
- ³ Zu'o. Nísidɔ̃. N n pɔmao da, ní gé pówengbēzεa. Nsu to aà n yá d̃s̃o e à ge pɔ̀ble à imi láað.

* 2:20 Lev 25.25

4 Tó à wùle, gu pò à wùleu gwa, ní ge ò aà dábi lé se ò wùle aà gbázi. A yá pò ñyò ke one.

5 Ǿ a òè: Yá pò ní ò píi, má kee.

6 Ǿ à gè pówengbēzēa à yá pò a zāda òepi kè píi.

7 Bɔazu pòblè à imi, aà pò kèna. A gè wùle pówenze kpe, Ǿ Lutu lòleaazi tēē, à aà dábi gò aà gbáa à wùle we.

8 Wēdo ké Bɔazu gbále, à vù ní io à lile, Ǿ a è nɔe mé wùlea a gbázi.

9 A m̀è: Dé ní? Ǿ Lutu wèwà à m̀è: Mámema Lutu n zíkēna. N n dábi lé kumala, asa ma dae f̀ēē pò a ma bon n ũ.

10 A òè: Dii báaadangu! Gbēke pò ní kè gbēzāe bee de a káaua. Ni gé èwaaso wēleio, taasideo ge ɔde.

11 Nsu to vía n kũo. Yá pò ní gbèa píi, má kēne, asa wélede ɔ́ píi ké nɔ maan n ũ.

12 Siana! N daen ma ũ, āma n dae f̀ēē pāle ku, a daef̀ēēke demala.

13 I la gwáa, zia kɔɔ tó a ye n boe, a maae, aà n bo. Ama tó i weio, má si ní Diio má n bo. I la e gu ɔ.

14 A wùlea aà gbázi we e gufēne, Ǿ à f̀ēle e guwe àò gé kēi, asa Bɔazu òè asu to gbēe ɔ́ ké a m̀ pówengbēzēaoe.

15 A òè lɔ: N n pòlgāu poo ñyò kũa. Ké a kũa, Ǿ Bɔazu naa kàuè koko le do taawa a diè, Ǿ à tàò be.

16 Ké à kà be, aà zāda aà là à m̀è: Yá kèai? Ǿ à yá pò g̀epi kèe òè píi.

17 A m̀è: A ma gba naa zaa le soolee beee. A m̀è a maa mà ta ma zādawa ɔgiio.

18 Ǿ Naomi m̀è: Zòle tēē e ò yápi midēa ɔ́, asa g̀epi a kámabo gbā yápi midēsaio.

4

Bɔazu Lutu sea

1 Bɔazu gè zòle wéle bíiboleu, Ǿ a è dae f̀ēē gbēbona pò a a yá'òpi lé m̀. Ǿ à m̀è: Ma gbé, m̀ ò zòle.

2 Ǿ à wéle gbēzɔɔ sisi gbēon kwi à m̀è aa zòle.

3 Ǿ a ò dae f̀ēē pò a aà bopie: Naomi pò sù ní Mɔabu bùsuo lé wá v̄i Elimēleki tɔle saalo yia.

4 Ǿ má è a maa mà a yá'one, ní lú wá gbēzɔɔ pò zòlea laɔ wáa. Tó ní ye ò boe, bo. Tó ní ye ò bo s̄o, omēe mà ma, asa míme ní a boa zé v̄i. Tó n baa gè, mapi. Ǿ g̀epi m̀è: Má bo.

5 Ǿ Bɔazu m̀è: Tó n tɔlepi lù Naomi ní Mɔabu nɔe Lutuwowa, ñyò gbé pò g̀a gyaa e lɔ, ké aà tó e g̀ a túbiwa.

6 Ǿ dae f̀ēē gbēbonapi m̀è: Tó maae, má boo, ké másu mà azia túbi òkpao yá. N n pò bo, asa má f̄ boo.

7 Isaili bùsuo yāa tó gbé lé tɔle bo ge àle a leūkpake, tó àle yá midē, i a kyale gba do bo à ɔ gbéwae yápi midēa seela ũ Isailione.

8 Ké dae gbēbonapi ò Bɔazue aà lú, Ǿ à a kyale b̀ a kpà Bɔazuwa.*

9 Ǿ Bɔazu ò gbēzɔɔpione ní gbé k̄nio píi: Ame á seelade ɔ́ gbā, ma Elimēleki ní Malonio ní Kilonio pò lù Naomiwa píi.

10 Ǿ ma Maloni gyaa Lutu, Mɔabu nɔe èu nɔ ũ lɔ, ké gbé pò g̀api tó e àò ku a túbiwa, ké aà tó su ga aà gbé ɔ́ guu ge aà wéle bee guuo.† Ame á yápi seelade ɔ́ gbā.

11 Ǿ gbēzɔɔpio ní gbé pò kú bole guu píi m̀è: Wáme wá a seelade ɔ́. Dii to nɔe pò lé gē n uapi g̀ lán Laseli ní Leaowa.‡ An pla nípii aame aa Isailio kàle. Aà to n gbāa àò káfi Eflata bùsuo, ní tɔbo Betelū.

12 Dii to bui pò á kpama ní nɔepio ɔ́ aa g̀ lán Pelēzi pò Tamaa i ní Yudaos̄ buiwa.

* 4:8 Iko 25.9 † 4:10 Iko 25.5-6 ‡ 4:11 Daa 29.31 § 4:12 Daa 38.29

Davidi buibokti

¹³ Ǿ Bɔazu Lutu sè a nɔ ũ. A wùlɛaàɔ, Ǿ Dii aà gbà nɔ, Ǿ à nɛ'ĩ gɔ̃ɛ ũ.

¹⁴ Ǿ nɔɛɔ ò Naomiɛ: Wa Dii sáaukè, i n to bonasai gbão. Népi tɔbɔ Isailiɔ guu.

¹⁵ A n nòsɛ níninɛ, i n gwa n zikū guu, asa n né gyaa pɔ yenzi mé a maanɛ dɛ nɛgɔ̃ɛ gbɛɔn soplaɔla mé nɛ'ĩ.

¹⁶ Ǿ Naomi népi sè a kpà a kùɛ, à gɔ̃ aà gwana ũ.

¹⁷ Ǿ nɔɛ pɔ kú weɔ mè: Wà nɛgɔ̃ɛ ĩ Naomiɛ. Ǿ aa tɔkpàè Ǿbedi. Ǿmɛ Yɛsɛ mae, Davidi dezi ũ.

¹⁸ Pɛlɛzi buiɔ tón kɛ:

Pɛlɛzi mé ɛzɔ̃nɔ ĩ,

¹⁹ ɛzɔ̃nɔ Laũ ĩ, Laũ Aminadabu ĩ,

²⁰ Aminadabu Naasɔ ĩ, Naasɔ Salamɔ ĩ,

²¹ Salamɔ Bɔazu ĩ, Bɔazu Ǿbedi ĩ,

²² Ǿbedi Yɛsɛ ĩ, Yɛsɛ Davidi ĩ.*

---

* 4:22 Mat 1.3-5, Luk 3.31-33

SAMUELI LA SƐIA

Yá pò kú láe bee guuo

Anabi Samueli pò wà àà tó kpà láe beee ní a lá pò téio mé dɔaana gbezāna ũ. Dɔaanapio mé gbéó m̄sina pò Lua ní díle Isailiɔne, tó yá ní léo ũ. Aa zíkè lee plaplae: Aa de b̄usu gbāadeo ũ, mé aa ea de lousisikpe gbē z̄oo ũ lo e wàò gé kía kpái Isailiɔne. (1-7). Isailiɔ ye dɔaana bee taaci lo, aa ye wàò kía vie sa. Samueli d̄ó k̄é Lua mé Isailiɔ kía ũ, āma Isailiɔ gá nàwà, ɔ à kía kpàné, àà tón Saulu (8-10). I gēgēo, Saulu pākpa Luazi, ɔ Lua ḡi àà kíak̄ei. (11-15). Bee gb̄ea Lua èwaasona Davidi s̄e àà z̄le Saulupi gb̄eu. Davidi nà z̄íkea kí Sauluewa, ɔ à d̄ókè ní kíak̄eyāo, e à ḡè bàalè Saulupi, asa Saulu ye à àà dee. (16-30) lé Lua Saulu gbāalaoa ní Luapi gbāakāfia Davidiyo yá b̄oolekewēe. Lápi láak̄i Saulu ní a néo ḡaga s̄is̄ip̄oleu ḡoo pò aale z̄ika ní Filit̄e (31).

Lápi lé dadawēe k̄é Lua mé a gbéó kía ũ ado. Lua mé iko v̄imá, mé ì yáḡōḡōné. Sema Lua gb̄épio ní k̄iao lí misiilè, aaliɔ z̄ike àà yáwa.

Elikana ní a gbéó

¹ Ḡoe ku Lama, Eflaiũ b̄usu gusis̄ideu. Zufi buie, àà tón Elikana, Yeloaū née. Eflaiũ bui pò w̄i me Zufi mé Tou ì, ɔ Tou Elihu ì, ɔ Elihu Yeloaūpi ì.

² Elikana no v̄i m̄en plaɛ, a s̄eia tón Ana, a plaade Penina. Penina mé neade ũ, Ana s̄o f̄ie.

³ W̄e ní w̄eo ḡōepi ì b̄o a w̄éleu à gé Silo Dii Ziḡōde s̄isii, ɔ ì sa'owà. Eli neḡōe m̄en plao ɔfini ní Fineasio ku we Dii gb̄agbanao ũ.

⁴ Ḡoo pò Elikana sa'ò, ì a n̄ò kpa a na Peninawa ní a neḡōe ní a nen̄eoo píi,

⁵ ɔ ì a lee pla kpa Anawa, asa a yeaàziɛ, baa k̄é Dii àà k̄é f̄ii ũ.

⁶ Àà ḡōapi s̄o ìo àà ke p̄oɔp̄o àà f̄iike yáí, k̄é àà n̄òse e fele.

⁷ M̄aa ìo k̄è w̄e ní w̄eo. Tó Ana ḡè Dii kp̄eu, àà ḡōapi ì àà ke p̄oɔp̄o, ɔ ì ɔlo à fua p̄oble.

⁸ ɔ àà z̄á ì àà lá: Bóme n le, níle ɔlo, ni p̄obleo ni? Ak̄ea n n̄òse òokp̄ai? Má dene neḡōe m̄en kwiao lé?

⁹ Ziewa k̄é aa ku Silo, aa p̄oblè aa làa, sa'ona Eli z̄leaa k̄ilau Dii kp̄é k̄eele, ɔ Ana f̄ele

¹⁰ ní n̄òseyaa z̄oo, à wabik̄è Diiwa ní ɔlo maamaa.

¹¹ ɔ à lek̄è Diiwa à m̄è: Dii Ziḡōde, to mapi n z̄obl̄ena yá d̄ongu! Ma w̄enagwa! Tó ma yá i s̄anguo, mé n ma gba neḡōe, má àà kpama n pò ũe e àà w̄eni léu, ḡe a t̄aa'o àà miwa bauo.*

¹² K̄é àà wabik̄ea Diiwapi lé láao, ɔ Eli lé àà gwa soee.

¹³ Ana lé yápi o a s̄oue, àà lé mé lé ke úi'ui, i yá'o à b̄o a léwa gb̄e m̄ào. Eli lé e v̄e lé àà dee,

¹⁴ ɔ a òè: Nȳoo v̄eɛde ke e b̄oe ni? Mik̄e v̄eewa.

¹⁵ ɔ Ana w̄ewà à m̄è: I ke m̄aa no Baa! N̄oe p̄osiaden ma ũ, mi v̄e ge í gb̄aae mio. Mále a yá'omaɔ siu Diiɛ.

¹⁶ Nsu mapi n z̄obl̄ena díle n̄oe p̄a ũo. Ma n̄òse òokp̄aa ní ma kua bíli guuo mé tò mále wabik̄e la e tia.

¹⁷ ɔ Eli òè: Ta niɛ musu. Isailiɔ Lua n gba pò pò n a wabik̄ewa.

¹⁸ ɔ Ana m̄è: To mapi n z̄obl̄ena yá k̄angu. ɔ à t̄à à p̄oblè, àà oosisi làa.

Samueli ia

¹⁹ K̄é gu d̄ò, aa f̄ele k̄aukaau aa ḡè k̄ule Diiɛ. ɔ aa èa t̄à ní be w̄éleu Lama. K̄é Elikana w̄ule ní a na Anapio, àà yá d̄ò Diigu.

²⁰ W̄e bee ɔ à n̄osi à ne'ì ḡōe ũ, ɔ à t̄okp̄àè Samueli,† asa à m̄è: Ma àà wabik̄è Diiwaɛ.

* 1:11 Nao 6.5 † 1:20 Bee m̄è Dii mà.

21 Ǿ Elikana fêlê ní a bēdeɔ píi, aa èa gè sa pò wĩ o wē ní wēo oi Diiwa, aai lé pò wa kèwà fiabo.

22 Ama Ana i gēo. A ò a záε: Tó népi kè, ɔ má gé aà ɔbi Diiε, i gɔ àɔ ku we gɔɔpii.

23 Ǿ aà zá òè: Lá à kènε maa κε. Káma bo e aà ké. Dii to yápi kenε. Ǿ nɔεpi a ne gwà e à gè kè.

24 Ké à kè, ɔ à aà sè gèò Lua kpéu Silo ní zugaaε wè àaɔo ní pēetio koko do ní vēεo tùu do. Népi kè gɔgbāana ũ.

25 Aa gáaεpi kòlokpa, ɔ aa gè ní népio Eli kíi.

26 Ǿ Ana òè: Baa, gáafaakεmεε! N n kuao, máme má nɔε pò ze lé wabikε Diiwa ní wáa la ũ.

27 Néε bee wabi má kè Diiwa, ɔ à ma gba pò pò má gbèawapi.

28 A yáí ma mɔ aà kpáí Diiwa, aàɔ ku aà pò ũ e a wēni léu. Ǿ aa kùlε Diiε we.

2

Ana Dii sɔaukpaa

(Luk 1.46-55)

1 Ǿ Ana Dii sɔsi à mè:
Ma nòε lé yáalo Diiwa,

ma mi daa ía Dii yáí.

Mále pɔnake ma ibεεɔwa,

ma pɔ kèna ké à ma suabà.

2 Gbēε kua adoa lán Diiwao,

gbēε ku laaàwao,

gbεsie ku lán wá Luawao.

3 Asu yábɔlε ní yɔɔoo,

ásu to walayá bɔ á léuo,

asa Dii Lua mé yápiidɔna ũ,

ɔmε í wá yákeao yɔ.

4 Nεgɔnaɔ sá è'ε,

funaɔ gbāa do ní pi.

5 Gbé pò kà yāaɔ lé gbewi ble yáí,

nɔa lé gbé pò àlε ní de yāaɔ de lo.

Fiiɔ nε'í soplapla,

mé nεgɔedasi'inaɔ lé ibaba.

6 Dii mé í to gbé ga,

mé í to gbé àɔ ku.

Ǿmε í to gbé gē tíu,

mé í gε vu.

7 Dii mé í mó ní taasio ní namao,

í ɔtɔlε gbēεɔwa, í gbēεɔ káfi.

8 I wēnadeɔ bɔ luutēu,

í taasideɔ bɔ tùu'eu.

I ní zɔlε gudou ní kíabuiɔ,

í to aa kpalable ní gawio.

Asa tɔlε zímpelεá Dii póε,

ɔ à dúnia kálεwà.

9 I a yāmanaɔ dedekii dɔsané,

í vāikεnaɔ dēɔnzɔ gusiau.

Gbēε a fɔ dēεnε ní azía gbāaoo,

10 Dii a a ibeewo úb.
 A pala a ibeewo wa za musu,
 a yákpalekeénno dúnia lé léu.
 A gbāa pisi kía pò á kpàe,
 a gbé pò á sèpi mi daè ía.

11 Ǿ Elikana tà a be wéleu Lama, ǿ negḡepi gḡ, àle zìke Diie ní sa'ona Elio.

Eli negḡeḡ

12 Eli negḡeḡá né pāone, aa Dii dḡo.

13 Yá pò sa'onapio ì kenén ke: Tó gbé sa'ò, gḡo pò àle nòò fùuke, sa'ona ìwae ì mó ní saa gēn àaḡo kūa.

14 Ǿ ì si ta ge oo ge mò oo guu, ǿ sa'ona ì pò pò saapi bḡo se a pò ũ píi. Màa aaì ke Isaili pò mò Siloone píi.

15 Baa e wàò gé nòò kpasai a nísi láa, sa'ona ìwae ì mó o gbé pò sa'òpie: Nòò kpa sa'onawa aà kpa, asa a we nòò fùukea simao, sema a bùsu.

16 Tó gbépi dè: Má nòò kpa sa'gía a nísi láae, pò pò ní yei ní sé sa, ǿ ìwapi ì me: Aawo! Kpa gḡo! Tó n gi, má sí ní gbāoe.

17 Ewaasopio duuna zḡo Diie maamaae, asa aale saka aà sa'onḡue.

18 Negḡena Samueli sḡ ì zìke Diie ní sa'o'ulao daa.

19 Aà da ì gomusu néna zḡè. Lá àle mó sa'oi ní a záo wē ní wēo, ǿ ì mḡoè.

20 Eli ì samaa'o Elikanae ní a napio ì me: Dii n gba né ì ní n nḡpio, né pò à aà wabikè a kpà Diiwapi gēe ũ. Ǿ aaì tá ní be.

21 Ǿ Dii èfāaikè Ana, à èa ne'ì mèn sḡo, gḡe àaḡ, nḡe pla. Negḡena Samueli sḡ àle zḡokū Dii ozi.

22 Eli zikù maamaa, à yá pò a néo lé ke Isailione mà pii ní lá aaì wúle ní nḡe pò aaì zìke kpaaũkpe kpeleḡ.

23 Ǿ à ní lá à mè: Bóme tò ále yáke màai? Má mà gbépii lé á yāvāipi o.

24 Asu ke màao ma néo! Bao pò má mà, àle fāaa Dii gbéḡ guupi maao.

25 Tó gbé duunakè a gbédeee, Lua a aà misì, āma tò gbé duunakè Diie, déme a aà misii? Ǿ aa gī ní mae yāmai, asa Dii zè ní ní dedea yáo.

26 Negḡe Samueli sḡ àle zḡokū, àle káfí. Iḡ na ní Diio ní gbépiio.*

Asi bḡe oa Eli néo yá musu

27 Ǿ Lua gbḡe mḡ o Eli: Dii mè, gḡo pò ní dezi Aalona bedeo lé zḡble Falaḡe Egipi, a bḡ mḡmá wásawasa,

28 Isaili buio guu pii ǿ a n dezi Aalonapi sè a gbàgbana ũ. Ǿ à a gbagba à tulaletikàe téa ní sa'o'ulao daa. A mè a sa pò Isailio ì a pò nísi káteu à tékū kpà aà buio wa píie.†

29 A mè bóme tò i a sa'onḡo zḡ ní gbáo ní gba pò á dīle wàli mḡoe a kpéuoi? A mè bóyāi ní n néo dīle deala, ǿ àle mekpa ní a gbé Isailio sa'onḡo maaio?

30 Bee yáí Dii Isailio Lua mè, á dīle yāa n buio ní n dezi buio mé aalio a gbagba gḡopii, āma tia i we beei bo. A mè gbé pò a kpela ǿ á aà kpela, mé gbé pò sakàagu a ke pò ũo.

31 Ma! A mè gḡoe a mó, á ke n be gḡgbāaone sàabu ní n de bedeo. Mae zie aḡ ku n ua bo.

32 Nyḡ taasi e n be. Baa tò a èfāai pīsi Isailione píi, maezie aḡ ku n uao e gḡopii.

33 N uadeḡ ee gaga píie. N gbé pò i aà bḡ a gbagbaziuo, a to n wé wo ní oḡbo, n pḡ i siakū.

34 N né gbḡon pla Ǿfini ní Finasio aa gaga gḡo dou zī an pla mípie. Bee aḡ dene seela ũ ké yá pò má o a ke píie.

35 Dii mè á gbé sé sa'on náaide ũ, i a pḡeā ke lá á yeiwa. A aà buio zedḡ gíūgiū, aḡ zìke gbé pò á kpà kía ũe gḡopii.

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

³⁶ N bui pò gòò m̀o kulékèè òa ge p̀eè yáí, aai m̀e: Sa'onzié dawèè wà ke, wí e wàò blé ỳoona ble.

3

Dii lezua Samuelizi

¹ Nègòè Samueli lé zíkè Dii è ní Eliò. G̀oò bee Dii yá lí dèdè gbéwa m̀òom̀oò, mé wépfungu'ea i liguaò.

² G̀oòewa Eli wúlea a kpèa. Aà wé bùsa, àlè gu'e maamaa l̀o.

³ Samueli wúlea Dii kpéu, gu p̀o Lua kpagolo kúu. Lua kpé filia i gao.

⁴ Ǿ Dii lezù Samuelizi. A wèwà à m̀è: Má ké!

⁵ Ǿ à bàalè gè Eli kíí à m̀è: N lezùmazi nolo? Ma m̀o. Ǿ a òè: Mi lezunzio. Gè ǹ wúle. Ǿ à èa gè wúle.

⁶ Dii èa lezuaàzi l̀o, ò à èa gè Eli kíí à m̀è: N lezùmazi nolo? Ma m̀o. Ǿ à m̀è: Ma né, mi lezunzio. Gè ǹ wúle.

⁷ Samueli Dii d̀o g̀iao, Dii yá i dèdèwà yáao.

⁸ Dii èa lezuaàzi a gèn àaòde, ò à fèlè gè Eli kíí l̀o à m̀è: N lezùmazi nolo? Ma m̀o. Ǿ Eli d̀o sa ké Dii mé lé lezu èwaasonapizi.

⁹ Ǿ a òè: Gè ǹ wúle. Tó à lezùnzi sa, ní m̀e: Yá'o Dii, n zòblena swá d̀o. Ǿ Samueli gè wúle a wúlekíí.

¹⁰ Dii m̀ò zè we, à lezuaàzi lá a kè yáawa à m̀è: Samueli! Samueli! Ǿ Samueli m̀è: Yá'o Dii, mapi n zòblena ma swá d̀o.

¹¹ Ǿ Dii òè: Ma! Má yáke Isailiò guu, gbé p̀o a baomà a kèkè swáwèè.

¹² G̀oò bee má àsi p̀o má ò Eli bedèò yá musu ke píi za a daalèawa e a midèawa.

¹³ Má òè má tó yá líò wi aà bedèò musu e g̀oòpii vái p̀o a a yá d̀o yáí, ké aà néò nízia kpèb̀ò, mé i ní zùukèo yáí.

¹⁴ Bee yáí ma legbè Eli bedèò yá musu ma m̀è: Sa'oa ge gbadaa a Eli bedèò tàae kémá bauo.

¹⁵ Samueli wúle e gu d̀ò, ò à Dii kpé gbaò wèwè. A wépfungu p̀o á è oa Eliè vía ví.

¹⁶ Ǿ Eli aà sísi à m̀è: Samueli ma né! A wèwà à m̀è: Má ké!

¹⁷ Ǿ à aà là à m̀è: A ònè kpelewa ní? Nsu yápi ulèmèè. Tó ní yá p̀o a ònè kee ulèmèè, Lua yápsíkène bèèbèè!

¹⁸ Ǿ Samueli yápi síuè píi, i a kee ulèè. Ǿ Eli m̀è: Diin aà ù. Lá à kèè maa, aà ke.

¹⁹ Samueli lé z̀òkú mé Dii kuaànò, i to yá p̀o a ò lèlè p̀ao.

²⁰ Ǿ Isaili p̀o kú za Dã e Bèèèbaò d̀ò píi sa ké Samueliá Dii ànabie síana.

²¹ Dii l̀o b̀o àò m̀o Samueliwa Silo, gu p̀o à azía òlòuè káau. I yá'òè, ò Isailiò lé aà yáma píi.

4

Filitèò Dii kpagolo sia

¹ Isailiò b̀lè gè Filitèòwa zíu. Aa b̀òokpà Èbèèzèè, Filitèò s̀o Afeki.

² Filitèò zí'òpòò aa gèò Isailiòwa. Ké zí gbàakù, ò Filitèò Isailiò blè, aa ní dèdè zílau we gbèòn àaa bao (4.000) taawa.

³ Ké Isailiò sù ní b̀òou, an gbèz̀òò m̀è: Bóyáí Dii tò Filitèò wá blé gbái? Wà ge Dii bàakuawanò kpagolo sé Silo wà suò àò kúwanò, ké aàli wá b̀o wá ibèèò z̀í.

⁴ Ǿ aa gbéò z̀í Silo aa gè Dii bàakuarínò kpagolo sè suò. Ǿmè Dii Zigòde kiblekíí ù malaika g̀àstadeò z̀ànguo.* Eli né gbèòn plao Ǿfini ní Finèasio kú ní kpagolopio we.

⁵ Ké wà kàò Isailiò b̀òou, aa kàa wiiwa m̀pii e t̀òlè dèè.

* 4:4 B̀oà 25.22

6 Ké Filitēo wiipi mà, aa mè: Bó wii gbāa mé dɔ Ebeluɔ bɔoui? Ké aa dɔ Dii kpagolo mé p̄la ní bɔou,

7 v̄ia ní kú aa mè: Diie p̄la ní bɔoue. Yá ḡiwáe sa! Yá bee taa i ke yāao.

8 Yá ḡiwáe! Déme a wá bɔ dii gbāapi ɔz̄i? Diipi mé yāmò Egipione guwaiwaiu.

9 Wá Filitēo wà s̄ɔdile wà ḡɛkeke. Tó wi ke màao, wá ɔɔble Ebeluɔne lá aale blewēewa. Wà ḡɛkeke, wí z̄ikañɔ.

10 ɔ Filitēo f̄ɛle Isailiɔwa ní z̄io aa ní fú, ɔ an baade bàalè tà a be, an dedea kè zài. Filitēo ní kèsedeɔ dède gb̄ɛɔn òaasɔsɔo l̄e baakwi (30.000).

11 Aa Lua kpagolo sí mé Eli né gb̄ɛɔn plaɔ ɔfini ní Fineasio ḡaga.

12 B̄eyāme bui gb̄e bò z̄ilau, à bàalè gè Silo z̄ibeez̄i. A a p̄okasaɔ ga k̄èk̄è, à bùsukà a miu.

13 Ké à kà, à Eli lè z̄l̄ea kilau zé sae, àle gudā, asa aà s̄ɔ daa doũo Lua kpagolo yái. Ké gb̄épi gè w̄éleu, à baokpà w̄éledeɔne, ɔ aale ɔɔɔ nípii.

14 Ké Eli wiipi mà à mè: Búbua bee bò máe? ɔ gb̄épi kè kpakpa à ge oè.

15 Eli zi kà w̄è basɔo plasai, aà wé ḡò s̄ùii, àle gu'e lɔo.

16 ɔ gb̄épi òè: Tia ma bɔ z̄ilau, ma bɔ za we ní bao gb̄ae. ɔ Eli aà là à mè: Bóme kè wei ma gb̄é?

17 Baokpanapi wèwà à mè: Isailiɔ bàalè Filitēo, ɔ Filitēo ní dede dasidasi. N né gb̄ɛɔn plaɔ ɔfini ní Fineasio ḡaga lɔ. Filitēpiɔ Lua kpagolo símá lɔ.

18 Ké à Lua kpagolo yā'ò, Eli bò a kilau à lèle kpaanla w̄éle bíibɔle sae, ɔ aà waa gbòo à gà, asa à zikù mé gb̄é k̄aae. A d̄òaa Isailiɔne e wè blaɛ.

19 Eli né Fineasi na n̄ɔsia, à kà ne'ia. Ké à Lua kpagolo sia bao mà ní a z̄ade gaaó ní a z̄á gaaó, ɔ à kùle à ne'í, asa n̄ɔwāwā m̄òwàe.

20 Ké àle kās̄anke, gb̄é p̄ó aa aà kúkūaɔ òè: Nsu to v̄ia n k̄ūo, n ne'í ḡɔe ũ. Ama i wemáo, i ní yādao.

21 ɔ à t̄okpà népie Ikabodu† à mè: Isailiɔ gawi kò'è, asa wà Lua kpagolo símáe, mé aà z̄ade ní aà z̄áo ḡaga lɔ.

22 A mè: Isailiɔ gawi kò'è, asa wà Lua kpagolo símáe.

5

Lua kpagolo kua Filitēo k̄i

1 Ké Filitēo Lua kpagolo sí, aa bòò Ebenezeɛ aa tàò Asedoda.

2 ɔ aa ḡèò ní dii Daḡɔ kp̄éu, aa d̄ile aà sae.

3 Ké gu d̄ò, Asedodadeɔ f̄ɛle k̄aaukaau, ɔ aa è Daḡɔ lèle z̄íle a gb̄eɛu Dii kpagolo ae. ɔ aa Daḡɔ se p̄èle a gb̄eɛu.

4 Ké gu d̄ò lɔ, aa f̄ɛle k̄aaukaau, ɔ aa è Daḡɔ lèle z̄íle a gb̄eɛu lɔ Dii kpagolo ae. Aà mi ní aà ɔɔ w̄òe k̄álea kp̄eɛle bèewa. Aà gb̄ɔu ḡò d̄ile ado.

5 Bee yái Daḡɔ gb̄agbanaɔ ní gb̄é p̄ó lé ḡe aà kp̄éu Asedodaɔ lí kèsɛpɛle aà kp̄é kp̄eɛle bèewao e ní a gb̄ao.

6 Dii ɔt̄ò Asedodadeɔwa, à ní ásookè à gb̄ena k̄aŋgu, Asedodadeɔ ní a z̄ɛwiadeɔ pii.

7 Ké Asedodadeɔ è màa, aa mè: Isailiɔ dii kpagolo a e àò kúwanaɔ la lɔo, asa àle ɔt̄ɔwá ní wá dii Daḡɔ p̄ās̄ip̄ās̄iɛ.

8 ɔ aa gb̄éɔ z̄i aa ní k̄iaɔ k̄aaa pii, ɔ aa ní lá à mè: Kpelewa wá ke ní Isailiɔ dii kpagolooi? ɔ aa mè: Wà ḡèò Gata. ɔ aa ḡèò.

9 Ké aa kàò we, Dii ɔt̄ò w̄élewedeɔwa lɔ, ɔ w̄élepi l̄ò. Dii gagyāk̄aŋgu, gb̄ena línl̄a pii néf̄ɛn̄ɛn̄ gb̄ez̄ɔ.

† 4:21 Bee mè gawi kò'è.

¹⁰ Ǿ aa gè ní Lua kpagolopio Ekeloni. Ké aale gèò, wélepideò wiilè aa mè: Wà gèwázi ní Isailio dii kpagoloo, ké aa wá dede wá buiwae.

¹¹ Ǿ aa gbéò zì aa ní kíaò kàaa pii, aa òné: A Isailio dii kpagolo se à taò a gbɛu, ké asu wá dede wá buiwao yáí. Asa gaga tò wélepi lòoɛ, Lua ɔ̀tòmá we maamaae.

¹² Gbena kà gbéé pò aai gaoɔgu, ɔ̀ wélepideò wii nà luawa.

6

Ea taa ní kpagoloo Isaili bùsuu

¹ Dii kpagolo kú Filitèò bùsuu e mɔ̀ sopla,

² ɔ̀ aa sa'onao ní màsokenao kàaa, aa ní lá aa mè: Kpelewa wá ke ní Dii kpagolooi? A owèe lá wá ke wà taò a gbɛu.

³ Ǿ aa wèmá aa mè: Tó ále tá ní Isailio dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba pò á tàae yáí, í gbágbā, í yá pò tò i ɔ̀ gowáo dɔ̀.

⁴ Ǿ aa ní lá aa mè: Bó wá aà gba wà taò wá tàae yáii? Aa wèmá aa mè: A vua pi lán gbenawa mèn sɔ̀o ní énao lɔ̀ mèn sɔ̀o á kíaò dasileu, asa gyā doupi á lé ní á kíaò píie.

⁵ A á gbenaò taa pí ní éna pò lé á bùsu ɔ̀kpaò, í Isailio dii kpelaò. A gí ɔ̀ goiwá ní wá diio ní wá bùsuo?

⁶ Bóyáí á ye swágbāake lá Egipio ní Falaɔ̀o kèwai? Lá à ní wetà e aa Isailio gbàe aa tà, i dɔ̀águo lé?

⁷ Tiasa à ge zugo dafu ke, í mó ní zù neade mèn pla pò wi zuudané yāao. A gópi dɔ̀né, í ní né pò ténziò kémá, à táíno ní kaau.

⁸ A Dii kpagolo sé da gópi guu, í vua pò pò ále kpásā á tàae yáio ka balu, í dile kpagolopi sae, í zuo ka zéu aa gèò,

⁹ ío gwa. Tó kpagolo a bùsu zé sè, àle gé Besemesi oi, ɔ̀me vāi zɔ̀opi zìwá. Tó i séle we sɔ̀o, wíò dɔ̀ ké ɔ̀me ɔ̀tòwáo, mi'íie.

¹⁰ Ǿ aa kè màa, aa godò zù neade mèn plaone, aa ní néò kà kaau,

¹¹ ɔ̀ aa Dii kpagolo dà gópiu ní balu pò vua énaò ní gbena taaò ku a guuo.

¹² Ǿ zupio zesè tululu, aa Besemesi zé sè, aale gé, aale ɔ̀o, aai lile ɔ̀plaii ge zeeio. Filitè kíaò té ní kpe e Besemesi zòleu.

¹³ Besemesideò lé pówena keke guzuleu. Ké aa wesè musu, aa kpagolopi è, ɔ̀ an pò kèna a eawa.

¹⁴⁻¹⁵ Ké gópi kà Besemesi gbé Yozuee bugbea, ɔ̀ à zè gbè gbène sae we. Ǿ Levii buio Dii kpagolopi bò ní balu pò vua pòò ku a guuo, aa kàle gbè gbènepiwa. Ǿ Besemesideò gópi lí zòezòe yàa ũ, aa sa pò wí a pò kátɛu à tékū ò Diiwa ní zupio. Goobeezi aa sa pò wí a pò kátɛu à tékū ò Diiwa ní sa pāleo.

¹⁶ Filitè kía gbèon sɔ̀oò yápi è, ɔ̀ aa èa tà Ekeloni zìbeezi.

¹⁷ Vua gbena pò Filitèò kpásā Dii ní tàae yáion ke: Asedoda pò do, Gaza pò do, Asekeloni pò do, Gata pò do, Ekeloni pò do.

¹⁸ Vua énaò ku lɔ̀ Filitè mɛɛwiapiò dasileu, an kía gbèon sɔ̀oò pò ũ. An mɛɛwia bíidepio baade ní a zɛwiao. Gbè gbène pò wà Dii kpagolo dílewà Besemesi gbé Yozuee bugbeapi mé a seela ũ e ní a gbāo.

¹⁹ Ǿ Dii Besemesideeò dède, ké aa a kpagolo guu gwá yáí. A ní dede gbèon bààkwie, ɔ̀ wà búbuapè, ké Dii kaale zɔ̀o kpàñzi yáí.

²⁰ Ǿ Besemesidepio mè: Déme a fɔ̀ zɛ Dii Lua Kuaadoadepi aei? Wá kpagolopi kpásā deo kíi sa ní?

²¹ Ǿ aa gbéò zì Kiliyaaliüdeowa aa mè: Filitèò sù ní Dii kpagoloo. A mɔ̀ ge se à suò á kíi.

7

1 Ǿ KiliayaaliũdeǾ mǾ Dii kpagolopi sè aa tàǾ Abinadabu be sǿsǿ musu. Ǿ aa aà né Elezaa dǿle a dǿana ũ.

Samueli dǿaaa Isailiǿne

2 Kpagolopi ku Kiliayaaliũ à gègè, à kè we wè baoε.*

Isailiǿ lé wiile Diiwa mǿpii, aale aà kǿi weεε.

3 Ǿ Samueli ò Isailiǿne pii à mè: Tó a ze ní Diió ní nǿsemendoo, à dii zǿlǿó ní Asetaatiǿ bǿle á guu, í ázia kpa Diiwa, íǿ zǿbleè ado, í á bǿ Filitǿǿ zǿí.

4 Ǿ Isailiǿ Baaliǿ ní Asetaatiǿ bǿle ní guu, aale zǿble Diiε ado.

5 Ǿ Samueli mè: A Isailiǿ pii, à kǿaa Mizipa, mí awakpaé Diiε.

6 Ké aa kǿaa we, ǿ aa itǾ aa kǿle Dii aε. Gǿǿbeezi aa leyè aa mè: Wa duunakè Diiε. Ǿ Samueli yǿgǿǿ Isailiǿne Mizipa we.

7 Ké Filitǿǿ mà Isailiǿ kǿaa Mizipa, ǿ an kǿiaǿ gè léleimá. Ké Isailiǿ mà, vǿa ní kǿí,

8 ǿ aa ò Samueliε: Nsu ñyǿ níleo! Wii le Dii wá Luawa aà wá sí Filitǿǿwa.

9 Ǿ Samueli sǿne yǿmina sè, à sa pǿ wǿ a pǿ káteu búu à tékǿ oò Diiwa, ǿ à wiilèwǿ Isailiǿne. Ǿ Dii sǿaǿnǿ.

10 Ké Samueli lé sapi o, Filitǿǿ lé mǿ Isailiǿwa ní zǿio. Zǿbeezi Dii tò loupǿnaa gbǿaa kè Filitǿǿwa. Gili gèǿngu, ǿ Isailiǿ ní ásookè.

11 Ké Isailiǿ bǿle Mizipa, aa pè Filitǿǿwa aa ní dedε, aa ní kpá e Betεkaa.

12 Ǿ Samueli gbepèle Mizipa ní Senio zǿnguo, à tǿkpàè Ebeεεε,† asa à mè: Dii mé dǿwǿle e wa kaǾ la.

13 Beewa aa Filitǿǿ fù, ǿ aai fǿ èa mǾmá zǿiu ní búsuu lǿo. Dii ǿnǿale Filitǿǿwa e Samueli wèni léu.

14 Wéle pǿ Filitǿǿ sí Isailiǿwa yǿaǿ èa gǿ ní pǿ ũ za Ekeloni e à gè pèǾ Gatawa. Isailiǿ wélepǿ ní ní tǿǿleǿ sí Filitǿǿwa pii. Isailiǿ ní Amǿleǿ sǿ aa kú ní kǿo yǿakelesai.

15 Samueliá Isailiǿ dǿaanaε e a wèni léu.

16 Wè ní wèǿ íǿ gé Beteli ní Giligaliǿ ní Mizipao, í yǿgǿǿ Isailiǿne wélepǿ guu.

17 Ǿ í ea ta Lama, asa aà ben we. I yǿgǿǿ Isailiǿne we lǿε. We ǿ à Dii gbagbakǿi bǿu.

8

Isailiǿ kǿia gbεaa

1 Ké Samueli zikǿ, à a néǿ dǿle Isailiǿne dǿaanaǿ ũ.

2 Aà negǿε séia tǿn Yoeli, a plaade Abia. Aame aai yǿgǿǿné Beεεba.

3 Ama aà népiǿ i te aà tufaio. Ǿa yǿ bakǿné ní níu, aai gbagusaεsi, aali yǿgǿǿ a zéwao.

4 Ǿ Isaili gbèzǿǿ kǿ kǿaa aa gè Samueli lè Lama

5 aa mè: Gwa, n zikǿ, mé ní néǿ te n tufaio. Kǿia dilewéε sa aǿǿ de wá dǿaana ũ, lá bui pii a pǿ vǿwa.

6 Ké aa mè aà kǿia kpáné aǿǿ de ní dǿaana ũ, yǿpi i ka Samueliguu, ǿ à wabikè Diiwa.

7 Ǿ Dii ò Samueliε: Gbépiǿ yǿama, asa níme aa gǿnzio. Máme aa gǿmazi, ké másu kiblemǿo yǿí.

8 Lá aale ke za gǿǿ pǿ ma ní bǿle Egipi e gbǿ, aa pǿkpǿmazi, aa zǿblè dii pǿleǿne pii, màa aale kenε lǿ.

9 N ní yǿama sa, ní lezamá maamaa. Oné lá gbé pǿ a kiblemǿ ikoyǿ aǿ de.

10 Ǿ Samueli Dii yǿpi sèle síu gbé pǿ aale kǿia gbεawaǿne kélekele

11 à mè: Lá gbé pǿ a kiblewǿ ikoyǿ aǿ den ke: A á negǿεǿ sí à ní dile a zǿkasǿgodeǿ ní a sǿdeǿ ũε. Aaǿ be aà sǿgo aε ní bao.

* 7:2 2Sam 6.2-4 † 7:12 Bee mè dǿnle gbε.

12 A ní dile gb̃ɔn òaasɔsɔo ge gb̃ɔn blakwikwiɔ gb̃ɛzɔɔ ũ. Aaɔ aà sa paè, aaɔ aà pɔ́ kekɛè, aaɔ aà zíkabɔɔpiè ní aà sɔ́go pɔ́ɔ.

13 A á nenɔɔ si à ní dile nísiginakenaɔ ní blekenaɔ ní p̃ɛkenaɔ ũɛ.

14 A á buaɔ ní á ṽɛbuɔ ní á kù kpé maaɔ síwá à kpa a ìwaɔwae.

15 A á pówena ní á ṽɛbeɔ kwide síwá à kpa a ziaɔ ní a ìwaɔwa.

16 A á zɔgɔɔ ní nɔɔ sí ní á zù maaɔ ní á zàa'inaɔ aaɔ zíkɛɛ.

17 A á pɔtuɔɔ kwide síwá, ápiɔ í gɔ́ aà zɔɔ ũ.

18 Gɔɔ bee sa á wiile Diiwa gb̃ɛ́ pɔ́ á sè á kía ũpi yáí, asi sɔ́ a wewá gɔɔ bee bo.

19 ɔ aa gí Samueli yāmai aa m̃è: Aawo! Wá ye wàɔ kía ṽɛ,

20 wíɔ de lán bui kiniɔwa sɔ́. Wá kía líɔ yágɔ́gɔ́w̃ɛɛ, ili dɔaaw̃ɛ zí guu.

21 Ké Samueli ní yāma píi, a kà Diiɛ a swáwa.

22 ɔ Dii òè: N ní yāma, kía dilɛné. ɔ Samueli ò Isailipɔɔnɛ: A baade tá a w̃ɛɛ.

9

Samueli k̃'ea ní Sauluo

1 B̃ɛyāmeɛ buie ku, aà tón Kisi. Nɛgɔnaɛ mé à tɔbò. B̃ɛyāmeɛ bui mé Afia ì, ɔ Afia Bekola ì, ɔ Bekola Zeloo ì, ɔ Zeloo Abieli ì. Abieli mé Kisipi ì.

2 A nɛgɔɛ ṽɛ, aà tón Saulu. ɛwaaso kefenae. Aà sáa kú Isailio guuo. An gb̃ɛ gb̃aa i ṽɛ aà gāuao.

3 Ké Kisipi zàa'inaɔ ṽuaa, ɔ a ò a ñɛpiɛ: Fɛɛ zíkɛnaɔ do se à gé zàa'inaɔ wɛɛɛi.

4 ɔ aa pà ɛflaiũ bùsu gusiɛidea ní Salisa bùsuɔ, āma aa ku weo, ɔ aa pà B̃ɛyāmeɛ bùsua, aai ní eo. ɔ aa pà Saalima bùsua, aai zàa'inaɔ eo.

5 Ké aa kà Zufi bùsuu, Saulu ò zíkɛna pɔ́ aa s̃anupie: Mɔ wà ɛa. Tó wi tao, ma mae a bílike wá yá musue, a zàa'inaɔ yāda bo.

6 ɔ zíkɛnapi òè: Ma! Lua gb̃ɛ́ kú w̃ɛɛ bee guu. A beɛɛ ṽɛ, yá pɔ́ à m̃è a ke, ì keɛ. Wà gé we. A gí zé pɔ́ wá se wà wá zàa'inaɔ e oiw̃ɛɛa?

7 ɔ Saulu a zāsíwá: Tó wáɛ gé, bó wá geòè? Ble i gɔ́ wá b̃ɔɔ bo. Wá p̃ɔe ṽɛ wà Lua gb̃ɛ́pi gbao. Ge bó wá ṽii?

8 ɔ zíkɛnapi èa ò Sauluɛ: Gwa! Má ɔ yɔɔnae k̃ua la. Má aà gba, i wá da zé pɔ́ wá séwa.

9-11 ɔ Saulu ò a zíkɛnaɛ: N yāmaa ò. Wà gé. ɔ aale gé w̃ɛɛ pɔ́ Lua gb̃ɛ́pi kuu.

Ké aale w̃ɛɛpi s̃isi kú, aa kpàaũ ní w̃ɛndiaɔ, aale gé íto. ɔ aa ní lá aa m̃è: Gu'ena ku bea? (Isaili bùsuu yāa, tó gb̃ɛ́ lé gé yāgb̃ɛai Luawa ì m̃è: Mɔ wà gé gu'ena k̃ii. Asa gb̃ɛ́ pɔ́ w̃i o gb̃ā ānabi ɔ w̃i o yāa gu'ena.)

12 Aa w̃emá aa m̃è: Ao, a ku ae we. A ke kpakpa. Gb̃ā à sù, asa wa ye sa'o guleɛɛi.

13 Tó a g̃ɛ w̃ɛɛ, á aà e e aàɔ gé géi p̃ɔblei guleɛɛpiu, asa wa p̃ɔbleo e aà m̃ó. Aàpi mé a báaada sa'obleu g̃ia, gb̃ɛ́ pɔ́ wà ní sisib i gbasa ble. Aɔ w̃āa, asa aà egɔɔ zaan la.

14 Ké aa g̃ɛ w̃ɛɛpiu, ɔ aa kpàaũ ní Samuelio g̃ɔɔ, à b̃ò lé gé guleɛɛpiu.

15 E Saulu àɔ gé m̃ó, Dii d̃aa à yápi kà Samueliɛ a swáwa à m̃è:

16 Zia maa'i má B̃ɛyāmeɛ bùsu gb̃ɛ́ z̃ima. Ní ñisikawà ò aà dile ma gb̃ɛ́ Isailio d̃aana ũ, i ma gb̃ɛ́pi b̃ɔ Filit̃ɔ z̃i. Ma a gb̃ɛ́pi wii mà, ɔ ma ní wegwà.

17 Ké Samueli Saulu è, Dii òè: Gb̃ɛ́ pɔ́ ma aà yá'ònepin we. ɔme a kible ma gb̃ɛ́ɔwa.

18 ɔ Saulu s̃ò Samueliz̃i w̃ɛɛ b̃ɔɛu, à aà là à m̃è: Gu'ena be ku má ní? ɔb̃meɛ.

19 ɔ Samueli w̃ɛwà à m̃è: Mám̃e má aà ũ. D̃aa wà gé guleɛɛi, níỹɔ p̃ɔblemanɔ gb̃āɛ. Zia k̃ɔɔ má n ñɔse yá'one píi, mí n gbaɛ.

20 Nsu bílike n zàa'ina pɔ́ k̃òɛ a gɔɔ àaɔden gb̃āɔ yáwao, asa wà ní é. Isaili bùsu p̃ɔmaao píi a g̃ɔ́ dé pɔ́ ũɛ, mé i ke mpi ní n de b̃ɛdeɔ píi bàasio?

21 Ǿ Saulu m̀̀: B̄yā́m̄ε buin ma ũo lò? Ma bui mé f̄́n̄ε ũ de Isaili buiɔla píi, mé ma daεɔ mé k̄́s̄ā́n̄zi B̄yā́m̄ε buiɔ guu. B̄́yā́i níle yá bee taa oim̄εi?

22 Ǿ Samueli Saulu ní a z̄́kenao s̄̀ à ḡ̀n̄n̄ɔ p̄́blekp̄́ε, à z̄́lek̄i maa kp̄́amá gb̄́é p̄́ wà ní sis̄iɔ guu. Gb̄́épiɔ k̄́à gb̄́εn̄ baakwi taa.

23 Ǿ Samueli ò blekenae: N̄̀ɔ p̄́ má kp̄́ama ma m̀̀ n̄̀ a dil̄ek̄i k̄́epi se m̄̀ò.

24 Ǿ blekenapi m̀̀ ní n̄̀ɔ gbad̄ɔmplewapio, a dil̄ε Saulu ae. Ǿ Samueli m̀̀: P̄́ p̄́ wa dil̄enen̄ k̄́. Só, asa wa dil̄ene n̄̀ so maa'ie ní gb̄́é p̄́ ma ní sis̄iɔ. Ǿ Saulu p̄́bl̄é ní Samuelio z̄́beezi.

25 Ké aa píla guleṣ̄ipiwa aa ḡ̀ w̄́lé εu, Ǿ Samueli ḡ̀ yá'ò ní Sauluo a kp̄́ε musu.

26 Ǿ aa í we. Ké gu ye d̄́i, Ǿ Samueli lez̄̀ z̄́ Sauluzi kp̄́ε musu we à m̀̀: F̄́lé m̄̀à gé z̄́ine. Ké Saulu f̄́lé, aapi ní Samuelio aa b̄̀ b̄́asi mípla.

27 Ké aa k̄́à w̄́n̄kp̄́ε, Ǿ Samueli ò Sauluε: O n̄̀ z̄́kenae ā̀ɔ gé, mpi n̄̀ ze ḡ́a m̄̀à yá p̄́ Dii ò on̄ε.

10

Samueli n̄́sikaa Saulu miwa

1 Ǿ Samueli nísi t̄̀u s̄̀ à n̄́sik̄a Saulu miwa, Ǿ à lep̄̀w̄à à m̀̀: Dii mé n̄̀ dil̄ε d̄́aana ũ a gb̄́é Isailiɔn̄ε. Nȳ́ kible Dii gb̄́éɔwa, ní ní b̄̀ ní ib̄́ε p̄́ liaańziɔ ɔzi. Seela p̄́ a to n̄̀ d̄́ó ké Dii mé n̄̀ dil̄ε a gb̄́é d̄́aana ũn̄ k̄́.

2 Tó wa k̄́k̄ɔwa la tia, níȳ́ da gb̄́εn̄ plaɔle Zeleza, Laseli mia saε, B̄yā́m̄ε buiɔ b̄́usu z̄́léu. Aa on̄ε: W̄̀à z̄́a'ina p̄́ n̄̀ ge w̄́eleiɔ è. An yá n̄̀ mae k̄́a gb̄́a lo, n̄̀ yá àle a k̄́ake sa, àle m̄̀ε, kpelewa á k̄́ε a né yá musui?

3 B̄́a we, tó n̄̀ ge ae mé n̄̀ ka gb̄́éneli k̄́i Taboo, gb̄́εn̄ àaɔ danle we lo, aale gé Lua gbagbai Beteli. An gb̄́edo blen̄εɔ k̄́a m̄̀n̄ àaɔ, an gb̄́edo p̄́ε k̄́a m̄̀n̄ àaɔ, mé an gb̄́edo v̄́ε k̄́a t̄̀u do.

4 Aa n̄̀ aafia gb̄́ea, aai p̄́ε m̄̀n̄ pla kp̄́ama, ní sí.

5 Bee gb̄́ea tó n̄̀ ka Lua s̄́si p̄́ kú Gib̄́ea, gu p̄́ Filit̄εɔ gud̄́ak̄i k̄́u, tó n̄̀ k̄́ik̄u ní w̄́lépio, níȳ́ kp̄́aa ũ ní ānabiɔ d̄́ɔɔak̄ɔwa, aale píla guleṣ̄ipiwa. Wa d̄́aaan̄é ní m̄̀ɔn̄aɔ ní ḡ́aɔ ní dom̄aɔ ní kuleɔ, aale ānabikek̄ε.

6 Dii Nis̄ina a din̄ε, ní ānabikek̄εn̄, ní li gb̄́é dafu ũ.

7 Tó seela beeɔ k̄́ema, yá p̄́ n̄̀ a k̄́ea z̄́é è k̄́ε, asa Lua kunn̄ε.

8 D̄́aam̄ε Giligali, má n̄̀ le we, mí sa p̄́ w̄́i a p̄́ kát̄εu à ték̄u o ní s̄́aukpasao. Nȳ́ ma dá we e ḡ́ɔ sopl̄a, mí m̄̀ m̄̀à n̄̀ le we, mí yá p̄́ níȳ́ k̄́ε on̄ε.

9 Ké Saulu kp̄́eli Samueliε, àle tá, Lua ā̀ n̄̀se líl̄é, mé seelap̄́iɔ k̄́ z̄́beezi píi.

10 Ké aa k̄́à Gib̄́ea, ānabiɔ d̄́aāle d̄́ɔɔak̄ɔwa, Ǿ Lua Nis̄ina d̄́iè, àle ānabikek̄εn̄.

11 Ké gb̄́é p̄́ aa ā̀ d̄́ɔ ā̀ è, àle ānabikek̄ε ní ānabiɔ, aa k̄́ l̄́ala aa m̀̀: B̄́m̄ε Kisi né l̄́i? Saulu ku ānabiɔ guu s̄́ n̄́ε?

12 Ǿ Gib̄́ea gb̄́ε yá z̄́s̄im̄á à m̀̀: Gb̄́é k̄́iniɔ maeɔn̄ deɔ ũ s̄́i? Ǿ à ḡ́ ȳ́a ũ w̄́i m̄̀: Saulu ku ānabiɔ guu s̄́ n̄́ε?

13 Ké Saulu ānabikek̄ε a làa, Ǿ à ḡ̀ guleṣ̄i.

14 Ké Saulu tà be ní a z̄́kenao, Saulupi des̄́é ní lá à m̀̀: A ge má ní? Saulu w̄́w̄à à m̀̀: Wa ge z̄́a'inaɔ w̄́eleiε. Ké wi ní eo, Ǿ wa ge Samueli k̄́i.

15 Ǿ Saulu des̄́ipi òè: Yá p̄́ Samueli òé sium̄εε.

16 Ǿ Saulu m̀̀: A òw̄́ε w̄́à z̄́a'inaɔ è. Ama i kp̄́ala yá p̄́ Samueli òε galikeè.

Samueli b̄́a ní Saulu kp̄́alablea yáɔ gupuuu

17 Ǿ Samueli Isailiɔ k̄́aa Dii ae Mizipa.

18 A òné: Dii á Lua m̀̀ a á b̄́le Egipi, a á s̄́im̄á ní bui p̄́ ɔt̄́w̄áɔ píi.

¹⁹ Lua á b́́ á yá'õmao ní á taasikeao guu píi, ò a giaàzi gbã, á òè àà kía kpáé. Tò, à m̀ zé Dii aε sa bui ní buio, uale ní ualeo.

²⁰ Ké Samueli m̀ ní Isaili buio píi, ò Bēyāmεε buio tēleblè.

²¹ Ǿ à m̀ ní Bēyāmεε buio uale ní ualeo. Ǿ Matili ua tēleblè. Uadepio guu Kisi né Saulu mé blè. Ké wà àà wèle, wi àà eo.

²² Ǿ wà èa Dii là lo wà m̀: Gõεpi m̀ la kàa? Ǿ Dii m̀: A ulea asoo sòu.

²³ Ǿ wà bàalè gè àà b̀ wà sùò ní guu. Ké à zè ní guu, ampìi an gbãa zè àà gàuε.

²⁴ Ǿ Samueli òné píi: A gbé p̀ Dii sè èa? Gbēε ku laaàwa á guuo. Ǿ gbépii wiilè aa m̀: Lua wá kía d̄́ ní aafiao!

²⁵ Ǿ Samueli kpalablea zé bolekèné, ò a kè láu a díle Dii kpéu. Ǿ à ní gbáε, baade tà a be.

²⁶ Saulu s̄́ à tà a be Gibea. Gõ gbãa p̀ Lua zíkè ní s̄́uo tàaàno.

²⁷ Ǿ gbēpāε m̀: Gbé bee taa mé a wá suabaa? Ǿ aa sakàaagu, aai m̀ ní p̀εoo, ò Saulu a níleakε.

11

Saulu Am̀ni fua

¹ Am̀ni bui Naasa m̀ ní a zīgõ, aa b̀okpà Yabesi Galada saε, ò Yabesideo ò Naasae: Ledoũ kewano, wí misiilene.

² Ǿ Naasa òné: Tó ma á ɔplaa wé b̀bo ápii mé wí Isailio kù nípii, ò má gbasa mà ledoũkéano.

³ Ǿ Yabesi gbēzõo òè: Wá gba gõo sopla wà gbéõ zí Isaili bùsu guu píi. Tó gbēε ku à wá suabao, wá mikpama.

⁴ Ké zínapio kà Saulu be Gibea, aa yápi òné, ò wà búbuapàle.

⁵ Gõo bee Saulu lé su ní buaoε, a te a zuoi, ò à m̀: B́́ yá mé m̀ ò wàle sóbi? Ǿ wà Yabesidepio yá dàu wa síuε.

⁶ Ké Saulu yápi mà, Lua Nisina dèdewa, ò àà p̀ pà maamaa.

⁷ A zu sè m̀n pla a dè a z̄́εz̄́ε, ò à gbéõ zìò Isaili bùsu guu píi aa m̀: Màa wa ke gbé p̀ aai te Saulu ní Samueliozio zuone. Ǿ vía ní kú Dii yá musu, aa b̀ t̄́zi s̄́nu nípii.

⁸ Saulu ní nao Bezeki. Isailio kè gbēon òasõõo leε òaa do ní basõõoε (300.000), mé Yudaõ kú ní guu gbēon òasõõo leε baakwi (30.000).

⁹ Ǿ wa ò zina p̀ m̀pionε: A ge o á gbéone, zia e íatē àò gé gbãakũi, wá ní suaba. Ké zinao tà, aa yápi baokpà Yabesideone, ò an p̀ kèna.

¹⁰ Aa ò Am̀niõne: Wá wázia kpáwá zia, í á p̀εã kewá.

¹¹ Saulu a gbéõ kpaalè gáli àaõ. Gufēne ò aa sí Am̀niõgu ní b̀ou, aa ní d̄́εε e íatē gè gbãakùò. Ǿ gbé p̀ ḡ́o fàaa gbándodo mindodo.

¹² Ǿ wa ò Samueliε: Deo mé m̀ Saulu a kiblewáó ní? A boleinõ wà ní d̄́εε.

¹³ Ǿ Saulu m̀: Wa gbēε de gbão, asa Dii Isailio suabà gbãε.

¹⁴ Ǿ Samueli ò bílaε: A m̀ wà gé Giligali wà εa Saulu kpa kpalau we lo.

¹⁵ Ǿ aa gè Giligali nípii, aa èa Saulu kpà kpalau Dii aε we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, ò Saulu ní Isailio p̀nakè we nípii maamaa.

12

Samueli migoa kpalai

¹ Samueli ò Isailioε píi: Ma yá p̀ á òmεε mà píi, ma kía kpáé.

² Aàpi mé a d̄́aaé sa. Mapi s̄́ ma zikũ, ma mikã puakù mé ma néo kúano. Ma d̄́aaé za ma èwaasogõ e ní a gbão.

³ Má ké! A ke ma seeladeo ũ Dii ní kía pò a kpào ae. Ma zu ge zàa'ina sì á gbēewae? Ma á gbēe blèe? Ma á gbēe wetāe? Gbagusae ma wé blè ma bo á gbēe kpee? Tó má kè màa, má a flaboε.

⁴ Ǿ aa wèwà aa mè: Ni wá bleo, ni wá wetāo, ni pœ sí wá gbēewao.

⁵ Samueli òné lo: Dii ní kía pò a kpào mé á seeladeo ũ gbā, ké i tàae'eaο. Aa mè: Dii mé wá seelade ũ.

⁶ Ǿ Samueli òné: Dii mé Mɔizi ní Aalonao dīle, ̄ aa bò ní á deziο Egipi. *

⁷ A ke kílíkili Dii ae, mí yāmaa pò a kèé ní á deziο siué.

⁸ Yakobuo gea Egipi gbēa á deziο wiilè Diiwa, † ̄ à Mɔizi ní Aalonao dīle, aa ní bóle Egipi, ̄ aa ní kále būsue beeu.

⁹ Ké Dii an Lua yá sǎngu yái, ̄ à ní kpá Azoo zīgɔɔ gbēzɔɔ Siselawa ‡ ní Filitē § ní Mɔabuo kiao, * aale zikañɔ.

¹⁰ Ǿ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakè, wa pākpanzi, wa zòblè Baalione ní Asetaatio. † Wá bo wá ibeεo ɔzi sa, wío zòblenε.

¹¹ Ǿ Dii Gedeɔ ‡ dīle ní Balakuo § ní Zefeteo * ní Sǎusɔo † aa á bó á ibeεpio ɔzi gupiiu, ̄ a gɔ kálea dɔɔba.

¹² Ké á è Amɔnio kí Naasa lé mó léleiwá, baa ké Dii á Lua mé á kía ũ, á òmεε: Aawo! Kía mé a ikokewá fá! ‡

¹³ Tia kéwa kía pò á gbèa á sè ̄ Dii dīlén ke.

¹⁴ Tó á Dii vía ví mé ále zòblè, tó ále aà yāma mé i bo aà yá kpeo, tó ápio ní gbé pò lé kiblewáo te Dii á Luazi, áo aafiaε.

¹⁵ Tó i Dii yāma sɔo, mé a bo aà yá kpe, a ɔtɔwáε lá a kè á deziοnewa.

¹⁶ A menafɔ, í yǎzɔɔ pò Dii a kéé e.

¹⁷ Sae wá kuwà lao lò? Má Dii sísi, i to lou ví à ma, ío dɔ ké á kíagbēaa kè Diié íi maamaaε.

¹⁸ Ǿ Samueli Dii sísi, ̄ Dii tò lou ví à mà zibeezi. Ǿ gbépii víakè Diiε ní Samuelio maamaa.

¹⁹ Ǿ aa òè: Wabikewēε Dii n Luawa, ké wápio n zòblenao wásu gagao yái. Wa yāvái kǎfi wá duunaε, asa wa kía gbèaε.

²⁰ Samueli òné: Asu to vía á kũo. A vǎipi kè piiε, áma ásu kē Diiwao. Aɔ zòblè ní nòsemendoo.

²¹ Asu kēwà à te táaɔzio. Aa ài vío, aa fɔ gbé boo, asa popāone.

²² Dii a a gbéɔ vūaaο a tó zɔo yái, asa aà á kea a gbéɔ ũ kaaague.

²³ Mapi sɔ, Dii su to mà duunakεε mà wabikεaé tóo. Aawo, má zé maa pò de à se ɔbóé.

²⁴ A víakε Diiε, ào zòblè ní náaio ní nòsemendoo. A làasooke yǎzɔɔ pò a kèéowa.

²⁵ Tó a gi te vǎiwa, ápio ní á kiao, wa á kaale ápiiε.

13

Samueli Saulu lelea

¹ Saulu kè Isailio kía ũ wè pla,

² à ní zīgɔɔ sè gbēon òaasɔɔo leε àaɔ (3.000). Gbēon òaa kwi aao kuaànɔ Mimasa ní Beteli gusísideo. Gbēon òaa sɔo aao kú ní aà né Yonataao Gibēa, Bēyāmεε būsuu. Ǿ à gbé kɔnio gbàε, baade tà a bε.

³ Yonataa lèle Filitē gudɔana pò kú Gebaowa, ̄ Filitē a baomà. Ǿ Saulu zīgāalè Isaili būsuo gupiiu à mè: Ebeluo, à yāe ma!

⁴ Ǿ Isailio mà pii wà mè, Saulu lèle Filitē gudɔanaowa, ̄ Filitē ye Isailio gíyáio. Ǿ wà Isailio sísi, aa mó nà Sauluwa Giligali.

* 12:6 Bɔa 6.26 † 12:8 Bɔa 2.23 ‡ 12:9 Dɔa 4.2 § 12:9 Dɔa 13.1 * 12:9 Dɔa 3.12 † 12:10 Dɔa 10.10 ‡ 12:11 Dɔa 6-8 § 12:11 Dɔa 4.6 * 12:11 Dɔa 11.29 † 12:11 Dɔa 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19

⁵ Ǿ Filitēo kàaa aa zika ní Isailio. An sǿgoo kà òaasooo lee àaō (3.000), an sǿgodeo kà òaasooo lee sooloē (6.000), mé an kèsedeo dasi lán ísiale ũfāawa. Ǿ aa fēle gē bòokpà Mimasa, Betavē gukpe.

⁶ Ké Isailio è wà gǿ yeelēa, wàle naaaino, ō aa ùle gbè'eo ní dàoo ní gbèsòonaoo ní gbáoo ní eo guu.

⁷ An gbēoo gulè aa bùa Yuudēwa e Gada buio bùsuu ní Galada bùsuo. E tia Saulu ku Giligali, vīa lé gbé pó kuaànoo kǿ maamaa.

⁸ A Samueli dà goo sopla lá a ðileewa.* Ké i moo, ō aà gbéoo lé fāaa, aale aà to we.

⁹ Ǿ Saulu mē: A mo mee ní sa pó wī a pó káteu à tékū oboo ní sáaukpa sa'oboo. Ǿ à sa pó wī a pó káteu à tékūpi ò.

¹⁰ Ké a làa, Samueli lé ká, ō Saulupi gē dàaale à gbāakpaaazi.

¹¹ Ǿ Samueli òè: Bó yá ní kè màai? Saulu wèwà à mē: Ké má è ma gbéoo lé fāaa aale ma to we, mé ni mo goo pó ní ðilewao yáie. Filitēo lé kǿ kàaa Mimasa,

¹² ō ma mē, aasu léle Giligali la Dii sísisaiio. Ǿ ma sapi ò teasi.

¹³ Ǿ Samueli òè: N faasaiyā kè! N yá pó Dii n Lua ðilene kúao. Tó ní kúa yāae, Dii a to n buio aao kpalable goopiie.

¹⁴ Tia kéwa níyǿ gēgē kpalauo. Lá ní yá pó Dii ðilene kúao, a gbé pó aà nòse muaaanoo weele à aà ðile a gbéoo ðaana ũe.†

¹⁵ Ǿ Samueli fēle Giligali à gē Gibea, Bēyāmee buio bùsuu. Ǿ Saulu a zīgō pó kuanoo nàoo, aa kà gbēon òaa àaō taa.

¹⁶ Saulu ní a né Yonatāao ní a zīgō pó kúrinoo ku Gibea, mé Filitēo bòokpà Mimasa.

¹⁷ Zīgō gāli àaōo bòle Filitēo bòou, aa gē lélei Isailioowa. Gāli do gē Ǿfela oi Suali bùsuu.

¹⁸ Gāli do gē Betoloni oi, mé a àaōde gē Isaili bùsu zōleu, sísi pó boaa ní Semaiio Guzulēo ní gbáao.

¹⁹ Sia ku Isaili bùsuuo, asa Filitēo mē Ebeluo su fēnda ge sōnapioe.

²⁰ Filitēo kíi ō Isailio í gē soonoo ní zusoonaoo ní mooo ní komaoo lededeui.

²¹ Soona ní zusooneo kà ánuusu owatē plapla, saao ní mooo sǿ ánuusu owatē dodo.

²² Ayāmeto zipi kagoo Saulu ní Yonatāao zīgōo fēnda ge sōna kúao, sema Saulu ní Yonatāapio bàasio.

²³ Filitē gudōanaoo gē Mimasa gbeboleu.

14

Yonatāa ziblea Filitēowa

¹ Gooewa Saulu né Yonatāa ò èwaaso pó a a zikaboo kúae: Mo wà ge Filitē gudōanaoo kíi le. I o a maeē sōo.

² Saulu ku gbēafuli gbáoo Migōno, Gibea sae ní zīgōo gbēon òaa àaō.

³ Sa'ona Ahia kú ní guu, a a sa'o'ula daa. Ikabodu vīi Aitubu néē. Aitubupíá Finēasi néē, Eli pó de Lua gbàgbana ũ Silo tōūnae. An gbēe dō Yonatāa gē gueio.

⁴ Gbebole pó Yonatāa ye gēu à Filitē gudōanaoo le, gbe pélepeleu lán swaawa oplaai ní zēeio. Ado tón Bozezu, ado sō Senē.

⁵ Ado ku gubāntoou Mimasa oi, ado sō geomidokíi Geba oi.

⁶ Ǿ Yonatāa ò èwaasopie: Mo wà gé gyafōde gudōanapio kíi. Dii a gí ðoiwálea? Asa yāe a fō kpa Diiē à to wà gí zibleio, wá dasi ge wá dasion lò.

⁷ Ǿ aà zikabokūnapi òè: Lá à ní pō gbà píi lé, ke. Lá ní sè, má làae.

⁸ Ǿ Yonatāa mē: Tōo, wà gémá wà wázia moné.

⁹ Tó aa òwēe wà zé wà ní dāe, wí ze wá gbeu, wá gémá bo.

¹⁰ Tó aa mē wà moe sō, wí gémá, asa bee mé aoo de Dii ní kpaawá seela ũ.

* 13:8 1Sam 10.8 † 13:14 Zin 13.21-22

11 Ǿ aa nízia m̀ Filitē gudṣanapionε. Ǿ Filitēpio m̀: Gwa! Ebeluo lé b̀ ε p̀ aa ulεauo guu kee.

12 Ǿ gudṣanapio lez̀ Yonatāa ní a zikabokūnaozi aa m̀: A m̀ wà yāe oé ke. Ǿ Yonatāa ò a zikabokūnaε: Nyō te ma kpe, asa Dii ní kpá Isailiowaε.

13 Ǿ Yonatāa lé dεde ale l̀oga, mé aà zikabokūna te aà kpe. Ké Yonatāa ní kwé, ̄ aà zikabokūnapi ní dεde aà kpe.

14 Léleama séiapi guu Yonatāa ní a zikabokūnao ní dεde gbēon bao taawaε. Gupi báluma kà gu bà do taawa.

15 Ǿ gili gè Filitēgu ní b̀ou ní s̄uo pii. V̄ia ní zīgō k̀, gudṣanao ní gbé p̀ aaí gé lélei Isailiowao pii. Ǿ t̀le l̀alua. Lua mé gili gèngu màa.

16 Ké Saulu gudṣana p̀ kuaano Gibεao è Filitē zīgō bàalè lé fāaa gupiiu,

17 ̄ Saulu ò gbé p̀ kuanonε: A wéte wá gbézi à gwa, wí d̄ gbé p̀ b̀ wá guu. Ké aa gwà, aa è Yonatāa ní a zikabokūnao mé kú ní guuo.

18 Ǿ Saulu ò Ahiaε: M̀ ní n sa'o'ulao wà Dii laò. Asa zibeezi a sa'o'ulapi daa Isailio guu weε.

19 Goo p̀ Saulu lé yā'o sa'onapie, zoa p̀ do Filitē b̀ou lé káfi, ale dεde, ̄ Saulu òè aà to we.

20 Saulu a zīgō k̀aa pii aa gè z̄iu, ̄ aa è gili gè Filitēgu maamaa, aale fēna kakōε.

21 Ebelu p̀ z̄le Filitē guu yāa aa m̀nno z̄iu ní b̀ouo èa nà ní gbé p̀ kú ní Sauluo ní Yonatāaowa.

22 Ké Isaili p̀ ulεa Eflaiū b̀su gusisideu weo mà Filitē lé bàalε, aa nà ní gbéowa z̄iu lo, aa nāaánío.

23 Màa Dii zè ní Isailio goo bee, ̄ aa z̄iblè e za Betavē.

Yonatāa z̄blea

24 Isailio taasikè goo bee, asa Saulu yādile ní Lua t̀o a zīgōnε à m̀: E oosi ge keò, gbé p̀ p̀blè e mào gé t̄sii ma ibεεowa, ade g̀ láaip̄o ūε. Ǿ an gbēe i p̀bleo.

25 Zīgō s̄i l̀akp̄eu nípii, we z̄o lí lé léle z̄ile.

26 Ké aa s̄i l̀akp̄eu màa, aa è z̄'o lí lé bàalε, āma an gbēe i oz̄wà a dà a léuo, ké aale viake yādileεe yái.

27 Yonatāa s̄i yá p̀ a mae d̄ile a zīgōnε mao, ̄ à a lípana p̀ á k̄ia z̄o z̄osapiwa. A om̄i a dà a léu, ̄ aà wé k̄ε.

28 Ǿ zīgō è: N mae yādile a zīgōnε à m̀ gbé p̀ p̀blè gbā, ade g̀ láaip̄o ūε. A yái tò gbépii ȳεε làa.

29 Ǿ Yonatāa m̀: Ma mae lé íadamáε. Gwa lá ma wé k̄ε, ké ma z̄opi m̀so yoo yái m̀.

30 Tò gbé p̀ p̀ aa s̄i ní ibεεowa blè gbā yāa lé, d̄ aa Filitē d̄de de beea.

31 Zibeezi Isailio Filitē d̄de sea za Mimasa e Ayaloni. Aa kp̄asa dúuduue,

32 ̄ aa s̄i ní p̀tuoo guu, aa s̄o ní zuo ní zunεb̄o k̀k̄u aa d̄de wegō, aale só ní a auo.

33 Ǿ wà a baokp̄a Sauluε wà m̀: Gwa! Wàle duunake Diie, wàle n̄o só ní a auo.* Ǿ Saulu m̀: A b̀ Dii yá kpe. A gbè gbène gále m̀o ma aε la kpakpa.

34 Ǿ à m̀: A fāaa ní guu, í oné an baade m̀ ma k̄i ní a zuo ge a s̄a, aai a k̀lokpakpa la, aai só. Asu duunake Diie à n̄o só ní a auo. Ǿ baade m̀ ní a zuo gwá bee, à a k̀lokp̄a we.

35 Saulu Dii gbagbak̄i b̀ we. Sa'ok̄i p̀ a b̀ séian we.

36 Ǿ Saulupi m̀: Wà péle Filitēzi gwáa wà ní dεde e gu ge doò. Wásu ní kee too. Ǿ wa òè: Ké lá à k̄ε maawa. Ǿ sa'ona m̀: Wà s̄o Luazi la ḡia.

37 Ǿ Saulu gbèa Luawa: Wà péle Filitēzi, níȳo ní kpáwáa? Ǿ i wewà zibeezio.

38 Ǿ Saulu m̀: A zīgō gbēz̄o pii, à s̄mazi la, ké wà e d̄ duuna p̀ wa k̄ε gbā.

* 14:33 Daa 9.4, Lev 17.10-14

39 N Dii Isailio Suabana tóo, baa tó ma né Yonatãa mé duunakè, sema aà ga. Ǿ gbêe i lésio.

40 Ǿ a òné: A ze saalo le, mapi ní ma néo wíó ku saalo la. Ǿ wa òè: Ké lá à kèné maawa.

41 Saulu ò Dii Isailio Luae: To wà síana dō. Ǿ yá Yonatãa ní Sauluo blè, ǿ bíla mi bò bau.

42 Saulu mè: A gbela† mapi ní ma néo musu. Ké yá Yonatãa blè,

43 ǿ Saulu òè: Yá pó ní kè omee. Ǿ Yonatãa òè: Ma lípana lébana ǿ má zò zówa, yóonno má mòso. Má ké! Tó a ma dee, à ma de.

44 Ǿ Saulu mè: Yonatãa, tó ni gao, Lua yāpāsíkemeee bēebēe.

45 Ǿ wa ò Saulue: Yonatãa ga lo! Aà gbé pó ǿme tò wa ziblea? Aawo! N Luao wi wei ké baa aà mikā mendo léle zíleo, asa Lua donle ǿ à bee kèò gbã. Beewa ǿ wà Yonatãa mísi, i gao.

46 Ǿ Saulu kámabò ní pélea Filitéozio, ǿ Filitéò tà ní búsuu.

47 Ké Saulu zèle Isaili kpalau a làa, à zíkà ní a ibeeo gupiiue: Mòabuó ní Amónio ní Edóúó ní Zoba kíao ní Filitéò. Kpe pó à líliu píi, i ziblemáe.

48 Aà wóoke tobò, à zible Amalekiowa, à Isailio sí ní wetánaowa.

49 Yonatãa ní Isiboseo ní Malakisuaó mé Saulu negōeo ũ. A nenoeo ví gbēon pla. A séia tón Melabu, a plaade Mikali.

50 Aà na tón Ainóu, Aimaaza née. Aà zīgōo gbēzōo tón Abinee. Saulupi dāuna, aà desē Nee née.

51 Saulu mae Kisi ní Abinee mae Neeo mé Abieli néo ũ.

52 Saulu gōo ío pásí ní Filitéò gōopiie. Tó Saulu negōna ge wóode è, i aà si à nawa a zīgō ũe.

15

Dii gia Sauluzi

1 Samueli ò Saulue: Mámee Dii ma zí, ǿ ma nísikàma ní kpalablea aà gbé Isailiowa seela ũ. Too! Swákpa Dii yáí sa.

2 Dii Zīgōde mē á fiabo Amalekiōne yá pó aa kè Isailiōne aa zezōné an bóa Egipi gbēa yáí.*

3 Gé léleimá sa, ní ní midé nípii. Nsu n ní gbēe too. N ní dede píi, gōeo ní nōeo ní né gbāao ní né yōminao ní zuo ní são ní yiongoo ní zàa'inao.

4 Ǿ Saulu a gbéó sísi à ní kãaa Telaiū. Aà zīgō kèsedeo gbēon òaasōsoo lee òaa doe (200.000). Yudaó ku lo gbēon òaasōsoo lee kwi (10.000).

5 Ǿ Saulu gè Amalekió wéleu, àle ní dādā swa'eu.

6 Saulu lékpāsákè Keniōne à mē: A bóle Amalekió guu, ké másu mà á dedeínno yáí, asa áme a yāmaakè Isailiōne an bóa Egipi gbēa. Ké Keniō bōle Amalekió guu,

7 ǿ Saulu gè lèle Amalekipiowa za Avila e à gè pè Suluwa Egipi gukpe.

8 A Amalekió kí Agaga kù bēe, ǿ à aà gbéó dède ní fēndao nípii.

9 Saulu ní a zīgōo i Agaga deo, mé aa sã maa sèle ní zuo ní zune mekpaaó ní sãneboboó ní pōmaaó píi, aai we ní dedeo. Pó gianao ní pō fēfēao ǿ aa dède píi.

10 Ǿ Dii yá'ò Samuelie à mē:

11 Ma Saulu kpaa kpalau tò ma pō yà, asa à bò ma kpee. Lá má dàè, ìli keo. Yápi dí Samueliwa, ǿ à wiilè Diiwa e gu gè dòò.

12 Ké Samueli fèle kōkōo, à gè dai Saulule, ǿ wa òè: Saulu gè Kaameli. A seelapèle we a yāobangu yáí, ǿ à èa gè Giligali.

13 Ké Samueli Saulu lè, ǿ Saulupi òè: Dii báaadangu! Má kè lá Dii òmēewa.

14 Ǿ Samueli aà là à mē: Pó wii pó ma swálèwà lán sã wiiwa de kpelewa ní? Zu pó mále ní obo ma bò má ní?

† 14:42 Nao 27.21 * 15:2 Bóa 17.8-14

15 Ǿ Saulu wèwà à mè: Amalekiò pòwne, asa wà ní sãw ní ní zù maaò sèle wà sùd wà sa'òò Dii n Luawae. Wa ní kíniò dède.

16 Ǿ Samueli òè: Níle màa, mí yá pò Dii òmεε gwāasinaa one. Ǿ Saulu mè: O.

17 Ǿ Samueli mè: Ké n nzia fénembo yāa, ni gǔ Isaili buiò dɔaana ũo lé? Dii n kpa Isailiò kía ũ,

18 ǔ à n zì n̄ a bɔɔlekeε à mè: Ge n̄ Amalekiò dede, asa duunkenaone. Zikarínɔ e n̄ ge n̄ ní mide.

19 Akea n gi Dii yāmai, n lele ní pòw, ní yá pò Dii yeio kèi?

20 Ǿ Saulu òè: Ma Dii yāmà, ma bɔɔle pò à ma zì kei kè. Ma Amalekiò dède píi, ǔ ma su ní ní kí Agagao.

21 Ǿ wà sã maaò ní zù maaò sè pò pò wa dèdεpiò guu wà sa'òò Dii n Luawa Giligali la.

22 Ǿ Samueli mè:

Dii yá kúa maaè de sa pò wí a pò káteu à tékū oaa.

Misiilεaè de sa'oa.

Aà yāmaa de sa'oa ní sãsa mekpaaola.

23 Gia aà yāmai duuna sáa ní màsokεaoε.

Dóεaaànɔ vāi sáa ní táagbagbaaoε.

Lá n gi Dii yāmai,

aàpi sǔ à gǐ ní kíakεie.

24 Ǿ Saulu òè: Ma duunakè. Ma pā Dii yá pò ní òmεεa, asa ma víakè gbéɔneε, ǔ ma ní yāmà.

25 Sùuukεmanɔ ní ma duunapio sa. Ea gεmanɔ, ké mà e kúle Diiε.

26 Ǿ Samueli òè: Má gennɔ, asa n gi Dii yáie, mé à gíne ñyǔ de Isailiò kía ũε.

27 Ké Samueli kpεlǐ, àle ta, ǔ Saulu aà kù a ula léwa, à kè.

28 Ǿ Samueli òè: Dii n bɔ Isaili kpalau gbāε, ǔ à gbé pò a maa denla kpàu.†

29 Isailiò Lua gawide lí εεtoo, ìlǐ a làasoo lilεo, asa a de gbēnazina ũ ké à a làasoo lilεo.

30 Ǿ Saulu èa òè: Ma duunakè. N beeo n yá na, ma kpela Isaili gbēzɔɔ ní gbépiio aε. Gé zeimeε ké mà e kúle Dii n Luaε.

31 Ǿ Samueli èa gè zèè, ǔ Saulupi kúle Diiε.

32 Ǿ Samueli mè: A mó ní Amalekiò kí Agagao. Ké kíapi lé mó, a dǔ yāe kuo, asa àle e a bɔ ga lézǐε.

33 Ǿ Samueli mè: Lá n fēnda tò n̄ε daside kua a néwa, màa n da a kua a néwa sǔ. Ǿ à Agaga zǔεzǔε Dii aε Giligali we.

34 Ǿ à tà Lama. Saulu tà sǔ a bε Gibεa.

35 Baa ké Saulu kè Samueliε wēnaũ, Samuelipi i gé aà gwai lɔo e à gè gào, asa Dii pò yà a Saulu kpa Isailiò kpalau yá musue.

16

Samueli ntsikaa Davidi miwa

1 Dii ò Samueliε: Nyǔɔ ɔɔɔ Saulu yá musu e bɔε ni? Ma gi aà kible Isailiòwae. Nísika kóba pai, ní dazeu. Ma n zì Beteleũ gbé Yese kíie, asa aà né do ǔ má sè aà gǔ kía ũ.

2 Ǿ Samueli mè: Kpelewa má ke mà gé wei? Tó Saulu mà, a ma dεε. Ǿ Dii òè: Zununu se n̄ geò, ní me n mɔ ma gbagbaie.

3 Yese sísi sapi oa guu, mí yá pò níyǔ ke one, ní nísikameε gbé pò má ɔɔne miwa.

4 Samueli yá pò Dii òε kè. Ké àle ká Beteleũ, wélepi gbēzɔɔ gè daiaàle. Vía ní kú, ǔ aa aà là à mè: Aafia n mɔ laa?

5 A mè: Aafiaε. Ma mɔ Dii gbagbaie. A gbābɔ áziaε, í gεmanɔ sa'oi. Ǿ à gbābò Yese ní a negǔεone, à ní sisi sa'o guu.

6 Ké aa kà, Samueli Eliabu è, ǔ à làasookè à mè: Gbé pò Dii sè mé ze aà aε we.

† 15:28 1Sam 13.14, 28.17

7 ɔ Dii òè: Nsu n̄ aà zea ge aà gbàa gwao, ma giaàziε. Mili gbé gwa lá gbēnazina ì gwawao. Gbēnazina ì gbé gwa a mekaawaε, mapi s̄o, s̄o ̄ mi gwa.

8 ɔ Yese Abinadabu sisi, à m̄o Samueli aε, ̄ à m̄è: Dii i gbéε bee seo.

9 ɔ Yese Sāma sisi, à m̄o Samueli aε lo, ̄ à m̄è: Dii i gbéε bee seo.

10 ɔ Yese a neḡōε gbēon soplaɔ sisi, aa m̄o Samueli aε, ̄ à m̄è: Dii i r̄i gbēε seo.

11 ɔ à Yese là à m̄è: N̄ èwaasoɔ lén laa? A wèwà à m̄è: An ḡōzāna mé kú lao, àε sādāε. ɔ Samueli òè: Gbé z̄i aà sisi. Wá sa'oo e aà ka la.

12 ɔ à gbé z̄iwà, à m̄o. Népiá gbé t̄εaε, aà wé maa mé aà oa kefeū. ɔ Dii m̄è: Fele n̄ n̄isika aà miwa, asa aàpin we.

13 ɔ Samueli kóbapi s̄è à n̄isika aà miwa aà v̄iɔ wáa. Za z̄ibeez̄i ̄ Dii Nisina d̄i Davidiε. Bee gbea Samueli èa tà Lama.

Davidi z̄ikεa Sauluε

14 Dii Nisina gò Sauluwa, ̄ Dii tò t̄áa p̄ási d̄iε.

15 Aà ìwaɔ òè: Lua tò t̄áa p̄ási d̄iε.

16 Lá màaε Baa, tó wápiɔ n̄ ìwaɔ gbé p̄o m̄oona d̄o wεεε. Tó Lua tò t̄áa p̄ási d̄iε, ili m̄oona l̄εnε, n̄ili e n̄ ke s̄ào.

17 ɔ a ò a ìwaɔnε. A gbé p̄o m̄oona d̄o maamaa wεεε m̄omεε.

18 ɔ aà ìwae òè: Ma Betelēū gbé Yese née è, a m̄oona d̄o. Neḡōn z̄ikanaε, mé a yá'o d̄o. Ḡo kefenae, mé Dii kuaɔn̄o.

19 ɔ Saulu gbé z̄i Yesewa, aa òè: Saulu m̄è n̄ n̄é Davidi p̄o ì s̄ào d̄a gbaewa.

20 ɔ Yese p̄εε d̄i z̄àa'inaε n̄ v̄εεo tùu do n̄ blesan b̄oɔo, à a né Davidi gbàεò Sauluwa.

21 Ké à kà Saulu k̄i, à ḡò aà z̄ikena ū. Saulu yeaàzi maamaaε, ̄ à aà d̄iε a z̄ikab̄okūna ū.

22 ɔ Saulu gbé z̄i Yesewa à m̄è: To Davidi ḡo ma z̄ikena ū, asa aà yá ì kamaguε.

23 Tó Lua tò t̄áapi d̄ède Sauluwa, ̄ Davidi ì a m̄oona se àò l̄è. Tó t̄áapi tà, ̄ ì ke s̄ào, ì su a laaiwa.

17

Davidi n̄ Goliatio

1 Filit̄εɔ n̄ z̄iḡōo k̄āaa, aale z̄i s̄ouke Soko, Yuda b̄usuu, ̄ aa b̄oɔkpà Efedamiū, Soko n̄ Azekao z̄ānguo.

2 Saulu n̄ Isailiɔ s̄o aa k̄o k̄āaa aa b̄oɔkpà Ela gusalalau, aale s̄ouke aa gé Filit̄εɔwa z̄i.

3 Filit̄εɔ ku s̄isiwa le, Isailiɔ ku s̄isiwa la, guzule kú n̄ z̄ānguo.

4 ɔ Gata neḡōna p̄o w̄i mε Goliati b̄o Filit̄εɔ b̄ou. Aà gbàa kà ḡās̄isuu soolo.

5 A m̄ogot̄ε f̄ua kpaa, mé a m̄ogot̄ε ula p̄o de lán kp̄òt̄εewa daa, a gbia kiloo b̄aaōε.

6 A m̄ogot̄ε s̄oɔlo yea lo, mé a m̄ogot̄ε s̄ōmp̄εp̄εε looa a kpe.

7 A s̄ōn s̄ōnε k̄ūa, a p̄a de lán zw̄aatāna àsaliwa. A w̄ēt̄ε gbia kiloo soplaε. Aà s̄ēngbaokūna bε aà aε.

8 Goliati zea, ̄ à l̄ez̄u Isaili z̄iḡōozi à m̄è: B̄oyāi a b̄ole n̄ z̄iɔi? A d̄o Filit̄ēn ma ūoa? Ap̄iɔ s̄o, Saulu z̄oɔ. A gbēε wεεε á guu aà pila m̄o ma k̄i.

9 Tó a f̄i z̄ikaman̄o, tó à ma de, ma gbé z̄i ḡo á z̄oɔ ūε. Tó máme ma aà d̄è s̄o, á ḡo wá z̄oɔ ūε, ìo z̄oblew̄ēε.

10 ɔ Filit̄ēpi èa m̄è: Mále kuabii Isaili z̄iḡōowa gb̄a. A gbé wεεlemεε wà z̄ika n̄ k̄ōo.

11 Ké Saulu n̄ Isailiɔ p̄ii aa aà ȳapi mà, aa bílikè, s̄o k̄ēngu.

12 Davidiá Eflata gbé Yese née. Yesepiá Betelēū p̄o kú Yuda b̄usuu gbéε. A neḡōε ì gbēon swaaōε, mé Saulu ḡo à maez̄o k̄ù, à zikù táotao.

13 Aà né gb̄aa gbēon àaōo ku z̄ilau n̄ Sauluo. Aà neḡōε s̄éia t̄ón Eliabu, a plaade t̄ón Abinadabu, a àaōde t̄ón Sāma.

14 Davidi mé Yese né gōzāna ũ. Aà v̄iipio te Sauluzi,

15 ̄ aàpi i ge Saulu k̄i, i ea su Betelēũ a mae s̄ao d̄ái.

16 Filitēpi i b̄o à azia ɔloné k̄oo ní oosio e ḡoo bla.

17 Ziewa Yese ò a né Davidie: Ese kpasaa p̄en doé ní p̄e m̄en kwiéɔ se n̄ geò kpakpa n v̄iion̄e ní b̄ou.

18 Ḡase m̄en kwiéɔ se n̄ kpá ní ḡali gb̄ez̄ɔwa. Ge n̄ ní gwa tó aa aafia, ní su ní ní aafia seelao.

19 Aa kú ní Sauluo ní Isailio p̄ii Ela gusalalau, aale z̄ika ní Filitēɔ.

20 Davidi f̄ele k̄oo k̄aaukaau, à a s̄ao tò ní s̄ādān p̄aleo. A a aso s̄e, ̄ à dàzeu lá Yese d̄ilēewa. Ké à k̄a z̄iḡɔ b̄ou, à m̄o lè aale gé z̄ilau, aale wii gb̄aa lé.

21 Isailio ní Filitēɔ lé s̄ouke, aa aed̄ok̄wa.

22 ̄ Davidi a aso n̄a p̄oo d̄ōanae aà ɔz̄i, ̄ à bàalè ḡe z̄ilau. A a v̄iio lè we, ̄ à f̄okp̄amá.

23 Ké àle ȳa'or̄no, Filitēɔ neḡōna Goliati, Gata gb̄é b̄o Filitē z̄iḡɔ guu, à èa f̄ele ní a ȳápio. Davidi ȳápi mà.

24 Ké Isailio aà è, s̄o k̄ēngu l̄o, aa l̄ek̄wa m̄pii.

25 Aale ok̄ɔe aa m̄e: I ḡōepi e à b̄o lé? Tó à b̄o, i kuabiiw̄ae. Gb̄é p̄o aà d̄e, k̄ia a ade gba àizee z̄oo, i aà gba a nen̄ɔe l̄o n̄o ũ, mé aà bed̄eɔ w̄ē'ōa kpá l̄o.

26 ̄ Davidi gb̄é p̄o z̄ea a saeɔ là à m̄e: Bó wa ke gb̄é p̄o Filitēpi d̄e à Isailio b̄o w̄iuei? Dén Filitē gyaf̄odepi ũ, à gb̄asa lé kuabiibii Lua b̄ēe z̄iḡɔwai?

27 ̄ wa òè lá gb̄éɔ lé ok̄ōewa w̄a m̄e: M̄aa wa ke gb̄é p̄o aà d̄e.

28 Ké aà v̄iio z̄oo de Eliabu mà Davidi lé ȳa'o ní gb̄éɔ, aà p̄o p̄aaazi à m̄e: Akea n̄ m̄o lai? Dé n̄ s̄a ȳoonaɔ ḡē z̄i gb̄aaui? Má ní k̄aamai ní n̄ n̄s̄ev̄aio d̄o. N̄ m̄o z̄i gwaie.

29 Davidi m̄e: Bó má k̄ei? Baa ȳá má ooa?

30 ̄ à kp̄ell̄e à ḡe ȳá doūpi là gb̄ep̄alewa. Lá gb̄é k̄aaui òè, m̄aa wa òè l̄o.

31 W̄a ȳá p̄o Davidi òpi s̄ele s̄iu Saulue, ̄ à aà s̄isi.

32 Ké Davidi m̄o, a ò Saulue: Gb̄ee su to s̄o k̄eagu Filitēpi ȳá musuo. Mapi n̄ z̄òblena, má gé z̄ikaiaàn̄ɔe.

33 ̄ Saulu òè: Nȳo f̄o gé z̄ikai ní Filitēpioo. Neb̄olonan n̄ ũ. Ḡōepi s̄o, z̄iḡɔe za a èwaasoḡoo.

34 ̄ Davidi òè: Mapi n̄ z̄òblena, m̄ame miɔ ma mae s̄ao d̄ái. Tó n̄òomusu ge mai m̄o s̄a k̄ũ kp̄asau,

35 mi a gb̄es̄ele mà gb̄e mà s̄api b̄o a léz̄i. Tó à l̄iaaman̄o, ̄ mi k̄ũ a let̄awa mà gb̄e mà de.

36 Mapi n̄ z̄òblena, ma n̄òomusu ní maio d̄e p̄ii, mé Filitē gyaf̄odepi a ḡo lán p̄ópiow̄ae, asa àle kuabiibii Lua b̄ēe z̄iḡɔw̄ae.

37 Davidi èa m̄e: Lá Dii ma b̄o n̄òomusu ní maio léz̄i, m̄aa a ma b̄o Filitēpi ɔz̄i. ̄ Saulu òè: Gé! Dii kunno.

38 Saulu a z̄ika'ula dàè, à a m̄ogot̄e f̄ua kp̄àè, ̄ à a m̄o ula dàè.

39 Davidi Saulu f̄enda lòo z̄ika'ulapiwa. Ké à ȳò táwa, ̄ à f̄ua, asa a a d̄óe d̄o. ̄ a ò Saulue: Má f̄o gé ní p̄ópio, asa má a d̄óe d̄o. ̄ à p̄ópio b̄òle p̄ii a k̄àle.

40 A a gopana s̄e, ̄ à ḡe gb̄e boolona s̄ele swa'eu m̄en s̄oo, a k̄a a d̄ád̄akeb̄oo. ̄ àle s̄o Filitēpizi, a a gb̄ema k̄ũa.

41 ̄ Filitēpi lé s̄o Davidizi, aà s̄engbaok̄una be aà ae.

42 Ké à Davidi gw̄a, a è né b̄olo t̄ea kefen̄ae, ̄ à d̄òew̄a.

43 A òè: Gb̄en ma ũ, ̄ n̄ gbas̄a níle m̄oa ní gooa? ̄ à aà k̄a ní a t̄aa t̄oo.

44 ̄ à èa m̄e: S̄ómazi, b̄ao n̄ ble, w̄aio i n̄ só.

45 Davidi òè: F̄enda ní s̄omp̄epēeo ní s̄on s̄ón̄eo ̄ níle m̄ooa. Mapi s̄o, Dii Z̄iḡɔde Isailio Lua p̄o níle kuabiibiiw̄a t̄o ̄ mále m̄ooma.

46 Dii a n̄ namee ma ɔz̄i gb̄ae. Má n̄ nee, mí n̄ mi z̄o, mí Filitē z̄iḡɔ geɔ kpa b̄ao ní w̄aiowa gb̄a aa só, d̄unia i d̄o ké Lua kú ní Isailio.

47 Gbé pò kãaaa laɔ i dɔ́ ké Dii lí zible ní fẽnda ge ní sɔnaoo. Dii mé zì gbãa ví, a á nawẽe wá ɔzìe.

48 Gɔɔ pò Filitēpi lé sɔ Davidizi, àle mó aà wíwii, ɔ Davidi bàalè lé suwà gu pò wa zíkau.

49 ɔ à ɔgè a bɔɔu, à gbe bɔ dà a gbemau. Ké à Filitēpi gbàò, ɔ à aà pà a mi'æwa. Gbepi v̄le aà mi'æpiu, ɔ à lèle a gbεεu.

50 Gbema ɔ Davidi ziblèò Filitēpiwa. A aà pà a nè, baa fẽnda a kũao.

51 ɔ à bàalè gè lòoaála, à aà fẽnda wò aà kpε, à aà dè à aà mi zòò. Ké Filitēɔ è ní negɔnapi gá, aa lèkɔwa.

52 ɔ Isailiɔ ní Yudaɔ pèmá ní wiio, aa ní yá e Gata bɔleu ní Ekeloni bíibɔleo. Gbé pò aa ní dɛdɛɔ geɔ gò kálea sea za Saalaiũ zéu e Gata ní Ekelonio.

53 Ké aa sù ní Filitēɔ yaao, ɔ aa ní bòo pòɔ nàaa.

54 Davidi Filitēpi mi sè à gèò Yelusaleũ, à aà gòkebɔɔ kàle a kpéu.

55 Gɔɔ pò Davidi lé sɔ Filitēpizi, Saulu lé aà gwa, ɔ à a zìgɔɔ gbɛzɔɔ Abinεε là à mè: Dé nén negɔnapi ũi? A wèwà à mè: Kí, ní n kuaɔ, má dɔo.

56 ɔ kía mè: Gbea n ma gbé pò a nén èwaasopi ũ.

57 Ké Davidi sù ní Filitēpi deao, Abinεε aà sè gèò Saulu kíi, a Filitēpi mi kũa.

58 ɔ Saulu aà là à mè: Né, dé nén n ũi? A wèwà à mè: N zòblena Yese, Beteleũ gbé nén ma ũ.

18

Saulu ibelesa ní Davidio

1 Ké Davidi yá'ò ní Saulu a làa, ɔ Yonatãa gbèkpàaàɔ, a yeaàzi lá azia wèniwa.

2 Za zibeezì ɔ Saulu aà d̄ile a be, i wei aà ta a mae be ɔo.

3 Yonatãa yáyèaàɔ, ké a yeaàzi lá azia wèniwa yáí.

4 ɔ à a ulada pò á daa bò à aà gbà ní a zika'ulao ní a fẽndao ní a sáo ní a asanao.

5 Gua pò Saulu Davidi gbàeu zíkai píi, ì saaseε, ɔ à aà d̄ile zìgɔɔ gbɛzɔɔ ũ. Aà yá ì ke gbépiie naε ní Saulu ìwaɔ píi.

6 Ké zìgɔɔ lé su Davidi Filitēpi dea gbea, nɔɔɔ bò Isaili wéleɔ guu píi, aa gè dai ní kí Saulule, aale lesi, aale ɔwã, aale gãale, aale pɔnake, aale sésɛnapa.

7 Aale lesi, aale dɔkɔε, aale ɔwã, aale mε:

Saulu gbéɔ dède àaa sɔoε (1.000),

Davidi sɔ àaasɔsɔo leε kwi (10.000).

8 Yápi kè Sauluε íi maamaaε, ɔ aà pɔ pà à mè: Wà àaasɔsɔo leε kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ àaa sɔonaε. Kpala mé gò aà si sa.

9 Za zibeezì ɔ à wedbè.

10 Ké a gu dò, ɔ Lua tò Saulu táa pásipi dède, àle yáyaaa'o a kpéu, ɔ Davidi a mɔɔna sè, àle lé lá ì ke gɔɔpiwa. Saulu a sɔna kũa,

11 ɔ à aà gbàò à mè: Má Davidi paò mà naaa ní ḡioε. ɔ Davidi azia èè ḡen pla.

12 Saulu ì víake Davidie, ké Dii kuaàɔ mé à pãkpàazi yáí.

13 ɔ à Davidi yà à aà d̄ile zìgɔ gbɛɔn àaa sɔoɔ gbɛzɔɔ ũ. ɔmε ìɔ dɔaaané zìlau.

14 Gu pò à gèu píi ì saaseε, ké Dii kuaàɔ yáí.

15 Ké Saulu è ìɔ saase, ɔ à víakèè de yãala.

16 Isailiɔ ní Yudaɔ sɔ aa ye Davidizi mípiε, ké ìɔ dɔaaané zìlau yáí.

17 ɔ Saulu òè: Má a nenɔε séia Melabu kpama nɔ ũ. Negɔnkea ke, ní zíkameε Diiε. Asa Saulu làasookè à mè: Má ɔkãwàò, Filitēɔ mé aa aà de.

18 ɔ Davidi òè: Dén ma ũi? Deɔn ma bɛdeɔ ní ma mae buiɔ ũ ké mà gbasa mà ḡɔ n né zã ũi?

19 Ké Melabu kà wà kpà Davidiwa, ɔ Saulu aà kpà Meɔla gbé Adieliwa.

²⁰ Saulu nenɔɛ Mikali ye Davidizi. Ké wà yápi ò Sauluɛ, à kèè na

²¹ à mè: Má aà kpawàɛ, i gɔ̀è bai ũ, Filitɛɔ i aà de. ɔ a ò Davidiɛ: Nyɔ ma né pãle e n̄ se sa.

²² ɔ a ò a İwaɔne: A yã'o Davidiɛ asii guu, à oè aà yá kàmagu, mé ma İwaɔ yeaàzi píi. Aà ma nenɔɛ sé.

²³ Aà İwaɔ yápi kà Davidiɛ a swáwa, ɔ a òné: Gɔ̀a kíanɛ zá ũ á yá àa n̄e? Táaa taasiden ma ũ.

²⁴ Ké Saulu İwaɔ sù, aa Davidi yápi sùe siuè.

²⁵ ɔ Saulu mè: A oè má ye ànsue pɔeio, sema aà tɔsimɛɛ ma ibɛɛ Filitɛɔwa, i sumɛɛ ní ní gyafɔɔ mèn basɔɔ. Alɛ e Filitɛɔ aà deɛ.

²⁶ Ké İwapiɔ yápi dàu a siu Davidiɛ, gɔ̀a kíanɛ zá ũ kèè na sa. E nɔpi seɔɔ àɔ gé kái,

²⁷ Davidi ní a zīgɔ̀ɔ fɛle gè Filitɛɔ dède gbɛɔn òaa do, ɔ à sù ní ní gyafɔɔ, a kpà kíawa píi, ké à e gɔ̀ aà né zá ũ yáí. ɔ Saulu a né Mikali kpàwà nɔ ũ.

²⁸ Ké Saulu è màa, a dè ké Dii kú ní Davidioɛ, mé a né Mikali yeaàzi,

²⁹ ɔ aà viakɛaè kãfi, à gɔ̀ aà ibɛɛ ũ e à gè gào.

³⁰ Gɔ̀ɔ pó Filitɛ kíaɔ b̀le gè zíkai, Davidi İ saase de Saulu İwa kınıɔlaɛ, ɔ à tɔb̀ò maamaa.

19

Saulu Davidi wea

¹ Saulu ò a né Yonatãaɛ ní a İwaɔ píi aa Davidi de. Ama Yonatãa yeaàzi à kè zài,

² ɔ à aà gbà laai à mè: Ma mae lé n weɛ. Nyɔ nzia kũa d̄ɔ zia kɔɔ. Ulekii wele nyɔ kuu.

³ Má bɔ wénkpe ní ma maeo, wí ze gu pó n ulɛu. Má n yã'oè. Lá a òmɛɛ, mí onɛ.

⁴ ɔ Yonatãa gè Davidi maabò a maeɛ à mè: Baa, nsu vãike n zòblena Davidiɛo, asa i vãie kenɛo. Aà yãkɛaò ài v̄ine maamaaɛ.

⁵ Ké à Filitɛpi dè, à ḡi a wɛniie, ɔ Dii tò wa z̄i z̄ɔɔ blè wápii. N è, ɔ n pɔ kèna. Bóyãi ní ye vãike yãesaidepie n̄ aà de pãí?

⁶ Saulu aà yãmà, ɔ à legbè à mè: N Diio wa aà deo.

⁷ A gbɛa Yonatãa Davidi sisi à yápi siuè pii, ɔ à gè ní Davidio Saulu k̄i, ɔ àle zikèè lán yãawa.

⁸ Z̄i èa fèle, ɔ Davidi gè zíkai ní Filitɛɔ. A s̄ingu à z̄iblémá dúuduu, ɔ aa bàalèè.

⁹ Dii tò Saulu tãa pãsiپی èa dède gɔ̀ɔ pó a z̄ɔle a kpéu. A a s̄ona kũa, ɔ Davidi lé a mɔɔnaleè.

¹⁰ Saulu wèle à Davidi paò à naaa ní ḡio. Ké à èè, ɔ s̄onapi gè ḡi pà.

Gwãasina bee ɔ Davidi bàalè tà.

¹¹ ɔ Saulu gbéɔ z̄i Davidi be aa aà dádã, aai aà de kɔɔ, * ɔ aà na Mikali aà gbà laai à mè: Tó ni bàasi gwáao, wa ní de ziaɛ.

¹² ɔ Davidi b̀ fenentiu, Mikali aà gbàɛ ní bao z̄íle, ɔ à bàalè gèzɛa.

¹³ ɔ Mikali tãa† se wule liiwa, à blè báa se kà táapi mia, ɔ à zwãa kua.

¹⁴ Ké Saulu gbéɔ z̄i Davidi k̄i, Mikali mè àle gyãkɛɛ.

¹⁵ ɔ Saulu èa gbéɔ z̄i Davidi gwai, a òné: A aà sé ní a liio sãnu, à suomɛɛ mà de.

¹⁶ Ké aa gè kpéu, táapi ɔ aa è liiwa, blè báa kuwà a mia.

¹⁷ ɔ Saulu Mikali là à mè: Bóyãi n bɔ ma kpe n ma ibɛɛ gbàɛ à p̄ilia màai? Mikali wèwà à mè: A òmɛɛ mà to à gèzɛaɛ. Tó ma gi, á ma deɛ.

¹⁸ Ké Davidi bàalè gèzɛa, à gè Samueli gwai Lama. A yá pó Saulu kèè dàu a siuè píi, ɔ aa gè z̄òle Naio sãnu.

¹⁹ Ké wa ò Sauluɛ, Davidi ku Naio Lama,

²⁰ ɔ Saulu gbéɔ z̄i aà k̄i. Ké aa kà we, aa lè ãnabi ḡali lé ãnabikeke, Samueli kú ní guu an d̄baana ũ. ɔ Lua Nisina d̄i z̄inapiɔne, aale ãnabikeke s̄o.

* 19:11 Sou 59 † 19:13 Táapiá lí pó wa à lán gb̄enaz̄inawaɛ.

21 Ké wa ò Sauluε, ̄ à gbēpāleɔ zì, ̄ aa ānabikεkè màa lɔ. Saulu εa gbēɔ zì a gēn àās̄dei, ̄ aa ānabikεkè màa lɔ.

22 ɔ Saulupi fèlε lé gé Lama azia sa. Ké à kà lɔɔ zɔɔ pɔ kú Seku saε, à gbēɔ là à mè: Samueli ní Davidio ku má ni? ɔ wa òè: Aa ku Naio Lama.

23 Ké àlε gé we, ̄ Lua Nisina dī aàpiε s̄, àlε gé, àlε ānabikεke e à gè kàò Naio Lama.

24 A a pɔkasɔ b̀àala, à ānabikεkè Samueli wáa. Gɔɔ bee fāanε ní gwāasinao pii lɔ wúlεa puizie. A yáí tò wí mε: Saulu ku ānabio guu s̄ nεε?‡

20

Davidi ní Yonatāao

1 Davidi b̀ò Naio Lama à bàalè gè Yonatāa lè, ̄ à aà là à mè: Bó má kèi? Dàa kpele má kèi? Vái kpele má kè ní maeε ̄ àlε ma wei?

2 A wèwà à mè: Gyaū! Nȳs̄ gao. Gwa, ma mae líɔ yāe ke à gí káimεε ma swáwao, yāz̄ɔ ge a yɔɔnan nò. Ma mae aɔ yá bee taa ke à gí oimεεε? Màa no bá!

3 ɔ Davidi ò lɔ: N mae d̄s̄ s̄ás̄á ké n ma wegwàε. A yáí i to n yápi màò, ké n pɔ su yao yáí. N Dii kuao ní n kuao má kú ga léz̄iε.

4 ɔ Yonatāa òè: Yá pɔ ní gbèaa pii má kenε.

5 ɔ Davidi òè: Gwa, mɔ dafu dikpe ku zia. A kù mà z̄lε mà pɔble ní kiaoε. To mà gε ulε s̄εu e zia bàasi oosi.

6 Tó n mae ma gbεa, oè ma zé gbèama ma gε ma be wéleu Betelεū zeazeaε, ké ma bedεɔ pii lé sa pɔ wí o wē ní wēo o we yáí.

7 Tó à mè a maaε, máɔ aafia, āma tó aà pɔ pà maamaaε, nȳs̄ d̄s̄ ké yāvái à zèò à kemεε we.

8 Gbēkεkε mapi n z̀òblenaε, asa n yāyèmanɔ ní Dii d̄s̄aoε. Tó má tàae ví, ma de nzia. Nsu ma kpa n maewao.

9 ɔ Yonatāa mè: Gyaū! Tó má d̄s̄ ké ma mae zèò à vāikεnεε, má onεo lé?

10 ɔ Davidi aà là à mè: Tó n mae sù yāpās̄i ònε, déme a omεei?

11 ɔ Yonatāa òè: Mɔ wà gé s̄εu. ɔ aa b̀lε gè s̄εu nípla.

12 ɔ Yonatāa mè: N Dii Isailio Luao, e zia bàasi maa'i má a mae lé mà gwa. Tó n yá kaaàgu, má lékpās̄ákenε.

13 Tó ma mae ye vāikεnεε, mé mi lékpās̄ákenε ma n gbaε n ta aafiao, Dii yāpās̄ikεmεε b̀ēεb̄ēε. Dii kunno lá a kú ní ma maeo yāawa.

14 Tó ma su má kue, gbēkεkεmεε lá Dii i kewa. Tó ma su ma gae s̄,

15 n gbēkε su láa ní ma bedεɔ bauo, baa tó Dii tò n ibεεɔ làa dúniaw.*

16 Màa Yonatāa yāyè ní Davidio, ̄ à mè: Dii fiabo n ibεεɔnε.

17 ɔ Yonatāa tò Davidi εa a legb̄ēε lɔ ké a yeaàzi yáí, asa a yeaàzi lá azia wēniwae.

18 ɔ Yonatāa òè: Mɔ dafu dikpe ku zia. Tó wi gbēε e n kilauro, wa n gbεaε.

19 Zia bàasi gé ulεi gu pɔ n ulεu yápi daalεgɔɔ, níɔ ku gbε pɔ de kɔɔ ũ saε we.

20 Má kazu gbepi saε wén àās̄, lánd̄s̄ mále pɔ gbáwa,

21 mí neḡs̄enaε z̄i aà gε kapiɔ wεεε. Tó má òè, kao ku aà kpe, aà séle mɔò, ní mɔ, asa ní Diio níȳɔ aafiaε, kai kuo.

22 Tó má òè kao ku aà aε s̄, géi, asa Dii mé n gbaε.

23 Yá pɔ wá yè ní k̄s̄o s̄, Dii mé aɔ de yápi seelade ũ gɔɔpii.

24 ɔ Davidi gè ùlε s̄εu. Ké mɔ dafu b̀ò, kía z̄lε pɔbleai.

25 A z̀lε a z̀lεk̄ií gí saε. Yonatāa z̀lε aà aε, mé Abinεε ku aà saε. Davidi z̀lεk̄ií s̄, gbēε ku weo.

26 Saulu i yāe o z̄ibeez̄io, asa àlε e yāe mé aà lè, à gbālè, bee mé ḡiè.

‡ 19:24 1Sam 10.10-12 * 20:15 2Sam 9.1

27 Ké a gu d̀ m̀ g̀o plaade z̀í, Davidi z̀l̀k̀i gi da giie, ̀ Saulu a né là à m̀: B̀ỳi Yese né'i m̀ p̀bleio za g̀ai?

28 ̀ a òè: A z̀ gb̀aa, à g̀ Beteleũe.

29 A m̀ mà to à gé, asa a b̀e d̀o lé sa'o ẁl̀epiue, ̀ a v̀i òe à m̀. A m̀ t̀o à k̀em̀e, mà a gbae à gé a v̀i gwai. A ỳi t̀o i m̀ p̀bleinǹo.

30 ̀ Saulu p̀o p̀a Yonatãazi à m̀: Né faasai swágbãade! Má d̀o ké n ze n Yese néoe. N widà nzia n daowa.

31 T̀o Yese népi ku ẁni guu, ǹỳo e ǹ kpalableo. Gb̀e z̀í aa aà k̀u suom̀e tia. A g̀e we.

32 ̀ Yonatãa aà là à m̀: B̀ỳi a gaii? B̀ a k̀i?

33 ̀ Saulu Yonatãa gb̀a ǹ s̀nao à e d̀e, ̀ Yonatãa d̀o sa ké a mae z̀e n Davidi d̀eaoe.

34 Yonatãa f̀e g̀o p̀bleaa ǹ p̀f̀o, i p̀ble m̀ g̀o plaade z̀pio, asa aà ǹse yà Davidi ỳa musue, ké aà mae aà d̀le ỳf̀u ỳi.

35 Ké a gu d̀, Yonatãa b̀o g̀ Davidi lei gupiu. Ǹg̀e nae teaazi.

36 ̀ a ò népie. Bàale ǹ gé le. Má kazu, ǹ weele. Ké népi bàalè lé gé, ̀ Yonatãa ka mà aà mia.

37 Ké népi kà gu p̀o Yonatãa ka gb̀epiu, ̀ à lez̀u népizi à m̀: Kapiu ku n a e le.

38 ̀ Yonatãa èa lez̀u aazi lo à m̀: Gé kpakpa, ǹsu z̀eo. ̀ népi kapiu s̀le à s̀o a diie.

39 Népi ỳpi d̀o, sema Yonatãa ǹ Davidio.

40 ̀ Yonatãa a g̀k̀eb̀o kpà népiwa à m̀: Si ǹ taò b̀e.

41 Ké népi tà, Davidi f̀e g̀e mid̀k̀i oi, à m̀ k̀le Yonatãae g̀n aà, à ẁle a gb̀eu. ̀ aa lep̀k̀wa, aa s̀b̀ mípla mípi, Davidi p̀o mé k̀e zài.

42 ̀ Yonatãa òè: Gé aafia, asa wa leg̀b̀e ǹ Dii t̀o wa m̀, Dii mé wá seelade ũ ma buio ǹ buio z̀anguo e g̀pii.

21

Davidi kua Ǹbu

1 Davidi b̀o we, ̀ Yonatãa èa tà b̀e.

2 Ké Davidi lé gé sa'onkia Aimeleki k̀i Ǹbu, Aimelekipi b̀o g̀ daiaàle. V̀a aà k̀u, ̀ à aà là à m̀: B̀me t̀o ǹ b̀e ndo gb̀e kunǹo ni?

3 Davidi ẁwà à m̀: Kí mé z̀id̀am̀e, à m̀ másu to gb̀e ỳa p̀o a d̀lem̀e à ma z̀í kei d̀o. ̀ wa gud̀k̀e ǹ ma iwao aa d̀aam̀e.

4 B̀e kpele ǹ v̀i la tiai? Ma gba p̀e m̀n s̀o ge p̀o p̀o ǹ v̀i pii lé.

5 ̀ sa'onkiapi m̀: P̀e p̀a kuo, sema p̀o p̀o wa k̀le Luae bàasio. T̀o n gb̀e gb̀alea ǹe ỳa musuo,* má kpama.

6 ̀ Davidi òè: M̀ae, wá wázia k̀a ǹe ỳa musu, lá wi ke wá gba da z̀kazeuwa. Ma gb̀e p̀o gb̀aleao. Baa g̀o p̀o wále p̀e t́a'a'o, aaliu gb̀aleao, belenke tá p̀o wále o gb̀a.

7 ̀ sa'onkiapi Lua p̀e s̀e a kpàwà, asa p̀e ku weo, sema p̀o p̀o wa k̀le Luaepi.† Ẁ p̀epi se Dii aee, ̀ ẁ a leũkpake ǹ p̀e dafuo.‡

8 Saulu iwa e ku we g̀pi, aà t̀n Doegu. Edoũ buie, aapi mé Saulu s̀d̀anki ũ.

9 ̀ Davidi Aimeleki là à m̀: Ǹ s̀na ge f̀enda v̀i laa? M̀ e ma a f̀enda ge g̀k̀eb̀e s̀e, asa kí z̀pi d̀am̀e z̀eaz̀e.

10 Sa'onkiapi ẁwà à m̀: Filit̀e p̀o ǹ d̀e Ela guzuleu Goliati f̀enda gwa ke. A ku sa'o'ula kpe, zwáa fifiwa. T̀o n yei, sé, asa a p̀ale ku la lo, sema bee. ̀ Davidi m̀: Kpaa, a sáa kuo.

Davidi t̀andek̀e

11 Davidi bàalè Saulue zibeezi, à tà Gata kí Akisi k̀i.

12 ̀ Akisipi iwao òè: Isaili bùsu kí Davidin weo lò? Aapi ̀ ẁ ũwá ẁ lesi aà ỳa musuo lò? Ẁ me:

* 21:5 Lev 15.18 † 21:7 Mat 12.3-4 ‡ 21:7 B̀a 40.22-23

Saulu gbéṛò dèdè òaa sṛṛṛ (1.000),

Davidi sṛ òaasṛṛṛṛ lèe kwi (10.000).

13 Yápi Davidi kù gbáa, àlè víake Akisiè maamaa.Ṣ

14 Ǿ à azia lile, àlè íandekè ke ní wáa. A ǔgbè gàlegalè bílibòlè gbaṛwa, a tò lé'i dà a lekpea.

15 Ǿ Akisi ò a íwaṛne: A gwa! Gbépiá íandee. Bóyái a aà sè a mṛṛṛai?

16 Íandee kèsáae, ǔ a gbépi sè a mṛṛṛ aà íandekè kemee? A e gè ma uao.*

22

Saulu Nṛbu sa'onao dedee

1 Davidi bṛ we, à bàalè à gè gè Adulaṛ gbè'eu.* Ké aà víṛ ní aà de bedee aà bao mà, aa gè aà lè we.

2 Yá'ṛmadeṛ ní fiadeṛ ní gbé pṛ yá lé kánṛguṛ kàaaaàzi píi, ǔ à gṛ ní dṛaana ũ. Aa kà gbṛṛṛ òaa pla taa.

3 Bṛa za we Davidi gè Mizipa, Mṛabu bùsuu, a ò Mṛabu kíae: Ma mae ní ma dao gba zé aṛ kunnṛ e mà dṛ lá Lua a kemee.

4 Ǿ à ní tṛ ní Mṛabu kíao we. Aa kuaàṛ gṛṛ pṛ Davidi ku sṛgbāu.

5 Bee gbea ānabi Gada mò yá'ò Davidiè à mè: Nsu nṛyṛ ku sṛgbāu lo. Ea ta Yuda bùsuu. Ǿ à fèlè gè Eletu líkpeu.

6 Ziewa Saulu zṛlèa baali gbáu Gibea sṛsṛ musu. A a sṛna kṛa, aà íwaṛ liaaaàzi píi. Ǿ a mà wà Davidi ní gbé pṛ kuaàṛ kúkíi dṛ.

7 Ǿ a ò a íwapiṛne: A Bṛyāmee buiṛ, à ma yāma ápii. Yese né a buaṛ ní vṛebuṛ kpáwáe? A á dile zṛgṛ gbṛṛṛ òaasṛṛṛṛ ge gbṛṛṛ basṛbasṛṛṛ dṛaanaṛ ũe?

8 Apii a lekpaaimazie. Ké ma né yāyè ní Yese néo, á gbṛe i omeeo. A gbṛe i wṛnadṛmeeo. I kāmee ma swáwa ké ma né ma íwapi nṛse fèlè aṛṛ ma we, lá àlè ke tiaewao.

9 Edṛṛ bui Doegu kú ní Saulu íwaṛ we, ǔ à mè: Ma Yese né è, à mò Aitubu né Aimeleki kíi Nṛbu.

10 A yāe wṛele kèè Diiwa, ǔ à kṛsṛa kpàwà ní Filitṛ bui Goliati fṛndao.†

11 Ǿ kía gbṛṛ zṛ aa sa'onkia Aimeleki sísi ní a de bedee pṛ de sa'onao ũ Nṛbuṛ píi. Ǿ aa mò kía kíi nípii.

12 Ǿ Saulupi òè: Swákpa n ma, Aitubu né. A wṛwà à mè: Ma swá wṛ, Baa.

13 Ǿ Saulu aà là à mè: Bóyái mpi ní Yese néo a lekpaaimazii? Bóyái n ble kpàwà ní fṛndao, n yāe wṛele kèè Luawa, ké aà fèlemanṛ aṛṛ ma we, lá àlè ke tiaewai?

14 Aimeleki wṛwà à mè: N íwaṛ guu píi, dé náai mé kà Davidiwai? N né záe, nzia dṛanaṛ kíae. A tṛbṛ n be.

15 Mi wṛele kèè Luawa yāao lé? Kai! Baa, nṛsu yāṛṛ mapi n zṛblenawao ge ma de bedee, asa má yāe dṛ yápi musuo, baa yṛṛ.

16 Ǿ kipi òè: N gae, mpi ní n de bedee píi.

17 Ǿ a ò dṛai pṛ kú weṛne à mè: A fèlè à Dii gbàgbanaṛ dedee, asa an ṛ ku Davidi yáue. Aa aà bàalèa yá dṛ, ǔ aai omeeo. Ama aà íwapiṛ i we ṛsè aa Dii gbàgbanapiṛ dèdèo.

18 Ǿ kipi ò Doegue: Fèlè n sa'onapiṛ dedee. Ǿ à fèlè à ní dedee gṛṛ. A bàabaa sa'o'uladanapiṛ dèdè gbṛṛṛ basiiṛṛṛṛ.

19 Ǿ Saulu èa sa'onapiṛ wṛéle Nṛbudeṛ dèdè lo, gṛṛṛ ní nṛṛṛ ní né gbāaṛ ní nétṛnaṛ ní zuṛ ní zàa'inaṛ ní sṛṛ. Wà ní dedee ní fṛndao nípii.

20 Ǿ Aimeleki né do pilimá, aà tṛn Abiataa. A bàalè à gè tṛ Davidizi.

21 A ò Davidiè, Saulu Dii gbàgbanaṛ dèdè píie.

22 Ǿ Davidi òè: Ké ma Edṛṛ bui Doegu è we gṛṛṛ bee, má dṛ sáasá ké a o Saulu. Tàaedén ma ũ n de bedee gagaa píi yá musu.

²³ Nyõ kumanõ. Nsu to vĩa n kũo. Gbẽ pɔ lé n we lé ma we sõe. Yãe a n le ma ɔziõ.

23

Davidi Keiladeɔ misia

¹ Wa ò Davidiɛ wà mè: Gwa, Filitẽɔ lé zĩka ní Keiladeɔ, aale ní pówenaɔ naaa.

² ɔ Davidi gbèa Diiwa à mè: Mà gé lélei Filitẽpiɔwa yà? ɔ Dii òè: Gé léleimá, ní Keiladeɔ misi.

³ ɔ Davidi gbẽɔ òè: Lá vĩa lé wá kú Yuda bùsuu la, wá fõ gé zĩkai ní Filitẽɔ Keilae?

⁴ Davidi èa gbèa Diiwa lo, ɔ Dii òè: Fèle gé Keila, asa má Filitẽɔ nane n ɔziɛ.

⁵ ɔ Davidi gè Keila ní a gbẽɔ, à zĩkà ní Filitẽɔ, ɔ à ní potuoɔ sìmá. A Filitẽɔ dède dasidasi, à Keiladeɔ misi.

Saulu pélea Davidizi

⁶ Ké Aimeleki né Abiataa bàalè, àle gé Davidi kíi yãa, a a sa'o'ula kũae, ɔ à gèò Keila.

⁷ Ké Saulu mà Davidi gè Keila, à mè: Lua gĩaaziɛ, ɔ à aà nàmee ma ɔzi, asa à azĩa kàka wéle bíideuɛ.

⁸ Saulu a zĩgõ kàaa píi aa ge koezõ Davidi ní a gbẽɔzi Keila.

⁹ Ké Davidi mà Saulu lé vãikpaaĩanõ, ɔ a ò sa'ona Abiataae aà mó ní sa'o'ulao.

¹⁰ ɔ Davidi mè: Dii Isailiõ Lua, mapi n zòblena, má mà Saulu lé zeweele à mɔ Keila à wéle beepi dúuzõ ma yáí.

¹¹ Keiladeɔ ma kpawà yà? Saulu a mɔ la lá má màwa yà? Dii Isailiõ Lua, o mapi n zòblenaɛ. ɔ Dii òè: A mó.

¹² ɔ Davidi aà là lo: Keiladeɔ ma kpawà ní ma gbẽɔ yà? ɔ Dii mè: Aa á kpawàɛ.

¹³ ɔ Davidi ní a gbẽɔ fèle, aa kà gbẽɔn òaa àaõ taawa. Ké aa bò Keila, ɔ aa gè gu pɔ aa yei. Ké Saulu mà Davidi bò Keila, i gé we lo.

¹⁴ Davidi ku zegikĩiõ gbáau Zifi bùsu gbèsĩsideu. Lá gu lé dɔ Saulu lo aà weɛ, ãma Lua i Davidi naè aà ɔziõ.

¹⁵ Gɔɔ pɔ Davidi ku Zifi bùsu líkpeu, a mà Saulu ní aà gbẽɔ lé mó a dei.

¹⁶ ɔ Saulu né Yonatãa fèle gè Davidi lè za líkpepiu, à aà gbà sɔ ní Lua tóo.

¹⁷ A òè: Nsu to vĩa n kũo, asa ma mae a e ɔkãmao. Mmɛ níyõ kible Isailiõwa, mapi sɔ míõ de n plaade ũ. Ma maepi bee dõ se.

¹⁸ ɔ aa yãyè ní kõo mípla Dii ae. Davidi ku líkpeu we, ɔ Yonatãa tà be.

¹⁹ Bee gbèa Zifideɔ gè Saulu lè Gibèa aa mè: Davidi ulèa wá bùsu sègbãu. A ku líkpeu Hakila s̀s̀ĩpɔleu Yesimõ geomidɔkĩi oi.*

²⁰ Kí, gɔɔ pɔ ní yei píi, mɔ we, wí aà kpama.

²¹ ɔ Saulu mè: Dii báadaágu, ké a ma wẽnagwà yáí.

²² A tá, í ea sɔuke. A gu pɔ í géu gbèagbèa ní gbẽ pɔ aa aà è, asa má mà wà mè aà ònɔá ònɔ no.

²³ A gbèagbèa ké à e à aà ulèkĩiõ dõ píi, í ea mɔ ma le mà a sáasã ma, mí géánõ. Tó a kú á bùsuu weɛ, má kpálekeaazi Yuda buiõ guu píiɛ.

²⁴ ɔ aa dàzeu aa d̀aa Sauluɛ Zifi. Gɔɔ bee sɔ Davidi ní a gbẽɔ ku Maɔni gbáau sè pɔ kú Yesimõ geomidɔkĩi oi.

²⁵ Ké Saulu ní a gbẽɔ lé mó kpálekeiaazi, à a baomà, ɔ à pĩla gbèpiwa, a ku Maɔni gbáau. Ké Saulu mà, ɔ à pèleaazi Maɔni gbáau we.

²⁶ Sauluõ be gbèsĩsĩ kpele, Davidiõ be a kpela, aale olo'olobo aale bàale Sauluɛ. Gɔɔ pɔ Saulu ní a gbẽɔ lé lia Davidiõzi aa ní kú,

²⁷ ɔ gbèe mò baokpà Sauluɛ à mè: Ké kpakpa, Filitẽɔ mò lélei wá bùsuwa.

²⁸ ɔ Saulu zè pélea Davidiziɛ, à gè Filitẽɔ lei. A yáí tò wĩ me gupie Kõkpaalegbè.

* 23:19 Sou 54

24

Davidi gia Saulu deai gbè'eu

¹ Bee gbèa Davidi bò we à gè zòlè sēgbāu, gu pò wí me Engedi.

² Ké Saulu sù ní Filitēo yaaò, wa òè Davidi ku Engedi gbáau.

³ Ǿ à Isaili zīgōò sèlè gbēon òaa gēo, à dànrno zéu kpálekèi Davidiozi gu pò wí me Tueo gbèsísi.

⁴ Ké à kà são kaa pò kú zé sae kíi, à gbè'è è we, ò à gèu bíikpekèi. Davidi ní a gbéó sō aa ku gbè'epiu za a léwa.*

⁵ Ǿ Davidi gbéó òè: Gwa, gōo pò Dii mè á n ibee nanè n ɔzì n yākéè lá ní yeiwan gbā. Ǿ Davidi fèlè tēēē, à Saulu ulada lé zò aà sae.

⁶ A gbèa Davidi làasoo lé ìadawà Saulu ula lé pò a zòpi yái,

⁷ a ò a gbéonè: Kai! Dii su to mà yá bee taa ke ma dii pò á kpàeo. Má ɔkãwàò, asa Dii mé aà kpà kía ũ.

⁸ Davidi a gbéó lèlè ní yápi yái, i to aa Saulu dèo. Ké Saulu bò gbè'eu, àlè gēzèa,

⁹ Ǿ Davidi bò gbè'epiu à lèzuaàzi à mè: Ma dii kí! Ké Saulu líli à a kpe gwà, ò Davidi kùlè à a mipèlèè.

¹⁰ Ǿ a ò Saulu: Tó wà mè ma vāi ò ní musu, bóyāi ni síi?

¹¹ Gwa! N wé è gbā lá Dii n namee ma ɔzì gbè'eu. Wa òmèe mà n de, ò ma n wēnagwà, ma mè má ɔkã ma diiwao, asa Dii mé aà kpà kía ũ.

¹² Gwae Baa! Gwa, má n ulada lé kũa ke! Ma n ula lé zò, āma mi n deo. N dō sa ké má vāi ge íi kũannō. Mi tàaekeneo, ò níle ma we.

¹³ Dii mé a yágōgōwēē, i tōsimamee, āma mapi, má ɔkãmao.

¹⁴ Lá wà yáasikè za ziwa wà mè: Yāvāi i bō vāikenaò kíie. Má ɔkãmao.

¹⁵ N Isailio kía, dé yái n boii? Dé níle péleaàzii? Gbē ge yà? Kòotē yà?

¹⁶ Dii mé a ma yá gwa, i yágōgōwēē, i yānakpaa, i zemanō, i ma bō n ɔzì.

¹⁷ Ké Davidi yá bee ò Saulu a làa, Saulu mè: Ma né Davidi, n bōon wee? Ǿ Saulu wii pàlè à ɔòlò.

¹⁸ A ò Davidie: N yá na demala, asa vāi má kènè, ò n fiabòmèe ní maaò.

¹⁹ N maa pò ní kèmmè ò tia. Ké Dii ma nanè n ɔzì, ni ma deo.

²⁰ Tó gbé bò a ibeewa, i to aà ta aafiae? Dii maa pò ní kèmmè gbā fiabonè.

²¹ Má dō sa ké nýō gō kía ũ, níó kible Isailiowa.

²² Legbēmèe ní Dii tóo, ké nýō ma bui kaaleo, nýō ma de bēdeo tó midèo.

²³ Ǿ Davidi legbè Saulu. Ké Saulu tà bē, ò Davidi ní a gbéó èa aa tà sēgbāu.

25

Nabali gia ònlèkèi Davidie

¹ Samuéli gà, ò Isailio kãaa píi, aale ɔòlò aà gaa yá musu, ò wà aà ví a bē Lama. Bee gbèa Davidi gè Palana sēu.

² Maoni gbēe ku, a bōolè ví Kaameli we. Ǿde sae, a são ví mèn òaa gēo ní bleo mèn òaa sōo. Ǿ à mò Kaameli a são kākēelèi.

³ Aà tón Nabali,* aà na tón Abigaili. Nɔepi laai ví mé aà kákaa maa, āma aà gōpi pásí mé aà yákeao dōo vío. Kalebu buie.

⁴ Gōo pò Davidi ku sēu, a mà Nabali mò a são kākēelèi.

⁵ Ǿ à a íwao zì gbēon kwi, a òné: A fèlè gé Nabali kíi Kaameli, í fòkpawàmèe,

⁶ í oè à mè: Lua n dō ní aafiao ní n uao ní n gbéó píi.

* 24:4 Sotù 142 * 25:3 Bee mè mísaide.

7 Má mà n mɔ́ ní sākākēelenaɔ. Ké n sādānaɔ kúwanaɔ, wi ñadamáo, mé an kua Kaameli guu, pɔe i késámáo.

8 N n zikenapio la, aa one. Ma ñwaɔ wegwa, asa dikpe zíe. N zòblenapio ní mapi n néo wá gba pɔ́ pɔ́ ní è.

9 Ké Davidi ñwapiɔ kà, aa yápi sèle síu Nabalie ní Davidi tóo, ɔ aa sòaaàzi.

10 ɔ Nabali òné: Dén Davidi ùi? Bón Yese népi ùi? Zo pɔ́ aa kè ní diiɔwa gbāɔ dasi.

11 A ye mà a pɛe ní ma ío ní nò pɔ́ má dè ma sākākēelenaɔneɔ séle mà kpa gbé pɔ́ má ní bókii dɔɔwa yá?

12 ɔ Davidi gbéɔ èa dàzeu aa tà. Ké aa kà, aa yápiɔ sèle síuè píi.

13 ɔ Davidi ò a gbépiɔne: A baade a fènda loo. ɔ an baade a fènda lòo ní Davidipio sɔ. Gbé pɔ́ gè ní Davidioɔ kà òaa pla taa, ɔ gbéɔn òaa do gò ní asoɔ.

Abigaili awakpaa Davidie a zá Nabali yá musu

14 A mɔ́ lè zikenapio do ge ò Nabali na Abigailie à mè: Davidi gbéɔ zì aa bò sɛu, aa mò fɔkpà wá diiwa, ɔ à pàlamá.

15 Gbépiɔ sɔ aa maakèwɛe maamaae, aai ñadawáo. Wá kuarínɔ sɛu guu, pɔe lí késáwáo.

16 Gɔɔ pɔ́ wále sādā ní sae fáane ní gwáasinao pii aaiɔ liaawázi lán bíiwae.

17 Lãasooke yá pɔ́ ñyɔ kewa, asa aa zèò wà vãike wá diie ní aà uadeɔ pii. Aapi maaɔ, ñli gbé yá'one mao.

18 ɔ Abigaili pɛe náaa kpakpa mèn òaa do ní vɛeɔ tùu pla ní sã pɔ́ wa kèkeɔ mèn sɔo ní pówena kpasaaɔ pɛn sɔo ní vɛebe kàaɔ mèn basoɔ ní kaadɔembe gii kàaɔ mèn òaa do, aa ye zàa'inaɔne.

19 ɔ a ò a zikenane: Aɔ dɔaa, máo té á kpee. I yãe o a zã Nabaliɔ.

20 ɔ a di a zàa'ina kpe, àle pila sìsíwa. Ké à bò sìsí kpe, à kpàaũ ní Davidio, àle pila sìsíwa sɔ́ ní a gbéɔ, aale mɔ́.

21 Davidi lé o a gbéɔne: Ma gbépi pɔ́ dɔ̀aè sɛu pãe. Wi aà pɔe sɛo, ɔ à maa fiabòmee ní váio.

22 Tó ma aà gɔe tò bée e gu àò gé dɔi, Lua yãpásikemee bèebɛe.

23 Ké Abigaili aà è, ɔ à pila a zàa'ina wá kpakpa, à kùle Davidie à wùle a gbɛeu.

24 ɔ à kùle aà gbázi à mè: Baa, máme má tàae ví mado. Mapi n zòblena gba zé mà yá'one. Swãdɔ mapi n zòblena yáí.

25 Baa, Nabali maaɔ. Nsu ñ aà yãdao. A de lá a tówae. Aà tón Misaide, mé misaiyã ɔ ñ ke. Mapi n zòblena sɔ́ mi gbé pɔ́ n ní zì eo.

26 Baa, lá Dii ku mé ní ku, Dii gĩne ñ gbède ñ tɔsi nziaee. Dii to n ibeɔo ní gbé pɔ́ aale n vãi wɛleɔ gɔ́ lán Nabaliwa.

27 Tiasa Baa, gba pɔ́ mapi n zòblena ma mɔneɔ bee si ñ kpa n ñwaɔwa.

28 Sùuuke ní mapi n zòblena ní ma tàaeo. Dii a to n buiɔ aà kible gɔɔpii, asa ni zika Diiɛɛ, mé wa vãie ema bauo.

29 Baa tó gbée fèlè lé pélenzi n dei, Dii n Lua a n wèni dɔne ní mɔgalaoe, i n ibeɔo wèni da a gbemau, i zu.

30 Baa, tó Dii yãmaakène lá à a legbèwà píi, mé à n dile Isailio dɔaana ù,

31 n lãasoo su ñadama, i n dayãu gbèdea pã ge tɔsia nziae yá musuo. Baa, tó Dii maakène, to mapi n zòblena ma yá àò dɔngu.

32 ɔ Davidi ò Abigailie: Wà Dii Isailio Lua sáaukpa. ɔme n zì daimale gbã.

33 Ma n sáaukè sɔ́ ní laai pɔ́ n ma gbao, asa míme n ma zùukè gbã, ɔ mi gbède ma tɔsí maziaeo.

34 Tó bee no, ní Dii Isailio Lua pɔ́ gĩmɛe mà vãikenɛo, tó ni wã n mɔ daimale yãao, dɔ́ yãa gu a dɔ Nabali gɔɛewao.

18 Davidi èa mè: Bóyâi ma dii lé péle mapi a zòblenazii? Bó má kèi? Bó má wíwii?

19 Ma dii kí, swákpa mapi n zòblena yáí sa. Tó Dii mé n sóikèa, aà ma sa'oa gíma. Tó gbēnazinaone s̄, Dii láaikemá, asa aa ma ya ma b̄ Dii gbé̄o guu, aa mè mà gé zòblei dii z̄l̄oone.

20 Nsu to wà ma de z̄á n̄ Diiio. Isailio kía b̄ kòtē wei lá w̄o d̄ona ya gbēs̄is̄io musuwa.

21 Ǿ Saulu mè: Ma duunakè. Ma né Davidi, ea su. Má íadama lo, asa n ma wēni dà gbia gbã. S̄lanae, ma misaiyã kè, ma z̄á yáwa maamaae.

22 Ǿ Davidi òè: N s̄nan ke. To n iwae bua m̄o síi.

23 Dii ì fiabo baadee a maake n̄ a náaio musu. Dii n namee ma ǒz̄i gbãe, āma mi we ǒk̄amao, ké Diipi mé n kpa kía ū yáí.

24 Lá ma n wēni beee d̄ò gbã, Dii ma wēni beee d̄ò màa, i ma si v̄ai píiwa.

25 Ǿ Saulu òè: Lua báaadangu ma né Davidi. Nȳo ȳaz̄o ke, n mi āo daa íae fá. Ké Davidi gēz̄ea, ǒ Saulu tà be.

27

Davidi kua Filit̄eo b̄usu

1 Davidi láasookè à mè: Saulu a ma de ḡoewa. Tó mi bàale ma ta Filit̄eo b̄usuuo, a b̄o man̄o nao. Tó ma bàalè, Saulu a ma wea tó, mí b̄o aà ǒz̄i.

2 Ǿ Davidi f̄ele gè Gata kí Akisi, Maoki né kíi. Gbēon òaa àāo gèāano.

3 Ǿ Davidi n̄ a gbé̄o z̄òle Gata n̄ Akisio, baade n̄ a bedeo. Davidi ku we n̄ a na gbēon plāo, Yez̄ele gbé Ain̄oũ n̄ Kaameli gbé Abigaili p̄o de Nabali n̄o ū yāao.

4 Ké wa ò Saulu Davidi bàalè tà Gata, i péleāzi lo.

5 Davidi ò Akisie: Tó n ma wegwāe, ma gba zé mà z̄òle guei n z̄ewiāo do guu. Mapi n zòblena má ye mào kunn̄o n m̄ewiāuo.

6 Zibeez̄i ǒ Akisi Zikilaga kpàwà, ǒ à ḡò Yuda kíāo p̄o ū e n̄ a gbão.

7 Davidi kua Filit̄eo b̄usuuo kà wè do n̄ m̄o síīo.

8 Ǿ Davidi n̄ a gbé̄o gè l̄ele Gesuuwa n̄ Giizio n̄ Amalekio. Gbēpio ku b̄usupiu za zie b̄oa za Sulu e à gè pè Egipiwa.

9 Tó Davidi z̄iblè b̄usupi wélewa, ìli ḡōee ge n̄oee to b̄éeo, s̄ao n̄ zuo n̄ z̄aāinao n̄ yiongoo n̄ p̄okaso ǒ ì naaa. Tó à tà, ì gé Akisi kíi,

10 ǒ Akisi ì aà la gu p̄o à l̄eleu gbé̄owa zibeez̄i. Davidi ì oè a ge Neḡev̄e b̄usuuo, Yudāo ge Yelameli buio ge Kenio kíie.

11 Davidi lí ḡōee ge n̄oee to b̄éé wà suò Gatao, asa à mè: Gbēe asu wá k̄omaleke à me má kè kéwa ge kéwao. Màa ìo ke ḡo p̄o a ku Filit̄eo b̄usuuo.

12 Akisi Davidi náaikè à mè: Isailio ye aà ḡiyāio. Āo de ma zòblena ūe ḡo p̄ii.

28

Saulu n̄ n̄oee welende ḡesisinao

1 Zibeez̄i Filit̄eo n̄ z̄iḡo k̄aaa, aa ye gé z̄ikai n̄ Isailio. Ǿ Akisi ò Davidie: Asa n̄ d̄o ké mpi n̄ n̄ gbé̄o á ḡeman̄o z̄ikaió?

2 Ǿ Davidi òè: Too, n̄ȳo e sa lá mapi n zòblena má ke. Ǿ Akisi òè: Tó màae, má n ke ma d̄šana ūe e ḡo p̄ii.

3 A m̄o lè Samueli gà kò, Isailio k̄aaa píi, aa ǒlò aà gaa yá musu, ǒ aa aà v̄i a be wéleu Lama. Saulu welendeo n̄ ḡesisinao yà Isaili b̄usuuo.*

4 Ké Filit̄eo k̄aaa, aa mò b̄ookpà Sun̄eũ. Ǿ Saulu Isailio k̄aaa píi, aa b̄ookpà Giliboa.

5 Ké Saulu Filit̄e z̄iḡo è, v̄ia aà k̄ù, s̄o k̄eāagu maamaa.

* 28:3 Lev 20.27, Iko 18.10-11

⁶ A gbèa Diiwa, ò Dii i wewà nana guu ge ní gbelaa[†] ge ní ãnabioo.

⁷ Ǿ Saulu ò a ìwa^Ǿ: A n^Ǿ welen^{de} gèsisina w^eel^em^em^e mà gé yāgb^eaiwà. Ǿ aa òè: N^Ǿ welen^{de} gèsisinae ku Endoo.

⁸ Ǿ Saulu azia lile à p^Ǿkasa p^Ǿle^Ǿ dà, ò à gè n^Ǿepi lè gw^Ǿasina ní a gb^eǾn pla^Ǿ s^Ǿnu. A òè: To n t^Ǿa m^Ǿ, ní ge p^Ǿ ma aà t^Ǿ òne s^Ǿsim^e.

⁹ Ǿ n^Ǿepi òè: N d^Ǿ s^Ǿas^Ǿ y^Ǿ p^Ǿ Saulu kè. A a b^Ǿsu z^Ǿ welen^{de} ní gèsisina^Ǿ. B^Ǿy^Ǿi níle baikpam^e wà ma òei?

¹⁰ Ǿ Saulu legb^eè ní Dii t^Ǿo à mè: Má s^Ǿ ní Diio wa ìadama y^Ǿe bee musuo.

¹¹ Ǿ n^Ǿepi mè: Ge kpele mà s^Ǿsin^ei? A mè: Samu^eli^e.

¹² Ké n^Ǿepi Samu^eli è, à wii p^Ǿle a ò Saulu^e: Mm^eenn Saulu. B^Ǿy^Ǿi n òn^Ǿkèim^ee*i*?

¹³ Ǿ kípi òè: Nsu to v^Ǿa n k^Ǿo. B^Ǿ ní èi? A òè: Gyaade má è, àle b^Ǿ t^Ǿleu.

¹⁴ Saulu aà là à mè: Kpelewa a òei? A òè: Mae zie mé lé m^Ǿ, a ulada daa.

Ǿ Saulu d^Ǿ ké Samu^eli^e, ò à k^Ǿle à w^Ǿle a gb^eeu.

¹⁵ Ǿ Samu^eli aà là à mè: B^Ǿy^Ǿi n ìad^Ǿa, níle ma s^Ǿsii? A w^ewà à mè: Ma w^et^Ǿa z^Ǿ èe. Filit^Ǿ mé mò z^Ǿkaiman^Ǿ, mé Lua b^Ǿ ma kpe^e. Ili wea ní ãnabio ge nana guu l^Ǿo. A y^Ǿi ma n sisi. Om^ee lá má ke.

¹⁶ Samu^eli òè: Dii b^Ǿ n kpe à g^Ǿ n ib^ee ùe, mé níle y^Ǿgb^eaa s^Ǿ be?

¹⁷ Dii k^ene lá a dàme^e má òwae. A n b^Ǿ kpalau à n gb^edee Davidi kp^Ǿu.‡

¹⁸ Dii bee k^ene gb^Ǿ, ké ni aà y^Ǿmao y^Ǿi^e. Ni p^Ǿk^Ǿma p^Ǿs^Ǿ b^Ǿb^Ǿè Amaleki^Ǿwao.§

¹⁹ Dii a Isaili^Ǿ ní mpio kpa Filit^Ǿwae. Mpi ní n neg^Ǿeo áo kuman^Ǿ la zia. Dii a Isaili z^Ǿg^Ǿ kpa Filit^Ǿwa.

²⁰ Samu^eli y^Ǿpi tò v^Ǿa Saulu k^Ǿ maamaa, ò à lèle a gb^eeu s^Ǿl^Ǿ g^Ǿ. Aà y^Ǿe^e làa, asa i p^Ǿe ble g^Ǿ bee ge gw^Ǿ beeo.

²¹ Ké n^Ǿepi mò Saulu k^Ǿi, a è gili g^eaa^Ǿgu maamaa, ò a òè: Mapi n z^Ǿblena ma n y^Ǿmà, ma azia kaikè, ma y^Ǿ p^Ǿ ní òm^ee kè.

²² N n z^Ǿblena y^Ǿma sa. To mà ble dil^ene, ní ble, ké n gb^Ǿak^Ǿ, ní g^ez^ea.

²³ Ǿ Saulu g^Ǿ à mè: Má p^Ǿbleo. Ké aà ìwa^Ǿ nàewà s^Ǿnu ní n^Ǿepio, ò à ní y^Ǿmà. Ǿ à fèle b^Ǿsuu à z^Ǿle liiwa.

²⁴ N^Ǿepi zun^eb^Ǿl^Ǿ mekpaa v^Ǿ d^Ǿa a be. A gè a dè g^Ǿ, ò à p^eeti sè a dè à k^Ǿa kèò.

²⁵ A d^Ǿle Saulu ní a ìwa^Ǿne. Aa blè, ò aa fèle tà gw^Ǿ bee g^Ǿ.

29

Filit^Ǿ k^Ǿ Davidi gb^eaa Zikilaga

¹ Filit^Ǿ ní z^Ǿg^Ǿ k^Ǿaa Afeki, mé Isaili^Ǿ bòo ku Yez^ele nib^Ǿnai.

² Filit^Ǿ k^Ǿ lé g^e ní ní z^Ǿg^Ǿ g^Ǿli^Ǿ, an kee^Ǿ gb^eǾn bas^Ǿbas^Ǿ, an kee^Ǿ òaas^ǾǾ. Davidi ní a gb^eé^Ǿ té ní kpe ní Akisi^Ǿ.

³ Ǿ Filit^Ǿ kíapi^Ǿ Akisi là à mè: Ebelue bee^Ǿ s^Ǿ be? A w^emà à mè: Davidin ke. Isaili^Ǿ kí Saulu ìwae^e y^Ǿa. A g^Ǿplak^eman^Ǿ. A w^e k^eman^Ǿ se. Sea za g^Ǿ p^Ǿ à mò ma k^Ǿi e gb^Ǿ, mi y^Ǿe ewà^Ǿ.

⁴ Ǿ kípi^Ǿ kp^enek^eaa^Ǿ aa mè: G^Ǿepi gb^eaa aà ta gu p^Ǿ ní kp^Ǿw^Ǿu. A e g^ewan^Ǿ z^Ǿlauo, ké asu liaawan^Ǿ weo y^Ǿi. Kpelewa a e ke na ní a diioi, mé i ke aà tá ní w^Ǿ gb^eeo mio bàasioa?

⁵ Davidi p^Ǿ wà les^Ǿ wà òwà aà y^Ǿ musun weo lò? Wà mè:

Saulu gb^eé^Ǿ dède òaa s^Ǿo (1.000),

Davidi s^Ǿ òaas^ǾǾ le^e kwi (10.000).

⁶ Ǿ Akisi Davidi sisi a òè: Má s^Ǿ ní Diio n kem^ee gb^emaa ùe, mé n geaman^Ǿ z^Ǿlau k^em^ee na, asa sea za g^Ǿ p^Ǿ n m^Ǿ ma k^Ǿi e gb^Ǿ, mi y^Ǿe emao. Ama ní maa k^ǾǾne^Ǿ.

† 28:6 Nao 27.21 ‡ 28:17 1Sam 15.28 § 28:18 1Sam 15.3-9

7 Ɛa tá ní n aafianaŋ, ké ísu yáe ke à ke íio.

8 Ɔ Davidi Akisi là à mè: Bó má kèi? Sea za gɔɔ pɔ ma mɔ n kí e gbā, bó ní èai? Bóyái má e gé zíkai ní ma dii kí ibeɛɔ ni?

9 Ɔ Akisi òè: Má dǝ ké ní maame lán Lua malaikaewa, āma wá kíaŋ mè ísu géwanŋ zílauoɛ.

10 Tó gu dò, fɛle kɔkɔ ní n dii Saulu zòblena pɔ m̀nnɔ, í tá.

11 Ɔ Davidi fɛle kɔkɔ ní a gbéɔ, aale tá Filitɛɔ bùsuu. Filitɛɔ sɔ aa gè Yezeleɛ.

30

Davidi Amalekiŋ midɛa

1 Davidi ní a gbéɔ kà Zikilaga a gɔɔ àaɔdezi. A mɔ lè Amalekiŋ m̀ lélei Nɛgeve bùsuwa ní Zikilagao ní kpe. Aa lèle Zikilagawa, aa tesòwà.

2 Aa nɔe pɔ kú weɔ kùkù, nenɔenaŋ ní nɔezɔɔ pii. Aai ní gbèe deo, aa ní séle aa zesèr̀nɔe.

3 Ké Davidi ní a gbéɔ kà ní be wéleu, aa è wà tesòwà, wà ní nɔe ní ní nɛgɔe ní ní nenɔe kùkù.

4 Ɔ Davidi ní gbé pɔ kuanɔ wiilè aa ɔɔb e an yèe làa, e aa fɔ lé ɔɔb bo.

5 Wà Davidi nɔ m̀n plaŋ Ainɔaũ ní Abigailio kù wà tàr̀nɔ.

6 Davidi wétɛa è maamae, asa wàle me wà aà pápa ní gbɛo wà deɛ. Gbépii ǹse ɔ̀kpà an nɛgɔe ní ní nenɔe yá musu. Davidi gbāa'è Dii a Luawa,

7 ɔ a ò sa'ona Abiataaɛ: Ḿ ní n sa'o'ulao. Ké à m̀òè,

8 ɔ Davidi yāgbèaò Diiwa à aà là à mè: Mà péle gbāamɔnɛdepɔzi má ní lea? A òè: Péleńzi, níyɔ ní leɛ, ní n gbéɔ suaba.

9 Ɔ Davidi dàzeu ní gbɛɔn òaa àaɔ. Ké aa kà Besoo swai, gbèe gò we.

10 Gbɛɔn òaa do yèe làa, aai fɔ bùa swapiwao, ɔ Davidi bùa à pèle ní gbɛwa ní gbɛɔn òaa plaŋ.

11 Aa Egipi gbèe è sɛu, ɔ aa gèaànŋ Davidi kíi. Aa blɛ kpàwà a blè. Aa í kpàwà a m̀.

12 Ɔ aa kaadɔmbɛ gii kpàwà ní vèbe kàao m̀n pla a sò. Ɔ aà me sù, asa à kè fāanɛ àaɔ gwāasɔn àaɔ pɔblesai imisaɛ.

13 Ɔ Davidi aà là à mè: Dé gbén n ũi? N bo máe? Ɔ Egipi gbépi mè: Amaleki zɔn ma ũ. A gɔɔ àaɔn ke, ma dii pākɔpāmaziɛ, ké mále gyāke yáí.

14 Wa lele Nɛgeve bùsuwaɛ, gu pɔ Keletio kuu ní Yudaŋ ní Kalebu buio, ɔ wà tesò Zikilagawa.

15 Ɔ Davidi aà là à mè: Nyɔ fɔ gemanŋ gbépiŋ kíia? A wèwà à mè: Tó n legbèmeɛ ní Lua tóo ké níyɔ ma deo, mé níyɔ ma kpa ma diiwao, má genno ní kíi.

16 Ɔ à gèaànŋ. Ké aa kà, aa ní lé aa fāaaa gupiiu, aale pɔble aale imi, aale pɔnake ní pɔzɔ pɔ aa sèle Filitɛɔ bùsuu ní Yuda bùsuo yáí.

17 Ɔ Davidi síngu à ní dede sea za oosiele e gu sía dɔa oosi. An gbèe i bókíi eo, sema èwaaso gbɛɔn òaa pla pɔ di yiongo kpe aa bàalèò bàasio.

18 Davidi gbé pɔ Amalekiŋ ní kùkù suabà pii ní a nɔ m̀n plaŋ.

19 An gbèe i késão, néfɛnen gbèzɔ, nɛgɔe ní nenɔe pii. Baa pɔ pɔ aa sèle, Davidi èa pɔpiŋ sí píe.

20 A são ní zuŋ nàaa, ɔ aà gbéɔ pɔtuopiŋ kpán'aekè aa mè: Davidi pɔɔn ke.

21 Ké Davidi kà gbɛɔn òaa do pɔ an yèe làa, aai fɔ gèanɔ, aa gò Besoo swaiŋ kíi, aa b̀le dàaaɛ ní gbé pɔ kuaànɔ. Ké Davidi s̀ńzi, à fɔkpámá,

22 ɔ gbèpã ǹsevãide pɔ té Davidiziŋ mè: Lá aai géwanŋ, wá pɔ pɔ wá sío kee kpámá, mé i ke an baade na ní a néo bàasio. Aa ní se tàr̀nɔ.

23 Ɔ Davidi mè: Ma gbéɔ, ásu ke màa ní pɔ pɔ Dii kpàwáɔ, asa à wá d́a, à gbāamɔnɛde pɔ lèlwáɔ nàwèe wá ɔ́le.

24 Gbèe a yá pɔ á òe bee sio fá. Gbé pɔ gò aale pɔɔ d́aɔ asea aɔ doũ ní gbé pɔ gè zílauo pɔɔe. Wá kpaalekɔe sáasaa.

²⁵ Ké Davidi yápi díle, ɔ à gò ikoyã ũ Isailiɔne za gɔɔ bee e ní a gbão.

²⁶ Ké Davidi kà Zikilaga, à pɔ pɔ a sɪ keeɔ kpàsã Yudaɔ gbɛzɔɔ pɔ de a gbɛna ũɔne à mè: Gba pɔ á è pɔ pɔ wá sɪ Dii ibeɔwa guuɔn we.

²⁷ A kpàsáné Beteli ní Lamɔtu Negevɔo ní Yatiio

²⁸ ní Aloeɔo ní Sifemɔo ní Esemɔao

²⁹ ní Lakalao ní Yelameli bui wéleɔ ní Keni wéleɔ

³⁰ ní ɔɔmao ní Boo'asão ní Atakao

³¹ ní Heblɔo ní gu pɔ Davidi beu ní a gbéɔ pɪi.

31

Saulu ní a neɔɔe gagaa

(1Lad 10.1-12)

¹ Filitɔ zikà ní Isailiɔ, ɔ Isailiɔ bàalèné, an daside gaga Giliboa gbepɔleu.

² Filitɔ pèle Saulu ní a neɔɔeɔzi, ɔ aa aà népiɔ Yonatãa ní Abinadabuo ní Malakisuaɔ dède.

³ Zi pɔ wàle ká Saulu sae pãsikù, ɔ kázunaɔ aà pà, à kè'ia maamaae.

⁴ A ò a zikabókūnae: N n fɛnda wo, ní ma zɔ n ma deò. Tó màa no, gyafɔdeɔ beeɔ ma zɔ, aai kò'o manɔ. ɔ via aà zikabókūna kù, i weio, ɔ Saulu a fɛnda sè à azia ò'oa.

⁵ Ké aà zikabókūna è à gá, ɔ à azia ò'o a fɛndaa sɔ, à gaaànɔ.

⁶ Màa Saulu ní a neɔɔe gbɛɔn àaɔo ní a zikabókūnao ní a gbéɔ gaga sãnu gɔɔ doupi zɪ pɪi.

⁷ Ké Isaili pɔ kú guzulɔu weɔ ní ní gbé pɔ kú Yuudɛ baaleɔ è ní zɪgɔ bàalè, mé Saulu ní a néɔ gaga, aa bàalè aa ní wéleɔ tò we, ɔ Filitɔ mò zòleu.

⁸ Ké a gu dɔ, ɔ Filitɔ mò, aale pɔɔ wolo gbé pɔ gagaɔwa, ɔ aa Saulu ní a né mèn àaɔpiɔ ge è kálea Giliboa gbepɔleu.

⁹ ɔ aa Saulu mi zò aa aà gɔkebɔɔ wòlowà, ɔ aa gbéɔ zɪ aa a baokpàkpa Filitɔ bùsu gupiiu ní ní táakpɔ.

¹⁰ Wà aà gɔkebɔɔ kàle tãa pɔ wɪ me Asetaati kpéu, ɔ wà aà ge lɔo Betesã bíiwa.

¹¹ Ké Yabesi Galadadeɔ yá pɔ Filitɔ kè Sauluɔpi mà,

¹² ɔ an neɔɔnaɔ fɛle pɪi, aa tãa'ò gwãasɪn búu bee, aa Saulu ní a néɔ geɔ bùa Betesã bíiwa, ɔ aa tàò Yabesi, aa kàteu we.

¹³ Aa ní wáɔ sèle aa vɪ baali gbáu Yabesi, ɔ aa leyè gɔɔ soplá.

SAMUELI LA PLAADI

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isailio kía mide Davidi kpalablea yá bolekè.

A daalekii kí Davidi kí Saulu ní a né Yonatáao gaa wēnakè, bee gbea Davidi gò Yuda kía ũ (1-4). Saulu néo do Isibose kigɔsoplana blè Yuda b̄usu gugb̄antoo oi, āma ké à gà, aà gb̄éɔ ledoukè ní Davidio, à gò ní kía ũ ɔ aa mis̄ilè. Davidi gò Isaili bui kuεplao pii kía ũ (5-20).

Wà Kí Davidi yā'ò bakūaanakesai. A zíkà ní a ibeεo, buipāleo ní azia buio pii. Wà aà gbāake ní aà busaao òb̄wēε. A Lua náai ví mé a ye Luapizi maamaa, mé aà gb̄éɔ yeaazi. N beeo wi aà busaa ní duuna pò a kèo ní aà uadeo pāpāakōwao ulεo. Ké ānabi Natāa Davidi duuna b̄è gupuuu, Davidipi awakpà Luaεε, i gi Lua a swágagaaio.

Gbezā tó yá lé íada Isailiowa, aai Davidi beεkeε. Suabana pò Lua a legb̄èné bee taa ɔ an wé do. Iɔ doŋgu ké Dii legb̄ène ānabi Natāa sabai à mè: Aà buio do aɔ kpalable gɔɔpiiε. Aà kpalapi aɔ láaa vío (7.16). Bee yá mé tò w̄i o Lua zina Yesu Kilisie Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

1 Saulu gaa gbea Davidi sù ní Amalekio kaaleao, ɔ à gò Zikilaga gɔɔ pla.

2 A gɔɔ àaɔde zí ḡɔεε b̄ò Saulu b̄oou à m̄ò. Aà p̄kasaɔ kék̄εa, mé b̄usu ka aà miu. Ké à kà Davidi kíi, à kùlè à w̄ule a gb̄εu.

3 Davidi aà là à mè: N b̄o má ni? A wèwà à mè: Ma b̄o Isailio b̄oouε.

4 ɔ Davidi aà là b̄o: A kè kpelewa wei? Omεε. ɔ a wèwà à mè: Isailio b̄ò z̄ilau aa bàalè. An daside kwè aa ḡaga. Saulu ní a né Yonatáao gà b̄o.*

5 ɔ Davidi èwaaso pò lé baopi kpaε là à mè: Kpelewa ɔ ní d̄o Saulu ní a né Yonatáao gài?

6 A wèwà à mè: A m̄ò lè má kú Giliboa gb̄εp̄leu weε, ɔ ma Saulu è, àle gb̄ā'e a s̄nawa. S̄godeo ní s̄deo lé k̄aikūaano.

7 A lilε ma kíi oi, à ma e, ɔ à ma sisi. Ma mè: Má ké!

8 ɔ à ma la, mámeaa déi? ɔ má wèwà Amaleki buin ma ũ.

9 ɔ a òmεε mà s̄azi, mí a de, asa gu lé liwae, baa ké a wé gi k̄εa yɔɔ.

10 ɔ ma s̄aazi ma aà dè, asa má d̄o a f̄ble a z̄ɔapi gbea b̄o. ɔ ma aà kíafua pò a kpaε sè ní z̄a pò a daao, ɔ ma m̄one ke ma dii.

11 ɔ Davidi a p̄kasaɔ gà a kè, ɔ gb̄é pò kuaano ní pò kék̄ε s̄o.

12 Aa Saulu ní a né Yonatáao gaa ɔb̄ò ní Dii gb̄é Isailio, asa z̄i ní blée. Wé'i b̄ómá, ɔ aa leyè e oosi.

13 Davidi èwaaso pò baopi kp̄aε là à mè: N be ku má ni? ɔ a òè: B̄om̄o n̄én ma ũ, Amaleki bui.

14 ɔ Davidi aà là à mè: Akεa kía pò Dii kp̄a dea vía i n k̄uo ni?

15 ɔ Davidi èwaasoe sisi à mè: N aà lé n̄ aà de s̄o. ɔ à aà lè a dè.

16 ɔ Davidi mè: N nzia dèε, asa nzia lé mé n dayāu, n mè n kía pò Dii kp̄a dè.

Wēnale pò Davidi si Saulu ní Yonatáao gaa yá musu

17 Davidi wēnaleε bee si Saulu ní a né Yonatáao gaa yá musu.

18 A mè wà lepi dada Yudaone. A ku Gb̄ε Maaɔ taalau.†

19 Isaili gawideo ḡaga s̄is̄ip̄leu, n̄eḡnao i'òε fá!

* 1:4 1Sam 31.1-6 † 1:18 Yoz 10.13

20 Asu a baokpa Gata zεauo,
ké Filitē nɔεɔ su a pɔnakεo yáí.
Asu a kpàwakε Asekelonio,
ké gyafɔɔde nenɔεɔ su kúkuakεo.

21 Fii su kpa Giliboa gbεwa lɔo,
lou su ma bua pɔ kú weɔ lɔo.
We wà ɔz̄ɔu neḡɔnaɔ sèngbaɔɔi,
nísidɔɔa Saulu sèngbaowa lé kà!

22 Tó wàlε neḡɔnaɔ au fá gua,
wàlε ní gbεε pui,
kàzun pásí Yonatāa lí kpekpaɔ,
fēndade pásí Saulu lí su giio.

23 Saulu ní Yonatāao,
gbépii yeńziε, wɔɔ kené kèkε.
Aai kēkōwa wēni ge gaa guuo.
An wāa de kúula,
an gbāa de nɔɔmusuɔla.

24 Isaili nɔεɔ,
à wé'ikau Saulu gaa yá musu.
A á ká zwāa tēa yeawa ní namableɔɔ,
aà sabai a pɔkasa maaɔ dà ní vua nɔambleɔɔ.

25 Neḡɔnaɔ i'ò z̄ilauε fá!
Wà Yonatāa dè ní fēndao s̄is̄ipɔleu.

26 Ma gbé Yonatāa,
ma gɔ yeelεa n yáí,
ní maamεε wásawasae.
N yeamazi sáa v̄io,
a de nɔε yea ḡɔzia.

27 Neḡɔnaɔ i'òε fá!
An ḡɔkεɔɔ kàalε.

2

Davidi kpaɔ Yudaɔ kpalau

1 Bee gbεa Davidi Dii gbèa à mè: Mà gé Yuda wélεε guua? Dii òè aà gé, ɔ Davidi èa aà là à mè: Mákii mà géui? Dii wèwà à mè: Hebl̄ɔε.

2 ɔ Davidi gè we ní a na gbēɔn plaɔ, Yezεεε gbé Ainoau ní Nabali gyaa Abigaili, Kaameli gbéo.*

3 Davidi gè ní gbé pɔ kuanɔɔ lɔ, baade ní a bεdeɔ, ɔ aa z̄òlε Hebl̄ɔ ní a z̄ɔεwiaɔ.

4 ɔ Yudaɔ gbēz̄ɔɔ m̀ò n̄isikà Davidi miwa we, aa aà kpà Yudaɔ kía ũ.

Ké Davidi mà Yabesi Galadadeɔ mé Saulu v̄i,†

5 à gbéɔ z̄imá, aa òné: Dii báaadaágu! A gbēkεkè Saulu á diiε, a aà v̄i.

6 Dii gbēkε ní náaiyāo keé, ké a yápi kè yáí.

7 A s̄ɔdile à zε gbāa. A dii Saulu gà, ɔ Yudaɔ ma kpa ní kía ũ.

8 Nεε né Abinεε, Saulu z̄iḡɔɔ d̄ɔaana gè ní Saulu né Isiboseo Maanaiũ.

9 ɔ à aà kpà kía ũ Galada bùsuu ní Aseε buiɔ bùsuo ní Yezεεεo ní Eflaiũ buiɔ bùsuo ní Bēyāmεε buiɔ bùsuo ní Isaili bùsu k̄iniɔ píi.

* 2:2 1Sam 25.43 † 2:4 1Sam 31.11-13

¹⁰ Saulu né Isibose wè blade guu à gò Isailio kía ũ. A kpalablè wè plaε. Yudaο sō, Davidi sō aa zèò.

¹¹ Davidi mé Yudaο kía ũ Heblō e wè sopla ní mɔ sooloo.

Isailio zikaa ní Yudaο

¹² Nεε né Abinεε ní Saulu né Isibose zīgō bò Maanaiū aa gè Gabaō.

¹³ Zeluia né Yoabu ní Davidi zīgō fèlε gè dairíε Gabaō ikalekí saε. An gáli do ku í baala, an gáli do ku í baale.

¹⁴ Ǿ Abinεε ò Yoabue: To èwaasο fεlε aa kòò'owεε. Ǿ Yoabu mè: Aa gé.

¹⁵ Ǿ Bēyāmεε zīgō fèlε gbēon kuεpla Isibose pó ũ, s Davidi zīgō fèlε gbēon kuεpla sō.

¹⁶ Baade ɔkà a dεεkan dee mikpεi, s aa kō zōzō kō saalowa ní fēnao, aa kwè sānusānu. Ǿ wà tɔkpà Gabaō gupie Fēnlεnaɔbua.

¹⁷ Zi pó wa kà gɔɔ bee pásí maamaaε, s Davidi zīgō zíblè Abinεε ní Isailiowa.

¹⁸ Zeluia negōε gbēon àaō ku we, Yoabu ní Abisaio ní Asaelio. Asaeli sō, aà ba na lán tuewaε.

¹⁹ Ǿ à pèlε Abinεεzi, i lile ɔplaaí ge zεεio.

²⁰ Ké Abinεε a kpe gwà, à aà è, s à mè: Asaeli, ní mεnn wee? A wèwà à mè: Mámε.

²¹ Ǿ Abinεε òè: Lile ɔplaaí ge zεei, ní èwaasoe kū ñ aà pó siwà. Ama Asaeli i zεèò.

²² Abinεε èa òè lɔ à mè: Nsu sōmazio. N ye mà n de yà? Tó ma n de, má we wá wé ke síiō ní n vīi Yoabuo lɔe?

²³ Ama Asaeli gí, i zεèò, s Abinεε aà zò a gbεeu ní a sōmpao e à bò kpe. We à lèlε à gàu, i go a tíao. Ké gbépii kà gu pó à lèlε à gàupiu, aa zè wàlε gwa.

²⁴ Ǿ Yoabu ní Abisaio pè Abinεεwa e íatē gè gè kpéu. Aa kà Ama sísi pó bɔaa ní Giao musu Gabaō gbáa zé saε.

²⁵ Bēyāmεε buio kàaa Abinεεzi gáli do, s aa gè lé gí ní níziào sísi misonaa.

²⁶ Ǿ Abinεε lezù Yoabuzi à mè: Wá ze kō dedεaεo lé? N dō ké yápi a mide ní pɔsiao lé? Nyō o n gbéonε aa zεwεε aa εa taoa?

²⁷ Ǿ Yoabu wèwà à mè: Lua ku! Tó ni lési yāao, ma gbéō zεéο e gu gè dòò.

²⁸ Ké Yoabu kuypè, s aà gbéō kámabò, aai gé Isailiowa ní zío lɔo.

²⁹ Gwāasína bee Abinεε ní a gbéō be sēu, aa bùa Yuudēwa, s aa pà swadɔi e aa gè kà Maanaiū.

³⁰ Ké Yoabu sù ní pεa Abinεεwao, s à a zīgō kàaa pii. Davidi gbéō guu gbēon bao mēndosai mé kuo, Asaeli bàasi.

³¹ Aa Bēyāmεε pó kú ní Abinεεo dēde gbēon àaa do ní baswaaōε (360).

³² Aa Asaeli ge sè aa vī aà mae miau Betelū. Ǿ Yoabu ní a gbéō taa'ò gwāasína, gudɔleia s aa kà Heblō.

3

¹ Zi pó Saulu bedεo kà ní Davidi bedεo gègē. Davidi gbāa lé dedεε, Saulu bedεo sō, an gbāa lé busaε.

Davidi negōε

(1Lad 3.1-4)

² Negōε pó Davidi í Heblō tón ke: A séia tón Aminō, aà da tón Ainɔaū, Yezεlεε gbéε.

³ A plaade tón Kilabu, aà da tón Abigaili, Nabali gyaa, Kaameli gbéε. A àaōde tón Abisaloū, aà da tón Maaka, Gesuu kía Talemai néε.

⁴ A síiōde tón Adonia, aà da tón Agita. A sode tón Sefatia, aà da tón Abitali.

⁵ A soolode tón Iteaū, aà da tón Egela. Davidi nao népio í Heblōε.

Abinεε naa Davidiwa

⁶ Gɔɔ pó Saulu bedεo lé zika ní Davidi bedεo, Abinεε lé gbāakū Saulu bedεo guu.

7 Saulu nɔ pɔ́ i mɛsɛdilɛ̀o vɪ yāa, aà tɔ́n Lizipa, Aya nɛɛ. Isibosɛ ò Abinɛɛɛ: Bóyāi n wulɛ ní ma mae nɔoi?

8 Abinɛɛ pɔ́ pà maamaa Isibosɛ yápi yái à mɛ̀: Yudaɔ gbɛ́ min ma ũa? Mále gbɛ̀kɛkɛ n mae Saulu bɛdɛɔnɛ ní aà dāunaɔ ní aà gbɛ̀naɔ e ní a gbāo. Mí n na Davidiɛ a ɔzɪo, ɔ́ níle ma tàae e nɔɛpi yá musu saa?

9 Tó mi lé pɔ́ Dii gbɛ̀ Davidiɛ* kɛ̀o, Lua yāpāsíkɛmɛɛ bɛ̀ɛbɛɛ.

10 A Saulu bɛdɛɔ, má kpala síwáɛ, mí tó Davidi gɔ́ Isailio ní Yudaɔ kía ũ za Dā e à ge pɛ̀ò Bɛɛɛbawa.

11 Isibosɛ i we yázāsɪ Abinɛɛwa ɔo, ké àle vɪakɛ̀ɛ yái.

12 Abinɛɛ gbɛ̀ɔ zɪ Davidiwa ní a tó a òɛ̀: Démɛ̀ bùsu vɪi? Wà lɛdoũkɛ, mí dɔ̀nɛ, ké Isailio e nama nípii.

13 ɔ Davidi mɛ̀: A maa, má lɛdoũkɛnnɔ, āma yá mɛ̀ndo mále gbɛama. Tó níle mɔ́ ma gwai, tó ni mɔmɛ ní Saulu nɛnɔɛ Mikalioo, nísu tó wá wé kɛ síiɔo.

14 Davidi lékpāsákè Saulu né Isibosɛɛ à mɛ̀: Ma na Mikali sɔaamɛɛ. Ma ànsueblè ní Filitɛ̀o gyafɔ̀o mɛ̀n basɔɔɛ.†

15 ɔ Isibosɛ gbɛ̀ɔ zɪ, aa nɔɛpi sí a zā Paletie, Laisi néwa.

16 ɔ aà zápi lé geaànɔ, a tɛaàzi e Bauliũ, àle ɔ̀oɔ. ɔ Abinɛɛ òɛ̀ aà ɛa tá, ɔ̀ à tà.

17 Abinɛɛ yā'ò ní Isaili gbɛ̀zɔ̀o à mɛ̀: Za zi ále wɛɛɛ Davidi ào de á kía ũɛ.

18 A aà kpa sa, asa Dii lɛgbɛ̀è à mɛ̀ á a gbɛ̀ Isailio ɔo Filitɛ̀o ní ní ibɛɔ pɪi ɔzɪ a zòblɛna Davidipi sabaie.

19 Abinɛɛ yápi kà Bɛ̀yāɛɛ buiɔnɛ ní swáwa ɔ. ɔ à gɛ̀ Hɛblɔ́ yá pɔ́ kà Bɛ̀yāɛɛ buiɔ ní Isailioɔgupi oi Davidiɛ.

20 Ké à kà Davidi kíi Hɛblɔ́ ní gbɛ̀ɔn bao pɔ́ kuanɔ, ɔ Davidi blesakɛ̀nɛ.

21 ɔ Abinɛɛ ò Davidiɛ: Ma dii kí, to mà fɛɛ mà ge Isailio kāaane pɪi, aa lɛdoũkɛnnɔ, ní ò de bùsu pɔ́ n pɔ́ gbàpi pɪi kía ũ. ɔ Davidi Abinɛɛ gbàɛ, àle tá aafia.

Yoabu Abinɛɛ dea

22 Gɔ̀oɔbeezi Yoabu ní Davidi gbɛ̀ɔ sù ní léɛamáo. Aa pɔ̀o sí gbɛ̀ɔwa maamaa aa sùò. Abinɛɛ kú ní Davidio we ɔo, asa à aà gbàɛ, àle tá aafiaɛ.

23 Ké Yoabu ní zɪgɔ́ pɔ́ kuaànɔ kà, wa òɛ̀ Nɛɛ né Abinɛɛ mò kía gwai, ɔ̀ à aà gbàɛ à tà aafia.

24 ɔ Yoabu gè kía lè à mɛ̀: Bó yá ní kè màai? Ké Abinɛɛ mò n kíi, bóyāi ní tò à tàì?

25 N Nɛɛ né Abinɛɛ dɔ̀o lé? A mò ɔ̀nɔkɛine, ké à e ào n gugɛgɔ̀o ní n sugɔ̀o dɔ̀ɛ ní n yākeao pɪi.

26 Ké Yoabu bò Davidi kíi, ɔ̀ à gbɛ̀ɔ zɪ aa pɛ̀ɛ Abinɛɛpizi. Aa aà lè Sila lòo kíi, ɔ̀ aale suaànɔ, āma Davidi a yá dɔ̀o.

27 Ké wà kà ní Abinɛɛo Hɛblɔ́ wéle ɔ̀ɔɛu, ɔ̀ Yoabu aà sísi lándɔ́ a ye bünuboaànɔwa, ɔ̀ à aà zò a gbɛɛu a dè. Aà dāuna dea tɔ́ ɔ̀ a síwà.

28 Bee gbɛa ké Davidi mà, à mɛ̀: Mapi ní ma kíakeo, máo tàae vɪ Diiɛ Nɛɛ né Abinɛɛ dea yá musuo.

29 Yápi a wi Yoabu musuɛ ní aà de bɛdɛɔ pɪi. Yoabu bɛdɛɔ aao ku kɛ̀nude ge kusude ge ɛɛ ge gbɛ̀ pɔ́ zɪ aà blè ge nɔandɛna saio.

30 Yoabu ní Abisaio mé Abinɛɛ dè, ké aàpi mé ní dāuna Asaeli dè zilau Gabaɔo yái.

31 ɔ Davidi ò Yoabuɛ ní gbɛ̀ pɔ́ kuaànɔ pɪi: A á pɔ́kasaɔ ga à ké, í zwānkasaɔ kákaála, ío tɛ Abinɛɛ gei ní ɔ̀oɔ. Kí Davidi mé gɛpi kpán'ækè.

32 ɔ wà aà vɪ Hɛblɔ́. Kí ɔ̀o, à búbuapɛ̀ Abinɛɛ miaa, ɔ̀ gbɛ̀pii ɔ̀o sɔ̀.

33 ɔ kí wɛ̀nalɛɛ bee sí Abinɛɛ yá musu à mɛ̀: Abinɛɛ gaa lán mɪsaidewáɛ maan wea?

* 3:9 1Sam 15.28 † 3:14 1Sam 18.25, 27

34 Wi aà gā liè a kpεo, wi galakpraèò,
 ̄ a gā lán gbé pò zù vāikεnao ouwa.
 ̄ gbépii èa ɔɔbɔ lo.

35 Gbépii mɔ ò Davidiε aà pɔble e gu àò gé síi, āma à lakpà aziala à mè: Tó ma p̄εε ge blεε kà ma léwa ɪatēgēkpεu sai, Lua yāpāsikεmεε b̄ēb̄ēε.

36 Gbépii wetè yápii, ̄ a kènέ maa. Yá pò kipi lé ke pii ɪ ke gbéɔne maaε.

37 Gɔɔ bee ̄ Davidi gbéɔ ní Isailiɔ pii d̄ɔ sa ké kí lé kú Nεε né Abinεε dea yáuo.

38 ̄ a ò a gbépiɔne: A d̄ɔ ké Isaili d̄ɔaana z̄ɔɔ gā gbāo lé?

39 Mapi s̄ɔ, baa ké Lua ma kpa kía ũ, ma busa gbā. Zeluia népiɔ yākea pāsí de ma póa. Dii mé a fiabo vāikεnaε.

4

Isibose gaa

1 Ké Saulu né Isibose mà Abinεε gā Hebl̄ɔ, aà ká gā, mé Isailiɔ gò bíli guu m̄pii.

2 Saulu népi zīgɔ d̄ɔaanaɔ v̄i gb̄εɔn pla, ado tón Baana, ado s̄ɔ Lekabu. Beelo gbé Limɔ, Bēyāmεε bui néɔne. Wà Beelo d̄ile Bēyāmεε pò ũ yāεε,

3 asa Beelodeɔ bàalè tà Gitaiūε, aa ku we e ní a gbāo.

4 Saulu né Yonataā s̄ɔ a né v̄i εε ũ. Gɔɔ pò népi kà wè sɔo, ̄ Saulu ní Yonataāo gaa Yezelεε bao sù. Ké aà gwana aà sè, àε bàaleaànɔ, aà wāa guu ̄ népi p̄liwà à lèle. Bee mé tò à εε kù. Aà tón Mefibose.

5 Beelo gbé Limɔ népiɔ Lekabu ní Baanao f̄εle, ɪatē gbāa zá ̄ aa kà Isibose be, gɔɔ pò àε i fāane o.

6 ̄ Lekabu ní a d̄auna Baanao gè kpéu, aa kè lánd̄ɔ wàle gé pówena dáíwa.

7 Ké aa gè kpéu, Isibose wúlea a liiwa, ̄ aa gèaazi kpea, aa aà z̄ɔ wa dè. ̄ aa aà mi z̄ɔ aa sè wà tàò. Aa t̄ou Yuudē s̄εu, ̄ aa beu e gu gè d̄ò.

8 Aa mò Davidi k̄ii Hebl̄ɔ ní Isibose mio aa òè: Gwa, n ibεε Saulu pò wèele à n de né Isibose min ke. Wá dii kí, Dii t̄os̄ine Saulu ní a buiɔwa gbā.

9 Davidi wèmə à mè: Dii ku! A ma bɔ ma taasikεa guu pii.

10 Ké gb̄εε mò ma k̄ii Zikilaga yāa à mè Saulu gā, àε e baona ále kpá, ̄ ma aà kù má dè. Aà bao àin we.*

11 Azaiasa lá á gb̄εv̄aiɔ a t̄aaesaide dè a liiwa a kpéu, má aà dea t̄osiwá mà á wēni b̄ɔε.

12 ̄ Davidi yá'ò a èwaaso z̄ikanaɔne, ̄ aa ní d̄ede. Aa ní ɔla ní ní gbálo z̄ɔz̄ɔ, ̄ aa ní gεɔ lòo Hebl̄ɔ ɪt̄ok̄ii saε. ̄ wà Isibose mi sè wa v̄i Abinεε miau Hebl̄ɔ.

5

Davidi kpaa Isailiɔ kpalau (1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)

1 Isailiɔ mò ní buiwa pii Davidi k̄ii Hebl̄ɔ aa mè: Wá au douε.

2 Za zi gɔɔ pò Saulu de wá kía ũ, m̄mε ni d̄aaaw̄εε z̄ilau, gεa ní suao. ̄ Dii òne m̄mε n̄ȳɔɔ de a gbé Isailiɔ d̄ɔaana ũ, an kía ũ.

3 Ké Isaili gb̄εz̄ɔɔ mò kí Davidi k̄ii Hebl̄ɔ m̄pii, we à ledoūk̄eurn̄ɔ Dii aε, ̄ aa n̄sikà aà miwa, aa aà kpà Isailiɔ kpalau.

4 Davidi wè baakwide guu ̄ a kpalablè, à kè kpalapiu wè blaε.

5 A de Yudaɔ kía ũ Hebl̄ɔ wè sopla ní mɔ soolooε, ̄ a de Yudaɔ ní Isailiɔ pii kía ũ Yelusaleū wè baakwi ní àāɔ.

* 4:10 2Sam 1.1-16

6 Kí n̄ a gbé̄o t̄ou Yelusaleũ zíkai n̄ Yebusi p̄ó kú weo.* Ǿ aa ò Davidīe: Nȳo gē lao, baa v̄īao n̄ ɛɛo aa n̄ yaɛ. Aale e Davidi a e gē weo.

7 N beeo Davidi w̄éle b̄íide p̄ó w̄i me lo Siɔnapi s̄i, ɔ à ḡò aà w̄éle ũ.

8 Goo bee Davidi m̄è: Tó gbé̄ ye Yebusiɔ d̄ede, sema aà gē íze p̄ó wa sò gb̄eu guu, i ɛɛo n̄ v̄īapiɔ le. Davidi ib̄eɛɔne. A yáí w̄i me v̄īao n̄ ɛɛo gē kib̄eɔ.

9 Ǿ Davidi bekpà w̄éle b̄íidepiu, à az̄ia tó kpàè Davidi W̄éle. A kp̄eɔ d̄òdò a liai za gu p̄ó wà ɛ k̄akau w̄i me Milo e a ɛdau.

10 Davidi gb̄aa lé d̄ede, asa Dii Lua Ziḡode kuaànɔe.

11 Tii kí Hilaũ gbé̄o z̄i Davidiwa n̄ seɛe lío n̄ li'ánao n̄ gb̄è'ánao, ɔ aa kp̄ed̄è.

12 Ǿ Davidi d̄ò sa ké Dii a kpa Isailiɔ k̄ia ũe, mé à a kpala k̄àfīe, ké Isailiɔ de Diipi gbé̄o ũ yáí.

13 Davidi boa Hebl̄o gb̄ea à èa n̄eɔ s̄è Yelusaleũ lo n̄ n̄eɔ p̄ó i m̄ésedilenéoo, ɔ à neḡɔe n̄ nen̄eɔ ír̄n̄o.

14 Neḡɔe p̄ó à n̄ í Yelusaleũpiɔ tón ke: Samua, Sobabu, Natā, Salomoo,

15 Ibaa, Elisua, Nefegi, Yafia,

16 Elisama, Eliada, Elifele.

17 Ké Filit̄eɔ mà wà Davidi kpà Isailiɔ k̄ia ũ, ɔ aa ḡè lé aà we nípii. Ké à n̄ bao mà, ɔ à ḡè s̄ēgb̄au.

18 Filit̄eɔ z̄i'op̄òo Lefai guzul̄eu,

19 ɔ Davidi gb̄ea Diiwa à m̄è: Mà gé lélei Filit̄eɔwa, níȳo n̄ nameɛ ma ɔz̄ia? Ǿ Dii w̄èwà à m̄è: Gé, má n̄ nan̄e n̄ ɔz̄i.

20 Ǿ Davidi ḡè Baali Pelaziũ, à z̄ibl̄emá we. Ǿ à m̄è: Dii d̄baameɛ, à b̄ò m̄ò ma ib̄eɛɔwa n̄ gb̄aao, lá í í guf̄o bùiwa. Ǿ à tokpà gup̄ie Baali Pelaziũ.†

21 Filit̄eɔ n̄ t̄aaò tò we, ɔ Davidi n̄ a gbé̄o s̄èle aa tàò.

22 Filit̄eɔ èa m̄ò lo aa z̄i'op̄òo Lefai guzul̄eu.

23 Ǿ Davidi èa gb̄ea Diiwa lo. Ǿ Dii w̄èwà à m̄è: Nsu ḡemá súsuoo. Séle n̄ kp̄e oi, ní lélemá boaa n̄ kp̄è kp̄eoo.

24 Tó a t̄aa'ok̄ii mà lípiɔ mia, à ke kpakpa, asa máme ma bo ma d̄baaé we, ké mà z̄ibleé Filit̄e z̄iḡɔwa yáí.

25 Davidi k̄è màa lá Dii òewa, ɔ à z̄ibl̄è Filit̄eɔwa za Gabaɔo e à ḡè p̄è Gezeewa.

6

Sua n̄ Dii kpagoloo Yelusaleũ

(1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

1 Davidi èa Isaili p̄ó à n̄ séo k̄aaa gb̄eɔn̄ òaasɔsɔo leɛ baakwi (30.000).

2 Ǿ à f̄èle dàrn̄o z̄éu, aa ḡè Baala p̄ó kú Yuda bùsuu, ké aa Lua kpagolo sé wà suò. Dii Ziḡode lo z̄òlea kible kpagolopi musu malaika ḡàsiadeɔ z̄ānguo,* ɔ w̄i me aà tó kuwà.

3 Aa kpagolopi dà zugo dafu guu† Abinadabu be s̄is̄i musu, ɔ aa dàò z̄éu. Abinadabu néo Uza n̄ Ahioo mé lé gé n̄ zugopio,

4 Lua kpagolo kú a guu. Ahioo mé d̄baaa,

5 ɔ Davidi n̄ Isailiɔ lé ɔw̄ā nípii Dii ae n̄ gb̄aa pua léu n̄ lesiao. Wàle m̄oɔnale, wàle kúule, wàle ḡàale, wàle faapa, wàle s̄és̄enapa.

6 Ké aa kà Nak̄o ésegb̄ek̄ii, zuo ḡēnal̄è, ɔ Uza ɔbo p̄è Lua kpagolopiwa.

7 Ǿ Dii p̄o p̄aaàzi, à aà l̄è a d̄è kpagolo sae we dàa p̄ó a k̄èpi yáí.‡

8 Davidi p̄o p̄à ké Dii p̄o f̄è Uzazi yáí, ɔ w̄i me gup̄ie P̄of̄ēa'uzazi e n̄ a gb̄ao.

9 Goo bee ɔ v̄ia Davidi k̄ù Dii yá musu à m̄è: Kpelewa má ke mà Dii kpagolo se mà taòì?

* 5:6 D̄oa 1.21 † 5:20 Bee m̄è Dii b̄ò bùi. * 6:2 1Sam 4.4, Soū 99.1 † 6:3 1Sam 7.1-2 ‡ 6:7 Nao 4.15

10 Ǿ i we sùò a wéleu bo, à lile tàò Gata gbé Ǿbededòũ beε.

11 Dii kpagolo kú aà be e mɔ àaõ, Ǿ Dii èfáaikèè ní aà bededò p̄ii.

12 Wa ò kí Davidiε wà mè: Dii èfáaikè Ǿbededòũ bededone ní pò pò a v̄io p̄ii a kpagolo yáí.

Ǿ Davidi gè we, à Lua kpagolo sè lé suò a wéle guu ní p̄nao.

13 Ké gbé pò Dii kpagolo seao gbasè ḡen soolo, Ǿ Davidi sa'ò ní gáaεo ní zunεboε mekpaaο.

14 Davidi bàabaa sa'o'ula daa, àle Ǿwã Dii aε a gbãa pua léu.

15 Aàpi ní Isailio p̄ii aale su ní Dii kpagoloo, aale kúkuake, aale kuupe.

16 Ké Dii kpagolo lé ḡε Davidi wéleu, Ǿ Saulu né Mikali lé z̄ile gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé v̄iv̄i, àle Ǿwã Dii aε, à sakàaàgu a s̄o guu.

17 Ké wà sù ní Dii kpagoloo, wa d̄ile a gbεu zwàakpe pò Davidi d̄òε guu. Ǿ à sa pò w̄i a pò kátεu à tékũ ò Dii aε ní sáaukpasao.

18 Ké à sa'ò a làa, à samaa'ò gbéone ní Dii Ziḡõde t̄o.

19 Ǿ à p̄εε bìile Isaili pò kãaaa weone m̄endodo ḡõεo ní n̄εεo p̄ii ní damina kàao m̄endodo ní v̄εεbe kàao m̄endodo.

20 Ké Davidi lé tá samaa'oi a bededone, Ǿ Saulu né Mikali b̄ò gè daiaàle à mè: N Isailio kía, n ke gbian we gbãa? N nz̄ia me mò n ìwaε n̄ε z̄ikenaone, lá wisaide ì az̄ia me m̄onéwa.

21 Ǿ Davidi ò Mikaliε: Dii ma Ǿwãè. Dii mé ma se n mae ní a bededò gbεu, à ma kpa a gbé Isailio d̄aana ũ.

22 Má yãfũkũ de beea, mí az̄ia s̄aane n ea guu, āma n̄ε z̄ikena pò n ní yã'òp̄io mé aa ma kpela. §

23 Ǿ Saulu né Mikali i ne'io e à gè ḡàò.

7

Lua legb̄εa Davidiε (1Lad 17.1-15)

1 Ké kí z̄õle a be, Dii aà b̄ò ibεε pò liaaaaz̄io ɔz̄i, à aà gbà ìampak̄ii,

2 Ǿ kí ò ānabi Nat̄aε: Ee! Kpé pò wa d̄ò ní sedε lío Ǿ máo z̄õleu, Lua kpagolo io dilea zwàakpeua?

3 Nat̄a wèwà à mè: Lá à n p̄o gbà ñ ke, asa Dii kunn̄ε.

4 Gwãas̄ina bee Dii yã'ò Nat̄aε à mè:

5 Ge ñ o ma z̄òblena Davidiε ma mè, Ǿme a kpé pò máo kuu d̄omεεo.

6 Za ḡoo pò ma Isailio b̄òle Egipi e gbã mi bekpao. M̄io s̄õk̄iikpakpae, zwàakpe mé ma k̄uk̄ii ũ.

7 Gu pò ma s̄õk̄iikp̄au ní ma gbé Isailio p̄ii mi d̄aanao dile aa d̄aanéε, kási mi o ní gb̄εε, b̄oyáí i kped̄omεε ní sedε líoo nio.

8 Ge ñ o ma z̄òblena Davidipiε, ma Dii Ziḡõde ma mè, ma aà sè s̄ādāđāk̄ii, ké aàò de ma gbé Isailio d̄aana ũε.

9 Má kuaàn̄o gu pò à ḡèu p̄ii, Ǿ ma aà ibεεo d̄èdèè. Má tó aà t̄ob̄o maamaa saε, io de d̄únia t̄deε do ũ.

10 Má bùsu kpa ma gbé Isailiowa, mí ní káleu, aai z̄õleu ní pò ũ. Aa s̄òdeedeε bo. Gb̄εv̄aio e ní wet̄ā lá aa ní wet̄ā káau

11 ḡoo pò ma d̄aanao d̄ilenéwa bo. Má aà b̄o a ibεεpio ɔz̄i p̄iiε.

Ma Dii mále oè, máme má bekpae aà buio gbãa'ek̄ii ũ.

12 Tó aà ḡoo p̄a, à ḡà, má aà bui pò b̄ò aà pleue se les̄i, mí aà kpa kpalau.*

13 Aàpi mé a kped̄o, ma tó io kuwà, mí tó aà z̄õle kpalau e ḡoo p̄ii.

14 Máme máo de aà mae ũ, aàpi io de ma né ũ. † Tó à tàækè, má ìadawà ní gooε, lá gb̄ēnaz̄ina i gbé gb̄ēwa. ‡

15 Kasi má gbêkε bɔaaaàncɔ lá má b̀aa ń Saulu pɔ́ má wò kpalau Davidi aewao.

16 Aà buiɔ aao kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa v̄io. §

17 Ǿ Natá yápi dàu a s̄iu Davidiε lá Dii òewa píi.

Davidi wabikεa Diiwa
(1Lad 17.16-27)

18 Ǿ kí Davidi gè z̀lε Dii aε à mè: Dii Lua, b̀n ma ũi? Deɔn ma bεdeɔ ũ ñ n ma ka gweaε taawai?

19 Dii Lua, bee kènε f́εnεŭ e tia, ñ n mapi n z̀blena bui pɔ́ aao ku ziao yá'ò lɔa? Màa r̄lε kemεεa, Dii Lua?

20 Dii Lua, má mεnε kpelewa lɔε? Mapi n z̀blena ń ma d̄s̄.

21 N yá z̄ɔɔpi kè lá ń yeiwa lé pɔ́ ń gbè yáí, ñ ń tò mapi n z̀blena má d̄s̄.

22 Dii Lua, ń z̄ɔ́ fá! Gbèe muaannɔɔ. N bàasio diie kuo, lá wá mà ń swáowa.

23 Déme muaa ń n gbé Isailiɔ? Dúnia buiɔ guu bui m̀ndopi ñ ń b̀ò n gbéɔ ũ. N nzia tɔ̀b̀ò, n yá z̄ɔ̀ b̀nsaεɔ kè n gbépiɔnε, n buieɔ ń ń táaɔ yà n gbé pɔ́ n ń bó Egipiɔnε.

24 N Isailiɔ d̄lε aao de n gbéɔ ũ e gɔɔpii. Dii, n ḡo ń Lua ũ.

25 Dii Lua, lé pɔ́ ń gbè mapi n z̀blenaε ń ma buiɔ yá musu, ñȳɔ z̄ikεwà gɔɔpii. Kε lá ń òwa,

26 ní tɔ̀b̀ò maamaa e gɔɔpii. Gbèɔ i mε Dii Ziḡɔde mé Isailiɔ Lua ũ, mé mapi n z̀blena Davidi, ñȳɔ ma buiɔ z̄́napεlε,

27 asa Dii Ziḡɔde Isailiɔ Lua, ń òmεε n mè ñȳɔ ma bε kpamεε ma buiɔ gbāa'ek̄i ũ. A yáí tò mapi n z̀blena ma s̄d̄lε, ma wabiε bee k̀ema.

28 Dii Lua, ńmenn Lua, n yá náai v̄i, ñ n yāmaapi ò mapi n z̀blenaε.

29 Báaada mapi n z̀blena buiɔgu sa, n̄ɔ wétēnzi gɔɔpii. Dii Lua, n yá'ò, n báaadà mapi n z̀blena buiɔgu, aao báaa v̄i e gɔɔpii.

8

Davidi z̄iblea buipaleɔwa
(1Lad 18.1-17)

1 Bee gbεa Davidi z̄iblè Filit̄ɔwa à ń busa à ń mεεwia Gata s̄imá.

2 A z̄iblè Mɔabuɔwa, ñ a tò aa w̄lε k̄s̄ sae tɔ̀lε, à ba ỳmá. Tó à bà pla zānguo d̀de, ñ bà do zānguo to b̄éε. Ǿ Mɔabuɔ ḡò Davidi z̀blenaɔ ũ, ñ aaiɔ falubɔ̀è.

3 Davidi z̄iblè Leobe né Adadezεε, Zoba kíawa, gɔɔ pɔ́ k̄ipi εa lé gé t̄ɔ̀lεi Uflata swasaedeɔwa.

4 Ǿ à aà s̄́gɔɔ k̄̀k̄̀ m̀n òaa s̄ɔɔ (1.000) ń s̄́godeɔ gb̄ɔn òaasɔɔɔ lεε bàaɔk̄wi (70.000) ń k̀s̄edeɔ gb̄ɔn òaasɔɔɔ lεε bao (20.000). Ǿ à ń s̄́ɔ k̄l̄z̄ā z̀z̄ɔ́ píi, m̀n basɔɔ mé è b̀ò.

5 Sili pɔ́ kú Damasiɔ m̀ò d̄ɔi Adadezεεlε, ñ Davidi ń gbéɔ d̀de òaasɔɔɔ lεε bao ń plao (22.000).

6 A gud̄anaɔ d̄l̄edilε Sili b̀usu, ñ aa ḡò aà z̀blenaɔ ũ, aaiɔ falubɔ̀è. Dii tò Davidi z̄iblè gu pɔ́ à ḡèu píi.

7 Davidi Adadezεε iwaɔ vua s̀ngbao s̀lε à tàò Yelusaleŭ.

8 A mɔgot̄ s̀lε z̄ɔ̀z̄ɔ̀ Adadezεε w̄lε pɔ́ w̄i mε Teba ń Belotaio guu.

9 Ké Amata kí Tou mà Davidi z̄iblè Adadezεε z̄l̄ḡɔwa pii,

10 ñ à a né Adolaŭ z̄l̄ f̄kpaiwà. A aà sáaukpà z̄l̄ pɔ́ a blè Adadezεεwa yáí, asa Tou z̄ik̄aaàncɔ yāaε. Adolaŭ m̀ò ń vua p̄ɔ́ ń ánuɔ p̄ɔ́ ń mɔgot̄ p̄ɔ́,

11 ñ kí Davidi k̄alε Dii pɔ́ ũ, lá a kè ń bui pɔ́ à gbāabl̄máɔ ánuɔ ń vuaɔwa píi,

¹² Edoũo ní Mɔabuɔ ní Amɔniɔ ní Filitɛɔ ní Amalekiɔ. Màa a kè ní pópó a sì Zoba kí Adadezeɛɛ, Leobe néwao.

¹³ Beewa ɔ Davidi tɔbò. Ké à ziblè Siliɔwa à sù, à Edoũo dède Guzulɛ Wisideu* gbɛɔn òaasɔsɔ lɛɛ bao plasai (18.000).

¹⁴ ɔ à gudɔanaɔ dilɛdile Edoũ bùsuu lo, ɔ Edoũpiɔ gò aà zòblenaɔ ũ. Gu pópó Davidi gèu pii Dii tò à ziblèɛ.

¹⁵ Davidi mé Isaili bui pii kía ũ, à yãmaakè a gbéɔne a zéwa.

¹⁶ Zeluaia né Yoabu mé aà zìgɔɔ dɔaana ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakena ũ.

¹⁷ Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimelɛkio mé sa'onkiaɔ ũ. Selaia mé aà lakèna ũ.

¹⁸ Yoiaada né Benaia mé aà dɔaiɔ gbèzɔɔ ũ. Davidipi zia nɛgɔɛɔ mé aà kwàasiɔ ũ.

9

Davidi gbèkɛkɛa Mɛfibosɛɛ

¹ Davidi gbéɔ là à mè: Saulu buie i gɔo lé? Má ye gbèkɛkɛè Yonatãa yáí.*

² Saulu bɛ zikɛnae ku, aà tón Ziba, ɔ wà aà sìsi kí Davidiɛ. A aà là à mè: Mmenn Zibaa? A wèwà à mè: Ao, n zòblenan ma ũ.

³ ɔ kípí aà là à mè: Saulu buie ku e tiaa? Má ye gbèkɛ pópó Lua ví kɛɛɛ. ɔ Ziba wèwà à mè: Yonatãa nɛe ku e tia. ɛɛɛ.

⁴ ɔ kí aà là à mè: A ku má ni? Ziba wèwà à mè: A ku Amieli né Makii bɛ Lodebaa.

⁵ Kí Davidi gbéɔ zì, ɔ wà m̀aànaɔ.

⁶ Ké Yonatãa né Mɛfibosɛ, Saulu tɔũna kà Davidi kí, à kùlɛɛ à wùlɛ a gbɛɛu. ɔ Davidi mè: Mɛfibosɛ! A wèwà à mè: N zòblenan ma ũ.

⁷ ɔ Davidi òè: Nsu to vía n kũo, asa má gbèkɛkɛnɛ n mae Yonatãa yáíɛ. Má n dezi Saulu buaɔ sɔaane pii, níliɔ m̀o pòbleimanɔ gɔɔpii.

⁸ Mɛfibosɛ kùlɛɛ à mè: Bón mapi n zòblena ũ ké n ma wegwàì? Má de lán gbè gɛwae.

⁹ ɔ kí Saulu zikɛna Ziba sìsi, a òè: Pópó de Saulu pópó ũ ní a bɛdeɔ pópó pii, má kpà n dii tɔũnawae.

¹⁰ Mpi ní n néo ní n zikɛnaɔ, àli aà tɔɔlɛ zì kɛè, í a pópó kɛkɛ, ké aà e àò kùsũa ví. N dii tɔũna Mɛfibosɛpi aliɔ pòblemanɔ gɔɔpiiɛ. Ziba sɔ a nɛgɔɛɔ ví gbɛɔn gɛo ní zikɛnaɔ gbɛɔn bao.

¹¹ ɔ Ziba ò kípíɛ: Yá pópó ma dii kí ò mapi n zòblenaɛ, má kɛ pííɛ. ɔ Mɛfibosɛ ìo pòble ní kípí, à gò lán kíanɛɔ dowa.

¹² Mɛfibosɛ nɛgɔɛna ví, aà tón Mika, mé Ziba bɛdeɔ mé aà zikɛnaɔ ũ nípii.

¹³ A ku Yelusaleũ, asa ìo pòble ní kíó gɔɔpiiɛ. Aàpiá ɛɛɛ.

10

Davidi ziblea Amɔniɔwa (1Lad 19.1-19)

¹ Bee gbɛa Amɔniɔ kía gà, ɔ aà né Anuni zòlɛ aà gbɛu.

² Davidi mè: Má gbèkɛkɛ Naasa né Anuniɛ lá aà mae gbèkɛkɛmɛɛ yãawae. ɔ Davidi a ìwaeɔ zìwà, aa gɛ Amɔni bùsuu aa aà nòsɛ níniè aà mae gaa yá musu. Ké Davidi ìwapiɔ kà we,

³ Amɔniɔ kíaɔ ò ní dii Anuniɛ: Nlɛ e Davidi gbéɔ zì n mae gè kpɛlaa yáí aà ní nòsɛ níniɛ nɛe? A ní zì aa m̀o wá wéle asiigwaie, aai ea m̀o a músikɛi.

⁴ ɔ Anuni Davidi ìwapiɔ kùkũ à ní lɛkãna saaloɔ wàwa, à ní pòkasao zòzòɛ a guo ní pòɔwa súsu, ɔ à ní gbáɛ.

⁵ Ké wa ò Davidiɛ, ɔ à gbéɔ zì aa gé daiñlɛ, asa wí ní kú maamaae. Aa ònɛ: Kí mè, à zòlɛ Yeliko e á lɛkãna ká bɔlɛ, í gbasa su.

* 8:13 Sotù 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

⁶ Ké Amóniò è Davidi ye ní gíyáì lóò, ò aa fiabò gbéon aa zìkané: Sili pò kú Leobe ní Zobaò kèsedeò gbéon òaasòòòò lée baò (20.000) ní kí Maaka zìgòò gbéon òaa sòò (1.000) ní Tobudeò gbéon òaasòòòò lée kuèpla (12.000).

⁷ Ké Davidi a baomà, ò à Yoabu gbàemá ní zìgòò píi.

⁸ Amóniò bò zì'òpòò ní wéle bíibòleu, ò Zoba ní Leobe Siliò ní Tobudeò ní Maaka gbéò ku sèu níṭṭe.

⁹ Ké Yoabu è wà zì'òpòò a ae ní a kpèò, ò à Isaili zìgòò maaò plè à ní gbáe aa gé lélei Siliòwa.

¹⁰ Ǿ à zìgòò kìnìò ná a dàuna Abisaie a ǒzì, ò à ní gbáe aa gé lélei Amóniòwa.

¹¹ A mè: Tó Siliò gbàa su lé ma fu, mò dómale. Tó Amóniò gbàa su lé n fue sò, má mò dínle.

¹² Sòdile, wà gòeke ke wá gbéò ní wá Dii wéleò yá musu. Dii a yá pò kèe maa ke.

¹³ Ǿ Yoabu ní zìgòò pò kuanòò gè Siliòwa ní zìò, ò Silipiò bàalèné.

¹⁴ Ké Amóniò è Siliò bàalè, ò aa bàalè Abisaie sò, aa sí wéle guu, ò Yoabu ní tó we, à tà Yelusaleù.

¹⁵ Ké Siliò è Isailiò zìblémá, ò aa èa kò kàaa.

¹⁶ Ǿ Adadezèe gbéò zì, aa sù ní Sili pò kú Uflata baaleò, ò aa gè Helaù. Sobaki mé Adadezèe zìgòòpiò dōaana ù.

¹⁷ Ké Davidi a baomà, ò à Isailiò kàaa píi, à bùaínò Yuudēwa à gè Helaù. Ǿ Siliò zì'òpòòàzì, ò aa síkòu.

¹⁸ Ké aale bàale Isailiòne, ò Davidi ní dede sògodeò gbéon òaa àaò ní basòòò (700) ní kèsedeò gbéon òaasòòòò lée bla (40.000). We wà ní zìgòò dōaana Sobaki dèu.

¹⁹ Ké kía pò aa de Adadezèe zòblenàò ù è Isailiò zìblémá màa, ò aa ledoukè ní Isailiò, aa gò n zòblenàò ù. Via Siliò kù, aai gé dōi Amóniòle lóò.

11

Davidi yea Basebazi

¹ Ké í bò eu, gòò pò kíaò í gé zìkai, ò Davidi Yoabu zì ní a íwaò ní Isailiò píi. Aa Amóniò ásookè, ò aa koezò Labazi. Davidi sò a ku Yelusaleù.

² Ké oosi kè, ò Davidi fèle a liiwa, àle bebe a kpé musu. Za kpé musu we ò à nòe è, àle zu'ò. Nòepiá nò kefenae maamaa,

³ ò à gbé zì nòepi yágbeai. Ǿ wa òè: Eliaù né Baseban we, Iti bui Uli nae.

⁴ Ǿ Davidi gbéò zì àà sísii. Ké à mò, ò Davidi wùleààò, ò nòepi tà be. Aàpi sò à ǒkù gbábò dafue.

⁵ Ké à nòsí, ò à lékpāsākè Davidie à mè a nòsí.

⁶ Ǿ Davidi gbé zì Yoabuwa à mè: Iti bui Uli gbaemee. Ǿ Yoabu àà gbàèè.

⁷ Ké Ulipi mò, ò Davidi Yoabu aafia gbèa ní zìgòò ní zì pò aale kao.

⁸ Ǿ Davidi òè: Ta be zu'oi. Ké Uli bò kibe, ò kí gbé zìè ní bleò.

⁹ Ama Uli i ta a beò, kibe gòu ò à ìu ní a zìkenkìnìò.

¹⁰ Ǿ wa ò Davidipie wà mè: Uli i ta a beò. Ǿ à Uli là à mè: Madò n su ní wéleò dafu ni? Akea ni ta beò ni?

¹¹ Uli wèwà à mè: Kpagolo ní Isailiò ní Yudaò ku zwàakpèò guu. Ma dii Yoabu ní a gbéò ku sèu. Má fò ta be mà pòble mà imi, mà wúle ní ma naoo. N n kuaò má yápi keò.

¹² Ǿ Davidi òè: Gò la gbá ló, zia mí n gbae. Ǿ Uli gò Yelusaleù zìbeezì ní a gòò síao ló.

¹³ Davidi àà sísi, à pòblè à imiààò, ò Davidi ikàkaè. Kási ké à bò oosi, à gè í ní a dii kía zìkenàòe, i ta a beò.

¹⁴ Ké gu dò, Davidi lakè Yoabue, ò à Uli gbàèò.

¹⁵ Lápi guu à mè: A Uli dōaa gu pò zì pāsíu, í pòòòzàke àà kpè, ké wà e wà àà de.

¹⁶ Gòò pò Yoabu lé koezò wélepizi, ò à Uli dà gu pò a dō negònaò kuu.

17 Ké wéledeò bòle lé zika ní Yoabuo, aa Davidi zígṣeò dède. Iti bui Uli kú ní guu.

18 ǃ Yoabu gbé zì Davidiwa aà zì yá dau siuè píi.

19 A ò zínapié: Tó n zì yá dau ní siu kíe píi ní làa,

20 tó aà nòse fèle à ní lá à mè: Bómé tò a sṣ wélezi káikái ní zioi? A dṣ ké bíimusudeò lí ka gbaemá zílèò lé?

21 Déme Gedeṣò né Abiméleki dèi? Nṣe mé ɔzṣ wísilɔgbei za bíi musu, ṣ à aà dè Tebezio lò? * Akea a sṣ bíizi káikái màai? Tó a òne màa, ní oè aà zòblena Uli, Iti bui gà ló.

22 ǃ zínapi dàzeu. Ké à kà Davidi kíi, à yá pṣ Yoabu dàe òè píi.

23 A mè: Gbéò bòle wéleu, aale gbāamṣwēe wénkpere, ṣ wa ní yá e ní wéle bíibṣleu.

24 An kázunaṣ ku za bíi musue, ṣ aa ka fà n gbéṣgu zíle, aa ní gbēeò dède. N zòblena Uli, Iti bui gà ló.

25 ǃ Davidi ò zínapié: O Yoabue asu to yápi kee íio. Wiliṣ gbé pṣ zì a ní bleṣ dṣo. Aà zika ní wélepideò ní gbāao, i kwé. N aà gba sṣ màa.

26 Ké Uli na mà a zá gà, à ɔlò.

27 Ké ge'ṣṣṣṣṣṣ làa, Davidi gbéò zì, aa sùàànṣ Davidipi be, ṣ à gṣ aà na ũ. A ne'laànṣ gṣe ũ, ṣ yá pṣ Davidi kèpi kè Diie íi.

12

Anabi Natā Davidi gbaa laai

1 Dii Natā zì Davidiwa. * Ké à kà, a òè: Gṣe gbēon plaèṣ mé kú wéle doũ, gbēdoá ɔdeε, gbēdo sṣ taasideε.

2 ǃdepi sṣo ní zuṣ ví dasidasi,

3 taasidepi sṣ a pṣe vío, sṣanununa mēndoe a lù. ǃ à ɔliai, à zṣṣkù ní aà néṣ sṣanu aà be. Aaṣ ble doũ ble, aaṣ imi ta doũ, í wúle aà pṣleu, ṣ àle gwa lán azía nenṣenawa.

4 Ké nibṣ pṣla ɔdepiwa, ṣ i we sṣ ge zu kù a kpasa guu à nibṣpi yàaekeò, taaside sṣanununapi ṣ a siwà, à a nibṣpi yàaekeò.

5 ǃ Davidi pṣ pṣ ɔdepi yá musu maamaa, a ò Natāε: Dii ku! A kù wà gbé pṣ yápi kè deε.

6 Lá màa a kè, i aà wēnagwao, aà sṣapi fiabo leε siíṣ.

7 ǃ Natā ò Davidipiε: Mmε ní gbépi ũ. Dii Isailiṣ Lua mé yáε bee ò à mè: Ma n kpa Isailiṣ kía ũε, ma n bṣ Saulu ɔzì,

8 ṣ ma n diipi be kpàma, ma aà naṣ nàne n ɔzì. Ma Isailiṣ ní Yudaṣ kpàma n gbéò ũ. Tó bee kène fēneũ, má a pṣleṣ káfiε.

9 Bóyái n sakà ma yáui? N yá pṣ má yeio kè, n Iti bui Uli dè ní fēndao, n aà nṣi ní sè. N tò Amṣniṣ aà dè zì guu.

10 Za gbā yāpṣi a kē n bewa bau ló, asa n sakamague, n Iti bui Uli nṣ si ní sè.

11 ǃ Dii èa yáε bee ò à mè: Ma! Má tó nzia beṣeṣ yā'ine. Má n naṣ sima, mí ní kpá n gbédeewa n wáa, i wúleínṣ gupuau.

12 N yákè asii guue. Mapi sṣ má yápi keε gupuau Isaili píi wáaε. †

13 ǃ Davidi ò Natāε: Ma duunakè Diie. ǃ Natā òè: Dii n duuna kēma, níyṣ gao.

14 Ama lá n dṣe Diiwa maamaa yápi kea musu, negṣe pṣ nṣepi innṣ a gaε.

15 Ké Natā tà be, ṣ Dii tò né pṣ Uli na í ní Davidiopi gyā kù.

16 ǃ Davidi lé Lua sisi népi yá musu ní leyeo, gwá í wúle bṣsuue.

17 Aà be gbēzṣṣṣ ṣ zeaála aà fèle bṣsuu, āma ìli weio, mé ìli pṣbleínṣo.

18 A gṣṣ soplade zì ṣ népi gà. Via Davidi iwaṣ kù, aai fṣ òè népi gào. Aa mè: Gṣṣ pṣ népi ku, wa yā'òè, i wá yāmao. Kpelewa wá oè sa népi gài? A yāvāike.

* 11:21 Dṣa 9.53 * 12:1 Sou 51 † 12:12 2Sam 16.22

19 Davidi è a iwao lé yákpaina'okõε, ò a dè ké népi gàε. A ní lá à mè: Népi gà yà? Ǿ aa wèwà aa mè: Ao! A gàε.

20 Davidi fεε bùsuu, à zu'ò à nísidòò à a pòkasao lìle, ò à gè kùle Diiε a kpéu. Ké à èa tà be, à pòblea gbèa, ò wa kpàwà, a blè.

21 Aà iwao aà là à mè: Akεa níle yáke màai? Goo pò népi ku, n leyè n sóbò. Ké à gà sa, n fele n pòblè.

22 A wemá à mè: Goo pò népi ku, ma leyè ma sóbò, asa ma mè, tó Dii a ma wegwa à to népi àò kun no, déme dõí?

23 Lá à gà sa, bóyái máò leyεa loi? Má fõ mà aà vu yà? Má gé aà kíi, àma aàpi a e εa mò ma kíio.

24 Davidi a na Baseba nòse nínìè, ò à gè wùleaànò. A ne'í gõε ũ, ò à tòkpàè Salomòò. Dii yeaàzi,

25 ò à ànabi Natā zìwà à tòkpà népie Yedidia‡ Dii yeaàzipi yái.

Laba sia Amóniowa (1Lad 20.1-3)

26 Yoabu zìkà ní Amóniò Laba, ò à kibε sí.

27 Ǿ à gbéò zì Davidiwa à mè: Ma zìkà ní Labadeò, ò ma ní ítókíi sí.

28 Zìgõ kíniò kàaa sa, ní mò koezõ wélepizi, ní sí. Tó màa no, má sí, wi ma tókpàè.

29 Ǿ Davidi zìgõò kàaa píi, à gè lèle Labawa a sí.

30 Wà ní táa Mòboku vua fùla gò aà miwa, wa kpà Davidiε. A gbia kà kiloo baakwi, mé gbè beεεde kuwà. A wélepi pòò nàaa dúuduu,

31 ò à gbé pò kú weò kùkù bòlérínò, à ní da síi zìu ní dúuduusu zìo ní mòò zìo, mé a tò aa bilikibò. Màa a kè Amóni wéleone píi, ò à èa tà Yelusaleū ní a zìgõò píi.

13

Aminò yea Tamaazi

1 Bee gbεa Davidi né Abisaloū dāε kefena ví, aà tón Tamaa, ò Davidi né Aminò yeaàzi.

2 Yápi lé íada Aminòpiwa, à kà gyákeε a dāε Tamaapi yái, asa nòε lésoε, a fõ yāε keèò.

3 Aminòpi gbèna ví, aà tón Yonadabu, Davidi vñi Simεa néε. Yonadabu ònò gbāa,

4 ò à Aminò là à mè: Akεa n kíanε'ia n kúsu ò kwεa lá gu lé doi? Nyõ omεεo lé? Ǿ Aminò wèwà à mè: Má ye ma dāuna Abisaloū dāε Tamaaziε.

5 Ǿ Yonadabu òè: Ge ò wùle n liiwa lán gyāewa. Tó n mae mò n gwai, ní oè ní ye n dāε Tamaa mò blε kpamaε. Aà mò keke n wáa ké ònyõ e, i gbasa nanε n òzì.

6 Ǿ Aminò wùle lán gyāewa. Ké kí mò aà gwai, ò a òè: To ma dāε Tamaa mò kàa kemεε ma wáa, i namεε ma òzì.

7 Ǿ Davidi gbé zì Tamaawa a be à mè: Gé n vñi Aminò kpéu, ní blekeè.

8 Ké Tamaa gè aà kpéu, à aà lè wùlea, ò à pówenti dè à kàa kèò aà wáa, ò a dīsa.

9 Ǿ à ta sè à kàapi kàuè. Aminò gí sói à mè: Gbéò ya aa bòle nípii. Ké gbé pò kuaànòò bòle píi,

10 ò a ò Tamaaε: Mò ní blepio kpεa la, ní namεε ma òzì. Ǿ Tamaa kàa pò á kè sè à gèò a vñi Aminòpi kíi kpεa.

11 Ké à sòàazi, àle kpawà à só, ò à a dāepi kù à mè: To mà wùlenno.

12 Ǿ a ò a vñipie: Aawo! Nsu gbāamòmεεo. Asa wá Isailiò wñli yá bee taa keo. Nsu yādòosai bee taa kemεεo.

13 Mapi, má má géu ní wí beei? Mpi sõ, Isailiò n dile gbēpā ũ. Sue! N a yá'o kíε, a gí ma kpáimao.

14 I we aà yámào. A gbāamòè, ò à kùsiwà à wùleaànò.

‡ 12:25 Bee mè Dii gbé yenzide.

15 Ǿ Aminɔpi zàaàgu pāsípāsí. Àà zaaaàgu de àà yeaaàzi yāala. Ǿ a òè: Fɛɛ ɓɔ.

16 Ǿ nɔɛpi ò a vīipie: Aawo! Tó n ma ya n ma ɓɔ, a tàae aɔ zɔɔ de pɔ pɔ ní kèmmɛɛa. N beeo i we à à yāmào.

17 Ǿ Aminɔpi a zikenèwaasona sìsi à mè: Nɔɛɛ bee ya ɓɔomɛɛ, ní gbata n kilidau.

18 Ǿ àà zikenapi aà sè ɓòò bàasi, à gbatà à kilidau. Nɔɛpi ula gbàa daa, asa ula bee taa kía nenɔe lésɔɔ Ìɔ daa.

19 Ǿ Tamaa túfu gbè a miwa, à a ula gbàa pɔ á daapi gà a kè, ɔ àɛ ɔɔɔ àɛ tá, à ɔdì a musu.

20 Àà dāɔ dadoude Abisaloū òè: N dāɔ Aminɔ lànɛ yà? Nsu o gbèe mao, asa n dāɔɛ. Nsu nyɔ yápi kúa n sɔ guuo. Ǿ Tamaa zòɛ a dāɔ Abisaloū ɓɛ yákpaa.

21 Ké kí Davidi yápi mà, aà pɔ pà maamaa.

22 Abisaloū i yāe o Aminɔɛo, yāvāi ge a maa, asa aà za fèè, ké à kùsi a dāe Tamaawa yāi.

Abisaloū Aminɔ dea

23 Wè pla gbɛa Abisaloū ku Baali Azoo, ɛflaiū bùsu zòɛu ní a sākākèɛɛɛnaɔ, ɔ à kíanɛɔ sìsi blesawa nípii.

24 Ǿ à gè kí lè à mè: Kí, wàɛ mapi n zòblena sāɔ kākèɛɛɛ. Mpi ní n Ìwaɔ á gɛmanɔ weo lé?

25 Ǿ kí wè a népiwa à mè: Aawo! Wá fɔ gé wápiio. Wá kɛɛ aso ũɛ. A nāɛwà, āma i gɛo, ɔ à samaa'òè.

26 Ǿ Abisaloū mè: Tó níɛ gɛo, to ma vīi Aminɔ géwanɔ. Kí aà là à mè: Bóyāi ní ye aà gɛnnɔi?

27 Abisaloū nāɛwà, ɔ kí tò Aminɔ gèaànɔ ní a né kíniɔ píi.

28 Abisaloū yādìɛ a gbèɔne à mè: A swákpa! Tó Aminɔ pɔ kè vèɛwa na, tó má òé à aà zɔ, à aà de. Asu to vīa á kūo. Mámɛ ma á dáu! A sòdile, í gòɛke ke.

29 Abisaloū gbèɔ kè lá a dīlenéwa, ɔ kíanɛ kíniɔ fèɛ dī ní sɔbaonaɔ kpɛ, aa bàalè.

30 Gɔɔ pɔ aa ku zéu, Davidi a baomà wà mè: Abisaloū kíanɛɔ dèdɛ píi, an kee i gɔo.

31 Davidi fèɛ à a pɔkasaɔ gà a kè, ɔ à wùɛ bùsuu. Àà Ìwaɔ síaaàzi ní ní pɔkasaɔ kékèa.

32 Ǿ Davidi vīi Simɛa né Yonadabu mè: Baa, nísu nyɔ e wà n né èwaasoɔ dèdɛ píi no, Aminɔ mé gà ado. Wà yápi dè Abisaloū wéwa za gɔɔ pɔ Aminɔ kùsi a dāe Tamaawaɛ.

33 Ma dii kí, nísu nyɔ yápi kúa n sɔuo. N nɛgɔɛo i gaga píio, sema Aminɔ ado.

34 Abisaloū sɔ à bàalè.

Ké èwaaso gudɔana wezù, a è wa ɓɛ Olonaiū zéu sìsípɔɛu dasidasi. A gè a ò kíc: Ma gbèɔ è ɓɛ sìsípɔɛu Olonaiū oi.

35 Ǿ Yonadabu ò kíc: N èa? N néɔ mé lé su we lá má ònɛwa.

36 Ké à yápi ò a làa, ɔ kíanɛpiɔ kà gòɔ, aale búbuapɛ. Kí ní a Ìwaɔ ɔɔlò nípii maamaaɛ ɓɔ.

37 Abisaloū bàalè à tà Amihudu né Talemai, Gesuu kía kíc,* ɔ kí Davidi sɔ Ìɔ a né gaa ɔɔlò gɔɔpii.

38 Ké Abisaloū bàalè à tà Gesuu, a ku we e wè àaɔ.

39 Ké kí Davidi nòɛ níni Aminɔ gaa yá musu, ɔ àɛ Abisaloū ɓɛɛke sa.

14

Abisaloū sua Yelusaleū

1 Zeluia né Yoabu dɔ ké kí pɔ dɔ Abisaloūwa,

2 ɔ à gbèɔ zì Tekoa, aa nɔɛ ɔnɔna sè aa sùò. Ǿ a òè: Kɛ lá níɛ gɛwiipɛwa. Gyaa pɔkasaɔ da. Nsu nísidɔɔo. Kɛ lán nɔɛ pɔ a gbè gà àɛ a ɔɔlò à gègèwa.

3 Gé kí kíc màa, ní yāɛ bee oè. Ǿ Yoabu yá sòso kà nɔɛpie a léu.

4 Ké Tekoa nɔɛpi gè kí lè, à kùɛɛ à wùɛ a gbɛɛu à mè: Kí, ma suaba!

5 Ǿ kípí aà là à mè: Bó ní yeii? A wèwà à mè: Gyaan ma ũ, ma zá gàɛ.

* 13:37 2Sam 3.3

6 Mapi n zòblena, má nεgõεo ví gbẽon pla. Ké aale sòleke kõtẽε bua, gbẽε ku à ní yoaao. Ǿ an gbẽdo a gbẽdo lε dε.

7 Ǿ ma bεdeε fẽle mípii, aa ò mapi n zòblenae aa mε mà a né pò a gbẽdo dèpi kpámá wà dε, ké à a gbẽdo dè yáí. Aa ye yàa miõn tede pò gòmεε túbiblena ũpi tedeε, ké ma zá su àò tó ge bui ví dúnia guu bo.

8 Ǿ kí ò nœpiε: Ta bε, má yádile n yápi musu.

9 Ǿ Tekoa nœpi mε: Ma dii kí, tàaepi wi ma musu ní ma de bεdeε, mpi níõ ku tàaesai ní n kíakεo.

10 Ǿ kí mε: Tó gbẽε lekà yápiwa, mœaànõ ma kíi la, a e íadama bo.

11 Ǿ nœpi mε: Kí, lεgbẽ ní Dii n Lua tóo, ké tòsina su ma né dε kemapla ma leo yáí. Ǿ kípi mε: N Diiõ n népi mikæe a léle zílεo.

12 Ǿ nœpi mε: Ma dii kí, mapi n zòblena ma gba zé mà εa yá'onε. A wèwà à mε: O!

13 Ǿ a òè: Bóyái n yá bee taa kpàaí ní Lua gbéõí? Yá pò ní òmεε mé n dayáũ, asa ni gbé pò ní yà gbεsi n suò.

14 Wápíi wá ga, wíõ dε lán í pò kòle tóle gbẽε i e sèle bowa. Lua lí gbé pò wa yà wèni boõ, ì zεwεεε ade εa suwæε.

15 Ma mœ yápi oi ma dii kíεε, asa gbéõ tò vía ma kũε. Ǿ mapi n zòblena ma mε má yá'onε. Wíliõ dõo tó níyõ ma wabikεama sí,

16 ní ma bo gbé pò ye mapi ní ma néo tóle pò Lua tòwèε síwá õzì.

17 Ma dii kí, mapi n zòblena ma mε n yá a to ma sõ dadoũ, asa ní dε lán Lua malaikaewæε, ni swáεε yámaa ní a vāiozi píiε. Dii n Lua aõ kunno.

18 Ǿ kí òè: Nsu gí yá pò mále n lai zá síiao. Ǿ nœpi mε: O ma dii kí!

19 Ǿ kí aà là à mε: Yoabu lé kú yápi guu yà? Nœpi wèwà à mε: Ma dii kí, ní n kuaõ yá pò ní òpi gea æ ní kpεo vío. Ao, n zòblena Yoabu mé yápi sòso kámεε ma léu píi.

20 N zòblena Yoabu kè màa, ké à e yá pò daa líwa tiaε bee keke yáíε. Ma dii, ní õno lán Lua malaikaewæε, ní yá pò kè dúniau dõ píi.

21 Ǿ kí ge ò Yoabue: Too, má yápi ke sa. Ge ñ èwaaso Abisaloũ gbεsi ñ suò.

22 Ǿ Yoabu kùle kípiε, à wùle a gbεeu à aà sáaukpà à mε: Ma dii kí, mapi n zòblena, má dõ gbã sa ké ma yá kàngu, asa n ma yāmà.

23 Ǿ Yoabu fẽle gè Abisaloũ gbèsi Gesuu, à suò Yelusaleũ.

24 Ǿ kí mε: Oè aà ge zòle azía bε, wá wé a ke síiõo. Ǿ Abisaloũ gè zòle a bε, aai wesikòle ní kíoo.

25 Gõ kefenaε ku Isailiõ guu lán Abisaloũwao. Wíõ aà maabo maamaaε. Sæa za aà gbá zílε e à gè pè aà minanguo sáae kuo.

26 Iõ a mi bo wè ní wèoε. I a gbia ma. Tó a bò, ì yõ kiloowa, ìõ dε kiloo plaa.

27 A nεgõεo ì gbẽon àaõ ní nenœεo do. Nenœpi tón Tamaa. Nõ kefenaε.

28 Abisaloũ ku Yelusaleũ e wè pla wesia kíle sai.

29 Ǿ à Yoabu sísi aà gεε kí kíi, āma Yoabu i we mò aà kíio. Ǿ à èa à aà sísi bo, i we mòo.

30 Ǿ a ò a íwaõne: A Yoabu bua pò kú ma pò saε gwa, aà naa mà. A ge tesõwà. Ǿ Abisaloũ íwaõ gè tesõ Yoabu buapiwa.

31 Ǿ Yoabu fẽle gè Abisaloũ bε, à aà là à mε: Bóyái n íwaõ tesõi ma buawai?

32 Ǿ Abisaloũ wèwà à mε: Gwa, ma gbé zìma, ma mε mœ mà n zì kíwæε, ké ñ aà la bóme tò à ma gbèsi Gesuu à sùmanõí? Kua we sàõmεε dε laa! Má ye mà kõ'e ní kíio tia. Tó má tàae víε, aà ma dε.

33 Ǿ Yoabu gè yápi ò kíε. Ǿ kípi Abisaloũ sísi. Ké à mò, à kùlèè à wùle a gbεeu. Ǿ kí lepèwà.

15

Abisaloū bɔa Davidi kpe

¹ Bee gbɛa Abisaloū s̄go è n̄ s̄ɔ n̄ ḡɛ gb̄ɛɔn blakwi pɔ aao bàale a aɛɔ.

² I fɛle kɔɔkɔɔ àɔ zɛa bíibɔlezɛ saɛ. Tó gb̄ɛ yāví n̄ a gb̄ɛdeeo, àlɛ gɛð kí k̄íi aà kɛkɛɛ, Abisaloū ì ade s̄isi ì oè: W̄ɛle kpele n bɔu? Tó a wèwà à m̄è: Mapi n zòblena ma bɔ Isaili buiɛ beeuɛ,

³ ɔ Abisaloū ì oè: N yá naɛ, a zɛví, āma kí gb̄ɛe ku à swáɛ n yáio.

⁴ Abisaloū ì ɛa m̄è: Tó wà ma kɛ yákpalekɛna ũ wá b̄usuu, gb̄ɛ pɔ yāví ge gb̄ɛ pɔ lé gb̄ɛ gbɛa yákpaleu pii ali mɔ ma k̄íi, m̄áli aà yákekeɛ a zéwae.

⁵ Tó gb̄ɛ m̄ò kùle aà aɛ, ì ɔbɔ ade k̄ú à lépɛwà.

⁶ M̄aa ìɔ kɛ Isaili pɔ lé mɔ yákpalekɛi kí k̄íiɔnɛ pii, ɔ an s̄ɔ tàwà.

⁷ W̄ɛ s̄íiɔ gbɛa a ò kíɛ: Ma gba zé m̄à gé lé pɔ má kè Diiwa sa'oi Hebl̄ɔ.

⁸ Mapi n zòblena ma légb̄a ðwà gɔɔ pɔ má kú Gesuu, Sili b̄usuu ma m̄è: Tó Dii tò ma su Yelusaleū, má sa'owà Hebl̄ɔ.

⁹ Kí òè: Gɛ n̄ su aafia! ɔ à f̄ɛle gè Hebl̄ɔ.

¹⁰ A gb̄ɛɔ z̄í Isaili buiɔwa pii à m̄è: Tó a kuu'ɔ m̄à ðɔ, à o Abisaloū mé kpalablè Hebl̄ɔ.

¹¹ Gɔɔ pɔ àlɛ fɛle Yelusaleū, à gb̄ɛɔ s̄isi gb̄ɛɔn ðaa do aa géánɔ, ɔ aa gè n̄ n̄sem̄endo, aa yá asii ðɔ.

¹² Gɔɔ pɔ àlɛ sa'o, à Gilo gb̄ɛ Aitofeli, Davidi lɛdamade s̄isi za aà bɛ w̄ɛleu, ɔ lekpaaiɛa Davidizi lé ðɛðɛ. Gb̄ɛ pɔ aa kú n̄ Abisaloūɔɔ dasi lé k̄áfiɛ.

Davidi bàalɛa

¹³ Baokpana m̄ò ò Davidiɛ à m̄è: Isailiɔ n̄ s̄ɔ kpà Abisaloūwa.

¹⁴ ɔ Davidi ò a ìwa pɔ kuanɔ Yelusaleūɔnɛ: A fɛle wà bàasi. Tó wi kɛ m̄aao, wá pili Abisaloūwao. Wà kɛ kpakpa. Tó wi kɛ kpakpao, a wá le la à wá ásookɛ, i w̄ɛledeɔ ðɛðɛ n̄ f̄ɛndao.

¹⁵ Kí ìwaɔ òè: Wá dii kí, yá pɔ n zɛð pii, wápiɔ n zòblenaɔ wá làaɛ.

¹⁶ ɔ kí ðàzɛu. Aà bɛdeɔ b̄ò teaazi nípii, āma aà nɔ m̄èn kwi pɔ i m̄ésɛdilenéɔɔ ɔ à n̄ tó we aao bɛgwa.

¹⁷ Kí ðàzɛu n̄ a gb̄ɛɔ m̄aa. Ké aa kà w̄ɛnkpe, à lile zè

¹⁸ a ìwaɔnɛ pii n̄ aà ðbaio n̄ Gatade gb̄ɛɔn ðaa àaɔ pɔ teaazi za Gataɔ, aa gè pii.

¹⁹ ɔ kí ò Gata gb̄ɛ Itaiɛ: B̄óyāi n̄lɛ géwanɔi? ɛa tá, n̄iɔ kú n̄ kí dafuo, asa b̄òm̄ɔn n̄ ũ, n bɔ n b̄usuuɛ.

²⁰ N kaa i gɔɔplakɛo, ɔ n̄ ye ñȳɔ liaaliaawanɔa? Má ðɔ gu pɔ m̄ále géuo. N n gb̄ɛɔ k̄āaa n̄ táínɔ. Dii gb̄ɛkɛ n̄ náaiyāo kɛnɛ.

²¹ ɔ Itai wèwà à m̄è: Ma dii kí, n̄ Dii kuao n̄ n kuao, gu pɔ n̄ kúu pii, mapi n zòblena m̄áɔ ku weɛ, má gan nò m̄áɔ kun nò.

²² ɔ Davidi òè: Dɔaa wà gé! ɔ Gata gb̄ɛ Itai èa ðàzɛu n̄ a gb̄ɛɔ n̄ a daɛ pɔ kuanɔɔ pii.

²³ Ké aalɛ ḡɛzɛa nípii, ɔ b̄úsudeɔ wii p̄ále. Ké kí b̄ua Sed̄wa, ɔ amp̄ii aa gb̄áa zé s̄è.

²⁴ Zadoki ku we lɔ n̄ Levii buiɔ pii. Aa Luabaakuarínɔ kpagolo sea. Aa kpagolopi ðile Abiataa saɛ e gb̄ɛɔ b̄òle w̄ɛleu aa làa pii.

²⁵ ɔ kí ò Zadokiɛ: Lua kpagolo sé n̄ ḡɛð w̄ɛleu. Tó Dii ma wɛgwà, a to m̄à su, mí wɛsiɛ n̄ a kúkiio.

²⁶ Tó asu mɛ ma yá i kaaguoe s̄ɔ, má làa. Aà kɛmɛɛ lá à kèè maawa.

²⁷ ɔ kí èa ò sa'ona Zadokiɛ: Gu'enan n̄ ũo lò? ɛa ta w̄ɛle guu aafia n̄ n né Aimaazao n̄ Abiataa né Yonataāo. A tá n̄ á né gb̄ɛɔn plapiɔ.

²⁸ M̄áɔ zɛa swab̄leu s̄ɛu e m̄à baomawáɛ.

²⁹ ɔ Zadoki n̄ Abiataao Lua kpagolo s̄è aa tàð Yelusaleū, ɔ aa ḡò we.

³⁰ Davidi lé Kùkpe sìsì kú, àlẹ̀ ọ́ọ́. A pòkù a mia, a kyalekpaa. Gbẹ́ pọ́ kuaàncò pòkù ní mia píi, aalẹ̀ ọ́ọ́ aalẹ̀ gẹ̀d.

³¹ Ké wa ò Davidi Aitofeli ku gbẹ́ pọ́ zè ní Abisaloũ guue, ò Davidi wabikè Diiwa à m̀: To aà lẹdama àò de yāfaasai ũ.

³² Ké Davidi kà sìsì misonaa, gu pọ́ lousisiki kúu, Aaki gbẹ́ Usai mò dāaàlẹ, aà ula kēa, mé b̀su kaa aà miu.

³³ Davidi òè: Tó n gemanò, níyò demee aso ũe.

³⁴ Tó n ẹa n ta wéleu, mé ní ò Abisaloũe aà z̀blenan n ũ s̀, níyò Aitofeli lẹdama bādemeee. Oè aà mae z̀blenan n ũ yāa, āma tia n g̀ aà z̀blena ũe sa.

³⁵ Sa'onao Zadoki ní Abiataao aao kunnò we. Yá pọ́ ní mà kibe séle siuné pii.

³⁶ An né gb̄on plaò kunnò we, Zadoki né Aimaaza ní Abiataa né Yonataao. Tó n yāe mà, népiò z̀i aa m̀ omee.

³⁷ Ǿ Davidi gb̄ena Usai pi tà, à kà Yelusaleũ g̀ pọ́ Abisaloũ lé ḡe.

16

Davidi ní Zibao ní Simeio

¹ Ké Davidi v̀ sìsì misonaa ỳ, a è Mefibose zia Ziba káoyè zàa'inaone m̀n pla, àlẹ̀ mó daiale. Aa p̄e sea m̀n àaa do ní v̄ebe kàao m̀n basò ní kaad̄en kàao m̀n basò ní v̄eo t̀u do.

² Ǿ Davidi Ziba là à m̀: B́me tò n m̀ ní beei? Ziba wèwà à m̀: Kí, zàa'inaoá n b̄edeo p̄e aa dikpe. P̄e ní kàaoá n gb̄eò p̄bleae. V̄e s̀, gb̄e pọ́ kpàsa guwaiwaiuò imiae.

³ Kí aà là à m̀: N dii pọ́ ì kesai t̀una ku má ni? Ziba wèwà à m̀: A g̀ Yelusaleũ, asa àlẹ̀ e Isailio a kpa a dezi kpalau gb̄ae.

⁴ Ǿ kí òè: Pọ́ pọ́ Mefibose v̀ pii g̀ n pọ́ ũe. Ǿ Ziba m̀: Ma kule ke! Ma dii kí, òyò ma wegwa màa.

⁵ Ké kí Davidi s̀ Bauliũzi, a è ḡee b̀u. Aà t̀n Simeio, Gela née. Aame aa bui doũ ní Saulu b̄edeo. A b̀ wéleu, àlẹ̀ Davidi ká.

⁶ Alẹ̀ kí Davidi ní aà gb̄eò k̄k̄e ní gb̄eo, baa ké aà z̀ḡo ní aà d̄aiò ku aà oplaai ní ozeio nípii.

⁷ Alẹ̀ aà s̀s̀ àlẹ̀ me: Géi! Géi! Gb̄edena! Pọ́ p̄ae!

⁸ Dii fiab̀one Saulu pọ́ n kpalablè aà gb̄eu b̄edeo dedea yá musu. Dii n b̀ kpalau, à n né Abisaloũ kpàu. Asoo k̀mae sa, asa gb̄edenan n ũ.

⁹ Ǿ Zeluia né Abisai ò k̄ie: Ma dii kí, a maa gb̄e ḡee bee àò n s̀s̀o. To mà gé aà mi z̀i.

¹⁰ Ǿ kí m̀: Zeluia néo, b́me wá daaai? Tó Dii mé òè aà ma s̀s̀, ò àlẹ̀ ma s̀s̀, déme a f̄ aà la, b̀yāi àlẹ̀ kei màaii?

¹¹ Ǿ Davidi ò Abisaié ní a ìwaò píi à m̀: A gwa, mazia ne'ia mé lé weele ma de. Wa B̄yāme buie bee pọ́ o be? A aà to we. Tó Dii mé òè aà ma s̀s̀, a maae.

¹² W̄liò d̄o tó Dii asu ma taasi e, i fiabomee ní maaò s̀s̀a pọ́ wàlẹ̀ kemee gb̄a yáí.

¹³ Ké Davidi be zéu ní a gb̄eò, Simeio be sìs̀p̄leu aà sae. Alẹ̀ aà s̀s̀, àlẹ̀ aà k̄k̄e ní gb̄eo, àlẹ̀ b̀su f̄aàgu.

¹⁴ Ké kí ní a gb̄e pọ́ kuanò kà swai, aa kpàsa, ò aa kámabò we.

Abisaloũ kaa Yelusaleũ

¹⁵ Abisaloũ kà Yelusaleũ ní Isailio píi. Aitofeli kuaàncò.

¹⁶ Ǿ Davidi gb̄ena Usai, Aaki gb̄e ḡe Abisaloũ lè a òè: Lua n d̄o ní aafiao Zái! Lua n d̄o ní aafiao Zái!

¹⁷ Abisaloũ aà là à m̀: Gb̄eke pọ́ ní v̀ ní n gb̄enaon wea? B̀yāi ni gé ní n gb̄enaon ni?

¹⁸ Usai wèwà à m̀: M̀a no! Má de gb̄e pọ́ Dii ní gb̄e beeò sè pọ́ ũe. Ma ze ní k̄ia pọ́ Isailio kp̄pioe.

¹⁹ Bee gbɛa lɔ, dɛmɛ maa mà zɔblɛi, n bàasio? Lá ma zɔblɛ n mae yãa, a maa mà blenɛ sɔ̃ɛ.

²⁰ Abisaloũ ò Aitofeliɔnɛ: A lɛdaa. Bó wá kɛi?

²¹ Ǿ Aitofeli wɛ̀wà à mɛ̀: Gɛ̀ wùlɛi n n mae nɔ pɔ à n tó la aalɛ bɛgwaɔ. Isaili pii a ma n tòn mae ye n gíyãio, gbɛ́ pɔ kunnɔɔ gbãa i káfí.

²² Ǿ wà zwãakpɛ̀ dɔ̀ Abisaloũɛ̀ kpɛ̀ musu, ɔ̀ à gɛ̀ wùlɛi n a mae nɔpiɔ we Isailiɔ pii wáa.*

²³ Gɔɔ beɛɔ lɛ̀ pɔ̀ Aitofeli ì damá dɛ lán gbɛ́ pɔ̀ yãgbɛ̀a Luawawaɛ. Màa Aitofeli lɛ̀dama dɛ Davidiɛ n Abisaloũo pii.

17

Usai ɔ̀nɔkɛa Abisaloũɛ̀

¹ Aitofeli ò Abisaloũɛ̀: To mà zígɔ̀ɔ sɛ gbɛ̀ɔn òaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000), mí gɛ̀ pɛ̀lɛiɔnɔ Davidizi gwáa.

² Má lɛ̀lɛwà gɔɔ pɔ̀ à kpàsa, aà ɔ̀ bùsaɛ, mí aà fu, aà gbɛ́ɔ i bàalɛ pii, mí aà dɛ ado,

³ mí sunɛ n gbɛ́ɔ pii. Ampii sua yá dɛ gbɛ́ pɔ̀ nɛ wɛ yá ùɛ. Tó à gà, ɔ̀ gbɛ́ɔ gɔ̀ yãkɛlesai npii.

⁴ Yápi kà Abisaloũgu n Isaili gbɛ̀zɔɔɔ pii.

⁵ Ǿ Abisaloũ mɛ̀: Aaki gbɛ́ Usai sísi lɔ, wà ma lá a o sɔ̃.

⁶ Ké Usai kà, Abisaloũ òɛ̀: Lá Aitofeli òn kɛ. Wà kɛ lá a òwa yá, ge wásu kɛ màao? N è kpelewai?

⁷ Usai wɛ̀wà à mɛ̀: Lɛ̀ pɔ̀ Aitofeli dàwá gbã maao.

⁸ N n mae dɔ̀ n aà gbɛ́ɔ. Zìkan maaɔn n ù, aa pãsi lán wà nɛade pɔ̀ wà a nɛɔ̀ sɔ̀wàwaaɛ. N maeá zígɔ̀ɛ, a we i gudoũ n a gbɛ́ɔ.

⁹ Ké a ku tia, àɔ ulɛa gbɛ̀'ɛ guu ge gupãlɛiɛ. Tó à sù dɔ̀aa a lɛ̀lɛ wá gbɛ́ɔwaaɛ, gbɛ́ pɔ̀ a baomà a mɛ, wà zìblɛ Abisaloũ zígɔ̀ɔwaaɛ.

¹⁰ Baa nɛgɔ̀na pɔ̀ wɔ̀ vɔ̀ lán nɔ̀omusuwaɔ sɔ̀ a kɛ́ngue, asa Isailiɔ dɔ̀ pii kɛ̀ n maeá zìkan maaɛ, mé nɛgɔ̀naɔ kuaànɔ.

¹¹ Ayãmɛto lɛ̀dama pɔ̀ má vɔ̀n kɛ: Isailiɔ kãaanzi pii za Dã e za Bɛɛsɛba, aaiɔ dasi lán ísialɛ ùfãawa, ní dɔ̀aané zìlau.

¹² Wá aà le gu pɔ̀ a kuu pii, wí lɛ̀lɛwà lán fii kwɛa tɔ̀lɛwawa. Aàpi n gbɛ́ pɔ̀ kuaànɔɔ pii, an gbɛ̀e a bɔo.

¹³ Tó à sù gɛ̀ wɛ̀lɛuɛ sɔ̀, Isaili baade pii ba sɛ gɛ̀ð we, aai pɔ̀ pɔ̀ wà wɛ̀lɛpi kàlɛwàɔ gálɛ tað guzulɛu. Baa a gbɛ̀ kasonaɛ, wasu e we lɔo.

¹⁴ Ǿ Abisaloũ n Isailiɔ pii mɛ̀: Usai lɛ̀dama maa dɛ Aitofeli pɔ̀a. Dii mé zèð à Aitofeli lɛ̀dama maapi bàdɛ, kɛ̀ à e Abisaloũ ásookɛ yáí.

¹⁵ Ǿ Usai ò sa'ona Zadokiɛ n sa'ona Abiataao à mɛ̀: Aitofeli lɛ̀dà Abisaloũwa n Isaili gbɛ̀zɔɔɔ lá aa kɛ kɛ̀wa, ɔ̀ mapi sɔ̀ ma lɛ̀damá ma mɛ̀ lá á kɛn la.

¹⁶ A gbɛ́ɔ zì kpakpa aa gɛ o Davidiɛ asu i swabɔlɛuo, aà bua kpakpa, kɛ̀ wasu aàpi n gbɛ́ pɔ̀ kuaànɔɔ míɔnzɔ̀o yáí.

¹⁷ Yonatãa n Aimaazao ku Logeli nibɔnai, asa aa fɔ̀ bɔ̀ gupuau Yelusaleũo. Ǿ nɔɛ zìkɛna gɛ̀ ònɛ aa gɛ̀ baopi kpa kí Davidiɛ.

¹⁸ A mɔ̀ lè èwaasoe n é, ɔ̀ à gɛ̀ a ò Abisaloũɛ̀. Gbɛ̀ɔn plapiɔ dàzɛu gɔ̀ɔ, aa gɛ̀ gbɛ̀e bɛ Bauliũ. Lòɔ ku ua we, ɔ̀ aa gɛ̀u.

¹⁹ Ǿ nɔɛ lɔ̀opi né tàɛ à pówɛna fàlɛwà, gbɛ̀e a yá dɔ̀o.

²⁰ Ké Abisaloũ gbɛ́ɔ mò nɔ̀epi bɛ aa mɛ̀: Aimaaza n Yonatãao ku má ni? A wɛ̀má à mɛ̀: Aa bùa swa'ɔnawa. Aa n wɛ̀lɛ, aai n eo, ɔ̀ aa èa tà Yelusaleũ.

* 16:22 2Sam 12.11-12

21 Ké aa tà, ɔ gbɛɔn plapiɔ bɔ̀lɛ lɔ̀piu, aa gè wa ò kí Davidiɛ aa m̀: Bua swawa kpakpa, asa Aitofeli lɛkpàainziɛ.

22 Davidi dàzɛu ní gbɛ́ pɔ́ kuanɔɔ píi, aa bùa Yuudɛ̀wa. Ké gu d̀, an gbɛ̀e i g̀ɔ, aa bùa nípiiɛ.

23 Ké Aitofeli è wi zíkɛ a lɛdamawao, à f̀lɛ káoyè a zàa'inaɛ, à tà a bɛ wé̄lɛu. A a bɛ yāg̀g̀g̀, ɔ à azia l̀ò à g̀, ɔ wà aà v̄i a mae mia'ɛu.

24 Davidi gè Maanaiũ, ɔ Abisaloũ bùa Yuudɛ̀wa ní Isailiɔ píi.

25 Abisaloũ Amasa ðilɛ zīg̀ɔ dɔ̀aana ũ Yoabu gbɛu. Amasaá Isimaɛla bui Yetɛɛ néɛ. Aà dan Yɛsɛ né Abigaili ũ, Yoabu da Zeluia dāunaɛ.

26 Isailiɔ ní Abisaloũ b̀òokpà Galada bùsuu.

27 Ké Davidi kà Maanaiũ, Naasa né Sobi, Laba wé̄lɛ pɔ́ kú Amɔni bùsuu gbɛ́ m̀ ní Lodebaa gbɛ́ Amieli né Makiiò ní Logeliũ pɔ́ kú Galada bùsuu gbɛ́ Baazilaio.

28 Aa m̀ ní wúlebɔɔ ní taɔ ní oɔ ní éseo ní naao ní p̀ɛetio ní p̀wɛna kpasaaò ní bláao ní dopɔɔ

29 ní z̀ò ní víf̄aio ní s̄a ǹɔɔ ní g̀aseo, aa kpà Davidiwa ní gbɛ́ pɔ́ kuaànɔɔ aa ble, asa aa m̀: Nɔana ní imio gbɛ́piɔ d̀ gbáau, aa kpàsaɛ.

18

Abisaloũ gaa

1 Davidi gbɛ́ pɔ́ kuanɔɔ kàaa, ɔ à dɔ̀aanaɔ ðilɛdilɛ gbɛɔn ðaasɔɔɔɔnɛ ní gbɛɔn basɔbasɔɔɔ.

2 ɔ à a zīg̀piɔ kpaalè g̀ali àaɔ. A g̀ali do nà Zeluia né Yoabuɛ a ɔz̄i, ado s̄ Yoabupi dāuna Abisaiaɛ a ɔz̄i, ado s̄ Gata gbɛ́ Itaiɛ a ɔz̄i. ɔ kí ò a zīg̀ɔnɛ à m̀: Mámɛ má dɔaaɛ.

3 ɔ gbɛ́ m̀: Nsu gɛo. Tó wa su wa bàalè, aa wá yādao. Baa tó wá gbɛ́ k̄niɔ g̀aga, aa wá yādao. Mpi aalɛ n gwa dɛ gbɛɔn ðaasɔɔɔ lɛɛ kwia (10.000). N dɔawáɛ wé̄lɛ guu mé maa.

4 ɔ kí ònɛ: Lá à kèé maa ɔ má kɛ. Kí gè zè bíibɔlɛ saɛ, ɔ zīg̀ɔ b̀lɛ g̀a ní g̀ao gbɛɔn basɔbasɔɔɔ ní gbɛɔn ðaasɔɔɔɔ.

5 ɔ kí yād̄ilɛ Yoabuɛ ní Abisaio ní Itaiò à m̀: Kɛ èwaaso Abisaloũɛ busebuse ma yá. Zīg̀ɔ yá pɔ́ kí ðilɛ dɔ̀aanaɔnɛ Abisaloũ yá musu mà nípii.

6 Zīg̀ɔ b̀lɛ gè s̄ɛu zíkai ní Isailiɔ, ɔ aa sík̄ɔ Eflaiũ lákpeu.

7 Davidi zīg̀ɔ ziblè Isailiɔwa. Gbɛ́ pɔ́ g̀aga gɔɔ beɔɔ dasi, gbɛɔn ðaasɔɔɔ lɛɛ baɔɛ (20.000).

8 Z̄ipi lí bùsupia píiɛ, ɔ gɔɔ bee s̄ gbɛ́ blè dasi dɛ f̄ndaa.

9 Ké Abisaloũ kpàaũ ní Davidi gbɛ́, a di s̄baona kpɛ. ɔ s̄baonapi gè gbɛ̀nɛli gbɛ̀nɛ ḡɔn keledɛ gbáu, ɔ aà waa pà liḡɔn taau ḡiũgiũ, ɔ aà s̄pi gèzɛa, ɔ à g̀ looa gugb̄u we.

10 Ké gbɛ̀e aà è, à gè a ò Yoabuɛ à m̀: Ma Abisaloũ è paa liḡɔn taau.

11 ɔ Yoabu ò gbɛ́ pɔ́ baopi kpàɛ̀: B̀ɔɔ? N aà èa? B̀yá ni aà lé ní ǹò ni? D̄ɔ ma n gba yāa ánuusu ɔwat̄ kwi ní nɛḡɔn asanao.

12 ɔ gbɛ́pi wè Yoabuwa: Baa tó wá ánuusu kà ma ɔu m̀n ðaa s̄o, má f̄ ɔk̄ k̄ianɛpiwao, asa kí yād̄ilɛnɛ ní Abisaio ní Itaiò wá swá mà, à m̀ wá ɔlia èwaaso Abisaloũpizi.

13 Tó ma aà d̀, ma ásookè maz̄iaɛɛ. A kee ulɛa kíɛo, mpi s̄ níȳ zɛmanɔɔ.

14 Yoabu m̀: Má f̄ mà n dā màao. ɔ à lí s̄nɛ sè m̀n àaɔ, à gè Abisaloũ z̀ò a s̄u gɔɔ pɔ́ a paa liḡɔn taau b̄ɛɛ.

15 ɔ Yoabu z̄ikab̀k̄una gbɛɔn kw̄iɔ líaaàzi aa aà d̀.

16 ɔ Yoabu kuupè à a zīg̀ɔ z̀ukè, ɔ aa zè pé̄lɛa Isailiɔziɛ.

17 Aa Abisaloũ gɛ sè wa z̀ è z̄ɔ guu lákpeu we, ɔ aa gbɛ k̄aaawa, à g̀ gbèzɛ z̄ɔ ũ. ɔ Isailiɔ bàalè, baade tà a bɛ.

18 Gɔɔ pɔ́ Abisaloũ ku, à gbɛpèlɛ aziaɛ K̄ia guzulɛu, asa à m̀ á nɛḡɔɛ v̄io, mé á ye a tó gao. A azia tó kpà gbɛ pɔ́ a pèlɛpiɛ, ɔ w̄i s̄isi Abisaloũ D̄ngubɔ e ní a gb̄ao.

Davidi Abisaloū gaa baomaa

¹⁹ Zadoki né Aimaaza m̀̀: To mà bàale mà gé baokpai ḱie, lá Dii yānakpàwà à aà b̀̀ a ibeewo ɔzi.

²⁰ ɔ Yoabu ò̀: Nyɔ e n̄ baokpa gb̄ao, sema goɔ p̄ale z̄ie. Gb̄a p̄oe bee n̄yɔ kpao, ké ḱiane gà ȳai.

²¹ ɔ Yoabu ò̀ Etiopi buie: Ge n̄ ȳa p̄o n̄ e o ḱie. ɔ Etiopi buipi k̀le Yoabu, à f̄ele n̄ bao.

²² Zadoki né Aimaaza ̀̀a ò̀ Yoabu: Baa tó à k̀e kpelewa, to mà bàale mà o t̄e Etiopi buipi kpe. ɔ Yoabu ò̀: Né, b́oȳai n̄ ye bàalei? Baopi aɔ ài v̄ineo.

²³ ɔ Aimaaza m̀̀: Baa tó à k̀e kpelewa, má ye mà bàale. ɔ Yoabu ò̀: Bàale! ɔ à bàalè, à b̀̀ n̄ swa sae z̄eo, à Etiopi buipi k̀e.

²⁴ Davidi z̄le a w̄ele bíibole gbà m̀̀n plaɔ z̄anguo. Gud̄ana d̀̀de bíiwa e b̀̀lepi musu. Ké à wezù, à gb̄e e be ado n̄ bao.

²⁵ A lezù ḱizi, a ò̀. ɔ ḱi m̀̀: Lá a be adoe, àle m̀̀ n̄ baonao. ɔ àle m̀̀, à k̄aik̄i.

²⁶ ɔ gud̄anapi gb̄ep̄ale e l̄, àle bàale. A lezù bíibole d̄sanazi à m̀̀: Gb̄ep̄ale be aà kpe n̄ bao, àle m̀̀ kee l̄. ɔ ḱi m̀̀: Ale m̀̀ n̄ baonao s̄e.

²⁷ ɔ gud̄anapi m̀̀: Má e gb̄é s̄ia bàalea de lán Zadoki né Aimaaza bàaleawa. ɔ ḱi m̀̀: Gb̄e m̄aa, baona ɔ àle suò.

²⁸ Aimaaza lezù ḱizi à m̀̀: Aafia ku! ɔ à k̀le ḱie, à mip̀le t̄ole à m̀̀: Wà Dii n̄ Lua s̄aukpa, à gb̄é p̄o kuab̄i m̄aɔ kpàma, ma dii ḱi.

²⁹ ɔ ḱi aà là à m̀̀: Ewaaso Abisaloū ku aafia? Aimaaza ẁ̀wà à m̀̀: Ké Yoabu lé n̄ z̀blena z̄i n̄ mapi n̄ z̀blena, má mà z̄oa f̄ele maama, ̀̀ma má d̄s b́ome k̀eo.

³⁰ Ḱi m̀̀: Ze la ḡia. ɔ à z̀e we.

³¹ Ké Etiopi buipi k̀a à m̀̀: Ma dii ḱi, ma m̄ne n̄ baonao. Dii yānakpàma gb̄a, à n̄ b̀̀ gb̄é p̄o b̀̀ n̄ kpe ɔzi.

³² ɔ ḱi aà là à m̀̀: Ewaaso Abisaloū ku aafia? Etiopi buipi ẁ̀wà à m̀̀: Ma dii ḱi, Lua to n̄ ibeewo n̄ gb̄é p̄o aa f̄ele aale ̀̀adamaɔ ḡo lán ̀̀waasopiwa.

19*Yoabu z̄akaa Davidizi*

¹ S̄o k̀e ḱigu, à d̀̀de ḡe kpé p̄o ḱu b̀̀lepi musu, ɔ à ɔ̀lò we. Goɔ p̄o àle d̀̀de we à m̀̀: Ma né Abisaloū! Ma né Abisaloū! Ma gaa n̄ ḡe ũ s̄a ȳa! Abisaloū ma né! Ma né!

² Wa ò̀ Yoabu: Ḱi lé ɔ̀lò àle w̄enake Abisaloū ȳa musu.

³ Goɔ bee z̄iḡo z̄iblep̄onakea l̄i w̄enakea ũ, asa aa mà wà m̀̀, ḱi n̄de ɔ̀kp̄a a né ȳa musu.

⁴ Goɔ bee z̄iḡo ḡe w̄leu s̄o s̄o lán gb̄é p̄o bàalè z̄ilau, wí n̄ k̄uwa.

⁵ Ḱi p̄ok̄u a oaa, àle búbuape, àle m̄: Ma né Abisaloū! Abisaloū ma né! Ma né!

⁶ ɔ Yoabu ḡe ḱi lè kp̄eu à m̀̀: N widà n̄ gb̄éwa gb̄a. Aa n̄ b̀̀ gb̄a n̄ n̄ eḡo n̄ n̄ nen̄o n̄ n̄ naɔ n̄ n̄ n̄ p̄o ni m̄edilené.

⁷ N zangudeɔ ɔ n̄ yenzi, ɔ n̄ za n̄ yenzideɔgu. N ̀̀w̄e gb̄a, wápiɔ n̄ z̄iḡo d̄aanaɔ n̄ wá gb̄é wá d̄ene p̄e ũ. Má e sa, tó Abisaloū ku gb̄a, mé wápiɔ wa gaga píi, bee mé a kene na.

⁸ F̄ele b̀̀ sa. Ge n̄ n̄ gb̄é gba s̄. Má s̄ine n̄ Diio, tó ni geo, an gb̄e a inno la gw̄aao. Bee a kene v̄ai, aɔ de v̄ai p̄o n̄ le za n̄ ̀̀waasoḡo e gb̄a.

⁹ ɔ ḱi f̄ele ḡe z̄le bíiboleu. Ké wa ò̀ gb̄éne ḱi z̄le b̄leu, ɔ aa mò s̄i aà ae m̄pii.

Davidi gbesia

Isailiò bàalè, baade tà a be.

¹⁰ Isaili buiɔ guu píi gb̄é lé lekpaake k̄t̄e aa m̀̀: Ḱi wá sí wá ibeewo, à wá bó Filit̄e ɔzi, ɔ à bàalè b̀̀ wá b̄usu Abisaloū ȳai.

¹¹ Wa Abisaloū kp̄a kp̄alau, ɔ à gà z̄ilau. Bó àle dá n̄ ḱia gbesiaoi?

12 Kí Davidi gbéṣò zì sa'ona Zadoki ní sa'ona Abiataaowa à m̀̀: Yá pọ́ Isailiò lé o pfi gè ma swáú za ma kúkíi la. Yáé bee gbea Yuda gbèzṣṣṣwa n̄ me: Bóyáí a gbezákpà ní ma gbesia yáoi?

13 Ma gbéṣò, ma daeṣṣn á ũ, wá au doũe. Bóyáí a gbezákpà ní ma gbesiaoi?

14 O Amasaé ma daen àà ũ, wá au doũe. Tó mi to à gò ma zìgṣṣ dṣaana ũ Yoabu gb̄eu za gbāo, Lua yāpāsíkemeé b̄eb̄e.

15 Aà yá Yudaṣ s̄ò blè, an lé kè doũ, ṣ aa lékpāsákèè aa m̀̀: Su ní n gbéṣò pfi.

16 Kí lé su, à kà Yuudēi, ṣ Yudaṣ gè daiaàle Giligali aa buaaàṣṣ swapiwa.

17 Gela né Simeí,* Bēyāmeme bui pọ́ kú Bauliũ wá à gè dai kí Davidilè ní Yudaṣ.

18 Bēyāmeme buiṣ kuaàṣṣ gb̄eṣṣn òaa ṣṣṣ. Saulu be ziiia Ziba gè lṣ ní a negṣe gb̄eṣṣn ḡeṣṣ ní a zíkēna gb̄eṣṣn baṣṣ. Aa s̄i Yuudēu kí āa,

19 ké wa e wà bua ní kipi b̄edeṣṣ, wi e yá pọ́ a ka kígu ke yáí. Ǿ Gela né Simeí w̄ule kí ae e àṣ ḡé buai Yuudēwa.

20 A òè: Ma dii, n̄su n̄ ma tàae yādao. Nsu to yāvái pọ́ mapi n zòblena má kène gṣṣ pọ́ n bṣ Yelusaleũ dṣnguo. Ma dii kía, n̄su n̄yṣ yápi k̄ua n s̄ṣ guuo.

21 Mapi n zòblena, má d̄ṣ ké ma duunakè. Yosefu buiṣ guu pii, máme ma dṣaa ma mṣ dainle gbā ma dii kí.

22 Ǿ Zeluia né Abisai m̀̀: Simeí kía pọ́ Dii kpà kàe. I ka wà àa deo lé?

23 Ǿ Davidi m̀̀: Zeluia néṣ, bóm̄e wá daaai? A ye zezṣmeme gbā yá? Wá gb̄e de Isaili b̄usu gbāo, asa má d̄ṣ gbā ké má de Isailiò kía ũ.

24 Ǿ kí ò Simeie: Nyṣ gao. Ǿ kí legb̄èè.

25 Saulu t̄ũna Mefibose† gè dai k̄ile. Za gṣṣ pọ́ kí b̄ò w̄éleu e gṣṣ pọ́ à sù aafia, Mefibose i a gbá pípio, i a lekāna kekeo, i a pṣṣpio.

26 Ké à b̄ò Yelusaleũ à m̀̀ dà k̄ile m̄aa, ṣ kí aà là à m̀̀: Mefibose, bóyáí ni gemanṣṣ ni?

27 A w̄ewà à m̀̀: Ma dii kí, ma zíkēna mé ṣnṣkèmem̄e. Má òè aà káoyememe ma zàa'inae mà dikpe mà gennṣ, asa eēn ma ũ.

28 Ma dii kí, ṣ à gè mapi n zòblena ṣṣkpà n k̄i.‡ Ma dii kí de lán Lua malaikaewae. Ke lá à kène maawa.

29 Ma dii kí, a de yāa n̄ ma de b̄edeṣṣ d̄ede mípii, ṣ n̄ mapi n zòblena baa dàa ní n bleblenaṣ. Má z̄ev̄i mà w̄iilenzi lṣṣ.

30 Ǿ kí òè: Yá kpele n̄yṣ o lbi? Má d̄ile mpi ní Zibao, à t̄ṣṣle kpaalekṣe.

31 Ǿ Mefibose ò k̄ie: Ma dii kí, lá n su be aafia, aà se pii.

32 Galada b̄usu gb̄é Baazilai§ b̄ò Logeliũ à gè z̄ei k̄ie e Yuudē baale.

33 Baazilai zik̄ù maamaae, à kà w̄è basiiṣ. A kí yàaekè gṣṣ pọ́ a ku Maanaiũ, asa ṣde sà gbāngbooe.

34 Ǿ kí òè: Buamanṣ, mí n gwa ma be Yelusaleũ.

35 Baazilai w̄ewà à m̀̀: Ma w̄eni i ḡṣ bíla ké mà tannṣ Yelusaleũṣ.

36 Ma ka w̄è basiiṣ k̄ò. Má pṣmaa ní pṣv̄aio d̄ṣk̄e l̄be? Mapi n zòblena mi ble pọ́ má ble ge í pọ́ má mi na mae? Má ḡṣe ge n̄e l̄sinaṣ lṣṣ ma l̄be? Ma dii kí, má aso k̄áfin̄e.

37 Mapi n zòblena má buannṣ Yuudēwa, mí z̄ene k̄ainnṣ we. Ak̄ea ní ye n̄ fiabomeme màai?

38 Mapi n zòblena, to mà ea ta ma be w̄éleu, ké másu ga ma de ní ma da miao z̄ao yáí. Ma ne n zòblena Kimaũ gwa ke. Ma dii kí, to aà buannṣ. K̄eè lá à kène maawa.

39 Ǿ kí m̀̀: Kimaũ a buamanṣe. Má yá pọ́ kène maa k̄eè, mé yá pọ́ ní gb̄èaa pii má k̄ene.

40 Gb̄épii bùa Yuudēwa, ṣ kí bùa. Kí lep̄e Baazilaiwa à samaa'òè, ṣ Baazilai èa tà be.

41 Ké kí bùa à gè Giligali, Kimaũ bùaaàṣṣ.

Yuda zìgṣṣ pfi ní Isaili zìgṣṣ k̄iniṣ bùa ní k̄ipio.

* 19:17 2Sam 16.5-13 † 19:25 2Sam 9.1-13 ‡ 19:28 2Sam 16.1-4 § 19:32 2Sam 17.27-29

42 ǃ Isaili bui p̄ii mò kí lè, aa òè: Akèa wá gbé Yudaɔ bùaáno kpáí, mpi ní n bedeo ní n gbéɔ p̄iii?

43 ǃ Yudaɔ a zāsímá aa m̀è: Ké kí de wá dae ũ yáíe. Bóyáí yá bee kèé íii? Wi kí kùsua bleo, wi aà p̄e si wá p̄o ũo.

44 ǃ Isailiɔ ò Yudaɔne: Lá wá bui lee kwie, wá ɔ kú ní kí Davidio de á p̄oá. Bóyáí a wá díle yáfúnnoí? Wáme wa kí gbesia yá'ò káauo lò? Ama Yudaɔ yázasia Isailiɔwa de ní p̄oá.

20

Seba boa Davidi kpe

1 A mo lè gbēp̄ae ku we, aà tón Seba, Bikili née, Bēyāme buie. ǃ à kuupè à m̀è:

Wá baa daaa ní Davidioo,
wá baa kú ní Yese néoo,
á Isailiɔ, á baade tá a be.*

2 ǃ Isailiɔ kè Davidiwa p̄ii, aa gè nà Bikili né Sebawa, āma Yudaɔ zè ní ní kíó boa za Yuudēi e Yelusaleū.

3 Ké Davidi sù a be Yelusaleū, à a no p̄o i m̀esedileneo gbēon kwi p̄o á tò aale begwaɔ sè à ní kále gudšana be. Davidi ní gwá, āma i wuléno bo. Wà ní kaka kpéu gyaao ũe e aa gè gagaò.

4 ǃ kí ò Amasa: Yuda zīgɔ s̄isi n̄ ní k̄aaame e gɔo àaɔ ào pa, níu ku la.

5 Amasa gè Yudaɔ s̄isi, āma à gègè de gɔo p̄o kí dílela.

6 ǃ Davidi ò Abisaie: Bikili né Seba a ìadawá tia de yá p̄o Abisaloū kèla. Ma gbéɔ séle à p̄leaàzi, ké asu si wéle bíideu à bēbeetē kewēeo yáí.

7 ǃ Yoabu gbéɔ ní kí d̄oaiɔ ní zīgɔ p̄ii b̀le Yelusaleū, aa p̄le Bikili né Sebazi.

8 Gɔo p̄o aa ku gbè gbène p̄o kú Gabaɔ sae, ɔ Amasa mò dairile. Yoabu zika'ula daa, mé aà fēna d̄o aà pi. Ké à s̀ Amasazi, à fēnapi wò,

9 a òè: Ma gbé, ní aafiaa? ǃ à Amasa kù a lekānawa ní a ɔplaa, lá a ye lépewàwa.

10 Amasa fēna p̄o kú Yoabu ɔ fān v̄io, ɔ Yoabu aà z̀ò a gb̄eu, aà nonaɔ b̀le kàle z̄ile. Yoabu i a gēn plaade ke bo, asa à gà k̀e. ǃ Yoabu ní a d̄auna Abisaio p̄le Bikili né Sebazi.

11 Yoabu ìwaɔ do g̀ z̄ea Amasala à m̀è: Gbé p̄o zè ní Yoabuo ní Davidio, aà te Yoabuzi.

12 Au daa Amasa gea zedau, ɔ zīgɔ p̄o lé mó zè lé gwa p̄ii. Ké Yoabu ìwapi è gbé p̄o lé mó weo p̄ii zè lé gwa, ɔ à Amasa ge g̀le g̀ò z̄eu a díle s̄eu, ɔ à ula k̀aàla.

13 Ké a g̀le g̀ò z̄eu, gbépii b̀ te Yoabuzi, ɔ aa p̄le Bikili né Sebazi.

14 Seba Isaili bùsu baa v̄i e Abeli Bemaaka, ɔ Beli buiɔ mò k̄aaaàzi we.

15 Yoabuɔ mò koez̀aàzi Abeli Bemaaka. Wà bùsu k̀lekale wéle bíi sae, ɔ aale weele wà bíipi gboo.

16 ǃ noe ñnodee lezù za wéle guu à m̀è: A swákpa! A swákpa! O Yoabue aà mo la mà yá'òè.

17 Ké Yoabu s̀ noepizi, ɔ à aà là à m̀è: M̀me ní Yoabua? A wèwà à m̀è: Máme! ǃ a òè: Swákpa mapi n z̀blena yáí. A m̀è: Ma swá wè.

18 ǃ noepi m̀è: W̄i me yáa, yāgb̄ea Abelideɔwa, yá i mide.

19 Wá kú yākesai Isaili gbé náaideɔ ũ, ɔ r̄ile weele n̄ Isaili wéledadee beeɔ dedea? Bóyáí ní ye n̄ Dii wéle dei?

20 Yoabu wèwà à m̀è: Gyaū! Aawo! Má ye mà á dedeo. Má ye mà á wéle deo.

21 M̀aa no! Gbé p̄o w̄i me Bikili né Seba, Eflaiū buiɔ bùsu s̄is̄ide gbé mé f̄ele ní kí Davidio. A gbé m̀endopi kpaa, mí go á wéle. ǃ noepi òè: Ma! Wa aà mi zune bíia.

* 20:1 1Kia 12.16

22 Nɔɛpi gè a gbéɔ lè ní a ɔ̀nɔ, ɔ̀ wà Bikili né Seba mi zò wa zù Yoabuɛ bíia. Yoabu kuupè, ɔ̀ wà fàaa wà wélepi tò we. Baade tà a be, ɔ̀ Yoabupi tà kí kǐ Yelusaleũ.

Davidi ìwaɔ

23 Yoabu mé Isaili zǐgɔ̀ pǐi dɔ̀aana ũ. Yoiada né Benaia mé dɔ̀aiaɔ gbèzɔ̀ ũ.

24 Adonilaũ mé zɔ̀ gbèzɔ̀ ũ. Ailudi né Yosafa mé kpàwakɛna ũ.

25 Seva mé lakɛna ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onkiaɔ ũ.

26 Yaii gbé Ila mé Davidi kwàasi ũ.

21

Tɔ̀sia Gabaɔ̀deɔne

1 Imina ku Davidi gɔ̀, à gègè e wè àaɔ. Davidi Dii aeyà, ɔ̀ Dii mè: Saulu yáie. Gbèdeyā wǐ aà bɛdeɔ musu ké à Gabaɔ̀deɔ dède yáí.

2 ɔ̀ kí Gabaɔ̀deɔ sǐsi à yā'òné. Gabaɔ̀deɔ de Isailiɔ ũo, Amɔle bui kɔ̀naɔne. Isailiɔ legbèné yāa aa mè wa ní dedeɔ,* ɔ̀ Saulu wèele à ní bāde a ãiakɛa Isailiɔne ní Yudaɔ guu.

3 ɔ̀ Davidi Gabaɔ̀deɔ là à mè: Bó á ye mà kɛí? Kpelewa má awakpaé, ké à e Dii gbéɔ sáaukpai?

4 Aa wèwà aa mè: Wá zɛvǐ wà ánuɔ ge vua gbɛa Saulu ge a bɛdeɔwao, mé wá zɛvǐ wà Isaili gbèe deo. ɔ̀ Davidi ní lá à mè: Alɛ o kpelewa ní? Bó má kɛí?

5 Aa wèwà aa mè: Gbé pó wá dede, à lekpaáiwázi à wá midɛɛ, ké à e wá buibo Isailiɔ guu yáí,

6 to wà aà bui gɔ̀e sɔplao kpáwá, wǐ ní loo líwa Dii ae Gibɛa, kí Saulu pó Dii kpàpi be wéleu. ɔ̀ kí mè: Má ní kpáwáɛ.

7 Kí i Yonatāa né Mɛfibosɛ, Saulu tɔ̀ũna kpámáɔ, lé pó aa kè Diiwa sǎnu ní Yonatāao yáí.†

8 A nɛgɔ̀e gbèɔn pla pó Aya nɛnɔɛ Lizipa ì ní Saulu sè. An tón ke: Aamɔni ní Mɛfibosɛo. A nɛgɔ̀e gbèɔn sɔo pó Saulu nɛnɔɛ Mɛlabu ì ní Mɛɔla gbé Baazilai né Adielioɔ‡ sè lo.

9 A ní ná Gabaɔ̀deɔne ní ɔ̀zǐ, ɔ̀ aa ní loo líwa sǐsǐ musu Dii ae. Gbèɔn sɔplapiɔ gà sǎnuɛ, wà ní dede pɔ̀kɛkɛ daalegɔ̀ɛ.

10 Aya né Lizipa zwǎnkasaɔ se kpàle aziaɛ gbɛwa we. Za pɔ̀kɛkɛ daalegɔ̀ e lou gè gepiɔ gbè, ìo gi bāɔne aa pémá fāane, ìo gi sèanɔbɔɔne aa sǔnzi gwá.

11 Wà yá pó Saulu nɔ pó i mɛsɛdileèopi kè ò Davidiɛ,

12 ɔ̀ à gè Saulu ní aà né Yonatāao wáɔ bíle Yabesi Galadadeɔ kǐi. A mɔ lè wà ní ge sè yāa kpáí Betesā gāaɛ, gu pó Filitɛɔ ní loo bíiwa Saulu dea Giliboa gbɛaɛ.§

13 Davidi tò wà ní gɛwapiɔ sèle wà tàò, wa kàaa ní gbé pó wà ní loopiɔ gɛwao,

14 ɔ̀ wa vǐ Saulu mae Kisi miau Zela, Bèyāmeɛ buiɔ bùsuu. Wà yá pó kía dǐle kè pǐi, ɔ̀ Lua wabi pó wa kè bùsupi yá musu sǐnɔ.

Gbé gbàagbāaɔ dedeɔ

(1Lad 20.4-8)

15 Filitɛɔ èa zǐkà ní Isailiɔ lo. Davidi ní a gbéɔ gè zǐkàrnɔ. Ké Davidi yèèè làa,

16 ɔ̀ gbé gbāaɔ bui Isibenɔbi mè á Davidi deɛ. Aà mɔgotè sǔna gbɛa de kiloo àaɔa, mé a fènda dafu looa.

17 ɔ̀ Zelua né Abisai dɔ̀aàle, à Filitɛpi dè. ɔ̀ Davidi gbéɔ legbèè aa mè: Nyɔ géwanɔ zǐlau lo, ké wá Isailiɔ filia su gao yáí.

18 Bee gbɛa aale zǐka ní Filitɛɔ Gobu, ɔ̀ Usa gbé Sibekai gbé gbāa bui pó wǐ mɛ Safa dè.

* 21:2 Yoz 9.3-15 † 21:7 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ 21:8 1Sam 18.19 § 21:12 1Sam 31.8-13

19 Zì èa fèlè ní Filitèò Gobu lɔ, ò Betelèũ gbé Yaii né Elana Gata gbé Goliati dāuna Lami dè. Lami sɔmpa de lán zwàatāna àsaliwae.

20 Ké aale zìkarínɔ Gata lɔ, gbé t̄is̄ie ku we, aà ɔnɛɔ ní aà gbánɛɔ soolosoole, à kè píi baasɔ m̀endosai. Gbé gbàaɔ buie lɔ.

21 A kuabii Isailiɔwa, ò Davidi v̄ii Simea né Yonatāa aà dè.

22 Gb̄ɛɔn s̄iiɔp̄iɔá Gata gbé gbàaɔ buiɔnɛ. Davidi ní a gb̄éɔ mé ní dede.

22

Davidi Dii s̄aukpa a z̄iblea yá musu

(Sòu 18)

1 Ké Dii kí Davidi b̀ Saulu ní a ibeɛ k̄iniɔ ɔz̄i, à ledà ní Diio

2 à mè:

Dii mé ma gbesi ũ ní ma zegik̄iio,

ì ma misi.

3 Ma Lua mé ma gbesi ũ,

mi naaàzi.

ɔmɛ ma s̄engbao ũ

ma Suaban gbāa ní ma gulesiɔ ũ,

ma ulek̄i ní ma b̀k̄iio ũ,

ì ma si gbé p̄ās̄iɔwa.

4 Dii k̄a wà aà s̄aukpa.

Mi lezuaàzi,

ì ma b̀ ma ibeɛɔ ɔz̄i.

5 Gó kp̄alemanɔ,

kaale swa lé ma ble.

6 Mia baɔ galakp̄amɛɛ,

ga baikp̄a ma aɛ.

7 Ma yeelɛa guu ma Dii s̄isi,

ma lezù ma Luazi,

ò à ma ȳamà za a bɛ,

ma wii k̄awà, à gè aà swáú.

8 Tɔɔlɛ l̀ualua à z̄iaz̄ia,

gbès̄is̄iɔ dèedee ní z̄inau.

Aa l̀ualua ké aà p̄ɔ p̄a ȳái.

9 Súelɛ b̀ aà níu,

té p̄kaalɛna b̀ aà léu,

a ȳɔ lé pipi aà aɛ.

10 A gu k̄èaa musu à p̄ila,

lou s̄isi aà gbá z̄iɛ.

11 Alɛ vua dia malaika ḡàs̄iade kpe,

àlɛ ȳaakpa ní íanao.

12 A gusia kù az̄iala,

à luabesiana kè a kúk̄i ũ.

13 Za aà gawi p̄ilɛau

lou lé p̄ilɛ p̄às̄ip̄às̄i.

14 Dii p̄ala za musu,

Lua Musude l̀ɔɔ d̀ louv̄ia ũ.

15 A ka f̄a ma ibeɛɔgu à ní f̄aaa,

Lua s̄umá à ní yá.

16 Ké Dii p̄alamá,

isia tɔɔle bɔ̀ gupuaɔ,
 ké à pɔ̀bɔ̀ a níu,
 dúnia zína bɔ̀ puizi.

17 A ɔ̀bɔ̀ za musu à ma kũ,
 à ma bɔ̀ ísiu.

18 A ma si ma ibeεε gbãawa
 ní ma wèle pɔ̀ an gbãa demalao.

19 Aa ànaa ma wɛ̀nakεgɔɔ,
 ̣ Dii zèmanɔ.

20 A ma bɔ̀ à ma gba dεεpookii,
 à ma mìsi ké a yemazi yáí.

21 Dii yākèμεε ma nɔ̀semaa léue,
 à flabòmεε ma gbāsísai léu.

22 Asa má Dii yá kũa,

mi váike ma a Lua tò weo.

23 Aà ikoyá ɔ̀ dɔ̀aaameε píi,

mi bɔ̀ yá pɔ̀ a dīleo kpeo.

24 Ma kua tàae ví Diiεo,

má azia kũa duunasai.

25 Dii flabòmεε ma maake léue,
 asa a è má kú gbāsísai.

26 N náai ví náaideɔ̀ne,
 tàaesaiden n ũ tàaesaideɔ̀ne.

27 N wásawasa gbé wásawasaɔ̀ne,
 āma ni kōnikε gbé dɔ̀ɔ̀saiɔ̀ne.

28 Ni zīabusanaɔ̀ suaba,
 ni gbé pɔ̀ aai nízia se lesiɔ̀ busa.

29 Mpi Dii, míme ní ma filia ũ,
 Dii, ni ma gusia lile gupua ũ.

30 N n gbãao má f̣i kuadi kaawa,
 ní ma Lua dɔ̀nleo má f̣i ví g̣ia.

31 Luapi ṣo, aà yákeao b̀̀lei,
 Dii yá ṣaa vío.

A de s̀̀ngbao ũ gbé pɔ̀ nàaziɔ̀ne.

32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, déme uléḳi ũi?

33 Lua mé ɔ̀ ma gba gbãa,
 ̣me ɔ̀ zεpoomεε súsu.

34 I to ma wá nakũ lán tuewa,
 ɔ̀ to màɔ̀ be bùsu gulẹsiɔ̀ musu.

35 I zíḳaa dadameεε,
 e ma g̣ási a f̣i mɔ̀gotē sá gá.

36 Ni n zibles̀̀ngbao kpaá,
 ni naale ṇ ma tɔ̀bɔ̀.

37 Ni ma zé yàasa kũμεεε,
 ̣ ma gbá lí gbãleo.

38 Ma pele ma wèleozi ma ní bādè,
 mi kpekpaο e ma γε ma ní dedeɔ̀.

39 Ma ní wiwi míɔ̀ṃiɔ̀, aai e f̣̣leo,
 aa kwè g̀̀ kálea ma gbá ẓie.

40 N ma gba gbāa ma zíkàò,
 ní tò ma íbɛɛɔ mikpàa.
 41 N tò ma wèlɛɔ kpekpa,
 ɔ ma a zangudepiɔ kàale.
 42 Aa wiilè, gbēe i ní suabao,
 aa lɛzù Diizi, i yāmamáo.
 43 Ma ní ké búɛbuɛ lán bùsutiwa,
 ma táa'òmá lán zé guu pèlɛawa.
 44 N ma bɔ ma gbé pɔ fɛlɛmanɔɔ ɔzì,
 n ma kɛ buiɔ mide ũ.
 Gbé pɔ má ní dɔɔɔ ì zɔblemɛɛ,
 45 bui zìlɔɔ ì vlánaumɛɛ.
 Tó aa ma yá'o mà, aaí misiilemɛɛ.
 46 Buipáleɔ kúsu ì kwé,
 aaí bɔ ní zegikíiɔu ní lualuao.
 47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!
 Wà Lua ma gbesi ma Suabana tɔbɔ!
 48 Lua mé ì tɔsimɛɛ,
 ì buiɔ totomɛɛ,
 49 ì to mà pili ma íbɛɛɔwa.
 N ma gba gbāa de ma wèlɛɔla,
 n ma bɔ gbé pāsìɔ ɔzì.
 50 A yáí tò má ní sáaukpa buiɔne,
 má n táasile Dii.*
 51 I zì zɔɔ ble kí pɔ á sèɛ,
 ì gbēkɛkɛ kía pɔ a kpàpie,
 ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

23

Yá gbezā pɔ Davidi ɔ

1 Yá gbezā pɔ Davidi òn kɛ:
 Yɛse né Davidi yán kɛ,
 gbé pɔ Lua aà gbà gbāa yá'oaɛ.
 Yakɔbu Lua aà kpà kía ũ,
 ɔmɛ Isailiɔ lèdan maa ũ.
 2 Dii Nisína yādámɛɛ,
 aà yá dɔ ma léu.
 3 Isailiɔ Lua yá'ò,
 Isailiɔ gbesi òmɛɛ:
 Tó kí yāgɔ̀gɔ̀ gbéɔne a zéwa,
 mé à kía blè víakea Luaɛ guu,
 4 ì de lán íatē bilea gupuawae,
 lán gudɔa guduuduusaiwa,
 lán lou pɔ ì to sē bɔlɛwa.
 5 Ma bɛdeɔ na ní Luaoo lé?
 Aà bàa aɔ kumanɔ e gɔɔpiiɛ.
 A a yá dɔdɔ píi, a sea vío.
 A bɔ ní ma suabaaoo lé?

* 22:50 Lom 15.9

A pɔ́ pɔ́ má a ni ví kpaá piio lé?

⁶ Gbēpāɔ de lán lɛwae,
wí n̄ vūaae, wíli kú kyàuo.

⁷ Gbé pɔ́ ye kámá,
sema aàɔ gɔ́kɛbɔ ge go kūa,
i tesɔ́má n̄ kúkii.

Davidi negɔ́naɔ
(1Lad 11.10-41)

⁸ Davidi negɔ́naɔ tón ke: Akemɔ gbé Yasɔbaúá negɔ́n tɔde gbɛɔn àaɔɔ dɔaanae. Ōme sɔ́na sè gbɛɔn àaa síiɔzi, à n̄ zɔ́zɔ́dò pii gɔɔdoúzi.

⁹ Gbé bee gbɛa Dodai né Elezaa, Ahoa gbé kú negɔ́n gbɛɔn àaɔpiɔ guu ɔ. A kú n̄ Davidio gɔɔ pɔ́ Isailio kàaa aa zíkà n̄ Filitɛɔ Pasadamiú. Isailio pɔ̀ɔbɔzákè,

¹⁰ ɔ̀ aàpi fèlɛ à Filitɛɔ dèdɛ e aà ɔ̀ wà, à gò fènda pá kūa. Dii tò à zìblè maamaa gɔɔ bee. Zígɔ́ k̄iniɔ̀ èa sù aa aà lè, àma pɔ̀ɔ woloa geɔwa yáíe.

¹¹ Gbé bee gbɛa Age né Sāma gusiside gbé kú. Ké Filitɛɔ gáli kàaa gu pɔ́ bláa bú kúu, Isailio bàalèné,

¹² aàpi mé zè gí búpi guoguo. A búpi símá, à Filitɛɔ dèdɛ. Dii tò à zìblè maamaa.

¹³ Pɔ̀kɛkɛgɔɔ negɔ́n gbɛɔn baakwio guu, gbɛɔn àaɔɔ b̀ò gè Davidi k̄íi Adulaú gbè'eu. Filitɛɔ gáli b̀òò káɛ Lefai guzulɛu.

¹⁴ Gɔɔ bee Davidi ku sègbāu, Filitɛ gudɔ́anaɔ ku Betelɛú.

¹⁵ Davidi lé a be í nide à mè: Déme a gé Betelɛú b̀òlɛ l̀ò'i tóimɛi?

¹⁶ Negɔ́n gbɛɔn àaɔpiɔ mé gè gè Filitɛɔ b̀òou, aa Betelɛú b̀òlɛ l̀ò'i tò aa sùdò Davidiɛ. Ō i we m̄io, a t̄lɛ Diiɛ sa'o'i úe.

¹⁷ A mè: Kai Dii, má f̄ɔ́ íe bee mio. Gbé pɔ́ aa gí n̄ wēniio auɛ. I we m̄io. Negɔ́n gbɛɔn àaɔpiɔ yákean we.

¹⁸ Zeluia né Abisai, Yoabu dāuna mé negɔ́n gbɛɔn baakwio dɔaana ú. Ōme sɔ́na sè gbɛɔn àaa do n̄ basɔ̀oɔzi à n̄ dèdɛ, ɔ̀ à tɔ̀b̀ò gbɛɔn baakwipio guu.

¹⁹ A tɔ̀b̀ò de negɔ́n gbɛɔn àaɔpiɔla, ɔ̀ à gò n̄ dɔaana ú, kási a ku negɔ́n tɔde gbɛɔn àaɔpiɔ guuo.

²⁰ Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zìkan wɔ̀ɔdɛɛ. Aà yákeao dasi. A Mɔabu negɔ́n tɔdeɔ dè gbɛɔn pla. A gè ɛ guu gɔɔ pɔ́ loughɛ kwè, à ǹòomusu dèu.

²¹ A Egipi gɔ́sa tíisi pɔ́ sɔ́na kūa dè. A s̄ààzi n̄ goo, à aà sɔ́na síwà à aà dèdò.

²² Yoiada né Benaia mé yápio kè, ɔ̀ à tɔ̀b̀ò negɔ́n gbɛɔn baakwipio guu.

²³ A tɔ̀b̀ò de negɔ́n gbɛɔn baakwipio, kási a ku negɔ́n tɔde gbɛɔn àaɔpiɔ guuo. Ō Davidi aà d̄ilɛ a d̄aiɔ gbèz̄ɔ́ ú.

²⁴ Gbéɔ baakwipio tón ke:

Yoabu dāuna Asaeli,

Dodo né Elana Betelɛú gbé,

²⁵ Alodi gbéɔ Sāma n̄ Elikao,

²⁶ Paleti gbé Elɛzi,

Tekoa gbé Ikesi né Ila,

²⁷ Anato gbé Abiezɛɛɛ,

Usa gbé Mɛbuni,

²⁸ Ahoa gbé Salamɔ,

Nɛtofa gbé Malai,

²⁹ Nɛtofa gbé Baana né Elɛbu,

Gibɛa pɔ́ kú Bèyāmɛɛ b̀usu gbé Libai né Itai,

30 Pilatō gbé Benaia,
 Gaasi guzulε gbé Idai,
 31 Alaba gbé Abialebō,
 Bauliū gbé Azemavε,
 32 Saaleboni gbé Eliaba,
 Yasē né,
 33 gusiside gbé Sāma né Yonatāa,
 gusiside gbé Salaa né Ahiaū,
 34 Maaka gbé Aasebai né Elifele,
 Gilo gbé Aitofeli né Eliaū,
 35 Kaameli gbé Ezelo,
 Laalubu bui Paalai,
 36 Zoba gbé Natā né Igali,
 Gada bui Bani,
 37 Amōni bui Zeleki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabokūna,
 38 Yετεε bui Ila ní Galebuo
 39 ní Iti bui Ulio.
 Ampii aa gbεon bla àaōsaie.

24

Davidi a zīgō naoa (1Lad 21.1-26)

- 1 Dii pō èa pà Isailiozi, 5 à Davidi swāfēné à mē: Gé Isailio ní Yudaō naoi.
 2 Ɔ kí ò Yoabuε ní zīgō dōaana pō kuaànōō à mē: A Isaili buio būsū kεεε pīi za Dā e à gε pεò Bεεεbawa, í ní nao, ké mà e mà ní dasile dō.
 3 Ɔ Yoabu ò kīe: Ma dii kī, Dii n Lua n gbéō kōne lεε basōo, ní wesie, āma ma dii kī, àkea ní ye n kε màai?
 4 N beeo kí yá Yoabu ní zīgō dōaanaō blè, 5 aa bōle kí kīi, aa gè Isailio naoi.
 5 Aa bùa Yuudēwa, aa bōokpà Aloee saε. Wélepi ku guzulεuε. Ɔ aa Gada būsū kεεε e Yazεε.
 6 Aa Galada būsū kεεε aa gè Kadési, Iti būsū e Dāyaani, 5 aa gè Sidō oi.
 7 Aa gè Tii wéle bīideu ní Iviō ní Kanaaō wéleō guu pīi, 5 aa gè Yuda būsū gεomidokīi oi e Bεεεba.
 8 Aa būsūpi kεεε pīi. Mō kēokwi ní gōo baoo gbεa aa èa sù Yelusaleū.
 9 Ɔ Yoabu gbé pō à ní naoō lé ò kīe. Isaili gōe pō aa fēnda dōo gbεon òaasōsōo lεε òaa síiōε (800.000). Yudaō sō gbεon òaasōsōo lεε òaa pla ní basōo (500.000).
 10 Gbépio naoa gbεa Davidi ku déndōmεε guu, 5 a ò Diie: Ma duunakè yápi kea guu maamaaε. Dii, mapi n zòblena, ma taaε kēa sa, asa ma sōyā kēε.
 11 Ké Davidi fēle kōo, Dii yā'ò ānabi Gada, Davidi gu'enae à mē:
 12 Gε n o Davidie ma mē, má yá mēn àaō kpále aà gēzi, aà yápio do gwa à sé, mí kēε.
 13 Ɔ Gada gè Davidi lè, a òè à mē: Imina kaa ní būsū wè sopla ge n ibεεo péleanzi n bàaleané mō àaō ge gagyākaa n būsū gōo àaō, a kpele ní sèi? Làasookewà n gwa, mí gε o Lua pō ma zīε.
 14 Ɔ Davidi ò Gadaε: Má kú yeelεa zōo guuε. Má sí wà léle wà da Dii Ɔzi, asa a sósobi ví maamaaε. Asu to mà léle da gbēnazina Ɔziō.
 15 Ɔ Dii gagyākà Isailio gu za kōo bee e gōo pō à zèò. Sea za Dā e à gè pεò Bεεεbawa Isailio gāga gbεon òaasōsōo lεε bàākwī (70.000).

16 Ké Dii Malaika ɔ̀bò àlɛ yáya Yelusaleũdeɔ̀wa, Dii a ǹsɛ suumpà yápi musu, ɔ̀ a ò malaikapiɛ: Ze màa! N n ɔ̀ sɔ̀aa sa. Yebusi bui Alauna p̀wɛngbẽzɛ ɔ̀ Dii malaikapi kuu.

17 Gɔ̀ p̀ Davidi malaikapi è, àlɛ n̄ dɛdɛ, a ò Diiɛ: Máme ma duunapi kè ma tàakè. Gb́ɛpiá ma kpàsa sãɔ̀nɛ, aai yãe keo. To n ɔ̀ su mapi n̄ ma de bedɛɔ̀wa.

18 Gɔ̀ beezi Gada gè Davidi lè a òè: Gé Dii gbagbakii boi Yebusi bui Alauna p̀wɛngbẽzɛu.

19 ɔ̀ Davidi gè lá Dii a yã'ò Gadaɛwa.

20 Ké Alauna wɛzù, a è kí n̄ a gb́ɛ lɛ mó a kii, ɔ̀ a gè kùlɛ è à wùlɛ a gbɛɛu

21 à mè: Ma dii kí, àkea n̄lɛ mó mapi n z̀blena kii? Davidi wèwà à mè: Ma mɔ̀ n p̀wɛngbẽzɛ lúima, mà Dii gbagbakii bouɛ, ké gagyãpi e go gb́ɛɔ̀wa yáí.

22 ɔ̀ Alauna ò Davidiɛ: Ma dii kí, p̀ p̀ kènɛ maa sɛ n̄ sa'òò. Zuɔ̀ gwa sa'obɔ̀ ũ. P̀wɛngbẽgɔ̀ n̄ zuuɔ̀ sɛlɛ yàa ũ.

23 Kí, ma n̄ gba píiɛ. Alauna èa ò lɔ̀: Dii n̄ Lua sinnɔ̀.

24 ɔ̀ kí òè: Aawo! Má lúmaɛ, mí a fiabonɛ. Má sa'o Dii ma Luawa pã fiabosaio. ɔ̀ à p̀wɛngbẽzɛpi n̄ zuɔ̀ lùwà ánuɛsu ɔ̀watɛ blakwi.

25 ɔ̀ à Dii gbagbakii bò we, à sa p̀ wí a p̀ kátɛu à tékũ òwà n̄ sáaukpasaɔ̀. Dii s̄aàno aà bùsu yá musu, ɔ̀ gagyãpi zè.

KIAO LA SƐIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee kí Salomoo kpalablea yá boolekè ní gbé pò aa kpalablè aà gbea. Goo pò Davidi zikù táotao, a fɔ lé kpala yá gōgō bo, ɔ aà né gbēon pla wēle wà e wà aà gēe ble (1.1-2.12), ɔ aà né Salomoo zòle báawa. Aà kíake guu à gbãakpà Lua kpé dɔawa ní azia beo. Ama aà yá pò kè vâi mé de à a dúniablea mǐde ní luanaaikesaioe ní zòblea táaoneo (2.13-11.43). Ɔ Lua tò kpalapi kèaa pla. Isaili bui pò aa ku gugbântoo oio gi misiilei kí Salomoo nées, ɔ aa rízia kía kpà (12.1-14.20). Bee tò Isailio kpalapi kèaa lee pla e wè òaa pla taawa, Isailio kpala ní Yudaoo kpalao. Aa kálea kɔ saee, āma aalió na gbã wà na ziao (14.21-22.53).

Lápi lé dadawēe à kù kíao aao de náaideo ũ Luaee. An náai bee ì to bùsu kua à na, āma kúlea táaone ní luayāmasaio ì miperínó kaalewa. Lua ānabio zímá dasi, aaió Lua yādileneo dōngu. Anabi Elia mé ní mide ũ (17-19, 21).

Adonia azia dilea kía ũ

¹ Kí Davidi zikù táotao. Baa tó wà zwāa kuaála, íana ì gi à aà dee.

² Ɔ aà ìwao òè: Wá dii kí, to wà wéndia weelene, aao zíkene, io n gwa, io wúle n sae, ké íana su n de bo yáí.

³ Ɔ wà gè kpálekè wéndia kefenai Isaili búsuu píi, ɔ wà bò Sunē ũ nɔe Abisagawa, wa sè sùò kíe.

⁴ Wéndiapiá nɔanae. Io kí gwa à zíkèè, āma kí i aà dɔ nɔe ũo.

⁵ Agita né Adonia* azia dile a ka, à mè áme á kpalable tia. Ɔ à sǔgo sè ní sǔde ní gōe gbēon blakwi pò aao bàale aao dɔaae.

⁶ Zaa a ku, aà mae i aà lele à me bóyāi níle ke màaio. Aàpi sǔ gō kefenae. Abisaloū mé yó mǐ a kpàwà.

⁷ Ɔ à lekpaaf ní Zeluia né Yoabuo ní sa'ona Abiataao, ɔ aa zèaàno.

⁸ Kási sa'ona Zadoki ní Yoiada né Benaiao ní ānabi Natāo ní Simeio ní Davidi gbēnao ní aà dɔai negōnao aai zèaàno.

⁹ Adonia sa'ò ní sǎo ní zuo ní zune mekpaa Gbèmlè pò kú Logeli nibona saewa. A a dāuna kíanee sǐsi píi ní Yuda pò de kía ìwa ũo píi.

¹⁰ I ānabi Natā sǐsio ge Benaia ge Davidi dɔai negōnao ge azia dāuna Salomoo.

¹¹ Ɔ Natā gè Salomoo da Baseba† là à mè: Ni ma Agita né Adonia kpalablè wá dii kí Davidi dɔa saio lé?

¹² To mà ledama, lá níyó ke, ò n zia misi ní n né Salomoo pòo.

¹³ Fēle gé kí Davidi kíi, ní oè, ké à legbène yāa sǔ à mè n né Salomoo mé a kpalable a gbēu a gēe ũ sǔ be? Akēa Adonia mé kpalablèi?

¹⁴ Goo pò níle yápi oè ɔ má mó sǔ, mí yá'idia.

¹⁵ Ɔ Baseba gè kí lè aà kpēa, asa kí zikūe. Sunē ũ nɔe Abisaga kuaàno we.

¹⁶ Baseba kúle mipèlèè, ɔ kí aà là à mè: Bó ní yeii?

¹⁷ A wèwà à mè: Baa, míme n legbè mapi n zòblenae ní Dii n Lua tóo n mè ma né Salomoo mé a kpalable, io de kía ũ n gēe ũo lò?

¹⁸ Gwa ma dii kí, Adonia mé kpalablè tia, mé ní a yá dɔo.

¹⁹ A sa'ò ní zuo ní zune mekpaa ní sǎo dasidasi, à n néo sǐsi píi ní sa'ona Abiataao ní zīgōo dɔaana Yoabuo, ɔ i n zòblena Salomoo sǐsio.

²⁰ Ma dii kí, míme Isailio sǎanzi nípii, wà e ma gbé pò a gō kía ũ n gbēu.

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

- 21 Ma dii kí, tó n ta n deziò guu, mapi ní ma né Salomᵋᵋᵋ, waᵋ wá gwa tàaedeᵋ ũe.
 22 Ké àle yā'o ní kíò màa, ᵋ ānabi Natā kà.
 23 Wa ò kíe wà mè, ānabi Natā ké. ᵋ Natāpi mò kùle kíe, à wùle a gbεεu
 24 à mè: Ma dii kí, míme n mè Adonia kpalable, iᵋ de kía ũ n gēe ũa?
 25 Asa à gè sa'ò gbā ní zuᵋ ní zune mekpaaᵋ ní sāᵋ dasidasi. A n néᵋ sisi píi ní n zīgᵋᵋ dᵋaanao
 ní sa'ona Abiataao. Aale pᵋble, aale imiaànᵋ tia, aale me: Lua kí Adonia dᵋ ní aafiao!
 26 Ama i mapi n zòblena sísiᵋ ge sa'ona Zadoki ge Yoiada né Benaia ge n zòblena
 Salomᵋᵋᵋ.
 27 Ma dii kí, asi míme n yápi kè, ᵋ n gi gbé pᵋ a zᵋle kpalau n gēe ũ oi wápiᵋ n zòblenaᵋneᵋ?

Salomᵋᵋᵋ kpaᵋ kpalau

- 28 ᵋ kí Davidi mè: A Baseba sísimεε. Ké Baseba mò gè, à mò zè kí aε.
 29 ᵋ kí legbèè à mè: Dii ku! A ma bᵋ taasi píi guu.
 30 Lé pᵋ má gbène ní Dii Isailiᵋ Lua tᵋᵋ, ma mè n né Salomᵋᵋᵋ mé a kpalable ma gbεu, iᵋ de
 kía ũ ma gēe ũ, má ke gbā káukāu.
 31 ᵋ Baseba kùle mipèle tᵋᵋle kíe à mè: Ma dii kí Davidi, Lua n dᵋ ní aafiao gᵋᵋpii!
 32 ᵋ kí Davidi mè: A sa'ona Zadoki sísimεε ní ānabi Natāᵋ ní Yoiada né Benaiaᵋ. Ké aa kà
 kí kíi,
 33 a òné: A ma ìwaᵋ naaa à gé ma né Salomᵋᵋᵋ dii ma sᵋbaona kpe, í geaànᵋ Giᵋ.
 34 Wekii sa'ona Zadoki ní ānabi Natāᵋ aa nísikauwà, aai aà díle Isailiᵋ kía ũ, í kuupe à
 wiile à me: Lua kí Salomᵋᵋᵋ dᵋ ní aafiao!
 35 Bee kpe í suaànᵋ, i zᵋle kpalau, iᵋ de kía ũ ma gbεu. Aàpi má díle Isailiᵋ ní Yudaᵋ dᵋaana
 ũ.
 36 ᵋ Yoiada né Benaia ò kíe: A ke màa! Dii n Lua n lési, ma dii kí!
 37 Lá Dii kunnᵋ ma dii kí, aàᵋ kú ní Salomᵋᵋᵋᵋ màa sᵋ, i aà kíake káfi de n pᵋa.
 38 ᵋ sa'ona Zadoki ní ānabi Natāᵋ ní Yoiada né Benaiaᵋ ní dᵋaiᵋ gè Salomᵋᵋᵋ dí kí Davidi
 sᵋbaona kpe, aa geaànᵋ Giᵋ.
 39 ᵋ sa'ona Zadoki nísi tᵋᵋ sè Dii zwàakpeu, à nísipi kà Salomᵋᵋᵋwa. Ké wà kuupè, ᵋ
 gbépii wiilè aa mè: Lua kí Salomᵋᵋᵋ dᵋ ní aafiao!
 40 ᵋ gbépii bᵋ tᵋaàzi, aale su, aale kulepe, aale pᵋnake maamaa, ᵋ tᵋᵋle lᵋa kᵋfi pᵋ aale kᵋpi
 yáí.
 41 Ké Adonia ní gbé pᵋ à ní sisiᵋ pᵋblè aa làa, aale fele, aa kᵋfipi mà. Ké Yoabu kuu'ᵋpi mà,
 ᵋ à mè: Bᵋ zᵋa mé dᵋ wéle guu màai?
 42 I yápi o a làa, ᵋ sa'ona Abiataa né Yonatāa kàᵋ gᵋᵋ. ᵋ Adonia mè: Mᵋ n gē. Bεεeden n
 ũ, baona n mᵋᵋ.
 43 ᵋ Yonatāa ò Adoniaε: Aawo! Wá dii kí Davidi mé Salomᵋᵋᵋ kpaᵋ kpalau.
 44 A sa'ona Zadoki ní ānabi Natāᵋ ní Yoiada né Benaiaᵋ ní a dᵋaiᵋ gbàε aa geaànᵋ, ᵋ aa gè
 aà dí kí sᵋbaona kpe.
 45 ᵋ sa'ona Zadoki ní ānabi Natāᵋ nísikàwà, aa aà kpà kía ũ Giᵋ. Bᵋa we aa sᵋ ní
 pᵋnakeao, ᵋ wéle lòo. Kᵋfi pᵋ á màn we.
 46 Salomᵋᵋᵋ zᵋleᵋ kpalau kᵋ.
 47 ᵋ wá dii kí Davidi ìwaᵋ mò fᵋkpàwà sᵋ, aa mè Lua Salomᵋᵋᵋ tᵋᵋᵋ de aà pᵋa! Lua aà
 kíake gba gbāa de aà pᵋa! ᵋ Davidi misíile Diie a liiwa,
 48 à mè: Wà gbàakpa Dii Isailiᵋ Luazi! Asa a tò ma wesi ma gēe kpaᵋ ma kpalaulε gbā.
 49 Ké vía gbé pᵋ Adonia ní sisiᵋ kᵋ, ᵋ aa tilè, baade a taa kè.
 50 Ké Adonia lé víake Salomᵋᵋᵋε, à fεle gè nà Dii gbagbakíizi, à a kᵋba kᵋ.
 51 ᵋ wa ò Salomᵋᵋᵋε wà mè: Gwa, Adonia lé víakenεε, à gè nà Dii gbagbakíizi a a kᵋba
 kᵋa, àle me n legbè n zòblenεε gbā, ké nýᵋ a deo.

52 ɔ Salomɔɔ mɛ̀: Tó a azíá kŭa dŏ gbé bɛɛɛde ũ, baa aà mikāe a léle zílɛo. Tó wà sù vāie èwà sŏ, à gāe.

53 ɔ kí Salomɔɔ gbé zì aa Adonia gò Dii gbagbakíiwa. Ké Adoniapi mò kùlɛè, ɔ Salomɔɔ òè: Ta n bɛ.

2

Davidi ledíle Salomɔɔe

1 Ké Davidi gagɔɔ káikŭ, à ledíle a né Salomɔɔe à mɛ̀:

2 Málɛ gé gékíi. Sŏdile, níɔ de gbé kàsaá ũ!

3 Níliɔ Dii ní Lua yādilenɛo kŭa, níɔ taa'o lá a yeiwa, níɔ aà ɔtonɔkíi gwa, níɔ aà yādileɔ kŭa ní aà ikoyáɔ ní aà yá'onɛo, lá a ku Mɔizi ikoyá láuwa, yá pò ríle ke píi iɔ bɔ maa, n tá píi iɔ na.

4 Maa Dii a yá pò a òmɛɛ papa à mɛ̀, tó ma néo rízia kŭa dŏ, mé aale taa'o lá á yeiwa síana, mé an sŏ kuwa, ma buiɔ aao kpaa Isailiɔ kpalau gɔɔpiie.

5 N yá pò Zeluia né Yoabu kɛmɛɛ dŏ, lá à Isaili zígɔɔ dɔaana gbɛɔn plaɔ dède, Nɛɛ né Abinɛɛ* ní Yɛɛɛ né Amasao.† A gbépiɔ dède, an au fà aà asana ní aà kyaleɔwa. I ke sŏ zì guu no.

6 Yá kɛè n òno léu. Nsu to aà mikā dadau, i gbasa ta bedau niɛ guuo.

7 Gbɛkeke Galada gbé Baazilai negɔɔɔne. N rí dile gbé pò áo pɔble sãnuɔ guu, asa aamɛ aa zèmanɔ gɔɔ pò málɛ bàale n v̄i Abisaloũ.‡

8 Bɛyãmɛɛ bui Gela né Simeí, Bauliũ gbé kunnɔ lo. A ma ka pāsípāsí gɔɔ pò málɛ gé Maanaiũ.§ Ké à mò dàmalɛ Yuudɛi, ma legbèè ma mɛ̀ ní Diio má aà deo.*

9 N beeo rísu n aà to we swágagasaio. N òno, lá ríyɔ ke n tɔsiwà aà ta bedau, rí dŏ.

10 ɔ Davidi gà. Yelusaleũ fáani pò wà aà v̄i ɔ wí mɛ Davidi wéle.†

11 A de Isailiɔ kía ũ wè blaɛ, Heblŏ wè sopla,‡ Yelusaleũ wè baakwi ní àaɔo.

12 Salomɔɔ mé gŏ kía ũ a mae gbɛu, a ku kpalau gíũgiũ.

Adonia gaa

13 Agita né Adonia gè Salomɔɔ da Baseba lè, ɔ Baseba aà là à mɛ̀: Aafia n mɔa? A wèwà à mɛ̀: Aafiaɛ!

14 Adonia èa mɛ̀: Má yávi mà onɛ. Baseba mɛ̀: O!

15 ɔ Adonia mɛ̀: N dŏ ké kpala de ma pò ũ yāaɛ. Isailiɔ wé dɔmazi nípii mà gŏ kía ũ, ɔ yá líle, ma dáuna mé kpalablè, asa Dii mé aà kpàu.

16 Tiasa yá mɛ̀ndo málɛ gbɛama, rísu gí keimɛɛo. Baseba mɛ̀: O!

17 ɔ à mɛ̀: Gbɛamɛɛ kí Salomɔɔwa aà Sunɛũ nɔɛ Abisaga§ kpaa nɔ ũ, asa a ginɛo.

18 Baseba òè: Tòò, má oène.

19 Ké Baseba gè kí Salomɔɔ lei Adonia yápi musu, ɔ kipi fɛle gè dàaàle à kùlɛè, ɔ à èa mò zŏle a gínaa. ɔ wà mò Basebaɛ rí kílao, ɔ à zŏle kí ɔplaai.

20 Basebapi mɛ̀: Yá yɔnae má ví mà gbɛama, rísu gí keimɛɛo. ɔ kí mɛ̀: Gbɛa Naa, má gio.

21 ɔ Baseba mɛ̀: To wà Sunɛũ nɔɛ Abisaga kpa n v̄i Adoniawa nɔ ũ.

22 ɔ kí Salomɔɔ a da là à mɛ̀: Bóyái ríle Sunɛũ nɔɛ Abisaga gbɛa Adoniaɛi? Kpala ríle gbɛaè we mɛ̀, asa ma v̄ie. Nlɛ kpala gbɛaè ní sa'ona Abiataao ní Zeluia né Yoabuɔɛ.

23 ɔ kí Salomɔɔpi legbè à mɛ̀: Má sí ní Diio, tó Adonia i ga yá pò a gbèapi yáio, Lua yápāsíkɛmɛɛ bɛɛbɛɛ.

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23 † 2:10 Zin 2.29 ‡ 2:11 2Sam 5.4-5 § 2:17 1Kia 1.3-4

24 Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dile ma mae Davidi gēe ũ, à ma bui zèdɔ lá à a legbèwa, má sǐ ní Diipio Adonia gá gbãe.

25 Ǿ kí Salomɔɔpi Yoiada né Benaia zǐ, à gè ɔt̃s Adoniawa, ɔ à gá.

Salomɔɔ Abiataa yaa ní Yoabu gaao

26 Kí ò sa'ona Abiataae: Ea ta n bualoũ Anato. A kù n gaε, ãma má n de gbão, asa míme n Dii Lua kpagolo sè n dɔaa ma mae Davidie,* mé n zeaànɔ aà wetãa píi guu.†

27 Maa Salomɔɔ Abiataa ya b̀ Dii gbagbaziu, ké yá p̀ Dii ò Eli beɔeɔ musu‡ Silo e pa yái.

28 Ké Yoabu a feena mà, ɔ à bàalè gè Dii zwàakpe ua, à nà Dii gbagbakizi à a kóba kù. Yoabupi zè ní Adoniao yãae, ãma i ze ní Abisaloũoo.

29 Ké wa ò kí Salomɔɔe, Yoabu bàalè gè Dii zwàakpe ua, a ku sa'oklipi sae, ɔ Salomɔɔ ò Yoiada né Benaiae aà ge ɔt̃wà we.

30 Ké Benaia gè Dii zwàakpe ua, a òè: Kí mè, m̀ ǹ b̀! Ǿ Yoabu mè: Aawo! Lakíi má gau. Ǿ Benaia gbéɔ zǐ kíwa à mè: Lá Yoabu yázāsian ke.

31 Ǿ kí òè: Keè lá a òwa. N aà de, ní aà ṽi, ké aà gbēɔea pã yá su wi mapi ní ma de beɔeɔ musuo yái.

32 Dii a to aà gbēɔea yá wí aà musue, asa à ɔt̃s yãesaide gbēɔn pla p̀ an maa dealaɔwae. A Nee né Abinee, Isaili zǐgɔɔ dɔaana ní Yeteε né Amasa, Yuda zǐgɔɔ dɔaanao dè ma mae lé saie.

33 An dea yá aɔ wi Yoabu ní a buiɔ musu gɔɔpiiε, kási Dii aɔ Davidi ní a buiɔ ní a uao ní a kpalao gba aafia gɔɔpiiε.

34 Ǿ Yoiada né Benaia gè ɔt̃s Yoabuwa, ɔ wà aà ṽi a be gbáau.

35 Ǿ kí Yoiada né Benaia díle zǐgɔɔ dɔaana ũ aà gbεu, sa'ona Zadoki s̃s Abiataa gbεu.

Siméi gaa

36 Kí gbéɔ zǐ aa Siméi s̃si, ɔ a òè: Bekpa Yelusaleũ la, níɔ ku a guu. Nsu b̀ wéleu la ǹ gè gueio.

37 Nyɔ d̃s s̃ásá ké gɔɔ p̀ n bua Sedɔwa, n gan we. Kási n nzia dèe.

38 Ǿ Siméi ò k̃ie: Yãmaae, ma dii kí. Mapi n z̀b̃lena má ke lá ní òwae. Ǿ à g̀ Yelusaleũ màa g̃ia gɔɔpla.

39 Wè àaɔ gbεa Siméi z̀ gbēɔn plaɔ bàalè aa tà Maaka né Akisi, Gata k̃ia k̃ii, ɔ wa ò Siméie: N z̀ɔ ku Gata.

40 Ǿ Siméi f̃le káoyè a zàa'inae, à gè Akisi k̃ii Gata a z̀p̃iɔ welei. Ké à ní é, ɔ à ní séle Gata à s̃ũnɔ.

41 Ǿ wa ò Salomɔɔe, Siméi b̀ Yelusaleũ, à gè Gata à èa sù.

42 Ǿ kí gbéɔ zǐ aa Siméi s̃isie, ɔ a òè: Má tò ní legbè n mè ní s̃i ní Diio, ɔ ma lezàma ma mè, zǐ p̀ n b̀ la n ge guei, nyɔ d̃s ké n gan we. Ǿ ní òm̃eε, yãmaae, ní mà.

43 B́yái n b̀ lé p̀ ní gbè n mè ní s̃i ní Diio n yá p̀ má dílenεo kpei?

44 Ǿ kí èa òè lɔ: Ṽai p̀ ní kè ma mae Davidie d̃ngu píi. Dii mé a to ṽai pi wi n musu sa,

45 kási a báadamaguε, i Davidi kpala z̃inapele gíugiũ, aɔ láaa ṽio.

46 Kí yá'ò Yoiada né Benaiae, ɔ à gè ɔt̃s Siméiwa. Maa Salomɔɔ kpala z̃inapèle.

3

Salomɔɔ ònɔ gbεaa (2Lad 1.1-13)

1 Salomɔɔ leɔoũkè ní Egipiɔ kí Falaɔɔo, à aà nenɔe sè nɔ ũ, à sùò Davidi wéleu e aɔ gé a kpé ní Dii kpéó ní Yelusaleũ bíio midéi.

* 2:26 2Sam 15.24 † 2:26 1Sam 22.20-23 ‡ 2:27 1Sam 2.27-36

² Goo bee wi kpedo Diie gíao, ò wíò sa'o gulesí pò wa bòowa.

³ Salomoo ye Diizi, a a mae Davidi yádileneo kúa, kási sò í sa'o gulesípíowaε, ò Ìò tulaletikateε we.

⁴ Ǿ à gè Gabaoo sa'oi, asa gulesí bee mé deñla. A sa pò wí a pò káteu à tékū ò we ní sa'oboo mèn òaa soo.

⁵ Ǿ Dii bò mòwà nana guu we gwāasína à mè: Pò pò ní yei gbēaa.

⁶ Ǿ Salomoo mè: N gbēkekè n zòblena ma mae Davidie maamaaε, ké a deñε gbēmaa náaide nòsepuade ũ yáí. N gbēke zòò kèè, ní tò mapi aà né lé kible aà gēε ũ e ní a gbāo.

⁷ Tia kéwa Dii ma Lua, n mapi n zòblena kpà kía ũ ma mae Davidi gbēu. Ewaasonan ma ũ, má dōaanake dōo.

⁸ Mapi n zòblena, má kú ní n gbé pò ní sèò, gbé dasi pò wa fí ní nao wà ní lé dōoo.

⁹ To mapi n zòblena màò laai vī, to màli yágōgō n gbéōne mà maa dōkōε ní vāio. Tó màà no, kpelewa má ke mà yágōgō n gbé dasipíonei?

¹⁰ Yá pò Salomoo gbèapi kà Diigu,

¹¹ ò a òè: Lá yá pò ní gbèaan we, ni wēni gbàa gbēao ge àizεε ge n ibεεo gaa, sema yágōgōa a zéwa dōa ò ní gbèa,

¹² má ke lá ní gbèawa, má n gba òno ní laaio. Gbé pò kú n àae ge gbé pò aò ku n gbēae òno a kanwao.

¹³ Má pò pò ni gbēao kpama lo, má n gba àizεε ní gawio píi, kíaε a kanwao e n ge n gaò.

¹⁴ Tó níε taa'o lá má yeiwa, mé ní ma yá'onεo ní ma yádileao kúa, lá n mae Davidi kúa yāawa, má n wēni dōne ní mōgalao.

¹⁵ Ǿ Salomoo vù, asa nana àle o. Ǿ à tà Yelusaleū à gè zè Dii bàa kua ní Isailio kpagolo aε, à sa pò wí a pò káteu à tékū ní sáaukpasao ò we, ò à blesakè a iwaone.

Salomoo yágōgōa káaluaone

¹⁶ Ziewa káalua gbéon plaò mò Salomoo kíi, aa sì aà aε.

¹⁷ An gbēdo mè: Gáafaakεmεε Baa. Mapi ní nōεε beeo wá kú kpé douε. Ǿ ma ne'í, wámεwawa pla kpépiu.

¹⁸ A goo àaōde zí ò nōepi ne'í sō. Wámεwawa pla kpépi guu, gbēε kúwanoo weo.

¹⁹ Ké nōepi wùle a negōepiwa gwāasína, à gà.

²⁰ Ǿ à fèle gwāasín wεεdo, à ma negōε sè ma sae goo pò mapi n zòblena mále i'o, a wùle a kùε, ò à né pò gàpi sè, a wùlemεε ma kùε.

²¹ Ké ma vu koo mà yó kpá ma néwa, ò má è gè. Ké má gwàgwa, mi e ma ne'ia ũo.

²² Ǿ nōepi gbēdo mè: Egeε! Ma né mé bēε, n né mé gà. Ǿ nōε séia mè: Egeε! N né mé gà, ma né mé bēε. Ǿ aale lekpaake kí aε.

²³ Ǿ kí mè: Gbéε bee mè a né mé bēε, n né mé gà, mé gbé kee mè, egeε, n né mé gà, a né mé bēε.

²⁴ Ǿ à èa mè: A mōmεε ní fēndao. Ǿ wà mòòè.

²⁵ Kí mè: A né pò bēε zōε pla, í a kpedo kpa gbédowa, í a kpedo kpa gbédowa.

²⁶ Ǿ nōε pò a né mé bēε, népi kèè wēnaū, a ò kía: Baa, né pò bēεpi kpawà, nísu n àa deo. Ǿ aà gbēdo mè: Aò de ma pò ũo, aò de n pò ũ sōo, wà aà zōε pla.

²⁷ Ǿ kí yágōgō à mè: Wà né pò bēεpi kpa nōε séiawa. Asu à aà deo, aà dan we.

²⁸ Ké Isailio yákpale pò kí kèpi mà, aa aà yādà gbia, asa aa è Lua aà gbà òno aà yágōgōné a zéwa.

4

Salomoo iwaoo

¹ Kí Salomoo mé Isaili bui píi kía ũ.

² Aà bùsu dōaanao tón ke: Zadoki né Azalia mé sa'ona ũ.

- ³ Sisa néo Eliolefu ní Ahiao mé aà lakēnao ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakena ũ.
⁴ Yoiada né Benaia mé aà zīgō dōaana ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onao ũ.
⁵ Natā né Azalia mé aà būsū dōaanao gbēzō ũ. Sa'ona Zabudu, Natā né mé aà kwàasi ũ.
⁶ Ahisaa mé aà be ziia ũ. Abeda né Adonilaū mé zōzī gbēzō ũ.
⁷ Kí Salomō Isaili būsū gbēzō dīlédile gbēon kuēpla. Wē ní wēo an baade ì kípí ní a uadeo gwa ní bleo mō dodo.
⁸ An tón ke: Hulu né mé Eflaiū buiō būsū sīsīde vī.
⁹ Dēke né mé Makaza ní Saalebiūo ní Bešemēsio ní Elonio ní Bekanao vī.
¹⁰ Hēse né mé Alubo vī. Soko ní Efe būsū búuoá aà pōe lo.
¹¹ Abinadabu né mé Doo gusīsīde vī. Salomō nenōe Tafa mé aà nō ũ.
¹² Ailudi né Baana mé Taanaki ní Megidoo ní Betesā būsū pō kú Zaletā sae ní Yezelēe zīleo vī pīi sea za Betesā e Abeli Mēola e Yōkemaū kpele.
¹³ Gebēe né mé Lamōtu Galada vī. Manase né Yaii mé zōewia pō kú Galada būsū vī ní Agobu būsū pō kú Basanao ní a mēewia bīideo mēn bāaō. Wā ní bōle gbāao kē ní mōgotōe.
¹⁴ Ido né Ainadabu mé Maanaiū vī.
¹⁵ Aimaaza mé Nefatali būsū vī. Ōme Salomō nenōe Basema sē nō ũ.
¹⁶ Usai né Baana mé Asee buiō būsū vī ní Alotio.
¹⁷ Palua né Yosafa mé Isakaa buiō būsū vī.
¹⁸ Ela né Simeī mé Bēyāmeē buiō būsū vī.
¹⁹ Uli né Gebēe mé Galada būsū vī. Amoleo kī Siō ní Basana kī Oguo mé kú we yāa. Gebēepi mé būsūpi dōaana ũ ado.
²⁰ Yudaō ní Isailio dasi lán ísiale ũfāawaē. Aaō pōble, aaō imi, aaō pōnake.

5

Salomō namablea ní aà ōno

- ¹ Sea za Uflatai e Filitē būsū ní Egipi būsū léo,* Salomō mé būsūpi kía ũ pīie. Būsūpi gbēō lo falubōē e aà wēni léue.
² Salomō ua gōo do blen ke: Pēeti koko òaa do ní basōo, pōwenti koko òaa àaō.
³ Zu pō wa gwà be à mèkpa mēn kwi, kpàsa zu bao, sã basōo ní banao ní tueo ní buao ní ko maao lo.
⁴ Asa ōme būsū pō kú Uflata be'aēo pīi kía ũ za Tifasa e Gaza, mé yākele ku gueio.
⁵ Salomō gōo Yudaō ní Isaili pō kú za Dā e Beesebaō kálea ní būsū dōdōae, baade ní a vēliō ní a kaadōenliō.
⁶ Salomō sō pō aaī gó gáleo kēē òaasōo lēe sīiōe (4.000), a pō pō wī dikpēo sō òaasōo lēe kuēpla (12.000).
⁷ Būsū gbēzō pō à ní dīlédilepiō sō, an baade lo mōē ní bleo mō pō wa dīlēewa, kī Salomō ní gbē pō aaī mō pōbleiaànōo pō ũ. Pōe lí kēsāmáo.
⁸ Aaō mō sōpiōne ní éseo ní tàaaō lo gu pō aa kuu, lá wa dīle ní baadeewa.
⁹ Lua Salomō gbà ōno ní wēzēo maamaa à kē zài. Wa fō aà dōa lé dōo, lá wa fō ísiale ũfāa lé dōowa.
¹⁰ Salomō ōno de gukpēdeō ní Egipiō pōa pīi.
¹¹ Aà ōno de gbēpiia. A de Ezala bui Etanila† ní Maōli néo Emani ní Kalolio ní Daadao. A tōbō būsū pō liaaaōziō guu pīi.
¹² A yáasikē òaasōo lēe àaōe (3.000),‡ mé le pō a dàō kà òaa sōo ní sōo (1.005).
¹³ A lío ní lāo yá bōolekē, sea za sēde lí pō kú Libā būsū e à gē pē lá pō ì bōle bīiwaōwa. A nōbōo yādāné lo ní bāo ní pōtaa'onkuawaō ní kpōo.
¹⁴ Kía pō kú dūnia guu aà ōno bao mà mīpii. Būsū ní būsūo pīi aa ní gbēō zī, aa gē aà ōno mà.

* 5:1 Daa 15.18 † 5:11 Sou 89 ‡ 5:12 Yaa 1.1, 10.1, 25.1

Salomɔ Dii kpé sɔukɛa
(2Lad 2.1-17)

¹⁵ Ké Tii kí Hilaũ mà wà Salomɔ kpà kía ũ a mae gbɛu, à a ìwaeɔ zìwà, asa Davidi gbɛnaɛ yāa.

¹⁶ ɔ Salomɔ gbéɔ zì Hilaũpiwa à mè:

¹⁷ N dɔ ké ma mae Davidi i e kpedò Dii a Luaɛo, ké bui pò liaaaàziɔ lé zíkàààɔ yáí, e Dii gè ní kèè gbadibɔ ũ.

¹⁸ Tia kéwa sɔ Dii ma Lua tò ma íampakíi è. Ibɛɛ kú gueio, músi kuo.

¹⁹ A yáí tò má ye kpedò Dii ma Luaɛ, lá Dii ò ma mae Davidiɛwa à mè, aà né pò á kpá kpalau aà gɛɛ ũ mé a kpedɔɛ. §

²⁰ Yādile gbéɔne aa Libā sɛde líɔ zɔzɔmɛɛ. Ma zíkɛnaɔ zìpi kɛ ní n zíkɛnaɔ sānuɛ, mí n zíkɛnapiɔ fiabone lá ní òwa píi. N dɔ ké wá gbɛɛ vī à lizɔ dɔ lá á Sidɔdeɔwao.

²¹ Ké Hilaũ Salomɔ yápi mà, aà pò kèna maamaa à mè: Wà gbāakpa Diizi gbā, asa à Davidi gbà né ònɔna, àɛ dɔaa a gbé dasipɔne.

²² ɔ Hilaũ gbéɔ zì Salomɔwa à mè: Ma lékpāsā pò ní kèmɛɛ mà. Má kɛ lá ní yeiwa sɛde líɔ ní pèliɔ yá musu.

²³ Ma zíkɛnaɔ lípiɔ sɛ za Libā sísíɔ musu, aa pilaò ísiale, mí yeye mà gbéɔ zìone ísiaa. Gu pò ní òmɛɛ, we má tó wà kálɛunɛ, ní taò. Mpi sɔ, yá pò má ye ò kɛmɛɛ mé blɛkpa ma uadeɔwa ũ.

²⁴ Maa Hilaũ Ì sɛde líɔ ní pèliɔ kpa Salomɔwa lá a yeiwa.

²⁵ Salomɔ sɔ Ì pówena kpawà wɛ ní wɛo koko òaasɔsɔo lɛɛ òaa do (200.000) ní nísio koko òaasɔsɔo lɛɛ bao (20.000).

²⁶ Dii Salomɔ gbà ònɔ lá à a lɛgbèèwa. Hilaũ ní Salomɔo na ní kɔo, ɔ aa lɛdoúkè.

²⁷ Kí Salomɔ gbéɔ sèse Isaili buiɔ guu píi, à ní dá zìpiu gbéɔn òaasɔsɔo lɛɛ baakwi (30.000).

²⁸ Ì ní zì Libā mɔ ní mɔo gbéɔn òaasɔsɔo lɛɛ kwi (10.000). Gbépiɔ Ì kɛ Libā mɔ do, ɔ aai su aa kɛ bɛ mɔ plapla. Adonilaũ mé zɔzìpi gbɛzɔ ũ.

²⁹ Salomɔ gbè'anaɔ vī gusísídeu gbéɔn òaasɔsɔo lɛɛ basiiɔ (80.000), a sèsenɔ sɔ gbéɔn òaasɔsɔo lɛɛ bààkwi (70.000).

³⁰ Gbépiɔ bàasi, Salomɔ gbéɔ diledile gbéɔn òaasɔsɔo lɛɛ àaɔ ní òaa àaɔo (3.600), aà wéte zìpizi.

³¹ Kí yādile, ɔ wà gbè gbène maà pàapaa, wa à wa sèlɛ sùò kpépi édaalɛbɔ ũ.

³² Maa Salomɔ zíkɛnaɔ ní Hilaũ zíkɛnaɔ ní Gebalideɔ lizɔzɔ aa kèkɛ, aa gbɛ kèkɛ kpépi dɔbɔ ũ.

6

Salomɔ Dii kpé dɔa
(2Lad 3.1-14)

¹ Isailiɔ bɔa Egipi wè òaa pla ní basiiɔo (480) gbɛa, Salomɔ kpalablea wè síiɔde, a mɔ plaade pò wí mɛ Zivi guu, ɔ à nà Dii kpé boawa.

² Kpé pò a bò Diiepi gbāa gāsísuu bààɛ, a yàasa bao, a lɛsí baakwi.

³ Kpépi bilandaa vī, a yàasa sáaò gāsísuu bao, a gbāa kwi.

⁴ A a fɛnɛntiɔ bɔbɔ, a léɔ de yaasannɔ, a guu oi tuuu.

⁵ A kpéneɔ bòbo a lía kpépi ní a luakukíiozi gbàtɛɛ ní gbàtɛɛo ní a kpeo.

⁶ A dídikɔa àaɔ, kpéne pò kú zìlɛo yàasa gāsísuu sɔsɔo, pò pò kú guoɔ sooloso, pò pò kú musuɔ soplapla. Dii kpé gbɛ pò kú musuɔ yàasa kèsā zìlɛpɔi, ké wà e kpeapi zaɔ didiwa kpépi gífɔsai yáí.

7 Ké wàlè kpépi bo, wa bò ní gbè pọ́ wa à za a paakíioe. Wi masana ge gá ge zíkèbọe kǒfi ma kpépi bokíio.

8 Kpéne pọ́ kú zílè píi lé elèa mènđoè geomidokíi oi. Dèdèkíi gè kpéne pọ́ kú guo ní kpéne pọ́ di a musu kíi.

9 Ké à kpépi bò a làa, a dọ́ ní za ní sèdè liperepèe.

10 A kpénepiò dọ́ kpépi gbàa léue. Apíi lesí gàsísuu sósóe, mé wa pèkǒwa ní sèdè lío Lua kpépiwae.

11 Ǿ Dii yá'ò Salomǒpiè à mè:

12 Kpé pọ́ níle boe bee yá musu, tó níle ma ɔtondokíi gwa, mé ní ma ikoyá kúa, mé n ma yádílèné kè, níle zíkèwà, má lé pọ́ má gbè n mae Davidíe kene.

13 Máo kú ní ma gbé Isailí, má ní tó weo.

14 Ké Salomǒ kpépi dọ́ à a mǐde,

15 à sèdè liperepèe kpà a gíwa a guu kpékpe za zílè e a balazaowa, ǒ à pé liperepèe kpàlè a zílè píi.

16 A kpea kè kpépi guu luakukíi ũ, a gbàa gàsísuu bao, ǒ à sèdè liperepèe kpà a gíwa kpékpe za zílè e a zaowa.

17 Kpépi kpele pọ́ gǒ gbàa gàsísuu blaè.

18 Sèdè lí pọ́ wa kpà kpépi guu, wà gǒinakèwà lán tùu ní lávu piaaowa. Apíi sèdè líe, a gbèe i gǒ guei wa èo.

19 A kpépi kpea kèkè Dii bàa kua ní Isailí kpagolo dílekíi ũ.

20 Kpeapi gbàa gàsísuu baoe, a yàasa ló bao, a lesí bao. A vua tètèè kpà kpeapi gíwa píi. A tulaletikateakíi pọ́ wa kè ní sèdè lío kpà ní vuao ló.

21 A vua tètèè kpà kpele gíwa ló, ǒ à mǒdaona pọ́ wa pí ní vuao pàpà kpea gí pọ́ à vua kpàwàpiwa kpele oi.

22 A vua kpà kpépi guu kpékpe ní tulaletikateakíi pọ́ kú kpeapi suuna saeo.

23 A kùli à malaika gàsítadeo ũ mèn pla, a díle kpea. Malaikapíi lesí gàsísuu kwíe.

24 An gàsía gbàa gàsísuu sósóe. Za gàsía do léwa la e ado léwa le a gbàa gàsísuu kwíe.

25 Malaika mèn plapíi bókǒwae, aa douè zálala.

26 An pla mǐpíi lesí gàsísuu kwíkwíe.

27 Ǿ à ní kále kpépi kpeau. An gàsía ɔpoopooa, ado gàsía gè pè gíwa le, ado pọ́ pè gíwa la, ǒ an gàsía pọ́ gǒ pèkǒwa kpeapi guoguo.

28 A malaikapíi kpà ní vuaoe ló.

29 A gǒinakè kpépi gíwa kpea ní kpeleo píi lán malaika gàsítadeo ní daminalíi ní lávu piaaowa.

30 A vua kpàlè kpépi zílèwa ló, kpea ní kpeleo píi.

31 A kpeapi lé gba ní a lipelè kè ní kulíoe.

32 A gǒinakè kùli gbà mèn plapíiwa lán malaika gàsítadeo ní daminalíi ní lávu piaaowa, ǒ a kpà ní vuao, gǒinapíi bǒ wásawasa.

33 Maa à kpele lipelè kè ní kulí ló.

34 Ǿ à a gba kè mèn pla ní pèli. Gbapíi í kpaaũ a guo plapla.

35 Ǿ à gǒinakè gbapíiwa lán malaika gàsítadeo ní daminalíi ní lávu piaaowa, ǒ a kpà ní vuao, gǒinapíi bǒ wásawasa.

36 A kaa da líai. Kaapi gbè pọ́ wa à ɔví didiakǒa dǒo àaǒ, ǒ sèdè lí pọ́ wa zǒo kále a musu.

37 Wà Dii kpépi é kpàlè Salomǒ kpalablea wè sííǒde mọ́ pọ́ wí mè Zivi guue,

38 ǒ wà a mǐde a wè kuédode mọ́ swaaǒde pọ́ wí mè Bulu guu lá à kpépi zí dílewa. A boa ní a kékèao kà wè soplá.

7

Salomɔɔ uakpaa

¹ Salomɔɔ uakpaa zɪ kɛ pɪi wɛ̄ kuɛ'aaɔ̄ɛ.

² A Libā líkpe kpè bò, a gbāa gāsɪsuu basɔ, a yàasa blakwi, a lesi baakwi. A sɛdɛ lío pèlɛpɛlɛ d̀ò sɪiɔ̄, ɔ̀ à sɛdɛ lí pó wa à̀ò dàdaa

³ m̀n blasɔ, d̀ò rí d̀òò m̀n ḡɛoḡɛɔ, ɔ̀ à sɛdɛ lío kpàkpa sɛdɛ lí pó wa dàdapiɔla.

⁴ A a fɛnɛntɪɔ̀ b̀òb̀ò d̀òò àāɔ̀ didiak̄ɔ̀a b̀òaab̀òaa rí k̄ɔ̀o.

⁵ Kpépi léɔ̀ lesi rí a yàasao pɪi sáasaaɛ. A léɔ̀ àāɔ̀'aāɔ̀ kpele rí kpɛlao b̀òaab̀òaa rí k̄ɔ̀o.

⁶ A lí pèlɛpɛlɛ kpépi kpele, kpelepi gbāa gāsɪsuu blakwiɛ, a yàasa baakwi. A ḡɔ̀u b̀ò lipɛlɛpiɔ̀ aɛ, ɔ̀ à lío pèlɛpɛlɛ à bilandaa kɛ ḡɔ̀upi kpele.

⁷ A ḡina b̀ò ḡɔ̀upiu. Wɛk̄ii í yáḡḡɔ̀u, ɔ̀ w̄i mɛ Yákpalɛkɛḡɔ̀u. A sɛdɛ lipɛpɛɔ̀ kpà a ḡiwa za z̄íle e a balawa.

⁸ Aà kpè pó í iu ku aɛ. A b̀òk̄ɔ̀wa rí ḡɔ̀upioɛ. M̀aa kpè pó a d̀ò Falaɔ̀ nɛnɔɛ pó a sè nɔ̄ ũɛ dɛ b̀.

⁹ Kpépiɔ̀ boa, gbè maaɔ̄ ɔ̀ wa dàalɛ̀ò e à gè pè̀ò a saawa. Wà gbɛpiɔ̀ pàapaaɛ, ɔ̀ wà gbàsa z̄ɛz̄ɛ rí siio kpe plapla pɪi. M̀aaɛ ua rí bàasio pɪi.

¹⁰ Wà kpépiɔ̀ ɛ̀ kpàle rí gbè gbè̀nɛ maaɔ̄, a keeɔ̀ gbāa gāsɪsuu kwi, a keeɔ̀ swaaɔ̀.

¹¹ ɔ̀ wà gbàsa b̀ò rí gbè maa pó wa pàapaa wa à̀ò rí sɛdɛ lío.

¹² A kaa da lia ua z̄ɔ̀pizi, a gbɛ pó wa à̀ò v̄i didiak̄ɔ̀a d̀òò àāɔ̀, ɔ̀ sɛdɛ lí pó wa à̀ò kálea a musu, lán Dii kpé rí a kpeleɔ̀ ua kaawa.

Dii kpé p̄ɔ̀

(2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

¹³ Kí Salomɔɔ gbéɔ̀ z̄i Hulaũ sísii Tii, ɔ̀ wà s̀uaànɔ̄.

¹⁴ Hulaũpi daá Nefatali buie, mé gyaɛɛ. Aà maeá Tii gbé̄ɛ, mé m̀ogot̄ɛ ɔ̀z̄íkɛnaɛ. Hulaũpi ɔ̀nɔ̀ rí wɛz̄ɛɔ̀ rí d̄ɔ̀ao v̄i m̀ogot̄ɛ z̄i p̄ii guu. Ké à m̀ò kí Salomɔɔ k̄ii, ɔ̀ à z̄i pó kípi dàɛ kè p̄ii.

¹⁵ A m̀pɛle p̄i m̀n pla rí m̀ogot̄ɛɔ̀. Ap̄ii lesi gāsɪsuu bao plasaie, a z̄ɔ̀ kuɛpla.

¹⁶ A f̀ua p̄i rí m̀ogot̄ɛɔ̀ m̀n pla, a k̀ule m̀pɛlɛpiɔ̀ musu. F̀uapiɔ̀ lesi gāsɪsuu s̀ɔ̀s̀ɔ̀oɛ.

¹⁷ A m̀ɔ̀daonaɔ̀ p̄i, ɔ̀ a f̄i f̀uapiɔ̀wa yàbaa ũ, aa loolooa m̀n sopl̄a.

¹⁸ A ḡɔ̀inakè a lia f̀uapiɔ̀zi lán gbɛafu bɛɔ̀wa d̀ò pla, m̀ɔ̀daonapiɔ̀ z̄íle rí musuo. F̀uapiɔ̀ doū p̄iɛ.

¹⁹ A f̀uapiɔ̀ p̄i rí ḡɔ̀io lán k̀òl̀wɛɛvuwa, lán Dii kpé kpele p̄ɔ̀wa. K̀òl̀wɛɛ ḡɔ̀inapi lesi gāsɪsuu síiɔ̄ɛ.

²⁰ A ḡɔ̀inakè lán gbɛafu bɛwa m̀pɛle f̀uapiɔ̀ k̀ũd̄ɔ̀k̄ii musu m̀n òaa dodo liaa m̀ɔ̀daonapiɔ̀ d̀òd̀ò.

²¹ ɔ̀ à m̀ɔ̀piɔ̀ pèlɛpɛlɛ Dii kpé kpele ɔ̀plai rí zɛiɔ̀. A t̀ɔ̀kpà ɔ̀plaa p̄ɔ̀ɛ Yak̄ɛ,* ɔ̀zɛɛ pó s̄ɔ̀ B̀ɔ̀azu.†

²² M̀pɛlepi f̀ua b̀ò lán k̀òl̀wɛɛvuwaɛ. M̀aa à m̀pɛlɛpiɔ̀ p̄i p̄ii.

²³ A m̀k̄asa íkak̄ii ũ b̀òoloo. A léla e a léle gāsɪsuu kwie, a lesi s̀ɔ̀o, a z̄ɔ̀ s̄ɔ̀ baakwi.

²⁴ A ḡɔ̀inakè íkak̄iipiwa lán t̀uɔ̀wa, a lia a léi z̄íle d̀ò pla, gāsɪsuu dodo t̀u m̀n kwikwi. A íkak̄iipi p̄i s̄anu rí t̀u ḡɔ̀inapiɔ̀ɛ.

²⁵ Íkak̄iipi di zuswana m̀n kuɛplaɔ̀wa. Z̀u m̀n àāɔ̀ mi d̀ò gugbāntoo oi, m̀n àāɔ̀ be'aɛ oi, m̀n àāɔ̀ gɛ̄mid̄ɔ̀k̄ii oi, m̀n àāɔ̀ l̀o gukpe oi. Íkak̄iipi di rí musuɛ, mé an p̀òɔ̀ d̀òd̀ò guo.

²⁶ Íkak̄iipi gèle ɔ̀t̄a doe. A swá dɛ lán ta swáwa, lán t̀ɔ̀ngbelez̄iwa. Galuba z̄ɔ̀ lɛ òaa do í ɔ̀ tapi í sí.

²⁷ A tadibɔ̀ p̄i rí m̀ogot̄ɛɔ̀ m̀n kwi, ap̄ii gbāa gāsɪsuu síiɔ̀s̄iiɔ̄ɛ, a yàasa síiɔ̀s̄iiɔ̄, a lesi àāɔ̀'aāɔ̀.

* 7:21 Bee mè Ì rí zɛd̀. † 7:21 Bee mè gbāa kuwà.

28 Ké wà tadibɔpiɔ pĩ, wà a gbapele zānguoo tàta n̄ m̀pɛpɛɛɛ.

29 ɔ wà g̃ɔinakè m̀pɛpɛɛpiɔwa lán n̄ɔmusu n̄ zuswanao n̄ malaika g̃àsɩadeowa píe. Wà g̃ɔinakè n̄ɔmusupiɔ n̄ zuswanapiɔ musu n̄ a z̃íleo lán lāvutāawa.

30 Tadibɔpiɔ m̄ogotē wuluu n̄ goo v̄i mèn síīs̄iīɔ. Aa gbá v̄i síīs̄iīɔ ɔ. Gbápiɔ musu ɔ w̄i ta diu. Wà tapiɔ kàsa wà g̃ɔinakèwà lán lāvutāawa gb̄t̄t̄e n̄ gb̄t̄t̄eo.

31 Tadibɔpiɔ p̄ɔ b̀ɔoloo v̄i, à b̀ɔ musu g̃às̄isuu do mé à g̃eu z̃íle ɔt̄ā do. Wà g̃ɔinakè a p̄ɔ p̄ɔ b̀ɔ musuwa ɔ. Tadibɔpiɔ m̀pɛpɛɛɛ gola v̄i, aa de b̀ɔoloo.

32 Wuluupiɔ ku m̀pɛpɛɛpiɔ z̄ie. A goo p̄ɛp̄ea tadibɔpiɔ gbáɔwa. Wuluupiɔ les̄i g̃às̄isuu do n̄ k̄inioe.

33 Wà wuluupiɔ p̄i lán s̄́go p̄ɔwae. Wà a goo n̄ a gukūb̄ɔɔ n̄ a àliȳɔɔ n̄ a ooo kàsa píe.

34 Tadibɔpiɔ k̄k̄ii v̄i mèn síīs̄iīɔ a golaɔwa.

35 Tadibɔpiɔ musu de b̀ɔoloo, a les̄i ɔt̄ā doe. A gbapele n̄ a m̀pɛpɛɛɛ nana tadibɔpiɔ musu.

36 A g̃ɔinakè a gbapelepiɔ n̄ a m̀pɛpɛɛpiɔwa lán malaika g̃àsɩadeo n̄ n̄ɔmusu n̄ daminaliɔwa, gu p̄ɔ à ze'èu píi. ɔ à g̃ɔinakè a liai lán lāvutāawa ɔ.

37 M̄aa à tadibɔpiɔ p̄i. A kàsa p̄ɔ doũ guue, an z̄ɔ n̄ n̄ b̄ao doũe wásawasa.

38 ɔ à dàa p̄i n̄ m̄ogot̄eo mèn kwi. Ap̄ii í 1 sí galuba le síīs̄iīɔe. Tapiɔ yàasa s̄́ g̃às̄isuu síīs̄iīɔe. Ké à tapiɔ d̄idi tadib̄ɔ mèn kwipiɔwa,

39 ɔ a k̄ale Dii kp̄e kp̄eele, mèn s̄ɔo ɔplai, mèn s̄ɔo ɔzei. A íkakīpi d̄ile ɔzei oi ɔ Dii kp̄e gola p̄ɔ kú gukpe n̄ geomid̄k̄iio zānguoo sae.

40 Hulaũpi oo túfukab̄ɔɔ n̄ p̄eluo n̄ ta au'eleb̄ɔɔ p̄i ɔ. M̄aa à Dii kp̄e z̄i p̄ɔ k̄i Salom̄ɔɔe dàe k̄e, à a lekpāaí píi.

41 Z̄i p̄ɔ a k̄ep̄iɔn ke: M̀p̄eleɔ pla, f̄ua p̄ɔ b̀ɔ lán lowa a ku m̀p̄elepiɔ musuɔ pla, m̄ɔdaona p̄ɔ à z̄abl̄eò f̄uapiɔwaɔ pla,

42 g̃ɔina p̄ɔ a d̄òd̄o m̄ɔdaonapiɔwa lán gb̄eafu bewaɔ àaa pla. A k̄e d̄ò p̄laplae à z̄abl̄eò f̄uapiɔwa.

43 Tadib̄ɔɔ kwi n̄ a tao kwi.

44 Íkakī do n̄ zuswana p̄ɔ kú a z̄ieo kuepla.

45 Túfukab̄ɔɔ n̄ p̄eluo n̄ ta au'eleb̄ɔɔ. P̄ɔ p̄ɔ Hulaũ p̄i k̄i Salom̄ɔɔe Dii kp̄e p̄ɔ ũo píi, a p̄i n̄ m̄ogot̄eo, ɔ wa ȳò.

46 K̄i m̄e wà kàsa n̄ Yuud̄e d̄ana ḡi p̄ɔ kú Suko n̄ Z̄alet̄ao zānguooe.

47 Salom̄ɔɔ i p̄ɔ p̄ɔ wa p̄i n̄ m̄ogot̄eopiɔ ȳ kiloowa à a gb̄ia d̄ò, ké a dasi k̄e z̄ai ȳái.

48 Salom̄ɔɔ p̄ɔ p̄ɔ kú Dii kp̄e guuɔ p̄i ɔ, tulalet̄ikateak̄ii p̄ɔ wa k̄e n̄ vuao n̄ vua táab̄unu p̄ɔ w̄i Dii p̄e k̄al̄ewàò,

49 n̄ dau p̄ɔ wa k̄ale kp̄eele kp̄ea léu ɔplai n̄ z̄eio s̄́s̄ɔo. Wa p̄i n̄ vua t̄eet̄eioe n̄ a filiaɔ n̄ a kp̄àoo píi, wà g̃ɔinakèwà lán lāv̄u píaaɔwa.

50 Vua imib̄ɔɔ n̄ filiadeb̄ɔɔ n̄ tao n̄ ḡònao n̄ t̄aasoɔ n̄ kp̄ea p̄ɔ w̄i me luakuk̄ii gb̄a lip̄ele s̄ɔo n̄ kp̄eele p̄ɔ.

51 Ké k̄i Salom̄ɔɔ Dii kp̄e z̄ipi k̄e a làa píi, ɔ à m̄e n̄ vuao n̄ ánusuo n̄ p̄ɔ p̄ɔ a mae Davidi d̄ile Dii p̄ɔ ũo, † ɔ a k̄a Dii kp̄e láasiu.

8

Taa n̄ Dii kpagoloo a kp̄eu (2Lad 5.2-6.11)

1 ɔ k̄i Salom̄ɔɔ Isaili gb̄ez̄ɔɔ s̄isi Yelusaleũ, an bui d̄aanao n̄ n̄ uabeleɔ píi, aa m̄o Dii bàakuañ̄o kpagolo* sé Davidi w̄éle p̄ɔ w̄i me Siɔna wa suò.

2 ɔ Isaili k̄àaaaàzi n̄pii m̄o soplade Etaniũ dikp̄eḡɔz̄i.

3 Ké Isaili gb̄ez̄ɔɔ k̄a píi, ɔ sa'onao Dii kpagolopi s̄e

- 4 ní kpaaukpeo ní Dii pópó kú a guuo. Sa'onao ní Levii buio mé pópío sè,
 5 ò kí Salomoo ní Isaili pópó káaaaàziò sa'ò ní são ní zuo kpagolopi ae. Pópó aa sa'òopío dasi kè zài, wi fĩ nàoo.
 6 Ɔ sa'onao gè ní Dii bàakuarĩno kpagoloo a kpéu e kpea pópó wí me luakukĩiu. Aa díle a dilekĩi we malaika gásiadeo zíe.
 7 Malaikapio gásiadeo poopooa kpagolopi ní a séliola.
 8 A sélipio gbãa, wí ní lé e Dii kpépi kpeele, ãma wili e uao. Lípio ku we e ní a gbão.
 9 Póe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpèe mèn pla pópó Moizi dau Olebu, gu pópó Dii mè a bàa ao kú ní Isailio an boa Egipi gbea bàasio.
 10 Ké sa'onao bòle Dii kpéu, telu kpépi pà,
 11 aai fĩ gè zíkèi weo telupi yáí, asa Dii gawi a kpépi pàe.†
 12 Ɔ Salomoo mè: Dii mè ao ku telu sia guue.‡
 13 Ɔ a ò Dii: Ma kpé lesíe bee dònèe. Nyò ku a guu goopii.
 14 Ɔ à lili aedò bílawa à samaa'òné.
 15 Ɔ à mè: Wà gbãakpa Dii Isailio Luazi! A legbè ma mae Davidie, ò à kèè. Asa à mè,
 16 za goo pópó a a gbé Isailio bòle Egipi, i Isaili wéle dile wà kpeduo. Davidi ò a sè a gbé Isailio dɔaana ũ.§
 17 Ké ma mae Davidi ye kpedo Dii Isailio Luae,
 18 ò Dii òè, kpedoae ké a tó ao kuwà làasoo pópó a kèpi maae,
 19 ãma i ke aapi mé a dɔeo, aàzia née mé a dɔe.*
 20 Ɔ Dii kè lá à a legbèèwa. Ma gò ma mae Davidi gèe ũ, ma zòle kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legbèèwa, ò ma kpépi dèè, ké aà tó ao kuwà yáí.
 21 We ma Dii kpagolo dilekĩi kèkeu. Dii bàa kua ní wá deziò an boa Egipi gbea yá kú a guu.

Salomoo wabikèa a gbéne
 (2Lad 6.12-40)

- 22 Salomoo gè zè Dii gbagbakii ae Isaili pópó káaaa weo wáa píi, ò à ɔsè musu plapla
 23 à mè: Dii Isailio Lua, gbèe muaanno musu ge zíleo. N gbèke guu n bàa kú ní n zòblena pópó aai táa'o lá ní yeiwa ní nòsemendoò.
 24 N yá pópó n a legbè n zòblena ma mae Davidie kè. N ò ní léo yãae, gbã sa ò ní kè.
 25 Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legbè n zòblena ma mae Davidie n mè, tó aà buio nízia kúa dõ mé aale táa'o lá ní yeiwa, aao zòlea kpalau Isaili búsuu goopie.
 26 Isailio Lua, to yá pópó ní ò n zòblena ma mae Davidie ke síana ũ sa.
 27 Lua, níyò ku zíle la yãma yà? Musu ní a lesíkeo a fĩ n sio, belenke kpé pópó má dònèe bee sa.†
 28 Dii ma Lua, mapi n zòblena wegwa, ní ma wabikèa ní ma sùuugbeaamao sí. Swáse wii pópó mapi n zòblena mále léma ní wabi pópó mále kemaazi gbã.
 29 To n wé ao pèa kpéè beewa gwãasina ní fãaneo, gu pópó n mè n tó ao kuwàe beepi. Wabi pópó mapi n zòblena mále ke ní aeo dɔa gupíwa ma.
 30 Tó mapi n zòblena ge n gbé Isailio aedò gue beewa mé wa wabikèma, níli wá wabikèa si za n kúkii musu, ní sùuukewanò.
 31 Tó gbé tàaekè a gbédeee, mé wa òè aà sí ní n tóo, tó à mɔ sí ní n tóo n gbagbakii ae kpéè bee ua,
 32 níli sírĩno kua za musu, ní ɔloné. Níli yágògò n zòblenaone, ní yáda tàaedela, aà yãkea i wi aà musu, ní yánakpa yãsaidewa, wí e dõ i yãe keo.

† 8:11 Bsa 40.34-35   ‡ 8:12 Sou 18.11, 97.2   § 8:16 2Sam 7.4-11   * 8:19 2Sam 7.12-13   † 8:27 Zin 7.48-50

33 Tó n gbé Isailiò ibeεo ziblémá mé wà tàrínò duuna pò aa kènε yáí, tó aa èa aedòma aa ní sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpée bee ua,

34 kua za musu níli sírínò, ní sùuukεrínò ní duuna yá musu, ní surínò bùsu pò ní kpà ní deziòwae beepiu.

35 Tó luabe gò da wáiwai, lou lé mao, ké aa duunakènε yáí, tó aa aedò gue beewa aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaonε ké n ní wetà yáí,

36 kua za musu níli sírínò, ní sùuukεrínò ní duuna yá musu. Níli ní da zé maawa, ní tó lou ma ní bùsu pò ní kpà n gbéowa an pò ùε beepiu.

37 Tó nòana ge gagyā kà bùsue beepiu, ge pówen gbōsi ge pò fukpaa ge kwasutεo ge sēsεwekwao ge tó ibeεo koezò ní wélezi ge tó músi ge gyā gèríngu,

38 tó an gbée yá pò a le dō mé à oòò kpée bee kíí oi, mé à wabikèma à sùuugbèama,

39 kua za musu níli siaànò. Níli sùuukeaànò, ní aà yá keke. Níli fiaboè a yákeawa, asa ní aà nòse dō. Mmε ní gbépii nòse dō.

40 Maa aaliò viakene e ní wēni léu bùsu pò ní kpà ní deziòwae beeu.

41-42 Tó wà sù wà n tó zò ní n gāsa gbāao ní n o pò pooao bao mà, tó bòmò pò de n gbé Isaili bui ũo bò bùsu zāzāu à mò n tó yáí, tó à aedò kpée beewa à wabikèma,

43 kua za musu níli siaànò, ní yá pò a gbèama keè, ké dúnia bui píi e n tó dō, aai viakene, lá n gbé Isailiò ì kenewa, aai dō ké n tó kú kpé pò má dèe beewa.

44 Tó n gbéò bòle gè zíkai ní ní wèleo gu pò ní ní zíu píi, tó aa aedò wéle pò ní díleε bee ní kpé pò má dònεε beeowa, mé aa wabikèma,

45 kua za musu níli sírínò sùuu pò aa gbèama yá musu, ní yānakpámá.

46 Lá gbée ku à gí duunakεio, tó aa duunakènε mé n pò pānzi, n ní ná ní wèleonε ní ozi mé aa tàrínò ní bùsuu zìzò ù bùsu zāzā ge a káina guun nò,

47 tó aa nòselile bùsu pò aale zòbleupi guu, mé aa èa sùuugbèama we aa mè, wa duunakè, wa tàakè, wa yāvāikè,

48 tó aa èa sùma ní nòsemendoo ní pœāo píi za bùsu pò aale zòbleu ní wèleonεpi guu, tó aa aedò bùsu pò ní kpà ní deziòwa ní wéle pò ní díleo ní kpé pò má dònεε beeowa, mé aa wabikèma,

49 kua za musu níli sírínò sùuu pò aa gbèama yáí, ní yānakpámá.

50 Níli sùuuke ní n gbé pò aa duunakènεo ní tàae pò aa kèo, ní tó gbé pò aale zòblenéo ní wegwa,

51 asa gbépiòá n gbé pò n ní bóle Egipiò mua téuonε, n àizεonε.

52 To n wé àò pεa mapi n zòblenawa, ní swáse sùuu pò má gbèamai ní sùuu pò n gbé Isailiò gbèamao, ní swáserízi gòo pò aa lezúnzi píi.

53 Dii Lua, asa dúnia bui píi guu ampio ò n ní sé n gbéò ũ, lá ní dà n zòblena Mòizie a ò gòo pò n wá deziò bòle Egipiwa.

54 Gòo pò Salomòo lé wabike Diiwa màa, a kúlea a kosowae, ò aà o pooa musu. Ké à sùuugbèawà màa a làa, ò à fèle zè Dii gbagbakíi we,

55 ò à samaa'ò Isaili pò káaaa weonε a ò gbáugbāu à mè:

56 Wà gbāakpa Diizi, asa wápiò aà gbé Isailiò, à wá gbá íampakíi lá á òwa. Yāmaa pò a dà a zòblena Mòizie a òò kè píi, a kee ì léle pāo.‡

57 Dii wá Lua aò kúwanonε, lá a kú ní wá deziòwa. A wá tó weo, a pākpawázio.

58 A to wà wá sō kpawa, wíò taa'o lá á yeiwa, wíò aà yádileao kúa ní yá pò a dà wá deziònεo, wíò aà otondókíi gwa.

59 Sùuu pò má gbèa Dii wá Luawa, aò doaàgu fáane ní gwāasínaoε, iò yānakpa mapi a zòblenawa ní a gbé Isailiò lá gu lé dò,

‡ 8:56 Iko 12.10, Yoz 21.45

⁶⁰ dúnia bui pii i dɔ́ ké Dii á Luae, a pãle kuo.

⁶¹ Sema à á sɔ́ kpa Dii wá Luawa míomio, ío àà ɔtondɔ́kii gwa, ío àà yádileao kúa lá wá kúa gbãewa.

Dii kpé sakēa
(2Lad 7.4-10)

⁶² Ǿ kí ní Isailio pii sa'ò Diiwa.

⁶³ Salomɔɔ sáaukpa sa'ò Diiwa ní zuo òaasɔsɔo lee bao ní plao (22.000) ní são òaasɔsɔo lee òaa soolo (120.000). Maa kí ní Isailio pii aa Dii kpé sakè.

⁶⁴ Zibeezi kí gbãbò ua pò kú Dii kpé kpεεεε, ɔ́ à sa pò wí a pò kátεu à tékū ò we ní pówen gbao ní sáaukpa nísio, asa sa'okii pò a kè ní mɔgotεo a ku Dii kpé kpεεε bílao, i fɔ́ sɔ́ pii.

⁶⁵ Zibeezi Salomɔɔ ní Isailio pii aa dikpekè Dii ní Luae e gɔɔ sopla, ɔ́ aa Lákpεɔɔa dikpekè gɔɔ sopla lɔ. Apii kè gɔɔ gεo mëndosai. Wa dasi maamaae, wà bò za Amata bɔlei e à gè pè Egipi zé swawa.

⁶⁶ A gɔɔ swaaɔde zɔ́ ɔ́ à ní ké, ɔ́ aa lezàwà, aa tà ní be ní pɔnao. An pɔ kèna yãmaa pò Dii kè a zòblena Davidi ní a gbé Isailione pii yá musu.

9

Dii bɔ mɔa Salomɔɔwa
(2Lad 7.11-22)

¹ Ké Salomɔɔ Dii kpé dò ní a beo ní zɔ́ pò a pɔ dɔwà a làa pii,

² ɔ́ Dii èa bò mɔwà Gabaɔ a gën plaade,

³ a òè: Ma wabi pò ní kè ní sùuu pò ní gbèaao mà. Ma kpé pò ní dòpi díle ma pò ũ, ma tó aɔ kuwà láasaie. Ma wé aɔ pεwàe, ma pɔ ío dɔwà gɔɔpii.

⁴ Mpi sɔ́, tó ní kúmεε sùsu ní nòsepuaò lá n mae Davidiwa, mé ní ma yádileneo kúa ní ma yá'onεo, mé níle ma ɔtondɔ́kii gwa,

⁵ má n zɔ́lea kpalau Isailio guu zεɔɔ, aɔ láaa vío, lá ma legbè n mae Davidiwa ma mè, aà buio aɔ zɔ́lea kpalau Isailio guu gɔɔpii.

⁶ Tó mpi ge n néo bò ma kpe sɔ́, tó á ma ikoyão ní yá pò má díléo kúao, mé a ge lé zɔble dii pãleone, ále ní sisi,

⁷ má Isailipio bɔle bùsu pò má kpámáue, mí gí kpé pò má díle ma pò ũpizi, aai gɔ́ láanipo ũ, bui pii i yáadaɔ.

⁸ Baa ní kpépi lesíkeo, a yá a di gbé pò lé gε weɔwae. Aa fionada aa me: Bóyã Dii kè bùsue beε ní kpéε beeoε màai?*

⁹ Wi oné: Ké aa pãkpà Dii ní Lua pò ní deziò bòle Egipizi yáie. Aa zè ní dii pãleɔ, aa ní sisi, aa zɔbléné. A yá Dii músi bee zɔimá pii.

Salomɔɔ yá kɔni
(2Lad 8.1-18)

¹⁰ Salomɔɔ kpé mèn plapio dò wè baoe, Dii kpé ní azia kpéo. A gbea

¹¹ à Galile bùsu wéle kpà Tii kí Hilaũwa mèn bao, asa Hilaũ seɔe lí ní pèlio ní vuaò kpàwà lá a yeiwaε.

¹² Ké Hilaũ bò Tii à gè wéle pò Salomɔɔ kpàwao gwà, i keèo,

¹³ ɔ́ à mè: Ma gbé, wéle kpeletaò ní kpàa wei? Ǿ wà tɔkpà bùsupie Kabulu† e ní a gbao.

¹⁴ Hilaũ vua kpàsã Salomɔɔe yã tɔnu síiɔe.

¹⁵ Gbé pò Salomɔɔ ní dá zɔzɔuo yán ke. Gbépio Dii kpé ní Salomɔɔ kpéo zɔ́ kè. Aa Milo ε kàka ní bùsuo aa Yelusaleũ bíi bò, aa èa Azoo ní Megidoo ní Gezeεo kèke kàle.

* 9:8 2Kia 25.9 † 9:13 Bee mè pɔpã.

16 Egipi kí Falaṣo mé lèlè Gezeewa yāa, ṣ a sī à tesòwà, à Kanaa pò kú a guuò dèdè, ṣ a kpà a nenṣewa zàkegba ũ, gṛṛ pò à aà kpàsā Salomṛṛwa.

17 Ṭ Salomṛṛ èa Gezeepi kèkè a kàlè ní Betoloni Zílèo

18 ní Baalatao ní Tamṛṛ pò kú a bùsu gbáauo,

19 ní wéle pò a kùsūa kàlèuò ní wéle pò a sṣgoò kuuò ní wéle pò a sṣò kuuò ní kpé pò a ye dṛ Yelusaleũ ní Libāo ní bùsu pò àlè kiblewàò píi.

20 Bui pò dè Isaili ũo: Amṛleò, Itiò, Peliziò, Iviò ní Yebusi kṣnaò píi,

21 gbé pò Isailiò i fṣ ní dèdèoò, an bui pò gṣ ní bùsupiuò ṣ Salomṛṛ ní dá zṛziṛ, ṣ aaiò zipi kè màa e ní a gbāo.

22 I Isailiò da zṛzipiuo. Ampio ṣ à ní díle a zīgṛṛ ũ ní a ìwaò ní a kía deeo ní a gbéò dṛaanaò ní a zikasṛgodeò ní a sṣdeò.

23 Aame zì pò wàlè kèpi gbèzṛṛ ũ lṛ, aa gbèṛn òaa pla ní basoplakwioe (550).

24 Ké Falaṣo nenṣe bṛ Davidi wéleu à tà a kpé pò Salomṛṛ dṛeu, ṣ Salomṛṛ Milo e kàka.

25 Wē ní wēo Salomṛṛ lṛ sa'o Diiwa gēn àaṣ'aaṣe.† I sa pò wī a pò kátèu à tékū ní sáaukpasao o sa'okii pò a bṛ Diiwa, ì tulaletikatèa Dii aè we lṛ. Màa à Dii kpé zìò kè lá a maawa.

26 Kí Salomṛṛ gó'ilènaò kè Eziṛgebeè, Elata saè Eṛṛṛ bùsuu Isia Tēa léi.

27 Hilaũ a gode pò ísia dṛṛ zì we, ṣ aa dà ísīaa sānu ní Salomṛṛ gbéò.

28 Aa gè Ofii aa vua nàaa we tṛnu gēo, aa sùò kí Salomṛṛe.

10

Seba bùsu nṛe kía mṛa Salomṛṛ gwai

(2Lad 9.1-12)

1 Ké Seba bùsu nṛe kía* Salomṛṛ bao mà Dii tṛbṛa yá musu, ṣ à mò aà léi à gwa ní yá zì'ũ laawào.

2 Ké à kà Yelusaleũ ní a ìwaò dasidasi ní pò gínanaò ní vua sà zṛṛṛ ní gbè bēēede pò yiongoò seao, ṣ à gè Salomṛṛ kíi, à yá pò kú a nṛse guu faai bṛaàno píi.

3 Ṭ Salomṛṛ yá pò a làwaò bṛṛlèkèè píi. A kee bṛṛlè i aà fuo.

4 Ké nṛepi Salomṛṛ ṣnṛyā mà píi, mé à kpé pò a dṛ è

5 ní ble pò ì bleo ní aà ìwaò gwèao ní aà bē zìkenao kuaò ní ní pṛkasao ní aà vēebolenao ní sa pò a ò Dii kpéuò, yápi dīwà, ṣ aà lé gṣ èlèa.

6 Ṭ a ò kíe: N yákeao ní n ṣnṛo bao pò má mà za ma bùsuuoá sīanae.

7 Mi yápiò sio e ma ge kaò la, ṣ ma wesīe sa. Wi omēe píio fá! N ṣnṛo ní n àizēeò dè lá ma a baomàa.

8 Minadeṛn n gbéò ũ ní n ìwa pò aaiò kunnṛ gṛṛpii, aai swādo n ṣnṛyāiò!

9 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kàaàgue, ṣ à n kpa Isailiò kpalau. Dii yea Isailiòzi gṛṛpii yá mé tò à n kpa kía ũ, ké nṛyṣ yágṣgṣné a zéwa yái.

10 Ṭ nṛepi kí gbà vua tṛnu sīiṣ ní pò gínanaò dasidasi maamaa ní gbè bēēedeò. Pò gínana pò à kí Salomṛṛ gbàpiò zṛṛ, gbēe i mṛoè à kà màa lṛo.

11 Hilaũ gó'ilèna pò sù ní Ofiiò ní vuaò sù ní lí bēēedeò maamaae ní gbè bēēedeò lṛ.

12 Ṭ kí Dii kpé ní azia kpéò pṛṛ kèò, à mṛṛnaò ní kúuò kèò lèsīnaṛne lṛ. Wi mó ní lípi buio à kà màa lṛo, wi wesīe màa lṛo e ní a gbāo.

13 Pò pò Seba bùsu nṛe kía yei píi, a gbèa kí Salomṛṛwaè, ṣ à aà gbà, gba pò a dàè sṛṛsṛṛṛ bāasi. Ṭ à èa tà a bùsuu ní a ìwaò.

Salomṛṛ àizēeò

(2Lad 1.13-17, 9.13-28)

14 Vua pò Salomṛṛ ì e wē ní wēo ì ka tṛnu bao ní àaṣo,

15 falu pò tagènaò ní laatanaò ní Laalubu kíaò ní bùsu gbèzṛṛ ì bṛè bāasi.

† 9:25 Bṛa 23.17 * 10:1 Mat 12.42

16 A sèngbao zɔɔ kè ní vua pɔ wa gbègbèo mèn òaa do, an baade gbhia kà kiloo àaɔ'aaɔ ní kinio.

17 A sèngbao nénao kèò lɔ, an baade gbhia ye kai kiloo plapla. A sèngbaopio kàle kpé pɔ wí me Libā Líkpeue.

18 Kí kiblekila zɔɔ kè ní wesa swaao, ɔ à vua tēetēe kùlewà.

19 Kílapi dedekii ví, a gbápepekii soolo. A kpenakii musu de m̀ɔɔ golasai. A gàsídikiio ví, ǹɔɔmusu pɔ wa kèò zeze gàsídikiipio sae.

20 Ǹɔɔmusu keapio zeze gbápepekípiowa plapla ɔplaai ní zeeio, apii kè kuepla. Wí kílapi taa ke búsu eu yáao.

21 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuae píi. Kpé pɔ wí me Libā Líkpe pɔɔ píiá vua tēetēee. Anusu pɔe ku weo, asa wíli ánu su dile pɔe ũ Salomɔɔ gɔɔo.

22 Kí ísia gó'ilenao lɔ daa ísiaa ní Hilaũ góɔ. Wè àaɔ ní wè àaɔo ɔ aaiɔ su ní vua o ní ánu suo ní wesa swaao ní gbaũ ní bā bui maao.

23 Kí Salomɔɔ àizee ní aà ɔnoo zɔɔ de dúnia kíao pɔla píi.

24 Gbépíi lé zeweele à wesi Salomɔɔle, aai swáse aà ɔnoyá pɔ Lua dàè aà sɔuzi.

25 Wè ní wèo wíɔ m̀è, baade ní a gbao: Anusu pɔɔ, vua pɔɔ, ulaɔ, gɔkeboɔ, pɔ gínanao, sɔɔ ní a baonaɔ.

26 Salomɔɔ zikasɔgoɔ ní sɔɔ kàaa, aà sɔgopio òaa soplae (1.400), aà sɔɔ sɔ òaasɔsɔo lee kuepla (12.000). Wí aà sɔpio gwa aà sɔgo wéleɔ guue ní aà be Yelusaleũ.

27 Kí tò ánu su di Yelusaleũ lán gbewa, mé seɔe lí pɔ wà kped̀ò dasi lán bèle líwa sɔu.

28 Salomɔɔ sɔpio b̀ Egipi† ní Silisi búsuoe. Kí laatanao mé ì gé lúluí we.

29 Aaí sɔgo lúlu Egipi ánu su kiloo soplaplae, sɔɔ sɔ kiloo plapla taa, ɔ ì ea sɔpio yía Iti kíao ní Silio kíawá lɔ.

11

Salomɔɔ naɔ

1 Kí Salomɔɔ ye buipále noozi dasi.* Falaɔo nenɔe bàasi, ɔ à Mɔabuɔ ní Amɔnio ní Edɔũ ní Sidɔdeɔ ní Itio náaa no ũ.

2 Dii ò Isailioe aasu buipio seo, asa aa ní sásãe, aaiɔ sa'o ní táawá.† N beeo Salomɔɔ namá ké a yeŋzi yáí.

3 A kíabuio sè no ũ gbèon òaa àaɔ ní basoo, mé a no pɔ i m̀esedileneoó ví lɔ òaa do ní basoo. ɔ aà nopio aà sàsã.

4 Ké à zikù, aà naɔ tò à tè táawázi, i a sɔ kpa Dii a Luawa míomio lá a mae Davidiwao.

5 A tè Sidɔdeɔ dii Asetaatizi ní Amɔnio dii Mɔlɔku pɔ Lua ye a gíyáioo.

6 A yá pɔ Dii yeio kè, i teaàzi ní ǹsemendoo lá a mae Davidiwao.

7 ɔ à gè gulesí b̀ sísí pɔ kú Yelusaleũ gukpe oi musu Mɔabuɔ dii vái Kemosi pɔ Lua ye a gíyáioe ní Amɔnio dii vái Mɔlɔkuo.

8 M̀aa a kè a buipále nooɔe píi, ɔ aa tulaletikàtea ní diioe aa sa'òmá.

9 ɔ Dii Isailio Lua pɔ pà Salomɔɔzi, ké à b̀ a kpe, aà sɔ kuwa lɔo yáí, asa Dii b̀ m̀òwá yáa gēn plaɔ.

10 Baa ké Dii òè asu te dii páleozi, i yá pɔ Dii dílepi mao.

11 ɔ Dii òè: Lá màa ní sè, ni ze ní ma bàakuanno yá pɔ má díleneoo, má n b̀ kíakeue, mí n z̀blenae dile n gbɔu.

12 Ama n mae Davidi yáí má ke n gɔɔo, n né ɔ má kèè.

13 N beeo má aà b̀ kíakeu míomio. Bui lee do ɔ má tó n népie ma z̀blena Davidi ní Yelusaleũ pɔ má sè ma pɔ ũo yáí.

† 10:28 Iko 17.16 * 11:1 Iko 17.17 † 11:2 Bɔa 34.16

Salomɔɔ ibeεε

14 ɔ Dii tò Eɔɔũ gbé Adada pɔ de kíabui ũ íbelesè ní Salomɔɔɔ.

15 Gɔɔ pɔ Davidi lé zika ní Eɔɔũ yāa, aà zīgɔɔ dɔaana Yoabu mé gè Isailiɔ gɔɔ vī, ɔ àlɛ Eɔɔũ bùsu gɔɔ dɛdɛ we píi.

16 Aàpi ní a gbéɔ ku we e mɔ soolo e aa gè Eɔɔũ bùsu gɔɔpiɔ dèdɛò píi.

17 ɔ Adada bàalè lé tá Egipi ní a mae ìwaeɔ. Gɔɔ bee sɔ Adadaá èwaasonae.

18 Aa bɔ Madiã aa gè Palana, ɔ aa Palana gbéεɔ sè gèrínɔ Egipi kí Falaɔɔ kíi. Falaɔɔ kpé kpàwà ní blɛɔ ní tɔɔlɛɔ.

19 Adada yá kà Falaɔɔgu maamaae, ɔ à a na Tapɛnɛsi dāuna kpàwà nɔ ũ.

20 ɔ Tapɛnɛsi dāunapi nɛ'í gɔɛ ũ, wí mɛ Genuba, ɔ Tapɛnɛsi népi gwà Falaɔɔ ua ní Falaɔɔ néɔ sānu.

21 Gɔɔ pɔ Adada ku Egipi, a mà Davidi gà mé aà zīgɔɔ dɔaana Yoabu gà lɔ. ɔ a ò Falaɔɔε à mè: Ma gba zé mà ta ma bùsuu.

22 ɔ Falaɔɔ aà là à mè: Bómɛ lé késāma ma kíi, ɔ n gbasa ní ye ta n bùsuui? A wèwà à mè: Pɔɛ lé késāao, ma gba zé lé!

23 Lua tò Eliada né Lezɔ fèlɛ ní Salomɔɔɔ lɔ. A bàalè a dii Zoba kí Adadɛzɛɛɛ yāae.

24 Ké Davidi Adadɛzɛɛɛ dèdɛ, Lezɔ gbéɔ kàaaazi gbāamɔnɛdɛɔ gāli ũ, à gò ní dɔaana ũ. Aa gè zòlɛ Damasi, ɔ à gò a kía ũ.

25 Aàpi sɔ Isailiɔ ibeεε e Salomɔɔ wēni léu, yākele pɔ Adada fèlɛò bàasi. A kpalablè Sili bùsuu, a ye Isailiɔ gīyāio.

Yeloboaũ bɔa Salomɔɔ kpɛ

26 Nɛba né Yeloboaũ, Èflaiũ bui pɔ bɔ Zeledaá Salomɔɔ ìwaeɔ dɔɛ, ɔ à bɔ Salomɔɔpi kpɛ. Aa daá gyaaε, aà tón Zelua.

27 Lá à bɔ kí kpɛ taan kɛ: Salomɔɔ bùsu kàka ε pɔ wí mɛ Milou, ɔ à a mae Davidi wéle bíi bɔ a pèε.

28 Yeloboaũá gɔsa laaideε. Ké Salomɔɔ è èwaasopi áiavi, ɔ à aà dīlɛ zī gbāa pɔ Yosɛfu buiɔ lé kepi gbɛzɔɔ ũ.

29 Zibeezī Yeloboaũpi bɔ Yelusaleũ, ɔ à kpàaũ ní ānabi Ahia, Silo gbéɔ zéu, a ula dafu daa. Aa ku sēu we rítēε.

30 ɔ Ahia a ula dafupi ga kè, a pàapaa kuεpla.

31 ɔ a ò Yeloboaũε aà a paaapi sélɛ mèn kwi. ɔ Dii yā'òè à mè: Ma Dii Isailiɔ Lua má Salomɔɔ bɔ kíakɛuε, mí Isaili bui lɛε kwíɔ kpama.

32 Mí bui lɛε do toè ma zòblɛna Davidi ní Yelusaleũo yái, asa wélepi má sè Isaili buiɔ wéleɔ guu.

33 Má keè màa, ké à ma vūaa à gè lé Sidɔdeɔ dii Asetaati ní Mɔabuɔ dii Kemɔsio ní Amɔniɔ dii Mɔlɔkuo sisi yáie. I temazio, i yá pɔ maameε keo, i ma ɔtondɔkíi gwao, a ma ikoyāɔ kūa lá a mae Davidiwao.

34 N beeo má aà bɔ kpalau fíafíao, asa má tò à gè kía ũ e a wēni léu ma zòblɛna Davidi yáie, asa ké ma Davidi sè, a yá pɔ má dīlɛɔ kūaε, mé à ma ɔtondɔkíi gwà.

35 Má Salomɔɔ né bɔ kpalau saε, mí Isaili bui lɛε kwíɔ kpama.

36 Isaili bui lɛε do ɔ má tó aà népiε, ké ma zòblɛna Davidi filia àɔ dɔ ma aε gɔɔpii Yelusaleũ, wéle pɔ má dīlɛ ma tó àɔ kuwàu.

37 Mpi sɔ, ma n sɛ Isailiɔ kía ũε. Nyɔ kible lá à n pɔ gbàwa.

38 Tó nílɛ yá pɔ má dīlɛnɛ ke píi, tó ní temazi, nílɛ yá pɔ maameε ke, tó nílɛ ma ɔtondɔkíi gwa mé ní ma yādileɔ kūa lán ma zòblɛna Davidiwa, máɔ kunnɔε, míɔ n buiɔ kpa Isailiɔ kpalau gɔɔpii, lá ma Davidi buiɔ kpàuwa.

39 Má ɔtɔlɛ Davidi buiɔwa yá pɔ kèpi yáie, āma i ke gɔɔpii no.

⁴⁰ Salomoo zeweele à Yeloboaũ de, ò à fèle tilè à tà Egipi kí Sisaki kíi, ò a ku we e Salomoo gè gào.

⁴¹ Salomoo yá kɛniò ní ònò pò a vɔ̀ pɛ́i ku aàziapi yákeao láu.

⁴² Salomoo pi de Isaili bui pɛ́i kɛ́a ù Yelusaleũ wè blaε.

⁴³ Ké à gà, wà aà vɛ́ aà mae Davidi wéleu, ò aà né Lɔ̀bɔ̀aũ zòle aà gbεu.

12

Isailio bɔ̀a Lɔ̀bɔ̀aũ kpe

(2Lad 10.1-11.4)

¹ Lɔ̀bɔ̀aũ gè Sikeũ, asa wekɛ́i Isaili bui pɛ́i gèu aà kpáí kpalau.

² Ké Nɛ̀ba né Yeloboaũ a baomà, ò à bò Egipi à sù, asa wekɛ́i a kuu za gɔ̀ɔ̀ pò à tilè Salomooε.

³ ɔ̀ Isaili pò káaaapiò aà sɛ́si, ò aa gè yá'ò Lɔ̀bɔ̀aũε sãnu aa mè:

⁴ N mae zɛ́ gbãa dàwèε pãsipãsiε. Mpi sɔ̀, zɛ́ gbãa ní aso gbɛ́a pò a diwèεpio lao, wí misiilene.

⁵ ɔ̀ a wèma à mè: A tá gɛ́a e gɔ̀ɔ̀ àaɔ̀, í εa mó. ɔ̀ aa tà.

⁶ Kí Lɔ̀bɔ̀aũ yápi kpàle gbèzɔ̀ɔ̀ pò aa de a mae Salomoo ìwa ùò gèzɛ́ à mè: Yá kpele á è a maa mà a zá sí gbépiɔ̀wai?

⁷ ɔ̀ aa wèwà aa mè: Tó n misiilené gbã, mé n yãmaa zãsimá, aao de n zòblenaò ù gɔ̀ɔ̀piie.

⁸ ɔ̀ Lɔ̀bɔ̀aũ gɛ́ gbèzɔ̀ɔ̀pio ledama mai, à gè yápi kpàle a ìwa èwaaso pò aa neblè sãnuò gèzɛ́.

⁹ A ní lá à mè: Gbé pò aa òmεε mà zɛ́ gbãa pò ma mae dànέ laonépio, yá kpele á è a maa wà a zá símáí?

¹⁰ ɔ̀ èwaasopio wèwà aa mè: Gbé pò aa òne n mae aso gbɛ́a òiné, laonépio, oné n ɔ̀nenzãna gèele de n mae gbɔ̀ua.

¹¹ N mae aso gbɛ́a òiné, mpi sɔ̀ níyò asopi káfinéε. N mae ní wetà ní flàoε, kási flàala lede níyò ní wetàò.

¹² A gɔ̀ɔ̀ àaɔ̀de zɛ́ Yeloboaũ ní Isailio èa mò Lɔ̀bɔ̀aũ lè nípii, lá a òné à mè aa εa mɔ̀ gɔ̀ɔ̀ àaɔ̀ gbεapiwa.

¹³ ɔ̀ kí gɛ́ gbèzɔ̀ɔ̀ ledama mai, à yãpãsi òné.

¹⁴ A òné lá èwaaso ledawawa à mè: Aso gbɛ́a ma mae òíε, mapi sɔ̀ má asopi káfiéε. Flã ò ma mae á wetàò, mapi sɔ̀, flàala lede ò má á wetàò.

¹⁵ Beewa kí i Isailio yãmao, asa yápi bò Dii kíie, ké yá pò a dà ãnabi Ahia, Silo gbéε a ò Nɛ̀ba né Yeloboaũε e ke yáí.

¹⁶ Ké Isailio è kí gɛ́ ní yãmai, aa òè:

Wá bàa kú ní Davidioo,

wá lé kú Yese né yáuo.

Isailio, á baade tá a be!*

Davidi bui, laaidò nzia bewa!

ɔ̀ Isailipio tà ní be.

¹⁷ Isaili pò kú Yuda wéle guuò ò Lɔ̀bɔ̀aũ gè ní kɛ́a ù níteε.

¹⁸ Kí Lɔ̀bɔ̀aũ a zɔ̀ gbèzɔ̀ɔ̀ Adonilaũ zɛ́ Isailiowa, ò aa aà pàpa ní gbεo wà aà dè. ɔ̀ kí Lɔ̀bɔ̀aũ fèle ní wãao, à sí a sògo guu, à bàalè Yelusaleũ.

¹⁹ Beewa Isailio gɛ́ Davidi buiozi e ní a gbão.

²⁰ Ké Isailio mà pɛ́i Yeloboaũ sù, ò aa aà sɛ́si kòkãaa guu, ò aa aà kpà Isailio kɛ́a ù. Isaili buie i ze ní Davidi buio, sema Yuda buio bàasio.

²¹ Ké Lɔ̀bɔ̀aũ kà Yelusaleũ, à Yudaò kãaa pɛ́i ní Bèyãmεε buieò. Zigòpio gbèon òaasɔ̀ɔ̀o leε òaa do baosaiε (180.000). ɔ̀ aale gé zikái ní Isailio, ké aa e Salomoo né Lɔ̀bɔ̀aũ kpa kpalapiu b.

* 12:16 2Sam 20.1

- 22 Ǿ Lua yā'ò Lua gbé pò wí me Semaiae à mè:
- 23 O Yuda Ǿ Salom Ǿ né Lǒbǒaũe ní Yuda Ǿ píi ní Bēyāmee bui Ǿ ní gbé kini Ǿ,
- 24 ma Dii ma mè, ásu gé zíkai ní á gbé Isaili Ǿ. A baade tá a be, asa yá pò kèpi bò ma kíie.
- Ǿ aa yá pò Dii òné mà aa tà.
- 25 Yeloboaũ Sikēũ pò kú Eflaiũ bùsu sìsideu bíi bò, Ǿ à zòleu. Za we Ǿ à gè Penueli kèke a kàle.
- 26 Ǿ à làasookè à mè: Wa ea Davidi be gbé kpá kpalauē.
- 27 Tó Isaili Ǿ lé gé sa'oi Dii kpéu Yelusaleũ, aa ea ze ní ní dii Yuda Ǿ kí Lǒbǒaũoe, aai ma de, aai zeaàn Ǿ.
- 28 Ké kí yápi gwà, Ǿ à vua gáaena pí mèn pla, Ǿ a ò gbéonē: Isaili Ǿ, á gea Yelusaleũ kè zài.
- A Lua pò á bóle Egipin ke!†
- 29 Ǿ à ado díle Beteli, ado sǒ Dǎ.
- 30 Ǿ yápi duuna iné, aai gé kúlei adoe Beteli, ado sǒ za Dǎ.
- 31 Yeloboaũ kpédò zupionē gulešǒwa, Ǿ à gbé pò aa de Levii bui ũ Ǿ díle sa'onao ũ.
- 32 Ǿ à mǒ swaaǒde gǒ gēode díle dikpe ũ lán Yuda Ǿ pǒwa sǒ, Ǿ à sa'ò sa'okii pò kú Betelipiwa. A sa'ò gáae pò a pípiǒwa, Ǿ à sa'onao díle we aao gulešipio gbagba.
- 33 Ǿ à sa'ò sa'okii pò á kè Betelipiwa mǒ swaaǒde gǒ gēodezi. A gǒpi díle azia pǒeáwa dikpe ũ Isailionē.

13

Anabi pò i Dii yamao

- 1 Lua gbēe bò Yuda bùsuu à mò Beteli lá Dii dàewa, gǒ pò Yeloboaũ zea sa'okii pi sae, a súle lé fēle.
- 2 Ǿ à àsi'ò sa'okii pi musu à mè: Sa'okii, sa'okii, Dii mè wa ne'i Davidi be, wi tókpaè Yosia. Aa pi mé a sa'oma ní gulešǒ sa'ona pò lé zike la, i sa'onapio wá Ǿ kpasama.*
- 3 Wegǒ Lua gbépi yápi kea seela òné à mè: Seela pò Dii òn ke: Sa'okii pi a paae, a túfu i kóle.
- 4 Ké kí Yeloboaũ àsi pò Lua gbépi ò Beteli sa'okii pi musu mà, Ǿ à òdòwà za sa'okii we à mè: A aà kú! Ǿ ǒ pò a dǒwàpi imi, i fǒ kò lo.
- 5 Ǿ sa'okii pi paa a túfu kóle lá Dii dà Lua gbépi e a òwa.
- 6 Ǿ kí ò Lua gbépi e: Awakpamee Dii n Luae. Wabikewàme ma ǒ e su a gbēu. Ǿ Lua gbépi awakpàè Dii e, Ǿ aà ǒ sù a gbēu lán yáawa.
- 7 Ǿ kí ò Lua gbépi e: Mǒ wà gé ma be wà pǒble, mí gbadane.
- 8 Ǿ a ò kípīe: Baa tó n n àizee guo kpàa, má gennǒ. Má pǒble mà imi gue beeuo,
- 9 asa Dii òmēe à mè másu pǒble lao, másu imi lao, mé másu tá ní zé pò ma mǒooo.
- 10 Ǿ à zé pǎle sè, i zé pò à mò Beteli se lo.
- 11 Anabi zie ku Beteli we. Ké aà néo sù, aa yá pò Lua gbépi kè we zibeezi dàu aa siu ní mae ní yá pò a ò kíeo píi.
- 12 Ǿ an mae ní lá à mè: Zé kpele a sèi? Ǿ aà néo zé pò Lua gbé pò bò Yuda bùsuupi sè òè.
- 13 Ǿ a òné: A káoyeme zaa'inae. Ǿ aa yèè aa aà díkpe.
- 14 Ké à pèle Lua gbépi zi, Ǿ à aà lè zǒlea gbéneli gbáu. Ǿ à aà là à mè: Lua gbé pò bò Yuda bùsuun n ũa? A wèwà à mè: Mámē!
- 15 Ǿ ānabi zipi òè: Mǒ wà gé ma be, ní pǒble.
- 16 A wèwà à mè: Má fǒ ea tannǒ. Má fǒ pǒble mà iminnǒ gue beeuo,
- 17 asa Dii òmēe à mè, másu pǒble ge mà imi lao, mé másu tá ní zé pò ma mǒooo.
- 18 Ǿ ānabi zipi òè: Anabin ma ũ lanwa. Malaikae mé Dii yā'òmēe à mè mà pélenzi mà sunnǒ ma be, ké n pǒble, ní imi. A mǒ lè e ānabipi lé tó.

† 12:28 Bǒa 32.4 * 13:2 2Kia 23.15-16

- 19 Ǿ Lua gbépi èa gèaàno, à pòblè aà be, à imi.
- 20 Goo pò aa zòlè pòbleai, Dii yá'ò ànabi zi pò sùàànɔpie,
- 21 Ǿ à wiidò Lua gbé pò bò Yuda bùsuupiwa à mè: Dii n Lua mè, lá n gi a yámai, ni yá pò á òne mao,
- 22 n ea n mo n pòblè, n imi gu pò á òne rísu bleuo, rísu miuopi, wa n ví n deziò mia'euo.
- 23 Aà pòblea ní aà imiao gbea, ànabi pò sùàànɔpi káoyèè zàa'inae.
- 24 Ké à dàzeu, Ǿ à kpàaũ ní nòomusuo, nòomusupi aà dè. Aà ge gò dilea zéu, Ǿ zàa'ina ní nòomusuo gò sí aà gepizi.
- 25 Ké gbé pò lé gèò aà ge è wúlea zéu we ní nòomusu pò zeio, Ǿ aa gè a baokpà wéle pò ànabi zipi kuu.
- 26 Ké ànabi pò sùàànɔpi a baomà, à mè: Lua gbé pò gí Dii yámain we. Ǿ Dii aà kpà nòomusuwa, à aà è'e a dè lá Dii òèwa.
- 27 Ǿ a ò a néone: A káoyemee zàa'inae. Ǿ aa yèè.
- 28 A dàzeu, Ǿ à gè à aà ge lè wúlea zéu. Zàa'ina ní nòomusuo aa síààzi. Nòomusupi i gepi soo, mé i zàa'ina pi é'e sòo.
- 29 Ǿ ànabipi Lua gbépi ge se di zàa'inae à sùò a be wéleu, ké à aà gaa sób, i aà ví.
- 30 Ǿ à aà ví azia mia'eu, à sób à mè: Waiyoo ma gbé!
- 31 Ké à aà ví màa, a ò a néone: Tó ma ga, à ma ví mia'e pò ma Lua gbépi vìupiu, í wá ge kpakši.
- 32 Asa àsi pò Dii dàè a ò Beteli sa'okli musu ní táakpe pò kú Samali bùsu wéle gulesiwo a ke síanae.
- 33 Yápi gbea Yeloboaũ i a yāváikea too, baa se à èa Isaili bui píi díle gulesí sa'onao ũ bo. Gbé pò aa ye gò gulesí sa'onao ũ Ǿ à ní kpá a ũ.
- 34 Duuna pò tò wà Yeloboaũ buio tòbòzè aa míde dúniaun we.

14

Anabi Ahia yá pò a Yeloboaũ le oa

- 1 Goo bee gyá Yeloboaũ negòe Abia lè.
- 2 Ǿ Yeloboaũpi ò a nae: Fèle n nzia lile, ké wasu n dō ma no ũo, ní gé Silo. Anabi Ahia ku we. Ǿme òmèe máo de Isailio kía ũ.
- 3 Pèe se mèn kwi ní kàao ní zó tùuo, ní geòè. A yá pò a népi le onee.
- 4 Ǿ Yeloboaũ no kè màa, à fèle gè Silo à gè Ahia be. Ahia wé lé gu'e bo, asa à zikùe, aà wé gò sùii.
- 5 A mo lè Dii ò Ahiae: Yeloboaũ no né lé gyáke, Ǿ àle mó a yāgbəaima. Lá rýǿ wewàn ke, asa tó à mò, a azia lile ge gbèpàle ũe.
- 6 Ké Ahia aà kèse kōfi mà, àle gè kpéu, à mè: Gè Yeloboaũ na! Bóyái n nzia lile màai? Yápási Lua mè mà onè.
- 7 Ge n o Yeloboaũe, Dii Isailio Lua mè áme a n se n gbéò guu, a n dile a gbé Isailio dɔaana ũ.
- 8 A Davidi buio bò kpalau, Ǿ a n kpau, kási ní de lá a zòblena Davidiwao. Aàpi a yádileao kúa, a teazi ní nòsemendoo, à yá pò á yei kè.
- 9 N vāikè de gbé pò dāaanɔla, n ge n dii pāleò kè nziae, mo pò ní kasa taa ũo, Ǿ n bo aà kpe, n a pò fèlee.
- 10 Ayāmeto á yáyia n buiowa, á n gòeò kaale Isailio guu zoo ní wéèò píi, í tesò n bewa, lá wí tesò zùgbòwa e à tékū láa píiwa.
- 11 Gbèò n bui pò aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pò aa gaga seuo ble. Dii mé ò.
- 12 Mpi sa sò nɔe, fèle ta be. Tó n kèsepèle wéle guu gòò, népi a gae.

13 Isailiò i aà ge òlò, aai aà ví. Yeloboaũ buiò guu píi, aàpi wa ví ado, asa aàpi ado ò Dii Isailiò Lua yámaa èwà Yeloboaũ ua.

14 Dii a kía pále díle a gbé Isailiòne. Òme a Yeloboaũ buiò dede. Gbãe! Bò ke ló? Ee, tiatiae!

15 Dii a gotò Isailiòwa, aai gò lán fee pò lé deedeé í guuwa. A Isailiò bolé bùsu maa pò a kpà ní deziòwae beeu, i ní fāaa Uflata baale, ké aa Asetaati lí pèlèpèlè, aa Dii pò fèlèòè yáí.

16 A Isailiò kpámá duuna pò Yeloboaũ kè à Isailiò dà a keau yáí.

17 Ò Yeloboaũ na fèlè lé tá. Ké à kà Tiiza, àlè gè kpéu, ò negōenapi gà.

18 Wà aà ví, ò Isailiò òlò m̀pii, lá Dii dà a zòblena ānabi Ahiaè a òwa.

19 Yeloboaũ yá k̀niò ku Isaili kíaò ladau, zí pò a kàò ní aà kíakeyāo píi.

20 Yeloboaũ zòlèa kpalau píi wè bao ní plaoe. Ké à gà, ò aà né Nadabu zòlè aà gbèu.

Yudaò kí Lòbòau (2Lad 12.1-16)

21 Salomòò né Lòbòau mé Yudaò kía ù. A kpalablè a wè bla ní m̀ndoodè guue, ò à kè kpalau Yelusaleũ wè gèò ní plao, wéle pò Dii díle Isaili bui píi wéleò ù guu, ké a tó àò kuwà. Aà da tón Naama, Am̀oni buie.

22 Yudaò yá pò Dii yeio kè, aa aà zafèè de ní deziòla pii ní duuna pò aa kèò.

23 Aa gulešìò b̀ò sa'ok̀iò ù sìsì lèšìò musu píi ní lí yèlèlèò gbáuo píi, aa gbèò ní líò pèlèpèlèu.

24 Baa se táakpe káaluò* ku Isaili bùsuu gōeò ní nòeò ù. Isailiò bui pò Dii ní yánéò yábèekèò sè píie.

25 Kí Lòbòau kpalablea wè sòode guu ò Egipi kí Sisaki m̀ò lèlè Yelusaleũwa.

26 A Dii kpé àizèeò ní kibe pòò nàaa, à vua sèngbao pò Salomòopiò sèlè píi.

27 Ò kí Lòbòau sèngbaopiò gèe pí ní m̀gotèò, a nà d̀bai pò aaiò a be zé d̀s̀òò d̀baanaòne ní òzì.

28 Tó kí lé gé Dii kpéu, d̀baipiò ò sèngbaopiò k̀ua. Tó d̀baipiò sù, ò aai èa kále ní kpéu.

29 Lòbòau yá k̀niò ku Yuda kíaò ladau.

30 Lòbòau ní Yeloboaũò aaiò zìka ní k̀s̀òe g̀òpiie.

31 Ké Lòbòau gà, wà aà mia kpàk̀s̀i ní aà deziò Davidi wéleu. Aà da tón Naama, Am̀oni buie. Ò aà né Abia zòlè aà gbèu.

15

Yudaò kí Abia (2Lad 13.1-3, 22-23)

1 Neba né Yeloboaũ kpalablea wè bao plasaide guu ò Abia gò Yudaò kía ù,

2 à zòlè kpalau Yelusaleũ wè àaòe. Aà da tón Maaka, Abisaloũ buie.

3 A duuna pò a mae kèò kè píie, i azía kpa Dii a Luawa lá a dezi Davidiwaò.

4 Ama Davidi yáí ò Dii aà Lua tò aà bui zòlè kpalau Yelusaleũ, à aà buipi díle aà gèe ù, a tò Yelusaleũ zed̀ò.

5 Asa Davidi yá pò Dii yei kè, i gí yá pò Dii dílèe maio e a wèni léu, mé i ke Iti bui Uli yá* bàasio.

6 Abia ní Yeloboaũò aaiò zìka ní k̀s̀òe e Abia wèni léu.

7 Abia yá k̀niò ku Yuda kíaò ladau.

8 Ké à gà, wà aà ví Davidi wéleu, ò aà né Asa zòlè aà gbèu.

Yudaò kí Asa (2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

9 Isailiò kí Yeloboaũ kpalablea wè baode guu ò Asa gò Yudaò kía ù,

10 ò à zòlè kpalau Yelusaleũ wè bla ní m̀ndoo. Aà dazi tón Maaka, Abisaloũ buie.

* 14:24 lko 23.18 * 15:5 2Sam 11.1-27

11 Kí Asa yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidiwa.

12 A táakpe káaluao yà a bùsuu, ò à dii pò a deziopio kòle pii.

13 Baa se à a dazi Maaka bò kíakεu, ké à Asetaati lí pò Lua ye a gíyãio pèle yáí. Kí Asa lípi zò à tesòwà Sedò guzulεu.

14 A azia kpà Diiwa e a wēni léue, āma i gulesí pò wa bòo daaíio.

15 A vua ní ánusuo ní pópále pò api ní a maeo díle Dii pò ũ sèle kàle Dii kpéu.

16 Asapi ní Isailio kí Baasao aaíò zika ní kōoe e ní kpalablea léwa.

17 Baasapi mé gè lèle Yuda bùsuwa, ò àle bíibo Lamai, ké gbēe suli bò ge àli gē Yudaò kí Asa bùsuuo yáí.

18 Ǿ Asa ánusuo ní vua pò gò Dii kpé làasiuo sèle ní pò pò kú a be làasiuo, a nà a íwaone ní Ǿzì, ò à ní zì Damasi, Sili bùsu kí Benadada, Tablemò né, Eziò tōūna kíí à mè:

19 Wà ledoukε, lá ma mae ní n maeo kè yāawa. A ánusuo ní vuaon ke. Ledou pò ní vī ní Isailio kí Baasao gboo, i gomala ní a zīgōo.

20 Ǿ Benadada ledoukε ní Asao, à a zīgōo gbàe aa gé lélei Isaili wéleowa. Aa Iyoni sí ní Dão ní Abeli Bemaakao ní Genzaleti bùsuuo ní Nefatali buio bùsuuo pii.

21 Ké Baasa a baomà, ò à bíiboa Lamai tò à tà Tiiza.

22 Ǿ kí Asa kpàwakε Yudaone pii, i gbēe tēboo à mè, aa Lama gbεo ní lí pò Baasa lé bíiboòò sèle. Ǿ à bíibòò Gεba pò kú Bēyāmeε buio bùsui ní Mizipao.

23 Kí Asa yá kíniò ku Yuda kíao ladau, aà negōnkeyāo ní yá pò a kèò pii ní wéle bíi pò a bòo. Ké à zikù, gyā aà kù a gbálaowa.

24 Ké à gà, wà aà mia kpàkōi ní aà deziò Davidi wéleu, ò aà né Yosafa zòle aà gbεu.

Isailio kí Nadabu

25 Yudaò kí Asa kpalablea wè plaade guu ò Yeloboau né Nadabu gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau wè plaε.

26 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní yá pò a mae kè à Isailio dà duunauo.

27 Ahia né Baasa, Isakaa bui lekpàaíàazi gōo pò aapi ní Isailio lé koezō Filitē wéle Gibetōi, ò Baasapi aà dè we.

28 A aà dè Yudaò kí Asa kpalablea wè aaōde guue, ò à zòle aà gbεu.

29 Ké à nà kpalableawa, ò à Yeloboau buipio dède pii, i ní gbēe too, à ní mīde lá Dii dà a zòblena Ahia, Silo gbéε a òwae.

30 Yápi kè màa duuna pò Yeloboau kè à Isailio dà a keau, à Dii Isailio Lua pò fεleoè yáíε.

31 Nadabu yá kíniò ku Isaili kíao ladau.

32 Kí Asa ní Isailio kí Baasao aaíò zika ní kōo e an kpalablea léwae.

Isailio kí Baasa

33 Yudaò kí Asa kpalablea wè aaōde guu ò Ahia né Baasa gò Isailio kía ũ. A zòle kpalau Tiiza wè baaso mēdosaiε.

34 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní Yeloboau yákeao ní duuna pò à Isailio dà a keauo.

16

1 Dii yā'ò Anani né Yehue, ò à àsi'ò Baasae à mè:

2 Ma n se luutēu, ma n dile ma gbé Isailio dōaana ũ, ò n ze ní Yeloboau yákeao, n ma gbé Isailio dà duunau, ò an duunapio ma pò fεle.

3 Mpi ní n buio, má á dēonzō saε. Má ke n uae lá má kè Nεba né Yeloboau uaεwae.

4 Gbēo n gbé pò aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pò aa gaga sēuo ble.

5 Baasa yá kíniò ní aà negōnkeyāo ku Isaili kíao ladau.

6 Ké Baasa gà, wà aà vī Tiiza, ò aà né Ela zòle aà gbεu.

7 Dii yápi dà ānabi Yehu, Anani néε, ̄ a ò Baasaε ní a buio vāi pò a kè à Dii pò f̄leòè lá Yeloboāū buio kèwa yái ní Yeloboāū bui pò à ní m̄deò yáo lo.

Isailio kí Ela

8 Yudaò kí Asa kpalablea wè baasòo ní m̄endoode guu ̄ Baasa né Ela gò Isailio kía ũ, à zòle Tiiza wè plaε.

9 Aà ìwaò do Zimli mé aà z̄ikas̄goò læε do gb̄ēz̄ò ũ, ̄ à gb̄éò lè aa lekpaāfaāzi. Ké v̄εε lé Ela de a be ziia Aaza kpéu Tiiza,

10 ̄ Zimli gè à aà dè Asa kpalablea wè baasòo ní plaode guu, ̄ à zòle aà gb̄eu.

11 Ké à zòle kpalau a làa, ̄ à Baasa buio dède píi, i ḡōε to aà daεo ge aà gb̄ēnaò guuo.

12 A Baasa buipio m̄de píie, lá Dii dà ānabi Yehuε a òwa.

13 Baasa ní a né Elaò Dii Isailio Lua pò f̄leè duuna pò aa kè táao yá musu, mé ké aa èa Isailio dà a keau yái.

14 Ela yá k̄inio ku Isaili kíaò ladau.

Isailio kí Zimli

15 Yudaò kí Asa kpalablea wè baasòo ní plaode guu ̄ Zimli zòle kpalau Tiiza gòo soplá. Gòo bee Isaili z̄iḡòò b̄òo ku Filit̄é w̄éle Gibet̄ò saε.

16 Ké z̄iḡòpiò mà Zimli lekpaāí ní gb̄éò k̄izi à aà dè, ̄ aa ní d̄oana Omeli d̄ile Isailio kía ũ ní b̄òou weḡòò.

17 ̄ Omeli ní Isaili z̄iḡòò kè Gibet̄òwa, aa gè koez̄ò Tiizai.

18 Ké Zimli è aa a w̄éle s̄iwa, ̄ à dède s̄i a be kpediak̄òau musu, à tes̄òwà, ̄ tépi k̄ùwà. A gà

19 duuna pò a kè yáie. A yá pò Dii yeio kè, à zè ní Yeloboāū yákeaoε. A duunakè mé à èa Isailio dà a keau.

20 Zimli yá k̄inio ní lé pò a kp̄aāírn̄o Elazio ku Isaili kíaò ladau.

Isailio kí Omeli

21 Isailio k̄okpaalè læε pla. An gb̄é k̄inio ye Gina né Tibení kpá kía ũ, gb̄é k̄inio s̄ò Omeli.

22 Ké gb̄é pò aa zè ní Omelioò gb̄āa de gb̄é pò aa zè ní Gina né Tibenioòla, ̄ wà Tibenipi dè, Omeli mé kpalablè.

23 Yudaò kí Asa kpalablea wè baakwi ní m̄endoode guu ̄ Omeli gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau wè kuεplaε. A ku Tiiza wè sooloε,

24 ̄ à Samali s̄is̄i lù Semεεwa ní ānusuo kiloo bàaòkwi, ̄ à w̄éle k̄alewa, à t̄okp̄àè Samali, ké Semεε mé s̄is̄ipi v̄i yāa yái.

25 Omeli yá pò Dii yeio kè, à duunakè de gb̄é pò d̄òaaεola píi.

26 A zè ní Nεba né Yeloboāū yákeao píie. A Dii Isailio Lua pò f̄leè ní duuna pò a kè táao yá musu, à èa Isailio dà a keauo.

27 Omeli yá k̄inio ní a neḡōnk̄eyāò ku Isaili kíaò ladau.

28 Ké à gà, wà aà v̄i Samali, ̄ aà né Ahabu zòle aà gb̄eu.

Isailio kí Ahabu

29 Yudaò kí Asa kpalablea wè bla plasaide guu ̄ Omeli né Ahabu gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau Samali wè bao ní plaοε.

30 A yá pò Dii yeio kè de gb̄é pò d̄òaaεola píi.

31 Zεa ní Nεba né Yeloboāū duunakeao i k̄εε yāe ũo, ̄ à Sid̄òdeò kí Ebaali nen̄oε Zezabeli s̄è n̄o ũ, ̄ à nà z̄oblea Baaliεwa, ìo aà sisi.

32 A kped̄ò Baalipie Samali, ̄ à aà gbagbak̄ii p̄èle kp̄épiu.

33 A Asetaati li p̄èleu lo, à èa Dii Isailio Lua pò f̄leè de Isaili kía pò d̄òaaεola píi.

³⁴ Ahabupi gɔɔ ɔ Beteli gbé Hieli Yeliko kèke kàle. Ké à a bíí ɛ kpàle, ɔ aà negɔe séia Abilaũ gà. Ké à a bɔle gbaɔ pèle, ɔ aà né gbezāna Segubu gà, lá Dii dà Nuni né Yozueee a òwa.*

17

Gbagbaaɔ anabi Elia gwaa

¹ Tisebe gbé Elia bɔ a be Galada bɔsuu, à gè Ahabu lè à mè: N Dii Isailio Lua pɔ mále ɔbleè kuao, sea za wēa fii a kpao, lou a maɔ. Sema gɔɔ pɔ má ò bàasio.*

² ɔ Dii yā'ò Eliapie à mè:

³ Fɛle gé gukpe oi, ní ule Keliti swa'eu Yuudē baale,

⁴ níɔ swapi í mi. Má ðile gbagbaaɔne aɔ n gwa we.

⁵ ɔ à ge kè lá Dii ðewa, a ku Keliti swa'eu Yuudē baale.

⁶ Gbagbaaɔ ɔ mɔè ní pēeo ní nòɔo kɔɔ ní oosio, ɔ ɔ swapi í mi.

Salɛpa gyaa Elia gwaa

⁷ Gɔɔpla gbɛa swapi í bà, ké lou lé ma bɔsupiuo yái.

⁸ ɔ Dii yā'òè à mè:

⁹ Fɛle gé Salɛpa, Sidō sae, níɔ ku we. Má ðile gyaa taasideee aɔ n gwa we.†

¹⁰ ɔ à fɛle lé gé Salɛpa. Ké à kà wélepi léi, à gyaae lè, àle yàawe we. ɔ Elia lezù gyaapizi à mè: Ge n mɔmeé ní ío, baa yɔɔ, mà mi.

¹¹ Ké àle gé dáí, Elia èa lezuaàzi à mè: Ní mɔmeé ní pēe miɔnao ɔ.

¹² ɔ nɔepi òè: N Dii n Lua kuao, baa kàa má vío, sema pówenti ɔkũ do pēna guu ní nísi yɔɔnao tùu guu bàasio. A yàa mále we ke, mí tá be mà blekèð wà ble ní ma néo, wíɔ ga dá.

¹³ ɔ Elia òè: Nsu to vía n kũo. Ge n ke lá ní òwa, àma kàa kèð yɔɔnno n mɔmeé gia, ní gbasa n n pɔ ke, á ní n néo.

¹⁴ Asa Dii Isailio Lua mè pówenti a láa pēna guuo, mé nísi a láa tɔupiuo e gɔɔ pɔ a to lou ma bɔsu la ge kað.

¹⁵ Gyaapi ge kè lá Elia ðewa, ɔ aale pɔble màa e gɔɔ ũma, aapi ní a beðeo ní Eliao.

¹⁶ Pówenti i láa pēnapiuo, mé nísi i láa tɔupiuo, lá Dii dà Eliae a òwa.

¹⁷ Bee gbɛa nɔe uabelepi népi lé gyáke. Ké gyāpi gbāakù maamaa, ɔ népi gà.

¹⁸ ɔ nɔepi ò Eliae: Lua gbé, bómɛ wá daaa, ɔ n mɔ ma bei? N mɔ ma duuna ɔbi Luagu, ké aà ma né de yái yà?

¹⁹ ɔ Elia òè: N n népi kpaa. ɔ à népi sí nɔepi ɔzi, à ðèðèð kpèdiakōa kpɛa pɔ à pílau. A à wùle a liiwa we,

²⁰ ɔ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, míme ní tò gyaa pɔ ma pila aà be né gà, n pɔsia kpàaàzia?

²¹ ɔ à kùà ká màma negɔenapiwa gēn àaɔ,‡ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, to aà wēni ea su aà meɔ.

²² Dii Elia wiilea mà, ɔ wēni èa sù népi meɔ, à vù.

²³ Ké Elia negɔenapi sè à pílàð, à gèð kpéu, ɔ à aà kpà aà dawa à mè: Gwa, n né bée!

²⁴ ɔ nɔepi ò Eliae: Má dō sa ké Lua gbén n ũ. Dii yá pɔ bɔ n léuá síanae.

18

Elia ní Obadio

¹ Elia gɔɔplakè we. A wè àaɔde guu ɔ Dii yā'òè à mè: Ge n nzia ɔbi Ahabue, mí tó lou ma aà bɔsuu.

² ɔ Elia fɛle lé gé azia ɔbi Ahabue.

Nɔana sō à pásíkù Samali,

* 16:34 Yoz 6.26 * 17:1 Zaa 5.17 † 17:9 Luk 4.25-26 ‡ 17:21 2Kia 4.34-35

- 3 5 Ahabu a be ziia Obadia sisi. Obadiapi s5 i misiile Diiε maamaae.
- 4 Goo p3 Zezabeli lé Dii ānabio dede, Obadia n s5εε gbēon basoo, à n úle gbè'εo guu gbēon blakwikwi, 5 à n gwá n bleo n ío.
- 5 3 Ahabu ò Obadiapie: Wà bùsu keεε wà gé nibonao n swa'εou pii. Wilib d5o tó wá sē e wà wá s5ó n wá s5baonao gwaò.
- 6 3 aa bùsu kpaalèk5ε, an baade a zé sè.
- 7 Ké Obadia kpaaũ n Eliao zéu, à aà d5, 5 à wùle a gbεεu à mè: Ma dii Elia, nímenn wea?
- 8 Elia wèwà à mè: Mámε! Ge n o n diie ma su.
- 9 3 Obadia mè: Taaε kpele má kè, 5 n5ε mapi n zòblena na Ahabue a 3z1 aà ma dei?
- 10 N Dii n Lua kuao buie ge bùsue ku ké ma dii g1 gbé5 z1uimá n weεleio. Tó wà mè n kú weo, 1 to aa mε wa s1 n p5eoe.
- 11 3 n5ε omεε sa mà ge o ma dii Ahabue n sua?
- 12 Tó ma gēzεa, máo d5 gu p3 Dii Nisina a n se taunnoo. Tó ma ge má ò Ahabue, mé i n eo, a ma dεε. Mapi n zòblena s5 ma misiile Diiε za ma èwaasog5ε.
- 13 Ma dii Elia, ké Zezabeli lé Dii ānabio dede, ni yá p3 má kè mao lé? Mámε ma n gbēεo s5εε gbēon basoo, ma n úle gbè'εo guu gbēon blakwikwi, ma n gwá n bleo n ío.
- 14 3 n5ε omεε sa mà ge o ma dii Ahabue n sua? A ma dεε.
- 15 3 Elia mè: N Dii Zig5de p3 máε z5bleè kuao má gé aà ma e gbāε.

Elia n táade5 kua Kaameli gbε musu

- 16 3 Obadia gè dà Ahabue, à yápi òè, 5 Ahabu gè dai Eliale.
- 17 Ké Ahabu Elia è, a òè: Isaili bùsudena, nímenn wea?
- 18 3 Elia mè: I ke mámε ma Isaili bùsu dèo, mpi n n mae bede5 áme á dè, asa a pākpà Dii yādileaoi, á té Baalizie.
- 19 Isailio sisi pii sa aa k5aamazi Kaameli gbε musu s5nu n Baali táade gbēon àaa pla n blakwio n Asetaati táade gbēon àaa pla p3 aai p3ble n Zezabelio.
- 20 Ahabu Isailio sisi pii, 5 à táadepio k5aa Kaameli gbε musu.
- 21 3 Elia s5 Isailiozi à n lá à mè: A5 yá k5a okpεai e b5ε ni? Tó Dii mé Lua ũ, à teaàzi. Tó Baalie s5, à teaàzi. Aai yāε zá síwào,
- 22 5 Elia ònέ: Dii ānabio guu mámε ma g5 mado. Baali táade5 s5 aa gbēon àaa pla n blakwioε.
- 23 A zuswana kpáwá mèn pla, táadepio i a mendo se aa z5εz5ε aa ka yàaa, aasu té dauo. Mapi s5 má ado keke, mí ká yàaa, má té dau s5o.
- 24 Ampio aa Baali sisi, mapi s5 má Dii sisi. An gbé p3 yāmà à tes5wà 5mε Lua ũ. 3 gbépii mè: A maaε!
- 25 3 Elia ò táadepioε: A zuswana mendo se keke káau, asa áme á dasi. A á dii sisi, kási ásu té dauo.
- 26 3 aa zuswana p3 wa kpámá s1 aa kèke, 5 aale Baali sisi za k5o e 1atē gè kàò minanguo. Aale 5wā, aale lia sa'okli p3 aa b5i, aale mε: Baali, yāmawáε! N beeo aai yāε mao, i yāmamáo.
- 27 Ké 1atē kà minanguo, 5 Elia lé n láanike à mè: A wiile gbāa, 5mε diie ũo lò? Aà làasoo tà saalon nò, á d5a? A gè bíikpekei yà? A gè wéleu yà? Ale i'oe, 5 ále aà vua?
- 28 3 aale wiile n loo gbātēo, aale n5za lili n fēndao n s5nao lá aai kewa, e au lé bàale n mεwa.
- 29 Ké 1atē gè aua pilai, 5 aale yāyaaab5ε e sa oosi og5o gè kàò. N beeo i yāε zá símáo, i yāmamáo, i swáεr5zio.
- 30 3 Elia ò bílaε: A s5mazi! Ké aa s5aàzi npii, 5 à Dii gbagbakli p3 wa gbòo kèke lé bo.

31 A gbɛ sɛsɛ mɛn kuepla Yakɔbu buiɔ dasileu. Yakɔbupi Dii yá'òè yāa à mè, wàli oè sa Isaili.*

32 Ké à Dii gbagbakɔpi bò, ɔ à eyɔ ɔlɔi. Epi kà à í sí litili gɛo.

33 A yàakà sa'okɔpia, à zupi zɛzɛ a kà yàapia

34 à mè: A íto lo síiɔ, í ka sa'obɔpiwa ní yàapiɔ. Ké aa tò, ɔ à mè: A ɛa to b. Ké aa tò, ɔ à mè: A ɛa to à ke gɛn àaɔ. ɔ aa tò e gɛn àaɔ.

35 Ipi bàalè ɔlɔ sa'okɔpizi e epi pà.

36 Sa oosi ogɔɔ ɔ ànabi Elia sɔi à mè: Dii, Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio Lua, to wà dɔ gbã ké mɛmɛn Isailio Lua, mé n zòblenan ma ũ, mále yáɛ bee ke, ké mɛmɛ ní òmɛɛ yáí.

37 Yámaa Dii! Yámaa, ké gbɛɛ bee e dɔ ké n Dii mɛmɛn Lua, mé níle ní nòsɛ lilɛné, ké aa ɛa sumáɛ.

38 ɔ Dii té sù sa'obɔ ní yàao ní gbɛo ní bùsuopiwa, aa tekũ, ɔ í pò kú eupi bà.

39 Ké gbɛɔ è, aa wùle ní gbɛɛu aa mè: Dii mé Lua ũ! Dii mé Lua ũ!

40 ɔ Elia òné: A Baali táadeɔ kúkũ, an gbɛe su piliwáo. Ké aa ní kúkũ, ɔ Elia gèrɔnɔ Kisɔ guzulɛu, à ní dɛdɛ we.

41 Elia ò Ahabuɛ: Gɛ n pòble, ní imi, asa ma lou kɔfi mà dɔ.

42 ɔ Ahabu gè lé pòble, àle imi. ɔ Elia dèdɛ gè Kaameli misonaa, à sionkpa à wɛpɛle a gbáu.

43 A ò a zíkɛnaɛ: Gɛ n gugwa ísia oi. ɔ à gɛ gwà. Ké à sù, à mè: Pɔe ku weo. ɔ Elia òè aà ɛa gé gwai b, ɔ à gè màa e gɛn soolo.

44 A gɛn soplade guu ɔ zíkɛnapi mè: Ma lou è na sɛsɛnno lán ɔlawá, àle fɛle ísiaa. ɔ Elia òè: Gɛ n o Ahabuɛ aà a sɔgo dɔ sɔnɛ, i gɛu à pila gbɛwa e lou àò gé gíè.

45 Lou lé sisi busebuse, zàa'iana fɛle, ɔ lou kwè.† Ahabu ku sɔgou, àle tá Yezɛɛɛ.

46 Dii gbãa dèdɛ Eliawa, ɔ à a ulada kàaa a kũ, à bàalè dɔaa Ahabuɛ e à gè kàò Yezɛɛɛ.

19

Dii bɔ mɔa Eliawa Olebu

1 Ké Ahabu yá pò Elia kè dàu a siu Zezabeliɛ pii, lá à táadepiɔ dèdɛ ní fɛndao mɔpii,

2 ɔ Zezabeli lékpásákè Eliaɛ à mè: E zia maa'i, tó mi kɛnɛ lá ní kè táadeɔnɛwao, adeɔ yápásíkɛmɛɛ bɛɛbɛɛ!

3 ɔ vía Elia kũ, ɔ à fɛle bàalè à azia mibɔkii wɛɛɛ. Ké à kà Bɛsɛba, Yuda bùsuu, we à a zíkɛnapi tòu,

4 ɔ à taa'ò gbáau gɔɔ do. A gè zòle sɛli gbáu, ɔ à wabikè à e ga à mè: Dii, ké bee màa. Ma sɛ gɔɔ, asa má dɛ ma deziɔlao.*

5 ɔ à wùle lé i'ò sɛlipi gbáu.

Malaika mò we, à ɔnàwà à mè: Fɛle pòble.

6 Ké Elia gugwà, ɔ à kàa asaa ní ituuo è kálɛa a mizi. ɔ à pòblè à imi à ɛa wùle.

7 Dii Malaika ɛa mò a gɛn plaadei, à ɔnàwà à mè: Fɛle pòble, asa tá gbãa níle mó oi.

8 ɔ à fɛle pòblè à imi. Blɛpi tò à gbãa'è, ɔ à taa'ò gɔɔ bla fáanɛ ní gwáasinao e à gè kà Lua gbɛ pò wí mɛ Olebui.†

9 Ké à gè lé i gbɛpi eu, we ɔ Dii yá'òuè à mè: Elia, bó níle ke lai?

10 A wèwà à mè: Dii Lua Zigɔde, ma zɛ ma gi fíafia n yá musu, asa Isailio pàkpà ní bàakuarɔnɔ yáí, ɔ aa ní gbagbakɔ gbòo aa ní ànabiɔ dèdɛ ní fɛndao. Máme ma gɔ mado, ɔ aale ma we sa.‡

11 ɔ Dii mè: Bɔ gɛ zɛ ma aɛ gbɛ musu le, mí gɛ n aɛ.

* 18:31 Daa 32.28 † 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3 † 19:8 Bɔa 3.1 ‡ 19:10 Lom 11.3

Zàa'ian gbãa fêlê, àlê gbèsis'ipio paa, àlê gbesio wíwi Dii ae, kási Dii ku íanapi guuo. Íanapi gbëa tóolê lualua, kási Dii ku tóolê lualuaapi guuo.

¹² Tóolê lualuaapi gbëa sa téê, kási Dii ku tépi guuo. Tépi gbëa yákpáina mé dɔ busennɔ.

¹³ Ké Elia yápi mà, à a ulada kù a wéa, ɔ à bò gè zè gbè'epi lé, a mà wa òe: Elia, bó ríle kè lai?

¹⁴ A wèwà à mè: Dii Lua Zigɔde, ma zê ma gi fíafia n yá musu, asa Isailio pákpà ní bàakua'nnɔ yáí, ɔ aa n gbagbakíio gbòo aa n ànabio dèdê ní fèndao. Mámê ma gɔ mado, ɔ aalê ma wê sa.

¹⁵ Ǿ Dii òè: Èa ta Damasi guwaiwau. Tó n ka wê, ní Azaeli dilê Silio kía ũ,§

¹⁶ ní Nimisi tóuna Yehu dilê Isailio kía ũ,* ní Abeli Mɛɔla gbé Safata né Elizi dilê n gbëu ànabi ũ.

¹⁷ Gbé pò bò Azaeli fènda lézi, Yehu mé a ní dɛdɛ. Tó aa bò Yehu fènda lézi sɔ, Elizi mé a ní dɛdɛ.

¹⁸ N beeo má Isailio vɛ gbèon òaasɔsɔo lɛɛ soplá (7.000). An gbèe i kúle Baalie à lɛpèwàò.†

Elizi sísia

¹⁹ Ǿ Elia fêlê bò wê, à gè Safata né Elizi lè, àlê sapa ní zuo ní a gbéso soon kuepla. Aàpi mé té zá. Ǿ Elia sòàazi, à a ulada kàaàla.

²⁰ Ǿ Elizi a zuo tò wê, à bàalè bò tɛ Eliazi, ɔ a òè: To mà gé lezai ma de ní ma daowa gíá, mí gbasa mɔ tenzi sa. Elia mè: Gé, ní èa su. N yá pò má kènɛ dɔ.

²¹ Ǿ Elizi èa à a zupio kòlokpa, à tekà ní zù zíkɛbɔɔ, ɔ à zupio nòò fùukè a kpà gbéowa aa sò. Ǿ à bò tɛ Eliazi, à gò aà zòbàna ũ.

20

Benadada ní a zígɔ koezɔa Samalizi

¹ Silio kí Benadada a zígɔ kàaa píi. Kía gbèon baakwi ní plaoo kuaàno ní ní sɔo ní ní zikasɔgo. Ǿ aa gè koezò Samalizi aalê lélɛwà.

² Ǿ à gbéso zì Ahabuwa wéle guu

³ à mè: Ma Benadada ma mè, n ánsu ní n vuao gò ma pò ũe. N nɔ maa ní n né maa gò ma pò ũe lo.

⁴ Ǿ Isailio kía mè: Ma dii kí, mapi ní pò pò má vɛo gò n pò ũe píi lá ní òwa.

⁵ Ǿ Benadada èa gbéso zìwà lo à mè: Ma Benadada ma mè, ma gbéso zì n ánsu ní n vuao ní n nɔo ní n néo gbɛaimaɛ.

⁶ Zia maa'i má a gbéso zìma, aa n bɛ yɔɛ ní n gbéso bɛo, aai á pò bɛɛɛdɛo séle suomɛ píi.

⁷ Ǿ Isailio kía a bùsu gbèzɔɔo sísi píi à mè: A è lá àlê ma léwɛó? Ké à gbéso zìá, à ma nao ní ma néo ní ma ánsuo ní ma vuao gbèa, mi gioèò.

⁸ Ǿ gbèzɔɔpio ní gbé kɛniò òè: Nsu n àa yámao, rísu wéièò.

⁹ Ǿ a ò Benadada zinaɔnɛ: A gɛ o ma dii kíe, yá pò a gbèa mapi a zòblena wa káau ɔ má kɛ. Yá pò a gbèa gbɛzãɛ bee má kɛo. Ǿ zɛnapiò èa tà Benadadawa ní yápio.

¹⁰ Ǿ à èa gbéso zì Ahabuwa lo à mè: Tó Samali bùsuti gò à kà ké ma zígɔ e séle ní miwa ɔkù dodo, adeo yápásikemɛɛ bèebèe!

¹¹ Ǿ Isailio kía mè: A gɛ oè, gbé pò lé a zika'ula da su íanadã lá à ulapi bò lé kálɛwao.

¹² Ké Benadada yápi mà, àlê vɛemi ní a kía deeo lákpɛo guu, ɔ a ò a gbéonɛ aa sɔukɛ. Ǿ aa gè sɔukɛi.

Ahabu ziblea Benadadawa

13 Anabie m̀ Isailio kí Ahabu lè à m̀: Dii m̀, n zīgō dasio è wea? A ní nanε n ɔzĩ gb̄ε, nio d̄s k̄ε áme a a Dii.

14 ɔ Ahabu aà là à m̀: Déme a bee kei? A wèwà à m̀: Dii m̀ n bùsu kiao iwao mé aa ke. ɔ Ahabu aà là lo: Déme a lélemái? A wèwà à m̀: Mmε!

15 ɔ Ahabu a bùsu kiao iwao k̄aa, aa gb̄εon àaa do ní baakwi ní plaoε (232). ɔ à a zīgō k̄aa píi, aa k̄ε gb̄εon àaasɔsɔo lεε soplá (7.000).

16 Aa b̀ w̄léu íat̄ε minanguo, gɔɔ p̄o v̄εε lé Benadada ní a kiao deepio de lákpepio guu.

17 Ahabu bùsu kiao iwapio mé b̀le k̄aa. ɔ Benadada zinao ge òè, gb̄éó lé b̀le Samali.

18 ɔ Benadada m̀: Tó aafia aale m̀o ge ní zion nò, à ní kúkū b̄éε.

19 Ké bùsu kiao iwapio b̀le w̄léu, ɔ zīgō t̄ε ní kpe,

20 an baade gb̄éd̄ε. Ké Siliio lèkōwa, ɔ Isailio p̄emá, ɔ Siliio kí Benadada ní a s̄odeo ní k̄é dia ní s̄o kpe.

21 ɔ Isailio kiao b̀ ḡε s̄odeo ní s̄ogodeo d̄ede, à Siliio ásook̄ε maamaaε.

22 Anabipi èa m̀ Isailio kiao lè à m̀: S̄odile, ní làasook̄ε yá p̄o níȳo kewa, asa tó í b̀ eu, Siliio kiao a εa m̀o léleima loε.

23 ɔ Siliio kiao iwao òè: Isaili t̄aaó s̄is̄i t̄aaone. A yáí tò an gb̄aa dewála. Tó w̄ale zikańno gusalalau, wá gb̄aa ao deńlaε.

24 N n kiao deeo leũkpake, ní d̄aana p̄aleo diledele ní gb̄eu.

25 Sema n zīgō ní n s̄o ní n s̄go aao dasi lán yāawa, wí zikańno gusalalau, wá gb̄aa i deńla. Kí ní yāmà, ɔ a k̄é màa.

26 Ké í b̀ eu, Benadada Siliio k̄aa, ɔ à ḡε zikai ní Isailio Afeki.

27 Wà Isailio k̄aa wà k̄us̄iak̄en̄é, ɔ aa ḡemá. Siliio ligua, ɔ Isailio b̀okpà b̄aańno lán bl̄ε kp̄asa néna lεε plawa.

28 ɔ Lua gb̄épi m̀o ò Isailio kiao à m̀: Dii m̀ lá Siliio lé e s̄is̄io diin a ũ, guzule diin a ũo, á aà zīgō wiilae beeo nanε ní ɔziε, nio d̄s k̄é ámeaa Dii.

29 An b̀oo b̄aa ní k̄o màa e gɔɔ soplá, a gɔɔ sopladepi z̄i ɔ aa nà z̄iwa. ɔ Isailio Siliio k̄esedeo d̄ede gb̄εon àaasɔsɔo lεε basoo (100.000) gɔɔ doūpiz̄i.

30 Ké an gb̄é p̄o ḡō lèkōwa Afeki w̄léu, ɔ a b̄i kw̄en̄la. Gb̄épio gb̄εon àaasɔsɔo lεε baasoo ní plao (27.000). Benadada bàal̄é s̄i w̄léu s̄o, à ùle kp̄eu kpea.

31 Aà iwao òè: Wá mà Isaili kiao gb̄eke v̄i. Wà zw̄ankasao do wá pi, wà ba do wá noε, wí bo ge aà le. Wilio d̄so tó a n tó.

32 ɔ aa zw̄ankasao do ní pi, aa ba do ní noε, aa ḡε Isailio kiao lè aa m̀: N z̀blena Benadada m̀ n a tó. ɔ Isailio kiao m̀: Asi a ku fá! Ma gb̄éε.

33 Yápi k̄é gb̄épio n̄ε àsi na ũ, ɔ aa yápi gb̄á wà k̄u aa m̀: Ao, Benadadaá n gb̄éε. ɔ kí m̀: A ge à aà se m̀o. Ké Benadada m̀, ɔ Ahabu òè aà ḡeano a s̄ogou.

34 ɔ Benadada òè: W̄lé p̄o ma mae s̄i n maewao, má εa s̄oanε, nio laata Damasi lá ma mae k̄é Samaliwa. ɔ Ahabu m̀: Wà ledoũke bee musu, mí n gbaε. ɔ à ledoũk̄eànno à aà gb̄àε.

Anabi kí Ahabu daa yáú

35 Dii ò ānabi ḡali gb̄éεε à o a gb̄édeεε aà a lé. Ké ānabipi òè, ɔ à ḡi.

36 ɔ a òè: Lá ni Dii yāmao, tó n k̄ēa, n̄omusu a n deε. Ké à ḡēz̄ea, ɔ n̄omusu aà è a d̄é.*

37 Anabipi gb̄éε è lo, ɔ a òè aà a lé. ɔ à aà l̄é, à k̄é'ia.

38 ɔ ānabipi zw̄aa k̄u a w̄éa à az̄ia l̄ile, ɔ à ḡé lé kí dá z̄é le.

39 Ké kí lé ḡé, ɔ ānabipi lez̄uaazi à m̀: Mapi n z̀blena, k̄é ma ge z̄ilau, ɔ gb̄éε m̀o ma k̄i ní ḡōεo, à m̀ mào aà d̄ōaε. Tó má tò à p̄ilia, ma w̄eni ḡé yáúε, ge má flabo ānusu kiloo bla s̄osaie.

* 20:36 1Kia 13.24

40 Ké ma laai tà gupálei, ɔ̃ gɔ̃ɛpi gɛ̃zɛa. ɔ̃ Isailio kía òè: Lá wa íadama ɔ̃ ní ò we.

41 A zwāapi gò a wéa kpakpa, ɔ̃ Isailio kía aà dò ānabi ũ.

42 ɔ̃ ānabipi òè: Dii mè lá n gɔ̃ɛ pò á díle aà ga gbàɛ, n wēni gɛ̃ yáue, n zígɔ̃o i gaga aà zígɔ̃o gɛ̃ɛ ũ.

43 ɔ̃ Isailio kía dàzeu, àle tá a be Samali. Aà nòse yà, à oosísi.

21

Naboti vɛebu

1 Bee gbɛa Yezelɛɛ gbɛe ku, aà tón Naboti. A vɛebu ví Yezelɛɛ, Samali kí Ahabu be saɛ.

2 ɔ̃ Ahabu òè: N n vɛebu kpaa mà ke dò kaa ũ, asa a ku ma be saɛɛ, mí vɛebu pò a maa de beea kpama a gɛ̃ɛ ũ. Tó ní yei, má fiabone ní ánusuo a beɛɛ léu.

3 ɔ̃ Naboti ò Ahabuɛ: Kai, a keo! Má fɔ̃ túbi pò ma deziò tòmeɛ kpamao.

4 ɔ̃ Ahabu nòse yà, à tà be ní oosisio, ké Yezelɛɛ gbé Nabotipi òè á túbi pò a deziò tòe kpawào yáí. ɔ̃ à wùle a liiwa, à aedò gíwa, à gí pòblei.

5 Aà na Zezabeli mò aà là à mè: Bóme n le n oosísi, níle pòbleo ni?

6 ɔ̃ a wèwà à mè: Má ò Yezelɛɛ gbé Nabotie ma mè aà a vɛebu kpaa, mí fiaboè ní ánusuoɛ. Tó vɛebu pále a yei sɔ̃, mí kpawà a gɛ̃ɛ ũ. ɔ̃ à mè á kpao.

7 ɔ̃ Zezabeli òè: N Isailio kíake yákean wea? Fɛle pòble ní pɔ̃nao, má Yezelɛɛ gbé Naboti vɛebu ene.

8 ɔ̃ à lác kèkè ní Ahabu tóo, à aà táana seela kèwà, a kpàsákpásá gbɛ̃zɔ̃o ní kíabui pò kú Naboti wéle guuɔ̃ne.

9 Lápio guu à mè: A leyegɔ̃o díle, í a kpàwake. A zòlekíi maa kpa Nabotiwa gbéɔ̃ guu,

10 í gbé giaɔ̃ wɛɛle gbɛ̃on pla à ní kále aà aɛ. Aai yádòwà aa mè à Lua ní kíao tòbɛɛsɛ, í aà kú bɔ̃aàno wénkpe à aà pápa ní gbɛo à de.

11 ɔ̃ Naboti wéle gbɛ̃zɔ̃o ní kíabuiò kè lá Zezabeli ò taala pò á kpàsánéɔ̃ guuwa.

12 Aa leyegɔ̃o díle, ɔ̃ aa zòlekíi maa kpa Nabotiwa gbéɔ̃ guu.

13 ɔ̃ gbé gia gbɛ̃on plapiò mò zòle aà aɛ, aa yádòwà gbéɔ̃ wáa aa mè à Lua ní kíao tòbɛɛsɛ. ɔ̃ wà aà kú wà bɔ̃aàno wénkpe, wà aà pápa ní gbɛo wa dè.

14 ɔ̃ wà lékpásákè Zezabelie wà mè wà Naboti pápa ní gbɛo wa dè.

15 Ké Zezabeli mà wà Naboti pápa ní gbɛo wa dè, ɔ̃ à gè a ò Ahabuɛ à mè: Fɛle ge Naboti vɛebu pò à gionépi se n pò ũ, asa a ku ɔ̃o, à gà.

16 Ké Ahabu mà Naboti gà, ɔ̃ à fɛle lé gé aà vɛebu séi a pò ũ.

17 ɔ̃ Dii yá'ò Tisebe gbé Eliaɛ à mè:

18 Fɛle gé Samali kí Ahabu lei. A gè Naboti vɛebu séi, a ku we.

19 Oè ma Dii ma mè, gbé ɔ̃ a dè à mò a túbi séio lò? Ní oè ɔ̃, gu pò gbɛ̃o Naboti au sàsáu, we aa aàpi pò sàsáu sɔ̃.

20 Ké Ahabu Elia è à mè: Ma ibɛɛ, n bɔ̃a fá! ɔ̃ Elia òè: Ee, ma bɔ̃ma kài! Asa n nzia kpa yá pò kè Diie váiwaɛ.

21 ɔ̃ Dii mè á váikene, á ke n buiɔ̃ne sàabu. N gɔ̃ɛe a gɔ̃ Isaili bùsuo, wéɛn nò, zɔ̃n nò.

22 A ke n uaɛ lá á kè Nɛba né Yeloboaũ uaɛwaɛ, lá á kè Ahia né Baasa uaɛwa, asa n Isailio daa duunkɛau aà pò fɛ̃lɛ̀.

23 Zezabeli sɔ̃, Dii mè gbéɔ̃ aà so Yezelɛɛ bíi saɛɛ.*

24 Gbɛ̃o n gbé pò aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pò aa gaga sɛ̃uo ble.

25 Gbɛ̃e ku yāa lán Ahabuwao, à azia kpa yá pò Dii yeiowaɛ, mé aà na Zezabeli í tékpaaàgu.

26 A yá pò wa ye a gíyáio kè maamaaɛ, à tè táaɔzi lán Amole pò Dii ní yá Isailioɛɔwaɛ.

* 21:23 2Kia 9.36

²⁷ Ké Ahabu yápi mà, à a ula ga kè à zwànkasao dà, ò à leyè. A ì ní zwànkasapio daa, à táa'ò busεbusε.

²⁸ Ǿ Dii ò Eliac:

²⁹ N è lá Ahabu azía bùsamεεa? Lá à azía bùsamεε, má vāipi ke aà uaε aà gɔɔo. Aà negɔε ò má vāipi ke aà uaε.

22

Anabi Mise yá pò a su oa Ahabue (2Lad 18.1-27)

¹ A kà wè àaɔ ké Siliò ní Isailiò i zika ní kɔoo.

² A wè àaɔdepi guu ò Yudaò kí Yosafa gè Isailiò kía lè.

³ A mò lè Isailiò kía ò a gbéɔne yāa à mè: A dɔ ké Lamotu Galada á wá pòe yāao lò? Kási wi a sia Siliò kía wa yákekeo.

⁴ Ǿ à Yosafa là à mè: Nyɔ gemanò ziu Lamotu Galadao lé? Ǿ Yosafa wèwà à mè: Wá douε, ma gbéɔá n gbéɔne. Ma sɔɔá n sɔɔne.

⁵ Ǿ à èa mè: Dii la gĩa.

⁶ Isailiò kíapi ānabi egenao kàaa gbéɔn òaa pla taawa, ò à ní lá à mè: Mà gé ziu Lamotu Galadadeɔwa yà, ge mà kámaboε? Ǿ aa wèwà aa mè: Gé! Dii a ní nanε n ɔzɛ.

⁷ Ǿ Yosafa mè: Dii ānabi ku la, wà e wà aà laoa?

⁸ Ǿ Isailiò kía wèwà à mè: Gɔεε ku lo, aà tón Mise, Imela néε. A fɔ yāgbεawēε Diiwa, āma má yeaàzi no, asa ìli àsi maa omεε ziiio, sema a bèε. Ǿ Yosafa mè: Nsu o màao kí!

⁹ Ǿ Isailiò kía a iwae sisi, a òè: Ge ò Imela né Mise sisi aà mò kpakpa.

¹⁰ Isailiò kía ní Yudaò kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zɔlεa ní báaɔwa pówengbēze pò kú Samali bíibɔle saε, ò ānabi egenapio lé yāyaaa'o ní aε.

¹¹ Kenaana né Zedekia mɔsi pì lán kóbaɔwa à mè: Dii mè kóbaε beeò ò rýɔ Siliò zɔzɔò ò ní dεdεò píi.

¹² Ǿ ānabipio lé yá dou o m̀pii aale mε: Gé lélei Lamotu Galadawa, rýɔ fuao. Dii ní nanε n ɔzɛ.

¹³ Gbé pò gè Mise sisi òè: Anabi dāo lé kè douε lao! Asi maa aale o kíε. Yā doupi o sɔ, àsi maa oè.

¹⁴ Ǿ Mise mè: N Dii kuaò, yá pò Dii òmεε, bee má o kípíε.

¹⁵ Ké à kà, ò kí aà là à mè: Mise, wà gé ziu Lamotu Galadawa yà, ge wà kámaboε? Ǿ a wèwà à mè: Gé léleiwà mè! Nyɔ fuao. Dii ní nanε n ɔzɛ.

¹⁶ Ǿ kí òè: Gēn ūma ní ye mà onε r̄su εtomεεo ni? Siana o ní Diio.

¹⁷ Ǿ Mise mè: Ma Isailiò è fāaaa s̄s̄s̄ p̄leu lán s̄á pò dāna v̄ioɔwa.* Ǿ Dii òmεε, gbépio d̄aana v̄io, an baade tá a be ní a aafiao.

¹⁸ Ǿ Isailiò kía ò Yosafac: Ni ma we ya? Mi onε ìli àsi maa omεεo, sema a bèεo lò?

¹⁹ Ǿ Mise èa mè: Dii yāma! Ma Dii è zɔlεa a ḡinaa,† luabe gbéɔ zεa aà saε píi ɔplai ní zεεio.‡

²⁰ Ǿ Dii mè: Déme a e k̄onikεmεε Ahabue aà gé lélei Lamotu Galadawa, i ga wei? Ǿ wāanε ò kéwa, lootē ò kéwa.

²¹ Ǿ nis̄inae b̄ò m̄ò zè Dii aε à mè: Máme má gé k̄onikεè. Ǿ Dii aà là à mè: Nyɔ ke kpelewa ni?

²² Ǿ a wèwà à mè: Má ge soso ká aà ānabioεe ní léu nis̄in εede ūε.§ Ǿ Dii mè: Nyɔ k̄onikεè, rýɔ fuao. Ge ò ke màa.

²³ Màa nis̄in εεdepi soso kà n ānabiε beeɔne ní léu m̀pii, kási sɔ àsi bèε ò Dii ò n yá musu.

²⁴ Ǿ Kenaana né Zedekia gè Mise s̄anke à mè: Zé kpele Dii Nis̄ina sè à gòà à gè yā'ònei?

²⁵ Ǿ Mise wèwà à mè: Goo pò n ge ulεi kpéu kpea, goo bee rýɔ dɔ.

* 22:17 Nao 27.17 † 22:19 Isa 6.1 ‡ 22:19 Yob 1.6 § 22:22 2Tes 2.11-12

26 Ǿ Isailio kía m̀è: A Mise kũ taò wéle kía Amò ní ma né Yoasio kíi.

27 I oné ma m̀è aa aà dakpeu, aaiò p̄ẽ ní ío kpawà yɔɔyɔ e mà ge suò aafia.

28 Ǿ Mise m̀è: Tó n su aafia, Dii mé i damεε má òneo. Ǿ Mise èa m̀è: A baade pii ma yápi màò lò?

Ahabu gaa Lamotu Galada

(2Lad 18.28-34)

29 Isailio kía ní Yudaò kí Yosafao gè Lamotu Galada.

30 Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azia lileε, mí si z̄iu. Mpi s̄ò nyò ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azia lile à s̄i z̄iu.

31 A m̀ò lè Silio kía ò a s̄go d̄oana gb̄ɔn baakwi ní plaoone à m̀è: Asu gb̄e we zipiuo, néf̄ɛnenan nò, gb̄ɛz̄ɔn nò, sema Isailio kía ado.

32 Ké s̄go d̄oanapio Yosafa è, aale e Isailio kíaε. Ké aa sùwà, ̄ Yosafa wiilè.

33 Ké aa è Isailio kía no, ̄ aa aà tò we.

34 Ké gb̄e ka tò Isailio gu p̄á yáí, ̄ à gè Isailio kíapi pà à gè aà mò ula p̄ek̄io z̄anguo. Ǿ a ò a s̄godeε: Lelias wà b̄o z̄iu, wà ma wiwie we.

35 Zipi gb̄akù ḡoo bee, mé wa k̄ipi k̄úk̄ua z̄ea a s̄go guu, aà ae d̄o Silio wa. Gu p̄ó wà aà w̄iwiupi lé aub̄o, àle ká s̄go guu. Oosi ̄ à gà.

36 Ké íat̄é lé ḡé kp̄éu, z̄iḡoo wiilèk̄i aa m̀è baade tá a bùsuu e a be wéleu.

37 Maa k̄ipi gà, ̄ wà aà ge s̄è s̄ùò Samali wa v̄i.

38 Wà aà s̄go p̄ipi Samali íkalek̄i, gu p̄ó káaluao i zu'ou, ̄ gb̄e m̀ò aà au s̄ās̄á lá Dii òwa.

39 Ahabu yá k̄inio ku Isaili kíaò ladau, yá p̄ó a k̄èò p̄ii ní kp̄é p̄ó a d̄ò ní wesa swaao ní wéle p̄ó a k̄èk̄e k̄aleo.

40 Ké Ahabu gà, ̄ aà né Aazia z̄òle aà gb̄eu.

Yudaò kí Yosafa

(2Lad 20.31-21.1)

41 Isailio kí Ahabu kpalablea w̄è síiòde guu ̄ Asa né Yosafa ḡò Yudaò kía ũ.

42 Aà w̄è bla s̄osaide guu ̄ à kpalabl̄eu, à z̄òle báawa Yelusaleũ w̄è baas̄oε. Aà da tón Azuba, Seli néε.

43 A z̄è ní a mae Asa ȳakeao yápii musue, i p̄aal̄eo, à yá p̄ó Dii yei k̄è.

44 N beeo i guleśi p̄ó wa b̄òò daaío. E tia w̄io sa'owàε, w̄io tulaletikat̄ea we.

45 Yosafa na ní Isailio kíaò.

46 Aà yá k̄inio ku Yuda kíaò ladau, aà neḡonkeyāo ní z̄i p̄ó a k̄àò pii.

47 Táakpe káalu k̄ini p̄ó ḡò aà bùsuu za a mae Asa ḡoo, à ní m̄ide píie.

48 Ed̄oũ bùsu kía v̄io, ̄ Yosafa d̄oana d̄ilené.

49 A ísia ḡó'ilenao k̄è aa gé vua séi Ofii, kási aai e b̄ò ní táo ísiaao, ̄ aa w̄iwi Eziògeb̄eεε.

50 Ḡoo bee ̄ Ahabu né Aazia ò Yosafae aà to a gb̄éò da ísiaa ní aà gb̄éò s̄ānu, ̄ Yosafa i weio.

51 Ké Yosafa gà, wà aà mia kp̄ak̄i ní aà deziò Davidi wéleu, ̄ aà né Yolaũ z̄òle aà gb̄eu.

Isailio kí Aazia

52 Yudaò kí Yosafa kpalablea w̄è ḡeo ní plaode guu ̄ Ahabu né Aazia ḡò Isailio kía ũ Samali, à z̄òle báawa w̄è plaε.

53 A yá p̄ó Dii yeio k̄è à z̄è ní a de ní a dao yáò ní Neba né Yeloboau p̄ó Isailio dà duunau ȳakeao.

54 A z̄obl̄e Baalie à aà s̄isi, ̄ à Dii Isailio Lua p̄o f̄èl̄è lá a mae k̄èwa.

KIAO LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isailio ní Yudaο kpala yá gbεzāο bοοlekèwēε.

Lεε 1 e 17 lé gbέ pò aa kpalablè e Isailio kpala àο gé midεi owēε. Isaili kíapio swá gbāa, aa pākpa Luazi, ̄ Lua tò Asilio kí Samanasaa Isailio mεεwia Samali sí, à tà ní Isaili gbέεο a bùsuu. Yápi kè e wàο gé Yesu Kilisi ii wè 720 taawa. Goo bee ānabi Elia gēε Elizi mé lé zíkε (2-13).

Lεε 18 e 25 Yudaο kpala pò gò ado e wè basoplakwi yá'ò, e Babiloni kí Nebukanεza gè Yelusaleū síò e wàο gé Yesu Kilisi ii wè 587. Kí Nebukanεza Lua kpé wíwi, ̄ à tà ní Yuda bui gbēmaaο a bùsuu nípii (25).

Elia ní kí Aaziao

¹ Ahabu gaa gbεa Mοabuο nízia sí Isailiowa.

² Goo pò Aazia bàε za a kpediakōa fenentiu Samali, àε gyāke. ̄ à gbέο zì à mè: A gé Ekelonii dii Baalizebu laimεε, tó má gbágbā ní gyāε beeo.

³ ̄ Dii Malaika ò Tiseβε gbέ Eliaε: Fele gé dai Samali kía zinaε, ní ní la, Lua ku Isaili bùsuuoε, ̄ aale gé yāgbεai Ekelonii dii Baalizebuwaa?

⁴ A yáii ma mè Aazia a fele lii pò a wúlewàwao, a gae. ̄ Elia ge ò màa.

⁵ Ké zinapio èa tà kí kíi, ̄ à ní lá à mè: Akεa a εa sui?

⁶ ̄ aa wèwà aa mè: Gōεε mé mò dàwáε, a òwēε wà εa su, wí onε, Dii mè á kú Isaili bùsuuoε, ̄ n gbέο zì yālai Ekelonii dii Baalizebuwaa? A yáii níyō fele lii pò ní wúlewàwao, níyō gae.

⁷ ̄ kí ní lá à mè: Gōε pò mò dàáε à yá'òépi de kpelewa ni?

⁸ Aa wèwà aa mè: Pókā ula gōépi daa, mé a báa asana dōa.* ̄ kí mè: Tiseβε gbέ Eliaε we.

⁹ Kí a zīgō gbέon blakwi ní ní dōaanao zì Elia kúii, ̄ aa gè aà lè zōlea sísi musu. Dōanapi òè: Lua gbέ, kí mè pila!

¹⁰ Elia wèwà à mè: Tó Lua gbén ma ũ, té bο luabe, i kūma† ní n zīgō gbέon blakwiο. ̄ té bò luabe, à kù má nípii.

¹¹ ̄ kí èa zīgō gbέon blakwi páleo ní ní dōaanao zì b. Dōanapi mè: Lua gbέ, kí mè pila kpakpa!

¹² Elia òè: Tó Lua gbén ma ũ, té bο luabe, i kūma ní n zīgō gbέon blakwiο. ̄ Lua té gbàε, à kù má nípii.

¹³ ̄ kí èa zīgō gbέon blakwi páleo ní ní dōaanao zì a gēn àaōdei. Dōanapi gè kùε Eliaε à awakpàè à mè: Lua gbέ, mapi ní n zòblena gbέon blakwiε beeo, wá wēni da gbia.

¹⁴ Té bò luabe à kù dōaana gbέon pla káauowa ní ní zīgō pii. Tiasa sō ma wēni da gbia.

¹⁵ ̄ Dii Malaika ò Eliaε: Pila geaào, nísu víakeèο. ̄ à pila, aa gè kípí kíi sānu.

¹⁶ ̄ Elia ò kípíε: Dii mè á kú Isaili bùsuuoε, ̄ n gbέο zì yālai Ekelonii dii Baalizebuwaa? A yáii tò níyō fele lii pò ní wúlewàwao, níyō gae.

¹⁷ ̄ kí Aaziapi gà lá Dii dà Eliaε a òwa.

Yudaο kí Yeholaū, Yosafa né kpalablea wè plaade guu ̄ Yolaū zòε Aazia gbεu, ké Aaziapi negōε vío yáii.

¹⁸ Aazia yá kíniο ku Isaili kíaο ladau.

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

2

Dii Elia se suaò a kfi

- 1 Lá Dii Elia sè ní zàao à sùò a kfin ke: Ké Elia ní Elizio bò Giligali, aa be zéu.
- 2 Ǿ Elia ò Elizie: Ze laao! Dii ma zfi Beteli. Ǿ Elizi mè: N Dii kuaò ní n kuaò má kēmao. Ké aale gé Beteli,
- 3 ǿ ānabio gālide pò kú Betelio bò mò Elizi là aa mè: Asa ní dō ké Dii lé n dii sima gbāo lò? A wè má à mè: Má dō. A nīle!
- 4 Ǿ Elia ò Elizie: Ze laao! Dii ma zfi Yeliko. A wè wà à mè: N Dii kuaò ní n kuaò má kēmao. Ǿ aa gè Yeliko.
- 5 Anabio gālide pò kú Yeliko bò mò Elizi là aa mè: Asa ní dō ké Dii lé n dii sima gbāo lò? A wè má à mè: Má dō be! A nīle!
- 6 Ǿ Elia ò: Ze laao! Dii ma zfi Yuudēie. A wè wà à mè: N Dii kuaò ní n kuaò má kēmao. Ǿ aa tekōi,
- 7 ānabi gbēon blakwio tēnzi. Ké gbēon plapio zè Yuudē baa, ǿ ānabipio zè kāaa.
- 8 Ǿ Elia a ulada bō kpāaū à í lèò, ǿ ipi zōe za baala e baale, à gō gugii ũ, ǿ gbēon plapio bùawà.
- 9 Ké aa bùa, Elia Elizi là à mè: Bó ní ye mà ken e Lua àò gé ma síimai? Elizi wè wà à mè: To n ānabikegbāa pò ní vī gōm e e lee pla.*
- 10 Ǿ Elia ò: Yá pò ní gbèapi zfi ũ. Goo pò Lua lé ma sima, tó n ma e, a gōne. Tó ni ma e sōo, nyo eo.
- 11 Ké aale yápi o, aale gé màa, ǿ sōgo tede ní sō tede ní kékōwa, ǿ Elia tà musu ní zàao.
- 12 Ké Elizi è, à wiilè à mè: Baa! Baa! N ka Isailio zikasōgo ní a sōdeowa.† I aà e lōo, ǿ à a pōkasaò ga pàa.
- 13 A Elia ulada pò wòlowà à kwè sèle, ǿ à èa gè zè Yuudē baa.
- 14 A í lè ní Elia ulada pò á kŭapio à mè: Dii Elia Lua ku máe? Ké à í lèò màa, ǿ à zōe za baala e baale, ǿ à bùa.
- 15 Anabio gālide pò bò Yeliko lé gwa, ǿ aa mè: Elia ānabikegbāa gō Elizie. Ǿ aa mò dàaale aa kùlè
- 16 aa mè: Wápio n zòblenaò, wá gōsa gbāa gbēon blakwio vī. Aa gé n dii wēlei. Wilio dōo tó Dii Nisina aà se zù gbèsisie musu ge guzulēue. Ǿ Elizi mè: Asu ní zio.
- 17 Aa nàewà e à kèè gēkpanweia yá ũ, ǿ à mè: A ní zfi. Ǿ aa gbēon blakwipio gbàe, aa kpálékè Eliazio gōo àaō, aai bōwàò.
- 18 Ké aa èa sù, aa Elizi lè Yeliko, ǿ a òné: Mi oé ásu gēoo lé?

Elizi dabudabu séia

- 19 Wélepideò ò Elizie: Gwa dii! Wá wéle kálea maa lá ní èwa. A í mé nao, a tōle lí pōe keo.
- 20 Ǿ à mè: A wisika ta dafuu à mōome. Ǿ wà mòòè.
- 21 A gè nibōnai, ǿ à wisipi kàu à mè: Dii mè a ípi yòkè. Ipi a mó ní gaga ge tōle pōekesaio lō.‡
- 22 Ǿ ípi maakù e ní a gbāo lá Elizi òwa.
- 23 Ké Elizi bò we, àle gé Beteli. Goo pò a be zéu, ǿ èwaasonaèò bòle wéle guu, aa aà kè pōpōo aa ò: Migbaa, nyo gé! Migbaa, nyo gé!
- 24 A líli webimá, à ní ká ní Dii tóo. Ǿ wàio bòle líkpeu mèn pla, aa né gbēon bla ní plaopio zōezōe.
- 25 Ké Elizi bò we, à gè Kaameli, ǿ à èa tà Samali.

3

Mabuo nzià sia Isailiowa

* 2:9 Iko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 Bsa 15.22-26

1 Yudaɔ kí Yosafa kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Ahabu né Yolaũ gɔ̃ Isailio kía ũ Samali, à zòle kpalau wè kuεplae.

2 A yá pɔ̃ Dii yeio kè, āma i ka a de ní a dao pówao. A Baali gbε pɔ̃ a mae pèle bìle,

3 āma à zè ní duuna pɔ̃ Nεba né Yeloboaũ Isailio dà a keauo, i pāalèò.

4 Mɔabuɔ kí Mesa sã kpàsaɔ vɪ, Ìb sãnebɔbnaɔ falubɔ Isailio kíaε mèn òaasɔsɔo lεε basɔo (100.000) ní sãsa mèn òaasɔsɔo lεε basɔo (100.000) káo.

5 Ké Ahabu gà, ɔ Mɔabuɔ kía azia sɪ Isailio kíawa.

6 Wegɔ̃o kí Yolaũ bò Samali à Isailio kàaa píi.

7 A gbéɔ̃ zɪ Yudaɔ kí Yosafawa à mè: Mɔabuɔ kía azia sɪa. Nyɔ̃ gemanɔ̃ zikai ní Mɔabuɔo lé? A wèwà à mè: Má gé, asa wá doũε. Ma zīgɔ̃á n zīgɔ̃one, ma sɔ̃ɔá n sɔ̃ɔne.

8 Ké Yosafa mò, ɔ à Yolaũ là à mè: Má oi wà séleu wà γε lélemái? Yolaũ wèwà à mè: Wá séle Eɔbũ guwawaiue.

9 ɔ Isailio kía dàzeu ní Yudaɔ kíao ní Eɔbũ kíao. Ké aa pã gui gɔ̃o sopla, ɔ í làa zīgɔ̃owa ní ní pɔtuɔo.

10 ɔ Isailio kía mè: Yá gɪ! Dii wá kía gbèɔn àaɔ̃o kàaa, ɔ à wá ná Mɔabuɔne ní ɔzia?

11 ɔ Yosafa mè: Dii ānabie ku la aà Dii lawèεo lé? ɔ Isailio kía ìwae mè: Safata né Elizi ku la. ɔmε ì íka Eliae a ɔwa yāa.

12 ɔ Yosafa mè: Dii yá kuwà. ɔ Isailio kía ní Yosafao ní Eɔbũ kíao gè Elizi kíi.

13 ɔ Elizi ò Isailio kíaε: Wá yá kɔ̃'è má ni? Gé n de ní n dao táadeɔ kíi. ɔ Isailio kía wèwà à mè: Aawo! Wá kía gbèɔn àaɔ̃o, Dii mé wá kàaa, àle wá na Mɔabuɔne ní ɔzi.

14 ɔ Elizi òè: N Dii Zīgɔ̃de pɔ̃ mi zíkεè kuaò, mé i ke Yudaɔ kí Yosafa wé yáí no, má wεε mà n gwa seo.

15 A mɔmεε ní mɔɔnlεnao. Ké mɔɔnlεnapi nà a lεawa, ɔ Dii gbāamò Eliziwa

16 à mè: Dii mè à εyɔ̃yɔ̃ swa'εε beeu.

17 Dii mè á zàa'iana ní louo eo, kási í a swa'εε bee pae, í mi ní á zuo ní á zàa'inao.

18 Dii kíi yápiá faaiε. A Mɔabuɔ naé á ɔzi bε.

19 A léle an wéle maa bíideɔwa píi, í lí pɔ̃ wí a be bleɔ zɔ̃zɔ̃ píi, í nibɔnaɔ wena píi, í bugbe kefenao òkpa ní gbεo píi.

20 Ké gu dò sa kɔ̃o ogɔ̃o, ɔ í bò Eɔbũ bùsu oi à dà tɔɔlea píi.

21 Ké Mɔabuɔ mà kípio mò zíkaiɩnɔ, aa gbé pɔ̃ kà pɔ̃ naaɩziɔ sɪsi píi néfēnen gbèzɔ̃o, ɔ aa ní kàaa ní bùsu zɔ̃leu.

22 Ké aa fèle kɔ̃o, ìatē dɔa ípiwa ní ae, a dené tēεε lán auwa.

23 ɔ aa mè: Aun we! Kípio líaa ní kɔ̃o aa kɔ̃ dèdεε fá! Mɔabuɔ, wà gé ní pɔ̃o sélei!

24 Ké aa kà Isailio bòou, ɔ Isailio fèle lèlemá, ɔ Mɔabupio lèkɔ̃wa. ɔ Isailio sɪ ní bùsuu aa ní dεdε.

25 Aa ní wéleɔ wíwi, baade gbε sèle zùzu bugbe kefenaoɔ aa dà bugbepiɔla píi. Aa nibɔnaɔ wenà píi, aa lí pɔ̃ wí a be bleɔ zɔ̃zɔ̃ píi. An mεεwia Kilalεε mé gɔ̃ òdo lésoleso, ɔ gbèzunaɔ líai, aale wélepi bíi papa ní gbè gbèneo.

26 Ké Mɔabuɔ kía è wa ye ziblewa, ɔ à fēndadeɔ sè gbèɔn òaa àaɔ̃ ní basɔoo (700), aa gbépio kēaaε Eɔbũo kía tufawa, ɔ aa fùa.

27 ɔ à a nεgɔ̃ε séia pɔ̃ a kpalable a gbεu sè sa'òò bíiwa. ɔ gili gè Isailioɔgu, aa gò Mɔabuɔla aa tà ní bùsuu.

4

Gyaa nɪsi tɪu yá

1 Anabio gáli gbèe na wiilè Eliziwa à mè: Ma zá pɔ̃ de n gbé ũ gà. N dɔ̃ ké n gbépi Dii vía ví. Aà fiade lé mó ma nεgɔ̃ε gbèɔn plaɔ sélei a zɔ̃o ũε.

2 Ǿ Elizi òè: Bó ní ye mà kenei? Bó ní ví n kpéui? A m̀è: Mapi n zòblena, nísi pò kú t̀u guu we bàasio má p̀e vío.

3 Ǿ Elizi m̀è: Bò gāae, ní ta giio gbεagbea n gbédeeɔwa píi, i ke yɔɔnnɔ no,

4 ní gē kpéu n zetaále n n néo, níw nísika tapio guu, ta pò pà níw dile saalo.

5 Ǿ nɔɔpi f̀ele b̀ò aà ḱí, à gè lé ke màa. A gè kpéu ní a néo à zetà, aale ta d̀òè, ɔ àle nísikakau.

6 Ké tapio pà píi, a ò a né doe aà ta d̀ò, ɔ a òè ta ku l̀ò, ɔ nísipi zè kyó.

7 A gè a ò Lua gbépie, ɔ Lua gbépi m̀è: Ge n nísipi yía, ní flaboð, mpi ní n néo ío p̀oble ní a ḱini pò g̀ò.

Elizi Sunɛũ nɔɔ né vua

8 Gɔɔewa Elizi gè Sunɛũ. Nɔɔ tɔdee ku we, à nàewà aà p̀oble a be, ɔ a blè. Za gɔɔ bee tó àle g̀e we, í b̀ole p̀oble wee.

9 Ǿ nɔɔ tɔdepi ò a zác: Má d̀ò ké gbé pò ío g̀e la m̀òɔm̀òpiá Lua gbé zálalae.

10 Wà kpé néna di wá kpé musu, wí lii dileè we ní táabũnuo ní kilao ní filiao. Tó à mò wá gwai, íli pila we.

11 Gɔɔewa ke Elizi mò we, à p̀ila a kpépiu, a wúleau.

12 Ǿ a ò a zíkɛna Geazie. Sunɛũ nɔɔpi sísi. Ké à aà sísi, ɔ à mò zè Elizi ae.

13 Ǿ Elizi ò Geazie: Oè à d̀eekà à p̀òe bee k̀eẁe píi. Bó a ye wà kee s̀i? A ye wà a yá'o ḱi ge zíg̀ò d̀aaanaa? Ǿ nɔɔpi m̀è: Kua ma ua p̀òe lé k̀ésáao.

14 Ké nɔɔpi b̀ò, ɔ Elizi m̀è: Bó wà keèi? Ǿ Geazi wèwà à m̀è: A neg̀òe vío, mé aà zá zikù.

15 Ǿ Elizi m̀è: N aà sísi. Ké à aà sísi, ɔ à mò zè kpεεε.

16 Ǿ Elizi òè: Zii maa'i níỳò neg̀òe kpaa n k̀ùe.* Ǿ nɔɔpi m̀è: Aawo Lua gbé ma dii, r̀isu eeto mapi n zòblenaεo.

17 Ǿ nɔɔpi nɔ̀s̀i. Ké ẁe s̀u, à nɛ'í g̀òe ú lá Elizi òewa.

18 Népi gbáakù. Gɔɔewa à gè a mae lè bua p̀okekɛnaɔ ḱí.

19 Ǿ a ò a maepie: Ma mie! Ma mie! Ǿ aà maepi ò a zíkɛnae: Népi se tað a dae.

20 Ké à aà sè tað a dae, ɔ aà dapi aà se kpà a gbáa. Ké íatē kà minanguo, ɔ à gà.

21 A d̀eɛaàno Lua gbépi kpéu, à aà ẁule aà liiwa, ɔ à b̀ò à zetáaale.

22 A a zá sísi, ɔ a òè: Zíkɛnaɔ do gbaemεε ní zàa'inao. Má ye gé Lua gbépi ḱí kpakpae. Má su tia.

23 Ǿ à aà là à m̀è: Bóyáí r̀ile gé aà ḱí gbáí? M̀ò dafu ge kámabog̀òzín gbáo. Ǿ nɔɔpi m̀è: Yáe kuo.

24 A káoyè zàa'inae à díkpε, ɔ a ò a zíkɛnae: N a lé kú wà gé. Nsu zeo, sema má òne bàasio.

25 Aa dàzeu aa gè Lua gbépi ḱí Kaameli gbèsísí musu. Ké Lua gbépi aà è káaa, a ò a zíkɛna Geazie: Sunɛũ nɔɔ gwa, àle mó kee!

26 Bàale gé daiaale, ní aà la, tó a aafia ní a záo ní a néo. Ǿ nɔɔpi wèwà à m̀è: Aafiae!

27 Ké à kà Lua gbépi ḱí gbèsísípi musu, ɔ à aà k̀ù a gbáwa. Ké Geazi mò ɔz̀iaàzi, ɔ Lua gbépi m̀è: N aà to we. Aà ǹòse ò̀kp̀ae, ɔ Dii ùlemεε, i a yá'omεεo.

28 Ǿ nɔɔpi m̀è: Ma dii, ma neg̀òe gbèama yà? Mi me r̀isu ma wetotonkeoo lé?

29 Ǿ Elizi ò Geazie: N n ula káaa n kú. Ma lípana se bàale. Tó n kpaau ní gbèeo, r̀isu f̀kpawào. Tó gbèe f̀kpàma s̀ò, r̀isu weo. Ge n ma lípanapi di népi oaa.

30 Ǿ népi da m̀è: N Dii kuao ní n kuao má tá n saio. Ǿ à b̀ò teaàzi.

31 Geazi d̀aané à gè lípanapi di népi oaa, áma i ḱíkεo, i yáe keo. Ǿ Geazi èa gè dà Elizile, a òè: Népi i vuo.

32 Ké Elizi kà kpépi ḱí, à népi è wúlea a liiwa gè.

33 Ǿ à g̀è à zetà, à wabikè Diiwa.

* 4:16 Daa 18.14

³⁴ Ǿ à wùle népiwa. A lepè aà léwa, à wεpè aà wéu, à ɔdàda aà ɔɔu, à kua ká màmwà e aà me gè wāa kũ.

³⁵ Elizi fèlewà, àle taa'o kpépiu, à gé le à su la, ɔ à èa gbesedĩ népiwa ɔ.† Ǿ népi nisà gën sopla à a wé wè.

³⁶ Ǿ Elizi Geazi sísi a òè: Sunεũ nɔεpi sísi. Ké à mò, ɔ Elizi òè: N n né sé.

³⁷ A gè kùle aà gbázi à wùlèè, ɔ à a népi sè bòò.

Anabio gáli ble yá

³⁸ Elizi tà Giligali. Gɔɔ bee imina kà bùsupiu. Anabio káaaa aà ae, ɔ a ò a zíkεnapiε: Dàa dite. Do kuu ānabipionε.

³⁹ Ké an gbèe gè dopɔɔ wεεlei bua, ɔ à bò bòbo sè pówa. A a be bòbo kà a ula pai. Ké à sùò, ɔ wa pàapaa wa kà dou, gbèe dō lá a deo.

⁴⁰ Ké wà dopi dà gbépiɔnε aa pɔbleò, ké aa ìe, aa wiilè aa mè: Lua gbé, ga ku dàapiuε. Ǿ aai fɔ blèò.

⁴¹ Ǿ Elizi mè: A pèeti sé mɔò. Ǿ a dā kà dàapiu à mè: Dāné aa ble. Ǿ pɔvāipi làa dàapiu.

⁴² Gbèe bò Baali Salisa à mò Lua gbépie ní pèe pó wa kè ní pówen séiao mèn bao ní mase dafuo. Ǿ Elizi mè: Kpa gbépiɔwa aa só.

⁴³ Ǿ aà zíkεna aà là à mè: Gbépiɔ gbèɔn basɔoe, kpelewa má bee dilenéi? A wèwà à mè: Kpámá aa só, asa Dii mè aa soe, a kīni i ea gɔ.

⁴⁴ Ǿ a dilené aa sò a kīni gò lá Dii òwa.

5

Naama gbágbāa ní a kusuo

¹ Naama mé Siliɔ kía zīgɔɔ dɔaana ũ. A beεε ví a diie mé tɔdeε, asa aà sabai Dii tò Siliɔ zìblè. Nεgɔnaε zì guu, ɔ kusu aà lè.

² Gɔɔ pó Sili zīgɔ gbāamɔnedeɔ gè Isaili bùsuu yāa, aa nenɔenaε kũ, ɔ à gò Naama na zíkεna ũ.

³ Ǿ nenɔenapi ò a diipie: Tó n zá gè ānabi pó kú Samali kíi lé, ānabipi a aà gbágbā ní a kusuoε.

⁴ Ǿ Naama gè kí kíi à mè: Wéndia pó bò Isaili bùsuu ò kéwa kéwa.

⁵ Ǿ Siliɔ kía mè: Fεle gé. Má lákē Isailiɔ kíaε. Ǿ Naama ānusu nàaa kiloo òaa do ní basoplao ní vuao kiloo bāaɔkwi ní uladaɔ mèn kwi.

⁶ A gè ní taala pó kí kè Isailiɔ kíaεpio ɔ. Lápi guu kí mè: Ma lāe bee kpāsāne ní ma ìwa Naamao, ké ñ e ñ aà gbágbāmεε ní a kusuoε.

⁷ Ké Isailiɔ kía lápi kyokè, à a ulada ga kè à mè: Luan ma ũ ké mà to gbé ga ge mà to gbé à aafiaa? Bóyāi à gbépi gbàea mà aà gbágbā ní a kusuo? A gwa à gwae, àle ma léwεε fá!

⁸ Ké Lua gbé Elizi mà Isailiɔ kía a ulada ga kè, à lékpāsākèè à mè: Bóyāi n n ulada gà ní kèi? To gbépi mɔ ma kíi, iɔ dō ké ānabi ku Isaili bùsuu.

⁹ Ǿ Naama gè a sógou, à gè zè Elizi kpé kpeεε.

¹⁰ Ǿ Elizi gbé zìwà à mè: Ge ñ nzia kpále Yuudē íu gën sopla, n me i ea su a gbεu wásawasa.

¹¹ Ǿ Naama pɔ pà, àle tá à mè: Mále e a bɔ a kpéu à mɔ ze ma ae, i Dii a Lua sísi, i ɔɔɔɔmala, ma kusupi i láaea?

¹² Damasi swaɔ Abana ní Faapaaó í maa de Isaili swaɔ íao lé? Má fɔ mà azia kpálekpaleu we mà gɔ wásawasao lé? Ǿ à èa ní pɔfèò, àle tá.

¹³ Ǿ aà ìwaɔ sòaazi aa mè: Baa, tó ānabipi yá zì'ũ dàne yāa, nýɔ keo lé? Lá a òne ñ nzia kpále íu, ní gɔ wásawasa, bee mé a n fua?

† 4:35 1Kia 17.21

14 Ǿ à gè azía kpàlekpalé Yuudē íu e gēn sopla lá Lua gbépi òèwa. Ǿ aà me èa sù a gbèu wásawasa lán èwaasonawa.*

15 Ǿ Naama ní a íwaò èa gè Lua gbépi kíi mípii, à zè aà ae à mè: Má dǿ sa ké diie ku guei dúnia guuo, sema Isaili bùsuu bàasio. Gba pǿ mapi n zòblena ma mǿde bee sí.

16 Ǿ Elizi mè: N Dii pǿ mi zíkèè kuaò má sio. Naama nàewà aà sí, ní beeo à gí síi.

17 Ǿ Naama mè: Tó ni sio, mapi n zòblena ma gba zé mà bùsu se sǿbaon aso pla, asa má sa'o dii pàlewa ɔo, sema Dii.

18 Dii sùuukemanɔ ní yáé beeo. Tó ma kía gè kúlei Limɔe a kpéu mé ma ge aà kpáí, tó ma kulɛaànɔ Limɔ kpépiu, Dii lí sùuukemanɔ ní yápio.

19 Ǿ Elizi òè: Ka be aafia!

Ké à dàzeu, à táa'ò yoo,

20 ǿ Lua gbé Elizipi zíkèna Geazi làasookè à mè: Ma dii tò Sili gbé Naamapi lé tá pǎ, i pǿ pǿ à mǿde sio. N Dii kuaò má péleaàzi mà pǿe siwàe.

21 Ǿ Geazi pèle Naamazi. Ké Naama è a té ní kpe ní bao, ǿ à bǿ a sǿgou, àle aà dá. Ké à kà, ǿ Naama aà là à mè: Aafiaa?

22 A wèwà à mè: Aafiae. Ma dii mé ma zíma, à mè ànabio gáli èwaaso gbèon plaɔ mé bǿ Eflaiiò buio bùsu gusiídeu aa mò a kíi tia. N ní gba ánsu kiloò bla ní uladao mèn pla.

23 Ǿ Naama mè: Anusu kiloò basiiò sí. A nàewà a kàè bǎniu mèn pla ní uladao mèn pla. A kpà a íwa gbèon plaɔwa, ǿ aa sè aa dǿaaa Geazie.

24 Ké aa kà Elizi be síí musu, ǿ Geazi pǿpio símá a kàle a kpéu, ǿ à gbépio gbàe aa tà.

25 Ké à gè zè a dii Elizi kíi, ǿ Elizipi aà là à mè: Geazi, má n geui? A wèwà à mè: Mapi n zòblena, mi gé gueio.

26 Ǿ Elizi òè: Ké gǿepi bǿ a sǿgou, àle n dá, ní dǿ ma níšina kunnɔ weo lé? Anusu ge uladao siama gɔon lao, ge kù kpéu ge vǛebuɔ ge sǎo ge zuo ge gǿe ní nɔe zíkènao.

27 Naama kusu a gǿneé ní n buio e gɔopii. Ké à bǿ Elizi kíi, ǿ kusupi líaàla píuu lán buawa.

6

Mɔo fua ía

1 Anabio gáli gbèe ò Elizie: Gu pǿ wí kǿkǎakeunno gwa, à kèwǛe fǛeñeũ.

2 Wà gé Yuudēi, wá baade i za paa, wí wá kǿkǎakekpe do we. Ǿ Elizi mè: A gé.

3 Ǿ an gbèe mè: Nyǿ géwanoo lé? A wèwà à mè: Má gé.

4 Ǿ aa gè sǎnu. Ké aa kà Yuudēi, aale lizǿzǿ.

5 Ké an gbèe lé za zǿ, ǿ aà mǿo wò zù íu potouũ, ǿ à wiilè Elizizi à mè: O'o dii, ma mǿopi sèmáe fá!

6 Ǿ Lua gbépi mè: Mákií à zùu sú sui? Ké a òlè, ǿ Elizi lizǿ a zù íu we, ǿ mǿopi fù.

7 Elizi mè: Sé! Ǿ gbépi ɔbǿ a kù.

Sili zígǿ gbáamɔnedo vǎakua

8 Silió kía fèle Isailioɔwa ní zio. A lekpaál ní a íwaò, ǿ a òné gu pǿ á bòokpau.

9 Ǿ Lua gbépi lékpásákè Isailio kíae à mè aào gupi dǿa, asu gǛeao, asa Silió lé mó wee.

10 Ǿ Isailio kía gbéu zì gu pǿ Lua gbépi a yá'òepiu. Màa Elizi ɔ ledawà mǿomoo, ǿ ì to wào gupio dǿa.

11 Ǿ Silió kía pǿ pà yápi musu. A a íwaò kàaa, ǿ à ní lá à mè: Wá gbé kpele mé de Isailio kía gbé ùi? A omee.

12 Aà íwapiu do wèwà à mè: Ma dii kí, i ke wá gbèeá aà gbé no. Isaili bùsu ànabi Elizi mé ì yá pǿ ní o za n kpea dau siu Isailio kíae.

13 Ǿ kíapi mè: A ge aà weele gu pǿ a kuu, mí gbéu zì aà kúí. Ǿ wa òè: A ku Dotanie.

* 5:14 Luk 4.27

14 Ǿ kía zīgōō gbàe we dasidasi n̄ sōdeō n̄ zikasōgoō. Aa gè we gwāasina, aa lia wélepizi.

15 Ké Lua gbépi zíkēna fèle káaukaau, à gè bíi kpe, Ǿ à zīgōpio è liaa wélei n̄ sōdeō n̄ zikasōgoō. Ǿ a ò Elizipie: O'o dii, wá ke kpelewa ni?

16 A wèwà à m̄: Nsu to v̄ia n k̄uō. Gbé p̄ó kúwanōō dasi de gbé p̄ó kúrínōōla.

17 Ǿ Elizi wabikè à m̄: Dii, n̄ aà wé kēè. Ǿ Dii zíkēnapi wé kēè. Ké à gugwà lo, Ǿ à sōdeō n̄ sōgo tedeō è liaa Elizizi, aa lì s̄is̄ipia.

18 Ké Silió lé m̄ó Elizi kúí, Ǿ à wabikè Diiwa à m̄: To gbépio v̄iakū. Ǿ Dii tò aa v̄iakū lá Elizi a wabikèwawa.

19 Ǿ Elizi ò Sili zīgōpioñe: Zée bee no! Wélee bee no! A temazi, mí géánō gbé p̄ó ále weele kíi. Ǿ à gèñnō Samali.

20 Ké aa gè wélepiu, Ǿ Elizi m̄: Dii, n̄ n̄ wé w̄en̄é sa. Ké Dii n̄ wé w̄en̄é, aa gugwà aa è Samali wa kuu.

21 Ké Isaili kía n̄ é, à Elizi là à m̄: Mà n̄ dede yà? Baa, mà n̄ dedea?

22 Ǿ Elizi wèwà à m̄: Nsu n̄ n̄ dedeo. Ni gbé p̄ó n̄ n̄ k̄ukū z̄ilaūō dede yà? P̄ēe kpámá aa só, í kpámá aa mi, aai gbasa tá n̄ diiwa.

23 Ǿ kí blesak̄en̄é, aa p̄ogbè aa im̄i, Ǿ aa n̄ gbáe, aa tà n̄ diiwa. A gbēa Sili zīgō gbāam̄ōñedeō i ea m̄ó síi Isaili b̄usu lo.

Silió koez̄ōa Samalizi

24 Gōōpla gbēa Silió kí Benadada a zīgōō k̄āaa píi, Ǿ aa m̄ó koez̄ō Samalizi.

25 Ǿ n̄ōana gbāakū Samali wéleu. Wà koez̄ōñzi e wàle z̄aañ mi yia ánuusu kiloo do, felenguulu gb̄ō zaa néna le do s̄ó ánuusu Ǿwat̄ē s̄ō.

26 Ké Isaili kía be bíi musu, Ǿ n̄ōee wiilèwà à m̄: Ma dii kí, ma suaba.

27 Ǿ k̄ipi òè: Tó Dii i n̄ suabao, má e mà n̄ suaba má ni? P̄ówengb̄ēk̄ii ge v̄ēf̄ēk̄ii p̄ōe v̄ie?

28 Ǿ à èa aà là à m̄: Bóm̄e n̄ lei? Ǿ n̄ōepi wèwà à m̄: N̄ōee mé òm̄ee mà m̄ó n̄ ma neḡōeo wà so gb̄ā, zia s̄ó wí a p̄ó só.

29 Ǿ wa ma né f̄uuk̄è wá s̄ò. Ké gu d̄ò, Ǿ má òè aà m̄ó n̄ a p̄ó s̄ó wà só,* asi za gōō bee à a p̄ó ùle k̄è.

30 Ké kí n̄ōepi ȳamà, à a ulada ga k̄è. Lá a be bíi musu màa, ké wà wesè wà aà gwà, wa è a ulakasaō daa a uladapi z̄ie.

31 Ǿ kí m̄: Tó mi Safata né Elizi mi z̄ō gb̄āo, Lua ȳap̄ās̄ik̄em̄ee b̄ēeb̄ēe.

32 Elizi z̄ōlea a kp̄eu n̄ gb̄ēz̄ōō. Ǿ kí gbé z̄i aà d̄ōaa gé Elizi kúie e àò ká. E z̄inapi àò gé kái we, Ǿ Elizi ò gb̄ēz̄ōpioñe à m̄: Gb̄ēden̄àò gbé z̄i, àle m̄ó ma mi z̄ōi. A laaika! Tó z̄inapi kà, à zetaè, ásu to aà ḡēō. I aà dii k̄ēse k̄ōfi ma d̄o aà kp̄eo lé?

33 Gōō p̄ó àle ȳá'oné, z̄inapi kà. Ǿ k̄ipi kà à m̄: Dii mé ȳáe bee ȳiawá, b̄óȳai ma wé d̄oààzi bi?

7

1 Ǿ Elizi m̄: A Dii ȳama! A m̄ zia maa'i wa p̄ēti ȳia Samali bíib̄oleu zaa le do ánuusu Ǿwat̄ē do, p̄ówēna zaa le pla s̄ó ánuusu Ǿwat̄ē do.

2 Ǿ kí kwàasi a z̄āsi Lua gbépiwa à m̄: Baa tó Dii loup̄ōō f̄i, ȳápi a k̄ee? Ǿ Elizipi m̄: Nyō wesie, kási n̄ȳō e n̄ bleo.

Kusude baonakpaa

3 Kusude gb̄ēñ síiō ku bíib̄oleu. Aa òk̄ōe: B̄óȳai wáō z̄ōlea la e wà ge gagai?

4 Tó wa m̄ wá ḡē wéle eu, n̄ōana ku we, wá gagae. Tó wa ḡō la s̄ó, ga d̄oupie. Wà f̄ele wà ge na Silió b̄ōowa. Tó aa wá tó b̄ēē, wáō ku. Tó aa wá dedeē s̄ó, wa gagan we.

5 Ǿ aa f̄ele oosiele, aale gé Silió b̄ōou. Ké aa kà b̄ò léi, aa è gb̄ēe ku weo.

* 6:29 Iko 28.53-57

⁶ Dii tò Sili bòodeo sógoo ní sów ní zīgō dasio kía màe, ò aa òkōe, Isailio kía fiabò Iti kíaó ní Egipi kíaone aa mo lélewáe.

⁷ Ǿ aa tilè oosielepi gōō, aa ní zwàakpeo tò we ní ní sów ní ní zàa'inao. Aa ní bòo tò we lá a dewa, aa lèkōwa aa nízia mibókii wèele.

⁸ Ké kusudepio kà bòopiu we, aa gè zwàakpepio do guu, aa pòblè aa imi, ò aa ánuu ní vuao ní pòkasao sèle aa ge ùle. Ké aa èa sù, aa gè zwàakpe páleu lo, aa pòo náaa aa ge ùle.

⁹ Ǿ aa òkōe: Yá pò wále kepi maa. Gbã mé de wà baonakpa, ò wá nílea? Tó wa nilè màa e gu gè dòò, a go a wá gbēe. Wà fele gōō wà ge o kibedeone.

¹⁰ Ké aa kà we, aa lezù wéle bíibòledōanaozi aa mè: Wa ge Sili bòou, wi gbēe e weo, wi gbēe kía mao. An sów ní ní zàa'inao mé dōdōa we, mé an zwàakpeo kú ní gbeu gboosai.

¹¹ Ké bíibòledōanapio lezù aa òné wéleu, ò wà a baokpà kibe ua.

¹² Ǿ kí fèle gwáasina, a ò a iwaone. Má yá pò Sili kèwēe oé. Ké aa dō noana wá kú gbāa, a yáí ò aa bòle ní bòou, aa gè ùle sēu. Aale e wá bōle wéleue, wi wá kúkū bēe, wi si wéleu.

¹³ Ǿ aà iwao do òè: Lá wá Isaili pò wa gōo wa gō lee wà gagae, to wà sów pò gōo se mèn soo, wí ní zí yá pò kèpi gwai.

¹⁴ Ǿ aa sógoo sè mèn pla ní sów, ò kí ní gbáe à mè: A ge Sili zīgōo gbesèle à gwa!

¹⁵ Ǿ aa ní gbesèle e Yuudēi. Aa è ké Sili tilèe, aa ní pòkasao ní ní gōkeboo fàaa zé guu we. Ǿ zinapio èa sù aa yápi siu kíc.

¹⁶ Ǿ wà bòle gè Sili bòou wà pòo náaa, ò wále pēeti yia zaa le do ánuu owatē do, pówena zaa le pla ánuu owatē do, lá Dii òwa.

¹⁷ Kí a kwàasipi díle bíibòledōana ũe, ò wà òzòwà bōlepiu à gà, lá Lua gbépi dōaa ò gōo pò kí mò aà bēwa.

¹⁸ A kè lá Lua gbépi ò kíewa à mè: Wa pówena yía zia maa'i Samali bíibòleu zaa le pla ánuu owatē do, pēeti zaa le do ánuu owatē do.

¹⁹ Kí kwàasipi mé a zāsí Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupoo fò, yápi a kee? Ǿ Lua gbépi òè: Nyō wesie, kási níyō e bleo.

²⁰ Ǿ à kè màa, wà òzòwà bíibòleu, à gà.

8

Kí Sunēu nōe bua soaaè

¹ Elizi ò nōe pò à aà né vùpie aà fele ta būsuo páleu ní a bedeo, i gōoplake we, asa Dii díle noana ào ku Isaili būsuo e wèe soplae.

² Ǿ nōepi kè lá Lua gbépi òewa. Aàpi ní a bedeo aa gè zòle Filitēo būsuo e wèe sopla.

³ Wèe soplapi gbea ò à bō Filitēo būsopiu à sù, ò à gè wiilei kíwa a be ní a buao yá musu.

⁴ Gōo bee kí lé faaibo ní Lua gbépi zíkēna Geazio à mè: Yāzōo pò Elizi kèò dau siumee.

⁵ Gōo pò àle aà gevua yā'o kíc, ò nōe pò à aà negōe vùepi mò wiilei kípíwa a be ní a buao yá musu. Ǿ Geazi mè: Ma dii kí, nōe pò Elizi aà né vùèpin ke.

⁶ Ké kí yápi lálawà, ò nōepi yápi siuè. Ǿ kí ò a zíkēnao doe: Nōepi pòo soaaè ní ble pò kè aà buapiu za gōo pò à fele la e à gè pèò gbāwao.

Azaeli kí Benadada dea

⁷ Elizi gè Damasi. Gōo bee Sili kí Benadada lé gyākee. Ké wa òè Lua gbé mò la,

⁸ ò kípi ò Azaeli: Pò se gé daiò Lua gbéle n àa gba, ní oè aà Dii lamee, tó má fele ní gyāe beeo.

⁹ Ǿ Azaeli Damasi pōmaaò náaa yiongo aso bla, ò à gè daiò Elizile. Ké à kà aà kii à mè: N zòblena Sili kí Benadada mé ma zíma mà n lae, tó a fele ní a gyāo.

¹⁰ Ǿ Elizi wèwà à mè: Ge n oè a fele ní beeo, āma Dii òlomēe a gae.

11 Ǿ Lua gbépi wébli Azaeliwa e wí gè aà kù, Ǿ Lua gbépi nà ɔɔɔwa.

12 Ǿ Azaeli aà là à mè: Ma dii, b́yáí níle ɔɔɔbi? A wèwà à mè: Ké má v́i ṕ ńyǾ ke Isailiɔne d́ yáíe. NyǾ tesǾ ní zegikíiɔwa, ńyǾ ní èwaasɔɔ dede ní fèndao, ńyǾ ní néo wíwi, ńyǾ ní nɔsindeeo puipui.

13 Ǿ Azaeli mè: Mapi n zòblena, b́n ma ũ mà gbasa yázɔɔ bee taa kei? Ǿ Elizi òè: Dii òlɔmɛɛ, ńyǾ gǔ Siliɔ kía ũe.*

14 Ké à b̀ Elizi kíi, à èa tà a diiwa. Ké kí yá ṕ Elizi ò gbèawà, à mè: A òmɛɛ ńyǾ fèle aafia.

15 Ké gu d̀, Azaeli zwàa gèele se kpàle íu, a kù kí oaa, i wekíi eo, à gà. Ǿ Azaelipi z̀le aà gbɛu.

Yudaɔ kí Yeholaũ (2Lad 21.2-20)

16 Isailiɔ kí Ahabu né Yolaũ kpalablea wè sɔode guu, Yudaɔ kí Yosafa né Yeholaũ nà kpalableawa.

17 Aà wè baakwi ní plaode guu Ǿ à kpalablè, à z̀le báawa Yelusaleũ wè swaaɔɛ.

18 A zè ní Isaili kía yákeao lán Ahabu bedeoɔwaɛ, asa à Ahabu nenɔɛ sè nɔ ũe, Ǿ à yá ṕ Dii yeio kè.

19 N beeo Dii i we Yudaɔ tòlɔz̀ɔ a zòblena Davidi yáí, asa à legbèè à mè aà bui filia aɔ d̀ ɔɔpiiɛ.†

20 Yeholaũpi kpalablegɔɔ Ǿ Eɔɔũ nízia sí Yudaɔwa‡ aa nízia kía kpà.

21 Ké Yeholaũ gè Saii ní a zikasɔgoɔ pii, Ǿ Eɔɔũ líaaàzi ní a s̀godeɔ. A fèle ní kèaa gwāasina à tà, Ǿ aà z̀gɔɔ bàalè tà bɛ.

22 Eɔɔũ nízia sí Yudaɔwa e ní a gbāo. Gɔɔ bee Libenadeɔ nízia sí Yudaɔwa s̀.

23 Yeholaũ yá ḱniɔ ní yá ṕ a kèɔ pii kú Yuda kía ladau.

24 Yeholaũ gà, wà aà mia kpàk̀i ní a deziɔ Davidi wéleu, Ǿ aà né Aazia z̀le aà gbɛu.

Yudaɔ kí Aazia (2Lad 22.1-6)

25 Isailiɔ kí Ahabu né Yolaũ kpalablea wè kuɛplade guu Ǿ Yudaɔ kí Yeholaũpi né Aazia nà kpalableawa.

26 Aà wè bao ní plaode guu Ǿ à kpalablè, à z̀le báawa Yelusaleũ wè doɛ. Aà da tón Atalia, Isailiɔ kí Ǿmeli t̀ũnaɛ.

27 Aazia zè ní Ahabu bedeo yákeaoɛ, à yá ṕ Dii yeio kè lán Ahabu bedeoɔwa, asa aà ànsueɔne.

28 A gè nà Ahabu né Yolaũwa, Ǿ aale zika ní Siliɔ kí Azaelio s̃anu Lamɔtu Galada. Ké Siliɔ Yolaũ kè'ia,

29 Ǿ à èa tà Yezeleɛ e a b̀pi àò laa. Ǿ Aazia gè wékpaleiaàzi we.

9

Yehu kpaa Isailiɔ kía ũ

1 Anabi Elizi ānabi gáli gbèe sísi, Ǿ a òè: N n ula k̃aa n kú, nísi t̀ue bee si geò Lamɔtu Galada.

2 Tó n ka we, kpàleke Yosafa né Yehu, Nimisi t̀ũnazi, ní aà b̀ a gbéɔ guu, ní gèaàno kpéu e kpɛa.

3 Ní t̀upi nísika aà miwa, ní oè Dii mè a aà kpà Isailiɔ kía ũe. Bee gbɛa ní zewè n bàale n su. Nsu gègè weo.

4 Ǿ ānabi èwaasopi gè Lamɔtu Galada.

5 Ké à kà we, à z̀gɔɔ d̀aanaɔ è kálea, Ǿ à mè: D̀aana, má yáví mà onɛ. Ǿ Yehu aà là à mè: Wá dé níle oi? A wèwà à mè: Mmɛ d̀aana.

* 8:13 1Kia 19.15 † 8:19 1Kia 11.36 ‡ 8:20 Daa 27.40

6 Ké Yehu fèlè gè kpéu, ɔ èwaasopi nísikà aà miwa à mè: Dii Isailio Lua mè a n kpa a gbé Isailio kía ũe.*

7 Ní Ahabu bēdeɔ dēde, Dii i a zòblena ānabio tɔsiné ní a zòblena pɔ Zezabeli ní déɔ píi.

8 Ní Ahabu bēdepiɔ dēde zɔɔ ní wééɔ píi. An gɔee su gɔ Isaili būsuo,

9 Ahabu ua i gɔ lán Nēba né Yeloboaũ uawa, lán Ahia né Baasa uawa.

10 Gbēɔ Zezabeli ge so Yezelēe bíi kpēe,† gbēe a aà v̄io. ɔ ānabipi zewè, à tilè.

11 Ké Yehu bò gè a dɔaana deɔ kíi, ɔ aa aà là aa mè: Bóyái íandepi m̀i n kíi? A wè má à mè: A gbépi d̄s, yābɔlenaε.

12 ɔ aa mè: Egeε! Owēε. ɔ à mè: Yá pɔ a òmēen ke: A mè Dii mè a ma kpa Isailio kía ũe.

13 ɔ an baade kè kpakpa à a ulada se kàlε aà zíε dēdekíiwa, ɔ aa kuupè aa mè: Yehu mé kí ũ.

14 ɔ Yehu lekpaai ní gbéɔ Yolaũzi. A m̀o lè kí Yolaũpi ní Isailio píi lé gí ní Lamotu Galadaoε, ɔ aalε zika ní Silio kí Azaelio.

15 Ké Silio aà kè'ia, ɔ à èa tà Yezelēe e à gbágbā. ɔ Yehu ò a gbépiɔne: Tó a zemanɔε, ásu to gbēe bɔ wéleu à ge yápi baokpa Yezelēo.

16 ɔ Yehu gè a s̀gou à gè Yezelēe. Yolaũ wúlea we, Yudaɔ kí Aazia ku we lɔ, à gè wékpaleiaàziε.

17 Ké gudɔana pɔ kú Yezelēe kalanga musu Yehu è ní a gbéɔ, aalε m̀ó, ɔ à wiilè à mè: Ma gbéɔ è, aalε m̀ó. ɔ Yolaũ mè: S̄de gbaε aà ge dan̄lε, aà ní la tó aafia aalε m̀ó.

18 ɔ s̄de bò gè Yehu lè à mè: Kí mè aafia nílε m̀ó? Yehu wèwà à mè: N b̀aà ũma ní aafiaoi? M̀o ñȳɔ temazi. ɔ gudɔanapi mè: Zinapi ní lé, kási i εa s̀u.

19 ɔ kí s̄de plaade gbàε lɔ. Ké à ní lé, à mè: Kí mè aafia nílε m̀ó? ɔ Yehu wèwà à mè: N b̀aà ũma ní aafiaoi? M̀o ñȳɔ temazi.

20 ɔ gudɔanapi mè: A ní lé, kási i εa s̀u s̄o. Gbépi gofia de lán Nimisi t̄ũna Yehuwaε, í gó baa lán íandewaε.

21 ɔ kí Yolaũpi mè: Gó òmēε s̀ɔne! Ké wa d̀è, ɔ aa bò wéleu ní Yudaɔ kí Aaziao, baade ní a s̀gou, aalε gé dai Yehulε. ɔ aa kp̄aaũ Yezelēe gbé Naboti pɔ wa dè yāa bua.

22 Ké Yolaũ wes̄i Yehulε, ɔ à aà là à mè: Yehu, aafia nílε m̀ó? A wèwà à mè: Lá n da Zezabeli gbās̄ika t̄aa yá musu ní aà pɔdaa gbéɔwao ligua, aafia ku m̀aε?

23 Ké Yolaũ líaa àlε bàalε, ɔ à lezù Aaziazi à mè: Bɔnkpeyāε Aazia!

24 ɔ Yehu a sá k̄a à Yolaũ p̄a a k̄aafala zāngu. Kapi gè aà s̄ k̀, ɔ à kè a s̀gou ỳgeε.

25 ɔ Yehu ò a zīḡɔ bade Bidekaaε: N aà ge se zu Yezelēe gbé Naboti bua we, asa yá d̀magu. Ké wá kú s̀go guu s̄anu yāa wá pla, wá té aà mae Ahabuzi, ɔ Dii àsi'ò aà yá musu à mè

26 a Naboti ní a néɔ dea è. Bua la ɔ á Naboti pɔ t̄siuè. A yáí tò n̄ aà ge se v̄uaa bua we lá Dii òwa.‡

27 Ké Yudaɔ kí Aazia è m̀a, ɔ à p̄lε Betagā zéu ní bao. ɔ Yehu p̄lεaàzi à mè: A aà de s̄ε. ɔ wà aà p̄a a s̀go guu gɔɔ pɔ àlε Guu s̄is̄i k̀ Ibleaũ saε. ɔ à ní k̄é à tà Megido, we à gàu.

28 Aà íwaɔ aà ge se dà s̀go guu aa tàò Yelusaleũ, ɔ aa aà mia kp̄ak̄i ní a dezio Davidi wéleu.

29 Za Ahabu né Yolaũ kpalablea wè kuεdode guu, ɔ Aaziapi g̀ Yudaɔ kía ũ.

Zezabeli gaa

30 Ké Yehu m̀o Yezelēe, Zezabeli a baomà, ɔ à kio kà à a mikā kèkε. Za bíi kp̄ediak̄oā f̄enentiu ɔ àlε z̄ilε gwa.

31 Ké Yehu gè bíibolεu, ɔ Zezabeli mè: N ke doũ ní Zimlio, n n dii dè. Aafia n m̀o laa?

* 9:6 1Kia 19.16 † 9:10 1Kia 21.23 ‡ 9:26 1Kia 21.19

32 Ké Yehu wesè musu, à fenenti gwà, ɔ à mè: Démε zèmanɔi? Démε kú wei? Ké kibe zíkεna gbεon pla ge àaɔ mò zílε gwà fenentiu,

33 ɔ Yehu ɔnέ: A ɔzààzi. Ké aa ɔzààzi, à lèlε, ɔ Yehu lé aà tòòsɔmpa ní a sόgoo e aà au fà gíwa ní sόɔ.

34 Ké Yehu gè kibe, à pɔblè à imi, ɔ à mè: Baa ké nɔepiá láaipɔe, wà aà ví, asa kíabuiε.

35 Ké wà gè aà séi wà ví, wi pɔe eo, sema aà miwa ní aà gbálaɔ ní aà ɔlaɔ bàasio.

36 ɔ wà èa ge ò Yehuε, ɔ à mè: Yá pó Dii dà a zòblena Tisebe gbέ Eliae a ɔn we, à mè: Gbέo Zezabeli mε so Yezελεε bíi kpee. §

37 Zezabeli ge a gó fáaaa tɔle lán potuo gbɔwa Yezελεε bíi kpee. Gbée a e mε Zezabelin keo.

10

Yehu Ahabu buio dedεa

1 Ahabu buio ku Samali gεo ũ gbεon bàaɔkwi. ɔ Yehu lakε a kpàsá Samali kíaɔne ní gbεzɔɔ ní gbέ pó lé yáda Ahabu néɔneɔ à mè:

2 Tó lác bee á lé, lá á dii Ahabu buio kúánɔ, mé á sόgoɔ ví ní sόɔ ní wélε bíideo ní gókeɔɔ,

3 à á dii né pó kέé maa wásawasa kpá aà mae kpalau, í zíká á diipi bedεɔne.

4 ɔ iwáa pásí kà ní pɔa aa mè: Lá kía gbεon plaɔ í fō gíèo, wá fō giè kpelewa ni?

5 ɔ kibe ziiá ní wélε ɔaanao ní gbεzɔɔ ní yádanεdepio gbέo zì Yehuwa aa mè: N zòblenaɔn wá ũ. Yá pó ní ɔwεε pii, wá keε. Wá gbée kpa kpalauo. Ke lá à kèε maawa.

6 ɔ Yehu lá pále kéné à mè: Tó a zεmano, ále ma yámaε, à á dii Ahabu buipio mi zɔzɔ, í mɔomεε Yezελεε zia maa'i.

Kía népio sō aa gbεon bàaɔkwie, aa kú ní wélε gbεzɔɔ pó lé ní tòlokeo.

7 Ké lápi kà, ɔ aa kíabui gbεon bàaɔkwipio kükü aa ní dedε pii, ɔ aa ní mio kàka gbíu aa kpàsáè Yezελεε.

8 Ké zinapi kà, ɔ a ò Yehuε: Wà mò ní kíabuipio mio ke. ɔ Yehu mè wá kálε bíibɔleu leε pla e kɔɔ.

9 Ké gu dè, ɔ Yehu bò gè zè gbέo aε à mè: Apiɔ á yāe vío, mámε ma bɔ ma dii kpe ma aà dè, áma mi gbέpio dedεo.

10 Aɔ dō sa ké àsi pó Dii ò Ahabu bedεo yá musu, a kee a léle pāo. Dii yá pó á dà a zòblena Eliae a ò kè.

11 ɔ Yehu Ahabu bedε pó gò Yezελεεo dède pii ní aà íwa gbεzɔɔ ní aà gbénaɔ ní aà sa'onao. I aà gbée too.*

12 ɔ à fèle dà Samali zéu. Ké à kà sádānaɔ bòokpakii,

13 ɔ à kpàaŭ ní Yudaɔ kí Aazia daεɔ à ní lá à mè: Deɔn á ũi? Aa wèwà aa mè: Aazia daεon wá ũ, wa mɔ fɔkpai kí Yolaŭ bedεowaε ní aà da Zezabeli bedεo.

14 ɔ Yehu ò a gbέɔne: A ní kükü béε! ɔ aa ní kükü aa ní dedε bðopiu lòɔ saε. Aa gbεon bla ní plaε, an gbée i bɔo.

15 Ké à bò we, à kpàaŭ ní Lekabu né Yonadabuo, àle mó daiale. ɔ Yehu aà là à mè: N sō kua lá ma sō kumawaa? Yonadabu wèwà à mè: Ao! ɔ Yehu mè: Lá màaε, ɔɔmazi. Ké à ɔɔdò Yehuzi, ɔ Yehu aà kù gèàànɔ a sόgo guu.

16 Yehu mè: Wà gé sānu, ní áia pó má ví ní Dii yáo e.

17 Ké Yehu kà Samali, à Ahabu bui pó gò weɔ dède mío. A ní tòlɔzò lá Dii dà Eliae a òwa.

Yehu Baali zòblenaɔ dedεa

18 Yehu gbέo kàaa pii, ɔ a ɔnέ: Ahabu zòblè Baaliε yɔɔnnɔe, ma Yehu má zòbleè maamaaε.

§ 9:36 1Kia 21.23 * 10:11 Ozee 1.4

19 Baalideɔ sísimεε pii ní aà zòblenaɔ ní aà gbàgbanaɔ pii. An gbēe su gí móio, má ye sa zɔɔ o Baaliwae. Gbé pɔ́ gí mói à gàε. Yehu lé ɔ̀nɔkené, ké à e Baali zòblenapio midεε.

20 ɔ̀ à mè: A dikpe dile Baali pɔ́ ũ. ɔ̀ wà a kpàwakè.

21 A lékpāsákè Isaili bùsuu pii, ɔ̀ Baali zòblenaɔ m̀o pii, an gbēe i gɔ̀o. Ké aa gè Baali kpéu, aa kpépi pà páupāu, gbápelekii kuo.

22 ɔ̀ Yehu ò kpépi ula'ulenaε: Bɔ̀le ní ulaɔ Baali zòblenaɔne nípii. ɔ̀ à b̀lené ní ulapio.

23 Yehu ní Lekabu né Yonadabuo gè Baali kpéu, ɔ̀ Yehupi ò Baali zòblenapioε: A wepā gbéɔ̀la à ní gwa maamaa, ké Dii zòblenaɔ su aao kúánɔ lao, sema á Baali zòblenaɔ átēε.

24 ɔ̀ Yehu ní Yonadabuo gè sa'oi. A m̀o lè Yehu gbéɔ̀ kálea bàasi gbéon basiiɔ. A òné yāa, tó an gbēe tò gbé pɔ́ àle ní nané ní zɔ̀iɔ do piliwa, aà wēni gè yáue.

25 Ké Yehu sa pɔ́ wí a pɔ́ kátεu à tékū ò a làa, ɔ̀ a ò dɔ̀aiɔ ní zígɔ̀ badepioε: A gè à ní dede! Asu to an gbēe piliwáo. Ké aa ní dede ní fēndao, aa ní gεo kòle bàasi, ɔ̀ aa gè Baalizi kpea.

26 Aa Baali kpé lipεεo sèle b̀òo aa tesòwà,

27 ɔ̀ aa Baali gbε bìle, aa aà kpé gb̀o, ɔ̀ wà gupi dile bíikpekekii ũ e ní a gbāo.

28 M̀aa Yehu Baali gbagbaa m̀ide Isaili bùsuu.

29 N beeo i ɔ̀bɔ̀le duuna pɔ́ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo, a te vua gáaena pɔ́ kú Beteli ní Dāoziε.†

30 Dii òè: Lá n yákè maa, n yá pɔ́ má yei kè, ní kè Ahabu bedεone lá ma zeòwa, n bui ao kpaa Isaili kpalau e ní s̀okpaeɔwae.

31 Kásile Yehu i ze ní Dii Isailio Lua ikoyāoo, i laaidɔ̀wà ní ǹsemendooo. I ɔ̀bɔ̀le duuna pɔ́ Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

32 Gɔ̀o bee Dii tò Isaili bùsu nà laoawa. Azaeli gbāablè Isaili bùsu

33 pɔ́ kú Yuudē gukpe oiwa pii za Aloee pɔ́ kú Aano swadɔ̀o e Galada ní Basana bùsuo. Gada buio ní Lubeni buio ní Manase buio ku we.

34 Yehu yá kini pɔ́ a kèo ku Isaili kiao ladau ní aà negɔ̀nkεyāo pii.

35 Yehu gà, wà aà v̀i Samali, ɔ̀ aà né Yoaza z̀le aà gbεu.

36 Yehu z̀le Samali Isailio kía ũ wè baakwi plasaie.

11

Yoasi ní a dazi Ataliao (2Lad 22.10-23.21)

1 Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ̀ à f̀le lé kíabuio dede pii.

2 ɔ̀ kí Yeholaũ nenεe Yoseba, Aazia dāe, Aazia né Yoasi sè ní sae kiane pɔ́ wàle ní dedeε guu. A aà ùle Ataliaε kpea pɔ́ liio káleau ní nεe pɔ́ lé yó kpawào sānu, ɔ̀ wi e aà d̀eo.

3 Népi gè ulεa Dii kpéu ní a gwanapio e wè soolo. Gɔ̀o bee Atalia mé Yuda bùsu kía ũ.

4 A wè soplade guu ɔ̀ sa'onkia Yoiada kibe dɔ̀ai badeɔ ní zígɔ̀ badeɔ s̀isi, ɔ̀ wà m̀ónɔ aà kii Dii ua. ɔ̀ à yāyèrínɔ a tò aa legbè Dii ua we, ɔ̀ à kía negɔ̀epi òlbné.

5 ɔ̀ à yādilené à mè: Yá pɔ́ áli ken ke: Tó a m̀o gudɔ̀ai kámabogɔ̀z̀i, á gáli séia ao kibe d́a,

6 á gáli plaade s̀o Suu Bɔ̀le, á gáli aaɔde io bɔ̀le pɔ́ kú dɔ̀aiɔ kpe d́a.

7 A gáli pla pɔ́ lé kámabo kámabogɔ̀z̀iɔ io né kíapi d́a Dii ua.

8 A liaaazi á baade ní a g̀kεbɔo kúa. Gbé pɔ́ s̀u s̀ázi, à aà dε. Ao te kípizi gu pɔ́ àle géu pii.

9 Zígɔ̀ badeɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade a gbéɔ̀ sè gèrínɔ Yoiada kii, gbé pɔ́ lé kámaboo ní gbé pɔ́ lé m̀o ní léukpakεio pii.

10 ɔ̀ Yoiada kí Davidi s̀nao ní aà s̀engbao pɔ́ kú Dii kpéuɔ kpà zígɔ̀ badepiowa.

† 10:29 1Kia 12.28-30

11 Ǿ dɔaipiɔ mɔ̄ aa kàɛ Dii kpé n̄ sa'okíio kpeɛɛ, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zɛɛ oi, baade n̄ a gɔkeboɔ kúa, ké aao né kíapi d̄s̄aò.

12 Ǿ Yoiada b̄ò n̄ kía neḡɔepiò à kíaɟua kpàè, à ikoyā lá kpàwà. Ké wà n̄síkà aà miwa wà aà kpà kía ũ, ɔ̄ wà ɔtaalè wà wiilè wà m̄: Lua kí d̄s̄ n̄ aafiao!

13 Ké Atalia dɔaio n̄ gbé k̄iniɔ k̄iapi mà, ɔ̄ à f̄ɛɛ gè n̄ k̄ii Dii ua.

14 Ké à wɛzù, à k̄ipi è zɛa m̄pɛɛɛ sae lá w̄i kɛwa. Z̄iḡɔ badeɔ n̄ k̄aaɛɛnaɔ zɛa aà sae, mé gbépii lé p̄ɔnake, aale k̄aaɛɛ. Ǿ Atalia a p̄ɔkasao ga kè à wii p̄àɛ à m̄: Wà b̄ò ma kpeɛ! Wà b̄ò ma kpeɛ!

15 Ǿ sa'onkia Yoiada ò z̄iḡɔ badepiɔne: A n̄ɛpi se boààno bàasi, í gbé p̄ò b̄ò tɛaàziɔ dɛdɛ n̄ f̄ɛndaɔ. Asa à m̄ wasu aà dɛ Dii uaoɛ.

16 Ḡoo p̄ò n̄ɛpi kà kibe boɛ p̄ò s̄s̄ò ì ḡɛu zéu, ɔ̄ wà ɔp̄ɛɛwà, we wà aà dèu.

17 Yoiada tò kí n̄ gbéɔ ledoukè n̄ Diio m̄pii, ké aa e wàò dɛ Diipi gbéɔ ũ yái. A tò kí n̄ gbéɔ ledoukè n̄ k̄s̄o ɔ.

18 Ǿ wà gè Baali kpé gbò, aa a gbagbak̄iɔ n̄ a táao w̄iwi kéɛkɛɛ, ɔ̄ aa Baali gbàgbana Matā dè gbagbak̄ipiɔ sae.

Yoiadapi Dii kpé nà gud̄s̄anaɔne n̄ ɔz̄i,

19 ɔ̄ à z̄iḡɔ badeɔ sè n̄ dɔaio n̄ gbé k̄iniɔ p̄ii, aa b̄ò Dii kpéu n̄ kíapio, aa kibe boɛ p̄ò dɔaio ì ḡɛu zé sè. Ké aa kà kibe, ɔ̄ k̄ipi z̄òɛ ḡinaa,

20 ɔ̄ bùsupi gbépii p̄ò kèna, mé w̄ɛɛ ḡò yākelesai. Lá wà Atalia dè n̄ f̄ɛndaɔ kibɛn we.

12

Yoasi Dii kpé kɛkɛa

(2Lad 24.1-14, 23-27)

1 Yoasi kpalablè a wè soplade guuɛ.

2 A ḡò kía ũ Yehu kpalablea wè soplade guu, ɔ̄ à z̄òɛ kpalau Yelusaleũ wè bla. Aà da tón Zibia, Bɛɛɛɛba n̄ɛɛ.

3 Ḡoo p̄ò sa'onkia Yoiada ledà Yoasiwa, Yoasipi yá p̄ò maa Diie kè.

4 Kási i gulesi p̄ò wa b̄ò daaño, w̄i gi wàò sa'o we, wàò tulaletikateɛ weɛ.

5 Yoasi ò sa'onkia: A ɔ̄a p̄ò wà m̄ò Dii kpéu k̄aa, naokɛ'ɔa n̄ t̄òomabo'ɔao n̄ ɔ̄a p̄ò w̄i m̄ò Dii kpéu n̄ p̄ɛãwao p̄ii.

6 Sa'onao lí ɔ̄api si ɔsinaɔwa, wi Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛò.

7 Kási e Yoasi kpalablea wè bao n̄ àaɔode guu, sa'onao i Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛo,

8 ɔ̄ kí Yoasi sa'onkia Yoiada sisi n̄ sa'onao p̄ii, à n̄ lá à m̄: B̄óyāi áɛ Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛo ni? Asu ɔ̄a si ɔsinaɔwa ɔ. Ali tó wà Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛò.

9 Ǿ sa'onao wèi, aai ɔasi gbéɔwa ɔ. Aame wa Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛo.

10 Ǿ sa'onkia Yoiada kpagolo sè à a né f̄s̄, ɔ̄ a d̄ile sa'ok̄ii sae Dii kpé kpeɛɛ ɔplaa oi. Ǿ sa'ona p̄ò lé kpé zé d̄s̄aò ì ɔ̄a p̄ò wà m̄ò Dii ua kau we p̄ii.

11 Tó aa è kpagolopi ɔ̄a z̄òkù, ɔ̄ kí lakèna n̄ sa'onkiaɔ ì nao, aai káka bāniu.

12 Aaí ɔ̄a p̄ò wa ȳopi na gbé p̄ò wà Dii kpé z̄i dànɛɔne n̄ ɔz̄i, ɔ̄ aai fiaboð li'ánaɔne n̄ kpedɔnaɔ

13 n̄ ḡibonaɔ n̄ gbè'ánaɔ. Ǿ aa lí n̄ gbè āao lùluò ɔ, ké wà Dii kpé guyaaaɔ kɛkɛò yái n̄ kpékekeɛa z̄i p̄àɛ ɔ p̄ii.

14 Wi Dii kpé ánuɔu taɔ pí n̄ ɔ̄a p̄ò wà m̄ò Dii uapioo, ge filia tɛdɛboɔ ge au'ɛɛboɔ ge k̄aaɛɔ ge vua p̄ò ge ánuɔu p̄ò.

15 Dii kpékekenao ɔ̄ wà fiab̄oné.

16 Gbé p̄ò aa ɔ̄api kpámá aa fiabo z̄ikɛnaɔneɔ, aali n̄ lala ɔ̄api yá musuo, asa gbépiɔá náaideɔne.

- 17 Ɔa pɔ wa kpà tàae fiabobo ge duun awakpabo ũ, wili gèd Dii kpéuo. Sa'onao pɔe.
 18 Goo bee Silió kí Azaeli gè lèle Gatawa, ɔ à èa lé mó lélei Yelusaleŭwa lo.
 19 Ɔ Yudaó kí Yoasi pɔ pɔ api ní a dezi Yuda kíaó Yosafa ní Yolaŭo ní Aaziao kpà Diiwaó sèle ní vua pɔ kú Dii kpé làsiuo ní a be làsiuo píi, a kpàsã Azaeliɛ, ɔ Azaeli gò Yelusaleŭla.
 20 Yoasi yá kɔnió ní yá pɔ a kèò píi kú Yuda kíaó ladau.
 21 Aà íwaó lekpaáaazi, ɔ aa aà dè Bemilo Sila zéu.
 22 Aà denapio tón ke: Simeata né Yozaba ní Somee né Yozabao. Ké Yoasi gà, wà aà mia kpàkɔi ní a dezió Davidi wéleu, ɔ aà né Amazia zòle aà gbɛu.

13

Isailio kí Yoaza

- 1 Yudaó kí Aazia né Yoasi kpalablea wè bao ní àaɔode guu ɔ Yehu né Yoaza gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau Samali wè gèo ní plaoe.
 2 A yá pɔ Dii yeio kè à zè ní duuna pɔ Neba né Yeloboaŭ Isailio dà a keauo, i pãaleò.
 3 Ɔ Dii pɔ pà Isailiozi, à ní ná Silió kí Azaeliɛ a ɔzi ní a né Benadadao e Yoaza kpalablea léwa.
 4 Yoaza awakpà Diiɛ, ɔ Dii sãanó, asa a è lá Silió kíapi lé Isailio wetã.
 5 Dii tò aa suabana è, ɔ aa bò Silió ɔzi, ɔ baade ku a ua lá a ziwa.
 6 Kási aai ɔbole duuna pɔ Neba né Yeloboaŭ ní dá a keau guuo, aa zède. Asetaati lí gí pélea Samali.
 7 Yoaza zígɔo ye láai, mé i ke sòde gbèon blakwio ní zikasògo mèn kwio ní zígɔ kèsede gbèon òasòsoo lee kwio (10.000) bàasio, asa Silió kía ní ké kélekeleɛ, ɔ aa gò lán bùsuti pɔ wà ɔzòwàwa.
 8 Yoaza yá kɔnió, yá pɔ a kèò ní a negónkeyão ku Isaili kíaó ladau.
 9 Ké Yoaza gà, ɔ wà aà vì Samali, ɔ aà né Yehoasi zòle aà gbɛu.

Isailio kí Yehoasi

- 10 Yudaó kí Yoasi kpalablea wè bla àaɔsaide guu ɔ Yoaza né Yehoasi gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau wè gèo ní mendooe.
 11 A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔbole duuna pɔ Neba né Yeloboaŭ Isailio dà a keau guuo, à zède.
 12 Yehoasi yá kɔni pɔ a kèò ní a negónkeyão ní zi pɔ a kà ní Yudaó kí Amaziao ku Isaili kíaó ladau.
 13 Ké à gà, wà aà mia kpàkɔi ní Isaili kíaó Samali, ɔ Yeloboaŭ zòle aà gbɛu.

Elizi gaa

- 14 Elizi lé gyãke, a bleo, ɔ Isailio kí Yehoasi gè aà lè, àle ɔobè à mè: Baa! Baa! Isaili zikasògo ní a sòdeon n ũ.*
 15 Ɔ Elizi òè: Sá sé ní kaó. Ké a sè,
 16 ɔ Elizi òè: Ka kpa sáa. Ké a kpà sáa, ɔ Elizi onàna kipi ɔwa
 17 à mè: Gukpe fenenti wè. Ké a wè, ɔ Elizi mè: Kapi zu. Ké a zù, ɔ Elizi mè: Dii ziblekan we. Ziblea Siliówa kaɛ. Nyó Silió fu Afeki míomioɛ.
 18 Ɔ Elizi mè: Kapió séle. Ké a sèle, ɔ Elizi òè: Tòole léò. A lèò gèn àaó, ɔ à zè.
 19 Ɔ Lua gbépi pɔ pàaazi à mè: A maa n tòole léò yãa gèn soo ge sooloe, ní zible Siliówa míomio. Tiasa nýó ziblemá gèn àaɛ.
 20 Elizi gà, ɔ wà aà vì.
 Ké a wè sù, ɔ Moabu gbãamonedeo sí Isaili bùsuu.
 21 Goo bee gbéó lé ge vìɛ. Ké aa gbãamonedepio è, ɔ aa gepi sè ɔzòi Elizi miau. Ké gepi lèle Elizi wáowa, ɔ à vù à fèle zè.
 22 Silió kí Azaeli Isailio wetã e Yoaza kpalablea léwaɛ.

* 13:14 2Kia 2.12

23 Ǿ Dii sùuukèrínɔ à wēnadōné, à n wēgwà a bàa pò kú n Ablahaũo n Izaakio n Yakɔbuo yái. I we n tòbɔzò, i n vūaao e n a gbào.

24 Ké Siliɔ kí Azaeli gà, ɔ aà né Benadada zòle aà gbɛu.

25 Ké Yoazaa né Yehoasi zìkà n Azaeli né Benadadapio, à ɛa wéle pò Azaeli sí a mae Yoazawao síwà. Yehoasi zìblèwà gēn àaɔɛ, ɔ à Isaili wélepɔ síwà.

14

Yudaɔ kí Amazia (2Lad 25.1-28)

1 Isailiɔ kí Yoazaa né Yehoasi kpalablea wè plaade guu ɔ Yoasi né Amazia gò Yudaɔ kía ũ.

2 Aà wè baasɔode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè baakwi mēndosaie. Aà da tón Yoadã, Yelusaleũ nɔɛɛ.

3 A yá pò Dii yei kè, ãma i ka a mae Davidi pówao. A a mae Yoasi ɔlesèe wásawasa.

4 Ama i gulesí pò wa bòɔ daaño, wíɔ sa'o wàɔ tulaletikatɛa we e tiaɛ.

5 Ké à zèdɔ kpalau, ɔ à a ìwa pò aa a mae dèɔ dèdɛ sɔ.

6 Lá a ku Mɔzi ikoyã láuwa, i gbēdenapɔ néɔ dɛdɛo. Lápi guu Dii mè wasu maeɔ dɛdɛ n néɔ duuna yáio, mé wasu néɔ dɛdɛ n maeɔ duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.

7 Amazia mé zìblè Eɔbũɔwa Guzulɛ Wisideu gbēɔn àasɔsɔo leɛ kwi (10.000). Zìpi guu à Sela síu, ɔ à tɔkpàè Yòkeeli e n a gbào.

8 Bee gbɛa Amazia gbéɔ zì Isailiɔ kí Yoazaa né Yehoasi, Yehu tɔũnawa, a òè: Mɔ wà kɔ le zìlau.

9 Isailiɔ kí Yoasi wèwà à mè: Libã bùsu leaa lékpásákè Libã bùsu sɛdɛ líɛ à mè, aà a nenɔɛ kpásã a néwa, ɔ Libã bùsu wài mò ɔzò leaapiwa.

10 N zìblè Eɔbũɔwa, ɔ n nzia sè lesí. N tɔbò, ãma n nzia to tɛɛɛ. Tó n sòle dà, nýɔ fua, mpi n Yudaɔ píi.

11 Kási Amazia i swáseio, ɔ Yehoasi mò léleiwà. Aa kɔ le Yuda bùsu wéleu Besemesi.

12 Ké Isailiɔ Yudaɔ fù, ɔ Yudaɔ bàalè, baade tà a bɛ.

13 Besemesi we ɔ Yehoasi Amazia kùu à tàò Yelusaleũ. A a bíi gbòò gàsísuu àaa pla za Eflaiũ Bòle e Gola Bòle.

14 A vua n ánusuo n pò pò kú Dii kpéuɔ n pò pò kú kibe làasiuɔ sèle píi, ɔ à gbéɔ kùkù à tàrínɔ Samali zìzɔɔ ũ.

15 Yehoasi yá kɔni pò a kèɔ n a nɛgɔnkɛyãɔ ku Isaili kíaɔ ladau n lá à zìkà n Yudaɔ kí Amaziaoo.

16 Ké Yehoasi gà, wà aà mia kpàkɔi n Isaili kíaɔ Samali, ɔ aà né Yeloboaũ zòle aà gbɛu.

17 Yudaɔ kí Amazia ku Yehoasi gaa gbɛa e wè gēoɛ.

18 Amazia yá kɔniɔ ku Yuda kíaɔ ladau.

19 Wà lekpàaiaazi Yelusaleũɛ, ɔ à bàalè tà Lakisi. Ǿ wà gbéɔ gbàɛ, aa pèleaazi aa aà dè we.

20 Ǿ wà aà gɛ sè n sóo wà sùò Yelusaleũ, wà aà mia kpàkɔi n a deziɔ Davidi wéleu.

21 Ǿ Yudaɔ Uzia kpà kía ũ aà mae Amazia gbɛu. Uzia wè gēo n mēndooɛ.

22 Ǿmɛ Elata kèkɛ kàlɛ Yudaɔnɛ a mae gaa gbɛa.

Isailiɔ kí Yeloboaũ

23 Yudaɔ kí Yoasi né Amazia kpalablea wè gēode guu ɔ Yoasi né Yeloboaũ gò Isailiɔ kía ũ Samali, à zòle kpalau wè bla n mēndooɛ.

24 A yá pò Dii yeio kè, i ɔbòle duuna pò Nɛba né Yeloboaũ Isailiɔ dà a keau guuo.

25 Ǿmɛ ɛa Isaili bùsu sí za Amata bòlɛi e Isia Wisidei, lá Dii Isailiɔ Lua dà a zòblena Amitai né Yonasi,* Gatefɛɛ gbéɛ a òwa.

* 14:25 Yon 1.1

26 Asa Dii è Isailio lé taasikε maamaae, zɔɔ ní wéεɔ píi, mé aa gbēe ví à dɔníleo.

27 Dii i me á Isailio tó de dúniauo, ɔ à ní suabà Yehoasi né Yeloboaũ sabai.

28 Yeloboaũ yá kɪni pɔ a kèɔ ní zɪ pɔ a kàɔ ku Isailio kíao ladau ní lá à èa Damasi ní Amatao sí Isailionεo.

29 Ké à gà, wà aà mia kpàkɔi ní a dezi Isaili kíao, ɔ aà né Zakali zòle aà gbεu.

15

Yudaɔ kí Uzia

(2Lad 26.1-4, 21-23)

1 Isailio kí Yeloboaũ kpalablea wè baaso ní plaode guu Amazia né Uzia gò Yudaɔ kía ũ.

2 Aà wè gēo ní mēndoode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè blakwi ní plaoε. Aà da tón Yekolia, Yelusaleũ nɔεε.

3 A yá pɔ Dii yei kè lá a mae Amazia kèwae.

4 Ama i gulesi pɔ wa bɔɔ daaio, gbéɔ ɪɔ sa'o wàɔ tulaletikateεa we e tiaε.

5 ɔ Dii tò kusu aà lè, a víe e à gè gàð. Aà kpé kú adoae, aà né Yotaũ mé kú kibε. ɔme Yudaɔ dɔaana ũ.

6 Uzia yá kɪniɔ ku Yuda kíao ladau ní yá pɔ a kèɔ píi.

7 Ké à gà,* wà aà ví kái ní kíapiɔ Davidi wéleu, ɔ aà né Yotaũ zòle aà gbεu.

Isailio kí Zakali

8 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla plasaide guu ɔ Yeloboaũ né Zakali gò Isailio kía ũ Samali, à zòle kpalau mɔ sooloε.

9 A yá pɔ Dii yeio kè lá a dezi kèwae. I ɔbɔle duuna pɔ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

10 ɔ Yabesi né Saluũ lekpaáaiazi ní gbéɔ, à aà dè Ibleaũ, ɔ à zòle aà gbεu.

11 Zakali yá kɪniɔ ku Isaili kíao ladau.

12 Maa yá pɔ Dii ò Yehue kè, à mè aà buio mé aao Isaili kpalable e à gε pe aà sɔkpaεɔwa.†

Isailio kí Saluũ

13 Yabesi né Saluũ gò kía ũ Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla mēndosaide guue, à zòle kpalau Samali mɔ doε.

14 Ké Gadi né Menaēũ bɔ Tiiza à gè Samali, ɔ à Yabesi né Saluũpi lè we a dè, ɔ à zòle aà gbεu.

15 Saluũ yá kɪniɔ ní lé pɔ a kpaaí ní gbéɔ Zakalizio ku Isaili kíao ladau.

16 Menaēũpi bɔ Tiiza à gè lèlε Tifasawa ní gbé pɔ kú a guuo ní gbé pɔ kú a bùsuuo píi, asa aa gí zεwēiēε. Ké à lèlemá, ɔ à nɔsindeεɔ pùipui píi.

Isailio kí Menaēũ

17 Yudaɔ kí Uzia kpalablea wè bla mēndosaide guu ɔ Gadi né Menaēũpi gò Isailio kía ũ, à zòle kpalau Samali wè kwie.

18 A yá pɔ Dii yeio kè e a wēni léue. I ɔbɔle duuna pɔ Neba né Yeloboaũ Isailio dà a keau guuo.

19 Ké Asilio kí Pulu sí Isaili bùsuu, ɔ Menaēũ aà gbà ánuusu tɔnu baakwi ní síiɔ, ké Pulupi e ɔdawa, i zedɔ kpalau yái.

20 Menaēũ tò Isailio ánusupi fiabò, ɔ ɔdeɔ ánuusu kpà ní miwa ɔwatē blakwikwi Asilio kía pɔ ũ. ɔ Asilio kíapi èa tà, i ze ní bùsu weo.

21 Menaēũ yá kɪniɔ ku Isaili kíao ladau ní yá pɔ a kèɔ píi.

22 Ké à gà, ɔ aà né Pekaia zòle aà gbεu.

* 15:7 Isa 6.1 † 15:12 2Kia 10.30

Isailiò kí Pekaia

²³ Yudaò kí Uzia kpalablea wè blakwide guu ò Menaēũ né Pekaia gò Isailiò kíà ũ, à zòlè kpalau Samali wè plaε.

²⁴ A yá pò Dii yeio kè, i òbòlè duuna pò Nεba né Yeloboaũ Isailiò dà a keau guuo.

²⁵ Aà zīgō bade Lemalia né Peka lekpaàiaàzi ní gbéō. Ɔ à Galada bùsudeō sè gbēōn blakwi à sīrīnō kípizi aà zegikii Samali, à aà dè ní Aagobuo ní Alieo, ò à zòlè aà gbεu.

²⁶ Pekaia yá kīniò ku Isaili kíà ladau ní yá pò a kèò píi.

Isailiò kí Peka

²⁷ Yudaò kí Uzia kpalablea wè blakwi ní plaode guu ò Lemalia né Peka gò Isailiò kíà ũ, à zòlè kpalau Samali wè baοε.

²⁸ A yá pò Dii yeio kè, i òbòlè duuna pò Nεba né Yeloboaũ Isailiò dà a keau guuo.

²⁹ Peka gōō ò Asiliò kí Pulu mò Iyoni sí ní Abeli Bemaakao ní Yanoao ní Kedεsio ní Azooo. A Nefatali bùsu sí lò, Galada ní Galileo píi, ò à bùsupideō kùkù tàrīnō Asili.

³⁰ Ela né Ozee lekpaàí ní gbéō Pekazi, ò à aà dè à zòlè aà gbεu Uzia né Yotaũ kpalablea wè baode guu.

³¹ Peka yá kīniò ku Isaili kíà ladau ní yá pò a kèò píi.

*Yudaò kí Yotaũ
(2Lad 27.1-9)*

³² Isailiò kí Lemalia né Peka kpalablea wè plaade guu ò Uzia né Yotaũ gò Yudaò kíà ũ.

³³ Aà wè baasode guu ò à nà kpalableawa, à zòlè kpalau Yelusaleũ wè gēo ní mēndooε. Aà da tón Yelusa, Zadoki néε.

³⁴ A yá pò Dii yei kè lá a mae Uzia kèwae.

³⁵ Ama i guleśí pò wa bōò daaño, wīò sa'o wàò tulaletikateε we e tiaε. Ɔme Dii ua bòlè pò kú musu kèkε.

³⁶ Yotaũ yá kīniò ku Yuda kíà ladau ní yá pò a kèò píi.

³⁷ Gōō bee Dii tò Siliò kí Lezini ní Lemalia né Pekaò nà léleε Yudaowawa.

³⁸ Ké Yotaũ gà, wà aà mia kpàkōsi ní a deziò Davidi wéleu, ò aà né Aaza zòlè aà gbεu.

16*Yudaò kí Aaza
(2Lad 28.1-27)*

¹ Lemalia né Peka kpalablea wè gēo ní plaode guu ò Yotaũ né Aaza gò Yudaò kíà ũ.

² Aà wè baode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè gēo ní mēndooε. I yá pò Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwao.

³ A zè ní Isaili kíà yākeaoε. A sa pò wī a pò kátεu à tékū ò ní a negōεo se.* A yābēekè, lá bui pò Dii ní yá Isailiōnεo ì ke yāawaε.

⁴ A sa'ò à tulaletikateε guleśí pò wa bōowa ní sīsiò musuò ní lí yèleleō gbáuo píi.

⁵ Bee gbεa Siliò kí Lezini ní Isailiò kí Lemalia né Pekaò mò zíkai Yelusaleũ.† We aa koezòu Aazazi, kási aai fō zìblèwào.

⁶ Zibeezì Lezini Yudaò yà ní bóle Elata, à èa sīmá, ò Edoũò mò zòlè we e ní a gbāo.

⁷ Ɔ Aaza gbéō zì Asiliò kí Puluwa à mè: N zòblenan ma ũ, mé n nén ma ũ. Mò n ma bō Siliò kíà ní Isailiò kíà pō fēlemanōō zì.

⁸ Aaza ánuu ní vua pò kú Dii kpéuo ní a be làasiuo sèle à Asiliò kíà gbà a kpāsāè.

⁹ Ɔ Asiliò kíapi aà yāmà, à gè lèlè Damasiwa a sí. A Lezini dè, ò à tà ní Damasideō Kii.

¹⁰ Kí Aaza gè dà Asiliò kí Pulupile Damasi. A sa'okii è we, ò à a taa kè lá guu, a kpāsā sa'ona Uliε ní a kea tao píi.

* 16:3 Iko 12.31 † 16:5 Isa 7.1

11 Sa'ona Ulia sa'okii pi kè lá kí Aaza kpàsãewa wásawasa, à a mìde e kí Aazapi àò gé sui ní Damasio.

12 Ké à sù, à táagbagbakli pi è, ò à sòì à dèdewa.

13 A sa pò wí a pò káteu à tékū òwà, à pówenti kàwà, à itòlewà, à sáaukpasa au èlewà.

14 Dii gbagbakii pò wa pí ní mógotèò ku sa'okii dafupi ní Dii kpéò zānguo, ò Aazapi se díle sa'okii dafupi sae oplaa oi.

15 Ǿ kí Aazapi yādìle sa'ona Uliæ à mè: Nìli sa koo pò wí a pò káteu à tékū o sa'okii zòopiwa ní pówenti oosio ní kí sa pò wí a pò káteu à tékūo ní aà pówenti gbao ní gbéò sa pò wí a pò káteu à tékūo ní ní pówenti gbao ní í pò aai tóleo. Nìli sa pò wí a pò káteu à tékū ní sáaukpasao au èlewà. Sa'okii pò wa pí ní mógotèò sò aò demæe màsokekii ũe.

16 Ǿ sa'ona Ulia kè lá kí Aaza òewa.

17 Kí Aaza m̀pèpèeò gògo tadiboo wa à ní tao bùa. A íkakii gò mógotè zuswana pò kú a zìeowa, ‡ a díle gbèowa.

18 A kí gína pò wa bò Dii ua ní aà bole pò kú weo gbòo misiilea Asilio kíæ yáí.

19 Aaza yá kíniò ku Yuda kíaò ladau ní yá pò a kèò píi.

20 Aaza gà, § ò wà aà mia kpàkòì ní a deziò Davidi wéleu, ò aà né Ezekia zòle aà gbeu.

17

Isailio kí gbèzāna Ozee

1 Yudaò kí Aaza kpalablea wè kueplade guu ò Ela né Ozee gò Isailio kía ũ Samali, à zòle kpalau wè kèokwie.

2 A yá pò Dii yeio kè, āma i ke lá Isailio kía pò d̀baaeò kèwao.

3 Asilio kí Samanasaa mò lèlewà, ò Ozee gò aà zòblena ũ, àle falubòè.

4 Ozee gbéò zì Egipiò kí Sowa, ò i falu pò í b̀ Samanasaae wè ní wèò b̀òè b̀o. Ké Samanasaa è Ozee b̀ò a kpe, ò a aà kù à m̀kàwà à aà dàkpeu.

5 Ǿ Samanasaa lèle Isaili bùsuwa píi. Aà gbéò mò koezò Samalizi, aa ku we e wè àaõ.

6 Ozee kpalablea wè kèokwide guu ò Samanasaapi Samali sí à tà ní Isailio a bùsuu, à ní kálèkale Ala ní Gozã pò kú Aboo baao ní Mède bùsu wéleo guuo.

Isailio g̀sa zìzòò ũ ní duuna yáí

7 Yápi kè màa ké Isailio duunakè Dii ní Lua pò ní b̀ò Egipiò kí Falaòò z̀le yáíe. Aa misìile dii p̀leone,

8 aa bui pò Dii ní yánéò olesè, aa zè ní yá pò Isailio kíaò dànéòe.

9 Aa yādòosai díle Dii ní Lua yá gbeu, aa gulešìò b̀ò níziæ ní wéleo guu píi sea za bualoũò ní wéle bíideò.

10 Aa gbèò ní líò pèlepèle s̀sì lèšìowa píi ní lí yèleleo gbáuo píi. *

11 Aa tulaletikàtea gulešì pò aa b̀òpiowa píi, lá bui pò Dii ní yánéò kèwa. Yāvái pò aa kèpiò mé Dii pò fèlèè.

12 Aa zòblè táaone. Dii òné yáa sò aasu keo.

13 Dii dà ānabio ní gu'enaone píi, ò aa lenàwà Isailio ní Yudaone, aa mè aa mikè ní yāváiowa, aaiò Dii yādìleò ní aà yādanèò k̀a, lá a ku ikoyá pò a díle ní deziòne guu, à èa dà a zòblena ānabione aa òwa.

14 N beeo Isailio i swásèio, an swá gbāa lá ní dezi pò aai Dii ní Lua náaikèoò pówæe.

15 Aa gí aà òtonòkii gwai, aa aà bàakuarínò yá gbòò, aai lé pò a nàwàné yādao. Aa tè p̀p̀p̀zi, ò aa gò p̀. Aa bui pò liaarziò olesè, bui pò Dii mè aasu ní kea keopiò.

‡ 16:17 1Kia 7.23-29 § 16:20 Isa 14.28 * 17:10 1Kia 14.23

16 Aa pākpa Dii ní Lua yādileaṣi, aa m̀kàsa m̀n pla lán gáaenaṣwa ní dii ṽ,† aa Asetaati lí p̀èlè, aa k̀lè luabe p̀ṣṣe, aa z̀blè Baalie.

17 Aa sa p̀ wí a p̀ káteu à tékū ò ní ní néṣ,‡ gṣeṣ ní nṣeṣ, aa m̀sokè, aa welena gà, aa nízià kpà yá p̀ Dii yeiowa, aa aà p̀ f̀lèlè.

18 Ǿ Dii p̀ p̀àzi maamaa à ní yá. Yuda bui mé g̀ṣo ado.

19 Baa se Yudaṣ i Dii ní Lua yādileaṣ mao, aa Isailiṣ ṣlèṣèe.

20 Ǿ Dii g̀ Isaili buipiṣi p̀íi. A ní wetà à ní ná gbé p̀ aale gbãamṣṣeṣ ní ṣzi e à gè ní yád.

21 Ké Dii Isailiṣ k̀ Davidi buiṣwa, ṣ aa Nèba né Yeloboauṣ díle ní kía ṽ. Yeloboauṣi mé Isailiṣ swáfè Diiṣ, a tò aa duun sà z̀ṣ k̀.

22 Isailiṣ g̀ lé duuna p̀ Yeloboauṣ k̀e ke, aai mikèwàṣ,

23 ṣ Dii ní yá, lá a dà a z̀blena ànabiṣe aa òwa. Asiliṣ Isailiṣ nàaa ní bùsuu aa tàr̀nṣ z̀z̀ṣ ṽ, ṣ aa ku we e ní a gbãṣ.

Samali yá

24 Asiliṣ kía tò gbéṣ b̀lè Babeli ní Kutao ní Avaṣ ní Amataṣ ní Sefavaiṣ, ṣ à ní kálèkalè Samali wéleṣ guu Isailiṣ gbèu. M̀aa aa Samali bùsu sí aa z̀lè a wéleṣ guu.

25 Ké aa kà we káau, aali Dii sísiṣ, ṣ à ǹṣmusuṣ gbàemá, aale ní dede.

26 Ǿ wa ò Asiliṣ kíaè wà m̀: Gbé p̀ n ní sé n ní kálèkalè Samali wéleṣ guuṣ, aa bùsupi táakèkèa dṣo, ṣ à ǹṣmusuṣ gbàemá, aale ní dede.

27 Ǿ Asiliṣ kía m̀: Wà Samali sa'ona p̀ wa suṣnṣ do gbae aà ta we, i bùsupi táa yádadané.

28 Ǿ Samali sa'onae èa tà we à z̀lè Beteli. A dàda gbéṣe lá aa ke aali Dii sísi.

29 Gṣṣ beè gbé p̀ m̀ z̀lè wélepiṣ guuṣ, bui p̀íi ní a táaṣe, ṣ aa ní táapiṣ taa k̀ aa p̀èlèpèlè guleṣí p̀ Isailiṣ b̀ṣ kpéṣ guu.

30 Babelideṣ Sukobenṣ p̀í, Kutadeṣ Nèegali p̀í, Amatadeṣ Asima p̀í,

31 Avadeṣ Nibaza ní Taatakio p̀í, Sefavaiṣdeṣ sa p̀ wí a p̀ káteu à tékū ò ní ní néṣ ní táa Adamèlèki ní Anamèlèkiowa.

32 Ǿ aa èa Dii sísi lṣ. Aa ní gbéṣ díleṣ guleṣipiṣ gbàgbanaṣ ṽ tē víṣ, ṣ aaiṣ sa'oné guleṣipiṣ kpéṣ guu.

33 Aa Dii sísi, ṣ aale z̀ble ní táaṣe lá bùsu p̀ aa b̀u fèlèkaayá dèwa.

34 M̀aa aa ní fèlèkaayá k̀ua e ní a gbãṣ. Aale Dii sísiṣ, asa aali aà ṣtondṣk̀i gwao, aaliṣ aà yádane k̀uaṣ ge aà ikoyá ge yá p̀ a díle Yakṣbu p̀ à èa tṣkpàè Isaili buiṣeṣ. §

35 Ké Dii m̀ a bàa aṣ k̀ú ní Isailipiṣ yáa, à m̀ aasu dii p̀aleṣ sísiṣ, aasu k̀lènéṣ,* aasu z̀blenéṣ, aasu sa'omáṣ,

36 sema a gbé p̀ a ní bóle Egipi ní a iko z̀ṣṣ ní a g̀sa gbãao. Api áme aṣ a sisi, aṣ k̀lèṣ,† aai sa'owa.

37 A m̀ aṣ a ṣtondṣk̀i gwa, aaiṣ a yádaneṣ k̀ua ní a ikoyáṣ ní yádilea p̀ a k̀èné lá guuṣ e gṣṣpiṣ. Aasu dii p̀aleṣ sísiṣ.

38 Aasu to a bàakuaṣnṣ yá lí sáṣguṣ. Aasu dii p̀aleṣ sísiṣ.

39 Aali a Dii ní Lua sísiṣ ado. Ame á ní bṣ ní wèleṣ ṣzi nípiṣ.

40 N beeo aai swáseio, ṣ aa z̀è ní ní fèlèkaayáṣ.

41 Buipiṣ Dii sísi, kási aa g̀ lé z̀ble ní táaṣe lṣe, ṣ an néṣ ní ní tṣṣnaṣ lé ke lá ní maepiṣ k̀èwa e ní a gbãṣ.

18

Yudaṣ kí Ezekia

† 17:16 1Kia 12.28 ‡ 17:17 Iko 18.10 § 17:34 Daa 32.28, 35.10 * 17:35 Bṣa 20.5, Iko 5.9 † 17:36 Iko 6.13

- 1 Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè àaãde guu ò Aaza né Ezekia gò Yudaò kía ũ.
 2 Aà wè baasode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè baakwi mëndosaie. Aà da tón Abi, Zakali née.
 3 A yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa píie.
 4 A gulesí pò wa bòò gbòò, à táagbeò wíwi, à Asetaati lipelèò zòzò. A mógotè mlè pò Mòizi pi* gbègbè, asa e gòò bee Isailio lé tulaletikateawàe, aa tókpaè Neusetã.
 5 Ezekia Dii Isailio Lua náaikè, Yudaò kíae muaaaànòò, an gbé pò dàaaèò ge an gbé pò té aà gbèòò.
 6 A nà Diiwa, i bò aà kpèò. A yá pò Dii dà Mòizièò kúae.
 7 Dii kuaànò, ò yá pò a kèò bò maa píi. A bò Asilio kía yá kpè, i zòbleè lóò.
 8 A zìblè Filitèowa e Gaza n búsú pò liaaio sea za bualouò n wéle bíideò píi.
 9 Kí Ezekia kpalablea wè àaãde guu, Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè soplade guu, ò Asilio kí Samanasaa mò koezò Samalizi. Aa kálea we
 10 e wè àaã, aa wélepi sí Ezekia kpalablea wè soolode guue. Isailio kí Ozee kpalablea wè kèokwiden we.
 11 Asilio kía tà n Isailio a búsú, à n kálèkale Ala n Gozã pò kú Aboo baa n Mède búsú wéleò guuo.
 12 Yápi kè màa, ké aai Dii n Lua yãmao yáie. Aa aà bàakuarínò yáò kúao, aai yá pò Dii zòblena Mòizi díle ma aa zíkèwàò.

*Asilio kía viadadaa Yelusaleũdezi
(2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)*

- 13 Kí Ezekia kpalablea wè gèò mëndosaide guu ò Asilio kí Senakelibu mò lèle Yuda wéle bíideòwa, a sí píi.
 14 ò Yudaò kí Ezekia gbéò zì Asilio kíawa Lakisi à mè: Ma tàaekè. Nsu mao, míò falubòne lá nýò zòmeewa. ò Asilio kía ánuusu zò Ezekiae tónu kwi n vuao tónu do.
 15 ò Ezekia ánuusu pò a è Dii kpéu n a be làasiuo kpàwà píi.
 16 Gòò bee à vua gò Dii kpé gbaowa n pò pò a kùle gbapio lipelèwao, a kpà Asilio kíapiwa.
 17 ò Asilio kía a kwàasi n a ìwao gbèzòò n a zìgòò gbèzòò zì, aa bò Lakisi aa mò Yelusaleũ kí Ezekia kíi n zìgòò dasidasi. Ké aa kà Yelusaleũ, aa mò zè íkalekíi pò kú musu sae, pòpinao bua zéu.
 18 Aa lezù kípizi, ò kibe ziia Ilikia né Eliakiũ n aà lakèna Sebenao n aà kpàwakèna Asafa né Yoao bò gè n kíi.
 19 ò zìgòò gbèzòòpi òné: A ge o Ezekiae, Asilio kía zòò mé lé aà la, bó àle a náaike màai?
 20 A mè á zìgbaselea dõ mé á gbãa, kási yãpã giie. Dé àle a náaike, ò àle bò a yá kpèi?
 21 Egipio kía pò àle a náaikepi gwa. A de lán fee lípan wíwiawae. Gbé pò gbãa'èwà, ì aà zò a òue.
 22 Ezekia Dii gulesio n aà gbagbakíio gbòòò lò? A ò Yelusaleũdeò n Yudaòne píi aa mò kùle gbagbakíi ae Yelusaleũ la, ò àle omèè Dii a Luapi náai ò ále kea?
 23 Aà ledouke n ma dii Asilio kiao, mí aà gba s'òaa kwi, tó a gbé ví aa diè kpè.
 24 Lá àle Egipi zikasògòò n sòdeò náaike, kpelewa a f'zèzò baa ma dii zìgòò gáli pò kèsánziò doei?
 25 Ale e ma dii mò léle guè beewa à wíwi Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle búsue beepiwa, i wíwi.
 26 ò Eliakiũ n Sebenao n Yoao ò zìgòò gbèzòòpiè: Yá'o wápio n zòblenaòne n Sili yáò, asa wi mae. Nsu yã'owèè n Èbelu yáòò, ké gbé pò kú bíiwaò su mao yáí.

* 18:4 Nao 21.9

²⁷ Ǿ gbēzōopi wemá à mē: Ma dii i ma zǐ mà yápi òé ní á diio átēeo, ní gbéé pò zǐlea bíiwaocē lo, asa aa nízia bíikpe pò aa kè ble, aai nízia osoo mi lááwa.

²⁸ Ǿ gbēzōopi fēle pùna ní Ebelu yáo à mē: A Asilio kía zōo yāma!

²⁹ Kípi mē, ásu to Ezekia á sásāo, asa a fō á bō a ɔzǐo.

³⁰ Ezekia mē Dii a á bō, a á wéle bee kpa Asilio kíawao. Asu Ezekiapi yāma à Dii náaike yá bee musuo.

³¹ Asu Ezekia yāmao. Asilio kía mē à ledoukeano, à mikpawa, á baade i azia vēebe ní azia kaadōembēo ble, i azia bia'i mi,

³² e à ɔ mót á sélei à táano búsu pò de lá á pówau. Pówena ní vēe nao pàlawà, pēe ní vēebuo ní kulio ní z'io diue. A ze ní wēnio. Asu ze ní gaoo. Ezekia mē Dii a á bōe, kási ásu weio, ásu to aà á sásāo.

³³ Buipáleo táae fō gǐ Asilio kíae aà ní búsu símáe?

³⁴ Amata ní Aapadao táao gè máe? Sefavaiū ge Ena ge Iva táao gè má ní? Samali táao è gǐe ní ní wéleoe?

³⁵ Bùsupio kpele táa mé fō gǐe ní a búsuoi? Kpelewa Dii a fō gǐe ní Yelusaleūoi?

³⁶ Gbéé nílea kílikili, aai yáwewào, asa an kía òné aasu yázāsiwàoe.

³⁷ Ǿ kibē ziiia Ilikia né Eliakiū ní aà lakēna Sēbenao ní Asafa né Yoa aà kpàwakenao ní pòkasaò kèkē, aa èa sù Ezekiapiwa aa zǐgōo gbēzōo yápi àu a siuè.

19

Ezekia wabikēa Diiwa (Isa 37.1-20)

¹ Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè, ɔ à zwànkasa kàkaala, à gè Dii kpéu.

² A a bē ziiia Eliakiū ní a lakēna Sēbenao ní sa'onkiaò zǐ ānabi Isaia, Amozu néwa, zwànkasaò kàkaanla.

³ Aa òè: Ezekia mē yá gǐ gbāe, wà wá da taasiu wà wá lele wà widàdawá. Wa gō lán nōe pò a né kà bōa, mé yēe ku a fō iowae.

⁴ Asilio kía a zǐgōo gbēzōo zǐ, à mō Lua bēe láanikè. Dii n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá dōo. Wabikēwà wá gbé kōna pò wa gōone.

⁵ Ké kí Ezekia zǐnapiò gè Isaia lè màa,

⁶ a òné: A ge o á diie, Dii mē asu to vīa a kū Asilio kía ìwaò dōeaaño yá pò a màpi yáio.

⁷ A ma! Tó Asilio kía baoc mà, Dii a to làasoo gēaàgu, i ta a búsuu, Dii i to wà aà de ní fēndao we.

⁸ Ké zǐgōo gbēzōo mà Asilio kía fēle Lakisi, ɔ à èa tà à aà lè, àle zika ní Libenadeo.

⁹ Ké Asilio kía mà Etiopio kí Tilaka lé mót zikaiano, ɔ à èa zinaò gbāe Ezekiawa à mē:

¹⁰ A o Yudaò kí Ezekiae, dii pò àle a náaike à gbàsa mē á Yelusaleū namee ma ɔzǐo, asu to diipi a sásāo.

¹¹ I ma lá Asilio kíaò kè búsuone à ní ké kélekele píio lé? Ǿme a bō ado saa?

¹² Wéle pò ma deziò kàaleo, Gozā ní Halanao ní Lezeño ní Edeni pò kú Telasao, an táao fō ní bōe?

¹³ Amata kía kú mái? Aapadae kía kú máe? Sefavaiū ge Ena ge Iva kíaò ku mái?

¹⁴ Zinapiò Asilio lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, ɔ à gè Dii kpéu a pòo aà ae,

¹⁵ à wabikēwà à mē: Dii Isailio Lua, ní kú malaika gāstadeo zānguo,* níme ní Lua ū búsu pò kú dúnia guu píie. Mmē ní musu kè ní tōleo.

¹⁶ Swákpa n yāma, Dii. Wése n gugwa, Dii. Dōea ní Lua bēe lékpāsā pò Senakelibu kè ma fá!

¹⁷ Sianaē Dii, Asili kíaò buipio kàale píie, an búsuò gō bezia ū.

* 19:15 1Sam 4.4

18 Aa ní diiò kàteu aa ní kpasa, asa pópíá Lua no, pópí gbēnazína kè ní lío ní gbēoone.

19 Dii wá Lua, wá bọ aà ọ́zì, bùsu pópí kú dúnia guu píi iò dō ké n Dii, míme ní Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa

(Isa 37.21-38)

20 Ọ Amọ́zu né Isaia lékpāsākè Ezekiaε à mè: Dii Isailiò Lua mè a wabi pópí kè Asiliò kí Senakelibu yá musu mà,

21 ̄ à àsiε bee ò aà musu:
Siona nenε léso lé sakangu,
àε n lánike n kpe.

Gbēe i zible Yelusaleũwa yāao
̄ àε a mi dada a gāu.

22 Dé n dọεwà ní s̄s̄si?
Dé n kāaε, n n mi dàè íai?
Isailiò Lua pópí a kua adoa n bee kèε.

23 N dà n zínaone aa Dii s̄s̄s̄,
n mè n dede s̄s̄siò musu
ní n zikas̄goò dasidasi
e Libā bùsu gbès̄s̄i misonau.

N seδε lí gbāaò z̄z̄z̄,
n p̄li z̄z̄z̄ kwè,
n ka a léwa musu e a líkpe sisuu.

24 N l̄ò ȳ buipāleò bùsuu,
n a imi,
n kèε Egipi swaò í bà.

25 Ké ma Dii má d̄ile màa za zi,
ni mao lé?
Ma zεò à gègè, ̄ má tò à kè.
Má tò n ní wéle bíideò kwè wiliũ,
aa ḡò daaíá.

26 Wélepidεò gbāa kēsā,
aa ḡò suuu, wí ní kú,
aa δε lán s̄esaowa,
lán s̄ela b̄b̄wa,
lán s̄ε pópí b̄le kpéwa à gāga ḡòwa.

27 Má n kúkii d̄s̄,
má n gεa ní n suao d̄s̄,
má n kāamazi d̄s̄.

28 N kāmazi,
n kāmazi pópí ní ví yá gè ma swáu.
Má bakanε n níuε,
má àas̄ina kanε n léuε,
mí tó n̄ ea tá ní zé pópí n m̄òò.

29 Ezekia, yáε bee aò dεnε seela ũ:
A p̄zā ble ble wēa, zii l̄ó í ble we.
Zii kee sa à p̄t̄s̄ í p̄kεkε,
à v̄eli pépe í a be ble.

30 Yuda k̄na pópí b̄ò z̄ina a ea ḡé tíu,
an né iò kpa musu.

31 Asa gbé k̄naò b̄o Yelusaleũ,

Siona gbèsisidepiò g̃.

Ma Dii Zìg̃de ma áia mé a bee ke.

³² Ayám̃eto ma yáε bee ò Asiliò kía musu:

A g̃ wéleε beeuo,

a kazuuo,

a a sèngbao d̃ò,

a koez̃i à gbà leśi daio.

³³ A εa tá ní zé p̃ à m̃òò,

a g̃ wéleε beeuo.

Ma Dii máme má ò.

³⁴ Má gí ní wélepioε,

mí a suaba mazia yáí

ní ma zòblena Davidi yáio.

³⁵ Gwá bee Dii Malaika b̃ò gè Asiliò b̃òou, à gb̃éò d̃ède òaas̃s̃o leε òaa do g̃eosai (185.000).

Ké aa f̃le k̃o, aa g̃o è kálea gupiiu.

³⁶ O Asiliò kí Senakelibu f̃le a b̃òopiu à εa tà Niniva, a ku we.

³⁷ G̃o p̃ a kúlea a t̃aa Nisoki kp̃éu, ò aà néo Adamεeki ní Salezeεo aà d̃è ní f̃endao. Aa bàasi tà Alalata bùsuu, ò aà né Esaad̃ z̃òle aà gb̃eu.

20

Ezekia gyákea

(Isa 38.1-8)

¹ A gb̃ea Ezekia gyákè à kà gaa, ò ānabi Isaia, Am̃zu né gè aà lè a òè: Dii m̃è, ledile n gb̃é̃ne, asa níle mó gae, níỹ f̃le bo.

² O Ezekia aed̃ g̃iwa à wabikè Diiwa

³ à m̃è: Dii, n yá na! Lá ma t̃aa'ònño ní náaio, mé ma yá p̃ ní yei kè ní ñsem̃endoo, to à d̃ng̃u. O à w̃ena òlò.

⁴ E Isaia àò gé boi ua, ò Dii yā'òè à m̃è:

⁵ Ge ò o ma gb̃é̃o d̃oana Ezekiaε, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma m̃è, ma aà wabikεa mà, ma aà wé'i è. Má aà gb̃ágb̃ā, a g̃o àãde z̃í i gé ma kp̃éu.

⁶ Ma aà g̃o k̃āf̃l̃è wè g̃eo. Má aà si Asiliò kíaawa ní wéleε beeo. Má gí ní wélepio mazia yáie ní ma zòblena Davidi yáio.

⁷ Isaia m̃è wà kaad̃emb̃e bo. Ké wa b̃ò, wa d̃ò aà s̃áñepiwa, ò à gb̃àgb̃ā.

⁸ O Ezekia Isaia là à m̃è: Lá Dii m̃è á ma gb̃ágb̃ā, mí gé a kp̃éu a g̃o àãde z̃í, b̃óm̃e aò de a seela ũi?

⁹ O Isaia wèwà à m̃è: Seela p̃ Dii a kenε lé p̃ a gb̃è̃ne yá musun ke: Uena p̃ íat̃ē lé suò Aaza d̃ed̃ek̃iowa, ní ye à gé e a gb̃ápek̃ii m̃èn kw̃iowa yà, ge à εa kpe oi m̃èn kw̃iowaε?

¹⁰ O Ezekia wèwà à m̃è: Uena pilaa gb̃ápek̃ii m̃èn kw̃iowa z̃í'ũo. Aà to à εa d̃ede kpe oi m̃èn kwi.

¹¹ Ké ānabi Isaia lezù Diizi, ò uena p̃ íat̃ē lé suò εa d̃ede gb̃ápek̃ii m̃èn kwi p̃ à pilawà yā̃owa.

Babeli bùsu zinao m̃o Yelusaleu

(Isa 39.1-8)

¹² G̃o bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli kía lá kp̃àsā Ezekiaε ní gbao, ké à aà gyákea bao mà yáí.

¹³ Ezekia gb̃áakp̃à z̃inapĩzi, à g̃ér̃ño a làasiu, à a ánus̃u òl̃né ní vuão ní p̃o g̃inanão ní nísi maao. A g̃ér̃ño a g̃̃k̃eb̃okalekp̃eu bo, à a àizeεo òl̃né míom̃io. P̃oε ku aà be ge aà bùsuu ke à g̃i òl̃inéo.

14 Ǿ ānabi Isaia gè aà là à aà là à mè: Kpelewa gbépiò ònei? Za má aa b̀̀u aa mò n k̀̀ii?
Ǿ Ezekia wèwà à mè: An b̀̀k̀̀ii z̀̀à, Babeli aa b̀̀̀u.

15 Ǿ Isaia aà là à mè: Bó aa è n bei? A wèwà à mè: Aa ma b̀̀epó pii è. Ma àizere ku ké ma gi ò̀̀binéò.

16 Ǿ Isaia ò̀̀è: Yá pò Dii ò̀̀ ma:

17 G̀̀ò lé m̀̀ó wa ní b̀̀epó pii ní àizere pò n deziò tò̀̀ne ní k̀̀̀ua e gb̀̀̀o s̀̀éle taò Babelie. Dii mè a kee a g̀̀̀o.

18 Wa né pò níyò ní ieò s̀̀éle tá̀̀nò, aai g̀̀̀o Babeli kibe z̀̀ikenaò ù.*

19 Ǿ Ezekia ò̀̀ Isaia: Dii yá pò ní ò̀̀mepi maae. Asa àle e áò ku aafia nie guu e a wèni léue.

20 Ezekia yá k̀̀̀niò ní a neg̀̀̀nkéyáò ku Yuda k̀̀̀iáò ladau ní lá à ikalék̀̀̀i ní íze pò a s̀̀ò gb̀̀̀u í m̀̀ó ní ío ẁ̀éle guuo k̀̀̀eò.

21 Ké à gà, ò̀̀ aà né Manase z̀̀òle aà gb̀̀̀u.

21

Yuda Ǿ kí Manase (2Lad 33.1-10, 18-20)

1 Manase wè kuεplade guu ò̀̀ à kpalablè, à z̀̀òle báawa Yelusaleũ wè bààò s̀̀osaie. Aà da t̀̀n Efeziba.

2 A yá pò Dii yeio kè, à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiòneò yáb̀̀εò.*

3 A èa guleŝí pò a mae Ezekia dàaíò b̀̀ò ní Baali gbagbak̀̀̀iò. A Asetaati lí pèle lá Isailiò kí Ahabu kè yáawa. A k̀̀̀le luabe pò̀̀ne à z̀̀oblèné.

4 A sa'ok̀̀̀iò b̀̀ò Dii kpéu Yelusaleũ, gu pò Dii mè a tó aò kuwàpi.†

5 A luabe pò̀̀ gbagbak̀̀̀iò b̀̀ò Dii ua ní a kaa guuo pii.

6 A sa pò wí a pò káteu à tékũ ò̀̀ ní a neg̀̀̀eò, à pò̀̀dà gbéòwa, à màsoò kè, à yágbèa gèsisinaòwa ní welendeò, à yá pò Dii yeio kè maamae, ò̀̀ à aà pò̀̀ fèlèè.

7 A Asetaati t́́a pò á kèpi díle Dii ua, gu pò Dii ò̀̀ Davidie ní aà né Salomòò a tó aò kuwà g̀̀̀opiipi, asa Isaili wèlèò guu píi Yelusaleũ ò̀̀ a sè.

8 A mè tó Isailiò yá pò á dílenéò k̀̀̀ua píi, mé aa zè ní ikoyá pò a z̀̀òblena M̀̀izi kpámáò píi, á ea ní b̀̀le bùsu pò á kpà ní deziòwauo, á tó aa liaaliaa l̀̀o.‡

9 N beeo aai swáséio. Manase ní s̀̀àsá, ò̀̀ aa v̀̀aikè de bui pò Dii ní m̀̀ide ní deziòneòla.

10 Ǿ Dii yádà a z̀̀òblena ānabiòne aa mè:

11 Lá Yuda Ǿ kí Manase yá pò má ye a g̀̀̀yáíò kè, à v̀̀aikè de Amòle pò kú a āaòla, à Yuda ò̀̀ dà duunkéau t́́a pò a kèò yá musu,

12 a yáí tò ma Dii Isailiò Lua ma mè, má yáya Yelusaleũwa ní Yuda bùsuo píi. Gbè pò a baomà a keke swáwèe.

13 Má guyòbò pòò Yelusaleũwa mà wíwi, lá má pòò Samaliwawa. Má keè lá má kè Ahabu b̀̀εwae. Má ple mále Yelusaleũu lá wí mále tau wà k̀̀̀lewa.

14 Má p̀̀kpa ma gbé k̀̀̀napiòzi mà ní na ní wèlène ní ò̀̀zìe. Aa ní naaa, aai ní pò̀̀ s̀̀éle,

15 asa aa yá pò má yeio kèe, aaíò ma pò̀̀ feleméε za g̀̀̀ò pò an deziò b̀̀ò Egipié e ní a gb̀̀̀o.

16 Manase yáesaideò dè̀̀de dasidasi e an g̀̀̀eò Yelusaleũ pà za a léla e a léle, duuna pò a kè à Yuda ò̀̀ dà yá pò Dii yeio kéau bàasi.

17 Manasepi yá k̀̀̀niò ní duuna pò a kèò pii kú Yuda k̀̀̀iáò ladau.

18 Ké à gà, wà aà v̀̀i a be, Uza kaa pò à li'babau, ò̀̀ aà né Amò z̀̀òle aà gb̀̀̀u.

Yuda Ǿ kí Amò (2Lad 33.21-25)

* 20:18 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7 * 21:2 Zel 15.4 † 21:4 2Sam 7.13 ‡ 21:8 1Kia 9.3-5

19 Amɔ wɛ̀ bao ní plaode guu ɔ̀ à kpalablè, à zòlɛ báawa Yelusaleũ wɛ̀ plaɛ. Àa da tón Mɛsulɛmɛ, Aluzu né, Yɔteba gbɛ́ɛ.

20 A yá pɔ́ Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae.

21 A a maepi ɔ̀lɛsɛ̀ píie. A zɔ̀blè táa pɔ́ a mae zɔ̀blɛ̀nɛ̀ɔ̀nɛ̀ à kùlɛnɛ̀.

22 A Dii a deziɔ́ Lua tò we, i aà zé sɛo.

23 ɔ̀ aà ìwaɔ̀ lekpaáíààzi aa aà dè a bɛ.

24 Ké Yudaɔ̀ gbɛ́ pɔ́ lekpaáíààzipiɔ́ dèdɛ píi, ɔ̀ aa aà né Yosia kpà kía ũ aà gbɛu.

25 Amɔ yá kɛ̀niɔ́ ku Yuda kíaɔ̀ ladau ní yá pɔ́ a kèɔ́ píi.

26 Ké wà aà vɛ̀ Uza kaau, ɔ̀ aà né Yosia zòlɛ aà gbɛu.

22

Yudaɔ̀ kí Yosia (2Lad 34.1-2, 8-28)

1 Yosia wɛ̀ swaaɔ̀de guu ɔ̀ à kpalablè, à zòlɛ báawa* Yelusaleũ wɛ̀ baakwi ní m̀endooɛ. Àa da tón Yedida, Adaia né, Bɔzeka gbɛ́ɛ.

2 A yá pɔ́ Dii yei kè, à a dezi Davidi ɔ̀lɛsɛ̀ píie, i pãale ɔ̀plaaí ge zeɛio.

3 Àa kpalablea wɛ̀ bao plasaide guu ɔ̀ à a lakɛ̀na Safana, Asalia né, Mɛsulaũ tɔ̀ũna zɛ̀ Dii kpéu à mè:

4 Gé sa'onkia Ilikia le, ní oè aà ɔ̀a pɔ́ wa kpà Dii kpé bíibɔ̀lɛdɔ̀anaɔ̀wa nao,

5 wi na gbɛ́ pɔ́ wà ní díle Dii kpé zɛ̀ gbɛ̀zɔ̀ ũɔ̀nɛ̀ ní ɔ̀zɛ̀, aai fiabo gbɛ́ pɔ́ aale Dii kpé guyaaaɔ̀ kekɛɔ̀nɛ̀,

6 lí'ãnaɔ̀ ní kpebonaɔ̀ ní kpeɔ̀naɔ̀. Aa lí lúò lɔ̀ ní gbè ãaɔ̀, aai kpépi kekɛ̀ò.

7 Asu ɔ̀a pɔ́ wa nàné ní ɔ̀zɛ̀ kàakeo, asa gbépiɔ́ náaideɔ̀nɛ̀.

8 Sa'onkia Ilikia ò lakɛ̀na Safanaɛ a bɔ̀ Mɔ̀izi ikoyã láwa Dii kpéu, ɔ̀ a kpàwà. Ké à a kyokè,

9 ɔ̀ à gèò kí kɛ̀í, à a yá dàu a síuè à mè: N'ìwaɔ̀ ɔ̀a pɔ́ kú Dii kpéu b̀lɛ aa nà Dii kpé gbɛ̀zɔ̀ɔ̀nɛ̀ ní ɔ̀zɛ̀.

10 A èa òè sa'ona Ilikia lá kpàwa, ɔ̀ à a kyokè kíe.

11 Ké kí Mɔ̀izi ikoyã lápi yã̀mà, à a ulada ga kè.

12 ɔ̀ a ò sa'ona Ilikiaɛ ní Safana né Aikaũo ní Mise né Akabooo ní lakɛ̀na Safanao ní a ìwa Asaiao à mè:

13 A ge Dii lamɛɛ ní Yudaɔ̀ pii lá pɔ́ wa bɔ̀wàɛ bee yá musu. Dii pɔ̀paawázi à kè zài, asa wá deziɔ́ i wá yá pɔ́ kú láɛ bee guu ma aa zɛ̀kèwàò.

14 ɔ̀ sa'ona Ilikia ní Aikaũo ní Akabooo ní Safanao ní Asaiao gè yápi ò nɔ̀ɛ ãnabi Uledaɛ. Nɔ̀ɛpi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né, Halasa tɔ̀ũnaɛ. Halasapi mé Dii kpé ula'ulɛna ũ.

15 Dii Isailiɔ́ Lua yá'ò nɔ̀ɛpiɛ à mè: A ge o gbɛ́ pɔ́ á zɛ̀íɛ,

16 ma Dii ma mè má yáyia gue beewa ní gbɛ́ pɔ́ kúuɔ̀, lá a ku lá pɔ́ Yudaɔ̀ kía a kyokèpi guuwa.

17 Má pɔ̀kũmabɔ̀bɔ̀ gue beewaɛ, ma pɔ̀kũmapi a kpáleo, asa aa ma to we, aa tu-laletikátea dii pãlɛɔ̀nɛɛ, aa ma pɔ̀ fɛlemɛɛ táa pɔ́ aa kèpiɔ́ yáí.

18 A o Yudaɔ̀ kía pɔ́ á zɛ̀í ma laie, yá pɔ́ a màpi musu, ma Dii Isailiɔ́ Lua ma mè,

19 yá pɔ́ má ò gue bee musu ní gbɛ́ pɔ́ kúuɔ̀, ma mè a gɔ̀ yàaa láaipɔ́ ũɛ, lá à swàsèi à azɛ̀a bùsamɛɛ, à a ulada ga kè à ɔ̀lò, ma aà yã̀mà má síà̀nɔ̀. Ma Dii máme má ò.

20 A yáí tò má tó aà ga, wi aà vɛ̀ nie guu. Àa wé a si yá pɔ́ má yía gue beewapileo. ɔ̀ zɛ̀napiɔ́ èa tà kí kɛ̀í ní yápio.

* 22:1 Zel 3.6

23

Yosia ɛa zɛa n̄ Dii bàa kua n̄ Isailio yáa
(2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)

¹ Kí Yelusaleũ gbɛzɔɔ n̄ Yudaɔ sisi, ɔ aa kàaaaàzi n̄pii.

² A gèr̄n̄o Dii ua n̄ sa'onao n̄ anabio n̄ Yelusaleũdeɔ n̄ Yudaɔ pii, n̄f̄ɛnen gbɛzɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuar̄n̄o lá p̄o wa è aà kp̄eupi kyokè n̄ wáa pii.

³ Kí zea m̄p̄ele sae, ɔ à èa zè n̄ Dii bàakuar̄n̄o yáa. A m̄è á té Diizi, ío aà yādileao n̄ aà yādan̄e k̄ua, ío aà ɔtond̄ok̄ii gwa n̄ n̄sem̄endoo teasisai, lá a ku lápi guuwa. ɔ gb̄épii zè n̄ Dii bàakuar̄n̄o yáa lo.

⁴ Kí ò sa'onkia Ilikiae n̄ aà kwàasio n̄ Dii kp̄e bíib̄led̄oanao, aa p̄o p̄o wa kè Baalie n̄ Asetaatio n̄ luabe p̄o s̄ele b̄oò Dii kp̄e. ɔ à gè tes̄òwà Yelusaleũ bíi kp̄e Sed̄o guzule bugbeu, ɔ wà a túfu s̄ele tàò Beteli.

⁵ ɔ kí táagbagbana p̄o Yuda kíao díle aa sa'ò Yuda w̄éle gules̄iowao n̄ p̄o p̄o lía Yelusaleũziɔ yà n̄pii n̄ táagbagbana p̄o aa sa'ò Baali n̄ íat̄eò n̄ m̄ov̄uao n̄ saan t̄odeɔ n̄ luabe p̄oowao pii.

⁶ A Asetaati lip̄ele s̄e Dii ua à b̄oò à gè tes̄òwà Yelusaleũ bíi kp̄e Sed̄o guzuleu, ɔ à a tib̄o a f̄àe táaaɔ miaɔwa.

⁷ A ḡɛe káaluao kp̄e p̄o kú Dii uao gb̄oò lo. Kp̄eipi guu n̄oɔ Asetaati zw̄àakp̄eɔ t̄au.

⁸ A tò sa'onao p̄o kú Yuda w̄éleu s̄u Yelusaleũ, ɔ à gules̄i p̄o wa b̄o sa'onapio tulatik̄ateawao gb̄al̄è za Geba e Beeseba. A táagbagbak̄ii p̄o kú w̄éle d̄oana Yozuee b̄oleu w̄éle b̄ole ɔz̄ee oio gb̄oò.

⁹ I we gules̄i gb̄agbanapio sa'ò Diiwa Yelusaleũo, ama aa kàa só n̄ n̄ gb̄e.

¹⁰ A tò sa'ok̄ii p̄o kú Tofeti, Benin̄oũ guzuleu gb̄al̄è, ké gb̄e su sa p̄o w̄i a p̄o k̄ateu à ték̄ũ o M̄ob̄kuwa n̄ a n̄eḡɛe ge n̄ a n̄en̄oɔ lo.*

¹¹ A gò n̄ s̄s̄ p̄o Yuda kíao díle íat̄e p̄o uo Dii kp̄e kp̄eɛe, ɔ à s̄oipio ḡoɔ kp̄asa. S̄oipio ku yāa Dii ua Nat̄ameleki kp̄e sae.

¹² A sa'ok̄ii p̄o Yuda kíao b̄o Aaza kp̄ediak̄o musuo gb̄oò n̄ p̄o p̄o Manase b̄o Dii ua s̄éia n̄ a plaadeo. ɔ a w̄iwi k̄elekele, à a buuna s̄ele k̄òle Sed̄o guzuleu.

¹³ ɔ à gules̄i p̄o wa b̄o Yelusaleũ gukp̄e oi Kùkp̄e s̄is̄ip̄oleu ḡeomid̄ok̄ii oio gb̄al̄è. Isailio kí Salom̄o mé sa'ok̄iipio b̄o Sid̄oɔe dii Asetaatie n̄ M̄abuɔ dii Kem̄osio n̄ Am̄onio dii M̄ob̄kuo.†

¹⁴ A a gb̄eɛleu w̄iwi, à a lip̄eleu z̄òz̄, ɔ à gb̄enaz̄in ḡewao k̄alekale gupio a p̄a.

¹⁵ Baa gules̄i p̄o Neba né Yeloboau b̄o sa'ok̄ii ũ Beteli à Isailio dàò duunk̄eapi,‡ Yosia gules̄ipi n̄ a sa'ok̄io gb̄oò. A gules̄ipi gb̄e w̄iwi à a tib̄o, à tes̄ò Asetaati lip̄elewa lo.

¹⁶ Ké à wezù, à miaɔ è s̄is̄iwa we, ɔ à ḡewao b̄oleu a kp̄asa sa'ok̄iipiwa à a gb̄al̄è, lá Dii dà Lua gb̄é à d̄aa òwa.§

¹⁷ ɔ kí m̄è: Dé mia wà seelak̄ewà keei? ɔ w̄élep̄ideɔ m̄è: Lua gb̄é p̄o b̄o Yuda bùsuue. ɔme d̄aa yá p̄o n̄ kè Beteli sa'ok̄ie beee ò.*

¹⁸ ɔ kí m̄è: A to we. Gb̄e su aà wá sé s̄òò. ɔ wà aà wáò tò we n̄ anabi p̄o b̄o Samali wáò.

¹⁹ Gules̄i kp̄e p̄o Isaili kíao d̄o Samali bùsu w̄éleu guu aa Dii p̄o f̄el̄eòò ɔ Yosia w̄iwi pii, a kè sa'ok̄iipio n̄e lá a kè Beteli p̄oewae.

²⁰ ɔ à gules̄ipio gb̄agbanaɔ k̄òlokpakpa sa'ok̄ii p̄o aai sa'owàowa pii, à gb̄enaz̄in ḡewao kp̄asawà, ɔ à èa tà Yelusaleũ.

²¹ Kí ò gb̄épii è m̄è: A Ḡeamusu dikp̄eke Dii á Luae, lá a ku Dii bàakuawano taalae bee guuwa.

* 23:10 Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † 23:13 1Kia 11.7 ‡ 23:15 1Kia 12.33 § 23:16 1Kia 13.2 * 23:17 1Kia 13.30-32

22 Za gɔɔ pɔ dɔaanaɔ dɔaa Isailiɔne n gɔɔ pɔ Isaili kía n Yuda kía lé kpalableo píi, wi Gɛamusu dikpepi ke à kà màao.

23 Kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guu ɔ wà Gɛamusu dikpepi kè Yelusaleũ.

24 Bee gbea à gèsisinaɔ n welendeɔ mĩde, à kpé guu táao n ua táao n táa pɔ pɔ wa è Yelusaleũ n Yuda bùsuɔ dúuzò píi míomiɔ, ké à zĩke ikoyā pɔ kú taala pɔ sa'onkia Ilikia bòwà Dii kpéupiɔwa.

25 Kí pɔ dɔaaeɔ n kɔ kú aà gbeaɔ guu, an gbèe i ze n Diio n nòsemendoo n a pɔeão píi laaàwao. A Mɔizi ikoyā kúa píi a gbāa léue.

26 Gia n beeo Dii pɔfɛa Yudaɔzi n pɔkūma pāsio vāi pɔ Manase kè yāi i kpáleo.

27 Dii mè: Má Yudaɔ yá mà n gomala, lá ma Isailiɔ yá ma n gomalawae. Má gí Yelusaleũ pɔ má sèi n kpé pɔ ma mè ma tó aɔ kuwàoe.

28 Yosia yá kɔniɔ ku Yuda kíaɔ ladau n yá pɔ a kèɔ píi.

29 Kí Yosia gɔɔ ké Egipiɔ kɔ Falaɔ Neko lé gé Asiliɔ kía lei Uflatai, ɔ Yosia gè zikaiaànɔ Megido. Ké aa kō lè, ɔ Neko aà dè.

30 Aà iwao aà ge se dà sɔgo guu, aa sùò Yelusaleũ wa vɔ. ɔ Yudaɔ aà né Yoaza kpà kía ũ aà gbɛu.

Yudaɔ kɔ Yoaza (2Lad 36.1-4)

31 Yoaza wè bao n àaɔode guu à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ mɔ àaɔe. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbèe.

32 A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwae.

33 ɔ Falaɔ Neko mɔkàwà Libla, Amata bùsuu, ké asu àɔ de kía ũ Yelusaleũo yāi, ɔ à mè Yuda bùsudeɔ falubɔe ánuɔ tɔnu àaɔ n kɔniɔ n vuo kiloo bla sɔosai.

34 ɔ à Yosia né Eliakiũ dɔle kía ũ a mae Yosia gèe ũ, ɔ à aà tó lɔlè Yoakiũ. ɔ à Yoaza sè tàò Egipi, we à gàu.

35 Yoakiũ ánuɔ n vuo pɔ Falaɔ Neko gbèawa si a bùsudeɔwa baade gbāa léu, ɔ a kpàwà.

Yudaɔ kɔ Yoakiũ (2Lad 36.5-8)

36 Yoakiũ wè baasode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa† Yelusaleũ wè kuɛdoe. Aà da tón Zebuda, Pedaia né, Luma gbèe.

37 A yá pɔ Dii yeio kè lá a deziɔ kèwae.

24

1 Yoakiũ kiblegɔɔ ɔ Babeli kɔ Nebukanɛza mò lèle Yuda bùsuwa, ɔ Yoakiũ gò aà zòblena ũ e wè àaɔ. * A gbea à nòse pāle sè, ɔ à bò aà yāu.

2 Dii Babiloni gbāamɔnedeɔ gbàewà n Silio n Mɔabuɔ n Amɔniɔ. A n gbāe Yudaɔ bùsuu aa kaale, lá a dà a zòblena ánabɔne aa òwa.

3 Yāpi Yudaɔ lè, ké Dii mé ò yāi, ké à n yá n goala duuna pɔ Manase kè yāi

4 n yāesaide pɔ à n dedeɔ yāio. Manasepi tò Yelusaleũ pà n yāesaide pɔ à n dedeɔ auo. Bee yāi Dii i we sùuukèò.

5 Yoakiũ yá kɔniɔ ku Yuda kíaɔ ladau n yá pɔ a kèɔ píi.

6 Ké à gà, ɔ aà né Yekɔnia zòle aà gbɛu.

7 Egipiɔ kía i ea bò a bùsuu lɔo, asa Babeli kía bùsu pɔ de Egipi pɔ ũ yāa sɔwà píie za Egipi zé swai e Uflatai.

Yudaɔ kɔ Yekɔnia (2Lad 36.9-10)

† 23:36 Zel 26.1-6 * 24:1 Zel 25.1-38, Dan 1.1-2

8 Yekonia wè bao plasaide guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ m̀o àaãe. Aà da tón Neuseta, Elenatã né, Yelusaleũ gbéé.

9 A yá pò Dii yeio kè lá a mae kèwae.

10 Zibeezi Babeli kí Nebukanéza zígòò m̀ò Yelusaleũ aa koezòi, aa ku we.

11 Ǿ Nebukanéza m̀ò we gòò pò aà ìwapiò liaai.

12 Ǿ Yudaò kí Yekonia b̀ò gè azía kpàwà, aàpi ní a dao ní a ìwao ní a kía deeo ní a kwàasio. Babeli kíapi Yekonia k̀ù a kpalablea wè swaaòde guu.†

13 Ǿ à Dii kpé àizeeo náaa à b̀òò we ní kibe àizeeo. A vua pò pò Isailio kí Salomòò kè Dii kpé pò ùò zòezòe lá Dii d̀aa òwa.

14 A Yelusaleũ gbèzòòò ní zígòò k̀ùk̀ù tàr̀no zìzòò ù píi, aa kà gbèon òaasòòò lee kwi (10.000). A tà ní li'ánaò ní siaò lo. Gbèe i g̀ò, sema taasideo bàasio.

15 M̀aa à Yekonia k̀ù Yelusaleũ ní aà dao ní aà nao ní aà kwàasio ní bùsu gbèzòòò, à tàr̀no Babeli zìzòò ù.

16 A tà Babeli ní g̀ògb̀aaò gbèon òaasòòò lee sopla (7.000) ní li'ánaò ní siaò gbèon òaa sòò. Ampii g̀òsa giioné.

17 A Yekonia desè Matania d̀ile kía ù aà gbèu, ò à aà tó l̀lèè Zedekia.‡

Yudaò kí Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)

18 Zedekia wè bao ní m̀endoode guu ò à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleũ wè kuedoé. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbéé.

19 A yá pò Dii yeio kè lá Yoakiũ kèwae.

20 Dii pòk̀uma mé tò yápi Yelusaleũ ní Yuda bùsuo lè pii e à gè ní yá ní goala. Ǿ Zedekia b̀ò Babeli kía yáú.

25

Yelusaleũ dúuzòà
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)

1 Zedekia kpalablea wè kèokwide guu, a m̀ò kwide gòò kwide zì ò Babeli kí Nebukanéza m̀ò lélei Yelusaleũwa, aàpi ní a zígòò píi. * Aa b̀òokpà a b̀ii sae, ò aa gbà lesìò dà aa liai.

2 Aa liaa wélepizi m̀aa e kí Zedekia kpalablea wè kuedode guu.

3 A m̀ò síiòde gòò kèokwide zì nòana gb̀ak̀ù wéleu, gbèe pòblea ví lo.

4 Ké wà b̀ii f̀ò, ò Yuda zígòò lèkòwa pii, aa b̀òle ní kibe kaao, aa b̀òle wéle b̀òleu gwá, ò aa pèle Yuudè sèu.

5 Ǿ Babiloni zígòò pèle kí gbèwa, aa aà lè sèpiu Yeliko oi. Ké Zedekia zígòò f̀aa, aa aà tò we,

6 ò wà aà k̀ù tàò Babeli kíaé Libla. We wà yadàuaàla,

7 wà aà néò dède aà wáa, ò wà aà wé wìwi, wà m̀ogotè gala kpàè, wà t̀aaànò Babeli.

8 Babeli kía kpalablea wè bao m̀endosaide guu, a m̀ò sòode gòò soplade zì ò aà ìwa Nebuzaladã m̀ò Yelusaleũ. Aàpi mé Nebukanéza d̀oaiò gbèzòò ù.

9 A tesò Dii kpéwa ní kibeo ní Yelusaleũ kpéò píi. Kpé pò de kpé zòò ù píi lé, à tesòwàe.

10 Ǿ a tò Babiloni zígòò Yelusaleũ b̀ii gbòò m̀pii.†

11 A gbé pò g̀ò wélepiuo náaa tàr̀no Babeli ní gbé pò gè nà Babeli kíawao ní gbé kíniò.

12 Taasideo ò à ní tó we aao vèebuò ní bugbèò sèwa.

13 Babiloniò Dii kpé m̀ogotè péleo ní tadibòò ní íkaki zòòò wìwi‡ aa tàò Babeli.

† 24:12 Zel 24.1-10 ‡ 24:17 Zel 37.1   * 25:1 Zel 34.1-5   † 25:10 Eze 33.21   ‡ 25:13 1Kia 7.15-26

14 Aa túfukaboo ní péeluo ní filiadeboo ní gòona ní mógotē pópále pò wí Dii kpé zí keòo náaa tàò l.Š

15 Ǿ dɔaiɔ gbēzɔɔpi tàasoo ní au'eleboo ní pò pò wa pì ní vuao ge ní ánuoos sèle píie.

16 Mòpele mèn pla ní íkakiipio ní tadibo pò Salomoo pí Dii kpé pò ũ, wi f̄ wà a mógotē yò kiloowao, a gbia kè zài.

17 Mòpelepiò lesí gàsísuu bao plaplasaié, mé a fùà pò kú musuo lesí gàsísuu sósóe. Mòdaona tãa ní gōina pò wa kè lán gbefu bewao liaa fùapiɔzi píie. Mòpele mèn plapiò doũe.

18 Dɔaiɔ gbēzɔɔpi sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniao ní bíibòledōana gbēon àaɔ.

19 A zīgɔɔ gbēzɔɔ kù wéle guu ní kí ìwa gbēon soo pò à bómá wéle guuo lɔ ní zīgɔɔ gbēzɔɔ lakēna pò ì gbéó tó dalauo ní gōe gbēon bàas pò wà bómá wéle guuo.

20 Nebuzaladāpi ní naaa tārínɔ Babeli kíaé Libla,

21 Ǿ Babeli kíapi ní dede Libla we Amata būsuu. Maa wà Yudaò náaa ní būsuu wà tārínɔ.

Gedalia dilea Yuda būsuu gbēzɔɔ ũ

(Zel 40.7-41.18)

22 Babeli kí Nebukanēza Aikaũ né Gedalia, Safana tōũna dile gbé pò gō Yuda būsuu gbēzɔɔ ũ.

23 Ké zīgɔɔ dɔaanao ní ní gbéó mà Babeli kía Gedalia dile gbēzɔɔ ũ, Ǿ aa mò aà kí Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea né Yohananio ní Tanumε né Selaia, Netofa gbéó ní Maaka gbé né Yazaniao ní ní gbéó.

24 Ǿ Gedalia legbèné ní ní gbépiò à mè: Asu viake Babiloni gbāadeoneo. A zōle wá būsuu la à zòble Babeli kíaé, ìo aafia.

25 Ama a mɔ soplade guu Ǿ Netania né Isimaela, Elisama tōũna pò de kíabui ũ mò ní gbēon kwio, à Gedalia dè ní Yuda pò kuaànɔ Mizipao ní Babiloni pò kuaànɔ weo.

26 Ǿ Yudaò fèle, néfēnen gbēzɔɔ píi ní zīgɔɔ dɔaanapiò, aa bàalè tà Egipi, ké aale viake Babilonione yái.

Yekonia gbaea

(Zel 52.31-34)

27 Yudaò kí Yekonia taa Babeli wè bla àaōsaide, a mɔ kuεplade gɔɔ baasoo ní plaode zí Ǿ Babeli kí Evili Melodaki aà bò kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà sè lesí.

28 A yāmaa òè, Ǿ à zōlekíi pò de a kía dee pò kuanɔ Babelio póa kpawà.

29 Ǿ Yekonia ɔzò a dakpeunake'ulai, ìo pòble ní kíó sānu e a wēni léu.

30 Lá gu lé dɔ kí ìo pò pò a yei kpawàe e à gè gào.

LADA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isailio kua káau yá'òwēe e wàò tàrino zòò ù Babiloni. Lua gbàgbanao mé kè. Aa yá pò kú Samueli láo ní Kíao láo guu sè, ãma lousisiyã mé gbãané, ò aa gbãakpà Lua ua ní Lua yáowa. Lua mé kù àò de Isailio kía ù ado, kíao de aà zíkènao ùe, aame aai kiablea yágōgō aà gēe ù. Yá bee guu Davidiá kía náaidee, òme Yelusaleũ sí, ò wélepi gō Lua wéle ù Lua kpé pò kú we yái. Òme kiablea yáò ní lousisiyãò dà Isailionē. Kía maapi gaa gbèa lápi kēna gbãakpà aà bui pò aa gō Yudaò bùsu kpalablenao ùò yáwa.

Lápi daalekii wà gbéò tódòò sea za Adamuwa e à gè pèò Davidiwa (1-9). Bee gbèa wà Davidi kpalablea yá bōlekè (10-29), ãma wi aà yākeaeo oo: Aà èwaasoblea, Saulu aà wèa, aà kpalablea wè sopla ní kinio Heblō, aà Baseba sea, Abisaloũ feleaaànò ní yāpāleo. Lápi Davidi Lua kpèda Yelusaleũ sòukea yá bōlekè lo: Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleũ, Davidi Isaili zīgōo naoa, Levii buio ní sa'onao ní lèsinao ní bōledōanao zī zékalea.

Sea Adamu e Ablahaũwa (Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)

- 1 Adamu, Sèti, Enosi,
- 2 Kena, Maalalee, Yelèdi,
- 3 Enoki, Metusela, Lemeki,
- 4 Nòee ní a negōeo Sèũ ní Haũo ní Yafetio.
- 5 Yafeti negōeo tón ke: Gomèe, Magògu, Mède, Gelesi, Tubali, Mèseki ní Tilasio.
- 6 Gomèe negōeo tón ke: Asenazi, Lifa ní Tògaamao.
- 7 Gelesi negōeo tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi ní Lodanio.
- 8 Haũ negōeo tón ke: Etiopi, Egipi, Libii ní Kanaao.
- 9 Etiopi negōeo tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama negōeon Seba ní Dedão ù.
- 10 Niulodiá Etiopi buie lo. Òme dúnia negōon tóde séia ù.
- 11 Egipi buio tón ke: Ludio, Anaũò, Leabaò, Nafetuò,
- 12 Patusio, Kasuluo ní Keleti pò Filitèò bō ní guuo.
- 13 Kanaa negōe séian Sidō ù. Aà bui kinion ke: Iti buio,
- 14 Yebusi buio, Amole buio, Giigasi buio,
- 15 Ivi buio, Aaka buio, Sini buio,
- 16 Aavadi buio, Zemali buio ní Amata buio.
- 17 Sèũ negōeo tón ke: Elaũ, Asili, Aapasa, Ludi ní Alaũo. Alaũ negōeo tón ke: Uzu, Hulu, Getèe ní Mèsekio.
- 18 Aapasa mé Sela í, ò Sela Èbelu í.
- 19 Èbelupi negōe í plaè. Ado tón Pèlegi, asa aà gòò ò wà kèkōwa dúniau. Aà dāuna tón Yotā.
- 20 Yotāpi buio tón ke: Alemòda, Sèlèfi, Azemave, Yela,
- 21 Adolaũ, Uzali, Dikala,
- 22 Obali, Abimaè, Seba,
- 23 Ofii, Avila ní Yobabao. Yotā buion we píi.
- 24 Sèũ, Aapasa, Sela,
- 25 Èbelu, Pèlegi, Leu,
- 26 Selugi, Nakòò, Tela
- 27 ní Ablaũ pò wí mè lo Ablahaũo.

*Ablahaũ bui**(Daa 25.12-16, 36.1-19)*

- 28 Ablahaũ negõeo tón ke: Izaaki n̄ Isimaelao.
 29 An bui tón ke: Isimaela negõe s̄ían Nebai ũ. A gbea Kedaa, Adibeli, Mibisã,
 30 Misima, Duma, Masa, Adada, Tema,
 31 Yetuu, Nafisi n̄ Kedemao. Isimaela negõeon we.
 32 Ablahaũ n̄ Ketula p̄ i m̄esedileèo negõeo tón ke: Zimana, Yosã, Medã, Madiã, Isebaki
 n̄ Suao. Yosã negõeon Seba n̄ Dedão ũ.
 33 Madiã negõeo tón ke: Efa, Efεε, An̄oki, Abida n̄ Elɛdaao. Ketulapi buion we n̄pii.
 34 Ablahaũ n̄ Izaaki negõeon Esau n̄ Yakobuo ũ.
 35 Esau negõeo tón ke: Elifaza, Leueli, Yeusi, Yalaũ n̄ Kolao.
 36 Elifaza negõeo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataũ, Kenazi n̄ Amaleki p̄ a i n̄ Timinao.
 37 Leueli negõeo tón ke: Naata, Zela, Sãma n̄ Mizao.

*Sei bui**(Daa 36.20-43)*

- 38 Sei negõeo tón ke: Lotani, Sobala, Zibε̄s, Ana, Dis̄o, Ezεε n̄ Disão.
 39 Lotani negõeon Oli n̄ Omaũo ũ. Lotani d̄aen Timina ũ.
 40 Sobala negõeo tón ke: Alavã, Manaata, Ebalì, Sefo n̄ Onaũo. Zibε̄s negõeon Aya n̄ Anao
 ũ.
 41 Ana n̄n Dis̄o ũ. Dis̄o negõeo tón ke: Emadã, Esebã, Ilana n̄ Kelanao.
 42 Ezεε negõeo tón ke: Bilana, Zaavã n̄ Akanao. Disã negõeon Uzu n̄ Alanao ũ.
 43 Kía p̄ aa kpalablè Eɔũ bùsuu Isaili kía ãao tón ke: Bεoo n̄ Bela, Dinaba gb̄εε.
 44 Ké Bela gà, ò Bɔzela gb̄é Zela n̄ Yobaba z̄lè aà gb̄eu,
 45 Ké Yobaba gà, ò Temani bùsu gb̄é Usaũ z̄lè aà gb̄eu.
 46 Ké Usaũ gà, ò Aviti gb̄é Bedada n̄ Adada z̄lè aà gb̄eu. Ɔme z̄iblè Madiãowa Mɔabu
 bùsuu.
 47 Ké Adada gà, ò Maseleka gb̄é Samala z̄lè aà gb̄eu.
 48 Ké Samala gà, ò Leobo p̄ kú Uflata sae gb̄é Saulu z̄lè aà gb̄eu.
 49 Ké Saulu gà, ò Akaboo n̄ Baalanana z̄lè aà gb̄eu.
 50 Ké Baalanana gà, ò Pau gb̄é Adada z̄lè aà gb̄eu. Aà na tón Metabeli, Malɛdi néε,
 Mɛzaaba t̄ũnaε.
 51 Adadapi gà s̄o.
 Eɔũ bui dezi káauon ke: Timina, Alava, Yeteti,
 52 Ɔh̄olibama, Ela, Pin̄o,
 53 Kenazi, Temani, Mibizaa,
 54 Magadiε n̄ Ilaũo. Eɔũ bui dezi káauon we.

2*Isaili bui*

- 1 Isaili negõeo tón ke: Lubeni, Simeo, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulonì,
 2 Dã, Yosefu, B̄eyãmεε, Nefatali, Gada n̄ Aseεo.

Yuda bui

- 3 Yuda negõeo tón ke: Eε, Onani n̄ Selao. A né m̄en àaõpio i n̄ Kanaa bùsu n̄ε Sua néoε.
 Yuda negõe s̄éia Eε yá i ka Diiguo, ò aà d̄è.
 4 Yuda mé Pelezi n̄ Zelao i n̄ a népi gyaao, ò aà negõeo kè pii soo.
 5 Pelezi negõeon Ez̄n̄o n̄ Amuluo ũ.
 6 Zela negõeo tón ke: Zimli, Etani, Emani, Kaloli n̄ Daadao. Aà népio kè pii soo.
 7 Kaami negõen Akã* ũ. A yã i Isailionε, à b̄o Dii yá kpe à láaip̄o s̄è.

* 2:7 Yoz 7.1

⁸ Etani negõen Azalia ũ.

⁹ Ezõno negõeo tón ke: Yelameli, Laũ ní Kalɛbuo.

¹⁰ Laũ Aminadabu ì, Aminadabu Yudaõ kía Naasõ ì,

¹¹ Naasõ Salamõ ì, Salamõ Bɔazu ì,

¹² Bɔazu Ɖbedi ì, Ɖbedi Yese ì,

¹³ Yese negõe sɛ́ian Eliabu ũ, a plaade Abinadabu, a àaõde Sâma,

¹⁴ a síiõde Nɛtanɛli, a soode Ladai,

¹⁵ a soolode Ozeũ, a soplade Davidi.

¹⁶ An dâeõn Zeluia ní Abigailio ũ. Zeluia negõe àaõe: Abisai, Yoabu ní Asaelio.

¹⁷ Abigaili mé Amasa ì. Amasapi den Isimaɛla bui Yetee ũ.

¹⁸ Ezõno né Kalebu néo ì ní a na Azubao. Aà nenõen Yelio ũ. Aà negõeo tón ke: Yesee, Sobabu ní Aadõo.

¹⁹ Ké Azuba gà, ò Kalebu Eflata sè à Hulu ìò.

²⁰ Hulu Uli ì, ò Uli Bezalɛli ì.

²¹ Bee gbɛa ké Ezõno kà wè bàaõ, ò à Makii né pò de Galada da ũ sè à Segubu ìò.

²² Segubupi mé Yaii ì. Yaiipi wéle ví Galada bùsuu mèn bao ní àaõo.

²³ Ɖ Gesuuo ní Alaũ lèle Yaii wélepɔwa ní Kenatio ní a bualoũ. Wélepɔ kè píi bàaõ. Galada mae Makii buion we pii.

²⁴ Ké Ezõno gà Kalebu Eflata, ò aà na Abia Asuli ì. Asulipi mé Tekoa kàle.

²⁵ Ezõno yoa Yelameli negõeo tón ke: A sɛ́ian Laũ ũ, a gbɛa Buna, Olɛni, Ozeũ ní Ahiao.

²⁶ Yelameli no pále ví, aà tón Atala. Ɖme Onaũ da ũ.

²⁷ Yelameli yoa Laũ negõeo tón ke: A sɛ́ian Maaza ũ, a gbɛa Yamini ní Ekɛeo.

²⁸ Onaũ negõeon Samai ní Yadao ũ. Samai negõen Nadabu ní Abisuuo ũ.

²⁹ Abisuu na tón Abihaili, ò à Abani ní Mɔlidio ì.

³⁰ Nadabu negõeon Seledi ní Apaiũo ũ. Seledi gà nésaie.

³¹ Apaiũ mé Isi ì, ò Isi Sesã ì, ò Sesã Alai ì.

³² Samai dâuna Yada negõeon Yetee ní Yonatãao ũ. Yetee gà nésaie.

³³ Yonatãa negõeon Peleti ní Zazao ũ. Yelameli buion we.

³⁴ Sesã negõe vío, sema nenõe. Sesã Etiopi gbé ví zo ũ, aà tón Yala.

³⁵ Ɖ Sesãpi a nenõe kpà a zo Yalapiwa, ò à Atai ìò.

³⁶ Atai Natã ì, Natã Zabada ì,

³⁷ Zabada Eflala ì, Eflala Ɖbedi ì,

³⁸ Ɖbedi Yehu ì, Yehu Azalia ì,

³⁹ Azalia Elɛzi ì, Elɛzi Elasa ì,

⁴⁰ Elasa Sisemai ì, Sisemai Saluũ ì,

⁴¹ Saluũ Yekamia ì, Yekamia Elisama ì.

Kalebu bui

⁴² Yelameli dâuna Kalebu negõeo tón ke: A sɛ́ia Mesa mé Zifi ì, a plaade Malesa mé Heblõ ì.

⁴³ Heblõ negõeo tón ke: Kola, Tapua, Lɛkɛũ ní Sɛmao.

⁴⁴ Sɛma Lahaũ ì, Lahaũ Yɔkaũ ì, Lɛkɛũ Samai ì.

⁴⁵ Samaipi mé Maõni pò Bezuu kàle ì.

⁴⁶ Kalebu mé Halana ní Mɔzao ní Gazezio ì ní a no Efa pò i mɛsɛdileèoo, ò Halanapi Gazezi ì.

⁴⁷ Yadaì negõeo tón ke: Lɛgeũ, Yotaũ, Gesã, Peleti, Efa ní Saafao.

⁴⁸ Kalebu mé Sɛbɛɛ ní Tilanao ì ní a no Maaka pò i mɛsɛdileèoo.

⁴⁹ Ɖ à Mademana mae Saafa ìò ní Gibɛa mae Mabenaõ. Kalebu nenõen Akesa ũ.

⁵⁰ Kalebu buion ke lo.

Aà na Eflata negõe sɛ́ia Hulu néo tón ke: Sobala pò Kiliyaaliũ kàle

⁵¹ ní Salɛma pò Betɛlɛũ kàleo ní Alefa pò Bɛgadee kàleo.

⁵² Sobala pɔ Kiliyaaliũ kàle buiɔ tɔn ke: Aloedeɔ n̄ Manaata gbé k̄niɔ

⁵³ n̄ Kiliyaaliũ buie beɔ: Yeteɔ buiɔ n̄ Pu buiɔ n̄ Suma buiɔ n̄ Misela buiɔ. Zɔladeɔ n̄ Esetaodeɔ bɔ buipio guue.

⁵⁴ Salema buiɔ tɔn ke: Beteleũdeɔ, Netofadeɔ, Atalobeyoabudeɔ n̄ Manaata gbé k̄niɔ n̄ Zɔladeɔ

⁵⁵ n̄ lakēna pɔ kú Yabeziɔ. Aame Tila buiɔ n̄ Simɛa buiɔ n̄ Suka buiɔ ũ. Keni buipio bɔ Lekabu buiɔ guue. Amata mé n̄ dezi káau ũ.

3

Davidi buiɔ

¹ Davidi né pɔ a ì Heblɔn ke: A a negɔɛ séia Aminɔ ì n̄ Yezelɛɛ gbé Ainɔaũɔɛ. A a plaade ì n̄ Kaameli gbé Abigailioɛ, òn Danieli ũ.

² A a àaɔde ì n̄ Gesuu kí Talemai né Maakaɔɛ, òn Abisaloũ ũ. A a síiɔde ì n̄ Agitaɔɛ, òn Adonia ũ.

³ A a sɔode ì n̄ Abitalioɛ, òn Sefatia ũ. A a soolode ì n̄ a nɔ Egelaɔɛ, òn Iteaũ ũ.

⁴ A negɔɛ gbɛɔn soolopio ì Heblɔɛ. A kpalablè we wè sɔpla n̄ mɔ soolooɛ, mé à kpalablè Yelusaleũ wè baakwi n̄ àaɔ.*

⁵ Né pɔ a ì Yelusaleũ tɔn ke: A negɔɛ gbɛɔn síiɔɛ beɔ ì n̄ Amieli né Basɛbaɔɛ: Simɛa, Sobabu, Natā n̄ Salomɔɔɔ.

⁶ Bee gbɛa Ibaa, Elisua, Elifele,

⁷ Nɔga, Nefegi, Yafia,

⁸ Elisama, Eliada n̄ Elifeleo. Aà negɔɛɔ kè k̄ɛokwin we.

⁹ Davidi negɔɛɔn we pii nɔ pɔ ì m̄sɛdile néɔɔ néɔ b̄asi. An dāen Tamaa ũ.

Yuda k̄iaɔ

¹⁰ Salomɔɔ Lɔbɔaũ ì, Lɔbɔaũ Abia ì, Abia Asa ì, Asa Yosafa ì,

¹¹ Yosafa Yolaũ ì, Yolaũ Aazia ì, Aazia Yoasi ì,

¹² Yoasi Amazia ì, Amazia Azalia ì, Azalia Yotaũ ì,

¹³ Yotaũ Aaza ì, Aaza Ezekia ì, Ezekia Manase ì,

¹⁴ Manase Amɔ ì, Amɔ Yosia ì.

¹⁵ Yosiapi negɔɛɔ tɔn ke: A séia Yohanani, a plaade Yoakiũ, a àaɔde Zedekia, a síiɔde Saluũ.

¹⁶ Yoakiũ né Yekɔnia mé z̄lɛ aà gbɛu, ò Zedekia z̄lɛ Yekɔnia gbɛu.

Taa n̄ Yudaɔ Babiloni bùsuu gbɛa k̄iabuiɔ

¹⁷ Wà tà n̄ Yekɔniapio z̄lɔ ũɛ. Aà negɔɛɔ tɔn ke: Salatieli,

¹⁸ Malakilaũ, Pedaia, Senazaa, Yekamia, Osama n̄ Nedabiao.

¹⁹ Pedaia negɔɛɔn Zolobabeli n̄ Simɛio ũ. Zolobabelipi mé Mesulaũ n̄ Ananiao ì n̄ n̄ dāe Selomio.

²⁰ A negɔɛɔ ì lɔ gbɛɔn sɔɔ: Asuba, Oeli, Belɛkia, Asadia n̄ Yusabɛɛɛdio.

²¹ Anania negɔɛɔn Pelatia n̄ Yesaiao ũ. Aà buiɔn Lefaia buiɔ ũ lɔ n̄ Aanana buiɔ n̄ Obadia buiɔ n̄ Sekania buiɔ.

²² Sekania negɔɛɔ tɔn ke: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nɛalia n̄ Safatao, aa kè soolo.

²³ Nɛalia negɔɛɔ tɔn ke: Elioenai, Izikia n̄ Azikaũɔ, aa kè àaɔ.

²⁴ Elioenai negɔɛɔ tɔn ke: Odavia, Eliasibu, Pelaiia, Akubu, Yohanani, Delaia n̄ Ananio, aa kè sɔpla.

4

Yuda bui k̄niɔ

¹ Yuda negɔɛɔ tɔn ke: Pelezi, Ezɔnɔ, Kaami, Hulu n̄ Sobalao.

² Sobalapi né Leaia mé Yaata ì, ò Yaata Ahumai n̄ Laadio ì. Zɔla buiɔn we.

* 3:4 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

³ Etaũ negõɛɔn Yezelɛɛ, Isema n̄ Ibasio ũ. An dāe tón Azelɛponi.

⁴ Ǿ à Penueli p̄ Gedoo kàlɛ ì n̄ Ezɛɛ p̄ Usa kàlɛo. Eflata yoa Hulu p̄ Betelɛũ kàlɛ buiɔn we.

⁵ Asuli p̄ Tekoa kàlɛ nɔ v̄i plaɛ, aan Ela n̄ Naalao ũ.

⁶ Naala mé Ahuzaũ n̄ Efɛɛo n̄ Temenio n̄ Aasetalio ì.

⁷ Ela mé Zelɛti n̄ Zohaao n̄ Enanio ì.

⁸ Kozu Anubi n̄ Zobebao ì. An guu ɔ̄ Aluũ né Ahaleli buiɔ b̄ou.

⁹ Yabesi beɛɛ v̄i de a gbéɔla. Aà da mé tɔkpàè Yabesi,* ke à aà ì n̄ wāwā z̄ɔɔo yáì.

¹⁰ Yabesi wiilè Isailiɔ Luawa à mè: Báaadamagu, ní ma bùsu káfimɛɛ. Ǿdaa, ní ma b̄o v̄aiu, ké másu wāwāmao yáì. Ǿ Lua s̄iaànɔ.

¹¹ Suha dáuna Kelubu mé Mehii ì, ɔ̄ Mehii Esitoni ì.

¹² Esitoni mé Belafa n̄ Paseao n̄ Tehinao ì. Tehinapi mé Naasa kàlɛ. Lekadeɔn we.

¹³ Kenazi negõɛɔn Ǿnieli n̄ Selaiao ũ. Ǿnieli negõɛɔn Hata n̄ Mɛɔnɔtaio ũ.

¹⁴ Mɛɔnɔtaipi mé Ǿfɛla ì. Selaia mé Yoabu ì. Ǿme sia p̄ kú Siaɔ Guzulɛuɔ dezi ũ.

¹⁵ Yefũne né Kalebu negõɛɔ tón ke: Ilu, Ela n̄ Naaũo. Elapi mé Kenazi ì.

¹⁶ Yalɛlɛli negõɛɔ tón ke: Zifi, Zifa, Tilia n̄ Asalɛo.

¹⁷⁻¹⁸ Ezala negõɛɔ tón ke: Yetɛɛ, Meledi, Efɛɛ n̄ Yalonio. Meledi mé Falaɔɔ né Bitia s̄ɛ, ɔ̄ à Miliaũ n̄ Samaio ìò n̄ Esemɔa mae Isebao. Aà Yuda nɔ ɔ̄ à Gedoo mae Yelɛdi n̄ Soko mae Ebɛɛ n̄ Zanaɔa mae Yekutiɛo ìò.

¹⁹ Odia na Nahaũ dāe buiɔ tón ke: Gaami bui p̄ kú Keilaɔ n̄ Maaka bui p̄ kú Esemɔaɔ.

²⁰ Simɔɔ negõɛɔ tón ke: Aminɔ, Lina, Benana n̄ Tilonio. Isi buiɔn Zoeti n̄ aà negõɛɔ ũ.

²¹ Yuda né Sela buiɔ tón ke: Eɛ p̄ Leka kàlɛ, Laada p̄ Malesa kàlɛ n̄ zwàatānaɔ bui p̄ kú Betasebeaɔ

²² n̄ Yokiũo n̄ Kozebadeɔ n̄ Yoasio n̄ Salafa p̄ aa de Mɔabu bùsu kíaɔ ũ n̄ Yasubilemao. Yápiɔ kegɔɔ zi.

²³ Gbɛ́piɔ́ a oobonaɔne, aa ku Netaiũ n̄ Gedelao. We aai z̄ikɛu kíaɛ.

Simɛɔ buiɔ

²⁴ Simɛɔ negõɛɔ tón ke: Nemueli, Yamini, Yalibu, Zela n̄ Sauluo.

²⁵ Saulu Saluũ ì, Saluũ Mibisā ì, Mibisā Misima ì.

²⁶ Misima Amueli ì, Amueli Zakuu ì, Zakuu Simɛi ì.

²⁷ Simɛipi negõɛɔ ì ḡɛo n̄ m̀endoɔɛ, nenɔɛ soolo. Aà gbɛ́piɔ́ s̄ɔ aai ne'i dasio. Bee yáì Simɛɔ buiɔ dasi lán Yudaɔwao.

²⁸ Wéle p̄ aa z̄òlɛuɔn ke: Beɛɛɛba, Mɔlada, Azaasuali,

²⁹ Bila, Eɛũ, Tolada,

³⁰ Betuɛ, Ǿma, Zikilaga,

³¹ Bemaakabo, Azaasusiũ, Bebili n̄ Saalaiũo. An wéleɔn we† e à gè pèò Davidi kpalableawa.

³² Aa wéleɔ v̄i m̀èn s̄ɔo lɔ: Etaũ, Aini, Limɔ, Tokē n̄ Asāo

³³ n̄ n̄ bualoũ p̄ liaa wélepiɔziɔ e à gè pèò Baalawa. An wéleɔn we. Aa n̄ buiɔ tó dàlau, ɔ̄n ke:

³⁴ Mɛsoba, Yamɛlɛki, Amazia né Yosa,

³⁵ Yoeli, Yosibia né, Selaia t̄ũna, Asiɛ s̄iwená Yehu,

³⁶ Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adieli, Yesimie, Benaia

³⁷ n̄ Zizao. Zizapi mé Sifi né, Aloni t̄ũna, Yedaia s̄iwená, Simɛli s̄ɔkpaɛ, Semaia s̄isi ũ.

³⁸ Gbɛ́ p̄ wà n̄ tó dàda láupiɔ mé n̄ bui d̄oanaɔ ũ. An bedɛɔ dasikũ maamaa,

³⁹ ɔ̄ aa f̄ɛlɛ gè dádākek̄i wɛlɛi Gedoo be'ae oi guzulɛ gukpe oi.

⁴⁰ Ǿ aa b̄ò dádākek̄i maa táaedewa we. Bùsupi yāasa mé a yākele v̄io. Haũ buieɔ mé kú we yāa.

* 4:9 Bee mè wāwā. † 4:31 Yoz 19.2-8

⁴¹ Gbɛ́pio gè we Yudaɔ́ kí Ezekia ɔɔɔ. Aa sì Haũ buipiozi ní kpéɔ guu ní Mɛu bui pɔ́ kú weɔ. Aa ní dɛdɛ míɔ, ɔ́ aa zòlɛ we aa kè ní dádákɛkíi ũ e ní a gbão.

⁴² Ǿ Simɛɔ bui gbɛɔn òaa pla ní basɔɔ lèlɛ Sei bùsu sìsìdewa. Isi nɛgɔɔ Pelatia ní Nɛaliao ní Lefaiiao ní Uziɛlio mé d̀aaanɛ́.

⁴³ Aa Amalɛki bui k̀ona pɔ́ b̀ò yãaɔ d̀ɛdɛ, ɔ́ aa ku we e ní a gbão.

5

Lubeni bui

¹ Isaili nɛgɔɔ s̀ɛia Lubeni bui tón kɛ: Ǿmɛ yoa ũ, ãma ké à gbadà a mae nawa yáí,* ɔ́ aa maepi aà yoakɛzɛ kpà Yosefu nɛgɔɔɔwa, wi aà tó dalau yoa ũ lɔo.

² Baa ké Yuda gbãa a gbɛ́ɔ guu, mé d̀aaana b̀ò aà buiɔ guu, Yosefu mé yoakɛzɛ ví.

³ Isaili yoa Lubeni nɛgɔɔ tón kɛ: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ́ ní Kaamio.

⁴ Yoeli Semaia ì, Semaia Gɔgu ì, Gɔgu Simɛi ì,

⁵ Simɛi Mika ì, Mika Leaia ì, Leaia Baali ì,

⁶ Baali Beela ì. Ǿmɛ Lubeni bui d̀aaana ũ, ɔ́ Asilio kí Pulu aà k̀ù tàò z̀izɔ ũ.†

⁷ Beela gbɛ́ pɔ́ wà ní tó dàda láu daɛdaɛɔn kɛ: Kí Yeieli, Zakali

⁸ ní Azaza né, Sema t̀ũna, Yoeli síwɛna Belao. Aa z̀òlɛ Aloee ní Nɛboɔ ní Baali Mɛonao.

⁹ Aa z̀òlɛ gukpɛ oi e aa gè nà guwaiwai pɔ́ pè Uflatawa, ké an pɔtuɔɔ dasik̀ù Galada bùsuu yáí.

¹⁰ Saulu ɔɔɔ aa z̀íkà ní Ageli buiɔ, ɔ́ aa z̀iblɛmá aa z̀òlɛ ní wéleɔ guu bùsu pɔ́ kú Galada gukpɛ oi píiu.

Gada bui

¹¹ Gada buiɔ kú ní saɛ Basana bùsuu e à gè pè Salekawa.

¹² Yoeli mé ní d̀aaana ũ Basana we, Safaũ mé aà plaade ũ, a gbɛa Yanai ní Safatao.

¹³ An gbɛɔn kɛ daɛdaɛ gbɛɔn sopla: Mikaila, Mɛsulaũ, Sɛba, Yolai, Yaká, Zia ní Ebeluo.

¹⁴ Buzu Yado ì, Yado Yesisai ì, Yesisai Mikaila ì, Mikaila Galada ì, Galada Yaloo ì, Yaloo Huli ì, Huli Abihaili ì, Abihaili mé gbɛ́pio ì.

¹⁵ Abidieli né, Guni t̀ũna Ahi mé gbɛ́pio uabele s̀ɛia ũ.

¹⁶ Gada buiɔ ku Galada ní Basana bùsu wéleɔ guu ní Salɔna dádákɛkíio e a z̀òlɛwa.

¹⁷ Wà gbɛ́pio tó d̀alau Yudaɔ́ kí Yotaũ ní Isailiɔ́ kí Yeloboaũo ɔɔɔ.

¹⁸ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lɛɛ doo gbɛ́ gbãa pɔ́ kú z̀ì s̀ou guuɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ lɛɛ bla ní síiɔ́ ní òaa àaɔ́ ní baswaaɔɔɔ (44.760). Wà z̀íkaa dànɛ́, aa s̀ɛngbao ní f̀ɛndao ví, mé aa ka d̀ɔ.

¹⁹ Aa z̀íkà ní Ageli buiɔ ní Yetuuo ní Nafisio ní Nɔdabao.

²⁰ Lua d̀ònlɛ à Ageli buiɔ nàné ní ɔ̀z̀i ní gbɛ́ pɔ́ kúrínɔɔ píi, ké aa wiilèwa z̀ilau yáí. A sìrínɔ, ké aa a náaikè yáí.

²¹ Ǿ aa Ageli buiɔ pɔtuɔɔ nàaa, yiongoɔ òaasɔɔɔ lɛɛ blakwi (50.000), sãɔ́ ní bleɔ òaasɔɔɔ lɛɛ òaa do ní blakwi (250.000), z̀aañnaɔ òaasɔɔɔ lɛɛ pla (2.000). Aa gbɛ́ k̀ùk̀ù b̀ɛɛ lɔ òaasɔɔɔ lɛɛ basɔ (100.000),

²² mé gbɛ́ pɔ́ g̀aga z̀ipi guuɔ dasi, asa z̀ipi b̀ò Dii k̀íiɛ. Aa z̀òlɛ ní gbɛu e wà gè Isailiɔ́ k̀ùk̀ù tàrínɔ.‡

Manase bui pɔ́ kú gukpɛ oi

²³ Manase buiɔ lɛɛ do z̀òlɛ bùsupiu za Basana e Baali ɛɛmɔ́ ní Seniio ní ɛɛmɔ́ gbɛo. Aa dasi.

²⁴ An uabele k̀áauɔn kɛ: Efɛɛ, Isi, Elieli, Azeliɛ, Zelemii, Odavia ní Yadielio. G̀ɔsa gbãa t̀ɔdɛɔnɛ, mé uabeleɔnɛ lɔ.

* 5:1 Daa 35.22, 49.3-4 † 5:6 2Kia 15.29 ‡ 5:22 2Kia 15.29

25 Kási aa náai ví ní deziò Luaεο, aa gbāsíkè ní bùsupi gbé pò Lua ní mīdenéò táαε.

26 ∩ Isailiò Lua tekpà Asiliò kí Pulu pò wí me lò Tigela Pilesεεgu, ∩ Pulupi mò Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lee dopio kùkù tàrínò Ala ní Abooo ní Halao ní swa pò wí me Gozã saεο.

Levii buiò

27 Levii negḡεο tón ke: Geesḡ, Keata ní Melalio.

28 Keata negḡεο tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblḡ ní Uzielio.

29 Amlaũ néò tón ke: Aalona, Moizi ní Miliaũ. Aalona negḡεο tón ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

30 Eleazaa Fineasi ì, Fineasi Abisua ì,

31 Abisua Buki ì, Buki Uzi ì,

32 Uzi Zelaia ì, Zelaia Melaio ì,

33 Melaio Amalia ì, Amalia Aitubu ì,

34 Aitubu Zadoki ì, Zadoki Aimaaza ì,

35 Aimaaza Azalia ì, Azalia Yohanani ì,

36 Yohanani Azalia ì. ∩me Lua gbàgba kpé pò Salomḡḡ dḡ Yelusaleũ ua.

37 Azalia Amalia ì, Amalia Aitubu ì,

38 Aitubu Zadoki ì, Zadoki Saluũ ì,

39 Saluũ Ilikia ì, Ilikia Azalia ì,

40 Azalia Selaia ì, Selaia Yozada ì.

41 Ké Dii tò Nebukanεza mò Yelusaleũdeò ní Yudaò píi kùkù tàrínò zìzḡḡ ù, Yozadapi kú ní guεε.

6

1 Levii negḡεο tón ke: Geesḡ, Keata ní Melalio.

2 Geesḡ negḡεον Libeni ní Simεio ù.

3 Keata negḡεο tón ke: Amlaũ, Isaa, Heblḡ ní Uzielio.

4 Melali negḡεον Mali ní Musio ù. * Levii buiòn ke an dezi káαuḡwa:

5 Geesḡ Libeni ì, Libeni Yaata ì, Yaata Zima ì,

6 Zima Yoa ì, Yoa Ido ì, Ido Zela ì, Zela Yealai ì.

7 Keata Aminadabu ì, Aminadabu Kole ì, Kole Asii ì,

8 Asii Elikana ì, Elikana Abiasafa ì, Abiasafa Asii ì,

9 Asii Taatu ì, Taatu Ulieli ì, Ulieli Uzia ì, Uzia Saulu ì.

10 Elikana negḡεο tón ke: Amasai ní Aimḡḡ.

11 Aimḡḡ Elikana ì, Elikana Zofai ì, Zofai Naata ì,

12 Naata Eliabu ì, Eliabu Yeloau ì, Yeloau Elikana ì, Elikana Samueli ì.

13 Samueli negḡεε sḡian Yoeli ù, a plaade Abia.

14 Melali Mali ì, Mali Libeni ì, Libeni Simεi ì, Simεi Uza ì,

15 Uza Simεa ì, Simεa Agia ì, Agia Asaia ì.

Lua kpé

16 Gbé pò Davidi ní díle Dii kpé lèsin gbḡzḡḡ ù kpagolo sua we gbεαον ke:

17 Aaìò lesizì ke zwãakpe pò wí me Kpaaũkpe kpeεε e Salomḡḡ gḡ kpedḡḡ Diiε Yelusaleũ. Aa zikè a zéwa lá wa dílenéwa.

18-23 Gbé pò aa zìpi kèò ní ní negḡεο tón ke: Lèsin dḡaana Emani, Keata bui deziò tón ke maεò ní ní néò daalea Isailiwa: Isaili, Levii, Keata, Isaa, Kole, Abiasafa, Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoeli, Elikana, Amasai, Maatu, Elikana, Zufi, Toa, Elieli, Yeloau, Elikana, Samueli ní Yoeli pò Emanipi ìo.

24-28 Emani gbḡdo Asafa mé ì lesi aà ḡplai. Aà deziò tón ke maεò ní ní néò: Levii, Geesḡ, Yaata, Simεi, Zima, Etani, Adaa, Zela, Eteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Simεa ní Belεkia pò Asafapi ìo.

* 6:4 Bḡa 6.16-19

29-32 An gbé Melali buiɔ dɔaana Etani mé ɔ kú n ɔzɛɛi. Aà deziɔ tón ke: Levii, Melali, Musi, Mali, Semɛɛ, Bani, Amɛzi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi n Kisi pɔ Etanipi ɔ.

33 An Levii deɛɔ mé zwãakpe pɔ de Lua kpé ũ zɔ kɔniɔ kè pɔi.

34 Aalona n a buiɔ mé ɔ pɔɔ kpa sa'okɔiwa n tulaletikatɛakɔi. Aame aaiɔ luakukɔi zɔ ke, aai Isailiɔ duuna kɛmá lá Lua zɔblena Mɔizi dilɛnéwa.

35 Aalona buiɔ tón ke: Elezaa Fineasi ɔ, Fineasi Abisua ɔ,

36 Abisua Buki ɔ, Buki Uzi ɔ, Uzi Zelaia ɔ,

37 Zelaia Melaiɔ ɔ, Melaiɔ Amalia ɔ, Amalia Aitubu ɔ,

38 Aitubu Zadoki ɔ, Zadoki Aimaaza ɔ.

Levii buiɔ wɛ́lɛɔ
(Yoz 21.4-39)

39 Wɛ́lɛ pɔ wa kpámá n zɔlɛkɔi ũɔn ke: Keata tɔuna Aalona buiɔ ɔ wà gbɛlànɛ káau.

40 ɔ aa Hɛblɔ pɔ kú Yuda bɔsuu blɛ n a dádãkɛkɔi pɔ liaaiɔ.

41 Ama wà wɛ́lɛpi buaɔ n a bualoũɔ kpà Yefũnɛ né Kalɛbuwaɛ.

42 Aalona buiɔ mé Hɛblɔ pɔ de misiwɛlɛ ũ blɛ n Libenao n Yatiio n ɛsemɔao

43 n Ilɛnio n Debiiɔ

44 n Asãɔ n Besɛmesio, ampɔi n a dádãkɛkɔiɛ.

45 Aa Bɛyãmɛɛ buiɔ wɛ́lɛɔ blɛ ɔ, Gɛba n Alemɛɔ n Anatoɔ, ampɔi n a dádãkɛkɔiɛ. Wɛ́lɛ mèn kue'aaɔpɔbá Aalona buiɔ pɔɛ.

46 Keata bui kɔniɔ mé Manase bui pɔ kú bɛ'ae oio wɛ́lɛɔ blɛ mèn kwi gbɛlaa guu.

47 Geesɔ buiɔ mé Isakaa buiɔ n Aseɛ buiɔ n Nefatali buiɔ n Manase bui pɔ kú Basana bɔsuu wɛ́lɛɔ blɛ daɛdaɛ mèn kue'aaɔ.

48 Melali buiɔ mé Lubɛni buiɔ n Gada buiɔ n Zabulɔni buiɔ wɛ́lɛɔ blɛ daɛdaɛ mèn kwi gbɛlaa guu.

49 ɔ Isaili buipɔ wɛ́lɛpiɔ n n dádãkɛkɔiɔ kpà Levii buiɔwa.

50 Yudaɔ n Simɛɔ buiɔ n Bɛyãmɛɛ buiɔ wɛ́lɛ pɔ wà n tɔ sɔpɔi kpámá ɔ.

51 Keata buieɔ mé ɛflaiũ buiɔ wɛ́lɛɔ blɛ ɔ.

52 Wà ɛflaiũ bɔsu sɔside misiwɛlɛ pɔ wɔ mɛ Sikɛũ kpámá n Gɛzɛɛo

53 n Yɔkemaũɔ n Bɛtolonio

54 n Ayalonio n Galimɔɔ, ampɔi n a dádãkɛkɔiɛ.

55 Manase bui pɔ kú bɛ'ae oio mé Anɛɛ n Bileaũɔ n n dádãkɛkɔi kpà Keata bui kɔniɔwa.

56 Wɛ́lɛ pɔ Geesɔ buiɔ èn ke: Manase bui pɔ kú gukpe oi wɛ́lɛɔ Golana pɔ kú Basana bɔsuu n Asaloo n n dádãkɛkɔi.

57 Isakaa bui wɛ́lɛɔ Kɛdesi, Dabela,

58 Lamɔtu n Anɛũɔ n n dádãkɛkɔiɔ.

59 Aseɛ bui wɛ́lɛɔ Masala, Abedɔ,

60 Hukoko n Leobɛo n n dádãkɛkɔiɔ.

61 Nefatali bui wɛ́lɛɔ Kɛdesi pɔ kú Galile, Hamɔ, Kiliataiũ n n dádãkɛkɔiɔ.

62 Levii né Melali buiɔ mé gɔ. ɔ aa Zabulɔni bui wɛ́lɛɛ beɛɔ è: Yɔkenaũ, Kaata, Limɔnɔ n Taboo, ampɔi n a dádãkɛkɔiɔ.

63 Aa Lubɛni bui pɔ kú Yuudɛ baa bɔaa n Yelikooɔ wɛ́lɛɛ beɛɔ è ɔ: Bɛzɛɛ pɔ kú guwaiwai, Yaza,

64 Kedemɔ n Mɛfaao, ampɔi n a dádãkɛkɔiɔ.

65 Aa Gada bui wɛ́lɛɛ beɛɔ è ɔ: Lamɔtu pɔ kú Galada bɔsuu, Maanaiũ,

66 ɛsɛbɔ n Yazɛɛo, ampɔi n a dádãkɛkɔiɔ.

7

Isakaa bui

¹ Isakaa negḡeḡe sīḡe: Tola, Pua, Yasubu n̄ Simelḡnio.

² Tola negḡeḡe tón ke: Uzi, Lefaia, Yelie, Yamai, Ibisaũ n̄ Samuēlio. Uabeleḡne n̄pii. Davidi gḡo Tola bui gḡsa p̄ wà n̄ t̄ d̄alauḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ bao n̄ plao n̄ ḡaa ḡaḡe (22.600).

³ Uzi mé Izilahia ì. Izilahia negḡeḡeḡn̄ Mikaila, Obadia, Yoeli n̄ Isiao ũ. An gb̄eḡn̄ sḡo piiá uabeleḡne.

⁴ An bui zigḡ p̄ wà n̄ t̄ d̄alau daedaḡeḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ baakwi n̄ soolooḡ (36.000), ké an nḡo n̄ n̄ néḡo dasi yáí.

⁵ Isakaa bui gḡsa p̄ wà n̄ t̄ d̄alauḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ basiĩḡ n̄ soplaoḡ (87.000).

Bēyāme bui

⁶ Bēyāmeḡ negḡeḡe ḡaḡe: Bela, Bekēḡ n̄ Yediaḡo.

⁷ Bela negḡeḡe sḡoḡ: Ezebḡ, Uzi, Uzieli, Yelimo n̄ Ilio. Uabeleḡne n̄pii. An bui gḡsa p̄ wà n̄ t̄ d̄alauḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ bao n̄ plao n̄ baakwi n̄ sīḡeḡ (22.034).

⁸ Bekēḡ negḡeḡe tón ke: Zemila, Yoasi, Eliezeḡ, Elioenai, Ōmeli, Yelemḡ, Abia, Anato n̄ Alemḡo. Bekēḡ negḡeḡeḡn̄ we pii.

⁹ Wà n̄ uabeleḡ t̄ d̄alau, mé an gḡsaḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ bao n̄ ḡaa dooḡ (20.200).

¹⁰ Yediaḡ mé Bilana ì. Bilana néḡo tón ke: Yeusi, Bēyāmeḡ, Ehudu, Kenaana, Zetā, Taasisi n̄ Aisahaao.

¹¹ Yediaḡ buipiaḡ uabeleḡne n̄pii. An bui gḡsa p̄ aaĩ bḡ gé zikaiḡ gb̄eḡn̄ ḡaasḡḡo leḡ gḡo n̄ plao n̄ ḡaa dooḡ (17.200).

¹² Supiũ n̄ Hupiũḡa Ili buiḡne, mé Husiũḡa Ahee buiḡne.

Nefatali bui

¹³ Bila né Nefatali negḡeḡe tón ke: Yazieli, Guni, Yezēḡ n̄ Sileũo.

Manase bui

¹⁴ Manase negḡeḡe tón ke: A Asieli n̄ Makiio ì n̄ Sili bui nḡo p̄ i méseḡdileḡooḡ. Makii mé Galada ì.

¹⁵ Makii nḡsè Hupiũḡe n̄ Supiũḡo. Aà d̄aḡe tón Maaka. Makii buie tón Zelofada. Nenḡeḡo a ì atēḡ.

¹⁶ Makii negḡeḡe ì n̄ a na Maakao, ḡ à tḡkpàḡ Pelesi. Aà d̄auna tón Selesi, aà negḡeḡeḡn̄ Ulaũ n̄ Lakeũo ũ.

¹⁷ Ulaũ mé Bedā ì. Makii né Galada, Manase tḡũna negḡeḡeḡn̄ we.

¹⁸ Aà d̄aḡe Amḡleke negḡeḡeḡn̄ Isodo, Abiezeḡ n̄ Malao ũ.

¹⁹ Semida negḡeḡeḡn̄ Ahiana, Sikeũ, Liki n̄ Aniaũo ũ.

Eflaiũ bui

²⁰ Eflaiũ Sutela ì, Sutela Beḡedi ì, Beḡedi Taatu ì, Taatu Elada ì, Elada Taatu ì,

²¹ Taatu Zabada ì, Zabada Sutela ì. Ezeḡ n̄ Eladuo gè Gatadeḡ pḡtuḡo kúki, ḡ wà n̄ d̄ede we.

²² An mae Eflaiũ pḡsia kè n̄ gaa yá musu à gḡoplakè, ḡ aà daḡeḡ mḡo aà nḡse n̄niḡè.

²³ Ké Eflaiũpi èa wũḡe n̄ a nao, ḡ à nḡsí à negḡeḡe ì bḡ. Ō à tḡkpàḡ Belia,* ké yā'ḡma aà beḡeḡo lè yáí.

²⁴ Aà nenḡeḡe tón Seela. Ōme Betoloni Musu n̄ Betoloni Z̄íḡeḡo k̄ale n̄ Uzeni Seelao.

²⁵ Lefa Lesefa ì, Lesefa Tela ì, Tela Taani ì,

²⁶ Taani Ladā ì, Ladā Amihudu ì, Amihudu Elisama ì,

²⁷ Elisama Nuni ì, Nuni Yozuee ì.

²⁸ An b̄usu w̄éḡeḡ tón ke: Beteli n̄ a bualoũḡ, Naalana p̄o kú gukpe oi, Gezeḡ p̄o kú be'ae oi n̄ a bualoũḡ, Sikeũ n̄ a bualoũḡ e à gè pè Aya n̄ a bualoũḡwa.

* 7:23 Bee mè yā'ḡma guu.

²⁹ Betsã ní Taanakio ní Megidoo ní Dooo, ampii ní a bualoũ ku Manase buio bùsuue, ð Isaili né Yosefu buipio ku wélepio guu.

Asee buio

- ³⁰ Asee negõeo tón ke: Imena, Iseva, Isevi ní Beliao. An dāen Sela ũ.
³¹ Belia negõeo tón ke: Ebee ní Biizai mae Malakio.
³² Ebee negõeo tón ke: Yafleti, Somee ní Otaũ. An dāen Sua ũ.
³³ Yafleti negõeo tón ke: Pasaki, Bimali ní Asevao.
³⁴ Somee negõeo tón ke: Ahi, Lõga, Uba ní Alaũ.
³⁵ Aà dāuna Otaũ negõeo tón ke: Zofa, Imena, Selesi ní Amaluo.
³⁶ Zofa negõeo tón ke: Sua, Aanefee, Suali, Beli, Imla,
³⁷ Bezee, Odo, Sāma, Silesa, Yeteē ní Beelao.
³⁸ Yeteē negõeo tón ke: Yefũne, Pisipa ní Elao.
³⁹ Ula negõeo tón ke: Ala, Anieli ní Liziao.
⁴⁰ Asee buion we, mé uabeleone nípii. Gõsa gbāa tãdeone mé dāana maaone. An zigõ pò wà ní tó dàlau gbẽon ðaasõõo lee baasõo ní mēndooe (26.000).

8

Bēyāme buio

- ¹ Bēyāmee negõe sēian Bela ũ, a plaade Asebe, a ðaãde Ahala,
² a sliõde Nõha, a sode Lafa.
³ Bela negõeo tón ke: Adaa, Ehudu mae Gela,
⁴ Abisua, Naamani, Ahoa,
⁵ Gela, Sefufã ní Hulaũ.
⁶⁻⁷ Ehudu negõeo tón ke: Naamani, Ahia ní Gelao. Gelapi negõeon Uza ní Aihuduo ũ. Uabeleone ní ũ Geba, ð Gela tò aa fèle tà Manaata.
⁸ Saalaiũ a naõ Husiũ ní Baalao yà, ð à nēe beeo ì Mõabu bùsuu
⁹ ní a na Odesio: Yobaba, Zibia, Mesa, Malekaũ,
¹⁰ Yeuzi, Sakia ní Miimao. Aà népion we, ampii uabeleone.
¹¹ A Abitubu ní Elipaa ì ní a na Husiũpio zadõ i aà yao.
¹² Elipaa negõeo tón ke: Ebelu, Misaũ ní Semedi pò Onõ ní Lodio kàle ní a bualoũ.
¹³ A Belia ní Semaõ ì lo. Uabeleone ní ũ Ayaloni. Aame Gatadeõ yà.
¹⁴⁻¹⁶ Belia negõeo tón ke: Ahio, Sasaki, Yelemõ, Zebadia, Alade, Edee, Mikaila, Isepa ní Yohao.
¹⁷⁻¹⁸ Elipaa negõeo tón ke: Zebadia, Mesulaũ, Iziki, Ebee, Isimelai, Izilia ní Yobabao.
¹⁹⁻²¹ Simeĩ negõeo tón ke: Yakiũ, Zikeli, Zabedi, Elienai, Ziletai, Elieli, Adaia, Belaia ní Simelao.
²²⁻²⁵ Sasaki negõeo tón ke: Isepã, Ebelu, Elieli, Abedõ, Zikeli, Anana, Anania, Elaũ, Anetotia, Ifedea ní Penuelio.
²⁶⁻²⁷ Yeloaũ negõeo tón ke: Sameselai, Sealia, Atalia, Yaalesia, Elia ní Zikelio.
²⁸ Wà gbépio tó dàlau. Uabeleone nípii. Aa kú ní gbẽõ sae Yelusaleũe.

Saulu buio

- ²⁹ Ké Yeieli Gabaõõ kàle, ð a ku we. Aà na tón Maaka.
³⁰ Aà negõe sēian Abedõ ũ. A gbēa Zuu, Kisi, Baali, Nee, Nadabu,
³¹ Gedoo, Ahio, Zekēe
³² ní Simeã mae Mikeloo. Aa kú ní gbẽõ sae Yelusaleũe.
³³ Nee Kisi ì, Kisi Saulu ì, Saulu Yonatãa ì ní Malakisuaõ ní Abinadabuo ní Isiboseo.
³⁴ Yonatãa mé Mika mae Mefibose ì.
³⁵ Mikapi negõeo tón ke: Pitõ, Meleki, Talea ní Aazao.
³⁶ Aaza Yoada ì, Yoada Alemē ì ní Azemaveo ní Zimlio. Zimli Mõza ì,
³⁷ Mõza Binẽa ì, Binẽa Lafa ì, Lafa Elasa ì, Elasa Aseli ì.

³⁸ Aseli negõε ì sooloε. An tón ke: Azikaũ, Bokelu, Isimaεla, Sealia, Obadia rí Ananio. Aseli negõεon we píi.

³⁹ Aà gbēdo Eεeki negõεo tón ke: Aà negõεe sēian Ulaũ ũ, a plaade Yeusi, a àaõde Elifele.

⁴⁰ Ulaũ negõεoá gõsa gbāa kàdõnaonε. Aa negõεo rí tũnao vī dasi, aa kà basoplakwi. Gbēpiá Bēyāmeε buionε mpii.

9

Yuda pó aa sù rí Babelio

¹ Wà Isailio tó dà Isaili kíao ladau mpiiε.

Wà Yudaο kùkù tàrnο Babeli, ké aa bò Lua kpe yái.

² Sa'onao rí Levii buio rí Lua ua zíkεnao rí Isaili kíniο mé èa sù rí bùsuu rí rí wéleο guuo káau.

³ Yuda buio rí Bēyāmeε buio rí Eflaiũ buio rí Manase bui pó sù Yelusaleũon* ke:

⁴ Amihudu né Utai, Omeli tũna, Imeli síwεna, Bani sōkpaε mé Yuda né Pelezi buio d̄aana ũ.

⁵ Asaia rí a d̄aunaο mé Yuda né Sela buio d̄aanaο ũ.

⁶ Yeueli mé Yuda né Zela buio d̄aana ũ. Yuda buipio gbēon òaa àaõ rí basioḱkwioε (690).

⁷ Mesulaũ né Salu, Odavia tũna, Asenua síwεna mé Bēyāmeε buio d̄aana ũ

⁸ rí Yeloau né Ibinεiao rí Uzi né Ela, Mikeli tũnao rí Sefatia né Mesulaũ, Leueli tũna, Ibinia síwεnao.

⁹ Bēyāmeε bui pó wà rí tó d̄alauo gbēon òaa síiõ rí basoplakwi rí sooloε (956). Uabeleonε mpii.

¹⁰ Yedaia rí Yoialibuo rí Yakēo mé sa'onao d̄aanaο ũ

¹¹ rí Lua kpé gbēz̄o Azalia, Ilikia né, Mesulaũ tũna, Zadoki síwεna, Melaiο sōkpaε, Aitubu sísiο

¹² rí Yeloau né Adaia, Pasuu tũna, Malakia síwεnao rí Adieli né Maasai, Yazela tũna, Mesulaũ síwεna, Mesilemi sōkpaε, Imεε sísiο.

¹³ Sa'on uabeleο gbēon òaa swaaõ rí baswaaõε (1.760). Gõsa gbāaonε, Lua ua zíkεnaonε.

¹⁴ Melali bui Asubu né Semaia, Azikaũ tũna, Asabia síwεna mé Levii buio gbēz̄o ũ

¹⁵ rí Bakebakaao rí Elesio rí Galalio rí Mika né Matania, Zikeli tũna, Belekia síwεnao

¹⁶ rí Semaia né Obadia, Galali tũna, Yedutu síwεnao rí Asa né Belekia, Elikana pó kú Netofa tũnao.

¹⁷ Bíibled̄anao tón ke: Saluũ, Akubu, Talemο, Aimani rí rí gbēo. Saluũ mé rí gbēz̄o ũ.

¹⁸ Omε ìo Kí Bíibole pó kú gukpe oi d̄sa e rí a gbāo. Gbēpio mé Levii buio fáani bíibled̄anao ũ.

¹⁹ Kole né Saluũ, Abiasafa tũna, Kole síwεna rí a gbé Kole buio mé Lua kpé kpeεε d̄anao ũ lá rí deziο de Dii b̄o b̄led̄anao ũ yāawa.

²⁰ Elezaa né Fineasi mé rí d̄aana ũ ḡo bee, mé Dii kuaano.

²¹ Meselemia né Zakali mé Kpaaukpe bíibled̄ana ũ.

²² Gbé pó wà rí sé bíibled̄anao ũo píi gbēon òaa do rí kuεplaoε (212). An tóo ku taalau rí wéleο guu. Davidi rí gu'ena Samuelio mé z̄i ghiapi dà rí deziονε.

²³ Ampio rí rí buio mé Dii ua bíibled̄anao ũ.

²⁴ Aaib zεzεa kpépi gola síiõwa, gukpe, be'ae, gugbāntoo rí γεomid̄k̄iio.

²⁵ Zieo an gbé pó aa ku wéle rí wéleο ìo mo zíkεir̄no ḡo soplapla.

²⁶ Zipiá bíibled̄anao gbēz̄o gbēon síiõpio yáε. Levii buipio mé ì Lua ua kpéneο rí a làasiο d̄sa.

²⁷ Aaĩ zεzε lia Lua uai gwá, aaib d̄sa. Ampio mé aaib a zé kili k̄ua, aaib wē lá gu lé d̄o.

* 9:3 Eza 2.1

28 An gb̄ēō Ìo laaido Lua ua zik̄eb̄ōwa. Tó wà ḡè̄ō ge tó wà b̄ò̄, aamē aāō nao.

29 Wà ní gb̄ēō dílē aāō laaido Lua kp̄é̄ kp̄ēlē p̄ó̄ ní a zik̄eb̄ōwa ní p̄ó̄wentio ní v̄ēō ní n̄isio ní tulaletio ní p̄ó̄ ḡinanao.

30 Sa'onaēō mé̄ aāi p̄ó̄ ḡinanapīō ȳaalek̄ō.

31 P̄ē̄kēa† mé̄ Levii né̄ Kole bui Saluũ̄ neḡō̄ē s̄ēia Matitia z̄i ũ̄.

32 Aà gb̄é̄ Kole buiēō mé̄ aāi p̄ē̄ē p̄ó̄ w̄i k̄álē d̄ò̄d̄ō k̄ámaboḡōz̄i kē.‡

33 Levii bui uabelē l̄esinaō mé̄ aāi ku Lua ua kp̄é̄nēō guu. Wili z̄i p̄álē dan̄ēō, asa aāi ní z̄i kē f̄aan̄ē ní gw̄aas̄inaōē.

34 Amp̄iō mé̄ Levii bui uabelē p̄ó̄ kú Yelusaleũ̄ō ũ̄, gb̄ē̄z̄ō p̄ó̄ wà ní tó d̄alaūō ũ̄.

Saulu bui

35 Yeiel̄i mé̄ Gabāō k̄álē, ã̄ a ku we. Aà na tón̄ Maaka.

36 Aà yoan̄ Abed̄ō ũ̄. A gb̄eā Zuu, Kisi, Baali, N̄ēē, Nadabu,

37 Gedoo, Ahio, Zakali

38 ní Sim̄ea maē Mikeloo. Aa kú ní gb̄é̄ō sāē Yelusaleũ̄ē.

39 N̄ēē Kisi Ì, Kisi Saulu Ì, Saulu Yonat̄aa Ì ní Malakisuāō ní Abinadabuō ní Isibosēō.

40 Yonat̄aā mé̄ Mika maē M̄efibosē Ì.

41 Mikapī neḡō̄ēō tón̄ kē: Pit̄ō, M̄el̄eki, Talea ní Aazao.

42 Aaza Yada Ì, Yala Alem̄ē Ì ní Azemav̄ēō ní Zimlio. Zimli M̄oza Ì,

43 M̄oza Bin̄ea Ì, Bin̄ea Lefaia Ì, Lefaia Elasa Ì, Elasa Aseli Ì.

44 Aseli neḡō̄ē Ì sooloē. An tón̄ kē: Azikaũ̄, Bokelu, Isimāela, Sealia, Obadia ní Ananio. Aseli neḡō̄ēon̄ we p̄ii.

10

Ki Saulu gaa

(1Sam 31.1-13)

1 Filit̄ēō z̄ik̄à ní Isailiō, ã̄ Isailiō bàal̄è̄né̄, an dasidē ḡaga Giliboa gb̄ep̄olēu.

2 Ké̄ Filit̄ēō p̄è̄lē Saulu ní a neḡō̄ēzi, ã̄ aa aà né̄ō Yonat̄aā ní Abinadabuō ní Malakisuāō d̄è̄dē.

3 Z̄i p̄ó̄ liaa Sauluzi p̄ās̄ik̄ũ̄, ã̄ k̄azunaō aà p̄à, à k̄è̄'ia.

4 Ō̄ a ò̄ a z̄ikab̄ok̄ū̄naē: N̄ ní f̄enda wo, ní ma z̄ō̄ ñ̄ ma d̄ēò̄. Tó ni kē màao, gyaf̄ōdēē beeō m̄ō k̄ò̄'oman̄ōē. Ō̄ v̄ia aà z̄ikab̄ok̄ū̄napī k̄ũ̄, i weio, ã̄ Saulu a f̄enda s̄è̄ à az̄ia ò̄'oa.

5 Ké̄ aà z̄ikab̄ok̄ū̄napī è̄ à ḡà, ã̄ à az̄ia ò̄'oa f̄endāa s̄ō̄, aa ḡà m̄pii.

6 M̄aa Saulu ní a neḡō̄ē gb̄ē̄on̄ àāō ní a b̄edēō ḡaga m̄pii s̄ānu.

7 Ké̄ Isaili p̄ó̄ kú guzulēu weō è̄ ní z̄iḡō bàal̄è̄ mé̄ Saulu ní a neḡō̄ē ḡaga, ã̄ aa bàal̄è̄ s̄ō̄, aa ní w̄é̄lēō t̄ò̄ we, ã̄ Filit̄ēō m̄ò̄ z̄è̄lēu.

8 Ké̄ a gu d̄ò̄, ã̄ Filit̄ēō m̄ò̄ p̄ó̄ woloi gb̄é̄ p̄ó̄ ḡagāwa, ã̄ aa Saulu ní a neḡō̄ē gb̄ē̄on̄ àāō ge è̄ k̄álēa Giliboa gb̄ep̄olēu.

9 Ō̄ aa Saulu mi z̄ò̄ aa aà ḡō̄kēb̄ō w̄ò̄lowà, ã̄ aa gb̄é̄ō z̄i aa a bao f̄à̄ē Filit̄ēō b̄ūsuu p̄ii ní ní táak̄ēō.

10 Wà aà ḡō̄kēb̄ō k̄álē ní táaō kp̄é̄u, ã̄ wà aà mi lòō Daḡō kp̄é̄u.

11 Ké̄ Yabesi Galadadēō ȳá p̄ó̄ Filit̄ēō k̄è̄ Sauluēpī mà màa,

12 ã̄ an neḡō̄naō f̄è̄lē pii, aa Saulu ní a neḡō̄ēō gēō s̄è̄lē t̄àò̄ Yabesi. Aa ní v̄í gb̄é̄n̄eli gb̄áū we, ã̄ aa l̄eȳè̄ ē ḡōō sopl̄a.

13 Saulu ḡà k̄é̄ à b̄ò̄ Dii k̄pē ȳáiē. I Dii ȳádao, * à ḡè̄ ȳāgb̄è̄a ḡè̄sisinawa se.†

14 I ȳāgb̄eā Diiwao. A ȳáiē Dii aà d̄è̄i, ã̄ à Yese né̄ Davidi kp̄à k̄palau aà gb̄ēu.

† 9:31 Lev 2.4-6 ‡ 9:32 Lev 24.5-9 * 10:13 Lev 19.31, 20.6 † 10:13 1Sam 28.7-8

11

Davidi kpaa Isailio kpalau (2Sam 5.1-10)

¹ Isailio mò Davidi kfi mpii Heblõ aa mè: Wá au doũe.

² Za zi, baa gɔɔ pɔ Saulu de kía ũ, míme ni dɔaawɛɛ zllau gea n suaɔ. ɔ Dii n Lua òne míme nɔyɔ de a gbé Isailio dɔaana ũ, an kía ũ.

³ Ké Isaili gbɛzɔɔ mò kí Davidi kfi Heblõ mpii, we à ledoukèurno Dii ae, ɔ aa nísikà aà miwa aa aà kpà Isailio kpalau, lá Dii dà Samueliɛ a òwa.

⁴ Davidi n Isailio tɔu Yelusaleũ pɔ wĩ me lɔ Yebusi* mpii. ɔ Yebusideɔ

⁵ ò Davidiɛ: Nyɔ gɛ lao. N beeo Davidi wéle bíide pɔ wĩ me lɔ Siɔnapi sɪ, ɔ à gò aà wéle ũ.

⁶ Gɔɔ bee Davidi mè: Gbé pɔ dɔaa lèle Yebusideɔwa káau mé a gɔ zɪgɔɔ swana ũ, an gbɛzɔɔ ũ. Zeluia né Yoabu mé gè káau, ɔ à gò n swana ũ.

⁷ Davidi bekpà wéle bíidepiu, ɔ wà tɔkpàè Davidi Wéle.

⁸ A kpéɔ dɔdɔ liai za gu pɔ wà Milo ɛ kàka n bùsuo e a bíiwa, mé Yoabu wélepi gu pɔ gò kèkè.

⁹ Davidi gbáa lé dedeɛ, asa Dii Zɪgɔde kuaànɔe.

Davidi negɔnaɔ (2Sam 23.8-39)

¹⁰ Davidi negɔnaɔ kíaɔ yán ke. Ampio n Isailio pii aa zèaànɔ aà kíake yá musu. Aa aà kpà Isailio kía ũ lá Dii òwa.

¹¹ Davidi negɔnapiɔ tón ke: Akemɔ gbé Yasɔbaũ mé negɔn tɔde gbɛɔn àaɔ swana ũ. Aàpi mé sɔna sè gbɛɔn òaa do n basɔɔzi, à n zɔzɔ pii gɔɔdoũzi.

¹² Aà gbɛa Dodai né Eleazaa, Ahoa gbé kú negɔn gbɛɔn àaɔpiɔ guu lɔ.

¹³ A kú n Davidio gɔɔ pɔ Filitɛɔ kàaa aa zíkà Pasadamiũ. Isailio pòɔbɔzákè gu pɔ naa bú kúu.

¹⁴ Aàpi n a gbéɔ aame zè wà gĩ búpi guoguo. Aa Filitɛɔ dède, ɔ Dii tò aa zɪ zɔɔ blè gɔɔ bee.

¹⁵ Negɔn gbɛɔn baakwipio guu, gbɛɔn àaɔ mé bò gè Davidi kfi Adulaũ gbè'eu. Filitɛɔ gáli bò kálea Lefai guzulɛu.

¹⁶ Gɔɔ bee Davidi ku sɛgbáũ mé Filitɛ gudɔanaɔ ku Beteleũ.

¹⁷ Davidi lé a be í nide à mè: Déme a gé Beteleũ bɔle lò'i tóimeei?

¹⁸ ɔ gbɛɔn àaɔpiɔ gè gè Filitɛɔ bòou, aa Beteleũ bɔle lòopi í tò sùò Davidiɛ. ɔ i we mio, a tɔle Diiɛ sa'o'i ũe.

¹⁹ A mè: Kai ma Lua, má fɔ íe bee mio. Gbé pɔ aa gĩ n wɛniio aue! I we mio. Negɔn gbɛɔn àaɔpiɔ yákean we.

²⁰ Yoabu dáuna Abisai mé negɔn gbɛɔn baakwipio swana ũ. Aàpi mé sɔna sè gbɛɔn òaa do n basɔɔzi à n dede, ɔ à tɔbò gbɛɔn baakwipio guu.

²¹ A tɔbò de negɔn gbɛɔn àaɔpiɔla, ɔ à gò n dɔaana ũ, kási a ku negɔn tɔde gbɛɔn àaɔpiɔ guuo.

²² Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zìkan wóɔdeɛ. Aà yákeɔ dasi. A Mɔabu negɔn tɔdeɔ dè gbɛɔn pla. A gè ɛ guu gɔɔ pɔ lougbe kwè, à nòomusu dèu.

²³ A Egipi gbé pɔ a gbàa kà gàsísuu sɔo dè. Egipi gbépi sɔmpa de lán zwàatán àsaliwae, ɔ Benaia sɔàazi n goo, à aà sɔnapi síwà à aà dèò.

²⁴ Yoiada né Benaia mé yápio kè, ɔ à tɔbò negɔn gbɛɔn baakwipio guu.

²⁵ A tɔbò de negɔn gbɛɔn baakwipio, kási a ku negɔn tɔde gbɛɔn àaɔpiɔ guuo. ɔ Davidi aà díle a dɔaio gbɛzɔɔ ũ.

²⁶ Negɔnapiɔ tón ke:

* 11:4 Dɔa 1.21

Yoabu dāuna Asaeli,
 Dodo né Elana Beteleū gbé,
 27 Alodi gbé Samo,
 Pelsoni gbé Elezi,
 28 Tekoa gbé Ikesi né Ila,
 Anato gbé Abiezee,
 29 Usa gbé Sibekai,
 Ahoa gbé Ilai,
 30 Netofa gbé Malai,
 Netofa gbé Baana né Elebu,
 31 Gibea pó kú Bēyāmee būsuu gbé Libai né Itai,
 Pilatō gbé Benaia,
 32 Gaasi guzule gbé Idai,
 Alaba gbé Abieli,
 33 Bauliū gbé Azemave,
 Saaleboni gbé Eliaba,
 34 Gizoni gbé Aseū negōo,
 gusiside gbé Sage né Yonatāa,
 35 gusiside gbé Sakaa né Ahiaū,
 Ulu né Elifala,
 36 Mekela gbé Efee,
 Pelsoni gbé Ahia,
 37 Kaameli gbé Ezelo,
 Ezebai né Naalai,
 38 Natā dāuna Yoeli,
 Ageli né Mibaa,
 39 Amōni bui Zeleki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabokūna,
 40 Yete buio Ila ní Galebuo
 41 Iti bui Uli,
 Alai né Zabada,
 42 Siza né Adina, Lubeni buio swana
 ní a gbēo gbēon baakwi.
 43 Maaka né Anana,
 Miti gbé Yosafa,
 44 Asalo gbé Uzia,
 Aloe gbé Otaū negōo Sāma ní Yeielio,
 45 Simeli né Yediae
 ní a dāuna Yoha Tizi gbēo,
 46 Maava gbé Elieli,
 Elinaaū negōo Yelibai ní Yosaviao,
 Mōabu gbé Itamaa,
 47 Elieli ní Obedio
 ní Mezobi gbé Yaasio.

12

¹ Ké Kisi né Saulu Davidi yà, gbé pọ aa nà Davidiwa Zikilagaɔ tón ke. Aa ku negɔna pọ dɔaàle zɪlauɔ guue.

² Aa sáɔ ní gbemaɔ kɔa, aai ka ge gbɛ zu ní ɔplaaɔ ní ɔzeɛo píie. Saulu zɪa bui Běyámee buiɔne, aan ke:

³ An swana Ahiezee, Gibea gbé Semaane ní aà dāuna Yoasio, Azemave negɔɛo Yezieli ní Pɛletio, Belaka ní Anato gbé Yehuo,

⁴ Gabaɔ gbé Isimaia pọ de negɔn gbɛɔn baakwiɔ dɔaanaɔ do ũ,

⁵ Selemia, Yaazie, Yohanani, Gedela gbé Yozaba,

⁶ Eluzai, Yelimɔ, Bealia, Semalia, Alufi bui Sefatia,

⁷ Elikana, Isia, Azaleli, Kole bui Yoeezɛ ní Yasɔbaũo

⁸ ní Gedoo gbé Yeloaũ negɔɛo Yoela ní Zebadio.

⁹ Gada buieɔ ní zɪa kpà Davidiwa sɛgbāu. Gɔsa gbāaɔne. Aaiɔ ku zɪ sɔu guue, mé aa sɛngbaɔ ní sɔnaɔ dɔ. An oa bɔ̀ nɔmɔsuwa, mé aaiɔ wāa gusɪsideu lán tuewa.

¹⁰ Ezee mé ní swana ũ, a plaade Obadia, a àaɔde Eliabu,

¹¹ a síiɔde Misimana, a sɔode Zelemii,

¹² a soolode Atai, a soplade Elieli,

¹³ a swaaɔde Yohanani, a kēokwide Elizaba,

¹⁴ a kwide Zelemii, a kuɛdode Mabanai.

¹⁵ Gada buipiá zɪgɔ swanaɔne. An gbé pọ a gbāa késāarɪzi gbāa mé sáa ní gbɛɔn basɔɔ gbāao. An gbé pọ deɪlaɔ sɔ gbɛɔn àaa sɔo pọ.

¹⁶ ɔme bùa Yuudēwa mɔ sɛia guu gɔɔ pọ à pà, aa tò guzulɛdeɔ tilè gukpe ní be'aɛo píi.

¹⁷ Běyámee buieɔ ní Yudaɛɔ mɔ nà Davidiwa sɛgbāu lɔ.

¹⁸ Davidi gè dārɪle à mè: Tó aafia ále mɔa à dɔmale, mí gbāakpaázi ní nɔsemendoo. Tó ále mɔ ma kpái ma ibeɛɔwa, baa ké mi yāpāsikeéoe sɔ, wá deziɔ Lua a e, i yágɔgɔwěe.

¹⁹ ɔ Lua Nisina dède negɔn gbɛɔn baakwipiɔ swana Amasaiwa à mè:

N gbéɔn wá ũ, Davidi,

wa zennɔe, Yese né.

Lua aafia káfiɛ,

Lua n dɔnlɛdeɔ gba aafia lɔ,

asa n Lua a dɔnlɛɛ.

ɔ Davidi ní díle à ní ké a zɪgɔ gbāamɔndeɔ swanaɔ ũ.

²⁰ Manase buieɔ nà Davidiwa gɔɔ pọ aapi ní Filitɛɔ lé gé zɪkai ní Sauluo. ɔ Davidi ní a gbéɔ i dɔ Filitɛɔleɔ, asa Filitɛ kɪaɔ mé lekpaai, ɔ aa aà gbàe aa mè: Tó à zè ní a dii Sauluoɛ, aa wá mi zɔzɔe.

²¹ Manase bui pọ nà Davidiwa gɔɔ pọ à tà Zikilagaɔn ke: Adena, Yozaba, Yediae, Mikaila, Yozaba, Elihu ní Ziletaio. Aame Manase bui zɪgɔ gbɛɔn àasɔɔɔ dɔaanaɔ ũ.

²² Aa dɔ̀ Davidile gbāamɔndeɔ yá musu, asa gɔsa gbāaɔne nípii, Davidi zɪgɔ gbɛzɔɔne.

²³ Lá gu lé dɔ wɔ mɔ Davidi kí dɔiaàle e aà zɪgɔ gè dasikù lán Lua iwɔwaɛ.

Gbé pọ nà Davidiwa Heblɔ

²⁴ Gbé pọ aa gɔkeɔɔ kɔa aa mɔ Heblɔ Davidi kpái kpalau Saulu gbɛu lá Dii ɔwaɔ dasilen ke:

²⁵ Yuda pọ sɛngbaɔ ní sɔnaɔ kɔa gbɛɔn àasɔɔɔ lɛɛ soolo n àaa síiɔe (6.800).

²⁶ Simɛɔ buiɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛɛ soola ní basɔoɛ (7.100).

²⁷ Levii buiɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛɛ síiɔ ní àaa àaɔe (4.600).

²⁸ Aalona buiɔ dɔaana Yoiada ní a gbéɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛɛ àaɔ ní àaa àaɔ ní basɔoɛ (3.700).

²⁹ Ewaaso negɔn Zadoki kú ní guu ní a be'uabeleɔ gbɛɔn bao ní plao.

³⁰ Saulu zɪa bui Běyámee buiɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛɛ àaɔe (3.000). Běyámee bui dasideɔ ku Saulu kpe e tiaɛ.

31 Eflaiū buiṅ gbēon òaasṅṅo lēe bao n̄ òaa síṅṅo (20.800). Gōsa gbāa tṅdeṅne n̄ gbēṅ guu.

32 Manase bui pṅ kú be'ae oio gbēon òaasṅṅo lēe bao plasaie (18.000). Gbēpiṅ wà n̄ plé aa gé Davidi kpáí kpalau.

33 Isakaa bui dṅaanaṅ gbēon òaa doe. Aa gṅṅ bee yá dṅ mé aa laai v̄i a yá musu, aa dṅ lá à kù Isailiṅ ke. Aa kú n̄ n̄ iwaṅ pii.

34 Zabulṅni bui pṅ aa zī dṅ mé aa gṅkebo dṅe dṅṅ pii gbēon òaasṅṅo lēe blakwie (50.000). Aa ku aà kpe n̄ n̄semendooe

35 Nefatali bui dṅaanaṅ gbēon òaa sṅṅe n̄ n̄ iwaṅ gbēon òaasṅṅo lēe baakwi n̄ soplao (37.000), baade n̄ a sēngbaoo n̄ a sṅnao.

36 Dā bui pṅ aa ku zī sṅṅ guuṅ gbēon òaasṅṅo lēe baakwi plasaio n̄ òaa àaṅṅe (28.600).

37 Ase bui pṅ zī dṅ mé aa ku sṅṅ guuṅ gbēon òaasṅṅo lēe blaie (40.000).

38 Lubeni buiṅ n̄ Gada buiṅ n̄ Manase bui pṅ kú Yuudē baaleṅ gbēon sṅṅṅo lēe basooloe (120.000). An baade n̄ a gṅkeboṅ.

39 Gbēpiṅá zīgṅṅne m̄pii, aaiṅ ku sia zilau sṅṅ guue. Aa m̀ Heblṅ n̄ n̄semendoo Davidi kpáí kpalau, i gṅ Isaili bui pii kía ũ. Ǿ Isaili k̄niṅ láasoo doupi kè lo, aa ye Davidi kpaa kpalau.

40 Ǿ aa gṅṅ àaṅ kè n̄ Davidio we, aa pṅblè aa vēem̄, asa an bedeo k̄s̄ak̄enēe.

41 Bee gbēa an saede pṅ kú Isakaa buiṅ b̄suo n̄ Zabulṅni buiṅ b̄suo e à gè pè Nefatali bui pṅ kú zāṅ b̄suo aa pṅblea d̄i zāa'inaṅne n̄ yiongoṅ n̄ sṅbaonaṅ n̄ zuṅ aa m̀onēe. Pṅwenti die n̄ kaadṅembe giio n̄ vēebe giio n̄ vēeo n̄ n̄sio n̄ zuṅ n̄ sāṅ, ké Isailiṅ lé pṅnake yái.

13

Sua n̄ Dii kpagoloo Yelusaeū (2Sam 6.1-11)

1 Davidi lekpaai n̄ a zīgṅ gbēon òaasṅṅṅṅ dṅaanaṅ n̄ a gbēon basṅbasṅṅṅ dṅaanaṅ pii.

2 Ǿ a ò Isailiṅne pii: Tó à kèé maa, mé a de Dii wá Lua pṅeā ũe, wà lékpāsake wá gbē k̄ni pṅ kú Isaili b̄suoṅne pii n̄ sa'onao n̄ Levii bui pṅ kúr̄nṅ n̄ wéleṅ guuṅ, aa mṅ k̄aaawanṅ,

3 wí ge wá Lua kpagolo sé suṅ wá k̄i, asa wi yāgbēawà Saulu gṅṅṅ.

4 Gbē pṅ k̄aaapiṅ wèi màa, asa à kè m̄piiie maae.

5 Ǿ Davidi Isailiṅ k̄aa za Egipi swa Sikooi e à gè pè Amata bṅlewa, ké aa Lua kpagolo sé Kiliayaaliū aa suṅ.

6 Ǿ Davidi n̄ Isailiṅ gè Kiliayaaliū pṅ w̄i me lo Baala, Yuda b̄suo m̄pii, ké aa ge wà Dii Lua kpagolo sé wà suṅ. Dii lo kible kpagolopi musu malaika ḡsiadeṅ zānguo* ǿ aà tó kuwà.

7 Ǿ aa kpagolopi sè Abinadabu be,† aa dà zugo dafu guu aa dàṅ zéu, Uza n̄ Ahio mé lé geṅ.

8 Davidi n̄ Isailiṅ lé ǿwā Lua ae n̄ gbāa pua léu m̄pii n̄ lesiao. Wàle mṅṅnale n̄ kúuo n̄ ḡaao n̄ sēsēnaṅ n̄ k̄aeṅ.

9 Ké aa kà Kidṅ ésegbēk̄i, zuṅ gēnalè, ǿ Uza ṅṅ kpagolopi k̄i.

10 Ǿ Dii pṅ p̄aazi à aà lè we, ké à ǿnà kpagolopiwa yái, ǿ à gā‡ Lua ae we.

11 Davidi pṅ pà, ké Dii pṅ f̄e Uzazi yái, ǿ w̄i me gupie Pṅfēa'uzazi e n̄ a gbāo.

12 Gṅṅ bee ǿ v̄ia Davidi k̄i Lua yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Lua kpagolo sé mà taṅi?

13 Ǿ i se suṅ a wéleu lo, à lile tàṅ Gata gbē Ǿbededṅ be.

14 Lua kpagolopi ku aà be e mṅ àaṅ, ǿ Dii èf̄aikè aà bedēṅne n̄ pṅ pṅ a v̄io pii. §

* 13:6 1Sam 4.4, Sou 99.1 † 13:7 1Sam 7.1-2 ‡ 13:10 Nao 4.15 § 13:14 1Lad 26.4-5

14

Davidi ziblea Filitēwa (2Sam 5.11-25)

- ¹ Tii kí Hilaū gbé̃ zì Davidiwa ní sede lío ní gbè'ānao ní li'ānao kpedòìè.
- ² Ǿ Davidi dò sa ké Dii a kpa Isailio kía ũe, mé à a kpala kàfiē maamaa, ké Isailio de Luapi gbé̃ ũ yáí.
- ³ Davidi èa nɔeɔ sè Yelusaleū lo, ɔ à negɔeɔ ní nenɔeɔ l'ínno.
- ⁴ Negɔe pò à ní í Yelusaleūpio tón ke: Samua, Sobabu, Natā, Salomoo,
- ⁵ Ibaa, Elisua, Elifele,
- ⁶ Nɔga, Nefegi, Yafia,
- ⁷ Elisama, Eliada ní Elifeleo.
- ⁸ Ké Filitēo mà wà Davidi kpà Isaili bui píi kía ũ, ɔ ampíi aa gè lé aà we. Ké Davidi a baomà, ɔ à gè dairíe.
- ⁹ Filitēo mò lèlè Lefai guzulèdeowa,
- ¹⁰ ɔ Davidi gbèa Luawa à mè: Mà gé lélei Filitēowa, nýɔ ní namēe ma ɔzia? Dii wèwà à mè: Gé, má ní nanē n ɔzì.
- ¹¹ Ǿ Davidi ní a gbé̃ gè Baali Pelaziū, ɔ à ziblémá we. Davidi mè: Lua d̀aaamēe à b̀ò mò ma ibeowa ní gbāao, lá í ì guf̃ò bùiwa. Ǿ à t̀kpà gupie Baali Pelaziū.*
- ¹² Filitēo ní táao tò we, ɔ Davidi mè wà kpa.
- ¹³ Ǿ Filitēo èa mò lèlè Lefai guzulèdeowa lo.
- ¹⁴ Ǿ Davidi èa gbèa Luawa lo. Lua wèwà à mè: Nsu gémá súsoo. Liañzi, ní lélemá boaa ní kpè kpéo.
- ¹⁵ Tó a t́aa'okii mà lípio mia, à b̀omá ní zio, asa ma bo d̀aaen we, ké mà zible Filitē zīg̀owa yáí.
- ¹⁶ Davidi kè màa lá Lua òewa, ɔ aa zible Filitē zīg̀owa za Gabaɔ e à gè pè Gezeewa.
- ¹⁷ Davidi tó lí bùsuola píi, ɔ Dii tò bui píi víakèè.

15

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleū (2Sam 6.12-22)

- ¹ Ké Davidi kpedòdo aziaē a wéle guu, ɔ à gukèke Lua kpagoloe, à zwàakpe d̀è
- ² à mè: Gbēe Lua kpagolo sea zé ṽio, sema Levii buio bàasio, asa Dii mé ní díle a senao ũ, aaiio a zì ke gɔpii.
- ³ A Isaili bui píi kàaa Yelusaleū, ké aa ge Dii kpagolopi se suò gu pò a kèkèu.
- ⁴ Ǿ à Aalona buio ní Levii buio s̃isi:
- ⁵ Keata buio d̀aana Ulieli ní a gbé̃ gbēon basooloo.
- ⁶ Melali buio d̀aana Asaia ní a gbé̃ gbēon òaa do ní baoo.
- ⁷ Geesɔ buio d̀aana Yoeli ní a gbé̃ gbēon basoolokwio.
- ⁸ Elizafā buio d̀aana Semaia ní a gbé̃ gbēon òaa do.
- ⁹ Heblɔ buio d̀aana Elieli ní a gbé̃ gbēon basiiɔ.
- ¹⁰ Uzieli buio d̀aana Aminadabu ní a gbé̃ gbēon basokwi ní plaoo.
- ¹¹ Ǿ Davidi sa'onkiaɔ Zadoki ní Abiataao s̃isi ní Levii buio Ulieli, Asaia, Yoeli, Semaia, Elieli ní Aminadabuo.
- ¹² A òné: Levii bui d̀aanaon á ũ. Apio ní á gbé̃ à gbābo áziaē, í gé Dii Isailio Lua kpagolo sé à suò gu pò má kèkèu.
- ¹³ Dii wá Lua pò f̀ewázi káau, ké á Levii buio áme á seao yáí. Wi yāgbewà a zéwao.
- ¹⁴ Ǿ Sa'onao ní Levii bui k̃inio gbāb̀ò níziaē, ké aa Dii Isailio Lua kpagolo se suò yáí.

* **14:11** Bee mè Dii b̀ò bùi.

15 Ǿ Levii buipio gè Lua kpagolo se dà ní gàu, aale suò ní a sélio lá Dii ò Mɔiziεwa.

16 Ǿ Davidi ò Levii bui dɔanaone aa ní gběe dile aao lesi ní p'ɔbɔnao: Domaɔ ní mɔɔnao ní sésēnao, an pɔna súu io dɔ.

17 Ǿ Levii buipio Yoeli né Emani dile ní Belekia né Asafao ní Melali bui Kusaia né Etanio.

18 An kwàasion ke: Zakali, Yaazie, Semilamɔ, Yeieli, Uni, Eliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ǿbededɔũ, Yeieli ní Azaziao.

19 Lèsin dɔanao Emani, Asafa ní Etanio lé mɔgotē sésēnao lé.

20 Zakali, Azieli, Semilamɔ, Yeieli, Uni, Eliabu, Maasea ní Benaiao lé doma'ɔ gèele lé.

21 Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ǿbededɔũ, Yeieli ní Azaziao lé mɔɔna'ɔ kelena lé.

22 Levii bui dɔana Kenania mé kpagolosenaɔ dɔana ũ. I yādané, ké a dɔa vī a guu yái.

23 Belekia ní Elikanao mé kpagolopi dɔanao ũ.

24 Sa'onae bee mé lé kàaere Lua kpagolo ae: Sebania, Yosafa, Netaneli, Amasai, Zakali, Benaia ní Eliezεo. Ǿbededɔũ ní Yehiao de a dɔanao ũe lo.

25 Maa Davidi ní Isailio gbězɔɔ ní zīgɔ gbēon òaasɔɔɔ dɔanao gè Dii bàakuarino kpagolo se Ǿbededɔũ be, aale suò ní pɔnao.

26 Lua dɔ Levii bui p'ɔ kpagolopi seaoe, ɔ wà sa'ò ní zuswanao mèn soplá ní sāsakaoo mèn soplá lo.

27 Davidi bàabaa gomusu daa ní Levii bui p'ɔ kpagolo seao ní ní dɔana Kenaniao ní lèsinao pii. Davidi bàabaa sa'o'ula daa lo.

28 Maa Isaili bui pii lé su ní Dii kpagoloo ní kúkuakεao ní kuu'ɔo ní kàae'ɔo ní sésēn ɔo ní domaleao ní mɔɔnleao.

29 Ké Dii kpagolo lé gē Davidi wéleu, Saulu né Mikali lé zīle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé ɔwã, àle pɔnake Dii ae, ɔ à sakàaàgu a sō guu.

16

1 Wà sù ní Lua kpagoloo wa dile zwàakpe p'ɔ Davidi dɔè guu. Ǿ wà sa p'ɔ wī a p'ɔ káteu à tékū ò Lua ae ní sáaukpasaɔ.

2 Ké Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbéɔgu ní Dii tɔo.

3 Ǿ à pēe ní damina káao ní vēbe káao bīile Isaili p'ɔ káaaa weone ní miwa mēndodo gɔeɔ ní nɔeɔ.

4 A Levii buieɔ dile aao zīke Dii kpagolo ae, aaiɔ Dii Isailio Lua tɔɔ, aaiɔ àà sáaukpa, aaiɔ àà táasile.

5 Asafa mé ní gbězɔɔ ũ, Zakali mé àà plaade ũ, bee gbεa Yaazie, Semilamɔ, Yeieli, Matitia, Eliabu, Benaia, Ǿbededɔũ ní Yeielio. Aailio domaɔ lé ní mɔɔnao. Asafa sō alio sésēnapa.

6 Sa'onao Benaia ní Yaazieo mé aailio kàaere Luabaakuarino kpagolo ae gɔɔpii.

Lua a gbéɔ suabaa

(Soũ 105.1-15)

7 Gɔɔ bee ɔ Davidi Dii sáaukpazi dàale, a nà Asafa ní a gbéɔne ní ɔzi.

8 A Dii sáaukpa, í àà sísi,

à to bui pii àà yákeao dɔ.

9 A lesi à àà táasile,

í àà yābɔnsaεkeao galike pii,

10 í íanadã ní àà t'ɔ p'ɔ a kua adoao.

A Dii kīi wēlenao à pɔnake,

11 à gē Dii le à gbāa gbεawà,

íɔ àà aeya gɔɔpii.

12 A to yābɔnsae p'ɔ a kèò dɔágu,

àà dabudabukeao ní yá p'ɔ a dileɔ.

13 A Dii zòblena Isaili buio,

á Yakɔbu bui pɔ à á sépiɔ,
 14 Dii mé wá Lua ũ,
 ɔme ì yādile gbépiiε.
 15 Aà bàakuawanɔ yá lí sãaaguo,
 yá pɔ a òpi aɔ ku e wá buiwaε.
 16 Aà bàa kú ní Ablahaũ,*
 à èa yá doũpi legbè Izaakie b.†
 17 Aà bàa èa kú ní Yakɔbuo iko ũ,
 ɔ a kú ní Isailiɔ e gɔɔpii.
 18 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
 aɔ de pɔ pɔ aa se kpaale guu ũ.‡
 19 Gɔɔ bee aa dasio, wli ní yádao,
 aa ku Kanaa bùsuu bòmɔɔ ũε.
 20 Aaìb liaaliaa bui ní buio guue,
 aaìb bebe bùsu ní bùsuo.
 21 I we gbèe ní wetáo,
 à kíaɔ lèle an yá musu à mè:
 22 Aasu ɔkã gbé pɔ a ní sépiɔwao,
 aasu ìada a ãnabipiɔwao.§

Dii mé kía zɔɔ ũ
(Sou 96.1-13, 106.1, 47-48)

23 Dúnia gbépii, à lesi Diie.
 Aɔ aà ziblea baokpa lá gu lé dɔ.
 24 A aà gawi yá'o buiɔne,
 à aà yábɔnsaεɔ galike gbépiiε.
 25 Dii zɔɔ, à kà wà aà táasile,
 à kà wà víakeè de diiɔla píi.
 26 Buipáleɔ diiɔá pɔ gianaɔne,
 Dii mé musu kè.
 27 A zɔɔke ní beεεo ví,
 gbãa ní pɔnao ku aà kfiε.
 28 A gawi ní gbãao dɔ Diie,
 bùsu píi gbéɔ, à dɔ Diie.
 29 A Dii tɔ gawi dɔè,
 à mɔ aà aε, í aà gba pɔ,
 à kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa.
 30 Zíledeɔ à tó á me àɔ kuke aà aε.
 A dúnia kàle gíũgiũ, a deea vío.
 31 Musudeɔ, à pɔnake,
 zíledeɔ, à ví àɔ kēaa,
 í o buiɔ guu Dii mé lé kible.
 32 Isia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kɔfike,
 sèa ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake píi,
 33 lí pɔ kú lákpεuɔ i gulake,
 aai pɔnake Dii aε,
 asa àle mɔ yákpalekɛi ní dúniaoε.
 34 A Dii sáaukpa, asa a maa,

* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3 ‡ 16:18 Daa 28.13 § 16:22 Daa 20.3-7

aà gbêke láaa vío.

³⁵ A me: Lua wá Suabana, wá suaba!

Wá bɔle buiɔ guu, ní wá káaa,

wí n tó káfi, asa a kua adoa,

wí íanadā n n táasileao.

³⁶ Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa

za asínizí e gɔɔpii!

ɔ gbépii mè: Ami! Aleluya!

³⁷ Davidi Asafa n a gbéɔ díle Dii bàakuarínɔ kpagoloi, ké aaliɔ zíkε a ae lá gu lé dɔ lá wa dílewa.

³⁸ A ɔbededɔũ n a gbé gbɛɔn bàaɔkwí plasaiɔ díle we ɔ. Yedutu né ɔbededɔũpi n Osao mé bɔledɔanaɔ ũ.

³⁹ A sa'onkia Zadoki n a gbé sa'onao díle Dii zwàakpε kíi Gabaɔɔ gulesí pɔ wa bɔu,

⁴⁰ ké aaliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ o Dii gbagbakíiwa kɔɔ n oosio, lá a ku Dii ikoyá pɔ a díle Isailiɔne lá guuwa.

⁴¹ Emani n Yedutuo kúrínɔ we n gbé kini pɔ wà n tó sí wà n séɔ, ké aao Dii sáaukpa, asa aà gbêke láaa vío.

⁴² Kàaeɔ n sésɛnaɔ n pɔ'ɔbɔn páleɔ de Emani n Yedutupio yá ũe, ké wáli lesiò Luae. Yedutupi negɔe mé bɔledɔanaɔ ũ.

⁴³ Ké baade tà a be, ɔ Davidi èa tà à samaa'ò a uadeɔne.

17

Lua legbɛa Davidie

(2Sam 7.1-17)

¹ Ké kí zòle a be, a ò ànabi Natāe: Ee! Kpé pɔ wa dɔ n sɛde lío ɔ máɔ zòleu, Dii bàakuawano kpagolo iɔ dilea zwàakpεua?

² Natā wèwà à mè: Lá à n pɔ gbàn ke, asa Lua kunnɔe.

³ Gwáasína bee Dii yá'ò Natāe à mè:

⁴ Ge n o ma zòblena Davidie ma mè ɔme a be pɔ máɔ ku a guu kpamεεo.

⁵ Za gɔɔ pɔ ma bɔ n Isailiɔ Egipi e gbā mi bekpaɔ. Miɔ sòkíikpakpae, zwàakpε mé ma zòlekíi ũ.

⁶ Gu pɔ ma sòkíikpàu n ma gbé Isailiɔ píi mi dɔaanaɔ díle aa dɔaanée, kási mi o n gbéee, bóyáí i kpedɔmεεe n sɛde líoo nio.

⁷ Ge n o ma zòblena Davidipie, ma Dii Zígɔde ma mè ma aà sè sādādākíi, ké aao de ma gbé Isailiɔ dɔaana ũe.

⁸ Gu pɔ à gèu píi miɔ kuaànɔe, ɔ ma aà ibεεɔ dèdεè. Má aà tɔbɔ maamaa sae, iɔ de dúnia tɔdeɔ dɔ ũ.

⁹ Ma bùsu kpà ma gbé Isailiɔwa ma n káleu, ɔ aa zòleu aa gò ví. Aa sòdeedeekε ɔ. Gbɛváiɔ e n wetà lá aa n wetà káau

¹⁰ gɔɔ pɔ ma dɔaanaɔ dílenéwa ɔ. Má aà ibεεpiɔ busaè píie.

Ma Dii mále oè, máme má bekpaè aà buiɔ gbāa'ekíi ũ.

¹¹ Tó aà gɔɔ pà à gà, má aà negɔe mendo se lesíe, mí aà kpa kpalau.*

¹² Aàpi mé a kpedɔmεεe, iɔ ku kpalau e gɔɔpii.

¹³ Máme máɔ de aà mae ũ, aàpi iɔ de ma né ũ.† Má gbêke bɔaaaànɔ lá má bɔaa n gbé pɔ kú aà áawao.

¹⁴ Má aà buipi kpa kpalá pɔ bɔ ma kíiu, iɔ ku we e gɔɔpii, iɔ de ma gbéɔ kía ũ, mé aà kpalapi aɔ láaa vío.‡

* 17:11 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zin 2.30 † 17:13 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 17:14 Sou 89.36-37

15 Ǿ Natā yápi dàu a sǿ Davidi lá Dii òewa píi.

Davidi wabikεa Diiwa
(2Sam 7.18-29)

16 Ǿ kí Davidi gè zòlε Dii aε à mè: Dii Lua, bón ma ũi? Deon ma bedeɔ ũ ǿ n ma ka gweaε taawai?

17 Lua, bee kènε fénεŭ e tia, ǿ n mapi n zòblena bui pó aɔ ku zia yá'ò lɔ. Dii Lua, ǿ n ma dilε lándɔ má de gbépiilawaa?

18 Dii Lua, kpelewa má o sa mapi n zòblena káfia yá musu lɔi? N ma dɔ.

19 Dii, n yāzɔɔpi kè lá n yeiwa ma yáie, ǿ n tó mapi n zòblena má yāzɔɔpi dɔ píi.

20 Dii, gbεε muaannɔ. Diie kuo, n bàasio, lá wá màwa.

21 Déme muaa n n gbé Isailiɔi? Dúnia buiɔ guu bui mēndopi ǿ n bò n gbéɔ ũ. N nzia tɔbò, n yāzɔɔ bɔnsaεɔ kè n gbépiɔne, n buieɔ yà n gbé pó n n bó Egipiɔne.

22 N Isailiɔ dilε aα de n gbéɔ ũ e gɔɔpiiε. Dii, n gɔ n Lua ũ.

23 Dii, to lé pó n gbè mapi n zòblena n ma buiɔ yá musu aɔ ku gɔɔpii. Ke lá n òwa,

24 ní tɔbɔ maamaa e gɔɔpii, wi me Dii Zigɔdeá Isailiɔ Luaε, mé mapi n zòblena Davidi, nýɔ ma buiɔ zínapele,

25 asa mpi ma Lua, n òmεε n mè nýɔ bekpamεε ma buiɔ gbāa'ekii ũε. A yáí tò mapi n zòblena ma sɔdilε ma wabiε bee kèma.

26 Dii, nímenn Lua, ǿ n yāmaapi ò mapi n zòblenaε.

27 Báaada mapi n zòblena ma buiɔgu sa, nío wéteɔzi gɔɔpii. Dii, nímε n báaadàngu, aα báaa vī e gɔɔpiiε.

18

Davidi ziblea buipalewa
(2Sam 8.1-18)

1 Bee gbea Davidi ziblè Filitεɔwa, à n busa à Gata n a wéleɔ simá.

2 A ziblè Mɔabuɔwa, ǿ aa gò aà zòblenaɔ ũ, aaiɔ falubɔè.

3 Davidi ziblè Zoba kí Adadezεεwa Amata gɔɔ pó à èa lé gé ɔtɔi Uflata swasaεdeɔwa.

4 A aà sógoo kùkù mèn àaa sɔo (1.000) n sógodeɔ gbēɔn àaasɔsɔo lεε sopla (7.000) n kēsedeɔ gbēɔn àaasɔsɔo lεε bao (20.000). A n sɔɔ kízā zòzɔ píi, mèn basɔo mé è bò.

5 Ké Sili pó kú Damasi bùsuuɔ mò dɔi Adadezεεle, ǿ Davidi n gbéɔ dède àaasɔsɔo lεε bao n plao (22.000).

6 A gudɔanaɔ dilεdile Sili bùsuu, ǿ aa gò aà zòblenaɔ ũ, aaiɔ falubɔè. Dii tò Davidi ziblè gu pó à gèu piiε.

7 Davidi vua sēngbao pó Adadezεε iwaɔ kúaɔ sèle tàò Yelusaleŭ.

8 A mɔgotē sèle zɔɔzɔ Adadezεε wéle Teba n Kunio guu. Salomɔɔ íkakii pìò n m̀pεleɔ n Lua kpé pɔɔ.

9 Ké Amata kí Tou mà Davidi ziblè Zoba kí Adadezεε zígɔɔwa píi,

10 ǿ à a né Adolaŭ zì fɔkpaiwà. A aà sáaukpà zì pó a blè Adadezεεwa yáí, asa Tou zíkàaànɔ yāaε. Ǿ Adolaŭpi mò n vua pɔɔ n ánuusu pɔɔ n m̀ɔgotē pɔɔ,

11 ǿ kí Davidi dilε Dii pó ũ, lá a kè n buipále pó à gbāablémáɔ ánuusu n vuaɔwa píi, Eɔbũ n Mɔabuɔ n Amɔniɔ n Filitεɔ n Amaleki buiɔ.

12 Zeluia né Abisai Eɔbũ dède Guzule Wisideu* gbēɔn àaasɔsɔo lεε bao plasai (18.000).

13 A gudɔanaɔ dilεdile Eɔbũ bùsuu lɔ, ǿ Eɔbũ gò aà zòblenaɔ ũ. Dii tò Davidi ziblè gu pó à gèu piiε.

14 Davidi mé Isaili bui pii kía ũ, à yāmaa gògɔ a gbéɔne a zéwa.

* 18:12 Sou 60

¹⁵ Zeluia né Yoabu mé aà zīgōo dōaana ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kpàwakēna ũ.

¹⁶ Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimelēkio mé sa'onkiaō ũ. Selaia mé aà lakēna ũ.

¹⁷ Yoiada né Benaia mé aà dōaio gbēzōo ũ. Davidipi nēgōeō mé aà kwàasio ũ aà sae.

19

Davidi ziblea Amōniōwa (2Sam 10.1-19)

¹ Bee gbēa ké Amōniō kí Naasa gā, ō aà né zōle aà gbēu.

² Davidi mē: Má gbēkeke Naasa né Anuniēē, ké aà mae gbēkekēmēē yāa yái. Ō Davidi a ĩwaeō zī aa gé Amōni būsuu aa aà nōse niniē aà mae gaa yá musu. Ké Davidi ĩwapiō kà Anuni kíi we aa aà nōse niniē,

³ ō Amōni kíāō ò Anuniē: Nlē e Davidi gbēō zī n mae gē kpelaa yái aà n nōse ninine nēe? Aa mò wá būsū asiigwaiē, aai ea mō lélēwá.

⁴ Ō Anuni Davidi ĩwapiō kùkū à ní lēkāna wà, à ní pōkasao zōezōe a guo an zí léu, ō à ní gbāē.

⁵ Ké wà mò wa ò Davidiē, ō à gbēō zī aa gé dairīlē, asa wí ní kú maamaaē. Aa òné: Kí mē à zōle Yeliko e á lēkāna ká bōlē, í gbasa su.

⁶ Ké Anuni ní Amōniō píi è Davidi ye ní gīyái lō, ō aa gbēō zī Mēsōpōtami būsuu ní Maaka būsuo ní Zoba būsuo ní ánusuo tōnu bla sōosai, aa fiabò zikasōgoō yái.

⁷ Ō aa fiabò sōgo mēn òaasōsōo lēē baakwi ní plao (32.000) ní ní diio yá musu. Aa fiabò Maaka kíāē ní a zīgōo lō. Aa mò bōokpà Mēdeba saē, ō wà Amōniō kàaa wéle ní wéleo, aa gé zīlau.

⁸ Ké Davidi a baomà, ō à Yoabu zī ní zīgōo píi.

⁹ Amōniō bō zī'pòò ní wéle bíibōlēu mé kíā pō mōpiō ku sēu rītēē.

¹⁰ Ké Yoabu è wà zī'pòò a aē ní a kpeo, ō à Isaili zīgō maaō plē à ní kálē aa gé lélēiē Siliōwa.

¹¹ A zīgō kíniō nà a dāuna Abisaie a zī, à ní kálē aa gé lélēi Amōniōwa

¹² à mē: Tó Siliō gbāa sù lé ma fu, mō dōmalē. Tó Amōni buio gbāa mé sù lé n fu sō, má mō dōnlē.

¹³ A sōdile! Wà gōēke kē wá gbēō ní wá Dii wéleo yá musu. Dii a yá pō kēē maa kē.

¹⁴ Ō Yoabu ní zīgō pō kuanōō gē lé zīka ní Siliō, ō Siliō bàalēné.

¹⁵ Ké Amōniō è Siliō bàalē, ō aa bàalē Abisaie sō, aa sī wéle guu, ō Yoabu tà Yelusaleū.

¹⁶ Ké Siliō è Isailiō zīblēmá, ō aa gbēō zī Uflata baa, aa gē ní gbē kíniō nàaa sùrīnō. Adadēzēē zīgōo dōaana Sofaki mé dōaaa.

¹⁷ Ké Davidi a baomà, à Isailiō kàaa píi, ō à bùarīnō Yuudēwa. Davidi gē Siliō kíi, à zī'pòòrīzi, ō aa sīkōu.

¹⁸ Aalē bàalē Isailiōnē, ō Davidi ní dēdē sōgodeō gbēōn òaasōsōo lēē sopla (7.000) ní kēsēdeō gbēōn òaasōsōo lēē bla (40.000). We wà ní zīgōo dōaana Sofaki dēu.

¹⁹ Ké Adadēzēē zōblēnaō è Isailiō zīblēmá maa, ō aa ledōūkē ní Davidiō, aa gō aà zōblēnaō ũ. Ō Siliō i we dō Amōniōlē lō.

20

Labā sia Amōniōwa (2Sam 12.26-31)

¹ Ké í bō ēu, gōō pō kíāō ĩ gé zīkai, ō Yoabu dōaa zīgōōnē zīlau. A Amōni būsū ásookē, ō à gē koezō Labazi. Gōō bee Davidi ku Yelusaleū. Ō Yoabu lēlē Labawa a gbòo.

² Ō Davidi mò ní kíā vua fūa gō aà miwa. A gbīa kà kiloo baakwi, mé gbē bēēēde kuwà. Ō wa kpà Davidiē. A wélepi pōō nàaa dúuduue,

³ ̄ à gbé pọ́ kú wẹ̀ọ̀ kùkù̀ b̀̀lẹ̀r̀ǹọ̀, à ní dá síi zìu ní dúuduusu zìo ní m̀o zìo. M̀àà à kè Am̀oni ẁé̀lẹ̀ọ̀nẹ p̀ii, ̄ à ẹ̀a tà Yelusaleũ ní a zìḡ̄ọ̀ p̀ii.

Zíkàa ní Filitē
(2Sam 21.15-22)

⁴ Bee gb̄ea kẹ zì f̄lẹ ní Filitēọ Gẹzẹ, Usa gbé Sibekai mé gbé gb̄aa bui pọ́ w̄i me Sipai dè, ̄ Isailiọ gb̄aab̀lẹ̀ Filitēọwa.

⁵ Ké zì ẹ̀a f̄lẹ ní Filitēọ ọ, Yaii né Elana mé Gata gbé Goliati d̄auna Lami dè. Lami s̄mpa d̄e lán zw̄aat̄ana àsaliw̄a.

⁶ Aalẹ̀ zìk̄ar̄n̄ọ̀ Gata ọ. Ḡs̄a tiisie ku we, aà ọn̄eọ soolosoole, mé aà gb̄an̄eọ soolosoole, apii kè baas̄ọ̀ m̀endosai, mé gbé gb̄aa bui ọ.

⁷ A kuabii Isailiọwa, ̄ Davidi v̄i Sim̄ea né Yonat̄aa aà dè.

⁸ Gb̄épiá Gata gbé gb̄aa bui ọn̄e. Davidi ní a gbéọ́ mé ní d̄ed̄e.

21

Davidi a zìḡ̄ọ̀ naoa
(2Sam 24.1-25)

¹ Set̄au f̄lẹ̀ Isailiọwa, ̄ à k̄̄nikè Davidīe aà Isailiọ nao.

² ̄ Davidi ò Yoabūe ní zìḡ̄ọ̀ d̄baanao: A ḡe Isailiọ nao za B̄ēseba e à ḡe p̄eò D̄awa, í ẹ̀a su ma kíi, kẹ̀ mà e ní dasil̄e d̄̄.

³ ̄ Yoabu ẁèwà à m̀è: Dii a gb̄éọ́ k̄̄n̄e l̄e bas̄o! Ma dii kí, má d̄̄ n gb̄éọ́n̄e p̀ii. Ak̄ea ní ye k̄e màai? B̀óȳáí ní ye ȳ́i Isailiọn̄eí?

⁴ N beeo kí yá Yoabu bl̄e, ̄ à b̀ò ḡè Isaili b̀̀su k̄èl̄e, à ẹ̀a s̀̀u Yelusaleũ.

⁵ ̄ Yoabu gbé pọ́ a ní nao l̄e ò Davidīe. Isaili b̀̀su guu p̄i ḡ̄e pọ́ aa f̄̀nda d̄̄ọ̀ gb̄éọ́n̄ milī do ní ̀aas̄ōs̄o l̄e bas̄ōōe (1.100.000). Yud̄aọ s̄̄ gb̄éọ́n̄ ̀aas̄ōs̄o l̄e ̀aa pla ní b̄̀ā̄kw̄īe (470.000).

⁶ Yoabu i Levii bui ọ ní B̄̄ȳám̄e bui da nao guuo, asa yá pọ́ kí d̄̀epi i kaāguo.

⁷ Yá pọ́ Davidi k̄̀pi k̄è Luāe íi, ̄ à ọ̀t̄̀ Isailiọwa.

⁸ ̄ Davidi ò Luāe: Ma duunakè maamaa yápi k̄ea guu. Mapi n z̀̀bl̄ena, ma tàae k̄̄a sa, asa ma s̄̀ȳá k̄̄e.

⁹ Dii yá'ò Davidi gu'ena Gadāe à m̀è:

¹⁰ Ge ò Davidīe ma m̀e má yá m̀en ̀ā̄ kp̄aaí̄. Aà yá m̀endo s̄e a guu, mí k̄è̄.

¹¹ ̄ Gada ḡè Davidi l̄e a ò̀è: Dii m̀e yá̄e beeo do gwa ò sé.

¹² Imina ẁè ̀ā̄ ge b̄̀aal̄e n ib̄̄ēōn̄e á d̄̄d̄ea ní f̄̀ndaọ m̀o ̀ā̄ ge Dii Malaika ḡaḡȳak̄aa Isaili b̀̀su gup̄iiu ḡ̄o ̀ā̄ Dii f̄̀nda ù. A kpele ní s̄̀i? Gwa ò sé, mí d̄̄ lá má ḡ̄e o ma Z̄ināe.

¹³ ̄ Davidi ò Gadāe: Má kú yeel̄ea z̄̄o guue. Má sí wà l̄́e da Dii ọ̀z̄i, asa a s̄̀sob̄i v̄i maamaāe. Asu to mà l̄́e da gb̄̄n̄az̄ina ọ̀z̄io.

¹⁴ ̄ Dii ḡaḡȳak̄a Isailiọgu, ̄ Isailiọ ḡaga gb̄éọ́n̄ ̀aas̄ōs̄o l̄e b̄̀ā̄kw̄i (70.000).

¹⁵ ̄ Lua malaik̄ae z̄i aà ḡé ȳ́ȳiai Yelusaleũd̄eọwa. Ḡo pọ́ àl̄e ní d̄̄ed̄e, ̄ Dii a ǹ̀se suump̄a an d̄̄ed̄epi yá musu, ̄ a ò malaika pọ́ l̄e ní d̄̄ed̄epīe: Ze màa! N n ọ̄ sāa sa. Yebusi bui Alauna p̄̀w̄engb̄̄zēa ̄ Dii Malaik̄api kuu.

¹⁶ Ké Davidi w̄ez̀u, ̄ à malaik̄api è z̄ea ḡuḡb̄u a musu yáio a z̄́l̄e yáio, à a f̄̀nda ọ̀ p̄oaa Yelusaleũa. ̄ Davidi ní gb̄̄z̄̄o ẁ̀le ní gb̄̄eu zw̄̀nkasaọ k̄̀kaān̄la.

¹⁷ ̄ Davidi ò Luāe: Máme má ò wà gb̄éọ́ nao. Máme ma duunapi k̄è ma tàæk̄è. Gb̄épiá ma kp̄asa s̄̄ōn̄e. Aai ȳ́e keo. Dii ma Lua, to n ọ̄ sua ní ma de b̄̄ede. Nsu ò n gb̄éọ́ d̄̄ed̄e ní ḡaḡȳap̄ioo.

¹⁸ ̄ Dii Malaik̄api ò Gadāe aà o Davidīe aà ḡé Dii gb̄aḡbak̄ii boi Yebusi bui Alauna p̄̀w̄engb̄̄zēu.

19 Ǿ Davidi gè lá Gada òe ní Dii tóo kei.

20 Alauna lé ése gbě. Ké à líli, à malaikapi è. Aà né gběon síiǿ pǿ kuaànǿ bǿzǿ.

21 Ké Alauna gugwà, a è Davidi lé mó a kíi, ǿ à bǿ pǿwengbēzea, à gè kùle Davidie à wùle a gbεεu.

22 Ǿ Davidi òè: N n pǿwengbēze yíaa mà Dii gbagbakii bou, ké gagyāpi e go gbéǿla. Yíaa a ǿawa.

23 Ǿ Alauna ò Davidie: Sé! Ma dii kí, lá à kènε maa, keò. Gwa, má zuǿ kpa sa'obo ũ ní pǿwengbēgoǿ yàa ũ ní éseo pǿwen gba ũ. Má n gba píie.

24 Ǿ kí Davidi òè: Aawo! Má lúmáε, mí a fiabone píi. Má pǿ pǿ de n pǿ ũ se mà kpa Diiwao. Má sa'oowà pǿ fiabosaio.

25 Ǿ à pǿwengbēzεpi lùwà vua ǿwatē mèn àaa àaǿ.

26 A Dii gbagbakii bǿ we, ǿ à sa pǿ wǿ a pǿ káteu à tékū òwà ní sáaukpasao. Ké à lezù Diizi, ǿ Dii wèwà à té gbàε za musu, à sù gbagbakii piwa.

27 Dii yǿ'ò malaikapie, ǿ à a fēnda sǿlo a kpéu.

28 Ké Davidi è Dii síanǿ Yebusi bui Alauna pǿwengbēzea, ǿ à èa sa'òwà we lo.

29 Gǿǿ bee Dii zwǿakpe pǿ Mǿizi kè guwaiwaiu ní a gbagbakio ku Gabaǿǿ gulesí pǿ wa bǿu.

30 Davidi lí fǿ gè yǿgbεai Diiwa weo, asa àle víake Dii malaika fēndaεε.

22

1 Ǿ Davidi mè: Lakii Dii Lua kpé aǿ kuu ní sa pǿ Isailio i a pǿ káteu à tékū okio.

Lua kpé dǿa sǿukea

2 Davidi ò wà bǿmǿ pǿ kú Isaili bǿsuuǿ kǿaa píi, ǿ à ní gběεǿ díle gbè'ánaǿ ũ aa gbεǿ ā wà Lua kpé boò.

3 A mǿ kpà siaǿwa maamaa aa kusaǿ ní sanεεǿ keò gǿmǿǿ ní bǿleǿ pǿ ũ. Mǿgotē pǿ a kpà sǿ, à gè oaa.

4 Sεde lí pǿ a kpǿǿ dasi, wa a lé dǿo, asa Sidǿdeǿ ní Tiideǿ mǿè ní sεde líǿ à kè zài.

5 Davidi mè: Ma né Salomǿǿ á èwaasonaε, a yǿe yáasi dǿ gǿiao. A kǿ kpé pǿ wa dǿ Diie aǿ zǿε, i εa aǿ kefeǿ lo maamaa, gbépii i a maabo. A yǿi tò mále a dǿa sǿuke. Ǿ Davidi kpépi dǿa sǿukè maamaa e àǿ gé gai.

6 Ǿ à a né Salomǿǿ sísi, a òè aà kpεdǿ Dii Isailio Luaε.

7 A òè: Ma né, ma zεdǿ ma sǿ guu mà kpεdǿ Dii ma Luaε, aà tǿ io kuwà.

8 Ǿ Dii yǿ'òmεε à mè ma gbédède dasi zǿ pǿ má kǿǿ guu. Má e kpépi dǿεo gbé dasi pǿ ma ní dεde a aε yǿi.

9 A mè né pǿ má i mé aǿ de aafia gbé ũ, asa á tǿ aà kámabo aà ibεε pǿ liaio yá musuε. Wa tǿkpa népie Salomǿǿ.* A mè á tǿ Isailio kua àǿ na kílikili aà gǿǿε.

10 Aǿpi mé a kpεdǿε, io de a né ũ, io de aà mae ũ. A aà zǿléa kpalau Isailio guu zεdǿ, aà kpala aǿ láaa vío.

11 Tia sǿ ma né, Dii aǿ kunnǿ, i n daε ní gǿmio, ní kpεdǿ Dii n Luapie, lá a ò n yá musuwa.

12 Dii n gba ǿnǿ ní wezēo gǿǿ pǿ a n díle Isailionε, ké ñyǿ aà ikoyā kǿa.

13 Tǿ ní ikoyā pǿ Dii dà Mǿizie a díle Isailionε kǿa, mé níle aà ǿtondǿkii gwa, ñyǿ kǿfia e. Sǿdíle, níǿ wǿǿ ví. Nsu to vía n kǿo. Nsu to sǿ kēnguo.

14 Ma dēkà ma vua kǿle Dii kpé pǿ ũ tǿnu àaa gēo ní plao, ánuusu sǿ tǿnu àaasǿǿo léε baakwi ní síiǿ. Mó ní mǿgotēo sǿ, wa a lé dǿo, a gbia kè zài. Ma lí ní gbεo kǿle we lo. Pǿpio kǿfi lo.

15 N zíkεnaǿ ví dasi, gbè'ánaǿ ní li'ánaǿ ní gbé pǿ gǿi ví ǿzǿ píi guuǿ,

16 vua zǿ, ánuusu zǿ, mǿgotē zǿ ní mǿsi zǿ. N ǿzíkεnaǿ lé vío. Na zǿpiwa! Dii aǿ kunnǿ!

* 22:9 Bee mè aafia.

17 Ǿ Davidi ò Isaili kíáone aa mɔ dɔ a né Salomɔle

18 à mè: Dii á Lua kúánɔ lé? I á gba íampakíi gupiiuo lé? A gbé pɔ kú bùsue beeu za káauɔ nàmee ma ɔzìe, ɔ bùsupi gɔ Diipi ní a gbé pɔ ũ sa.

19 A Dii á Lua kíi weele teasisai ní nɔsemendoo sa, í na Dii Lua kúkíi boawa, í su ní Dii bàakuaánɔ kpagoloo ní aà pɔ keleɔ kpé pɔ ále dɔè, aà tɔ íɔ kuwàpi guu.

23

1 Ké Davidi zikù táotao, ɔ à Salomɔ kpà Isailiɔ kía ũ.*

Levii buiɔ zì

2 Davidi Isaili kíá kàaa ní sa'onao ní Levii buiɔ píi.

3 Wà Levii bui gɔe pɔ kà wè baakwi ge aa deao nàò, aa gbèon òaasɔsɔo lee bla plasaie (38.000).

4 Ǿ Davidi gbèon òaasɔsɔo lee baasɔo m̀endosaio (24.000) ðile aao wéte Dii ua yáoi, à gbèon òaasɔsɔo lee sooloo (6.000) ðile lakènao ní yágɔgɔnao ũ.

5 Ǿ à gbèon òaasɔsɔo lee síiɔ (4.000) ðile bíibɔledɔanao ũ, mé à gbèon òaasɔsɔo lee síiɔ (4.000) ðile Dii táasilenao ũ, aaliɔ aà táasile ní pɔ'ɔbɔna pɔ Davidi kpàɔ.

6 Davidi ní kpaalè ní buiɔwa gá ní gāo, Geesɔ buiɔ, Keata buiɔ ní Melali buiɔ.

7 Geesɔ negɔɔon Ladā ní Siméio ũ.

8 Ladā negɔɔo àaɔe: A séia Yeieli, a gbèa Zetaŭ ní Yoelio.

9 Siméi negɔɔo àaɔe: Selomɔ, Hazieli ní Halanao. Ladā bui uabele káauon we.

10 Siméi negɔɔo síiɔe: Yaata, Ziza, Yeusi ní Beliao.

11 A séia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi ní Beliao buiɔ dasio, ɔ wà ní ðile bui doŭ zì doŭ guu.

12 Keata negɔɔo síiɔe: Amlaŭ, Isaa, Heblɔ ní Uzielio.

13 Amlaŭ negɔɔon Aalona ní Mɔizio ũ. Wà Aalona ní a buiɔ ðile ní zéi, aao laaidɔ Lua pɔɔwa, aao Luapi gbagba, aao tulaletikateae, aao zìke aà kúkíi, aao samaa'o gbéone ní aà tɔo gɔɔpii.†

14 Wà Lua gbé Mɔizi buiɔ ðile lán Levii bui kíniɔwa.

15 Mɔizi negɔɔon Geesoŭ ní Eliezeeo ũ.

16 Geesoŭ negɔɔe séian Sebueli ũ.

17 Eliezee negɔɔe séian Leabia ũ. I negɔɔe i ɔo, ama Leabiapi negɔɔo ì dasi maamaae.

18 Isaa negɔɔe séian Selomi ũ.

19 Heblɔ negɔɔo tón ke: A séia Yelia, a plaade Amalia, a àaɔde Yaazie, a síiɔde Yekamaŭ.

20 Uzieli negɔɔo tón ke: A séia Mika, a plaade Isia.

21 Melali negɔɔon Mali ní Musio ũ. Mali negɔɔon Eleazaa ní Kisio ũ.

22 Eleazaa gá negɔɔesaie, nenɔo a ì tɛtɛe. An desɛ Kisi negɔɔo mé ní sese.

23 Musi negɔɔo àaɔe: Mali ní Edeeo ní Yelemɔo.

24 Levii buiɔn we sea an dezi pɔ de uabele káau ũwa. Lua ua zíkèna pɔ kà wè bao ge aa deao, wà ní baade tɔ d̀alau an buipiɔwae.

25 Davidi mè: Lá Dii Isailiɔ Lua a gbé gbà íampakíi mé à sù Yelusaleŭ àò ku we gɔɔpiiè,

26 Levii buiɔ zwàakpe ní a zíkèbɔɔ se táa'òd ɔo.

27 Yá pɔ Davidi ò gbèzã yáí ɔ wí Levii bui pɔ kà wè bao ge aa deao naoi.

28 Levii buipiɔ líɔ dɔ Aalona buiɔle ní Dii ua zìo. Aaliɔ wéte Lua uai ní a kpéɔ ní gbábɔa Lua pɔɔneɔ ní zì pɔ wí ke weo

29 ní p̀ee pɔ wí kpa Luawao ní p̀wenti gbao ní kàawanao ní a totoao ní a zao ní a zɔo léo.

30 Aaliɔ Dii sáaukpa ní aà táasileao kɔɔ ní oosio

31 ní gɔɔ pɔ wàle sa pɔ wí a pɔ káteu à tékù o Diiwa kámabogɔɔzìɔ ní mɔ gɔɔ séia zìɔ ní dikpe pɔ wa ðileɔ. Aaliɔ zìke Diie gɔɔpii màa, mé an dasi lí ká lá wa ðilenéwa.

* 23:1 1Kia 1.38-39 † 23:13 Bɔa 28.1

³² Ampio mé aali laaido kpaaukpe ní a pòkeleò zíwa, mé an gbé Aalona buio lí laaido Dii kpé zíwa.‡

24

Sa'onao zì

¹ Aalona bui gáìon ke: Aalona negḡeo tón ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

² Nadabu ní Abiuo gága ní mae wáae, * aai negḡe i sḡo. Ǿ Eleazaa ní Itamaao gḡ sa'onao ũ.

³ Davidi ní Eleazaa bui Zadokio ní Itamaa bui Aimelékio sa'onao kpaalè gá ní gāo, aao kḡ gba zé zì yá musu.

⁴ Aa dḡaanao è dasi Eleazaa buio guu de Itamaa buio guula, ǿ aa Eleazaa bui uabeleò sè gbḡon gḡo ní mḡndoo, Itamaa bui uabeleò sḡ swaaḡ.

⁵ Aa ní kpaalè ní gbelaaoe an wegwasai, asa Eleazaa buieò ní Itamaa buieò de Lua kpé gbḡzḡḡo ní sa'onkiaḡ ũ nípiie.

⁶ Levii bui lakēna Semaia, Netaneli né ní tó dàlau kía ní aà ìwae beeo wáae: Sa'onkia Zadoki, Abiataa né Aimelēki, sa'ona uabeleò ní Levii bui uabeleò. Tó wà gbé sè Eleazaa bui guu do, ǿ wí se Itamaa bui guu do.

⁷ Yoialibu mé séia,
a plaade Yedaia,

⁸ a àaḡde Aliū,
a síiḡde Seoliū,

⁹ a sḡode Malakia,
a soolode Miamē,

¹⁰ a soplade Akozi,
a swaaḡde Abia,

¹¹ a kḡokwide Yesua,
a kwide Sekania,

¹² a kuḡdode Eliasibu,
a kuḡplade Yakiū,

¹³ a kuḡ'aaḡde Hupa,
a gḡo mḡndosaide Yeseba,

¹⁴ a gḡode Bilega,
a gḡo ní mḡndooode Imee,

¹⁵ a gḡo ní plaode Ezii,
a bao plasaide Apisēsi,

¹⁶ a bao mḡndosaide Petaia,
a baode Yeezekeli,

¹⁷ a bao ní mḡndooode Yakē,
a bao ní plaode Gamulu,

¹⁸ a bao ní àaḡode Delaia,
a baasḡo mḡndosaide Maazia.

¹⁹ Lá aali gé zíkēi Dii kpéu aao kḡ gba zén we, lá Dii Isailio Lua dà an dezi Aalonae a ðilewa.

Levii bui kīniḡ

²⁰ Levii bui kīniḡon ke: Amlaū bui Sebuēli né Yedeia.

²¹ Leabia yoa Isia.

²² Isaa bui Selomḡ né Yaata.

²³ Heblḡ negḡeo tón ke: Yelia, Amalia, Yaazie ní Yekamaūo.

²⁴ Uziēli bui Mika né Samii.

²⁵ Mika dāuna Isia né Zakali.

²⁶ Melali negḡeo Mali ní Musio.

²⁷ Melali bui Yaazia negḡeo tón ke: Benḡ, Soaū, Zakuu ní Ibelio.

²⁸ Mali né Eleazaa i neg̃ɔe io.

²⁹ Mali né Kisi bui Yelameli.

³⁰ Musi neg̃ɔe tón ke: Mali, Edεε ní Yelimɔ. Levii buiɔn we an dezi buiɔwa.

³¹ Ampio s̃o aa gbɛlà lá an gbé Aalona buiɔ kèwa kí Davidi ní Zadokio ní Aimelekio ní sa'ona uabeleɔ ní Levii bui uabeleɔ wáaε. Ṽii buiɔ ní d̃auna buiɔ, yá doũ wa kènέ.

25

Lèsinaɔ

¹ Davidi ní Isaili kíaɔ mé Asafa neg̃ɔeɔ ní Emanii neg̃ɔeɔ ní Yedutu neg̃ɔeɔ d̃ile ní zéi aa ānabikeke ní mɔɔnaɔ ní domaɔ ní s̃ésēnaɔ. Zipikenaɔ tón ke:

² Asafa neg̃ɔeɔ tón ke: Zakuu, Yosefu, Netania ní Asalelao. Asafa mé aɔ wéte a népiozi, kía s̃o iɔ wéte ní ānabikekeai.

³ Yedutu neg̃ɔeɔ sooloe: Gedalia, Zeli, Yesaia, Siméi, Asabia ní Matitiaɔ. An mae Yedutu mé iɔ wétezi, ã iɔ ānabikeke ní mɔɔnleao, iɔ Dii s̃aau kpa à aà táasileò.

⁴ Emanii neg̃ɔeɔ tón ke: Bukia, Matania, Uzieli, Sebuéli, Yelemɔ, Anania, Anani, Eliata, Gidaleti, Lomantiezeε, Maloti, Yɔsebekasa, Otii ní Maazioo.

⁵ Gb̃épiá kí gu'ena Emanii neg̃ɔeɔne nípii. Lua legbèè à mè á aà gba gb̃aa, ã à aà gbà neg̃ɔeɔ g̃eò m̃endosai ní nenɔeɔ iɔ àã.

⁶ Gb̃épio iɔ lesi Dii ua ní s̃ésēnaɔ ní domaɔ ní mɔɔnaɔ nípiiε. An maeɔ Asafa ní Yedutuo ní Emanio mé aãiɔ wétezi Lua ua zipi guu. Kí s̃o iɔ wéte ní maepiozi.

⁷ Ampio ní ní gbé p̃o aa lesia Diiε dàda aa d̃ɔɔ, amp̃ii gb̃eɔn òaa do ní basiiɔkwi plasaioε (288).

⁸ Wà likpà lá aali k̃o gba zé zipi yá musuε, néf̃ēnen gb̃ēz̃ɔɔ, yādanedeɔ ní yādadanaɔ pii.

⁹ Wà gb̃épio s̃e baade ní a neg̃ɔeɔ ní a d̃aunaɔ gb̃eɔn kuεplaplaε:

A s̃éia Asafa né Yosefu,
a plaade Gedalia,

¹⁰ a àãde Zakuu,

¹¹ a síĩde Zeli,

¹² a s̃ode Netania,

¹³ a soolode Bukia,

¹⁴ a soplade Yesalela,

¹⁵ a swaãde Yesaia,

¹⁶ a k̃eokwide Matania,

¹⁷ a kwide Siméi,

¹⁸ a kuεdode Azaléi,

¹⁹ a kuεplade Asabia,

²⁰ a kuε'aãde Sebuéli,

²¹ a g̃eò m̃endosaide Matitia,

²² a g̃eode Yelimɔ,

²³ a g̃eò ní m̃endoode Anania,

²⁴ a g̃eò ní plaode Yɔsebekasa,

²⁵ a bao plasaide Anani,

²⁶ a bao m̃endosaide Maloti,

²⁷ a baode Eliata,

²⁸ a bao ní m̃endoode Otii,

²⁹ a bao ní plaode Gidaleti,

³⁰ a bao ní àãde Maazio,

³¹ a baas̃o m̃endosaide Lomantiezeε.

26

Lua kpɛ bíibɔledɔanaɔ

¹ Bíibɔledɔanaɔ gáliɔn ke:

Séia Kole buiɔ.

Kole né Meselemia, Abiasafa tɔŋna.

² Meselemia negɔɔ tɔn ke:

A séia Zakali,

a plaade Yediaɛ,

a àaɔde Zebadia,

a síiɔde Yanieli,

³ a sɔode Elaŋ,

a soolode Yohanani,

a soplade Elioenai.

⁴ Ɖbededɔŋ negɔɔ tɔn ke:

A séia Semaia,

a plaade Yozaba,

a àaɔde Yoa,

a síiɔde Sakaa,

a sɔode Netaneli,

⁵ a soolode Amieli,

a soplade Isakaa,

a swaaɔde Puletai.

Asa Lua mé èfãaikè Ɖbededɔŋpiɛ.*

⁶ Aà né Semaia negɔɔ ì ɔ, aa kpalablè ní dezi buiɔ guu, asa beɛɛdeɔne.

⁷ Semaia népiɔn ke: Ɖteni, Lefaeli, Ɖbedi ní Elizabao. Aà dãunaɔ Elihu ní Semakiaoá beɛɛdeɔne ɔ.

⁸ Gbépiɔá Ɖbededɔŋ buiɔne nípii. Ampio ní ní negɔɔ ní ní dãunaɔá beɛɛdeɔne, an gbãa kà zipi kea. Aa gbɛɔn bàá ní plaoɛ.

⁹ Meselemia negɔɔ ní a dãunaɔá beɛɛdeɔne ɔ. Aa gbɛɔn bao plasaie.

¹⁰ Melali bui Osa negɔɔ tɔn ke: A séia Simeli, ãma né séia no, aà mae mé aà dīle yoa ŋ.

¹¹ A plaade Ilikia, a àaɔde Tabalia, a síiɔde Zakali. Osa negɔɔ ní a dãunaɔ gbɛɔn kue'aaɔɛ.

¹² Wà zidà bui dɔaanapiɔne, baade ní a bíibɔledɔan gáliɔ, lá wa dà ní daɛ pɔ lé zike Dii uɔnɛwa.

¹³ Wà likpàné ní buiwae, néfɛnen gbɛzɔ ní bɔle pɔ an baade aɔ dɔao.

¹⁴ Meselemia gukpe oi bɔle blè, ò aà né Zakali pɔ de ledamade ònɔna ŋ gugbãntoo oi bɔle blè.

¹⁵ Ɖbededɔŋ geomidɔkii oi bɔle blè, mé aà negɔɔ mé dɔɔ dɔaa blè.

¹⁶ Osa be'ae oi bɔle blè ní zeda pɔ kú musu bɔle pɔ wī me Salɛke Bɔleɔ.

Bíibɔledɔanaɔ ì ɔ kɔ leŋkpakɛɛ.

¹⁷ Levii buipio ì ɔ ku gukpe oi lá gu lé dɔ gbɛɔn soolosoole, gugbãntoo oi gbɛɔn síiɔsiiɔ, geomidɔkii oi gbɛɔn síiɔsiiɔ, dɔɔ sae gbɛɔn plapla.

¹⁸ Be'ae oi gbɛɔn síiɔsiiɔ ì ɔ ku zedau, ua oi sɔ gbɛɔn plapla.

¹⁹ Kole bui ní Melali bui bíibɔledɔana gáliɔn we.

Làasi dɔanaɔ ní yãgɔgɔnaɔ

²⁰ An gbé Levii bui mé Lua kpé làasiɔ ní pɔ pɔ wī Lua gba làasiɔ dɔanaɔ ŋ.

²¹ Geesɔ bui Ladã bui uabeleɔn ke: Yeieli

²² ní a né Zetaŋo ní Zetaŋpi dãuna Yoelio. Ampio mé aaiɔ wéte Dii kpé làasiɔi.

* 26:5 1Lad 13.14

23 Amlaũ bui gb̃eɔ́ n̄ Isaa bui gb̃eɔ́ n̄ Hebl̃s bui gb̃eɔ́ n̄ Uzieli bui gb̃eɔ́ ku we lo. Ampion ke:

24 Mɔ̃zi n̄ Geesoũ bui Sebueli mé làasi gb̃z̃ɔ́ ũ.

25 Aà deziɔ do Eleazaa mé Leabia ì, Leabia Yesaia ì, Yesaia Yolaũ ì, Yolaũ Zikeli ì, Zikeli Selomi ì.

26 Selomipi n̄ a daeɔ́ mé pɔ́ pɔ́ wa Lua gbà làasiɔ gb̃z̃ɔ́ ũ. Kí Davidi n̄ uabele pɔ́ de z̃ig̃ɔ́ dɔ̃anaɔ ũ mé gbapiɔ dà.

27 Aa pɔ́ pɔ́ aa nàaa z̃i guuɔ kpà Luawa wà aà kpé kekeò.

28 Selomi n̄ a daeɔ́ mé aaiɔ wéte pɔ́ pɔ́ gu'ena Samueli n̄ Kisi n̄ Sauluo n̄ Nee n̄ Abineeo n̄ Zeluia n̄ Yoabuo kpàɔi n̄ pɔ́ pɔ́ gb̃é kiniɔ kpàɔ p̃ii.

29 Wà bàasi z̃i dà Isaa bui Kenaniae n̄ a neg̃ɔ́eɔ. Aame Isailiɔ lak̃enaɔ n̄ n̄ yāg̃ɔ́g̃ɔ́naɔ ũ.

30 Hebl̃s bui Asabia n̄ a daeɔ́ gb̃eɔ́n̄ òaa swaaɔ́ n̄ bas̃ooe (1.700). Beedeone n̄pii. Aaiɔ wéte Isaili b̃usu pɔ́ kú Yuud̃e baa be'aezi Dii yá musu n̄ z̃i pɔ́ kí dàn̄é yá musuo p̃ii.

31 Yelia mé Hebl̃s buiɔ k̃ia ũ. Davidi kpalablea wè blade guu ò à wet̃ete Hebl̃s buipi tó pɔ́ wa kà láuɔzi, ò wà gè b̃ò an beedeowa an be w̃éleu Yazee, Galada b̃usu.

32 Yelia dae uabeleɔ gb̃eɔ́n̄ òaa kue'aaɔ́ n̄ bas̃ooe (2.700). Beedeone n̄pii, ò kí Davidi n̄ díle aao wéte Lubeni buiɔzi n̄ Gada buiɔ n̄ Manase bui pɔ́ kú gukpe oi weɔ Lua yá n̄ az̃ia yáó kekea yáí.

27

Zig̃ɔ́

1 Isaili uabeleɔ n̄ z̃ig̃ɔ́ gb̃eɔ́n̄ òaas̃ɔ́ɔ́ dɔ̃anaɔ n̄ z̃ig̃ɔ́ gb̃eɔ́n̄ bas̃obas̃ɔ́ɔ́ dɔ̃anaɔ n̄ n̄ lak̃ena pɔ́ aaiɔ z̃ike k̃iae yápii musuɔn ke: Zig̃ɔ́ g̃aliɔ lo k̃ò leũkpake m̃o n̄ m̃ooe e w̃é gé b̃olei, g̃alipiɔ baade zig̃ɔ́ gb̃eɔ́n̄ òaas̃ɔ́ɔ́ leɛ baas̃o m̃endosaie (24.000).

2 Zadieli n̄ Yasobaũ mé m̃o séiadeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

3 Pelezi buie. Om̃e zig̃ɔ́ dɔ̃ana p̃ii gb̃z̃ɔ́ ũ m̃o séia guu.

4 Ahoa n̄ Dodai mé m̃o plaadeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ. Mikelo mé aà plaade ũ.

5 Sa'ona Yoiada n̄ Benaia mé m̃o àaɔdeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

6 Benaiapi mé neg̃ɔ́n̄ gb̃eɔ́n̄ baakwiɔ dɔ̃ana ũ lo. Aà n̄ Amizaba ku aà g̃ali guue.

7 Yoabu d̃auna Asaeli mé m̃o síiɔdeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ. Ké à g̃à, ò aà n̄ Zebadia g̃ò aà g̃e ũ.

8 Izala bui Samu mé m̃o s̃odeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

9 Tekoa gb̃é Ikesi n̄ Ila mé m̃o soolodeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

10 Eflaiũ bui Elezi, Peloni gb̃é mé m̃o sopladeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

11 Zela bui Sibekai, Usa gb̃é mé m̃o swaaɔdeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

12 B̃yām̃ee bui Abiezee, Anato gb̃é mé m̃o k̃eokwideɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

13 Zela bui Malai, Netofa gb̃é mé m̃o kwideɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

14 Eflaiũ bui Benaia, Pilat̃o gb̃é mé m̃o kuɛdodeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

15 Onieli bui Eledai, Netofa gb̃é mé m̃o kuɛpladeɔ g̃ali dɔ̃ana ũ.

Isaili buiɔ dɔ̃anaɔ

16 Isaili buiɔ k̃iaɔn ke:

Lubeni buiɔ kí Eliēzee, Zikeli n̄,

Sim̃eɔ buiɔ kí Sefatia, Maaka n̄,

17 Levii buiɔ kí Asabia, Kemue n̄,

Aalona buiɔ kí Zadoki,

18 Yudaɔ́ kí Elihu, Davidi ṽii,

Isakaa buiɔ kí Om̃eli, Mikaila n̄,

19 Zabul̃oni buiɔ́ kí Isimaia, Obadia n̄,

Nefatali buiɔ́ kí Yelimo, Azeliē n̄,

20 Eflaiũ bui kí Ozee, Azazia né,
 Manase bui pó kú be'ae oio kí Yoeli, Pedaia né,
 21 Manase bui pó kú Galada búsuuó kí Ido, Zakali né,
 Bëyámee bui kí Yaasie, Abinee né,
 22 Dã bui kí Azaleli, Yeloaũ né.

Isaili bui kíaon we.

23 Davidi i gbé pó kà wè bao ge aai kaoo naoo, asa Dii mè á tó Isailio dasikũ lán saanaowa.*

24 Ké Zeluia né Yoabu ná n naoawa,† i a midéo. Naopi yáí Lua pò fèi Isailiozi, ò wí n dasile ké kí Davidi ladauo.

Kia iwa

25 Adieli né Azemave mé kibe làasi gbězō ũ.

Uzia né Yonataa mé dō pó kú bua n mēewiao n zōewiao n gudōaklio gbězō ũ.

26 Kelubu né Ezali mé buazikenao gbězō ũ.

27 Lama gbé Simei mé vēebudeo gbězō ũ.

Sefā gbé Zabedi mé ziia ũ vēebe n vēe kūsūao yá musu.

28 Gedee gbé Baalanana mé kulio n kaadōenlio zikenao gbězō ũ.

Yoasi mé ziia ũ kù nīsi yá musu.

29 Salona gbé Sitelai mé Salona zūdānao gbězō ũ.

Adelai né Safata mé guzule zūdānao gbězō ũ.

30 Isimaela bui Obili mé yiongodānao gbězō ũ.

Melono gbé Yedeia mé zaa'indānao gbězō ũ.

31 Ageli bui Yazizi mé sāo n bleo dānao gbězō ũ. Gbépiá kí Davidi ziiaone mpii.

32 Davidi desē Yonataaá ledamadee. Aà wé zēa mé lakēnae. Aàpi n Akemo né Yeielio mé Davidi negōeo gwana ũ.

33 Aitofeli mé Davidi ledamade ũ. Aaki gbé Usai mé kí kwàasi ũ.

34 A gbea Benaia né Yoiada n Abiataao gò Aitofeli gēe ũ.

Yoabu mé kí zīgōo dōana ũ.

28

Davidi Lua kpé dōa zékalea Salomōo

1 Davidi Isaili kiao kàaa Yelusaleũ pii, Isaili bui kiao n zīgōo dōana pó lé zikeò, zīgōo gbēon òaasōsoo dōanao n gbēon basōbasōo dōanao n gbé pó de kía n a negōeo àizee ziia ũ n a iwa n a negōnao n a gō gèbeeo pii.

2 Ō kí Davidi fēle zè à mè: Ma gbé, à swásēmazi! Ma zèd ma sōu mà kpèdō Dii wá Lua bàakuawano kpagolo pó de aà gbadibo ũe, ò ma sōu mà n a dōao.

3 Ō Lua òmēe i ke mame mà kpépi dōeo, asa zīgōn ma ũ, ma gbēdēde dasidasie.

4 N beeo Dii wá Isailio Lua ma se ma bedeo guu, ké mapi n ma buio wàò de Isailio kía ũ gōpii. A Yuda sè yāa dōana ũ, ò à ma bedeo sè aà buio guu. A kàaàgu, ò à ma kpa Isailio kía ũ.

5 Dii ma gba negōeo dasi, ò à Salomōo sè n guu, à aà kpà kpala pó a dilē Isailionu.

6 A òmēe à mè: N né Salomōo mé a kpèdōmēe n a uao, asa ma aà sè ma né ũe, mío de aà mae ũ.

7 Tó a ma yādileao n ma ikoyāo kúa lá a kúa gbāwa, má tó aà kpala àò ku gōpii.*

8 Ma gbé, ma naé wá Luazi Isailio bui pó kàaaa Dii aeo wáa pii, àò tē Dii wá Lua yādileaoi n laaio, ké àò ku bùsu maae beeu, i gō á buionē e gōpii.

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14 * 28:7 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

⁹ Mpi s̄, ma né Salom̄, ñȳs̄ ma Lua d̄s̄, ní z̄obleè ní n̄sem̄endoo teasisai, asa Dii ì wá s̄ ȳce à wá làasoō ní yá p̄ wa z̄eð̄ d̄s̄. Tó n̄ aà k̄íi w̄ēle, ñȳs̄ aà e. Tó n̄ p̄akp̄aāzi s̄, à ḡin̄zin we e ḡōpii.

¹⁰ Nȳs̄ d̄s̄ ké Dii n̄ se ñ k̄ped̄be a k̄úk̄íi ũe. S̄d̄ile, ní z̄ípi ke.

¹¹ Œ Davidi Lua k̄p̄é ní a k̄pēlēo taa p̄ a k̄è taalau k̄p̄à a né Salom̄wa ní a làasiō ní a k̄pēa p̄ kú musu ní z̄íleō ní a duunk̄em̄ak̄íio.

¹² Yá p̄ kú aà s̄õu Dii ua ní a k̄p̄éne p̄ liaaiō musu, à a taataa p̄ a k̄è taalau k̄p̄awà lo: Lua k̄p̄épi làasiō, p̄ p̄ w̄i Lua ḡba k̄álekīo,

¹³ Dii k̄p̄é z̄ikeb̄ō ní lá wa sa'onaō ní Levii bui ḡáliō dil̄ed̄ile aa Dii k̄p̄é z̄í keo.

¹⁴ A vua ní ánuusu p̄ wa z̄ikeb̄ōpīōpīō ḡbia dil̄ed̄ile:

¹⁵ Vua daūō ní a filiaō, ánuusu daūō ní a filiaō,

¹⁶ vua táab̄ũnu p̄ w̄i p̄ēe k̄álew̄à, ánuusu táab̄ũnu,

¹⁷ vua saāō, au'eleb̄ō p̄ wa p̄i ní vuaō, vua lō, vua taō, ánuusu taō

¹⁸ ní tulaletikateak̄íi p̄ wa p̄i ní vuaō. A vua malaika ḡàsiade p̄ an ḡàsiā āō pooa Dii bàa kua ní Isailiō k̄pagoloa aà z̄ikas̄õgo ũ taa p̄ a k̄è taalau k̄p̄awà lo.

¹⁹ Davidi m̄e: Ma yápiō taa d̄alau pii, asa Dii gb̄aa m̄da à ma w̄é k̄em̄ēe.

²⁰ Œ Davidi ò a né Salom̄ce: S̄d̄ile, z̄ípi ke ní w̄ōo. Nsu to vía n̄ k̄ũo. Nsu bílik̄eo, asa Dii ma Lua a p̄akp̄anzio, a n̄ to weo. Āō kunn̄ce e ñ ge ñ k̄p̄é z̄ípi mid̄eð̄.

²¹ Sa'onaō ní Levii bui ḡáliō ku sou guu wà Dii k̄p̄épi z̄í ke, mé gb̄é p̄ aa ḡõi ví mé an p̄o gb̄à kunn̄ce aa z̄ípi ke. Gb̄épii ní ní k̄íaō aa n̄ ȳama.

29

Gbadaa Lua k̄p̄é d̄a yá musu

¹ Œ kí Davidi ò gb̄é p̄ k̄áaaāone pii: Ma né Salom̄ p̄ Lua aà s̄èpiá èwaason bol̄onāe. Z̄ípi z̄õ, asa uapiá gb̄enaz̄ina p̄ no, Dii Lua p̄e.

² Ma Lua k̄p̄épi d̄a souk̄è maamaa ma gb̄aa léue, ma vua k̄p̄à vua z̄í p̄ ũ ní ánusuo ánuusu z̄í p̄ ũ ní m̄ogot̄e m̄ogot̄e z̄í p̄ ũ ní m̄osio m̄osi z̄í p̄ ũ ní lío lí z̄í p̄ ũ ní gb̄eo gb̄e z̄í p̄ ũ ní onisio ní tiik̄az̄iō ní gb̄e bēede bui píiō ní gb̄epuāo.

³ Bee gb̄ea lá ma Lua k̄p̄é yá k̄amagu, vua ní ánuusu àizēe p̄ má vío, ò má k̄p̄a ma Lua k̄p̄é p̄ ũ p̄ p̄ ma a souk̄è b̄aasi:

⁴ Ofii b̄usu vua t̄onu bas̄ō ní ánuusu t̄ēt̄ēo t̄onu òaa do ní blao, ké wà k̄pa k̄p̄épi ḡíowa a guu.

⁵ Vuaá vua z̄í p̄e, ánuusá ánuusu z̄í p̄e ní z̄í p̄ ḡõidēo keo pii. A déme z̄èd̄ gb̄a à k̄pa Diiwa soūs̄õii?

⁶ Œ uabelēō ní Isaili bui k̄íaō ní z̄iḡõ gb̄ēon òaas̄ōōō d̄baanāō ní gb̄ēon bas̄obas̄ōō d̄baanāō ní kíapi z̄iiāō vua ní ánusuo k̄p̄a.

⁷ Aa vua k̄p̄à t̄onu baswaāsk̄wi (170) wà Lua k̄p̄épi z̄í keð̄ ní ánusuo t̄onu òaa do ní basop̄lao (340) ní m̄ogot̄e t̄onu òaa āāõ ní kwio (610) ní m̄osio t̄onu òaa ḡeõ ní plao (3.400).

⁸ Gb̄é p̄ gb̄e bēedēo vío nà Gees̄õ bui Yeielīe a z̄í Dii k̄p̄é làasiu.

⁹ Gb̄épii p̄o k̄ena p̄ p̄ wa k̄p̄api yá musu, asa aa k̄p̄a Diiwa ní n̄sem̄endoōe. Kí Davidi p̄o k̄ena maamaa,

¹⁰ ò à Dii s̄áauk̄p̄a gb̄é p̄ k̄áaaā weo wáa à m̄e:
Ēf̄āaide Dii wá dezi Isaili Lua
za as̄in̄iz̄í e ḡōpii!

¹¹ Dii, míme ní z̄õke ní gb̄aaō
ní bēēēō ní denlaō ní gawio ví,
asa p̄ p̄ kú musu ní z̄íleōá n̄ p̄e pii.

Mme ní kía ũ,
níme ní pópíi mide ũ.

¹² Aizee ní beeeo ì bọ n kíie,
ni kible pópíiwa.

Iko ní gbáao ku n ọ́zìe,
ní gbépii káfia zé ví,
mé ní ní gbaa gbáa zé ví ló.

¹³ Tiasa wá Lua, wáale n sáaukpa,
wáale n tó beeede bọ.

¹⁴ Ee, dén ma ũ ge ma gbé, ké wà gbasa pọ́ kpama màai? Pópíi ì bọ n kíie. Pọ́ pọ́ wa kpama bọ n ọ́zìe.

¹⁵ Wá de ne bòmọ́ ũ, nibọ́ ũ lán wá deziwae. Wá kua dúniau de lán uenawa tãmaasaie.

¹⁶ Dii wá Lua, pọ́zọ́ pọ́ wá kpà n kpé dọ́a yáí, ké n tọ́ pọ́ a kua adoa e àò kuwà, apii bọ́ n ọ́zìe, n pọ́e.

¹⁷ Ma Lua, má dọ́ ké sọ́ tàasikanan n ũ, yãkea a zéwa mé ì kangu. Ma pọ́píi kpama pii ní nòsepuaoe, ọ́ má è n gbé pọ́ kú laọ́ pọ́ kpama ní pọ́nao sọ́.

¹⁸ Dii wá dezi Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio Lua, to n gbé lí zeò beewa ní sọ́ guu, ní tó an sọ́ àò kuma gọ́pii.

¹⁹ Ma né Salomọ́ gba zé aàò n yádilaọ́ ní n ikoyáọ́ kũa ní nòsemendoo, i n ọ́tondọ́kíi gwa à zíkewà píi, i n kpé pọ́ ma a sọ́kè dọ́.

²⁰ Ọ́ Davidi ò gbé pọ́ káaaa weone: A Dii á Lua sáaukpa! Ọ́ gbé pọ́ káaaa weọ́ Dii ní deziọ́ Lua sáaukpa, aa mípèle aa kùle Dii, aa kùle kíae ló.

Salomọ́ kpaa kía ũ

²¹ Ké gu dọ́ aa sa'ò Diiwa. Aa sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékũ òwà ní zuswanaọ́ mèn òaa sọ́o ní sàsakaọ́ mèn òaa sọ́o ní sása bọ́bọ́naọ́ mèn òaa sọ́o. Aa vèe èlèwà aa sáaukpa sa'òwà dúuduu Isaili píi pọ́ ũ.

²² Gọ́ bee aa pọ́blè aa vèemí Dii ae ní pọ́na zọ́o.

Ọ́ aa Davidi né Salomọ́ kpaa kía ũ gbáa kàfi. * Aa aà kpà kía ũ Dii ae sa, ọ́ aa Zadoki díle sa'onkia ũ.

²³ Ọ́ Salomọ́ zọ́le kpalau a mae gbèu kía pọ́ Dii kpà ũ. † A gwea è mé Isaili bui píi misiilèè.

²⁴ Kíáo ní negónaọ́ ní kí Davidi negọ́eọ́ píi mikpà kí Salomọ́wa.

²⁵ Dii tò Salomọ́ zọ́kè kàfi maamaa, Isaili bui píi wé è. Dii kíakégawi kpàwà, Isailio kía pọ́ dọ́aaaè, an kee i kaaàwao.

Davidi gaa

²⁶ Yese né Davidiá Isaili buiọ́ píi kíae.

²⁷ A kè kpalau wè blaè, Heblõ wè sopla, Yelusaleũ sọ́ wè baakwi ní àaõo. ‡

²⁸ A zikũ táotaoe, ọ́ à gà. Ọ́deé mé a beee ví. Ọ́ aà né Salomọ́ zọ́le aà gbèu.

²⁹ Kí Davidi yãkeaọ́ ku gu'ena Samueli taalau ní ànabi Natã láo ní gu'ena Gada láo za a daaleawa e a midèawa,

³⁰ aà kpalablea yáọ́ ní aà negónkeyáọ́ ní yá pọ́ aà lèò ní yá pọ́ Isailio ní bùsu pọ́ liai kía lèò.

* 29:22 1Lad 23.1 † 29:23 1Kia 2.12 ‡ 29:27 2Sam 5.4-5

LADA PLAADÉ

Yá pò kú lác bee guu

Lác bee Davidi né Salomoo kpalablea yá bɔɔlekèwɛɛ (1-9). Bee gbɛa aà bui pò aa gò Yudaɔ kía ũ e à gè pèd Nebukanɛza Yelusaleũ siawa ní taaɔnɔ Babilonio (10-36).

Lác bee dɔɔ gbɛzã mèn plaɔ yá gè à Ezala lá ní Nɛemii láo kũɛ. Bee lé owɛɛ wà Isailio yázio kyoke aɛ we, asa wekii Pɛɛsio kí Kilusi Yudaɔ gbà zé aa ɛa gé Lua kpé dɔi Yelusaleũ.

Salomoo ñnɔ gbɛaa

(1Kia 3.1-15, 10.26-29)

¹ Davidi né Salomoo kpala zínapèlɛ gíũgiũ, asa Dii aà Lua kuaànɔɛ, ñ à aà zɔɔkɛ kãfi maamaa.

² Salomoo yãdile Isailionɛ pii, gbɛɔn òaasɔsɔɔ dɔaanaɔ ní gbɛɔn basɔobasɔɔ dɔaanaɔ ní yákpalekenɔ ní kía pú ní Isailio uabeleɔ pú,

³ ñ à gèrínɔ guleŝi pò wa bò Gabaɔɔ, asa kpaaukpe pò Dii zòblena Moizi kè guwaiwaiu kú weɛ.

⁴ Davidi tò wà Dii kpagolo sè yãa Kiliyaaliũ,* wà gèd gu pò a kèkèu Yelusaleũ, asa we à zwàakpe dɔuè.

⁵ Mɔgotɛ sa'okii pò Uli né Bezaleli, Hulu tɔũna pĩ† sɔ a ku Gabaɔɔ Dii zwàakpe kpeɛɛ, ñ Salomoo ní gbé pò kãaaapiɔ yãgbèawà we.

⁶ Salomoo sè kpaaukpe sa'oklipizi Dii aɛ, ñ à sa pò wĩ a pò káteu à tékũ òwà ní pò mèn òaa sɔɔɔ.

⁷ Ń Lua bò mòwà gwãasina à mè: Pò pò ní yei gbɛaa.

⁸ Salomoo wè Luawa à mè: N gbèkèkè ma mae Davidiɛ maamaaɛ, ñ n ma kpa kpalau aà gɛɛ ũ.

⁹ Dii Lua, lé pò ní gbè ma mae Davidiɛ kɛ sa, asa n ma dile gbé pò aa dasi lán dũnia bũsu'ufáawaɔ kía ũ.‡

¹⁰ Ma gba ñnɔ ní dɔao sa, ké mà e dɔaad gbépiɔnɛ. Tó màa no kpelewa máli yágɔgɔ n gbé dasipiɔnɛi?

¹¹ Ń Lua òè: Lá yá bee mé kú n sɔu, mé ni ɔda ge àizɛɛ ge gawi ge n ibɛɛɔ gaa ge wɛni gbàa gbɛaaɔ, sema ñnɔ ní dɔao, ké ñ e yágɔgɔ ma gbé pò ma n dile ní kía ũɛ beeɔnɛ,

¹² má n gba ñnɔ ní dɔapio, mí ɛa mà n gba ɔda ní àizɛɛɔ ní gawio ɔ. Kí pò kú n ãaɛ ge kí pò aɔ ku n gbɛaɛ a kanwao.

¹³ Ń Salomoo bò kpaaukpe pò kú guleŝipia kí Gabaɔɔ, à tà Yelusaleũ, ñ àlɛ kible Isailioɔwa.

¹⁴ Salomoo zikasɔgoɔ ní sɔɔ kãaa, aà sɔgopiɔ kà òaa sɔpla (1.400), aà sɔɔ sɔ òaasɔsɔɔ lɛɛ kuɛpla (12.000). Wĩ aà sɔpiɔ gwa aà sɔgo wéleɔ guu ní aà bɛ Yelusaleũɔɛ.

¹⁵ Kí tò ánuusu ní vuao di Yelusaleũ lán gbɛwa, mé sedɛ lí pò wà kpedò dasi lán bèlɛ líwa sɛũ.

¹⁶ Salomoo sɔpiɔ bò Egipiŝ ní Silisi bũsuoɛ. Kí laatanaɔ mé lulu Silisi.

¹⁷ Aaĩ sɔgo lulu Egipi ánuusu kiloo sɔplaplaɛ, sɔɔ sɔ kiloo plapla taawa, ñ aaĩ ɛa sɔpiɔ yía Itio ní Silio kíaɔwa ɔ.

¹⁸ Ń Salomoo dile wà kpedɔ Diiɛ ní azia bɛo.

2

Salomoo Dii kpé sɔukɛa

(1Kia 5.15-32)

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Bɔa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

¹ Salomoo gbéò dà gbè'ázíu gběon òaasoo lée basiiş (80.000), a sèsenao sş gběon òaasoo lée bààşkwi (70.000) ní n dōaanao gběon òaasoo lée àaş ní òaa àaşo (3.600).

² Ǿ à gbéò zì Tii kí Hilaūwa à mè: Sede lío kpásámee lá ní kpàsā ma mae Davidie Ǿ à bekpàòwa.

³ Mále kpedo Dii ma Luae. Aà pòe, we wao tulaletikauè téa, wio pèe kálèè, wio sa pò wí a pò kátèu à tékū owà koo ní oosio ní kámabogoozío ní mo dafu gooo ní Dii wá Lua dikpeo. Ǿ Luapi díle Isailione aao ke màa goopii.

⁴ Kpé pò mále dōèpi zōo, asa wá Lua zōo de diiola píi.

⁵ N beeo déme kpedoàè gbāa víi? Asa musu a fō aà sio, baa musumus. Dén ma ũ mà kpedoèi, mé i ke àò de aà gbagbakii ũ bàasio.

⁶ Bee yáí gōide kpásámee aà zìke ní vuao ní ánusuo ní mogeteo ní mosio ní wōotēnao ní bà gàaluladeo ní babuunao ní wēsākēa pōowao, i zìke Yelusaleū ní Yuda būsuo ní gōide pò ma mae Davidi dílemeeo.

⁷ N n Libā būsuo sede lío kpásámee ní pēlio ní lí beede páleo, asa má dō ké n būsuo zikenao lizō dō. Ma zikenao lí zìke ní n zikenao,

⁸ aai lí kekemee dasidasi, asa kpé pò mále dōpi, sema àò zōo mé àò muua ní kpéoo.

⁹ Má mase kpa n zikena pò lé lizōpiowa koko òaasoo lée òaa do (200.000) ní naao koko òaasoo lée òaa do (200.000) ní vēeo sela òaasoo lée bao (20.000) ní nísio koko òaasoo lée bao (20.000).

¹⁰ Ǿ Tii kí Hilaū lá kpàsā Salomooe à mè: Ké Dii ye a gbéozí yáí, Ǿ à n kpa ní kía ũ.

¹¹ A èa ò lo: Wà Dii Isailio Lua pò musu ní zíleo kè sáaukpa! Asa à kí Davidi gbà né ōnōna pò dōa ní wezēo ví, Ǿ àle kpedoè ní azía beo.

¹² Mále gōide pò zì dō gbaene, aà tón Hulaū Abi.

¹³ Aà daá Dā buie, mé aà maeá Tii gbéé. A vua ní ánusuo ní mogeteo ní mosio ní gbeo ní lío ní bà gàaluladeo ní babuunao ní wōotēnao ní bàabao zì dō. A wēsākēa pōowa dō, mé zì pò wa dàè píi i kee. Ali zìke ní n zikenao ní gbé pò de n mae Davidi zikena ũ yāao.

¹⁴ Kí, mase ní naao ní nísio ní vēe pò n a legbèò kpàsā wápio ní zikenaoe,

¹⁵ wí Libā būsuo lí zōzōne lá ní yei léu, wí yeye wà gbéò zìò ísiaa e Zope, ní taò Yelusaleū.

¹⁶ Salomoo bōmo pò kú Isaili būsuo nàò píi, aà mae Davidi gbéò naoa bàasi. Aa kà gběon òaasoo lée basoplakwi ní àaşo ní òaa àaşo (153.600).

¹⁷ A ní gbéoo díle gbè'ánao ũ gusísídeu gběon òaasoo lée basiiş (80.000), a sèsenao sş gběon òaasoo lée bààşkwi (70.000), an dōaana pò aao wéte zípizío sş gběon òaasoo lée àaş ní òaa àaşoe (3.600).

3

Salomoo Dii kpé dōa (1Kia 6.1-38)

¹ Ǿ Salomoo nà Dii kpé boawa Mōlia* gbè musu Yelusaleū, gu pò Dii bō mōu a mae Davidiwau. Davidi mé Yebusi bui Alauna pówengbēzēpi díle kpépi dōkii ũ.

² A nà zípiwa a kpalablea wè síiōde mo plaade goo plaade zíe.

³ E pò a bō Lua kpé pò ũ gbāa kà gāsísuu bàāş, a yàasa bao.

⁴ Kpépi bilandaa ví, a yàasa sáa ní kpépioe gāsísuu bao, a lesí kwi.

A vua tēetēe kpà kpépi guu.

⁵ A pé lipereeo kpà kpele gíwa, Ǿ à vua maa kùlewà. A gōinakèwà lán daminaliowa ní mōdaona.

⁶ A zāblè kpépiwa ní gbè beedeo. Vuapi sō à bō Paavaiūe.

* 3:1 Daa 22.2

7 A vua kùlɛ kpépi balazaɔwa ní a kpɛɛlɛ líɔ ní a gíɔ ní a bɔlɛ gbaɔ, mé à gɔ́inakè gípiɔwa lán malaika gàsɪadeɔwa.

8 A luakukii kè, a gbàa sáa ní kpépi yàasao gàsɪsuu bao, a yàasa bao. A vua tɛɛtɛɛ kùlɛwà tɔnu bao.

9 Vua kusaɔ gbia de kiloo kɪnia. A vua kùlɛ kpɛa pɔ kú musuɔwa lɔ.

10 A li'á malaika gàsɪadeɔ ũ mèn pla, a kpà ní vuao.

11-12 Malaikapiɔ gàsɪa pɔoa, a gbàa gàsɪsuu sɔsɔ, ampɪi gàsɪsuu baoɛ. Ado gàsɪa gè pè gíwa le, ado pɔ pè gíwa la, ɔ an gàsɪa pɔ gɔ́ɔ pèkɔwa.

13 Malaikapiɔ gàsɪaɔ poopoa màa e gàsɪsuu bao. Aa zɛa mé an aɛ dɔa kpɛɛlɛ oi.†

14 A zwāa pɔ wa da tà ní babuunao ní bà gàaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bàabaaɔ, ɔ à gɔ́inakèwà lán malaika gàsɪadeɔwa.‡

15 A m̀pɛlɛ pɪ mèn pla kpépi kpɛɛlɛ pɔ ũ. A pla pii lesɪ gàsɪsuu bao plaplasaiɛ, a fùà lesɪ sɔ́ gàsɪsuu sɔsɔ.

16 A m̀daonaɔ pɪ, ɔ a fɪ fùapiɔwa yàbaa ũ. A pɔɔ pɪ lán gbɛafu bɛɔwa mèn basɔbasɔ, a d̀d̀ɔ m̀daonapiɔwa.

17 A m̀pɪo pèlɛ kpé kpɛɛlɛ ɔplaa ní zɛɪo. A tɔkpà ɔplaa pɔɛ Yakɛ, § ɔzɛɛ pɔ sɔ́ Bɔazu.*

4

Lua kpé pɔɔ (1Kia 7.23-51)

1 Salomɔɔ sa'okii kè ní m̀gotɛɔ.* A gbàa ní a yàasao gàsɪsuu baobao, a lesɪ kwi.

2 A íkaki b̀ò b̀ooloo. A léla e a léle gàsɪsuu kwɪɛ, a lesɪ sɔɔ, a zɔɔ sɔ́ baakwi.

3 A gɔ́inakè íkakiipiwa lán tùuɔwa, a lía a léi zɪ́lɛ d̀ɔɔ pla, gàsɪsuu dodo tùu mèn kwikwi. A íkakiipi pɪ sãnu ní tùu gɔ́inapioɛ.

4 Íkakiipi di zuswana mèn kuɛplaɔwa. Zù mèn àaɔ mi dɔ gugbãntoo oi, mèn àaɔ bɛ'ae oi, mèn àaɔ gɛɔmidɔkii oi, mèn àaɔ lɔ gukpɛ oi. Íkakiipi di ní musu, ɔ an p̀ɔɔ d̀d̀ɔ guo.

5 Íkakiipi gèlɛ ɔtã doɛ, mé a swá de lán ta swáwa, lán t̀ɔngbelezɪwa. Galuba zɔɔ le àa do ní basɔo í ɔ ta sapi í sí.

6 ɔ à d̀a pɪ mèn kwi ǹɔpɪpibɔɔ ũ, a kàlɛ Lua kpé ɔplaa oi mèn sɔɔ, ɔzɛɪ mèn sɔɔ. Sa'onao í d̀aapɪo idada sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékũ ǹɔwa. Sa'onapɪo sɔ́ aaɪ zu'o ní íkakiipi íoɛ.†

7 A vua dau‡ pɪ mèn kwi lá wà a kea d̀lɛwa. A kàlɛ Lua kpéu, mèn sɔɔ ɔplaa oi, mèn sɔɔ zɛɪ.

8 A taábũnu§ kè mèn kwi, a kàlɛ Lua kpéu, mèn sɔɔ ɔplaa oi, mèn sɔɔ zɛɪ. A ta au'elɛbɔɔ pɪ ní vuao mèn basɔ.

9 A sa'onao ua kpáné ní Lua kpé uadao ní a bɔlɛ gbaɔ, ɔ à m̀gotɛ kùlɛ gbapiɔwa.

10 ɔ à íkakiipi d̀lɛ Lua kpé kpɛɛlɛ ɔplaa oi gɛɔmidɔkii oi ní gukpɛo zãnguɔ.

11 A t̀fukabɔɔ ní p̀élɛu ní ta au'elɛbɔɔ pɪ lɔ.

Màa Hulaũ Lua kpé zɪ́ kè kí Salomɔɔɛ, à a lɛkpàaɪ. Zɪ́ pɔ a k̀pɪɔn ke:

12 M̀pɛlɛɔ pla.

Fùà pɔ b̀ò lán lowa, a ku m̀pɛlɛpɪo musuɔ pla.

M̀daona pɔ à zãblèd̀ fùapiɔwaɔ pla.

13 Gɔ́ina pɔ a d̀d̀ɔ m̀daonapiɔwa lán gbɛafu bɛɔwaɔ àa pla. A kè d̀ɔɔ plapla, à zãblèd̀ fùapiɔwa.

14 Tadibɔɔ ní a tao.

15 Íkaki do ní zuswana pɔ kú a zɪ́ɔ kuɛpla.

16 T̀fukabɔɔ ní p̀élɛu ní saɔ ní a p̀kɛlɛɔ pɪi.

† 3:13 Bɔa 25.18-20 ‡ 3:14 Bɔa 26.31 § 3:17 Bee mè ì ní zedɔ.

* 3:17 Bee mè gbàa kuwà.

* 4:1 Bɔa 27.1-2

† 4:6 Bɔa 30.17-21 ‡ 4:7 Bɔa 25.31-40 § 4:8 Bɔa 25.23-30

Pó pó Hulaũ pĩ kí Salomɔɔ Dii kpé pó ũ pĩ, a pĩ ní mɔgotē pó wa yòɔɔe.

17 Kí mè wà kása ní Yuudē dāna gĩ pó kú Suko ní Zaletāo zānguoo.

18 Pó pó Salomɔɔ pĩ ní mɔgotēopiɔ, wi yō kiloowa wà a gbia dōo, ké a dasi kè zài yáí.

19 Salomɔɔ pó pó kú Lua kpé guuɔ pĩ lɔ, tulaletikateakii pó wa kè ní vuao ní vua táabũnu pó wĩ Dii pēe kálēwàɔ

20 ní dau pó wa pĩ ní vua tēetēeoo ní a filia pó lɔ naa luakukii aɔ lá wa dīlɛwa.

21 Wà gōinakè daupiɔwa lán kɔpekii fùɔɔwa. Wà a filiaɔ ní a kpàɔɔ pĩ ní vua tēetēeoo.

22 Vua filiadebɔɔ ní tao ní gōnɔɔ ní tāsɔɔ ní kpɛa pó wĩ mɛ luakukii gbaɔ ní kpɛɛɛlɛ póɔ.

5

1 Ké Salomɔɔ Dii kpé zĩpi kè a làa pĩ, ɔ à mò ní vuao ní ánusuo ní pó pó a mae Davidi dīlɛ Lua pó ũ,* a kà Lua kpé làasiu.

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu

(1Kia 8.1-9)

2 ɔ kí Salomɔɔ Isaili gbēzɔɔ sisi Yelusaleũ, an bui dɔaanaɔ ní ní uabeleɔ pĩ, aa mɔ Dii bàakuarĩnɔ kpagolo† sé Davidi wéle Siɔna wà suɔ.

3 ɔ Isaili kàaaaazi nípii mɔ soplade dikpɛgɔɔzĩ.

4 Ké Isaili gbēzɔɔ kà pĩ, ɔ Levii bui Dii kpagolopi sè

5 ní kpaaũkpɛo ní Dii pó pó kú a guuɔ. Levii bui pó de sa'onɔɔ ũ mé pópɔ sè,

6 ɔ kí Salomɔɔ ní Isaili pó kàaaaazi sa'ò ní sãɔ ní zuɔ kpagolopi aɛ. Pó pó à sa'òopiɔ dasi kè zài, wi fɔ nàoo.

7 ɔ sa'onɔɔ gè ní Dii bàakuarĩnɔ kpagoloo a kpéu e kpɛa pó wĩ mɛ luakukii. Aa dīlɛ a dīlɛkii we malaika gāsɩadeɔ zīɛ.

8 Malaikapiɔ gāsɩa poopooa gu pó kpagolo ní a sélɔ kuuu.

9 A sélɔpɔ gbàa, wĩ a lé e kpépi kpɛɛɛ, wĩli e uao. Lípɔ ku we e gbã.

10 Pɔe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpɛɛ mèn pla pó Mɔizi dàu Olebu,‡ gu pó Dii mè a bàa aɔ kú ní Isaili ní bɔa Egipi gbɛa bàasio.

11 ɔ sa'onɔɔ bòlɛ Dii kpéu. Gɔɔ bee sa'ona gáli pó kú we gbábò níziɛ pĩ kò.

12 Levii bui pó de lèsina ũ, Asafa ní Emanio ní Yedutuo ní ní néɔ ní ní dāunaɔ sɩ pĩ sa'okii gukpe oi ní bàabaa pɔkasaɔ dadaa, aale sésɛnaɔ lé ní mɔɔnaɔ ní domaɔ. Sa'on kàaɛpenaɔ kú ní guu lɔ gbēɔn basoolo.

13 Kàae'ɔ ní leo dàkɔi lán pɔ mɛndowa, aale Dii táasile, aale lémawà. Aale lesi ní kàaɔ ní sésɛnaɔ ní pò'ɔbɔn pàlɛɔ, aale Dii táasile aale mɛ:

A maa, aà gbēkɛ láaa vɔo.

Telɔ Dii kpépi pà,

14 ɔ sa'onɔɔ i fɔ gè zíkɛi weo telupi yáí, asa Dii gawi kpépi pàɛ.‡

6

Salomɔɔ yá'oa gbéɔne

1 ɔ Salomɔɔ mè: Dii mè aɔ ku telu sia guue.*

2 ɔ a ò Diie: Ma kpé lesíɛ bee dònɛ ké ñyɔ kuu gɔɔpiie.

3 ɔ à líli aedò bílawa à samaa'oné.

4 ɔ à mè: Wà gbáakpa Dii Isaili Luazi! A legbè ma mae Davidiɛ, ɔ à kèè lá a òwa. Asa à mè†

5 za gɔɔ pó a a gbéɔ bòlɛ Egipi, i Isaili wéle dīlɛ wà kpɛdɔueo, mé i gbēɛ dīlɛ a gbé Isaili dɔaana ũo,

* 5:1 2Sam 8.11 † 5:2 2Sam 6.12 ‡ 5:10 Iko 10.5 § 5:14 Bɔa 40.34-35 * 6:1 Sou 18.11, 97.2 † 6:4 2Sam 7.1-13

- 6 ̄ à Yelusaleũ d̄ile ké a tó àò kuwà, mé à Davidi d̄ile a gbé Isailio d̄oanaa ũ.‡
 7 Ké ma mae Davidi ye kp̄ed̄o Dii Isailio Luae,
 8 ̄ Diipi òè kp̄ed̄oae ké a tó e àò kuwà làasoo p̄o a k̄epi maae,
 9 āma i ke aàpi mé a d̄ēo, aàz̄ia née mé a d̄ē.§
 10 Dii k̄e lá à legb̄èwa, ̄ ma ḡo ma mae Davidi ḡē ũ, ma z̄le kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legb̄èwa, ̄ ma kp̄epi d̄òè, ké aà tó e àò kuwà yái.
 11 We ma Dii kpagolo d̄ileu. Dii bàa kua ní a gbé Isailio yá kú a guu.

Salom̄o wabik̄ea a gb̄ène
 (1Kia 8.22-53)

- 12 Salom̄o ḡe z̄e Dii gbagbak̄ii kp̄ēle Isaili p̄o k̄āaaa wēo wáa píi, ̄ à ̄s̄ē musu plapla.
 13 Salom̄opi ḡina b̄ò yāa ní m̄ogot̄ēo ua guoguōe. A gb̄aa ní a yāasao ḡās̄isuu s̄ós̄ōe, a les̄i s̄ò āā. ¶ à d̄è̄e ḡínapiwa à k̄ule a kosowa Isaili p̄o k̄āaaa wēo ae, à ̄s̄ē musu
 14 à mè: Dii Isailio Lua, gb̄ēe muaannō musu ge z̄í̄le. N gb̄ēke guu n bàa kú ní n z̄òblena p̄o aa ku lá ní yeiwa ní n̄òsem̄endoōe.
 15 N yá p̄o n a legb̄è n z̄òblena ma mae Davidīe k̄e. N ò ní léo yāae, gb̄a sa ̄ ní k̄e.
 16 Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legb̄è n z̄òblena ma mae Davidīe n mè, tó aà buio nízia k̄ua d̄s̄ mé aa ku lá ní yeiwa, aa n ikoyá k̄ua laaàwa, aao z̄í̄lea kpalau Isailio guu ḡōp̄iie.*
 17 Dii Isailio Lua, to yá p̄o ní ò n z̄òblena Davidīe ke síana ũ sa.
 18 Lua, níȳō kú ní gb̄enaz̄ināo z̄í̄le la yāma yà? Gwa, n be p̄o kú musu ní gu p̄o kú musumusuo píi a f̄o n sio, belenke kp̄e p̄o má d̄ònēe bee sa.†
 19 Dii ma Lua, mapi n z̄òblenawa wēgwa, ní ma wabik̄ea ní ma s̄uuugbeaamao sí. Swá̄se wii p̄o mapi n z̄òblena mále léma ní wabi p̄o mále kemaozi.
 20 To n wé àò p̄ea kp̄ēe beewa gwāas̄ina ní fāan̄ēo, gu p̄o n mè n tó aò kuwàe beepi. Wabi p̄o mapi n z̄òblena mále ke ní aeo d̄ōa gupiwa ma.
 21 Tó mapi n z̄òblena ge n gbé Isailio aed̄ò gue beewa, mé wa wabik̄ema, n̄ili wá wabik̄ea si za n k̄úk̄ii musu, ní s̄uuuk̄ewan̄o.
 22 Tó gbé t̄aaek̄e a gb̄ēdēe, mé wa òè aà me á sí ní n t̄ō, tó à m̄ò mé à mè á sí ní n t̄ō n gbagbak̄ii kp̄ēle kp̄ēe beeu,
 23 n̄ili sír̄nō kua za musu, ní ̄l̄on̄é. N̄ili yáḡḡō n z̄òblenānē, ní fiabo t̄aaedēe, aà yākea i wi aà musu, ní tó yá b̄o ní yāesaideo na, wí e d̄s̄ ké i yāe keo.
 24 Tó n gbé Isailio ib̄ēēo z̄ibl̄emá duuna p̄o aa k̄e yái, mé aa t̄ar̄nō, mé aa èa s̄uma aa n sisi, tó aa wabik̄ema aa s̄uuugb̄ēama kp̄ēe beeu,
 25 kua za musu n̄ili sír̄nō, ní ní duuna k̄emá, ní sūr̄nō b̄usu p̄o ní kp̄a ní dezīwae beeu.
 26 Tó luabe ḡò da wáiwai, lou lé mao ké aa duunak̄è̄e yái, tó aa aed̄ò gue beewa, aa wabik̄ema aa n sisi, mé aa mik̄è ní duunānē ké n ní wet̄a yái,
 27 kua za musu n̄ili sír̄nō, ní ní duuna k̄emá. N̄ili ní da z̄e maawa, ní tó lou ma b̄usu p̄o ní kp̄a n gb̄é̄wa an p̄o ũe beeu.
 28 Tó n̄oana ge gagyā k̄a b̄usūe beeu, ge p̄ow̄en gb̄osi ge p̄o fukpaa ge kwasut̄ēo ge s̄ēsēwekw̄ō ge tó ib̄ēēo koez̄ò ní w̄é̄lezi ge tó músi ge gyā ḡè̄ngu,
 29 tó an gb̄ēe yá p̄o a le d̄ò ní wāwā p̄o à̄le keo, mé à ̄d̄ò kp̄ēe bee oi, mé à wabik̄ema a s̄uuugb̄ēama,
 30 kua za musu n̄ili siānō. N̄ili s̄uuuk̄eānō, ní fiaboè aà yākeawa, asa ní aà n̄òse d̄s̄. M̄me ní gb̄é̄pii n̄òse d̄s̄.
 31 M̄aa aaliō viak̄enē, aao ku lá ní yeiwa e ní w̄eni léu b̄usu p̄o ní kp̄a ní dezīwae beeu.

‡ 6:6 2Sam 7.4-11   § 6:9 2Sam 7.12-13   * 6:16 1Kia 2.4   † 6:18 Zln 7.48-50

³² Tó bòmɔ pɔ de n gbé Isaili bui ũo b̀̀ b̀̀su z̀̀z̀̀au à m̀̀ n t́́ z̀̀o yáí n n ikoyáɔ n n ɔ pɔ pooa yáɔ, tó à aed̀̀ kpéε beewa à wabikèma,

³³ kua za musu n̄li siànɔ, ní yá pɔ a gbèama keè, ké dúnia bui píi e n t́́ d̄́, aai viakene, lá n gbé Isaili ̀̀ kenewa, aai d̄́ ké n t́́ kú kpé pɔ má d̀̀e beewa.

³⁴ Tó n gbé b̀̀le gè z̀̀ikai n̄ n wèleɔ z̀̀lau, gu pɔ n n̄ z̀̀u píi, tó aa aed̀̀ wéle pɔ n̄ d̄́leε bee n̄ kpé pɔ má d̀̀neε beeowa, mé aa wabikèma,

³⁵ kua za musu n̄li sín̄nɔ s̀̀uu pɔ aa gbèama yá musu, ní tó yá b̀̀r̄n̄nɔ na.

³⁶ Tó aa duunakène, lá gbèe ku à gí duunakeio, mé n pɔ p̀̀n̄zi n n̄ ná n̄ wèleɔne n̄ ɔzi, mé aa tàn̄nɔ n̄ b̀̀suu z̀̀z̀̀o ũ b̀̀suu z̀̀z̀̀a ge a káina guun ǹ̀,

³⁷ tó aa ǹ̀selile b̀̀suu pɔ aale z̀̀blepiu, mé aa èa s̀̀uugbèama we aa mè wà duunakè, wà tàakè, wà yávwáikè,

³⁸ tó aa èa s̀̀ma n̄ ǹ̀semendoo n̄ p̀̀eão píi za b̀̀suu pɔ wà tàur̄n̄nɔ, aale z̀̀bleu, tó aa aed̀̀ b̀̀suu pɔ n̄ kpà n̄ deziowa n̄ wéle pɔ n̄ d̄́leɔ n̄ kpé pɔ má d̀̀neε beeowa, mé aa wabikèma,

³⁹ kua za musu n̄li sín̄nɔ s̀̀uu pɔ aa gbèama yá musu, ní tó yá b̀̀r̄n̄nɔ na, ní s̀̀uuke n̄ n̄ gbé pɔ aa duunakène.

⁴⁰ Tia kéwa ma Lua, to n wé à pɛa gue beewa, ní swáse wabi pɔ wa su kema lai.

⁴¹ Dii Lua, pila su n kúkii sa,

mpi n n gbãa kpagoloo.

Dii Lua, to gbé suabaa à dɔ n sa'onao s̄wa,

to n yámana p̀̀nake n maa yáí.

⁴² Dii Lua, nsu b̀̀kia pɔ n̄ kpà kpeo.

To gbèke pɔ n̄ kè n z̀̀blena Davidie yá à d̀̀ngu.‡

7

Dii kpé sakèa

(1Kia 8.62-66)

¹ Ké Salomɔ wabikè a làa, té b̀̀ luabe à s̀̀ sa pɔ a ò p̀̀owa à tekù, ɔ Dii gawi kpépi pà.*

² Sa'onao i f̄̀ gèuo, Dii gawi pɔ kpépi pà yáí.

³ Ké Isaili tépi sua è n̄ Dii gawipio a kpé musu, aa ẁ̀le n̄ gbèeu aa mis̄ile, aa Dii sáaukpà aa mè:

A maa, aà gbèke láaa v̄io.

⁴ ɔ kí n̄ gbépiio sa'ò Diiwa.

⁵ Kí Salomɔ sa'òwà n̄ zuo òaasɔsɔo leε bao n̄ plao (22.000) n̄ s̄o òaasɔsɔo leε basoolo (120.000). Maa kí n̄ gbépiio Dii kpé sakè.

⁶ Sa'onao zea n̄ zekii, mé Levii bui ku we, aale Dii sáaukpà n̄ p̀̀'obona pɔ kí Davidi kè, à Dii táasilèò à mè:

Aà gbèke láaa v̄io.

Sa'on k̀̀aepena kú n̄ ae, mé Isaili bui píi gè sía.

⁷ Salomɔ gbábò ua pɔ kú Dii kpé kpeleε, ɔ à sa pɔ w̄́ a p̀̀ kátɛu à tekù ò we n̄ p̀̀wen gbao n̄ sáaukpaa sa'obo n̄sio, asa sa'okii pɔ a kè n̄ m̀̀gotèo i f̄̀ p̀̀pio s̄́ píio.

⁸ Zibeezi Salomɔ n̄ Isaili píi aa dikpekè e gɔɔ sopla. Wa dasi maamaae, wà b̀̀ za Amata b̀̀lei e à gè pè Egipi zé swawa.

⁹ A gɔɔ swaaðde z̄́ wà k̄́ k̀̀aa, asa wà sa'okii sakèa dikpekè gɔɔ soplac, ɔ wà èa wà Lákpɛɔa dikpekè gɔɔ sopla lɔ.

¹⁰ M̄́ soplade gɔɔ bao n̄ àaðode z̄́ ɔ à n̄ ké, aa tà n̄ be n̄ p̀̀nao. An pɔ kèna yámaa pɔ Dii kè Davidi n̄ Salomɔo n̄ a gbé Isailiɔne yá musu.

‡ 6:42 Sou 132.8-11 * 7:1 Lev 9.23-24

Dii bɔ mɔa Salomɔwa
(1Kia 9.1-9)

- 11 Ké Salomɔ Dii kpé mǐde ní azia beo ní zǐ pɔ a pɔ dɔwà à ke Dii kpéu ní a bepɔ, a làa píi,
12 ɔ Dii bɔ mɔwà gwāasina, a òè: Ma wabi pɔ ní kèa mà, ma gue bee ðile ma kpé pɔ wàli sa'oua ùe.
13 Tó ma musu zé tà mé lou lé mao, ge tó ma kwaɔ gbàewá, aale á bùsu pɔɔ ble, ge tó ma gagyákà ma gbéɔgu,
14 tó ma gbé pɔ ma tó kúmápiɔ nízia bùsa, aale wabikɛa, aale ma aeya, aale ní zé vǎiɔ tó, kua za musu má sírɔnɔ, mí ní duuna kémá, mí ní bùsu gba aafia.
15 Ma wé ɔ pɛa gue beewa, mí swáse wabi pɔ wàle keui.
16 Ma kpée bee sè má ðile ma pɔ ùe, ké ma tó e àò kuwà gɔɔpii. Ma wé ɔ pɛwà, ma pɔ ɔ dɔwà gɔɔpii.
17 Mpi sɔ, tó ní temazi lá n mae Davidiwa, mé ní yá pɔ má ðilɛnɛɔ kǔa ní ma yá'onɛɔ, mé níle ma ɔtondɔkǐi gwa,
18 má n zǒlea kpalau zedɔ, lá ma a legbè n mae Davidiɛwa, ma mè aà buiɔ aao zǒlea kpalau Isailiɔ guu gɔɔpii.†
19 Tó a bɔ ma kpɛ sɔ, tó a pākpa ma ikoyáɔ ní yá pɔ má ðilɛéɔzi, mé a ge lé zɔble dii pǎleɔne, ále ní sisi,
20 má á bɔle bùsu pɔ má kpàwáue, mí gí kpé pɔ má ðile ma pɔ ùpizi, i gɔ láanipɔ ù, bui píi i yáadaò.
21 Baa ní kpépi lesikeo, a yá a di gbé pɔ lé gɛ weɔwa, aa me: Bó yá mé tò Dii kè bùsue bee ní kpée beeoè màai?‡
22 Wi oné: Ké aa pākpa Dii ní deziɔ Lua pɔ ní bóle Egipizi yáie. Aa zè ní dii pǎleɔ, aa ní sisi aa zɔblènéé. Bee mé yápiɔ ìné píi.

8

Salomɔ yá kǐniɔ
(1Kia 9.10-28)

- 1 Salomɔ Dii kpé ní azia kpéɔ dɔ wè baoo. A gbea
2 à wéle pɔ Hilaǔ kpàwao kèke kàle, ɔ a kpà Isailiɔwa, aa zòleu.
3 A gè ní zǐo Amata Zoba, ɔ a sǐ.
4 A Tamɔ pɔ kú guwaiwaiu kèke kàle lɔ ní kùsǔakalewéle pɔ a kàle Amata bùsuuɔ.
5 A Betoloni Musu ní Betoloni Zǐleɔ kèke kàle wéle bíideɔ ù. Bíipiɔ bɔle gbaɔ ní gbáaɔ ví.
6 Màa a kè Baalata ní wéle pɔ a kùsǔa káleuɔ píi ní wéle pɔ aà sǒgɔɔ kuuɔ. Kpé pɔ a ye dɔ Yelusaleǔ ní Libáɔ ní bùsu pɔ àle kiblewàɔ píi, a dɔ.
7 Bui pɔ de Isaili ùɔɔ: Itiɔ, Amɔleɔ, Peliziɔ, Iviɔ ní Yebusi kɔnaɔ píi,
8 gbé pɔ Isailiɔ i ní midɛɔɔ, an bui pɔ gè ní bùsuupiɔ ɔ Salomɔ ní dá zɔziɔ, ɔ aaiɔ zǐke màa e ní a gbáɔ.
9 I Isailiɔ da zɔzǐpiuɔ. Ampɔ ɔ à ní ðile a zǐgɔɔ ní a kía deɔ ní a gbéɔ dɔaanaɔ ní a zǐkasɔgodeɔ ní a sǒdeɔ ù.
10 An gbéɔ mé zǐ pɔ kí Salomɔ lé kepi gbèzɔɔ ù lɔ, aa gbèɔn òaa do ní blakwioe.
11 Salomɔ bɔ Davidi wéleu ní a nɔ Falaɔ nɛnɛo, à m̀aàno kpé pɔ a d̀èu, asa à mè: Ma napi a e àò ku Isailiɔ kí Davidi beo, asa gu pɔ Dii kpagolo gèu a kua adoae.
12 Salomɔ ɔ sa pɔ wǐ a pɔ kátɛu à tékù o Dii gbagbakǐi pɔ a bɔ Dii kpé bilandaa kpɛlewa.

† 7:18 1Kia 2.4 ‡ 7:21 2Kia 25.9

13 Ibo o lá gu lé dɔ lá Moizi díle wà owa ní kámabogɔɔzɪ pɔɔ ní mo dafu pɔɔ ní dikpe mèn àaɔ pɔ wí ke wē ní wēo pɔɔ, Kàaso dikpe ní Pɔkɛke dikpeo ní Lákpɛdɔa dikpeo.* Maa à Dii kpé yá kè lá à kùwa.

14 A sa'on gāliɔ díledile baade ní a zio lá a mae Davidi òwa. A Levii bui kɪniɔ díledile ɔ, an gbēo lí dɔaa ní Dii táasileao, an gbēo lí dɔ sa'onaoɔle ní zɪ pɔ aale ke lá gu lé dɔo. A ní gbēo díle bíibɔledɔanao ũ gā ní gāo, bɔle ní bɔleo, asa màa Lua gbé Davidi ò.

15 Sa'onao ní Levii bui i bɔ yá pɔ kí dílené keɔ, baa làasi yá.

16 Wà zɪ pɔ Salomɔɔ dànɛ kè píie, za gɔɔ pɔ wà Dii kpé ɛ kpále e wà gè a mǐdeò. Maa wà Dii kpé dɔ wa làa.

17 Kí Salomɔɔ gè Eziɔgebeɛ ní Elatao Eɔbũ bùsuu ísia sae.

18 Hilaũ a gode pɔ ísia dɔo zìwà ní gó'ílenaɔ, ɔ aa dà ísiao sãnu ní Salomɔɔ gbé. Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔnu gēo ní mēndoo, ɔ aa sùò kí Salomɔɔe.

9

Seba bùsu nɔe kía mɔa Salomɔɔ gwai (1Kia 10.1-13)

1 Ké Seba bùsu nɔe kía* Salomɔɔ bao mà, ɔ à mò aà léi à gwa Yelusaleũ ní yá zì'ũ laawào. A kà ní a ìwaɔ dasidasi ní pɔ gɪnanaɔ ní vuao zɔɔzɔɔ ní gbè beede pɔ yiongo seao, ɔ à gè Salomɔɔ kii à yá pɔ kú a nòse guu faai bɔaàno píi.

2 Salomɔɔ yá pɔ a làwaɔ bɔlekèè píi. A kee poloa i aà fuo.

3 Ké nɔe kíapi Salomɔɔ ònoyá mà, mé à kpé pɔ a dɔ è

4 ní ble pɔ ì bleo ní aà ìwaɔ gweao ní aà be zíkɛnaɔ kuao ní ní pɔkasao ní vèebɔlenaɔ ní ní pɔkasao ní sa pɔ a ò Dii uao, yápi diwà, ɔ aà lé gè eia.

5 ɔ a ò kɪe: N yákeao ní n òno bao pɔ má mà za ma bùsuuoá síanae.

6 Mi n yápiɔ sio e ma ge kaò la, tia ɔ ma wesie sa. Wi n òno zɔo yá'omɛe píio fá! N de lá ma n bao màa.

7 Minadeɔn n gbéɔ ũ, n ìwa pɔ aalɔ kunnɔ gɔɔpii aal swāɔ n ònoyáio!

8 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kaaague, ɔ à n kpa kpala pɔ a díleu kía ũ. Ké n Lua ye Isailiozi, ìo zeíno gɔɔpii yá mé tò à n kpa ní kía ũ, ké n yággɔné a zéwa.

9 ɔ à kía gbà vua tɔnu síiɔ ní pɔ gɪnanaɔ dasidasi ní gbè beedeɔ. Pɔ gɪnana pɔ à kí Salomɔɔ gbàpiɔ zɔo, gbēe i mɔoè à kà màa ɔo.

10 Hilaũ gó'ílena pɔ sù ní Ofiio ní vuaoɔ sù ní lí beedeo maamaa ní gbè beedeo ɔo.

11 Kí Dii kpé ní azia kpéo pɔ kèò, mé à mɔonaɔ ní kúuo kèò lèsinaɔne ɔo. Wi mó ní lípi buio à kà màa ɔo, wi wesie beewa ɔo e gbã.

12 Pɔ pɔ Seba bùsu nɔe kía yei, a gbèa kí Salomɔɔwa, ɔ à aà gbà. A gbadàè de pɔ pɔ à mòoɛa. ɔ nɔepi èa tà a bùsuu ní a ìwaɔ.

Salomɔɔ àizɛɔ (1Kia 10.14-25, 11.41-43)

13 Vua pɔ Salomɔɔ ìo e wē ní wēo ì ka tɔnu bao ní àaɔo,

14 falu pɔ tagɛnaɔ ní laatanao ì bɔè bàasi. Laalubu kiao ní bùsu gbãadeɔ ì mɔè ní vuao ní ánusuo ɔo.

15 A sèngbao zɔo kè ní vua pɔ wa gbègbēo mèn òaa do, an baade gbia kiloo àa'aaɔ ní kinioe.

16 A sèngbao nénao kèò ɔo, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A sèngbaopiɔ kàle kpé pɔ wí me Libã Líkpeu.

17 Kí a kiblekila zɔo kè ní wesa swaao, ɔ à vua tēetēe kùlewà.

* 8:13 Bɔa 23.14-17 * 9:1 Mat 12.42

18 Kílapi dedekíi ví, a gbápekíio sooloe, mé à gbadibo kè kílapiwa ní vuao. A gàsídíkíio ví, nòomusu pò wa kèo zeze gàsídíkíipio sae.

19 Nòomusu keapio zeze gbápekíipio wa plapla oplaaí ní zeeo, apii kè kuepla. Wi kílapi taa ke búsueu yáao.

20 Kí Salomoo imibooá vuae píi. Kpé pò wí me Libā Líkpe pò píiá vua tēetēee, ánuu pòe ku weo, asa wíli ánuu dile pòe ũ Salomoo goo.

21 Kí ísia gó'ilenao lo daa ísiaa ní Hilau gbé. Wè àaó ní wè àaóo ò aaio su ní vuao ní ánuuo ní wesa swaao ní gbaio ní bá bui maa.

22 Kí Salomoo àizee ní a onoo zoo de dúnia kiao póa píi.

23 Dúnia kiao zewèele píi wà wesi Salomooe, wi swáse onoo pò Lua dàe aà sōuzi.

24 Wè ní wèo wio mòe baade ní a gbao: Anusu pò, vua pò, ula, gōkebo, pò gīnanao, sōo ní a baona.

25 Salomoo sò pò ì gó gáleo kée òaasooo lee síioe (4.000), a pò wí dikpeo sò òaasooo lee kuepla (12.000). Aa ku sōgo wéleo guu ní aà be Yelusaleū.

26 Sea za Uflatai ní Filitē būsuo e à gè pè Egipi būsuo léwa, òme būsupio píi kía ũ.†

27 Kí tò ánuu di Yelusaleū lán gbewa, mé se de lí pò wà kpedòo dasi lán bèle líwa se.

28 Salomoo sōpio bò Egipi‡ ní būsuo pāleo.

29 Yá pò Salomoo kè za a daaleawa e a midēawa kīni kú ānabi Natā taalau ní Silo gbé Ahia ānabikelao ní gu'ena Ido wépfungu pò a è Neba né Yeloboaū yá musu láo.

30 Salomoo mé Isaili buio píi kía ũ Yelusaleū e wè bla.

31 Ké à gà, wà aà ví a mae Davidi wéleu, ò aà né Lobaū zòle aà gbeu.

10

Isailio baa Lobaū kpe

(1Kia 12.1-24)

1 Lobaū gè Sikeū, asa wekii Isaili bui pii gèu aà kpái kpalau.

2 Ké Neba né Yeloboaū a baomà, à sù ní Egipio. Wekii a kuu za goo pò à tilè Salomooe.

3 Wà aà sìsi, ò à gè Lobaū lè ní Isaili buio píi aa òè:

4 N mae zì gbāa dàwēe pāsīpāsī. Mpi sō, zì gbāa ní aso gbia pò a diwēepio lao, wí misiilene.

5 Ō a wè má à mè: E goo àaó, í ea mó. Ō aa tà.

6 Kí Lobaū yápi kpàle gbēzōo pò aa de a mae Salomoo iwa ũo gēzī à mè: Yá kpele á è a maa mà a zá sí gbépiowai?

7 Ō aa wèwà aa mè: Tó n maakèné, n yá a kángu. Tó n yāmaa zāsīmá, aao de n zòblenao ũ gōopiie.

8 Ō Lobaū gī gbēzōopio ledama mai, à gè yápi kpàle a iwa èwaaso pò aa neblè sānuo gēzī.

9 A ní lá à mè: Gbé pò aa òmēe mà zì gbāa pò ma mae dànē laonépio, yá kpele á è a maa wà a zāsīmái?

10 Ō èwaasopio wèwà wà mè: Gbé pò aa òne n mae aso gbia dīné, laonépio, oné n onenzāna gèele de n mae gbōua.

11 N mae aso gbia dīné, mpi sō níyō asopi káfinēe. N mae ní wetà ní flāo, kási flāala lede ò níyō ní wetāo.

12 A goo àaóde zī Yeloboaū ní Isailio èa mò Lobaū lè nípii, lá a òné à mè aa ea mō goo àaó gbēawa.

13 Ō kí gī gbēzōoo ledama mai, à yāpāsī òné.

† 9:26 Daa 15.18 ‡ 9:28 Iko 17.16

14 A òné lá èwaaso lèdàwawa à mè: Aso gbia ma mae díé, mapi sō má asopi káfíéé. Flá sō ma mae á wetaò, mapi sō, flàala lède sō má á wetaò.

15 Beewa kí i Isailio yāmao, asa yápi bō Lua kíé, ké yá pō a dà ānabi Ahia, Silo gbéé, a ò Neba né Yeloboaūe e ke yáí.

16 Ké Isailio è kí gí ní yāmai, aa òè:

Wá bàa kú ní Davidioo,

wá lé kú Yese né yáuo,

á Isailio, á baade tá a be!*

Davidi buio, à laaido á bewa!

☩ Isailipio tà ní be.

17 Isaili pō kú Yuda wéle guuo sō Lōbōaū gò ní kía ũ ntēe.

18 Kí Lōbōaū zōo gbēzōo Adonilaū zì Isailio, sō aa aà pàpa ní gbēo wa dè. ☩ kí Lōbōaū fèlè ní wāao, à sī a sōgo guu à bàalè tà Yelusaleū.

19 Beewa Isailio gí Davidi buiozi e ní a gbāo.

11

1 Ké Lōbōaū kà Yelusaleū, à Yudaō káaa ní Bēyāmeé buio. Zīgōpio gbēon òaasoso lèe òaa do baosaié (180.000). ☩ aale gé zíkai ní Isailio, ké aa e Lōbōaū kpa kpalapiu lo.

2 ☩ Dii yā'ò Lua gbé Semaiaé à mè:

3 O Yudaō kí Salomōo né Lōbōaūe ní Isaili pō kú Yuda būsuu ní Bēyāmeé būsuoone

4 ma Dii ma mè aasu gé zíkai ní ní gbé Isailio. An baade tá a be, asa yá pō kèpi bō ma kíé. ☩ aa yá pō Dii òné mà aa tà, aai gé Yeloboaūwa ní zio lo.

Lōbōaū gbāakāfta Yudaone

5 Lōbōaū ìo ku Yelusaleū, sō à bíibò Yuda būsuu wéleozì:

6 Betelēū, Etaū, Tekoa,

7 Bezuu, Soko, Adulaū,

8 Gata, Malesa, Zifi,

9 Adolaiū, Lakisi, Azeka,

10 Zola, Ayaloni ní Heblōo.

Wéle bíide pō kú Yuda būsuu ní Bēyāmeé būsuoone we.

11 A gbāa káfi wélepione, à zīgō òaanao kàleu ní pòblea kùsūao ní nísio ní vèeo.

12 A sèngbaoō ní sōnao kàlekale wéle ní wéleo píi, à gbāa káfi wélepione maamaae. Màa Yuda būsuu ní Bēyāmeé būsuo deò aà pō ũ.

13 Sa'ona ní Levii bui kīni pō kú Isaili būsuu gupiiuo zèaàno.

14 Levii buio ní dádákékíio ní ní wéleo tò we aa sù Yuda būsuu ní Yelusaleūo, asa Yeloboaū ní a buio i weiné aao de Dii gbàgbanao ũ lo.

15 Gbēpāleo sō à ní díle gulesí pō a bōo gbàgbanao ũ aa sa'o táaowa ní gáaena pō a pìo.

16 Isaili bui píi gbé pō aa zèò ní sōu wà Dii Isailio Lua kí wéleo pèlènzì Yelusaleū, ké aa e Dii ní deziō Lua gbagba yáí.

17 Aa Yuda būsuu zèdo, aa Salomōo né Lōbōaū gbà gbāa wè àaō, ké aa Davidi ní Salomōo tufasè yáí.

Lōbōaū daeo

18 Lōbōaū Yelimō né Maalata, Davidi tōūna sè no ũ. Aà da tón Abihaili, Eliabu né, Yese tōūnae.

19 Nègōe pō a ìaànoone ke: Yeusi, Semalia ní Zahaūo.

20 Maalata gbēa sō à Abisaloū tōūna Maaka sè, sō à Abia ní Ataio ní Zizao ní Selomio ìò.

* 10:16 2Sam 20.1

²¹ Lɔbɔaũ ye Abisaloũ né Maakapizi de a nɔ kɪniɔ n nɔ pɔ i mɛsɛdilɛnɛɔla pɪi. A nɔsɛ bao plasaie, nɔ pɔ i mɛsɛdilɛnɛɔ sɔ baaɔ. A negɔɛ i baakwi plasaie, nenɔɛ sɔ baaɔ.

²² Lɔbɔaũ dɪle Maaka né Abia mé aɔ de kɪa ũ aà gbɛ́ guu, ké aà zɔle a gbɛu yáí.

²³ A ñnɔɔpɛle a negɔɛ kɪnipɔne, à n dɪledile wɛ́le bíide pɔ kú Yuda bùsu n Bɛyãmeɛ bùsuɔ guu pɪi. A kùsũakɛné maamaa, mé à nɔsɛɛné dasidasi.

12

Sisaki léle Yelusaleũwa (1Kia 14.25-31)

¹ Ké Lɔbɔaũ zɪnapɛle kpalau mé à gbãakù, à pãkpà Dii ikoyáí, aapi n a gbɛ́ pɪi.

² Kí Lɔbɔaũ kpalablea wɛ́ sɔode guu ñ Egipɔ kí Sisaki mò lèle Yelusaleũwa, ké aa bɔ Dii kpɛ yáí.

³ A mò n sɔ́go mèn òaa soolo (1.200) n sɔdeɔ gbɛ́n òaasɔɔ leɛ baaɔ (60.000). Aà zɪgɔ pɔ bɔaànɔ Egipɔ lé vɪo n Libiɔ n Sukɔ n Etiopɔ.

⁴ A Yuda bùsu wɛ́le bíideɔ sɪ e à gè pè Yelusaleũwa.

⁵ Ŭ ãnabi Semaia mò Lɔbɔaũ n Yudaɔ kɪa pɔ kãaaa Yelusaleũ Sisaki yáíò lè a òné: Dii mè a pãkpàazi. Ayãmeto á pãkpaázi sɔ, í á na Sisakiɛ a ɔzɪ.

⁶ Ŭ Yuda kɪa n kɪpɔ nɪzia bùsa aa mè: Dii maa!

⁷ Ké Dii è aa nɪzia bùsa, à yá'ò Semaiaɛ à mè: Lá aa nɪzia bùsa, má n midɛo, má tó aa bɔkɪi e tia. I ke Sisaki sabai ñ má me aà pɔkũmabɔbɔmeɛ Yelusaleũwao.

⁸ N beeo aa zɔbleè, ké aa e zɔbleameɛ dɔkɔɛ n zɔblea dũnia kɪaɔneɔ.

⁹ Ké Egipɔ kí Sisaki lèle Yelusaleũwa, à Dii kpé àizeɛo n kibɛ pɔɔ nàaa, à vua sɛngbao pɔ Salomɔɔpɔ sɛle pɪi.

¹⁰ Ŭ kí Lɔbɔaũ sɛngbaopɔ gɛɛ pɪ n mɔgotɛo, a nà dɔai pɔ aaiɔ a be zé dɔaɔ dɔaanaɔne n ɔzɪ.

¹¹ Tó kí lé gé Dii ua, dɔaipɔ i geaànɔ n sɛngbaopɔ kũa. Tó dɔaipɔ sù, aai eá kále n kpɛu.

¹² Dii pɔ wèe Lɔbɔaũwa, ké à azɪa bùsa yáí, ñ i aà ke kɛ́kɛ́kɛ́o. Yudaɔ yãeɔ maa.

¹³ Kí Lɔbɔaũ a gbãa kãfi Yelusaleũ, aà kpala lé gé. A kpalablè a wè bla n mɛndoode guue, ñ à zɔle báawa Yelusaleũ wè gɛo n plao, wɛ́le pɔ Dii dɪle Isaili bui pɪi wɛ́leɔ guu, ké a tó à kuwà. Lɔbɔaũ da tón Naama, Amɔni buie.

¹⁴ A yãvãikè, asa i zeò a sɔu à Dii kíi wɛleɔ.

¹⁵ Lɔbɔaũ yãkeɔ za a daalɛawa e a midɛawa ku ãnabi Semaia taalau n gu'ena Ido láo. Lɔbɔaũ n Yeloboaũo aaiɔ zɪka n kɔo gɔɔpiie.

¹⁶ Ké Lɔbɔaũ gà, wà aà vɪ Davidi wɛ́leu, ñ aà né Abia zɔle aà gbɛu.

13

Yudaɔ kí Abia (1Kia 15.1-8)

¹ Yeloboaũ kpalablea wè bao plasaide guu ñ Abia gɔ́ Yudaɔ kɪa ũ,

² à kè báawa Yelusaleũ wè àaɛe. Aà da tón Maaka, Gibɛa gbɛ́ Ulieli tɔũnaɛ.

Abia n Yeloboaũo aaiɔ zɪka n kɔoɛ.

³ Abia gè zɪlau n zɪgɔ na maaɔ gbɛ́n òaasɔɔ leɛ òaa pla (400.000). Ŭ Yeloboaũ bɔ zɪ'pɔòaazi n gɔsa gbãaɔ gbɛ́n òaasɔɔ leɛ òaa sɪiɔ (800.000).

⁴ Ŭ Abia dède Zemalaiũ gbɛ pɔ kú Eflaiũ bùsu gusɪsɪdeuwa à mè: Yeloboaũ n Isaili pɪi, à ma yãma.

⁵ A dɔ ké Dii Isailiɔ Lua Davidi n aà buiɔ kpà kpalau aa kible Isailiɔwa gɔɔpiio lé? Dii bàakuaaànɔ lé vɪo.

⁶ N beeo Neba né Yeloboaũ, Davidi né Salomɔɔ iwae bɔ a diipi kpɛ.

⁷ Gbēpā giaeɔ kàaaaàzi, aa gbāamò Salomoo né Lɔboauē gɔɔ pɔ a de èwaasona ũ, a yáa yáasi dɔo, aà gbāa i ka à gínéɔ.

⁸ Tia kéwa ápiɔ sɔ a zεò à gi Davidi bui pɔ Dii kpà kpala pɔ a dilɛuɔnɛ. A zīgɔɔ dasi maamaa, mé vua gáaena pɔ Yeloboaũ pié dii ũo kuánɔ.

⁹ A Dii gbàgbana Levii buiɔ ní Levii bui kɔniɔ yà, ɔ a azia sa'onao dilɛ lá buipáleɔ ì kéwa. Gbé pɔ mò ní gáaenaɔ ní sāsakaɔ mèn sopla ɔmɛ ì gɔ pɔ pɔ de Lua ũo gbàgbana ũ.

¹⁰ Wápiɔ sɔ, Dii mé wá Lua ũ, wi pākpaazio. Sa'ona pɔ aai zikɛ Diiɛ mé Aalona buiɔ ũ, ɔ Levii buiɔ ì dɔñɛ.

¹¹ Aaiɔ sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tékū o Diiwa lá gu lé dɔ kɔɔ ní oosio, aaiɔ tulaletikaè téa. Aai pɛɛ kálɛ táabūnu gbālesaiwa, aai vua dau filiaɔ nana oosi ní oosio. Wámɛ wá Dii wá Lua yādilɛaɔ kūa, ápiɔ sɔ ɔ a pākpaazii.

¹² Lua kúwanɔ wá dɔaana ũ. Aà gbàgbanaɔ mé aa zikawii dɔwá ní kàaɛɛaɔ. Isailiɔ, ásu zika ní Dii á deziɔ Luaoo, asa a bɔánɔ nao.

¹³ Yeloboaũ zīgɔɔ gbàɛ aa lɔɔɛ Yudaɔzi ní kpɛ. Aapi ní a gbéɔ kú ní aɛ, mé lɔɔɛnapii kú ní kpɛ.

¹⁴ Ké Yudaɔ lili, ɔ aa è wàɛ sumá kpɛ ní aɛo píi, ɔ aa wiilè Diiwa. Sa'onao lé kàaɛɛɛ,

¹⁵ ɔ Abia ní Yuda zīgɔɔ kúkuakè. Ké aa kúkuakè, ɔ Lua tò aa Yeloboaũ ní Isaili zīgɔɔ fù.

¹⁶ Gɔɔ pɔ aalɛ bàalɛnɛ, ɔ Lua ní nánɛ ní ɔzi.

¹⁷ ɔ Abia ní a gbéɔ Isailiɔ kè kélekɛ, an zīgɔ na maa pɔ gàgao gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ òaa pla ní basɔooɛ (500.000).

¹⁸ Yudaɔ Isailiɔ bùsa gɔɔ bee, aa gbāamòné, ké aa sɔkpàɛ Dii ní deziɔ Luazi yáí.

¹⁹ Abia pɛɛ Yeloboaũ zīgɔɔzi, ɔ à ní wéɛɛ sɔmá, Beteli ní Yesanao ní Efɔnɔo ní zɔɛwia pɔ liaaiɔ.

²⁰ Yeloboaũ i dɔkɔwa Abia gɔɔ lɔo, ɔ Dii aà lè a dè.

²¹ Abia gbāa káfi. Aà nɔɔ gɛo mɛndosaiɛ, aà nɛgɔɛo bao ní plao, nɛnɔɛo sɔ gɛo ní mɛndoo.

²² Abia yá kɔniɔ ku ānabi Ido taalau, yá pɔ a kèɔ ní yá pɔ a òo píi.

²³ Abia gà, ɔ wà aà ví Davidi wéɛu, ɔ aà né Asa zìlɛ aà gbɛu. Aà gɔɔ bùsu ku kílilikilɛ e wè kwi.

14

Yudaɔ kí Asa (1Kia 15.11-12)

¹ Kí Asa yázɛde pɔ Dii a Lua yei kè.

² A táa sa'okiiɔ gbòo, à gulesí pɔ wa bòo dàai, à gbɛpɛɛo wíwi, à Asetaati lío zɔzɔ.

³ ɔ a ò Yudaɔnɛ aa Dii ní deziɔ Lua kíi wɛɛɛ, aaiɔ aà ikoyá ní aà yādilɛaɔ kūa.

⁴ A gulesí pɔ wa bòo Yuda wéɛɛ guu dàai, à tulaletikateakiiɔ gbòo, ɔ bùsu gò dɔdɔa aà gɔɔ.

⁵ Ké bùsu gò dɔdɔa màa, ɔ à Yuda bùsu wéɛɛ bíideɔ kèkɛ kàɛ. Gbɛɛ i zikaaànɔ gɔɔ beeo, asa Dii tò à íampakii èɛ.

⁶ A ò Yudaɔnɛ: Bùsu da wá pɔ ũ gbā, asa wa Dii wá Lua kíi wèɛɛɛ. Wà wéɛpiɔ kɛkɛ kálɛ, wí bíi liai ní gugwakii lesiɔ a musu ní bɔɛ gbaɔ ní a gbáao. Wa aà kíi wèɛɛɛ, ɔ a tò wa íampakii è gupiiu. ɔ aa wéɛpiɔ kèkɛ kàɛ, aalɛ namableu.

⁷ Kí Asa Yuda zīgɔɔ ví gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ òaa do ní basɔoo (300.000), baade ní a sɛngbao zɔɔo ní a sɔnao. A Bɛyāmɛɛ buiɔ ví zīgɔɔ ũ lɔ gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ òaa do ní basiiɔo (280.000), baade ní a sɛngbao nénao ní a sáo. Ampii gɔsa gbāaɔnɛ.

⁸ Etiopi gbé Zela bò lé mó ní zīgɔ gbɛɔn miliɔ dɔo (1.000.000) ní sɔgɔ mèn òaa do ní basɔoo (300), aa mò e Malesa.

⁹ Kí Asa bò gè daiaalɛ, ɔ aa zì'ɔpòokɔi Zefata guzulɛu Malesa saɛ.

¹⁰ Ǿ kí Asa lezù Dii a Luazi à mè: Dii, gběe muaanno à dɔ gbāasaidelɛ gbāade wáao. Dii wá Lua, dɔwáɛ, asa nímɛ wa sɔkpálenzi. Wa mɔ zíkai n gbé dasidasie beɔ n n tóɛ. Dii, nímɛ n wá Lua ũ, n̄su to gbēnazina gbāamɔnɛo.

¹¹ Ǿ Dii tò Asa n̄ Yudaɔ Etiopiɔ fù. Ké aalɛ bàalɛ,

¹² ɔ Asa n̄ a zīgɔɔ pè má e Gelaa. Aa Etiopipiɔ dèdɛ dasidasi, ɔ an gbé pɔ gɔɔ i fɔ fɛɛn̄nɔ bo, asa Dii n̄ a zīgɔɔ n̄ tɔɔɔmpaɛ. Ǿ Yudaɔ n̄ pɔɔ nàaa dúuduu.

¹³ Aa lèlɛ wéɛ pɔ liaa Gelaaziɔwa, asa Dii tò v̄ia wéɛpideɔ kù, ɔ Yudaɔ wéɛpideɔ pɔɔ nàaa píi, asa wéɛpideɔ pɔɔ dasi.

¹⁴ Aa lèlɛ pɔdānaɔ bòɔɔwa bo, ɔ aa n̄ s̄a n̄ n̄ yiongoɔ nàaa tàò Yelusaleũ.

15

Kí Asa azia kpaa Luawa (1Kia 15.13-16)

¹ Lua Nisina dèdɛ Odede né Azaliawa,

² ɔ à bò gè dai Asalɛ a òè: Kí Asa n̄ Yudaɔ n̄ Bēyāmeɛ buiɔ, à ma yāma ápii. Dii kúánɔ, tó a zeaànɔ. Tó a aà kíi wèɛɛ, á aà e. Tó a pākpaààzi sɔ, a pākpaázie.

³ Isailiɔ ku Lua síande sai a gɔɔplakè, sa'on yādanɛdeɔ kuo, ikoyāɔ kuo.

⁴ An taasikɛa guu aa èa sù Dii n̄ Luawa, aa aà kíi wèɛɛ, ɔ aa aà è.

⁵ Gɔɔ bee gea ge sua náai v̄io, dúnia buiɔ píi kú gili z̄ɔ guuɛ.

⁶ Bui n̄ buiɔ kɔ tɔɔɔmpa, wéɛ n̄ wéɛo kɔ d̄ɛɔn̄z̄ɔ, ké Lua íadámá n̄ taasi píio yái.

⁷ Apide s̄ɔ à s̄ɔdile, ásu tó á ɔ ḡɔ d̄ɔázio, asa á a yākeɛ asea e.

⁸ Ké Asa ānabikɛyā pɔ ānabi Azalia, Odede né ò mà, à s̄ɔdile, ɔ à t̄aa pɔ kú Yuda bùsuu n̄ Bēyāmeɛ bùsuɔɔ wòɛwòɛ píi n̄ pɔ pɔ kú Eflaiũ bùsu guśiside wéɛ pɔ a s̄ɔ guuɔ. A Dii gbagbakii pɔ kú Dii kpé bilandaa aɛ kèkɛ,

⁹ ɔ à Yudaɔ n̄ Bēyāmeɛ buiɔ k̄aa píi n̄ Eflaiũ bui pɔ mò z̄òlɛ n̄ guuɔ n̄ Manase buiɔ n̄ Simeɔ buiɔ, asa wa è Dii aà Lua kuaànɔɛ, ɔ wà b̄òlɛ Isaili bùsuu dasidasi, wà mò nàwà.

¹⁰ Kí Asa kpalablea wè ḡɛode mɔ àaɔde guu ɔ aa k̄aa Yelusaleũ.

¹¹ Zibeez̄i aa sa'ò Diiwa n̄ pɔ pɔ aa nàaa aa sùdeɔ, zù mèn òaa àaɔ n̄ basɔoo (700) n̄ s̄a mèn òaasɔɔɔ lɛɛ sopl̄a (7.000).

¹² Aa lɛgbè aa mè wà Dii n̄ deziɔ Lua kíi wèɛɛ n̄ n̄semɛndoo, n̄ s̄ɔ iɔ kuwà.

¹³ Gbè pɔ ḡi Dii Isailiɔ Lua kíi wèɛɛlɛ à ḡaɛ, néf̄ɛn̄ɛnan nò, gbēz̄ɔɔn nò, ḡɛɛn nò, n̄ɛn nò.

¹⁴ Aa lépi gbè Diiɛ n̄ k̄ɔfi gbāao n̄ pɔna wiio n̄ k̄aaɛɛao n̄ kuupɛaoɛ.

¹⁵ Yuda bùsudeɔ pɔ k̄ena lé pɔ wa gbèpi yái, asa aa lépi gbè n̄ n̄semɛndooɛ. Aa aà kíi wèɛɛ n̄ p̄ɛaɔ, ɔ aa aà è, ɔ a tò aa íampakii è gupiiu.

¹⁶ Kí Asa a dazi Maaka bò kíakɛu se, ké à Asetaati lí pɔ Lua ye a ḡiyāio pèlɛ yái. Kí Asa lípi z̄ò a p̄aa kéɛkɛɛ, ɔ à tes̄òwà Sed̄ɔ guzulɛu.

¹⁷ A azia kpà Diiwa e a wēni léuɛ, āma i e gules̄i pɔ wa bò sa'ok̄ii ũ Isaili bùsuuɔ dàai píio.

¹⁸ A vua n̄ ānusuo n̄ pɔp̄alɛ pɔ aapi n̄ a maɛo d̄ilɛ Dii pɔ ũɔ sèlɛ kàlɛ Dii kpéu.

¹⁹ Zi kuo e aà kpalablea wè bla s̄ɔosaideu.

16

Kí Asa kpalablea yá gbɛz̄aɔ (1Kia 15.17-24)

¹ Kí Asa kpalablea wè bla s̄iis̄saide guu ɔ Isailiɔ kí Baasa mò lèlɛ Yuda bùsuwa, ɔ àlɛ bíibo Lamai, ké gbèe suli bɔ ge àli ḡɛ Yudaɔ kí Asa bùsuo yái.

² Ɔ kí Asa ánuṣu ní vua pọ́ kú Dii kpé làasiuṣò sèlẹ́ ní pọ́ pọ́ kú a be làasiuṣò, à gbéṣò zìdò Sili bùsuu Benadada pọ́ lé kible Damasiwa à m̀:

³ Wà lẹdoũkẹ, lá ma mae ní n maeo kẹ̀ yā́awa. A ánuṣu ní vuaon kẹ. Lẹdoũ pọ́ ní ví ní Isailiṣò kí Baasao gboo, i gomala ní a zìgṣṣò.

⁴ Ɔ Benadada lẹdoũkẹ̀ ní Asao, à a zìgṣṣò gbàè aa gé lélei Isaili wéleṣṣawa. Aa Iyoni sí ní Dào ní Abeli Bemaakao ní Nefatali bui wéle pọ́ wí kùsũa káleuṣò p̄ii.

⁵ Ké Baasa a baomà, à bíiboa Lamai tò à kámabò ní zíp̄io.

⁶ Ɔ kí Asa mò ní Yudaṣò p̄ii, aa Lama gbẹṣò ní lí pọ́ Baasa lé bíibòṣò sèlẹ́ à gè bíibòṣò Gebai ní Mizipao.

⁷ Zibeezi gu'ena Anani mò Yudaṣò kí Asa lè, a òè: Lá n sòkpàlẹ́ Siliṣò kíazi, ni sòkpàlẹ́ Dii n Luazio, Siliṣò kía zìgṣṣò p̄ilimaè.

⁸ Etiopi ní Libiio zìgṣṣò ní n sògṣṣò ní sòdeṣò dasi fá! Ké n sòkpàlẹ́ Diizi, i ní nanè n ọ́z̄io lé?

⁹ Asa Dii ì wéte dúniazi p̄iiè, ké à e gbāa káfi gbé pọ́ aa nízia nàe a ọ́z̄ionè. N sòkèkèè we fá! Za gbā waṣò z̄ikannṣè.

¹⁰ Ɔ kí Asa pọ́ pà gu'enapizi à aà dàkp̄eu, ké aà za f̄èaàzi yá pọ́ a ò yáí. Gṣṣopi kí Asa wéṣamò gbéṣṣonè maamaaè.

¹¹ Kí Asa yā́kẹṣò ku Yudaṣò ní Isaili kíaṣò ladau za a daalẹ́awa e a midẹ́awa.

¹² Aà kpalablea wè bla m̀ndosaide guu ṣ̄ gyā aà lè a gbálaṣṣawa. Aà gyāpi p̄ási, āma i Dii kíi wèlẹṣò, sema esedeṣò.

¹³ Aà kpalablea wè bla ní m̀ndooṣe guu ṣ̄ à gà.

¹⁴ Wà aà gè wùlẹ́ wùlẹ́kíi pọ́ wà pọ́ ḡinana bui p̄ii ní tulaleti bui yā́lẹṣò w̄iawa, ṣ̄ wà aà ví mia pọ́ wa yòṣè Davidi wéleu. Wà té z̄ṣṣò kà, wà pọ́piṣò kàu aà gè kpelaa yáí.

17

Yudaṣò kí Yosafa

¹ Aà né Yosafa z̄òlẹ́ aà gb̄eu, ṣ̄ à s̄oukè Isailiṣò yá musu.

² A zìgṣṣò kàlekale Yuda bùsu wéle bíideṣò guu p̄ii, mé à gudṣakíiṣò d̄ilẹdile Yuda bùsuu ní Èflaiũ bui wéle pọ́ aà mae kí Asa síṣò.

³ Dii kuaàṣò, asa à Dii zé sè lá a dezi Davidi sè káauwaaè, i táaṣò kíi wèlẹṣò.

⁴ A a mae Lua kíi wèlẹ, a aà yādileṣò k̄ũa, i Isailiṣò ọ́lẹṣèṣò.

⁵ Dii tò à z̄inapèlẹ́ kpalau, ṣ̄ Yudaṣò gbadàè m̄pii, aà àiz̄eṣò ní aà gawio z̄ṣṣò.

⁶ Aà mi daa ía Dii yá musu, ṣ̄ à guleṣí pọ́ wa bò Yuda bùsuuṣò dàaí, à Asetaati lipẹṣò z̄ṣṣò.

⁷ Aà kpalablea wè àaṣde guu ṣ̄ à a ìwaaè beeṣò gbàè yādadaíné Yuda wéleṣò guu: Benaili, Obadia, Zakali, Netaneli ní Mikaiiao.

⁸ Levii buiè beeṣò kú ní guu: Semaia, Netania, Zebadia, Asaeli, Semilamṣò, Yonatāa, Adonia, Tobia ní Tobadoniao. N sa'onaaè beeṣò lo: Elisama ní Yolaũo.

⁹ Aa Dii ikoyā lá sè aa gè Yuda bùsu wéleṣò kèlẹṣò p̄ii, aa yādadaoné.

¹⁰ Ɔ vía bùsu pọ́ liaa Yuda bùsuziṣò deṣò kùkũ Dii yá musu p̄ii, aai f̄elẹ́ Yosafawa ní z̄iṣò.

¹¹ Filit̄eṣò mò aà gbà ánuṣu, mé Laalubuṣò m̀dè ní s̄asakaṣò m̀n̄ òaasṣṣṣo l̄eṣò s̄opla ní òaa àaṣ ní basṣṣṣo (7.700) ní blesanaṣò m̀n̄ òaasṣṣṣo l̄eṣò s̄opla ní òaa àaṣ ní basṣṣṣo (7.700).

¹² Yosafa lé káfi, aà gwea lé d̄ede. A zegikíi gbāaṣò bò, à kùsũakalẹ́wéleṣò kàlẹ́ Yuda bùsuu.

¹³ A z̄i z̄ṣṣò kè Yuda wéleṣò guu, mé a z̄igṣṣò ḡṣṣa gbāaṣò ví Yelusaleũ.

¹⁴ Wà z̄igṣṣopiṣò n̄aṣò an deziṣò uawaaè. Yuda z̄igṣṣò d̄baanaṣon kẹ: Adena ní a z̄igṣṣò gb̄eṣon òaasṣṣṣo l̄eṣò òaa do ní basṣṣṣo (300.000).

¹⁵ A gb̄ea Yohanani ní a z̄igṣṣò gb̄eṣon òaasṣṣṣo l̄eṣò òaa do ní basiiṣò (280.000).

¹⁶ A gb̄ea Amasia, Zikeli né pọ́ d̄òaa az̄ia kpà Diiwa ní a z̄igṣṣò gb̄eṣon òaasṣṣṣo l̄eṣò òaa do (200.000).

¹⁷ Bēyāmεε bui negōna Eliada ní a zīgō gbēon òasōsōo lee òaa do (200.000), baade ní a sáo ní a sèngbaoo.

¹⁸ A gbεa Yozaba ní a zīgō gbēon òasōsōo lee òaa do baosai (180.000), baade ní a gōkebo.

¹⁹ Dòaanapiò ku kía ìwaò guue, gbé pò kía ní díle Yuda bùsu wéle bíideò guuò bàasi.

18

Anabi Mise yá pò a su oa Ahabue (1Kia 22.1-28)

¹ Yosafa àizeεo ní aà gawio zōo, ò à Ahabu nenoe sè a née.

² Gōpla gbεa à gè Ahabu gwai Samali. O Ahabu são ní zuò dèdèè dasidasi ní gbé pò aa kuaànò, à nàewà aà ge lélee Lamotu Galadawa.

³ Ahabu Yosafa là à mè: Nyō gemano ziu Lamotu Galadao lé? Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gbéóá n gbéone. Wá genno ziu.

⁴ O à èa mè: Dii la gĩa.

⁵ Isailio kíapi ānabi egenaò kàaa gbēon òaa pla, ò à ní lá à mè: Wà gé ziu Lamotu Galadadeowa yà, ge wà kámaboε? Aa wèwà aa mè: Gé! Lua a ní nanε n ozi.

⁶ O Yosafa mè: Dii ānabi ku la wà aà laoa?

⁷ Isailio kía wèwà à mè: Gōεε ku lo, wí meè Mise, Imela née. A fō yāgbεawēε Diiwa fá, āma má yeaàzi no, asa ìli àsi maa omεε ziio, sema a bèε. O Yosafa mè: Nsu o màao kí!

⁸ O Isailio kía a ìwaò do sisi à mè: Ge n Imela né Mise sisi aà mo kpakpa.

⁹ Isailio kía ní Yudaò kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zōlea ní báaowa pówengbēze pò kú Samali bíibole sae, ò ānabi egenapio lé yāyaaa'o ní aε.

¹⁰ Kenaana né Zedekia mo pí lán kóbaowa à mè: Dii mè kóbaε beeò nyō Silio zōzōò n ní dεdεò pii.

¹¹ O ānabipio lé yá dou o nípii aale me: Ge n lélee Lamotu Galadawa, nyō fuao. Dii ní náne n ozi.

¹² Gbé pò gè Mise sísi òè: Anabi dāo lé kè doue lao! Asi maa aale o kíε. Yā doupi o sō. Asi maa oè.

¹³ O Mise mè: N Dii kuaò, yá pò Lua ò, bee ò má o.

¹⁴ Ké à kà, kí aà là à mè: Mise, wà gé ziu Lamotu Galadadeowa yà, ge wà kámaboε? Aa wèwà à mè: Ge n lélewà me! Nyō fuao. Lua ní náne n ozi.

¹⁵ O kí òè: Gēn ūma ní ye mà onε, n̄su εεtomεεo ni? Siana o ní Diio.

¹⁶ O Mise mè: Ma Isailio è fāaaa sísiò pòleu lán sã pò dāna v̄ioowa.* O Dii òmεε, gbépio d̄baana v̄io, an baade tá a be ní a aafia.

¹⁷ O Isailio kía ò Yosafae: Ni ma we ya? Mi onε ìli àsi maa omεεo, sema a bèεo lò?

¹⁸ O Mise èa mè: Dii yāma! Ma Dii è zōlea báawa,† luabe gbé dasio zεa aà sae oplaai ní zεeio.‡

¹⁹ O Dii mè: Déme a e kōnikεmεε Ahabue aà gé lélei Lamotu Galadawa, i ga wei? Wāane ò kéwa, lootē ò kéwa,

²⁰ ò nisinae b̄ò mò zè Dii aε à mè: Má ge kōnikεè. O Dii aà là à mè: Nyō ke kpelewa ni?

²¹ O a wèwà à mè: Má ge soso ka aà ānabione ní léu nisín εede ūε.§ O Dii mè: Nyō fō kōnikεè, nyō fuao. Ge n ke màa.

²² Màa nisín εεdepi sòso kà n ānabie beeone ní léu, kási sō àsi bèε ò Dii ò n yá musu.

²³ O Kenaana né Zedekia gè Mise s̄anke à mè: Zé kpele Dii Nisina sè à gòà à gè yā'ònei?

²⁴ O Mise wèwà à mè: Gōo pò n ge ulεi kpéu kpea, nyō zépi dō.

²⁵ O Isailio kía mè: A Mise k̄u taò wéle kí Amò ní ma né Yoasio kíi.

²⁶ A oné ma mè aa aà dakpeu. Aasu p̄εε kpawào, sema p̄εε ní ío e mà ge suò aafia.

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6 § 18:21 2Tes 2.11-12

²⁷ Mise m̀̀: Tó n su aafia, Dii mé i damεε má òneo. Ǿ Mise èa m̀̀: A baade píi ma yápi mào lò?

Ahabu gaa Lamotu Galada
(1Kia 22.29-35)

²⁸ Isailio kía ní Yudaο kí Yosafao gè Lamotu Galada.

²⁹ Ǿ Isailio kía ò Yosafae: Má azia lileε, mí si ziu. Mpi sǿ nyǿ ku la ní n kible'ulao daa. Ǿ Isailio kía azia lile à si ziu.

³⁰ A mò̀ lè Silio kía ò a sǿgo dɔanaone à m̀̀: Asu gbēε we zipiuo, néfēnena ge gbēzǿ, sema Isailio kía ado.

³¹ Ké sǿgo dɔaanapio Yosafa è, aale e Isailio kiae. Ké aa sùwà, ǿ Yosafa wiilè, ǿ Dii dɔaàle a tò aa gòàla.

³² Asa ké aa è Isailio kía no, ǿ aa aà tò we.

³³ Gbēε ka tò Isailio gu pã yái, ǿ à gè Isailio kíapi pà à gè aà mò ula pεkio zānguo. A ò a sǿgobaanaε: Leliaa wà bo ziu, ma ké'iaε we.

³⁴ Zipi gbāakù gǿo bee, mé Isailio kíapi zea a sǿgo guu à didiwà, aà aε dɔa Silio wa e oosi. Ké íatē gè kpéu, ǿ à gà.

19

¹ Ké Yudaο kí Yosafa lé su a be Yelusaleu aafia,

² gu'ena Yehu, Anani né b̀̀ gè daiaale, a ò̀̀: N dɔa gbēvãiole maaa? N yea gbé pó za Diiguozí maaa? A yái Dii pɔ fēanzi.

³ N beeo à yāmaa èma lo, ké n zὲ̀ ò a kii weεle, ǿ n wá bùsu Asetaati lipεleε zǿzǿ.

Yosafa yákpalekena dilédile

⁴ Yosafa lo ku Yelusaleu, āma lo be gbéε guu za Beεεba e εflaiu bùsu gusisideuε, a tò gbéε èa sù Dii ní dezi lo Luawa.

⁵ A yákpalekena dilédile Yuda bùsu wéle bíideε guu.

⁶ A ò̀̀: A laaido yá pó ále kéwa, asa i ké gbēnazina ále kéεo, Diiε. Aɔ kúána á yágǿgǿane guuε.

⁷ Alio Dii vía ví. A laaika! Dii wá Lua lí yāfaasai kéo, ili gbé zāboo, ili gbagusaεsio.

⁸ Yosafa Levii buieε ní sa'onaeε ní Isaili uabeleeε dilé Yelusaleu Dii yákpalekena u aao lekpaao boaa. Ǿ aa ku Yelusaleu.

⁹ A yádilené à m̀̀: Aɔ Dii vía ví, í zíkὲ̀ ní náaio ní ǹ̀semendoo.

¹⁰ Tó á gbé pó kú ní wéleε guu m̀̀wá ní yáo, gbēdeε yá ge ikoyā pālen nò, yádileε ge ɔtondókii ge yádilenen nò, àli ledamá, ké aasu tàaeke Diiε, i pɔkūmabɔbɔwá ní á gbéεo yái. Aɔ ké màa, ké ásu duunakeo yái.

¹¹ Sa'onkia Amalia mé á gbēzǿ u Dii yápii musu. Isimaela né Zebadia, Yudaο gbēzǿ mé á gbēzǿ u kí yá musu. Levii buio mé á lakēnao u. A sǿdile ò zíkε yápiowa, Dii io kú ní gbēmaaεε.

20

Yosafa ziblea Mɔabuwa

¹ Bee gbεa Mɔabu ní Amonio ní Meu buieε m̀̀ zikai ní Yosafao.

² Wà mò wa ò Yosafae: Zigǿ dasio b̀̀ εdɔu bùsuu Isida Wiside baale, aale mó zikainno. Aa kà Asasǿ Tamaa k̀̀. Ǿme εngedi u.

³ Vía Yosafa kù, ǿ à zὲ̀ à dɔnle gbεa Diiwa, ǿ à gɔɔdile Yudaone aa leye m̀̀pii.

⁴ Ǿ Yudaο kãaa dɔnle gbεaa Diiwa yái. Aa b̀̀ Yuda bùsu wéle píi guu aa mò aà kii weεlei.

⁵ Yosafa fēle zè Yelusaleudeo ní Yuda pó kãaaa Dii ua dafu guu kpeεle

⁶ à mè: Dii wá deziò Lua, Lua Musuden n ũo lò? Niò kible bui píi bùsuwa. Gbãa ní ikoo ku n ɔ̀zìe, gbēe lí f̄s̄ kpàneo.

⁷ Wá Lua, n gbé pò kú yãa bùsue beewo yà n gbé Isailiõne, ò ní kpà n gbēna Ablahau* buipiowa e gɔɔpii.

⁸ Wá kú a guu, wa kpée bee òunε wa mè,

⁹ tó ní tò músi wá lé, ké níe wá wetā yáí, fēnda ge gagyā ge nɔanan nò, wá ze n aε kpé pò n tó kuwàe bee kpεεε, wí wiilema wá taasikεa guu, ní síwanò, ní wá suaba.

¹⁰ Tia kéwa, Amõniò ní Mɔabuò ní Sei gbèsisideò fèlewano. Ké Isailiò b̀òle Egipi, ni we aa lèlε ní bùsuowao, ò aa p̀aalénε, aai ní midεo.†

¹¹ Gwa lá aale kewēε sa, aa mò lé wá yá aale wá b̀ole bùsu pò ní kp̀awáu.

¹² Wá Lua, níȳs̄ yáḡs̄ḡn̄n̄o lé? Wápiò, wá gbãa ví zīḡs̄ dasidasi pò fèlewáε beewo ɔ̀zìo. Wá d̄s̄ lá wá keo. Wá wé ònzi.

¹³ Yudaò sí Dii aε we ní ní n̄oò ní ní néo.

¹⁴ Levii né Asafa bui Yaaziε, Zakali né, Benaia t̄õna, Yeieli síwena, Matania s̄okpae ku z̄a guu we, ò Dii Nisina d̀edεwà

¹⁵ à mè: Kí Yosafa ní Yelusaleũdeò ní Yudaò píi, à swákpa! Yá pò Dii òén ke: Asu to vía á kũo. Asu bílikε zīḡs̄ dasidasipio yá musuo, asa z̄ipi de á yá ũo, Lua yáε.

¹⁶ A gémá zia. Zizi gbεb̀ole ò aa sé, á ní le guzule léwa b̀oaa ní Yelueli gbáao.

¹⁷ I ke á z̄ika we no. A ze t̄εεε, í e lá Dii a á suaba. Yelusaleũdeò ní Yudaò píi, ásu to vía á kũo, ásu bílikεo. A gémá zia, Dii aò kúán̄o.‡

¹⁸ Yosafa k̀ule à mip̀ele, ò Yelusaleũdeò ní Yudaò píi k̀ule Diiε aa ẁule ní gbεεu.

¹⁹ ɔ Levii né Keata ní Koleo buiò fèlε lé Dii Isailiò Lua sáaukpa gbáugbāu.

²⁰ Aa fèlε k̀oò káaukaau, ò aa Tekoa gbáa zé sè. Ké aale dazeu, ò Yosafa mè: Yelusaleũdeò ní Yudaò, à ma yãma. A Dii á Lua náaike, í á gba gbãa. A aà ànabiò yási, á tá í ke na.

²¹ Ké à lek̀p̀aáin̄o, ò à gbé̄ò òl̄e aa òaa zīḡs̄õne, aao lesi Diiε ní ní lousisi'ulaò daa, aao me: A Dii sáaukpa, asa aà gbēke láaa vío.

²² Gɔɔ pò aa ná lesiawa ní gulakεao ní Dii táasileao, ò Diipi tò Amõniò ní Mɔabuò ní Sei gbèsiside pò aale léle Yuda bùsuwapiò kp̀ak̀pak̄s̄a, ò z̄í z̀l̄emá.

²³ ɔ Amõniò ní Mɔabuò lèlε Sei gbèsisideòwa, ké aa e ní dede míomio yáí. Ké aa ní dede aa làa, aa líaa ní k̄s̄o, aale k̄s̄o dede.

²⁴ Ké Yudaò kà gugwak̄i gbáau, ké aa zīḡs̄o k̄i gwà, ò aa ní gεo è kp̀alε t̄oole, gbēe í b̀oò.

²⁵ Yosafa ní a gbé̄ò gè ní p̀oò naaaí, ò aa p̀ōtuoo ní k̀s̄ũao ní p̀okasao ní pò bεεedeò è z̄oòz̄o. Aa náaa, aai f̄s̄ sè píio. Aa ní p̀oò sèlε e gɔɔ aaõε, ké a z̄oò yáí.

²⁶ A gɔɔ síiõde z̄í aa k̀aaa Sáaukpaguzuleu, asa wek̄i aa Dii sáaukp̀au. ɔ w̄i me gupie Sáaukpaguzule e ní a gbão.

²⁷ Yelusaleũdeò ní Yudaò píi èa lé tá Yelusaleũ ní p̀onao, Yosafa mé òaaa, asa Dii tò aa p̀onakè ní ibεεo yá musue.

²⁸ Ké aa kà Yelusaleũ, aa gè Dii ua ní m̄oõnlεao ní domalεao ní k̀aaεpεao.

²⁹ Ké bùsu píi kíao mà lá Dii z̄ikà ní Isailiò ibεεo, Lua tò vía ní kú m̄pii.

³⁰ ɔ Yosafa z̄õlεa báawa yákelesai, aà Lua aà gbà íampak̄i gupiiu.

Yosafa kpalablea yá gbεz̄a (1Kia 22.41-50)

³¹ Lá Yosafa de Yudaò kía ũn we. Aà wè bla s̄oosaide guu ò à kpalablèu à z̀l̄ε báawa Yelusaleũ wè baaso. Aà da tón Azuba, Seli néε.

³² A zè ní a mae kí Asa yákeao, í p̀aalεo, à yá pò Dii yei kè.

* **20:7** Isa 41.8, Zaa 2.23 † **20:10** Iko 2.4-19 ‡ **20:17** B̄oa 14.13-14, Iko 20.1-4

³³ N beeo i guleſi pɔ wa bɔɔ daaio. E tia gbɛɔ i nɔ sɔ wɛ nɔ deziɔ Luaeo.

³⁴ Yosafa yá kɔniɔ ku Anani né Yehu yá pɔ kú Isaili kíaɔ ladau za a kpalablea daaleawa e a midɛawa.

³⁵ Gbezã Yudaɔ kɔ Yosafa ledoukè nɔ Isailiɔ kɔ Aazia pɔ de yãvãikena ũo.

³⁶ Yosafa ledoukèaàno gó'ilená laatabɔɔ kea yá musue. Ké wà gópiɔ kè Eziɔgbeɛɛ,

³⁷ Dodava né Eliɛzɛɛ, Malesa gbé ãnabikekè Yosafae à mè: Lá n ledoukè nɔ Aaziao, Dii a zɔ pɔ n kèo gbooe. ɔ gópiɔ wíwi, aai e bɔ n táo ísiao wà laatao seo.

21

Yudaɔ kɔ Yeholaũ (2Kia 8.16-24)

¹ Ké Yosafa gá, wà aà mia kpákɔi nɔ a deziɔ Davidi wɛleu, ɔ aà né Yeholaũ zòle aà gbɛu.

² Yeholaũ dãunaɔn ke: Azalia, Yeieli, Zakali, Azaliahu, Mikaila nɔ Sefatiao. Isailiɔ kɔ Yosafa néon we pii.

³ An mae nɔ gbá ánuɔ nɔ vuao nɔ pɔ beɛedeɔ maamaae nɔ Yuda bɔsu wɛle bíideɔ, ɔ à Yeholaũ kpà kpalau, ké aà yoae yáí.

⁴ Ké Yeholaũ zɔnapèle giúgiú a mae kpalau, ɔ à a dãunapiɔ dède nɔ fɛndao mípii nɔ Yuda kíaɔ lɔ.

⁵ Aà wè baakwi nɔ plaode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè swaaɔɛ.

⁶ A Isaili kíaɔ ɔlesè lán Ahabu bedɛɔwae, asa à Ahabu nenɔɛ sè nɔ ũe, ɔ à yá pɔ Dii yeio kè.

⁷ Dii i we Davidi buio káaleo, ké aà bàa kú nɔ Davidio yáí, asa à legbèè à mè aà bui aɔ de kía ũ gɔɔpiiɛ.*

⁸ Yeholaũpi kpalablea gɔɔ Eɔbũɔ nɔzia sɔ Yudaɔwa,† ɔ aa nɔzia kía kpà.

⁹ ɔ Yeholaũ gè we nɔ a íwaɔ nɔ a sɔgoɔ pii, ɔ Eɔbũɔ koezãaazi nɔ a sɔgodeɔ. ɔ à fɛle gwãasina, à n kɛaa à tà.

¹⁰ ɔ Eɔbũɔ nɔzia sɔ Yudaɔwa e nɔ a gbão. Gɔɔ bee ɔ Libenadeɔ nɔzia sɔ Yudaɔwa lɔ, ké Yeholaũ pãkpà Dii a deziɔ Luazi yáí.

¹¹ A guleſiɔ bɔ Yuda bɔsu sɔsɔwa se, ɔ a tò Yelusaleũdeɔ gbâlè táa yá musu e Yudaɔ gè kè Diiwa.

¹² Anabi Elia lá kpãsaè à mè: Dii n dezi Davidi Lua mè, ni n mae Yosafa ge Yudaɔ kɔ Asa ɔlesɛo.

¹³ N Isaili kíaɔ ɔlesè, nɔ tò Yelusaleũdeɔ nɔ Yudaɔ pii gbâlè táa yá musu lá Ahabu bedɛɔ kèwa. N n dãunaɔ dède lɔ, n mae bedɛ pɔ an maa denlapiɔ.

¹⁴ Dii a to kɔsia zɔɔ n gbɛɔ le nɔ n negɔɔ nɔ n naɔ nɔ n àizɛɔ piiɛ.

¹⁵ Mpi sɔ, gyã zɔɔ a n le, i gɔɔplakɛnno. Nyɔ nòse gyã ke e nɔ n nɔna pa gbɔ ũ.

¹⁶ Dii Filitɛɔ nɔ Laalubu pɔ kú Etiopi saeo sóikè Yeholaũwa.

¹⁷ ɔ aa lèle Yudaɔwa aa sɔ nɔ bɔsuu, aa kibe pɔɔ sèle pii nɔ aà néo nɔ aà naɔ. Aà negɔɔe i gɔɔeo, mé i ke aà né gbezãna Aazia bàasio.

¹⁸ Yápiɔ pii gbɛa Dii tò gyã pɔ a gbágbãdo aà lè a nɔnau.

¹⁹ Gyãpi gɔɔplakèaàno, a ye kaiaàno wè pla, ɔ gyãpi aà nɔnaɔ bòle, à gà nɔ wãwã zɔɔo. Aà gbɛɔ i té zɔɔ kaè aà gè kpelaa yáí lá aa kè aà deziɔnɛwao.

²⁰ Yeholaũ wè baakwi nɔ plaode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleũ wè swaaɔɛ. Ké à ánuatò, gbɛe i aà bekeo, ɔ wà aà vɔ Davidi wɛleu, wi aà mia kpákɔi nɔ kía kɔniɔ.

22

Yudaɔ kɔ Aazia (2Kia 8.25-29, 9.27-29)

* 21:7 1Kia 11.36 † 21:8 Daa 27.40

¹ Yelusaleũdeɔ aà né gbɛzãna Aazia kpà kpalau aà gbɛu, ké gbãamɔnede pɔ sɪ ní bɔou ní Laalubuɔ aà v̄iɔ dède píi yáí. ɔ Yudaɔ kí Aazia, Yeholaũ né nà kpalableawa.

² Aà wè bao ní plaode guu ɔ à kpalablè, à z̄lè báawa Yelusaleũ wè doɛ. Aà da tón Atalia, ɔmeli tɔũnaɛ.

³ Aàpi s̄ɔ à Ahabu bɛdeɔ ɔlesè, asa aà da mé nàɛwà ní v̄aikɛao.

⁴ A yá pɔ Dii yeio kè lán Ahabu bɛdeɔwa, asa aame aa ḡɔ aà lɛdamadeɔ ũ aà mae gaa gbɛa, ɔ aa aà ɔ̀ɔkpà.

⁵ A ní lɛdama mà, ɔ à gè nà Isailiɔ kí Ahabu né Yolaũwa, aa gè z̄ikai ní Silio kí Azaelio s̄ãnu Lamɔtu Galada. Silio Yolaũ kè'ia,

⁶ ɔ à èa tà Yezelɛɛ e a bɔ à lãa. ɔ Aazia gè wékpaleiaàzi we.

⁷ Aazia gɛa Yolaũ gwai bɔ Lua kíiɛ, ké wà e aà de yáí. Ké à kà, à bɔ ní Yolaũo, aa gè dai Nimisi né Yehulɛ. A mɔ lè Dii Yehu d̄ilɛ aà Ahabu bɛdeɔ midɛɛ.

⁸ Gɔɔ pɔ Yehupi lé sé ní Ahabu bɛdeɔ màa, à kpàaũ ní Yuda kíaɔ ní Aazia v̄iɔ né pɔ de aà ìwaɔ ũ, ɔ à ní dède.

⁹ Wà gè Aazia wèlɛɛ, ɔ wà aà è ulɛa Samali, ɔ wà aà kũ wà sùò Yehuɛ, ɔ wà aà dè. Wà aà v̄i, asa wà mè Yosafa pɔ Dii kíi wèlɛɛ ní n̄semendoo tɔũnaɛ. Aazia bɛ gbèe ku à z̄ɔ̀kũ à kà kpalableao.

Yoasi ní a dazi Ataliao (2Kia 11.1-20)

¹⁰ Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ à nà Yuda kíabuiɔ dɛdɛawa,

¹¹ ɔ kí Yeholaũ nenɔɛ Yoseba Aazia né Yoasi sè ní saɛ kíane pɔ wàlɛ ní dɛdɛpiɔ guu, ɔ à aà ùlɛ kpɛa pɔ liiɔ kálɛau ní nɔɛ pɔ lé ȳ́ kpawào. Kí Yeholaũ né Yosebapi mé sa'onkia Yoiada nɔ ũ, Aazia d̄ãɛɛ. A népi ùlɛ Ataliaɛ, i e aà dèo.

¹² ɔ népi ulɛa Dii ua we ní nɔɛpiɔ e wè soolo, gɔɔ pɔ Atalia lé kible Yuda bùsuwa.

23

¹ A wè soplade guu sa'onkia Yoiada bɔ à s̄ɔ̀dile, ɔ à lɛdoùkè ní z̄iḡɔ badeɛ beɛɔ: Yeloau né Azalia, Yohanani né Isimaɛla, ɔbɛdi né Azalia, Adaia né Maasea ní Zikeli né Elisafao.

² Aa Yuda bùsu kèlɛ aa Levii buiɔ ní Isaili uabeleɔ kàaa wéle ní wéleɔ, ɔ aa sù s̄ãnu Yelusaleũ.

³ Gbè pɔ wà ní k̄ãapiɔ ȳ́yè ní kío Lua ua. ɔ Yoiada mè: Kía népi a kpalable, lá Dii a lɛgbè Davidi buiɔ yá musuwa.*

⁴ Yá pɔ á ken ke: Tó á sa'onao ní Levii buiɔ m̀ò gud̄ɔai kámaboḡɔ̀z̄i, á ḡali séiadeɔ aao Lua kpé b̄oleɔ d̄́a,

⁵ á ḡali plaadeɔ s̄ɔ̀ ɔ b̄ibe d̄́a, á ḡali àaɔdeɔ ɔ ɛkpalea Bole d̄́a, á gbè kíniɔ s̄ɔ̀, àɔ ku Dii ua.

⁶ Gbèe su gè Dii kpéuo, mé i ke sa'onao ní Levii bui pɔ lé z̄ike weɔ bàasio. Aame aa ḡɛu, asa aa gbãlɛao, gbè kíniɔ s̄ɔ̀ à ze ní z̄i pɔ Dii dàéo.

⁷ Levii buiɔ lia kízi, baade ní a ḡɔ̀kɛb̄ɔ̀ k̄ũa, aai gbè pɔ sù gè Dii kpéu de. Aɔ kú ní kío gu pɔ àlɛ géu píi.

⁸ Levii buiɔ ní Yudaɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade ní a gbè pɔ aale kámaboo ní gbè pɔ aale m̀ó ní l̄ũkpakeiɔ píi, asa Yoiada ì ní ḡalie gbãeo.

⁹ ɔ Yoiada kí Davidi s̄ɔ̀naɔ kpà z̄iḡɔ badepiɔwa ní a s̄engbao pɔ kú Dii kpéu, a néna ní a z̄ɔ̀ɔ.

¹⁰ A gbèɔ kàlɛ Dii kpé ní a sa'ok̄iio kpɛɛɛ, sea za Dii kpépi ɔplaa oi e a zeɛ oi, baade ní a ḡɔ̀kɛb̄ɔ̀ k̄ũa né kíapi d̄́aa yáí.

¹¹ ɔ Yoiada ní a néɔ b̄ò ní népio, aa kíafua kpàè, aa Lua ikoyá lá kpàwà. Aa n̄isikà aà miwa aa aà kpà kía ũ, ɔ baade mè: Lua kía d̄́o ní aafiao!

* 23:3 2Sam 7.12

12 Ké Atalia kía pò gbéé lé ké, aale bàale aale wiilepi mà, ɔ à fèlè gè ní kíi Dii ua.

13 Ké à wɛzù, à kí è zea a m̀pɛlɛ saɛ Dii kpé kpɛɛlɛ. Zígɔ badeɔ ní k̀aaɛpɛnaɔ sí aà saɛ, mé gbépii lé p̀nake aale k̀aaɛpɛ, mé l̀sinaɔ d̀aaaa ní táasilɛao ní p̀ó'ɔb̀naɔ. ɔ Atalia a p̀okasaɔ ga k̀è à wii p̀àlɛ à m̀è: Wà b̀ò ma kpɛɛ! Wà b̀ò ma kpɛɛ!

14 Sa'onkia Yoiada ò zígɔ badeɔp̀ɔnɛ: A nɔɛpi sɛ b̀òd̀ bàasi, í gbé p̀ó b̀ò teaàziɔ dɛdɛ ní f̀ɛndaɔ. Asu à aà dɛ Dii uao.

15 Gɔɔ p̀ó nɔɛpi k̀à kibɛ b̀olɛ p̀ó wí mɛ Ś B̀olɛ guu, wɛ wà aà k̀ùu wà aà d̀è.

16 ɔ Yoiada lɛdoúkè ní Diio, ké aàpi ní kíó ní gbépii e aao dɛ Dii gbéé ũ yáí.

17 ɔ wà gè Baali kpé gb̀òo m̀pii, wà a sa'okíiɔ ní a t̀aaɔ wíwi, ɔ wà Baali sa'ona Matã d̀è sa'okíipiɔ saɛ.

18 Yoiada Dii ua nà Levii bui sa'onaaɔnɛ ní ɔzì aao wéteí. Davidi mé ní díledilɛ yãa à m̀è, aali sa p̀ó wí a p̀ó k̀áteu à tékũ o Diiwa a ua ní p̀nakeao ní l̀esiao, lá a ku M̀ɔizi ikoyã guuwa.

19 A bíib̀olɛd̀ɔanaɔ díledilɛ Dii ua b̀olɛɔ, ké gbé gb̀alɛae su g̀ɛuo, baa gb̀alɛa kpele buin ǹò.

20 ɔ à zígɔ badeɔ s̀è ní gb̀aadeɔ ní kpalablenaaɔ ní gbé kíniɔ píi, aa b̀ò Dii ua ní kíó, aa b̀òlɛ ní Musu B̀olɛo aa gè kibɛ, ɔ aa kípi z̀òlɛ g̀ínaa,

21 ɔ gbépii p̀ò k̀èna búsupiu. Atalia dɛa ní f̀ɛndaɔ gbɛa, wélepi g̀ò yákelesai.

24

Yoasi Dii kpé kekɛa (2Kia 12.1-17)

1 Yoasi wè soplade guu ɔ à kpalablè, à z̀òlɛ báawa Yelusaleũ wè blaɛ. Aà da t̀ón Zibia, Bɛɛsɛba nɔɛɛ.

2 Yoasi yá p̀ó Dii yei k̀è sa'onkia Yoiada gɔɔ.

3 Yoiada nɔsè Yosiaɛ plaɛ, ɔ à nɛg̀ɔɛɔ ní nɛnɔɛɔ í'irínɔ.

4 Bee gbɛa Yoasi z̀èd̀ à Dii kpé kekɛ.

5 A sa'onaaɔ ní Levii bui kíniɔ sísi, a ònɛ: A gé Yuda wéleɔ guu, í Isailiɔ wè'ɔa k̀aaa à á Lua kpé kekɛd̀. A kɛ kpakpa. Levii buipiɔ i kɛ kpakpa s̀o.

6 ɔ kí sa'onkia Yoiada sísi, à aà là à m̀è: Wè'ɔa p̀ó Dii z̀òblɛna M̀ɔizi ní Isailiɔ píi dílɛ wà kpa ikoyã zwàakpɛ yáí, b̀óyáí ni gbɛa Levii buiɔwa aa si Yelusaleũdɛɔ ní Yudaɔwa píio ní?*

7 Asa nɔɛ v̀ai Atalia néo mé Lua kpé gbaɔ gb̀òo yãa. Baa se aa z̀òblè t̀aaɔnɛ ní Lua kpé z̀ikɛb̀ɔɔ.

8 Kí m̀è wà ɔkakpagolo kɛ, ɔ wa k̀è wa dílɛ Dii kpé kpɛɛlɛ b̀olɛu.

9 Wà kp̀awakè Yelusaleũ ní Yuda búsuɔ, wà m̀è baade mó Diiɛ ní wè'ɔa p̀ó Lua z̀òblɛna M̀ɔizi gb̀èa Isailiɔwa guwaiwaiuo.

10 ɔ kíaa ní gbépii m̀òd̀ ní p̀nao aa k̀a kpagolopiu e à pà.

11 Tó Levii bui è kpagolopi ɔa z̀òkù, ɔ aai sɛ gɛd̀ kí íwaɔnɛ, ɔ kí lakèna ní sa'onkia plaadeo aai m̀o a ɔa b̀olɛ, aai kpagolopi sɛ gɛ dílɛ a gbɛu. Màa aai kɛ lá gu lé d̀o e ɔa gè z̀òkù.

12 Kí ní Yoiadao ɔapi kpà Dii uazíkɛnaɔ gbèz̀ɔɔwa, ɔ aai flabo gbè'anaɔ ní li'anaɔ ní kped̀naɔnɛ, aao Dii kpé kekɛd̀. Aai flabo gbé p̀ó aai m̀osi ní m̀ogotɛopiɔnɛ l̀o.

13 Zìpi d̀aanaɔ z̀ikè, ɔ Lua kpé kekɛa t̀aa'ò ní ɔzì, aa tò kpépi s̀u à gbɛu lá a k̀aauiwa.

14 Ké aa z̀ìpi m̀idɛ, aa m̀ò ɔa p̀ó g̀ò kpà kí ní Yoiadaowa, ɔ wà Dii kpé z̀ikɛb̀ɔɔ píò, sa p̀ó wí a p̀ó k̀áteu à tékũ okíi p̀ó ní toonaɔ ní vua p̀ɛɔ ní ánuusu p̀ɛɔ. Wíɔ sa p̀ó wí a p̀ó k̀áteu à tékũ o Dii ua m̀òom̀ɔɔ Yoiada gɔɛɛ.

15 Yoiada z̀ikù t̀áotaɔɛ. Aà wè basoolokwide guu ɔ à gà.

* 24:6 B̀o 30.11-16

16 Wà aà vì Davidi wéleu, wà aà mia kpàkòì ní kíaò, asa à yāmaakè Isaili bùsuu Luaε ní Luapi kpéó yá musue.

Yoasi yāvāikea
(2Kia 12.18-22)

17 Yoiada gaa gbεa Yuda kíaò mò kulekè kίε, ̄ à ní yāmà.

18 Aa pākpa Dii ní deziò Lua kpézi, aa zòblè Asetaati lipεεone ní taa pāleo. ̄ Dii pò pà Yelusaleũdeò ní Yudaò píizi tàae pò aa kèpi yái.

19 A ānabio zīmá aa εa suwa, aale ní tàaeò oné, aai swásεio.

20 Lua Nisīna dède sa'onkia Yoiada né Zakaliwa, ̄ à zè gbéò ae, a òné: Lua mè, àkea a pā a yái? A bóano nao. Lá a pākpa Diizi, à pākpaázi s̄e.

21 ̄ aa lekpaāfaazi, aa aà pāpa ní gbεo Dii ua, ké kí mé ò yái, ̄ à gà.†

22 Gbēke pò Zakali mae Yoiada kè kí Yoasiε yá i d̄oànguo, ̄ à aà népi dè. Goo pò népi lé ga à mè: Dii a yá pò wa kèmεε e, i a t̄osimεε.

23 Ké wè sù, Sili zīḡoò f̄ele ní Yoasio, ̄ aa lèle Yuda bùsuwa ní Yelusaleũ. Aa Yuda d̄oanao dède pii, ̄ aa pòò nàaa aa kpāsā ní kíaε Damasi.

24 Baa ké Sili zīḡoò dasio, Dii Yoasi zīḡoò pò aa dasi maamaaò nàné ní ozi, asa aa pākpa Dii an deziò Luaziε. Maa yá z̄le Yoasiwa.

25 Ké Siliò tà, aa Yoasi tò we, à kè'la maamaae, ̄ aà ìwaò lekpaāfaazi, ké à sa'ona Yoiada né dè yái, ̄ aa aà dè a liia. Ké à gà, wà aà vì Davidi wéleu, āma wī aà mia kpakòì ní kíaò.

26 Am̄oni n̄ε Simeata né Yozaba ní M̄abu n̄ε Somεε né Yozabao mé gbé pò lekpaāfaazipio ū.

27 Aà néo yá ní ānabikeya pò wa ò aà musuo ní Lua kpé kekea yáo, yápio ku kíaò ladau. Aà né Amazia mé z̄le kpalau aà gbεu.

25

Yudaò kí Amazia
(2Kia 14.1-20)

1 Amazia wè baas̄ode guu ̄ à nà kpalableawa, à z̄le kpalau Yelusaleũ wè baakwi m̄endosaie. Aà da t̄on Yoadā, Yelusaleũ n̄εε.

2 A yá pò Dii yei kè, āma i ke ní n̄sem̄endoo no.

3 Ké à z̄inap̄ele kpalau, à a ìwa pò aa a mae d̄eò dède.

4 Lá a ku M̄oizi ikoyā láuwa, i ní néo d̄edeo. Lápi guu Dii mè, maeò ga ní néo duuna yáio, mé néo ga ní maeò duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.*

5 Amazia Yudaò k̄aa, ̄ à Yudaò ní B̄eyāmeε buio kpaalè gā ní gāo an uaowa. A zīḡoò gb̄eòn bas̄oò d̄oanao d̄iledile ní zīḡoò gb̄eòn òaa s̄oò p̄o. ̄ à gbé pò kà wè bao ge a deao n̄ào, aa kà gb̄eòn òaas̄oò leε òaa do ní bas̄oò (300.000). An s̄ou mà aa gé z̄ilau, baade ní a s̄nao ní a s̄ngbaoo.

6 A Isaili zīḡoò sè à fiab̄oné gb̄eòn òaas̄oò leε bas̄o (100.000) ní ānusuo t̄onu āaō ní k̄nio.

7 ̄ Lua gb̄eε m̄ òè: Kí, nsu gé ní Isaili zīḡoòpio, asa Dii kú ní Isailio bo, a kú ní Eflaiũ buipio.

8 Baa t̄o n̄ ge n̄ neḡonke kè z̄ilau, Lua a to n̄ ib̄eεo n̄ fue, asa Lua mé gb̄aa ví à n̄ misi ge à n̄ s̄ole.

9 ̄ Amazia Lua gb̄épi là à mè: Anusu pò ma fiab̄ò Isaili zīḡoòpionε s̄o be? ̄ Lua gb̄épi wèwà à mè: Dii a a ḡεε kpama de beea.

10 ̄ Amazia Eflaiũ zīḡoò pò mò a k̄ipio gb̄aε ní be. An pò pà Yudaòzi maamaa, ̄ aa tà ní be ní p̄f̄e z̄oò.

† 24:21 Mat 23.35, Luk 11.51 * 25:4 Iko 24.16

11 Amazia s̄d̄l̄e à d̄baa a gb̄ēn̄e Guzul̄e Wisideu, ̄ à Edb̄ũ d̄d̄e gb̄ēn̄ òaas̄s̄o l̄e kwi (10.000).

12 Yuda z̄iḡs̄ gb̄ēn̄ kùk̄ũ b̄ēe gb̄ēn̄ òaas̄s̄o l̄e kwi (10.000), aa ḡēn̄n̄o gb̄e musu, ̄ aa n̄ zuzu z̄l̄e, aa p̄n̄ap̄na n̄pii.

13 Z̄iḡs̄ p̄ Amazia n̄ gb̄āe, i we aa ḡēan̄o z̄l̄auop̄īo, k̄e aale tá, aa l̄e Yuda b̄usu w̄ēl̄eowa za Samali e à ḡē p̄e Betoloniwa, aa gb̄ēn̄ d̄d̄e gb̄ēn̄ òaas̄s̄o l̄e àās̄ (3.000), ̄ aa n̄ p̄o n̄aa dúuduu.

14 K̄e Amazia s̄ũ n̄ Edb̄ũ d̄d̄eao, à s̄ũ n̄ n̄ táāo. A n̄ p̄ēl̄ēl̄e az̄īāe, ̄ ìo k̄ul̄en̄é, ìo tulaletikan̄é téa.

15 ̄ Dii p̄o p̄a Amaziazi, à ānabi z̄īw̄à à m̄e: Akea n̄le ke Edb̄ũ táān̄e k̄ēk̄ei? P̄o p̄o aai f̄s̄ Edb̄ũ b̄ò n̄ ōz̄l̄oa?

16 Ḡoo p̄o àl̄e yá'o k̄īe, ̄ k̄ipi òè: Wa n̄ dil̄e ma ledamade ū yá? N̄il̄e! Tó n̄ gi, wa n̄ wet̄á fá! E ānabipi ào ḡé n̄l̄ei, à m̄e: Má d̄s̄ k̄e Dii z̄è n̄ n̄ deaoe, asa n̄ yápi k̄e, ̄ ni ma ledama mao.

17 Yudāo k̄ī Amazia lekpāāi n̄ a gb̄ēn̄, ̄ à gb̄ēn̄ z̄ī Isailīo k̄ī Yehoasi, Yoaza né, Yehu t̄ũn̄awa, a òè: M̄o w̄à wesik̄õl̄e z̄l̄au.

18 Isailīo k̄ī Yehoasi w̄ēw̄à à m̄e: Lib̄ā b̄usu l̄eaa l̄ekp̄ās̄āk̄e Lib̄ā b̄usu s̄ede líe, à m̄e aà a nen̄e kp̄ās̄ā a néwa, ̄ Lib̄ā b̄usu w̄ai m̄ò ̄z̄ò l̄eapiwa.

19 N̄ z̄ibl̄e Edb̄ũwa, ̄ n̄ nz̄īa s̄è les̄i, n̄le íanad̄ā. N̄ nz̄īa to t̄ēe fá! ̄ n̄ ye n̄ s̄òl̄e da n̄ yá'i nz̄īāe n̄ Yudāo p̄īa?

20 ̄ Amazia i sw̄ás̄eio. Bee b̄ò Lua k̄īe, k̄e à e Yudāo na Yehoasīe a ōz̄i, k̄e aa k̄e Edb̄ũ táān̄e k̄ēk̄e yá̄i.

21 ̄ Isailīo k̄ī Yehoasi m̄ò l̄el̄eiw̄à. Aa wesik̄õl̄e Yuda b̄usu w̄ēl̄eu Besemesi.

22 Isailīo Yudāo f̄ũ, ̄ Yudapīo l̄ek̄õwa, baade tà a b̄e.

23 Yehoasi Amazia k̄ũ Besemesi we, à b̄òl̄eàn̄o Yelusaleũ, ̄ à a b̄īi gb̄òo ḡàs̄isuu òaa pla za Eflaiũ B̄oleu e à ḡē p̄e Gola B̄olewa.

24 A vua n̄ ānusuo n̄ p̄o p̄o k̄u ̄bed̄ed̄oũ k̄īi Lua ua s̄el̄e pii n̄ p̄o p̄o k̄u kibe làasiūo. ̄ à gb̄ēn̄ kùk̄ũ tàr̄n̄o Samali z̄iz̄oũ.

25 Yudāo k̄ī Amazia k̄e Yehoasi gaa gb̄ea w̄è ḡēōe.

26 Amazia yá k̄in̄īo ku Yuda k̄īāo n̄ Isailīo k̄īāo ladau za a daalea e a mid̄eawa.

27 Za ḡoo p̄o à b̄ò Dii k̄p̄e, w̄à lekpāāīāzi Yelusaleũ, ̄ à bàal̄e tà Lakisi. W̄à gb̄ēn̄ gb̄āe aa p̄ēl̄eaāzi, ̄ w̄à aà d̄e we.

28 W̄à aà ḡe s̄è n̄ s̄óo w̄à s̄uò, ̄ w̄à aà mia kp̄āk̄õi n̄ a dezīo Davidi w̄ēl̄eu.

26

Yudāo k̄ī Uzia

(2Kia 14.21-22, 15.1-7)

1 ̄ Yudāo Uzia kp̄a k̄īāo ū aà mae Amazia gb̄eu aà w̄è ḡēo n̄ m̄èndoode guu.

2 ̄ ̄me Elata k̄ēk̄e k̄al̄e Yudāo p̄o ū a mae gaa gb̄ea.

3 Aà w̄è ḡēo n̄ m̄èndoode guu ̄ à k̄palabl̄e, à z̄òl̄e báawa Yelusaleũ w̄è blakwi n̄ plaoe. Aà da t̄ón Yekolia, Yelusaleũ n̄ēe.

4 A yá p̄o Dii yei k̄e l̄a a mae Amazia k̄ewa.

5 A Lua k̄īi w̄ēl̄e ḡoo p̄o Zakali l̄e v̄īakea Luae dae, ̄ ḡoo p̄o àl̄e Dii k̄īi w̄ēl̄e, Dii tò aà yáò b̄ò maa.

6 A ḡē z̄ik̄à n̄ Filit̄ēo, à Gata b̄īi gb̄òo n̄ Yabene p̄o n̄ Asedoda p̄o. ̄ à èa w̄ēl̄e k̄al̄e Asedoda fáani n̄ gup̄al̄e Filit̄ēo b̄usu.

7 Lua d̄bāal̄e Filit̄ēo n̄ Laalubu p̄o k̄u Guubaalīo n̄ Meu buīo yá musu.

8 Am̄on̄īo l̄e falub̄o Uz̄īāe, ̄ à t̄òb̄ò e à ḡē p̄e Egipi z̄õl̄ewa, asa à gb̄āk̄ũ l̄e ḡēe.

⁹ Uzia gugwakii lesiò bòbo Yelusaleũ bíi wa Gola Bòle ní Guzule Bòleo ní gola páleo musu, mé a boa gbãa.

¹⁰ A gugwakii lesiò bòbo gbáau ló, mé à ló yòyò dasi, ké a pòtuò ví dasi gusisideu ní gusalalao yáí. A buazikenao ní vèebu zikenao ví gusisideu ní gutaaedeo, asa a ye buaiè.

¹¹ A zígòó ví, aai gé zílau gā ní gāo an dasileu. Gbéò tóòòòna Yeieli ní lakēna Maaseao ì ní tó dalau. Kí ìwao do Anania mé ní gbèzòó ũ.

¹² Uabele pò de zígòpiò dōaana ũ gbèòò òaasòòò lèe pla ní òaa àaòòe (2.600).

¹³ An zígòó gbèòò òaasòòò lèe òaa do ní basòò ní soplao ní òaa pla ní basòòòe (307.500). Zìdòò saòne, mé aa gbãa ví aa dò kíle a ibeèò yá musu.

¹⁴ Uzia sèngbaòò ní sònaò ní mò fùòò ní mò ulòò ní sáòò ní gbemaòò kpà ní baadewa.

¹⁵ A masini pò dònaò a taataa kèò kè, a kàle Yelusaleũ bíi gulesiò ní bíi golaòwa aàò kàò ní gbè gbèòòò zuzu. Aà tó tà zà, asa Lua dònle zòò kèè, ò à gbãakù.

¹⁶ Ké Uzia gbãa'è màa, ò à azia sè lesi e à lèlè. A dèe Dii a Luawa, à gè aà kpéu tulaletikaiè téa a káteakiwa.

¹⁷ Sa'onkia Azalia pèleaàzi ní Dii gbàgban wòòdeò gbèòò basiiò.

¹⁸ Aa gèè aa mè: Uzia, ní zeví ò tulaletikateà Diièò, sema Aalona bui sa'ona pò wà gbàbònéò bàasio.* Go aà kúki la. N dōe Dii Luawaè, a n kpela ló.

¹⁹ Uzia tésibò kúà à tulaletikateao. Aà pò fè, ò gòò pò àle kãa sa'onapiòzi, ò kusu bìle aà mi'aewa ní wáa tulaletikateakii pò kú Dii kpéu sae we.

²⁰ Ké sa'onkia Azalia ní sa'onao aà gwà, aa è kusu bìle aà mi'aewa, ò aa kè kpakpa aa bòle. Aapi sò à kè kpakpa à bò, ké Dii kusu zìwà yáí.

²¹ Kí Uzia gà ní kusupioe. Aà kpé kú adoae, mé wà Dii kpé zòè ló. Aà né Yotaũ mé gbèzòó ũ kibe. Òme gò Yudaò dōaana ũ.

²² Uzia yá kini kú ànabi Isaia, Amòzu né taalau za a daalea e a midèawa.

²³ A gà,† ò wà aà ví kíao víkii, àma wi aà mia kpakòirínòò, asa wà mè, kusudee. Ò aà né Yotaũ zòle aà gbèu.

27

Yudaò kí Yotaũ (2Kia 15.32-38)

¹ Yotaũ wè baasòode guu ò à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè gèò ní mèndooe. Aà da tón Yelusa, Zadoki néè.

² A yá pò Dii yei kè lá a mae Uzia kèwa. I gè Dii kpéu lá a mae gèuwao. Gbéò gí lé nízia òòkpa e tiae.

³ Òme Dii kpé Bòle Musu kèke, mé à bíi pò kú Ofeli sìsì musu kèke bò maamaa.

⁴ A wéleò kàle Yuda bùsu gusisideu, mé à zegikii gbãao ní gugwakii lesiò bò sìsì líkpedeò musu.

⁵ Yotaũ zikà ní Amòniò kíao, ò à gbãamòné. Wè bee aa ánuusu kpàwà tónu àaò ní kiniò. Ese ní naao sò koko òaasòòò lèe basòobasòò (100.000). Wè plaade ní a àaòdeò guu màa aa mòòè.

⁶ Yotaũ gbãa lé dedee, ké aà yákeao maa Dii a Luae yáí.

⁷ Yotaũ yá kiniò ku Isaili kíao ní Yuda kíao ladau, zì pò a kàò ní yá pò a kèò píi.

⁸ Aà wè baasòode guu ò à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè gèò ní mèndooe.

⁹ Ké Yotaũ gà, wà aà ví Davidi wéleu, ò aà né Aaza zòle aà gbèu.

* 26:18 Nao 3.10 † 26:23 Isa 6.1

28

Yudaɔ kɪ Aaza
(2Kia 16.1-20)

¹ Aaza wè baode guu ɔ̀ à kpalablè, à z̀lè báawa Yelusaleũ wè g̃eo ní m̀endooe. I yá p̀ó Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwaɔ.

² A zè ní Isaili kíaɔ yákeaoe, à m̀okàsakasa Baaliɔ ù.

³ A sa p̀ó w̃i a p̀ó kátɛu à tékũ ò Beninũ guzulɛu ní a neg̃ɔe se. * A yābēekè lá bui p̀ó Dii ní yá Isailiɔneɔ ì ke yāawa.

⁴ A sa'ò à tulaletikátea guleŋí p̀ó wa b̀oɔwa ní s̃is̃iɔ musuo ní lí ỳelɛɛ gbáuo píi.

⁵ ɔ̀ Dii aà Lua aà nà Siliɔ kíae a ɔ̀zi. Siliɔ z̃iblèwà, aa aà gbéɔ kùkũ dasidasi, aa tàr̃no Damasi.

Dii aà nà Isailiɔ kíae aà ɔ̀zi lɔ, ɔ̀ Isailiɔ aà gbéɔ dède dúuduu.

⁶ Isailiɔ kí Peka,† Lemalia né aà gbéɔ dède Yuda bùsuu g̃ɔɔ do gb̃eɔn òaasɔsɔo lɛe basoolo (120.000), ké Yudaɔ p̀ákpà Dii ní deziɔ Luazi yáí.

⁷ Eflaiũ bui neg̃ɔn Zikeli kíanɛ Maasea dè ní kibɛ gb̃ɛz̃ɔ Azikaũo ní kí kwàasi Elikanao.

⁸ Isailiɔ ní dae Yuda ñɔe kùkũ ní ní neg̃ɔe ní ní neñɔe gb̃eɔn òaasɔsɔo lɛe òaa do (200.000). Aa ní p̀ó nàaa lɔ maamaa, aale taò Samali.

⁹ Dii ānabi Odede ku we. A gè dai z̃ig̃ɔ p̀ó lé su Samaliɔe, a ònè: Dii á deziɔ Lua Yudaɔ nàé á ɔ̀zi, ké aà p̀o p̀ar̃zi yáí. ɔ̀ a ní d̃ede ní p̀of̃e p̀ó gb̃à z̀ luawao.

¹⁰ ɔ̀ á ye Yudaɔ ke á z̃ɔɔ ù g̃ɛ ní ñɔe saa? Ap̃i i tàaekɛ Dii á Luae s̃o lé?

¹¹ A ma yāma sa! A á gbé p̀ó a ní kùkũ z̃iz̃ɔ ùe beeɔ gbae, asa Dii p̀o f̃eázi maamaae.

¹² ɔ̀ Eflaiũ bui d̃aanae beeɔ f̃èlɛ g̃i gbé p̀ó lé su ní z̃ilaoɔnɛ: Yohanani né Azalia, M̃esilem̃o né Belɛkia, Saluũ né Yezekia ní Hadelai né Amasao.

¹³ Aa ònè: Asu su ní z̃ig̃ɔe beeɔ lao, ké wásu tàaekɛ Diiɛo yáí. A ye wá duuna ní wá tàaeɔ káfi yà? Wa tàaekèè maamaa kò, ɔ̀ aà p̀o f̃eá wá Isailiɔzi maamaa.

¹⁴ ɔ̀ z̃ig̃ɔ z̃iz̃ɔ ní p̀ó p̀ó aa nàaaɔ tò we gbé p̀ó k̃āaaa weɔ ní ní kíaɔ wáa.

¹⁵ Gbé p̀ó wà ní tó s̃iɔ z̃iz̃ɔ sè, ɔ̀ aa p̀ó p̀ó wa nàaaɔ se nà gbé p̀ó kú puizisi. Aa p̀okasaɔ kp̃amá ní kyaleɔ ní p̀obleao ní imiao, aa ñsimàma ní b̃oɔwa. Aa ní gbé p̀ó gb̃aaɔ d̃i z̃àa'inaɔ kpɛ, aa g̃èr̃no ní gbéɔ k̃ií w̃éle daminalikp̃ɛdeu Yeliko, ɔ̀ aa sù Samali.

¹⁶ Zibeezi kí Aaza gbéɔ z̃i Asiliɔ kíaawa à mè, aà m̀o d̃ɔale,

¹⁷ asa Eɔũɔ mò lèlɛ Yudaɔwa lɔ, aa z̃iz̃ɔ kùkũ.

¹⁸ Filit̃ɔ s̃ɔ aa lèlɛ Yuda bùsu gus̃is̃ide w̃éleɔ ní Neg̃ɛve w̃éleɔwa, aa Bes̃emesi s̃i ní Ayalonio ní Gedeloo ní Sokoo ní Timinao ní Gim̃ezoo ní a z̃ɛw̃iaɔ, aa z̀leu.

¹⁹ Dii ɔ̀t̃ɔlɛ Yudaɔwa an kí Aaza yáí, asa à b̀ò Dii kp̃ɛɛ maamaa, a Ayāmeto Yudaɔ m̃ekpà ṽaíkɛawa.

²⁰ Asiliɔ kí Tigela Pilɛsɛɛ mò Aaza k̃ií, kási i d̃ɔnlɛk̃eè, à aà tò yooyeae.

²¹ Kí Aaza Dii kpé p̀ó ní az̃ia be p̀ó ní Yuda kíaɔ p̀ó s̃èlɛ kpà Asiliɔ kíapiwa, kási a kee i gb̃esuo.

²² Kua yooyeapi guu kí Aaza g̃i lé b̀o Dii kp̃ɛɛ.

²³ A sa'ò Siliɔ kía p̀ó aa a fuɔ t̃áaɔwa, asa à mè, lá Damasi táap̃iɔ d̀òr̃lɛ, má sa'omáe, aai d̃ɔmale s̃ɔ. Ama aà ò̀kp̃ak̃in we ní a gbéɔ píi.

²⁴ Kí Aaza Lua kpé p̀ó nàaa a z̃ɛz̃ɔe. A Dii kpé zé tà, ɔ̀ à sa'ok̃iɔ p̀èlɛp̃elɛ Yelusaleũ z̃ékp̃aaɔ guu píi.

²⁵ A guleŋiɔ b̀obo w̃éle ní w̃éleɔ Yuda bùsuu, ké w̃ali tulaletikátea we dii p̃áleɔnɛ, ɔ̀ à Dii a deziɔ Lua p̀o f̃èlè.

²⁶ Yá p̀ó a kè za a daaleawa e a midɛawa k̃ini kú Yuda kíaɔ ní Isaili kíaɔ ladau.

* 28:3 Iko 12.31 † 28:6 Isa 7.1

²⁷ Ké à gà, ɔ wà àà v̄i Yelusaleũ, āma wi àà mia kpak̄ɔi ní Yuda kíaa. ɔ àà né Ezekia z̄ìle àà gb̄eu.

29

Ezekia gb̄ab̄ɔa Lua kp̄ée (2Kia 18.1-3)

¹ Ezekia w̄è baas̄ode guu ɔ à kpalablè, à z̄ìle báawa Yelusaleũ w̄è baakwi m̄èndosaie. Àa da t̄ón Abia, Zakali née.

² A yá p̄ó Dii yei k̄è lá a dezi Davidi k̄èwa píie.

³ Àa kpalablea w̄è séia m̄o séia guu, à Dii kp̄é zé w̄è, à a gb̄aɔ k̄èke.

⁴ A sa'onao ní Levii buiɔ s̄isi, ɔ à ní k̄āaa ḡāae Lua kp̄é gukpe oi.

⁵ A òné: A Levii buiɔ, à ma yāma! A gb̄ab̄ɔ áziae, í gb̄ab̄ɔ Dii á deziɔ Lua kp̄ée. A bole ní p̄ó p̄ó í luakuk̄ii gb̄āleo píi.

⁶ Asa wá maes̄o b̄ò Dii wá Lua kp̄ee, aa yá p̄ó a yeio k̄èe, aa p̄akp̄aaàzi. Aa b̄āneb̄ò àà kp̄ée, aa mikpel̄è.

⁷ Aa a kp̄eele zé tà, aa a filiaɔ d̄è, aai tulaletikateɔ ní Luae a kúkiio, aai sa p̄ó w̄i a p̄ó kát̄eu à tékū owà bo.

⁸ ɔ Dii p̄okūmab̄òbo Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔwa, a tò aa ḡò s̄òk̄engu p̄ó ũ, láanip̄o ũ, p̄ós̄s̄o ũ, lá á wé lé e gb̄āewa.

⁹ A yáí wá wá maes̄o d̄ede ní f̄endao, mé wá neḡɔeɔ ní wá nen̄eɔ ní wá n̄eɔ ḡò z̄ìz̄o ũ.

¹⁰ Má ye mà ledoūke ní Dii Isailiɔ Luaoe sa, ké àà p̄okūma p̄ās̄i e weewá.

¹¹ Ma gb̄é, ásu p̄akp̄aaàzi bo, asa Dii á sé àò ku a ae, ío a gbagbae. Ame i àà gbagba, i tulaletikaè téa.

¹² ɔ Levii buie bees̄o f̄èl̄e:

K̄eata buiɔ Amasai né Maatu

ní Azalia né Yoelio.

Melali buiɔ Abadi né Kisi

ní Yaleleli né Azaliao.

Gees̄o buiɔ Zima né Yoa

ní Yoapi né Edenio.

¹³ Elizafā buiɔ Yeieli ní Simelio.

Asafa buiɔ Zakali ní Mataniao.

¹⁴ Emaní buiɔ Yeieli ní Simeio.

Yedutu buiɔ Semaia ní Uzielio.

¹⁵ Ké aa ní gb̄é k̄āaa, aa gb̄ab̄òné, ɔ aa ḡè gb̄ab̄ò Dii uae lá Dii dà kíe a òwa.

¹⁶ Sa'onao ḡè gb̄ab̄o Dii kp̄ée, ɔ aa p̄ó gb̄ālea p̄ó aa èuo náaa wá b̄ò Dii ua, ɔ Levii buiɔ s̄i aa b̄ò b̄i kpe e Sed̄o guzuleu.

¹⁷ M̄o séia ḡoo séia z̄í ɔ aa ná gb̄ab̄o uapiewa. A ḡoo swaaɔde z̄í aa kà kp̄épi kp̄eele, ɔ aa gb̄ab̄òe e ḡoo swaaɔ bo. M̄o séia ḡoo ḡeo ní m̄èndooode z̄í ɔ aa làa.

¹⁸ ɔ aa ḡè kí Ezekia lè aa m̄è: Wa gb̄ab̄ò Dii kp̄ée, sa'ok̄ii ní a p̄okeleɔ píi ní táab̄unu p̄ó w̄i p̄èe kál̄ewà ní a p̄okeleɔ píi.

¹⁹ P̄ó p̄ó kí Aaza sak̄au a náaisaie guuo píi wá k̄èke wa gb̄ab̄òné, aa kál̄e Dii gbagbak̄ii ae.

²⁰ Ké gu d̄ò, Ezekia f̄èl̄e k̄āaukaau, à w̄éle gb̄ēz̄o k̄āaa, ɔ aa ḡè Dii ua.

²¹ Aa ḡè ní ḡāenaɔ m̄èn sopla ní s̄āsakaɔ sopla, ní s̄āneb̄o sopla ní blesanaɔ sopla duun awakpab̄o ũ Yudaɔ ní ní b̄usuo ní Lua kp̄éo yá musu. ɔ kí ò Aalona bui sa'onaoɔne aa sa'òò Dii gbagbak̄iwa.

²² Wá zup̄iɔ k̄òlokpakpa, ɔ sa'onao a au s̄i wa lè sa'ok̄iwa. ɔ wá s̄āsakaopiɔ k̄òlokpakpa bo, wá a au lè sa'ok̄iwa. ɔ wá s̄āneb̄oɔpiɔ k̄òlokpakpa, wá a au lè sa'ok̄iwa.

²³ Wá ḡè ní blesan duun awakpab̄o kí k̄ii ní gb̄é p̄ó k̄āaaa we, aa on̄ana blepiɔwa.

24 Ǿ sa'onao a kòlokpakpa, aa gè ní a auo sa'okíi duun awakpabo ũ Isailio duunakẽama yáí, asa kí mé mè wà sa pò wí a pò kátèu à tékū ní sa pò wí o duun awakpabo ũo o Isaili bui píione.

25 A Levii buio kàle Dii ua, aa sésẽnao ní mɔɔnao ní domao kũa lá Davidi ní aà gu'ena Gadao ní anabi Natão dilèwa, asa Dii mé dà a anabipione, Ǿ aa ò.

26 Ǿ Levii buio sí we, aa Davidi pò'ɔɔnapio kúkũa. Sa'onao ku we lo, aa kãaeo kúkũa.

27 Ǿ Ezekia mè wà sa pò wí a pò kátèu à tékū o'o sa'okíiwa. Ké wà nà sapi oawa, Ǿ wà nà lesia Diièwa ní kãaeo ní Isailio kí Davidi pò'ɔɔnapio.

28 Gɔɔ pò lèsinao lé lesi, mé kãaepenaò lé ní kãaepè, gbé pò kãaaa weo lé kùle Diiè e wà gè sapi ò wa làa píi.

29 Ké wà sapi ò wa làa, kí ní gbé pò kú weo kùlèè aa wùle ní gbèeu.

30 Ǿ kí Ezekia ní a ìwao ò Levii buione aa Dii táasile ní le pò Davidi ní gu'ena Asafao dào. Aa aà táasilè ní pɔnao, Ǿ aa mipèle aa kùlèè.

31 Ǿ Ezekia mè: Lá a ázia kpà Diiwa gbã, à mɔ Dii ua ní á sa'oboo ní á sáaukpasao. Ǿ gbé pò kãaaaò mò ní ní sa'oboo ní ní sáaukpasao, mé gbé pò an pò gbàò mò ní pò pò wí a pò kátèu à tékū.

32 Sa'oboo pò aa mɔpion ke: Zu bàãkwí, sãsakao basoo ní sãsa bɔbɔ àaa do. Aa sa pò wí a pò kátèu à tékū òò píi.

33 Sa'oboo páleɔn ke: Zu àaa àã (600) ní são ní bleo àaa gẽo (3.000).

34 Sa'onao dasio, aai fĩ sa pò wí a pò kátèu à tékū oboo báa bò píio, Ǿ an gbé Levii buio lé dónlé e sa'on kɔnio aao gé gbãboi níziae, zĩpi e láa, asa Levii buio laai ví gbãbɔa níziae yá musu de sa'onao.

35 Sa pò wí a pò kátèu à tékū oboo dasi, mé sáaukpasao nísi di lo ní vèe pò wí élewào.

Màa wà èa nà Dii ua zĩwa.

36 Ezekia ní a gbéoo pò kèna yá pò Lua kè a gbéonewa, asa yápi kè gòogòe.

30

Ezekia Gẽamusu dikpèka

1 Ezekia lékpãsákè Yudaone ní Isailio píi, mé à lá kè kpàsã Èflaiũ ní Manase buione. A òné aa mɔ Gẽamusu dikpèka Dii Isailio Luae a ua Yelusaleũ.

2 Kí ní a ìwao ní gbé pò kú Yelusaleũ zèò wà dikpèpi ke mɔ plaade guue.

3 Aai e kè a gɔɔo, * asa sa'ona pò aa gbãbò níziae an dasi i kao, mé gbé i kãaa Yelusaleũ.

4 Yápi kè kíe maa ní gbé pò kãaaa weo píi,

5 Ǿ aa lékpãsákè Isailione píi za Bèeseba e Dã, aa mè wà mɔ Gẽamusu dikpèka Dii Isailio Luae Yelusaleũ, asa wi mɔ dikpèpi kei dasidasi lá a ku taalauwao.

6 Ǿ kí ní a ìwao gbéoo zì, aa bàalè gèò Yuda bùsuo ní Isaili bùsuo píi. Lápi mè: Isailio, à ze ní Dii Ablahaũ ní Izaakio ní Isailio Luao, i ze ní á gbé pò bò Asilio kía ɔzĩ aa gòowa.

7 Asu àò de lá á maeo ní á gbé pò aa bò Dii ní Lua kpɛowao. Lua ní kè sòkèngu pò ũ lá á èwa.

8 Asu swágbãake lá á maeowao. A ɔɔo Diizi, í mɔ aà ua pò a dilè a pò ũ gɔɔpii guu. A zòble Dii á Luae, aà pòkúma zòo i weewá.

9 Tó a zè ní Diio, gbé pò aa á gbéoo ní á néo kùkū zìzɔo ũ wènadóné, aai su bùsue beeu, asa Dii á Luaá sósobide sùuudee. Tó a zeaàno, a bɔ á kpɛo.

10 Kpawakenaò gè wéle ní wéle Èflaiũ buio bùsuo ní Manase buio bùsuo e Zabuloni buio bùsuo, Ǿ gbéoo ní yáalò, aa ní àlafikè.

11 N beeo Asee buieo ní Manase buieo ní Zabuloni buieo nízia bùsa, Ǿ aa gè Yelusaleũ.

12 Dii zíkè Yudaò bùsuo, a tò an làasoo doũ, ké aa e yá pò á dà kí ní a ìwaoone aa ò ke yáí.

* 30:3 Nao 9.9-11

13 Gbḗḗ kàaa Yelusaleũ dasidasi Kàaso dikpekea yáí mṵ plaade guu. Gbḗpio dasi maamaae.

14 Aa fḗle sa'okiiṵ ní tulaletikateakii pṵ kú Yelusaleũṵ dàaí pṵi, aa sèle kòle Sedṵ guzulɛu.

15 Aa Gḗamusu sã kòlokpakpa mṵ plaade gṵṵ gḗṵ mḗndosaidezṵ. Yápi kè sa'onao ní Levii buiṵne wí ũ, ṵ aa gbābò níziæ, aa sa pṵ wí a pṵ káteu à tékũṵ ò Dii ua.

16 Aa gè zè ní kḗi lá a ku Lua gbḗ Mṵizi ikoyã láuwa. Sa'onao au sí Levii buiṵwa, ṵ aa lè sa'okiiwa.

17 Ké gbḗ dasideṵ i gbābṵ níziæ yāao yáí ṵ aai fṵ Gḗamusu sãṵ kòlokpā Diiṵ, ṵ Levii buiṵ a kòlokpakpané.

18 Eflaiũ buiṵ ní Manase buiṵ ní Isakaa buiṵ ní Zabulṵni buiṵ, an gbḗ daside i gbābṵ aziaeo, ṵ aa Gḗamusu sã nṵṵ sò, aa bṵ yá pṵ kú lápiu kpɛ. A yáí tò Ezekia wabikèné à mè: Dii maa, aà sùuukɛ

19 ní gbḗ pṵ zèṵ à Dii a deziṵ Lua kḗi wɛɛleo, baa ké i gbābṵ aziaeo.

20 Ǿ Dii sí ní Ezekiao, à ní tó aafia.

21 Isaili pṵ kú Yelusaleũpiṵ Kàaso dikpeké e gṵṵ sopla ní pṵna zṵṵṵ, mé Levii buiṵ ní sa'onao iṵ Dii táasile lá gu lé dṵ ní gbāa pua léu.

22 Ezekia Levii buiṵ gbà sṵ nípii, ké aa zṵkè Diiṵ ní dṵao yáí.

Wà sáaukpa sa'ò e gṵṵ sopla, wà dikpe pṵpio sò, wà Dii ní deziṵ Lua sáaukpa.

23 Ǿ gbḗ pṵ kãaaaṵ zèṵ wà ea dikpeke e gṵṵ sopla lṵ, ṵ wà èa wa kè ní pṵnao lṵ.

24 Yudaṵ kṵ Ezekia gbḗṵ kámasa kà ní gáaeṵ àaa sṵṵ (1.000) ní sãṵ ní bleṵ àaasṵṵṵṵ lɛɛ sopla (7.000), ṵ aà iwaṵ kpà lṵ gáaeṵ àaa sṵṵ (1.000) ní sãṵ ní bleṵ àaasṵṵṵṵ lɛɛ kwi (10.000). Sa'ona pṵ aa gbābò níziæ zṵbeeziṵ dasi.

25 Yuda pṵ kãaaaṵ pṵnakè nípii ní sa'onao ní Levii buiṵ ní gbḗ pṵ bṵ Isaili bùsuuṵ ní bṵmṵ pṵ kú Isaili bùsuu ní Yuda bùsuuṵ.

26 Wà pṵnakè Yelusaleũ maamae, asa za Isailiṵ kṵ Davidi né Salomṵṵ gṵṵ, wi dikpeke à kà màao.

27 Sa'onao ní Levii buiṵ fḗle zè aa samaa'ò gbḗṵne, ṵ Lua sírṵṵ, asa an wabikea aà lè za musu aà kúkiæ.

31

1 Ké wa làa pṵi, Isaili pṵ kú wɛṵ bṵle gè Yuda wḗleo guu, ṵ aa táagbe pṵ wa pèleo wíwi, aa Asetaati lipelɛṵ zṵzṵ, aa guleṵi pṵ wa bṵṵ dàaí, aa sa'okii pṵ kú Yuda bùsuuṵ gbṵṵ ní Bḗyāmɛɛ bùsuṵ ní Eflaiũ bùsuṵ ní Manase bùsuṵ pṵi. Ké aa làa, ṵ an baade tà a be wḗleo.

Ezekia lousisiyā kekɛa

2 Ezekia sa'onao ní Levii buiṵ kpaalè gā ní gāo, baade ní a zṵo, ké aa sa pṵ wí a pṵ káteu à tékũṵ o ní sáaukpasao, aai zṵke Dii kpé kpɛɛɛ, aai aà sáaukpa, aai aà táasile.

3 Kṵ iṵ pṵ pṵ dɛ à kpa bṵ a àizɛɛṵ guu lá gu lé dṵ sa pṵ wí a pṵ káteu à tékũṵ obṵṵ ũ. Iṵ kpa sa kṵṵ obṵṵ ũ ní sa oosi pṵṵ ní kámabogṵṵ pṵṵ ní mṵ dafu pṵṵ ní dikpeṵṵṵ pṵṵ, lá a ku Dii ikoyã láuwa.

4 A ò Yelusaleũdeṵne aa sa'onao ní Levii buiṵ aseá kpámá,* ké aa e mekpa Dii ikoyãwa yáí.

5 Ké yápi ligua gṵṵ, Isailiṵ ní pṵ káauṵ kpà sṵṵsṵṵ, pṵwɛna ní vḗeo ní nísio ní zṵ'io ní ní buapṵṵ pṵi. Aa mṵ ní ní pṵ kwideṵ pṵi à kè zài.

6 Isailiṵ ní Yuda pṵ kú Yuda wḗleo guuṵ mṵ ní zṵ kwideṵ lṵ ní ní sã kwideṵ ní pṵ pṵ aalɛ kpà Dii ní Luawaṵ kwideṵ, aa kàlɛ zéze.

7 Aa nà a kãaaa zézeṵwa mṵ àaṵde guu, ṵ aa a mṵde mṵ soplade guu.

8 Ké Ezekia ní a iwaṵ mṵ pṵpio è kãaaa zéze màa, aa Dii sáaukpa mé à a gbḗ Isailiṵ sáaukpa lṵ.

* 31:4 Nao 18.12-13, 21

⁹ Ezekia yálàla sa'onao ní Levii buiowa pópìo musu,

¹⁰ ̄ sa'onkia Azalia, Zadoki bui wèwà à mè: Za gɔɔ pɔ gbé̄o nà mɔa Dii ua ní ní gbaowa, wa pòblè wa kã, à fè. Báaa pɔ Dii dà a gbé̄ogu mé tò pópìo fè kálea màa.

¹¹ ̄ Ezekia mè, wà Dii kpé làasio kèkè, ̄ wa kèkè.

¹² ̄ aa mò ní gbapìo ní pɔ kwidèpìo ní pɔ pɔ wa kpà Diiwapio ní náaio. Levii bui Kɔnania mé pópìo gbèz̄o ũ, mé aà dāuna Simeì mé aà plaade ũ.

¹³ Kí Ezekia ní Dii kpé gbèz̄o Azaliao mé gbé̄e beo dīle Kɔnania ní Simeio donlède o ũ: Yeieli, Azazia, Naata, Asaeli, Yelimɔ, Yozaba, Elieli, Isemakia, Maatu ní Benaiao.

¹⁴ Pɔ pɔ wà Lua gbàò zì de Gukpe Bole dōana Levii bui Imena né Kole yá ũe. ̄me ìo gba pɔ wa dà Diieo ní sa pɔ wa òwàò pɔ kpaalené.

¹⁵ Edeni, Miamè, Yesua, Semaia, Amalia ní Sekaniao mé aaiò dōaàle ní náaio sa'ona wéle guu. Aa kpaalè ní gbé̄one gā ní gāo néfēnen gbèz̄o.

¹⁶ Bee gbèa aa kpaalè gōe pɔ kà wè àaō ge aa dea an tó kú taalauone, gbé̄ pɔ aa gē Dii ua lá gu lé dɔ yákekei gā ní gāo baade ní a zio.

¹⁷ Aa kpaalè sa'ona pɔ an tó kú taalau daedaone ní Levii bui pɔ kà wè bao ge aa dea gā ní gāo baade ní a zio.

¹⁸ Aa ní nɔeò ní ní neḡeò ní ní nenɔeò tó dàlau píi, ké aa nízia kpà Luawa ní náaio yáí.

¹⁹ Aalona bui sa'ona pɔ kú ní wéle bualoũ ge wéle pàle bualoũ s̄, wà gbé̄o dīle aa gé sa'on gōe píie ní a aseao ní Levii pɔ wà ní tó dàlau.

²⁰ Yá pɔ Ezekia kè Yuda bùsu píi guun we. A yázede náaide pɔ Dii a Lua yei kè.

²¹ Zì pɔ à ɔkpawà Dii kpé yá musu ge aà ikoyā ge aà yādileo yáí, à a Lua kíi wèelèò ní nòsemendoo, ̄ yá pɔ a kèò bò maa píi.

32

Asilio kia viadadaa Yelusaleūdezi (2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

¹ Ezekia yápiò kea ní náaio gbèa Asilio kí Senakelibu lèle Yuda bùsuwa, à koez̄ò a wéle bíidezi, à mè á gbooe, wélepiò i gō a pɔ ũ.

² Ké Ezekia è Senakelibu mò mé à mipè Yelusaleūwa ní zio,

³ à lekpaai ní a ìwao ní a zīḡo lá wa ke wà nibona pɔ kú bíi kpe tata, ̄ aa dōaàle.

⁴ Gbé̄o kàaa dasidasi, ̄ aa nibonaò ní íze pɔ pà buaolao tàta píi aa mè: Tó Asilio kía mò, a í e la z̄o.

⁵ Ezekia áiakè à bíi pɔ gbòò kèkè píi, ̄ à gugwakii lesìò bòwà. A bíibò bíizi lɔ mé à Davidi wéle gu pɔ wa kàkaò gbāa kãfi. A gōkebɔò ní sèngbaò pì dasidasi.

⁶ A gbé̄o dīledile zīḡo gbèz̄o ũ, ̄ à ní kãaaazi wéle bole kpele, ̄ à ní gbá s̄ à mè:

⁷ A s̄dile, í wóò ke. Asu to vía á kũo. Asu bílike Asilio kía ní a zīḡo dasiò yáwao, asa gbāa pɔ kúwanɔ de ní p̄a.

⁸ Gbēnazina gbāa ̄ aa ví, wápiò s̄, Dii wá Lua kúwanɔ. A dɔwále, i zikawēe. ̄ Yudaò kí Ezekia yápi gbé̄o gbà s̄.

⁹ Bee gbèa Asilio kí Senakelibu ní a zīḡo koez̄ò Lakisizi píi, aa ku we, ̄ à a ìwaeò zì Yudaò kí Ezekiawa Yelusaleū, aa òè ní Yuda pɔ kú weo:

¹⁰ Yá pɔ Asilio kí Senakelibu òn ke: A gbé̄ pɔ ma á kaka Yelusaleū, bó ále a náaike màai?

¹¹ Ké Ezekia mè Dii á Lua a á bɔ ma ɔzì, á d̄ò àle á sāsā noa? A ga ní nɔao ní imion we.

¹² Ezekia pi i Diipi gulesìò ní aà gbagbakìò gbòò lé? A ò Yelusaleūdeone ní Yudaò píi aa mɔ kúle gbagbakìi mendo ae, aai sa'owà.

13 A yá pò ma Senakelibu ní ma mae wá kè bui pò kú bùsu pàleuone dõo lé? Buipio táao fò gĩmεε mà ní bùsu símaé?

14 Bui pò ma mae ní kaaleo píi, an kpele táa mé fò gĩè ní a gbéoi? Kpelewa á dii a fò á bo ma ozii?

15 Asu to Ezekia ònokéé lo fá! Asu to aà á sásã màao. Asu à aà yá sio, asa buie ge bùsue táa i fò a gbéó bò ma ozio ge ma mae ozio, belenke á diio. Aa fò á bo ma ozio.

16 Senakelibu iwapiò èa dèe ní Dii Luao ní aà zòblena Ezekiao lo.

17 O à lakè a kpàsàè, à Dii Isailio Lua sòsò a guu à mè: Lá buie táao i fò ní gbéó bò ma ozio, màa Ezekia Lua a fò a gbéó bo ma ozio.

18 O iwapiò lé gbàa zù Yelusaleũ gbé pò kú bíiwaazi ní Ebelu yáo, ké iwàa e ká ní pò, sò i kénngu yáí, aai gbasá ní wéle sí.

19 Aa Yelusaleũ Lua díle lán buio táawae, dii pò gbēnazina mé ní képio.

20 Kí Ezekia ní ānabi Isaia, Amozu néo wabikè yápi musu aa wiilè Luawa.

21 O Dii malaikae zì à gè zīgōó ní ní badeo ní ní doana pò kú Asilio kía bōouo tòlòzò. O Asilio kía èa tà a bùsuu, aà gεε gò kpa a wéi. Ké à gè a táao kpéu, ò aà néo aà dè we ní fēndao.

22 Dii Ezekia ní Yelusaleũdeò bò Asilio kí Senakelibu ozí ní gbépio, à oliañzi gupiiu.

23 O wà mò dasidasi wà Dii gbà pò Yelusaleũ, wà pò beedeò kpà Yudaò kí Ezekiawa. Za gòo bee bui pii zòke dèè.

Ezekia gyákεa

(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

24 A gbea Ezekia gyákè à kà gaa. Ké à wabikè Diiwa, ò Dii sĩaànò, à dabudabukèè a seela ũ.

25 N beeo Ezekia azía sè lesí, i maa pò Dii kèe fiaboèò, ò Dii fè Yelusaleũdeò ní Yudaòzi píi.

26 O Ezekia azía bùsa ní Yelusaleũdeò píi, ò Dii i pòkūmabòbómá Ezekiaapi gòo.

27 Ezekia àizεε ní gawio ví maamaae. A làasio bòbo à a ánuusu kàkau ní a vuao ní a gbè beedeò ní a tulaleti gĩnanaò ní a sèngbaòò ní pò ode bui píio.

28 A blēwεkakíio bòbo, ò à pówenaò kàkau ní vèeo ní nísio. A kpéò dòdò a zù bui dodoaone, à kaa dàda pò kelenaaone.

29 A kpàsao kàle, ò à sãò ní zuo lùlu dasidasi a kàfi, asa Lua àizεεò pìsiè zòzòzòe.

30 Ezekia mé Giò nibòna musu tà, ò à a í gbàe zíle Davidi wéle be'ae oi. Yá pò a kè píi bò maa.

31 Ké Babeli kíaò gbéó zì dabudabu pò kè aà bùsu gbēaiwà, Lua aà tò a laaiwa, ké à aà le à gwa, í yá pò kú aà sòu dõ.

32 Ezekia yá kñio ní yá pò a kè Luaeo ku ānabi Isaia, Amozu né wépungu pò a è taalau ní Yuda kíaò ní Isaili kíaò láo.

33 A gà, ò wà aà mia kpákòí ní Davidi buio sísi musu. Ké à gà, Yelusaleũdeò ní Yudaò píi aà ge kpelà, ò aà né Manase zòle aà gbēu.

33

Yudaò kí Manase

(2Kia 21.1-18)

1 Manase wè kuεplade guu ò à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè bàao sòsaie.

2 A yá pò Dii yeio kè à zè ní bui pò Dii ní yá Isailioeò yābēεkeao.*

3 A èa gulefí pò a mae Ezekia dàaio bòbo ní Baali gbabakíio. A Asetaati lío pèlepεe, à kùle luabe pòone, à zòbléné.

4 A sa'okíio bò Dii kpéu Yelusaleũ, gu pò Dii mè á tó ao kuwà gòopiipi.†

* 33:2 Zel 15.4 † 33:4 2Sam 7.13

⁵ A luabe pɔɔ gbagbakliɔ bɔ Dii uao guu pii.

⁶ A sa pɔ wɔ a pɔ káteu à tékū ò ní a negɔɔ Beninɔũ guzulɛu, à pɔ dà gbéɔwa, à māsɔɔ kè, à gbéɔ kòɔlekè, à yāgbèa gèsisinaɔwa ní welendeɔ, à yá pɔ Dii yeio kè maamaa, ɔ à aà pɔ fɛlɛɛ.

⁷ A táa pɔ a à ðile Dii kpéu, gu pɔ Dii ò Davidie ní aà né Salomɔɔ a tó aɔ kuwà gɔɔpii, asa Isaili wéleɔ guu pii Yelusaleũ ɔ a sè.

⁸ A mè tó Isailiɔ yá pɔ á ðilenéɔ kũa pii, aale a ɔtondɔkii gwa, mé aa zè ní a ikoyáɔ ní yā'one pɔ a zòblena Mɔizi kpámáɔ pii, á ní bɔle bɔsu pɔ á kpà ní deziɔwauo.‡

⁹ N beeo Manase Yelusaleũdeɔ sàsá ní Yudaɔ pii, ɔ aa yāvāikè de bui pɔ Dii ní kaale ní deziɔneɔla.

¹⁰ Dii yā'ò Manase ní aà gbéɔ, kási aai swáseio.

¹¹ ɔ Dii mò ní Asiliɔ kía zīgɔɔ dɔaanaɔ, aa aà kù wà bakàè a níu wà mɔgotɛ gala kpàè, ɔ wà tàaàɔ Babeli.

¹² Aà yooyeapi guu à awakpà Dii a Luac, à azia bɔsa a deziɔ Luapie maamaa.

¹³ Ké à wabikè Diiwa, ɔ Dii síaàɔ, à aà awa sí à èa aà kpà kpalau Yelusaleũ. Manase ò sa ké Dii á Luac.

¹⁴ Bee gbɛa à Davidi wéle bii pɔ wa bɔ bíizi kèke za Giɔ nibɔna pɔ kú guzulɛu be'ae oi e à gè pèò Kpò Bɔlewa. A bíipi bɔ lía Ofeli sísii, mé a lesi de a káua. ɔ à zīgɔɔ dɔaanaɔ ðiledile Yuda bɔsu wéle bíideɔ guu pii.

¹⁵ A dii ziloɔ ní táa pɔ a pɔ bɔle Dii kpéu, à sa'okii pɔ a bɔ Dii kpé sísiwa ní wéle euɔɔ gbòò a kòle bíi kpe.

¹⁶ A Dii gbagbakii kèke, ɔ à sa'òwà ní légbā flabobɔɔ ní sáaukpasaa. A ò Yudaɔne aa zɔble Dii Isailiɔ Luac.

¹⁷ Gbéɔ gi lé sa'o gulesiɔwa, āma Dii ní Lua aale owà.

¹⁸ Manase yá kiniɔ ní wabi pɔ a kè a Luawao ní yá pɔ gu'enaɔ òè ní Dii Isailiɔ Lua tóɔ aa ku Isaili kíaɔ ladau.

¹⁹ Wabi pɔ a kè ní lá Dii síaàɔɔ ku gu'enaɔ taalau sānu ní duuna pɔ a kè à bɔ Dii kpe e àò gé azia busaio. Gu pɔ à gulesiɔ bɔuɔ ku lápi guu ɔ ní gu pɔ à Asetaati lí ní táa pāleɔ pèlepeleuɔ.

²⁰ Ké à gà, wà aà vɔ a be, ɔ aà né Amɔ zòle aà gbɛu.

Yudaɔ kí Amɔ (2Kia 21.19-26)

²¹ Amɔ wè bao ní plaode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè plaɛ.

²² A yá pɔ Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae. A sa'ò táa pɔ a mae pìpiɔwa pii, à zòbléné.

²³ Kási i azia busa Diié lá a mae kèwao, a tò a tàaeɔ dèdɛ.

²⁴ ɔ aà iwaa lekpàaiaazi aa aà dè a be.

²⁵ ɔ Yudaɔ gbé pɔ lekpàaiaazipio dèdɛ pii, aa Amɔpi né Yosia kpà kía ũ aà gbɛu.

34

Yudaɔ kí Yosia (2Kia 22.1-20, 23.4-20)

¹ Yosia wè swaaɔde guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa* Yelusaleũ wè baakwi ní mēndooɛ.

² A yá pɔ Dii yei kè à a dezi Davidi ɔlesè pii, i pāale ɔplaai ge zεεio.

³ Aà kpalablea wè swaaɔde guu, gɔɔ pɔ a de èwaasona ũ ɔ à nà a dezi Davidi Lua kíi wεεleawa. A wè kueplade guu ɔ à nà gbābɔa Yelusaleũewa ní Yuda bɔsuo pii. A gulesi pɔ wa bɔò dàaí, à Asetaati lipɛleɔ zòzò, à táa pɔ wa àò ní pɔ pɔ wa kàsaa sèle.

4 Wà Baali gbagbakíò gbòò aà wáa, ò a tò wà tulaletikateakíi pò kú gbagbakíipiò musu zòzò. A Asetaati lipelèò ní tǎa pò wa àò ní pò pò wa kàsaò wíwi, ò à a tibò a fǎfǎ táapiò gbàgbanaò miaòwa.

5 A táapiò sa'onao wáò kpàsa ní sa'okíiòwa.† Mǎa à gbǎbò Yelusaleũ ní Yuda bùsuoè.

6-7 A sa'okíiò ní Asetaati lipelèò gbòò Manase buiò wéìlèò guu ní Eflaiũ buiò pòò ní Simeò buiò pòò e à gè pè Nefatali buiò pòò ní a bezia pò liaiòwa. A tǎaò gbègbè à a tibò, à tulaletikateakíiò gbòò Isaili bùsu gupiiu, ò à èa tà Yelusaleũ.

8 Aà kpalablea wèè bao plasaide guu, gòò pò àlè gbǎbò Yelusaleũe ní Yuda bùsuo, à Asalia né Safana ní wéìlè kí Maaseao ní kpàwakèna Yoa, Yoaaza néo gbàè Dii a Lua kpé kèkèi.

9-10 Óa pò wà mòò Lua ua, Levii bui bíibòledòanaò sí ò aa gèò sa'onkia Ilikia kíi, ò ampíi aa gè nà gbé pò wà ní dílè Dii kpé zí gbèzòò ùòne ní òzì. Manase buiò ní Eflaiũ buiò ní Isaili kònaò píi ní Yudaò píi ní Bèyámèè buiò ní Yelusaleũdeò mé òapi kpà. Ó Dii kpé zí gbèzòòpiò fiabòò zíkènaòne wà Dii kpé kèkè wà a gbǎa kǎfi.

11 Aa òa kpà kpebonaòwa wà gbè àaò luò. Aa kpà li'ánaòwa lò wà kpeelè líò ní zaò luò, wi kpé pò Yuda kíaò tò we yàaò kèkèò.

12 Gbèpiò zíkè ní náaio. Gbè pò wà ní dílè aa wetè zípizìon kè: Levii né Melali buiò Yaata ní Obadiaò ní Levii né Kèata buiò Zakali ní Mesulaũ. Levii buiò pò'òbònaò lèa dǎ mípiè.

13 Aamè aa asosenao gbèzòòò ù, aa wetè zíkènaòzi zéze. Levii buieò mé tòdòdònaò ní lakènaò ní bíibòledòanaò ù.

*Yosia bɔa ikoyá láwa
(2Kia 22.8-23.3)*

14 Gòò pò wàlè bò Dii kpéu ní òa pò wà gèuo, sa'onkia Ilikia bò ikoyá pò Dii ò Mòizie taalawa.

15 Ó Ilikia ò lakèna Safanae a ikoyá lá è Dii kpéu, ò a kpàwà.

16 Safana gèò kí kíi, à yá dàu a síuè à mè: N'íwaò lé zí pò ní nàné ní òzìpi kè píi.

17 Aa òa pò kú Dii kpéu nà zíkènaò gbèzòòòne ní òzì ní zípikènaò.

18 Ó à èa òè sa'onkia Ilikia lá kpàwa, ò à a kyokè kíe.

19 Ké kí ikoyá lápi yámà, à a ulada ga kè.

20 Ó a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũ ní Mika né Abedòò ní lakèna Safanaò ní a íwa Asaiaò à mè:

21 A gè Dii laimèè ní Isaili kònaò ní Yudaò taala pò wa bòwàè bee yá musu. Dii pòkùmabòbòwá à kè zài, asa wá deziò Dii yá kũao, aai yá pò kú taalae bee guu ma aa zíkèwàò.

22 Ó sa'ona Ilikia ní gbé pò kí ní zí sǎnuò gè yá'ò nòè ànabi Uledae. Nòepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zǎ tón Saluũ, Tikeva né, Halasa tóũnae. Gòepiá Dii kpé pòkasaò ùlènae.

23 Dii Isailiò Lua yá'ò nòepie à mè: A gè o gbé pò á zíae,

24 ma Dii ma mè, má yáyia gue beewa ní gbé pò kú a guuò, láai yá pò kú taala pò wà a kyokè Yudaò kíaèupiò píi.

25 Má pòkùmabòbò gue beewa, ma pòkùmapi a kpáleo, asa aa pǎkpámazi aa gè sa'ò dii pǎleo, aa ma pò fèlemèè tǎa pò aa kèpiò yá musue.

26 A gè o Yudaò kía pò á zí ma laie, yá pò a màpi musu, ma Dii Isailiò Lua ma mè,

27 yá pò má ò gue bee ní gbé pò kú a guuò musu, lá à swàsèi à a ulada ga kè à òlò, má mà. Ma Dii máme má ò.

28 Má tò aà ànuatoe, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pò má yía gue bee ní gbé pò kú a guuòwaleo. Ó zínapiò èa tà kíwa ní yápio.

29 Kí Yelusaleũ gbèzòòò ní Yudaò sísi, ò aa kàaaaàzi píi.

† 34:5 1Kia 13.2

³⁰ A gèrínɔ Dii ua ní sa'onao ní Levii buiɔ ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi, néfɛnen gbɛ̀zɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuaɹnɔ taala pɔ wa è aà kpéu kyokè pii ní wáa.

³¹ Kí zea a m̀pɛɛ sae, ɔ à èa zè ní Dii bàakuaɹnɔ yádileaɔ. A m̀è á té Diizi, iɔ aà yádileaɔ ní aà yádanɛo kúa, iɔ aà ɔtondɔkíi gwa ní ǹsemendoo ní a pɛão píi, iɔ Dii bàakuaɹnɔ yá pɔ kú lápi guu ma.

³² ɔ a tò Yelusaleũdeɔ ní B̄yãmɛɛ buiɔ fɛɛ zè nípii, ɔ aa zè ní ní deziɔ Lua bàakuaɹnɔ yáo.

³³ Yosia táaɔ náaa Isaili búsu gupíiu a kòɛ, a tò gbé pɔ kú Isaili búsuuɔ zɔblè Dii ní Luaɛ nípii. Yosia gɔɔ aa tɛ Dii ní deziɔ Luazi, aai pãalɛo.

35

Yosia Gẽamusu dikpɛkɛa (2Kia 23.21-23)

¹ Yosia Gẽamusu dikpɛkè Diiɛ Yelusaleũ, ɔ wà Gẽamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa mɔ s̄ia gɔɔ ḡeo m̀endosaidezi.

² A sa'onao dàziu, à ní gba s̄ Dii kpé z̄i pɔ aa ke yá musu.

³ A ò Levii bui pɔ wà ní kpá Diiwa, aai yádada Isailiɔnɛɔnɛ: A Lua kpagolo dilɛ kpé pɔ Isailiɔ kí Davidi né Salomɔɔ d̀u, ásu da á ḡau ɔo. Ali zɔble Dii á Luaɛ ní a gbé Isailiɔ.

⁴ A baade s̄ukɛ ḡá ní ḡao á deziɔ uawa, lá Isailiɔ kí Davidi ní aà né Salomɔɔo dàlauwa.

⁵ Aɔ s̄ia Dii ua, á gb̄eɔ iɔ kú ní á gbé Isailiɔ ḡá ní ḡao,

⁶ í ní Gẽamusu sa'obɔɔ kòlokpakpané. A gb̄ão áziaɛ, í s̄ãpiɔ kekɛ á gbéɔnɛ, ké aa e ke lá Dii dà M̄ozie a òwa.

⁷ Yosia azia s̄ão ní a bleɔ kpà gbé pɔ kú weɔwa Gẽamusu sa'obɔɔ ũ òaasɔɔo lɛɛ baakwi (30.000) ní zuɔ òaa ḡeo (3.000).

⁸ Aà ìwaɔ gbéɔ gbà pɔ ní sa'onao ní Levii buiɔ s̄. Lua ua òaanaɔ Ilikia ní Zakalio ní Yeielio sa'onao gbà Gẽamusu sa'obɔɔ òaa kue'aaɔ (2.600) ní zuɔ òaa do ní basɔoo (300).

⁹ Kɔnania ní Semaiao ní a d̄auna Netanelio ní Asabiao ní Yeielio ní Yozabao mé Levii bui kíaɔ ũ. Aa Levii buiɔ gbà Gẽamusu sa'obɔɔ òaasɔɔo lɛɛ s̄o (5.000) ní zuɔ òaa pla ní basɔoo (500).

¹⁰ ɔ wà Lua gbagbazi s̄ukè, sa'onao s̄ia ní zekíi, mé Levii bui kíniɔ ku we ḡá ní ḡao lá kí dilɛwa.

¹¹ Aa Gẽamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa, ɔ sa'onao a au sí wa lè sa'okíiwa. Levii bui pɔpiɔ báa b̀o,

¹² ɔ aa pɔ pɔ w̄i a pɔ káteu à tékũ b̀o adoa, aa kpà ní gbé Isailiɔwa ḡá ní ḡao aa s̄ò Diizi, lá a ku M̄ozizi taalauwa. M̄aaɛ ɔ ní zuɔ.

¹³ Levii buiɔ Gẽamusu sa'obɔɔ kpàtea lá wa dilɛwa,* ɔ aa zùnɔɔ kà tao ní ooɔ ní dàaɔ guu, aa a f̀ukè, ɔ aa gèò gbéɔnɛ kpakpa.

¹⁴ Bee gbɛa ɔ aa nízia pɔ kèkɛ ní sa'onao, asa Aalona bui sa'onapiɔ lé sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékũ ní sa pɔ w̄i a pɔ nísi tékũ ɔ e gu gè síðe.

¹⁵ Asafa bui lèsinaɔ kú ní zekíi lá Davidi dilɛwa, Asafa buiɔ ní Emani buiɔ ní kí gu'ena Yedutu buiɔ. B̄iibolɛd̄šana pɔ kú b̀ɛ ní b̀ɛo aai go ní tíao, an gbé Levii buiɔ mé ní pɔ kèkɛnɛ.

¹⁶ Zibeezi wà Dii gbàgba a zéwa, wà Gẽamusu dikpɛkè, mé wà sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékũ ò aà gbagbakíiwa, lá kí Yosia dilɛwa.

¹⁷ Gɔɔ bee Isaili pɔ kú weɔ Gẽamusu dikpɛkè, ɔ aa Kãaso dikpɛkè gɔɔ sopla.†

¹⁸ Za ãnabi Samuɛli gɔɔ wi Gẽamusu dikpɛpi ke à kà m̄ao. Isailiɔ kíae i dikpɛpi ke lá Yosia kèwao. Sa'onao ku we ní Levii buiɔ ní Yudaɔ píi ní Isaili pɔ kú weɔ ní Yelusaleũdeɔ.

¹⁹ Wà Gẽamusu dikpɛpi kè kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guuɛ.

* 35:13 B̄o 12.8 † 35:17 B̄o 12.1-20

Yosia gaa
(2Kia 23.28-30)

²⁰ Yosia Lua kpé yákekea gbea píi Egipio kí Neko lé gé zíkai Kaakemi, Uflata sae, ɔ Yosia bò gèwà ní zío.

²¹ Neko gbéɔ zìwà à mè: Yudaɔ kía, bóme wá daaai? I ke míme ɔ mále mó zíkainno gbáo, ma ibeɔne. Lua mè mà ke kpakpa. Lá a kumanɔ, rísu kpaèò, ké asu n deo yáí.

²² Kási Yosia i mikèwàò, i yá pò Lua dà Neko e a òe mao, ɔ à azía lile, à gèwà ní zío Megido gusalalau.

²³ Ké kàzunaɔ kí Yosia pà, ɔ a ò a íwaɔne: A ma se tamanɔ, wà ma wiwie we.

²⁴ ɔ aà íwapiɔ aà bò a sògo guu wà aà dà a sògo plaade guu wà tàò Yelusaleũ. A gà, ɔ wà aà mia kpàkɔí ní aà deziɔ. Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ aà ge ɔòlò mípii.

²⁵ ɔ Zelemii wènale dà ní Yosiao. E gbã gɔe ní nɔeò lèsinaɔ í lèpi si Yosia yá musue, tó aale wènale sí. ɔ wènalesia gè felekaa ũ Isaili bùsuu, lèpiɔ ku wènale taalau.

²⁶⁻²⁷ Yosia yá kɔni pò a kè za a daaleawa e a midéawa ku Isaili kíaɔ ní Yuda kíaɔ ladau ní gbèke pò a kè Dii e à zíkè yá pò kú aà ikoyã láuwao.

36

Yudaɔ kí Yoaza
(2Kia 23.31-34)

¹ ɔ Yudaɔ Yosia né Yoaza kpà kía ũ aà gbèu Yelusaleũ.

² Yoaza wè bao ní àaɔode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleũ mɔ àaɔe.

³ ɔ Egipio kí Neko aà bò kpalau Yelusaleũ, ɔ à mè Yuda bùsudeɔ falubɔe ánuusu tɔnu àaɔ ní kɔniò ní vuao kiloo bla sɔosai.

⁴ A Yoaza v̄i Eliakiũ kpà Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ kía ũ, ɔ à aà tó lileè Yoakiũ. ɔ à Eliakiũ dáuna Yoaza kù tàò Egipi.*

Yudaɔ kí Yoakiũ
(2Kia 23.36-24.7)

⁵ Yoakiũ wè baasode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa† Yelusaleũ wè kuɔdoe. A yá pò Dii a Lua yeio kè.

⁶ Babeli kí Nebukanéza mò lèlèwà, à mɔgotè gala kpàè à taaàno Babeli.

⁷ Nebukanéza Dii kpé pɔeò sèle tàò, a kàle a be Babeli.‡

⁸ Yoakiũ yá kɔniò ku Isaili kíaɔ ní Yuda kíaɔ ladau ní yãbèe pò a kèò ní v̄i pò wa èwàò. ɔ aà né Yekonia zòle aà gbèu.

Yudaɔ kí Yekonia ní kí Zedekiao
(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

⁹ Yekonia wè bao plasaide guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleũ mɔ àaɔ ní gɔɔ kwioe. A yá pò Dii yeio kè.

¹⁰ Ké í bò eu, kí Nebukanéza gbéɔ zì, ɔ wà aà kù sùò Babeli ní Dii kpé pò ɔdeɔ. A aà desè Zedekia kpà Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ kía ũ.

¹¹ Zedekia wè bao ní mendoode guu ɔ à kpalablèu, à zòle báawa Yelusaleũ wè kuɔdoe.

¹² A yá pò Dii a Lua yeio kè, i azía busa ánabi Zelemii pò Dii yá'ðeɔ.

¹³ Kí Nebukanéza tò à legbèe à mè á sí ní Luao a bɔ aà kpɔe, ɔ à bò aà kpɔe. Aà swá gbãkù, à gí ea sui Dii Isailiò Luawa fíafia.

¹⁴ ɔ sa'on dɔaanaɔ ní gbéɔ dɔaanaɔ bò Dii yá kpɔe sɔ, aa zè ní yãbèe pò buipáleɔ kèò, aa kpé pò Dii díle a pò ũ gbálè.

* 36:4 Zel 22.11-12 † 36:5 Zel 26.1-6 ‡ 36:7 Dan 1.1-2

*Yelusaleū dūuzā**(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)*

¹⁵ Dii an deziᵒ Lua ᵒ ānabiᵒ zīmá m̀ᵒᵒᵒᵒ, asa à a gbéᵒ wēnagwà ní a kpéᵒ,

¹⁶ ᵒ aa Lua zinapiᵒ kè p̀ᵒᵒᵒᵒ, aa sakà Luapi yáú. Aa aà ānabipiᵒ àlafikiè e aà p̀ᵒ gè p̀ánzi, a weea v̄iᵒ.

¹⁷ ᵒ à Babiloniᵒ kía gbàemá, à gè lèlemá. Kíapi ní èwaasoᵒ dède ní f̀endao Dii ua. Dii i èwaasoᵒ ní ẁndiaᵒ wēnagwao ge maezᵒᵒᵒ ge gbē ziᵒ, à ní náè a ᵒzīe.

¹⁸ ᵒ à Dii kpé p̀ᵒᵒ s̀eᵒ t̀àᵒ Babeli píi, a zᵒᵒ ní a nénao, ní Dii kpé àizeeᵒ ní kí ní a ᵒwaᵒ àizeeᵒ píi.

¹⁹ ᵒ aa tesᵒ Lua kpéwa, aa Yelusaleū bíi gb̀ᵒ. Aa tesᵒ a ua maaᵒwa, aa p̀ᵒ beedeᵒ òᵒkpà píi.

²⁰ Kíapi gbé p̀ᵒᵒ g̀ᵒ b́e, wi ní dède ní f̀endaoᵒᵒ k̀k̀ᵒ zᵒᵒ ũ api ní a néᵒ, à t̀árnᵒ Babeli e Peesiᵒ gè kpalablèᵒ.

²¹ Isaili bùsu íampaki è sa. Ké à g̀ᵒ da giᵒ, a íampaa e wè bààᵒkwi gè p̀àᵒ, lá Dii dà Zelemiie a òwa.§

*Kilusi Isailiᵒ gbaea**(Eza 1.1-4)*

²² Peesiᵒ kí Kilusi kpalablea wè séia guu ᵒ Dii tekpàaagu, ké yá p̀ᵒ a dà Zelemiie a ò e ke yái.* ᵒ Kilusi kpàwakè a bùsu gupiiu, ᵒ à gbàsa kè láu à mè:

²³ Yá p̀ᵒ ma Peesiᵒ kí Kilusi má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala píi g̀ᵒ ma p̀ᵒ ũ, ᵒ a d̀ilemèe mà kpede Yelusaleū, Yuda bùsuu.† A gbé p̀ᵒ á de aà gbé ũᵒ, à fele à á taananke we, Dii á Lua iᵒ kúanᵒ.

§ 36:21 Zel 25.11 * 36:22 Zel 29.10 † 36:23 Isa 44.28

EZALA

Yá pò kú láε bee guu

Peesio kí Kilusi Yudaο gbà zé aa gé Dii kpé keke dɔi Yelusaleũ (1). Gbé pò wà tàrɔno yāa Babilonio ɛa lé tá n be (2). Yá séia pò aa kè an ɛa sua guu mé Lua gbagbakii keke boa ũ, ké wàli e wàò sa'owà lán yāawa (3). Ama Lua kpé keke dɔa yá musu buipále ɔ̀bɛlesèrɔno, ɔ̀ aa lékpāsākè Peesi gbāadeɔne, ké wà e dɔ́ tó aa n gbá zé wà kpépi dɔ́ sɔ́anae (4-6).

Bee gbea Peesio kí Aatasasa sa'ona Ezala zì we, ɔ̀ à lousisiyā vù Yelusaleũ, a tò Yudaο nòselile aa Lua yá kù ɔ̀plapla. (7-10).

Ezala lá gbāakpà luanaaikɛa yáwae n kua gbāsisaio. Sa'ona Ezala wóò vɛ, ɔ̀ á kɔaikè a tò gbéò nòselile wà gè luayāmanaο ũ. Ezala gɔɔ ɔ̀ Yudaο kèke wà lousisiyā kù ɔ̀plapla. Wèò gè dasi, a gbea ɔ̀ wà Yesu Kilisi i.

Kilusi Isailio gbaεa

¹ Peesio kí Kilusi kpalablea wè séia guu Dii tekpāaàgu, ké yá pò a dà Zelemiie a ò e ke yái.* ɔ̀ Kilusi kpāwakè a būsuu p̄ii, ɔ̀ à gbāsa kè láu à mè:

² Yá pò ma Kilusi, Peesio kía má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala p̄ii gè ma pò ũ, ɔ̀ a d̄ilemεε mà kpedɔe Yelusaleũ, Yuda būsuu.†

³ Gbé pò de aà gbé ũ á guu, Lua kuaàno, i ta Yelusaleũ, Yuda būsuu, i kpedɔ Dii Isailio Lua pò de Dii ũ Yelusaleũe we.

⁴ An gbé pò gòpiɔ saedeɔ dɔ́nle n ánusuo n vuaο n àizeeο n pɔtuοο n Lua kpé pò aale gé dɔi Yelusaleũ gbaɔ.

⁵ ɔ̀ Yudaο n Bēyāmεε buio uabeleɔ n sa'onao n Levii buio n gbé pò Lua tekpānguο f̄le lé gé Dii kpé dɔi Yelusaleũ.

⁶ An saedeɔ ɔ̀dāmá, aa n gbá ánusuo p̄ɔɔ n vua p̄ɔɔ n àizeeο n pɔtuοο n p̄ɔɔ ɔ̀deɔ n Dii kpé gbaɔ p̄ii.

⁷ ɔ̀ Peesio kí Kilusi b̄ò n Dii kpé pò p̄ɔ Nebukanεza s̄le yāa Yelusaleũ a kàle a t̄aa kp̄euο.

⁸ A ò a ɔ̀ulena Miledae aà p̄ɔpiɔ nao aà kpa Yudaο kí Sesebazaawa, ɔ̀ a kè màa.

⁹ P̄ɔpiɔ dasin ke: Vua ta baakwi, ánusuo ta òaa s̄ɔo, tapelenti baakwi m̄endosai,

¹⁰ vua imibɔ baakwi, ánusuo imibɔ òaa pla n kwio, ta buipále òaa s̄ɔo.

¹¹ Vua n ánusuo tao f̄le p̄ii òaas̄ɔs̄ɔo lee s̄ɔo n òaa plao (5.400). Ké z̄iz̄ɔpiɔ b̄òle Babeli aa s̄ù Yelusaleũ, ɔ̀ Sesebazaa mò n p̄ɔpiɔ p̄ii.

2

Z̄iz̄ɔ p̄ɔ s̄ù

¹ Babeli kí Nebukanεza Isailio kùkù z̄iz̄ɔ ũ yāa, à tàrɔno Babeli, ɔ̀ an gb̄eeɔ b̄ò z̄iz̄ɔkepiu aa s̄ù Yelusaleũ, Yuda būsuu sa, ɔ̀ baade tà a be w̄éleu.

² An dɔaanaon ke: Zolobabeli, Yesua, Nεemii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisā, Misipaa, Bigivai, Leuũ n Baanao. Isaili ḡɔe p̄ɔ s̄ù dasilen ke:

³ Palosi buio gb̄eɔn òaas̄ɔs̄ɔo lee pla n baswaaɔkw̄i n plao (2.172).

⁴ Sefatia buio gb̄eɔn òaa do n baswaaɔkw̄i n plao (372).

⁵ Ala buio gb̄eɔn òaa àaɔ n baswaaɔkw̄i n s̄ɔo (775).

⁶ Paata Mɔabu bui pò de Yesua n Yoabuo buio ũ gb̄eɔn òaas̄ɔs̄ɔo lee pla n òaa s̄iis̄ n kueplao (2.812).

⁷ Elaũ buio gb̄eɔn òaa soolo n blakwi n s̄iis̄o (1.254).

* **1:1** Zel 25.11, 29.10 † **1:2** Isa 44.28

- 8 Zatu buiò gbě̀on òaa síiõ ní basoplasòò (945).
 9 Zakai buiò gbě̀on òaa àaõ ní baswaaõ (760).
 10 Bani buiò gbě̀on òaa àaõ ní bla ní plao (642).
 11 Bebai buiò gbě̀on òaa àaõ ní bao ní àaõ (623).
 12 Azegada buiò gbě̀on òaa soolo ní bao ní plao (1.222).
 13 Adonikaũ buiò gbě̀on òaa àaõ ní bàaõsòò ní m̀endoo (666).
 14 Bigivai buiò gbě̀on òaasòsòò lee pla ní bàaõ síiõsaio (2.056).
 15 Adini buiò gbě̀on òaa pla ní blakwi ní síiõ (454).
 16 Atee buiò gbě̀on basò plasai (98).
 17 Bezai buiò gbě̀on òaa do ní basoolo ní àaõ (323).
 18 Yola buiò gbě̀on basòokwi ní plao (112).
 19 Asuũ buiò gbě̀on òaa do ní bao ní àaõ (223).
 20 Gibaa buiò gbě̀on basò sòosai (95).
 21 Betelẽũdeò gbě̀on basoolo ní àaõ (123).
 22 Netofadeò gbě̀on bàaõ síiõsai (56).
 23 Anatodeò gbě̀on basoolosòò ní àaõ (128).
 24 Azemavẽdeò gbě̀on bla ní plao (42).
 25 Kiliyaaliũdeò ní Kefiladeò ní Beelodeò gbě̀on òaa àaõ ní basopla ní àaõ (743).
 26 Lamadeò ní Gebadeò gbě̀on òaa àaõ ní bao ní m̀endoo (621).
 27 Mimasadeò gbě̀on basoolo ní plao (122).
 28 Betelideò ní Aideò gbě̀on òaa do ní bao ní àaõ (223).
 29 Nẽbodeò gbě̀on blakwi ní plao (52).
 30 Magbisiẽdeò gbě̀on baswaaõ síiõsai (156).
 31 Elaũ pãle buiò gbě̀on òaa soolo ní blakwi ní síiõ (1.254).
 32 Aliũ buiò gbě̀on òaa do ní basooloo (320).
 33 Lodideò ní Adidadeò ní Onodeò gbě̀on òaa àaõ ní basoolosòò (725).
 34 Yelikodeò gbě̀on òaa do ní basoplasòò (345).
 35 Senaadeò gbě̀on òaasòsòò lee àaõ ní òaa àaõ ní baakwio (3.630).
 36 Sa'onã bui pò s̀on ke: Yesua bui Yedaia buiò gbě̀on òaa síiõ ní baswaaõkwi ní àaõ (973).
 37 Imẽẽ buiò gbě̀on òaa sòò ní blakwi ní plao (1.052).
 38 Pasuu buiò gbě̀on òaa soolo ní blasòò ní plao (1.247).
 39 Aliũ buiò gbě̀on òaa sòò ní gẽo ní plao (1.017).
 40 Levii bui pò s̀on ke: Odavia bui Yesua ní Kamiẽlio buiò gbě̀on bàaõkwi ní síiõ (74).
 41 Asafa bui lèsinaò gbě̀on basoolosòò ní àaõ (128).
 42 B́ibòlẽdõana pò dẽ Saluũ ní Ateeò ní Talemòò ní Akubuo ní Atitao ní Sobaio bui ùò gbě̀on basopla m̀endosai (139).
 43 Gb́ẽẽ beeò buiò mé Lua ua zíkẽnaò ù: Ziha, Asufa, Tabao,
 44 Kelosi, Siaa, Padoni,
 45 Lebana, Agaba, Akubu,
 46 Agabu, Salemai, Anana,
 47 Gideli, Gaaa, Leaia,
 48 Lezini, Nẽkoda, Gaaũ,
 49 Uza, Pasea, Besai,
 50 Asena, Mẽuniũ, Nẽfusiũ,
 51 Babuku, Akufa, Aluu,
 52 Bazelu, Mẽida, Aasa,
 53 Baakosi, Sisela, Tema,
 54 Nẽzia ní Atifao.
 55 Gb́ẽẽ beeò mé Salomòò z̀òblẽnaò buiò ù: Sotai, Sofelẽ, Peludao,

⁵⁶ Yala, Daakō, Gideli,

⁵⁷ Sefatia, Atili, Pokelē Azebaiū rí Amio.

⁵⁸ Lua ua zikenapiō rí Salomō zòblenapiō kà gbēon òaa pla swaašsai (392).

⁵⁹ Gbēo bò Temela rí Telaasao rí Kelubuo rí Adōo rí Imēo, ɔ̄ aai e rí buibōkii ònéo, tó Isailiōn rí ũ.

⁶⁰ Delaia rí Tobiao rí Nekodao buionē, mé aa kà gbēon òaa àaš rí blakwi rí plao (652).

⁶¹ Sa'ona bui pò de Obaia rí Akozio rí Baazilaio bui ũ sù lɔ. Baazilaipi Galada bùsu gbé Baazilai né sè yāa, ɔ̄ à a ànsuepi tó sè.

⁶² Gbépio rí tó wēle buibōkii taalau, kási aai bōwàò, ɔ̄ wà gíné rí sa'ozio.

⁶³ Bùsu d̄aana òné, mé i ke sa'ona rí yá gwà rí Uliūo rí Tumiūo* bàasio, aasu sa'oble bleo.

⁶⁴ Gbépio pii gbēon òaasōso lēe bla rí plao rí òaa doo rí baswaašoe (42.360).

⁶⁵ An zòblenao gōe rí n̄eo ku lɔ gbēon òaasōso lēe sopla rí òaa doo rí basopla àašsaio (7.337). Lèsinao gōe rí n̄eo kúrino lɔ gbēon òaa do.

⁶⁶ Aa s̄ó v̄i mèn òaa àaš rí basopla síiōsaio (736), s̄baona òaa do rí blasōo,

⁶⁷ yiongo òaa pla rí bla s̄osaio (435), zàa'ina òaasōso lēe soolo rí òaa àašo rí basooloo (6.720).

⁶⁸ Ké aa kà Dii kpé d̄kii Yelusaleū, an uabeleo gbadàda, ké aa e Lua kpé keke d̄ò a gbeu.

⁶⁹ Aa gbadà kpé z̄i kpagolo guu rí gbāa léu, vua kiloo òaa pla rí basōo (500), ánsu t̄onu àaš rí sa'ona ulatao basōo.

⁷⁰ Sa'onao rí Levii buiō rí lèsinao rí bíibledšanao rí Lua ua zikenao rí gbēpáleo z̄l̄ez̄l̄e wéle pò wa kēkenéo guu, ɔ̄ Isaili k̄inio z̄l̄e rí wéleo guu.†

3

Dii gbagbaki boa

¹ Ké wè m̄o soplade kà, Isailiō sù z̄l̄e rí wéleo guu pii. ɔ̄ aa k̄aa Yelusaleū lán gbé m̄endowa.

² Yozada né Yesua rí a sa'on deeō rí Salatieli né Zolobabelio rí a gbé Isailiō Lua gbagbaki b̄ò, ké aa sa pò w̄i a pò káteu à tékū owà, lá Lua gbé M̄ozi ò a ikoyā guuwa.

³ Baa ké aale v̄iake gbé pò kú bùsupi guuōne, aa gbagbak̄ipi b̄ò a gbeue, ɔ̄ aa sa pò w̄i a pò káteu à tékū ò Diiwa k̄oō rí oosio.*

⁴ Aa Lákp̄ed̄a dikp̄ekè lá a ku lápi guuwa, aaiō sa pò w̄i a pò káteu à tékū o lá gu lé d̄o, lá wà a lé d̄ilewa.†

⁵ Bee gbea aa sa pò w̄i o ḡoōpii ò rí m̄o dafu p̄oō rí dikpe pò Dii d̄ileo p̄oō rí gba pò w̄i m̄oēo.‡

⁶ M̄o soplade ḡoō s̄eia z̄í ɔ̄ aa nà Dii gbagbaawa màa, baa ké wi aà kpé d̄o yāao.

⁷ Aa ɔ̄a kpà gbè'ānao rí li'ānaowa, ɔ̄ aa p̄oblea rí imiao rí n̄isio kpà Sid̄deō rí Tiideōwa, ké aa s̄ede lí z̄ōz̄ Libā bùsuu, aa yeye ḡeð Zope daa ís̄iaa, lá P̄eesio k̄ia Kilusi rí gbá z̄éwa.

⁸ An kaa Lua kpé d̄kii Yelusaleū wè plaade m̄o plaade guu, Salatieli né Zolobabeli rí Yozada né Yesua nà z̄iwa rí rí gbé k̄inio, sa'onao rí Levii buiō rí gbé pò b̄ò z̄iz̄okeu aa sù Yelusaleūo pii. Aa Levii bui pò kà wè bao ge aa deao d̄ile Dii kpé z̄ipi gbēz̄ōō ũ.

⁹ Yesua rí a buiō n̄akōwa rí Kamielio rí aà né Odavia buiō, ɔ̄ aa ḡò z̄ipi gbēz̄ōō ũ rí Enadao rí aà buiō. Levii buionē mpii.

¹⁰ Ké Dii kp̄ebonaō lé kp̄épi ē kp̄ále, sa'onao z̄ez̄e we sa'on p̄okasaō dadaa, aa rí kuuo k̄úkūa, mé Levii né Asafa buiō ku we lɔ rí s̄ésēnao aa Dii táasileò, lá Isailiō k̄i Davidi ò yāawa.§

* **2:63** B̄oa 28.30, Iko 33.8 † **2:70** 1Lad 9.2-3, N̄ee 11.1-3 * **3:3** Nao 28.1-8 † **3:4** Nao 29.12-38 ‡ **3:5** Nao 28.11-29.11 § **3:10** 1Lad 25.1

11 Aa lesi aa Dii táasilè, aa aà sáaukpà aa m̀̀: Dii maa, aà gb̀̀ekekea wá Isailiɔne láaa v̄io. ɔ gb̀̀epii wii gb̄aa lè aa Dii táasilè, ké wà Dii kpé ̄ kpàle yáí.

12 Kási sa'on daside ní Levii buio ní uabele pò zikù aa wesì kpé káaulɔ, ké aa kpépi ̄boa è, aa búbuapèè. Gb̀̀é dasideɔ s̄ aale pona wii le.

13 Gb̀̀e pona wii d̄k̄ɔ ní búbuia pò wàle péo bo, ké baade lé wii gb̄aa le yáí, mé wà k̄f̄ipi mà zà.

4

Ib̀̀elesa ní Dii kp̄bonaɔ

1 Ké Yudaɔ ní B̄yāmeɛ buio ib̄eɔ mà z̄z̄o pò s̄uò lé kpé bo Dii Isailiɔ Luaɛ,

2 aa mò Zolobabeli ní uabeleɔ lè, aa òné: A to wà kpé boánɔ, asa wi á Lua kí wele lááwa s̄e. Wio aà gbagbae za ḡo pò Asiliɔ kí Esaad̄ s̄uwanɔ la.*

3 ɔ Zolobabeli ní Yesuaɔ ní Isaili uabele k̄niɔ òné: Wá Lua kpé boa de á yá ũo. Wá wá pò bo Dii Isailiɔ Luaɛ wát̄e, lá P̄eɛsiɔ kí Kilusi d̄l̄ew̄eɛw̄e.

4 ɔ bùsupideɔ lé wele Yudaɔ k̄ade, aale ìadamá, ké aasu kpépi boo yáí.

5 Aa fiabò kía ìdamadeɔne za Kilusi ḡo e à gè pè P̄eɛsiɔ kí Dalusi kpalableḡowa, ̄ aa ḡiné ní yá pò aale yáo.

6 Aa lak̄ Aasueluɛ† aà kpalablea daaleḡo, aa gb̀̀é pò kú Yelusaleũ ní Yuda bùsuo píi káalak̄èè.

7 Biselaũ ní Miledaɔ ní Tabeelio ní gb̀̀é k̄niɔ lak̄ P̄eɛsiɔ kí Aatasasaɛ bo aà kpalableḡo. Aa k̄èè ní Sili yáo, ̄ wà a bolek̄èè.

8 Bùsu gb̀̀z̄z̄o Leuũ ní a lak̄ena Simesaio lak̄é kí Aatasasaɛ Yelusaleũ yá musu bo aa m̀̀:

9 Bùsu gb̀̀z̄z̄o Leuũ ní a lak̄ena Simesaio ní gb̀̀é k̄ni Dinadeɔ ní Afaasatadeɔ ní Taapelideɔ ní Afaasideɔ ní Elekideɔ ní Babelideɔ ní Susade pò b̀̀le Elaũ bùsuo

10 ní gb̀̀é pò kía z̄z̄o beede Asenapa ní bóle ní bùsuo aa ní z̄́lez̄́le Samali w̄́leu ní Uflata baala gup̄aleuɔ,

11 wá Uflata baaladeɔ n z̀̀blenaɔ mé lápi k̄ne kí Aatasasa, wa m̀̀:

12 Kí, ñȳ d̄s̄ ké Yuda pò b̀̀o n k̄i aa s̄uò laɔ gè lé Yelusaleũ w̄́le v̄ai p̄s̄ipi kále, aa èa lé a b̄iibo bo, aale a bezia f̄ele.

13 Kí, ñȳ d̄s̄ bo, tó aa èa w̄́lepi kále aa a b̄iibò wa làa, aa falub̄one bo ge ele'̄sa ge w̄́'̄sa, aai n ̄a pò ni si k̄és̄a.

14 Tia kéwa kí, lá míme ní wá ũ, i k̄ũ wà n kpe eo. A yáí wa l̄ae bee kp̄s̄aine ké wà yápi onɛ.

15 Wele n deziɔ láo guu ñ gwa, ní e d̄s̄ lá w̄́lepideɔ swá gb̄aa, aa ìadà kíaɔwa ní bùsu gb̄adeɔ. Za zi w̄́lepideɔ yákele kè zài. Bee yá mé tò wà w̄́lepi dúuz̄i.

16 Kí, wále onɛ, tó wà èa w̄́lepi f̄ele, wà èa a b̄iibò wa làa, ñȳz̄o p̄e v̄i Uflata baala bo.

17 Bee gb̄ea kía lá kp̄s̄ané à m̀̀: Bùsu gb̀̀z̄z̄o Leuũ ní a lak̄ena Simesaio ní á gb̀̀é k̄ni pò kú Samali ní Uflata baaleɔ, ma f̄okp̄awá.

18 Lá pò á kp̄s̄ameɛ, wà a kyokè wà a bolek̄emeɛ.

19 Má ò wà wele lá zio guu, ̄ wa è s̄ianaɛ, w̄́lepideɔ bo bo kíaɔ kpeɛ. Za zi ȳakeledeɔne.

20 Kí z̄z̄o kpalablè Yelusaleũ we, aa gb̄ablè Uflata baaledeɔwa píi, wà falub̄oné ní ele'̄sao ní w̄́'̄sao.

21 A yádile gb̀̀epiɔne aa kámabo sa. Aasu ea w̄́lepi vuo e mà ní gba lé.

22 A laaika! Asu niazikpa yápio, ké v̄ai su ɔta, aa wá ásookeo yáí.

* 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Esi 1.1

²³ Ké wà kí Aatasasa lápi kyokè, wà a boolekè Leuũe ní a lakēna Simesaio ní ní gbé kīnio, ɔ aa fēle gè Yudaɔ lè Yelusaleũ gɔɔ. Aa gīné pāsīpāsī aa mē aa kāmabo.

²⁴ Beewa aa kāmabò ní Lua kpé zī pó aale ke Yelusaleũo e Peesiɔ kí Daliusi kpalablea wè plaade guu.

5

Tatenai lākēa kí Daliusi

¹ Anabi Age* ní ānabi Zakali,† Ido néo ānabikekè Yuda pó kú Yelusaleũo ní Yuda būsuo píi ní Isailiɔ Lua tóo.

² ɔ Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuao fēle ná Lua kpé boawa Yelusaleũ.‡ Lua ānabipiɔ kúrino, aale dɔrile.§

³ Wegɔɔ Uflata baala dɔaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbéɔ m̀ ní lé, aa ní lá aa m̀: Déme á gbá zé à kpéee bee keke boi?

⁴ Aa gbé pó lé kpépi boɔ tó gbèa lo.

⁵ N beeo Lua lé wéte Yuda gbēzɔɔpiɔzi, ɔ aai oné aa kāmaboo. Aa m̀ wà lékpāsake Daliusié gia, aai lá pó a kē a yá musu e.

⁶ Uflata baala dɔaana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbé Peesi buiɔ lakē, ɔ aa kpāsā kí Daliusié.

⁷ Lékpāsā pó aa kèèn ke, aa m̀:

Kí Daliusi, wa fɔkpàma maamaa.

⁸ Kí, ñyɔ dɔ ké wa ge Yuda būsuo e Lua zɔɔde kpéu. Wàle kpépi bo ní gbè gbèneo, wàle lí da kpépi gɔwa. Wàle zipi ke ní laaio, àle taa'o.

⁹ Wa yálala ní gbēzɔɔwa wa m̀: Déme á gbá zé à kpéee bee keke boi?

¹⁰ Wa ní tó gbèa ké wà e one, ɔ wa ní dɔaanapiɔ tó dala.

¹¹ Lá aa yázāsīwán ke: Aa m̀ musu ní zīleo Lua zòblenaɔn ní ũ. Kpé pó wa bò yāa à wè kè, ɔ wa kèke lé bo lo. Isailiɔ kí zɔɔ mé bò yāa.

¹² Aa m̀ ní deziɔ Lua Musude pɔ fēle, ɔ à ní ná Babiloni bui Nebukanēza, Babeli kīae a ɔzī, ɔ à kpépi wīwi à gbépiɔ sèle tàrino Babeli.*

¹³ Bee gbèa Babeli kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yādīle à m̀ wà ea Lua kpépi bo lo.

¹⁴ Baa vua ní ānusu pó pó Nebukanēza sèle Lua kpéu Yelusaleũ, a kàle a táakpeu Babeliɔ, kí Kilusi b̀le kpà Sesebazaa pó à aà dīle b̀su dɔaana ũwaε.†

¹⁵ A dè aà p̀piɔ se ge kàle Lua kpéu Yelusaleũ, tó wà kpépi kèke d̀.

¹⁶ ɔ Sesebazaa m̀ Lua kpé ē kpàle. Wàle kpépi bo za gɔɔ beee e gbā, kási i láa yāao.

¹⁷ Kí, tó à kène maa, lá wεεle kīaɔ lākalekīi Babeli, ní gwa tó kí Kilusi yādīle wà Lua kpé d̀ Yelusaleũe. Lá ní è, ní lékpāsākwēε.

6

Daliusi yādīle Lua kpé boa yá musu

¹ Kí Daliusi yādīle, ɔ wà lápi wéεle taala pó wa kàle Babeli lākalekīiɔ guu.

² ɔ wà bò lá kooawa Ebatana wéle bíideu Méde b̀suu. Yáε bee ku a guu, ké asu sáínguo yái:

³ Kí Kilusi kpalablea wè séia guu à yādīle Lua kpé pó kú Yelusaleũ musu, à m̀ wà kpépi d̀ sa'okīi ũ. Wà a ēbo a lesī ká gāsīsuu bàāɔ, a yàasa gāsīsuu bàāɔ.

⁴ Wàli gbè gbène di àāɔ, lí m̀endo, gbè gbène àāɔ, lí m̀endo. Wa a fiabo ní kibε ɔao.

⁵ Vua ní ānusu pó pó Nebukanēza sèle Lua kpéu Yelusaleũ à s̀ò Babeliɔ s̀, wa ea ge kàle a gbεu Lua kpéu Yelusaleũ.

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9 * 5:12 2Kia 25.8-12 † 5:14 Eza 1.2-11

6 ɔ́ kí Daliusi lékpāsākè à m̀è: Tiasa Uflata baale d̄baana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní á gbé́ pó kú Uflata baa weɔ, à ázia ga we.

7 A Lua kpé d̄na d̄aɔ to t̄ēē. A to Yudaɔ d̄baana ní ní gbēz̄ɔɔ Lua kpépi keke d̄o.

8 Mále yá pó ásu ke Yuda gbēz̄ɔɔne Lua kpépi d̄ba musu dileé. A pó pó aa yeiɔ séle ma làasiu we ní Uflata baale falu pó wa b̀ò, í kpámá píi, ké zipi su ze l̄o yáí.

9 Pó pó aa yei píi, zugaae, s̄asakao, s̄aneb̄oɔ pó aaí Lua Musude gbagbað, p̄wena, wisi, w̄e, nísi, àɔ kpa Yelusaleũ sa'onaɔwa lá gu lé d̄o lá aa gbèawáwa p̄akpaisai,

10 ké aa e sa pó kà Lua Musudegu owà, aai wabikewàm̄ē ní ma néɔ.

11 Tó gbēe yá pó má d̄ile bee l̄ile, wa ade kpé lí wo, wi aà pawà wà péle, wi aà be ke tufua ũ.

12 Tó k̄iae ge buie lé wēēle yápi lile ge àle wēēle Lua kpé pó kú Yelusaleũpi wí, Lua pó tò a tó kú gupiwa, aà ade fu. Ma Daliusi m̄ame ma yápi d̄ile. Wà z̄ikewà maamaa.

Lua kpé sak̄ēa

13 Ké kí Daliusi lékpās̄api kè màa, Uflata baala d̄baana Tatenai ní Setaa Bozenaio ní ní gbé̄ɔ yápi kè ní laaio.

14 ɔ́ Yuda gbēz̄ɔɔ kp̄eɔba lé gé āe lá ānabi Age* ní ānabi Zakali Ido néo† ānabikekèwa. Aa kpépi d̄o wa làa lá Isailiɔ Lua òwa, lá P̄ēsiɔ k̄iaɔ Kilusi ní Daliusio ní Aatasasao a yād̄ilewa.

15 Aa Lua kpé m̄ide Adaa ḡo àāde z̄í kí Daliusi kpalablea wè soolode guu.

16 ɔ́ Isailiɔ Lua kpé sak̄è ní p̄nao, sa'onaɔ ní Levii buiɔ ní gbé́ k̄ini pó sù ní z̄iz̄o keo píi.

17 Lua kpé sak̄ēapi yáí aa sa'ò ní zuswanaɔ mèn bas̄o ní s̄asakao mèn òaa do ní s̄aneb̄oɔ mèn òaa pla, ò aa sa'ò ní blesanaɔ mèn kūepla Isaili bui dasileu amp̄ii duun awakpab̄o ũ.

18 Aa sa'onaɔ d̄iledile ḡā ní ḡāo, mé aa Levii buiɔ d̄iledile ḡā ní ḡāo l̄o, ké aa z̄ike Luae Yelusaleũ, lá a ku M̄ozi lá guuwa.

19 M̄o séia ḡo ḡēo m̀endosaide z̄í, z̄iz̄o pó sùpiɔ Ḡeamusu dikpe‡ kè.

20 Sa'onaɔ ní Levii buiɔ gb̄āb̀ò níziae aa ḡò gb̄alesai m̄pii, ò aa Ḡeamusu s̄ā k̄olokpakpa z̄iz̄o pó s̀one ní ní sa'on deeɔ p̄o ní nízia p̄o.

21 Isaili z̄iz̄o pó sùpiɔ mé s̄ò ní gbé́ pó aa gb̄alea buip̄aleɔ yá musu tò, aale Dii Isailiɔ Lua k̄ii wēēēo.

22 ɔ́ aa K̄aaso dikpekè ní p̄nao e ḡo s̄opla. Dii tò an p̄o k̄ena, asa a tò Asiliɔ k̄ia n̄sel̄ile ní yá musue, ò à d̄ò̄nle a kp̄eɔba z̄í guu, Isailiɔ Luapi.

7

Ezala sua Yelusaleũ s̄ouk̄ēa

1-5 Yá beeɔ gb̄ea P̄ēsiɔ kí Aatasasa kpalableḡo Ezala b̀ò Babeli à sù. Sa'onkia Aalona mé Eleazaa ì, Eleazaa Fin̄easi ì, Fin̄easi Abisua ì, Abisua Buki ì, Buki Uzi ì, Uzi Zelaia ì, Zelaia Melaio ì, Melaio Azalia ì, Azalia Amalia ì, Amalia Aitubu ì, Aitubu Zadoki ì, Zadoki Saluũ ì, Saluũ Ilikia ì, Ilikia Azalia ì, Azalia Selaia ì, ò Selaia Ezalapi ì.

6 Ezalaá yādan̄ede, a M̄ozi ikoyā pó Dii Isailiɔ Lua d̄ile d̄ò s̄ásā. Lá Dii aà Lua ɔ́k̄uaàla, k̄ia pó pó à a wabikèwa kp̄awà píie.

7 Kí Aatasasa kpalablea wè s̄oplade guu Isailieɔ sù Yelusaleũ l̄o. Sa'onaɔ kú ní guu ní Levii buiɔ ní l̄esinaɔ ní b̄lib̄oled̄šanaɔ ní Lua ũa z̄ik̄enaɔ.

8 Ezala kà Yelusaleũ kí kpalablea wè s̄oplade m̄o s̄ode guu.

9 A f̄ele Babeli m̄o séia ḡo séia z̄íe, ò à kà Yelusaleũ m̄o s̄ode ḡo séiaz̄í. Aà Lua ɔ́ k̄uaàla,

10 asa Ezala mekp̄a Dii ikoyā w̄aipaawa ní a keao, ké à e aà yād̄il̄eneɔ ní aà ikoyāɔ dada Isailiɔne.

Lá pó kí Aatasasa kp̄a Ezalawa

* 6:14 Age 1.1 † 6:14 Zkl 1.1 ‡ 6:19 B̄oa 12.1-20

11 Taala pò kí Aatasasa kpà sa'on Ezala pò ì Dii yādileao ní aà yādilenεo da Isailiɔnεwa yán ke:

12 Aatasasa, kíao kía mé láε bee kè sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyādanaε. Ma fɔkpàma.

13 Ma yādile ma mè Isaili bui ge sa'ona ge Levii bui pò kú ma bùsuu aa ye γεnno Yelusaleũ píi, aa gé.

14 Mapi ní ma ledamade gbεɔn soplaɔ mé n gbaε, ké n gé Yelusaleũ ní Yuda bùsuo píi yá gwagwai n Lua ikoyā pò ní kúa musu.

15 Anusu ní vua pò mapi ní ma ledamadeɔ wa Isailiɔ Lua pò aà be ku Yelusaleũ gbà séle wà γεò

16 ní ánusuo ní vua pò ní è Babeli bùsuuo píi ní pò pò gbέo ní sa'onao kpà ní Lua kpé pò ũ Yelusaleũo.

17 Zuswanaɔ ní sāsakaɔ ní sáneɔɔ lúlu ní ɔapio n laaiwa, ní sa pò wí a pò kátεu à tékũ oò n Lua kpé gbagbakíwa Yelusaleũ ní pówenti gbao ní imia gbao.

18 Mpi ní n gbέo à ke ní ánusuo ní vua pò gòo lá à kèé maawa, lá á Lua yeiwa.

19 Pò pò wà nàne n ɔzì lousisia Lua kpéu pò ũo kpa n Luapiwa Yelusaleũ.

20 Tó ní ye Lua kpé pò kíniɔi, tó a kekeεa gò n yá ũε, se ma láasiu we.

21 Mámεmaa kí Aatasasa, ma yādile Uflata baale ɔ'ulεnaɔne píiε. A wabi pò sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyādana kèwá kpawà gòo píi.

22 Anusu su de tɔnu àaɔao. Pówεna su de tɔnu baakwiao. Vεε ní nísio su de litili àa baobaoao. Wisi sɔ, lá a yei léu.

23 Lá Lua Musude díle píi, à kpa gòo aà kpé pò ũ, ké asu kpεneke ní ma kíakεo ge ma néo.

24 Aɔ dɔ sɔ ké á zεvì à falu ge εε'ɔa ge wε'ɔa sí Lua ua zíkεnaɔ ge sa'onao ge Levii bui ge lésinaɔ ge bíibɔledɔanaɔ ge zíkεnpáleoɔwao.

25 Mpi sɔ Ezala, yákpalekεnaɔ ní yāgɔgɔnaɔ dilédile ɔno pò n Lua kpàma léu, ké aa yákekeε a zéwa gbέ pò kú Uflata baaleɔne píi. Aaɔ de gbέ pò aa n Lua ikoyā dɔo ũ. Gbé pò dɔo sɔ, dadané.

26 Gbé pò n Lua ikoyā ní bùsu ikoyāo kúa ɔplaplao, wa yādaaàla, aà dea ge aà ya ɔa bùsuu ge aà àizεε siawà ge aà daakpεun nò.

27 ɔ Ezala mè: Wà Dii wá deziɔ Lua sáaukpa! A làasoo maa dà kíε a sɔu, ɔ kipi gbāakpà aà kpé pò kú Yelusaleũwa màa.

28 A tò ma yá kà kía ní a ledamadeɔgu ní aà ìwa gbāao pii. Lá Dii ma Lua ɔ kuamala, ma sɔdíle, ɔ ma Isaili ɔaanaɔ kàaa aa γεmanaɔ.

8

Uabele pò sù ní Ezalaɔ

1 Uabele pò wa ɔ Babeli bùsuu Aatasasa kpalablegɔo wa su sánuɔ tɔon ke ní ní buibɔkíio:

2 Fineasi bui uabele Geesoũ,

Itamaa bui uabele Danieli,

Davidi bui uabele Atusu.

3 Palɔsi bui Zakali ní a gbέo gbεɔn basoplakwi.

4 Paata Mɔabu bui Zelaia né Elioenai ní a gbέo gbεɔn àa do.

5 Zatu bui Yaazie né Sekania ní a gbέo gbεɔn àa do ní basɔoo.

6 Adini bui Yonatāa né Ebede ní a gbέo gbεɔn blakwi.

7 Elaũ bui Atalia né Yesaia ní a gbέo gbεɔn bàaɔkwí.

8 Sefatia bui Mikaila né Zebadia ní a gbέo gbεɔn basiiɔ.

9 Yoabu bui Yeieli né Obadia ní a gbέo gbεɔn àa do ní gεo ní àaɔo.

10 Bani bui Yosifia né Selomi ní a gbέo gbεɔn baswaaɔ.

11 Bebai bui Bebai né Zakali ní a gbέo gbεɔn baasɔo ní àaɔo.

12 Azegada bui Akatã né Yohanani ní a gbé̃o gbē̃on basõokwi.

13 Adonikaũ bui pò sù gbē̃zã, Elifele ní Yeielio ní Semaiao ní ní gbé̃o gbē̃on bàã.

14 Bigivai bui Zakuu ní Utaio ní ní gbé̃o gbē̃on bàãkwi.

Ezala daa Yelusaleũ zéu

15 Ma ní kãaa swa pò ì dɔ Aavai, ɔ wa bòokpà we gɔɔ àã. Ké ma gbé̃o fãnkɛ ní sa'onao, má è Levii bui kú ní guuo.

16 ɔ ma dɔaanaɛ beẽo sisi: Eliezɛɛ, Alieli, Semaia, Elenatã, Yalibu, Elenatã, Natã, Zakali ní Mesulaũ. Ma yãdanedẽo Yoialibu ní Elenatão sisi ɔ.

17 Ma ní zĩ Ido pò de dɔaana ũ gu pò wĩ me Kasifia kíi. Ma yá pò aa oè ní aà gbé̃ pò kú weo dãné, ké aa suwɛɛ ní wá Lua ua zíkɛnao.

18 Lá wá Lua ɔ kuawála maanno, aa sùwɛɛ ní gbé̃ laaideo, Levii tũna Mali bui Selebia ní aà néo ní aà dãunao gbē̃on bao plasai.

19 Aa sù ní Melali bui Asabia ní Yesaiao ɔ ní ní dãunao ní ní néo gbē̃on bao.

20 Aa sù ní Lua ua zíkɛna pò Davidi ní a iwao ní díle aa dɔ Levii bui ɔlẽo gbē̃on àaa do ní baoo. Wà ní tó dãlau m̃pii.

21 Ma leyɛ kpàwakè Aava swa sae we, ké wà wázia busa wá Luaɛ, wí tá na wabikɛwà wápiɔ ní wá néo ní wá àizɛɛo yá musu.

22 Ma sosao ní sòdẽo gbɛaa kíawa aa kàedawázi zéu ibɛɛo yáí oa widè, asa wá ò kíɛ wa mè: Wá Lua ì ɔku gbé̃ pò aaí a kíi weleɛla maannoɛ, ɔ ì a pòkũma zɔɔ bɔbɔ gbé̃ pò pãkpàaziowa.

23 Wa leyɛ wa wabikè wá Luawa yápiɔ musu, ɔ a síwano.

24 Ma sa'on dɔaanao sè gbē̃on kuɛpla ní Selebiao ní Asabiao ní ní gbé̃o gbē̃on kwi.

25 ɔ ma ánuusu ní vuao ỹnè kiloowa ní pò pò kí ní a ledamadẽo ní aà iwao ní Isaili pò kú weo a labakè wá Lua kpé gba ũo.

26 Wa ánuusu ỹnè kiloowa tɔnu bao ní plao ní ánuusu pòɔ tɔnu àã ní vuao tɔnu àã.

27 Vua tao ku ɔ mèn bao, aa kà kiloo swaaɔ, mé mɔgotè ta maa tekɛao ku mèn pla, a bɛɛɛ kà vuawa.

28 Má òné: Apìo ní pòpiá Dii pòɛ. Anusu ní vuaoá pò pò wà Dii á dezio Lua gbàɛ.

29 A itɛkɛ à pòpiá d̃á e a gɛ ỹ kiloowa Dii kpé kpé̃nẽo guu Yelusaleũ sa'onao ní Levii bui ní uabelẽo wáa.

30 ɔ sa'onao ní Levii bui ánuusu ní vuao ní pò pò wa ỹ kiloowapiɔ sí aa gèd wá Lua kpéu Yelusaleũ.

31 Wa fele Aavai, wa da Yelusaleũ zéu mɔ séia gɔɔ kuɛpladezi. Wá Lua ɔkùwála, à kàedawázi zéu ibɛɛo ní kpáiweliweo yáí.

32 Ké wa ka Yelusaleũ, wa kãmabò we gɔɔ àã.

33 A gɔɔ síiɔde zĩ wa ánuusu ní vuao ní pòpiá ỹ kiloowa wá Lua kpéu, ɔ wá kpà sa'ona Ulia né Melemowa. Finɛasi né Elezaa kuaãno ní Yesua né Yozabao ní Binui né Nɔadio. Levii bui ɔnẽ m̃pii.

34 Wà apii nào wa ỹ kiloowa, ɔ wà a gbia lé dãlau zibeezi.

35 ɔ z̃z̃o pò sùo sa pò wĩ a pò káteu à tékũ ò'o Isaili Luawa, zuswana kuɛpla Isaili bui píi pò ũ, sãsakao baso síiɔsai, sãnẽbɔbɔ basiiɔ àãsai, blesanao kuɛpla duun awakpabɔ ũ. Wà sa pò wĩ a pò káteu à tékũ òò Diiwa píe.

36 Wà yá pò kía díle taala kpà aà iwao ní Uflata baala dɔaanaowa, ɔ aa gbãkà Isaili ɔnẽ ní Lua kpé dɔao.

¹ Yápi kea gbea kíaò m̀ ma kíi aa m̀: Wá gbéò ní sa'onao ní Levii buiò aai kèkõwa ní bui pò liaawázio ní ní yābēkeao, Kanao, Itio, Pelizio, Yebusio, Amonio, Mabuò, Egipio ní Amoleo.

² Aa nòsè ní guu, aa sè ní néne lo. Aa wá bui pò wá de Lua gbé ùò kè kōgbē ù ní bui pò liaawázio. Kíao ní dōaanaò mé b̀ Lua kpe màa.

³ Ké ma yápi mà, ma a ula ní ma ulataoò gà má kè, ma a mikāeo ní ma lekāna káeo wò. Ǿ ma z̄le, yápi ðia.

⁴ Ǿ gbé pò yá pò Isailio Lua ò vía víò kàaamazi píi z̄zo pò sùò b̄oa Lua kpepi yáí. Lá yápi ðia, ma ḡ z̄le we e sa oosi oḡo.

⁵ Ké sa oosi oḡo kà, ma fele mazia busaa guu, ma ula ní ma ulataoò kēa, Ǿ ma ge kule ma kosowa, ma a Ǿ pòopoo Dii ma Luae

⁶ ma m̀:

Ma Lua, wí ma kũ, ma gee g̀ kpa ma wéi. Ma Lua, má f̄ wése mà n gwao, asa wá duuna kùwála, wá tàaeò z̄ma.

⁷ Za wá dezio ḡo e ní a gbāo wá tàae z̄o. Wá duuna yáí Ǿ n wá ná buipāleo kíaoe ní ozi, wápio ní wá kíaò ní wá sa'onao, Ǿ aa wá gbēo dède ní f̄ndao, aa wá gbēo kù z̄zo ù, aa wá p̄o náaa, Ǿ wí wá kú lá à wá kú gbāewa.

⁸ Dii wá Lua, tia kéwa n wá wegwa gia ȳo, n gbé kōnaò tòwēe, Ǿ ní wá gbá tepekii n kpéu. Wá Lua, ní tò wá oa wèe, n wá lé ní láo ȳo wá z̄bleu.

⁹ Wá Lua, baa ké z̄oò wá ù, ni wá tó wá z̄bleuo. N tò P̄eio kíaò gbēkekèwēe. N wá lé ní láo, Ǿ wa n kpé gbooaò kèke wá d̀. Wá Lua, n kàedawázi Yelusaleũ ní Yuda b̀suo píi.

¹⁰ Tia kéwa wá Lua, yá kpele wá f̄ on̄e lo? Asa wa p̄kpa n yá

¹¹ pò ní ðile n z̄blena ānabioe aa òzie. Aa m̀ b̀suo pò wá dezio lé gé sii de b̀suo pò gbālè bui pò kú weò yābēkeaa yáí ùe. An b̄oò b̀supi pà za a léle ní a lélao an yābēkeaa yáie.

¹² Aa m̀ wásu wá wá nen̄eo kpásāmáo, mé wásu ní n̄o sé wá néne. Wásu weò ní aafia ní ní gwea maaòzi bauo, ké wá e gbāakũ, wí b̀suo p̄maoò ble, wá tó wá néne e ḡoòpii.*

¹³ Yápio wá lé píi wá v̄ikea ní wá tàae z̄oò yáie. N beeo wá Lua, ni ðadawá e wá duuna léwao, n gbé kōnaò tòwēe kéwa.

¹⁴ Ǿ wa ea n yādileao gb̄o, wa bui yābēkēnaò sè n̄o ù. Lá wá kè màa, n p̄o a pawázi, ní wá dede míomiòe, gbé kōnae a b̄o lo.

¹⁵ Dii Isailio Lua, n yá kue, Ǿ wa ḡ gbāgbē kōnaò ù. Tàaedeoò wá ù. A yáí wá gbēe a f̄ wese à n gwao.

10

Isailio ní duunaò oa Luae

¹ Ḡoò pò Ezala lé lousisi màa, a kúlea Lua kpé kpele, àle ní duunaò o Luae, àle ólo, Isailio kàaaaazi dasidasi, ḡeo ní n̄eo ní néfēnao, Ǿ aale ólo maamaa.

² Ǿ Elaũ bui Yeieli né Sekania f̄le yá'ò Ezalae à m̀: Wa b̄o wá Lua kpe, wa bui pò liaawázio sè n̄o ù. N beeo b̄kii kú wá Isailioe e tia.

³ Wá ledouke ní wá Luao sa, wí n̄epio ya ní ní néo, lá n a ledawáwa, mpi ní gbé pò aa wá Lua yādileao vía víò. Wá ke lá aà ikoyá'òwa.

⁴ Fele! A g̀ n yá ùe. Wa zenn̄e. S̄dile n̄ z̄ike yápiwa.

⁵ Ǿ Ezala f̄le, a tò kíaò ní sa'onao ní Levii buiò ní Isailio píi legbè yápi musu.

⁶ Ǿ à gò Lua kpé kpele, à gè ì Eliasibu né Yohanani kpéne. I p̄bleo, i imio, ké àle z̄zo pò sùò náaisaie ólo yáí.

⁷ Ǿ wá kpawakè Yelusaleũ ní Yuda b̀suo píi wá m̀, z̄zo pò sùò aa k̄aa Yelusaleũ píi.

* 9:12 B̄o 34.12-16, Iko 7.1-4

⁸ E gɔɔ àaɔ àò gé pai, tó gbé i mɔɔ, àà àizεεɔ gò Dii pɔ ũε, wi ade ya bɔ zìzɔ pɔ sùɔ guu. Kíáɔ ní gbéẏzɔɔ mé zèò màa.

⁹ ɔ Yuda gɔεɔ ní Běyāmεε bui gɔεɔ kâaa Yelusaleũ píi e gɔɔ àaɔpi gè pàò. Mɔ kěokwi gɔɔ baode zí aa zǔlea Lua kpé gâae nípii, aale lualua yápi ní lou pɔ lé mao yáí.

¹⁰ ɔ sa'ona Ezala fêle yá'òné à mè: A bɔ Lua kpε, a wá Isailiɔ tàae kâfi, a buipáleɔ sè nɔ ũ.

¹¹ A á duunaɔ o Dii á dezib Luaε, í aà pœã ke sa. A kěkɔwa ní bui pɔ liaaázib ní nɔ pɔ á sè ní guuɔ.

¹² Bíla wèwà ní lɔ gbãao aa mè: Mâae, wá ke lá ní òwěewa.

¹³ Ama wá dasi mé lou ku, wá fɔ wàò zεa bàasi lao. Wá fɔ yápi kεkε gɔɔ do ge gɔɔ plao, asa wá tàae kè zɔɔ yápi musu.

¹⁴ Tó wá kíáɔ gɔ la bíla gěε ũ. Gbé pɔ buipáleɔ sè nɔ ũ i bɔ wéle ní wéleɔ, aai mɔ gɔɔ pɔ wa ðilenéwa ní ní wéle gbéẏzɔɔ ní yákpalekenaa, wá Lua pɔ i weewá yápi musu.

¹⁵ Asaeli né Yonatáa ní Tikeva né Yaziao mé bò yápi kpε nípla, ɔ Levii buiɔ Mesulaũ ní Sabetajo zèrínɔ.

¹⁶ ɔ zìzɔ pɔ sùɔ kè lá wa òwa. Sa'ona Ezala uabeleɔ sè daεdaε mëndodo. A ní tó ðalau píi. Mɔ kwide gɔɔ séia zí ɔ gbépiɔ zòle yápi gwàgwa.

¹⁷ Mɔ séia gɔɔ séia zí aa buipále senapiɔ yá gwàgwa aa làa píi.

Gbé pɔ aa buipále nɔ sè

¹⁸ Sa'ona pɔ aa buipále nɔ sèɔn ke: Yozada né Yesua buiɔ ní a dáunaε beeɔ Maasea, Eliezεε, Yalibu, Gedalia.

¹⁹ Aa ɔdà kɔ ɔu aa mè wa ní nɔpiɔ yá, ɔ an baade sâsa kpà ní tàae fiabobɔ ũ.

²⁰ Imεε buiɔ Anani ní Zebadio.

²¹ Aliũ buiɔ Maasea, Elia, Semaia, Yeiel, Uzia.

²² Pasuu buiɔ Elioenai, Maasea, Isimaela, Netaneli, Yozaba, Elasa.

²³ Levii buiɔ Yozaba, Siméi, Kelaia pɔ wí me lɔ Kelita, Petaia, Yuda, Eliezεε.

²⁴ Lèsina Eliasibu ní bíibòledɔanaɔ Saluũ ní Teleũo ní Ulio.

²⁵ Isaili kîni pɔ aa buipále nɔ sèɔn ke: Palosi buiɔ Lamia, Izia, Malakia, Miamε, Eleazaa, Malakia, Benaia.

²⁶ Elaũ buiɔ Matania, Zakali, Yeiel, Abadi, Yelemɔ, Elia.

²⁷ Zatu buiɔ Elioenai, Eliasibu, Matania, Yelemɔ, Zabada, Aziza.

²⁸ Bebai buiɔ Yohanani, Anania, Zabai, Atalai.

²⁹ Bani buiɔ Mesulaũ, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelemɔ.

³⁰ Paata Mɔabu buiɔ Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezaleli, Binui, Manase.

³¹ Aliũ buiɔ Eliezεε, Isia, Semaia, Siméɔ,

³² Běyāmεε, Maluku, Semalia.

³³ Asuũ buiɔ Matenai, Matata, Zabada, Elifele, Yelemai, Manase, Siméi.

³⁴ Bani buiɔ Maadai, Amlaũ, Ueli,

³⁵ Benaia, Bedea, Kelui,

³⁶ Vania, Melemɔ, Eliasibu,

³⁷ Matania, Matenai, Yaasu.

³⁸ Binui buiɔ Siméi,

³⁹ Selemia, Natã, Adaia,

⁴⁰ Manadebai, Sasai, Salai,

⁴¹ Azaleli, Selemia, Semalia,

⁴² Saluũ, Amalia, Yosefu.

⁴³ Nebo buiɔ Yeiel, Matitia, Zabada, Zebina, Yadai, Yoeli, Benaia.

⁴⁴ Gbépiɔ buipále nɔ sèε nípii, mé an nɔpi keeɔ néɔ í'ínɔ.

NΕΕΜΙΙ

Yá pò kú láε bee guu

Nεεmii lá yá pò kè Ezala lá guu gbea yá dàu a siuwē. Nεεmii láá yá pò a kè azia yá musu láε. Nεεmii ku sa'ona Ezala gɔɔe, Pεεsiɔ kí Aatasasa İwao doe. Kípi aà gbà zé aà ge Yelusaleũ keke kále. (1.1-2.10) Ké à kà we, baa ké gbēo íbelesèaàno, aà bùsu gbēo d̀aàle, ̄ à Yelusaleũ bíi k̀eke a b̀o. (2.11-7.72) A zè ní Ezalao gɔɔ pò aa k̄aaaa z̄o ke, ̄ Ezala Lua ikoyā kyokè. Levii buio yápi b̀olekè gb̀eone, ̄ baade k̀eke zè ní Diio. (8.1-10.40) Wà yāe g̀g̀ Isaili pò s̀u Yelusaleũne, (11.1-12.26) ̄ Nεεmii d̀aa Yelusaleũ bíi sak̄ea guu. (12.27-43) Bee gb̄ea à k̀eke Lua ikoyāe zé kàlené. (12.44-13.31)

Láε bee guu wá è Nεεmiiá aiade. A w̄o ví mé gb̄emaε. Yá pò à su lé ke pii guu i wabike Luawa a yá musue.

Nεεmii Yelusaleũ k̀akεa

¹ Akalia né Nεεmii yán ke: Aatasasa kpalablea ẁe baode mo pò w̄i me Kisele guu má kú kibe Susa mεεwiau.

² ̄ ma d̄auna Anani b̀o Yuda bùsuu à mò ní gb̄eo. Ma yálàlamá Yuda gb̀e k̄na pò b̀o z̀z̀keu ní Yelusaleũo musu.

³ Aa w̄ea aa mè, gb̀e pò b̀o z̀z̀keu aa tà Yuda bùsuu lé taasike maamaε, wàε ní láanike, asa Yelusaleũ bíi gbooaε, mé a b̀le gbaɔ ték̄ua.

⁴ Ké ma yápi mà, ma z̀le, ̄ wé'i b̀a. Ma ̀b̀ gɔɔpla, máε leye, máε wabike Lua Musudewa

⁵ ma mè: N yá na Dii Lua Musude. Lua z̄o pò i tó ní me séenatan n ũ. Gb̀eke guu n bàa ̀o kú ní gb̀e pò yenzi aa ̀o n yādileao k̄ua.

⁶ Wéte mapi n z̀blenai. Swákpa wabi pò máε kema fāane ní gwāasinao n z̀blena Isailionezi. Máε duuna pò wá k̄ene o. Baa mapi ní ma de bedeo wa duunakè s̄e.

⁷ Wa yāvāik̄ene maamaε, wi n yādileao dao, wi n ̀tond̀k̄ii gwao, wá n ikoyā pò ní d̄ile n z̀blena M̄izie k̄ua.

⁸ To yá pò ní d̄ile n z̀blena M̄izieε bee d̄ngu. N mè tó wa b̀o n kpe, r̄ȳ wá fāaa buipāleo guu.

⁹ N mè ̀o, tó wa εa suma, mé wá n yādileao k̄ua wàε z̄ikewà, baa ké n wá yá e d̄unia léwa, r̄ȳ wá k̄aa, r̄ȳ suwano gu pò ní s̀e n tó kuwàu.*

¹⁰ Gb̀epiá n z̀blenaone, n gb̀e pò n ní bó ní n iko z̄o ní n g̀asa gb̄aaoone.

¹¹ N yá na Dii, swādo mapi n z̀blena wabikeai ní n z̀blena pò n yá i kené na aa n vía vío wabikeao. Mapi n z̀blena ma daε ní gòmio gb̄a, kí i ma wegwa.

Gɔɔ bee s̄o kípi vēbolenan ma ũ.

2

Ki Aatasasa Nεεmii z̄ia Yelusaleũ

¹ Aatasasa kpalablea ẁe baode mo pò w̄i me Nisā guu kí ye vēemi, ̄ má s̀e má kpàwà. A ma d̄o ní oosisio yāao,

² ̄ à ma la à mè: B̄yāi n oosisii? Nle gyākeo. N p̄o mé yāa? Vía ma k̄u maamaa,

³ ̄ má d̀e: Lua n d̄o ní aafiao, Z̄ai! Ma oosisi, asa wéle pò ma dezio mia kuu g̀o bezia ũe. A bíib̀le gbaɔ ték̄ua.*

⁴ ̄ a òmεε: N ye mà ke kpelewa ni? Ma wabikè Lua Musudewa ḡia,

* **1:9** Iko 28.64, 30.2-5   * **2:3** 2Kia 25.8-10

⁵ ̄ má wèwà ma mè: Kí, tó à kènε maa, mé mapi n zòblena ma yá kàngue, ma zǐ Yuda bùsu wéle pó ma deziò mia kuupi, ké mà e kεkε kále.

⁶ Kípi na zǐlea aà saε, ̄ à ma lá à mè: Nyǒ ke we gɔɔ ũma ni? Gɔɔ kpele n̄yǒ sui? Ké kí wè ma geai, ̄ ma gɔɔd̄ilè.

⁷ Má òè: Tó à kàngue, lákē Uflata baale d̄aanaɔne n̄ kpaa. Oné aa to mà pá n̄ b̄usua e mà ge kaò Yuda bùsuu.

⁸ Lákē n̄ líkpe d̄òana Asafaε ɔ. Oè aà ma gba lí mà zegikí pó kú Lua kpé saε gbaò kèò n̄ bíibɔle gbaò n̄ kpé pó máò kuu pó. ̄ kí lá pó má gbèawaɔ kpàa, asa ma Lua ɔ kuamalaε.

⁹ Kí sosa badeɔ n̄ s̄deɔ d̄amεε aa gemanɔ. ̄ ma ge Uflata baale d̄aanaɔ lè, ma kí lác kpámá.

¹⁰ Ké Oloni gbé Sambala n̄ a ìwa Tobia, Am̄oni buio mà gbēe m̄ Isailiɔ gwea káfii, à kènέ ìi maamaaε.

¹¹ Ké ma ka Yelusaleũ, ma kámabò ḡia gɔɔ àaǎ.

¹² ̄ ma fele gwáasina n̄ gbēeɔ, mi yá pó ma Lua dà ma s̄u mà ke Yelusaleũ o gbēeεo. Ma di zàa'ina kpe, gbé k̄iniɔ be kèse.

¹³ Ma b̄o Guzule B̄leu gwá, ma mipè Gbēgbon l̄ɔwa n̄ Tufua B̄leu. Mále Yelusaleũ bíi pó daaia gwagwa n̄ a b̄le gbà tékūaɔ.

¹⁴ ̄ ma ge aε e Nib̄ona B̄le n̄ kí íkalék̄iio. Gue ku we, ma zàa'ina i f̄ ḡèuo,

¹⁵ ̄ má be swa'eu gwá, mále bíi gwagwa. ̄ ma ea su, ma gē Guzule B̄leu.

¹⁶ Gbāadeɔ gu pó ma geu ge yá pó má kè d̄o, asa mi yāe o Yudaɔne ḡiao, baa sa'onaa ge kíabuio ge gbāadeɔ ge gbé k̄ini pó aa z̄ipi keɔ.

¹⁷ ̄ má òné: A taasi pó wá lé èò? Yelusaleũ ḡò bezia ũ, a bíibɔleɔ tékūa. A to wà ea bíiboio ɔ, ké wásu wàò de láanipɔ ũ ɔo yái.

¹⁸ Má òné ɔ lá ma Lua ɔk̄umala n̄ yá pó kí òmεεo. ̄ aa mè: Wà fele na a boawa. ̄ aa nà zǐ maapiwa ɔplapla.

¹⁹ Ké Oloni gbé Sambala n̄ a ìwa Tobia, Am̄oni buio n̄ Laalubu bui Gεεēu a baomà, aa wá àlafikè, aa sakàwágu aa mè: Bó ále ke wei? Alε b̄o kí yá kpe ȳoo?

²⁰ ̄ ma a z̄asímá ma mè: Lua Musude a wá dae n̄ ḡómio. Wápiɔ aà zòblenaɔ, Yelusaleũ bíiboa wále nawà ke. Apiɔ s̄ á baa ku lao. A yá kú la ɔo, á tó àò d̄o gbēegu wélepi guu la ɔo.

3

Yelusaleũ bíibonaɔ

¹ Sa'ona Eliasibu n̄ a gbē sa'onaa èa Sā B̄le b̄o. Aa a sakè, ̄ aa a gbaò pèlepele. Aa bíi sakè e za Bas̄o Kalanga n̄ Ananeli Kalangao.

² An saε Yelikodeɔ bíibò. An saε Imeli né Zakuu bíibò.

³ Asenaa b̄edeɔ èa Kp̄ò B̄le b̄o, aa a zao dàda, aa a gbaò pèlepele, aa a m̄ɔ n̄ a gbáaɔ dàu.

⁴ An saε Ulia né M̄elem̄, Akozi t̄ũna bíi kèke b̄o. Aà saε Belekia né M̄esulaũ, M̄esezabeli t̄ũna kèke b̄o. Aà saε Baana né Zadoki kèke b̄o.

⁵ Aà saε Tekoadεɔ bíi kèke b̄o, kási an gbēz̄ɔɔ ḡi zǐ gbāa pó d̄aana d̄ané keie.

⁶ An saε Pasea né Yoiada n̄ Besodia né M̄esulaũ B̄le Zi b̄o. Aa a zao dàda aa a gbaò pèlepele, aa a m̄ɔ n̄ a gbáaɔ dàu.

⁷ An saε Gabaɔɔ gbé Melatia n̄ M̄el̄n̄ gbé Yad̄o bíi kèke b̄o n̄ Gabaɔdeɔ n̄ Mizipadeɔ e za Uflata baala d̄aana be.

⁸ An saε Alaia né Uzieli pó ì vua zǐ ke bíi kèke b̄o. Aà saε tulalekena Anania kèke b̄o e za bíi yàasa kíi.

⁹ Aà saε Hulu né Lefaia, Yelusaleũ kp̄edo kía, bíi kèke b̄o.

10 Aà sae Alumafa né Yedaia bíi pò bɔaa ní a beo kèke bò. Aà sae Asabana né Atusu kèke bò.

11 Aliũ né Malakia ní Paata Mɔabu né Asubuo gupále kèke bò ní Kina Kalangao.

12 An sae Aloese né Saluũ, Yelusaleũ kpɛdo kía, bíi kèke bò sãnu ní a nenɔɔ.

13 Anuni ní Zanoadeɔ Guzule Bole kèke. Aa èa bò aa a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, aa a mɔɔ ní a gbáaɔ dàu. Aa bíi kèke bò lo gàsísuu òaa sɔo e à gè pè Pɔtuogbɔ Bolewa.

14 Lekabu né Malakia, Betakelɛũ fáani kí, Pɔtuogbɔ Bole kèke. A èa bò, à a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, à a mɔɔ ní a gbáaɔ dàu.

15 Kɔloze né Saluũ, Mizipa fáani kí, Nibɔna Bole kèke. A èa bò a dɔ, à a gbaɔ pèlɛpɛlɛ, à a mɔɔ ní a gbáaɔ dàu. A bíi pò kú Siloe Íkalekíi sae kèke bò lo za kibe kaa sae e à gè pè Davidi Wéle dedekíiwa.

16 A gbɛa Azebu né Nεεmii, Bezuu fáani kpɛdo kí, bíi kèke bò e Davidi be gevíkíi sae ní íkalekíi pò wa yɔo ní Negɔnaɔ Kpéo.

17 A gbɛa Bani né Leuũ ní Levii buio bíi kèke bò. A gbɛa Asabia, Keila fáani kpɛdo kí, a fáani bíi kèke bò.

18 A gbɛa Enada né Bavai, Keila fáani kpɛdo kí, a fáani bíi kèke bò.

19 Aà sae Yesua né Ezee, Mizipa kí, bíi pò bɔaa ní gɔkɛbɔkpɛo kèke bò e bíi golawa.

20 A gbɛa Zabai né Baluku kɔaikè à bíi kèke bò za golawa e à gè pè sa'onkia Eliasibu be kpɛlɛwa.

21 A gbɛa Ulia né Melemɔ, Akozi tɔũna gupále kèke bò za Eliasibu be kpɛlɛ e aà ua léwa.

22 A gbɛa sa'ona pò kái ní Yelusaleũ bíi kèke bò.

23 A gbɛa Běyãmee ní Asubuo bíi pò bɔaa ní ní beo kèke bò. A gbɛa Maasea né Azalia, Anania tɔũna bíi pò kú a be sae kèke bò.

24 A gbɛa Enada né Binui gupále kèke bò za Azalia be e à gè pè bíi golawa.

25 Uzai né Palala bíi kèke bò za golawa e kalanga pò bɔaa ní kibeo dakpɛunaɔ ua sae. A gbɛa Palosi né Pedaia

26 ní Lua ua zíkɛna pò kú Ofeli sìsì musu bíi kèke bò I Bole kpɛlɛ gukpɛ oi e à gè pè kalangapiwa.

27 A gbɛa Tekoadeɔ bíi kèke bò za kalanga zɔɔpi sae e sìsìpi bíiwa.

28 Sa'ona bíi pò kú Só Bole sae kèke bò, baade ní bíi pò kú a be saeo.

29 A gbɛa Imee né Zadoki bíi pò kú a be sae kèke bò. A gbɛa Sekania né Semaia pò de Gukpɛ Bole dɔana ũ bíi kèke bò.

30 A gbɛa Selemia né Anania ní Zalafa negɔe soolode Anunio gupále kèke bò. A gbɛa Belekia né Mesulaũ bíi pò kú a kpé sae kèke bò.

31 A gbɛa vuazíkɛna Malakia bíi kèke bò e Lua ua zíkɛnaɔ ní laatanaɔ be Mifeka Bole sae e à gè pè kpé pò kú bíi golawa.

32 Vuazíkɛnaɔ ní laatanaɔ mé bíi kèke bò kpé pò kú bíi golawa ní Sã Boleo zãnguɔ.

Ibɛlɛsa ní Yelusaleũ bíibonaɔ

33 Ké Sambala mà wá Yudaɔ wále Yelusaleũ bíi bo, aà pɔ pà, aà za fè maamaa, ò àlɛ wá awiambɔ.

34 A ò a gbéɔ ní Samali zígɔɔ wáa à mè: Bó Yuda gianapiɔ lé keeee? Aa fɔ ea bíipi boe? Aa sa'o aai zìpi ne gɔɔ do nia? Aa fɔ wélepi vu ní gbɛ pò tekù à dàaìpibe?

35 Amɔni bui Tobia ku aà sae, ò à mè: Bíi pò aale bopi, tó gběgbona dèdewà, a gbɛo gbooe fá!

36 ɔ ma mè: Wá Lua, wá yãma, asa aa nifèwázie. Tó wá awiana pò aale bɔ wi ní musu. To wà ní kúkù wà táríno zìzɔ ũ.

³⁷ Nsu láka ní tàaeo_{lao}. Nsu ò ní duuna bàde_o, asa aa bíibona_o sòsòe.

³⁸ Maa wa bíipi bò e à pèkòwa mé a lesí kà guo, asa gbé_o lé zípi ke ní nòsemendo_o.

4

¹ Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu_o ní Amónio ní Asedodade_o mà Yelusaleū bíikeke_a lé gé ae mé gufo_o lé tata, an pò pà maamaa.

² Ǿ aa lekpaai nípii, aa mè wa mo léle Yelusaleūwa, wi yákele lian_{zi}.

³ Ǿ wa wabikè wá Luawa, mé wa gudōana_o díledile fáane ní gwāasina_o an yái.

⁴ Ǿ wá Yuda_o mè: Asosena_o yèe_e lé láa. Gbe pò wa gbòo wa daai zò, wá fí bíipi bo wà a mid_o.

⁵ Wá ibe_o mè, e wà_o gé ní yá dōi, wa siwágu, wi wá dede_e, zípi i gō kpa_a zéu.

⁶ Wá gbé_o pò kú ní sa_o mo òwē_e à kà gēn kwi aa mè: Aale bō gupiiu, aa ye mo léleiwá_e.

⁷ Ǿ ma gbé_o díledile bíifoo_o guu ní a gu pò eū_o. Ma ní díledile dae_{dae}, baade ní a fēndao ní a sōna_o ní a sáo.

⁸ Ké ma wetè guai, ma fele ò kíabuio_{ne} ní gbāade_o ní gbé kíni_o ma mè: Asu viakené_o. Aò dō ké Dii zò, ì tó ní me séenata. A zika á gbé_one ní á negō_o ní á nen_oo ní á na_o ní á be_o.

⁹ Ké wá ibe_o mà Lua ní fú, a tò wa ní lekpaai feena mà, ò wápii wa ea na bíiboawa, baade ní a zío.

¹⁰ Za gō_o bee ma gbé_o kpaalè le_e pla. Gbē_o lé zike mé gbē_o sōna kūa ní sēngba_oo ní sáo ní mò ulao daa. Kí_o sí gbé_o pò lé bíibo_o kpe.

¹¹ Gbé_o pò aso se_o aso kūa o do, gōkebo o do.

¹² Bíibona_o fēnda dōa ní pi nípii. Kuupena ìo ku ma sae.

¹³ Ǿ má ò kíabuio_{ne} ní gbāade_o ní gbé kíni_o: Zi dasi mé bíipi gbāa, ò wa kōkpaalèkpaale a léu.

¹⁴ Gu pò á mà wàle kuupeu, à kāawázi we, wá Lua i zikawē_e.

¹⁵ Ǿ wa ea na zíwa, gbē_o sōna kūa za guluuluu_i e saana_o gè bílè_o.

¹⁶ Zibeezi má ò gbé_one: A baade lí i Yelusaleū la ní a íwa_o, ké aali e gudōa gwá, aali zike fáane.

¹⁷ Mapi ní ma dāuna_o ní ma íwa_o ní gudōana pò kuman_o, wili wá pòkasa bō_o, baade ìo a gōkebo kūa a oplaue.

5

Nεεmii zea ní taaside_o

¹ Gō_o bee wá Yuda_o ní ní na_o lé wiile ní gbé_owa maamaa.

² An gbē_o mè: Wápio ní wá né_o, wá dasi. Wá ye pówenai wà poble, wí e wà_o aafia.

³ An gbē_o mè ìo: Nōana ku, ò wa wá bua_o ní wá vēebu_o ní wá kpé_o tōma díle pówena yái.

⁴ An gbē_o mè: Wa òa sèa, ké wà wá bua_o ní wá vēebu_o falu kpa kíwa yái.

⁵ Baa tó wá bui dou_e, mé wá né_o dou_i ní ní né_o, wále wá né_o yiamá zō_o ū teasi. Wá nen_oo_o lé zoble kò, mé wá gbāa i ka wà pōe ke_o, asa wá bua_o ní wá vēebu_o gō_o ní pò ūe.

⁶ Ké ma ní wiipi mà ní gbé_o káala pò aa kè_o, ma pò pà maamaa.

⁷ Ma yápi wáaipà ma sō guu, ò ma zoadò kíabuio_{ne} ní gbāade_owa má òné: A baade lé o'idia a gbédee_e. * Ǿ ma mè wà bíla kāaa an yápi yái.

⁸ Má òné: Wa wá gbé_o Yuda pò gò buipáleo pò ū_o bò wá gbāa léu, ò á tò á gbé_o lé nízia yiawá ba? Ǿ aa níle kpé_e, aai yāe e òo.

⁹ Ǿ ma ea ma mè: Yá pò ále kepi maa_o. Aò wá Lua vía ví, ké wá ibe_e buipáleo su wá sósōo yái.

¹⁰ Mapi ní ma da_o ní ma íwa_o, wa òa ní pówena_o sēané sō. A o'idiané tó sa,

* 5:7 Bōa 22.24

11 Í ní buawó ní ní wēebuawó ní ní kù kpéwó ní ní kpéwó soaané ní pò basode pò ále símá ɔ'i ũo, ɔa ní pówenao ní wēeo ní nísio pii.

12 Ɔ aa m̀è: Wá soaané, wá pɔe wēelemá bo. Wá ke lá ní òwa. Ɔ ma sa'onao sísi, má tò gbépiò lakpà níziála lá aa a legbèwa.

13 Ma a ulada kpòe ma m̀è: Lua gbé pò i zike lé pò á gbèpiwao kpoe màa, i aà be ní aà àizewo siwà. Lua aà kpoe aà gò gii màa. Bíla m̀è: Ami! Ɔ aa Dii sáaukpà. Ɔ gbéwó kè lá aa a legbèwa.

14 Bee gbèa za gɔɔ pò Aatasasa ma dile Yuda bùsu dɔaana ũ a kpalablea wè baode zí e a wè baakwi ní plaode guu, à kà wè kuɛpla, mapi ní ma daewo wi dɔaanakeble bleo.

15 Dɔaana káau pò dɔaamewo aso gbia tò gbéwɔwa, aa pɔblea ní wēeo sí baadewa ní ánuwu ɔwatè blablao. An ìwawo gbáablémá bo. Mapi s̄ mi ke màao, asa má Lua vía ví.

16 Ma mekpà bíipi boawa, mi tɔle sé ma pò ũo. Ma ìwawo káaaa we zipi yáie.

17 Yuda ɔ pɔble ma be gbèwɔn basoplakwikwi, gbáade ɔ ní gbé pò b̀ bui pò liaawázio kíio.

18 Lá gu lé dɔ wíɔ zu kekemee m̀endodo ní s̄ mekpawo m̀en soolosoalo ní koo, mé wíɔ wēe ba z̄z̄z̄z̄ gɔɔ kwi ní gɔɔ kwio. Gia ní beeo mi dɔaanakeble gbemáo, asa zí pò gbé beeo lé ke z̄z̄.

19 Ma Lua, yámaa pò má kè gbé beewo pii àò dɔngu.

6

Nεεmii ibewo wele ɔnɔkeàè

1 Ma bíibò má làa, a f̀o ku guei bo, áma mi a b̀le gba p̀elep̀ele gíao. Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu bui Gesewo ní ma ibee kíniò a baomà,

2 Sambala ní Gesewo lékpásákemee aa m̀è mà m̀o daríle Ono guzule wéle guu. Vái ɔ aale wēlemanɔ.

3 Ma gbéwó zímá ma m̀è: Mále zí z̄z̄ kee, má e mà m̀o. Má e mà zipi to we mà m̀o á kíio.

4 Aa lékpásápi k̀emee ḡen síiɔe, mé ma yápi z̄símá màa píi.

5 A ḡen soode Sambala a ìwae z̄ia. A taala pò wi kán'ò nawào k̄ia.

6 Wa kè lápi guu wà m̀è: Wà yáe feena mà buipáleo kíi, ɔ Gesewo m̀è síanae. A m̀è mpi ní Yuda kíniò a zed à b̀o kí yá kpe. A yáí ále bíipi boi. Wà m̀è b̀o ní ye n̄ ḡo Yuda kía ũe,

7 ɔ n̄ ánabio dile aa o Yelusaleũ míme ní de ní kía ũ. Kí a yápi ma. Ayámeto m̀o wà lekpaai.

8 Ɔ ma lékpásákèè ma m̀è: Yá pò níle o kuo. Mm̄e n̄ yápi ò nziawa.

9 Ampii aa ye vía ma k̄u aa m̀è wá ɔ a ḡo dɔwázie, wá e zipi midewo. Ma Lua, ma ɔ gba gbáa.

10 Gɔɔewa ma ge Delaia né Semaia, Metabeli t̄ũna be, asa à azia ye a kpéu. A m̀è: Wà kpaau Lua kpéu, wí a gbatawále, asa gbéwó lé m̀o n̄ deie. Aa m̀o n̄ dei gwáae.

11 Ɔ ma m̀è: Ma taa ì bàalea? Ma taa a f̄o ge ule Lua kpéu mazia misia yáia? Má geo.

12 Má d̄o maziawa aà yápi i b̀o Lua kíio. A ánabikepi kè ma yá musu, ké Tobia ní Sambalao fiabòè yáie.

13 Màa à fiabòè, ké vía e ma k̄u mà duunake mà gé we, aai gbasa ma t̄o ɔkpa aa ma s̄s̄.

14 Ma Lua, to Tobia ní Sambalao yákeapi àò dɔngu. To n̄e ánabi Nɔadia yá àò dɔngu b̀o ní ánabi kíni pò aa ye vía ma k̄u.

Yelusaleũ bíi midewo

15 Gɔɔ blakwi ní plao gbèa wa bíipi midewo pò wí me Elulu gɔɔ baasodezi.

16 Ké wá ibewo a baomà, mé bui pò liaawázio wesie, an ká gá, aa d̄o sa ké wa zipi kè ní wá Lua gbáaoe.

17 Gɔɔbeezi Yuda kíabuiò lé lá kpásá Tobiae m̀o m̀o, mé Tobiapi lé kpásané.

18 Yudaο yāyèaànσ dasi, asa Ala né Sekania mé aà ànsue ũ, mé Belekia né Mesulaũ mé Tobiapi né Yohanani ànsue ũ.

19 Aaĩ aà sáaukpa ma wáa lσ, σ aai εa ma yá dau siuè. Tobiapi láσ kpàsáμεε lσ, ké vía e ma kú.

7

1 Ké wà bíibò mé ma a bσλε gbaσ pèλεπελε, wà bíibòledσanaσ ní lèsinaσ ní Levii buiσ díλε.

2 σ ma a dáuna Anani díλε Yelusaleũ gbèzσ ũ ní kibε ziiia Ananiaσ, asa gbé náaideε. A Lua vía ví de gbé dasidela.

3 Má òné: Wasuli Yelusaleũ bσλε gbaσ wèσ e íatē γε lí gbāakū. Wàli zetata wà gbáaσ dau e bíibòledσanaσ tá. Wà Yelusaleũdeσ dilédile gudσanaσ ũ lσ, an gbèσ aσ ku gudσakii, an gbèσ ní be saε.

4 Wéλεpi zσσ mé a bàlumaσ ví, mé gbé pσ kú weσ bílao. Wi e èa a kpéσ dòdσ yāao.

5 Ma Lua láasoo dàμεε ma sσu, σ ma kíabuiσ kàaa ní gbāadeσ ní gbé kiniσ pii, ké wà ní tó dalau ní buiwa yái.

6 Babeli kí Nebukanεza Isailiσ kùkū zìzσ ũ yāa, à tàñσ Babeli. An gbé pσ bò zìzσkepiu aa sù Yelusaleũ ní Yuda bùsuo, baade ní a beσσn ke:

7 Aa sù ní Zolobabeliσ ní Yesuaσ ní Nεεmiio ní Azaliaσ ní Laamiao ní Naamanio ní Maadoseo ní Bilisāσ ní Misipaaσ ní Bigivaio ní Leuũσ ní Baanaσ sānu.

Isaili gσε pσ sùpiσ naoan ke:

8 Palσsi buiσ gbèσn àasσσσ lεε pla ní baswaaσkwi ní plao (2.172).

9 Sefatia buiσ gbèσn àaa do ní baswaaσkwi ní plao (372).

10 Ala buiσ gbèσn àaa àaσ ní blakwi ní plao (652).

11 Paata Mσabu buiσ pσ de Yesua ní Yoabuo buiσ ũσ gbèσn àasσσσ lεε pla ní àaa síiσ ní bao plasaio (2.818).

12 Elaũ buiσ gbèσn àaa soolo ní blakwi ní síiσ (1.254).

13 Zatu buiσ gbèσn àaa síiσ ní blasσoo (845).

14 Zakai buiσ gbèσn àaa àaσ ní baswaaσ (760).

15 Binui buiσ gbèσn àaa àaσ ní blakwi plasaio (648).

16 Bebai buiσ gbèσn àaa àaσ ní baasσσ ní àaσ (628).

17 Azegada buiσ gbèσn àasσσσ lεε pla ní àaa do ní basoolo ní plao (2.322).

18 Adonikaũ buiσ gbèσn àaa àaσ ní bàaσσσ ní plao (667).

19 Bigivai buiσ gbèσn àasσσσ lεε pla ní bàaσσσ ní plao (2.067).

20 Adini buiσ gbèσn àaa àaσ ní bàaσ σosaio (655).

21 Atee pσ de Ezekia bui ũ buiσ gbèσn basσσ plasai (98).

22 Asuũ buiσ gbèσn àaa do ní basoolosσσ ní àaσ (328).

23 Bezai buiσ gbèσn àaa do ní basoolosσσ mèndosaio (324).

24 Alifi buiσ gbèσn basσokwi ní plao (112).

25 Gabaσσ buiσ gbèσn basσσ σosaio (95).

26 Betelēũdeσ ní Netofadeσ gbèσn àaa do kuεplasai (188).

27 Anatodeσ gbèσn basoolosσσ ní àaσ (128).

28 Betazamavēdeσ gbèσn bla ní plao (42).

29 Kiliayaaliũdeσ ní Kefiladeσ ní Beelodeσ gbèσn àaa àaσ ní basopla ní àaσ (743).

30 Lamadeσ ní Gebadeσ gbèσn àaa àaσ ní bao ní mèndoo (621).

31 Mimasadeσ gbèσn basoolo ní plao (122).

32 Betelideσ ní Aideσ gbèσn basoolo ní àaσ (123).

33 Nebo pále buiσ gbèσn blakwi ní plao (52).

34 Elaũ pále buiσ gbèσn àaa soolo ní blakwi ní síiσ (1.254).

35 Aliũ buiσ gbèσn àaa do ní basooloo (320).

- 36 Yelikodeo gbẽon òaa do ní basoplasoo (345).
- 37 Lodideo ní Adidadeo ní Onodeo gbẽon òaa àaṣ ní basoolo ní m̀endoo (721).
- 38 Senaadeo gbẽon òaasoo lεε àaṣ ní òaa s̄iṣ ní basoolokwio (3.930).
- 39 Sa'ona bui p̀s̄ s̄un ke: Yesua bui Yedaia bui gbẽon òaa soo baasoo ní plao sai (973).
- 40 Imεε bui gbẽon òaa soo ní blakwi ní plao (1.052).
- 41 Pasuu bui gbẽon òaa soolo ní blasoo ní plao (1.247).
- 42 Aliũ bui gbẽon òaa soo ní ḡeo ní plao (1.017).
- 43 Levii bui p̀s̄ s̄un ke: Odeva bui Yesua ní Kamielio bui gbẽon bàaṣkwi ní s̄iṣo (74).
- 44 Asafa bui l̀s̄inao gbẽon basoplasoo ní àaṣo (148).
- 45 Saluũ ní Ateeo ní Talemoo ní Akubuo ní Atitao ní Sobaio bui bíiboléd̄anao gbẽon basopla plasai (138).
- 46 Lua ua z̄ikenaó gb̄ε bee bui onε: Ziha, Asufa, Tabao,
- 47 Kelosi, S̄iaa, Padoni,
- 48 Lebana, Agaba, Salemai,
- 49 Anana, Gideli, Gaaa,
- 50 Leaia, Lezini, Nεkoda,
- 51 Gazaũ, Uza, Pasea,
- 52 Besai, Mεuniũ, Nεfusiũ,
- 53 Babuku, Akufa, Aluu,
- 54 Bazelu, Mεida, Aasa,
- 55 Baakosi, Sisela, Tema,
- 56 Nεzia ní Atifao.
- 57 Salomoo z̀blena bui ó gb̄ε bee bui onε: Sotai, Sofele, Peluda,
- 58 Yala, Daak̄, Gideli,
- 59 Sefatia, Atili, Pokεε Azebaiũ ní Amoo.
- 60 Lua ua z̄ikenaṣo ní Salomoo z̀blena bui ṣo gbẽon òaa pla swaaṣaiε (392).
- 61 Gb̄εo b̀ Temela ní Telaasao ní Kelubuo ní Ad̄o ní Imεεo, ṣ̄ aai e ní buibok̄ii òl̄nέo, tó Isailion ní ũ.
- 62 Delaia ní Tobiao ní Nεkodao bui onε, aa gbẽon òaa àaṣ ní bla ní plaoε (642).
- 63 Sa'ona bui p̀ de Obaia ní Akozio ní Baazilaio bui ũ s̄u l̄. Baazilaipi Galada bui Baazilainε s̄ε ȳaa n̄o ũ, ṣ̄ à a ànsue t́pi s̄ε.
- 64 Gb̄εṣo ní t́ w̄εεε buibok̄ii taalau, aai b̄owào, ṣ̄ wà ḡiné ní sa'oz̄io.
- 65 B̄usu d̄aana òné, mé i ke sa'ona ní yá gwà ní Uliũo ní Tumiũo* bàasio, aasu Lua blε bleo.
- 66 Gb̄εṣo p̄ii gbẽon òaasoo lεε bla ní plao ní òaa do ní baswaaṣo (42.360).
- 67 An z̀blena ḡεo ní n̄oo ku l̄o gbẽon òaasoo lεε sopla ní òaa do ní basopla àaṣaio (7.337). L̀s̄inao ḡεo ní n̄oo kúr̄n̄o l̄o gbẽon òaa do ní blasoo (245).
- 68 Aa s̄óo v̄i òaa àaṣ ní basooloo ní ḡeo ní m̀endoo (736), s̄obaona òaa do ní blasoo (245), yiongo òaa pla ní bla soosaio (435), z̄aa'inao òaasoo lεε soolo ní òaa àaṣ ní basooloo (6.720).
- 69 An uabeleeo gbadàda z̄i yá musu. B̄usu d̄aana gbadà Lua kpé z̄i kpagolo guu vua kiloo swaaṣo ní k̄nio ní vua tao m̀en blakwi ní sa'on ulatao m̀en òaa pla ní basoolokwio (530).
- 70 Uabeleeo gbadàda Lua kpé z̄i kpagolo guu, vua kiloo baswaaṣkwi (170) ní ánusuo t̄nu do ní kiloo òaa doo.
- 71 Gb̄é k̄nio gbadàda l̄o, vua kiloo baswaaṣkwi (170) ní ánusuo t̄nu do ní kiloo basoo ní sa'on ulatao m̀en bàaṣoo ní plao (67).
- 72 Sa'ona ní Levii bui ní bíiboléd̄anao ní l̀s̄inao ní gb̄ep̄aleeó ní Lua ua z̄ikenaó ní Isaili k̄nio z̀l̄εz̄l̄ε ní w̄l̄εo guu.†

* 7:65 B̄oa 28.30, Iko 33.8 † 7:72 1Lad 9.2-3

8

Ezala Mɔizi ikoyā kyokea

¹ Gbépíi kàaa n̄ lɛdoũo gāae pó kú I Bole sae, ɔ wa ò yādanede Ezalae aà bɔ n̄ Mɔizi ikoyā pó Dii d̄ile Isailiɔne láo.

² Mɔ soplá gɔɔ s̄ia z̄í sa'ona Ezala b̀ò n̄ Mɔizi ikoyāo bíla ae. Gõeo n̄ n̄oɛo n̄ gbé pó aa f̄s yāmao píi kú we.

³ A aed̀ò gāae pó kú I Bolepi saewa, ɔ àle lápi kyoke za kɔkɔ e íatē minanguo gõeo n̄ n̄oɛo n̄ gbé pó aa f̄s maɔ wáa. Gbépíi swād̀ò Mɔizi ikoyā lápi kyokeai.

⁴ Yādanede Ezala ze gbà l̄esí pó wa dà n̄ lío lápi kyokea yáí musu. Matitia n̄ Semaɔ n̄ Anaiao n̄ Uliáo n̄ Ilikiao n̄ Maaseao ku aà ɔplaaí. Pedaia n̄ Misaelio n̄ Malakiao n̄ Asuũo n̄ Asadanao n̄ Zakalio n̄ Mesulaũo ku aà ɔzeí.

⁵ Ké Ezala lá w̄è, gbépíi è, asa aà zek̄ii l̄esí deñla. Ké a w̄è, gbépíi f̄le ze.

⁶ Ezala Dii Lua z̄ɔɔde sáaukpà, ɔ gbépíi ɔsè musu aa m̀è: Ami! Ami! ɔ aa mipèle t̄ole, aa kùle Diiè.

⁷ Gɔɔ pó gbéɔ zea we, Levii buieɔ Mɔizi ikoyā dàdané. Levii buipiɔ t̄on ke: Yesua, Bani, Selebia, Yamini, Akubu, Sabetai, Odia, Maasea, Kelita, Azalia, Yozaba, Anana n̄ Pelaiao.

⁸ Aa Lua ikoyā lápi kyokè, ɔ aa a b̀oɔlekè, aa a w̄é w̄èné, ké aa e kyópi ma.

⁹ ɔ bùsu gbāade Nεemii n̄ yādanede sa'ona Ezalao n̄ Levii bui pó lé yādada gbéɔneɔ òné: Gɔɔe beeá Dii á Lua p̄e. Asu w̄enakeo, ásu ɔɔbo. Asa ké aale Mɔizi ikoyā ma, aale ɔɔbo m̄piiè.

¹⁰ Nεemii m̀è: A ge pó n̄side ble, í í nana mi. A li gbé pó p̄e víoɔne. Gɔɔe beeá wá Dii p̄e. Asu búbuapeo, asa p̄ona pó Dii í kpámá de á gbāa'ek̄ii ũ.

¹¹ Levii buiɔ gè gbéɔ n̄sɛ n̄niné aa m̀è: A n̄ile! Gɔɔe beeá Lua p̄e, ásu búbuapeo.

¹² ɔ aa f̄le gè p̄oblè aa imi, aa lík̄ɔe aa p̄onakè maamaa, asa aa yá pó wa òné mà sa.

¹³ M̄opi gɔɔ plaade z̄í uabeleɔ n̄ sa'onao n̄ Levii buiɔ kàaa yādanede Ezalazi, ké aa e w̄éte Mɔizi ikoyāi.

¹⁴ ɔ aa yá pó Dii d̄ile M̄ozie è we à m̀è, Isailiɔ aao ku lákpeɔ guu m̄o soplade dikpeɔgɔɔz̄í,*

¹⁵ mé aa yáe bee kp̄awake n̄ z̄ɔewiao guu n̄ Yelusaleũo aa me: A bole gé s̄eu, í kulaɔ kaso suò n̄ baalalao n̄ gbélaɔ n̄ daminalao n̄ lí uede láɔ, ké à lákpeɔ d̄ɔɔ lá a ku taalauwa.

¹⁶ ɔ gbéɔ gè kàsokaso aa suò, baade lákpe d̀ò a kpé musu ge ua ge Lua ua ge I Bole gāae ge Eflaiũ Bole gāae.

¹⁷ Gbé pó b̀ò z̄ìɔkeupiɔ lákpeɔ d̀òɔ m̄pii, ɔ aa ku a guu. Za Nuni né Yozuee gɔɔ e gɔɔ bee Isailiɔ i dikpepi ke m̄aao. ɔ aa p̄onakè maamaa.

¹⁸ Ezala Ìo Lua ikoyā lá kyoke lá gu lé d̄o sea za dikpeɔgɔɔ s̄ia z̄í e à ge midèò. Aa dikpepi kè gɔɔ sopláe. A gɔɔ swaaɔde z̄í ɔ aa k̄k̄āakè lá wa d̄ilewa.

9

Isailiɔ n̄ duunao oa Luae

¹ M̄o doupi gɔɔ baaso m̀endosaide z̄í Isailiɔ k̄ɔ kàaa n̄ leyɛo n̄ zwānkasao dadaa, mé bùsu kákaa n̄ miu.

² Aa n̄z̄ia kè buipaleɔwa ɔ aa s̄ia, aale n̄ duunao n̄ n̄ deziɔ yāvāikeao o.

³ Aa ḡs̄ s̄ia gu pó aa kuu, ɔ wà Dii n̄ Lua ikoyā lá kyokèné e m̀ò àaɔ, ɔ aa n̄ duunao ò aa kùle Dii n̄ Luae e m̀ò àaɔ.

⁴ Levii buieɔ ze gba pó wa dàné musu, aa lezù Dii n̄ Luazi gbáugbāu. An t̄on ke: Yesua, Bani, Kamieli, Sebania, Buni, Selebia, Bani n̄ Kenanio.

* 8:14 Lev 23.33-43

⁵ Levii buiɔ Yesua ní Kamielio ní Banio ní Asaniao ní Selebiao ní Odiao ní Sebaniao ní Petaiao mè: A fele Dii á Lua táasile! A ku za asínizí e gɔɔpii. To wà n tɔbɔ, asa n gawi de lémaama ní táasiola píi.

⁶ Mmε ní Dii ũ ndo. N bàluma kè ní n be pɔ kú musuo ní pɔ pɔ kú weɔ píi. N dúnia kè ní pɔ pɔ kuwàɔ, n ísia kè ní pɔ pɔ kú a guuɔ. Ni wēni kpa mípiiwa, n be malaika dasiɔ í kúlεε.

⁷ Mmε ní Dii Lua pɔ Ablau sè ũ, n bɔaàɔ Ulu, Babiloni bùsuu,* n aà tɔ lile Ablahaũ.†

⁸ N è a n náai ví a sɔ guu, ɔ n mè n bàa aɔ kuaàɔ, níyɔ Kanaa bùsu kpawà ní aà buiɔ, bùsu pɔ Itio ní Amoleɔ kuu ní Pelizio ní Yebusio ní Giigasio.‡ ɔ n lé pɔ ní gbèèpi kè, ké ní maa yáí.

⁹ N taasi pɔ wá deziɔ kè Egipi è,§ n wii pɔ aa lè Isia Tēai mà.*

¹⁰ N seelaɔ ní dabudabuɔ kè Falaɔε,† ní kpàaàzi ní aà İwaɔ ní aà bùsudeɔ píi, asa ní dɔ lá aa áiapāsikè ní wá deziɔ. N tɔbɔ lá a ku e ní a gbāowa.

¹¹ N ísia zḡené, ɔ aa taa'ò gugiiu aa bùa.‡ N gbé pɔ pèlérizio zù ísiu, n ní zú lán gbewa í zɔɔpi guu.§

¹² N dɔaa n gbéɔne telu guu fáane, gwāasina sɔ té guu.* N zé pɔ de aa se pùnέ.

¹³ N pila Sinai gbèsisí musu, n yá'óné za musu.† N ikoyā zede síande kpámá ní yāmaa pɔ ní dīleɔ.

¹⁴ N tò aa kámabogɔ dè ní pɔ ũ.‡ N n yādileɔ ní n ɔtondɔkio ní n ikoyāo dà n zòblena Mɔizie, ɔ a kpámá.

¹⁵ Ké nɔana ní dé, n ble gbàenέ za musu.§ Ké imi ní dé, n ibònέ gbesiu.* Bùsu pɔ n a legbènέ n mè níyɔ kpámá ɔ ní òné aa ge sí ní pɔ ũ.

¹⁶ N beeo wá dezipio kàamai ví, an swá gbāakù, aaliɔ n yādileɔ kūao.

¹⁷ Aa gí n yāmai, dabudabu pɔ ní kènέɔ yá sàngu. An swá gbāakù, aa bò n yá kpe, aa dɔaana dīle aà ea tárnɔ zɔbleu.† Lua, ni gbéɔ duuna kémá, ní sùuu ví ní sósobio, n pɔ lí pa kpaaɔ, ní gbēke ví zɔɔ, ɔ ni pākpańziɔ.‡

¹⁸ Baa ké aa mɔkasa lán gáaenawa, aa mè ní dii pɔ ní bóle Egipin we,§ mé aa dènnɔ maamaa,

¹⁹ ni pākpańzi guwaiwaiuo n sósobi zɔɔ yáí. Telupi dɔaa ze'òbnέ fáane, tépi zé pɔ de aa se pùnέ gwá, i ní tó we ziiɔ.

²⁰ N n Nisina kpámá à yādáné. Ni ní té manao. Ké imi lé ní de, n ní gbá í.

²¹ N ní gwá guwaiwaiu wè bla, pɔe i kēsámáo. An pɔkasao i yaao, an gbá i séseɔ.

²² N buiɔ kpámá ní ní bùsuɔ, n ní bùsupio kpaaléné míɔ. Aa Esebɔ kí Siɔ bùsu sí ní pɔ ũ ní Basana kí Ogu pɔɔ.*

²³ N tò an bui dasikù lán saanaɔwa,† n gērnɔ bùsu pɔ ní ò ní maεne aa ge sí ní pɔ ũ guu.

²⁴ Ké an néɔ gè bùsupi sí ní pɔ ũ, ɔ n Kanaa pɔ kú weɔ kādéné, n ní náné ní ɔzī ní ní kíaɔ píi, n bùsupi buiɔ kpámá, aa ní pɔeá kémá.‡

²⁵ Aa wéle bíideɔ sí ní tɔle maaɔ, aa kpéɔ sí ní pɔmaa pɔ kúuɔ ní lòɔ pɔ wa yòɔ ní wēebuɔ ní kù kpéɔ ní lí pɔ wí a be bleɔ à kè zài. Aa pɔblè aa kà aa mēkpa, aa namablè n èfāai zɔɔ yáí.

²⁶ N beeo an swá gbāakù, ɔ aa bò n yá kpe, aa gí n ikoyāí. Aa ānabi pɔ ledámá aa sumao dède, aa dènnɔ maamaa.

²⁷ N ní ná ní ibεεne ní ɔzī, aa gbāamòné, ɔ aa wiilénzi ní taasikea guu. Kua za musu ní sírnɔ n sósobi zɔɔ yáí, n suabanaɔ dīlené, ɔ aa ní bó ní ibεεpio ɔzī.

* 9:7 Daa 11.31, 12.1 † 9:7 Daa 17.5 ‡ 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 Bɔa 3.7 * 9:9 Bɔa 14.10 † 9:10 Bɔa 7-12
‡ 9:11 Bɔa 14.21-29 § 9:11 Bɔa 15.4-5 * 9:12 Bɔa 13.21-22 † 9:13 Bɔa 19.18-20 ‡ 9:14 Bɔa 20.8-11 § 9:15
Bɔa 16.14-15 * 9:15 Bɔa 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 ‡ 9:17 Bɔa 34.6 § 9:18 Bɔa 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35
† 9:23 Daa 15.5 ‡ 9:24 Yoz 11.23

28 Tó aa nie è, aaī ea yá pò vainē kee, ò n ní kpá ní ibeeɔwa aa gbãablè má. Aa èa wiilè nzi, ò kua za musu ní sīn̄n̄, n ní bó gēn ūma'ūma n sósobi yáí. §

29 N ledámá aa ze ní n ikoyāo, kási aa zazakūma, aalī n yādileaō kūao, n yá pò tó gbé kūa, aō ku a sabaīe. * Aa zà n yápīwa aa mikpel̄ine, an swá gbãakū aa gĩ n yāmai.

30 N menakèr̄n̄ a wē dasi, n Nisina yādà ní ānabīone, ò aa ledàomá, aai swād̄oio, ò n ní ná buipālēone ní ɔz̄i. †

31 N sósobi z̄ō guu ni ní mid̄eo, Lua sùuude sósobiden n ū, ni pākpañzio.

32 Ayām̄eto wá Lua, Lua z̄ō gbãade pò ni tó ní me sēenata, lá n bàa ò kúwan̄o gbēke guu, taasi pò wá lé ní wá kíaō ní wá d̄aanaō ní wá sa'onaō ní wá ānabīo ní wá dezīo ní n gbé̄o pii za Asili kíaō ḡō e ní a gbão, n̄su to à kēne fēnēūo.

33 Yá pò wá léō pii musu ní maa, baa ké wa yāvāikè, ní náai vī.

34 Wá kíaō ní wá d̄aanaō ní wá sa'onaō ní wá dezīo aai z̄ikē ní ikoyāwao, aai laaid̄o ní yādileaōwao ge lé pò ní dāmá̄o.

35 Baa ḡō pò aa n̄zia vī, mé aa p̄maa dasi pò n ní gbá̄o vī ní bùsu yàasa táaede pò ní kpāmá̄o, aai z̄obl̄eneo, aai mikē ní yāvāīwao.

36 Gwa! Z̄ōn wá ū gbã. Bùsu pò ní kpà wá dezīowa aa a lib̄eo ní a p̄maāo ble, z̄ōn wá ū a guu.

37 Wá bugbē yàasāo ḡò kí pò ní tò aa gbãablèwá̄o pò ū wá duuna yáí. Aaī kiblewá ní wá p̄tūō lá aa yeiwa. Wá kú wēt̄ea z̄ō guu.

10

Isailī ledoūkea ní Luao

1 Yá beeō yáí pii wálē ledoūkenn̄o ní s̄anao, wálē ké lá guu. Wá d̄aanaō ní Levii buīo ní wá sa'onaō lé ní seela kewà.

2 Gbé̄ pò aa ní seela kèw̄ōn ke: Bùsu gbãade Nεemii Akalia né, Zedekia,

3 Selaia, Azalia, Zelemii,

4 Pasuu, Amalia, Malakia,

5 Atusu, Sebania, Maluku,

6 Aliū, Melem̄o, Obadia,

7 Daniēli, Gin̄et̄o, Baluku,

8 Mesulaū, Abia, Miam̄e,

9 Maazia, Bilegai ní Semaiao. Gbēpībá sa'onaōne.

10 Levii buīōn ke: Azania né Yesua, Enada né Binui, Kamieli

11 ní ní gbé̄o: Sebania, Odia, Kelita, Pelaia, Anana,

12 Mise, Leobe, Asabia,

13 Zakuu, Selebia, Sebania,

14 Odia, Bani ní Beniuo.

15 Isailī d̄aanaōn ke: Pal̄osi, Paata M̄oabu, Elaū, Zatu, Bani,

16 Buni, Azegada, Bebai,

17 Adonia, Bigivai, Adini,

18 Atee, Ezekia, Azuu,

19 Odia, Asuū, Bezai,

20 Alifi, Anato, N̄ebai,

21 Mapiasi, Mesulaū, Ezii,

22 M̄esezab̄eli, Zadoki, Yadua,

23 Pelatia, Anana, Anaia,

24 Ozee, Anania, Asubu,

25 Aloese, Pila, Sob̄eki,

26 Leuū, Asabana, Maasea,

27 Ahia, Anana, Ana,

28 Maluku, Aliũ ní Baanao.

29 Isaili kɛniɔ, sa'onao ní Levii buiɔ ní bíibɔlɛdɔanao ní lèsinao ní Lua ua zíkɛnao ní gbé pɔ aa kè bui pɔ liaañziɔwa aa Lua ikoyā kūao nàkɔwa ní gbé pɔ de gbāade ũ. An nao ní nɛgɔɛo ní ní nɛnɔɛo nàmá lɔ ní gbé pɔ yápi mà mé aa dɔo píi.

30 Aa lɛgbè aa mè: Wá sɪ ní Luao, wá tɛ Lua ikoyā pɔ a kpà a zòblena Mɔziwai. Wá Dii wá Lua yādileao kūa ní aà yādanɛo, wɔ aà ɔtondɔkɪi gwa.

31 Wá wá nɛnɔɛo kpásā bui pɔ liaawáziɔwa lɔ. Wá ní nɛnɔɛo sé wá néɔne sɔo.*

32 Aa mè lɔ: Tó bui pɔ liaawáziɔ mè ní laao ge pówɛnae aa yía kámabogɔɔ, wá lúmá kámabogɔɔzɪ ge lousisigɔɔziɔ. Wè sɔpla ní wè sɔplao wáli tó tɔɔlɛ íampa,† wíli gbéɔ ké ní ní flao.‡

33 Wá dɪlɛ wázia yá ũɛ, wá baade lí ánuɔsu kpa wɛ ní wɛo galaũ síiɔ wá Lua ua zɪ yá musu.

34 Iɔ de pɛɛ pɔ wɪ kpa Luawa pɔ ũ ní pówɛnti pɔ wɔ kpawà lá gu lé dɔo ní sa pɔ wɔ a pɔ kátɛu à tékũ lá gu lé dɔo ní sa pɔ wɔ o kámabogɔɔ ní mɔ dafu dikpɛgɔɔo ní dikpɛ pále zɪo ní sa pɔ wɔ o sáaukpaá yáio ní Isailiɔ duun awakpabɔɔ ní wá Lua ua yá kɛniɔ píi.

35 Wá sa'onao ní Levii buiɔ ní gbé kɛniɔ píi, wa gbɛlà mɔa ní yàao wá Lua ua yá musu, wáli mɔo ualɛ ní ualɛo gɔɔ pɔ wa dɪlɛwa wɛ ní wɛo. A de Dii wá Lua gbagbakɪi pɔ ũɛ lá a ku Mɔzi ikoyā guuwa.

36 Wáliɔ mɔ Dii kpéu wɛ ní wɛo ní wá buapɔ káauɔ ní libɛ séiaɔ píi.§

37 Wáliɔ mɔ wá Lua ua ní wá nɛgɔɛ séiaɔ ní wá zunɛ séiaɔ ge sã ge ble, wíli kpá sa'ona pɔ lé zíkɛ wɛɔwa, lá a ku Mɔzi ikoyā guuwa.*

38 Wáli mɔ ní wá pówɛn séiaɔ ní wá kàa séiaɔ ní wá libɛ séiaɔ ní wá vɛɛ séiaɔ ní wá nísi séiaɔ, wí kálɛ làasiu wá Lua ua sa'onaoɛ. Wáli wá buapɔɔ kwidɛ bɔ Levii buiɔɛ,† asa Levii buiɔ mé í a kwidɛ si zɔɛwia ní zɔɛwiao.

39 Tó Levii buiɔ lé a kwidɛ sí, Aalona bui sa'onao lío kúɛnɔ. Levii buiɔ sɔ aali pɔ kwidɛ pɔ aa sɪpi kwidɛ sɛ gɛd wá Lua ua, aali kálɛ làasiu.‡

40 Levii buiɔ ní Isaili kɛniɔ píi lí pówɛna ní vɛɛo ní nísio labakɛ, aali kálɛ làasiu Lua ua, gu pɔ luakukɪi pɔɔ kuu ní sa'ona pɔ lé zíkɛ wɛo ní bíibɔlɛdɔanao ní lèsinao. Màa wáli pākpa wá Lua uaio.

11

Isaili pɔ zòlɛ Yelusaleũ

1 Isaili dɔaanao zòlɛ Yelusaleũ, ɔ gbé kɛniɔ gbɛlà an gbéɔ kwidɛ mɔ zòlɛa Lua wélepi guu yá musu, an gbé kɛniɔ i gɔ zɔɛwiao guu.

2 Wá uabele pɔ dɔaa zè ní kua Yelusaleũo sáaukpa.

3 Yuda bùsu dɔaana pɔ zòlɛ Yelusaleũo tɔɔn kɛ: Isaili kɛniɔ, sa'onao ní Levii buiɔ ní Lua ua zíkɛnao ní Salomɔɔ zòblɛn buiɔ zòlɛ Yuda bùsu wéleɔ guu, baade ní a tɔɔlɛo,

4 ɔ Yudaɛo ní Bɛyāmɛɛ buiɔ zòlɛ Yelusaleũ.

Yudaɔ dɔaanao tɔn Ataiá ní Maaseao. Pɛlɛzi Maalalee í, Maalalee Sefatia í, Sefatia Amalia í, Amalia Zakali í, Zakali Uzia í, ɔ Uzia Ataiapi í.

5 Sela Zakali í, Zakali Yoialibu í, Yoialibu Adaia í, Adaia Azaia í, Azaia Kɔloze í, Kɔloze Baluku í, ɔ Baluku Maaseapi í.

6 Pɛlɛzi bui gɔgbāa pɔ kú Yelusaleũo gbɛɔn òaa pla ní bàaɔkwi plasaioɛ (468).

7 Bɛyāmɛɛ buiɔ dɔaana Salu. Yesaia Itieli í, Itieli Maasea í, Maasea Kolaia í, Kolaia Pedaia í, Pedaia Yoedi í, Yoedi Mɛsulaũ í, ɔ Mɛsulaũ Salupi í.

8 Aàpi gbɛa Gabai ní Salaio. Ampii gbɛɔn òaa síiɔ ní basoolokwi plasaioɛ (928).

* 10:31 Bɔa 34.16 † 10:32 Bɔa 23.10-11 ‡ 10:32 Iko 15.1-2 § 10:36 Bɔa 23.19 * 10:37 Bɔa 13.2, Nao 18.15-16
† 10:38 Nao 18.21 ‡ 10:39 Nao 18.26

⁹ Zikeli né Yoeli mé ní gběz̄z̄z̄ ũ, mé Asenua né Yuda mé wéle gběz̄z̄z̄ plaade ũ.

¹⁰ Sa'on d̄aanao Yoialibu né Yedaia ní Yak̄o

¹¹ ní Selaiao. Lua ua d̄aana Aitubu Melaio ì, Melaio Zadoki ì, Zadoki Mesulaũ ì, Mesulaũ Ilikia ì, ò Ilikia Selaia ì.

¹² An gbé p̄o aale Lua kpé z̄i keo gb̄eon òaa siis̄ ní bao ní plaoe (822).

Sa'on d̄aana Adaia. Malakia Pasuu ì, Pasuu Zakali ì, Zakali Amezi ì, Amezi Pelalia ì, Pelalia Yolaũ ì, ò Yolaũ Adaiapi ì.

¹³ Aà gbé p̄o aa de uabeleo ũo gb̄eon òaa do ní bla ní plaoe (242). Sa'on d̄aana Amasai. Imee Mesilemo ì, Mesilemo Azai ì, Azai Azaleli ì, ò Azaleli Amasaipi ì.

¹⁴ Aà gbéá ḡsa gb̄aone, aa gb̄eon basoolokwi plasaie (128). Agedoliũ né Zadieli mé ní gběz̄z̄z̄ ũ.

¹⁵ Levii buio d̄aana Semaia. Buni Asabia ì, Asabia Azikaũ ì, Azikaũ Asubu ì, ò Asubu Semaia ì.

¹⁶ Levii buio d̄aanao Sabetai ní Yozabao mé Lua ua gběz̄z̄z̄ ũ.

¹⁷ Lèsin d̄aana Matania p̄o de lousisin d̄aana ũ. Asafa Zabedi ì, Zabedi Mise ì, ò Mise Mataniapi ì. Babukia mé aà plaade ũ. Bee gbea Samua né Abeda, Galali t̄ũna, Yedutu bui.

¹⁸ Levii bui p̄o kú Lua wéleuo gb̄eon òaa do ní basiīs̄o m̄endosaioe (284).

¹⁹ B̄ib̄oed̄anao Akubu ní Talem̄o ní ní gbéo gb̄eon baswaākwi ní plaoe.

²⁰ Isaili k̄inió ní sa'onao ní Levii buio ku Yuda b̄usu wéleuo guu, baade ní a t̄oleo.

²¹ Lua ua z̄kenaó ku Ofeli s̄isi musu. Ziha ní Gisepao mé ní gběz̄z̄z̄ ũ.

²² Levii bui p̄o kú Yelusaleũo d̄aanan Uzi ũ. Mise Matania ì, Matania Asabia ì, Asabia Bani ì, ò Bani Uzi ì. Aàpi mé Asafa bui p̄o aai d̄aa ní lesiȳo Lua uaó gb̄edo ũ.

²³ P̄ēsio k̄ia mé ȳd̄ile l̄esinaone, à yá p̄o aa ke lá gu lé d̄o d̄ané.

²⁴ M̄esezabeli né Petaia p̄o de Yuda né Zela bui ũ ku k̄iapi k̄i Isailio yáḡḡsa yái.

²⁵ Yudaeo z̄le z̄ewiaie beeo guu ní ní fáanio: Kiliataaba ní a bualoũ, Dib̄o ní a bualoũ, Kabazee ní a bualoũ,

²⁶ Yesua, M̄olada, Bepele,

²⁷ Azaasuali, Beeseba ní a bualoũ,

²⁸ Zikilaga, Mekona ní a bualoũ,

²⁹ Enilimo, Zola, Yaamu,

³⁰ Zana, Adulaũ ní a z̄ewiaio, Lakisi ní a fáanio ní Azekao ní a bualoũ. Aa bekpà za Beeseba e Beninoũ guzuleu.

³¹ B̄eȳamee buio bekpà wéle beeo guu: Geba, Mimasa, Ai, Beteli ní a bualoũ,

³² Anato, N̄obu, Anania,

³³ Azoo, Lama, Gitaiũ,

³⁴ Adida, Zeboiũ, Nebala,

³⁵ Lodi, Ono ní Siao guzuleo.

³⁶ Levii bui ḡali p̄o kú Yuda b̄usu ȳaao bekpà B̄eȳamee buio b̄usu.

12

Sa'onao ní Levii buio yá

¹ Sa'onao ní Levii bui p̄o aa s̄u ní Salatieli né Zolobabelio ní Yesuaon ke: Selaia, Zelemii, Ezala,

² Amalia, Maluku, Atusu,

³ Sekania, Leuũ, Melem̄o,

⁴ Ido, Ginet̄o, Abia,

⁵ Miam̄e, Maadia, Bilega,

⁶ Semaia, Yoialibu, Yedaia,

7 Salu, Amoku, Ilikia, Yedaia. Gbέpio mé sa'ona n n gbέ Levii buio dɔaanao ũ sa'onkia Yesua gɔɔ.

8 Levii buio dɔaanaon ke: Yesua, Binui, Kamieli, Selebia, Yuda, Matania. Matania n a gbέo mé aai dɔaa n táasileao,

9 mé Babukia n Unio n n gbέo mé lèsinao gáli plaade ũ.

10 Yesua Yoakiũ i, Yoakiũ Eliasibu i, Eliasibu Yoiada i,

11 Yoiada Yonatãa i, ũ Yonatãa Yadua i.

12 Sa'ona pɔ aa de uabeleɔ ũ Yoakiũ gɔɔon ke: Selaia bui Melaia, Zelemii bui Anania,

13 Ezala bui Mesulaũ, Amalia bui Yohanani,

14 Maluku bui Yonatãa, Sebania bui Yosefu,

15 Aliũ bui Adena, Melaio bui Elekai,

16 Ido bui Zakali, Ginεtɔ bui Mesulaũ,

17 Abia bui Zikeli, Miyãme bui, Maadia bui Piletai,

18 Bilega bui Samua, Semaia bui Yonatãa,

19 Yoialibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi,

20 Salu bui Kalai, Amoku bui Ebεε,

21 Ilikia bui Asabia n Yedaia bui Netanelio.

22 Wà sa'ona uabeleɔ tɔ dala za gɔɔ pɔ Eliasibu n Yoiadao n Yohananio n Yaduao de sa'onkia ũ e Pεεsio kí Daliusi kpalablegɔɔε.

23 Wà Levii bui uabeleɔ tɔ dà ladau e Eliasibu tɔũna Yohanani gɔɔ.

24 Levii bui dɔaanao tɔn ke: Asabia, Selebia, Binui, Kamieli n Yesuao. An gbέo i yãwemá táasilea n sáaukpaaɔ guu gã n gãoε, lá Lua gbέ Davidi dilɛwa.

25 Gbέε beeo mé bíibɔledɔana pɔ aai Lua ua láasio n a bɔleo dɔaɔ ũ: Matania, Babukia, Obadia, Mesulaũ, Talemɔ n Akubuo.

26 Gbέpio ku gɔɔ pɔ Yesua né Yoakiũ, Yozada tɔũna de sa'onkia ũε. Nεεmii mé bùsu dɔaana ũ, sa'ona Ezala mé yãdanede ũ.

Yelusaleũ bíi sakēa

27 Yelusaleũ bíi sakεgɔɔ wà Levii buio wèlɛwεlɛ gu pɔ aa kuu, wà gèrɔno Yelusaleũ aa bíi sakε n pɔnao n sáaukpaaɔ n lesiao n sésɛnao n mɔɔnao n kúuo.

28 Lèsina pɔ kãi n Yelusaleũo kɔ kãaa we, Netofa bualoũdeɔ

29 n Begiligalideɔ n gbέ pɔ kú Gεba n Azemaveo saeo, asa lèsinao nɔzia bualoũo kpà Yelusaleũ sae weε.

30 Sa'ona n Levii buio gbãbò nɔziaε, ũ aa gbãbò gbέ kɔniɔne, ũ aa gbãbò bíiε n a bɔleo.

31 Má tò Yuda dɔaanao dède bíiwa, ũ ma lèsinao kãaa gáli zɔɔ lεε pla, aa dɔaané bíi musu. An gáli do be ɔplaa oi, aa be bíi musu Tufua Bɔle oi.

32 Osaia n Yuda dɔaana lεε doɔ té n kpe

33 n Azalio n Ezalao n Mesulaũo

34 n Yudao n Bëyãmεεo n Semaiao n Zelemiio.

35 Sa'onaεo kúrɔno ɔ, aa kúuo kúkũa. Bee gbεa Yonatãa né Zakali. Asafa mé Zakuu i, Zakuu Mise i, Mise Matania i, Matania Semaia i, Semaia Yonatãapi i.

36 Aà gbέ beeo kuaànɔ: Semaia, Azaleli, Milalai, Gilalai, Maai, Netaneli, Yuda n Ananio. Aa Lua gbέ Davidi pɔ'ɔbɔnao kũa. Yãdanede Ezala mé dɔaaané.

37 Ké aa kà Nibɔna Bɔle musu, aa dède Davidi wéle dedekí pɔ kú n aεowa, gu pɔ bíi sìsí kúu. Aa dò Davidi bei, ũ aa kà I Bɔle musu gukpe oi.

38 Lèsinao gáli plaadeɔ gè ɔzεε oi. Má ténzi bíi musu n gbέ kɔniɔ. Wa do Kina kalangai, wa gε e bíi yãasa kíi.

39 ũ wa gε Eflaiũ Bɔlea n Bɔle Zio n Kpò Bɔleo. Wa do Ananeli kalangai n Basɔo kalangao e Sã Bɔle musu, ũ aa zè Dakpeunao Bɔle musu.

40 Ǿ lèsinao gáli plapio kǿ kàaa Lua ua. Má kú we lo ní gbāade lɛɛ doo

41 ní sa'onae beeo: Eliakiũ, Maasea, Miyāme, Mise, Elioenai, Zakali ní Ananiao. Aa ní kùuo kúkũa.

42 Maasea ku we lo ní Semaiao ní Eleazaao ní Uzio ní Yohananio ní Malakiao ní Elaũo ní Ezɛɛo. Lèsinao lé lɛsi, Yezahia mé ní doaana ũ.

43 Goo bee aa sa'o maamaa, ɔ aa pɔnakè, asa Lua tò an pɔ kèna à kè zàie. Nɔeo ní néo lé pɔnake lo. Wà Yelusaleũdeɔ pɔnakeapi sùu mà zã.

44 Zibeezi aa gɔeo dɪle làasi gbɛzɔo ũ, gu pɔ gbaɔ ní buapo káauo ní pɔ kwideo káleu. Gbɛpio lí buapɔ pɔ Mɔizi ikoyã dɪle a de sa'onao ní Levii buio baa ũ séle zɔewia ní zɔewiao aa kàaa we, asa sa'onao ní Levii bui pɔ aai zɪke weo yá kà Yudaogwe.

45 Lua ua zɪ ní gbāboanéo de ní yá ũe. Lèsinao ní bíibɔledɔanao lío ní zɪ ke lá Davidi ní a né Salomoo dɪlewa.

46 Asa za Davidi ní Asafao goo lèsin doanao kue, aai doaa ní Lua táasileao ní aà sáaukpao.

47 Zolobabeli ní Nɛemiio goo Isailio píi lo lèsinao ní bíibɔledɔanao kámasa ká lá gu lé doe. Aai Levii buio asea kpámá, mé Levii buio í Aalona buio asea kpámá sɔ.

13

Nɛemii yágɔgɔa Isailionɛ gbɛzã

1 Zibeezi wà Mɔizi lá kyokè gbéonɛ, ɔ wa è we ké Amɔni ge Mɔabu buie suli gɛ Lua gbéo guuo,

2 asa aai da Isailiole ní pobleao ní íoo. Aa fiabò Balaaũe aà láaikemáe, ɔ wá Lua aà yá líle samaa'oa ũ.*

3 Ké aa ikoyãpi mà, aa buipáleo bòle ní guu.

4 E yápi ào gé kei wà sa'ona Eliasibu dɪle wá Lua ua làasi gbɛzɔo ũ. Amɔni bui Tobia daee,

5 à kpéne zɔo kpà Tobiapiwa. Wí pɔwenti káleu we yãa ní tulaletio ní Lua ua pɔo ní pɔwena kwideo ní vɛeo ní nísio pɔ de Levii buio ní lèsinao ní bíibɔledɔanao pɔ ũo ní laba pɔ wa kè sa'onaoɛo.

6 Goo bee má kú Yelusaleũo, asa Babeli kí Aatasasa kpalablea wè baakwi ní plaode guu ma ea ge aà kíi. Goopla gbea ma wabikèwà,

7 ɔ ma su Yelusaleũ. Ma yãvãi pɔ Eliasibu kè bao mà, lá à Lua ua kpéne kpà Tobiawa.

8 Yápi kèmɛɛ íi maamaae, ɔ ma aà pɔo sèle kòlèè bàasi.

9 Ma mè wà gbābo kpénepie, ɔ ma ea Lua ua pɔo kàle we ní pɔwentionio ní tulaletio.

10 Má mà lo wíli Levii buio ní lèsinao asea kpámáo, ɔ aa ɔbòle Lua ua zɪu, an baade tà bua.

11 Ma zɔadò gbāadeɔwa ma mè: Akea a pàkpà Lua uaii? Ǿ ma Levii buio kàaa, ma ní baade dà a zɪu.

12 Ǿ Yudaɔ mò ní pɔwen kwide bò ní vɛeo ní nísio mɔpii, aa kàka làasiu.†

13 Ma sa'ona Selemia ní lakèna Zadokio ní Levii bui Pedaiiao dɪle làasipio gbɛzɔo ũ, ɔ ma Zakuu né Anana, Matania tɔũna dɪle ní donlede ũ, asa wa ní dɔ gbé náaideɔ ũe. Làasi pɔo biilea ní gbéonɛ de ní yá ũe.

14 Ma Lua, ma yápi ào dɔngu. Nsu yãmaa pɔ má kè n kpé zɪ yá musu suumpao.

15 Goozeezi ma Yudaɔ è, aale ɔzɔ vɛewa a ífèkii kámabogoozi. Ma gbéoo è lo, aale su Yelusaleũ ní pɔwena kámabogoozi. Aa yè zàa'inaonɛ ní vɛebe'io ní vɛebeo ní kaadɔembeo ní aso páleo, ɔ ma ní gba laai bleyiaa goopi zɪ yá musu.‡

16 Tiideo ku Yelusaleũ, aai su ní kpoo ní laa bui píio, ɔ aai yía Yudaɔwa kámabogoozi.

17 Ma zɔadò Yuda gbāadeɔwa ma mè: Yãvãi pɔ ále kee bee sɔ be! Ale kámabogoo gbálee.

* 13:2 Nao 22.1-6 † 13:12 Mal 3.10 ‡ 13:15 Bɔa 20.8-10

18 Maa á deziò lé ké, ò wá Lua yãÿia wéíεε beewao lò? Ǿ ále kámabogoo gbãε, ále aà pò fele sãa?

19 Má díle tó gu sí ãsãdazi oosi, wáli Yelusaleũ bõε gbaõ tata, wasuli wẽo e kámabogoo gẽ. Ma azia gbẽõ kãε bõεpiõu, ké gbẽε su gẽ ní asoo kámabogoo yáí.

20 Laatanao ní gbé pò lé pò yiao ì bíi kpe gẽn do ge gẽn pla.

21 Ǿ ma lezámá ma mè: Tó a i we sa, má á kúkũε. Za goo bee ò aai mo kámabogoozi loo.

22 Ǿ má ò Levii buiõne aa gbãõ níziãε, aai gé bõledõai, ké wà kámabogoo dõ Lua pò ù yáí. Ma Lua, to ma yápi àõ dõngu, ní ma wegwa n gbẽke zõõ léu.

23 Goobeezi lo ma Yudaõ è, aa noõ sè Asedodadeõ ní Amõniõ ní Moabuõ guu.

24 Ǿ an néõ ì Asedoda yá ge buipãle yá ma, aali Ebelu yãmao.

25 Ǿ ma zoadõmá ma ní ká, ma ní gõεεõ gbè, ma ní gbẽεõ mikã gà má wò. Ǿ má tò aa mè wa sí ní Luao, wa ní nenõεõ kpásã ní negõεnaõwao. Wa ní nenõεõ sé ní negõεõne ge níziã pò ùo.

26 Maa Isailiõ kí Salomoo duunakèo lò? Buie kía i kaaãwao. Aà Lua yeaãzi, § ò à aà kpà Isailiõ píi kía ù, kási baa aapi, buipãle nõεõ mé aa aà dà duunau.*

27 Ǿ wá mà ápiõ sõ a yãvái zõõpi kè, a zibõnkpekè wá Luaε, a buipãleõ sè nõ ù.

28 Yoiada néõ do pò de sa'onkia Eliasibu tõõna ù mé Oloni gbé Sambala né sè yãa, ò ma aà yà.

29 Ma Lua, to an yá àõ dõngu, asa aa sa'onke gbãlèε, aa n bàa kua ní sa'onao ní Levii buiõ yádilea gbòo.

30 Ma buipãleõ yáõ píi bõ sa'onao ní Levii buiõne, ò ma ní baade dàziu.

31 Ma εa yàa labakεa goo díle gbẽõne ní buapó káauõ kpaaõ. Ma Lua, to ma yá àõ dõngu a maa ù.

ESITɛɛ Yá pɔ́ kú lée bee guuo

Lée bee yá pɔ́ wa sè ní Yuda buiɔ wa díle wà ní midɛ yá bɔ́lekèwɛɛ, ɔ́ Lua ní bɔ́. Yápi kè gɔɔ pɔ́ Pɛɛsiɔ lé ikoke sea za India búsuu e à gè pèð Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ́na pɔ́ wà ní kúkú wà tàrnɔ Babiloniɔ, an gbɛɛ i su ní búsuuo e à gè pèð gɔɔ pɔ́ Babiloni kpala míde e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wɛ̀ 539. Yudapiɔ lí we bui pɔ́ aa kú ní guuo nàmáɔ, asa an yáɔ adoaɛ, aaɔ zíkɛ ní ikoyá ní ní fɛlɛkaayáɔwaɛ. Lápi íi pɔ́ kí Aasuelu gbāade séia Amani sè ñ Yuda gbāadeɔ do Maadoseo yá bɔ́lekè. Esitɛɛá Maadose nɛɛ, ɔ́ Maadose lɛdàwà e à gò Pɛɛsi kía nɔ ũ, ɔ́ a ze'è à kpà vāi pɔ́ a a bui Yudaɔ leɛ. Bee lé ɔ́wɛɛ yá pɔ́ wa sè ní Yudaɔ píi í lɛlɛ pāɛ. Gɔɔ pɔ́ wa díle wà Yudaɔ dedɛwà gò ziblea an ibɛɛpiɔwa gɔɔ ũ, ɔ́ gɔɔpi gò Yudaɔ dikpɛgɔɔ ũ e ní a gbāo, aaí dikpɛpi kɛ e Paki àɔ gé káiɛ. Yá pɔ́ wa dàu wa síu Esitɛɛ láu lé dikpɛpi bókii ɔ́wɛɛɛ. Yudaɔ zè wà gí ní níziɔ, asa kua búsu páleu wà gínziɛ. Wi Lua tó sí lée bee guuo, āma Lua i a gbéɔ to weo, à ní suabà Esitɛɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔ́a kpalau

¹ Kí Aasuelu* gɔɔ búsu mèn basoolo ní soplaɔɔ ɔ́ a de a kía ũ sea za India búsuu e à gè pè Etiopi búsuwa.

² Zɔ́lɛa a be Susa mɛɛwiau

³ aa kpalablea wɛ̀ àaɔde guu à gbāadeɔ ní a íwaɔ kàaa píi blesableawa. Pɛɛsi ní Mɛdeo búsu zígɔ badeɔ ku we ní gbé gbiao ní búsu gbāadeɔ.

⁴ A a kpala àizɛɛ zɔ́ɔɔ ní a zɔ́ɔkɛ gawio òbné e mɔ soolo.

⁵ Ké gɔɔ beɔ pà, à blesakè gbé pɔ́ kú Susaɔnɛ, kíabuiɔ ní táaaɔ píi. Wà blesapi blè e gɔɔ sopla aa be'ua líkpɛu.

⁶ Wà zwāa pua ní zwāa búunao dɔ́dɔ ánuusu tãanaɔwa ní bà puao ní bà gàaluladeɔ, ɔ́ wa lòo kpé gbapɛle pɔ́ wa kè ní gbɛpuɔwa. Vua ní ánuusu wúlebɔɔ kálea gusalala pɔ́ wa kè ní gbɛpuo ní gbɛtɛo ní gbɛsio ní gbè búunaowa.

⁷ Wà vɛɛ kpàkpamá we ní vua imibɔɔ. Imibɔpiɔ dodoa kɔ́ɛ píiɛ. Kí vɛɛpi kpàmá sɔ́usɔ́.

⁸ Kí díle wasu vɛɛminaɔ wɛtáɔ. A ò a be ziiɛ aa kpa baadewa lá ade yei.

⁹ Kí Aasuelu na Vasiti blesakè nɔɛnɛ kibɛ lɔ.

¹⁰ A gɔɔ soplade zí kí pɔ́ kèna vɛɛ yáí, ɔ́ a ò a dɔai gbɛɔn soplaɔnɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa ní Kaakasio,

¹¹ aa mɔɛ ní a na Vasitio ní a kía na fùao kpaa, ké à aa kɛfɛnkɛ ɔ́lɔ gbéɔnɛ ní gbāadeɔ, asa nɔɛpiá nɔɛ.

¹² Ké kí dɔaiɔ yápi ò aa naɛ, à gí mói, ɔ́ kí pɔ́ pà à fɛ̀aàzi maamaa.

¹³ Kí yápi ò wɛzɛn saanyádɔnaɔnɛ, asa lɔ yápii gbɛa gbé pɔ́ búsu ikoyá dɔ́ɔwaɛ.

¹⁴ Pɛɛsi ní Mɛdeo gbāade pɔ́ aaɔ ku aa saɛ gbɛɔn soplaɔ tón kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Mɛlesi, Maasena ní Mɛmukāo. Ampio mé aa aa kwáasiɔ ũ, aa kpala ikodeɔ ũ.

¹⁵ A òné: Ma a dɔaiɔ zì aa yádíle ma na Vasitiɛ, ɔ́ à gí mai. Wá seaànɔ kpelewa ni? Ikoyá mè kpelewa ni?

¹⁶ Ǿ Mɛmukā ò kíɛ ní gbāadeɔpiɔ à mè: Kí, míme n na Vasiti tàaekènɛ ndoo, à tàaekè gbāadeɔnɛ ní n búsu gbépiɔɛ.

¹⁷ Yá pɔ́ n napi kè a ligua, nɔɛ píi i ma, aai saka ní záoɔgu aa mɛ: Kí Aasuelu mè wà a na Vasiti sísiɛ, ɔ́ à gí géi.

---

* 1:1 Eza 4.6

18 Pɛɛsi n̄ Mɛdɛo b̄usu gb̄aadeo n̄o p̄o n na ȳapi m̄aò, aa ȳab̄oò n̄ z̄áò l̄ézi tia. L̄é'ɛak̄ɔwa n̄ z̄oao a k̄e z̄ai.

19 Kí, tó à k̄àngue, ȳadile Vasitiɛ asu tó á w̄esik̄ɔle ɔo, ní n̄oɛ p̄o deaàla kpa aà kpalau. Wa ȳapi k̄e Pɛɛsi n̄ Mɛdɛo ikoȳa p̄o w̄ili a b̄ad̄eo lá guu.

20 Tó wà ȳa p̄o n̄ dil̄e kp̄awak̄è n̄ b̄usu z̄oò guu p̄ii, n̄oɛo b̄eɛɛ d̄ɔ n̄ z̄áɔne, n̄ogb̄aaò n̄ n̄o n̄énao p̄ii.

21 Ȳapi k̄a kíagu n̄ gb̄aadeo p̄ii, ɔ a k̄è lá M̄emuk̄a òɛwa.

22 Ǿ à l̄ékp̄as̄ak̄è b̄usu p̄o a de n̄ k̄ia ũ gb̄éɔne p̄ii, b̄usu n̄ b̄usuo n̄ a l̄ák̄eao, bui n̄ buio n̄ n̄ ȳáo. A m̄è ḡɔɛ mé aò a ua k̄ia ũ mé aà buiȳa ɔ w̄ali o uapiu.

2

Esitɛ ḡɔa k̄ia na ũ

1 Ȳa b̄eɔ gb̄ea k̄e kí Aasuelu p̄o w̄e, ȳa p̄o Vasiti k̄è n̄ ȳa p̄o a dil̄e aà ȳa musuo i s̄aaàguo.

2 Ǿ kí ìwaò òè: Kí, to wà w̄éndia k̄efenaò w̄eɛɛne.

3 Gb̄ez̄oò dil̄e n̄ b̄usuo guu p̄ii aa w̄éndia k̄efenaò naaa m̄o ka n̄ n̄oɛo guu Susa la. N̄ n̄oɛo z̄iia Ege i n̄ gwa n̄ n̄ naò, wi n̄ k̄e k̄e n̄ n̄oambleb̄oò w̄asawasa.

4 N̄oɛ p̄o k̄àngu i ḡɔ n̄ na ũ Vasiti ḡɛ ũ. Ȳapi k̄è k̄ie na, ɔ à z̄èò.

5 Yudaɛ ku Susa B̄ȳam̄eɛ bui ũ, aà t̄ón Maadose, Yaii néɛ. Simeɪ n̄ Kisio ku aà deziò guu.

6 A ku z̄iz̄o p̄o Babeli kí N̄ebukan̄eza n̄ k̄ük̄ü Yelusaleü n̄ Yudaò kí Yek̄oniao à t̄ar̄n̄oò guuɛ.*

7 Al̄e a des̄é né Adasa p̄o w̄i m̄e ɔ Esitɛ gwa, asa aà de n̄ aà dao kuo. W̄éndiapi k̄akaa maa mé a k̄ef̄eü. K̄e aà de n̄ aà dao ḡa, Maadose aà s̄e a né ũ.

8 K̄e wà ȳa p̄o kí dil̄epi m̄a, ɔ wà ḡè n̄ w̄éndiaò dasidasi Susa, wà n̄ ná Egeɛ a ɔzi. Ǿ wà Esitɛ s̄e ḡèò kib̄e kí n̄oɛo z̄iapiɛ.

9 W̄éndiapi k̄è maa, ɔ à gb̄èk̄ek̄è à m̄è, wà aà k̄e k̄e n̄ n̄oambleb̄oò w̄asawasa ḡoò, wi bl̄e maa kpawà. A kib̄e w̄éndia p̄o a s̄e gb̄éon soplaò kpawà, ɔ à kp̄é maa kpawà kí n̄oɛo b̄e.

10 Esitɛ i a bui ge a b̄e b̄usu o gb̄éɛo, asa Maadose òè asu to gb̄é d̄o.

11 Lá gu l̄é d̄o Maadose ɔo kí n̄oɛo b̄e ḡaaɛ baa v̄iv̄i, k̄e à e àò Esitɛ kua d̄ɔ n̄ ȳa p̄o l̄é aà leo.

12 E w̄éndiaò aao z̄e'e aao ḡé ii n̄ kí Aasueluo, sema aa ȳa p̄o wa dil̄ené k̄e ḡia e m̄o kuɛpla. W̄iò nísi p̄o wa k̄è n̄ lí'ò ḡi nao d̄oòm̄a e m̄o soolo, ɔ w̄iò n̄ k̄e k̄e n̄ tulaleò n̄ n̄oɛ m̄e k̄e k̄e b̄oò e m̄o soolo.

13 W̄éndia p̄o kí m̄è ia k̄awà, n̄oɛo b̄ep̄o p̄o a gb̄èa p̄ii w̄i kpawà aà ḡeðe.

14 I ḡé oosi, ì su n̄oɛo b̄e k̄oò z̄iia p̄o w̄i m̄e Saasagaza fáani. Aàpi mé ì ɔlia kí n̄o p̄o i m̄ésedil̄enéopiòzi. Ili e àa ḡè kí k̄ii ɔo, sema aà ȳa k̄a k̄ipigu à aà gb̄èa aà t̄owa bàasio.

15 K̄é ia k̄a Abihaili né Esitɛ p̄o aà des̄é Maadose aà s̄e a né ũpiwa, i p̄oɛ gb̄eao, sema p̄o p̄o kí n̄oɛo z̄iia Ege òè bàasio. Esitɛ ȳa k̄a gb̄é p̄o w̄es̄iaàl̄eògu p̄ii.

16 Kí kpalablea w̄è soplade guu wà ḡèaàn̄o aà b̄e m̄o kwide Tebe guu.

17 Kí ye Esitɛzi de a n̄o k̄iniola p̄ii. Aà ȳa k̄aaàgu, à k̄è na de w̄éndia k̄iniola p̄ii, ɔ à k̄ia na f̄ua kp̄àè, à aà dil̄e a na Vasiti ḡɛ ũ.

18 Ǿ k̄ipi blesak̄è, à gb̄aadeo n̄ a ìwaò k̄aaa Esitɛ sea ȳa musu. A dil̄e wà dik̄p̄e z̄oò k̄e, ɔ wà a kp̄awak̄è b̄usu n̄ b̄usuo, ɔ à gbadà gb̄éɔne s̄oüs̄o.

Maadose n̄ Amanio

19 W̄éndiaò k̄aaaa ḡèn plaade, Maadose z̄ɔl̄ea kib̄e b̄oɛu.

20 Esitɛ i a b̄e b̄usu ge a buiȳa'ò gb̄é m̄aò lá Maadose òèwa. ɔ Maadose ȳamaɛ, lá ɔ ma za ḡoò p̄o àl̄e aà gwawa.

* 2:6 2Kia 24.10-16

²¹ Ké Maadose zɔ̄lea kibɛ bɔ̄leu màa, kí Aasuelu dɔai bɔ̄ledɔ̄ana gbɛ̄ɔn plaɔ pɔ pà kízi, ɔ̄ aa lɛkpàaiāzi. An tón kɛ: Bigana ní Telesio.

²² Ké Maadose yápi feena mà, a ò kía na Esitɛɛɛ, ɔ̄ Esitɛɛ ò kíe ní Maadose tɔo.

²³ Ké wà yápi gwàgwa, wa è sianaɛ, ɔ̄ wà gbɛ̄ɔn plapiɔ lòo líwa aa gà. Wà yápi kè̀ bùsu ladau kí wáa.

3

¹ Yá beɔ̄ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata né Amani, Agaga* bui kpɛlà, à aà gbà gbãa, à zɔ̄lekíi pɔ de gbãade pɔ kuaānɔ̄ pɔa pii kpàwà.

² Kí iwa pɔ kú aà be bɔ̄leuɔ̄ í wúle ní gbɛɛu ge aa misiile Amanie, lá kí d̄ilewa, kási Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiilèo.

³ ɔ̄ kí iwapiɔ Maadose là aa mè: Akɛa níle kí yãmao ni?

⁴ Lá gu lé dɔ̄ aāb̄ oè màa, kási ìli ní yãmao, à mè Yudan a ù. ɔ̄ aa ò Amanie ké aa e d̄ó tó a Maadose yãkɛapi f̄ó.

⁵ Ké Amani è Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiilèo, ɔ̄ aà pɔ pà.

⁶ Ké wà Maadose bui òè, aà dea ado kè̀ f̄ɛ̄nɛ̄, ɔ̄ àle zɛwɛɛɛ à Maadose bui Yuda pɔ kú Aasuelu bùsuɔ̄ guuɔ̄ míɔ̄nz̄ó pii.

Amani vai lɛkpaaiɔ Yudaɔzi

⁷ Kí Aasuelu kpalablea wè̀ kuɛplade guu a mɔ s̄éia pɔ wí me Nisãnu guu, Amani gbɛ pɔ wí me puliũ là, ké à e mɔ pɔ á yápi kewà d̄ó ní a gɔ̄ɔo. ɔ̄ mɔ kuɛpla Adaa b̄ò àsi guu.

⁸ ɔ̄ Amani ò kí Aasueluɛ: Buie ku, a gb̄ɛ̄o f̄ãaa buipãleɔ guu n bùsu dasiɔu pii. An felekaayã̄o dodo ní buipãleɔɛ pii, aali n ikoyã̄ dao. I kũ ñ ní tó tɛɛɛo.

⁹ Kí, tó à kè̀nɛ naɛ, yãdile wà ní midɛ, mí á̄nusu tɔ̄nu òaa pla kpá yápikenaɔ̄wa aa ka n làasiu.

¹⁰ Kí a tãana seela kɛbɔ̄ b̄ò a kpà Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ wè̀lɛpiwa

¹¹ à mè: Kɛ buipie lá à kè̀nɛ maawa, níɔ̄ á̄nususupi kũa n pɔ ù.

¹² Mɔ s̄éia gɔ̄ɔ kuɛ'aāde z̄í Amani kí lak̄ɛnaɔ̄ s̄isi. Aa yá pɔ Amani d̄ile kí iwaā ní kía pɔ kú bùsu ní bùsuɔ̄ ní bui ní buio gbãadeɔ̄nɛ d̄alau. Aa kè̀ bui ní buioɛ ní baade buiyã̄o, bùsu ní bùsuɔ̄ ní a lák̄ɛao. Aa kè̀ ní kí Aasuelu tɔo, ɔ̄ aa aà seela kè̀ láwa ní aà tãanao.

¹³ Aa láp̄iɔ̄ nà z̄inaɔ̄nɛ ní ɔ̄z̄i, aa ní gb̄áɛ kí bùsu dasiɔu guu. Lápi guu wà mè wà Yudaɔ dɛdɛ wà ní midɛ wà ní buibɔ̄, néf̄ɛ̄nɛn gb̄ɛ̄z̄ɔ̄, ḡɛ̄o ní nɔ̄ɛo gɔ̄ɔ doū z̄í, mɔ kuɛplade pɔ wí me Adaa gɔ̄ɔ kuɛ'aāde z̄í, wi ní pɔ́o naaa.

¹⁴ Wa yá pɔ a d̄ilepi lá kpásã̀ bùsu ní bùsuɔ̄ pii, ké à̄o de ikoyã̄ ù, wi a kpàwake bui píie, ké aaō ku s̄ou guu gɔ̄ɔpiz̄i.

¹⁵ Zinaɔ̄ wà gè̀ màa yá pɔ kí d̄ilepi yáí, ɔ̄ wà a kpàwakè̀ Susa mɛɛwiau. Kí ní Amanio z̄òle lé imi. Susadeɔ̄ s̄o aa bílikè̀ yápiwa.

4

Maadose wabikɛa Esitɛɛwa aà lɛdau

¹ Ké Maadose yá pɔ wa kè̀pi mà, à a pɔkasaɔ̄ ga kè̀, ɔ̄ à zwãnkasaɔ̄ dà à túfu gbè̀ a miwa, ɔ̄ a be wéle guu, àle wè̀na'ɔ̄ gbãa dɔ̄.

² A gè̀ e za kibɛ ḡãaɛ, asa gb̄ɛ̄e a f̄ó ḡɛ̄ kibɛ bɔ̄leu ní zwãnkasaɔ̄ daao.

³ Wà yá pɔ kí d̄ile iko ùpi kpàwakè̀ bùsu ní bùsuɔ̄ pii, ɔ̄ Yudaɔ nà ɔ̄ɔb̄wa maamaa gupiiu ní lɛyeo. An wé'i lé kwé, aale búbuape. An gb̄é daside zwãnkasaɔ̄ daa, aa túfu gbè̀ ní miwa.

⁴ Ké Esitɛɛ iwaɔ̄, nɔ̄ɛ ní ḡɛ̄o pii, mɔ òè, à pelebò. A pɔkasaɔ̄ kpásã̀ Maadoseɛ aà da zwãnkasaɔ̄ gbɛu, kási i we s̄io.

* **3:1** 1Sam 15.1-9, 32-35

⁵ Ataki mé dɔai pɔ́ kí d̄ile aàò ku aà sae ũ. Esitɛɛ aà s̄isi à aà z̄i Maadosewa, aà gé aà laie: Bó yá mé mò? Bóyāi àlɛ kei màai?

⁶ Ataki b̀ò kibe ḡāae à Maadose lè.

⁷ Maadose yá pɔ́ a le siuè píi, ɔ́ à ánuusu pɔ́ Amani m̀è á ká kí làasiu Yudaɔ dedea yáí lé òè kyáukyau.

⁸ A yá pɔ́ wa d̄ile Yudaɔ dedea yá musu wà a kp̀awakè Susa taala kp̀awà lɔ, aà ɔlɔ Esitɛɛɛ, i a b̀ɔlɛkɛè. A m̀è aà o Esitɛɛɛ aà gé kí k̄ii, aà awakpaè, i wabikɛwà a gb̄éɔne.

⁹ Ataki tà à yá pɔ́ Maadose ò d̄au a siuè.

¹⁰ Ǿ Esitɛɛ òè aà gɛ o Maadosee.

¹¹ Kí ìwao ní a b̀usu gb̄éɔ d̄õ píi, tó ḡɔe ge n̄ɔe s̄ò k̄izi aà kp̀éu, mé i aà s̄isio, ikoyā kú m̀endoe. W̄i ade d̄ee, mé i ke kí a vua gopana d̀è k̄é à e àò ku b̄asio. Mapi s̄õ, à kà ḡɔɔ baakwi wi ma s̄isi mà gé kí k̄iio.

¹² Ké à gè Esitɛɛ yápi d̄au a siu Maadosee,

¹³ ɔ́ Maadose èa lékp̄asákèè à m̀è: Nsu ñȳɔ e n̄ime ñȳɔ b̀ɔ ndo Yudaɔ guu n kua kibe yáio.

¹⁴ Tó ní n̄ile yá bee taa ḡɔɔz̄i, suabana a b̀ɔ guei à Yudaɔ misi, aai b̀ɔ. Mpi ní n de b̄edeo s̄õ, á gaga. Tó ḡɔɔe bee taa yáí n ḡõi k̄ia na ũ, déme d̄õi?

¹⁵ Ǿ Esitɛɛ lékp̄asákè Maadosee à m̀è:

¹⁶ Gɛ ñ Yuda pɔ́ kú Susaɔ k̄āaa píi, í l̄eye ma yá musu. Asu p̀ɔbleo, ásu imio ḡɔɔ àaõ f̄āane ní gw̄āas̄inao. Mapi ní ma ìwao wá l̄eye màa s̄õ. Bee gb̄ea mí gé kí k̄ii, baa tó má ḡea z̄ev̄io. Tó má su gae, ma gan we.

¹⁷ Ǿ Maadose tà à yá pɔ́ Esitɛɛ òe kè píi.

5

Esitɛɛ ḡea wabik̄ei k̄iwa

¹ A ḡɔɔ àaõde z̄i Esitɛɛ a k̄ianake zw̄āaɔ yè, ɔ́ à gè zè k̄ipi be'ua, kp̀é pɔ́ a kuu kp̄eele. Kí z̄õl̄ea a ḡinaa kp̀éu we, aà ae d̄ɔa kp̄eel̄ewa.

² Ké à a na Esitɛɛ è z̄ea kp̄eele, à aà w̄egwà, ɔ́ à a vua gopana pɔ́ á k̄ūa d̀è. Esitɛɛ s̄òàazi à ɔk̄à aà gopanapi léwa.

³ Kí aà là à m̀è: Esitɛɛ, b́ó ní yeii? Bó níle gb̄eaaí? Baa ma kpala guo má n gba.

⁴ A w̄èwà à m̀è: Kí, tó à k̄ène maa, Amani s̄isi ble pɔ́ m̄ále k̄ene gb̄āwa.

⁵ Ǿ kí m̀è wà ḿó ní Amanio ḡõ, k̄é aa gɛ yá pɔ́ Esitɛɛ gb̄èa ke. Ǿ kí ní Amanio gè ble pɔ́ Esitɛɛ lé k̄en̄epi blei.

⁶ Ké aale v̄ēemi, kí Esitɛɛ là à m̀è: Bó níle a wabik̄eai? Má k̄ene. Yá k̄pele níle gb̄eaaí? Baa ma kpala guo má n gba.

⁷ Esitɛɛ w̄èwà à m̀è: Yá pɔ́ m̄ále a wabik̄eman ke:

⁸ Kí, tó n ma w̄egwàe, tó à k̄angu ñ yá pɔ́ m̄ále a wabik̄ema k̄em̄ee, à m̄o ble pɔ́ má k̄é z̄ia blei, mí yá pɔ́ n ma lai on̄e.

⁹ Ké Amani b̀ò ḡɔɔ bee, aà p̀ɔ k̄èna, àlɛ yáalɔ. Kási k̄é à Maadose è kibe b̀ɔl̄eu, i f̄el̄eeo, a aà v̄ia v̄io, ɔ́ aà p̀ɔ f̄èaàzi.

¹⁰ A az̄ia k̄ūa à tà b̄e. Ké à a gb̄ènaɔ s̄isi ní a na Z̄elesio,

¹¹ ɔ́ àlɛ íanad̄a à àiz̄ee s̄à z̄õ ní a n̄eḡɔe dasiɔ yá musu. A m̀è kí a kp̄elà, à a gba gb̄āa d̄e a ìwao ní gb̄āadeɔla píi.

¹² A m̀è lɔ: K̄ia na Esitɛɛ ma s̄isi, à bl̄ek̄em̄ee ní k̄io s̄ānu, gb̄èp̄āle kuo. A èa ma s̄isi mà ble ní k̄io z̄ia lɔ.

¹³ N beeo tó ma Yuda bui Maadose è z̄õl̄ea kibe b̀ɔl̄eu, yá beeo píi lí k̄em̄ee p̄ɔe ũo.

14 Ǿ aà na Zɛlesi ní aà gbɛnao òè: To gbɛ́o lípelɛnɛ a lesí kà gàsísuu blakwi, ní wabikɛ kíwa zia koo aà n gba zɛ ò Maadose loowà, ní gbasá gé ní kíó blɛpi blei ní pɔnao. Yápi kà Amanigu maamaa, ɔ̀ à lípi pèlɛ.

6

Kí Maadose gbaa gbāa

1 Gwāasína bee kí i fɔ̀ i'òo. Ǿ à mè wà mós ní a bùsu ladao. Wà a kyokèè,

2 ɔ̀ wà Maadose yá è we, lá kí dɔai bɔ̀lɛdɔ́ana gbɛ̀on plaɔ̀ Bigana ní Tɛlesio lɛkpáaíaàzi, ɔ̀ Maadose b̀òò.

3 Kí a íwaɔ̀ là à mè: Wà Maadose kpɛ̀là wà aà gbà gbāa yápi yáí kpeletaawa ni? Aa wèwà aa mè: Wi yāe kèèo.

4 Ǿ kí mè: Démɛ kú ua wei? A m̀ò lè Amani gè kibɛ ua g̀òò Maadose looa lí pó á pèlɛpiwa yá'oiè.

5 Ǿ kí íwaɔ̀ wèwà aa mè: Amani mé kú ua we. Ǿ kí mè aà m̀ò gē.

6 Ké à gè, kí aà là à mè: Bó wa ke g̀ɔ̀e pó má ye aà kpɛlaei? Amani làasookè à mè: Dé kí ye aà kpɛla, mé i ke ma bàasio ní?

7 Ǿ a wèwà à mè: Tó ní ye ò gbɛ́ kpɛlaɛ,

8 wa kía gomusu pó ní dà yāa se m̀òò ní n s̀ó pó kíafua kpaaɔ.

9 Gomusupi ní s̀ópio kpa n gbāade bɛɛɛdeɔ̀ dowa, i gomusupi da gbɛ́ pó ní ye ò aà kpɛlaɛ, i aà di s̀ópi kpɛ, iɔ̀ bɛ aà aɛ wéle zɛaɔ guu, iɔ̀ pūna àò mɛ: Maa kí i ke gbɛ́ pó á ye à aà kpɛlaɛ.

10 Ǿ kí òè: Gɛ ò gomusupi se g̀òò ní s̀ó lá ní òwa, ní yápi ke Yuda bui Maadose pó ò z̀òlɛ ma bɛ b̀òlɛuɛ. Nsu yá pó n mè wà kè̀pi kee too.

11 Amani gè gomusupi sè ní s̀ópio à s̀ùò. Ǿ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà dī s̀ópi kpɛ, a bɛ aà aɛ wéle zɛaɔ guu, àlɛ pūna àlɛ mɛ: Maa kí i ke gbɛ́ pó á ye à aà kpɛlaɛ.

12 Ké aa s̀ù, Maadose gè z̀òlɛ kibɛ b̀òlɛu, ɔ̀ Amani ɔ̀kù a wéwa, àlɛ tá a bɛ ní ɔ̀bɔ.

13 A yá pó a le d̀au a síu a na Zɛlesie ní a gbɛnao píi. Ǿ aà lɛdamadepiɔ̀ ní Zɛlesio òè: Lá Maadose pó nílɛ g̀ɔ̀ kpɛɛ aà yá musupíá Yuda buiɛ, níyɔ̀ aà f̀ɔ̀ bɔ, níyɔ̀ késáaàzi òyɔ̀ gɛɛ.

14 Goo pó aalɛ yápi oè, kí dɔaiɔ̀ kà, ɔ̀ aa aà sè ní wāao, aa gèaàno bɛ pó Esitɛɛ kè blei.

7

Amani looa líwa

1 Ǿ kí ní Amanio gè p̀oblei ní Esitɛɛo.

2 Ké aalɛ v̄ɛmi a g̀oo plaadepi z̀í, ɔ̀ kí Esitɛɛ là à mè: Esitɛɛ, bó nílɛ a wabikɛai? Má kɛnɛ. Yá kpele nílɛ gbɛaaí? Baa ma kpala guo má n gba.

3 A wèwà à mè: Tó n ma wegwà, mé yápi kànguɛ, to màò ku wēni guu. Wabi pó má kèman we. To ma gbɛ́o aao wēni ví. Yá pó má gbèan we.

4 Asa mapi ní ma gbɛ́o, wa d̀ilɛ wà wá dɛdɛ wà wá midɛ wà wá buibɔɛ. Tó wàlɛ wá yia zoo ũ yāaɛ, d̀ɔ̀ má nílɛ. Taasi bee taa i ka mà íadamao.

5 Ǿ kí aà là à mè: Dé ni? Démɛ a f̀ɔ̀ yá bee taa kea làasoo da a s̀ui?

6 A wèwà à mè: Amani b̀èɛɛ bee mé ibɛɛ pó zawágupi ũ. S̄ò kè Amanigu kí ní a napio yá musu.

7 Kí f̀ɛlɛ a v̄ɛɛa ní p̀okūmao, à gè líkpɛu a ua. Amani g̀ò we ní Esitɛɛo, ɔ̀ Amani lé kulekèè a wēni yá musu, asa a è kí zèò à v̄aikɛɛɛ.

8 Amanipi kùlɛ Esitɛɛ gbázi wúlebo pó a z̀òlɛwà saɛ. Weg̀oo kí b̀ò líkpɛu à s̀ù p̀obleki, ɔ̀ à mè: A ye kusi ma nawa ma wáa kpéu la yá? Ké yápi b̀ò kí léu g̀òò, wà mò pó yè Amani oawa.

⁹ Kí dɔaiɔ do Aabona òè: Lí péleá Amanipi be sae à kà gàsísuu blakwi. Aàpi lípi pèle ké à e Maadose pò yámaakèné loowàe. Ǿ kí mè: A aàpi loowà.

¹⁰ Ké aa Amani lòo lí pò a pèle Maadosepiwa, kí pò wèe.

8

Ki yāpale dilea Yudaɔ yá musu

¹ Gɔɔbeezi kí Aasuelu Yudaɔ wèle Amani be kpà a na Esitɛɛwa. Esitɛɛ ò kíkɛ Maadose mé a dae ũ, Ǿ Maadose sò kızı.

² Kí a tāana pò à èa sǐ Amaniwa bò à dà Maadose, Ǿ Esitɛɛ Amani be nàè aà ɔzi.

³ Esitɛɛ èa gè yá'oi kíkɛ lo. A wùle aà gbázi, aà wé'i lé kwé, à awakpàè aà vāi pò Agaga bui Amani a lekpaai Yudaɔzi gboo.

⁴ Kí vua gopana dèè, Ǿ à fèle zè aà ae

⁵ à mè: Tó n ma wegwa, mé ma yá kangué, tó yáe bee kèné zé ví, mé ma yá kangué, lá Amédata né Amani, Agaga bui, zèò à Yuda pò kú n búsuuo dede píie, o n lakènaone aa lákè aa Amani yápi fuangba.

⁶ Má fǐ yá pò a yia ma gbéowapi gwao. Má fǐ wesi ma buio dedealeo.

⁷ Ǿ kí Aasuelu ò a na Esitɛɛé ní Maadoseo: A gwa, ma Amani be kpà Esitɛɛwa, Ǿ ma Amanipi lòo líwa, ké à vāikpaai ní Yudaɔ yái.

⁸ A lákè Yudaɔ yá musu lá à kèè maawa. A ké ní ma tóo, í ma tāana seela kewà, asa lá pò wa kè ní ma tóo wà ma tāana seela kèwà suumpaa vío.

⁹ Wegɔɔ aa kí lakènao sisi. Mɔ aaɔde Sivā gɔɔ bao ní aaɔode zǐ Ǿ aa yá pò Maadose dile Yudaone ní kí iwao ní kíaó ní búsu gbāadeo kè píi búsu mèn basoolo ní soplaone sea za India búsuu e à gè pè Etiopi búsuwa. Aa lakè búsu ní búsuo ní a lákèao, bui ní buio ní ní buiyāo. Aa lakè Yudaone lá aai lákèwa ní ní buiyāo lo.

¹⁰ Maadose kè ní kí Aasuelu tóo, à kí tāana seela kèwà, à lápio nà zinaone ní ɔzi, Ǿ aa dǐ sǐkoelena pò bò kí sǐgǐu guu kpe aa gèò.

¹¹ Yá pò kí dilepi Yuda pò kú wéle ní wéleo gbà zé aa kǒ káaa aa gí ní níziao. A ní gba zé aa bui ge búsu zǐgǐ pò íbelesèrínó ní ní néo ní ní nɔo ké aa ní pò séleo dede, aa ní míonzǐ aa ní mide.

¹² A ní gba zé aa bee ke kí Aasuelu búsu daside guu píi mɔ kueplade pò wǐ me Adaa gɔɔ kue'aaɔdezi.

¹³ Wà yá pò a dilepi lá kpàsá búsu ní búsuoe píi ikoyā ũ. Wà a kpàwakè bui píie, ké Yudaɔ aao ku sou guu aa yáyia ní íbeowa gɔɔ bee yái.

¹⁴ Kí yádileapi yái zinao kè kpakpa dia kí sǐkoelena kpe, aa gè. Ǿ wà yápi kpàwakè Susa mɛwiau.

¹⁵ Maadose bò kibe kíake pò pua ní pò búunao daa, a kíafua zǐ pò wa pí ní vuao kpa. A bàabaa gomusu tēa daa lo, Ǿ Susadeo gulakè ní pɔnao.

¹⁶ Gu pù Yudaone gɔɔ bee, aale pɔnake ní yaalo, asa wà ní gbá gbāae.

¹⁷ Búsu ní búsuo wéle ní wéleo, gu pò kí yá pò a dilepi lè píi Yudaɔ pɔnakè ní yaalo, aa dikpekè ní blebleao. Buipaleo gò Yudaɔ ũ dasi, ké vía ní kú Yudaɔ yá musu yái.

9

Yudaɔ yáyiaa ní íbeowa

¹ Mɔ kueplade Adaa gɔɔ kue'aaɔde zǐ mé kí yá pò a dile kegɔɔ ũ. Gɔɔ bee Yudaɔ íbeo wé dɔi yāa wà gbāamɔ Yudaonee, āma wà yápi líle, Ǿ Yudaɔ gbāamò ní íbeone.

² Kí Aasuelu búsu guu píi Yudaɔ kǒ káaa wéle pò aa kuu, ké aa léle gbé pò vāikpaairínɔwa. Gbēe i fǐ ní fúo, asa buipaleo víakèné píie.

³ Bùsu gbãadeɔ, kí ìwàɔ ní kíàɔ ní aà zíkɛnaɔ píi gbãakpà Yudaɔwa, ké aale viake Maadoseɛ yáí.

⁴ Maadose gbia kibɛ, ɔ aà tó lí bùsu píia, asa aà gbãa lé dedeɛ.

⁵ Yudaɔ ní ibeɛɔ dèdɛ ní fɛndaɔ, aa ní míɔnzɔ píi, aa pɔeã kè ní zangudepiɔwa.

⁶ Aa gɔɛɔ dèdɛ Susa mɛɛwiau gbɛɔn òaa pla ní basɔo.

⁷ Aa Paasádata ní Dalefɔ ní Asepatao

⁸ ní Polatao ní Adaliao ní Alidatao

⁹ ní Paamasetao ní Alisaio ní Alidaio ní Vaizatao dèdɛ lo.

¹⁰ Gbɛ́piá Amɛdata né Amani, Yudaɔ wɛle nɛgɔɛ gbɛɔn kwíɔnɛ. N beeo aai ɔkã ní pɔewao.

¹¹ Gɔɔ doŭpi zí kí gbé pɔ wà ní dede Susaɔ dasile mà.

¹² ɔ a ò a na Esitɛɛ: Yudaɔ gɔɛɔ dèdɛ Susa la gbɛɔn òaa pla ní basɔo ní Amani nɛgɔɛ gbɛɔn kwíɔ. Bó aa kè ma bùsu kíniɔ guui mɔɔ! Yá kpele níle a wabikɛa bi? Má kenɛ. Bó yá níle gbɛaai? Má n gba.

¹³ Esitɛɛ wèwà à mè: Kí, tó à kène maa, Yuda pɔ kú Susa laɔ gba zé aa yá pɔ ní ðile aa ke gbã ke zia lo, wi Amani nɛgɔɛ gbɛɔn kwipiɔ loo líwa.

¹⁴ Kí mè wà ke màa. Wà a kpàwakè Susa, ɔ wà Amani népiɔ ge lòoloo.

¹⁵ Yuda pɔ kú Susaɔ kɔ kàaa Adaa gɔɔ gɛo mɛndosaide zí, ɔ aa gɔɛɔ dèdɛ lo gbɛɔn òaa do ní basɔo. N beeo aai ɔkã ní pɔewao.

¹⁶ Yuda kíni pɔ kú kí bùsuɔ guuɔ píi kɔ kàaa, ké aa gí ní níziào, aai bo ní ibeɛɔ yáú yáí, ɔ aa ní zangudeɔ dèdɛ gbɛɔn òaasɔɔo leɛ basiiɔ sɔosai (75.000). N beeo aai ɔkã ní pɔewao.

¹⁷ Aa bee kè Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔde zíɛ, a gɔɔ gɛo mɛndosaide zí ɔ aa kámabò. Aa gɔɔpi ðile dikpe ũ, ké aa blesake, wi pɔnake gɔɔpizí.

¹⁸ Yuda pɔ kú Susaɔ kɔ kàaa a gɔɔ kuɛ'aaɔde zí ní a gɔɔ gɛo mɛndosaide, ɔ aa kámabò a gɔɔ gɛodezí. Aa gɔɔpi ðile dikpe ũ, ɔ aa blesablè aa pɔnakèu.

¹⁹ Ayãmeto Yuda zɔɛ pɔ kú zɔɛwiao aai dikpepi ke Adaa gɔɔ gɛo mɛndosaide zí, aai blesable, aai pɔnake, aai blɛlikɔɛ.

Puliũ dikpe dilea

²⁰ Maadose yápiɔ kè lá guu, ɔ à lá kpàsá Yuda pɔ kú kí Aasuelu bùsu guuɔne píi, gbé pɔ kú káíɔ ní gbé pɔ kú zàò píi.

²¹ A ðilɛné aaliɔ dikpepi ke wɛ ní wɛo mɔ pɔ wí mɛ Adaa gɔɔ gɛo mɛndosaide zí ní a gɔɔ gɛodeo.

²² Gɔɔpiɔ mé Yudaɔ boa ní ibeɛɔ yáú dikpe ũ. Mɔpi guu an pɔsia líle pɔna ũ, mé an wɛnakɛa líle dikpekeɛa ũ. Aali dikpepi ke gɔɔ beeo zí, aali blesake, aali pɔnake, aali blɛlikɔɛ, aali gbada taasideɔnɛ.

²³ Yudaɔ zè ní yá pɔ Maadose kènéo, ɔ dikpe pɔ aa kèpi gònɛ fɛlekaa ũ.

²⁴ Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ píi wɛle vâi lɛkpàaíńzi à ní dede, ɔ à gbɛ pɔ wí mɛ puliũ gbèa à e ní fu, i ní dede.

²⁵ Kási ké kí a feena mà, à yãðile lá guu, ké vâi pɔ à a lɛkpàaí Yudaɔzipi wi aà musu. ɔ wà aà lòo líwa ní a nɛgɔɛɔ sãnu.

²⁶ Ayãmeto wí o gɔɔpiɔne Puliũ, asa gbɛ pɔ a là tón we. Yá pɔ Maadose kè lápi guu ní yá pɔ à ní léo yáí

²⁷ aa sí wà dikpeke gɔɔ plapiɔ guu wɛ ní wɛo. Aa mè nípiɔ ní ní néo ní gbé pɔ nãmáɔ gí dikpepi keio, wàli ke a gɔɔwa lá wa kè láuwæ.

²⁸ Wɛ ní wɛo gɔɔpiɔ yá lío ðńgu, aali a dikpeke uale ní ualeo, wéle ní wéleɔ, bùsu ní bùsuo. Puliũ dikpepi su bãde Yudaɔ kíio, a kegɔɔ su midɛ ní buiɔ kíio.

²⁹ Kía na Esitɛɛ, Abihaili né, la plaade kè ní a ikoo píi Puliũ yá musu, à gbãakpàò lá pɔ Yuda bui Maadose kèwa.

³⁰ Maadose lápi kpàsá Yuda pó kú kí Aasuelu bùsu mèn basoolo ní soplao guuɔne. A kua aafia niε guu yá'òné,

³¹ ɔ à Puliũ dikpεpi ðile a gɔɔwa, lá aàpi ní kía na Esitεεo ðilenéwa, lá ampiɔ sɔ aa sí wà ke ní ní buiɔ ní kpe ní lεyeo ní ɔɔɔo.

³² Yá pó Esitεε ðilepi gbãakpà Puliũ yá beeɔwa, ɔ wa kè láu.

10

Kí Aasuelu ní Maadoseo yá

¹ Kí Aasuelu tò gbé pó kú a bùsu guuɔ pii ní ísia gūgūnaɔ falubòε.

² Yázɔɔ pó a kèɔ ní a ikokeyãɔ ku Medεo ní Pεεsiɔ kíaɔ ladau. Lá kí Maadose gbà gbãa à gɔ gbēzɔɔ ũ, a ku lápi guu b.

³ Yuda bui Maadose mé kí Aasuelu plaade ũ. A tɔbò Yudaɔ guu, mé aà yá kà ní gbé dasidegu, asa à a gbéɔ aafia wèelεε, mé à kuana zé kèkε a buipiɔne.

YOBU

Yá pọ́ kú láε bee guu

Yobu lá dàale ní yá pọ́ Yobupi lèoe (1-2). Yobuá gbēmaae mé dúnia pọ́pii pèewà. N beeo a gi de náaide ũ Luaε. Ké Lua báaadàaàgu yáí yà? Gwa lá aà pọ́pọ́ mǐde píi, aà àizεεo ní aà néo ní aafia pọ́ a vío ní pọ́ pọ́ a vío píi. Baa ké àle taasike, à gǐ lé Lua náaikεε.

Lua ĩ séwanọ kpelewa ni? Lá Yobu ĩ yáke a zéwa, bóyáí yāvāipi aà lèii? Aà gbēna gbēon àaṣo òè aa mè, tàae pọ́ a kè go mé lé aà gbē. Beewa ṣ aale yágaga ní kṣo, yápi ku lápi guoguo (3-31). Gbēon àaṣpọ́ lé fεlekaayāo o'o. Yobu ṣ à gǐ an yá pọ́ aale o beei, ṣ à yázásimá à mè: Yázede kuo, vāikenao yá mé ĩ gé ae. A gǐ yá pọ́ a gbēnao zèopọ́i, ṣ à zè ní a tàaesaidεεo.

Gbēpāle yāsè ɓ, aà tón Elihu (32-37), ṣ àle wεεle à yá pọ́ Yobu lé oεεbo. A mè Lua ĩ yā'ia zǐ gbēnazinawa lezaawà yáie, gbēe a fǐ o Luaè aà azǐa yáó séle siue ṣo.

Gbezā ṣ Lua ledà yápiu azǐa sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, āma à yāgbèagbeawà. Yobu yá pọ́ a zāwàò dǒ sa, à yá pọ́ á a gbadṣo ò.

Lápi yá làa ní yá pọ́ Yobu lè gbezāoe (42.7-17). Lua mè Yobu yá na de aà gbēnapọ́ pọ́la, ṣ à èa pọ́ pọ́ Yobu ví yāa kǎfè leε pla.

Setāu kṣnikεa Yobuε séia

¹ Gṣee ku yāa Uzu bùsuu, aà tón Yobu. Gbēmaae, a tàae vío. A Lua vía ví mé à mikè yāvāiwa.

² A nεgṣeo ví gbēon soplā, nenεo gbēon àaṣ.

³ A ṣāo ví mèn àaasṣo leε soplā, yiongoṣ àaa gēo, zuṣ àaa ṣo, zàa'inao àaa pla ní basoo, mé aà zikenao dasi maamaa. Aà zṣo de gukpe oi gbépiia.

⁴ Aà nεgṣeo ĩ blekekṣe be ní beo, aaí ní dāepọ́ sísi aa mọ poble aa vēemińo.

⁵ Tó aa bleblè wa làa píi, Yobu ĩ ní sísi à gbābónée. I fεle kṣkṣo ĩ sa pọ́ wǐ a pọ́ káteu à tékū o an baadeε, ĩ me: Wilio dṣo ma néo duunakè aa dèe ní Luao ní ṣo. Māa Yobu ɓ ke gṣpii.

⁶ Gṣewa luabe gbāadeo* mè sǐ Dii ae, mé Setāu kú ní guu.

⁷ Ǔ Dii ò Setāue: N bọ má ni? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dúniaue.

⁸ Ǔ Dii òè: N ma zòblena Yobu èa? Aà sáa kú dúniauo. Gbēmaae, a tàae vío. A ma vía ví mé à mikè yāvāiwa.

⁹ Ǔ Setāu† ò Diiε: Yobu n vía ví pā nεe?

¹⁰ Ni ɔliaaazi ní aà beo ní pọ́ pọ́ a ví gupiiuṣo lé? N báaadà aà zǐu, ṣ aà pọ́ lǐgua.

¹¹ Ǔbọ na aà pọ́wa píi n gwa, a yāvāi o n musue.

¹² Ǔ Dii òè: Ma aà pọ́ nàne ní zǐ píi, āma ńsu ɔkǎ aà mεwao. Ǔ Setāu bọ Dii kǐi.

¹³ Gṣewa Yobu nεgṣeo ní aà nenεo lé poble, aale vēemi ní vǐi be.

¹⁴ Ǔ gbēe mè Yobu kǐi à mè: Zuṣ lé sapa mé zàa'inao lé sē ble ní sae,

¹⁵ ṣ Sebaṣ lèlemá aa ní naaa wà tàò, aa ní dānao dède ní fēndao. Mámε ma bọ mado, ma mọ a baokpaine.

¹⁶ I yá'o a làao, ṣ gbēpāle mè à mè: Lua sù n sǎ kpásaṣwa, aa tekū, an dānao gága. Mámε ma bọ mado, ma mọ a baokpaine.

¹⁷ I yá'o a làao, ṣ gbēpāle mè à mè: Kaladeo kṣkpaalè gǎli àaṣ, aa mè lèle n yiongoṣwa, aa ní dānao dède ní fēndao. Mámε ma bọ mado, ma mọ a baokpaine.

¹⁸ I yá'o a làao, ṣ gbēpāle mè à mè: N nεgṣeo ní n nenεo lé poble, aale vēemi ní vǐi be,

* 1:6 N Èbelu yáó wà mè Lua néo. Daa 6.2 gwa. † 1:9 Zia 12.10

¹⁹ Ɔ zàa'ian gbāa kàka à b̀ guwaiwau, à s̀ ǹ kpé gola síiõwa, Ɔ à kwè kà népiola, aa gàga. Máme ma b̀ mado, ma m̀ a baokpaine.

²⁰ Yobu fèle à a ula ga kè, à a mi b̀. Ɔ à wùle a gbèu à misiile Luae

²¹ à mè:

Ma b̀ ma da gbèu ɔgiiɛ,

mé má ɛa ta ɔgiiɛ.‡

Dii kpàa, Ɔ à èa s̀a,

ma sáaukè ní Diio.

²² Apii guu Yobu i duunakɛo, i Lua tàae eo.

2

Setāu kōnikɛa Yobuɛ gēn plaade

¹ Gɔɔewa luabe gbāadepiɔ èa m̀ s̀ Dii aɛ mé Setāu kú ní guu. A zè Dii aɛ,

² Ɔ Dii aà là à mè: N b̀ má ni? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dúniauɛ.

³ Ɔ Dii òè: N ma z̀blena Yobu èa? Aà sáa kú dúniau. Gbēmaae, a tàae vío. A ma vía ví mé à mikè yāváiwa. Baa ké n ma swáfèè, ma músi kpàaazi pā, à g̀ ku tàaesai e tia.

⁴ Ɔ Setāu òè: Kemɛɛ, má kenɛ. Pó pó gbé ví píi a kpa a misia yái.

⁵ Ɔ b̀ na aà mɛwa n gwa. A yāvái o n musuɛ.

⁶ Ɔ Dii òè: Ma aà nàne n ɔzì, āma nsu n aà deo.

⁷ Setāu b̀ Dii kíi, Ɔ à sánɛ vāi z̀i Yobuwa sea za aà kèsewa e à gè pè aà minanguo.

⁸ Ɔ Yobu tàaso sè à gè z̀le tufua, àle azía waò.

⁹ Aà na òè: Nyõ gi nyõ ku tàaesai e tia yà? Yāvái o Lua musu, ní ga.

¹⁰ Ɔ a òè: Nle yá'o lán nɔe sɔũwa. Maa wác e Luawa, wá vāi e bo yó? Apii guu Yobu i duunakɛ a yá'oa guuo.

Yobu gbēnaɔ m̀a aà gwai

¹¹ Ké Yobu gbēna gbēon àaɔ taasi p̀ aà lèo bao mà, an baade b̀ a be aa kō kāaa, Ɔ aa gè sósobi keiè, wi aà ǹse níniè. An tón ke: Temani gbé Elifaza, Sua gbé Bilidada ní Naama gbé Zofaao.

¹² Ké aa aà wɛpà za kāaa, aai aà dõ bo, Ɔ aa ɔ̀b̀, baade a ula ga kè, Ɔ aa bùsu dā z̀ musu ní mia.

¹³ Ɔ aa z̀leañɔ tɔle gɔɔ sɔpla fāane ní gwāasinao. An gbēe i yāe oèo, asa aa è lá aà wēnakɛa kè z̀o maamaa.

3

Yobu sakaa a igɔɔu

¹ Bee gbɛa Yobu yāsè à sakà a igɔɔu

² à mè:

³ To ma igɔɔ bāde

gwāasina p̀ wà mè wà ma iupi.*

⁴ To gɔɔpi li gusia ũ.

Kua musu Lua su a yādao,
asu to gupuuo.

⁵ To gusia nífinii kūaa gɔɔpiwa,
to luabesiana kúlɛwà,
to gusia gèele daala.

⁶ Gwāasínapi s̀, aà siakū maamaa,
wasu da wè gɔɔ guu bo,
wasu nao m̀ gɔɔ guuo.

‡ 1:21 1Tim 6.7 * 3:3 Zel 20.14

7 To gwāasinapi fikū,
 gula su àò dɔ ɡɔɔ beeo.
 8 Pɔdamade pɔ aali tó íatē gupuoɔ
 láaizí ɡɔɔpiwa.
 9 To a gudɔleia saanaɔ siakū,
 wi gudɔa dā pã, gu a kēo.
 10 Asa ɡɔɔpi i ma da neasakpe zé tamεεo,
 a tò ma wesi taasile.
 11 Akεa wi ma i ɡε ũ yāao ni?
 Bóyāi mi bɔ gbεεu mà ta ɡɔ̀o ni?
 12 Akεa wà ma kpa gbáai?
 Bóyāi wà yó kpàa má m̄i?
 13 Tó ma ga yāa, dɔ má kú kílíkili,
 dɔ ma i'ò ma kámabò
 14 ní kíaɔ ní dúnia ledamade
 pɔ aa kpé ziɔ kèkε dò níziεo,
 15 kía pɔ aa vua kàaańziɔ,
 mé aa ánuusu kà ní kpé paio.
 16 A maa yāa wà ma ví lán nɔbɔleawa,
 lán né pɔ mò ɡè, i dúnia eowa.
 17 Wekii vāikεnaɔ í ní zɔa tóu,
 mé yēεsaideɔ í kámabou.
 18 Zìzɔɔ í íampakii e we,
 aali ní wetānaɔ bɔ ma bɔ.
 19 Gbāadeɔ ní táaaɔ ku we pii,
 mé zɔ líɔ de a dii pɔ ũ we bɔ.
 20 Bóyāi Lua í gupu wēnadeɔne
 ní gbé pɔ an nòse òkpaaci?
 21 Aai wεεle ga mó ní sé, ìli mɔo,†
 aai kpálekεi de lá wí ke ɔdaila.
 22 Tó aa ɡè tēnau, an pɔ í ke na,
 an nòse í yáab maamaa.
 23 Gbé pɔ dɔ gu pɔ á kúuon ma ũ,
 Lua kaa liamazi gupiiu.
 24 Wea zàũzaũ mé ma pɔblea ũ,
 ma aaukεa í bɔle ma léu lán íwa.
 25 Yá pɔ má a vía ví mé ma le,
 yá pɔ ma ká ɡi mé p̄laa.
 26 Má kú niεo, má kú kílíkilio.
 Mi e kámabòo, gili mé ɡèmagu.

4

Gbé pɔ Lua í aà toto mé báaa ví

1 Ǿ Temani gbé Elifaza yázāsīwà à mè:
 2 Tó gbé wɔɔ f̄i yá'òne, níyɔ menaðoa?
 Asa ma lé a f̄i àò kpaaũao.

† 3:21 Zia 9.6

³ Gwa, n ledà gbéowa dasi,
n gbé pò an yèèè làaò gbà sò.
⁴ N yá gbé pò lé fuò sè lesí,
n gbé pò naaleaò gbà gbāa.
⁵ Ké yá n le sa sò, níle fu,
ké à n le, ò bìli n kù.
⁶ N viakèa Luaé lí tó n mi àò daa íaò lé?
N kua tàaesai lí tó n nòse àò daa doũo lé?
⁷ Làasookè!
Dème i yāe keo, ò à mĩdei?
Gbēmaa ku má ò wà aà suumpai?
⁸ Gbé pò vāi sa pà à yākele tòwà,
mále e bee mé ì bolèè.
⁹ Lua lé'iana ì aà midè,
aà pòba a níu ì aà tòlòzò.
¹⁰ Aà káaa lán nòomusuwa lé ì ká,
Lua ì aà swaa é'èè.
¹¹ I ga lán nòomusu pò nò wèèèe kùawàwa,
aà néò i fāaa.

¹² Yákpāina m̀à íana guu,
yápi feena gè ma swáú,
¹³ gòò pò malé nana yàaa o gwāasína,
gòò pò izòò daa gbéola.
¹⁴ Vía ma kù, malé lualua,
ma mè búu lé dee.
¹⁵ Íana ma oa pà,
ma mekã fèè s̀.
¹⁶ A zè, mi a taa d̀o,
pòpi ku ma ae,
ò ma aà lòò kpāina mà à mè:
¹⁷ Gbēnazína yá aò na Luaee?
Dème a f̀ò àò zèa a Kena aei?
¹⁸ Lá Lua lí a malaikaò náaikèo,
mé ì a zòblenapio tàae e,
¹⁹ wa wá gbé pò wá me de g̀i kpé ũ,
mé wá daalea de bùsu giina ũ,*
wí wá suumpa lán kitolowa pò oa?
²⁰ Za kòò e oosi gbéò ì gaga,
aaí sáale e gòòpii, wíli ní fānkèo.
²¹ Lua ì ní kpépi gbapele woléné,
ò aaí ga ònkūsai.

5

¹ Lezu sa ò ma, tó gbēe a wema.
Malaika kpele nýò liliwàì?
² Sòũ ì ga a yákũarínò yáí,
m̀isaide ì kpagua a wedòane yáí.
³ Má è sòũ zínapèèe,

* 4:19 Daa 2.7, 3.19

ṣ zínapi yò kándo.

⁴ À nẹ́o kẹ̀ aafia zéwa,
wí n yá málẹ́nẹ́ yákpalekekí,
gběe lí zẹ́rínṣo.

⁵ Nṣandenaṣ aà buapṣṣ blè,
baa pọ́ pọ́ à lẹ́kaa líai,
imidenaṣ lù a à àizẹ́i.

⁶ Yá'í a lí bọ́lẹ̀ b̀̀suwao,
yá'ṣma lí bọ́lẹ̀ t̀̀lẹ́wao.

⁷ Kási lá tẹ́kṣna gẹ́a musu sea vío,
màa gbé pọ́ wa ì p̀̀í ì yá'í a e.

⁸ Tó máme s̄, má gbẹ́a Luawa,
mí a yá kpáḗ aà gẹ́z̄i.

⁹ I yáẏṣṣ pọ́ wa f̄ a gbadṣṣo kẹ,
wa f̄ aà yáḃṣnsaekẹṣo lé d̄ṣo.

¹⁰ I to lou ma dúniau,
ì to a í dagua s̄ṣaou.

¹¹ I gbé kpeṣenaṣ se lẹ́s̄i,
ì oosisinaṣ da pṣṣnau.

¹² I yá pọ́ kṣnideṣ lé yá gboo,
ké an ṣ su à b́aa vío yáí.

¹³ I ṣṣṣṣnaṣ kú n kṣnikẹ́a guu,*
ì to yáfuangbanaṣ lẹ́dama kẹ́ p̄.

¹⁴ Gu ìṣ siané f̄aanẹ,
aaí ṣmalemalẹ́ íat̄ gb̄aa zá lán gwáwa.

¹⁵ I taasideṣ bṣ ga léz̄i,
ì n bṣ gb̄amṣṣedeṣ ṣz̄i.

¹⁶ Ayámẹto gb̄aasaideṣ wé aṣ d̄ṣaàzi,
yákpaaṣlakẹnaṣ i kẹ́ kȳ.

¹⁷ Báaaden gbé pọ́ Lua ì aà toto ũ.

Tó Gb̄apiide lé n swágaga, n̄su gio.†

¹⁸ Asa í gbé kẹ́'í a, ṣ ì aà bṣ gwa,

ì gbé wíwi, ṣ ì aà gbágb̄a.‡

¹⁹ A n bṣ taasiu ḡṣn soolo,
baa tó a dea, a n nẹ́o.

²⁰ A n si gawa nṣana gṣṣ,
a n bṣ f̄ṣnda léz̄i z̄ilau.

²¹ Dii a k̄adanz̄i kẹ́ wasu yáḃṣmao yáí.

Tó músi m̄, vía a n k̄ṣo.

²² Nȳ músi n̄ nṣanao yáalṣ,
n̄ȳ víake w̄aiṣṣṣeṣo.

²³ Asa á k̄ṣ yáma n̄ gb̄eṣ, n bú a gb̄e kao,
n̄ȳṣ na n̄ s̄ṣanṣṣṣṣṣ,

²⁴ níṣ d̄ṣ kẹ́ n ua aṣ na.

Tó n gẹ́ n kp̄asau, p̄ṣe a k̄és̄aṣo.

²⁵ Nȳṣ d̄ṣ kẹ́ n nẹ́o aṣo dasi,

* 5:13 1Kln 3.19 † 5:17 Yaa 3.11, Ebe 12.5 ‡ 5:18 Oze 6.1

n buiò ligua lán sēwa.
²⁶ Nyō zikūε, ní gbasa ga
 lán ése pò wa kē a gɔɔwawa.
²⁷ Ké wa ɔlì yápiu, lá wá èn we.
 Yápi sí, ní dō nzia yá ũ.

6

Yobu zɔadɔa a gbēnawa

¹ Yobu yázāsīwà à mè:
² Tó wa fō zaada ma yā'ōmau wà yō,
 tó wa fō músi pò ma le yō lé,
³ a gbia aɔ de ísiale úfāala.
 A yáí tò ma yāyaaa'ò.
⁴ Gbāapiide kaɔ ma kū,
 a sɛwε lé taale ma nisīnau.
 Pó pò Lua í íadaomáɔ līamazi.
⁵ Tó zàa'ina sē è lé ble, í wiilε?
 Tó zu lé pèle tàaaui, í ɔɔbe?
⁶ Wí pò sùusuu ble wisisaie?
 Kogbepuana í ìò nae?
⁷ Ma nisīna ye ble bee taaio,
 í to ma gua aɔ ye kpaaaε.
⁸ Tó ma yá pò má gbèa è lé!
 Lua ma ka yá pò ma wé dɔipiwa.
⁹ Lua ma suumpa lé!
 Aà ɔtōa aà ma gyawi!
¹⁰ Ma nòsε i gbasa níni,
 ma pò iɔ na,
 baa ké ma wāwā gi ku,
 asa mi lelekpa Lua pò a kua adoazio.
¹¹ Ma yèèε kà mà gi màò kue?
 Ma wēni gōa kà mà menakεe?
¹² Ma gbāa kà gbewa yā?
 Ma mε á mɔgotē yā?
¹³ Má fō kaakaanakε lo,
 wà ma bɔa maa zé tà.
¹⁴ A kù pɔsiade gbēnaɔ gbēkεkεè,
 ké asu vīakεa Gbāapiideε too yáí.
¹⁵ Ma gbéɔ náai de lán swa pò a í ì bawa,
 lán swa'ona pò a í ì gēzεawa.
¹⁶ I pa buzie, a í ì ke dùuduu
 loughε ní nεεzio yɔa yáí,
¹⁷ ɔ a í ì ba saε, a ε ì tékū,
 a í ì sāale íatē gbāa zá.
¹⁸ Tágenao í kē zéwa,
 aaí si guwaiwaiu aa ga we.
¹⁹ Tema tagεnaɔ í í wεεle swapiu,

Seba laatanao wé ìb do ípizi.

²⁰ Tó aa kà, an gεε ì gō kpá ní wéi,
aa í'ea náai ví we, ò tãmaa ní né.

²¹ Maa ápiò sō, mi pɔe ewáo,
ké a yāpāsí pó ma le è, vía á kú.

²² Ma pɔe gbèawá yà?

Má òé à ma gba pò á gbãa léu yà?

²³ Ma mè à ma bɔ ibεεo ɔzì yà?

Má òé à ma si gbé pásìowae?

²⁴ A yá pó ma zāwà ɔbmeε,
í ma wé kémeε, mí níle.

²⁵ Yázede oané mé zεví,
āma ma bēε pó á bò zεvío.

²⁶ A ye yáasi pó má kèò bēεbo yà?
I tãmaasaide yá gwa yābɔle ũ yà?

²⁷ A líkpa netone sea yá musu,
á á gbēna kpámá ɔda'ea yái.

²⁸ A yá na, à lili à ma gwa.
Ma wé aɔ pe á wéu, mío εetoéa?

²⁹ A sue! Asu ma yá gwa koleao.

A εa làasooke, ma yá mé zεví.

³⁰ Ma lɛdà yākpaanlau yāae?

Má yāvái dō noa?

7

Yobu zɔadɔa Luawa

¹ Gbēnazina kua dúniauí dēεε.
Aà kua de lán gbèwina kuawae,

² lán zɔ pò lé ue nide kuawa,
ge gbèwina pò a wé ìb do a aseai.

³ Ma luakpama mé kua pā ũ mɔ ní mɔo,

Lua ma da taasiu gwá ní gwáo.

⁴ Tó ma wule, mi me má fεle bɔe ni?

Gwāasina ìb gbàa, mío pelembo e gu ge dɔò.

⁵ Kòò ní bɔtεεo fífi ma mewa,
ma mebaa kàsaakù, ìb ìbɔ.

⁶ Ma gɔɔò ìb gē ní bao lán zwāatāna kɔɔzuawa,
ìb gēzεa wεdɔa pói sai.

⁷ Lua, dō ké ma wēni de lán lé'ianawae,
má aafia'e bau ɔo.

⁸ Lá níle ma e, níyō ma e ɔo.

Nyō wékpalemazi, kási máo ku ɔo.

⁹ Lá luabεpuana ì gusike à gēzεa,

màa gbé pò tà bεdau lí fεleo.

¹⁰ Ili εa su a be ɔo,

aà yá lí do aà bεdeɔgu ɔo.

11 Ayāmeto má a lé kpaauo,
 má yā'o ma yeelaa guu,
 má zɔaka ma nòse òòkpaá yáí.
 12 Isia ge kpò gbènen ma ũ
 ké ni ma d́aa?
 13 Tó ma m̀e ma lii a ma s̀o dadoũ,
 ge ma wúlebo a ma nòse nínimεε,
 14 ̄ ni to vía ma kũ nana guu,
 ni to gili gēmágu wépfungu'eau.
 15 Ma waa fia a kemεε na de ké beea,
 ga maamεε de ma wāwāε beea.
 16 Mi saka ma wēnigu,
 má ye mào ku gɔɔpiio.
 Ma tó tεεε, asa ma kua ku pɔe léio.

17 Bón gbēnazina ũ ké niò aà káfi,
 niò láasooke aà yáwai?*

18 Niò aà tàasika lá gu lé do,
 niò aà le n̄ aà gwa gɔɔpii.
 19 Nȳ n wé woa baa yɔɔ
 mà e lé'i mó yá?
 20 Ma duunakè yá? Bó má kèn̄ei?
 Gbēnazingwana, àkea n ma ke n pɔdea ũi?
 Ma ḡne aso ũ yà?
 21 Bóyái nili ma tàaeo kēa
 n̄ ma duuna woloao ni?
 Asa má gē tēenau tia, máo ku bo,
 n̄ȳ kpálekemazi, n̄ȳ ma eo.

8

Baade i a tàae gbε'εε

1 ̄ Sua gbé Bilidada yázāsìwà à mè:
 2 Nȳ yá bee taa o e boe ni?
 N̄e yābole bùuu.
 3 Lua i yáze de fuangbaa?
 Gbāpiide i yāmaa bāde a?
 4 Lá n n̄e duunakèè,
 a tò aa n̄ tàaeo gbε'è.
 5 Tó n Lua kíi wēle,
 mé n s̀uugbèa Gbāpiidepiwa,
 6 tó n̄ gbāsì v̄io mé n̄ maa,
 baa e tia a fele n wēnagwa,
 i n be yá ḡḡne a zéwa.
 7 N gwea káau a kenε pɔe ũo,
 n gwea gbεzā aɔ káfi v̄i maamaaε.

8 Gbé zio la,
 ní òn̄o pó an dezio kpálekèi d̄o.

* 7:17 Sou 8.4, 144.3

9 Asa né zíanaon wá ũ, wá yãe dõo,
wá kua dúniau ì gēzea lán uenawae.

10 Gbẹ́ zipiò yá a n wé kēo lé?
Aa ní nòse guu yá'onε.

11 Kεfu ì ke maa dānasaie?
Fee ì zōkū isaia?

12 Tó wì zōo, baa ní a lá'isikεo,
a lá ì giigaga àa de sēola píi.

13 Maa a de ní gbé pó Lua yá sãaàguo,
beewa tãmaa a luayādansai né.

14 Sɔuba nian do ɔ ì a náaike,
dānsaba ɔ ì gbāa'ewà.

15 I sōkpale bapizi,
ɔ bapi lí fɔ aà kùo.
I didi bapiwa, ɔ bapi ì fua.

16 A gōnao ì dagua káau
lán lí pó ɔ í ví íatē gbāaiwa,

17 ɔ a zínao ì fiakōi gu gbεdeu,
ì gē gbεou.

18 Tó wa ga wòle a pékii,
gupi ì lelekpaaazi à me:
Má n dõ yāao.

19 Zé pó a sèpi pona lén we,
ɔ pɔpáleo ì bɔle tɔlepiwa.

20 Lua lí gí tàesaidezio fá,
mé ìli vāikenao gba gbāao.

21 A to ò yáalo tia,
ní kúkuake.

22 A wida n zangudeowa,
gbēvāipiò be a gō bezia ũ.

9

Lua gbāa demala

1 Ǿ Yobu mè:

2 Sianaε, má dõ maa.

Kpelewa gbēnazina yá ao na Luaei?

3 Tó gbé ye lekpaakeaànɔ,
yá mèn àaa sɔo guu a fɔ mendo zásiwào.

4 Aà ɔno kè zài mé aà gbāa zōo.
Déme a fɔ giè, ade i bɔ aafiai?

5 I gbèsisibɔ sɔ, aaliò dõo,
ì ní fuangba ní pɔkūmao.

6 I tɔle lualua à sɔ,
ì to a gbapeleo ziazia.

7 I yá'o íatēε, ɔ ì gí bilei,
ì pòku saanaola.

8 Ǿme musu kpàle ado,

ì táa'o ísia ikooowa.

9 A saanao kè gudoũ,

Kífēnena ní Ko nɛadeo*
ní pọ́ pọ́ kú gɛmidɔkii oio pii.

¹⁰ I yāzɔke, wili fɔ dɔo,
ì yābɔnsaɛ ke, a lé vɔo.

¹¹ I gēmala, mili aà eo,
ì gēzea, mili aà wépaó.

¹² I pọ́ símá, déme a fɔ gièi?
Déme a fɔ oè, bó níle ke màaii?

¹³ Lua lí to a pɔkúma kpàleo,
baa Ìlenɔbo zɔo† dɔnledeɔ vlànàùè.

¹⁴ Mapi sɔ má fɔ yázásiwàè?
Má fɔ lɛkpaakeaànɔe?

¹⁵ Baa tó ma yá na,
má fɔ wewào.
Ɔme ma yákpalekena ũ,
sema mà sùuugbeawà.

¹⁶ Tó ma lezùààzi mé a wèa,
a yāmaae? Mi sio.

¹⁷ I ma gbēgbē yá yɔɔna yáie,
ì ma ke'ia kpélekpéle pã.

¹⁸ Ili tó ma wekii eo,
ì ma tó ní nòsepusuoè.

¹⁹ Tó gbāa yáe, aàpi mé zɔo.
Tó yágɔgɔae sɔ, déme a aà sísii?

²⁰ Tó ma mè ma yá mé na,
ma lé a yādamalae.

Tó ma mè má tàae vɔo,
a ma eboe.

²¹ Má tàae vɔoa? A yāe ví bo,
mi saka mazia wēniú.

²² Yā doūe, asa lá mále o,
ì tàaesaidɔ ní gbēvãio midɛ pii.

²³ Tó yá m̀ ga ìné kándo,
ì tàaesaidɔ lánike ní yá'ea guu.

²⁴ Tó bùsu g̀ gbēvãio ɔzì,
ì pọ́ku yákpalekenaɔ wéae.
Tó aàpi no, dé ni?

²⁵ Ma gɔɔ gēa wāa de bàalenala,
aale tá ní bao, a kee nao.

²⁶ Aale gu baa ví lán kefu gó'ilenawa,
lán kúu sua pówawa.

²⁷ Baa tó ma mè má yá pọ́ má kúa bo ma nòseu,
mí a oa wee mà yákpáinadɔ,

²⁸ ma wāwā a iwāa ka ma pɔae.
Má d̄ ké n̄ȳ to yá bɔmanɔ nao.

²⁹ Lá wàle ma gwa tàae de ũ,
bóyái má ìada mazíawa pã loi?

* 9:9 Amɔ 5.8 † 9:13 Isa 30.7

30 Baa tó ma zu'ò ní m̀s̀s̀n̄ao,
ge ma a ɔ p̄ipi ní kasagb̄õ,
31 níȳõ ma zu è p̄èl̄eadeue.
Baa ma ɔkas̄aɔ aao ye ma ḡiȳãio.
32 A de gb̄ēnaz̄ina ũ lamawao.
Má f̄õ ȳáz̄asiwà
wà gbas̄a gé ȳákp̄al̄ek̄ek̄i s̄ānuo.
33 Tó gb̄ēe kú wá k̄ó̄ ũ,
aɔ iko víwá wá gb̄ēɔn pla wáp̄ii,
34 i aà go'ɔ ze lé,
vía z̄õ ɔ́ mále k̄eè a gé ae l̄o.
35 Má víak̄eè l̄o, m̄io ȳā'o,
asa má d̄õ m̄az̄iawa,
má de lá wàle ewao.

10

Ma dea yáí Lua tò wà ma ii

1 Ma k̄pasa ní ma w̄ēnio,
má yá ɔ́ má k̄ūa o sa.
P̄os̄ia guu má ȳāb̄ole sa.
2 Má o Luae: Nsu ȳādamalao.
Yá ɔ́ ní èa om̄e.
3 Gb̄āam̄o mapi n ɔgb̄e k̄àngu ȳà?
N b̄o ma k̄p̄e,
õ n ze ní gb̄ēv̄áiɔ l̄ek̄paaf̄aɔa?
4 Wá w̄é doū ȳà?
Gudoū ni e ní gb̄ēnaz̄inao?
5 N w̄ēni geseū lán wá ɔ́wa ȳà?
N kua muua ní wá gb̄ēnaz̄inaɔ ȳà?
6-7 Lá ní d̄õ t̄aaden ma ũ,
mé gb̄ēe ku aà ma b̄o n ɔ́z̄í,
a ȳái n k̄p̄al̄ek̄è ma ȳāv̄aiɔi,
n ma duuna t̄aasik̄àa?
8 N ma ik̄àsa ní nz̄ia ɔ́,
õ níȳõ ea ñ ma t̄òl̄oz̄õ saa?
9 Ké n ma ke ní bèleɔ, a yá d̄ongu.
Nȳõ ea ñ ma ke bùsuti ũ l̄o ȳà?
10 Ni ma k̄asa n̄'it̄ēna ũ lán ví'ipuwaɔ lé?
Ni to ma i lán ví iawao lé?
11 N báa ní bàasio d̄amala,
n ma wáɔ p̄èpek̄õwa ní k̄l̄o.
12 N gb̄ēke guu n ma gba w̄ēni,
n ma d̄õa, n ɔ́kù ma nis̄inala.
13 Ma n làasoo d̄õ sa,
yá ɔ́ ule a n s̄un ke:
14 Tó ma duunak̄è, niɔ w̄étemazi,
nili tó ma b̄o ɔ́ ma t̄aeeɔ yá musuo.
15 Waiyoo mapi, tó t̄aaden ma ũ.

Baa tó ma yá na, má fĩ mida íao,
asa wí ma kũ, taasi ma kũ gbãa.

16 Tó ma su midà ía,
ni lólemazi lán nòomusuwa,
ní ɛa ñ n gbãa bɔnsaɛ mòmɛɛ.

17 Ní ma kpakɔa ní seelade páleɔ,
n pɔfɛamazi i káfí,
ní tó yá'ia ma le mòmɔɔ.

18 Bóyái n ma bɔ ma da gbɛɛui?

A maa yãa mà kɛsaie,
ké gbɛɛ su wɛsimalɛo.

19 A maa màɔ ku yãao.
A maa yãa ma bɔa nɛasakpɛu
wàɔ ma da mia'eu gòɔɛ.

20 Gɔɔ yɔɔna pɔ gòmɛɛ a láa tia.
Gomala, ma pɔ e kɛ na, baa yɔɔ

21 e màɔ gé géí gékíi,
gu pɔ gugɛakɔu ní gusiao kuu.

22 Gupi sí níinii lán gwáwa,
pɔe ku we zézɛo,
wɛɛdo mé a fáanɛ ũ.

11

Nɔsɛwɛ Luaɛ!

1 ɔ Naama gbé Zofaa yàsè à mè:

2 Aà yá dasi, wá wewàò lé?

Yábolenapi a bɔ maa yà?

3 N yápá oa a gbéɔ lé kúa?
N yáyaaabòle, ñ wa zɔadɔmaoa?

4 N mè n yádanɛ sãa vïo,
ní kú Luaɛ tàaesai.

5 Tó Lua yá'ò lé,
a n ɛɛbɔɛ.

6 A ñnɔ asii bɔɔlekɛnɛ,
asa Lua ñnɔ zɔɔ dɛwála.
N dɔ Lua lé íadama n vãi léu nɛe?

7 Nyɔ fĩ ñ Lua asii dɔa?

Nyɔ bɔ Gbãapiide zɔɔkɛ léwae?

8 A lesí dɛ luabɛa, níyɔ kɛ kpelewa ni?
A zã dɛ bɛdaa, níyɔ fĩ ñ dɔe?

9 A zɔɔ dɛ tɔɔleá, a lé vïo,
a yãasa dɛ ísiaa maamaa.

10 Tó à mò gbé kù a dàkpɛu,
mé àlɛ yákpalekɛaànɔ,
démɛ a fĩ gii?

11 A mɔafilideɔ dɔ fá!
Tó à vãikɛa è, ìli a yádao lé?

12 Lá zàa'ina lí nɛ'i gbɛnazína ũo,

màa nòsesaide lí ònòkũo.

¹³ Tó n n nòse wè Luae,
mé n òsè musu wabikea guu,

¹⁴ tó n nzia gà duunaε,
mé yāvāi i zòlekii e n beo,

¹⁵ n mi aò daa ía sāasaiε,
nyō zedò vīasai.

¹⁶ N taasi yá i sāngu,
a dɔangu iò de lán í gēa zéawa.

¹⁷ N kua i teke de fáane íatēa,
gusia pó ní kúu i pu lán gudɔawa.

¹⁸ N sō aò dilea, n nòse iò daa doũ,
n laai aò kpalea, níò i'ò ní a nao kau.

¹⁹ Nyō òli nziauo,
gbēe yá a iwāa ka n pɔao,
baade a weele àò nannò.
²⁰ Gbēvāio yiongo lébaa dśa,
aa bókii eo, yá pó gòné mé ga ũ.

12

Lua mé gbāa vi

¹ Ǿ Yobu yāsè à mè:

² Sianaε, áme a maa gbéɔne sa lá!
Ǿ ále e tó a ga, ònò mīden we.

³ Mapi sō má nòse vī lááwaε,
má kēsāaázio,

déme a fu yá pó ále oɔwai?

⁴ Ma gbé pó ma lezù Luazi a wèa,
ma gō pó yáalɔa ũ ma gbēnaɔne.

Ma gbé pó ma yá na mé má tàae vīo,
ma gō pó yáalɔa ũ.

⁵ Gbé pó aa ku niēniεo

ì gbé pó músi ní léɔ gwa pāε,
aaì saka gbé pó kpàguaɔgu.

⁶ Gbēblenao sō aaìò zòlea ní be ní laaiwa,
lualewena pó an gbāa de ní lua ũpio ò ku dɔɔa.

⁷ A ge nòbɔɔ la, aai yādaé,
à gbea bāɔwa, aai oé.

⁸ A yā'ò ní tɔɔleo, i ònò daé,
à to kpɔɔ séle siué.

⁹ Pópio píi, an kpele mé gí dōi
ké Lua mé pópíi kè ní a gbāaoi?

¹⁰ Pópíi wēni ku aà ɔzīε

ní gbépíi nisinao.

¹¹ Lá léna ì pó í dō,
màa swá ì yá dōkōε.

¹² Gbé zio mé ònò vī,

gbé pọ wē kèò wé mé zēa.

¹³ Ɔnọ ní gbāaoá Lua pọe,
ledama ní wēzēo ì bọ àà kíie.

¹⁴ I pọ gboo, wili f̄ kèkèo,
ì zetañle, wili f̄ wèo.

¹⁵ I lou ze, gu i giigaga,
ì to loupọọ f̄, tọle ì foof̄.

¹⁶ Aapi mé iko ví ní denlao,
gbēsāsānọ ní gbé sāsānọ ku àà ọzì nípiie.

¹⁷ I to ledamadeọ ta kyalesai,
ì to yákpalekenọ ḡ m̄saideọ ù.

¹⁸ I gala pọ kíaọ kpà gbéọne polo,
̄ ì beleona ye kíapione.

¹⁹ I to sa'onọ ta kyalesai,
ì gbé pọ an zína pèleọ fuangba.

²⁰ I to náaideọ lé ḡ kpaaúa,
ì yázed̄sa si maez̄ọọwa.

²¹ I saike kpalablenọwa,
ì neḡnọ ḡkèb̄ọ polomá.

²² I asiiyá pọ kú gusiau biiwàné,
ì bọ ní yá pọ wa a gbad̄soo gupuaú.

²³ I to buiọ t̄b̄, ̄ ì ní mid̄e,
ì to aa ligua, ̄ ì ní f̄aa.

²⁴ I to dúnia d̄aanaọ ḡ m̄sai,
ì to aa sásā gugii zesai.

²⁵ Aān̄ ọmalemale gusiau filiasai,
aān̄ t̄alaatalaabo lán idenaọwa.

13

Yobu ye yá'o ní Luao

¹ Ma wé yápiọ è pii,
ma swá mà ̄ má d̄.

² Lá á d̄a ví, màa má d̄a ví s̄,
ì ke má kēsāázi no.

³ Ama Gbāapiide ̄ má ye mà yá'òè sa,
má ye gé ní ma yáo Luawa.

⁴ Apiọ s̄ ì e e liamazi,
gyāegwan giaon á ù ápii.

⁵ Tó á lé kpaaúa yāa lé,
wa á dile ̄n̄nọ ù.

⁶ A ma yáze ma,
à swáse ma yázasiawái.

⁷ Yázesai ̄ á o Lua ḡe ūa?
Sásāyā ̄ á o Lua gb̄eua?

⁸ A yānakpa Luawa yà?
A yásiaànọ yà?

⁹ Tó à wètè á yái, a b̄ánọ nae?

A d́e wà lá wí d́e gbēnazínawawa yà?

¹⁰ Tó ále yānakpawà a gbadōsai,
a á swágagae.

¹¹ Aà zōke a kàadaálo lé?
Viakεaè a t́wáo lé?

¹² A yā'onεóá t́fue,
yá ṕo a giyèoaá pèleae.

¹³ A nílemεε mà yā'o,
yá ṕo a ma le aà ma le.

¹⁴ B́oyāi má azía pa swaai?

Máó a wēni naa ma źi yà?

¹⁵ Gwa, a ye ma dεε, ma wé d́o p̀ei lo.
N beeo má gí ní maziao aà ae.

¹⁶ Bee a ma b́o,
asa aà yādansaió we ḿo ze aà aeo.

¹⁷ A laaid́o ma yáwa maamaa,
à swásεmazi.

¹⁸ Ma yá ṕo má o zé kàle,
má d́o ké ma yá nae.

¹⁹ Démε a f́o b́ob́omanó?
Tó wa f́o, má níleε, mí ga.

²⁰ Lua, yá m̀en plaε beeo kemεε,
má ulεneo.

²¹ N ńo goa,
ńsu to iwāakamṕo kàadamalao.

²² Bee gbεa lezumazi, mí ḿo,
ma gba zé mà yā'o, ní yázāsia.

²³ Ma yāvāio ní ma tàaeó kà ūmai?
To mà a tàae ní ma duunao d́o.

²⁴ Akεa níle nzía ulεmεε,
níle ma dile n íbεε ūi?

²⁵ Lakεε ṕo lé íanse ó ní ye wíwia?
S̀e gii ó ní ye é'ea?

²⁶ Ni yá'íkpaá,
ni ma èwaasoǵo duuna wi ma musu.

²⁷ Ni ma daliu,
ni ma táa'oa lé damεε,
ni wéte ma yāvāioi píi.

²⁸ Ó ma ǵo lán ṕo vláa ṕo lí àle lélelelewa,
lán ṕokasa ṕo bleó lé blewa.

14

Gbēnazína kua wēnai

¹ Gbēnazína í b́o ńoε ḱiε,
aà wēni kuluū, ilio ku yákelesaio.

² I pia lán lávuwa, í giigaga,
í gēzεa lán uenawa, ilí gēgēo.

³ Gbé bee taa ó níyó wεd̀e

n̄ yákpalekaàna?

⁴ Gbé gbále a f̄ né gbálesai io,
baa do.

⁵ N gbēnazina ḡ d̄ilèè,
aà m̄ dasile d̄e n̄ yá ũe,
n̄ aà w̄ lé dàè, a f̄ v̄iao.

⁶ W̄ewowà n̄ aà to we,
e aà ḡ pa lán gbèwinawa.

⁷ Baa lí i saase,
asa tó wa z̄, i ea vlāpaε,
mé a vlā dafupi lí golεo.

⁸ Baa tó a z̄ina zikū t̄olε guu,
mé a miɔna gà téenau,

⁹ tó à í ḡimà, a b̄olεε,
a ḡōnakē lán lí p̄ wa bàwae.

¹⁰ Tó gbé gà s̄, ì wúlea tēlele,
i tá, ìli ku bo.

¹¹ Lá isida'i i lao,
mé swa'i i ba à ḡzεa,

¹² màa gbēnazina i wúle, ìli fεle bo.
E luabε gε à̄o kuo, a vuo,
a vu ní ipioo.

¹³ Nȳ ma ulε b̄edauro lé?
Nȳ òkumala e n̄ p̄ w̄eao lé?
Ḡ dilem̄εε we, ma yá i gbasa d̄ongu.

¹⁴ Tó gbé gà, a ea à̄o kua?
Tó màaε, ma wé āo d̄o ma vuai
ma d̄ēkaε guu ḡōpiie.

¹⁵ Nȳ lezumazi, mí wema,
nȳ n̄ p̄kaε ea nide.

¹⁶ Tia níle w̄éte ma yākāo,
ḡō bee nȳ ma duuna yāda bo.

¹⁷ Nȳ ma tàāo ka b̄òo, ní ye n̄ dile,
nȳ kán'ò lé ma v̄aikāpiowa.

¹⁸ Lá gbèsisi i ḡboo à ȳōle,
mé sisi musu gbè gb̄ēne i s̄,

¹⁹ lá swa'i i gb̄e ȳō,
mé í i b̄usu séle taò,
màa ni to tāmaa gbēnazina né.

²⁰ Ni gbāam̄è, ò i tá, ìli su bo,
ni to aà ánuato, aà wé i lile.

²¹ Tó aà né̄o ḡò gbé gb̄iao ũ, a mao,
tó gbé yāfūnāne s̄, āo d̄o.

²² Wāwā ò̄ āo ma ado,
aàz̄ia ó ò̄ āo d̄o.

15

Vaikena li bɔ pɔo

¹ Ǿ Temani gbé Elifaza wèwà à mè:

² Ǿnɔna a yǎpá gii bee taa oa?

A lé eɛ yáɔ bɔlɛwà yà?

³ A lekpaake yá àisai musua?

A yá káflasai oa?

⁴ Mpi sɔ́ ríle víakea Luae bāde sa,

ríle kpá gbéɔne aa làasookɛwà.

⁵ Vǎi pɔ́ n kǔa mé dɔ́ n léu,

kɔ́nide lé mé dɔ́ma.

⁶ N lé mé n dayáu, i ke mámɛo,
n lé mé n kalikè.

⁷ Gbēnazin sēian n ũa?

Wà n i e wàɔ gé gbēsísíɔ keia?

⁸ N Lua lekpaaiá n a gbéɔ màa?

Mme n ɔ́nɔ ví ndoa?

⁹ Yá kpele n dɔ́ mé wá dɔ́o ni?

N wezè dewála yà?

¹⁰ Gbēzɔɔ n mikápuadeɔ kúwanɔ,

gbé pɔ́ an zɔɔ de n maelaɔ.

¹¹ Lua ye n nòse nínine,

ɔ́ à kène fénɛŭa?

Wále yá'onɛ busebusɛo lé?

¹² Bómɛ n sɔ́ blèi?

Bóyái ríle wá gwa n wɛpásioi?

¹³ N pɔ́ paa Luazi,

ɔ́ yá dasi ì bɔle n léu.

¹⁴ Bón gbēnazina ũ ké àɔ ku gbālesaii?

Gbé pɔ́ nɔɛ aà ì aɔ maaa?

¹⁵ Lá Lua ì a malaikaɔ náaikɛo,

mé aà be ì keè gbālesaio,

¹⁶ wa gbēnazina pɔ́ o be?

A bèɛ, a ɔ́ɔkpaá, ì yāvái mi lán íwa.

¹⁷ Má yá'onɛ, swásei!

Má yá pɔ́ ma swá mà séle mà siune.

¹⁸ Ǿnɔnaɔ mé bɔ́ n yápio,

aai yá pɔ́ an dezio ò kee ulɛwɛɛo.

¹⁹ Aame n bǔsu ví rítɛɛ,

zìloe ì zǔle n guuo.

²⁰ Gbēvái ìɔ ku dɛɛu e a wēni léue,

gbé pásì gɔɔ lé kue.

²¹ Kɔ́fi iwáakampɔade ìɔ dɔ́ aà swáú,

aà aafia gɔɔ gbāamɔnedɔ ì lélewà.

²² A ɛa bɔ́a gusiau náai ví lɔ́o,

dɛa n fēndao mé lé aà dá.

23 Iò liaaliaa, ìò mè blé ku má ni?
 A dõ ké a kua bèda gusiau káikù.
 24 Taasi ní yeeláo ìò aà vīakū,
 a daaàla lán kía pò a léléama sòu màwa.
 25 Asa à ɔsè Luazié,
 à kuabīi Gbāapiidewae.
 26 A sùwà ní waakība bɔbɔawào
 ní a sèngbao gèele kòdeo.
 27 Baa ké aà oa nísi bɔa,
 mé a mekpaa, aà gbɔu lèele,
 28 a zòle uazí pò wīli gēuoɔ guu,
 wéle pò wa wī, a kpéɔ gò wèeweeɔu.
 29 Aà àizee a gɔɔplakeo,
 aɔ de ɔde ũo,
 pò pò a vīoɔ ligua lɔo.
 30 A e bɔ gusiauo,
 tēlepīo a aà vlāpaa sāsā,
 Lua lé'iana i aà se geò zéa.
 31 Asu pò gia náaike à azia sásāo,
 asa pò gia mé aɔ aà asea ũ.
 32 Yápi a aà le e aà gɔɔ àò gé pai,
 aà gōnao e ɔtao.
 33 A gō lán kuli pò a vú wòlowae,
 lán vēeli pò a nesoena wòlowa.
 34 Luayādansaiɔ gāli a báaa keo,
 té a kū gbagusaedanao kpéwa.
 35 Aaí yákele nɔsi, aaí ne'i yā'ia ũ,
 mɔafili mé ì bɔ ní neasakpɛu.

16

Má seelade vī luabe

1 Ǿ Yobu mè:
 2 Ma yá bee taa mà à dasikū,
 gbēnɔsenininaɔn á ũ wea?
 3 A ze á lé'ianagbaae bɔe ni?
 Bó yá mé lé ɔwá, ɔ ále yázāsiai?
 4 Tó áme á kú ma kuawa yāa,
 má yā'o lááwa sōe,
 mí á de ní yā'oo,
 mí a mi kéé déūdeū.
 5 Kási ma yá a á gbāa káfíéé,
 ma ledama a á nòse níniéé.
 6 Tó mále yā'o, ma wāwā a láao,
 tó má níle sō, a kpálee?
 7 Lua, ní tò ma gō gbāasai sa,
 n ma gbéɔ dēɔnzō píi.
 8 N tò ma gō yooyea seela ũ,
 ma ibabaa gōmɛe seela bèe ũ.
 9 Lua ì felemanɔ ní pɔfēo,

ì ma z̄z̄εz̄z̄ε,
 ì a swaa l̄l̄b̄m̄εεk̄ōwa,
 ma ìb̄εεpi ì w̄εbiibiia.
 10 W̄i l̄'ε'ea, w̄i ȳāz̄ōz̄ōm̄εε,
 w̄i ma s̄ānkeke, w̄i f̄εl̄εman̄o p̄i.
 11 Lua ma na faasaidēne n̄ z̄i,
 à ma zu gb̄ēv̄āio ou.
 12 Ma a kuananke k̄ilikilie,
 ō à mò ȳāȳīaa.
 A ma k̄ū ma waa k̄p̄ε
 à ma p̄ā p̄ōwa,
 à ma k̄ε a p̄ōdea ū.
 13 Aà k̄āzunāo ìlamazi,
 à ma papāo ma p̄ōawa ma w̄ēnagwasai,
 ma set̄ēna w̄i, a ì l̄é f̄áε t̄ōle.
 14 Īo p̄ūnaa n̄ p̄ōkūmao m̄ōm̄ō,
 ì s̄ó daa lá neḡōna ì k̄ewa.
 15 Ma zw̄ānkasāo n̄aminami má k̄ākamala,
 ma a mi s̄ōl̄o b̄ūsuu.
 16 Ma ōl̄ō e ma w̄é w̄ò,
 ma w̄é t̄à loūloū.
 17 K̄ási ma o ku ȳāp̄ās̄ie guuo,
 mé ma wabikea Luawa m̄ōafili v̄io.
 18 B̄ūsu, n̄su ka ma auao,
 ma wii su kp̄áleo.*
 19 Baa tia má seelade v̄i luabe,
 ma zenn̄ode ku musu we.†
 20 Ma gb̄ēnapi mé ma k̄óo ū
 ḡōo p̄ó mále w̄é'ì b̄o Luaε.
 21 A z̄εman̄o Lua aε,
 lá gb̄é ì z̄ε n̄ a gb̄ēnaowa.
 22 Asa ma ḡea ḡék̄i w̄é ì ḡō bílao,
 gu p̄ó w̄ili ḡéu w̄à s̄ù loopi.

17

Yobu wé d̄o p̄ōi lo

1 Ma nis̄ina lé ḡēz̄εa,
 ma ḡōo lé m̄o pai,
 mia'ε lé ma dá.
 2 Gb̄élaanikenāo k̄álemazi,
 ma w̄é ì ma l̄ew̄enap̄io e.
 3 Lua, n̄ȳō de ma k̄óo ū.
 N̄ bàasio, déme a z̄εman̄o?
 4 Lá n̄ t̄ò aa ḡò n̄ōs̄esaidēo ū,
 n̄su to aa tid̄malao.
 5 Gb̄é p̄ó ì a gb̄ēna kp̄ámá p̄ó ȳái,
 àà néo w̄é āo d̄o p̄ó ì e an w̄é woε.

* 16:18 Daa 4.10 † 16:19 Yob 19.25

6 Lua tò gbéṣ yāadàmanṣ,
 ma gṣ gbé pó wí lé'ikakawà ũ.
 7 Pṣia tò ma wé lé gu'e lṣo,
 ma guṣ gṣ záazaannṣ.
 8 Ma yá dī gbēmaaṣwa,
 tàaesaideṣ nṣse fēle luayāmansaiṣ yá musu.
 9 Gbēmaa a ge àṣ kú ní a yākeṣṣ,
 yāesaide gbāa ṣṣ dedeṣ.
 10 Apṣ sṣ à ṣa na yáwa lṣ ápii,
 mi á gbēe e ṣnṣna ũo.
 11 Ma gṣṣ pà,
 yá pó ma a zé kàle kè fama,
 yá pó ma pṣ dṣmápiṣ.
 12 Aaṣ e gwāasinaá fāanṣṣ,
 tó gu lé gēkṣṣu,
 aaṣ me guwe lé kēṣ.
 13 Tó beṣda ṣ ma wé dṣi,
 mé ma a pe kpàle gusiau,
 14 tó má ò miá'e mé ma de ũ,
 mé má ò kòṣṣ mé ma da ní ma dāeṣ ũ,
 15 bṣ ma wé ṣṣ dṣi lṣi?
 Wa ma e ní gweao lṣi?
 16 Tāmaa ṣṣ ma ne e beṣdau nee?
 Wá si tēṣnau sānu yá?

18

Bai i vāikena kú

1 Ṣ Sua gbé Bilidada yázāsiwà à mè:
 2 Nyṣ n yá midṣ bṣe ni?
 Su n laaiwa, wí gbasa faaibo.
 3 Bóyái níle wá gwa lán pṣtuṣṣwai?
 N wá díle ṣṣṣ ũ yá?
 4 N gbé pó ni to n pofē nzia taitaiṣ,
 dúnia a gṣ bezia ũ n yái nee?
 Gbesi a sṣ n yá musu nee?
 5 Gbēvāi gupua i láa,
 aà tévua i midṣ.
 6 Aà kpé gupua i li gusia ũ,
 filia pó kú aà sae i ga.
 7 Aà táa'oa ní sṣo dílea i gṣ sea tá ũ,
 aà yázekeleṣ i aà fuangba.
 8 Aà tá i aà kpa baia,
 aà gbá i si baletāu.
 9 Mṣ i aà kú a kèsewoū léu,
 baiṣ i kúlewà búlu.
 10 Ba kpa aà ae tṣṣleu,
 kúse lé aà dā a táa'ozeu.

11 Kisia ì koez̄aàzi,
 àlɛ aà gbɛsɛlɛ.
 12 Nɔana ì aà gbāa kɔ'ɛ,
 músi ìɔ aà kpaa gua dá.
 13 I aà mè gueɔ ble,
 gagyā ì aà mɛguɔ yó.
 14 Wì aà ga wà bɔ kpé pɔ a kuu aafiau,
 wì aà gálɛ gɛð pɔ pɔ ì to vía ní kúɔ mideɛ.
 15 Aà kpé ḡɔ̄ gii,
 ìatɛgb̄ɔ̄ lí aà uaa.
 16 Aà z̄inaɔ ì giigaga tíu,
 aà ḡnaɔ ì imi musu.
 17 Aà yá ì sáńgu dúniau,
 aà tó ì midɛ tɔɔlɛ.
 18 Wì aà ya gupuau wà aà kpa gusiau,
 wì ɔz̄aàzi aà ánuato.
 19 A né ge buie to a gbéɔ guuo,
 aà bɛ gb̄ɛ a bɔɔ.
 20 Yá pɔ aà lè d̄i bɛ'aɛdeɔwa,
 gukpɛdeɔ kās̄i aà yá musu.
 21 Yá pɔ ì faasaide ua len we,
 luad̄nsai gwean we.

19

Ma m̄sina a m̄ gbɛz̄a

1 Ǿ Yobu wèwà à mè:
 2 E gɔɔ ūma áɔ ìadaa
 àɔ ma n̄sɛ òɔkpamɛɛi?
 3 A ma s̄s̄s̄ à kè ḡɛn kwi sa,
 ì ma taiinkɛ, wí lí á k̄uɔ.
 4 Tó ma s̄as̄a síana,
 ma tàae de maz̄ia yá ūɛ.
 5 Tó a gi lé áz̄ia maabo demala,
 mé álɛ ma duuna kamɛɛ ma ɔz̄i,
 6 àɔ d̄s̄ kè Lua mé ma yá fuangba,
 à filifilimbakp̄amɛɛ à ma k̄ũ.
 7 Mi a taiinakea ɔɔb, gb̄ɛ lí weao,
 mi suaba wiile, yázeɛde kuo.
 8 Lua zez̄omɛɛ, d̄ɔik̄i kuo,
 à gusia dà ma zéa.
 9 A ma kpebò,
 à ma fùà gò.
 10 I ma deɛlɛmpa gupiiu e mà láa,
 ì to támaa ma nɛ lán lí bilɛawa.
 11 I a p̄k̄umab̄ɔɔa,
 ì ma gwa a ibɛɛɔ do ū.
 12 Aà z̄iḡɔ̄ ì s̄mazi s̄anu,
 aaì koez̄mazi, aaì b̄òokpa lia ma kpéi.

13 A tò ma gbéó lí kãaamanɔ ɔo,
gbéé pɔ ma dɔɔ lezɔ tãmale.

14 Ma daeɔ fùà,
ma yá sà ma gbēnaɔgu.

15 Ma gɔ nibɔ ũ ma be zíkēnaɔne,
ma gɔné lán bui zìlowa.

16 Tó ma a ziiã sisi, ìli wea ɔo,
baa ké ma awakpàè, à bò ma léwa.

17 Ma lé'iana ì ke ma nae gbɔɔ gí ũe,
ma v̄iɔ ní ma dãunaɔ yemazi ɔo.

18 Baa negɔenaɔ ì sakamagu,
tó mále mɔ, aaɔ ma ke pɔɔpɔɔ.

19 Ma kpàasiaɔ ye ma gíyãio,
ma gbéé yenzideɔ bò ma kpe.

20 Ma gɔ wá ní báao ũ,
à gò lee mà gae.

21 A ma wēnagwa ma gbēnaɔ,
à ma wēnagwa, asa Lua ɔt̄ãe.

22 Bóyãì ì pélemazi lán Luawai?
Ìli kpasa ní ma kékēak̄ɔeoa?

23 Má ye wà ma yáɔ ké,
má ye wà dalau.

24 Wà kē gbewa ní lákēbɔɔ,
wi beɔma kpáɛu àɔ ku gɔɔpii.

25 Mapi, má dɔ ké ma m̄sina ku,
a f̄eɛ ze t̄ɔle gbezã.

26 Ma bɔa s̄ɔue bee gbea,
má wesi Luale mesai.

27 Má wesiããle mazia,
mazia wée, ì ke gbēpále no.
Mále a nide ma n̄ɔse guu.

28 A m̄e kpelewa á ke à kãaamazi,
ké à e yápi sãasã ma ma léu.

29 A v̄iãke f̄endaɛ.
Lua a p̄k̄umabɔbɔɔ v̄aikēnaɔwaɛ,
í dɔ ké yákpale lé á dá.

20

Vaikena ì yã'õma e

1 ɔ Naama gbéé Zofaa yázãsiwà à m̄e:

2 Yá pɔ ní ò òã,

ma me wà mà wema.

3 N ma lele n ma kpebò,
má wema ma wez̄ẽ guu.

4 N dɔ lá a de za zio lé?

Za gɔɔ pɔ Lua gbēnazina kè dúniau,

5 v̄aikēna kúkuak̄ea lí ḡẽḡẽo,

luayãdansai p̄nak̄eaá gɔɔpla yáe.

⁶ Baa tó aà íandāa zò luawa,
mé aà mi kà luabepuanawa,

⁷ a gēzea lá azia bíikpewaε,
gbé pó aa aà è yāaɔ me:

A ku má ni?

⁸ A sāale lán nanawa, wa aà e ɔo,
a gēle lán wépungu'eawaε.

⁹ Gbé pó wesiaàle yāaɔ aà e ɔo,
aà bēdeɔ aà wépa ɔo.

¹⁰ Aà néɔ awakpa taasideɔne,
aai aà àizeε soané.

¹¹ Aà èwaasogɔɔ gbāa pó a ví yāa
a gēaàno tēnau.

¹² Baa ké yāvāi ɔ na aà léε,
mé ɔ ulea aà léna zíε,

¹³ baa ké à gí ɔkpaii,

mé ɔ dɔ aà léu,

¹⁴ ble pó a blè a li aà nòseu,

i gɔ aà meu mlè sewe ũ.

¹⁵ A ble níside pó a gbè pisi,
Lua mé a to à bɔle aà gbεeu.

¹⁶ Pó pó àle mi a gɔè mlè sewe ũ,
i aà de lán sògbala swaawa.

¹⁷ Zó ní vífāaio aɔ diaàzi lán íwa
lá aà wé dɔiwao.

¹⁸ A pó pó á sīmáɔ soanéε,
a e pɔnake ní a laata'aioo.

¹⁹ Asa à gbāamò taasideɔne à ní tó giie,
à ní kpéɔ sīmá, ɔme dò sɔo.

²⁰ Aà yea pói lí to à íampakii èo,
pó pó aà pɔ dɔwàpɔ lí aà bɔo.

²¹ A pópíi è, pɔe kpé ɔo,
ní beeo aà nama a la ní lao leo.

²² Aà pɔdeke guu a gɔ yooyeaε,
ní aà ɔniεkeo taasi a ɔgbagoèε.

²³ Gɔɔ pó à kà a làa,
Lua a pɔkūmabɔɔwà pāsípāsí,
a wétēamɔè, i dɔ a mewa.

²⁴ Baa ké à bàalè mɔsi gɔkebɔε,
mɔgotē ka mé a aà pá.

²⁵ A kapi wo a kpεsea,
i kà lé tekeapi wo a pɔawa,
ga vía i aà kú.

²⁶ Gusia yá i aà àizeε le,
té pó gbēε mé kào i kūwà,
tépi i pó pó gò aà kpéuɔ sāsā.

²⁷ Luabedeɔ aa aà tàaeɔ bɔ gupuau,
zílēdeɔ bɔ aà kpε.

²⁸ Aà bεpɔɔ gusike píi,

aa gēle luapɔkūmagɔɔ.
 29 Fia pɔ Lua a boèn we,
 baa pɔ gbēvāi i e Lua kīin we.

21

Vaikena i namable

1 ɔ Yobu mē:
 2 A swákpa à ma yāma,
 ɔme a ma nòse nínimeε.
 3 A menakemeε mà yā'o,
 ma yā'oa gbea í ma àlafike.
 4 I ke gbēnazina mále zɔakaio.
 Ma pɔyaa zevio lé?
 5 A ma gwa, yápi i diwá,
 í ɔku á léwa.
 6 Tó ma làasookè ma yáwa,
 gili i gēmagu, mi lualua.
 7 Akea vaikenaɔ i ɔ ku,
 aaí zi kú, an gbāa i ɔ káfi?
 8 An néɔ i zínapele ní wáa,
 aaí wesi ní buiɔ gbāakūale.
 9 An bedeo i ɔ ku aafia,
 vīa lí ní kūo, Lua lí gotómáo.
 10 An gáaeɔ i ku zudaɔwa, aali fuao,
 an zudapiɔ lí nɔbɔleo, aaí ne'i.
 11 Aaí ní néɔ gbae kò'o i lán sá kpàsawa,
 an néfēnenao i vīvī lán blenɔwa.
 12 Aaí lesi ní gāao ní mɔɔnao,
 aaí kò'o ní kulepeao.
 13 Aaí zikū ní namao,
 aaí ta bedau niēniē.
 14 Kási aaí o Luaε: Gowála,
 wá ye wàɔ be n zéuo.
 15 Déme Gbāapiide ū wà zɔbleèi?
 Tó wa kulekèè, bó ài wá ei?
 16 Kási an nama lé bɔ ní kīio.
 A yái mi gbēvāiɔ ledama bee sio.
 17 Vaikenaɔ filia i gamá mɔɔmɔɔe?
 Lua pɔkūma lí tó músi ní lé dasio.
 18 Iana i ní séle lán ése úawae?
 Zàa'iana i ní waa lán sēwae?
 19 Lua i vāi pɔ gbé kè wi aà néɔ musue.
 Lua flabo adee gɔɔ, aà dɔ!
 20 Aà wesi azia ɔɔkpaale!
 Gbāapiide pɔkūma imibɔ dɔè aà mi!
 21 Yá pɔ a aà bedeo le aà gaa gbea,
 ili a kàakεo.
 22 Lá Lua i yágɔgɔ musudeɔne,
 wa fɔ yādaèe?

23 Gbēeᵛ ì ga ní àizεε zᵛoᵛ,
aa namablè bélebελε.
24 Vĩ ìᵛ di, an tao pai yeλελε,
an wá ìᵛ gbāa, aaiᵛ mekpaa maamaa.
25 Gbēeᵛ ì ga ní nᵛseyaaᵛ,
zaa aa ku, aai pᵛmaa e wa blèᵛ.
26 Aai wúλε gudouᵛ téεnaue,
aai kᵛka mípla mípii.

27 A èa? Má á làasoᵛᵛ dᵛ
ní kᵛni pᵛ áλε keμεεᵛ.
28 Asa ì me: Gbēzᵛᵛ be kú má saε?
Vaikeᵛnaᵛ ua gᵛᵛ bezia ũ.
29 Ili yáᵛlala wéλεεᵛnaᵛwao lé?
A yá pᵛ aaiᵛ o fān vío lé?
30 Gbēvái ì bᵛ músikegᵛᵛ,
pᵛe lí aà le taasikegᵛᵛᵛ.
31 Déme ì zᵛadᵛwài?
Déme ì fiaboè aà yákeawai?
32 Wĩ aà se wà γεᵛᵛ gεvĩkĩ,
wĩ itēke aà mia dᵛngubᵛwa.
33 Swa sae bùsukᵛᵛᵛᵛ ì keè na,
gbépii teaaᵛzi we, mé wĩ dᵛaaè dasi.
34 A fᵛ ma nᵛse níni ní á yāpāᵛe?
Yá pᵛ áλε weaá zibᵛnkpe yáε.

22

Yobu taaε ví

1 ᵛᵛ Temani gbé Elifaza mè:
2 Gbēnazina a fᵛ àᵛ ài ví Luaeε?
Baa ᵛᵛnde káfla víεε?
3 Baa tó n yá na,
nyᵛᵛ fᵛ ñ Gbāapiide pᵛ ke nae?
Baa tó ní kú taaesai,
bᵛ ài a ví Luaei?
4 Nle e àλε zᵛadᵛma àλε bᵛbᵛnnoᵛ
ké ní de aà yāmana ũ yái neε?
5 N váikea zᵛᵛᵛ lé?
N duuna lé víᵛ.
6 N tᵛᵛmasi n gbéᵛwa pā,
n gbéᵛ pᵛkasaᵛ wᵛlomá, aa gᵛᵛ puizi.
7 Ni ì kpá yéεsaideᵛwa aa mĩᵛ,
n nᵛandenaᵛ tē ble.
8 Mme ní gbāade ũ, ní tᵛᵛle ví,
ní de n bùsu beεεde ũ.
9 ᵛᵛ n gyaa gbēandoᵛ yà ᵛᵛgii,
n tone pᵛ gwana víᵛᵛ gbāa míde.
10 Bee yái músi dasi n le,
ásoo kèma kándo.
11 A yái gu síma, níλε gu'eo,

í kùàama à dānla.

12 Lua ku musu a beo lé?
Saanao pékii gwa, lá à zā!

13 Ǿ níle o: Bó Lua dōi?
Kua luabepuana kpele a fō yágōgōwēēe?

14 Lousisia kpaàè, àle wá eo,
ìò be musumusu weē.

15 Zé pò gbēvāio beu à gègè
ō ní ye ñ se sōa?

16 Wà gèñno zéa kpóo,
í dānla à tà ní ní zimpelēo.

17 Aa ò Luae: Gowála!
Bó Gbāapiide a kewēei?

18 Kási òme ní ká pōmaawa ní ua.
Mi gbēvāio ledama bee sio.

19 Tó gbēmaao yá pò ní lé è, an pò ì ke na,
tàaesaide ì ní láanike aai me:

20 Wá ibeēo mīde be!
Té kù pò pò diñziowa.

21 Misiile Luae, níò naaàno,
ní gbasa nama e.

22 Yá pò àle one ma,
ní da n sōu.

23 Tó n ea n su Gbāapiidewa,
mé ní tò vāi kē n uawa zā,
a ní zedō.

24 Tó n n mò beēedeo kòle būsuu,
mé n n vua maaò vūaa swa'e gbēo guu,

25 Gbāapiide a gō n mò beēede ũ,
aò deñe n pōeā ánusuu ũ.

26 N pò ì gbasa ke na Gbāapiidewa,
n wé ìo pē Luawa.

27 Ní wabikewà, ì sinnō,
ní légbā pò ní dōwà fiabo.

28 Yá pò n zedò ì zekēe,
n zé ì pu.

29 Lua ì ìandānao fu,
ì gbé pò an mi gò péleao suaba.

30 Baa tàaede, Lua a aà misi.
A n misi n obōlea vāi guu yái.

23

Yobu yea kō'ea ní Luaoi

1 Ǿ Yobu mè:

2 Baa e tia mále yákūtēka wēnanno,
Lua òtōa gbáugbāu, mále aauke.

3 Tó má dō gu pò má aà eu,
dō ma ge aà kíi.

⁴ Má a yáɔ dɔdɔè,
 má lɛkpaakeaàɔ,
⁵ mí ma lá a wea,
 míɔ yá pɔ a omɛɛ tãasi kũa.
⁶ A sòlekɛmanɔ a gbãa pua léu nɛe?
 Aawo! A íbɛlɛsɛmanɔ.
⁷ Wekii gbẽmaa a e yá'ouè,
 ma yákpalekɛnapi i ma kɛ e gɔɔpii.

⁸ Tó ma gɛ gukɛ oi, a ku weo,
 tó bɛ'aɛɛ sɔ, mili aà e weo.
⁹ Tó àlɛ zíkɛ gugbãntoo oi, mili wɛsiaàlɛo,
 tó à lile gɛɔmidɔkii oi, mili aà wépaɔ.
¹⁰ Ama a zé pɔ má sè dɔ,
 tó à ma yɔ, má bɔ lán vuawae.
¹¹ Ma aà kèɛ kũ,
 ma aà zé sè, mi lilɛo.
¹² Mi bɔ aà yádilɛɔ kpɛo,
 yá pɔ bɔ aà léu kèmɛɛ na de ma pɔbleaa.

¹³ A ku ado, démɛ a fɔ zɛ gièi?
 Yá pɔ kàaàgu ɔ i kɛ.
¹⁴ A zíkɛ yá pɔ a dilɛmɛɛwa,
 mé a yáɔ kũa a nòsɛu dasi lɔ.
¹⁵ Bee yáí gili í gẽmagu aà aɛ,
 tó ma láasookèwà, iwãa í ka ma pɔaɛ.
¹⁶ Lua ma kãdè,
 Gbãapiide víadàdamazi.
¹⁷ Gusia kù ma wéa,
 āma i to ma nilɛo.

24

Lua í vãikɛnɔ to we

¹ Bɔyãí Gbãapiide íadamagɔɔ dilɛao ni?
 Gɔɔpi lí ká aà dɔnaɔnɛo bɛ!
² Gbɛ́ɔ í kɔɔɔ sɛ wà sɔ̀ɔ,
 aaí pɔtuɔɔ kpáí'o aaɔ dá.
³ Aaí tonɛ pɔ gwana vío zàa'ina síwà,
 aaí gyaa gbẽando zu tɔɔmasi.
⁴ Aaí yèɛsaideɔ yá zéu,
 ɔ̀ bùsu taasideɔ í nziãa kpagui.
⁵ Taasidepiɔ í bebebebe sɛu
 lán sɛa zàa'inaɔwa,
 aaíɔ blɛ wɛɛɛwɛɛɛ ní laaio,
 aaíɔ blɛ kpálekɛ sɛu ní néɔnɛ.
⁶ Aaí tàaa kɛ bugbe ziu,
 aaí vɛɛ kɔ̀nwe gbẽvãíɔ vɛɛbuu.
⁷ Aaí i búu ké aa pɔkasa vío yáí,
 aa zwãa ví wà kúnla tó íana b̀lɛo.
⁸ Lou í ní gbẽ gbè̀sisí musu,

aa ulékíi v̄io, ̄ aaí na gbewa.

⁹ W̄i né desai sí a dawa,
w̄i taaside né sí t̄ooma ũ.

¹⁰ Aa p̄okasāo v̄io, ̄ aaí̄ b̄e búu,
ní ní p̄ó bàaa séseanék̄eo, n̄oaa í ní d̄ee.

¹¹ Aaí̄o nísi z̄ōné ní kaau,
aaí̄o ̄z̄ōné v̄ēewa,
kási imi ̄o ní d̄ee.

¹² Gb̄é p̄ó lé gāo lé aauke w̄é̄̄eu,
gb̄é p̄ó k̄è'iāo lé wiile,
kási Lua lí gb̄ēe tàae eo.

¹³ Gb̄ēēo ku aa ye gupua yáio,
aa a gbad̄o, aai a z̄é seo.

¹⁴ Gb̄ēdena í f̄ele guf̄ēne,
í w̄ēnadēo ní taasidēo d̄ede,
̄o gusia yeyewa lán kp̄áiwa.

¹⁵ Gb̄āsík̄ena ̄o gubeebee d̄āe,
̄il̄o e gb̄ēe a a eo,
̄ í p̄óku a oaa.

¹⁶ Gb̄é̄o í kp̄é gboo gusiai,
aaí n̄z̄ia s̄ōb kp̄éu f̄āane,
aa gupua d̄ō.

¹⁷ Gusia níinii mé ní f̄āane ũ,
aa k̄ō d̄ō ní gw̄āas̄in p̄ó.

¹⁸ Aa gbiao lán í f̄ulawa,
w̄à lek̄è ní t̄ōle,
̄ aali ní v̄ēebu k̄ōo se ̄o.

¹⁹ Lá t̄ōle gii í imi guant̄ēna,
m̄aa b̄eda í duunk̄enāo m̄óm̄o.

²⁰ An yá í s̄á ní da'iāōgu,
aa ḡō k̄ōo b̄le ũ.

Faasaidep̄io yá lí d̄o gb̄ēegu ̄o,
aa ḡō kál̄ea lán yàam̄iōnāowa.

²¹ Gb̄é̄p̄io í f̄īo p̄óo sím̄á,
aali yāmaake gyaa gb̄ēandōnēo.

²² Lua í gb̄ēv̄āip̄io gál̄e t̄ár̄no ní a gb̄āo,
baa tó aa z̄èd̄o, an kua náai v̄io.

²³ I to aao d̄ōd̄o aao n̄z̄ia náai v̄i,
̄ ̄o w̄éte an yākēōzi.

²⁴ Aaí t̄ōb̄o ḡōpla, ̄ aaí s̄āale,
aaí wule ga lán gb̄é̄piiwa,
aaí mip̄ele lán ése s̄áowa.

²⁵ Tó m̄aan s̄ō, déme a ma ēboi?
Déme a yá p̄ó má ò dile p̄ái?

25

Luaá Gb̄āpiidee

¹ ̄o Sua gb̄é Bilidada m̄è:

² Lua ì a bε gwa musu we yākelesai,
 kíake δε aà yá ũ, à kà wà viakεè.
³ Aa zīgōō lé vie?
 Ali gupu gbépiiεo lé?
⁴ Kpelewa gbé a f̄ b̄o maa Luaei?
 Kpelewa gbé p̄o n̄oε kùle ì a f̄ à̄o ku gbās̄isaii?
⁵ Lá m̄ovua lí τεκε iwesasaio,
 mé saanao pípiaεo,
⁶ wa gbēnazina p̄o δε k̄ōobii
 ge k̄ōtē ũ yā'o be?

26

Yobu d̄s Luaá Gbāapiideε

¹ Ǿ Yobu m̄ε:
² N d̄o yēεεsaidelen wee?
 N ōdà gbāasaidewan wea?
³ N ledà ōn̄ōsaidewan wee?
 N b̄o ñ wezē z̄ō̄on wee?
⁴ N yāpi ò ñ dé gbāao ni?
 Déme d̄ōaanε n yá bee òi?
⁵ Gyaadeo lé pelembo
 ísia ñ p̄o p̄o kú a guuo z̄íε.
⁶ Beda yāe ulεa Luaεo,
 p̄oε daaè γεōbelao.
⁷ I gugbāntoo musu kpáλε bálumaa,
 a tò d̄únia gola síīs looa p̄oewao.
⁸ I í ye a bε puanau.
 N ípi gbiakεo luabεpuanapi lí p̄ūnao.
⁹ I p̄óku m̄ovuala,
 ì luabesiana na az̄iai.
¹⁰ A iadà ísiaε gu'ea lé zελεu,
 a δε k̄ō ũ gupua ñ gusiao zānguo.
¹¹ Tó Lua p̄ūna, gu ì dee,
 tó à k̄āa, ì b̄o ñ saε.
¹² A ísia yà ñ a gbāao,
 à kwāsa w̄iwi ñ a d̄ōao.
¹³ A tò gu w̄εe ñ a lé'ianaο,
 à ml̄è k̄ō̄nik̄ō̄ni bàwāade z̄ō̄ε ñ ōo.*
¹⁴ Aà yākeaeon we,
 a ȳōna wáλε ma we.
 Wá f̄o wà aà ḡōsakeyāo gbad̄o píio.

27

Yobu yānakpaa az̄iawa

¹ Yobu εa p̄ε a yáλε l̄o à m̄ε:
² Lua ku! A ḡi yānakpáia,
 Gbāapiidepi tò ma p̄o yà.

* 26:13 Isa 27.1

³ Goo pɔ́ Lua ían wēnide ku ma meu,
e ma wēni léu,

⁴ yáfaasai a bɔ́ ma léuo,
máɔ mɔ́afili vío.

⁵ Kai! Má o á yá mé kú bauo.
E mà ge gaò má ze ní ma yānakeoe.

⁶ Ma maake ɔ́ ma zeò, má bɔ́ a kpeo,
ma láasoo a ma dayāuo e ma wēni léu.

⁷ Lua to gbé pɔ́ íbelesèmanɔ́ gɔ́ lán gbēvāiwa,
aà to gbé pɔ́ fèlemanɔ́ gɔ́ lán faasaidewa.

⁸ Tó Lua tò a yāmansai ánuatò,
bɔ́ aà wé aɔ́ dɔ́ii?

⁹ Lua a swáse aà wiileai
gɔ́ pɔ́ wétēa aà lèe?

¹⁰ Aà pɔ́ a ke na Gbāapiidewae?
Aɔ́ Lua sisi m̀ɔ́m̀ɔ́e?

¹¹ Má Lua gbāa yá b̀ɔ́lekéé,
má Gbāapiide yākeae uléé.

¹² Apii á è lá a de.
Bóyāi ále yāpā b̀lei?

¹³ Baa pɔ́ Lua díle gbé pásien ke,
zia pɔ́ Gbāapiide díle gbēvāie.

¹⁴ Baa tó aà néɔ́ dasi,
wa ní dede ní fēndaoe,
ble ali mó aà buiɔ́wao.

¹⁵ Gagyā a aà né pɔ́ g̀ò aà kpeo séle,
aà gyaao népio ga ɔ́ɔ́.

¹⁶ Baa tó à ánuusu kàaaazi lán bùsuwa,
mé à pɔ́kasa ǹǹǹaaazi lán bèle zewa,

¹⁷ gbēmaao mé aa aà pɔ́pio da,
yāesaideɔ́ mé aa aà ánusupio kpaalekɔ́e.

¹⁸ Kpé pɔ́ a d̀ò de lán d̀ansakpewae,
lán gudɔ́ana kolakpewa.

¹⁹ A wúle ɔ́de ũ, āma a fèle bo,
tó aà wé wē, a e á kú ánuau bo.

²⁰ Pɔ́ pɔ́ í to vía ní kúɔ́ daaàla lán íwa,
zàa gwāasina a aà sé.

²¹ Gukpe íana a aà se gēò zéa,
i aà go a tía.

²² Lua a kákpálewà aà wēnagwasai,
gbēvāipi i tíle aɔ́ bɔ́ Lua ɔ́zi.

²³ Wí ɔ́taakāawà,
wíɔ́ fionadadawà e aà go a tía.

28

ɔ́nɔ́ s̀daukpaa

¹ Anusuyɔ́kii kú,
vuabaasakii kú b.

² Wĩ mɔsi bɔ tɔɔɛu,
wĩ mɔgotɛ bɔ gbɛu.

³ Gbɛnazina ì gusia yá,
ì tɔɔɛ yɔɛ e a lé léu,
ì gbɛ pɔ kú gusia níiniu wɛɛɛ.

⁴ Wĩ ɛyɔ tɔɔɛ nɔnau wà zɛbɔ we,
gu pɔ gbɛɛ lí bɛbɛ à kauo.
Ba wĩ loowà wà gɛð ɛpiu.

⁵ Blɛ ì bɔɛ tɔɔɛwɛɛ,
ɔ gbɛnazina ì tɔɔɛ títiu lile
lá té ì pɔ lilewa.

⁶ Safii ku a gbɛɔ guu,
vua ku a búsuti guu.

⁷ Bã nɔsonaɔ a zé dɔo,
bleaa lí wesi zépileo.

⁸ Sɛa nɔbɔ tɔdeɔ lí zépi sɛo,
nɔmusuɔ lí bɛbɛuo.

⁹ Gbɛnazina ì gbekáo wíwi we,
ì gbɛsísɔ zíɛ sɔ.

¹⁰ I zé da gbɛu we,
ì wesi gupi pɔ bɛɛɛdeɔɛ píi.

¹¹ I zɛzɔ swa'ie,
ì bɔ ní pɔ pɔ ulɛaɔ gupuau.

¹² Ɔnɔ sɔ, wĩ e má ni?

Dɔa kúkúin mái?

¹³ Gbɛnazina a bɛɛɛ dɔo,
wíli e dúnia guuo.

¹⁴ Isi ì mɛ á vío,
ísia ì mɛ a ku a kíio.

¹⁵ Wa fɔ lú ní vua maaoo,
wa fɔ a leúkpaɛ ní ánuuoo.

¹⁶ A bɛɛɛ de Ofii búsú vuaa
ge safii gbɛ bɛɛɛde ge onisi.

¹⁷ Wa fɔ lɛɛũ ní vuaoo ge bíságbɛo,
wa fɔ a fiabo ní vua tɛɛtɛ pɔoo.

¹⁸ Wa ɔpua ge gbɛdii yá'o lɛ?
Ɔnɔkúá bɛɛɛ de òsowɛɛɛaa.

¹⁹ Wa fɔ lɛɛũ ní Etiopi búsú topazaoo,
wa fɔ lú ní vua maaoo.

²⁰ Ɔnɔ ì bɔ má ni?

Wɛzɛ kúkúin mái?

²¹ A ulɛa pɔpiie,
baa bá pɔ ì vua musu lí a wépaoo.

²² Kaalɛ ní gao ì mɛ,
wá swá a feena màɛ.

²³ Lua mé a zé dɔ,
aàpi mé a kúkúí dɔ.

²⁴ Asa ì gugwa e dúnia léwɛɛ,
ì pɔ pɔ kú zíɛ e píi.

25 Ké Lua gbãa dīle íanae,
 mé à ísia í lé dàè,
 26 ké à lou ikoyã dīle,
 mé à zebò loupīeae,
 27 zibeezi à òno laai gwà à a maabò,
 a dīle, ò à a sáaukpà.
 28 Ǿ a ò gbēnazinaone:
 Viakēa Diie mé ì mó ní òno,
 mikēa yāvāiwa mé ì ní wé ké.*

29

Yobuá bēēdeē yāa

1 Yobu èa pè a yáíe à mē:
 2 Tó má e màò ku ma kua yāa
 gɔɔ pɔ Lua lé ma dśawa lé!
 3 Gɔɔ bee aà filia ìò dia ma mi'aeɔae,
 ò miò be aa gupuau gwá.
 4 Gɔɔ bee má kú ma gɔɔ soplawa,
 Lua gbēnaon wá ũ ma ua.
 5 Gɔɔ bee Gbāapiide kumanoe,
 ma néo liaamazi.
 6 Gɔɔ bee ví dimazie,
 mé ma gu gbēde ku bò, nísi dīe.
 7 Tó ma ge wéle bíiboleu,
 ge ma zòlekíi kù gāae,
 8 tó mále mó, èwaasoò ì gubomee,
 maezòò ì fele aao zēae.
 9 Gbēzòò ì ke kyó,
 aai ɔku ní léwa.
 10 Dɔaanao yá'o ì busa,
 an lé ì gǔ kpaaŭa.
 11 Gbé pɔ swāsè ma yái ì ma tonasi,
 gbé pɔ wesi male ì ma sáaukpa.
 12 Asa ma taaside pɔ wiilè mīsi
 ní tonēo ní gbé pɔ ɔdamade víoo.
 13 Gbé pɔ kú ga lézi samaa'òmee,
 má tò gyaa gbēando guladà.
 14 Ma yākea a zéwa dà pɔkasa ũ,
 maakea demēe ulada ũ fua ũ.
 15 Viao wén ma ũ,
 eeo gbán ma ũ,
 16 taaside maen ma ũ.
 Ké wàle yágǔgǔ ní niboo, ma ledau.
 17 Ma faasaideo kánkānao è'ε,
 ma gbé pɔ kpá aà lézi gà má bò.
 18 Ǿ ma mē ma gɔɔ ao dasi lán ũfāawaē,

* 28:28 Sou 111.10, Yaa 1.7, 9.10

mí ga niε guu ma bε.

¹⁹ Ma zína a í le,
fii ío kpa ma gōnaowa gwá.

²⁰ Ma gawi aɔ diadie,
ma sá ío naa ma ɔzĩ dafudafu.

²¹ Wĩ zε wà swãdɔ ma yáí,
wĩ kε kílikili wà ma lɛdama ma.

²² Ma yá'oa gbεa gbēe lí yá'o lɔo,
ma yá mé ĩ tǔmá.

²³ An wé ío dɔmazi lá an wé ío dɔ louziwa,
aaĩo lua ma yáí lá wĩo lua káabuan louziwa.

²⁴ Tó ma yamɔεkpámá, ĩ bɔ ní saε,
ma oa weeama ĩ kεné na,
gbēe lí fɔ̀ tò ma oosísio.

²⁵ Ma zemikùné,
má kú ní guu dɔaana ũ.
Má de pɔsiadeɔ nɔ̀seninina ũ
lá kía ío kú ní a íwaowa.

30

Yobuá bεεsaideε sa

¹ Tiasa ma gō pó yáalɔa ũ gbé pó aai kamawaoɔne,
gbé pó an maεɔ bεεε i ka aa yáale ní ma gběɔo.

² Bó gbépiɔ wòmεei?
Aa yéεε ví lɔo.

³ Aa gō kóũkoũnnɔ nɔana ní pókēsámao yáí,
aaĩ blε wεεlεwεεlε gugiiu,
aaĩ i gugbaigbaidu.

⁴ Aaĩ libεɔ wεεlε s̄u,
lízina mé ní pɔblea ũ.

⁵ Wà ní yá ní gbéɔ guuε,
wà wiidòmá lá wĩ kε kpáiewa.

⁶ Aaĩo ku swa gbáɔɔ guu
ní tɔɔlε εɔ ní gbè'εɔ.

⁷ An wii ío dɔ lákpeu,
aaĩ fifikɔwa s̄ε z̄íε.

⁸ Gbēpãɔne, tɔsaideɔne,
wà ní yá ní bùsuuε.

⁹ Tiasa ma yá mé gōné lε ũ,
ma gōné láanipɔ ũ.

¹⁰ Aa ye ma ḡiyáio, aaĩ bɔmεε z̄à,
an lé'ikaaa lío kpaagui vío.

¹¹ Za gɔɔ pó Lua ma sá ilo à ma busa,
aaĩo ma yá'o ma wáaε.

¹² Gbēvãipio f̄lεmanɔ ma ɔplaii,
aaĩo gbá z̄z̄z̄mεε,
ma kaaŭa z̄é ō aaĩo wεεlε.

¹³ Aaĩ zεz̄z̄mεε,

aaí dǝka wà e ma bǝlia,
an gbǝe bàa kú ní dǝamalǝoo.

14 Aa gufǝ wàu, aale mǝ,
aa dǝdǝkǝwa gu pǝ aa yàapiu.

15 Sǝ kǝmagu, ma bǝǝǝ gǝǝǝa ní íanao,
ma kuana sǝale lán luabǝpuanawa.

16 Tiasa ma wǝni lé gǝǝǝa,
ma si wǝtǝau sa.

17 Wǝwǝ ìǝ ma wá wí gwǝasina,
wǝwǝpi ìǝ swaa kíkia kámabosai.

18 Lua ma pǝkasa kǝaa a kù gbǝugbǝu,
ǝ ma ulatao lé ma kòlo wí.

19 A ma zu bǝǝau,
ma gǝ lán bǝsuti ge túfuwa.

20 Lua, mi wiilenzi, nili weao,
mi fele zǝ, wé ni ma gwað.

21 Ni liaamanǝ pǝsípǝsi,
ni felemanǝ ní n gǝsa gbǝao.

22 Ni ma sǝ ò ma gbǝ íanao,
ni to ma sǝale zàa íanao.

23 Má dǝ kǝ rýǝ ma kpa gaie.

Gbǝpii bǝǝ!

24 Gbǝ pǝ wǝwi lí ǝdǝnzio lé?

Gbǝ pǝ sí wǝtǝau ì wiilenzie.

25 Mi ǝǝǝ gbǝ pǝ yá ní léǝǝo lé?

Mi pǝsia ke wǝnadeǝǝo lé?

26 Kǝ ma wé dǝ maai, ǝ ma vǝi è.

Mále gupua dá, ǝ gusia mǝa.

27 Ma nǝǝe líǝ daa doũ,
wǝtǝa mio e'e lá gu lé dǝ.

28 Mio be sínkpaũkpaũ,

i ke íatǝ yáí no.

Mi fele zǝ bíla guu mà wiile.

29 Ma gǝ kǝgbǝ ũ ní gbǝgbonǝ,
taataaǝ gbǝnan ma ũ.

30 Ma mǝbaa siakũ, àle bǝ sǝu,
ma mǝ lé pí, àle pusu bǝ.

31 Ma mǝǝna gǝ pǝsiakǝbǝ ũ,
ma kule'ǝ dàkǝi ní ǝǝǝnao.

31

Yobu zǝa ní a tǝaesaidekeo

1 Má dǝle ma wǝǝ

asu àǝ biibia wǝndiaǝwao.

2 Lua kua za musu, ài kpele wí ewài?

Asea kpele Gbǝapiide ì kenéi?

3 Faasaide lí wǝtǝa eo lé?

Kísia lí vǝikǝna leo lé?

⁴ Lua lé ma yākeo eo lé?
A ma gbásea lé dōo lé?

⁵ Miò be ní mɔafilio yà?
Ma kèse leeũ ní gbēsāsāao yà?

⁶ Lua, ma yō a zéwa ò ma gwa,
tó má kú tàaesai.

⁷ Tó ma pāzea,
mé pò pò ma wé lé eo lé ma sō ble,
ge tó ma ɔ ku yāvāie guu,

⁸ to gbēpāleo pò pò má tōo ble,
aai pò pò má bào bilibile.

⁹ Tó ma nɔe biikè ma sōu,
tó ma a gbédee kpeele baa vīvī aà nɔ yái,

¹⁰ to gbēpāleo gbada ma nawa,
to aà kína ke gbēpālee.

¹¹ Asa tó ma yápi kè, dōe'iiε,
duuna pò kà wà a yágōgōε.

¹² Yápiá té pɔkaalenε,
dō à kù ma buapóowa, i ma pòo bilibile.

¹³ Tó ma gōε ge nɔe zíkεna yāvimanɔ,
tó mi gōgō a zéwao,

¹⁴ kpelewa má ke, tó Lua fɛlemanɔ yápi yáii?
Tó à m̀a, kpelewa má oèi?

¹⁵ Lua pò ma ikàsa neasakpeu mé ade ikàsa sōo lé?
Lua doũpi mé wá baade kè a da ǹseuo lò?

¹⁶ Tó ma gi pò pò taaside lé a nide kpáiwà,
tó ma gi gyaa gbēando wegwai,

¹⁷ tó ma bleblè ma a ta sàsā,
mé mi kpa tone pò gwana vīowao, t̀o!

¹⁸ Aawo! Za ma èwaasogoo toneo maen ma ũ.
Za goo pò ma bo ma da neasakpeu
gyaa gbēandoo donɛden ma ũ.

¹⁹ Tó ma gbēe è, íana lé aà de,
ge ma wēnade è, a zwāa vī à kualao,

²⁰ mé mi a são ká pɔkasa kuaàla
aà me kè lóoboo à gbàsa samaa'òmεεo,

²¹ tó ma gbāamò netonεε,
ké má dō wa zεmanɔ yái,

²² Lua to ma gāu gole à léle,
ma gāsí i wo a pékii.

²³ Má Lua íadama vīa vī,
aà zōoke yái má fō yá bee taa keo.

²⁴ Tó vua ma gbāa'èwà,
tó ma m̀e vua tēetēε má a náai vī,

25 tó ma àizεε zōo ma pɔ dɔwà,
 ɔda pɔ gē ma ɔzɪpi,
 26 tó íatē tekεa ma wεpèwà,
 ge mɔvua táa'oa ní a kefenkeo,
 27 ɔ an yá lé ma sɔ ble tεεtεε,
 tó ma lepè ma ɔwa ma fɔkpàomá,
 28 beeá duuna pɔ kà wà a yágɔgɔε,
 mɔafilikεa Lua Musudeen we.

29 Mi pɔnake ma zangude músi'ea yá musuo,
 mi aà yáab ké yá aà lè yáio.
 30 Mi we ma duunakè ma aà kào.
 31 Déme pílaa, i nòo so à kào ni?
 Ma beɔe mé ma seeladeɔ ũ.
 32 Ma be zé ɔ wēa nibɔɔne,
 mili we gēzεa i gāaεo.
 33 Ma lakà ma tàaεɔla lán Adamuwae?
 Ma a duuna ùle yá?
 34 Bíla zòlea, ɔ vía ma kũ ma fua yá'oe?
 Mi gí bɔi kpéu sakaamagu yáio.

35 Ee! Déme a ma yáε maai?
 Ma zεò. Gbāapiide yápi zásia sa.
 Lua pɔ yāvɪmanɔpi aà kē láu.
 36 Má lápi da ma gāue,
 mí kpá fùa ũ,
 37 mí geowà mà yá pɔ má kèɔ dau mà siuè píi,
 mí sɔaazi lán kíawa.

38 Tó ma bú lé wiilea,
 mé a gbaanao lé ɔɔɔmεε,
 39 tó mi ɔɔɔepi fiaboo mé ma a ble blè,
 ge tó ma gbé pɔ aa ví yāaɔ dèdεε,
 40 Lua to leaa bɔle mase gēε ũ,
 papaa sɔ ése gbεu.

Yobu yá lén we.

32

Elihu yá'oa

1 ɔ gbēɔn àaɔpiɔ kámabò, aai yázāsi Yobuwa ɔo, asa à azía dīle gbēmaa ũε.
 2 ɔ Buzu gbé Balakeli né Elihu, Laũ bui pɔ pà. Aà pɔ pà Yobuzi, asa à yānakpà aziawae,
 i ke Lua no.
 3 Aà pɔ pà Yobu gbēna gbēɔn àaɔzi ɔ, asa aa aà tàae èε, āma aai fɔ yázāsiwào.
 4 Elihu lé ní dá e aa yá'ò wa làa, ké an zi deaàla yái.
 5 Ké a è gbēɔn àaɔpiɔ i fɔ yāe wè Yobuwa ɔo, ɔ aà pɔ pà
 6 à mè:
 Ewaason ma ũ, gbēzɔɔɔn á ũ,
 bee yái ma azía bùsaié,

vía ma kũ, mi e ma a d̄sa òéó.

⁷ Ma mè a maa gb̄z̄z̄z̄ yā'oe,
à kũ gb̄ zio òno danéé.

⁸ Ama Lua Nisina mé i gb̄é wé k̄èè,
Gb̄apiide lé'ianapi ì aà gba òno.

⁹ I ke gb̄z̄z̄z̄ mé òno rít̄ééó,
i ke gb̄ zio mé lío yáz̄ede d̄so.

¹⁰ Bee yái ma mè à ma yāma sa,
mapi, má a d̄sa o s̄o.

¹¹ Ma s̄aázi ḡz̄ p̄ó ále yā'o,
ma swákpa á ònoyāi
ḡz̄ p̄ó ále yáz̄sik̄wa.

¹² Ma laaidò á yáwa maamaa,
āma á gb̄e i Yobu eboo,
i e yáz̄siwào.

¹³ Asu àó me á òno kào,
sema Lua aà fu, i ke gb̄enazina no.

¹⁴ Lá Yobu i a yá d̄d̄d̄meéó,
má wewà lá á òèwao.

¹⁵ Aa bílikè, aale wewà bo,
aa yāe ví wà oè bo.

¹⁶ Aale yāe oo, máo s̄aázi bo,
aa z̄ea we, aa k̄ua yā'ok̄iwa.

¹⁷ Mapi, má a p̄ó o s̄o,
mám̄e má a d̄sa o s̄o.

¹⁸ Asa má yāví dasi mà o,
yápio lé ma n̄se p̄na.

¹⁹ Aa ku ma guu lán v̄éé p̄ó kú t̄u b̄u guuwa,
má ye p̄na lán v̄éé t̄u d̄afuwa.

²⁰ Sema mapi mà yā'o, ma me i su,
sema mà f̄eé mà wewà.

²¹ Má gb̄é b̄b̄'osio,
má gb̄é k̄e k̄e ní léoo.

²² Tó má gb̄ek̄ek̄ea ní léo d̄s̄,
ma K̄ena a ma se taman̄o ḡz̄é.

33

Lua ì gb̄enazina gba laai

¹ Ma yāma sa Yobu,
swákpa ma yā'oai.

² Gwa, ma b̄o ní yáo sa,
a d̄o ma léu.

³ Ma yáo lé b̄o ma n̄semaa guue,
mále yá p̄ó má d̄s̄ o ní n̄sem̄endoo.

⁴ Lua Nisina ma ke,
Gb̄apiide lé'ianapi ma gba w̄eni.

⁵ Tó níȳ f̄s̄, yāwea,

souke, ní yázāsia.

⁶ Má ké, má doũnnɔ Luaεε,
à gítò à ma keò s̄ε.

⁷ Nsu v̄iakεμεεο,
má ɔ̄t̄ma gbāao.

⁸ N ò ma swá mà,
má mà n yā'ò n m̄ε,

⁹ ní tàae v̄io, ní z̄εa,
ní kú gbāsísai, ní yāvái v̄io.

¹⁰ Ǿ Lua íbeles̄ennɔ,
à n dilε a w̄εε ũ.

¹¹ I galakpane,
ìò n tàasika n yākea píi guu.

¹² Máε onε, n yá bee nao,
asa Lua z̄ɔɔ de gb̄enazínaa.

¹³ Bóyái níε z̄ɔadɔ Luawa
ké ìli yázási gb̄enazínawao ni?

¹⁴ Lua ì yā'o ḡen doε,
ìli a gb̄esisio.

¹⁵ I yā'oné w̄épungu'ea ge nana guu gwá,
gɔɔ p̄ó i niazíde kpà gb̄éola,
aale ipi o ní wúlek̄ii.

¹⁶ Ǿ ì yā'ò ní swáú,
ì to v̄ia ní kú ní ìadama yáo,

¹⁷ ké gb̄é e mik̄ε yāváiwa,
mé aasu íanadão.

¹⁸ I gíné màa aa ta miau,
ì kpáné wà ní dede ní f̄endao.

¹⁹ I gb̄é toto ní wawāwāo aà wúlek̄ii,
ì ìakpaaàzi kámabosai,

²⁰ ɔ̄ p̄oblea ì keè b̄ob̄ ũ,
ìliò ye a p̄eā blei seo.

²¹ Aà me ì ibaba,
aà wá p̄ó ulεa yāa ì b̄o gupuu sa,

²² e aà w̄eni k̄aikū ní miao,
àε s̄ō malaika gb̄ēdenaɔzi.

²³ N beeo tó a malaika v̄í k̄ó ũ,
gb̄é p̄ó de gb̄ēon òaa s̄oola,
a yá p̄ó zεv̄í ob̄è,

²⁴ i s̄uuukeaànɔ à oné:
Asu to aà ta miauo,
ma aà misia z̄é è.

²⁵ Aà me i dafukū lán nét̄enawa,
ìò teke lán èwaasowa,

²⁶ i wabike Luawa, i keaànɔ na.
Tó a è Lua a wεgwà, a kúkuake,
Lua i εa to aàɔ naanɔ.

²⁷ A gé gb̄é k̄í, i me:

Ma duunakè ma yázede fuangbà,
 5 Lua i a flabomεεo.
 28 A ma mìsi, mi ta miauo,
 mále pɔnakε aà gupua sa.

29 N èa? Lua i yá beε ke pii,
 i ke gbée gën pla, baa gën àaõ.

30 I aà si gawa,
 ké gupua wēnide e biiwà.

31 Swákpa n̄ ma yāma, Yobu,
 òyõ n lé kpaaũ, mapi má yā'o.

32 Tó n̄ yā'oa ví s̄o, o,
 asa má ye mà yānakpama.

33 Tó n̄ ví s̄o, ma yāma.
 Níle mà ònɔ danε.

34

Elihu Yobu t̄aε'eα

1 Elihu p̄ε a yále à mè:

2 A ònɔnaɔ, à ma yāma!
 A yād̄ɔnaɔ, à swákpa à ma!

3 Asa swá i yá d̄ɔk̄ε,
 lá lé i ble d̄ɔk̄εwaε.

4 Wà ze n̄ yázedeo,
 wíɔ yāmaa d̄o wá zānguo.

5 Yobu lé mε á t̄aεe vío,
 5 Lua lé gí a yānakpáiwà.

6 A mè n̄ a yá nao,
 Lua lé a dilε εεde ũε,
 n̄ a t̄aesaidekeo a b̄oá f̄naε.

7 Déme kú lán Yobuwa
 d̄óεa n̄ Luao ò de aà imia ũi?

8 A gbēkpà n̄ duunkenaɔ,
 à bèβε n̄ v̄aikenaɔ.

9 Aşa i mè
 gbē weleα a yá ká Luagu ài vío.

10 A n̄sedeɔ, à ma yāma!
 Yād̄ɔsai i k̄s'e n̄ Luaoo,
 Gbāapiide lí yāv̄aikεo.

11 I flabo baadeε a yākeawaε,
 gbépii z̄ia yá 5 i wiè a musu.*

12 Lua lí yād̄ɔsai keo fá!
 Gbāapiide lí yázede fuangbao.

13 Déme aà dilε d̄únia kía ũi?
 Déme d̄únia búu n̄è aà ɔz̄i?

14 Tó à z̄èò
 à nis̄ina n̄ ían wēnideo si baadewa,

15 gbépii a gaga ḡɔε,

* 34:11 Soū 62.13

gbēnazina i ea gē tíu.

16 Yobu, tó n ɔno kà, yáε bee ma,
swáε ma yáí.

17 Gbé pó ye yáεdeio a ke dɔaana ũe?
Lua zɔɔ mé a maa, ɔ níyɔ yádaaàlaa?

18 Luapi ì o kíaɔne, pó giaɔ,
ì o kíabuiɔne, gbēvãio.

19 Ili kíaɔ dilε nídoao,
ìli ze ní ɔdeɔ à bò taasideɔ kpeo,
asa ampiiá aà pɔkeaɔne.

20 Aaí gaga kándo wεεdo,
aaí gbãsíle aa gēzεa,
zedeɔ ì ánuato gbēnazina ɔ sai.

21 Lua ì wéte gbēnazinaɔ yákeai,
lá aale gbáε, ìb e píie.

22 Gusia ge gusisie ku
ké vãikεna ulεuè.

23 Lua lí gbé lala yáí
à gbasa yádaaàlao.

24 I zedeɔ wíwi yágɔgɔarínɔ sai,
ɔ ì gbēpãleɔ dilε ní gbεu.

25 Ké ìb ní yákeɔ e yáí,
ì ní fuangba gwãasina à ní wíwi.

26 I ní wetá ní vãí yáí gupuau,

27 ké aa bò aà yá kpe,
aai laaidɔ aà yáwao yáí.

28 Aa tò pɔesaideɔ wii Lua lè,
ɔ à wēnadepiɔ wii mà.

29 Lua níleεa kpé, déme a fɔ aà tàae ei?
A azia kpàgui, déme a bɔwài?

A iko ví bui píiwa ní baadeo,
30 ké luayádansai su kpalable,
i kɔnikε gbéɔneɔ yáí.

31 Tó gbé ò Luaε tàaedεn a ũ,
á yáɔɔsai ke bo,

32 yá pó á dɔo Lua dadaε,
tó a duunakè yãε, á ke bo.

33 Lua a íadawà yá?
N Lua tàae è, ní è kpelewa ní?
Lá níle e, o, n yáε, i ke mámεo.

34 Nòsedeɔ òmεε,
ɔnoa pó aa ma yãmàò mè,

35 Yobu lé yá pó á dɔo o,
aà yá'oa dɔɔ vío.

36 Yobu íadama aɔ γεε,

asa àlɛ yázāsi lán gběvāiwaɛ.
 37 Alɛ tàae káfi duunaa,
 àlɛ ɔtaale wá guu,
 àlɛ lenakasa Luaɛ.

35

Yobu zɔadɔa Luawad pãe

1 Elihu èa pè a yáɛ à mè:
 2-3 Ké n mè Lua a yānakpama,
 ɔ n ea n mè bó ài kua duunasai vīi,
 ge bó má sélé a guui,
 níɛ e yá pó ní beopi maa yā?
 4 Mpi ní n gbéɔ, má yázāsiwá.
 5 Wése n luabe gwa,
 gwa lá luabe puana zānnɔ mè!
 6 Tó n duunakè, bó a wo Luawai?
 Tó n tàae lé diadi, bó a biwài?
 7 Tó ní kú n dɔɔwa, bó níɛ aà gbai?
 Bó àlɛ emai?
 8 N gbédeɔ ɔ n vāikɛa ì pó womá,
 n gbēnazin deɔ ɔ n maakea ì àikɛné.

9 Gbāamɔané pāsì ì to wà wiile
 wà mɛ wá sí gbé taiinkɛnaɔwa.
 10 Ama an gbēe lí mɛ Lua a Kɛna ku máɛo.
 ɔmɛ ì to wà ɔ letē dɔ gwá,
 11 ì yādawēɛ de nòbɔɔla,
 ì wá gba ɔnɔ de bāɔla.
 12 Tó wà wiilèwà, ìli yāmamáo,
 ké gběvāipio ì dɔɛwà yái.
 13 Wii pãe! Lua lí swáɛio,
 Gbāapiide lí ní yādao.

14 Baa ké n mè ni wesiaàlɛo,
 n yá aà kí lè, sáaaàzi.
 15 Ké àlɛ pɔkūmabɔbɔmá tia kéwao
 ɔ níɛ e àlɛ tàae pó wa kèɔ yādaoɛa?
 16 Beewa Yobu yāpā ò,
 à yá pó á a gbadɔo bòlɛ.

36

Wi taasikɛ wá bɔa maa yáie

1 Elihu èa pè a yáɛ à mè:
 2 Mɛnake yɔɔ, mí ea onɛ
 yá pó tò Lua yá mé kú.
 3 Mí bɔnɛ ní ma dɔa pó i bɔ káioo,
 mí yānakpa ma Kɛnawa.
 4 Nyɔ dɔ sáasá ké ma yá ɛɛ vīo,
 ma ɔnɔpaɛmade má kunno.

5 Lua z̄ɔ, kási ìli saka gb̄eguo,
 a z̄ɔ, yá pó à zèd lilea vío.
 6 Ili gb̄evái to aà kuo,
 ì yáḡḡ w̄enadeɔne a zéwae.
 7 Aà wé lí go gb̄emaaɔwao,
 ì ní kpá kpalau ní kíaɔ s̄anu,
 ì to aà kible ḡɔpii, aai t̄ɔɔ.
 8 Tó wà gb̄éɔ yèye ní m̄odaonaɔ,
 tó wà wét̄ea ba k̄ané,
 9 Lua ì yá pó aa k̄èɔ oné,
 ɔ aai d̄ó ké wà d̄ewà, wà tàekèè.
 10 I ní swá busané,
 ké aa e yāma yái,
 ì dilené aa mik̄e yāváiwa.
 11 Tó aa aà yāmà mé aa z̄ɔblèè,
 aa láa maa, aai ká ní ḡɔwa ní namao.
 12 Tó aa ḡi mai,
 wa ní d̄ede ní f̄endaɔe,
 aa kpagua d̄ɔa k̄ésāma yái.

13 Luayādansaiɔ ɔ̄ ìk̄ūa ní s̄ou,
 baa tó Lua ní yé ní m̄odaonaɔ,
 aali awakpaèɔ.
 14 Aaí ɛɛ wà gaga ní èwaasoḡɔ
 lán ḡɔe káaluɔ gaawa.
 15 Lua ì to w̄ena gb̄é le ké à aà b̄o yáie,
 ì to wà gb̄am̄ gb̄éɛ, ké aà swá e busa.

16 Maa àle n sisi à n b̄o n yooyeau,
 i genn̄o d̄epook̄i, ní ḡɔ nziaɛ d̄ɔɔa,
 n táabūnu aɔ f̄ona vío ní ble maɔ.
 17 Lua tàae'ea lán gb̄eváiwa lé í sima,
 n aà tàae è, ɔ àle n swāgaga.
 18 Laaika ké àizeɛ su n wé bleo,
 nsu to gbagusae z̄ɔ n làasoo liaao.
 19 N wiileá a f̄ɔ n b̄o taasiue?
 Baa ní d̄ee sa pó níle kao píi.
 20 Nsu gwāasina nideɔ,
 gb̄enazina ánuatoa ḡɔpi.
 21 Laaika zea ní v̄aioi,
 asa wāwāpi n le ké ñ k̄e v̄aiwa yáie.

Lua mé gb̄aa ví

22 Lua de p̄pii a gb̄aa yái.
 Déme yādanede ū laaàwai?
 23 Déme aà yākeɔ zé k̄alèi?
 Déme a f̄ɔ oè à v̄aik̄èi?
 24 To aà z̄i maaboa à d̄ongu,
 aà yá pó wà ledàd w̄i sipiɔ.
 25 Gb̄épii wesí aà p̄keapiɔle,

baade lé gwa kãaa.

²⁶ Lua de pópíia,
aà zɔ̀ɔke de wá dɔ̀ala,
wa fɔ̀ wà aà wɛ̀ dɔ̀dɔ̀ wà a lé dɔ̀o.

²⁷ I í pusu gáɛ suowa,
ɔ̀ ɔ̀ to à ma lou ũ à ɛa ta swai.

²⁸ I to lou sisi à kwe
à í zɔ̀ bɔ̀ gbɛ̀nazínaɔ̀nɛ.

²⁹ Déme lousisia daa gua yáasi dɔ̀i?
Déme aà kɔ̀fi gbãa bɔ̀kii gbadɔ̀i?

³⁰ Gwa! I to loupílea dagua,
a gupua í kúɛ ísíaa e títiu.

³¹ I kibleò bui píiwa,
í ble kpaomá àò dińzi.

³² A loupílea naa a ɔ̀zi,
ɔ̀ ɔ̀ pɔ̀ pɔ̀ a yei aà suwà oè.

³³ Aà kɔ̀fi ɔ̀ aà baokpa,
baa pɔ̀tuɔ̀ ɔ̀ dɔ̀ ké à kà kãi.

37

¹ Zàańana í to sɔ̀ kɛ̀magu,
ɔ̀ ví kpòkpokpo.

² A swákpa à aà ɔ̀ ma, àɛ pūna,
louvíá lé ɔ̀ aà léu.

³ I loupílea gbae musu gupiiu,
í pílepíle e dúńia léwa.

⁴ A gbea í pala gbáugbãu,
í pūna ní a zɔ̀ɔke ɔ̀o.
Tó aà ɔ̀ dɔ̀, ɔ̀li a pílea zùukeo.

⁵ Lua pūnaaá yãbɔ̀nsaɛɛ,
í yãzɔ̀ɔke, wá fɔ̀ a gbadɔ̀o.

⁶ I o loughɛɛ aà kwe dúńiau,
í o louɛ aà ma ní gbãao.

⁷ I tó gbépii go azía gĩa,
ké baade e dɔ̀ áme áɛ zíkɛ we.

⁸ Sɛ̀a nɔ̀bɔ̀ ɔ̀ tá ní tòou,
aaɔ̀ ye ní ulekii.

⁹ Zàańana í ɔ̀ a kpéu,
í to ńan nie ɔ̀le.

¹⁰ Lua léńanapi í to í i,
í pɔ̀ káɛ nài i gɔ̀ lán loughɛwa.

¹¹ ɔ̀me í í aso di luabɛpuanaɛ,
ɔ̀ ɔ̀ to lou à ɔ̀ pílepíle a guu.

¹² Lousisia ɔ̀ bilebilekɔ̀u lá a dīɛèwa,
ɔ̀ ɔ̀ da dúńiaa píi lá a òwa.

¹³ I mó ní a píio gotɔ̀ama ũ
ge tɔ̀le níńia gbɛ̀kekeɛ ũ.

¹⁴ Yáɛ bee ma Yobu,
ze ñ Lua dabudabuɔ̀ gwa.

15 N dǎ lá Lua ì yǎdile pópionea?
 N dǎ lá ì to lou pílea?
 16 N dǎ lá lousisia ì looa musua?
 Lua dǎapaemede mé dabudabupi kè.
 17 N gbé pǎ ní yǎ n pǎkasaǎ guu,
 tó guantēna lé me'ǎ tǎlewa,
 18 níyǎ fǎ òli musuu laaàwaa?
 Luabepi gbāae lán mò díiwa.

19 Yá pǎ wá o Luae dawēe.
 Wá yázekalea dǎo wá wésia yáí.
 20 Wa oè má ye mà yá'oè yá?
 Gbēe a we o wá a de tiaa?
 21 Iana fēle luabepuana yá,
 íatē bǎ musu sa, wé lé dǎwàò,
 a gbāa kè zài.
 22 Luabetēana bǎ gugbāntoo oi,
 à gawi zǎo dà Luae.
 23 Wá fǎ Gbāapiide leo,
 aà iko zǎo, ì yáke a zéwa,
 ìli yázedede fuangbao.
 24 Ayāmeto gbēnazina ì víakeè,
 asa ìli ònǎo yádao.

38

Dii yázasia Yobuwa

1 ǎ Dii yázási Yobuwa zàa'iana guu à mè:
 2 Déme lé ònǎ òkpa
 ní yáfaasai oaoi?
 3 Sǎuke lán gǎsawa,
 má n la yáí, ní wea.

Lua mé dúnia kè

4 Ké ma dúnia kále, ní kú má ní?
 Tó ní a dǎa ví, omee.
 5 Déme a kǎlèi?
 Déme ba yǎwàì? N dǎ nolo?
 6 Wá a gbá pèle bówa ní?
 Déme a ē dàale,
 7 gǎo pǎ gudǎleia saanaǎ lé gulake,
 mé luabe gbāadeǎ* kúkua dǎ píii?
 8 Ké ísia bǎ a da gbēeu,
 déme kaa líai à a zùukèi?†
 9 Ma luabepuana dàè pǎkasa ũ,
 ma sua fíwà ulada ũ.
 10 Ma a zekíi lé dàè,
 ma zetàè ma gbāa dàu.
 11 Má òè: Níli mó la, nísu víao,
 n ikooa zǎo ze la.

* 38:7 Yob 1.6 † 38:8 Zel 5.22

12 N yādīlɛ kɔɔɛ yāae?

N bɔkii òlɔ gudɔaɛa?

13 Gudɔa ì dúnia kú a gola sííswa,
ì vāikenaɔ kpoɛ.

14 I dúnia lile lán oo pɔ wà seelakèwàwa,
sìsìɔ ì bɔ gupuau lán ula kpóúkpoŭna keawa.

15 I gi vāikenaɔne aa ní gusiayā ke,
ì ní ɔ pɔ aa sè musu é'ɛ.

16 N ge e za ísia nibɔnaɔ kíia?

N bebe ísipi nɔnau yāae?

17 Wà ga gāmo òlɔneɛa?

N beda bíibɔlɛɔ àa?

18 N dúnia yàasa lé tàasikàa?

Tó ní yá beeɔ dɔ píi, omɛɛ.

19 Gupua ben máí?

N gusiakukii dɔe?

20 Nyɔ fɔ géínɔ ní bùsuua?

N ní be zé dɔo lé?

21 N dɔ, asa wà n i gɔɔ bee nolo?

N wē lé vío nolo?

22 N gē làasi pɔ ma gunie kàlɛua?

N ma loughɛ dɔ àa?

23 Mio kŭa taasikɛgɔɔ pɔ ũɛ,
mi gbaɛ zikagɔɔ.

24 Gupua ì ligua kpelewa ni?

Íana ì bɔ à li tɔlɛa kpelewa ni?

25 Déme ì loukwɛa dazɛwai?

Déme ì zebɔ loupilɛaɛi?

26 I to lou ma tɔlɛ pɔ gbēɛ kuou,
baa sēgbāu gu pɔ gbēnazina vío.

27 I bezia ní tàaaò níni,

ì to sē bɔlɛ we.

28 Lou de'ia víe?

Déme de sua pɔ ì kpa mae ũi?

29 Dé neasakpe loughɛ ì bɔui?

Déme ì fii i, ɔ i gbasa kpai?

30 Déme ì to í fee lán gbɛwa

à to ísia musu gbāakŭi?

31 Nyɔ fɔ saana pɔ kāaaɔ kāaaa?

Nyɔ fɔ Saan kífēnenaɔ kēkɔwaa?‡

32 Nyɔ fɔ Saan nò'imina bile a gɔɔwaa?

Nyɔ fɔ bɔ ní Saan ko neadeo ní a néɔa?

33 N musupɔ ikoyā dɔa?

Nyɔ fɔ ò ní kpá kpalau tɔlɛa?

34 Nyɔ fɔ lezu louzi à sisi

à ibɔ à n gbēa?

35 Ni loupilɛaɔ gbaɛ aa dazɛu nɛɛ?
 Aaɪ mɔ onɛ wa làa yà?
 36 Déme ɔno dà kpɔbɔ'ilɛnaɛi?
 Déme dɔa kpà kosawai?
 37 Dé ɔno mé kà à lounaaɔ naoi?
 Déme a fɔ musu olaɔ yɛɛɛi?
 38 Tó a ibòlɛ, bùsu giina ì gɔ bèlɛ ũ,
 bùsukɔtɛɔ ì nanakɔwa.

Lua mé nòbɔɔ kè

39-40 Gɔɔ pɔ nòɔmusuɔ naalɛa ní tòou,
 ge aalɛ nòɔ kpakpa dào guu,
 míme ni toekaná?
 Mmɛ ni to an néɔ káaa?
 41 Tó gbagbaa néɔ lé liaaliaa,
 aalɛ lezumazi blékɛsãama yáí,
 déme ì pòblea kpámáí?

39

1 N tue nɛ'igɔɔ dɔɛ?
 N bana è gɔɔ pɔ àlɛ nɛ'ia?
 2 Ni ní nɔ mɔ dɔɔɔɛ?
 Ni ní nɛ'igɔɔ dɔɛ?
 3 Aaɪ kúɛ aa nɛ'ie,
 ɔ an nɛ'iwáwá ì kpálɛ.
 4 An néɔ ì gbáakū sɛu, aaɪ péɛ,
 aaɪ gɛzɛa, aali su ní daɔwa lɔo.

5 Déme tò sɛ̀a zàa'ina gɔ̀ azíai?
 Déme aà pòlo gbàɛi?
 6 Ma sɛsao díɛɛ aà bɛ ũɛ,
 ma tɔɔlɛ wiside kèè aà kúkii ũ.
 7 I wéɛ súu kɛ pɔɔpɔɔɛ,
 ìli gbãamɔnɛdɔɔ zɔa mao.
 8 Iɔ sísíɔ kɛɛɛ àɔ sɛ wɛɛɛɛ,
 ìɔ kpálɛkɛ pɔ ísinai píi.

9 Zùsɛɛ a we zíkɛɛɛ?
 A we i n tãakalɛkíiɛ?
 10 Nyɔ ba dɔwà aà sa panɛɛ?
 Nyɔ zuudaè aà kpase kɛnɛɛ?
 11 Nyɔ aà náaike aà gbãa zɔɔ yáie?
 Nyɔ wei n n zí toèè?
 12 Nyɔ aà náaike,
 aà n pówɛna sésɛ suonɛ zɛue?

13 Taataa ì a gàsía poo ní pɔnao,
 a muaa ní wàaliana gàsía káoo.
 14 I gbɛda zílɛ,
 ì to úfãa gbepiɔ wã à pipi.
 15 Ké wa su kèsepɛɛwà à wíwi,
 ge sɛ̀anɔbɔɔ ɔzɔwà líɔ dɔaàguo.

16 Ɔ pāsí n̄ a n̄é,̄
 n̄ȳō d̄ō se aàz̄ia n̄é no,
 z̄í p̄a k̄ea lí k̄è ȳaē ūo.
 17 Asa mi aà gba ɔn̄o,
 mi aà baa da faadeo guuo.
 18 Ama tó à pòo à b̄ò n̄ bao,
 Ɛ s̄ k̄è, ɔ Ɛ s̄pi dikpena yáal̄o.

19 M̄m̄e ni to s̄ ào gb̄aaa?
 M̄m̄e n b̄ángasa p̄èp̄è aà waawaa?
 20 M̄m̄e ni to aào v̄iv̄i lán kwawaa?
 Aà p̄oba a níu k̄fi Ɛ to v̄ia n̄ kú.
 21 I a gbá p̄álep̄ále guzul̄e,
 Ɛ p̄onake a gb̄aa yá musu,
 ɔ Ɛ gé dai z̄iḡōle.
 22 I p̄o p̄o w̄i v̄iak̄è yáal̄e,
 s̄ lí k̄ēāguo,
 Ɛli p̄òb̄oz̄ake f̄ēndāeo.
 23 Ka Ɛ k̄fike gb̄alau aà musu,
 s̄mp̄ep̄ee n̄ s̄n̄ gésedeo Ɛ t̄eke.
 24 Tó wà z̄im̄o p̄e,
 Ɛli az̄ia dak̄i d̄ō,
 Ɛ t̄ole gb̄e Ɛ v̄iv̄i,
 Ɛ k̄e s̄èes̄es̄e.
 25 Tó wà kuup̄e,
 Ɛ p̄oba a níu à mè ɛh̄è!
 Ɔ z̄í Ɛan̄as̄e za z̄āz̄ā
 n̄ d̄aanao k̄fi gb̄ao n̄ kúkuakeao.

26 N̄ ɔn̄o mé t̄ò bleaa Ɛ vua
 à a ḡás̄ia p̄oo à gé ḡeom̄id̄k̄i oia?
 27 M̄m̄e n̄ dil̄e ȳāamus̄e
 aàli ȳak̄pa, i a sak̄pe da musua?
 28 Ɔ ku gb̄e musu, we Ɛ iu,
 Ɛ p̄e gb̄è misonawa a aafia'ek̄i ū.
 29 Za we Ɛ p̄oblea gwagwau,
 Ɛ p̄o w̄ep̄a k̄āaa.
 30 Au mé aà n̄é p̄oblea ū,
 gu p̄o p̄oge kuu, Ɛ ku we.*

40

Gb̄enazina li f̄ō Lua b̄ēb̄òo

1 Ɔ Dii èa ò Yobue:
 2 Ma Gb̄apiide,
 n̄ȳō ma tàae e n̄ ma gba laaia?
 Luab̄ēbona, ȳáz̄ās̄ia sa.

3 Ɔ Yobu w̄èwà à mè:
 4 Má p̄e ūo, k̄pelewa má wemai?

* 39:30 Mat 24.28, Luk 17.37

Sema mà ɔku ma léwa bàasio.

⁵ Ma yá'ò gēn doe, má ɛa o ɔo,
má ò gēn pla se, má a zási ɔo.

⁶ Ɔ Dii ɛa yá'ò Yobue zaa'iana guu à mè:

⁷ Ɔuke lán gɔsawa,
má yálalama, ní wea.

⁸ Nyɔ láka ma yákea a zéwaa yà?
N ye n yá'ikpaa, n yāna ɔ yá?

⁹ N gāsa gbāa kāmawaa?
N ɔo a fɔ gu dee lamawaa?

¹⁰ Zɔke ní kiakɛo da nɔambleɔo ũ,
gawi ní bεεεo da ulada ũ.

¹¹ N n pɔfɛɔɔmá,
waladeɔ gwa ní wεpāsio, widamá.

¹² Waladeɔ gwa ní wεpāsio, ní ní lao,
ɔzɔmá gu pɔ aa kuu,

¹³ ní ní vīle téenau píi,
ní pɔ fí ní oawa miau,

¹⁴ mí gbasá mà n sáaukpa,
ké n fɔ n ziblè ní n ɔplaaɔ yáí.

Dalagɔo

¹⁵ Dalagɔo gwa,
mámε ma aà kè lá ma n kewa.
I sē ble lán zuwae.

¹⁶ Aà yèεε ku aà wokpεε,
aà gbāa ku aà kutelenawae.

¹⁷ I a vlá poo lán seɔe líwa,
aà gbala kí de lán bataεawae.

¹⁸ Aà wáɔ de lán mɔgotēwa,
aà meguɔ de lán mò gowa.

¹⁹ Aà zɔɔ mé de pɔ bēε pɔ má kèɔla,
mapi aà Kena ma fēnda kèè.

²⁰ Gbèsísíɔ mé aà ble'ekíi ũ,
we sēanɔɔɔ í kòɔ'ou píi.

²¹ I wúle íu kòɔwεε zíε,
ìɔ ye feeu dàna guu.

²² Kòɔwεε ue í daaàla,
swagbalalaɔ í kákaaàla.

²³ Baa tó swa gbakàka, ìli leelekeo,
tó Yuudē isukaa lé aà lé lé, ìli deeo.

²⁴ Nle e wa fɔ wà aà wé wíwi, wi aà kū nce?
Nle e wa e kōnikèè, wi aà ní fɔ yà?

Kwāsa

²⁵ Nyɔ fɔ kwāsa kú ní kokoao n gáε n ɔòe?
Nyɔ fɔ ba ɔo aà lénawae?

²⁶ Nyɔ fɔ bà lēna ká aà níue?
Nyɔ fɔ n aà letā zíε fɔ ní kúlaoe?

²⁷ A awakpakpanεe?

A yá nana onεε?

²⁸ A lεdoũkεnno

̀̀n a sε n zo ũ e a wēni léu nεε?

²⁹ Nyō kṑ'odó lá wí o n bāowae?

Nyō ba dōwà n̄ kpa n nεnεnaōwae?

³⁰ Laatanaō kwāsapi tεmáε?

Laayianaō aa àà tōnōnakekō̄εε?

³¹ Nyō f̄s̄ n̄ àà pápa n̄ saao n̄ àà b́aa f̄́ε?

Nyō f̄s̄ n̄ àà m̄i kε yáiyai n̄ sōnaoε?

³² Wεεε ɔk̄awà n̄ gwa!

Dεεpi a sānguo,

nyō si a siawa lo.

41

¹ Tó n̄lε e nyō àà k̄uε,

n̄lε nzia sāsāε,

tó n̄ weslaàlε, nyō ḡs̄ zε s̄aiiε.

² Lá gb̄εε w̄ō i ka à to àà go a tiao,

déme a f̄s̄ zε ma aε s̄oi?

³ Déme a f̄s̄ ma le à o ma fiaboεi?

Pó pó kú dúniau píiá ma póε.

⁴ Má gí kwāsapi gb́aō yá'oió

ge àà ḡs̄ake ge àà kefεnkε.

⁵ Déme a f̄s̄ à àà tεε woloi?

Déme a we àasina kaèi?

⁶ Déme a we à àà lé w̄εaai?

Aà swaa àà lé pà mé a kai ví.

⁷ Aà tεε de lán s̄εngbaoōwa àà kpεsεa,

a daaia s̄alala f̄onasai d̄ōd̄ō.

⁸ Aà tεεpió nanaak̄ōwae,

baa íana lí ḡék̄ii euo.

⁹ Aa pépeak̄ōwa gíũgiũε,

aa k̄εaaak̄ōwa vío.

¹⁰ Tó à nis̄á, gu i pue,

àà wé de lán íat̄ε bilεa k̄ōk̄ōwa.

¹¹ Tévua i pípi àà léu,

tεk̄ona ió b̄ōlεu.

¹² Súεε ió b̄ōlε àà níu

lán lá ísi té pó wà oo d̄iwà súεlεwa.

¹³ Aà lé'iana i to s̄is̄iōna tésε,

télepió i b̄ō àà léu.

¹⁴ Aà gb́aa ku àà waaue,

gb̄é pó kp̄aaũaanō píi i tolootoooboε.

¹⁵ Aà báasi i didik̄ōa,

i nawà gb́augb́au, ili deeo.

¹⁶ Aà k̄ua gb́aa lán gb̄ewa,

lán w̄isil̄ōgb̄edawa.

¹⁷ Tó à f̄lε, s̄ō i k̄ε n̄εḡōnaōgue,

aaí kp̄ákp̄ak̄ōa aaiō kua ḡék̄iiwa.

¹⁸ F̄ēnda pó wa l̄èdó píi, ili b̄ōwàò

ge s̄ōna ge ka ge saa.

19 I mɔsi dile lán gàwatonawae,
mɔgotē Ìb deè lán lí mùaawa.
20 Ili bàale kaεo,
gbema gbε Ìb deè lán ésemisinawae.
21 Iɔ go gwa lán sè giwae,
sɔna kɔfi Ìb deè yaalyā ũε.
22 Aà gbεε tεε de lán zàkologbawae,
a ia Ìb te bèleau lán zusoou guwibɔwa.
23 I í bile titiu lán í piaouwa,
ì ísipi ya lán nísi ikpaawa.
24 I seena Ìb te aà kpeε,
ìsipi Ìb ya aà kpe púuu.
25 Aà sáa kú dúnia guuo,
ma pɔkeεɔ guu ɔme vía vío.
26 I pɔ pɔ aale e wa kaɔ dile pãε,
ɔme nɔɔ tɔdeɔ kía ũ.

42

Yobu misiile Luac

1 Ǿ Yobu ò Diiε à mè:
2 Má dɔ ké nýɔ fɔ yápii ke,
nili fu yá pɔ ríle yáwao.
3 N mè déme lé zεzɔ ɔnɔε dɔsaii?
Sianaε, ma yá pɔ má a gbadɔo ò,
yábɔnsae pɔ de ma dɔala.
4 N mè mà swákpa, nýɔ yā'o,
nýɔ yálalaa, mí wema.
5 Ma n yá mà ní swáɔ yāε,
tiasa ɔ ma wesinle.
6 Ayámεto ma sakà maziagu,
ma nɔselile zɔlea bùsuu tufua.

Dii εa Yobu zεɔa

7 Dii yá beeɔ oa gbεa à yā'ò Temani gbé Elifazae à mè: Ma pɔ pánzi ní n gbé gbεɔn plaɔ,
asa i ma yā'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.
8 A zuswana se mèn soplá ní sāsakaoo mèn soplá, à gεò ma zòblena Yobu kíi, í sa pɔ wí
a pɔ kátεu à tékú oò, ma zòblena Yobu i wabikεé. Má aà wabikεa sí, má kéé á sɔũkewao. I
ma yā'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao.
9 Ǿ Temani gbé Elifaza ní Sua gbé Bilidadao ní Naama gbé Zofaaɔ gε kè lá Dii ònéwa, ɔ Dii
Yobu wabikεané sí.
10 Yobu wabikεa a gbēnaɔne gbεa Dii tò à sù a pá ziu. A èa à pɔ pɔ a ví yāa kàfiè leε pla.
11 Aà víi ní aà dāunaɔ mò aà kíi pii ní aà gbé dɔaɔ pii. Aa pɔbléaàɔ a bε, aa sósobi
kèaàɔ, aa aà nòse niniè yá pɔ Dii yíawà pii musu. Ǿ an baade aà gbà ánuusu ní vua tãanao
mèndodo.
12 Dii èfáaikè Yobue gbεzā de a káaua. A são ví mèn àasɔsɔo leε gεo mēndosai (14.000),
yiongoɔ àasɔsɔo leε soolo (6.000), zuɔ àaa kwi (2.000) ní zàa'inaɔ àaa sɔo (1.000).
13 A nεgɔε Ì gbεɔn soplá ní nenɔεɔ gbεɔn àaɔ ɔ.
14 Aà nenɔε séia tón Yemima,* a plaade tón Kasia,† a àaɔde tón Kelenafu.‡

* 42:14 Bee mè felena. † 42:14 Lí gínana tó. ‡ 42:14 Bee mè kiopēna.

- 15 Bùsupi guu píi nɔɛ ku a maa kà Yobu nenɔɛpiɔwao. An mae ní túbi dílené ní ní dǎɔɔɛ.
16 Yobu taasikɛa gbɛa à kè wè basoplaɛ, à wɛsɪ a tɔŭnaɔ ní a síwɛnaɔ ní a sɔ́kpaɛɔɛ.
17 A zikù táotaoɛ, ã à gà.

SOŪ

Yá pò kú láε bee guu

Soũá wabi mèn basoplakwi pò Isailiò kè Luawaone, mé aai si le ũ ní p'òbna, mé Yesudeò lé zíkèò e ní a gbào.

Soũ lá kpaalea leε soœ. Le pò Davidi dàò ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbèa Kole buiò leò (42-49, 84-88), Asafa leò (73-83), kíablea leò (93-99), gea Yelusaleũ leò (120-134).

Soũ buiò dasi maamae:

Le pò aai Dii tòbò aà zòkè ní aà maakεo yá musuò: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leò: Dii mé kía ũ: 47, 93, 96-99

Kíablea Soũ, wabikea kíaε ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gèa Dii kpéu leò: 15, 24

Gèa Yelusaleũ le pò Isailiò ì si gòò pò aale gé dikpekεi we: 84, 91, 121, 122

Siona leò, aale gu pò Dii sè wà a kpé dou Yelusaleũ tòbò: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Soũ: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Soũ pò ì yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale pòsia ke aale Lua sisi ní yá'õma guu Soũ: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbéò wiileawa yá'ia ge ìadama ge gudε ge gyã ge zìzòkε yá musu leò: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua sáaukpaa ké ì ní suaba ge ì duunakēmá yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pòna ní aafia pò luanaaikenaò vî leò: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Soũ lesi Maaku 14.26 guu, mé à Soũ yá'ò a yādanεo guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeao guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Soũ guu wà d̀baa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keò (22, 69). Wà aà b̀oa gau yá'ò l̀o ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Soũ lá yáo ò Lua bàakuarínò gbεzã lác guu de gèn basòola.

Isailiò wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauò wabikea (Zin 4.24-26), Soũ de lá pò Yesudeò ì lousisiò ũ e ní a gbào.

LA SEIA

1

Soũ 1-41

Báaade

¹ Báaaden gbé pò lí gbēvãio ledama mao ũ.

Ili duunkenao zé seò,

ìli zòle ní gbé àlafikenaò.

² Dii ikoyã mé ì kaaàgu,

ìò làasookεwà fāane ní gwāasinao.

³ A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, ìò ne'ì a gòowa,

yá pò ì ke píi káfia ví.

⁴ A de màa ní gbēvãio.

Aa de lán ése úa pò ìana ì sélewaε.

⁵ Beewa gbēvãio b̀o maa yákpalekegòzìo,

* 1:3 Zel 17.8

duunkenaɔ ze gbẽmaaɔ saeo.
⁶Dii ì zemikū gbẽmaaɔne,
 gbẽvãio sɔ, an zé mipè kaalewa.

2

Kia pɔ Lua kpà

¹Bɔyãí bui ní buio lé zɔakai?
 Akea wàle lé pã kpaãí?
²Dúnia kíaɔ lé zì sɔuke,
 kpalablenɔ lé kãaa Dii
 ní Kía pɔ a kpàosi.*
³Aale me: Wà ní mɔdaonaɔ kékẽ,
 wà ní ba polowá.
⁴Dii lé ní àlafike,
 zɔlea musu àle ní yáalo.
⁵A palamá ní pɔfẽo,
 aà kpẽne ì to vía ní kú.
⁶A mè a a Kía kpà
 a gbèsísí Siona musu.

⁷Má yá pɔ Dii ðilemɛe o à mè:
 Ma nén n ũ, n Maen ma ũ gbã.†
⁸Wabikea, mí n gba bui píi,
 mí dúnia gola síiɔ kpama n pɔ ũ.
⁹Nyɔ kiblemá ní mɔ gopanao,
 níyɔ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰Kíáɔ, à ledamae bee ma,
 dúnia kpalablenɔ, à ònɔkū sa.
¹¹A zɔble Diié ní víakɛaèò,
 à kúle bùsu sèè ní lualuaò,
¹²ké aà pɔ su fěázi à gaga zéuo,
 asa aà pɔ ì pa kándoɛ.

Báaaden gbé pɔ nàaàzi ũ.

3

Lezua Luazi ibeɛɔ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à bàalè a né Abisaloũe.
²Dii, ma wèleɔ ðie fá,
 gbé pɔ íbelesèmanɔɔ dasi.
³Wàle ma yã'o dasi,
 wàle me Lua a ma suabao.
⁴Mpi sɔ Dii,
 níle òliamazi sèngbao ũ,
 ma gawin n ũ,

* 2:2 Zin 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zin 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

ni to ma mi àṽ daa ía.

⁵ Mi lɛzu Diizi,
í wea za a kpéu gbèsí sí musu.

⁶ Mi wúle í'ò ní a nao,
mi vu aafia, asa Dii mé ma ũ.

⁷ Gbēṽ òaasṽṽṽṽ lɛɛ kwi lé ma wɛ,
kási mili vɛakɛnéo.

⁸ Fɛɛ Dii,
ní ma íbɛṽṽ lɛgbɛɔmble,
ma suaba ma Lua,
ní gbēvāipíṽ swaa é'ɛ.

⁹ Dii mé í gbé suaba.
Báaada n gbéṽgu.

4

Wabi oosi kɛa

¹ Davidi lɛ. Wí sí ní mṽṽnɛaṽṽ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennṽde.
Tó má yeelɛa, ni ma gba dèpookíi.
Wēnadṽmɛɛ, ní ma wabikɛa ma.

³ Gbéṽ, á zɛ widaa ma Lua gawidewɛ bṽɛ ni?
Íṽ ye pṽpāṽzi, íṽ tɛ táaṽzi.

⁴ Aṽ dṽ ké Dii a gbéṽ dīlɛ adoa,
tó ma aà sísi, a ma yāma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunakɛṽ,
à láasookɛ á wúlekíi, í nílɛ.

⁶ A sa pṽ dɛ à o o,
í Dii náaikɛ.

⁷ Dasi í mɛ: Déme a èfāaikewēi?
Wá wegwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó pṽwɛna ní vēṽṽ dírízi,
pṽna pṽ ní dāmɛɛ ma sṽu dɛ ní pṽa.

⁹ Mi wúle í'ò ní a nao kau,
asa Dii, níme ni to màṽ ku dṽdṽa.

5

Wabi kṽṽ kɛa

¹ Davidi lɛ. Wí sí ní kulepɛaṽṽ.

² Swákpa ma yái Dii,
laaidṽ ma yāwaaipaawa.

³ Ma Kía, mále wiilema,
ma Lua, mále wabikɛma.

⁴ Dii, ni ma yāma gufēnɛ,
mi a yáṽ dṽdṽnɛ kṽṽ,
ma wé íṽ dṽnzi.

⁵ Luan n ũ, ní ye vāizíṽ,
nili gbēvāi dílɛṽ.

⁶ Ziakãfina lí e zè n aeo,
 ní za vâikenaogú píie.
⁷ Dii, ni eedeo midé,
 ní ye gbēdenao ní gbēblenao gíyãio.

⁸ Mapi má gē n ua n gbēke zōo yáí,
 má kúle n kpēle mà misiilene.

⁹ Dii, d̄aamēe n náai yáí,
 zepoomēe ma dādānao yáí.

¹⁰ Asa an yāe náai v̄io,
 aai lenakasa gbēone.
 An n̄ose de lán kaad̄embewae,
 gbē òokpaa yá k̄ò ní s̄ou.*

¹¹ To yá z̄olemá Lua,
 to aa ozu nízia wéu.
 N ní yá n ae an t̄aae dasio yáí,
 asa aa ḡi n yāmaiē.

¹² To gbē pó n̄a n kpeo yáalo,
 aaiō wiile ní p̄onaoḡoōpii.
 Oku gbē pó yenziola,
 aai v̄i aao k̄ēaa n yá musu.

¹³ Dii, ni báaada gbēmaoogú,
 n year̄izi ì k̄aedar̄izi.

6

Wiile Luawa

¹ Davidi le. W̄i sí ní kúleaoe.

² Dii, nísu ma lele ní kp̄ēneo,
 nísu ma toto ní p̄okūmaoo.

³ W̄ēnad̄omēe Dii,
 ma ḡo déedeenn̄oe,
 ma gbágb̄a Dii, asa ma wá lé w̄ie.

⁴ Ma p̄o yá dúuduue, Dii,
 níȳo d̄omale b̄oe ni?

⁵ Ea ñ ma misi, Dii,
 ma suaba n gbēke yáí.

⁶ Asa ge lí e lem̄ama lo,
 w̄ili n t̄asile miauo.

⁷ Ma w̄ēnakè ma k̄pasa,
 ma m̄ib̄o ì gá ní w̄é'io,
 ma w̄ulek̄ii lo níe e gu ge d̄oð.

⁸ Ma w̄é lo b̄o b̄o ní p̄osiao,
 ì wo, k̄e ma ib̄eoo dasi yáí.

⁹ A go ma k̄ii v̄aikenaogú,*
 asa Dii ma ool̄o mà.

¹⁰ Dii ma wiile mà,

* 5:10 Lom 3.13 * 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27

Dii ma wabikεa si.
 11 Wí a ma ibεεo kū píi,
 aa gō bíli guu,
 aa fua kándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

1 Le pó Davidi sí Diiε Bēyāmeε bui Kusi yá musu.

2 Dii ma Lua, ma nanziε,
 ma suaba ñ ma bɔ gbé pó pèlemaziɔ ɔzi.

3 Tó màa no,
 aa ma taitai lán nòomusuwaε,
 aa ma kékékōεε,
 gbēε a ma misio.

4 Dii ma Lua, tó ma tàækèε sō,
 tó ma ɔ ku yāvāiu,

5 tó ma vāikè ma gbédeeε,
 ge tó ma gbāamò ma wèlee pā,

6 ma ibεεpi pélemazi aà ma kú,
 i ōzōa tɔɔle,
 i ma tó vīle bùsu'ūfāau.

7 Fele ze ní pɔfēo Dii,
 fele kpēnebɔbɔ ma ibεεɔwa.
 N n me sé, ma Lua,
 ní yágōgō a zéwa.

8 To gbéō kāanzi,
 ní kiblemá kua za musu.

9 Dii, ni yákpaleke ní gbéō.
 Dii, to yá bɔmanɔ na ma yázele léu,
 Musude, kemεε ma nòεpua léu.

10 Lua, míme ní maa,
 ni nòε ní làasooo yɔε.*
 Gbēvāio pásikea midε,
 ní gbēmaaɔ gba zekli.

11 Lua Musude mé ma sèngbao ũ,
 ì nòεmaadeɔ suaba.

12 Lua ì yákpaleke a zéwa,
 ì to yá àɔ zōlemá gɔɔpii.

13 Tó gbé i nòselileo,
 Lua ì a fēnda leke, ì a sá ká.

14 I a ka gbaè,
 ì a gōkebɔ pó ì ga inéɔ keke.

15 Gwa, vāi ì nɔdɔ gbépiu,
 ì yádɔnwεia nɔsi à ne'ìè ege ũ.

16 I eyɔ gbéone zázā bai ũ,

* 7:10 Zia 2.23

ĩ zu ε πό a yõpi guu.

¹⁷ Aà yádɔnweia a wi aà musu,
aà gbéẽ wetãa a soaa aà miwa.

¹⁸ Má Dii sáaukpa aà maake yáí,
má Dii Musude tɔbɔ ní lesiao.

8

Lua zõke oa

¹ Davidi le.

² Dii wá Dii, n tɔbò dúnia guu,
n gawi bò gupuau musu.

³ N dà néfēnenaɔne ní né yõminao
aa n táasile,*
ké n ibeεɔ ní n wèleɔ níle yáí,
n mɔakanaɔ lé i gõ kpaauã.

⁴ Ké ma n zĩ gwà musu,
mɔvua ní saana πό ní pèpe weɔ,

⁵ ma mè bón gbēnazina ũ an yá ìɔ dɔngui?
Bón ní ũ ni laaidɔmáí?†

⁶ N aà kè kēsãa malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpà kpalau ní gawio ní beεεɔ.

⁷ N tò à iko ví πό πό ní kèɔwa,
ní tò pópíi misĩileè,‡

⁸ sãɔ ní zuɔ ní sēanɔbɔɔ píi,

⁹ bãɔ ní kpɔɔ ní πό πό kú ísia guuɔ.

¹⁰ Dii wá Dii, n tɔbò dúnia guu.

9

Lua sáaukpaá ké ì yákeke gbéẽne yáí

¹ Davidi le.

² Dii, má n táasile ní nòsemendoo,
má n yãbɔnsaεkeεɔ kpàwakené.

³ Má pɔnake, má yáalɔ n yá musu,
Musude, má n tɔbɔ ní lesiao.

⁴ Ma ibeεɔ ì kpekpa,
aaĩ gēmbɔle aa gaga n ae.

⁵ Asa n zεmanɔ, n yānakpàa,
zõlea n gĩnaa n yāgõgõ a zéwa.

⁶ N buipáleɔ lèle,
n gbēvāipiɔ miónzõ,

n ní tó dè míomíɔ.

⁷ N músi láasai kpà ma wèleɔzi,

n ní wéleɔ kwè,

an yá dɔ gbēegu lɔ.

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Soũ 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

8 Dii ì kible gɔɔpii,
à a kpala òlè yákpalekea yáí.
9 A yákpaleke ní dúnia gbéɔ súsu,
a kible buiɔwa a zéwa.

10 Dii mé ulékii ũ
gbé pɔ wàle gbāamɔnéɔne,
a ðené aafia'ekii ũ taasikegɔɔ.

11 Dii, gbé pɔ n tó dɔɔ n náai ví,
nili n aeyanaɔ vūaaɔ.

12 A lesi Diiε, àle kible Siɔna,
à aà yákeɔ kpàwake bui píie.

13 Asa yá lí sáaaguɔ,
ì tɔsi gbēðenawa,
ì taasideɔ wiileá yāda.

14 Gwa lá ma ibeɔ lé íadaa, Dii,
wēnadɔmεε, ní ma bɔ ga lézi,

15 mí lé mama Siɔna bíibɔleu,
mí pɔnake ké n ma suabà yáí.

16 Buiɔ sí ε pɔ aa yòu,
an gbá zù ba pɔ aa kpàu.

17 Wa Dii dɔ ní yákpalekea a zéwaɔε,
ì to gbēvāi yákeá labadaaàla.

18 Gbēvāiɔ ì ta bedau,
bui pɔ aali Lua yādaopiɔ.

19 Wēnadeɔ yá a sáaàgu bauo,
taaside wεɔaaàzi láaa vío.

20 Fεle Dii,
ńsu to gbēnazina n gā fio,
bui píi kāaa, ní yákpalekeńnɔ.

21 Dii, to vía buiɔ kú,
ké aa e dɔ wa ðe gbēnazinaɔ ũ.

10

Lua yággɔa ní gbéɔ wabikeá

1 Dii, bóyāi ní zεa zāzāi?
Akeá ni ulené taasikegɔɔzi?
2 Gbēvāi ì gbāasaide wε wala guu,
ì kɔnikεè, ì aà kú.
3 Gbēvāi ì a pɔnideɔ íanadā,
ì bíide sáaukpa, ì Dii tɔbēesi.
4 Gbēvāi wala mé tò ìli Dii aeyao,
a Lua làasoo vío.
5 Yá pɔ ì ke píi ì bɔè maaε,
ì azia káfi, ìli n ikoyā dao,

ì lesuikε a ibεεowa.

⁶I me á kpaguao,
á ku pɔnau taasikesai gɔɔpiiε.

⁷Ɛε ìɔ dɔ à léu
ní gbékaao ní yāpāsio,
yādɔnwεia ní yāvāio mé àà lé pà.*

⁸I naale yāesaideε wénkpe,
ké à e àà de asii guu,
ì mi'ide kpákpa gusaena.

⁹I naale gbéɔne asii guu lán nòomusuwa,
ì naale lákpeu à e yèesaide kú.
Tó à àà kù, ì àà gále ní a bao.

¹⁰Gbé pɔ a le a kù gò wúlea yèmeε,
gbāa mé àà nè.

¹¹Gbēvāipi ì me Lua a yá fān vīo,
ì ɔku a wéwae, ìli gu'eo.

¹²Dii, fεε mó ní n gbāao,
Lua, ñyɔ yèesaideɔ fānkε.

¹³Lua, b́yāi gbēvāi ì d́ɛnnɔi?
I o a s̄ɔ guu ñyɔ ìadawao.

¹⁴N beeo ni e sáasá,
ni gbéɔ yā'ɔma ní ní pɔsiao yāda,
ké ñ e ɔdaumá.

Yèesaide ì azia kpama,
tone pɔ gwana vīo dɔnlɛden n ũ.

¹⁵Gbēvāi ní gbé pāsio gāsí éné,
an vāi pɔ aale e wa d̄ɔo wí ní musu.

¹⁶Dii ìɔ kible gɔɔpii,
àà yādansaiɔ midε àà bùsuu.

¹⁷Dii ì yèesaideɔ wabikεa ma,
ì ní gba s̄ɔ, ì swāɔ ní yái.

¹⁸I ze ní tone pɔ gwana vīoɔ
ní gbé pɔ wàle ìadamá,
ké gbēnazina pɔ de bùsuti ũ su to s̄ɔ kén̄gu lɔo yái.

11

S̄dilea

Davidi lε.

¹Ma na Diizi.

B́yāi ále omεε mà vua
mà ta gbε musu lán bāwai?

²A vāikεnaɔ gwa, aa kakpà sáa,
aa gusaε yémá aa sá gà,
aa kakpàle n̄semaadeɔwa.

³Tó felεkaa yāmikpale gbò,

* **10:7** Lom 3.14

gbẽmaaɔ kea ni?

⁴Dii ku a kpéu,
a zɔ́lea báawa musu we.
I wɛpá gbẽnazínaɔla,
ì wékpaleńzi.

⁵Dii ì gbẽmaaɔ táasika,
ãma a za vāikenaɔgu
ń gbé pó yāpāsí ì kené naɔ.

⁶A teyɔ́ ń ìatēgbɔo kwe vāikenaɔwa,
ílan wāa mé aɔ de ń baa ũ.

⁷Asa Dii ì yáke a zéwa,
yákea a zéwa ì keè na,
gbẽmaaɔ wesiaàle.

12

Gbẽnazina bẽbo

¹Davidi le. Wí sí ń kúuleaɔe.

²Ma suaba Dii!
Asa gbẽmaa ku bo,
náaide làa gbẽnazínaɔ guu.

³Baade ì ɛeto a gbédeeeɛɛ,
ì lena keè ń nòsememplao.

⁴Dii, lenade gyawi
ń gbé pó ì azía se lesio.

⁵Aaí me ń lé mé a tidɔ gbéa,
wa mé wa ń lé ví,
démɛ a kiblemái?

⁶Gbé buseɔ wetāa
ń wɛnadeɔ aukɛao yái,
Dii mè á fele sa,
á ń gba bókíi pó aale a nide.

⁷Dii yá sãa vío,
a de lán ánusu pó wa yò mua téu
wa bàasa gɛn soplawa.

⁸Mpi Dii, ńyɔ́ wá dǎa gɔɔpii,
ńyɔ́ wá sí gbé bee taaɔwa.

⁹Tó gbéɔ yābɛɛ kù ɔplapla,
gbẽváiɔ bo be ń yòo gupiiue.

13

Lezua Luazi

¹Davidi le.

²E bɔɛ, Dii?

Ma yá aɔ sãangu gɔɔpii yá?
N mikpe aɔ dɔamɛɛ e bɔɛ ni?

³Máɔ dɛɛka ń ma làasooɔ e bɔɛ ni?
Ma pɔ bo sia lá gu lé dɔ,

ma ibεε aɔ gbãablea e bɔε ni?

⁴ Dii ma Lua, ma gwa ní ma yãma.

Ma oa weemεε,

ké másu ga i oo yáí,

⁵ ké ma ibεε su mε a tidòmalao,

ké ma wèlεɔ su pɔnake ma fua yá musuo.

⁶ Mále n gbẽke náaike,

ma pɔ na ké rýɔ ma suaba.

Má lési Diie,

asa à yãmaakèmεε.

14

Misaide yã'oa

(Soũ 53)

Davidi lε.

¹ Misaideɔ ì o ní sɔ guu Lua kuo.

Aa òɔkpà, an yãkea vãí,

yãmaakena kú ní guuo.

² Za musu Dii ì wéte gbẽnazinaɔzi,

ì gwa tó gbẽe ònɔ kà a kíi weεlea.

³ Aa sàsã píi, aa gò dòsai míomi,

yãmaakena kuo, baa do.*

⁴ Vãikena wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbéɔ mómɔ lán úwa,

aali lεzu Diizio.

⁵ Gwa, vía a ní kú we maamaa,

asa Lua a ze ní gbẽmaaɔ.

⁶ Vãikena ì kpa taasideε a pɔeãu,

kási sɔ Dii mé taaside ulékíi ũ.

⁷ Lua, bɔ Siɔna mɔ ñ Isailiɔ bɔ!

Tó Dii sù ní a gbéɔ ní pá ziu,

Yakɔbu buiɔ pɔnake,

Isailiɔ yáalɔ.

15

Luayãmana yã'oa

Davidi lε.

¹ Dii, déme zεví à gẽ n uai?

Déme a fɔ àɔ ku n gbèsísi musui?

² Gbé pɔ ì ku tàaesai,

mé ì yãke a zéwa,

mé ì síana'o ní nòsemendoo.

³ Ili yãɔ gbẽewao,

ìli tàaeke a gbédeεε,

ìli a gbẽdo s̀s̀s̀o.

---

* 14:3 Lom 3.10-12

⁴I saka luayãdansaigu,
 ì luayãmanaɔ kpela.
 Ili a lɛgbɛa lilɛo,
 baa tó à kèè zì'ũ.
⁵Ili òa sɛané à a igbàò,
 ìli bɔ gbé pɔ a yá kú kpe ɔsàsãa yáio.
 Gbé pɔ ì ke màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi

Davidi lɛ.
¹Ma dʒa Lua,
 níme ma nanzi.
²Má ò Diiɛ ma diin n ũ,
 níme ñ ma aafia ũ.
³N gbé pɔ kú ma bùsuuɔ
 mé de gawide pɔ ì kamaguɔ ũ.
⁴Gbé pɔ aai wã gé táa kíiɔ
 aai yá'õma kpá ñziazie.
 Má sa'o'i tólɛñnɔɔ,
 wa ñ táaɔ tɔ ma ma léuo.
⁵Dii, n ma ka ma baawa,
 ma wɛni ku n ɔzìɛ.
⁶N kɔɔ dàmeɛɛ gumaau,
 gba pɔ ñ dàmeɛɛ kàmagu.
⁷Má Dii táasile ké ì lɛdaa,
 baa gwá ì to ma sɔ ma gba laai.
⁸Miɔ Dii e ma wéu gɔɔpii,
 lá a kumaɔ, má kpaguao.
⁹Bee yáí ma pɔ ì na,
 ma nòse ì yáalɔ,
 ma wé dɔi ì ma me aɔ ku aafia.
¹⁰Asa ñyɔ ma to miauo,
 ñyɔ we n yãmana yaikɛo.*
¹¹N ma ka wɛni zéwa,
 n kíi pɔna ì pɛɛau,
 pɔmaɔ ku n ɔzì gɔɔpii.†

17

Wabikɛa

Davidi wabikɛa.
¹Dii, ma yãma,
 asa ma yá naɛ,
 swãɔ ma wiilɛai,
 ma wabikɛa ma,
 asa máɛ ke ñ mɔafilioo.
²N kíi má yãna eu,
 n wé lé yá pɔ zɛvì e sáasã.

* 16:10 Zln 13.35 † 16:11 Zln 2.25-31

³ N ma sũ gwà, n wétɛmazi gwá,
n ma tàasikà, ni yãe eao,
asa ma zɛ̀ò ma lé a ma kalikẽo.

⁴ Mili té gbẽnazína yãkɛaɔzio,
mili gbé pãsiɔ ɔlɛsɛo.

⁵ Ma bɛ n zéu súsu,
mi pãalɛ n yáɛo.

⁶ Máɛ lɛzunzi, asa nýɔ wea.

Lua, swáɛ ma wabikɛai.

⁷ N n gbẽkɛ bɔnsaɛ kɛmɛɛ,
gbé pɔ nãnzio bɔ ní ibɛɛɔ ɔzĩ.

⁸ Laaidɔa lá ní wébesianawa,
ní ma sɔb n kúlukulunau.

⁹ Ma si gbẽvãi pɔ aã ìadaaɔwa,
ma ibɛɛ pɔ liaamazipio.

¹⁰ Aali gbẽe wɛgwao,
an lé ì yɔ̀ɔ yã'o.

¹¹ Aa pèlɛmazi aa ìiamazi,
aa wɛbɔia ké aa e ma páɛ zĩɛ.

¹² Aa ye ma taitai
lán nòɔmusu nɔandɛnawa,
lán nòɔkusi pɔ naalɛa gusaɛnawa.

¹³ Dii, fɛɛɛ dańɛ, ní ní kwé,
ma si gbẽvãipioɔwa ní n fẽndao,

¹⁴ ma bɔ gbépio ɔzĩ ní n gbãao.

An baa ku dúniaɛ bee guu,
an àizɛɛ ìɔ dińzi, an néɔ ì ká,
aã pɔ pɔ fẽɔ kálɛ ní népioɔnɛ.

¹⁵ Má wɛsinɛ ma nòsɛmaa yáí,
tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

18

Ziblea sáaukpa

(2Sam 22.1-51)

¹ Lɛ pɔ Dii zòblɛna Davidi siè gɔɔ pɔ à aà bò Saulu ní aà ibɛɛ kɛniɔ ɔzĩ.

² Má yenzi Dii,
nímɛ ní ma gbãa ũ.

³ Lua mé ma gbɛsi ũ,
mi naaàzi,
ma Lua mé ma zegikíi ũ,
ì ma misi.

A dɛ ma sɛngbao ũ,
má aà náai ví,
a dɛ ma suaban gbãa ũ,

ì ma d́a.

⁴ Dii kà wà aà sáaukpa.

Mi lɛzuaàzi,

- ì ma bɔ ma ibeεo ɔzi.
⁵ Gó kpàlemanɔ,
 kaale swa lé ma ble.
⁶ Mia baɔ galakpàmee,
 ga baikpàmee ma ae.
⁷ Ma yeelaa guu màa ma Dii sisi,
 ma lezù ma Luazi,
 ɔ à ma lɔɔ mà za a be,
 ma wii kàwà, à gè aà swáú.
- ⁸ Tɔɔle lùalua à zìazìa,
 gbèsisìɔ dèedee ní zínau,
 aa lùalua ké aà pɔ pà yáí.
⁹ Súele bò aà níu,
 té pò ì kúamá bò aà léu,
 a yɔɔ lé pipi aà ae.
¹⁰ A gu kèaa musu à pila,
 lou sisi aà gbá zíe.
¹¹ Ale vua dia malaika gâsiade kpe,
 àle yàakpa ní íanao.
¹² A gusia kù azíala,
 à luabesiana kè a kúkii ũ.
¹³ Lousisia dâaa aà gawí pílee,
 loughbe kwè, lou pílepíle pásípási.
¹⁴ Dii Musude pàla za musu,
 aà lɔɔ dɔ louvíá ũ.
¹⁵ A ka fâ ma ibeεoɔgu à ní fâaa,
 Lua sùmá à ní yá.
¹⁶ Ké n palamá Dii,
 ísia tɔɔle bò gupuau,
 ké n pɔbò n níu,
 dúnia zína bò puizi.
- ¹⁷ A ɔbò za musu à ma kũ,
 à ma bɔ ísiu.
¹⁸ A ma si ma ibeεe gbãawa
 ní ma wèle pò an gbãa demalao.
¹⁹ Aa ànaa ma wènakεgɔɔ,
 ɔ Dii zèmanɔ.
²⁰ A ma bɔ à ma gba dèepookii,
 à ma mísi ké a yemazi yáí.
- ²¹ Dii yâkèmee ma nòsemaa léu,
 à fiabòmee ma gbâsisai léu.
²² Asa má Dii yâdileaɔ kũa,
 mi vâike ma a Lua tò weo.
²³ Aà ikoyãɔ ìɔ dɔaaamee,
 mi bɔ yá pò a dīleo kpeo.
²⁴ Ma kua tàae ví Diiεo,
 má azía kũa duunasai.
²⁵ Dii fiabòmee ma nòsemaa léu,

asa a è má kú gbāsisaie.

26 N náai ví náaideᵛne,
 tàaesaiden n ũ tàaesaideᵛne.
 27 N wásawasa gbé wásawasaᵛne,
 āma ni kōnikε gbé dᵔᵔsaiᵛne.
 28 Ni ziabusanaᵔ suaba,
 ni gbé pᵔ aai nízia se lesiᵔ busa.
 29 Dii, ni ma filia tefele,
 ma Lua, ni ma gusia lile gupua ũ.
 30 N n gbāao má fᵔ kuadi kaawa,
 ní ma Lua dᵔnleo má fᵔ ví gia.

31 Luapi sᵔ, aà yākea bᵔlei.
 Dii yá sāa vío.
 A de sèngbao ũ gbé pᵔ nàaziᵛne.
 32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
 Wá Lua bàasio, déme gbesi ũi?
 33 Lua mé ĩ ma gba gbāa,
 ᵔme ĩ zepoomεε sᵔsu.
 34 I to ma wá nakū lán tuewa,
 ĩ to mᵔo be bᵔsu gulesiᵔ musu.
 35 I zikaa dadameε
 e ma gāsí fᵔ mᵔgotē sá gá.

36 Ni n ziblesèngbao kpaa,
 ní ma kūa ní n ᵔplaaᵔ,
 ni naale ñ ma tᵔᵔᵔ.
 37 Ni ma zé yàasa kᵔmεε,
 ᵔ ma gbá lí gbāleo.
 38 Ma pele ma wèleozi ma ní kᵔkᵔ,
 mi kpekpaᵔ e ma ge ní dedeᵔ.
 39 Ma ní wiwi, aai e fèleo,
 aa kwè gᵔ kálea ma gbá zíe.
 40 N ma gba gbāa, ma zikàᵔ,
 ní tò ma ibeᵔᵔ mikpāa.
 41 N tò ma wèleo kpekpa,
 ᵔ ma a zangudepiᵔ mīde.
 42 Aa wiilè, gbēe i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamáᵔ.
 43 Ma ní ké búεbue
 lán luutē pᵔ íana sèwa,
 ma taa'òmá lán zé guu pèleawa.

44 N ma bᵔ gbé pᵔ fèlemanᵔᵔ ᵔzi,
 n ma ke buiᵔ mide ũ.
 Gbé pᵔ má ní dᵔᵔᵔ lé zᵔblemεε.
 45 Bui ziloᵔ ĩ vlānaumεε,
 tᵔ aa ma yāmā, aai misiilemεε.
 46 Buipāleo kᵔsu ĩ kwé,
 aai bᵔ ní zegikiᵔᵔ ní lualuao.

47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!

Wà Lua ma Suabana tɔbɔ.

48 Lua mé ì tɔsimεε,

ì buiɔ totomεε.

49 N tò ma pili ma ibεεɔwa,

n ma gba gbãa de ma wèλεɔla,

n ma bɔ gbé pásíɔ ɔzì.

50 A yáí má n sáaukpa buiɔne,

má n táasile, Dii.*

51 Dii ì zì zɔɔ ble kía pɔ á sèε,

ì gbêkεkε kía pɔ á kpàpiε,

ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

19

Luabe gawi ní Lua yã gawio

1 Davidi lε.

2 Musu ì Lua gawi bɔ gupuau,

báluma pɔɔ ì aà zì ɔlɔné.

3 Iɔ yãdané lá gu lé dɔ,

ì dɔa kpámá gwá ní gwáo.

4 Ili yã'oo, aà yã'oa bui kuo,

wìli a kía maɔ.

5 Aà bɔ ì gé dúnia guu píi,

aà yã'oa ì gé e tɔλε léwa.*

Lua kpedò ìatεε we,

6 ì bɔ kpéu à bile lán nɔsenawa,

ì feλε ní táo ní pɔnao lán negɔnawa.

7 I feλε luabe léla,

ì pãa gé e a léle,

pɔe líɔ ulεa a pusuiɔ.

8 Dii ikoyã paεa,

ì ní nòse níniné.

Dii yá náai ví,

ì leda ɔnɔsaideɔwa.

9 Dii ì ɔtona dɔné súsu,

ì ní pɔ ke na.

Dii yádileɔ gbási víɔ,

ì ní oa weené.

10 Misiileε Diiε zépi webɔa,

waɔ tei gɔɔpii,

Dii yákpalekeεa síana ví,

yápi ì maa wásawasa.

11 Aà yãmaa de vuua, baa vua maa,

a na de zó'ia, baa zó bùsu.

12 Ni leda mapi n zòblenawa,

gbé pɔ n yá kũa ài ì zɔɔ.

* 18:50 Lom 15.9 * 19:5 Lom 10.18

13 Déme a f̄ yá p̄ ále zāwàò d̄si?
 Sùuukεmanò n̄ ma tàae p̄ ulεao.
 14 Nsu to mapi n zòblena dóennòò,
 duuna su gbãableao,
 míò kú wásawasa tàae z̄ò sai.

15 To yá p̄ lé b̄ ma léu
 n̄ làasoo p̄ kú ma s̄uo kangu
 Dii, ma gb̄esi, ma Suabana.

20

Ziblea wabikεa

1 Davidi le.
 2 Dii sinnò n yeelεa guu,
 Yakòbu buiò Lua n se lesí.
 3 Kua za aà kúk̄i a n suaba,
 kua za Siòna a d̄nle.
 4 Aà n sa'oa píi sí,
 n sa'ob̄ò i d̄aàgu.
 5 Aà p̄ p̄ n p̄ gbà kpama,
 aà to n̄ yá p̄ n̄le yá le,
 6 wí gulakε z̄i p̄ n̄ blè yá musu,
 wí dàlapoo da n̄ wá Lua t̄so.
 Dii wabi p̄ n̄ kè sinnò píi.
 7 Má d̄ò sa Dii i kía p̄ a kpà suaba,
 ì siaànò za a be p̄ a kua adoau,
 i to aà zible n̄ a ḡasa gbãao.
 8 Gb̄εò ì z̄ikas̄goò náaike,
 gb̄εò ì s̄ò náaike,
 wápiò s̄, Dii wá Lua náai wi ke.
 9 Ampio, aa kúle aa léle,
 wápiò s̄ wáò zεa gíũgiũε.
 10 Dii, to kí zible,
 tó wa lezùnzi, síwanò.

21

Ziblea s̄aukpa

1 Davidi le.
 2 Dii, kí lé p̄nake n̄ n gbãao,
 aà p̄ na maamaa ké n̄ tò à ziblè.
 3 N p̄ p̄ aà p̄ gbà kpàwà,
 ni gí aà wabikεa síiaànò.
 4 N danle kèè n̄ èf̄ai z̄òò,
 n vua f̄ua kpàè.
 5 A w̄eni gb̄εama, ò n̄ kpàwà,
 n̄ tò a ku e ḡòpii.
 6 Aà gawi z̄ò ké n̄ tò à ziblè,
 n gawi n̄ z̄òkeo kpàwà.
 7 Niò báaadaaàgu ḡòpii,

n kuaaànṽ tò aà pṽ kèna.
 8 Asa kí Dii náai ví,
 kua Musude gbēkeu a kpaguao.

9 Nyṽ ṽdie n ibeṽwa,
 nýṽ n wèleṽ kú n n ṽplaaṽ.
 10 Nyṽ n ke mua yàa ũ n mṽgṽṽ,
 Dii a n mívanzṽ a pṽfēgṽṽ,
 i to tékūmá.

11 Nyṽ n néṽ midε dúnia guu,
 ní n buiṽ kē gbēnazínaṽwa.

12 Baa tó aa lekpaainzi,
 an pṽeā a fṽ zíkεo.

13 Nyṽ ka dṽṽ n wéwa,
 nýṽ to aa kpekpa.

14 N gbāa guu, Dii, n nziá káfí,
 wí lesi wà n gṽsake táasile.

22

Wiile Luawa

1 Davidi le.

2 Ma Lua, ma Lua,
 býái n ma to wei?*

Ma wiilè,
 àkea níle mṽ ma suabaio ni?

3 Ma Lua, ma lezúnzi fáane,
 ni weao,
 ma wiilèma gwāasina,
 ṽ níle.

4 N kua adoa, n zṽlea báawa,
 ṽ Isailiṽ n táasile.

5 Mmε wá deziṽ n náaikè,
 aa n náaikè ṽ n ní misi.

6 Aa lezúnzi ṽ aa bṽkíi è,
 aa n náaikè ṽ wí i ní kúo.

7 Kṽtēn ma ũ, gbēnazinan ma ũo,
 wàle ma sṽsṽ, wàle sakamagu.

8 Gbé pṽ lé ma gwao lé ma yáalo,
 aale lesuikεa,

aale mikε déūdeū aale me:†

9 Lá àle Dii náaikε, aà aà bṽ,
 tó aà yá kaaàgue, aà aà misi.‡

10 Mmε n ma bṽ ma da nṽseu,
 n ma dṽ aà yṽwa.

11 Má na n ṽzī za neasakpεue,
 ní de ma Lua ũ za ma da nṽseu.

12 Nsu nýṽ kumanṽ zāo,
 asa taasi lé mekpa,

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34 † 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43

mé gbēe ku à dɔmalɛo.

¹³ Wa liaamazi dasidasi lán zugaaɛɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

¹⁴ Wàlɛ lɛdɔdɔa lán nòɔmusu ɔɔlɔna pó aalɛ pó taitaiɔwa.

¹⁵ Ma gbãa gèzɛa lán í kólɛawa,
ma guɔ b̀̀ɔ́ p̀̀í,
ma mɛ ỳ̀ lán zɔsawa.

¹⁶ Ma kòlo giigàga lán p̀̀nkasowa,
ma l̀̀na ǹ̀alɛ ma l̀̀ musu. §
Wà ma wulɛ lán gɛwa b̀̀sutiu.

¹⁷ Gb̀̀ɛ́o liaamazi dasidasi lán gb̀̀ɛɔwa,
gb̀̀ɛ́v̀̀aíp̀̀iɔ ǹ̀ǹɔaamazi,
aa ma ɔ́ ǹ̀ ma gb̀̀ɔ́ f̀̀f̀. *

¹⁸ Má f̀̀ mà a wáɔ nao p̀̀í.

Wà wɛb̀̀ibii, wàlɛ ma gwa,

¹⁹ wàlɛ ma p̀̀kasaɔ kpaalɛ,

wàlɛ t̀̀lɛpa ma ulatao ỳ̀ musu. †

²⁰ Dii, ǹ̀su ǹ̀ỳɔ kumanɔ z̀̀ɔo,
ǹ̀mɛ ǹ̀ ma gb̀̀ã ù,
mɔ dɔmalɛ kpakpa,

²¹ ma b̀̀ an f̀̀nda l̀̀z̀í,
ma ẁ̀ni si gb̀̀ɛ́p̀̀iɔ swaawa,

²² ma b̀̀ ǹ̀ɔmusup̀̀iɔ l̀̀z̀í,
ma si z̀̀s̀ɛ̀lɛp̀̀iɔ k̀̀bawa,

²³ mí ǹ̀ t̀̀b̀ɔ ma gb̀̀ɛ́nɛ,
mí ǹ̀ táasilɛ k̀̀k̀ãaa guu. ‡

²⁴ A Dii v̀̀iakɛnaɔ, à aà táasilɛ,
á Yakɔbu buiɔ, à aà t̀̀b̀ɔ,
á Isailiɔ, à misiilɛ.

²⁵ Asa i saka taasideguo,
i aà ẁ̀nadekɛ yaboo,
i mikpɛd̀̀ɔ̀,ò,
à swákpà aà wiileai.

²⁶ Má ǹ̀ táasilɛ balu guu,
má l̀̀ p̀̀ má k̀̀ma f̀̀lábɔ ǹ̀ v̀̀iakɛnaɔ wáa.

²⁷ Taasideɔ p̀̀ble aa k̀̀,

Dii k̀̀i ẁ̀ɛɛɛnaɔ aa aà táasilɛ,
aaiɔ ku g̀̀ɔ́pii.

²⁸ Dúnia búu gb̀̀ɛ́o Dii d̀̀, aai zɛaàno,
bui p̀̀ k̀̀uɔ k̀̀lɛ̀ p̀̀í,

²⁹ asa kpalableaá Dii ỳ̀ɛ,
ì kible bui p̀̀iwa.

§ 22:16 Zãa 19.28 * 22:17 Zãa 20.27 † 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zãa 19.24 ‡ 22:23 Ebe 2.12

30 Dúnia gbāadeo kúleè píi,
gbéé pò gè gékíio misiileè píi.
31 An buio zòbleè,
aa Dii yá dau siu ziadeone,
32 aai o gbéé pò wi ní i yāaoone
lá à yānakpámá,
asa a kè.

23

Dii mé ma dāna ũ

Davidi le.

1 Dii mé ma dāna ũ,*
poe a késāao.

2 I ma wúle sèbòbki,
ì gemanò í kílíkili sae.†

3 I ma nòse nínimee,
ì dōaamee zé maao guu a tó yái.

4 Baa tó má be gusisi pásíu,
má vāi vīakéo, asa ní kumanò,
n sōna ní n goo ì ma gba sō.

5 Ni blékale ma ae ma ibeoo wáa,
ni nísidoo ma miwa,
ni íka ma toona pai yelèle.

6 Nama ní gbēkéo ao kumanò gōopiie,
míu ku Dii ua e ma wēni léu.

24

Dii gēa a kpéu

Davidi le.

1 Tòole ní pò pò kuwàóá Dii pòe,*
dúnia ní gbéé pò kú a guuo píi.

2 A tòole zínapèle ísiau,
a kàle ní swao.

3 Déme zeví à dede Dii sísiwai?
Déme a fō gē aà uai?

4 Gbéé pò tàae vīo mé aà nòse pua,†
mé ìli ze ní táao,
mé ìli legbē ní mōafilioo.

5 Dii a báaada adegú,
Lua aà Suabana a to yá bōaàno na.

6 Maa a de ní aà kíi wēelenaò,
Yakòbu buio Lua aeyanapio.

7 A bíiboleo wēwē,
à gbà zio wēwē,
í tó Kía gawide‡ gē.

* 23:1 Zāa 10.11, 1Pie 2.25 † 23:2 Zia 7.17 * 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8 ‡ 24:7 1Kln 2.8

8 D  m  K a gawidepi  i?
 Dii n g n gb   ,
 Dii z kan gb   .
 9 A b ib  o w w ,
   gb  zio w w ,
   t  K a gawide g .
 10 D  m  K a gawidepi  i?
 Dii Z g de m  K a gawidepi  .

25

Lua w  d ana

Davidi  .

1 Dii, ma az a kp ma ,
 2 ma Lua, m   n n a k .
 Nsu to w  ma k o,
  su to ma ib  o tid malao.
 3 W  a gb   p  an w  d nzio k o,
 sema gb   p  b  n k e p o.
 4 Dii,   n z   b m  ,
 n  n y  dadam  .
 5 G man  n s anau, n  dadam  ,
 asa Lua ma Suabanan n  ,
 ma w    d nzie g  pii.
 6 N s uu n  n gb k o  o d ngu,
 asa n v  za k a e, Dii.
 7 Nsu t ae p  m  k o y dao
 ge duuna p  m  k  ma  waasog o.
 Ma y   o d ngu gb k e guu,
 k  n maa y i, Dii.
 8 Dii maa,   y k e a z wa,
 bee y i   a y dada duunk na n .
 9 I z abusana  da a z wa,
   y maa dadané.
 10 Dii  o gb k e n  n a io v 
 n  gb   p  z  n  a b akua n o y o.
 11 Baa k  ma duuna z o Dii,
 s uuk man  n t  y i.
 12 D  m  Dii v a v i?
 Dii   ade da z  p  d  a  s wa.
 13 Ade  o ku nama guu,
 a  buio m  aa g  n  b su v .
 14 Dii gb k e v  n  a v ak na o,
   to a o a b akua n o y  d .
 15 Ma w   o p  Diiwa g  pii,
 asa  m    ma gb  b  bau.
 16 Ma w gwa, w nad m  ,
 asa m  k  mado n  taasio.

- 17 Ma yā'õmao kò ma nòse guu,
ma bo ma wétēapi guu.
18 Ma taasi ní ma pòsiao gwa,
ní ma duuna woloa pii.
19 Gwa lá ma ibeεo ligua,
aa zamagu pāsípāsí.
20 Ma wēni d́a, ní ma misi,
ńsu to wí ma kũo, asa ma nanziε.
21 To síana ní kua maaο ào ma d́a,
asa ma wé Ìo dɔnziε.
22 Lua, Isailio bo ní taasikeaοu pii.

26

Gbēmaa wabikea Diiwa

Davidi ε.

- 1 Yānakpaa Dii,
asa ma yākè a zéwa,
ma n náaikè seasai.
2 Ma ε ñ ma gwa Dii,
ní ma nòse ní ma làasooο gwa.

- 3 N gbēke Ìo dɔaameε,
mi zíkε n síanawa.
4 Mili zõle ní εedeοο,
mili bebe ní mɔafilideοο.
5 Má za duunkenaο káaaau,
mili zõle ní gbēváiioο.

- 6 Ma a ο pipi tàaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbakízi, Dii,
7 ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yābɔnsaεo kpáwake.
8 Dii, má ye n kpé pó nio kuuzi,
gu pó n gawi Ì pilau.

- 9 Nsu ñ ma naaa ní duunkenaοο,
ńsu ñ ma baa daaa ní gbēdenaοο.
10 Vái làasoo mé Ìo dɔaané,
an ο Ìo pai ní gbagusaεo.
11 Mapi sō mí yāke a zéwa,
wēnadōmεε ní ma suaba.
12 Ma zekíi è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi ε.

- 1 Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má v́akeèi?
Dii mé ma ulékli ũ,

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

dé vĩa mé a ma kúí?

²Tó gběváiò sìmazi ma taitaia yáí,
ge tó ma ibeεε ní ma wèλεε ànaa,
aa gẽmbòλε aa léλε.

³Baa tó zígɔɔ koezòmazi,
ma s̄ a v̄io.

Baa tó gbéε f̄λεa ní z̄io,
ma s̄ aɔ dilεaε.

⁴Yá m̀endo máλε a wabike Diiwa,
yápi máλε wεελε maamaa.
Má ye màò ku Dii ua e ma gɔɔ léwae,
ké màò aà aeya aà kpéu we,
mí wépe aà kefenkewa.

⁵A ma ulε a kpéu taasikegɔɔ,
a ma gwa a zwáakpeu,
i ma ze gbε musu aafia.

⁶Ma mi a fu ma ibεε p̄o liaamaziola,
mí sa'o Dii ua ní gulakeao,
mí lesi mà aà táasile.

⁷Tó ma lez̀unzi Dii, wea.
Ma w̄enagwa ní ma ȳama.

⁸Ma ǹse lé ledaa mà n aeya,
Dii, máλε n aeya.

⁹Nsu mikpedò mapi n z̀blenaεo,
ńsu b̄o ma kpe ní p̄f̄εoo.

Ma D̀onleden n ũ, ńsu ma v̄iaao,
Lua ma Suabana, ńsu ma to weo.

¹⁰Tó ma de ní ma dao p̄akp̄amazi,
Dii a òliamazi.

¹¹Dii, ma da n z̄éwa,
d̄oamεε z̄é s̄usu guu ma kp̄akpanaɔ yáí.

¹²Nsu to ma ibeεε ní p̄œã keao,
asa seelade εgenao lé ȳd̄oã,
mé gbé p̄ás̄io lé p̄oɔ ní níu.

¹³Má ȳáε bee náai v̄í ké má e:
Dii a maakεmεε d̄úniaε bee guu.

¹⁴Wεd̄o Diizi.
Ze gb̄ãa, ní s̄òdile.

Wεd̄o Diizi.

28

Wabikea ní s̄aukp̄aao

Davidi le.

¹Dii ma gb̄esi, máλε lezunzi,
ńsu n̄ n swá kákamεεo.
Tó ní níle,

má ḡo lán gbé p̄o aa sí bedauɔwae.

²Máλε w̄ena wii l̄ema, swásεmazi,
máλε ma ɔ se n kúk̄ii oi.

³ Nsu ma gále ní gbé b̃ẽo ge ṽaikenao s̃ānuo.

Aaĩ yāna o ní gb̃ēdee,
āma an zaa gb̃ēo kè zài.

⁴ Kené ní yākea ní ní ṽaikēaowa,
fiaboné ní dàawa,
a gb̃e i wí ní musu.*

⁵ Aali Dii yākea ní aà z̃ikēao yādao,
a ní fuangba, a ní zed̃o.

⁶ Ma Dii s̃āukpà,
asa à swāsè ma w̃ēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gb̃āa ní ma s̃engbao ũ,
má aà náai ví ma s̃ōu.
I d̃omale, ma ñs̃e ì yáalo,
mi aà s̃āukpa ní lesiao.

⁸ Dii mé a gb̃ēo gb̃āa ũ,
a de ulék̃i ũ k̃ia p̃o a kp̃àe,
ì aà suaba.

⁹ N n gb̃ēo suaba, ní báaadaŋgu.
N ní dádā, níó ní k̃ūa g̃õpii.

29

Dii yá'oa zàa'iana guu

Davidi le.

¹ Malaika, à Dii t̃õo,
à gawi ní gb̃āao d̃ō Diiē.

² A Dii t̃õo,
à k̃ulé Diiē ní lousisi'ulão daa.

³ Dii lõo k̃ú lousisia kp̃e,
Dii gawide ì to lou p̃ūna,
Dii ku lousisia musu.

⁴ Dii lõo gb̃āa d̃o,
Dii lõo gawi ví.

⁵ Dii lõo ì s̃ede lío paa,
Dii ì Libā b̃usu s̃ede lío paa.

⁶ I to Libā gb̃ēs̃is̃io ṽiṽi lán zuñewa,
ì to Ẽem̃o gb̃e ṽiṽi lán g̃aaenawa.

⁷ Dii lõo ì lõo ní loupil̃eao.

⁸ Dii lõo ì gb̃āa dee,
Dii ì Kad̃esi guwaiwai dee.

⁹ Dii lõo ì lío z̃ia,
ì líkpe puak̃ū,
gb̃é p̃o k̃ú aà uão i õè, Gawidee.

¹⁰ Dii ku í p̃o daa d̃úniaa musu,
Dii lõo z̃ōlea K̃ia ũ g̃õpii.

¹¹ Dii ì a gb̃ēo gba gb̃āa,
Dii ì báaadaŋgu aão aafia.

---

* 28:4 2Tim 4.14

30

Dii sáaukpa

¹ Lε pó Davidi dà Lua kpé sakēpɔ ũ.

² Má n káfí Dii, asa n ma se lesí,
ni to ma ibεεɔ tidòmalao.

³ Dii ma Lua, ma wiilèma,
õ n ma gbāgbā.

⁴ Dii, n ma si miawa,
ni to ma si bedauro.

⁵ Dii náaikεnaɔ, à aà táasile,
à aà tɔbɔ, asa a kua adoae.

⁶ Asa aa pɔfēa lí la ní lao leo,
aà èfāai mé ìo ku e gbé wēni léu.

Ɔɔba ìo ku gwá,
õ gu ì dɔ ní pɔnao.

⁷ Ké má kú nama guu, ma mè:
Má kpagua bauo.

⁸ Dii, ké n èfāaikèmεε,
n ma ze gíúgiú lán gbesiwa.
Ké n mikpedòmεε,
ma gõ bíli guu.

⁹ Mmε ma εzúnzi Dii,
ma kulekè ma diie ma mè:

¹⁰ Bó ài ma gaa ge ma sia bedauro víi?
Ma papa a n tɔbɔe?

A n náai kpàwakee?

¹¹ Ma yāma Dii, wēnadòmεε.

Dii, ñyõ de ma Dɔnlɛde ũ.

¹² N ma óɔba líle õwāa ũ,
n ma zwànkasaɔ wòloa,
n pɔna dāmεε pɔkasa ũ.

¹³ Máo níleo, máo n táasileε,
Dii ma Lua, máo n sáaukpa láasaiε.

31

Ziakpaa Diiwa

¹ Davidi le.

² Dii, níme ma nanzi,
ńsuli tó wí ma kũo.

Lá ni yāke a zéwa, ma misi.

³ Swádɔmazi, ní ma bɔ kpakpa.
Gõmεε ma misigbe ũ,

zegikíi pó a ma suaba ũ.

⁴ Ma gbesi ní ma ulekiion n ũ,
dɔaamεε, ní gemano n tó yáí.

⁵ Nsu to mà zu ba pó wa kpàmεεuo,
asa ma Mísinan n ũ.

⁶Ma a wēni nàne n ɔzi,*
ma bo, Dii Lua Slande.

⁷Má za táa gbàgbanaɔgu,
Dii má aà náai ví.

⁸Má yáalo má pɔnake ní n gbēkeo,
asa n ma gwa ma taasikea guu,
ní dõmanɔ ma yooyea guu.

⁹Ni ma na ma ibeɛɔne ní ɔzi,
n ma gba dèepooki.

¹⁰Ma wēnagwa Dii, asa má yooyeaɛ,
pɔsia tò ma wé gõ sùii,
ma pɔ yà, ma nòse òkpa.

¹¹Pɔsia lé ma wēni mɔso,
aaukea lé ma wē lao,
làasoo tò má yèe ví bo,
ma wáɔ kè múumuunnɔ.

¹²Ma gbédeɔ ì sakamagu ma ibeɛɔ yái,
ma yá ì ma gbéɔ viakū maamaaɛ,
gbé pɔ lé kpaaũmanɔ gāaɔ ì pāalemeɛ.

¹³Ma yá i dɔ gbēegu bo
ma gõ lán gewa,
ma gõné lán oogboowa.

¹⁴Mio ma gbé dasio lé ma pe,
via pɔɔ liaamazi.
Aaĩ kāaa aa lekpaaimazi,
aaĩ ledouke ma wēnibɔa yái.

¹⁵Mapi sɔ, níme má n náai ví, Dii,
mi me ma Luan n ũ.

¹⁶Ma wēni ìb ku n ɔzi gɔɔpiiɛ,
ma si ma ibeɛ pɔ lé ma weɔwa.

¹⁷Mapi n zòblenawa wegwa,
ma suaba n gbēke yái.

¹⁸Dii, nísu to wí ma kūo,
asa ma lezùnzì.

To wí vāikenaɔ kú,
to an lé àɔ kpaaũa tēnau,

¹⁹to an léna eɛtonaɔ naale.
Aaĩ dɔe ní gbēmaaɔ,

aaĩ sakaŋgu ní íandāao.

²⁰Aizeɛ pɔ ní kāaa n viakenaɔne zɔɔ,
ni èfāaike gbé pɔ nanziɔne gbépii wáa.

²¹Tó gbéɔ lekpaainzi,
ni okuŋla,
tó wàle lekpaakeínɔ,
ni ní ule n guu.

---

* 31:6 Luk 23.46

22 Ma Dii sáaukpà,
asa a yemazi z̄õ
wéle pò wà koez̄õi guu.

23 Gili gèmagu we,
õ ma mè: N ma v̄uaae.
Ké ma suabale z̄unzi,
n ma wēna wiilea mà.

24 Dii yāmanaõ, àõ yeaàzi.
Dii ì a náaikenaõ d̄s̄a,
ì fiabo z̄iakáfiṇaõne a lé gb̄eu.

25 A gbé pò á wé dõ Diizio,
àõ gbāa à á s̄õdile.

32

Duuna'oa Luae

Davidi le.

1 Báaaden gbé pò Dii aà tàae wòlowà
à aà duuna kèwà ù.

2 Báaaden gbé pò Dii lí aà tàae yāda bo
mé m̄afili kú aà n̄õse guuo ù.*

3 Ké má níle ní ma duunao, ma ibàba,
ma wii bo dõ za k̄õ e oosi.

4 N̄õṭõleaa fáane ní gwāasinao,
ma yèe lāa lá guantēna íatē ma gbēwa.

5 Õ ma wene ma duunai,
mi a yāvāi ulene bo.
Ma mè má a tàaeõ one Dii,
õ n ma duuna kēa.

6 N náaikena wabikema a ḡõwa,
tó yā'ia lé m̄ó, a aà le bo.

7 Ma ulék̄in n ù,
ni ma b̄ wétēa guu,
ni liamazi n̄ ma suaba.

8 Dii òm̄e à m̄e: Má yādane,
mí n da zé pò de n̄ sewa,
má ledama, míõ wétenzi.

9 Nsu ñyõ ku láasoosai
lán s̄s̄ ge s̄õbaonawao.
Tó ni àasina káné ge kp̄io,
aali n d̄õ seõ.

10 Yā'õma ì li gbēvāiõla,
Dii gbēke ì li aà náaikenaõla.

11 Gbēmaaõ, à p̄õnake ní Diio,
n̄õsepuadeõ, à gulake, í yáalb.

* 32:2 Lom 4.7-8

33

Lua táasilɛa

- 1 A gulakɛ Diiɛ gbɛ̃maaɔ,
 à kù nòsepuadeɔ aà táasilɛɛ.
 2 A Dii tɔbɔ ní domao,
 à lesiè ní mɔɔnao.
 3 A lè dafu siè,
 à pó lé ní dɔao ní pɔna wiio.
 4 Asa yá pó Dii ò síana ví,
 a náai ví a yákea píi guu.
 5 A ye yāmaai ní yázedeo,
 Dii gbɛ̃ke dúnia pà.
 6 Dii yá'oa mé musu kè,
 aà lé'iana mé musupɔɔ pèpe.
 7 A ikàle gudoũ, à gò ísia ũ,
 à ɔ káaa, à gò ísi ũ.
 8 Dúnia gbépii, à víake Diiɛ,
 gbé béeɔ píi, à misiilè.
 9 Asa à yá'ò ɔ dúnia kè,
 à yādile ɔ à gò kálea.
 10 Dii ì lé pó buiɔ kpàaɪ gboo,
 ì kpa bùsudeɔne ní yá pó aale yáo.
 11 Yá pó Dii zèò ɔ zea gíũgiũ,
 yá pó aà pɔ gbà ɔ ku gɔɔpii.
 12 Báaaden bui pó Dii de ní Lua ũ
 à ní sé a pó ũ ũ.
 13 Za musu Dii ì gugwa zíle,
 ì gbɛ̃nazinao e píi.
 14 Za aà kúkíi ì wɛpá
 gbé pó kú dúnia guuɔla píi.
 15 Aàpi mé sɔ dɔ baadeɛ,
 ì wɛsi ní yákeaɔle píi.
 16 Kíia lí zible a zigɔ dasikɛ yáio,
 zìkanae lí bɔ a gɔsake yáio.
 17 Só náaikea à ní bɔ ɛɛ ví,
 baa ní a gbāakeo a fɔ gbé suabao.
 18 Dii wé pea a víakenaɔwa,
 gbé pó an wé dɔ aà gbɛ̃keziɔ.
 19 A ní bɔ ga lézi,
 a ní gwa aafia nɔana gɔɔ.
 20 Wá wé ɔ dɔ Diizi,
 ɔme wá Dɔnlede ũ, wá sèngbao ũ.
 21 Asa Dii ɔ wá pɔ ì kewà na,
 wá aà tó pó a kua adoa náai ví.
 22 Dii, n gbɛ̃ke àò kúwanɔ

lá wá wé dɔnziwa.

34

Dii maakεa

¹ Lε pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à azia dīlε íande ũ Abimεlεki aε, ɔ Abimεlεki aà yà, à tà.*

² Máo Dii sáaukpa gɔɔpiiε,
míɔ aà táasile lá gu lé dɔ.

³ Máo íanadā Dii yá musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakε.

⁴ A zɔɔkε dɔ Diiεmanɔ,
wí aà tɔbɔ sānu.

⁵ Ma Dii kíi wèlε ɔ a wèa,
à ma bɔ ma sɔdeede guu.

⁶ Gbé pɔ aà wé dɔaàzi a yáalɔ,
aà gεε a gɔ kpa aà wéi bauo.

⁷ Ma taasidekε guu ma lezù Diizi,
ɔ à ma yāma à ma bɔ ma yooyea píi guu.

⁸ Dii Malaika íb ku a víakεnaɔ saε,
í n bɔ.

⁹ A iε àɔ dɔ lá Dii maa,†
báaaden gbé pɔ nàaàzi ũ.

¹⁰ Dii gbéɔ, à víakεè,
pɔe lí késā aà víakεnaɔwao.

¹¹ Nɔana í nɔɔmusu dε, pɔblea í késāwà,
āma pɔmaae lí késā Dii kíi wèlεnaɔwao.

¹² Gbéɔ, à mɔ ma yāma,
mí víakεa Diiε dadaé.

¹³ Gbé pɔ ye a wēni àɔ maa,
mé a ye a kua àɔ na,

¹⁴ aà a lé fɔ́ n yāvāi oao,
asu to εε bɔ a léuo.

¹⁵ Aà mikē vāiwa, i maake,
aà aafia zé wεlε, íb tei.

¹⁶ Dii íb wéte gbēmaaɔzi,
í swákpa n wiileai.

¹⁷ Dii í mikpεdɔ vāikεnaɔnε,‡
ké an yá su dɔ gbēegu lɔ yái.

¹⁸ Tó wà lezù Diizi, í ma,
í n bɔ n yooyea píi guu.

¹⁹ Dii kái n gbé pɔ an pɔ yàɔ,
í dɔ gbé pɔ an ká gàlε.

²⁰ Taasi íb gbēmaa le mɔɔmɔɔ,
āma Dii í aà bɔ a guu píi.

²¹ I aa wáɔ dɔaè píi,

* **34:1** 1Sam 21.13-15 † **34:9** 1Piε 2.3 ‡ **34:17** 1Piε 3.10-12

ìli éo, baa m̀endo. §
²² Kisia a gbẽvãio dede,
 yá a zõle gbẽmaa ibeewo.
²³ Dii ì a zòblenaõ suaba,
 yá a zõle gbé pò nàaaziwao.

35

Gbẽmaa wīleã Diiwa

Davidi le.

¹ Dii, íbelése ní ma íbeewo,
 zika ní gbé pò aale kamanõ.
² N n sèngbao ní n gõkeboõ séle,
 ní fele dõmale.
³ N n sõna ní n fẽndao se dõ,
 ge da gbé pò pèlemaziõle.
 Omee ma Suabanan n ù.

⁴ To gbé pò lé ma wewo kpekpa,
 wí i ní kú.
 To gbé pò lé vãikpaaĩmanõ fua,
 mí ní kpe e.

⁵ Aaõ de lán ése úa pò íana sèlewa,
 Dii Malaika i péleńzi.

⁶ An zé àõ gusia ví ní zãanao,
 Dii Malaika i õzõńzi.

⁷ Asa aa eyõmee pãe,
 mi yãe kenéõ, õ aa ba kpãmee.

⁸ To músi ní le, i kené zãma ù.
 To ba pò aa kpãmee ní kú,
 aai léle e pò aa yõpi guu.

⁹ Ma pò i gbasa ke Diiwa na,
 mí pònake ké à ma suabà yáí.

¹⁰ Má o ní nòsemendoo,
 Dii, déme kãnwai?
 Ni taasideõ si gbãamõnedeõwa,
 ni wẽnadeõ bo ní wetãnaõ õzĩ.

¹¹ Seelade egeñaõ ì felemanõ,
 aaí yá pò má a yá dõo lalaa.

¹² Aaí maa fiabomee ní vãio,
 õ ma gõ gbẽando ù.

¹³ Tó aale gyãke yãa sõ,
 mi zwãnkasa dae,

mi azia késã ní leyeao,
 mi wabikené láasai,

¹⁴ lá aa de ma gbẽna ge ma gbé ùwa.
 Mio be mipela ní oosisio,
 lá ma da mále wẽnakeẽwa.

15 Ama ké ma gẽmbɔɛ,
aa kãamazi ní pɔnao,
aa ma zãmakè aa ànaa,
aa ìadàa láasai.
16 Aa ma àlafikè pãsipãsi,
aa lésakãmazi.

17 Dii, ñyɔ ma gwa màa e bɔe ni?
Nɔmusupio lé ma taitai,
ma símá mào ku.

18 Má n tɔbɔ balu guu,
má n táasile dasi guu.

19 Nsu to ma ibeɛo tidɔmalao,
ńsu to gbé pɔ zamagu pã* ma gwa ní wɛdooo.

20 Yãna lí bɔ ní léuo,
aaí yãɔ yãkelesaidɔwa.

21 Aaí lé eɛa aa mɛ:
Èhẽ, èhẽ, wá wé mé è.

22 Dii, n wɛsile, ńsu ñyɔ níleao,
ma Dii, ńsu ñyɔ zãmanɔ.

23 Ma Lua, fele zɛmanɔ,
ma Dii, tó yá bɔmanɔ na.

24 Ni yãke a zéwa Dii, yãnakpaa,
ma Lua, ńsu to aa tidɔmalao.

25 Nsu to aa o ní sũ wa ma nɛo,
ńsu to aa o wa ma mɔ bẽɛo.

26 Lá aale pɔnake ma yã'ea musu,
to wí ní kú, mí ní kpe e.
Lá aale zɔkɛ blea,
widamá, ní ní kpeɔ.

27 To gbé pɔ ma bɔa maa ì kené naɔ pɔnake, aai wiidɔi.
To gbé pɔ ma bɔa aafia ì káńguo o gɔɔpii, Dii mé zɔ.

28 Mapi sɔ má n náaiyã'ò,
mío n táasile gɔɔpii.

36

Gbẽnazĩna vái, Lua maa

1 Dii zòblena Davidi ɛ.

2 Gbẽvã duuna yá dɔ ma sɔwa,

aà wé líɔ Lua wí vɔ,*

3 asa ɔ e gbẽmaan a ũ,

ìli a duuna dɔ à gbasa zauo.

4 Ɛɛ ní mɔafilio ku aà léu,

à ònɔ ní maakɛao tò.

5 I yãvã wãaipa a wúlekĩi,

ìli gí yãpãsiio,

ì azia péle zé faasai guu.

* 35:19 Zãa 15.25 * 36:2 Lom 3.18

⁶ Dii, n gbēke z̄o kà saanaowa,
 ní náai ví maamaa à z̄o Luawa.
⁷ N maakea z̄o lán gbēsísíowa,
 n yágōgōa lé vío lán ísia ewa.
 Dii, ni gbēnazínao ní nòb̄o b̄o píi.
⁸ Lua, n gbēke b̄eēē ví fá,
 gbēnazínao ì sol̄o ní kúlukulunau.
⁹ Aaì n ua bl̄e n̄iside ble aa ká,
 ni n swa'ì p̄nade kpámá aa mi.
¹⁰ Asa n̄me ní wēni mi ũ,
 kua ní gupuau mé wá wé kè.

¹¹ Nȳo gbēkeke gb̄é p̄o aa n d̄oñe ñȳo gé,
 gi ñȳo n̄sepuadeo suaba.
¹² Nsu to z̄iakāfinao ñz̄oao,
 n̄su to v̄aik̄enaō òkem̄eē yàayaa.
¹³ Gwa, m̄afilidepiō l̄èl̄e,
 aa ḡò kálea sol̄o, aa f̄o f̄eleo.

37

Gbēmaa ní gbēv̄aiō zia

Davidi l̄e.

¹ Nsu to gbēv̄aiō yá n k̄ū gbāao,
 n̄su v̄aik̄enaō gwea n̄ideō,
² asa aa giigaga ḡò lán s̄ēwae,
 an maa a l̄aa lán s̄ēla ísiwa.
³ Dii náaike, ní yāmaake.
 Z̄e n b̄usu, ní inamiu.
⁴ To n p̄o ke Diiwa na,
 i n gba p̄o p̄o n n̄se yei.
⁵ Z̄e ní Diio,
 ñ à náaike, i yáē beeō ken̄e:
⁶ A tó yá b̄onno na lán gud̄awa,
 a to ñ b̄o maa lán f̄ān̄ewa.
⁷ L̄ekpaaū Dii ae, ní s̄ōaāzi,
 n̄su to saasena yá n k̄ū gbāa
 ḡo p̄o à yá lé b̄oleīeō.
⁸ P̄okūma tó, mik̄e p̄opaawa.
 Nsu to yá lí n k̄ū gbāao,
 ì m̄o ní v̄aik̄eaoē.
⁹ Asa gbēv̄aiō mid̄e,
 gb̄é p̄o an wé d̄o Diiziō mé aa ḡo b̄usu ví.
¹⁰ A ḡò ȳo k̄e gbēv̄aiō aao ku lo,
 baa tó n ní w̄eēe, ñȳo ní eo.
¹¹ Ziabusanaō mé aao b̄usu ví,*

* 37:11 Mat 5.5

aaio pɔnakὲò ní aafia z̄ɔ̀o.

12 Gbēvāi ì vāikpaaí ní gbēmaaο,
ì lésakā̀àzi.

13 Ama Dii Ìò aà yáalo,
asa a d̄o aà ḡo a pa.

14 Gbēvāio ì fēnda wo,
aaí ní kakpa sáa,
ké aa e taasideo ní wēnadeo kwὲò,
aai gbé̀ p̄o an yákea maaο dὲde.

15 An z̄ia fēnda a ní z̄o ní s̄u,
wa ní sáo é'ὲné.

16 Ȳoona p̄o gbēmaa v̄i
de gbēvāi dasio àizeεεa.

17 Asa gbēvāio gbāa a midε,
āma Dii Ìò gbēmaaο k̄ūa.

18 Dii tàaesaidεo yá d̄o,
an kpaale Ìò de ní p̄o ù ḡo p̄iiε.

19 Wí a ní kú yāpās̄iḡoο,
baa tó n̄oana k̄a, aao k̄aaε.

20 Ama gaga a gē gbēvāio gu,
Dii ibεεo láa lá s̄ēb̄o ì láawa,
aa ḡēle lán súεlewa.

21 Gbēvāi ì p̄o s̄eamá,
ìli a fiaboo,
gbēmaa s̄o ì gbada s̄o s̄o ù.

22 Gbé̀ p̄o Dii báaad̄ānguο mé aa ḡo b̄usu v̄i,
gbé̀ p̄o à lek̄en̄εo s̄o aa midε.

23 Dii mé ì zemikū gbé̀ε,
aà p̄o Ìò na aà kuawa.

24 Baa tó àle lele, a léle s̄o b̄o,
ké Dii aà k̄ūa yáí.

25 Ewaason ma ù yāa, ̄o ma zik̄ù,
mi e Lua gbēmaa v̄ūaa bauo,
mi e aà n̄εo lé baakεo.

26 Ìò gbada ḡo p̄ii Ìò p̄o s̄eané,
aà n̄εo aao de báaadeo ùε.

27 Mikē yāvāiwa, níò yāmaake,
ní e ñȳo ku ḡo p̄ii.

28 Asa Dii ye maakεai,
a a náaikεnao v̄ūaao.

Aao ku aafiaε ḡo p̄ii,
gbēvāio s̄o aa midε.

29 Gbẽmaaᵐ mé aa gõ bùsu vī,
aaio ku we gɔɔpii.

30 Ɔnoyã ì bɔ gbẽmaa léu,
aà lé ì yáɛede o.

31 Aà Lua ikoyã dɔ aà sɔwa,
aà gbá lí tii pɔewao.

32 Gbẽvãì ì gbẽmaa kpákpa
ké à e aà dɛ.

33 Dii a gbẽmaapi to aà ɔzió,
a we yákpale aà bleo.

34 Sɔ́a Diizi, níᵐ aà yá kũa,
i n káfi, ní gõ bùsu vī,
ní gbẽvãio midɛa e.

35 Ma gbẽvãì gbãadee è yãa,
àɛ ɔta lán lí pɔ gu kèè nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we lo,
ma aà wèɛɛ, mi aà eo.

37 Tãesaide yá gwa,
wéte gbẽmaa yáì,
asa nɔ̀seniede buio gõ bui ũ.

38 Ama duunkɛnaᵐ bãdɛ sãnusãnu,
gbẽvãio bui a midɛ.

39 Dii mé a gbẽmaaᵐ suaba,
aᵐ dɛné ulékii ũ taasikɛgɔɔ.

40 Dii a dɔ́nɛ, i ní bɔ,
a ní sí gbẽvãioᵐwa, i ní suaba
ké aa nàaazi yáì.

38

Taaside wabikɛa

1 Davidi ɛ.

2 Dii, rísu ma toto ní pɔfẽoo,
rísu ma lele ní pɔkũmaoo.

3 N ka ma kũ maa,
n ɔtɔ́ɔɛa.

4 Ma mɛ dáamavio n kpɛnɛ yáì,
ma wá aafiao ma duuna yáì.

5 Ma tàaeᵐ dàmalala,
aa tɔ́a lán aso gbiawa.

6 Ma bɔᵐ li fɔ́na ũ,
aa yaikè ma sɔ̀ũkɛ yáì.

7 Má kooa ma gõ dɔ́bɔᵐ,
mio bɛ oosisiaɛ gɔɔpii.

8 Ma wó lé wí síana,
ma me dáamavio.

9 Má yèèè vïo, ma me kè múemue,
mále wiile ma sò pusuboa yáí.

10 Dii, ní pò pò má yei dõ pii,
ni ma wea fèèè ma sáasã.

11 Ma sò lé ví gbò gbò, ma gbãa yãa,
ma wé lé tẽke bo.

12 Ma gbẽnao ní ma gbéó ì ãmèèè,
ma daeo ì zemèè zãzã ma bo yáí.

13 Gbé pò ye ma kaikèo ì ma pá,
ma wenaò ì vãikpaaĩmanò,
aaò mɔafiliyã gwa ní kòo gɔɔpii.

14 Ma gõ lán swãdowa,
mili yãmao,
ma gõ lán lénanaalɛadewa,
mili lɛwɛaaò.

15 Má de lán gbé pò lí yãmaowa,
mili yázãsimáo.

16 Dii, níme ma wé donzi,
nyõ ma yãma, Dii ma Lua.

17 Ma mè nsu to aa tidomalao,
nsu to aa íanadã ma tiia guwa yáío.

18 Ma ka léleá,
miò ku yã'õmaue gɔɔpii.

19 Má a yãvãio siune sa,
asa ma duuna yáí ma pò yaa.

20 Ma ibèeo gbãa mé aa aafia,
gbé pò zamagu pão dasi.

21 Aaĩ maa fiabomèè ní vãio,
maa má téí, ò aa íbelesèmanò.

22 Dii, nsu ma vũaao,
ma Lua, nsu nyõ kumanò zão.

23 Mò domale kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiile Luawa

1 Davidi ɛ.

2 Ma mè máo azia kũa dõè,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbẽvãio kumanò, má a lé fõ.

3 Ma lé kpaaũa, má kú kílíkíli,
mi yãe oo, baa yãmaa,

õ ma yã'õma èa kãfi.
 4 Ma sõ pusu bõ ma guu,
 ké ma láasookè, ma nõse té bõ,
 õ ma yã'ò ma mè:

5 Dii, to mà a kua lé dõ,
 ní ma gɔɔ dasileo.
 To mà dõ lá ma wēni ì gēzea àa.
 6 N ma wēni lé yò n ɔtão,
 ma kua de wé ní níola n kíio.
 Gbèpii ì gēzea lán íanawae,
 7 gbēnazina bea ìo de lán uenawae.
 I ke bāabāa ì àizee kāaa,
 āma a dõ dé a gõèo.

8 Lá màae, bó má wé aɔ dɔi bi?
 Mmɛ ma wé dɔnzi, Dii.
 9 Ma tàaeɔ kēa,
 n̄su to m̄saideɔ ma àlafiikeo.
 10 Ma lé kpaaũa, mi a lé wēaao,
 asa n̄mɛ n yápi kè.
 11 Nsu ma gbē ìo,
 n ɔgbala lé ma kāsankɛ.
 12 Ni gbé toto,
 ni aà wetã aà duuna yái,
 ni aà àizee sóso lán bléwa.
 Gbèpii ì gēzea lán íanawae.

13 Ma wabikea si Dii,
 swákpa ma wiileai.
 Nsu swákaka ma óɔbaeo,
 asa n nibɔn ma ũ,
 má de bòmɔ ũ lán ma deziɔwae.
 14 Wɛwoa ké mà e mào weea,
 e mào kesai.

40

Dii sáaukpaa

1 Davidi lé.
 2 Ma wɛdò Diizi maamaa,
 õ à ma wɛgwà à ma wiileà mà.
 3 A ma bɔ gbáo kōfide guu,
 à ma si deewa.
 A ma gbá pèle gbesi musu,
 à ma ze we giúgiú.
 4 A lè dafu dà ma léu,
 wá Lua táasilea pó ũ.
 Gbèe e dasi, vía i ní kú,
 aai Dii náaike.
 5 Báaaden gbé pó Dii náai ví
 mé ìli ze ní waladeɔ ní táagbagbanao ũ.

⁶ Dii ma Lua, n yābɔnsaekεaɔ dasi,
wa f̄s yá pó n̄le yáwanɔɔ dɔdɔɔ.
Tó má dāu lé siuné,
a lé v̄io, má f̄s o p̄io.

⁷ N ye sa'obɔ ge gbaio,
ñ ní tò ma swá mà.
Ni sa pó w̄i a pó kátεu à tékū
ge duun awakpabɔ gbεaɔ.

⁸ Ɔ ma m̄è: Má ké!
Lá a ku lá guu ma yá musuwa.

⁹ Má ye n pɔeã keaiε, ma Lua,
n ikoyã ku ma s̄ guu.*

¹⁰ Má yázεde baokpa balu guu,
má a lé kpaauo lá ní d̄ɔwà Dii.

¹¹ Lá ni yānakpámá, má n̄leɔ,
má n náai ní n gb̄esuabaaɔ yã'o.
Má gí n gb̄εke ní n siandekεo oi balu guuo.

¹² Dii, n̄su gí ma w̄nagwaio,
to n gb̄εke ní n siandekεo ma d̄s̄a.

¹³ Asa v̄ai pó liaamazi lé v̄io,
ma tàaeɔ dāmala, má f̄s gu'eo,
a dasi de ma mikāa, s̄ k̄emagu.

¹⁴ Dii, sue, ma misi,
Dii, ke kpakpa, mɔ dɔmalε.

¹⁵ To wí ma wεnaɔ kú,
aa ní mi peε.
To gb̄é pó ye mà yã'eo kpekpa,
an gεε ḡɔ kpá ní w̄i.

¹⁶ Gb̄é pó aai omεε, tàale, tàaleɔ,
to wí ḡɔ ní ú ũ.

¹⁷ Gb̄é pó aale n k̄i wεεεɔ,
to an pɔ kεma na aa yáalo.
Gb̄é pó an wé d̄oi n̄ ní suabaɔ,
aaɔ o láasai Dii z̄ɔɔ.

¹⁸ Taaside w̄naden ma ũ,
làasookε ma yáwa, Dii.
Mme ní ma Dɔnlεde ũ,
ma Misina ũ.
Ma Lua, n̄su ḡεḡεo.

41

Gyāe wabikea

¹ Davidi le.

² Báaaden gb̄é pó ì ȳεεsaide yāda ũ,

* 40:9 Ebe 10.5-7

Dii ì aà bɔ taasikεgɔɔ.

³ Dii a aà d̄s̄a, a aà gba wēni,
a báadaaàgu aà bùsuu,
a aà kpa aà ibεεɔwa aa ní pɔeã daèò.

⁴ Dii a zeaàno aà gyãkea guu,
a to aà gyãpi ble.

⁵ Ma mè: Dii, ma duunakène,
ma wēnagwa, ní ma gbágbã.

⁶ Ma ibεεɔ lé ga kpaáímanɔ aa mè:
A ga bɔe ni? Bɔe aà tó a midɛi?

⁷ Tó aa m̀ ma gwai,
yãyaaa aaí bɔlemεε,
aaí bao v̄ai wεεε ma yá musu,
õ aaí fεε gε fáaa bàasi.

⁸ Ma zangudeɔ ì v̄aikpaáímanɔ,

aaí àsi b̄εε dɔa aaí mε:

⁹ Gagyã mé aà lè,
a fεε a wúlek̄ii beeu lɔo.

¹⁰ Baa ma kp̄asia pó má aà náai v̄i
wi pɔble s̄anu b̀ ma kpe.*

¹¹ Mpi s̄ Dii, ma wēnagwa,
ma gbágbã, mí fiaboné.

¹² Tó ma ibεεɔ i kúkua dɔao,
máɔ d̄s̄ sa ké ma yá kàngu.

¹³ N ma k̄ua ma n̄semaa yáí,
n aε ìɔ dɔa gɔɔpii.

¹⁴ Báaade Dii, Isailiɔ Lua
za aš̄nizī e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA PLAADE

Soũ 42-72

42

Z̄iɔ ɔɔba

¹ Kole buiɔ le.

² Lá tue ì swa saε nide,
màa n ni ku ma s̄u, Lua.

³ Lua ni lé ma de, Lua b̄éepi.
Bɔe má e gε wesiaàlei?

⁴ Wé'i mé ḡɔ ma pɔblea ù fáane ní gw̄aas̄inao.

W̄iɔ omεε gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

⁵ Yáε beεɔ d̄magu,
õ máε ma n̄se yáɔ bɔle.

Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,
gb̄éɔ ì dɔdɔk̄ɔwa ma kpe ní gulao,

* **41:10** Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Z̄aa 13.18

dikpekεnao ì nɔnɔaa ní táasileao.

⁶ Bóyái ma s̄ òkpàì?
 Bóyái ma nòse yài?
 Sema mào wεdɔ Luazi,
 asa má εa mào aà táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

⁷ Ma s̄ òkpà ò n yá dòmagu
 za Mizaa gbεpɔleu Yuudē mii,
 za Εεmɔ gbèsísíɔ sòɔu.

⁸ Ni to isukaa kōfí àɔ dɔ,
 ísio lé lezukōi,
 ní tò í lé damala,
 a s̄ lé tamanɔ.

⁹ Dii ì gbēkekeμεε fāane,
 aà le ò dɔ ma léu gwāasina
 wabikea Lua pó ma wēni ũwa.

¹⁰ Mi o Lua ma gbesie:
 Bóyái ma yá s̄ngui?
 Bóyái ní tò miɔ be oosisia
 wétēa pó ma ibεε lé mɔμεε yáii?

¹¹ Ma íadamadeɔ ì ma s̄s̄s̄,
 ma wá ò wí,
 aaìɔ omεε gɔɔpii:
 N Lua ku máε la?

¹² Bóyái ma s̄ òkpàì?
 Bóyái ma nòse yài?
 Sema mào wεdɔ Luazi,
 asa má εa mào aà táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

43

¹ Ma yānakpaa Lua,
 zεmanɔ bui gbēkesaide yá musu,
 ma bɔ gbēvái koleapiɔ ɔzì.

² Lua, míμε ní ma ulékli ũ,
 bóyái n gimazii?
 Bóyái ní tò miɔ be oosisia
 wétēa pó ma ibεε lé mɔμεε yáii?

³ N n gupua ní n síanao zia,
 i dɔaameε e n gbèsísí musu,
 i gεmanɔ e n kúkii we.

⁴ Mí gé n gbagbakii Lua,
 ma pɔ i kema na, Lua ma pɔna,
 mí n tɔbɔ ní mɔɔnao, Lua ma Lua.

⁵ Bóyái ma s̄ òkpàì?
 Bóyái ma nòse yài?

Máṽ wεdṽ Luazi,
asa má εa màṽ àà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

44

Isailiṽ wēnakεa

¹ Kole buiṽ le.

² Lua, yá pṽ ní kè wá deziṽ gṽṽ,
aa òwēε wá swá mà.

³ N ṽpè buipáleṽwa n íadámá,
n wá deziṽ kále ní gbεu aa ṽtàu.

⁴ An fēnda mé ní ká bùsupiwao,
an gāsa gbāa ṽ aa zibleṽdo.

N zía gāsa gbāa mé kè,
n kuarínṽ gupùné, ké ní yeńzi yái.

⁵ Mmε ní ma kía ũ ma Lua,
ni to Yakṽbu buiṽ zible.

⁶ N n báaaṽ wi ṽpe wá ibεεṽwa,
ní n tṽo wi ṽzṽ wá wεlεpiṽwa.

⁷ I ke ma sá mále a náaikeṽ,
i ke ma fēnda mé i ma bṽo.

⁸ Asa nímmε ni wá sí wá ibεεṽwa,
ni wida wá zangudeṽwa.

⁹ Lua, wiṽ n táasile gṽṽpii,
wiṽ n tṽṽ láasai.

¹⁰ N beeo n ṽpèwá ní tò wí wá kú,
nili bṽ ní wá zígṽṽ bṽo.

¹¹ N tò wa pṽṽbṽzákè wá ibεεṽne,
ní tò wá zangudepiṽ wá pṽṽ náaa.

¹² N ní gbá zé aa wá dεdε lán sāṽwa,
n wá fāaa buipáleṽ guu.

¹³ N n gbéṽ yīa àa'aa,
ni ài'e ní yīaa yá musuo.

¹⁴ N tò wá saedeṽ wá sṽsṽ,
gbéṽ pṽ liaawáziṽ wá láanikè.

¹⁵ N tò wa gṽ yāa ũ buipáleṽne,
gbéṽ ṽ midεwēε.

¹⁶ Miṽ kú ní wíṽ gṽṽpiiε,
ma gεε gṽṽ kpa ma wéi,

¹⁷ ma láanikenṽ ní ma sṽsṽnṽ yái
ní ma ibεε pṽ aa ye tṽsiao yáo.

¹⁸ Bee wá lé píi,
baa ké n yá i sáwáguo,
mé wi ní bàakuawanṽ yá gbooo.

¹⁹ Wá nṽε i liaamao,
wi kē n zéwao.

²⁰ N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,

n gusia z̃o kũaawá.

²¹ Tó wá Lua tó sãwágu,
ge tó wa wɛdò dii z̃lozi yãaɛ,

²² Lua a gí eie?

Asa òmɛ wá nòsɛ yá d̃ p̃ii.

²³ N yáí wá kú ga léz̃i g̃oɔpii,
w̃i wá dilɛ lán sã p̃ó wa ní kòlokpaɔwa.*

²⁴ Vu, Dii! Akɛa níle i'oi?
Fɛlɛ! Nsu wá ṽũaa g̃oɔpiio.

²⁵ Akɛa n mikpeliw̃ɛi?

Wá w̃ɛnakɛa ní wá wɛt̃ao s̃angu yà?

²⁶ Wa g̃õ ye bùsutiu,

wa g̃õ wúlea t̃oɔlɛ.

²⁷ Fɛlɛ d̃wáɛ!

M̃ò ñ wá misi n gb̃ɛkɛ yáí.

45

Kia ñsɛlɛ

¹ Gb̃é yenzide lɛ p̃ó Kole buiò dà.

² Yãna lé pipi ma s̃o guu,

ò máɛ lɛɛ bee da ní kíó.

Ma lé na lán lad̃n maa lákɛb̃owa.

³ N kɛfɛnkɛ dɛ gb̃épiia,

n lɛgbɛ'i ò na,

báaa p̃ó Lua dàngu láaa ṽio.

⁴ Z̃ig̃õ p̃ási, ñ ní f̃ɛnda sɛ ñ loo

n kíakɛgawi seela ù.

⁵ Di s̃ó kpɛ gɛ z̃ible n gawi guu

s̃iana ní yázɛdeò yáí.

Yá p̃ó ì dimá kɛ ní n ɔplaa gb̃ãao.

⁶ Kí, n kaò lé s̃ónɛ,

a g̃ɛ n ibɛɛò s̃ó kú,

buiò kwɛ n gb̃ází.

⁷ Lua, níỹo z̃õlɛa báawa g̃oɔpiiɛ,

niò n kíakɛ lípana kũa yázɛde ù.

⁸ N ye yázɛdei, ní za ṽãigu.

A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,

à p̃ona p̃isima dɛ n gb̃éola.*

⁹ Lí'ò g̃inana p̃isi ní p̃okasaɔwa,

m̃oona'ò a n p̃ó kɛ na

n kpé p̃ó wa k̃ɛkɛ ní wesa swaao guu.

¹⁰ Kí ñɛñɛò ku n ño yenzideò guu,

n ño dafu kú n ɔplai,

a Ofi bùsu vua z̃ãbleb̃oò daa.

* 44:23 Lom 8.36 * 45:8 Ebe 1.8-9

11 Nɛnɔɛna, swákpa ñ ma!
N mae be ní n gbéó yá su dɔaanɛo.

12 N kɛfɛnkɛ lé kí mɛ lua,
misiilɛ̀, asa n diin aà ũ.

13 Tiideɔ mɔ gbadanɛ,
ɔdeɔ n aɛ wɛɛɛɛ.

14 Kí nɛnɔɛpi zɔ̀lɛ kpɛa ní gawio,
wà vua ba kè̀ aà pɔkasaɔwa.

15 Wàlɛ mɔaà̀nɔ kípíɛ
ní aà pɔkasa wèsádeɔ daa.

Né wéndiapi mɔtɛnzio tɛaàzi,
aale mɔaà̀nɔ aà kíi.

16 Wàlɛ gɛ́nɔ kibɛ,
wàlɛ pɔnakɛ ní gulakɛao.

17 N nɛgɔ̀ɛɔ gɔ̀ n maɛɔ gɛ̀ɛ ũ,
ńyɔ̀ ní dilɛdilɛ kíaɔ ũ dúnia guu píi.

18 Má tó n tó àɔ dɔ gbéógu láasai,
bui píi ìɔ n sáaukpa gɔ̀píi.

46

Lua kúwanɔ

1 Kole buiɔ lɛ.

2 Lua mé wá ulɛkíi ní wá gbãao ũ,
ìɔ dɔwáɛ gɔ̀píi wá yooyeau.

3 A yáí tò sɔ̀ lí kèwáguo,
baa tó dúnia yà,

mé gbèsíɛ̀ɔ kwè ísiau,

4 baa tó ípi sùka a fùlabò,
mé gbèsíɛ̀ɔ dèè ní kɔ̀fíi.

5 Swa ku a í ì mɔ̀ ní pɔnao Lua wéleu,
Musude kúkíi pɔ̀ a kua adoapi.

6 Lua ku wélepiu, a gɔ̀ bezia ũo,
Lua a dɔaàlɛ gudɔ̀lɛia.

7 Bui píi lé wiile,
kpaláɔ lé bāde.

Lua pùna ò dúnia yò.

8 Dii Zígɔ̀de kúwanɔ,
Yakɔ̀bu buiɔ Lua mé wá ulɛkíi ũ.

9 A mɔ̀ Dii yákeɔ gwa,
lá à yáyia dúniawa.

10 Ɔmɛ̀ ì zí midɛ e dúnia léu,
ì sáɔ é'ɛ̀ ì sɔ̀naɔ suumpa,
ì tɛsɔ̀ sèngbaoɔwa.

11 A zɛ tɛɛɛ, ìɔ dɔ̀ mámɛmaa Lua.
Bui píi a ma káfí,
wa ma tɔ̀bɔ dúnia guu píi.

12 Dii Zīgōde kúwanṽ,
Yakṽbu buiṽ Lua mé wá ulékíi ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kía ũ

1 Kole buiṽ le.
2 Bui píi, à ṽtaale,
à kúkuake Luae ní gulao.
3 Asa Dii Musude kà wàṽ aà vía ví,
dúnia gbépii Kía zṽṽn aà ũ.
4 A tò wa zíblè buiṽwa,
a tò wa ṽzṽè gbépiṽwa.
5 A kpaalesèwēe,
wápiṽ aà yenzide Yakṽbu buiṽ Íandāṽṽ ũ.

6 Lua fēle, wàle gulake,
Dii zea, wàle kàaere.
7 A lesi Luae, à lesiè,
à lesi wá Kíae, à lesiè.
8 Asa dúnia píi Kían aà ũ.
A lesiè ní dṽao.

9 Lua lé kible bui píiwa,
a zṽlea a báa pṽ a kua adoawa.
10 Bui píi kpalablenṽṽ lé kāaa
ní gbé pṽ de Ablahaŭ Lua gbéṽ ũṽ,
asa dúnia kíaaá Lua pṽe.
A deŭla píi.

48

Sionaá Lua wéle

1 Kole buiṽ le.
2 Dii zṽṽ,
à kà wà aà táasile maamaa
wá Lua wéle guu,
aà gbèsisi pṽ a kua adoa musu.
3 Siona gbē kálea maa,
a de dúnia gbépiiē pṽna ũ.
Kía zṽṽ wélepi* ku Siona gugbāntoo oi.
4 Lua ku a gudṽakíiṽ guu,
a tò wa a dṽ aafia'ekíi ũ.
5 Ké kíaa ledoukè,
ké aa mò léleiwà sānu,
6 ké aa è màa, ṽ à dímá,
iwāa kà ní pṽa ṽ aa tilè.
7 Aa gṽ ní lualuao
lán nṽe nṽwāwākenawa.
8 N ní wiwi
lá gukpe Íana i laatanaṽ gó'ilenaṽ wíwiwa.

* 48:3 Mat 5.35

⁹ Yá pò wá mà ò wa wesiẽ
Dii Zìgòde wá Lua wéle guu.
Lua wélepi kàle àò ku gòopiie.

¹⁰ Lua, wá kú n kpéu,
wále làasooke n gbékewa.

¹¹ Lua, lá n tó fàaa e dúnia léu,
màa n táasilea fàaa b.
Ni yágògò n gbéone a zéwa.

¹² Siõna gbèsiõideò lé pònake,
Yuda bùsu wéledeò pò kèna
yákpale pò n kèò yáí.

¹³ A dòdòkòwa à lia Siõnai,
í a bíi musu gudòakii dasiò nao.

¹⁴ A a bíiò tàasika n a zegikiiò,
ké à e dau à siu ziadeone.

¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ù gòoppi,
ì dõaawèe e wà ge geò gékiiie.

49

Aizee ndaikéad misaiyãe

¹ Kole buiò le.

² Bui pii, à yáe bee ma,
dúnia gbépii, à swákpa,

³ kíaò n táaaò,
òdeò n taasideò pii.

⁴ Ònyã kú ma léu,
dõa ku ma sõu.

⁵ Má swádeò yáasi yáí,
mí polo mòonlea guu.

⁶ Má viake yápásigòòò,
baa tó ma wéleò liaamazi.

⁷ Aa n àizee náai ví,
aaí n òda íanadã.

⁸ Gbèe a fò gí n a dee wènioo,
a e pòe kpa Luawa à aà wèni bode.

⁹ Asa gbé wèni boa zì'ù,
àizee a fò bo bauo.

¹⁰ A fò to aàò ku gòoppiio,
a fò giè aà wesi bedaleo.

¹¹ Asa wa dõ baa ònònaò ì ga,
misaideò n sòũò ì mide màa pii,
aaí n àizee tó gbèpáleone.

¹² Baa ké wà nízia tó kpà bùsuone yãa,
an mia aò de n be ùe gòoppi,
an kúkii ù e n buiwa.

¹³ Gbènazina n a beekèo
ìliò ku gòoppiio,

a ta lán nòbɔɔwae.

14 Misaideɔ láaan we,
màae ló ní gbé pò té ní iaiɔ.

15 Aa si bedau lán sãɔwa,
ga mé aɔ de ní dādāna ũ,
mé gbẽmaaɔ kiblemá zia.

An meɔ yaikε miau,
aaɔ kpé ví bo.

16 Ama Lua a ma wēni si bedawa,
i gbāakpamazi.

17 Tó gbé lé gɔ ɔde ũ,

mé aà be tó lé nakú,
ńsu to à kεε yāe ũo,

18 asa a a kee e se taò a gagɔɔ,
aà àizeε e péleaàzio.

19 Baa tó à azia dè èfāaide ũ a wēnigɔɔ,
mé wà aà sáaukpà aà namablea yái,

20 a ta a dezio kíi,
a wesi gupuale bau bo.

21 Gbēnazina ní a beεεkeo,
tó aà wé i kēo,
a ta lán nòbɔɔwae.

50

Lousisia síana

Asafa le.

1 Dii Lua Gbāapiide lé yā'o,
àle lezu dúnia gbéɔzi
za íatēbilekii e a gēkpεukli.

2 Lua gawi bíle Síona,
wéle pò a kefenke bolei.

3 Wá Luapi lé mós, aɔ ku kílilikilio.

Té pò í kúmá kú aà ae,
zàa pāsí liaaaàzi.

4 Ale lezu musudeɔ ní zíledeɔzi,
ké à e yákpaleke ní a gbéɔ.

5 A mè: A ma yāmanaɔ kāaamεε,
gbé pò ma bàa kúrino sa'oa yáio.

6 Lua mé yákpalekena ũ,
musudeɔ í aà yākea a zéwa kpàwake.

7 A ma ma gbéɔ, má yāví mà oé,
Isailio, má bɔbɔánɔ,
mámεmaa Lua á Lua.

8 Mále zɔadɔwá á sa'oa yáio,
asa i sa pò wí a pò káteu à tékū oa kōsōkōsō.

9 Má zuswana pò kú á kpàsau ni vío,
ge ble pò kú á kaau,

10 asa s̄eãnoɔɔá ma p̄oɔne
 ní p̄otuo wai p̄ó kú s̄is̄í p̄íi musuɔ.
 11 Má gbè musu b̄ãɔ d̄õ p̄íi,
 mé s̄esao p̄okelenaɔ ku ma p̄ó ũe.
 12 Tó n̄oã lé ma de, má oéo,
 asa máme má d̄únia ví ní a p̄óɔ p̄íi.
 13 Mi zuswana n̄oɔ so ȳà?
 Mi blesana au mi ȳà?
 14 A sa'oa ma s̄áaukpaã ũ,
 à lé p̄ó á kè ma Musudewa fiabo.
 15 A lezumazi taasikeḡoɔ,
 mí á bou, í ma kpela.

16 Ǿ Lua ò v̄aikenaɔne:
 Akea ále ma ȳãdileaɔ d̄oɔdi,
 mé ma bàakuañno ȳá d̄o á léui?
 17 A ye ma ȳãdaneio,
 a ma ȳáɔ kpà kpe.
 18 Tó a kpáí è, i aà ke á gbé ũe,
 mé á bàã ìɔ kú ní gb̄as̄íkenaɔ.
 19 A legbe'i v̄ai,
 mé i lenakasané.
 20 I z̄õle ní á gb̄ẽdo t̄oɔ,
 mé i á da né b̄ẽbo.
 21 A ȳá beeɔ kè ò má níle.
 Ale e má deáwae,
 āma má z̄oãd̄owá, mí b̄oɔb̄oãno.

22 A gbé p̄ó ma ȳá s̄ãáguɔ
 à ȳápi ma.
 Tó mãan s̄õ, má á taitai,
 gb̄ẽe a e á siao.
 23 Gbé p̄ó sa'òã ma s̄áaukpaã ũ
 ade ma kpelàe,
 àle ma gba zé mà oɔe
 lá mi gb̄éɔ suabaε.

51

Suuugbeaa Luawa

1-2 Le p̄ó Davidi dà ḡoɔ p̄ó ãnabi Natã gè aà k̄íi aà gb̄as̄íkẽã ní Basebao gbeã.*
 3 Lua, w̄ẽnad̄õm̄eε n gb̄ẽke guu,
 ma tàaeɔ mid̄e n maa z̄õ ȳái.
 4 Ma gb̄as̄í woloa mà ḡõ wásawasa,
 ma duuna k̄ẽã míom̄io.
 5 Má a tàaeɔ d̄õ sa,
 ma duuna lí s̄ãmaguo.
 6 M̄m̄e ma duunakène,

* 51:1-2 2Sam 12.1-15

ma yá pò ní yeio kè.

Tó n fɛlɛa ní yáo, n yá aɔ naɛ,
tó n yádámala, n yá aɔ zɛví.†

7 Za ma da nòsɛu má vâi,
má duuna ví za ma igɔɔɛ.

8 Nòsɛmaa mé ì kangu,
ɔnɔ damɛɛ ma sɔ guu.

9 Ma zu'o ní saoo mà zɛ wásawasa,
ma nòsɛ pípi mà gɔ púnvlávlá.

10 To mà pɔnakɛ ní yaalɔ,
to ma wá pò ní bùsa wee.

11 Nsu ma duuna yádao,
ma yāváiɔ bɔ dilɛ píi.

12 Lua, nòsɛpua damɛɛ,
ɛa to ma sɔ àɔ dilɛa.

13 Nsu ma vūaaɔ,
ńsu ñ n Nisina siao.

14 Ɛa to ma pɔ kɛ na
ké n ma suabà yáí.

To pɔɛã maa dɔaamɛɛ,

15 mí n yá dada vâikɛnaɔnɛ,
duunkɛnapíɔ i ɛa zennɔ.

16 Lua, ma bɔ gbɛdɛa yáu,
mí lesi n yákɛa a zéwa musu,
Lua ma Suabana.

17 Dii, ma gba lé,
mí n táasilɛ.

18 Sa'oa lí kɛnɛ nao,
tó bee no, dɔ má ò.
Sa pò wí a pò kátɛu à tékū lí kánguo.

19 Sa pò mále oma mé nòsɛniɛ ũ,
nili saka nòsɛniɛ sùuudeguo.

20 Lua, ɛfãaikɛ Sibnaɛ n pɔɛã maa guu.
Yelusaleũ bíi gba gbãa.

21 A gbɛa sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pò wí a pò kátɛu à tékūo,
wi sa'o ní swanaɔ n gbagbakíiwa.

52

Ɔde Íandãa

1-2 Lɛ pò Davidi dà gɔɔ pò à gɛ̀ Aimɛlɛki bɛ, ɔ Ɛdɔũ gbɛ́ Doegu gɛ ò Sauluɛ.*

3 Nɛgɔna, Lua gbɛkɛ ku gɔɔpiɛ,
àkɛa níle Íanadã ní yāváiɔi?

4 Niɔ lɛkɔlɛka gbɛ́ɔzi gɔɔpii,
n lé na lán gɛ́ mibobɔwa,

† 51:6 Lom 3.4 * 52:1-2 1Sam 22.9-10

ni gbéò gbázina zò.

⁵ N ye vâii de maala,
εετοα ì kene na de síanaa.

⁶ N ye gbēkaalea yáí,
mɔafili mé dɔ n léu.

⁷ Lua a n kò'e e gɔɔpiiε,
a n kũ bɔnnɔ n kpéu,
a n wo, i n kē gbé bēéwa.

⁸ Tó gbēmaaɔ è, vĩa a ní kú,
aai n láanike aa me:

⁹ Gbé pɔ i Lua si a mĩsina ũo gwa!
A a àizeε zò náaikè,
à gò gbāade ũ gbēkaalea yá musu.

¹⁰ Mapi sɔ má de lán kù lásiade pɔ kú Lua uawa,
má ze ní Lua gbēkeo gɔɔpiiε.

¹¹ Máo n sáaukpa gɔɔpii yá pɔ ní kè yáí,
má n tɔbɔ n yāmanaɔ wáa ké ní maa yáí.

53

Misaide yá'oa (Soũ 14)

¹ Davidi ε.

² Misaideɔ ì o ní sɔ guu Lua kuo,
aa òɔkpà, an yākea vāi,
yāmaakena kú ní guuo.

³ Za musu Lua ì wéte gbēnazinaɔzi,
ì gwa tó gbēe ònɔ kà a kii weεεa.

⁴ Aa sàsā pii aa gò dòsai míomiɔ,
yāmaakena kú ní guuo, baa do.*

⁵ Vāikenaɔ wé lí gu'eo lé?

Aaí ma gbéò mómɔ lán úwa,
aali εzu Luazio.

⁶ Vĩa ní kú maamaa,
vĩa pɔɔ ku we sɔo.

Lua tò gbé pɔ lèléwáɔ gò kálea gεo ũ,
a widámá ké Lua gĩnzi yáí.

⁷ Lua, bɔ Sibna mɔ n Isailiɔ suaba!

Tó Lua sù ní a gbéò ní pá ziu,
Yakɔbu buiɔ pɔnake,
Isailiɔ yáalɔ.

54

Gbé pɔ wàle tadawà wabikea

¹⁻² Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Zifideɔ gε ò Saulue aa mè Davidi ulεa ní bùsuu.*

* 53:4 Lom 3.10-12 * 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

³ Lua, ma suaba n tó yáí,
yásimanɔ́ ní n gbāao.
⁴ Lua, ma wabikεama ma,
swákpa ma yā'oi.

⁵ Asa buipáleɔ̀ fεlemanɔ̀,
gbé́ pásipio lé ma wε,
aali Lua yādao.

⁶ Lua mé ma dɔnlεde ũ,
Dii mé ma wεnikūna ũ.
⁷ Gbé́ pɔ́ lé ma wεɔ̀ vāi sɔaamá,
n̄ ní bāde n náai yáí.
⁸ Má sa'oma ní ma pɔeāoe,
má n tɔbɔ Dii, asa ní maa.
⁹ A ma bɔ ma yooyea pii guu,
a tò ma tidò ma ibεεɔla.

55

Wabikεa Luawa kua íadama guu

¹ Davidi ε. Wí sí ní kúuɔε.
² Lua, ma wabikεama ma,
ńsu láka ma yáao.
³ Swáε ma yáí, ní wea,
ma làasoo líaa ma gɔ́ bíli guu,
⁴ ma ibεεɔ̀ yā'oa ní gbέvāio webiiaao yáí.
Asa aale taasi daaε,
aa ma kūa ní kpēneo.
⁵ Sɔ́ kēmāgu,
ga tòlobi zùmāgu.
⁶ Vía ma kū ní lualuaao,
iwāa pásí kà ma pɔa.
⁷ Tó má gāsia ví lán felenawa,
má vua gé kámaboie.
⁸ Má bàale gé zāzāε,
mí γε zōle guwaiwaiu.
⁹ Má wā γε ulékii wεεε,
ké zàa'ian gbāa su ma leo yáí.
¹⁰ N ní fu Dii, n̄ ní yá yāalené,
asa má è zɔa ní sòleo kú wá wéleue.
¹¹ Aaí kpáleke bíi musu fāane ní gwāasinao,
yāvāi ní yá gbāao di wélepiue.
¹² Gbēdeɔea yá mé wélepi pà,
gbāamɔané ní mɔafilio lí kéle a gāaεo.

¹³ Tó ibεε mé lé ma wε yāa, a sàɔ,
tó ma wéle mé fεlemanɔ̀, má uléεε.
¹⁴ E'e mpi! N gbé́ pɔ́ wá sáa,
ma gbēdo pɔ́ de ma gbēna ũea?

15 Wi faaibo n̄ k̄so yāa nana,
wio tek̄si dasi guu Lua uaa?

16 Ga a zāmake ma ibeene,
aai si beda n̄ gbāagoo,
asa vāi zōlek̄i è n̄ guue.

17 Mapi sō mi lezu Luazi,
ō Dii i ma suaba.

18 Koo, fāane n̄ oosio
mio a yā'ōmao bōlēè n̄ aauo,
ō i ma yāma.

19 Baa ké ma ibeēo dasi, aali ma leo,
Lua i ma bō sōleu aafia.

20 Luapi iō zōlea báawa gōopiie,
a ma yāma, i widamá.
Aali n̄selileo, aaliō aà vīa vīo.

21 Gbēpi o wāa n̄ a gbēo,
à bō ledou p̄o aa k̄è n̄ k̄so kpe.

22 I na o n̄ wāa lán zōwa,
āma sōle lāasoo mé kú aà sōu.
I lenakané páipai,
āma yaalōma ba da bōoue.

23 Oz̄ Diiē n̄ yā'ōmaoi, iō n̄ k̄ūa,*
ili tó gbēmaa fū bauo.

24 Gbēdena náaisaidepio n̄ gōo guo leo.
Lua, n̄yō to aa si beda gbāou.

Mapi sō máo n̄ náai vī.

56

Ziakpaa Luawa

1 Le p̄o Davidi dà gōo p̄o Filitēo aà k̄ū Gata.*

2 Ma wēnagwa Lua, wāle p̄ea,
wio zikamanō wāo iadaa gōopiie.

3 Ma kpākpanapio iō p̄ea gōopiie,
an wala yāi aale zikaimanō.

4 Tó vīa lé ma kú, má n̄ náai vī.

5 Má Lua táasile yá p̄o a ò yāi,
má Lua náai vī, má vīak̄eo.
Bó gbēnazina a f̄o kem̄ei?

6 Aaiō ma yá kpaanlabo gōopiie,
aai vāi lekpaaimazi.

7 Aai sōle da, aai ulem̄e,
aai ma kpākpa, aaiō ye ma de.

8 Lua, n̄su to an gbēe bōo,
gbēpio ne n̄ p̄okūmao.

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15

⁹ Ma bàalè liaaliaaaṽ yāda,
ma wé'ika n tūna guu.

A ku n taala guuo lé?

¹⁰ Tó ma lezù Luazi,
ma ibeεε kpekpa,
míṽ dō ké à yāsímanṽ.

¹¹ Má Lua táasile yá pṽ a ò yái,
ao, má Dii táasile yápi oa yái.

¹² Má Lua náai ví, má víakeo.
Bó gbēnazína a fṽ kemεei?

¹³ Lua, má lé pṽ má kēmaṽ fiabo,
má sáaukpa sa'oma.

¹⁴ Asa n ma si gawa,
n ma gbá ví lí miṽn pásía,
ké màṽ benno gupua pṽ í wēni kpámáu.

57

Wiile Lua Musudewa

¹ Le pṽ Davidi dà gṽṽ pṽ à bàalè Saulue à ùle gbè'eu.*

² Wēnadōmεε, Lua, wēnadōmεε,
asa míme mi nanzi.
Ma sṽṽ n kúlukulunau
mi bṽ ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua í ma yá píi bṽṽlekemεε.

⁴ A to dṽnle bṽ za musu à ma suaba,
a zṽadṽ gbé pṽ aale peaṽwa.
A a gbēke ní a náaiyāo kemεε.

⁵ Má kú nṽṽmusuṽ sṽṽu,
ma gṽ wúlea wāiṽ guu.
Gbépiṽ léna na lán fēndawa,
an swaa de lán sṽnaṽ ge kaṽwa.

⁶ Lua, ò nízia tṽṽ e a zṽma,
to n gawi li dúníaa píi.

⁷ Aa baikpāmεε ma táa'ozeu
ṽ ma gṽ yeela,
aa eyṽ ma ae ṽ aa zù epíu.

⁸ Ma sṽ dilea Lua, ma sṽ dilea,
má lesi mà n táasile.

⁹ Ma nisína, su!
Ma mṽṽna ní ma domao, vu!
Mí gbāakpa gudṽazi.

¹⁰ Dii, má n sáaukpa buiṽ guu,
má n táasile gbéṽne.

¹¹ Asa n gbēke zṽṽ zṽma,

* 57:1 1Sam 22.1, 24.3

mé n náai z̄̀ luabεpuanawa.
 12 Lua, ñ nz̄̀ia t̄̀ob̄̀ e a z̄̀ma,
 to n gawi li d̄̀uniaa píi.†

58

Gbēvāio kaa Luawa

1 Davidi lε.
 2 Gbāadeo, i yā'o a zéwaa?
 I yákpaleke ní gbé̄o a zéwaa?
 3 I yá kolea waaipa á s̄̀ guu,
 i gbāamo gbé̄one á b̄̀suu.
 4 Gbēvāio sāsāa za ní iḡ̄oε,
 εedeo ò̄okpaa za ní da n̄̀seue.
 5 An legbe'i de lán mlè̄ sewewa,
 aa de lán kyá p̄̀o a swá kākawa,
 6 asa ili a k̄̀o'ona kule'̄o mao,
 ili a weliaanede ḡ̀i eo.
 7 Lua, ñ ní swaa é'ene ní léu,
 Dii, n̄̀omusupio kánkānao wolo,
 8 aai gēzea lán í bàaleawa.
 Tó aa sagòle, ñ ní kao é'ε.
 9 Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
 aao de lán né p̄̀o wa í gè, i íatē eowa.
 10 E lè yàa mion té à̄o gé oo wāi,
 gbēvāio gēzea ní íanaoe.
 11 Tó gbēmaao è Lua t̄̀siné gbēvāipiōwa,
 mé aa ní gbá pípi ní ní auo,
 an p̄̀o a ke na.
 12 Gbé̄o i me; Gbēmaao ài ví fá!
 Lua ku, i yákpaleke d̄̀uniau.

59

Ma si ma ibεεwa

1 Lε p̄̀o Davidi dà ḡ̀o p̄̀o Saulu gbé̄o z̄̀i aa aà dádã aà be aa aà de.*
 2 Ma Lua, ma si ma ibεεwa,
 ma b̄̀o gbé̄ p̄̀o f̄̀leman̄̀o guu.
 3 Ma si vāikenā̀wa,
 ma b̄̀o gbēdenā̀o z̄̀i.
 4 Gwa, aale ma kpakpae,
 gbé̄ p̄̀asīo lé s̄̀lekeman̄̀o.
 Dii, mi tàae ge duunakené̄o,
 5 mi z̄̀ané yāewao,
 ã aa kú ní naaaman̄̀o s̄̀uo.
 Ma wegwa! Fεe m̄̀o d̄̀male!
 6 Mpi Dii Lua Z̄̀iḡ̀de, Isailiō Lua,

† 57:12 Soũ 108.2-6 * 59:1 1Sam 19.11

fele ìada bui píiwa.
Nsu bɔnkpeɔde vāipiɔ wēnagwao.

⁷ Aaì ea su oosi ɔ, aaì wéle keele,
aaì hēkeea lán gbēɔwa.

⁸ Gwa, an lé'i lé tó,
fēna kpá ní léu.
Aaì me níle ní yāmao.

⁹ Mpi sɔ Dii, ni ní yáaɔ,
ni bui píi láanike.

¹⁰ Lua ma gbāa, ma wé dɔnzi,
níme ní ma aafia'ekii ũ.

¹¹ Lua a dɔaamee a gbēke guu,
a to mà tidɔ ma wēlepiɔla.

¹² Dii wá sēngbao, nísu n̄ ní dedeɔ,
ké an yá su sã ma gbēɔguo yáí.
To aa olo'olobo,
ní ní kwé ní n gbāao.

¹³ Yá pɔ í bɔ ní léuá duunae.
To an tòe ní pui,
asa aaì legbē pāe aaì gbé ká.

¹⁴ N ní midē ní pɔkūmao,
n̄ ní bāde, aasu wàɔ ku ɔɔ.
Gbé pɔ kú e tɔɔle léwao i dɔ
Lua mé lé kible Yakɔbu buiɔwa.

¹⁵ Aaì ea su oosi, aaì wéle keele,
aaì hēkeea lán gbēɔwa.

¹⁶ Aaì liaaliaa wàɔ pɔblea weele,
tó aai kão, aaì gbokēe.

¹⁷ Mapi sɔ má lesi n gbāa yá musu,
má gulake kɔɔ n gbēke yá musu,
asa níme ní ma aafia'ekii ũ,
níme ní ma ulékii ũ taasikegɔɔzi.

¹⁸ Lua ma gbāa, má n táasile,
asa níme ní ma aafia'ekii ũ,
ni gbēkekemee.

60

Wá zible ní Lua gbāao

¹⁻² Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à zíkà ní Sili pɔ kú Mesɔpɔtami bùsuu ní Zoba bùsuu, ñ Yoabu sù
à Eɔũɔ dēde Guzulē Wisideu gbēɔn ñaasɔɔo lēe kuēpla (12.000).*

³ Lua, n pɔ pàwázi,
n ɔpèwá n wá vūaa,
ea ɔkawázi sa.

⁴ N tò wá bùsu lùà e à pàa,
ea n̄ a gbē tata, asa à gò looa.

---

* 60:1-2 2Sam 8.13

⁵ N tò n gbé̄o yá zǐ'ũ è,
n í gbāa kákawēē ñ wa pāpāzea.

⁶ N dālapoo dà n vīakenaone
ké aa e bo gbé̄o ka lézǐ.

⁷ Wewá, wá suaba ní n gāsa gbāao,
ké wápiò n gbé̄ yenzideò wá e bo.

⁸ Lua yā'ò za a kúkíi à mē:
Má Sikeũ kpaale ní tidānlao,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma pòe,
Manase buiò bùsuá ma pòe,
Eflaiũ buiò bùsuá ma mò fùae,
Yuda bùsuá ma lípanae.

¹⁰ Mòabuò bùsuá ma zion zu'obòe,
mi a kyale kále Edoũò bùsuwa,
mi kúkua do Filitēò bùsuwa.

¹¹ Déme a gēmano wé̄le bíideui?
Déme a dōaamee e Edoũò bùsuui?

¹² Lua, mé i ke n gbé̄ pò n wá vūaa
nili bo ní wá zīgōò bo bàasio.

¹³ Odawá wá ibeēo yá musu,
asa gbēnazina gbēsuabaaá pāe.

¹⁴ Wá zǐble ní Lua gbāao,
ñme a ñzō wá ibeēowa.†

61

Kia wabikēa Luawa

¹ Davidi lē.

² Lua, swáse ma wiileai,
laaidò ma wabikēawa.

³ Kua za tōle léwa ma lezùnzi.
Ma sō lé wo ñ ma n sisi.

Gemanò gbesei pò a lesí demala kíi.

⁴ Asa míme ní ma aafia'ekíi ũ,
ma kalanga gbāa ũ ma ibeēo ae.

⁵ Má ye màò ku n ua gōppiie,
míò sòba n kúlukulunau.

⁶ Lua, asa n ma legbēane mà,
ñ n gba pò ni da n vīakenaone dāmeē.

⁷ Kía wēni doè ní mōgalao,
to aà ka a gōowa.

⁸ Aàò kpalable n dōa guu gōppii,
n à dōa n gbēke ní n náaiò yái,

⁹ míò n táasile lá gu lé do,
míò lé pò má kēma fiabo gōppii.

† 60:14 Soũ 108.7-14

62

Lua mé ulékli ũ

¹ Davidi lɛ.

² Lua ado mé tò ma sɔ dilea,
 ɔme ì ma suaba.

³ Ɔme ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
 Mi gbãa'ewà, má fu bauo.

⁴ Gɛn ũma áɔ ǎna'ǎna gbéwai?

A à nɛ lán gɛ yɛlɛa ge kaa ziwa yà?

⁵ Aà goa a tíá lé ɔ ále kpaai,
 ɛɛtoa mé ì kéé na.

I samaa'o gbéé ní léoe,
 ɔ ì ní ká á sɔ guu.

⁶ Lua ado mé tò ma sɔ dilea,
 asa aàpi ma wé doi.

⁷ Ɔme ma gbesi ũ, ma Suabana ũ.
 Mi gbãa'ewà, má fu bauo,

⁸ Ma aafia ní ma bɛɛɛo ì bɔ aà kíie,
 ɔme ma gbesi gbãa ũ,
 ɔme ma ulékli ũ.

⁹ Gbéɔ, áɔ aà náai ví gɔɔpii,
 à á sɔ wɛè, ɔme wá ulékli ũ.

¹⁰ Gbɛnazinaɔ de lán lé'ianawae,
 an kee náai vío.

Tó wà ní yɔ kiloowa,
 ampíi aaɔ de fauunnɔe.

¹¹ Asu gbɛble'ɔa náaikɛo,
 ásu íanadã ní kpái pɔoo.

Tó á àizɛɛ lé kó,
 ásu to à á sɔ bleo.

¹² Yá mɛndo Lua ò,

yá mɛn plaɛ beɔ má mà:

Lua mé gbãa ví,

¹³ mé mpi Dii, níme ní gbɛke ví,
 ɔ ni flaboò baadeɛ a yãkɛawa.*

63

Lua nideɛ

¹ Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ a ku Yuda gbáau.*

² Lua, ma Luan n ũ,

mále n aɛya,

ma nisina yenzi,

mále n nide

lán guwaiwai pɔ lé í nideɛwa.

³ Ma n e n kúkíi,

ma n gbãa ní n gawio gwà.

* **62:13** Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23   * **63:1** 1Sam 23.14

4 N gbēke maame de wēnia,
 a yáí n táasilea aɔ dɔ ma léu.
 5 Máo n sáaukpa e ma wēni léu,
 má ɔse musu mà n sísi.
 6 Má ká lá wí nɔɔ bóɔ gbē wà káwa,
 n táasilea aɔ dɔ ma léu ní gulakeao.

7 N yá í dɔmagu ma wúlekíi,
 mi láasookema gwāasína.
 8 Mále lesi ɔɔba ní kúlukulunau,
 asa níme ní ma dɔnlɛde ũ.
 9 Ma nisína yenzi,
 ní ma kúa n ɔplaau.

10 Gbé pɔ aale ma weɔ midɛ,
 aa si tɔɔle nɔnau.
 11 Lua a to wà ní dede ní fēndaoe,
 aai gɔ gbēgbonaɔ ble ũ.
 12 Kí sɔ a pɔ a ke ní Luawa nao.
 Gbé pɔ mē amɔɔma Lua á sɔd
 aɔ vívǐ ní pɔnaoe,
 eɛdeɔ sɔ an lé a gɔ kpaaũae.

64

Ma si gbēvǎiɔwa

1 Davidi le.
 2 Lua, ma aaukea wii ma,
 ma bɔ ma íbɛɛ pɔ má ní vía víɔ ɔzǐ.
 3 Ma si gbēvǎiɔ lekpaafamaziwa,
 ma bɔ vǎikenaɔ zɔau.
 4 Aaí ní lé keke lán fēndawa,
 aaí yǎpǎsɔ o lán kazuawa.
 5 Aaí ye láu aa tàesaide gbá,
 aaí aà pá kándo, vía lí ní kũo.
 6 Aaí tékpakɔu ní vǎikɛa guu,
 aaí bai pɔ aale kpánéɔ yá'o.
 Aaí me: Gbēe a wá eo.
 7 An vǎi lekpaafá kɔsè aa mē,
 lé pɔ wá kpàaí bɔlei.
 Gbēnazína nòse guu yáɔ asii zɔɔ.

8 Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní kɛ'la kándo.
 9 A tó yá pɔ aa ò wí ní musu,
 gbé pɔ ní é píi íɔ míkɛ déũdeũ.
 10 Vía a gbépii kú,
 aai Lua yákeɔ galikɛ,
 aaiɔ zǐ pɔ a kèɔ tàasi kúa.
 11 Gbēmaaɔ pɔ a ke Diiwa na,
 aa naaàzi,

ǹ̀sepuadeo aà táasile nípii.

65

Bui pii wé d̀̀ Luazi

¹ Davidi l̀̀.

² Lua, à k̀̀ wà n táasile Siõnae,
wi lé p̀̀ wa k̀̀mao fiabo.

³ Lá ni gbé wabikɛa ma,
bui pii a wi danlae.

⁴ Wá yãváio làasoo wá k̀̀ gbãa,
õ n wá tàaeo k̀̀wá.

⁵ Báaaden gbé p̀̀ ní s̀̀
n gẽaanõ n ua ù.

N kpé p̀̀maao wá k̀̀,
n kpé p̀̀ a kua adoapi.

⁶ Ní wewá a zéwa ní yãõnsaekɛao,
Lua wá Suabana.
Za dúnia léwa ní ísia baaleo
gbéõ wé dõnzi.

⁷ N gbãa daa ula ù,
n gbèsisio k̀̀ ní n ikoo.

⁸ Ní ísia ní a ísõ kõfio kpáɛ,
ni buipáleo zõa midɛ.

⁹ N dabudabukɛa d̀̀i gbé p̀̀ k̀̀ t̀̀le léõwa,
wí guladõma za íatébilek̀̀i ní a gẽkpeukio.

¹⁰ Ní laaidõ dúniawa,
ní táaekɛ t̀̀leɛ.
Ní aà gba í, n swao pai ní ío,
ní to blewena kɛ, asa màa n zeò.

¹¹ Ní idagua e bugbaanao pa,
ní guo foofõ ní louo,
ní báaada p̀̀ p̀̀ b̀̀leu.

¹² Ní èfãaida buaziu wẽ ní wẽo,
blɛ níside ì kwɛ n iau.

¹³ Sẽsao dáádakɛkio sèbõkè,
s̀̀sio pona ula dà.

¹⁴ P̀̀tuoo lí dáádakɛkio la,
blewena daa gua s̀̀sioleu.
Wàle wiile ní pona, wàle lesi.

66

Lua s̀̀aukpaa

¹ Dúnia gbépii, à guladõ Diiwa,

² à lesi aà tó gawi yá musu,
à aà táasile à aà tõõ.

³ A o Luae: N yãkɛao ì dimá,
n gbãa zõ ì to n ibeõ vlãnu.

⁴ Dúnia gbépii ì k̀̀lɛnɛ,

aaĩ n táasile aa n tɔbɔ.

⁵ A mɔ Lua yákeɔ gwa,
yá pɔ a kè gbēnazinaɔne i diwá.

⁶ A ísia lĩ gugii ũ*
aa bùa swawa kèse.†
Wà pɔnake aà yá musu.

⁷ Iɔ kible ní a gbãao gɔɔpii,
aà wé ɔ ku bui píiwa.
Swágbãadeɔ su dɔeaànɔ.

⁸ Buipáleɔ, à wá Lua sáaukpa,
aà táasileɔ àɔ dɔ á léu.

⁹ Iɔ wá wēni dɔawēe,
ĩli tó wa kpaguao.

¹⁰ Lua, asa n wá yó,
n wá baasa lán ánuwuwa.

¹¹ N gɛwanɔ gukpaolonau,
n wá wó wĩ ní aso gbiao.

¹² N tò wà ɔzòzò wá mikpei,
wà té dīwēe, í wá kú wá nɔe,
ɔ n mɔwanɔ gu namadee beeu.

¹³ Má mɔ n ua ní sa pɔ wĩ a pɔ káteu à tékũ obɔ,
má lé pɔ má kèmaɔ fiabo,

¹⁴ yá pɔ bɔ ma léu ma taasikegɔ.

¹⁵ Má sa'oma ní pɔ mekpaaɔ,
má sásakaoɔ kpasane,
mí n gbagba ní zuswanaɔ ní blesanaɔ.

¹⁶ A gbé pɔ á Lua vía víɔ, à mɔ ma,
mí yá pɔ a kèmeɔ oé.

¹⁷ Ma wiilèwà,
aà táasileɔ dɔ ma léu.

¹⁸ Tó má yāvái kũa ma sɔu,
dɔ Dii gĩ ma yāmai.

¹⁹ Ama à ma yāmà,
ɔ à ma wabikea sí.

²⁰ Má Lua sáaukpa,
i gĩ ma wabikea maio,
i gĩ gbēkekeimeɔ.

67

Báaa gbɛaa Luawa

¹ Le pɔ wĩ sí ní kúuɔe.

² Lua, wá wēnagwa,
wá wegwa, ní báaadawágu,

³ ké dúnia gbépii n zé dɔ,
bui píi i dɔ lá ni gbé suaba.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

⁴ Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

⁵ Bui pii a pɔnakε, i gulakε,
asa ni yákpaleke ní gbéɔ a zéwa,
ni dɔaa buiɔne pii.

⁶ Wa n táasile Lua,
gbépii a n táasile.

⁷ Tɔɔle a bleke,
Lua wá Lua a báaadawágu.

⁸ Lua a báaadawágu,
gbépii i viakεè e dúnia léwa.

68

Lua zɔɔke

¹ Davidi lé.

² Lua lé fele, aà ibεεɔ lé fáaa,
aà zangudeɔ lé bàalεè.

³ Lá súle i gē ní íanao,
kené màa, Lua,
lá zó nísí i yɔ té saε,
váikεnaɔ midε n aε màa.

⁴ Gbēmaaɔ sɔ aa pɔnakε,
aa yáalɔ Lua aε,
aa víví ní pɔna zɔɔo.

⁵ A lesi Luaε à lémwà.
A di luabεpuana kpe, à aà tɔɔɔ.
Aà tón Dii, à kúkuakε aà aε.

⁶ Kua aà gu pɔ a kua adoa guu,
Luaá toneɔ maεε,
gyaaɔ zenɔdeε.

⁷ Lua i bekpa ziloɔne,
i zizɔɔ bɔle à ní da namau.
Swágbáadeɔ sɔ aao ku gugiiuε.

⁸ Lua, ké n dɔaa n gbéɔne,
ké n beeleínɔ guwaiwaiu,

⁹ tɔɔle lùalua, lou kwè n aε,
n Lua pɔ n yá'ò Sinai gbε musu,*
Lua, Isailiɔ Lua.

¹⁰ Lua, n èfáai p̄siné k̄s̄ɔk̄s̄ɔ,
ɔ n ní bùsu kpeena gbà gbāa.

¹¹ N gbéɔ z̄le a guu Lua,
n wēnadeɔ gbà pɔ n maakea yái.

¹² Dii yá'ò,
ɔ bíla ḡè aà baokpanaɔ ũ.

¹³ Kíaa ní ní z̄iḡɔ lé tíle kpakpa,

---

* 68:9 Bɔa 19.18

g̃e p̃ g̃ò b̃ouo lé ñ p̃o kpaale.

¹⁴ Baa ké a i s̃a kaa s̃oṽ,
ánusu kú ma felena g̃ásíaa,
a k̃o lé teke lán vuawa.

¹⁵ Ké Gb̃apiide k̃iao f̃aaa,
aa l̃i t̃oṽea lán Zalam̃o gbè neeziwa.

¹⁶ Basana gb̃es̃is̃i de a k̃iniola,
Basana gb̃es̃is̃i misonaṽ dasi.

¹⁷ A gbè misonaṽ, b̃oỹai ále webii
gb̃e p̃o Lua sè a kiblek̃ii ũwai?
Dii mé aṽ ku we g̃oṽpii.

¹⁸ Dii s̃ógoṽ lé ṽio, à k̃a miliṽ do.
Dii b̃ò za Sinai,
à mò p̃ila a gu p̃o a kua adoau.

¹⁹ N deṽe musu ñ z̃iṽo,†
n gba s̃i gb̃éṽwa falu ũ,
baa swágb̃aaṽeṽ,
ō n z̃ōle we, Dii Lua.

²⁰ Wà Dii s̃aukpa, Lua wá Suabana,
ìṽ wá aso k̃ūaw̃eṽe lá gu lé d̃e.

²¹ Wá Luaá Lua p̃o ì gb̃é suabaṽ,
Dii Lua mé ì wá b̃o ga léz̃i.

²² Lua a a ib̃eṽo mi wíwiné,
gb̃ēnaz̃in mik̃a d̃e p̃o aa té ñ duunawaṽ.

²³ Dii mè: Má á b̃ole Basana b̃usu,
má á b̃ole ísia títiu,

²⁴ ké à á gb̃áo pípi ñ á ib̃eṽo auo,
á gb̃éṽo lénaṽ i ñ baa ewà.

²⁵ Lua, wa n gb̃éṽo è aa d̃òṽk̃ōwa,
ma Lua ma K̃ia, aale mó n k̃úk̃ii.

²⁶ L̃esinaṽ d̃baaa, polenaṽ te z̃á,
w̃éndia s̃és̃empanaṽ ku guo.

²⁷ A Lua t̃oṽo balu guu,
à Dii kp̃ela Isailiṽ k̃ók̃aaau.

²⁸ Né g̃ōz̃ana B̃ēỹam̃eṽ buiṽ mé d̃baaa,
bee gb̃ea Yuda k̃iao ñ ñ gb̃éṽo
ñ Zabul̃ni bui k̃iao ñ Nefatali bui k̃iao.

²⁹ A Lua d̃il̃éṽ àṽ gb̃aa.
Lua, b̃o ñ n gb̃aa p̃o ñ òṽw̃eṽeṽo.

³⁰ K̃iao m̃one ñ ñ gbaṽ
n kp̃é p̃o kú Yelusaleṽ ỹái.

³¹ Z̃oa d̃o ìleñoṽo Egipiwa,
z̃oad̃o buiṽ swanaṽ ñ ñ gb̃éṽwa.
Anusu gopana t̃ómá,
gb̃éṽo p̃o z̃ik̃aa ì kené naṽ f̃aaa.

† 68:19 Efe 4.8

³² Egipiõ gbéõ zĩma,
Etiopiõ wã aa òðnzĩ, Lua.

³³ Dũnia kpalablenao, à lesi Luae,
à Dii táasilé.

³⁴ A di lounaa kpe musumusuzi zizi,
à ma, àle pũna gbáugbãu.

³⁵ A Lua gbãa galiké,
wa aà zõkè dõ Isailiõwa,
aà gbãa ku luabepuanau.

³⁶ Lua, kua n kúkĩ ní zõ,
Isailiõ Lua ì gbãa ní ikoo kpa a gbéõwa.
Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikéa Luawa kua ìadama guu

¹ Davidi lé.

² Lua, ma suaba,
asa í ma kũ ma nõee.

³ Dèè lé ma mó, ma ka zã,
tepekĩi kuo.

Ma kpale isiu,
ísõ lé damala.

⁴ Ma wiilè ma kpasa,
ma kòlo nàaa,
ma wèdò ma Luazi
e ma wé gè lé wo.

⁵ Gbé pò aa zamagu pãõ* dasi de ma mikãa,
ma ibee pò aa ye ma de pòewiwinésaiõ lé vïo.
Pò pò mi a kpá'oo ò aa mè mà a ne'i mà kpá.

⁶ Lua, ní ma mìsaiyãõ dõ,
ma tàaeõ uléanéo.

⁷ Dii Lua Zígõde, gbé pò an wé ònzio
ńsu to wí ní kú ma yáio.

Isailiõ Lua, gbé pò aai n kĩi wéleõ
ńsu to an tó òkpa ma yáio.

⁸ Asa n yáí mi sòsõa fĩi,
ò ma gee gò kpa ma wéi.

⁹ Ma gõ zĩlo ù ma gbéõ guu,
ma gõ gbẽando ù ma da bedeõ guu.

¹⁰ N kpé yá ma kũ gbãa,
àle ma ibaba,†

n sòsõnaõ n sòsõa gòmee.‡

¹¹ Mi leye pòsia guu,
ò wĩõ ma sòsõ.

¹² Mi zwãnkasaõ fĩfia,
ò wĩõ ma ke pòpòõ.

¹³ Gbé pò zõle gãaeõ ì ma pe,

* 69:5 Zãa 15.25 † 69:10 Zãa 2.17 ‡ 69:10 Lom 15.3

ígbãaminao ì ledamanao.

14 Dii, máε wabikεma,
ńsu to à bɔ n pɔ kpeo,
wea Lua, n gbεke zɔo yáí,
ní ma suaba síana.

15 Ma bɔ bèleu,
ńsu to mà kpáleuo.

Ma bɔ ísiu,
ma si ma zangudeo wa.

16 Nsu to ísɔ damalao,
ńsu to mà kpále ísiuo,
ńsu to wà téeena kamalao.

17 Wea Dii, asa n gbεke maa,
ma wegwa n sùuu zɔo guu.

18 Nsu mikpeli n zòblenaεo,
wea kpakpa, asa ma gɔ yeelεε.

19 Sɔmazi, ma misi,
ma suaba ma ibεεo yáí.

20 N ma sɔsɔa ní widaaao ní ma kpeboao dɔ,
ńle gbé pɔ aa yákũamanoo e.

21 Sɔsɔa ma sɔ zò, ma gɔ yèεesai,
gbé pɔ a ma wegwa ɔ má wèεε, mi eo,
gbé pɔ a ma nòεe nínimεε ɔ ma wedòi, a kuo.

22 Aa εεe vâi kâmεε bleu,
ké imi ma kũ gbãa, aa vèε kũma kpaa. §

23 To an dikpekea gɔné bai ũ, wà ní kú,
to an kua aafia yá'iné.

24 To an wé siakũ, ké aasu gu'eo,
to an wó gɔ koolonno gɔɔpii.*

25 N n kpɛnemuu bɔbɔmá,
n n pɔkũma pásí pisimá.

26 An bòo gɔ bòo zia ũ,
an gbèe su ào ku ké à zɔle ní kpéu bo, †

27 asa aai ìada gbé pɔ ní gbèwae,
aai gbé pɔ ní zò wāwā galike.

28 N ní yá pii tàaeo dańla,
an baa su ào ku n gbèsuabaa guuo.

29 N ní tó waa wèni taala guu, ‡
an tó su ào ku lá doũ guu ní gbèmaao tóoo.

30 Lua, má kú taasi ní yá'ɔmao guu,
ma se lesí mà bɔu aafia.

31 Má Lua tɔbɔ lesia guu,
má aà sáaukpa mà aà káfi.

32 Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,

§ 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29 * 69:24 Lom 11.9-10 † 69:26 Zin 1.20 ‡ 69:29 Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

a keè na de zugaaena kóbadea.

³³ Taaside e, aai pɔnake,
á luakliwɛɛɛɛnao á sɔ i níni.

³⁴ Asa Dii í wɛnadeo yáma,
íli saka a gbé pɔ de zìzo ũɔguo.

³⁵ A à táasile musu ní tɔɔɛo,
ísia ní pɔ pɔ kú a guuo píi.

³⁶ Asa Lua a Siɔna suaba,
a ea Yuda wéɛo kále,
à gbé i zɔɛu ní pɔ ũ.

³⁷ Aà zòblenao néo mé aa gɔ ví,
gbé pɔ ye à tó naipio io ku a guu.

70

Wiilea Suabanai (Sou 40.14-18)

¹ Davidi ɛ.

² Lua, ma misi,
Dii, ke kpakpa mo dɔmale.

³ To wí gbé pɔ lé ma wɛo kú,
aa ní mi pɛɛ.

To gbé pɔ ye mà taasikeo kpekpa,
an gee gɔ kpá ní wéi.

⁴ Gbé pɔ aai omɛɛ, tàale tàaleo,
to aa ea ní wíio.

⁵ Gbé pɔ aale n kíi wɛɛɛo,
to an pɔ kema na aa yáalo.

Gbé pɔ an wé dɔi n ní suabao,
aa o láasai Lua zɔo.

⁶ Taaside wɛnaden ma ũ,
Lua, ke kpakpa.

Mme ní ma Dɔnlɛde ũ,
níme ní ma Mísina ũ,
Dii, nísu gɛgɛo.

71

Mae zɔo wabikɛa Luawa

¹ Dii, ma nanzie,
nísu to wí ma kú bauo.

² Ma misi, ma bo n maakɛa yái,
swákpamazi, ma suaba.

³ Ma gbesi pɔ máli gé ulɛi a guun n ũ.
N díɛ n ma suaba,
asa ma gbesi ní ma zegikíion n ũ.

⁴ Ma Lua, ma bo váikenao ɔzi,
ma si gbé bɛɛ pásíowa.

⁵ Mme ma wé dɔnzi, Dii Lua,
níme má n náai ví za ma èwaasogoo.

⁶ Ma sɔ kpáɛanzi za neasakpɛue,
níme n ma bo ma da nòsɛu.

N táasi miò le gɔɔpii.

⁷ Ma kua de yáɔnsae ũ gbé dasidee,
asa ríme ní ma ulekíi gbãa ũ.

⁸ N táasilea Ìò dɔ ma léu,
miò n maabo kɔɔ ní oosio.

⁹ Nsu pákpamazi ma zikũa yáio,
ńsu ma vũaa ma gbãa láaa yáio.

¹⁰ Asa ma ibeeò lé ma yã'o,
ma wèleo lé lekpaai ma wēnibɔai.

¹¹ Aa mè: Lua gĩaàzie,

wà aà ya kú,
gbēe ku à aà suabao.

¹² Lua, ńsu ñyɔ kumanɔ zào,
ma Lua, ke kpakpa mɔ dɔmale.

¹³ To wí gbé pɔ lé yãdɔaɔ kú,
aa mide,
to sɔsɔa da gbé pɔ lé ìadaaɔla,
an tó òkpa.

¹⁴ Mapi sɔ, ma wé Ìò dɔnzi láasaie,
miò n táasile màò gé.

¹⁵ N maakɛa aɔ dɔ ma léu gɔɔpii
ní n gběsuabaa pɔ má a lé dɔoo.

¹⁶ Má mɔ mà Dii Lua gɔsakeyã galike,
n mēndo maakɛa má dɔ gběɔgu.

¹⁷ N yãdadamee za ma èwaasogɔɔ,
Lua, e tia mále n yáɔnsaeo o'o.

¹⁸ Baa ké ma zikù, ma mikã pua,
ńsu ma to weo, Lua,
ké mà e n gbãa galike tiadeɔne,
mí n gɔsakeyã dau siu gbé pɔ aale feleɔne.

¹⁹ Lua, n maakɛa zòma,
n yãzɔkè, déme muaannɔi?

²⁰ N tò taasi pásí ma le dasidasi,
ãma ñyɔ ea ñ ma gba wēni,
ñyɔ ea ñ ma bɔ tɔle nɔnau.

²¹ Nyɔ ma beee káfimɛɛ,
ñyɔ ea ma nòse nínimɛɛ lɔ.

²² Ma Lua, má n sáaukpa ní mɔɔnao n náai yái.
Isailio Lua pɔ n kua adoa, má n táasile ní kúuo.

²³ Gula aɔ dɔ ma léu.
Ma gbé pɔ n ma mísi,
má n táasile.

²⁴ Máɔ n maakɛa o gɔɔpii,
asa wí gbé pɔ lé ma vãi weeleo kù,
an gee gò kpá ní wéi.

72

Wabikea Luawa

Salomɔɔ le.

¹ Lua, ñ n iko kpa kíawa,

ñ n maake kpa kíabuiyiwa,

² ké aà dɔaa n gbéɔne a zéwa,

i yágɔgɔ táaaɔne a zéwa,

³ gbèsísíɔ i mɔ gbéɔne ní aafiao,

śísíɔnaɔ i to aao ku nama guu.

⁴ Kía a to yá bɔ ní táaaɔ na,

a taaside néɔ suaba,

i gbāamɔnedeo wíwi.

⁵ Aɔ ku lá íatē ìɔ ku gɔɔpiiwa,

lán mɔvua kua wē ní wēowa.

⁶ Aɔ de lán zuɔ louwa,

lán m̀̀se pɔ í pisi tɔɔlewawa.

⁷ Gbēmaaɔ ɔta aà gɔɔ,

nama a ke zài e mɔ ge mided.

⁸ A kible za ísiale la ní a léleo,

za Uflata e dúnia léwa.*

⁹ Bui pɔ kú guwaiwaiuɔ mɔ kúléè,

aà ibeɔ wúle ní gbɛɛu aà ae.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíaɔ falubɔè,

Seba ní Saba kíaɔ mɔ gbadaè.

¹¹ Kíaɔ mɔ kúléè nípii,

bui pii a misiiléè.

¹² Asa a wēnade pɔ an wii dɔɔ bɔe,

a taaside pɔ dɔnlɛde víoɔ misi.

¹³ A yēɛsaideɔ wēnagwa,

a taasideɔ bɔ ga lézi.

¹⁴ A ní bɔ gbāamɔnedeo ní gbé pásíɔ ɔzi,

asa an kua beɛɛ víè.

¹⁵ Lua kía dɔ ní aafiao!

Wiɔ aà gba Seba búsu vua,

wiɔ wabikeè Luawa gɔɔpii,

wiɔ samaa'òè láasai.

¹⁶ Bua pɔ kú aà búsuu maamaa,

a lác aɔ da śísíɔ musu síii,

aa ne'i aa pia lán Libā lákpɛwa,

aa gbā lán kàsapuwa sēsaou.

¹⁷ Aà tɔ aɔ ku gɔɔpii lán íatēwae,

bui pii a báaa e aà sabai, aai aà tɔnasi.

¹⁸ Wà Dii Lua, Isailiɔ Lua sáaukpa!

Ɔme í yābɔnsaɛɔ ke ado.

¹⁹ Wàɔ Lua gawidepi tɔbɔ gɔɔpii,

aà gawi i li dúniaa pii.

* 72:8 Zkl 9.10

Ami! Ami!

20 Yese né Davidi wabikea lén we.

Soṽ 73-89

LA AAṼDE

73

Vaikenaṽ káfta'ea yá

Asafa le.

1 Lua ì èfāaikε Isailiṽne síanaε,
ì maake nṽsepuadeṽne.

2 Mapi sṽ ma káikù ní léleao,
ma gbá ye zái guwa yāε.

3 Ké ma váikenaṽ kua maa è,
ma íandānapiṽ gwea nidè.

4 Yāε lí kpàlikpanéo,
aa aafia mé aa mekpaa.

5 An wá lí wā lán dāṽwao,
aali gyāke lán deṽwao.

6 Aaí íandāa da ní nṽe yābaa ũ,
aaí pāsí nańzi pṽkasa ũ.

7 An oa ìṽ nísi bṽ,
an kàamai de ní pia.

8 Aa gbélaani ví,
aaí boo gbène oné,
aaí naenaεmá ní zṽṽke yái.

9 Aaí me: Lua pila wà dēεka,
mé an yá ì li dúniaa.

10 Ayāmeto wí kené kèke,
wí yá pṽ aa ò píi sí síana ũ.

11 Aaí me: Lua a dṽ má ní?
Musude dṽa kà màae?

12 Váikēnapiṽ gwa, aa yāε káa vío,
an gwea ìṽ káfi gṽṽpiie.

13 Asi ma nṽse pua pā yá?
Ma a ṽbèle tàaeu wásawasa pāεa?

14 Niṽ ma gbē gṽṽpiie,
niṽ ma swágaga lá gu lé dṽ.

15 Tó ma ze ní yá bee taa oaoε,
bee aṽ de bṽa n gbéṽ kpe ũε.

16 Ké ma làasookè yápiwa mà dṽ,
à kēmεε zí'ũε,

17 e ma ge gēṽ Lua kúkti,
ṽ ma wé gbàsa kè an láaa yá musu.

18 Ni ní da gu zāandeu,
ni ṽzṽńzi aa gṽ ní liaao.

19 Aaí gṽ kaalepṽ ũ kándo,
vía pṽṽ ì ní le, aa mide.

20 Lá nana ì gēzea, tó gbé vù,
tón fεε Dii, ñyõ to aa gē ní ñanao màae.

21 Ké ma nòse òòkpà,
mé ma pò yà,

22 ma sòukù, má yāe dōo,
ma gō n kīi lán nòbowa.

23 N beeo má kunnò gòopiie,
n ma kū ma òplaawa.

24 Ni dōaamee ní n lēdaaao,
bee gbεa ñyõ ma ka àizānawa.

25 Ma wé dō gbēezi musuo, n bàasio,
kuannò guu pōe ni lé ma de tōleō.

26 Baa tó ma me ní ma sōo yēēē lé láa,
Lua mé ì to ma sō gbāakū,
ōme ma baa ũ gòoppi.

27 Asa gbé pò kēmao midεε,
ñyõ n gbé pò bò n kpεo bāde.

28 Lua, sōaanzi mé kēmεε na,
Dii Lua, ma n ke ma ulekli ũε.
Má n yākeao dau mà siuné.

74

Wiileá Luai aà kpé wia yá musu

Asafa le.

1 Lua, bōyāi n giwázi e gòopiii?

Akea níe pòbò n níu n kpàsa são yá musui?

2 Gbé pò n ní sí za zio yá dōngu,

bui pò ní bò aa gō ní pò ũo
ní Siõna gbèsisi pò ní kè n kúkii ũo.

3 N ibεεo n kúkii dàaí míomio.
Dede ní laaio, à òòkpà píi.

4 N wèleō káaa gu pò ni dauwáε,
aa nízia seelaō pèε we.

5 Wá è, an mōona dō musu,
aale ke lá wìb dào gbēwa.

6 Lí yōoa kefena pò wa kpà a gíwa,
aa gbè wa gbòo ní mōoo ní fēnkīnio.

7 Aa tesò n kúkiiwa, à kwè,
aa tò kpé pò n tó kuwàpi gbālè.

8 Aa ò ní nòseu: Wà otōmá míomio.
Aa tesò wá bùsu lousisikpεowa.

9 N kpé lousisiboo gēzea,
ānabie ku bo.

Wáō ku màa e bōen yà?

Wá gbēe dōo.

10 Lua, ñyõ to n ibεεo aao n yáalo e bōe ni?

N wèleō aao sakangu láasai yà?

11 Bóyâi n ɔ kpaaũai?
 Ɔgo n kùe, ní ní dede.

12 Lua mé ma kía ũ za asínizí,
 ɔme í gbé suaba dúniau.

13 Mme n ísia zèe ní n gbãao,*
 n kwāsa mi wí í guu.

14 N Egipiɔ mǐde we,
 n ní gɛɔ kpà wàɔwa pɔblea ũ.

15 N swaɔ bɔ̀, n zɛwè nibɔnaɔne,
 n swa pɔ́ a í baa vío zèe.

16 Fãane ní gwãasínao de n pɔ́ ũe,
 n mɔvua ní íatɛo kúkíi dílené.

17 Mme n kɔɔ dàda bùsu píiu,
 n sae ní buziɛo gɔɔ díle.

18 Yá pɔ́ n ibɛɛɔ dɔ̀ yá dɔngu Dii,
 mǐsaidepiɔ sakà n tóue.

19 Nsu n n felena kpá wàɔwao,
 n wɛnadeɔ yá su sãnguɔ.

20 Laaidɔ n bàakuawanɔwa,
 asa wá bùsu gbè'ɛɔ pāsíkù píie.

21 Wá gbé pɔ́ wàɛ gbãamɔwɛɛɔ,
 ísu to wà kpekpa ní wíoo.

To wɛnadeɔ ní taasideɔ n táasile.

22 Lua, feɛe gí ní nzíao.

N yá pɔ́ mǐsaideɔ lé dɔ zesai màè!

23 Nsu zɔa pɔ́ n ibɛɛɔ lé kánzi kpa swáao,
 n wɛlepiɔ kɔ́fi dɔ gɔɔpiie.

75

Lua mé yákpalekena ũ

1 Asafa ɛe.

2 Wa n sáaukè Lua,
 wa n sáaukè.

Tó wà n yábɔnsaɛɔ galikè,
 ní kú kái.

3 Lua mè: Ma gɔɔdíle,
 má yákpaleke a zéwa.

4 Tó dúnia dèe, a gbéɔ lé ke sèee,
 máme mi a gbapeɛe kú gíũgíũ.

5 Mi o yòɔdeɔne aasu ní gasa feɛo,
 mi o vǎikenaɔne aasu káakuo.

6 Asu à á gasa feɛao,
 ásu kàamaj kemaɔɔ.

7 Asa gbãa lí bɔ gukpe ge be'aeo,
 ìli bɔ guwaiwai guu no,

8 Lua mé yákpalekena ũ,

* 74:13 Bɔa 14.21

5 me ì gbēdo sōle, ì gbēdo fele.
 9 Imibò ku Dii ɔzì, í gbāa ka a pai,
 àle pí aà pòkūma ũ.
 I kóle dúnia vāikenaɔwa píi,
 5 aai mi wesai ní a gbɔɔ.

10 Mapi sō máo yápi o gɔɔpiie,
 mí Yakòbu Lua táasile.
 11 Má vāikenaɔ gasa kwé,
 gbēmaɔ gasa iò ku musu.

76

Lua mé ziblea gbāa ũ

1 Asafa le. Wí sí ní kúuɔe.
 2 Wa Lua dō Yuda būsuuɛ,
 aà tó gbāa Isailiɔne.
 3 Aà zwāakpe kú Salema,
 aà kúkíi kú Siɔna.
 4 Kua we à kà wāaɔ è'ɛ
 ní sèngbaɔ ní fèndaɔ ní zikabɔɔ.

5 Ni gupu, niò teke,
 n zɔɔ de gbèsísí pò kú gɔɔpiia.
 6 N gbāa denla kè gōsa gbāaɔne,
 aa wúlea ní ní i gbɛzāo,
 gō gbèɛɛpiò gbèe i fō ɔsèò.
 7 Yakòbu Lua, n ní lele,
 5 sōdeɔ ní ní sōò gò kálea ní izɔɔo.
 8 Mmɛ ní gbé pò de wà víakèè ũ,
 tó n pòbò n níu,
 déme a fō ze n aei?
 9 Kua musu n yákpalekè,
 5 vía dúnia kù, à gò kílíkili.
 10 Lua, n fele n yāgògò dúniaɛ,
 n yèɛsaideɔ suabà.
 11 Gbēnazina pòkūma ì n tɔbɔ,
 n pòkūma kíni ìò dɔa n piɛ.
 12 A leke Dii á Luawa, í a flabo.
 A gbé pò á liaawáziɔ,
 à mɔ Lua pò de wàɔ aà vía ví gba pò.
 13 I kpalablenɔ káde,
 ì to vía dúnia kía kú.

77

Lua dɔnle bɛkɛa taasi guu

1 Asafa le.
 2 Ma lezù Luazi,
 ma wiilèwà,
 ma lezù Luazi aà ma yāma.

³ Kua taasi guu ma Dii kíi wèeεε,
ma ɔ ɔba Luazi gwá kpasasai,
ma nòεε i nínio.

⁴ Ké ma làasoo tà Lua kíi,
ɔ máεε kāsánke,
ké ma aà wàaipà,
ma nisina vù.

⁵ N ma wé kŭa, mi e i'òo,
ma gɔ bíli guu, mi dɔ lá má oo.

⁶ Ma làasookè yāawa
ní wè zizi pó gèɔ yáo.

⁷ Lε pó má dà yāa dòmagu gwá,
ma làasookèwà mà wεεε dɔ.

⁸ Ma mè: Dii wá vūaa gɔɔpii yà?
Wá yá a kaaàgu boa?

⁹ Aà gbεke mīde mímio yà?
Aà yá aɔ gbooa gɔɔpii yà?

¹⁰ Wá wēnagwaa yá sà Luagu yà?
Aà pɔ pàwázi, a wá wegwa boa?

¹¹ ɔ ma mè: Yá pó má kŭan ke:
Musude ɔzεεdòwēεε.

¹² Má làasooke Dii yābɔnsaεɔwa,
mí aà yá pó a kè yāaɔ dɔ gbéɔgu.

¹³ Má n dabudabukeaɔ wàaipá pii,
mí n yāzɔkεaɔ oné.

¹⁴ Lua, n zé gbāsí vīo.
Dii kpele mé zɔɔ lán Luawai?

¹⁵ Mmε ní Lua dabudabukεna ũ,
n n gbāa òb buiɔne.

¹⁶ N n gbéɔ mīsi ní n gāsa gbāao,
wá Yakɔbu ní Yosεfuɔ buiɔ.

¹⁷ Isia wesinle Lua,
isia wesinle ɔ à kɔdè,
à lùalua za a εu.

¹⁸ Lou kwè, a pūnaa kɔfi dɔ luabe,
n kà tedeɔ kpa loupileá ũ.

¹⁹ N pūnaa kɔfi dɔ zàa'iana guu,
loupileá dúnia pù pii.
Tɔɔle gbāle à lùalua.

²⁰ N zé dà ísiau,
n gēkíi bò í zɔɔ guu,
wi n kèεεgbε eo.

²¹ N ɔbaa n gbéɔne lán sá waiwa
Mɔizi ní Aalonaɔ sabai.

1 Ma gbéó, à ma lédama ma,
à swákpa ma yáí.

2 Má yá'óé ní yáasio,
má yá pọ́ uléa za zi bọ́lekéé,*

3 yá pọ́ wá mà mé wá dǔ,
yá pọ́ wá maé a galikèwěe.

4 Wá yápi ulé wá néóné,
wá Dii táasiléa da wá tǔnǎné
ní aà gbáao ní yábonsáe pọ́ a kè.

5 A yádíle Yakóbu buióné,
à a ikoyá dà Isailióné.

A ò wá dezióne aa tó ní néó dǔ,
6 i gǔ ní bui pọ́ kpéne felekáa ú,

aaí fele dáda ní néone sǔ,

7 ké aa e Lua náaike,
ké Lua yákeá su sǎngu,

aaí aà yádíleá kúa,

8 ké aasu wà de lán ní deziwao,
asa aa swágbáakè aa gǐ Lua yáí,
an sǔ ku Luawao, aa náai víe.

9 Eflaiú buiá kázunáne,
ǔ aa kpekpa zǐ guu.

10 Aai ze ní Luabaakuarínóo,
aa gǐ tǐi aà ikoyáí.

11 Aà yákeá sǎngu
ní aà yábonsáe pọ́ a òné.

12 A dabudabu kè an dezió wáa
Zoá wéleu, Egipi búsuu.†

13 A ísia zǔe à bùáínó,
à í bíibò.‡

14 A dǎané telu guu fáane,
gwáasína sǔ ní té gupúao.§

15 A gbesi páa guwaiwaiu,
à í kpámá zǔ lán ísia íwa.

16 A tò í bǎné gbéu,
ípi bàalè lán swadawa.*

17 Ǔ aa gǐ te duunawa,
aa gǐ Musude yámai guwaiwaiu.

18 Aa gǐ kè aa Lua léwe,
aa ní pǎeá blé gbèawà.†

19 Aa Lua bǐebò aa mè:
A fǔ ọ́pí'í díléwěe sǔ lae?

20 Gwa, à gbé lè, í bǔ dàgua mé!
A fǔ blé ge nò kpáwá sǎ?

21 Ké Dii yápi mà, aà pọ́ pá,
ǔ té kù Yakóbu buiowa,

* 78:2 Mat 13.35 † 78:12 Bǎa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bǎa 14.21-22 § 78:14 Bǎa 13.21-22 * 78:16 Bǎa 17.1-7, Nao 20.2-13 † 78:18 Bǎa 16.3, Nao 11.4-5

à pɔkũmabòbɔ Isailiɔwa.

²² Asa aai Lua yá sio,
aa àà gbé suabaa gbāa náai v̄io.

²³ A yādà bálumaε,

à zεwè musu,

²⁴ ̄ mana kwèné blε ũ,‡

à musu pówena gb̄ yòné.

²⁵ Aa malaikaɔ blε blè,

à kùsũakèné, à d̄in̄la.

²⁶ A tò ían gbāa bò gukpe,

ní aà gbāao à bò γεmidɔk̄ii oi lo,

²⁷ ̄ à nò kwèné lán luutēwa,

h̄aɔ l̄in̄la lán ísiale ũfāawa. §

²⁸ A tò aa kwè ní bòou,

aa ḡ kálεa liaa ní kp̄éoi.

²⁹ Lua pó pó aa a ni v̄i kp̄amá,

̄ aa sò aa kà páup̄au.

³⁰ E a ni àò gé b̄oin̄la,

ḡɔɔ pó bl̄epi da ní léu,

³¹ Lua f̄elε f̄èínɔ,

à Isaili ḡɔgbāaɔ d̄ede,

à ní èwaasoɔ kwè.*

³² Gia ní beeo aa ḡi tε duunawaε,

ní aà yāb̄onsaεkεaɔ aai aà náaikεo.

³³ ̄ à ní w̄eni kèné lán lé'ianawa,

a tò ònekεa ní m̄ide.

³⁴ Tó à ní pisabò, aaí aà aεya,

aaí εa wà aà k̄ii wεεε ní wāao.

³⁵ Aa d̄ò sa Lua mé ní gb̄esi ũ,

Lua Musude mé ní M̄isina ũ.

³⁶ Ama aaí lémwà,

aaí εetoè,

³⁷ an s̄o kuwào,

aa aà bàakuar̄in̄ɔ yá gbòo.

³⁸ Aàpi s̄o à ní w̄enagwà,

à ní duuna k̄emá, i ní midεo.

Io azia zùukε m̄òom̄oε,

i a pɔkũmabòbɔmá píio.

³⁹ A ní gb̄ēnaz̄inkε d̄òmá,

asa aaí ḡēzεa susai lán íanawaε.

⁴⁰ Aa swágb̄aakè guwaiwaiu ḡēn ũma'ũma!

Aa aà pɔ yàè s̄eu we à kè zài.

⁴¹ Aa Lua lεwε,

aa Lua lεwε,

aa Isailiɔ Lua pó a kua adoa f̄è.

⁴² Aà iko gbāa s̄àngu,

‡ 78:24 B̄oa 16.14-15, Nao 11.7-9, Z̄aa 6.31 § 78:27 B̄oa 16.13, Nao 11.31-32 * 78:31 Nao 11.33

lá à ní sí ní ibεεwa,
 43 lá à dabudabuò kè Egipi,
 mé à yābɔnsaεò kè Zoā bùsuu.
 44 A ní swa'io lile au ũ,†
 ɔ aai fɔ aa a imĩ bo.
 45 A ũsinaò kàngu, aa ní soso,‡
 ní blɔɔ bo, aa yāyiamá. §
 46 A tò kwaò ní pówenaò blè,
 à kwasutē kà ní buapóu.*
 47 A tò loughε ní v̄εebuò kè kélékεle,
 a zāa'iana ní kaa líò è'ε.
 48 A ní pɔtuò mùsikè ní loughεpio,
 lua sù ní kpàsaɔwa.†
 49 A a pɔkūma z̄ɔò b̀b̀ɔmá,
 à ìisèrínò ní pɔf̄εo ní kp̄εneo,
 à músi malaikaò gbàεmá.
 50 A a pɔkūma gbà zé,
 i zεz̄ɔ gae bo, à gagyākàngu.
 51 A Egipi nεḡɔε s̄éiaò dèdε píi,‡
 Haũ bui ḡɔsake népio ḡaga.
 52 A b̀ò ní a gb̄éò lán sāɔwa,
 à d̀aané guwaiwaiu lán sā waiɔwa. §
 53 A bērínò, aa ku d̀ɔɔa v̄iasai,
 an ibεεo s̄ɔ, ísia k̀aamá.*
 54 A k̀arínò a bùsu z̄ɔ̄leu,†
 gus̄is̄ide p̀ó a s̄i ní a gb̄aaopiu.
 55 A buip̄aleò ȳané,
 ɔ à ní bùsu kpaalèné ní p̀ó ũ,
 à uakp̄akpa Isaili buip̄ione.‡
 56 ɔ aa Lua lεwε aa ḡi aà ȳamai,
 aa Musude ȳadileao k̀ua. §
 57 Aa kpεkp̄a aa b̀ò aà kpε lán ní maeɔwa,
 aa náai v̄io lán sá gia baiwa.
 58 Aa aà p̀ɔ f̄elèè ní ní sa'ok̄iio,
 aa aà zaf̄èè ní ní táao.
 59 Ké Lua è màa, ɔ aà p̀ɔ p̄a,
 à ɔz̄ò Isailiozi p̄as̄ip̄as̄i.
 60 A a zw̄aakpε tò Silo* we,
 aà be p̀ó a kp̄a gb̄ēnazinaò guupi.
 61 A tò an w̄elεò mò a kpagolo s̄ε,†
 ɔmε aà gb̄aa ní aà gawio k̀úk̄li ũ.
 62 A tò wà a gb̄éò dèdε ní f̄ēndao,
 aà p̀ɔ p̄a bui p̀ó a s̄èpizi.
 63 An èwaasoò tek̀ù z̄i guu,
 an w̄ēndiao i z̄akεle d̄ɔ bo.

† 78:44 B̄oa 7.17-21 ‡ 78:45 B̄oa 8.20-24 § 78:45 B̄oa 8.1-6 * 78:46 B̄oa 10.12-15 † 78:48 B̄oa 9.22-25 ‡ 78:51
 B̄oa 12.29 § 78:52 B̄oa 13.17-22 * 78:53 B̄oa 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55 Yoz 11.16-23 § 78:56 D̄oa
 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22

64 Wà ní sa'onao dède ní fěndao,
an gyaao i fě ńlò.

65 Ǿ Dii vù ní io sa,
lán gōsa pó vù ní wē'iowa.

66 A ní wèlao gbè, aa kpekpa,
a tò aa gò ní wío gōpii.

67 Ǿ à gī Eflaiũ buiozi,
i Yosefu buipi se lo.

68 Yuda bui Ǿ a sè sa
ní Siona gbèsisi pó á yeio.

69 A a kúki dò musumusu we,
ao ku gōpii lán dúnia kálawa.

70 Ǿ à a zòblena Davidi sè,‡
à aà bò sã kaau.

71 A aà bò sãdãu, à dãaa Isailione,§
Lua gbé Yakabu buipio kía.

72 Davidi ní kpá a kpe ní nòsemendoo,
à dãaané ní a o báaadeo.

79

Yelusaleũ dælea wii

Asafa le.

1 Lua, buipãleo sí ní bũsuu,
aa n kpé pó a kua adoa òkpà,
aa Yelusaleũ dæle.*

2 Aa n zòblenao dède aa ní ge kpà bãowa,
aa n yãmanao ge tò wàione ble ù.

3 An au bàalè lán íwa Yelusaleũ bíi kpe,
gbèe ku à ní vío.

4 Wa gō pó yáalao ù wá saedeone,
láanipo ù gbé pó liaawázione.

5 Dii, n po ao paawázi e boe ni?
N kpēne té ao kũ gōpii yà?

6 Pókũma bõbõ bui pó aa n dõowa,
gbé pó aali ní sísiõ bũsuõwa.

7 Asa aa Yakabu buio blè,
aa ní bũsu òkpàe.

8 Nsu wá maeõ duuna wi wá musuo.
Wēnadõwēe kpakpa,
asa wa busa dúuduue.

9 Dõwále, Lua wá Suabana.
Wá misí, ké ñ tõbõ,
wá duuna kéwá n tó yái.

10 Bóyái nýõ to buipãleo wá lá:
Wá Lua ku máe la?
To buipãleo dõ wá ae,

‡ 78:70 1Sam 16.11-12 § 78:71 2Sam 7.8 * 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14

ké ni n zòblenaɔ dɛdɛa tɔsimá.

¹¹ To zìzɔɔ ɔɔɔ gbɛ n swáú,

gbé pɔ kú ga lézìpiɔ bɔ

ń n gâsa gbãao.

¹² Láani pɔ wá saɛdeɔ zìma,

fiaboné gɛn sɔpla, Dii.

¹³ Wápiɔ n gbéɔ, n kpàsa sãɔ,

wíɔ n sáaukpa gɔɔpi,

wíɔ n tó galikɛ e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní pá ziu wabikɛa

¹ Asafa lɛ.

² Swákpa Isailiɔ Dɔaana,

n gbé pɔ ni Yosefu buiɔ dā lán sãɔwa.

Bɔ gupuaɔ, n gbé pɔ ní zɔlɛa malaika gâsiadeɔ zãnguɔ,*

³ ní dɔaa Eflaiũ buiɔnɛ

ń Bɛyãmɛɛ buiɔ ní Manase buiɔ.

Fɛlɛ ní n gbãao, mɔ ñ wá suaba!

⁴ Lua, to wà ɛa su wá pá ziu.

Wá wegwa wà aafia'e.

⁵ Dii Lua Zígɔde,

ńlɛ pɔbɔ n níu e tia,

ńyɔ n gbéɔ wabikɛa mamá bɔɛ ni?

⁶ N wé'i kpámá blɛ ũ,

n ní wé'i yɔné pɔ pai aa mĩ.

⁷ N tò wa gɔ láanipɔ ũ wá saɛdeɔnɛ,

wá ibɛɛpiɔ lé wá kɛ pɔɔpɔɔ.

⁸ Lua Zígɔde, to wà su wá pá ziu,

wá wegwa wà aafia'e.

⁹ N vɛɛli wò Egipi,

n buipáleɔ yà ñ ní pè ní gbɛu.

¹⁰ N gukɛkɛɛ, à zínapèlɛ,

ɔ à ɔtà à a bùsu pà.

¹¹ A uedà gbèsísíɔla,

a gɔnaɔ dɛ sɛdɛ lí zɔɔla.

¹² A ɔtà à gè e ísialɛ,

a ɔnɛɔ gè e Uflatai.

¹³ Bóyái n a kaa gbòɔ,

gbé pɔ lé gɛzɛaɔ ñ ɔmaleii?

¹⁴ Dào sàwa ì lé kái,

sɛanɔbɔɔ ì mɔ a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zígɔde, wá wegwa!

Kua za musu wɛzu ñ gwa!

Laaidɔ vɛɛlipiwa,

* 80:2 Bɔa 25.22

16 bui p3 n pè nzia,
 né p3 n s1 n p3 ũpi.
 17 Wà n v̄ēlipi z̄ō wà tes̄ōwà.
 Wepāsi biimá aa mide.
 18 Ōda gbé p3 kú n ɔplaiwa,
 gbēnazin né p3 n s1 n p3 ũ.
 19 Wá kēma bo.
 Wá lé n láo, wí n sísi.
 20 Dii Lua Ziḡode,
 to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wà aafia'e.

81

Isailio dikpe le

1 Asafa le.
 2 A gulado Lua wá gbāawa.
 A kúkuake Yakobu buio Luae.
 3 A bo n leo, í bala lé
 n m̄ona'bo nao n domao.
 4 A kuupe m̄bozi,*
 í pé a vua zá wá dikpeḡo,
 5 asa a de ikoyā ũ Isailione.
 Yá p3 Yakobu buio Lua dilen we.
 6 A yápi dà Yosefu buione
 ḡo p3 à àna Egipiowa.

Aa bo p3 aai ma yāao mà à mè:
 7 Ma aso gò á ḡau,
 ma á ɔ b̄o ēu.
 8 A wiil̄ea taasik̄eḡo, ō ma á bó,
 má w̄ewá asii guu n louviao.
 Ma á lé ma á gwá Meliba í k̄ii.†
 9 A swákpa ma gb̄e, mí ledawá.
 A Isailio, à ma yāma lé!
 10 Asu à ɔ dii pále v̄io,
 ásu kúle dii z̄ilo.‡
 11 Mám̄e má Dii á Lua ũ,
 ma á bóle Egipie.
 A á lé ele, mí tó à ká.

12 Ō Isailio i ma yāmao,
 ma gb̄epio i misiilemeo.
 13 Ō ma n tó n n swágb̄ao,§
 aa té nzia p̄eai.
 14 Tó Isailio s̄amazi,
 tó ma gb̄epio te ma yái,
 15 d̄s ma n ib̄e ɔ b̄usané ḡōḡo,
 ma ɔz̄ō n w̄elep̄iozi.

* 81:4 Nao 10.10 † 81:8 Ba 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Ba 20.2-3 § 81:13 Lom 1.24

16 Ma zangudeo i vl̄anau ma ae,
an ìadama ao láaa v̄io.
17 Mí á gwa ní pówen gawideo,
mí gbè zó'i kpáwá à ká.

82

Yákpaleke a ní gbāadeo

Asafa le.
1 Lua z̄õlea balu guu,
àle yágõgõ gbāadeone à mè:
2 Bõe á yákpaleke a zéwai?
Ao ke v̄aikenaone kèke gwopii yà?
3 A yānakpa yèesaideowa
ní tone p̄o gwana v̄io.
A ze ní taasideo
ní gbé p̄o wàle ìadamá.
4 A yèesaideo ní wēnadeo misi
à ní bõ v̄aikenaõ z̄i.
5 Gbāadepio yāe d̄õ,
aa a kee gbáeo.
Aa ku gusiaue,
õ dúnia z̄ina lé fu.
6 Ma mè luaon á ũ,*
Musude néon á ũ ápii.
7 N beeo á ga gbēnazina ũe,
á kpagua lán kía páleowa.
8 Lua, fele yákpaleke ní dúniao,
asa bui píiá n p̄oe.

83

Isailio ní ibeõ kaa Luawa

1 Asafa le.
2 Lua, nsu nyõ níleao,
ní lé su àõ kpaaũao,
nsu nyõ ku kilikilio, Lua.
3 N ní ibeõ gwa, asa aale kãa,
n wèlep̄io lé ní mi fu.
4 Aale õnoõp̄ele n gbéõne,
aale lekpaai ní yenzideõzi.
5 Aale me: A mo wà ní buibo,
an tó Isaili su àõ dõ gbēegu lo.
6 Aa lekpaai, an lé k̄õsè,
aa ledoukè ní k̄õõ aa felennõ.
7 Edõũõ ní Isimaela buio
ní Moabuõ ní Hagua buio
8 ní Gebalideo ní Amõnio
ní Amalekio ní Filitõõ ní Tiideo.
9 Baa se Asilio nãmá lo,

* 82:6 Zãa 10.34

aale ɔda Lɔtu buipiɔwa.

- 10 Kené lá ní kè Madiãɔnɛwa,*
lá ní kè Sisela ní Yabɛoɛ Kisɔi.†
11 N ní kè kélekele Endoo,
aa gò kálea tɔɔle lán pɔgbɔwa.
12 Ke ní gbɛzɔɔnɛ
lá wa kè Olebu ní Zeebuoɛwa.‡
Ke ní kíãɔnɛ
lá wa kè Zeba ní Zalemunaoɛwa.§
13 Ampio mé ò yãa aa mè,
wà Lua dádãkɛkii sé ní pò ũ.
14 Ma Lua, to aa gò lakɛɛ ũ
lán ése úa pò íana í sélewa.
15 Lá dào í tɛkũ,
ge lá tɛ í gbɛsísí sãsa,
16 péleńzi ní n zãao màa,
n ían pásí í to sò kénigu.
17 To an geɛ gò kpá ní wéi,
aai n gbãa dõ Dii.
18 Wí líɔ ní kú gɔɔpii ní bílio,
aa kpɛbɔ aa midɛ,
19 ké aa e dõ ké n tón Dii,
nímɛ ní Musude ũ dúniau píi.

84

Lua ua bɛkɛa

- 1 Kole buiɔ le.
2 N kúkii maa fá, Dii Zígɔde!
3 Mále Dii ua bɛkɛe e gu gè lé lia,
ma nisina ní ma meo lé lua Lua béi.
4 Dii Zígɔde, ma Kía, ma Lua,
gòlegolena kpé è ní gbagbakii saɛ,
luakibãna sakpɛdà we à a néɔ kàu.
5 Báaadeɔn gbé pò kú n ua
aaɔ n táasile gɔɔpiiɔ ũ.
6 Báaadeɔn gbé pò an gbãa bò n kíi
mé n kpé gea yá kú ní sò guuɔ ũ.
7 Tó aale pá Baka guzulɛa,
aaɔ to à gò lán gu nibɔnadewa,
káabuan lou í to èfãai ligua.
8 An gea guu an gbãa ɔ káfíɛ
e aa ge kaò n kíi Siɔna.
9 Dii Lua Zígɔde, ma wabikea sí,
swáse ma yáí, Yakɔbu buiɔ Lua.
10 Lua, kía wá sèngbao gwa,
wéte kía pò ní kpai.

* 83:10 Dɔa 7.1-23 † 83:10 Dɔa 4.6-22 ‡ 83:12 Dɔa 7.25 § 83:12 Dɔa 8.12

11 Kua n kpé kpéle gɔɔ do maa
de kua gupálei gɔɔ òaa soola.

Ma Lua ua bíibòledɔanake sí
de kua ua dou ní vâikenàola.

12 Dii Lua dené íatē* ní sèngbaoo ũ.

Dii í báaadaŋgu ní káfíao,
ìli gí maakei tàesaideeo.

13 Dii Zígɔde,

báaaden gbéé pó lé n náaike ũ.

85

Isaili aafia wabikea

1 Kole buio le.

2 N báaadà n bùsuu, Dii,
n su ní Yakɔbu buio ní pá ziu.

3 N n gbéé taaeo wòlomá,
n ní duuna kè má pii.

4 N pɔ wèemá,
n n pɔkūma pāsí kpà kpé.

5 Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpène pó ní kèwanɔ suumpa.

6 N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà?
Nyɔ n pɔfègɔ gága wē ní wēo yà?

7 Nyɔ ea n n gbéé lé ní láo
ké an pɔ e kema nao lé?

8 Dii, n n gbèke ɔbwēe,
wá suaba ní n gbāao.

9 Ma swá dɔ Dii Lua yā'oai,
asa í aafia legbè a yāmanaɔneɛ,
tó aai ea sù ní mīsayāwao.

10 Aà víakenaɔ suabaa zāo,
ké aà gawi e àò kú wá bùsuu yái.*

11 Gbèke ní náaio kpàaũ,
yázede ní aafiao dàkòle.

12 Náai í ɔ poo musu,
yázede í ɔnɔnɔ zíleí.

13 Dii a maakewēe,
wá ɔɔle í bleke.

14 Yázede í ɔ be aà ae,
í zekèkèè.

86

Kowekèa Luae

Davidi le.

1 Dii, swákpa ma yái, ní wea,

* 84:12 Mal 4.2, Zia 21.23 * 85:10 Zāa 1.14

asa taaside wēnaden ma ũ.
²Ma wēni d̄sa, asa má n yá̄o kūaε.
 N n zòblena suaba,
 n̄mε ní ma Lua ũ, máε n náaike.
³Sùuukεman̄o, Dii,
 asa mīo lεzunzi k̄ōo ní oosioε.
⁴N n zòblena p̄o kε na,
 asa ma laai tà n k̄ii, Dii.
⁵N maa mé ní sùuu v̄i, Dii,
 n gbēke z̄ōo n s̄isināoε.
⁶Dii, swákpa ma wabikeai,
 laaid̄o ma wēna wiiwa.
⁷Má lεzunzi ma taasikeḡōozi,
 asa ni wea.

⁸Táae muaann̄o, Dii,
 gbēe lí f̄o n kea k̄èo.
⁹Bui p̄o ní k̄èo m̄o kúlεnε,*
 aa n t̄ōo m̄pii.
¹⁰Asa ní z̄ōo mé ni dabudabūo kε,
 n̄mε ní Lua ũ ndo.

¹¹N n zé ōb̄mεε Dii,
 mīo bε n s̄iana guu.
 Ma s̄o damεε doũ, mīo n v̄ia v̄i.
¹²Má n sáaukpa ní n̄sem̄endo,
 Dii ma Lua, má̄o n t̄ōo ḡōop̄iie.
¹³Asa gbēke p̄o ní k̄emεε z̄ōo,
 n ma wēni s̄i b̄eda è títiwa.

¹⁴Lua, kàamaidēo lé felem̄an̄o,
 gb̄é p̄as̄īo lé ma wε, aali n yādao.
¹⁵M̄pi Dii, Lua s̄osobiden n ũ,
 ní sùuu v̄i mé n p̄o lí pa kpaao,
 ní gbēke ní náaīo v̄i z̄ōo.
¹⁶Ma wεgwa, wēnad̄omεε.
 N n zòblena gba gbāa,
 mapi n n̄oε z̄ikena né suaba.
¹⁷Maakeamεε seela kε,
 ma w̄el̄o i e, wí i ní kú,
 asa Dii, n d̄omale,
 n ma n̄oε n̄nimεε.

87

S̄inād̄ Lua w̄éleε

Kole buīo le.
¹Lua a w̄éle k̄alε gb̄ès̄is̄i p̄o a kua adoa musu,
²Dii ye S̄ina b̄īib̄ōlēōi
 dε Yak̄ōbu buīo w̄éle k̄inīōla p̄ii.
³Lua gawi yā'ò w̄élepi musu à mè:

* 86:9 Zia 15.4

⁴ Má Egipiɔ́ n̄ Babelideɔ́ da gbé pɔ́ aa ma d̄ɔ́ guu.
Filit̄eɔ́ ku a guu lɔ́ n̄ Tiideɔ́ n̄ Etiopiɔ́.

Wa me wà gbé beeɔ́ ì weɛ.*

⁵ Wa o Siɔ́na yá musu:

Wà wáane n̄ wáaneɔ́ ì weɛ,
Musude mé ì a zedɔ́ gíũgiũ.

⁶ Tó Dii lé gbéɔ́ tó dalau,
a me: Wà gbé beeɔ́ ì weɛ.

⁷ Lèsinaɔ́ n̄ òwānaɔ́ píi aa me:
Wá maa píi ì bɔ́ Siɔ́naɛ.

88

Kua ga lézi wiile

¹ Ezala bui Emani* le.

² Dii Lua ma Suabana,
mále wiilema fāane n̄ gwāasinao.

³ To ma wabikɛa kama,
swákpa ma wiileai.

⁴ Asa yā'õma kò ma n̄seue,
ma wēni s̄ò è léi.

⁵ Wà ma da gbé pɔ́ aale si bedauɔ́,
ma ḡɔ́ lán ȳɛɛsaidewa.

⁶ Wà ma ya ma kpa geɔ́ guu
lán gbé pɔ́ wúlea miau solɔ́lɔ́wa.

An yá d̄ɔ́ngu lɔ́, aa b̄ò n̄ ɔ́.

⁷ N ma zu è z̄òlo guu
e t̄ɔ́le n̄na gbáo gusiau.

⁸ N p̄okūma t̄õa,
a ís̄ò lé ma lé.

⁹ N t̄ò ma gbéɔ́ ma vūaa,
n̄ t̄ò aa ye ma ḡiyāio.
Wà ma kaka, b̄ókii kuo.

¹⁰ Iadama ma wé siak̄ù,
mále lezunzi za k̄ɔ́ e oosi,
ma ɔ́ d̄anzi.

¹¹ Geɔ́ ni yāb̄onsaek̄enéa?
Gyaadeɔ́ mé aai fele n̄ sáaukpaa?

¹² W̄i n̄ gb̄ɛke galike miau yā?

W̄i n̄ náaiyā'ò kaaleu yā?

¹³ Wa n̄ dabudabuɔ́ d̄ɔ́ a gusiau yā?
N maakeaɔ́ d̄õa ku wésia guu yā?

¹⁴ Dii, mi wiilema,
ma wabikɛa k̄ɔ́ ì ka n̄ kíi.

¹⁵ B̄óyāi n̄le ḡimazii, Dii?

Akea n̄ mikpel̄imeei?

¹⁶ Má kú ga lézi wēnann̄ za ma èwaasoḡɔ́,

* 87:4 Gal 4.26 * 88:1 1Kia 5.11

n wétēamɔané t̄s̄a, ma ḡs̄ s̄āii.
 17 N p̄paamazi mà ma mia,
 n v̄ia p̄óó lé ma mid̄e.
 18 A daamala lán íwa za k̄o e oosi,
 à k̄ùaaa míom̄io.
 19 N tò ma gb̄é yenzideɔ ma v̄ūaa,
 gusia mé ḡs̄ ma gb̄ēna ũ.

89

Lua legb̄ēa Davidie

1 Ezala bui Etani* l̄e.
 2 Dii, máó lesi n gb̄ēke yá musu láasaie,
 máó n náaiyā kp̄àwake w̄ē ní w̄ēo.
 3 Má o n gb̄ēke lío kp̄álea v̄io,
 n náaideke z̄ínapelea musu n be.
 4 N m̄è n bàa kú ní gb̄é p̄ó ní s̄èo,
 n legb̄è n z̄òblena Davidie.
 5 Nȳs̄ to aà bui ào kible ḡoɔpiīe,
 níȳs̄ aà kpala gba gb̄āa e aà buiwa.†
 6 Musudeɔ n dabuyāo sáaukpa, Dii,
 malaikaɔ n náaiyā'ò balu guu.
 7 Asa gb̄ēe ku musu à kà Diiwao,
 malaikae muaaaànɔo.
 8 Baa malaikaɔ k̄āaa, Lua mé fuañla,
 gb̄é p̄ó liaaaàziɔ me ì seena ta.
 9 Dii Lua Ziḡs̄de, déme muaann̄oi?
 N gb̄āa ní náaiio v̄í yápii guu.
 10 Ni gb̄āam̄o ísiae,
 tó à f̄èl̄e ní v̄iv̄iao, ni a z̄ùuke.
 11 N Egipiɔ sumpà aa ḡò ḡeɔ ũ,
 n n w̄èlep̄io f̄āaa ní n ḡāsa gb̄āao.
 12 Musu ní z̄íleoá n p̄óe,
 n d̄únia k̄àl̄e ní p̄ó p̄ó kú a guuɔ.
 13 N gugb̄ántoo ní ḡeɔmid̄k̄liio k̄è,
 Taboo ní Eem̄o gb̄eɔ ì gulad̄oma.
 14 N ḡāsaá ḡōsa p̄óe,
 n ɔ gb̄āa mé n ɔplaa d̄o musu.
 15 Yāmaa ní yázeɔe mé n ḡína ěkpale ũ,
 gb̄ēke ní náaiio mé dia n aewa.
 16 Báaadeɔn gb̄é p̄ó aa gulad̄ama d̄s̄,
 aāo be n ae gupuaɔ ũ, Dii.
 17 Aāo p̄onake ní n t̄óo ḡoɔpiī,
 aāi íanad̄a ní n maak̄eao.
 18 Asa an gawi ní ní gb̄āaon n ũ,
 n z̄eawano yáí wá mi daa ía.

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Soũ 132.11, Zin 2.30

19 Wá sèngbaoá Dii p̄e,
wá kíapiá wá Isailiõ Lua p̄e.

20 N yā'ò n yāmanaõne yāa
wépungu'ea guu n m̀e:
Ma ðonlekè negõnae,
ma èwaasopi s̀e lesi a gbéõ guu.

21 Ma a zòblena Davidi è,
ma a nísikàwà ma aà ðile.

22 Má aà kũa ma ɔziẽ,
ma g̀asa gbāa aõ kuaànõ.

23 Ib̄e a f̄õ falusiwào,
gbẽvái a e ɔnaalẽwào.

24 Má aà wèlẽ wíwi aà ae,
má aà zangudeõ kwé.

25 Má aà náai viè ní gbẽkeo,
aà mi iõ daa ía ní ma tóo.

26 Má ísia naè a ɔziẽ,
iõ iko ví swaõwa.

27 A lezumazi à me,
má de a Mae ní a Luao ũ,
a gbesi ní a Suabanao ũ.

28 Má aà ke ma yoa ũ,
iõ de dúnia kíaõ mide ũ.‡

29 Má gbẽke víaànõ gɔɔpiie,
ma bàa p̄õ kuaànõ gbooa vío.

30 Má tó aà bui aõ kible gɔɔpiie,
aà kpala iõ ku e dúnia ge láaò.

31 Tó aà buiõ p̄akpà ma ikoyāi,
mé aai te ma yādileazio,

32 tó aa b̀õ ma yá kpe,
mé aa ma yādanõ kũao,

33 má gotõmá an tàaeõ yáie,
mí ní ke búubuu an vái yá musu,

34 āma gbẽke p̄õ má víaànõ a midẽo,
má f̄õ náaisaiyákeo.

35 Má a bàa p̄õ kuaànõ yá gbooo,
má lé p̄õ má gbèè lilẽo.

36 Ma legbè ní mazia kuao gẽn do,
má ẽto Davidiẽo, ma m̀e,

37 aà bui aõ ku gɔɔpiie,
aà kpala aõ ku ma ae lán íatẽwa.

38 Lá m̄vua de seela náaide ũ musu,
màa aà kpala aõ ku gɔɔpii.

39 N beeo n gi kía p̄õ ní kpai,
n ɔkpàaazi, n kolokèaànõ.

40 N n bàa kua ní n zòblenaõ yá gb̀o,

‡ 89:28 Zia 1.5

n sakà aà kíafuau, ní zù zíle.

⁴¹ N aà wéle bíio gbòò,
n aà zegikiio kwè ní dàaí.

⁴² Gèzeadeo lé ní baa seu,
à gò láanipò ù a saedeone.

⁴³ N tò aà wèleo gā gbàe,
ní tò aà ibeelo pònakè.

⁴⁴ N aà fènda lé dè,
ni zeaàno zí guuo.

⁴⁵ N aà gawi kò'è,
n aà báa b̀̀aála.

⁴⁶ N tò à zikù a gb̀̀au,
n widàwà.

⁴⁷ Dii, ñyòo uləawēe gòopii yà?
N pòkùma té aò kù e b̀̀e ní?

⁴⁸ Làasooke ma wēni kulunkewa,
n gbēnazina kè pā yà?

⁴⁹ Gõsa kpele mé aò ku à gí gaii?
Démə a fò azia si mia ikowai?

⁵⁰ Dii, gbēke pò ní ví yāa gè má ni?
Lé pò ní gbè Davidie ní náaio sò be?

⁵¹ To n zòblena láanikea yá dõngu,
buiò ma kea pòpòo ma sò zò.

⁵² N ibeelo kía pò ní kpà láanikè,
e gu pò aà kèse zèu, Dii.

⁵³ Wà Dii sáaukpa gòopii!
Ami! Ami!

Soũ 90-106

Lua ní gbēnazinao

Lua gbé M̀̀izi wabikəa.

¹ Dii, wá uləkīin n ù wē ní wēo.

² E ñyò gé gbèsisìò kei,
e ñyò gé t̀̀ole ní dúniao kálei,
Luan n ù za asinizí e gòopii.

³ Ni dile gbēnazinae aà gē téenau,
ni to aà ea gò b̀̀suti ù.

⁴ Wè òaa sòo denə lán gòo dowa,*
ì gēne lán gĩa ge gwāasinawa.

⁵ Ni to i dańla aai gaga,
aa de lán sē pò í b̀̀le kòowa,

⁶ í b̀̀le kòo, i gbá,
ì i'ò oosi, i giigaga.†

⁷ N pòkùma ì wá suumpa,

* 90:4 2Pie 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

LA SIIODE

90

n kòlokea ì gili gēwágu.
 8 Wá yāváiò kálea n ae,
 wá asiyyāò b̀ò gupuau n kuu.
 9 Wá g̀òò ì gēk̀òu n kpēne yáí,
 wá wēni ì midε wá wea dóũdoũnau.
 10 Wá wē ì ka bàà̀kwí taawa,
 tó wá gbāa s̀ò, basiìò.
 Wēpiò guu baa a p̀ó p̀ó na
 ì m̀ó ñ taasio ñ p̀osiaoε,
 ì gēzεa kpakpa, ò wi kpagui.
 11 Déme n p̀okũma gbāa lé d̀òí?
 Déme n kpēne lé d̀ò à v̀iakèi?
 12 Dadawēε wàò wá wēni d̀ò màa,
 ké wà òno e wá s̀ò guu.

13 Dii, ñỳò εa wá wegwa b̀oε ni?
 Wēnad̀ò n z̀òblenàoε.
 14 Tó gu d̀ò, to n gbēke m̀ówá,
 wíò p̀onake ñ gulakeao g̀òopii.
 15 Wá gba p̀ona ò p̀ó ñ t̀òwá g̀òò léu,
 taasi p̀ó wá k̀è ẁè léu.
 16 N n ỳakeao òò n z̀òblenàoε,
 ní tó wá néo n iko gbāa d̀ò.
 17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 èfāaida wá z̀íu wàò káfiakε,
 ao, èfāaida wá z̀íu wàò káfiakε.

91

Lua mé wá d̀òana ù

1 Gb́é p̀ó ulea Musude ò guu,
 mé a ku Gbāapiide uei,
 2 ì me Dii mé a zegik̀ii ù,
 a Lua mé a ulek̀ii ù, á aà náai v̀í.
 3 A n si kaiwa,
 a n suaba ñ gagyāo.
 4 A n s̀òò a p̀òleu,
 ñỳòò ulea aà k̀úlukulunau.
 Aà náai mé aò de n s̀engbao ù.
 5 Gwāas̀ín p̀óò ñ fāane kà kpán'āao
 an kee v̀ía a n k̀úo,
 6 ge gagyá p̀ó ìò be gusiau
 ge gyākawēle p̀ó ì ñ le fāane gbāa.
 7 Baa tó gbēon òaa s̀òò lé kwé n sae,
 ge gbēon òaas̀òòò leε kwi lé fu n òplai,
 p̀oε a n leo.
 8 Wεzu ñ gwa,
 ñỳò e lá ẁí ìada v̀aikεnàowa.
 9 Tó n Musude d̀ile n ulek̀ii ù,
 mé n Dii d̀ile n k̀úk̀ii ù,
 10 v̀áie a s̀onzio,

músi a gẽ n uao.

¹¹ Asa a n yã'o a malaikaone
aa n dĩa gu pọ́ nle géu píie.

¹² Aa ɔdama,
ké nsu gẽnale gbewao yái.*

¹³ Nyõ táa'o nòomusuwa ní kyáo,
nyõ ɔzõ nòokusiwa ní mlè pāsio.†

¹⁴ Dii mè: Lá à nàmazi, má aà bɔ,
lá a ma dõ, má aà se musu.

¹⁵ A lezumazi, mí wewà.

Tó yá nàewà, máo kuaànɔ,
má aà suaba, mí aà kpela.

¹⁶ Má báadaaàgu ní wēni gbàao,
má aà suaba, i pɔnakèò.

92

Lua sáaukpaa

¹ Kámabogɔɔ le.

² A maa wà n sáaukpae, Dii,
wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,

³ wí n gbẽke galike kɔɔ,
wí n náaiyã'ò gwá,

⁴ wí n táasile ní mɔɔnao
ní domao ní kotilio.

⁵ N yákeao ì ma pɔ ke na, Dii,
mi guladɔ n ɔzíkɔɔwa.

⁶ Dii, n yákeao zõ maamaae,
n láasooɔ gbia à kè zài.*

⁷ Soũ yápi dõ,
mísaide a fõ mao.

⁸ Baa tó gbẽvãio ɔtá lán kàewa,
mé vãikenaɔ káfia è nípii,
an zia de kaale láasai ũe.

⁹ Mpi sɔ Dii, nýõ káfia gɔɔpiiie.

¹⁰ N n ibeeɔ gwa, aale midɛ,
vãikenaɔ lé fáaa píi.

¹¹ N ma gba gbãa lán zùsɛlewa,
n nísi ɔde kà ma miwa.

¹² Ma wesi ma wèleɔ fuale,
ma swá ma ibee vãio wii mà.

¹³ Gbẽmaao gbã lán daminaliɔwa,
aa zõkũ lán Libã sedɛ líowa.

¹⁴ Pélea Dii kpé kpele
aa gbã wá Lua ua.

¹⁵ N ní zikũakɛo aao ne'ie,†
an lá aɔ nísi bɔe si plèple.

¹⁶ Aa me Dii maa,

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11 † 91:13 Luk 10.19, Lom 16.20 * 92:6 Lom 11.34 † 92:15 Zaa 15.2

õme wá gbesi ũ,
vãie ku aà guuo.

93

Dii mé Kta ũ

¹ Dii mé lé kible,
a zõke daa ula ũ.
Dii zõke daa, à gbãa dõ a pi,
à dúnia kàle gíũgiũ, a deeo.

² N zõlea báawa za gõpi,
ní kú za asínizí.

³ Swaõ pà Dii,
swaõ kõfi dõ,
swaõ lé gãale.

⁴ Dii ku musu, a zõ,
aà zõ de í zõ kõfia,
aà gbãa de ísia í vívíaa.

⁵ Dii, n yãdileaõ gbooa vío,
à kù n kpé àõ ku adoa e gõpiie.

94

Lua mé yákpalekena ũ

¹ Dii á Lua pó í tõsimáe.
Lua pó í tõsimá, bõ gupuaui!

² Dúnia yákpalekena, fele!
Fia bo íandãanaõne ní yãkeawa.

³ Gbẽvãio aao pãnakẽ e bõe ni?
Aao tidõwála e bõe ni, Dii?

⁴ Vãikenapio ì gõsagõsa yã'o,
aaí yãbõle, aaí íanadã nípii.

⁵ Dii, aaí tãa'o n gbéõwa,
aaí gbãamõ gbé pó n ní sépionẽ.

⁶ Aaí gyaa gbẽandoõ ní bõmõõ dede,
aaí tone pó gwana víoõ suumpa.

⁷ Aaí me Dii lé ní eo,
Yakõbu buio Lua laai kúmáõ.

⁸ A soũ, à laaika!
A mĩsaideõ, á õnõkũ bõee la?

⁹ Lua swá pè, ìli yãmao lé?
A wé kãsa, ìli gu'eo lé?

¹⁰ I bui píi toto, a ní swágagaoa?
I yãdané, a dõa víoa?

¹¹ Dii gbẽnazina làasoõ dõ,
a dõ ké aa yãfũu lán gbé tíwa.*

* 94:11 1Kln 3.20

- 12 Báaaden gbé pò ni toto,
ni n ikoyá dadaε ũ, Dii.
13 Ni aà nòse daè doũ taasikεgɔɔ,
e wà γε εyɔ̄ vāikεnaε.
14 Dii a pākpa a gbéɔzio,
a gbé pò á sè a pò ũ vūaaο.
15 Wa εa yákpaleke a zéwa,
nòsepuadeɔ í zεð.
- 16 Déme a felemεε gbēvāioɔwai?
Déme a zεmanɔ̄ vāikεnaɔ̄ musui?
17 Mé í ke Dii dɔnlekèmeε yāa no,
dɔ̄ má kú miau kílikili gɔ̄ɔ.
18 Ké ma mè zāana lé ma séle,
n ma kū n gbēke guu, Dii.
19 Ké ma làasoo kò ma sɔ̄u,
n ma sɔ̄ n̄nimεε n ma pɔ̄ kèna.
- 20 N lé líɔ̄ ku yágɔ̄gɔ̄n koleaɔ̄ yáuo,
an yādileaɔ̄ í mɔ̄né ní taasio.
21 Aaí lekpaáí gbēmaazi,
aaí yāda taaesaidea wà aà de.
22 Dii mé ma zegikíi ũ,
ma Lua mé gbési pò mi ulεu ũ.
23 A ní vāikea sɔ̄aamáε,
í ní buibō an tàaeɔ̄ yáí,
Dii wá Lua a ní buibō.

95

Lua táasileá

- 1 A mɔ̄ wà pɔ̄na wii dɔ̄ Diiwa,
wà guladɔ̄ gbési pò í wá bɔ̄wa.
2 Wà gé aà aε wà aà sáaukpa,
wà lesi wà aà táasile.
3 Asa Dii mé Lua zɔ̄de ũ.
Kía zɔ̄ε, a de dii píia.
4 Tɔ̄le nɔ̄na ku aà ɔ̄ziε,
gbèsísi misonaɔ̄á aà pòε.
5 Isiaá aà pòε, ãme kè,
ãme tɔ̄le ikàsa ní a ɔ̄o.
6 A mɔ̄ wà wúle wá gbεεu
wà kúle Dii wá Kεna aε.
7 Asa aàpi mé wá Lua ũ,
wá de aà kpàsa gbéɔ̄ ũε,
aà sá pò àle ní dāɔ̄ ũ.
- Tó a aà lɔ̄ɔ̄ mà gbā,
8 ásu swágbāake lá á deziō kè Meliba
gɔ̄ɔ̄ pò aa ku Masa guwaiwaiuwao.*
9 Baa ké aa ma yākeɔ̄ è,

* 95:8 Ebe 3.15

aa ma yõ aa ma gbãa legwà.†
 10 Ǿ má ye ní gíyãio e wẽ bla,
 ma m̀ gbé sásãaone,
 aa ma yãkeaõ dõo.
 11 Má ò ní mazlao ní pɔfẽo ma m̀,
 aa gẽ ma kámabokíiuo.‡

96

Dii mé Kta zõõ ù *(1Lad 16.23-33)*

1 A lè dafu sí Diiε,
 dúnia gbépii, à lesi Diiε.
 2 A lesi Diiε, í aà tɔbɔ,
 àò aà ziblea baokpa lá gu lé dɔ.
 3 A aà gawi yã'o buiɔne,
 à aà yábɔnsaεɔ galike gbépiiε.
 4 Dii zõõ, à kà wà aà táasile,
 à kà wà víakeè de diiɔla píi.
 5 Buipáleo diiɔá pɔ gianaone,
 Dii mé musu kè.
 6 Zõõke ní beεεo kuwà,
 gbãa ní gawio ku aà kíε.
 7 A gawi ní gbãao dõ Diiε,
 bùsu píi gbéɔ, à dõ Diiε.
 8 A Dii tó gawi dõè,
 à mɔ aà ua, í aà gba pɔ.
 9 A kúε Diiε ní lousisi'ulaɔ daa,
 zílεdeɔ, à tó á me àò kuke aà ae,
 10 í o bui píiε, Dii mé lé kible.
 A dúnia kàε gíũgiũ, a deea vío.
 A yákpaleke ní gbépiio a zéwa.
 11 Musudeɔ, à pɔnake,
 zílεdeɔ, à ví àò kēaa,
 ísia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kɔfikε.
 12 Sèa ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake,
 lí pɔ kú lákpeuo i gulake píi.
 13 Aa pɔnake Dii ae, asa àε mɔ,
 àε mɔ yákpalekei ní dúniaoe.
 A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
 a yágõgõ gbéone ní sianaο.

97

Dii mɔa

1 Dii mé lé kible!
 Dúnia gbéɔ, à pɔnake,
 ísiabaadeɔ, àò ku pɔna guu.
 2 Luabεpuana ní a sianaο liaaaàzi,

† 95:9 Bɔa 17.1-7, Ebe 3.7-11   ‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

yázede ní yāmaao mé àà kpala zína ũ.

³Té Ìò dɔ́aaàè,
ì kũ àà ìbɛɛ pɔ́ liaaaàziɔ́wa.

⁴Aà loupilɛɔ ì tɔ̀le pu,
tó dúnia è, ì lualua.

⁵Gbè̀sìsìò ì yɔ́ lán zónisiwa Dii aɛ,
dúnia gbépii Diipi aɛ.

⁶Musudeɔ ì àà maakɛa kpàwake,
bùsu píi gbé̀ò ì àà gawi e.

⁷Wí ì táagbagbanaɔ kú,
gbé̀ pɔ́ aaí ìanadā́ ní táapiɔ́.
Diipiɔ́ kúle aà aɛ mípiiɛ.

⁸Tó Siɔ́nadeɔ mà, aa pɔ́nake,
Yuda wéledeɔ aao ku pɔ́na guu
n yákpalekɛaɔ yáí, Dii.

⁹Dii Musuden n ũ dúnia gbépiiɛ,
n zɔ̀ de diiɔ́la píi.

¹⁰Gbé̀ pɔ́ ye Diiziɔ́, à za vāigu.

Ìò a yāmanaɔ wēni kũané,
ì ní bɔ́ vāikɛnaɔ ɔ̀u.

¹¹I gupu gbēmaaaɔne ní zéu,
ì pɔ́na tɔ́ nòsepuadeɔ guu.

¹²Gbēmaaɔ, à tó á pɔ́ ke Diiwa na,
à aà tɔ̀bɔ́, asa a ku adoa.

98

Dii mɔ́a táasilɛa

¹A lè dafu sí Diiɛ,
asa à yābɔ́nsaɛɔ kè,
à zìblè ní a gàsa pɔ́ a kua adoa gbāao.

²Dii tò wa dɔ́ a zìblè,
à a gbēsuabaa gbāa ò̀bɔ́ bui píiɛ.

³Gbēke ní náai pɔ́ a ví ní wá Isailiɔ́ dɔ́aàgu.
E dúnia léwa wa è lá wá Lua zìblè.

⁴Dúnia gbépii, à pɔ́na wii dɔ́ Diiwa,
à ví ní wiio, à gulake à lè sí.

⁵A lesi Diiɛ ní mɔ̀ɔ̀nleao,
ní mɔ̀ɔ̀nleao ní letédɔ́awao

⁶ní kàaɛɛaɔ ní kuu'ò,
à pɔ́na wii dɔ́ Dii wá Kíawa.

⁷Ìsia ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ́, à kɔ́fikɛ,
ní tɔ̀leɔ ní gbé̀ pɔ́ kuwàɔ píi.

⁸Swaaɔ, à gāale Dii aɛ.
Gbè̀sìsìò, à gulake sānusānu,

⁹asa àle mó yákpalekɛi tɔ̀leɛ.

A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yágògò gbéone ní síanao.

99

Lua kuaadoade

¹ Dii mé lé kible,
bui pii lé lualua,
a zòlea malaika gàstadeo zānguo,*
dúnia lòo.

² Dii zòo Sìna,
a ku musu, a de bui píila.

³ Aa àà tó zòo pò í to vía ní kú bò,
asa àà kua adoae.

⁴ Wá Kíá gbāa ví, a ye yázedei,
Ǿme yákpalekea a zéwa dà,
à yágògò Yakòbu buione a zéwa.

⁵ A Dii wá Lua tòbò,
à kúle àà gbadibò sae,
àà kua adoae.

⁶ Mòizi ní Aalonaò mé àà gbàgbanaò ù,
Samuèli mé àà sísinàò do ù.
Aa lezuaàzi, ò a wèmá.

⁷ Kua telu guu à yā'òné,†
aa àà ikoyā ní àà yādilenèò kūa.

⁸ Dii wá Lua, ní wèmá,
Lua sùuuden n ù.
N beeo n ní yāvāio wíné ní musu.

⁹ A Dii wá Lua tòbò,
à kúleè àà gbèsísí pò a kua adoa musu,
asa Dii wá Lua kua adoae.

100

Dii sáaukpaa

Sáaukpaa le.

¹ Dúnia gbépii, à kúkuake Diie.

² A zòble Diie ní pònao,
à mò àà kíí ní gulakeao.

³ Aò dǿ ké Dii mé Lua ù,
Ǿme wá ké, wá de àà pò ùe.

Wá de àà gbéò ù, àà kpàsa sàò ù.

⁴ A gē àà ua léu ní sáaukpao,
à gē àà ua ní àà táasileao,
à àà sáau kpa à àà tòbò.

⁵ Asa Dii maa, àà gbēke láaa vío,
ìò náai ví gòopiie.

* 99:1 Bòà 25.22 † 99:7 Bòà 33.9

101

Kta legbēa a kiblea yá musu

Davidi lé.

¹ Má lesi gbēke ní yázedeo musu,
má soũ dannɔ, Dii.

² Má laaidɔ kua tàaesaiwa,
bɔe níyɔ mɔai?

Má ku ma ua ní nɔsepuaɔ,

³ má pɔvái dɔ ma wéio.

Má za yáɔɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yáɔɔsai fɔɔ,
ma bàa aɔ kú ní yāváioo.

⁵ Má gbé pɔ ì a gbédee pe suumpaɛ,
má yɔɔdeɔ ní ìandánaɔ fɔɔ.

⁶ Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aao kumanɔ,
gbé pɔ ì bɛ tàaesai mé aɔ de ma zíkɛna ũ.

⁷ Má we gbēsāsána àɔ ku ma bɛo,
má tó mɔafilide àɔ ku ma saeo.

⁸ Má a bùsu gbēváiɔ suumpa lá gu lé dɔ,
máɔ váikɛnaɔ midɛ Dii wéle guuɛ.

102

Yēesaide wabikɛa

¹ Wēnade yēesaide pɔ lé a yá'ɔmaɔ bɔle Diiɛ wabikɛa.

² Dii, ma wabikɛa ma,
to ma wiileama ká.

³ Nsu bɔ ma kpe ma taasikɛgɔɔɔ,
swákɔpamazi.

Tó ma lezùnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súelɛwaɛ,*
ma mɛ lé pusu bɔ lán tɛyɔwa.

⁵ Ma sɔ lé wo,
mále ibaba lán sēwa,
bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aaukɛa mé tò
ma gɔ wákambaau ũ.

⁷ Ma gɔ lán gbáa gbaonawa,
lán bezia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo
lán bā mēndona pɔ pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibɛɛɔ ìɔ ma sɔsɔ gɔɔpiie,
ma láanikɛnaɔ ì gbé ká ní ma tóo.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,
ma wé'ì ì ka ma imia guu

¹¹ n pɔkūma ní n kpēneo yái,
asa n ma se n ma pāleɛ.

¹² Ma wēni lé gēzɛa lán uenawa,

---

* 102:4 Zaa 4.14

ĩ mále giigaga lán sēwa.

¹³ Mpi Dii, ní z̄l̄ea báawa ḡōpii,
ńȳō de t̄de ũe e wá buiwa.

¹⁴ Nȳō f̄ele w̄enad̄ō Sīnae,
asa n s̄uuk̄eaān̄ō ḡō k̄a sa.

¹⁵ Aà gb̄ēō k̄e n z̄òblenāōne maa,
aà daāfa Ìb̄ k̄ew̄ēe w̄ēnae.

¹⁶ Bui píi a v̄iak̄ene, Dii,
d̄únia kíāo gawi d̄ōne nípii.

¹⁷ Asa Dii a ea Sīna k̄ále Ìb̄,
i b̄o m̄ómá we ní gawio.†

¹⁸ A gb̄é̄ p̄ō ḡò ȳóȳōō wabik̄ea sí,
a ní wiileawa kpa swáao.

¹⁹ Wa yápi k̄ē ziadēō yáie,‡
gb̄é̄ p̄ō kuop̄iō i Dii táasile.

²⁰ Dii wekp̄àle z̄íle za a kúki,
kua za musu à wez̄ù t̄ole,

²¹ k̄é à e gb̄é̄ō z̄òblewii ma,
i ní b̄o ga léz̄i yáí,

²² wi Dii t̄ob̄ō Sīna,
wi aà táasile Yelusaleũ.

²³ Ḡō bee b̄usu píi gb̄é̄ō k̄āaa we,
b̄usu píi gb̄é̄ō m̄o misiileiè.

²⁴ Kua ma s̄apaaḡō à ma busa,
à ma w̄ēni kulun kú.

²⁵ Ŭ ma m̄è: Ma Lua,
ńsu ma se kp̄oo,

n gb̄é̄ bee, n w̄ēni láaa v̄io.

²⁶ N t̄ole k̄àle za as̄inizi,
musuá n ōz̄ík̄eae.

²⁷ Ampii a ḡē, āma ńȳōō kue.

Aa zik̄ū lán p̄okasawa píie,§
ńȳō ní lile lán ulawa aa ḡēle.*

²⁸ Mpi s̄ō ńȳōō doū ḡōpiiie,
n ḡō láaa v̄io.†

²⁹ N z̄òblenāō n̄é̄ō z̄ed̄ō,
an buīō aao ku n ae.

103

Lua gb̄ēke

Davidi le.

¹ Má Dii s̄aukpa,
má aà t̄ō p̄ō kú adoa b̄o ní n̄òsem̄endoo.

² Má Dii s̄aukpa,
aà maak̄eae a s̄amaguo.

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11 § 102:27 Isa 51.6 * 102:27 Zia 20.11, 21.1 † 102:28 Ebe 1.10-12, 13.8

³ I sùuukεmanṽ ní ma tàaeṽ píi,
 ì ma gbágbā ní ma gyāṽ píi.*

⁴ I ma bṽ ga lézì,
 ì maakεμεε a gbēke guu.

⁵ I to pṽmaaṽ mṽa,
 mí εa su èwaaso ũ lán kúuwa.

⁶ Dii ì yāke a zéwa,
 ì to yá bṽ ní gbé pṽ wàε gbāamṽnéṽne na.

⁷ A tò Mṽizi a pṽeā dṽ,
 à a yākeṽ òb Isailiṽne.

⁸ Dii sùuu ví ní sósobio,
 aà pṽ lí pa kpaaṽ,
 a gbēke ví maamaε.†

⁹ Iliṽ zṽadṽmá láasaio,
 aà pṽ lí fεa gṽṽpiiṽ.

¹⁰ Ili yākewεε wá duunawao,
 ìli ìadawá wá vāikeawao.

¹¹ Lá luabε lesì de ní tṽleṽ,
 màa a gbēke ví zṽṽ ní a víakεnaṽ.

¹² Lá gukpε zā kṽε ní be'aeṽ,
 màa ì wá tàaeṽ kéwá.

¹³ Lá mae ì a néṽ wēnagwa,
 màa Dii ì wēnadṽ a víakεnaṽne,

¹⁴ asa a wá kebṽ dṽ,
 wá dea bùsuti ũ dṽaàgu.‡

¹⁵ Gbēnazina wēni de lán sēwae,
 ìṽ gawi ví gṽṽpla lán lávuwae.§

¹⁶ Tó ìanapèwà, ì gēleε,
 a kúkii líṽ dṽ gbēegu bṽ.

¹⁷ Dii ìṽ gbēke ví ní a víakεnaṽ
 za asínizì e gṽṽpii,

ì maake ní néṽne ní ní tṽūnaṽ,*

¹⁸ gbé pṽ zè ní aà bàakuañṽ yáo
 aa yá pṽ a dīleṽ kūaṽ.

¹⁹ Dii a kpalabaa kpàε musu,
 a iko ví gbépiiwa.

²⁰ A Dii sáaukpa aà malaikaṽ,
 ikode pṽ i aà yá'one ma à zíkεwàṽ.

²¹ A Dii sáaukpa, aà ìwaṽ píi,
 aà zíkεna pṽ i aà pṽeā keṽ.†

²² A Dii sáaukpa, aà pṽkeṽ píi
 gu pṽ àε kibleuṽ píi.

Má Dii sáaukpa.

* **103:3** Bṽa 15.26 † **103:8** Bṽa 34.6, Yon 4.2, Yoe 2.13, Zaa 5.11 ‡ **103:14** Daa 3.19 § **103:15** Isa 40.6-7, 1Pie 1.24,
 Zaa 1.10-11 * **103:17** Bṽa 20.6 † **103:21** Luk 2.13

104

Dii P'p'ikena táasileá

1 Má Dii sáaukpa.

Dii ma Lua, ní zṓṓ maamaae,
ní gawi daa pṓkasa ũ, àle teke,

2 gupua fiifama zwāa ũ.

N musu kpàle lán pewa,

3 n bekpà lousisiaa.

N luabepuana kè ní s'ṓgo ũ,

niṓ be ní íanao.

4 Ni íana gbae n z'inaṓ ũ,

ni té z'í n z'ikenaṓ ũ.*

5 N dúnia kàle, n a z'inaṓp'èle,

a deea ví bauo.

6 N ísia læaála pṓkasa ũ,†

í kù gbèsis'íṓla.

7 N ípi lèle ṓ à bàasi,‡

n p'ūnawà ṓ gili g'èu.

8 Gbèsis'íṓ les'í kù, gusalalao enkù,

ṓ í tà gu p'ó ní dilèu.

9 N kṓṓ dà ípie, a e víao,

a e ea da tṓṓlea bau lo.

10 N tò nibṓnaṓ í í pisi swa'ṓnaṓ,

ṓ a í lo bàale gbèsis'íṓ z'ānguo.

11 S'èa p'ópii lo a imi,

a í í s'èa z'aa'inaṓ imi bo.

12 B'āo lo ka swapiṓ sae,

aaṓ p'ea a dào guu, an wii lo d'ou.

13 Za n be ni lou gbae gbèsis'íṓwa,

n z'í gb'e í dúnia ká.

14 Ni to s'ē b'ole p'otuoṓne,§

ni ble bui kpa s'èwanaṓwa.

Ni ble b'ole tṓṓle, aai ble.

15 V'èe p'ó í ní p'ó ke na

ní nísi p'ó í ní l'ekpe y'oo

ní ble p'ó í ní gba gbāao.

16 Dii líṓ í m'òse e maamaa,

sed'e lí p'ó a bà Libāpiṓ.

17 We b'āo í sakp'edadau,

w'āalianaṓ í bekp'a p'ēli láu.

18 Gbèsis'í les'íṓ de tueṓ kúk'íi ũ,

gbetṓṓ de é'n'ui'uinaṓ ulek'íi ũ.

19 N m'ovua kè g'oo táasikabo ũ*

ní íat'ē p'ó a g'èa kp'eu g'oo d'ōo.

20 Ni to gu si, ṓ gw'āas'ina í ke,

ṓ l'akpe p'ó í fele ní táo píi.

* 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11 * 104:19 Daa 1.14

21 Ǹomusũ ì ́olũ maafei,
aaĩ p̀blea w̄ēēē Luawa.

22 Tó ìatē b̄ile, aaĩ l̀o gá,
aaĩ ta w̄úlei ní t̀ou.

23 Gb̄enazina ì b̀o gé z̄ik̄ei,
ìo yāma az̄law̄a e oosi.

24 Dii, n yākēāo dasi fá!
Apii b̀o n ̀nō guue.

Dúnia pà ní p̀o p̀o ní k̀ēo.

25 Isia ku, a z̄ō mé a yàasa,
p̀o b̄é̄ē p̀o kú a guūo lé v̄io,
a néna a z̄ō píi.

26 Gó'ilen̄āo ìo beu
ní kwāsa p̀o ní k̀ē à k̀ō'ouo.

27 P̀ōpīo wé d̄onzi m̄pii,
ké ñ ble kpámá a ḡōwa.

28 Ni kpámá, aaĩ séle,
ni ̀o p̄oné ̀o p̀omāāo ì ní ká.

29 Tó n mikpeliné, bíli ì ní k̄ue,
tó n wēni s̄imá,
aaĩ ga aa ea ta t̄é̄naue.

30 Tó n n Nisina gbàe,
p̀o b̄é̄ēo ì b̀o,
ni to t̄ōle ea dafukū.

31 Dii gawipi āo ku ḡōpiīe,
Dii p̀o ì ke na a yākēāowa.

32 I dúnia gwa ̀o dúnia ì lua,
ì ōk̄ā gb̄ès̄is̄īōwa ̀o s̄ú̄le ì b̀o.

33 Má lesi Diīe e ma wēni léue,
má a Lua táasile e ma kua léue.

34 To ma làasoo kangu,
mí p̀onak̄enn̄o, Dii.

35 To duunk̄enāo mid̄e dúnia guu,
v̄aik̄enāo su āāo ku b̀o.

Má Dii sáaukpa.
Aleluya!

105

Lua a gb̄é̄o suabaa (1Lad 16.8-22)

1 A Dii sáaukpa, í lé̄mawà,
à to bui píi āa yākēāo d̄o.

2 A lesi, í āa táasile,
à āa yāb̄onsaek̄ēāo galike píi.

3 A íanadā ní Dii tó p̀o kú adoao.
A Dii k̄īi w̄ēelenāo à p̀onake,

⁴ à gε Dii le à gbãa gbεawà,
 íb aà aeya gṽpii.

⁵ A to yãbṽnsaε pṽ a kèṽ dṽágu,
 aà dabudabukεaṽ ní ikoyã pṽ a òṽ,

⁶ á Dii zṽblena Ablahaũ buiṽ,
 á Yakṽbu bui pṽ à á séṽ.

⁷ Dii mé wá Lua ũ,
 ṽme ì yãdile gbépiie.

⁸ Aà bàakuawano yá lí sãaaguṽ,
 yá pṽ a òpi aṽ kuε e wá buiwa.

⁹ Aà bàa kú ní Ablahaũ,*
 à èa à a lεgbè Izaakiε lṽ.†

¹⁰ Aà bàa èa kú ní Yakṽbuo iko ũ,
 ṽ a kú ní Isailiṽ e gṽpii.

¹¹ A mè á Kanaa bùsu kpámá,
 aṽ dε pṽ pṽ aa se kpaale guu ũ.‡

¹² Gṽṽ bee aa dasio, wíli ní yãdao,
 aa ku Kanaa bùsuu bṽmṽṽ ũε.

¹³ Aaṽ liaaliaa bui ní buiṽṽ guu,
 aaṽ bebe bùsu ní bùsuo.

¹⁴ I we wà ní wetãṽ,
 à kíaṽ lèle an yá musu à mè

¹⁵ aasu ṽkã gbé pṽ a ní sépiṽwao,
 aasu íada a ānabipiṽwao.§

¹⁶ ṽ a tò nṽana kà bùsupiu,
 a tò an kùsũa làa píi.*

¹⁷ ṽ à Yosefu gbàε à dṽaané,
 wà aà yãa zṽ ũ.†

¹⁸ Wà mṽkà aà gbáwa,
 wà mṽ dṽ aà nṽε‡

¹⁹ e yá pṽ à dṽaa ò gè kèṽ,
 ṽ yá pṽ Dii dàè tò yá bṽaanṽ na.§

²⁰ Ké kía gbé zì, ṽ wà aà gbàε,
 bùsu gbεzṽpi aà kè.*

²¹ A aà díle a bùsu dṽaana ũ,
 a tò aàṽ iko ví a àizeεṽwa píi.†

²² Yosefu aà kíaṽ tòto a pṽeãwa,
 à ṽno dà aà ìwaṽne.

²³ ṽ Yakṽbu buiṽ mṽ Egipi,‡
 Isailiṽ ku nibṽṽ ũ Haũ buiṽ bùsuu.§

²⁴ Dii tò a gbéṽ kṽ we maamaa,

* **105:9** Daa 12.7, 17.8 † **105:9** Daa 26.3 ‡ **105:11** Daa 28.13 § **105:15** Daa 20.3-7 * **105:16** Daa 41.53-57

† **105:17** Daa 37.28, 45.5 ‡ **105:18** Daa 39.20 § **105:19** Daa 37.6-9 * **105:20** Daa 41.14 † **105:21** Daa 41.39-41

‡ **105:23** Daa 46.6 § **105:23** Daa 47.11

a tò aa dasikù de ní ibεεola.
 25 ¶ à ní ibεεpio swáfē, ò aa zà aà gbépio,
 aa ònoσpèle aà zòblenapione.*
 26 A a zòblena Mοizi zì má†
 ní Aalona pò a sèo.‡
 27 Aa yākè Egipione seela ũ,
 aa dabudabukè Haũ buipio bùsuu.
 28 A gusia gbàemá, gu sǐ ní bùsuu,§
 ké aa gǐ aà yāmai yái.
 29 A ní swa'i lile à gǒ au ũ,
 ò a kpoo gàga.*
 30 Bloo li ní bùsua
 ní ní gbàadeo wúlekio pii.†
 31 A yā'ò ò ũsinao kàngu,‡
 gáí kàngu e an bùsu lé léu pii.§
 32 A loubge kàngu lou ũ,
 loupilea li ní bùsua gupiiu.*
 33 A ní vēelio è'ε ní ní kaadoenlio,
 à ní bùsu lío kè kélekele pii.
 34 A yā'ò ò kwao kàngu,
 kwasutēo kà, aa lé vío.
 35 Aa ní bùsu sē ní láo nè,
 aa ní buapóo blé pii.†
 36 A ní bùsu negōe séiao dède pii,
 né woode pò aa ní í ní èwaasogoo pio.‡

37 A bèle ní a gbéoo,
 aa ánuusu ní vuao kūa,
 an bui gbēe i gēnale zéuo.
 38 Ké aa bèle, Egipio po kèna,
 ké vía ní kú Isailio yá musu yái.§
 39 A telu pèle kpà a gbéoozi,
 à kè té ũ gwá, à gupùné.*
 40 Aa wabikèwà, ò à mònέ ní bùuo,
 à musu blé kpàmá aa kà.†
 41 A gbesi pàa, ò í bùu,‡
 ípi bàalè guwaiwaiu we lán swawa.
 42 Asa lé pò a gbè yá doaàgue,
 yá pò a ò a zòblena Ablahaūepi.

43 A bò ní a gbéoo, aale ponake,
 gbé pò a sèpio gulado.
 44 A buipáleo bùsu kpàmá,§
 zǐ pò gbépio kèò ài gǒné.

* 105:25 B3a 1.7-14 † 105:26 B3a 3.10 ‡ 105:26 B3a 4.14-16 § 105:28 B3a 10.21-23 * 105:29 B3a 7.17-21
 † 105:30 B3a 8.1-6 ‡ 105:31 B3a 8.20-24 § 105:31 B3a 8.12-15 * 105:32 B3a 9.22-25 † 105:35 B3a 10.12-15
 ‡ 105:36 B3a 12.29 § 105:38 B3a 12.33-36 * 105:39 B3a 13.21-22 † 105:40 B3a 16.2-15 ‡ 105:41 B3a 17.1-7,
 Nao 20.2-13 § 105:44 Yoz 11.16-23

⁴⁵ Bee kè píi ké aa e wàò a yādileaṓ kūa,
aai a ikoyāṓ da.

Aleluya!

106

Isailiṓ ní duunaṓ oa Luae

¹ Aleluya!

A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa v̄io.

² Déme a f̄ Dii yāzṓokeṓ oi?
Déme a f̄ à aà táasile píii?

³ Báaadeṓn gbé p̄ aaiṓ yāmaa kūa
aaiṓ yāke a zéwa gṓpiio ũ.

⁴ Tó níle na ke n gbéṓne,
ma yá aṓ dṓngu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,

⁵ ké ma baa e àṓ ku n gbéṓ namau,
mí p̄nake ní bui p̄ ní s̄ò,
mí ní táasile n gbépiṓ guu.

⁶ Wa duunakè lán wá deziṓwa,
wa tàaekè wa yāvāikè.

⁷ Ké wá deziṓ ku Egipi,
aai Dii dabudabukeṓ yādao,
yāmaa dasi p̄ a kèn̄éṓ s̄ānguē,
ṓ aa swágbāakè Isia Tēa sae.*

⁸ N beeo à ní suabà a tó yái,
ké wà e a gbāa d̄ṓ.

⁹ A gbāamò Isia Tēae ṓ gugii b̄ò,
à s̄ín̄ṓ a eu, aa bùawà guwaiwai ũ.†

¹⁰ A ní b̄ó ní ibeṓṓ z̄i,
à ní sí ní zangudeṓ gbāawa.

¹¹ I dà ní w̄lepiṓla,
baa an gbé m̄endo i b̄o.‡

¹² Ṗ aa yá p̄ a ò s̄i,
aa aà táasilè.§

¹³ Ṗ aà yākeṓ s̄āngu ḡṓ,
aai aà d̄ā aà l̄damáo.

¹⁴ Aale ní p̄blea beke guwaiwai,
ṓ aa Dii lewe s̄ēgbāu we.*

¹⁵ A p̄ p̄ aa gbèawa kpámá,
ṓ à m̄'ibabagyā z̄imá.†

¹⁶ Aa íisè ní M̄ozio b̄òou
ní Aalona p̄ Dii aà d̄ileo.‡

* **106:7** B̄oa 14.10-12 † **106:9** B̄oa 14.21-22 ‡ **106:11** B̄oa 14.21-22 § **106:12** B̄oa 15.1 * **106:14** Nao 11.4-6
† **106:15** Nao 11.31-33 ‡ **106:16** Nao 16.1-3

17 Tṓle wèaa à Datani mò,
à kùaa Abilaũ ní a gbéṓwa. §

18 Té sù an ìwaṓwa,
tévua kùle gběvāipiṓwa.*

19 Aa mṓ pĩ Olebu lán gáaenawa,
ṓ aa kùle ní dii pṓ aa kàsapie. †

20 Aa Lua gawide leũkpakè
ní zù sèsona taao. ‡

21 Lua ní suabà ṓ aà yá sàngu.

A yāzṓkèné Egipi,

22 à dabudabuṓ kè Haũ buiṓ bùsuu,
à yá pṓ ì to vĩa ní kú kè Isia Tēai.

23 A mè á a gbépiṓ midε,
ṓ aà gbé Mṓizi aà zùukè,
a tò aà pṓ wèe, ṓ i ní midεo. §

24 Aa pākpa ní pṓeā bùsui,
aa gĩ Dii yá síi.

25 Aa yákūtēkà ní zwàakpεṓ guu,
aai swáε Dii yáio.*

26 ṓ à ṓlèléné à mè
á tó aa kwε guwaiwaiuε,

27 á tó an buiṓ léle buiṓ guu,
í ní fāaa bùsu ní bùsuo. †

28 Aa nà táa Peoowa,
aa pṓ pṓ wà sa'òò pṓgεṓwa sò. ‡

29 An yākeṓ Dii pṓ fè,
ṓ gaga gèngu.

30 Fineasi fèle yápi tēdè,
ṓ gagapi zèné. §

31 ṓ Dii tò yá b̀aàno na,
aà bàa kuaàno e aà buiwa.*

32 Aa Dii zafè Meliba í kú,
ṓ Mṓizi yā'ĩ aziaε an yái.

33 Asa aa aà ǹsε ṓṓkpàèε,
ṓ à yā'ò làasoosai. †

34 Aai bùsupideṓ ke kélekele,
lá Dii dīlénéwao. ‡

35 Aa g̀ò kṓgbεṓ ũ ní buipiṓ,
aa ní ṓlēsè.

36 Aa zṓblè ní diiṓne,
ṓ yápi ní sṓ blè. §

§ 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao 16.35 † 106:19 Bṓa 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23 § 106:23 Bṓa 32.10-14
* 106:25 Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35 ‡ 106:28 Nao 25.1-3 § 106:30 Nao 25.7-8 * 106:31 Nao 25.10-13
† 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2 § 106:36 Dṓa 3.5-6

37 Aa ní nẹgḡenaḡ dède sa'obo ũ,
 aa sa'ò táaḡwa ní ní nẹnḡenaḡ.*
 38 Aa yáesaideḡ kòlokpakpa,
 an nẹgḡeḡ ní ní nẹnḡepiḡ.
 Aa sa'òrínḡ Kanaa bùsu táaḡwa,
 ḡ an bùsupi gbālè.†
 39 An yákeḡ mé tò aa gbālè,
 an dàaḡ tò aa gḡ Luae káaluḡ ũ.

40 Ǿ Dii pḡkūmabòbḡmá,
 a ye gbé pḡ a ní sépiḡ giyāi bo.
 41 A ní kpá buiḡwa,
 an zangudepiḡ ikokè má.
 42 An ibeḡeḡ wétēamòné,
 aa ɔtḡḡlemá.‡
 43 Iḡ ní bḡ mḡḡmḡḡ,
 āma aa zè ní ní swágbāaḡe,
 ḡ an duuna dàrila.
 44 Tó à ní wii mà,
 ì taasi dḡnḡe.§
 45 Aà bàakuaḡnḡ yá i sāaḡguo,
 ḡ à nḡselile a gbēke zḡḡ guu.
 46 A tò gbé pḡ aa ní kūkū zḡzḡ ũḡ wēnadḡné.

47 Dii wá Lua, wá suaba!
 Wá bḡle buiḡ guu, ní wá kāaa,
 wí n tḡ pḡ kú adoa bḡ,
 wí íanadā ní n táasileḡo.

48 Wà Dii, Isailiḡ Lua sáaukpa
 za aḡnizí e gḡḡpii!
 Gbépii me, āmi!
 Aleluya!

Sou̯ 107-150

LA SḡODE

107

Lua sáaukpa aà maa yáí

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
 aà gbēke láaa vḡo.
 2 Gbé pḡ Dii ní bḡḡ o màa,
 gbé pḡ à ní bḡ ní ibeḡeḡ ɔzḡḡ.
 3 A ní bḡ bùsu ní bùsuo à ní kāaa
 za gukpe oi ní be'ae oio,
 za gugbāntoo oi ní geḡmidḡkḡi oio.

4 An gbēḡeḡ be sásāa guwaiwaiu ní sēgbāo,*
 aai wéle pḡ aa zḡleu zé dḡo.

* 106:37 2Kia 17.17 † 106:38 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dḡa 2.14 § 106:44 Dḡa 2.18 * 107:4 Nao 14.33

5 Nṽana n̄ imio lé n̄ de,
 an wēni g̃ò lēnno.
 6 Ǿ aa wiilè Diizi n̄ taasikeau,
 ̄ à n̄ bó n̄ wétēa guu.
 7 A n̄ dá zé súsuwa,
 ̄ aa kà wēle p̄ aa z̄leu.
 8 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái
 n̄ yāb̄nsae p̄ í kenéo.
 9 Asa í imidenao kòlo n̄ininé,
 í p̄maa kpa n̄andenaowa aa ká.†

10 An gbēo ku gusiau ga lézi,‡
 aale taasike yea n̄ m̄daonao.
 11 Asa aa g̃i Lua yāmai,
 aa sakà Musude ledamaue.
 12 A tò wà n̄ busa n̄ z̄i gbāao,
 aale lé gále, gbēe ku à d̄n̄leo.
 13 Ǿ aa wiilè Diizi n̄ taasikea guu,
 ̄ à n̄ bó n̄ wétēapi guu.
 14 A n̄ bó gusiau n̄ gao lézi,
 à n̄ m̄daonapio kēkēmá.
 15 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
 n̄ yāb̄nsae p̄ í kenéo.
 16 Asa í bíibole gba p̄ wa p̄i n̄ m̄gotēo gbooe,
 í m̄osi gbāa zékakaboo é'ε.

17 An gbēo líaa n̄ swágbāa yái,
 aa g̃ò suuunno n̄ tàaeo yái.
 18 Aa ye p̄blea g̃iyāio,
 aa kà gaa.
 19 Ǿ aa wiilè Diizi n̄ taasikeau,
 ̄ à n̄ bó n̄ wétēapi guu.
 20 Aà lékpāsā n̄ gbāgbā,§
 à n̄ sí mia'εwa.
 21 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
 n̄ yāb̄nsae p̄ í kenéo.
 22 Aa sáaukpa sa'owa,
 aai aà yákeao galike n̄ gulakeao.

23 An gbēo g̃è gó'ilenaou,
 aa d̄azeu ísiao,
 aaīo be í z̄ōpia aao gé laatai.
 24 Gbēpio Dii yákeao è,
 n̄ yāb̄nsae p̄ í ke í guo.
 25 A yā'ò ̄ z̄à'ian gbāa kàka,
 ísia f̄le n̄ b̄tēmbaao.*
 26 Aa g̃è musu aa s̄u z̄ile,
 kua kaipi lézi s̄o k̄n̄gu.

† 107:9 Luk 1.53   ‡ 107:10 Luk 1.79   § 107:20 Luk 7.7   * 107:25 Yon 1.4

27 Aa dèedee,
 aa tàlaatalaabò lán wēdenawa,
 an ilé'òno mīde.
 28 Aa wiilè Diizi ní taasikεau,
 ̣ à ní bó ní wétēapi guu.
 29 A ían gbāa zè à gò ían fεεena ũ,
 à í zùukè à kè kílíkili.†
 30 Ké gu nini gò, an pò kèna,
 ̣ à gèrno godokii pò aale yáu.
 31 Aa Dii sáaukpa aà gbēke yái,
 ní yābonsae pò í kenéo.
 32 Aa aà tobò balu guu,
 aa aà táasile dōanao kāaa guu.

33 A swao zòe à gò gugii ũ,‡
 a tò nibonaò gò tōle inidenao ũ.
 34 A tōle báaade lile gu wiside ũ
 gbé pò zōleuo vāi yái.§
 35 A guwaiwai lile dāna ũ,
 a tò gugii gò nibona ũ.*
 36 A noandenao dīle we,
 ̣ aa wéle kàle aa zōleu.
 37 Aa buapó tō aa vēliò bà,
 ̣ à ne'íné maamaa.
 38 A báaadàngu,
 ̣ aa dasikù à kè zài,
 i to an potuoò làoo.

39 ̣ à ní láo b, aa gò yoonno
 gbāamōané ní músio ní pōsiao yái.
 40 Lua ì saike kpalablenawa,
 ì to aa liaaliaa gugii pò zevio guu.
 41 I wēnadeò bò taasiu à ní sé lesi,
 ì to an uadeò dasikù.
 42 Tó gbēmao è, aai pōnake,
 gbēvāio sō aai ní lé kpaaū.
 43 Nòsede laaido yápiowa,
 i Dii gbēke gwa lá a de.

108

Lua mé ì to wà zible

1 Davidi le.*
 2 Ma sō dilea, Lua,
 má lesi mà ní táasile ní nòsemendoo.
 3 Ma mōna ní ma domao, vu!
 Mí gbāakpa gudōazi.
 4 Dii, má ní sáaukpa buio guu,
 má ní táasile gbéone.

† 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26 * 107:35 Bōa 17.6 * 108:1 Soũ 57.8-12, 60.7-14

⁵ Asa n gbẽke zõ zõmae,
mé n náai zõ luabepuanawa.

⁶ Lua, tɔbɔ e à zõma,
to n gawi li dúniaa pfi.

⁷ Wea, wá suaba ní n gása gbãao,
ké wápiɔ n gbé yenzideɔ e bɔ.

⁸ Lua yá'ò za a kúkii à mè:
Má Sikeũ kpaale ní tidɔanlae,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada bùsuá ma pɔe,
Manase buiɔ bùsuá ma pɔe,
Eflaiũ buiɔ bùsuá ma mò fùae,
Yuda bùsuá ma lípanae.

¹⁰ Mɔabuɔ bùsuá ma zion zu'obɔe,
mi a kyale kále Eɔɔũɔ bùsuwa,
mi kúkua dɔ Filitẽɔ bùsuwa.

¹¹ Déme a gẽmanɔ wéle bíideui?
Déme a dɔaamee e Eɔɔũɔ bùsuui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ n wá vŭaa
nili bɔ ní wá zĩgɔɔ lo báasio.

¹³ ɔdawá wá ibeeɔ yái,
asa gbẽnazina gbẽsuabaaá pãe.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbãao,
õme a õzõ wá ibeeɔwa.

109

Sa bẽe oa ibee

Davidi le.

¹ Lua, míme mi n táasile,
ńsu nyõ níleao.

² Asa gbẽvãi bɔnkpedeɔ i ma yaa,
aaĩ lekɔlekamazi ní eeɔ.

³ Aaĩ liamazi ní yá'io,
aaĩ sòlekemanɔ pɔewiwinesai.

⁴ Aaĩ ma yearzi fiabomee ní yãɔmao,
mapi sɔ miɔ wabikema.

⁵ Aaĩ maa fiabomee ní vãio,
ma yearzi sɔ ní zaamaguɔ.

⁶ Gbẽvãi sóike ní dɔaanawa,
n à na gudena e a ɔzĩ.

⁷ To yákpale bɔaànɔ vãi,
to aà wabikea yá'ie.

⁸ Aà wēni su àɔ gbàao,
gbẽpãle i zõle aà gbɛu.*

⁹ Aà néɔ gɔ desai,
aà na i gɔ gyaa ũ.

---

* 109:8 Zin 1.20

10 Aà néṓ gṓ llaanaṓ ũ aao baake,
aao pṓ welewele pṓkṓlekṓi.

11 Aà fiade aà pṓṓ naaa píi,
bui páleṓ aà zí ài siwà.

12 Gbēe su gbēkekeèṓ,
wasu wēnadṓ aà né pṓ a tòṓneo.

13 Aà buiṓ mide,
an tó ga gbé pṓ lé feleṓ guu.

14 Aà deziṓ vāikea yá dṓngu, Dii,
ńsu n̄ aà da duuna kēwà bauo.

15 An duuna aṓ dṓngu gṓṓpii, Dii,
an yá i sã gbéṓgu dúniau,

16 ké ńli làasooke gbēkewao yái,
ńfada taasideṓ n̄ wēnadeṓ
n̄ gbé pṓ an ká gāṓwa e aa ga.

17 A ye savāi'oa gbéi,
to à wi aà musu.
Sa maa oa gbéé lí kaaàguo,
a ke báaa ví sṓ.

18 A lekeané ula dà,
à gē aà nṓseu lán íwa,
à taaṓaàgu lán n̄isiwa.

19 Aṓ fiwà gṓṓpii zwāa ũe,
iṓ dṓ aàpi asana ũ.

20 Dii fiabo ma yādṓmadeṓne màa
n̄ gbé pṓ aai vāi o ma musuṓ.

21 Dii Gbāapiide, ma wegwa n̄ tó yái,
ma bṓ n̄ maa n̄ n̄ gbēkeṓ yái.

22 Asa taaside wēnaden ma ũ,
ma pṓ yà dúuduu.

23 Mále sãale lán oosi uenawa,
mále gēzea lán ńana kwaseawa.

24 Leye tò ma gbá lé sé lṓo,
ma fēfē e ma gṓ wákambaau ũ.

25 Ma gṓné pṓsṓsṓa ũ,
aai ma gwa aa mīke déūdeū.†

26 Dṓmale Dii ma Lua,
ma suaba n̄ gbēke yái,

27 aai dṓ ké n̄ oṓaà,
ké n̄m̄e n̄ kēm̄e, Dii.

28 Tó aa ma ka, ńyṓ báadamagu,
tó aa fēlemanṓ, wí a n̄ kú,
mapi n̄ zṓblena mí pṓnake.

29 Tó ńi a gṓ ma yādṓmadeṓne ula ũ,
aa wida n̄ziawa lán gomusuwa.

† 109:25 Mat 27.39

³⁰ Má Dii sáaukpa ní lɔɔ gbãao,
má aà táasile balu guu.

³¹ Asa ì zε ní wēnadeɔε,
ì ní sí gbéé pò lé yādańlaɔwa.

110

Mesii kiake

Davidi le.

¹ Dii ò ma diie aà zɔle a ɔplaai
e aà aà ibεεɔ kεè aà gbadibɔ ũ.*

² Dii a to n iko ligua,
ńyɔ kible n ibεεɔwa Siɔna.

³ N gbéé ńzía kpama n ikokegɔɔ
ní lousisi'ulaɔ daa.
N èwaasoɔ mɔ n kfi gudɔleia lán fiiwa.

⁴ Dii legbè, a lé lilea vɔlo à mè:
Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mekizedeɔwaε.†

⁵ Dii ku n ɔplaai,
a kíaɔ mionzɔ a pɔfεgɔɔ.

⁶ A tosi buiɔwa, an gεɔ gupa,
a dúnia búu kíaɔ mionzɔ,

⁷ i swa'i mi zé lé.
Bee yá mé tò aà mi aɔ daa ía.

111

Dii tɔbɔa

¹ Aleluya!

Má Dii sáaukpa ní nòsemendoo
ní gbēmaaɔ sánu balu guu.

² Dii yákeɔ zɔɔ,
gbéé pò à kàńguɔ ì a wàaipa.

³ Aà yákeɔ bεεε ní gawio ví,
aà yákeɔ a zéwa láaa vɔlo.

⁴ Dii tò a yábɔnsaεkeɔ dòwágu,
a sùuu ní sósobio ví.

⁵ I ble kpa a víakεnaɔwa,
aà bàakuańno yá lí sãaaguɔ.

⁶ A a gbãa òlo a gbéɔne yákeɔ guu,
à buipáleɔ bùsuɔ kpámá.

⁷ Yá pò a kèɔ náai ví mé a zεví,
yá pò a díleɔ síana ví píie.

⁸ Yápio zínaɔ pélea gɔɔpii,
ì yáke a zéwa náai guu.

⁹ A suabana zì à a gbéé bò,

* **110:1** Mat 22.44, Zin 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13 † **110:4** Ebe 5.6, 6.20, 7.17, 21

aà bàa kúrĩnɔ ɔɔpii.
 Aà tó kua adoa mé ì to vía ní kú.
 10 Vĩakɛa Diiɛ mé ònɔ zĩna ũ,*
 gbé pɔ ì vĩakɛè wɛzɛ gbãa.
 Aà táasilea aɔ láaa vío.

112

Gbé pɔ Dii vía ví

1 Aleluya!

Báaaden gbé pɔ Dii vía ví,
 mé Diipi yādileaɔ ì kaaàgu ũ.
 2 Aà néɔ ɔɔ gbãadeɔ ũ ní bùsuu,
 asa nòsepuede buiɔá báaadeɔne.
 3 Pómɔama ní àizɛɛo di aà bɛɛ,
 aà yãkɛa a zéwa láaa vío.
 4 Baa gusiau gu ì pu gbẽmaaɔneɛ,
 nòsepuede pɔ sùuu ní sósobio víɔ.
 5 Gbé pɔ gbẽkɛ ví ì pɔ sɛané,
 ì a yáɔ kɛ a zéwa, yá ì bɔè maaɛ.
 6 Gbẽmaa lí fu bauo,
 aà yá aɔ dɔ́ngue ɔɔpii.
 7 Bao íi lí aà vĩakũo,
 aà sɔ ìɔ dilɛa, ìɔ Dii náai ví.
 8 Aà sɔ lí vío, vía lí aà kũo,
 e à ɔe tidɔò a ibɛɛɔla.
 9 I pɔ fáɛ taasideɔne,
 aà yãkɛa a zéwa láaa vío.*
 Aà mi ìɔ daa ía ní gawioɛ.
 10 Gbẽvãi líɔ ye aà ea yáio,
 ì lésakãàzi, ì lɔò gá.
 Yá pɔ vãikena wé dɔi ì midɛwàɛ.

113

Dii táasilea

1 Aleluya!

Dii zòblenaɔ, à aà táasile,
 í aà tɔbɔ!
 2 Gbépii Dii sáaukpa
 za gbã e ɔɔpii.
 3 Gbépii Dii tɔbɔ
 sea za íatɛbilea e a gẽkpɛukli.
 4 Dii ku musu, a de bui píila,
 à tɔbɔ e à mà musua.
 5 Gbẽe i ka Dii wá Luawao,
 a zɔ́lea báawa musu.
 6 I wékpale zĩle,
 ì musu ní tɔɔleo gwa.

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

⁷ I yèesaideṽ bṽ bṽsutiu, ì ní fεε,
ì wēnadeṽ bṽ túfuu, ì ní sé lεsí.

⁸ I ní da kíabuiṽ guu,
anzia gbé kíabuiṽ guu.

⁹ I to fii né bṽbṽ,
i gṽ neade pṽnade ũ.

Aleluya!

114

Gεamusu dikpe le

¹ Ké Isailiṽ bṽ Egipi,
ké Yakṽbu buiṽ bṽ bui ziloṽ guu,*

² Yuda bṽsu gṽ Dii kúkii ũ,
Isaili bṽsu gṽ aà kiblekii ũ.

³ Isia Tεa è ṽ à bàalè,†
Yuudē í kpekpa.‡

⁴ Gbèsisíṽ víví lán sāṽwa,
sìsíṽ oyaayè lán bleṽwa.

⁵ Isia, bóme n le n bàalèi?
Yuudē, àkea n kpekpaì?

⁶ Gbèsisíṽ, bóyái a víví lán sāṽwai?
Sìsíṽ, àkea a oyaayè lán bleṽwai?

⁷ Dúnia, lualua Dii moa guu,
dee Yakṽbu Luapi ae.

⁸ A gbεsi kè ibṽkii ũ,§
à gbekāo líle nibṽna ũ.

115

Dii mé í báaadaŋgu

¹ I ke wá tó mé a bṽo Dii,
i ke wá tó mé a bṽo.
N nzia tṽbṽ n gbēke ní n náaio yái.

² Akea buipāleṽ ì wá la aa me
wá Lua kú má niei?

³ Wá Lua ku musu,
yá pṽ a yei ì keε.

⁴ Aa ní diiṽ pì ní ánusuo ní vuao,
gbēnazina ṽgbεε.*

⁵ Aa lé ví, aali yā'oo,
aa wé ví, aali gu'e sṽo.

⁶ Aa swá ví, aali yāmao,
aa ní ví, kási aali pṽ gímao.

⁷ Aa ṽ ví, aali ká pṽwao,

* 114:1 Bṽa 12.51 † 114:3 Bṽa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bṽa 17.1-6, Nao 20.10-11 * 115:4 Zia 9.20

aa gbá ví, kási aali taa'oo.
 Aali kolokεκεο.
 8 An pinao gōńwae
 ní gbě pó lé ní náaikeo.†

9 Isailio, à Dii náaike!
 Ɔme á sèngbao ũ, ì dǎále.
 10 Aalona buio, à Dii náaike!
 Ɔme á sèngbao ũ, ì dǎále.
 11 Dii viakena, à Dii náaike!
 Ɔme á sèngbao ũ, ì dǎále.

12 Wá yá lí sá Diiguo,
 a báaadawágu.
 A báaada Isaili buioḡu,
 a báaada Aalona buioḡu.
 13 Dii a báaada a viakenaḡu,
 néfēnen gbēzō.‡
 14 Dii káfiakéé,
 ápio ní á néo.
 15 Dii mé a báaadaágu,
 musu ní tōleo Kenapi.

16 Musuá Dii beε,
 ɔ à tōle ná gbēnazinaone ní ɔzi.
 17 I ke geo mé lí Dii táasileo,
 gbě pó kú bedauo ɔ ku kíkiliε.
 18 Wápio, wáo Dii sáaukpa
 za gbã e gōpiie.

Aleluya!

116

Gbě pó bò ga lézi Dii sáaukpa

1 Má ye Diizi,
 asa à ma yāmáε,
 à ma wiileawa mà.
 2 Máo aà sísi e ma wēni léue,
 ké à swādòmazi yái.
 3 Ga fùà kpàmεε yāa,
 má kú yeelεa zōo guu,
 taasi ní pōsiao tōa.
 4 Ɔ ma lezù Diizi ma mē:
 Dii, n yá na, ma misi.
 5 Dii sùuu ví mé a maa,
 wá Lua sósobi ví.
 6 Dii ì yēεsaideo dǎa.
 Ké ma gō dǎlǎ, à ma suabà.

† 115:8 Soũ 135.15-18   ‡ 115:13 Zia 11.18, 19.5

⁷Ma nòse aɔ nínia sa,
asa Dii yāmaakèmεε.

⁸Dii ma bɔ ga lézi,
à wé'i gògomεε,
i to ma gēnalèò,

⁹ké màò ku dúnia guu,
míò be aà aε.

¹⁰Ké taasi t̄a, ma ḡò búεbue.
Ma aà náaikè, ̄ò ma yā'ò.*

¹¹Gili gèmagu ma mè:
Gbēε mɔafilisaio.

¹²Bó má flaboò Diiε
maa pó a kèmεε píi yá musui?

¹³Má Dii gbé suabaa imibɔ se musu,
mí aà sísiò.

¹⁴Má lé pó má kè Diiwaɔ flabo
aà gbé̄ɔ wáa píi.

¹⁵Dii yāmanaɔ gaa gbiaè.

¹⁶Dii, n yá na, n zòblenan ma ũ.
Nεe pó zòblène nén ma ũ,
n ma bɔ bau.

¹⁷Má sáaukpa sa'oma,
mí n sísiò, Dii.

¹⁸Má lé pó má kè Diiwaɔ flabo
aà gbé̄ɔ wáa píi.

¹⁹Má flaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasileε

¹Bui píi, à Dii táasileε,
bùsu píi gbé̄ɔ, à aà tɔbɔ,*

²asa a gbēke víwanaɔ à kè zài.
Dii náai ví gɔɔpiiε.

Aleluya!

118

Gεa Dii ua n sáaukpaao

¹A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

²Isailiɔ o,
aà gbēke láaa vío.

³Aalona buiɔ o,
aà gbēke láaa vío.

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

⁴ Aà viakenaṽ o,
aà gbēke láaa v̄io.

⁵ Ma lezù Diizi ma yelea guu,
ṽ a wèa à ma gba d̄εpookli.

⁶ Dii kumaṽ, v̄ia a ma k̄ūo,
bó gbēnazina a f̄ṽ kem̄ei?*

⁷ Dii kumaṽ ma d̄onlede ũ,
má tid̄ṽ ma ib̄εεolaε.

⁸ Naa Diizi maa de
gbēnazina náaikεala.

⁹ Naa Diizi maa de
gbāadeṽ náaikεala.

¹⁰ Bui pii liamazi,
ṽ ma ní kwé ní Dii t̄óo.

¹¹ Aa liamazi ṽplaaí ní zεεo,
ṽ ma ní kwé ní Dii t̄óo.

¹² Aa f̄ia lán z̄odaṽwa,
ṽ aa m̄ide lán s̄è ték̄ūawa,
ma ní kwé ní Dii t̄óo.

¹³ Aa ṽz̄omazi pásip̄ási,
má ye lélei, ṽ Dii d̄ōmale.

¹⁴ Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mi lé,
à ḡò ma Suabana ũ.

¹⁵ A ma, kúkuva d̄ṽ gbēmaaṽ b̄ou,
Dii ṽplaa gbāa z̄ikè.

¹⁶ Dii ṽplaa d̄ṽa musu,
Dii ṽplaa gbāa z̄ikè.

¹⁷ Má gao, máṽ kuε,
m̄iṽ Dii yákeṽ galikε.

¹⁸ Dii ma swāḡaga maamaa,
āma i to ga ma seo.

¹⁹ A gbé suabaa b̄ole gbaṽ w̄ēm̄εε
mà ḡε mà Dii s̄áaukpa.

²⁰ Dii ua b̄ole ke,
gbēmaaṽ mé ì ḡεu.

²¹ Ma n s̄áaukè Dii, asa ní wèa,
n ḡṽ ma Suabana ũ.

²² Gbε p̄ó ēbonaṽ p̄ákp̄ai
mé ḡò gb̄εṽ m̄ide ũ.†

²³ Dii mé bee k̄è,
ṽ à k̄ew̄εε yāb̄onsaε ũ.‡

²⁴ Ḡṽ p̄ó Dii d̄īlen ke.
Wà p̄onakeu wà yáalṽ.

* 118:6 εbe 13.6 † 118:22 Luk 20.17, Zin 4.11, 1Pie 2.7 ‡ 118:23 Mat 21.42, Maa 12.10-11

25 N yá na Dii! Wá suaba!
 Suε Dii! Wá daε ní gòmio!
 26 Báaaden gbé pó lé mó ní Dii tso ũ,
 kua Dii ua wáε gbáakpanzi. §
 27 Dii mé Lua ũ, à gupùwεε.
 A ba dɔdɔ sa'obɔɔwa,
 í poo gbagbakíizi.

28 Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
 ma Lua, má n tɔɔ.

29 A Dii sáaukpa, asa a maa,
 à gbēke láaa v̄io.

119

Gbáakpaa Lua yáwa

1 Báaadeɔn gbé pó aa ku táaesai
 aa Dii ikoyā kūa ũ.
 2 Báaadeɔn gbé pó aaí Dii yā'onε ma
 aaí aà kíi wεεε ní nòsemendoo ũ.
 3 Aali yākpaanlakeo,
 aaí aà dɔɔ sé.
 4 N n ɔtondɔkíi òɔwεε,
 ké wàɔ tei ní laaio.
 5 Má ye màɔ ku ma dɔɔwae,
 míɔ n yādilenεo kūa.
 6 Tó má n yādileao kūa píi,
 bee a to wí ma kūo.
 7 Gɔɔ pó máε n yāmaapiɔ dada,
 má n sáaukpa ní nòsepuaoe.
 8 Máɔ n yādilenεo kūae,
 r̄isu ma to we míɔmíɔ.

9 Kpelewa èwaaso a ke àɔ ku gbālesaii?
 Sema aà yākea kpaai ní n yáo.
 10 Máε n kíi wεεε ní nòsemendoo,
 r̄isu to mà pāale n yādileaoεo.
 11 Ma n yá dà ma s̄o guu,*
 ké másu duunakenεo yái.
 12 Ma n sáaukè, Dii,
 n̄ n yādilenεo dameε.
 13 N ikoyā pó b̄ò ní léuɔ píi,
 má dau siu néε.
 14 Máε pɔnake ní n yā'onεo
 lá wí ke ní àizεεowa.
 15 Máε n ɔtondɔkíi wáaipa,
 ma láasoo ku n kekeáɔwa.
 16 Ma pɔ k̄ena n yādileaoɔwa,
 n yá a sāmago.

§ 118:26 Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zāa 12.13 * 119:11 Luk 2.19

17 Yāmaakε mapi n zòblenaε,
mí e mào ku mào n yá kūa.

18 Ma wé kέmεε,
ké mà wesi n ikoyā bɔnsaεɔle.

19 Bòmɔn ma ũ dúnia guu,†
ńsu ñ n yādileaɔ ulemεεo.

20 N ikoyāɔ nidεa gɔɔpii
mé tò ma nisina vù.

21 Ni waladeɔ lele, ni láaikεmá,
gbé pɔ pàale n yādileaɔnεpio.

22 Ma bɔ s̄s̄sa ní sa pɔ aai kamaguou,
asa má n yá'oneɔ kūaε.

23 Baa ké kíaɔ zòle lekpaaimazi,
ma làasoo aɔ ku n yādilenεɔwaε.

24 N yá'oneɔ mé ì ma pɔ ke na,
n yápi mé ì lεdaa.

25 Ma nisina naa líwa.

Ma misi lá ní òwa.

26 Ma a yákeɔ dòdɔne, ò ní wèa.

N n yādilenεɔ dameε.

27 To mà n ɔtondɔkiiɔ d̄s̄,
ma làasoo iɔ ku n yābɔnsaεɔwa.

28 Kua pɔsiau ma n̄se ɔɔlò.
Ma gba gbāa lá ní òwa.

29 Ma kē sāsāzεwa,
ní ma gba zé mà ze ní n ikoyāo.

30 Ma s̄iana zé s̄e,
ma s̄o ìɔ ku n ikoyāwa.

31 Má n yá'oneɔ kūa ɔplapla.

Dii, ńsu to wí ma kūo.

32 Má wāa ní n yādileaɔ,
asa n ma s̄o dàmeε doũε.

33 Dii, ñ n yādilenεɔ zé ɔɔmeε
màɔ kūa e ma wēni léu.

34 Ma gba ònɔ mào n ikoyā kūa,
mío zikεwà ní n̄semendoo.

35 Ma da n yādileaɔ zéu,
asa bee mé ì kamagu.

36 To ma s̄o ta n yá'oneɔwa,
asu tá gbēble'aiwao.

37 To ma wεma pɔ gianaɔla,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pɔ ní ò ke mapi n zòblenaε,
lé pɔ ní gbè n víakεnaɔnεpi.

39 To s̄s̄sa pɔ má a vía ví gē ma swá kpe,
asa n yákekeεa maaε.

40 Má ye n ɔtondɔkiii fá,

† 119:19 Ebe 11.13

ma lé ní láo n maakεa guu.

41 Dii, mṓ gbēkεkεmεε,

ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázási ma sṓsṓnawa,

asa máε n yá náaikε.

43 Nsu to màṓ ku síana'oané saio,

asa n ikoyāṓ ṓ ma wé dṓi.

44 Máṓ n ikoyāṓ kṓa

za gbā e gṓṓpiie,

45 míṓ bε ma laaiwa,

asa ma n ṓtondṓkṓi wéεεε.

46 Má n yá'onεṓ o kíaṓnε,

wí a ma kṓo.

47 N yādileṓṓ ì ma pṓ kε na,

asa má ye yápiṓie.

48 Má ye n yādileṓṓi ṓ ma ṓṓi,

mi làasookε n yādilenεṓwa.

49 To yá pṓ ní ò n zṓblenεe dṓngu,

asa ní tò ma wé dṓie.

50 Ma nṓε ì níni ma taasikεa guu,

asa n yá mé ì ma lé ní láo.

51 Waladeṓ lé ma yáalṓ maamaae,

ní beeo má pāale n ikoyāεo.

52 Mi làasookε n ikoyā yāṓwa,

ṓ aaṓ ma nṓε nínimεε, Dii.

53 Ma pṓ ì pa maamaa

vāikεnaṓ pākpa a n ikoyāi yái.

54 Mi lesi n yādilenεṓ musu

ma kua dúniau bṓmṓ ũ guu.

55 N yá ìṓ dṓmagu gwá, Dii,

ṓ miṓ n ikoyāṓ kṓa.

56 Má yá beeo dṓε dṓ,

asa miṓ n ṓtondṓkṓi gwaε.

57 Dii mé ma baa ũ,

ma legbè ma mè má n yāma.

58 Mi awakpane ní nṓsemendoo,

sùuukεmanṓ lá ní òwa.

59 Ma a yákeṓṓ gwà,

ṓ ma n yáze sè.

60 Máṓ wāa, má zεzεo,

má n yādileṓṓ da.

61 Baa tó gbēvāiṓ ba liamazi,

n ikoyāṓ sāmago.

62 Mi feε mà n sáaukpa wεεdo

n ikoyā maapiṓ musu.

63 N víakεnaṓ gbēnan ma ũ,

gbé pṓ aaṓ n ṓtondṓkṓi gwaṓ.

64 Dii, n gbēke dúnia pà.
N n yādilenεο damεε.

65 N maakè mapi n zòblenaε,
lá ní òwa, Dii.

66 Wεzē ní d̄sao damεε,
asa ma n yādileaο s̄ie.

67 E ñȳō gé ɔ̄t̄ɔ̄leia, má s̄ás̄aaε,
āma tiasa má n yá k̄ūa.

68 N maa mé ni yāmaake.
N n yādilenεο damεε.

69 Baa ké waladeο yásia lí wa nànaa,
miο n ɔ̄tond̄k̄li gwa ní n̄semendoοε.

70 An swá ȳiaa, aa s̄ũk̄ù,
mapi s̄ō ma p̄o na n ikoyāwa.

71 N ɔ̄t̄ɔ̄leaa kè maaε,
asa ma e ma n yādanεο dàdaε.

72 Ikoyā p̄ó lé b̄o n léu maamεε
de vua ní ánuusu ɔ̄watē òaa s̄oola.

73 N ɔ̄ mé ma ikàsa, ɔ̄ n ma ke.
Ma gba ɔ̄no mà n yādileaο dada.

74 Tó n víakenaο ma e, an p̄o í ke na,
asa n yá ɔ̄ ma wé d̄oi.

75 Dii, má d̄s̄ ké n ikoyāο maa,
ké ní náai ví yái ɔ̄ n ɔ̄t̄ɔ̄lea.

76 Gbēkekemεε, ma n̄se i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaεwa.

77 M̄o ñ w̄enad̄mεε màο ku aafia,
asa n ikoyāο mé ma p̄onakeb̄o ū.

78 To wí waladeο k̄ú, asa aa yād̀baε,
mí làasooke n ɔ̄tond̄k̄liwa.

79 To n víakenaο m̄o ma k̄li,
gbé p̄ó aa n yā'one d̄̄piο.

80 To màο ku tàaesai n yáο musu,
ké wí su ma k̄ūo yái.

81 Ma s̄anzi ñ ma suaba e ma nis̄ina lò,
n yá ɔ̄ ma wé d̄oi.

82 Ma wεd̄òd̄o n legbēai e ma wé wò,
b̄oε ñȳō ma n̄se nínimεei?

83 Má de lán báa b̄ò p̄ó téz̄ana màwaε,
ní beeo n yādilenεο lí s̄amaguo.

84 Mapi n zòblena máο n d̄ā e b̄oε ni?
B̄oε ñȳō ñada ma w̄leowai?

85 Waladeο ñ eȳmεε,
an yá lí k̄ō'e ní n ikoyāoo.

86 N yādileaο píi náai ví.
D̄male, asa w̄ale ñadaa p̄āε.

87 A gò yṓṓ aa ma bṓ dúniawε,
mapí sṓ mi n ɔtondṓkíi tó weo.

88 Ma lé ní láo n gbēke yáí,
mí n yá'one ma.

89 Dii, n yá ìṓ ku gṓṓpiie,‡
a zínapelea musu n be.

90 N náai ví wě ní wěo,
n dúnia kàle, ɔ a ku.

91 N ikoyāṓ mé tò pṓpii kú gbã,
asa pṓpii misiileane.

92 Tó n ikoyā mé ma pṓnakebṓ ũo,
dṓ ma mīde ma taasikea guu.

93 N ɔtondṓkíi a sāmāgu bauo,
asa a sabai ɔ n ma le ní láo.

94 N pṓn ma ũ, ma suaba,
asa miṓ n ɔtondṓkíi weeleε.

95 Gbēvāio lé ma we,
ɔ ma laai ku n yá'oneṓwa.

96 Má è pṓpii maa lé kue,
āma n yādileṓ zṓṓ lé vío.

97 Má ye n ikoyāi à kè zài,
miṓ làasokewà gṓṓpiie.

98 N yá tò ma ɔnṓ de ma ibeεola,
asa a ku ma sṓu gṓṓpiie.

99 Ma wezē de ma yādanedeola,
asa ma làasoo ìṓ ku n yá'oneṓwae.

100 Ma ɔnṓ de maezṓṓola,
asa miṓ n ɔtondṓkíiṓ gwae.

101 Mi gbápele zé vāie guuo,
ké mà e màṓ n yá kūa yáí.

102 Mi kē n ikoyāṓwao,
asa níme ní dāmεε.

103 N yáṓ namεε à kè zài,
a na de zṓa ma léu.

104 N ɔtondṓkíi ì ma gba ɔnṓ,
a yáí tò má za sásāze piuu.

105 N yá mé filia ũ ma gbázi,§
ì gupumεε zéu.

106 Ma legbè ɔ ma kpale ma siwà,
ma mè máṓ zīke n ikoyāṓwae.

107 Ma taasikea kè zài, Dii.
Ma lé ní láo lá ní òwa.

108 To n sáau pṓ mále kpá kángu,*
ní n ikoyāṓ dameεε, Dii.

109 Gṓṓpii miṓ ku ga léziε,
ní beeo n ikoyāṓ lí sāmāguo.

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Pie 1.25 § 119:105 Yaa 6.23 * 119:108 Ebe 13.15

110 Vãikenaɔ baikpãmee,
 kási mi zã n ɔtondɔkɪiwao.
 111 N yã'onewá ma pɔe gɔɔpii,
 aaɪ to ma pɔ ke na.
 112 Ma a sɔ kpà n yãdilenewawa,
 máw kũa gɔɔpii e ma wɛni léue.

113 Má za nɔsemempladeɔgu,
 má ye n ikoyãi.
 114 Mmɛ ní ma ulékii ní ma sɛngbaoo ũ,
 n yá ɔ ma wé dɔi.
 115 A gomala vãikenaɔ,
 ké mà zíkɛ ma Lua yãdileawawa.
 116 Nyɔ ma kũa lá ní òwa, míw ku,
 n̄su to tãmaa ma n̄eo.†
 117 Nyɔ de ma gbãa ũ, míw aafia,
 ma wé iw pɛ n yãdilenewa láasai.
 118 Ɔzɔ gbé pɔ pãale n yãdilenewei,
 an mɔafiliiyã a àikeneó.
 119 Ni dúnia vãikenaɔ waa b̄isa ũ,
 a yáí tò má ye n yã'onewi.
 120 Má n vía ví, ma mɛ ì seenata,
 n ikoyãɔ ì to vía ma kũ.

121 Ma yákè a zéwa wásawasaɛ,
 n̄su ma to ma ìadamadeɔn̄eo.
 122 Krégaausi mapi n zòblenawɛ,
 n̄su to waladeɔ ma wɛtão.
 123 Ma wé dɔ n dɔnlei e ma wé wò,
 má s̄anzi n̄ ma suaba lá ní òwa.
 124 Yákemee n gbẽkɛ guu,
 ní n yá da mapi n zòblenawɛ.
 125 N zòblenan ma ũ, ma gba ɔnɔ,
 ké mà n yã'onewo yáasi d̄ɔ.
 126 N yákɛgɔɔ kà, Dii,
 wàlɛ bɔ n ikoyã kpe.
 127 Má ye n yãdileawo de vuua,
 baa vua baasaa.
 128 Má è n ɔtondɔkli maa,
 a yáí má za sásãzɛ píiu.

129 N yã'onewo demee yãbɔnsawɛ ũ,
 Ayãmeto má dà ma s̄ou.
 130 N yá bɔlɛkɛa ì gupuné,
 ì n̄sɛdoũdeɔ gba ɔnɔ.
 131 Ma lé elɛa, mále we fòofoo,
 asa n ikoyãɔ ni lé ma deɛ.
 132 Ma wɛgwa, s̄uuukɛmanɔ,
 lá ni ke gbé pɔ ye n t̄iɔnɛwawa.
 133 Ma dazɛwawa lá ní òwa,

† 119:116 Lom 5.5

ńsu to yāvāie kibleao.

134 Ma bɔ gbé taiinkenaɔ ɔzi,
ké mà n ɔtondɔkii gwa.

135 Mapi n zòblena wɛgwa,
ní tó mà n yādilenaɔ dɔ.

136 Wé'i lé baale ma kùawa,
ké wa n ikoyā kūao yái.

137 Dii, ní maa,
n yākekɛaɔ zɛví.

138 N n yáɔ dīle a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé ke ma ibeɛɔne yāe ũo,
ɔ a yá lé ma de.

140 Wa è n yá sāa vío,
mapi n zòblena, má yei maamaae.

141 Pɔen ma ũo, wí sakamagu,
ní beeo n ɔtondɔkii lí sāmago.

142 N yá ìb zɛví gɔɔpiiɛ,
n ikoyā síana ví.

143 Taasi n yá'ɔmao ma le,
āma n yādileaɔ mé ma pɔnakebɔ ũ.

144 N yá'onɛɔ maa gɔɔpiiɛ,
ma gba ɔno ké màɔ ku.

145 Mi n sísi ní nòsemendoo,
wea Dii, míɔ n yādilenaɔ kūa.

146 Mi lezunzi,
ma suaba, míɔ n yá'onɛɔ kūa.

147 Mi fele gudɔsai mà wiilema,
n yá ma wé dɔi.

148 I lí na ma wéu gwāasinao,
ké mà e làasooke n yáwa yái.

149 Ma yāma n gbēke yái, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyā'òwa.

150 Gbé pɔ lé lekpaaimaziɔ kái,
aa zà ní n ikoyāo.

151 N kumano kái, Dii,
n ikoyā píi síana ví.

152 Má dɔ̀ n yá'onɛɔwa à gègè,
ké ní dīle àɔ ku gɔɔpii yái.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyā i sāmago.

154 Zɛmano, ní ma bɔ,
ma lé ní láo lá n a legbèwa.

155 N dɔnle zà ní vāikenaɔ,
asa aali n yādilenaɔ wɛelɛo.

156 N sósobi ví zɔɔ, Dii,

ma lé ní láo lá n ikoyā'òwa.

157 Ma ìadamadeò ní ma wèlèò dasi,
āma mi pāale n yā'onèòneò.

158 Má ye n náaikensaiò gíyāio,
ké aaliò n yá kūao yái.

159 Gwa lá má ye n òtondòkíi.

Dii, ma lé ní láo n gbēke yái.

160 N yápii zínaá síanae,
n ikoyāò maa, aa láaa vío.

161 Gbāadeò ì ìadaa pā,

āma n yá ò má a vía ví.

162 Mi pònakè ní n legbēao,

lán gbé pò àizèè zòò kòmpawa.

163 Má za mofiliu, má ye a yáio,
n ikoyā má yei.

164 Míò n táasile gòò do gēn soplapla
ké n ikoyāò maa yái.

165 Gbé pò ye n ikoyāio aafia zòò,
yāe lí tó aa fùò.‡

166 Ma wé dòi ò ma suaba, Dii,
mi zíkè n yādilèòwa.

167 Má n yā'onèò kūa ní nòsèò,
má yei maamaae.

168 Mi n òtondòkíi gwa, mi n yāma,
asa ma kèkéá píi kú n òzìè.

169 To ma wiilea kama, Dii,
ma gba ònò lá ní òwa.

170 To ma wabikèa n le,
ma suaba lá n a legbèwa.

171 N táasilea aò dò ma léue,
asa ni n yādilenèò damee.

172 Má lesi n legbēa musu,
asa n yādilèò maa píie.

173 Nyò kú ní dōamale sòuo,
asa ma ze ní n òtondòkíioe.

174 Mále a nide ò ma suaba, Dii,
n ikoyā mé ma pònakèbò ũ.

175 To màò ku, míò n táasile,
to n ikoyāò aao ma kūa.

176 Ma liaa lán sã pò sàsāwa,
mapi n zòblena, ma wèlèè, §
asa n yáo i sāmaguo.

120

Kua yakeledeò guu

Gea Yelusaleũ le.

‡ 119:165 1Zaa 2.10 § 119:176 Luk 15.4

¹ Ma kua yeelɛa guu ma wiilè Diizi,
 ̃ à ma yàmà.

² Ma si yásiadeɔ yádɔmawa
 ní mɔafilide yáo.

³ Mɔafilide, kpelewa Lua a sennɔi?
 Bó a flaboonɛi?

⁴ Gɔsa gbáa kà lenaɔ
 ní sé sísí wáao.

⁵ Waiyoo mapi kua Mɛsekio guu,*
 zɔlɛa Kedaɔ zwáakpɛu.†

⁶ Ma zɔlɛ gbé pɔ za aafiaɔ guu à gègè.

⁷ Yákelesaiden ma ũ,
 tó ma a yá'ò, sòle aaí fɛlɛð.

121

Dii wá d̃ana

Gea Yelusaleũ lɛ.

¹ Ma wé dɔ gbèsísíɔ kíi oi,
 gu pɔ ma dɔnlɛ í bɔu.

² Ma dɔnlɛ í bɔ Dii kíiɛ,
 aàpi mé musu ní zílɛo kè.

³ A to à gɛnalɛo,
 i lí kpá á d̃analao.

⁴ I lí Isailiɔ d̃ana lɛo,
 ìli i'oo.

⁵ Dii mé á d̃ana ũ,
 Dii deé ue ũ á ɔplai.

⁶ Iatē a á lé fāanɛo,*
 mɔvua a dɔwá gwáo.

⁷ Dii a á sí vāi píiwa,
 a á wēni d̃áaé.

⁸ Dii a á d̃á á gea guu ní á suao
 za gbá e gɔɔpii.

122

Davidi wabikɛa Yelusaleũ

Gea Yelusaleũ lɛ.

¹ Ké wa òmɛɛ wá gé Dii ua,
 ma pɔ kèna.

² Wa ka Yelusaleũ sa,
 wá zɛa a bíibɔlɛu.

³ Wá Yelusaleũ kálɛ,
 wa nànakɔwa gíúgiú.

⁴ Wekíi Isaili buiɔ í gɛu,
 bui pɔ Dii sèpiɔ.

Aaí gé Dii sáaukpai,
 lá a d̃ilɛnéwa.

* **120:5** Daa 10.2, Eze 38.2-3 † **120:5** Daa 25.13, Isa 21.16-17 * **121:6** Zia 7.16

⁵ We wà kía yáḡḡḡbaaḡ kpàlɛu
Davidi buiḡ báaḡ ũ.

⁶ A wabikɛ Lua à Yelusaleũ gba aafia à me:
Gbé pò yeiḡ aaḡ ku niɛniɛ,

⁷ aafia iḡ ku a bíi guu,
a gudḡakiiḡ iḡ ku yákelesai.

⁸ Ma gbéḡ ní ma gbɛnaḡ yáí má o,
Lua Yelusaleũ gba aafia.

⁹ Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikɛè.

123

Wɛdɔa Luazi

Gea Yelusaleũ lɛ.

¹ Ma wɛsè mále n kii gwa
gu pò ní zɔlɛau báawa musu.

² Lá zɔ wé iḡ dɔ pói a dii zɔí,
mé zɔnɔɛna wé iḡ dɔ nɔɛ pò a vízi,
màa wá wé iḡ dɔ Dii wá Luazi,
e aà gɛ wá wɛgwaḡ.

³ Wá wɛgwa Dii, wá wɛgwa,
asa gbéḡ sakaawágu wá wá maamaaɛ.

⁴ Namablɛnaḡ wá láanikè,
waladeḡ sakàwágu,
wá pɔ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔde

Gea Yelusaleũ lɛ pò Davidi dà.

¹ Tó Dii kúwanḡ yāaḡ,

Isailiḡ o:

² Tó Dii kúwanḡ yāa
gɔḡ pò wà fɛlɛwanḡ,

³ dɔ wá wá mɔmɔ bʼéɛ,
ké an pɔ pàwázi,

⁴ dɔ aa dàwála lán í zɔḡwa,
aa wá séle tàwanḡ lán swa paawa,

⁵ aa kùwála lán í pɔ fɛ̀wa.

⁶ Wà Dii sáaukpa,
ké i to aa wá kékékɔ̀ɛo.

⁷ Wá bɔ́ fiu lán báwa.
Fii zɔ̀wá, wa pilimá.

⁸ Wá dɔnle í bɔ́ Dii kiiɛ,
aàpi mé musu ní ziiɛo kè.

125

Lua gbéḡ kua aafia

Gea Yelusaleũ lɛ.

¹ Dii náaikenaṽ de lán Siṽna gbèsiṽsì pṽ deea v̄io aṽ ku gṽṽpiiwaε.

² Lá gbèsiṽsìṽ liaa Yelusaleṽzi,
màa Dii liaa a gbéṽzi
za gbã e gṽṽpii.

³ Gbēv̄aiṽ e w̄aṽ kible gbēmaaṽ bùsuwa aṽ gεo,
ké gbēmaaṽ su ṽda v̄aikeauo yái.

⁴ Dii, maakε gbēmaaṽne,
gbé pṽ an nṽse puao.

⁵ Gbé pṽ aa te zé koleaiṽ sṽ,
Dii a ní waa ní v̄aikenaṽε.

Lua Isailiṽ gba aafia!

126

Isailiṽ sua ní pá ziu

Gea Yelusaleṽ le.

¹ Ké Dii wá bṽ zṽbleu à sùwanṽ Siṽna,
à kèw̄ε lán nanawaε.

² Wa v̄í ní yáo, wá guladṽ,
ṽ buiṽ òkṽε, Dii yāzṽṽkèné.

³ Siṽnaε, Dii yāzṽṽkèw̄ε,
ṽ wáε pṽnake.

⁴ Dii, suwanṽ wá pá ziu,
lá ni su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pṽ pṽtṽ ní wé'io,
a keke ní gulaoε.

⁶ Gbé pṽ bṽ be ní ṽṽṽṽ pṽbui k̄ua,
a εa su ní gulao ése bàaa sea.

127

Luakpama yādaa

Gea Yelusaleṽ le pṽ Salomṽṽ dà.

¹ Mé i ke Dii mé lé kpedṽṽ,
kpedṽṽnaṽ lé z̄í p̄a keε.

Mé i ke Dii mé lé w̄éle d̄s̄ao,
gud̄s̄anaṽ lé it̄εke p̄aε.

² Fεlea káaukaau, w̄úlea wεedo,
z̄ikea ní leeleo ble yáiá p̄aε,
asa Dii mé ì a yenzideṽ gba íampaa.

³ Neḡṽenaṽá Dii gbaε,
né píiá aà kpámaε.

⁴ Lá ka ìṽ ka ḡsa gbãa ṽu,
màa èwaasogṽṽ neḡṽenaṽ de.

⁵ Báaaden gbé pṽ aà gbàla p̄àṽ ù.
Tó aà ibεεṽ aà lè ḡaaε,
wí a aà k̄ūo.

128

Maa pɔ Dii viakɛna i e

Gea Yelusaleũ le.

¹ Baaaden gbé pɔ Dii via vi
a aà yá kúa ũ.

² Nyɔ n zikɛa baa ble,
nyɔ èfãai e, ní aafia.

³ N nɔ aɔ de lí ne'ina ũ n ua,
n nɛgɔɛnaɔ aɔ liaa n keenai
lán kuli keleswa.

⁴ Maa gbé pɔ Dii via vi aɔ báaa vi.

⁵ Kua Siɔna Dii a báaadangu,
nyɔ Yelusaleũ nama e e n wēni léu,

⁶ nyɔ n tɔuna e.

Dii Isailiɔ gba aafia!

129

Isailiɔ savã'oa ní ibɛɛɔɛ

Gea Yelusaleũ le.

¹ Za wá èwaasogɔɔ

wà íbɛɛsèwanɔ maamae.*

Isailiɔ o:

² Za wá èwaasogɔɔ

wà íbɛɛsèwanɔ maamae,

kási wi fɔ wá wá fúo.†

³ Wá wá gbé wá kpenanguo bí
wèlelewelele lán sàdɔwa.

⁴ Dii maa,

à gbèvãipio ba zòwá.

⁵ Gbé pɔ za Siɔnaguɔ kpekpa ní wíoe.

⁶ Aaɔ de lán sɛ pɔ bɔle kpé musu

à giigàga, i e gbàowaɛ.

⁷ A sèkèna okū pao,

a ka báaa ũ wá ye wá da ní gãuo.

⁸ Gbé pɔ lé gɛɔ mɛ Dii báaadanguo
ge wa báaadàngu ní Dii tóo.

130

Wɛdɔa Diizi

Gea Yelusaleũ le.

¹ Ké í ma kúa ma nɔɛ
ma lezù Diizi ma mɛ,

² Dii, ma yãma,

swákpa ma wēna wiii.

³ Tó n wá duuna yādà,

Dii, déme a bɔi?*

* 129:1 Bɔa 1.11 † 129:2 2Kln 4.8-9 * 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17

⁴Mme ní duunakẽama zé ví,
Ayãmeto wĩṽ n vía ví.†

⁵Ma wé ìṽ dṽ Diizi,
mále àà dá, má sǎa àà yáí.

⁶Lá gudṽanaṽ wé ìṽ dṽ gudṽai,
ma wé ìṽ dṽ Diizi deńla,
ao, a de gudṽanaṽ wedṽa gudṽaia.

⁷Isailiṽ, àṽ wedṽ Diizi,
asa a gbẽke ví à kè zài,
gbẽsuabaa gbãa pɛɛwà maamaae.‡

⁸Aàpi mé a Isailiṽ suaba
an duuna yá musu píi.§

131

Sǎkpalea Diizi

Gea Yelusaleũ le pǎ Davidi dà.

¹Dii, íandãa ku ma sǎuo,
mili wé kũaa gbéwao,
mili laaidṽ yá pǎ demala
ge yá pǎ zǐ'ũ mɛɛwao.

²Aawo! Ma a nǎse dè,
ma a sǎ dǎdoũ,
lán né kèa pǎ kú ní a daowa,
ma nǎse de lán né kèa pǎwae.*

³Isailiṽ, àṽ wedṽ Diizi
za gbã e gṽpii.

132

Davidi buiṽ zǎleá báawa Siṽna

Gea Yelusaleũ le.

¹Dii, nǎsu to Davidi yá sǎngu
ní taasi pǎ a kèo píi.

²A lekè Yakṽbu Lua gbãadewa,
à legbè Diie à mè,

³á tá kpéuo,
á wúle a liiwao,

⁴á we i a wébaa gbiakũo,
á tó i na a wéuo,

⁵e à ge uakpaṽ Diie,
i kpɛdṽ Yakṽbu Lua gbãadepie.*

⁶Wá mà a ku Eflata bùsuu,
wá è Kiliayaaliũdeṽ bua.

⁷Wà gé àà kúkíi,
wà kúle àà gbadibṽ ae.

⁸Dii, fɛle su n pilakíi,

† 130:4 1Kia 8.39-40 ‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14 * 131:2 Mat 18.3 * 132:5 1Kia 8.17, Zin 7.46

mpi ní n kpagolo ikodeo.†

⁹ N gbàgbanao gbèsuabaa da ula ũ,
n yāmanaο gula io do.

¹⁰ Nsu mikpedo kía pó ní kpàeo
n zòblena Davidi yái.

¹¹ Dii legbè Davidie,

a náai ví, a lé liléo, à m̀è:

Má n bui zòle n kpalabaawa.‡

¹² Tó n buio ma bàakuarino yāda,

mé aa yá pó má d̀anéο kũa,

an buio aao zòle n kpalabaawa gɔɔpii.

¹³ Asa Dii Siɔna s̀e,

a ye àο de a zòlekii ũ à m̀è:

¹⁴ Gue bee máo kuu gɔɔpii,

la máo zòleau, asa à ma pó gbàe.

¹⁵ Má báaadau, mí k̀sũa diè,

má ble kpa a wēnadeo wa aa ká.

¹⁶ Má gbèsuabaa da sa'onaone ula ũ,

ma yāmanaο letè io do ní p̀nao.

¹⁷ We má Davidi bui kía gbāade bo, §

we kía pó má kpà filia aο do.*

¹⁸ Má wida aà ibeewa,

aà kíafua io pipi aà musu.

133

Kua ní ledouo

Gea Yelusaleũ le pó Davidi dà.

¹ Gwa lá a maa mé a na
tó k̀gbèo ku gudoũ ní ledouo.

² A de lán sakēnisi pó wa kà Aalona miwawaε.*

A bàalè p̀ila aà lekānawa

e à g̀è p̀ila aà ula léwa.

³ A de lán Eεmo fii mé lé kpá Siɔna gbèsisio wawa.

Wekii Dii báaadangu d̀ileu wēni láasai ũ.

134

Dii sísia a ua gwá

Gea Yelusaleũ le.

¹ A Dii zíkenaο,

à Dii sáaukpa ápii,

á gbé pó ále zíkε Dii ua gwáo.

² A á o se musu Dii k̀kii oi,

í aà sáaukpa.

³ Kua Siɔna Dii báadaágu,

aàpi mé musu ní z̀ileo k̀è.

† 132:8 Nao 10.35-36 ‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zin 2.30 § 132:17 Luk 1.69 * 132:17 1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Ba 29.7

135

Dii táasilɛa

¹ Aleluya!

A Dii tɔbɔ!

A Dii táasilɛ aà zíkɛnaɔ!

² A gbé pɔ i zíkɛ wá Lua uaɔ,

á gbé pɔ iɔ sí Dii kpé kpeleɔ,

³ à Dii tɔbɔ, asa a maaɛ,

à lémwà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakɔbu buiɔ sè a pɔ ũ,

à Isailiɔ díle a gbé yenzideɔ ũ.

⁵ Má dɔ ké Dii zɔɔ,

wá Lua mé de diiɔla píi.

⁶ Dii ì yá pɔ kàagu ke musu n zílɛɔ,

ísia guu n tɔle nɔnauo.

⁷ Ŭme ì to lou sisi tɔle léwa,

ì to lou ma n píleao,

ì bɔ n zàa'ianaɔ a làasiu.

⁸ A Egipiɔ yoaa dède*

n pɔtuo né séiaɔ píi.

⁹ A seelaɔ n dabudabuɔ kè Egipi,†

à Falaɔ n a gbéɔ fù píi.

¹⁰ A buiɔ mǐde dasi,

à kía gbāadeɔ dède.

¹¹ Amɔleɔ kí Siɔ n Basana kí Oguo‡

n Kanaa bùsu kíaɔ píi.

¹² A gbadà n n bùsuo,

a kpà a gbé Isailiɔwa.

¹³ Dii, n tɔ gaa vɔ,

Dii, n yá aɔ dɔ gbéɔgu gɔɔpiiɛ.

¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéɔne,

i a zòblenapiɔ wēnagwa.

¹⁵ Buipáleɔ n diiɔ pí n ánusuo n vuaoɛ,

gbēnazina ɔgbɛɔne.§

¹⁶ Aa lé vɔ, aali yā'oo,

aa wé vɔ, aali gu'e sɔɔ.

¹⁷ Aa swá vɔ, aali yāmao,

an lé íana vɔ.

¹⁸ An pinaɔ gɔn'wae

n gbé pɔ lé n náaikɛɔ píi.

¹⁹ Isailiɔ, à Dii sáaukpa!

Aalona buiɔ, à Dii sáaukpa!

²⁰ Levii buiɔ, à Dii sáaukpa!

* 135:8 Bɔa 12.29 † 135:9 Bɔa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35 § 135:15 Soũ 115.4-8, Zia 9.20

Dii v̄iakenaṽ, à Dii sáaukpa!
 21 Wà Dii sáaukpa Siṽna,
 à bekpà Yelusaleṽ.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

- 1 A Dii sáaukpa, asa a maaε,
 à gbēke láaa v̄io.
 2 A luaṽ Lua sáaukpa,
 à gbēke láaa v̄io.
 3 A diiṽ Dii sáaukpa,
 à gbēke láaa v̄io.
 4 Ǿme ì dabudabu zṽṽ ke ado,
 à gbēke láaa v̄io.
 5 Ǿme musu kè ní a ṽnoṽ,
 à gbēke láaa v̄io.
 6 Ǿme tṽle pòo ía,*
 à gbēke láaa v̄io.
 7 Ǿme gupuakūna zṽṽ kè,
 à gbēke láaa v̄io.
 8 A íatē kè à kible fāanε,
 à gbēke láaa v̄io.
 9 Mṽvua ní saanaṽ ì kible gwá,†
 à gbēke láaa v̄io.
 10 Ǿme Egipiṽ negṽe séiaṽ dède,
 à gbēke láaa v̄io,
 11 A Isailiṽ bṽle ní guu,‡
 à gbēke láaa v̄io.
 12 A a gāsí pòo ní a iko gbāao,
 à gbēke láaa v̄io.
 13 A Isia Tēa zṽe pla,
 à gbēke láaa v̄io.
 14 A tò Isailiṽ gè ìpi zānguo,
 à gbēke láaa v̄io.
 15 A tò ìpi dà Falaṽṽ ní a zīgṽola,§
 à gbēke láaa v̄io.
 16 Ǿme dṽaa a gbéṽne guwaiwaiu,
 à gbēke láaa v̄io.
 17 Ǿme kía zṽṽ tṽbzṽ,
 à gbēke láaa v̄io.
 18 A kía gawideṽ dède,
 à gbēke láaa v̄io.
 19 Amṽleṽ kí Siṽ,
 à gbēke láaa v̄io.
 20 N Basana kí Oguo,*

* 136:6 Daa 1.1-2 † 136:9 Daa 1.16 ‡ 136:11 Bṽa 12.29-31 § 136:15 Bṽa 14.21-29 * 136:20 Nao 21.21-35

aà gbēke láaa v̄io.

²¹ A gbadá n̄ n̄ b̄usuo,

aà gbēke láaa v̄io.

²² A kpà a zòblena Isailiowa,

aà gbēke láaa v̄io.

²³ Ib̄ēēō naaleawá i s̄aaàguo,

aà gbēke láaa v̄io.

²⁴ A wá b̄óle wá ib̄ēep̄iō guu,

aà gbēke láaa v̄io.

²⁵ Ōmē ì b̄le kpa p̄ópiiwa,

aà gbēke láaa v̄io.

²⁶ A Lua Musude s̄aaukpa,

aà gbēke láaa v̄io.

137

Z̄iz̄ō 3̄ōba

¹ Z̄ōlea Babeli b̄usu swāo sae*

S̄iona yá d̄òwágu, 3̄ wa 3̄ōb̄.

² Wa wá m̄ōnāō tò looa swagbalaliowa we.

³ Gb̄é p̄ó aa wá k̄ūāō le gb̄èawá,

wá wet̄anāō mè wá n̄ p̄ona yá,

wá S̄iona lee síné.

⁴ Kpelewa wá Dii leo si

kua buip̄alēō b̄usu guui?

⁵ Tó Yelusaleū yá s̄amagu,

to ma ɔ̄plaa imi.

⁶ Tó Yelusaleū yá lí d̄omaguo,

mé mi aà dile ma p̄onakeb̄ō mide ũo,

to ma léna naale.

⁷ Dii, tó yá p̄ó Edōũō kè Yelusaleū wāḡōō d̄ongu aa mè:

A wíwi, à wíwi, à daaí m̄íomio.

⁸ P̄ókaaleāōá Babeli b̄usudeo!

Báaaden gb̄é p̄ó a yá p̄ó á k̄èw̄ēē fiaboé ũ.†

⁹ Báaaden gb̄é p̄ó a á n̄ēō k̄úk̄ū

à n̄ wíwi gb̄esiwa ũ.‡

138

Dii s̄aaukpaa aà gbēke yáí

Davidi le.

¹ Má n̄ s̄aaukpa n̄ n̄sem̄endoo,

má n̄ táasile gb̄āadēō ae.

² Má k̄úle n̄ kpé p̄ó a kua adoa ae,*

má n̄ t̄ob̄ō n̄ gbēke n̄ n̄ náaio yáí,

asa n̄imē n̄ tò n̄ tó n̄ n̄ yáó z̄ōō de p̄ópiia.

³ Ḡōō p̄ó ma lez̄unzi, n̄ wèa,

n̄ ma gba w̄ōō n̄ gb̄āao.

* 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16 * 138:2 1Kia 8.29

⁴Tó dúnia kíao yá pó ní ò mà,
aa n sáaukpa ní píi, Dii.

⁵Aa lesi Dii kekeá yá musu,
asa Dii gawi zṽe.

⁶Baa ní Dii kuamusukεo,
ĩ gbé késāanaṽ wegwa,†
ĩ weví gbé pó aale e wà kàola.‡

⁷Baa tó má yooyea, ni ma bṽ,
ni ma ibεεṽ pṽkúma kpále,
ni ma suaba ní n gāsa gbāao.

⁸Dii a ma yá píi lekpaaimεε,§
Dii, n gbēke láaa vío.
Nsu zí pó n ɔkpawà too.

139

Dii yápii dṽa

Davidi le.

¹Dii, n ma tàasikà ní dṽ,

²ní ma zṽlea ní ma feleao dṽ.

N n zākeo ní yá pó mále yáṽ kūa.

³Ni ma taa'oa ní ma wúleao gwa,
ma kekeá píi dṽekennṽ.

⁴E yá àṽ gé bṽi ma léu,

Dii, ní dṽ sáasā.

⁵N liaamazi kpe ní aeo,
n ɔ kumala.

⁶Dṽa bee demεε dabuyā ũe,
a demala, ma ṽno i kawào.

⁷Má má géu mà pili n Nisínawai?

Má má bàale tau, níyṽṽ ku weo ní?

⁸Tó ma fele gé musu, ní kú we!

Tó ma tṽo sṽ miau, ní ké!

⁹Tó ma fele ge íatēbilekii gukpe,

tó ma ge zṽle ísia baale be'ae,

¹⁰baa wekii má naa n ɔzle,

níyṽṽ ma kūa n ɔplaauε.

¹¹Tó ma mē gusia kumala,

ge gupua pó má kúu li gwá ũ,

¹²gu líṽ sianεo,*

gwá ṽṽ puanε lán fāanεwae,

asa gupua ní gusiao doũ neε.

¹³Mme n ma sṽ pēmεε,

n ma ikása ma da nṽseu.

¹⁴Ma n sáaukè, n yákea ĩ dia,

ma kea de dabuyā ũ, à bṽ ma saε,

† 138:6 Luk 1.48   ‡ 138:6 Zaa 4.6   § 138:8 Flp 1.6   * 139:12 Dan 2.22

a yá ma kũa gbãa.

¹⁵ Goo pó ma daale neasakpe guu,
ma wáe uleaneo.

Ké ma me lé i asii guu we,

¹⁶ n wesĩmale no'itēna ũ.

Lá n ma goo díle pii,

a lé kú n taalau
zadó a kee i daaleo.

¹⁷ Lua, n làasoo gbiamεε maamaae,
a naoa zõ fá!

¹⁸ Tó má ye nao, an dasi de ũfãaa.

Tó ma vu, miõ kunnœ e tia.

¹⁹ Lua, bó ríle dá n gbēvãioi?

A gomala gbēdenao!

²⁰ N ibεεo i n yã'o n nòsevãioe,
n tó gbia n léuo.

²¹ Dii, má za n zangudeo guo lé?

Má ye gbé pó fɛlennoo gĩyãio.

²² Má zaŋgu vãivãi,
ma n díle ma ibεεo ũe.

²³ Lua, ma gwagwa, ní ma nòse dõ,
ma tàasika, nío ma asiiõ kũa.

²⁴ Gwa tó má dõ'e'ii ví,
ní doamεε n zé gasai guu.

140

Wabikεa gbēvãio yá musu

¹ Davidi le.

² Dii, ma si gbēvãiowa,
ma dõa gbé pásipio yái.

³ Aaĩ yãvãĩ wãaiipa n sõ guu,
sòle lé õ aaĩo wé goopii.

⁴ Aaĩ n lé keke lán mlēwa,
an legbe'ia sògbala sewεε.*

⁵ Dii, nsu to gbēvãio okāao,
ma si gbé pásipiowa,
aaĩ ozõamazi lekpaai.

⁶ Waladepio eyõmεε,
aa filifilimbakpamεε,
aa baikpamεε zéu.

⁷ Má ò Diiε: Ma Luan n ũ,
swákpa ma wēna wiii, Dii.

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbãa,
ni okumala zĩ guu.

⁹ Nsu to gbēvãio pœã zεkeo,
Dii, nsu to an lekpaai kõseo.

* 140:4 Lom 3.13

¹⁰To gbé pó liaamaziṽ midε,
to vâi pó aalε o wí n̄ musu.

¹¹To tεyṽ wāa élemá,
to aa si ε pó aa fṽ bṽuo guu.

¹²Nsu to yásiade zεk̄i e dúniauo,
to vâi aṽ gbé pásí wε zεsaie.

¹³Má dṽ Dii ì yānakpa wēnadeṽwa,
ì yākeke taasideṽne a zéwa.

¹⁴Gbēmaaṽ mé aa n̄ tṽbṽ,
nṽεpuadeṽ mé aaṽ ku n̄ k̄i.

141

Suabaa wabikεa

Davidi lε.

¹Dii, máε wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lεzùnzi, swákpa ma yái.

²Ma wabikεa a kama
lán tulaleti súεlεwa,*
ma ṽ dṽa musu iṽ dεne sa oosi oa ũ.

³Dii, ma léna dṽamεε.

To mà a lé fṽ.

⁴Nsu to ma nṽε ta yāvāiwa
mà gṽ dàade ũ n̄ vāikεnaṽ,
mà ṽdaaáníṽ n̄ blenablea guuo.

⁵Tó gbēmaa ma gbē, gbēkekeεε!
Tó à ma swāgàga, má gíio,
à n̄isikà ma miwa.
Mio wabike ké gbēvāiṽ yākeṽ su zεkeo.

⁶Tó wà n̄ gbēzṽṽṽ kwè yātēu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷Lá w̄i yàa paa a féεnaṽ fāaa,
màa an wá aṽ kálε n̄ mia'εlε.

⁸Dii Lua, n̄mε ma wé péma,
ma nanziε, n̄su ma kpámáo.

⁹Ma suaba n̄ mṽ pó aa kpàmεεo,
to mà zā bai pó vāikεnaṽ kpàmεei.

¹⁰To gbēvāipiṽ si n̄zia bai guu,
mapi sṽ mí dṽi aafia.

142

Wabikεa gbè'εu

¹Davidi wabikεa gṽṽ pó a ku gbè'εu.*

²Máε ó gbāa dṽ Diiε,
máε wēna wii lε Diiwa.

³Máε a yā'ṽma bolèè,
máε a taasikεa siuè.

* **141:2** Zia 5.8, 8.3 * **142:1** 1Sam 22.1

⁴Tó ma wēni gṽ lee,
níme ní ma kua dṽ.
Wà baikpàmee ma táa'ozeu.

⁵Wése ñ ma ɔplaa gwa,
gbēe lé ma yádao.
Ulekíi làaa,
gbēe lé ma aafia gbεao.

⁶Dii, mále wiilema ma mè:
Mme ní ma ulékíi ũ,
níme ní ma baa ũ dúniaε beeu.

⁷Swāḁ ma wiileai,
asa ma gṽ mugεεnnε.
Ma si ma gbèselenaṵwa,
asa an gbāa demalaε.

⁸Ma bṵ yooyeaε beeu,
ké mà n tṵbṵ,
gbēmaaṵ i kāamazi,
ké n maakèmee yáí.

143

Kua ibεε ɔzī wabikea

Davidi lé.

¹Dii, ma wabikea sí,
swāḁ ma wēna wiii.
Wea n náai ní n maaṵ yáí.

²Nsu yákpaleke ní mapi n zḁblenaoo,
asa gbēe kune tàesaio.

³Ma ibεε ma gbesèle à ɔzḁa,
a tò má kú gusiau
lán gbé pṵ gà à gègēwa.

⁴Ṵ ma wēni gṽ lee,
ma pṵ yà dúuduu.

⁵Gia òmagu,
mále làasooke n zíkεaṵwa,
mále n yākeṵ wàaiipa.

⁶Ma ɔ ḁnzi,
mále n mòse nide lán gugiiwa.

⁷Wea kpakpa Dii, ma yḁεε làa.
Nsu bṵ ma kpe mà gṽ
lán gbé pṵ sí bedauṵwao.

⁸N n gbēke ɔlṵmee kṵṵ,
asa níme má n náai ví.
Ma da zé pṵ de mà sewa,
asa níme ma azíá kpàma.

⁹Ma si ma ibεεwa, Dii,
níme ma nanzi.

¹⁰Mme ní ma Lua ũ,
n n pṵēakea damεε.

N Nisina maa dɔaamεε gusalalau.

¹¹ Ma lé ní láo n tó yáí, Dii,
ma bɔ taasi guu n maa yáí.

¹² Ma ibεεɔ midε n gbēke yáí,
ma wèleɔ dεdε pii,
asa n zòblenan ma ũ.

144

Wabikεa misia yá musu

Davidi lε.

¹ Má Dii ma gbεsi sáaukpa,
í zíkaa ɔ na damεε,
í to ma ɔ àɔ kai ví zí guu.

² Ɔmε ma ulékii ũ, í gbēkεkεmεε,
ōmε ma zegikii ũ, í ma suaba.
Ɔmε ma sèngbao pó mi mikpai ũ,
í to buiɔ mikpaa.

³ Dii, bón gbēnazina ũ an yá íɔ dɔngui?

Bón ní ũ, ni laaidɔmái?*

⁴ Gbēnazina dε lán kàsafiwaε,
aà wēni í gēzεa lán uenawaε.

⁵ Dii, n n bε siile n pila,
ɔkǎ gbèsísíɔwa aa súeleɔ.

⁶ To lou pílepilε n gbéɔ fáaa,
ka fánngu, gili i gēngu.

⁷ Ɔbɔ za musu n ma kú.

Ma bɔ í zɔɔ guu,
ma si bui zílɔɔwa.

⁸ Yá pǎ oa mé ní lé pà,
aaí ɔlele ní lé pǎ gbēao.

⁹ Lua, má lè dafu sínε,
má n táasile ní kúu bakwio.

¹⁰ Ni to kíaɔ zible,
ni n zòblena Davidi bɔ fēn'ɔɔ lézi.

¹¹ Ma kú n ma bɔ bui zílɔɔ guu,
yǎpǎ oa mé ní lé pà,
aaí ɔlele ní lé pǎ gbēao.

¹² Wá negɔεɔ péle ní èwaasokεu lán lí pεawa,
wá nenɔεɔ aao dε lán kibε gbèpεle kefεnawa.

¹³ Wá dɔɔ pa, aao pópíi ví,
wá pɔtuɔɔ kɔ lεε àaa sɔɔ,
aa ka àaasɔsɔɔ lεε kwi wá kpásau.

¹⁴ Wá zuɔ aso zɔɔ sése.
Bíigbooa aɔ kuo, lala'oa aɔ kuo,
búbuapea aɔ ku gǎae lɔɔ.

¹⁵ Báaadeɔn gbé pó an kua dε màaɔ ũ.

* **144:3** Soũ 8.4, Ebe 2.6

Báaadeṽn gbé pṽ Dii de n Lua ũ ṽ.

145

Dii táasilea aà maakēa yáí

Dii táasi pṽ Davidi le.

¹ Má n táasile ma Lua, ma Kía,
máṽ n tṽṽ gṽṽpiiē.

² Máṽ n sáaukpa lá gu lé dṽ,
máṽ n táasile láasaie.

³ Dii zṽṽ, à kà wà aà táasile,
aà zṽṽke lé vṽo.*

⁴ Kpáio n yākeṽṽ sáaukpa Wueṽṽṽ,
aa n yāzṽṽkeṽṽ galike.

⁵ Aa n maa zṽṽ gawide yā'o,
má n yāṽṽsaēkeṽṽ wàaiṽṽ.

⁶ Aa n dabudabukeṽṽ gbāa yā'o,
mí n zṽṽke dau siuné.

⁷ Aa n maakēa zṽṽ baokpa,
aai gulake n yāzēdekeṽṽ yáí.

⁸ Dii sùuu vṽ n sósobio,
aà pṽ lí pa kpaaṽ, a gbēke vṽ zṽṽ.

⁹ Dii ï maake gbépiiē,
ï a pṽkeṽṽ wēnagwa pii.

¹⁰ Dii, n pṽkeṽṽ n sáaukpa pii,
n yāmanaṽ n tṽṽ.

¹¹ Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gbāa yā'o.

¹² Aa n yāzṽṽkeṽṽ da gbéṽṽṽ
n n kpala maa gawide yáo.

¹³ N kpalaá kpala láasaie,
n yṽṽ de kía ũ wè piiē.

Dii náai vṽ a yápii musu,
a sùuu vṽ n a pṽkeṽṽ pii.

¹⁴ Dii ï gbé pṽ lé léleṽ kú,
ï gbé pṽ taasi tṽmáṽ fele.

¹⁵ Pṽpii wé dṽnzi,
ni ble kpámá a gṽṽwa.

¹⁶ Ni ṽ pṽṽṽ, pṽ mṽmá,
ni pṽ bēē pii pṽṽṽ bṽṽlekeè.

¹⁷ Dii kekeṽṽ maa pii,
a gbēke vṽ a yápii kea guu.

¹⁸ Dii kái n a sṽsinaṽ pii,
gbé pṽ aai aà sísi n síanaṽṽ.†

¹⁹ I a vṽakēnaṽ pṽṽṽ bṽṽlené,
ï n wiileṽ ma, i n suaba.

²⁰ Dii ï gbé pṽ yeaziṽ dṽṽ pii,

* 145:3 Lom 11.33 † 145:18 Zāa 4.24

ãma a vãikenao míonZõε.
²¹ Dii táasileε aɔ dɔ ma léue.
 Pópii aao aà tɔbɔgɔɔ píi, asa a kua adoae.

146

Dii laaidɔa wēnadeɔwa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,
² máɔ Dii táasile e ma wēni léue,
 máɔ lesi ma Luaε ma kua léue.
³ Asu sɔkpalε gbāadeɔzio,
 gbēsuabaa ku gbēnazina kíio.
⁴ Tó an wea làa, aai ea gē tíue,
 zibeezi yá pɔ aale yá i mide.

⁵ Báaaden gbé pɔ Yakɔbu Lua mé aà donlede ũ ũ,
 aà wé ìɔ dɔ Dii a Luazi.

⁶ Ōme musu ní zílεo kè,
 ísia ní pɔ pɔ kú a guuɔ píi.*

⁷ I yānakpa gbé pɔ wàle gbāamɔnéɔwa,
 i ble kpa nɔandenaɔwa.

Dii i babɔ gbé pɔ yeelεaɔwa,

⁸ Dii i vīaɔ wé wēné,†

Dii i gbé pɔ taasi tòmáɔ fεle,
 Dii ìɔ ye gbēmaaɔzi.

⁹ Dii i bòmɔɔ gwa,
 i ɔda gyaao ní toneɔwa,
 ɔ i zé kaaũ gbēvāionε.

¹⁰ Dii ìɔ kible gɔɔpiiε.
 Siɔnadeɔ, á Lua ìɔ ku e á buiwaε.
 Aleluya!

147

Pópii kua Lua ɔzi

¹ Aleluya!

Lesia wá Luaε maa mé a na,
 à kù wà aà táasileε.

² Dii lé Yelusaleũ fεle ìɔ,
 à Isaili zìzɔɔ nàaa lé suínɔ.

³ I gbé pɔ an pɔ yàɔ nòse níniné,
 i nísidɔɔ ní gu'iaɔwa.

⁴ I saanaɔ nao,
 a ní baade dɔ ní a tɔo.*

⁵ Wá Dii zɔɔ, a iko ví maamaε,
 aà ɔnɔ lé vío.

⁶ Dii i zīabusanaɔ gba gbāa,

* **146:6** Zin 4.24, 14.15 † **146:8** Mat 9.30, Zaa 9.7 * **147:4** Isa 40.26

ĩ ı̄ ı̄ ı̄ vāikenaɔwa e zĩle.

7 A lesi Dii ń aà sáaukpaaɔ,

à wá Lua táasile ń mɔɔnao.

8 I to lou sisi,

ĩ ı̄ ı̄ ı̄ gba lou,

ĩ to sē bɔle sĩa.

9 I ble kpa nɔbɔɔwa

ń gbagbaa ńeɔ, tó aale wiipe.

10 I ke sɔ́ gbāaɔ mé i kaaàguo,

i ke gɔsagbāake mé i keèo.†

11 Gbé pɔ́ aa aà vĩa vĩa mé i kaaàgu,

gbé pɔ́ an wé dɔ aà gbēkeipio.

12 Yelusaleũdeɔ, à Dii ı̄ ı̄ ı̄,

Sionadeɔ, à á Lua táasile.

13 Asa i báaadaáguɛ,

ĩ á wéle bɔle gbāaɔ gba gbāa.

14 I á gba aafia'e á búsu lé léu,

ĩ pɔbui maa kpáwá à ká.

15 I yā'o kpásā ı̄ ı̄ ı̄,

aà yá i ká ń bao.

16 I neezi kwe púuu lán sākāwa,

ĩ to fii kpá lán túfuwa.

17 I loughɛ fáe lán gbèkɔsɔwa.

Déme a fɔ́ zɛ a íanaii?

18 I yā'o kpásā, ı̄ loughɛpi i yó,

ĩ íana gbaɛ, a í i bàale.

19 I to Yakɔbu buio a yá dɔ,

ĩ ikoyā pɔ́ á dīleɔ da Isailiɔne.

20 I bee ke buipáleɔneɔ,

aa aà yādileɔɔ dɔo.

Aleluya!

148

Dii pɔ́keɔ aà táasile

1 Aleluya!

A Dii táasile aà bedeɔ!

A aà táasile za musu!

2 A aà táasile aà malaikaɔ píi!

A aà táasile aà iwaa píi!

3 A aà táasile íatē ń mɔvuaɔ!

A aà táasile saan'inaɔ píi!

4 Báluma kpele pɔ́ɔ

ń i pɔ́ kú luabepuanaaɔ,*

à aà táasile.

5 Aa Dii ı̄ ı̄ ı̄,

† 147:10 1Sam 16.7 * 148:4 Daa 1.7

asa òme yá'ò, ò aa kè.†
 6 A ní pεpe ní pépekii,
 aao ku we gɔɔpii,‡
 à kɔɔ dànέ, aa fĩ v̄iao.

7 Pó pú kú tɔɔε, à Dii táasile,
 ní kpò gbèneo ní ísia í títiuɔ§
 8 ní loupilεao ní lousisiao
 ní lou'io ní a gbεo
 ní zàa'iana pú í misiile aà yáεo
 9 ní gbèsis̄ɔ ní s̄is̄ɔnao píi
 ní lí ne'inao ní seδε lío píi
 10 ní s̄εanɔbɔɔ ní pɔtuɔɔ píi
 ní pɔtaa'onkuawao ní b̄aɔ
 11 ní dúnia kíao ní buiɔ píi
 ní kíao ní bùsu gbāadeɔ píi
 12 ní èwaasoɔ ní wéndiao píi
 ní gbēz̄ɔɔ ní néfēnenaɔ.
 13 A Dii tɔbɔ,
 asa aà tó mé deńla,
 aà z̄ɔke de musu ní z̄íleo póa.
 14 A kía gbāade kpà a gbé̄ɔne
 gbé̄ pú Isailiɔ í aà táasile ũ,
 aà yāmana pú k̄aiaànɔpiɔ.

Aleluya!

149

Dii yāmanaɔ yákpalekea ní dúniao

1 Aleluya!

A lè dafu sí Diiε aà yāmanaɔ!
 A aà táasile balu guu!
 2 Isailiɔ, à v̄í àɔ kēaa á Kena yá musu.
 Sionadeɔ, à pɔnake ní á kíao.
 3 A òwā à aà tɔbɔ,
 à aà táasile ní mɔɔnao ní gāao.
 4 Asa Dii gbé̄ɔ yá í kaaàgue,
 í z̄iabusanaɔ kpela à ní suaba.
 5 Dii yāmanaɔ kúkuake ní gawipiu,
 an gula aɔ dɔ ní lii musu.
 6 Lua táasilea aɔ dɔ ní léu,
 fēnda lé pla aɔ naa ní ɔz̄í,
 7 aa t̄osið buiɔwa,
 aai bùsu píi gbé̄ɔ wetāð,
 8 aai ní kíao yeye ní mɔdaonaɔ,
 aai galakpa ní kíabuiɔne,
 9 aai séńno lá Lua yādàńlawa.

† 148:5 Daa 1.1, 3   ‡ 148:6 Daa 1.14   § 148:7 Daa 1.21

Dii yãmanaɔ tɔbɔ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasile

¹ Aleluya!

A Lua táasile aà kúkí,
à aà táasile báluma zɔɔ guu.

² A aà táasile aà gɔsake yáí,
à aà táasile aà zɔɔ deńla yáí.

³ A aà táasile ń kuupeao,
à aà táasile ń mɔɔnao ń domao.*

⁴ A aà táasile ń gãao ń ɔwãao,†
à aà táasile ń goeo ń kulɛo.

⁵ A aà táasile ń sésɛnapaao,
à aà táasile ń sésɛn'ɔ gbãao.

⁶ Pó bɛɛ píi, à Dii táasile!

Aleluya!

---

* 150:3 2Sam 6.5 † 150:4 2Sam 6.14

YAASIO

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee guu wà yáasi n̄ ñno yādanεo òu, ñ wà Salomoo tɔkpàε, asa Isailio Salomoo d̄ ñno na pò tɔbò ũ.

Yáasi láá lá pò wà Isailio felekaa ñnoyāo k̄εuo doε. Wa f̄s lápi kpaale lee àaõ:

A s̄éia lé ài pò ñno ì iné booleke (1-9). Gueo ñno ì yā'o lán gbēnazinawa (8.12-36), ì azia dile Lua zikena ũ.

A plaade mé lápi guoguo yá ũ, gu pò yáasi kuu (10-29). Salomoo mé yáasipio k̄ε ge a k̄aaa gudoũ (10.1-22.16, 25.1-29.27), mé wà ñno na páleo yáasi k̄afi a guu lo (22.17-24.22, 24.23-34).

A àaõde (30-31) guu ñnoyā pò gbēpáleo k̄εo kuu.

Yáasi lá i yāzi ge Isailio yāo o lán Bibeli lá k̄iniowao. A yādanεoá wá baade píi p̄ε, mé a ledamao ì to gb̄é kua ào na, io Lua p̄eā ke n̄ p̄nao. Ñnoyā pò kú lápi guuá wá kua lá gu lé do yāε. Lua mé iko v̄i. Viakεaè mé d̄sa z̄ina ũ, ì mó n̄ yāmaakεao n̄ kuanao. Músi ì gb̄évāio n̄ s̄ũo n̄ odoε le, āma gb̄ēmaao n̄ ñno nao n̄ gb̄é pò aai w̄enad̄o taasidoεnoε ì n̄ maakεa gb̄e e.

Yáasi lá kyokεa ì to wà Isailio kua gb̄ad̄o n̄ ñno pò aa v̄io. W̄i e lá an ñno nao ì wá gb̄ēnazinao yāo n̄ wá yā'ōmao d̄o d̄o. Ñno pi de goopii yá ũε, mé à ḡi ku e n̄ a gb̄ao.

Yá pò a yāi w̄i yáasikεi

¹ Yáasi pò Davidi né Salomoo, *
Isailio k̄ia k̄ε,

² k̄é gb̄é e ñno k̄ũ, aao laai v̄i,
aai d̄ōayā dada,

³ aai ḡo wεz̄ēn làasoodeo ũ,
maakεa n̄ yāzεdeo n̄ náaio yá musu.

⁴ Yáasipio ì n̄s̄edoũde gba laai,
ì to èwaaso ào ku a d̄oowa n̄ d̄ōao.

⁵ Laaide i ma, aà yādadaa i ḡé aε,
n̄s̄ede i ledama e a guu,

⁶ i yáasi n̄ yāleũanεo mid̄o
n̄ ñno deo yā'oaο n̄ n̄ faai yāo.

⁷ Viakεa Diie mé d̄sa z̄ina ũ, †
gb̄é pò ì saka ñno n̄ yādadaaogua s̄ũε.

Laaikaa gb̄évāio k̄ñni

⁸ Ma né, n̄ili n̄ mae yā'one ma,
n̄su p̄ákpa n̄ da ledamaio.

⁹ Ao de f̄ua kefena ũ n̄ miwa,
ao de yābaa ũ n̄ noε.

¹⁰ Tó duunkεnao lé k̄ñnikene,
n̄su weio, ma né.

¹¹ Aai mε:
Mo wà ge gb̄é d̄ád̄ā wà n̄ d̄ede,
wà yāesaideo kp̄ákpa wà n̄ k̄úkũ.

* 1:1 1Kia 5.12 † 1:7 Yob 28.28, Sou 111.10

12 Wà ní mómò b̀̀e lá mia i kewa,
 wà ní mómò lá b̀̀da i kewa,
 13 wí pómò bui pii e,
 wá k̀̀pé i pa ní pómò wá nàaapi.
 14 Mómò wá baa daaa,
 wápii, wá m̀̀kpe iò doũ.
 15 Ma né, nísu géh̀̀nò,
 nísu zésh̀̀nò.
 16 Asa an k̀̀sè lèũ ní v̀̀ikèaoe,
 aa wáa ní gb̀̀dèao.
 17 Bakpaa b̀̀ò wáaá p̀̀e.
 18 Aalè baikpá níziàe,
 an t̀̀e mé a ní pii.
 19 Ǫv̀̀i'enaò zian we nípii,
 an luaa pómò mé i ní ẁ̀ni b̀̀.

Ǫnò gb̀̀esisia

20 Ǫnò lé wiile g̀̀aae,
 aà lé d̀̀ zèau.
 21 I lèzu zé pómò ẁ̀li láauo miwa,
 i k̀̀pawake ẁ̀lè bíib̀̀lèò guu à mè:
 22 Ǫnòsaideò, áò kú ní Ǫnòsaio e b̀̀e ní?
 Ma láanikènaò, á zè ma láanikèae b̀̀e ní?
 Sòũò, áò za d̀̀agu e b̀̀e?
 23 Tó a ma lèdama mà ỳ̀a,
 d̀̀ ma a nisina p̀̀siwá,
 mí tó àò ma làasoo v̀̀.
 24 Lá ma á sisi, a gi swákpai,
 ma ò p̀̀oé, á gb̀̀e laai i kawào,
 25 lá a ma lèdama kpà swáa pii,
 i we laai pómò ma á gbáio,
 26 tó músi á lé, má á yáalè,
 tó yá á lé, má á láanikèe,
 27 baa tó yá á lé lán zàa'ianawa,
 mé músi á lé lán zàalolowa,
 mé taasi ní yá'òmao g̀̀ázi.
 28 G̀̀ bee á gbasa lèzumazi,
 kási má weo,
 á ma k̀̀i wèe, kási á ma eo.
 29 Asa á za d̀̀auè,
 mé i zè ní v̀̀akèa Dièoo.
 30 I we ma lèdamaio,
 a sakà laai pómò ma á gbáue.
 31 A á d̀̀a gbè'e,
 yáwáii pómò a zèò a wi á musu.
 32 Gia Ǫnò i Ǫnòsaideò dèdè,
 làasosai i sòũò t̀̀b̀z̀.
 33 Gbè pómò ma yá k̀̀a s̀̀ aò d̀̀d̀a,
 aò ku niè musu v̀̀i k̀̀akèsaie.

2

Tɛa ɔnɔi ài

1 Ma né, tó n ma yá sɪ,
 mé n ma yādilɛaɔ kŭa n sɔu,
 2 tó nɛ swāɔɔ ɔnɔyāi,
 mé n sɔ kpà a dadaawa,
 3 tó n lezù laaizi,
 mé n wiillè yādadaai,
 4 tó n kpálekèi ánuṣu ũ,
 mé n wèɛɛle àizɛɛ ulɛa ũ,*
 5 nɔyɔ vɪakɛa Diiɛ midɔ sa,
 ní Lua dɔa e.
 6 Asa Dii mé ì n gba ɔnɔ,
 dadaa n dɔao ì bɔ aà kíiɛ.
 7 A káfia zé kŭa gbɛmaaaɔnɛ,
 a de sèngbao ũ tàesaideɔnɛ.
 8 I ɔlia gbɛmaaaɔzi n taa'oua,
 ì a yāmanaɔ dɔa n yá pii kɛa guu.

9 Nyɔ yázede dɔ sa n yá dɔɔdeɔ
 n yá pɔ zɛvɪo n maa pii zéɔ.

10 Asa ɔnɔ a mɔma,
 mé dɔa a n kási.

11 Kua n laaio a n dɔa,
 yázedɔa a ɔlianzi.

12 A n bɔ gbɛvāiɔ zéu
 n yābɛɛkɛnaɔ ɔziɔ.

13 Gbɛpiɔ pāale yāmaa zéɛ,
 aa gusia zé sè.

14 Aaɪ pɔnake n vāikɛao,
 aaɪ vɪ aɔ kɛaa n yābɛɛ faasaio.

15 An kɛkɛá faa vɪo,
 aaɪɔ yāke n kɔnioɛ.

16 ɔnɔpi a n bɔ káalua ɔzi,
 a n si nɔɛ pāle yá nana oanɛwa.

17 Nɔɛpi pākpa a nenɔn gɔi,
 à a Lua bàa kuaanɔ yá gbòɔ.

18 Aà be ì mipɛínɔ gawaɛ,
 aà kpé zé ì táínɔ bedau.

19 Gbɛ pɔ gèaazi lí nòselilɛo,
 ìli wɛni zé le bo.

20 ɔnɔpi a n da gbɛmaaaɔ zéwa,
 níɔ dɔɔdeɔ zé kŭa.

21 Asa nòɛpuadeɔ mé aa gɔ bùsu vɪ,
 tàesaideɔ mé aɔ ku a guu.

22 Vāikɛnaɔ sɔ, wa n yá n bɔɛue,
 wa náaisaideɔ kpɔɛue.

* 2:4 Mat 13.44

3

Dii náaikea ì òno iné

¹ Ma né, ísu to ma yádanε sānguo,
nyō yá pó má dilεεo kūa n sōu.

² Asa a n ka wēni gbàawa,
a aafia káfiε.

³ Gbēke ní náaiο su kēmao,
nyō daa yābaa ũ,
kē n sōwa lá wí kē lákēkiwawa,

⁴ n tó io na,
nío maa Luaε ní gbēnazinao.*

⁵ Dii náaike ní nòsemendoo,
ísu gbāa'e nzia ònowao.

⁶ Nyō aà dō n yá píi kea guu,
i zεpoone.

⁷ Nsu ñ nzia gwa òno na ũo,
nyō Dii vía ví, ní kē váiwa.†

⁸ Bee aο de n me aafia εεε ũ,
a n wá gba gbāa.

⁹ Dii kpela ní n àizεεo
ní n buapó káauo píi,

¹⁰ pówεnao i bi bo n dōu,
n selaο i pa yeλεε ní vēε dafuo.

¹¹ Ma né, tó Dii n toto, ísu dile pāo,
tó à n gba laai, ísu to à kenε íio.‡

¹² Asa gbé pó Dii yei ̄ ì dazεwa,
lá mae ì ke a né pó kēε maaεwawa.§

Ono ài

¹³ Báaaden gbé pó òno le kū
mé dōa pàè ũ.

¹⁴ Asa a ài ví de ánusua,
ì káfiakεné de vuaa.

¹⁵ A bεεε ví de òsoa,
pó pó a ni kumaο kee i kawào.

¹⁶ Wēni gbāa ku aà oplaau,
àizεε ní gawio ku aà ozeεu.

¹⁷ Aà yáο kekeá na,
aà zé píi aafia ví.

¹⁸ A de lí wēnide ũ gbé pó kūaοne,
báaadeοn gbé pó s̄o ũ.

¹⁹ Dii gōike guu à toole kàε,
aà òno guu à musu kè.

²⁰ A ísia ε b̄o a dōa guu,
a tò luabεpuana m̄oε ví.

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ebe 12.5-6, Zia 3.19

21 Ma né, ñyõ wezē ní ònòò ví,
 ñsu ñ wevíao.
 22 Aò de n nisina wēni ũ,
 aò de yàbaa ũ n nòe.
 23 Nyõò be n laaiwa,
 pòe a kpàlikpaneo.
 24 Tó n wule, vía a n kũo,
 ñyõ wúle i'ò na.
 25 Nyõ kai víakéo,
 ge músi pò í vāikenaò le kándo.
 26 Asa Dii aò de n mikpakii ũ,
 a n gbá ví kaia.
 27 Tó n ò lé n kpe le,
 ñsu gí maakei gbé pò kù ñ keèeo.
 28 Tó n ònle zé ví,
 ñsu o n gbédeee aà gé e ziao.
 29 N gbédee pò kú n sae òòòò,
 ñsu lekpaaiàazi ní gbèeo.
 30 Tó gbé i yāe kenéo,
 ñsu lekpaakeaàno pāo.
 31 Nsu gbāamònedeo kua nideo,
 ñsu ñ ní keae keo.
 32 Asa Dii ye kōnideo giyāio,
 nòsepuadeo ò í ke a kpàasiao ũ.
 33 Dii í láaizi gbēvāio uawa,
 í báaada gbēmaao beu.
 34 I gbélaanikenao láanike,
 a gbēke ví ní zīabusanao.*
 35 Ònde a beee e,
 soũ sò í wida aziawa.

4

Gbēzõò ledama

1 Ma néò, à gbēzõò ledama ma,
 à á laai kpále ké à e àò dõa ví.
 2 Dõa súsu mále daé,
 ásu pākpa ma yādaneio.
 3 Ké má kú né ũ ma mae òzi,
 má buse ma da né mēndona ũ.
 4 Ma mae yādamee à mè:
 Nyõ ma yá kũa n sōu,
 ma yādileneo da, n kua io na.
 5 Ònókũ, ñyõ dõa ví,
 asu sāngu ñ pāale ma yáeo.
 6 Nsu pākpa ònòio, a n dõa,
 ñyõ yeaàzi, a òkunla.
 7 Ònókũ, òme yápii mi ũ,
 dõa weele ní àizee pò ní ví píio.*

* 3:34 Zaa 4.6, 1Pie 5.5   * 4:7 Mat 13.44-46

⁸ N àà kú gbáugbāu, a n káfi,
didiwà ɔplapla, a n kpela.

⁹ Aɔ de fùla maa ũ n miwa,
àɔ de ne kíafua gawide ũ.

¹⁰ Ma né, swákpa ma yáí,
yápi da, n wēni aɔ gbāa.

¹¹ Ma ɔnɔ zé òlɔne,
ma n da yāmaa zéwa.

¹² Tó níle taa'ou, pɔe a kpaneo,
tó níle bàaleu, nýɔ gēnaléo.

¹³ Nýɔ ma ledama kŭa, n̄su gbaeo,
didiwà gbāa, asa ɔme n wēni ũ.

¹⁴ Nsu vāikenaɔ zé seo,
n̄su te gbēvāiɔ zéio.

¹⁵ Ené, n̄su namáo,
kémá, n̄ n gea ke.

¹⁶ Tó aai vāi e kèo, aali i'oo,
tó aai gbé e kàaũo, i lí gē ní wéuo.

¹⁷ Asa vāikea mé ní pɔblea ũ,
gbéɔ wetāa mé ní imia ũ.

¹⁸ Gbēmaaɔ zé de lán gudɔleiawa,
a gupua ò dede lán íatē dedeawa.

¹⁹ Vāikenaɔ zé de lán gusia níiniiwa,†
aali pó pó tò wàle gēnale d̄o.

²⁰ Ma né, laaidɔ yápiɔwa,
swáse ma yā'onci.

²¹ Nsu kpá swáao,
n̄yɔ kŭa n s̄ou.

²² Asa a de wēni ũ gbé pó le kùɔne,
a de mè búu aafia ũ.

²³ Azaiasa laaidɔ n s̄o yáwa,
asa wēni zína b̄o s̄o kíie.

²⁴ Bɔ yābēe'oua,
mikē yákpaanla'oua.

²⁵ Wɛdɔ n ae,
gugwa n kuu súsu.

²⁶ Zé sé súsu,
n yákeɔ pii a bɔ maa.‡

²⁷ Nsu yeie ɔplai ge zεieio,
n̄su gbápele vāi zéuo.

5

Laaikaa káaluai

¹ Ma né, laaidɔ ma ɔnɔwa,
swákpa n̄ ma wezē yāma,

² ké n̄ e n̄yɔ ku n d̄oowa,

† 4:19 1Zāa 2.11   ‡ 4:26 Ebe 12.13

dõa iò ku n léu.
³ Káalua legbe'ì iò na lán zówa,
 ì ní gále ní lé nao,
⁴ áma gbezã ì kené ìi lán gõiwa,
 ì ní zõ lán fẽnda lena kpeplawa.
⁵ Aà zé ì mipéíno gawa,
 ì si ní gbé pò teaziò bedau.
⁶ Ili làasooke wẽni zéwao,
 a dõ a zã zépiwao.

⁷ Ma né, swáse ma yáí sa,
 nsu gi ma ledamaio.
⁸ Páale noe bee taae zã,
 nsu n àà be gãae baa vío.
⁹ Nsu n n gbãakpa gbẽpãlewao,
 nsu n n wẽni kpa gbé pãsiwao,
¹⁰ ké n àizeeò su gõ dãoneo,
 mé n zì ài su gõ ua pãledeoneo.
¹¹ Nyõ aauke n gòò vláwa,
 nyõ ibaba, n yẽee a lãa,
¹² ní mɛ: Ma gi ledamai fá!
 Ma sakaa totoau mé tò.
¹³ Mi ledamadeò yã'one mao,
 mi swáse ma yãdanedeozio.
¹⁴ Ma gõa wẽna pò ù míomio
 ké dúnia ma e zão.

¹⁵ N nzia ola imi,
 ze ní nzia ló'io.
¹⁶ N nibona ibõlea bàasi maae?
 N í gufõ boã gãae zevio.
¹⁷ To àò de n na pò ù ado,
 asu àò de gbẽe pò ùo.
¹⁸ To Lua báaada n biapiu,
 pónake ní n èwaasogòò no.
¹⁹ N tue báasẽde! N zótẽn kefena!
 To bõnõbleaaànò lí kangu gòòpii,
 ní àà báasẽ nide lá gu lé dõ.
²⁰ Ma né, bõyãì nyõ no pãle nidei?
 Bõyãì nyõ bõnõble ní no pòseoi?
²¹ Gbẽnazinaò yãkeae ulãa Diieo,
 ìò zé pò aa sè dõ píi.
²² Vãikena tàae ì àà kú,
 àà duuna ì ba zuè.
²³ Aà ledamamasai a àà kpa gai,
 àà sòũke zõò a àà sásã.

6

Fia ní màao ní gbẽnazin pão yá

¹ Ma né, tó n n gbẽdo fia dĩ n miwa,

tó n kpégaausi gbéé,
² tó n lé n kaliké,
 tó n yá'oa n dayáũ,
³ lá nýḵ ken la ma né: Leḅ yápiu,
 asa n na n gbēdo ɔzié.
 Ge nýḵ zεzε n gbēdopizi,
 awakpaè.
⁴ Nsu to i gē n wéuo,
 nsu to n wébaa gbiakũo,
⁵ ñ nziá siwà
 lá tue ì ní kéwa,
 lá bá ì ḅ fiikpana ɔuwa.

⁶ Zígbiade, gé ḅɔɔna gwai,
 ní aà yákea táasika, nýḵ ñnokũ.
⁷ A ḅaana vío,
 a gbēzḵ ge dii vío.
⁸ I ḅle kùsũa di saε,
 ì a poblea káaa pɔkekεgɔ.
⁹ Maaade, nýḵ wúlea e ḅε ni?
 Bε nýḵ vu ní ioi?
¹⁰ Ni kámabo yɔɔ, ni i'o yɔɔ,
 ni wúle yɔɔ ɔkpaa n kùε.
¹¹ Pó taasi a gēnzi lán kpáiweliwewa,
 nɔana a mɔma lán gbé pɔ gḵkeḅ kũawa.

¹² Gbēnazin páá gbēváiε,
 ìḅ beβε ní εεo ḅ a léu.
¹³ I yá'o ní wéo ní ɔo,
 ì seelakεné ní gbáo.
¹⁴ Mɔafili mé aà nòse pá,
 vái wàai ɔ ìḅ pa gɔɔpii.
¹⁵ Bee yái músi a mɔwà lezasai,
 kaaũ a gēaazi kándo, aɔ felea vío.

¹⁶ Yá mèn soolo ku ké Dii zau,
 à kà se sopla ké a ye a gíyáio.
¹⁷ Káakua, εεtoa, yāesaidedεa,
¹⁸ yápási wáaipaa, wáa ní vāio,
¹⁹ seelade εεtoa ní daεɔ pεāaa.

Laaikaa gbāsikεai

²⁰ Ma né, nýḵ n mae yādileao kũa,
 nsu pákpa n da yādanεio.
²¹ Nýḵ kũa n sɔu gɔɔpii,
 nýḵ daa yàbaa ũ.
²² A ḅaanε n táa'oa guu,
 a n dśa n wúlea guu.
 Tó n vu, ali ledama.
²³ Asa yādileapióá filiaε,

yādanepiá gupuaε,
 lɛdama ní leleaoá zé wēnideε.
²⁴ A n si nɔε vāiwa,
 a n bɔ nɔε pāle yá nana oanɛu.
²⁵ Nsu ñ aà kefenke nidεo,
 n̄su to aà gōgwawε n kũo.
²⁶ Káalua ì ní gō gii,
 gbēpāle nɔ yá sō ì ní bεεε mide.
²⁷ Tó gbé tεεε dà a pɔleu,
 aà pɔkasa a gí tékũie?
²⁸ Tó gbé kèsepèle teyōwa,
 a na aà gbáwao lé?
²⁹ Maaε ní gbé pɔ gè a gbédee nɔ yáuo,
 asa tó à ɔnàwà, a bɔ pāo.
³⁰ Tó nɔa lé gbēde, tó à kpáí'ò,
 w̄i a yá dile pāe?
³¹ Tó wà aà kũ, a fiabo lεε sopla,
 i pɔ pɔ a v̄i a ua kpa píi.
³² Gbé pɔ ì wúle ní pāle nɔo láasoo v̄io,
 gbé pɔ ì bee ke lé azia òkpaε.
³³ Gbēa gbāa ní kpebɔao mé aà baa ũ,
 aà tó ìi a kēwào.
³⁴ Asa íbele a aà zá n̄sε fεle,
 i t̄siwà aà wēnagwasai.
³⁵ A awakpabɔε sio,
 baa tó à gba zōɔ dàè, a weio.

7

Laaika nɔε pɔ ì ní gálezi

¹ Ma né, ma yá'onε ma,
 ma yādileao da n n̄sεu.
² Nyō ma yādileao kũa, níɔ aafia,
 laaidɔ ma yādanewa lán n wéwa.
³ Da n ɔnεwa tāana ũ,
 kē n sōwa lá w̄i kē lákēbɔwawa.
⁴ O ɔnɔε, n dāen aà ũ,
 wεzē sísi n daε ũ.
⁵ A n d̄sa d̄sε'ide yá musu,
 a n bɔ nɔ pāle yá nana oanɛu.
⁶ Má zεa ma kpé fenentiú,
 mále bàasi gwa.
⁷ Ɔ ma gōgbāanaεɔ è, ɔnɔ i panéo,
 èwaasoe kú ní guu, a láasoo v̄io.
⁸ Alε liaaliaa gāaε,
 àle waaloũkεkε n̄cεzi,
 àle aà be gāaε baa v̄iv̄i
⁹ za oosiεle gukāaaa e gwá,
 e gu gè siakũ maamaa.

10 Ǿ nɔɛpi b̀ò mò dàaàlɛ ní k̄ɔnio,
à ɔmà aziɔawa lán káaluɔawa.

11 A lé ví mé zɔapɔɛãkɛnaɛ,
aà p̀òò lí pé bɛo.

12 Zieɔ ɔ̀ò ku zɛau, zieɔ ḡaaɛ,
ɔ̀ò zékpaɔa yeyewa.

13 Ǿ à èwaasopi k̀ù à lɛp̀èwà,
à aà gwà ní wɛgaalimao à mè:

14 Sáaukpasa'oa kua ȳaa,
ɔ̀ ma lé p̀ó má k̀èpi fiab̀ò gb̄ã.

15 N k̄ɔ'ea ȳái ma b̀oi,
máɛ n wɛɛɛɛ, ma n e kɛ s̄o.

16 Ma k̀untu kpà ma liia
ní Egipi bùsu zw̄aa wé kɛfɛnao.

17 Ma tulale f̄ãɛ ma wúlek̄iia,
wa k̀è ní lí'ò ḡinanao ní litɛɛo.

18 M̀ò wà b̀ònnòble e gu gɛ d̀òò,
wà wá p̀ɔɛã kɛ à m̀ówá.

19 Asa ma z̄á k̀ú bɛo,
w̄éɛ p̀ó à g̀èu z̄ã.

20 A ɔ̀baaa yè g̀èò,
e aàò gé sui m̀ò a ɔ̀sikɛ.

21 A aà s̄o blè ní ȳá dasi káɛaɛo,
à ḡãnàwà ní ȳá nana oaèò.

22 Ǿ à b̀ò tɛaàzi g̀òò,
lán zu p̀ó wàɛ gé a k̀òlokpaiwa,
lán tue p̀ó lé gb̄apɛɛ bauwa,

23 lán b̄ã p̀ó wà s̄i fiuwa.
I d̄ò k̄é a azɔa kpà gaiɛo,
e ka g̀è aà s̄o k̀ù.

24 Tiasa ma néo, à ma ȳama,
à laaido ȳá p̀ó lé b̀ò ma léuwa.

25 Nsu to n làasoo ta aà k̄iio,
nísu p̄ãzɛa n̄ ḡɛ aà ȳáuo.

26 Gb̄é p̀ó à ní né à ní òòkpàò dasi,
gb̄é p̀ó à ní kaaũpiò lé vío.

27 Aà bɛá bɛda zékpaɔɛ,
ì siínò ga kɛ kɛaue.

8

Ǿnɔ gb̄ésisia

1 Ǿnɔ lé lezuw̄ázi fá!
Wɛz̄ɛ lé wá sisiao!

2 A ku s̄is̄i musu zé gɛɛwa,
a zɛa zɛnankpaau.

3 A ku w̄éɛ bíibòlɛo saɛ,

aà lɔɔ dɔ bɔle gbaɔ kíi.

⁴ Gbéɔ, áme mále á sisi,
gbēnazinaɔ, mále lezuázi.

⁵ Niaziɔ, à wele à laai ví,
làasoosaideɔ, à to à nòse ví.

⁶ A swákpa, asa yá gbia má oé,
yá dɔɔde a bɔ ma léu.

⁷ Asa ma lé ì síana'o,
má ye vái gíyáio.

⁸ Yá pɔ dɔ ma léuɔ maa,
a kee faasai ge kpaanlao.

⁹ Aa síana ví laaidee píie,
aa ze ví gbé pɔ ònɔkùɔne.

¹⁰ A ma ledama sé de ánusua,
à dɔa se de vua kefenaa.

¹¹ Asa ònɔ beee de òsoɔla,
pɔ pɔ a ni kúwáe i kawào.

¹² Mapi má ònɔ, má laai ví,
mé má yákea a zéwa dɔa kúa.

¹³ Viakaa Diié mé zaa vāigu ũ.

Má za ziasaa lesí n' íandāao
n' zea n' vāio n' yákpaanla'oaogu.

¹⁴ Ledama n' yákekka dɔaoá ma pɔe,
máme má wezē ũ,
ma kíi gbāa ì bɔu.

¹⁵ Kíao ì kpalable ma sabaie,
ò kpalablanaɔ ì yázede dileò.

¹⁶ Gbāadeɔ ì ikoke ma sabaie
n' dúnia kpaladeɔ píi.

¹⁷ Má ye gbé pɔ yemaziɔzi,
gbé pɔ lé ma weleɔ mé aa ma e.*

¹⁸ Aizee n' gawio ku ma ɔzi
n' ɔda káfiadeo n' namao.

¹⁹ Né pɔ mi iné maa de vua síanaa,
káfia pɔ mi kené de ánosu maaa.

²⁰ Má be yá dɔɔde zéu,
mi táa'o zé súsu guu.

²¹ Mi gbé pɔ yemaziɔ gba àizee,
an làasiḽ i pa.

²² Dii ma kúa za a zì daalegɔɔ,
e à gé yá pɔ a kè za káauɔ kei.†

²³ A ma dile za asínizíe,
za a daalegɔɔ, dɔ i dúnia keo.

²⁴ A ma i zadɔ ísia kuo,
nibɔnae ku gɔɔ beeo.

²⁵ A ma i sísiḽ āa,

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zaa 1.1-3, Zia 3.14

e àò gé gbèsisìò zínapelei,

²⁶ e àò gé dúnia kálèi,
ge sēsao ge b̀usu wén do.

²⁷ Ké àlè pò pò kú musuò kè,
ké àlè bàluma da ísiaa,

²⁸ ké àlè lou na musu,
ké àlè ísia í zé f̀ò,

²⁹ ké àlè k̀òò da ísiae,
a í su a baa vío,

ké àlè t̀òòlè zínapele,
má kú wee.

³⁰ Má kú aà sae z̀ipi ziia ù,
ma p̀ò ìò nawà lá gu lé d̀ò,
miò p̀onake aà ae g̀òòpii.

³¹ Miò k̀òò'o aà dúniaa,
gbēnazinaò de ma p̀onakeb̀ò ù.

³² Tiasa ma néò, à ma yāma.

Báaaden gbé pò ma yákeao k̀úa ù.

³³ A ledama ma, í ònkū,
ásu niaz̀ikpaio.

³⁴ Báaaden gbé pò lé ma yāma

ìò ma dā ma kp̀eele ù,

ìò taamale g̀òòpii.

³⁵ Asa gbé pò ma e wēni èe,
aò na ní Diio.

³⁶ Gbé pò k̀uaa vāi ì aziaee,
gbé pò zamaguò, ga ò aa yei.

9

ገበየሁ ስህቅዴ

¹ ገበየሁ a kpé d̀ò,

à a gbapeleò à m̀èn sopla a p̀èlèpèlè.

² A ǹòò dè à v̀èe k̀èkè,
à bleò s̀ukè a kàlè.

³ A a wéndia z̀ikenaò z̀ì,
àlè lèzu wéle s̀ìsì misonaa à mè:

⁴ Gbé pò ǹòse víoò à ea m̀ò kè!

ገበየሁ s̀ámadeò mále oé,

⁵ à m̀ò bleblemanò,
í v̀èe pò má k̀èkè mi.

⁶ A s̀ukè t̀ó, ìò aafia,
í t̀aa'o wé k̀èa zéú.

⁷ Gbé pò lé leda gbélaanikenawa

ì g̀ò s̀òs̀òee,

gbé pò lé vāikena dazewa

ì g̀ò t̀aaee.

⁸ Nsu gbélaanikena dazewao,

asa a íisennoe.

ḶḶḶna dazeḵwa, iḵ yenzi.

⁹Yáda ḶḶḶnae, aà ḶḶḶ i dede,
yá'o gbēmaae, aà dḶa i káfi.

¹⁰Viakēa Diiē mé ḶḶḶ daalea ũ,
Lua pḶ a kua adoa dḶa mé wékēa ũ.

¹¹Asa rýḶḶ gēgē ma sabai,
n wēni a gbāakū.

¹²Tó n ḶḶḶ, nzlaeē,
tó gbē'awiambḶnan n ũ, n mi musu.

¹³Misaikē de lán nḶe ledewae,
a sḶŭ mé a yāe dḶo.

¹⁴I zḶle kilau a kpēle,
aà kpé kú wéle sḶsḶ musu,

¹⁵ī lezu gbé pḶ lé gēzi,
ī o gbé pḶ zé kŭa sŭsuḶne:

¹⁶Láasoosaide, ea mḶ kē!
ḶḶḶkēsāmade, mále one,

¹⁷í kpái mia iḵ na,
bleblea asii guuá zḶe.

¹⁸GḶepi dḶ kē gḶa gyaade ũ zén weo,
gbé pḶ à n sisisḶ sḶ beḶa gbáou.

10

SalomḶḶyáasiḵ

¹Né ḶḶḶna ī to a mae pḶ kē na,
né sḶŭ ī a da pḶ yaè.

²Ḷvāi lí àikēo,
yākea a zéwa ī n sḶ gawa.

³Dii lí to nḶana gbēmaa deo,
mé ī vāikēnaḶ té n pḶeā pḶ.

⁴PḶewosai ī to wà taasikē,
zḶkea Ḷplapla mé ī to wà kē pḶde ũ.

⁵Né pḶ ble gba dḶ saeá né laaidee,
né pḶ ī i'o pḶkēkēgḶḶ wí dḶo.

⁶Gbēmaa mi iḵ báaa vḶ,
āma yāpāsḶ mé vāikēna lé pà.

⁷Gbēmaa lí ga n a tḶoo,
vāikēna tḶ ī midē.

⁸ḶḶḶna ī zḶkē yādilenēḶwa,
yābḶlena ī azḶa né.

⁹Gbé pḶ ī yāke a zéwa ku dḶḶḶa,
yābēekēna yá a bḶ.

¹⁰Gbēgwaa n wé vāio ī mḶ n yāo,
gbé gbaa laai ī íbelemidē.

¹¹Gbēmaa léá nibḶna wēnidee,
yāpāsḶ mé vāikēna lé pà.

¹²ZaakḶu ī sḶle da,

yeakōi ì láka tàae píia.*
 13 Ŭnɔyā ìḡ ḡḡ laaide léu,
 flā mé űnɔkēsāmade pó ũ a kpεεεa.
 14 Ŭnɔna ìḡ ḡḡa kūsūa dia,
 laaisaide lé ì aà dayāu àa.
 15 Ŭde àizeε ìḡ ḡḡe wéle bíide ũ,
 wēnade taasikea mé aà midεa ũ.
 16 Gbēmaa ase a ì mɔè ní wēnio,
 vāikεna ài ì ìadama iè.
 17 Gbé pó ì ledama ma wēni zé sè,
 gbé pó ì totoa dile pā zā zéwa.
 18 Gbé pó za gbéu mé a ye wa ḡḡo εεdeε,
 gbē'ḡḡkpanaá sḡŭε.
 19 Duuna a gíḡ kui yá dasi bḡlea guuo,
 gbé pó ì a lé fḡá laaideε.
 20 Gbēmaa lénaá ánuusu maaε,
 vāikεna nḡse gbiao.
 21 Gbēmaa yā'oa ì ní dazεwa dasi,
 laaisaide ì ga űnɔkēsāma guue.
 22 Dii báaadaarígu ì ní ke ḡde ũ,
 zíkεa ní taasio lí pḡε káfí.
 23 Dàakεa ḡε sḡŭε kḡḡ yá ũε,
 űnɔkūa mé ì ke laaideε na.
 24 Yá pó vāikεna lé a víake mé a aà le,
 Lua a gbēmaa pḡeā pó kpawà.
 25 Tó íana kàka à gè,
 vāikεnaḡ aḡḡ ku ḡḡo,
 gbēmaa zína mé ìḡ péléa gḡḡpii.†
 26 Lá lemuu kḡma ì ke swaaε,
 lá súεε ì ke wéε,
 màa zígbiade ḡε gbé pó aa aà zḡne.
 27 Víakεa Diiε ì wēni gbàa káfí,
 vāikεnaḡ sḡ, an wēni a kulunkū.
 28 Gbēmaaḡ wé ìḡ ḡḡ pḡnai,
 vāikεnaḡ sḡ, tāmaa a ní néε.
 29 Dii zé mé mikpakii ũ gbēmaaḡne,
 vāikεnaḡ sḡ, Dii ì ní kaaleε.
 30 Gbēmaa a fu bauo,
 gbēvāi sḡ a zḡlekii e dúniauo.
 31 Ŭnɔ ì ḡḡ gbēmaa léu,
 levāide sḡ, wa aà léna zḡεε.
 32 Gbēmaa yá pó kḡ wà oné ḡḡ,
 yābēε ìḡ ḡḡ gbēvāi léu.

11

1 Dii za pḡyḡa ní mḡafilioḡu,
 kiloolεa a zéwa ì kaaàgu.
 2 Zía sea lesí ì mḡ ní wío,

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Pic 4.8 † 10:25 Mat 7.24-27

zĩabusaa mé ñnyā ũ.

³ Gbēmaa ñḽepua ĩ àà dazewa,
náaisaide ñḽe bēē ĩ àà òòkpa.

⁴ Aizēē ài ví yákpalekēgḽzĩo,
yákea a zéwa mé ĩ ní sí gawa.

⁵ Tàaesaide maakēa ĩ zepooè,
vāikēna yāvāikēa ĩ àà né.

⁶ Nḽepuade maakēa ĩ àà bḽ,
náaisaide pḽnideā ĩ àà kú.

⁷ Tó gbēvāi gā, àà tāmaa ĩ midē,
pó pó à wēdḽi a wēnigḽ ĩ láa.

⁸ Gbēmaa ĩ bḽ taasiu,
ñ gbēvāi ĩ gēu àà gēē ũ.

⁹ Luayādansai lé ĩ àà gbédee òòkpa,
āma dōa ĩ gbēmaa bḽu.

¹⁰ Tó gbēmaaḽ ku namau, wéle ìḽ naē,
tó gbēvāiḽ gāga, wĩ gulakē.

¹¹ Wéle ĩ káfi ñḽepuadeḽ sabai,
gbēvāiḽ lé ĩ wéle de.

¹² Ŭḽkēsāmāde ĩ saka a gbédeegu,
laaide ĩ a lé fḽ.

¹³ Gbēpena ĩ bḽ ní dāḽ asiio gupuu,
gbé náaide ĩ pó kúlewā.

¹⁴ Dḽaanasaikē ĩ to gbéḽ fu,
yákekēn dasiḽ ĩ to wā zible.

¹⁵ Tó n gbēpāle fia dĩ ní miwa, taasi n kaē,
gbé pó mibḽleu ĩ gḽ a laaiwa.

¹⁶ Gbāamḽnede ìḽ àizēē ví,
āma nḽe ñḽemaade ìḽ gbiané.

¹⁷ Sùuude ĩ maa ĩ azīaē,
gbé pāsī ĩ azīa kpa ĩai.

¹⁸ Gbēvāi zī ài líḽ báaa vīo,
yāmaatōna ĩ ài síana e.

¹⁹ Kua maa síana ĩ ní ká wēniwa,
tea vāizi ĩ mó ní gao.

²⁰ Dii ye ñḽevāide giyāio,
tàaesaide yá ĩ kaaàgu.

²¹ Síana guu gbēvāiḽ bḽ pāo,
gbēmaaḽ mé aa bḽ aafia.

²² Lá vua tāana de sàwakusana níu,
māa nḽ kēfen ñḽḽsaide de.

²³ Gbēmaaḽ pḽeā ĩ ní ká namawa,
gbēvāiḽ tāmaa ĩ ní né.

²⁴ Gbé pó ḽ pòo ĩ káfi e de a zia,
gbé pó gi pó pó de à kpa kpái, pó ĩ kēsāwā.

²⁵ Gbēnazīn báaade àḽ ku namau,
gbé pó ĩ ní gba niē a niē e sḽ.*

---

* 11:25 Mat 10.42

26 Wí gbé pọ̀ ì pọ̀wena òa na dā kaε,
wí sa na o gbé pọ̀ ì yíamáε.
27 Gbé pọ̀ ì maa wεεε aò na ní gbéò,
gbé pọ̀ ì vāi wεεε, vāi a aà le.
28 Gbé pọ̀ ì a àizεε náaike a léε,
gbēmaa a bọ̀bọ̀ lán lí láwa.
29 Gbé pọ̀ yā'í a uaε a gō gii,
sọ̀ú a gō ònóna zọ̀ ú.
30 Gbēmaa yákeεa gbéá lí wēnideε,
ònóna ì gbé e.
31 Lá Lua ì fiabo gbēmaaε dúniau,
wa vāikena ní duunkenao pọ̀ o bε?†

12

1 Gbé pọ̀ ledama ì keè na ye dōai,
gbé pọ̀ totoa ì keè ìi mi vío.
2 Dii ì gbēmaa wegwa,
āma ì yāda làasoovāidea.
3 Vāikeεa lí gbēε zedọ̀,
gbēmaa zína sō deea vío.
4 Nọ maa de a záε lán fùawa,
nọ widamade deè mekemuuuna ú.
5 Gbēmaaò ìò yázede yá,
gbēvāiò ledama mọafili ví.
6 Gbēvāiò yáá gbēwεa yáε,
gbēmaaò lé ì ní bọ̀.
7 Wí gbēvāiò fuangba, aai midε,
āma gbēmaaò ua ìò ku.*
8 Wí gbé tọ̀bọ̀ aà ònó léuε,
faasaide sō, wí sakauε.
9 Gbé kpεε pọ̀ ì a zike maanno
de ziadilengbia pọ̀ ble ì késāwàla.
10 Gbēmaa a pọ̀tuọ̀ gwaa dō,
āma gbēvāiò sósobi pásí.
11 Zōε āiade ìò kāa,
gugiiyana sō, ònó ì késāwae.
12 Gbēvāi ì ọ̀vāi nide,
kási gbēmaa zína mé ìò m̀sε ví.
13 Gbēvāi lé vāi ì aà kú,
gbēmaa sō ì bọ̀ yákeleu.
14 Lé maa ì ní ká pọ̀maawa,
zì pọ̀ gbé kè ài a suwà.
15 Sọ̀ú yákeεa ì keè maa,
ònóna sō ì ledama ma.
16 Sọ̀ú ì to wà a pọ̀fě dōwa gòò,
laaide sō ìli sósōa dao.
17 Sian'ona ì yázede o,

† 11:31 1Píε 4.18 * 12:7 Mat 7.24-27

seelade vāi yá ìḅ mɔafili ví.

18 Yáḅɔlena yá ì gbé sḅ zḅ lán fēnawa,
ḅnɔna legbe'i ì mós ní aafiao.

19 Siana pḅ wa ò ìḅ zedɔa,
ege sḅ ì gēzea lán wedeawa.

20 Mɔafili kú vāi wàaipanaḅ sḅu,
gbē'aafiaweeleḅnaḅ mé pḅna ví.†

21 Vāie lí gbēmaa leo,
gbēvāiḅ sḅ, taasi ì dańla.

22 Dii ye eede giyāio,
aà pḅ ìḅ na siandewa.

23 Laaide ìḅ a dḅa kúa a sḅu,
sḅū ì yāfaasai kpàwake.

24 Zikēa ɔplapla ì to gbé kible,
màa ì gbé da zḅbleu.

25 Kua bíli guu ì gbé kúsu kwé,
yāna'oane ì ní pḅ ke na.

26 Gbēmaa ì a gbēna dazewa,
gbēvāiḅ yākea ì ní sāsā.

27 Māade lí nḅḅ sāsā maamao,
āiade ì laaidḅ a pḅḅwa.

28 Kua yázede zéu wēni ví,
zépi sea lí ní kpá gaio.‡

13

1 Né ḅnḅde ì a mae ledama ma,
gbélaanikēna gbaa laai lí tḅwàḅ.

2 Legbe'i na ì gbé ká pḅmaawa,
náaisaide ì ble a pāsi guue.

3 Gbé pḅ ì a lé fḅ ì a wēni dḅa,
gbé pḅ a lé lí kuo ì azia ḅḅkpa.

4 Māade lí pḅ pḅ á yei eo,
āiade mé ì namable.

5 Gbēmaa za mɔafiliyāu,
gbēvāi ì widamá ì ní kpeḅḅ.

6 Yāmaakea ì zemaasēna misi,
dàakea ì duunkēna fuangba.

7 Gbēeḅ ì nízia dile ɔde ũ,
kási aaliḅ pḅe ví sḅḅ,
gbēeḅ ì nízia dile taaside ũ,
kási aaiḅ pḅ ví zḅḅ.*

8 ɔde ì azia bo ní a àizeeḅḅ,
taaside sḅ ìli wétēabiima eo.

9 Gbēmaaḅ gupua aḅ pipi,
gbēvāiḅ filia a gamá.

10 Zia sea lesi mé ì sòle da,
ledamamaa mé ì to wà ḅnḅkū.

11 ɔvāi lí gé aeḅ,

† 12:20 Mat 5.9 ‡ 12:28 Lom 6.23 * 13:7 Luk 12.21, 33

ṣa'ea isima guu mé ì kó.

¹² Wεdḅa pói gēgēa ì n sḅ ṣḅkpa,
pḅeā ea ì mḅ n wēni dafuo.

¹³ Gbḅé pḅ ì fionada yáwa a yā'e,
gbḅé pḅ ì gbḅé yā'onε ma a ài'e.

¹⁴ Ḷnḅna yādanεá nibḅna wēnideε,
ì n bḅ ga lézi.

¹⁵ Wεzē gbāa ì to wàḅ narínḅ,
āma náaisaideḅ zé pāsí.

¹⁶ Laaideḅ ì yāke n dḅao,
sḅū ì a faasaikε fāaa.

¹⁷ Zina vāi ì zu taasiu,
ìwa náaide ì su aafia.

¹⁸ Gia totoai ì mḅ n taasio n wío,
ledamamaa ì n kpεla.

¹⁹ Pḅnidεa ea ì n pḅ ke na,
ṣ sḅū ye kēa vāikεawa gīyāio.

²⁰ Gbḅé pḅ té ṣnḅnaḅzi ì ṣnḅkū,
gbḅé pḅ kāaaa n sḅūḅ ì vāikū.

²¹ Taasi ìḅ te duunkεnaḅzi,
nama mé gbḅεmaaḅ ài ū.

²² Gbḅεmaa ì túbito a tḅūnaḅne,
duunkεna sḅ, aà àizεε a gḅ gbḅεmaaε.

²³ Taaside bua ì blekε maamaa,
ṣ yāfuangbanaḅ ì to aà kuawà.

²⁴ Gbḅé pḅ lí a né gbḅεo zaaàgue,
gbḅé pḅ ye a néi ì aà toto a gḅḅwa.

²⁵ Gbḅεmaa ì pḅble à ká,
gbḅvāiḅ nḅse ìḅ da gii.

14

¹ Nḅε ṣnḅde ì ua kálε,
a faasaide sḅ ì ua fāaa.

² Gbḅé pḅ ì yāke a zéwa Dii vīa vī,
zεkoleasεna ì sakaaàgu.

³ Faasaide lé mé aà gbḅḅḅ ū,
ṣnḅna yā'oa ì aà bḅ.

⁴ Tó zu kuo, gba ìḅ da giiε,
wī ài zḅḅ e n zuḅ gbāao.

⁵ Seelade sīande lí εεtoo,
seelade vāi yá ìḅ mḅafili vī.

⁶ Láanide ì kpálekε ṣnḅi à kuawà,
laaide yādḅaá faaiε.

⁷ Kē sḅūwa zázā,
asa nýḅ dḅa ewào.

⁸ Ḷnḅ ì to laaide làasookε a zéwa,
sḅū faasaikε ì aà sāsā.

⁹ Faasaideḅ ì saka tàae kulεkεau,
gbḅεmaaḅ ìḅ na n kḅo.

¹⁰ Baade azía yā'ḅma dḅ,

mé gbé ponaá gbēpāle pó no.

11 Gbēvāiḡ ua a midε,
gbēmaaḡ be a ḡta.

12 Zé kú i ke gbéḡne maa,
āma a midεkīiá gae.

13 Baa yaalḡ guu nḡse i ḡḡkpa,
pona ku i midε n pḡsiao.

14 Pḡḡḡzākēna yākea i wi aà musu,
gbēmaa i a yākea gbē'e.

15 Lāasoosaide i yāpii sie,
laaide lí yá náaike làsookeḡsiao.

16 ḡḡḡna vāikea vīa vī, i ēè,
ḡḡḡ i azīa náai vī, iḡ wāa.

17 Pḡkūmade i yá yāfūna ke,
kḡnide i to wà zaagu.

18 ḡḡkēsāmade i gḡ faasai,
laaideḡ i dḡa kpa fūa ū.

19 Gbēvāiḡ misiile gbēmaaḡne,
vāikēnaḡ kúle nḡsepuadeḡ kpeεε.

20 Baa taaside gbédee i zaaḡgu,
āma ḡde gbēnaḡ iḡ dasi.

21 Sakaa n gbédeeguá duunaε.
Bāaaden gbé pó i wēnadḡ taasideḡne ū.

22 Vāi wāaipanaḡ sāsāao lé?
Maa wāaipanaḡ sūuu vī n náai.

23 Mεkpaa zīwa iḡ ài vī,
mé yābḡle i n kēsā.

24 ḡḡḡnaḡ àizeε i gḡ n gawi ū,
ḡḡḡ faasaikε i n gḡ faasai.

25 Seelade síande i gbé misi,
a εεde yá mḡafilī vī.

26 Viakεa Diiéá gbāa'ekīi náaideε,
a de misikīi ū ade néḡne.

27 Viakεa Diiéá nibḡna wēnideε,
i n bḡ ga lézī.

28 Tó kīa gbéḡ dasi, iḡ gawi vī,
būsugbēsaikεá kpalablēna músie.

29 Gbé pó a pḡ lí pa kpaaḡ wé kēa,
pḡkūmade i a yāfūke se lesī.

30 Sḡdaadoŭ mé me aafia ū,
wεḡḡane i mεkεmuuna zīmá.

31 Wēnade wεtāna i aà Kεna kpeḡḡ,
taaside wεgwana i aà Kεna kpela.

32 Tó yá vāikēna lè, i aà neε,
baa tó gbēmaa gā, a ulékīi vī.

33 ḡḡḡ i zḡlekīi e wεzēna nḡseu,
āma wīli e ḡḡḡwao.

34 Yázede i bui se lesī,
duuna i wida gbéḡwa.

35 Zòḅḅlen laaide yá ì ka kíagu,
āma ì a pòkūmabòḅḅ a gianawa.*

15

- 1 Yáwea dḅ ì pòkūma kpáɛ,
yá'ìi ì ñ pò fɛɛ.
2 Ōḅḅna yá'oa ì to dḅa káńgu,
sòũ lé sḅ, yáfaasai ìḅ bòɛu.
3 Dii wé kú gupiiu,
ìḅ gběváiḅ ñ gběmaao táasika.
4 Nḅse níniyā ì ñ gba wēni dafu,
yákpaanla ì ñ káde.
5 Faasaide ì saka a mae totoau,
ɛdamamana sḅ ìḅ laai ví.
6 Gběmaa ua ìḅ àizee zḅḅ ví,
gběvái pḅḅ ìḅ yákele ví.
7 Ōḅḅna lé ì dḅa fáɛ,
sòũḅ sḅ aa nḅse vḅo.
8 Dii ye gběváiḅ sa'oa giyáio,
gběmaa wabikea mé ì kaaàgu.
9 Dii za gběvái yákeau,
a ye gbé pḅ té yázeḅeizi.
10 Totoa pāsía gbé pḅ pàzeaa pḅe,
gbé pḅ ye ɛdamaio sḅ gèkḅḅe.
11 Lá Dii bēda ñ téo yá dḅ,
wa gběnazina sḅ yá'o lbe?*
- 12 Láanide líḅ ye wà a gba laaio,
ìli gé ḅḅḅnaḅ kíio.
13 Nḅsena ì oa tɛkɛ,
nḅse òḅkpaa ì ñ kúsu kwé.
14 Làasoode ì dḅa wɛɛɛ,
sòũ ì yáfaasai mómḅ.
15 Gḅḅpii ìḅ íi wēnadeeɛ,
pḅnade ìḅ ku dikpɛ guu láasai.
16 Pḅvía yḅḅna víakea Diiɛ guu
maa de àizee zḅḅ kūa gili guua.
17 Dò sau blea yeakḅi guu
maa de nḅḅ níside soa ñ zaakḅuoaa.
18 Pòkūmade ì sòle da,
nḅseniɛde ì zḅa midɛ.
19 Maaḅde zé ìḅ deè ɛkkaa ũɛ,
gběmaa zé ìḅ daaíɛ.
20 Né ḅḅḅde ì to a mae pḅ ke na,
gběnazin sòũ ì saka a dau.
21 Yáfaasai ì ke ḅḅḅkēsāmadeɛ na,
làasoode ì zése súsu.
22 ɛkpaaíḅsai ì yá gboo,
ɛdamade dasiḅ ì to à ke.
23 Yáwea dḅ ì a òna pḅ ke na,

* 14:35 Mat 24.45 * 15:11 Zāa 2.25

yā'oa a gɔɔwa ɪ na fá!
 24 Wēni zé ɪ gé n laaideɔ musu,
 ké aasu si bɛdauo yái.
 25 Dii ɪ káakuna ua wí,
 ɪ to gyaa kɔɔɔ ku a gbɛu.
 26 Dii za làasoo vāiu,
 yāna'oa gbāsí vīè.
 27 Gbēwetāna ɪ ɪada a uawa,
 gbé pɔ za gbagusaɛu aɔ ku aafia.
 28 Gbēmaa ɪ làasooke yázāsiawa,
 yāvái ɪ bɔle gbēvāio léu gɔɔ.
 29 Dii zà n gbēvāio,
 ɪ swákpa gbēmaaɔ wabikɛai.†
 30 Oa weea ɪ n pɔ ke na,
 baona ɪ n wá wee.
 31 Gbé pɔ ɪ swādɔ aafia ɛdamai
 aɔ bele ũ ɔnɔnaɔ guue.
 32 Gbé pɔ gĩ totoai za azíau,
 ɛdamamana mé ɪ gɔ nɔsede ũ.
 33 Vĩakɛa Diiɛ ɪ ɔno dané,
 zĩabusaa mé ɪ mó n bɛɛɛo.

16

1 Gbēnazina ɪ yáɛ,
 āma a midɛa ɪ bɔ Dii léue.
 2 Baade ɪ a yákeɛa e maaɛ,
 āma Dii mé ɪ n pɔeā dɔ.
 3 N n yá kpále Dii gēzi,
 n pɔeā ɪ zɛke.
 4 Dii pɔpii kè a pɔeā yáie,
 baa vāikɛnaɔ de ɪadamagɔɔ pɔ ũɛ.
 5 Dii ye ɪandānaɔ gĩyāio,
 siana guu aa bɔ pāo.
 6 Gbēke n náaio ɪ láka tàaea,
 vĩakɛa Diiɛ ɪ n ɛ vāie.
 7 Tó gbé yákeɛaɔ kà Diigu,
 ɪ to se aà ɪbɛɛo keaàno na.
 8 Pɔ yɔɔna ea maakɛa guu
 maa de ɔvāi'ea zɔɔla.
 9 Gbēnazina ɪ zé pɔ á sé làasooke,
 āma Dii mé ɪ aà kèse dɔdɔè.
 10 Lá kía mé ɪ yādile Lua gēɛ ũ,
 a maa aà yá bɔ yázede kpeo.
 11 Zaa maa n kiloo ɛa súsuoá Dii pɔɛ,
 a zā néna n a gbèneo píi aà pɔkeɛɛ.
 12 Wiliɔ ye kía vāikɛna gĩyāio,
 wĩ kpala zĩnapɛɛ yázede musue.
 13 Yázede'ona ɪ ka kíagu,
 ɪ ye sian'onai.

† 15:29 Zāa 9.31

14 Kíá pɔkūmaá ga zínaε,
 āma ōnɔna ì a tεde.
 15 Kíá oa weea Ì aafia ví,
 àà nakεnεá káabuan louε.
 16 Ōnɔkūa maa de vuala zà,
 gōa laaide ū bεεε de ánuṣu maaa.
 17 Gbēmaa ì zé pó ì ē vāiε sé,
 zìakūadōna ì a wēni dōa.
 18 Iandāa ì mó ní léléao,
 ziasεa lesí ì mó ní εεao.
 19 Ziabusaa taasideɔ guu
 maa de baadaaa ní ìandānaɔla.
 20 Gbé pó ì laaidɔ yāwa ì maa e,
 Dii náaikεna mé Ì pɔna ví.
 21 Gbé pó nòse pàε ɔ wí mεè wεzēna,
 gbé pó a lé na, wí àà yādōa zé e.
 22 Laai de wēni mi ū gbé pó víɔne,
 faasaideɔ yāfaasai ì ní gbē.
 23 Ōnɔna làasoo ì pisi àà léwa,
 àà lé ì to wà àà yādōa zé e.
 24 Yāna'oaá zɔsapunaε,
 a na nòseu, mé ì mε gba aafia.
 25 Zé kú ì ke gbéɔne maa,
 āma a midεkíiá gaε.
 26 Sēwana nòse ì àà daziu,
 asa nɔana ì tékpaagūε.
 27 Gbēpā ì vāikpaaińnɔ,
 yāvāi Ì dɔ àà léu.
 28 Gbé dòɔsai ì sòle da,
 gbēpena ì gbēnaɔ kēaa.
 29 Gbé pásí ì kōnikε a gbédeεε,
 ì àà da zé vāiwa.
 30 Gbé pó lé wε'ì'o làasoo vāi ví,
 gbé pó lé lesuikε zè ní vāioε.
 31 Mikā puaá fùá í gbiaε,
 maakεa mé ì ní káwà.
 32 Nòseniεde maa de zìgōa,
 zìakūadōna maa de wélesinala.
 33 Wí yākekeεa gbεa ní gbεo,
 āma a bɔɔle ì bɔ Dii kíiε.

17

1 Pēε miɔn giina soa yākelesai
 maa de nòɔgbēa ua sòledeula.
 2 Zò laaide Ì iko ví né giawaε,
 àà baa aɔ ku ua túbi guu.
 3 Wí ánuṣu ní vuao baasa,
 Dii mé ì wá sō tāasika.
 4 Gbēvāi swá Ì na ní yādɔɔsaio,
 εεde laai Ì ku lekpedaamáwa.

⁵ Gbé pọ́ ǐ taaside ke pọ́pọ́ lé saka aà Kenagwe,
gbé pọ́ ǐ gbé yáalọ́ músiwa a bọ́ pāo.

⁶ Tọ́unao mé ní deziọ́ gawi ũ,
maeọ́ mé ní néọ́ ǐandábo ũ.

⁷ Yázede oa lí kọ́si ní sọ́ṣo,
màa e e lí kọ́si ní beede léoo.

⁸ Gbagusae de zlakεka ũ a danae,
gu pọ́ à líliu píi aà tá ǐo nae.

⁹ Gbé pọ́ lakà tàae pọ́ wa kẹ̀la ye wàọ́ yeazie,
yázifelena sọ́ ǐ gbẹ̀ke bọ́aa.

¹⁰ Ọ́nọ́na gbaa laai ǐ tọ́wà
de sọ́ gbẹ̀a gẹ̀n basọ́la.

¹¹ Yávai mé ǐ dọ́aa swágbāadee,
wa zina sósobisaide gbaewà.

¹² Kpaaŭa ní wàì pọ́ wà a né sèleo
sàọ́ de kpaaŭa ní sọ́o a mísaikεula.

¹³ Tó gbẹ̀maa fiabò ní vāio,
vāi a kẹ̀ aà uawao.

¹⁴ Lekpaadaa de lán ǐzewēawae,
go we e sòle àọ́ gé fẹ̀lẹ̀.

¹⁵ Yānakpaa tàaedewa ní yādaa yāesaidelao,
Dii za yá beeọ́u píie.

¹⁶ Bó àì sọ́ ọ́adea a kyodōa yáì víi?
Asa a nòse vío.

¹⁷ Gbēnao ǐo yekọ́i gọ́píie,
vii ní dāunao ku dōa kọ́e yáie.

¹⁸ Misaide ǐ a gbēdo fia di a miwa,
ǐ kpégaausí a gbédeee.

¹⁹ Gbé pọ́ ye sọ́lei ye duunaie,
yágbāa'ona ǐ músi'ǐ aziae.

²⁰ Lāasookpaanlade lí maa eo,
lẹ̀fọ́lde ǐ léle da taasiu.

²¹ Sọ́'ina pọ́ ǐo siae,
faasaide mae pọ́ lío nao.

²² Nòsenaá e e maae,
pọ́sia ǐ ní ibaba.

²³ Vāikεna ǐ gbagusae sọ́b a ulau
ké à e yázede bādeò yáie.

²⁴ Laaide ǐ webii ọ́nọ́wa,
āma sọ́ wépekli ǐo zāe.

²⁵ Né sọ́ ǐ a mae pọ́ ya,
ǐ a da'ia nòse ọ́ọ́kpàè.

²⁶ A maa wà yāesaide yíao,
beede gbẹ̀a a nòsemaa yáì zevio.

²⁷ Gbé pọ́ ǐ a lé fí dōa ví,
nòseniede ǐo laai ví.

²⁸ Baa sọ́, tó à a lé fí, wí aà dile ọ́nọ́na ũe,
gbé pọ́ ǐ a lé kúá laaidee.

18

- 1 Zia pɔeã mé ì dɔaa gbé pɔ ì kémáe,
ì fɛ́nzi ledama píi musu.
- 2 Sɔũ lí pɔnake wezẽ yá musuo,
yá pɔ dèdewà ò ì o.
- 3 Váikea ì mó ní sakanguoe,
kpeboyã ì láani iné.
- 4 Gbēnazina legbe de lán ísiwae,
lán swa'i bàalea ge ònɔ lɔɔwa.
- 5 Kea váikenaε kèke
ge yákekea yáesaideε ɔkpɛai maa.
- 6 Sɔũ lé ì aà da sòleu,
aà yá'oa ì aà kpa gbēai.
- 7 Sɔũ lé ì aà òkpa,
aà yá'oa ì aà kũ lán baiwa.
- 8 Gbēpena yá ì kené lán zówa,
ì gɛ léu dɔɔ e nòse kpeau.
- 9 Gbé pɔ ì pákpa a zliá músi dāunaε.
- 10 Dii tóá ulékii lesíε,
gbēmaa ì bàale à azia yeu.
- 11 ɔde àizeε ì deè wéle kàede ũ,
a deè bíi pɔ wa fɔ dedewào ũ.
- 12 Ziasεa lesí ì mó gbéε ní léleaoε,
ziabusaa ì mó ní beεεo.
- 13 Gbé pɔ ì yázási yāmasai,
misaikε ní kpeboao mé ì gɔè.
- 14 Sɔdilea ì gbé gba gbāa gyāpewa,
āma déme a pɔsia fɔi?
- 15 Wezēna ì yādada a sɔu,
ònɔna swá ì dɔ dɔai.
- 16 Gba pɔ gbé dà ì zεkekeε,
ì zεwēε gbēzɔɔ kii.
- 17 Gbé pɔ dɔaa a yá'ò, wí aà yáze e,
e aà ibεε àò gé aà pɔ oi.
- 18 Yákekea gbεaa Diiwa ní gbεo
ì sòle midε, ì gɔgbāao yoaa.
- 19 Dae pɔ wà tàaekèè yá ì gbāa lán bíiwaε,
aà sòle de lán zékakaa ní leowaε.
- 20 Yá'oa ì gbé ká kāawa,
aà legbe'i ì to pɔ mówà.
- 21 Ga ní wēnio ku léuε,
gbé pɔ ye yá'oai a a gbε'e.
- 22 Gbé pɔ nɔ è pɔmaa è,
báaa bee bò Dii kiiε.
- 23 Taaside ì yá'o wēnawēna,
ɔde ì yázási gbáugbāu.
- 24 Gbēna yāaa ì yāvāi inéε,
gbēnaεɔ ku aaìb naínɔ de ua gbéa.

19

- 1 Kua taaside tàaesaide ũ
maa de kua sɔũ yāvái'ona ũla.
- 2 Aia vĩa yázedɔsai maao,
wãa zɔɔ ì ní zã zéwae.
- 3 Gbēnazina faasaikε ì zé òkpaè,
ɔ ì Dii tàae e.
- 4 Aizεε ì to wà gbēna e dasi,
taaside gbēna ì kēwàε.
- 5 Seelade vãi a bɔ pão,
εεde a gí wétēa eio.
- 6 Gbé daside ì kpalablēna tɔnasi,
gbépii ì ye gbadana àɔ de a gbé ũε.
- 7 Taaside daεɔ ì aà vūaaε,
wa aà gbēnaɔ kēawà o lɔo.
Tó a wēεε yã'orɔnɔ, ìli ní e beo.
- 8 Gbé pó lé ònkū ye aziaie,
gbé pó ye dɔai ì maa e.
- 9 Seelade vãi a bɔ pão,
εεde a mide.
- 10 Lá namablea lí kɔsi ní sɔũoo,
màa i kū zɔ àɔ kible wéεɔwao.
- 11 Wεzēna pɔ lí pa kpaaɔ,
lákāa tàaea mé aà íandãbɔ ũ.
- 12 Kíā zɔakaaá nòɔmusu pūnaaε,
aà nakεnεá m̀̀sepisia sēwae.
- 13 Né sɔũ de a mae òkpana ũε,
nɔ sòlede de lán ítɔtɔa zesaiwae.
- 14 Wí ua ní a àizεεo e mae túbi ũε,
āma nɔ laaide ea ì bɔ Dii kíiε.
- 15 Zígbiakε ì ní da i zɔɔ'oau,
nɔana ì màade de.
- 16 Gbé pó ì yādilεnε kūa aɔ aafiaε,
gbé pó ì saka a kuau a ga.
- 17 Gbé pó wēnadò taasideε pó sēa Diiεε,
ɔmε a aà yákeao fiaboè.*
- 18 N n né toto a gɔɔwa,
āma n̄su to a gēagē e à gao.
- 19 Wa ɔa zɔ pɔkūmadeε aà fiabo,
tó n aà b̀̀, aà boa aɔ lé v̄io.
- 20 Ledama ma, totoa yāda,
ké n̄ e n̄ ònkū zá yái.
- 21 Làasoo ku gbēnazina ǹ̀seu dasi,
āma yá pó Dii zè̀̀ mé a kε.
- 22 Gbēkεkεanεde mé ì ka gbéɔgu,
kua taaside ũ maa de kua εεde ũa.
- 23 Viakεa Diiε ì mó ní wēnio,
ade ì i kāa, vãi lí aà leo.
- 24 Màade ì ɔgē tau

* 19:17 Mat 25.40

à fua blɛli gɛ̀ò a lé kǎi.

²⁵ Láanide gbě, mǎsaide ì gō laai vǐ.

Wɛzɛ̀na gba laai, ì yádada.

²⁶ Né pó ì a mae gbě mé ì a da yáá né gia pó ì widamáe.

²⁷ Ma né, tó n kámabò n ɛdamamaao,
n pǎale yádǎaen we.

²⁸ Seelade pǎ ì yázede láanike,

vǎikena ì yǎ'ìi mómò bɛ̀e.

²⁹ Go looa gbělaanikenaola,

gběaá sǎ̀ò póe n kpeɛea.

20

¹ Vɛ̀e ì to wà gō láanipò ù,

ì gbǎa ì n da yǎ̀òlɛu,

gbě́ pó tò à a de ònò vǐo.

² Kǎa palaaá nò̀omusu pǎnaae,

gbě́ pó aà pò fɛ̀è azǎa kpà gaiɛ.

³ ɛdaa lekpaau sai ì to wàò bɛɛɛ vǐ,
faasaideò ìò kǎa mǎpiiɛ.

⁴ Mǎade lí sapa a gòò,

tó à gè bua pòkɛkɛgòò, ìli pòe eo.

⁵ Gbɛ̀nazǎna sǎ yá de lán ísiwae,

wɛzɛ̀na mé a tǎa dǎ.

⁶ Gbě́ daside ì a gbě̀kɛkɛané yǎ'o,

ǎma bǎa gbě́ náaidewa zǐ'ù.

⁷ Gbě́ pó ì yǎ̀ke a zéwa mé maa,

báaaden né pó à gà à n tóò ù.

⁸ Kǎa zǎ̀lea a yǎ̀kpalekɛkǎi

ì vǎi píi dǎ a wé guu à plɛ̀kòu.

⁹ Déme a fǎ o a nò̀se yǎe vǐo

á kú duunasai wásawasaei?

¹⁰ Kiloolɛa vǎi n gbě̀blezaao,

Dii za beeòu píiɛ.

¹¹ Baa kò̀ò'oa guu wǐ dǎ néwa,

tó aà yǎ̀ke a maa mé a dòò vǐ.

¹² Swǎ́ pó wǐ yǎ̀maò n wé pó wǐ gu'eoo

Dii mé n kɛ́ píi.

¹³ Tó n ye ii, nýò gō taaside ùɛ,

tó n wé i vǐo, blɛ a mǎma.

¹⁴ Pòluna ì me: I ka màao! I ka màao!

Tó à kàò aɛ, ì azǎa sáaukpa.

¹⁵ Vua saio, òso die,

ǎma bǎa yǎ̀faade'onawa àao.

¹⁶ Tó gbě́ nibò fǎa dǎ a miwa,

n àa ula si nýò kǎa tò̀oma ù gbě̀pǐ gɛ̀e ù.

¹⁷ Dǎidiina pòblea ìò nané,

gbɛzǎ sa ì gō léu lán gbè̀kò̀sòwa.

¹⁸ Ze n yáò ɛdama musu,

yá gwa maamaa, ní gbasa zǎka.

19 Gbēpena ìḡ be ní dǎḡ asiiḡe,
 nsu yáale ní yǎḡḡen zḡḡdeḡḡ.
 20 Gbḡ́ pḡ́ a de ge a da kà,
 àà filia a gawà gusia níiniuḡe.
 21 Túbiblea káau taasidḡsai
 líḡ báaa ví gbḡzǎḡ.
 22 Nsu vǎi tḡsia làasookḡḡ.
 Sḡ́a Diizi à n suaba.
 23 Dii za kiloolḡa vǎiuḡe,
 gbḡblezaa lí kaaàguḡ.
 24 Dii mé ì gbḡnaziḡna kèḡḡe dḡḡḡ.
 Kpelewa gbḡ́ a yá pḡ́ a ke zé dḡ́i?
 25 Wǎ legbḡ́a Luaḡ kai ví,
 gbḡzǎ níyḡ làasookḡe lé pḡ́ ní kèwàpiwa.
 26 Kía ḡnḡna ì gbḡvǎiḡ ple
 à ní ká gbḡu à ní ke kélékḡḡe.
 27 Dii filia ì gbḡnaziḡna làasoo pu,
 ì àà nḡsekpeaḡ tāsika pii.
 28 Gbḡ́ke ní náaiḡ mé kía dḡ́anaḡ ũ,
 gbḡ́kḡḡa ì àà kpala zḡḡḡ.
 29 Ewaasoḡ gbǎa mé ní íandǎḡ ũ,
 maezḡḡḡ mikǎ pua mé ní gawi ũ.
 30 Gbḡ́a pḡ́ ì gḡ́ngu ì vǎi wolomá,
 flá'ḡama ì gḡ́ e za nḡsekpeau.

21

1 Kía nḡḡe ku Dii ḡ́í lán ízḡwaḡe,
 gu pḡ́ a yei ḡ́ ì àà liliu.
 2 Baade ìḡ e a yǎ́kḡa maaḡe,
 āma Dii mé ì ní nḡḡe dḡ́.
 3 Maakḡa ní yǎ́kḡa a zéwao
 ì ka Diigu de sa'oaawàa.
 4 Ziasḡa lesí ní íandǎḡ
 ì vǎikḡnaḡ duuna bḡ gupuau.
 5 Aiade làasoo ì àà ka namawa,
 nḡnwáade ì si pḡ́kḡsāmau.
 6 Aizḡḡe pḡ́ gbḡ́ è eḡtoa guu
 a gḡ́ ní íanaḡḡe, aàpi i ga.
 7 Vǎikḡnaḡ pāsikḡa a tǎ́nḡḡ,
 asa aali we yázḡdekḡḡ.
 8 Taaede yǎ́kḡa líḡ dḡḡ vḡḡ,
 yāesaide yǎ́kḡa ìḡ wásawasaḡe.
 9 Ia gḡ́u zǎu maa de
 kua kpéu sānu ní nḡ sḡledeola.
 10 Vǎikḡna sḡ ìḡ ku vǎiwaḡe,
 ìli a gbḡ́ wḡnagwao.
 11 Tó wà íadà gbḡ́laanikḡnawa, mǎsaide ì ḡnḡkḡḡe,
 tó wà ḡnḡna gbà laai, àà dḡ́a ì kǎ́fiḡ.
 12 Lua maa, ì vǎikḡna be tāsika,
 ḡ́ ì vǎikḡnaḡ fuangba taasiu.

- 13 Gbé pọ́ i swákpa wēnade wiio,
aàpi a wiile sọ́, gbēe a wewào.
- 14 Gbadaa asii guu ṽ pọ́kūma kpále,
gbagusae sọ́ba ulau ṽ pọ́fē midē.
- 15 Yágṽgṽa a zéwa ṽ gbēmaa pọ́ ke na,
āma ṽ iwāa ka vāikena pọ́ae.
- 16 Gbé pọ́ pàale wékēa zéé
a ta gyaadeḽ kāaaue.
- 17 Gbé pọ́ ye pọ́nakēai a gṽ pọ́kēsāma guue,
gbé pọ́ ye vēei ní ble nísideo a ke ọ́de ũo.
- 18 Vāikenaḽ mé gbēmaaḽ awakpabḽ ũ,
wa ṽada náaisaideḽwa nḽsepuadeḽ gbēu.
- 19 Zṽlea sēgbāu maa de
zṽlea ní nọ́ sòlede kpēnedeola.
- 20 Ble maa ní nísio ṽ kále ḽnḽna be,
āma sḽ ũ ṽ a pọ́ mómḽ gḽḽe.
- 21 Gbé pọ́ ṽ yázede ní gbēkeo wēele
ṽ wēni ní yá nao ní beeeo e.
- 22 ḽnḽna ṽ si gṽgbāaḽzi ní wéleu,
ṽ gbāa pọ́ aale a náaike gboo.
- 23 Gbé pọ́ a lé fḽ à a léna zùukè,
ade késeke a wēniēe.
- 24 Gbé pọ́ wala ní yḽḽo vṽ tón gbélaanikena,
ṽ yáke ní zaza zḽḽoē.
- 25 Māade pọ́eā ṽ àà kpa gai
ké à ọ́kpà a sṽ yái.
- 26 ṽ ku pọ́nidēau gḽḽpiiē,
gbēmaa sḽ ṽ gbada, ṽli gio.
- 27 Dii ye gbēvāi a gbagbaa giyāio,
atēsa tó àle sapi o ní mọ́afilio.
- 28 Seelade vāi a midē,
gbé pọ́ ṽ gbé yāma yá aḽ ku.
- 29 Gbēvāi wé ṽ pāsīē,
nḽsepuade ṽ wéte a yākeai.
- 30 ḽnḽ ge wēzē ge ledama,
an kee a fḽ pā Dii pọ́eālo.
- 31 Wṽ sḽ sḽuke zikaa yáiē,
āma Dii mé ziblea yá dḽ.

22

- 1 Tó na de àizeea,
na ní gbéḽ de vua ní ánuuola.
- 2 Ọ́de ní taasideo zína doūē,
Dii mé ní ké pii.
- 3 Laaide ṽ dḽaa vāi e, ṽ ṽ ulēē,
ḽnḽsaide ṽ gi àḽ gé, ṽ ṽ wétēa e.
- 4 Ziabusaa vīakea Diiē guu gbē
mé àizee ní beeeo ní wēnio ũ.
- 5 Le ní baio ku gbé dḽḽsai zéu,

gbé pò ye aafiai ì kémá.
 6 Èwaasona da zé pò de aà sɛwa,
 tó à zòkù, a bɔuo.
 7 Ɔde ì gbáamɔ taasideɛ,
 pɔsɛana ì zòble pɔdeɛɛ.
 8 Gbé pò vāi tò a yā'e a kekegɔɔ,
 aà pāsíkɛgo a aà gbě.
 9 Lua a báaada gbé pò gběke vīgu
 ké ì bleli taasideɔne yáí.
 10 Láanide yá, sòle i midɛ,
 yákele ní wíó i lía.
 11 Nòsɛpuade pò a lɛgbɛ'i na,*
 ɔme aɔ de kía gběna ũ.
 12 Dii ìɔ wéte dōai,
 ì mɔafilide ɛkaè a ɔzì.
 13 Māade ì me nòmusu ku bàasi,
 a ma de gāaɛɛ.
 14 Káalua léá è zòloɛ,
 gbé pò Dii láaižìwà ì léle dau.
 15 Faasaiyā ìɔ dɔ néɔ sōwa,
 totoa ní flāo a to aa kēwà.
 16 Gbāasaide wɛtāa ì aà káfì,
 ɔde gbaa pò ì aà késā.

Ɔnɔnaɔ lɛdama

17 Swákpa n̄ ɔnɔnaɔ yā'onɛ ma,
 n̄ n nòsɛ wē ma yādanɛɛ,
 18 asa a maa ñyɔ kūa n sō guuɛ,
 ìɔ dɔ n léu.
 19 Baa mpi, málɛ yādanɛ gbā,
 ké ñyɔ Dii náai vīɛ.
 20 Ma yā'onɛ kènɛ mèn baakwi,
 yápiɔ lɛdama ní dōao vī.
 21 Málɛ yá pò síana vī danɛ,
 ké n̄ e n̄ yázāsimá a zéwaɛ.
 22 Nsu gbāasaide ble aà gbāasaikɛ yáio,
 n̄su gbáamɔ wēnadeɛ yákpalekekliɔ.
 23 Asa Dii a yásiñɔɛ,
 ì gbé pò lé ní wɛtāɔ wɛtā.
 24 Nsu gbékpa ní pɔkūmadeoo,
 n̄su bebe ní pɔfēdeoo,
 25 ké n̄su n̄ aà dàa sélé
 n̄ nzía kpa yáio yáí.
 26 Nsu gběpāle flia di n miwao,
 n̄su kpégaausíèɔ.
 27 Tó ní pɔɛ vī n̄ flabòò,
 wa n wúleɔ se n zíɛɛ.
 28 Nsu kɔɔ baa vīo,
 n deziɔ mé dà za zi.

* 22:11 Mat 5.8

29 N gbé pɔ́ g̃i vī a ɔ́zī guu d̃ṣa?
Ade a zīke kíawee, ì ke táaw a kenéó.

23

1 Tó n mɔ́ pɔ́blei ní gbãadeo,
nỹḡ d̃ṣ gbé pɔ́ kú n ae.

2 Tó asiaden n ũ,
fēna da n kòlowa.

3 Nsu to aà pɔ́ níside n wé bleo,
asa blepiá kokoazuanee.

4 Nsu ìada nziawa ɔ́ z̃ṣ ea yáio,
n̄ nziá ònɔ́ tó.

5 Wī wéle ṣawae ṣ ì gēzea,
ì g̃asia bɔ́ ì vua lán yãamusuwa.

6 Nsu bíide ble bleo,
nísu to aà pɔ́ níside n wé bleo,

7 asa ìɔ́ a ṣa nao a n̄ṣee.
I on̄e n̄ pɔ́ble n̄ imi, āma aà pɔ́ d̃mao.

8 Nỹḡ a miɔ́na pɔ́ ní blè pisié,
aà sáau pɔ́ ní kpà ì ke pã.

9 Nsu yā'ò s̃ũ swáuo,
asa a sakan̄e n̄ ònɔ́yāue.

10 Nsu k̃ɔ́ baa vío,
nísu neton̄eɔ́ bú le n̄ ka n̄ p̃uo.

11 Asa an Zenn̄ode gbãa,
a bɔ́ n̄ kp̄ee, ì yásiñn̄ɔ́.

12 Ledama da n̄ s̃ũ,
swáse d̃ṣayāi.

13 Nsu gí n̄ né totoio.
Tó ní gbè ní flāo, a gao.

14 N̄ aà gbē ní flāo,
n̄ aà bɔ́ ga lézī.

15 Ma né, tó n̄ n̄ṣe paaa,
ma p̃na a ke z̃ai.

16 Tó yázede lé bɔ́ n̄ léu,
ma n̄ṣe a yáalb.

17 Nsu duunk̄enaɔ́ gwea nideo,
nỹḡ Dii vía vī g̃ɔ́pii.

18 Asa nỹḡ zia víe,
mé tãmaa a n̄ neo.

19 Ma né, ma yāma, ní òn̄kū,
to n̄ laai àɔ́ ku yázedekeawa.

20 Nsu yāale ní wēdenaɔ́,

ńsu ñyḡ ku lé'udeḡ guuo.

²¹ Asa wēdɛna ń lé'udeḡ ń gḡ puae,
an mekeḡmuuna ń ń da zwànkasa yeauɛ.

²² N n de'ia yāma,
tó n da zikù, ńsu sakaaàguo.

²³ Nyḡ síana yá, ńsu zeèḡ,
ḡnḡ ń yādanɛḡ ń wezeḡ weleɛ.

²⁴ Gbēmaa mae pḡ ń na maamaae,
ḡnḡna de'ia mikpe ń ténue.

²⁵ To n de ń n dao pḡ àḡ nama,
to n da'ia yáalḡma.

²⁶ Ma né, ń n ñḡse wēmeɛ,
wéte ma yākeai.

²⁷ Asa káaluaá è zòloɛ,
nḡe dḡe'ideá tḡḡ kpaolonae.

²⁸ I gbé kpákpa lán kpáiweliwewa,
ń to gḡe daside gḡ náaisaiɛ.

²⁹ Dé wí waiyookeèi?

Dé wí ó'o keèi?
Déme lekpaai víi?

Déme zḡa víi?
Déme ń ke'ia pái?

Dé wé mé tēai?

³⁰ Gbé pḡ aai sèe de wē tūui,
aai gé kpálekei vēe yāaleaiḡne.

³¹ Nsu webii vēewa a tēake n wé bleo,
asa ń pipi keeona guue, mé a gēa léu ń na.

³² Gbezā a swaa kīma lán mlēwae,
i n gbā à n kū lán píligonawa.

³³ Nyḡ wesi pḡ pḡ ni e yāaole,
ńyḡ làasoo kpaanlake n sḡu.

³⁴ Nyḡḡ de lán gbé pḡ wúlea gó guu ísiaawa,
lán gbé pḡ kú gó zwāa misonaawa.

³⁵ Nyḡ me: Wà ma gbē, i ḡao,
wà ma ke búubuu, mi a wāwāmao.
Bḡe ma wé a wee mà í wele mi bi?

24

¹ Nsu lua gbēvāiḡ gweaio,
ńsu yāaleaíḡnḡ nide seo.

² Yá gbāa làasoo mé ń kú ń sḡu,
yākele mé ń dḡ ń léu.

³ ḡnḡ wí uakpaḡ,
wezē ń to àḡ báaa ví.

⁴ Dḡa ḡ wí pḡ kaḡ làasiḡ pai
ń àizee maa gawideo.

⁵ Ɔnɔna gbãa Ìò káfíe,
dɔna iko Ìò dɛdɛɛ.

⁶ Zìgbasɛɛa Ì to wà fɔ wà zika,
tó yákekenao dasi, Ì to wà zible.

⁷ Ɔnɔ lesí dɛ faasaidea,
wéle kɔkãaa guu àà lé Ìò kpaaũaɛ.

⁸ Gbɛ́ pɔ Ìò vãikɛané làasoo vɪ
ɔ̃ wɪ mɛ kɔ̃nide.

⁹ Yáfaasai wáaipaaá duunaɛ,
gbɛe líò ye gbélaanikɛna gɪyãio.

¹⁰ Tó n nzia bùsa taasiɛ,
n yèɛɛ mé bílao.

¹¹ Gbɛ́ pɔ aa mipè gawao suaba,
gbɛ́ pɔ aa sòo lé si kaalɛ guuɔ misi.

¹² Tó n mè: O'ò, wá dɔ yáao fá,
Lua pɔ nòsɛ guu yá dɔ a eo lé?
N wɛni Dòana a yá dɔ,
a flabo baadɛɛ a yákeawaɛ.

¹³ Ma né, zó ble, asa a naɛ,
zɔsapuna Ì kɛ léɛ na.

¹⁴ Maa ɔ̃nɔ Ì kɛ gbɛ́ɛ na a nòsɛu.
Tó n ɔ̃nɔkù, nýɔ̃ɔ zia vɪ,
mé tãmaa a n nɛo.

¹⁵ Dàade, nsu gbɛ́maa ua kpákpaò,
nsu Ì àà pɔɔ waawà a bɛo.

¹⁶ Baa tó gbɛ́maa lèlɛ gɛ̃n sopla, Ì ɛa fɛlɛɛ,
vãikɛnao sɔ̃, músi Ì to aa fu.

¹⁷ Tó n ibɛɛ lèlɛ, nsu pɔnakɛo,
tó à fù, nsu tidɔaàlao.

¹⁸ Tó Dii è màa, a kɛè nao,
àà pɔkũma a wee n ibɛɛpiwaɛ.

¹⁹ Nsu to gbɛ́vãio yá n kũ gbãao,
nsu lua vãikɛnao gweaio.

²⁰ Asa gbɛ́vãí líò zia vɪo,
Lua a vãikɛnao tɛdɛ.

²¹ Ma né, vɪakɛ Diiɛ ní kɪao,*
nsu gbɛ́kpa ní gbɛ́ pɔ bò ní kpɛɔo.

²² Asa yá a ní le kándɔɛ.
Démɛ dɔ lá wa ní ásookɛi?

Ɔnɔnao yán kɛ lɔ

²³ Ɔnɔnao yán kɛ lɔ:

---

* 24:21 1Píɛ 2.17

Gbēbᵇᵇa'ᵇsi yákpale guu maao.

24 Gbé pᵇ í yānakpa tàaedewa,
wa savāi'oè, buiᵇ i ɔlelèè.

25 Gbé pᵇ í yá'ikpawà aᵇ maa e,
Lua a báaadaaàgu maamaae.

26 Gbé pᵇ í yāwe gbéwa wásawasa
lé lépewàe.

27 ɔlia n buai a zᵇ lāa,
ní gbasa kpɛᵇ sa.

28 Nsu bᵇᵇᵇ ní n gbédeeo pāo,
ńsu to n lé gbéᵇ sásāo.

29 Nsu mɛ: Má kɛè lá a kèmɛɛwaeo,
ge má fiaboè a yākwawaeo.

30 Ma pā màade bua,
ma dᵇ ñᵇkēsāmade vɛɛbui,

31 ɔ má è le bᵇle dàgua píi,
à sɛkù, gí pᵇ a bᵇ ní gbɛo kwè.

32 Ma yápi gwà, ma làasookèwà,
ɔ yá pᵇ má èpi yādadamɛɛ.

33 Tó n mè: Má i'o yᵇᵇ, má kāmabo yᵇᵇ,
má wúle yᵇᵇ ɔkpaa ma kùe,

34 pᵇtaasi a n zāmake lán kpáíwa,
pᵇ nᵇana i mᵇma lán gᵇkɛᵇᵇdewa.

25

Salomᵇᵇ yáasi páleᵇ

1 Salomᵇᵇ yáasi pᵇ Yudaᵇ kí Ezekia gbéᵇ è aa kèᵇn ke:

2 Lua gawi vᵇ ké à yá ule,

kíaᵇ gawi vᵇ ké aa yá tàasika.

3 Luabe lesi lé ní tᵇle gèele léo
ní kía làasooò tàasikaa vᵇo.

4 Anusu gbāsi bᵇle,
ánusuzíkɛna i pᵇmaa piᵇ.

5 Vāikɛnaᵇ bᵇle kía íwaᵇ guu,
aà kpala i zɛᵇᵇ yázɛde musu.

6 Nsu ñ n zia dile gbia kía aeo,
ńsu ze gbɛzᵇᵇ gbɛuo.

7 Asa aà oanɛ, mᵇ ae la, maa dɛ
aà n dile kēsāa gbé gbiaᵇ aea.*

8 Yá pᵇ n wé è ńsu ñyᵇ wā ní a gᵇgᵇaoo.
Tó wà yelɛdine, bᵇ ñyᵇ ke gbɛzāi?

9 Tó níle yágᵇᵇ ní n gbédeeo,
ńsu bᵇ ní gbɛpāle asiioo.

10 Tó à su mà, a widamae,
n tᵇ íi a lāa bo.

* 25:7 Luk 14.8-10

- 11 Yána'oa a gɔɔwa kefeũ
lán mao tēa pɔ da ánuḡu tauwa.
- 12 Ɔnɔna leɔdama maa gbé pɔ nòse vié
lán vua nɔamblebɔwae.
- 13 Lá í nié ìb de pɔkekenaɔne,
màa zina náaide de gbé pɔ aa aà zìɔne,
ì ní nòse níniné.
- 14 Gbé pɔ ì gbadaa legbē mé ìli dao
de lán lou pɔ sìsi à íana kàka i maowae.†
- 15 Menakea ì to kía ní yáze e,
kpálea yáí ì tó ní yá ble.
- 16 Tó n zó è, ble n lé léu,
ké nísu ble zɔ n pisió yáí.
- 17 Nsu n n gbédee be zé sɔo,
ké asu kpasannɔ à zanguo yáí.
- 18 Gbé yáɔɔa a gbédeewa
de lá à aà kè'ia ní goo ge fēnda ge ní kaowae.
- 19 Sɔkpalea náaisaidezi taasikegɔɔ
de lán swaa gyāe ge gbá kòɔwae.
- 20 Pɔna lesia pɔsiadee
de lán ulawoloama íampuu
ge yɔuna kaa bɔwawae.
- 21 Tó nɔa lé n ibee de, ble kpawà,
tó imiē sɔ, n aà gba í,
- 22 asa níle aà ɔ kaè a léun we,‡
mé Dii a fiabone.
- 23 Lá gukpe íana ì mó ní louo,
màa gbēpea ì mó ní oa fēnkpaao.
- 24 Ia gɔu zāu maa
de kua kpéu sānu ní nɔ sòledeola.
- 25 Baona bɔa bùsu zāzāu
de lán í nié kpaa gbé pɔ a yēee làawawae.
- 26 Gbēmaa pɔ misīile vāikenae
de lán nibɔna pɔ a í yāwae,
lán ìb pɔ a í òkpàwa.
- 27 Zɔblea gēagēa maa,
gbé azia kpelaa gbiao.
- 28 Gbé pɔ azia kūa dɔo
de lán wéle pɔ a bíi gbooawae.

26

- 1 Lá loughbekwea sae
ge loumaa pɔkekεgɔɔ lí zεkeo,
màa gawi lí kòsi ní sɔũoo.
- 2 Lá gòlegolena ní luakitelenao
ìb vuavua, ìb gé la, ìb ta le,

† 25:14 Yud 12   ‡ 25:22 Lom 12.20

màa ɔlɛɛa gbéé pã a pœ zōwàò.

³ Fláá ś pœ, kpíá zàa'ina pœ,
sɔũ pó mé go ũ a kpɛɛa.

⁴ Nsu yázãsi sɔũwa a faasaikewao,
ké nsu gōaàwao yáí.

⁵ Yázãsi sɔũwa a faasaikewa,
ké asu azia gwa ònɔna ũo yáí.

⁶ Tó n ɛdĩ sɔũɛ,
n nzia òòkpàɛ, n yã'í n ziaɛɛ.

⁷ Yáasi pó dɔ sɔũ léu
dɛ lán ɛɛ gbá pó lé gbãɛwae.

⁸ Sɔũ kpɛlaa
dɛ lán gbɛdaa gbɛmauwae.

⁹ Yáasi pó dɔ sɔũ léu
dɛ lán ɛ naa wɛdɛna ɔziwae.

¹⁰ Sɔũ ge gbɛpãpã daaziu
dɛ lán toekana pópíi gbáawae.

¹¹ Sɔũ ɛaa a yãfaasaikɛawa ɔ
dɛ lán gbɛ pó ɛa a pisi blèwae.*

¹² N gbéé pó azia d̄ɛ ònɔna ũ ɛa?
Sɔũ sãwà.

¹³ M̀aade ì me: Ǹòomusu ku zéue,
wài pásí bɛ zɛau.

¹⁴ Lá gba ɔ lili a lilibɔu,
m̀aade ì ɔ lilelile a wúlekíi.

¹⁵ M̀aade ì ɔ si tau,
aà blɛli gɛò a lé kíi ì kɛwà ía.

¹⁶ M̀aade ɔ e a ònɔ
dɛ yãwendɔna gbɛɔn sɔplaɔla.

¹⁷ V̀i p̀ɛɛa d̄ã ɔ ɛkpaa
dɛ bàasi gbɛ kũa a vláwa ũɛ.

¹⁸⁻¹⁹ Gb́é pó a gb́ɛdee sãã ɔ à gbàsa oè: M̀áɛ faaiboɛ
dɛ lán wɛkɛyiode pó lé kà tɛde ní kagbao fánguwaɛ.

²⁰ Tó yàa kuo, té ì gaɛ,
tó gbɛpena kuo, sòle ì láaɛ.

²¹ Lá sísí ì kɛ tɛyɔɛ, lá yàa ì kɛ tɛɛ,
m̀aade ɛ ɔ ɛle da.

²² Gbɛpena yá ì kɛné lán zówa,
ì gɛ léu d̄ò e ǹòɛkpɛau.

²³ Ǹòɛpãside pó ì yá nana oné
dɛ lán lo pó wà ánuɔ'í lèwàwae.

²⁴ Gb́é pó ɔ zangu ì azia kɛkɛ ní léoɛ,
gb́ésãã làasoo mé kú aà sɔu.

²⁵ Tó yá nana b̀ò aà léu, nsu sio,
asa yãvãi m̀èn sɔpla mé kú aà sɔu.

* 26:11 2Píɛ 2.22

26 Tó à a zaa gbéɔu ùle mɔafili guu,
aà vāi ì bɔ gupuuu bíla wáa.

27 Gbé pɔ eyòné a zu a guue,
gbé pɔ gbε gbeembò, gbεpi a si adewa.

28 Eede za gbé pɔ ì ní òkpaɔgu,
kɔnide ì gbé kpá léleai.

27

1 Nsu íanadā zia yá musuo,
asa ní dō yá pɔ zia a io.*

2 To wà n sáaukpa, ísu n nziá sáaukpao.
To à bɔ gbēpāleɔ léu, asu bɔ n léuo.

3 Gbε gbia, úfāá asoe,
kási sɔú íadama ì tó má de beea.

4 Pɔkūma pásí, pɔfē ì dańla,
démε a nòsegɔa fɔ sɔi?

5 Gbé gbaa laai bíla wáa maa
de yea gbézi yāe oaè saia.

6 Gbēna yā'ɔma kpaanízi náai vī,
ibεε lépeama mɔafili vī.†

7 Gbé pɔ kāa ì zazakū zówae,
āma nɔandena pɔ kīsā dō.

8 Gbé pɔ kè a uawa àle bebebebe
de lán bā pɔ sāsā a sakpewawae.

9 Nisi gínana ní tulaletio ì ní pɔ ke na,
ledaakɔwa ní nòsemendoo ì gbēnaɔ ke na.

10 Nsu n n gbēna vūaao ge n mae gbēna.
Tó yá n le, ísu gé n vīi ge n dāuna beo.
N gbédee pɔ kú kái maa de n be gbé pɔ kú zāa.

11 Ma né, ñyɔ ɔnɔ, ma pɔ i kema na,
mí e yázāsi ma sòsɔnaɔwa.

12 Laaide ì dɔaa vāi e ɔ ì ulèè,
làasoosaide ì gi àɔ gé ɔ ì yā'e.

13 Tó gbé nibɔ fīa dī a miwa, n aà ula sí,
ñyɔ kūa tɔɔma ũ gbépi gēe ũ.

14 Tó n ledà ía n samaa'ò n gbédeee kɔɔkɔɔ,
wa díle savái ũe.

15 Nɔ sòlede muua
ní í pɔ lé tɔtɔ zesai lou záoe.

16 Aà zùukeaá íana zùukeae,
ade lé í ɔkūkpaε.

17 Lá mɔɔ ì kɔ leke,
màa gbēnazina ì a gbédee keke.

18 Tó n laaidò lí ne'inawa, ñyɔ a né ble,
tó n ɔlía n diizi, a n kpela.

* 27:1 Zaa 4.13-16 † 27:6 Luk 22.47-48

- 19 Lá gbé ǐ a oa e ǐ guu,
màa gbé ǐ a nòse dḡ a yákeawa.
20 Lá geḡ lí mó beda ní téowao,
màa gbé wé yea pói lí mḡwàò.
21 Wǐ ánuḡu ní vuao maa dḡ a baasaa guue,
màa wǐ gbé beee dḡ aà tḡbḡa guu.
22 Baa tó n faasaide kà góu
níe aà sabo ní pḡwenao sǎnu,
aà faasaikε a kḡwàò.
23 Niliḡ n pḡtuḡḡ kua dḡ maamaa,
laaidḡ n kpàsa pḡḡwa.
24 Asa àizeε líḡ ku gḡḡpiio,
mé gawi líḡ gé wḡ ní wḡoo.
25 Sḡ ǐ láa, a dafu ǐ bḡle,
ni a tàaa kpá pḡḡne,
26 ni pḡkasa ke ní n sǎḡ kǎo,
ni bú lú ní n blè ḡao,
27 ní bleḡ vǐ iḡ dinzi n pḡblea ũ,
ni n uadeḡ ní n nḡe zíkεnaḡ gwaḡ.

28

- 1 Vǎikεna ǐ bàaleε, baa tó wàle aà yao,
gbḡmaa ǐḡ wḡḡ vǐ lán nḡḡmusuwa.
2 Tó duuna kḡ bùsuu, a kíaḡ ǐḡ dasie.
Gbé pḡ wezḡ ní dḡao vǐ ǐ to yázεde àḡ ku.
3 Kíá pḡ ǐ ǐada yḡεεsaideḡwa
de lán lou pḡ ǐ kwe à ble ḡḡkpawae.
4 Ikoyádansaiḡ ǐ gǎga vǎikεnaḡne,
ikoyádanaḡ sḡ aal bḡ ní kpeε.
5 Gbḡvǎiḡ yázεde gbadḡo,
gbé pḡ lé Dii aeyao dḡ wásawasa.*
6 Taaside tàesaide maa
de ḡde yákpaaanlakεnala.
7 Né ikoyádana wé kḡa,
lalasideḡ gbḡna ǐ wida a maewae.
8 Gbé pḡ ǐ a àizeε kǎfi ḡ'igbaa ní àiwεεlea zḡḡo guu
lé pḡ kǎaa gbé pḡ ǐ taasideḡ wegwaeε.
9 Gbé pḡ ǐ ikoyǎ kpá swǎa,
Lua líḡ ye aà wabikεawa gǐyǎio.
10 Gbé pḡ ǐ gbḡmaaḡ da zé vǎiwa,
a léle da azǐa baiue,
tàesaideḡ sḡ aa bḡ maa.
11 Ḳde ǐ azǐa dile ḡnḡna ũε,
kási taaside wezḡna ǐ aà ḡnḡ dḡwǎε.
12 Tó gbḡmaaḡ kúkua dḡ, gbḡpii ǐḡ ǐanadǎε,
tó vǎikεnaḡ gbǎakù, baade ǐḡ mikpaguie.
13 Tó n n tàaeḡ ùle, níyḡ gé aeḡ,

* 28:5 1Kln 2.14

tó ní ò mé ní tò, Lua a n wēnagwa.†

14 Báaaden gbé pọ́ Dii vía ví ũ.

Swágbāade sọ́ ì léle da taasiu.

15 Gbēvāi pọ́ ì kible yèèsaideḡwa

de lán nòḡmusu pūnaawaε,

lán gbεaana kusiamáwa.

16 Dḡaana pọ́ ì gbé wetā wé kēao,

gbé pọ́ za ḡvāi'eau wēni ìḡ gbāa.

17 Gbēdena pọ́ a làasoo lé ìadawa

aḡ bàale e a ge gaḡe.

Gbēe su kpaèḡ.

18 Gbé pọ́ ì yāke a zéwa aḡ aafiaε,

yāḡḡsaikεna sọ́ a εε kándoε.

19 Gbé pọ́ ì laaidḡ a buaziwa ìḡ kāa,

gugiiyana sọ́ ìḡ ku pókēsāma guue.

20 Lua a báaada náaidegu maamaaε,

gbé pọ́ lé wā à ke ḡde ũ a bḡ pāo.

21 Gbēbḡbḡa'ḡsi maaḡ,

kási gbé a tàaeke pēε miḡna yái.

22 Biiide mé ì wā ní àizεε'eaḡ,

ìliḡ dḡ ké taasi a a leo.

23 Gbé pọ́ gbé gbà laai ìḡ naaàḡḡ

de gbé pọ́ aà tḡnasíla.

24 Gbé pọ́ a de ní a dao kpái'ò,

mé àle me tàae no,

ade dou ní kpáiweliwεoε.

25 Gbé pọ́ wékaka ví ì sòle daε,

gbé pọ́ Dii náai ví mé a mekpa.

26 Gbé pọ́ lé azíla náaikεá sḡŭε,

gbé pọ́ kú ḡḡḡ'ḡḡḡ mé a bḡ maa.

27 Pọ́ lí kēsā gbé pọ́ ì taasideḡ gba pḡwao,

wí gbé pọ́ ì wevíńla kaε.

28 Tó vāikεnaḡ gbāakù,

baade ìḡ mikpaguiε.

Tó aa gāga, gbēmaaḡ ì liguaε.

29

1 Gbé pọ́ wa gbà laai maamaa mé aà swá gí gbāa,
kaaŭ a gēaàzi kándoε, a fele bḡ.

2 Tó gbēmaaḡ ligua, gbéḡ pḡ ìḡ naε,
tó gbēvāi ku kpalau, wí aukεε.

3 Gbé pọ́ ye ḡḡḡ ì a mae pḡ ke na,
káaluḡḡ be zesεna ì a ḡa de.

4 Kía ì a bḡsu zedḡ yázede musu,
a gbagusaesina sọ́ ì a bḡsu deε.

5 Gbé pọ́ lé lena ke a gbédeεε

† 28:13 1Zāa 1.9

lé ba kpa azíáεε.

⁶ Gbēvāi tàaekεa ì àà kũ bai ũ,
gbēmaa gula ìḽ dḽ ñ pḽnao.

⁷ Gbēmaa ì laaidḽ yēεεsaideε a yágḽgḽawa,
vāikεna sḽ ìli àà kàakεo.

⁸ Gbēlaanikεnaḽ ì wéle wā,
ḽnḽnaḽ ì gbéḽ nḽε níniné.

⁹ Tó ḽnḽna gè yákpalekεi ñ sḽũo,
sḽũpi pḽ pà yā, àle yáalḽ yā,
àà lé lí kpaauḽo.

¹⁰ Gbēdenaḽ ìḽ za tàaesaidεguε,
aaḽḽ gbēmaaḽ wεε.

¹¹ Sḽũ pḽkũma ì pisi àà wéwae,
ḽnḽna sḽ ì a nḽε suumpae.

¹² Tó gbāade lé swáεε yāi,
àà ìwaaḽ ì gḽ vāikεnaḽ ũ píie.

¹³ Taaside ñ ìadamadeo an yáε bee doũε,
Dii mé tò an wé lé gu'e mḽpii.

¹⁴ Kíá pḽ ì yákpalekε taasideḽne ñ sḽanao,
àà kpala zínapeleε ìḽ gbāa gḽḽpiiε.

¹⁵ Toota ñ flāo ì to gbé ḽnḽkũ,
né pḽ wa tò azíáε ì wida a dawae.

¹⁶ Tó vāikεnaḽ lìgua, tàaekεa ì kḽε,
āma gbēmaaḽ aa ñ léleε e.

¹⁷ N n né toto, i n nḽε dane doũ,
a to n nḽε àḽ yáalḽwa.

¹⁸ Gu pḽ Lua yá kũuo wìliḽ ñzía kũa dḽo.
Báaaden gbé pḽ àà ikoyā kũa ũ.

¹⁹ Wìli zḽ toto ñ léoo.
Baa tó a mà, a zíkεwào.

²⁰ N gbé pḽ ì wā àḽ yā'o èa?

Sḽũ sḽḽwa.

²¹ Zḽ pḽ wa zàza za a èwaasogḽḽ,
a gḽḽ gulu ũ gbεzāε.

²² Pḽkũmade ì sḽle da,
nḽεyāfũnde ì duunakε maamaaε.

²³ Iandāa ì ñ busae,
zìabusaa mé ì ñ káfì.*

²⁴ Gbé pḽ lé ble ñ kpáio za azíauε,
ì mε á sḽ ñ Luao, ḽ ìli we òo.

²⁵ Viakεa gbēnazínaεá baie,
gbé pḽ lé Dii náaike mi aḽ daa ía.

²⁶ Gbé daside ìḽ ye gbāade zεñnḽε,
āma yákpalekεa ñ gbéḽá Dii yáε.

²⁷ Gbēmaa ye gbé dḽḽsai gíyáio,
gbēvāi sḽ ìliḽ ye nḽεpuade yākeaiο.

* 29:23 Mat 23.12

30

Aguu yá'oa

- ¹ Yake né Aguu yá'oa.
Ma kpsa Lua, ma kpsa dúuduu,
² asa ma sòũke de dāola,
má gbēnazina wεzē vīo.
³ Mi òno dadao,
mé má Lua dōa vīo.
⁴ Démε gè luabe yāa à sùì?
Démε íana kàaa kù a ɔzi?
Démε lou yè a pɔkasauì?
Démε tɔle lé dàì?
Aà tón lai? Aà né tón lai?
Tó n dō.
- ⁵ Lua yáo pípia píie,
ìò de sèngbao ù gbé pò nàaàzie.
⁶ Nsu yāe káfi àà yá guuo,
ké asu ní εkanε ní ɔzió yáí.
⁷ Yá mèn pla mále gbεama Dii,
nísu giomεε e màò gao.
⁸ Ma kē yápā oa ní εetoaowa.
Níli ma gba ble ma lé léú.
Nsu ma da taasi ge ɔdekεuo,
⁹ ké pò su àò dimazi
mà lelekpanzi mà mε,
démε Lua ūio,
mé ké taasi su ma kũ mà kpáì'o
mà n tó òòkpao.
- ¹⁰ Nsu yādo zowa a dii kíio,
ké asu n ka, à wi n musuo yáí.
¹¹ Gbēeo ku, aai ní mae kaε,
aali samaa'o ní daεo.
¹² Gbēeo ku aaliò e wa gbāsio,
kási an ámake i kémáo.
¹³ Gbēeo ku an wépekii zà,
aai ní mi ga da ía.
¹⁴ Gbēeo ku an swaaá fēndaε,
an kánkānaá fēnaε,
aai dúnia taasido ní gbēnazin wēnadeo taitaiò.
- ¹⁵ Too nenɔenaò ví mèn pla,
aai mε: Wá gba, wá gba.
- Pó mèn aaò ku aali káo,
à kà síiò se, aali mε pò mòmáo:
¹⁶ Beda ní neasakpe giio
ní tɔleo asa í lí mówào
ní téo asa ìli mε a kã ziio.

17 Wé pò né ì a mae láanikèò mé ì sakaò a dau,
swa'è gbagbaaò mé aa aà wépi bò,
yāamusuò i gbasa aa aà gè ble.

18 Yá mèn àaò ku aa de ma dšala,

à kà síiò se ké má ní midšò:

19 Zé pò yāamusu ìò beò musu,

zé pò mlē ìò táa'òò gbèšèènaa,

zé pò gó'ílèna ìò beò ísia guo

ní zé pò gōè ìò yeò wéndiazio.

20 Nòè dšé'íide yākean ké:

I pòble, ì òma a léwa,

ì me i vāikeo.

21 Yá mèn àaò ì tš tòlèwa à lualua,

à kà síiò se a yápiò fšò:

22 Zò kpalablea,

šòũ pòble kāa,

23 nòè pò wa zau zākea,

zò wéndia gōa a dii zā nò ũ.

24 Pò nénaò ku tòlè mèn síiò,

kási aa šnò ví maamae:

25 Bòònaò de pò gbāaò ũò,

kási aaì ble kùšúa di saeè.

26 Èn'ui'uínaò de pòzšòò ũò,

kási aaì bekpa gbèšòòue.

27 Kwaò líò kía víò,

kási aaì bòlè zéze gā ní gāoè.

28 Nyò fš zš kú ní òò,

kási ì e gè na kía kpé saaie.

29 Pò mèn àaò ku an bea maa,

à kà síiò se an táa'oa kéféũ:

30 Nòòmusu pò de gōsa ũ nòbòò guu,

ìli pòòbòzāke pòèèò

31 ní kosa pò toe bòò ní blesan giio

ní kía pò kú a zīgšò aèò.

32 Tó n šòũyā kè zíasèa lèšì guu

ge tó n vāi làasookè, òku n léwa,

33 asa lá wí ví disaa í fš à gō wāagase ũ,

ge lá wí ní kú wà fì à aubò,

màa gbéò pòfèanè ì sòleda.

31

Kí Lemueli yá

¹ Kí Lemueli da ledàwà à mè:

² Kpelewaè, ma né? Bòé, ma nè'ia?

Akaè, né pò ma a lekè Luawa?

³ Nsu ñ n wo de nḡḡo kíio,
ńsu zé pḡ ì kíao òkpa seḡ.

⁴ Lemueli, vḡḡá kíao pḡmia no,
í gbāá kpalablenao pḡmia no,
⁵ ké aasu mi ikoyāo sáńgu,
aai yágḡḡo taasideḡne faasaio yái.
⁶ A í gbāa kpa gbé pḡ lé mó gaiḡwa,
à vḡḡe kpa pḡsiadeḡwa
⁷ aa mi, an taasi i sáńgu,
an yā'ōma ao dḡńgu lo.
⁸ Yā'o gbé pḡ a lé lé bebeke gḡḡe ũ,
yágḡḡo gbé pḡ aale sāaleḡne.
⁹ Nsu ñyḡ níleo, yákpaleke a zéwa,
taasideḡ ní wḡnadeḡ yānakpámá.

Nḡ aiade

¹⁰ Déme a nḡ aiade ei?
Aà beḡḡe de òsoola zā.
¹¹ Aà zā ìo aà náai ví ní nḡsemendooḡ,
pḡmaae lí kḡsāwào.
¹² Maa ìo ke a zāḡ, i ke vāi no
e a wḡni léu.
¹³ I sākā ní buao weḡḡe,
ì a ḡzì ke ní pḡnao.
¹⁴ I gé ble séi zā
lán gó'ilena laatanawa.
¹⁵ I feḡe gufḡne à bleke a uadeḡne,
ì zì kpaale a wḡndiaḡne.
¹⁶ I tḡḡe maa weḡḡe lú,
ì vḡḡe lib pépeu ní azía bḡḡo ḡao.
¹⁷ I gbāa dḡ a pi asana ũ,
ì gāsíwa bḡḡo a zíwa.
¹⁸ Iḡ dḡ ké á ele e,
aà filia ìo dḡ gwá.
¹⁹ Aà ḡ ìo pḡoa àḡ bunkapa kūa,
ìḡ kḡḡe ḡwā ní a ḡneḡ.
²⁰ I ḡ pḡo wḡnadeḡne,
ì ḡlia taasideḡzi.
²¹ Ili íampuu víake a bedēḡ yá musuo,
asa aà uadeḡ ì ula didikḡae.
²² I zwāa wúlebḡḡo tā azía,
aà pḡkasaḡá bàabaa ní zwāa gāaluladeḡne.
²³ Aà zā ì tḡḡo faaibokii,
ìḡ zḡḡe gudoū ní bùsu gbḡzḡḡo.
²⁴ Nḡepi ì pḡḡgāu ke àḡ yía,
ì pḡḡna tā à kpa laatanaḡwa.
²⁵ Iḡ gbāa ní gawio daa a pḡkasa ũ,
aà kua zia yá lí iwāa ka aà pḡao.
²⁶ ḡḡyā ìo dḡ aà léu,

ì yādané ní nòsemaao.

²⁷ I wéte a ua yākeai,
 ìli zìgbiakε à gbasa àḡ pòbleo.

²⁸ Aà néḡ ì fελε aa samaa'òè,
 aà zǎ ì aà sáaukpa ì me:

²⁹ Nḡe daside áiavi fá,
 āma níme ní deńla píi.

³⁰ Kákaa maa líḡ náai vío,
 kefenke ì gēzeae,
 nḡe pó Dii vía ví ḡ wí aà sáaukpa.

³¹ A aà sáaukpa zǐ pó a kè yǎ musu,
 í aà táasile aà yǎkea musu gāae.

LAASOODE

Yá pò kú lác bee guu

Sea za lápi d̀̀̀o séiawa lápi kēna lé azia yá b̀̀̀lekewēē lá á ñ̀̀̀, āma lápi ñ̀̀̀o yá̀̀̀ doũ ní Yáasi lá p̀̀̀oo. Aà ñ̀̀̀o doũ ní felekaa p̀̀̀oo. Aà kua d̀̀̀nia guu à yá pò á k̀̀̀o ní yá pò a lè̀̀ gwà, ñ̀̀̀ a è nama de lán suawaē, mé gbēnazina ì dēeka, ké à e namable yáie, ñ̀̀̀ ì b̀̀̀ pā m̀̀̀om̀̀̀. A làasookè azlawa tó kua d̀̀̀niau d̀̀̀o vī, ge tó a bēēē vī. I to gbé pò lé lápi kyokeo yá doũpio wàaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yāwea àao. Làasoode ní a ñ̀̀̀keo à bilikè gbēnazina kuana yáwa. Ǿ à ledàwá wà zike maamaa wà p̀̀̀nake ní pò pò Lua wá gbá e wá wēni léu.

Làasoode yá dasiò b̀̀̀ yá̀̀̀ kpēē, ì gbé kāde. A zèd̀̀̀ ké dēē pò wī ká ní p̀̀̀na pò wī e d̀̀̀nia guuoá yāpāē. Ewaasoke, ɔdeke, àizēdeke, zikēa, ñ̀̀̀kūa, yāke a zéwa, a dīle yápiiá pāē mé gugiyaaē. Lá gbēnazinao ì ku ga lézi mé yázesai ku, bee tò nama lío kuo. Wiliò yá pò Lua lé yá ní d̀̀̀niao d̀̀̀o, ñ̀̀̀ bee tò wá gbēnazina zia gbá d̀̀̀o. Yápio ì to wà làasooke zé pò maa wá sewa.

Bibeli láo ì wá wēni mi ɔbwēē. A maa wà lápio kyoke, wí e d̀̀̀, wí b̀̀̀ seakea ní p̀̀̀yaa guu. A maa wà làasooke wá kua d̀̀̀niauwaē, wí zike yá pò wa kè Bibeliuwa, wí e Lua náaike a zéwa. Wēd̀̀̀a Luazi mé a tó wá kua d̀̀̀niau à de gugiyaa ũo.

Yápii pāē

¹ Làasoode Davidi né, Yelusaleũ kía yán ke:

² Mámēmaa Làasoode ma m̀̀̀:
Yāpā búubuu,

yāpā búubuu, yápii pāē.

³ Bó ài gbēnazina ì e d̀̀̀niau
taasi pò àle ke a zī pii guuwai?

⁴ Kpàio ì gē, Wueo ì su,
ní beeo d̀̀̀nia ì ku g̀̀̀piiē.

⁵ Iatē ì bile ì gē kpéu,
ì wá à ea gé gu pò a b̀̀̀u.

⁶ Iana ì na gēmid̀̀̀kī oi,
ì liaa su gugbāntoo oi,
ì liaaliaa à gé le à su la.

⁷ Swa pii í ì ka ísiauē,
kási ísia lí pao,
ípio i ea su swapiò miwa.

⁸ Pópii ì ní kpasa,
kpasapi yá g̀̀̀ oaa.
Gugwaa lí mó wéwao,
yāmaa lí swá pao.

⁹ Yá pò kú yāa mé a ea àò ku l̀̀̀,
yá pò wa kè yāa ñ̀̀̀ wa ea ke l̀̀̀.

A dafue ku d̀̀̀niauo.

¹⁰ P̀̀̀e ku ké wá m̀̀̀:
Pò dafue gwaa?

Aawo! A d̀̀̀aa kú wá āa za zi k̀̀̀.

¹¹ Gbé káauo yá lío d̀̀̀ gbēegu l̀̀̀o.

Baa gbé pò aao ku ziaɔ,

an yá a dɔ gbɛegu gbɛzão.

¹² Ma làasoode ma ke Isailio kía ũ Yelusaleũ.

¹³ Ma mekpà yá pò wàle ke dúniau píi tàasikaawa, má yòe òno'òno, má è Lua zì pásì dà gbɛnazinaone aa ke.

¹⁴ Ma yá pò wàle ke dúniau è pii, a piiá pãe mé gugiiyaae.

¹⁵ Pò flaa pooa vío,

wíli e pò pò kèsã nàò ní a kíniɔ.

¹⁶ Ǿ má ò ma nòseu ma mè: Gwa! Ma òno zɔɔ de gbé pò kpalablè Yelusaleũ ma áaola píi, ma òno ní ma dɔao webò maamaae.*

¹⁷ Ǿ ma mekpà òno asii dɔawa mà sɔũke ní mĩsaiyão asii dɔ, Ǿ má è beeá gugiiyaae lɔ.

¹⁸ Asa òno zɔɔ ì mót ní pɔyaa zɔɔoɛ,

mé wí yá'òma e ní dɔa léue.

2

Pɔnakɛad pãe

¹ Má ò maziawa mà fele mà pɔnakɛa lé gwa, mí namablea dɔ, Ǿ má è beeá pãe lɔ.

² Má è yaalɔá sɔũkeɛ. Pɔnakɛa sɔ, bó ì inéi?

³ Ma pɔna wèele vɛemia guu, ma olia mĩsaiyãi, áma ma làasoo lé tamanɔ ònowa, ké mà yá pò maa gbɛnazina lí ke dúnia guu a wɛni kpòona léu dɔ.

⁴ Ma okpà zì zɔɔowa, ma kpɛdòɔ maziãe, ma vɛelio pèpe kpélékpɛle.

⁵ Ma kaaɔ dàda, ma swa saɔ kèkɛ, ma lí pò wí a be ble bui píi bàbau.

⁶ Ma íkalɛkíio kèkɛ aao m̀̀sepisi líkpɛpiowa.

⁷ Ma zɔɔ lùlu gɔɛo ní nɔɛo, mé wà ní keeɔ ì ma bee. Má zuo ní pɔtuo keleɔ ví dasidasi de gbé pò kú Yelusaleũ ma áaola píi.*

⁸ Ma ánuusu ní vuaò kàaamazi ní kíao àizɛɛo ní ní bùsu pɔɔ.† Ma lèsinao sè gɔɛo ní nɔɛo, ma nɔ pò gɔɛ ì luaio sè dasi.

⁹ Ma tɔbò, ma zɔɔ de gbé pò kú Yelusaleũ ma áaola píi, mé ma gi má òno apii guu.

¹⁰ Mi gi maziãe ní pò pò ma wé blèoo.

Mi pò pò ma pɔ gbàe to weo.

Ma pɔ kèna ma zíkɛa píiwa,
òme ma isimagakpaa píi asea ũ.

¹¹ Ké ma wetè yá pò má kèɔzi píi
ní isima pò má gà má kpà a musuo,

má è apii pãe mé gugiiyaae,

a ài ví dúniauo.

¹² Ǿ ma làasoo tà òno ní sɔũkeo ní mĩsaikɛowa.

Yá pò wa kè za zi bàasio,

a kpele kí gɛɛ a ke bi?

¹³ Má è òno ài ví de mĩsaikɛa
lá gupua ì ài ví de gusiaawa.

¹⁴ Ǿnoa wé ìo ku aà aɛ,

sɔũ ìo be gusiau.

Ǿ má è gó doũ mé a ní bua nípii.

¹⁵ Ǿ ma làasookè ma sɔu ma mè:

Lá gó doũ mé a wá bua ní sɔũo,

bó ài má e ma ònowai?

Ǿ ma mè: Beeá yãpãe lɔ.

* **1:16** 1Kia 5.9-11, 10.23-24 * **2:7** 1Kia 5.2-3 † **2:8** 1Kia 10.14-27

16 Ɔnɔna yá a dɔ gbɛ̃egu de sɔ̃uao,
ampii an yá a sã gbɛ̃ɔgu zia.
Ɔnɔna ì ga lán sɔ̃uwaɛ.

Isimagakpaad pãe

17 Ɔ ma sakà ma kuau, asa yá pɔ wàɛ ke dúniau píi ì kemɛɛ yá'ɔma ũe. Apii pãe mé gugiyaɛɛ.

18 Ɔ ma sakà zì pɔ má kè dúniauɔgu píi, ké má tó ma gɛ̃ɛɛ yáí.

19 Déme dɔ tó ɔnɔna ge sɔ̃n aà ũi? Kásile zì pɔ má kè dúniau n ɔnɔ a gɔ̃ɛɛ. Beeá pãe lɔ.

20 Ɔ ma pɔ yà isima pɔ má gà má kpà dúniau píi yá musu.

21 Asa gbɛ̃ ì zíkɛ n ɔnɔ n dɔao n gɔ̃io, ɔ ì to gbɛ̃ pɔ i a kee keoɛ a pɔ ũ. Beeá pãe lɔ, yãvãie maamaa.

22 Bɔ gbɛ̃ ì e isima pɔ a ga kpà dúniau n dɛ̃e pɔ a kào píi yá musui?

23 Aà kua dúniau gɔ̃pii aà zì ì mɔè n yá'ɔmao n pɔyaaɛ.‡ Baa gwá aà nɔɛ lí dadoũo. Beeá pãe lɔ.

24 Yá pɔ maa n gbɛ̃nazinao mé de aà pɔble, aà imi, aà a zì sáaukpa.§ Má è bee bɔ Lua ɔzìe lɔ.

25 Lua dɔnɛ sai déme a fɔ pɔble à pɔnakɛi?

26 Lua ì gbɛ̃ pɔ kàagu gba ɔnɔ n dɔao n pɔnao,* àma Lua ì àizɛɛsɛɛkãaaa zida duunkɛnaɛ, ké à kpa gbɛ̃ pɔ kàaguwa. Beeá pãe lɔ mé gugiyaɛɛ.

3

Yápii n a gɔ̃oɛ

1 Yápii n a gɔ̃oɛ,
bɔɔɛ píi n a kegɔ̃o.

2 Ne'igɔ̃ ku, gagɔ̃ ku,
pótɔgɔ̃ ku, a wolɛgɔ̃ ku.

3 Deɔgɔ̃ ku, gbágbãgɔ̃ ku,
gboogɔ̃ ku, a dɔgɔ̃ ku.

4 Ɔɔɔgɔ̃ ku, yaalɔgɔ̃ ku,
wɛ̃nakegɔ̃ ku, kɔ̃'ogɔ̃ ku.

5 Gbɛkɔɛgɔ̃ ku, gbɛkãaagɔ̃ ku,
bɔ̃nɔblegɔ̃ ku, a zegɔ̃ ku.

6 Pɔwɛɛɛgɔ̃ ku, a ɔkpaigɔ̃ ku,
ɔdidia pɔwa gɔ̃ ku, a gbaɛa gɔ̃ ku.

7 Pɔgakɛgɔ̃ ku, a namigɔ̃ ku,
lekpaaũgɔ̃ ku, yã'ogɔ̃ ku.

8 Yenzigɔ̃ ku, zangugɔ̃ ku,
zìkagɔ̃ ku, káɛa aafia gɔ̃ ku.

9 Bɔ ài zíkɛna ì e taasi pɔ a kèwai?

10 Ma zì pɔ Lua dà gbɛ̃nazinaɔne aa ke è.

11 Lua tò pɔpii maa a gɔ̃wa. A kua gɔ̃pii làasoò dà gbɛ̃nazina sɔ̃u lɔ, kási a fɔ yá pɔ Lua lé ke za dúnia daalɛa e a midɛawa gbadɔo.

12 Má dɔ ké pɔe maa n gbɛ̃nazinao de aà kua pɔna guu n maakeao aà wɛ̃ni léulao.

13 Tó gbɛ̃ lé pɔble, àɛ imi, àɛ a zì píi sáaukpa, Lua mé aà gbà.

14 Má dɔ ké yá pɔ Lua lé ke aɔ ku gɔ̃piiɛ. Wa fɔ pɔe káfɛuo, mé wa fɔ pɔe laouo. Lua kè màa, ké wàò a vía ví yáíɛ.

‡ 2:23 Yob 14.1 § 2:24 Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32 * 2:26 Yob 32.8, Yaa 2.6

15 Pó pó kú tia ku za zi kò, mé pó pó aò ku zia ku yāa lɔ. Lua ì yá pó kè yāaò gbɛsisi.

16 Ma yá è dúniau lɔ:

Gu pó de yázede àò kuu,
yázesai mé kú we,
mé gu pó de yāmaa àò kuu,
yāvái mé kú we.

17 Má ò maziawa:

Lua a yákpaleke ní gbēmaaò ní gbēvāio píi,
asa yápii ní a gɔɔɔe,
bɔɔle píi ní a kegɔɔo.

18 Má ò ma sò guu lɔ: Gbēnazinaò ì ke màa, Lua a ní yáwe wēné, aai dō níziawa wa de lán nòbɔɔwae.

19 Sianaɛ, gbēnazinaò ní nòbɔɔ, gó doũ mé a ní bua. Lá nòbɔ ì ga, màa gbēnazina ì ga lɔ, an wea doũ. Gbēnazina de nòbɔlao, asa yápii pāe.

20 Ampii aaí gé gudoũ, asa ampii aa bò būsutiue, mé ampii aa ɛa gō būsutipii ũe.

21 Tó gbēnazina nisina ì ta musu, nòbɔ pó ì ta zílen lò, déme dōi?

22 A yáí tò má è yāe maa ní gbēnazinao de aà a zí sáaukpalaò, asa aà luakpaman we. Déme a to aà dō yá pó a mɔ aà kpei?

4

Kua ní kɔo

1 Ǿ ma gbāa pó wàle mɔ gbéɔne dúniau yá gwà lɔ píi. Ma gbé pó wàle ní wetāò wé'i è, aa nòseninina vío. Aa nòseninina vío, asa an wetānapio mé gbāa ví.

2 Ǿ ma mè, gbé pó gà yāaò Lua sáaukè de gbé pó kúɔla,

3 āma gbé pó wi i yāaò, i wesi vāi pó wí ke dúniauleo sāomá mpíi.

4 Má è pó pó tò gbé ì zíkè à mekpawà, ké à e àò de a gbédeela yáíe. Beeá pāe lɔ mé gugiyaae.

5 Sɔũ ì a ɔ kpaaũ à ibaba.

6 Kua ní pó ɔkũ doo ní sōdaadoũo
maa de kua ní pó ɔkũ plao
ní isimagakpaaò ní gugiyaao.

7 Ǿ ma ɛa yāpā pāle è dúnia guu lɔ.

8 Zíloe ku, a né vío, a vīi ge dáuna vío. Aà isima lí bao, kási aà àizee lí mówào. Dé yáí àle zíkèii? Bóyāi à pɔnakɛa tè aziaei? Beeá pāe lɔ, bɔɔle pāsie.

9 Plaa de doũa,
asa an taasi ài aò maa.

10 Tó gbēdo lèle, aà gbēdo a aà sé.

Waiyoo gbēdoũna!

Tó à lèle, aò sɛna vío.

11 Tó gbēɔn plaò wúlea gudoũ,
aa kō pusu ma.

Kpelewa gbēdoũna a bɔ íana yáui?

12 Wí gbāamɔ gbēdoũnaee,
gbēɔn plaò sō aaí ze wà gie.

Bà nian àaɔ lí ké kpaaò.

13 Ewaaso ɔnɔna taaside maa de kía zi sɔũ pó lí ledama ma lɔla,

14 baa tó èwaasopi bò dakpeunake guu ɔ à gò kía ũ, ge wà aà ì būsupiu táaa ũn lò.

15 Má è dúnia a te kí gēe èwaasopizi,

16 ɔɔ bee aà gbé̃ aà lé ṽio, gbé̃ p̃ó a de ní d̃oana ũ. N beeo gbé̃ p̃ó aa m̃o gb̃ez̃ão aa aà s̃áaukp̃ao. Beeá p̃ãe l̃o mé gugiyyaae.

Vlaka Lua

17 Tó n ge Lua kpéu, ñỹó kú ní laaio. S̃ãaãzi ñ aà ỹãma maa de s̃ũo sa'oa wea, asa an ỹãd̃õsai mé ñ to aa ỹãṽãike.

5

1 N lé su àò w̃ãao, r̃isu ñonw̃ãake ñ ỹã'o Lua aeo. Lá a ku musu mé ní kú z̃íle, r̃isu ỹã'o dasio.

2 Lá b̃oole dasi ñ m̃ó ní nana'oa, màa ỹã dasi b̃olea ñ m̃ó ní s̃ũỹã'oo.

3 Tó n lekè Luawa, * r̃isu ñ a fiabo a gágao. N a fiabo, asa s̃ũo ỹã lí kaaàguo.

4 Leka Luawa sai maa de a keawà fiabosaia.

5 Nsu to n lé n dayãuo. Nsu o sa'onae n z̃ã lek̃eawaeo. N ye Lua p̃o panzi n ỹãpi ỹãí, i z̃í p̃ó r̃ile ke b̃ãde ỹã?

6 Nana dasi oa ní ỹã dasi b̃oleao ñ m̃ó ní ỹãp̃ão. A ỹãí tò ñỹó Lua ṽia ṽi.

Aizeeã pãe

7 Tó ní è w̃ãle gb̃ãam̃o taasideone guei, w̃ãle gíné ní ỹãzedeo, w̃ãle ỹãg̃g̃õné a z̃éwao, r̃isu to ỹãpi dimao, asa bùsupi gb̃ãadeo lé w̃étek̃õie, mé an gb̃ẽz̃õo lé w̃éteñzi l̃o.

8 Ampii aã bùsupi baa blee, asa kía mé buao ṽi.

9 Gbé̃ p̃ó ye ñai lí k̃ãdo,
gbé̃ p̃ó ye àizeei ài lí m̃ówào.
Beeá p̃ãe l̃o.

10 Tó àizee lé k̃ãfi,
a blenao l̃o k̃ãfie.
Bó ài a ṽi a diiei?
Aà webiiwà bàasio.

11 Z̃igb̃ãak̃ena ñ i na ma,
à p̃oblè ỹo ge maamaan nò.
Ode s̃õ, aà k̃ãa lí tó à i'oo.

12 Ma ỹãṽãí p̃ãsí è d̃úniau,
gb̃ẽe zetà a odale,
à azia kpà ñai,

13 ñ à b̃oole ṽãí k̃èdò,
aà àizee m̃ide píi.
Ké à neg̃õe ñ, a p̃oe ṽi à toè l̃o.

14 Gb̃ẽnazina ñ b̃o a da gb̃eeu puizie.
Lá à m̃ò, màa ñ ea ta l̃o,
ñli a z̃í àie e se nà a z̃í à tàdò.†

15 Ỹãe beeá ỹãṽãí p̃ãsíe l̃o.

Lá gbé̃ m̃ò, màa ñ ea ta l̃o.
A isima ga kpà, à gugiyyàe,
b̃óm̃e g̃õèi?

16 Bee gb̃ea à a ɔɔ m̃oakè gusiau
ní p̃oyaa z̃õo ní gyão ní p̃õf̃eo.

17 O má è a maa ní gb̃ẽnazinao aà p̃oble, aà imi, aà z̃í p̃ó a kè ní taasio d̃úniau a w̃ëni kp̃õona p̃ó Lua aà gbà léu s̃áaukpa, asa aà luakpaman we.

18 Bee gb̃ea tó Lua gbé̃ k̃ã oðawa ní àizeeo, mé à aà gbà z̃é aà p̃onak̃eò, aà ze ní a luakpamao, aà a z̃í s̃áaukpa. Lua mé aà gbà.

* 5:3 Sou 66.13-14 † 5:14 Yob 1.21, Sou 49.17-18, 1Tim 6.7

8 Yá midɛa maa dɛ a fɛlɛaa,
 sùuu maa dɛ kàamaia.
 9 Nsu to n pɔ lí pa àao,†
 asa sɔũ mé ìɔ pɔfɛ ví.
 10 Nsu yágbɛa ñ mɛ
 bóyái yāagɔɔ maa dɛ tiaaio,
 asa yálaa bee taaá ònɔyā no.
 11 Ɔnɔ́á pɔmaae lán túbiwa,
 a ài ví gbé pɔ lé ɪatɛ eɔne píi.
 12 Ɔnɔ́á kpanziɛɛ,
 lá ɔa dɛ kpanziɛ ũwa,
 mé dɔa àin kɛ:
 Ɔnɔnaɔ ònɔ ì ní misi.
 13 Làasooke Lua yākeaɔwa.
 Déme a fɔ pɔ pɔ a kè kolea pooi?
 14 Tó gɔɔ na mɔma, pɔnakɛò.
 Tó gɔɔ vāie sɔ, làasooke,
 Lua mé kè píi, kè gbɛe su àɔ a zia dɔo yái.
 15 Ma wɛni giie bee guu ma yáɛ beeo è píi.
 Ma gbɛmaa è à gà a maakea guu,
 mé ma gbɛvái è àlɛ gɛgɛ a yāvāikea guu.
 16 Nsu to n maakea gɛagɛo,
 ñsu to n ònɔ gɛagɛo.
 Bóyái ñyɔ yáyia nziawai?
 17 N vái su gɛagɛo,
 ñsu ñyɔ sɔũ.
 Bóyái ñyɔ ga kpóoi?
 18 A maa ñyɔ yá mèn plapiɔ kūae,
 ñsu ɔkpaio,
 asa gbé pɔ Lua vía ví ì yápiɔ zé e píie.
 19 Ɔnɔ ì to ònɔna gbāa àɔ dɛ
 wéle gbāade gbɛɔn kwíla.
 20 Gbɛmaa pɔ ìɔ yāmaake
 mé ìli duunakeo ku dúniauo.
 21 Nsu swáse yá pɔ wàlɛ ozi píio,
 kè tó n zíkɛna lé n ká, ñsu mao yái.
 22 Asa ní dɔ nziawa,
 kè mpi sɔ n gbéɔ kà dasi.
 23 Ma wɛtè yá beeo ònɔ'ònɔ píi,
 ma mè má ònɔkū, ɔ à zàkūmanɔ.
 24 Ɔnɔ kúkii zà,
 a asii zɔɔ maamaae,
 déme a fɔ bɔwài?
 25 Ma ònɔ ní yápii mio tàasikà,
 má yɔɛ kè mà e dɔ,
 mí yāvāikea dɔ sɔũkɛ ũ,
 mí sɔũkɛ dɔ mɪsaikɛ ũ.
 26 Má è nɔɛ pɔ dɛ bai ũ,
 à sɔ́á mɔmusunaɛ,

† 7:9 Zaa 1.19

mé aà ɔɔá mɔdaonae,
 aà yá ì ma pɔ ya de gaa.
 Gbé pɔ a yá kà Luagu ì pili nɔɛpiwa,
 āma nɔɛpi ì duunkena kũe.
 27 Mámɛmaa Làasoode ma mè:
 Yá pɔ ma bɔwà gwa.
 Ké mále yá gwa zéze mà e a midɔ,
 28 gɔɔ pɔ mále wɛɛle mále eo,
 ma gɔɛ beɛɛde è mɛndo gbɛɔn òaa sɔɔo guu,
 āma baa mɛndo mi nɔɛ beɛɛde e ní guuo.
 29 Yá pɔ ma bɔwàn ke:
 Lua gbɛnazinao kè nɔɛpuadeo ũe,
 ɔ aa pèlɛpɛle kɔni zéu.

8

1 Déme de lán ònɔnawai?
 Déme yáɔ bɔɔle dɔi?
 ɔno ì gbɛnazina oa weeè,
 ì oa pásì lile.
 2 Misiile kía yáɛ,
 asa n lekèwà ní Lua tóɔe.
 3 Nsu wā n go aà aeo,
 nsu ònyɔ yá pɔ lé keè ìi kúkūao,
 asa a yá pɔ kàagu ke píie.
 4 Lá kía yá mé zɛvɪ,
 déme a fɔ oè, bó níle ke weii?
 5 Gbé pɔ misiilèè a ìa eo,
 gbé pɔ ɔno a a gɔɔ ní a kekeáo dɔ.
 6 Yápii a gɔɔ ní a kekeáo vɪe,
 baa tó taasi lé tɔ gbéwa gbáugbāu.
 7 Lá gbɛe zia dɔo,
 déme a fɔ yá pɔ a mɔ oèi?
 8 Gbɛe a wɛni kūa gbāa vɪo,
 màa gbɛe a fɔ à a gagɔɔ se sɔdo.
 Wili e bò sosau zígɔɔo,
 màa vāi lí a kenao gbaeo.
 9 Ké ma yá pɔ wàle ke dúniau wàaipà píi, má è gbɛnazina ì gbāablemá à ìakpañzi.
 10 ɔ ma vāikena pɔ wàle ní vɪo è. Gbé bò Lua kpéu, aa mò ní tɔnasì wéle pɔ aa ní yákeao kèu
 guu. Beeá pāe lo.
 11 Tó wi ìada dàakenawa kpakpao, a yá ì to gbɛnazina zɛò a sɔu à vāike sɔe.
 12 Baa tó duunkena dàakè gɛn basoo mé à gègè, má dɔ ké gbé pɔ Lua vɪa vɪ aale misiilèè
 dáama deaála.
 13 Vāikenaɔ aao dáamavɪo, ké aa Lua vɪa vɪo yáì, an gɔɔ a gbàakū lán uenawao.
 14 Yápā pāle lé ke dúniau. Yá ì gbɛmaa le lán vāikenan aà ũwa, yá ì vāikena le lán
 gbɛmaan aà ũwa. Ma mè beeá pāe lo.
 15 Mi pɔnakea sáaukpa, asa a maa ní gbɛnazinao dúniau aà pɔble, aà imi, aà pɔnake,
 pɔnapi ì dɔaaè aà zíkɛa guu lá Lua aà gbà aà wɛni léu dúnia guue.

16 Ma mekpà ònkūawa, ò ma boole pò wàle ke dúniau, ké i lí na ní wéuo fáane ní gwāasinao wàaipà.

17 Má è Lua tò gbēe a f̄ yá pò lé ke dúniau d̄so. Baa tó gbé kpálekèi maamaa, a a mid̄so. Baa tó ònna mè á d̄s, a f̄ b̄wàò.

9

Wēni kulunkε

1 Ma beo wàaipà pii, ò ma zεò ké gbēmaao ní ònnao ní ní yākeao ku Lua oziε. Gbēe lío d̄s tò wàò yeazi ge wàò zaagu gbεzāo.

2 Yā dou mé lé gbépii dá, gbé d̄òdeò ní gbé d̄òsaiò, gbēmaao ní gbēvāio, gbé pò aa gbāleao ní gbālensaiò, sa'onao ní sa'onsaiò. Lá a de ní gbēmaao, màa a de ní duunkenaò. Lá a de ní gbé pò aai me wa sí ní Luaoò, màa a de ní gbé pò aa a oa vía víò.

3 Yāvāi pò ì ke dúniau piin ke: Yā dou ì gbépii le. Vāi k̄ò gbēnazinao s̄ou, misaiyā mé ì d̄oané, a gbēa aai ta geò guu.

4 Goo pò gbé b̄éε, ìò támaa víε. Baa se gbē b̄éε s̄ào n̄òomusu gεwa.

5 Gbé b̄éε d̄s ké wa ga, geò s̄o aa p̄oe d̄so. Aa àie ví loò, an yá a d̄o gbēegu loò.

6 An yea gbézi ní ní zaa gbéguo ní ní denlawεεleao ḡεzean we k̄ò. An bàa ao kú ní yá pò lé ke dúniauò bau loò.

7 Ge n̄ p̄oble ní p̄onao, v̄εemi ní yaaloò, asa Lua n̄ yākeapio sáaukpà k̄ò.

8 Nȳo ula pua daa goopii. Nsu lío ku n̄isid̄oò a n̄ miwa saio.

9 Dúnia ble ní n̄ na yenzideo n̄ wēni gii pò Lua kpàma dúniau léu, asa n̄ luakpaman we goò pò n̄ isima gà níle kpà dúniau.

10 Zi pò ní è n̄ okpawà, mekpawà n̄ gbāa léu, asa zi ge làasoo ge d̄sa ge òn̄o ku b̄edau, gu pò níle táuo.

11 Má è dúnia guu lo ké
 bakpaabileá k̄asakasa yáε adoo,
 zibleá n̄eḡon̄keyāε adoo,
 p̄obleá òn̄oyāε adoo,
 àizeε'eaá wez̄yāε adoo,
 na ní gbéóá lad̄yāε adoo,
 asa goò vāi ní k̄isiao ì gbépii leε,
 12 mé gbēe goò pò vāi a a le d̄so.
 Lán kp̄o pò sí táalu guuwa,
 lán b̄a pò fii aà k̄ūwa,
 màa gu ì d̄o gbéε vāivāi,
 ì aà k̄ū k̄ándo.

On̄o de gbāaa

13 Ma òn̄oe taa è dúniau, a yá ma k̄ū gbāa.

14 Wéle kú yāa a gbéó dasio, ò k̄ia gbāadee m̄ò léleiwa, à koez̄oi.

15 Ḡsε taaside òn̄onae ku wélepi guu, a f̄ wéle bo ní a òn̄o, āma gbēe i aà yādao.

16 On̄o ma mè òn̄o de gbāaa, āma w̄i saka taaside òn̄oue, w̄ili aà yādao.

17 On̄ona yá pò wà swādbi nienie
 maa de s̄oò d̄oana z̄oakaala.

18 On̄o ì mó ní maa de ḡok̄eb̄oòla,
 āma duunkena m̄endo ì yāmaa z̄oò òok̄pae.

10

Souke kai

¹ Usin gɛɔ ɪ to tulalekena nɪsi gɪ ɪlikɔ,
souke yɔɔna ɪ gbɛ́ pɔ ɔno n bɛɛɛo vɪ tɔ ɔɔkpa.

² ɔno na làasoo ɪ ta ɔplai,
sou pɔ ɪ ta ɔzei.

³ Baa tɔ sou be zɛu,
aà ɔno ɪɔ kɛ́sãwàɛ,
ɪ to gbɛ́pii a mɪsaikɛ dɔ.

⁴ Tɔ gbãade pɔ pànzi,
ɪsu go n tiao.

Kua n laaiwa ɪ láka tàae zɔɔa.

⁵ Ma yãvãie è dúniau,
a de gbãade zãa yáwa ũɛ.

⁶ Wɪ souɔ kpa kpala gbiau dasi,
mé ɔdeɔ ɪɔ ku kpala yãfũnau.

⁷ Ma zɔɔ è di sɔ́ kpe,
mé wɛ́ɛɔ be kɛ́sɛ lán zɔɔwa.

⁸ Gbɛ́ pɔ lé eyɔ a zu a guu,*
gbɛ́ pɔ lé gɪ gboɔ, mlɛ a aà só.

⁹ Gbɛ́ pɔ lé gbɛwi, gbɛ a aà kɛ'ia,
gbɛ́ pɔ lé lipaa, lí a aà kaikɛ.

¹⁰ Tɔ mo lenao, mé wi a lekɛo,
sema n gãsiwa bɔbɔwà n gbãao,
ãma ɔno ɪ to wà ze'ee.

¹¹ Tɔ mlɛ bɔn'aa kè a kɔɔ'onae à aà sò,
a ài vɪ a guu bo.

¹² ɔno na legbɛ'i na,
ãma sou lé ɪ aà kaalɛɛ.

¹³ I na yã'owa sou sou,
ɪ a midɛ n mɪsaiyãvãio,

¹⁴ asa sou ɪ da yãae.

Lá gbɛɛ yá pɔ a mo dɔo,
déme a fɔ́ yá pɔ a kɛ aà kpe oèi?

¹⁵ Sou zɪ ɪ aà kpasa,
ɔ ɪliɔ wɛ́le zé dɔo.

¹⁶ Waiyoo bɔsu pɔ a kía de èwaasona ũ,
mé aà iwao ɪɔ ble gbɛ kɔɔ.

¹⁷ Nása a bɔsu pɔ a kía kábuiɛ,
mé aà iwao ɪ pɔble a gɔɔwa
gbãakãfia yáí, i kɛ idɛkɛa yáí no.

¹⁸ Tɔ gbɛ́ màa vɪ,
aà kpé zao ɪɔ wozuzuaɛ,
tɔ à ɔkpà a sí, aà kpé ɪ ɪbo.

¹⁹ Wɪ ble zɔɔ kɛ pɔnakɛa yáíɛ,
vɛɛmia ɪ mó n yaalɔ,
ãma ɔa mé ɪ mó n a píio.

* 10:8 Sou 7.16, Yaa 26.27

²⁰ Nsu kía s̄s̄s̄o, baa n n̄s̄eu,
 r̄isu ɔde kao, baa n kpea,
 asa b̄a a ȳapi séle gé siuinéé.

11

¹ Ɔz̄ gb̄éɔne blei,
 ḡɔɔewa r̄ȳɔ e lo.
² Biile gb̄ɔn soplaɔne ge swaaɔ,
 asa r̄i músi p̄o a b̄usu le d̄so.
³ Tó luabesia na p̄a r̄i ío, ì ma t̄ɔle lou ũe,
 tó lí l̄èle gukpe ge be'aen n̄o,
 gu p̄o à l̄èleu, we ìo w̄uleu.
⁴ Gb̄é p̄o a w̄é d̄o íanai lí p̄ót̄so,
 gb̄é p̄o lé luabesia gwa lí p̄ok̄ek̄eo.
⁵ Lá r̄i w̄enib̄ok̄ii ge né daalea neasakpeu d̄so,
 r̄ȳɔ f̄o ñ Lua P̄ópiik̄ena ȳakea d̄so.
⁶ P̄ót̄so k̄o, r̄isu ɔkpa n k̄ùe oosio,
 asa r̄i d̄o a kpele mé a ke báaa v̄io.
 Ké bee ȳà, ge kee ȳà,
 ge aao maa r̄pii ȳà, r̄i d̄so.
⁷ Gupua na,
 mé wesia íat̄èle ì k̄ángu.
⁸ Lá gb̄é w̄eni lé gé léu,
 aà p̄onakeu p̄ii.
 N beeo aà làasooke gusia ḡɔɔwa,
 asa aao dasie.
 Ȳá p̄o lé mó p̄ii p̄ae.

L̄eɗaa èwaasoɔwa

⁹ Èwaaso, p̄onake n èwaasoḡo,
 to n p̄o ke n èwaasoḡoɔwa na.
 Ȳá p̄o n p̄o gb̄a ke,
 te ȳá p̄o k̄ángui,
 āma apii guu ñȳɔ d̄o
 ké Lua a ȳákpaleken̄o.
¹⁰ Nsu to n p̄o yao,
 ñ n gu'íao b̄onla,
 asa èwaasoke r̄i mik̄a siao ì ḡẽzeae.

12

¹ To n Kena ȳá d̄ongu n èwaasoḡo
 e gu ào gé d̄oine v̄ai,
 e w̄e p̄o r̄ȳɔ me n p̄o nawào aao gé kái.
² To aà ȳá d̄ongu
 e íat̄è r̄i gupuaò ào lao,
 e m̄ovua r̄i saanao aao siak̄ũ,
 e loumaa gb̄ea gu weesai ào gé mói.
³ Ḡo bee n ɔo lualua,
 n gb̄áo koo,
 n p̄osob̄o k̄ámabo ké aa dasi lo,

n gugwabɔɔ gu'e ní tɔɔnau dāadāa.

⁴N lé aɔ kpaaũa gāae,
wísilɔgbɛ kɔ̄fi a busekūne.

Bāɔ wii a n vu iu,
mé nenɔɛnaɔ le a kenɛ buse.

⁵Nyɔ̄ viake gulesiɛ ní bea zé guuo,
n mikā a pu lán gyavuwā.

Nyɔ̄ nzia gáɛ lán kwa taa'oawa,
pɔe a n me fele bo,

asa gbēnazina ì gé a gékiiɛ,
ɔ̄ ɔ̄ɔɔnaɔ ɔ̄ be gāae.

⁶To n Kena yá dɔngu

e n ánuusu ba àɔ gé kēi,

e n vua ta àɔ gé kpàolokūi,

e n nibɔna lo àɔ gé wíwii,

e n lòɔ wuluu àɔ gé éi,

⁷e n bùsuti à ɛa àɔ gé gēi tēenau,

gu pɔ̄ à bɔ̄u,

e n nisina àɔ gé tái

Lua pɔ̄ kpàma kii.

⁸Mapi ma Làasoode ma mē:

Yāpā búubuu, yāpii pāe.

Yāpi midɛa

⁹Bee gbɛa lá Làasoodepi ɔ̄nɔ, à dɔ̄a dàdané. A làasookè à kpáɛkè yáɔi, ɔ̄ à yáasiɔ kèkè dasi.

¹⁰A kpáɛkè yāmaai, ɔ̄ à yápiɔ kè a zéwa, mé síanae.

¹¹ɔ̄nɔnaɔ yáɔ de lán gése pɔ̄ wí lé s̄úwae,

an yā'onɛɔ de lán kusa pɔ̄ wa pà gíũgiũɔwae.

Sādān mēndona mé dàné.

¹²Ma né, laaika, nisū yāe káfiuo. Wí taalaɔ bɔ̄ dasidasi a lé vío, mé kyokea zɔ̄ ì me kpasae.

¹³Wà apii mà, a midɛan ke:

Viake Luae,

níɔ aà yādileɛɔ kūa,

asa gbépii yán we.

¹⁴Lua a yákpalekewanɔ̄ wá yá piiwa,

baa asiiyā, a maa ge a vāin nò.

SALOMɔɔ Lɛ

Yá pɔ́ kú lác bee guu

Salomɔɔ lɛá báasɛ̃ lɛɛ. We ɔ̃ gbɛ̃ɔn plao lé ń báasɛ̃ ɔ̃bukɔ̃ n yá nana oakɔ̃eo widɛsai. Yápi ì di Bibeli kyokɛnaɔwa maamaaɛ. Bee yáí za asínizí wà lɛpi dílɛ Lua yea a gbɛ̃ɔzi yátaa ũ. N beeo gɔ̃ɛ ń nɔ̃eo báasɛ̃ ì bɔ Lua kííɛ, Lua gbaɛ. Ayãmeto lápi kua Bibeli guu zɛví.

Bɔ̃nɔ̃blenapio lé báasɛ̃ yá lɛɛŭ ń buapɔ̃. Gɔ̃ɛ ń nɔ̃eo yá'oa ń kɔ̃opi guu, zieɔ aai kɔ̃ wɛɛɛ aai kɔ̃ e, zieɔ aai kuakɔ̃wa ɔ̃ aai ɛa wàɔ kɔ̃ wɛɛɛ lɔ. Zieɔ gbɛ̃páleɔ ì mɔ̃ dúsakúkpané, sádánaɔ (èwaaso gbɛ̃naɔ) ge wɛ̃ndiapi da ge aà dǎɔ ge aà gbɛ̃naɔ. Aaiɔ wɛɛɛ wà lɛda gbɛ̃pio yáú, āma báasɛ̃pi i bɔ ń kíi no, Lua mé tò an nisina yekɔ̃i.

¹ Lɛɔ mide pɔ́ Salomɔɔ dà.*

Nɔ̃ɛ

² Lépe ma léwa,
asa n yeamazi na demɛɛ vɛɛa.

³ N tulaleɔ gí na.
N tó na lán tulale lékulea gíwa.

Bee yá mé tò wɛ̃ndiaɔ yenzi.

⁴ Ma se wà ta kpakpa.

Kí, gɛ̃manɔ̃ n kpéu.

Yelusaleŭ nenɔ̃naɔ

Kí, wále pɔ̃nake n yá musu,
wále yasenapa,
wá n yearízi na bo de vɛɛa.

Nɔ̃ɛ

Aaiɔ yenzi a zéwa.

⁵ Yelusaleŭ nenɔ̃naɔ,
má sia mé má kefeŭ.
Má sia lán Kedaa zwáakpɛɔwa,
má kefeŭ lán Salomɔɔ kpé zwáaɔwa.

⁶ Asu àɔ ma gwa ma siake yáio,
íatɛ́ mé ma lɛ.

Ma dǎɔɔ pɔ̃ pàmazie,
ɔ̃ aa ma da vɛ̃ɛbugwaa zíu.

Mi e ma azía pɔ́ kèkɛo.

⁷ N gbé pɔ́ ma nisina yenzi,

n̄ n sǎɔ dádákekli omɛɛ.

Mákíi ni to aa íatɛ́ deui?

Bóyái máɔ ku n gbéɔ sǎ waiɔ saɛ sásǎai?

Kia

⁸ N gbé pɔ́ n nɔ̃anke de nɔ̃ɔla píi,
tó ń gupi dɔ̃o, te sǎɔ iai,

ní n blenɛɔ dǎ sádánaɔ bɔo saɛ.

⁹ Ma gbɛ̃na, ń kefeŭmɛɛ
lán Falaɔ̃ sɔ̃da pɔ́ ì godɔ̃nɛɔ dowa.

¹⁰ N gɛɛɔ maa, n swáliɔ n se,

n ɔ̃nɛɔ kɔ̃sɔ̃ ní n nɔ̃eo.

¹¹ Wá swáliɔ pine ní vuao,

* 1:1 1Kia 5.12

wí ánusu pélepeleu.

Nɔɛ

¹² Gɔɔ pɔ́ kía gɛngɛsɛkɛa,
ma tulale gí dɔ.

¹³ Ma yenzide demɛɛ

lí'ɔ́ gínana pɔ́ looa ma yɔ́ taau ũ.

¹⁴ Ma yenzide demɛɛ áyā ligɔ́n vude
pɔ́ wà bɔ̀d Ëngedi vɛɛbua ũɛ.

Kia

¹⁵ Ma gbɛna, ní kefeũ fá!

N wé kefeũ lán felen wéwa.

Nɔɛ

¹⁶ Ma yenzide, ní kefeũ fá!

N zea maa!

Wá wúlekíiá sèbɔɔɛ,

¹⁷ wá kpé zaɔá sɛde líɔne,

wá kpé bala líɔá pɛlíɔne.

2

¹ Má de lán Salɔna nàalevuwa,
lán guzule sũmaavuwa.

Kia

² Lá lávu kefena de leɔ guu,
màa ma gbɛna de wéndiaɔ guu.

Nɔɛ

³ Lá mao lí de líkpeu,
màa ma yenzide de èwaasɔ guu.

Zɔ́lea a uenai í kamagu,
a be blea í kemɛɛ na.

⁴ A gɛ̀manɔ a pɔ̀nableblekpeu,
aà dàlapoo pooamala báasẽ ũ.

⁵ A vɛɛbe gii kpaa ké mà yèɛ e,
à ma gba mao ké ma me su,
asa aà báasẽ lé ma gyákeɛ.

⁶ Aà ɔze ku ma mi zíɛ,
aà ɔplaa liaamazi.

⁷ Yelusaleũ nenɔnaɔ,
ma naé tueɔ ní zótẽnaɔzi,
ásu dúsakũkpawẽɛɔ,
ásu wá báasẽ gbooo e a lé ká.

Nɔɛ

⁸ Ma yenzide kíi ma, àle mɔ,

à ví lé pélepele gbèsísíɔwa,

àle bàale sísí musu, àle víví.

⁹ Ma yenzide demɛɛ

lán tue ge bùasanawa.

A aà gwa ze wá kpé kpe.

Àle wékpale fenentiu,

àle gugwagwa a mɔ zānguo.

¹⁰ Ma yenzide yá'òmɛɛ à mè:

Kia

Ma gbɛna kefena, fele wà gé,

11 asa lou làa, buziε gèzεa.
 12 Pópii lé vuke tɔɔlεwa,
 lεsigɔɔ kà,
 felenkɔɔpunaɔ ó ligua wá bùsuu.
 13 Kaadɔɔenliɔ né séia dàale,
 vɛliɔ vukè, a gí lòo.
 Ma gbēna kefena, fele wà gé.
 14 Ma felena,
 ní pε gbèsɔɔu n ulékii.
 To ma n wεgwa, to ma n lɔɔ ma,
 asa n lɔɔ na, mé n oa kefeũ kè zài.
 15 A gbēgbonaɔ kúkūwɛε,
 gbēgbon kelepɔɔ,
 aale wá vɛebuɔ ásookeε,
 wá vɛε pó lé vukepiɔ.
 Nɔε
 16 Ma yenzideá ma póε,
 mé aà pón ma ũ,
 àle pɔɔble sūmaavuɔ guu.
 17 Ma yenzide, e gu àɔ gé dɔi,
 e guwε àɔ gé kɛí,
 εa ñ ke lá tue ge bùasan bɔɔɔna
 ì ke gbèsisɔɔwawa.

3

1 Ma wé dɔ ma yenzidezi gwāasina ma wúlekii,
 ma aà wɛεε, mi aà eo.
 2 Má fele gé zεaɔ keelei saε,
 mí gbé pó ma nisina yeipi wεεε gāaεɔ.
 ɔ ma aà wɛεε, mi aà eo.
 3 Gudɔɔanaɔ bɔa, ké aale bebe wéleu,
 ɔ ma mè:
 A gbé pó ma nisina yei è lae?
 4 Ké ma gēmá gɔɔ,
 ma bɔ gbé pó ma nisina yeipiwa.
 Ma aà kù, mi we ma aà gbàε lɔɔ
 e ma ge gɛaànɔ ma dakpɛu
 e kpεa pó à ma nɔsɔu.
 5 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 ma naé tueɔ ní zótɛnaɔzi,
 ásu dúsakūkpaɔwɛεo,
 ásu wá báasɛ gbooo e a lé ká.
 Nɔε
 6 Déme bɔ gbáau,
 àle mó lán teluwa keei?
 A lí'ɔ gínana tulaletikàtea
 ní laatanaɔ pó gínanaɔ píi.
 7 Salomoo mákele gwa ke,
 gɔsɔaɔ liai gbɛɔn bàaɔ
 Isaili nεgɔnaɔne.
 8 Aa fɛndaɔ kúa nípii,

zìkan saɔne!
 An baade fēnda looa gwāasin yáɔ yáí.
⁹ Kí Salomɔɔ a sebɔpi kè
 ní Libā būsú lío.
¹⁰ A lipelɔɔ́ ánusue,
 a kpenakííá vuae.
 Zwàa gàalulade kpa a zòlekíia,
 a guuá Yelusaleũ nenɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.
¹¹ Siona nenɔnaɔ,
 à bɔle à mó kí Salomɔɔ gwa,
 a a kíakɛfua kpaa.
 Aà da mé kpàè aà nɔsezí,
 gɔɔ pɔ aà nòse lé yáalɔ.

4

Kíá

¹ N kɛfɛũ ma gbēna, ní kɛfɛũ fá!
 N wé de lán felen wéwa n sálana fòou,
 n mikā de lán blè wiilaɔ pilaa Galada sísíwawa.
² N swaa pua lán sã pɔ wà ní kākèèle
 aa bò zu'okíi aale suɔwa.
 Aa kòsè plapla píi,
 a kee i pɔse bɔo.
³ N lébaa de lán wɔɔtēn nian dowa,
 n lé kɛfɛũ.
 N gee de lán gbɛafu pɛɛwa n sálana fòou.
⁴ N nɔe de lán Davidi kalangawa.
 Sengbao mèn òaa sɔo looawà,
 negɔnaɔ gòkɛbɔe píi.
⁵ N yó de lán tue né sĩa pɔ aale pɔble sũmaavuo guuwa.
⁶ E gu àò gé òi,
 e guwe àò gé kèi,
 má gé gbèsíí lí'ɔ gínanade musu,
 má dede sísí tulaletidewa.
⁷ Ma gbēna, n gupii kɛfɛũ,
 n gue sãa vío.
⁸ Ma nɔkpama,
 to wà pila Libā gusísíidewa
 za Amana misonawa
 ní Senii gbè misonao ní Ɛɛmɔ gbè misonao,
 za nòɔmusuɔ tòopiu,
 za gbɛaantēnaɔ gusísíidepiu.
⁹ N yá ma sɔ blè ma nɔkpama, ma báasēde,
 wé pɔ n ma gwað ma sɔ blè
 ní n ònɛɛ pɔ mèndoeo.
¹⁰ Ma nɔkpama, ma báasēde,
 n yeamazi kè zài,
 n yeamazi namɛɛ de vɛɛa,
 n nísi gí namɛɛ de pɔ gínanaɔla píi.
¹¹ N lébaa mòse demɛɛ lán zɔsapunawa.
 Ma nɔkpama,

zò ní v̄io mé kú n léna z̄íe,
 n p̄okasaɔ ḡí de
 lán Libā búsu líkpe ḡíwa.
 12 N de lán kaa p̄ó wà a zetà
 wà kilidàuwa.

Ma báasēde, ma nɔkpama,
 ní de lán bia p̄ó wà kaa dàíwa,
 lán nibɔna p̄ó wà zetàèwa.

13 N lu p̄óá gb̄eafue
 ní libe maaɔ ní àyālio ní naadilio

14 ní sūmaao ní fee bui ḡinanao
 ní sinamɔ lío ní lí'ɔ ḡinanao píi.
 Z̄s̄go lí'ɔ ní aloe lí'ɔo ku we
 ní p̄ó p̄ó a ḡí na deŋlao píi.

15 Kaa lòn n ũ,
 nibɔna í wēnide p̄ó lé bɔ za Libā gusis̄ideu ũ.

Nɔɛ

16 Gugbāntoo íana, f̄ele!

Ḡeɔmidɔk̄i íana,
 káka su ma kaawa,
 a p̄ó ḡí na i ligua,
 ma yenzide i ḡēu,
 i a libe nanaɔ ble.

5

K̄ia

1 Ma ḡe ma kaau, ma nɔkpama báasēde,
 ma a z̄s̄go lí'ɔ gò ní p̄ó ḡinanao,
 ma a z̄sapuna blè ní a ío,
 ma a v̄e m̄í ní ma v̄io.

Yelusaleū nenɔnaɔ

A p̄oble gb̄éɔ,
 à imi à ká á b̄nɔblenaɔ.

Nɔɛ

2 Mál̄e i'ò, āma ma làasoo b̄é̄e,
 ma yenzide ma, à̄e gbale.

K̄ia

Gba w̄em̄e ma gb̄ena báasēde,
 ma felen s̄aasaide!
 F̄i kpà ma miwa,
 gw̄āas̄ina m̄òse ma mikā n̄ini.

Nɔɛ

3 Ma a ula b̄ò, mí ea mà da ɔa?
 Ma gbá p̄ipi, i ea gb̄as̄ikpa ɔa?

4 Ma yenzide ɔḡè gbà f̄òou,
 ̄ma m̄e lé ke f̄efe.

5 Ma f̄ele ḡe gbaw̄ei ma yenzidee,
 ma ɔ lé ȳɔȳɔ ní z̄s̄go lí'ɔ tulaleo,
 z̄s̄go lípi nísi lé bàale ma ɔneɔwa,
 à f̄i gbatabɔwa.

6 Ma gbaw̄è ma yenzidee,
 āma à ḡèz̄ea à tà k̄ò.

Ké àle yá'o, aà ni ma kũ.
 Ma aà wèele, mi aà eo,
 ma ɩezùzuaàzi, i weao.
⁷ Gudɔanaɔ b̀̀a,
 ké aale bebe wéle guu.
 Aa ma gbẽ aa ma wiwi,
 bíidɔanapɔ ma pɔɔlgāu wɔlomala.

⁸ Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 tó a ma yenzide è,
 á oè kpelewa ni?
 Ma naé Luazi à oèmɛɛ,
 ma yeaaàzi ma me bùsa.

Yelusaleũ nenɔnaɔ
⁹ Bó n yenzide deò dāɔlai?
 N gbé pó ní kefeũ de nɔɔla píi,
 bó n yenzide deò dāɔla
 ɔ n gbasa n nawēɛ Luazi màai?

Nɔɔ
¹⁰ Ma yenzide tēa pípia,
 gbẽɔn ðaasɔsɔo ɩɛ kwɔo guu ɔme vua ũ.

¹¹ Aà miá vua tētēɛɛ,
 aà mikā de sí plèɛɛ
 lán gbagbaa káwa.

¹² Aà wé de lán felen pélea íuwa,
 aà wépi pípia ní vɔo, mé a sálala.

¹³ Aà geɛ de lán pó gɔnanaɔ buawa,
 a gɔdɔ nanannɔ.

Aà lébaa de lán lávuwa,
 àle yɔyɔ ní zɔgo lí nísio.

¹⁴ Aà ɔ de lán vua lipɔɔɔ pó diamaa dadauwa,
 aà gbɛɛ de lán wesa swaa yɔɔa pó wà safii gbɛ pèpewawa.

¹⁵ Aà gbáo de lán gbèpɛle beɛɛde
 pó wà a zɛbɔ pĩ ní vuaowa.

A b̀̀ lán Libā bùsuwa,
 aà zɛa maa lán sɛde líwa.

¹⁶ Aà léá zóɛ,
 aà gupii kefeũ.

Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 lá ma gbẽna yenzide den we.

6

Yelusaleũ nenɔnaɔ

¹ N gbé pó ní kefeũ de nɔɔla píi,
 n yenzide gè má ni?
 N yenzide mi ði má oie
 ké wà e wà aà weelennɔi?

Nɔɔ
² Ma yenzide gè a pó gɔnana buaɛ,
 à gè pɔblei a kaauɛ,
 i lávuɔ wɛ.

³ Ma yenzideá ma póɛ,
 mé aà pón ma ũ,

àle poble sūmaavuɔ guue.

Kia

⁴Ma gbēna, ní kefeũ lán Tiizawa,
ní maa lán Yelusaleũwa.

N yá ì dimá

lán zīgɔ́ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.

⁵Wegoa, asa mále liɛ.

N miká de lán blè wiilaɔ pilaa Galada sìsiwawa.

⁶N swaa pua lán sã pɔ́ aa bòle zu'okii aale suɔwa.

Aa kɔ̀sè plapla pii,

an kee i pɔ̀se bɔ̀o.

⁷N gee de lán gbeafu pɛɛwa

n sálana fòou.

⁸Ma naɔ kà baaɔ,

a pɔ́ mi mɛ̀sɛ̀dilɛ̀néɔ̀ basiiɔ̀,

a lésoɔ lé vɔ̀o,

⁹āma ma felen sãasai adoae,

aà da né mɛ̀ndonan we,

aà da'iaɔi pɔ̀ dɔ̀wàɛ.

Tó nenɔ̀naɔ aà è, aai aà sáaukraɛ,

ma nɔ̀piɔ̀ ì aà tɔ̀bɔ̀ mípii.

¹⁰Déme bò lé mó kee lán gudɔ̀awai?

A kefeũ lán mɔ̀vuawa,

a píɔ̀pia lán íatɛ̀wa.

Aà yá ì dimá

lán zīgɔ́ pɔ́ dàlapoo kũaɔwa.

¹¹Ma ge lí pɔ́ wɔ̀ a wéna só kaau,

ma pila swa'eu pɔ̀ lá taa gwaie.

Ma ge gwai tó vɛ̀ɛɔ̀ bɔ̀bɔ̀bò,

tó gbeafuɔ̀ vukè.

¹²Mi dɔ́ ké ma nisina ma se

gèmanɔ̀ ma kía deeɔ̀ sɔ́goɔ̀ guuo.

7

Yelusaleũ nenɔ̀naɔ

¹Ea su, ea su Sulami nɔ̀ɛ!

Ea su, ea su wà wɛ̀fiɔ̀ma!

Kia

Bóyái á ye wɛ̀fi Sulami nɔ̀ɛwa

lán zã leɛ pla ɔ̀gwaawai?

²Kía bui nɔ̀ɛ,

n gbála maa n kyaleu,

n gbala ú de búunno,

a de lán gɔ̀ide ɔ̀ziwae.

³Keɛona pɔ́ vɛ̀eli láa a guuo ku we,

pɔ̀wɛn ze pɔ́ sūmaavuɔ̀ liai ku we.

⁴N yó de lán bua né mɛ̀n plaɔ̀wa,

lán tue né síaɔ̀wa.

⁵N nɔ̀ɛ de lán kalanga pɔ́ wa bò ní wesa swaaowa.

N wé de lán Esebɔ́ íkalekii pɔ́ kú Balabiũ bíibòle saewa.

N ní de lán Libã búsu kalanga pɔ́ bɔ̀aa ní Damasiowa.

6 N mi maa lán Kaameli gbèsisíwa.

N mikā de lán zwāa gāaluladewa,
a de plèee, ì ma laai sia.

7 N kɛfɛũ fá, ni kamagu,
wá yeakōi gēagē.

8 N zea maa lán daminaliwa,
n yó de lá a kówa.

9 Ma mē má dede lípiwa,
mí a be kú.

N yó demee lán v̄ee kówa,
n lé'iana de lán mao gíwa.

10 N lé'i na
lán v̄ee pó a na deńlawá.

Nɔe

V̄ee pi lé gē ma yenzide léu sàaa,
àle taa'o aà lébaa ní aà swaaowa yɔlɔlɔ.

11 Má de ma yenzide pó ũ,
ma ni kuwà.

12 Ma yenzide, mɔ wà gé s̄eu,
wí gé ìi z̄ɛwíawu.

13 Guf̄ene wí gé v̄eebua,
wà gwa tó v̄eeɔ bɔlɔbò,

wà e tó gbɛafuo vú pia.

We má yeanzi ɔbunɛ.

14 S̄ée lávú gí dàgua,
libe nana bui píi kú wá kp̄eele.

Ma a zi ní a dafuo k̄alene,
ma yenzide.

8

1 Tó ma d̄aɔn n ũ
wa yó m̄i wá kp̄ak̄owa ȳaae lé!

Tó ma kp̄aaũnnɔ bàasi,
d̄ɔ má lép̄ema, wa sakamaguɔ.

2 D̄ɔ ma genno ma da'ia kp̄éu,
mí v̄ee gí na kp̄ama ñ mi
ní gbɛafu í nanao.

3 Aà ɔz̄ee ku ma mi z̄íe,
aà ɔplaa liaamazi.

4 Yelusaleũ nenɔnaɔ, ma naé Luazi,
ásu dúsakũkpaw̄eeɔ,
ásu wá báas̄e gbooo e a lé ká.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

5 Déme b̄ò gbáau, àle m̄ó,
àle gb̄aa'e a yenzidewa keei?

Nɔe

Ma n vu mao lí gbáu,

wek̄ii n da n nɔsiu,

wek̄ii nɔw̄aw̄a m̄òuwà ñ à n i.

6 Ma na n s̄owa lán seelakeɔ pó w̄i da ní nɔe ge ní ɔwawa,
asa yeaḡ̄ei ì m̄ómá lán gawaɛ,

báasēpi pāsī lán mia'ewaε.

I namá lán téwaε,

ĩ kúmá lán té sà zɔɔwaε.

⁷ Baa ísi a fɔ́ báasē tedeo,

baa swada í a fɔ́ daao.

Tó gbé a be àizεεo kpà píi

báasē lua yáí,

wa sakaaàgu búubuue.

Yelusaleū nenɔnao

⁸ Wá dāuna vī, i yó bɔbɔo.

Kpelewa wá ke

tó gbēe ye gē àà yáui?

⁹ Tó a de bíi ũε,

wá gulesiɔ bowà ní ánusuoε.

Tó a de bíibɔle ũε,

wá káka ní sede líoε.

Nɔε

¹⁰ Bīin ma ũ,

ma yó mé a gulesiɔ ũ,

ɔ́ má de ma yenzideε

gbé pó i aafia iè ũ.

¹¹ Salomɔɔ vēebu vī Baalamɔ,

à búpi nà gbèwinaɔne ní ɔzi.

An baade lío fiabo ánusú ɔwatē òaasɔɔo.

¹² Salomɔɔ, má azía vēebu vīε,

má ánusú ɔwatē òaa sɔo kpama,

mí a òaa do kpa vēebu zíkɛnaɔwa.

Kta

¹³ N gbé pó niɔ ku kaaɔ guu,

wí swāɔnzi,

to mà n lɔɔ ma.

Nɔε

¹⁴ Ma yenzide, mɔ kpakpa,

ní ke lá tue ge bùasan bɔbɔna

ĩ ke sísi pɔginadeɔ musuwa.

ISAIA

Yá pọ́ kú lác bee guu

N Ebelu yáo Isaia tó bọ́le mè Dii ì ní suaba. Ama Lua gbé suabaa doú ní pọ́ pọ́ gbé ìbọ́ yaoo. A yáí lác bee yá ì dimá. A lee mèn bàà ò ní soolooe (66) kpaalea lee àaõ:

Lee 1 e 39 Anabi Isaia kè Lua ledékèna ù Yelusaleũdeone yāpāsī gwoe. Goo bee Egipto gbāa lé soaa mé Asilio gbāa lé káfi.

E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 734, goo pọ́ Aaza de Yelusaleũ kía ù, Silio ní Isailio (wí me lo flaiũ) ledoukè, ò aa zíkà ní Yuda, ké Yudapio e namá, wi zíkà ní Asilio.

Wè 722-721 guu Isaili búsu mĩde. Asilio ní meewia Samali sí, ò aa tà ní ní gbé.

Wè 701 guu kí Ezekia kpalablegò ò Asilio koezò Yelusaleũzi, ò aa Yuda búsu kpaalè.

Goo bee anabi Isaia bọ́ gupuauegõna ù, aà yáo adoa. A mè Asilio wétẽamãné bọ́ Lua kíe, àle a gbé náaisaidepio swágagae. A gí Yelusaleũ dõanao lekpaainzi dasio ní ní bõa ikoyā kpeo ní ní yázesaiio ní lousisiyā pọ́ aa koleao ní ní gbãamõa taasideoneo ní yāpáleo dasi. Ama tó kai mò, anabipi yā'oané ì ní gba sò, ì ní nòse níninée.

Yápii guu Isaia ì oné aa Lua náaike, atẽsa lé pọ́ a gbèné, aai zíkè aà yádileaowa. Isaia ò à kpàle à síwà à mè, sema luanaaika mó ní yāmaakeo, baade zía yáo musu ní wélede yáo lo ní gbãadeo yáo píi.

Lee 40 e 55 ò wí me Isailio nòseninia yá. Búsu yáo líle sa. Babilonideo mé aa gò dõaa Asilio gbeu, aame gò gbāa ví, ò aa Yelusaleũ sí e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587, aa gbé pọ́ kú a guu náaa tàrno. Gbé pọ́ wà ní séle wà tàrnoo lé kò lala wàle me: Lua wéle kaaleaá Babiloni táao ziblea Isailio Luawa yà mooo? Wà ní ké búsu pọ́ Dii kpámáwa zázã, wà gíné aa lousisi Dii kpéu, ò an pọ́ na lo, aa díle Dii pàkpànzie, à kaaagu mãan lò, ge a gbāa ví lon lò, wa dõo.

Gbé pọ́ an pọ́ yaapio ò anabi lé yā'oné. A mè Lua a zíkè Peesio kí Kilusi nòse guu, ké à a gbé suaba. A ní bõ a gèn plaade lá à ní bõ Egipto búsu yāawa, Lua gbépio i ea ta búsu pọ́ Lua kpámá. Lá Lua mé dúnia Kena ù, a fõ yá pọ́ a mọ o, i gbasa ke. Gbé pọ́ ziblémápio táao pọ́ gianaone.

Wedõa yápio guu yá mèn síio ku, àle gbé pọ́ wí me Dii zíkèna yā'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua bàakuaño gbezã lá guu gbépi mé Yesu Kilisi pọ́ wà dõaa wà aà yā'ò ù (Zin 8.30-35).

Lee 56 e 66 yá gbé pọ́ wà tàrnoo ea sua Yelusaleũ yáe. E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 538 Peesio kí Kilusi òdà láu à mè gbé pọ́ wà ní séle wà sùrnoo ea tá ní búsuu, aai ea Lua kpé keke wà dõ. Ké aa kà we, yá zí'ũ ní lé. An meewia Yelusaleũ òkpà, gbé pọ́ aa gò beo búsu kèakèakõ, mé luanaaikena dasi lo. Wàle yáke a zéwao, baa kúlea táaone èa fèle ní gbãao se.

Ama anabi Isaia azia òlóné Dii zína ù, à bao na kpà taasideone, à pòsiadeo gbà sò. (61.1-3). Goo pọ́ Yesu mò, a dõ zí pọ́ a mọ keiá anabikezípíe. (Luk 4.16-21).

Isailio swágbakèa

¹ Yá pọ́ Amõzu né Isaia è Yuda búsu ní Yelusaleũo musu Yuda kía Uzia* ní Yotaũ† ní Aazao‡ ní Ezekiao§ gwoon ke:

² Musudeo, à yāma!

Gbé pọ́ kú zíle, à swákpa!

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21

Asa ma Dii ma m̀è,
 ma néó sí ma ní gwá,
 ̄ aa ḡimazi.
 3 Zu a dii d̄s,
 zàa'ina a blekalɛk̄ii d̄s,
 kási Isailiò ye yápi d̄sa yáio,
 ma gbépiò líò yá d̄so.

4 Waiyoo bui duunkena pi!
 Tàae k̀è ní musu z̄sò!
 Gb̄enaz̄in v̄aik̄enaò! Né vl̄ãaò!
 Aa p̄ãkp̄a Diizi aa mikpel̄iè,
 aa sakà Isailiò Lua Kuaadoadegu.

5 A ye aà ɛa á gb̄e yá?
 Bóyái a gi lé b̄o aà yá kpei?
 Mi gyá s̀è, s̄o ỳèèè làa mío.

6 Za á k̀èɛwa e à g̀è p̀è á miwa,
 aafia ku gueio,
 sema b̄o ní fl̄àala iaò ní b̀ò uusik̄eaò.
 Wi òt̄s a keewa à ib̀òò,
 wi n̄isimawà wà zw̄ãa ỳèwàò.

7 A bùsu g̀ò da giie,
 á ẁéɛò tek̀ù.
 Bui z̄ilòò á buap̄óò s̀èɛ á wáa,
 à g̀ò da gii ké aa z̄iblèwà yái.
 8 Siòna mé g̀ò ado lán v̄èebu kolakp̄ewa.

A g̀ò lán p̄èn bua ȳaȳasuwa,
 lán ẁéɛ p̄ó wà koez̄òiwa.
 9 Mé i ke Dii Z̄iḡòde wá k̄õnaeò tòw̄èeò,
 d̄s wa ḡò lán S̄òd̄ũwa,
 wí b̄o lán Ḡòm̄òwa.*

10 A Lua ȳãma,
 á k̄ia p̄ó á yá muaa ní S̄òd̄ũdeò.
 A sw̄ãd̄o wá Lua ikoyái,
 á Ḡòm̄ò dendaèò.

11 Ma Dii ma m̀è:
 Sa dasi p̄ó áɛ oa dem̄eɛ p̄oɛ ũe?
 Sa p̄ó wí a p̄ó kát̄eu à tékũ oaa
 ní s̄ão ní p̄o mekp̄aa n̄isio ni b̀òmala.
 Gáae ní s̄ão ní bleo au lí kamaguo.

12 K̀é a m̄o z̄e ma aɛ,
 déme bee gb̄èawái?
 P̄ó k̄ilimpaa ma uapi.

13 Asu ɛa ma gba p̄op̄ã b̄o,
 má ye á tulaleti ḡiyáio.
 Dikp̄e p̄ó i ke m̄òb̄z̄i ní k̄ámaboḡòò,
 á k̄õk̄ãapiò v̄ãie, má f̄s̄o.

14 Má za á m̄òb̄o dikp̄eògu

* 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

ń dikpe pọ i keo pí,
 ỳ ma kũ gbãa lán asowaε,
 ma kpasa ń a seao.

¹⁵ Tó a ɔsè musu a wabikèa,
 má a wé ga zuε,
 baa tó a wabikèa kɔsɔkɔsɔ,
 má swáseio.

Gbède'au gókpa á ɔwa.

¹⁶ A zu'o, í gɔ gbāsísai,
 à yāvái tó,
 má ye mà á e ń vāikeao loo.

¹⁷ A fεε ze ń maakeao,
 ị te yázedekeai.
 A gbé pọ wàle gbāamɔnéo dazewa,
 í yānakpa tone pọ gwana vīoɔwa,
 í yágɔgɔ gyaa gbēandoɔne.

¹⁸ Ma Dii ma mè:
 A mɔ wà ledouke.
 Baa tó á duuna gɔwá téεε lán wɔɔtēnawa,
 a gɔwá púuu lán buawaε.

Baa tó à gɔwá téεε lán gaalulawa,
 a gɔwá púuu lán sākāwaε.

¹⁹ Tó a wei mé a ma yāmà,
 áɔ á būsue bee ble maa bleε.

²⁰ Tó a gi sɔ mé a swágbāakè,
 wa á dede ń fēndaoε.
 Ma Dii ma lé mé ò.

²¹ A gwa lá wéle pọ náai vī yāa gò káalua ũ sa.

Maakea ń yázedeo di a guu yāaε,
 tiasa gbēdenaɔ mé kò a guu.

²² N ánusu tánkpakè,
 n vēε maa kè íwa.

²³ N dɔaanaɔ swágbāakè,
 aa nà kpáíɔwa.

Ampii aa ye gbagusaεi,
 aaiɔ kpálekε gbai.
 Aali yānakpa toneɔwao,
 aali leda gyaaɔzio.

²⁴ A yái tò ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua Gbāade ma mè:

Kai ma ibeεo! Má tɔsiwáε,
 ma pọ i weewá.

²⁵ Má ɔdiεwáε sa,
 mí á baasa lán mɔwa ń kasagbɔo,
 mí á gbāsi wolowá píi.

²⁶ Má tó àɔ dɔaanaɔ vī lán yāawa,
 á ledamadeɔ i gɔ ń kua ziwa.

Bee gbεa wi me á wéleε
 yázede wéle ge náai wéle.

²⁷ Má Siɔnadeɔ bɔ ịadaama guu,

an gbé pò nòselileo bọ yázede yáí.
²⁸ Má taaedeo ní duunkenao wíwi píie,
 gbé pò aa pákpámazío mide.
²⁹ Wí a á kú
 gbéneli pò kàágu a sa'òmáyo yáí.
 Á gee a gō kpá á wéie
 swalu sa'oa pò a zeòo yá musu.
³⁰ Á gō lán gbéneli pò a lá wòlowa,
 lán swalu pò a í làawa.
³¹ Gōsa gbāa a gō lán sè giiwa,
 aà yākea io de tekona ũ.
 Á tékū ní a yākeao sānuε,
 gbēe ao ku we à tépi deo.

2

Dii gbèsísí

¹ Yá pò Amozu né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleũo musun ke:
² Gōgbézāzī Dii kpé gbèsísí
 a gō gbèsísíbo mide ũ.
 Wa se lesí de sísíola,
 bui píi i siu we.
³ Dasi a gé we aai me:
 Á mọ wà Dii gbèsísíkū,
 wà gé Yakobu buio Lua kpéu,
 i wá da a zéwa, wíyo beu.
 Dii yādaané a bọ Síona,
 aà yá a bọ Yelusaleũ.
⁴ Á yágōgō buioε,
 a yākeke dasioε,
 aai ní fēndaο gbēgbē lile soona ũ,
 an sōnaο sō máaso limibobo ũ.*
 Buie a fēnda se a deezio,
 wa zíkāa dada lōo.
⁵ Yakobu buio, à mó,
 wàο be Dii gupuau.

Dii yákpalekegōzī

⁶ N n gbé Yakobu buio vūaa,
 asa gukpe oi yá tòmáε.
 Áa ɔdīdi māsó yáwa lán Filitēo waε,
 aa kō ɔ kù ní buipāleο.
⁷ Anusu ní vuao di ní bùsuue,
 an àizeeo lé vīo.
 Só di ní bùsuue,
 an zikasōgoο lé vīo.
⁸ Pó pò aa kè táaο ũ di ní bùsuue,
 aaí kuleke ní ɔzīpioε.
⁹ Gbēnazínaο gō suuunnο,

* 2:4 Yoε 4.10, Mis 4.1-3

aa gɔ̄ yèèè.

Nsu sùuukέn̄n̄o!

¹⁰ Bàale Dii zɔ̄kε gawì pɔ̄ ì to v̄ia n̄ kũε,
nì sɔ̄lɔ gb̄eu, nì ulε eu.†

¹¹ Waladeɔ mi a gɔ̄ p̄léa,

gb̄éɔ íandãa a midε.

Dii mé a tɔ̄bɔ ado gɔ̄ɔ beezi.

¹² Dii Zìgɔ̄de gɔ̄ɔd̄ile

yɔ̄ɔdeɔne n̄ waladeɔ pii

n̄ íandãana pɔ̄ aai n̄zia se les̄iɔ,

¹³ Libã bùsu s̄ede lí gb̄ãa zɔ̄ɔɔ

n̄ Basana bùsu gb̄én̄eliɔ pii,

¹⁴ gb̄ès̄is̄i misonaɔ

n̄ s̄is̄i les̄ilēs̄iɔ pii,

¹⁵ kalanga les̄iɔ

n̄ bíi gb̄ãaɔ pii,

¹⁶ gó'ilena laatanaɔ

n̄ gó'ilena beεedeɔ pii.

¹⁷ Gb̄ēnaz̄ina wala a kp̄ále,

gb̄éɔ yɔ̄k̄ea a busa.

Dii mé a tɔ̄bɔ ado gɔ̄ɔbezi,

¹⁸ táaɔ i ḡēle míɔ.

¹⁹ Tó Dii f̄èle n̄ dúnia kp̄oεaɔ,

wa bàale aà zɔ̄kε gawì pɔ̄ ì to v̄ia n̄ kũε,

gb̄éɔ ta gb̄è'εɔ guu n̄ vukp̄e'εɔ.

²⁰ Zibeezi aa n̄ táa pɔ̄ wa p̄i n̄ ánusuo n̄ vuao

wà kúlené kóle énaɔne n̄ sasio.

²¹ Tó Dii f̄èle n̄ dúnia kp̄oεaɔ,

wa bàale aà zɔ̄kε gawì pɔ̄ ì to v̄ia n̄ kũε,

gb̄éɔ sɔ̄lɔ gb̄è'εɔ n̄ gb̄ès̄ɔɔɔ guu.

²² Asu gb̄ēnaz̄ina náaikεo.

Iana ì weò, bón aà ũi?

3

Yádaa Yelusaleúdeɔ n̄ Yudaɔla

¹ Gwa! Dii Lua Zìgɔ̄de

a lípana pɔ̄ Yelusaleúdeɔ n̄ Yudaɔ lé gb̄ãa'ewà gá,

a n̄ kùs̄ua n̄ n̄ ío s̄imá píi.

² A n̄ neɔ̄n̄aɔ n̄ n̄ z̄ìḡɔ̄ s̄imáε

n̄ n̄ d̄oanaɔ n̄ n̄ ānabiɔ

n̄ n̄ m̄asokenaɔ n̄ n̄ gb̄ēz̄ɔ̄ɔ.

³ A n̄ sosa badeɔ n̄ n̄ gb̄ãadeɔ s̄imáε

n̄ n̄ leɔdamadeɔ n̄ n̄ ɔ̄z̄ikenaɔ

n̄ n̄ welekenede k̄asaaɔ.

⁴ A èwaasonaɔ kp̄áné k̄iaɔ ũ.

Gb̄é pɔ̄ an yá ì gé n̄ kp̄eɔ à su n̄ aεoɔ mé aa d̄oané.

⁵ Wa k̄ɔ̄ b̄óɔ'i mi,

† **2:10** Zia 6.15

gbé ní a gbéó, gbé ní a gbédeeo.
 Ewaaso a gbězō lele,
 beesaide a zōadō gawidewa.

⁶ Gbé a a dāuna kū a mae be, i oè:
 N ula ví, kewēe dōaana ũ,
 kaaūae bee kekēa gō n yá ũe.

⁷ Zibeezi sa i pūna à mē:
 Ma gēne no.
 Pōblea ge pōkasa ku ma beo,
 n̄su ma kpa gbēone kía ũo.

⁸ Yelusaleūdeō lé fua,
 Yudaō lé ke kélékēle.
 An yā'oa n̄ n̄ yākeao bō Dii kpe,
 aa lē'è Dii gawidewa.

⁹ Wa n̄ tàae dō n̄ wéwa,
 aai n̄ duunake gupuau lán Sōdōūdeōwae,
 aali kpaguio.

Waiyoo ampiō, aa kisia i n̄ziāe.

¹⁰ A o gbēmaaone aao ku aafia,
 asa aa n̄ yākeao gbē'e.

¹¹ Waiyoo vāikēnaō! Aa yā'e,
 asa pō pō aa tō mé a bōlené.

¹² Ewaasonaō lé ma gbēō wetā,
 n̄eō mé lé kiblemá.
 Ma gbēō, á dōaanaō mé lé á sāsā,
 aale á da zé vāiwa.

¹³ Dii mō zōle a gīnaa,
 à fēle lé yākpaleke n̄ gbēō.

¹⁴ Dii lé yāda a gbé gbězōō n̄ n̄ dōaanaōla à mē:
 Ame a o māle ma vēebuu,
 a taasideō pōō nāaa á kàle á kpéōu.

¹⁵ Déme á gbá zé à ma gbēō wíwi
 à taasideō dēōnzōi?
 Ma Dii Zigōde, máme mále á la.

Yelusaleū n̄eō

¹⁶ Dii mē, Siona n̄eō yōō ví,
 aaiō bebe wāō n̄ waa bōbō n̄ ae,
 wāō wéblaavu bilebiléné,
 aaiō taa'o metēmetē
 n̄ zā kōfideō daa n̄ gbáwa.

¹⁷ A yái Dii a to Siona n̄eō mi bōkeleka,
 a to an mi gbáa ke.

¹⁸ Zibeezi Dii a n̄ n̄amblebōō wolomá,
 zādangbawaō n̄ falanaō n̄ ñneō

¹⁹ n̄ swálio n̄ zāō n̄ sálanāō

²⁰ n̄ pōkummusuō n̄ gāsīgbēō

n̄ seō n̄ tulaleō n̄ esebaō

21 ní tãanao ní tãana ní pɔ́o
 22 ní zwãao ní pɔ́logãuo
 ní ula gbãao ní kiopēnao
 23 ní díio ní póle leena
 ní tulu pɔ́ aai dío ní gomusuo.
 24 An gí na gbɛu, gí íi mé a gɔ́ do,
 an se gbɛu, zò ba mé ao do ní pi.
 An mitãa gbɛu, migbaa mé a gɔ́,
 an pɔ́kasao gbɛu, zwãnkasa aao yea,
 an maa gbɛu, mò wãa seela mé ao ku.
 25 Wa á zão dede ní fẽndaoe,
 wa á negõnao dede zí guue.
 26 Siõnadeo wẽnake aa óo,oa,
 aa gɔ́ káleã tɔ́le ɔ́gii.

4

1 Zibeezi nɔe gbẽon soplao gɔ́e m̀endo sikõwa aa me:
 Wão wázia gwa,
 wíoo pɔ́kasa ke wáziae.
 Wibɔ́wẽe, n tó io kuwá.

Vlã pɔ́ Dii a to à pá

2 Zibeezi Dii a to Isailio vlãpa,
 ao maa mé ao gawi ví.
 An bùsu pɔ́o ao zɔ́o,
 a Isaili kõnao ka beee ní gawiowa.
 3 Gbé pɔ́ aa gɔ́ Siõnao,
 gbé pɔ́ aao ku Yelusaleũpio,
 waoo gbé pɔ́ wà ní tó kè wēni taalaupioe Lua gbéoo.
 4 Dii a Siõna nɔeoo áma wolomá,
 a gbéde'au wolo Yelusaleũdepiowa.
 Tó à yákpalekèrino ní téo maa,
 5 a telu kúle Siõna gbèsisi
 ní gbé pɔ́ kãaaa weowa píi fãane,
 i télpio gupua kúlewà gwãasina,
 asa Dii gawi mé a kúlewà píi.*
 6 Ao de mikpakii ũ fãane,
 ké à uena danla íatē gbãa yái.
 Ao de yekii ũ lo,
 ké wà e ulɛu zãa'iana ní louoe yái.

5

Dii vɛebu

1 Má lesi ma yenzidee aà vɛebu musu.
 Ma yenzide vɛebu ví sisi táae de pɔ́leu.
 2 A a gu bí à a gbɛoo kòle,
 à vɛeli maaò bàu.
 A gugwakii lesi dà a guoguo,

* 4:5 Bɔa 13.21, 24.16

à v̄ēfēk̄ii yò a guu.*
 Aà wé d̄oi à né maa ie,
 ò né gia a ìè.

³ Tiasa Yelusaleũdeo ní Yudaò,
 à yágōgōwēe, mapi ní ma v̄ēebuo.

⁴ Yá kpele mé gò mà ke ma v̄ēebuē,
 mé mi keo ni?

Ma wé d̄oi aà né maa imee.
 Bóyái à né gia ìmeei?

⁵ Tiasa má oé lá má ke ma v̄ēebuē:

Má a kaa gbooe, wi a òkpa,
 má a bío daaie, wi òzōwà.

⁶ Má pákpaie,
 wa a lío mibo lo, wa a sēwao.
 Leaa ní lesikao mé a fele we,
 mé má o loue asu ma we lo.

⁷ Isailio mé Dii Zigōde v̄ēebupi ũ,
 Yudaò mé kaa p̄ó ì p̄onakēò ũ.

Yázede a wēele, ò gbēdea mé kò,
 aà wé d̄o maakeai, ò búhua mé d̄o.

Waiyoo v̄aikenaò

⁸ Waiyoo gbé p̄ó aai kpé nanakōwa,
 aai bú pépekōle e gu láa,
 aai gō bùsu ví r̄idoò.

⁹ Dii Zigōde ò, ma swá mà à mè:

Ua yálalapiò gō uaz̄i ũe,
 be z̄ò maapiò gō bezia ũe.

¹⁰ Baa v̄ēebu bà kwi,
 a v̄ēe a ka litili baoo,
 p̄ówena zaa le basoo t̄ōa guu,
 le kwi wa e.

¹¹ Waiyoo gbé p̄ó aai fele kōkōò
 wàò kpálēke í gbāai,
 aai gēgē v̄ēei gwāasina
 e à gè f̄elēr̄inòò.

¹² Mōona ní kotilio ní ḡaao ní kuleo
 ní v̄ēeo ò aai p̄onakēò.

Aali Dii yākeao dao,
 aali láasooke z̄í p̄ó a kēowao.

¹³ Ma gbéò òn̄okēsāama yái
 wa ní s̄ele t̄ar̄in̄oe.
 An gbé gbiaò gaga ní n̄oanaoe,
 imi a ní daside de.

¹⁴ A yái tò beda lé vù,
 à le'èle à gēagè.
 An gawideo ní ní dasideo siu we,

---

* 5:2 Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

ń ń zɔadeɔ ń ń pɔnakenaɔ sãnu.

15 Gbɛnazinaɔ gɔ suuunno,

aa gɔ yɛɛɛ,

waladeɔ gɛɛ a gɔ kpá ń wéi.

16 Dii Zígɔde a tɔbɔ yáɛde guu,

Lua Kuaadoade a a kuaadoake ɔlɔné yákea a zéwa guu.

17 Sãɔ i gbasa aaɔ kú ń dádákɛkíi,

sãneɔlɔnaɔ pɔble ɔdeɔ beziapiu.

18 Waiyoo gbé pɔ aaɪ yãvãi dɔ ń pi ń mɔafilio,

aaɪ ń duuna gále ń kpe lán zugowaɔ.

19 Aaɪ me: Yá pɔ Lua kũa,

aà bɔd kpakpa wà wesiɛ.

Yá pɔ Isailio Lua Kuaadoade lé yá mó wà e.

20 Waiyoo gbé pɔ aaɪ me vãie maa

mé aaɪ me maaɛ vãio.

Aaɪ gusia dile gupua ũ

mé aaɪ gupua dile gusia ũ.

Aaɪ íi dile na ũ

mé aaɪ na dile íi ũ.

21 Waiyoo gbé pɔ aaɪ e wà kà,

aaɪ ńzia dile ònɔna ũɔ.

22 Waiyoo gbé pɔ aa tɔbò wẽmia guuɔ

ń gɔsa pɔ aa í gbãa yãalɛa dɔɔ.

23 Aaɪ yãnakpa tàaedeɔwa gbagusaɛ yáí,

aaɪ gbẽmaaɔ yá málené.

24 A yáí tò lá té ì áwa sãsã

mé sɛ ì kwé té guu,

màa an zĩnaɔ yó,

an vúɔ gɛ ń íanao lán luutẽwa,

asa aa gĩ Dii Zígɔde ikoyãí,

aa sakà Isailio Lua Kuaadoade yãuɛ.

25 A yáí Dii pɔkũmabòbò a gbéɔwa,

à ɔ ue sùmá à ń gbé.

Gbèsiɪɔ dèe,

an gɛɔ gò kálɛ bàasi lán bisawa.

N beɔ pii aà pɔkũma i kpálɛo,

aà ɔ gi looarílaɛ.

26 Dii gudɔkɔkíi dīle bui zãzãɔnɛ,

à swe pè gbé pɔ kú tɔɔlɛ léwawãzi.

Gwa, aalɛ mó wãawãa dīoo.

27 An gbẽe i kpasao,

an gbẽe i gẽnalɛo.

An gbẽe lé igofampao,

i lé ń gbẽe dɛdɛo.

An gb̄e p̄d̄m̄pi i f̄esio,
 an gb̄e kyaleba i k̄o.
 28 An kaɔ l̄na, an s̄aɔ k̄a pīe,
 an s̄ɔ sw̄e gb̄a l̄n gb̄esiwa,
 an s̄ɔgoɔ gb̄a l̄e lias̄aiz̄ɔ l̄n z̄aawa.
 29 An k̄fi d̄ɔ l̄n n̄ɔmusuɔwa,
 aale p̄na l̄n n̄ɔkusi b̄ɔb̄ɔwa.
 Aale l̄e k̄u p̄wa n̄ palaaɔ,
 aale taɔ, gb̄e a f̄ ge s̄io.
 30 Zibeezī aɔ p̄namá l̄n ísia p̄naawa.
 Tó n b̄supi gwà,
 gusia n̄ yooyeao mé aɔ ku we,
 gu a sisi luabesiana yáí.

6

Lua Isaia dilea anabi u

1 W̄e p̄o kí Uzia ḡa, * ma Dii è z̄l̄ea báawa musumusu, aà gomusu p̄o b̄aè aà gb̄azī aà kp̄e p̄a.

2 Malaika gud̄anaɔ ku aà mia, an baade ḡas̄ia soolosoole. Aa a m̄n plapla kù n̄ oaa, a m̄n plapla s̄o n̄ m̄ewa, a plapla p̄o ḡɔɔ ɔ aaī vuaɔ.

3 Aale ok̄ɔe:
 Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Ziḡɔde!
 Aà gawi d̄unia p̄a pii.†

4 Lua kp̄e kp̄eɛl̄iɔ d̄e t̄ɔɛu malaikapiɔ b̄ɔ yáí, ɔ súeɛ kp̄e p̄a.‡

5 ɔ ma m̄: Yá ḡiae sa, kegua, asa ma l̄e gb̄aɛae, mé gb̄é p̄o má kù n̄ guuɔ l̄e gb̄aɛa, ɔ ma wes̄i Kí Dii Ziḡɔdeɛ.

6 ɔ malaikapiɔ do t̄eȳɔ s̄e gb̄agbakii n̄ kp̄aoo, à v̄ua m̄ò ma k̄i,

7 ɔ a z̄ò ma léwa à m̄: Lá à z̄ò n̄ léwa, n̄ tàae k̄ema, wà lakà n̄ duunaan we.

8 ɔ ma Dii b̄ɔ mà à m̄: Dé má z̄i? Déme a géw̄eí? ɔ ma m̄: Má ké! Ma z̄i m̄.

9 ɔ à m̄:

Ge n̄ o gb̄éɔne,
 aa sw̄ákpa aɔ gé ȳaemasai,
 aa w̄éteí aɔ gé ȳaed̄sai.

10 N̄ n̄ w̄e d̄en̄e ke aasu gu'eo,
 n̄ n̄ sw̄á gb̄ak̄un̄e ké yá su ḡeuo,
 n̄ n̄ n̄ɔe tatané ké aasu ȳae d̄ɔ
 aa ea sua, mí n̄ gb̄ágb̄ao yáí.§

11 ɔ ma aà là: Aɔ de màa e ḡɔɔ ūma ni, Dii? ɔ a w̄e:

E ḡɔɔ p̄o an w̄élepiɔ kw̄e w̄liī,
 gb̄e ku a guu b̄o,
 mé wà n̄ b̄supi k̄aale d̄eɔɔ,
 à ḡò b̄ezia ū,

12 mé má tò wà tà n̄ a gb̄éɔ z̄az̄a,
 wà b̄supi tò da f̄ɔɔ.

13 Baa tó an gb̄éɔ kw̄ide ḡò we,
 wa ea n̄ t̄òb̄z̄ɔ b̄e.

* 6:12 Kia 15.7 † 6:3 Zia 4.8 ‡ 6:4 Zia 15.8 § 6:10 Maa 4.12, Zaa 12.40, Zin 28.26-27

Lá wí kpakpaa ge kpàkɛfɔ̀ɔ̀li z̄s̄
a miɔ̀na i vl̄pa,
màa bui p̄́ a kua adoa a ḡs̄ a miɔ̀na ũ.

7

Emanueli seela

¹ Ḡɔ̀ p̄́ Yotaũ né Aaza, Uzia t̄ũna de Yudaɔ́ kía ũ, ̄s̄ Silió kí Lezini ní Isailió kí Peka, Lemalia néo gè lélei Yelusaleũwa, ̄s̄ aa f̄̀ta.*

² Ǿ wà gè wa ò Davidi bui Aazapie wà m̄̀: Silió ledoukè ní Eflaiũ buio. Ǿ s̄ k̄̀aàgu ní a gb̄́é, aa lùalua lá íana i likpe lá deedeewa.

³ Ǿ Dii ò Isaiae à m̄̀: A b̄́ gé dai Aazale Ikaek̄̀i Musu íze lé p̄́pizeu ní n né Gb̄́ek̄̀naɔ́' easuo,†

⁴ ní oè aà kú ní laaio kpálea, asu to vía a kũ yàa miɔ̀n s̄̀lede m̄̀n plapio yáio. Asu to iwāa ka a p̄́a Silió kí Lezini ní Lemalia néo p̄́b̄́a ní n̄̀u yá musuo.

⁵ Silió ní Eflaiũ buio ní Lemalia néo v̄̀aikpaaíààɔ̀ aa m̄̀,

⁶ wà gé lélei Yudaɔ̀wa wà gb̄́am̄̀né, wà ní ke yáiyai wí Tabeeli né kpáné kpalau.

⁷ Ma Dii Lua ma m̄̀:

Bee a keo, bee a ní leo,

⁸ asa Damasi mé Sili b̄́usu mi ũ,

Lezini s̄̀, ̄s̄me Damasi mi ũ.

Wè b̄́aà̄s̄ɔ̀ gbea Eflaiũ buio ḡ́ wíwia,
aaɔ́ de p̄́e ũ bo.

⁹ Samali mé Eflaiũ buio b̄́usu mi ũ,

Lemalia né s̄̀, ̄s̄me Samali mi ũ.

Tó Aazapi i ze ní ma náaik̄̀eao,
aɔ́ z̄̀eao.

¹⁰ Dii èa yá'ò Aazae à m̄̀:

¹¹ Seela gbea ma Dii n Luawa,

baa yá p̄́ kú za t̄̀ole n̄̀nau,

ge yá p̄́ v̄̀ luab̄́puanaa.

¹² Ǿ Aaza m̄̀:

Má seela gbeao,

má Dii le mà gwao.

¹³ Ǿ Isaia m̄̀:

A yāma Davidi buio!

Gb̄́enazinaɔ́ kpasaaáɔ̀ i m̄́wáo,

̄s̄ á ye ma Lua kpasaaáɔ̀ l̄́a?

¹⁴ A yáí Dii a seelakeé azía.

Gwa! Wéndia léso a n̄̀si‡

à ne'i ḡ́e ũ, i t̄̀kpaè Emanueli. §

¹⁵ Tó à z̄̀ok̄̀, mé a v̄̀i d̄̀k̄̀e ní maaɔ́, víf̄́ai ní z̄̀o mé aɔ́ de aà p̄́blea ũ.

¹⁶ E népi aɔ́ gé kái v̄̀i d̄̀ak̄̀e ní maaɔ́ s̄̀, kía gb̄́ɔ̀n pla p̄́ ní ní vía v̄̀i b̄́usu a ziab̄́.

¹⁷ Dii a yām̄̀ne ní n gb̄́é ní n de b̄́edeɔ́, ̄s̄me Asilió kía ũ. Za ḡ́ɔ̀ p̄́ Eflaiũ buio ní Yudaɔ́ k̄̀k̄̀wa,
ḡ́ɔ̀ bee taa i keo.

¹⁸ Zibeez̄́i Dii a swe pe ũs̄inaɔ́zi Egipi swaɔ́ z̄̀leu ní z̄̀o p̄́ kú Asili b̄́usuɔ́.

¹⁹ Ampii aa m̄́ kpa swa'e z̄̀oloɔ́ guu ní gb̄́eɔ̀ɔ̀ ní le kpeɔ́ ní bia'eɔ́.

²⁰ Zibeez̄́i Dii a ḡ́e s̄́má Uflata baale Asilió kía ũ, i á mikā ní á mek̄̀o ní á lek̄̀nao waoé.

²¹ Zibeez̄́i wa zuda ní bleɔ́ m̄̀n plao daaleu.

* 7:1 2Kia 16.5 † 7:3 Isa 10.21-22 ‡ 7:14 Mat 1.23 § 7:14 Bee m̄̀ Lua kúwanaɔ́.

- 22 Pó beeᵛ ví mé a gᵛ di gbé kᵛna pᵛ gᵛ bùsupiuᵛne, vífāai ní zᵛo iᵛ de ní pᵛblea ũ.
 23 Zibeezi gu pᵛ véeli òaa sᵛo pᵛ kà ánuᵛsu ᵛwatē òaa sᵛo ũ kuu, leaa ní lesikaoo mé a gᵛu.
 24 Wali gé toekai we ní gbàlao, asa leaa ní lesikaoo mé a gupi sisi.
 25 Sìsì pᵛ wà bú kèuᵛ sᵛ, gbēe a gé we lᵛo leaa ní lesikaoo yáí. Wa zuᵛ ní sᵛo gbae aa kílímpapau.

8

Pᵛnaaagᵛᵛ Pᵛselekpakpa

- 1 Dii òmēe mà taala kooa zᵛᵛ se mà yáe bee kēwà: Pᵛnaaagᵛᵛ Pᵛselekpakpa.
 2 Ma sa'ona Ulia ní Belekia né Zakalio sisi aᵛᵛ demēe yápi seeladeᵛ ũ.
 3 Ké ma wule ní ma nᵛ ánabio, à nᵛsì à ne'í gᵛe ũ. Ǿ Dii òmēe mà tᵛkpaè Pᵛnaaagᵛᵛ Pᵛselekpakpa.
 4 E àᵛ gé Naa ní Baao oi dᵛ, Asiliᵛ kía a Damasideᵛ àizeeᵛ naaa, a Samalideᵛ pᵛᵛ séle.
 5 Dii òmēe lᵛ à mè:
 6 Gbēe beeᵛ sakà Siloe* í pᵛ lé bàale busebusegu,
 ᵛ aa zè ní Lezinio ní Lemalia néo.
 7 A yáí tò má ní pá ní Uflata í zᵛᵛ pᵛ a sìsì se à daguao,
 ᵛme Asiliᵛ kía ní a gbé gbiaᵛ ũ.
 8 A pa gē Yuda bùsuzi,
 i dagua, i bùsupi kᵛ a nᵛe.
 Ipi yàasa lé da ní bùsua píi, Emanueli.
 9 Buipāleᵛ, à zì sᵛuke, wi á wíwi.
 Bùsuzāzādeᵛ, à swákpa!
 A gᵛkeᵛᵛᵛ séle, wi á wíwi,
 A gᵛkeᵛᵛᵛ séle, wi á wíwi.
 10 Baa tᵛ a lekpaai, pāe.
 Baa tᵛ a yādīle ní kᵛo, a keo,
 asa Lua kúwanᵛe.

Víakea Luae

- 11 Dii a ᵛ gbāa nàa à yā'òmēe, à ledàa à mè másu gbépiᵛ kea keo. A mè:
 12 Yá pᵛ aale gwa lekpaainzi yá ũ,
 nísu díle màao.
 Yá pᵛ aale víakeè, nísu keèo.
 Nsu to iwāa ka n pᵛao.
 13 Nyᵛ Dii Zigᵛde yāma ado,
 ᵛme kᵛ n víakeè.
 Aà yá mé de à iwāa ka n pᵛa.
 14 Ǿme aᵛ de n ulekíi ũ,
 mé aᵛ de Isaili lee plaᵛne
 gbe pᵛ ì to wà gēmbᵛlewà ũ,
 gbesi pᵛ ì to aa fu ũ.†
 Aᵛ de Yelusaleũdeᵛne bai ũ.
 15 An daside a gēmbᵛlewà,
 aa fu, aai ke kélékele.
 Aa si baipiu, i ní kú.

- 16 Má pᵛ fi yápi taalawa seela ũ,

* 8:6 Zāa 9.7 † 8:14 1Pie 2.8

má kán'ò lé yādanēpiwa ma ìwaɔnɛ.

¹⁷Ma wé dɔ Dii pɔ mikpɛdò Yakɔbu buiɔnɛzi,
má aà náai ví.

¹⁸Má ké, ní né pɔ Dii kpàaɔ.‡ Wá de Isailiɔnɛ àsi pɔ Dii Zígɔde pɔ kú Siɔna gbe musu ò seela ũ.

¹⁹Tó wa òé à gé wɛlɛnde ge gèsisina pɔ aaɔ yá'o ní kòlou hũu kíi, yāgbɛaa á Luawa mé maaò lò? Wí gbé b́éé àsi gbɛa gɛɔwa yá?

²⁰A ge Lua ikoyādanɛ gwa. Tó an yá i kpaaiòò, gu i dɔné yāaò.

²¹Aa bàabāabo ní bùsuu, nɔana a ní de, aa ke wèna. Tó an yèèè làa, an pɔ a pa, aai ní kía ní ní diio ká. Aa musu gwa,

²²aa źlɛ gwa, yá'òma mé a ní le. Aaɔ ku gusia ní pɔsia zɔɔo guu, aai gɔ gusia níniuu.

²³Ama gbé pɔ kú yá'òmaupio aaɔ ku gusiapiu gɔɔpiio. Wà Zabulɔni buiɔ ní Nefatali buiɔ bùsu kpɛbò yāa, āma wa Galile bùsu pɔ buipáleo kuu kpela zia za ísialeu e à ge pɛ Yuudé baawa.

9

Wà ne'íwèè

¹Gbé pɔ aa ku gusiauɔ gupua zɔɔ è,
gu dɔ bùsu pɔ kú ga lézì deɔnɛ.*

²N tò an pɔ kèna zɔɔ,
n ní gbá pɔna maamaa.

Aale pɔnakɛ n aɛ
lá wí ke pɔkekegɔɔwa,
lá aale ziblea pɔ kpaalewa.

³Asa n zuu pɔ wa dànɛ ní gǎu
ní go pɔ wàlɛ ní gbèòò è'ɛ.

N ní wɛtānapio fù
lá ní kè Madiáɔnɛ yāawa.

⁴Zígɔ kyaleɔ ní ní ula pɔ au gókpawàɔ,
wa káteu à tékú yàa ũɛ.

⁵Asa wà ne'íwèèèè,
wà wá gbá nɛgɔɛ.

Lua kíakemi diè,†
wàli oè Lɛdamade Bɔnsaɛde, Lua Gbāade,
Mae Gɔɔpiide,‡ Aafia Kía.

⁶Aà kpala zɔɔ ní a aafiao aɔ lé vío,
aɔ zɔlɛa báawa Davidi kpalau.§

Aà kpala źinapeleɛ aɔ gbāa,
aɔ yáɔgɔgɔ wásawasa a zéwa gɔɔpiiɛ.
Dii Lua Zígɔde áia mé a mó ní beeo.

Dii pɔpaa Isailiɔzi

⁷Dii yá'o kpàsá Yakɔbu buiɔnɛ,
yápi a wi Isailiɔ musuɛ,

⁸Samalideɔ ní Èflaiũ buiɔ yápi ma.

Aa wala ní kàamaio ví aa mè:

⁹Kpé pɔ wa dɔ ní bilikiɔ kwè,

wá bo ní gbεε sa.

Wà wá kaadɔenliɔ zɔzɔ,
sɛdɛ líɔ wá pé ní gɛɛ ũ sa.

¹⁰ Ǿ Dii ní ibεεɔ kàfi,
à ní wèlεɔ sóikè má.

¹¹ Silíɔ bɔ̀ gukpε oi,
Filitεɔ bɔ̀ be'ae oi,
aa Isailíɔ sòsɔ ní lé pai.

N beeo píi Dii pɔ̀kũma a kpáleo,
aà ɔ̀ aɔ looańlae.

¹² Isailíɔ i εa sù ní tɔtonawao,
aai Dii Zígɔde kíi wεεleo.

¹³ A yáí tò Dii a Isailíɔ mi zɔ ní ní vláo píi,
a ní zalíɔ ní ní kefuɔ zɔzɔ gɔɔ do kóũe.

¹⁴ Gbɛ̀zɔɔ ní gbé pɔ̀ aai ní mi da íaɔ mé mipi ũ,
ānabi εgenaɔ mé vlápi ũ.

¹⁵ Gbépiɔ dɔaanaɔ lé ní sāsāe,
ǔ gbé pɔ̀ ténziɔ lé mide.

¹⁶ A yáí an èwaasoɔ i ka Diiguo,
an tonεɔ ní ní gyaɔ i keè wēnaũ,
asa luayādansai vāikenaɔn ní ũ,
yāɔɔsai mé íb do ní léu.

N beeo píi aà pɔ̀kũma a kpáleo,
aà ɔ̀ aɔ looańlae.

¹⁷ Yāvāi í fεlemá lán téwa,
í kũ leaa ní lesikaoowa,
í da dào ní likpεɔla,
a lu íɔ súεε búuna bɔ̀.

¹⁸ Dii Zígɔde kpēnemuu a to bùsupi tésεε,
gbēnazínaɔ mé aɔ de tépi yàa ũ,
gbēe a a dee wēnagwao.

¹⁹ Wa pɔ̀ li ɔ̀plaii,
nɔana a gi àɔ ní dεε.

Wa pɔ̀ble ɔ̀zei, kási wa kão,
baade a a gbédee sóso.

²⁰ Manase buiɔ ke Eflaiũ buiɔne,
Eflaiũ buiɔ ke Manase buiɔne,
ampii aai ke Yudaɔne.

N beeo píi aà pɔ̀kũma a kpáleo,
aà ɔ̀ aɔ looańlae.

10

¹ Waiyoo gbé pɔ̀ aai yāfaasai ní gbēwetāo yādileɔ.

² Aai taasideɔ yāna sí má,
aai ma gbé wēnadeɔ yá málené.
Gyaa gbēandoɔ í gɔ ní pɔ̀ mɔsɔɔ ũ,
aai netone pɔ̀ gwana víɔ waa.

³ Gɔɔ pɔ̀ Dii mò íadaiwá,
wà bɔ̀ za zāzā wà mò á músikéi,

á ke kpelewa ni?
 Dé kǐi á bàale géu aà á misii?
 Máki á á àizεεε toui?
⁴ A kee kpéo,
 sema à vlānau ní zìzɔɔ,
 ge àɔ ku gbé pó wà ní dεdεε guu.
 N beeo aà pɔkūma a kpáleo,
 aà ɔ aɔ looańlaε.

Dii yádaa Asilibla

⁵ Waiyoo Asili pó aai pɔkūmabɔbɔmámεεε!
 Ɔme ma pɔkpēne go pó na ma ɔzi ũ.

⁶ Mále ní kpakɔa ní bui luayādansaiɔ,
 mále ní zi gbé pó aa ma pɔ fεɔwae,
 ké aa ní pɔɔ naaa, aa ní àizεε séle,
 aai ɔzɔmá zékpaawu lán pèleawa.

⁷ Ama yá pó aale yán weo,
 làasoo pó kúmán weo.
 Gbéɔ midεa yá mé dɔ ní sɔwa,
 ké aa e buiɔ mionzɔ dasi.

⁸ Asa aai me:
 Ma dɔaanaɔá kíawne píio lò?

⁹ Lá má kè Kaakemie,
 má kè Kalenɔεε.
 Lá má kè Amataε,
 má kè Aapadaεε.
 Lá má kè Damasiε,
 má kè Samaliεε.

¹⁰ Ma ɔbò ma táaɔ bùsuɔ sǐmá,
 kási sɔ an diipiɔ dasi
 de Yelusaleũ ní Samalio pɔɔla.

¹¹ Lá má kè Samaliε ní a táaɔ,
 má ke Yelusaleũε ní a diiɔ lé?

¹² Tó Dii a yákea Yelusaleũ Siɔna gbe musu lezè, a Asilibla kía swágagaè wala pó a ví ní aà
 wekūaamao yái.

¹³ Asa à mè:
 Má kè ní mazila gbāaoε ní ma ɔnɔɔ,
 asa ma wé zēae.
 Ma bùsu zɔleɔ dè,
 ma ní àizεεε nàaa,
 ɔ ma ní gɔsa kpalablenaw pàle.

¹⁴ Lá wǐ ɔgē bā sakpεu,
 màa ma buiɔ àizεεε nàaa.
 Lá wǐ gbe pó bā gòda séle,
 màa ma ní bùsuɔ sǐ píi.
 An kee i kúu'oo,
 an kee i lewēaaa.

¹⁵ Tó wa mɔɔ kūao, a zíkεe?
 Tó wi sii seɔ, a zíkεa?
 Lípana a liaa ní a kūnaoε?
 Go a fεle ní gbé pó lé pɔgbēdoe?

- 16 A yáí tò Dii Lua Zígõde
a ibabagyã kpa Asili kíapi zígõ kãapiõzi,
i to té aà gawi kò'ε.
- 17 Isailiõ Gupua a gõ té ù,
an Lua Kuaadoade a gõ tévua ù,
i kù Asili læaaõ ní aà læsikaõõwa gõõ do kóũ.
- 18 A aà likpεõ ní aà swaluõ gawi midε míõ,
aa láa lán gyãe ibabaawa.
- 19 Lí pó a gõ aà likpεu aõ dasio,
baa néfēnεna a fĩ a lé dõε.
- 20 Zibeezĩ sa Isaili kōnaõ na gbé pó lèlεmápiõ kpε loõ.
Yakõbu bui pó bõpiõ,
Dii an Lua Kuaadoade õ aa nai ní sianaõ sa.
- 21 Yakõbu bui kōnaõ εa su,
gbé kōnapio εa ze ní Lua Gbãadeo.
- 22 Isailiõ, baa tó á gbéõ dasi lán ísiale ùfãawa,
an kōnaõ mé aa εa su.*
Pisboa looaála ké yázεde e ke zài yáí.
- 23 Asa Dii Lua Zígõde mé a mó
ní kaale pó a dīlεõ á bùsuu píi.
- 24 A yáí tò ma Dii Lua Zígõde ma mè:
Ma gbé pó kú Siõnaõ,
Asiliõ á gbē ní flãõ,
aa go'õ séázi lá Egipio kèwa,
ãma ásu vīakεnéõ.
- 25 Asa à gõ yõõ ké ma põ weewá,
mi gbasa põkũmabõbõmá mà ní dedε.
- 26 Dii Zígõde a fεlεmá ní flaalao,
lá à Madiãõ gbè Òlεbu gbε saεwa.
A a go poo ísiala,
là a kè Egipioñεwa.
- 27 Zibeezĩ a ní aso go á gàu,
a ní zuu bõé á nõε à é'ε.
- Asiliõ mwa lélei Yelusaleũwa*
- 28 Aa ku Ayata,
aa bõlε ní Migõnõõ,
aa ní asoõ kálε Mimasa.
- 29 Aa bõlε ní gbεbõlεõ,
aa bõokpà Gεba,
Lamadeõ lé lualua,
Gibεa Saulu wéledeõ lé bàalε.
- 30 Galiũdeõ, à búbuapε!
Laisideõ, à swákpa!
Waiyoo Anatodeõ!
- 31 Mademεnadeõ lé tilε,
Gebiũdeõ lé ulékii wεεlε.
- 32 Gõõ bee aa pila Nõbu,
aa ní gã gbãε Yelusaleũdeõñε Siõna gbèsisĩ musu.
- 33 Gwa! Dii Lua Zígõde

* 10:22 Lom 9.27

ali lesipio z̄s,
 ali z̄s̄pio né,
 an ḡonaɔ kwε wiliū.
 34 A dào likpɛpi z̄sz̄s̄ n̄ m̄oo,
 likpɛpi i kwε Lua Gbāade aε.

11

Yese ḡona kpalablea

1 Yese miɔna a vlāpa a z̄inau,* a ḡona a bo, i ne'i.

2 Dii Nisina aɔ kuwà,
 a aà gba ɔno n̄ wεzεo,
 a aà gba gbāa n̄ lēdaama z̄eo,
 a aà gba d̄sa, i to aàɔ Dii v̄ia v̄i.

3 Viakεa Diiε a aà kási.
 A yáḡḡḡ gb̄eɔne lá wé lé ewao,
 a yákekené lá àle mawao.

4 A yákpaleke taasideɔne a z̄ewa,
 a d̄unia w̄enadeɔ yānākpámá.
 Aà yá a d̄unia gb̄eɔ gb̄e lán gowa,
 a v̄aikenaɔ dede n̄ a lé'ianaο.†

5 A yáze de kuluka báa ū,
 a náai d̄o a pi asana ū.‡

6 Awalεwana aɔ ku s̄anu n̄ s̄aneɔ,
 gbεaana a w̄ule k̄o saε n̄ bleo.
 Gáaena n̄ n̄oɔmusuo aa p̄oble s̄anu,
 néf̄enena mé a d̄oané.

7 Zuda n̄ w̄aio aao de k̄ogb̄eɔ ū,
 an néo w̄ule gudoū.

N̄oɔkusi a s̄e ble lán zuwa.

8 Né ȳmina a k̄o'o kyá εε,
 né k̄ea a ɔḡe p̄iligonazi.

9 Pó pó ì n̄ ke'ia ge pó pó ì n̄ de
 aɔ ku Dii gb̄es̄is̄i pó a kua adoawao,§
 asa Dii d̄sa a li d̄uniaaε,
 lá í ì dagua ísiaiwa.

10 Zibeez̄i Yese z̄ina aɔ de gud̄ok̄e k̄ii ū buiɔne.* Wa aà k̄ii wεεε mé aà k̄ú k̄ii aɔ gawi v̄i.†

11 Zibeez̄i Dii a εa ɔbo a ḡen plaade, i a gb̄é k̄ona pó ḡo bo. Aa bo Asili n̄ Egipio n̄ Etiopio n̄
 Elaūo n̄ Babilonio n̄ Amatao n̄ ísia ḡūḡūnaɔ.

12 A gud̄ok̄e k̄ii dile buiɔne,
 i Isaili z̄iz̄o k̄aaa.

A Yuda pó fáaaapio séle
 za d̄unia gola síiɔwa.

13 Eflaiū buiɔ zaan̄gu a midε,
 aao za Yudaɔgu bo.

Yudaɔ íbele a láa,
 aa íbeleεε n̄ Eflaiū buiɔ bo.

14 Aa léle Filit̄eɔ bùsuwa be'aε,

* 11:1 Zia 5.5, 22.16 † 11:4 2Tes 2.8 ‡ 11:5 Efe 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zaa 12.32 † 11:10 Lom 15.12

aa gukpedeo pɔɔ naaa sãnu.

Aa ɔtɔ Edɔũɔ n Mɔabuɔwa,
mé Amɔniɔ misiilené.

¹⁵ Dii a to Egipi ísiale gɔ̃ gii,
a ɔmale Uflatai n a lé'ian wãao,
i gɔ̃nakē læe sopla,
wi buawà n kyaleo kpaá.‡

¹⁶ A zeda bɔ a guu a gbé kɔ̃na pɔ gɔ̃ Asiliɔne,
lá a kè Isailiɔne gɔɔ pɔ aa bɔ Egipiwa.

12

Dii sáaukpaa

¹ Zibeezĩ á o à mè:

Wa n sáaukè Dii!

Baa ké n pɔ pàwázi, n pɔ wèewá,
ɔ̃ n wá nòse n̄niwēe.

² Lua mé wá Suabana ũ,
wáɔ aà náai víe, vía a wá kũo.
Dii mé wá gbãa ũ, aà táasi wi lé,

ɔ̃mē wá suabà.*

³ A íto n̄ pɔnao suaba nibɔnao.

⁴ Zibeezĩ á o à mè:

A Dii sáaukpa à aà sísi,
à to buiɔ aà yákeao dɔ̃.

A oné Dii mé tɔbò ado.

⁵ A lesi Diiē, asa à tidɔ̃nlac,
à to dúnia gbépii yápi dɔ̃.

⁶ Siɔnadeɔ, à wiile à gulake,
Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa zɔɔ,
mé a kú á guu.

13

Babeli dúuzɔa

¹ Yá pɔ Amɔzu né Isaia è Babeli musun ke:

² A gilili péle sísi wáiwai musu,
à kúkuá dɔmá à ɔkené
aa si Wéee bɔleɔu.

³ Ma yádile ma gbéɔne,
ma a gɔ̃sapiɔ sísi

aa mɔ ge pɔkũmabɔbɔmámēe,
ɔ̃ aale pɔnake n̄ ma tidɔ̃nlao.

⁴ Kɔ̃fi lòo gbèsisiɔ musu lán bíla kɔ̃fiwa,
zɔa dɔ buipáleɔ guu lán bui dasi kãaaawa.
Dii Zígɔ̃de mé lé a zígɔ̃ kãaa.

⁵ Aa bɔ̀ b̀usu zàzãɔu za dúnia léwa,
Dii n̄ gbé pɔ aai pɔkũmabɔbɔmáepiɔ
lé mɔ dúnia kei kélekele pii.

⁶ A búbuape, asa Dii gɔɔ káikùe,
Gbãapiide mé a n̄ kaale.*

‡ 11:15 Zia 16.12 * 12:2 Bɔa 15.2, Sou 118.14 * 13:6 Yoē 1.15

gbēgbonaᵋ gbokε a namablekiiᵋ.
A gᵋᵋ kākù, a gᵋᵋ ga bo.

14

Isailiᵋ sua ní pá ziu

¹ Dii a Yakᵋbu buiᵋ wēnagwa,
a εa Isailiᵋ si bo.
A εa ní kále ní bùsuu,
buipáleᵋ namá, aai káaańᵋ.
² Buipáleᵋ gé zεiné ní gbεu,
Isailiᵋ i gᵋ ní ví ní bùsuu.
Aaᵋ de ní zikεnaᵋ ũ gᵋᵋ ní nᵋᵋ.
Gbé pᵋ ní ví zᵋ ũ yāaᵋ gᵋ ní zᵋ ũε,
gbé pᵋ ní gā liné ní kpεᵋ ᵋ aa gbāamᵋné.
³ Zibeezi ᵋ Dii a á gba íampakii,
á taasikε bo, á liaazᵋ bo,
á zᵋzi gbāa kε bo.

Babeli kía yá

⁴ A yāada ní Babeli kiao à mε:
Gbēgāfina ku bo,
aà káaa mīde.
⁵ Dii vāikεnaᵋ go è,
à kpalablenapiᵋ lípana zᵋᵋ.
⁶ Kíapi buiᵋ gbèᵋ ní pᵋfεᵋ yāa ᵋzεsaie,
à gbāa denla kènέ ní pᵋkūmao,
i kámabo ní íadaamáoo.
⁷ Bùsu píi gᵋ níenie yākelesai,
an gula dᵋ sa.
⁸ Pēliᵋ ní Libā bùsu sεde líᵋ pᵋ kèna n yá musu, aale mε:
Za gᵋᵋ pᵋ n lele,
gbēε lí mó wá zᵋi bo.

⁹ Beda looa n yái za zílezile,
wàε mó dainle.
Bui píi kiao lé fεle ní kilau,
dúnia gbēzᵋᵋ gyaadeᵋ lé gbāakpanzi nípii.

¹⁰ Aa yáε nípii aa mε:

Mpi sᵋ n kεwanᵋ mùaa yà?

N gᵋ gbāasai láváwa yà?

¹¹ N íandāa ní n táasi mᵋᵋna óo sí bedau la,

kᵋᵋbiiᵋ mé gᵋ ní pε ũ,

séseᵋ mé n zwāa ũ.

¹² Saan nᵋᵋ'imina, gudᵋleia né!

N bāε luabε n su zíle fá!

N gbé pᵋ n buiᵋ kaaũ

ᵋ wà n nε tᵋᵋ.*

¹³ N ò n sᵋ guu n mē

ńyᵋ gbā zᵋ luawaε,†

* 14:12 Zia 9.1 † 14:13 Mat 11.23

ńȳõ n kpala káfi e a ví saanaola,
 ní z̄õle diiõ k̄õkáakegb̄e p̄ó kú gugb̄ántoo oi musu,
 14 ní d̄ede ñ ví luab̄epuanaa,
 níõ de lán Musudewāe.
 15 Ǿ n si b̄edau e a ñõnau.
 16 Gb̄é p̄ó n e aõ n gwa soee,
 i làasook̄e à me:
 Ǿme d̄únia lùã ȳãao lò?
 Aàpi mé kpalaõ gb̄ãeo lò?
 17 Ǿme tò d̄únia ḡõ guwaiwai ù,
 à a m̄eewiaõ d̄ẽõnz̄õ,
 ìli a z̄ìz̄õõ gb̄āe aa tá ñ beo.

18 Bui píi kíãõ wúlea ñ gawio
 baade a kp̄é d̄õngub̄õ guu,
 19 ̄õ wà n v̄ũaa miagbesai
 lán né p̄ó wa ì ge ùwa.
 Gb̄é p̄ó wà ñ z̄õz̄õ ñ f̄ẽndao
 wà ñ d̄edeõ kákaanla.
 Wà n zu eu ñ gb̄épībe,
 wà ̄õz̄õ n gewa.
 20 Wa n mia kpak̄õ ñ kíãõõ,
 asa n n b̄usu ̄õõkp̄āe,
 n n gb̄éõ d̄ède.

Wa v̄ãikenapi bui t̄õ ma bauo.
 21 A aà néõ d̄edek̄ii k̄eke
 duuna p̄ó an maeõ k̄è ȳái,
 k̄é aasu gb̄ãak̄ũ aa ḡõ b̄usu ví,
 an w̄éleõ d̄únia pao ȳái.

22 Ma Dii Ziḡõde ma m̄è má f̄elemá,
 mí Babeli t̄õ de ñ a gb̄é kí̄nina p̄ó ḡõõ,
 an néõ ñ ñ buiõ píi.
 Ma Dii máme má ò.
 23 Má w̄élepi ke d̄ãna ùe,
 kp̄õb̄õ'ilenãõ kákīi ù,
 mí waa ñ m̄éseõ mà kaale.
 Ma Dii Ziḡõde máme má ò.

Yá p̄ó a Asiliõ le

24 Ma Dii Ziḡõde ma legb̄è ma m̄è:
 Lá ma z̄eò a ke,
 yá p̄ó má dà a z̄eke.
 25 Má Asiliõ wíwi ma b̄usuu,
 má ̄õz̄õmá ma gb̄èsis̄is̄iõ musu.
 Má ñ zuu b̄õléé,
 má ñ asoõ goé á ḡãu.
 26 Lá ma z̄eò mà ke d̄úniau píin we,
 a yá ma õ looa bui píila.

27 Ma Dii Zígõde lá ma zεòn we,
démε a fõ kpamεei?
Ma ɔ dɔa musu,
démε a fõ siilei?

Yá pɔ a Filitεɔ le

28 Wε̄ pɔ kí Aaza gà, † ɔ̄ Lua yáε bee ò:
29 Filitεɔ, ásu pɔnakε go pɔ á gbéε ea yá musuo.
Mlɛpi bui guu ɔ̄ mlè pāsina a bɔu,
aà lé aɔ vāi mé aɔ wāa.
30 Taaside búubuuɔ dádákεkii maa e,
wēnadeɔ wúle ní laai musu.
Ama má tó á zína ga ní nɔanaoε,
mí á gbéε kinina pɔ g̃ɔɔ dεdε.
31 Wéledeɔ, à wiile!
Uadeɔ, à búbuape!
Filitεɔ ápii, à ke d̄ɔnɔɔ,
asa súlele dɔ gugbāntoo oi,
zíg̃ɔɔ kpaaiá,
an gbēε kēa a deewao.
32 Kpelewa wa o buiɔ zinaɔnei?
Wa oné Dii Siɔna kàle,
aà gbéε wēnadeɔ ulekii ví a guu.

15

Yá pɔ a Mɔabuɔ le

1 Yá pɔ Lua ò Mɔabuɔ musun ke:
Mɔabuɔ bùsu wéle Ala gbòò,
wà a suumpa gwāasín doε.
Mɔabuɔ bùsu wéle Kii gbòò,
wà a suumpa gwāasín doε.
2 Dibõdeɔ lé gé ɔ̄ɔɔ ní táakpɛu ní ní sa'okiiɔwa.
Mɔabuɔ búbua dɔ Nεbo ní Mεdebaɔ yá musu.
Migbaalea nípii, lekāna waa.
3 Gbéε ku zεaɔu, zwānkasaɔ kákaańla,
aa ku ua ní gāaεo,
aale ɔ̄ɔɔ, aale pelembo.
4 Eεεbõdeɔ ní Elealedεɔ búbua dɔ,
wàle ní lɔɔ ma za Yaaza.
A yái tò Mɔabu zíg̃ɔɔ lé wiipe
e an nisina naliwa.
5 Mále wēnake Mɔabuɔne ma s̄ɔ guu,
an lala'onao lé tá Zoaa
e à gè pè Egala Selisiawa.
Aale Luiti s̄is̄i kú ní ɔ̄ɔɔ,
aa be Olonaiũ zéu,
aale ní wíwia búbuape.
6 Asa Niũliũ í bà, a s̄ε gāgaε,
sè is̄i làa, lá is̄i kú lɔɔ.

† 14:28 2Kia 16.20

⁷ Ǿ aa àizεε pó aa è aa kàλεο sèle,
 aale taò swa gbalade baa.
⁸ Búbua lígua Mɔabu bùsu zòλευ,
 wà ní ɔɔɔ mà e à gè pè Egelaiũwa,
 wà ní tàaapeapi mà Bεε'eliũ.
⁹ Dibɔ ɔɔ gà ní auo,
 asi má εa kpa Dibɔzi ɔε.
 Má nòomusu gbaε Mɔabu lala'onaoɔwa
 ní ní bùsu gbé kɔninaɔ.

16

Mɔabuɔ ɔɔnλε gbaa Yelusaleũdeɔwa

¹ A bùsu gbēzɔɔ gba sãɔ à kpásãè,
 bɔa Sela à ma guwaiwaia e à γε ka Siɔna gbèsísíwa.
² Mɔabu nɔεɔ ku Aano buakíɔ
 lán bã pó wà ní yá ní sakpeu aale liaaliaaɔwa.
³ Aaí me: Lεdawá! Lá wá ke owēε!
 Ue dawála íatē gbāa zá lán gwāasínawa.
 Lala'onao ule, nísu bɔ ní bàalenapiɔ.
⁴ To Mɔabu lala'onapiɔ aao kú ní bùsuu,
 nì ní ule gbé pó ye ní ke kélékεεε.

Tó gbé pó lé ɔtɔmáɔ mĩde,
 mé an kea kélékεε làa,
 mé gbé pó lé ɔzɔmáɔ sáale bùsupiu,
⁵ kpala a zínapele gbēke guu,
 Davidi buie a zòλευ ní náaio.
 A kpáλεke yázedei,
 aɔ wāa ní yágɔgɔane a zéwao.

⁶ Wa Mɔabu yòɔ yāmà,
 an kàamai ní ní zazaɔ zɔɔ.
 Aa wala ní íandáo ví,
 kási an yábɔlea pii pāε.
⁷ Bee yáí Mɔabu lé ɔɔɔ,
 ampii, aale ɔɔɔ nízia yáí,
 aale ɔɔɔ, aale kaa bεεke,
 kaa pó wí ke ní vεεbeo Kilalεε.
⁸ Asa εsebɔ buaɔ ní Sibema vεebuɔ tɔɔle gàε.
 Buipále kiblenaɔ ɔzɔ ní vεelipiɔwa.
 A bú kà yāa za Yazεε e guwaiwai léwa,
 aa ɔtà e à gè nà ísiawa.
⁹ A yáí mále ɔɔɔ Sibema vεebuɔne
 lá Yazεεdeɔ a ɔɔɔwa.
 εsebɔdeɔ! Elealedɔ! Ma wé'ikàwá,
 asa gula pó ɔɔ ɔɔ yāa saε pɔkekegɔɔ làaε.
¹⁰ Wà pɔna ní yaalɔ bò á kaaɔu,
 gula ní pɔna wiio ɔɔ á vεebuɔ guuo.
 Gbēε lé ɔzɔ vεεwa a ífēkíiu ɔɔ,

ma á pɔna súu mǐde.

¹¹ Ma nòse lé ɔ̀ɔ̀ Mɔabuɔne lán mɔɔnawa,
ma pɔ yaa Kilalɛɛ yá musu.

¹² Tó Mɔabuɔ̀ b̀̀ gè ní sa'okii,
aaí ñada níziawae.

Tó aa gè wabikei ní táakpɛu,
aa ma nao.

¹³ Yá pɔ́ Dii ò Mɔabuɔ̀ musun we.

¹⁴ Ama tiasa Dii mè: Wè àaɔ́ léu lán gbèwina zígɔ̀ ledilɛawa Mɔabuɔ̀ gawi a láa, an gbé́ daside a yáfukù, an gbé́ kɔ́ninaɔ̀ fɛ́nɛ̀ a ke zài, aaɔ́ dasio.

17

Yá pɔ́ a Damasi le

¹ Yá pɔ́ Dii ò Damasi musun ke: Gwa! Damasi aɔ́ de wéle ù ɔ̀, aɔ́ dɔ̀ɔ̀aa lán zètɛ́ kweawae.

² Aloe wéleɔ̀ gɔ́ bezia ù,
aɔ́ de pɔ̀ kákii ù.

Gbèe aɔ́ ku we
ké a vía gbasá pɔ́pɔ́ kũo.

³ Eflaiù buiɔ̀ wéle bíideɔ̀ aɔ́ ku ɔ̀, aɔ́
Damasi kpala aɔ́ ku ɔ̀.

Sili gbé́ kɔ́ninaɔ̀ gɔ́ lala'onaɔ̀ ù lán Isailiɔ̀wae.
Dii Zígɔ́de mé ò.

⁴ Zí bee Yakɔ̀bu buiɔ̀ gawi kɔ́ a é,
an namablea a midɛ.

⁵ An bùsu a gɔ́ lán bua pɔ́ wà a pɔ́ kèkè wà ɔ̀màlɛuwae,
lán Lefai guzulɛ pɔ́ wà a pɔ́ kɔ́nwèwa.

⁶ Kási a kɔ́napi a gi gɔ́ yɔ̀
lán ku pɔ́ wa kè a né mèn pla ge àaɔ́ gí gɔ́ a musu
mé a né mèn síiɔ́ ge sɔ̀ gí gɔ́ a gɔ́n nɛdewawae.

Dii Isailiɔ̀ Lua mé ò.

⁷ Gɔ̀ bee gbènazinaɔ̀ wé aɔ́ pɛ ní Kenawa,
aa wesi Isailiɔ̀ Lua Kuaadoadele.

⁸ An wé aɔ́ ku sa'okii pɔ́ aa b̀̀ níziawae ɔ̀, aɔ́
aa wɛɔ́ lí pɔ́ aa pèlɛ táa ùzi ɔ̀ ge ní tulaletikatɛakiiɔ̀.

⁹ Gɔ̀ bee an wéle bíideɔ̀ a gɔ́ bezia ù,
aa gɔ́ daaíá lán Amɔleɔ̀ ní Iviɔ̀ wéleɔ̀wa
gɔ̀ pɔ́ aa ní tó Isailiɔ̀ne.

¹⁰ Asa Lua á Suabana yá sàáguɛ,
Lua á gbãa á ulékii yá i dɔ́águo.
Ayãmɛto a d̀̀sagbɛ pèlɛ,
a buade pè lá buipáleɔ̀ ì kɛwa.

¹¹ Zí pɔ́ á bà a kaa ñai,
a gu d̀̀ á tò à b̀̀b̀b̀.

Kási á pɔ́e e weo,
sema gyã ní yá'õma láasaio.

¹² O'o! Buiɔ̀ zɔ́a d̀̀ dasidasi
lán ísia kɔ́fiwa.

O'o! Gbēnazinao kíi do
 lán izōosukaawa.
 13 Tó bui do kíipi do
 lán izōosukaawa màa,
 Dii a ní lele, aai bàale ta zāzā
 lán ése úa pó íana sèle sìsì musuwa,
 lán íampuuvu pó zàa'iana gèò zéawa.
 14 Tó oosi kè, sōkēngu a me á ké!
 E gu àò gé doi yá a láa.
 Gbé pó aai wá póc séleo baan we,
 gbé pó aai wá póc naaa zian we.

18

Yá pó a Etiopi le

1 O'o! Etiopi bùsu swade fionde gbéò!
 2 Aai zinao gbae ísiasa,
 aaiò be ía ní kefu gó'ilenao.
 Zina kàsakasaò,
 à gé bui gbàa mè yòò pó wí viakeneé gupiiuò kíi,
 bui pāsì pó aai òzò ní ibeewa mé swao ní bùsu zèezèe.
 3 A dúnia gbépii,
 á gbé pó á kú tóleo,
 tó wà gilili pèle gbèsisì musu, á e,
 tó wà kuupè, á ma.
 4 Dii òmèe à mè
 áò gugwa za a kúkíi kílíkíi,
 lá íatè ò pipi tólewawa,
 lá lou ò ku masai pòkekègòwa.
 5 E wàò gé pòkekèi,
 e vèevu àò gé láai a nesoenaò kákā,
 a a gōnaò zōzō ní fēnkínio,
 a a pó a tào é'è kóle.
 6 Wa ní tó gbèsisì bāò ní wàio ble ũ,
 gbèsisì bāò sae bleńno,
 wàio i buziobleńno.
 7 Goo bee bui gbàa mè yòò pó wí viakeneé gupiiuò,
 bui pāsì pó aai òzò ní ibeewa mé swao ní bùsu zèezèe
 aa mō Dii Zigōde gba pó Siōna gbèsisì musu,
 gu pó aà tó kuwàpiu.

19

Yá pó a Egipi le

1 Yá pó Dii ò Egipi musun ke:
 Gwa! Dii di lou kàsakasa kpe,
 àle mō Egipi.
 An táaò lé lualua aà ae,
 mé sō a kē Egipiogu.
 2 Dii mè:
 Má Egipiò kpakōa ní zío,

vii ní dāunao, gbé ní gbéo,
wéle ní wéleo, kpala ní kpalao.

³ Egipio nisina a naliwa,
má ní lekpaai gboo.

Aa yāgbēa táaó ní welendeowa
ní gèsisinao ní māsokenaó.

⁴ Má Egipio na dii pāsione ní ozié,
kia gbēwetāna mé aó de ní kia ũ.
Ma Dii Lua Zigōde máme má ò.

⁵ An swada í a ba,
swa'epi a gō gii, a bèle a paa.

⁶ Egipi būsū swa'onaó gído,
a í a láa, i wétōna bō,
swa'ε feeó ní a wáaó vlā.

⁷ Niili dōó a gō náinai e a kāaawa,
bua pó wa kè a gēewaó giigaga,
aa gē ní íanao, aao ku bo.

⁸ Kpòwenaó óob,
táalukpanaó gō wēnannaó,
gbé pó aai kokoa da Niili íuó gō zeesai.

⁹ Wí a bñnwembōbōnaó kú,
bāabaatānaó gēε a gō kpá ní wéi.

¹⁰ Zōε pō a ya,
lakēnaó nòse a òokpa.

¹¹ Zoā dōaanaóá sōũone,
Falaōó íwa ònōnaó ledama gbá vío.

Kpelewa aa fō o Falaōóε
ònōnaón ní ũ, yāa kíabuion ní ũi?

¹² N ònōnaó gè máε la?

Aa yá pó Dii Zigōde díle
à ke Egipione o wà mae?

¹³ Zoā dōaanaóá sōũone,
Nofu gbāadeó sāsāε.

An būsū gbēzōó lé ní gbéo liaa.

¹⁴ Dii láasoo kpaanla dà Egipione,
à liaa zímá an yá píi kea guu,
ō aa gō lán wēdena pó lé málemale a pisiuwa.

¹⁵ Egipi mi ní a vláo,
a zalio ní a nàaleó,
a dōaanaó ní a gbé kpeεó
an gbēε a fō yāε keo.

¹⁶ Gōó bee Egipio aao de lán nōεowaε, vía a ní kú aa lualua Dii Zigōde ó pó looanla yái.

¹⁷ Yuda būsū yá a di Egipiowa, gu i limá. Gbé pó wà Yudaó yá'òè píi, sō a kē adegú yá pó
Dii Zigōde zèò à kené musu.

¹⁸ Gōó bee Egipi wéle mèn sōóó Ebelu yá'o, aai ze ní Dii Zigōdeo. Wélepíó do tón Eliopoli.

¹⁹ Gōó bee wa Dii gbagbakii bo Egipi guo, wa dōngubó péle Diiε Egipi būsū zōleu.

²⁰ Aò de seela n̄ d̄nguo ũ Dii Zìḡs̄deε Egipi bùsuu. Tó aa wiipè Diiwa gbé p̄ó lé n̄ gyawio yá musu, a suabana gbaené à yásir̄n̄, i n̄ b̄.

²¹ Ḡoo bee Dii a az̄ia òb̄ Egipiòne, aai aà d̄s̄, aaiò z̄obleε n̄ sa'ob̄oo n̄ p̄ówentio, aa lekewa, aai a flabo.

²² Dii a kpa Egipiòzi. A kpán̄zi, i ea n̄ gbágbã. Aa ea ze n̄ Diio, i n̄ wabikεa sí, i n̄ gbágbã.

²³ Ḡoo bee z̄eda a b̄o Egipi a gé Asili. Asiliò gé Egipi, Egipiò gé Asili, Egipiò n̄ Asiliò kúle Diiε sānu.

²⁴ Isaili mé aao de bùsu εf̄aaideò àaōde ũ n̄ Egipio n̄ Asilio d̄unia guo ḡoo bee.

²⁵ Dii Zìḡs̄de a báaadañgu à mε: εf̄aaideò ma gbé Egipiò n̄ Asili ma ogb̄eo n̄ Isaili ma p̄oviaò.

20

Asili z̄iblea Egipiò n̄ Etiopiòwa

¹ Asilio kí Saaḡs̄ a z̄ìḡs̄o gb̄ēz̄s̄o z̄ì, s̄ à gè lèle Asedodawa a sí.

² W̄ε bee Dii yādà Am̄zu né Isaiaε à mè: Ge n̄ n̄ zwānkasao woloma, ní n̄ kyaleò b̄ob̄o. Ō a kè màa, a be búu kyalesai.

³ Ō Dii mè: Lá ma z̄òblena Isaia ḡò be búu kyalesai w̄ε àaō Egipiò n̄ Etiopiò yá'ea seela ũ,

⁴ màa Asilio kía a Egipiò n̄ Etiopiò séle z̄ìz̄oo ũ, néf̄ēnen gb̄ēz̄s̄o, i tárn̄o búu kyalesai. An p̄òò iò di, aa kpeb̄o.

⁵ Gb̄é p̄ó aa Etiopiò náaikè aa Egipiò gb̄aa k̄èò ḡs̄ n̄ bílio, an ḡεε i ḡs̄ kpá n̄ w̄éi.

⁶ Ḡoo bee bùsuebeedeò mε: Gwa! Gb̄é p̄ó wá n̄ náai v̄i wa nar̄zi aa d̄owáε aa wá sí Asilio kíawaon we fá! Kpelewa wá ke wà pilimá sai?

21

Yá p̄ó a Babeli le

¹ Gb̄aa p̄ó p̄aa ísiai yá.

Lá z̄àa'iana ì p̄ā Negεvea,
màa wà b̄ò bùsu p̄ó wa a v̄ia v̄iu,
wàle p̄ā guwaiwaia.

² W̄épungu p̄ó má èpi yá p̄āsì.

P̄okaalena lé p̄ó kaale,
z̄ìb̄onkp̄ede lé b̄o n̄ kpe.

Elaũò, à lélemá!

M̄edeò, à koez̄s̄n̄zi!

³ Yá p̄ó má è tò ma lé ḡò kpaaua,

yá p̄ó má mà ma da bíliu.

A w̄aw̄a ma k̄ū gb̄aa, àle ma wó paa,
à f̄elemanò lá n̄w̄aw̄a ì f̄ele n̄ewawa.

⁴ Iw̄aa k̄a ma p̄oa,

gili ḡèmagu, mále lualua.

Oosi mé ma si,

s̄ à m̄òm̄εε n̄ kpakpanagaa.

⁵ Wàle blekale táabũnu musu,

wàle p̄ε kpálekpalε,

wàle p̄oble, wàle imi.

Zìḡs̄o gb̄ēz̄s̄o,

à f̄ele à á ḡs̄keb̄oo séle!

⁶ Yá p̄ó Dii òm̄εen ke:

Ge ñ gbé dile gugwakii,
pó pó a è i o.

⁷Tó à s̄́o è kpaaīa plapla,
aale zikagōo gá

ń gbé̄o didia zaa'inao kpe ń yiongōo,
āo kú ń laaio maamaa.

⁸Ɔ gugwanapi wiilè à m̄̀: Dii,
mio ze ma gugwakii lá gu lé d̄̀e,
mio ku ma limusudakii gwá ń gwá̄o.

⁹Gwa! S̄́o kpaaīa plapla gode lé m̄̀.

Ɔ godepi m̄̀: A gà! Babeli gà!*

A diio kálea t̄̀o le wíwia.
¹⁰Ma gbé pó wà á gbé lán p̄̀wenawao,
ma yá pó má mà Dii Ziḡode Isailio Luawa òé.

Yá pó a Ed̄ũo le

¹¹Duma yá.

Gb̄e lé lezumazi za Sei à m̄̀:
Gud̄ana, gusia kà kpelewai?
Gud̄ana, gusia kà kpelewai?

¹²Ɔ gud̄ana òè: Gu lé m̄̀ d̄̀ie,
kási gu a gi à̄o siae.

Tó ń ye ȳ́ale, la, ní ea su lo.

Yá pó a wi Laalubuo musu

¹³Laalubuo yá.

A Ded̄a kyaama pó ñ b̄̀okpa Laalubuo b̄̀usu likpenawao,

¹⁴à gé dai imidenao le ń ío.

A gbé pó á kú Tema b̄̀usu,
à gé dai lala'ona le ń p̄̀bleao.

¹⁵Asa aale bàale f̄̀endaee,
f̄̀enda w̄̀t̄̀e ń sákāao ń z̄̀i p̄̀s̄̀ioe.

¹⁶Dii òm̄̀e à m̄̀: W̄̀e do léu lán gb̄̀ewina ziḡo le dil̄eawa, Kedaao gawi a láa.

¹⁷Kedaa ḡ̄sa kadeo bo dasio. Dii Isailio Lua mé ò.

22

Yá pó a Yelusaleũde le

¹W̄̀epungu'ea guzul̄eu yá.

B̄̀ome á lé a d̄̀e á kpe musu píii?

²W̄̀éle súu gb̄̀ade gb̄̀e!

W̄̀éle p̄̀na k̄̀f̄̀ide gb̄̀e!

I ke f̄̀enda mé á gb̄̀e d̄̀e,
aai gaga z̄̀i guuo.

³A d̄̀aanao kp̄̀ak̄̀e aa bàalè,
ō wà ń naaa, wà ń k̄̀k̄̀ kazusai.

Wà á gbé pó wà ń éo k̄̀k̄̀,

baa ké aa bàalè tà z̄̀az̄̀.

⁴Aȳ̄ameto ma m̄̀:

* **21:9** Zia 14.8, 18.2

A gomala, à to mà ɔ̀lɔ̀ wēnannɔ̀.
 Asu wɛɛɛ ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ
 ma gbé pɔ́ gàgaa yá musuo.
 5 Dii Lua Zigɔ̀de gɔ̀ɔ̀dĩɛ.
 Zaa n̄ ɔ̀zɔ̀amáo n̄ gilio
 aɔ̀ ku Wépungu'ea Guzulɛu
 n̄ bíigbooao n̄ wiilɛa gbèsisi musuo.
 6 Elaũɔ̀ n̄ gbàlaɔ̀ sèɛɛ,
 aalɛ mɔ́ n̄ sɔ̀deɔ̀ n̄ sɔ̀godeɔ̀.
 Kiiɔ̀ n̄ sèngbaɔ̀ sè lé dɔ̀dɔ̀.
 7 Sɔ̀goɔ̀ di á guzulɛ táaedeɔ̀u,
 sɔ̀deɔ̀ zɛzɛ á wéɛ bíibɔ̀leɔ̀u,
 8 Yudaɔ̀ gia n̄ níziáo zɛví lɔ̀.

ɔ̀ zí bee sa a á zikabɔ̀ wèɛɛ
 kpé pɔ́ wí mɛ Líkpe Kpéu.
 9 A è Davidi wéɛ bíi gufoɔ̀ dasi,
 a i kùsũa dĩ íkalekii pɔ́ kú zíɛ guu.
 10 A Yelusaleũ kpéɔ̀ nàɔ̀,
 a kpéɔ̀ gbòɔ̀ à a bíi tàtaɔ̀.
 11 A íkalekii pi kè wéɛ guu
 íkalekii zi plaade ũ,
 āma i wɛdɔ̀ Lua pɔ́ mɔ̀ n̄ yápiozio,
 i Lua pɔ́ yápi dĩɛ za zi yádao.
 12 Zí bee Dii Lua Zigɔ̀de á sisi
 à ɔ̀lɔ̀, à búbuapɛ, à á mi wa,
 í zwánkasa kákaála,
 13 ɔ̀ á kú pɔ̀nakɛa guu n̄ yaalɔ̀.
 A zuɔ̀ n̄ sãɔ̀ dèdɛ,
 áɛ nɔ̀ sɔ́, áɛ vɛɛmi,
 áɛ mɛ: Wà pɔ̀ble, wà imi,
 asa wá ga ziaɛ.*

14 Dii Zigɔ̀de kãmɛɛ ma swáwa à mɛ:
 A duunapi kɛawá vɛo e à gɛ gaɔ̀.
 Dii Lua Zigɔ̀de mé ò.

Kibɛ ziiá Sɛbena

15 Yá pɔ́ Dii Lua Zigɔ̀de òn kɛ:
 Fɛɛ gɛ o kibɛ ziiá Sɛbenae:
 16 Bó n̄ ví lai? Dé n̄ ví la
 ɔ̀ níɛ mia'ɛ sɔ̀ nzíɛ la,
 níɛ gbɛsi yɔ́ musumusú n̄ víkii úi?
 17 Laaika gɔ̀sa!
 Dii a n̄ kũ n̄ zu!
 18 A n̄ koo lán banɔ̀wa,
 i ní gbeembo e bùsu yáasau.
 We níyɔ̀ gau,
 n̄ sɔ̀go gawideɔ̀ i gɔ̀ we.

* 22:13 1Kln 15.32

N dii ua kpεbɔnan n ũ.

¹⁹ Má n bɔ zɪue,
má n kē n gweawaε.

²⁰ Gɔɔ bee má a zòblena
Ilikia né Eliakiũ sísi,

²¹ mí n ula daè, mí n asana dɔè,
mí n kpala kpawà aàɔ kũa,
iɔ de Yelusaleũdeɔ mae ũ
ní Yudaɔ píi.

²² Má Davidi be kili daè a gàu,
a zεwē, gbēe a f̄ tao,
a zeta, gbēe a f̄ wēo.†

²³ Má aà pe kálo ũ ḡi gbāawa,
aà z̄lek̄i aɔ maa,
i aà de bεdeɔ kpela.

²⁴ Ama aà de bεdeɔ a loowà nípii,
an néɔ ní ní buiɔ ní ní ta keleɔ píi,
sea dodābɔɔ e olaɔwa.

²⁵ Dii Ziḡɔde mē, z̄i bee kálo pɔ wa pè ḡi gbāawapi a fu, a kaso léle, aso pɔ loowàɔ i wíwi.
Dii mé ò.

23

*Yá pɔ a Tiideɔ le**

¹ Tii yá. Isia gó'ilenadeɔ,
à ɔɔɔ, asa Tii ḡò yàaaε,
kpée i ḡɔ ɔɔ, godɔk̄i kú ɔɔ.
Sipi bùsudeɔ mé baopi kpáné.

² A ke k̄ilikili ísialedeɔ
ní Sid̄ɔ laatana pɔ aa kà ísiatagenɔɔ musuɔ.

³ Bua pɔ kú Niili sae mé Tiideɔ pɔ'ek̄i ũ.
We aal pɔwena lúluu wà buaɔ í z̄ɔɔwa,
ɔ Tii ḡò buiɔ eleblek̄i ũ.

⁴ Sid̄ɔdeɔ ní ísia gūgūna wéle bíideɔ,
á gee a ḡɔ kpá á wéie, asa ísia mē:
Mi nɔwāwākeo, mi ne'io,
mi neḡɔe gwao, mi nenɔe tòlokeo.

⁵ Tó Egipiɔ Tiideɔ baopi mà,
aa bāabāabo.

⁶ A bua ta Taasisi,
à ɔɔɔ á ísialedeɔ!

⁷ A wéle pɔnade pɔ kálea za zin weo lò?
Wélepi gbēeɔ mé f̄aa
aa gè z̄òle bùsu z̄az̄ɔuo lò?

⁸ Tiideɔ gb̄éɔ kpà kpalau yāa,
an laatanaɔá k̄iaɔne,
an pɔyianaɔ tɔbò dúniau.

Déme díle yápi Tii lei?

⁹ Dii Ziḡɔde mé díle

† 22:22 Zia 3.7 * 23: Mat 11.21-22

à íandānapiᵛ gawi kᵛ'e,
i gbě́ pᵛ aa tᵛbò dúniaupiᵛ busa.

¹⁰ Taasisiᵛ, à dagua lán Niili í paawa,
gběe ku à kpáé bo.

¹¹ Dii ᵛlòò ísiaa,
a tò bùsu pᵛ kú a saeᵛ lùalua.
A yādīe Kanaa bùsu yá musu,
à mè wà a wéle bíideᵛ deele.

¹² A mè: Sidᵛ wéle
pᵛ gběe i ziblema yāao,
wà lèlema ní gbāao sae,
nyᵛ e íanadā bo.
Tó a fele bua íwa e Sipi bùsuu,
baa wekii á íampakii eo.

¹³ A bùsupi gwa,
Babiloniᵛ tò à gò gběgbonaᵛ tòò ũ,
i ke Asiliᵛ no.
Aa gbà lesi dà wa kpàai ní a bíiᵛ,
aa a kpé maaᵛ deele,
gupi gò yáiyai.

¹⁴ Isia gó'ilenadeᵛ, à ɔᵛbo,
asa á wéle gbāa gò yàaae.

¹⁵ Gᵛᵛ bee Tii yá a sã gběᵛgu wè bàaᵛkwí lán kía wè dasilewa. Tó wè bàaᵛkwipi làa, lá wa
ò le pᵛ wa dà ní káaluao guuwa, màa aᵛ de ní Tiio wà mè:

¹⁶ Káalua pᵛ gběe lé mᵛma bo,
n n mᵛᵛna se da wéle.
Le maamaa, ní leᵛ siò dasidasi,
ké n yá e dᵛ gběᵛgu yái.

¹⁷ Wè bàaᵛkwipi gbēa Dii a ea aeᵛᵛ Tiiwa. Tii a ea na a laataawa, i káaluaka ní dúnia bùsuᵛ
píi.

¹⁸ Aà zia yíaa ài aᵛ de Dii pᵛ ũe. Wa àipi dileᵛ, wa ulᵛ, aᵛ de Dii sᵛsinaᵛ pᵛ ũe, ké aa e pᵛble
maamaa, aai pᵛkasa ɔdeᵛ lú.

24

Yá pᵛ a dúnia le

¹ Gwa! Dii a dúnia to da pã, a a deelempae.

A tᵛᵛle flaa, i a gběᵛ fãaa.

² Lá aᵛ de ní gběᵛ,
màa aᵛ de ní sa'onaaᵛ.
Lá aᵛ de ní zᵛᵛ,
màa aᵛ de ní ní diiᵛ.
Lá aᵛ de ní nenᵛenaᵛ,
màa aᵛ de ní ní daᵛ.
Lá aᵛ de ní pᵛlunaᵛ,
màa aᵛ de ní pᵛyianaᵛ.
Lá aᵛ de ní pᵛsēanaᵛ,
màa aᵛ de ní pᵛdeᵛ.
Lá aᵛ de ní flasenaᵛ,
màa aᵛ de ní fladeᵛ.

³ Dúnia da pã láilai òkpaa.
Dii mé yápi ò.

⁴ Dúnia gò wēnanno sìtiũ!
Tɔɔle gò ɔɔɔnno búebuɛ!
Dúnia gbé gbiaɔ gò yēɛɛsai.

⁵ Dúnia òkpà a gbé pɔ kúuo yái,
asa aa pã Dii ikoyãa,
aa bɔ yá pɔ a ðileɔ kpɛɛ,
aa aà bàakuańno gɔɔpii yá gbòo.

⁶ Ayāmeto dúnia gò láaipɔ ũ,
a gbéɔ ní tàaeɔ gbɛ'è.
Ayāmeto dúnia gbéɔ tekũ,
gbé pɔ gòɔ dasio.

⁷ Vēɛ dafu lé fě tūuu,
vēɛliɔ giigàga,
pɔnakenaɔ lé we zàũzau m̄pii.

⁸ Pɔna gaa'ɔ kè kílíkili,
kòɔ'onaɔ kɔfi n̄i,
pɔna mɔɔna kè kyó!

⁹ Wáɛ vēɛmi ní let̄eo bo,
wē k̄isákũ a minaɔ léu.

¹⁰ Wéɛ gò da pã,
ua léɔ kàka píi, gbēɛ lé gē bo.

¹¹ Zɔa ɔɔ gāae vēɛsai yái,
yaalɔ li oosisi ũ míɔ,
pɔna gò dúniaa.

¹² Wéɛ gò kaaũ,
a bɔleɔ kè kélekɛɛ.

¹³ Maa aɔ de bui píie dúnia guu.
Aɔ de lán kukɛawa,
lá wà kpa kɔnwè wa làawa.

¹⁴ Gbēɔ lé wii gbāa lé,
aale gulake,
be'aedeɔ wiidɔ Dii zɔɔke yá musu.

¹⁵ A yái gukpɛdeɔ, à Dii táasile,
ísiabaadeɔ à Dii Isailiɔ Lua tɔɔɔ.

¹⁶ Wáɛ le ma ɔɔ za dúnia léwa
wáɛ mɛ: Gbēmaa kefena!
ɔ ma m̄ɛ: Waiyoo mapi!

Ma kaalen kéwaa?
Ma kaalen kéwaa?
Zìbɔnkpɛdeɔ bɔ ní kpɛ,
náaisaideɔ náaisaiyākèné.

¹⁷ Gili ní eo ní baio lé á dá dúnia gbéɔ.

¹⁸ Gbé pɔ lé bàale gili súue a zu epi guue,
mé bai a gbé pɔ bɔ epi guu kú.

Lou pòòfò, dúnia dèe e a zínau.

¹⁹ Tòòle pàa à wí,

dúnia dèe gbáugbāu!

²⁰ Dúnia lé ke tálaatalaa

lán wēdenawa,

àle ke dègedegede

lán gbà lesíwa.

Aà tàae gbia mé tōwà,

àle lele, a e fele bo.

²¹ Goo bee Dii a íada malaika gbāadeowa musu

ń dúnia kíao zíle.

²² A ń naaa ń ká è zòolou,

a gbatańle lán dakpeunawa,

tó à gòoplakè, i yágògòńno.*

²³ Wí a mowua kú,

íatē gee a gō kpa a wéi,

asa Dii Zígōde mé a kible Yelusaleū,

a tóbò Siona gbe musu gbēzōō wáa.

25

Dii sáaukpaa

¹ Dii, ma Luan n ũ, má n kpela, má n tóbò,

asa ń náai ví maamaae,

n yābōnsae pó n zed za zi kè.

² N mēwia kè gbèze ũ,

n wéle bíide dèele.

Buipáleo wéle bíide de wéle ũ bo,

mé wa ea kále bau bo.

³ Ayāmeto bui gbāao n kpela,

bui pāsío aao n vía ví ń wéleu.

⁴ N de aafia'ekii ũ yēesaideone,

ń de ulékii ũ wēnadeone ń yooyeau.

N de mikpakii ũ lou zá,

ń de uena ũ íatē zá,

asa gbé pāsío lé'iana de

lán lou gígbēawae,

⁵ aa de lán íatē pusuwa guwaiwau.

Ni buipálepío zóa midé,

lá lou ue í íatē pusu kpálewa.

Màa gbé pāsípío kúkua í ze kyó!

⁶ Dii Zígōde a dikpe ble ke bui píie

gbèsísíe bee musu ń ble asaao

ń nòò nísideo ń vèe maa kòòòkeao.

⁷ Gbèsísíe bee musu ò

a sálana pó kú bui píi wéa bāde,

zwāa pó kú bùsu píi gbéólapi.

⁸ A ga midé, ao ku bo,*

* 24:22 Zia 20.3 * 25:8 1Kln 15.54

a wé'i gogo gbépiié,[†]
a wibɔ a gbéɔne dúnia guu pii.
Dii mé ò.
⁹ Gɔɔ bee wa me: Wá Luan ke,
wa wɛdɔààzi, ɔ à wá suabà.
Diin ke, wá wé dɔààzi.
Wà pɔnake wà yáalɔ,
ké à wá suabà yáí.
¹⁰ Dii ɔ aɔ ku gbèsísíé beea,
ãma a ɔzɔ Mɔabuɔwa,
lá wí ɔzɔ sɛwa zùgbɔuwa.
¹¹ Aa ɔke a guu
lá kpáa'ona ì ìliwa.
Baa ní n'ɔkeapio,
Dii a ní íandáa kò'ε.
¹² A ní bíi gbáa lesíɔ gboo,
a pále zíle à daaí ní bùsutio.

26

Dii náaikenaɔ le

¹ Gɔɔ bee wa lee bee si Yuda bùsuu wá me:
Wá wéle gbáa ví,
Lua ì to a bíi ní a zegikiɔ wá suaba.
² A bíibɔleɔ wɛ, bui maa i gɛ,
gbé pɔ aaliɔ Dii náai víɔ ũ.
³ Gbé pɔ aà sɔ Ìɔ dilɛa
ɔ ni aà nòse daè doŭ wásawasa,
ké a n náai ví yáí.
⁴ Aɔ Dii náai ví gɔɔpii,
Dii mé gbɛsi pɔ Ìɔ ku gɔɔpii ũ.
⁵ I gbé pɔ aai bekpa musuɔ kwé,
ì wéle pɔ kálɛa lesíɔ báε
à pále zíle à daaí ní bùsutio.
⁶ Taasideɔ ɔzɔwà,
wɛnadeɔ kèse tɔwà.
⁷ Nòsepuadeɔ zé Ìɔ pooa,
ni gbɛmaaɔ kua kekéné wásawasa.
⁸ Aɔ Dii, wá kú ní yá pɔ n zeɔo zéu,
wá wé dɔnzi,
n tó ní n yá dɔawáguo wá kási.
⁹ Mi n nide gwáasína,
tó gu dò, mi n kíi wεεε.
Tó n yákpalekè ní dúniao,
zíledeɔ ì yázede dada.
¹⁰ Baa tó wá sùuukè ní gbɛvãio,
ìli zé sùsu seɔ.
Váì ì feleɔ dɔɔdeɔ bùsuu,

[†] 25:8 Zia 7.17, 21.4

ìli Dii zɔ̀kε yādao.

¹¹ Dii, n ɔ looanla,

kási aali eo,

to aa ãia pɔ́ n̄ v̄i n̄ n gbé̄o e,

wí i n̄ kú.

To té pɔ́ n̄ d̄ile n̄ ibεεoεe kúma. *

¹² Dii, ni wá gba aafia,

yá pɔ́ wá kè píi, m̄me n̄ kèw̄εε.

¹³ Dii wá Lua,

dii p̄aleɔ gb̄āablèwá,

n̄ beeo m̄me wi n̄ tɔ̀bɔ̀ ado.

¹⁴ Aa ḡaga aa ku ɔ̀bɔ̀,

an gεo lí vuɔ,

asa n̄ ñadámá n̄ n̄ m̄ide,

n̄ t̄o an yá d̄o gb̄εegu ɔ̀bɔ̀.

¹⁵ N wá bui k̄ò, Dii, n wá bui k̄ò,

n̄ nz̄ia tɔ̀b̄ò,

n̄ t̄o wá bùsu z̄̄leɔ ɔ̀t̄a píi.

¹⁶ Aa n̄ k̄í w̄εεε n̄ yooyea guu,

Dii, ké n̄ n̄ toto,

aa wabik̄ema w̄εnanno.

¹⁷ Lá n̄osindee pɔ́ k̄a ne'ia ñ d̄εeka,

ñ wiile w̄aw̄a guu,

m̄aa wá kú n̄ ae yāa, Dii.

¹⁸ Wa n̄osi wa d̄εek̄a,

n̄ beeo wa ne'ñ ñana ũε.

Wi e w̄a d̄únia b̄ò,

wi néo ñ aao ku t̄ōleɔ.

¹⁹ N gb̄é pɔ́ ḡaɔ vu, aaiɔ ku,

gb̄é pɔ́ kú t̄énauo b̄o gau, aai gulake.

N m̄òse a pɔ́ fele lán k̄oo f̄iwa,

ge pɔ́ kú t̄ōle guuo ñ b̄ole.

²⁰ Ma gb̄é̄o, à fele ḡε á kp̄éu,

ñ zetaáε à ule ḡia yoo

e aà p̄ok̄uma ḡε̄zeεa.

²¹ Gwa! Dii b̄ò a kúki,

àε mó d̄únia gb̄é̄o t̄aae wiiné n̄ musu.

T̄ōle a gb̄é pɔ́ w̄a n̄ d̄edeɔ ule ɔ̀bɔ̀,

a b̄o n̄ gb̄épiɔ auo gupuaue.

27

Isaili suabaa

¹ Goo bee Dii a ñada kw̄asawa,

m̄lè k̄ònik̄oni bàw̄āadepi,

n̄ a f̄enda z̄̄o gb̄āa p̄ās̄io,

ñ ñsia kw̄asapi d̄ε.

² Goo bee á lesi v̄ēebu ne'ina yá musu.

* 26:11 Ebe 10.27

³ Ma Dii miò d́a,
miò íkawà gɔɔpii,
miò d́a fáane ní gwāasínao,
ké wasu ɔkāwàò yáíe.

⁴ Ma pɔ lí paaàzio.
Tó leaa ní lesikaoo b̀leu yāa,
d́o ma ge lelemá
mà tesómá míò!

⁵ Sema aa ma sí ní ulekíi ũ,
aai kemaɔ na,
ao, aai kemaɔ na.

⁶ Gɔɔewa Yakɔbu buiò źinapele,
Isailiò b̀b̀b̀, aai vuke,
an libeò i li dúniaa.

⁷ Dii ní gbé lá à bui pɔ ní gbéò gbèwae?
Dii ní deɔe lá à gbé pɔ ní deɔe deɔewae?

⁸ Dii a yákpalekéríno,
i ní yá ní gbae.

A b̀o ní a ían pāsio gukpe oi,
i ní séle.

⁹ Bee a láka Yakɔbu buiò tàaeola.
An duunakéama gben ke:
Aa ní sa'okíi gbeò wíwi kélekele,
mé aali pɔ wa pè táa ũ
ní ní tulaletikateakíiò źź píi.

¹⁰ Wéle bíide g̀ò bezi ũ adoa,
a de gu pɔ wà pákpai ũ lán gbáa wáiwaiwa.
Wekíi zuò ì p̀bleu, aai wúleu,
aai a líò suumpa.

¹¹ Tó a g̀nao gága,
noeò mo é'e wa tékaò.
Wélepideò ǹse vío,
a yáí tò an Kena a ní wēnagwao,
Lua pɔ ní ikàsa a s̀uukerínno.

¹² Gɔɔ bee Dii a a p̀wena gbé
za Uflata pɔ a í lí źeoi
e à ge pe Egipi zé swawa,
i á Isailiò peele dodo.

¹³ Gɔɔ bee wa kàae źo pé,
gbé pɔ v̀aa Asili b̀suuo
ní gbé pɔ lala'ò tà Egipi b̀suuo
aai ea su kúle Dii e Yelusaleũ
a gbésísi pɔ a kua adoa musu.

28

Waiyookéa Eflaiũ buiò ní Yelusaleũdeone

¹ Waiyoo wéle pɔ Eflaiũ bui idekenaò aai íanadãò,
mεεwia pɔ kú guzule táae de sísi musu lán kíafuawa!

A kẹfenkẹ gawi lé láa lá lávu i wolowa.

² Dii gōsa gbāa ví, a mọ wélepi wí
lán lou maa ní gbẹo zàa'ian gbāa pọ́ ì pọ́ músikewa,
lán lou zàa'ian gbāa pọ́ ì to í daguawa.

³ Wa ɔzɔ wéle pọ́ Eflaiū bui idẹkenapiọ ì íanadāòwa.

⁴ A kẹfenkẹ gawi pọ́ kú guzule táaede sìsìwa lán lávuwa
a kwé lán kaadọen né maà sẹ́iawa.
Tó wa è, wa se zu léu gòọ bló.

⁵ Gọọ bee Dii Zígɔde aọ de lán kíafua gawidewa a gbé kónaone,
ɔme aọ dené lán tulu kẹfenawa.

⁶ A tó yázede dọaa yákpalekẹnaone,
a gbéọ gba gbāa aa zì yoaa bíibọleu.

⁷ Věe ì sa'onao talaatalaazɔ,
í gbāa ì ānabiọ pāpāzea.
I gbāa ì ní talaatalaazɔ,
věe ì zɔlemá.
I gbāa ì ní pāpāzea,
aaí talaatalaabo ní ānabike guu,
yá ì yamá ní yágɔgɔa guu.

⁸ Pisi dà ní táabūnuola,
gue fòona vío ní gbāsío.

⁹ Aaí o ma yá musu:

A ye dɔa kewěe yà?

Ale wẹele ānabike dadawěe yà?

Né dẹeūnaon wá ũa?

¹⁰ Asa ì me:

Sá, sà, sá sà,
ká, kà, ká, kà,
la yọọ, le yọọ.

¹¹ A yáí tò Dii a yā'o gbépiọne
ní buipále yá pọ́ aale maoo.

¹² Asa a òné yāa:

Kámabokii ke! Iampakii ke!

A to gbé pọ́ kpàsaọ kámabo!

Kási aai swáse aà yáio.*

¹³ Ọ Dii yá dené:

Sá, sà, sá, sà,
ká, kà, ká, kà,
la yọọ, le yọọ,
ké aa bọlele kpaanla, aai wíwi,
bai i ní kú, wi ọdiemá.

¹⁴ A yáí tò à Dii yāma,

á gbélaanikena pọ́ ále kible gbépiọwa Yelusaleũ.

¹⁵ A mè a kō yāmà ní gao,

a leduũkè ní bẹdao.

A mè lọ, tó músi lígua,

àle pāála, a á leo,

* 28:12 1Kln 14.21

asa εε μέ ά ulékii ũ,
mɔafili μέ ά mikpakii ũ.

16 A yáí tò ma Dii Zigõde ma mè:
Gwa! Mále gbε gbãa dile Siɔna,
kpé gbè bεεεde mide pó wa ε kpáleò ũ.
Wí a gbé pó lé aà náaike kūo.†

17 Yázede μέ aɔ de kpépi yõba ũ,
mé maakea aɔ de a gísusugwabo ũ.
Lougbe a εε pó de á ulékii ũpi gbě,
í a da á mikpakia.

18 A kō yāmaa ní gao a midε,
á ledoūkea ní bedao a gboo.
Tó músi lígua, àle pãála,
a ̄zõwáε.

19 Tó à mò, ali á séle táánɔε,
aɔ pãála lá gu lé dɔ fáane ní gwãasinao.
Gili a gē gbé pó yápi zé dõu.

20 Wúlebo ke geseũ, a ní pooo,
zwãa kè teeeũ, a kúnlaò.

21 Dii a fεε ní a zío,
lá a kè Pelaziũ gbèsisí saewa,‡
a bo ní a dabudabu zío,
lá a kè Gabaõ guzuleuwa.§

22 Asu aɔ de gbélaanikenao ũo,
ké ba pó wa dówá su nao yáí.
Asa má mà Dii Lua Zigõde mè
a ze ní á bùsu kaaleao píie.

23 A swákpa ma yá ma,
à laaido yá pó mále oéwa.

24 Zõε ìo kpase kē gɔɔpii yà?
Ìo gubi aɔ sapa zesai yà?

25 Tó à tɔɔle dàai,
ì dosiona ba,
ì εfo keεε,

ì mase tó dòɔdɔ,
ì naa ba a bakii,
ì gbé'a pé kɔɔ lézì.

26 Aà Lua ì dɔaaè,
ì aà da zìpi zéwa súsu.

27 Ili dosiona gbě ní éngoo,
ìli εfo wé suumpa ní zugo gbáoo.
I dosiona webɔ ní gongbãanaoε,
ì εfo wé suumpa ní ɔoε busebuse.

28 I pówena lóε, ìlio gbě gɔɔpii.
Baa tó à táa'òwà ní zugo gbáo,
ìli a tí boo.

29 Yápi bò Dii Lua Zigõde kíie bo,

† 28:16 Soū 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Píε 2.6 ‡ 28:21 2Sam 5.20 § 28:21 Yoz 10.10-12

aà lɛdama ì bɔ ní saɛ,
aà ɔ̀nɔ zɔ̀ɔ.

29

Yá pɔ́ a Yelusaleúdeɔ le

¹ Waiyoo Alieli!

Alieli wéle pɔ́ Davidi zòleu!
I dikpeke wɛ́ ní wɛ̀o, ále gé.

² N beeo má Alieli da taasiu.
Wa búbuape, wa búbuape,
Alieli i gɔ́mɛɛ sa'okli kina ũ.

³ Má koe'ɔ̀pooi, mí eyɔ́ liai,
mí gbà lɛsí dai.

⁴ Wa ɔ̀naalewá,
á yá'oa i gɔ́ dɔ́ tɔ̀leu,
á bɔ́ i gɔ́ wíwia búsuu.

A yá'oa aɔ́ bɔ́ tɛ́ɛnau lán gɛngbāgbānawa,
á kíi aɔ́ dɔ́ búsutiu kpáikpái.

⁵ N beeo á ibɛɛ dasipio gɔ́ lán luutɛ́wae,
gbé pāsípíɔ́ aaɔ́ de lán ése úa pɔ́ íana lé gɛ̀ò zéawae.

Yápi a ní le kpóokpoo kándoe.

⁶ Ma Dii Zígɔ́de má mɔ́ íadamá
ní loupūnaao ní tɔ̀le lualuaao
ní kɔ́fi zɔ̀ɔo ní zàa'íanao
ní zàao ní tɛ́lepíɔ́ pɔ́kaalenao.

⁷ Bui dasi pɔ́ m̀ò lélei Alieliwae gɔ́ lán nana yáwa,
gbé pɔ́ m̀ò a bíi gbooi aa koezɔ́ɔ gɔ́ lán wépfungu'ea yáwa.

⁸ Lá nɔ̀andɛna ì nana'o à e ále pɔ́ble,
ɔ́ ì vu ní nɔ̀anao,
lá imidɛna ì nana'o à e ále imi,
ɔ́ ì vu yɛ́ɛesai kòlo gagaa,
màa aɔ́ de ní bui dasi pɔ́ lé mɔ́ Siona gbɛwa ní zìopíɔ́.

⁹ Aɔ́ gé ní yádiawáo,
àɔ́ gé ní yá tɔ́awáo,
à tó á vɛ̀ake àɔ́ gé!
A kua búbubuu aɔ́ gé,
i ke vɛ́ɛ mé lé á deo.
A tàlaatalaabo aɔ́ gé,
i ke í gbāa yáí no.

¹⁰ Asa Dii kpasa'i zɔ̀ɔo dàálae.

Anabíɔ́ mé á wé ũ,
ɔ́ a tò wépiɔ́ lé gu'e bo.
Gu'enaɔ́ mé á mi ũ,
ɔ́ à pɔ́kuaé.

¹¹ Anabikɛyāɛ bee deé yá pɔ́ kú taala nanaau ũ píi. Tó á kpà kyokenawa aà a kyoke, a mɛ
á f̃so, asa a nanaae.

¹² Tó á kpà kyodɔ́nsaiwa aà a kyoke, a mɛ á kyó d̃so.

¹³ Ma Dii ma m̀è bui bee ì s̃mazi

à ma kpela ní léoe, an sō kuaò.
Aaí ma sísi gbēnazina yādileawae.*

14 A yáí má ea yābōnsaeò kené,
má òndeo ònò midé,
má wēzēnaò wēzē suumpa.†

15 Waiyoo gbé pò aaí yá pò aale yáo ulemēē zāzā,
aaí ní yáo ke gusiaú aaí mē:
Démē lé wá ei?
Démē wá yá dōi?

16 Yāfuangbanaò!
Alē e oobona dē lán gíwae.
Pó pò wa bò a o a bonae i a booa?
Oo a o a kùunaē a yāe dōoa?‡

17 A gò yoo ké Libā a gò bugbē ũ,
mé bugbē a gò likpē ũ.

18 Goo bee swādoò taalapi yāma,
vāò bò gusia níniuu aa gu'e.

19 Taasideò pò a ea ke na Diiwa,
wēnadeò pónake ní Isailiò Lua pò a kua adoao.

20 Gbé pásìò gēle,
gbélaanikenao midé.

Gbé pò an mē wà ní vāioò kaale,

21 gbé pò aaí yādo gbéwa,
aaí baikpa yānadeē yákpalekekíi,
aaí yāda yāesaidela ní εεopiò.

22 Ayāmeto Dii pò Ablahaū bò yāe bee ò Yakòbu buiò musu:
Wí a Yakòbu buiò kù lóò,
an gēe a gò kpá ní wéi lóò.

23 Tó an buiò ma yākea ní guu è,
aaò dō ké ma kua adoaa.§
Aa ma dō Yakòbu Lua pò a kua adoaa ũ,
an mē i kuke ma Isailiò Lua ae.

24 Gbé pò an nòse líaaò ònòkū,
yákütēkanaò lēdama ma.

30

Yá pò a bui swágbāadeò le

1 Ma Dii ma mē:
Waiyoo né swágbāadeò!
Aaí yá pò ma lé kú a guuoò yá,
aaí kò yāma ní gbéò,
ma Nisínali dōaanéo,
aaí duuna káfi duunaa.

2 Aaí fēle gé Egipi, aali lēzaao,
aaí na Falaòzi ní mīsina ũ,
aaí mikpa Egipi uenai.

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1Kln 1.19 ‡ 29:16 Isa 45.9 § 29:23 Mat 6.9

³ Kási naa Falaṣṣozi a widawá,
mikpaa Egipi uenai a á tó ṣṣkpa.

⁴ Baa ké á gbāadeṣ ku Zoā,
mé á zínaṣ kà Anesi,

⁵ wí a ní kú nípii bui àisaiپی یایی,
aa dṣnle ge káfla e weo,
sema wí ní tó íio.

⁶ Nεgeve nṣbṣṣ yá.

Wàle guwaiwai pṣ yā'ia ní taasio ví baa ví,
nṣṣmusu saṣ ní nṣṣmusu daṣ
ní sṣgbalaṣ ní mlè pásinaṣ di weε.

Zàa'inaṣ ní àizεεṣ sésεa,
yiongoṣ lé kṣṣ é'ε ní ní pṣmaaṣ,
aale geṣ bui àisaiپییε.

⁷ Aale geṣ Egipi pṣ an dṣnle gia
lán lé'iana gbawaε.

A yáí tò mi oè, Ilenṣṣṣ zṣṣ pṣewonsai!

⁸ Dii mè mà gé yáپی kéné láu ge pṣ pεpεenawa,
io dené gṣṣ pṣ lé móپی seela ũ gṣṣpii.

⁹ Buiپیá lualεwεnaṣṣ,
né sásāaṣṣ,
aaliṣ ye swásεa Dii ikoyāizio.

¹⁰ Aaí o gu'enaṣṣ
aasu gu'e aai a yā'oné bo,
aaí o ānabiṣṣṣ
aasu yázεde mané bo.

Aaí mε: A yá nana owēε,
à ānabikεyā'òwēε kpaanla.

¹¹ A ké zéپیwa, à pā yāmaaa,
à Isailiṣ Lua pṣ a kua adoa gáwēε zéu.

Ayāmeto Isailiṣ Lua pṣ a kua adoa yáε bee ò:

¹² Lá a gi yáپی mai,
a gbéṣ bṣṣ'imia náaikè,
mé a ze ní kṣṣnio,

¹³ Ayāmeto duunapi aṣ deé
lán gè lεsí paa kṣṣṣṣa pṣ a kwé kpóokpoo kándowa.

¹⁴ A wíwi kélekele
lán lo pṣ oobona gotṣwàwa.
Wa a kaso e a guu
ké à ká tésibṣ ge idāṣṣ ũo.

¹⁵ Dii Isailiṣ Lua pṣ a kua adoa yáε bee ò:
Zṣlea tεεε ní sṣdaadoũo mé a á bṣ,
laaikpalea níeniε mé á gbāa ũ,
ṣ i weio.

¹⁶ A mè: Beewa no!
Wá di sṣ kpe wà bàalεε!
A yá bee yáí á bàalei síana.

A m̀e: Wá di s̄ wāa kpe!

A yá bee yáí á gb̀eseleno wāa.

¹⁷ Tó á gb̄on òaa soo ní gbé m̀endo wepà,
á t̄l̄e.

Tó gb̄on sooe sa,
á lék̄wa píe.

A gbé p̄ ḡ̀o iò ze

lán lí p̄ péle gb̄e musuwa,

lán d̄alapoo p̄ kú s̄̀s̄i musuwa.

¹⁸ Kási Dii lé á dá à e maakéé,

i fele à á w̄nagwa,

asa Dii Lua i yáke a zéwae.

Báaaden gbé p̄ s̄́a Diizi ũ.

Dii a a gb̄́o suaba

¹⁹ A Siɔnade,

á gbé p̄ á kú Yelusaleũ,

á ɔ̀o bau lo.

Tó Dii á ɔ̀o mà, a gb̄ekekeé,

tó à á wii mà, a wewá.

²⁰ Baa tó Dii taasi dàé á ble ũ,

mé à á dá w̄t̄eau á imia ũ,

á ȳdanede aɔ uleáé lo,

á w̄esiaàle.

²¹ Tó a p̄ale ɔplaa oi ge zee oin nò,

á swále yáwa á kpe à ma,

wàle me: Zén ke, àò beu.

²² I gbasa á t̄́a p̄ wà ánuusu lèwà

ní a p̄ p̄ wà vua lèwà ɔ̀kpa,

í ɔ̀zi lán b̄obwa,

í o p̄p̄ione: A géi!

²³ A á gba lou p̄ p̄ ále t̄́ bua yáí,

t̄̀le a blekéé maamaa z̄itiũ.

Goo bee á p̄tuoo s̄́e ble d̄ád̄akek̄ii yàasau.

²⁴ Zu ní z̄àa'ina p̄ aale bua z̄ikeo

s̄́ela búuna ní t̄́aa wisideo ble,

wa kálené ní péluo ge saa.

²⁵ Gb̄́o d̄ed̄ea dasidasi goo,

tó p̄ les̄i p̄ wa b̄ò kwè,

swa p̄ a í lí z̄̄eo aɔ ku

gb̄es̄is̄iò ní s̄̀s̄i les̄iò musu píi.

²⁶ Tó Dii a gb̄́o gu'iao k̀ekené,

mé à ní gb̄āgb̄ā ní ia p̄ a kp̄ar̄zio,

m̄vua í aɔ gb̄ā lán íat̄̄e gupuawa,

íat̄̄e gupua a k̄áfi lee s̄opla lán goo s̄opla gupuawa.

²⁷ Dii b̄ò z̄àz̄ā,

àle mó luabesianau,

àle ɔ̀o a níu,

àà lébaa lé lua ní kp̄neɔ,
 àà léna de té p̄kaalena ũ.
 28 Àà lé'iana de lán swa paa í
 p̄ó kà ní n̄ɔe ís̄ɔwa.
 Àlɛ buiɔ bobo ní t̄m̄ɔo à ní b̄āde,
 àlɛ àasina kánɛ à ní s̄ásã.
 29 Ap̄iɔ s̄ɔ áɔ lesi,
 lá álɛ dikp̄ekɛ Diie gw̄āas̄inawae,
 á p̄ɔ a kɛ na,
 lá álɛ Dii gb̄ès̄is̄ikū ní kulɛp̄eao
 álɛ gé Isailiɔ gb̄esi kíiwa.
 30 Dii a to gb̄éɔ a lɔɔ gawide ma,
 a to aa a ɔ p̄ó looan̄la e.
 Àlɛ p̄ila ní p̄ókūma z̄ɔɔo ní t̄lép̄iɔ p̄kaalenao
 ní lou kw̄eao ní z̄àa'ianao ní lough̄ɛo.
 31 Dii lɔɔ a gili ḡɛ Asiliɔgu,
 a ní wíwi ní a gopanao.
 32 A ní lé dodo ní go p̄ó a d̄ilɛnéo
 ní ḡāa ɔo ní m̄ɔna ɔo s̄ānu.
 A z̄ika'n̄ɔ ɔzesai.
 33 A d̄òaa t̄ekà à ḡèḡɛ an kía p̄ó ũ,
 t̄épi kák̄li ɛ z̄à a ȳàasa mé ȳàa mòwà.
 Íat̄egb̄ɔ t̄ése a b̄ɔ Dii léu a lé'iana ũ, i k̄ūwà.

31

Waiyoo gb̄é p̄ó aa s̄ɔkp̄àlɛ Egipiɔziɔ

1 Waiyoo gb̄é p̄ó aai gé d̄ɔnle w̄eɛlei Egipi,
 aai gb̄ā'e ní s̄ɔɔwa,
 aai ní z̄ikas̄ɔgo dasiɔ náaike
 ní ní s̄ɔde p̄ó lé víoɔ.
 Aali w̄épe Isailiɔ Lua p̄ó a kua adoawao,
 aali Dii kíi w̄eɛleo.
 2 Kási aapi s̄ɔ a z̄ika'ɔn̄ɔ ví,
 ì ȳáyiamá, mé ìli l̄elileo.
 A f̄elɛ gb̄ēv̄aiɔwa
 ní gb̄é p̄ó aai d̄ɔ v̄aik̄enapiɔleo.
 3 Egipiɔá Lua no, gb̄ēnaz̄inaɔne!
 An s̄ɔɔá Lua Nis̄ina no, p̄ó audeɔne!
 Tó Dii ɔ l̄òon̄la,
 an d̄ɔnledeɔ ḡēmb̄ole,
 gb̄é p̄ó aale d̄on̄leɔ léle,
 aa midɛ s̄ānu nípii.
 4 Dii ȳáɛ bee òm̄ɛɛ à mè:
 Tó n̄òɔmusu lé h̄èk̄ɛ a p̄òbleawa,
 mé wà p̄òd̄ānaɔ k̄āaaaazi dasi,
 lá an wiid̄ɔawà vía a aà k̄ūo,
 mé an z̄ɔa a aà k̄ādeɔ,
 màa Dii Z̄iḡɔde a p̄ila z̄ikai
 Siɔna gb̄ɛwa ní a s̄is̄ɔnaɔ.

⁵ Lá bã Ìbó gí ní a nḗḗ,
màa Dii a gí ní Yelusaleũ.
A giò, a aà suaba,
a maaàla, a aà bḗ.

⁶ Isailiḗ, à ea ze ní Lua pḗ a bḗ aà yáú pāsípāsio sa.

⁷ Asa gḗḗ bee á baade a gí táa pḗ a pḗ aziaḗ ní ánusuo ní vuaozi.

⁸ Wa Asiliḗ kwé ní fḗndao,
i ke gbḗnazina no.
Fḗnda pḗ de gḗḗ pḗ ũo mé a ní dede.

Aa wí ní bao fḗndapi lézì,
wi zḗzida ní èwaasoḗne.

⁹ Via a ní kía kú à gḗḗgḗḗbo,
iwāa a ká ní dḗaanaḗ pḗa,
aai ní dālapoo to daa we.

Dii mé yápi ò.
Aà té dḗ Sibna,
aà kina ku Yelusaleũ.

32

Kia maa kpala

¹ Gwa! Kíae a kpalable ní yázedeo,
aà iwāḗ kible a zéwa.

² An baade aḗ de ulékii ũ zà'ianaḗ,
aḗ de mikpakii ũ lou zá,
aḗ de swa ide ũ gbáau,
aḗ de gbḗsi zḗḗ uede ũ gugiiu.

³ Wḗbiibiinaḗ wé a ké sa,
swākpanaḗ yāma.

⁴ Nḗnwāadeḗ ònḗkū aa yá dḗ,
bebedeḗ yá'o sa káukau iwesasai.

⁵ Wa me sḗḗḗ beedeḗ lḗo,
wa me kḗnideḗ gbḗmaa lḗo.

⁶ Asa sḗḗ ì yāfaasai o,
aà láasoo Ìbó ku yāvāiwa.

Ili zíkḗ Lua yáwao,

ì Dii seela bḗḗ kené.

I nḗandḗnaḗ to gii,

ì imidḗnaḗ to isai.

⁷ Kḗnide yákeḗ vāi,
ì vāikpaai ní taasideḗ

à ní òḗkpa ní mḗafilio,

i wḗnadepiḗ yá málené.

⁸ Beedeḗ ì yázede yá,
yá beedeḗ ò ì zeò.

⁹ A nḗḗ namablḗnaḗ,
à fele swāḗmazi,
á nḗḗ pḗ á kú niḗniḗḗ,
à ma yāma.

¹⁰ A nḗḗ pḗ á kú niḗniḗḗ

á gɔ́ n̄ bílio zii maa'i,
asa v̄ɛkɔ́zɔ́zɔ́a aɔ kuo,
ésekɛkɛa a kɛo.

¹¹ A nɔɛ pɔ́ ále namableɔ,
à lualua n̄ s̄òdeedeo.
A nɔɛ pɔ́ á kú niɛniɛɔ,
à kpakpanaga.

A á pɔ́ɔ wolowá pii,
í zwànkasaɔ dɔ́ á pi.

¹² A ázia gb̄ɛgb̄ɛ, í búbuape
á bua maaɔ n̄ á v̄ɛɛ nɛ'inaɔ yáí.

¹³ A ɔ́ɔɔ ma gb̄éɔ̀ bùsu yáí,
asa leaa n̄ lesikaoo b̄òleu.
A ɔ́ɔɔ á ua pɔ́nadeɔ

n̄ á w̄éle naɛ beeo yáí.

¹⁴ Kibe a gɔ́ da p̄á,

w̄éle súude a gɔ́ bezia ũ.

A s̄is̄i gud̄ɔ́ak̄i aɔ da wáiwai gɔ́ɔpii

zàa'inaɔ pɔ́nakek̄i ũɛ,

pɔ́ɔ dádák̄ek̄i ũ,

¹⁵ e Lua àò gé a Nis̄ina pisiiwá bɔ́a za musu,

gbáa i gbasa gɔ́ gutaaede ũ,

gutaaede s̄ɔ́ dào ũ.

¹⁶ Yázede a kible gbáapiu,
maakea aɔ ku gutaaedepiu.

¹⁷ Yázedepi a aafia iné,
maakea gbɛ aɔ de kua dɔ́dɔ́a n̄ s̄ɔ́daadoũo ũ gɔ́ɔpii.

¹⁸ Ma gb̄éɔ̀ aao ku ua aafiadeu,

an be aɔ niɛ,

aa kámabou nama guu.

¹⁹ Baa tó lougbe likpe ò̀òkpà,

mé wà w̄éle deɛlempà wa dàaí,

²⁰ áo de pɔ́nadeɔ ũ,

áɔ pɔ́t̄t̄t̄ swa píi saɛ,

á zuɔ́ n̄ á zàa'inaɔ d̄èpook̄i e.

33

Yelusaleũ suabaa yá

¹ Waiyoo gb̄é'ò̀òkpana,

n gb̄é pɔ́ wi n ò̀òkpa yáao!

Waiyoo zib̄ɔ́nkpeɛde,

n gb̄é pɔ́ wi bɔ́ n kpe yáao!

Tó n gb̄é ò̀òkpà n̄ làa,

wa n ò̀òkpa s̄ɔ́ɛ.

Tó n bɔ́ gb̄éɔ̀ kpe n̄ làa,

wa bɔ́ n kpe s̄ɔ́ɛ.

² Dii, wá wegwa, wále s̄́anzi.

Nȳɔ́ dɔ́wále lá gu lé dɔ́,

ní wá suaba wá taasikegɔɔ.

³Tó n kolokèkè, wí lékɔwae
tó n fele, buiɔ ì fáaae.

⁴Wa léle ní pɔɔwa
lá kwaɔ ì léle buapɔɔwawa,
wa ní pɔɔ símá
lá kwasutẽɔ ì kenéwa.

⁵Dii sáa kuo, asa a ku musu,
a to yázede ní maakɛao li Siɔnaa.

⁶Dii aɔ de ní zímpɛle ũ gɔɔ bee,
aafia ní ɔnɔo ní dɔao aɔ diɛ.
Viakɛa Diiɛ mé ì mó ní àizɛɛpio.

⁷Gwa! Gɔsa gbãaɔ wiidɔ gãae,
gbé pɔ wà ní zí awakpaipio lé ɔɔɔ wɛnannɔ.

⁸Zɛdaɔ lé sé ɔɔ,
gbɛɛ lé gu baa ví ɔɔ,
lɛdoũ ku ɔɔ, wàle saka seelaɔu,
wa kɔ bɛɛɛ dɔ ɔɔ.

⁹Bùsu lé wɛnakɛ, à gɔ zeesai,
Libã gɔ ní wíɔ, à mùakù.
Salɔna guzule gɔ lán gbáawa,
Basana ní Kaamelio gɔ gii.

¹⁰Ma Dii ma mè má fele sa,
má a gbãa ɔɔnɛ, mí ɔɔɔ.

¹¹A nɔsí sɛpisa ũ,
a nɛ'í sè giina ũ,
ma pɔɔa ma níu de té pɔ a kúwá ũɛ.

¹²Gbépio tékũ aa gɔ túfu ũ
lán kàele zɔzɔa pɔ wà tɛsɔwàwa.

¹³A gbé pɔ á kú zàzãɔ,
à yá pɔ má kè ma,
á gbé pɔ á kú kãɔ,
àɔ ma gɔsake dɔ.

¹⁴Gili gè Siɔna duunkɛnaɔgu,
luayãdansaipio lé kpakpanaga.
Wá déme a fɔ àɔ kú ní té pɔkaalɛnaoi?
Wá déme a fɔ àɔ kú ní té gasaipioi?

¹⁵Gbé pɔ ì yãkɛ a zéwa,
mé ì yãmaa o,
a za gbɛble'aigu,
mé ì ɔɔɔle gbagusae yáu,
ìli swáɛ gbɛdeyãio,
mé ìli ye à wesi vãileo.

¹⁶Ɔme aɔ ku aafia musu,
aà ulékíi aɔ gbãa gbɛsɔɔu.
Ali pɔblea e we,
mé í a késãwàò.

17 Nyɔ wesi kía kefenkele,
 nyɔ bùsu e kãaa yàasa.
 18 Nyɔ làasooke gili pɔ kè yāawa n sɔ guu, ní mɛ:
 Naokena ku mǎe la?
 Osina ku mǎe la?
 Gbé pɔ ɪ dɔ nao ku mǎe la?
 19 Nyɔ gbé pɔ aai yā'o n ɔopio e bo,
 nyɔ gbé pɔ nili n buiyā maopio yā'o ma bo,
 bui zilo pɔ n n yá gbadɔpio.
 20 Siona pɔ wi dikpekɛu gwa,
 wesi Yelusaleũle,
 a ku aafia zwǎakpe pɔ wa sɔdo ũ.
 Wa a lipɛɛ wúle bauo,
 mé a bae a kɛo.
 21 Wekii Dii a a zɔɔke ɔɔwɛɛ,
 gu pɔ swadaɔ n swa'ɔnaɔ diu.
 Gó'ilenɔ tǎa'o ípiaɔ,
 baa a zɔɔ a bua swapiɔwao.
 22 Asa Dii mé wá Dɔaana ũ,
 Dii mé wá Gbǎade ũ,
 Dii mé wá Kía ũ,
 ɔme a wá suaba.
 23 N zwǎakpe baɔ pòlo dègedegɛ,
 n kɔkúliɔ pélea gbǎa bo,
 a zwǎa dɔao.
 Bee gbɛa ɔ wa zɪ ài zɔɔ biilekɔɛ,
 baa ɛɔ pɔ séle maamaa.
 24 Gbé pɔ kú wee a mɛ ále gyǎkɛo,
 wélepideɔ duuna kɛmǎ.

34

Yákpalekea ní dúniawo Eɔwũ

1 Bui n buio à sɔ kǎi à yāma,
 bùsu pii gbéɔ à swǎkpa,
 dúniawo ní gbé pɔ kú a guuɔ à yāma,
 tɔɔle n pɔ pɔ bɔlɛwàɔ pii.
 2 Asa Dii pɔ pà bui píizi,
 à fɛ n n zɪgɔɔ.
 A n dedɛ, i n míɔnzɔ.
 3 Wa gbé pɔ wà n dedɛɔ kɔle,
 gbɛsɪsɪɔ n au mi, an gɛɔ gɪdɔ.
 4 Saanaɔ yɔ musu pii,
 luabe a koo lán pɛwa,
 musupɔɔ wolo lán vɛɛlaɔwa,
 aa kwe lán kaadɔɛnlaɔwa.
 5 Dii fɛnda gà n auo musu.
 Gwa! Ale su Eɔwũwa yákpalekei,*
 àle mó pilai gbé pɔ àle n míɔnzɔpiɔwa.

* 34:5 Isa 63.1, Mal 1.4

6 Dii fẽnda tà ní ble ní são auo,
 sãsa gòle nísi iwà,
 asa Dii sa'oa ví Bɔzela,
 àà pɔ kòlokpakpaa dasi Eɔɔũ.
 7 An zùsɛlɛɔ ní ní zuswanaɔ kwérínɔ sãnu
 ní ní gbãadeɔ pii,
 an bùsu i ga ní auo,
 nísi i i ní tɔlɛwa.
 8 Asa Dii tɔsimagɔɔɛ,
 àà ìadama wẽɛ yásia ní Siɔnao yáí.
 9 Eɔɔũ swaɔ li kɔtaa ũ,
 a bùsuti a li ìatɛgbɔ ũ,
 an bùsu i gɔ lán kɔtaa téwa.
 10 Aɔ gaa vío fáane ní gwãasinao,
 a súɛɛ aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.†
 Wẽ ní wẽo aɔ da wáíwaie,
 gbẽe a a baa ví lɔ.
 11 Gáúɔ ní kpɔbɔ'ilenaɔ ke ní kúkíi ũ,
 koohũhũnaɔ ní gbagbaaɔ sakpɛda we.
 Dii a guyɔbɔ poowà, i gɔ da pã,
 a gwa ní gɛsusugwabao, i gɔ gii.
 12 Kíia buiɔ ku wà ní kpá kpalau lɔ,
 an dɔaanaɔ gẽɛ míɔ.
 13 Kàɛɛɔ ní leaaɔ kúɛ ní kpé gbãaɔwa,
 lesikao ní gàgaaɔ a da ní zɛgikíiɔla.
 Aɔ de gbɛgbonaɔ tòo ũ, kooɔ bɛ ũ.
 14 Awalɛwanaɔ ní maiɔ kpaaũ we,
 táaɔ fɔkpakpakɔwa,
 babayɔɔ zɔlɛkíi eu, aɔ kálɛu.
 15 Bãso a sakpɛ da we à gbedau,
 a nɛpipi, i ní kãaa a zíɛ.
 Yãamusuɔ kɔ nɔnɔaau,
 sa ìb tɛ a nai.
 16 A wɛɛɛ Dii taala guu,
 à a kyoke,
 an kee a késão,
 a dae a kua a sawao,
 asa àà lé mé ò,
 àà Nisina mé a ní kãaa.
 17 Ɔme ní baa kpámá,
 à ɔdò ní baadeɛ a kúkíiwa.
 A gɔ ní pɔ ũ gɔɔpii,
 aɔ ka a guu wẽ ní wẽo.

35

Gbɛ́ pɔ́ Lua ní suabàɔ kua zia

1 Gbáa ní gugiiɔ a pɔnake,
 guwaiwai a yáalɔ,
 kpaa a bɔlɛu.
 2 A vuke ní pɔna zɔɔo, a gulake.

† 34:10 Zia 14.11, 19.3

Libā gawi a gǝ̀,
Kaameli n̄ Salṅnao maa a pisiwà,
wi Dii wá Lua gawi n̄ a zṅkεo e.

³ A á gǝ̀sí pó gǝ̀ dṅázio zu,
à á gbá pó gǝ̀ tèeeo sé.*

⁴ A o gbé pó an ká gṅone:
A sṅdile, ásu to vía á kṅo.
A gwa! A Lua lé mó tṅsiié,
àlé mó fiaboiné, i á suaba.

⁵ Vṅao wé a ké,
swādoṅ swá a wé,

⁶ εεṅ vṅvṅ lán banawa,
lénanaaleadeṅ gulake,†
asa gbáa a pṅna n̄ ío,
gugii a li swa ũ.

⁷ Tṅole wāa a li íkalekii ũ,
gugii a gṅ nibṅna ũ.
Gbṅgbonao kálekii a vṅ n̄ wáao n̄ swamṅeo bṅle.

⁸ Wa zeda bṅ we,
wa me zépie zé pó a kua adoa.

Gbàlenao seo,
soṅ a bebe kpa a áao,
zépi ao de a senao pó ũe n̄tṅe.

⁹ Nṅomusu ao ku weo, wàie a sṅio,
wa wesi wàile weo.

Gbé pó Lua n̄ suabṅo mé aao be we,

¹⁰ gbé pó Dii n̄ bópio ea su,
aa gṅ Sṅna n̄ kúkuakeao,
pṅna láasai kú n̄ musu,
pṅna n̄ yaalo gṅn̄zi,
pṅsia n̄ wṅnao gṅze.

36

Asilio kía viadadaa Yelusaleṅdezi
(2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

¹ Kí Ezekia kpalablea wṅ gṅo mṅndosaide guu Asilio kí Senakelibu mò lèle Yuda wṅle bṅideṅwa, a sí píi.

² ṅ à a zṅgṅo gbṅzṅo zṅ, à bṅ Lakisi à gṅ Yelusaleṅ kí Ezekia lè n̄ zṅgṅo dasidasi. A zè íkalekii pó kú musu sae, pṅpinaṅ bua zéu.

³ Kibe ziia Ilikia né Eliakiṅ n̄ aà lakṅna Sebenao n̄ aà kpàwakṅna Asafa né Yoao bṅ gṅ aà kii.

⁴ ṅ gbṅzṅopi òné: A gṅ o Ezekiae, Asilio kía zṅo mé lé aà la, bó àle a náaike màai?

⁵ A mè á zṅgbaselea dṅ mé á gbāa. Yāpā giie. Dé àle a náaike, ṅ àle bṅ aà yá kpei?

⁶ Egipio kía pó àle a náaike gwa. A de lán feelipan wíwiawae. Gbé pó gbā'èwà, i aà zṅ a ṅue.*

⁷ Tó á òmεε Dii á Lua náai ále ke, aà guleṅio n̄ aà gbagbakiiṅ Ezekia gbṅoo lò? A ò Yelusaleṅdeṅ n̄ Yudaṅne pii aa mṅ kúle gbagbakii ae Yelusaleṅ la.

⁸ Aà ledouke n̄ ma dii Asilio kiao, mí aà gba sṅ mṅn ṅaa kwi, tó a gbé ví aà diè kpe.

* 35:3 Ebe 12.12 † 35:6 Mat 11.5 * 36:6 Eze 29.6

⁹ Lá àlè Egipi zikasõgoõ ní sõdeõ náaikè, kpelewa a fĩ zezõ baa ma dii zĩgõ gáli pò kèsáńziõ doei?

¹⁰ Alè e ma dii mò lélei gue beewa à a dúuzõ Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle bùsue beewa, i a dúuzõ.

¹¹ Ǿ Eliakiũ ní Sebenao ní Yoao ò zĩgõ gbèzõpiè: Yá'o wápiõ n zòblenaõne ní Sili yáo, asa wi mae. Nsu yá'owèè ní Ebelu yáo, ké gbé pò kú bíiwaõ mao.

¹² Gbèzõpi wèmá à mè: Ma dii i ma zĩ mà yápi òé ní á diio átèeo, ní gbé pò zõlea bíiwaõne l, asa aa nízia bíikpe pò aa kè ble, aa nízia osoo mi lááwae.

¹³ Ǿ gbèzõpi fèlè pũna ní Ebelu yáo à mè: A Asiliõ kía zõ yāma!

¹⁴ Kípi mè ásu to Ezekia á sásāo, asa a fĩ á bõ a ɔziõ.

¹⁵ Ezekia mè Dii a á bõ, a á wéleè bee kpa Asiliõ kíawao. Asu Ezekiapi yāma à Dii náaikè yápi musuo.

¹⁶ Asu Ezekia yāmao. Asiliõ kía mè à ledoukèanõ, à mikpawa, á baade i azia vèebe ní azia kaadõembèõ ble, i azia bia'i mi,

¹⁷ e àò mó á sélei à táánõ bùsu pále pò de lá á pówau. Pówena ní vèe nao palawà, pèè ní vèebuõ diuè.

¹⁸ Ezekia mè Dii a á bõ. Asu weio, ásu to à á sásāo. Buipáleo táae è gĩ Asiliõ kíae aà ní bùsu símáe?

¹⁹ Amata ní Aapadaeo táao gè máe? Sefavaiũ táao gè má ni? Samali táao è gĩè ní ní wéleoe?

²⁰ Bùsu beeõ píi, an kpele táa mé fì gĩè ní a bùsuoi? Kpelewa Dii a fĩ giè ní Yelusaleũoi?

²¹ Gbèõ níle kílíkili, aai yāwewào, asa an kía òné aasu yázāsiwàoe.

²² Ǿ kibè ziia Ilikia né Eliakiũ ní aà lakēna Sebenao ní Asafa né Yoa aà kpàwakenao èa sù Ezekiapiwa ní ní pòkasao kékèa, aa zĩgõ gbèzõ yá dàu aa siuè.

37

Ezekia wabikèa Diiwa (2Kia 19.1-19)

¹ Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè à zwànkasa kàkaala, õ à gè Dii ua.

² A a bè ziia Eliakiũ ní a lakēna Sebenao ní sa'onkiaõ zĩ ānabi Isaia, Amõzu néwa, zwànkasao kàkaañla.

³ Aa òè: Ezekia mè yá gĩ gbāe, wà wá dá taasiu, wà wá lele, wà widàdawá. Wa gõ lán nõe pò a né kà bõa mé yèèè ku a fĩ iowa.

⁴ Asiliõ kía a zĩgõ gbèzõ zĩ, à mò Lua béè láanikè. Dii n Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá dõo. Wabikèwà wá gbé kōna pò wa gõõne.

⁵ Ké kí Ezekia zĩnapiõ gè Isaia lè màa,

⁶ a òné: A ge o á diie, Dii mè asu to vĩa a kũ Asiliõ kía ìwaõ dóeaanõ yá pò a màpi yáio.

⁷ A ma! Tó Asiliõ kía baõe mà, Dii a to làasoo gēaàgu, i ta a bùsuo. Dii i to wà aà de ní fēndao we.

⁸ Ké zĩgõ gbèzõ mà Asiliõ kía fèlè Lakisi, à èa tà à aà lè, àlè zĩka ní Libenadeõ.

⁹ Asiliõ kía mà Etiopiõ kí Tilaka lé mó zĩkaianõ, õ à èa zĩnaõ gbàe Ezekiawa à mè:

¹⁰ A o Yudaõ kí Ezekiaè, dii pò àlè a náaikè à gbàsa mè á Yelusaleũ nameè ma ɔziõ, asu to aà a sásāo.

¹¹ I ma lá Asiliõ kía kè bùsuõne à ní ké kélekele píio lé? A mé a bõ adoa?

¹² Bui pò ma deziõ kàaleõ, Gozā ní Halanaõ ní Lezeḡio ní Edeni pò kú Telasaaõ, an táao ní bõe?

¹³ Amata kía kú mái? Aapadaè kía kú máe? Sefavaiũ ge Ena ge Iva kíaõ ku mái?

¹⁴ Zĩnapiõ lá kpà Ezekiawa. Ké à a kyokè, à gè Dii kpéu, a pòo aà ae,

¹⁵ à wabikèwà à mè:

16 Dii Zīgōde Isailiɔ Lua pɔ́ kú malaika gāsiadeɔ zānguo,* níme ní Lua ũ b̀usu pɔ́ kú dúnia guu píe. M̀me n musu k̀è ní t̀oɔeɔ.

17 Swákpa ñ yāma, Dii. Wése ñ gugwa, Dii. Dóea ní Lua béẽo lékpāsā pɔ́ Senakelibu k̀è ma fá!

18 Sianaε Dii, Asili kíaɔ buipiɔ kàale píi, an b̀usuɔ g̀ò bezia ũ.

19 Aa ní diiɔ kàteu aa ní kpasa, asa aa de Lua ũo, pɔ́ pɔ́ gbēnazina k̀è ní lío ní gbeoɔne.

20 Dii wá Lua, wá bɔ́ aà ɔ̀zi, bui pɔ́ kú dúnia guu píi iɔ d̄s k̀é n Dii, níme ní Lua ũ ndo.

Senakelibu gaa

(2Kia 19.20-37)

21 Ǿ Amɔzu né Isaia lékpāsāk̀è Ezekiaε à mè: Dii Isailiɔ Lua mè a wabi pɔ́ ní k̀è Asiliɔ kí Senakelibu yá musu mà,

22 à asiε bee ò aà musu:

Siona wéle lé sakangu,

àle n lánike n kpe.

Gbēe i zible Yelusaleūpiwa yāao,

ǿ àle a mi dada a gāu.

23 Dé n dɔεwà ní s̄s̄si?

Dé n k̄āaè n n mi dàè íai?

Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa ní k̀èε.

24 N dà n iwaɔne aa Dii s̄s̄s̄,

n mè n dede s̄is̄iɔ musu ní n zikas̄go dasiɔ
e Libā b̀usu gbès̄is̄i misonau.

N sede lí gbāaɔ z̄z̄z̄,

n p̄li z̄ɔɔ kwè,

n ka a léwa musu e a likpe sisiu.

25 N lɔ́ ȳɔ buipáleo b̀usuu,

n a imi,

n k̀ese Egipi swaɔ í bà.

26 K̀é ma Dii má dile màa za zi,
ni mao lé?

Ma zeò à g̀èg̀è, ǿ má tò à k̀è.

Má tò n ní wéle bíideɔ kwè wiliū,

aa g̀ò daaia.

27 Wélepideɔ gbāa k̀esā,

aa g̀ò suuu, wí ní kú.

Aa de lán s̄esaowa,

lán s̄ela bɔ́bɔ́wa,

lán s̄e pɔ́ b̀le kpéwa à g̀aga g̀ɔɔwa.

28 Má n kúk̄i d̄s,

má n gea ní n suo d̄s,

má n pɔ́paamazi d̄s.

29 N pɔ́ p̄amazi,

n k̀amamai pɔ́ ní ví yá g̀è ma swáu.

Má bakanε n níu,

má āasina kanε n léue,

má tó ñ ea tá ní zé pɔ́ n m̄oɔo.

30 Ezekia, yáε beeɔ denε seela ũ.

A pɔ́z̄a ble ble w̄ea,

* 37:16 B̄a 25.22

zii lo í ble we.

Zii kee sa à pótõ í pokεεε,
à vēeli pépe í a be ble.

³¹ Yuda kōna pò bōō zína a εa péle tíu,
an né io kpa musu.

³² Asa gbé kōnao bo Yelusaleũ,
Siona gbèsisidepio gō.

Ma Dii Zīgōde ma áia mé a bee ke.

³³ Ayāmeto ma yáε bee ò Asilio kía musu:

A gē wéleε beeuo,

a kazuuo,

a a sèngbao dōèo,

a koezōi à gbà lesi daio.

³⁴ A εa tá n zé pò à mōoεε,

a gē wélepíuo.

Ma Dii mámε má ò.

³⁵ Má gí n wélepíuo,

má a suaba mazía yái

ní ma zòblena Davidi yáio.

³⁶ O Dii Malaika bō Asilio bōou, à gbéō dède òaasōsoo lee òaa do gēosai (185.000). Ké aa fèle kōo, aa gēo e kálea gupíiu.

³⁷ O Asilio kí Senakelibu fèle a bōopíu, à εa tà Niniva, a ku we.

³⁸ Gōō pò a kúlea a táa Nisoki kpéu, aà néo Adameleki ní Salezeεεo aà dè ní fēndao, ò aa bàasi tà Alalata bùsuu. O aà né Esaadō zōle aà gbεu.

38

Ezekia gyākea

(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

¹ Bee gbεa Ezekia gyākè à kà gaa, ò ānabi Isaia Amōzu né gè aà lè, a òè: Dii mè ledile n gbéōne, asa níle mó gaie, níyō fèle lo.

² O Ezekia aedò gíwa, à wabikè Diiwa

³ à mè: Dii, n yá na! Lá má n yá kúa ní náaio, mé ma yá pò ní yei kè ní nòsemendoo, to à dōngu. O à wēna óòlò.

⁴ O Dii yā'ò Isaiaε à mè:

⁵ Ge n o Ezekiaε, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikea mà ma aà wé'i è, ma aà gōō kàfìè wè gēo.

⁶ Má aà si Asilio kíawa ní wéleε beeo, má gí n wélepíoe.

²¹ Isaia mè wà kaadεembe lo wà dōō aà sánεwa, i gbágbā.

²² O Ezekia mè: Bómε aō de ma εa gεa Dii kpéu seela úi? Isaia wèwà à mè.*

⁷ Seela pò Dii a kenε lé pò á gbène yá musun ke:

⁸ Uena pò íatē lé suò Aaza gbápεpekíio gwa. A to uena pò lé pilawà εa dedεwà mèn kwi. O íatē εa dède gbápεkíi mèn kwi pò à pílawa yáawa.

⁹ Le pò Yudaō kí Ezekia dà a gbágbāa ní a gyāo gbεan ke:

¹⁰ Ma mè, gōō pò ma ka kámaboa

ò ma káikù ní εleoa?

Lua a ma wè kínina pò gōmεε sia yà?

* **38:22** Dōō 21-22 maa lakí, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

11 Ǿ ma m̀e má Dii e dúniau ɓo,
 má wesi gbēnazinae ɓo,
 máo kú ní gbé́ pó kú tɔɔeɔ ɓo.

12 Lua lé ma ɓo sɔu,
 àe sɔpi sia,
 lá dádākena ì a kpé wolowa.
 Ale ma wēni bāmba,
 lá zwàatāna ì póle ɓo àsauwa.

Fāane ní gwāasīnao àe ma midεε.

13 Ma a ǹse suumpà e gu gè d̀ò,
 ní beeo à ma wá wí
 lán ǹomusu wáwiawa.

Fāane ní gwāasīnao àe ma midεε.

14 Ma wiitēna lè lán luakibānawa,
 ma ɔ̀lò lán felentuukēnawa.
 Ma wé dɔnzi musu e ma wé wò,
 mále taasike, Dii, zemanɔ.

15 Má o kpelewaε?

Bó yá má f̄s̄ oè, ké ɔ̄me m̀òd nɔɔ!
 Máo be busεbuse e ma wēni léue
 ma pɔsia yáí.

16 Dii, ni to wàɔ ku,
 ma nisīna aɔ aafia n yáí,
 níȳɔ ma gbágbā, míɔ ku.

17 Ma káfia yáí pɔsia bee ma lei,
 ní tò ma ḡs̄s̄kù n yeamazi yáí,
 n ma duuna zù n kpe píi.

18 Asa wíli n sáaukpa miauo,
 geɔ lí n táasileo,
 gbé́ pó sí euɔ lí wedɔ n náaiio.

19 Gbé́ b́éεɔ mé ì n sáaukpa,
 lá mále ke gbāewa,
 maεɔ ì n náai galike ní néɔne.

20 Dii a ma suaba,
 wí ɔke Dii táasileɔwa
 aà kpéu e wá wēni léu.

39

Babeli b̀usu zinaɔ (2Kia 20.12-19)

1 Gɔɔ bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli kía lá kpāsā Ezekiae ní gbaɔ, ké à aà gyāke
 gbágbāa bao mà yáí.

2 Ezekia gbāakpà zinapiɔzi, à gèr̄nɔ a làasiu, à a ánusuo ní vuaɔ ní pó ḡinanaɔ ní n̄isi maao
 òlɔné. A gèr̄nɔ a z̄ikabɔkalekp̄eu ɓ, à a àizeεε òlɔné míɔmiɔ. Pɔe ku aà be ge aà b̀usuu ke à
 ḡi ɔbinéɔ.

3 Ǿ ānabi Isaia gè aà lè à aà là à m̀e: Kpelewa gbé́piɔ ònei? Za má aa b̀u aa m̀ò n k̄ii?
 Ezekia wèwà à m̀e: An ɓk̄ii z̄à, Babeli aa b̀u.

4 Ǿ Isaia aà là à m̀e: Bó aa è n bei? A wèwà à m̀e: Aa ma beɔ p̄ii èε. Ma àizeεε ku ké ma
 gi òbinéɔ.

⁵ ǃ Isaia òè: Yá pò Dii Zìgõde ò ma.

⁶ Goo lé mó ké wa n bepo píi ní àizee pò n deziò tòne ní kũa e gbãò séle taò Babeli. Dii mè a kee a gõo.

⁷ Wa né pò ñyõ ní ieò séle tárnò, aai gõ Babeli kibe zíkennaò ù.*

⁸ Ezekia òè: Dii yá pò ní òmeee maa. Asa a ðìle áò aafia niè guu e a wēni léue.

40

Lua gbéò nòseniniane

¹ A Lua mè:

A ma gbéò nòse níniné,

à ní nòse níniné.

² A yá nana o Yelusaleũdeone,

à oné an zozí làa,

an tàae wí ní musu kò,

aa ní duuna fiabò Diie lee pla.

³ Kpàwakena lóò ma òò, àle mè:

A zekেকে Diie gbáau,

à zeda poo wá Luae sēu.*

⁴ Guzule píi a tata,

gbè lesíò ní sísíò daaí pii,

gutoũtoũ kpaai,

gusísídeò gõ gusalalao ù.

⁵ Dii gawi a bò,

gbépii a wesie sãnusãnu.†

Dii lé mé ò.

⁶ Ma lóò mà òò à mè: Kpàwake!

Ma mè: Mà kpàwake mà o kpelewai?

A mè: Gbēnazina píi de lán sēwae,

an kēfenke de lán sēvuwae.

⁷ Sē ì gaga, a vù ì kwé,

ké Dii ì íanapewà yáí.

Gbēnazinaò de lán sēwa síanae.

⁸ Sē ì gaga, a vù ì kwé,

wá Lua sò, aà yá ìò ku gòpii.‡

⁹ Sìona baonakpana,

deede gbèsísí lesíwa, leda ía.

Yelusaleũ baonakpana,

yá'o gbáugbáu víasai,

o Yuda wéíedeone: A Lua ke!

¹⁰ A gwa! Dii Lua lé mó ní ikoo,

àle mó kiblei ní gàsa gbãao.

A gwa! A a asea kũa,§

a a zí ài kpán'aéke.

¹¹ I a pòò dà lán sãdãnawa,*

ì a sãneò solò a ou,

* 39:7 2Kia 24.15 * 40:3 Mat 3.3, Maa 1.3, Zãa 1.23 † 40:5 Luk 3.4-6 ‡ 40:8 1Pie 1.24-25 § 40:10 Zia 22.12

* 40:11 Eze 34.15, Zãa 10.11

ì ní kpá a kùe,
 ì a neadeo tálakpa.

Dii dea pópíia

12 Déme ísia í yò a o guui?

Déme luabe yò ní otáoi?

Déme dúnia búsuti kà zaau píii?

Déme gbèsisìo dĩ kiloowai?

Déme sísìo gbia yòì?

13 Déme Dii làasoo dōi?

Déme yādàè à ledàwài?†

14 Dé Dii yákpàe aà gēzì aà ledawai?

Déme aà dà zé súsuwai?

Déme dōa káfíèi?

Déme òno dàèi?

15 Bui píi deè lán itona pò tò soo guuwaε,

lán luutē pò kpá kiloowawa,

isia gūgūnao gbia deè lán gbétiwaε.

16 Libā likpe i ka Dii gbagbayaa ũo,

a nòbòo i ka wà sa'oowào.

17 Bui píi deè yáfūnnòε,

àε ní gwa fooonnòε,

aa deè pòe ũo.

18 Dé á Lua leεūòì?

Bó á me a muaaòì?

19 Táa sō, ozíkèna mé ì pí,

ō sia ì vua í léwà,

ì ánsusu yābaa ke daè.‡

20 Gbé pò a o lé a kpe leo

ì lí pò lí vlāo sé,

ō ì lí'án gōide wεεε

aà táa péλεε, ké asu léleo.

21 A dōo lé? I mao lé?

Wi oé za asinizìo lé?

I dúniakalegòo yāmao lé?

22 A zōlea bálumaa dúnia musu,

a gbéò deè lán kwaowae.

I musu poo lán zwàakpewa a be ũ.

23 I to kpalablenao gō fooonnò,

ì dúnia dōaanao soaa aa gō kpeε.

24 Wà ní dílen lò,

wà ní kpán lò,

an zína gè tíun lò,

tó à íanapè má, aaì giigagae,

zàa i ní sé lán sè keleowa.

25 Lua pò a kua adoa mè:

† 40:13 Lom 11.34, 1Kln 2.16 ‡ 40:19 Zln 17.29

Dé á ma læεũòì?
 Dé ále e wá sáai?
²⁶ A wése musu gwa.
 Déme pɔ beeɔ kèi?
 Déme ì to aa bilε ní dasileu
 à ní baade sísi a tówai?
 Aà iko zɔɔ ní aà gbāa pásíio
 mé tò a keeli késāo.

²⁷ Yakɔbu buiɔ, bóyāi i me Dii á zé dōo ni?

Isailiɔ, àkea ále o á Lua á yá fān vīo ni?

²⁸ A dōo lé? I mao lé?

Dii mé Lua bécé ũ, dúniāledana ũ.

Ili kpasao, ili fuo,

mé wa fɔ aà ɔno lé dōo.

²⁹ I gbāa káfi gbé pɔ kpàsaone,

ì gbé pɔ gò dɔlɔlɔ gba yèèè.

³⁰ Ewaasoɔ ì kpasaa fu,

gbé gbāaɔ ì gēmbɔle aa léle,

³¹ gbé pɔ an wé dɔ Diiziɔ sɔ,

an gbāa ì dedeèè.

Aa fele ní gbāao lán kúuwa,

aa bàale aa kpasao,

aa táa'o aa fuo.

41

Gbé pɔ Dii aà vù iu

¹ Isiabaadeɔ, à ke ma ae kílikili,

bui pii, à tó á gbāa àɔ káfi.

A sɔmazi à yá'o,

wà kɔ kāaa wà yágɔgɔ.

² Déme gukpe gbépi vù iu,

gu pɔ ì géu pii ì ziblei?

Déme ì buiɔ naè a ɔzi,

ì to aà gbāable ní kíawai?

I ní ke kélekεle ní a fēndao,

ì ní fāaa ní a kaɔ

lán íana sēpisa séleawa.

³ I ní yá à ní kpá, ì gé ae aafia

ní zé pɔ aà kèse i péleu yāao.

⁴ Déme bee kèi? Déme m̀òdì?

Déme tò buiɔ ì tete kɔ kpe za asinizii?

Ma Dii, máme má Dɔaana ní Gɔzānao ũ.

⁵ Isiabaadeɔ è, vīa ní kú, aale sɔi,

tɔlɛlɛdeɔ lé mó ní lualuao.

⁶ Aale dɔkɔle,

baade lé o a gbéèè aà ze gbāa.

⁷ An sia ì m̀òkasana gba sɔ,

gbé pɔ lé mɔ gae ní masanao

Ì o gbé pọ́ lé mọ́lẹ́ éewaé:
 N táa pẹ̀pẹ̀pẹ̀pẹ̀ kẹ̀ maa,
 ǝ aaǐ pá ní kusao gíũgiũ,
 ké asu léléo yáí.

⁸ Apọ́ sǝ Isaili ma zòblenao,
 á Yakobu bui pọ́ ma á séo,
 ápọ́ ma gbēna Ablahaũ bui,*

⁹ ma á naaa za tọ́lẹ́ léwa,
 ma á sisi za dúńia gola síiǝwa,
 má òé ma zòblenaoń á ũ,
 ma á sé mé mi á vũaao.

¹⁰ Ásu to vĩa á kũo, asa má kúánọ,
 ásu bílikẹo, asa á Luan ma ũ.
 Má á gba gbāa, ao, má dọ́álẹ,
 ao, má á kú ní ma ọ́plaa zìblenao.

¹¹ Wí a gbé pọ́ fèázio kú,
 á ibeepọ́ gẹe a gǝ kpá ní wéi,
 aa gǝ pọe ũo, aa midẹ.

¹² A á wẹ̀lepọ́ wẹełẹ kuamá,
 gbé pọ́ zíkàánọpọ́ gǝ fooonno.

¹³ Asa mámemaa Dii á Lua,
 ma á kú á ọ́plaawa má òé,
 ásu to vĩa á kũo, má dọ́álẹ.

¹⁴ A Yakobu bui kòotẹo,
 ásu to vĩa á kũo,
 á Isaili pọ́ gbēe lé á gwaoo,
 má dọ́álẹ.

Ma Dii Isailio Lua pọ́ ma kua adoa,
 mapi á Bona máme má ò.

¹⁵ Gwa! Má á ke gbáalakẹbo dafu swaa sǝńede ũ,
 á gbèsisio gbáala ke à ní tibo,
 á sisio dẹ̀onzo à ní ke búlebule.

¹⁶ A ní fá, íana i ní séle,
 zàa'iana i ní fákōwa.
 A Isailio, á pọ́ a ke Diiwa na,
 á íanadā ní á Lua pọ́ a kua adoao.

¹⁷ A taasideo ní á wẹ̀nadeo
 aa kpálekẹ íi aa kuawa,
 an kòlo a gaga ní imio.

Ma Dii má wemá,
 ma Isailio Lua má pàkpańzio.

¹⁸ Má nibonao bo sísí wáiwaiio musu,
 má tó swa'io bàalẹ guzulẹo guu,
 má gbáa lilẹ dàna ũ,
 tọ́lẹ́ gii i gǝ gu ide ũ.

¹⁹ Má sedẹ lío ba gbáau

---

* 41:8 Zaa 2.23

ní lɛpusialio ní gbélio ní kulio,
 má pɛlio pɛ gugiio
 ní kpɛlio ní sɛlio,
 20 ké gbépii e, aai a wàaipa,
 aai làasookewà aa dɔ
 ké ma ɔ mé ké,
 ma Isailio Lua pɔ ma kua adoa,
 máme ma mɔɔ.

Dii táa gbāasaikε kaané ní ɔzi

21 Ma Dii ma mɛ,
 à su ní á yáó!
 Ma Yakɔbu buio Kíá ma mɛ,
 à á pɔ o wà ma!
 22 A mɔ ní á táa,
 aa yá pɔ a mɔ o.
 Aa yá pɔ kè za zio o,
 wà làasookewà, wíɔ a midɛa dɔ.
 Aa yá pɔ a mɔ zia o wà ma,
 23 aa yá pɔ a kɛ gbɛzã o,
 wí ní dɔ diio ũ síana!
 Aa yãe kɛ, a maa ge a vã,
 ké vĩa e wá kú, wí kɔ gwagwa.
 24 Gwa! Pɔ giaɔn ní ũ,
 pã sãɔ ní yãkɛawa.
 Má ye gbé pɔ zèrínɔ gíyãio.

25 Ma gugbãntoo gbɛe vù iu, àlɛ mɔ,
 ma aà sìsi za íatɛ bilɛawa.
 I ɔzɔ gbãadeɔwa lán bèlɛɔawa,
 lán oobona gítotoawa.
 26 Déme yápi ò za asínizí wà e wàɔ dɔi?
 Déme ò za káau ké wà e o síanaɛi?
 Á gbɛe i a yá'oo, wi yãe mawáo,
 á gbɛe i dɔaa kãné ní swáwao.
 27 Ma dɔaa ò Siɔnadeɔne,
 ma baonakpana zì Yelusaleũdeɔwa
 ma mɛ: A gwa, aalɛ mɔ!
 28 Ma wɛpã táapiɔla,
 mi ní kee e a fɔ lɛdaao.
 Ké ma yãgbɛamá,
 an kee i yázãsiao.
 29 Gwa! Ampii pɔ giaɔne,
 pã sãɔ ní yãkɛawa.
 Pɔ pɔ wa pìpibá ían giɔne.

42

Dii zòblena

1 Ma zòblena pɔ má kù ɔplaplan kɛ.
 Ma aà sè, ma pɔ kèwà na.

Má a Nisina pisiwà,*
 i mo buione ní yáedeo.
² A wiileo, a palamáó,
 gběe a aà zɔa ma dɔ gãaeo.
³ A fee ekpaazɛua éo,
 a filia yēena deo,
 a mó ní yáedeo síana.
⁴ A busao, aà kúsu a kwɛo,
 a to yáede zedɔ dúniau,
 ísiabaadeɔ wé aɔ dɔ aà yádansi.†

⁵ Ma Dii Lua, ma musu kè ma ɔliu,
 ma tɔle kàle ní pɔ pɔ bɔlewàɔ,
 ma lé'iana kpà gbé pɔ kuwàɔwa,
 ma gbé pɔ bewàɔ gbà wēni‡ ma mè:

⁶ Ma Dii ma n sisi yáede yáie.

Má n kú a n ɔwa, mí n dśa.
 Má n ke ma bàakuarínɔ mi ũ,
 mí n dile buione gupua ũ,§

⁷ ke n v̄iaɔ wé wēné,
 ní dakpɛunaɔ bɔ kpéu,
 gusia gbéɔ sɔ ní gusɔkɛu.

⁸ Mámɛmaa Dii, ma tón we!
 Má we wà ma bɛɛɛ kpa dii pálewao,
 má we wà ma táasile táaeo.

⁹ Gwa! Yá pɔ ma dɔaa má ò kè,
 yá dafu mále o sa,
 mále a baokpaé e aɔ gé bɔi.

Dii táasile

¹⁰ A lè dafu sí Diiɛ,
 à aà táasile e tɔle léwa,
 á gbé pɔ ɔ be ísiaaɔ
 ní pɔ pɔ kú ísia guuɔ,
 ísia gūgūnaɔ ní gbé pɔ kú weɔ píi.

¹¹ Gbáa ní a wéledeɔ koo pūna,
 Keda bòodeɔ ví waɔ kēaa,
 Sela gbè'edeɔ gulake,
 aa pɔna wii le gbèsí sí musu.

¹² Aa Dii tɔbɔ,
 wi aà táasile ísia baa.

¹³ Dii a bɔ ní negɔnkɛo,
 aà mɛ a fele lán zīgɔ̄ ì kɛwa,
 a naɛmá ní wii gbãao,
 a gɔsake mo a ibeɛɔne.

¹⁴ Má níle à gègè,
 ma lé kpaaua, ma azía kù,

* 42:1 Luk 3.22 † 42:4 Mat 12.18-21 ‡ 42:5 Zin 17.24-25 § 42:6 Isa 49.6, Luk 2.32, Zin 13.47, 26.23

ǝ ma wii dɔ sa, mále we fòofoo,
mále wea gbãa ke
lán nɔe pɔ lé ne'iwa.

¹⁵ Má gbèsisìb ní sísìbnaɔ òòkpa,
má tó pɔ pɔ b̀lemáɔ giigaga,
má swaɔ li gugii ũ,
má nibɔnaɔ wena.

¹⁶ Má dɔaa v̄iaɔne zé guu,
má zéwewena pɔ aa d̄ɔ yãaɔ séínɔ,
má gusia liné gupua ũ ní ae,
má gutoũtoũ daaíné sálala.

Má yá beeɔ ke, má pãkpańzio.

¹⁷ Gbé pɔ aa pɔ ãaɔ náai v̄i,
aaí o pɔ kásaaɔ mé ní diiɔ ũ s̄ɔ,
aa kpekpa, wí a ní kú maamaa.

Isailiɔ v̄ia swãdoɔne

¹⁸ Swãdoɔ, à swákpa, í yãma!
V̄iaɔ, à wezu, í gu'e!

¹⁹ Deɔ mé v̄iaɔ ũi, mé i ke ma z̀blenaɔ bàasio?
Deɔ mé swãdoɔ ũ lán ma ìwa pɔ ma ní z̄iɔwai?
Deɔ mé v̄iaɔ ũ lán gbé pɔ namanɔpiɔwai?
Deɔ mé swãdoɔ ũ lán Dii z̀blenaɔwai?

²⁰ A yáɔ è dasi, kási á kũao,
á swá w̄ea, kási ili yãe mao.

²¹ A kà Diigu à z̄ɔke ní gawio
p̄isi a ikoyãwa a yázede yáí.

²² Ama wà gbépiɔ pɔɔ simá,
wà ní naaa z̄iz̄ɔ ũ, wà ní tata euε,
ge wà ní ká kpéu nípii.

Aa gò z̄iz̄ɔ ũε,
gb̄ee ku à ní bɔo.

Aa gò z̄i ài ũε,
gb̄ee ku à mé wà ní gbaεo.

²³ A guu déme a swáεe yápiizii?
Déme a laaidɔwà za gbã à mai?

²⁴ Déme Yakɔbu buiɔ kpámá z̄iz̄ɔ ũi?
Déme Isailiɔ kpámá wà ní naaii?
Dii pɔ wa duunakèè nolo?

Aai we wà aà tondɔk̄ii gwào,
aa ḡi aà ikoyã mai.

²⁵ Ɔ à pɔkũma pãsí b̀bɔmá z̄i gbãa ũ.
Té kũaamá gupiiu, aai làasookεo,
z̄i ní blé, a yá i ḡε ní n̄sε guuo.

43

Isailiɔ Suaban m̀ndona

¹ Tiasa ma Dii ma m̀e,
á Yakɔbu buiɔ, máme ma á ké,

á Isailiᵛ, máme ma á ikàsa.
 Ásu viakεo, asa ma á bó,
 ma á sisi á tᵛwa, a gᵛ ma pᵛ ũ.

² Tó a gē iu, a daálao,
 tó swa lé á ble, máᵛ kúánᵛε.
 Tó a gē téu, a nawáo,
 tó a si tévuau, a kúwáo.

³ Asa mámεmaa Dii á Lua,
 á Isailiᵛ Lua pᵛ ma kua adoa ũ,
 á Suabana ũ.

Má Egipiᵛ kéé á gēε ũ,
 má Etiopiᵛ ní Sabaᵛ kpá á gbεu.

⁴ Lá á beεε vímεε mé á gbiamεε,
 mé má yeázi,

má gbéᵛ kpá á gēε ũ,
 má buipáleo mipāakeánᵛ.

⁵ Ásu viakεo, asa máᵛ kúánᵛε,
 má bᵛ ní á buiᵛ gukpe oi,
 má á néᵛ káaa be'ae oi mà suńᵛᵛ.

⁶ Má o gugbántoo oiε: Mᵛᵛᵛ!
 Geᵛmidᵛkii sᵛ: Nsu gí ní kpáio!

Su ní ma negᵛε pᵛ kú zázãᵛ,
 su ní ma nenᵛε pᵛ kú tᵛᵛle léwao,

⁷ gbé pᵛ ma tᵛ kúmápiᵛ,
 gbé pᵛ ma ní ikàsa
 ma ní ké ma tᵛbᵛa yáipiᵛ.

⁸ Bᵛ ní vĩa wεdepiᵛ
 ní swádo yāmanapiᵛ.

⁹ Bui píi kᵛ káaa,
 bùsu píi gbéᵛ kálεa gudoũ.

An déme yá bee dᵛ à dᵛaa oi?

An déme yāzi kàwēε wá swáwai?

Aa bᵛ ní ní seeladeᵛ, aai ní yā'o,

ké gbéᵛ ma, aai me síanaε!

¹⁰ Ma Dii ma mē,
 áme á ma seeladeᵛ ũ,
 ma zᵛblena pᵛ má sèᵛ ũ.

Ma á sé ké à ma dᵛ, í ma náaike,
 íᵛ dᵛ gbé pᵛ má de a ũ.

Táae ku ma áao,
 mé an kee aᵛ ku ma gbεao.

¹¹ Mapi, mámεmaa Dii,
 mé ma bàasio suabanae kuo.

¹² Mámε ma dᵛaa ma yā'ò,
 ma á suabà, má dàé á dᵛ,
 i ke dii zᵛilo pᵛ kú á guue no.

Áme á ma seeladeᵛ ũ,
 ké mámε má Lua ũ.

¹³ Ao, má de a ũ zadᵛ gᵛᵛ i daaleo.

Gbêe a f̄s p̄e b̄o ma ɔuo.
Tó mále yáke, déme a kpameei?

Lua s̄uu n̄ Isailiɔ ndaisaik̄e

¹⁴ Ma Dii á Suabana,
á Isailiɔ Lua p̄o ma kua adoa, ma m̄e,
má gb̄éɔ gbae Babeliwa á yáí,
má Kaladeɔ ne ḡoɔ p̄o aale bàale,
má n̄ gulakea lile aaukea ũ.
¹⁵ Ma Dii á Lua p̄o ma kua adoa,
á Isailiɔ Kena, á Kían ma ũ.

¹⁶ Ma Dii ma zebò ísiau,
ma zé dà í z̄oɔpi guu,
¹⁷ má tò z̄ikas̄goɔ n̄ s̄ó s̄i z̄éu
n̄ z̄iḡoɔ n̄ n̄ gb̄áo píi,
õ aa ḡò kálea, aai fele bo,
aa m̄ide lán filiadeawa.
¹⁸ Asu làasooke yāziɔwa bo,
ásu yá p̄o ḡèpiɔ da bo.

¹⁹ Gwa! Mále yá dafu ke sa.
Ké yápi lé bo, i d̄o lé?
Mále zé f̄s gb̄áau,
mále swaɔ bo gugiiu.

²⁰ S̄èa n̄b̄oɔ ma t̄onasi,
gb̄ègbonaɔ n̄ kooh̄h̄unaɔ,
asa mále í kpá gb̄áawa,
mále swaɔ bo gugiiu,
ké ma gb̄é p̄o má s̄è e imi,
²¹ gb̄é p̄o ma n̄ ké maz̄la p̄o ũ
ké aa ma táasilepiɔ.

²² Yak̄bu buiɔ, i ma s̄ísio,
Isailiɔ, i ma k̄íi w̄eɛe a kpasao.
²³ I m̄oɔa n̄ sa p̄o w̄í a p̄o káteu à tékū sāoo,
i ma kpela n̄ á sa'ob̄oɔo.
Mi p̄ow̄en gba aso diéoo,
mi ñadawá n̄ tulaletikaamee téaoo.

²⁴ I tulaleti ḡinana lum̄eoo,
i á sa'ob̄o n̄isi kpa ma k̄áo,
õ a á duuna aso ñim̄eoo,
a ñadàa n̄ á yāv̄aiɔ.

²⁵ Mám̄ema Dii,
mi á tàaeɔ b̄áde ma s̄uu yáí,
mili tó á duuna yá d̄omaḡu bo.

²⁶ A á yá'om̄eoo w̄a gwa n̄ k̄oo,
à dau siu lá a á b̄owa.

²⁷ A dezi s̄éia duunak̄è,
mé á ānabiɔ b̄o ma kpe.

²⁸ A yáí má a kúki gb̄èz̄oɔ kpebo,
má Yak̄bu buiɔ kpa kaalei,

má Isailiᵒ kpa sᵒsᵒi.

44

Lua diike de táaᵒla

¹ Tiasa Yakᵒbu bui ma zᵒblenaᵒ,
Isaili ma yenzideᵒ, à ma yāma.

² Ma Dii á Dᵒnlēde pᵒ á ké
ma á ikàsa neasakp̄eu ma mè:
Yakᵒbu bui ma zᵒblenaᵒ
á bui maa pᵒ má s̄eᵒ,
ásu to vía á k̄uᵒ.

³ Asa má í pisi gu'isaie,
má tó í da tᵒᵒle giia,
má a Nisina pisi á buiᵒwa,
má báaada á sᵒkpaēᵒgu.

⁴ Aa fele lán s̄eᵒᵒᵒwa,
aa ᵒtá lán swagbalawa.

⁵ Gb̄é bee a me Dii pón a ũ,
gb̄ēdo a Yakᵒbu tᵒ ble,
ado a k̄e a ᵒwa, Dii pᵒ,
ado a Isaili tᵒ sé.

⁶ Ma Dii Zigᵒde Isailiᵒ Kía
an Bona, ma mè,
mám̄e má Dᵒaana ní Gᵒzānao ũ,*
ma bàasio diie kuo.

⁷ Dém̄e kāmawai?
Aà lési, aà yā'o.

Aà yá pᵒ lé mᵒ dau sium̄e káau,
aà yá pᵒ a su ke o.

⁸ Asu to vía á k̄uᵒ, ásu gilikeo.
Mi a kp̄awak̄é, á mà za káauo lé?
Am̄e á ma seeladeᵒ ũ.
Diie ku ᵒ ma bàasie?
Má gb̄esi p̄ale dᵒo.

⁹ Táapinaᵒá p̄e no,
an z̄í pᵒ ní pᵒ dᵒwàᵒ ài vío.
An seelamaak̄enaᵒá víaᵒne,
an yādᵒsai a widamá.

¹⁰ Tó gb̄é táa p̄i a k̄e dii ũ,
a àik̄eᵒ.

¹¹ Wí a gb̄é pᵒ lé zᵒblen̄eᵒ kú p̄ii,
asa an pinaᵒá gb̄ēnazinaᵒne.
Aa káaa m̄pii aa bᵒ gupuu,
mí gili ḡēngu, mí widamá s̄ānu.

¹² Sia ì mᵒ da téu,
ì gb̄ēgb̄ē ní masanao,
ìpi t̄aa ũ ní a ḡāsa gb̄āao.
ᵒ nᵒana ì aà de, aà gb̄āa ì busa,

* **44:6** Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

tó i í e mío, àà yèè í láa.

¹³ Li'ána í ba yó líwa,
í a dòda ní pò ia boolodabò,
í a seelake ní sísínoao,
í a tēeke ní kpásagōnao.

I á lán gbēnazínawa kefeũkefeũ,
ké àò ku a kpéu táa ũ.

¹⁴ Wí se de lí ge gialí
ge gbéneli zò likpeu ní pòeāwa,
ge pēli pò wa bà, lou tò à zòkù.

¹⁵ Lí de gbēnazínawone yàa ũ.

Wí se wà tékpakpaò,
wí tékaò wà pēkeò ló.

Ɔ wí ā táa ũ wàò kúlèè,
wí àà ke dii ũ wà misiilèè ló.

¹⁶ Wí a kīni káteu wà blekeò,
wí nòò kpaò téa wà so wà ká.

Wí tékpakpaò ló wà me:
Uhūu! Ma té è sa, ma me kè ló ló.

¹⁷ Ɔ í a kīni ke táa ũ a dii ũ,
í kúlèè, í misiilèè,

í wabikewà í me:
Ma suaba, asa ma diin n ũ.

¹⁸ Aa ònò vío, aali yāmao,
wà òkùnè ní wéwae, aale gu'eo,
wà ní nòse líaa, ò aa gò faasai.

¹⁹ Aali làasookeo, aa ònò.

Ké aa a kīni káteu,
aa pēkè a yōwa,
aa nòò kpaò téa aa sò,
ò aa táa kè ní a kīnio,
aa misiileli pò aa zōe,
aali yápi wàaipao.

²⁰ Aale káwā weele tawa lé'íue,
an sò mɔafilide í ní sásá.
Aa fō níziá misi aa me,
pò pò wa kūaá pò egeṇaao.

²¹ Yakòbu buio, à to yá beeo dɔágu,
asa ma zòblenaon á ũ, Isailio.
Ma á ké, ma zòblenaon á ũ,
Isailio, á yá a sāmago.

²² Ma á tàaeo bādè,
aa tà lán louwa,
á duuna gèzèa lán suawa.
A ea sua, asa ma á bó.

²³ Luabedeo, à gulake, asa Dii kè,
zílèdeo, à kúkuake.
Gbèsísíò à vívì ní wiitēnao,
likpe ní a lío píi,

asa Dii Yakɔbu buiɔ bɔ,
à tɔbɔ Isailiɔ yá musu.

Yelusaleũ zia vua

²⁴Ma Dii á Bona pɔ ma á ikàsa neasakpeu, ma mè
mámɛmaa Dii, ma pɔpii kè,
ma musu kpàle mado,
ma dúnia kàle ní mazia ɔɔ.

²⁵Mi ánabi egenɔ seela pále,
mi to màsokenɔ gɔ láanipɔ ũ,
mi to ɔnɔnɔ kpɛkpa,
mi ní dɔa liaané.†

²⁶Mi a zɔblenaɔ yá sé lesí,
mi to ma íwaɔ ledama zike,
má ò Yelusaleũ zia a vu,
wi ea Yuda wéleɔ kále,
wi ní kpé gbooaɔ keke.

²⁷Mi o ísie aà ba,
mi o swaɔne aa gɔ gii.

²⁸Má ò Kilusi yá musu,
àɔ de ma sādāna ũ,
ké à ma pɔeā kemɛɛ,
i o Yelusaleũ yá musu,
wa ea kále, wi ma kpé dɔ.‡

45

Dii Kilusi kpaa kpalau

¹Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,
ma aà kù a ɔplaawa.

Má buiɔ neè,
i ní kíaɔ asana polo ní pi,
má zewēè, bíibɔleɔ aao tataaèɔ.

²Má òè: Mámɛ má dɔaanɛ,
má gbèsísíɔ daaíne,
má bíibɔle gba pɔ wa pí ní mɔgotɛɔ gboo,
má mò gbáaɔ zɔezɔɛ.

³Má n gba gusɔɔ pɔ ɔdeɔ ní àizeɛ pɔ uleaɔ,
ké ñ e dɔ mámɛmaa Dii,
Isailiɔ Lua pɔ n sisi n tówa ũ.

⁴Ma lezùnzi n tówa
ma zɔblena Yakɔbu buiɔ yáí,
Isaili pɔ ma ní séɔ yáí.
Baa ké ní ma dɔo,
ma tɔ gbia kpàne.

⁵Mámɛmaa Dii, a pàle kuo,
ma bàasio diie kuo.
Baa ké ní ma dɔo, má n gba gbāa,

⁶ké wà e dɔ za íatɛbilékíi
e a gɛkpeukíi ma bàasio gbēe kuo.
Mámɛmaa Dii, a pàle kuo.

† 44:25 1Kln 1.20 ‡ 44:28 Eza 1.2

7 Gupua ikasanan ma ũ,
gusiakūnan ma ũ,
aafiakpamaden ma ũ
mé yáyiamaden ma ũ.
Ma Dii mámε mi bee⊃ ke p̄ii.

8 Musu, m̀̀se gbaε,
luabe, to lou kwe yázede ũ.
T̀̀ole, wēaa, gbé⊃ suabaa i b̀̀le,
i z̀̀okū ní yázedeo s̄anu.
Ma Dii mámε má d̄ile màa.

9 Waiyoo gbé p̄ó lé a Kena léwe,
oo kaso p̄ó káε t̀̀ole⊃ don aà ũ.
Gí ì o a t̀̀tonaε: Bó níε keia?*

N p̄okea a one ní ⋮ v̄ioa?

10 Waiyoo gbé p̄ó ò a maεε:
Bóyái n ma kai dúniawa kéwai?
Waiyoo gbé p̄ó ò a daε:
Bóyái n ma ii kéwai?

11 Ma Dii á Isaili⊃ Kena,
á Lua p̄ó ma kua adoa, ma m̀̀e
ámε á ma lala zia yá musua?
Amε á yādilemεε ma né⊃
ge ma p̄okea⊃ yá musua?

12 Mámε ma t̀̀ole k̀̀e,
ma gbēnazina kàlewà,
ma ⋮ mé musu kpàle,
ma yādiledile a p̄óne.

13 Mámε má Kilusi vu iu yázede yái,
má zεpooè gupiiu súsu.
⊃mε a ma gbé z̄iz̄⊃ gbaε
aa ma wéle vu.
A bee ke ài'ea ge gbagusaε yáio.
Ma Dii Z̄iḡde mámε má ò.

14 Ma Dii ma m̀̀e:
Egipi⊃ z̄í ài ní Etiopi⊃ εle àio
a ḡ́ á p̄ó ũ,
mé Seba bui gb̄aa⊃ bua su á kíi
m̀̀daona gala kpákpaε.
Aa kúléé aa awakpaé aa mε:
Lua kúán⊃ fá, dii p̄àle kuo.

15 Lua p̄ó wa aà asii d̄on n ũ fá,
Isaili⊃ Lua ní Suabanan n ũ.

16 Wí a táapina⊃ kú nípii,
an gεε a ḡ́ kpá ní wéi.
Aa kpekpa s̄anu nípii mipεεa.

17 Dii a Isaili⊃ suaba,

* 45:9 Lom 9.20

an suaba a láaa vío.
Wí a á kú bauo,
á gee a g̃ kpá á wéi bauo.

18 Ma Dii ma m̀e
mám̃e ma musu k̀e,
mám̃e má Lua ũ.
Ma dúñia ikàsa má k̀e,
mám̃e ma Kalena ũ.
Mi dúñia ke à da p̃ao,
má k̀e ke k̀e wà ku a guue.
Mám̃e ma Dii, a p̃ale kuo.

19 Mi yá'o asii guu ge t̃ole ñonauo,
mi o Yak̃obu buĩne aa ma wẽe p̃ao.
Ma Dii mi yá'o a zéwãe,
síana kpàwa mi ke.

20 A buip̃ale p̃o a gulè
a á bùsu tò wẽ,
à m̃o k̃o k̃aa, í s̃o k̃ai.
Gbé p̃o aali t̃aa k̃uão ỹae d̃o,
aaí wabike dii p̃o a ní suabaowa.

21 A lekpaai à m̃o á yá'o gupuau.
Dém̃e d̃aa yápi ò za káauí?
Dém̃e b̃ò za zii?
Mapi Dii nolo?
Luae kuo, ma bàasio.
Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

22 A gbé p̃o á kú za t̃ole léwão,
à sua, mí á suaba,
asa mám̃e má Lua ũ, a p̃ale kuo.

23 Ma legbè ní maz̃ia t̃o,
yázẽde b̃ò ma léu, a gbooa vío,
ma m̀e: Gbépii a kúlem̃e,
aa ma luake d̃o.†

24 Wa o ma yá musu:
Yázẽde ní gb̃ao ku Dii k̃íi.
Gbé p̃o f̃emazĩo m̃o ma k̃íi vl̃anaa ní p̃òu.

25 Isaili bui p̃íi a b̃o maa Dii sabai,
aaí íanad̃a aà yá musu.

46

Babeli dii k̃'ea ní Luao

1 Beli lé su z̃íi,
Nebo lé naale,
an t̃aa p̃o zũo seapĩo á asõe,
aa kp̃asa ní a seao.

2 Zup̃io lé naale, aale su z̃íi,

† 45:23 Lom 14.11, Flp 2.10-11

aale fu asowa sãnusãnu,
 ̃ táapio lé gẽzea zìzɔɔ ũ.

³ Yakɔbu buio, à ma yãma!
 Isaili kɔna pɔ má á sea za nɔ̃seu,
 má á zɔ̃a ma gãu za neasakpɛupio.

⁴ E à ge zikũò máɔ ku kéwae.
 E á mikã ge può máɔ á kũae.
 Máme ma á ké, máme máɔ á sea,
 máme máɔ á kũa, mé má á bɔ.

⁵ Dé ále e ma muaaòì?
 Dé ále e wá sáai?
 Dé ále e wá doũ, ále ma leeuòì?

⁶ Gbɛ̃ɔ̃ ì vua bɔ ñ sò̃ɔ̃,
 ge aai ánu su yɔ̃ kiloowa,
 ̃ aai a zì da siae à táapioné,
 ̃ aai kúleè aa misiileè.

⁷ Aai se da ñ gãu aa taò,
 aai dile a pélek̃i,
 ̃ ñ gɔ̃ zea we, ìli go a tíao.
 Tó wà lezùì, ìli weo,
 ìli ñ yã'õma bɔ̃nɛ̃o.

⁸ A làasooke yáe beewa,
 ìɔ kũa á s̃ɔ̃, swágbãadeɔ.

⁹ A làasooke yãzi káauɔ̃wa,
 asa máme má Lua ũ, a pãle kuo.
 Máme má Lua ũ, diie muaamanɔ̃o.

¹⁰ Mi dɔ̃aa yá zà kpàwae za káau,
 mi yá pɔ a su mɔ o e àɔ gé kái.
 Mi me yá pɔ ma zɛò a ke,
 yá pɔ má yei píi, má kee.

¹¹ Má lezu bãsoi gukpe oi,
 má gbépi sísi za bùsu zàzãu à yá pɔ mále yá ke.
 Yá pɔ má ò má bɔò sae,
 yá pɔ ma zɛò má kee.

¹² A swágbãade pɔ ále e á ziblea zãɔ,
 à ma yãma.

¹³ Ma ziblea gɔɔ zão, à kãikù,
 ma gbɛ̃ɔ̃ suabaa a gɔɔ ga bo.
 Má tó Siɔna zible,
 má a gawi pisi Isailiɔ̃wa.

47

Babeli dutuzãa

¹ Babeli wéle léso, pila z̃le bùsuu,
 á Kaladeɔ, à z̃le z̃le kpalabaasai.
 Wa oé mèzãe ge menienadeɔ bo.

² A á pókumusu go á mia,

í gbene se wísilo.
 A zwãa kuluka á gbala tãa bo,
 í gẽ íu à bua swawwa.
³ Wa á puizi e, á asii a bo gupuau.
 Má t̄siwá, má á gbẽe tẽboo.

⁴ Wá Bona tón Dii Zigõde,
 Isailio Lua pó a kua adoa.

⁵ Dii ò Babelideone:
 A gé gusiau, í zõle kílikili.
 Wa oé kpalaw mide bo.

⁶ Ma pò pà gbé pó de ma pó ũzi,
 má tò wà ma gbépio kpe è.
 Ma ní kpama, ò ní ní wẽnagwao.
 Baa maezõõ, n zuu gbia dané à tòmá.

⁷ N mèn n kpalablea aw gé gõõpiiie.
 N yápio kũa n nòse guuo,
 ni làasooke yápio midewawao.

⁸ Yáe bee ma sa lalaside.
 N zõlea báawa dõdõa,
 n mèn n bàasio gbẽe kuo,
 ñyõ gyaable bauo,
 ñyõ nega wẽnakeo.

⁹ Yáe bee a ní le píi gõõ do kóũ,
 negaga ní gyaableao.*
 Baa ní n gbẽkõlekkea zõõ
 ní n pòdama pãsiõ,
 yápi a ní le, aw fõona vïo.

¹⁰ N n yãvãike náai vï,
 n mèn gbẽe lé n eo.
 N òno ní n dõao n mi lãa,
 ò ní o n nòseu n bàasio gbẽe kuo.

¹¹ Músi a gẽnzi,
 ñyõ a yõõ dõ ñ keo.
 Kisia a n le, aw kekkea vïo,
 ásoo pó ní a fãn vïo a n le lezasai.

¹² Wetã ñyõ gé ní n pòdaamáó ní n gbẽkõlekkea
 pó de n õzi ũ za n nэф̄nenen zïo.

Tó a f̄õ àikene be!
 Tó a f̄õ to ñ viadadañzi be!

¹³ N nziã kpàsa ní yãgbeaama dasio.
 To musu táasikanaõ ní saanyãdõnaõ
 ní mõ àsi baokpanaõ sunẽ ní ní yáõ,
 aa n suaba ní yá pó lé mõmao.

¹⁴ Aa de lán sè giiwa, té a kúmá,
 aa níziã si tévua gbãawao.

* 47:9 Zia 18.7-8

Té pɔ wa kpakpa no,
 té pɔ wa zɔle a sae no.
 15 Maa gbé pɔ tétenzi za n néfɛnɛn zɪ
 n nzia kpasa ní yáio gɔ.
 Aa fáaa aao liaazɔ,
 an kee a fɔ n bo.

48

Dii mé zia yá dɔ

1 Yakɔbu buio, à yáe bee ma.
 Isaili tɔ kúwá, a bo Yuda au guu.
 I legbɛ ní Dii tɔo,
 i Isailio Lua sísi,
 ɔ ili ke a zéwa ní náaiio.
 2 I me Lua wéledeon á ũ,
 á sɔ kpálea Isailio Luazi,
 aà tón Dii Zígɔde.
 3 Ma doaa yázi káauo ò,
 ma a kpàwakè ní ma léo,
 ma bo ní yáo kándo, ɔ yápio kè.
 4 Asa má dɔ ké á swá gbãa,
 á waa gbãa lán sówa,
 mé á kua gbãa lán mɔgotɛwa.
 5 Ayãmeto ma doaa má òé za káau,
 ma a kpàwakèé e aò gé mói,
 ké ásu me á táao mé kèo,
 ge á pɔ áao ní á pɔ kásaa mé dilɛo.
 6 A yápio mà. Gwa! A kè pii.
 A ye dɔ noa?

Za gbã má yá dafu kpàwakéé,
 yá pɔ ulɛaé, á dɔo.
 7 Ma boò gbãe, yázi no.
 Gbã bàasio, i ma yáao,
 ké ásu o á dɔ yãaεo.
 8 I mao, á dɔo, á swá doo za zio.
 Asa má á dɔ náaisaideo ũe,
 za á igoo wɪ meé Wúuuε!
 9 Ma tɔ yáí ɔ ma a pɔkūma tò kpaá íi,
 ma táasilea yáí ma azia zùukèi,
 ké másu á míonzo.
 10 Gwa! Ma á baasa,
 i ke ní téo lán ánuusuwa no.
 Ma á maa wèle ní taasikεao,
 i ke mua té guu no.
 11 Ma bee kè mazia yáí.
 Má tɔ wà ma tɔ òokpaá?
 Má we wà ma beεε dɔ dii páleεo.

12 Yakɔbu buiɔ, à ma yāma,
á Isaili pɔ ma á sisiɔ.

Mámɛmaa ũ.

Mámɛ má Dɔaana ũ,

mámɛ má Gɔzāna ũ lɔ.*

13 Ma ɔ mé dúnia kàlɛ,
ma ɔplaa mé musu kpàlɛ.

Tó ma ní sisi, aaí fɛlɛ sānusānu.

14 A mɔ ápii, à yāma!

Táaɔ kpele mé yápiɔ ò yāai?

Ma gbēna mé a yá pɔ málɛ yá kɛ Babeliɛ,
a ɔtɔ Babiloniɔwa ní gbāao.

15 Mámɛ ma yā'ò ma aà sisi,

má mɔaàno mé aà tá a kɛ na.

16 A sɔmazi à yáɛ bee ma:

Za a daalɛgɔɔ mi yāe o asii guuo,

gɔɔ pɔ à kè, má kú we.

Dii Lua ní ma Nisīnao aa ma zī à mè:

17 Ma Dii á Isailiɔ Lua á Bona

ma mè mámɛmaa Dii á Lua,

mi yá káfiade daé,

mi á da zé pɔ de à sɛwa.

18 Tó a laaidò ma yādanɛɔwa yāa,

dɔ á kua aɔ na lán swawa,

á maakɛa aɔ kpáɛa vío lán ísia idāzīwa,

19 á néɔ dasikū lán ũfāawa,

bui pɔ a bɔ á plɛuɔ aɔɔ dasi lán gbèkɔɔwa.

An tó a ga bauo, a lāa ma kíio.

20 A bɔlɛ Babeli,†

à bàalɛ Babiloniɔnɛ!

A yápi kpàwakɛ ní gulakɛaɔ,

à yápi baokpa e dúnia léwa,

í o Dii a zòblena Yakɔbu buiɔ bò.

21 A gèrínɔ guyaaau, imi i ní deo,

a tò í bònɛ gbɛsiu.

A gbɛpi pàa, ɔ í bò lé bàalɛ.

22 Ma Dii ma mè:

Vāikɛnaɔ aɔɔ aafiao.

49

Dii zòblena lè plaade

1 A ma yāma ísiabaadeɔ!

A swákpa būsuzāzādeɔ!

E wàɔ gé ma ii Dii ma sisi,*

gɔɔ pɔ má kú ma da gbɛɛu, à ma tó òné.

2 A ma lé kè lán fēnda lenawa,†

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13 † 48:20 Zia 18.4 * 49:1 Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21 † 49:2 Ebe 4.12, Zia 1.16

à ɔ̀kùmala ké à ma d́á,
à ma ke lán kà śnɛwa,
à ma zu a gbàlau.

³ A òmɛɛ a z̀òblenan ma ũ,
Isaili ṕó á t̀òb̀ò a musu.

⁴ Ma m̀è ma z̀í p̄á k̀èɛ,
ma a gb̄ãa k̀òlɛ gugiiyaa musu.

N beeo ma asea ku Dii kíi,
ma ài kú rí ma Luao.

⁵ Dii ma ikàsa ma da gb̄ɛɛu
ké mà̀ò dɛ a z̀òblena ũ,
ké mà̀ suɛ rí Yak̀òbu buiò,
mà Isailiò k̄ãaaɛ.
Asa má gb̄ia Diiɛ,
ma Lua mé ma gb̄ãa ũ.

⁶ A òmɛɛ à m̀ɛ: Ḡõa ma z̀òblena ũ
ké ñ ɛa Yak̀òbu buiò sɛ musu,
ké ñ su rí Isaili ṕó b̀òò rí pá ziu,
ké bee k̀èɛ f̀èɛũ.
Má n dilɛ gupua ũ buip̄ãlɛ̀ɔ̀nɛ,‡
ké ñ gé rí suabayão e t̀òlɛ léwa.§

⁷ Dii, Isailiò Bona,
an Lua ṕó a kua adoapi mé ò
kpalablenã z̀òblena ṕó wà sakàu
wa ye aà ḡiyáioɛ à m̀è:
Tó k̄iaò wes̄inlɛ, aa fɛlɛ zɛ,
d̀ɔ̀aanaò i kúlɛɛ,
asa Dii ṕó n sɛ náai v̄i,
Isailiò Lua ṕó a kua adoapi.

Isaili z̀ìz̀ò sua Sìna

⁸ Ma Dii ma m̀è,
má n yãma a g̀òwa,
má d̀onlɛ suabag̀ò.*

Má n d́á,
má n ke ma bàa kua rí gb̄éò mi ũ,
ké ñ e su rí Isaili b̀usu yàaaò a pá ziu,
ní kpaalɛné.

⁹ Nȳò o z̀ìz̀ò ṕó kú gusiauòɛ
aa b̀olɛ mó gupuaú.
Aa p̀òble z̀éò saɛ
rì s̄is̄i wáiwaiò píi.

¹⁰ Ǹɔ̀ana ge imi a rí dɛ l̀ò,
íat̄ɛ a rí léò, mé gu a w̄ámáò,
asa an W̄ɛnad̄ɔ̀nɛde mé a ḡéíno,
i d̀ɔ̀aané e nib̀onai.†

¹¹ Má a gb̄ès̄is̄is̄iò ke z̀é ũ,
ma zɛdaò aaò ku musu.

¹² Gwa! Aa b̀ò za z̀ãã, aalɛ mó.

‡ 49:6 Isa 42.6, Luk 2.32, Zin 26.23   § 49:6 Zin 13.47   * 49:8 2Kln 6.2   † 49:10 Zia 7.16-17

An gbēeɔ gwa, aa b̀ò gugbāntoo oi,
 an gbēeɔ b̀ò bɛ'aɛ oi,
 an gbēeɔ b̀ò Sini bùsuu.

13 A gulakɛ luabedeɔ,
 à pɔnakɛ z̄lɛdeɔ,
 à koo pūna rí lesiao gbèsis̄ɔ,
 asa Dii lé a gbéɔ ǹòsɛ nininé,
 àlɛ wēnad̄ɔ a gbé taasideɔnɛ.

14 N beeo Siɔnadeɔ m̀è:
 Dii pākpwázi,
 wá yá s̄aaàgu.

15 Né p̀ó ǹɔɛ ý k̀p̀awà yá a f̄s̄ s̄aaàgue?
 A a n̄'ia wēnagwao lé?
 Baa tó aà yá s̄aaàgu,
 n yá a s̄amaguo.

16 Gwa! Ma n t́ k̀è ma ɔlau,
 n bíiɔ yá ɔ d̀ɔ ma s̄ɔwa g̀ɔɔpiie.

17 N né p̀ó aa ɛa n f̄leɔ wà lé su,
 gbé p̀ó aa t̀ò n ḡɔ bezia ũɔ lé tá.

18 Wɛzu n̄ gugwagwa,
 n néɔ k̄aa lé suma.
 Ma Dii ma m̀è rí maz̄ia kuao,
 aa nama mípii lán n̄ɔambleb̄ɔwa,
 ríȳɔ rí da lán z̄akɛn dafu b̄ɔawa.

19 Baa ké wà n gboo
 wà n kɛ bezia ũ,
 mé n bùsu g̀ò da p̄a,
 ríȳɔ f̄ɔ n̄ n néɔ si pii l̄ɔ.
 Gbé p̀ó k̀p̀anziɔ aao kunn̄ɔ z̄a.

20 Nȳɔ swále né p̀ó wà rí í n ɔɔl̄ɔḡɔɔ yáwa, aa ok̄ɔ:
 Guɛ bee f̄ɛn̄ɛũ, a f̄ɔ wá sio,
 wá gba d̄ɛɛpook̄ii wà z̄ɔl̄ɛu.

21 Nȳɔ mɛ n s̄ɔ guu:
 Déme né beeo ìm̄ɛɛi m̄ɔɔɔ?
 Ma néɔ ḡaga ma ḡɔ nésai,
 Lua ḡimazi à ma néɔ s̄ia,
 déme népio gwài?
 A ma to mado, népio b̀ò má ni?

22 Ma Dii Lua ma m̀è:
 Gwa! Má ɔkɛ buip̄aleɔnɛ,
 aa n n̄ɛḡɔɔ kuɛ suone.
 Má gud̄ɔk̄ɛk̄ii dile bùsu pii gbéɔnɛ,
 aa n n̄ɛn̄ɔɔ z̄ɔ rí ḡau aa m̄ɔone.

23 Kíaa mé aao de n néɔ gwanao ũ,
 kía nao mé aao de rí ȳɔk̀pamadeɔ ũ.
 Aa kúle bùsu s̄ɛnɛ,
 aa n gbá bùsu s̄as̄a,

níḃ dṣ kḗ mámεmaa Dii.
Wí a gbḗ pṓ a wé dṓmazi kṓo.

24 Wa fṣ gṓsa zì ài siwàe?
Wa fṣ zìzṓṓ bṓ gbḗ pāsì ṓzìe?

25 Ma Dii ma mḗ,
ao, wa zìzṓṓ si gṓsawa,
mé wa zì ài bṓ gbḗ pāsì ṓzì.
Má sòleke ní gbḗ pṓ lé sòlekennṓṓ,
mí n nḗṓ suaba.

26 Má tó n ìadamadeṓ nízia só,
aa nízia au mi à ní de lán wḗwa,
gbḗpii iḃ dṣ kḗ
mámε má Dii á Suabana,
á Yakṓbu buiṓ Lua gbāade, á Bona ũ.

50

1 Ma Dii ma mḗ,
kḗ a mḗ ma á da yà,
aà gínzila kú má ni?
Ma fiade kpele ma á yíawài?
Aawo! A duuna yáí ma á yiai,
á tàaeṓ yáí ma á da yài.
2 Kḗ ma mṓ, bṓyáí mi gbḗe eo ni?
Kḗ ma lezùázi,
àkea á gbḗe i weao ni?
Ma ṓ kḗ geseŭ a fṣ á bṓṓ yà?
Má gbāa ví mà á bo noa?
Ma ísia lèle, ṣ guggi bṓ,
má tò swa gṓ lán gbáawa.
A kpṓṓ gàga isai yáí,
ṣ aa yaikè kḗ í kuo yáí.
3 Mi to gu si gbḗṓne,
mi zwāa sia da musue.

Dii zḓblena lè daṣde

4 Dii Lua ma gba lé mà yādaoné
mà yá pṓ ì gbḗ pṓ bùsaṓ gba sṓ o.
Iḃ ma vu lá gu lé dṓ,
ì ma swá nakú,
kḗ mà yāma lán yādadana pṓwa.
5 Dii Lua ma swá wḗ,
mi zazakṓo, mi pṓṓbṓzākεo.
6 Ma a kpe tò lia gbḗ pṓ aale ma gbḗṓne,
ma a gεε tò dṓa gbḗ pṓ aale a ká woloṓne.
Kḗ aale ma sṓsṓ, aale lé'ikákaa,
mi a wé ga ma sṓḃo.*
7 Ma gεε a gṓ kpa ma wéio,
kḗ Dii Lua lé dṓmale yáí.

* 50:6 Maa 14.65

A yáí ma aε dɔ súsu lán gbεsiwa,
 má dɔ ké wí a ma kũo.
 8 Lua ma yānakpamade kumanɔ kái.
 Déme a bɔbɔmanɔi?
 Wà aεdɔkɔwa!
 Déme ma káalakεna ũi?
 Aà sɔ kái!
 9 Dii Lua mé ì dɔmale,
 déme a fɔ yādamalai?†
 Ampii aa ke yáiyai lán pɔkasawa,
 kòòò mé a ní sóso.

10 A déme Dii vía ví
 ì aà zòblena yāmai?
 Tó a be gusiau filia í sai,
 aà Dii náaike,
 i sòkpale a Luazi.

11 A ma, á gbé pó i téka áziac
 i sè té dɔɔ,
 à ge àò be á tépi vuai
 ge sē pó a tεsòwà gupuai.
 Yá pó a bɔ ma ɔzi à á len ke:
 Aɔ wúlea gu wáwádeu!

51

Dii Siɔnadeɔ suabaa

1 Ma Dii ma mē
 à ma yāma yázεdeyanaɔ,
 á gbé pó ále ma kíi wεεleɔ!
 A wépe gbεsi pó wà á bɔ a guuwa,
 à gu gbεde pó wà á yú yāda.
 2 A làasooke á dezi Ablahaũ yáwa
 ní aà na Sala pó á bui kèò,
 asa gɔɔ pó ma aà sīsi, a né v̄io,
 ɔ ma báaadāaagu,
 má tò à kpàsa kàle.
 3 Maa ma Dii, má Siɔna nòse níniè,
 má wēnakeè a gbooa yá musu.
 Má aà gbáaɔ lile lán Edeɔniwa,
 aà gugbaigbaibɔ gɔ lán ma swaluwa.
 Pɔna ní yaalɔ aɔ ku a guu,
 sáaukpaa ní letēo aɔ dɔu.
 4 Ma gbéɔ, à laaidɔ ma yáwa,
 ma kpàsa, à swákpa ma yáí,
 asa yázεde a bɔ ma kíie,
 ma ikoyā aɔ de buiɔ gupua ũ.
 5 A gēgēo má tó yá bɔ ní gbéɔ na,
 ma gbé suabaa ye kái.

† 50:9 Lom 8.33-34

Má yágōgō buiōne a zéwa,
 ísiabaadeō i sāmazi,
 an wé dōi mà ní suaba.
 6 A wése luabe gwa,
 í zīle gwa lō,
 asa luabe a gēzea lán súlewa,
 dúnia a ke yáiyai lán pōkasawa.
 A gbéō gaga lán kòtēōwa,
 āma gbé pō ma ní suabàō aao ku gōōpiie,
 ma toa yá bōańō na gbooa ví bauo.

7 A ma yāma yázededōnaō,
 á gbé pō á ma yādanē kūa á sōu!
 Asu vīake sósōaēo,
 ásu to gbéō á tōbēesia diwáo.
 8 Kōō ní sóso lán pōkasawa,
 bléō ní ble lán ulawa,
 āma ma toa yá bōańō na láaa vīo,
 gbé pō ma ní suabāpio aao ku gōōpiie.

9 Vu iu, vu iu Dii,
 fele ní n gāsa gbāao.
 Vu iu lá ní kē yāadeō gōōwa.
 Mmē n kwāsa zēzōēo lò?
 N dalagōōpi zō.

10 Mmē n gugii bō ísiauō lò?
 Isi zōó í pi!
 N zebō ísia lutuūnau
 gbé pō n ní bōōne aa bùau.
 11 Gbé pō Dii ní bōō ēa su Siōna ní kúkuakeao.
 Pōna láasai aō kú ní musu,
 pōna ní yaabo a gēńzi,
 pōsia ní wēnao a gēzea.

12 Ma Dii, máme má á nōseninina ũ.
 Akeā ále vīake gbēnazimmikādōe pō a wēni de koaoei?

13 Mapi á Kēna ma musu kpāle,
 ma dúnia zínapèle,
 ō ma yá sàágua?
 Bóyái iō ku gili guu lá gu lé dō
 gbēwetāna pō zē ní á midēao pōfē yáii?
 Gbēwetānapi pōkūma tón lai?

14 Gbé pō an kōō bōō gō níziaē tia,
 aa ga ní gbāauo,
 pōblea a kēsāmá lō.

15 Ma Dii á Lua mi ísia í fele,
 a ikooō kōfike.
 Ma tón Dii Zīgōde!

16 Ma a yāō sōso má kàē á léu,

ma ɔkùála ma á dǎa.
Ma musu kpàle, ma dúnia zínapèle,
ɔ má ò Sìbnadeɔne aa de ma gbéɔ ũ.

Dii pɔ weea Sìbnadeɔwa

¹⁷ Vu iu, vu iu! Yelusaleũ fele ze!
N pɔkūma toona pɔ na Dii ɔzǐ í mǐ,
n aà keɛona pɔ í n ke talaatalaa í lèu n a gbɔo.*
¹⁸ Né pɔ wà n í n guuɔ kee i fɔ zemikũneo,
né pɔ wà n gwá n guuɔ kee i e dɔ n ɔwao.
¹⁹ Músi mèn plaɛ beɛɔ gènzi:
Wà n gboo n gɔ bezia ũ,
mé imina n fèndao n gbéɔ dède.
Déme fɔ ɔɔɔnei?
Déme fɔ n nɛse níninei?
²⁰ Yèèesai n gbéɔ nè,
aa kále n zékpaawu pii.
Aa gɔ yeelɛ lán kpòo gbɔwa.
Dii pɔkūma tòmá, n Lua n wetà.

²¹ A yáí ma yāma sa wéle wɛnade!
I zǐlema, i ke vɛe no.
²² Má Dii n Lua, mi ze n ma gbéɔ.
Ma mɛ má a pɔkūma toona bɔ n ɔzǐ,
nyɔ keɛona pɔ í n ke talaatalaa í mi bau bo.
²³ Má kpa n íadamadeɔwae.
Aa òne yāa n wúle wà taa'oma,
ɔ n ke bɔsu ũ,
aa taa'ò n kpesɛa lán tɔlewa.

52

¹ Vu iu, vu iu Sìbna!
Gbāa da ula ũ!
Lua wéle Yelusaleũ,
n n pɔkasa í gbiaɔ da,
gyafɔdeɔ n gbálenao gɛ n guu bo.*
² Yelusaleũ, bɔsu woloma,
fele zǐle n báawa.
Nɛnɔn zǐzɔ Sìbna,
mɔdaona polo n nɔe.

³ Asa ma Dii ma mɛ:
Ma á kpámá pā,
mé má á bo ɔasai.
⁴ Asa ma Dii Lua ma mɛ:
Ma gbéɔ zɔblè Egipi káau,
a gbɛa sa Asiliɔ gbāamòné.
⁵ ɔ ma mɛ:
Ké bee de kpelewa sa ni?
Asa wà ma gbéɔ sèle pā,

* 51:17 Zia 14.10, 16.19 * 52:1 Zia 21.2, 27

ÿ an gbāamɔnedeɔ ɔ̀ tidɔ́la,
aaɔ ma tɔ̀bɛ̀esi gɔ̀ɔpii.†

6 A yáí tò má tó ma gbé́ɔ ma dɔ́.
Gɔ̀ bee aaɔ dɔ́ ké máme ma dɔ́aa yápi ò.
Ao, máme.

7 Baonakpana gbapɛ̀lea gbè̀sisi musu maa fá!‡
Ale aafia kpàwake,
àle baonakpa Siɔ̀nadeɔne.
Ale suabayā'òné,
àle me an Lua mé lé kible.

8 A gudɔ̀anaɔ wiidɔ̀,
aale kúkuake sãnusãnu,
asa aa wesí Dii ɛa sua Siɔ̀nale.

9 Yelusaleũ ziadeɔ,
à pūna ní gulakeao sãnusãnu,
asa Dii Yelusaleũ bò,
à a gbé́ɔ nòse níniné.

10 Lua a a gãsa pɔ́ a kua adoa gbāa ɔ̀b bui píie,
tɔ̀leledeɔ e pii lá wá Lua a a gbé́ɔ suaba.

11 A fele, à fele, à bɔ we,
ásu ɔ̀ká pɔ́ gbáɛawao.§
A gbé́ pɔ́ á Dii kpé pɔ̀ɔ sea,
à bɔɛu, ɔ̀ ku gbáɛsai.

12 A bɔɛ ní leeleoo,
á tá ní bàaleaoo,
asa Dii Isailiɔ̀ Lua a zemikũé,
i ɛa àò té á kpe.

Dii zòblena lè stiɔ̀de

13 Gwa! Ma zòblena a gwea e,
wa aà káfi, wa aà se lesí,
aɔ fuańla musumusu.

14 Aà oa ɔ̀ɔkpà, a de oa ũ bɔ,
aà me lile, a de me ũ bɔ,
ÿ aà yápi òimá.

15 Maa aà yá a ɛa bɔ bui dasiɔ̀ sae,
mé kíaa lé a gɔ́ kpaaũa aà ae,
asa aa yá pɔ́ wi oné yãao e,
aa yá pɔ́ aai ma yãao zé dɔ́.*

53

1 Déme bao pɔ́ wá mà sii?*

Déme Dii gbāa asiipi dɔ̀i?†

2 Aà zòblena fɛ̀le aà ae lán lí vlāpaawa,
lán lizina pɔ́ fù tɔ̀le giuu à bɔ̀bɔ̀wa.

Aà kákaa ge aà zea maa i ka à gbé́ wé bleo,
aà kefenke i ka wà wéteaàzio.

† 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15 § 52:11 2Kln 6.17 * 52:15 Lom 15.21 * 53:1 Lom 10.16 † 53:1 Zaa 12.38

³ Wà sakàaàgu wà bânɛbòè.
 Pɔsiadeɛ, a gyãɛɔ dɔɛ dɔ,
 a de lán gbé pɔ wa ye wesiɛowa.
 Wa sakàaàgu, wi àà yādao.

⁴ Kási wá gyãɔ ò a sea,
 à wá wāwāɔ dī a miwa.‡
 ɔ wa àà dīɛ gbé pɔ Lua àà gbè ũ,
 gbé pɔ Lua ɔkɔlɔmpàè à widàwà ũ.

⁵ Wà àà zò wá tàaɛɔ yáí,
 wà àà kè'ia wá yāváiɔ yáí.
 Ia pɔ wa dàwàpi wá gbá aafia,
 àà flàala iaɔ mé wá gbāgbā.

⁶ Wa sāsā wápii lán sāɔwa, §
 baade azia zé sè,
 ò Dii wápii vāikɛa dīè.

⁷ Wà àà wɛtā wà widàwà,
 ò i lɛwēaaɔ lán sā pɔ wàɛ gé a kòlokpaiwa,*
 a níɛ kpé lán sā pɔ wàɛ a kākɛɛɛwa.†

⁸ Wà àà kù ní gbāao,
 wà yákpalekèaàɔ.
 Wà àà bò dúniau ma gbéɔ tàae yáí,
 wà àà dè an gbēgo pɔ lé ní dá ũ.
 Gbé pɔ kú àà gɔɔɔ,
 an déme yápi làasookèi? ‡

⁹ Baa ké i yāpāsikɛɔ,
 mé wi ma à ɛɛtòɔ, §
 wà àà mia kpákɔi ní dàakɛnaɔ,*
 ò wà àà vī ɔde mīau.†

¹⁰ A kà Diigu à àà kè'ia àà taasikɛ.‡
 Lá à azia kè tàae awakpabɔ ũ,
 a buikɛ, àà wēni a gbàakū,
 Dii pɔeā i bɔɔleke àà sabai.

¹¹ Àà taasikɛa gbɛa a ɛa àò wēni vī,
 i a namable.
 Ma zòblen maapi a to yá bɔ ní gbéɔ na dasi,
 ké aa àà dɔ yáí,
 asa a ní yāvái di a miwa.

¹² A yáí má àà baa daaa ní gbēzɔɔɔ,
 a zī ài kpaalɛ ní gbāadeɔ,
 asa à gī a wēnii e à gè gàò,
 wà àà gwà doū ní dàakɛnaɔ. §
 A gbē dasiɔ duuna sè,*
 à kulekè Luaɛ tàaedeɔnɛ.†

‡ 53:4 Mat 8.17 § 53:6 1Pie 2.24-25 * 53:7 Zia 5.6 † 53:7 Maa 14.61, 1Pie 2.23 ‡ 53:8 Zin 8.32-33 § 53:9 1Pie 2.22 * 53:9 Luk 23.33 † 53:9 Mat 27.57-60 ‡ 53:10 Zin 2.23 § 53:12 Luk 22.37 * 53:12 Ebe 9.28 † 53:12 Lom 8.34

54

Yelusaleū dafu

¹ Ma Dii ma m̀e,
 n fii ṕo ni ne'io,
 koo p̄na ŕi p̄na wiio.
 N gbé ṕo ni n̄wāwākeo, gulake.
 Asa n gbé ṕo n ḡo p̄kp̄anzi,
 n ne dasi āo de n̄e ṕo a ḡo aed̀wà ṕo.*

² N n zw̄akpe gu káfi,
 ñ a zw̄a yàasa kú,
 ñ a ba gb̄akū,
 ñ a lío péle gíūgiū.

³ Asa n̄ȳo ta oplaai ŕi z̄ēēo,
 n gbé̄o buio b̄usu síma,
 aai z̄̄le ŕi w̄éle ziāo.

⁴ Nsu viakeo, asa wí a n k̄ūo.
 Nsu wideo, n gēe a ḡo kpa n w̄éio.
 N èwaasoḡo wíyā a s̄angu,
 n gyaable ŕi gēe k̄p̄anwei yá a d̄ongu bo.

⁵ Asa mapi n Kena máme má n ḡo ū,
 ma tón Dii Z̄iḡo de!
 Ma Isailio Bona, an Lua,
 ma kua adoae,
 wí mem̄e d̄unia píi Lua.

⁶ Má n gbesi
 lán n̄e ṕo wà p̄kp̄ai aà p̄o yàwa.
 Mapi n Lua má ea n kú
 lán èwaaso n̄kpama ṕo à ḡiwa.

⁷ Ma n to we yāa ȳo ḡiae,
 āma má ea n si ma s̄uuu z̄̄o yái.

⁸ Ké ma p̄o f̄è, ma bo n kpe ḡo pla,
 āma má w̄enad̄ne gb̄eke láasai musu.
 Ma Dii n Boṅa máme má ò.

⁹ Lá ma legb̄è N̄ee ḡo,
 ma m̀e í a da d̄uniaa bo,†
 màa ma legb̄è gb̄ā bo,
 ma m̀e ma p̄o a f̄enzi mà n lele bo.

¹⁰ Baa tó gb̄èsis̄io làa mé s̄is̄io gb̄ò,
 ma gb̄eke lāa n k̄io,
 ma bàakuanno aafia yá a gbooo.
 Ma Dii n w̄enad̄nede máme má ò.

¹¹ W̄éle w̄enade ṕo z̄aā'iana ì a suumpapa,
 mé gb̄e i n n̄se n̄inio,
 má ea n k̄ale ŕi tiik̄azio,
 má n ã daale safiwa.

* 54:1 Gal 4.27 † 54:9 Daa 9.11

12 Má n bíi misonaɔ ke ní lubiio,
 má n bíibɔleɔ ke ní gbɛdiio,
 má n bíiɔ bo ní gbè bεεdeɔ.‡
 13 Ma Dii, má yáda n gbéɔne píi,§
 n néɔ aafia aɔ zɔɔ.
 14 Yázeɔde a n gba gbâa,
 gbâamɔa gbéɔne a zà kũnnɔ.
 Nyɔɔ pɔe vía vío,
 gili a gēnguo.
 15 Tó wà lèlɛma, bee i bɔ ma kíio,
 gbé́ pɔ́ lèlɛma a mikpama.
 16 Gwa! Mámε ma sia kè,
 ì tévu ní b̀̀ɔɔ,
 aà ɔzín gɔ́keɔpɔia ũ.
 Mámε ma gbēkaalena kè lɔ
 aà gbéɔ dede.
 17 Gɔ́keɔ pɔ́ wa kè n yáí a àikeo.
 Gbé́ pɔ́ b̀̀b̀ɔnnɔ, n yá a zɔ́lewà.
 Ma z̀̀b̀lɛnaɔ baan we,
 má tó aa zible.
 Ma Dii mámε má ò.

55

Dii kíi wεεle a gɔɔwa

1 Hee! A gbé́ pɔ́ imi lé á deɔ,
 à mɔ́ í kíi ápii!*

Baa tó á ɔa vío, à mɔ́ pɔ́ble.
 A mɔ́ v̄εε ní vío mi ɔasai, fiabosai.
 2 Akea ále ɔa de pɔ́ pɔ́ de ble ũo musui?
 Bóyáí ále z̄í ài de pɔ́ pɔ́li ní káo yáii?
 A ma yáma sa à pɔ́maa ble,
 á pɔ́ i ke na a nísiwa.
 3 A swákpa ma!
 A mɔ́ ma kíi ké à e àɔ ku.
 Ma bàa aɔ kúánɔ gɔɔpii,
 ma gbēke seasai pɔ́ má kè Davidie yápi.†
 4 Gwa! Ma aà díle seelade ũ buiɔne,
 ma aà kè gbéɔ dɔaana ũ, an kía ũ.
 5 Nyɔ́ bui pɔ́ ní d̄ɔɔ s̄isi,
 bui pɔ́ ní d̄ɔpɔiɔ bàale mɔ́ n kíi
 ma Dii Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa yáí,
 asa ma gawi p̄sima.
 6 A Dii kíi wεεle aà egɔɔ,
 à aà s̄isi gɔɔ pɔ́ a káiánɔ.
 7 Váikena a zé tó,
 gbēvái ɔkpa a làasooi.

‡ 54:12 Zia 21.18-21 § 54:13 Zaa 6.45 * 55:1 Zia 21.6, 22.17 † 55:3 Zin 13.34

Aà zε ní Diio, i aà wēnagwa,
wá Luapi i sùuukεaàno maamaa.

⁸ Asa ma Dii ma mē,
á làasoo muua ní ma làasoooo,
á yākea muua ní ma yākeaoo.

⁹ Lá musu ní zīleo lesí de ní kōo,
màa ma yākea lesí de á yākeaa,
màa ma làasoo de á làasooa.

¹⁰ Lá lou ní mōseo í bo za musu,
mé ìli εa we tōleninisaio,
ì to pó bōlewà à ne'i,
ō ì buike pōtōnaε,
ì bleke pōblenaε,‡

¹¹ màa yá pó bō ma léu de.
A léle pā ma pōeā kesaio,
ma yā'o kpásāa tá a na.

¹² Asa á bōle ní pōnao,
wa dōaaé ní aafiao,
gbèsisibó ní sīsibó koo pūna ní gulao á aε,
sēali pii a otaale.

¹³ Pēlió bōle leaaó gbεu,
gbélió bōle lesikaoo gbεu.
Bee aó ma tōbo
seela láasai pó a súuli kpáleo ũ.

56

Bui pii suabaa

¹ Ma Dii ma mē:
A zε ní yázedeo,
í yāke a zéwa,
asa ma sou mà ní á suabaaó,
má làa ní á boā maao.

² Báaaden gbé pó lé bee ke
a yápi kūa ũ.
Ili kámabogoo pó má díle gbáleo,
à obole vāi píiu.

³ Buipāle pó nàa su o
má we à gē ma gbéoo guuoo.
Gbé pó a le wia su me
lí giin a ũo.

⁴ Asa ma Dii ma mē:
Tó gbé pó wà ní le wib ma kámabogoo yādà,
tó aa zè ní ma pōeāo,
mé aa ma bàakuaínno yá kūa,

⁵ má ogbekené ma kpéu,
an maa aó de negōeo ní nenōeola,
má ní tó na kē a gīowa,
tópi aó láaa vīo, a ga bauo.

⁶ Buipāle pó aa nàa aa zíkemeε,

‡ 55:10 2Kln 9.10

aa ye ma tóí aa zòblemεεο,
 aali kámabogοο pó má díle gbáleo,
 aa ma bàakuarínο yá kūαο,
 7 má géínο ma sìsí pó a kua adoa musu,
 má tó an πο κε na ma sísikpeu.
 Má ní sa pó aai o ma gbagbakíιο sí
 ní sa pó wí a pó káteu à tékūο,
 asa wa me ma kpée bui pii lousisikpe.*
 8 Ma Dii Lua pó mi Isaili zìzοο káaa ma mè
 má εα gbέο káaa káfí gbέ pó káaaο guu.

Lua yákpalekea ní anabi vāi

9 Sèa nòbοο píi, à mο pòble
 ní lákpe nòbοο píi.
 10 Isaili gudōanaοά vīανε píi,
 aa a kee gbáεο,
 gbē lénanaaleανε, aali gbokε dōο,
 aaiο wúlea ní nana'oaο, aa ye ii.
 11 Gbē asiadeνε, ble lí mómáo,
 dαana pó yāε dōονε.
 An baade a ποεā zé sè,
 an baade zía mī mēndo ài àle wεελε.
 12 Aai okōε: A mο wà vēε wεελε,
 wà í gbāa mi wà a de κε.
 Pó pó mò ní gbāο a mós ní ziao,
 io de gbā póε beea maamaa.

57

1 Gbēmaaο lé mide,
 mé a yá lé kàada gbēelao.
 Wà luayāmanaο sèle lé tárnο,
 mé gbēε làasoo i kawào.
 Lua lé gbέ maapiο si músi pó lé mówa.
 2 Zemaasenapiο lé gō ní aafiaο,
 aa kámabo ní wúlekíiοwa miau.
 3 Apiο sō, à mο la á māsoken néο!
 Gbāsíde ní káaluαο buiοn á ū!
 4 Dé ále a láanikei?
 Dé ále á lé yàasa εlewà
 ále á léna bōèi?
 Á tàae néο! Á bui mοafilideο!
 5 Á me í lua táai lí gbèneo gbáu
 ní ligōn yàasaο píi.
 I sa'o ní á néο swai
 ní gbè lookpaaο zíεο.
 6 Á ze ní swa gbè pólpοlοο,
 ōme á baa ū.
 Ao, ampíο a itòlemá,
 a ní gbá pówenti.

* 56:7 Mat 21.13

Lá màae, má gí t̄s̄iiwáe?

⁷ A d̄oē'íikek̄i k̄èke s̄is̄i les̄i musu,
wek̄i i d̄ede ge sa'ou.

⁸ I á zeē p̄ele kp̄e k̄peleli sae.

A p̄ākp̄āmazi,

a á zw̄āa w̄òlowá,

a d̄ede a da á w̄úleki ȳasaa.

A led̄oũk̄è ní á yenzidē,

a wulēn̄o, a òl̄ia ní plei.

⁹ A n̄isi gb̄èwá,

a fele ní kib̄egetao,

a tulalelè maamaa.

A a z̄ināo z̄ì bùsu z̄āz̄āu,

a ázia bùsa e bed̄au.

¹⁰ A ázia kp̄asa ní tá dasi oao,

i d̄ō ké a zé kuoo.

A ázia l̄è ní láo, ò á ȳèèe i láao.

¹¹ Dé ále bílik̄ewá ále víak̄èè

ò a fele ní m̄ofilioi?

Ma yá i d̄oáguo,

i ma yāda á s̄uo.

Ké ma nile à ḡèḡe yáí

ále víak̄em̄eoa?

¹² Má á yānakpaa áziawa ní á yākeao eekaé á òzi,

a k̄āfiak̄eé.

¹³ Tó a w̄ēna wii l̄è,

á z̄iad̄ōab̄o p̄o á k̄āāo á b̄o m̄è!

Aa ḡē ní íanao píi,

baa lé'iana a ní séle.

Gb̄é p̄o n̄amazi mé a bùsu t̄úbible,

òme a ḡo ma gb̄ès̄is̄i p̄o a kua adoa ví.

Lua gb̄é̄o gb̄ágb̄āa

¹⁴ Dii m̄è: A zékpa! A zékpa!

Ali mīōnāo bibi!

A p̄o p̄o wa ḡēnal̄ewá gága ma gb̄é̄o z̄éu!

¹⁵ Asa ma Lua Musude má dēn̄la,

má kú ḡōpii mé ma tó kua adoa.

Ma m̄è: Ma be ku gulēs̄i p̄o a kua adoa,

má kú b̄o ní n̄s̄enīe s̄ūuudeo.

Mi s̄ūuudeo gba w̄ēni dafu,

mi n̄s̄enīedeo gba s̄o.

¹⁶ Máo yágagān̄o láasaio,

ma p̄o āo paān̄zi ḡōpii.

Tó màae, ma p̄okeao ȳèèe a láa,

an ían w̄ēnide p̄o b̄o ma k̄i a ḡēzea.

¹⁷ An gb̄ēble'ai tàae mé ma p̄o f̄è,

ò ma ní gb̄é ma ulen̄é ní p̄ok̄p̄ēneo,

ò aa ḡi b̄o ma k̄pe,

aa ní p̄oēā zé s̄è.

¹⁸ Baa ké ma ní yākeao è màa,

má ní gbágbā, má ní tàlakpa,
 má ní s̄ó níniné vl̄évl̄é.
 19 Má tó ma sáaukpaa aɔ dɔ ɔɔɔnapio léu.
 Ma Dii ma m̄e má aafia kpá
 gb̄é p̄ó kú z̄àɔ ní gb̄é p̄ó kú k̄aiɔwa,*
 mí ní gbágbā.
 20 V̄aikenaɔ de lán ísia í p̄ap̄aak̄owawa.
 A í líɔ ku kílikilio,
 a ikooaɔ í f̄ele ní p̄èlao ní gb̄as̄io.
 21 Ma Dii ma m̄e
 v̄aikenaɔ aɔ aafiao.

58

Leyea stande

1 Wii lé gbáugbāu,
 n̄su n̄ n̄ziá kúkūo.
 N n̄ l̄ɔ f̄ele musu lán kuu'ɔwa.
 Ma gb̄éɔ tàae kp̄awak̄en̄é,
 Yak̄ɔbu buipio duunaɔ on̄é.
 2 Aaɔ ma k̄ii weele lá gu lé d̄ɔ,
 an m̄esa í w̄a ma ȳakeaɔ d̄s̄ai
 lán bui p̄ó í ȳake a z̄éwa
 ìli p̄akpa a Lua ȳadileaoziowa.
 Aaɔ ȳaḡḡɔa a z̄éwa gb̄eaa,
 aaɔ ye mà s̄ón̄zi.
 3 Ǿ aaɔ ma la: B̄oȳai wa leyèi,
 ké níle wá gwao ni?
 B̄oȳai wa w̄az̄ia bùsaine,
 ké ní wá f̄an v̄io ni?

 Gwa! A leyeḡɔɔ í áziá p̄oẽá ke,
 mé í á z̄ikenaɔ wet̄á píi.
 4 Gwa! A leyeya ì mid̄e ní lekpaao ní s̄òleo,
 í k̄ɔ gb̄é ní ɔkū gb̄āao.
 A f̄ɔ leye lá ále ke gb̄āewa
 mà á l̄ɔ ma musue?
 5 Lá ma leye d̄ilen wee?
 Ziabusaa ado yá n̄ee?
 I ke mip̄elea lán kpoot̄ewa
 ge w̄ulea túfuu ní zw̄ankasa kákāaálao yá no.
 P̄ó p̄ó í m̄e leyen wea?
 Bee mé ì kamagua?
 6 Leye p̄ó má d̄ile min keo lò?
 A v̄aikenaɔ gala polo gb̄éɔwa,
 à zuub̄ole gb̄éɔne,
 à gb̄é p̄ó w̄ale ɔt̄ómáɔ gbae,
 í gb̄āam̄ɔa gb̄éɔne mid̄e pii.
 7 A bleli n̄and̄enāe,
 à w̄enade besaide dile.

* 57:19 Ef̄e 2.17

Tó a gbé è be puizi, à pò nai.
 Tó i bàale á mēdoũdeeo,*
 8 gu a pué lán íatē bilēawa,
 á gōa maa a bōle àanno,
 á maakēa a zemikūé,
 ma gawi ío té á kpe.
 9 Tó a lezùmazi sa, má wewá,
 tó a wiilēmazi, má oé: Má ké!
 Tó a gbāamōa gbéōne mīde á guu
 ní ɔtonɔakōwao ní yāpāsí'oa,
 10 tó a nɔandēna gbà á pōeā ble,
 mé a pò kpà wēnadewa à kà,
 gu a pué gusiau,
 gubeebee a gōé lán fāanēwa,
 11 mío dōaaé gōpi.
 Má tó pò mōwá gu tékūau,
 má á wá baasaé,
 ío de lán swalu mōsedewa,
 lán nibōna pò a í lí baowa.
 12 Á á bezia zi fele,
 á á wéle pò kálēa à gègē vu,
 wi mēé bíigbooa ní uazíò kèkenao.
 13 Tó ále gbabō kámabogōzío,
 mé ále ázia pōeā ke ma gōpiwao,
 tó a mē kámabogōzī na,
 mé a ma gōpi díle gbia,
 tó á díle gbia mé a á bōle tò,
 tó i ázia pōeā keuo,
 mé i yāyaaabōleuo,
 14 á pò a kea na,
 mí tó àò kible bùsu gulešíu,
 mí tó à á dezi Yakōbu túbible.
 Ma Dii ma lé mé ò.

59

Gbéō duuna bōa gupuau

1 Dii ɔ i ke geseū à kēsā á suabaio.
 Aà swá i ke gbāa à gí yāmaiwáo.
 2 Á yāvāíò mé á kékōwa ní á Luao,
 á duuna mé tò à a wé gōwá,
 ɔ à gí á yāmai.
 3 Asa gbēde'au gōkpa á ɔwa,
 á tàaeɔ á ɔkɔɔ pà.
 Èe mé ìò dɔ á léu,
 ío yākpaanla bōle.
 4 Gbēe lí wiile yázedeio,
 gbēe lí síana'o yákpaleuo.
 Aaí ze ní yāpāo, aaíò eeto.

* 58:7 Mat 25.35

Aaĩ nɔsi yákele ũ,
aaĩ ne'i gude ũ.

⁵ Aaĩ mlè gbe pipi,
aaĩ dànsaba tá.

Tó gbé ní gbe blè, a gaε,
tó gbé wí sɔ, kyá a bɔ.

⁶ An bapɔ lí pɔkasa keo,
an ɔzɪpɔ lí pɔ nańzio.
An yákeɔá gudεε,
aa ɔdidi yápásiwa.

⁷ An kèεε leεũ ní vāikεao,
aaĩ yāesaide de àanno.
Gudelaasoo aaɔ ke,
aaĩ ásoo ní músio kpáńzi.

⁸ Aa aafia zé dɔo,*
yá dɔɔde kú ní tufauo.
Aaĩ zé kolekolea da,
gbé pɔ beuɔ líɔ aafia dɔo.

⁹ A yái tò yázeɔde zàkūwanɔ,
mé yāmaa i wá leo.
Gupua wá wé ɔɔi,
ɔ gusia wa su è,
gukεa wá me wài,
ɔ gubeebee wá beu.

¹⁰ Wi ɔɔɔ gi lán vāɔwa,
wi ɔmalemale lán weɔsaideɔwa,
wi gēnale fāane lán guluuluuiwa.
Wá gbāa fá,
ní beeo wá de lán geɔwa.

¹¹ Wi wiile lán waiɔwa,
wi ɔɔɔ wēnanno lán felenaɔwa.
Wá wé ɔɔ dɔ yázeɔdei, wili eo,
wá me wà wà wá suaba, a zàwanɔ.

¹² Asa wá tàaeɔ kòne,
wá duuna wá dá yáu.

Wá tàaeɔ zìlewá,
wá wá yákeɔ dɔ sa.

¹³ Wa bɔ Dii kpe wa mɔafilikèè,
wa gi wá Luazi,
yákpaanla ní kíiwáio ì ɔaawēε.
Eε kò wá sɔ guu, àle bɔle wá léu.

¹⁴ Maa yázeɔde pɔɔɔzákè,
maakea zεa káaa,
siana gēmbɔle gāaε,
yá dɔɔde kua gēkíiwa.

¹⁵ Siana gbεzákpa,

---

* 59:8 Lom 3.15-17

wĩ ɔzɔ gbé pɔ kè vāiwawa.

Dii wεkpàε gwà, à kèè íi,
asa yázεde kuo.

¹⁶ A è gbé maaε kuo.

Ké yākεkεnaε kuo, à dīwà.
Ɔ à suabazε bɔ ní a gɔsagbāakεo,
à gbāa'è a maakεawa.

¹⁷ A maakεa dà mɔ ula ũ,[†]
à suabaa kpà mɔ fùà ũ,[‡]
à tɔsima dà pɔkasaɔ ũ,
à āiapāsi kākāala ulada ũ.

¹⁸ A fiabo gbéɔne ní yākεawa,
a pɔkūmabɔbɔ a ibεεwa,
a tɔsi a wèlεwa,
i aseá kε ísiabaadeɔne a zéwa.

¹⁹ Bε'aedeɔ viakε Dii tóε,
gukpεdeɔ aà gawi da gbia,
asa a mɔ lán í gufɔawa,
lán í pɔ Dii lé'iana lé ɔzɔiwa.

²⁰ Yakɔbu buiɔ Bona a mɔ Siɔna
gbé pɔ mikè ní duunaɔwaɔ kfi. §
Ma Dii máme má ò.

²¹ Ma Dii ma mè,
ma bàakuarínɔ yán kε:
Ma Nisina pɔ kúwá
ní ma yá pɔ má dàé á léuo
a bɔ á léuo ge á néo ge á tɔūnaɔ
za gbā e gɔɔpii.

60

Siɔna gawi zia

¹ Fεε teke, asa n gupua mɔ,
Dii gawi p̄sima.

² Gwa! Guluuluu kù dúniaa,
gusia kùlε a gbéɔwa.
Mpi sɔ, Dii a bilεma,
aà gawi i bɔma.

³ Buiɔ mɔ n gupuau,
kíaɔ sɔ n pípia í gbāai.

⁴ Wεzu gugwa ñ liai,
aa kāaa píi, aalε mɔ n kfi.
N nεgɔεɔ bɔ za zázā, aalε su,
wa n nenɔεɔ naaa ní gbàtēεu, wàlε surínɔ.

⁵ Tó n bee è, n pɔna a pisi n oawa,
n nòsε a yáalɔ kua nzia dakfiwa.
Wa n gba ísia baa àizεεɔ,

[†] 59:17 Efe 6.14   [‡] 59:17 Efe 6.17, 1Tes 5.8   [§] 59:20 Lom 11.26

wa mɔnɛ ní buiɔ pɔmaao.

⁶Yiongo waiɔ li n bùsua,
Madiã ní Efa bùsu yiongo né bɔbɔ.
Seba bùsudeɔ mɔ pii
vua ní tulaleti gɪnanaɔ sea,
aale ma yãkeɔ baokpa.

⁷Wa Kedaã bùsu pɔtuɔ kãaanɛ pii,
wa Nebaiɔ sãsaɔ kpama ñ n bɔɔlekeɔ,
wi sa pɔ i kamagu oð ma gbagbakiwa,
mí a kpé gawide gawi káfið.

⁸Bóme táa'ò lé su lán louwa,
lán felenguuluɔ sua ní kpéuwa keei?

⁹Isiabaadeɔ lé kãamazi we,
isia gó'ilenɔ mé zemikúã we.
Aa bò ní n néɔ za zãzã,
aale mɔ ní ní ánuɔ ní ní vuaɔ
ma Dii n Lua tɔbɔi,
asa ma Isailiɔ Lua ma kua adoae,
má gawi pisima.

¹⁰Buipãleɔ ea n bíiɔ bo,
an kíaɔ zikɛnɛ.
Baa ké ma n gbẽ ní pɔfẽo yãa,
má wɛnadɔnɛ ma sùuu yáí sa.

¹¹N bíibɔleɔ aaɔ wɛae gɔɔpii,
aaliɔ taao fáanɛ ní gwãasinao,
ké buiɔ mɔnɛ ní ní àizɛɔ
ní ní kíaɔ kpán'aekɛa.*

¹²Asa buí ge kpala pɔ i zɔblɛnɛ a midɛɛ,
wa ní bùsuɔ deɛlempa míɔmiɔ.

¹³Wa mɔnɛ ní Libã bùsu gawio,
pɛliɔ ní kpɛliɔ ní sɛliɔ pii,
ké mà e zãbleð ma kúkiwa,
ma gbadibɔpi iɔ gawi ví.

¹⁴N wɛtãna néɔ mɔ kúlɛnɛ,†
gbé pɔ aa sakàngupiɔ wúlɛnɛ n gbázi,
aai onɛ Dii wéle
Siɔna pɔ Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa kàle.

¹⁵Baa ké gbéɔ zàngu yãa
aa pãkpãzi,
gbɛeli gu baaví n guuo,
má n ke íandãbɔ láasai ù,
gbéɔ iɔ pɔnakɛð e ní buiwa.

¹⁶Nyɔ buiɔ ví mi,
an kíaɔ yó kpama,
níɔ dɔ máme máa Dii n Suabana ù,

* 60:11 Zia 21.25-26 † 60:14 Zia 3.9

Yakɔbu Lua gbāade n Bona ũ.
 17 Má mó n̄ vuao mɔgotē gbɛu,
 ánuusu s̄ mɔsi gbɛu.
 Má mó n̄ mɔgotēoli gbɛu,
 mɔsi s̄ gbɛ gbɛu.
 Má aafia dilɛnɛ n laaidɔmade ũ,
 má yázede danɛ n gbāade ũ.
 18 Wa yāpāsī súu ma n b̄usu lɔo,
 ásoo n̄ músio a s̄ n b̄usu z̄leio.
 Wa tókpa n b̄iie Suaba,
 n b̄oleo s̄ Táasi.
 19 Íatē ali gupunɛ fāanɛ lɔo,
 mɔvua í gbāa a gupunɛ lɔo.
 Ma Dii máme máo de n gupua ũ gɔɔpii,
 mapi n Lua, máme máo de n tɛkɛa ũ.‡
 20 N̄ íatē a gē kpéu bauo,
 mé n mɔ a ɔsikɛo,
 asa máme máo de n gupua láasai ũ,
 n ɔɔlɔ a midɛ sa.
 21 N gbéɔ aao maa píie,
 mé aao b̄usu v̄i gɔɔpii.
 Aao de lí pó má bà vlāpaa ũ,
 ma ɔgbɛ ũ ma z̄ablea yái.
 22 An gbé pó késāanz̄i
 a k̄ɔ à ka gb̄ɛɔn òaa s̄o,
 an gbé pó kpɛɛ n̄ guu,
 a ḡɔ bui z̄ɔɔ ũ.
 Mámɛmaa Dii,
 má yápi kɛ a gɔɔwa n̄ wāao.

61

Dii ɛfāaigɔ

1 Dii Lua Nisina kua,
 à ma sɛ mà baonakpa taasideɔnɛ,*
 à ma z̄i mà pɔsiadeɔ gba s̄o
 mà z̄iz̄ɔɔ ḡɔa wéɛo ũ n̄ dakpɛunaɔ gbaeao kpàwake,
 2 mà Dii gb̄ɛkɛkɛnɛgɔɔ†
 n̄ wá Lua tɔsimagɔɔo oné,
 pɔsiadeɔ n̄sɛ i n̄ini píi.‡
 3 A ma z̄i mà fùakpa Siona ɔɔlɔnaɔnɛ túfu gbɛu,
 mà pɔna n̄isi dɔɔmá an gb̄ásikpaa gbɛu,
 mà táasilea pɔkasa dané an k̄āgaa gbɛu.
 Aao maa, w̄iɔ mené
 lí pó Dii bà az̄ia tɔbɔa yáiɔ.
 4 Aa bezia sà zizi vu,
 aa pó pó wà a deɛɛmpà yāao kɛkɛ,
 aa ɛa wéle pó ḡò da wáiwai za káauɔ kálɛ lɔ.

‡ 60:19 Zia 21.23, 22.5 * 61:1 Mat 11.5, Luk 7.22 † 61:2 Luk 4.18-19 ‡ 61:2 Mat 5.4

⁵ Bui z̄llō á p̄ōo dádǎé,
bui pálēo á bua ní á v̄ēbuo sēwaé.

⁶ Apio s̄o, wa m̄éé Dii gbàgbanao,
wa á sisi wá Lua z̄lkenāo.
A buio àizeble,
á ìanadā ní ní p̄ōmaāo.

⁷ Ma gbé̄o asea e lēe pla
wí p̄ō wa dāmá gb̄eu,
aa p̄onake ní ní baao
an ḡeekpanweia gb̄eu.
Aa ḡo b̄usu lēe pla v̄í,
p̄ona láasai āo de ní p̄ō ũ.

⁸ Asa ma Dii, yázēde mé ì kamagu,
má za p̄osiama ní gbāableamáogu.
Má ní asea kpámá ní náaio,
ma bàa āo kúrín̄o ḡōpii.

⁹ Wāo ní buio d̄o dúniau,
an néo t̄ōo bui píi kíi,
gbé̄ p̄ō ní é píi i d̄o ké
aa de gbé̄ p̄ō ma báaadàngūo ũ.

¹⁰ Mi p̄onake ní Diio maamaa,
ma p̄ō na ma Luawa,
asa à suabaa nāmazi p̄okasa ũ,
à b̄oa maa dām̄e ula ũ,
lán n̄osena p̄ō kákakèwa,
lá aà n̄o p̄ō a z̄ablēōo f̄iwawa. §

¹¹ Lá t̄ōle ì to p̄ō b̄olewa,
mé bua ì to p̄owena fele,
màa Dii Lua a to yázēde ligua,
a to wà ma táasile bui píi wáa.

62

Yelusaleū dafu

¹ Sīona yáí máo níleao,
Yelusaleū yáí ma lé a ḡō kpaaūao
e a gē b̄ōo maa lá gu ì d̄owa,
e a suabaa gē à̄o pípi lán s̄étēwa.

² Bui n̄ b̄oa maa e,
kíaō wesi n̄ gawile nípii.

Wa t̄ō dafu p̄ō a b̄ō Dii léu kpáne.

³ Nȳōo de lán tulu gawidewa Dii ōz̄í,
nȳōo de kíafua ũ á Lua olau.

⁴ Wa m̄ene Bezia bau lo,
wa n̄ b̄usu sísi Guwawai bau lo.

Wāo m̄ene Map̄ōeāw̄éle,
n̄ b̄usu s̄ō N̄oz̄āe,
asa Dii p̄ō āo d̄oma,
mé n̄ b̄usu a z̄ákēān̄o.

⁵ Lá èwaaso ì wéndia sé,
màa n Kena a n sé.
Lá nɔsena ì pɔnake ní a nɔo,
màa n Lua a pɔnakennɔ.

⁶ Yelusaleũ, ma gudɔanaɔ dile n bíio musu,
aaɔ níleaɔ fãane ní gwãasinao píi.
A Dii sísinaɔ, ásu kámaboo,
⁷ àɔ zeaàzi e a ge Yelusaleũ kále,
i aà ke wéle pɔ dúnia àɔ aà táasile ũ.

⁸ Dii ladà ní ɔleleao,
a ò ní a gãsa gbãa dɔao à mè
á á blewe kpá á ibeɛɔwa bau bo,
bui páleɔ vɛe pɔ a a zíkè mi bo.
⁹ A kèkenaɔ ble, aai ma táasile,
vɛekɔzɔzɔnaɔ mi ma kpé kpele.

¹⁰ A bɔle! A bɔle wénkpe!
A zekেকে gbéɔne!
A kpá! A zeda kpá! A gbɛɔ gágau,
í gudɔkɔekíi dile buiɔne!

¹¹ Gwa! Dii kpàwakè e dúnia léwa:
O Siɔnae aà Suabana lé mó.
Gwa! A a asea kũa
mé a a zĩ ài kpán'aekka.*

¹² Wa mené Lua gbéɔ,
gbé pɔ Dii ní bóɔ.
Wa mene Wa'oliai, Bezianbo.

63

Dii tɔsimagɔɔ

¹ Déme bɔ Edɔũ bùsuu, àle mó,
à bɔ Bɔzela, aà pɔkasaɔ tà keei?*

Déme lé gɔsagɔsa tãa'o ní gbãa zɔɔo,
a ula gawide daa keei?

Máme, mále ziblea kpàwake,
má gbéɔ suabaa gbãa ví.

² Bóyãí n ula ní n pɔkasaɔ tà
lán gbé pɔ ɔzɔ vɛefɛkíiu pówai?

³ Ma ɔzɔ vɛefɛkíiu mado,
gbɛe kumanɔo, baa do.
Ma ɔzɔ buiɔwa ní pɔkũmao,
ma kèse tòmá ma pɔfɛ yáí.
An au fãfã ma pɔkasaɔwa,†

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12 * 63:1 Isa 34.5-8 † 63:3 Zia 14.19, 19.13, 15

ma ula gbāsìkpà píi.

⁴Asa má t̄simaḡōo k̄ua ma s̄ou,
ma gb̄é̄o boḡōo k̄a.

⁵Ma gugwàgwa, gb̄ee ku à d̄omal̄eo,
yá d̄ia ké gb̄ee ku à ma gba gb̄aao.

Ɔ ma z̄iblè ní maz̄ia ḡàsa gb̄aao,
ma p̄ok̄uma mé ma gba gb̄aa.

⁶Ma ̄z̄ò buīowa ní p̄of̄eo,
má tò ma p̄ok̄uma í z̄òlemá,
ma ní au k̄òle z̄íle.

Dii gb̄eke galikea

⁷Má Dii gb̄eke galike ní aà táasileao,
asa à yápii k̄èw̄ee wá gwaa guu,
à yāmaa dasi k̄è wá Isailīone gb̄eke guu.

⁸A m̄è: Aa de ma gb̄é̄o ũ,
aa m̄ofiliyá kem̄ēeo,
̄s̄ à ḡò ní Suabana ũ.

⁹A d̄órn̄o ní taasikea guu píi,
aà ae malaika ní suabà,
à ní bó ké a yeñzi à ní w̄enagwà yáí.
A ní sea za yāayāa a ní k̄ua.

¹⁰Kási aa b̄ò aà kpe,
aa aà Nis̄ina p̄o yàè.
Ɔ à mikp̄ed̄oné à ḡò ní ib̄ee ũ,
à z̄ikàhn̄o.

¹¹Ɔ M̄oizi ḡōo yá d̄ò aà gb̄é̄oḡu aa m̄è:
Lua p̄ò bùa ní a kp̄asa d̄àd̄anao ísiawa,
à a Nis̄ina dàngu ku má ní?

¹²A a ḡàsa gawide p̄òo M̄oizi ̄oplaai,
̄s̄ à í z̄òe ní ae,
ké à t̄ob̄o e ḡōopii yáí.‡

¹³A ḡèñ̄o í títiu, aai ḡemb̄oleo
lán s̄ó p̄ó lé bàale guwaiwaiuwa.

¹⁴Ɔ Dii Nis̄ina ní gbá íampak̄ii,
lán zu p̄ó wà ḡèñ̄o swad̄ōiowa.
M̄aa n d̄oaaané,
ké n e t̄ob̄o yáí.

Suabaa wii

¹⁵Kua za musu w̄ékpale ñ gwa,
kua za n gulēs̄i gawide p̄ó a kua adoau.
N p̄ás̄í ní n neḡon̄keo t̄ón lá?
N gi w̄ena ní s̄osobio keiw̄ee.

¹⁶Baa t̄ó Ablahaũ wá d̄o,
níme ní wá Mae ũ.
Baa ké wá yá í d̄o Isailiguo,
Dii, níme ní wá Mae ũ,

‡ 63:12 B̄a 14.21

n tón wá Bona za zi.

¹⁷ Dii, b́oyāi ní tò wa zā n zéwai?

Akea n wá swá gbāakù,

ō wá n v́ia v́io ní?

Èa su wápi n zòblenaᵋwa,

gbé́ pò ní sè buiᵋn wá ũ.

¹⁸ Wa gṑ bùsu pò ní kpàwá v́i gᵋᵋpla,

ō wá ibeᵋᵋ mò ̀zò n kpéwa.

¹⁹ Wá de lán gbé́ pò ní iko v́imáᵋᵋwa à gègè,

lán gbé́ pò n tó kúmáᵋᵋwa.

Kai! Tó n musu wè n pila,

gbèsíᵋᵋ lualua n ae.

64

¹ Nyᵋᵋ de lán té pò kù yàa giiwa

a tò ípiwa,

n ibeᵋᵋ i n tó dᵋ,

buiᵋ i gilike n ae.

² Asa ké n pila yāa,

n dabudabu pò wá a fān v́io kè,

gbèsíᵋᵋ lualua n ae.

³ Dii pò ì yāke gbé́ pò an wé dᵋaàziᵋᵋ,

mé ì ke n bàasio, wi e yāa gueio.

Gbēe swá i mao, gbēe i wesieᵋ.*

⁴ Ni ze ní gbé́ pò n yáli sāaᵋguoo,

gbé́ pò ì yāke a zéwa ní pᵋnao.

Ama ké wa duunakè, n fēwázi,

wá kuᵋ à gègè, kpelewa wá bᵋui?

⁵ Wápii, wa gṑ gbālea,

wá maakeᵋᵋ píi de lán bᵋᵋwa.

Wápii wále i'ò lán lí láwa,

wá yāvāikea a gēwanᵋ zéa lán íanawa.

⁶ Gbēe lé n sisi ᵋᵋ,

gbēe i fele lé zezenzi ᵋᵋ,

asa n n wé gāwēe,

n wá kpá wá yāvāiᵋᵋla.

⁷ Kási míme ní wá Mae ũ Dii,

gín wá ũ, wá bonan n ũ,

n ᵋgben wá ũ wápii.

⁸ Dii, n pᵋ su pawázi à gēagēo,

wá yāvāiᵋ su àᵋ dᵋngu gᵋᵋpiiᵋ.

Wá wegwa, n gbéᵋᵋn wá ũ wápii.

⁹ N wéleᵋ gṑ gbáa ũ,

baa Siᵋna gṑ gbáa ũ,

Yelusaleũ gṑ guwaiwai ũ.

¹⁰ N kpé gawide pò a kua adoa

pò wá deziᵋ n táasilèu tekù,

* 64:3 1Kln 2.9

pó pọ wá pọ dọwàò òòkpà pfi.
 11 Nyɔ̀ yá beɔ gwa, ní gí yáe keia?
 Nyɔ̀ níle kpé, ní ɔ̀tòlẹwá à gēagèa?

65

Yákpalekea ní Isaili

1 Ma sɔ̀u mà mà wemá,
 ɔ̀ gbèe i ma gbɛao,
 má kè wà ma e,
 ɔ̀ gbèe i ma kíi wɛlɛo.
 Má ò bui pọ lé ma sisioɔne:
 Má ké! Má ké!
 2 Ma ɔ̀ ìb dɔa bui swágbãadeɔzi,
 kási aa be zé vāi guu tea nízi pɔeāi.*
 3 Bui pọ ìb ma léwe gɔ̀piin ní ũ,
 aaì sa'o swaluu,
 aaì tulaletikatea tàasɔ̀u.
 4 Aaì zòle miai, aaì i bàalikpɛu,
 aaì sa'osawa nòò só,
 aaì pọ bèe yāma de ní dou.
 5 Aaì me: Ea, nsu sɔ̀mazio,
 asa má ye mà gɔ̀ gbálɛao!
 Gbé beɔ de té pọ ìb kú gɔ̀pii súde ũ ma nízi.
 6 Dii mè: Gwa!
 A kēa láu ma ae, máò níleo,
 má fiaboné à gē ní kú,
 7 má fiaboné ní duuna
 ní ní dezi duunao yá musu píi,
 asa aa tulaletikatea gbèsisíwa,
 aa l'èa sísíw musu.
 Má yá pọ aa kè yāa fiaboné a léu à gē ní kú.
 8 Ma Dii ma mè:
 Baa tó vèbeɔ í ví yɔ̀nnɔ̀,
 wí me wasu a òòkpao,
 asa a káfia ví.
 Màa má ke ma zòblenao yáí,
 má gbéò midɛ píio.
 9 Má bui se Yakɔ̀bu bui guu,
 Yudaɔ̀ gɔ̀ ma gbèsisíw ví.
 Gbé pọ má sèò mé aa gɔ̀ ví,
 wekíi ma zòblenao aao kuu.
 10 Salɔ̀na a gɔ̀ dáádákekíi ũ,
 Akoo guzule† a gɔ̀ zuo kálekíi ũ
 ma gbé pọ aaì ma kíi wɛlɛɔne.

11 A gbé pọ a pākpàmazíw sɔ̀,
 ma gbèsisíw pọ a kua adoa yá sàágu,

* 65:2 Lom 10.20-21 † 65:10 Yoz 7.26

i blekale t́aa ṕo i ḿo ń minaoe,
i í gb́aa ýaae t́le t́aa ṕo i ń baa kpámáwa.

12 Ḿa á baa kṕawá f́enda ũ,
í kúle wà á dede,
asa ma lezù, i weao,
ma ýà'ò, i swáseio,
a ýa ṕo má yeio kè,
a ze ń ýa ṕo i kamaguoo.

13 A ýai tò ma Dii Zígõde ma mè
ma z̀blenaõ p̀ble, ǹana i á de.
Ma z̀blenaõ imi, imi i á de.
Ma z̀blenaõ p̀nake, wí i á kú.

14 Ma z̀blenaõ gulake ń ǹsenao,
ápiõ s̄ á wiile ń ýa'õmao,
í búbuape ń p̀siaio.

15 A t́o a ḡõ gb́é ṕo má s̀õne gb́ekabõ ũ.
Ma Dii Lua má á dede,
ãma má t́o dafu kṕa ma z̀blenaõne.

16 Gb́é ṕo lé sa'olekené b̀supiu
a ke ń Lua síande t́o.
Gb́é ṕo lé lada b̀supiu,
a da ń Lua síande t́o.
Asa taasi ṕo aa kè ýaa a śángu,
i śaale ma ẃeu.

Musu dafu ń źle dafuo

17 Ḿale muşu dafu ń źle dafuo ke.‡
Ýziõ dõ gb́éõgu bõ,
a ḡe ń làasoo guuo.

18 A p̀nake,
à ýaalõ ṕo ṕo ḿale kewá ḡõpii,
asa ḿale Yelusaleũ ke wà ýaalõ,
aà gb́éõ i p̀nakeu.

19 Ḿa ýaalõ Yelusaleũwa,
ma p̄õ a ke ma gb́éõwa na.
Wa õõõ ń búbuapeao síu ma a guu bau bõ. §

20 Wa ne'iulitën kṕee bau bõ.
Mae z̄õõe a ga we a ḡõõ lesaio.
Tó gb́é kà w̄e basõõ mé à ḡa,
wa me èwaasoe.
Tó gb́é i ka w̄e basõõõ, mé à ḡa,
wa me Lua lekèèè.

21 Aa kp̄edõdõ, aaiõ kuu,
aa v̄eliõ pépe, aaiõ a be ble.

22 Aa kp̄edõdõ buipáleõneo,
aali pépe, d̄aõ a be bleo,
asa ma gb́éõ w̄eni ke lán líwa,

‡ 65:17 Isa 66.22, 2Pie 3.13, Zia 21.1 § 65:19 Zia 21.4

gbé pọ ma ní sépiọ ní zì ài ble.

²³ Aa isima ga kpa pāo,
aa nē'i à ɛɛ ní tó weo,
asa aao de gbé pọ ma báaadàńguo ũ,
ampio ní ní nẹo sānu.

²⁴ E aao gé ɛzui, má wemá,
e aao yá'o aao gé láai, má swásei.

²⁵ Awalɛwana ní sāo a sē ble sānu,
nòomusu a taaable lán zuwa,
mlẹo poblea aọ de bùsu ũ.

Aa pọe kẹ'ia ge aa pọe òkpa ma gbèsiṣi pọ a kua adoa musuo.*
Ma Dii máme má ò.

66

Dii bui pti kaaa

¹ Ma Dii ma mè:

Musu mé ma kpalabaa ũ,*
tọle mé ma gbadibo ũ.†
Kpé pọ á ye dọmɛɛ bee ku máe?
Ma z̄lɛkii bee kà kpelewai?

² Ma ọ mé pọ beeo kè pii,
ō aa kuo lò?‡

Ma Dii máme má ò.

Gbé pọ má aà wegwan ke:
Gbé pọ azia bùsa mé a nòse doŭ,
mé a ma yáọ vía ví.

³ Wí sa'oa ní zuo, ō wí gbēde lo,
wí sa'oa ní sāo, ō wí gbē waa fi,
wí mọ ma gba pówenti, ō wí sàwa au tólɛ,
wí tulaletikamɛɛ téa, ō wí kúle táaɛ.
Aa zè ní nízia pọeāo,
an pọ ịo na ní yābēepiowa.

⁴ Mapi sō ma zed

mà yá gea ní kpeo sua ní aeo kené,
má mómá ní yá pọ aa a vía vío,
asa ma ɛzù, gbēe i weao,
ma yá'ò, aai swáseio.
Aa yá pọ má yeio kè,
aa zè ní yá pọ i kamaguoo.

⁵ A gbé pọ á ma vía vío à ma yāma.

A gbé pọ aa zaágu,
aaí á bọ adoa ma yáio mè:
Dii tọbo, wí á pona e mè!

Wí a ní kú nípii.

⁶ Wéle súu ma do!
Ma kpé kōfi ma do!

* 65:25 Isa 11.6-9   * 66:1 Mat 5.34, 23.22   † 66:1 Mat 5.35   ‡ 66:2 Zin 7.49-50

Mále fiabo ma ibeεone a lé gbeu.

⁷ E aàò gé nɔwāwākei à pīla,
e aà nòse àò gé swaa kíiwa,
à ne'í gōe ũ. §

⁸ Déme yá bee taa mà yāai?
Déme wesié màai?
Wa bùsu i gɔɔ doa?
Wa buike kándo gɔɔa?
Kási ké nɔwāwā mò Siɔnawa,
à néò bòbò gɔɔ.

⁹ Ma Dii ma mē
má tó ne'igɔɔ ká, né gí bɔ péleia?
Mapi á Lua ma mē
má tó pilagɔɔ ká, mí sakpe tataa?

¹⁰ A pɔnake Yelusaleũ yá musu,
à yáalɔwà, á gbé pɔ á yeaàziɔ.
A pɔnakeò, á gbé pɔ ále ɔɔlɔè.

¹¹ Asa á aà yó mi à ká, á nòse i níni,
á aà í mi, á pɔ i ke aà àizeε zɔɔwa na.

¹² Asa ma Dii ma mē
má aafia pisiwà lán swawa,
má buiɔ àizeε naaaè lán swa paawa,
i yó kpáwá, i á kuε, i á kpá a gbáa.

¹³ Lá da í a né nòse níni,
màa má á nòse nínié,
á nòse a níni Yelusaleũ.

¹⁴ Tó a wesiáale, á pɔ a ke na,
á me iɔ aafia lán sèkusiwa.
Dii a to a zòblenaɔ a gbāa dɔ,
kási a kpēnemuu bɔbɔ a ibeεowa.

¹⁵ Gwa! Dii lé mó ní téo,
aà zikasɔgo aɔ de lán zàawa.

A sumá ní kyàwāao,
a ní lele ní tēlepiɔ.

¹⁶ Asa Dii a yákpaleke ní bui píio ní téo ní fēndao,
mé gbé pɔ a ní dedeɔ fàao.

¹⁷ Gbé pɔ aai gbábo níziε aa gé sa'oiɔ,
aaiɔ te sa'onazi e swaluu,
aai sàwa sa'onɔɔ só ní zaeo ní énao,
aa midε sānuε.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ An yákeao ní ní làasoɔ yái mále mó bui píi kāaai. Tó aa mò, aa wesi ma gawile.

¹⁹ Má seelake ní guu, mí ní gbé pɔ bèɔ gbaε buiɔwa, Taasisi ní Libiio ní Ludi pɔ kàzunaɔ vīo
ní Tubalio ní Gelesio ní ísia baa bùsu zāzāɔ, gu pɔ wi ma tó mauo mé wī wesi ma gawileɔɔ,
aai ma gawi kpàwake buiɔne.

²⁰ Aa bɔ́ n̄ á gbé̄ɔ́ bui píi kíi dia s̄́ kpɛ́ n̄ s̄́baonaɔ́ n̄ yiongoɔ́ kua s̄́goɔ́ n̄ zugoɔ́ guu. Ma Dii ma mè wa m̄́n̄n̄ɔ́ ma kpéu wà ma gba Yelusaleú ma gbè̄s̄is̄í p̄́ a kua adoa musu, lá Isailiɔ́ ì m̄́ n̄ p̄́wentiɔ́ ta gbā̄lesai guuwa.

²¹ Ma Dii ma mè, má n̄ gbē̄ɔ́ se dilɛ sa'onaa n̄ Levii buiɔ́ ũ.

²² Ma Dii ma mè lá musu dafu n̄ z̄́lɛ dafu* p̄́ mále keo aaɔ́ ku ma ae gɔɔpii, màa á n̄éɔ́ n̄ á t̄́o aɔ́ ku gɔɔpii.

²³ Ma Dii ma mè m̄́ n̄ m̄́o, kámabogɔɔz̄́i n̄ kámabogɔɔziɔ́, bui píi aliɔ́ m̄́ kúlei ma ae.

²⁴ Tó aa b̄́ w̄́nkpe, aa gbé̄ p̄́ b̄́ ma kpɛɔ́ geɔ́ gwagwa. An kòɔbiɔ́ láao, an té a gao,† mé bui píi aɔ́ ye n̄ giyáio.

---

* 66:22 Isa 65.17, 2Pie 3.13, Zia 21.1 † 66:24 Maa 9.48

ZELEMII

Yá pò kú láε bee guu

Zelemii ku ado, a ku yá pò gbépii lé ke kpeo, āma a náai ví Luaε e à gè zǐ pò Lua dàε kèò pii. Zelemii ku lá Lua zina Polu ò gbezāwa à mè, yèεεsaikε guu ɔ Lua gbāa síana ì bou (2Kln 12.9).

Zelemii yá pò kù wà làasookεwàn ke: Aà èwaasokε guu à gè Lua ledεekena ũ Yelusaleũ (1.4-9) e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 626, kí Yosia dea kía ũ gɔɔ (640-609), ɔ a ku we wè bla, gɔɔ pò yáɔ lé zǐ'úkū àε káfi.

Asilio mé gbāa ví gupiiu gɔɔ bee, ɔ aa nà Babilonio gbaa guwa. Yosia ze'è à èa Isaili bùsu zi kpèdo sí. Ama wè 609 guu wà aà dè Megido gɔɔ pò àε gé kpái Egipi zǐgɔ pò aa mò dɔi Asilioleɔne. Egipio aà né Yoaza pò zǐle aà gbεu bò kpalau, ɔ aa Yoakiũ kpà aà gbεu. Wè 597 guu kí Nebukanεza ní Babilonio sí Yelusaleũ guu, aa ní gbεeɔ náaa tàñno ní kí Yekonia pò gɔ a mae Yoakiũ gèε ũo sǎnu. ɔ aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbāasaide pò gbéɔ tò à yákele kè ní a dii Babilonio. ɔ aa fεleaaànɔ pǎsǐpǎsǐ, aa koezò Yelusaleũzi e wè do, ɔ Nebukanεza zǐgɔɔ Yelusaleũ sí wè 587 mɔ soplade guu, aa kí Zedekia kù, ɔ aa Lua kpé kpàsa, ɔ aa tà ní gbé gbāaɔ píi.

An taa gbεa wà Gedalia pò zǐblenapio aà dilε gbāade ũ dè, ɔ Yuda gbé kōna pò aa gɔɔ bàalè wà tà Egipi, aa ānabi Zelemii sè ní gbāaɔ wà tàò. We à gàu.

Lán ānabi kǐniowa Zelemii è yá gbāa pò kèpio guu Lua lezà a gbé pò aa a náai víopiowa. ɔ Zelemii mè tó aa ye músipi kémáε, sema aa εa su Dii ní Luawa, aa lekpaafia ní Egipi tó, aai ze ní zɔblea Babilonideɔneo. Ama aa Zelemii dilε bɔnkpede ũε, ɔ wà ìadawà. A bílikè yápiwa, asa a ye a gbépiozi maamaaε. Màa a kuò dúniau. Gaga bao pò Lua dilèè aà kpa a gbé pò aa ku kai lezǐne mé tò à bílikè, asa a ye a gbépiozi. A yáí ìɔ zɔaka Luazi mòɔmɔɔ (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa ké àε Lua gbéɔ kaalea yá kpàwakε luanaaikensaidepioε, à ní suabaa yá è kǎaa lɔ Luapi bàa εa kuañno yá ũ (31). A zǐ pò Lua a ble gbezā náai ví, ɔ à seeladeke pò ì bɔ ní saε kè. Wεdɔa Luazi guu à tɔle lù. (32).

Zelemii kè waasokpan náaide pò wà Yesu lèεũò ũ (Matie 16.14). E Yesupi àɔ gé gai à Gεamusu dikpe ble blè ní a ìwaɔ, ɔ à mè Lua bàa kua ní a gbéɔ yá pò Zelemii ò pàpa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii dilεa ānabi ũ

¹ Ilikia né Zelemii, Anato pò kú Bēyāmeε buio bùsuu sa'onae yán ke.

² Dii yá'òè Amɔ né Yosia, * Yudaɔ kía kpalablea wè kuε'aaɔde guu

³ ní Yosia né Yoakiũ, † Yudaɔ kía kpalablea gɔɔ e Yosia né Zedekia, ‡ Yudaɔ kía kpalablea wè kuεdode mɔ sɔode guu, gɔɔ pò wà Yelusaleũdeɔ kùkù zǐzɔ ũ.

⁴ Dii yá'òmεε à mè:

⁵ E màɔ gé n íkasai neasakpeu,

má n dɔ,

e ñyɔ gé bɔi gbεeu,

ma n se ma pò ũε, §

ma n dilε ānabi ũ buioε.

⁶ ɔ ma mè: A'a Dii Lua! Má yá'oa dɔɔ, asa èwaasonan ma ũ.

* 1:2 2Kia 22-23 † 1:3 2Kia 23.35-24.6 ‡ 1:3 2Kia 24.18-25.21 § 1:5 Isa 49.5, Gal 1.15

7 Ǿ Dii òmεε:

Nsu o èwaasonan n ũo.
Gé gbé pò ma n zímáǿ kǿi píi,
ní yá pò má danε píi oné.

8 Nsu vǿakεnéo,

asa má kunnǿ n misia yáie.
Ma Dii máme má ò.

9 Ǿ Dii ǿbò a zò ma léwa à mè:
Ma a yá sòso má kànε n léue.

10 Gwa! Ma n dile buionε ní ní bùsuǿ,
nýǿ ní wo ní bùsuu,
nýǿ ní gbāa kǿ'ε,
nýǿ ní kaale, ní εa n̄ ní zεdǿ,
nýǿ ní gboo, ní εa n̄ ní kεkε.

11 Dii yá'òmεε à mè: Zelemii, bó ní èi? Ǿ má wèwà: Lí pò wǿ me wétei gǿna mále e.

12 Ǿ Dii òmεε: N è wásawasae, asa mále wéte ma yáí, ké à e papa yáie.

13 Dii yá'èa dèdεa à mè: Bó ní èi? Má wèwà: Ma oo è, àle pusu bǿ, à yèεε, a zí dǿ gugbāntoo oi.

14 Ǿ Dii òmεε: Za gugbāntoo oi wa bǿu wà yáyia bùsuεbeedeǿwa.

15 Mále bùsu pò kú gugbāntoo oio gbéǿ sisi aa mǿ píie.

An kǿa ní kpalabaaǿ kpále Yelusaleũ bíibǿεǿu.

Aa koezǿ a bíi pò liaizi,
aa léle Yudaǿ bùsu wéleǿwa.

16 Maa má yákpaleke ní ma gbéǿ

vái pò aa kè aa bò ma kp yáí.
Aa tulaletikàtea dii pāleǿne,
aa kùle ní pǿkεaǿne.

17 Sǿuke, ní fεle yá pò má danε oné píi.

Nsu to sǿ kēngu an yáio.
Tó mǿan sǿo, míme má tó sǿ kēngu ní aε.

18 Ma n ke lán wéle bíidewa gbāε,

lán mǿpεle ge mǿgotē bíiwa.
Yuda kǿa fǿ kpanεo,
ge a gbāadeǿ ge a sa'onǿ ge a gbépii.

19 Aa ānama, kási aa n fuo,
asa má kunnǿ n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

2

Isailis bǿa Dii kpe

1 Dii yá'òmεε à mè:

2 Ge n̄ yáε bee kpàwake Yelusaleũdeǿ swáú.

Ma Dii ma mè,
á wēndiagǿ gbēke pò á vǿmanǿ dǿmagu
gǿ pò á yemazi ma nǿ dafu ũ.
Gǿ bee á temazi guwaiwaiu,
gu pò wi pótǿuo.

3 Aa ku ma mēndo yáie,
aame ma buapó káauǿ ũ.

Ma gbé pọ́ ní mómọ̀ tàae è,
 ̣ músi ní lé.

Ma Dii máme má ò.

⁴ A swáse ma yáí, á Isailiọ,
 á Yakọbu buiọ píi.

⁵ Ma Dii ma mè,
 tàae kpele á deziọ èa,

̣ aa zàkūmanọi?

Aa tè táaọzi, ̣ aa gĩ ọi.

⁶ Ma ní bọ́le Egipi ma dọ́aané guwaiwaiu
 ní sẹgbáo ní bọ́su tọ́'edeo
 ní bọ́su iminadeo ní gusisi pásio,
 gu pọ́ gběe lí a baa vío mé gběe líọ kuuo,
 kási aai ma gbẹao.

⁷ Ma suńno tọ́le taaedeu la,
 aaliọ a libeọ ble ní a pọ́maọ.

Ké aa kà, aa ma bọ́su gbálè,
 aa tò à gò pọ́ pọ́ má yeio ũ.

⁸ An sa'onao i ma dọ́o,
 ma ikoyádanedeo i ma dọ́o,
 an dọ́aanaọ bọ́ ma kpe,
 an anabiọ anabikẹkẹ ní Baali gbāao,
 aa tè pọ́ pọ́ lí káfiakenéọzi.

⁹ A yáí má mó ní á yáo sọ,
 mé má mó ní á néo ní á tọ́unaọ yáo.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ A bua ísiawa e Sipi bọ́suu à gwa.
 A gbé zí Keda a bọ́suu à a yá taaasika,
 í gwa tó yáe bee taa kè we yāa.

¹¹ Buie a diiọ líle yāae?

Kási an táapiọá Lua no.

Ma gbé pọ́ má de Lua gawide ũ,

ma gbéọ ma leũkpakè

ní pọ́ pọ́ lí káfiakenéọ.

¹² A musudeọ, à to yápi diwá,

á me i seenata à gọ sàiii.

Ma Dii máme má ò.

¹³ Asa ma gbéọ duunakè lee plaε.

Máme má nibọna í wẹnide ũ,

̣ aa ma to we,

aa gè wà biaọ yò níziε,

bia tefεna pọ́ aa fọ́ í diléọ.

¹⁴ Isailiọá zọ́nneε?

Wà ní í zọ́ble guu neε?

Bọ́yáí aa gò pọ́víaọ ũ sai?

¹⁵ Nọ́musuọ palamá aa pùnamá,

̣ aa ní bọ́su yāa,

an wéleọ tekù, gběe ku we bo.

¹⁶ Mefisideọ ní Tapanesideọ ní mi wàné.

17 Amε a yápi ì áziaεo lò?
 Ma Dii á Lua, ké má zemikūaé,
 ̄ a ma to we.
 18 Bóyāi ále gé Egipi Sioo í miii?
 Akea ále gé Asili Uflata í miii?
 19 Á vāikεa a wi á musue,
 á pòbɔzākεa a wétēa ié.
 A làasooke, í d̄s ké
 á bɔa ma Dii á Lua kpe vāi,
 mé á kua vīakεamεε sai íi.
 Ma Dii Lua Zīḡɔde máme má ò.

Isailio dea no náaisai u

20 A ma zuu gbòo á nɔε à gèḡē,
 a ma baɔ kèk̄ē,
 a mè á zɔblemεεo.
 Siana guu i gbāsike s̄isi les̄i píi musu
 ní lí yèlεεo píi gbáuo.
 21 Ma á bá vēli maa náaide ũε.
 Kpelewa a kēa,
 a ḡo vēli bɔlenziεe ũi?
 22 Baa tó a zu'ò ní saoo
 ní mɔsɔnao maamaa,
 á tàae tèbateba a láamεεo.
 Ma Dii Lua máme má ò.
 23 Kpelewa á f̄o i gbāleo,
 i ke Baalione kèkεo ni?
 A yá pó á kè swadɔɔio gwa,
 à làasooke á yākeapiowa.
 I gé le à su la,
 lán yiongo núnu pó a me f̄elεwa,
 24 lán s̄ēa zàa'ín da pó d̄óekè ní gbáao,
 àle ḡo íana s̄esεwa.
 Démε a f̄o à aà lé liaa ḡo pó aà me f̄el̄ei?
 Zàa'ín sa pó lé aà wεεleo kpasao,
 aa aà e a ḡowaε.
 25 Asu àò kpálekεr̄izi
 e á kyale gé yaa á gbáu,
 á kòlo giigagao.
 N beeo a mè a zεkεo,
 wá ye dii z̄lloɔziε,
 sema wà gé má.
 26 Lá wí ì kpái kú, tó wà b̄òwà,
 màa wa wida Isailiowa,
 an kíao ní ní gbāadeɔ
 ní ní sa'onaɔ ní ní ānabiɔ.
 27 Aaí o líε: Wá maen n ũ,
 aaí o gbεε: Mmε n wá í.
 Aa b̄o ma kpe, aai zεmanɔo.
 Ḡo pó taasi ní lé,
 ̄ aaí me mà f̄elε mà ní suaba.
 28 Dii pó á kè áziaεo ku máε?

Aa fele á taasikegɔɔ,
 tó aa fɔ́ á suaba!
 Asa á Yudaɔ,
 á diiɔ dasi kà á wéleɔwa.
²⁹ Bóyái ále zɔakaimazii?
 Apii a bɔ ma kpeɛ.
 Ma Dii máme má ò.
³⁰ Ma íadà á deziɔwa pãɛ,
 aai totoapi yãdao.
 Aa lèlè ní ãnabiɔwa
 lán nòɔmusu pɔkaalenawa.
³¹ A gbãgbɛɔ, à wéte ma yái.
 Ma gɔ́ Isailiɔne gbáa
 ge gubeebee ũ yá?
 Bóyái ma gbépiɔ ì me
 waɔ ní bebea keɛ,
 wa mɔ ma kíi bɔ ni?
³² Nɔamblebɔ yá a fɔ́ sã wéndiague?
 Zákɛzì pɔɔ yá a fɔ́ sã nɔ dafugue?
 Kási ma yá sà ma gbéɔgu
 à gɔɔplakè.
³³ A yenzi ɛɛ víɛ fá!
 Baa káalua sà zɔɔ,
 á á yãkea dadaè.
³⁴ Wí taaside yãesaide au e á pɔkasaɔwa,
 i ke a ní lé á kpéu,
 aale á pɔɔ sélen sɔo.
³⁵ Gia ní beeo i me á yãe vío,
 ma pɔ a paázio.
 Lá a mè i duunakɛo,
 má yákpalekɛánɔɛ.
³⁶ Bóyái iɔ liaaliaa à á yãkea lilei?
 Egipiɔ widawá,
 lá Asiliɔ kèéwa.
³⁷ A bɔ we à su ní ɔo dia á musue,
 asa gbé pɔ́ ále ní náaikɛpiɔ,
 ma giríziɛ, á ðonle emáo.

3

¹ Tó gbɛɛ gi a nai,
 ɔ́ à gè zákè gupálei,
 a fɔ́ ɛa nɔpi kũ bɛ?
 Aà kúa a bùsupi gbãle dúuduue.
 Apio sɔ́ a gbãsí kè ní gɔɔ dasi,
 ɔ́ a ɛa lé sua saa?
 Ma Dii máme mále á la.
² A wezu à sí sí wáiwaiɔ gwae,
 gu kpele wi á dàakpauo ni?
 Iɔ zɔ́le zé saɛ à ɔ gɔɔ dá
 lán Laalubue zɔ́le a guwaiwaiuwa.

³ A yáì tò ma gi lou maé,
káabuana i kééó.
N beeo á wé de lán káaluwa wéwae,
wí lí á kũo.
⁴ A lezùmazi tia a mèt:
Wá Mae, wá èwaasogoo gbēna,
⁵ n pɔ aɔ paawázi e boe ni?
Nyoo wá kpēne kúa goopii yá?
Màa i omee,
õ io yāvāike á pœāwa.

Isailio pòbòzākea Dii ní ní suawào

⁶ Kí Yosia kpalablegoo Dii òmee: N Isaili pòbòzākenapio yākea èa? Aa gè gbāsíkè sísí lesí pii musu ní lí yèlèlèo pii gbáuo.

⁷ Málè e yá beeo kea gbèa pii aa suaε, kási aai suo. Ɔ an gbé Yuda náaisaideo ní yākeapio è.

⁸ Ma gínzila kpà Isaili pòbòzākenapio wa, ma ní yá gbási pò aa kèo yáì. Kási vĩa i ní gbé Yuda náaisaidepio kũo, õ aa gè gbāsíkè s̄o.

⁹ Káaluakaa i ke Isailio ne yāe ũo, õ aa ní bùsu gbālè, aa gbāsíkè gbèo ní lío yá musu.

¹⁰ Gia ní beeo pii an gbé Yuda náaisaidepio i sua ní nòsemendooo, sema mɔafili. Ma Dii máme má ò.

¹¹ Ɔ Dii òmee: Isaili pòbòzākenapio yá maa de Yuda náaisaidepiola.

¹² Ge n̄ kpàwake gugbāntoo oi n̄ me:

Ma Dii ma mèt,
à sua Isaili pòbòzākenao!
Má fěázi bo, asa má gbēke ví,
ma pɔ aɔ paaázi goopii.
Ma Dii máme má ò.

¹³ A we á tàaei lé!
Asa a bo ma Dii á Lua kpee,
a taa'ò dii z̄iloowa
lí yèlèlèo pii gbáuo,
i swáse ma yáio.

Ma Dii máme má ò.

¹⁴ Ma Dii ma mèt, gbēnazin pòbòzākenao, à sua, asa á zán ma ũ. Má á sé wéle ní wéleo dodo, bui ní buio plapla, mí suán̄o Siōna.

¹⁵ Dána pò an nòse muaamanoo õ má ní dile aa doaaé ní d̄ao ní laaio.

¹⁶ Ma Dii ma mèt, goo bee tó a k̄o a dasikù á bùsuu, wa ma bàakuaán̄o kpagolo yá'o bo, a làasoo a gē an s̄o guuo. A ni aɔ kúmáó, mé wa a pāle keo.

¹⁷ Zibeez̄i wa o Yelusaleũe, Dii kpalabaa. Bui pii a si Yelusaleũu ma tobo yáì. An nòsevāi swágbāa yá a doaané bo.

¹⁸ Goo bee Yuda na Isailio wa, aa bo gugbāntoo oi bùsuu s̄anu, aai su bùsu pò má kpà ní deziowau.

¹⁹ Máme má ò.
Má ye mà á sí ma néo ũe,
mí pœā bùsu kpáwá,
bùsu pò a kefenke de buipáleo póa.

Málè e áli ma sísi á Mae ũe,
mé á we ma to weo,

²⁰ āma á Isailio a bo ma kpe,
lán n̄e pò a zá tò à gè gbāsíkèwa.

Ma Dii máme má ò.

²¹ Wii ma dɔ sɪsɪ wáiwai musu,
Isailio lé ɔɔb, aale awakpa,
asa aa pàzeae,

ma Dii ní Lua ma yá sànguɛ.

²² A ea sua, pòɔbɔzākɛnaɔ,
mí á gbágbā ní á pòɔbɔzākɛgyāo.

Wá ké! Wá sumae,
asa nímenɛn Dii wá Lua.

²³ Sɪsɪ ɛɛ ví, gbèsɪsɪ zɔa ví,

Dii Isailio Lua mé wá Suabana ũ.

²⁴ Za wá èwaasogɔɔ

táaɔ wá maeɔ zɪ ài blè,

an sãɔ ní ní zuɔ

ní ní nɛgɔɔ ní ní nɛnɔɔ.

²⁵ Wà naale ní wío,

wà tó wá gɛɛ gɔ kɔpá wá wéi,

asa ní wá deziɔ wa duunakè Dii wá Luaɛɛ,

za wá èwaasogɔɔ e gbã wi àà yãmao.

4

¹ Ma Dii ma mɛ, á Isailio, tó á sua, à sua.

Tó a ɔzɔ á pɔ pɔ má zauɔi,

mé ále liaaliaa lo,

² tó a legbè ní ma kuao káukáu ní síanao,

buipáleɔ báaadakɔu ní ma tóo,

aai íanadã ma yá musu.

³ Yá pɔ Dii ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔnen ke:

A Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi,

à kpase kɛ wásawasa,

ásu pótɔ leuo.*

⁴ A tɔzɔ á sò gbásiwoloa ũ,

í gɔ ma pɔ ũ wásawasa.

Tó mään sɔo,

má a pɔkũmabɔbɔwáɛ

lán té pɔ gbɛɛ a fɔ deowa

yávai pɔ á kè yái.

Zigɔɔ bɔa gughantoo oi

⁵ A kpàwake Yudaɔne,

à o Yelusaleũdeɔne:

A kuupe á bùsuu,

à wiile ní loɔ gbâtɛo

à oné aa kãaa,

aai bàale ta wéle bíideɔu.

⁶ A gudɔkɔɛkɪi dile Siona,

wí mó ulɛ we, ásu zɛzɛo,

* 4:3 Oze 10.12

asa má tó kisia zɔ́o ní pọ́ ɔ̀nnekeao bọ́ gughāntoo oie.

⁷ Ǹɔ́musu f̀eɛ b̀ò a t̀òou,
buiɔ́ k̀aalenapi dàzeu.

A g̀ò a tíá,
àɛ gé á b̀usu kei k̀élekele,
á ẁéleɔ́ i g̀ɔ́ beziaɔ́ ũ.

⁸ A yáí t̀ò à zwànkasaɔ́ k̀ákaála,
à ɔ́ɔɔ́ à búbuape,
asa Dii p̀ɔ́f̀eawázi zɔ́o, i kpáɛo.

⁹ Zibeezĩ s̄o a k̀e k̄ia ní a ìwaɔ́gu,
yápi i di sa'onaɔ́wa,
ānabio lé i g̀ɔ́ kpaaũa.
Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ǿ ma m̀è: A'a Dii Lua! N ɔ̀nkè Yelusaleũdeɔ́ne ní gbéé beɔ́ pii. Ké n m̀è aao ku aafia,†
ɔ́ f̀enda mé aɔ́ wiile ní miwaa?

¹¹ Goo bee Dii a o Yelusaleũdeɔ́ne ní gbéé beɔ́ pii, à me ían w̄aa a bọ́ gbáau s̄is̄i wáiwaiɔ́
musu à m̀ò léle a gbéɔ́wa. I ke íana pọ́ w̄i pọ́ fáí a gbāsi bɔ́le no,

¹² Íana pọ́ á gbaemá gbāa aɔ́ de beea, yákpale á keíno sa.

¹³ Gwa! Ale mó lán lousisiawa,
aà zikas̄goɔ́ de lán zàawa,
aà s̄ɔ́ w̄aa de kúuɔ́la.
Waiyoo wápiɔ́! Wa kaale sa.

¹⁴ Yelusaleũdeɔ́, à á s̄o pípi,
ké à e bọ́ aafia.
Ǿ kú ní á làasoo v̄aio e bɔ́e ni?

¹⁵ Wàle a baokpa Dã buiɔ́ b̀usuu,
wàle músi kpàwake Eflaiũ buiɔ́ b̀usu s̄is̄ideu:

¹⁶ A o buiɔ́ne,
í a kpàwake Yelusaleũdeɔ́ne,
ibeeɔ́ b̀ò b̀usu zàz̄au, aale mó,
aale kúkua dɔ́ Yudaɔ́ ẁéleɔ́wa,
¹⁷ aale liai lán masedānaɔ́wa,
asa Yudaɔ́ b̀ò ma kpeɛ.

Ma Dii máme má ò.
¹⁸ A dàa ní á yákeao mé bee íé.

A íadaman we. A p̄as̄í!

Ale íadawá e á s̄o.

¹⁹ Ma ǹɔ́se ɔ̀okpà! Ma ǹɔ́se ɔ̀okpà!

Ma ǹɔ́se lé pusu bọ́, s̄o k̀emagu,
má f̄ɔ́ m̀ò níleɔ́.

Ma kuu'ɔ́ mà dɔ́ ní kúkuakeao.

²⁰ Wíwia lé ke wíwia,
b̀usu g̀ò da wàuu gupiiu.

Wá zwàakpeɔ́ wíwi k̀ándo,

wá zwāaɔ́ yàa g̀òg̀ò.

²¹ Máo dàlapooɔ́ gwa e bɔ́e ni?

Máo kuu'ɔ́pi ma dɔ́ e bɔ́e?

† 4:10 Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

22 Dii mè a gbéó mi vío, aa a dǔo,
né sǔǔone, aa yǎe gbáeo.
Vǎi ǔno ǔ aa dǔ, aa maakεa dǔo.

23 Ma zǐε gwà,
má è da pǎ, a kekεao.
Ma musu gwà, má è a gupua vío.

24 Ma gbèsísǔ gwà,
mà è aale lualua,
sǐsǐ sǔ aale deedee píi.

25 Ma gugwà, mi gbēe eo,
baa bǎo aa ní taa kè píie.

26 Ma gugwà, ǔ má è
bùsu táaede gò gbáa ũ,
wéleó wǐwi píi Dii ae
aà pǔkúma pásí yái.

27 Asa Dii mè
bùsu a ǔokpa píie,
ní beeo á kaale míomio.

28 Ayámεto tǔole a búbuape,
musu i siakū,
asa Dii yǎ'ò, a a nǔse suumpao,
à yǎdǐle kò, a εa kpeo.

29 Wéledeó lé tíle píi,
ké aa sǔdeó ní kàzunaó kǔfi mà yái.
Gbēeó lé si dào guu,
gbēeó dède lé soló gbèsǔǔu.
Wéleó gò beziaó ũ,
gbēe ku we lo.

30 Yelusaleŭ, bó níle kei?
Akea n zwǎa tēa yè,
n vua nǔamblebǔǔ dà, n kio kài?
N nzǐa kèke páe!
N gǔpǔseó gǐnzie,
aa ye n wēni bǔe sa.

31 Ma wii mà lán ne'iwāwā wiiwa,
lán nǔe pǔ lé né séia iwa.
Siona wiiε, àε we fòo, fòo,
à ǔpòo à mè: Waiyoo mapi,
gbēdenaó ǔdǐea, má kú ga lézǐe.

5

Gbēe maa

1 A Yelusaleŭ zεaó keεε à gwa,
à wεεε a gǎaεǔ à e dǔ.
Tó yǎmaaken sǐanwεεlenae ku we,
má sùuuke ní wélepio.

2 Baa ké aai me Dii ku,
ní beeo aai legbē ní mǔafilioε.

³ Dii, sɪana ɔ́ ríle wɛɛɛmáo lò?
 N ń gbé, i ɔ́máo,
 n ń ké búebuɛ, ɔ́ aa gí totoapi mai.
 An swá gbāakù lán gbɛwa,
 aa gí nòsɛlilei.

⁴ Ɔ ma mɛ taasidɛɔnɛ, aa mi vío,
 aa Dii yákeɔ dɔo,
 aa dɔ yá pɔ́ ń Lua lé yáínɔo.

⁵ Má gé mà yá'ò maezɔɔnɛɛ,
 aa Dii yákeɔ dɔo lé?
 Aa dɔ yá pɔ́ ń Lua lé yáínɔo lé?
 Kási gbépiɔ sɔ́ aa n zuu bɔ́nla,
 aa n baɔ kèkémáɛ.

⁶ Ayámɛto nɔ́ɔmusu a bɔ́ lákpɛu à kusimá,
 àwalewana a bɔ́ gbáau à ń dɛɛɛ.
 Gbɛaana a naalené wénkpɛ,
 i gbé pɔ́ bɔ́ taitai,
 asa an tàaeɔ dasikù,
 an pɔ́ɔzákɛa kè zài.

⁷ Yelusaleũ, má sùuukennɔɛ?
 N gbéɔ pákpámaziɛ,
 aaɪ yási ń táaɔɛ, i ke mámɛo.
 Má tò pɔ́ mòmá,
 ɔ́ aa sɪ káalua kpéu aa gbāsikè.

⁸ Sɔ́sa káa pɔ́ an mɛ feɛaɔnɛ,
 an baade i lua a gbédee nɔi.

⁹ Ma Dii ma mɛ
 má ìadamá yápi yáio lé?
 Má tɔsi buipi taawao lé?

¹⁰ A gɛ ma vɛɛbu* dúuzɔ́,
 āma ásu dɛɛɛ píio.
 A a gɔ́naɔ zɔ́zɔ́,
 asa gɔ́napiɔ́a ma pɔ́ no.

¹¹ Isailio ń Yudaɔ bɔ́ ma kpɛ.
 Ma Dii mámɛ má ò.

¹² Aa Dii ɛbò aa mɛ:
 Màa no, vāie a wá leo.
 Wá kɔ́'e ń zio ge ń nɔ́anao.

¹³ Anabio lé lé'iana gbɛɛ,
 Dii yá aale oo.
 Aamɛ aa ń pɔ́ e ríziawa we.

¹⁴ Ayámɛto ma Dii Lua Zígɔ́de ma mɛ,
 lá màa gbépiɔ ònɛ,
 má a yá sóso kánɛ ń léu té ũɛ,
 gbépiɔ iɔ de yàa pɔ́ tɛpi a kũwà ũ.

* 5:10 Isa 5.7

15 Isailio, ma Dii ma m̀è
 má bui p̀ó kú zàzā sóikewáe,
 bui p̀ó kú za zi mé aó ku g̀oópiie.
 Bui p̀ó ili n̄ yāmao
 mé á n̄ yā'oa d̄so.

16 An gb̀alao ì ga inéé,
 ampii g̀osa gb̀aone.

17 Aa p̀ó p̀ó á k̀ek̄eo n̄ á bleo naaa,
 aai á neḡeo n̄ á nen̄eo séle.
 Aa á zuo n̄ á s̄ao n̄ á bleo naaa,
 aai á vēbeo n̄ á kaad̄emb̄eo séle.
 Aa á w̄éle b̄iide p̀ó ále a náaik̄eo d̄eonz̄o n̄ n̄ z̄ikab̄o.

18 Ma Dii ma m̀è, baa g̀oo bee má á ke k̀elekeleo.

19 Tó wà n la, b̀oyāi ma Dii n̄ Lua má k̀einé màa píii, ní oné, lá aa p̀akp̀amazi aa z̄oblè dii
 z̄iloone n̄zia bùsuu, màa aa z̄oble bui z̄iloone bùsu z̄ilou s̄o.

20 A yáe bee o Yak̄obu buione,
 í a kp̀awake Yudaone à me:

21 S̄oũ ǹsesaideo, à yāma,
 á wé v̄i, ili gu'eo,
 á swá v̄i, ili yāmao.†

22 I k̄u à v̄iakemeo lé?
 I k̄u à lualua ma aeo lé?
 Ma Dii máme mále á la.
 Ma bùsu'ũf̄aa k̄ale ísia z̄ole ũ,
 k̄oo p̀ó ma dàen we,
 a í a f̄o à a baa v̄i bauo.
 Baa ké a í ì z̄aampapa,
 ili f̄o à a baa v̄io.
 Baa ké a ikooao ì k̄of̄ike,
 ili f̄o à a baa v̄io.‡

23 Gb̀épio swá gb̀aa, aa f̄elemano,
 ã aa p̀aalēmeē aa g̀ēzea.

24 Baa ké mi lou mané a g̀oowa
 za k̄abuana e à gé b̄olei,
 mé ma p̀okekeḡoo d̄ilené,
 aali ok̄e wà v̄iake ma Dii n̄ Luaeo.

25 Á v̄aik̄ea mé kp̀a p̀op̄ione,
 á duuna mé ḡíé à maa e.

26 V̄aik̄enaó ku ma gb̀éó guu,
 aai n̄ we lán fiikpanaowa,
 aai baikp̀a gb̀éone ké aa e wà n̄ kú yái.

27 Lá b̄a ì ka b̄awena b̄akab̄o pai,
 màa m̄of̄ili n̄ ua pà,
 ã aai ke odeo ũ wà gb̀aakū,

28 aai ká, an me io teke.

An v̄aik̄ea ḡēaḡè,
 aali yási n̄ netoneo, yá e b̄or̄no nao.

† 5:21 Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18   ‡ 5:22 Yob 38.8-11

Aali ze ní p̄esaideᵋ aa ní yānakp̄amáo.

²⁹ Ma Dii ma m̄e,
má ìadamá yápi yáio lé?
Má t̄osi buipi taawao lé?

³⁰ Yá p̄o wa ye a ḡiyáio
w̄i víak̄eè k̄ò ní bùsuu.

³¹ Anabiᵋ ì ānabik̄ek̄e ní εεo,
sa'onao z̄ia yá mé ì d̄baané.
M̄aa ma gb̄éᵋ yei,
āma kpelewa aa k̄e z̄ái?

6

Koez̄sa Yelusaleūi

¹ B̄ēyām̄εε buiᵋ, à b̄ole Yelusaleū,
í ḡé mikpak̄ii w̄eεlei!
A kuupe Tekoa!
A to súεε feε Betakeleū seela ū.
K̄isia lé b̄o gugb̄antoo oi,
kaale z̄ᵋ looaála.

² Má Siᵋna mid̄e,
w̄éε p̄o w̄i me a kefeū mé a maa.
³ Z̄iḡᵋᵋ m̄o b̄òokpa liai,
l̄án s̄ādānaᵋ ní ní s̄āᵋwa,
baade ní a gb̄éᵋ a b̄òou.

⁴ A s̄ouke w̄a si Siᵋna ní z̄io,
à feε w̄a ḡe léεmá ìat̄ē gb̄āa z̄á.
Agya! ìat̄ē'aua p̄ila,
gu lé ḡēk̄ᵋᵋ k̄ò.

⁵ A feε w̄a ḡe léεmá gw̄āas̄ina,
w̄i gu p̄o de aa ze giu w̄íwi.

⁶ Ma Dii Z̄iḡᵋᵋde ma m̄e:
A liz̄z̄ᵋ,
í bùsu k̄áε Yelusaleū b̄íi sae.
A ìada w̄éεpiwa,
asa gb̄āam̄ak̄ᵋε mé k̄òu.

⁷ Lá í ìᵋ di l̄òᵋ,
m̄aa yāv̄ai di w̄éεpiu.
Taiina ní yāp̄ās̄io z̄oa d̄ou,
mi e aà gyā ní aà b̄oo làa ziio.

⁸ Yelusaleūdeᵋ, à ma ledama ma,
ké másu k̄éw̄áo yáí.
Tó m̄aan s̄ᵋo, má á bùsu d̄ēᵋnz̄ᵋε,
gb̄ēe aᵋ ku a guu l̄o.

⁹ Ma Dii Z̄iḡᵋᵋde ma m̄e:
Wa Isaili p̄o ḡᵋᵋ k̄ᵋnw̄e,
lá w̄i v̄ēε k̄ᵋnw̄ewa.
Wa εa a gb̄esisi,

lá wí pọ́ gbesisiwa.

¹⁰ Dé má yá'òè mà àà gba laaii?

Déme a mamεi?

An swá wēao, aa fṣ yāmao,

Dii yá i kené íie,

ìli kánguo.

¹¹ Dii pọ́kūma dèdea,

má fṣ màṣ kúkūa lṣo.

Pọ́kūmapi bṣṣ nṣṣwa gāae

ń èwaaso pọ́ kāaaa gudoṣṣ.

To wà gṣe ń a nṣo kū sānu

ń gbé pọ́ zikù táotaṣṣ.

¹² Ma Dii ma mè,

tó ma ṣ lṣo bṣṣusεbeedeṣla,

má ń beṣ na gbṣpáleṣne ń ṣzṣie,

ń ń buaṣ ń ń nṣeṣ.

¹³ Néfēnen gbṣzṣṣ pṣi ṣvāi'enaṣne.

Anabiṣ ń sa'onṣ pṣi aaiṣ gbṣṣ sāṣāe.

¹⁴ Aai εε ma ma gbṣṣ bṣwa

lá a de pṣe ṣṣowa.

Aai me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we sṣo.*

¹⁵ Yábṣe pọ́ aa kè i kené wí ṣṣe?

Aawo! Ìli kené wí ṣṣo,

an gεe lí gṣ kpá ń wéio.

A yái aa ta gbṣṣ pọ́ gè gékṣiṣ guu,

aa kwε gṣṣ pọ́ mále íadamá.

Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Ma Dii ma mè:

A ze zékpaau à a zé káauṣ gwa,

í a pọ́ pọ́ maa gbεa àṣ beu,

á sṣ i níni.†

Ṣ a mè áṣ beuo.

¹⁷ Ma gudṣanaṣ‡ diléé,

má òé àli swāṣ an kuupeai,

ṣ a mè á swāṣṣio.

¹⁸ Ayāmεto buipáleṣ, à yāma,

í yá pọ́ a ma gbṣṣ le dṣ!

¹⁹ Dúnia gbṣṣ, à yāma,

mále mó gbṣpṣiṣ ásookei.

Yá pọ́ aale yáṣ gbεn we,

asa aai swāṣ ma yáio,

aa gṣi ma ikoyāie.

²⁰ Seba tulaleti demεε pṣe ṣṣo,

ge kaneli fee gṣnana pọ́ bṣ bṣsu zázāu.

Mili sa pọ́ i oa i a pọ́ kátεu à tékū sio,

á sa'oa lí kamaguo.

²¹ Ayāmεto ma Dii ma mè:

* 6:14 Eze 13.10 † 6:16 Mat 11.29 ‡ 6:17 Oze 9.8

Má gbɛ pɔ gbɛ́o ì gẽmbɔlɛwàò kálɛ gbɛ́pìɔnɛ ní aɛ,
maɛɔ ní ní nɛ́o, gbɛ́ ní a gbɛ́o
aai kpákpaá m̀pii aa gaga.

²² Ma Dii ma m̀è:
Gugbántoo oi bùsudeɔ gwa,
aa f̀ɛɛ,
bui zɔ̀pìo lé bɔ za dúnia léwa,
aale m̀ó.

²³ Aa sáɔ ní sɔ̀naɔ kúkúá,
aa pásí, aali gbɛ́e wɛ̀nagwao.
An kɔ̀fí ìò dɔ lán ísia kɔ̀fíwa,
aa didi s̀s̀ kpɛ, aa zí'òpòo,
aale m̀ó léléiwá, Sionadeɔ.

²⁴ Wa ní bao mà,
wá ɔ̀ g̀ò dɔwázi.
Yá'ɔ̀ma wá kú gbáa,
wáɛ wáwáma lán nɛ'inawa.

²⁵ Asu gé buao,
ásu àò bɛ zéuo,
asa ibɛɛɔ ní f̀ɛndaɔ kúkúáɛ,
vía pɔ̀o liaaázi.

²⁶ Ma gbɛ́o, à zwánkasaɔ dɔdɔ á pi,
í gbeembo túfu guu.
A ɔ̀o lán né m̀ɛndona gaamáwa,
à búbuapɛ pásípási,
asa gbɛ́kaalɛna a m̀ówá kándɔɛ.

²⁷ Ma n dile m̀baasana ũɛ,
ma gbɛ́o mé gbè m̀ɔde ũ.
N ní yákeɔ yɔ̀, ní ní dàa dɔ.

²⁸ Swáyámansaideɔnɛ m̀pii,
aaìò bɛbɛ wàò yáɔ̀dɔ̀máɛ.
Aa f̀è lán m̀ɔgotɛ ge m̀ɔsiwáɛ,
yákpaaɛnlakɛnaɔnɛ m̀pii.

²⁹ Sia lé tévu,
ké m̀ògbɔ e láa tépiu,
kási àɛ m̀o baasa páɛ,
gbɛ̀váiò lé ké gbɛ́maawao.

³⁰ Wí oné ánuusu giana,
asa Dii g̀nziɛ.

7

Lua zé egeɛnaɔ p̀áɛ

¹ Dii yá'ò Zelemiiɛ à m̀è:

² Ge ò zɛ ma kpé bɔlɛu, ní kpàwakené we ò mɛ: A Yuda pɔ̀ áɛ gɛ bɔlɛu la áɛ gé kúɛimɛɛɔ,
à ma yáma.

³ Ma Dii Zígɔ̀de Isailiò Lua ma m̀è,
à ǹɛlilɛ ní á yákeɔ,

mí tó àò ku gue beeu.

⁴ Asu sásâyā náaike à me
Dii kpén ke, Dii kpéeo.

⁵ Tó a nòselile ní á yákeao síana,
mé ále yákekōe a zéwa,

⁶ tó i gbāamò nibòò ní tonεο ní gyaaοneo,
mé i yāesaideο δεδε gue beeuo,
mé i íada áziawa a ge dii páleοwao,

⁷ má tó àò ku gue beeuε.

Gupi ò má kpà á deziowa
aα kuu gοοpii.

⁸ A èa?

Alε sásâyā pó ài vío náaike.

⁹ E'e! I kpái'o, i gbēδε,
i gbāsíke, i εεto ní ma tóo,
i tulaletikateα Baaliε,
i gé taa pó á ní dō yāaοowa,

¹⁰ ò i gbasα mο ze ma aε
kpé pó ma tó kuwàε beeu.

I me a bο aafia,
ò i εα ge yābēεpio ke.

¹¹ Alε e kpé pó ma tó kuwà pi
á kpáiweliwεο tòo neε?*

Màa máε ewá.
Má Dii máme má ò.

¹² Ayāmeτο,
à gé gu pó ma zōleu káau Silo,†

í yá pó má kè we gwa
ma gbé Isailio váikeα yái.‡

¹³ Ma Dii ma mε:
Gοο pó ále yápio ke pii,
mi dαα mào oé mòomοε,
ò ili swásεio.

Ma lezùázi, i weao.

¹⁴ A yái, lá má kè Siloε,
màa má ke gu pó má kpà á deziwae,
kpé pó ma tó kuwà ále a náaikepi.

¹⁵ Má á yá à gomalaε,
lá ma á gbé εflaiū buio yàwa.

¹⁶ Nsu wabikeα gbépioneo.

Nsu wiileα ní yá musuo.

Nsu yágbεaanéo.

Nsu òyō zemazi ní yáio,
asa má yāmamao.

¹⁷ N è lá aale ke Yuda wéleo guu
ní Yelusaleū gāεα?

* 7:11 Mat 21.13 † 7:12 Yoz 18.1 ‡ 7:12 Sou 78.61

18 Nécò ì yàawε, maεò ì tesōwà,
 nεεò ì pówenti δε aa kàa κε musu nεε kíaε.
 Aaĩ ítōλε dii pàleowa,
 ké a yá e òa yáí.

19 Ǿ ma Dii ma mè
 i κε máμε a òao,
 ampio ò a òmá, wí i ní kú.

20 A yáí tò ma Dii Lua ma mè,
 má a pòkúma pásí bòbò gue bee ní a gbéowa
 ní a pòtuoo ní sèa lío ní buapóo.
 Aa tékū piiε, wa e tépi δεο.

21 Ma Dii Zigōde Isailio Lua ma mè,
 à sa pò wí a pò káτεu à tékū káfi sáaukpasao,ú,
 à áiake àò a nòò so màa àò γεò.

22 Asa ké ma á deziò bòλε Egipi,
 ma yādilené,
 i κε sa pò wí a pò káτεu à tékū
 ní sa pàleò yá ò má dilené adoo.

23 Má òné lo aao ma yá kūa,
 mío δε ní Lua ũ,
 aaiò δε ma gbéò ũ.
 Má òné aa zé pò má òloné sé,
 an kua io na.

24 Kási aai swáσειο,
 aai laaidòwào,
 an nòsevái swágbāa yá mé dāané.
 Aa gbεzā gwà, aai gé aεο.

25 Za goo pò á deziò bò Egipi e gbā
 mio a zòblena ānabio diléé,

26 kási ili swáσε ní yáio,
 ili laaidòwào, a swágbāakè,
 ò a yāvāikè δε á deziola.

27 Tó n yápio òné, aa swáσε n yáio.
 Tó n lezùñzi, aa wεmao.

28 Oné bui pò i Dii ní Lua yāmaon ní ũ.
 Aai we totoaio,
 ò síana pilimá, a kú ní léuo.

29 A á mi kākēεε kóle,
 í wēnale si sísi wáiwaiò musu,
 asa á gbāgbēò, ma giáziε,
 ma pākpāázi ní pofεοε.

30 Ma Dii ma mè: Yudaò yá pò má yeio kè, aa pòbēε kàλε kpé pò ma tó kuwàu aa a gbālè.

31 Aa Tofeti gulesí bò Beninòũ guzulεu, § aa sa pò wí a pò káτεu à tékū ò we ní ní negōεο ní
 ní nenεεο. Máμε mi yápi dilenéο, a láasoo i gē ma sō guu seo.

32 Ayámεto ma Dii ma mè, a goo lé mó ké wa o gue beεε Tofeti ge Beninòũ guzulε loo, sema
 Gbēδεδεεgulεε, asa waò γε víví Tofeti e gu gé lááε.

³³ Gbèpiò ge a gǔ bāò ní wàìò pòblea ùe. Gbèe a ɔkené yàayaaò.

³⁴ Má póna wii ní yaabò ní nɔsekǒfio midé* Yuda wéleu ní Yelusaleũ gāeò, asa bùsupi a gǔ bezia ùe.

8

¹ Ma Dii ma mè, gɔɔ bee wa Yuda kíaò gɛwa bɔle miau ní a gbāadeò ní a sa'onao ní a ānabio ní Yelusaleũdeò píi.

² Wa ɔliu íatèi ní mɔvuao ní saana pɔ aa yeńzi aa zɔblèné aa tènzi aa yāgbèamá aa kùlenéò. Wa séle vío, aa gǔ kálea tɔle lán pɔtuo gbǔwaε.

³ Gu pɔ má ɔzɔ bui vāipizi píi, an gbé pɔ gǔpiò ga sí ní kuawaε. Ma Dii Zígòde máme má ò.

Duuna ní yá pɔ í inéò

⁴ Oné ma Dii ma mè:
Tó gbé lèlè, ìli fèlèò lé?

Tó gbé zà zéwa, ìli εao lé?

⁵ Bóyái Yelusaleũdeò í zāmεε yáwai?

Akea gbépiò mikpe ìò dɔamεei?

Mɔafili ɔ aa zèò, aa gǐ suia.

⁶ Ma swákpà má mà,

aali yázede oo,

mé an gbèe líò ku déndɔmεε guu

à mε: Bóyái ma vāie taa kèò.

Ampii aai té ní tufaiε,

lán sǔ pɔ lé si zílauwa.

⁷ Baa wàaliana í fèlè a gɔɔwaε,

felena ní luakibānao ní yaabεεò

aaìò gɔɔ pɔ de wa εa suwà dǔε,

kási ma gbéò ma yādilene dǔò.

⁸ Kpelewa á e o ònɔnaon á ù,

ámε á Dii ikoyā kūai?

Yádanede εgenaò a bɔlekèé kpaanlaε.

⁹ Wí a ònɔnapio kūε,

aa bílikε, aai zu bai guu.

Aa gǐ ma yáie.

Ɔnɔ kpeletaa buin wei?

¹⁰ A yái má ní nɔεò kpa gbèpáleòwa,
an buaò í gǔ dāòne.

Néfēnen gbèzɔò píi ɔvāi'enaòne.

Anabio ní sa'onaoá gbēsāsānaòne.

¹¹ Aai εε má ma gbéò bɔwa,

lá a de pɔe ùowa.

Aai mε, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we sǔò.*

¹² Yábèε pɔ aa kè í kené wí ùe?

Aawo, ìli kené wí ùò,

an gεε lí gǔ kpá ní wéio.

A yái aa ta gbé pɔ gè géklio guu,

aa kwe gɔɔ pɔ mále íadamá.

* 7:34 Zia 18.23 * 8:11 Eze 13.10

Má Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii ma m̀e,
má ń buapóó símáe.

V̀e a keo,

kaadɔena a ne'io,[†]

baa lá a giigaga.

Wa pó pó má kpámáó símá.

¹⁴ B́yái wá káleai?

Wà káaa wà ta wéle bíideu,
wíó ga dā we,

asa Dii wá Lua dīle wà gagae.

A kona í kpàwá wà mi,

ké wa duunakèe yáí.

¹⁵ Wá wé dɔ aafiai,

kási yāmaae kuo.

Wa gbágbágo dà,

ɔ́ wá nisina ná líwa.

¹⁶ Śó lé pɔbɔ ń níu Dā buio b́suu,

b́supi lé lualua s̄saɔ ɔ́ɔba yáí.

Wà mò b́su ɔ́kpai ń pó pó kúu,

wéle ń gbé pó aa ku a guu.

¹⁷ Ma Dii ma m̀e,

má mlè pāsinao gbaewá aa á sósoe,

mlépió lí esedeo yāmao.

Má Dii máme má ò.

¹⁸ Ma Gbēnɔseninina, ma pɔ siakù,

ma ǹse ɔ́kpà.

¹⁹ Ma gbéɔ wii ma dɔ

za b́su zāzāu aa m̀e:

Dii ku Sionao lé?

Siona Kíapi ku we ɔ́o lé?

Bóme tò aa ma pɔ fèlemee ń ń táaai?

B́yái aa ma zafèmee ń dii z̄ilo pāci?

²⁰ Wà pó kèkè kò, sae gè,

wápió s̄, wi wá suabao.

²¹ Lá ma gbéɔ wíwia, màa má wíwia,

ma oosisi, iwāa kà ma pɔa.

²² B̀e esɛ ku Galada b́suuo lé?

Lóotoo ku weo lé?

Akea ma gbéɔ ɔ́o i láao ni?

²³ Tó ma miá íe yāa,

mé ma wéá nibɔnae lé,

d̄s má wé'i lé kwé fāane ń gwāasinao

ma gbé pó wa ń dedeɔ yá musu.

[†] 8:13 Mat 21.19

9

¹ Tó má pilakii ví gbáau yāae lé,
 má a gbé̄to to we mà gé wee,
 asa gbāsíkēnaᵋne nípii,
 náaisaideᵋ gālie.

² Aaì lésakā aa ege zuò,
 aaliᵋ gbāa ní bùsuu ní náaiyāoo.
 Aaìᵋ vāike wàᵋ gee, aa ma dᵋo.
 Ma Dii máme má ò.

³ A baade laaika a gbēnai,
 ásu à a dae náaikēo,
 asa dae píiá gbēsāsānae,
 gbēnaᵋ í kᵋ pee.

⁴ Gbēna ní gbēnao aaì ònᵋkekᵋe,
 aali síana'okᵋeo.
 An lé dᵋékè ní eeo,
 aaì tàaekēkᵋe e wà kpàsa.

⁵ N kú mᵋafilideᵋ guue,
 mᵋafilipi mé tò aa gí ma dᵋi.

⁶ A yáì tò ma Dii Zīgᵋde ma mè,
 má ní baasa mà gwaē.
 Bó má ke ma gbé̄ne
 an vāipi yá musu lᵋi?

⁷ An lénaá kagbae,
 mᵋafilipi mé ìᵋ dᵋ ní léu.
 Na'onwaaᵋne,
 mé yaalᵋma ba da ní bᵋᵋuᵋne.*

⁸ Yá bee yáì má ìadamáo lé?
 Má tᵋsi buipi taawao lé?
 Ma Dii máme má ò.

⁹ Má sᵋᵋᵋ mà búbuape sᵋsᵋᵋne,
 má wēnale si dádákēkᵋiᵋne.
 A sᵋkù, gbēe lé a baa ví lᵋo,
 wᵋli zù sᵋᵋᵋ ma we lᵋo.
 Bāᵋ ní nᵋbᵋᵋ gèzēa píi.

¹⁰ Má tó Yelusaleᵋ gᵋ bezia ũe,
 gbēgbonaᵋ tòᵋ ũ.
 Mí Yuda bùsu wéleᵋ dᵋᵋnzᵋ,
 gbēe aᵋ ku we lᵋo.

¹¹ Dé ònᵋ mé kà yápi gbadᵋai?
 Dé Dii yádàè aà a bᵋᵋlekei?
 Akēa bùsu gᵋ gii lán gbáawa,
 à gā, gbēe lé a baa ví lᵋo ní?

¹² Ma Dii ma mè,
 ké aa pākpa ma ikoyā pᵋ má dᵋlenéi yáie,
 aai ma yápi mao, aai zᵋkēwàᵋ.

* 9:7 Soᵋ 28.3

13 An swágbãa mé d̀aaané,
 ẽ aa te táaɔzi lá ní maew d̀anéwa.

14 A yáí ma Dii Zígõde Isailiɔ Lua ma m̀e,
 má g̃si kpámá aa soe,
 mí kona í kpámá aa mi.

15 Má ní fãaa buiɔ guue,
 bui pɔ ampiɔ ní ní maew d̃s yãaɔɔ.
 Mí tó wà pé má ní f̃endao
 e wà gè ní m̃ide.

16 Ma Dii Zígõde ma m̀e:

A yápi da,
 í ge nɔe ge'ɔɔɔɔnaɔ sísi,
 í gb̃éɔ z̃i nɔe w̃enaled̃naɔwa aa m̀ó.

17 Aai m̀o búbuap̃éé,
 á wé i ibɔ e à kwé.

18 Wà ɔɔɔ mà d̃o Siɔna, wàle me,
 wa ɔ̀kp̃aé fá, wí wá kú maamaae.
 Wále wá bùsu to we,
 asa wà wá uaɔ dúuz̃è.

19 Nɔew, à Dii yãma sa,
 à swákpa yá pɔ lé bɔ aà léui.
 A ɔɔɔ dada á nenɔewne,
 í w̃enale dadak̃e.

20 Asa gaga gè wá fenent̃iɔue,
 ẽ à sí wá zegik̃iɔu.
 Gapi wá néɔ d̃ede z̃eaw guu,
 à wá èwaasoɔ m̃ide g̃aae.

21 Oné ma Dii ma m̀e:
 Gb̃enaz̃in geɔ g̃õ kpále s̃eu lán pɔtuo gb̃õwa,
 lán ése pɔ wa kè kál̃ea gb̃ee i m̀o séleowa.

22 Ma Dii ma m̀e:
 ɔnɔna su íanadã a ɔnɔyã musuo,
 g̃õgbãa su ỹòke a g̃õsake yáio,
 ɔde su az̃ia se l̃esí a ɔda yáio.

23 Tó gb̃é ye íanadã,
 aà d̃ã ké a wé kè a ma d̃s yáí.†
 A d̃s ké má gb̃eke ṽi,
 mi yãmaake dúniau a z̃éwae,
 asa yá beeɔ mé í kamagu.
 Ma Dii mame má ò.

24 Ma Dii ma m̀e a g̃ɔɔ a m̀ó ké má íada gb̃é pɔ aa t̃õz̃õwa,

25 Egipio ní Yudaɔ ní Ed̃ũ ní Am̃oniɔ ní M̃abuɔ ní gb̃é pɔ aa ku guwaiwaiu aai ní k̃ak̃am̃o
 k̃ẽleɔ.‡ Asa buip̃iɔ ní Isailiɔ píi, gyaf̃ɔdeɔne ní s̃õu.

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17 ‡ 9:25 Lev 19.27

10

Lua lɛɛŋa n t́aa

¹ Isailio, à yá pò Dii lé oé ma.

² A mè ásu buipáleɔ ɔlɛɛ
à bilikɛ seela pò ì bɔ musuwao.

Asu to v́ia lí á kú lánwao.

³ Asa buipáleɔ felekaayáá yāpāɛ.

Aaĩ lizō sēu,

ō sia ì áné n ḱpásagōnao.

⁴ Wí zāblewà n ánusuo n v́uao,

ō wí kusa pápawà n masanao,

ké asu à ɔláziao yáí.

⁵ Táapio lí yá'oo,

aa de lán bua bāyabɔɔwae.

Aali t́aa'oo, wí n sɛɛ.

Asu v́iakɛnéo,

aali fō v́aie kènéo,

mé aali fō yāmaae kèné sōo.

⁶ Dii, gbēe muaannɔ, n zōɔ,

n tɔbò n gbāa yá musu.

⁷ Bui píi Kía, déme n v́ia v́io ni?*

Ao, a maannɔ màae.

Bui píi ōnɔnao n n kpaladeɔ guu

gbēe muaannɔ.

⁸ Aa doũ mípiie,

sɔũɔne, aa mi v́io,

lí'āaɔne, aa fō ledamáe?

⁹ Wí ánosu gbēgbēa pò wà b̀̀d Taasisi

n v́ua pò wà b̀̀d Ufaza kúlɛwà,

ō wí ula búuna n a g̀̀aluladeo ḱaka

pò pò sia n v́uazikɛnao k̀̀piie.

G̀̀ideɔ ɔzìɔne píi.

¹⁰ Dii mé Lua síande ũ,

à̀pi mé ì ku g̀̀ɔpii Kía ũ.

Tó à̀ pò f̀̀è, t̀̀ɔle ì lualuae,

buie a f̀̀ ze aa à̀ pòkúma d̀̀ao.

¹¹ A o buipioɔne à me dii pò aame aa musu n z̀̀leɔ k̀̀opio aa midɛ dúniaue, aaɔ ku gueio.

¹² Dii mé dúnia k̀̀ n a gbāao,

à t̀̀ɔle k̀̀le n a ōnɔ,

à musu kp̀̀le n a wɛzēo.

¹³ Tó Dii p̀̀na,

í pò kú musu ì k̀̀fikɛɛ,

lou ì sisi za dúnia léwa.

Dii ì bɔ n íanao a làasiu,

lou i ma n píleao.

¹⁴ Gbēnazinao sɔũ, aa yāe d̀̀o,

siao gɛɛ a g̀̀ kpá n wéi

* 10:7 Zia 15.4

táa pọ́ aa pìọ́ yá́ musu.

Pọ́ εγεναινε, aa wēni vīo.

15 Pọ́ gianaene, láanipone.

Yákpalekegwozi aa mide.

16 Dii pọ́ de Yakobu buio baa ũ muaarino,

asa ũme pọ́pii kè

ń Isaili pọ́ à ń sé a pọ́ ũ.

Aà tón Dii Zigode.

17 A gbé pọ́ wà koezázio,

à á pọ́ọ́ ye bọ́ò á búsuu.

18 Asa ma Dii ma mè

tia kéwa má búsue bee gbéọ́ zuzu lán gbewaε.

Má ń ásookeε, wi ń kúkũ.

19 Waiyoo wápio, ké wá wíwia yái.

Wá bọ́á bọ́kwoε.

Wále e yāa wá gyāpi bleε.

20 Wà wá zwàakpeo kwèkwe,

wà a baọ́ kèkè.

Wá néọ́ gèzεa, aa ku bo.

Gbēε ku à zwàakpe dọ́wēε bo,

gbēε ku à a zwāaọ́ kpáleo.

21 Wá dọ́aanaọ́á sọ́wne,

aali yágbεa Diiwao.

A yái tò an yāe lí bọ́ maaọ,

ō an gbéọ́ fāaa píi.

22 A ma, wále mó baokpai,

kófi zōọ́ dọ́ gugbāntoo oi búsuu.

Wále mó Yuda wéleo dēnzōi,

wélepio i gō gbēgbonaọ́ tòò ũ.

23 Dii, má dō ké gbēnazina kua de aázia yá ũo,

gbēε a fō zεpoo aziaεo.

24 Dii, ma toto a zéwa,

i ke ń pọ́kũmao no.

Nsu ma lao mà gō tēneεo.

25 Pọ́fē bọ́bọ́ bui pọ́ aa n dōọ́wa,

gbé pọ́ aali n sísiopio,

asa aa Yakobu buio mòmwe,

aa ń mọ́mọ́ bēε,

aa ń búsuu ọ́ọ́kpà.

11

Yudaọ́ Dii bàakuaarino yágbōoa

¹ Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

² Swásε ma bàakuaarino yái, ní o Yelusaleũdeone ń Yudaọ́ píi.

3-4 Oné ma Dii Isailio Lua ma mèn, ma bàakuaínɔ yá pò má dīle ní deziɔne gɔɔ pò ma ní bóle Egipiɔ tɛmɔanɛu, gbé pò yápi kúaoá láaipɔɛ. Má òné aa ma yāma, aao zíkɛ yá pò má dīlenéɔwa, aaiɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ,

5 mí lé pò má gbè an deziɔne papa. Ma mèn má bùsu pò ví ní zó'io diu kpámá, lá à gò á pò ũ gbāɛwa. Ǿ ma mèn: Ami, Dii!

6 Ǿ Dii òmɛɛ: Ge ñ kpàwake Yuda wéleɔ guu ní Yelusaleũ gāaɛ ñ oné aa swáɛ ma bàakuaínɔpi yái, aao zíkɛwà.

7 Za gɔɔ pò ma bɔ ní á deziɔ Egipi e gbā, gɔɔpii mio ledamáɛ, mi mɛ aa ma yāma.

8 Kási aali swáɛio, aali laaidɔwàɔ, ɔ an baade nòsevāi ní swágbāao dāaaè, ɔ ma láaizimá ma bàakuaínɔ yá musu, asa ma a yādīlenéɛ, āma aa kúao.

9 Ǿ Dii òmɛɛ: Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa kú ní lekpaaiamaziɔɛ.

10 Aa èa sù ní dezi pò gí ma yāmaiɔ duunawa. Aa tè táaɔzi aa zoblèné. Isailio ní Yudaɔ pii, aa ma bàa kua ní ní deziɔ yá gbòɔ.

11 A yái tò ma Dii ma mèn má músi pò aa fɔ bɔuo zímá.

Baa tó aa wiilà,

má swáɛ ní yáio.

12 Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa bóle ge wiile táa pò aai tulaletikané téaɔwa.

Aa fɔ ní suaba ní taasikɛgɔɔ sɔɔ.

13 A Yudaɔ,

á táaɔ dasi kà á wéleɔwa,

tulaletikateakli pò á bò Baaliɛɔ

dasi kà Yelusaleũ gāaɛɔwa.

14 Mpi sɔ Zelemii,

ńsu wabikɛa gbépiɔneɔ,

ńsu wiileanéɔ,

ńsu yāgbɛaa ní yá musuo.

15 Ma gbé yenzideɔ lé lé vāi kpaai,

bɔ aale ke ma kpé guui?

Sa'onɔɔ pò aai kpaai a ní sí íadamawao,

aai pɔnakɛ ní vāi pò dāanéɔ.

16 Ma Dii mi oé yāa

kuli pò a lá sia mé a né kefeũ.

Má tesɔwáɛ sa

ní zāa'ian gbāa kɔfio,

á gɔnaɔ i golegole.

17 A Isailio ní á Yudaɔ,

ma Dii Zígɔde ma á báɛ,

kási yáyaawá ɔ ma zɛò sa.

Ma za fè vāi pò á kè yái,

asa a tulaletikátea Baaliɛɛ.

Lekpaai Zelemiizi

18 Dii yá pò aale ke òbmɛɛ má dò, asa à ma wé kèmmɛɛ.

19 Má de yāa lán sāneɔbɔb yāesaide pò wàle gé a kòlokpaiwae, mi dɔ ké aale lekpaaimazio. Aa mèn wà lizɔ ní a néo wà aà bɔ dúniau, ké aà tó su àò dɔ gbèegu bo yái.

²⁰ Dii Zìgõde,
asa ni yá gwa a zéwae,
ni nòse ní làasooo tàasika.
Tò símá mà gwa,
asa ma azíla nàne n ɔzìe.

²¹ Ayāmeto ma Dii ma mē
Anato gbé pó aale n we aale me,
tó n ānabikekè ní ma tóo,
ńyõ tá ní n ɔoɔ,
má yāví mà o ní musu.

²² Ma Dii Zìgõde ma mē
má ìadamá,
an èwaasoɔ gaga zìlau,
an néo gaga ní nɔanao,

²³ an gbé kōnae a gōo,
asa má yáyia Anatodeɔwa an ìadamagɔɔe.

12

Zelemii yāgbēaa Diiwa

¹ Dii, tó ma mɔma ní yáó,
n yá mé ìɔ zεví.
N beeo má yā'onno yázede musu.

Bóyāi vāikenaɔ yá i bɔ maai?
Akea náaisaideɔ ìɔ namablei?

² N ní bá, aa zínapèle e aa gè ne'í.
N tó dɔ ní léu, an sō kuma sōo.

³ Mpi Dii, ní ma dō, ni ma yākea e,
ni wéte làasoo pó mi kemai.

N ní gále táńno
lán sã pó wàle gé ní kòlokpaioɔwa.
N ní dile nídoa pódedeɔgɔɔ pó ũ.

⁴ Wá bùsu aɔ ku wēnanno e bɔe ni?
Sē aɔ ku giigagaa e gɔɔ kpele ní?

Nòbɔɔ ní bāo mīde gbé pó kúuo vāikēa yáie.
Asa aaí me Lua yá pó a ní le zia dōo.

Lua yázasia Zelemiiwa

⁵ Tó n bàalè ní kèsedeɔ mé aa n kē,
kpelewa ńyõ bakpaai ke ní sōdeɔi?
Tó n sō daa doũ bùsu aafiadeuo,
kpelewa ńyõ ke tó Yuudē pài?

⁶ Baa n gbéɔ ní n uadeɔ bò n kpe,
aa zɔakànzi.
Baa tó aale yá nana one,
ńsu n ní náaiko.

⁷ Ma pākpà ma gbé yenzideɔzie,
ma bui pó má sèpi tò we,
ma a gbépio nà ní ibeɔne ní ɔzìe.

8 Ma gbéó liaamanɔ lán nòomusuwa líkpɛu.

Aa pũnaa, ɔ má zańgu.

9 Ma gbéó gòmɛɛ báso bàebae ũ,

báso páleɔ liai, aale ánowà.

A ge wàio káaa píi, aa mo ble.

10 Dɔaan dasideɔ ma vɛebuɔ ɔ̀ɔkpàɛ,

aa ɔ̀zɔ̀ ma buaɔwa,

aa tò ma pɔeá tɔle gò gbáa gii ũ.

11 Aa tò à gò gugii ũ,

a da ma aɛ wɛnannɔ.

Bùsupi gò bezia ũ píi,

asa gbɛe ku à laaidɔwàò.

12 Bùsudenɔ dède gbáa sìsì wáiwaiɔ musu píi,

asa Dii a gbéó dède ní fɛndao

za bùsu léla e a léleɛ.

Gbɛnazínae a aafia'e gueio.

13 Aa blɛwɛna tɔ̀, ɔ̀ à b̀lɛné le ũ,

aa taasi dà níziawae, aai ài'eo.

Wí mé de an yákea gbɛ ũ

Dii pɔkũma pásí yáí.

14 Ma Dii ma m̀ ma bui vâi pò aa ku ma gbé Isailio sae, aale bùsu pò má kpà ma gbépiɔwa símáò bɔle ní bùsuue, mí Yudaɔ kpoɛ ní guu lo.

15 An woa gbɛa mí ɛa wɛnadɔné, mí suńɔ ní pá ziu ní bùsuɔ guu.

16 Buipio mé legbɛa ní Baali tóo dà ma gbéɔne yãa. Tó aa ma gbéɔ ɔlesè sa, mé aale legbɛ ní ma tóo, aale me wa sí ní Diio, má ní zedɔ ma gbéɔ guue.

17 Tó an buie i ma yãma sɔo, má ní kpoɛɛ, mí ní kaale. Ma Dii máme má ò.

13

Sàana yá

1 Dii òmɛɛ mà ge sàana lu mà ye, áma másuli pío.

2 ɔ̀ ma sàana lù lá a òwa má yè.

3 Dii yá'oaɛɛ gɛn plaade à m̀

4 mà sàana pò má lù má yèpi se geò Uflatai, mí ulɛ gbèsɔɔu we.

5 ɔ̀ ma ge má ùle Uflatai lá a òmɛɛwa.

6 Gɔɔpla gbɛa Dii èa yá'òmɛɛ à m̀ mà fele gé Uflatai, mí sàana pò a òmɛɛ mà ulɛ we se suò.

7 ɔ̀ ma ɛa ge Uflatai, ma sàanapi b̀ò gu pò má ùleu, ɔ̀ má è a ɔ̀ɔkpà, a keekɛa ke lo.

8 ɔ̀ Dii yá'òmɛɛ à m̀:

9 Ma Dii ma m̀, beewa má ke Yudaɔ íandãa ní Yelusaleũdeɔ íandãa zɔɔoɛ.

10 Gbɛvãipio gí ma yãmaie, swágbãa kè má zɔɔ, ɔ̀ aa tè dii páleɔzi aa zɔ̀blɛné aa kùlɛné. Aaɔ de lán sàanapiwae, a keekɛa ke lo.

11 Lá wí sàana nańzi, màa ma Isailio ní Yudaɔ nàmazi, ké aaɔ de ma gbéɔ ũ, aaɔ ma tɔbɔ, aaɔ ma táasile, aaiɔ ma kpela, ɔ̀ aa gí ma yãmai.

Vɛɛ tũu yá

12 Oné ma Dii ma m̀, wa vɛɛ ka tũuɔ guu à pa píi. Tó aa òne wa dɔ́ ké vɛɛ a tũu pa,

13 ní oné ma Dii ma m̀, má vɛɛ káka bùsupideɔne e à zɔ́ ní loɔwa nípiie, sea za kía pò zɔ́lea Davidi kpalaɔwa ní sa'onao ní ánabio ní Yelusaleũdeɔ píi,

14 mí ní pāpākōwa aa wíwi, maēō ní ní néō píi. Ma Dii máme má ò. Má ní dedee, má ní bōo, má sùuukēnōo, má ní wēnagwao.

Gbeaana a fɔ̀ à a wèsã lilɛ?

15 A swákpa yāma!

Asu ázia se lesio,
asa Dii mé lé yā'o.

16 A beee dō Dii á Luae
e àō gé gusia kúleiwá,
à gēmbōle guluuluui gusisideu.

A wé dō gupuai,
kási gusia zōō ò a kūaawá,
i gusia pāsí kúála.

17 Tó i yápi mao,
á wala a to mà ge wiipe gusae,
ma wé'i i kwε maama
ké wa Dii kpàsa gbéō kúkū yái.

18 O kiae ní a dao aa zōle zíle,
ké an kíafua gawideō gògo yái.

19 Negeve būsū wéle gbaō aao tataae,
gbēe aō ku we à wēo.

Wa Yudaō naaa tárnō zōō ū píie.

20 Yelusaleū, wezu ò gwa,
gbéō bōle gugbāntoo oi, aale mó.
Gbé pó Lua nàne n zōō ku máe?

N kpàsa gbé gawidepio!

21 Bui pó n gbēnakpàrnōo,

tó Dii tò aa fēlennō,

nyō meā ni?

Wāwā a ní le lán ne'inawae.

22 Tó n mè àkea yáe taa n lei?

N taaeō yái ò wà n zwāa pīiima
wà gbāamōne.

23 Etiopi gbé a fɔ̀ à a mebaa lilɛ?

Gbeaana a fɔ̀ à a wèsã lilɛ?

A Yelusaleūdeō sō,

vāi dōekèánō, á fɔ̀ maakεo.

24 Má á fāaa

lán sē pó íana sèle gbáauwae.

25 A zian we,

baa pó má díleén we.

Ma Dii máme má ò,

asa ma yá sãáguε,

ō a εε náaikè.

26 Tōo, má n zwāa lé káne n miaε,
wi n puizi e.

27 Ma yābēε pó á kè sīsīo musu è,
n gbāsíkεa ní n wiilea gōōzio
ní n káaluakaa táao yá musuo.

Waiyoo Yelusaleũ,
ńyõ gbãlea e bõe ni?

14

Ikpaa

¹ Dii yá'ò Zelemii e lousai yá musun à mè:

² Yuda bùsu gò wēnannɔ,
a wéleɔ gò zeesai.

Wéledeɔ oosisi ní bùsu yá musu,
Yelusaleũdeɔ zɔa ma dɔ.

³ Zedeɔ ì ní zíkɛnaɔ zì ítoì.
Tó aa gè lɔ̀oì, aali í eo,

aaì su tùu giie, bíli ì ní kú.
I kené wí ũ, aaì pòku ní wéa.

⁴ Sèwanaɔ gò ní bílio,
aale pòkuku ní wéa,
tɔ̀le pàapaa, lou i ma gueio.

⁵ Baa tue da ì a né tó wee,
ké sē kuo yáì.

⁶ Sèa zàa'inaɔ ze sìsì wáiwaiɔ musu,
aale we hēhēhēhē lán gbēgbonaɔwa,
an wé tà loũloũ sēsai yáì.

⁷ Baa ké wá tàaeɔ wá dá yáú,
dɔ̀wále n tó yáì.

Wá pò̀bɔ̀zàkɛa kè zài,
wa duunakène.

⁸ N gbé pò Isailiɔ wé dɔ̀nzi,
an wɛtãgɔ̀ Suabana,
àkɛa n gòwēe lán nibɔ ge gēzɛa
pó m̀ ì wá bùsuu gɔ̀ dowai?

⁹ Bóyáì ní de lán gbé pò yá dīwà
ge nɛgɔ̀na pò a f̃s ní suabaowai?
Dii, ní kú wá guu,
w̃ɔ̀ wá sisi n tówa,
ńsu pãkpawázio.

¹⁰ Yá pò Dii ò gbépiɔ yá musun ke:
Aa ye liaaliaai maamaae,
aali z̃ɔ̀le ní ziwao,
an yá lí ká Diiguu.
An tàaeɔ a dɔ̀aàgu sa,
i ìadamá an duuna yáì.

¹¹ Ǿ Dii òmɛɛ: Nsu gbépiɔ aafia wabikɛao.

¹² Baa tó aa leyè, má ní wabikɛa sio. Baa tó aa sa pò wí a pò káteu à tékũ òa ní pówentio, má sír̃nɔ̀. Má ní midɛ ní z̃io ní nɔ̀anao ní gagyãoe.

¹³ Ǿ ma mè: A'a Dii Lua! Anabiɔ mé i oné aa wesi z̃ileo, nɔ̀ana a ní deo. Aaì me ńyõ ní gba aafia gɔ̀pii gue beue.

14 Ǿ Dii òmεε: Anabipio lé ānabikeke ní εεο ní ma tóε. Mi ní zío, mi yādilenéo, mé mi yāe onéo. Anabike pó aale keéá wépungu εgena ní māsο beεεsaio ní làasoo kpaanlao yáε.

15 A yáí tò yá pó ma Dii má ò ānabi pó mi ní zío, mé aale ānabikeke ní ma tóopio musun ke: Aale me zí ge nɔana a gē ní bùsuuo, kási sō zí ní nɔanao mé a ní dede,

16 wi gbéé pó aale ānabikekenéo zuzu Yelusaleū gāεε nɔana ní zípío yáí. Gbēε aɔ ku à ní vío ge ní nɔεε ge ní néε. Má ní vāikeapi winé ní musue.

17 Yáε bee oné:

To mà wé'ikau,
má kámabo gwāasína ge fāanεο.

Asa ma gbéε wíwía maamaae,
wà ní ké ía à kè zài.

18 Tó ma γε sēsaou,
mi gbéé pó wà ní dedεε ge e káleα.

Tó ma gē wéle guu,
mi gbéé pó lé gyákeke nɔana yáío e.
Anabio ní sa'onao ío liaaliaa nípii,
an gbēε a bùsu dō bo.

19 N gi Yudaɔzi fíafía yà?

N pɔ̀ b̀ Sionagu yà?

Akea n wá wetá,
gbágbāa kuo ni?

Wá wé dɔ aafiai,
kási yāmaae kuo.

Wá wé dɔ gbágbāai,
ō gili guu wá kúu.

20 Dii, wa wá vāikea d̀
ní tàae pó wá deziɔ k̀εο.

Wa duunak̀εεε fá!

21 Nsu sakáwáguo n tó yáí,
ńsu ñ n kpalabaa gawide b̀ɔb̀boο.

N bàakuawanɔ yá su sānguo,
ńsu gbοοο.

22 Buipáλεε t́aaɔ ì to lou mae?

Luabe ì to lou ma ní azíaoa?

Aawo Dii wá Lua, míme ni tó,
ō wá wé d̀nzi,

asa míme ni yápio ke píi.

15

Ia p̀ wa da Yudaɔwa

1 Ǿ Dii òmεε à mè: Baa tó Mɔizi* ge Samueli† ze ma ae,

Yudapio yá a gē ma s̄uo.

N ní yá aa go ma ae zã.

2 Tó aa n lá, má wa géui,

oné ma mè,

gbéé pó má díle aà ga, a gae,

* 15:1 Bɔa 32.11-14, Nao 14.13-20 † 15:1 1Sam 7.5

gbé pọ má dīlε wà de ní fēndao,
fēnda wa deò,
gbé pọ má dīlε aà ga ní nɔanao,
nɔana a gaò,
gbé pọ má dīlε wà kũ zìzɔ ũ,
wa kũ zìzɔ ũε.‡

³ Ma Dii ma m̀,
má pɔkaalenaɔ gbaemá lεε síiɔε.
Fēnda a ní dede,
gbεɔ i ní gálegale táńɔ,
bãɔ ní wàìɔ i ní ble sáasá.

⁴ Yá pọ a ní le a to s̄ kē dún̄ia b̀usu gbépiigu yá pọ Yudaɔ kí Manase, Ezekia né k̀è Yelusaleũ
yáí. §

⁵ Yelusaleũ, déme a wēnadōnei?
Déme a waiyookēnei?
Déme a m̀ n aafia gbεaii?

⁶ Ma Dii ma m̀
n pāk̀p̀amazi n b̀ ma kpe.
A yáí má ɔt̄ma mà n de,
ma kpasa ní n wēnagwaao.

⁷ Má a gbéɔ zuzu musu ní saao
lán ésewa an b̀usu wéleɔ guue,
má tó aa kua ní néɔwa,
mí ní midε,
asa aai mikē ní yākeawao.

⁸ Má tó an gyaaɔ dasi aɔ de ísiale ũfāaa.
Má tó b̀sudenaɔ m̀ léle
ní èwaasoɔ daɔwa fáane gbāa zá,
gili ní bàabāaboao a gēńgu kándoe.

⁹ Nɔe pọ nεḡɔe ì sopla yēεε i láa,
wí i aà kú,
aà gεε i ḡɔ kpa a wéi.
Aà ḡɔɔ a pa kpóoe, i tá.
Má tó an ibεεɔ ní gbé kōnaɔ dede.
Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma da, waiyoo mapi ké n ma i!
B̀sudeɔ lé ma dīlε m̀pii sòlede gudena ũε.
Mi pọ sēanéó, mi pọ sēamá s̄o,
kási sa b̀εε ɔ gbépii Ì omεε.

¹¹ Ǿ Dii m̀:
Má tó n b̀ aafiae fá!
Mí tó n ibεεɔ m̀ kulεkεne taasi pásí ḡɔɔ.

¹² Gbēe a f̄ɔ m̀si ée?
Atēsa gugbántoo oi m̀si ge a m̀gotē.

¹³ Má á àizεεɔ ní á pọ ɔdeɔ kpámá
aa naaa fiabosaie
duuna pọ á k̀è á b̀suuɔ píi yáí.

‡ 15:2 Zia 13.10 § 15:4 2Kia 21.1-16

14 Má tó à zɔble á ibeeɔne
bùsu pɔ́ á d̄so guu,
asa ma pɔ́fē a fēle lán téwae,
i kúwá.

15 Dii, ní ma yá d̄s.

To ma yá àò d̄nggu, ní laaidɔa.
Tɔ simē ma wetánaɔwa,
ńsu menakeńno e aa ge ma deo.
Nyɔ́ d̄s ké n yáí wí ma láanikēi.

16 Ké n yá sòso ní kàmē ma léu,
má mòmɔ,
ɔme ma pɔna ní ma yáabao ũ,
asa n tó mé kua Dii Lua Ziḡsde.

17 Mili z̄le s̄anu ní yaalɔnaɔo,
mili pɔnakeńno.
Mio z̄leá madoe, asa ní kumanɔe,
mé ní tò mále kp̄eneke an yá musu.

18 Bóyái ma yá'ɔma lí láao ní?
Ma bɔ́ p̄ási, àle gí láai.
Nyɔ́ demē lán yiongo lébaawa,
lán nibɔna pɔ́ i yèledinéwa yá?

19 A yáí tò ma Dii ma m̄e:

Tó n n̄selile,
má ea n dile n pá ziu,
níɔ z̄ikēme.
Tó n yá gbia b̄aa ní yá yáfūnao,
nyɔ́ de ma led̄ekena ũe.
To aa ea suma, ńsu támáo.

20 Má n ke gb̄épiɔne bíi ũe,
mɔgotē bíi pɔ́ wa f̄s gbooo ũ.
Aa sòlekennɔ, kási aa n fuo,
asa máo kunnɔe,
má n suaba, mí n bɔ.
Ma Dii máme má ò.

21 Má n bɔ gb̄ēv̄aiɔ ɔz̄i,
mí n si n̄sep̄ásidep̄iɔwa.

16

Zelemii kua

1 Dii yá'òme à m̄e:

2 Nsu n̄ɔse la ké n̄ néo i'i gue beeuo.

3 Yá pɔ́ ma Dii má ò né pɔ́ wà ní i'i bùsue beeuɔ ní ní da'iaɔ ní ní de'iaɔ musun ke:

4 Gagyá mé a ní dede. Wa ní v̄io, wa ní gaa ɔ́lɔ, an geɔ ḡs kálea t̄ɔle lán pɔtuo gb̄ɔwae. Z̄i ní n̄ɔnao mé a ní dede, an geɔ i ḡs b̄aɔ ní w̄aiɔ p̄ɔblea ũ.

5 Ma Dii ma m̄e ńsu ḡe ua pɔ́ wà ḡauo. Nsu ge ɔ́lɔńno n̄ w̄enad̄ńeó, asa má tò gb̄épiɔ ḡò aafiasaie. Má yeńzi lɔ, má w̄enad̄ńeó. Ma Dii máme má ò.

6 Néf̄en̄en gb̄ēz̄ɔ aa gaga bùsupiue. Wa ní v̄io, wa ní ge'lanabɔo. Gb̄e a az̄ia lili ge a a mi boo.

7 Wa ble kpa ge¹ lambonaowa wà ní nòse níninéó. Gbèé pò a de ge a da gà sò, wa í dè wà wēnadōō.

8 Nsu gē ua pò wàle pónakeuo, rísu zōle n pòble n igbēínno.

9 Asa ma Dii Zigōde Isailio Lua ma mē, má póna wii midē gupiu n wáae, mí yaalo ní nòsekōfio bāde n gōō.*

10 Tó n yápio ò gbépio²ne píi, aa n la: Akea Dii àsi bēē bee taa ò wá yá musu màai? Tàae kpele wá kèi? Duuna kpele wá kè Dii wá Luaei?

11 Ní wemá n mē, ké an deziò pākpāmazi yáie. Aa tē dii pālezi, aa zòblèné, aa kùlèné, ò aa pākpāmazi, aalio ma ikoyā kūao. Ma Dii māmē má ò.

12 Ampio sò aa vāikè de ní dezipiola, an baade nòsevāi mé dōaaaè, an swá gbāa, aali ma yāmao.

13 Má ní bōle būsue beepiue, mí táíno būsú pò aa dōo guu, baa an deziò se aa dōo. Wekii aa zòbleu dii pāleone fáane ní gwāasíno, asa má sùuukéíno.

14 Ma Dii ma mē, a gōō a mó ké gbēe a mē á sí ní Dii pò Isailio bōle Egiptioo,

15 sema Dii pò Isailio bōle gūgbāntoo oi būsú ní būsú pò à ní yá ní kpáuo píi, asa má suíno būsú pò má kpà ní deziowapi guue.

16 Ma Dii ma mē, tia kéwa mále kpòwenaò sisi dasidasi aa mō gé Yudaò kúkūi. Bee gbēa mí toenaò sisi dasidasi aa mō gé ní wei gbèsisio musu ní sīsio musuo ní gbèsōō.

17 Asa ma wetè ní yākeaoi píie, a kee ulēameeo, an taaee ku ké ma wé gí eio.

18 Má fiaboné lēe pla an taaeo ní ní duunao léue, asa aa ma būsú gbālè ní ní dii wēnisai pò má zauo e pò pò má ye a gīyāiopiò lí būsúpiāe.

19 Dii, níme ní ma gbāa ũ,
níme ní ma zegikí ũ,
níme ní ma ulékí ũ wētēagōō.

Buiò bō za dúnia léwa,
aai mō onē eē ò ní deziò kūa,
an diipio i àikéno.

20 Gbēe a fō dii ke azíaeo,
i ke pópíóá diio no.

21 Ayāmeto má yādané,
má a gbāa ní ma ikoo mōné sa,
aai dō ké ma tón Dii.

17

Sò mōafili vī de pópíia

1 Wà Yudaò duuna yá kēné ní sōwa ní pēnkēbōo.

Wa kē ní sa'okíio kóbaowa ní gbekāoo.

2 An sa'okíio ní ní Asetaati lipēleo yá ò dō ní néogu se.

Aa ku lí yèlēleo gbáuo sīsí lesio musu.

3 Má a gbèsisí na á ibēeone ní ozi

ní á àizēeo ní á pò odeo

ní gulesí pò á bōoe

duuna pò á kè á būsú yái.

4 A okpa būsú pò má kpàwázi,
mí tó à zòble á ibēeone būsú pò á dōo guu,

asa á tò ma pò fēle lán téwae,

mé tépi ao kú gōopiie.

* 16:9 Zia 18.23

⁵ Ma Dii ma m̀̀, gbé́ p̀́ b̀̀ ma kpe
à gbēnazinao náaikè,

a daa ní g̀̀u g̀̀ láaip̀̀ ũe.

⁶ A de lán lí p̀́ kú gugiiuwaε.

Tó nama m̀̀, a e bleo.

Ao ku guwaiwaiue

ge b̀̀su wiside p̀́ gbēe kuuo.

⁷ Báaaden gbé́ p̀́ lé ma náaike,
àe s̀̀kpalεmazi ũ.

⁸ A de lán lí p̀́ wa bà swa saε,*

a z̀̀napεlea íuwaε.

Aà bàa kú ní guwáao,

a lá ̀̀ siaε.

Ili imina yádao,

ne'í íaaàǹ̀o.

⁹ S̀̀ m̀̀afili ví de p̀́piia,

a kekεa vío,

déme a f̀̀ à a yá d̀̀i?

¹⁰ Ma Dii, máme mi s̀̀ ỳ̀ε,

mi ǹ̀εe yá táasika,

mí fiabo baadeε a yákeawa,†

mí k̀̀è lá a k̀̀wa.

¹¹ Gb́́ p̀́ oda è zé v́́i guu de

lán d̀̀na p̀́ gbe k̀̀mpa pípiwaε.

G̀̀ p̀́ a ku a g̀̀ soplawa,

̀̀apí a láawàε, i g̀̀ s̀̀ ũ gbεzã.

¹² Wá Lua kpé mé aà kpalabaa gawide ũ,

kpépi mé fuańla za asínizí.

¹³ Dii, míme Isailio wé d̀̀nzi,

wí a gbé́ p̀́ p̀̀kpànzió kú.

Gb́́ p̀́ b̀̀ ma kpeo de lán t́́ p̀́ wa k̀̀ t̀̀lewawaε,

asa aa p̀̀kpà n gbé́ p̀́ ní de nib̀̀na í wēnide ũzie.

¹⁴ Ma gbágbā Dii, mí gbágbā,

ma b̀̀ Dii, mí b̀̀,

asa n táasi mió le g̀̀pii.

¹⁵ Wí me yá p̀́ Dii ò ku máε?

Aà ke wà e me!

¹⁶ Mi gí d̀̀aaíne n gbé́oεo,

ní d̀̀ ké máme mi wétεag̀̀ nideo,

yá p̀́ í b̀̀ ma léu ulεaεo.

¹⁷ Nsu to s̀̀ kēmaguo,

míme ní ma ulékíi ũ yápasíg̀̀.

¹⁸ To wí ma wetánao kú,

mapí s̀̀, nísu to wí ma k̀̀o.

To s̀̀ k̀̀ngu,

* **17:8** Sou 1.3 † **17:10** Sou 62.13, Zia 2.23

mapi s̄, r̄isu to s̄ k̄maguo.
N r̄ k̄ yāpāsipi ḡowa,
n̄ r̄ w̄iwi e l̄e pla.

Kámaboḡo

¹⁹ Dii òm̄e: Ge ñ ze Gb̄é B̄leu, gu p̄ Yuda kía ò ḡe, aā b̄ou, n̄ gé Yelusaleũ b̄le kin̄i b̄ p̄i.

²⁰ Ní oné aa swákpa aa ma yāma, Yuda kía ñ Yelusaleũdēo p̄i ñ Yuda p̄ aale ḡe b̄lepi b̄o p̄i.

²¹ Ma Dii ma m̄e: A laaika!
Asu asose kámaboḡoz̄io,
ásu ḡe ò Yelusaleũ b̄le b̄o.‡

²² Asu b̄ò á ua kámaboḡoz̄io,
ásuli z̄ie ke ḡopi z̄io.

Alio d̄s̄ ké kámaboḡoá ma p̄e,
lá má d̄ile á dezīn̄ewa.§

²³ Kási aai mao, aai swá̄seio,
aa ñ swá k̄kae, aai mao,
aa ḡi totoaie.

²⁴ Ma Dii ma m̄e, tó a ma yāma, ále ḡe w̄élepi b̄le b̄o ñ asoo kámaboḡoz̄i b̄o, tó á d̄s̄ ké ḡopiá ma p̄e, ále z̄ie ke ḡopi z̄io,

²⁵ kía p̄ aa z̄lēa Davidi kpalaūo ḡe w̄éle beepi b̄le b̄o ñ ñ ñwāo kua s̄ḡoo guu ñ dia s̄s̄o k̄peo. Yelusaleũdēo ñ Yudāo aao kúr̄no, aāo ku w̄éle beepi b̄o p̄i.

²⁶ Wa b̄o w̄éle p̄ liaa Yelusaleũ̄o guu ñ Yuda w̄éle p̄i ñ B̄yā̄m̄e bui w̄éle ñ gusalalao ñ gus̄is̄ideo ñ Neḡene guwaiwaio, wi mo ma k̄p̄e ñ sa p̄o w̄i a p̄o k̄ateu à tékũ ob̄o ñ sa p̄ale ob̄o ñ p̄o wentio ñ tulaletio ma s̄aukpaa yáí.

²⁷ Tó i ma yāma á d̄s̄ ké kámaboḡoz̄iá ma p̄e, mé ále ḡe Yelusaleũ b̄le b̄o ñ asoo kámaboḡoz̄i, má téka b̄lepi b̄e, i kũ á zegik̄i b̄wa. Wa f̄o tépi deo.

18

Zelemii kua oobona b̄e

¹ Dii yā'òm̄e à m̄e:

² Fele gé oobona b̄e, we má tó ñ ma yāmau.

³ Ké ma ge oobona b̄e, má è àle oo bo.

⁴ Ké oo p̄o àle bopi òkp̄a aà ozi, ò à èa a p̄ale b̄o ñ ḡipio, lá à k̄èè maawa.

⁵ O Dii yā'òm̄e à m̄e:

⁶ A Isailio, má f̄o k̄é lá oobonapi i k̄ewao lé? Lá ḡi de oobona ozi, màa á de ma ozi.*

⁷ Tó ma bui ge b̄usu yā'ò ma m̄e, wà a fuangba, wà a mid̄e, wà kaale,

⁸ mé bui p̄o ma led̄aw̄api mik̄è a v̄āikeawa, má yá p̄o ma ze ò mà yíawà b̄o ma n̄seue.

⁹ Tó ma bui ge b̄usu yā'ò ma m̄e, wà a z̄e b̄o, wi gba gb̄aa,

¹⁰ mé buipi i ma yāmao, à yá p̄o má yeio k̄è, má èf̄ai p̄o ma m̄e má k̄èè b̄o ma n̄seue.

¹¹ A yáí tò, o Yelusaleũdēo ñ Yudāo p̄i, ma Dii ma m̄e:

A ma, mále v̄ai o á musu,

ma s̄ou mà mà yá yíawá.

¹² Kási aa on̄e a z̄e k̄eo.

Aame wāo gé ñ yá p̄o wà z̄e ōe,

baade n̄se v̄ai swágb̄aa yá mé āo d̄baaè.

‡ 17:21 N̄e 13.15-22 § 17:22 B̄o 20.8-10 * 18:6 Daa 2.7, Lom 9.20-21

13 A yáí tò ma m̀e,
à buipáleo la à ma!
Dème yá bee taa mà yáai?
A Isaili pó á demee bui léso ũo
a yāvái pó ì dimá k̀e.
14 Neezi ì go Libā b̀usu gb̀esisíae?

A í nie pó ì bo za a musu a láae?
15 Kási ma yá sà ma gb̀éogwe,
aaí tulaletikatεa táaone,
ō aa z̀á ní felekaa zéwa,
aa p̀ele zé kpáinau.

16 Bee yáí an b̀usu a gō yàaa,
io de láanipo ũ gōopii.
Yápi a di gb̀é pó lé gē weowa,
aaí ní mike déūdeū.

17 Má ní fāaa lán gukpe íanawa ní ibeeo aee,
má mikpelinée,
má zeriño an wétēagōo.

Lekpaata Zelemiizi

18 Gb̀éò m̀e: A mo wà lekpaai Zelemiizi, asa sa'onao yádanε a láao ge ònoo lɛdama ge
ānabio yá. A mo wà lenakasaè. Wásu laaido aà yá'onεwa bo.

19 Dii, swáε ma yáí,
yá pó ma ibeeo lé o ma.

20 Wí maa flabo ní vāio yà?

Kási aa eyòmee.

To lá má ze n ae yá dōngu,
ma ní maa wēele,
ké n po e weemá.

21 Tòò! Nōana kpá ní nézi sa,
nè ní kpá fēndaa.

To wà ní gōeo dede aa gaga,
an nao i gō gyaa nésaiō ũ,
ní ní èwaasoō kpa fēndaa zílau.

22 To wà búbua ma do ní ua
gōo pó wà lèlemá kándo,
asa aa eyòmee ma kūa yáie,
aa baikpàmee ma táa'ozeu.

23 Mpi sō Dii, ní dō ké
aa lekpaaimazi, aa ye ma de.
Nsu láka ní tàaepiao,
nisu nè ní duunapi bādeo.
To aa kpagua n ae,
yáyiamá n pokūmabōbomagōo.

19

Lowiaá ziblea Yelusaleūwa seelaε

1 Dii m̀e: Gé lo lúí oobona kíi. Mae zōo ní sa'on gb̀ezōo séle gériño,

- 2 ní bórínᵒ Beninᵒᵁ* guzuleu Tàaso Bòle sae. Yá pò má onε kpàwakε we,
 3 o Yuda kíáᵒne ní Yelusaleᵁdeᵒ píi aa ma yāma. Ma Dii Zīgᵒde Isailiᵒ Lua ma mē, mále músizì gue beewa, gbé pò a baomà a keke swāwēε.
 4 Asa aa ma to weε, aa gue bee díle dii zìlᵒᵒ pò ũ, aa tulaletikàteau t́aa pò ampìᵒ ní ní deziᵒ ní Yuda kíáᵒ ní dᵒᵒᵒne, aa guapi dè ní yāesaideᵒ auo.
 5 Aa Baali gbagbakìᵒ bᵒ, aa sa pò wì a pò káteu à tékū òwà ní ní negᵒε.† Mámε mi yápi dilenéo, a làasoo i gē ma sᵒu seo.
 6 Ma Dii ma mē, a gᵒᵒ lé mó ké wa o gue beεε Tofeti ge Beninᵒᵁ guzule lᵒᵒ, sema Gbēdeεguzule.
 7 Gue beeu má yá pò Yelusaleᵁdeᵒ ní Yudaᵒ lé yá bādeu. Má tó an wèleᵒ ní dede ní fēndaᵒε, mí ní ge kpa bāᵒ ní wàìᵒwa aa ble.
 8 Má tó wélepi gᵒ yāaaε, i gᵒ láanipᵒ ũ. Yápi a di gbé pò lé gē weᵒwa, aaᵒ fionada wétēa pò wà m̀è yáí.
 9 Má tó aa ní negᵒε ní ní nenᵒεᵒ só, aai gbasá liaa ní kᵒᵒ koe pò an wèleᵒ zᵒnzi à gègē taasi yáí.
 10 Lopi wi gbé pò nýᵒ gérínᵒᵒ wáa,
 11 ní oné ma Dii Zīgᵒde ma m̀è: Má buie bee ní wéleε beeo wi lá lopi wì a kekea v̄iowae. Waᵒ ge v̄i e gu ge késāmáε.
 12 Ma Dii ma m̀è, yá pò má ke gue beεε ní gbé pò kúuᵒn ke: Má wéleε bee ke lán Tofetiwa.
 13 Yuda kibᵒᵒ ní Yelusaleᵁ uᵒᵒ gbāle lán Tofeti gue beewaε. Kpé pò wà tulaletikàteau musupᵒᵒne wà itᵒle t́aaᵒwa a musuᵒ tékū.
 14 Ké Zelemii sù ní Tofetio, gu pò Dii aà zì à ānabikεkεu, à gè zè Dii kpé ua, ᵒ a ò gbéᵒne:
 15 Dii Zīgᵒde Isailiᵒ Lua m̀è á yá pò a m̀è á yía wéleε bee ní a zᵒewiaᵒwa yíamá píie, ké wélepideᵒ swá gbāa kè, aai a yāmao yáí.

20

Zelemii daaliu

- 1 Ké sa'ona Pasuu, Imεε né pò de Dii kpé gbēzᵒᵒe ũ Zelemii ānabikεkεapi mà,
 2 a tò wà aà gbè wà aà dàliu Dii kpé bole pò wì me Bēyāmεε Bòle Musu sae.
 3 Ké gu dᵒ Pasuu Zelemii bᵒ líu, ᵒ Zelemii òè: Dii a onε Pasuu lᵒᵒ, sema Vlapᵒᵒliaai.
 4 Asa ma Dii ma m̀è, má tó n̄ gili gē nz̄lau ní n̄ gbēnaᵒ píie. An ibεᵒᵒ ní kwé zì guu, n̄yᵒ wesie. Má Yudaᵒ na Babeli kíaε a z̄z̄ie, i tá ní ní gbēᵒᵒ Babeli, i ní gbēᵒᵒ dede zì guu.
 5 Má wéleε bee àizεᵒ na ní ibεᵒᵒne ní z̄z̄ie, a buapᵒᵒ píi ní a pò beεdeᵒ píi ní pò pò kú Yudaᵒ kía làasiuᵒ, aai naaa taᵒ Babeli.
 6 Mpi sᵒ Pasuu ní n̄ bedᵒᵒ píi, wa táánᵒ Babeli z̄z̄ᵒᵒ ũε. We n̄yᵒ gau, wa n̄ v̄i ní n̄ gbēna pò n̄ ānabi'εgenakε kènéo.
 7 Dii, n̄ kᵒnikèmεεε,
 ᵒ ma n̄ yáze è,
 n̄ gbāamᵒmεεε, ᵒ n̄ ma fu.
 ᵒ ma gᵒ pò yáalᵒa ũ,
 gbépii ᵒ ma láanikεε.
 8 Tó mále yā'o píi, wii mi lé,
 mi wétēa ní pᵒkaaleᵒᵒ kpàwake.
 Dii yá mé tò wì ma s̄s̄ᵒ,
 w̄ᵒ ma ke pᵒᵒᵒᵒ za kᵒᵒ e oosi.
 9 Tó ma m̀è má aà yá dᵒ gbéᵒᵒguo,

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

má yā'o ní àà tóo lóo,
 àà yápi lóo ma sō tékūe,
 lóo de lá wà tekà ma me guuwaε.
 Yápi kúkūa i ma wāε, má fōo.
 10 Asa mi ma wíó vāikpaaímanó dasi,
 wíó me, Vlapooliaai.
 A àà kómalekε!
 Wà àà kómalekε!
 Ma gbéó wé lóo dó ma léleaiε,
 aai me, tó à zà yáwa,
 wá àà fuε, wí tósiwà.
 11 N beeo Dii kumanó negōn pásí ũ,
 a yáí ma wetānaó kpagua.
 Aa fua, wí i ní kú.
 Aa tidomalao, aai gō ní tó íio.
 12 Dii Zīgōde, gbēmaa táasikana,
 ni nòse ní láasooo gwagwa.
 Tó símámεε mà gwa,
 asa ma azía nàne n ózίε.
 13 A lesi Diiε à àà táasile!
 Asa i wēnade bó vāikenaó ózίε.

14 Góó pó ma da ma iwà gō láaipó ũ,*
 ma igóopi su báaa keo.
 15 Gōε pó gè a baokpà ma maeε,
 à àà pó kèè na à mè,
 àà na ne'í gōε ũ,
 ade gō láaipó ũ.
 16 Gōεpi gō lán wéle pó Dii ní fuangba ní wēnagwasaiowa.
 Aailó búbua ma kóo,
 ilió zíkawii ma fáane.
 17 Asa i ma de neasakpεu
 ma da gbεε gò ma mia ũ
 àà neasakpε gò dó ma papa ũ góopiio.
 18 Bómε tò ma bó neasakpεpiu la?
 Taasi ní pòsiao ó má dō,
 ma góo a pa ní wíoe.

21

Zelemii Yelusaleū dūtuzōa yā'oa

1 Dii yā'ò Zelemiiε góó pó kí Zedekia Malakia né Pasuu ní sa'ona Zefania, Maasea néo zìwà. Aa mè:
 2 Yāgbεawēε Diiwa, asa Babeli kí Nebukanεza lé zíkawanε.* Wilió dōo tó Dii a dabudabue kewēε lán yāawa, i àà yáwēε.
 3 Ó Zelemii òné aa gε o Zedekiaε:
 4 Dii Isailió Lua mè: N zīgō pó aa gōkεbóo kūa, aale zíkàò bíi kpe ní Babeli kíao ní Babiloni bùsude pó koezòázió, má tó n zīgōpió kpekpae, wi ní gōkεbópió séle sioázi wéleu la.
 5 Mámε má a gàsí poo, mí zíkàánó ní ma gàsa gbāao ní pòfēo ní kyàwāao ní pókūma zōo.

* 20:14 Yob 3.1-12 * 21:2 2Kia 25.1-2

⁶ Má gagyã pãsi ká wélebeedepiɔgu aa gagaε, gbēnazinaɔ ní pɔtuɔɔ pii.

⁷ Ma Dii ma mē, bee gbεa mí Yudaɔ kí Zedekia ní a ìwaɔ ní gbé pɔ aa bò gagyã ní zío ní nɔanao guuɔ na Babeli kí Nebukanεzaε a ɔzì ní ní ibεε pɔ aale ní wεɔ, aai ní dεdε ní fēndaɔ. Aa sùuukεínnɔ, aa ní gbēε too, aa ní wēnagwao.

⁸ O gbé kɪniɔne sɔ ma Dii ma mē, wēni zé ní ga zéo ɔ mále ɔbné.

⁹ Gbé pɔ gò wéleε beepiɔ gaga ziu ní nɔanao ní gagyãɔε. Gbé pɔ aa bò gè nà Babiloni bùsude pɔ koezònzìɔwao sɔ aao kuε, adeɔ mé aa bɔ.

¹⁰ Ma zεò mà vāike wéleε beepiε, i ke maa no. Ma Dii máme má ò. Má wélepi na Babeli kíε a ɔzìε, i tesɔwà.

¹¹ O Yudaɔ kí beɔεne aa Dii yáε bee ma.

¹² Davidi beɔε, ma Dii ma mē, àliɔ yāke a zéwa lá gu lé dɔ, í gbé pɔ wàle gbāamɔnéɔ bɔ ní wetānaɔ ɔzì.

Tó i ke màa sɔ, má pɔfēbɔbɔwá

lán téwa á vāikeaɔ yáie,

io kúwá, gbēε a fɔ dεo.

¹³ Yelusaleũdeɔ, má bɔ á kpeε.

Ma Dii máme má ò.

Á kú gbè sàlala musu guzule saε,

ɔ i mε: Déme a fɔ lélewái?

Déme a e siwázi wá tòoui?

¹⁴ Má ìadawá á yākeɔ léue.

Ma Dii máme má ò.

Má tesɔ á líkpe kpewae,†

tépi i kú pɔ pɔ liaaiɔwa pii.

22

Zelemii yá'oa Yuda kíεne

¹ Yá pɔ Dii òn ke: Gé Yudaɔ kí be, ní yáε bee oè.

² Yudaɔ kíε pɔ zɔleá Davidi kpalau, Dii yāma, mpi ní n ìwaɔ ní n gbé pɔ aai gē bɔleε beeuɔ.

³ Dii mē, àli yāmaake a zéwa. Ali gbé pɔ wàle gbāamɔnéɔ bɔ aà wetāna ɔzì. Asuli gbāamɔ bòmɔεo ge tone ge gyaa. Asuli ní taiinkεo. Asuli yāesaide dε gue beeu lɔo.

⁴ Asa tó ále zike yápiwa, kíε pɔ zɔleá Davidi kpalauɔ gē beε bee bɔlepiu kua sògoɔ guu ní dia sɔɔ kpeo ní ní ìwaɔ ní ní gbéε.

⁵ Tó ále zike yápiɔwa sɔ, ma Dii má sí ní maziao, beε beepi a gɔ bezia ũε.*

⁶ Yá pɔ ma Dii má ò Yudaɔ kí be musun ke:

N demεε lán Galada bùsuwa,

lán Libā bùsu gbèsisi misonawa.

N beeo má tó n gɔ gbáa ũε,

wéle pɔ gbēε ku a guuo ũ,

⁷ mí bùsudenɔ gbaεma,

an baade io a gòkebɔɔ kúa,

aai á seɔε lí maao zɔzɔ kátεu.

⁸ Buiɔ aao dɔ wéleε beepizi dasi, aai kɔ lala aa mε: Bóyāi Dii kè mεεwiaε beε kéwai?

⁹ Wi oné, ké aa Dii ní Lua bàakuaínnɔ yá tò we, aa gè kùle dii páleɔne aa zɔbléné yáie.

¹⁰ Asu ɔɔl gbé pɔ gá yá musuo, ásu waiyookεèo.

† 21:14 1Kia 7.2 * 22:5 Mat 23.38, Luk 13.35

A ɔ̀ɔ̀ɔ̀ gbé pɔ́ wà tàaà̀nɔ́ yá musu,
asa a sua ví ɔ̀ɔ̀,
a wesi a be bùsulɛ ɔ̀ɔ̀.

11 Yá pɔ́ Dii ò Yudaɔ́ kí Saluũ† pɔ́ zò̀le a mae Yosia gbɛu yá musun ke, à mè:
A b̀ò lakii, mé a su la ɔ̀ɔ̀.

12 A ga gu pɔ́ wà tàaà̀nɔ́ zìzò ùɛ,
a wesi bùsuɛ beepilɛ ɔ̀ɔ̀.

13 Waiyoo kía pɔ́ bekpà,
i a yákeke a zéwao,
a tò a gbé̀ zíkèè pã.
Waiyoo kía pɔ́ kpé̀ dīdikɔ́a,
i a yággɔ́ a zéwao,
i fiabo a zíkɛnaɔ̀nɛo.

14 A mè á ua tiisi kpa aziaɛ
ní kpé zò̀ didiakɔ́a,
á fɛnɛnti yaasanaɔ́ bɔ̀bɔ̀,
í sɛɛ lí ɔ̀ kpa a gíwa kpékpɛ,
í pɔ́ t̄ɛa lɛwà.

15 N kíakɛá sɛɛ lí dasi yá yà?
N mae i pɔ̀ble à imiò lò?
A yãmaakè a zéwa,
ɔ́ aà yá b̀ò maa.

16 A zè ní taasidɔ́ ní wɛ̀nadeɔ́,
ɔ́ yá b̀ò maa.
Ké a ma d̄s yáin weo lò?

Ma Dii máme má ò.
17 N tò ɔ̀vái n wé ní n s̄s̄o blè
ní yãsaideɛao ní gbãamɔ̀anéo
ní gbé̀ b̀ó'ímiao.

18 Ayãmeto Dii yáɛ bee ò Yudaɔ́ kí Yosia né Yoakiũ‡ musu.

Wa aà gɛ ɔ̀ɔ̀ɔ̀ wà mɛ
waiyoo ḡɛ, waiyoo nɔ̀ɛo.
Wà aà gɛ ɔ̀ɔ̀ɔ̀ wà mɛ,
waiyoo ma dii, waiyoo ma kíao.

19 Wa ke aà gɛɛ
lá wí ke zàa'ín gɛɛwɛɛ.
Wa aà gɛ gále b̀ò Yelusaleũ
wà v̄uaa wénkpɛɛ.

20 A gɛ wii pále Libã bùsuu,
í búbuapɛ Basana bùsuu,
í wiile Abaliũ gbɛ musu,
asa bui pɔ́ a yáyèr̄nɔ́ f̄uaɛ.

21 Ké ále namable, má òé,
ɔ́ a mè á mao.
Zé pɔ́ á beu za á èwaasoḡɔ̀n we,
íli swáɛ ma yáio.

22 Iana a á d̄ɔ̀anaɔ́ sélé piiɛ,

† 22:11 2Kia 23.31-34 ‡ 22:18 2Kia 23.36-24.2

wi bui pɔ a yāyèrɪnɔ kúkū tárnɔ,
 á gɛɛ i gɔ kpá á wéi,
 wí i á kú á vāikɛɔ yái.

²³ A gbé pɔ á kú kpé pɔ wa dɔ́ n Libá líɔ guu,
 a sakpɛdà sɛɛ lípíɔ musu,
 wāwā a mɔwá lán nɛ'iwāwāwae,
 í aaukɛ à pelembo.

²⁴ Ma Dii má ò Yudaɔ kí YekɔniaŠ Yoakiũ néɛ, baa ké n de tāana ũ ma ɔplaa ɔnɛwa, n ma kuaɔ má n bɔ ma ɔpiwae.

²⁵ Mí n na gbé pɔ aale n wɛɔnɛ n ɔzi, gbé pɔ nɛ viakenéɔ, Babeli kí Nebukanɛza n Babiloniɔ.

²⁶ Mpi n n da'iao, má á zu bùsu páleue, bùsu pɔ wi á iuo. We á gagau.

²⁷ A e su bùsu pɔ á a bɛɛkɛuo.

²⁸ Yekɔnia gbé bee de oo pɔ wí
 wà sakàu ge pɔ pɔ gbēe yeio ũ yá?
 Bóyái wa aà zu n a néɔ
 bùsu pɔ aa dɔɔ guui?

²⁹ Bùsude, bùsude, bùsudeɔ,
 à Dii yāma.

³⁰ Dii mè gbépi tɔ dalau nésai,
 gbé pɔ a bɔ maa e a wēni léuopi,
 asa aà néɛ a bɔ maaɔ,
 an gbēe a e Yudaɔ kía ble
 à zɔɛ Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vlāpaa yāzɛdekɛna ũ

¹ Ma Dii ma mè, waiyoo sādāna pɔ aai ma sāɔ kaalɛɔ, dɔaana pɔ aai ma kpàsa sāɔ fāaaɔ.

² Ayāmeto ma Dii Isailiɔ Lua má ò ma gbé dɔaanapiɔnɛ, lá i ɔlia ma sāɔzio, mé a n yá a n fāaa, má á yākɛɔ wíé á musue. Ma Dii máme má ò.

³ Máme má a sā kōnaɔ kāaa bùsu pɔ ma n yá ma n kpáuo pii, mí suɪnɔ n kpàsau, aai nɛ'i aa kɔ́.

⁴ Má sādānaɔ dilené aa dɔaané, vía a n kú bo, sɔ a kéngu bo, mé an kee a sásá bo. Ma Dii máme má ò.

⁵ Gwa, gɔɔe a mɔ

ké má tɔ Davidi bui vlāpa* gbēmaa ũ,
 kía pɔ a kpalable n laaiɔ ũ,
 i yāmaake a zéwa a bùsuu.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Aà gɔɔ Yudaɔ mi aɔ daa íae,

Isailiɔ iɔ ku dɔdɔa.

Tɔɛ bee wàli aà sísiwà,

Dii pɔ tò yá bòwanɔ na.†

⁷ Gwa, gɔɔe a mɔ ké wa me n Dii pɔ Isailiɔ bèle Egipio bo,

⁸ sema n Dii pɔ Isailiɔ bèle gugbāntoo oi bùsuu n bùsu pɔ à n yá n kpáuo píio.

Anabi ɛgɛnaɔ

⁹ Ma pɔ yá ānabiɔ yá musu dúuduue,

§ 22:24 2Kia 24.8-17 * 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16

ma wá gà píi,
 ma g̃ lán wēdenawa,
 lán gbé p̃ ṽe z̃l̃ewàwa
 Dii ní a yá gbāsisaio yái.
 10 Gbāsikenao b̃usu p̃a,
 ṽai ̃ aa t̃ei, we an gbāa kuu.
 B̃usu g̃ w̃enanno ké Dii lekèè yái,
 dádãk̃k̃i g̃ò ní wío.

11 Ma Dii ma m̃e,
 ānabio ní sa'onao p̃ãz̃ea,
 mi ní e ní ṽaio ma kp̃éu se.
 12 A yái tò an z̃é a z̃āana k̃e,
 má ̃z̃r̃zi aa kw̃e gusiaue,
 mí yáiyamá ní ìadamag̃o.
 Ma Dii m̃ám̃e má ò.
 13 Ma yāṽai è Samali ānabieowa,
 aa yā'ò ní Baali gbāao
 aa ma gbé Isailio s̃ās̃ò.
 14 Ma ṽai p̃ ì dimá è Yelusaleũ ānabioowa,
 aaì gbās̃ik̃e, aa b̃e ní m̃ofilio,
 aaì ṽaik̃ena gba gbāa,
 ̃ gb̃e lí mik̃e a ṽaiwao.
 Aa g̃m̃e lán S̃od̃ũdeowa nípii,
 w̃éledep̃io de lán G̃om̃odeowa.‡

15 A yái tò ma Dii Z̃ig̃de
 má ò ānabip̃io yá musu ma m̃e,
 má tó aa g̃i só ní p̃blea ũ,
 aai kona í mi ní imia ũ,
 asa Yelusaleũ ānabip̃io tò
 ma yādasai lí b̃usupiae.

16 Ma Dii Z̃ig̃de ma m̃e,
 ásu yá p̃ ānabio lé oé mao.
 Aaì to à̃ yiongo lébaa d̃s̃ae,
 anz̃ia yá ̃ aaì oé,
 aali ma ma léuo.

17 Aaì o gbé p̃ sak̃amaguone,
 má òné aã ku aafiae.
 Aaì ea o swágb̃aadep̃ione,
 ṽai a ní leo.

18 An déme kú ma ìwao guu
 à e ma yāmai?

An déme swāsè ma yái a mài?

19 Gwa! Má p̃k̃umab̃om̃á lán z̃à'ianawae,
 i lias̃aiz̃ à p̃ila ṽaik̃ena miwa lán z̃àawa.

20 Ma p̃f̃e a weeo

‡ 23:14 Daa 18.20

e mà ge yá pò mále yá midèò.

Gɔɔgbɛzāzī ɔ́ á a midō sáasā.

²¹ Mámɛ mi ānabipio dileo,

ɔ́ aa wāa ní ní yākeao,

mi yá'onéó, ɔ́ aa gè yá'ò.

²² Tó aa ku ma ìwao guu yāa,

dō aa ma yá kpàwakè ma gbépiɔne,

dō aa tò aa bò ní zé vāi guu

aa mikè ní dàa vāiɔwa.

²³ Ma Dii ma mè,

gudoŭna Luan ma ũa?

Kāikāi e zāzā Luan ma ũ.

²⁴ Ma Dii ma mè,

gbēe a e ulɛ guei mà jí aà eia?

Mi musu ní zīleo pao lé?

Ma Dii mámɛ má ò.

²⁵ Ma yá pò ānabi eɣenaɔ ì o ní ma tóo mà, aai mɛ, wa è iue, wa è iue.

²⁶ Anabipio eɛ kūa ní nòse guu. Bɔe aa ze sásāyā pò kú ní sōu ānabikekeaei?

²⁷ Aale e nana yá pò wàle okōe a to ma tó sá ma gbéɔgue, lá à sà ní deziɔgu Baali yāiwa.

²⁸ Anabi pò nana'ò, aà a nanapi dau siuné. Gbè pò ma yá kūa sō, aà ma yápi oné sīana. Bó blewe mīsina vī ní pówenapioi?

²⁹ Ma yá de lán téwae, a de lán masana pò ì gbewi kélekelɛwae. Ma Dii mámɛ má ò.

³⁰ A yāi ma Dii ma fele ní ānabi pò aai ma yá sékōwa aa sōpio.

³¹ Ao, ma fele ní ānabi pò aai nízia yá'o, aai mɛ mámɛ má òpioe. Ma Dii mámɛ má ò.

³² Ao, ma fele ní ānabi gbēsāsāna nana'onapio. Aai dau siu ma gbéɔne, aai ní sásā ní ní eɛ pā giioe. I ke mámɛ ma ní díleo, mi ní zīo. Aali káfīae ke gbépiɔneo. Ma Dii mámɛ má ò.

³³ Tó gbépio ge ānabie ge sa'onae n la à mè, yá kpele ma mè a ní lei? Ní oné, bó yá ũi? Má ní tó wee. Ma Dii mámɛ má ò.

³⁴ Tó ānabi ge sa'ona ge gbēe mè Dii yá ále o, má ìada gbépiwae ní a bedeo.

³⁵ Yá pò á baade ì o a gbēnae ge a daeɛn ke: A mɛ kpelewa Dii yázāsīmai? Dii mèa ni?

³⁶ A gbēe su lékā ma yāzōleawáwa bo, asa baade zīa yá mé a zōlewà. Maa io be ní ma Dii Zīgōde á Lua bēe yá fuangbaao.

³⁷ Ali ānabi la, kpelewa Dii yázāsīmai? Dii mèa ni?

³⁸ Tó à sù mè, yá pò ma mè a zōlewán ke, baa ké má òé ásu lékāwào,

³⁹ a yāi má á yá bō dilee. Apio ní wēle pò má kpà á deziɔwao, má gíazie, mí á vūaa,

⁴⁰ mí tó à be ní wío, á gɛe io kpaá á wéi gōpii.

24

Kaadɔen gbi pla

¹ Ké Babeli kí Nɛbukaneza Yudaɔ kí Yekonia, Yoakiū né ní Yuda gbāadeɔ ní li'ānaɔ ní siaɔ kùkū Yelusaleū à tānɔ Babeli bùsuu zīzō ũ,* a gbɛa Dii kaadɔen gbí pla òlomɛe kálea a kpé kpele.

² Gbipi mendo kaadɔena maa maamaae, libe maa dafuɔne. Ado sō, a vāi gēagè, wa fō bleo a vāipi yāi.

³ Dii ma la à mè: Bó ní èi Zelemii? Má wèwà: Kaadɔenaɔne. A pò pò maa maa maamaae, pò pò vāi sō, a vāi gēagè, wa fō bleo a vāi yāi.

* **24:1** 2Kia 24.12-15

4 ǃ Dii yā'òmee à mè:

5 Ma Dii Isailio Lua ma mè, Yuda pò ma ní yá la, aa gò zìzɔɔ ũ Babeli bùsuu, mále ní gwa pɔmaɔ ũ lán kaadɔen maapiɔwae.

6 Máo wéteŋzi an bɔa maa yáie, mí suŋno bùsue beeu. Má ní zedɔe, má ní fuangbao, má ní gba gbāae, má ní gbooo.

7 Má ní gba sɔ pò a to aa ma dɔ, ké mámɛmaa Dii, aaiɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ, asa aa sua ní nɔsemendooe.

8 Ma Dii ma mè, lá wa ke ní kaadɔen vāi pò wa fɔ bleoo a vāi yáí, màa má ke ní Yudaɔ kí Zedekiao ní a ìwɔ ní Yelusaleũ gbé kɔnaɔ, aa gò bùsue beeu ge aa tà Egipin nò.

9 Má tó aa gɔ sɔkɛngu yāpási ũ dúnia bùsu gbépiiie. Aa gɔ láanipɔ ũ, gbésɔsɔbɔ ũ, gbékabɔ ũ, wi yāadaŋno gu pò má ní yá mà ní kpáu pii.

10 Má zīgɔ gbaemá ní iminao ní gagyāo e mà ge ní mide bùsu pò má kpà ní deziɔwau.

25

Yudaɔ kua zìzɔɔ ũ wè bàaɔkwi

1 Dii yā'ò Zelemii e Yudaɔ yá musu Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síiɔde guu, Babeli kí Nebukaneza kpalablea wè séia guu.*

2 ǃ ānabi Zelemii ò Yelusaleũdeɔne ní Yudaɔ pii à mè:

3 Sea za Yudaɔ kí Yosia, Amɔ né kpalablea wè kue'aaɔde guu e gbā, a wè bao ní àaɔon la ké Dii yá ìɔ dedea, ɔ miɔ oé, ili swáseio.

4 Dii ìɔ a zòblena ānabiɔ diléé mɔɔmɔɔ, ili swáse ní yáio, ili mao.

5 Aa mè á baade bɔ a zé vāiu, à miké a vāikeawa, ìɔ ku bùsu pò Dii kpà á deziɔwau gɔɔpii.

6 Aa mè ásu te táaɔzi à zòblené à kúlénéo. Ásu to Dii pɔ fɛ á pɔkeɔ yáí à ìadawáo.

7 Ma Dii Zīgɔde ma mè, i swáse ma yáio, ɔ a ma pɔ fɛ ní á pɔkeɔ. Màa a ìadà áziawa.

8 A yáí ma Dii Zīgɔde ma mè, lá i swáse ma yáio,

9 má gubāntoodeɔ sísiwá ní ma zòblena Babeli kí Nebukanezao, mí tó aa lélewá á bùsuu la ní bui pò liaaáziɔ pii. Má ní kaalee, aai gɔ sɔkɛngu pò ũ, láanipɔ ũ, aaiɔ kaalea wáiwai e gɔɔpii.

10 Má ní pɔnakea ní yaalɔ ní nɔsekɔfio ní wísilɔgbɛ kɔfio ní filia gupuaɔ midɛɛ.†

11 Wa bùsupi kaale à gɔ da wáiwai piiɛ, a buiɔ i zòble Babeli kíaɛ wè bàaɔkwi.‡

12 Tó wè bàaɔkwipi pà, má tó Babeli kía ní a bùsudeɔ tàae wí ní musu, Babiloni bùsupi i gɔ wáiwai e gɔɔpii. Ma Dii Zīgɔde máme má ò.

13 Má tó yá pò má ò bùsupi le piiɛ, yá pò kú lée bee guu ānabike pò Zelemii kè bui pii musu.

14 Ampio aa zòble buiɔne dasi ní kía zɔɔ, mí fiaboné ní yákeawa ní ní pɔkeɔɔ.

Dii pɔkūma imibɔ

15 Yá pò Dii Isailio Lua òmɛen ke a mè: Imibɔ pò ma pɔkūma vɛe ka a pai si ma ɔzɪ, ní tó bui pò mále n zímáɔ mi nípii.

16 Tó aa mɪ, aa tàlaatalaabo, aaiɔ ìande yá ke fɛnda pò mále síngu yáí.

17 ǃ ma imibɔpi sí Dii ɔzɪ, má tò bui pò Dii ma zímáɔ mɪ nípii.

18 A ma zɪ Yelusaleũ ní Yuda wéleɔ ní ní kíaɔ ní ní gbāadeɔwa, ké aa gɔ bezia ũ, sɔkɛngu pò ũ, láanipɔ ũ, gbékabɔ ũ, lá a ku gbāewa.

19 A ma zɪ Egipio kí Falaɔwa ní a ìwɔ ní a kía deɔ ní a gbéɔ pii

20 ní bui pò kú weɔ pii ní Uzu bùsu kíaɔ pii ní Filitɛ kíaɔ pii, Asekeloni kía ní Gaza kíaɔ ní Ekeloni kíaɔ ní Asedoda gbé kɔnaɔ kíaɔ,

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

21 ń Edũũ ń M̄abũũ ń Am̄oniũ
 22 ń Tii bũsu kĩaũ p̄ii ń Sidũ bũsu kĩaũ p̄ii ń ísia baa bũsu kĩaũ p̄ii
 23 ń Dedãũ ń Temaũ ń Buzuũ ń bui p̄o aai ń kãkãmũ k̄ẽlẽũ
 24 ń Laalubuũ bũsu kĩaũ p̄ii ń bui p̄o aa ku guwawaiũ p̄ii
 25 ń Zimli bũsu kĩaũ p̄ii ń Elaũ bũsu kĩaũ p̄ii ń M̄ede kĩaũ p̄ii
 26 ń gugbãntoo oi bũsu kãikãi ń a zãzãũ p̄ii ń dũnia bũsu p̄io. Babeli bũsu kĩaũ mé aa mi ń gb̄ea.
 27 Oné ma Dii Zigõde Isailiũ Lua ma m̄e, aa ípi mi e à zõlemáe. Aa pisi, aai léle, aa f̄ele bo f̄enda p̄o mále síngu yái.
 28 Tó aa ḡi imib̄opi síi n̄ z̄i aa a imi, oné ma Dii Zigõde ma m̄e aa mi teasiẽ.
 29 Ma yáyiaama guu, lá mále daale w̄éle p̄o ma tó kuwàwa, ampiũ s̄o aa bo p̄ãe? Aa bo p̄ao, asa mále f̄endadeũ sisi dũnia gb̄épiiwaẽ. Ma Dii Zigõde m̄ame má ò.
 30 Anabikekẽ yápi musu n̄ m̄e,
 Dii a pala za musu,
 a p̄ũa za a kũk̄ii p̄o a kua adoau,
 a pala a bũsudewã gb̄áugbãu,
 a wiile lán gb̄é p̄o lé õzõ v̄ẽewawa,
 i zãado dũnia gb̄épiiwa.
 31 A k̄õfi a gé e dũnia léwa,
 asa Dii a b̄ob̄o ń bui p̄ioe,
 a yákpalekẽ ń gb̄enaz̄ina p̄io,
 i f̄enda si v̄aik̄enaũgu.
 Dii mé ò.
 32 Dii Zigõde m̄e:
 Gwa, kaale a li bũsu ń bũsuoã,
 zããian gb̄ãã mé lé f̄ele za dũnia léwa.
 33 Gõũ bee gb̄é p̄o Dii a ń dedeũ aã ku dũnia léla e ń a léleo. Wa ń gaa òbo, wa ń ge s̄éle wà v̄io, aã kãlea lán p̄otuo gb̄õwa t̄õlẽẽ.
 34 Sãdãnaũ, à koo p̄ũa à búbuap̄e,
 kp̄asa d̄aanaũ, à gbeembo bũsu,
 asa á k̄olokpaḡũ kãe,
 á kwé à wíwi k̄élekẽlẽ lán s̄ekpalawiwaẽ.
 35 Sãdãnaũ b̄ok̄ii eo,
 kp̄asa d̄aanapiũ e bàaleo.
 36 Sãdãnaũ wii ma d̄o,
 kp̄asa d̄aanapiũ lé búbuap̄e,
 asa Dii lé ń dádãk̄ek̄iũ kaalẽ.
 37 An gu namablek̄iũ ḡõ da k̄ilikili
 Dii p̄okũma p̄ãsí yái.
 38 A bo a t̄ou lán n̄õmusuwaẽ,
 an bũsu i ḡõ wáiwai ib̄eũ f̄enda
 ń Dii p̄okũma p̄ãsí yái.

26

Zelemii kua ga lézi

1 Yudaũ kí Yoakiũ, * Yosia né kpalableã ḡũ, Dii yã'òm̄e à m̄e:

* 26:1 2Kia 23.36-24.6

² Ma Dii ma m̀e, ge ze ma kpé ua, ní yá'o Yuda wélede pó lé mó lousisii ma kpé uauone pii. Yá pó má dileneo oné pii. Nsu ñ a kee too.

³ Wilib d̄so tó aa we n yāma, an baade i b̄o a zé vāiu, mí yá pó ma zeò yāa mà yíamá an vāikea yái b̄o ma ǹseu.

⁴ Oné ma Dii ma m̀e, tó aai swáse ma yái aa ma ikoyā pó má kpámáo kūao,

⁵ tó aai swáse ma z̀blena ānabi pó miò dilené m̀o m̀o yáio, lá aai gí swásei yāawa,

⁶ má ke kpéee beee lá má kè Silowaε,† mí tó wélee beepi ḡo gbékab̄o ũ bui piiε.

⁷ Sa'onao ní ānabiò ní gbé k̄niò pii yá pó Zelemii ò Dii uapi mà.

⁸ Ké Zelemii yá pó Dii dàε à ò gbé̄one òné a làa, sa'onao ní ānabiò ní gbé k̄niò pii aa ɔ̀pèlewà aa m̀e: N gaε.

⁹ B́yāi n ānabikεkè n m̀e kpéee bee a ḡo lán Silowa, mé wélee bee a ḡo bezia ũ wáiwaiεi? ɔ̀ wà lia Zelemiizi Dii ua we.

¹⁰ Ké Yuda gbāadeo mà màa, aa b̀ò kibε aa gè Dii ua, ɔ̀ aa z̀le B̄le Dafu saε.

¹¹ ɔ̀ sa'onao ní ānabiò ò gbāadepīone ní gbé k̄niò pii aa m̀e: Wà yāda ḡoepia wà aà de, asa à àsi b̀eε ò wélee bee musuε, á swá mà.

¹² ɔ̀ Zelemii ò gbāadepīone ní gbé k̄niò pii à m̀e: Dii mé ma dile mà àsi b̀eε pó á mà kpéee bee ní wélee beeo yá musupi o.

¹³ A á zé ní á yākeao lile, í Dii á Lua yāma, Dii i gbasa yá pó à m̀e á yíawá b̄o a ǹseu.

¹⁴ Mapi s̄o má na á ɔ̀zi ke k̀ò. A kemεε lá à kèé maawa.

¹⁵ Ama à ò d̄s s̄aasā, tó a ma de, á tó yāesaidedεa yá wí á musu ní wélee beeo ní gbé pó kú a guuò piiε, asa s̄iana guu Dii mé ma z̄i s̄iana mà yápiò káé á swáwa.

¹⁶ ɔ̀ gbāadepīo ní gbé k̄niò pii ò sa'onao ní ānabīone aa m̀e, wá f̄o yāda ḡoepia wà aà deo. A yá'òwεε ní Dii wá Lua t̄soε.

¹⁷ ɔ̀ bùsu maεz̄oεo f̄le ò bílaε aa m̀e:

¹⁸ M̄leεε gbé Mise ānabikεkè kí Ezekia ḡo, a ò wá Yudaone pii à m̀e:

Dii Z̄iḡde m̀e,

wa Sibna sa pa bua ũε,

wa to Yelusaleū ḡo bezia ũ,

a kpé s̄is̄i i ḡo s̄is̄i líkpede ũ.‡

¹⁹ Kí Ezekia ge Yuda gb̄eε Misepi d̄eε? Ké Ezekia pi Dii v̄ia v̄i, i awakpaε, ɔ̀ Dii yá pó à m̀e á yíamá b̀ò a ǹseuo lé? Wápiò s̄o wá ye yāz̄o i wáz̄iaε yà?

²⁰ Gb̄eε ku à ānabikεkè ní Dii t̄oò lo. Aà t̄ón Uliá, Semaia né, Kiliayaaliū gbéε. A àsi b̀eε doū pó Zelemii ò wélee bee yá musu ò lo.

²¹ Ké kí Yoakiū ní a neḡ̄nao ní a k̄ia deeo Uliá yápi mà, a wèleε à aà de. Ké Uliapi a feena mà, v̄ia aà k̀ù, ɔ̀ à bàalè tà Egipi.

²² ɔ̀ kí Yoakiū gbé̄o z̄i Egipi ní Akaboo né Elenat̄ao.

²³ Aa Uliá k̀ù s̀òò kíε, ɔ̀ à aà dè ní f̄endaο à aà ge se z̀ù táaaο v̄ik̄i.

²⁴ Bee gb̄ea Safana né Aikaū zè ní Zelemiio, ɔ̀ wi aà kpámá aa aà dè lo.

27

Zelemii zuudaa az̄iaε

¹ Yudaο kí Zedekia, * Yosia né kpalablea ḡo, ma Zelemii, Dii yá'òmεε

² à m̀e: Zuu f̄f̄f̄, ní ba kákau ñ da n̄ n̄ε,

³ ní b̄o ge l̄edi k̄iaε beeo z̄ina pó aa mò Zedekia k̄i Yelusaleūone: Edoūo k̄ia ní M̄abuο k̄iao ní Am̄niò k̄iao ní Tiideο k̄iao ní Sid̄deο k̄iao.

† 26:6 Yoz 18.1, Sou 78.60 ‡ 26:18 Mis 3.12 * 27:1 2Kia 24.18-20

- ⁴ Lediné aa o ní diionε, ma Dii Zigōde Isailio Lua ma mε,
- ⁵ mámε ma ɔ pòo ma dúnia kè ní gbēnazinao ní nòbo pò kú a guuo ní ma iko zōo, ɔ mi kpa gbé pò má yeiwa.
- ⁶ Mále á bùsuo na ma zòblena Babeli kí Nebukanεzaε a ɔzì sa. Baa sèanɔbooo aao de aà pò ũε.
- ⁷ Bui pfi i zòbleè ní aà néo ní aà tɔūnao aà kpe e aà bùsu iko lé àò ká, bui dasio ní kía zōo i gbasa aà bùsudeo ka zòbleu.
- ⁸ Bui ge bùsu pò a gbé i Babeli kí Nebukanεza zuu se à zòbleè, má buipi naè a ɔzìε, i ní wetá ní fēndao ní nɔanao ní gagyāo e aa γε midε.
- ⁹ Asu swáse á ānabio yáio ge á māsokenao ge á nana yābolekεnao ge á welendeo ge á esede pò aale oé á zòble Babeli kíaεoo.
- ¹⁰ Eε pò aale ānabikekeoé mé a to wà á kükū tááno, ío zà ní á bùsuo. Má ɔzōáziε, we á gagau.
- ¹¹ Bui pò aa Babeli kía zuu se aa zòbleè ɔ, má tó aao kú ní bùsuu aao sēwauε, aaiɔ ku we. Ma Dii mámε má ò.
- ¹² Ma yápi ò Yudaoo kí Zedekiaε pfi ma mε: A Babeli kía zuu se à zòbleè ní aà gbé, ké à e àò ku.
- ¹³ A ye à gaga ní zio ní nɔanao ní gagyāo lá Dii ò bui pò i zòble Babeli kíaεo a gawa yà?
- ¹⁴ Asu swáse ānabi pò aai oé á zòble Babeli kíaεoo yáio. Eε ɔ aai ānabikekeoé.
- ¹⁵ Dii mε i ní zio, εε aaiō ānabikekeo ní a tóo. An yáí á ɔzōázi, í midε, ápio ní ānabi pò aaiō ānabikekeépio sānu.
- ¹⁶ ɔ ma yá'ò sa'onaoε ní gbé kīnio ma mε, Dii mε ásu swáse á ānabi pò aaiō ānabikekeéo yáio. Aai mε wa Dii kpé pòo séle Babiloni bùsuu wà suò tiatiaε. Eε ɔ aaiō ānabikekeoé.
- ¹⁷ Asu swáse ní yáio. Aa a zòbleanankε Babeli kíaε, ké à e àò ku. A ye á mεwiaε bee gō bezia ũ yà?
- ¹⁸ Tó ānabio ní ũ sīana, mé Dii yá ɔ aale o, a maa aa kuleke Dii Zigōdeεε, ké wasu pò pò gò aà kpéuo ní Yudaoo kía beo ní Yelusaleūo séle taò Babilonio yáí.
- ¹⁹⁻²⁰ Asa ké Babeli kí Nebukanεza Yudaoo kí Yekonia, Yoakiū né kù taò Babeli ní Yelusaleū gbēzōoo ní Yuda gbēzōoo pfi, i Dii kpé mòpeleo ní íkakīio ní tadiboo ní pò kīni pò gò wélepiuo séleo.
- ²¹ Yá pò Dii Zigōde Isailio Lua ò pò pò gò a kpéuo ní Yudaoo kía beo ní Yelusaleūo musun ke:
- ²² A mε wa pòpio séle taò Babeliε. We pòpio aao kuu e àò gé sélei à suò a gbεu la.

28

Anabi εgena Anania

- ¹ Yudaoo kí Zedekia kpalablea wè síiōde mo soode guu ɔ ānabi Anania, Azuu né, Gabaōo gbé òmεε Dii ua sa'onao ní gbé kīnio wáa à mε:
- ² Dii Zigōde Isailio Lua mε á Babeli kía zuu é.
- ³ E wè pla àò gé kái á tó wà su ní a kpé pò pò Babeli kí Nebukanεza sèle taò Babelio a gbεu la.
- ⁴ A tó Yudaoo kí Yekonia, Yoakiū né su lo ní Yuda zìzo pò wà táino Babelio pfi. Dii mé ò, à mε á Babeli kía zuu é.
- ⁵ ɔ ānabi Zelemii wè ānabi Ananiapiwa sa'onao ní gbé pò kú Dii uao wáa
- ⁶ à mε: Ami! Dii ke màa! Dii ke lá ní a ānabikekèwa, aà to wà su ní a kpé pòo ní gbεu la ní zìzo pò aa ku Babelio pfi.
- ⁷ N beeo swáse n yá pò mále onε gbépii wáaε bee ma.
- ⁸ Anabi pò kú wá áa za káaukaauo ānabikekè zì ní músio ní gagyāo yá pò a bùsu daside ní ní kía zōo le yá musu.

⁹ Anabi pɔ̄ ānabikεkε̄ à mè aɔ̄ aafiaε sɔ̄, tó à kè lá a òwa, ɔ̄ wa dɔ̄ ké Dii mé aà zì siana.

¹⁰ ɔ̄ ānabi Anania zuu pɔ̄ da Zelemii nɔ̄epi bɔ̄ a è.

¹¹ A ò gbépii wáa à mè: Dii mè màa á zuu pɔ̄ Babeli kí Nebukanεza dà bui píie ε e wè pla àɔ̄ gé kái. ɔ̄ ānabi Zelemii gèzεa.

¹² Anabi Anania zuu pɔ̄ a bɔ̄ ānabi Zelemii nɔ̄e a èpi εa gbεa, Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

¹³ Ge ò o Ananiaε ma Dii ma mè, zuu pɔ̄ wa kè ní lío ɔ̄ ní èo lò? Mò zuu má ke sa a gèε ũ.

¹⁴ Ma Dii Zígɔ̄de Isailiɔ̄ Lua ma mè má mò zuu da bui píie, aai zɔ̄ble Babeli kí Nebukanεzaε. Baa sèanɔ̄bɔ̄ má ní naè aà ɔ̄zìε.

¹⁵ ɔ̄ ānabi Zelemii ò ānabi Ananiaε: Ma yāma Anania! Dii mé i n zìo, ɔ̄ ní tò gbépiε εε náaikè.

¹⁶ Ayāmeto Dii mè nýɔ̄ ánuato. Nyɔ̄ wèε bee bleo, asa ní ò gbéɔ̄ne aa bɔ̄ Dii kpεε.*

¹⁷ Wèpi mɔ̄ soplade guu ɔ̄ ānabi Anania gàu.

29

Lá pɔ̄ Zelemii kpàsá zìzɔ̄ne

¹ Anabi Zelemii kua Yelusaleŭ ɔ̄ à lá kpàsá zìzɔ̄ gbèzɔ̄ne ní sa'onao ní ānabiɔ̄ ní gbé pɔ̄ Nebukanεza ní naaa Yelusaleŭ à tàrínɔ̄ Babeliɔ̄. Yá pɔ̄ a kè lápi guun ke.

² A lápi kè kí Yekonia ní a dao ní a İwaɔ̄ ní Yuda gbèzɔ̄ ní Yelusaleŭ gbèzɔ̄ ní siaɔ̄ ní li'ānaɔ̄ kúkūa Yelusaleŭ taaínɔ̄ Babeli gbεaε.*

³ A lápi kpà Safana né Elasa ní Ilikia né Gemaliaowaε, ɔ̄ Yudaɔ̄ kí Zedekia ní zìò kí Nebukanεzawa Babeli. Lápi guu à mè:

⁴ Yá pɔ̄ Dii Zígɔ̄de Isailiɔ̄ Lua ò gbé pɔ̄ á tò wà ní naaa Yelusaleŭ wà tàrínɔ̄ Babelionen ke:

⁵ A zòle we, í kpedɔ̄ɔ̄. A pótɔ̄ bua, íɔ̄ ble.

⁶ A nɔ̄se, í néo írínɔ̄. A nɔ̄se á néɔ̄ne, í á nenɔ̄eɔ̄ kpàsá gɔ̄wa, aai néo i, íɔ̄ kó, ásu laoa zé séleo.

⁷ A wéle pɔ̄ má tò á kú a guu maa wεεε. Ali wabikεa wélepi yá musu, asa tó wélepi maa, ɔ̄ á kua aɔ̄ na.

⁸ Ma Dii Zígɔ̄de Isailiɔ̄ Lua ma mè, ásu to ānabiɔ̄ ní màsokεna pɔ̄ kú á guuɔ̄ á sásāo. Asu swáε nana pɔ̄ aai o yáio.

⁹ Eε ɔ̄ aai ānabikεkeoé ní ma tóo, kási máme mi ní zìo. Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma Dii ma mè, tó á kua Babeli wè bààkwipi pà,† má mó á kíi, mí yāmaa pɔ̄ ma a legbè keé, mí suánɔ̄ á gbεu.

¹¹ Asa má yá pɔ̄ ma zeò mà keé dɔ̄. Ma Dii máme má ò. Aafia yáε, i ke yāpási no. Má á ká zia pɔ̄ á wé dɔ̄iwa.

¹² Gɔ̄ bee á mó wabikεia, í lezumazi, mí swáε á yái.

¹³ A ma kíi wεεε, í ma e, tó a su ma kíi wεεε ní nòsemendoo.‡

¹⁴ Ma Dii ma mè á ma e, mí á káaa mà suánɔ̄ á pá ziu. Má á bɔ̄le buiɔ̄ guu ní gu pɔ̄ ma ɔ̄zòuázio píi, mí εa suánɔ̄ gu pɔ̄ ma á yáu. Ma Dii mame má ò.

¹⁵ Ma bee ò ké a mè máme ma ānabiɔ̄ kpàwá Babeli yáie.

¹⁶ Ma Dii ma mè, kía pɔ̄ zòlea Davidi kpalau ní Yelusaleŭdeɔ̄ píi, á gbé pɔ̄ aai táánɔ̄píiɔ̄,

¹⁷ má zì ní nɔ̄anao ní gagyāo kánɔ̄gue, aai gɔ̄ lán kaadɔ̄en vlāa pɔ̄ wa fɔ̄ bleowa. Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Mí pémá ní fēndao ní nɔ̄anao ní gagyāo, vía i dúnia bùsu gbépii kú ní yái. Aaɔ̄ de láaiɔ̄pɔ̄ ũ, sòkēngu pɔ̄ ũ, láanipɔ̄ ũ, gbésɔ̄sɔ̄bɔ̄ ũ bui pɔ̄ ma ní yá ma ní kpá ní guuɔ̄ne píi.

¹⁹ Asa aai swáε yá pɔ̄ má dà ma zòblena ānabiɔ̄ne aao oné láasaiio. Ma Dii máme má ò. Apíi sɔ̄ i swáεio. Ma Dii máme má ò.

* 28:16 Iko 13.6 * 29:2 2Kia 24.12-16 † 29:10 2Lad 36.21, Dan 9.2 ‡ 29:13 Iko 4.29

²⁰ A ma yāma, á gbé pọ́ má tò wà á kūkū Yelusaleū wà tàáno Babeli.

²¹ Ma Dii Zigōde Isailiọ Lua ma m̀, Kolaia né Ahabu ní Maasea né Zedekiao lé ānabikekèé ní ɛɛo ní ma t́oɛ. Má ní na Babeli kí Nebukanɛzaɛ a ɔ́z̄iɛ, i ní dɛdɛ á wáa.

²² A Yuda pọ́ á kú Babeli z̄i z̄o ũo áli gbé ká à lɛɛū ní gbépiọ à mɛ: Dii kɛɛ lá Babeli kía kè Zedekia ní Ahabuoɛ à ní kpáɛawa.

²³ Asa aa wíyā kèɛ, aa gbāsikè ní ní gbédee nao, mé aa ɛɛtò ní ma t́o, aa yá pọ́ mi danéo ò. Má yápi d̄s, a seeladen ma ũ. Ma Dii máme má ò.

Anabi ɛgɛna Semaia

²⁴ Dii ò Zelemiie aà o Nɛela gbé Semaiaɛ aà mɛ:

²⁵ Dii Zigōde Isailiọ Lua m̀, n lác kpàsā sa'ona Zefania, Maasea nɛɛ ní nzia t́o ní sa'on kinio ní Yelusaleūdeọ píi n m̀,

²⁶ Dii mé Zefaniapi kpà sa'ona ũ sa'ona Yoiada gbɛu aà wéte Dii kpéi, i íande pọ́ lé ānabikekèɛo gbá ní ní mio daliu.

²⁷ Ǿ n Zefaniapi là, bóme tò i Anato gbé Zelemii pọ́ lé ānabikekèné wetāo ni?

²⁸ N m̀ Zelemiipi lá kpàsāé Babeli à m̀ á gɔoplakɛ weɛ. A z̄lɛ we, í kpedoɔo. A pótō bua, ío ble.

²⁹ Sa'ona Zefania lápi kyokè ānabi Zelemiie,

³⁰ ɔ́ Dii yá'ò Zelemiipiɛ à m̀:

³¹ Lá kpàsā z̄i z̄o nɛ nípii, ní oné ma Dii ma m̀, lá Nɛela gbé Semaia ānabikekèé, máme ma aà z̄lɛ, ɔ́ a tò a ɛɛ náaikè,

³² a yáí ma Dii ma m̀, má íada Nɛela gbé Semaiaɛpiwa ní aà buiɔɛ. Aà buie a e ào ku ma gbéɔ guuo, mé a ɛfāi pọ́ má kɛ ma gbéɔnɛ eo, ká a òné aa bọ ma kpɛ yáí. Ma Dii máme má ò.

30

Isailiọ sua ní pá ziu

¹ Dii yá'ò Zelemiie à m̀:

² Ma Dii Isailiọ Lua ma m̀, yá pọ́ má ònɛ píi ḱé lá guu.

³ Ma Dii ma m̀, gwa, gɔɔɛ a mó ḱé má a gbé Isailiọ ní Yudaọ bọ z̄i z̄o kɛu, mí suńno bùsu pọ́ má kpà ní deziɔwa aa ḡs ví guu. Ma Dii máme má ò.

⁴ Yá pọ́ Dii ò Isailiọ ní Yudaọ musun kɛ, à m̀:

⁵ Ma Dii ma m̀, à vía wii ma do!

S̄k̄ɛngu wiie, aafia wii no.

⁶ A gb̄e la à ma,

ḡsɛ mé í kúle nɛ'ia?

Akɛa ma nɛḡnao è,

an oa f̄ɛnkpaá píi,

aalɛ ɔ́ fifi ní gbɛɛwa

lán nɔɛ pọ́ lé nɛ'iwai?

⁷ Waiyoo, asa gɔopi taasi ví z̄o,

gɔɔɛ aọ muaaòo.

Yakɔbu buiɔ taasigɔɔɛ,

āma aa bọu.

⁸ Ma Dii Zigōde ma m̀,

gɔɔ beɛ má zuu é'ɛné ní nɔɛ,

mí ní m̄oɔaonaọ ḱék̄ɛné.

Aa z̄oble bui z̄ilɔnɛ lɔo,

⁹ ma Dii ní Lua, máme aa zòblemee,
ní ní kí Davidi bui pọ́ má dilenéo.

¹⁰ A Yakɔbu bui ma zòblenaɔ,
ásu to vía á kũo,
á Isailiɔ, ásu bílikéo.
Ma Dii máme má ò.
Asa mapi má á bọ́le za guzāzāue,
mí á buiɔ bọ́le ní zòblebusuu.
Yakɔbu buiɔ ea aao ku dɔdɔa nana,
gbēe a to vía ní kú lɔo.

¹¹ Ma Dii ma mē,
má kúánɔ á suabaa yáíe.
Bui pọ́ mále á fáaa ní guuɔ,
baa tó ma ní mǐde píi,
má á mide míɔmíɔo.
Má á toto a zéwae,
má we à bɔ swágagasaio.*

¹² Asa ma Dii ma mē,
á bɔá b̀̀kɔɔe,
á kea'la uusikè.

¹³ Gbēe ku à kulekemee á yá musuo,
á bɔ a ese mao, a láaa vío.

¹⁴ A yá sá á yenzideɔgu,
aa yeázi lɔo,
asa ma á lé lán á ibeevae,
ma á toto lán gbé pásiwae,
asa á tàaeɔ zɔɔe,
á duuna tiisi.

¹⁵ Asu wiile á b̀̀kɔɔ wāwā yá musuo.
A tàae zɔɔ ní á duuna tiisio yáí
ma yá beeɔ kèié.

¹⁶ Wa á tàitainɔ taitai píie,
wi tá ní á ibeeɔ zizɔɔ ũ píi.
Gbé pọ́ aa á pọ́ nàaaɔ gɔ́ pọ́ naaaɔ ũ sɔe,
gbé pọ́ aa á pọ́ sèleɔ gɔ́ pọ́ séleɔ ũe.

¹⁷ Má ea á gba aafia,
má tó á bɔ láa,
ké wíɔ oé pọ́ vūaaaɔ,
Siɔnade pọ́ gbēe yenziɔɔ yáí.
Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Má su ní Yakɔbu buiɔ ní pá ziu,
má ní wēnagwa aa su ní gbeyu.
Aa ní mēewia zia vu,
aai ea kibe kpá lá a ziwa.

¹⁹ Wa sáaukpaa mamá ní pɔna súuo.
Má tó aa dasikūe, aa lao lɔo,

---

* 30:11 Zel 46.27-28

má n̄ kpelaε, wa n̄ kpεbo l̄o.

²⁰ Aaɔ de lán káauwa,

aaɔ zedɔamεε nípiε,

mí ìada gbé pó gbãamònéɔwa.

²¹ An gbēε mé aɔ de n̄ dɔaana ũ,

gbé pó neblè n̄ guu mé aɔ de n̄ kía ũ.

Má tó aà s̄mazi aàɔ kumanɔ kái.

Tó màa no, déme a f̄s̄ gi a wēnii à s̄mazii?

Ma Dii máme má ò.

²² Aa ḡo ma gbéɔ ũ,

mí ḡo n̄ Lua ũ.

²³ Ma p̄fē a fele lán zàa ìanawaε,

i su v̄aikenɔ miwa lán zàalolowa.

²⁴ Ma p̄kūma p̄s̄i a weeo,

sema ma yá pó ma zeò ma s̄u kè.

Ḡoɔgbεz̄āz̄i á yápi gbad̄s̄.

31

¹ Ma Dii ma m̄e

ḡoɔ bee máo de Isailiɔ Lua ũ,

aaɔ de ma gbéɔ ũ.

² Ma Dii ma m̄e

má maake gbé pó b̄ò f̄ēnda léziɔne gbáau,

má gé Isailipiɔ gbai ìampak̄i.

³ Dii b̄ò m̄òwá za k̄āaa à m̄e:

Ma yeaázi láaa v̄io,

a yá ma á gále n̄ gbēkeo.

⁴ Má εa á zedɔ, íɔ zedɔa.

A Isaili nenɔnaɔ,

á εa á s̄ésēnaɔ se l̄o,

í b̄ole ḡēò p̄nakenaɔ òwāu.

⁵ A εa v̄ēliɔ ba Samali s̄is̄iɔ p̄leu,

mé a banaɔ mé aa a be m̄oake.

⁶ Ḡoɔe a mó ké gud̄anaɔ lé gbãa zu Eflaiũ gbèsis̄i musu aa me:

A fele wà gé Siɔna Dii wá Lua k̄i.

⁷ Ma Dii ma m̄e

à lesi Yakɔbu buiɔne n̄ p̄nao,

à gulake buiɔ mide yá musu.

A to wà ma táasilea ma d̄o, í me:

Dii, n̄ n̄ gbé Isaili k̄onaɔ suaba.

⁸ Má b̄ón̄no gugb̄antoo oi b̄usuε,

mí n̄ k̄āaa za d̄únia léwa.

V̄iaɔ n̄ εεɔ n̄ n̄s̄indeeɔ aaɔ kú n̄ guu

n̄ n̄e pó kúlea n̄ n̄wāwāoɔ.

Gbé bílap̄iɔ su la dasidasi,

⁹ aa su n̄ wé'io n̄ awakpaamεεo.

Máɔ d̄aané swa saε

zé s̄alala pó aa ḡēmb̄oleuo guu,

asa Isailiɔ maen ma ũ,

Eflaiũ buipiá ma ñegõε s̄íiaε.

¹⁰ A buipãleɔ, à ma yãma,
í a kpàwake ísiabaazãzãdeɔne.
Ma gbé pɔ ma Isailiɔ fãaa,
má εa mà í kãaa lɔε,
mí a kpàsa sãpiɔ d̄sa lán sãdãnawa.

¹¹ Asa má Yakɔbu buiɔ bo,
má í bɔ gbé pɔ an gbãa deńlaɔ ɔzi.

¹² Aa mɔ gulake Siɔna s̄is̄i musu,
aa pɔnake í òfãai pɔ má kènéo,
pówena í v̄εεo í n̄isio
í pɔtuo ne'iao yáí.

Aa de lán swalu idewa,
an ȳεεε a késãmá bo.

¹³ Wéndiaɔ pɔnake, aaɔ òwã
í èwaasoɔ í maez̄ɔɔ píi.

Má í ɔɔlɔ lile pɔna ũ,
mí í n̄òse n̄íniné,
an n̄òseyaa gb̄eu má n̄òsena dané.

¹⁴ Má tó ble n̄iside f̄ε sa'onaozi,
má tó ble maa àɔ di ma gb̄éɔzi.

¹⁵ Ma Dii ma m̄è
wàle wii ma dɔ Lama,
wàle búbuape,
wàle ɔɔlɔ w̄enanno.
Laseli mé lé a n̄éo ɔɔlɔ,
à ḡi awamai,
ké aà n̄éo ku bo yáí.*

¹⁶ Ma Dii ma m̄è
ásu ɔɔlɔ bo,
ásu to w̄é'i bɔwá bo,
asa má á taasi ài kpáwáε.
Ma Dii máme má ò.
A buiɔ bɔle í ib̄εεɔ bùsuu aa su.

¹⁷ A w̄é dɔ á ziai,
asa á buiɔ su í bùsuue.
Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Ma Eflaiũ buiɔ w̄enakea mà aa m̄è:
Wá de lán gáae pɔ z̄i d̄s̄e d̄s̄owa,
õ n wá swãgãga maamaa.
Wá gb̄esi, wí su,
asa n̄ime í wá Lua ũ.

¹⁹ Wa bɔ n kpe, õ wa n̄òselile,
wá w̄ék̄ea gb̄ea wa wáz̄ia gb̄ègb̄ē.
Wí wá kú wá èwaasoḡɔ yá musu,
wá ḡεε ḡò kpá wá w̄éi.

²⁰ Eflaiũ buiɔá ma né yenzideɔne,

* 31:15 Daa 35.16-19, Mat 2.18

Isaili bui a mideme bauo.
Ma Dii máme má ò.

³⁷ Ma Dii ma mè
mé i ke wà musu yò
wà dúnia zímpelɛo asii d̀ò,
má gí Isaili buiozi píi
yá pò aa kè yáio.
Ma Dii máme má ò.

³⁸ Ma Dii ma mè gɔɔe a m̀ó kè wa ɛa wélepi kálemɛɛ ɛea za Ananeli kalangawa e Gola Bɔleu.

³⁹ Za we wa ba poo gɛð Galebu s̀isiwa, wi liaa gɛð Goai.

⁴⁰ Guzule pò de gɛv̀íkii ní nísigb̀òkòlek̀io ũ ní bua pò kú we e za Sedõ swaio e Ś Bɔleu gukpe oi, apii aɔ de ma pò ũe. Wa wélepi wi ɔo, wa gboo bauo.

32

Zelemii tɔɔlelua

¹ Dii yá'òmeɛ Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wè kwide guu,* Nɛbukaneza kpalablea wè bao plasaide guu.

² Gɔɔ bee ð Babeli kíapi zígɔɔo liaa Yelusaleũi, mé wa ma kũa dakpeunaɔ ua Yudaɔ kí be.

³ Yudaɔ kí Zedekia mé ma dakpeu we à mè: Bóyãi níle ànabikeke n mè, Dii mè á wéleɛ bee na Babeli kíaɛ a ɔzĩ, i siai?

⁴ N mè má b̀o Babiloniɔ ɔzĩo. Dii a ma na Babeli kíaɛ a ɔzĩe, wá wesikòle, wí yábo kò léu.

⁵ N mè a ma kũ tamanɔ Babeli. We máo kuu e Dii ge ma yá keke. N mè tó wa zíkà ní Babiloniɔ, wá zibleo.

⁶ Dii yá'òmeɛ à mè

⁷ ma desẽ Saluũ né Hanameli a m̀o ma kíi, i omɛɛ mà a tɔɔle pò kú Anato lú, asa máme má a dae f̀eɛɛ ũ, máme má a lua zé v̄i.

⁸ ɔ ma desẽ né Hanamelipi m̀ò ma kíi dakpeunaɔ ua lá Dii òwa. A òmeɛ mà a tɔɔle pò kú Anato, Bẽyãmeɛ buio b̀usu lú, asa máme má a lua zé v̄i. Má d̄ó kè yápi b̀ò Dii kíie,

⁹ ð má lù, ma ánsu yòè le gẽo ní plao.

¹⁰ Ma a tó kè láu má nana, ð ma ánsupi d̄i kiloowa seeladeɔ ae.

¹¹ ɔ ma tɔɔlepi lútaala lé nana, yá pò wa d̄ile a yá musu ku a guu. Ma lápi sè ní lá pãle pò wi a lé nanao,

¹² má kpà Nelia né Baluku, Maasea t̀uɔnawa Hanameli ní seelade pò aa ní tó kè lápiuɔ ní Yuda pò kálea dakpeunaɔ uaɔ wáa.

¹³ An wáa má ò Balukue ma mè:

¹⁴ Dii Zígɔɔde Isailiɔ Lua mè ñ lãe beɔ sé, pò pò wà a lé nana ní pò pò wi a lé nanao, ní ge da ouu, iɔ ku we e gɔɔpla,

¹⁵ asa Dii Zígɔɔde Isailiɔ Lua mè, wa ɛa kpéɔ ní tɔɔleɔ ní v̄eɛbuɔ lúlu b̀usue bepiu ɔe.

¹⁶ Ké ma lápi kpà Nelia né Balukupiwa, ð ma wabikè Diiwa ma mè:

¹⁷ A'a Dii Lua, míme n n ɔ pòo n musu ní z̄ileo kè ní n gbãa z̄ɔo, yãe lío z̄i'ũ neo.

¹⁸ Ni gb̄ekené dasi, mé ni maeɔ tàae wi ní néɔne ní musu. Lua z̄ɔo gbãade, n tón Dii Zígɔɔde.

¹⁹ Yá pò ni zeðo z̄ɔo, yá pò ni keɔ dasi. Ni wéte gb̄enazina yãkeaci, mé ní fiabo baadeɔ a yãkewa. Gb̄épii a zé pò á sè gb̄e'e.

²⁰ N dabudabuɔ kè Egipi seela ũ, e ní a gbão niɔ ke wá guu ní buipãleɔ guuo, ð n tɔb̀ò lá wàle ma gbãewa.

* 32:1 2Kia 25.1-2

21 N n ɔ pòo, n n gbé Isailio bèle Egipi ní dabudabukεao seela ũ ní n gàsa gbãao e vía gbéó kù.

22 N bùsu pò n a legbè ní deziòne n mè nyo kpámá kpámá, bùsu pò ví ní zó'io diue beepi.

23 Aa mo sí, ò aai n yãmao, aa te n ikoyáio, aai zíkε yá pò ní dilenéwao, ò n yáε bee yiamá píi.

24 Babilonio koezò wá wélei, aa dedekli bò bíi sae ké aa e si yáí. Fènda ní nɔnao ní gagyão mé tò wélepi naa ní ɔzi. Yá pò ní ò a ke kè, n wesie.

25 Dii Lua, wéle kú Babilonio ɔzi, ò ní òmεε mà tɔɔle lú ní ánusuo seeladeo wáaa?

26 ɔ Dii yá'ò Zelemiiε à mè:

27 Dii gbépii Luan ma ũ, yáε Ì zí'ũ mεεε?

28 A yáí tò ma Dii ma mè má wélepi na Babeli kí Nebukanεza ní Babilonioε ní ɔziε.

29 Babiloni pò lé zikaòpio tesòwà ní a kpéó, ké wà tulaletikàtea Baaliε, wà itòle dii páleowa kpépio musu, wà ma pò fèmεε yáí.

30 Isailio ní Yudaɔ yá pò má yeio kè za ní èwaasogɔɔ, aa ma pò fèmεε ní pò pò aa kè. Ma Dii mame má ò.

31 Za gɔɔ pò wà wélepi kàle e ní a gbão a gbéó Ì ma nòse felemεεε. Aa tò ma pò pà, a yáí má ní yá mà ní gomalaε.

32 Isailio ní Yudaɔ ma pò fèmεε ní vâi pò aa kè ní ní kíaɔ ní ní gbãadeo ní ní sa'onao ní ní ánabio ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píe.

33 Mikpe aa dòmεε, i ke ae aa dàao. Mio yádadané m̀ɔmɔɔ, kási aali swásεio, aa gĩ totoaiε.

34 Aa pòbèεo kàle kpé pò ma tó kuwàù, aa a gbâlè.

35 Aa gulešio bò Baaliε Beninɔũ guzuleu, aa ní negòεo ní ní nenɔεo kpà M̀ɔɔkuwa. Máme ma yápi dilenéo, a laasoo i gē ma sō guu seo.† Yābēε pò aa kè aa Yudaɔ dàò duunaun we.

36 N mè fènda ní nɔnao ní gagyão mé tò wéleε bee naa Babeli kía ɔzi, ò ma Dii Isailio Lua ma mè,

37 bùsu pò ma ɔzòunzi ní p̀kũma p̀sio ní p̀fē z̀ɔɔɔ, má ní kãaa bùsupio guu we mà suńno ní gbey lae, mí tó aao ku d̀ɔɔa.

38 Aaio de ma gbéó ũ, mío de ní Lua ũ.

39 Má tó aao ma vía ví gɔɔpii ní nòsemendoo zé doũ guu, ké aao ku aafia ní ní néo.

40 Ma bàa aò kúńno gɔɔpiiε, má kámabo ní maakεanéoo. Má tó aao ma vía ví ní s̄ue, aa bɔ ma kpe bauo.

41 Ma pò io d̀má, mí maakεné. Má ní zedɔ bùsue beepiu síana ní nòsemendoo ní p̀eão.

42 Ma Dii ma mè, lá ma yá sae bee yia gbépiowa píi, màa má ní gba aafia lá ma a legbènéwa.

43 Bùsu pò ále o à gò bezia ũ, gbēnazinae ge p̀tuoe ku a guuo, má ná Babilonioε ní ɔziε beepi, wa εa tɔɔle lúlu a guue.

44 Wa tɔɔle lúlu ní ánusuo, wi tóɔ dada láu, wi a lé nana seeladeo wáa Bēyāmeε buio bùsu ní wéle pò liaa Yelusaleũzio ní Yuda wéle ní gusisideo ní gusalalao ní gbáao, asa má suńno ní pá ziuε. Ma Dii máme má ò.

33

Dii legbēa Yelusaleũ yá musu

1 Dii yá'ò Zelemiiε lo gɔɔ pò wà aà tàta dakpeunaɔ ua, à mè:

2 Ma Dii ma mè ma tɔɔle ikàsa, má kàle ma a zèdɔ, ma tón Dii.

3 Lezumazi, má wema, mí asiyyā z̄ɔ pò ní d̄ɔo one.

† 32:35 Lev 18.21

4-5 Asa ma Dii Isailio Lua ma m̀̀, wa ẃ́eε bee kpéó n̄ kibéo kwé. Alε ź́ika n̄ Babiloni b̀̀sude ṕ́o koez̀́ázio, kási á kpépio pa n̄ gbēnazin̄ geεε. Má n̄ dεdε n̄ kpēneo n̄ ṕ́f̄εoε. Má gí ẃ́eεpizie a gbéó v̄aikεa yáí.

6 N beeo má m̀̀ε n̄ εεo n̄ aafiao, mí a gbéó gbágbā, mí tó nama t́́má, an zεa ió gbāa.

7 Má su n̄ Yudaó n̄ Isailio n̄ pá ziu, mí n̄ zεdó lán káauwa.

8 Má duuna ṕ́o aa k̀̀mεε wolomá wásawasa, má tàae ṕ́o aa k̀̀mεε aa b̀̀o ma kpε ḱ́émá.

9 Ẃ́eεpi a ma t̀̀bó, a ma ṕ́o ke na, wa ma táasileu, wi lémaa. Tó bui ṕ́o kú d́́unia guu pii yāmaa ṕ́o mále k̀̀ὲ̀o mà pii, an mε a dee, aa bílike aafia n̄ nama ṕ́o mále kpawào yá musu.

10 Ma Dii ma m̀̀, i mε gue bee g̀̀ bezia ũ, gbēnazinaó n̄ p̀̀tuoó ku a guu ló. Kási Yuda ẃ́eεo n̄ Yelusaleũ gāae ṕ́o g̀̀ f̄́óó, gbēnazina ge p̀̀tuo ku a guu gueio,

11 wa p̀̀na n̄ yaaló súu ma d̄́u n̄ n̄sek̄́fio n̄ sáaukpaa sa'onao lóo aao mε:

Wà Dii Zíḡ́de sáaukpa,

asa a maa, aà gbēkε láaa v̄io.*

Asa má tó b̀̀supi su a gbεu lá a káauwae. Ma Dii máme má ò.

12 Ma Dii Zíḡ́de ma m̀̀, gue beeá beziae, gbēnazina ge p̀̀tuo ku a guuo, kási a ẃ́eε pii a εa àó dádákεk̄́i v̄ie, sādānao i n̄ s̄́o káleu.

13 Gusiside ẃ́eεo guu n̄ gusalala ẃ́eεo n̄ gbáa ẃ́eεo n̄ Bēyāmεε buio b̀̀su ẃ́eεo n̄ Yelusaleũ z̄́ewiao n̄ Yuda ẃ́eεo pii, s̄́o εa ḡ́ n̄ kaau gbé ṕ́o lé n̄ nao ae. Ma Dii máme má ò.

Dii lεgbēa Davidi bui yá musu

14 Ma Dii ma m̀̀ ḡ́oε a mó ké má lé maa ṕ́o má gbè Isailio n̄ Yudaone papa.

15 Ḡ́oóbeezi má tó Davidi bui vlāpa† gbēmaa ũ, ili yāmaake a zéwa a b̀̀suu.

16 Ḡ́oó bee Yudaó d̄́εepoo, Yelusaleũdeó aao ku d̄́d̄́a.

T́́ε bee walio aà sisiwà, Dii ṕ́o t̀̀o yá b̀̀wanó na.

17 Asa ma Dii ma m̀̀ Davidi bui a ḱ́ε Isaili kpalawa bauo,‡

18 Levii bui sa'onao ḱ́ε ma ae n̄ sa ṕ́o w̄́i a ṕ́o kátεu à tékū oao ge n̄ ṕ́o wentio ge n̄ lá gu lé d̄́o sa'ao.§

19 Dii yá'ò Zelemiie à m̀̀:

20 Ma Dii ma m̀̀, tó a f̄́o ma fāane n̄ gwāasinao dilea gb̀̀o,* ké aasu ke a ḡ́oowa ló,

21 t̀̀o, ma bàa kua n̄ ma z̀̀blena Davidio a gboo, aà bui i ḱ́ε kpalawa sa. Māae n̄ sa'ona Levii bui ṕ́o aai ma gbagbaó ló.†

22 Ma z̀̀blena Davidi bui n̄ Levii bui ṕ́o aai ź́ikεmεεo, má tó aao dasi lán saanaowa, wa f̄́o nao, lán ísiale ũfāawa, wa f̄́o zaadauo.

23 Dii yá èa d̄́de Zelemiwa à m̀̀:

24 N yá ṕ́o gbépio lé o m̀̀o lò? Aa m̀̀ ma gi bui m̀̀n pla ṕ́o má s̀̀piozi. Māa aale saka ma gbéógu, aale n̄ gwa bui ũ ló.

25 Ma Dii ma m̀̀, tó mi fāane n̄ gwāasinao dileo, mé mi iko dile musu n̄ ź́ileoεo,

26 má gí Yakóbu buio n̄ ma z̀̀blena Davidiozie sa, ké aà bui su kpalable Ablahaũ n̄ Izaakio n̄ Yakóbu buiowa ló yáí. Asa má suinó n̄ pá ziuε, mí n̄ wēnagwa.

* 33:11 Eza 3.11, Soū 118.1, 136.1 † 33:15 Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6 ‡ 33:17 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4 § 33:18 Nao 3.5-10 * 33:20 Daa 8.22 † 33:21 Zia 5.10

34

Dii ɛgbɛa Zedekias

¹ Gɔɔ pɔ Babeli kɪ Nɛbukanɛza nɪ a zɪgɔɔ pɪi nɪ bɪsu pɔ ɔlɛ kiblewɔɔ gbɛɔ pɪi lɛ zɪka nɪ Yelusaleũdeɔ nɪ a zɔɛwɪaɔ, Dii yɔ'ò Zelemiiɛ à mè:

² Ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, ge o Yudaɔ kɪ Zedekiasɛ ma mè, málɛ wéɛɛ bee na Babeli kíaɛ a ɔzɪɛ, i tɛsɔwà.

³ Aàpi sɔ a bɔ aà ɔzɪo, wa aà kũ na Babeli kíapie a ɔzɪɛ. Aa wɛsikɔɛ, aai yãbɔ kɔ léu, wi taaàno Babeli.

⁴ N beo lɛ pɔ ma Dii má gbɛ̀en ke: Ma mè wa aà de nɪ fɛndaoo,

⁵ a ga niɛniɛ. Lá wà tulaletikà aà dezi kía káau pɔ dɔaaɔne téa, màa wa tulaletikaè téa, wi búbuapɛè wà mɛ: Waiyoo kí! Ma Dii máme ma lépi gbɛ̀.

⁶ ɔ anabi Zelemii yápi ò Yudaɔ kɪ Zedekiasɛ pɪi Yelusaleũ,

⁷ gɔɔ pɔ Babeli kía lɛ zɪka nɪ Yelusaleũdeɔ nɪ Yuda wéɛ pɔ gɔɔ, Lakisi nɪ Azekao. Yuda wéɛ bɪide pɔ gɔɔ lén we.

Zɔboa

⁸ Kɪ Zedekia ɛdoũkè nɪ Yelusaleũdeɔ à mè wà zɔɔ gɔa wéɛɔ ũ kpàwake. A gbɛa ɔ Dii yɔ'ò Zelemiiɛ.

⁹ Kɪ mè baade a zɔ pɔ de ɛbelu ũ ké, gɔɛ nɔɛ pɪi. Gbɛɛ su à a Yuda dee ví zɔ ũ loo.

¹⁰ ɔ gbãadeɔ nɪ gbɛ̀ kɪniɔ lɛ kè doũ aa mè, wá baade a zɔ kɛ gɔɛ ge nɔɛ, wáɔ nɪ kũa zɔɔ ũ loo. Ké aa kɔ yãmà, aa nɪ ké.

¹¹ Gbezã aa nɔɛ pãle sè, aa èa zɔ pɔ aa nɪ képiɔ dà zɔbleu.

¹² ɔ Dii yɔ'ò Zelemiiɛ à mè:

¹³ Ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, gɔɔ pɔ ma á deziɔ bòɛ Egipi bɪsu zɔbleu, ma a bàakuaɪno yãdɪlɛné ma mè

¹⁴ an baade lí a ɛbelu dee pɔ azɪa yɪamá ké a wè soplade guu. Tó à zɔblɛné wè soolo, aali aà ké.* ɔ á deziɔ i swáɛmazi aa ma yãmàò.

¹⁵ A su á dɔɔwa, a yá pɔ má yei kè, á baade gɔa wéɛɔ ũ yɔ'ò a gbɛ́deɛɛ, ɔ a kɔ yãmà ma aɛ ua pɔ ma tó kuwàu.

¹⁶ ɔ a ɛa a ma tó ɔ̀kpà, á baade èa a zɔ pɔ a kè aà a pɔɛã ke kù lo. A ɛa a nɪ dá zɔbleu, gɔɛ nɔɛ pɪi.

¹⁷ Ayãmeto ma Dii ma mè, i swáɛ ma yáio, á baade i gɔa wéɛɔ ũ yɔ'o a gbɛ́deɛɛo. Ma Dii máme málɛ gɔa wéɛɔ ũ yá kpàwakeé sa. Má á gbɛaè mà á kpá fɛnda nɪ gagyão nɪ nɔanaoɛ. Má tó à gɔ sɔ̀kɛngu pɔ ũ dúnia bɪsu gbɛ̀piɛ.

¹⁸⁻¹⁹ Yuda dɔaanaɔ nɪ Yelusaleũ dɔaanaɔ nɪ kɪ ìwaɔ nɪ sa'onaa nɪ bɪsu gbɛ̀ kɪniɔ ɛdoũkèmanɔ, aa gè gáaena paa zãngu. ɔ aa ma bàakuaɪno yá gbòo, aai zɪke ɛdoũ pɔ aa kèmanɔpiwao. A yáí má tó aa gɔ lán gáaena pɔ aa pàa pla aa gè a zãnguopiwa,

²⁰ má nɪ na nɪ ibɛɛ pɔ lɛ nɪ wɛɔne nɪ ɔzɪɛ, an ge i gɔ bão nɪ wàio pɔblea ũ.

²¹ Má Yudaɔ kɪ Zedekia nɪ a ìwaɔ na nɪ ibɛɛ pɔ aale nɪ wɛɔne nɪ ɔzɪɛ, Babeli kía zɪgɔ pɔ aale kéwápiɔ.

²² Ma Dii ma mè má yãdɪlɛné, aai su wéɛɛ bepiu, aai lélewà, aai tɛsɔwà. Má tó Yuda bɪsu wéɛɛ gɔ beziaɔ ũ, gbɛɛ aɔ ku a guuo.

35

Lekabu buis

¹ Dii yɔ'ò Zelemiiɛ Yudaɔ kɪ Yoakiũ, Yosia né gɔɔ* à mè:

* **34:14** Bɔa 21.2, Iko 15.12   * **35:1** 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

² Gέ Lekabu buiḡ be. Yā'orínḡ, ní mórínḡ ma kpé kpéne dou, ní v̄e kpámá aa mi.

³ Ǿ ma ge Zelemii né Yazania, Habazinia t̄úna s̄isi ní a d̄aunaḡ ní a néḡ ní Lekabu bui beḡeḡ píi.

⁴ Ma geḡnḡ Dii ua e Lua gbé Anana, Igedalia né ìwaḡ kpéne. A ku kpéne p̄o di bíbḡled̄ana Maasea, Saluū ne kpéneae, gu p̄o gb̄ez̄ḡḡ kpéne kúu.

⁵ Ma t̄u p̄o v̄e ka a paiḡ k̄ale Lekabu buip̄one ní keeonaḡ, ḡ má òné: A mi.

⁶ Aa mè: Wili v̄emio, asa wá dezi Lekabu né Yonadabu ȳad̄ilew̄e à mè wásuli v̄emio e wá bui léwae.

⁷ A òw̄e l̄o wásuli kp̄eḡḡ, wásuli p̄t̄ḡḡ, wásuli v̄ebu bao. A mè wásu w̄aḡ p̄p̄iḡ v̄io, sema w̄aḡ ku zw̄aakp̄eḡḡ guu ḡḡpii, ké w̄a e ḡḡḡ b̄usu p̄o wá kú a guu b̄m̄ḡḡ ūe beeu.

⁸ Wá wá dezi Lekabu né Yonadabu ȳapi k̄ua píie. W̄apiḡ ní wá n̄eḡḡ ní wá neḡḡḡ ní wá nen̄eḡḡ wili v̄emio.

⁹ Wili kp̄eḡḡ w̄aḡ ku a guuo. Wá v̄ebu v̄io ge bua ge p̄obui.

¹⁰ Wio ku zw̄aakp̄eḡḡ guue. Wá yá p̄o wá dezi Yonadabu d̄ilew̄e k̄ua píie, w̄ale z̄ikewa.

¹¹ Ké Babeli kí Nebukaneza s̄i wá b̄usu, ḡ wá òk̄ḡ: A m̄o wá bàale Babiloni z̄iḡḡḡ ní Sili z̄iḡḡḡne, wí tá Yelusaleū, ḡ wa ḡḡ Yelusaleū la.

¹² Ǿ Dii yā'ò Zelemii e à mè:

¹³ Ma Dii Z̄iḡḡde Isailiḡ Lua ma mè, ge o Yelusaleūdeḡne ní Yudaḡ píi ñ me: A sw̄ase led̄amai à ma yāmao lé? Ma Dii máme mále á la.

¹⁴ Lekabu né Yonadabu ȳad̄ile a buiḡne à mè aasuli v̄emio, ḡ aa ȳapi k̄ua, aali mio e ní a gb̄ao, ké aale z̄ike ní dezipi yáwa yái. Mapi s̄o mio yā'óe m̄ḡḡḡ, ḡ ìli z̄ike ma yáwao.

¹⁵ Mio a z̄òblena ānabiḡ z̄iwá m̄ḡḡḡ, aaiḡ oé á baade b̄o a zé v̄ai guu, i a ȳakeḡḡ lile. Aaiḡ oé ásu te dii p̄aleḡḡ à z̄òblenéo, ìo ku aafia b̄usu p̄o má kp̄a á deziḡwa guu. Kási i sw̄asei à ma yāmao.

¹⁶ Lekabu né Yonadabu buiḡ z̄ikè yá p̄o an dezipi d̄ilenéwa, ápiḡ s̄o ìli ma yāmao.

¹⁷ Ayāmeto ma Dii Lua Z̄iḡḡde Isailiḡ Lua ma mè, yá p̄o má ò má yía Yelusaleūdeḡ ní Yuda k̄iniḡwa, má yiamáe, asa ma yā'òné, aai sw̄aseio. Ma lez̄un̄zi, aai weao.

¹⁸ Ǿ Zelemii ò Lekabu buip̄one, Dii Z̄iḡḡde Isailiḡ Lua mè, lá á á dezi Yonadabu ȳad̄ileae k̄ua, ále z̄ike yá p̄o a d̄ilep̄iḡwa píi,

¹⁹ a yái Dii Z̄iḡḡde Isailiḡ Lua mè, Lekabu né Yonadabu buie aḡ z̄òblee ḡḡpiiie, aḡ kélea we v̄i bauo.

36

Yoakiū Zelemii lá kaa téu

¹ Yudaḡ kí Yoakiū, Yosia né kpalablea w̄e síiḡde guu, Dii yā'ò Zelemii e à mè:

² Lá sé yá p̄o má òne Isailiḡ ní Yudaḡ ní buip̄aleḡ yá musu za ḡḡ p̄o ma na yā'oanewa Yosia ḡḡ e gb̄a kéu píi.

³ Wiliḡ d̄ḡo t̄o Yudaḡ yá p̄o ma zeḡ má yiamá yāma, an baade i b̄o a zé v̄aiu, mí ní tàaeḡ ní ní duunao kéma.

⁴ Ǿ Zelemii Nelia né Baluku s̄isi. Ké Zelemii yá p̄o Dii òe d̄au lé siu Balukue, ḡ àle ké láu.

⁵ Ǿ Zelemii òè: Lá wá ḡimee ní gea Dii uao,

⁶ ḡe Dii yá p̄o má d̄au má siune ní kè láu kyokeiné we leyeḡḡ. N a kyoke Yuda p̄o aa b̄ò z̄ewia aa m̄ḡḡne píi.

⁷ Wiliḡ d̄ḡo t̄o aa awakpa Diie, an baade i b̄o a zé v̄aiu, asa kp̄ene ní p̄of̄e yá p̄o Dii ò gb̄ep̄iḡ musuo z̄ḡḡ.

⁸ Ǿ Nelia né Baluku kè lá ānabi Zelemii òewa píi, à gè Dii yá p̄o kú lápi guu kyokè Dii ua.

⁹ Yudaḡ kí Yoakiū, Yosia né kpalablea w̄e s̄ode, a m̄o k̄eḡwide, wa d̄ile wá leye Dii kp̄e kpele Yelusaleūdeḡ ní Yuda p̄o aa b̄ò z̄ewia aa m̄ò Yelusaleūḡ píi.

10 Gɔɔbeezi Baluku Zelemii yá taalapi kyokè Dii kpé kpea pɔ de lakēna Gemalia, Safana né pɔ ũ guue. Kpeapi ku Bɔle Dafu sae Dii kpé ua lesiue.

11 Ké Gemalia né Mika, Safana tɔŭna Dii yá pɔ kú taala guupi mà,

12 ɔ à gè kibe lakēna kpéu, à gbãadee beeɔ lè kálea we, lakēna Elisama ní Semaia né Delaiao ní Akaboo né Elenatão ní Safana né Gemaliao ní Anania né Zedekiao ní gbãade kɛniɔ píi.

13 ɔ Mika taala pɔ Baluku a kyokè a mà káné ní swáwa píi.

14 ɔ gbãadepiɔ Netania né Yehudi, Selemia tɔŭna, Kusi síwena zì Balukuwa aa mè: Oè aà lá pɔ à a kyokè gbéɔnɛpi se mɔð. ɔ Nelia né Baluku taalapi sè gèoné.

15 Aa òè: Zɔle n lápi kyokewēe. ɔ Baluku a kyokèné.

16 Ké aa yápi mà, aale kɔ gwagwa wèlewele, ɔ aa ò Balukue: Sema wà yápi dau wà siu kíe píi.

17 ɔ aa Baluku là wà mè: Kpelewa ní kè ní lápi kèi? A dau a siune yà?

18 ɔ Baluku wemá à mè: Ké à yápi dau a siumeɛ, ɔ má kè ní lákɛbɔo.

19 ɔ gbãadepiɔ òè: A ní Zelemiiò à ge ule, gbēe su àɔ á kúkii dɔo.

20 Gbãadepiɔ taalapi si ðile lakēna Elisama kpéu, ɔ aa gè kí lè ua aa yápi siuè.

21 ɔ kí Yehudi zì lápi séi, ɔ à ge sè lakēna Elisama kpéu. Ké à sùð, à a kyokè kípíe ní gbãade pɔ kú aà saeɔ.

22 A mɔ lè mɔ kēokwide guue, íana kú. Kí zɔle a kpéu, té kaa tàasou ðile a aà ae.

23 Tó Yehudi lápi kyokè zekii àaɔ ge síis, ɔ kí í lápi zɔ we léu ní lakēna fēnao, í zu tàaso tēpiu e lápi gè tekù píi.

24 Ké kí ní a íwapiɔ yápi kyó mà, vía i ní kũo, aai ní ulaɔ gà wa kèo.

25 Baa ké Elenatã ní Delaiao ní Gemaliao awakpàè asu lápi kpasao, i ní yāmao.

26 ɔ kí ò a né Yelameliɛ ní Azeliɛ né Selaiao ní Abedee né Selemiao aa gé lakēna Baluku ní ānabi Zelemiiò kúkii, āma Dii ní úle.

27 Kí taala pɔ Zelemii a yá dau a siu Balukue a kēpi kpasaa gbɛa, Dii yā'ò Zelemiiɛ à mè:

28 Ea n lá pāle se ɔ, ní yá pɔ kú taala séia guu, Yudaɔ kí Yoakiũ kpàsapi kēu,

29 ní ge o kípíe ma Dii ma mè, à taalapi kpàsa à mè: Bóyāi wa kēu wà mè Babeli kía a mɔ būsue bee òkpa, i gbēnazina ní pɔtuos yáui?

30 A yái má ò Yudaɔ kí Yoakiũ yá musu, aà buie a zɔle Davidi kpalauo, wa aà ge zu bàasiɛ, íatē i le fáane, fii i kpawà gwá.

31 Má aà tàae ní aà néɔ tàaeo ní aà íwaɔ tàaeo wí ní musue, mí yá pɔ ma mè má yía Yelusaleũdeɔwa ní Yudaɔ píi yíamá píi, ké aai ma yāmao yái.

32 Zelemii taalapi pāle se kpà lakēna Baluku, Nelia néwa, ɔ à lá pɔ Yudaɔ kí Yoakiũ kpàsapi yá dau a siuè píi a kēu. A yá bee taa kãfikãfiè dasi ɔ.

37

Zelemii daakpeu

1 Babeli kí Nebukanɛza Yosia né Zedekia ðile Yuda būsua kía ũ Yoakiũ né Yekonia gbɛu.*

2 Aapi ní a íwaɔ ní a būsudeɔ aai swáse Dii yá pɔ ānabi òio.

3 ɔ Zedekia Selemia né Yehukali ní sa'ona Zefania, Maasea néo zì ānabi Zelemiiwa aa mè: Wabikewēe Dii wá Luawa.

4 Zelemii ɔ bebe gbéɔ guu, asa wi aà dakpeu gíao.

5 Gɔɔ bee Falaɔ bɔ Egipi ní a zígɔɔ. Ké Babiloni būsua gbé pɔ lia Yelusaleũziɔ a baomá, ɔ aa gòa.

6 ɔ Dii yā'ò Zelemiiɛ à mè:

* 37:1 2Kia 24.17

7 Ma Dii Isailio Lua ma m̀̀, Yudaɔ ḱ pɔ gb́́ z̀́ma ǹ ma lae, ge ǹ ò Falaɔ z̀́gɔ pɔ b̀̀le Egipi aale m̀ d̀́iaaleɔ ea tá ǹ b̀̀suu.

8 Babiloni b̀̀sudeɔ ea m̀ l̀́le ẃ́lɛpiwae, aai si aa tesɔwà.

9 Ma Dii ma m̀ ́su az̀́ia sásá à me, Babilonio goálaeɔ, asa aa tao.

10 Baa tó a Babiloni pɔ l̀́ z̀́kaánɔ̀ f̀̀ p̀́i, tó k̀̀ɔ̀ mé g̀̀ ǹ zwàakpɛɔ guu, ampiɔ mé aa fele tesɔ á ẃ́lɛpiwa.

11 Ké Babiloni z̀́gɔ̀ gò Yelusaleŭa Falaɔ z̀́gɔ̀ yáí,

12 ̀ Zelemii f̀̀le l̀́ gé B̄yāmɛɛ buio b̀̀suu a kpaale séi a gb́́ guu we.

13 Ama ké à kà Yelusaleŭ B̄yāmɛɛ Bɔleu, gudɔanaɔ gb̄zɔ̀ pɔ ẁ́ me Selemia né Ilia, Anania t̀̀na aà k̀̀ à m̀̀: N ye ge nai Babiloniowae.

14 ̀ Zelemii m̀̀: Egeɛ! Mále gé naimáo. ̀ Ilia i we aà yáio, ̀ à g̀̀aàno gbãadeɔ k̀́i.

15 Gbãadeɔ pɔ p̀̀aàzi, aa aà gb̀̀ aa aà dàkpɛu lak̄na Yonatáa be, gu pɔ wa dile dakpɛunaɔ be ũ.

16 ̀ wà aà dà ̀ pɔ wà a bala k̀̀u, à g̀̀oplakè we.

17 Bee gb̄ea ḱ Zedekia gb́́ z̀́, wà aà b̀̀ m̀̀oè az̀́ia k̀́k̀́iu, ̀ à aà là à m̀̀: N yáe mà Diiwae? Zelemii ẁ̀wà à m̀̀: Ao, a n na Babeli ḱae a ̀z̀́le.

18 ̀ Zelemii ḱ Zedekia là à m̀̀: Tàae kpele má k̀̀ne ge ǹ ìwaɔne ge ǹ gb́́ne ̀ a ma dakpɛui?

19 A ānabi pɔ aa ānabikèkè aa m̀̀ Babeli ḱa a l̀́le á b̀̀suwaò ku máe?

20 Tiasa ma dii ḱ, ǹle maa? Nsu to wà ea tamanɔ lak̄na Yonatáa beo. Tó ni ke màao, má ga wee.

21 ̀ ḱ Zedekia m̀̀ wà Zelemii dile dakpɛunaɔ ua, wio ẃ́le p̀̀ekenaɔ p̀̀e kpawà lá gu l̀́ d̀̀ m̀̀ndodo e p̀̀e ge láaò ẃ́leu. ̀ Zelemii g̀̀ dakpɛunaɔ ua.

38

Zelemii zua b̀̀ giuu

1 Matá né Sefatia ǹ Pasuu né Gedaliao ǹ Selemia né Yukalio ǹ Malakia né Pasuuo yá pɔ Zelemii l̀́ o gb̄́ne mà à m̀̀:

2 Dii m̀̀ gb́́ pɔ g̀̀ ẃ́leɛ bee guuɔ ̀ wa ǹ d̀̀de ǹ f̀̀ndao ge ǹ noanao ge ǹ gagyão, āma gb́́ pɔ aa g̀̀ nà Babiloniowao aao ku. Aa b̀̀ aafia, aaiɔ ku.

3 Dii m̀̀ á ẃ́leɛ bee na Babeli ḱa z̀́gɔ̀ne ǹ ̀z̀́le, aai sí.

4 ̀ gbãadeɔ ge ò ḱe: Wà gb́́pi de, asa àle z̀́gɔ̀ pɔ g̀̀w̄e wá ẃ́le guuɔ kãdeɛ ǹ gb́́ k̄nio p̀́i, yá pɔ àle oné yáí. Gb́́pi l̀́ wá gb́́ aafia w̄eɛɛo, sema an ásookea.

5 ̀ ḱ Zedekia òné: Madɔ a k̀́ á ̀z̀́l̀ k̀̀i? Bó á ye mà ke l̀̀i?

6 ̀ aa Zelemii se dà ḱane Malakia b̀̀ pɔ k̀́ dakpɛunaɔ uapiu. Wà aà gb̀̀e b̀̀piu ǹ baoc. L̀̀pi í v̄io, sema p̀̀lea, ̀ Zelemii v̄ile p̀̀leapiu.

7 Etiopi gb́́ Ebemeleki pɔ de ḱa nɔ gwana ũ mà wà Zelemii dà b̀̀piu. Goo pɔ ḱ z̀́lea B̄yāmɛɛ Bɔleu,

8 ̀ Ebemelekipi b̀̀ aà be, à g̀̀ a òè:

9 Ma dii ḱ, yá pɔ gb́́pi k̀̀ ānabi Zelemiie maa, aa aà dà b̀̀ue. A gau ǹ noanaoe, asa p̀̀e ku ẃ́le guu bo.

10 ̀ ḱ òè: Gb̄on baakwi se la g̀̀nɔ, ǹ aà b̀̀ b̀̀piu e ào ga.

11 ̀ Ebemeleki gb́́ s̀̀ g̀̀nɔ kibɛ. Aa pɔ zio ǹ zwànkasaɔ s̀̀le kpɛa pɔ k̀́ làasi z̀́leu, ̀ aa gb̀̀e Zelemiie ǹ baɔ b̀̀piu.

12 ̀ a ò Zelemiie à m̀̀: P̀̀pio ka ǹ k̀́lukulunau ǹ bapio. Ké Zelemii k̀̀ màa,

13 ̀ aa aà g̀̀ b̀̀ b̀̀piu. Zelemii ku dakpɛunaɔ uapiu.

Ki Zedekia yágbεaa Zelemiiwa

14 Ǿ Zedekia gbέϙ zǐ ānabi Zelemiiwa, aa aà sè sùòè Dii kpé bǔle àaǔdeu. Ǿ kǐpi ò Zelemiiε: Mále yágbεama. Nsu yāe ulεμεεο.

15 Ǿ a wèwà à mè: Tó má òne, rýϙ ma deo yó? Baa tó ma ledàma, rýϙ swáse ma yáio.

16 Ǿ kí lεgbèè asii guu à mè: Má sǐ ní Dii pǔ wá gbá wēnio, má n deo, má n na gbέ pǔ lé n wεϙne ní ϙzǐo.

17 Ǿ Zelemii òè: Dii Lua Zǐgǔde Isailiϙ Lua mè, tó n mikpà Babeli kía zǐgǔ dǔaanaϙwa, rýϙ bǔ, mé wa tesǔ wéleε beewao. Mpi, rýϙ kú ní n bεdeϙ.

18 Tó ni mikpamá sǔo, á wélepi na Babiloniϙne ní ϙzǐe, aai tesǔwà, mé rýϙ e pilimáo.

19 Ǿ kǐpi òè: Mále víake wá gbέ Yuda pǔ gè nà Babiloniϙwaϙneε. Tó wà ma kpámá, aa ma wεtáε.

20 Ǿ Zelemii mè: Wa n kpámáo. Dii yāma, níϙ zǐke yá pǔ má ònepiwa, rýϙ bǔ, níϙ ku aafia.

21 Tó n gi mikpaimá sǔ, yá pǔ Dii òlǔμεεn ke:

22 Má è wà bǔle ní n be nϙε pǔ gǔϙ Babeli kía zǐgǔϙne, ϙ nϙεpiϙ lé me:

Gbé pǔ nannϙpiϙ ònǔkèneε,

ϙ aa n fu.

N gbá vǐle pèleau,

ϙ aa bǔ n kpe.

23 Wa bǔle ní n naϙ ní n néϙ Babiloniϙne. Mpi sǔ rýϙ pilimáo. Babeli kíapi mé a n kú, i tesǔ wéleε beewa.

24 Ǿ Zedekia ò Zelemiiε: Nsu to gbée yápi mao, ké wasu n deo yáí.

25 Tó gbāadeϙ mà ma yá'ònnϙ, mé aa mò n la aa mè n yá pǔ ní òμεε ní yá pǔ má òneo oné, tó n a kee ùlené, aa n dεε,

26 ní oné n mǔ awakpaimεε, ké másu n gbεε Yonatāa be n ga weo yáíε.

27 Gbāadepiϙ mò Zelemii kǐi píi, aa yálálawà, ϙ a wémá lá kí dàewa píi. Ǿ aai yāe oè bo, asa gbée yá pǔ aa ò ní kǔo ní kíó dǔo.

28 Ǿ Zelemii ku dakpεunaϙ ua e wà gè Yelusaleū sið. Lá wà Yelusaleū sǐn ke:

39

Babiloniϙ Yelusaleū sia

1 Yudaϙ kí Zedekia kpalablea wè kēokwi mǔ kwide guu, Babeli kí Nebukanεza mò lía Yelusaleūi ní a zǐgǔϙ.

2 Zedekia kpalablea wè kuεdode mǔ síiǔde guu, a gǔϙ kēokwide zǐ ϙ aa a bíi fǔ.

3 Ǿ Babeli kía ní a íwaϙ mò zǔle Guo Bǔleu. Asi'onki Nεεgali Salezεε kú ní guu ní Samegaa Neboo ní zǐgǔϙ ziia Saasikiūo ní Babeli kía íwa kíniϙ píi.

4 Ké Yudaϙ kí Zedekia ní a zǐgǔϙ ní é màa, ϙ aa lèkǔwa aa bǔle ní kibe kaao, aa bǔle wéle bǔleu gwá, aa Yuudε dǔo zé sè.

5 Ǿ Babiloni zǐgǔϙ pèle ní gbεu, ϙ aa Zedekia lè Yeliko gusalalau. Aa aà kǔ tàð Babeli kí Nebukanεzawa Liblá, Amata bǔsuu. We à yādàuaála,

6 à aà néϙ dèdeε aà wáa ní Yuda bǔsu kíabuiϙ píi.

7 Ǿ à Zedekia wé wǐwi à aà yè ní mǔdaonao, à tǔaànϙ Babeli.

8 Ǿ Babiloniϙ tesǔ aà bεwa ní Yelusaleū kpéϙ píi, mé aa a bíi gbòo.

9 Dǔaiϙ gbēzǔϙ Nebuzaladā gbέ pǔ gǔ wéleuϙ sèle tǔrǐnϙ Babeli ní gbέ pǔ gè nàwaϙ ní gbέ kíniϙ.

10 Taaside búubuϙ ϙ à ní tó Yuda bǔsuu we, à ní gbá véεbuϙ ní bugbεϙ gǔϙ bee.

11 Babeli kí Nebukanεza yādǐle dǔaiϙ gbēzǔϙ Nebuzaladāε Zelemii yá musu à mè:

12 N aà sé, níϙ laaidǔwà. Nsu vǔie kēèo. Lá a òne, níli kēè.

¹³ Ǿ dɔaio gbɛzɔɔpi n zɔgɔ ziia Nebusazebao n asi'onki Neegali Salezeo n Babeli kia iwao pii

¹⁴ Zelemii se bɔdɔ dakpeunao ua, aa aa kpaa Aikaũ ne Gedalia, Safana tounawa, a taɔ a be, ɔ a ku a gbɛɔ guu we.

¹⁵ Goo po Zelemii ku dakpeunao ua, Dii ya'ode a me:

¹⁶ Ge n o Etiopi gbe Ebemelekie,
ma Dii Zɔgɔde Isailio Lua ma me,
ma ya po ma o wele bee musu ke,
kaale, i ke aafia no.

Goo bee aa we a sie.

Ma Dii mama ma o,

¹⁷ Goo bee so ma aa bo,

ma aa na gbe po ale viakeneone n ozi.

Ma Dii mama ma o.

¹⁸ Ma aa boe, wa aa de n fendao,

ma aa misi ke a ma naai vi ya.

Ma Dii mama ma o.

40

Zelemii zɔlea Mizipa

¹ Dɔaio gbɛzɔɔ Nebuzalada Zelemii gbaea gbaea Dii ya'ode Zelemiipie. A Zelemii le Lama, wa aa ye n mɔdaonao, a ku Yelusaleũ zɔgɔ n Yuda gbe po wale tarino Babelio guue.

² Ke dɔaio gbɛzɔɔpi Zelemii e, a ode: Dii n Lua zed wa yaya gue beewae.

³ Dii mɔdɔ sa la a owa, asa a duunakee, i aa yamao. A ya ya pi a lei.

⁴ N beeo male mɔdaona polo n owa gba. To a kene, taman Babeli, mi laaidoma we. To i kene so, kamabo. Busu gwa da n ae, gu po kene maa geu.

⁵ Ke Zelemii i dazuo, a ode: Ge Aikaũ ne Gedalia, Safana touna po Babeli kia aa dile Yuda wele gbɛzɔɔ u ki, ni kuaano n gbɛɔ guu, ge gu po kene pii le. Ǿ dɔaio gbɛzɔɔpi kusakè, a aa gbæd.

⁶ Ǿ Zelemii ge Aikaũ ne Gedalia ki Mizipa, ɔ a kuaano we a gbe po go n busuu guu.

Gedalia dilea (2Kia 25.23-24)

⁷ Ke Yuda zɔgɔ dɔaana n n gbe po ku seu ma Babeli kia me Aikaũ ne Gedalia dile busu dɔaana u, me a taaside po aai tarino Babelio nae a zi, goe n noe n neo pii,

⁸ aa mo Gedalia ki Mizipa. Netania ne Isimaela ku n guu n Kalea ne Yohanani n Yonatãao n Tanume ne Selaiao n Netofa gbe Efai ne n Maaka gbe Yezaniao n n gbɛɔ.

⁹ Ǿ Aikaũ ne Gedalia, Safana touna legbene n n gbɛɔ a me: Asu zoble Babilione viakeo. A zole wa busuu la, i zoble Babeli kiae, ya i boano na.

¹⁰ Mapi, ma go Mizipa lae, mi ya'o Babiloni po aa mo wa kione. Apio so a ge pakeke n veeo n nisio, i ka do, io ku wele po a zoleu.

¹¹ Ke Yuda po ku Mabu busuu n Amonio busuo n Edou busuo n busu paleo ma Babeli kia gbe kona to Yuda busuu, me a Aikaũ ne Gedalia, Safana touna dile n gbɛzɔɔ u,

¹² aa bo busu po aa faaapiou aa su Yuda busuu, aa mo Gedalia ki Mizipa, ɔ aa po keke maama n veeo pii.

¹³ Kalea ne Yohanani n zɔgɔ dɔaana po ku seu mo Gedalia le Mizipa mpii,

¹⁴ aa ode: N do ke Amonio ki Baalisi me Netania ne Isimaela zi n deio lo? Ama Aikaũ ne Gedalia i n ya sio.

15 ǃ Kalea né Yohanani ò Gedaliae asii guu Mizipa à mè: To mà ge Netania né Isimaelapi de. Gbēe aò a yá d̄so. Bóyái n̄yō to aà n de, Yuda pò k̄āaañziò i f̄āaa píii? Yuda k̄ōnaò midēē.

16 ǃ Aikaū né Gedalia wè Kalea né Yohananiwa: Nsu yápi keo, eε r̄le d̄o Isimaelawa.

41

Gedalia dea

1 Wēpi mo soplade guu ̄ Netania né Isimaela, Elisama t̄ūna mò n̄ gbēon kwio, aa Aikaū né Gedalia lè Mizipa. Kía buie, mé kía iwaε. Goo pò aale poble Mizipa we s̄anu,

2 ̄ Isimaelapi n̄ gbēon kwi pò kuaàn̄o f̄le Aikaū né Gedalia, Safana t̄ūna lè n̄ f̄ndao, aa gbé pò Babeli kía aà d̄ile b̄usu gbēz̄o ūpi dè.*

3 Isimaelapi Yuda pò kuaàn̄o Mizipa weo d̄ede pii n̄ Babiloni z̄iḡo pò kú weo.

4 Ké a gu d̄o, gbēe Gedalia dea yá d̄o ḡiao,

5 ̄ gbēon basiīo b̄o Sikēū n̄ Siloo n̄ Samalio. Gbēpio n̄ lek̄anaò wà, aa n̄ p̄kasaò ga k̄èk̄è, aa n̄ me lili kp̄lékp̄le, aale gé Dii ua n̄ p̄wentio n̄ tulaletio.

6 ǃ Isimaela f̄le Mizipa, àle gé dair̄le n̄ olo. Ké à kà n̄ k̄i, a òné: A mo wà gé Aikaū né Gedalia k̄i.

7 Ké aa ḡè w̄léu, ̄ Isimaela n̄ gbé pò kuaàn̄o n̄ k̄olokpakpa, à n̄ ká l̄ò'eu.

8 A mo lè an gbēon kwio ò Isimaelaε: Nsu wá d̄edeo, asa wa mase n̄ naao n̄ n̄sio n̄ z̄o ùle s̄euε. ǃ à n̄ tó we, i n̄ d̄ede n̄ n̄ gbēo.

9 L̄ò pò kí Asa ȳo ḡo pò àle z̄ika n̄ Isailio k̄i Baasao ̄ Isimaela gbé pò à n̄ d̄edepio k̄au Gedalia pò saε. L̄òpi ̄ Isimaela gbé pò ḡagaò k̄au páup̄au.

10 ǃ Isimaela gbé pò aa ḡò Mizipaò k̄ük̄ü pii, kía nen̄eo n̄ gbé pò d̄aio d̄aana Nebuzalad̄ Gedalia d̄ile n̄ d̄aana ū aa ḡo weo, ̄ à d̄azeu àle tá Am̄onio b̄usu.

11 Ké Kalea né Yohanani n̄ z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o yāv̄ai pò Isimaela kè mà pii,

12 aa n̄ gbéò s̄ele pii, aa gè z̄ikai n̄ Isimaelapio. Aa aà lè íkalék̄i z̄o pò kú Gabāo saε.

13 Ké gbé pò aa kú n̄ Isimaelaò Yohanani n̄ z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o è, an p̄o k̄ena.

14 ǃ gbé pò Isimaela n̄ k̄ük̄ü Mizipapio Isimaelapi tò we, aa tà Yohanani k̄i.

15 ǃ Isimaela n̄ a gbēon swaāo p̄liwà, aa tilè wà tà Am̄onio b̄usu.

16 Yohanani n̄ z̄iḡo d̄aana pò kuaàn̄o Mizipa gbé k̄onapio s̄i Isimaelawa Gedalia dea gb̄ea, aa n̄ séle, z̄iḡo n̄ n̄eo n̄ néo n̄ kía n̄o gwana pò à s̄urn̄o n̄ Gabāoò,

17 ̄ aa d̄azeu aa zè Kimaū pilak̄i pò kú Betelēū saε. Aale tá Egipi,

18 ké aale bàale Babilonioε yá. Aale v̄lakené, asa Isimaela Gedalia pò Babeli kía aà d̄ile b̄usu d̄aana ū dè.

42

Zelemii wabikea Diiwa Yudaone

1 ǃ Kalea né Yohanani n̄ Osaia né Azaliao n̄ z̄iḡo d̄aanaò n̄ gbé kinio néf̄enen gbēz̄o pii gè

2 ānabi Zelemii lè aa òè: Yá pò wále gb̄eama ma, ní wabikew̄ε Dii n̄ Luawa n̄ gbé k̄naε beeo pii. Wá dasi yāa, wá gbé pò wa ḡo sa wá bílao lá n̄ è wá s̄le beewa.

3 Wabike Dii n̄ Luawa aà zé pò wá sé n̄ yá pò wá keo ow̄ε.

4 ǃ ānabi Zelemii òné: Má mà. Má wabikéé Dii á Luawa lá á òwa. Yá pò a wèwá pii má oé. Má gí yāe oiéo.

5 ǃ aa ò Zelemiiε: Lá Dii n̄ Lua su one wà ke, tó wi z̄ikewà píio, Diipi mé aò de wá seelade s̄iande náaide ū.

* 41:2 2Kia 25.25

⁶ Yāmaa ge a vāin nò, wá zíkε Dii wá Lua pò wáλε n zì yāgbεaiwà yáwa, ké wà e wàò aafia, asa wá zíkε Dii wá Lua yáwaε.

⁷ Goo kwi gbεa Dii yā'ò Zelemiε.

⁸ Ɔ à Yohanani ní zīgō dɔaana pò kuaànɔ sɪsi ní gbé kɪniɔ néfɛnɛn gbēzɔɔ píi.

⁹ A òné: Dii Isailiɔ Lua pò a ma zì yāgbεaiwà mè:

¹⁰ Tó a gō zōλε bùsupiu la, má á zεdɔ, má á fuangbao, má á gba gbāa, má á gbooo, asa ma pò yà yá pò má yīawá yáie.

¹¹ Asu vīake Babeli kía pò á aà vīa vīεo. Asu vīakeεo, asa máo kúánɔε. Má á suaba, mí á bɔ aà ɔzì. Ma Dii máme má ò.

¹² Má wēnadōé, Babeli kía i á wēnagwa, i εa á bùsu ɔɔaaé.

¹³ Tó a su mè á Dii á Lua yāmao, á zōλε bùsuu lao,

¹⁴ tó a su mè aawo, wá tá Egipiε, we wáɔ kuu, wá kō'e ní zìoo, wá zì kuu mao, nɔana a káwáguo,

¹⁵ too, à ma yāma Yuda kōnaɔ. Ma Dii Zīgōde Isailiɔ Lua ma mè, tó a gi ta Egipi, a ge zōλε we,

¹⁶ fēnda pò áλε vīakeε mè a á le Egipi we, nɔana pò áλε leeleke a yá musu a kááguε, í gaga we.

¹⁷ Gbé pò aa zè ní Egipi taaò wà ge zōλε weɔ, wa ní dεdε ní fēndaoε ní nɔanao ní gagyāo. An gbēε a bɔo, aa bɔ yá pò má yíamá fòouo.

¹⁸ Ma Dii Zīgōde Isailiɔ Lua ma mè, lá ma pɔfē ní pɔkūmao bɔbɔ Yelusaleūdeɔwa, màa má pɔkūmabɔbɔwá, tó a ta Egipi. A gō gbékabɔ ũ, sōkēngu pò ũ, láaipɔ ũ, láanipɔ ũ, mé á wesi gue beele bau bɔ.

¹⁹ Ɔ Zelemii mè: Yuda kōnaɔ, Dii òé ásu ta Egipio. Aɔ dō sáasá ké má òé gbān we,

²⁰ ma mè a zā yáwa, áλε ázia kaikεε. A ma zì Dii á Luawa, a mè mà wabikεwàé, yá pò a omεε mà oé, á ke píie.

²¹ Ma yá pò Dii á Lua ma zì òé gbā, kási i swáεio.

²² Aɔ dō sáasá ké wa á dεdε ní fēndaoε ní nɔanao ní gagyāo gu pò á ye gé zōleuipi.

43

Yudaɔ taa Egipi

¹ Ké Zelemii yápi ò gbépiɔne píi a làa, yá pò Dii ní Lua aà zìomápi,

² Osaia né Azalia ní Kalea né Yohananio ní waladeɔ píi ò Zelemiε: Εε níλε to. Dii wá Lua i n zì ò owēε wásu gé zōlei Egipioo.

³ Nelia né Baluku mé n swáfēwēε, ké à wá na Babiloniɔne ní ɔzì, aai wá dεdε ge aai táwanɔ Babeli.

⁴ Ɔ Yohanani ní zīgō dɔaanao ní gbé kɪniɔ i Dii yāmao, aai gō Yuda bùsuuo.

⁵ Ɔ Yohanani ní zīgō dɔaanapiɔ Yuda kōna pò aa bò bùsu pò aa fàaau aa sù Yuda bùsuuo sèλε píi aa dàzeu,

⁶ gōεo ní nɔεo ní néo ní kía nenɔεo ní gbé pò dɔaiɔ gbēzɔɔ Nebuzaladā ní tó ní Gedaliao ní ānabi Zelemiio ní Nelia né Balukuoɔ.

⁷ Aai Dii yāmao, ɔ aa tà Egipi e Tapanεsi.*

⁸ Ɔ Dii yā'ò Zelemiε Tapanεsi we à mè:

⁹ Gbè gbèneɔ séλε ge ò vīlevīle biliki pò kpáleaɔ guu Falaɔ be kpεελε Tapanεsi la Yudaɔ wáa,

¹⁰ ní oné ma Dii Zīgōde Isailiɔ Lua ma mè, má a zòblena Babeli kí Nebukanεza sísi, mí aà kpalabaa kpáλε gbε pò má vīlepiɔwa. Ɔme a zwākpe dɔ gbepiɔ musu.

* 43:7 2Kia 25.26

11 A mo léle Egipiwa, ò gbé pò má dìle aa gaga gaga, gbé pò má dìle wà ní kúkū zìzò ũ, wa ní kúkū a ũe, mé gbé pò má dìle wà ní dèdè ní fèndao, fènda wa ní dèdè.

12 A tesò Egipi táakpewa aa tékū, i táapio séle taò. Lá pòdāna ì a pò kákaala, màa Babeli kía a Egipi bùsu pò kákaala, a ta aafia.

13 A ìatē kpé pò kú Egipi gbèpele wíwi, i tesò Egipi táakpewa.

44

Yáviaa táagbagbana wa

1 Yáe bee dèdè Zelemiiwa Yuda pò kú Egipi yá musu, gbé pò kú Midolio ní Tapanesio ní Mefisio ní Egipi bùsu gèmidokíi oio.

2 Ma Dii Zigòde Isailio Lua ma mè, a yá pò má yia Yelusaleũ ní Yuda wélewa è pii. A gò bezia ũ gbā, gbèe ku weo

3 Vái pò wélepide kè, aa gè tulaletikatea dii pò ápio ge á deziò dōone aa kùlené, ò aa ma pò fèlemé yái.

4 Mio a zòblena ānabio ziwá mòmò, aai me ásu yābèe pò má zaupi keo.

5 Ō i swáse a ma yāmào. I mikē á vāikewao, i tulaletikaa téa dii pāleone too.

6 Ō ma pofè ní pòkūmao bòbò Yuda wéle ní Yelusaleũowa e aa gò bezia gii ũ lá á dō gbāewa.

7 Ma Dii Lua Zigòde Isailio Lua ma mè, bóyāi ále yāzō i ázia è ázia midei? A Yuda gōe ge nōe ge nēe ge yōminae a gō.

8 Ale ma pò fèlemé ní á pòkeo. Ale tulaletikatea dii pālepione Egipi la, gu pò a mo zōleu. A ázia dèdè a yái, i gō láaipò ũ ní láanipòo dúnia bui pii.

9 Vái pò á deziò kè á bùsu ní Yelusaleũ zea guuo ní á kiao ní ní nao ní ápio ní á nao sàágu yá?

10 E ní a gbāo i ázia busao, á ma vīa vīo. I te ma ikoyā ní yá pò má dìle á deziōneozio.

11 Ayāmeto ma Dii Zigòde Isailio Lua ma mè, ma zèò mà mikpelié, mí yáyawá mà á míonzò ápii.

12 A Yuda kōna pò a ze ní sua Egipi lao, ò a su lao, lakii ò á gagau ápii. Fènda ní nōnao a nēfēnen gbēzō dèdè, aai gō gbékabo ũ, sōkēngu pò ũ, láaipò ũ, láanipò ũ.

13 Má á gbé pò kú Egipi wētā ní fèndao ní nōnao ní gagyāo, lá ma Yelusaleũde wētāwa.

14 Yuda kōna pò mò zōle Egipi a bō. A e ea ta Yuda bùsu pò ále a bekeuo. A tá weo, sema á gbé pò sù bokii è bàasio.

15 Ō gōe pò aa dō ní nōe ì tulaletikatea dii pāleone ní nōe pò kāaaa we dasidasio ní Yuda pò aa ku Egipi ní Patelosipio ò Zelemii:

16 Wá yá pò ní òwèe ní Dii tópi sio.

17 Yá pò bō wá léu pii ò wá ke, wá tulaletikatea luabe nōe kiae, wí ítōlewà, lá wápio ní wá deziò ní wá kiao ní wá gbāade kè Yuda bùsu ní Yelusaleũ zeaouwa. Gō bee pòblea diwázie, wále namable, mé vái i wá leo.

18 Za gō pò wa tulaletikaa téa luabe nōe kíapie tò, wále ítōlewà bō, pōpii lé kēsāwáe, fènda ní nōnao lé wá dèdè.

19 Ō nōe mè: Ké wále tulaletikatea luabe nōe kíapie, wále ítōlewà, wále kàa kè lá aà taawa, wá kè wá záo lé sai nēe?

20 Ō Zelemii ò gōe ní nōe pò lé yázāsiwone à mè:

21 Tulaleti pò ápio ní á deziò ní á kiao ní á gbāade ní á bùsudeo katea Yuda wéle guu ní Yelusaleũ zea guuo yá dō Diiguo lé? Diipi i làasookewào lé?

22 Ké Dii kpasa ní á vāikeo ní tè yá pò á kè, a yái á bùsu gò bezia gii ũ, gbèe ku we bō, à gò láaipò ũ lá á dō gbāewa.

²³ Lá a tulaletikàtea a duunakè Diie, i aà yāmao ge aà ikoyā ge aà yādilea, i aà ɔtondɔkii gwao, a yáí à yāmòíé lá a g̃ò gbāewa.

²⁴ Ǿ Zelemii ò nɔɔnɛ ní gbé kɔnɔ à mè: A Yuda pó á kú Egipi la, à Dii yāma.

²⁵ Dii Zíg̃de Isailiɔ Lua mè ápiɔ ní á nɔɔ a legbè, ɔ a zíkèwà a mè á lé pó á kè luabe nɔɔ kíawa fiaboèe. A mè á tulaletikaè téa, í ɔ ít̃lèwàe. Too, à lé pó á kèwà fiaboè! A zíkè lé pó á gbèèwa!

²⁶ N beeo à ma yāma, á Yuda pó á kú Egipiɔ! Ma Dii ma mè, má s̃í ní ma z̃ɔkeo, á Yuda pó á kú Egipiɔ, á gbèe a ma tó si à gbasá me á s̃í ní Dii Lua kuaɔ ɔo.

²⁷ Mále wéteázi ke mà vāikéé yáíe, i ke maakeáé yáí no. Wa á Yuda pó á kú Egipiɔ dede ní fēndaɔe ní nɔnao e à ge midé ápii.

²⁸ Gbé pó aa bɔ fēnda lézi, aa bɔle Egipi aa ta Yuda bùsuuɔ aao bílaɔ, Yuda kōna pó mò zòle Egipiɔ i d̃s sa gbé pó a yá kú, tó mapí ge ampionɛ.

²⁹ Ma Dii ma mè seela pó a to à d̃s kè yá pó ma mè má yíawá gue beeu kuen ke:

³⁰ Ma Dii ma mè má Egipiɔ kí Falaɔ Ǿfela na aà ibee pó lé aà wee a ɔzi, lá ma Yudaɔ kí Zedekia ná a ibee Babeli kí Nebukanéza pó lé aà wee a ɔziwa.

45

Balukuyá

¹ Nelia né Baluku yá pó ānabi Zelemii òe kè láu. A gbea ɔ Zelemii yá bee òè Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síiɔde guu.

² Dii Isailiɔ Lua mé yápi òne Baluku.

³ Ni me waiyoo mpi, Dii yá'la kàfɔne n yá'ɔmaue, níle aauke e n kpasá, níle íampakli eo.

⁴ Dii mè mà one á pó pó á bò wíwi, í pó pó á t̃ò wole, baa bùsu búu guu.

⁵ Yāz̃ɔɔ níle weele nziaea? Nsu weeleo, asa Diipi mè á yāmɔ gbépiié, āma gu pó n geu píi, á n misie. Dii mé ò.

46

Yá pó a Egipiɔ le

(Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

¹ Dii yá'ò ānabi Zelemii buiɔ yá musu à mè:

² Egipi pón la. Yá pó Dii ò Egipiɔ kí Falaɔ Neko zíg̃ɔ musun ke, gɔɔ pó Babeli kí Nebukanéza ziblémá Uflatai Kaakemi sae, Yudaɔ kí Yoakiũ, Yosia né kpalablea wè síiɔde guu.

³ A á sèngbaoɔ keke,
a z̃ɔ ní a nénao,
í gé z̃íu.

⁴ A àasina ká s̃ɔne, í di ní kpe.
A mò fùɔ kprákpa, í ze d̃òd̃ɔ,
à mò ulaɔ dada, í á s̃nao leke.

⁵ Bó mále e wei?
Má è vía ní zíg̃ɔ kù,
aale p̃òbɔz̃áke,
wà ziblémá, aale tíle,
aale ní kpe gwao, vía p̃ɔɔ liaañzi.
Dii mé ò.

⁶ Gbé kāsakasa i e bàaleo,
gbé gbāa i e b̃ò.
Aale gēmbɔle, aale kwé

Uflata sae gugbāntoo oi.

⁷ Deo mé lé fẹẹ lán Niiliwa kee,
aale zāampapa lán í zṣṣwai?

⁸ Egipiṣṣe! Aale fẹẹ lán Niiliwa,
aale zāampapa lán í zṣṣwa,
aale me: Wá fẹẹ da dúniaa,
wí wéleṣ mṣṣnzṣ n gbé pṣ kúuṣ.

⁹ Sṣdeṣ, à dazeu!
Zikasṣgodeṣ, à gofi sṣṣṣṣṣ!
Zigṣṣ, à bṣ n tṣo!
Etiopiṣ n Libiiṣ sèngbao kūa,
Ludiṣ sá kūa, aale ká.

¹⁰ Gṣṣpiá Dii Lua Zigṣde pṣe,
tṣsia aà ibeṣṣwa gṣṣe.
Fēnda a yémemiṣgu à tṣ n auo,
asa Dii Lua Zigṣde sa'oa vṣ
Uflata sae gugbāntoo oi bṣsuue.

¹¹ Egipiṣ, à ge bṣ eṣe wele Galada!
N beeo á eṣekeke pṣe,
á gyā a kéwáo.

¹² Buiṣ ma lá wà widàwá,
á pelemboa wii a li dúniaa.
A gṣṣaṣ kpákpakṣa,
aai kwe sikṣa.

¹³ Yá pṣ Dii ò ānabi Zelemiie Babeli kí Nebukanṣza mṣa lélei Egipiwa musun ke:

¹⁴ A yáe bee o Egipiṣṣe,
à a kpàwake Midoli n Mefisio n Tapanṣio.
A oné aa sṣuke aa zṣ'ṣpoo,
asa zṣ lé n saedeṣ bleṣ.

¹⁵ Bóyāi á negṣṣnaṣ wúleai?
Aai fṣ fẹleṣ, Dii mé n né.

¹⁶ Aa gēnalele aa kpákpakṣa,
aa me, fẹẹ wà ta wá gbéṣ kṣi,
wà bàale gbāamṣṣedeṣ fēndaṣ,
wà ta wázia bṣsuu.

¹⁷ A tókpa Egipiṣ kí Falaṣṣe,
Zṣade pṣ à azia gṣikè.

¹⁸ Lá á Taboo dṣ gbèṣiṣi ũ,
mé á Kaameli dṣ ísia sae,
n ma kuao, màa á ibeṣ mṣa sea vṣo.
Ma Kía pṣ ma tṣn Dii Zigṣde máme má ò.

¹⁹ A Egipiṣ, à á pṣṣ naaa.
Wa á kúkū wà táánṣe.
Wa tṣṣ Mefisiwa à gṣ bezia ũe,
gbēe aṣ ku we lo.

²⁰ Egipi de lán zununu kefenawaṣ.
Fiona a bṣ gugbāntoo oi, i mṣ pṣwà.

21 Zīgō pō Egipiō fiabònéō
de lán zunébòbò mēkpaawae.

Aa kpekpa, aai tíle sānu,
aa fō ze gio,

asa yāmōnegōō mé kà,
an íadamagōō mé pīla.

22 Egipiō bà kpái lé lán mlēwa,
an íbēēō lélemá ní gbāao,
aa sumá ní mōōō lán yāawēnaōwa.

23 Ma Dii ma mē,
baa ké Egipi zīgōō kpa
lán líkpe sisi pō wa fō gēuowa,
wa ní kwéē.

Asa an íbēēpiō dasi de kwaōla,
wa fō ní naoo.

24 Wa Egipiō na gugbāntoodepiōne ní ɔzīē,
wi widamá.

25 Ma Dii Zīgōde Isailiō Lua ma mē má Tēbesi tāa Amōni wetā ní Falaōōō ní Egipiō ní ní tāa
kīniō ní ní kīaō. Má Falaōōō ní gbé pō aa aā náai vīō wetā,

26 mí ní na Babeli kī Nebukanēza ní aā zòblena pō aale ní wēōne ní ɔzī. A gbēa wa ea wàō ku
we lán yāawa. Ma Dii máme má ò.

27 Ma zòblena Yakōbu buiō,
ásu to vīa á kūō.
Isailiō, ásu bílikēō,
asa má á bō būsua zāzāu,
á buiō ɔ má ní sí zòblewa.
Yakōbu buiō ea aāō ku kīlikili dōdōa,
gbēē a to vīa ní kūō.

28 Ma zòblena Yakōbu buiō,
ásu vīakēō, asa má kúánōē.
Bui pō ma ɔzōázi ní guuō
baa tó ma buipiō míōnzō,
má á míōnzō.

Ama á bō pāō fá!*

Má á swágaga a zéwae.

47

Yá pō a Filitēō le

(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yoē 3.4-5, Amō 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

¹ Dii yā'ò ānabi Zelemiē Filitēō musu e Falaōōō àō gé lélei Gazawa à mē:

² Dii mē:

I bō gugbāntoo oi,
àle su lán swa paawa.
Ipi dà būsua ní pō pō kú a guuō,
à dà wéleōla ní gbé pō kúuō pīi.

Wàle wiile,
būsudeō lé búbuape nípii,

³ íbēēō sō gbāa bàalekōfi yái
ní sōgoō wuluu tōlelualuaa yáio.

* 46:28 Zel 30.10-11

Maeo ea su ní n̄eo s̄ēleio,
 ké an ḡās̄í ḡò d̄òl̄òl̄ò ȳáí.
⁴ Filit̄eo kea k̄élekele ḡoo mé k̄a,
 wa gb̄é p̄ó āāi d̄o Tiideo ní Sid̄odeo le k̄õnapio míõnz̄õ.
 Dii mé a Filit̄eo ásooke,
 i Keleti b̄usude p̄ó ḡòpio d̄ẽõnz̄õ.
⁵ Gazadeo ní mi b̄ò,
 Asekelonideo lé ḡò kpaaūa.
 Gusalala gb̄é k̄õnao,
 áo ázia lili e b̄oe ni?
⁶ A'a Dii f̄enda, n̄ȳõ z̄ew̄ẽe b̄oe ni?
 Sōlo n k̄p̄eu! Káma bo! Ze màa le!
⁷ Dii mé f̄endapi dàu, kpelewa a ke à z̄ei?
 A d̄ile f̄endapie aà ȳẽm̄emi Asekelonideo ní ísial̄edeo gūe.

48

Yá p̄ó a M̄abuo le

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Am̄o 2.1-3, Sof 2.8-11)

¹ Dii Ziḡõde Isailio Lua ȳa'ò M̄abuo musu à mè:
 Waiyoo, wà Nebo ásookè.
 Wà Kiliataiũ s̄i wà a gb̄éõ k̄ùk̄ũ,
 wà ní m̄eewiadeo k̄ù, aa ḡò bíli guu.
² M̄abuo íandãa v̄i loo,
 wà lek̄p̄āāí̄n̄zi Ēseb̄õ wà mè:
 A mo wà ge buipi dúuz̄õ.
 A Mad̄emed̄eo s̄õ á lé a ḡõ kpaaūae,
 wi péwá ní f̄endao.
³ Olonaiũdeo wii ma d̄o:
 Wà wá d̄ẽõnz̄õ! Wà wá k̄é dúuduu!
⁴ Wà M̄abuo dúuz̄õ,
 an n̄éf̄en̄enaõ ōlo ma d̄o.
⁵ Aale wiipe, aale Luiti s̄is̄i k̄ú,
 aale búbuape, aa p̄ila lé gé Olonaiũ.
⁶ A bàale! A ázia mib̄ok̄ii w̄ēēe,
 ío ku gb̄áau lán s̄ẽa z̄āa'ínawa.
⁷ Lá a á ȳakeo ní á àiz̄ēeõ náaikè,
 a ȳáí wa á k̄ùk̄ũ,
 wi táano b̄usu p̄aleu ní á kíao
 ní á t̄aa Kem̄sio ní a gb̄agbanao.
⁸ Gud̄ena a léle á w̄élewa piie,
 á w̄éle a b̄oo.
 Wa guzule òk̄p̄ae,
 wi gusalala dúuz̄õ,
 asa Dii mé ò.
⁹ A ḡās̄iao kpa M̄abuo wa
 aa vua taò,
 asa an w̄éleõ ḡõ beziao ũe,
 gb̄ẽe aõ ku a kee guu loo.
¹⁰ Gb̄é p̄ó ì z̄ike Diie ní z̄igbiaoá láaip̄e.

Gb^é p^ó g^í gb^ēdei ní a f^ēndaoá láaip^oe.

11 M^oabu^o ku d^od^oa za ní èwaasog^o,
aa z^ol^ea^e m^èt^ee^e lán w^ēwa dàa guu.
Wi ní lile wà ní ká dàa p^áleu y^áao,
wi ní b^ole wà t^àr^ín^o b^ùsu p^áleuo.
Aa na e tia^e, an g^í i lil^eo.

12 A y^ái ma Dii ma m^è a g^oo lé m^ó
ké mà dàal^ekul^ena^o z^ímá,
aai ní dàapⁱo lé kúle aa ní b^oleu,
aai gbasa ní dàapⁱo w^íwi.

13 W^í a M^oabu^o k^ú Kem^osi y^á musu^e,
lá w^í Isaili^o k^ú Beteli p^ó aa aà náaik^è y^á musuwa.

14 M^oabu^o, kpelewa á e o
n^eg^on z^íkan gb^áa^on á úi?

15 Wa si M^oabu^o w^éle^ou wà ní d^ēon^zōe,
an èwaaso maa^o i gaga gb^ēd^ed^ea guu.
K^ía mé ò, aà t^ón Dii Z^íg^ode.

16 M^oabu^o kea k^éle^kele k^áik^ù,
wa y^áyiamá z^ez^esaie.

17 A bui p^ó á liaa^ízi^o
ní á gb^é p^ó a ní t^ó mà^o píi
à ázi^a gb^ēgb^ē ní y^ái,
í me an gopana gb^áa làa,
an kpala gawi k^o'è.

18 Dib^ode^o à á k^úk^íi gawide to we,
í pila z^ole b^ùsuu.
Asa M^oabu^o k^àalena^o lé m^ó lélei^wá,
aa á w^éle b^íide^o gbo^oe.

19 Aloeede^o, à z^e z^é sae à^o gud^á,
í^o g^ōe ní n^oe p^ó aale k^òs^o f^áo la
à^o me, à k^è kpelewa ni?

20 W^í M^oabu^o k^ú, wà ní dúuz^ōe.
A wiile! A búbuape,
í oné Aan^o sae we,
wà M^oabu^o míon^zōe.

21 Lua y^ákpal^ek^è ní gusalaladepi^oe,
Olonade^o ní Yazade^o ní M^efaade^o

22 ní Dib^ode^o ní Nebode^o ní Bediblatai^ūde^o

23 ní Kiliatai^ūde^o ní Begamulude^o ní Bem^eonade^o

24 ní Keliode^o ní B^ozelade^o
ní M^oabu b^ùsu w^éle^o píi,
a p^ó p^ó k^ú k^ái^o ní a p^ó p^ó k^ú z^áo.

25 Wà M^oabu^o gb^áa k^o'è,
wà ní g^ása w^íwi.
Dii mé ò.

26 M^oabu^o kuab^íi Diiwa^e.
A íkakan^é,

aa léle ní pisi guu blàtau,
 aa gɔ́ láanipɔ́ ũ.
 27 I Isailiɔ́ láanikε yāa nolo?
 Tó ále ní yā'o,
 iliɔ́ mikεné déũdeũ
 lán kpáí wa kùwao lé?
 28 Mɔ́abuɔ́, à á wéleɔ to we,
 í ge àɔ ku gbεtɔɔu
 lán bã pɔ́ ì né da wewa.

29 Wa Mɔ́abuɔ́ yɔ́ɔ yāmà,
 an kàamai ní ní zazao kè zài.
 Aa ziasεa lesí ní íandāo vī,
 wala mé lé ní é ní sɔ́ guu.
 30 Ma Dii ma mē,
 má nízia sea lesí dɔ́, kási pāε,
 an yābɔle lí gbεsuo.
 31 Ayāmeto mále ɔ́ɔɔ Mɔ́abuɔ́nε,
 mále wiipe ní yá musu,
 mále búbuape Kilalεεdeɔnε.
 32 Mále ɔ́ɔɔ Sibema vεεbuɔ́nε,
 ma wiipi de lán Yazεεdeɔ pɔ́wa.
 Sibema gɔ́na ɔ́tà yāa e ísialei
 e à gè kà Yazεεwa.
 ɔ́ gbεkaalena mò lèle
 a vεε kó pɔ́ màɔwa.
 33 Wà pɔ́na ní yaalɔ́ bɔ́
 Mɔ́abuɔ́ kaaɔu ní ní buaɔ.
 Má tò vεε lé bɔ́ a fεkíi lɔ́,
 gbεε lé ɔ́zɔ́ vεεwa ní wiio lɔ́.
 Wii dɔ́, kási pɔ́na wii no.

34 An wii dɔ́ za Eεebɔ́ e Eleale ní Yaazao,
 za Zoaa e à gè pè Olonaiũ ní Egala Selisiaowa,
 asa baa Niũliũ í bà lɔε se.
 35 Gbέ pɔ́ aai sa'o gulesíɔ́wa,
 aai tulaletikateεa ní diiɔ́nεɔ,
 má ní midε Mɔ́abu bũsuue.
 Ma Dii máme má ò.
 36 A yái ma nòse lé ɔ́ɔɔ lán kule'ɔ́wa Mɔ́abuɔ́nε,
 ma nòse lé ɔ́ɔɔ lán kule'ɔ́ wà Kilalεεdeɔnε,
 asa an àizεε pɔ́ aa nàaaɔ gèzεεε.
 37 An baade migbaa lè,
 aa ní lekāna wà,
 aa ní ɔ́ lili mípii,
 aa zwànkasaɔ dòdɔ́ ní pi.
 38 Mɔ́abuɔ́ lé búbuape
 ní kpéɔ́ musu píi ní ní gāεɔ́ píi,
 asa ma ní wiwi
 lán ta pɔ́ gbεε yeiowaε.
 Ma Dii máme má ò.

39 Bìli Mɔabuɔ kù, ɔ aale wiipe,
aale kpekpa ní wíó.
Mɔabuɔ gɔ́ láanipɔ ũ,
sɔkēngu pɔ́ ũ gbé́ pɔ́ liaañziɔne.

40 Ma Dii ma m̀è:
A gwa, wàle yàakpa Mɔabuɔla,
wà kúu'ò lé sumá.

41 Wa léle Keliowa,
wa wéle bíideɔ sí.
Zí bee sɔ́ a kē Mɔabu negɔ́naɔgu
lán nɔe pɔ́ lé ne'i wāwākewa.

42 Wa Mɔabuɔ míɔnzɔ́,
an bui aɔ ku ɔo,
ké aa kuablia yáí.

43 Ma Dii ma m̀è, Mɔabuɔ,
yāpāsí ní ɛo ní baio lé á dá.

44 Gbé́ pɔ́ lé bàale yāpāsipiɛɔ zu ɛue,
mé bai a gbé́ pɔ́ b̀è ɛpi guuɔ kú,
asa má tó Mɔabuɔ wetāgɔ́ kaɛ.
Ma Dii máme má ò.

45 Olo'olobonaɔ yēɛɛ làa,
aale mikpakíi weɛle Esebɔ́ uei,
ɔ́ té f̀ele Esebɔ́,
télepiɔ́ b̀ò kí Siɔ́ wélepiu,
àle kú Mɔabuɔ miwa,
àle kú zɔakanapiɔ́ d́owa.

46 Waiyoo á Mɔabuɔ!
Kemɔ́si gbàgbanaɔ m̀ide!
Wà á negɔ́ɛɔ kùkù zìzɔ́ ũ,
wà á nenɔ́ɛɔ nàaa wà tàńɔ́.
47 Ma Dii ma m̀è gɔ́ɔgbézāzì
má su ní Mɔabuɔ ní pá ziu.

Lá yá a z̀le Mɔabuɔwan we.

49

Yá pɔ́ a Amɔniɔ le

(Eze 21.28-32, 25.1-7, Amɔ 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Amɔniɔ yá musu Dii m̀è:
Isailiɔ́ negɔ́ɛɔ v́io lé?
Aa túbiblenaɔ́ v́io lé?
Akea táa Mɔlɔku gɔ́ Gada bùsu v́ii?
Bóyái aà gbàgbanaɔ ku a wéleɔui?

2 Ma Dii ma m̀è,
a gɔ́ lé mó ké má kúkua dɔ́
Amɔniɔ meɛwia Labawa,
i gɔ́ bezia ũ.
Isailiɔ́ i tesɔ́ a z̀ɛwiaɔ́wa,
aai gbé́ pɔ́ ní yá yāapiɔ́ ya sɔ́.

Ma Dii máme má ò.
³ Esẽbõde, à wiile,
 asa Ai kàale.
 Labade, à búbuape,
 í zwànkasa kákaála,
 í ázia gbẽgbẽ,
 à bàabãabo á wéle bíidepiu,
 asa wa Mɔɔku séle taò sãnu
 ní a gbàgbanao ní ní kíaoe.

⁴ Bóyáí ále íanadã
 á guzule táaede yá musui?
 Pòbòzãkena, i á àizee náaike
 à me: Deo mé aa fõ lélewái?
⁵ Ma Dii Lua Zigõde,
 má tó bui pò liaaázio gili gẽáguẽ,
 aai péwá ápii,
 gbẽe ku à á gbé pò fáaaao kãaa.
⁶ Gbezã má su ní Amõnio ní pá ziu,
 ma Dii máme má ò.

Yá pò a Edũo le

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amõ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

⁷ Edũo yá musu Dii Zigõde mè:
 Ɔnõnae ku Temani bo lé?
 Laaideo ledama làa yà?
 An õno gèzeaa yá?
⁸ Dedãde, à ea ní bao,
 í ge ule gbè'eo guu,
 asa má tó á Esau buio yá'e
 á wetãgõpie.
⁹ Tó vèekõzõzõnao mé mò sí á vèebuou,
 vèe kõna õ aa tóeo lò?
 Tó kpáio mé gèázi gwá sõ,
 pò pò an pò dõwà õ aa se adoo lò?
¹⁰ Mapi sõ má Esauo pòo pilimá píie,
 má bõmá ní ulekio guue,
 aa naalekii e guei bo.
 An néo ní ní daeo ní ní gbédeeo gaga,
 an bui ao ku bo.
¹¹ A tone pò gwana vioo to we,
 má òliañzi.
 Á gyaa gbéandoo i ma náaike bo.
¹² Ma Dii ma mè,
 tó gbé pò aai ka ma pòkũma í mioo sù wa mĩ,
 ápio sõ á bo pãe?
 Á bo pão, á mi sõe.
¹³ Ma Dii má sí ní mazlao,
 Bõzela a gõ bezia ũe,
 io da gii lán gbáawa.
 Ao de láanipo ũ, láaipõ ũ,
 a zõewiao io da gii gõpii.

14 Ma baomà Diiwa,
wà zinae zì buiowa aà oné,
aa kō kāaa aa gē lélewá,
aa fēle gé zikaiáno.

15 A ma! Má tó à gō kpeε buiō guu,
wiliō sakaágu.

16 A nòse pāsī ní á kàamaio mé á sāsā.
A gbé pó a gbε kè á kpé ũ,
á zōlea gbèsisī musu,
baa ké a á sakpe dà musumusú lán baεwa,
má á bāεε.

Ma Dii mame má ò.

17 Edoũ bùsu a gō wáiwai,
yápi i di gbé pó lé gē weowa,
aaiō a lánike wētēa pó wà m̀̀̀̀ yáí.

18 Aᵛ de lán Sᵛdoũ ní Gᵛmᵛᵛᵛᵛ*
ní wéle pó kú ní saεᵛ míᵛnzᵛawae.

Gbēε a zōle weo, baa do.

Ma Dii mame má ò.

19 Lá ǹ̀̀̀musu í bᵛ Yuudē dàou
à gè bualoũ àizεεdeu,
m̀̀̀̀ má Edoũᵛ ya mà ní bᵛle ní bùsuu g̀̀̀̀,
mí gbé pó má sè dile we.

Déme muaamanᵛi?

Déme a f̄ ma gbεa a yáii?

Doaana kpele mé a f̄ ze gimεei?

20 Ayāmeto à yá pó Dii zèᵛ à ke Edoũᵛne ma
ní yá pó a dile Temanideᵛ musuo.

Ǹ̀̀̀musupi a ní néᵛ naaa taᵛ lán sãᵛwae,

i ní bualoũpi dēᵛnzᵛ ní yáí.

21 An kwεa a tᵛle lualua,

wa ní wii ma e Isia Tēai.

22 A ma! Ibεε a fēle kúu'omá,

i a gāsia poo Bᵛzela.

Gᵛᵛ bee sᵛ a kē Edoũᵛ nεgᵛnaᵛgu

lán nᵛε pó lé ne'i wāwākwεwa.

Yá pó a Damasi le

(Isa 17.1-3, Amᵛ 1.3-5, Zkl 9.1)

23 Damasi yá.

Amatadeᵛ ní Aapadadeᵛ gεε g̀̀̀̀ kpá ní wéi,
ké aa bao íi mà yáí.

An sᵛ zεa tεεεᵛ lán ísia íwa,

an nòse daa doũ.

24 Damasideᵛ kúsu kwè,

aale olo'olobo,

aa lèkᵛwa ní bao.

Pᵛsia ní wāwāᵛ t̄má,

lán nᵛε pó lé ne'íwa.

25 Bóyái aai bᵛle wà wéle tᵛdepi tò weo ni?

* 49:18 Daa 19.24-25

Mεεwia ποναдеpi.

²⁶ Wéλεpi èwaasoο kwe a zεαο guue,
wi a zīgōο dεδε zibeezī pii.

Ma Dii Zīgōδε máμε má ò.

²⁷ Má tesō Damasi bíiowa,
kí Benadada zegikíi i tékū.

Kedaaó n Azoo bùsudeo

²⁸ Kedaaó n Azoo bùsu pó Babeli kí Nebukanεza lèlemáο yá musu Dii mè:

A fεε gé lélei Kedaaowa,
í gukpεdepio dēonzō.

²⁹ Wa n zwàakpεo n n potuoο símá,
wi tá n n zwáa pó aai da n kpéuo
n n yiongoο n n pōο pii.

Wi wiidōmá: Vía pōο liaaázi!

³⁰ Azoo bùsudeo, à bàale fāaa,
í γε ulε gbè'εο guu.

Ma Dii máμε má ò.
Babeli kí Nebukanεza yāsèánο,
à lekpaaiázi n gbéο à mè:

³¹ A γε léle bui pó káleα dōdōα,
aale nízi náaikεowa.

An wéλεο gbaο n gbáαο vío,
aame ká we níτεε.

Ma Dii máμε má ò.

³² Wa n yiongoο naaa,
wi tá n n zuo dasidasi.
An gbé pó aai mizōio,

má tó yá bo gupiiu à n le,
mí n fāaa dúnia gola síiōu.

Ma Dii máμε má ò.

³³ Azoo bùsu a gō gbεgbonao tōo ũε,
io da wáiwai goopi.

Gbēε ao ku we bo, baa do.

Elaū bùsu

³⁴ Dii yá'ò ānabi Zelemiiε Elaū bùsu yá musu Yudaο kí Zedekia kpalablea daalegoο à mè:

³⁵ Ma Dii Zīgōδε ma mè,

má Elaūo sá é'ε,
asa sápi o aale gbāa'ewà.

³⁶ Má dúnia gola síiō íana gbaemá,
mí n fāaa gupiiu.

Bùsue ku ké an lala'onaο gí tauio.

³⁷ Má Elaūo káδε n ibεε pó aale n wεone,
mí yáyiamá n pōfē pásio.

Ma Dii máμε má ò.

Má péma n fēndao

e mà γε n midεε.

³⁸ Má Elaūo kía n n dōaanaο dεδεε,
mí a kpalabaa kpále an bùsuu.

Ma Dii máμε má ò.

³⁹ Gbezã má su ní Elaũ̀ ní pá ziu
Ma Dii máme má ò.

50

Babeli dúuz̄ã (Isa 13.1-14.23, 47.1-15)

¹ Yá p̄ Dii dà ãnabi Zelemii e a ò Babeli ní Babiloni bùsuo yá musun ke:

² A baœ bee kpa buiœ,
à dàlapoo da, í kpàwake,
ásu yãe ulenéo,
à me wà Babeli sí,
an tãa Beli gœ ḡ kpa a wéi,
an tãa Melodaki ḡ ze yèe.
An p̄ p̄ aa p̄ dii ũ̀ ḡ ní wío,
v̄ia ní táapiœ kù p̄ii.
³ Gugbãntoo oi bui mé lèlèwà,
aa a bùsu kè yáiyai.
Gb̄e ku we lo,
baa n̄b̄ se, aa bàalè b̄leue.

⁴ Ma Dii ma mè
z̄ibeez̄i Isailiœ ní Yudaœ su sãnu,
aa ma Dii ní Lua kíi wele ní òlo.

⁵ Aa Siœna zé gbea, aai mipewà,
aai naa, ma bàa iœ kúriœ ḡopii,
a yá a sãnguœ.

⁶ Ma gb̄eœ de lán sã sãsaœwae,
an d̄aanaœ mé tò aa liaaliaa,
õ aa p̄b̄z̄ak̄em̄e gb̄es̄is̄iœ musu.
Aa gè gb̄es̄is̄iœ musu le,
aa sù s̄is̄iœ musu la,
e aa gè z̄ã ní kúkiwa.

⁷ Gb̄e p̄ b̄m̄áo ní m̄om̄o.
An ib̄epiœ mè wa tàae v̄io,
asa aa duunakè Diiœ.
Dii mé ní kaa s̄iande
p̄ an deziœ wé d̄oi ũ̀.

⁸ A b̄le Babeli,*
à Babiloni bùsu to we.
Aœ de lán blesana
p̄ d̄aaa kp̄asa p̄œœwae.

⁹ Asa má bui z̄œœ kãaa gugbãntoo oi bùsuu,
mí ní sóike aa ge léle Babeliwae.
B̄a we aa gé z̄i'opooi, aai sí.
An kaœ de lán neḡõn ònade p̄ aali su asioœwa.

¹⁰ Aa Babiloni bùsu p̄œ naaa,
p̄sel̄enapiœ i ká.
Ma Dii máme má ò.

---

* 50:8 Zia 18.4

11 A gbé pọ́ i ma gbé pọ́ naa,
 lá ále tidónla, ále pónake ní pọ́,
 lá ále vívì lán zununu pọ́ lé pówenagbēwa,
 lá ále wiile lán sōsaowa,

12 wí a á da kú maamaa,
 nọ́e pọ́ á í gēe a gō kpa a wéi.

Aà bui i gō kpe bui guu,
 aà bùsu i gō gbáa gii wáiwai ũ.

13 Gbēe aọ ku weo ma pọ́fē yáí,
 a gō da yàaa píe.

Yápi a di gbé pọ́ lé dọ́ Babeliziowa pí,
 aaiọ lesuikewà ía pọ́ wa dàwà yáí.

14 Kàzuna a zì'ọ́poo Babelizi,
 ásu á kaọ wegwaọ, à ọ́zì,
 asa à duunakè Diiēē.

15 A kúkua dọ́wà gupiiu!

A mikpà má sa,

a bíiọ kwè, a gíọ gbò.

Lá Dii mé lé tọ́siwà,

à tọ́siwà,

à keè lá à kènéwa.

16 A pọ́tónaọ míónzọ́ Babeli ní pọ́kẹkẹna.

Baade bọ́le tá a gbé kí,

gbépii bàale ta a bùsuu,

gbāamọ́nedeọ ní ní fēndao yáí.

17 Isailiọ de lán sá pọ́ fáaaowa,
 nọ́omusuo mé síngu.

Asiliọ kía mé ní mọ́mọ́ káau,

ọ́ Babeli kí Nebukanēza ní ké kẹ́kẹ́kẹ́ gbezā.

18 Ayāmeto ma Dii Zígọ́de Isailiọ Lua ma mē,
 má Babeli kía ní a bùsudeọ wetā

lá ma Asiliọ kía wetāwae,

19 mí su ní Isailiọ ní dádākẹ́kí.

Aa pọ́ble Kaameli ní Basanao,

aai ká Eflaiū ní Galada síńsọ́ musu.

20 Ma Dii ma mē,

gọ́ọ bee wa sáa wēle Isailiowa, wa eo,

wa kpáleke Yudaọ duunai, wa bọ́wàọ,

asa má gbé pọ́ ma ní bọ́piọ duuna kémáē.

21 A léle Melataiū bùsuwa,

í Pekodiọ dede à ní míónzọ́.

Ma Dii máme má ò.

A yá pọ́ má dílé ké píi.

22 Zikakọ́fi ma dọ́ bùsupiu,

a wíwía zọ́.

23 Masana pọ́ dúnia wíwi píi yáa gwa wíwía sa sōe!

Babelipi gō sọ́kēngu pọ́ ũ bui píe.

24 Dii baikpàne Babeli,

ń a yá d̄so, ̄s à n kũ.

Wà zāmakène wà ɔd̄iema,
asa n sòlekè ń Diioe.

²⁵ Dii Lua Zīgōde a làasi zé wè,
à b̀ò ń a p̄fē ḡōkeb̄o,
asa a z̄í v̄í Babiloni bùsuu à gé keie.

²⁶ A b̀ole gupiiu à m̄o lélewà,
í a d̄so wēwē,
í a p̄o k̄āaa z̄uuuzuuu,
í a m̄íon̄z̄o, a kee su ḡo.

²⁷ A ń swanao dede,
à ń k̄olokpakpa!

Waiyoo ampio,
asa an wetāḡo mé kà.

²⁸ A gb̄é p̄o bàalè b̀ò Babiloni bùsuu,
aa sù Sīnao yāma, aale me,
Dii ń Lua t̄osimá a kpé yá musu.

²⁹ A k̄azunao k̄āaa Babelizi,
sadepio i b̀òokpa wà liai.

A gb̄ēe su b̄o.

A fiaboè aà yākeawa,
à keè lá a k̄enéwa píi,†
asa à kuabiiae,
à b̄ankũ ma Isailio Lua p̄o ma kua adoawae.

³⁰ A yáí tò a èwaaso k̄we a zeaou,
a zīgōo gaga z̄ibeez̄i nípiie.

Ma Dii máme má ò.

³¹ Ma, ma íbeles̄enn̄o k̄amaide.
Ma Dii Lua Zīgōde máme má ò,
asa ḡo p̄o má d̄ile mà n wetāwà mé kà.

³² K̄amaide a ḡemb̄ole à léle.

Gb̄ēe ku à ɔkaaázio.
Má tes̄o aà z̄ewiaowa,
p̄o p̄o liaio i tékũ píi.

³³ Ma Dii Zīgōde ma m̄e,
wà gb̄āam̄ò Isailione ń Yudaο píi.

Gb̄é p̄o t̄ar̄no z̄iz̄o ũo ń k̄ūa,
aa ḡí ń gbaei.

³⁴ Ama an Bona gb̄āa v̄í,
aà t̄on̄ Dii Zīgōde.

A z̄ēno, i to an bùsu íampa,
i gili ḡē Babelideōgu.

³⁵ Wa léle Babiloniowa ń f̄endaοe.

Ma Dii máme má ò.

Wa léle Babelideowa
ń a d̄oanao ń a ̄nōnao.

³⁶ Wa léle ānabi egēnaowa,
wi ń d̄o s̄oũo ũ.

† 50:29 Zia 18.6

Wa léle neḡḡnaḡwa,
 an nišna i na líwa.
 37 Wa léle ní sḡḡ ní ní zikasḡgoḡwa
 ní bui pḡ lé zeínḡḡ,
 aai ḡḡ lán nḡḡwa.
 Wa léle ní làasiḡwa,
 wí ní pḡḡ naaa.
 38 Wa léle ní swaḡwa, a í i ba,
 asa táaḡ di ní bùsuue.
 Pḡvāipiḡ mé tò aa ḡḡ mī sai.

39 Gbēgbonaḡ ní maiḡ mé aao kálea we,
 koohūhūnaḡ iḡ zḡzḡu.
 Aḡ da bezia ū ḡḡpiie,
 gbēe aḡ ku we bau lo.

40 Lá Lua Sḡḡḡ ní ḡḡmḡḡḡ suumpà‡
 ní wéle pḡ kú ní saeḡ,
 màa gbēe aḡ ku Babeli lo, baa do.
 Ma Dii máme má ò.

41 Gwa! Zigḡḡ bḡ gugbāntoo oi,
 bui zḡḡ ní ní kíaḡ fēle dasidasi
 za dúnia léwa, aale mó.

42 Aa sáḡ ní sḡnaḡ kúkūa,
 aa pásí, sḡsobisaideḡne.
 Aa di sḡḡ kpe,

an kía dḡ lán ísia kḡfiwa,
 aale mó zí'ḡpooínzi, Babeli.

43 Ké Babeli kía ní bao mà,
 a dḡ ké yá ḡiwae, ḡ à ḡḡ dḡḡḡ,
 wāwā aà kú lán ne'iwāwāwa.

44 Lá nḡḡmusu í bḡ Yuudē dàou
 à gé bualoŭ àizeedeu,
 màa má Babelideḡ ya
 mà ní bḡle ní bùsuu ḡḡḡ,
 mí gbé pḡ má sè dile we.

Déme muaamanḡi?
 Déme a fḡ ma la a yáii?
 Dḡaana kpele mé a fḡ ze gimēei?

45 Ayāmeto à yá pḡ Dii zèḡ
 à ke Babelideḡne ma
 ní yá pḡ a dile Babiloniḡ musuo.
 Nḡḡmusupi a ní néḡ naaa taḡ lán sāḡwae,
 i ní bualoŭpi dēḡnzḡ ní yái.

46 Babelideḡ kúkūa kḡfi a tḡḡle lualua,
 bui pii a ní wii mae.

51

1 Ma Dii ma mē, má tó ían pḡkaalena fēle,
 i Babelideḡ séle ní Babiloniḡ pii.

‡ 50:40 Daa 19.24-25

² Má bui z̄iloᵒ gbaε Babeliwa,
aa bᵒ gupiiu,
aai lélewà yáyiawagᵒᵒ,
aai ní fáfā e an b̄usu gᵒ da gii.

³ Asu to an k̄azunaᵒ ní sá káo,
ásu to aa ní mò ulaᵒ dao.
Ásu ní èwaasoᵒ w̄enagwao,
à ní z̄igᵒᵒ míᵒnzᵒ.

⁴ Aa kwε gεᵒ ũ Babiloni b̄usuu,
wa ní zᵒzᵒ aa léle a zεaᵒu.

⁵ Isailiᵒ ní Yudaᵒá gyaaᵒ no,
Dii Z̄igᵒde ní Lua i p̄akpańzio,
asa tàae pᵒ wa kè Isailiᵒ Lua
pᵒ a kua adoae Babiloni b̄usuu kè zài.

⁶ A bàalε bᵒle Babeli,
á baade i a mibᵒkii wεεε.
Asu to à gaga w̄élepi tàae yáio.
Dii tᵒsimagᵒᵒ mé p̄ila,
a flaboné a zéwae.

⁷ Babeli de lán vua imibᵒwa Dii ᵒz̄iε,
a tò dúnia bui p̄ii a igbè k̄a.*
Buiᵒ a v̄εε m̄i, ᵒ aa gᵒ m̄isai.

⁸ Babeli a kwé kándoe, i ga.
A ᵒᵒbè, í ese maè aà bᵒwa.
W̄iliᵒ dᵒᵒ, a gí gbágb̄aia?

⁹ Wa εεε màma Babeliwa, i gbágb̄ao.
Wà aà to we sa,
wá baade a taa ke a b̄usuu,
asa aà tàae luabεpuana lè,
à gbà zᵒ luawae.†

¹⁰ Dii tò yá b̄òwanᵒ na.
A mᵒ wà gé yá pᵒ Dii wá Lua kè dau siuiné Siᵒna.

¹¹ A á kao lé kεkε,
í á s̄engbaᵒᵒ séle!
Dii M̄ede k̄iaᵒ sóikè Babeliwa,
asa à zè ní aà kaaleaoε,
i tᵒsiwà a kpé yá musu.

¹² A d̄alapoo se à mipεᵒ Babeli b̄iiwa.
A z̄igᵒᵒ gba gb̄aa,
í gudᵒanaᵒ gbaε aa gé ní kúki!
A gb̄éᵒ zεzε aa bᵒnsae kené!
Yá pᵒ Dii zèᵒ a kεε,
yá pᵒ àle yá Babelideᵒ yá musupi.

¹³ N k̄alε swa zᵒᵒ saε,‡
àizεε tᵒma,
ní beeo n ka kaalea sa,
n ᵒv̄ai'ea lé k̄a.

* **51:7** Zia 17.2-4, 18.3 † **51:9** Zia 18.5 ‡ **51:13** Zia 17.1

14 Dii Zígõde sǐ ní azíao à mè
má tó wà li Babelia lán kwaɔwa,
wi kúkua dɔwà.

15 Dii mé tɔɔle kè ní azía gbāao,
à dúnia kàle ní azía ɔnɔɔ,
à musu kpàle ní azía wɛzɛɔ.

16 Tó Dii pùna,
í pó kú musu í kɔ́fike,
í to lou sisi za dúnia léwa.
Dii í bɔ ní íanao a làasiu,
í to lou ma ní píleao.

17 Gbēnazinaɔ sɔũ, aa yāe dɔɔ,
siaɔ gee a gɔ́ kpá ní wéi
táa pó aa píɔ yá musu.
Pó egenaɔne, aa wēni vío.

18 Pó gianaɔne, láanipɔɔne,
yákpalekegɔɔzǐ aa mide.

19 Dii pó de Yakɔbu buiɔ baa ũ muaańɔɔ,
asa ɔme pópíi kè
ní bui pó à ní sé a pó ũɔ.
Aà tón Dii Zígõde.

20 Babeli, ní de ma gbéwiwibɔ ũe,
ma gɔ́kebɔn n ũ.
Mi n se mà buiɔ wíwiò,
mi ní kpalaɔ midɛnɔɔ.

21 Mi sɔ́ɔ ní ní dikpenaɔ wíwinɔɔ
ní zikasɔgoɔ ní sɔ́godeɔ.

22 Mi gɔ́eɔ ní nɔeɔ wíwinɔɔ,
néfēnen gbēzɔɔ,
èwaasoɔ ní wéndiaɔ píi.

23 Mi sādānaɔ ní ní sāɔ wíwinɔɔ,
zɔeɔ ní ní zù zíkɛnaɔ,
dɔaanaɔ ní gbāadeɔ.

24 Má flabo Babelideɔne
ní Babiloniɔ píi á wáa
vái pó aa kè Siɔnae yái.
Ma Dii máme má ò.

25 Gbèsísí búsudena,
ni dúnia búu ɔ́kpa,
ɔ́ ma fɛlenɔɔ sa.
Ma Dii máme má ò.
Má ɔ́kàa kpanzi
mà n zu yátɛue,
ní gɔ́ lán gbèsísí tékūawa.

26 Wa n gbɛe se kpedɔgbɛɔ mide ũ
ge ɛdaalegbɛ ũo,
asa níyɔɔ de bezia ũ gɔɔpiie.
Ma Dii máme má ò.

27 A gudok̄ek̄ii dile dúniau,
à z̄i kuupe bùsu ní bùsuo.
A gbábo buiɔne,
aa gé lélei Babeliwa,
Alalata kía ní Mini kiao
ní Asenazi kiao sóikewà,
í z̄iḡo badeɔ dile aa gé léleiwà,
í s̄odeɔ gbaewà lán kwasut̄ɔwa.

28 A gbábo buiɔne aa géwà ní z̄io,
Mede kiao ní ní d̄oanaɔ ní ní gbāadeɔ
ní bùsu p̄o aale kiblewàɔ gb̄éɔ.

29 Dúnia lé dee, àle pelembo,
yá p̄o Dii lé yá ní Babelio gi kue.
A to Babiloni bùsu ḡo bezia ũe,
gb̄ee aɔ ku we lo.

30 Babeli neḡɔnaɔ fù z̄iwa,
aa ḡò ye ní zegik̄iɔu.
An ȳèèè làa aa ḡò lán n̄oewae.
Wà tes̄ò ní beɔwa,
wà ní b̄ole gbáaɔ è'è.

31 Zinaɔ lé dadak̄ole,
baokpanaɔ tek̄si,
aale gé baokpai Babeli kiae,
aa oè wà aà w̄éle b̄uu siwà,

32 wà swabuak̄iɔ si,
wà tes̄ò d̄anaɔwa,
gili ḡè z̄iḡɔngu píi.

33 Ma Dii Z̄iḡɔde Isailiɔ Lua ma m̄è
Babeli kek̄eḡo k̄a,
a de lán p̄owena p̄o wa k̄ale zeu,
w̄ale go keèwae.

34 Babeli kí Nebukan̄eza wá taitai,
à wá ké k̄élek̄ele,
à wá tó lán d̄aa giwa.
A wá m̄om̄o lán kwāsawa,
à k̄a páup̄au ní wá p̄o maaɔ,
̄o à ɔz̄òw̄azi.

35 Siɔnadeɔ m̄è
gb̄aa p̄o Babelideɔ m̄oné aa ní só,
to a yá wí ní musu.
Yelusaleũdeɔ m̄è
ní b̄oo'i p̄o Babiloniɔ m̄i,
to aa a gb̄e'e.

36 A yái ma Dii ma m̄è,
A ma! Má zeán̄o, mí t̄osié.
Má tó an swada í ba,
má tó an nib̄onaɔ ḡo gi.

37 Babeli a ḡo gb̄èze ũe,

gbēghbonaᵛ tòò ũ, sōkēngu pó ũ,
láanipᵛ ũ, gbēe aᵛ ku weo.

³⁸ Babelidepiᵛ pūna sānusānu lán nòᵛmusuwa,
aa ɔᵛᵛ lán nòᵛmusu néᵛwa.

³⁹ Gᵛᵛ pó an me wā,
ō má móné ní í gbāao,
mí kákané, aai gᵛ dᵛᵛsai,§
aaᵛᵛ i'ò vusai gᵛᵛpii.

Ma Dii máme má ò.
⁴⁰ Má ní pále lán sāneᵛᵛᵛᵛ
pó wāle mᵛ ní kòlokpaᵛᵛwa,
lán sāsakaᵛᵛ ge blesanaᵛᵛwa.

⁴¹ Wa léle Babeliwaᵛ fá!
Wa dúnia wéle tᵛdepi sie,
Babelipi i gᵛ sōkēngu pó ũ buiᵛne.

⁴² Isia a da Babeliaᵛ,
a ikooa kᵛfideᵛ lélewà.

⁴³ Aà zᵛewiaᵛ gᵛ beziaᵛ ũ,
aà bùsu i gᵛ gbáa gii ũ.
Gbēe aᵛ ku weo, gbēe a pāao.

⁴⁴ Má fele ní Belio Babeli,
mí tó aà pᵛ pᵛ a mᵛmᵛᵛ pisipisi.
Buiᵛ siu we lo, aà bíᵛ kwé.

⁴⁵ A bᵛle a guu ma gbéᵛ,
baade azia mibᵛkᵛi wele
ma pᵛkᵛma pásí yái.

⁴⁶ Tó a bùsupi baᵛe mà,
ásu to sᵛ kéáguo,
ásu to vía á kᵛo.
Yápási a fele bùsupiu,
kpaladeᵛ fele ní kᵛo.

A yápi feena ma wēa,
í a feena ma zii.

⁴⁷ Asa a gᵛᵛ lé mᵛ
ké má fele ní Babeli táaᵛ.
A gbéᵛ kwe geᵛ ũ a guu,
bùsupideᵛ gee i gᵛ kpá ní wéi.

⁴⁸ Luabedeᵛ ní zᵛledeᵛ gulake
Babeli yá musu mᵛpii,*
asa bùsudeᵛᵛ bᵛ gugbāntoo oi,
aa mᵛ lélewàᵛ.

Ma Dii máme má ò.

⁴⁹ Lá Babelideᵛ gbéᵛ dède dúnia guu dasi,
Babelipi a wiᵛ sa
Isaili pᵛ aa ní dedeᵛ yá musu.†

⁵⁰ A Isaili pᵛ a bᵛ an fēnda léziᵛ,
à bᵛ we, ásu zezᵛ weo.

A to Dii yá dᵛágu za zāzā we,

í Yelusaleũ yāda á sōu.

51 Wà yá liwēε, ̄ wí wá kú,
bui z̄ilō gè Dii kpéu e aà kúkí,
wá gεε gò kpá wá wéi.

52 Ma Dii ma mē, a gɔɔ lé mó
ké má feε n̄ Babeli táaɔ,
gbéé pó kè'ia Babiloni bùsu bũu guuɔ aaɔ aauke.

53 Baa tó Babeli gbà z̄ì luawa,
mé à a b̄íi les̄i gbāa kàfi,
ma bùsudenaɔ gbaε aa gε lélewàε.
Ma Dii máme má ò.

54 Babelideɔ wii ma dɔ,
Babiloni bùsu wíwia z̄ɔɔ.

55 Asa Dii a Babeli dúuz̄ε,
i to aà súu z̄ɔɔ midε.
Ziḡɔɔ lélewà lán ikooaɔwa,
an z̄ɔa iɔ dɔ lán isukaawa.

56 Bùsudenaɔ mɔ léε Babeliwa,
aai aà neḡɔnaɔ kúkū,
aai n̄ sáɔ é'ε,
asa ma Dii mi t̄ɔsimá
mà flaboné a zéwaε.
57 Má íkaka aà kíaɔne
n̄ aà ɔnɔnaɔ n̄ aà d̄ɔaanaɔ
n̄ aà gbāadeɔ n̄ aà neḡɔnaɔ,
aaiɔ i'ò vusai gɔɔpii.
Ma Dii máme má ò.

58 Ma Dii Ziḡɔde ma mē
wa aà b̄íi gēele daai,
wa tes̄ɔ aà b̄ole les̄iɔwa.
Gbēnazinaɔ ì'ada níziawa p̄aε,
buiɔ isimagakpaa gbε a ḡɔ té pó ũε.

Gεa n̄ Zelemii taalao Babeli

59 Nelia né Selaia, Maasea t̄ɔũna gè Babeli n̄ Yudaɔ kí Zedekiaɔ kíapi kpalablea wè síiɔde
guu. Selaiapi mé kía b̄òokpakíi d̄ɔaana ũ. Yá pó Zelemii dàèn ke.

60 Zelemii yāvái pó a Babeli lepiɔ kè taala guu píi,

61 ̄ a ò Selaiaε: Tó n ka Babeli, wetā n̄ lāε bee kyokené píi,

62 ní mε, Dii mé ò á guε bee míɔnz̄ε, gbēε ge p̄tuoε aɔ ku a guu ɔɔ. Aɔ da bezia ũ gɔɔpiiε.

63 Tó n lápi kyoké n̄ làa, ba yewà n̄ naaa n̄ gbεo, ní zu Uflata guoguo,

64 ní mε, màa Babeli a kpáε fusai‡ yá pó Dii ȳlawà yái.

Zelemii yá lén we.

52

Yelusaleũ dúuz̄a (2Kia 24.18-25.21)

‡ 51:64 Zia 18.21

¹ Ké Zedekia kà wè bao ní m̀̀ndoo, ̄ à kía blè, à z̀̀le kpalau Yelusaleũ wè kuɛdoe. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbéé.

² A yá pò Dii yeio kè lá Yekonia kèwa píe.

³ Dii pòkũma mé tò yápi Yelusaleũ ní Yuda b̀̀suo lè píi e à gè ní yá à ní goala.

☞ Zedekia b̀̀ Babeli kía yáú.

⁴ Zedekiapi kpalablea wè k̄okwide guu, a m̀̀o kwide g̀̀o kwide z̄́ ̄ Babeli kí Nɛbukaneza m̀̀ lélei Yelusaleũwa, à̀pi ní a z̄́g̀̀o píi. Aa b̀̀okpà a b̀̀í sae, ̄ aa gbà les̄̀o dà aa líai.

⁵ Wa liaa wélepizi màa e kí Zedekia kpalablea wè kuɛdode guu.

⁶ A m̀̀o síīs̄de g̀̀o k̄okwide z̄́ ̄ n̄oana gb̄̀ak̀̀ù wéleu, gb̄̀e p̀̀blea ví loo.

⁷ Ké wà b̀̀í f̄̀, ̄ Yuda z̄́g̀̀o lèk̀̀wa gwá, aa b̀̀le ní b̀̀le pò kú b̀̀í m̀̀n plao z̄̀nguo kibé kaa sae, aa p̀̀le Yuud̄é guzulé zéú.

⁸ ☞ Babiloni z̄́g̀̀o p̀̀le kíapi gb̄̀u, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia z̄́g̀̀o f̄̀aa aa aà tò we,

⁹ ̄ wà aà k̀̀ t̀̀ò Babeli kíae Libla, Amata b̀̀suo. We wà yãd̀̀uaàla,

¹⁰ ̄ Babeli kía aà néo k̀̀lokpakpa aà wáa. Libla we lo ̄ à Yuda kía d̀̀deu.

¹¹ ☞ à Zedekia wé b̀̀b̀o, à aà yè ní m̀̀daonao à t̀̀aàno Babeli.* ☞ à aà dàkp̄̀u e aà ḡ̀ ga we.

¹² Babeli kía kpalablea wè bao m̀̀ndosaide guu, a m̀̀o s̄ode g̀̀o kwide z̄́ ̄ aà ìwa Nɛbuzalad̄a m̀̀ Yelusaleũ. À̀pi mé Nɛbukaneza d̄oai gb̄̀z̄̀o ũ.

¹³ ☞ me tes̄̀ò Dii kpéwa ní kibeo ní Yelusaleũ kpéó píi. Kpé z̄̀o píi lé, à tes̄̀wàe.

¹⁴ ☞ a tò Babiloni z̄́g̀̀o Yelusaleũ b̀̀í gb̀ò píi.†

¹⁵ A taasideo ní gbé pò g̀̀ wéleu n̄aa t̀̀r̄no Babeli ní gbé pò gè nà Babeli kíawao.

¹⁶ ☞ à taasideeò tò we aao v̄̀ebuò ní bugbeò s̄ewa.

¹⁷ ☞ Babiloni Dii kpé m̀̀got̄é p̀̀leo ní tadib̀o ní íkakiio w̄wi,‡ aa t̀̀ò Babeli píi.

¹⁸ Aa t̀̀fukab̀o ní p̀̀leuo ní filiadeb̀o ní au'eleb̀o ní g̀̀onoa ní m̀̀got̄é pò pò w̄ Dii kpé z̄́ kéòo n̄aa t̀̀ò lo.§

¹⁹ D̄oai gb̄̀z̄̀opi tao ní tésib̀o ní au'eleb̀o ní t̀̀fukab̀o ní dauo ní g̀̀onoa ní imib̀o pò w̄ v̄̀e kauo ní pò pò wa p̄́ ní vuao ge ní ánuo s̄ele píi.

²⁰ M̀̀p̄le m̀̀n pla ní íkakipio ní m̀̀got̄é zuswana pò kú a z̄́eo ní tadib̀o pò Salom̀o p̄́ Dii kpé pò ũo, gb̄̀e m̀̀got̄épi gb̄̀a lé d̄o, a gb̄̀a kè zài.

²¹ M̀̀p̄lepiò les̄́ ḡ̀s̄isuu bao plaplasaie, a gb̄̀ne s̄o kuɛplapla. M̀̀pio gèele kà ōne síīs̄iī, mé aa e v̄̀v̄́ ní guu.

²² F̀̀a pò kú ní musuo les̄́ ḡ̀s̄isuu s̄ōo. M̀̀got̄é m̀̀daona t̄̀a ní ḡ̀ina pò wa kè lán gb̄̀afu b̄ewa liaa f̀̀apiòzi píi. M̀̀p̄le m̀̀n plapiò doue.

²³ Gb̄̀afu be ḡ̀ina pò liaipio bas̄o síīs̄iīsaie, mé a ku m̀̀daona pò wa t̀̀pi musu m̀̀n bas̄obas̄o.

²⁴ D̄oai gb̄̀z̄̀opi mé sa'onkia Selaia k̀̀ ní aà plaade Zefaniao ní b̀̀ib̀led̄oanao gb̄̀on àāo.

²⁵ A gb̄̀z̄̀o pò de z̄́g̀̀o d̄oana ũ k̀̀ wéle guu ní kía ìwa gb̄̀on sopla pò à b̀̀má wéle guuo ní z̄́g̀̀o gb̄̀z̄̀o lak̄ena pò ì gb̄̀o t̄́ dalauo ní ḡ̀e gb̄̀on bàā pò wà b̀̀má wéle guuo.

²⁶ Nɛbuzalad̄api mé ní naaa t̀̀r̄no Babeli kíae Libla,

²⁷ ̄ Babeli kía ní d̄ede Amata b̀̀suo we.

M̀̀a wà Yudaò n̄aa ní b̀̀suo wà t̀̀r̄no.

²⁸ Gbé pò Nɛbukaneza ní naaa à t̀̀ò dasilen ke: Aà kpalablea wè soplade guu ̄ à t̀̀r̄no gb̄̀on òaa ḡ̀o ní bao ní àāo (3.023).

²⁹ A wè bao plasaide guu gb̄̀on òaa síīó ní baakwi ní plao (832).

* 52:11 Eze 12.13 † 52:14 Eze 33.21 ‡ 52:17 1Kia 7.15-26 § 52:18 1Kia 7.45

³⁰ A wè bao ní àaṣode guu ṣ dbaiṣ gbēzṣṣ Nebuzaladā gbéṣ nàaa tàrínṣ gbēṣṣ òaa àaṣ ní basoplasṣṣṣ (745). An dasi fèlè píi gbēṣṣ òaaṣṣṣṣ lèè síiṣ ní òaa àaṣṣ (4.600).

Yekonia gbaea
(2Kia 25.27-30)

³¹ Yudaṣ kí Yekonia taa Babeli wè bla àaṣsaide mṣ kuεplade gṣṣ baasṣṣ ní plaode zí ṣ Babeli kí Evili Melodaki aà bṣ kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà gbà gbāa.

³² A yāmaa òè, ṣ à zṣlèkii pṣ de aà kía dee pṣ kuaànṣ Babeliṣ pṣa kpawà.

³³ Yekonia a dakpεunake'ula lilè, ṣ Ìṣ pṣble ní kíó sānu e a wēni léu.

³⁴ Lá gu lé dṣ Babeli kía Ìṣ pṣ pṣ a ni lé aà de kpawàè e à gè gàò.

WĒNALE

Yá pọ́ kú láe bee guu

Wēnale láe bee lée sọọ pọ́i lé Yelusaleū kaalea yá'o, ké an ibee Babiloni zígọ́ lèlẹwà e wàọ gẹ Yesu Kilisi ii wẹ 587. Yudaọ kpala midẹan we. A de lán músipi lé pọ́ Lua gbẹ Davidie ẹbòwa ké à mè: Aà buio aao kpalable gọọpii. Aà kpalapi aọ láaa vío (2Sam 7.16).

Músi yá pọ́ kẹpiọ tò gbé pọ́ aa bọuó lé làsooke, ọ aa wẹle wà yápi bọole dọ. Déme gèwázi ní yáèd? Dii gẹ azia gbéone ibee ũ yà? N beeo gbé pọ́ wà ziblemáo ní taae dọ. A dọngu ké Dii wēnadōane lí láao mé a náai ví zọ (Wēn 3.22-23). Yá bee ọ an wé gi dọ, baa ké aa yá è.

Wēnakea Siōnae

¹ Wéle pọ́ wa diu yáa gọ da gii sa be!

A tọbọ buio guu yáa,

ọ à gọ lán gyaa gbēandowa.

A iko ví búsuowa yáa,

ọ à gọ zizọ ũ.

² Ió búbuape gwá,

aà oa í ya ní wé'io.

Bui pọ́ yeaazi yáa,

an gbēe lé aà nòse ninièo.

Aà gbēnapio zibonkpekèè,

aa gọ aà ibeeo ũ.

³ Yudaọ ku zí gbāau ní taasio,

ọ wà tàńno zizọ ũ.

Aa ku buipáleo guu,

aali íampakii eo.

An kua wétēapiu

an íadamadeo mò lèlemá nípii.

⁴ Siōna zéọ gá píi,

gbēe lé sé à mo dikpekei bo.

A bíiboleo gọ da gii,

a sa'onao lé aauke,

a wéndiao ku pọsiau,

wélepi íikù.

⁵ Aà ibeeo mé gọ aà ví,

aà wèlepio kálea dọdọa.

Dii mé mò ní pọsia beeo

tàae zọ pọ́ Siōnapi kè yáí.

Aà ibeeo a gbéọ kpán'aekè

aa tàńno zizọ ũ.

⁶ Siōna gawí làa píi.

A kíao gọ lán tue pọ́ kua sēwawa.

Aa yèee vío,

ọ aa bàalè ní yanaone.

⁷ Siōnadeo líaaliaa wétēa guu,

aale ní pọ́ maaọ beeke.

Ké aale gē ní ibeeo zí,

aai gbēe e à ɔ̀dà máo.
Ké Yelusaleũ ibeɛɔ̀ aà wíwíà è,
aa aà yáal̀b̀.

⁸ Yelusaleũ duuna zɔ̀ɔ̀,
bee yá mé tò à gbāl̀è.
Aà kpelanaɔ̀ lé aà kpebo sa
ké aa aà puizi è yáí.
Aàziawa àle aauke,
àle a mi pāpāu.

⁹ Aà gbāsí kú aà zwāawa,
i yá pó a a le dao.
Aà léleapi b̀ò gbé́ɔ̀ sae,
gbēe i waiyookèo.
Ma taasi gwa Dii,
asa ma ibeɛɔ̀ lé yɔ̀ɔ̀ keae.

¹⁰ Aà ibeɛɔ̀ ɔ̀pèle aà àizeɛɔ̀wa.
Bui pó n giné aa gē n gbé́ɔ̀ kɔ̀kãaaɔ̀,
a è buipiɔ̀ gē n kpéu.

¹¹ Aà gbé́ɔ̀ lé aauke nípii,
aale poblea weele.
Aale ní àizeɛɔ̀ leũkpake
ní pobleao wēni badɔ̀a yáí.
Wése n gwa Dii,
wàle ma ke pɔ̀ɔ̀pɔ̀e.

¹² A gbé́ pó ále gē laɔ̀,
ma yá lé kéé yāe ũo lé?
A wése à gwa tó yā'ɔ̀mae kà
pó pó wa kpàmaziɛwa.
Dii mé kpàmazi a pɔ̀kũma pāsí bɔ̀bɔ̀aa gɔ̀ɔ̀.

¹³ Kua za musu à té gbàea wawāwā ũ.
A ba kpàmee ma taa'ozeu,
à ma ɔ̀aa.

A ma ke bezia ũ,
à ma to ní aafiasaio gɔ̀ɔ̀pii.

¹⁴ Dii ma tàaeɔ̀ kàkɔ̀u,
a tà zuu ũ.

A dàmee ma nɔ̀e,
ɔ̀ ma gbāa bùsa.
A ma gbé́ɔ̀ nà gbé́ pó aa fɔ̀ ní fuoɔ̀ne ní ɔ̀zi.

¹⁵ Dii sakà negɔ̀na pó kú ma guuɔ̀gu.

A gbé́ɔ̀ kãamazi,
aa ma èwaasoɔ̀ kè kélekéle.
Ma Yudaɔ̀ meewia léso,
Dii ɔ̀zɔ̀a a vēfēkíiu.

¹⁶ Bee ó ɔ̀ mále dɔ̀,
ma wé'i lé kwé.
Ǹseninina kumano kãio,
wàle weele ma nisina suo.
Ma néo g̀ò gii,
asa ibee gbãam̀meee.

17 Ma Siṓna, ma ɔkpà,
 ɔ gbēe ku à ma nòse nínimēeo.
 Bui pó liaa Yakɔbu buioziɔ
 ɔ Dii dīle aa gō ní ibeēo ũ.
 Ma Yelusaleŭ ma gō ibeēpiɔne lán pó gbāleawa.

18 Dii yá nae,
 asa ma bɔ aà yá kpee.
 Bui píi à swákpa,
 í ma yá'ɔma ma.
 Wà tà ní ma wéndiaɔ ní ma èwaasoɔ zìzɔɔ ũ.

19 Ma lezù bui pó yemaziɔzi,
 ɔ aa zibɔnkpekème.
 Ma sa'onao ní ma gbēzɔɔ kèsai ma zeaɔ guu,
 gɔɔ pó aale ble weele,
 aa ní wēni ba dɔdɔ.

20 Dii, ma taasikēa gwa,
 ma nòse lé tékū.
 Ma túlu yà,
 asa ma pã n yáa maamaae.

Zi ma gbéɔ blè gāae,
 mé gaga ku ua.
 21 Wà ma aaukea mà,
 kási má nòseninina vío.
 Ma ibeēo ma taasikēa bao mà,
 aale pɔnake ní yá pó ní kèmeeo.
 To gɔɔ pó n a yá'ò ká,
 aai gōmawa.

22 N ní vāikēa bɔné gupuau,
 ní kené lá ní kèmeewa ma tàae yái.
 Ma aaukea zɔɔ,
 ma sō yèēē ví bo.

2

Ia pó Dii dà Siṓnawa

1 Gwa lá Dii pɔkūma kù Siṓnaa lán suawa.
 A Isailio beee pó zò luawa pàle zīle.
 I a gbadibɔpi yáda a pɔfēgɔɔo.

2 Dii Yakɔbu buio kpéɔ dàaí ní wēnagwasai,
 à Yudaɔ meewia zegikíio kwè a pɔfē guu,
 à kèse tò a kíao ní kɔpalaowa zīle.

3 Aà pɔkūma pásí guu à Isailio gbāa kò'è.
 A a ɔbòle ní yáu an ibeēo wáa.

A kù Yakɔbu buiowa té ũ ní pó pó liaio píi.

4 A sagòle lán ibeewa,
 à ɔkà sáú.
 A gbé pó kèe maa yāaɔ dède píi
 lán wèlewa.
 A a pɔkūma pìpi Siṓnawa
 lán téwa.

⁵ Dii gò lán ibεεwa,
a kè Isailiɔne sàabu.
A ní kibεɔ dàai,
à ní wéle bíideɔ kwè.
A tò búbuwa ní wēna wiio kàfi Yudaɔ mεεwiau.
⁶ A a kpé gbòò à gò lán kaawa,
à a gbéɔ káaakiipi wíwi.
Dii tò dikpe ní kámabogɔɔ yá dɔ Siɔnadeɔgu lɔ.
Aà zafēa zɔɔ guu i kía ní sa'onaɔ gwa pɔe ũ.
⁷ Dii gí a gbagbakiizi,
à pākpa a kpéi.
A kibe kpé gbáaɔ nà ibεεɔne ní ɔzi.
Aa kúkuakè Dii kpéu
lá wí ke dikpe zíwa.
⁸ Dii zè ní Siɔna bíi gbooaoe.
A ba yèwà, i gí ɔtɔiwàò.
A tò a bíiò lé pía, aa gò kèlekεle.
⁹ A bɔle gbaɔ v̄le tɔleu,
a gbáaɔ è'ε kpéekpee.
A kía ní a néɔ gò buipáleɔ guu,
wa ikoyā kúa lɔ.
A ānabiɔ lí yá pò bò Dii kíi e lɔ.
¹⁰ Siɔna gbēzɔɔ zɔleá zíle,
an lé kpaauā.
Aa bùsukà ní miu,
aa zwānkasaɔ kàkariā.
Yelusaleũ wéndiaɔ mi gò péleá zíle.
¹¹ Ma wé lé wo ní ɔlɔ,
ma nòse lé tékū.
Ma pɔ yà dúuduu ma gbéɔ dedea yái.
Néfēnenaɔ ní nétēnaɔ kále ma gāaɔ yèesai.
¹² Gɔɔ pò aale léle gāae
lán gbé pò kè'iaɔwa,
aale ní daɔ la aa mè:
Wá pɔblea ní imiao e má ni?
An wēni lé gēzea ní daɔ kùe.
¹³ Yelusaleũ, má one kpelewa ni?
Bó má n leuði?
Mεεwia léso Siɔna, bó má me n muaaò
mà ní nòse nínineí?
N bò ε zà lán ísia εwa,
démε a f̄ n gbágbái?
¹⁴ N ānabiɔ yāpā gii ène.
Aai n yāvāi bɔne gupuaau aa n kē zɔblewao.
Yāpā gii pò aa ène n sāsā.
¹⁵ Gbé pò lé gēɔ pii aalɔ ɔtaale,
aaɔ lesuikema Yelusaleũ,
aaɔ mikεne déũdeũ.
Aai me, wéle pò a kefena kè zài,

dúnia píi pɔnakɛbɔpin wee?

¹⁶ N ibɛɛɔ lé lɛdɔma píi,
aale lesuikɛma.
Aale swaa biima,
aale mɛ wá dàai,
wá wé dɔ ɔɔpizi yāaɛ,
wa wɛsɛ sa.

¹⁷ Dii kè lá à zèowa,
à yá pɔ a dīlɛ za zi pàpa.
A n kwɛ n wēnagwasai.
A tò ibɛɛɔ pɔnakè n musu,
à n wèlɛɔ gbà gbāa.

¹⁸ Siona, to n bīi wiilɛ Diizi ní nòsɛɔ,
to n wé'i àò bàalɛ lán swa'iwa fāanɛ ní gwāasinao.
Nsu kámaboo,
ńsu to n wé íampao.

¹⁹ Fɛlɛ wii kau gwá gudɔanao kɔ lɛũkpakɛɔɔ.
N n sɔ wē Diie,
ní ɔɔaàzi n né pɔ lé ga ní nɔanao zɛauɔ wēni yái.

²⁰ Dii, gwa n gwa!
Dé n yá bee taa kèè yāai?
Nɔɛɔ ní né pɔ aa ní í aa ní kuɛɔ soa maan wea?
Sa'onao ní ānabio dɛdɛa n kpéu maan wea?

²¹ Néfɛnɛn gbɛzɔɔ ɔɔ ɔɔ gè kálɛa zɛau luutɛu.
Wà ma èwaasoɔ ní ma wéndiaɔ dèdɛ ní fɛndao.
N ní dɛdɛ n pɔfɛɔɔ,
n ní kaalɛ ní wēnagwasai.

²² Lá ni gbéɔ kāaa dikpɛɔɔ,
màa ní tò yāpāsi liamazi.
N pɔkūmagɔɔ gbɛe i pilimao,
gbɛe i e bò.

Ma ibɛɛɔ gbé pɔ ma ní gwá ma ní kuɛɔ mīdɛ.

3

Wɛɔa nɔsɛniniai Dii kīi

¹ Má dɛ gbé pɔ Dii pɔkūma gotɔwà à taasi è ũɛ.

² A ma ya à ma kpa gusiaue,
i kɛ gupuu no.

³ Mámɛ ɔɔ ɔɔa ɔɔpii,
a láaa vīo.

⁴ A tò ma mɛ ibàba,
à ma wáɔ wīwi.

⁵ A kona ní mekɛmuunao liamazi lán bīiwa.

⁶ A tò ma ye gusiau
lán gbé pɔ gà à gègɛɔwa.

⁷ A gī liamazi, má fɔ bɔɔ,
à mò gala gbiao kpámɛɛ.

⁸ Ma wiilè, ma suabalɛ zùààzi,
kási i swáɛmazio.

⁹ A gībò ní gbè gbèɛɔ,

a pà ma zéa a dè.

10 A gòmee lán gbeaana pò naalea
ge nòomusu pò ye láuwa.

11 A zé sĩa, à ma taitai,
à ma òòkpà.

12 A a ka kpà sáa,
ò à ma dilé pò pò á pá ũ.

13 A a gbàla kaò tò ma baluwa.

14 Ma gò ma gbéone pò yáaba ũ,
aa ledàmanò m̀pii.

15 A blé kĩa ò'omεε,
à ma kaka ní gòio.

16 A gbèkòso kpàa, ma swaa è'ε,
à òzòa tufua.

17 A ma kē aafiawa,
má dō bó wĩ mε nama bo.

18 O ma m̀, ma gò yēεesai,
ma wé dō Diizi bo.

19 Ma liaaliaaa wétēa guu dōmagu,
a demεε gòí ní konao ũ.

20 Yápi ò dōmagu maamaae,
ò ma kúsu kwè.

21 Yá pò ò dōmagu

ì to ma nòse àò daa doŭn ke:

22 Dii gbēke mé tò wi midεo,
aà wēnadōanε lí láao.

23 Aà yearzi ò dafu lá gu lé dōε,
a náai ví zōo.

24 Ma m̀, Dii mé ma baa ũ,
a yáí má s̀aaàzi.

25 Dii maa gbé pò an wé dōaaziōnε,
gbé pò aale aà k̄i wεεεo.

26 Wεdōa Diizi zōasai à ní suaba mé maa.

27 A maa gbé taasi f̄o a èwaasogōε.

28 Aà zōle ado kilikili,
asa Dii mé aà dàu.

29 Aà a mipεε bùsuu,
ìò wεdōaàzi.

30 Aà a gεε dō gbé pò ye a s̄ankεε,
ì to wí a kú.

31 Asa Dii lí gí gbéí à aà tò we gōopiio.

32 Baa tó à aà dà taasiu,
ì aà wēnagwae a gbēke zōo léu.

33 Dii lí gbé swágaga ní pōnaoo,
ìli aà da taasiu p̄ao.

34 Tó wàle òzō zìzōowa dúnia guu guei,

35 tó wàle ní yá málεné Lua Musude kpé kpεεε,

36 tó wàle yákpaleke gbéone kolea,
Diipi lé eo lé?

37 Déme a f̄o mε á ke, i ke,

tó Dii i a zebòèò ni?

38 Vài ní maaò í gbé le Lua Musude lé saia?

39 Gbēnazin bée né zé ví à zòaka a duuna ìadama yá musuo.

40 Wà wéte wá kuai wà gwa maamaa,

wí ea su Diiwa.

41 Wà òò Luazi musu ní nòsemendoo, wí me:

42 Wa duunakè, wa swágbāakè,

ñ ni sùuukewanoo.

43 N pòkúma kákanla, n pewa,

n wá dede wá wēnagwasai.

44 N solò luabepuanau,

ké nsu wá wabikea mao yáí.

45 N wá díle ukòò ge bísa ù buipáleo guu.

46 Wá ibeoo swaa bliwá mípii.

47 Vía ní zua baiuo mé gòwēe

ní músio ní kaaleao.

48 Ma wé'i lé bàale lán swa'iwa

ma gbéò tòòzòa yáí.

49 Ma wé'i aò kwe zesaie,

aò kámaboa vío,

50 e Dii ge wezu zíle à e.

51 Yá pò ma wéle nòoo lè,

ké ma wesíe, ma nòse òòkpà.

52 Gbé pò aa íbelesèmanò pāò

lé ma we lán bāwae.

53 Aa ye ma wēni bōlia eu,

aa ma papa ní gbéo.

54 I dāmala,

ñ ma mè ma gae sa.

55 Kua za è títiu we

ma lezùnzi, Dii.

56 Ké ma suaba wiilè, ní mà,

ni swákpa ma yáao.

57 Ké ma lezùnzi, n sòmazi,

n mè másu víakéo,

58 Dii, n zemanò yákpaleu,

n ma wēni sí.

59 N è lá wà ma yá màlemee,

ñ n yānakpāa, Dii.

60 N è lá aa ye tòsia

ní vāi pò aa a lekpāaimazio píi.

61 Dii, ní mà lá aa ma sòsò

ní vāi pò aa a lekpāaimazio píi.

62 Ma íbeepiò Ìò lépe kō swáú,

aaìò lekpāaimazi gòòpiie.

63 N ní zòlea gwa ní ní fēleao,

ma tó mé gò ní le ù.

64 Dii, fiaboné a zéwa,

kené an yákea léu.

65 To an swá gbāakū,

ní láaizímá.
⁶⁶ Pémá ní pɔfēo,
 ní ní t̀̀bɔz̄ dúniau.

4

Ia pɔ wa dà Sionadeɔwa

¹ Vua siakùè fá! Vua t̄ēt̄ēè lì!
 Lua kpé gbè beedeɔ fàaa zékpaawu píi.
² Sionade pɔ wàè ní beee leɛũ ní vuao yāaɔ,
 wà ní díle lán ḡi ooɔwa,
 oobona ɔziè.
³ Baa gbēgbonaɔ ì ȳ́ kpá ní néɔwa aa miè.
 Ma gbéɔ s̄o aa pāsíkù,
 aa ḡò lán taataawa gbáau.
⁴ Né ȳ́minaa lénà nàale ní lé musu imi yái.
 Néó lé p̄ēe gb̄ea,
 kási gb̄ēè lé línéó.
⁵ Né pɔ aai ble maa ble yāaɔ ḡò gemb̄ēenaɔ ũ zeaɔ guu.
 Né pɔ wà ní gwá ní pɔkasa ɔdeɔ lé pɔblea w̄eèe bisau tufua.
⁶ Ma gbéɔ vāik̄ea de Sɔɔɔũdeɔ duunala.
 Lua Sɔɔɔũpi suumpà kándoe,
 gb̄ēè i ɔdawào.*
⁷ An kíaa z̄ēa de b̀̀ntafaa yāa,
 an pípia de v̄i'ipua.
 An meɔ t̄ēa lán lubiiwa,
 an zea maa lán safiiwa.
⁸ Tiasa an sia de nísi b̀̀o góa,
 tó aa be ḡāae, w̄ili ní d̄o.
 Aa ḡò wákambaawu ũ,
 aa ḡò lán lí giiwa.
⁹ Gbé pɔ ḡaga z̄iuɔ mi na de
 gb̄é pɔ lé gaga ní nɔanaoɔla.
 Bua p̄o kuo, aale ibaba,
 aa ḡò wooo.
¹⁰ Baa nɔe w̄ēnad̄ɔnedo ní néo f̀̀ukè nízia.
 An népio ḡò ní pɔblea ũ ma gbéɔ t̀̀bɔz̄a guu.†
¹¹ Dii p̄f̄ē p̄alamá,
 à a p̄k̄ũma p̄ās̄i b̀̀b̄omá.
 A tes̄ò Sionawa,
 à k̀̀a a ēwa.
¹² Dúnia kíaa ní gbé pɔ kú a guuɔ pii,
 aale e yāa Yelusaleũ ibeɔ f̄o ḡe a b̄oɔuo.
¹³ Aà ānabio duuna ní aà gbàgbanaɔ vāik̄ea yáie.
 Aa gb̄ēmaɔ d̄ède ní w̄éle guue.
¹⁴ ɔ aaiɔ ɔmalemale zeaɔ guu lán v̄iɔwa sa.
 Aa gb̄ālè gb̄ēdeapi yái,
 gb̄ēè lí we ɔk̄à ní pɔkasaɔwao.

* 4:6 Daa 19.24 † 4:10 Iko 28.57, Eze 5.10

15 Wīo wiidɔ́má, à géi gbāsídeɔ!
A géi, à géi, ásu ɔkǎwáo!
Aaɔ̀ bàale wàɔ liaaliaa,
buipáleɔ i oné: A e àɔ ku lao.

16 Dii mé ní fāaa ní oa fěnkpaao,
a ye à ní eo.
Wili ní gbàgbanaɔ gwa pɔe ũo,
wili gbězɔɔ wɛgwao.

17 Wá wé dɔ gběɔzi aa dɔwáɛ
e wá wé wò pã.

Kua gudɔakii wa buie dà,
a fɔ́ wá suaba sɔo.

18 Lá wáɛ táa'o pii, wáɛ wá wɛɛ,
wili e wa bɛbɛ gǎaɛ bo.

Wá wēni gò ɛɛ, wá gɔɔ ye pai,
asa wá kua lé kàɛ.

19 Wá gbèselenaɔ wāa de kúu boa musua.
Aa pèlewázi gbèsísiɔ musu,
aa wá dādā gbáau.

20 Kíá pó Dii kpà wá ían wēnide ũ,
aa aà kù ní baio.
Wáɛ e yāa ɔme aɔ kpaawázi buipáleɔ guu.

21 A Eɔɔ́ pó á kú Uzu bùsuuɔ,
à ví àɔ kēaa ní pɔnao gíá!
Lua a a pɔkúma í dɔé à mi à kǎ sɔɛ,
í á pɔkasaɔ wolowá.

22 Siɔnadeɔ, á íadama lé a ká,
wa táánɔ zɔzɔ ũ bo.
Eɔɔ́, Dii a bɔbɔánɔ ní á duunao,
í á vǎikea wíé á musu.

5

Wabikɛa kua íadamau

1 Dii, to yá pó wá lé dɔngu!
Gwa n̄ gwa lá wà widàwá.

2 Buipáleɔ mé gò wá bùsu ví,
zìloɔ mé kú wá kpéɔ guu.

3 Wa gɔ́ netoneɔ ũ desai,
wá daɔ gò gyaao ũ.

4 I pó wá ví, wi lue wà gbasa mi,
baa wázla yàa wi ɔabo wà lue sa.

5 Wá ibɛɛ looawála,
wa kpaɔ, wi íampakii eo.

6 Wa ɔdò Egipiɔ ní Asiliɔzi
ké wá blɛ e à mɔwá yái.

7 Wá maeɔ duunakè, aa ku bo,
ɔ an tàaeɔ lé wí wá musu.

8 Zɔɔ mé lé kiblewá,
gběe ku à wá bɔ ní ɔzìo.

9 Wi blɛ wɛɛɛ kai guue

gbāamɔ̀nde pɔ́ kú sēuɔ́ yáí.

10 Wá báa wà lán oo pɔ́ ditɛawa,
nɔ̀ana mò ní mēwāa pāsíó.

11 Wà gbāamò wéndiaɔ̀ne Siɔ̀na
ní wá Yudaɔ̀ wéleɔ̀ guuo.

12 Wà kíaɔ̀ yèye ní ɔ̀wa wà ní loo,
wi beee d̄́ maez̄́ɔ̀neɔ̀.

13 Wí wísilɔ̀gbɛ di èwaasoɔ̀ne,
nɛḡ́ɛnaɔ̀ lé fu yàabaaawa.

14 Gbēz̄́ɔ̀ lí káaa gāaɛ loo,
èwaasoɔ̀ kámabò ní lesiao.

15 Wá pɔ̀na làa,

wá ɔ̀wāa ḡ́ búbuapɛa ũ.

16 Wá fùà gò wá miwa à lèlɛ,
waiyoo wápiɔ̀, wa duunakè.

17 Bee yá mé tò wá pɔ̀ yà,
yá beeɔ̀ yáí wá wé sisi.

18 Siɔ̀na gbèsísi ḡ́ bezia ũɛ,
we gbēgbonaɔ̀ ì kilimpau.

19 Mpi Dii, niɔ̀ kible gɔ̀piie,
n z̄́lɛa báawa láaa vío.

20 Bóyáí wá yá lo sãangui?

Nȳ́ɔ̀ wá vūaa e wá wēni léu yà?

21 Dii, to wà suma, wí su.

To wà ɛa su wá pá ziu.

22 Ge n giwázi fíafia yà?

N pɔ̀ fèwázi dúuduu yà?

EZEKIELI

Yá pò kú láe bee guu

Yelusaleũ Lua kpé sa'ona Ezekieli ku Isaili pò wà tàǎnò Babiloniò guue e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 597, Nebukanéza lélea Yelusaleũwa séia gbea. A wè síiò gbea Lua aà sísi aà ke ānabi ũ. Kua zòbleu Ezekieli lé leda Yuda pò wà tàǎnò Babiloniòwa ní gbé pò aa gò Yelusaleũò lo. Ké wà Yelusaleũ ní Lua kpéò kàale wè 587 guu, ò à ní nòse níniné, a òné aa wèdò Luazi.

Ezekieli wépfungu'è dasi, bee gbea à yáò kèke seelaò ũ, aà yākeapio aà yādane sianapiliwàné. Dea sa'ona ũ guu à gbāakpà Lua kpé dɔa yáwa maamaae, ní beeo à mè Lua kú ní a gbéò, baa Babiloni bùsuu, i ke kpépi ò Lua kuu adoo (11.16). Baade yākeao de azia yá ũe (18), i ke gbépāle yá no, ò à baade gōa gbé dafu ũ yá'ò à kpàle à síwà. A mè lo Lua a a Nisina da Isailiògu, aai vu (37) aai ea tá ní bùsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azia ɔba Ezekielie

¹ Ma wè baakwide guu, a mɔ síiòde guu sɔode zǐ, má kú ní zǐzɔ swa pò wǐ me Kebaa sae, ò luabe wèaa,* ò ma Lua è wépfungu'ea guu.

² Kí Yekonia gōa zǐzɔ ũ† wè sɔode guu

³ ò Dii yá'ò mapi sa'ona Ezekieli, Buzi née Babiloni bùsuu we. We Dii gbāa mɔua.

⁴ Ké ma wezù, ò má è zàa'iana lé fele gugbāntoo oi. Lou sa sísi, àle píle, àle teke púuu. Té pò kú a guoguo de lán mò tēa bóiboíwa.

⁵ Pò kú tépi guu, a de lán pò bée mèn síiòwa,‡ an taa bò gbēnazinaawa,

⁶ ama an baade oa síiòsiiò mé aa gāsia ví síiòsiiò.

⁷ An gbáò súsu, an gbálaò de lán zù swewa, àle teke lán mɔgotē yɔɔawa.

⁸ Aa gbēnazina ɔó ví ní gāsiaò zíe. An oa síiò ní ní gāsia síiò dɔdɔ ae ní kpɛo, gbàtēe ní gbàtēe,

⁹ an gāsiapio lé kákɔwa. Gu pò aale géu, aali lé liaao, aai gé ní ae màa gòòe.

¹⁰ Lá an oapio den ke: An baade gbēnazina oa ví, mé aa nòomusu oa ví ɔplaa oi, zu oa ɔze oi, mé aa kúu oa ví lo ní kpɛ oi.§

¹¹ Màa an oao de. An baade gāsia pɔoa musu plapla, aale kákɔwa, a pla pò gòò naanzi.

¹² An baade ì gé a aedɔawae súsu. Gu pò an nisina tàu, we aai géu, mé gu pò aale géu píi, aali lé liaao.

¹³ Pò béepio kekeá de lán teyò ge sētewae. Tépi gupua zɔò, lo taa'o pò bée mèn síiòpio zānguo. Lou lé pílepíle tépi guu.*

¹⁴ Pò béepio wāa lán loupileawa, aaiò gé, aaiò su.

¹⁵ Ké mále pò bée oa síiòdepio e màa, ma wuluu è an baade sae tɔle.

¹⁶ Wuluupio ní ní pòò lé teke lán gbè beedewa, mé an síiò píi aa doue. Wuluupio kea taan ke: Ampii aa wuluu ví mèn plapla pāpāakōa.

¹⁷ Tó aale taa'o, aai gé ae ní kpɛo, gbàtēe ní gbàtēe liaasaie.

¹⁸ An wuluupio lesí, ì to vía ní kú, mé wé fífiwà à liai.†

¹⁹ Tó pò béepio lé taa'o, wuluupio lo be ní saee. Tó pò béepio fele tɔle aale gé musu, wuluupio ì fele musu sōe.

²⁰ Gu pò an nisina tàu, we aai géu, an wuluuò i fele géínò sānué, asa pò béepio nisina kú ní wuluuò guue.

* 1:1 Zia 19.11 † 1:2 2Kia 24.10-16 ‡ 1:5 Zia 4.6 § 1:10 Zia 4.7 * 1:13 Zia 4.5 † 1:18 Zia 4.8

21 Tó pò b́éepiò lé t́aa'o, an wuluuò ìò t́aa'oε. Tó aa zεαε, aaìò zεα s̄ε. Tó aa f̀ελε t̀òòlεwa, wuluupiò ì f̀εlér̄nò s̄anuε, asa pò b́éepiò nis̄ina kú ní wuluuò guuε.

22 Bàluma kpálea pò b́éepiò mia e musu, àle tεke wásawasa lán díiwa.‡

23 Bàlumapi źie an g̀ásiàò pòoa, aale kákōwa, an baade g̀ásià m̀en plaplaò naar̄zi.

24 Ké aale t́aa'o, ma ní g̀ásiapiò kíà mà lán iz̄òòsuka k̄ōfiwa,§ lán Gb̄āapiide l̀òòwa, lán źiḡòò z̀òawa. Ké aa z̀è, ò aa ní g̀ásiàò n̄aaa.

25 Ké aa zεa an g̀ásiàò naaaa màa, ma l̀òò mà ní mia za bàluma musu.

26 P̀òe kú ní mia bàlumapi musu we lán kiblekila pò wa k̀è ní safiowa,* mé ma gb̄ē è z̀òlea kílapiu musu we lán gb̄ēnaz̄inawa.

27 Má è, z̄sa àapi léu e musu a de lán m̀ò t̄ēa bóiboì† pò lé pipi lán t́ewawa, mé źíle oi de lán t́ewa. Gupua gb̄āa liaaaàzi.

28 Gupuapi b̀ò lán n̄àali pò b̀ò g̀òò pò lou lé mawa. Dii gawi kεkεá pò má èn we. Ké má è, ma wule ma gb̄εεu g̀òò, ò ma l̀òò mà, àle yā'omεε.

2

Dii Ezekieli sísia

1 A m̀è: Gb̄ēnaz̄in né, f̀εle zε mà yā'onno.

2 Ké àle yā'omεε, aà Nis̄ina òimεε à ma se ma zε, ò má mà àle yā'omεε

3 à m̀è: Gb̄ēnaz̄in né, mále n źi Isailiòwae, bui swágb̄āade pò b̀ò ma k̀epiò. Ampiò ní ní deziò aa z̄ámεε ýawae e ní a gb̄āo.

4 Gb́é pò mále n źimápiò swá gb̄āa, mé aali ma yāmao. Oné Dii Lua mé lé ýáε bee oné.

5 Aa swásei ge aa ǵi síii an swágb̄āa ýain ǹò, aao d̄ò ké ānabi kú ní guu.

6 Mpi s̄ò gb̄ēnaz̄in né, nsu víakεné ge an yā'oaεo. Baa ní kua leaa ní lesikaopiò guu, mé ní z̀òlea sóipiò kíi, nsu víakε ní yā'oaεo. Nsu to s̄ò k̄ēngu an ýaio, asa swágb̄āadeòne.

7 Tó aa swásè ma ýai ge tó aa swásei, nsu ǵi oinéo, asa swágb̄āadeòne.

8 Mpi s̄ò gb̄ēnaz̄in né, swáse ýá pò mále onei. Nsu swágb̄āake lán swágb̄āadepiòwao. Lε'εle, ní pò pò má daune só.

9 Ké ma wesè, ò ma ò è, a taala kooa kūa, àle òimεε,

10 a p̀òò ma aε. Wà w̄ēnale ní búbuao ní waiyooo k̄ēwà k̀pe pla píi.*

3

1 A òmεε: Gb̄ēnaz̄in né, pò pò òbane só. Taalae bee só, ní ge ò a yā'o Isailiòne.

2 Ké ma lε'εle, à taalapi dàumεε mà só.

3 ò a òmεε: Gb̄ēnaz̄in né, taala pò má dànε ní léupi só, i n ǹòse ká. ò má s̀ò. A k̀è ma léu na lán z̀ówa.*

4 ò a òmεε: Gb̄ēnaz̄in né, f̀εle ge ò ma ýapi o Isailiòne.

5 Mále n źi bui pò an buiyā maa ía mé an yā'oa źí'ũ k̄iio, Isailiò mále n źimá.

6 I ke bui dasi pò an buiyā maa ía mé an yā'oa źí'ũ mé n̄ȳò ní yāmaoò kíi no. Tó ampiò mále n źimá, aa swáse n ýaiε.

7 Isailiò we swáse n ýaio, asa aali swáse ma ýaio. Ampii an swá f̀èe, an k̀ua gb̄āaε.

8 Má tó n kua àò gb̄āa lá ní p̀owaε. Má tó ò zε ǵi lá aa z̀è lé ǵiwa.

9 Má tó n kua gb̄āa àò de gb̄ea. Nsu víakεnéo. Nsu to s̄ò k̄ēngu an ýaio, asa swágb̄āadeòne.

10 ò a òmεε: Gb̄ēnaz̄in né, swáse ýá pò mále onei píi, n̄ȳò kūa n s̄ou.

11 F̀εle ge yā'o n gb̄ē z̄ìz̀òne, ní me Dii Lua mé ýáε bee ò, tó aa swásei, ge aa swásei.

‡ 1:22 Zia 4.6 § 1:24 Zia 1.15, 19.6 * 1:26 Eze 10.1, Zia 4.2-3 † 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15 * 2:10 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10

12 Aà Nisína ma se musu, ɔ ma kɔfi gbãa mà ma kpɛ wà mè: Wà Dii gawide sáaukpa aà kuki.

13 Pó bɛɛpio gàsɪaɔ lɛakɔwa kɔfi mé dɔ ní wuluu pɔ be ní saɛɔ kɔfi gbãao.

14 Nisínapi ma se gɛmanɔ zéa, ma nɔse ɔɔkpaa mé ma pɔ paa, áma Dii gbãa mé màa.

15 Ma ka zizɔ pɔ kú Telabibio kíi Kebaa saɛ, ɔ ma zɔlɛ gu pɔ aa kuu we e gɔɔ sɔpla. Yá dia.

Isailio gbaa laai

16 Gɔɔ sɔplapi gbɛa Dii yá'òmɛɛ à mè:

17 Gbɛnazín né, ma n ke gudɔana ũ Isailionɛɛ.† Swáse yá pɔ lé bɔ ma léuzi, ní ní gbaomɛɛ laai.

18 Tó má ò vāikenaɛ a gaɛ, mé ni aà gba laaio, ge ni lɛdawà aà mikɛ vāiwa ké à e àɔ kuo, vāikenapi a ga a duuna yáie. Aà gaa yá sɔ a wi n musuɛ.

19 Tó n aà gbà laai sɔ, mé i mikɛ a vāikɛapiwao, a ga a duuna yáie, mpi sɔ n lé aɔ ku yápi guu bɔ.

20 Tó maakɛna a maakea tò mé àlɛ vāikɛ, má tó aà kpaguaɛ, i ga. A ga, ké ni aà gba laaio yáie. Má maa pɔ a kè yáda bɔ. Aà gaa yá sɔ a wi n musuɛ.

21 Tó n lɛdawà n mè asu duunakɛo sɔ, mé i duunakɛo, aɔ kuɛ, ké à n lɛdama mà yáie. Mpi sɔ n lé aɔ ku yápi guu bɔ.

22 Dii gbãa màa we, ɔ a òmɛɛ: Fɛlɛ gé gusalalau, we má yá'ounɛ.

23 ɔ ma fɛlɛ gɛ gupiu, ma Dii gawi è zɛ we lá má è Kebaa saɛwa, ɔ ma wulɛ ma gbɛɛu gɔɔ.

24 ɔ aà Nisína dèdɛa à ma se ma zɛ, ɔ a òmɛɛ à mè: Gɛ n gɛ kpéu. Zɛtanlɛ.

25 N gbɛnazín né, wa mɔma ní bao, wi kãɛ, ké rísu bɔ ní kíi bàasio yáie.

26 Má tó n léna naalɛ n lé musu, ké rísu yá'oné, ní ní gba laaio yáie, asa swágbãadeɔn ní ũ.

27 Ama tó ma yá'òne, má n léna gole, ní gbasa oné ma Dii Lua máme ma yáie bee ò. Gbé pɔ a swásei, aà séi, gbé pɔ a gii, aà gii, asa swágbãadeɔn ní ũ.

4

Koezɔa Yelusaleŭi seela

1 Gbɛnazín né, biliki dile n aɛ, ní Yelusaleŭ wéle taa kɛwà,

2 ní koezɔi. Bòo kpákpai, ní gbà lɛsɔ da n liai, ní bùsu kálɛkalɛ a bíio saɛ, ní bíigboobɔɔ kálɛ n liai.

3 Mò pèpɛɛ se n pɛlɛ mò bíi ũ mpi ní wélepɪo zānguo, ní aɛdɔwà. Wà koezɔ wélepɪziɛ, míme ní koezɔnapi ũ sɔ. Bee io de seela ũ Isailionɛ.

4 Wulɛ n gbàtɛɛ ɔzɛɛwa, ní Isailio duuna sea e n wulɛa n gbàtɛɛpiwa gɔɔ léu.

5 Ma gɔɔ àaa pla kwisai (390) dilɛnɛ ñyɔ Isailio duuna seaɛ e an duunakɛa wè dasilɛu.

6 Tó n bee kè ní làa, ɛa wulɛ n gbàtɛɛ ɔplaawa, ní Yudaɔ duuna sea e gɔɔ bla. Ma ní duunakɛa wè dilɛnɛ, wè dodo gɔɔ dodo.

7 Aɛdɔ Yelusaleŭ pɔ n koezɔipiwa, ní n ula gàsɪ sɔsɔ, ní ānabikɛɛ a yá musu.

8 Má ba kãɛ, ké rísu lilekíi eo yáie, ní wulɛa n gbàtɛɛ kpɛ dopiwa e koezɔgɔɔpi gɛ pað.

9 Mase ní nao ní bláao ní nasio ní éseo ní weao se ka ta doŭ guu, ní a blɛkɛ ñyɔ ble gɔɔ àaa do kwisai pɔ ñyɔ wulɛa n gbàtɛɛwapiu.

10 Níli ble pɔ ñyɔ ble lá gu lé dɔ yɔ kiloowa galaŭ àaa dodo, ní ble yóbiyobi.

11 Níli í pɔ ñyɔ mi lá gu lé dɔ dā litili kɔkpaalɛ léu, ní ga vólovolo.

12 Gbɛnazín gbɔ té ɔ ñyɔ kàa kɛwà an wáa, ní só.

13 Dii èa mè: Beewa Isailio ble gbãlɛa ble bui pɔ ma ɔzɔnzi ní bùsuuɔ guu.

14 ɔ ma mè: A'a Dii, mi gbãlɛ yáao. Za ma nézi e ní a gbão mi pɔ pɔ gà ní azɪaɔ ge pɔ pɔ wàitaitai nòo soo. Nòo pɔ de tɛ ũ i gɛ ma léu ziio.

† 3:17 Eze 9.1-9

15 ǃ a òmεε: Tòò, ma n gba zé ò kàa ke zùgbõ téwa gbēnazin gbõ gbεu.

16 ǃ à èa mè: Gbēnazin né, má Yelusaleūdeò kùsūa midε, aaiò pòblea yōyōkōε yākāakea guu, aaiò imi gòona le dodo sòdeede guu,

17 asa pòblea ní imiao a kēsāmáε. Sò a kénigu nípii, aai ibaba ní tàae yái.

5

Iadaa Yelusaleūdeowa

1 Gbēnazin né, fēnda lena se sa, ní n mikā ní n lekānao waò lá mībona ì kεwa. Ní kiloo se ò n kápi yō, ní kpaale lee àaō.

2 Tó n koezōa wélei gòò lé pà, ní a lee do séle ká pò pò ní kè wéle taa ūpiwa, ní tesōwà. Ní a lee plaade do se ò fēndapi léleò ò lia wélepizi. Ní a lee àaōde do pò gò fáε íanau, asa má a fēnda wo mà péleńzie.

3 Mi kápiò pεεε we yòò, ní ye n ula léu,

4 ní dā ò káteu à tékū. Tépi mé a kúle Isailiowa pii.

5 Ma Dii Lua ma mè, yá pò a Yelusaleū len we. Má kàle buiò guoguoε, an bùsuò liaai.

6 An vāike guu aa bò ma yādileao kpe de buiòla, aa gí ma ikoyā mai de bùsuò pò liaarizio deola. Aa gí ma yādileaoie, aai te ma ikoyāpizio.

7 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, a zokà de buiò pò liaaázio, i te ma ikoyāio, i zike ma yādileao wao. Buiò pò liaaázio felekaayāō ò a zikèwà.

8 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, mapi sò má feleánōε. Yelusaleūdeò, má yákpalekεánò buipio wáa.

9 Má yá pò mi ke yāao mé má ke lóo kéé á yābēkeao yái.

10 A yái maεò ní néò só, mé néò ní maεò só á mεεwiau.* Má á wetā, mí á gbé kōnaò fáaa gupiiu.

11 Ma Dii Lua ma mè, lá a ma kpé gbālè ní á pòbēεò ní á yābēkeao, ní ma kuaò má kéwáε. Má á wēnagwao, má á bōo.

12 A gbéò lee do a gaga ní gagyāo ge nōana á mεεwiau, á gbéò lee plaade a gaga zí guu bíi kpe, mé má á gbéò lee àaōde fáaa gupiiu, mí a fēnda wo mà péleoázi.

13 Ma pòkūma i gbasá kpáε, ma pò i wee, ma nòse i níni sa. Tó ma pòkūmabòbómá má làa, aao dō sa ké ma gbé pò mili sí sàao mámε má ò.

14 Má Yelusaleū ke bezia ūε, iò de láanipò ū buiò pò liaaizone ní gbé pò lé dōio.

15 Tó ma yákpalekεánò, mé ma á wetà ní pofēo ní pòkūmao, áo de láanipò ūε, pò sósōao ū buiò pò liaaizone. A yá a to sò kénigu, i ní gba laai maamaa. Ma Dii mámε má ò.

16 Tó ma a kagba tōágu nōana ū, má á ke kélekele. Má á kùsūa midεε, mí nōana káfíé.

17 Má nōana kááguε, mí wàio sóikewá, í gō nésai. Gagyā ní gbēdeao a gēázi, mí tó wà siágu ní zio.† Ma Dii mámε má ò.

6

Isaili bùsu gbèsisio

1 Dii yá'òmεε à mè:

2 Gbēnazin né, webiibii Isaili bùsu gbèsisio wa, ní ānabikeke a yá musu

3 ò mε: Isaili bùsu gbèsisio, à Dii Lua yāma. Dii Lua ò gbèsisione ní sisio ní swadōōó ní guzuleò, à mè ále mówá ní zio, i á gulesi pò wa bōò daaí.

4 Wa á sa'okioò gboo, wi á tulaletikateakioò wíwi, mí á gbéò dede á táao aε.

5 Isailio, má á geò kále á táao aε, mí á wáò fáaa mà lia á sa'okiozi.

* 5:10 Wēn 4.10 † 5:17 Zia 6.8

⁶ Wéle pò á kúu a gō bezia ũ pfiε. Wa gulesi pò á bòo daafiε, wi á sa'okio gboo aao da waiwai. Wa á taa wiwi aao ku bo, wi á tulaletikateakio gboo, wi pò pò á kèpio mionzō.

⁷ Gbé pò wà fēnda tōmá á guu i kwé, ío dō ké mámēmaa Dii.

⁸ N beeo má tó á gbé kōnao gōéε. Tó ma á fāaa buio guu, á gbēo bo fēnda lézi bùsu pò á kúu,

⁹ ma yāyiamá an náaisai pò tò an sō kua bo yá musu ní ní gbāsikeweε pò aai taa gwad yáo. Aao ye nízia giyāio vāi pò aa kè yái ní ní yābēεkeao yáo,

¹⁰ aai dō ké mámēmaa Dii. Mi lé'iana gba no, má yápi yíamáε.

¹¹ Ma Dii Lua ma mē, opla da zεeu, ní gbápāle n me: Agya! Zi ní nōanao ní gagyāo a Isailio dede an yāvāi pò má ye a giyāio yái.

¹² Gbé pò aa ku zāo gaga ní gagyāo, gbé pò aa ku kāio i gaga ziu, mé gbé pò aa sù bōo gaga ní nōanaoε. Lá má pōkūmabōbōmán we.

¹³ Wa ní gbēo dede, aao kálea ní ní taa an gbagbakio saε sisi lesio musu pii ní gbēsisi misonao pii ní lí yēleεo ní gbēneli lāsio gbáuo pii, gu pò aa tulaleti ginana kpāsau ní taaεpio, aai dō sa ké mámēmaa Dii.

¹⁴ Má obo tōmá, mí tó an bùsupi gō bezia ũ waiwai za guwaiwau e Dibla, gu pò aa kuu pii, aai dō ké mámēmaa Dii.

7

Isailio midεa kà kai

¹ Dii yá'omεε à mē:

² Gbēnazin né, yá pò ma Dii Lua má o Isaili bùsudeōnen ke: A kua lé kà! A bùsu gola síiō pii midε.

³ A kua lé kà! Má pōkūmabōbōwáε, mí yákpalekeáo á yákeawa, mí yābēε pò á kè fiaboé pii.

⁴ Má á wēnagwao. Má á kēo. A yákeao fla má boé ní yābēε pò á kēo, ío dō ké mámēmaa Dii.

⁵ Ma Dii Lua ma mē yá a á le!

Yāzō a á le!

⁶ A kua lé kà! A kua lé kà!

Yápi lé sōázi, à pilawá kò!

⁷ Yá zōlewáε,

á gbé pò á kú bùsue beeuo.

A gōo kà kai, à kà se!

Gili gēngu gbēsio musu,

i ke pōna wii aale léo.

⁸ Tia kéwa má pōkūmabōbōwá,

mí palawá ní pōfēo.

Má yákpalekeáo á yákeawa,

mí á yābēεkeao fiaboé.

⁹ Má á wēnagwao, má á kēo.

Má fiaboé á yābēεkeawaε,

ío dō ma Dii máme ma á wetà.

¹⁰ A gōopi gwa, à kà! Yá pila!

A nōsí yá gbāa ũ, s à ne'i wala ũ.

¹¹ Yápási fēle vāikεnao gbēgo ũ.

An gbēe a bōo! Bílapi gbēe a bōo!

Ɔdee a bɔɔ! An beede a bɔɔ!

¹² A gɔɔ kà! A ní lé!

Pɔluna su pɔnakɛɔ,

pɔyiana su ɔɔbɔ,

asa ma pɔ fɛ̀ bílapizie.

¹³ Pɔyiana a pɔ pɔ á yia si bɔ e a wɛ̀ni léu.

Anabikekɛa bílaɛpi a léle pãɔ,

gbɛe a bɔɔ a tàae yáí.

¹⁴ Wà kuupè, zì sɔu mà píí,

kási gbɛe a gé zílauo,

asa ma pɔ fɛ̀ bílapizie.

¹⁵ Zì ku bíí kɛɛ,

gagyã ní nɔanao ku wéle guu.

Gbé pɔ aa ku sɛuɔ gaga zì guue,

gbé pɔ aa ku wéle guuɔ gaga

ní nɔanao ní gagyãɔɛ.

¹⁶ An gbé pɔ aa bɔɔ

bàale ta gbèsisìbò kíí.

Aa ɔɔbɔ lán swadɔɔ felenaɔwa

baade zia tàae yáí.

¹⁷ Ampii an ɔ a gɔ dɔ́nzie,

an kosokũɔ i busa.

¹⁸ Aai zwànkasaɔ dɔ ní pi,

vía i ní kú.

An gɛɛ i gɔ kpá ní wéí,

aai migbaa lé nípii.

¹⁹ Aa ní ánuɔ kóle zɛaɔ guu,

an vuaɔ i gɔ́né pɔ gbãleɔ ũ.

An ánuɔ ní ní vuaɔ a fɔ́ ní bɔ Dii pɔfɛ́gɔɔzìo.

Ɔapi a ní nɔana kpáleo,

an gbɛɛ kãɔ,

asa ɔ́me ní dá duunau.

²⁰ Aa nízia sè lesì

ní nɔamblebɔ kɛfenaɔ yáí,

aa pɔbɛɛ pɔ má ye a gíyáioɔ píò.

A yáí má tó à gɔ́né pɔ gbãleɔ ũ.

²¹ Má pɔpìɔ na bui zìloɔne ní ɔzì

aa ní pɔ séleɛ.

Má kpá dúnia vãikenaɔwa,

aa ní pɔ naaaɛ, aai a gbãle.

²² Má mikpelinéɛ,

aai ma gu beede gbãle.

Kpáí weliwɛpìɔ gɛu, aai a gbãle.

²³ A mɔgalaɔ pí,

asa gbɛ́deɔ dí búsuue,

mé yá gbãa kò wéleu.

²⁴ Má tó bui vãìɔ mɔ́ ní uao símá,

má tó gbāadeo ziasca lesi mide,
wi ní sa'okíio gbále.

²⁵ Tó gili gèngu, aa aafia wesele,
kási aa eo.

²⁶ Músi a ke músi,
bao íi a ke bao íi,
aai gbasá kpálake ãnabikεεai.
Sa'ona a fua ikoyāwa,
gbēzōo a kua ledamawa.

²⁷ Kí a búbuape,
yá a di kíanewa,
táaao a lualua.
Má kené an yákeawae,
má yādaríla lá aa dà gbéawae,
aaiō dō ké mámema Dii.

8

Táakea Dii kpéu

¹ Zizōo kūa wè soolode guu, a mo soolode goo soode zí, má zōlea ma kpéu, Yuda gbēzōo kále ma ae, o Dii Lua gbāa mōa we.

² Ké ma wesele, o ma pœ è lán gbēnazinawa.* Zōa aapi léu zīle oiá téε. Musu oi sō, àle teke lán mò tēa bóiboíwa.

³ A pó bō lán owa, o à ma kū ma mikāwa. Lua Nisina ma se, má musu yáio, má zīle yáio, o à gèmano Yelusaleū wépingu pó Lua mōmœpi guu e Lua ua plaade bíiboíle pó kú gubāntoo oi kpεεleu, gu pó taa pó a yá i Dii nōse fele kúu.

⁴ Ma Isailio Lua gawi è we, lá má è yāa gusalalaa wépingu'ea guuwa.†

⁵ O a òmœ: Gbēnazin né, wése gubāntoo oi gwa. Ké ma wesele má gwà, o ma taa pó a yá i Dii nōse felepi è bíiboíle pó kú sa'okii gubāntoo oi kpεεle.

⁶ O a òmœ: Gbēnazin né, n yābœ sa pó Isailio lé ke la èó? Yápi a ma ya ma kúkii à ma kpa zà. Nyō ea yá pó a bœ de beea maamaa e lo.

⁷ O à gèmano ua bíiboíleu. Ké ma wesele, o ma ε è bíi guu.

⁸ A òmœ: Gbēnazin né, bíipi fí. Má fí, o ma boíle è we.

⁹ O a òmœ: Gē n yābœ pó má zau aale ke la gwa.

¹⁰ O ma gē má gwà. Má è wà pótaa'onkuawao taa kè wà lia gipizi píi ní nōo pó de tē ūo ní Isailio taa píi.

¹¹ O Isaili gbēzōo gbēon bàaōkwio sía ní ae, Safana né Yazania kú ní guu. Baade tésibo kúkūa, tulaleti súle gí na buumbo, àle fele musu.

¹² O a òmœ: Gbēnazin né, ní è lá Isaili gbēzōo lé ke gusiau, baade ní a taa gugolonaua? Aai me ma wé lé ní eo, ma pākpà ní būsuzie.

¹³ A èa òmœ lo: Nyō ea yá pó aale ke a bœ de beea maamaa e lo.

¹⁴ O à gèmano a ua bíiboíle pó kú gubāntoo oi guu. Ma nœo è kále we, aale Tamuzu óolo.

¹⁵ O a òmœ: Gbēnazin né, n bee èa? Nyō yá pó a bœ de beea maamaa e lo.

¹⁶ O à gèmano a kpé ua plaadeu, o ma gbēo è baasoo taawa, bilandaa ní sa'okio zānguo. An kpé lia Dii kpéε, an ae doa gukpewa, o aale kúle íatēε we.

¹⁷ O a òmœ: Gbēnazin né, n bee èa? Yābœ pó Yuda lé ke lapi dené yāe ūo, o aa tò yāpāsí kō ní būsuu ké ma pōkūma e fele lo? N ní gwa, lá aale gozōzō ma léwa.

* 8:2 Eze 1.26 † 8:4 Eze 1.28

18 Tòò! Má pòkùmabòbómá. Má ní wεgwao. Má ní bòo. Baa tó an wii gbāa lé gē ma swáú, má swásεio.

9

Táagbagbanao dedea Yelusaleu

1 Ǿ à lezù gbáugbāu ma swáú à mè: Mó ní wéle dṣanao, baade ní a gbēdebòo.

2 Ǿ ma gbēon sooloo è, aa bò Musu Bole pò a lé elea gugbāntoo oiwa, aale mó baade ní a gbéwiwibòo. Gōee kú ní guu bàabaa ula daa, lákēbòò ní taalao dɔa aà pi. Aa gè zè mɔgotē sa'okii sae.

3 Isailio Dii gawi gò malaika gāsiadeɔla à m̀ aà kpé kpeele. Ǿ Dii lezù gbé pò bàabaa ula daa, lákēbòò ní taalao dɔa aà pipizi

4 à m̀: Yelusaleu keele, ní seelake gbé pò aale ɔ̀b, aale wēnake yābēe pò wàle keu pii musu mi'aewa.*

5 Ǿ má mà, a ò gbé kinione à m̀: Aò te aà kpe, aò wéle keele, ío gbēdede ní wεgwasai ní késai.

6 A maezṣòò ní èwaasoo ní wéndiaò ní néo ní nɔeɔ dede à ní midε pii, āma ásu sṣ gbé pò wà seelakémáozio. A daale ma kpéu la. Ǿ aa dàale gbēzṣò pò kú Dii kpé kpeleowa.

7 Ǿ a òné: A ní gεo kále ma ua, í ma kpé gbāleò. A gé! Ǿ aa sí wéleu, aale gbēdede.

8 Goo pò aale gbēdede, máme ma gṣ mado, ṣ ma wule ma gbεeu gṣò, ma wiilè ma m̀: A'a Dii Lua! N pòkùmabòbɔa Yelusaleuwa guu rýṣ Isaili kṣnao dede pii yà?

9 Ǿ a wèa: Isailio ní Yudaò duuna zṣ maamaae. Gbēdea di ní bùsuue, mé yāḍòṣai di wéle guue. Aaí me ma pākpa ní bùsuzie, ma wé lé ní eo.

10 Tòò! Má ní wεgwao, má ní kēo. Má ní yākeo wíné ní musue.

11 Ǿ ma gbé pò bàabaa ula daa, lákēbòò dɔa aàpi pi è, à sù ní yáo à m̀: Má kè lá ní òmεewaε.

10

Dii gawi goa a kpéa

1 Ké ma wεzù, ṣ ma pɔe è lán kiblekila pò wa kè ní safii gbεowa* báluma pò kú malaika gāsiadeɔ mia musu.

2 Ǿ Dii ò gbé pò bàabaa ula daapie à m̀: Gē wuluu pò kú malaika gāsiadeɔ zíeɔ guu, ní ɔkpa plapla teyṣ pò kú malaikapio zānguo si n ɔ pai, ní fá wéleu.† Ǿ à gèu ma wáa.

3 Ké à gèu, malaikapio sía Lua kpé gεomidokii oi, mé súele buumboa kùle Lua kpé ua plaadewa.

4 Ǿ Dii gawi gò malaikapio mia à gè aà kpé kpeele. Súelepí kpépi pà mé Dii gawipi uapi pù.

5 Wà malaikapio gāsia kía mà za ua séiau lán Lua Gbāapiide yā'oawa.

6 Ké a ò gbé pò bàabaa ula daapie aà tési wuluu ní malaikapio zānguo, à gè zè wuluue sae.

7 Pò béepio do ɔ̀b gè té pò kú ní zānguo, a si kà gbé pò bàabaa ula daapie a ɔ̀u, ṣ à b̀ò.

8 Ma pɔe è lán gbēnazina ɔ̀wa malaikapio gāsia zíe.

9 Ké má gwà, ma wuluu è m̀n síiṣ malaikapio sae, an baade ní a wuluo. Wuluupio lé teke, an kekeá de lán gbè beedewa.

10 Wuluupio doú piiε, mé ampíi wuluu ví m̀n plapla pāpāakṣa.

11 Tó aale táa'o, aaí gé ae ní kpeo, gbàtēε ní gbàtēεo liaasaie. Aaí te wuluu pò kú kpe pò wàle géuzi. Goo pò aale táa'o, aali lé liaao.

12 Wé fifi malaikapio mewa piiε, an kpe ní ní ɔ̀ò ní ní gāsiaò ní ní wuluu m̀n síiṣpio pii.‡

* 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1 * 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5 ‡ 10:12 Zia 4.8

13 Má mà wuluupio lé liasâizõ.

14 Pó b́eepio oa síiõsiiiõ, a śeíaoá zù póe, a plaadeoá gbēnazina póe, a àaõdeoá nõomusu póe, a síiõdeoá kúu póe. §

15 Ɔ malaikapio f́ele musu. Pó b́ee pó má è Kebaa saeone.

16 Tó malaikapio lé gé, wuluu pó kú ní saepio ì gé sõe. Tó aa ní ǵasíao pòo, aale fele tóole, wuluupio lí go ní saeo.

17 Tó aa zae sõ, aaiõ zae. Tó aa f́ele, aai f́elérinõ, asa malaikapio nisina kú ní guue.

18 Ɔ Dii gawi gò a kpé kpεεlea à gè zè malaika ǵasíadepio mia.

19 Ké mále gwa, aa ní ǵasíao pòo, õ aa f́ele tóolewa. Ké aale gé, wuluu lé géínõ, õ aa zè Dii ua bíibole pó kú gukpe oi musu. Isailio Lua gawi kú ní mia musu.

20 Pó b́ee pó má è Isailio Lua zíe Kebaa saeon ke, õ má dò sa ké malaika ǵasíadeone.

21 An baade oa ní ǵasíao ví síiõsiiiõ, mé pó pó de gbēnazina owa kú ní ǵasíapio zíe.

22 An oao dou ní pó pó má è Kebaa saeo pòoe. Ampii ì táa'o a aeobawae súsu.

11

Yákpalekea ní Isaili gbēzõõ

1 Dii Nisina ma se g̀emanõ Dii ua bíibole pó kú gukpe oi guu, õ ma gbēon baasõõ è kálea we. Kíaeõ kú ní guu, Azuu né Yazania ní Benaia né Pelatiao.

2 Ɔ Dii òmεε: Gbēnazin né, gb́e beeo lé v́ai lekpaai, aale lé b́ee da má ẃeleε beeu.

3 Aa m̀e kpεdõõõ i ka ǵiao. Ẃeleε beeá dàae, õ aa kau nõõ ù.

4 Ayãmeto ãnabikεkené. Gbēnazin né, ãnabikεke.

5 Ɔ Dii Nisina d̀edeà à m̀e mà o mà m̀e: Ma Dii ma m̀e á Isailio ì o màa, kási má á làasoo dõ.

6 A gb̀ed̀ede dasidasi ẃeleε beeu, a gεo daadà a zεaõu.

7 A yáí ma Dii Lua ma m̀e, gb́e pó a ní dede kálepiao mé nõopi ù, mé ẃeleε bee mé dàapi ù. Apio sõ, má á yá mà á b́oleue.

8 Ma Dii Lua ma m̀e, f̀enda ále víakeè, f̀endapi õ má m̀owá.

9 Má á yá mà á b́oleue, mí á na bui źiloone ní õzì, aai á wetã.

10 Má yákpalekeáño á bùsu źileu, wi á dede ní f̀endaõ, ìõ dõ ké mámεmaa Dii.

11 Ẃeleε bee aõ deé dàa ùõ, mé aõ ka dàapi guu nõõ ùõ. Má yákpalekeáño á bùsu źileue,

12 ìõ dõ ké mámεmaa Dii, asa i ma õtondõkii gwao, á ma ikoyã kúao, a bui pó liaáziõ olesèe.

13 Ma ãnabikεkeapi guu Benaia né Pelatia gà, õ ma wule ma gbεeu g̀õõ ma wii gbãa lè ma m̀e: A'a Dii Lua! Nyõ Isailio midε pii yã?

Dii a gb́e pó fáaaa káaa

14 Dii yá'òmεε à m̀e:

15 Gbēnazin né, n gb́e pó aa de n au ùõ ní Isailio píi, Yelusaleũdeo ì oné: Aõ ku zà ní Diio màa, asa à bùsue bee kpàwá wá pó ùe.

16 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma m̀e baa ké ma tarínõ zàzã buipáleo guu, mé ma ní fáaa bùsu ní bùsuo, ní beeo má dené ulekii ù g̀õõpla bùsu pó aa tàõ guu.

17 A yáí tò, oné ma Dii Lua ma m̀e má ní káaa buio guu, má ní naaa bùsu ní bùsuo gu pó aa fáaaõ, mí surínõ Isaili bùsuu.

18 Aa su we, aai pòb́ee pó má zauõ b́ole a guu,

19 mí s̀õ dou dané, mí nisina dafu dané ní nõseu. Má ní s̀õ pó de lán gbεwa bõ, mí s̀õ pó de báasi ù dané,

²⁰ aaiɔ ma ɔtonɔkɪi gwa, aaiɔ ma ikoyãɔ kũa, aaiɔ zikewà.* Aaɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ.

²¹ Gbé pɔ an pɔ dɔ pɔbɛɛ pɔ má zauɔwa sɔ, ma Dii Lua ma mɛ má ní yákeao wíné ní musue.

²² ɔ malaikapiɔ ní gãsiɔ pòo, wuluupiɔ kú ní sae, mé Isailiɔ Lua gawi kú ní mia.

²³ ɔ Dii gawipi gò wélepia, à gè zè sìsì pɔ kú wéle gukpe oi musu.

²⁴ Wépungu pɔ Lua Nisina m̀opi ea guu, à ma se tàmanɔ zìzɔɔ kɪi Babiloni bùsuu. Ké wépungu pɔ má èpi wèea,

²⁵ ɔ ma yá pɔ Dii òlɔmɛɛ ò zìzɔɔne píi.

12

Taa ní Isailiɔ zìzɔɔ ũ seela

¹ Dii yá'òmɛɛ à m̀è:

² Gbɛnazin né, ní kú swágbãadeɔ guue. Aa wé ví, kási aali gu'eo, aa swá ví, kási aali yãmao, asa swágbãadeɔne.*

³ Ayãmeto gbɛnazin né, ò n pɔɔ naaa fáane, ò n taa bùsu pãleu sɔuke, ní dazeu ní wáa. Go n tía, ta gupãleu ní wáa. Baa ké swágbãadeɔn ní ũ, an wé a gí kèia?

⁴ Bɔle ní pɔ pɔ ní nàapiɔ fáane ní wáa. Tó aua pɪla, ní bɔ wéleu ní wáa lán gbé pɔ lé gẽzeawa.

⁵ Bii f̃ ní wáa, ní bɔle ní n asoɔ we.

⁶ Asopi sé ní wáa oosiele, ní bɔɔ. Ní pɔku n wéa, ké nsu bùsupi eo yáí. Ma n ke yá pɔ a Isailiɔ le seela ũe.

⁷ ɔ má kè lá Dii òmɛɛwa. Ma bɔ ní ma pɔɔ fáane lá mále tá bùsu pãleuwa. Ké aua pɪla, ɔ ma bii f̃ ní ɔo. Oosiele ɔ ma a aso sè ma bɔɔ ní wáa.

⁸ Ké gu d̀, Dii yá'òmɛɛ à m̀è:

⁹ Gbɛnazin né, Isaili swágbãadepiɔ i ní la bó níle ke màaio lé?

¹⁰ Oné ma Dii Lua ma m̀è, yá pɔ dɔaana pɔ kú Yelusaleũ ní Isaili pɔ kú weɔ ken we.

¹¹ Oné seelan n ũ, lá ní kè, a ní le sɔe, aai ta bùsu pãleu zìzɔɔ ũ.

¹² An kía a a aso da a gàu oosiele, i daɔ zéu. Wa bii f̃è, i bɔɔ, i pɔku a wéa, ké asu bùsupi eo yáí.

¹³ Má ba kpaè, i aà kú, mí taaànɔ Babeli, Babiloni bùsuu, kási a wesi bùsupile ɔo.† We a gau.

¹⁴ Má gbé pɔ liaaaàziɔ fáaa gupiiue, aà dɔnlɛdeɔ ní aà dɔaiɔ píi, mí a f̃enda wo mà péleoñzi.

¹⁵ Tó ma ní fáaa buiɔ guu, mé ma ní zuzu bùsu ní bùsuo, aaɔ d̃ sa ké mámɛmaa Dii.

¹⁶ Zi, nɔana, gagyã, má tó an gbɛeɔ bɔ apii guu, ké aa e ní yãb̃ekeao dau siuné bùsu pɔ aa tàuɔ guu, gbépiɔ iɔ d̃ ké mámɛmaa Dii.

¹⁷ Dii yá'òmɛɛ à m̀è:

¹⁸ Gbɛnazin né, ò ní blepi ble ní s̀deedeo, ní ípi mi ní lualuaao yãkãakea guu,

¹⁹ ní o bùsudeɔne, ma Dii Lua mámɛ ma yáe bee ò Yelusaleũdeɔne ní Isaili bùsudeɔ píi. Aa bleble yãkãakea guu, mé aa imi yãdima guu, asa wa ní bùsu ke yáiyai gbãamɔané pɔ k̀ ní guu yáíe.

²⁰ An wéleɔ g̃ɔ beziaɔ ũe, an bùsu i g̃ɔ da wàuu, í d̃ ké mámɛmaa Dii.

²¹ Dii yá'òmɛɛ à m̀è:

²² Gbɛnazin né, yáasi pɔ wí ke Isaili bùsu guue bee de kpelewa ní? Wí me, àle gɔɔ gá, ànabikeyã lé gbɛsuo.

²³ Oné ma Dii Lua ma m̀è má yáasipi mide. Wa yáasipi ke Isaili bùsuu ɔo. Oné ɔ, gɔɔ kà kái ké yá pɔ ànabiɔ è a gbɛsu píi.

* 11:20 Zel 31.33, Eze 36.26-28 * 12:2 Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18 † 12:13 2Kia 25.7

24 Asa wa wépfungu εεyā ge māsokε lenakasa Isailiɔne bo.

25 Ma Dii má yā'o, mé yá pó má o a ke, a gɔɔ gága bo. A swágbāadeɔ, yá pó má ò á gɔɔ, má keε. Ma Dii Lua máme má ò.

26 Dii yā'òmεε à mè:

27 Gbēnazīn né, ma! Isailiɔ lé me wépfungu pó ní è yáá zia yáε, n ānabikekeεa gbεsuagɔɔ zā.

28 Ayāmeto oné ma Dii Lua ma mè, ma yápiɔ kee a gēgē bo, yá pó má òpi gbε a su. Ma Dii Lua máme má ò.

13

Yá z̄lεa ānabi εεnaɔwa

1 Dii yā'òmεε à mè:

2 Gbēnazīn né, ānabikekeε Isaili ānabi pó aale ānabikekeεɔ yá musu. O ānabi pó aai ríziá làasoo yā'ɔɔne, aa swāɔɔ ma yái.

3 Ma Dii Lua ma mè, waiyoo ānabi sɔũ pó aali yāe eo, anzia yá mé lé dɔaanéɔ.

4 Isailiɔ, á ānabiɔ de lán gbēgbona pó be beziauɔwae.

5 Aai gé zεi gufoɔɔ guuo, aai bíi pó lia Isailiɔzi keke, ké Isailiɔ e ze gbāa zī guu Dii pɔkūmagɔɔɔ.

6 An wépfungu'eaá pāε, an māsóá εεε. Aai me Dii mé ò, kási máme ma ní zīo, ɔ an wé ìɔ dɔ ní yái à gbεsu.

7 Ké aa mè Dii mé ò, mé mi o sɔo, wépfungu pā aa èò lò? Māsó aa kèò lò?

8 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá aa yāpā ò, aa wépfungu εε è, a yái má feleínɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

9 Má ɔt̄s ānabi εεna pó aai wépfungu'e mé aai māsokεɔwa. Aaɔ ku ma gbé ledamadeɔ guuo, an tó àɔ ku Isailiɔ buibókīi taalauo, mé aa e εa ta Isaili būsuo, ìɔ d̄s ké mámeaa Dii Lua.

10 Aa ma gbéɔ sàsā, aa mè aafia ku, kási s̄s aafia kuo.* Ma gbéɔ ì bíibo, ɔ ānabipiɔ ì soolεwà.

11 O soolenapiɔne, bíipi a kwεε. Dii a to lou bílibili ma ní gbεo ní zāa'ian gbāao.

12 Tó bíipi kwè s̄s, wa ní la wà me, soo pó aa lèwà ku máε?

13 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, má zāa'ian gbāa gbae ní pɔkūmao, ma pɔfē i to lou bílibili ma ní gbεo pɔkaalea yái.

14 Má bíi pó aa soolèwàpi gboo mà daaε, a ēgbekpale i bo gupuu. Tó bíipi kwè s̄s, gbé pó kú wélepi guuo kaaleε, ìɔ d̄s ké mámeaa Dii.

15 Má pɔkūmabɔɔ bíipiwa ní gbé pó soolèwàɔe, mí onε bíipi kuo, mé a soolenɔ kuo,

16 Isaili ānabi pó aa ānabikekè Yelusaleũdeɔne, aa wépfungu'éné aa mè aafia ku, kási s̄s aafia kuopiɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

17 Mpi s̄s gbēnazīn né, webiibii n bui nɔε ānabi pó aai ríziá làasoo yā'ɔɔwa, ní ānabikekeε ní yá musu

18 ñ me: Ma Dii Lua ma mè, waiyoo á nɔε pó i εseba naminami à dada á ɔpesεwao. I s̄ɔɔ z̄s baadeε a gbāa léu an nisina kũɔ ũ. A ma gbéɔ nisinaɔ kúkū, ápiɔ í bo aafiaa?

19 A ma ɔɔkpà ma gbéɔne pówena ɔkū doɔ ge pēε kasoɔ yái. I εeto ma gbé pó aai swáse εiɔne. A gbé pó i kũ aa gaoɔ dède, mé a gbé pó i kũ aaɔ kuoɔ tò.

20 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, má za á εseba pó i gbēnazīna kũò lán bāwao. Má εsebapiɔ bo á ɔwa, mí nisina pó a kũ lán bāwapiɔ gbae.

21 Má á s̄ɔɔpiɔ taitai, mí a gbéɔ bɔle á ɔzī. Aaɔ de pó pó naa a ɔzī ũ bo, ìɔ d̄s ké mámeaa Dii.

* 13:10 Zel 6.14, 8.11

²² A gbēmaa pọ́ má ye ní pọ́ yaoṣ kādè á mọ́afilí guu. A gbēvāiṣ gbà sṣ, ṣ aai bọ́ ní zé vāiu aa níziá m̀sio.

²³ Ayāmeto á e wépfungu ɛɛ ené ló, á e m̀sokéné ló. Má a gbéṣ bọ́ á ọ́zié, íb dṣ ké m̀mema Dii.

14

Yázṣl̄ea táagbagbanaṣwa

¹ Isaili gbēzṣoṣo m̀ò ma kíi, aa z̀l̄e ma ae,

² ṣ Dii yā'òm̄e ̀à m̀è:

³ Gbēnazin né, gbéé beṣo tò táaṣ yá ní sṣ blè, an duuna pọ́ lé ní fupí mé lé ní gále. Aa yāgb̄eaaa zé v̄ia?

⁴ Yá'oné ñ m̄e ma Dii Lua ma m̀è, tó Isailie tò táaṣ a sṣ blè, mé aà duuna pọ́ lé aà fupí mé lé aà gále, tó à m̀ò yāgb̄eai ānabiwa, ma Dii m̀m̄e má yázāsi adewa aà táaṣ dasileu.

⁵ M̀aa má Isaili pọ́ aa g̀m̄e z̀l̄oṣ ũ ní táaṣ yáíṣ gb̄esi píi.

⁶ Ayāmeto o Isailiṣne ma Dii Lua ma m̀è, aa ǹselil̄e aa mikē ní táaṣ ní ní yāb̄ekeaṣwa.

⁷ Tó Isailie ge b̀m̄o pọ́ kú ní guue tò táaṣ a sṣ blè, aà duuna pọ́ lé aà fu àl̄e aà gálepi tò à k̀èa, tó à m̀ò ānabi lè aà yāgb̄eaae, m̀m̄e má yázāsiwà maz̄ia,

⁸ mí íbel̄ese ní gb̄épio, mí aà ke seela pọ́ wa yāadaò ũ. Má aà bọ́ ma gbéṣ guue, íb dṣ ké m̀mema Dii.

⁹ Tó ānabipi tò wà k̀nikèe, ṣ à az̄ia yā'ò, m̀m̄e ma k̀nikèè. Má ọ́t̄wàe, mí aà bọ́ ma gbéṣ guu mà de.

¹⁰ Anabipi ní gbé pọ́ m̀ò yāgb̄eaiwàpio duuna doūe. An duuna a wi ní musu nípiie,

¹¹ ké Isailiṣ su z̄am̄e yáwa, aai gb̄ale ní duuna yá musu ló yáí, aaiṣ de ma gbéṣ ũ, mí de ní Lua ũ. Ma Dii m̀m̄e má ò.

Gbēvāiṣ bọ́ gbēmaaṣ sabaio

¹² Dii yā'òm̄e ̀à m̀è:

¹³ Gbēnazin né, tó b̀sudeṣ náaisaiyākè aa duunak̀m̄e, mé m̀al̄e ọ́t̄m̀á, m̀al̄e ní k̀s̄ua m̀iṣnz̄o, m̀al̄e imina z̄im̀á, mé aal̄e gaga ní ní p̄tuṣo píi,

¹⁴ baa tó gb̄eṣn̄ àaṣe beṣo ku we, N̄ee ní Danielio ní Yobuo, aa f̄s gb̄e misí ní gbēmaake yáí, mé i ke anz̄ia mi bàasio. Ma Dii Lua m̀m̄e má ò.

¹⁵ Tó má tò wàíṣ p̄à b̀supia aa b̀supi néṣ sèl̄e píi, mé b̀supi ḡṣ bezia ũ, gb̄e lé p̄aa ló wàíṣ yáí,

¹⁶ ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaṣ tó gb̄eṣn̄ àaṣpiṣ ku we, aa f̄s ní neḡṣeṣ ge ní nen̄eṣ misio, mé i ke anz̄ia mi bàasio, b̀supi i ḡṣ bezia ũ.

¹⁷ Tó má tò wà f̄l̄e b̀supiwa ní z̄l̄o, ma m̀è wà p̄aa wà gbēnazinaṣ ní p̄tuṣo d̄ede,

¹⁸ ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaṣ tó gb̄eṣn̄ àaṣpiṣ ku we, aa f̄s ní neḡṣeṣ ge ní nen̄eṣ misio, mé i ke anz̄ia mi bàasio.

¹⁹ Tó ma gagyākà b̀supiu, ma p̄k̄m̄ab̀b̀wà, ma a gbéṣ ní a p̄tuṣo d̄ede,

²⁰ ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaṣ tó N̄ee ní Danielio ní Yobuo ku we, aa f̄s ní neḡṣeṣ ge ní nen̄eṣ misí ní gbēmaake yáí, mé i ke anz̄ia mi bàasio.

²¹ Ma Dii Lua ma m̀è, tó m̀al̄e íada Yelusaleũdeṣwa ní yá m̀en̄ s̄iṣe beṣo, z̄í ní iminaṣ ní wàíṣ ní gagyāo,* m̀al̄e ní d̄ede ní ní p̄tuṣo, a ke z̄ai.

²² N̄ beṣo an gbé k̀naṣ ḡṣ, an neḡṣeṣ ní ní nen̄eṣ bọ́. Tó aa b̀ò m̀ò á kíi, mé a ní dàa ní ní yākeṣo è, á ǹse a níni v̄ai pọ́ má z̄í Yelusaleũwa yá musu ní ía pọ́ má d̄awàṣ píi.

²³ Tó a ní dàa ní ní yākeṣo è, á ǹse a níni, asa áṣ dṣ ké yá pọ́ má kè Yelusaleũe píi, mi ke p̄ao. Ma Dii Lua m̀m̄e má ò.

* 14:21 Zia 6.8

15

Yelusaleū lɛɛŭa rí vɛɛ yàao

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè:

² Gbɛnazín né, vɛɛli líkɛ dɛ líɔla yá?

³ Wí pɔɛ kɛ rí a lío yá? Wí kálo kɛ rí a lío wà pɔ loowàè?

⁴ Wí kátɛu yàa ũɛ. Tó a vlá rí a mio tɛkù mé a guo té lè, wa fɔ zíkɛòɛ?

⁵ Gɔɔ pɔ a léso, wà zíɛ kèòɛ, belenkɛ gɔɔ pɔ à té lè à gɔ́ sín bèɛɛɛ?

⁶ Ayámɛto ma Dii Lua ma mè, lá lío guu vɛɛli má sè yàa ũ má kátɛu, màa má kɛ Yelusaleūdeɔnɛ.

⁷ Tó ma fɛlɛrínɔ, baa ké aa bò téu, té mé a ɛa kúmá. Tó ma íbɛlɛsɛrínɔ, áo dɔ́ ké mámɛmaa Dii.

⁸ Má tó an bùsu gɔ́ bɛzia ũɛ, asa aa náaisaiyákɛmɛɛɛ. Ma Dii mámɛ má ò.

16

Yelusaleū lɛɛŭa rí nɔ náaisai

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè:

² Gbɛnazín né, Yelusaleūdeɔ yábɛɛkɛaɔ káné rí ɔzɪ

³ ñ mɛ, ma Dii Lua mámɛ ma yáɛ bee ò Yelusaleū musu ma mè: Kanaa bùsu n bɔu, we wà n iu. N maeá Amɔle buiɛ, n daá Iti buiɛ.*

⁴ Ké wà n i, wi n bi zɔo, wi n zu'o wà gbábɔnɛo, wi n nana rí wisio wà zwáa fɪmao.

⁵ Gbɛɛ i n wɛnagwa à yápiɔ kɛnɛo. Wa n sósobi vío, ñ wà n vŭaa sɛu, asa kɛ wà n i, wa ye n gíyáio.

⁶ Ké mále gɛ, ñ má è níle buumpa au guu. Gɔɔ pɔ rí kú aupi guu, ma mè nýɔ kɛ pɔ ũɛ!

⁷ Má tò n gbá lán líwa sɛu, n zɔɔkù n kɛ nɔana ũ. N yɔ́ bɔbɔ n ká pàɛ, kási niɔ bɛ puizíɛ.

⁸ Ké ma ɛa mále dɔnzi lɔ, ma n gwa, ñ má è n ka ké wà gɛ n yáú, ñ ma a dábi lènla ma n puizi ùlɛò. Ma lɛgbɛnɛ, ma mè ma bàa aɔ kunnɔɛ, ñ n gɔ́ ma pɔ ũ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

⁹ Ma n zu'ò ma n au wòloma, ñ ma nísidɔma.

¹⁰ Ma zwáa wɛde yènɛ, ma ayo báa kyale kpànɛ, ma bàabaa tulu dɪnɛ, ñ ma siliki pɔbɔgáú dànɛ.

¹¹ Ma nɔamblebɔɔ fɪma. Ma zãɔ kàkanɛ, ma yàbaa dànɛ.

¹² Ma táanadànɛ n níu, ma swáli booloɔ dànɛ, ma kíafua gawide kpànɛ.

¹³ Màa ma zãblɛma rí vuao rí ánusuo. N pɔkasaɔ dɛ bàabaa rí silikio rí zwáa wɛdeɔ ũ, mé n pɔblea dɛ pɛɛti maa rí zɔo rí nísio ũ. N kɛfɛnkɛ gɛagɛ, ñ n zɔɔkù n gɔ́ nɔɛ kía ũ.

¹⁴ N tɔbò buiɔ guu n kɛfɛnkɛpi yáí, asa n kɛfɛnkɛ bɔlɛi nɔamblebɔ pɔ má kɛnɛo yáí. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

¹⁵ ɔ n n kɛfɛnkɛ náaikè, n gɔ́ káaluá ũ tó pɔ rí bò yáí, n káaluakà rí gbɛ́ pɔ lé gɛ wɛɔ, n gɔ́ rí pɔ ũ.

¹⁶ N n pɔkasaɔ sè n zãblɛò gulɛsí pɔ rí bɔɔwa, ñ n káaluakà wɛ. Yá bee taa maaɔ, a kɛa zɛvɪo.

¹⁷ ɔ n n vua rí ánusuo nɔamblebɔ pɔ má kɛnɛpi keeɔ sè n táagɔɛo píò, ñ n káaluakàrínɔ.

¹⁸ N n pɔkasa wɛdeɔ sè rí dànɛ, ñ n ma nísi kámá, n ma tulaletikánɛ téa.

¹⁹ Blɛ pɔ má kpàma ñ blɛ, pɛɛti rí zɔo rí nísioipi ñ rí kpàmá sa pɔ a pɔ tɛkŭa gɪ Ìɔ na ũ. Yá pɔ kɛn wɛ. Ma Dii Lua mámɛ má ò.

²⁰ N n nɛgɔɛo rí n nɛnɔɛ pɔ rí ímanɔɔ sè n sa'òomá blɛ ũ. N káaluakaa i mɔmaoa?

²¹ N ma néo kòlokpa n sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tɛkŭ òomá.

²² N yábɛɛkɛaɔ rí n káaluakaapiɔ guu píi n nɛblegɔɔ yá i dɔnguo. Gɔɔ bee rí kú puizi, níle buumpa au guu.

* 16:3 Daa 10.15-16

23 Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma mèn n yāvāikεapio gbεa píi,

24 n táakpεo dòn sa'okii bòbo gāε píiu.

25 N sa'okii bòbo zεa miowa píi, ̄ n n kefenke òkpà, n n gbá wèaa gbé pó lé gēone píi, n si káaluakaau.

26 N káaluakà ní n Egipi† pó kú n saε gōε blesanao, n ma pò fèle n sia káaluakaauipi yái.

27 ̄ ma ɔ̀t̄ma, ma n bùsu lào, ma n kpa n zangude Filitε‡ pó n dàa vāi ðimáowa, aa ní pœã kèma.

28 N εa n káaluakà ní Asilio§ lo, asa nili káo. Baa n káaluakaarino gbεa ni káo,

29 ̄ n si káaluakaau ní Babeli bùsu laatanao. N beeo ni káo.

30 Ma Dii Lua ma mèn: N òkpaa gēagē. Lá n yápio kè, n gō káaluawisaide ũ.

31 N beeo ké n táakpεo dòdo zεa miowa píi, mé n sa'okii bòbo gāεo píi, ní de lán káaluawao, asa n sakà ̄auε.

32 Nœ gbāsikεna, niò gō páleo si n zá gbεuε.

33 Wí pó kpá káaluawae, kási mpi míme ni pó kpá n gōp̄seowa, ni gbagusaedané, ké aa b̄o gupiiu aa m̄o káaluakanno yái.

34 N káaluakaa adoa ní nœ páleoε. Gbēε lí luanzio. Mmε ni fiaboné, wili fiaboneo. N yá adoaε.

35 Ayāmeto káaluawaa, ma yāma!

36 Ma Dii Lua ma mèn, n n ̄a dè, n nzia kpà n gōp̄seowa ní káaluakaa guu, ní t̄aa pó má ye ní ḡiyāioo k̄ua, mé n n néo au kpámá.

37 Ayāmeto mále n gōp̄se pó ní yá kàngupio k̄aaa, gō pó ní yeńzio ní gō pó ní yeńzioo píi. Má t̄o aa b̄o gupiiu, aai m̄o lélema, mí t̄o aa n puizi e mípii.

38 Má nœ pó aai gbāsike mé aai gbēdeo t̄aaε winε n musuε, mí gbēde p̄fē b̄ob̄oma, asa mili sí s̄aao.

39 Má n nané ní ɔ̀ziε, aai n táakpεo kwé, aai n sa'okiiio gboo, aai n p̄okasao woloma, aai n n̄oambleb̄oo sima, aai n to puizi.

40 Aa dasi k̄aaanzi, aai n pápa ní gbεo, aai n z̄z̄z̄ ní f̄endao.

41 Aa tes̄o n kp̄εowa, aai n wet̄a nœ dasio wáa. Má n káaluakaa midε. Nȳo e fiabo n gōp̄seone bo.

42 Ma p̄fē i kp̄ale, asa mili sí s̄a yá bee taa musuo. Ma n̄se i gbasa níni, ma p̄o a panzi bo.

43 Lá n neḡoo yá i d̄onguo, ̄ n ma p̄o f̄elemεε ní yápio píi, má n yākea winε n musuε. Ma Dii Lua máme má ò. Ni gbāsikεa k̄afi n yāb̄εkεao guu píio lé?

44 Yáasikεnao yáasike n yá musu aa mε, pó pó b̄ò s̄ada wéwa mé ì b̄o a né wéwa.

45 N n da pó ye a zá ní a néo ḡiyāioo ɔ̀lesè. Dàa doū ̄ ní v̄i ní n v̄i ní n d̄auna pó aa ye ní z̄áo ní ní néo ḡiyāioo. N daá Iti buiε mé n maeá Am̄ole buiε.

46 N v̄i Samali ku gugb̄antoo oi ní a néo, mé n d̄auna S̄oɔ̄u ku ḡeomid̄ok̄ii oi ní a néo.

47 I ke n ní ɔ̀lesè n ní yāb̄εkεao kè yoo no, n òkpaa deńla n yākeao guu píie.

48 Ma Dii Lua ma mèn ní ma kua n d̄auna S̄oɔ̄u ní aà néo i yá pó mpi ní n néo kè keo.

49 Vāi pó n d̄auna S̄oɔ̄u kèn ke: Aapi ní a néo wala v̄i, asa aa k̄aa mé aa k̄alea d̄oɔ̄a yākelesai, kási aai d̄o taasideo ní wēnadeleo.

50 ̄ aa nízia s̄è les̄i aa yá pó má ye a ḡiyāio kè, ̄ ma ní suumpà lá ní èwa.

51 Samali duuna i ka n duuna k̄okpaalεwao. N yāb̄εkè dasi de n v̄i ní n d̄aunaola, ̄ an yá k̄emεε s̄ao yāb̄εε pó ní kè píi yái.

52 Nȳo be ní n t̄ó̄lioε, asa n duuna pó b̄ēε de ní p̄oa mé t̄o an pó s̄aomεε. Aa s̄aoma. Wí a n k̄uε, níȳo be ní n t̄ó̄lioε, asa ní t̄o n v̄i ní n d̄aunao yá k̄ema s̄aœ.

† 16:26 Isa 30.2 ‡ 16:27 2Lad 28.18 § 16:28 2Kia 16.7-8

- 53 Má su ní Sɔɔbũ a pá ziu ní a néo ní Samalio lo ní a néo ní mpio lo,
 54 ké n gɛɛ e gɔ kpa n wéi, wí i n kú yá pɔ ní kèo yáí, an nòse i níni sa.
 55 N dāuna Sɔɔbũ a su a pá ziu ní a néo, mé n v̄i Samali a su a pá ziu ní a néo, mé mpi rýõ su n pá ziu ní n néo.
 56-57 E n v̄i kɛa à gè bɔi gupua n wala gɔɔ, ní ye wà n dāuna Sɔɔbũ tó ma ní léuo. Eɔbũ wéleɔ ní ní saedeɔ lé n láanike sa s̄o, mé Filitē wéleɔ ní ní saedeɔ lé sakangu lo.
 58 N gbāsikɛa ní n yābēkɛao a wi n musue. Ma Dii máme má ò.
 59 Ma Dii Lua ma mè má kene lá à kōsinnɔwae, asa n sakà lé pɔ má gbènue, n ma bàakuanno yá gbòo.
 60 N beeo ma bàakuanno n nɛgɔɔ yá a sāmago, ma bàa a ea ào kunnɔ sae e gɔɔpii.
 61 Má n v̄io ní n dāunaɔ kpama n néo ũ, baa ké mi a legbēneo. Tó n ní sí, n yākeao dɔngu, i kene wí ũ.
 62 Ma bàa aɔ kunnɔ, níɔ d̄s ké māmamaa Dii.
 63 Tó ma duuna pɔ ní kè yāa kēma píi, duunapi yá a dɔngu, i kene wí ũ, n lé io kpaaua n tó íi yáí. Ma Dii Lua máme má ò.

17

Kúu mèn plao ní v̄elio

- 1 Dii yá'òmɛɛ à mè:
 2 Gbēnazin né, yāleɛũ Isailione, ní yáasikené
 3 ñ me, ma Dii Lua ma mè, kúu z̄oɛ ku, aà gāsia gbāa mé a ká gbāa, mé aà sula wēsã pãe. A mò Libā būsuu à seɛ lí misona kù,
 4 ñ a z̄ò tàò laatanao būsuu, à gè pè tagenapiɔ wéleu.
 5 A būsupi v̄eɛ bui sè lo, a pè swada sae bua lán swagbala líwa.
 6 V̄eɛpi lí kè lí ũ, à ɔt̄a yeɛnno, ñ a gōnao yēle kúupi kíi oi, mé a z̄inao tà aà z̄ie. Màa à gōnao kèkè, a lá sisi à gò v̄eli ũ.
 7 Kúu z̄oɛ pãle ku we, aà gāsia gbāa mé aà sula t̄isi. Ɔ v̄elipi z̄inao tà aà kíi oi za kaa pɔ a pèu, àle aà í nide, ñ a gōnao tà aà kíi.
 8 A mo lè a pɛa t̄oɛle maau swada saee, ké à ɔta, i ne'i v̄eli gawide ũ.
 9 Oné ma Dii Lua ma mè, a ke maan wee? V̄elipi a gé aee? Kúupi a gí a né woloio. A lípi bile à gao lé? A la bɔbɔ giigaga píie. I ke gōsagbāake ge dasike wà keè wà bileo.
 10 Tó wà èa pè, a li be? Tó gukpe íana kàka sùwà, a giigagao lé? A giigaga kaa pɔ à b̄elupiue.
 11 Ɔ Dii yá'òmɛɛ à mè:
 12 Bui swáyāmansaidepiɔ la, aa yápi mid̄oaa? Oné Babeli kía mé gè Yelusaleũ, à a kía kù ní aà ìwao à tàr̄no Babeli.
 13 Ɔ à kíabuie díle, à ledoūkèaàno, a tò à legbēe a yá musu. A būsupi d̄oanao sèle tàr̄no lo,*
 14 ké būsupi e gɔ kpeɛ felesai yáí. Ledoū pɔ kíabui kèaànoɔpi mé tò a ku.
 15 Ɔ kíabui b̄o aà kpe, à z̄inao z̄i Egipi s̄o ní z̄iḡo welele dasi. Kípi a gé aee? Yápikena a b̄oe? A ledoūpi gboo, i b̄oa?
 16 Ma Dii Lua ma mè, ní ma kua a ga kía pɔ à aà kp̄a kpalaupi m̄ewia Babelie, ké à sakà lé pɔ a gbèèu à ledoū pɔ a kèaàno gbòo yáí.
 17 Tó wà b̄usu kàlekale wéle bíi sae, mé wà gbà les̄o da líai, ké wà e gbéɔ dede dasi yáí, Falaõ ní a z̄iḡo gbāa ní a gbé bílao f̄o d̄oale z̄ipi guuo.

* 17:13 2Kia 24.15-20

18 Asa kíabuipi sakà lé pò a gbèue, à ledoupi gbò. Lá aa òdà kò ou ledoupi musu, ò à yápiò kè píi, a bò.

19 Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, lá lé pò a gbè ní ma tó ò à sakà, mé ledou pò a kè ní ma tó ò a gbò, ní ma kuaó má tó a yá wí aà musu.

20 Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàò Babeli. We má yákpalekeuaàò náaisaiyā pò a kèmē yáí.

21 Wi aà zīgō pò lé bàaleaàòò dēde ní fēndao, mé wa ní gbé pò bò fāaa gupiiue, íò dō ké ma Dii māmē má ò.

22 Ma Dii Lua ma mē,
má sēde lí lesí misona zō ge pé.

Má a misona gōn bòbò zō,
mí ge pe gbèsí sí zō lesí musu.

23 Má pé Isaili gbèsí sí lesí musu,
i gōnapa, i nē'í sēde lí gawide ũ,
bā bui píi i mō ue e a láu,
aai pēpe a gōnaowa.†

24 Sèa lí píi i dō ké ma Dii
mi to lí lesí enkū,
mé mi to lí ena lesí kú.
Mi to lí ísi giigaga,
mé mi to lí gii bòbò.
Ma Dii māmē má ò mé má kē.

18

Gbé pò duunakè mé a ga

1 Dii yá'òmē à mē:

2 Bóyáí á Isailiò ì yáasiē bee kē á bùsu yá musui? I mē:

Maeò vèebe kùma blè,
ò néò swaa fénkpà.*

3 Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaó á yáasi bee kē á bùsuu bò.

4 Gwa, gbépiiá ma pò. Maeò ní néò píi, yá douē. Gbé pò duunakè mé a ga.

5 Gbēmaa pò lé yāmaake a zéwa yá gwa.

6 Ili gé pòblei táò kùeo,
ìli wémale Isailiò diipiòzio.

Ili a gbédee nò wēleo,
ìli wúle ní nòeo gòò pò a òkūao.

7 Ili gbāamò gbēeo,
ì gbé pò a fía sea tòoma sòaaè.

Ili pò símáo,
ì nòandena gba blé,
ì pò na gbé pò kú búuzi.

8 Ili òa sēané à a igbao,
ìli ài zō wēleo,
ì azía bò yāváiue,

ì yágōgōné a zéwa.

9 Íò ma òtondòkíi gwa,
ìò ma ikoyáò kúa,

† 17:23 Mat 13.32 * 18:2 Zel 31.29

Ìṣ zíkewà ní náaio.

Ma Dii Lua ma m̀è,

gbé bee mé maa, aṣ kue.†

10 Tó gbēmaapi né v̄ai ì s̄ṣ b̄e? I gbēde, ge ì yápiṣ ke a gbédee.

11 Baa ké àpi i a kee keo,

népi ì p̄ble t̄aa k̀e,

ì a gbédee n̄ṣ w̄eḗe,

12 ì gbāam̄ṣ taasideṣne ní w̄ēnadeṣ,

ì p̄ṣ s̄ímá,

ìli t̄ṣma p̄ṣ á k̄ūa s̄ṣaanéṣ,

ì w̄émal̄e t̄aaṣzi, ì yāb̄ēeke,

13 ì ṣa s̄ēané à a igba,

ì ài z̄ṣṣ w̄eḗe.

Gbé bee taa aṣ kua? Aawo, aṣ kuo. A ga yāb̄ēe p̄ṣ a k̀e p̄ii yáie. Aà tàae a wi àz̄ia musue.

14 Tó né v̄aiṣ ne'í, ṣ à à né duuna p̄ṣ a mae lé keo è, mé i a kee keo s̄ṣ b̄e?

15 Ili p̄ble t̄aa k̀eṣ,

ìli w̄émal̄e Isailiṣ diip̄iṣziṣ,

ìli a gbédee n̄ṣ w̄eḗeṣ,

16 ìli gbāam̄ṣ gb̄ēeṣṣ,

ìli t̄ṣma gb̄eṣṣ,

ìli p̄ṣ s̄ímáṣ,

ì n̄ṣand̄ena gba bl̄e,

ì p̄ṣ na gbé p̄ṣ k̀ú búuzi,

17 ì àz̄ia b̄ṣ yāv̄aiṣ,

ìli ṣa s̄ēané à a igbao,

ìli ài z̄ṣṣ w̄eḗeṣ,

ìṣ ma ikoyāṣ k̄ūa,

ì ma ṣtond̄k̄li gwa.

A ga a mae duuna yáio, aṣ kue.

18 Aà mae a ga àz̄ia duuna yáie, asa à gb̄éṣ b̄ṣṣ'ì m̄i, à a gb̄eṣdo p̄ṣ s̄iṣwà, à yá p̄ṣ maaṣ k̀e a gb̄éṣ guue.

19 Ṣ ì m̄e: B̄óȳai maepi tàae lí w̄i a né musuo ni? Lá népi yāmaak̀e a z̄éwa, à ma ṣtond̄k̄li gwà ní laaio, aṣ kue.

20 Gbé p̄ṣ duunak̀e mé a ga. Mae tàae a wi a né musuo, né tàae a wi a mae musuo.‡ Gbēmaa maakeaá àz̄ia yáe, mé gb̄ēv̄ai v̄aik̄eaá àz̄ia yáe.

21 Tó gb̄ēv̄ai mik̀e a duunaṣwa s̄ṣ, mé à ma ṣtond̄k̄li gwà, àḗe yāmaake a z̄éwa, a gao, aṣ kue.

22 Wa à à tàae p̄ṣ a k̀epiṣ kee dao, aṣ ku yāmaa p̄ṣ á k̀epi yáie.

23 Ma Dii Lua ma m̀è, v̄aik̄ena gaa ì kamagu nee? Tó à mik̀e a yākeaṣwa, aṣ kue, bee mé ì kamagu.

24 Tó gbēmaa mik̀e a maakeawa, àḗe duunake, àḗe yāb̄ēe p̄ṣ gb̄ēv̄ai ìṣ keṣ ke, aṣ kue? Wa yāmaa p̄ṣ a k̀epiṣ kee dao. A ga a náaisaie ní duuna p̄ṣ a k̀eṣ yáie.

25 A Isailiṣ i m̄e ma yākea d̄ṣṣ v̄iṣ. A swákpa sa. Ma yākea d̄ṣṣ v̄iṣ ló? Ge á yākea mé d̄ṣṣ v̄iṣ kai!

26 Tó gbēmaa mik̀e a maakeawa, àḗe duunake, a yáí a gai. A ga duuna p̄ṣ a k̀epi yáie.

27 Tó gb̄ēv̄ai mik̀e a v̄aik̄eawa, àḗe yāmaake a z̄éwa s̄ṣ, a àz̄ia misie.

28 Tó à tàae p̄ṣ a k̀eṣ è mé à mik̀ewà p̄ii, a gao, aṣ kue.

† 18:9 Lev 18.5 ‡ 18:20 Iko 24.16

²⁹ A Isailio sɔ̃ i me ma yãkea dɔ̃o vɔ̃o. A Isailio, ma yãkea dɔ̃o vɔ̃o ló? Ge á yãkea mé dɔ̃o vɔ̃o kai!

³⁰ A yáí má yákpaleke ní á Isailio, baade a yãkewa. Ma Dii Lua máme má ò. A nòselile à mikē á tàaeɔwa pii, ké á duuna su á ásookeo yáí.

³¹ Isailio, à ɔ̃z̃ á tàaeɔzi pii, í á s̃ó ní á nisinao keke dafu. Bóyáí ále ázia kpa gaii?

³² Ma Dii Lua ma mè, gběe gaa lí kamaguo. A nòselile, í e àò ku.

19

Wēnalesia Isaili kiasne

¹ Wēnale si Isaili kias yá musu

² ñ me:

A daá nòomusu dae fá!

A wùle nòomusu saɔ zãnguo,

à a néo gwà nòomusu èwaasoɔ guu.

³ A a né do gwà,

ɔ̃ à kè nòomusu sà bɔ̃ɔ ũ.

A pótaitaia dāda,

ɔ̃ à g̃ò gbēnazinsona ũ.

⁴ Ké buio aà bao mà,

aa eyòè, ɔ̃ à zù epiu.

Aa bakàè a níu,

aa tàaàno Egipi bùsuu.*

⁵ Ké nòomusu dapi è tãmaa a ne,

yá pó aà wé dɔ̃i mé m̃ide we,

ɔ̃ à èa à a né do d̃ile lo,

à kè nòomusu sà bɔ̃ɔ ũ.

⁶ A bèbe ní nòomusu saɔ

nòomusu sà bɔ̃ɔ ũ.

A pótaitaia dāda,

ɔ̃ à g̃ò gbēnazinsona ũ.

⁷ A ní kibeo w̃iwi, à ní w̃éleo dàaí.

S̃ó kè bùsupideɔgu

nòomusupi pūnaama yáí.

⁸ ɔ̃ buio b̃ò bùsu pó liaio guu,

aa mò léleiwà.

Aa baikpàè,

ɔ̃ à zù e pó aa yòe guu.

⁹ Wà bakàè a níu,

wà wáa tá wà aà dàu,

ɔ̃ wà tàaàno Babeli kias.†

We wà aà dàu kpéu,

ké wasu aà pūnaa ma

Isaili bùsu gbèsis̃o s̃òɔu lo yáí.

¹⁰ A da de lán vēeliwa á kaau.

Wa aà p̃e swa sae,

ɔ̃ à g̃onaɔ k̃èk̃e,

ɔ̃ swa saepi tò à ne'í.

¹¹ A g̃onapio gbāa kà

wà kias gopana k̃eò.

* 19:4 2Kia 23.33-34 † 19:9 2Kia 24.15

Lípi lesí, à gbà zè luawa,
a gbáa ní a gōn dasipio tò wíli kuawào.

¹² Ǿ wa bíle ní pofèo wa nè.

Gukpe íana tò à giigàga,
ǿ a néo wòlo.

A gōn gbáapio giigàga,
ǿ té kùwà.

¹³ Tiasa a pea gbáauε
tɔɔε gii isaideu.

¹⁴ A gōn do tesè à kù a néowa.

A gōna pò a gbáa kà wà kí gopana keò kuwà bo.

Wēna yáε, wàli sí le ũ.

20

Isailio swáyamansaideone

¹ Taa ní Isailio zìzɔ ũ wè soplade guu, a mo sɔode gɔɔ kwide zí, an gbèzɔweo mò yāgbēai Diiwa. Aa zòle ma aε,

² ǿ Dii yā'òmεε à mè:

³ Gbēnazin né, yā'o Isaili gbèzɔpionε n̄ me, ma Dii Lua ma mè, aa mò yāgbēaia yà? N ma kuao má we aa yāε gbεaao.

⁴ Nyǿ yákpalekerínɔo lé? Gbēnazin né, nyǿ yákpalekerínɔo lé? N ní deziɔ yābēkeεao oné

⁵ n̄ me, ma Dii Lua ma mè, gɔɔ pò ma Isailio sè, ma legbè Yakɔbu buipionε, má tò aa ma d̄s Egipi. Ma legbēné ma mè Dii an Luan ma ũ.

⁶ Gɔɔ bee ma legbēné ma mè má ní bɔle Egipi, mí géínɔ bùsu pò má sènέ,* zó ní v̄io diu, a maa de bùsuɔla píi guu.

⁷ Má òné an baade ɔkpa pɔbēε pò an wé blèɔzi, aasu nízia gbāle Egipi táao yá musuo. Máme máa Dii an Lua ũ.

⁸ Ǿ aa bò ma kpe, aai we swāsè ma yáio. Aai ɔkpa pɔbēε pò ní wé blèɔzio, aai Egipi táao to weo. Ǿ ma zεò mà pɔkūmabɔbɔmá, mí palamá ní pofèo Egipi we.

⁹ Kási mi keo ma tó yái. Má ye mà a tó ɔkpa bui pò aa kú ní guuɔneo, asa má tò Isailio ma d̄s ní wáa, ké mà ní bɔle Egipiε.

¹⁰ Ǿ ma ní bɔle Egipi, ma géínɔ guwaiwaiu.

¹¹ Ma a ikoyāo kpámá, ma a yādileaɔ dànέ, asa gbé pò kūa a wēni e a guuε.†

¹² Ma kámabogɔɔ yādánέ lo seela ũ wá zānguo, ké aa e d̄s ké ma Dii ma ní sé ma gbéɔ ũε.‡

¹³ Ǿ Isailio bò ma kpe guwaiwaiu, aa ma ikoyāo kūao. Aa gí ma yādilea pò tó gbé kūa, a wēni e a guuɔzi. Aa tò kámabogɔɔ pò má d̄ile gbālè míɔm̄io, ǿ ma zεò mà a pɔkūmabɔbɔmá guwaiwaiu, mí ní t̄lɔz̄ɔ.

¹⁴ Ama mi keo ma tó yái. Má ye mà a tó ɔkpa bui pò ma bɔ ní Isailio ní wáaɔneo.

¹⁵ Ma ɔl̄lenέ guwaiwaiu lo ma mè má géínɔ bùsu pò ma a legbēné ma mè má kpámá guuo. V̄i ní zóo di bùsupiue, a maa de bùsu píia.§

¹⁶ Aa gí ma yādileaɔie, aa ma ikoyāo kūao, mé aa tò kámabogɔɔ pò má d̄ilenέo gbālè, ké an s̄o kú ní táaɔwa yái.

¹⁷ N beeo ma ní wēnagwà, mi ní kaale guwaiwaiu mà ní bui midεo.

¹⁸ Má ò ní néone guwaiwaiu aasu ní maεɔ leseo, aasu ní yākea keo, aasu gbāle ní táao yá musuo.

¹⁹ Máme má Dii ní Lua ũ, aailio ma ikoyāo kūa, aali swáse ma yādileaɔi aao zíkewà.

* 20:6 B̄a 6.2-8 † 20:11 Lev 18.5 ‡ 20:12 B̄a 31.13-17 § 20:15 Nao 14.26-30

20 Aali kámabogɔɔ dile ma pɔ ũ seela ũ wá zānguo, aao dɔ́ ké Dii ní Luan ma ũ.

21 Ǿ an népio b̀ò ma kpe, aa ma ikoyāɔ kūao, aai swáse ma yādilea pɔ́ tó gbé kūa i wēni e a guuɔzi aa zíkèwàò, mé aa tò kámabogɔɔ gbālè, ɔ́ ma zeò mà pɔkūmabɔɔmá, mí palamá ní pɔfēo guwaiwaiu,

22 ɔ́ ma ɔ̀sàaa, mi keo ma tó yáí. Má ye ma tó ɔ̀okpa bui pɔ́ ma ní bóle Egipi ní wáaɔneo.

23 Ma ea ɔ̀lèléné guwaiwaiu we ɔ, ma m̀è má ní fāaa buiɔ guue, mí ní fándaiada bùsu ní bùsuo,*

24 asa aai ma yādileaɔ mao, aa gĩ ma ikoyāɔie, aa tò kámabogɔɔ gbālè, mé an maeɔ táao ní wé blè.

25 Ǿ ma ní kpá yābēekεaɔla ní yādilea pɔ́ wĩli wēni e a guuɔ.

26 Má tò aa g̀ò gbālea an sa'oa yá musu. Aa sa pɔ́ wĩ a pɔ́ káteu à tékū ò ní ní né séiaɔ, ké vía e ní kú, aai dɔ́ ké mámεmaa Dii.

27 Ayāmeto gbēnazin né, yá'o Isailiɔne ñ me ma Dii Lua ma m̀è an deziɔ d́εmanɔ́ yáε bee musu ɔ, aa náaisaiyākèμεε.

28 Ké ma m̀ónɔ́ bùsu pɔ́ ma a legbèné guu, ké aa s̀isi lesie ge lí yèleleε è, aa sa'ò we. Aa ma pɔ́ fèlemeε ní gba pɔ́ aa dà weo ní pɔ́ tékūa gĩ na pɔ́ aa kèò ní v̄εε pɔ́ aa èlewàò.

29 Ǿ ma ní lá ma m̀è guleṣí pɔ́ aale géu weɔ dea ni? Ǿ wĩ me gupione guleṣiɔ e ní a gbāo.

Yákpalekea ní Isailiɔ

30 Ayāmeto o Isailiɔne ma Dii Lua ma m̀è: A á deziɔ zé se à gbāle táao yá musu à g̃ɔ gbālea yá?

31 Tó a m̀o sa'oimá mé a sa pɔ́ wĩ a pɔ́ káteu à tékū ò ní á néɔ, áo gbālea á táao yá musu e ní a tiaoe. Lá màaε Isailiɔ, má we à yāgbεaao. Ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaɔ má we à yāgbεaao.

32 Yá pɔ́ kú á ǹseu a zεkeo. I me áo z̀oble líɔne ní gbεɔ lán buiɔwae, lán dúnia gbéɔwa.

33 Ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaɔ má a g̀ási poo, mí gbāamɔ́é ní pɔkūmabɔɔawáo.

34 Má a g̀ási poo mà á kāaa bui pɔ́ a fāaa ní guuɔ guue, mí á bóle bùsu ní bùsuo ní ma g̀asa gbāao ní pɔkūmabɔɔawáo.

35 Má tó à gé buiɔ bùsuu gbáau, wá wé i ke síiɔ we, mí yákpalekeáɔ.

36 Lá ma yákpalekè ní á deziɔ Egipi guwaiwaiu, màa má yákpalekeáɔ. Ma Dii Lua mámε má ò.

37 Mí tó à gē ma kaau, mí tó à ze ní ma bàakuaáɔ yáɔ.

38 Má gbé pɔ́ aa tàaekèμεε aa b̀ò ma kpeɔ b̀ò á guue. Baa ké ma ní bóle bùsu pɔ́ aa ku a guu, aa gē Isaili bùsuuo, ɔ́ dɔ́ ké mámεmaa Dii.

39 A Isailiɔ, ma Dii Lua ma m̀è, lá á baade ye z̀oble a táaɔne, à gé! Gbezā á ma yāma! A ma tó pɔ́ a kua adoa ɔ̀okpameε ní á táao ní á sa'oamáo ɔo.

40 Asa ma Dii Lua ma m̀è, Isailiɔ pii aa z̀blemεε ma gbèṣiṣi pɔ́ a kua adoa musue, Isaili bùsu gbèṣiṣi lesipi. We má ní síu. Wekii má sa'oa gbεawá ní á buapɔ́ káauɔ ní gba pɔ́ á m̀omεεɔ.

41 Tó ma á kāaa buiɔ guu, mé ma á bóle bùsu ní bùsu pɔ́ a fāaaɔ guu, má á sí sa pɔ́ a pɔ́ tékūa gĩ na ũ, mí tɔb̀ò á musu buiɔ wáa.

42 Tó ma suáɔ Isaili bùsu pɔ́ ma a legbè á deziɔne guu, á dɔ́ sa ké mámεmaa Dii.

43 Wekii á yákeɔ ní á dàa pɔ́ tò a g̃ɔ gbālea i d̀águ, ɔ́ á gbasa àò ye ázia g̃iyáio v̄ai pɔ́ á kèò yáí.

44 Tó ma yākèé ma tɔb̀oa yáí, i ke á yāvāikεa ge á yá koleaɔ léu no, á Isailiɔ í dɔ́ sa ké mámεmaa Dii. Ma Dii Lua mámε má ò.

* 20:23 Lev 26.33

21

Geomidokli oi té

¹ Dii yá'òmee à mè:

² Gbēnazin né, wēbiibii geomidokliwa ñ yá'o'òè. Anabikeke Negeve bùsu líkpepi yá musu,

³ ní oè aà ma yāma. Ma Dii Lua ma mè má tesōwàe. Tēpi a kŭ a lí ísiò ní a lí giíowa píi. Wa e a tēpi deo. Tēpi a to gbépii oa siakŭ za geomidokli oi e gugbāntoo oi.

⁴ Gbépii iò dō ma Dii máme ma tēpi sōwà, wa fō deo.

⁵ Ō ma mè: A'a Dii Lua! Wàle o ma yá musu wà mè, yáasikena nolo?

Dii fēnda

⁶ Dii yá'òmee à mè:

⁷ Gbēnazin né, wēbiibii Yelusaleŭ oi ñ yá'o'o sa'okliòne. Anabikeke Isaili bùsu yá musu,

⁸ ní oè ma Dii ma mè, má fele ní bùsupideò. Má a fēnda wo a kpéu, mí a gbēmaaò ní a gbēváiò dedeò píi.

⁹ Lá mále a gbēmaaò ní a gbēváiò dede píi, má a fēnda wo mà gbépii léò za geomidokli oi e gugbāntoo oi.

¹⁰ Gbépii iò dō ké ma Dii ma a fēnda wò a kpéu, má sòbu bo.

¹¹ Gbēnazin né, aauke! Aauke ní wáa ní èle'eleboao ní pòsiao.

¹² Tó wà n la, bóyái níle aaukeii, ní oné bao pò wa ma tia yáie. Sò a kē gbépiigu, an òò i gō dòlòlò, an ká i ga, an gbá iò lua. Yá lé pila, mé a kee. Ma Dii Lua máme má ò.

¹³ Dii yá'òmee à mè:

¹⁴ Gbēnazin né, ānabikeke ñ me ma Dii ma mè:

Fēndae! Fēndae!

A lena, mé àle teke gēnegēne!

¹⁵ Wà a lekè gbēdedea yáie, wa kèke ké àò teke lán loupileawae.

Wa pònake ní ma né gopanao yà?

Fēnda bàa kú ní go bee taaeoo.

¹⁶ Wí fēnda keke wàò kŭae,

wí a leke, wí keke,

wà na gbēdenae a òzié.

¹⁷ Wii lé gbēnazin né,

ní waiyookené,

asa wa fele ma gbéowa

ní fēndapioe,

wa fele ní Isaili kíao píie.

Wa ní dede ní fēndaoe

ní ma gbéò b.

A yáí tò ñ nzia gbēgbē.

¹⁸ Wa ní gbāa le gwa fá!

Tó gopana pò fēnda bàa kuo su ku bo sò be?

Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁹ Gbēnazin né, ānabikeke, ní òtaale.

To mà lélemá ní fēndao gēn pla ge àaõ.

Fēnda pò a gbēdede dasidasie,

wa koezōnízi ní zipio,

²⁰ sò i kéngu, gbé daside i fu.

Má tó gbēdedefēndapi àò ku

an wéle bọleṣ guu píie.
Kúku, àle teke lán loupileawa,
gbēdeḍeḍe yáí wa kūai.

²¹ Fēnda, le ṣplaa oi, gé zeei.

Gu pọ n lé yèleu píi lé!

²² Mapi sọ má ṣtaale, ma pọ i wee.

Ma Dii máme má ò.

Babeli kía léle Yelusaleṣwa seela

²³ Dii yá'òmee à mè:

²⁴ Gbēnazin né, iada lán zéwa mèn pla, Babeli kía i sé ní a fēndao. Zépiṣ bọ bọsu doṣ nípii. Seela péle zépiṣ daalekíi, i wéle pọ zépi lé géu ṣlóné.

²⁵ Ado iada, fēnda i se ge léle Amṣniṣ meeṣwia Labawa. Ado iada, i se ge léle Yudaṣwa ní ní wéle bíide Yelusaleṣo.

²⁶ Babeli kía a ze zékpaau, gu pọ zé mèn plapiṣ kèukṣwa, i māsoke we. A yála ní kaṣ, i yāgbēa taaṣwa, i pọṣ pọa gwagwa.

²⁷ Lí a Yelusaleṣ sé, i gé bíigboobṣ péle a bọleṣu, i bọsu káaai, i gbà lesiṣ da, i gbēdeḍeyā dile, i zīgāale.

²⁸ Yelusaleṣdeṣ aṣ e lí pọ a sèpiá eee lé pọ a gbèné yáí. Ama a to aa ní tàae dṣ, i ní kúkú.

²⁹ Ayámeto ma Dii Lua ma mè, lá á tò wà á vāikea dṣ, á tàaeṣ bọ gupuaṣ mé á duuna písi á yākeṣwa, lá á tò wa dṣ maa, wa ṣpelewáe sa.

³⁰ Mpi sọ Isailiṣ kía vāi beeeṣaide, n gṣṣ pà, ía pọ wàle dama kà a wáwa sa.

³¹ Ma Dii Lua ma mè wa aà tulu go, wi aà kíafua go. Yá a lile, wa gbé pọ í azia busa káfi, wi gbé pọ í azia káfi busa.

³² Bezia! Bezia! Má tó à gṣ bezia ũe. A ea su a gbēuo e gbé pọ à a vía zé ví mṣ,* mí kpawà.

³³ Gbēnazin né, ānabikeke n me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Amṣniṣ musu an yāzṣzṣa Isailiṣne yáí.

Fēndaē! Fēndaē!

Wa wò gbēdeḍeḍe yáie,

àle teke à láa gbéṣneē,

àle pipi lán loupileawa.

³⁴ Wépungu gii wàle e ní yá musu, wàle māsō pā kené. Fēndapi sṣu mà à gbēvāipiṣ mi zṣzṣ. An gṣṣ pà, ía pọ wàle damá kà a wáwa sa.

³⁵ Aa ní fēnda sṣṣ a kpéu sa, mí yákpalekeṣnṣ gu pọ wà ní íu, bọsu pọ aa bṣu.

³⁶ Má pṣkūmabṣṣmá ní téo, mí pṣṣ ma níu, mí ní na gbé pāsiṣne ní zṣi, gbépiṣ pṣkaalea dṣ.

³⁷ Aaṣ de yàa ũ tée, wa ní au fándaiada ní bṣuu. An yá a dṣ gbēegu bṣo, asa ma Dii máme má ò.

22

Yelusaleṣdeṣ duuna

¹ Dii yá'òmee à mè:

² Gbēnazin né, níyṣ yákpalekeṣaànṣo lé? Niyṣ yákpaleke ní gbēden wélepioo lé? N a yābēekeṣo oè

³ n me, ma Dii Lua ma mè: Wéle, n wetāgṣṣ kà gbé pọ wà ní dede n guuṣ yáí. N gbālè taa pọ n gbéṣpiṣ yáí.

⁴ N gṣ taaede ũ n gbēdeḍe yáí, n gbālè taa pọ wa píṣ yáí. N tò n wēni kulun kú, n gṣṣ pà. A yáí má tó buiṣ n láanike, má tó bṣuu píi gbéṣ n ke pṣṣṣ.

* 21:32 Daa 49.10

- 5 Gbé pò kunnò káìò n gbé pò kunnò zàò n yáalò ké n tó òòkpà, yá yà n guu yáí.
- 6 Isaili kíaò gwa, an baade lé gbāamò a gbédee n guu, aale n dede.
- 7 Gbēò ì saka n de n daogu n guu,* wí gbāamò bòmòòne n guu,† wí tone pò gwana víòò n gyaa gbēandoò taiinke n guu.
- 8 N sakà ma pòòu, n gòò pò má díle kámabogòò ù gbālè.‡
- 9 Kòmalèdeò ku n guu, aa zè n gbēdeo. N gbēò ì táa bleò ble gbèsisìò musu, ò aai ea gbāsike n guu.
- 10 N gbēò ì gbada n mae nawa, n gbēò ì kusi nòe pò òkūaòwa.
- 11 N gbēò ì gbāsike n gbédee nao, n gbēò ì wíyā ke aa gbada n né nawa, n gbēò ì kusi n dāe fèewa.§
- 12 Wí gbagusaesi n guu gbēdea yáí,* wí ò'ì símá, wí ài zòò wēle,† wí kò bòò'ì mi. Ma yá sàngue, ma Dii Lua máme má ò.
- 13 Má òtaale òvái pò wa è yáí n gbé pò wà n dede n guu yáo.
- 14 Tó mále yá gōgōnnò, n gbāa a ka n sò àò díleaa? Ma Dii ma yá'ò mé má kee.
- 15 Má n gbéò fáaa buiò guue, má n fándaiada bùsu n bùsuo, mí n gbāsikea mide.
- 16 Tó n gō sauluunnò buiòne, n yòò dō ké māmema Dii.
- 17 Dii yá'òmee à mè:
- 18 Gbēnazin né, Isailiò gòmee lán mò gbāsiwa, ampíi aa gò lán mōgotē ge mōpu ge mōsi ge beoma gbāsi pò wa bòle muauwae. Aa demee lán ánuusu gbāsiwae.
- 19 Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, lá á gbāsi ápii, má á naaa Yelusaleūe.
- 20 Lá wí ánuusu n mōgotēò n mōsio n beomaò n mōpuo ka muau wà tékau e mōpi bòle, màa má á naaa mà á ká wélepiu n pofēò, mí á yó n pòkūmao.
- 21 Má á naaae, mí tesōwá n pofēò, í yó wélepi guu.
- 22 Lá wí ánuusu yò muau, màa á yó wélepi guu, íò dō ké ma Dii máme ma pòkūmabòbòwá.
- 23 Dii yá'òmee à mè:
- 24 Gbēnazin né, o Yelusaleūpie, wi gbābò a bùsueo, ò ma pofē tò lou i mauo.
- 25 Aà kíaò ku a guu lán nòomusu pò aa nòò le kù aale taitai, aale wiidòwòwae. Aaiò gbēnazinaò nisina só, aaiò n àizeeò n n pò beedeò naaa, ò aa tò gyaaò lígua a guu.
- 26 Aà sa'onao lé zike ma ikoyāwao, aaiò ma pòò gbālee. Aali pò pò de ma pò ù dōkōe n pò pò de ma pò ùooo. Aali pò gbālea n pò gbālesaio dodoa kōe yāda gbēòneo.‡ Aai wékpa ví kámabogòòzì tàaeae, ò ma tó ìò òòkpa n guu.
- 27 Aà kíaò ku a guu lán àwalewana pò aa pò kù, aale kékékōeowa. Aai gbēdede òvái'ea yáí.
- 28 Aà ánabiò ì wépingu giò e, aai māsò pāò ke, aale pò kúle n yákeapiòwa, ò aai me lá má òn we, kási mi yāe o sōo.
- 29 Bùsudeò ì gbāamòkōe, aaiò kō kpáí'o. Aai taasideò n wēnadeò taiinke, aai bòmòò wētá n n yá nao.
- 30 Ma gbēe wēle n guu aà bíi kaso keke, íò ze ma ae gufoou àò gi finini bùsupi yá musu, ké másu bùsupi kaaleò yáí, ò mi eo.
- 31 Ayāmeto má pòkūmabòbòmá, mí n mide n pofētēò. Má n yákeò wíné n musue. Ma Dii Lua máme má ò.

23

Yelusaleū n Samalio dea lán nòe gbāsikenawa

¹ Dii yá'òmee à mè:

* 22:7 Iko 5.16 † 22:7 Iko 24.17 ‡ 22:8 Lev 19.30 § 22:11 Lev 18.7-20 * 22:12 Bòa 23.8 † 22:12 Iko 23.20
‡ 22:26 Lev 10.10

² Gbēnazīn né, nɔɔ ku gbēɔn pla dadoũdeɔ ũ,

³ ɔ aa káaluakà Egipi, aa de káaluao ũ za n wéndiagɔɔɛ. Wekii wà ɔ bīibiiu n yóɔwa, wekii wà ɔmàma n nenɔnkeyóɔwa.

⁴ Vii tón ɔɔla, dāuna tón ɔɔliba. Aa gò ma nɔɔ ũ, ɔ aa negɔɔɛ n nenɔɔɛ ì'i. ɔɔla mé Samali ũ, ɔɔliba mé Yelusaleũ ũ.

⁵ Kua ma pò ũ ɔɔla sī káaluakaa, à lù a gɔpɔɔɛ Asiliɔzi.

⁶ Ampii bùsu dɔaanaɔne n gbāadeɔ, èwaaso maa pò di sɔ́ kpe n ula gàaluladeɔ daa.

⁷ A azia kpámá káalu ũ, ampii Asili gbé beedeɔne. ɔ à gbāsikè n gbé pò à lùanzipio táa.

⁸ I káaluakaa pò á dàda Egipi too. We wà wùlewuleuaànɔ a wéndiagɔɔ, wà ɔ bīibii aà nenɔnkeyóɔwa, wà n pɔeã kèaànɔ.

⁹ ɔ ma aà nà a gɔpɔɔɛpiɔne n ɔzi, Asili pò à lùanzipio.

¹⁰ Aa tò wà aà puizi è, aa aà negɔɔɛ n aà nenɔɔɛ nàaa, ɔ aa aà dè n fēndao. Ké aa ìadàwà màa, ɔ à gò yāa ũ nɔɔɔne.

¹¹ Ké aà dāuna ɔɔliba è màa, ɔ à lùanzi a ɔɔkpà deaàla, à káaluakà de a vīipila.

¹² A lù Asiliɔzi lo se, an bùsu dɔaanaɔ n n gbāadeɔ, èwaaso maa pò di sɔ́ kpe n ula wedeɔ daa npii.

¹³ Má è à gbāsikè sɔ, an pla npii aa zé doũ sèɛ.

¹⁴ Aà káaluakaa gè aɛ lo. A è wà gɔɔ taa kè gīwa n pò tēao, Babiloni bùsudeɔne,

¹⁵ pɔɔ dɔɔba n pi, aa tulu gbāaɔ didia, aa bò lán Babeli zīgɔ kíaɔwa lán Babiloni bùsudeɔwa.

¹⁶ Ké à wesīɛ, ɔ à lùanzi, ɔ à gbé zì n sísii Babiloni bùsuu.

¹⁷ Babelideɔ m̀ aà kīi wùleiaànɔ, aa tò à gbāsikè an luaaaazi guu. Ké aa tò à gbāsikè màa, ɔ aà nisina ye n yái lo.

¹⁸ Ké aà káaluakaa kpálea ví lo, mé aà puizi b̀ gupuau, ɔ ma nisina ye aà yái lo, lá ma nisina ye aà vīi yái lowa.

¹⁹ Aà káaluakaa Egipi a wéndiagɔɔ yá d̀aàgu, ɔ à a káaluakaa kãfi.

²⁰ We à lùau a gɔpɔɔɛɔzi. An gɔkebeɔ de lán zàa'īn pòwa, aai í zu lán sòwa.

²¹ A a wéndiagɔɔ dɔɛ'īi beekè, gɔɔ pò wà ɔ bīibii aà yóɔwa Egipi, mé wà ɔmàma aà nenɔnkeyópiɔwa.

²² Ayāmɛto ɔɔliba, ma Dii Lua ma m̀, má tékpa n gɔpɔɔɛ pò n nisina ye n yái loopiɔgu, má tó aa b̀ gupiiu, aa m̀ lélema.

²³ Babelideɔ n Babiloni bùsudeɔ pii n Pekodiɔ n Soaɔ n Koaɔ n Asiliɔ lo. Èwaaso maaɔne, bùsu dɔaanaɔne n gbāadeɔ npii, zīgɔ kíaɔ n tɔdeɔ dia sɔ́ kpe.

²⁴ Aa b̀ gugbāntoo oi aa m̀ lélema n gɔkebeɔ n zikasɔgoɔ n zugoɔ n gbēnazinaɔ dasidasi n sēngbaɔɔ n m̀ f̀uɔ, aai koezōnzi. Má n nané n ɔziɛ, aai yákpalekenno lá aai kewa.

²⁵ Ma pɔ a fēnzie, mí tó wà yáyiamaa n pɔkūmao. Aa n ní n n swáɔ gole, n gbé pò gòɔ i gaga zī guu. Aa n negɔɔɛ n n nenɔɔɛ naaa, n gbé pò gòɔ i tékũ.

²⁶ Aa n pɔkasɔ woloma, aai n nɔamblebɔɔ séle.

²⁷ Má n dɔɛ'īi midɛ n n káaluakaa pò n nawà Egipio. Nyɔ wesi yápiɔle lo, nyɔ ɛa làasooke Egipi yáwao.

²⁸ Ma Dii Lua ma m̀ má n na n zangudeɔne n ɔziɛ, gbé pò n nisina ye n yái loopiɔ.

²⁹ Aa zangu aa yákenɛ, aa n àizeɔ séle pii, aai n to puizi wáiwai, n káaluakaa wisaiyā i b̀ gupuau.

³⁰ N váikɛa n n káaluakaa mé m̀ɔne, ké n lua buiɔzi n gbāsikè n n táaɔ yái.

³¹ Ké n n vīi zé sè yái, pɔkūma í pò má kàkaè ɔ má kákanɛ.

³² Ma Dii Lua ma m̀

ńyṣ í pọ́ má kàka n v̄iie miε.

N imibọ́ yàasa mé a ε zā,

gbéọ́ n láanike aa n yáalo

í zṣọ́ pọ́ imibọ́pi ì si yáí.

³³ Ipi a n de, pọ́sia i danla,

gṣa bezia ũ wáiwai í pọ́ n v̄i Samali mipi yáí.

³⁴ Nyṣ ípi mi píie wululu,

ní n imibọ́pi wíwi,

ní n yṣọ́ lili ní a kasoo.

Ma Dii Lua máme má ò.

³⁵ A yáí tò ma Dii Lua ma mè

lá pọ́ ma yá sǎngu, n ma kpa kpe,

ńyṣ n dṣe'li ní n káaluakaao gbε'εε.

³⁶ Ǿ Dii òmεε: Gbēnazin né, ńyṣ yákpaleke ní Ǿlao ní Ǿlibaoo lé? Bọ́bọ́rínọ́ ní ní yābēekeao.

³⁷ Asa aa gbāsíkè mé aa gbéọ́ dède. Aa gbāsíkè táao yá musu, ɔ aa sa pọ́ wí a pọ́ káteu à tékū òmá ní ní né pọ́ aa ìmanọ́ táapio pọ́blea ũ.

³⁸ Aa yáε bee kēmεε lo, gṣọ́ bee ɔ aa ma kpé gbālè, aa kámabogṣọ́ pọ́ má dīlené ɔ́kpà.

³⁹ Ké aa sa'ò ní táao wa ní ní néọ́, zí bee aa gè ma kpéu aa a gbālè. Yá pọ́ aa kè ma kpéun we.

⁴⁰ Baa se wí gbéọ́ zí gṣeọ́ sísiine zāzā aa mó. N zu'ò, níle ní dá, n kio kà, n n nọ́amblebọ́ dà.

⁴¹ N zṣle wúlekíi kefenawa, pọ́ kálea táabūnuwa n ae ní ma tulaletio ní ma nísio.

⁴² Bíla pọ́ kú aà kíio yā'ò dọ́ ní gbé pọ́ bọ́ gbáau aa mọ́. Aa zā dàè ní aà dāunao, aa fùà kefenao kpàkpané.

⁴³ Ǿ ma láasookè ma mè: Nọ́ε pọ́ yàa gbāsíkεa yáí de a gbēdoa mé lé si káaluakaau lo?

⁴⁴ Ǿ aa ge kēaàno lá wí ge ke ní káaluao wa. Maa aa ge kè ní dṣe'liideε bee Ǿla ní Ǿlibao.

⁴⁵ Gbēmaao yákpalekeérinọ́, aai káaluakaa ní gbēdeao yá wíné ní musu, asa aa káaluakà aa gbéọ́ dède.

⁴⁶ Ma Dii Lua ma mè, to dasi mọ́ léleimá, aai to gili gēńgu, aai ní pọ́ naaa.

⁴⁷ Aa ní pápa ní gbεoε, aai ní zṣezṣe ní fēndao. Aa ní neḡeọ́ ní ní nenọ́ε dède, aai tesṣ ní kpéowa.

⁴⁸ Má dṣe'li midε ní bùsuu, ké nọ́ε e aao laai v̄i, aasu dṣe'li ke láníwao.

⁴⁹ Nọ́epio dṣe'li a wi ní musuε, aa ní duunakea táao yá musu gbε'e, aai dṣ ké máme ma Dii Lua.

24

Yelusaleū lεεūa ní mọ́ oo tánkpakeao

¹ Wá kua zṣzṣọ́ ũ wè kēokwide, a mọ́ kwide gṣọ́ kwide zí Dii yā'òmεε à mè:

² Gbēnazin né, gṣoε bee dalau, asa gbā Babeli kía koezò Yelusaleūzi.*

³ Yáλεεū ní bui swáyāmansaidepio ñ oné ma Dii Lua ma mè:

A oo dite, í íkau,

⁴ í nṣọ́ kau,

nṣọ́ maa, a gbá ní a ọ́,

í wá nísideọ́ ka à pai.

⁵ lo de kpàsa nṣọ́ maa ũ,

í yàaka oopi zíε,

í disa à ma oopi guu éle'εε.

⁶ A yáí ma Dii Lua ma mè,

* **24:2** 2Kia 25.1

waiyoo gbēden wéle,
oo pọ a gbāsi gi woloji pi!
A a nòpi bọleu dodo pii,
kási ásu líkpa a yá musuo.

⁷ Aa gbé dèdè wélepi guu,
aa ní au bọle gbesenawa,
aai kóle tọlewa aa búsukàwào.

⁸ Má tò aupi gò gbesenapiwa,
ké wasu e pọ káwào yái,
gbé pọ i pańzi, aai tọsimá.

⁹ A yái ma Dii Lua ma mè,
Waiyoo gbēden wéle!
Mapi, má yàakau zọzọ sě.

¹⁰ A yàakau, í té dau.

A nòpi disa e a í ba,
a wápi i tékú.

¹¹ A oo giipi di teyowa,
ké à mò e wáa kú táutáu,
a gbāsi i wolowà,
a kpe sia i láa.

¹² Oopi tò wà fùwa,
a gbāsi zọ a gowà té guuo.

¹³ N gbāsi mé n dọé'li ũ.
Nyọ zéao e ma pọ gé weed,
asa má wéle mà n gbāsi woloma,
kási ní ye à wolomao.

¹⁴ Ma Dii ma yá'ò, yápi lé mọ.

Má yápi kee, má gí keio,
má gbē wegwao, má nòselileo.

Má yákpalekeáno á yákeawae,
ma Dii Lua máme má ò.

Ezekieli na gaa

¹⁵ Dii yá'òmee à mè:

¹⁶ Gbēnazin né, má pọ pọ n wé blè sima kándo. Nsu búbuapeo, nsu ọọbo, nsu to wé'i bọmao.

¹⁷ Aauke kíkikili, nsu n àa ge ọọbo. Nyọ n fùà ní n kyaleo kpaa. Nsu pọ kú n léwao. Nsu ge'ọọbo ble bleo.

¹⁸ Ma yá'ò gbéne kọ, a oosi ọ ma na gà. Ké gu dọ, ọ má yá pọ Dii òmee kè.

¹⁹ Ọ aa ma la aa mè: Yá pọ níle kee beo de wá yá ũ yà? N a bọlekwéwe.

²⁰ Ọ má wè má ma mè: Dii yá'òmee à mè

²¹ mà o á Isailione á Dii Lua mè, ále a kpé gbále, á zegikii pọ i íanadàò, í keé maa, i a bekepi, á negọe ní á nenọe pọ a ní tó weo gaga zí guue.

²² I ke lá má kèwa. A pọ kú á léwao, á ge'ọọbo ble bleo.

²³ Aó á fùao ní á kyaleo kpaa. A búbuapeo, á ọọbo. A ibaba á duuna yái, í aaukekọe.

²⁴ Máo dée seela ũ. Lá má kè pii, ápi sọ á kee, ío dọ ké Dii mé Lua ũ.

²⁵ Dii èa mè: Gbēnazin né, gọ pọ ma ní zegikii simá, an íandábo pọ aai pọnakeopi, pọ pọ ní wé blè an pọ dọwapi ní ní negọe ní ní nenọe,

²⁶ gbé pọ bọ zí bee a mọ n kii, i a bao káne n swáwa.

²⁷ Zí bee n léna a gole, ní yá'o ní gbé pò b̀pio, n léna aò naalea l̀o. Nyòò dené seela ũ, aai d̀s ké mámema Dii.

25

Anabikekea Am̀nio yá musu

(Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Am̀ 1.13-15, Sof 2.8-11)

¹ Dii yá'òm̀e à mè:

² Gb̀enazín né, ẁebiibii Am̀nio kíi oi, ní ānabikeke ní yá musu

³ ñ me: A Dii Lua yáma! Ma Dii Lua ma mè, ké wà ma kpé ò̀kpà, wà Isaili bùsu kè bezia ũ, mé wà Yudaò k̀k̀k̀ t̀r̀ǹ z̀z̀ ũ, lá a mè, ēh̀ē, tàale, tàale,

⁴ a yáí má á na gukp̀edène ní z̀z̀. Aa b̀ò̀kpakpa á guu, aai zwàakp̀e d̀d̀ á zānguo, aai á lib̀e ble, aai á v̀i mi.

⁵ Mí tó á m̀ewia Laba g̀ yiongoò k̀k̀i ũ, á bùsu i g̀ s̀d̀d̀k̀i ũ, íò d̀s mámema Dii.

⁶ Asa ma Dii Lua ma mè, ké a ̀taalè, a gbap̀àle, a p̀nakè Isaili bùsu yá musu, a yá kpáí d̀ á ǹse guu,

⁷ a yáí má ̀t̀wá, mí tó buiò á p̀ó s̀lé. Má á ké buiòwa, mí á bùsu mid̀e. Má á d̀eoz̀, íò d̀s ké mámema Dii.

Anabikekea M̀abuò yá musu

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Am̀ 2.1-3, Sof 2.8-11)

⁸ Ma Dii Lua ma mè, ké M̀abuò ní Seideò mè, gwa, Yudaò g̀ò lán bui píiwa,

⁹ a yáí má ní ẁéle pò kú gbep̀oleuò bíib̀ole ẁeẁe, sea za ní bùsu lé ẁéle maae beeòwa: Beyesim̀, Baali M̀eona ní Kiliataiũ.

¹⁰ Má ní kpá gukp̀edeòwae, aai g̀ ní pò ũ ní Am̀nio, Am̀nio yá a d̀ gb̀egu l̀o.

¹¹ M̀a má yákpaleke ní M̀abuò, aai d̀s ké mámema Dii.

Anabikekea Edb̀uò yá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Am̀ 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

¹² Ma Dii Lua ma mè, ké Edb̀uò t̀s̀i Yudaòwa, tàae láasai aa kè we.

¹³ A yáí ma Dii Lua ma mè, má ̀t̀ Edb̀uòwae, mí gb̀enazina ní p̀tuòò míònz̀, mí tó an bùsu g̀ wáiwai. Wa gaga z̀i guu sea za Temani e à g̀ p̀e Dedáwae.

¹⁴ Ma gb̀é Isailiò t̀sim̀e Edb̀uòwa. Aa yáke Edb̀uòne ma p̀f̀e ní ma p̀k̀mao léu, Edb̀uò íò d̀s sa ké máme mále t̀simá. Ma Dii Lua máme má ò.

Anabikekea Filit̀eò yá musu

(Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yòe 3.4-5, Am̀ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

¹⁵ Ma Dii Lua ma mè, ké Filit̀eò sakà ní ib̀e zìogu, aa t̀simá maamae,

¹⁶ a yáí ma Dii Lua ma mè, má ̀t̀ Filit̀eòwae, mí Keleti buip̀io míònz̀, mí ní gb̀é kíni pò kú ísialeò mid̀e.

¹⁷ Má t̀simáe maama, mí ní wetá ní p̀f̀eò. Tó ma t̀simá, aaiò d̀s ké mámema Dii.

26

Anabikekea Tiideò yá musu

(Isa 23.1-18, Yòe 3.4-5, Am̀ 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)

¹ Wá kua z̀z̀ ũ ẁe kuédode m̀ g̀ò s̀éia z̀i Dii yá'òm̀e à mè:

² Gb̀enazín né, Tiideò ò Yelusaleũ yá musu aa mè: Èh̀ē, a da wíwiae! Buiò zé ẁeẁe. A g̀ò bezia ũ, wa k̀e sa.

³ A yáí ma Dii Lua ma mè, má f̀elenǹe Tii, má tó buiò m̀ lélèlèlèma lán ísia ikooaòwa.

⁴ Aa Tii bíi dúuz̀, aai a gugwak̀i l̀eš̀o g̀boò, mí a bùsuti waae, i g̀ gb̀esena ũ.

⁵ I g̀ tálufálèk̀i ũ ísia guu, asa ma Dii Lua máme má ò. Buiò ẁélepi p̀ó s̀lé,

⁶ wi a z̄ɛwiadeɔ dɛdɛ n̄ f̄ɛndao, aaiɔ d̄ɔ k̄ɛ m̄amɛmaa Dii.

⁷ Asa ma Dii Lua ma m̄ɛ, má tó Babeli kí Nɛbukanɛza bɔ gugb̄antoo oi, k̄iaɔ k̄iapi i m̄ɔ l̄ɛlɛ Tiiwa n̄ s̄ɔɔ n̄ z̄ikas̄ɔgoɔ n̄ s̄ɔdeɔ n̄ z̄iḡɔɔ dasidasi.

⁸ A n z̄ɛwiadeɔ dɛdɛ n̄ f̄ɛndao, i gbà les̄iɔ da lianzi, i bùsu k̄áɛ b̄íi saɛ, i a s̄ɛngbaoɔ aɛ kp̄alɛma.

⁹ A n b̄íi gb̄ɛgb̄ɛ n̄ a b̄íigboob̄ɔɔ, i n gugwak̄ii les̄iɔ gboo n̄ a m̄ɔɔɔ.

¹⁰ Aà s̄ɔɔ dasi ḡɛaḡɛ, an luut̄ɛ i kunla. N b̄íiɔ deede s̄ɔdeɔ n̄ zugoo n̄ s̄ɔgoɔ k̄ɔfi yáí, i ḡɛ n b̄íib̄ɔɛu lá w̄i ḡɛ w̄éɛ p̄ɔ wà a b̄íi gb̄òouwa.

¹¹ Aà s̄ɔɔ ɔz̄ɔ n zɛaɔu, i n gb̄éɔ dɛdɛ n̄ f̄ɛndao, n gb̄ɛpɛɛ gb̄ãaɔ i kwé.

¹² Aa n àizɛɛɔ naaa, aa n p̄ɔɔ séɛ. Aai n b̄íiɔ gboo, aai n p̄ɛã kp̄éɔ dúuz̄ɔ, aai n gbɛɔ n̄ n líɔ n̄ n bùsutio zu ísiau.

¹³ Má les̄ia midɛ n guu, wa m̄ɔɔna'ɔ ma n guu ɔɔ.*

¹⁴ Má n kɛ gbɛsɛɛna ũɛ, ní ḡɔ táaluf̄alɛk̄ii ũ. Wa ɛa n k̄áɛ bau ɔɔ, asa ma Dii Lua m̄amɛ má ò.

¹⁵ Ma Dii Lua má ò Tii yá musu, tó ísialedeɔ n kwɛa k̄ɔfi mà, mé aa gb̄é p̄ɔ k̄è'iaɔ aaukɛa mà, w̄alɛ gb̄éɔ dɛdɛ n guu, aa kpakpanaga.

¹⁶ Isiale bùsu k̄iaɔ pila n̄ ḡínawa, aai n̄ gomusuɔ wolo, aai n̄ ula w̄ɛs̄adeɔ bɔ. Z̄ɔlɛa t̄oolɛ v̄ia a n̄ k̄ú, n yá i dimá, aaiɔ lualua láasai.

¹⁷ Aa w̄ɛnale si n yá musu aa m̄ɛnɛ:

W̄éɛ t̄ode p̄ɔ ígb̄ɛɔ kuu,

n kaalɛɛ fá!

Mpi n̄ n gb̄éɔ gb̄ãa v̄i yãa ísiala,

n̄ t̄ò v̄ia ísialedeɔ k̄ù n̄pii.

¹⁸ N gbooa t̄ò aa l̄ualua n̄ v̄iao,

gili ḡɛ ísia ḡüḡünadeɔgu n kwɛḡɔɔ.

¹⁹ Ma Dii Lua ma m̄ɛ, tó má t̄ò n ḡɔ bezia ũ, w̄éɛ p̄ɔ wa kuu ɔɔ ũ, tó má t̄ò ísia dànla mé í z̄ɔpi k̄uaama,

²⁰ má n kpa gb̄é k̄aaɔ k̄íi n̄ gb̄é p̄ɔ aa s̄i bɛdaɔɔ. Má tó n̄ȳɔ ku t̄oolɛ n̄ɔnau we n̄ gb̄é p̄ɔ s̄i bɛdaɔɔ bezia p̄ɔ a vuo ũ. Nȳɔ su n kúk̄ii d̄úniau la ɔɔ.

²¹ Má tó n̄ midɛ v̄aie, n̄ȳɔɔ ku ɔɔ. Wa n wɛɛɛ, k̄ási wa n e ɔɔ. Ma Dii Lua m̄amɛ má ò.

27

W̄ɛnakɛa Tii

¹ Dii yá'òmɛɛ à m̄ɛ:

² Gb̄ɛnaz̄in né, w̄ɛnale da n̄ Tii p̄ɔ k̄ú ísiabuak̄ii

³ i laata n̄ bui dasi p̄ɔ an bùsu ku ísialeɔ n̄ m̄ɛ:

Ma Dii Lua ma m̄ɛ,

Tii, ni mɛ n kɛfɛnkɛ b̄òɛi.

⁴ N dɛ lán gówa ísia guo,

n kalɛnaɔ t̄ò n kɛfɛnkɛ b̄òɛi.

⁵ N líɔá Senii gb̄ɛ p̄ɛl̄ionɛ,

mé n lipɛɛá Lib̄ã sɛdɛ líɛ.

⁶ Wà n gólib̄ɔɔ à n̄ Basana gb̄ɛnɛl̄ionɛ,

wà n lipɛpɛɛɔ k̄è n̄ Sipi bùsu s̄é lí p̄ɔ wà wesa swaa dàdaɔɔɛ.

⁷ N zw̄ãáá Egipi p̄óle w̄ɛs̄adɛɛ,

a dɛ n dàlapoo ũ.

N zw̄ãakpɛ zw̄ãáá zw̄ãa búuna

* 26:13 Zia 18.22

ń zwãa gàalulade pọ̀ bọ̀ Elisa b̀̀suuɔ̀nɛ.

⁸ Sidɔ̀deɔ ń Aavadideɔ mɛ n gobɔ̀naɔ ũ,
nzĩa gbé̃ g̃ɔideɔ mɛ n ɪgb̃ɛɔ ũ.

⁹ Gebali g̃ɔide z̃ɔɔ ku n guu
n gufootatanaɔ ũ.

Isia góɔ ń ń ɪgb̃ɛɔ ku n saɛ,
áɛ laata s̃anu.

¹⁰ Pɛɛsiɔ ń Ludiɔ ń Libiiɔ
ku n z̃ɪg̃ɔɔ guu nɛg̃ɔnaɔ ũ.

Aa ń s̃ɛngbaɔɔ ń ń m̀̀ f̀̀uaɔ l̀̀oolooma,
aa tò n kɛfɛũ k̀̀.

¹¹ Aavadi z̃ɪg̃ɔɔ káɛa n b̃iiɔwa aa ɪɪai,
Gamadadeɔ ku n gugwakii ɛs̃iɔ guu.

Aa ń s̃ɛngbaɔɔ l̀̀ooloo n b̃iiɔwa
aa tò n kɛfɛnkɛ b̀̀lei.

¹² Taasisideɔ laatànno s̃anu n àizɛɛ dasiɔ yáí. Aa fiab̀̀nɛ ń á́nusuo ń m̀̀sio ń m̀̀puo ń
bɛɔmao.

¹³ Gelekiɔ ń Tubaliɔ ń Mɛɛekiɔ laatànno s̃anu, aa fiab̀̀nɛ ń z̃ɔɔ ń m̀̀gotɛ p̀̀ɔɔ.

¹⁴ Tɔgaamaɔ fiab̀̀nɛ ń s̃́ z̃ikɛnaɔ ń s̃́ z̃ikanaɔ ń s̃́baonaɔ.

¹⁵ Lodedeɔ laatànno s̃anu, b̀̀su dasideɔ mɛ n laalunaɔ ũ, aa wesa swaa ń m̀̀a lío
kpàma.

¹⁶ Siliɔ laatànno s̃anu n p̀̀ dasiɔ yáí, aa fiab̀̀nɛ ń tiik̃aziao ń zwãa gàaluladeo ń zwãa
wɛ̀s̃adeo ń bàabaɔɔ ń ̀̀soo ń lubiiɔ.

¹⁷ Yudaɔ ń Isailiɔ laatànno s̃anu, aa fiab̀̀nɛ ń p̀̀wɛnao ń z̃ɔɔ ń ñisio ń lí'ɔɔ.

¹⁸ Damasideɔ laatànno s̃anu ń Eleb̃ɔ ṽɛɛo ń Zahaa s̃ákão n p̀̀ dasiɔ ń n àizɛɛo yáí.

¹⁹ Dã buiɔ ń Geleki p̀̀ kú Uzaliɔ n laa l̀̀ ń m̀̀ p̀̀ wa kàsoo ń kasia g̃inanao ń kanɛ lí feeo.

²⁰ Dedã laatànno s̃anu ń gaaí zwãaɔ.

²¹ Laalubuɔ ń Keda k̃iaɔ laatànno s̃anu ń s̃ãɛb̃ɔɔ ń s̃ãsakaoɔ ń bleɔ.

²² Seba ń Laama laatanaɔ fiab̀̀nɛ ń p̀̀ g̃inana maaɔ pii ń gbè bɛɛedeɔ pii ń vuao.

²³ Halanadeɔ ń Kanedeɔ ń Edɛnideɔ ń Seba laatanaɔ laatànno s̃anu ń Asiliɔ ń Kili-
madadeɔ.

²⁴ Aa p̀̀kasa maaɔ ń ulada búunaɔ ń zwãa p̀̀ wà bà k̀̀wàɔ ń p̀̀ wɛ̀s̃ade p̀̀ w̃i kpáɛ
kpéuɔ ń bà gbãaɔ yáma n ɛɛu.

²⁵ Taasisi gó'ilenɔɔ n laaɔ sɛa,
ń k̃ãa, n t̃ɔb̀̀ isia guo maamaa.

²⁶ Gobɔ̀naɔ gɛnno ikooa ɛs̃iɔ k̃ii,
gukpɛ íana i n wíwi ísia guoguo.

²⁷ N àizɛɛo ń n laaɔ ń n p̀̀ɔɔ pii
kpáɛ ísia guoguo n ̀̀kpag̃ɔɔ
ń n b̃naɔ ń n ɪgb̃ɛɔ

ń n gufootatanaɔ ń n laatanaɔ
ń n z̃ɪg̃ɔɔ ń dasi p̀̀ kú n guuɔ.

²⁸ G̃s̃s̃ a lualua ɪgb̃ɛpiɔ wii yáí.

²⁹ Gobɔ̀naɔ b̃ɔɛ ń góɔ guu ñpii,
gofinaɔ ń ɪgb̃ɛɔ pii aao zɛa g̃s̃s̃ɛ.

³⁰ Aa wiile n yá musu,
aai búbuape w̃ɛnanno.
Aa b̀̀su zu ń mia,
aai gbeembo túfu guu.

31 Aa ní migbaa lé n yáí,
 aai zwànkasaᵒ da.
 Aa n ɔ̀bɔ ní pɔsiao
 ní búbua pásíᵒ.
 32 Aa wēnale sine ní ɔ̀bɔ,
 aa wēnakene aa me:
 Tii, wélee muaannɔ,
 ɔ̃ n ke kyó ísia guoguoá?
 33 Ké n laa yíaaᵒ dàzeu ísiaa,
 bui daside kà n àizee zᵔᵔ yáí.
 N pɔᵔ tò dúnia kíaaᵒ kè ɔ̀deᵔ ũ.*
 34 Ísia n wiwi sa, n sᵔᵔle ísiu,
 n pɔᵔ ní n gbéᵔ kpàlennɔ nípii.
 35 N yá dí ísialedeᵔwa,
 ɔ̃ an ká sì, an oa ɔ̀kpà.
 36 Buiᵔ laatanaᵔ lé lesuikεkεma,
 n kaalea vāi, níyᵔᵔ ku bau ɔᵔ.

28

Anabikekea Tii kia yá musu

1 Dii yá'òmee à mè:
 2 Gbēnazin né, o Tii kíae
 ma Dii Lua ma mè:
 Ké n nzia sè lesí yáí,
 ni me n kamawa,*
 ní zᵔᵔle ma kpalabaawa ísia guo.
 Gbēnazinan n ũ, Lua no,
 baa tó níle e n ɔ̃nɔ kāmawae.
 3 N ɔ̃nɔ kà Danieliwaa?
 Asiiyāe ulεanεoa?
 4 N àizee kàaanzi n ɔ̃nɔ ní n wezēo yáí,
 n vua ní ánusuo nᵔnᵔaa n làasiu.
 5 N tágea ɔ̃nɔ zᵔᵔ yáí n àizee káfí
 ɔ̃ n nzia sè lesí àizeepi yáí.
 6 A yáí ma Dii Lua ma mè,
 lá níle e n ɔ̃nɔ kāmawae,
 7 a yáí má tó bui zᵔᵔlɔ́ lélema,
 bui pɔ́ aali gbé wēnagwaoᵔ.
 Aa fēnda wo n kefenke ní n ɔ̃nᵔzi,
 aa n gawi pípia ɔ̀kpane.
 8 Aa n kpa bεdau,
 n gaa aᵔ pásí ísia guo.
 9 Nyᵔ e o gbé pɔ́ lé n deᵔ wáa n kamawae?
 Gbēnazinan n ũ gbépiᵔne, Lua no.
 10 Gyafᵔde gaa níyᵔ ga a ũ bui zᵔᵔlɔ́ ɔ̀zᵔ,
 asa ma yā'ò.
 Ma Dii Lua máme má ò.

* 27:33 Zia 18.19 * 28:2 Isa 14.13, 2Tes 2.4

11 Dii yá èa dèdèa à mè:

12 Gbēnazīn né, wēnalēē bee da ní Tii kíao, ní mēè ma Dii Lua ma mè:

Gbé wásawasa sāasain n ũ,
n òno pèema, n kefenke léso.

13 N kú ma swalu guu Edeni,†

gbè bēēede píi de n pōnanzi ũ:

Lubii, topaza, emelodi,

kisoliti, onisi, diamaa,

safii, tiikōazi ní yasepeo.

Vua wà gbè bēēedepiō kùkūò zāblebōō ũ.

Gōō doū zī wà n ke ní pōpiō.

14 N de malaika gāsiade pó má dīle àō ku ma kúkii ũ.

N kú ma gbēsisi pó a kua adoa musu,

n táa'ò gbè bēēede tēkēao guu.‡

15 Zaa wà n ke ní tàae ví n yākeauo,

e gōō pó wà dōōsaikē èma.

16 N tágea zázā guu pāsī pèema,

n duunakè, ò ma a gbēsisi zōne.

Malaika gāsiade pó kú ma kúkīa,§

ma n ya n bō gbè bēēede tēkēao.

17 N nzīa sè lēsi n kefenke yái,

n òno kè búí, ò ma n zu dúniau,*

ma n ke pōgwagwaa ũ kíao ae.

18 N duun dasiō ní n tágea dōōsaiō yái

n gbāsisaikē òōkpà,

ò má tò té bō n guu, à kūma,

ò n gō tūfu ũ tōle

gbé pó lé n gwaō ae.

19 Yápi dī bui pó n dōōwa píi,

n kaalea vāi, níyōō ku bau bō.

Anabikēkea Sidō yá musu

(Yoe 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

20 Dii yā'òmēē à mè:

21 Gbēnazīn né, wēbiibii Sidō oi, ní ānabikēke a yá musu

22 ñ mē ma Dii Lua ma mè,

má fēle ní Sidō sae,

wi ma kpela aà yái.

Tó ma yákpalekēaànō,

mé ma tōbò aà yá musu,

wi dō ké māmēmaa Dii.

23 Má gagyā zīwàe,

au i bàale aà zēao.

Wa liaaàzi, wi zīkaaànō,

gbé i kwē aà guu gēō ũ,

aai dō ké māmēmaa Dii.

† 28:13 Daa 2.8 ‡ 28:14 Zia 21.19-21 § 28:16 Daa 3.24 * 28:17 Isa 14.12, Zia 12.9

24 Bui pɔ́ liaa Isailiɔ́zi, aai sakaŋgupiɔ́ aao dené le pɔ́ ì ní zɔ́ à ní wāwā ũ bo, wio dɔ́ ké māmɛmaa Dii Lua.

25 Ma Dii Lua ma mɛ̀, tó ma Isailiɔ́ b̀lɛ̀ b̀su pɔ́ aa fāaaaɔ guu ma ní kāaa, mé ma tɔ̀b̀ò ní yá musu buiɔ́ wáa, aao ku b̀su pɔ́ má kpà ma z̀blena Yakɔ́buwau.

26 Tó ma yákpalekè ní bui pɔ́ liaaŋzi aa sakaŋgupiɔ́, Isailiɔ́ iɔ́ ku b̀supi guu dɔ́dɔ́a, aai kpɛdɔ́dɔ́u, aai v̄ɛbuɔ́ keu, aai dɔ́ ké māmɛmaa Dii ní Lua.

29

Anabikekea Egipiɔ́ yá musu

(Isa 19.1-25, Zel 46.2-26)

1 Wá kua z̄z̄ɔɔ ũ wè kwide, a mɔ́ kwide gɔɔ kuɛplade z̄í Dii yá'òmɛɛ à mɛ̀:

2 Gbēnaz̄in né, wɛbiibii Egipiɔ́ kí Falaɔ́wa, ní ānabikeke aà yá musu ní Egipi b̀suo.

3 Oè ñ mɛ ma Dii Lua ma mɛ̀:

Egipiɔ́ kí Falaɔ́, má fɛlennɔ́,
n kwāsa pɔ́ ní wúlea Niili ɔ́naɔ guu,

ni mɛ Niiliá n pɔ́ɛ,
nímɛ n n pɔ́ kè nz̄lawa.

4 Má kokoaa kanɛ n gbàou,
mí tó n swa kpɔɔ mɔ́ kpa n tɛɛɔwa.

Má n gáɛ mà n bɔ́ n swa'ɔnapiɔ́u
ní n swa kpɔ́ pɔ́ kpà n tɛɛɔwaɔ sānu,

5 mí n to gbáau,
mpi ní n swa kpɔ́piɔ́ pii.

N gè a gɔ́ wúle s̄s̄ia,
gbēe a n wáɔ kāaa à séleo.

Má n kpa wáɔ ní bāɔwa ní pɔ́blea ũɛ,

6 Egipiɔ́ i dɔ́ ké māmɛmaa Dii.

N gɔ́ Isailiɔ́nɛ fee lípana ũ yāa.*

7 Ké aa gbāa'èma aa n kũ,
n wiwi ní ɔ́u, ñ an gāu gbòo.

Ké aa s̄kpálenzi, n ɛ'ɛ,
ñ an wó b̀ɔ̀ũ.

8 A yáí tò ma Dii Lua ma mɛ̀

má tó wà mɔ́ z̄ikainnɔ́,
mí n gbéɔ́ ní n pɔ́tuɔɔ m̄ɔ́nz̄ɔ́.

9 Egipi a gɔ́ bezia gii ũɛ,
a gbéɔ́ iɔ́ dɔ́ ké māmɛmaa Dii.

Ké n mɛ̀ Niiliá n pɔ́ɛ, ní mɛ̀ ní kè,

10 a yáí tò má fɛlennɔ́ ní n swaɔ.

Má tó Egipi b̀su gɔ́ da wàuu
bezia gii ũ za Midoli ní Asuão

e à gɛ pɛ Etiopi b̀su z̄lɛwa.

11 Gbēnaz̄ina ge pɔ́tuɔ gbe a péle weo,
pɔɛ a páao,

gbēe aɔ ku weo e wè bla.

12 Má tó Egipi b̀su gɔ́ bezia ũ

dɛ b̀su pɔ́ ñɔ́kpà yāaɔla,

a wéleɔ́ i gɔ́ beziaɔ́ ũ

* 29:6 Isa 36.6

de wéle pò wà ní dúuzò yāaola.

Má Egipiò fáaa buiò guue,

má ní fándaiada bùsu ní bùsuoε,

an wéle i gō bezia ù e wè bla.

¹³ N beeo ma Dii Lua ma mè, wè blapi gbεa má Egipiò bòle bui pò aa fáaaauò guue, mí ní káaa,

¹⁴ mí suńò ní buibòkii Egipi bùsu γεomidòkii oi. Wekii an kpala a gōu kpee,

¹⁵ a gō kpee de kpala píia, aa e nízia se lesí de buiòla ló. Má ní laoe, aa e kible buiòwa ló.

¹⁶ Aa de Isailiò gbāa'ekii ù ló, Isailiò i dō sa ní zea ní Egipiòá duunaε, aaiò dō ké mámεmaa Dii Lua.

¹⁷ Wá zòblea wè baasò ní plaode guu, a mò séia gòò séia zí Dii yá'òmεε à mè:

¹⁸ Gbēnazín né, Babeli kí Nebukanεza ní a zīgòò zì gbāa kà ní Tiideò. O aso ní baade mikā ní ní gāuo wòlo, aàpi ní a zīgòpiò aai ài'e zí pò aa kà ní Tiideò yá musuo.

¹⁹ Ayāmεto ma Dii Lua ma mè, má Egipi na Babeli kí Nebukanεzaε a zíε, i Egipipi àizεεò naaa, i a pòò séle a zīgòpiòne ní asea ù.

²⁰ Ma Egipi kpàwà kòai pò a kè asea ùε, asa mámε aa zìpi kàmεε. Ma Dii Lua mámε má ò.

²¹ Gòò bee má Isailiò gba gbāa, mí n gba lé ò yá'o ní guu, aaiò dō ké mámεmaa Dii.

30

Wēnakεa Egipiòne

¹ Dii yá'òmεε à mè:

² Gbēnazín né, ānabikεke ò mε ma Dii Lua ma mè wiipe ò mε, agya! A gòò kà!

³ Asa gòopi kà kái,

Dii gòopi káikù.

Guduuduu gòε!

Buiò yá'εgòε!

⁴ Wa mò léle Egipiòwa ní fēndao, sō i kē Etiopiògu.

Tó wà gbéò dède Egipi,

wa aà àizεεò séle,

wi aà gbāa'ekii gboo.

⁵ Etiopiò ní Putiò gagarínò sānu zíu ní Ludiò ní Laalubuò píi ní Libiò ní bùsude pò aa ledoukèrínòò.

⁶ Ma Dii ma mè

gbé pò í Egipi gba gbāaò léle,

gbāa pò Egipiò í íanadāò kò a é.

Wa gaga zí guu za Midoli e Asuā, ma Dii Lua mámε má ò.

⁷ An bùsuò gō bezia ù de bùsu píia, an wéle òòkpaa aò de wéle píia.

⁸ Tó ma tesò Egipiwa,

an ònlεdeò kε kélékεle nípiiε,

aaiò dō ké mámεmaa Dii.

⁹ Gòò bee má zínaò gbaε ní gó'ilenaò, aai gili gē Etiopiò pò kálea dòdòògu.

Sõ a kén̄gu Egipi yá'egoo.
Goōpi lé m̄œ fá!

¹⁰ Ma Dii Lua ma m̄è
má tó Babeli kí Nebukan̄eza
Egipi z̄iḡõ dasiõ m̄ionz̄õ.

¹¹ Má m̄oaàn̄õ ní aà z̄iḡȭ,
bui p̄ásīpiõ i Egipi dúuz̄õ.
Aa ní f̄endāõ wo Egipiõzi,
aai to bùsu pa ní ḡeo.

¹² Má tó a swāõ í ba,
mí bùsupi na gb̄ẽv̄aīpiõne ní ɔ̄z̄i.
Má tó bui z̄īlōõ bùsupi ò̄kpa
ní p̄ó p̄ó kú a guūõ.
Ma Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii Lua ma m̄è
má t̄aāõ mid̄e,
mí M̄efisi dii p̄ápiõ m̄ionz̄õ.
Kíae āõ ku Egipī lōõ,
má tó v̄ia Egipiõ k̄ū n̄piie.

¹⁴ Má tó Egipi ḡeo mid̄ok̄i oi ḡõ bezia ùe,
mí tes̄õ Zoãwa,
mí yákpaleke ní Tebesio.

¹⁵ Má p̄ok̄ūmab̄ōõ
Egipi w̄éle b̄iide Pelusiwa,
mí Tebesi gb̄é dasipiõ t̄òbz̄õ.

¹⁶ Má tes̄õ Egipiwa,
Pelusi i luukpa,
wi Tebesi b̄īi ḡboo,
M̄efisi i loo fáane.

¹⁷ Elīōp̄li ní Bubasio èwaasōõ gaga z̄i guue,
wi tá ní w̄é̄epidēõ z̄iz̄ȭ ù.

¹⁸ Tó ma Egipiõ zuu b̄ole gb̄é̄õne,
má ní gb̄aa p̄ó aai íanad̄ã̄õ k̄'è.
Gu a si Tapanesi fáane,
lou guduuduu i daa,
wi a z̄õewiadēõ k̄úkū z̄iz̄ȭ ù,
wi t̄á̄n̄õ.

¹⁹ M̄aa má yákpaleke ní Egipiõ,
aaiõ d̄õ ké m̄ám̄ema Dii.

²⁰ Wá kua z̄iz̄ȭ ù w̄è kūdode, a m̄õ s̄é̄ia ḡoō soplade z̄i Dii yá'òm̄ēe à m̄è:

²¹ Gb̄enaz̄in̄ né, ma Egipiõ kí Falāȭõ ḡã̄s̄i è,
õ wi d̄õ à gb̄ãgb̄ãõ,
wi zw̄ãa yewà à gb̄ãak̄ù,
ké à e f̄enda k̄ūõ.

²² A yá̄i tò ma Dii Lua ma m̄è
má ɛa f̄ele ní Egipiõ kí Falāȭõe,
mí aà ḡã̄s̄i é'è pla p̄ii,
a gb̄aa ní a gyãeo,

12 Ɔ bui zìlo pāsìpìo aà zǝ, aa aà tò gbèsìsìo musu we. A gōnao lèle guzuleo pìi, a ɔneo wìwi bùsu swadɔɔ pìi. Ɔ dúnia bui pìi b̀le aà uei, aa aà tò we.

13 Bã bui pìi mò pèpe a gewa, s̀anɔbo bui pìi mò kílìmpa a gōnaowa.

14 Ayãmeto lí pó kú í sae a gbàakū lesìlesì màa bo, a misona a zō luawa bo. Lí i'enaè gbàa a ka màa bo, asa ampìi a ga lán gbēnazìnawae, aai ta è zòlou tɔle nɔnau.

15 Ma Dii Lua ma m̀, gɔɔ pó à tà bedau, má tò í pó kú tɔleu wēnakèè, má tò a ío z̀e, í z̀opi g̀ kála gudoũ. Má tò gusia kùle Libã bùsuwa, Ɔ s̀a lío lá wòlo pìi.

16 Ké ma aà zù bedau ní gbé pó aale tá è zòlou we, aà lèlea kōfi buio lualua, Ɔ Edeni lío ǹse ǹni tɔle nɔnau we, Libã lí maa kefena í'enapio.

17 Bui pó ledoukèaàno aa ku aà ueipio s̀, buipio s̀aàno bedau, aa tà gbé pó gaga zì guuo kíi.

18 N beee ní n z̀okeo yá musu Edeni lí kpele mé kànwai? N beeo wa n zu tɔle nɔnau Edeni lípio kíi. Nyɔɔ ku we ní gyafɔdeɔ ní gbé pó gaga zì guuo. Falaɔ ní a gbé yán we nípii. Ma Dii Lua máme má ò.

32

Wēnakea Falaɔ

1 Wá kua z̀zɔɔ ũ wè kueplade, a mo kueplade gɔɔ s̀ia zì Dii yá'òmee à m̀:

2 Gbēnazìn né, wēnale si Egipio kí Falaɔ yá musu ǹ oè:

Ni ke lán ǹomusuwa buio guu,
ní de lán kwāsawa ío guue.

Ni kòde n swao guu,
ni a í ya ní n gbá, ní Ɔz̀wà.

3 Ma Dii Lua ma m̀
z̀gɔ dasio káaa, mí a bai kpane,
aai n ga n bo ma táalu guu.

4 Mí n zu s̀eu mà n to tɔle we,
bã i mo pepema nípii,
s̀anɔbo i n ble aa kã nípii.

5 Má n báasi kále gbèsìsìo musu,
mí n guupɔ kóle guzuleo pai.

6 Má tó tɔle ga ní n au pó b̀leo,
a gbèsìsìo le, í swao pa.

7 Tó ma n de, má ɔku luabea,
má tó saanao siakū.
Má tó lou kùle íatēwa,
mé mɔvua a gupu bo.

8 Luabe gupuakūnao siakū píie,
má tó gu ke síii n bùsuu.

Ma Dii Lua máme má ò.

9 Tó ma n kaalea baokpà buioɔne,
má tó gili gē gbé dasipioɔgu,
bùsu pó ní d̀oɔ gbé.

10 Má tó n yá di dasiwa,
an kía ká i sí n yái,
tó ma a fēnda màle n wé oi.
N lèlea gɔɔ an baade a lualua láasai a wēni yái.

11 Asa ma Dii Lua ma m̀,
Babeli kía a mo lèlema zì guue.

12 Má tó bui pāsí nēgōnao
n zīgō dasio kwé ní ní fēndaο.

Aa Egipi zīasea lesi mide,
aai a zīgō dasio tòlòzō.

13 Má a zu pó kú í saeo míonzo píie,
gbēnazina ge zu a ípi ya loo.

14 A gbea má tó a í dodo,
a swao i táa'o lán nísiwa.

Ma Dii Lua máme má ò.

15 Tó ma Egipi kè bezia ũ,
mé ma a póc piliwà píi,

tó ma gbé pó kú weo dède píi,
aaiò dō ké mámēmaa Dii.

16 Wēnale pó wa sièn we.

Buiò nenōenaο mé aa si

Egipi ní a zīgō dasio yá musu.

Ma Dii Lua máme má ò.

17 Wá kua zìzoo ũ wè kueplade, a mo séia goo gēode zí Dii yá'òmēe à mè:

18 Gbēnazin né, waiyooke Egipi zīgō dasiōne, ní ní kpá tōle nōnau ní bui zōo ní gbé pó aale
tá è zòoloo.

19 Oné, an maa deñla yà? Aa ge wúle sānu ní gyafōdeο.

20 Aa kwé gbé pó aa gà zí guuο guu. Fēnda woa. Wà Egipi ní a zīgō dasio gále taò.

21 Nēgōn swana pó kú bedauο i o Egipi ní bui pó ledoukèaànoo yá musu aa mè: Aa mò wúle
ní wá gyafōde pó wa gaga zí guuο.

22 Asili ku we ní a zīgō píi, aà gbé pó gága zí guupio miaο liaaazi píi.

23 An miapio ku è zòolo pócū, mé aà zīgōpio lia aà miai. Gbé pó aa tò sō kè dúnia gbéogupio
gága zí guu nípii.

24 Elaū ku we. Aà zīgō dasi pó gága zí guuο lia aà miai. Gbé pó aa tò sō kè dúnia gbéogupio
tá gyafōdeο kíi tōle nōnau. An gee gò kpá ní wéi ní gbé pó tá è zòolo guuο.

25 Wà wúlekíi kèè geo guu, aà zīgō dasio lia aà miai. Ampii gyafōdeone, aa gà zí guu. Lá
pó aa tò sō kè dúnia gbéogu, an gee gò kpá ní wéi ní gbé pó aa tà è zòolo guuο. Elaū wúlea geo
guu.

26 Meseke ní Tubalio ku we. An zīgō dasio lia ní miai. Ampii gyafōdeone. Aa gà zí guu,
ké aa tò sō kè dúnia gbéogu yái.

27 Aa wúlea ní nēgōn gyafōde pó aa tà bedau ní ní zikaboo. Wà ní fēndaο kàle ní mi zíe, wà
ní sēngbaoo kùle ní geowa. Nēgōnapiò tò sō kè dúnia gbéogu.

28 Mpi sō Falaō, nýō ku wíwia gyafōdepio guue. Nyō wúle ní gbé pó aa gà zí guupioe.

29 Edōū ku we, aà kíaο ní aà kíabuio. Baa ní ní nēgōnkeo aa kpagua ní gbé pó aa gà zí guuoe,
aa wúle ní gyafōdeο ní gbé pó aale tá è zòolo guuoe.

30 Gugbāntoo gukpe oi kíaο ku we nípii ní Sidōdeο píi. Baa ké sō kè gbéogu ní nēgōnke yái,
aa tà geo guu ní wíoε, aa wúlea gyafōdeο ũ ní gbé pó aa gà zí guuoe. An gee gò kpá ní wéi gbé
pó aa tà è zòolo guuο ũ.

31 Falaō a wesinle, aà nòse i níni aapi ní a zīgō dasi pó aa gà zí guuο yá musu. Ma Dii Lua
mámē má ò.

32 Má tò sō kè dúnia gbéogu Falaō ní a zīgō dasio yái, kási aa wúle gyafōdeο guu ní gbé
pó gà zí guuoe. Ma Dii Lua máme má ò.

33

Dii Ezekieli dilea gugwana ũ
(Eze 3.16-21)

¹ Dii yá'òmεε à mè:

² Gbēnazĩn né, o n gbé̃one ñ mε, tó má tò zĩ fèlε bùsuu mé bùsupideo gbé̃ se dile gugwana ũ,

³ tó a è wàlε mós ñ zĩo a bùsuu, mé à kuupè gbé̃o gbaa laai yáí,

⁴ tó wà kuu'ò mà, tó wi laaidòwào, mé zĩ ñ blé, anzia mi musue.

⁵ Lá aa kuu'ò mà, ò aai laaidòwào, aa ñzia dèε. Tó aa laaidòwà yāa, dō aa ñzia mìsi.

⁶ Tó gugwana è wàlε mómá ñ zĩo, mé i kuupe à gbé̃o gbaò laaio, mé zĩ gbé̃ blè, ade gà a duuna yáíε, kási aà ga a wi gugwanapi musue.

⁷ Mpi sō gbēnazĩn né, ñmε ma n dile gugwana ũ Isailioñε. Tòò, swáε yá pò lé bō ma léuzi, ní ñ gbaomεε laai.

⁸ Tó má ò vāikenεε à gāε, mé ni lεdawà aà a yākea too, vāikenapi a ga a duuna yáí, kási aà ga a wi n musue.

⁹ Tó n lεdawà aà mikē a vāikeawa sō, mé i mikēwào, ade a ga a duuna yáíε, mpi sō n nzia mìsiε.

¹⁰ Gbēnazĩn né, yá pò Isailio lé o oné ñ mε, wá duuna ñ wá tàaε tòwá, ò àlε wá ibaba. Kpelewa wá kε wào kui?

¹¹ Oné ma Dii Lua ma mè, ñ ma kua vāikεna gaa lí kamaguo. Má ye vāikεna mikē a vāikeawae, ké à e àò ku. A Isailio, à ñsεlile à mikē á vāikeawa. Bóyái á ázia dei?

¹² Gbēnazĩn né, o n gbé̃one ñ mε, tó gbēmaa vāikè, aà maakε a aà bōo. Tó gbēvái mikè a vāikeawa sō, a aà kpaguo. Tó gbēmaa duunakè, a e àò ku a gbēmaake yáio.

¹³ Tó má ò gbēmaεε aò kue, mé àlε a gbēmaake náaike, à gè lé duunake, aà maakε kee aò òmagu bo. A ga duuna pò a kè yáíε.

¹⁴ Tó má ò vāikenεε à gāε, mé à mikè a duunawa, àlε yāmaake a zéwa,

¹⁵ tó à tōma pò a sī sàané ñ pò pò a sīmáo, àlε ma otondokli pò ì wēni iné gwa, mé ìli vāikεo, a gao, aò kue.

¹⁶ Duuna pò a kè kee aò òmaguo. Ké à yāmaakè a zéwa yáí, aò kue.

¹⁷ Kási n gbé̃o ì mε, ma yākea maa. Ge an yākea mé maa kai!

¹⁸ Tó gbēmaa a yāmaake tó mé àlε duunake, a ga a yáíε.

¹⁹ Tó gbēvái a vāikεa tò, ò àlε yāmaake a zéwa, aò ku a yáíε.

²⁰ I mε ma yākea maa, kási má yákpaleke ñ a baadeo a yākeawae.

Ziblea Yelusaleŭwa

²¹ Wá zòblea wè kεplade guu, a mō kwide gōo sōode zĩ, gbēε pĩlimá Yelusaleŭ à mò a òmεε à mè: Wà wá mεεwia dè.*

²² E gbé̃pi àò gé mói a oosi, Dii gbāa dèdεa, ò à ma léna gòlε. Ké a gu dō gōεpi mò, ma léna gòlε, ma lé kpaaŭa bo.

²³ Ő Dii yá'òmεε à mè:

²⁴ Gbēnazĩn né, gbé̃ pò kú Isaili bùsu wélepi ziauo yá'oa ma aa mè, Ablahaŭ mé ado yāa, kási òmεε bùsue bee ví. Azaiasa an gbé̃ pò aa dasi, aa gō bùsupi vío.

²⁵ A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè, lá aai ñò kòlokpasai só, aai wémalε táaòzi, mé aai gbēdε, a maa aao bùsupi vía?

²⁶ Lá aa zè ñ fēndao, aai yābēεke, mé an baade ì gbāsike ñ a gbēdee nao, a maa aao bùsupi vía?

* 33:21 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8

27 Oné ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaò wa beziadepiò kwé ní f̀ẽndaoe, mí z̀ẽwiadeò kpa wàìwà aa ní só, s̀ẽgbádeò ní gbè'edeò i gaga ní gagyãò.

28 Má tó bùsupi g̀s da yàaa f̀ìì, an Ìandãa ní gbãa yá musu a midè, i g̀s f̀ìì. Gbèe a Isaili bùsupi baa ví ló.

29 Tó ma ní bùsu tò da yàaa f̀ìì, aao d̀s ké màmema Dii.

30 Mpi s̀s gbènazin né, n gbéò lé n yá'o kpé gb sae ní kpèlè, aale ok̀e aale m̀e wà m̀o yá p̀ó lé b̀o ma léu ma.

31 Ma gbéò i m̀o n k̀íi, aai z̀le n aè, aai swákpa n yáí, kási Ìli kenéò. Aa yemazi ní léò, ò an s̀s Ì ta òváiwa.

32 N dené gbé p̀ó Ì yenzi lè sí ní ló nao ní p̀ólad̀sò ù. Aai swáse n yáí, kási Ìli kenéò.

33 Tó yápi m̀ò, kási yápi a m̀e s̀s, aaiò d̀s sa ké ànabi kú ní guu.

34

Dii Isaili d̀ana lelea ní a s̀o suabaao

1 Dii yá'òmèe à m̀è:

2 Gbènazin né, ànabikèkè Isailiò d̀anaò yá musu. Anabikèkè, ní oné ma Dii Lua ma m̀è, waiyoo á Isailiò d̀ana p̀ó ále laaidò áziawao! S̀o ò wí laaidò máo l̀ò?

3 I wàagase só, i s̀akã pokasao da, i s̀a mekpaaò de à só, kási Ìli laaidò máo.

4 I ní ỳèesaideò gba gbãao, i esèkè a gyãeòneò. A p̀ó p̀ó an gbá eao i ní gbá d̀onéò, i ea su ní p̀ó p̀ó aale s̀asãò, i gé p̀ó p̀ó v̀uaao wèlèio. A gbãablè má p̀ásípásìe.

5 Aa f̀aa, ké aa d̀ana vío yáí, ò aa g̀ò wàì píie p̀blea ù.*

6 Ma s̀o z̀á z̀éwa, aa Ìaaliaa gbèsìsì píi ní s̀ìsì lesì píio musu. Aa f̀aa dúniau píi, gbèe i ní wèlèio, gbèe i kpálekènzio.

7 A yáí tò á s̀adãnaò, à swáse ma yáí.

8 Ma Dii Lua ma m̀è, ní ma kuaò lá ma s̀o g̀ò p̀ó p̀ó wí ní síò ù, aa g̀ò wàì p̀blea ù, mé an d̀ana p̀ó má d̀ilepiò i ní wèlèio, aai laaidò máo, sema nízia yá,

9 a yáí tò á s̀adãnaò, à swáse ma yáí.

10 Ma Dii Lua ma m̀è má f̀elánò, má a s̀o b̀le á òzi, mí á b̀le s̀adãu, ké ásu e laaidò áziawa ló yáí. Má a s̀o b̀o á léziè, aao de á p̀blea ù ló.

11 Asa ma Dii Lua ma m̀è, màmè má kpálekè ma s̀ozi màò òliánzi sa.

12 Lá s̀adãna Ì òli a kpásai g̀o p̀ó a ku a s̀a p̀ó kpáleaò guu, màa má òli ma s̀ozi, má ní b̀le gu p̀ó aa f̀aaau guduuduu g̀o.

13 Má ní k̀aaa bùsu ní bùsuo, mí ní b̀le buiò guu, mí suínò ní bùsuo. Má ní dádãkè Isaili gbèsìsìò p̀leu ní a swadòòò ní gu p̀ó wa ku bùsupiuo píi.

14 Má ní dádãkè dádãkèkii maau, Isaili gbèsìsì lesìò aao de ní kúkii ù. We aa òli níziau, aa p̀ble dádãkèkii s̀èbòlòdeu Isaili gbèsìsìò p̀leu.

15 Ma Dii Lua ma m̀è, má a s̀apiò dá, mí tó aa òli níziau.

16 Má a p̀ó p̀ó v̀uaaaò ní p̀ó p̀ó kpáleaò wèlè suò, mí esèkè a p̀ó p̀ó k̀è'iaòne, mí ní ỳèesaideò gba gbãa, mí ní dádãkè a z̀éwa. Kási má a mekpaa sà gbãao dedèe.

17 Apìo ma s̀o, ma Dii Lua ma m̀è, màmè má yág̀g̀sè, mí g̀g̀sè s̀asakaoò ní blesanaòne.

18 Isailiò d̀anaò, p̀blea dádãkèkii maau i m̀ówáò, ò a òz̀nè a kiniwaa? I d̀òba mia i m̀ówáò, ò a g̀èu á yànéa?

19 P̀ó p̀ó a òz̀wà ò ma s̀o blea? I p̀ó a g̀èu á yà ò ma s̀o mia?

20 A yáí ma Dii Lua mále oé, má yág̀g̀sè á gbé p̀ó á mekpaaò ní á gbé p̀ó á f̀èf̀eàòne.

21 I g̀asaz̀s̀ ỳèesaideòne, i k̀óbamalézi e a ní yá ní kpá z̀a k̀pè.

* 34:5 Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36

22 Má a são suaba, aao de p3 p3 wĩ rĩ s3o ũ bo, mí yãg3g3n3.

23 Má sãdãna dilen3 m3ndo ma z3blena Davidi bui ũ. A3 de rĩ dãna ũ, a laaid3mã, i rĩ gwa.†

24 Mãm3 ma Dii mã3 de rĩ Lua ũ, m3 ma z3blena Davidi bui a3 de rĩ Kĩa ũ.‡ Ma Dii mãm3 má ò.

25 Ma bàa a3 kúrĩn3, mí wãio mid3 rĩ bùsuu. Aao ku gbãau, aao i lãkp3u d3d3a.

26 Má t3 apio rĩ bùsu p3 lia ma gb3sĩsĩio g3 3fãai p3 ũ. Má t3 lou lí man3 a g3owa. Má 3fãai gbaen3 lãn louwa.

27 S3sao lí3 n3'i, t33le a bleke, aai3 kú rĩ bùsuu d3d3a. T3 ma rĩ m3gala p3lon3 rĩ n3e, m3 ma rĩ b3 gb3 p3 aale z3blen33 zĩ, aai3 d3 k3 mãm3maa Dii.

28 Aao de bui3 p3blea ũ bo, wãio rĩ s3 bo. Aao ku d3d3a3, gb3e a to s3 k3ngu bo.

29 Má t33le maa tãaede kpãmã3. N3ana a ken3 sãabu we bo. Aao de p3 s3s3a ũ buion3 bo.

30 Isailio i d3 k3 ma Dii rĩ Lua má kúrĩn3, m3 ma gb33n rĩ ũ. Ma Dii Lua mãm3 má ò.

31 Ma gb33n á ũ, ma kpãsa sã3n á ũ, m3 má de á Lua ũ. Ma Dii Lua mãm3 má ò.

35

Asi'oa Ed3ũ yã musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

1 Dii yã'òm33 à m3:

2 Gb3nazĩn n3, webiibii Sei gb3wa, ní ãnabikeke a yã musu,

3 ní o bùsupide3n3 n3 m3: Ma Dii Lua ma m3 má feleãn3, má t33le á bùsuwa, i g3 da yãaa f333.

4 Má t3 á w3le3 g3 bezia3 ũ3, á bùsu i g3 da yãaa, í3 d3 k3 mãm3maa Dii.

5 Lá a íbeles3 rĩ Isailio za zi, m3 a rĩ kpãmã wã rĩ dede rĩ f3ndao an taasikeg33, an ía gb3zã daama guu,

6 a yãí t3 ma Dii Lua ma m3, rĩ ma kua3 má á kpã gb3dena3wa aa péleãzi. Lá á za gb3deauo, gb3dena3 péleãzi3.

7 Má Sei gb3 yaa à g3 f333, gb3e a a baa vĩ bo.

8 Má t3 ge3 lí á gb3sĩsĩ3a, gb3 p3 wã rĩ dede zĩ guu3 ge a g3 kãlea á s3s33 musu, á guzule3 guu rĩ á swad333.

9 Má t3 á bùsu g3 da yãaa3 e g33pii, á w3le3 g3 bezia3 ũ3, í3 d3 k3 mãm3maa Dii.

10 Lá a m3 bui m3n plapio rĩ rĩ bùsu3 g3 á p3 ũ3, baa rĩ ma kua weo,

11 a yãí ma Dii Lua ma m3, rĩ ma kua3 má ke3 á p3f3ãĩzi rĩ á wed3an3o rĩ á zaaĩguo léu3. T3 mãle yãkpalekeãn3 s3, má t3 aa ma d3,

12 apio í d3 k3 ma Dii ma d3enn3yã p3 á ò Isaili gb3sĩsĩ3 musu mà, a m3 à g3 da yãaa, í3 ble sa.

13 A le'3a, a yãpã òm33 má mà.

14 Ma Dii Lua ma m3, t3 dũnia lé p3nake píi, má t3 á bùsu g3 da yãaa3.

15 Lá a p3nak3 g33 p3 Isaili bùsu g3 da yãaa, màa má ke3 s3. Sei gb3 rĩ Ed3ũ bùsu píio a g3 da yãaa, í3 d3 k3 mãm3maa Dii.

36

Isailio 3a g3a rĩ bùsu vĩ

1 Mpi s3 gb3nazĩn n3, ãnabikeke Isaili gb3sĩsĩ3 yã musu, ní on3 aa ma yãma.

2 Ma Dii Lua ma m3, lá á íbe33 m3, 3h33, guleĩ zipio g3 rĩ p3 ũ3,

† 34:23 Zia 7.17 ‡ 34:24 Eze 37.24

3 ānabikeke a yáí n̄ m̄e, ma Dii Lua ma m̄e, lá buiɔ liaázi, aa á yaa a ḡo n̄ p̄o ũ, mé á t̄ó íi ḡo d̄o gb̄épii léu,

4 a yáí tò Isaili gb̄èsis̄is̄o n̄ swad̄oɔ n̄ guzuleɔ n̄ gu p̄o wa k̄e yáiyaiɔ n̄ bezia p̄o bui p̄o liaiɔ l̄èl̄ewà aa á láanik̄eɔ,

5 ma Dii Lua mále oé, ma àsi bèe ò buiɔ n̄ Ed̄oũ p̄ii yá musu n̄ p̄of̄e p̄ásio, asa aa ma bùsu k̄e n̄ p̄o ũ n̄ yaabo n̄ sakaamaguo, ké aa dád̄ak̄ek̄iis̄o eu.

6 A yáí tò ānabikeke Isaili bùsu yá musu, ní o gb̄èsis̄is̄one n̄ sis̄is̄o n̄ swad̄oɔ n̄ guzuleɔ, ma Dii Lua ma m̄e mále yá'o n̄ p̄of̄e p̄ásio, asa buiɔ á k̄e p̄o s̄s̄s̄o ũe.

7 A yáí tò ma Dii Lua ma m̄e, ma òl̄èle bui p̄o liaázis̄one, ma m̄e aa ḡo p̄o s̄s̄s̄o ũ s̄s̄e.

8 A Isaili gb̄èsis̄is̄o s̄s̄ á ḡonapa, á ne'i ma gb̄é Isailis̄one, asa an sua kà k̄ai.

9 Mám̄e má á wegwa, mi zeán̄o, wi á sa pa wà p̄ót̄owá.

10 Má t̄ó gb̄é p̄o kú á guuɔ k̄s̄. Gb̄épiɔ mé Isaili bui p̄ii ũ. Aa z̄òle á w̄éleɔ guu, aai ea á beziaɔ vu.

11 Má t̄ó á gb̄ēnazinaɔ n̄ á p̄otuoɔ k̄s̄, aai ne'i aa dasikū. Ma gb̄é k̄ale á guu lán yāawa, ío d̄s̄ k̄e m̄ám̄ema Dii.

12 Má t̄ó gb̄éɔ bebe á guu ma gb̄é Isailis̄o ũ, aai ḡo á v̄i e ḡoɔpii. A t̄ó an néo kesai bo.

13 Ma Dii Lua ma m̄e, lá w̄i oé i gb̄éɔ m̄óm̄o, i t̄ó á gb̄éɔ néo aao kesai,

14 a yáí tò á gb̄éɔ m̄óm̄o bo, á t̄ó á gb̄éɔ néo kesai bo. Ma Dii Lua m̄ám̄e má ò.

15 Má we buie á s̄s̄s̄ à ma bo. Bùsu p̄ale deɔ á láanike bo, buie a á fu bo. Ma Dii Lua m̄ám̄e má ò.

16 Dii yá èa d̄ède a m̄e:

17 Gb̄ēnazin̄ né, ké Isailis̄o kú n̄ bùsuu, aa a gb̄āl̄è n̄ yākea n̄ n̄ dào yáí. An yākea gb̄ās̄im̄e lán n̄e zawaε.*

18 Ǿ ma a p̄okūma b̄òb̄om̄á, ké aa gb̄éɔ d̄ède n̄ bùsuu, mé aa a gb̄āl̄è n̄ n̄ táaɔ yáí.

19 Ma n̄ fáaa buiɔ guu, ma n̄ f̄ándaiadà bùsu n̄ bùso. Ma íad̄amá n̄ yākea n̄ n̄ dào yáí.

20 Gu p̄o aa tau buiɔ guu p̄ii, aa tò ma t̄ó p̄o a kua adoa òòkpà we, asa wa ò n̄ yá musu wà m̄e: Dii gb̄ēon̄ ke, k̄asi aa l̄èk̄owa aà bùsuue.

21 Ǿ ma ze gi ma t̄o na yá musu, ma t̄o p̄o Isailis̄o tò a òòkpà gu p̄o aa tau buiɔ guupi.

22 A yáí tò, o Isailis̄one ma Dii Lua ma m̄e, i ke á Isailis̄o yáí mále bee keio, ma t̄o p̄o a kua adoa, á tò a òòkpà gu p̄o a tau buiɔ guu yáíe.

23 Má a t̄ó gb̄ia p̄o á tò a òòkpà buiɔ guu kuaadoake òl̄on̄é. Ma Dii Lua ma m̄e, t̄o ma t̄òb̄o á musu an waa, aaiɔ d̄s̄ k̄e m̄ám̄ema Dii.

24 Má á k̄āaa buiɔ guu, má á bo bùsu n̄ bùso, mí suán̄o á bùsuu.

25 Má í wásawasa f̄áf̄awá, í ḡo wásawasa. Má gb̄āb̄oé táaɔ n̄ á gb̄ālea piio yá musu.

26 Má á gba s̄ò dafu, mí nis̄ina dafu daágu. Má á s̄s̄ p̄o de lán gb̄ewa b̄oé, mí s̄s̄ p̄o de báasi ũ daé.

27 Má a Nis̄ina daágu, mí t̄o à ma ɔtond̄ok̄i gwa, ío ma ikoyāo k̄ūa n̄ laaio.

28 Aɔ ku bùsu p̄o má kpà á deziɔwa guu. Aɔ de ma gb̄éɔ ũ, mío de á Lua ũ.†

29 Má á d̄s̄a, ké ásu gb̄āleo. Má p̄owena sísi à k̄s̄é, má n̄ana káágu bo.

30 Má t̄ó á lí p̄o w̄i a be bleɔ n̄ á buap̄oɔ k̄s̄, ké w̄i su á kú buiɔ ae n̄ana yá musu bo yáí.

31 T̄ó á yāv̄aikea n̄ á dào d̄òágu, áo ye ázla giyāio á duuna n̄ á yāb̄ēkekeɔ yáí.

32 Ma Dii Lua ma m̄e, ào d̄s̄ i ke á Isailis̄o yáí mále bee keio. A to w̄i á kú, á gee i ḡo kpà á w̄éi á yākeapi yáí.

33 Ma Dii Lua ma m̄e, t̄o ma á duuna k̄èwá, má á k̄ale á w̄éleɔ guu, í á beziapiɔ vu.

34 Bùsu p̄o da yāaa a ḡo bugbe ũ. Gb̄é p̄o lé á bùsu baa v̄i e f̄iɔ bo.

* 36:17 Lev 15.19 † 36:28 Eze 11.19-20, Yoε 3.1-2, Zkl 12.10, Zin 2.16-21

35 Aa me b̄usue bee da ȳaaa ȳaaε, ̄s à ḡò lán Edeni swaluwa sa. W̄éleε bee ḡò beziāo ũ ȳaaε, wa kwè wa kè ȳáiyai, ̄s aa ḡò w̄éleε b̄iide gb̄ēnaz̄indēo ũ sa.

36 Bui p̄ó ḡò liaaáz̄io i d̄s ké ma Dii ma εa w̄éleε p̄ó kwè̄o k̄alēkale, ma b̄usu p̄ó ḡò da ȳaaa k̄ēkē. Ma Dii máme má ò mé má k̄εε s̄o.

37 Ma Dii Lua ma m̄è má tó Isailio ȳáε bee gb̄εaa l̄o, mí kené. Má tó aa k̄ó lán s̄áwa,

38 lán s̄á wai p̄ó w̄i m̄om̄εε Yelusaleū dikp̄εḡoowa. Má tó gb̄ēnaz̄ina ní w̄éleε z̄iāo pa dasidasi m̄aa, aaīo d̄s ké m̄am̄εmaa Dii.

37

Gewa gīio n̄on̄aa guzuleu

1 Dii gb̄aa kua, ̄s aà Nis̄ina ma se ḡè ma dile guzuleu, ḡεwāo n̄on̄aaau.

2 A liaaliaaman̄o ní guu, ̄s ma w̄á̄o è dasidasi guzuleu, aa gīiḡaga maamaae.

3 A ma la à m̄è: Gb̄ēnaz̄in né, ḡεwapio vue? Má w̄èw̄à: Dii Lua, níme ní d̄s.

4 ̄o a òm̄εε: Anabikeke gewa gīipiōne, ní oné aa ma ȳama.

5 Ma Dii Lua má ò ḡεwapiōne: A ma! Má tó ían w̄ēnide ḡéágu, í vu.

6 Ma k̄io nanawá, mí báasi f̄if̄iwá, mí b̄aa naázi. Má tó ían w̄ēnide ḡéágu à vu, ío d̄s ké m̄am̄εmaa Dii.

7 ̄o ma ānabikekè lá a òm̄εewa. Ké mále ānabikepi ke, ma k̄ōfi mà w̄ò̄w̄ò̄w̄ò̄w̄ò̄, ̄s w̄á̄o p̄èpek̄ōwa.

8 Ké ma gugwà, ̄s má è k̄io ní báasio n̄anamá, ̄s b̄aa n̄āzi, k̄asi aa ían w̄ēnide v̄io.

9 A èa òm̄εε: Anabikeke íanaε. Gb̄ēnaz̄in né, ānabikeke, ní o íanaε ma Dii Lua ma m̄è aà b̄o d̄unia gola sīīsu, aà gb̄é p̄ó w̄à ní d̄edepiō pa.

10 ̄o ma ānabikekè lá a òm̄εewa. Íana ní pá, aa v̄u, ̄s aa f̄èleε s̄ī z̄iḡs̄o dasidasio ũ.*

11 ̄o a òm̄εε: Gb̄ēnaz̄in né, Isailio p̄ii mé ḡεwapiō ũ. Aale me wá w̄á̄o puak̄ū, t̄amaa wá né, wa ḡs̄o p̄ó kaaleāo ũε.

12 A ȳái tò ānabikeke, ní oné ma Dii Lua ma m̄è, ma gb̄é̄o, má á miāo w̄ēw̄ē mà á b̄oleu, mí suán̄o á b̄usuu.

13 Tó ma á miāo w̄ēw̄ē, mé ma á b̄oleu, á̄o d̄s ké m̄am̄εmaa Dii.

14 Má a Nis̄ina daágu, í vu. Má á k̄ále á b̄usuu, ío d̄s ké ma Dii má ò ̄s má k̄è. Ma Dii máme má ò.

Isailio kua gudou ní K̄ia m̄endo

15 Dii ȳá'òm̄εε à m̄è:

16 Gb̄ēnaz̄in né, go se ñ lák̄ēwà ñ me, Yudāo ní ní gb̄é Isailio p̄óε. Gò p̄ale se l̄o, ní lák̄ēwà ñ me, Yosefu p̄óε, Eflaiū buio ní ní gb̄é Isailio p̄ii p̄óε.

17 Gopio nak̄ōwa aa ḡs̄o gò m̄endo ũ n̄ ozi.

18 Tó n̄ gb̄é̄o n̄ la aa m̄è, níȳs̄o gopio ȳá b̄ōlekené̄o lé,

19 ní oné ma Dii Lua ma m̄è, mále Yosefu go p̄ó de Eflaiū buio ní ní gb̄é Isailio p̄ó ũ se na Yudāo gowae, mí tó aa ḡs̄o gò m̄endo ũ ma ozi.

20 Go p̄ó ní lak̄ēwà̄o d̄oné aa e,

21 ní oné ma Dii Lua ma m̄è, má Isailio b̄o gu p̄ó aa tau buio guu, má ní k̄aaa za gupiiu, mí suñ̄o ní b̄usuu.

22 Má tó aa ḡs̄o bui m̄endo ũ ní b̄usu gb̄ēs̄is̄idepiue, mé aao k̄ia v̄i m̄endoε. Aao de bui lee plāo ũ l̄o, mé an kpala āo kpaalea lee pla l̄o.

23 Aa nízia gb̄āle ní t̄aāo l̄o ge yá p̄ó má zaūo ge t̄aae p̄alēo. Má ní d̄s̄a, ké aasu p̄ò̄b̄ōz̄āke aa duunake l̄o ȳái. Má gb̄āb̄oné, aaīo de ma gb̄é̄o ũ, mí̄o de ní Lua ũ.

24 Ma z̄ò̄blena Davidi bui a kiblemá.† An d̄ana āo m̄endoε,‡ aaīo ma ikoyā k̄ūa, aaīo ma otond̄ok̄ii gwa ní laaio.

* 37:10 Zia 11.11 † 37:24 Eze 34.24 ‡ 37:24 Z̄aa 10.16

25 Aaɔ ku bùsu pɔ́ má kpà ma zòblena Yakɔ́buwau, bùsu pɔ́ an deziɔ kuu yāa. Ampio ní ní nɛ́o ní ní tɔ̀unao aaɔ ku a guu gɔɔpiiɛ, mé ma zòblena Davidi bui aɔ de ní kía ũe gɔɔpii.

26 Ma bàa aɔ kúrínɔ gɔɔpiiɛ. Má ní zedɔ, mí ní kó, mé ma kúkíi aɔ kú ní guu gɔɔpiiɛ.

27 Ma zòlekíi aɔ kú ní guuɛ, mé máɔ de ní Lua ũe, aaio de ma gbéɔ ũ. §

28 Tó ma kúkíi kú ní guu gɔɔpii, buiɔ dɔ́ ké ma Dii ma Isailiɔ díle ma gbéɔ ũ.

38

Anabikekea Gɔgu yá musu

1 Dii yá'òmɛɛ à mè:

2 Gbɛ́nazín né, webiibii Gɔgu* pɔ́ de Meseke ní Tubali buiɔ kía ũ Magɔgu bùsuuwa, ní ānabikeke aà yá musu.

3 Oè ma Dii Lua ma mè: Má fɛlennɔ Gɔgu, Meseke ní Tubali† buiɔ kía.

4 Má n lé liaa, má kokoao ka n gyaɔwai, mí bɔnnɔ ní n zígɔɔ pii ní n sɔ́o ní n sɔ́de pɔ́ an gɔ́kɛbɔ paio ní bíla pɔ́ sɛngbao néna ní a zɔɔo kŭa, ampíi aale ní fɛ́nda máleɔ.

5 Pɛɛsio ní Etiopio ní Libiɔ kunnɔ, baade ní a sɛngbao ní a mò fùao.

6 Gomɛɛ zígɔɔ pii kú we lo ní Tɔgaama‡ pɔ́ kú gugbāntoo títiu zígɔɔ. Bui dasipio kunnɔ.

7 Sɔuke maamaa, mpi ní bíla pɔ́ kàaanzipio, ní dɔaané.

8 Wè dasi gbɛa má yákpalekennɔ. Gɔɔgbɛzāzī níyɔ si Isaili bùsuu. Bùsupideɔ bò zì yáú, aa bò buiɔ guu dasi, aa kàaa ní bùsu gbè̀sísíde pɔ́ gò za zi wáiwai guu. Ma ní bóle buiɔ guu, ɔ́ aa ku dɔɔɔa nípii.

9 Nýɔ si ní bùsuu lán zàa'ianawa, lán lou fɛleɔ pɔ́ dāguawa, mpi ní n zígɔɔ ní bui dasi pɔ́ kunnɔ.

10 Ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee yá a gɛ́ n sɔ́u, ní làasoo vāi ke,

11 ní mɛ níyɔ gɛ́ si bùsu pɔ́ káleɔ bíisai guu, ní léle a gbé pɔ́ kú dɔɔɔa kílíkíliɔwa. Aa bíi ge bɔ́le ge zékakabɔ gbāae vɔ́o.

12 Nýɔ mɛ níyɔ ní pɔ́ɔ naaa ñ ní ble, ní ɛa ɔ́tɔ bezia pɔ́ wa vù depiɔwa, gbé pɔ́ bò buiɔ guu, aa kàaa dúnia guoguo ní ní pɔ́tuɔɔ ní ní àizɛɛ pɔ́ diɔ.

13 Seba ní Dedā bùsudeɔ ní Taasisi tagenaɔ ní ní kíaɔ onɛ: N mɔ pɔ́ɔ síimá yà? N bílapi kàaa, ké aa ánuusu ní vuao ní pɔ́tuɔɔ ní àizɛɛ ní pɔ́zɔɔ naaa taò dasidasi yà?

14 A yáí tò gbɛ́nazín né, ānabikeke, ní o Gɔgue ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee, tó ma gbé Isailiɔ káleɔ dɔɔɔa, ɔ́ níyɔ dazɛuo lò?

15 Nýɔ bɔ́ n bùsu gugbāntoo títipiu, mpi ní bui pɔ́ kunnɔ dasidasiɔ, íɔ dia sɔ́ kpe ápii. A dasi a ke zài zígɔ́ wáiwaiɔ ũ.

16 A mó lélei ma gbé Isailiɔwa lán lou fɛleɔ pɔ́ i daguawa. Gɔgu, gɔɔgbɛzāzī má mɔ́nnɔ, ní léle ma bùsuwa, ké bui pii e ma kuaadoake dɔ́ gɔɔ pɔ́ má tɔ́bɔ n musu ní wáa.

17 Ma Dii Lua ma mè, ní mɛ n gbé pɔ́ ma aà yādà yāa ma zòblena Isaili ānabíɔne aa ò ũo lò? Gɔɔ bee aa ānabikekè a wɛ́ dasikù, aa mè níyɔ lélemá.

18 Ma Dii Lua ma mè, gɔɔ bee, tó Gɔgu lèle Isaili bùsuwa, má fɛle ní pɔ́bɔa ma níuo.

19 Pɔ́fɛ́ pásí ní kyàwāao guu ma mè, tɔ́le lualuaa zɔ́ aɔ ku Isaili bùsuu gɔɔ bee.

20 Kpɔɔ ní bāo ní sɛ́anɔbɔɔ ní pɔ́taa'onkuawaɔ píi ní gbé pɔ́ kú dúnia guu píi aa lualua ma aɛ. Gbè̀sísíɔ gboo, yātɛ́o kwé, bíiɔ léle pii.

21 Ma Dii Lua ma mè má yá pɔ́ i to vía ní kú píi gbaɛ Gɔgu ní a gbéɔwa. An baade a fɛ́nda ka a gbéɛ.

22 Má íadamá ní gagyāo. Má lou bílibili ní loughɛo ní íatɛ́gbɔ́ tɛdeɔ kaaàgu ní aà zígɔɔ ní bui dasi pɔ́ kuaànɔ.

23 M̀̀a m̀̀a a z̀̀oƙe n̄ ma kuaadoake o ɔ ɔ buiɔne dasi, m̀̀i b̀̀m̀̀a, aai d̄o k̄e m̀̀m̄ema Dii.

39

Ziblea Gɔguwa

1 Gb̄enaz̄in n̄e, ānabikeke Gɔgu ȳa musu n̄ me ma Dii Lua ma m̀̀e: M̀̀a f̄elennɔ Gɔgu, M̄eseki n̄ Tubalio k̄ia.

2 M̀̀a n̄ l̄e liaa, m̀̀a n̄ ga za gugb̄antoo t̄itiu m̀̀a m̄onnɔ, m̀̀i n̄ gbae Isaili gb̄es̄is̄iɔwa,

3 m̀̀i n̄ s̄a l̄e m̀̀a b̀̀o n̄ ɔzeu, m̀̀i n̄ kaɔ b̀̀le n̄ ɔplaa u aa kw̄e.

4 Nȳɔ kpagua Isaili gb̄es̄is̄iɔ musu, mpi n̄ n̄ z̄iḡɔ n̄ bui p̄o m̄onnɔ pii. M̀̀a á kp̄a b̄a n̄ɔblena bui piiwa n̄ w̄aio p̄oblea ũe.

5 Ma Dii Lua ma m̀̀e á kw̄e s̄eue, asa m̀̀ame m̀̀a ò.

6 M̀̀a t̄e gbae Magɔgu b̄usuwa n̄ gb̄e p̄o k̄ale d̄ɔd̄ɔa isia baaleɔ, aai d̄o k̄e m̀̀m̄ema Dii.

7 M̀̀a t̄o ma gb̄e Isailiɔ ma t̄o kuaadoake d̄o. M̀̀a t̄o w̄a ma t̄o p̄o a kua adoapi òkpa ɔo, bui i d̄o k̄e m̀̀ame m̀̀a Dii Isailiɔ Lua p̄o a kua adoa ũ.

8 Ma Dii Lua ma m̀̀e, ȳapi a m̀̀o m̄e a ke. Gɔɔ p̄o m̀̀a òpin we.

9 Isaili w̄eɔdeɔ b̀̀le z̄ikab̄ɔ s̄ele ȳa ũ, aai t̄ekaɔ, s̄engbao n̄ena n̄ a z̄ɔɔo pii n̄ s̄aɔ n̄ kaɔ n̄ goɔ n̄ s̄naɔ. Aa t̄ekaɔ e w̄e s̄opla.

10 Aa ḡe ȳaweɔ s̄e u ɔo. Aa liz̄ɔ lákp̄e u ɔo, asa aa ḡɔkeɔp̄iɔ s̄ele ȳa ũe. Aa gb̄e p̄o m̀̀o n̄ p̄o s̄im̄aɔ p̄o s̄ele, aa gb̄e p̄o m̀̀o n̄ p̄o naaaiɔ p̄o naaa. Ma Dii Lua m̀̀ame m̀̀a ò.

11 Gɔɔ bee m̀̀a gu p̄o wa Gɔgu n̄ a gb̄e v̄iu ɔl̄n̄e Isaili b̄usu tagenaɔ guzuleu Isida Wiside oi. Gɔgu n̄ a gb̄e b̄ilaɔ v̄ia we a zez̄ɔ tagenaɔne, wi t̄okpa guzulepie Gɔgu Z̄iḡɔ.

12 Isailiɔ n̄ v̄i e m̄o s̄opla gb̄ab̄ɔa n̄ b̄usue ȳai.

13 Ma Dii Lua ma m̀̀e, b̄usudeɔ n̄ v̄i m̄pii, aaiɔ kp̄elaa ma t̄ɔb̄ɔɔ.

14 Wa gb̄e dil̄e aa b̄usu keele gb̄ab̄ɔaè ȳai. M̄o s̄oplapi gbea aa ḡe kp̄alekei ge p̄o k̄u v̄isaiɔzi. Gb̄eɔ líɔ kp̄alekei, gb̄eɔ lí ḡo waɔ v̄i.

15 T̄o aale ḡe kp̄alekei m̀̀a, t̄o gb̄e b̀̀o ge wawa, aali líp̄ele we seela ũ, ḡev̄inaɔ i m̄o s̄ele ge v̄i Gɔgu Wai guzuleu.

16 W̄eɔleɔ ku we, w̄i me B̄ila. M̀̀a aa gb̄ab̄ɔ b̄usupie.

17 Gb̄enaz̄in n̄e, ma Dii Lua ma m̀̀e, o b̄a bui pii n̄ w̄aio pii aa k̄aaa gupiiu, aai m̄o s̄anu sa z̄ɔ p̄o m̄ale on̄e guu Isaili gb̄es̄is̄iɔ musu, aa n̄ɔ ble aa au mi.

18 Aa neḡɔnaɔ ble, aa d̄unia k̄iaɔ au mi, lá aa den̄e s̄asakaɔ n̄ s̄aneɔb̄o n̄ blesanaɔ n̄ ḡaaɔ ũwae. Ampii aaɔ den̄e l̄an Basana b̄usu p̄o mekp̄aaɔwae.

19 Sa p̄o m̄ale on̄e guu, aa a n̄isi gb̄e aa ke'ia'ia, aai a au mi, iɔ n̄ de.

20 Ma Dii Lua ma m̀̀e, blesa p̄o m̄ale ken̄e guu aa s̄ɔɔ ble aa k̄a n̄ n̄ dikpenaɔ n̄ neḡɔnaɔ n̄ z̄ikan bui pii.*

21 M̀̀a t̄ɔb̄o buiɔ guu, aai ɔ p̄o m̀̀a t̄m̄a e n̄ ia p̄o m̀̀a dam̄aɔ.

22 S̄ea za gɔɔ bee Isaili d̄o k̄e m̀̀m̄ema Dii n̄ Lua,

23 bui i d̄o k̄e Isailiɔ ḡo z̄iz̄ɔ ũ ȳa n̄ duuna n̄ n̄ b̄o ma kp̄eɔ ȳai. A ȳai ma b̀̀o n̄ kp̄e, ma n̄ ná n̄ ib̄eɔne n̄ ɔzi, ũ w̄a n̄ kw̄e z̄i guu.

24 Ma ȳak̄en̄e an gb̄alea n̄ n̄ t̄aaɔwa, ma a w̄e ḡa m̀̀a z̄un̄e.

25 Aȳam̄eto ma Dii Lua ma m̀̀e, ma p̄of̄e p̄asi a f̄ele ma t̄o p̄o a kua adoa ȳa musu, m̀̀i Yak̄abu buiɔ b̄o z̄iz̄ɔkeu m̀̀a sūn̄o, m̀̀i Isailip̄iɔ w̄enagwa pii.

26 T̄o aa k̄alea n̄ b̄usuu d̄ɔd̄ɔa, m̄e gb̄e ȳa l̄e n̄ v̄iak̄u ɔo, an geɔ p̄o ḡo kp̄a n̄ w̄ei n̄ n̄ b̄o ma kp̄e ȳaɔ a d̄n̄gu ɔo.

27 T̄o ma n̄ k̄aaa buiɔ guu, m̄e ma n̄ b̄ole n̄ ib̄eɔ b̄usu n̄ b̄usuo, m̀̀a sūn̄o, m̀̀i t̄ɔb̄o n̄ musu bui dasideɔ w̄aa,

* 39:20 Zia 19.17-18

²⁸ aai dɔ́ kɛ́ mámɛmaa Dii ní Lua. Baa kɛ́ ma ɔ̀z̀n̄zi buiɔ́ guu z̄ɪz̄ɔ́ ũ, má ní bɔ́le we mà ní káaa ní bùsuuɛ. An gb̄ɛe a ḡɔ́ weo.

²⁹ Má a wé gá zu Isailipiɔ́ne ɔ́o, asa má a Nisína pisimáɛ.† Ma Dii Lua máme má ò.

40

Lua ua dafu yá

(1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

¹ Wá kua z̄ɪz̄ɔ́ ũ wè baasɔ́ode daalea gɔ́ɔ kwide z̄ɪ, wá mɛɛwia wia wè ḡɛo m̀ndosaide guu, gɔ́ɔ bee ɔ́ Dii gb̄aa màa, à g̀ɛmanɔ́ we.

² Wépfungu'ea guu Lua g̀ɛmanɔ́ Isaili bùsuu, à ma da gb̀s̄s̄s̄i z̄ɔ́o les̄i musu.* Kp̄éɔ ku gb̄epi ḡɛɔmidɔ́k̄i pɔ́leu lán wélewa.

³ A g̀ɛmanɔ́ we, ɔ́ ma ḡɔ́ee è, aà mɛ de lán mɔ́got̄ɛwa. A zɛa bíibɔ́leu, mé a bapuna ní fee pɔ́yɔ́bɔ́o k̄ua.†

⁴ ɔ́ ḡɔ́epi òmɛɛ: Gb̄ɛnaz̄in né, gwa ní wéɔ, ma ní swáɔ, ní laaidɔ́ pó pó mále ɔ́bɔ́nɛwa píi, asa a yáí wà m̀ɔ́nnɔ́ la. Yá pó níe e píi dau n̄ siu Isailiɔ́ne.

Gukpe oi bíibɔ́le

⁵ Má è bíi liaa Lua uai. Ḡɔ́epi fee pɔ́yɔ́bɔ́o k̄ua, a gb̄aa ḡàs̄s̄s̄u soolɔ́e. Ḡàs̄s̄s̄u pó wàle a yá'opi de ḡàs̄s̄s̄u doa ɔ́la doɛ. A bíi ỳò ní feepio, a g̀eɛle le do, a les̄i le do.

⁶ A g̀e bíibɔ́le pó a lé bɔ́a gukpe oi k̄i, à d̀deɛ a d̀deɛk̄iwa, ɔ́ à b̀lepi bèe ỳò ní feepio, a yàasa le do.

⁷ Bíibɔ́led̄ɔ́anaɔ́ kp̄ea gb̄aa le do, a yàasa le do, mé ḡí pó kú kp̄eaɔ z̄ānguo yàasa ḡàs̄s̄s̄u s̄o. B̀lepi bilandaa pó bɔ́aa ní Lua kp̄éɔ bèe le do.

⁸ ɔ́ à b̀lepi bilandaa pó bɔ́aa ní Lua kp̄éɔ ỳò ní feepio,

⁹ à kè ḡàs̄s̄s̄u swaaɔ, a lé ḡiɔ́ s̄ɔ́ ḡàs̄s̄s̄u plapla. B̀lepi bilandaa bɔ́aa ní Lua kp̄éɔ.

¹⁰ Gukpe B̀lepi kp̄eaɔ ví kp̄ela ní kp̄eleo àaɔ'aaɔ. Kp̄eapiɔ́ gb̄aa ní a yàasao sáaɛ, a suunaɔ́ doũe kp̄ela ní kp̄eleo.

¹¹ A b̀lepi lé ỳò ní feepio, a yàasa ḡàs̄s̄s̄u kwi, a gb̄aa s̄ɔ́ kuɛ'aaɔ.

¹² Bíibɔ́led̄ɔ́ana kp̄eapiɔ́ ku kp̄ela ní kp̄eleo, a yàasa ní a gb̄aaɔ ḡàs̄s̄s̄u soolosoɔ́o, mé ḡí ku kp̄eapiɔ́ kp̄eɛɛ, a les̄i ḡàs̄s̄s̄u do.

¹³ ɔ́ à b̀lepi yàasa ỳò za kp̄ea musu kp̄ela e kp̄ea musu kp̄ele, à kè ḡàs̄s̄s̄u baasɔ́o.

¹⁴ A ba ỳò bilandaapiwa à liai, à kè ḡàs̄s̄s̄u bàaaɔ.

¹⁵ Za b̀lepi léwa e a bilandaa léwa ḡàs̄s̄s̄u blakwiɛ.

¹⁶ Kp̄eaɔ ní suunaɔ́ ní bilandaao fenenti ví à liai, a bàasi oi lé yaasaũ, a guu oi tuuuũ. A suunaɔ́ daminali ḡɔ́inaɔ́ ví.

Lua ua séia

¹⁷ A ma se g̀ɛmanɔ́ ua séia guu. Má è kp̄éne m̀n̄ baakwiɔ́ d̀ɔ́d̀ɔ́k̄ɔ́wa gb̄e pó kp̄áleawa à liai.

¹⁸ Gb̄ekpalɛapi pɛ b̀lepiɔ́ saalowa, mé à kp̄aaí ní b̀lepiɔ́ gb̄aa léo. Gb̄e pó kp̄áleɛ, a gu ɛna pón we.

¹⁹ ɔ́ à ua séia yàasa ỳò bɔ́a za b̀le séia léwa a guu oi e à g̀èò ua plaade b̀le léwa bàasi oi. Gukpe oi pó kè ḡàs̄s̄s̄u basɔ́o ní gugb̄antoo oi póo ɔ́.

Gugbantoo oi bíibɔ́le

²⁰ ɔ́ à ua plaade bíibɔ́le pó kú gugb̄antoo oi gb̄aa ní a yàasao ỳò.

† 39:29 Eze 11.19, 36.26-27, 37.14 * 40:2 Zia 21.10 † 40:3 Zia 11.1, 21.15

21 A kpɛaɔ àaṣ'aaṣ kpɛla ní kpɛleo ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ kè doũ ní bɔle sɛ́ia pɔ́oe. A gbàa gàsísuu blakwi, a yàasa sɔ́ baaso.

22 A fɛnɛntiɔ ní a bilandaaɔ ní a daminali gɔ́inaɔ doũ ní gukpe oi bɔle pɔ́oe. A dɛdɛkii gbápɛpɛkii soplaɛ, mé a bilandaapi ku a lé kpɛle.

23 Ua plaade bɔle lé bɔaa ní gugbāntoo oi bɔle léoe lán gukpe pɔ́wa. Sea bɔlɛpi léwa e ua plaade bɔle léwa gàsísuu baso.

Gɛmidɔkii oi bíibɔle

24 ɔ̀ à ma se gèmanɔ gɛmidɔkii oi, ɔ́ ma gɛmidɔkii oi bɔle è. A a lé gɔ́ ní a bilandaaɔ yò, à kè doũ ní a kɔ́ni pɔ́oe.

25 Bɔlɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ liai lá a kɔ́niwaaɛ. A gbàa gàsísuu blakwiɛ, a yàasa sɔ́ baaso.

26 A dɛdɛkii gbápɛpɛkii soplaɛ, mé a bilandaa ku a lé kpɛle. Daminali gɔ́inaɔ ku a lé gɔ́wa kpɛla ní kpɛleo.

27 Ua plaade gɛmidɔkii oi bɔle ví. Sea bɔlɛpi léwa e gɛmidɔkii oi bɔle léwa gàsísuu baso.

Ua plaade bíibɔle

28 ɔ̀ à ma se gèmanɔ ua plaade bɔle pɔ́ kú gɛmidɔkii oi guu e ua plaadepiu. ɔ̀ à bɔlɛpi yò, à kè doũ ní a kɔ́niɔ.

29 A kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ doũɛ. Bɔlɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwi, a yàasa baaso.

30 Ua plaade bilandaaɔ sáasaaɛ, an gbàa gàsísuu baasoɔɔ, a yàasa sɔ́ sɔ́ɔɔ.

31 An bilandaapiɔ ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔ́ina ku an lé gɔ́wa, an dɛdɛkii gbápɛpɛkiiɔ swaaṣswaaṣɛ.

32 ɔ̀ à ma se gèmanɔ ua plaadeu gukpe oi. Ké a yò, à kè doũɛ.

33 A kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ doũɛ, mé bɔlɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwiɛ, a yàasa sɔ́ baaso.

34 A bilandaa ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔ́inaɔ ku a lé gɔ́wa kpɛla ní kpɛleo. A dɛdɛkii gbápɛpɛkiiɔ ví swaaṣ.

35 ɔ̀ à ma se gèmanɔ ua sɛ́iapi gugbāntoo oi bɔleu. Doũɛ ní a kɔ́niɔ.

36 Maa ní a kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ. A fɛnɛntiɔ ví liaai. A gbàa gàsísuu blakwiɛ, a yàasa sɔ́ baaso.

37 A bilandaa ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔ́inaɔ ku a lé gɔ́wa kpɛla ní kpɛleo, a dɛdɛkii gbápɛpɛkii swaaṣɛ.

Sa'obɔ kpé ní a táabūnu

38 Kpéne kú bɔle bilandaa saɛ. Wekii wí idau sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékū obɔɔwa.

39 Táabūnuɔ ku bilandaaɔ guu kpɛla ní kpɛleo mèn plapla. Wekii wí sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékū obɔɔ ní duun awakpabɔɔ ní táae fiabobɔɔ kòlokpakpau.

40 Gugbāntoo oi bɔle bilandaa bàasi oi, táabūnuɔ ku a dɛdɛkii ɔ́plai ní zɛɛio mèn plapla.

41 Maa táabūnu kále bɔlɛpi ɔ́plai ní zɛɛio mèn síiṣiiṣ, api kè swaaṣ. Wekii wí sa'opɔɔ kòlokpakpau.

42 Gbè táabūnu mèn síiṣ ku we lɔ́ sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékū pɔ́ ũ. A gbàa gàsísuu do ní kinioɛ, a yàasa lɔ́ maaɛ, a lesí gàsísuu do. Táabūnupi musu wí sa'onɔɔ kekeɔɔ káleu.

43 Mò kòolo lé mèn pla pɔ́ an gbàa kà ɔ́tā dodoɔ loolooa kpépiu à liaai. Táabūnupiɔ ɔ́ wí sa'onɔɔ báasi kálɛwà.

Sa'onaa kpé

44 Kpé mèn pla ku ua plaadeu. Ado ku gugbāntoo oi bɔle saɛ, a lé elɛa gɛmidɔkiiwa. Ado ku gɛmidɔkii oi bɔle saɛ, a lé elɛa gugbāntoowa.

⁴⁵ ɔ gbépi òmɛɛ: Kpé pɔ a lé eɛa gɛmidɔkiiwapiá sa'ona pɔ Lua kpé zɪ de ní yá ũ pɔɛ.

⁴⁶ Kpé pɔ a lé eɛa gugbāntoowapiá sa'ona pɔ sa'okii de ní yá ũ pɔɛ. Sa'onapɔá Levii bui Zadoki buiɔnɛ. Ampɔ mé aai sɔ Diizi wà aà gbagba.

⁴⁷ A uapi yò, a gbàa ní a yàasao sáasaaɛ gàsísuu basɔbasɔ. Lua kpé kpɛɛɛ ɔ sa'okii pi kuu.

Lua kpé

⁴⁸ A ma se gèmanɔ Lua kpé bilandaau, ɔ à a gbapɛɛɔ yò, a gèele kè gàsísuu sósɔɔɛ. A lé yàasa gàsísuu gɛɔ m̀ndosai, mé a lé gɔ gèele kè gàsísuu àaɔ'aaɔ kpela ní kpɛɛɔ.

⁴⁹ Bilandaapi gbàa kè gàsísuu baoɛ, a yàasa sɔ kuɛdo. A dɛdɛkii gbápɛɛkii kwie, gbapɛɛpiɔ ku a lé gɔpiɔ saɛ kpela ní kpɛɛɔ.

41

¹ ɔ à ma se gèmanɔ Lua kpéu a kpɛɛɛ, ɔ à a lé gɔ yò, a yàasa gàsísuu soolosoolɛ ɔplaaí ní zɛɛio.

² A lé yàasa gàsísuu kwie, a lé gɔ yàasa sɔ gàsísuu sósɔɔɛ. Kpɛɛɛpi gbàa gàsísuu blaɛ, a yàasa sɔ bao.

³ A gè kpɛa, ɔ à a lé lipɛɛɔ yò, a yàasa gàsísuu plapla. A lépi yàasa gàsísuu soolɛ, a lé gɔ yàasa soplapla.

⁴ Kpɛapi gbàa ní a yàasao gàsísuu baobaoɛ. ɔ a òmɛɛ: Luakukii zálalan kɛ.

⁵ ɔ à Lua kpé gɪ yò, a yàasa gàsísuu soolɛ, mé kpéne pɔ liaa Lua kpéi ɔplaaí ní ɔzɛɛio ní a kpɛɔ yàasa gàsísuu síiɔɛ.

⁶ Kpénepiɔ didikɔa lɛɛ àaɔ, a zɪɛ baakwi, a guo baakwi, a musu baakwi. Lua kpé gbe pɔ kú musu yàasa késáa zɪɛɔɔi, kpénepiɔ zadaa yáí, kɛ wasu Lua kpépi gɪ fɔo yáí.

⁷ Maa kpéne pɔ liaa Lua kpéi didiakɔapi musu yàasa de a zɪɛa. A dɛdɛkii ví e a musupɔɛ.

⁸ Má è wà gbe kpàɛ, a lɛsí gàsísuu soolɛ, ɔ wà gbàsa Lua kpépi d̀wà.

⁹ Lua kpé kpéneɔ bàasi oi gɪ gèele gàsísuu sɔɔɛ. Gu pɔ da Lua kpé

¹⁰ ní sa'onao kpéɔ zānguo yàasa gàsísuu baoɛ.

¹¹ Kpénepiɔ lé m̀n pla mé b̀ uawa, m̀ndo gugbāntoo oi, m̀ndo gɛmidɔkii oi. Gbɛkpalea pɔ liaaí yàasa gàsísuu sɔɔɛ.

¹² Bɛ'ae oi kpé pɔ a lé eɛa Lua kpépiwa yàasa gàsísuu bàaɔkwie, a gbàa sɔ basiiɔkwi. A gɪ gèele pii gàsísuu sɔɔɛ.

¹³ ɔ à Lua kpé yò. A gbàa gàsísuu basɔɔɛ, mé kpé pɔ kú a bɛ'ae oi ní ua pɔ kú zānguo gàsísuu basɔɔɛ ɔ.

¹⁴ Ua pɔ kú Lua kpé kpɛɛɛ gukpɛ oi gàsísuu basɔɔɛ ɔ.

¹⁵ ɔ à kpé pɔ kú Lua kpé kpɛ oi, a lé eɛa Lua kpé uawa yò ní a gɛkii pɔ kú kpela ní kpɛɛɔ sãnu, a gbàa gàsísuu basɔɔɛ ɔ.

Lua kpé kpɛɛɛ ní luakukii ní a bilandaao

¹⁶ ní a bèɔ ní a fɛnenti tuuunaɔ, wà lí kpàwà a guu pii kpékpɛ za zɪɛ e fɛnenti kii.

¹⁷⁻¹⁸ Wà malaika gàsɪadeɔ ní daminaliɔ gɔinakè Lua kpépi lé musu, mé wa kè wà lia kpépi guu gɔi, luakukii ní a kpɛɛɛɔ pii. Daminali kú malaikapiɔ zānguo m̀ndodo. Malaikapiɔ oa plapla,

¹⁹ a oa pɔ de gbɛnazina pɔwa aɛ dɔa daminaliwa kpela, a pɔ de ǹɔmusu pɔwa aɛ dɔa daminaliwa kpɛɛɛ. Wa kè kpé guu gɪwa wà liai pii

²⁰ za zɪɛ e musu ní kpépi lé musu.

²¹ Lua kpépi lé yàasa ní a lɛsíɔ sáaɛ.

Pɔ kú luakukii kpɛɛɛ oi

²² lán sa'okii pò wa kè ní líowa. A lesí gàsísuu àaṣ, a gbàa ní a yàasao gàsísuu plapla. A golaṣ ní a zebṣó ní a saaloṣá líe. Ǿ gbépi òmεε: Táabūnu pò kú Dii aen ke.

²³ Lua kpé kpele ní luakukii kpeleo gba pò ì koo kpaaũ vī.

²⁴ Kpelepí gbaṣ plaplaε, mé ì liasáizṣ.

²⁵ Wà malaika gàsítadeṣ ní daminaliṣ gōinakè kpele gbapíowa lá wa kè gíwawa, mé wà bilandaa saa kè ní lío.

²⁶ Lua kpé bilandaa gí fenenti tuuunaṣ vī, mé wà daminali gōinaṣ kè fenentipiṣ léowa ṣplaaí ní zεεio. Lua kpépi kpéneṣ saa vī lṣ.

42

Sa'onao kpé

¹ Ǿ à ma se gèmanṣ gubāntoo oi e ua séiau e kpé pò kpaaíá ní ua plaadeo bṣaa ní kpé pò kú gubāntoo oio.

² Kpépi gbàa gàsísuu basṣoe, a yàasa blakwi, a lé elea gubāntoowa.

³ Ua plaade ku kpépi ní Lua kpé zānguo, a yàasa gàsísuu baoε. Kpépi kpaaíá ní ua séia gbε pò kpáleaε. Kpé didikṣa lee àaṣ kpaaíá ní Lua kpé kpéneṣ.

⁴ Gēkii ku kpénepiṣ zānguo, a yàasa gàsísuu kwi, a gbàa basṣo. Kpépi lé elea gubāntoowa.

⁵ Kpéne pò kú musu yàasa i ka kpéne pò kú zíle ní guoowao, gēkii pò kú we yáí.

⁶ Musu kpénepiṣ gbapeleo vī lán ua pówao. A yáí kpénepiṣ gu kēsāa kpéne pò kú zíle ní guoṣzi.

⁷ B́íi kú kpépi kpele ua séia oi, à pài e gàsísuu blakwi.

⁸ Asa ua séia oi kpépi gbàa gàsísuu blakwiε. Lua kpé oi sṣ gàsísuu basṣo.

⁹ Kpénepiṣ gēkii kú zíle gukpe oi. A lépi elea ua séiawa.

¹⁰ Kpéneṣ nana b́íiwa Lua kpé geṣmidṣkii oi lṣ, bṣaa ní kpé pò kú geṣmidṣkii oio.

¹¹ Gēkii ku kpénepiṣ zānguo lán kpéne pò aa ku gubāntoo oio pówá. A gbàa ní a yàasao sáaε. Gubāntoo oi kpénepiṣ gēkii ní ní zṣṣo ní ní léṣ sáa

¹² ní geṣmidṣkii pṣε. Zé pò wí gēu ku gēkii miwa b́íi sae gukpe oi lán gubāntoo oi pówá.

¹³ Ǿ gbépi òmεε: Gubāntoo oi kpéneṣ ní geṣmidṣkii oi kpéne pò kpaaíá ní ua plaadeṣ kua adoaε. Wékii sa'oná pò aaí sṣ Diiziṣ lí Dii pṣṣo bleu. Wékii aali Dii pṣṣo káleu, pówenti ní duun awakpabṣṣo ní tàae fiabobṣṣo, ké gupi kua adoa yáí.

¹⁴ Tó sa'onao gēu, aasuli bṣ gu pò a kua adoapiu aa gē ua séiauo, sema aa ní pṣkasa pò aaí zíkεṣṣo tò we gíá, asa pṣpiṣ kua adoaε. E aao gé bṣi gbéṣwa, aali pṣkasa lile.

¹⁵ Ké à Lua kpé ua plaade yṣ a làa, à ma se bṣmanṣ ní bṣle pò kú gukpe oi léo, ṣ a yṣ à líai.

¹⁶ Gukpe b́íi gàsísuu àaa pla ní basṣoeε.

¹⁷ Gubāntoo b́íi gàsísuu àaa pla ní basṣoeε lṣ.

¹⁸ Geṣmidṣkii b́íi gàsísuu àaa pla ní basṣoeε lṣ.

¹⁹ Ǿ à gè be'aε b́íi yṣ, à kè gàsísuu àaa pla ní basṣoo lṣ.

²⁰ Màa à a b́íi yṣ à líai kpe síiṣ píi. A yàasa ní a gbàao gàsísuu àaa pla ní basṣoeε píi. B́íipi pò pò de Lua pò ũ kèkṣwa ní pò pò de Lua pò ũoo.

43

Dii gawi sua a kpéu

¹ Ǿ à ma se gèmanṣ gukpe oi bṣleu.

² Má è Isailiṣ Lua gawi bṣ gukpe oi, àa lṣ de lán izṣṣuka kṣfiwa,* mé aà gawipi tṣle pù.

* 43:2 Zia 1.15

³ Wépungu pò má èpi b̀ lán wépungu pò má è gɔɔ pò Lua mò wá mɛɛwia kaaleiwaɛ, lán wépungu pò má è Kebaa saɛ, ɔ ma wulɛ ma gbɛɛuwaɛ.

⁴ Dii gawi gè gukpɛ oi b̀lɛpiu e aà kpéu.

⁵ Lua Nisina ma sɛ gèmanɔ ua plaadeu, ɔ má è Dii gawi aà kpé pà.

⁶ Gõpi zea ma saɛ, ɔ má mà wàlɛ yá'omɛɛ za kpépiu

⁷ wà mè: Gbēnazīn né, ma kpalabaa kpálɛkīn kɛ, ma gbadibɔn kɛ. Máɔ ku Isailiɔ guu lae e gɔɔpii. Isailiɔ ní ní kíaɔ ma tó pò a kua adoa òkpá ní ní gbáɛao ní ní kíaɔ gɛɔ bau ɔo.

⁸ Kíapiɔ uakpà wa nàna ma uawaɛ, aa kpɛdò wa nàna ma kpéwa, bíi mé gò daa wá zānguɔ. Aa ma tó pò a kua adoa òkpà ní yābēɛ pò aa kèɔ, ɔ ma ní míɔnzɔ ní pɔfēo.

⁹ Aa ní gbáɛapi tó, aai ní kía gɛpiɔ kēa, míɔ kú ní guu sa gɔɔpii.

¹⁰ Gbēnazīn né, ma ua yá b̀ɔlɛkɛ Isailiɔnɛ, aai làasookɛ a kpaawa, an gɛɛ i gõ kpá ní wéi ní duuna yáí.

¹¹ Tó an gɛɛ gò kpá ní wéi yá pò aa kèɔ yáí, ma ua taa b̀ɔlɛkɛnɛ, a kpaa ní a b̀kíiɔ ní a gēkíiɔ ní a iadaaɔ ní a ikoyāɔ ní a yādileao. N a b̀ɔlɛkɛnɛ, ní ké láu ní wáa, ké aao a iadaaɔ kúa, aai zíkɛ a yādileaoɔwa.

¹² Ma kpɛ ikoyān we. Tɔɔlɛ pò liaai gbèsisí musuá ma pòɛ, a kua adoa píiɛ. Ma kpé ikoyān we.

Sa'okli yá

(Bɔa 27.1-2, 2Lad 4.1)

¹³ Lá wà sa'okli ỳn kɛ: Gàsísuu pò wàlɛ a yá'opi dɛ gàsísuu doa ɔla doɛ. Wà eyò wa lia sa'oklipizi, a yàasa ní a zāo gàsísuu dodo, mé pò pò wa b̀ò wa liai ɔtā doɛ. Sa'oklipi lɛsín kɛ:

¹⁴ Daalɛa ɛ pò kú tɔɔlɛu e a swá nénawa gàsísuu plaɛ, a swápi yàasa gàsísuu doɛ. Za a swá nénapiwa e a zɔɔwa gàsísuu síiɔɛ, a yàasa sɔ gàsísuu do.

¹⁵ A kina pò kú musu lɛsí gàsísuu síiɔɛ, mé a kóba mèn síiɔɔ kpa musu.

¹⁶ Kínapi gbàa ní a yàasao sáaɛ, gàsísuu kuɛplapla.

¹⁷ Swá zɔɔpi kíi sa'okli gbàa ní a yàasao sáaɛ, gàsísuu gēo m̀ndosaisaiɛ. Swá pò liai zíɛ yàasa ɔtā doɛ, mé ɛ pò liai yàasa gàsísuu do.

¹⁸ ɔ a òmɛɛ: Gbēnazīn né, Dii Lua mè: Tó wa sa'oklipi b̀ò, ké wà e sa pò wí a pò káɛu à tékū owà, wí au élewà, a yādileaoɔn kɛ:

¹⁹ Levii bui sa'ona pò aa dɛ Zadoki bui ũ mé aa sɔmazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabɔ ũ,

²⁰ ní a au dā máma sa'okli kóba mèn síiɔɔwa ní a swá zɔɔ gola mèn síiɔɔ ní pò pò wa b̀ò wa liaipio, ní gbāb̀ò, i gõ ma pò ũ.

²¹ Gáaena duun awakpabɔpi sɛ gɛd gu pò wa dīlɛu ma ua, ní tɛsɔwà à tékū,

²² a gɔɔ plaade ní sa'o ní blesan sáasaio duun awakpabɔ ũ, wí gbāb̀ò sa'okliɛ, lá wa kè ní gáaenaɔwa.

²³ Tó n gbāb̀ò ní làa, gáaena sáasai ní sásakao sáasaio

²⁴ sɛ m̀omɛɛ, sa'onao i wisi fáfāwà, aai ma gbagbaò sa pò wí a pò káɛu à tékū ũ.

²⁵ E gɔɔ soplá nīliɔ blesana kpa duun awakpabɔ ũ lá gu lé dɔ ní gáaena sáasaio ní sásakao sáasaio.

²⁶ Gɔɔ soplapi guu aali gbāb̀ò sa'okliɛ, i gõ ma pò ũ, aai na zíwa.

²⁷ Gɔɔpio gbɛa, gɔɔ swaaòdɛ zí sa'onao lí sa pò wí a pò káɛu à tékū o sa'oklipiwa gbéɔnɛ ní sáaukpasao, ma pò i kemá na.

44

Gukpɛ oi b̀lɛá kí pòɛ

¹ Ɔ à ma se à èa gèmanɔ ua sèia bɔle pɔ kú gukpe oi kpeele, a zé taa.

² Ɔ Dii òmɛɛ: Wa bɔlee bee zé tó taaɛ, wasu wëo. Gbëe su gëuo, à taaɛ, asa ma Dii Isailio Lua ma gëue.

³ Kí mé a zɔle bɔlepiu, i pɔbleu ma wáa. Aali gë, ili bɔ n bɔlepi bilandaa zéo.

Bui zìloe suli gë Lua uao

⁴ Ɔ à ma se gèmanɔ gugbántoo oi bɔleu e Dii kpé kpeele. Ké ma gugwà, ò má è Dii gawi àà kpé pà, ò ma wule ma gbɛɛu.

⁵ Ɔ Dii òmɛɛ: Gbënazín né, swákpa yá pɔ mále onɛ ma kpé yádileaɔ n a ikoyáɔ musu ma. Gbé pɔ lé gëo n gbé pɔ lé bɔɔ tàasika.

⁶ O Isaili swáyámansaideɔnɛ ma Dii Lua ma mèn an yábëkekeɔ mò le.

⁷ Aa gë ma ua n bui zìlo gyafɔɔde pɔ an sɔ pípioɔ, ò aa ma kpé gbálèd gɔɔ pɔ wàle nísi n auo kpaa ma ble ũ. An yábëkeke pàleɔ bàasi, lá aa ma bàakuarínɔ yá gbòon we.

⁸ Aai laaidɔ ma kpé zíwao, aa zìpi tò dāɔnɛɛ.

⁹ Ma Dii Lua ma mèn, bui zìlo gyafɔɔde pɔ an sɔ pípioɔ suli gë ma uao, baa bui zìlo pɔ kú Isailio guuɔ.

Levii bui suli sa'oo

¹⁰ Levii bui pɔ aa pòɔbɔzākèmɛɛ gɔɔ pɔ Isailio sásāa, aa zà ma yáwa, aa té n táaɔziɔ n duuna gbɛ'e.

¹¹ Aali zíkɛ ma ua, aaliɔ wéte a bɔleɔ yáí. Aali ma ua zì ke, aai sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũɔ kòlokpakpa n sa'obɔ pɔ gbéɔ ì mɔòɔ, aai zíkɛnɛ.

¹² N beeo lá aa sa'ò Isailionɛ n táaɔwa, aa tò aa zà yáwa aa duunakè, a yáí ma Dii Lua ma ɔlèlɛnɛ ma mèn aa n duuna gbɛ'e.

¹³ Aasuli sòmazi ma gbagbaio. Aasuli ɔkã ma pɔ ge ma blewao, an gɛɛ i gɔ kpá n wéi an yábëkekeɔ yáí.

¹⁴ N beeo má a ua yá n zì pɔ wí ke weɔ pii nané n ɔzìɛ.

Yádilea sa'onanɛ

¹⁵ Ké Isailio pòɔbɔzākèmɛɛ, Levii bui sa'ona pɔ aa de Zadoki bui ũ laaidɔ ma ua zíwa. Ampio mé aa sòmazi aao zíkɛmɛɛ. Aao ze ma aɛ, aai ma gbagba n nísio n auo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Ampio mé aali gë ma kúkii, aai sɔ ma táabūnui, aai ma gbagba, aai zíkɛmɛɛ.

¹⁷ Tó aa gë ua plaade bɔleɔ dou, aali bàabaa pɔkasa da. Aasuli zíkɛ ua plaade bɔleɔ guu ge Lua kpé kpeele n pókã pɔkasao daao.

¹⁸ Aaliɔ bàabaa fùla kpaa, aaiɔ bàabaa sòlo gese yeyea. Aasuli pɔ pɔ a to í simá yeo.

¹⁹ Tó aa bɔ lé gé gbéɔ kii ua sèiau, aali n pɔkasa pɔ aai zíkɛoɔ bɔ gia, aai kále ma ua kpéneɔ dou, aai a pàle da, ké an pɔkasapio su na gbéɔwa à ìadamáo yáí.

²⁰ Aasuli migbaa léo.* Aasuli tó n mikã dadañla sɔo, aali lao.

²¹ Sa'onao suli vëemi wà gë ua plaadeuo.†

²² Aasuli gyaa ge nɔ pɔ wà gii seɔ, sema Isaili nɔ lésɔ ge an sa'on dee gyaa.‡

²³ Aali pɔ pɔ de ma pɔ ũ dɔakɔɛ n pɔ pɔ de ma pɔ ũoo dada ma gbéɔnɛ. Màa bɔ n pɔ gbàlea n a gbàlesaio dɔakɔɛo.§

²⁴ Tó sòle sù fèle, sa'onao mé aali a yágɔgɔ, aai yákpaleke lá má òlɛwa. Aaliɔ dikpe pɔ má òlɛo ikoyáɔ n a yádileaɔ kũa, aai kámabogɔɔ òlɛ adoa.

²⁵ Sa'ona suli sɔ gɛi à gbàleɔ, ãma tó aà mae ge aà da ge aà né ge aà vïi ge aà dāuna ge aà dāe pɔ i zākɛoɛ, ò a zɛvì à gbàle aà yáí.*

* 44:20 Lev 21.5 † 44:21 Lev 10.9 ‡ 44:22 Lev 21.7, 13-14 § 44:23 Lev 10.10 * 44:25 Lev 21.1-4

26 Àà gbābɔa aziaε gbεa aali kāmabo e gɔɔ sopla.

27 Gɔɔ pɔ à gè sa'oi ma kpé ua plaadeu, aali sa'o ní duun awakpabɔɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

28 Máme má ní túbi ũ. Wasuli ní baa da tɔɔle kpaaleuo, máme má ní baa ũ.†

29 Aali pówenti ní duun awakpabɔɔ ní tàae fiabobɔɔ ble. Pɔ pɔ wa kpàa ní a mibao Isaili bùsuu mé aɔ de ní pɔ ũ.

30 Isailiɔ buapɔ káauɔ ní ní gba séiaɔ pii aɔ de sa'onao pɔ ũε. Aali ní pówena káau tí kpá sa'onaoɔwa, mí báaada ní uau.‡

31 Sa'onao suli pɔ kòlokpasai ge pɔ pɔ wài dè nòɔ soo, bã ge nòɔ kpele buin nò.§

45

Bùsu kpaalea

1 Tó a gbelà bùsu kpaalea yá musu, à Dii baa kpawà. A gbàa gàsísuu òaasɔɔɔ leε baasɔɔ (25.000), a yàasa leε òaasɔɔɔ leε bao (20.000). Tɔɔlepiá Dii pɔε.

2 Tɔɔle iɔ ku a guu Dii ua pɔ ũ. A gbàa ní a yàasao iɔ sáa gàsísuu òaa pla ní basɔɔɔ (500), wi gu to dai, a yàasa iɔ gàsísuu blakwi.

3 Dii tɔɔlepi kpe do iɔ de aà ua ní aà kúkíio pɔ ũ. A gbàa gàsísuu òaasɔɔɔ leε baasɔɔ (25.000), a yàasa òaasɔɔɔ leε kwi (10.000).

4 Tɔɔlepiá Dii pɔε. Sa'ona pɔ aai zíkε Dii ua, aai sɔ̀aazi aà gbagbabi mé aɔ vɪ, aai bekpau, Dii ua iɔ ku we ɔ.

5 Tɔɔlepi kpedo gbàa iɔ gàsísuu òaasɔɔɔ leε baasɔɔ (25.000), a yàasa òaasɔɔɔ leε kwi (10.000). Levii bui pɔ aai zíkε Dii ua mé aɔ vɪ. An wéleɔ iɔ ku we.

6 A tɔɔle pɔ dà Dii pɔi dile mεwia kálekíi ũ, a gbàa gàsísuu òaasɔɔɔ leε baasɔɔ (25.000), a yàasa òaasɔɔɔ leε sɔɔ (5.000). Isaili pón we nípii.

7 Kí tɔɔle iɔ da Dii tɔɔle ní mεwia tɔɔleɔ kpela ní kpeleɔ za be'ae e gukpe. A léɔ iɔ peakɔwa ní pɔ pɔ Isaili buiɔ aa a kpaaleseɔ za be'ae e gukpe.

8 Tɔɔlepi iɔ de aà pɔ ũ Isaili bùsuu. Kía pɔ má kpá a gbāamɔ ma gbéɔne ɔɔ, aa to Isaili tɔɔle kpaale e ní buiwa.

9 Dii Lua mè: Isaili kíaɔ, bee mòwá. A á pāsíkεa ní á gbāamɔa gbéɔneɔ tó, iɔ yāmaake a zéwa. Asu tɔɔle si ma gbéɔwa ɔɔ. Ma Dii Lua máme má ò.

10 A tó á kiloo ní á zaɔ ní á nísiyɔbɔɔ aɔ ku a zéwa.*

11 Pówena pɔyɔbɔɔ ní nísi pɔyɔbɔɔ líɔ sáa. Apíi iɔ litili baobao.

12 Anusu do iɔ gela bao. Mina do iɔ ánuu ɔwatε bàáɔ.

13 Gba pɔ àli dameen ke: Pówena litili òaa do guu àli ma gba litili àaɔ.

14 Nísi litili òaa do guu àli ma gba litili pla.

15 Isaili bùsu sã mèn òaa do guu àli ma gba mendo. Gbapi iɔ de pówenti gba ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ ní sáaukpasao ũ gbéɔ duunakεama yáí. Ma Dii Lua máme má ò.

16 Isaili bùsudeɔ pii lí gbapiɔ káakáaa ní kíaε.

17 Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ ní pówenti gbaɔ ní vεε pɔ wí éle dikpeɔɔɔ iɔ de kí yá ũ, mɔ dafu dikpeɔɔɔ ní kámabogɔɔɔ ní dikpe pɔ má díle Isailiɔneɔ pii. Ōme ali duun awakpabɔɔ kpá ní pówentio ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ ní sáaukpasao Isailiɔ duunakεama yáí.

Dikpeɔ

(Bɔa 12.1-20, Lev 23.33-43)

18 Ma Dii Lua ma mè: Mɔ séia gɔɔ séia zí àli gáaena sáasai sé, í gbābɔɔ ma kúkíie.

19 Sa'ona lí duun awakpabɔpi au dā, i máma ma kpé kpele gbapeleɔwa ní sa'okíi lé gola síiɔɔ ní ua plaade ɔle gbapeleɔ.

† 44:28 Nao 18.20 ‡ 44:30 Nao 18.8-19 § 44:31 Lev 22.8 * 45:10 Lev 19.36

²⁰ Ali yá doŭpi ke mɔ ɔɔɔ soplade zí gbé pɔ zāma ní lé aa duunakèò ní gbé pɔ aa kè dōsaiɔne, í gbábòò ma kpɛɛ.

²¹ Mɔ sèia ɔɔɔ gēo mēndosaide zí àli Gēamusu dikpɛɛ e ɔɔɔ soplá. ɔɔɔ bee àli kàa só.

²² ɔɔɔ bee kí mé ali gáae kpa duun awakpabɔ ũ api ní a bùsudeɔ pɔ ũ.

²³ Dikpɛpi guu alio sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū oa lá gu lé dɔ e ɔɔɔ soplá ní gáaeɔ mèn sopláplá ní sāsakao sāsaiɔ mèn sopláplá ní blesanao mēndodo duun awakpabɔ ũ.

²⁴ Aali pówenti kpá gáae ní sāsakao miwa koko dodo ní nísio litili àaṣ'aaṣ.

²⁵ Mɔ soplade ɔɔɔ gēo mēndosaide dikpɛ zí aaliɔ kpa màa lá gu lé dɔ e ɔɔɔ soplá duun awakpabɔ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū obɔɔ ũ ní a pówentio ní a nísio.

46

Yá pɔ kí ali ke dikpɛɔɔzì

¹ Dii Lua mè: Wàli ua plaade bɔle pɔ a lé elɛa gukpɛwa gba to taa e ɔɔɔ soolo pɔ wí zíkɛuɔ gɛ pao, wili wē kámabogɔɔzì ní mɔ dafu dikpɛɔɔzìo.

² Kí ali bɔ ua sèiaue, i gē ní bɔlepi bilandaaɔ, i ze bɔlepi gbapɛɛɔ saɛ. Sa'onao lí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū oè ní sáaukpasaɔ, ili kúle bɔlepi bèewa, i gbasa bɔ. Wàli bɔlepi gbatao e oosi.

³ Bùsudeɔ lí kúle Diiɛ bɔlepi kpɛɛle kámabogɔɔɔ ní mɔ dafu dikpɛɔɔɔ.

⁴ Kámabogɔɔzì kí lí mɔ ní sãnebɔɔ sāsaiɔ mèn soolo ní sāsakao sāsaiɔ mēndo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū obɔɔ ũ.

⁵ Aali pówenti kpá ní sāsakao koko do, sãnebɔɔ sã lá a yeiwaɛ. Pówenti koko do nísio alio litili àaṣɛ.

⁶ Mɔ dafu dikpɛɔɔ aali mɔ ní gáaenao ní sãnebɔɔ mèn soolo ní sāsakao. A kee su à sãa vío.

⁷ Aali pówenti kpá ní zupio koko do ní sāsakao koko do, sãnebɔɔ sã lá a yeiwaɛ. Pówenti koko do nísio alio litili àaṣɛ.

⁸ Kí lí gē, ili bɔ ní bɔle bilandaa zé doŭpio.

⁹ Tó bùsudeɔ m̀ kúle Diiɛ dikpɛɔɔzì, gbé pɔ gè ní gugbāntoo oi bɔle lí bɔ ní gɛɔmidɔkii oi bɔle, gbé pɔ gè ní gɛɔmidɔkii oi bɔle lí bɔ ní gugbāntoo oi bɔle. Asu ea bɔ ní bɔle pɔ à gèuoo, sema aà bɔ ní a aɛ oi bɔle.

¹⁰ Kí lí kúrnɔ we. Tó gbé lé gē, aali gē. Tó aale bɔle, ili bɔ.

¹¹ Dikpɛɔɔɔ ní kámabogɔɔɔ zì zu ge sāsakao miwa pówenti gba lío koko dodo, sãnebɔɔ sã lá wa yeiwaɛ. Pówen koko do nísio alio litili àaṣɛ.

¹² Tó kí m̀ ní gbao Diiɛ, sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū ge sáaukpasaɔn nò, wàli gukpɛ oi bɔle gba wēɛ, ili kpá lá í ke kámabogɔɔzìwa. Tó à b̀, wi gbata aà kpɛ.

¹³ Wàliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū o Diiwa ní sã wēdona sāsaiɔ lá gu lé dɔ kɔɔ ní kɔɔɔ

¹⁴ ní pówentio litili àaṣ ní nísio litili do pówenti m̀sekɛa yáí. Wàliɔ pówentipi kpa Diiwa lá gu lé dɔ ɔɔpiie.

¹⁵ Wàliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū o ní sãnebɔɔ kɔɔ ní kɔɔɔ lá gu lé dɔ ní pówentio ní nísio màa.

¹⁶ Dii Lua mè: Tó kí a néo do gbà a tɔle saalo, aà népi buiɔ mé aali a túbi sé.

¹⁷ Kási tó à a z̀blenao do gbà a tɔle saalo, alio de z̀blenapi pɔ ũ e g̃sa w̃éɛ ũ w̃é, * i ea g̃s k̃ipi pɔ ũ. Aà néo mé aali a túbi sé ñt̃ɛ.

¹⁸ Kí suli gb̃e tɔle síwàò, mé asuli ní yáwàò. Aà z̃ia tɔle ò ali kpá a néowa túbi ũ, ké ma gb̃e su go a tɔlewao yáí.

¹⁹ ɔ g̃pi ma se g̃manɔ sa'ona kpéne pɔ kú bɔle saɛ léu, a lé elɛa gugbāntoowa. A gu òlɔmɛ kpépi be'ae oi,

* 46:17 Lev 25.10

20 ɔ̄ a òmɛɛ: Gupiu ɔ̄ sa'onao lí tàae fiaboboo ní duun awakpaboo fùukɛu, aali pówenti kàa kɛu, ké aasu geò ua séiau aa kā gbéowa aa íadamáo yáí.

21 ɔ̄ à èa ma se sùmano ua séiau, à bèbɛmano uapi gola síiɔ̄u. Má uanaeò è a golapiɔ̄u.

22 A gola ní golao uanapiɔ̄ gbàa gàsísuu blablae, a yàasa baakwikwi. Uana mèn síiɔ̄piɔ̄ doũe.

23 Wà gíbò lia uanapiɔ̄zi mé wà kínao pèlɛpɛle liai zíle.

24 ɔ̄ gɔ̄pi òmɛɛ: Blekekíion ke. La Dii ua zíkɛnao lí sa'onoo fùukɛu gbéone.

47

Swa pɔ̄ í bɔ̄ Dii kpéu

1 A èa ma se gèmano Dii kpé kɛɛɛɛ, ɔ̄ má è í lé bɔ̄ kpépi bèe zíe* gɛomidɔ̄kíi oi, àle gɛ̄ sa'okíi gɛomidɔ̄kíi oi, àle tá gukɛe oi, asa Dii kpé lé élea gukɛwae.

2 A ma se bɔ̄lemanɔ̄ ní gugbāntoo oi bɔ̄leo, ɔ̄ à dòmano b̄ízi e gukɛe oi bɔ̄leu, ɔ̄ má è ípi lé bàale bɔ̄lepi sae gɛomidɔ̄kíi oi.

3 Gɔ̄pi gè gukɛe oi, a bà pɔ̄yɔ̄bɔ̄ kūa. A ba yò gàsísuu òaa sɔo léu, ɔ̄ à ma se bùamano íwa, ípi wá kú wá kèsewoũ léu.

4 A ba yò gàsísuu òaa sɔo léu bɔ̄, ɔ̄ à ma se bùamano, í wá kú wá koso léu. A ba yò gàsísuu òaa sɔo léu bɔ̄, ɔ̄ à ma se bùamano, í wá kú wápi léu.

5 A ba yò gàsísuu òaa sɔo léu bɔ̄, ɔ̄ í gò da swa pɔ̄ má fɔ̄ buawào ũ, asa ípi dàgua wa fɔ̄ gɛu bɔ̄, sema wà kpáa'owà bàasio.

6 ɔ̄ à ma la à mè: Gbēnazin né, n bee èó? ɔ̄ à èa lé buamano s̄is̄ia.

7 Ké ma bua, ma lí è kpa swa baala ní baaleo, an dasi kè zài.

8 ɔ̄ a òmɛɛ: Ípi lé tá gukɛe oi e Yuudē guzulɛue, i ká Isida Wisidewa. Tó à kàwà, ísidapi í i maakū.

9 Gu pɔ̄ ípi bàalè tàu píi, pɔ̄ bèeò iò ke píi yòeyòe. Kpoo iò ku we dasidasi, asa gu pɔ̄ ípi gè kàu píi, a maakūe. Gu pɔ̄ swapi tàu píi, pɔ̄ pɔ̄ kú weò píi aao béee.

10 Kpòwɛnao zezɛ ísidapi gɛewa. Táalufálekíio ku za Engedi e Enegelaiũ. Kpò buio lé ví weo lán ísia kpooa.

11 N beeo dànao ní biao í a maakūo, aa gɔ̄ màae wisi'ekíi ũ.

12 Lí pɔ̄ ví a be ble bui píi a bɔ̄le swapi baale ní a baalao. An kee láe a giigagao, mé an be aó láaa vío. Lípiò aao nɛ'í mɔ̄ ní mɔ̄oe, asa í pɔ̄ lípiò lé e lé bɔ̄ luakukíie. Lípiò beoá pɔ̄bleae, mé a láoá gbéò gbágbābɔ̄e.†

Bùsu z̄ɔ̄le

13 Dii Lua mè: A Isaili bui kuɛplaɔ̄, lá á bùsu kpaalen ke. Yosefu buio kpaalese mèn pla,

14 í kpaalené sáasaa. Bùsue bee a gɔ̄ á pɔ̄ ũe, asa ma legbè ma mè má kpá á deziowaɛ.

15 A bùsu z̄ɔ̄len ke: Bɔ̄a za ísia z̄ɔ̄i gugbāntoo oi a dɔ̄ Eteloni zéi e Amata bɔ̄lei, i gé Zedada

16 ní Belotao ní Siblaiũ pɔ̄ kú Damasi bùsu ní Amata bùsuo léu, i gé e à gɛ pɛ Azaatikɔ̄, Haulani bùsu léwa.

17 Bùsu lépi a daale ísiawaɛ, i gé Azaa'enana, Damasi bùsu léu. Amata bùsu lé iò ku gugbāntoo oi. A bùsu lé gugbāntoo oin we.

18 Gukɛe oi á bùsu lé a gé Haulani ní Damasio zānguoɛ, i pā Yuudēi Galada bùsu ní Isaili bùsuo zānguo, i gɛ pɛ Isida Wisidewa e Tamaa. A bùsu lé gukɛe oin we.

19 Gɛomidɔ̄kíi oi bɔ̄a Tamaa a gé e Mɛliba Kadesi íkíi, i pā Egipi zé swai e ísia z̄ɔ̄i. A bùsu lé gɛomidɔ̄kíi oin we.

20 Bɛ'ae oi ísia z̄ɔ̄ mé aó de á bùsu z̄ɔ̄le ũ e gu pɔ̄ bɔ̄aa ní Amata bɔ̄leo. A bùsu lé bɛ'ae oin we.

21 A bùsupi kpaalekɔ̄e á Isailio á buiwa.

* 47:1 Zkl 14.8, Zaa 7.38, Zia 22.1 † 47:12 Zia 22.2

²² A bùsupi kpaale ní gbelaao ní bòmò pò nè'í á guuò sãnu. A ní dile á Isaili bùsudeò ù, í ní da á Isaili buiò kpaale guu.

²³ A Isaili bui pò bòmò ku a guu, we á àà dau kpaaleu. Ma Dii Lua máme má ò.

48

Isaili bùsu kpaalea

¹ Bui pìò ñ ke baade ní a tóo. Sea gughāntoo oi Dã buiò a lee do sé. An bùsu a pã Eteloni zéi e Amata bòlei. Azaa'enana ní Damasi bùsu lé pò kú gughāntoo oi Amata bùsu saeo mé ní bùsu lé ù gukpe oi.

² Asee buiò í a lee do sé. An bùsu iò naa Dã buiò bùsuwa za gukpe e be'ae.

³ Nefatali buiò í a lee do sé, iò naa Asee buiò pówá.

⁴ Manase buiò í a lee do sé, iò naa Nefatali buiò pówá.

⁵ Eflaiũ buiò í a lee do sé, iò naa Manase buiò pówá.

⁶ Lubeni buiò í a lee do sé, iò naa Eflaiũ buiò pówá.

⁷ Yuda buiò í a lee do sé, iò naa Lubeni buiò pówá.

⁸ Bùsu pò á kpá Diiwa aò naa Yudaò bùsuwa e za gukpe e be'ae. Bùsupi yàasa iò gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000), a gbàa iò sáa ní buiò pòo za gukpe e be'ae. Dii kúkíi iò ku guoguo.

⁹ Bùsu pò á kpá Diiwapi gbàa iò gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

¹⁰ Dii tóolepi aò de sa'onao pò ùe. Gughāntoo oi gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000), be'ae oi lee kwi (10.000), gukpe oi lee kwi (10.000), gèmidòkíi oi lee baasòo (25.000). Dii kúkíi aò ku guoguo.

¹¹ Zadoki bui sa'onao pò wà ní dile Dii gbàgbana ùò pón we. Ké Isailiò zà yáwa, Zadoki buiò zì pò Dii dànè kè, aai zā àà yáwa lá Levii buiò kèwao.

¹² Wa Dii tóole kíni pi kpámá, a kua iò adoa, sa'onao tóolepi iò naa Levii buiò bùsuwa.

¹³ Levii buiò bùsu iò naa sa'onao bùsuwa. A gbàa iò gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000), a yàasa lee kwi (10.000).

¹⁴ Aasuli yáao, aasuli a leũkpaeko, aasuli kpá gbèpãleowao. An bùsupi de'íla, ké Dii pòe yái.

¹⁵ Tóole pò a gò yàasa iò gàsísuu òaasòsòo lee sòo (5.000), a gbàa lee baasòo (25.000). Mèewiadeò pón we, aa bekpau, aai pòò dádãu. Mèewiapi iò ku guoguo,

¹⁶ a gbàa ní a yàasao iò sáa. A gola ní golao iò gàsísuu òaasòsòo lee síiò ní òaa pla ní basòo (4.500).

¹⁷ Dádãkèkíiò iò liaai, a yàasa gàsísuu òaa do ní blakwio (250).

¹⁸ Bùsu pò gè iò naa Dii tóolewa gukpe oi gàsísuu òaasòsòo lee kwi (10.000), be'ae oi lee kwi (10.000) e a gbàa léu. Tóolepi ble iò de wélepi zikenao pòblea ù.

¹⁹ Isaili bui píi guu ò mèewia buakenapiò bòu.

²⁰ A Dii tóole li gudoũ ní mèewia pòo, a gbàa ní a yàasao iò sáa gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000).

²¹ Sea tóole pò de Dii pò ù ní mèewia pówá e à gè pè á bùsu zòlewa kpela ní kpeleo iò de kí pò ù. Tóole pò kú gukpe oi ní be'ae oio gbàa iò gàsísuu òaasòsòo lee baasòo (25.000). Kí tóolepi iò naa tóole pò á buiò a kpaalekewa. Dii tóole pò àà kpé aò ku a guuò iò ku kí tóoleò zānguo.

²² Levii buiò tóole ní mèewia tóoleò iò ku kí tóoleò zānguo. Kí tóoleò iò ku Yudaò tóole ní Bèyãmee buiò tóoleò zānguo.

²³ Bui kíniò pón ke: Bèyãmee buiò í a lee do se za gukpe e be'ae.

²⁴ Símeò buiò í a lee do sé, iò naa Bèyãmee buiò pówá.

²⁵ Isakaa buiò í a lee do sé, iò naa Símeò buiò pówá.

²⁶ Zabulɔni buiɔ i a lɛɛ do sɛ, iɔ naa Isakaa buiɔ pɔwa.

²⁷ Gada buiɔ i a lɛɛ do sɛ, iɔ naa Zabulɔni buiɔ pɔwa.

²⁸ Bɔa Tamaa Gada buiɔ tɔɔlɛ lɛ pɔ kú gɛɔmidɔkɔi oi a gé Mɛliba Kadɛsi íkɔiɛ, i pã Egipi zɛ swai e ísia zɔɔi.

²⁹ Bùsu pɔ á a kpaalɛkɛ Isaili buiɔnɛ n̄ gbɛlaaon we. An baan we. Dii Lua mé ò.

Mɛɛwia bɔlɛ

³⁰⁻³¹ Mɛɛwiapi bɔlɛɔn kɛ: Wa Isaili buiɔ tɔkpa bɔlɛpiɔnɛ.* Guggbãntoo oi b̄i gbãa gàsɔsuu òaasɔɔɔ lɛɛ síiɔ n̄ òaa pla n̄ basɔɔo (4.500). A bɔlɛɔ àaɔɛ, Lubɛni bɔlɛ, Yuda bɔlɛ n̄ Levii bɔlɛɔ.

³² Gukpɛ oi b̄i gbãa gàsɔsuu òaasɔɔɔ n̄ òaa pla n̄ basɔɔo. A bɔlɛɔ àaɔɛ, Yosefu bɔlɛ, Bɛyãmɛɛ bɔlɛ n̄ Dã bɔlɛɔ.

³³ Gɛɔmidɔkɔi oi b̄i gàsɔsuu òaasɔɔɔ lɛɛ síiɔ n̄ òaa pla n̄ basɔɔo. A bɔlɛ àaɔɛ, Simeɔ bɔlɛ, Isakaa bɔlɛ n̄ Zabulɔni bɔlɛɔ.

³⁴ Bɛ'aɛ oi b̄i gàsɔsuu òaasɔɔɔ lɛɛ síiɔ n̄ òaa pla n̄ basɔɔo. A bɔlɛ àaɔɛ ɔ, Gada bɔlɛ, Aɛɛ bɔlɛ n̄ Nɛfatali bɔlɛɔ.

³⁵ B̄i pɔ liaipi gàsɔsuu òaasɔɔɔ lɛɛ bao plasaie (18.000). Za gɔɔ bee wa mɛ mɛɛwiapie, Diikuwe.

---

* 48:30-31 Zia 21.12-13

DANIËLI

Yá pò kú láε bee guu

Danieli lá yá dàale Yuda èwaaso gb̃ɛɔn síiɔ yáwaε. Aa ku gbé pò kí Nebukanεza ní naaa à tàr̃nɔ a bùsuu guuε. Ké aa g̃ò gb̃adeɔ ũ we, aa g̃i wà Lua náai víε. Lεε 1 e 6 lé Danieli ní a gb̃εɔ ziblea yá'o. Yá beeɔ guu ɔ Danieli zua nòkusiɔ tòou yá kuu.

Lεε 7 e 12 de wépfungu pò Danieli è g̃ɛn síiɔ yá ũε. Wépfungupi ea guu Dii òlɔ Danieliε buipáleɔ gb̃able Yudaɔwa e kpala láasai pò b̀ Lua kí àò gé b̀i gupuu.

Lápi yáɔ de lán Zia yá láwaε. Lápi lé tékpa luanaaikenaɔgu aa áiake wàɔ Lua náai ví e an w̃ni léwa, baa ní taasi píio ní íadama píio. Zea gb̃aa yáɔ mé kú lápiɔ guu píi.

Danieli g̃ɔa Babeli kía íwa ũ

¹ Yudaɔ kí Yoakiũ* kpalablea w̃è àaɔde guu, Babeli kí Nebukanεza m̀ koez̀ò Yelusaleũzi.

² ɔ Dii kí Yoakiũ nàè aà ɔz̃i ní Lua kpé pɔeɔ, ɔ à tàò Babiloni bùsuu, a kàle a táakpe làasiu.†

³ ɔ kíapi ò a be zii Asepenazaε aà m̀ó ní Isaili èwaasona pò aa de kía ge gb̃ade bui ũ,

⁴ g̃ò kefena s̃asai pò an ònɔ kà aa yápii dada aao wez̃ε víɔ, gbé pò an d̃sa í káfi àa, mé an g̃si kà aa z̃ike kibεɔ. Ziiapi mé a Babiloni yá dadané ní a kyóo.

⁵ Kía díle wà ble pò i ble lá gu lé d̀o liné ní ṽεε pò i mio, wi yádadané e w̃è àaɔ, bee gb̃ea aai z̃ikeε.

⁶ Yuda buieɔ kú ní guu, Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao.

⁷ Ziiapi ní tó líléné. A t̀kpà Danieliε Belasaa, Anania s̃o Sadaki, Misaeli s̃o Mesaki, Azalia s̃o Abedinegoo.

⁸ Danieli zèò a s̃ou ké á kía ble ble‡ ge á aà ṽεε mi à gb̃aleo, ɔ à zé gb̃ea ziiawa à blepi to we.

⁹ Lua tò ziiapi gb̃ekekeke Danieliε, à aà w̃ɛnagwà,

¹⁰ ɔ a òè: Má a dii ma kía vía ví, asa aapi mé á p̀blea ní á imiao díle. Tó à su è n oosisia de ní sáadeeɔla s̃o be? Nyɔ tó yápi wi ma musu kía aεε.

¹¹ Ziiapi gwana díle aà laaidɔ Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliaowa, ɔ Danieli òè:

¹² Ỹó wápi n z̀blenaɔwa g̃ɔɔ kwi n̄ gwa. N̄liɔ d̀ò sau kpáwá ní íwat̃εo,

¹³ ní wá l̃εũ ní èwaaso pò aale ble doũ ble ní kiaoɔ, ní kew̃ε lá ní èwa.

¹⁴ A w̃éné yá beei, ɔ à ní tó we e g̃ɔɔ kwi.

¹⁵ Ké g̃ɔɔ kwipi pà, à ní gwá a è aa aafia, aa m̃ekpà de èwaaso k̄ni pò lé ble doũ ble ní kiaoɔla.

¹⁶ ɔ an gwanapi i kía ble ní aà ṽεεo kpámá lɔo, sema d̀ò sau.

¹⁷ Lua èwaaso gb̃ɛɔn síiɔpiɔ gbà d̃sa ní wez̃εo. Aa kyó ní ònɔo d̃s píi. Danieli s̃o a wépfungu'ea ní nanapoloao d̃s.

¹⁸ Ké w̃è àaɔ pò kí Nebukanεza díle wà yádada èwaasopiɔne lé kà, ɔ ziiapi g̃ér̃nɔ aà kíi.

¹⁹ Ké kía faaibòr̃nɔ, ɔ a è Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao sáa ví ní guuo, ɔ aa g̃ò aà íwaɔ ũ.

²⁰ Kía yáílalamá ònɔ ní d̃sao píi musu, ɔ a è aa d̀è m̀sokenaɔ ní wez̃εna pò kú a bùsu guuɔla píi l̃εε kwi.

²¹ Danieli ku we e Kilusi kpalablea w̃è séia guu.

2

Nebukanεza nana'oa dúnia kpalaɔ yá musu

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 B̄oa 34.15

- 1 Nebukanεza kpalablea wè plaade guu, à nana'ò'o. Nanapi yá aà kù gbãa, i f̃ i'ò lɔo.
- 2 ɔ à mè wà màsokenaɔ ní àsi'onao ní εεdeɔ ní saanyãd̃naɔ sísi* aa nanapi poloε. Ké aa m̀ò aà aε,
- 3 a òné: Ma nana'ò, nanapi ma kù gbãa. Má ye nanapi àsi d̃.
- 4 ɔ aa òè ní Sili yáo aa mè: Adeɔ n d̃ ní aafiao, Záai! Nanapi yã'o wápiɔ n z̀blenaɔne, wí a b̀ɔlekenε.
- 5 Kíá òné: Yá p̀o ma zeò mà keén ke: Tó i nanapi ní a b̀ɔleɔ omεεo, wa á z̃εz̃εε, wi á uao ke tufua ũ.
- 6 Tó a nanapi ní a b̀ɔleɔ síumεε s̃, má á kpela maamaaε, á gbaɔ e á asea ũ. A nanapi omεε sa ní a b̀ɔleɔ.
- 7 Aa èa òè lɔ aa mè: Kí, nanapi o wápiɔ n z̀blenaɔne, wí a b̀ɔlekenε.
- 8 ɔ kíá òné: Má d̃ sáasã ké ále yá gagaε, ké á yá p̀o ma zeò mà kéé d̃ yái.
- 9 Tó i nanapi omεεo, yá m̀endopi mé g̃é. A lekpaaf̃ à εetomεε ní yákpaanlaoe e yá à lile. A nanapi yã'omεε, mío d̃ ké á f̃ à a b̀ɔleke.
- 10 ɔ aa òè: Kí, gb̃εe ku dúnia guu a f̃ yá p̀o níle gbεaε bee b̀ɔlekeo. Kíae ku à yá bee taa gbεa màsokenaɔ n àsi'onao ní saanyãd̃naɔwao, baa kía sà gbãngbooe.
- 11 Kí, yá p̀o níle gbεapi zì'ũ. Gb̃εe a f̃ onεo, sé Lua, mé aà be ku gudoũ ní wá gb̃enazinaɔo.
- 12 Yá bee tò kía p̀o pà, aà za f̃ε maamaa, à mè wà Babeli ònnaɔ dede píi.
- 13 Ké wà ònnaɔ dedeεa yápi kpàwakè, ̃ wàle Danieli ní a gb̃é wεεε wà ní dede.
- 14 Ké kía d̃aio gb̃εz̃o Alioki gè Babeli ònnaɔ dedei, ̃ Danieli yázede òè ní làasoo maao,
- 15 ̃ Danieli aà là à mè: Bóyái kía yãp̃ásipi d̃lei? ɔ Alioki yápi d̃au a síu Danieliε.
- 16 ɔ Danieli gè wabikè kíawa aà s̃ ní g̃oo yoo, í gbasa nanapi b̀ɔlekeε.
- 17 ɔ à tà be, à yápi s̃εε síu a gb̃éne Anania ní Misaelio ní Azaliao.
- 18 A òné aa wabike Lua Musudewa aà w̃enad̃né nanapi asii yá musu, ké wasu ní dede ní Babeli ònde kíniɔo yái.
- 19 Gwãasina Danieli w̃épfungu'è, Lua Musude nanapi asii òè, ̃ Danieli aà sáaukpà à mè:
- 20 Wàɔ Lua sáaukpa g̃oo pii,
̃mε òñ ní gbãao ví.
- 21 I g̃oo ní zaa lile,
í kíaɔ kpa kpalau, í ní b̃ou,
í òñ da ònnaɔne,
í d̃sa kpa wεz̃εnaɔwa.
- 22 I asiyyão ní yá p̀o uleaɔ ɔlóné,
a gusia yáo d̃, asa ̃mε í gupu.
- 23 Ma n sáaukè ma dezio Lua,
ma n t̃b̀ò,
asa n òñ ní gbãao kãfimεε.
N yá p̀o wá gb̃εama d̃au ní síumεε,
n nana p̀o kía ò òl̃w̃εε.

Danieli kía nana b̀ɔlekeε

24 ɔ Danieli gè Alioki p̀o kía aà d̃ile aà Babeli ònnaɔ dede kíi, a òè: Nsu Babeli ònnaɔ dedeεo. Gεmaño kía kíi, mí aà nana b̀ɔlekeε.

25 Weg̃o Alioki Danieli s̃ε g̃εaàño kía kíi, a òè: Ma gb̃é p̀o a f̃ n nana b̀ɔlekenε è Yuda z̃iz̃oo guu.

26 Kíá Danieli p̀o wí m̃ε lɔ Belasaa là à mè: Nỹ f̃ nana p̀o má ò b̀ɔlekeεmεε, ní a yáasi polomεεa?

* 2:2 Daa 41.8

²⁷ Danieli wèwà à mè: Ònɔnae ge àsi'onae ge màsokena ge saanyādōnae a f̄o asiiyā p̄o n̄ gbèapi on̄e.

²⁸ Ama Lua ku musu, òme ì asiiyā'òné. Kí Nebukan̄eza, Lua yá p̄o a m̄o zia òb̄n̄e. Nana p̄o n̄ ò n̄ liiwa n̄ wépfungu p̄o n̄ èon ke:

²⁹ Kí, ḡo p̄o n̄ wúlea n̄ liiwa, n̄ làasoo tà yá p̄o a m̄owa, ò Lua p̄o ì asiiyā òb̄né tò n̄ yá p̄o a m̄o d̄.

³⁰ Mapi s̄o, i ke ma òno mé de dāola ò Lua asiiyāpi òm̄e. A òm̄e ké n̄ e n̄ a b̄oole māe, n̄o làasoo p̄o kú n̄ n̄òse guu d̄.

³¹ Kí, n̄ gugwà ò n̄ p̄e è n̄ āe lán gbēnaz̄inawa. A z̄o, àle teke mé ì to v̄ia gbé kú.

³² P̄opi miá vua t̄et̄ēe, aà kua n̄ aà ḡàs̄iá ánusue, aà gb̄e n̄ aà geleá m̄ogot̄e,

³³ aà gb̄áá m̄osīe, mé aà gb̄álaá m̄osi n̄ ḡiōe.

³⁴ Ḡo p̄o n̄le gwa, gb̄esie gb̄ò, i ke gb̄e mé k̄awào, ò à m̄ò p̄opi gb̄ála p̄o de m̄osi n̄ ḡio ò ulò à n̄ wiwi.

³⁵ Zibeez̄i m̄osi n̄ ḡio n̄ m̄ogot̄e n̄ ánusuo n̄ vuo w̄iwi ḡò, ò à ḡè lán ése m̄isina p̄o kú p̄ow̄engb̄ez̄euwa. A ḡè n̄ íanao, wi a ia e lo, ò gb̄esi p̄o gbēnaz̄ina taapi ulò ḡè gb̄ès̄is̄i z̄o ù, à d̄únia p̄a píi.

³⁶ Nanap̄in we. Kí, wá a b̄oolek̄ene sa.

³⁷ Kí, m̄me n̄ k̄iá k̄iá ù. Lua Musude n̄ kpa kpalau n̄ ikoo n̄ gb̄āo n̄ gawio.

³⁸ A gbēnaz̄ina ò s̄èan̄b̄o n̄ b̄āo n̄an̄e n̄ ozīe. Gu p̄o aa kuu píi n̄ȳo de n̄ k̄iá ù. M̄me n̄ de mi p̄o de vua ūpi ù.

³⁹ Kpala p̄āle a b̄o n̄ kp̄e, a ka n̄ p̄owao. Bee gb̄ea a àāde a b̄o, i li d̄úniaa píi. Bee mé m̄ogot̄e ù.

⁴⁰ Kpala s̄īòde a m̄ò, aò gb̄āa lán m̄osiwa, asa m̄osi ì p̄opii w̄iwi à a tibōe. Lá m̄osi ì p̄o w̄iwi, màa a kpala k̄aaūo b̄āde à n̄ ke d̄é̄d̄é̄o.

⁴¹ Lá n̄ gb̄ála ò gb̄án̄e ò, a guēo de ḡī oobobo ù, a guēo de m̄osi ù, màa kp̄alapi aò kp̄aalea, àma m̄osi gb̄āa aò ku a guue, asa n̄ è m̄osi ȳāalea n̄ ḡī k̄úsaāo.

⁴² Lá gb̄án̄e guēo de m̄osi ù, a guēo de ḡī ù, màa kp̄alapi k̄ini aò gb̄āa v̄i mé a k̄ini aò kasokasoa.

⁴³ Lá n̄ m̄osi è ȳāalea n̄ ḡī k̄úsaāo, màa gbēnaz̄in buīo ku we ȳāalea, àma aa k̄òsio, lá n̄ è m̄osi lí k̄òsi n̄ ḡioowa.

⁴⁴ K̄iap̄io ḡo Lua Musude a kpala láasai kp̄á. A mid̄eo mé a ḡo buip̄āle p̄o ù bauo. A kpala k̄aaūpio ke d̄é̄d̄é̄o, i n̄ b̄āde, aap̄i io ku ḡoipii.

⁴⁵ Beewa n̄ è gb̄esie† gb̄ò gb̄ès̄is̄iwa, i ke gb̄e mé k̄awào, ò à ḡè m̄osi n̄ m̄ogot̄e n̄ ḡio n̄ ánusuo n̄ vuo w̄iwi. Kí, Lua Z̄òde yá p̄o a m̄o zia òb̄n̄e. Nanap̄iá s̄ianāe, mé a b̄oole náai v̄i.

⁴⁶ Ò kí Nebukan̄eza w̄ule a gb̄ēu Danieli āe à mis̄īl̄ē, ò à mè wà aà gba p̄o, wà tulaletikāe téa.

⁴⁷ A ò Danielīe: A Luaá diīo Luāe, k̄iá Dīe s̄iana. Òme ì asiiyā b̄on̄é gupuau, asa n̄ f̄o n̄ b̄ow̄ēe n̄ asiipio.

⁴⁸ Ò k̄iá Danieli gb̄a gb̄āa, à aà gb̄a p̄o dasi, à aà kp̄a kp̄alau aà w̄étēe Babeli b̄usui, à aà d̄ile Babeli òn̄ōnao píi gb̄ez̄o ù.

⁴⁹ Danieli gb̄èa k̄iawa, ò à Sadaki n̄ Mesakio n̄ Ab̄ed̄inegooo d̄ile Babeli b̄usu gb̄āade ù. Danieli s̄o a ku kib̄e.

3

Gb̄ēn̄ àāo zua mua téu

¹ Kí Nebukan̄eza t̄áa p̄i n̄ vuo lán gbēnaz̄inawa. A les̄i ḡàs̄isuu bàāo, a yàasa ḡàs̄isuu soolo. Ò a p̄èle Dula guzul̄eu Babeli b̄usuu.

† 2:45 Sou 118.22, Isa 28.16, Lom 9.33

2 Ǿ à lékpāsākè a bùsu gbēzōōne aa kōkāake, kía, ledamade, zīgō dōaana, gbāade, ɔ'ulena, yákpalekena, yāgōgōna n a bùsu kpalablena p̄ii, aa m̄o p̄o p̄o a p̄i a p̄elep̄i sakēi.

3 Ǿ bùsu gbēzōōpio kō kàaa táapi sakēa yá musu, aa s̄ia a ae.

4 Ǿ kpàwakena ò bílae gbáugbāu à m̄e: Bùsu p̄ii gbēō n bui p̄ii, à yá p̄o wa ðileé ma.

5 Tó a kuu'ɔ mà n kuleo n goeo n kúuo n m̄ōnao n kōō p̄o p̄ii, à kúle misiile t̄aa p̄o k̄i Nebukanēza p̄i n vua a p̄elep̄ie.

6 Gbē p̄o ḡi kúlei à misiileé, wa ade zu mua té p̄ās̄i guu ḡōe.*

7 Ayāmeto tó gbē p̄o p̄o ɔ mà, bùsu p̄ii gbēō ge bui p̄iin nò, aai kúle aa misiile vua t̄apie.

8 Gōō bee ɔ saanyādōnae m̄ò Yuda buie kōmalekè,

9 aa ò k̄i Nebukanēzae: Ade n d̄ō n aafiao Z̄ai!

10 K̄i, n yād̄ile n m̄e, tó gbē p̄o ɔ mà, aa kúle misiile t̄aa p̄o n p̄i n vuae.

11 N m̄e gbē p̄o i kule misiileò, wa ade zu mua té p̄ās̄i guu.

12 Tō, Yuda buie ku, n n̄ díle Babeli bùsu gbāade ũ. An t̄ón Sadaki, Mesaki n Abedinegōo. K̄i, gbēpio lí n yāmao, aali z̄oble n diioneo, mé aali kúle a vua p̄o p̄o n̄ p̄leeo.

13 Ǿ Nebukanēza p̄o p̄a maamaa, à m̄e wà m̄e n̄ Sadakio n Mesakio n Abedinegōo. Ǿ wà m̄e gbēpio kpàwà.

14 Nebukanēza n̄ lá à m̄e: Sadaki, Mesaki n Abedinegōo, ále ḡi z̄oblei ma diione s̄iana yà? Ale ḡi kúlei vua p̄o p̄o má p̄leee yà?

15 Tó á ɔu mà à kúle misiile p̄o p̄o má p̄ip̄ie gōō p̄o a p̄o ɔ mà, a maae, āma tó i kúleò, wa á zu mua té p̄ās̄i guu ḡōe. T̄aa kpele mé a f̄i à á b̄o ma ɔz̄ii?

16 Aa wèwà aa m̄e: Wá yápi z̄asimao.

17 K̄i, tó wà wá zú mua téu, wá Lua p̄o wi z̄oble a f̄i wá b̄o, i wá b̄o n ɔz̄i.

18 Baa tó i ke s̄o, ñȳ d̄ō ké wá z̄oble n diioneo. Wá kúle vua p̄o p̄o n̄ p̄leeo.

19 Ǿ Nebukanēza p̄o p̄a maamaa, à a oa f̄ēnkp̄añzi. A m̄e wà mua té k̄áfi de lá w̄i kea lee sopl̄a.

20 Ǿ a ò a zīgō gōsa gbāaeone aa Sadaki n Mesakio n Abedinegōo yeye aa n̄ zu mua té p̄ās̄ipi guu.

21 Ǿ gōsapio n̄ yeye n̄ n̄ p̄okasa p̄o aa daa, ula n̄ soolo n̄ tuluo p̄ii, ɔ aa n̄ sé n̄ zú mua té p̄ās̄ipi guu.

22 Lá k̄ia yād̄ile p̄ās̄ip̄ās̄i, mé muapi wà maamaa, ɔ té pusu gōsa p̄o aa n̄ zúpio lè à n̄ dede.

23 Gbēon aaōpio s̄o aa gè kwè mua té gbāapi guu yeyea.

24 Ǿ k̄i Nebukanēza gbāle à f̄ele zè, gili ḡeāgu. A a ñwa là à m̄e: Gbēon aaō ɔ wà n̄ zú téu yeyeo lò? Aa wèwà aa m̄e: M̄aae k̄i!

25 Ǿ à m̄e: A gwae! Gbēon s̄iō má è. Aa poloa, aale beb̄e tépi guu, aai ñamao. An gbēon s̄iōde b̄ò lán Lua Néwa.

26 Ǿ à s̄ò mua b̄olei à m̄e: Sadaki, Mesaki n Abedinegōo, Lua Musude z̄òblena, à b̄ole. Ǿ aa b̄ole téu.

27 Bùsu gbēzōō n̄ ledamade n̄ zīgō dōaana n̄ gbāade n̄ k̄ia k̄aanañzi, aa è tépi i f̄i p̄e wòmá, an mik̄a i tékū, an ula i òkp̄ao. Baa té ḡi kumá seo.

28 Ǿ Nebukanēza m̄e: Wà Sadaki n Mesakio n Abedinegōo Lua s̄aukpa! A a Malaika z̄i à a z̄òblena p̄o aa a náai v̄io suabà. Asa aa ḡi yá p̄o má ðile keie, aa s̄i wà ga, ké wasu kúle misiile dii p̄aleoneo yá, sema n̄ Lua.

29 Yá p̄o má ðilen ke: Tó gbē Sadaki n Mesakio n Abedinegōo Lua tob̄ēs̄i, bùsu p̄ii gbē ge bui kpelen nò, wa aà z̄ēz̄e, wi aà ua ke tufua ũ. Asa dii p̄ale a f̄i gbē suaba màao.

30 Ǿ k̄ia Sadaki n Mesakio n Abedinegōo gb̄a gbāa Babeli bùsuu.

Nebukanēza nana'oa lí yá musu

* 3:6 Zia 13.15

³¹ Kí Nebukanεza mé lé yáε bee o gbépiiε, bùsu gbépii ge bui pò kú dúnia guu píin nò, à mè: Aò kú ní aafiao maamaa!

³² A kàmagu ké mà dabudabuò ní yābònsaε pò Lua Musude kèmmεε oé.

³³ Aà dabudabuò zòó fá! Aà yābònsaε pāsí. Aà kpala láaa vío, aà kiblea aò ku gòopiε.

4

¹ Ma Nebukanεza ké má kú ma be kílikili yákelesai,

² ̄ ma nana'ò, a tò vía ma kú. Kua ma liiwa yá pò má è ní làasoo pò má kèò tò s̄ kèmagu.

³ Má ðile wà mòmεε ní Babeli ñnònaò píi aa nanapi bòlekεmεε.

⁴ Ké àsi'onao ní dabudabukεnaò ní saanyāðñnaò ní màsokεnaò mò, ma nanapi yā'òné, aai f̄ aa a bòlekèmmεεo.

⁵ Gbezā ̄ Danieli pò wà ma t́aa tó kpàè, wí mèè Belasaa, mò ma kíi, ̄ ma nanapi òè. A Lua pò a kua adoa Nisína ví.

⁶ Ma mè: Belasaa, ñnònaò gbēz̄z̄, má ð̄ ké ní Lua pò a kua adoa Nisína ví, asiiyā lío z̄í'ū neo. Yá pò má è nana guun ke. N a bòlekεmεε.

⁷ Yá pò má è ma làasoo guu gòò pò má wúlea ma liiwan ke: Máε gugwa ̄ ma lí è ze t̄ole guoguo, a lesí kè zài.

⁸ Lípi z̄òkù à gbàakù e a misona gè z̄ò luawa. Wí lípi e za dúnia lé léu píi.

⁹ A lác kefeū, mé a ne'i kè zài, a pòblea mò gbépiiwa. Sèa nòbòò ue è a gbáu, mé bāò ì mó pépe a ḡnaòwa.* Pò wēnide píi ì ble ewà.

¹⁰ Máε yápi e ma làasoo guu gòò pò má wúlea ma liiwa, ̄ ma malaika è à b̄ò luabe.

¹¹ A lezù gbáugbáu à mè: A lípi z̄ò à né, í a ḡnaò boeboε. A a lác wolo, í a beo fáaa. A to nòbòò bàale kēwà, à to bāò b̄ole a láu.

¹² Ama à lípi miòna ní a z̄ínaò to t̄oleu, í m̄osi gala kpàè ní m̄ogotē p̄o s̄eu we. Fíi a kpawà, ìo ku s̄eu we ní nòbòò.

¹³ Aà mi a liaa, aà làasoo i ḡò lán nòbòò p̄owa e wè sopla.

¹⁴ Malaikaò mé yá pò Lua ðilepi ò, aà gbépiò mé yá pò Lua zèò kpàwakè, ké gbé pò kúo e ð̄ Musude mé iko ví gbēnazína kpalaòwa. I gbé kpá kpalau lá a yeiwa, baa gbé kpεena se.

¹⁵ Ma kí Nebukanεza, nana pò má òn we. Belasaa, ñ a bòlekεmεε sa, asa ma kpala ñnònae i f̄ a bòlekèmmεεo. Nȳz̄ f̄, asa ní Lua pò a kua adoa Nisína víε.†

Danieli Nebukanεza nana bòlekεa

¹⁶ ̄ yápi ð̄ Danieli pò wí mèè lo Belasaawa. Làasoo pò àle ke tò s̄ kèaàgu. ̄ kía mè: Belasaa, n̄su to nanapi yá ní a bòleo n víakūo. ̄ Belasaa òè: Ma dii, Lua to nanapi àò ðe n zangudeò yá ū. Lua to a bòle àò ðe n ibεεo yá ū.

¹⁷ Lí pò ní è, a z̄ò mé a gbàa, a misona z̄ò luawa, wí e za dúnia lé léu.

¹⁸ A lác kefeū, a ne'i kè zài, a pòblea mò gbépiiwa. Sèa nòbòò ku a gbáu, mé bāò ì mó pépe a ḡnaòwa.

¹⁹ Kí, n̄mε ní lípi ū. N iko z̄ò mé ní gbāa ví. N z̄òke gbà z̄ò luawa, n kpala òt̄a e dúnia léwa.

²⁰ Kí, n malaikae è à b̄ò luabe à mè: A lípi z̄ò, i lípi ke kélekele, āma à a miòna ní a z̄ínaò to t̄oleu. A m̄osi gala kpàè ní m̄ogotē p̄o s̄eu we, fii i kpawà, ìo kú ní s̄èanòbòò e wè sopla.

²¹ Kí, a bòlen ke. Yá pò Musude ðile ma dii kía yá musun ke:

²² Wa n ya wà n b̄o gbēnazínaò guue, níò kú ní s̄èanòbòò, níò s̄ε ble lán zuwa, fii i n gbē. Nȳz̄o ku màa wè sopla e n̄ ge n̄ ð̄ ké Musude mé iko ví gbēnazína kpalaòwa, mé ì gbé kpá kpalau lá a yeiwa.

²³ Lá à mè wà limiòna ní a z̄ínaò tó, bee mè tó n Lua ð̄ ikode ū, a εa n kpa kpalau.

* 4:9 Mat 13.32 † 4:15 Daa 41.38

24 Ayāmeto kí, ma ledamae bee ma. Kē n duunawa, nío yāke a zéwa. N n yāvāikēa tó, nío gbēkeke taasideone, n namablea i gɔɔ ga yɔɔ.

25 Yápió kí Nebukanēza lè píi.

26 Mɔ kuepla gbēa àlè bebe a be kpé zɔɔ musu Babeli.

27 ɔ à mè: Babeli zɔɔ pɔ má kàlè ma kiblekii ün keo lò? Má kàlè ní ma iko gbāao ma kíake gawi yáie.

28 E yápi àò gé bɔi kía léu, lɔɔe bɔ luabe à mè: Kí Nebukanēza, yá pɔ wa ò n musun ke: Wà n bɔ kpalaue.

29 Wa n ya wà n bɔ gbēnazinaɔ guue, nío kú ní sèanɔbɔɔ, nío sē ble lán zuwa. Nyɔɔ ku màa wè sopla e n ge n dɔ ké Musude mé iko ví gbēnazina kpalaɔwa, mé i gbé kpá kpalaú lá á yeiwa.

30 Wegɔɔ yá pɔ wa ò Nebukanēza musu kè. Wà aà yà wa bɔ gbēnazinaɔ guu, à sē blè lán zuwa, mé fii aà gbè. Aà miká gè gbà lán kúu káwa, aà ɔkɔɔ gbà lán bā ɔkɔɔwa.

31 Ké wè soplapi pà, ma Nebukanēza ma wesè ma musu gwà, ɔ ma su ma laaiwa. ɔ ma Musude sáaukpà, ma Gɔɔpiide tɔbɔ, ma beee dɔè. Asa aà kíake láaa vío mé aà kpala ìo ku gɔɔpiie.

32 Gbé pɔ kú dúnia guuɔ píi deè pɔe ũo.† I ke lá á yeiwa ní gbāade pɔ kú musuɔ ní gbēnazina pɔ kú tɔɔlɔ. Gbēe lí fɔ kpàèò, gbēe lí fɔ òè: Bó níle ke weio.

33 Gɔɔ pɔ ma su ma laaiwa, ɔ ma ea su ma kíakegawiu ní beeeo ní zɔɔkeo. Ma ìwaɔ ní ma bùsu gbāadeɔ ma gbēa, aa ma kpa kpalaú, ɔ ma iko dè a káua.

34 Ma Nebukanēza mále musu Kía sáaukpasa, mále aà kpela, mále aà tɔbɔ, asa aà yākeɔ maa piie, ìo yāke a zéwa. A fɔ gbé pɔ i azia se lesi busa.

5

Yá pɔ wa kè gíwa

1 Kí Balazaa a bùsu gbāadeɔ sisi dikpe blewa gbēon òaa sɔo, ɔ àlè vēemińno.

2 Ké aà pɔ kè ípiwa na, à mè wà mó ní vua imibɔɔ ní ánuusu imibɔ pɔ a dezi Nebukanēza sèlè Lua kpéu Yelusaleũ, à imiò, aàpi ní a bùsu gbāadeɔ ní a naɔ ní a nɔ pɔ i mèsedilenéoo.

3 ɔ wà mò ní imibɔpiɔ, aale imiò.

4 Aale vēemi, aale táa pɔ wà ní ké ní vuaò ní ánusuo n mɔgotèò ní mɔsio ní lío ní gbēo sáaukpa.

5 Wegɔɔ gbēnazina ɔbɔ filia íi, àlè lákè kibe gí pɔ wà bɔbɔkèwàwa. Kía ɔpi è, àlè lákè,

6 ɔ aà làasoo tò sɔ kèaàgu. Aà oa òkpa, aà wopεkíio bùsa, ɔ aà gbázina lù.

7 A wii gbāa lè à mè wà mó ní àsi'onao ní saanyádɔnao ní māsokenao. ɔ a ò Babeli ɔnɔnapionε à mè: Gbé pɔ wèsāe bee kyokè à a bɔɔlekèmeε, má gomusu tēa ní vua yābaao daè, i gɔ ma bùsu gbāadeɔ àaɔde ũ.

8 Ké kía ɔnɔnapio gè mpii, ɔ an gbēe i fɔ wèsāpi kyokè à a bɔɔlekè kío.

9 Sɔ èa kè kí Balazaagu maamaa, aà oa èa òkpa, mé aà bùsu gbēzɔɔ gɔ bili guu.

10 Ké kía na kía ní bùsu gbēzɔɔ zɔa mà, à gèńzi bleblekpeu à mè: Adeɔ n dɔ ní aafiao Záai! Nsu to n làasoo n pɔ yao, nísu n n oa òkpa.

11 Gbēe ku n bùsuu la, a Lua pɔ a kua adoa Nisina ví. N dezi Nebukanēza gɔɔ wa è a laai ví ní wezèò ní ɔnɔo lán Luawa. N dezi aà díle wezēnao ní àsi'onao ní saanyádɔnao ní māsokenao gbēzɔɔ ũ.

12 Aà ɔno ní aà dɔao pásí, i yápii maε. I nanao bɔɔleke, i yá zí'ũo yáasi polo ní yā'iaɔ. Aà tón Danieli. Kía tɔkpàè lɔ Belasaa. N aà sísi sɔ, i yápi bɔɔlekenε.

† 4:32 Isa 40.17

13 Ké wà mò ní Danielio kíapi kíi, ɔ a òè: Mmɛ ní zìzɔ pɔ wí mɛ Danieli, ma dezi b̀̀ò Yuda b̀̀usu ũa?

14 Má mà wà m̀̀è ní Lua Nisina ví, ní laai ví ní wɛzɛ̀ò ní ɔ̀nɔ gbãao.

15 Wà m̀̀mɛɛ tia ní ɔ̀nɔnao ní àsi'onao aa ẁ̀sãɛ bee kyokɛ, aai a b̀̀ɔ̀lɛkɛmɛɛ, āma aai f̃̀ɔ.

16 Má mà ni f̃̀ɔ̀ n̄ yá̀ b̀̀ɔ̀lɛkɛ, ni f̃̀ɔ̀ n̄ yá'íao polo. Tó n̄ f̃̀ɔ̀ n̄ ẁ̀sãɛ bee kyokè ní a b̀̀ɔ̀lɛkè̀mɛɛ, má gomusu t̃̀ɛa ní vua yàbaao danɛ, ní g̃̀ɔ ma b̀̀usu gbãadeɔ àaɔ̀de ũ.

17 ɔ Danieli òè: Nỹɔ n̄ gbaɔ k̃̀ua, ní asea kɛ gb̃̀ɛp̃̀alɛɛ. N beeo má ẁ̀sãpi kyokɛɛ kí, mí a b̀̀ɔ̀lɛkɛɛ.

18 Kí, Lua Musude mé kíakɛ ní z̃̀ɔ̀kɛo ní gawio ní bɛɛɛo kpà n̄ dezi Nebukanɛzawa.

19 Lá à aà s̀̀è les̃̀í màa, gb̃̀ɛpii aà vía ví, aai misiilɛ̀è, bui pii ge yá'oa bui píin nò. Gb̃̀ɛ pɔ a ye dɛ, í aà dɛɛ. Gb̃̀ɛ pɔ a ye bɔ, í aà bɔɛ. Gb̃̀ɛ pɔ a ye gba gbãa, í aà gba gbãa. Gb̃̀ɛ pɔ a ye k̃̀ésã, í aà k̃̀ésãɛ.

20 Ama ké à azia s̀̀è les̃̀í mé aà swá ỹ̀íaa mé à zazakù, ɔ Lua aà b̀̀ò kpalau, à aà gawi kɔ'è.

21 Wà aà ya b̀̀ò gb̃̀ɛnazinao guu, aà làasoo g̀̀ò lán ǹ̀bɔ̀ɔwa. A kú ní saeɔ, à s̃̀ɛ blè lán zuwa. Fii aà gb̃̀ɛ̀, ɔ a d̃̀ò sa ké Lua Musude mé iko ví gb̃̀ɛnazinao kpalawá, mé í gb̃̀ɛ pɔ a yei kpa kpalau.

22 Mpi s̃̀ɔ Balazaa, aà t̃̀ũnan n̄ ũ. Baa ké ní yápiɔ d̃̀ɔ pii, ni nzia busao.

23 N lɛ'è Dii Musudewa. N tò wà mò ní aà kpé imibɔ̀, ɔ mpi ní n̄ b̀̀usu gb̃̀ɛz̃̀ɔ̀ɔ ní n̄ nao ní n̄ nɔ pɔ ni m̀̀sɛ̀dilenɛ̀o a ṽ̀ɛm̃̀iò, ɔ n̄ t̃̀aa pɔ wa k̀̀è ní vuao ní ánusuo ní m̀̀ɔgot̃̀o ní m̀̀ɔsio ní lío ní gb̃̀ɛo sáaukpà, pɔ pɔ aali gu'eo, aali yãmao, mé aa d̃̀ɔa vío. N w̃̀ɛni ní n̄ ziao ku Lua ɔ̀z̃̀ɛ, ɔ ni aà kpɛlao.

24 A yáí a tò ɔpi mò ẁ̀sãpi k̃̀è.

25 Yá pɔ ɔpi k̃̀ɛn kɛ: Mɛnɛ, mɛnɛ, tɛkeli, pɛɛsi.*

26 Yápiɔ b̀̀ɔ̀lɛn kɛ: Mɛnɛ m̀̀è Lua n̄ kpalableg̃̀ɔ̀ n̄ào, à a lɛzè.

27 Tɛkeli m̀̀è wà n̄ gbia lɛgwà kiloowa, wa è ni kiloo sɛo.

28 Pɛɛsi m̀̀è wà n̄ kpala kpaalɛ Mɛdɛɔ ní Pɛɛsionɛ.

29 Balazaa yá'ò, ɔ wà gomusu t̃̀ɛa ní vua yàbaao dà Danieliɛ,† wà kpàwakè wà m̀̀è, aà b̀̀usu gbãadeɔ àaɔ̀den aà ũ.

30 Gwãas̃̀in doupi guu ɔ wà Babiloni kí Balazaa dè.

6

Danieli zua ǹ̀ɔmusu t̀̀ou

1 Mɛdɛ bui pɔ wí oè Daliusi mé z̀̀lɛ aà gb̃̀ɛu a ẁ̀è bàãɔ ní plaode guu.

2 A kà Daliusigu à b̀̀usu gbãadeɔ dile gb̃̀ɛn basoolo, ɔ à ní díledilɛ a b̀̀usu píi.

3 A lɛdamadeɔ díle gb̃̀ɛn àaɔ̀ an d̃̀aanao ũ. Danieliá gb̃̀ɛn àaɔ̀piɔ doɛ. B̀̀usu gbãadeɔ í ní yá̀ s̃̀ɛle siu lɛdamadepionɛ, ké aasu ásookɛ kíaɛo yáí.

4 Danieli ɔ̀nɔ gbãa dɛ lɛdamade k̃̀iniɔ ní b̀̀usu gbãadeɔla píi, ɔ kía z̀̀è à aà díle a b̀̀usu gb̃̀ɛz̃̀ɔ̀ ũ.

5 ɔ lɛdamade k̃̀iniɔ ní b̀̀usu gbãadeɔ l̃̀ɛ zɛwɛɛɛlɛ wà yãe ewà kpala pɔ a blèpi yá musu, āma a t̃̀aaɛ vío, aai yãe ewà, asa a náai ví a yãkɛa guu píiɛ. Ili p̃̀akpa yãeio, íli z̃̀ã yãewao.

6 ɔ aa m̀̀è: Wá yãe e Danieliwa bauo, mé i kɛ aà Lua sísia yá musu bàasio.

7 ɔ lɛdamade k̃̀iniɔ ní gbãadeɔ k̃̀s̃̀ n̄aa aa g̀̀è kía lè aa m̀̀è: Kí Daliusi, adeɔ n̄ d̃̀ɔ ní aafiao!

8 Wá b̀̀usu d̃̀aanao ní kíaɔ ní z̃̀ig̃̀ɔ d̃̀aanao ní gbãadeɔ ní lɛdamadeɔ n̄ ní íwaɔ píi, wa lɛkpàaí wá è a maa n̄ yáɛ bee díleɛ, ní tó wà z̃̀ikɛwà. E g̃̀ɔ baakwi léu gb̃̀ɛ pɔ s̀̀u wabikè diiɛwa ge gb̃̀ɛnazinan nò, mé i kɛ m̃̀mɛ à wabikèmao, wa ade sɛ zu ǹ̀ɔmusu t̀̀ou.

* 5:25 Bee m̀̀è nao, nao, gbia lɛgwà, kpaalɛ. † 5:29 Daa 41.42

⁹ Kí, yápi díle sa, ní n tó da láe beeu, ké gběe su liléo yáí. Iò de Medeo ní Peesio ikoyá pò wa fĩ a bãdeò ù.

¹⁰ Ǿ kí Daliusi yápi díle à a tó dàlau.

¹¹ Ké Danieli mà wà yápi díle, à tà be. Aà kp̄ea pò kú kpé musu fenentio bɔaa ní Yelusaleũo wẽwẽa. Ǿ à kùle wabikè Luawa à aà sáaukpà, lá ìò ke lá gu lé dɔ gẽn àaõ'aaõwa.

¹² Ǿ gbépiò mò sĩaazi, aa è àle wabike Luawa, àle kulekèè.

¹³ Ǿ aa gè kía lè yá pò a dílepi musu aa m̀è: N yãdíle n m̀è e gɔɔ baakwi gbé pò wabikè diiewa ge gbēnazinan nò, mé i ke n bàasio, wa ade se zu nòomusuo tòou. Kía m̀è: Yápi sea vío, à g̀ Medeo ní Peesio ikoyá pò wa fĩ wà a bãdeò ùe.

¹⁴ Ǿ aa òè: Yuda bùsu zìzò Danieli lí n yãdao ge yá pò ní dílepi. Iò wabike Luawa lá gu lé dɔ gẽn àaõ'aaõe.

¹⁵ Ké kía yápi mà, à kèè ìi maamaa. A zèò à Danieli suaba, ò àle aà bɔa zé weele e íatè gè gèò kpéu.

¹⁶ Ǿ gbépiò k̄s nàaa aa mò kía lè aa m̀è: Kí, ní Medeo ní Peesio ikoyá d̄s, wà m̀è yá pò kía díle ní yá pò à giio lilea vío.

¹⁷ Ǿ kía m̀è wà m̀ó ní Danielio wà aà zu nòomusuo tòou. Kía ò Danielie: N Lua pò niò kúleè gɔɔpii n bɔ!

¹⁸ Ké wà aà zù tòopiu, wà gbe se tà tòopile, ò kía seelakèwà ní a tãanao ní a bùsu gbãadeo tãanao, ké gběe su yãe lile Danieli musuo yáí.

¹⁹ Ǿ kía tà be, à g̀ pòblei gwãasina bee, mé i a nɔee gb̄eao. I f̄s i'òo.

²⁰ Ké gu d̀ò, guwe lé k̄é, ò kíapi f̄le gè nòomusuo tòopi k̄íi kpakpa.

²¹ Ké à s̄ò tòopii, à lezù Danielizi ní p̄osiao à m̀è: Danieli, Danieli, Lua b̄éè z̀òblena! N Lua pò niò kúleè gɔɔ píi f̄s n bɔ nòomusuo léziá?

²² Danieli wèwà à m̀è: Lua n d̄s ní aafiao Z̄aá!

²³ Ma Lua a Malaika z̄i, à mò nòomusuo lé k̄uaa, aai ma ke'iao, asa ma keè yãesaide ùe. Kí, mi tàaee kene ziio.

²⁴ Kía pò kèna maamaa, ò à m̀è wà Danieli bɔ tòopiu. Ké wà aà b̀ò, wi aà gue e à kè'iao, ké a Lua náai ví yáí.

²⁵ Ǿ kía m̀è wà m̀ó ní gbé pò yãd̀ò Danieliwao, ò wà ní zuzu tòopiu s̄ò ní ní néo ní ní nao. E aao gé z̄íle lei, nòomusuo ní gbá aa ní k̄ükü, aa ní wáò w̄iwi píi.

²⁶ Kí Daliusi lakè gbé pò kú a bùsu guuɔne pii, bui píin nò, à m̀è: Aò kú ní aafiao maamaa!

²⁷ Ma yáe bee díle ma bùsu gbépiiè. Aao Danieli Lua vía ví, aai misiileè. Asa Lua b̄éè pò kú gɔɔpiin aà ù. Aà kpalaá kpala láasaie, mé aò kible gɔɔpiiè.

²⁸ I gbé suaba, ì ní bɔ. I dabudabuo ní yãbɔnsaeco ke musu ní z̄íleo. Ǿme Danieli b̀ò nòomusuo lézi.

²⁹ Danieli gbãa'è Daliusi kiblegɔɔ ní Peesi bui Kilusi kiblegɔɔo.

7

Danieli wépfungu'ea wài m̀èn síiõ yá musu

¹ Babeli kí Balazaa kpalablea wè s̄éia guu ò Danieli wépfungu'è, à yãe è a làasoo guu gɔɔ pò á wúlea a liiwa, ò à wépfungu'ea yá kè láu, à a yá mideo ò.

² Danieli m̀è: Mále gugwa wépfungu'ea guu gwãasina, ò ma luabe íana è m̀èn síiõ, aale fele ísia z̄õa.

³ Ǿ wài z̄õ m̀èn síiõ b̀òle ísiau, an bui dodoa k̄õe.*

⁴ A s̄éia b̀ò nòomusuwa, a kúu ḡasiao ví. Ké mále gwa, wà aà ḡasia wòlowà, ò wà aà se zè gbá pla lán gbēnazinawa, ò wà gbēnazina s̄ò d̀è.

* 7:3 Zia 13.1, 17.8

⁵ Ǿ ma wài plaade è, à b̀ò maiwa, a gengesekea, gbàt̄ēewa m̀èn àās̄o kpaa aà lézi. Ǿ wa òè aà f̀ēl̄e ǹò so maamaa.

⁶ Bee gb̄ea ma gugwà, ̄s̄ ma wài p̄aile è, à b̀ò gb̄eaaanawa.† A ḡàs̄ia v̄i a kp̄esea m̀èn síīs̄, mé a mi síīs̄. Wà aà kp̄a kpalau.

⁷ Bee gb̄ea ké m̄á̄le gugwa w̄é̄pungupi guu gw̄āas̄ina màa, ma wài síīs̄de è, ì to v̄ia gb̄é kú e s̄s̄ k̄e adeḡu. Aà gb̄āa s̄āa v̄īo. Aà swaaá m̄osīe mé a z̄s̄o, ì p̄ó s̄ó̄d̄ à w̄iwi, ì ̄s̄z̄s̄ a k̄ini p̄ó ḡs̄wa. A adoa ní wài p̄ó d̀àāāēe. A k̄óba kwi.‡

⁸ Ké m̄á̄le làasook̄e aà k̄óbapīo ȳáwa, ma k̄óba p̄aile è n̄énann̄o, à̄le b̄o ní guu, ̄s̄ k̄óba k̄áau m̀èn àās̄o w̄òlo, aa gub̀òè. Má è k̄óba n̄énapi w̄é v̄i lán gb̄ēnaz̄inawa. A lé v̄i l̄o, ì̄o wala ȳā'o.§

⁹ Ké m̄á̄le gwa màa, má è wà kiblekilāo k̄à̄le, * ̄s̄ Mae Zie mò z̄ò̄le. Aà p̄okasāo de p̄úntaitai, mé aà mik̄ā de lán s̄ā zu'oa k̄áwa.† Aà kiblekila le té b̄o mé a wuluūo lé pipi lán t̄évuawa.

¹⁰ Té swa b̀ò aà z̄īe, à̄le bàale aà āe. Gb̄ē̄on òaas̄ōs̄ōo l̄ēe òaa s̄ōōo lé aà ìwa ble, mé gb̄é p̄ó s̄ī aà āēo k̄à milīs̄ bas̄ōo.‡ Yákpaleken̄ēnāo z̄ò̄le, ̄s̄ wà l̄áa w̄èw̄ē.§

¹¹ Ma ḡi lé gwa walayā p̄ó k̄óbapi lé o ȳái, ̄s̄ ma ḡi lé gwa e wà ḡè w̄aipi d̄è, wà aà ḡe t̀ò̄l̄ōz̄ò wa s̄e z̄ù t̄éu.

¹² Wà wài p̄ailēo b̀ò kpalau, āma wi ní w̄ēni b̄o e ḡōoewa.

¹³ Ké m̄á̄le gugwa gw̄á w̄é̄pungupi guu màa, ma p̄ó è lán gb̄ēnaz̄inawa, à̄le m̄ó luab̄epuanau.* Ké à k̄à, ̄s̄ wà aà kp̄án'aek̄è wà ḡèd̄ Mae Zipi k̄īi.

¹⁴ A aà kp̄a kpalau, à iko kp̄awà ní gawio, ̄s̄ gb̄épii k̄ùl̄ēè, bùsu p̄ii gb̄é ge bui p̄iin ǹò. Aà iko āo ku ḡōopīe, a l̄áaa v̄īo, mé aà kp̄ala a mid̄e bauo.†

W̄é̄pungupi b̄ōle

¹⁵ Ma Danieli ma p̄o yà. Yá p̄ó m̄á̄le e ma làasoo guu tò s̄s̄ k̄èmagu.

¹⁶ Ma s̄s̄ gb̄é p̄ó ze wēo doi, ma ȳápīo s̄iana gb̄èawà p̄ii. Ǿ à ȳā'òm̄ēe à ȳápīo b̄ōlek̄è̄m̄ēe.

¹⁷ Wài z̄s̄o m̀èn síīs̄pīōá kpala m̀èn síīs̄ p̄ó aa b̄o d̄ú̄nia guūe.

¹⁸ Ama Musude gb̄é̄o mé aa kpala si aa ble, aaīo v̄i ḡōopii, āo l̄áaa v̄īo.‡

¹⁹ Bee gb̄ea má ye s̄iana d̄s̄ wài síīs̄de ȳá musu. A adoa ní wài k̄inīōe, ì to v̄ia gb̄é kú dēn̄la. Aà swaaá m̄osīe, aà ̄ōk̄ōá̄a m̄ogot̄ēe, ì p̄ó s̄ó̄ à w̄iwi, mé ì ̄s̄z̄s̄ a k̄ini p̄ó ḡs̄wa.

²⁰ Má ye k̄óba m̀èn kwi p̄ó kú aà miwāo ȳási d̄s̄ l̄o ní k̄óba p̄ó b̀ò ̄s̄ k̄óba m̀èn àās̄o w̄òlo aa gub̀òè. K̄óbapi w̄é v̄i ní léo, ì wala ȳā'o mé aà z̄ea gb̄āa de a k̄inīōla.

²¹ Ké m̄á̄le gwa, k̄óbapi lé z̄ika ní Lua gb̄é̄o, à̄le ní fu.§

²² Ǿ Mae Zipi mò ȳānakp̄a Musude gb̄é̄pīōwa, asa kpala ḡs̄a Lua gb̄é̄o p̄ó ũ ḡōo mé k̄à.*

²³ Wa ò̄m̄ēe wà mè: Wài m̀èn síīs̄depīā kpala síīs̄de p̄ó a b̄o d̄ú̄nia guūe. A adoa ní kpala k̄inīōe, a da d̄ú̄niaa p̄ii, ì ̄s̄z̄s̄wà, ì w̄iwi.

²⁴ K̄óba m̀èn kwipīōá kpalapi k̄ia gb̄ē̄on kwi† p̄ó aa kiblēōe. K̄ia p̄ó dodoa ní a k̄áaūo a f̄ēl̄e ní gb̄ea, ì k̄ia gb̄ē̄on àās̄pīō b̄o kpalau.

²⁵ A Musude tob̄ē̄esi,‡ a gb̄āam̄o aà gb̄ē̄one, a w̄ēle à ḡōōo ní ȳá p̄ó Lua d̄īl̄ēo lile. Wà Lua gb̄é̄o n̄àè aà ̄ōzi w̄è àās̄o ní k̄inio.§

²⁶ Ama yákpaleken̄ēnāo z̄ò̄le aa aà b̄o kpalau, aai kpalapi mid̄e m̄īōm̄īo e ḡōopii.

²⁷ Wa d̄ú̄nia kpalāo p̄ii k̄īake ní ikoo ní z̄s̄ōk̄ēo kpa Musude gb̄é̄ōwa.* Aà kpalapīā kpala l̄áasaie,† mé kpalablen̄ēo k̄ùl̄ēè aa misīil̄ēè m̄pii.

²⁸ Ȳápi lén we. Ma Danieli, ma làasoōo tò s̄s̄ k̄èmagu maamaae, ma oa ò̄okp̄a, ̄s̄ má ȳápi k̄īa ma ǹò̄seu.

† 7:6 Zia 13.2   ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1   § 7:8 Zia 13.5-6   * 7:9 Zia 20.4   † 7:9 Zia 1.14   ‡ 7:10 Zia 5.11   § 7:10 Zia 20.12   * 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14   † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15   ‡ 7:18 Zia 22.5   § 7:21 Zia 13.7
* 7:22 Zia 20.4   † 7:24 Zia 17.12   ‡ 7:25 Zia 13.5-6   § 7:25 Zia 12.14, 13.7   * 7:27 Zia 20.4   † 7:27 Zia 22.5

8

Sāsakao sòlekɛa ní Blesanao

¹ Balazaa kpalablea wè àaõde guu ma Danieli ma wépfungu'è a pò má è káau bàasi.

² Mále gugwa ma wépfungu'eapi guu, ò má è má kú kibe Susa wéleu Elaũ bùsuu. Má kú swa pò wí mɛ Ulai sae.

³ Ma wesè ma gugwà, ò ma sāsakao è zea swapi le. A kóba pla. Aa gbãa, ãma ado gbãa de adoa, a pò pò gbãapi bò gbɛzãe.

⁴ Ma sāsakaopi gwà, àle sɔ́ dada be'ae oi ní gugbāntoo oio ní gɛɔmidɔkii oio, àle kóbamale. Nòbɔe a fɔ zɛ à aà dāo, mé gbɛe a fɔ ní bɔ aà ɔzi. Iɔ azia pɔeã kee, ò à azia dī.

⁵ Mále làasooke yápiwa, ò ma blesana è, à bò be'ae oi à mà dúniaa pii, aà gbá i kã tɔɔlewao. Kóba zɔɔ dɔ aà wé taau.

⁶ A gè sāsakao pò zea swalepi kíi, ò à kúu'ò à sùwà n pɔkúma pāsio.

⁷ Má è, ké à sùwà ní pɔfɛo màa, à aà gbègbè à aà kóba mèn plapiɔ è'e, ò sāsakaopi i fɔ kaakaanakèo. Blesana aà se nè à ɔzòwà, gbɛe i fɔ aà bò aà ɔzi.

⁸ ɔ blesana azia dī, ãma ké à pèle maamaa, aà kóba zɔɔpi è, ò kóba pãleɔ bò kpa mèn síiɔ a gɛe ũ, an lé dɔdɔ dúnia gola síiɔwa.

⁹ Kóbapiɔ do gɔnakè nénannɔ, ò à zɔɔkù maamaa. A gè gɛɔmidɔkii oi ní gukpɛ oio ní bùsu kefena oio.

¹⁰ A zɔɔkù e à gè pè luabe zígɔɔwa, ò à ní saanaeɔ kwè zílɛ* à ɔzòmá.

¹¹ A azia dī à sáakpà ní zígɔpiɔ Kíao. A sa pò wíɔ owà lá gu lé dɔ mɛde, à aà kúkii kè bezia ũ.

¹² Wà zígɔpiɔ nàè a ɔzi ní sa pò wíɔ o lá gu lé dɔ taae pò wa kè yáí, ò à síana pàle zíle. Yá pò a kè pii à saasè.

¹³ ɔ má mà malaika lé yá'o, ò malaika pãle aà là à mè: Wépfungu'ea yápi aɔ gé e bɔe ni? Sa pò wíɔ o lá gu lé dɔ yápi ní taae pò a yá a dimáo ní Lua kpé kpaamáo ní ɔzɔa zígɔpiɔwao.

¹⁴ ɔ a òmɛ: Aɔ gé e gɔɔ òaa kuendo ní basɔoɔe (2.300) sa'oa kɔɔ ní oosio gbɛa, Lua kpé i gbasa bɔ maa.

Wépfungu'eapi bɔɔlekɛa

¹⁵ Gɔɔ pò ma Danieli mále wépfungupi e màa, mále zeweele mà a yáasi dɔ, ò ma pɔe è zea ma ae, à bò lán gɔewa.

¹⁶ ɔ ma gbēnazina lɔɔ mà bɔa Ulaii. A lezù à mè: Gablieli,† wépfungu pò gbépi è bɔɔlekɛè.

¹⁷ A sòmazi ma zekii. Ké àle mó, iwāa kà ma pɔa, ò ma wule ma gbɛeu. A òmɛ: Gbēnazin né, òyɔ dɔ ké wépfungu pò ní è de dúnialaagɔɔ yá ũe.

¹⁸ Gɔɔ pò àle yá'omɛe, i ma kú gbãa, má wúlea ma gbɛeu. ɔ à ɔnàa à ma fele à ma ze.

¹⁹ A mè: Mále yá pò a mɔ luapɔkúmabɔbɔma gɔɔgbɛzãzi onɛe, asa dúnialaagɔɔ yáe.

²⁰ Sāsakao kóba mèn plaade pò ní èpi de Mɛdeɔ ní Pɛesi kíao ũe.

²¹ Blesana sɔ́ Gɛlesi kpalae, kóba zɔɔ pò dɔ aà wé taau mé a kía séia ũ.

²² Kóba mèn síiɔ pò bòle kóba pò è gɛe ũpiɔá kpala mèn síiɔ pò aa bɔle aà bui guuɔe, ãma an gbãa a kaaawao.

²³ An kpalablea gɔɔgbɛzãzi, tó an taaekɛa lé kà, kía oapāsìde kɔnikì a fele.

²⁴ Aà gbãa a káfí, i ke ní aàzia gbãao no. Aà pɔkaalea a dimá. Yá pò a ke pii a bɔleie, a gɔsa gbãao ní Lua gbéɔ dɛɔnzɔ.

²⁵ Aà kɔni guu aà mɔafili a bɔleie, iɔ dile a ka. Tó gbéɔ yáe daao, ò a ní dɛɔnzɔ dasidasi, i fele ní kíao Kíao. Wa aà kaale, ãma gbēnazina ɔ no.

²⁶ Sa kɔɔ ní sa oosio ogɔɔ wépfungu pò ní éa síanae. Yápi ká láu, asa a ke gɔɔ zãe.

* 8:10 Zia 12.4 † 8:16 Luk 1.19, 26

²⁷ Ma Danieli ma yèèe làa, ò ma gyâkè gɔɔpla. Ké ma fèe, ma ea zikè kíe. Wépungu pò má èpi yá dia, mi a bɔɔle dɔo.

9

Danieli wabikea Luawa

¹ Aasuelu né Daliusi, Mede bui, kpalablea Babiloni búsuu wè sèia guu,

² ma Danieli ma yá pò Dii ò ànabi Zelemii* è taalau à mè, Yelusaleũ a gɔ bezia ũ wè bààškwiè.

³ Ǿ ma aedò Dii Lua kúkíiwa ma kulekèè, ma wabikèwà ní lèyeo, má zɔlea tufua ní zwánkasaɔ daa.

⁴ Ma wabikè Dii ma Luawa, ma a gbéɔ duunaɔ òè. Ma mè: N yá na Dii Lua. N zɔɔ, ni to vía ní kú. Niɔ n bàa kua ní gbé pò yenzi aaɓ misiile yá pò ní dīlɛɔnɛɔ kũa gbèke guu.

⁵ Wa duunakè wa yāvāikè. Wa tàaekène, wa zāne yáwa. Wa bɔ yá pò ní dīlɛɔ ní n ikoyāɔ kpe.

⁶ N zòblena ànabiɔ yá'ò wá kíaɔne ní wá kpalablenɔ ní wá deziɔ ní wá búsuu gbéɔ píi ní n tó, ò wi n yāmao.

⁷ Dii, ní maa. Wápiɔ sɔ wa gɔ ní wío gbā, wá Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ píi ní Isaili pò kú káiɔ ní Isaili pò kú zà búsuu pò n ní fāaau an bɔa n kpe yáíɔ píi.

⁸ Dii, wí wá kú duuna pò wá kène yái, wápiɔ ní wá kíaɔ ní wá kpalablenɔ ní wá deziɔ.

⁹ Dii wá Lua, baa ké wa zāne yáwa, ní sósobi ví ní sùuuo.

¹⁰ Dii wá Lua, wi misiilɛnɛɔ, wi té ikoyā pò ní dà n zòblena ànabiɔne aa òwèɛɔziɔ.

¹¹ Isailiɔ píi pà n ikoyāa, aa gí n yāmai. Ǿ n láaikèwá ké wa duunakène yái, lá ní ò n zòblena Mɔizi ikoyā láuwa.

¹² N yá pò n mè a wá le kèwèe ní wá dɔaanaɔ. N yāyíawá, wi yá pò Yelusaleũ lè taa e dúnia guu yáaɔ.

¹³ Wá Lua, yápi wá lé lá a yá kú Mɔizi ikoyā láuwa,† kási wi n kú wèlɛɔ, wi mikè wá duunaɔwa wa laaidò n sianawao.

¹⁴ Dii wá Lua, n wetè wá yái, ò n yápi yíawá, asa n yá ò na n yákea guu píie, ò wi n yāmao.

¹⁵ Dii wá Lua, n wá gbé pò de n gbé ũ bòle Egipi ní n gása gbāaɔ, n tɔbò lá a ku e ní a gbāowa. Wa duunakè, wa tàaekène.

¹⁶ Dii, lá n yákeaɔ maa píi, n n pɔkúma ní n pɔfèo wee n wéle Yelusaleũ ní n gbèsisíowa sa, asa Yelusaleũ ní wá gbé pò de ní gbé ũ gè láanipɔ ũ gbé pò liaawázionɛ píie wá duuna ní wá deziɔ yāvāikɛaɔ yái.

¹⁷ Wá Lua, mapi n zòblena wabi pò mále kema si sa ní ma wèna wiio. N kúkíi pò gbòo gwa n tó yái.

¹⁸ Ma Lua, swákpa n ma yāma. Wése n wéle pò n tó kuwà bezia gwa. I ke wá maakɛa yái wále wabikeimao, n sósobi zɔɔ yáie.

¹⁹ Dii, ma yāma! Dii, sue! Dii, swáse ma yái, ní ke kpakpa! Ma Lua, n su gègèo n tó yái, asa n tó dɔ wélepi ní n gbéɔwae.

Wè sopla lèe bààškwi yá

²⁰ Gɔɔ pò mále yá'o màa, mále wabike, mále ma duuna o ní ma gbé Isailiɔ pɔɔ, mále sùuugbea Dii ma Luawa aà gbèsisí yá musu,

²¹ ké mále wabike màa, Gablieli,‡ gbé pò má è wépungu'ea guu yāapi vùà mò ma kú sa oosi ogɔɔ.

* 9:2 Zel 25.11, 29.10 † 9:13 Iko 11.28, 28.15-68 ‡ 9:21 Luk 1.19, 26

²² A yá'òmεε à mè: Danieli, ma bɔ mɔma ké mà ní wé kēnεε, n d̄sa i káfi.

²³ Ké n na wabikeawa, Lua sínno, ɔ ma mɔ oinε, asa àà gbé yenziden n ũ. Laaidɔ yáε beewa, làasooke wépfungu pɔ níle ewa.

²⁴ Lua wè soplá lεε bààɔkwi d̄ilε n gbéɔne ní n wélep̄io, ké à tàaeɔ midε à duuna vílε, à yāvāiɔ kéwá, i bɔ ní maake láasaio, wépfungu'ea ní ānabikekeao lé i ká, wi luakukli sakē.

²⁵ Làasooke yápiwa, níɔ d̄ɔ ké sea gɔɔ pɔ wa d̄ilε Yelusaleŭ ea sua a pá ziuwa e à gè pè kía pɔ Lua kpà mɔgɔɔwa aɔ de wè soplápla lεε soplá ní wè soplápla lεε bààɔ ní plaoo ũε. Wa εa kále, wi a gāaeɔ keke ní zεaɔ, āma taasi aɔ ku gɔɔpi.

²⁶ Wè soplá lεε bààɔ ní plaopi gbεa wa kíapi bɔlia, gbēe a zεaàno. Kía pɔ lé mɔ zīgɔɔ wélep̄i kaale ní Lua kpéo. A lé a ká lán í daa pɔɔlawa. E a lé àò gé kái zikaa ní gudεo aɔ ku lá Lua d̄ilεwa.

²⁷ Kíapi a ledoūke ní gbéɔ dasi e wè soplá. Wè soplápi guoguo a sa'oa ní gbadaao midε, i tè gudena\$ p̄lé we e kaale pɔ Lua d̄ilε gudεnapie gε àà leò.

10

Gawide bɔ mɔa Danieliwa

¹ P̄εesió kí Kilusi kpalablea wè àaɔde guu wà yá bliwà Danieli pɔ wí mεè ɔ Belasaaε. Yápiá síanaε mé íadama zɔɔ yáε. A yápi mà wépfungu'ea guue, ɔ wà a bɔɔlekèè.

² Gɔɔ bee ma Danieli, mále pɔsia ke e ās̄sa àaɔ.

³ Mi blenana bleo, n̄ɔ ge v̄εε i ḡε ma léuo. Mi nísidɔɔo e ās̄sa àaɔpi gè làaò.

⁴ Mɔ séia gɔɔ baasɔo m̄endosaide z̄í má zεa swa zɔɔ pɔ wí mε Tigilisi saε.

⁵ Ma wesè ma gugwà, ɔ ma gbēe è pɔ pua daa mé vua maa asana d̄ɔa àà pi.

⁶ Àà mε b̄ò lán gbè bεεedewa, àà oa de lán loupilεawa. Àà wé de lán tévuawa, àà ɔɔ ní àà gbáɔ lé teke lán mɔgoté yɔɔawa. Àà ɔɔ de lán dasi k̄ɔfiwa.*

⁷ Ma Danieli máme ma wépfungupi è mado. Gbé pɔ kumanɔɔ i eo. S̄ɔ k̄éngu, ɔ aa bàalè gè ùle.

⁸ Máme ma ḡɔ mado, mále wépfungu zɔɔpi e. Ma gbāa làa, ma oa òɔkpà, ma ḡɔ ȳεεsai.

⁹ Ma àà ɔɔ mà, ɔ gɔɔ pɔ mále ma, i ma k̄ū gbāa, má wúleε ma gbεεu.

¹⁰ ɔ wà ɔn̄aa wà ma se ma kule ma koso ní ma ɔowa, mále lualua.

¹¹ ɔ wa òmεε: Lua gbé yenzide Danieli, laaidɔ yá pɔ mále onεwa. Fεε zε, asa wà ma z̄imaε. Ké a òmεε màa, ma fεε zε, mále deedeε.

¹² ɔ à εa òmεε: Danieli, nísu to vía n k̄ūo, asa za gɔɔ séia pɔ n n n̄ɔse kpà yāwaaipaawa mé n nz̄ia bùsa Luaε, a sínno. N yápi yái ma m̄oi.

¹³ P̄εesi k̄pala malaika kía zεz̄òmεε gɔɔ bao ní m̄endoo, ɔ malaika kíaɔ do Miseli† m̄ò d̄òmale, ɔ ma gbāa denla kè P̄εesi kíaɔne.

¹⁴ Ma mɔ yá pɔ a n gbéɔ le gɔɔgbεz̄āz̄i bɔɔlekeinεε, asa wépfungu pɔ níȳɔ e ɔ de zia yá ũε.

¹⁵ Gɔɔ pɔ àle yápi omεε, ma a mipèle, má níle kpé.

¹⁶ Gbé pɔ b̄ò gbēnaz̄inawapi ɔkà ma léwa, ɔ ma leb̄ò ma yá'ò. Má ò gbé pɔ zεa ma aεε: Dii, wāwā t̄sa pɔ pɔ mále e yái, ma ḡɔ ȳεεsai.

¹⁷ Dii, kpelewa mapi n z̄òblena má f̄y yá'onno? Má gbāa ví ɔo, mále wek̄i e ɔo.

¹⁸ Gbé pɔ b̄ò gbēnaz̄inawapi éa ɔkàa à ma gba gbāa

¹⁹ à mè: Lua gbé yenzide, nísu to vía n k̄ūo. Nȳɔ kú ní aafiaoe! N n mε kpále! S̄òdile! Ké à yá'òmεε, ma gbāakù, ɔ ma mè: Dii, yá'òmεε sa, asa n ma gba gbāa.

²⁰ ɔ à mè: N yá pɔ tò ma mɔ n k̄i d̄sa? Má εa gé z̄ika ní P̄εesió malaika kíapio tia. Tó ma ta, Gelesio malaika kía a m̄ó.

21 Ama má yá pò kú síana taalau onε gia. Gbēε zεamanɔ kíapɔ yā musuo, sema á Isailio malaika kía Miseli bàasio.

11

1 Mεδε bui Daliusi kpalablea wè sèia guu, ma ze giaànɔ, ma kàedàaàzi.

Geomidokli kía ní gubāntoo kiao

2 Síana mále onε. Kía páleɔ fele gbēɔn àaɔ Pεesi. An síiɔde té ní kpe, aɔ àizεε ví maamaa deńla. A gbāakū a àizεεpi yáí, i to gbépii fele ní Gelesi bùsuo.

3 Kía gbāade a fele kpala zɔɔ ble, iɔ ke lá a yeiwa.

4 Aà felea gbεa aà kpala a gboo à ke lee síiɔ, dúnia gola síiɔ ní a pò. I ke aà buiɔ mé aa kpalapɔ bleo, gbēpāleɔ mé aa ble mé aà kpalapɔ gbāa a ka a káauwao.

5 Geomidokli kía a gbāakū, aà zígɔɔ gbēzɔɔe i gbāakū deaàla, i kible, aà kpala aɔ zɔɔ.

6 Gɔɔpla gbεa aa ledouke. Geomidokli kía a a nenɔena kpásá gubāntoo kíawa yāyea ní kɔo seela ũ, āma nɔepi aɔ iko ví weo, kíapi ní aà népio aa gēgēo. Wa nɔepi ní gbé pò m̀daànɔ ní aà néo ní aà dɔnledeo kpámá gɔɔ bee.

7 Nɔepi daεε mé a kible aà mae gbεu. A léle gubāntoo kía zígɔɔwa, a gē aà zegikli, a zikańɔ, i gbāamɔné.

8 A ní táaɔ ní ní dii pò aa ní kásaa séle taɔ Egipi ní ní pò beεede pò wa kè ní vuao ní ánusuoɔ. A gubāntoo kía tó we gia gɔɔpla.

9 Gubāntoo kíapi i m̀o lélei geomidokli kíapi bùsuwa sɔ, i εa ta a bùsuu.

10 Aà néo zì sɔuke, aa zígɔɔ káaa dasidasi. Aa dazeu aa dagua lán swa paawa, aai zika e aa ge pèɔ aà zegikiwa.

11 Geomidokli kía pɔ a pa, i gé zikai ní gubāntoo kiao ní zígɔ pò á káaa dasidasɔ, i ziblemá.

12 Tó à zígɔpiɔ sèle tàńɔ, a azia se lesi, i ní deδε de gbēɔn àaasɔɔo lee kwia (10.000), āma aɔ fuańla gɔɔpiio.

13 Gubāntoo kía a εa zígɔɔ káaa dasidasi de a káaua. Tó a gɔɔ kà, a m̀o ní a zígɔ bílapɔ, baade ní a gɔkeɔɔ.

14 Gɔɔbeezí gbé daside a fele ní geomidokli kiao. N bui gɔ pāsɔ felewà wépungu pò ní è yá papaa yáí, kási aa saaseo.

15 Gubāntoo kía a m̀o koezɔ wéle bíidezi, i sí. Geomidokli zígɔɔ gbāa a fɔ kpánéo, baa an zígɔ badeɔ. An gbāa a kao.

16 Kía pò m̀o lèlewà a ke lá a yeiwaε, gbēε a fɔ kpaèo. A ze bùsu kefenau, aɔ a dúuzɔa zé ví.

17 A zèɔ à m̀o ní a bùsu ikoo píi, āma a ledouke ní geomidokli kiaoε, i a nenɔe kpásáwà aà kpala òkpaa yáí. Yápi a zεkeo, aɔ àie víèo.

18 I gbasa aedɔ ísia saε bùsuɔwa, i si dasi, ɔ zígɔɔ dɔaana a aà kàamai mide, a to aà kàamai wí aà musu,

19 i εa aedɔ a be bùsu zegikliɔwa sa, kási a gēmbɔle à lélee, wa aà e bo.

20 Aà gēε i gbāamɔnede gbaemá a kíakεgawi káfia yáí, āma gɔɔpla gbεa a gaε, i ke pɔkūma ge zì yáí no.

21 Aà gēε aɔ de gbé gia pò wi aà kpa kpalauo ũ. Gɔɔ pɔ gbéɔ yāe yādaao, a m̀o lenakasané, i kpala símá.

22 A zígɔɔ wíwi a aε kélekele, a ní kaale ní kía pò à ledoukèaànɔ.

23 Ledoukèaaànɔ gbεa a bo aà kpe, aà gbāa i káfí, baa tó aà gbéɔ dasio.

24 A si bùsu táaede gbé pò yāe yādaaozì, i yá pò a maeɔ ge a dezì i e kèo ke. A ní pòɔ séle, a ní pòtuoɔ naaa, i ní àizεεpiɔ biile a íwaɔne. A váikpaafí ní zegikliɔ, āma a gɔɔplakεo.

25 A s̄dile, i tékpa aziaú, i si geomidokii kíazi n̄ zīgō dasidasi. Geomidokii kíapi a zíkaaàn̄ n̄ a zīgō dasi p̄ an gbāa kè zài, āma a f̄o, asa wa lekpaaf̄aàzi.

26 Gb̄é p̄ aai p̄obleaàn̄ zib̄nkpek̄eè. Wa aà zīgō yá, wi n̄ daside dede.

27 Kía gb̄ēn plapī z̄le táab̄nu doui n̄ n̄sev̄aio, aai etok̄e. A zek̄e, asa yá a mid̄e a ḡowae.

28 Gugb̄antoo kía a da a bùsu z̄éu n̄ àiz̄e z̄o, āma a v̄aikpaaf̄ n̄ gb̄é p̄ Lua bàa kúr̄n̄wa. A yáiyamá, i gbasa ta a bùsuu.

29 Tó a ḡo kà, a ea si geomidokii bùsuzi, āma gb̄ezā yápi a de lá a káauwao.

30 Be'aedeo giè n̄ g'íl̄ena, i vl̄anau, i ea gé kp̄ēn̄eb̄o gb̄é p̄ Lua bàa kúr̄n̄wa. A ze n̄ gb̄é p̄ aa Lua bàakuar̄n̄ yá gb̄o,

31 aà zīgō i Lua kp̄é gb̄āle, aai sa p̄ w̄o o lá gu lé d̄o mid̄e, aai t̄e gud̄ena* p̄léu.

32 A gb̄é p̄ aa Luabaakuar̄n̄ yá gb̄o z̄okpa n̄ m̄afilio, āma gb̄é p̄ aa n̄ Lua d̄o ze gb̄āa, aai giè.

33 An gb̄é p̄ ñ̄n̄ v̄o yāda gb̄é dasidēne, āma ḡo planāea wa n̄ gb̄ēo kwé n̄ f̄ēndao, wa n̄ gb̄ēo k̄pasa, wa n̄ gb̄ēo ka kp̄éu, wi n̄ p̄o s̄imá.

34 Tó aa kp̄agua m̄aa, wa d̄r̄le ȳo, m̄afilidēo i namá dasi.

35 Ōn̄n̄api keēo kp̄agua, ké Lua e n̄ baasa a n̄ gb̄āsi wolomá, an n̄se i pu e ḡo lé ká, asa ḡo pi a ka lá Lua d̄ilewae.

Kía p̄ a azia s̄e les̄i

36 Kíae mé a ke lá a yeiwa, i azia s̄e les̄i, i z̄ōke d̄o aziāe de diīla pii,† i d̄ōenn̄yā'ò diīo Dii musu.‡ Aà yá a ḡe e luap̄okūmab̄o maḡo ḡe láaò, asa Lua a yá p̄ a z̄ēo kee.

37 Kíapi a a dezīo t̄aa yādao ge t̄aa p̄ n̄ēo Ì̄o yei. A diie yādao, a z̄ōke d̄o aziāe d̄eñla piīe.

38 A zegik̄īo t̄aa kp̄ela a diī ū n̄ gb̄ēu. A diī p̄ a dezīo d̄o pi kp̄ela n̄ v̄uao n̄ ánusuo n̄ gb̄ē b̄ēedeo n̄ p̄ ōdēo.

39 A yáiyá zegik̄īo gb̄ē̄n̄wa n̄ a diipi d̄on̄lēo. A gb̄é p̄ aa a d̄o kp̄ela maamaa, i to aa kible gb̄é dasidēwa, i bùsu kpaalené n̄ asea ū.

40 Tó a ḡo lé kà, geomidokii kía a m̄wà n̄ z̄io, ñ̄ gugb̄antoo kía a f̄el̄wà lán z̄a'ñanawa n̄ s̄ḡo n̄ s̄dēo n̄ g'íl̄enāo dasidasi. A si bùsūzi dasi, i dagua.

41 A si bùsū kefenazi b̄. Zi a bùsū ble dasi, āma Ed̄ũ̄ n̄ M̄abūo n̄ Am̄on̄īo d̄aanāo b̄e.

42 Aà iko a bùsū daside le, Egipi a b̄o.

43 A gb̄āable Egipi àiz̄e p̄ ul̄ēawa, v̄ua n̄ ánusuo n̄ p̄ b̄ēedeo pii. Libīo n̄ Etiopīo mis̄īleè.

44 Bao p̄ a b̄o gukpe oi n̄ gugb̄antoo oio a to gili ḡēāgu, i daz̄e n̄ p̄f̄e z̄o dasi kaalea n̄ n̄ b̄ādēo yáí.

45 A a kíake zw̄akpe d̄o ísia n̄ Lua kp̄é gb̄ēs̄īs̄ī kefenao z̄ānguōe. We ñ̄ a mid̄e, gb̄e a d̄ōal̄ēo.

12

Ḡogb̄ez̄azi

1 Ḡogb̄ez̄i Mis̄eli,* gb̄āade z̄o p̄ Ì̄ ze n̄ n̄ gb̄ēo a f̄el̄e. Ḡogb̄e taasi a z̄o. Za buīo daalēḡo e ḡo bee, a taa i ke yāao.† Ḡogb̄e n̄ gb̄é p̄ an tó kú Lua taala‡ guu b̄o.

2 Gb̄é bíla p̄ lé i'ò t̄ē̄n̄aū vu. An gb̄ēo āo de àiz̄āna p̄ ū, an gb̄ēo s̄o l̄āni n̄ wí l̄āsaio p̄ ū.§

* 11:31 Dan 9.27, Mat 24.15 † 11:36 2Tes 2.3-4 ‡ 11:36 Zia 13.5-6 * 12:1 Zia 12.7 † 12:1 Mat 24.21 ‡ 12:1 B̄a 32.32, S̄oũ 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27 § 12:2 Isa 26.19, Mat 25.46, Z̄āa 5.28-29

³ Gbé pò ònò v̄iò aao tēke lán musupòowa. Gbé pò aai to dasi bò maapiò aao ikē lán saanaowa.*

⁴ Mpi s̄o Danieli, yápiò ká láu, ní nana† e gòopi lé ká. Gbé dasiò gé le wà gé la d̄sa káfi.

⁵ Ma Danieli ma gugwà, ò ma gb̄on plaò è, ado zea swa baala, ado baale.

⁶ An gb̄edo ò gbé pò bàabaa daa a ze swa'iae à mè: Yāb̄onsaepiò midē b̄oe ni?

⁷ Gbé pò bàabaa daa a ze swa'iaepi a oplaá ní a ozeo s̄e musu, ò má mà a ò ní Gòopiide t̄so‡ à mè: W̄è àā ní kinioe. § Tó wà Lua gb̄éò gā liné ní kpe wa làa, ò yápiò midē píi.

⁸ Má mà, āma mi a b̄oole d̄so, ò ma aà là: Dii, yápi a midē kpelewa ni?

⁹ A wèa à mè: Danieli, gé! Yápiò mi aò ulae, wio pò kúlewà e gòo léwa.

¹⁰ Zibeez̄i gb̄éò gb̄as̄i a wolo dasi, an n̄se a puakū lá wà ní baasawa, āma gb̄ev̄aiò wetā aao v̄ai.* Gb̄ev̄aie a yápi mao, gbé pò ònò v̄iò mé aa ma.

¹¹ Tó wà sa pò w̄i o lá gu lé d̄o midē, wà t̄è gudena† p̄èle, gòo òaa soolo n basiiòkwio (1.290) aò ku.

¹² Báaade gbé pò a gòo òaa soolo ní basopla s̄osaio (1.335) d̄ā à ká.

¹³ Mpi s̄o gé e n gòo léwa. Nȳo ánuato, ní f̄ele ká n baaa gòo léwa.

---

* 12:3 Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † 12:4 Zia 22.10 ‡ 12:7 Zia 10.6 § 12:7 Zia 12.14 * 12:10 Zia 22.11 † 12:11 Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE

Yá pọ́ kú láe bee guu

Amọsi gaa gbẹa wẹ kwi taawa Ozee gò Lua ledɔkɛna ũ Isaili b̀usu e wàò gé Yesu Kilisi ii wẹ 750. A gò wẹ baakwi e gɔɔ pọ́ Asilio Samali s̄i, ̄ Isaili kpala midɛ wẹ 721 guu.

Gɔɔ bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili b̀usu ̀ɔkpaa. Kí Yeloboaū plaade kpalablea gbẹa Asilio gb̄aa lé dedɛɛ. Kɔ̀bɔ̀bɔ̀a kpalau mé lé Samali dɛ, gb̄é pọ́ aa zè ní yákpaaanlao ̄ wàlɛ kpá kpalau. Yázɛsai pọ́ Amọsi a yá'ò lé kãfi. Luanaaikenao s̄s̄, yã'ia ní lé maamaa, asa Kanaa b̀usu táagbagbaa lé ḡk̄i e ní gb̄aaɔɛ.

Yã'ia taa Ozee lè nɔsɛa guu. Yã'ia pọ́ aà lè báasɛ d̀ɔ guupi b̀ò yà pọ́ Lua wàwã a gb̄é n̄aisai yá musu guuɛ. Lua ye aa wɛdɔ gbágb̄ai, i gbasa àò yeñzi (14.2-10). Ozee mè gb̄k̄k̄k̄k̄k̄k̄ ̄ Lua yei (6.6) lá Yesu ò a baona waasokɛa guuwa (Mat 9.13, 12.7).

Anabi Ozee lá yá zékalɛan kɛ:

Lɛɛ 1-3 Ozee kua ní a nao yá

Lɛɛ 4.1-9.9 Isaili kua yá ní lá an yápi dɛ Luaɛo

Lɛɛ 9.10-14.1 Lua gb̄é n̄aisaikɛ z̄inab̄k̄i

Lɛɛ 14.2-10 Lua yea Isailiɔzi mé a zible an n̄aisaikɛwa

Ozee nɔ ní a néo

¹ Yudaɔ k̄iao Uzia* ní Yotaũo† ní Aazao‡ ní Ezekiao§ ní Yehoasi né Yeloboaū* Isaili k̄iao kpalablegɔɔ, Dii yá'ò Beeli né Ozeewɛ.

² Ké Dii ná yá'oa Ozeewɛ, a òè: Gɛ n̄ nɔɛ d̄ɛ'ide sɛ nɔ ũ, ní ḡinasɔ̀nɛo si lɔ, asa b̀usuɛbeedɔ ma to we, aalɛ gb̄as̄ikɛ maamaaɛ.

³ ̄ à ḡè Diblaiũ né Gomɛɛ s̄è nɔ ũ. ̄ à nɔs̄iaànɔ, à nɛ'í ḡɛ ũ.

⁴ Dii ò Ozeewɛ: Tókp̄aè Yezɛɛɛ, asa má tó gb̄é pọ́ wà ní d̄ɛdɛ Yezɛɛɛo† yá wí Yehu bɛdɛo musuɛ tia, mí Isaili kpala midɛ.

⁵ Gɔɔ bee má Isaili sá é'ɛ Yezɛɛɛ guzulɛu.

⁶ Gomɛɛ nɔs̄i lɔ, à nɛ'í nɔɛ ũ, ̄ Dii ò Ozeewɛ: Tókp̄aè Wégwaakuo, asa má Isaili wɛgwa lɔ, má s̀uuukɛn̄n̄ lɔ.

⁷ Ama má Yudaɔ wɛgwa, mí ní suaba. Ma Dii an Lua, máme má ní suaba, i kɛ ní sáo ge ní f̄ɛndao ge ní z̄io ge ní s̄ɔ ge ní s̄ɔdɔ no.

⁸ Ké à Wégwaakuo kè yówa, à nɛ'í ḡɛ ũ lɔ.

⁹ Dii mè: Tókp̄aè Magb̄ɛno, asa á dɛ ma gb̄é ũo mé má dɛ á Lua ũo.

2

¹ N beeo Isaili aao dasi lán ísiale ũf̄aawaɛ, wa f̄í ní lé d̄ɔo, wa f̄í ní naoo.* Gu pọ́ má òuné ma gb̄é no, we wa ní sísiu Lua b̄éɛ néo.

² Yudaɔ ní Isaili k̄aaa ní ledoūo, aai d̄baana m̀endona dile ní pọ́ ũ. Aa b̀lɛ b̀usu ní b̀usuo, asa Yezɛɛɛ ḡɔpi aɔ z̄ɔɛ.

³ A o á gb̄é nɛ, ḡɛ ní nɔɛo, ma gb̄é n̄ ní ũ, ma ní wɛgwa.

Isaili d̄ɛa Dii nɔ gb̄as̄ikɛna ũ

⁴ Isaili, à z̄adɔ á dawa,

à z̄adɔwà,

asa ma n̄n̄ aà ũ lɔ,

mé aà z̄án ma ũ lɔ.

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11 * 2:1 Lom 9.26

Aà káaluakaa bɔ a wée,
i mikē gbāsíkεawa.

⁵ Tó màa no, má pɔ piliwàε,
i gɔ̄ puizi,

má tó aà gɔ̄ láilai,

lá wà aà ìwaε.

Má tó aà gɔ̄ gbáa ũε,

má aà li gugii ũε,

mí tó aà ga ní imio.

⁶ Má aà néɔ wegwaɔ,

asa gínasɔɔnεɔnε.

⁷ An da dóε†i kè,

ɔ̄ à ní nɔsí wisaikεa guu.

A mè á gé a gɔ̄pɔsεɔwaε,

aai a gba pɔblea ní ío ní sákáo

ní bàabaaɔ ní nísio ní v̄εεɔ.

⁸ Ayāmεto má zεδεε ní leo,

má gí liaaàzi,

ké asu tε a dàaio yáí.

⁹ Tó à sù bò p̄εε a gɔ̄pɔsεɔzi sɔ̄,

a ní leo,

a kpáλεκεnízi, a ní eo,

i με á εa ta a gɔ̄ séiawaε,

asa aà pɔ na yáa δε tiaa.

¹⁰ I d̄s ké máme ma pówεna ní v̄εεɔ kpàwao.

Ma nísi ní ánusuo ní vuao n̄nɔaaè,

ɔ̄ à a m̄ɔaokè Baaliwa.

¹¹ A yáí má εa mà a pówεna síwà

ní ma v̄εεɔ a kekεgɔ̄

ní sákáo ní bàabaa pɔ̄ à a puizi ùleoɔ,

¹² mí aà wisaikε kaè a ɔ̄zĩ

aà gɔ̄pɔsεɔ wáa.

Gb̄εε a e à aà bɔ ma ɔ̄zĩo.

¹³ Má aà pɔnakεa midε píiε,

dikpε pɔ̄ í ke w̄ε ní w̄εɔ pɔ̄

ní m̄ɔ dafu pɔ̄ ní kámabogɔ̄ pɔ̄.

¹⁴ Má aà v̄εεliɔ ní aà kaad̄εnliɔ δελεε,

lí pɔ̄ à mè a gɔ̄pɔsεɔ mé flabòðεpiɔ,

mí tó gupi gɔ̄ tàaa ũ, s̄εanɔbɔɔ i ble.

¹⁵ Lá à tulaletikàtea táaɔnε,

à azía kèke ní tāanaɔ ní nɔamblebɔɔ,

à p̄εεð a gɔ̄pɔsεpiɔzi,

ɔ̄ ma yá s̄aaàgu,

yápiɔ yáí má aà wet̄ε.

Ma Dii máme má ò.

¹⁶ Má tó Isailiɔ ma yáze e,

má géínɔ gbáauε,

mí ní n̄ðε níniné.

¹⁷ We má ní v̄εεbuɔ sɔaauné,

mí Akoo guzule† kené pɔ'εze ũ.

† 2:17 Yoz 7.24-26

Aa ma yāma lá aa mà ní wéndia gɔɔ,
gɔɔ pɔ aa bɔ Egipi.

¹⁸ Ma Dii ma m̀e:

Gɔɔbeezi aa om̄e ní z̄á,
aa om̄e Baali bo.

¹⁹ Má táaɔ tɔbo ní léu,
an tó aɔ dɔ́ngu bo.

²⁰ Gɔɔ bee má yádile pɔɔne píi an yá musu,
s̀eanaɔbo ní b̄a ní pótáa'onkuawaɔ.

Má sá ní f̄endaɔ ní z̄io mid̄e an b̀usuu,
mí tó aɔ ku we dɔɔɔa.

²¹ Má á ke ma nɔ ũ e gɔɔpiie,
má á ke ma nɔ ũ a zéwa súsue,
mí w̄enad̄ó gb̄eke guu.

²² Má á ke ma nɔ ũ ní náaio,
íɔ ma d̄ó Dii ũ.

²³ Ma Dii ma m̀e:

Gɔɔ bee má sw̄aw̄ē.
Má sw̄áse musu yái,
musu i sw̄áse tɔle yái,

²⁴ tɔle i sw̄áse pówena ní v̄eɔ ní n̄isio yái,
aai sw̄áse bui pɔ má t̄ó yái.

²⁵ Má ní t̄ó ní b̀usuu maz̄ia pɔ ũ.
Bui pɔ ma tɔkp̄àè Wégwaakuopi,
má ní wegwa.

Bui pɔ ma tɔkp̄àè Magb̄eɔnopi,
má oné ma gb̄éɔ,
aai om̄e ní Lua.‡

3

Ozee gea a nɔ kúí

¹ Dii òm̄e bo: Ge ñyɔ ye n nɔ gb̄ásikena pɔ ḡɔ p̄ale yeaàzizi, lá ma Dii má ye Isailiɔziwa,
baa ké aai ze ní dii p̄aleɔ, aai ní v̄eɔbe k̄aaɔ nid̄e.

² ɔ ma ánuɔ kp̄a ɔwat̄e ḡeɔ ní naa w̄eɔ koko ḡeɔ.

³ Má òè: Gɔɔ pla k̄emaɔ. Nsu d̄óe'ni ke bo, nsu gé ḡe k̄i bo, míɔ kunnɔ.

⁴ Asa Isailiɔ gɔɔplake k̄iasai, d̄aanasai sa'osai gb̄ep̄elasai gb̄elasai sa'o'ulasai.

⁵ Bee gb̄ea aa ea su, aai Dii ní Lua ní ní k̄ia Davidi buio k̄i wele. Gɔɔgb̄ez̄ázi aa ze ní Diio
ní a èf̄aio ní kpakpanagaaɔ.

4

Dii b̄ɔɔa ní Isailiɔ

¹ Isailiɔ, à ma yāma,
asa má yāv̄i ní b̀supideɔ.

Gb̄e náai v̄io, gb̄e gb̄eke v̄io,
gb̄e ma d̄ó b̀sue bee guu.

² Gb̄ékaa ní ētoao mé kú a guu
ní gb̄eɔo ní kp̄ái'oao ní gb̄ásikeao.

Aai gb̄aam̄é,
an gb̄eɔalia z̄ez̄ea v̄io.

‡ 2:25 Lom 9.25, 1Piɔ 2.10

³ A yáì tò bùsupi gò wēnannɔ,
gbé pò kú a guuɔ gò yèesai pii.
Baa se nòbɔɔ ní bāɔ ní kpɔɔ lé gaga.

⁴ Gbēe su lekpaakεo,
gbēe su zɔakao,
asa á sa'onao áme mále bɔbɔánɔ.

⁵ I gēnalε fáane,
á ānabiɔ sɔ aai gēnapi léánɔ gwá.
A yáì má á bui midε.

⁶ Ma gbéɔ gò kaalea dɔa késāma yáì.
Lá a gí dɔai,
má gí àò de ma gbàgbanao ùε.
Lá mapi á Lua ikoyā sàágu,
màa á néo yá a sāmāgu sɔ.

⁷ Lá sa'onapiɔ kò,
màa an duunkεamεε kò,
aa ma gawi leũkpakè ní wíyāo.

⁸ Aai sa pò ma gbéɔ ò ní duuna yáì pò só.
A yáì an yāvāikεa ì kené na.

⁹ Sa'onao muua ní gbépiɔε.
Má ní dàakεao wíné ní musuε,
má flaboné ní yākeawae.

¹⁰ Aa pɔble, kási aa kāo,
aa gbāsíkε, kási aa káfio,
asa aa pákpāmazi,

¹¹ aa zè ní gbāsíkεaoε.
Vèε zi ní a dafuo ní mi líaa.

¹² Líɔ sɔ aai gé yāgbεaimá,
màsokεna go ì yā'oné.
Gbāsíkεa mé ní sāsā,
aai gbāsíkε aa ní Lua to weε.

¹³ Aai sa'o gbèsisio musu,
aai tulaletikateεa sìsiowa
giali ní baalio ní gbénelio gbáu,
asa a uena ì kené naε.
A yáì tò á nenɔεo ì dɔé'ii kε,
mé á né nao ì gbāsíkε.

¹⁴ Tó á nenɔεo dɔé'ii kè,
mé á né nao gbāsíkè,
má ìadamáo,
asa á gɔεo ì ge na nɔε dɔé'iiideowae,
aai gé sa'oi ní táakpe káaluaoε.
Bui pò dɔa vío ì kaaleε.

¹⁵ Isailio, baa ké a gbāsíkè,
Yudaɔ su tàaekε màao.
Asu gé Giligalio,

ásu Betavē sìsì kūo,
ásu legbē we à me ní Dii kuaoo.

¹⁶ Isailio swá gbāa lán zununuwae,

ṣ mà géíno dádákékíi lán sãowaa?

¹⁷ Eflaiũ buio nà táawaa,
wà ní tó we.

¹⁸ Tó an í gbãa làa, aai gbãsíkekε,
an dɔaanao ye wisaiyã à kè zài.

¹⁹ Zàa a ní séle taðe,
an sa'okíio i widamá.

5

Isailio daa yáu

¹ Sa'onao, à yáε bee ma,
Isailio, à swákpa.

Kibedeo, à swádo yái,
asa mále yãdaálaε.

A gōné bai ũ Mizipa,
a filifilimbakpàné Taboo.

² Gbé dɔsaipio kà zã ní gbẽdeao,
mámε má ní swágaga nípii.

³ Mámε má Eflaiũ buio dō,
Isailipio yá ulεamεεo.
Eflaiũ buio zè ní gbãsíkeao saε,
Isailio gbálè.

⁴ An yákeao mé tò aali su ní Luawao,
gbãsíkea kú ní sōu, aa Dii dōo.

⁵ Isailio wala í ní dayãu,
Eflaiũ buio í gẽmbɔle ní duunkεa guu,
Yudaο í gẽmbɔleńno sōε.

⁶ Aai gé Dii kíi wεεlei ní ní são ní ní zuo,
kási aali bɔwào, à azía gáné.

⁷ Aa bò Dii kpe, ṣ aa naaenεo í'i.
Wa ní kaale saε e mo do,
ampio ní ní buao.

⁸ A kuupe Gibea!

A kàaεpe Lama!

A zìgãale Betavē!

A dɔaa Běyãmεε buio!

⁹ Eflaiũ bùsu a gō bezia ũ an wetãgɔɔε.
Yá pó mále o Isaili buioε sea vío.

¹⁰ Yudaο kíaο de lán gbé pó aai koo se sɔowaaε.
Má a pɔkũma bɔbɔmá lán ídaa guawaaε.

¹¹ Wàle gbãamɔ Eflaiũ buioε,
yákpale mé ní ble,
asa aa gi te yãpãie.

¹² Má de Eflaiũ buioε lán bléwaaε,
má de Yudaοε mekεmuuna ũ.

¹³ Ké Eflaiũ buio ní gyákea è,
mé Yudaο ní bɔkea è,
Eflaiũ buio gè Asilio kíi,
aa gbéó zì donle gbεai ní kía zɔowa,

kási a f̄́ á gbágbāo,
 a f̄́ tó á b̄́ láao.
 14 Asa máo de Eflaiũ buiõne lán nòomusuwaε,
 máo de Yudaõne nòokusi ũε.
 Má ní taitaiε, mí dazeu,
 má tárnõε, suabanae aõ kuo.
 15 Má dazeu, mí tá ma kúki,
 e aao ní tàae dõ, aai ma kíi wεεε,
 aai ma aeya ní yooyea guu.

6

Isailio i nòselileo

1 A mo wà εa ta Diiwa.
 Ǿme wá taitai,
 kási a wá gbágbāε.
 Ǿme wá ké'ia,
 kási a εsekwàwẽεε.
 2 Gõõpla gbεa a wá lé ní láo,
 a gõõ àaõde z̄́ i wá fεε,
 w̄́o kuaànõ.
 3 Wà Dii dõ wá péε aà dõai.
 Lá gudõa sea v̄́o, a bõ mówá,
 a mówá lán káabuan louwa,
 lán lou gbεzã pó ì kwe t̄́olewawa.
 4 Eflaiũ buiõ, bó má keánõ?
 Yudaõ, bó má keánõ?
 A yeamazi de lán suawaε,
 lán k̄́ok̄́o fii pó ì ḡ́zeawa.
 5 A yái tò ma á z̄́εz̄́ε
 ní yá pó bõ ma léuo,
 ma á dede ní ma ānabio yáõ.
 Ma yákpalekeεaánõ bõ lán loupileawa.
 6 Gbẽkekeakõε õ má yei,
 i ke ma gbagbaa no.*
 Ma dõa Lua ũ maa de sa pó w̄́ a pó káteu à tékũa.
 7 Aa ma bàakuaánõ yá gbòo,
 aa bõ ma kpe Adama.
 8 Galada bùsudeõá yāvāikenaõne,
 gbẽde'au mé ìb té ní iau.
 9 Lá gbāamõnedeõ ì gb̄́ε k̄́pákpa,
 màa sa'on gālio ì ke,
 aai gb̄́ε dede Sikεũ zéu,
 we aai dàakeuné.
 10 Ma yá pó ì dimá è Isailiõwa,
 Eflaiũ buiõ nízia kpà gbās̄́ikeawa,
 Isailiõ gbālè.
 11 A Yudaõ s̄́ a ma vāikea guu,
 a ka kekeεa!

* 6:6 Mat 9.13, 12.7

7

¹ Tó má ye mà su ní ma gbéṣo ní pá ziuε,
 tó má ye mà Isailio gba aafiaε,
 Eflaiũ buipio duuna i bile,
 Samalideṣo váikeaṣo i bo gupuau.

² Aale e ní yákeae domaguo.
 An dàa kùaamá, mále wesie.

³ An yáváikeaṣo i ka kíagu,
 an moafili i ke doaanaṣone na.

⁴ Gbásikenaṣone nípii,
 an me iṣo wāa lán pēekpewa.

Za pēetotogṣo e a kákágṣo
 pēekena lí a té keke bo.

⁵ Kíá dikperegṣo véε i tékpa kíaguo,
 kíá i ṣoda kṣo ní gbélaanikenaṣo.

⁶ An me wà ní kṣonio lán pēekpewa,
 gwá an pṣo i gi àṣo fēa e gu gè dṣo,
 ṣi dede kṣo lán tēlepowa.

⁷ Ampii aa wāa lán pēekpewa,
 aaĩ bùsu yāgṣogṣonaṣo mómo.
 An kíaṣo i kwe pii,
 an gbēε lí lezumazio.

⁸ Eflaiũ buio yāalea ní buipāleṣo,
 ṣi aa gṣo lán kàagbaala lilesaiwa.

⁹ Buipāleṣo lé ní gbāable, aa dṣo,
 an mikā lé dadau, aa a fān vío.

¹⁰ Isailio wala i ní dayāu,
 gia ní beeo aali tá Dii ní Luawao,
 aali aà kíi weleṣo.

¹¹ Eflaiũ buio de lán felenawaε.
 Soṣṣone, aa mi vío,
 aaĩ lezu Egipiozi,
 ṣi aaĩ ea gé Asiliṣo.

¹² Tó aa dàzeu, má táalu zuńlaε,
 mí ní kwé lán bāṣo.
 Tó aa kàaa gudoũ,
 mí ní wetā ní váikea yái.

¹³ Waiyoo ampio, asa aa kēεε.
 Kaale mé gṣoné, asa aa bṣo ma kpεε.
 Má ye mà ní bo, ṣi aaĩ εdṣo.

¹⁴ Aali wiilea ní nṣemendooo,
 aaĩ wiipe ní lii musu.
 Aaĩ níziá líli pówena ní véεo ea yái,
 aaĩ kēa.

¹⁵ Ma ní toto,
 má tò an gāsa gbāakũ,
 ṣi aaĩ láasoo vái ke ma musu.

¹⁶ Ma Musude, aali suao,
 aa de lán sá gia baiwaε.
 Fēnda mé a ní kíaṣo kwé an lé'εaa yái,

Egipiò i n̄ yáab.

8

Yákpale z̄s̄lea p̄òòb̄oz̄ák̄enaòwa

¹ L̄épe k̄àaewa!

Wàle su lélei ma gbé Isailiòwa lán kúuwa,
asa aa ma bàakuañò yá gbòò,
aa b̄ò ma ikoyā kpeε.

² Isailiò ì lezumazi wà me:
Wá Lua, wá n̄ d̄s̄!

³ Lá Isailiò ḡi yāmaai,
ibεε a n̄ gbεseleε.

⁴ Aaì k̄iáò kpa ma lé saiε,
aaì d̄oanaò dilε ma d̄s̄a saiε.
Aaì t̄áaò pí n̄z̄iáε n̄ ánusuo n̄ vuao.

A yái ò aa kaalei.

⁵ Ma gi Samalideò zugaaei,
ma p̄ò p̄añzi.
Kua gbālesai aò n̄ fu e b̄oε ni?

⁶ Isailiò z̄ík̄ena mé ḡáaepi kè,
Samalideò p̄ópiá Lua no,
wa wíwi k̄élek̄eεε.

⁷ Iana aaì t̄s̄, ò ì b̄olené z̄àa ù.
Ese i p̄iao, wa e w̄isilò.

Baa tó à p̄iá,
buip̄aleò mé aa mó n̄ p̄ó naaa.

⁸ Isailiò ḡò p̄òbleaò ù,
aa ḡò lán p̄ó p̄ó wa yeiòwa buiò guu.

⁹ Asa aa gè Asiliòwa,
lán s̄èa z̄àa'ina p̄ó ìò bε adowaε.
Eflaiù buiò ì gbēna wεεε n̄ p̄óoε.

¹⁰ Baa ké aa gbēnakp̄à n̄ buip̄aleò,
má n̄ naaaε sa.

Kiá z̄ò mé a òt̄má,
aaì na laoawa.

¹¹ Eflaiù buiò sa'ok̄iò k̄ò duunak̄ēama yái,
ò sa'ok̄ipiò ḡòné duunk̄εεε ù.

¹² Ma yāk̄èné dasi ma ikoyā ù,
ò aa d̄ilε yā z̄ilo ù.

¹³ Aaì ma gbagba, ò aaì a n̄ò só.

Ma Dii ma p̄ò namáo,
an v̄aik̄ea d̄omaḡu.
Má tó an duuna wi n̄ musuε,
aaì ea ta Egipi.

¹⁴ Isailiò Kena yá s̄ānguε,
ò aale n̄ kibεò kpakpa.

Yudaò lé w̄éle b̄iideò k̄álek̄ale,
k̄ási má t̄es̄ò w̄élepiòwaε,
an kibepiò i tékū.

9

¹ Isailio, ásu pɔnakεo,
 ásu yáalo lán buipáleɔwao,
 asa a á Lua tò we,
 a γε gbásikè táa yá musue.
 Pówengbēkii píiu á pɔ ɔɔ dɔ táagbagba'aseawae.

² Pówengbēkiió ní v̄eefēkiió f̄ó á gwao,
 v̄eε dafu a bɔo.

³ Eflaiū buiɔ gō Dii bùsuuo,
 aa ea ta Egipi,
 aa ní t̄ε ble Asili bùsuu.

⁴ Aa e v̄eε t̄óle Diiwa weo,
 an sa'obɔɔ kaaàguo.
 An blepiɔ de lán γε'ɔɔlɔnaɔ blewae,
 a blenaɔ gbāleε.

Aa blepi mɔaokε níziaε,
 aa e γεò Dii kpéuo.

⁵ Dikpe pó Dii díle a pó ũɔ,
 kpelewa aa ke gɔɔpiɔ z̄íi?

⁶ Gwa, baa tó aa píli kaalewa,
 Egipiɔ ní γε káaa, Mefisideɔ ní ví.
 Leaa mé a kúaa ní ánuusu pó beεedeɔwa,
 lesikao i kúle ní kpéɔwa.

⁷ Tɔsimagɔɔ lé mós,*
 fiabonegɔɔ lé ká!

A to Isailio d̄ó!
 An duun z̄ɔɔ ní íi pó aa sè ní Luao yái,
 aaí anabi gwa sɔũ ũε,
 aaí gbé pó Lua Nisina lé dɔaaε dile íande ũε.

⁸ Anabiá gudōanaε
 ma Lua gbé Eflaiū buiɔne,
 ɔ w̄i filifilimbakpaè a táa'ozeu,
 w̄i íbelesεaànɔ a Lua kpéu.

⁹ Aa sí yādɔɔsaiu
 lá wa kè Gibea yāawa.†
 An v̄aikεa dɔ Luagu,
 a ní duuna winé ní musue.

¹⁰ Ma Isailio ea de lán v̄εεbeɔ kōmpaa gbáauwae.

Wésia ní deziɔle de lán kaadɔen né séia eawae.
 Ama ké aa kà Baali Peoo,
 aa nízia kpà táawa,‡

ɔ aa b̄èkù lán pó pó aa yeipiwa.

¹¹ Eflaiū buiɔ gawi a gēzea lán bāwae.
 Nɔsia aɔ kuo, nɔsindee aɔ kuo, ne'ia aɔ kuo.

¹² Baa tó aa né gwà, à gbāakù,
 má tó aa kuawàε e gbéɔ γε láaò.
 Waiyoo ampiɔ, tó ma bɔ ní kpe.

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 Dɔa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

13 Má è Eflaiũ bui néo gǝ
 lán nòo pò toenaò ní dadan'aekewa,
 aa b̀̀le ní ní néo gb̀̀edenaòne.
 14 N ní gba pò Dii! Bó ñyǝ ní gbai?
 Neansakpe pò a nò ì gboo ní yó isaiòe.
 15 An vāik̄ea ku Giligali píi,
 we ma zauñgu.
 Má ní yá ma kpéue,
 ké an yākeaò vāi yái.
 Máò yeñzi bo
 an kía swágbāadeò yái.
 16 Eflaiũ buiò gyã sè,
 an zína imi, aale ne'io.
 Baa tó aa ì,
 má tó né pò an pò d̀̀wàò gagae.

17 Ma Lua a gínziè,
 aai liaaliaa buipáleo guu,
 asa aai aà yāmao.

10

Isailio kpala mid̄ea

1 Isailioá v̄eli otaae yāa,
 aai ne'i níziè.
 Lá an népio k̀̀,
 màa an sa'ok̄io k̀̀.
 Lá an bùsu maakũ,
 màa aa zāblè ní gb̀̀è táaòwa.
 2 Moafili ní s̄o pà,
 an tàae a wi ní musue sa.
 Dii a ní sa'ok̄ipio gbooe,
 í ní gb̀̀è táapio wíwi,
 3 aai gbasa me: Wá kía v̄io,
 ké wá Dii v̄ia v̄io yái.
 Baa tó wá kía v̄i,
 bó a f̄o wow̄ei?
 4 Aai lé p̄aò gb̀̀egb̄e,
 aai eeo tóto,
 aai ledouò kek̄eño,
 ò k̄o káalak̄ea ì ligua
 lán sàpaa dafu k̄ae néwa.
 5 Samalideò me a lua Betav̄e gáae yái,
 wa óòbè, a sa'onao ì búbuape.
 A gawi a mid̄e,
 asa wa símá wà taðe.
 6 Wa se tað Asili bùsuu falu ù an kía z̄oee.
 Eflaiũ buiò gee a ḡo kpá ní wéi,
 wí a Isailio kú zé pò aa se yái.
 7 Samali bùsu a mid̄e,
 a kía a ḡezea

lán lí miɔna pɔ́ í lé séwa.

⁸ Gulesí pɔ́ wa bò táaɔneɔ bāde,
asa a de Isailiɔ duuna ũe.
Leɔ ní lá úadeɔ fele da ní sa'okɔipiɔla,
aai o gbesiɔne aa léle simá,
aai o sɔsiɔne aa kúnla.*

⁹ Za gɔɔ pɔ́ Isailiɔ duunakè Gibea, aa zède.
Zi a yābēekenapiɔ le Gibeaó lé?

¹⁰ Gɔɔ pɔ́ má yei, má ní swágagae,
buipāleɔ i mɔ kāaańzi,
aai mɔkamá ní duuna lee pla yái.

¹¹ Eflaiũ buiɔá zununuɛ,
wà zídàè, a ye ésegbēai.
Má zuudané ní nɔe maaɛ,
mí tó aa soona gále.

Yudaɔ i sapa,
Yakɔbu buiɔ i gudaaf.

¹² A maa tó, í keke gbēke ũ.
A kpase kē wásawasa,†
asa Dii kíi welea gɔɔ kàe,
e aàɔ mɔ èfāaiɔ pisiwá.

¹³ A vāi tò á kèke yābēe ũ,
ō a ble mɔafilidepi blè.
Ké a ázia gbāa náaikè,
mé a ze ní á zīgō dasiɔ yái,

¹⁴ wa zì zɔadɔwá,
wa á wéle bíideɔ dúuzō,
lá kí Samana Betaabe kàale
à nɔeɔ ní ní néo wíwi zikagɔɔwa.

¹⁵ Maa wa keé Betelideɔ,
asa á vāikɛa kè zàie.
Tó gu dò, Isailiɔ kía aɔ ku lɔo.

11

Lua yea Isailiɔzi

¹ Ké Isailiɔ de èwaasona ũ,
ma aà gbèsi Egipi.*

² Ama lá mále lezuńzi,
màa aale zā kūmanɔ.
Aaĩ sa'o táaɔwa,
aaĩ tulaletikateɔ ní diipione.

³ Máme ma tá dàda Eflaiũ buiɔne,
ma ní kpá ma kùe,
ō aai dō ké máme ma ní gbá aafiao.

⁴ Ma gbēke galakpàné,
ma ní gále ní yenzi bao,
ma zuubòlené,
ma naale ma ble kpámá.

* 10:8 Luk 23.30, Zia 6.16 † 10:12 Zel 4.3 * 11:1 Bɔa 4.22, Mat 2.15

⁵ Lá aa gĩ nòselilei,
 aa ɛa ta Egipio lé?
 Asilio mé aao kiblemá.
⁶ Fɛnda a teke an wéleɔ guu,
 wa ní bɔle gbáaɔ wíwi.
 Wa ní lekpaai gboo,
⁷ asa ma gbépio bɔ ma kpe.
 Baa tó aale lezumazi,
 ma Musude, má ní gba gbáao.
⁸ N beeo á Eflaiũ buio,
 má fɔ ɔkpaázio,
 á Isailio, má fɔ mà á kpámáo.
 Má fɔ mà kéé lá má kè Adamaewao,
 má fɔ mà á baa daaa ní Zeboiũoo.†
 Ma nòselile á yá musu,
 ma wɛnadɔaé fɛle.
⁹ Má ɛa Eflaiũ buio ásooke lɔo,
 má pɔkũma pásí bɔbɔmáo,
 asa Luan ma ũ,
 i ke gbɛnazinan ma ũo.
 Lua pó a kua adoan ma ũ á guu,
 má mó á kaaleio.
¹⁰ Má pala lán nɔɔmusuwa,
 aai temazi.
 Tó ma pala,
 ma népio bɔ be'ae oi,
 aai mɔ ma kí ní lualuao.
¹¹ Aa bɔ Egipi ní lualuao lán bāɔwa.
 Aa bɔ Asili bùsuu lán felenaɔwa,
 mí ní kále ní be.
 Ma Dii máme má ò.

12

Isailio duunakea

¹ Eflaiũ buio yáliamazi,
 Isailio mɔafilikèkemee,
 Yudaɔ lé pāmee zéa lɔ
 baa ma Náaide pó ma kua adoa.
² Eflaiũ buio í ñana mómo,
 aaiɔ kpáleke íampuu,
 sásayá ní yápasio í kó ní guu.
 Aai kɔ yáma ní Asilio,
 aai gé Egipi ní nisio.
³ Dii yáví ní Yudaɔ,
 a Yakɔbu buio dàa wíné ní musu,
 i fiaboné ní yákeawa.
⁴ Yakɔbu dɔ a v̄i gbatoewa a da neasakpeu.*
 Ké à zɔ̀kù, à dɛ̀kà ní Luao,
⁵ à dɛ̀kà ní aà malaikao à dɛ̀nè,†
 à ɔ̀lò à sùuugbèawà.

† 11:8 Iko 29.23 * 12:4 Daa 25.26 † 12:5 Daa 32.24-26

A kpàaũaàno Beteli,‡
 5 à yā'òààno we.
 6 Àà tón Dii,
 Dii Lua Zīgōdeε.
 7 Apio sō, à su á Luawa,
 ào kú ní gbēkeo ní yākea a zéwao,
 á wé io do á Luazi gōpii.
 8 Laatana ìo kiloo vāi kūa,
 gbēblea mé i keè na.
 9 Eflaiũ buio mè: Wa ke odoũ,
 wa gō àizeedeo ũ.
 Wá odapi yái
 wa wá yāvāi ge duuna eo.
 10 Mámema Dii á Lua,
 ma á bóle Egipiε.
 Má tó à ea ào ku zwāakpeo guu loε,
 lá i ke dikpe zíwa.
 11 Ma yādà ānabioε,
 máme má tò aa wépinguo è dasi,
 5 aa yā'ò gbéone ní yáasio.
 12 Lá Galadadeo zè ní tǎa yáo,
 aa gō pǎ sīanaε.
 Lá Giligalideo ì sa'o ní zuswanao,
 an sa'okio gōné gbèzeo ũ bugbeue.
 13 Yakobu bàalè gè Sili bùsuu,
 Isaili zoblè we nowelea yá musu,
 no yá musu 5 à dádākè. §
 14 Dii tò ānabi bō ní Isailio Egipi,*
 5 à ní dádākè ānabipi sabai.
 15 Eflaiũ buio Dii po fèlèè maamaaε.
 Dii a to an gbēdea yá wí ní musue,
 i fiaboné sa pó aa kàagu yái.

13

Dii pōpaa a gbézi

1 Ké Eflaiũ buio yā'ò, wà lùalua,
 aame gbāa Isailio guu.
 O aa tàaekè Baali yá musu,
 a yái an kpala a gai.
 2 An duunkεa lé dedee sa,
 aale ānusu kása ríziε tǎa ũ.
 An zíkεnao mé lé ní diipio pi ní òno léu.
 Wí ní yā'o wí me,
 aaí sa'o ní gbēnazinao,
 aaí lépepe zugaaε taaowa.
 3 A yái tò aa gō lán suakpaa kōwa,
 lán kōkō fii pó ì gēzewa,

‡ 12:5 Daa 28.10-22 § 12:13 Daa 29.1-20 * 12:14 Bba 12.50-51

lán ése úa pò zàa ì séléwa,
 lán súele pò ì bò fèntiúwa.
 4 Mámema Dii á Lua pò á bóle Egipi.
 Asu àò diie dōo, ma bàasio.
 Suabanae kuo, sema mapi.
 5 Mámema ma á gwá guwawaiu,
 ma òlíaázi bùsu guwáadeu.
 6 Ké ma á dádākè, a kā.
 Ké a kā á làa, a ázia sè lesí,
 ò ma yá sãágu.
 7 Too! Má kusiwá lán nòomusuwae,
 mí á dádá zéu lán gbèaanawa.
 8 Má mlēwá lán wài pò wà a né sèlewae,
 mí á kùa goaa mà á só lán nòokusiwa,
 má á taitai lán maiwa.
 9 A Isailio, á kaalee,
 ké a bò mapi á Dònlède kpe yáí.
 10 A kía pò ì á suaba ku máe sa?
 A wéle dōaana pò á òné
 aa kía kpáé* ku má ní?
 11 Ma kía kpáé ní pòkūmao,†
 ò ma aà síwá ní pòfēo.‡
 12 Eflaiū buio yāváiò dílea,
 wà ní duuna kà láu.
 13 Aa de lán né sòúwa a igòò,
 nòwāwā m̀ò, ò népi gí b̀oi.
 14 Má ní bò bēda gbāaue?
 Má ní sí gawae?
 Ga, n sēwe kúmae?
 Bēda, n gbēkaalebò sò bē?§
 Má ní wegwao.
 15 Baa tó Eflaiū buio k̀ò ní gbéò guu,
 ían wáa a bò guwawaiu à sumáe.
 Nib̀ona a giigaga,
 l̀ò'i a ba,
 wa léle ní làasiòwae,
 wi ní pò bēedeò séle.

14

1 Samalideò tàae a wi ní musue,
 asa aa b̀ò ní Lua kpee.
 Wa ní kwé ní fēndaoe,
 wi ní néò wíwi,
 wi ní nòsindeò puipui.

Isailio nòselilea

2 A Isailio, à su Dii á Luawa,
 á yāváiò mé tò a kpagua.
 3 A su Diiwa, í yāsiuè à oè:
 Wá yāváiò kéwá,

* 13:10 1Sam 8.5-6 † 13:11 1Sam 10.17-24 ‡ 13:11 1Sam 15.26 § 13:14 1Kln 15.55

gbãakpawázi, wí n sáaukpa.

⁴Asiliò fṵ wá bṵo,
wá di ní sṵò kpe lṵo.

Táa pṵ wa ní píò
wá ní sísi wá diiò ù lṵo,
asa níme ni tone pṵ gwana víoò wegwa.

⁵Ma Dii ma mè:
Má ní gbágbā ní ní pòòbṵzãkegyãò,
ma yearízi a ke zài,
asa ma pṵ wèemá.

⁶Máò de Isailiòne mòse ù,
aaiò vuke,
aai zínapele lán Libã bùsu líwa.

⁷Aa bṵòbṵò,
aaiò gawi ví lán kuliwa,
an gí iò na lán seḍe líwa.

⁸Aa bekpa ma uei,
aai bṵe lán pṵwenawa.
Aa vuke lán vḗeliwa,
aai tṵò lán Libã bùsu vḗewa.

⁹Bó Èflaiù buiò ke ní táaò bi?
Máme má ní wabikea sí,
míò wḗteńzi.
Má de lán pḗli pṵ a lá sisiawaε,
an káfia a bṵ ma kíie.

¹⁰Déme òno víi?
Aà làasooke yápiwa.
Déme làasoo víi?
Aà yápi gbadṵ.
Asa Dii yákeaò maa,
gbḗmaaò ò tei.
Aà yámansaio sṵ aai pāalèè.

YOELI

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Yoeli yá ì gbéó gba gbãa gɔɔpii. Yá gbia pò Yoeli ò a lá guu mé Dii a gbãa ɔba buiɔne ní aà yákpalekeεańnoo ũ. A yákpaleke ní Isailiɔ a ɔtonɔkɔi gwasai yá musu, mé a yákpaleke ní buipáleɔ an zaa Isailiɔgu yáí. Músi yáɔ ɔbaa yákpalekeεgɔɔpie ní gu daa yàaaó ní pòkēsāmao. Kwaɔ léεamá ní iminakaao ní pòɔ tékūao ní zígɔɔ léεamáo lé kaalegɔɔpi yá bɔɔleke (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A de lá ānabipi lé yá'o azia gɔɔ yá musuwa ní yá pò a su mɔɔ píi.

Gea sua yá pò àle yá a waasokea guu webɔa: Isailiɔ gɔɔ gii, aai e Lua kpé zikè lɔo, ɔ àle oné aa ea su Luawa aa wabikewà (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gɔ gii gĩa, yá i gbasá bɔńnoo na sa. Pɔdinzi pò Lua a legbèné (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yá i kɔse ní pòkēsāma pò de aà pòkūmabɔbeamá ũoo. Yá a zɔle buipáleɔwa (4.1-16), Isailiɔ i dɔ sa lá Lua kua ní guu de. Yoeli ānabikekeεa lé ɔbɔwēε ké ziewa Lua aɔ kú ní bui píio, asa Lua a a Nisina pisimá (3.1-2). Lua legbēapi pàpa Yesude káauɔ gɔɔ Pāteko dikpegɔɔzi (Zin 2.16-21).

Kaalegɔɔ pò Dii dile

¹ Dii yá'oa Petue né Yoelien ke.

² Mae zɔɔɔ, à yáε bee ma!

Gbé pò kú bùsuu laɔ píi, à swákpa!

Yáε bee taa kè á gɔɔ
ge á deziɔ gɔɔe?

³ A dau siu á néɔne,
aai o ní néɔne,
an néɔ i o ní néɔne lɔ.

⁴ Pò pò kwasutēɔ tò
sēsewekwaɔ sò.
Pò pò sēsewekwaɔ tò
kwa búunaɔ sò.
Pò pò kwa búunaɔ tò
kwa keleɔ sò.

⁵ A vu iu idenaɔ, í ɔɔlɔ!
A búbuape vēeminaɔ ápii

vēε dafu yá musu,
asa wa wò á léwaε.

⁶ Buie lèle ma bùsuwa,
aa gbãa mé an dasi lé vío,
an swaa de lán nòomusu swaawa,*
an kánkānaɔ de lán nòokusi kánkānawa.

⁷ Aa ma vēeliɔ ɔɔkpà,
aa ma kaadɔenliɔ kè kélekele.
Aa a tee wòlo kòle,
a gɔna gɔɔ kpá píuu.

⁸ A búbuape lán wéndia pò lé a gɔkpama gaa ɔɔlɔ
à zwánkasa kàkaalawa.

⁹ Pòwena ní vēε gbao zēε Lua kpéu,
sa'on Dii gbàgbanaɔ lé ɔɔlɔ.

* 1:6 Zia 9.8

10 Bua músikè,
 tɔɔlɛ gɔ̃ wɛnannɔ,
 pɔ́wɛna ásookè,
 vɛɛbɛ í vío,
 ku i bɔo.

11 Zɔ̃ɛɔ, à ɔku á wéwa,
 vɛɛbudeɔ, à búbuapɛ.
 A ɔɔb mase ní éseo yá musu,
 asa bua pɔkɛkɛa i zɛkɛo.

12 Vɛɛliɔ i'ò,
 kaadɔɛnliɔ lá dònzi
 ní gbɛafuɔ ní daminaɔ ní maɔɔ.
 Sèa líɔ giigàga píi,
 pɔna làa gbɛnazínaɔwa.

13 Sa'onɔɔ, à zwànkasa kákaála
 à bala bɔ ɔɔu,
 Lua gbagbakii zikɛnaɔ,
 à búbuapɛ.
 Ma Lua gbàgbanaɔ,
 à mɔ i la ní zwànkasaɔ daa,
 asa pɔ́wɛna ní vɛɛ gbao lé gé á Lua kpéu bɔ.

14 A lɛye dilɛ Lua pɔ́ ũ,
 à gbéɔ káaa,
 à maezɔɔ sísí
 ní á búsudeɔ píi
 aa mɔ wiile Dii á Luawa a kpéu.

15 Agya! Asa Dii gɔɔ káikù,
 kaalɛgɔɔ pɔ́ Gbâapiide dilɛ lé mó.†

16 Pɔblea i láa wá wáao lé?
 Pɔna ní yaalɔ mĩde wá Lua kpéu.

17 Pɔ́wɛna gɔ̃ koosiinnɔ búsukɔ̃tɛu,
 dɔɔ gɔ̃ yáiyai, gbaɔ gbòo,
 asa pɔ́wɛna gĩɛ.

18 Zuɔ wii gɔ̃ dɔ, asa sɛ kuo,
 kpásaɔ bílikè gékíiwa.
 Baa pɔtuo nénaɔ lé íamaɛ.

19 Dii, málɛ lɛzunzi,
 asa dádákɛkíiɔ tekùɛ,
 tɛlɛpiɔ sɛsao líɔ sàsá píi.

20 Baa sèanɔbɔɔ, n ni lé ní de,
 asa swadɔɔ gɔ̃ gii píiɛ,
 mé an pɔblekíiɔ tekù.

2

Zigɔ̃ lɛɛla ní kwaɔ

1 A kuupɛ Siɔna,
 à zìgáale Dii gbèsísi musu.
 Búsudeɔ píi, à gilike,

† 1:15 Isa 13.6

asa Dii gɔɔ lé mó, à kâikù.

² Gubeebeegɔɔε, gu a siakù.

Lou guduuduu gɔɔε.

Zigɔ dasiɔ lé li gbèsisíɔla

lán gudɔawa.

An gbãa taa sáa i bɔ yãao

mé a bɔ bau bo.

³ Té lé kú ní aε, télɛpiɔ dɔ ní kpε.

Bùsu kálε ní aε lán Edeni swaluwa,

à gɔ ní iau lán gbáa wáiwaiwa,

pɔe i e p̄limáo.

⁴ An aε bɔ lán sɔ́wa,

aalε bàalε lán zikasɔ waiɔwa.

⁵ An kɔfi dɔ lán zikasɔgoɔwa,

aalε sòo zɔ gbèsisí misonaa.

An kíi dɔ lán té kúa sɛsaowawa

lán zigɔ dasi pɔ aalε zì'ɔpooɔwa.*

⁶ Ké buiɔ wɛsír̄lε,

aa olo'olobò aa oos̄isi.

⁷ Aalε siu ní bao lán gɔsaɔwa,

aalε ví ḡia lán zigɔɔwa.

Baade lé taa'o a aɛɔawaε,

an gb̄εe i zã a ɔwao.

⁸ Aalε ḡasazɔk̄εo,

aa mipè ní aε,

aalε kuadi ní ibεεɔwa,

an zikabɔɔ lé kpánéo.

⁹ Aalε si w̄lé guu,

aalε bàalε bíi musu,

aalε dede kpéɔwa,

aalε ḡε fenentiɔ guu lán kpáiɔwa.

¹⁰ Tɔɔlε lé lualua ní aε,

musupɔɔ lé deede,

íat̄ε ní mɔvuaɔ lé siakù,

saanaɔ lé gɔ tekesai.†

¹¹ Dii dɔaa a zigɔɔne ní bɔ gbãao.

Aà íwao dasi maamaaε,

gb̄é pɔ lé zikε aà yáwapiɔ gbãa.

Dii gɔɔpi zɔɔ, a to vía ní kú.

Démε a e bɔui?‡

¹² Dii m̄ε: Baa tia kéwa,

à su ma kíi ní n̄sem̄endoo

ní l̄eyeo ní ɔɔbo ní búbuap̄εao.

¹³ A n̄s̄elile,

i ke á p̄okasaɔ no.

A su Dii á Lua kíi,

asa a s̄uu ní s̄osobio ví,

aà pɔ lí pa kpaaɔ.

* 2:5 Zia 9.7-9 † 2:10 Zia 8.12 ‡ 2:11 Mal 3.2, Zia 6.17

A gbẽke ví zɔɔ,
 ɪ̄ɪa pɔ a dɪle à damá bɔ a nɔsɛɛɛ.

14 Wɪlɪɔ dɔɔ tó a wɛnadɔwɛɛ,
 i wá tó n báaaɔ,
 wí gbadaè n pówɛnao n vɛɛo.

15 A kuupe Sɔna,
 à gbéɔ sísi,
 í leye dile Lua pɔ ũ.

16 A gbéɔ káaa à gbábɔné.
 A maezɔɔ naaa à néɔ káaa,
 baa a yɔminaɔ.

O nɔsɛnae aà bɔ a kpéu,
 aà nɔ dafu i bɔ kpɛa.

17 To sa'ona pɔ lé Dii gbagbaɔ ɔɔɔ
 aà kpé kpɛɛɛ n aà gbagbakɪio zānguo.

Aa mɛ: Dii, n n gbéɔ wegwa,
 n̄su to n bui gɔ láanipɔ ũo,
 n̄su to buipáɛɔ yāadaɪnɔɔ.
 Bóyāi buiɔ mɛ wá Lua kú má n̄ɛi?

Dii zɛa n̄ a gbéɔ

18 Dii n̄sɛ a fɛɛ a b̄usu yá musu,
 i a gbéɔ wɛnagwa.

19 A wemá à mɛ:
 Málɛ pówɛna n̄ vɛɛo n̄ n̄sio kpásáé,
 ɪ̄ɔ káa páupāu.

Má á kɛ láanipɔ ũ buiɔnɛ bau ɔɔ.

20 Má gugbāntoodeɔ yáé zāzā,
 má ɔzɔn̄zi mà n̄ kpá gbáa wáiwai guue.

Má n̄ dɔaanaɔ zu Ísida Wɪsɪdeu,
 mí n̄ gbɛzādeɔ zu bɛ'aɛ ísiau.

Aa yaikɛ, an ḡi ɪ̄ɔ dɔ we,
 yá pɔ aa kèé píi yái.

21 Tɔɔɛ, n̄su víakɛo!
 Pɔnake! Yáalɔ!
 Asa ma Dii ma yāzɔɔkè.

22 Sɛ̄a n̄ɔbɔɔ, ásu víakɛo,
 asa sɛ̄ lé k̄usi kpáɛ.

Líɔ lé nɛ'i,
 kaadɔɛna n̄ vɛɛo lé n̄ aseɛ kɛ.

23 Sɔnadeɔ, à pɔnake,
 à yáalɔ Dii á Luawa.

Alɛ á gba zuɔ lou káfɪa yáíɛ,
 àɛ lou maé lán yāawaɛ.

A daalɛ a gɔɔwa, i bɔɛi.

24 Pówɛna a nɔnɔaa a gbɛzɛɔu,
 vɛɛ n̄ n̄sio kákɪiɔ pa yeɛɛɛ.

25 Pɔ pɔ kwaɔ blè wɛ n̄ wɛo,
 sɛsɛwɛkwɔɔ n̄ kwasutɛɔ

ń kwa búunaɔ ń kwa keleɔ,
ma zīgɔ dasi pɔ ma gbaewápiɔ,
má a flaboé.

²⁶ A pɔble lá á yeiwa à ká,
í ma Dii á Lua táasile,
asa ma yáɔnsaekèéé.

Wí a ma gbéɔ kũ bau ɔɔ.

²⁷ A Isailiɔ ɔɔ dɔ sa
ké ma Dii á Lua má kú á guu,
mé dii pále kuo.

Wí a ma gbéɔ kũ bau ɔɔ.

3

Dii a Nisina pisia a gbéɔwa

¹ Gɔɔ bee gbea má a Nisina pisi bui píie,
á negɔɔ ń á nenɔɔ i ánbikéke,
á maezɔɔ i yáɔ e iu,
á èwaasɔɔ i wépungu'e.

² Gɔɔbeezi má a Nisina pisimá,
baa ma zòblenaɔ, gɔɔ ń nɔɔ.

³ Má yáɔnsaɔ ke musu ń zíleɔ,
au ń téo ń teluo aɔ ku.

⁴ Iatē a siakũ,
mɔvua a tā lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ pɔ a to vĩa ń kú à ká.*

⁵ Dii sɔsinaɔ ɔɔ píi,†
asa suabaa aɔ ku Yelusaleũ
Siona gbèsisi musu lá Dii òwae.

Gbé pɔ bɔpiɔ aɔ de
gbé pɔ Dii ń sisio ũe.

4

Dii yákpalekea ń buiɔ

¹ Gwa! Gɔɔ bee, zibeezi,
tó ma Yelusaleũdeɔ ń Yudaɔ píi dɔle ń pá ziu,

² má buiɔ káaa píi
mà pilańɔ yákpalekeguzuleu.

We má yákpalekeuńɔ
ma gbé Isailiɔ ń ma bùsuo yá musu,
asa aa ma gbéɔ fàaa dúniau,
aa ma bùsupi kpaalèkɔé.

³ Aa télèpà aa ma gbéɔ kpaalèokɔé,
aa ma negɔɔ ń ma nenɔɔ yĩa,
aa káaluakà aa vèemĩ ń a ɔao.

⁴ Tiideɔ ń Sidɔdeɔ*
ń Filitē bùsu zòledeɔ píi,
á ye sɛmanɔ kpelewa ni?

* 3:4 Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13 † 3:5 Zin 2.17-21, Lom 10.13 * 4:4 Isa 23.1-18, Mat 11.21-22

Alé yá pò má kèé fiabomεε yà?

Tó ále a fiabomεε,

má tó a wi á musu kándo gᵔᵔε.

⁵ Asa a ma ánuᵔu ní ma vuao sèle,

a ma pᵔmaa beεεdeᵔ sèle a taᵔ

á kàle á táakpεᵔ guue.

⁶ A Yelusaleᵔdeᵔ ní Yudaᵔ pᵔi yᵔa Gelekiᵔwa,

ké à ní ké ní bùsuwa zà yáí.

⁷ Gwa! Má ní vu iu,

aai fele gu pò a ní yᵔau,

mí yá pò á kènέpi wíé á musu.

⁸ Má á negᵔεᵔ ní á nenᵔεᵔ yᵔa Yudaᵔwa,

aai ní yᵔa Seba pò kú zàᵔwa.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Yáε bee kpàwake buiᵔne:

A zᵔi sᵔuke à negᵔnaᵔ vu iu,

í tó zᵔigᵔᵔ fele sᵔᵔ kái nípii.

¹⁰ A á soonaᵔpi fᵔndaᵔ ũ,

à á máaso limibobᵔᵔ lile sᵔnaᵔ ũ.†

Gbāasaide o gᵔsan a ũ.

¹¹ Bui pᵔi, à bᵔ gupiiu,

à mᵔ kāaa we kpakpa.

Dii, pilamá ní n negᵔnaᵔ!

¹² Buiᵔ vu iu,

aai gé yákpalekeguzuleu,

asa we má zᵔleu

mà yákpaleke ní gupii buiᵔ.

¹³ An vāikεa kè zài!

Kᵔma ká pᵔi n ké,

asa à mà à kà kekeεε.‡

A mᵔ ᵔzᵔ vᵔεεwa a fᵔkᵔiu,

asa à pàε,§ vᵔεεkakiᵔᵔ pà yelele.

¹⁴ Wa ku we dasidasi yákpale midεguzuleu,

asa Dii yákpalekegᵔᵔ káikᵔ

yákpale midεguzuleuε.

¹⁵ Iatᵔ ní mᵔvuao a siakᵔ,

saanaᵔ teke lo.

¹⁶ Dii a bᵔ Siᵔna ní kāaaᵔ,

a bᵔ Yelusaleᵔ ní loᵔ gbāaaᵔ.

Musu ní zᵔleᵔ a lualua,

āma Dii aᵔ de ulεkᵔi ũ a gbᵔᵔneε,

aᵔ de aafia'ekᵔi ũ Isailiᵔne.

¹⁷ Iᵔ dᵔᵔ sa ké ma Dii á Lua,

má kú Siᵔna musu, ma gbε pò a kua adoapi.

Yelusaleᵔá ma pᵔε,

buiᵔpaleᵔ si wᵔleᵔpiu bau lo.

¹⁸ Gᵔᵔ bee gbᵔsᵔsᵔᵔ vᵔεεε a kwé,

mé sᵔsᵔᵔ pᵔtuᵔᵔ vᵔi aᵔ die.

† 4:10 Isa 2.4 ‡ 4:13 Zia 14.15 § 4:13 Zia 14.20, 19.15

Yuda bùsu swadɔɔe í a z̄ẽo.
 Nibɔna a bɔ Dii kp̄éu à bàale,
 i m̀s̄episi l̄epusia guzuleu.

¹⁹ Egipi a ḡɔ gbáa gii ũ,
 Eɔũ a ḡɔ guwaiwai ũ
 yāpāsí pó aa kè Yudaɔne yái,
 asa aa yāesaidepiɔ dède ní bùsuue.

²⁰ Yuda bùsu aɔ kálea gɔɔpiiε,
 w̄iɔ ku Yelusaleũ w̄ε ní w̄ẽo.

²¹ Tɔ pó mi síné yāao ɔ má síné sa.
 Ma Dii, míɔ ku Siɔna.

AMOSI

Yá pò kú láε bee guu

E wàᵛ gé Yesu Kilisi ii wè 760 Amosi bò a be wéleu Tekoa, Yuda bùsuu, à gè zòle Beteli, gu pò Isaili bùsu sa'okii zᵛᵛ kuu. Wegᵛᵛ ānabikekeea bò n sae lán loupūnaawa.

Gᵛᵛ bee kí Yeloboaū plaade de Isaili bùsu kía ũ (787-747). Siliᵛ lé zikaᵛnᵛᵛ lo, ᵛ Isailiᵛ èa lé namable lo, ᵛ ānabi Amosi mᵛ Lua gbépiᵛ midea yá pàleᵛngu. Gᵛᵛ bee bùsudepiᵛ lé zike lousisiyāᵛwa maamaae. Bóyāi à bao pāsipi pàleᵛngui?

A maa wà to baade àᵛ kú n a laaiᵛ kpálea lá Lua ikoyā dīlewa, āma gbāadeᵛ lí wei gbéᵛneᵛ. Bee yāi Lua i ze n gbāasaideᵛ. Amosi yá pò tò a gᵛ waasokena ũ yápi musu ò (7-9), ᵛ wà aà yà Isaili bùsuu gᵛᵛgᵛᵛ (7.10-17).

Lεε 1 e 2 zᵛᵛa pò Lua ò Isailiᵛwa n bui pò liaaᵛziᵛ,

Lεε 3 e 6 yá pò tò Lua n a gbéᵛ yá bᵛ kᵛ kpe,

Lεε 7 e 9 wá gbá zé wà yá pò Amosi ò bᵛkii dᵛ. A wéᵛpungu'è gēn sᵛᵛ mé a yá de yá pò Lua a ea mᵛ keiᵛ seelaᵛ ũe.

Amosi waasopi i to wà làasooke Lua yá bᵛᵛa dúniaε bee yá kpεwa pii. Anabi pò wà aà yápi i to wà làasooke Yesu yáwa lo. Yesu yá i kᵛse n gbāadeᵛ yáoo, i ke n gbāao no, āma yá pò a òpi lé yá dafu dilεwēε de Amosi pᵛᵛa!

Yá pᵛ a bui pᵛ liaa Isailiᵛzi le

¹ Tekoa sādānaᵛ do Amosi yá pò a è Isailiᵛ yá musun ke. Yá pò a èpi dᵛᵛᵛᵛᵛ tᵛᵛle lualuaae wè plaε. Gᵛᵛ bee Uzia de Yudaᵛ kía ũ* mé Yehoasi né Yeloboaū de Isailiᵛ kía ũ.†

² A mᵛ:

Dii lé bᵛ Siona n pūnaao,
àle bᵛ Yelusaleū n palaa gbāao.‡

Pᵛdānaᵛ dádākekekiᵛ lé gᵛ wēnannᵛ,
Kaameli gbepᵛle lé giigaga.

³ Ma Dii ma mᵛ,
Damasi bùsu tàaekè gēn àaᵛ,
a de beea se,
ma pᵛ a weemáo,
asa aa Galada bùsudeᵛ gbègbē n éngᵛᵛe.

⁴ Má tó té fele an kí Azaeli bewa,
i kú aà né Benadada kpé gbāᵛwa.

⁵ Má Damasi bíibᵛle gba gbooe,
mí Aveni guzulēpi kía tᵛᵛzᵛ,
gbé pò zᵛle báawa Edenibepi,
wi tá n Sili bùsudeᵛ Kii zᵛzᵛ ũ.

Ma Dii máme má ò.
⁶ Ma Dii ma mᵛ,
Gazadeᵛ tàaekè gēn àaᵛ,
a de beea se,
ma pᵛ a weemáo.

Asa aa ma gbéᵛ kùkù zᵛzᵛ ũ piiε,
ᵛ aa n ná Edᵛᵛne n zᵛi.

⁷ Má tó té fele Gaza bíiwa,

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 14.23-29 ‡ 1:2 Yoε 4.16

i kũ a kpé gbãawá.

⁸ Má Asedoda kía t̀l̀bz̄
 ní gbé ṕ z̄l̄e báawa Asekelonio.
 Má ɔse mà Ekelonide ́lé,
 e Filitē k̄na ṕ ḡ̀ we ́ge mid̄eð.
 Ma Dii Lua máme má ò.

⁹ Ma Dii ma m̀e,
 Tiide ́t̀aekè ḡ̀n àā,
 a de beea se,
 ma ṕ a weemáo.

Asa aa ma gbé ́k̀k̀ z̄̀z̄ ́ũ píe,
 ́ aa ní ná Ed̄ũne ní ́z̄l̄.
 Ledoũ ṕ aa k̄n̄n̄ i d̄n̄guo.

¹⁰ Má tó té fele Tii b̄iwa,
 i kũ a kpé gbãawá.

¹¹ Ma Dii ma m̀e,
 Ed̄ũ ́t̀aekè ḡ̀n àā,
 a de beea se,
 ma ṕ a weemáo.
 Aa p̄le ní daezi ní f̄ndao,
 aai gb̄e w̄nagwao.
 Aa p̄k̄umab̄b̄má zezesai,
 an ṕ f̄an̄zi i kpáleo.

¹² Má tó té fele ní b̄usu Temaniwa,
 i kũ a m̄ewia B̄zela kpé gbãawá.

¹³ Ma Dii ma m̀e,
 Am̄ni ́t̀aekè ḡ̀n àā,
 a de beea se,
 ma ṕ a weemáo.

Aa Galada b̄usu n̄sindee ́p̄i,
 ké aa ye ní b̄usu k̄f̄i ȳi.

¹⁴ Má tes̄ ní m̄ewia Labawa,
 i kũ a kpé gbãawá.

Zikawii i ́ d̄,
 z̄ā'ian gb̄a i fel̄ígu,

¹⁵ wi tá ní ní k̄iao z̄̀z̄ ́ũ,
 āpi ní a ìwa ́s̄anu.
 Ma Dii máme má ò.

2

¹ Ma Dii ma m̀e:
 M̄abu ́t̀aekè ḡ̀n àā,
 a de beea se,
 ma ṕ a weemáo.

Aa Ed̄ũ k̄ia ge kp̄asa
 e ā w̄a ́ḡ̀ t̄ufu ́ũ.

² Má tó té fele M̄abuwa,
 i kũ Kelio kpé gbãawá.

M̄abu gaga z̄l̄ z̄a guue
 ḡ ́ṕ w̄ale kúkuake,
 w̄ale m̄ p̄e.

³ Má ní d̄aana t̀l̀bz̄e,

mí aà ìwaᵋ dɛdɛaàᵋ.
Ma Dii máme má ò.

Yá pᵋ a Yudaᵋ ní Isailiᵋ le

⁴Ma Dii ma mɛ,
Yudaᵋ tàaekè gɛn àaᵋ,
a dɛ beea se,
ma pᵋ a weemáo.
Asa aa gĩ ma ikoyáie,
aaliᵋ yá pᵋ má ðileᵋ kúao.

An táaᵋ mé ní sāsā,
ɛɛde pᵋ an deziᵋ teiᵋ.

⁵Má tó té fele Yuda b̀usuwa,
i kú Yelusaleũ kpé gbãaᵋwa.

⁶Ma Dii ma mɛ,
Isailiᵋ tàaekè gɛn àaᵋ,
a dɛ beea se,
ma pᵋ a weemáo.

Aaĩ gbẽmaaᵋ yía zᵋᵋ ũ ᵋa yái,
aaĩ taasideᵋ yía kyale fiaboane yái.

⁷Aaĩ ᵋzᵋ wɛnadeᵋwa b̀usu'ũfãau,
aaĩ gbãasaideᵋ yá málené.

Né ní a maeo aaĩ gbada wéndia doũwa,
aaĩ ma tó pᵋ a kua adoa òkpa.

⁸Aaĩ ní wó poo sa'okĩiᵋ sae píi
zwãa pᵋ aa a tòomasĩmáᵋwa.
Aaĩ vɛɛ lú ní ᵋa pᵋ aa sĩmáo
aa mi ní táakpɛu.

⁹Máme ma Amoleᵋ kàalé yãa,*
baa ké aa gbãa lán sɛde líᵋwa,
mé aa gbãa lán sé gɛn giiwa.
Ma ní kaale píi, néfɛnen gbɛzᵋᵋ.

¹⁰Máme ma bᵋánᵋ Egipi,
ma dᵋaaé guwaiwaiu wè bla,
má tò Amoleᵋ b̀usu gᵋ á pᵋ ũ.

¹¹Ma á néeᵋ ðile añabiᵋ ũ,
má tò á ɛwaasoeᵋ níziá kpàa.†
Isailiᵋ, síana mále oéo lò?
Ma Dii máme má ò.

¹²A nae gbé pᵋ aa níziá kpàapiᵋwa aa vɛɛmi,
á ðile añabipiᵋne aasu añabikeke lᵋo.

¹³A ma! Má á ke dɛ̀dɛᵋe,
lán zugo pᵋ pᵋwɛn aso sea ì pᵋ ke dɛ̀dɛᵋwa.

¹⁴Gbé kàsakasaᵋ bᵋkii eo,
gᵋsaᵋ e bᵋ ní gbãa yáio,
nɛgᵋnaᵋ e níziá misio.

¹⁵Kàzunaᵋ fᵋ zɛ gio,
bàwãadeᵋ e bᵋo,
sᵋdeᵋ e níziá misio.

* 2:9 Iko 3.8-10 † 2:11 Nao 6.1-8

16 Baa nɛgɔ̃n wɔ̃ɔdeɔ
aa bàasi ɔ̃gii ɔ̃ɔ beeɛ.
Ma Dii máme má ò.

3

1 A Isaili bui pɔ̃ ma á bóle Egipi,
à swákpa à yá pɔ̃ ma mɛ̀ a á le ma.
2 Dúnia buiɔ̃ guu píi áme ma á sé.
A yáí má vâi pɔ̃ á kè wíé á musu.

Amosi anabikekea bɔ̃ Dii kíie

3 Gbɛ̃ɔ̃n plaɔ̃ ɔ̃ tekɔ̃i kɔ̃yâmasaia?
4 Nòɔ̃musu í pūna dào guu pɔ̃blea esaie?
Nòɔ̃kusi í pala a tòou nòɔ̃kūsaie?
5 Tó bāe i zu fiiuo,
a e à aà kūe?
Tó ba i e pɔ̃ kùo,
a bilɛɛ?
6 Tó wà zìgāalè wéleu,
sɔ̃ lí ké gbé̃ɔ̃guo lé?
Tó músi gè wéleu,
Dii mé tòò lò?
7 Dii Lua lí yá pɔ̃ a zɛ̀de ke
oa a zòblena anabiõne saio.
8 Nòɔ̃musu pūna,
dé vīa a gí kúii?
Dé Dii Lua a yá'òè,
à gí a kpàwakeii?

Yá pɔ̃ a Isailiɔ̃ le

9 A kpàwake Asedoda kibedeɔ̃ne
ní Egipi kibedeɔ̃ à oné,
aa kāaa Samali gbè̃sísíɔ̃ pɔ̃leu,
aai gili zɔ̃ pɔ̃ gèu e
ní gbāa pɔ̃ wàle mɔ̃ a gbé̃ɔ̃neɔ̃.
10 Ma Dii ma mɛ̀,
gbāadeɔ̃ yákeɛ a dɔ̃wa dɔ̃o.
Aaí gbé̃ɔ̃ wetā aa ní taiinke,
aaí ní àizɛ̃ɛɔ̃ naaa aa taò ní be.
11 Bee yáí ma Dii Lua ma mɛ̀,
ibɛ̃ɛɔ̃ mɔ̃ lia á bùsuzi,
aa á gbāa midɛ,
aai á kibe pɔ̃ɔ̃ séle.
12 Ma Dii ma mɛ̀,
lá sādāna í a sã gbá miɔ̃na
ge a swá miɔ̃na bɔ̃ nòɔ̃musu lézì,
màa Isaili pɔ̃ kú Samaliɔ̃ bɔ̃ kaso,
gbé̃ pɔ̃ zɔ̃le ní lii bélebelewapiõ.
13 Ma Dii Lua Zìgɔ̃de ma mɛ̀,
à swákpa à ma,
í Yakɔ̃bu buiɔ̃ gbaò laai.

¹⁴ Tó mále Isailio tàae wíne ní musu,
má sa'okii pọ́ kú Betelio kóba z̄z̄z̄ mà kwe tọ́le,
mí sa'oklipio dúuz̄.

¹⁵ Má á guantẽmblekp̄e
ní á ìmpuublekp̄e wíwíe,
má kpé pọ́ a z̄ablémá
ní wesa swaaopio daaíe,
mí a kpé z̄z̄z̄ gboo píi.
Ma Dii máme má ò.

4

¹ A Basana zununu, à yáe bee ma,
á n̄e pọ́ a m̀ekpa Samali s̄s̄ip̄oleu!
I gb̄aam̄ w̄enadēne,
i taasidē wet̄ã,
i o á z̄ãne aa id̄ã d̄o à mi.

² Ma Dii Lua ma legbè ní ma kuaadoakeo,
ma m̀e ḡo lé m̄owá
wa kokoaka á gb̄é k̄n̄āzi,
wi á séle táán̄o ní m̀ò k̄òol̄o.

³ A baade a b̄o a aed̄awa súsu bíifoou,
wi táán̄o z̄iz̄z̄ ũ.
Ma Dii máme má ò.

Isailio swágb̄aakea

⁴ A gi ò gé Beteli, í tàaek̄e we.
A gi ò gé Giligali, í ea tàaek̄e l̄o.
Alio sa'o á diīwa we lá gu lé d̄o,
í o á pọ́ kwide kpa we w̄è àā ñ w̄è àāo.

⁵ Ali p̄ē sea k̄pasa sa'ok̄iwa s̄áaukp̄ab̄o ũ,
í pọ́ pọ́ io ma gba kp̄awake wà ma,
á Isailio, asa bee k̄ea á yei.

Ma Dii máme má ò.
⁶ W̄éle píiu má tò á lek̄pe lé ȳo l̄o,
uale ní ualeo má tò a kua blewa,
kási i ea su ma k̄íio.
Ma Dii máme má ò.

⁷ Ké à ḡõ m̄o àā wà p̄ok̄ek̄e,
õ ma á té lou.
Má tò lou mà w̄élēēu,
à gi mai w̄élēēu.
Má tò à mà buaēo,
à gi mai buaēo, õ gu giiḡaga.

⁸ A gb̄ēo b̄aab̄ab̄o,
aa gè w̄éle ní w̄élēo í w̄ēlei,
aai e à m̀m̄áo,
kási i ea su ma k̄íio.

Ma Dii máme má ò.
⁹ Mi to p̄ow̄en gb̄õsi ní pọ́ fukpaao
á kāo ní á v̄ēbuo le m̀ò̄m̄o.
Kwāo á kaad̄enāo ní á kūo bl̄e,

kási i ɛa su ma kíio.
 Ma Dii máme má ò.
 10 Ma gagyāo kàágu,
 lá má kà Egipioguwa.
 Ma á èwaaso dède zǐ guu,
 má tò wà á sǒo nàaa.
 Má tò yai gǐ dà á bòoa,
 á ní lé dǒkǐi eo,
 kási i ɛa su ma kíio.
 Ma Dii máme má ò.
 11 Ma á gbēe suumpa,
 lá ma Sodoũ ní Gomooso suumpawa.*
 A gǒ gòmiona pó wa ga bǒ téu ũ,
 kási i ɛa su ma kíio.
 Ma Dii máme má ò.
 12 A yáí Isailio, má yápio keé.
 Lá má yápio keé Isailio,
 ào kú ní mapí á Lua yákpalekeaáno soou.
 13 A ma! Mi gbèsísió kása,
 mi to zàa'iana fele,
 mi to gbēnazina dǒ lá a làasoo de,
 mi to gu dǒ, mi ɛa to gu si,
 mi táa'o dúnia gulešíowa,
 ma tón Dii Lua Zígǒde.

5

Wēnakea Isailione

1 Isailio, à yáe bee ma,
 mále wēnale daáno.
 2 Wi Isailio ne solbo yáao,
 āma à lèle sa mé a fele bo.
 Wà aà tò wúlea a būsuu we,
 gbēe ku à okaaàzio.
 3 Ma Dii Lua ma mē,
 wéle pó a zǐgǒ bǒle gbēon òaa soo,
 gbēon basoo mé a su.
 Wéle pó a zǐgǒ bǒle gbēon basoo,
 gbēon kwi mé a su.
 4 Ma Dii mále yáe bee o Isailione:
 A ma kíi weele, ío ku.
 5 Asu gé lousisii Betelio,
 ásu gé Giligali sǒo,
 ásu tǒu Beesebao,
 asa wa tá ní Giligalideo zǐzǒo ũe,
 mé Beteli a gǒ bezia ũe.

6 A Dii kíi weele, ío ku.
 Tó màa no,
 a mǒ kǔ Yosefu buiowa té ũ,
 a kǔ Beteliwa, gbēe a fǒ deo.

* 4:11 Daa 19.24

7 I yá'ikpa yānadeɔwa,
mé i yákea a zéwa mále.

8 Dii saankifēnenaɔ kè
ń saankonεandeo.*
I to gusia níinii li gudɔa ũ,
ì to gu Ìb si.

I ísia í káaa musu,
ì to à ma lou ũ bùsu píi guu.
Aà tón Dii.

9 I to kaale bile gbāadeɔwa,
ì wéle bíideɔ ásooke.

10 Apib sō ilio ye sian'ona gīyāio,
i za gbé pó i bɔbɔ ń vāikenaɔgu.

11 Lá i gbāable wēnadeɔwa,
i pówena símá,
á kpé pó á bò ń gbè āao,
á e zōle ń guuo,
á pœā vēe pó á bà,
á e à a imio.

12 Asa Dii á tàae zōɔ dō
ń á duuna pó lé víoo.
I gbēmaaɔ wetā,
i to gbēdena fiabo, í aà gbae,
i gí taasideɔne ń ń yá nao.

13 A yái tò laaide dāɔ lé Ìb kpaaua tia kéwa,
asa gɔɔe beeo vāie.

14 A weele àò yāmaake,
i ke a vāi no,
ké à e àò ku,
Dii Lua Zīgōde io kúánɔ,
lá i o a kúánɔwa.

15 Aɔ za yá vāiu, Ìb ye a maai,
ìli yágōgō a zéwa yákpalekekii.
Wiliɔ dōo, Dii Lua Zīgōde a gí Yosefu bui kōnaɔ wēnagwaio.

16 A yái Dii Lua Zīgōde mē,
wa búbuape gāaɔ píi,
waɔ o zékpaaɔ guu: Wéee! Wéee!
Wa sēwanaɔ sísi aa óɔɔ,
wa o ge'ɔɔɔnaɔne aa búbuape.

17 Búbuapea aɔ ku vēebuɔu píi,
asa Dii mé a pá á bùsua.
Dii mé ò.

18 Waiyoo gbé pó lé Dii gɔɔ nide!
Akea ále Dii gɔɔpi nidei?
Gusia gɔɔe, i ke gupua no.

19 Aɔ de lá gbé lé bàale nòomusue,
ō à gè kpà wài páleawa,
ge lá à gè gè kpéu à ɔnà gīwa,
ō mlē aà sòwae.

* 5:8 Yob 9.9, 38.32

20 Dii gɔɔpiá gusiaε,
i ke gupua no, gusia níiniε.
Baa gupuan beena aɔ v̄io.

21 Ma Dii ma m̄ε,
má za á dikpeɔu, má ḡiε,
má ye á k̄k̄āaapiɔ ḡiyáio.

22 Baa tó a sa p̄ó w̄i a p̄ó kátεu à tékū òa ní p̄ówentio, má sio.
Baa tó a sáaukpa sa'òà ní p̄ó mekpaaɔ,
má w̄ése mà gwao.†

23 A gomala ní á l̄esik̄ōfio,
má swásε á m̄ɔɔna óio.

24 A to yázede dagua
lán swa gbakakaawa,
à tó á yākea a zéwa ligua
lán swa p̄ó a í lí baowa.

25 Isailiɔ, i ke m̄ámε a sa'òà
a ma gba p̄ó guwaiwaiu w̄è blao.

26 Táa M̄ɔɔku kpé á sea
ní saana p̄ó a zεð taao.

A dii p̄ó á p̄i áziεpiɔ‡ yái

27 ̄ má tó wà táánɔ Damasi baale.
Ma Dii m̄ámε má ò.
Ma tón Lua Z̄iḡōde.

6

Waiyoo Isailiɔ k̄ia namablenɔ

1 Waiyoo á gb̄é p̄ó á kú niεniε Siɔnaɔ
ní á gb̄é p̄ó á kú d̄ɔd̄ɔa Samali s̄is̄ip̄ɔleuɔ,
á gb̄é p̄ó á de buiɔ mide k̄iáɔ ū
gb̄é k̄iniɔ w̄é ò d̄ɔázio!

2 A gé Kalenɔ à gwa!

Bɔa we í gé Amata m̄εewiau,
í gé Gata, Filit̄ε m̄εewiau.

An w̄élepiɔ maa de w̄éle p̄ó á k̄iáɔ kuulae?
An bùsu z̄ɔɔ de á p̄óae?

3 Lá ále e Lua ìadaawá ḡɔɔ z̄à,
k̄ia p̄ās̄i gb̄āableawá k̄aik̄ù.

4 I w̄úle á wesa swaa liiɔwa,
i ɔli áziaw á w̄úlek̄iipiɔwa.
I s̄āneɔɔ ní ḡáaena mekpaaɔ só.

5 I m̄ɔɔnale lán Davidi l̄ewa,
i l̄è dafu da ní p̄ó'ɔbɔnaɔ.

6 I v̄ēemi à a d̄àa b̄ɔ,
i nísi ɔde d̄ɔɔ,

k̄ási ili ɔɔɔ Yosefu buiɔ kaalea yá musuo.

7 A yái tò áɔ ku gb̄é p̄ó wa táánɔ k̄áauɔ guue,
á lalasi wiɔ i mide.

† 5:22 Isa 1.11-14 ‡ 5:26 Zin 7.42-43

8 Ma Dii Lua Zigõde
 ma legbè ní ma kuaò ma m̀e,
 má ye Yakòbu buiò ìandáa gíyáio,
 má za an zegikíòu.
 Má ní m̀eewia na ní ibeòne ní òzì
 ní pò pò kú a guuò píe.

9 Baa tó g̃eò g̃ò uae gb̃eòn kwi, aa gagaè.

10 Tó gbé m̀ò a dae ge séi, àle b̀ò ò à gé tesòiwà, mé à gbé pò ulea we là à m̀e: Gb̃e kunnò we
 b̀e? Ade a wewà: Gb̃e ku lao. Ke kíkili, baa Dii tó, ñsu sio.

11 Asa ma Dii ma yádìle ma m̀e,
 má ua z̃ò wiè kélekele,
 mí a néna ke yáiyai.

12 Wí s̃ò baa gbesi musue?
 Wí sapa ní zuò wee?

Màa á tò yáze de g̃é sewe ù,
 mé yáke a zéwa g̃é g̃ò ù.

13 A pò kèna ziblea Lodebaawawa,
 a m̀e a Kaanaiù sí ní ázia gb̃aoe.

14 Ma Dii Lua Zigõde ma m̀e:
 Isailiò, mále tékpa buieu à feleánò,
 i wétèamóè za Amata b̀eue e Isida Wisidei.

7

Kwaò

1 Yá pò Dii Lua òl̀m̀e en ke: Má è Dii b̀ò ní kwaò pòkeke daalegòò, pò pò wí kpa kíawa keke
 gbea.

2 Ké kwaò t̀òle pòò sò píi aa làa, ma m̀e: Dii Lua, s̀uuke! Bó Yakòbu buiò e aaò kuòì? Asa
 aa kè f̀eueù.

3 Ò Dii yápi b̀ò a ǹseu à m̀e, bee a ke bo.

Té

4 Yá pò Dii Lua òl̀m̀e en ke: Má mà Dii Lua lé me á yákpaleke ní gb̃éò ní téo. Tépi ísia z̃ò í
 bà, ò à kù Isaili b̀usuwa.

5 Ò ma m̀e: Dii Lua, n yá na! Tuele! Bó Yakòbu buiò e aaò kuòì? Asa aa kè f̀eueù.

6 Ò Dii Lua yápi b̀ò a ǹseu à m̀e, beepi a ke bo.

P̀susugwabò

7 Yá pò a òl̀m̀e en ke: Ma Dii è zea bíi s̀usu sae, a pò s̀usugwabò k̀ua.

8 Ò à ma la à m̀e: Amosi, bó ní èi? Ò má wèwà ma m̀e, pò s̀usugwabòe. Ò à m̀e:
 Gwa, ma pò s̀usugwabò p̀òò ma gbé Isailiòwa,
 má s̀uuke ñò bo.

9 Wa Isailiò gule sí pò aa b̀ò daaí,
 wa Izaaki buiò sa'okíò wíwi.
 Má fele Yelobaù bewa ní f̀endaòe.

Amosi ní sa'onkia Amaziao

10 Ò Beteli sa'onkia Amazia gb̃éò zì Isailiò kí Yelobaùwa à m̀e: Amosi lé lekpaainzi ní
 gb̃éò Isailiò b̀usu. B̀sudeò aa aà yá f̀ò bo.

11 Asa à m̀e wa Yelobaù de ní f̀endaòe,
 wi Isailiò k̀úkù ní b̀usu,
 wà táríò z̃ìz̃ò ùe.

12 Ǿ Amazia mo ò Amosiè à mè: Gu'ena, bàasi n̄ ta Yuda b̄usuu, n̄o ble rí ānabikεkeεawa we.

13 N̄su εa mo ānabikεkei Beteli la bo, asa sa'okii p̄o i k̄ia gba gb̄aa ku laε.

14 Ǿ Amosi a z̄asi Amaziawa à mè: Anabi ge ānabi ḡali gb̄ēen ma ū ȳaa seo. Sādānan ma ū, kaad̄emblea d̄oε má d̄o.

15 Sādāpi guu ǿ Dii ma seu, a òmεε mà ge ānabikεkeε a gb̄é Isailiōne.

16 Swákpa n̄ Dii ȳama sa. N̄ mè, másu ānabikεkeε Isailiō ȳá musuo, másu v̄ai p̄o a Izaaki buiō le oo.

17 Ayāmeto Dii mè,
n na a k̄aluaka w̄éleu,
wa n̄ néo dede n̄ f̄ēndao ḡōeo n̄ n̄eo.
Wa ba ȳo n̄ b̄usuwa,
wi kpaalek̄ōε.
Wa Isailiō k̄úkū n̄ b̄usuu
w̄a t̄árin̄o z̄iz̄o ū,
ní ga luayād̄onsaiō b̄usuu we.

8

Libe mài kaa gbí guu

1 Ȳá p̄o Dii Lua òb̄mεen ke: Ma libe mài è k̄a gbí guu.

2 Ǿ Dii ma la à mè: Amosi, bó n̄ èi? Ǿ má w̄ew̄a ma mè: Libe mài má è k̄a gbí guu. Ǿ à εa òmεε:

Ma w̄em̄a ma gb̄é Isailiōwaε,
má s̄uuuker̄in̄o bo.

3 Ma Dii Lua ma mè,
ḡoo bee ma kp̄é lesia a li ó̄oba ūε,
ḡeo ḡō kp̄ále gupiiu kp̄ēnenε.
Gu a ke k̄ilikili!

4 A ȳáε bee ma,
á gb̄é p̄o i gb̄āable taasideōwa,
i w̄ēnadeō midε á b̄usuu.

5 I mε: M̄o dafu dikpe a l̄aa w̄a e w̄á p̄w̄ena ȳia b̄oε ni?

Ḡoo kpele k̄amaboḡoo a ḡē w̄a e w̄á d̄ōo w̄ēi?

W̄á zaa néna dauε, w̄i a ōa k̄áfi,
w̄á w̄á kiloōo lile, w̄iō gb̄ēble.

6 W̄á w̄ēnadeō lú n̄ ánusuo,
w̄i taasideō se z̄oo ū,
ké baa w̄á kyale fia aai e b̄ow̄ēeo ȳái.
W̄á p̄w̄ena ȳia n̄ a b̄isaoε.

7 Ma Dii Yak̄obu buiō Lua gawide,
ma legb̄è n̄ ma kuaō ma mè,
an ȳákeae a s̄amagu bauo.

8 A ȳái t̄oole a lualua,
gb̄é p̄o k̄álew̄aō i búbuape m̄pii.
B̄usu a loo lán Niili í gbakakaawa,
a ya i εa kp̄ále lán Egipi swapi íwa.

9 Ma Dii Lua ma mè,
ḡoo bee má t̄o íat̄ē ḡē kp̄éu
ḡoo p̄o à k̄a minanguo,

má tó gu si fáane gbãa zá.

¹⁰ Má á dikpɛɔ lilɛ́ búbuapɛɔɔ ũ,
á lesiaɔ i gɔ́ wɛ́nalɛɔ ũ.

Má tó à zwànkasaɔ kákaála,
á baade i a mi wa gbáigbai.

Má tó gɔɔpi àɔ de
lán nɛgɔ́ɛ mɛ̀ndona gaa ɔɔɔwa,
gɔɔpi i midɛ́ ní pɔ́siao.

¹¹ Ma Dii Lua ma mɛ̀,
a gɔɔ lé mɔ́

má tó nɔana ká á bùsuu.
I kɛ́ blɛ́ gé í nɔana no,

swákpa ma yá ni mé aɔ á de.

¹² Wa bãabãabo ísia baa ní ísia baao,
wa bebe za gukpɛ́ e be'ae.

Aa kpálekɛ́ ma yãmaai,
kási aa mao.

¹³ Gɔɔ bee wɛ́ndia maaɔ
ní gɔ́sa gbãaɔ yɛ̀ɛɛ a láa imi yáí.

¹⁴ Gbé́ pɔ́ aaí legbɛ́ ní Samali táa tóɔ

ní gbé́ pɔ́ aaí mɛ́ ní Dã dii kuaɔɔ,

ní gbé́ pɔ́ aaí mɛ́ ní gea sa'oi Bɛɛɛɛba gbãaɔɔ,
aa kpaguaɛ, aa fɛ́lɛ́ bau ɔɔ.

9

Isailiɔ midɛ́a ní n̄ sua ní pá ziuo

¹ Ma Dii è zea a gbagbakii sae à mɛ̀:

Gbèpɛ́lɛ́ misona lé, kpɛ́ɛ́lɛ́ gí i dee,

ma kpépi i kwe ká gbépiia,

mí gbé́ pɔ́ bɔ̀ɔ dede ní fɛ́ndao.

An kee a e ɔɔɔ,

baa mɛ̀ndo a e piliao.

² Baa tó aa eyò aa tà e bɛ́dau,

má ɔ́pɛ́lɛ́má weɛ.

Baa tó aa gè za musumusú,

má ní bua weɛ.

³ Tó aa gè ùlɛ́ Kaameli gbè misonau,

má ní gbɛ́sɛ́lɛ́ mà gé mà ní kúkū weɛ.

Tó aa sòlɔ́mɛɛ́ ísia zís,

má o ísia mlɛ́ɛ aà ní só weɛ.

⁴ Tó an wɛ́lɛɔ́ ní kúkū aa tàrínɔ́ zízɔɔ ũ,

we má tó wà ní dedɛu ní fɛ́ndao.

Má wéteńzi íadaama yáíɛ,

i kɛ́ maakɛ́ané yáí no.

⁵ Ma Dii Lua Zígɔ́de,

mi ɔ́kã tɔ̀ɔlɛ́wa, i yó,

gbé́ pɔ́ kú weɔ́ i búbuapɛ́ píi.

Mi to bùsu loo

lán Niili í gbakakaawa,

i ɛ́a kpále lán Egipi swapi íwa.

⁶ Ma a kúkíi kè, má d̄dik̄õa musu,
ma a ẽ kpàle d̄niawa.

Mi ísia k̄aaa musu,
mí tó à ma lou ũ d̄nia guu,
ma t̄n Dii.

⁷ Ma Dii ma m̄e,
á Isailiõ, a kem̄e doũ ní Etiopiõe.

Lá ma á b̄õle Egipi,
mi Filit̄õ b̄õle K̄leti,
ma Siliõ b̄õle Kiiõ lé?

⁸ A ma! Ma Dii Lua,
ma w̄emà á bùsu duundewa
mà á kpalapi mid̄e d̄niau,
ãma má Yak̄õbu buiõ kaale míõmiõõ.
Ma Dii máme má ò.

⁹ Má ȳadile,
mí tó wà Isailiõ fáfã buip̄aleõ guu píi
lá wí p̄õwena ká gbaana guu wà fáfãwae,
baa a w̄en do a léle z̄ileõ.

¹⁰ Duunk̄ena p̄ó kú ma gb̄éõ guu,
aai me v̄ai a s̄õzi à gbas̄a ní leõõ,
wa ní ded̄e ní f̄endao nípiie.

¹¹ Gõõ bee má ea Davidi bezi bo,
mí a gufoõõ keke.

Má aà ua p̄ó ḡapi vu,
mí uapi f̄ele lá a de ȳawa,

¹² aai ḡõ Edõũ bui k̄õnaõ v̄i
ní buip̄ale p̄ó ma tó kúmaõ píi.*

Ma Dii p̄ó má ȳapi ke,
máme má ò.

¹³ Ma Dii má m̄e ḡõ lé m̄ó
ké s̄apanãõ aãõ be p̄õkek̄enaõ iau,
w̄ali p̄ót̄õ e v̄ekek̄ea àõ láa.

Baa gb̄ès̄is̄iõ v̄e ke,
v̄e na iõ di s̄is̄ip̄õle píiu.

¹⁴ Má su ní ma gb̄é Isailiõ ní pá ziu,
aa ea ní w̄éle ziaõ kále aa z̄õleu.

Aali v̄eõbu ke, aai a imi,
aali kaãõ da, aai a lib̄e ble.

¹⁵ Má Isailiõ pe ní bùsuu,
gb̄e a ní wo bùsu p̄ó má kp̄am̄ápiu bau lãõ.
Ma Dii á Lua máme má ò.

---

* 9:12 Zln 15.16-17

ABADIA

Yá pọ́ kú láe bee guu

Lá nénáe beeá yá pọ́ Lua ò Èdṣu (Esau bui) yá musu làasoo pọ́ aa kẹ̀ Isaili (Esau dāuna Yakubu bui) yá musu yáí. Èdṣu zṣlèa ísida wiside sae geomidokii oi, ṣ aabò íbelese ní Isaili gṣṣpii. Gṣṣ pọ́ wà zìblè Yuda bùsuwa mé wà Yelusaleṽ sí, an íbele gè e a léwae. I ke ké aai mo dci ní gbéṣlèo ado no, aa ní bùsu saalo sè ní pọ́ ũe, ṣ aa gè Yelusaleṽdeṣ pọ́ sèlè.

Wà lápi kẹ̀ Babilonideṣ Yelusaleṽ sia gbèa e wàṣ gè Yesu Kilisi ii wè 587. A guu ānabi Abadia ò Èdṣuṣne aṣ kaale ní Isaili íbèe kìnìṣ sānuè. Beewa à Isaili nòse níninè. Lua mé a yá gbèzā o, a mó yákpalekèi ní bui píio!

Yadaa Edṣu

¹ Yá pọ́ Abadia èn ke:

Yá pọ́ Dii Lua ò Èdṣu* musue.

Wa baomà à bọ́ Dii kíí,

à gbé zì buiṣwa aà oné:

A fèlè! Wà gé Èdṣuṣwa zìu.

² Èdṣu, à ma!

Má tó à gṣ kpeè buiṣ guue,
wa sakaágu à ke zài.

³ A kàamai mé á sāsā.

A gbé pọ́ a gbè kẹ̀ á kpé ũ

á zṣlèu musumusuo,

i o á sṣ guu à me,

i gbèe e à fṣ á bua à á né zílèo.

⁴ Baa ké á da musumusu lán baewa,

mé a á sakpe dà saanaṣ sṣṣu,

má á bāe za wee.

Ma Dii máme má ò.

⁵ Tó kpáíṣ mé gèázi gwá,

ge tó kpáíweliweṣ síázi yāa,

pọ́ pọ́ an pṣ dṣwà ṣ aa se adoo lò?

Tó vèekṣzṣzṣnaṣ mò sí á búu sṣ,

vèe kṣna ṣ aa tóéo lò?

Kási á kaalee.

⁶ Esau buiṣ, wa á pọ́ naaae míṣ,

wa á àizee pọ́ ulèaṣ sélè.

⁷ Bui pọ́ an lé douánṣṣ á yá á bùsuu,

gbé pọ́ naánṣṣ á sāsā, aai ziblewá,

gbé pọ́ i ṣkāaaṣ filifilimbakpaé,

áṣ a yá dṣo.

⁸ Ma Dii ma mè,

má Èdṣu bui ṣnṣnaṣ dèdèe gṣṣ bee,

yádṣnae a gṣ Esau gbèsisí musuo.

⁹ Gili a gè Temani negṣnaṣgu,

aa midè nípii Esau gbèsisídeṣ dèdèau.

¹⁰ A gṣ ní wíṣ,

* 1:1 Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amṣ 1.11-12, Mal 1.2-5

wi á midε, áo ku lɔo,
yāpāsí pó á kè

á dāuna Yakɔbu buiɔne yái.

¹¹ Ké buipáleɔ lé ní àizεε séle,

ké bui zìlopiɔ gè Yelusaleũ,

aale líkpa a yá musu,

á kú we lá á doũnɔwae.

¹² A maa yāa á dāuna buiɔ gwaa kéé na an wetāgɔɔo.

I kú á pɔ ke na Yudaɔ kaalegɔɔo,

i kú à yamɔsekpa an taasikeapi guuo.

¹³ A maa yāa à si ma gbéɔ wéleu an yā'eapi guuo.

I kú an gwaa kéé na an yā'eapi guuo,

i kú à ní àizεε naaa an yā'eapi guuo,

¹⁴ A maa yāa ào zea zenankpaau an gbé pó lé bàale dea yáio.

I kú à ní gbé pó bɔɔ kúkú à kpámá an wétēagɔɔpio.

¹⁵ Ma fεlea ní bui píio gɔɔ kà kái,

mí kéé lá á kènéwa.

Á yákeao wi á musu.

¹⁶ Lá a imí ma sísi pó a kua adoa musu,

màa bui píi a imi we zesai.

Aa ma pɔkūmabɔɔma ípi gbě,

aai gɔ lán wi ní i yāaowa.

¹⁷ Má gbéɔ suaba Siɔna gbe musu.

Ao de ma pó ũ,

Yakɔbu buiɔ i ea ní pó sí.

¹⁸ Yakɔbu buiɔ aao de lán téwa,

Yosefu buiɔ aao de lán tévuawa,

Esau buiɔ iɔ de lán sè giiwa.

Aa kú Esau buipiɔwae míomiɔ,

an gběe a bɔo.

Ma Dii máme má ò.

¹⁹ Ma gbé pó kú Negeveɔ i gɔ Esau gbèsisíɔ ví,

an gusalaladeɔ i Filitéɔ bùsu sí

ní Eflaiũ bùsuo ní Samali bùsuo.

Bēyāmεε buiɔ sɔ aai gɔ Galada bùsu ví.

²⁰ Isaili zìzɔɔ i gɔ Kanaa bùsu ví e za Salepa,

Yelusaleũ zìzɔ pó kú Sefalaɔ i gɔ Negeve wéleɔ ví.

²¹ Suabanaɔ dεde Siɔna gbèsisíwa,

aai yákpaleke ní Esau gbèsisídeɔ,

kpala i gɔ Diie.

YONASI

Yá pò kú láε bee guu

Anabi pò wèele à gí zíkèi yá pò Lua dīlεwa lápi a yá dàu a siuwēε. Yonasi lé bàale Luaε, āma i keo. Yá pò kè lápi guu ì kángu, mé ì yādané maamaa.

Anabi Yonasi yākeo lé siānaε bōleke: Lua ye Isailiōzi rítεo, a ye bui zīlo pò aale aā yādaōziε lo. Tó Lua gbéō gbà laai, mé aa aā yāmā aa nōselile siāna, aā sou ìo maā gōōpii à wétεamāné bō a nōseu. Ōme dūnia pōpii dii ū ado, atēsa ga rí wēnio dōu. Tó à sūuukè rí duunkenaō, ānabiō suli tó à kené ñio.

Bee gbea Yonasi lá yā'iaō rí yōaō rí sea pò ānabi a keo òwēε. Yá beeo pii a fō gbé pò Lua zī dānéo leε. Ale dadawēε ké Lua lí pākpa a ānabizi gōō pò yá yàwà ge gōō pò a ku adoo, ge baa tó àle bàaleε à ta zāzā, asa Lua sou mà à εa yāε bee bōlekeε lo: Lua ye gbépiizi, ñli gbēε tēboo.

Yesu Yonasi yá sè à a gaa rí a vuao yādàoné, ñ à Ninivadeo nōselileε yá sè a nōselileε dàò gbéōne (Matie 12.38-42).

Yonasi bàaleε Diiε

¹ Dii yá'ò Amitai* né Yonasiε à mè:

² Fele gé mεεwia zōō Niniva, ní wiidōmá, asa an vāikea ma le.

³ Ō Yonasi bàalè Diiε à mipè Taasisiwa. Ké à kà Zope, à gó'ilena è we, àle gé Taasisi. Ké à fiabò, à siu rí gbé pò lé gé weo. Ale bàale Diiε.

⁴ Dii ñan gbāa gbàε ísiau, ñ zàa'ñan pāsī fεle ísiaa e gó'ilena ye wíwii.

⁵ Via gobōnaō kù, baade lé wiile a diiwa, ñ aa gópi asoō bōbō lé ká íu, gó e yáfúkū. Yonasi sō à pīla gè wùle gó kpea, ñ à gè rí io.

⁶ Gobōnaō gbēzōō gè aà lè à mè: Bó i ríle o màai? Fele wiile n diiwa, wīliō dōo tó a wá wegwa wà bō kaale lézi.

⁷ Ō aa òkōε: A mō wà líkpa wà e dō gbé pò gèwázi rí kīsiaeo. Ké aa likpà, ñ à Yonasi sè.

⁸ Aa aà là aa mè: Owēε, gbé pò rí de a ū, n gbé pò n gèwázi rí kīsiaε taao. Zī kpele ni kei? N bō má ni? Būsu kpele gbén n ūi? Bui kpelen n ūi?

⁹ A wèamá à mè: Ebelun ma ū. Dii Lua Musude pò ísia rí tōleō kè ñ mi sísi.

¹⁰ Ō via gbépiō kù, an nisīna vūa, aa òε: Bó yá rí kè màai? Gbépiō dō ké àle bàale Diiεε, ké a òné beewa yái.

¹¹ I wetà rí rí zuzuao, ñ aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke ísia busawēei?

¹² A òné: A ma se à ma zu ísiau, i busaé, asa má dō máme ma gēázi rí zàa'ñan gbāε beeo.

¹³ Aa nà góliawa ké aa e bua, āma aai fōo, asa í wetà rí rí zuzuaoε.

¹⁴ Ō aa wiilè Diiwa aa mè: N yá na Dii! Nsu wá kaale gbéε bee wēnibōa yáio. Dii, rísu wá dile tàaedeo ū aà dea yá musuo, asa n n pōēā dāwēεε.

¹⁵ Aa Yonasi se zù ísiau, ñ ñpi pāsī kpàle.

¹⁶ Dii gbāa yá gbépiō viakù maamaa, ñ aa sa'òwà aa lekèwà.

2

Yonasi wabikea kpō gbεεu

¹ Dii tò kpò gbène mò Yonasi mò,* ñ à kè kpōpi gbεεu fāane āaō gwāasin āaō.

² Kua kpōpi gbεεu Yonasi wabikè Dii a Luawa à mè:

* 1:1 2Kia 14.25   * 2:1 Mat 12.40

3 Ma lezù Diizi ma yooyea guu,
 ̃ a wèa,
 kua bɛda nɔnau ma wiilè,
 ̃ à ma yāmà.
 4 N ma zu ísia í títiu
 e za a nɔnau,
 ís̃ dèdɛa ní ikooaɔ,
 n idāaziɔ taa'ò ma mia.
 5 Ma mè ma yá kú n s̃su ɔɔ,
 kási má ɛa wɛsi n kpé pó a kua adoale.
 6 I ma kũ ma nɔɛ,
 ísi ma mɔ,
 wáa fía ma mii.
 7 Ma kpale e gbɛsisiɔ zínau,
 dúnia zé pó wɛa vío tàmale.
 ɔ n ma bɔ gbáou,
 n ma m̃isi, Dii ma Lua.
 8 Ké má ye ánuatoi,
 Dii, n yá dòmagu,
 ̃ ma wabikèma,
 à n le za n kpé pó a kua adoau.
 9 Gbɛ́ pó lé taa gbagbaɔ aa ke báaa vío,
 10 áma mapi, má sa'oma ní sáaukpaaɔ,
 má lé pó má kèma fiabo.
 Dii mé ì ní suaba.
 11 Dii yá'ò kpɔpiɛ, ̃ à Yonasi p̃isi sísia.

3

Yonasi gɛa Niniva

1 Dii yá g̃ɛn plaade oa Yonasiɛ guu Dii mè:
 2 Fɛle gé mɛɛwia zɔɔ Niniva, ní yá pó má ònɛ kpàwakɛu.
 3 ɔ Yonasi fɛle gè Niniva lá Dii òɛwa. Niniva s̃ mɛɛwia zɔɛ maamaa. Pãa wélepiã kà tá
 gɔɔ àã ù.
 4 A gè wélepiu à taa'ò gɔɔ do, ̃ à nà kpàwakɛawa à mè: Gɔɔ bla mé g̃ò ké Lua Niniva
 dúuz̃.
 5 Ninivadeɔ Lua yá sí, ̃ aa leye kpàwakè aa zwànkasaɔ kàkárila, néfɛnenen gbɛz̃ɔ.*
 6 Ké a bao Niniva kía lè, à fɛle a g̃ínaa à a gomusu wòlo zù, à zwànkasa kàkaala à z̃òle
 túfuu.
 7 A mè wà kpàwake a wéleu wà mɛ: Lá kí ní a ìwaɔ d̃ilen ke: Gbɛnazinaɔ ní pɔtuɔɔ píi, ble
 su gè ní léuo, aasu imio.
 8 Gbɛnazinaɔ ní pɔtuɔɔ aa zwànkasa kàkárila nípii, aaɔ wiile Luawa aaɔ zɛaàla. Baade
 bɔ a zé ṽaiu, i ɔbole yãp̃asiu.
 9 Déme ìò d̃ó tó a wá wɛnagwa à a nòsɛ suumpa, aa kyãwãa láa, wí bɔ kaaleui?
 10 Ké Lua ní yãkɛa è, lá aa b̃ò ní zé ṽaiu, à ní wɛnagwà, i to músi pó a d̃ile à kpánzi ní le ɔɔ.

4

Dii gbɛ́ wɛnagwaa dadaa Yonasiɛ

1 Yápi kè Yonasiɛ ìi maamaa, ̃ aà pɔ pà.

* 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32

² A wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! Mi yápi o za ma bùsuuo lé? Bee yáí ma dɔaa bàalè mále tá Taasisiɛ fá! Asa má dɔ́ ké ní sùuu ní sósobio ví. N pɔ́ lí pa kpaao, ní gběke ví zɔ́, ní íadama bɔ́ n nòsɛɛ.*

³ Tiasa Dii, ma sé, asa ma ga sí ma kuawa.†

⁴ Dii òè: A maa n pɔ́ pàe?

⁵ Yonasi bò wéleu, à zòle a gukpe oi. A yáayáasu dò we, a ku a guu, àle gwa yá pɔ́ a wélepi le.

⁶ ɔ́ Dii tò ladaadaa fèle uedà Yonasia, ké aà taasi e lao. Ladaadaapi yá Yonasi pɔ́ kèna maamaa.

⁷ Ké gu dò, ɔ́ Lua tò kòò mò ladaadaapi zò, ɔ́ à giigàga.

⁸ Ké íatè gbāakù, Lua bò ní ían wāao gukpe, ɔ́ íatè lé aà le a miwa. Aà yèèè làa, ɔ́ à ga nidè à mè: Ma ga sí ma kuawa.

⁹ ɔ́ Lua òè: N pɔ́paa ladaadaa bee yá musu zεvíe? ɔ́ à mè: A zé ví, ma pɔ́paa kà à ga imɛɛ.

¹⁰ ɔ́ Dii òè: Ladaadaa pɔ́ ní a taasikεo, míme ní tò à bòle à gbào, ɔ́ n wēnakèè. A fèle gwāasín doɛ, ɔ́ à míde gwāasín dɔ.

¹¹ Mapi sɔ́, a maa mà wēnadɔ́ mεεwia zɔ́ Ninivaεo lé? An gbé pɔ́ aa ɔ́plaa dɔ́kɔ́é ní zεεoɔ́ dasi de ðaasɔ́sɔ́o leε basooloa (120.000), mé an pɔ́tuɔ́ kè zài.

---

* 4:2 Bɔ́a 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

MISE

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Mise ku Isaia gɔɔε, à zíkè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 740 e 700. Lá Isaia kèwa, à yá'ò Yudaɔne gɔɔ pò Asili zígɔɔ lé gbāamɔné.

Mise lezà a gbépiɔwa an bùsu ní ní mεεwiao yá musu, à mè yá pò Isaili bùsu mεεwia Samali lè a ní le sɔε. Wà lèε Samalipiwa e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 721. A mè yá pò a ní lépi de an duunao gbε ũε, atɛsa yázεsai pò di ní guu. A yáò gbèamá Luaε, à yápiɔ gbèa an gbèzɔɔ ní ní gbāadeɔwa, àizεedeɔ ní dɔaanaɔ ní yákpalekenao ní sa'onao. A zɔadò ànabi pò aai gbéɔ sásā ní yá nana oanéoɔwa, asa aali oné aa nòselileo.

Mise gbéɔ gbaa laai guu àle wεεε gbé pò aale a yāmao làasooke, aa zé maa sé, aai zíkε Lua pɔeāwa, aaiɔ kɔ yāma, aaiɔ yekɔi (6.8). A èa Lua a gbéɔ suabaa yá baokpáné ɔ.

Mise lá waaso léε plaɔ yá pélepeleakɔue. Lua mè á yákpaleke ní a gbéɔ, í ní swágaga (1-3, 6.1-7.7), ɔ à suabaa legbèné ɔ (4-5, 7.8-20), à mè á suɔnɔ ní pá ziu à ní na kía pò a bɔ Davidi bui guue a ɔzi (5.1-4).

Yákpalekea ní Samalideɔ ní Yelusaleudeɔ

¹ Dii yá'ò Mòlese gbé Miseε Yudaɔ kíaɔ Yotaũ* ní Azaɔ† ní Ezekiaɔ‡ gɔɔ. Yá pò ku Samali ní Yelusaleũowa ɔ Dii òè à mè:

² Bui píi, à swákpa,

dúnia ní gbé pò kú a guuɔ,
à ma yāma ápii.

Dii Lua lé bɔbɔánɔ
za a be pò a kua adoau.

³ Gwa! Dii bò a kúkii,
à pila, àle taa'o dúnia guleɔɔwa.

⁴ Gbèsiɔɔ lé yó aà zíε
lán zɔsa pò kú té saewa.

Aale bàale lán í pò lé pila sìsiwawa,
mé guzuleɔ lé wéaa.

⁵ Bee a ke píi Yakɔbu buiɔ tàae ní Yudaɔ duunao yáie.

Bómε Yakɔbu buiɔ tàae ũi?

An mεεwia Samali táaɔ nolo?

Yudaɔ táagbagbakii kú má ni?

An mεεwia Yelusaleũ nolo?

⁶ Bee yáí má tó Samali gɔ bezia ũ,
iɔ de gu pò wa vébu keu ũ.

Má a gbεɔ kóle guzuleu,
mí a édaalekiiɔ bɔ gupuau.

⁷ Wa a táaɔ wíwi píie,
wi tεsɔ gba pò wà m̀ò ní kpéuɔwa.

Má aà diipiɔ dúuzɔ píie.

Lá wà gbapiɔ káaa káaluao asea ũ,
wa taò à εa gɔ káaluao asea ũ ɔε.

⁸ ɔ Mise mè:

* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

A yáí tò má ɔ̀ɔ̀ɔ̀, má búbuape,
máɔ̀ be búu kyalesai.

Má wiile lán gbēgbonawa,
má ɔ̀ɔ̀ɔ̀ lán koowa.

⁹ An bɔ̀ gɔ̀̀ b̀̀k̀̀ɔ̀̀ ɔ̀̀e,
à ma gbé Yudaɔ̀ lè
e Yelusaleũ bíibɔ̀e.

¹⁰ Asu o Gatadeɔ̀neɔ̀,
ásu ɔ̀ɔ̀ɔ̀ Akooɔ̀.

A gbeembo búsuu Betafla.

¹¹ Safideɔ̀, à gēzea búu ní wíó.

Zaanadeɔ̀ bɔ̀e á gwaio,
Beteslideɔ̀ lé ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
aa ní gba zekíio.

¹² Malodeɔ̀ lé kɔ̀de aafia'eai,

asa Dii v̄ai z̄imáe
e Yelusaleũ bíibɔ̀e.

¹³ Lakisideɔ̀, à godɔ̀ s̄ɔ̀ne.

Amé á tò Sibnadeɔ̀ nà duunkɛawa,

á wéleu ɔ̀ Isailiɔ̀ tàækèu káau.

¹⁴ A yáí tò á kékɔ̀wa ní M̀lesɛgatadeɔ̀.

Akazibudeɔ̀ aaɔ̀ de Isailiɔ̀ kíaɔ̀ne yiongo lébaa ɔ̀e.

¹⁵ Malesadeɔ̀, Dii a m̀wá ní gbāamɔ̀neɔ̀,

Isaili beɛɛdeɔ̀ ge gē Adulaũ gbè'eu.

¹⁶ A á mi bo, í a gbáa lé,

à ɔ̀ɔ̀ɔ̀ á né yenzideɔ̀ musu.

A á mi ke gbáigbai lán yāamusuwa,

asa wàe ní kükũ z̄iz̄ɔ̀ ɔ̀e.

2

Yá p̄a ɔ̀de gbāamɔ̀neɔ̀ le

¹ Waiyoo yābēe lekpaaiɔ̀,
gbé p̄o aaĩ v̄ai làsooke ní lii musuɔ̀!
Tó gu d̀, aaĩ z̄ikɛwà,
ké aa a zé v̄i yáí.

² Aaĩ lua buai aa símá,
aaĩ wɛdɔ̀ kpéi aa ke ní p̄o ɔ̀.

Aaĩ gbāamɔ̀ gbéɛ,
aa aà be ge aà túbi síwà.

³ Ayāmeto ma Dii ma m̀:

Má d̄ile mà yáya gbéɛ beeɔ̀wa,
aa e b̄uo.

Aa t̄á'a ní mio daa ía bo,
asa wét̄agɔ̀e.

⁴ Gɔ̀ bee wa yāadaíɔ̀,

an yá i ḡ w̄enale ɔ̀ wa me:

Wà wá ásookè,

wà wá gbéɔ̀ búsu símá,

wàe wá bugbeɔ̀ kpaalek̄ɔ̀e ní luayád̄nsaiɔ̀.

⁵ A yáí áo gbēe v̄i Dii gbéɔ̀ k̄k̄āau

à b̀̀su kpaale ní gbelaao.

⁶ Anabi egeṅaṅ yā̀b̀̀le aa m̀̀:

Wasu ānabikeke yá bee musuo,

wí a wá kũo.

⁷ Yakṅbu buiṅ, màa ále oa?

Dii pṅ ì pa kpaayà?

Aà yākean wea?

Dii m̀̀:

Ma yá líṅ maa gbé́ pṅ ì yāke a zéwaṅo lé?

⁸ I fele ní ma gbé́ṅ lán ibeṅṅwa,

i gbé́ pṅ yāe daaṅṅ ulaṅ símá,

lán gbé́ pṅ aale su ní zilaṅṅwa.

⁹ I ma gbé́ ṅṅṅ ya ní be maau,

i ní néṅ kē ma gawiwa ṅṅṅpii.

¹⁰ A fele tá! A z̄lekiin lao.

B̀̀sue bee gbālè,

à òṅkpa à kaalegyā sè.

¹¹ Tó mṅafilide m̀̀ eṅtò à m̀̀

á àsi maa o v̄e ní w̄ṅo yá musu,

ānabi bee taa gbé́e beeṅ ìṅ yei.

¹² Yakṅbu buiṅ, má á naaa píie,

má Isaili kṅṅṅ kakṅ.

Má ní k̄aa lán s̄a pṅ kú kaauṅwa,

an dádākekii súu aṅ dṅ ní dasi yáí.

¹³ Gbé́ pṅ zew̄ṅṅé a dṅaané,

aa bíibṅle gboo, aai bṅleu.

An k̄ia mé a dṅaané,

ma Dii má zemikũṅé.

3

Isaili dṅaanaṅ lelea

¹ ṅ ma ea ma m̀̀:

A swákpa á Yakṅbu bui k̄iaṅ,

á Isaili kpalablenṅ!

I kũ àṅ yázeṅde d̄ṅo lé?

² A za maau, á ye v̄āizi,

i ma gbé́ṅ báa bo,

i ní báasi wolo ní wáwa.

³ I ní mebaasi só,

i ní báa wolo ní mewa,

i ní wáṅ wíwi,

i ní ṅṅ f̀̀uke dàau,

i t̄ṅṅṅ ka dṅ'ouu.

⁴ Tó aa wiilèa sa, má wemáo.

Gṅṅ bee má weṅṅ mà ní k̄ii gwao

yāvái pṅ aa kè yáí.

⁵ Yá pṅ Dii òṅ ke, à m̀̀:

Anabi pṅ aai ma gbé́ṅ s̄ás̄aṅ,

tó aa pṅ è aa sò,

aaɪ mɛ aafia aɔ ku.
 Tó aai pɔ e aa dà léɛo sɔ̄,
 aaɪ mɛ aa zì sɔuke.
⁶A yáì tò gwāasína a kúlewá,
 wépfungu'ea aɔ kuo.
 Gusia a daálaɛ,
 māsokɛa aɔ ku lɔo.
 Iatē a gē ānabipìɔnɛ kpéu,
 fāanɛ aɔ siané.
⁷Wí a gu'enaɔ kú,
 māsokenaɔ gɛɛ a gɔ̄ kpá ní wéi.
 Ampii aa ɔku ní léwa,
 ké máɛ wemáo yáì.

⁸Mapi sɔ̄, gbāa m̀̀a
 Dii Nisína pɔ ũ.
 Yázede d̀̀ɛɛa ní ikoo
 ké mà Yakɔbu buiɔ taaɛɔ oné,
 mà to Isailiɔ ní duuna d̄̄.
⁹A yápi ma á Yakɔbu bui kíaɔ,
 á Isaili kpalablenáɔ!
 A ye yázede giyáio,
 i yá pɔ zɛv̄i fuangbaɛ.
¹⁰I Siɔna káfi ní gb̀̀ɛɛao,
 i to Yelusaleũ zɔ̄ɔkũ ní yáɔɔsaio.
¹¹A kíaɔ ì yáḡḡḡ gbagusae yáì,
 a sa'onáɔ ì yáɔɔdané ài'ea yáì,
 a ānabiɔ ì māsokɛ ɔa yáì.
 Ǿ aaɪ Dii tó sé aa mɛ:
 Dii kú wá guuo lé?
 Yá a wá leo.
¹²A yáì wa Siɔna sa pa bugbɛ ũɛ,
 Yelusaleũ i ḡ̄ bezia ũ,
 Lua kpé s̄̀s̄̀ i ḡ̄ s̄̀s̄̀ líkpɛɛde ũ.*

4

Dii gb̀̀s̄̀s̄̀

(Isa 2.1-4)

¹Gɔ̄gbɛzázì
 gb̀̀s̄̀s̄̀ pɔ Dii kpé kuwà
 a ḡ̄ gb̀̀s̄̀s̄̀ m̄̀ɛde ũ.
 Wa sɛ lɛs̄̀ de s̄̀s̄̀la,
 bui pii i siu we.
²Buiɔ gé we dasi, aai mɛ:
 A m̀̀ wà dɛɛɛ Dii gb̀̀s̄̀s̄̀wa,
 wí gé Yakɔbu buiɔ Lua kpéu,
 i wá da a zéwa, wíɔ bɛu.
 Dii ikoyá a bɔ Siɔna,
 aà yá a bɔ Yelusaleũ.

* **3:12** Zel 26.18

³ A yáḡḡḡ buiḡne,
 a yákeke bùsu zázá pò gbāa vḡne,
 aai ní fēndaḡ gbēgbē aa lile soona ũ,
 aai ní sōnaḡ lile máaso limibobo ũ.*

Buie a fēnda se a deezio,
 wa zíkāa dada lḡo.†

⁴ Baade a zōle a vēeli
 ní a kaadḡenlio gbáu,‡
 gbēe a vīadadañzi lḡo,
 asa Dii Zīgḡde lé mé ò.

⁵ Bui píi lḡ kú ní ní tǎa tó,
 wápiḡ sḡ, Dii wá Lua tó wáḡ kuḡ ḡḡpii.

⁶ Dii mè:
 ḡḡ bee má a gbé tḡḡenaḡ kāaa,
 má a gbé pò ma íadamá ma ní yápiḡ naaa.

⁷ Má a gbé pò lé tḡḡepiḡ ke ma gbé kḡnaḡ ũ,
 má a gbé pò wà tǎrínḡ zǎpiḡ ke bui gbāa ũ.
 Za ḡḡ bee máḡ kiblemá
 Siḡna gbèsisi musu e ḡḡpii.

⁸ Siḡna gbèsisiá ma kpàsa dádākegbae,
 aà kpala káau a ea suwà,
 wiḡ kible Yelusaleŭ.

⁹ Bóyái ále búbuapei?
 Ké á kía vḡo yái yá?
 A ledamade kuo,
 ḡ wāwā á kú lán ne'iwāwāwaa?

¹⁰ Siḡnadeḡ, à fīaafīaa ní wāwāo
 lán nḡe pò lé ne'iwa,
 asa á bḡle á wéle guu
 à kále sēue, í tá Babeli.

We Dii a á misiu,
 we a á bḡu á ibeḡḡ zḡi.
¹¹ Tia kéwa buiḡ kāaaaázi,
 aa mè wa Siḡna òḡkpa,
 wiḡ gwa wáḡ pḡnake.

¹² Aa Dii làasoo dḡo,
 aa yá pò àle yá gbadḡo,
 asa à ní kāaa lán pò bàaawa pówengbēzeue.

¹³ Siḡnadeḡ, à fēle pḡgbē!
 Má tó àḡ gbāa
 lán zu pò a kóba de mḡ ũ
 mé a swē de mḡgotē ũwae,
 í bui dasipiḡ úlḡ.
 A ní pò pò aa è gbēblea guu kpa,
 an àizeḡḡ i ḡḡ mapi ma dúnia Dii pò ũ.

¹⁴ Wéle bíideḡ, à á zīgḡḡ kāaa,
 asa wà koezḡázi.
 Wa Isailiḡ dḡaana lé ní ḡoo a ḡeewa.

* 4:3 Yoε 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

5

Isailio kía a bɔ Betelēū

¹ Betelēū Ɛflata ní kēsāa Yuda b̀usu wéleɔzi,
 āma n guu gbēe a bɔu,
 iɔ demee Isailio kía ũ.*
 Ōme kú za káaukaau,
 aà felea ku à gègè.

² Ayāmeto Isailio aao ku vūaaa
 e gɔɔ pɔ ne'ina a ge népi iò,
 aà gbé k̄niɔ i su ní Isailio sānu.

³ A fele ní dádāke ní Dii gbāao
 ní Dii a Lua zɔkεo.
 Aà zɔkε a ligua e dúnia léwa,
 aaiɔ ku niε guu.

⁴ Ōme ao de ní aafia ũ.

Tó Asilio s̄i wá b̀usuu,
 tó aa ɔzɔ wá wéle bíideɔwa,
 wá tó d̄aana gb̄eɔn soplao feleńɔ,
 kíapiɔ ka se swaaɔ.

⁵ Aa kible Asili b̀usuwa ní f̄endao,
 aa gbāable Niūlodi† b̀supiwa
 ní f̄endao woa a kpéu.

Tó Asilio s̄iwágu

mé aa ɔzɔ wá b̀usuwa,
 kíapi mé a wá bɔ ní ɔz̄i.

⁶ Yakɔbu bui k̄nao ku buiɔ guu
 lán f̄ii pɔ b̀o Dii kíi kpaawa,
 ìli s̄á gb̄enaz̄inazio,
 lán lou'i pɔ f̄àf̄a s̄ewawa,
 ìli gbēe d̄ao.

⁷ Yakɔbu bui k̄nao aao ku buiɔ guu,
 b̀usu pɔ aao ku a guuɔ aao dasi,
 lán n̄ɔmusu kua líkpe n̄b̄ɔɔ guu
 ge n̄ɔkusi kua s̄a kaauwa.

Gɔɔ pɔ àle p̄aa,
 ì kusimá à ní taitai,
 gbēe ku à ní bɔ aà ɔz̄io.

⁸ A ɔloo á ibeɔla,
 í á wèlep̄iɔ dede pii.

⁹ Ma Dii ma m̄e,
 gɔɔ bee má á s̄ɔ midε á guu,
 mí á s̄gɔɔ wíwi.

¹⁰ Má á b̀usu wéleɔ d̄eɔnzɔ,
 mí a zegik̄iɔ kwé.

¹¹ Má á gb̄ek̄ɔlekenaɔ b̄āde,
 pɔdamadeɔ aao kú á guu ɔo.

¹² Má t̄aa pɔ á à̄ é'ε,

* 5:1 Mat 2.6, Z̄aa 7.42 † 5:5 Daa 10.8-11

má gbε pó á pèlε wíwi,
 á kúle á pòkeapionε bo.
 13 Má Asetaati líb wolewolε,
 mí á wéle yaa.
 14 Bui pó aai ma yāmao sō,
 má tōsimá ní pòkūmao ní kyāwāaoε.

6

Dii bɔbɔa ní Isailio

1 A swákpa yá pó Dii òi!
 A mē mà fεle ze,
 mà bɔ ní yáo gbèsisib wáa,
 mà to sīsib ma bɔ ma.
 2 Gbèsisib, à yá pó Dii lé bɔo ma!
 Dúnia zína pó ìb ku gɔɔpiib
 à swákpa!
 Asa Dii lé bɔbɔ ní a gbé̄ε,
 a yāví ní Isailio.
 3 Ma gbé̄ε, bó má kèí?
 Bó má kè a kpasamanɔi?
 A omεε!
 4 Ma á bóle Egipi,*
 ma á bó zɔbleu,
 Ma Mɔizi† zì à dāaaé
 ní Aalonao ní Miliaũ.‡
 5 Vái pó Mɔabuɔ kí Balaki ðile à kéé
 ní yá pó Bεɔɔ né Balaaũ§ wèwàò,
 à to à dɔágu ma gbé̄ε.
 Ma dāaaé sea za Sitiũ
 e a γε ka Giligali,*
 ké à e ma maakεaɔ dō.
 6 Bó má γε zeò Dii aei?
 Bó má kúleò Lua Musudeei?
 Má γε ze aà ae ní gáae wēdonao yà?
 Má sa pó wí a pó káteu à tékū oowà yà?
 7 A sāsa mèn àaa sɔo si yà,
 ge nísi ta mèn àaasɔsɔo lee kwi?
 Má a neḡε sēia kpá ma tàae fiabobɔ ũ yà?
 Má né pó bò ma pleu kpa ma duuna awakpabɔ ũ yà?
 8 Gbēnazina, wà yá pó maa òne.
 Yá kpele Dii lé gbεamai?
 Yáke a zéwa, ní ye gbēkεkεai.
 N nzi busa, ní té Luazi.
 9 A Dii bɔo ma dɔ,
 àle lezu mεεwiadeɔzi.
 Viakεa Diiε mé òno ũ.
 A go pó a á gbē gwa,

* 6:4 Bɔa 12.50-51 † 6:4 Bɔa 4.10-16 ‡ 6:4 Bɔa 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

í Lua pọ́ dīlẹ yāma.

¹⁰ Ọvāi ku vāikenaᵋ ua e tia
ń zaa mᵋafilide pọ́ de láaipᵋ ũo.

¹¹ Gbẹ́ pọ́ kiloo gbẹ́blebᵋ vī
a gbiayᵋbᵋ vāiᵋ kūa,
má aà bᵋ maa nᵋe?

¹² Mᵋᵋwīaᵋ bee ọdeᵋ pāsī maamaaᵋ,
mé a gbẹ́ kīniᵋ ì ẹetoto,
mᵋafiliyā mé kú ń léu.

¹³ Ayāmeto ma na á dedeawa,
mále á ásooke á duuna yāi.

¹⁴ A pọ́ble, kási á káo,
á nòse a gᵋ da giie.

A pọ́ dile kùsūa ũ, a gᵋplakᵋo,
asa má á kùsūapi kpa zīblenaᵋwaᵋ.

¹⁵ A pótᵋ, kási á kᵋkᵋo.

A nīsi kᵋ, kási á a mᵋaokᵋo.

A vᵋᵋ dafu kᵋ, kási á a imio.

¹⁶ A Ọmeli† yā'onᵋ kūa
ń Ahabu‡ bēdeᵋ yākeᵋo pīi,
a ń ọlesè.

A yāi tò má á dúuzᵋ,
mí tó wà á mᵋᵋwiadeᵋ láanike,
í gᵋ bui pīie gbẹ́ sᵋsᵋbᵋ ũ.

7

Isailiᵋ fᵋlᵋa

¹ Waiyoo mapi!

Má de lán gbẹ́ pọ́ lé libe
ge vᵋᵋbe kᵋnweᵋwaᵋ.

Vᵋᵋ kó ge kaadᵋen sᵋiá pọ́ mi a nide ku bo.

² Luayāmanaᵋ làa dúniau,
gbᵋmaaᵋ ku gbᵋnazīnaᵋ guu bo.

Ampii aaí gbẹ́ dádā aa de,
baade lé a gbᵋdee we ń táaluo.

³ Aa vāikᵋa gᵋi vī ọplaa ń zᵋᵋo.

Kía ì pọ́ gbᵋa,
yákpalekena ì gbagusaᵋsi,
gbāade ì azīa pᵋeā dilené,
ampii aaí gbẹ́ wetāò.

⁴ An gbᵋmaaᵋ de lán leaawa,
an dendaeᵋ pāsī de lesikaoa.
An íadamagᵋᵋ pọ́ ń gudᵋanaᵋ a yā'ò kà,
an bàabāabogᵋᵋ pīla se.

⁵ Nsu ñ n gbᵋdee náaikᵋo,
ńsu ñyᵋ daa n kwāasi gāuwao.
Laaika yá pọ́ ñyᵋ o nᵋe pọ́ kpá ń kùᵋᵋzi.

† 6:16 1Kia 16.21   ‡ 6:16 1Kia 16.29, 21.25-26

6 Nεgõε a a mae kpεbo,
 nenõε a fελε n a dao,
 nɔzãε a bo a zãda kpe,
 gbέ bεdeɔ gõ aà ibεεɔ ũ.*

7 Mapi sõ ma wé aɔ dɔ Diizi,
 má Lua ma Suabanapi dá.
 Ma Lua a ma yãma.

8 Wá ibεεɔ su pɔnakε wá yá musuo.

Baa ké wa lελε, wá fελεε.
 Baa tó wá káleα gusiau,

Dii a gupuwẽε.

9 Lá wa duunakè Diiε,
 àλε a pɔkũma bɔbɔwá

e àɔ gé yásiiwanɔ,

i to yá bɔwanɔ na.

A wá da gupuau,

a wá suaba, wí wésie.

10 Tó wá ibεεɔ è, wí a n kú.

Wá ibεεpiɔ òwẽε yãa

aa mè Dii wá Lua ku máε?

Wa õzõmá lán pèλεawa gãαε,

wí wésie.

11 Siɔna bíibogɔɔ a ká,

gɔɔ bee a káleα a yàasa kú.

12 Gɔɔ bee gbέɔ bɔ Asili n Egipi wéλεɔ guu,

aa bɔ za Egipi n Uflatao,

za ísia baale n baalao,

za gbèsisí kpele n kpelao,

aaí mɔ we.

13 Dúnia a gõ yàaa

gbέ pɔ kú a guuɔ yãkeαɔ gbε ũ.

14 Dii, n n gbέɔ dádáke n n gopanao,

n kpàsa sãpiɔ aaiɔ kú n̄t̄εε Kaameli líkpeu,

aaí pɔble Basana n Galadao dádákekli maau lán yãawa.

15 Nyõ yábɔnsαεɔ kené,

lá n kè gɔɔ pɔ n bɔn̄nɔ Egipiwa.

16 Buipáλεɔ e,

wí i n kú n nεgõnkeyã musu.

Aa ɔku n léwa,

an swá iɔ ke weũ.

17 Aa búsu ble lán mlēwa,

lán pótãa'onkuawaɔwa.

Aa bɔ n ulεk̄iɔ guu,

aa mɔ Dii wá Luawa n lualuao.

N vía a n kú, sõ i kén̄gu.

18 Lua, déme muaannɔi?

Ni n gbέ k̄ɔnaɔ duuna kémá,

ni sùuukεn̄nɔ n n tãαɔ.

* 7:6 Mat 10.35-36, Luk 12.53

N pɔ líɔ paa gɔɔpiio,
gbɛ́kɛkɛané mé ì kangu.

¹⁹ Nyɔ̄ ɛa wá wɛ́nagwa lɔ,
ní ɔ́zɔ́ wá yáwáíɔ́wa,

ní wá duuna zu ísia í títiu píi.

²⁰ Nyɔ̄ náaiyá kɛ Yakɔ́bu buiɔ́nɛ,
nyɔ̄ gbɛ́kɛkɛ Ablahaũ buiɔ́nɛ,

lá ní a lɛgbè wá dezipiɔ́nɛ za káauwa.

NAUU

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee dāa à lélea Asili pò Isailiò lé falubónéò bùsu mēewia Ninivawa yā'ò. Nauū lápi kè e Babiloniò aao gé Niniva dúuzōi e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 612.

Lápi daalea (1.2-8) lé òwèε ké Lua mé iko vī dúnia pópíiwa mé òme a yákpaleke ní dúniao. A gbea (1.9-2.3) lá Lua gbāapi a zíkε bùsuò yá musu Nauū gòò. Niniva a kaale, Yudaò i gō níziá vī. A gbea 1ò (2.4-3.19) Nauū Niniva gbāa pò a vī midεa dāu à síuwèε, àle pónakèò.

Anabipi yá pò àle yá gbāa de Niniva kaalea yáa. Ninivaá mēewia pò íandāa kòuε. A gbéòá dàaken lalasideòne. Gbé bee taao kaale píε.

Dii pòpaa Ninivadeòzi

¹ Niniva* yá pò Elekosi gbé Nauū è taalan ke:

² Dii nòse ì fεε à tōsimá,
Dii ì tōsimá, pòfēden aà ũ,
Dii ì tōsi a ibεεòwa,
ìò fēa a wèleozi.

³ Dii pò lí pa kpaao,
a gbāa vī zōò,

ìli tó tàaede bò pāo.

Dii ku zàa'iana ní zàao guu,
luabεpuana de aà kèse luutē ũ.

⁴ I ísia lele, gugii i bò,
ì to swa píi í ba,
Basana ní Kaameliò i gō wēnannò,
Libā bùsu sede lá bòbò i giigaga.

⁵ Gbèsísíò ì deede Dii aε,
sìsìò ì yó,

dúnia ì lualua aà yái,
tòle ní pò pò kuwàò píi.

⁶ Déme a fō gí aà kpēnemuuui?

Déme a fō àò zεa
aà pòkūma pásí bòbòmagòò?
Aà pòfē ì bò lán téwae,
gbesìò i wi aà aε.

⁷ Dii maa,
a de mikpakíi ũ wétēagòò,
gbé pò nàaàziò ò a ní yá dō.

⁸ A a wèleo midε ní idaaguaò,
a a ibεεpiò ya ní kpá gusiau.

⁹ Lé kpele aale kpaai Diizii?

A a midε,
aa wétēamóε gēn plao.

¹⁰ Aa igbē aa ká, aai gō ye leu,
té i kúma míòmiò lán sè giiwa.

¹¹ Niniva gbēε lé lé gia da gbéòwa,

* 1:1 Sof 2.13-15

àɛ lekpaai ní gbéó Diizi.

¹² Ma Dii ma mè:

Baa tó an zígō m̀ò ní dasileu,

wa ní kwéé, aai sãale.

Baa ké ma á swágàga yãa,

má gága ɔo.

¹³ Má zuu pó aa dàé gboo,

má m̀o pó aa kàwá kékè.

¹⁴ Yá pó ma Dii má ò Niniva yá musun ke:

N gbèe a gō n tó aɔ kuwà ɔo.

Má pó ãaɔ ní pó kásaa pó kú n táakpɛuɔ wíwi,

mí mia'ɛ yōne, asa wéle gian n ũ.

2

Ziblea Ninivawa

¹ Baonakpana gwa be sísí musu,

àɛ aafia kpàwake.*

Yudaɔ, àli á dikpɛɔ ke,

àli lé pó á kè Diiwaɔ fiaboè.

Gbèkaalenapiɔ ɛa lélewá ɔo,

wà ní m̀ide m̀pii.

² Ninivadeɔ, wàɛ m̀o léleiwá.

A á bíi d́a, íɔ zé gwa!

A tepe, í ze gíúgiú!

³ Dii a ɛa Yakɔbu buiɔ gawi kpámá,

lá Isailipiɔ ví yãawaɛ.

Asa gbèwaanaɔ m̀ò ní bùsu wàaɛ,

aa ní vèebuɔ dè.

⁴ An zígō gbãaɔ sèngbaɔɔ tà,

nɛgōnapiɔ ula tãa zóizoioɔ daa,

an śgo m̀o lé pípi,

aa ku sɔu guu,

aale ní sōnaɔ gbãɛgbãɛ.

⁵ Aa sí wélepi zeau ní ní śgoɔ bàzaao,

aale ke gãaɛ k̀likili.

Aale gè bíoobioo lán sètewa,

aa wãa lán loupilɛawa.

⁶ Wà zígō síanaɔ sísí,

aale wã, aale kpakpagua,

aa mipè bíiwa ní wãao,

aale ní sèngbaɔɔ pélepele.

⁷ Aa bíiboleɔ wèwè,

gu pó swa pãu wélepi,

aa kibe kwè.

⁸ Wà tà ní Niniva kí nao z̀zo ũ,

aà zɔnɔenaɔ lé ɔɔɔ lán felenguuluɔwa,

aale nízia gbègbè.

⁹ Ninivapi g̀ò lán íkalek̀iwa.

---

* 2:1 Isa 52.7

A gbéǎ lé gēzεa lán íwa.

Wàλε oné: A ze! A ze!

Ama gbēε i εao.

¹⁰ A ánusu sélé! A vua naaa!

Aizεε diuε ní pǎ bεεεdeǎ píi.

¹¹ Wà pǎǎ nàaa, wà pǎǎ sèle,

wéλε gǎ da gii.

Sǎ kè gbéǎgu,

an gbázina lé lua,

an me zεa bo,

an baade oosisi.

¹² Nǎmusupio tǎo gè máε?

Nǎmusu néǎ pǎblekǎipi ku má ni?

Nǎmusu sa ní dao io bεβε we yāa,

gbēε yá lí ní néǎ vǎakūo.

¹³ Nǎmusu sapi nǎ kǎ a néǎne yāa,

à nǎǎ è a naǎne, à mǎmá.

Nǎǎ pǎ a tǎitaiǎ ka aà tǎo pai.

¹⁴ Ma Dii Zigǎde ma mè:

Má fεlennǎ,

má n sǎgoǎ kpasa, a súεε io dǎ,

wi n népio dεδε ní fǎndao.

Má pǎ pǎ ní sǎmáǎ kaale,

wa n zǎnaǎ yá'o ma bo.

3

Waiyoo Niniva

¹ Waiyoo gbēdenaǎ wéλε!

Iio ku gbētaitaisaio.

Mǎafili pǎεwà ní pǎ pǎ wa sǎmáǎ.

² Flà kǎfi ní sǎgo gbá kǎfio ma dǎ!

Sǎǎ lé bàale, an gǎǎ lé vǎvǎ.

³ Zigǎ sǎdeǎ lé suwà,

an fǎnda wétē lé pipi,

an sǎnaǎ lé teke.

Gbé pǎ wà ní paεpaεǎ dasi,

geǎ gǎ kpále, wa fǎ dǎdǎo.

Wàλε kpakpa geǎla.

⁴ Káaluapi lenakasaané yáie.

Aà kákaa maa, i kpázi,

à buio kǎ zǎbleu ní lenakasaanéo,

à ní òǎkpà a gbēkǎlekεa guu.

⁵ Ma Dii Zigǎde ma mè,

má fεlennǎ,

má n zwāa se kanε n mia,

mí tǎ buio n puizi e,

mí n asii ǎǎ an kíǎne.

⁶ Má n pápa ní pǎ gǎ vǎio,

mí n ke pǎpǎǎ,

mí tǎ gbépii wεfima.

7 Gbé pọ wesiṅleṅ bàalene
 aai me: Niniva gò da fòii.
 Déme a wēnake a yá musui?
 Má wá nòsenininaṅ euèi?
 8 N maa de Tebesi pọ kále Niili saea yà?
 Swapi í mé kàedài a bíi ũ.
 9 Etiopiṅ ní Egipiṅ mé wélepi wá ũ,
 a gbāa lé vío,
 Putiṅ ní Libiṅ ku a zennodeṅ guue.
 10 Kási wà tà ní Tebesideṅ zìzṅ ũ,
 wà ní néṅ wíwi zékpaṅ guu píie.
 Wà likpà an beedeṅ sea yá musu,
 wà mọkà an gbēzṅwa.
 11 A Ninivadeṅ sṅ,
 ma pọkūmabọma í a zōlewáe,
 í gṅ sāalea,
 íṅ mikpakii wele á ibee yáí.
 12 A zegikiṅ gṅ lán libe pọ mawa.
 Tó wa zìá, aa kwe a blenaṅ.
 13 Gwa! A zìgṅ de lán nṅwa,
 á wéleṅ bíiboleṅ wēa á wèleṅe dàii.
 Té lé kú bọlepiṅ gbāṅwa.
 14 A ítoṅ kále, asa wa á kákae.
 A gē bèleu, í zṅwà!
 A bilikibò, í á bíi gbāa káfí!
 15 Té a gi kúwá we,
 wi á dede ní fēndao.
 Wa á kaale kwasutṅ pọblea ũ.
 A kṅ lán kwaṅwa!
 A gusisi lán kwasutṅwa!
 16 A laatanaṅ dasikù lán saanaṅwa,
 aai gbēble, aai gēzea.
 17 A gudṅanaṅ de lán kwasutṅwa,
 á zìkan dọanaṅ dasi lán kwaṅwa,
 aa kpa bíiwa niēniē.
 Tó íatē bíle, aai gēzea,
 wíliṅ ní tákii dṅo.
 18 Asiliṅ kía,
 n gbéṅ dọanaṅ i'ò,
 n zìgṅ gbēzṅ gága.
 N gbéṅ fáaaa sísṅ musu,
 gbēe ku à ní káaao.
 19 Wíwia pọ wà n wiwi eṅ vío,
 n bọpi láaa vío.
 Gbé pọ n bao mà
 ali ọtaale n yá musue,
 asa gbēe i gí n pásí kpálesai mai a mewao.

ABAKU

Yá pò kú láε bee guu

Lápi lé dēe pò ānabi Abaku kà yāpāsī gōō bōolekewēε. I wēnadō gbēōne, ì vāi pò aai kēō bōné gupuau, ì wiile Luawa a yá musu, ì pōnake tó Lua a wabikea mà. A lápi kē e wàō gé Yesu Kilisi ii wē 700 taawa. Gōō bee Babiloniō gbāa lé káfi mé Isailiō ku bíli guu ní kua zia yá ní kua ní Luaoo yá musu.

Lua yāwē ānabiwa, à yā'òè aà gōō gbēō yá musu ní gbē pò aao ku gōō bee gbēao lo à mē: A Lua náaike, bee mé ì to gbēō aao ku (2.4). A Lua náaike, i mō dōiále (lεε 3).

Yāpāsī gōō gbēō laai ì ta Abaku lá yáwa, ké aa Lua náaike aai sōdile. Lua zina Pōlu waasokè Yesude káauōne à mē luanaaikēapi mé Yesu Kilisi náaikea ũ tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38).

Abaku Lua tàae'ea

¹ Yá pò ānabi Abaku èn kε:

² Mále wiilema à gègè,
níle yāmaao, Dii.

Mále lezunzi yāpāsī yáie,
níle wá suabao.

³ Bóyāi ni to mà vāikea ei?
Akea niō dàakea gwai?
Kaale ní yāpāsīō ku ma ae,
sòle ní yākeleo fēle.

⁴ Bee yái ikoyā gōō plègεlεge,
wīli zike yázedewao.
Gbēvāiō ì koezō gbēmaaōzi,
ō wī yázede fuangba.

Dii yázasia Abakuwa

⁵ A buiō gwa à gwa, yá i diwá,
asa mále yāke á gōōε,
tó wa sīué, á sio.*

⁶ A gwa! Mále tékpa Kaladeōgu.†
Bui pásī nōnwāadepiō lé li dúniaa pii,
aale zōlekīi pò de ní pò ũōō símá.

⁷ Aai to vīa ní kú,
sō ì kē gbēōgu.

Aali ikoyādao,
aai nízia se lesí.

⁸ An sōō wāa de gbēaanaa,
an pásī de àwalēwan oosielea.

An sōdeō bō būsū zāzāu,
an sōō lé bàale bīōōo,
aai kúu'o su pò léi.

⁹ Ampii aai ze ní pásīo,
aai su sānusānu lán guwaiwai íanawa,

* 1:5 Zin 13.41 † 1:6 2Kia 24.2

aaĩ zìzɔɔ naaa lán bùsu'ũfãawa.

¹⁰ Aaĩ kíaɔ ke pɔɔpɔɔ,

aaĩ gbãadeɔ yáalɔ,

aaĩ wéle bíideɔ àlafikε,

aaĩ bùsu kãaa bíizi aa sí.

¹¹ Aaĩ gē gé ae lán íanawa.

Tãaedeɔne, an gbãa mé ní lua ũ.

Abaku εa Lua tàae'ea

¹² Dii, ní kú za káaukaauε,

ma Lua pɔ n kua adoa, wá gao.

Dii, n buipi díle yákpalekeawano yáie,

ma gbesi, n buipi zèdɔ wá totoa yáie.

¹³ N kua adoa, n gē wesia vãileá,

nyɔ fɔ yãvãikea gwao.

Bóyãi niɔ bɔnkpedeɔ gwa ní wéoi?

Tó gbẽvãio lé gbẽmaaɔ mɔmɔ,

bóyãi niɔ nílei?

¹⁴ N gbẽnazina kè lán ísia kpɔɔwa,

lán pɔ kelena pɔ aa kía vɔɔwa.

¹⁵ Ibεεɔ ì ní kú ní kokoao,

aaĩ ní gá ní bɔ.

Aaĩ ní kú ní sɔɔ,

aaĩ ní naaa ní ní táaluɔ,

ɔ aaĩ pɔnakε, aaĩɔ yáalɔ.

¹⁶ A yáí tò aaĩ esεke táaluwa,

aaĩ tulaletikateá sɔε,

asa beeɔ mé tò aa ku nama guu,

aaĩ pɔ níside ble.

¹⁷ Aaɔ kpɔ bɔle ní táaluu gɔɔpii yã?

Aaɔ buiɔ dede ní wegwasai láasai yã?

2

Dii yázasia Abakuwa

¹ Má ze ma gudɔakii,

má tepe bíiwa,

má itēke mà gwa lá asu omεε,

lá a a tàae pɔ mále e yázasia.

² ɔ Dii òmεε à mè:

Yá pɔ ní è dalau,

kē gbè pèpεεwa wásawasa,

ké kyokεna e ke ní wãao.

³ Asa yápi gɔɔ dilεεε,

yápi lé a kegɔɔ yá, a gí keio.

Baa tó a gɔɔ lé gēgē, nyɔ dá,

gɔɔpi a ká, wa sɔ̀dò.

⁴ Gwa! Gbé pɔ a nòse maaɔ a fu,

ãma gbé maa aɔ ku

ma náai pọ̀ àlẹ̀ kẹ̀ yáí.*

⁵ Aizεε náai v̄io,
yò̀de s̄o lío daa doũo.
A asia v̄í lán bεdawaε,
ìli káọ, a de lán gawa.

I buio kãaaazi,
ì bùsu píi gbéọ̀ kúkú zìzọ̀ ù.

⁶ Aà yá a ḡo ní baadeε yãa ù,
aa aà àlafikε aa aà láanikε aa me:
Waiyoo n gbé pọ̀ ni d̄ao pọ̀ kãaa nziaε,
ni nzia dile gbia gbé b̄oó'imia yá musu.

⁷ N fladeo felenn̄o kándoe,
aa vu iu, ní ḡo ní lualuao,
ní ḡo ní gbãablema ài ù.

⁸ Lá bui pọ̀ n ní p̄oó simá yãao dasi,
an k̄onāo n p̄oó sima sa s̄oε,
asa n gbéọ̀ dède, n bùsuo kàale
ní wélēo ní gbé pọ̀ kúuo píie.

⁹ Waiyoo n gbé pọ̀ ni n ua káfi ní ài v̄aio,
ni n sakpepi da musu,
ké músi su n leo yáí.

¹⁰ N lekpaaf̄ gbēdεdea dasi yáí,
ō n widà n uawa,
ńyō wēni kẹ̀ lo.

¹¹ N kpé gbεo mé aa wiidōma,
a zāo i yápi zásimá.

¹² Waiyoo n gbé pọ̀ ni wéle kú ní gbēdeao,
ni mεεwia kále ní d̄idiinkεao.

¹³ Gbēnazināo isimagakpaa gbε a ḡo yaa ùε,
buīo ì ńzla kpasa p̄aε.

Dii Ziḡo de mé dile màao lò?

¹⁴ Asa Dii gawi d̄oa a li dúniaaε,
lá í ì dagua ísiaiwa.†

¹⁵ Waiyoo n gbé pọ̀ ni ikaka n gbēdeε̄nε,
ni naenaεmá e ípi gε z̄ōleomá,
ké ñ e wéte an puizii yáí.

¹⁶ Wí mé a n kú, i kẹ̀ gawi no.
Imi, asa wa n puizi e s̄oε.
Imibo pọ̀ kú Dii ọ̀zì lé suma,
wí i ḡo n gawi gbεu.

¹⁷ Yápási pọ̀ ní kè Libā a kúlemaε,
n n̄ōbōo kaalea yá a s̄o kēngu.
Asa n gbéọ̀ dède, n bùsuo ọ̀kp̄aε,
n wélēo ní gbé pọ̀ kúuo kàale píi.

¹⁸ Bó ài táao v̄ii? Gbēnazina mé à.
Bó ài pọ̀ kásaa pọ̀ aaf̄ ní da εεupio v̄ii?
Gbé pọ̀ kè ì a p̄okea náaikε,

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38 † 2:14 Isa 11.9

ì táa pọ́ lí fṣ̄ yā'òopio ke.
 19 Waiyoo n gbé pọ́ ni o líe
 àà yāmama,
 ge ni o gbè wēnisaie àò ku.
 A fṣ̄ dṣ̄aanṣ̄e?
 Wà vua ge ánuṣu'i lèwà,
 kási wēni ku a guuo.
 20 Dii ku a be pọ́ a kua adoau.
 Dúnia gbépii à ke kílikili àà aṣ̄.

3

Abaku wabikεa

1 Anabi Abaku wabikεa.
 2 Dii, ma n bao mà,
 Dii, n yākeṣ̄ tò má n vīa vī.
 Eṣ̄a yá bee taṣ̄ ke wá gṣ̄ṣ̄,
 ní tó wà dṣ̄ wá gṣ̄ṣ̄.
 Tó wá wegwaṣ̄ dṣ̄ngu n pṣ̄kūmagṣ̄ṣ̄.
 3 Lua a bṣ̄ Temani,
 Kuaadoade a bṣ̄ Palana gbèṣ̄ṣ̄ṣ̄i musu.
 Aà gawi a kúle luabεa,
 àà táasileṣ̄a a dúnia pa.
 4 Aà tekεa ṣ̄ de lán íatē bilεawa,
 gupua a pípi àà gbàtēṣ̄ ní gbàtēṣ̄o,
 we àà gbāa ulεau.
 5 Gagyā be àà aṣ̄,
 télep̄io be àà iau.
 6 Tó à zè, dúnia ì zāampapa,
 tó à wetèi, buio ì ke gās̄i.
 Gbèṣ̄ṣ̄ṣ̄i zio kwè,
 ṣ̄ṣ̄ṣ̄i pọ́ kú za káauṣ̄ gbòo.
 I yāke lá a kè káaukaauwa.
 7 Ma Kusā zwāakpεṣ̄ è,
 wāle taasikεu,
 ma Madiā bùsu zwāakpεṣ̄ è,
 gili gèṣ̄ngu we.
 8 Dii, n pṣ̄ pà swaṣ̄zi yā?
 N za fṣ̄ swā'ṣ̄naṣ̄zi nṣ̄e?
 Ké ní di n ṣ̄ṣ̄o kpe ní n ziblesṣ̄goṣ̄,
 n me fṣ̄ isiazi yā?
 9 N n sá bṣ̄ a bṣ̄ṣ̄u,
 n mē wà mó ní kaṣ̄,
 ṣ̄ n dúnia pàapaa ní swaṣ̄.
 10 Gbèṣ̄ṣ̄ṣ̄iṣ̄ n e, aale kṣ̄de,
 í dàgua, àle gē,
 ísi kṣ̄fi dṣ̄,
 a ikooṣ̄ lé fele musu.
 11 Íatē ní mṣ̄vuaṣ̄ zè gudoṣ̄ musumususu

n ka pɔ́ lé gẽ fioo tɛkɛa yáí
 ní n sɔ́na pípia yáo.

¹² Nlɛ tavaavaa'o dúniaw ní pɔ́kúmao,
 nílɛ buiɔ gbẽ ní kyàwáao.

¹³ N bɔ́ n mɔ́ n gbéɔ́ boi,
 n mɔ́ kía pɔ́ ní kpà suabai.
 N gbẽvái mi wí,

n pɔ́ p̄liwà à ḡs̄ láilai.

¹⁴ Ké aà z̄iḡs̄ s̄iwázi wá fáaai,
 aalɛ pɔ́nakɛ ȳɛɛsaide pɔ́ ulɛaɔ blea yá musu,
 ɔ́ n ní d̄ɔ́aana mi f̄s̄ ní az̄ia s̄ɔ́nao.

¹⁵ N ɔ́z̄ɔ́ ísiawa ní n s̄ɔ́,
 n í z̄ɔ́pi yà.

¹⁶ Ké ma a baomà, s̄ɔ́ k̄ɛmagu,
 a k̄ɔ́fi ma lébaa d̄ɛɛ, ma wá ḡà,
 málɛ lualua ma zɛgbɛu.

Má mɛna màɔ́ ḡɔ́ pɔ́ wa yáya gbé pɔ́ lèlɛwáɔwa dá.

¹⁷ Baa tó kaadɔ́na i nɛsoe kɛo,
 mé v̄ɛliɔ i n̄'io,
 baa tó ku i b̄o,
 mé buap̄ɔ́ i kɛo,
 baa tó s̄áɔ ku kaau lɔ́,
 mé zuɔ làa kpásau,

¹⁸ ní beeo ma pɔ́ aɔ na Diiwae,
 má pɔ́nakɛ ní Lua ma Suabanao.

¹⁹ Dii Lua mé ma gbãa ũ,
 ï ma wá nakú lán tuewa,*
 ï to màɔ́ bɛ guleɔ́wa.

---

* 3:19 2Sam 22.34, Sou 18.33

SOFONI

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Sofoni yáε bee ò e ānabi Abaku àò gé ānabikεkεi, à kà wè 700 taawa e wàò gé Yesu Kilisi ii. Goo pò à yápi ò Kí Yosia i lousisiyā dafu zékale a lào (2 Kíao 23.1-28) mé Yudaò bùsu ku kai lézi goo beε. Anabipi yázāsi gbé pò aale làasookε wàε mε: Lua bàa gi kúwanò yà mooo? A lá Lua a mò yáo gógō taaò oné: A mò yákpalekε ní Yudaò ní Yelusaleūdeò (1.1-2.3), i buipāle pò an bùsu liaa Yudaòziò midε (2.4-15), i εa su ní Yelusaleūo a pa ziu. A a gbéò vāi kémá, i ní nòse lilené ní dúnia gbépii pòo (3.1-20).

Sofoni mè lò Lua gbéò fō ní Luapi nama ma gbé pò anzia yá lé dāanéo kaalesaio. Ama a laaidò nòsedoudeò ní wēnadeòwa. (2.3, 3.12).

Dii yákpalekεa ní dúniao

¹ Dii yā'ò Kusi né Sofonie goo pò Amò né Yosia* de Yudaò kía ũ. Sofonipiá Gedalia tōūnaε, Amalia síwenaε, Ezekia sōkpaεε.

² Má pōpii waa tōlewa.

Ma Dii māmε má ò.

³ Má gbēnazinaò ní nòbòò waa píie, má bāò ní kpòò waa píie.

Má vāikεnaò fu, mí gbēnazinaò kaale tōle.

Ma Dii māmε má ò.

⁴ Má oloo Yudaò ní Yelusaleūdeola píie.

Má gue bee zō Baali gbàgbana pò gòòne, mí gulesí sa'onao ní taa sa'onao tó bāde,

⁵ gbé pò aai kúle musupòòne kpé musuo

ní gbé pò aai kúlemεε

aai legbē ní ma tóo,

aai εa gbē ní taa Mòlòkuoò,

⁶ gbé pò pòòbòzākè aai temazi lóò.

Aali ma kíi wεεε aa yāgbεaao.

⁷ A kε kílíkili Dii Lua aε,

asa Dii goo káikù.

A sa'obò díle Yudaò ũ,

à gbābò gbé pò à ní sisìòne.

⁸ Ma gbagbagòzi

má ìada kíaò ní kíanεowa

ní gbé pò buipāle pòkasa daao píi.

⁹ Goo bee má ìada

gbé pò aai vívì kpεεε bèεowa,

gbé pò aai ní dii kpé pa

ní yāpāsio ní mōafilioò.

¹⁰ Ma Dii ma mè,

gòopi zí wa ó gbāa dò Kpò Bòleu,

* 1:1 2Kia 22.1

Fáani dafu a wā n wiio,
mé wa zɔa zɔɔ ma gbèsisib musu.

¹¹ Elefāanideɔ, à wiipe,
asa laatanaɔ midε píie,
mé ɔde gbāngbooɔ kaale míɔmiɔε.

¹² Zibeezi má Yelusaleū keele n filiaɔ,
mí ɪada gbé pɔ kálea we
lán wē pɔ kú n a gbɔɔwa.

Gbépiɔ ì o n sɔ guu aa me
má yāe keo, a maa ge a vāin nò.

¹³ Wa n àizεεɔ naaa,
an beo i gɔ yāaa.

Aa bekpakpa,
kási aa e zɔleuo,
aa vēeli pépe,
kási aa e a imio.

¹⁴ Dii gɔɔ zɔɔ káikù,
A kà kái, àle ká n bao.
Dii gɔɔ zɔa aɔ dɔ wēnanno,
baa negɔna a wiipe.

¹⁵ Gɔɔpiá kpēnemuugɔɔε,
taasi n yeelεao gɔɔε lɔ.
Músi n gudεao gɔɔε,
gubeebee gɔɔε, gu a siakù,
lou guduuduu gɔɔε.

¹⁶ Zibeezi kàae'ɔ n zikawiiɔ aɔ dɔ
wēle bíideɔ n bíipi guleɔbu.

¹⁷ Má gbēnazinaɔ da taasiu,
aai táa'o lán vɪaɔwa,
asa aa duunakèmeεε.
Wa n au daada lán íwa,
an geɔ aɔ kpálea lán bisawa.

¹⁸ An ánsu ge an vua a fɔ n bɔ
Dii kpēnemuugɔɔpi zɪo.
Aà zafēa té a kú dúniawa píie,
a gbé pɔ kú a guuɔ midε kándo.

2

¹ Gbēnazin wisaideɔ,
à káaa, í lekpaai

² e gɔɔdileapi àɔ gé kái,
e Dii pɔkúma zɔɔ àɔ gé á lei,
e Dii pɔkúma gɔɔ àɔ mɔwá,
asa gɔɔpi a su lán ése úawaε.

³ A nòsɛdoũde pɔ i Dii yāmaɔ,
à aà kíi wεεε,
à wεεε àɔ maa, á nòsɛ iɔ doũ.
Bee a gí á bɔi Dii pɔkúmagɔɔa?

Yá pɔ a Filitēɔ le

⁴ Gazadeɔ pākpa n wēlei,

Asekeloni a gɔ̃ bezia ũ.
 Wa Asedodadeɔ ya fãane,
 wa Ekelonideɔ wo ní be.
 5 Waiyoo á Keleti bui pɔ́ á kú ísialeɔ!
 Dii yá pɔ́ a á le òé.
 A Kanaa pɔ́ á kú Filitē b̀̀usuɔ,
 Dii m̀̀e á á kaale, á gb̃e a g̃o.
 6 Isiale b̀̀supi a g̃o dádákẽk̃i ũ,
 wek̃i sádánaɔ kálee, aai kaaɔ dada.
 7 Yuda k̃naɔ g̃o b̀̀supi ví,
 aame aa pɔ́ dádákeu,
 aai wúle Asekeloni kpéɔ guu oosi.
 Dii ní Lua a ɔliañzi,
 a suñno ní pá ziu.

Yá pɔ́ a Mɔabuɔ ní Amɔniɔ le

8 Má mà Mɔabuɔ ma gb̃é s̃s̃s̃,
 Amɔniɔ ní tɔb̃es̃i,
 aa kuab̃imá ní b̀̀su yá musu.
 9 A yái ma Dii Zíg̃de Isailiɔ Lua,
 má ò ní ma kuao ma m̀̀e
 Mɔabuɔ g̃o lán Sɔd̃ũdeɔwa,
 Amɔniɔ s̃o lán Gɔm̃ɔdeɔwa.*
 An b̀̀su a s̃ẽ ṽi b̃le,
 è wiside aɔ diu.
 Aɔ de guyaaa ũ g̃ɔpiie.
 Ma gb̃é pɔ́ g̃̃o ní p̃ɔɔ naaa,
 bui pɔ́ má s̃ẽ k̃naɔ g̃o ní b̀̀su ví.
 10 Buipiɔ yápi e ní ìand̃aa gb̃e ũ,
 asa ma Dii Zíg̃de, aa ma gb̃é s̃s̃s̃,
 aa kuab̃imáe,
 11 Dii a to s̃o k̃éngu
 g̃ɔ pɔ́ a to d̃únia diiɔ s̃aale pii.
 B̀̀su pii gb̃é i kúleè,
 baade a b̀̀suu.

Yá pɔ́ a Etiopiɔ ní Asiliɔ le

12 Etiopiɔ s̃o, Dii a f̃enda t̃ówá.
 13 A ɔloo gugb̃antoodeɔla,
 i Asiliɔ d̃ɔɔmpa.
 Niniva a g̃o bezia ũ gii lán guwaiwaiwa.
 14 S̃esao ño bui pii aao wúle we,
 gáuo ní kp̃ɔb̃'ileñaɔ pépe a gb̃èpeleɔwa.
 An wii aɔ d̃o fenentiɔ guu,
 kpéɔ zé a káka ní g̃i wíwiaɔ,
 a zalí b̃o gupuau.
 15 W̃éle p̃ɔnade pɔ́ a gb̃é kálea d̃ɔɔan we.
 Aa ò ní s̃u aa m̀̀e,
 ní w̃éle s̃a ví guei bo.

* 2:9 Daa 19.24

Gwa! A g̃ s̃k̃ngu p̃ó ũe,
wàì t̃ò ũ.
Gb̃é p̃ó lé d̃òì swed̃wà
ń òk̃ea yàayaa.

3

Yelusaleu

¹ Waiyoo m̃eewia gb̃am̃edeo!

A gb̃é swá gb̃aa mé aa gb̃álea.

² Aali gb̃e yá sio,

aali ledama mao.

Aa Dii náai ṽio,

aali s̃ó ń Luazio.

³ M̃eewiapi kíao de

lán ñomusu f̃eawa,

a yãg̃g̃nao de lán àwalewan

oosiele p̃ó aali p̃oe to gu d̃òwàowa.

⁴ A ãnabiá yãb̃lenaone,

náaisaideone.

A sa'onaò ì Dii p̃ó gb̃ale,

aaì aà ikoyã òk̃pa.

⁵ Dii ku w̃élepi guu,

a maa, ìli ṽaik̃eo.

Lá gu lé d̃ò ì yázede dané,

ìli fu bauo.

N beeo d̃òsaideo lío wí d̃ò.

⁶ Ma buieo b̃adè,

ma ń b̃li guleño delempà.

Má tò an w̃éleò g̃ò beziao ũ,

w̃li a z̃ekpaao se lo.

Wa ku we lo, baa do.

⁷ Ma m̃e Yelusaleudeo ma ṽia ṽi,

aa ma ledama sio lé?

Tó m̃aa no, má ń m̃eewia dúuz̃o

ń yá p̃ó má d̃ile mà m̃òò pii.

N beeo an m̃e w̃à ń yãd̃osaik̃eao.

⁸ Ma Dii ma m̃e, à s̃amazi

e g̃o p̃ó má f̃ele b̃ob̃ño.

Asa má d̃ile mà buio k̃aaa,

mà bùsu pii gb̃é naaa,

mí a p̃okp̃ene b̃ob̃m̃a,

baa ma p̃ok̃uma p̃ási pii.

Ma zaf̃ea té i k̃ú d̃úniawa pii.

⁹ Bee gb̃ea má gb̃ab̃o gb̃é lé,

ké amp̃ii aa ma sísi,

aaì z̃oblem̃e ń ledoũo.

¹⁰ Za Etiopi swao baale

ma sí sina p̃ó f̃aaaao m̃om̃e ń gbaò.

¹¹ Goo bee wí a á kú

t̃aae p̃ó á k̃em̃e yão yá musuo,

asa ńandãna pɔ aai ńzia se lesiɔ
 ɔ má ń bɔle á wéleε bee guu.

A ázia se lesi ma gbèsiɔ
 pɔ a kua adoa musu bo.

¹² Má taasideɔ ń wēnadeɔ to wéleε bee guu,
 gbé pɔ aai namaziɔ.

¹³ Isaili kɔnapio gbéɔ wetã bo,
 aa gbéɔ sásão,

mé wa εε ma do ń léuo.*

Aali pɔble, aali wúle,
 gbēe yá a ń viakūo.

¹⁴ Siɔnadeɔ, à gulake!

Isaili, à kukuake!

Yelusaleũdeɔ, à wiile ń pɔnao!

¹⁵ Dii á bó yákpaleu,

a tò á wèleɔ kpekpa.

Dii á Isaili kía kú á guu,

á yãe vía ví bo.

¹⁶ Gɔɔbeezi wa me:

Yelusaleũdeɔ, ásu to vía á kūo,

Siɔnadeɔ, á ɔ su gɔ̀ d̀l̀bo.

¹⁷ Dii á Lua kú á guu

gɔ̀sa pɔ̀ ń suaba ũ.

A koo pūna á yá musu ń pɔnao,

a á gba wēni dafu a yeaázi guu.

A pɔnake á yá musu ń gulakeao,

¹⁸ lá wí ke dikpeɔɔwa.

Ma Dii ma mē, má á aso pilaé,

má á bo s̀s̀au.

¹⁹ Gɔɔ bee má yáke

gbé pɔ gbāam̀éɔne.

Má á gbé t̀ɔ̀lenaɔ misi,

má á gbé pɔ wà ń yáɔ kãaa.

B̀su pɔ wà widauwáɔ guu píi,

má á t̀boɔ, má á kpela.

²⁰ Zibeezi má á kãaa,

gɔɔbeezi má suáɔ, mí á t̀bo.

Má á kpela d̀nia gbépii wáa,

má suáɔ á pá ziu, á wesie.

---

* 3:13 Zia 14.5

AGE

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Age yáε bee ò Lua kpé keke dɔa Yelusaleũ yá musu Yudaɔ sua ní Babiloni zɔbleo gbεae. Lua yápiɔ dàè, ɔ a ò e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 520.

A kù Yuda pò aa bò zɔbleu séiaɔ Lua kpé pò Babiloni wíwi wè 587 guu keke wà dɔe, ɔ an kúsu kwè gògò. Ayāmeto ānabi nàe dɔaanaɔwa aa ɔkpa zípiwa, ɔ aa ɔkpàwà wè 520 guu. Age tekpàngu à mè taasi pò aale ke ní ní bua pò kesaiò bò an Lua kpé kekesai kíε (1.1-14). A mè Lua kpé dafu gawi aɔ de a káau pò òkpà pòla (2.1-9) mé a dɔa a to gbási pò kú ní guu láa ní taasi pò Lua gbéó lé keo (2.10-20). Bee gbεa Lua zia maa legbè dɔaana Zolobabeli Davidi bui pò á sèe (2.20-23).

Lua gbé pò aa sù ní zɔbleo dafu wé aɔ dɔa Lua kpé pò a gawi aɔ de a káauai ní Lua zíkɛna pò Lua sè àle mó dɔirleɔ. Bee yáí ānabi Age ledà gbéɔwa aa ní làasooɔ lile, aai laaidɔ zíwà yá dafu pò Lua lé kené yáí.

Yudaɔ Lua kpé dɔa

¹ Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu,* a mɔ soolode gɔɔ séia zí, Dii yá'ò ānabi Ageε,† ɔ a ò bùsu gbāade Zolobabeli, Salatieli néε ní sa'onkia Yesua, Yozada néo‡ à mè:

² Ma Dii Zígɔde ma mè, á gbéɔ lé mε kpedɔamεε gɔɔ i ka yāao.

³ Dii yá èa dède ānabi Agewa lɔ à mè:

⁴ A kua á kpé keke wásawasaɔ guu gɔɔ pò ma kpé gò kpezi ũ maan wea?

⁵ Ma Dii Zígɔde ma mè, à làasooke á yākeɔwa à gwa.

⁶ A pòtò maamaa, i ne'ie bílao. I pòble, ili káo. I imi, ili ká à á deo. I pòkasa da, ili íanakúé. I ɔa séle, kási á bòò lɔ fɔae.

⁷ Ma Dii Zígɔde ma mè: A làasooke á yākeɔwa à gwa.

⁸ A gbèsisíkú à su ní lío, í kpépi dɔ, ma pò i kewà na, mí tɔbɔ. Ma Dii máme má ò.

⁹ A wé dɔi à pò e zɔɔ, i e bílao. Pò pò a suò be, má tò à gè ní íanao. Bóyáí ní? Ma Dii Zígɔde máme mále á la. Ké á baade lé laaidɔ a kpéwa, mé ma kpé kú kpezi ũ yáie.

¹⁰ A yápi mé tò luabe gi mðsepisii, ɔ tɔle gi blekei.

¹¹ Ma iminapi sisi bua ní sisiɔwa pówena ní véεo ní nísio yá musu ní pò pò í bɔle tɔlewaɔ píi ní gbēnazinaɔ ní pɔtuɔɔ ní zí pò ále keo píi.

¹² ɔ Salatieli né Zolobabeli ní sa'onkia Yesua, Yozada néo ní gbé kɔnapio píi Dii ní Lua yá pò ānabi Age òpi mà, asa Dii an Lua mé aà zì. Gbéɔ Dii vía ví.

¹³ ɔ Dii zína Age lé pò Dii díleε bee òné à mè: Dii mè á kúánɔ.

¹⁴ ɔ Dii tekpà Yuda bùsu gbāade Zolobabeligu ní sa'onkia Yesua ní gbé kɔnapio píi, ɔ aa mò nà Dii Zígɔde ní Lua kpé zíwa

¹⁵ kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ soolode gɔɔ baasɔ mēndosaidezi.

2

Kpé dafu gawi

¹ Mɔ soplade gɔɔ bao ní mēndoode zí Dii yá'ò ānabi Ageε à mè:

² Yá'o Yuda bùsu gbāade Zolobabelie ní sa'onkia Yesua ní gbé kɔnapio píi, nì ní la nì mε:

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:1 Eza 5.2

³ A déme kú tia a ma kpé dõ ní a gawi káauoi?* A tia pòe bee deé kpelewai? A ea guu a deé pòe ùo yá?

⁴ Ma Dii má ò Zolobabelie, sōdile! Má ò sa'onkia Yesuae, sōdile! Má ò bùsu gbé kìnionne píi, à sōdile! Ma Dii máme má ò. A zìpi ke, asa má kúánò. Ma Dii Zìgōde máme má ò.

⁵ Lé pò má gbéé á bɔa Egipi gɔɔn we. Ma Nisina gi kúánòe, ásu víakeo.

⁶ Ma Dii Zìgōde ma mē, à gò yɔɔ ké mà musu ní zílèo lualua gēn do lo,† ísia ní tɔɔleo píi.

⁷ Ma Dii Zìgōde ma mē, má buio zìazì, wi mós ní bui píi àizeeo, mí tó ma kpé pa ní gawio.

⁸ Ma Dii Zìgōde ma mē, ánuuá ma pòe, vuaá ma pòe.

⁹ Ma Dii Zìgōde ma mē, kpéee bee gawi gbezã zɔɔ aɔ de a káaua. Ma Dii Zìgōde ma mē, má aafia pisi gué beewa.

Dii a báaada Yudaɔgu

¹⁰ Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ kēokwide gɔɔ baasɔ mēndosaide zì, Dii yá èa dède ānabi Agewa à mē:

¹¹ Ma Dii Zìgōde ma mē, à sa'onao la: Ikoyã mē kpelewa ni?

¹² Tó gbé nò pò gò ma pò ù kúa a ula léu, mé aà ulapi zò pèe ge do ge vèe ge nísi ge ble pālewa, pópìo ì gò ma pò ù yá? Sa'onao mē: Aawo!

¹³ ɔ Age èa ní lá à mē: Tó gbé pò kú ní ɔnaa pɔgewa gbāleao ɔnà pópìwa, aai gbāle yá? Sa'onao wèwà aa mē: Aai gbāle.‡

¹⁴ ɔ Age mē: Ma Dii ma mē, màa á bui demee. Yá pò i ke ní pò pò i ma gba weo píi gbāleae.

¹⁵ A làasooke maamaa à gwa za gbã, lá á de yáa zadò i ma kpé gbèe dio.

¹⁶ Tó gbé gè pówena dáí zaa bao, kwi ali e. Tó à gè vèe tóu blakwi, bao ali e.

¹⁷ Má tò á buapɔɔ òkpà ní gbōsio ní fukpaaó ní loughèo, kási i suao.

¹⁸ A làasooke à gwa za gbã, mɔ kēokwide gɔɔ baasɔ mēndosaidezì. A làasooke à gwa yá pò lé ke za ma kpé ēdaalegɔɔ e gbāwa.

¹⁹ Pówena kú dõu tiaa? Vèe ní kaadɔenaó ní gbɛafuo ní kuo i ne'io e gbã. Za tia má báaadaágu sa.

Dii legbēa Yuda bùsu gbāade

²⁰ Dii yá'ò Agee lo mɔgɔɔ baasɔ mēndosaidepi zì à mē:

²¹ O Yuda bùsu gbāade Zolobabelie, má musu ní zílèo lualua.§

²² Má kpalabaaɔ fuangba, mí buipāleɔ kpalaɔ mide. Má zikasōgoɔ fuangba ní gbé pò ká a guuɔ, sɔɔ ní sógodepiɔ kwé, aai kò deede ní fēndao.

²³ Ma Dii Zìgōde ma mē, gɔɔ bee má n se, ma zòblena Zolobabeli. Ma Dii máme má ò. Má n ke lán ma táana seelakebɔwa, asa ma n se. Ma Dii Zìgōde máme má ò.

* 2:3 Eza 3.12 † 2:6 Ebe 12.26 ‡ 2:13 Nao 19.11-22 § 2:21 Ebe 12.26

ZAKALI

Yá pò kú láε bee guu

Wa f̄o Zakali láεá wεd̄ba Luazi láε, asa a òbw̄εε lá Lua gb̄é̄o Ìb̄ wεd̄ba Luapizi. Lápi kpaalea læe plaε: A s̄é̄ia (læe 1-8) de w̄épungu pò ānabi Zakali è ānabi Age ḡoo ū. W̄épungupio yáó lé òbw̄εε ké Lua kpé keke d̄ba n̄ Yelusaleū keke káleaο aο de yá gb̄ia ū ḡēa ḡoo dafu guu. Lua n̄ d̄baana Zolobabeli n̄ sa'onkia Yesuao s̄e ḡoo bee a gb̄é̄oε. Ḡoo lé gé àle su, Isailio wεd̄ba Luazi lé káfi, an wé d̄o ḡoo z̄o pò Lua a mó n̄ a gawio, io de t̄oεe n̄ pò pò kúw̄àò pii k̄ia ū. Bee a kpaaū n̄ gb̄é̄ pò Lua s̄e a z̄ikena ū m̄ao.

Lápi læe plaade (9-14) guu m̄ekpà yáziinda m̄en plapiowa. A Lua gb̄é̄ pò lé mó d̄únia k̄ia ū taa òw̄εε. Aο de n̄s̄eniεde ū mé z̄iblenae lo. Aο de s̄ad̄ana ū, io de z̄ina pò wa de ū lo. Yesu baonakpanaο yápio s̄e wa òbw̄εε ké Yesu yáε, at̄esa aà gaa yá (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Z̄aa 19.37).

Dii oa Yudaone aa εa suwa

¹ Daliusi* kpalablea w̄ε plaade guu, a m̄o swaaōde z̄í, Dii yá'ò ānabi Zakali,† Belekia né, Ido t̄oūnaε, à m̄e:

² Ma p̄o pà á deziōzi.

³ A yáí tò ma Dii Z̄iḡōde ma m̄e, o gb̄é̄oε aa sua, mí sumá. Má Dii Z̄iḡōde máme má ò.

⁴ Asu àò de lá á deziōwao. Anabi k̄aaυ kp̄awak̄en̄é aa m̄e, ma Dii Z̄iḡōde ma m̄e aa mik̄é n̄ yāv̄aikaεwae, aai b̄o n̄ z̄é v̄aiu. ∩ aai sw̄ás̄eio, aai laaid̄o ma yáwao. Ma Dii Z̄iḡōde máme má ò.

⁵ Too! A deziō ku máε? Anabipio s̄o aaìo ku ḡoo pii yà?

⁶ Ma yá pò má ò ma z̄òblena ānabipioε aa ðile á deziōε, i n̄ leo lé? ∩ aa n̄sel̄ile aa m̄e ma Dii Z̄iḡōde má k̄en̄é n̄ yákeao n̄ n̄ d̄aaowa, lá ma zεðwae.

S̄deō kua gb̄é̄lio z̄ānguo

⁷ Daliusi kpalablea w̄ε plaade guu, a m̄o kuεdode pò w̄i m̄e Seba ḡoo baas̄o m̄endosaide z̄í, Dii yá'ò mapi ānabi Zakali, Belekia né, Ido t̄oūnaε.

⁸ Ma w̄épungu'è gwá, ∫ ma ḡōεe è di s̄ōs̄ooba kpe, a z̄ea gb̄é̄lio z̄ānguo guzul̄eu. S̄ōs̄ooba n̄ s̄ōz̄at̄ēo n̄ s̄ōkaapuaο zε aà kpe.‡

⁹⁻¹⁰ Ma m̄e: Baa, gb̄é̄pio d̄ea ni? ∩ ḡōε pò kú gb̄é̄lio z̄ānguo, àle yá'oman̄opi òm̄eε: Má òbne lá aa de. Gb̄é̄piá gb̄é̄ pò Dii n̄ gb̄áε bebei d̄úniauε.

¹¹ ∩ aa yá'ò Dii Malaika pò z̄ea gb̄é̄lio z̄ānguoε aa m̄e: Wa bebe d̄úniau, wá è d̄únia kú k̄ilikili yákelesai piiε.

¹² ∩ Dii Malaika m̄e: Dii Z̄iḡōde, n̄ f̄ē Yelusaleū n̄ Yudaο bùsu w̄éle k̄iniōzi a w̄é b̄aaōkwin la. Nȳō kú n̄ n̄ w̄ēnagwasaiο e b̄oε ni?

¹³ ∩ Dii w̄e Malaika pò lé yá'oman̄opiwa n̄ n̄s̄en̄iniyā maaο.

¹⁴ ∩ Malaika pò lé yá'oman̄o òm̄eε mà yáε bee kp̄awake, à m̄e: Dii Z̄iḡōde m̄e Yelusaleū n̄ Siōnaο yá a k̄ū gb̄āa,

¹⁵ a p̄o pà maamaa bui pò kálea d̄o d̄ozi. A p̄o paa Isailiozi yāa ȳoε, ∫ buip̄alepio ðadaamá k̄āfi.

¹⁶ Ayām̄eto Dii m̄e á εa su Yelusaleū w̄ēnagwaawa. Wa ba ȳo Yelusaleūwa, wi a kpé d̄o we. Dii Z̄iḡōde mé ò.

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:8 Zia 6.2-8

¹⁷ Malaikapi m̀è mà ɛa yáɛ bee kpàwakɛ ɓ: Dii Zígõde m̀è nama aɔ ku a wéleɔ guue. Dii a Siɔna wēnagwa, i ɛa Yelusaleũ se ɓ.

2

Kóba m̀èn stiõ ñ sia gbēɔn stiõ

¹ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma kóba è stiõ.

² Ma malaika pó lé yá'omanɔ là: Beeɔ dea ni? A wèa à m̀è: Beeɔ de kóba pó Isailiɔ ñ Yelusaleũdeɔ ñ Yudaɔ p̀ii fáaaɔ ũɛ.

³ Ǿ Dii sia gbēɔn síiõ òlɔmɛɛ.

⁴ Ǿ ma aà là: Bó gbépiɔ lé m̀ó keii? A wèa à m̀è: Kóbapiɔ mé Yudaɔ fáaa, ɔ an gbēɛ i f̃ɔ a mi sè musuo. Siapiɔ m̀ò v̀ladadai bui kóbapiɔziɛ, aai ñ gbēgbē, asa buipiɔ ñ kóba gèle Yudaɔzi, aa ñ fáaaɛ.

Gbé p̀ɔ p̀ɔyɔba kũa

⁵ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma gōɛɛ è, a p̀ɔyɔba kũa.

⁶ Ma aà là: Nlɛ gé má ni? A wèa à m̀è: Mále gé Yelusaleũ ỹi mà a yàasa ñ a gbàao d̃ɛɛ.

⁷ Ké malaika pó lé yá'omanɔpi lé tá, ɔ malaika pále m̀ò d̀aaàle

⁸ a òè: Bàale ge o èwaasopie, Yelusaleũ aɔ kálea bíisai a gbēnazina ñ a p̀ɔtuoo dasike yáí. A m̀è ɓ:

⁹ Dii m̀è áme áɔ de a b̀ii tede p̀ó liai ũ, ɓ ku a guu a gawi ũ.

¹⁰ Dii èa m̀è: A m̀ó! A m̀ó! A bàale à b̀le guggb̃ntoo oi bùsuu, asa ma á fáaa d̀únia gola síiõ guue. Ma Dii máme má ò.

¹¹ A Siɔnadeɔ, à m̀ó! A gbé p̀ó á kú Babeliɔ, à piliwà!

¹² Dii Zígõde m̀è a ma z̃i mà a tɔbɔ bui p̀ó lèlɛwáɔ yá musue, asa gbé p̀ó ɔz̃wá ɔz̃ò api a wɛbɛwae.

¹³ A ɔsɛñzi, an zɔɔ i lélemá, ɓ d̃ɔ ké Dii Zígõde mé ma z̃i.

¹⁴ Dii m̀è: A Siɔnadeɔ, à gulake ñ p̀ɔnao, asa máme mále m̀ó, mí bekpa á guu.

¹⁵ Gɔɔ bee buiɔ naa dasi, aai gō ma gbéɔ ũ. Má bekpa á guu, ɓ d̃ɔ ké Dii Zígõde mé ma z̃iwá.

¹⁶ Dii a Yudaɔ se a gbéɔ ũ a bùsuu, i ɛa Yelusaleũ se ɓ.

¹⁷ Baade ke kílíkili Dii ae, à f̀èle a kúk̃i p̀ó a kua adoau, àle m̀ó.

3

P̀ɔkasa gbia daa sa'onkiaɛ

¹ Ǿ Dii sa'onkia Yesua* òlɔmɛɛ, a zɛa Dii Malaika ae, mé Setãu zɛa aà ɔplaa i yãɔwà yáí.†

² Ǿ Dii Malaika ò Setãue: A k̃ɔ le ñ Diio, Setãu.‡ A k̃ɔ le ñ Dii p̀ó Yelusaleũ sèò fá! Gbēɛ beeá yàamɔna p̀ó wa ga b̀ò té guue.

³ Ké Yesua zɛa malaikapi ae, a p̀ɔkasa ámakea daa.

⁴ Ǿ malaikapi yá'ò gbé p̀ó sí a aeɔne à m̀è: A aà p̀ɔkasa ámakeapiɔ bɔ. Ǿ a ò Yesuae: Gwa! Ma n duuna k̀ema. Má p̀ɔkasa gbia danɛɛ sa.

⁵ Ǿ à m̀è wà tulu gbásisai diè. Ǿ aa kpàè aa èa p̀ɔkasa dàè, gɔɔ p̀ó Dii Malaika zɛa we.

⁶ Ǿ Dii malaikapi lèdà Yesuawa à m̀è:

⁷ Dii Zígõde m̀è, tó ñ be a zéu, mé ñ yá p̀ó á dilɛɔ kũa, á a kpé nanɛ n ɔz̃i, níɔ de a begwana ũ, í n gba zé ñỹɔ ku gbé p̀ó síae beeɔ guu.

⁸ Sa'onkia Yesua, ma! Mpi ñ n sa'on dee p̀ó kále n aeɔ, áme á yá p̀ó lé m̀ó taao ũ. Mále m̀ó ñ ma z̀òblena Vlãpaao.§

* 3:1 ɛza 5.2 † 3:1 Zia 12.10 ‡ 3:2 Yud 9 § 3:8 Zel 23.5, 33.15, Zkl 6.12

⁹ A gbɛ pɔ́ má díle Yesua aɛ gwa. Gbè m̀ndopi wé soplaɛ, mé má lákɛ̀wà, mí gbãbò b̀supiɛ ɔ̀ɔ do kóũ. Ma Dii Zigɔ̀de máme má ò.

¹⁰ ɔ̀ɔ bee á baade a a gbédee sísi aà z̄le nana a v̄eli ge kaadɔ̀enli gbáũ.* Ma Dii Zigɔ̀de máme má ò.

4

Vua dau ní kuli m̀n plaɔ

¹ Ké malaika pɔ́ lé yá'omanɔ̀ èa sù, à ma vu lá wí ní vu iuwa.

² ɔ̀ à ma la à m̀: Bó ní è wei? Má wèwà ma m̀: Ma vua t̄ɛt̄ɛɛ dau è, a filia ví sopla, mé a n̄isakãii ku a musu. Filia m̀n soplapiò, baade ní a n̄isi zéo.

³ Kuli m̀n pla ku a saɛ,* ado n̄isakãii ɔ̀plaa oi, ado zɛɛ oi.

⁴ ɔ̀ ma malaika pɔ́ lé yá'omanɔ̀ là: Baa, beeɔ̀ dea ni?

⁵ A wèa à m̀: N d̄ó lá p̄piò deoa? Ma m̀: Aawo, Baa!

⁶ ɔ̀ a òmɛɛ, yá pɔ́ Dii lé o Zolobabelien kɛ: Dii Zigɔ̀de m̀, i kɛ ní gbãao ge ní ikoo no, sema a Nisina.

⁷ Gbè̀sísi z̄ɔ̀, b̄ón n ùi? Nȳɔ̀ ḡɔ̀ Zolobabeliɛ gudaaiã ùɛ. Tó à b̀ò ní kpé midɛgbɛo, wa báaa kãaa.

⁸ ɔ̀ Dii yá'ò mɛɛ à m̀:

⁹ Zolobabeli ɔ̀ mé kpépi ɛ kpàlɛ, mé aà ɔ̀ mé a a midɛ, íb̄ d̄ó ké Dii Zigɔ̀de mé ma z̄iwá.

¹⁰ Gb̄ɛ su saka yá ȳɔ̀na kɛḡɔ̀uo. Tó wà ḡisusugwabɔ̀ è Zolobabeli ɔ̀z̄i, an pɔ́ a kɛ na.

Filia m̀n soplapiò de Dii wétea dúniai ùɛ.†

¹¹ ɔ̀ ma malaikapi là: Kuli m̀n pla pɔ́ kú dau ɔ̀plaaí ní zɛɛio dea ni?‡

¹² ɔ̀ ma ɛa aà là l̄o ma m̀: Kù liḡɔ̀n pla pɔ́ kú n̄isi zé m̀n pla pɔ́ wa pí ní vuaɔ̀ saɛ, àlɛ n̄isi pisi filiaɔ̀wa dea ni?

¹³ A wèa à m̀: N d̄ó lá p̄piò deoa? ɔ̀ má òè: Aawo, Baa!

¹⁴ ɔ̀ à m̀: Gb̄ɛɔ̀n pla pɔ́ wà ní díle aa z̄ikɛ dúnia búu Diiɛɔ̀n we.

5

Taala pɔ́ lé vua

¹ Ma ɛa wɛz̄ù ma gugwà l̄o, ò ma taala è, àlɛ vua.

² Malaika ma la à m̀: Bó ní èi? ɔ̀ má wèwà ma m̀: Taala má è, àlɛ vua. A gbàa kà ḡásisuu bao, a yàasa kwi.

³ ɔ̀ a òmɛɛ: Láaip̄o Lua lé z̄i n b̀usuwan we píi. Yá pɔ́ k̄ɛa a kpɛ dowa m̀, Lua a kpáiò ya ní b̄ɔ̀lɛu píi. A kpɛ do s̄o, Lua a gbé pɔ́ ì ɛeto ní a t̄ɔ̀o ya píi.

⁴ Dii Zigɔ̀de m̀ á lápi kpásã, lápi i ḡɛ kpái kpéu ní gbé pɔ́ ì ɛeto ní a t̄ɔ̀o kpéuo. Aɔ̀ ku we, i kpépi wíwi, a zaɔ̀ ní a ḡl̄o píi.

Nɔ̀ɛ pɔ́ kú gbi guu

⁵ Malaika pɔ́ lé yá'omanɔ̀ m̄o òmɛɛ: Wéɛɛ ò pɔ́ pɔ́ lé b̄oma gwa.

⁶ Ma aà là: Bó ni? ɔ̀ à m̀: Gb̄i p̄ȳɔ̀b̄ɔ̀ɛ. ɔ̀ à ɛa òmɛɛ: N b̀usudeɔ̀ t̄aaen we.

⁷ ɔ̀ má è wà gb̄ipi né pɔ́ de b̄ɛoma ù w̄ɛ, nɔ̀ɛ mé z̄l̄ɛu.

⁸ ɔ̀ malaikapi m̀: Luayãdasain we. ɔ̀ à ɔ̀t̄ɔ̀lɛwà gb̄iu we, à a né pɔ́ de b̄ɛoma ùpi t̄àɛ.

⁹ Ké ma wɛz̄ù ma gugwà, ma nɔ̀ɛ gb̄ɛɔ̀n plaɔ̀ è, aa ḡásia ví lán wàalianawa. Aalɛ ḡásia lé, aa v̄ua lé m̄o, ò aa gb̄ipi sè lé v̄uaò, aa musu yáio, aa z̄l̄ɛ yáio.

¹⁰ ɔ̀ ma malaika pɔ́ lé yá'omanɔ̀ là: Aalɛ tá ní gb̄ipiò má ni?

¹¹ A wèa à m̀: Aalɛ ḡɛ kpɛd̄oiè Babiloni b̀usuɛ. Tó aa làa, aa aà dau we a dilɛk̄ii ùɛ.

* 3:10 M̄is 4.4   * 4:3 Zia 11.4   † 4:10 Zia 5.6   ‡ 4:11 Zia 11.4

6

Zikasōgo mèn síiō

¹ Ma ɛa wɛzù ma gugwà lɔ, ɔ ma zikasōgo ɛ mèn síiō, aale bɔ gbèsísi mèn plaɔ zānguɔ. Gbèsísi píá mɔgotɛɛ.

² Gó s̄ɛia dɔa s̄sɔɔbaɔne. A plaade dɔa s̄sinaɔne.

³ A àaɔde dɔa s̄kaɔne. A síiɔde dɔa s̄dānaɔne. S̄ó gbāaɔne píi.*

⁴ Ǿ ma malaika pó lé yā'omanɔ là: Baa, beeɔ dea ni?

⁵ A wèa à mè: S̄ógo mèn síiɔpíá íana mèn síiɔ pó aaɔ zea dúnia búu Dii aɛɔne.† Aa b̀le lé gé.

⁶ S̄sinaɔ gó lé gé gugbāntoo oi bùsuu. S̄kaɔ gó té ní kpe. S̄dānaɔ gó lé gé geɔmidɔk̄i oi bùsuu.

⁷ Ké s̄ó gbāapiɔ b̀le, an me lé ke fèfe ní sia dúniau. Ǿ malaika mè: A ge si dúniau. Ǿ aa síu.

⁸ Ǿ à lezù a òmɛɛ à mè: S̄ó pó lé gé gugbāntoo oio tò ma pɔ wèe bùsupiwa.

Kia fùakpaa Yesuae

⁹ Dii yā'òmɛɛ à mè:

¹⁰ Gba si Eledai ní Tobiao ní Yedaia pó aa b̀ Babeli aa sùɔwa, ní geò goɔ doũ z̄í goɔ Zefania né Yosia be.

¹¹ Anusu ní vua pó aa gbadàòpi se ñ kíafua keò, ní kpá sa'onkia Yesua, Yozada née.

¹² Oè Dii Ziḡde mè: Ḡɛ pó w̄i me Vlāpaan‡ we. A vlāpa a kúki, i ma kpé dɔ.

¹³ Ǿme a kpedɔmɛɛ, i ɛa z̄le a báawa we, io kpalable ní gawio. A z̄le a báawa kía ũ sa'ona ũ. Ledama pó i mó ní aafia a bɔ apii guu.

¹⁴ Wa kíafuapi kpa Eledai ní Tobiao ní Yedaiao ní Zefania né Yosiaowa, i ḡó yápi dɔngubɔ ũ ma kpéu.

¹⁵ Gb̄é pó kú z̄àɔ mɔ ma kpé dɔ, ío d̄s̄ ké Dii Ziḡde mé ma z̄íwá. Tó a Dii á Lua yā'onɛ mà maamaa, yápi a ke.

7

Leyea ní n̄semendoo

¹ Kí Daliusi kpalablea w̄è síiɔde guu, a mɔ k̄eokwide Kisele goɔ síiɔde z̄í, ma Zakali, Dii yā'òmɛɛ.

² Goɔ bee Betelideɔ Salezɛɛ ní Legemɛlekio ní ní gb̄éɔ z̄í yāgbɛai Diiwa.

³ Aa Dii Ziḡde kpé sa'onaɔ là aa mè: Wà leye ní ɔlɔ mɔ s̄ode guu, lá wi ke w̄é ní w̄owa yá?

⁴ Ǿ Dii Ziḡde yā'òmɛɛ à mè:

⁵ Sa'onaɔ ní bùsu gb̄épiio la ñ me: Ké aa leye ní ɔlɔ mɔ s̄ode ní mɔ sopladeo guu a w̄è bàaɔkwɛn la, máme aa yèmɛɛa?

⁶ Ké a pɔblè a imi, ázia yáí a pópi blèio lé?

⁷ Yá pó Dii dà ānabi káauɔne aa a kp̄awak̄en we, goɔ pó Yelusaleũ ní a z̄ɛwiao kálea dɔdɔa ní namao, mé wa ku Negeve ní gusalala pó kú a saeo.

⁸ Ma Zakali, Dii yá ɛa dèdɛa à mè:

⁹ Ma Dii Ziḡde ma mè: Aɔ yázedekɛ ní síanao. Aɔ gb̄ɛke ví ní k̄o ní k̄o w̄enagwaaɔ.

¹⁰ Asu gb̄aamɔ gyaa taasideɔ ní tone pó gwana vío ní b̀mɔɔ ní w̄enadeɔneɔ. Asu k̄o yāmaake ní v̄aioo.

¹¹ A deziɔ ḡí yápi mai, aa b̀ ma kpe aa ɔtà ní swále.

* 6:3 Zia 6.1-8 † 6:5 Zia 7.1 ‡ 6:12 Zkl 3.8

¹² An swá gbāakù lán gbewa, aai swáse ma ikoyáio ge yá pò má dà ānabi káauone aa ò ní ma Nisína gbāao. Ǿ ma Dii Zīgōde ma pò pānzi maamaa.

¹³ Ma Dii Zīgōde ma mē, ké ma lezùrzi, aai swáseio. A yáí tò, ké aa lezùmazi, mi swásei sōo.

¹⁴ Ǿ ma ní séle lán zàawa, ma ní fāaa bui pò aa ní dōo guu. An bùsu gò bezia ũ ní kpe, wa fō pāao. Maa aa tò pœā bùsu gò bezia ũ.

8

Dii legbēa Yelusaleū yá musu

¹ Dii Zīgōde yá'òmēē à mē:

² Ma Dii Zīgōde ma mē, Siōna yá ma kù gbāa maamaae, àle ma nòse tékū pāsípāsí.

³ Ma Dii ma mē, má ea su Siōna, mí zōle Yelusaleū. Wa o Yelusaleūe wéle sílande, wi o ma Dii Zīgōde gbèsísíe Lua gbèsísí.

⁴ Ma Dii Zīgōde ma mē, maeziō ní nœziō ea kále Yelusaleū gāaeo, baade ní a lípanao kúa, ké aa wē kē yáí.

⁵ Nēgōenaō ní nenœnaō wélepi gāaeo pa lœ, aaiō kō'o a zœao guu.

⁶ Ma Dii Zīgōde ma mē, yápi a bō gbé kōnaō sae gōo bee, kási a bō ma saeo. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

⁷ Ma Dii Zīgōde ma mē, máme má a gbéō bō gukpe bùsuō ní be'ae bùsuō guu,

⁸ mí suínō aao ku Yelusaleū, aai gō ma gbéō ũ, mío de ní Lua ũ a zéwa síana.

⁹ Ma Dii Zīgōde ma mē, á gbé pò ále yáe bee ma ānabiō léu za gōo pò wà ma kpé ē kpàle e gbāo, à gāsíwa bōbō kpépi zíwa.

¹⁰ E gōopi gè kàò, gbēnazínaō ní pōtuōo lé ài'e zí yá musuo. Gbé pò lé gé ní gbé pò lé suo aafia vīo an wéleo yáí, asa má tò wà íbelesè ní kōo kōtēē.

¹¹ Ama má yáke gbé kōnapiōne tia lán yāawao. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

¹² Luabe a lou gbae, pówena iō aafia, vēelio i ne'i, tōle i bleke. Má pōpiō kpa gbé kōnapiōwa gba ũe.

¹³ A Yudaō ní Isailiō, lá a gō gbékabō ũ buipāleōne, maa má á suaba, mí tó wà báaadakōu ní á tóo. Asu to vīa á kōo. A gāsíwa wee.

¹⁴ Ma Dii Zīgōde ma mē, lá ma zèò mà músikpaázi gōo pò á deziō ma pò fēmēē, ō mi á wēnagwao,

¹⁵ maa ma zèò lō má maake Yelusaleūdeōne ní Yudaō píi gōo beezí. Ma Dii Zīgōde máme má ò. Asu to vīa á kōo.

¹⁶ Yá pò áli ken ke: A baade lí síana'o a gbédeē.* Ali yágōgō a zéwa nana á yákpalekēkīiō.

¹⁷ A gbēe suli vāikpaai ní a gbédeēo. Etoa ní ma tóo suli kááguo, asa má za yápiōu píie. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

¹⁸ Dii Zīgōde yá ēa dèdeēa à mē:

¹⁹ Ma Dii Zīgōde ma mē, lé pò iō ye mō síiōde guu ní mō sōodeo ní mō sopladeo ní mō kwideo, a gō á Yudaōne dikpe maa pò á pōnakeu ní yaalō ũ. Ayāmeto à wēle àò kú ní síanao yákelesai.

²⁰ Ma Dii Zīgōde ma mē, buiō ní wéledeō aao mō dasi e tia.

²¹ Wa ge okōe wéle ní wéleo wà mē: Wà ge Dii kíi wēle, wí Dii Zīgōdepi aeya. Mapi má gé sōe.

²² Buiō ní bùsu gbāa gbéō mō ma kíi wēle dasi Yelusaleū la, aai ma aeya.

²³ Ma Dii Zīgōde ma mē, gōo bee gbēōn kwi pò bō bui ní buio guuō Yuda mēndo kù a ula léwa, aai oè aa mē: Wá gennoe, asa wá mà Lua kúáno.

* 8:16 Efe 4.25

9

Yá zǎle Isaili ibeewa

- 1 Dii a yáda Adalaka búsula,
i to yá zǎle Damasiwa,*
asa Sili mēewiapiá aà pǎe,
i ke Isaili buiò n̄tēe no.
2 Yápi a zǎle Amatawa bǎe
n̄ Tiio n̄ Sid̄o,†
baa ké aa de ñn̄nao ũ maamaa.
3 Tiideò b̄li gb̄aa bo lia n̄ wélei,
aa ánuusu káaánízi lán ũfáawa,
aa vua n̄n̄naaánízi lán zé guu p̄leawa.
4 Gwa! Dii a n̄ p̄o símá,
i zé p̄o aa v̄i ísíaa midē.
Té mé a kú n̄ wélepiwa.
5 Asekelonideò e, v̄ia i n̄ kú.
Gazadeò lualua maamaa
n̄ Ekelonideò b̄o, asa t̄amaa a n̄ n̄e.
Gazadeò kua n̄ kíawa,
Asekeloni a ḡo bezia ũ.
6 Buip̄aleò zǎle Asedoda,
Dii i Filit̄e‡ wala midē.
7 I n̄o kòlokpasai b̄o n̄ lézi,
i tē b̄o n̄ léu.
An gb̄é p̄o ḡo ḡo wá Lua p̄o ũe,
aa ḡo lán Yudaò buiewa,
Ekelonideò ḡo aà gb̄é ũ lá Yebusiò k̄ewa.
8 Dii i a b̄usu n̄ a gb̄é d̄óa
z̄iḡo p̄o lé mó léleimá yái.
Gb̄aam̄enedeò gb̄aablemá b̄o,
asa aò wéteńzi sae.

Siona Kia m̄a

- 9 A Sionadeò, à p̄onake maamaa,
á Yelusaleũdeò, à kúkuake.
A gwa, á kía lé m̄owá,
i yáke a zéwa mé z̄iblenae.
Aà n̄se nie mé a di zàa'ina kpe,
a di zàa'in né b̄o b̄o kpe. §
10 A z̄ikas̄goò b̄ole Eflaiũ b̄usuu,
a to z̄ikas̄o ku Yelusaleũ b̄o,
wi z̄ikasaò é'e.
A aafia kp̄awake bui píie,
i kible za ísiale la n̄ a léleo,
za Uflatai e d̄unia léwa.*
11 A gb̄é p̄o á de z̄iz̄o ũ s̄o,
má á b̄ole è isaipiu
ma bàakuaán̄o au† yái.

* 9:1 Isa 17.1-3 † 9:2 Isa 23.1-18, Yoε 4.4-8 ‡ 9:6 Isa 14.29 § 9:9 Mat 21.5, Z̄aa 12.15 * 9:10 Sou 72.8 † 9:11 B̄oa 24.8

12 A zìzo pọ́ á dǎ́ á bọ́,
à su á wéle bíideu,
baa gbā málé oé,
má ɛa asea kpáwá lɛe pla.

13 Yudaọ mé ma sá ũ, má sápi ká,
ɛflaiũ buiọ mé ma ka ũ, má dau,
mí Siɔnadepiọ gbae Gelekiọwa.
Aa gǔmɛɛ lán nɛgǔna fɛndawa.

14 Za musu Dii a bọ a gbépiọwa,
aà ka a gɛ fioo lán loupilɛawa.
Dii Lua a káaɛɛ,
i mo gɛmidoklii oi zàa'iana guu.

15 Dii Zígǔde a ọlia a gbéọzi,
aa ní ibeɛo taitai,
aai ọzọ ní gǔkebọwa.
Aa ní bọ́'í mi,
aai pala lán vɛeminawa.
Aa ke zíuzíu
lán ta pọ́ wí au éleò sa'okíiwawa.

16 Dii an Lua a ní suaba gọo bee
a kpàsa são ũ,
aaiọ tekɛ aà bùsuu
lán kíafua gbè beɛɛdeọwa.

17 Aaọ maa mé an kefena a ke zài.
ɛwaasọọ lekpeọ yóyo pówena yáí,
wéndiaọ wɛwɛ, ké vɛɛ di yáí.

10

Dii ọliaa Yudaọzi

1 A lou gbea Diiwa káabuana,
asa Dii mé í to lou kekɛ,
í to lou kwéné,
í to buapọ ke baadeɛ.

2 Táaọ í yáyaaa'o,
màsokenaọ í yá ɛgena e.
Wépfungu'enaọ yáá moafilie,
an gbéọ nòseninianɛá pãɛ.
A yáí tò gbéọ liaaa lán sãọwa,
an kúsu kwea ké aa dãna vío yáí.*

3 Ma Dii ma mɛ,
ma pọ paa an dãnaọzi,
má íada blesanapiọwa.
Ma Dii Zígǔde má ọlia Yudaọzi ma kpàsa pọ́o ũ,
má ní ke zíkasǔ gawide ũ.

4 Gbé pọ́ de lán ɛdaalegbewa† a bọ ní guu,
gbé pọ́ de lán kálo‡ ge zíkasawa a bọ we,

* 10:2 Mat 9.36 † 10:4 Isa 28.16, ɛfɛ 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

kpalablenao bo we piiε.

⁵ Aao de negōnao ũε,
aa ɔzɔ́ ní ibeεwa zikawēle zéu lán pèleawa.

Lá má kúrínɔ,
aa zika, aai sōdeɔ fu.

⁶ Má Yudaɔ gba gbāa,
má Yosefu buiɔ suaba,
mí suínɔ ní pá ziu,
ké má ní wēna ví yái.

Aao de lá mi ní vūaa yāaowa,
asa māmema Dii ní Lua,
má yāmamá.

⁷ Eflaiũ buiɔ gō negōnao ũ,
an pɔ ɔ na lán vēε zōlemáwa.
An néo e, aai pɔnake,
an pɔ a ke na Diiwa.

⁸ Má swe péńzi, mí ní kāaa,
má ní boε, aaiɔ dasi lán yāawa.

⁹ Baa tó ma ní fāaa buiɔ guu,
ma yá aɔ dɔńgu za būsú zāzāɔue.
Ampɔ ní ní néo aao kuε, aai su.

¹⁰ Má ní bo Egipi būsú mà suínɔ,
má ní kāaa Asili būsú,
mí suínɔ Galada būsú ní Libāo.
Gu a mómáo.

¹¹ Aa bua Egipi ísiawa,
aa a ikooaɔ fu,
Niili ísiɔ ba.
Asiliɔ wala a kpáε,
Egipiɔ iko a láa.

¹² Ma Dii Zígōde ma mē,
ma gbéɔ gbāa'e ma kíi,
aaiɔ temazi.

11

¹ Libā būsú, zεwē,
té i kũ n sede líɔwa.

² Pēliɔ ɔɔɔ, asa sede líɔ lēleε,
gawidepiɔ òòkpàε.
Basana būsú gialɔ búbuapε,
asa líkpε sisipi kwèε.

³ Sādānaɔ búbuwa dɔ,
asa an dádákeki maao òòkpàε.
Nòomusú wiidɔ,
asa Yuudē dào kàalεε.

Sādān maa ní sādān beεsaideo

⁴ Dii ma Lua òmεε màɔ sã pɔ de wà ní kòlokpao dá,

⁵ asa an lunaɔ ì ní kòlokpae, wili ní tàae eo. An yīanaɔ sō aai me wa sáaukè ní Diio, asa wa ɔda lè wá kũ. An dānapɔ lí ní wegwao.

⁶ Dii mē á dúnia gbéɔ to we ɔo, á ní baade kpakōae, á ní na ní kíaone ní ɔziε. Aa dúnia wíwi, mé á gbēε bo ní ɔziɔ.

⁷ Ɔ ma sā pɔ de wà ní kòlokpaɔ dà, atēsa a yēēsaideɔ. Ɔ ma gopana sè mèn pla, ma tɔkpáné. Ado tón Nandiio, ado sɔ Naakɔwa, ɔ mále sápiɔ dāð.

⁸ Mɔ dou guu ma sādānaɔ dè àaɔ. Ma sāɔ ye ma gíyāio, ɔ ma fumá.

⁹ Má ò sāɔne má ní dá bo, a pɔ pɔ lé gaɔ ga, a pɔ pɔ lé kaaleɔ kaale, a pɔ pɔ gɔɔ kɔ só.

¹⁰ Ɔ ma a gopana pɔ mi me Nandiio sè má zɔɛ, ma leduɔ pɔ má kè ní bui píio gbòo.

¹¹ Ledoupi gboogɔpi, ɔ sā yēēsaide pɔ lé ma gwao dɔ sa ké yápi bɔ Dii kíie.

¹² Má ò sāɔne, tó à kèné maa, aa ma asea kpaá. Tó màn sɔo, aa ní pɔ kúa. Ɔ aa fiabòmeɛ ánuɔu ɔwatē baakwi.*

¹³ Dii òmeɛ mà ɔa pɔ aa díle ma lua ɔa de beeaopi zu oobonaɛ, ɔ ma ánuɔu ɔwatē baakwipi sè má zù oobonaɛ Dii kpéu.†

¹⁴ Ɔ ma a gopana plaade pɔ mi me Naakɔwa sè má zɔɛ, ma gbēke pɔ Yudaɔ ní Isailiɔ ví ní kɔo gbòo.

¹⁵ Ɔ Dii òmeɛ mà gē sādān beesaide pɔkasaɔu sa,

¹⁶ asa á sādāna díle ní bùsuu, aɔ sā pɔ lé kaaleɔ fān vío, a a pɔ pɔ fáaaɔ wēleɔ, a eɛke a pɔ pɔ kè'iaɔneɔ, a a pɔ pɔ gbāa gwao. A sā mekpaaɔ swe wolo, i ní só.

¹⁷ Waiyoo sādān beesaide pɔ í pākpa sāɔzi!

Wa aà lé ní fēndao a ɔplaa gāsi ní a ɔplaa wéowa,

aà gāsi i imi víoo,

aà wépi i na féu.

12

Dii Yelusaleū bɔa bui pii ɔzi

¹ Yá pɔ Dii ò Isailiɔ yá musun ke. Dii pɔ musu kpàle à tɔle kàle mé í nisina íkasa gbēnazina guu mè:

² Gwa! Má Yelusaleū ke lán toona pɔ a í a bui pɔ liaaɔ talaatalaabowa. Aa koezɔ Yelusaleūzi ní Yuda bùsuo píi.

³ Gɔɔ bee tó dúnia bui pii koezɔi màa, má Yelusaleū ke bui píie gbəsi pɔ wa fɔ deo ũ. Gbé pɔ lé wēle yɔwà píi, a aà woloɛ nài.

⁴ Gɔɔ bee má tó sɔ píi bílike gékíiwa, mí íana zí ní dikpenaɔwa. Ma Dii máme má ò. Ma wéɔ wēa Yudaɔ yá musu, má buipáleɔ sɔɔ vīakūné.

⁵ Yudaɔ kíaɔ i o ní sɔ guu, Yelusaleūdeɔ gbāa, ké Dii Zígɔde de ní Lua ũ yáí.

⁶ Gɔɔ bee má tó Yudaɔ kíaɔ gɔ lán kina té pɔ ká yàa gbáúwa, lán sēte pɔ solɔ áwauwa. Aa gbé pɔ liaaɔziɔ sásá ɔplaa ní zeeɔ, Yelusaleū iɔ kálea a gbɛu Yelusaleū ũ.

⁷ Ma Dii má Yuda wéleɔ bɔ káau, ké Davidi buiɔ gawi ní Yelusaleūdeɔ pɔo su àɔ de Yuda kiniɔ pɔao.

⁸ Gɔɔ bee ma Dii má ɔku Yelusaleūdeɔla. Gɔɔ bee an gbagalenɔ gbāa'e lán Davidiwa, Davidi buiɔ sɔ aa gbāa'e lán Luawa, lán Dii Malaika pɔ dɔaaanéwa.

⁹ Gɔɔ bee má ze ní gbé pɔ mò lélei Yelusaleūwaɔ kaaleao.

Yudaɔ ɛa sua Diiwa

¹⁰ Má a Nisina pisi Davidi buiɔ ní Yelusaleūdeɔwa píi, aai ma gbēke dɔ, aai wabikea, aai gbé pɔ aa aà zɔ aa aà dè gwa.* Aa búbuape aà yá musu† lá wí pe né mēndona gaa yá musuwa. Aa wēnakeè lá wí ke neɔgɔe séia gaa yá musuwa.

¹¹ Gɔɔ bee Yelusaleūdeɔ búbuapea aɔ de lán búbuwa pɔ wa pè Adadalimɔ Mɛgido gusalalauwa.

* 11:12 Mat 26.15 † 11:13 Mat 27.9-10 * 12:10 Zaa 19.37, Zia 1.7 † 12:10 Mat 24.30, Zia 1.7

¹² Bùsudeo búbuape fáani ní fáanio, Davidi buio rítèe, an nɔe rítèe, Natã buio rítèe, an nɔe rítèe,

¹³ Levii buio rítèe, an nɔe rítèe, Simeii buio rítèe, an nɔe rítèe,

¹⁴ ní bui kini rítèetèe, an nɔe rítèetèe lo.

13

¹ Goo bee nibona a wē Davidi buione ní Yelusaleũde p̄ii duunawoloama ní gbãboanéoyáí.

² Goo bee má táa tó bãde ní bùsuu, aɔ do gbēegu lo. Ma Dii Zigōde máme má ò. Má ānabi egeɔ midè ní bùsuu ní welena pólé ní gba léo.

³ Tó gbé gi lé ānabikeke, aà de ní aà da'iao oè à làawàn we, asa à eeto ní ma tsoe. Tó àle ānabikeke, aà de ní aà da'iaopio mé aa aà zō aa de.

⁴ Goo bee wí a ānabi p̄ii kú yá pólé e oa yá musu. Aa ānabike pókā ula da aa gbéó sásāò lo.

⁵ A me ānabin a ũo, zōen a ũ, ále buake za a negooe.

⁶ Tó wà aà là: Bó ia mé tète nɔwa sō? A me: E'e! Ma ke'ia ma gbéó bee.

⁷ Ma Dii Zigōde ma mē:

Fēnda, fēle ní ma sādānao,
gō pólé ma gbēdo ũpi.

Sādānapi lé, são i fáaa,*
mí oia an gbé kpeɔzi.

⁸ Wa bùsudeo lee pla le wà ní dede,
lee do i gō a guu.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má lee dopi baasa ní téo

lán ānusu baasaawa,
má ní maa legwa,
lá wí vua maa legwawa.

Aa ma sísi, mí wemá.

Má mené ma gbéó,

aai omee Dii ní Lua.

14

Zì gbézā ní Dii mɔao

¹ Gwa, Dii goo lé mó, wa á pólé síwá, wi kpaalekōe á wáa.

² A bui p̄ii kãaa Yelusaleũzi aa zikaánɔ, aai wélepi sí. Aa kpeó yoo aa kusi nɔeowa. Wa tá ní wélepideo lee doo zìzoo ũ, āma wa ní k̄ini pólé gōò bole wélepi guuo.

³ Dii a mó zikai ní buipio, lá ì ke yāa zikagooe.

⁴ Goo bee Dii a gbápele Kùkpe sísi misonaa Yelusaleũ gukpe oi. Sísiipi a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aɔ zōo maamaae. Sísiipi kpedo a ta gugbāntoo oi, ado sō geomidokii oi.

⁵ A bàale ta sísiipi guzuleu, asa guzulepi a ge pe Aseliwae. A bàale lá á deziò bàalè toole lualuae Yudaó k̄i Uzia gōowa, Dii ma Lua i mó ní a gbé pólé an kua adoaa sānu.

⁶ Goo bee gupua aɔ kuo, sema gunie ní lougho.

⁷ Gooopi aɔ adoaa, fáane ge gwāasina aɔ kuo. Dii mé gōopi dō. Tó oosi kè, gu a pu.

⁸ Goo bee í wēnide* a bo Yelusaleũ à bàale, a k̄ini i ta gukpe oi Isida Wisideu, a k̄ini i ta be'ae oi ísiau sae ní buzio píi.

⁹ Dii mé aɔ de dúnia p̄ii Kía ũ. Goo bee òme aɔ Dii ũ ado, aà tó mé aɔ ku ado.

* 13:7 Mat 26.31, Maa 14.27 * 14:8 Eze 47.1, Zaa 7.38, Zia 22.1

¹⁰ Bùsupi píi a gɔ̃ gusalala ũε, sea za Geba pɔ́ kú Yelusaleũ gugbãntoo oi e Limɔ́ pɔ́ kú a γεomidɔ́kíi oi. Ama Yelusaleũ aɔ́ káleα a gbεu musumusue, sea za Běyãμεε bíibɔ́leu e Bíibɔ́le Séia n̄ Gola Bíibɔ́leo, sea za Ananeli bíi lesíi e kí vēεfēkíi.

¹¹ Waɔ́ ku a guue, wa wíwi bau ɔ́o. Yelusaleũdepɔ́ aɔ́ ku dɔ́dɔ́αε.†

¹² Gagyã pɔ́ Dii a ka bui pɔ́ aa lèle Yelusaleũwaɔ́gun ke: An me a yaikε gɔ́ pɔ́ aa síα. An wé a yaikε a tɔ́nau, an léna a yaikε n̄ léu.

¹³ Gɔ́ bee Dii a to gili gěngu maamaa, aa kɔ́ kúkū kɔ́ ɔ́pizi, aai liaa n̄ kɔ́o.

¹⁴ Yudaɔ́ zika Yelusaleũ nípii, aa zible bui pɔ́ liaañziɔ́wa, aai n̄ àizεε naaa, vua n̄ ánusuo n̄ pɔ́kasaɔ́ kè zài.

¹⁵ Gagyãpi a ka sɔ́ɔ́gu ɔ́ n̄ sɔ́baonaɔ́ n̄ yiongoɔ́ n̄ zàa'inaɔ́ n̄ pɔ́tuo pɔ́ kú gbépiɔ́ bɔ́ouɔ́ píi.

¹⁶ Bui pɔ́ m̀ lèle Yelusaleũwapɔ́, an gbé pɔ́ g̀ aɔ́ gé we wē n̄ wēo kúlei Kí Dii Zígɔ́deεε, aai Lákpεdɔ́α dikpεkε.

¹⁷ Tó dúnia buie i gé Yelusaleũ kúlei Kí Dii Zígɔ́depieo, lou a manéo.

¹⁸ Tó Egipi bui i gé dikpεpi keio, lou a manéo, mé Dii a gagyã pɔ́ ì ka bui pɔ́ i gé dikpεpi keioɔ́gu káńgue.

¹⁹ Ia pɔ́ a da Egipiɔ́wa n̄ bui pɔ́ i gé dikpεpi keioɔ́wan we.

²⁰ Gɔ́ bee wa kē s̄́ ánanaɔ́wa: Dii pɔ́. Dii kpé dàα aɔ́ sáα n̄ sa'okíi taɔ́ε.

²¹ Oo pɔ́ kú Yelusaleũ n̄ Yuda bùsuɔ́ gɔ́ Dii Zígɔ́de pɔ́ ũ píiε. Gbé pɔ́ aa m̀ sa'oiɔ́ se aa ǹò fùukεð. Gɔ́ bee laatana aɔ́ ku Dii Zígɔ́de kpéu ɔ́o.

† 14:11 Zia 21.3-4

MALAKI

Yá pò kú láe bee guu

Malaki a lá kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 500 e 450. Isailio sù ní zòblea Babilonio wè 538 guu. An suapi gbèa an kúsu nà kwèawa busebuse. E ànabi Malaki àò gé ànabikèkèi, Isailio tē ànabi Age ní ànabi Zakalio yādaneoi, ò aa èa Lua kpé dò Yelusaleũ wè 520 e 515 guu. Ama za guu bee an wé dɔa yá dafu pò a ke dɔaana Zolobabeli ɔzì i zekèo. An lousisiyãò òòkpà mé yāvãì lé káfi. Aa pàkpà sa'oa Luawai (1.6-14), wiò Lua kpáì'o gbaò daa guu (3.6-11), sa'onkiaò sò aalè laaidò zìwa lɔo, mé wli ikoyã pò Lua ðilené da lɔo (2.1-16).

Yápio yáì Malaki lèdà sa'onawà ní gbéò pii aa nòselilè. A dònngu ké Lua yeñzi (1.1-5), àma a oné lɔ aà mɔa ní aà yákpalekèa ní gbéò guu kà kái (2.17-3.5, 3.13-24). A zina pò Lua a gbae yá'oné (3.1), aò de ànabi ù lán Eliawa (3.23). Baona lá pò Matiee ní Lukuo kèò guu, Malaki yá bee de Zaa Daa'ilèna pò à mò gbéò da zéwa Yesu Kilisiè yá ùe (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Ké Malaki fèlè ní Isailio an kua pò òòkpà ní ní pàkpa Lua yáio, à lèdàda luanaaikènaone aàò kú ní Lua yákpalekèaínò sɔuo. Wápio sò Malaki lé owèe wá baade àò kú ní Lua yákpalekèaano sɔuo za káau.

Sa'oyã

¹ Yá pò Dii ò Isailio n Malaki sabain kè:

² Ma Dii ma mè má yeázi, ò a mè ma yeaázi de kpelewa ni? Ma Dii ma mè Esauá Yakòbu vìi nolo? Kási Yakòbu má yei,

³ má ye Esauio,* ò ma aà gusísìde lìlè guwawai ù, ma aà bùsu tò gbáa gbègbonaò kúkì ù.

⁴ Edòpìo ì mè, baa ké wà ní wéleò dèonzò, aa ea ní beziaò fèlè. O ma Dii Zigòde ma mè: Tó aa èa kàlè, má ní deèlèmpae, wi oné Vãibusudeò, gbé pò Dii ní kpène kúa guupii!†

⁵ A wesie, í mè Dii zòò, baa wá bùsu zòlè kpele.

⁶ Né ì a mae kpela, mé zòblèna ì a dii kpela. Ké má de á mae ù, ále ma kpelaè? Ké má de á dii ù, á ma vía víe? Ma Dii Zigòde máme mále á la. A sa'onawà, áme ále sakamagu. I mè: Kpelewa wa sakàngui?

⁷ Ké a sakà ma táabūnuu yáie. I mɔ ma gbagbakii ní blè gbáleaoe. I mè: Kpelewa wa n gbagbakii gbálèi?

⁸ Ké a mɔ sa'òà ní pò vìàò, yāvãin weoa? Ké a sa'òà ní nòò eeo ge a gyãeò, yāvãin weoa?‡ A ge kpa bùsu gbèzòòwa à gwa! A yá a kaaàgua? A á sáaukpa? Ma Dii Zigòde máme mále á la.

⁹ Tó a awakpàmeè tia kéwa, má á wegwaè? Tó pò bee taàò kú á ɔzì, má síánɔe? Ma Dii Zigòde máme mále á la.

¹⁰ Tó á gbèe gè ma ua zé tà yãa, ké wasu gè tékai ma gbagbakii pão, bee sãò. Ma Dii Zigòde máme má ò. A yá lé kemèe nao, má á gba sio.

¹¹ Za íatè bilèa e a gèkpèukii ma tó aò zòò buiòne. Wa tulaletikameè téa, wi mɔmeè ní gba gbálesaiò gupiiu, asa ma tó aò zòò buiò guue. Ma Dii Zigòde máme má ò.

¹² Kási ápio i ma tó òòkpaè, ále e ma táabūnuu gbáleae, ò i sa'owà ní pò giaò.

¹³ Ma Dii Zigòde ma mè: I mè, bee á kú gbãae, ò a nifèi. Tó a mɔ ma gbagbai ní pò kòòkúàò ní pò èkúàò ní pò gyãeò, má beeò sia? Ma Dii máme mále á la.

¹⁴ Mɔafilide pò pò sa ví a kpàsa guu, a zèmeè, mé à gè ma gbagba ní pò sãadeo a gèe ù, adeá láaipɔe. Asa mámeèmaa Kía zòò, ma tó ì to vía bui pii kú. Ma Dii Zigòde máme má ò.

* 1:3 Lom 9.13 † 1:4 Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ 1:8 Iko 15.21

2

¹ Ma Dii Zīgōde ma m̀: A sa'onao á yán la sa.

² Tó i swáseio, tó i da á s̄u à ma t̄b̄o, má láaiẓiwá à ḡo báaasaie. Má z̄iwá k̀ se, asa i da á s̄u a ma t̄b̄o.

³ Gwa! Má á buio lele á yáí, mí dikpe sa p̄o á ò p̄ogb̄o fáe á oawa, wi á kólèò.

⁴ Iò d̄s sa ké ma yá bee ðiléé, ké ma bàa kua ní á Levii buio gi kué.* Ma Dii Zīgōde máme má ò.

⁵ Ma bàakuañ̄opi guu ma w̄eni ní aafiao kpámá, ké aao ma vía ví, ò aa ma vía ví, aa lùalua ma ae.

⁶ An lé yádan̄e síana d̄s, wi ma yákpaañla b̀o ní léuo. Aa táa'òman̄o ní ledoūo ní ǹsepuao, aa gb̄éò b̀o v̄ai guu dasi.

⁷ A maa sa'ona àò d̄sa víe, ké gb̄éò e yádan̄e mawà, asa òme ma Dii Zīgōde ìwa ù.

⁸ Apio s̄o a p̄azea, á yádan̄eò tò gb̄éò f̀u dasi, a ma bàa kua ní á Levii buio gb̀o. Ma Dii Zīgōde máme má ò.

⁹ O má tò wà sakàágu, ma á soaa gb̄épiie, ké i te ma tufaio, mé i ke gb̄éone k̀eke ikoyá musu yáí.

N̄oyaa yá

¹⁰ Wá De doū nolo? Lua doū mé wá keo lò? B̄oyáí wá k̄o náai v̄io, ò wa Lua bàa kua ní wá deziò yá gb̀oi?

¹¹ Yudaò náaisaiyākè, aa yāb̄ēkè Yelusaleū ní Isaili bùsuo, asa aa táagbagbanaò sè n̄o ù, aa Dii kpé p̄o a yei gb̄alèò.

¹² Gb̄é p̄o yá bee taa kè, Dii aà k̄e Yak̄abu buio wa, i de, b̀om̄o ge bele no, baa tó à mò ní gbaò Dii Zīgōde.

¹³ Yá plaade p̄o i ken la. Iò òòò àò aauke, á wé'i ò ka Dii gbagbak̄iwa, ké à wesè lé gba p̄o a m̀de gwa à gbasia sio yáí.

¹⁴ I me: B̄ome mò ní yáeo? Ké Dii mé seelade ù apio ní á baade èwaasoḡo n̄o yá musu yáíe. Asa n̄o mé n̄o gb̄edo p̄o a k̄o yāma ù, ò n̄o b̄o aà kpe.

¹⁵ Dii i á ke lán s̄awakula ní gbalaowa, ké á me ní á léo àò doūo lé? B̄o Lua lé yá á medoūkepi musui? Ké á néo e aa a yāma yáíe. Bee yáí àò áz̄ia k̄ua d̄s, ké ásu náaisaiyāke á naeo.

¹⁶ Ma Dii Isailio Lua ma m̀, má za n̄oyaa ní p̄opiliawàoue. Ma Dii Zīgōde máme má ò. Aò áz̄ia k̄ua d̄s, ké ásu náaisaiyākeò.

Dii yákpalekeḡo

¹⁷ A tò á yá'o Dii k̀ gb̄aa. I me: Wá yá kpele mé aà k̀ gb̄ai? Ké i me, v̄aikenaò maa Dii, an yá ì kaaàgu yáíe. I me lo, Lua p̄o ì yákpaleke ní gb̄éò ku máe?

3

¹ Ma Dii Zīgōde ma m̀: Gwa! Má a z̄ina gbae aà d̄baa zek̄ek̄eme.* Dii p̄o i aà k̄i wele i ḡe a kpéu k̄ando. A ma, ma bàakuaán̄o z̄ina p̄o á p̄o d̄wàpi lé m̀!

² Dème a aà m̄oḡo f̄oi?† Tó à b̄ile, dème a b̄oi? Asa aò de lán m̀baasana téwae, lán p̄opina kasa baasaawa.

³ A z̄le à gb̄éò baasa à ní gb̄as̄i wolo. A Levii buio gb̄ab̄oné, lá w̄i vua ní ánusuo, gb̄as̄i wolowa, m̄o Dii ní gbaò a zéwa.

⁴ Ḡo bee Yelusaleūdeò ní Yudaò píi gba a ka Diigu lán yāawa, lá a ziwa.

* 2:4 Nao 3.11-13 * 3:1 Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27 † 3:2 Yoe 2.11, Zia 6.17

⁵ Ma Dii Zigõde ma m̀̀: Má m̀́wá yákpaleu, ma me a wá ní b̀́b̀́a ní gbé́ p̀́ ma vía vío: Gb̀́k̀́l̀́k̀́ǹ́a ní gb̀́s̀́k̀́ǹ́a ní e e l̀́gb̀́ǹ́a ní gbé́ p̀́ aai gb̀́am̀́ ní zik̀́ǹ́a ní gyaa taasideo ní tone p̀́ gwana vío ní b̀́m̀́.

Gb̀́nazina Lua kpáí'oa

⁶ Ma Dii mili lileo. A yáí á Yak̀́bu buio i kaaleo.

⁷ Ma Dii Zigõde ma m̀̀: Za á deziò g̀́õ ã a pã ma yáa, á kũao. A zemanò, mí zéánò. I me, kpelewa wá zennoi?

⁸ Gb̀́nazina i Lua kpáí'oa? Kási ále ma kpáí'o. I me, bó musu wále n kpáí'oui? A p̀́ kwide ní á gbao yá musue.

⁹ A bui pii g̀́õ láaiò ùe, ké ále ma kpáí'o yáí.

¹⁰ A m̀́ ní p̀́ kwideo‡ pii, í ká ma láasiu, ké ble e àò ku ma kpéu. Ma Dii Zigõde máme má ò. A ma le bee musu à gwa. Tó mi musu zé wẽ ma èfãai pisié, a kua a kákiiwao, mámeo!

¹¹ Ma Dii Zigõde ma m̀̀: Má kpá á buapò ò̀̀kpanaonere. Aa á p̀́ m̀́onzo, á v̄̄elio né a woloo.

¹² Bui pii i oé èfãaideò, asa á búsu aò nae.

Dii b̀́a ní yáó g̀́õ

¹³ Ma Dii ma m̀̀: A yãvái ò ma musu. I me, bó yá wá ò n musui?

¹⁴ A m̀̀, zòblea Luaéá pãe. Ké wa zikè Dii Zigõde yáwa mé wa zwànkasaò dà aà yáí, bó ài wá èi?

¹⁵ Tia kéwa i me waladeone èfãaideò. Ale e v̄̄ikenao mé lé zedò, gbé́ p̀́ i me Lua pila wá d̄̄eka s̄̄, yãe lí aà leo.

¹⁶ Gbé́ p̀́ Dii vía víò yá'ò ní k̀́o, ã à swãd̀́ ní yáí a mà. Ǿ wá gbé́ p̀́ Dii vía ví aai làasookewàò tó kè ladau aà ae.

¹⁷ Ma Dii Zigõde ma m̀̀, g̀́õ p̀́ ma b̀́ ní yáó, aao de ma p̀́ ù, ma àizee ù. Má w̄̄nad̄̄né lá gbé́ ì w̄̄nad̄̄ a né p̀́ lé zik̄̄ewa.

¹⁸ I gb̄̄emaao ní gb̄̄v̄̄aiò d̄̄k̄̄e sa, gbé́ p̀́ lé zòble Luaeò ní gbé́ p̀́ lí zòbleò.

¹⁹ Ma Dii Zigõde ma m̀̀: Gwa! G̀́õpi lé m̀́, aò wãa lán mua téwa, mé waladeo ní v̄̄ikenao aao de lán s̄̄e giuwa. G̀́õpi a kúma pii, an zina ge an onere a ḡ̄o.

²⁰ A gbé́ p̀́ á ma vía víò s̄̄, á b̀́a maa íatè i biléé, mé aafia aò ku a gupuai. A b̀́le àò vívì lán zune p̀́ wá ní gbáeowa.

²¹ Ma Dii Zigõde ma m̀̀: G̀́õ p̀́ ma b̀́ ní yáó, á òz̄̄ gb̄̄v̄̄aiowa, aao de túfu ù á gbáu.

²² A to ikoyá p̀́ má kpà ma zòblena M̀́iziwa Olebu àò d̀́águ, yá p̀́ má ò̀̀le Isailione ní yá p̀́ má dànéo.

²³ A ma! Má ãnabi Eliás ziwá e ma m̀́g̀́õ z̄̄õ p̀́ a to vía ní kú àò ká.

²⁴ A to maeò ledouke ní ní néò, mé néò ledouke ní ní maeò, * ké másu m̀́ ò̀lele á búsu eo yáí.

MATIEE

Yá pò kú láε bee guu

Matiee baona pò a kè ku zéze lán Maaku pówae:

Záa da'ilena waasokea (3.1-12)

Yesu da'ilekea ní aà yǎao (3.13-4.11)

Yesu zíkεa Galile, gu pò à waasokèu bílaε à yǎdané, à gyǎεo gbǎgbǎ (4.12-18.35)

Aà gea Yelusaléú (19-20)

I gēgēo, ášōa do taa, ǝ wà Yesu kù wà yǎdàaála wà aà dè. Aà bɔa gau yá bò ní saε, ǝ à bò mò gbéowa (21-28).

Matiee Yesu buibókii yá bɔɔlekè ní aà iao ní aà nεgɔo yáo (1-2). Yá beeo guu à gbé pò Yesu de a ũ ò: Kíae mé Suabanaε lá Lua a legbènéwa, wǐ me ɔ Emanueli. Bee mè Lua kúwanɔ. Ɔme yá pò Lua ò a bàakuaínɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yǎdanεo káaa leε sɔo:

Yǎdaané sǐsǐ musu lé kpala pò bò Lua kíi gbéɔ luanaaikεa ɔɔwǎεε (5-7).

Lεdilea gbé pò aa kpalapi baokpanéne (10).

Kpalapi asiiyá leεŭané. Kpalapi ulea gǐa, áma a bɔ gupuau ní gawio ziewa (13).

Kua ní kǔo kpalapi guu (18).

Wεɔba kpalapi mɔai (24-25).

Baona pò Matiee kè guu, Yesu mé kpala pò bò Lua kíi Kía ũ, mé ále yǎdada gbé pò aale gēne, ké aa e wàɔ de a seeladeo ũ gbéne.

Bui pò Yesu bò ní guu (Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaŭo bui Yesu Kilisi yá pò kēa Luayátaalaun ke:

² Ablahaŭ Izaaki ì, Izaaki Yakɔbu ì, Yakɔbu Yuda ì ní a vǐo ní a dǎunaɔ.

³ Yuda Pelezi ní Zelao ì ní a na Tamaao, Pelezi Ezɔnɔ ì, Ezɔnɔ Alaŭ ì.

⁴ Alaŭ Aminadabu ì, Aminadabu Naasɔ ì, Naasɔ Salamɔ ì,

⁵ Salamɔ Bɔazu ì ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi ì ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese ì,

⁶ ǝ Yese kí Davidi ì.

Davidipi mé Salomɔɔ ì ní Uli nao,

⁷ Salomɔɔ Lɔbɔaŭ ì, Lɔbɔaŭ Abia ì, Abia Asa ì,

⁸ Asa Yosafa ì, Yosafa Yeholaŭ ì, Yeholaŭ Ozia ì.

⁹ Ozia Yoataŭ ì, Yoataŭ Akazi ì, Akazi Ezekia ì,

¹⁰ Ezekia Manase ì, Manase Amɔ ì, Amɔ Yosia ì,

¹¹ Yosia Yekɔnia ì ní a dǎunaɔ gɔɔ pò wà gbéɔ kùkù tàrnɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ Babiloni gbεa ǝ Yekɔniapi Salatieli ì, Salatieli Zolobabeli ì,

¹³ Zolobabeli Abiudu ì, Abiudu Eliakiŭ ì, Eliakiŭ Azɔɔ ì.

¹⁴ Azɔɔ Zadoki ì, Zadoki Akiŭ ì, Akiŭ Eliudu ì,

¹⁵ Eliudu Eleazaa ì, Eleazaa Matana ì, Matana Yakɔbu ì,

¹⁶ ǝ Yakɔbu Maliama zá Yosefu ì. Maliamapi mé Yesu pò wǐ me Mesii ì.

¹⁷ Za Ablahaŭ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gēo mēndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pò wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gēo mēndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gēo mēndosaie.

Yesu Kilisi ia (Luk 2.1-7)

* 1:11 2Kia 24.15

18 Lá wà Yesu Kilisi ìn ke: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamaε. E àò gé zākēi à nɔsĩ ní Lua Nisĩna gbāao.

19 Aà gɔkpama Yosefupíá gbēmaae, a ye widawào, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guue.

20 Gɔɔ pɔ àlε làasooke yápiwa, Dii malaikae bɔ mɔwà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, ñsu bílikε n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia bɔ Lua Nisĩna kíie.

21 A ne'i gɔε ũ, ní tókpaè Yesu, asa a a gbéɔ bɔ ní duuna guu.

22 Bee kè píi, ké yá pɔ Dii dà ānabiε a ò e ke à mè:

23 Nɔε léso mé a nɔsi,

i ne'i gɔε ũ,

wi tókpaè Emanueli.†

Tó bee mè Lua kúwanɔ.

24 Ké Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi dilεewa, à a nɔpi sè.

25 Ama i aà dɔ nɔε ũo e à gè negɔεpi ìò. ɔ à tɔkpàè Yesu.

2

Saanyādɔnaɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ì Betelēũ* Yude búsuu kí Elodi gɔɔε. ɔ saanyādɔnaɔ bɔ gukpe oi aa mɔ Yelusaleũ,

2 aa gbéɔ là aa mè: Né pɔ wa ì Yudaɔ kía ũ ku má ni? Wa aà saana è gukpe oiε, ɔ wa mɔ kúlèè.

3 Ké kí Elodi yápi mà, à bílikè ní Yelusaleũdeɔ píi.

4 A Yuda sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ kàaa píi, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu.

5 Aa wèwà aa mè: Betelēũ, Yude búsuu laε. Asa lá ānabi kèn ke:

6 Betelēũ pɔ kú Yudaɔ búsuu,

ní késāa Yudaɔ mεεwiaɔzio fá.

Asa n guu ɔ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbé Isailiɔne.†

7 ɔ Elodi saanyādɔnaɔ sɔsi asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasā gbèamá.

8 ɔ à ní gbáε Betelēũ à mè: A ge népi gbεagbεa ní laaio. Tó a aà è, à mɔ omεε, mapi sɔ mí ge kúlèè.

9 Ké aa kía yāmà, ɔ aa dàzeu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yāa dɔaané lɔ e à gè zè népi kúkíia.

10 Ké aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa.

11 Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ɔ aa wùle ní gbεeu aa kúlèè. ɔ aa ní àizeε kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní zɔgo lí'ɔ gɔnanao ní tulaletio.

12 Lua òné nana guu aasu bɔle Elodi kíio, ɔ aa tà ní búsuu ní zé páleo.

Bàale taa ní Yesuo Egipi

13 An taa gbεa Dii malaika bɔ mɔ Yosefuwa nana guu à mè: Fεle népi sé ní a dao, ní bàale táníɔ Egipi, ní ku we e mà mɔ yá'onε lɔ, asa Elodi a népi wεεle à deε.

14 ɔ Yosefu fεle gwāasĩna, à népi sè ní a dao à táníɔ Egipi.

15 A ku we e Elodi gè gàò. Bee kè ké yá pɔ Dii dà ānabiε a ò e ke yáie à mè:

Ma a né gbèsi Egipi.‡

16 Ké Elodi è saanyādɔnaɔ ɔnɔkèεε, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dɔ yá pɔ á gbèa saanyādɔnapiɔwa yáí, ɔ à gbéɔ zĩ, aa negɔε pɔ kà wè pla ge i kaoo dède Betelēũ ní a bualoũɔ píi.

17 Yá pɔ ānabi Zelemii ò kè sa à mè:

18 Wà wii gbāa mà Lama,

† 1:23 Isa 7.14 * 2:1 1Sam 16.1 † 2:6 Mis 5.1-3 ‡ 2:15 Oze 11.1

wàle óòb, wàle búbuape.

Laseli mé lé a néo óòb,

à gĩ awamai, asa aa ku ɔɔ. §

¹⁹ Ké Elodi gà, ɔ̄ Dii malaikapi b̀ò mò Yosefuwa Egipi nana guu

²⁰ à mè: Fɛɛ népi sé ní a dao, ní táǎnɔ̄ Isaili bùsuu, asa gbéé p̀ó aale népi wɛɔ gàga.

²¹ ɔ̄ à fɛɛ népi sè ní a dao à táǎnɔ̄ Isaili bùsuu.

²² Ké a mà Aakɛlau mé lé kible Yude a mae Elodi gbɛu, z̄ɔ̄ɛa wek̄i vía aà kũ. Lua yá'òè nana guu, ɔ̄ à tà Galile bùsuu,

²³ à gè z̄ɔ̄ɛ wéɛ p̀ó wĩ mɛ Nazaleti. Beewa yá p̀ó ǎnabiɔ̄ ò kè, aa mè: Wàli mɛè Nazaleti gbéé.

3

Zaa Da'ilena waasokɛa

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

¹ Bee gbɛa Zaa Da'ilena mò Yude gbáau, àɛ waasokɛ

² à mè: A ǹselilɛ, kpala p̀ó b̀ò Lua kíi kà kái.

³ Zãapi yá ɔ̄ ǎnabi Isaia ò yãa à mè:

Kpàwakɛna ɔ̄ ma d̀ɔ gbáau,

àɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,

à zéwɛwɛnaɔ̄ pooè súsu.*

⁴ Zãapi ɔ̄ yiongo ká p̀okasaɔ̄ daa, mé ì báa sãntilii d̀ɔ a pi.† Kwa ní z'íio mé aà p̀ɔblea ũ.

⁵ Wĩɔ̄ b̀ɔɛ Yelusaleũ ní Yude gupiiio ní Yuudɛ̀ d̀ɔɔio, wĩɔ̄ gé aà kíi.

⁶ Wĩ ní yãvái o gupuau, ɔ̄ ì ní da'ilekɛ Yuudɛ̀i.

⁷ Ké Zaa è Falisiɔ̄ ní Saduseɔ̄ lé m̀ó a kíi da'ilekɛi dasidasi, ɔ̄ a òné: Gbɛnaziɔ̄n p̀iligonaɔ̄! Déme òé à bàasi p̀okũma p̀ó Lua a b̀ɔb̀ɔmáei?

⁸ A ǹselilɛa yá kɛ, wĩɔ̄ d̄ɔ́ kɛ a lilɛ.

⁹ Ké Ablahaũ dɛ á dezi káau ũ, ásu àò e bee mé a á b̀ɔɔ. Máɛ oé, Lua a f̄ɔ gbɛɛ beeɔ kɛ Ablahaũ buiɔ̄ ũ.

¹⁰ M̀ɔɔ dilɛa líɔzi k̀ò. Lua a lí p̀ó lé né maa io z̄ɔ̄ zu téuɛ.

¹¹ Máɛ á da'ilekɛ á ǹselilɛa seela ũɛ. Ama gbɛɛ a m̀ɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala séɛèò. ɔ̄mɛ a á da'ilekɛ ní Lua Nisiɔ̄nao ní téo.‡

¹² A gbaana kũa a ɔ̄z̄i ésegbɛk̄ii. Tó a f̄à, a a p̀ówɛna ká a d̄ɔu, i a b̄isa ka té gasai guu.

Yesu da'ilekɛa

(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

¹³ ɔ̄ Yesu b̀ò Galile à mò Zaa kíi Yuudɛ̀i aà a da'ilekɛ.

¹⁴ Zaa ye gí, à mè: Ma gbéé p̀ó má dɛ ñ ma da'ilekɛ ɔ̄ n m̀ɔ ma kíia?

¹⁵ ɔ̄ Yesu wèwà à mè: Aɔ̄ dɛ màa ḡia, asa a maawanaɔ̄ beewae yãkɛa a zéwa yáí. ɔ̄ à wèi.

¹⁶ Ké Yesu da'ilekè, à bùa g̀ò. Luabɛ wèaa, ɔ̄ à Lua Nisiɔ̄na è, àɛ su lán felenawa, à d̄iɛ.

¹⁷ ɔ̄ wà yá'o mà b̀ɔa luabɛ à mè: Gbéé beeá ma Néɛ, má yeaàzi, ma p̀ò kèwà na. §

4

Yesu yãa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

¹ ɔ̄ Lua Nisiɔ̄na gè ní Yesuo gbáau kɛ Ibiisi aà ȳ.

² Yesu leyè fãane ní gwãasinao e g̀ɔɔ bla. Ké nɔana lé aà dɛ,

³ ɔ̄ k̄ɔnidepi s̄ààzi à mè: Tó Lua Néɔn n ũ, o gbɛɛ beeɔ li p̄ɛɛ ũ.

⁴ Yesu wèwà à mè: A kěa Lua taalau wà mè,
pòblea yá ò gbēnazina kuò adoo,
sema yá pò Lua lé o píi.*

⁵ Ǿ Ibiisi aà sè gèdò Lua wéleu, à aà zè Lua kpé misonaa,

⁶ a òè: Tó Lua Nén n ũ, ò nziá zu zíle, asa a kěa láu Lua mè,
a n yá'o a malaikaone aa òdama,
ké nsu gēnale gbewao yáí.†

⁷ Yesu òè: A kěa Lua taalau ló wà mè,
nsuli Dii n Lua le ò gwao.‡

⁸ Ǿ Ibiisi aà sè gèdò ló gbèsisi lesí maamaa musu, à dúnia bùsu píi òlòé ní ní àizeeo

⁹ à mè: Má n gba beeo píie, tó n wule n gbeeu n misilemee.

¹⁰ Ǿ Yesu òè: Géi Setáu! Asa a kěa láu wà mè:
Kúle Dii n Luae,
níò zòbleè ado.§

¹¹ Ǿ Ibiisi aà tò we sa, ò malaikaò mò dèaàle.

Yesu ɔkpaa a zíwa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

¹² Ké Yesu mà wà Zāa kù wa dàkpɛu, ò à tà Galile.

¹³ I zòle Nazareti ló, à gè zòle ísida sae Kapenaũe, Zabuloni buio ní Nefatali buio bùsuu,

¹⁴ ké yá pò ānabi Isaia ò ke yáí à mè:

¹⁵ Zabuloni buio ní Nefatali buio bùsu
za ísia oi e Yuudē baale,
Galile bùsu pò buipáleo kuupi,

¹⁶ an gbé pò kú gusiauo gupua zò è,
gu dò bùsu pò kú ga lézipi deone sa.*

¹⁷ Za goo bee Yesu ná waasokeawa à mè: A nòselile, kpala pò bò Lua kíi kà kái.†

¹⁸ Ké Yesu lé dò Galile ísidai, à kpòwenaò è gbēon pla, v̄i ní dāunao, Simoo pò w̄i me Piεε
ní a dāuna Andeleo. Aale táalu zu ísidapi guu.

¹⁹ Ǿ Yesu òné: A m̄o temazi, mí á ke gbēweelenaò ũ.

²⁰ Wegoo aa ní táaluò tò we, aa bò teaàzi.

²¹ Ké à gè ae, à gbēon pla páleo è, v̄i ní dāunao ló, Zebedee né Zaaki ní a dāuna Zāao. Aa
ku gó'ilena guu ní ní mae Zebedeepio, aale ní táaluò keke. Yesu ní sisi,

²² ò aa ní mae tò gó guu wegoo, aa bò teaàzi.

²³ Yesu ío Galile bùsu keele, ì yādané ní lousisikpɛo guu, ì kpala pò bò Lua kíi baokpa, ì
gbéò gbágbā ní gyā bui píio ní kòoo píi.

²⁴ Aà tó lí Sili bùsua píi, ò w̄iò mòé ní gbé pò aale gyā bui dasi ge wāwākeo ní táadeo ní
gbakoondeo ní εeo píi, ò ì ní gbágbā.

²⁵ Wà bò Galile ní Wélemenkwi bùsuo ní Yelusaleũo ní Yudeo ní Yuudē baaleo dasidasi,
wà teaàzi.

5

Báaadeon Yesu íwaò ũ

(Luk 6.20-23)

¹ Ké Yesu gbé bílapio è, à dède sísiwa. Ké à zòle, aà íwaò mò aà kíi,

² ò à ná yādaanéwa à mè:

³ Gbé pò aa ní gbāasaikε dōo mé báaadeo ũ,

* 4:4 Iko 8.3 † 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13 * 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2

asa kpala pò b̀ Lua kíi de ní pò ũe.

⁴ P̀osiadeo mé báaadeo ũ,

asa Lua a ní s̀o níninéε.*

⁵ Ziabusanao mé báaadeo ũ,

asa aame aao dúnia ví.†

⁶ Báaadeon yázede nidenaŋ ũ,

asa aame aa ká.‡

⁷ Báaadeon wēnadōnedeŋ ũ,

asa Lua a wēnadōnéε.

⁸ Báaadeon ǹsepuadeŋ ũ,

asa aame aa wesi Luaε.§

⁹ Báaadeon íbelēmidenaŋ ũ,

asa wali oné Lua néε.

¹⁰ Báaadeon gbé pò wí íadamá yákea a zéwa yáio ũ,

asa kpala pò b̀ Lua kíi de ní pò ũe.

¹¹ Báaadeon á ũ, tó wà á s̀s̀o mé wà íadawá, mé wà yāvāi pfi d̀owá ma yái.

¹² A p̀onake, í yáalo, asa á asea aŋ z̀o luabe. M̀a wà íadà ānabi pò kú á āoŋwa.

*Yesu iwao mé wisi ní gupuaŋ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)*

¹³ Ame á wisi ũ dúniaε. Tó wisi í na s̀u tà, kpelewa wà ke à g̀o wisi ũ loi? A àie ví loŋ, sema wà kóle gbéŋ taa'owà bàasio.

¹⁴ Ame á gupua ũ dúniaε. Wéle pò wa kàle s̀isi musu lí e àŋ uleao.

¹⁵ Wili filia na wà pēna kùlewàŋ. Wí di dauwae, i gupu gbé pò kú uaŋε.

¹⁶ A gupu gbéŋε beewa, aai á maakeŋ e, aai á Mae pò kú musu sáaukpa.*

M̀izi ikoyā b̀olekea

¹⁷ Asu àŋ e ma m̀o M̀izi ikoyā ní ānabiŋ yáŋ bādei no. Mi m̀o a kee bādeio, ma m̀o papaiε.

¹⁸ Siana mále oé, luabe ní dúniao a gē, āma Luayātaala wēsā néna ge a p̀o kelenae a bādeŋ, yápii a ke.

¹⁹ Ayāmeto tó gbé yá pò wa dílepiŋ m̀endo gbàε, baa a pò pò kēsāāzi, mé ì da gbéŋε aa ke m̀a, ade aŋ kēsāāzi kpala pò b̀ Lua kíi gbéŋ guuε. Tó gbé kūa mé ì dané m̀a s̀o, ade aŋ z̀o kpala pò b̀ Lua kíi gbéŋ guuε.

²⁰ Mále oé, tó á maa i de M̀izi ikoyādanedeŋ ní Falisiŋlao, á gē kpala pò b̀ Lua kíi guuo.

P̀kuma

²¹ A mà wa ò yāadeŋε aasuli gbēdeŋ. Gbé pò gbēdè, wa yákpalekeaànŋε.†

²² Mapi s̀o mále oé, gbé pò a p̀o pà a gbēdezi, à kà wà yákpalekeaànŋ. Gbé pò a gbēdee s̀s̀o kà wà geaànŋ gbāadeŋ kíi. Gbé pò ò a gbēdee m̀isaide s̀o à kà aà gé téu.

²³ Tó n m̀o Lua gbai pò a gbagbakii, mé à d̀ongu wekii ké n gbēdee yákuannŋ,

²⁴ ò n gba to sa'okii ae we, ní ge awakpa gbépie gia, ní ea su ò sa'o sa.

²⁵ Tó n íbeε ye genŋŋ yákpaleu, ke kpakpa keaànŋ na e aàŋ dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawao yái. Tó ni ke m̀aŋ, yákpalekenapi a n kpa d̀aiwae, i n dakpeu.

²⁶ Siana mále onε, níŋŋ b̀o weo e ò ge ò fiaboð. Baa tānga a g̀o tenzio.

Gbāsikea

²⁷ A mà wà m̀e ásuli wúle ní gbēpāle ǹoo.‡

²⁸ Ama mapi mále oé, tó gbé ǹε gwà ní làasoo pāleo, à gbāsikèaànŋŋ we kò.

²⁹ Tó n opla wé mé tó níle fu, b̀o ò vūaa. N megue vūaaa maa de wà n m̀e búu zu téula.

* 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11 ‡ 5:6 Isa 55.1-2 § 5:8 Sou 24.3-4 * 5:16 1Pie 2.12 † 5:21 B̄a 20.13 ‡ 5:27 B̄a 20.14

³⁰ Tó n ɔplaa mé tò níle fu, z̄s̄ n̄ v̄ūaa. N megue v̄ūaaa maa de n m̄è búu taa téula.

Gia nɔzi yá

(*Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18*)

³¹ Wa ò lɔ, tó gbé lé gí a nazi, aà gínzila kpawà. §

³² Mapi s̄s̄ málɛ oé, tó gbé gí a nazi, mé i ke à gbāsíkè no, aà zápi mé tò à gò gbāsíde ũ. Tó gbé nɔ p̄ wà gii s̄s̄, à gbāsíkè.

Lɛkɛa Luawa

³³ A mà wa ò yāadeɔnɛ lɔ, aali lé p̄ aa kè Diiwa ke, aasuli bɔ a kpeo.*

³⁴ Mapi s̄s̄ málɛ oé, ásuli me á s̄í ní Luao seo. Asuli me á s̄í ní luabɛoo, asa Lua kpalabaaɛ,

³⁵ ge dúnia, asa Lua gbadibɔɛ, † ge Yelusaleŭ, asa Kía z̄s̄ wéleɛ. ‡

³⁶ Nsu me ní s̄í ní n mioo, asa níȳ f̄s̄ n̄ n mikā m̄endo puakū ge n̄ a siakūo.

³⁷ Ali me ao ge aawo. Yá p̄ de beea b̄ Setāu kíie.

Tɔsiamá

(*Luk 6.29-30*)

³⁸ A mà wà m̄è wà wé flabo ní wéo, swaa ní swaao. §

³⁹ Mapi s̄s̄ málɛ oé, ásuli gí taiinaio. Tó gbé n s̄ánke n ɔplaa geewa, n̄ n ɔzɛɛ p̄ dɔè lɔ.

⁴⁰ Tó gbé ye n danzii yákpalekenɔ, n̄ n ulada toè lɔ.

⁴¹ Tó gbé teasidàne n̄ asoseɛ kiloo do, geoè kiloo pla.

⁴² Tó gbé wabikèma, n̄ aà gba. Nsu gbé p̄ ye p̄ s̄ɛama t̄eo.

Yea ibɛɛzi

(*Luk 6.27-28,32-36*)

⁴³ A mà wà m̄è àò ye á gbédeezi, à za á ibɛɛgu.*

⁴⁴ Mapi s̄s̄ málɛ oé, àò ye á ibɛɛzi, à wabike gbé p̄ aai ìadawáɔne,

⁴⁵ ké à ḡs̄ á Mae p̄ kú musu néo ũ s̄iana. Asa ì ìat̄e b̄ gbēvāiɔne ní gbēmaaɔ píie, ì lou ma t̄aaesaideɔne ní t̄aaedeɔ píie.

⁴⁶ Tó gbé p̄ yeázio ò á yeñzi, á àie e Lua kíie? Baa ɔsinaɔ lí ke màao lé?

⁴⁷ Tó á gbéɔ ò i f̄kpakpamá níteɛ, b̄s̄ á deò d̄aɔlai? Baa luayād̄onsaiɔ lí ke màao lé?

⁴⁸ Ayāmeto àò kú wásawasa lá á Mae p̄ kú musu kú wásawasawa. †

6

Gbé gbaa p̄

¹ A laaika á lousisiyákeɛa gupuauzi. Asuli ke gbēnazina wé yáio. Tó ále ke màa, á ài'e á Mae p̄ kú musu kíio.

² Tó níle taaside gba p̄, nísu n̄ a kpàwake lán m̄aafilideɔwao. Aai ke lousisikpeɔ guu ní ḡaaɔ, ké gbéɔ e ní t̄onasi yáie. Siana málɛ oé, aa ní ài èn we kò!

³ Mpi, tó níle taaside gba p̄, nísu to n ɔzɛɛ d̄s̄ lá n ɔplaa lé keo.

⁴ To n gbadaa ke asiyyā ũ, n Mae p̄ asiyyā d̄s̄ i a flabone.

Wabikɛa

(*Luk 11.2-4*)

⁵ Tó ále wabike, ásu àò de lán m̄aafilideɔwao. Aaiɔ ye wabikɛa zea lousisikpeui ní zékpaɔɔ, ké gbéɔ ní e yáie. Siana málɛ oé, aa ní ài èn we kò!

⁶ Mpi, tó níle wabike, gē n kpea, ní gbata, ní wabike n Mae p̄ kú we asii guuwa,* n Mae p̄ asiyyā d̄s̄ i sinnɔ.

§ 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 Bɔa 21.24 * 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

⁷ Tó ále wabike, ásuli yābɔle dasi lán luayādõnsaiɔwao. Aaɔ e ní yābɔleɔ dasi mé a tó ní yá ká.

⁸ Asu ào deńwao, asa á Mae pó pó á a ni ví dõ e ào gé gbɛaiwa.

⁹ Ali wabike à me:

Wá Mae pó kú musu,

to wà n tó kuaadoake dõ,

¹⁰ to kpala pó bò n kíi bɔ gupuau,

wiɔ n pɔeá ke dúnia guu lá wi ke n kíiwa.

¹¹ Wá gba ú pó wá ble gbã.

¹² Wá tàaeɔ kéwá,

lá wi gbé pó tàaekèwèeɔ kéwa.

¹³ Nsu to wà fu yɔawao,

wá ké vāiwa.

¹⁴ Tó a gbéɔ ké ní ní tàaeɔ, á Mae pó kú musu a á ké sɔe.

¹⁵ Tó i gbéɔ ké ní ní tàaeɔ sɔo, á Maepi a á ké ní á tàaeɔo.

Leyea

¹⁶ Tó á leyea sɔ, ásuli oosisi lán mɔafilideɔwao. Aaí ní oa fénkpa ké gbéɔ e dõ wa leyea yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò!

¹⁷ Mpi, tó ní leyea, oopi, ní nísidɔ,

¹⁸ ké gbéɔ su dõ ní leyeao, sema n Mae pó kú asii guu bàasio. N Mae pó asiiyā dõpi i a fiabone.

Aizee

(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

¹⁹ Asu àizee káaaázi dúnia guu lao. Lakii kòɔ ní pótānkpakeao í pó òɔkpau, mé kpáio í gufɔ aa póɔ séle.

²⁰ A á àizee káaa luabe. Wekii kòɔ ní pótānkpakeao lí pó òɔkpauo, mé kpáio lí gufɔ aa póɔ sèleɔ.

²¹ Gu pó n àizee kúu, wekii ɔ n laai ɔ kuu.

²² Wé mé me filia ũ. Tó n wé kú gudou, n mè búu aɔ gupua víe.

²³ Tó n wé kú plapla sɔ, n mè búu aɔ gusia víe. Tó gupua pó ní kúa de gusia ũ, gusiapi zɔɔ.

²⁴ Gbèe lí fɔ zɔblè dii mèn plaɔo. Aɔ za gbèdogue, ɔ ye gbèdozi. A na gbèdowa, i saka gbèdogu. A fɔ à zɔble Luae n ɔao sãnuo.

Luanaaikɛa

(Luk 12.22-31)

²⁵ Ayāmeto mále oé, ásuli á wēni kàake pɔblea ge imia yá musuo. Asuli me kàake pɔkasao yá musuo. Wēni de pɔblealao lé? Me de pɔkasalao lé?

²⁶ A gwa bāɔwa. Aali pótɔo, aali pɔkekeo, aali pó ká dõ guuo, kási á Mae pó kú musu í ble kpámáe. A de bāɔla maamaae fá!

²⁷ A guu, á déme a fɔ à a wēni gbāa káfi, baa gɔɔ do, a yākáakea guui?

²⁸ Bóyái i pɔkasa yākáakei? A lá vudeɔ gwa sɛu, lá aa de. Aali zikeo, aali bua tão,

²⁹ āma mále oé, baa Salomɔɔ ní a ɔdekeo, i ulada a maa kà ní keewao.†

³⁰ Sèa lá pó kú gbã mé a tékū ziapi, lá Lua í pó nai màa, ápiɔ, wa á pó o be? Luanaaifēnendeɔ!

³¹ Ayāmeto ásuli pɔe kàake à me, bó wá blei, ge bó wá mii, ge bó wá daio.

³² Luayādõnsaiɔ ɔ pó beeɔ pii yá í dɔaané. Lá á Mae pó kú musu dõ ké pó beeɔ ni kuwá,

³³ à to kpala pó bò aà kíi ní yá pó zeví Luapiɔo dɔaaé gĩa, i pópɔo kaaé pii.

† 6:29 1Kia 10.4-7

³⁴ Ayāmeto ásu zia yākáakεo, asa zia azía yá dō. Gōōpii taasi m̀wà.

7

Kō tàae'ea

(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Asuli kō tàae eo, Lua a á tàae e sōo.

² Asa lá ni gbé tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pò ní ỳòu gbéε ò Lua a ỳòune.

³ Bóyāi níε s̀ekona pò da n gbédee wéu e, mé níε lí miɔna pò da n wéu yádao ni?

⁴ Ké lí miɔna da n wéu, kpelewa níỳò o n gbédeeε: To mà s̀ekona pò da n wéu b̀nei?

⁵ M̀afilide, lí miɔna pò da n wéu b̀ gĩa, ní gu'e wásawasa ké ñ e s̀ekona pò da n gbédee wéu b̀è.

⁶ Ásu Lua pò kpá gbéowao.

Aa liaaáno aa á taitaie.

Ásu á òsoo zu s̀awakusanaoεo.

Aa táa'o'owàe.

Wabikea

(Luk 11.9-13)

⁷ A wabike, Lua i kpáwá. A wεεε, í e. A gbalε, Lua i wéé.

⁸ Asa gbé pò wabikè, wa kpawàε. Gbé pò wεεε s̀o a eε. Wa zεwε gbé pò gbalèε.

⁹ A guu, déme a gbε kpa a néwa, tó à pεε wabikèwài?

¹⁰ Ge tó à kpò wabikèwà, a pílígona kpawà yà?

¹¹ Baa ní á vāikeo, á p̀maa kpaa á néowa dō. Wa á Mae pò kú musu p̀maa kpaa gbé pò aa wabikèwawo pò o lbe?

¹² A ke gbéone lá á ye aa kééwa. M̀oizi ikoyā ní ānabiɔ yá min we.

Zéle tuuuna

(Luk 13.24)

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pò a lé yàasa mé a d̀εepookii v̄i ñ géino kaale guue. Bee ò gbé daside lé sé.

¹⁴ Zé pò ñ géino àizāna guu lé tuuuú mé a naaa, mé gbé pò aa è lé séo bílao.

Gbé dōa ayākeawa

(Luk 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ A laaika ānabi εgenaɔzi. Aaí m̀ó á kíi s̄á báa daa, àwalεwan ǹandenaɔn ní ū s̀o.

¹⁶ A ní dō ní yākeawa. Wili kukε lè líwao. Wili kpa bo kaaewao.

¹⁷ Lí maa í né kefena i, lí vāi í né gia i.

¹⁸ Lí maa lí f̄o né gia ño, mé lí vāi lí f̄o né kefena ño.

¹⁹ W̄i lí pò lí né maa io z̄o zu téue.*

²⁰ Beewa á ní dō ní yākeawa.

²¹ I ke gbé pò ñ omεε Dii, Dii, mé a gē kpala pò b̀ Lua kíi guuo, sema gbé pò ñ ma Mae pò kú musu p̀eā ke.

²² Yákpalekeḡozi gbé dasideo omεε: Dii, Dii, wi Lua yá'oné ní n t̄oo lé? Wi táago ní n t̄oo lé? Wi dabudabuɔ ke dasi ní n t̄oo lé?

²³ Má oné wásawasa: Má á dō gueio, à gomala vāikenaɔ!†

Kpebon gbéon pla

(Luk 6.47-49)

²⁴ Ayāmeto gbé pò ma yáε beeɔ mà mé à zikèwà de lán gbé laaide pò a kpedò gbewawa.

²⁵ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka s̀u kpépiwa, ò i kwεo, ké wa dàalε gbewa yái.

²⁶ Gbé pò ma yáε beeɔ mà mé i zikèwà de lán m̀saide pò a kpedò bùsu'ũfāawawaε.

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

- 27 Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ò à kwè à lèlè wíliù.
 28 Ké Yesu yá bee ò a làa, aà yādaané bò bíla sae,
 29 asa i yādané lá Moizi ikoyādanedeowao, a dàné ní ikooe.

8

Kusude gbágbāa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

- 1 Ké Yesu pila sísíwa, bíla teaàzi.
 2 Ǿ kusude mò kùle aà ae à mè: Dii, tó n wei, nýō fō n gbābomεε.
 3 Yesu ɔ̀bò nàwà à mè: Ma wei. Gō gbālesai. Wegōō gōēpi kusu làa.
 4 Ǿ Yesu òè: Ma. Nsu o gbēe mao. Ge n nziá ɔ̀b sa'onae, ní sa pó Moizi díle o n gōa gbālesai seela ũ gbēone.*

Sosaɔ gbēzōō zíkēna gbágbāa

(Luk 7.1-10)

- 5 Ké Yesu lé gē Kapenaū, ò sosaɔ gbēzōō mò aà kíi, à wabikèwà
 6 à mè: Dii, ma zíkēna wúlea be, à kàaū, àle wāwāke maamaae.
 7 Ǿ Yesu òè: Má gé mà aà gbágbā.
 8 Ǿ gbēzōōpi òè: Dii, mi ka n gé ma beo. Baa tó n yā'ò, ma zíkēna a gbágbā.
 9 Mapi, wa iko víae, mé má iko ví sosaɔwa. Mi o an gbēdoe aà gé le, í gé. Mi o a pálee aà mɔ ke, í mɔ. Mi o ma zíkēnae aà ke kéwa, ò í ke.
 10 Ké Yesu yápi mà, à bò aà sae, ò a ò gbé pó aa teazione: Siana mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwa Isailio guuo.
 11 Mále oé, gbéɔ bɔ gukpe ní be'aeo dasidasi aa mɔ bleblei n Ablahaūo ní Izaakio ní Yakɔbuo kpala pó bò Lua kíiu.
 12 Gbé pó de yāa aao ku kpalapi guuo sō, wa ní zu bàasi gusiaue. We aa ɔ̀ɔbu aa ɔ̀di ní musu.
 13 Ǿ Yesu ò sosaɔ gbēzōōpiε: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. Ǿ aà zíkēnapi gbàgbā zibeezi gōō.

Yesu gyāeɔ gbágbāa dasidasi

(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

- 14 Yesu gē Piεε be, ò a è aà nada wúlea, àle mēwāake.
 15 Ké à ɔ̀kà aà ɔ̀wa, aà me nini, ò à fēle blekèè.
 16 Ké oosi kè, ò wà mò Yesuε ní táadeɔ dasidasi, ò à táapiɔ̀ gònέ n yā'oao, à gyāeɔ gbàgbā píi.
 17 Maa yá pó ānabi Isaia ò kè à mè:
 A wá gbāasaikε sè,
 à wá gyāɔ̀ gòwá.†

Gbé pó aa ye te Yesuziɔ̀

(Luk 9.57-62)

- 18 Ké Yesu è bíla kàaaazi, ò a ò a íwaone: Wà bua ísida baale.
 19 Ǿ Moizi ikoyādanēdee mɔ ò Yesuε: Metulu, gu pó níle géu píi máo tenziε.
 20 Ǿ Yesu òè: Gbēghbonaɔ̀ ní tòo ví, bāɔ̀ ní sakpe ví, Gbēnazin Né sō a íampakii vío.
 21 Ǿ íwa pále òè: Dii, to e ma de'ia kpagui gĩa.
 22 Ǿ Yesu òè: Temazi. To gεo ní gεo ví.

Yesu zàa'iana zεa

(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

* 8:4 Lev 14.2-4 † 8:17 Isa 53.4

23 Yesu gè gó'ilena guu, ɔ̃ aà ìwao dàzeuaàno.

24 Kándo zàa'ian gbāa kàka ísidaa, í v̄v̄í lé pélepéle ní góu. Yesu lé i'o,

25 ɔ̃ aà ìwao s̄s̄aàzi, aa aà vù aa m̄è: Dii, wá suaba, wále kaalee.

26 Ǿ Yesu òné: Luanaaif̄enendeo! Ak̄ea á sea v̄í màai? Ǿ à f̄ele ḡí íanae ní ío, ɔ̃ gu n̄ini k̄ilikili.‡

27 Yápi b̄ò gb̄épiɔ̄ sae aa m̄è: Gb̄é kpeletaan wei? Baa íana ní ío aai aà yāmae.

Táaɔ dia s̄awaɔne

(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Ké Yesu bùa baale Gadala bùsuu, táade gb̄eɔ̄n plaee b̄ò gb̄è'e p̄ó de mia ūo guu, aa m̄ò dàaàle. Aa p̄ási maamaae, gb̄ee lí f̄s̄ z̄épi s̄eo.

29 Aa wiilè aa m̄è: Bóme wá daai, Lua Né? N mo íadaiwála e a ḡoo àò ka yá?

30 S̄awakusan waiɔ̄ kúrn̄o k̄aaa, aale p̄oble.

31 Ǿ táapiɔ̄ awakpà Yesue aa m̄è: Tó n wá yá, wá gbae s̄awa wai keeo guu.

32 Ǿ Yesu òné: A gé. Ǿ aa gò gb̄épiɔ̄wa, aa ði s̄awaɔne. Ǿ s̄awa waipiɔ̄ w̄í ní bao pii, aa p̄ila s̄onawa aa s̄í ísidau, ɔ̃ aa ḡaga í guu we.

33 Ǿ s̄awadānao bàalè tà w̄éle guu, aa yápiɔ̄ d̄au aa s̄iuné ní yá p̄o táadeo l̄eo píi.

34 Ǿ w̄éledeɔ̄ b̄òle ḡè dai Yesule n̄pii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa m̄è aà b̄oné ní bùsuu.

9

Gb̄ekaaŭa gb̄ágb̄aa

(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be w̄éleu.*

2 Ǿ wà m̄òè ní gb̄ekaaŭao w̄ulea mákel̄eu. Ké Yesu è gb̄épiɔ̄ a náai v̄í, ɔ̃ a ò gb̄ekaaŭapie: Ma gb̄é, s̄òdile! N duuna k̄ema.

3 M̄oizi ikoyādan̄edeeɔ̄ ku we, ɔ̃ aa ò ní s̄o guu: Gb̄é bee lé d̄óe ní Luaoe.

4 Yesu ní làasoo d̄s̄, ɔ̃ à ní lá à m̄è: Bóyāi a làasoo v̄ai dà á s̄o guui?

5 Tó má ò aà duuna k̄ewà, ge tó má ò aà f̄ele t̄aa'o, a kpele mé àai?

6 Má ò màa ké àò d̄s̄ Gb̄ēnaz̄in Né duunak̄ēama iko v̄í d̄ún̄iaue. Ǿ a ò gb̄ekaaŭapie: Fele n̄ n̄ mákel̄e se ta be.

7 Ǿ à f̄ele tà a be.

8 Ké bíla è màa, v̄ia ní k̄ú, aa Lua p̄ó iko bee taa kpà gb̄ēnaz̄inaōwa s̄aukpà.

Matiee s̄isia

(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu b̄ò we àle ḡe, ɔ̃ à gb̄é p̄ó w̄í me Matiee è z̄òle a ɔ̄sikp̄eu. Yesu òè: M̄o temazi. Ǿ à b̄ò t̄eaàzi.

10 Ké Yesu lé p̄oble aà be, ɔ̄sinaō ní luayādansaiɔ̄ ku we dasi, aale p̄obleaàno ní aà ìwao s̄ānu.

11 Ké Falisio è màa, ɔ̃ aa aà ìwao là aa m̄è: Bóyāi á dii lé p̄oble n̄ ɔ̄sinaō ní luayādansaiɔ̄i?

12 Ké Yesu yápi mà, à m̄è: Gb̄é gb̄aa baa kú ní l̄otoooo, sema gyāe.

13 A ḡe làasooke yá p̄ó k̄ēa l̄aūe bee miwa wà m̄è:

Gb̄ēkekeak̄ōe ɔ̃ má yei,

i ke sa'oa no.†

Mi mo gb̄ēmaao s̄isiio, sema duunk̄enaɔ̄.

L̄eyea

(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 Ǿ Z̄aa Da'ilena ìwao m̄ò Yesu là aa m̄è: Ak̄ea wápiɔ̄ ní Falisio, wio l̄eye m̄òom̄o, mé n̄ ìwao lí ye s̄o?

15 Ǿ Yesu yālèèüné à mè: Nɔsena gbéɔ pɔsia ke gɔɔ pɔ a kúrínɔ nɔse guue? Aawo, āma a gɔɔ lé mó ké wa nɔsenapi bɔ ní guu, gɔɔ bee ɔ aa lɛye sa.

16 Gbēe lí póle dafu di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔɔue, aai kɔ́ gá, ula zi fɔa i káfí.

17 Wíli v̄eε dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, tùupi a pūnaε, v̄eε i kóle, tùu i òkpa. Aawo, wí v̄eε dafu ká báa tùu dafu guue, aaiɔ maa píi.

*Nenɔena vua ní nɔe pɔ ɔkà Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)*

18 Gɔɔ pɔ Yesu lé yá beeo oné, gbāadee mò kùlèè à mè: Ma nenɔena kèsai tia. Mɔ ñ ɔnawà, i vu.

19 Ǿ Yesu f̄le t̄aaazi ní a íwaɔ.

20 Nɔeε ku we, au lé bɔlɛwà à kà wè kuepla. A mò ɔkà Yesu ula léwa aà kpe.

21 Asa nɔepi lé me: Baa tó ma ɔkà aà ulawa lé, má gbágbāε.

22 Yesu líli à aà è, ɔ à mè: Sɔdile, nɔe! Ma náai pɔ ní kè mé n gbágbā. Wegɔɔ nɔepi gbàgbā.

23 Ké Yesu kà gbāadeepi be, a è wàle kulepe, bíla kɔ́fi dɔ.

24 Ǿ Yesu mè: A ázia gá. Nenɔenapi i gao, àle i'oe. Ǿ aale Yesu ke pɔɔpɔɔ.

25 Ké wà bíla gbàε, ɔ Yesu gè kpeú à népi ɔ kù, ɔ à f̄le.

26 Ǿ yápi bao lí bùsupia píi.

V̄iaɔ gbágbāa

27 Ké Yesu bò we, v̄ia gbēɔn plaɔ t̄aaazi ní wiio aa mè: Wá wēnagwa, Davidi Bui!

28 Ké Yesu kà be, v̄iaɔ s̄aaazi, ɔ à ní lá à mè: A ma náai v̄i ké má f̄i yápi keéa? Aa wèwà aa mè: Ao, Dii.

29 Ǿ à ɔkà ní wéwa à mè: A keé lá ále ma náaikewa.

30 Ǿ an wé wè. Yesu lé l̄ené à mè: Asu o gbēe mao.

31 N beeo aa gè aà bao f̄aa bùsupiu píi.

Yesu wēnad̄sa gbéɔne

32 Gɔɔ pɔ v̄iaɔ lé bɔle, wà mò Yesue ní táade léna naaleao.

33 Ké Yesu táapi gòè, ɔ à yá'ò. Yápi bò bíla sae aa mè: Wi yá bee taa e Isaili bùsuu yāao.

34 Ǿ Falisiɔ mè: I táa go ní táa kía gbāaoε.

35 Yesu m̄εw̄iaɔ ní z̄εw̄iaɔ kèle píi, à yād̄ané ní lousisikpeɔ guu, à kpala pɔ bò Lua kíi baokp̄ané, à gyāeɔ gbàgbā píi ní k̄ɔɔ píi.‡

36 Ké à bíla è, ɔ à kèè wēnaū, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pɔ pɔ dāna v̄ioɔwaε. §

37 Ǿ Yesu ò a íwaɔne: Pɔkεkea z̄ɔ mé z̄ikenao dasio.

38 A wabike Budewa aà z̄ikenao gbaε a pɔ kekεi.

10

Yesu íwaɔ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a íwa gbēɔn kueplaɔ s̄isi, ɔ à ní gbá iko aa táago gbéɔwa, aa gyāeɔ gbágbā píi ní k̄ɔɔ píi.

2 Zina gbēɔn kueplapiɔ tón ke: Gbé s̄eia Simɔɔ pɔ wí me Piεε, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa,

3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade,

4 Simɔɔ Gínziao ní Yudasi Isaliɔti pɔ bò Yesu kpeo.

*Yesu a íwa gbēɔn kueplaɔ zia
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)*

⁵ Ké Yesu lé gběon kuεplapio zi, a òné: Asu gé buipáleo kíi oio. Asu gē Samali wéleu guuo.

⁶ A gé Isaili pò aa sásāa lán sāowao kíi.

⁷ A gé ío waasoke àò geò à mè: Kpala pò bò Lua kíi kà kái!

⁸ A gyāe gbágbā, à geò vu, à gbābo kusudeone, à táagoné. Lá á è pòkpasai, à kené pòsisai.

⁹ Asu àò òa kūao, baa osōgbena.

¹⁰ Asu babalaboo seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zikena kà à a ble e.

¹¹ Wéle pò ásu kau píi, mēwia ge zōwia, à gbēmaa kpákpa à pilawà, ío ku we e à ge gēò zéa.

¹² Tó a gē ua, í fì na kpámá.

¹³ Tó uadeo kà, á fì na a gōné. Tó aai kao sō, á fì na a ea suwáe.

¹⁴ Gu pò wi gbāakpauázio ge wi swáse á yáio, à bō ua bee ge wéle bee guu, í kōlemá.

¹⁵ Siana mále oé, yákpalekegōzi wélepideo íadama e de Sōdōú ní Gōmōo būsudeola.*

Yesu yá pò a a ìwa le oané

(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

¹⁶ Mále á zi sō ũ àwalewanao guue. Aò laai ví lán mlēowa, ío de yāesaideo ũ lán felenaowa.

¹⁷ A laaika gbēnazinaozi, asa aa á kú aa yákpalekeánō, aai á gbē ní flaalao ní lousisikpoo guu.

¹⁸ Wa géánō būsū gbāadeo ní kíao kíi ma yái. Bee a á gba zé àò dené ma seeladeo ũ ní buipáleo.

¹⁹ Tó wà á kpámá, ásu bílike yá pò á o ge yá pò á líwàò. Zibeezi Lua mé a yá pò á o soso káé á léu.

²⁰ I ké áme á yá'oo, á Mae Nisína mé a soso káé á léu.

²¹ Vii ní dáunao kō kpámá dea yái. Maa maeeo ní néo kpámá. Néo bō ní de ní ní dao kpe wà ní de.

²² Gbépii a zaágu ma yái, áma gbé pò zea gbāa e a gōo léwa a bō.

²³ Tó wàle íadawá wéleu, à bàale ta a páleu. Siana mále oé, á e Isaili būsū wéleu keele píio, ò Gbēnazin Né a mós.

²⁴ Iwae lío de a yādanedelao. Zòblenae lío de a diilao.

²⁵ Tó ìwa a yādanede lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee mōwà. Tó wà tōkpà uabelee Beezebu, tó pò a vāi de beea ò wa kpa aà uadeone.

²⁶ Asu viakeneo. Yá pò ulea píi a bō gupuau, mé asiiyāe ku ké wa gí dōio.

²⁷ A yá pò mále oé gusiau o gupuau. A yá pò ále ma bñnu guu kpàwake gāae.

²⁸ Asuli viake gbé pò aai gbēde, aali fō aà nisína dēoneo. Ali viake Luae, asa a fō gbé ní a nisinao kaale té guu píi.

²⁹ Wili gòlegolen mèn pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tōle á Mae lé saio.

³⁰ Apio sō, baa á mikā, a a lé dō.

³¹ Ayāmeto ásu viakēo. A beee de gòlegolen dasiola.

³² Gbé pò zēmanō gbēo ae, má zeaànō ma Mae pò kú musu ae.

³³ Gbé pò lelekpāmazi gbēo ae, má lelekpaaàzi ma Mae pò kú musu ae.

³⁴ Asu àò e ma mō ké gbēo aao na ní kōo dūniau no. Mi mō ké gbēo aao na ní kōo yái no, sema fēlea ní kōo.

³⁵ Ma mōe, ké gōe bō a de kpe, nōe bō a da kpe, nōzāe bō a zāda kpe.

³⁶ Gbé bēdeō gō aà ibeēo ũ.†

³⁷ Gbé pò ye a de ge a dazi demala i ka àò de ma ìwa ũo. Gbé pò ye a negōe ge a nōezi demala i ka àò de ma ìwa ũo.

³⁸ Gbé pò i a lipāakōa se àò teomazio i ka àò de ma ìwa ũo.

* **10:15** Daa 19.24-28 † **10:36** Mis 7.6

³⁹ Gbé pọ a wēni kua, wēnipi a vūaawà. Gbé pọ gí a wēnii ma yáí sō, ade mé aọ wēni ví.

⁴⁰ Gbé pọ á díle, ade ma díleε, mé gbé pọ ma díle gbé pọ ma zí díleε.

⁴¹ Gbé pọ ānabi díle aà ānabike yáí a ānabi aseaa e. Gbé pọ gbēmaa díle aà maake yáí a gbēmaa aseaa e.

⁴² Baa í niε, gbé pọ dà néε beeọ doe ma iwake yáí, siiana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zāa Da'ilēna zīnao (Luk 7.18-35)

¹ Ké Yesu yá beeọ dà a iwa gbēon kuεplaone a làa, à bọ we à gè waasokei ní wéleọ guu, àle yādané.

² Zāa kua kpéu à Kilisi yākeao mà, ọ à a iwaeo zì

³ aa aà lae, ọme gbé pọ a mo ũa, ge wàọ wedo gbēpālezie?

⁴ Ọ Yesu wè má à mè: A ge yá pọ ále ma mé ále e o Zāae à me,

⁵ vūaọ lé gu'e, εeọ lé taa'o,

wàle gbābo kusudeone,

swādoọ lé yāma, geọ lé vu,

mé taasideọ lé baona waaso ma.*

⁶ Báaaden gbé pọ lí fu ma yáwao ũ.

⁷ Ké gbépio tà, Yesu nà Zāa yá'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gbáui? Fee pọ íana lé deede yá?

⁸ Bó a ge gwai sai? Gbé pọ pọkasa zāe naaazi yà? Pọkasamaadanao ọ ku kibee.

⁹ Bó a ge gwai wei? Anabi yá? Ao! Mále oé, a de se ānabia.

¹⁰ Asa Zāa yá wa ò taalau wà mè:

Má a zīna gbae aà doaa zekεkenε.†

¹¹ Siiana mále oé, nε ne'ia guu ānabie i bo à kà Zāa Da'ilēnawao. N beeo gbé pọ de gbé kpeε ũ kpala pọ bọ Lua kí gbéọ guu deaàla.

¹² Za goọ pọ Zāa Da'ilēna waaso dàale e gbā, wàle kōde wà e gē kpalapiu, ọ wàle siu ní gbāao.

¹³ Moizi ní ānabio pii dōaa aa a yā'ò e à gè pè Zāawa.

¹⁴ Tó á fò à sí, Zāapi mé Elia pọ wà mè a mo ũ.‡

¹⁵ Gbé pọ nòse ví aà yápi ma.

¹⁶ Bó má gbāgbēọ leεūòì? Aa de lán né pọ aa ku gāae aale lezukōiwae

¹⁷ aale me:

Wa kule pèé, i ọwāo.

Wa wēnale síé, i ázia gbēgbēo.

¹⁸ Ké Zāa mò, ọli pēε soo, ọli vēmio, ọ wà mè táadeε.

¹⁹ Ké Gbēnazin Né mò, ọ poble, ọ imi, ọ wà mè: Asiade wēminaε, ọsinao ní luayādansaiọ gbēnaε! Ama wí Lua ọno dō a yākea gbεwae.

Yesu zoado wéleọ deowa (Luk 10.13-15)

²⁰ Ọ Yesu fēle zoadò wéle pọ à a dabudabu daside kēuọ gbéowa, ké aai nòselileo yáí.

²¹ A mè: Waiyoo Kolazenideo! Waiyoo Besaidadeo! Tó wà dabudabu pọ má kèé kè Tii ní Sidōo yāa, § dō wélepideọ zwānkasa kàkaraíla, aa bùsukà ní miu nòselileε seela ũ.

²² Mále oé, yákpalekεgozì á íadama a de Tiideọ ní Sidōdeọ pọa.

* 11:5 Isa 35.5-6, 61.1 † 11:10 Mal 3.1 ‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18

23 A Kapenaũdeɔ sɔ́ á f̃ gbã z̃ Luawa yà? Wa ɔz̃áziε e beɔau.* Asa tó wà dabudabu pó má kèé kè Sɔɔũ yãa, d̃ a ku e ní a gbão.†

24 Mále oé, yákpalekegɔɔzi á ñadama a de Sɔɔũ póa.

Kámaboa Yesu kíi
(Luk 10.21-22)

25 Zibeezi Yesu mè: Baa, musu ní z̃l̃eo Dii, ma n sáaukè, ké n yáε bee ɔ̀le yãd̃naɔne ní ɔ̀nɔdeɔ, mé ní òlɔ lad̃nsaɔne.

26 Ao, Baa, bee kàngu màa.

27 Ma Mae pópíi nàmεε ma ɔ̀zi. Gb̃εε Lua Né d̃o, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gb̃εε Mae Lua d̃o, mé i ke aà Né ní gb̃é pó Népi yei à aà ɔ̀l̃ñéɔ bàasio.

28 A mɔ ma kíi á gb̃é pó á asosea a kpasao píi, mí á gba zé à kámabo.

29 A ma zuu sé, í yãdada ma kíi, á s̃ i níni, asa má busε mé ma ñsε niε.

30 Asa bea ní ma zuuo z̃í'ũo, mé ma aso gbiao.

12

Kámabogɔɔzi
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

1 Bee gb̃ea Yesu lé pã bl̃ewembua kámabogɔɔzi. Nɔana lé aà ñwaɔ de, ɔ̀ aa pówena wòlo, aale só.*

2 Ké Falisiò è, ɔ̀ aa ò Yesuε: N ñwaɔ gwa, aale yá pó wili ke kámabogɔɔzi ke.†

3 ɔ̀ Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi kè ní a gb̃éɔ gɔɔ pó nɔana lé ní deo lé?

4 A gè Lua ua, à p̃εε pó wa kàle Luaε sò, p̃εε pó aàpi ní a gb̃éɔ aa a soa zé vío, sema sa'onao bàasio.‡

5 Ké sa'ona pó aa ku Lua ua kámabogɔɔzi lé bɔ gɔɔpi yá kpε mé aa tàae ví s̃o, i a kyoke á è Mɔizi ikoyã guuo lé?§

6 Mále oé: Pó pó a z̃o de Lua uaa ku la.

7 Tó á yáε bee mid̃ε, gb̃εkekeak̃ε ɔ̀ má yei, i ke sa'oa no,* d̃ yãa i yãesaideɔ tàae eo.

8 Asa Gb̃enaz̃in Né iko ví kámabogɔɔwaε.

9 Ké Yesu b̃o we, ɔ̀ à gè ní lousisikp̃εu.

10 G̃sε pó a ɔ̀ imia ku we. Ké gb̃εɔ ye yãda Yesula yáí, ɔ̀ aa aà là aa m̃ε: Gb̃égb̃agb̃aa z̃εví kámabogɔɔzi?

11 ɔ̀ Yesu w̃emá à m̃ε: A déme aɔ sã ví, a zuwà εu kámabogɔɔzi, a g̃ε b̃oio ní?

12 Gb̃enaz̃ina de sãa z̃o. Ayãm̃eto maak̃ea kámabogɔɔzi z̃εví.

13 ɔ̀ Yesu ò g̃s̃ep̃ie: N ñ ɔ̀pi poo. A p̃oò, ɔ̀ à s̃u a gb̃εu wásawasa lá adowa.

14 ɔ̀ Falisiò b̃òle gè lekpaaii Yesuzi, lá aa ke wà aà de.

Zík̃ena pó Lua s̃é

15 Yesu d̃ò, ɔ̀ à gò we. Bíla b̃ò teaàzi, ɔ̀ à ní gyãε gb̃agb̃a píi,

16 à g̃íné aa a tó f̃ãaa.

17 Beewa Lua yá pó ãnabi Isaia òε bee kè, à m̃ε:

18 Ma zík̃ena pó má s̃èn ke,
ma yenzide pó aà yá í kamagu.

Má a Nis̃ina pisiwà,

i yázeɔde da buiɔne.

19 A lekpaak̃εo, a palamáo,

* 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28 * 12:1 Iko 23.25 † 12:2 B̃oa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9

§ 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6

gbēe a aà zɔa ma dɔ gāaεo.

²⁰ A fee εkpaazεua εo,
a filia yēεεna deo,
ō a to yázede mɔɔda zāa.

²¹ Bui pii wé aɔ dɔaàzi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

²² Ǿ wà mò Yesue ní táade vĩa pɔ a léna naaleao. Yesu aà gbàgbā, àle yā'o sa, àle gu'e.

²³ Ǿ yápi dī bílawa pii aa mè: Davidi Buipi yà mɔɔɔ?

²⁴ Ké Falisio mà, ō aa mè: Gbéε bee a fĩ táa gonéo, mé i ke ní táaɔ kía Beezebu gbāao bàasio.‡

²⁵ Yesu ní làasoo dō, ō à mè: Kpala pɔ a gbéó íbelesè ní kōo a midε. Wéle ge ua pɔ a gbéó íbelesè ní kōo a gō bezí ũε.

²⁶ Tó Setāu lé a gbéó goné, à íbelesè ní aziaon we. Aà kpala aɔ zεa kpelewa ni?

²⁷ Tó Beezebu gbāa miɔ táagoomá be, á gbéó ĩ go ní dé gbāao sō ni? Beewa ázia gbéó yá'likpawá.

²⁸ Lá Lua Nisina gbāa ō mále táagoomá, àɔ dō ké kía pɔ Lua kpà mò á guun we.

²⁹ Kpelewa gbé a gē gōsa gbāa kpéu à aà pɔɔ séle, mé i ke à aà yè gia bàasio ni? Aà yea gbεa ō a à kpé yɔε sa.

³⁰ Gbé pɔ de ma gbé ũo á ma íbeεε, mé gbé pɔ lé pɔ kāaamanɔɔ, àle fáaaε.

³¹ Ayāmeto mále oé, Lua a gbéó ké ní ní duunao ní a tó bèε pɔ aa sio pii, āma a gbé pɔ à a Nisina tɔbēεsī kéo.

³² Tó gbé yādò Gbēnazin Néwa, Lua a aà ké, āma tó gbé yādò Lua Nisina, Lua a ade ké dúnia tiaε bee guuo ge a pɔ lé mó.

Gbé dōa a yākeawa

(Luk 6.43-45)

³³ Tó n lí maa bà, a né ĩo maaε. Tó n lí vāi bà sō, a né ĩo vāiε. Asa libε wĩ lí dōwà.§

³⁴ Gbēnazin píligonaɔ!* Ké á vāi, kpelewa á fĩ yāmaa oi? Asa yá pɔ kò sōu ō lé í o.

³⁵ Gbēmaa ĩ maa bɔ a sò maa guue. Gbēvāi sō ĩ vāi bɔ a sò vāi guue.

³⁶ Mále oé: Yákpalekegɔɔzĩ gbéó ní yāfaasai pɔ aa ò séle siu Luaε pii.

³⁷ Asa yá pɔ ní ò mé a yānakpama ge ōme a yādanla.

Seelagbeaa Yesuwa

(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

³⁸ Ǿ Mɔizi ikoyādanεdeε ní Falisio ò Yesue: Mae, wá ye ñ seelae ke wà e.

³⁹ Ǿ Yesu wémá à mè: Gbāgbē vāi luanaaikensaiɔ mé lé seela gbεaa. Má seelae kenéo, sema ānabi Yonasi pɔ.

⁴⁰ Lá Yonasi kè kpò gbène gbεε guu fáane ní gwāasinao e gɔɔ àaɔ, màa Gbēnazin Né a ke tēεnau fáane ní gwāasinao e gɔɔ àaɔ.†

⁴¹ Yákpalekegɔɔzĩ Ninivadeɔ fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa ké aa Yonasi waaso mà, aa nòselileε,‡ mé gbé pɔ a zō de Yonasia ku la.

⁴² Yákpalekegɔɔzĩ gεomidɔkii oi nɔε kía a fele yāda gbāgbēɔlaε. Asa nɔεpi bò za tɔɔle léwa, à mò Salomɔɔ ōnyā maiε,§ mé gbé pɔ a zō de Salomɔɔa ku la.

Táa taa a s'ziwa

(Luk 11.24-26)

† 12:21 Isa 42.1-4 ‡ 12:24 Mat 9.34 § 12:33 Mat 7.20 * 12:34 Mat 3.7 † 12:40 Yon 2.1 ‡ 12:41 Yon 3.5 § 12:42 1Kia 10.1-10

43 Tó wà táa gò gbéé, Ìo liaaliaa gugiū àò gbé wéé à diè. Tó i eo,
 44 ǝ ì mε: Má εa ta ma sǝ ziwaε. I εa tawà, ì e a bε ado à zu'ò, à azia kèke wásawasa.
 45 Ǟ ì gε táa pó an vāi dealaò séle mèn sopla à suúnò, aai diè. Ǟ gbépi gwea gbεzā vāi ì de
 a káaua. Gó doupi mé a gbāgbēo bua sǝ.

Yesu daεo
(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Ké Yesu lé yā'o bílaε, ǝ aà da rí aà dāunaò kà, aa zè bàasi, aa ye aà yái.
 47 Ǟ wa òè: N da rí n dāunaò zεa bàasi, aa ye n yái.
 48 Ǟ Yesu a zāsi gbépiwa à mè: Déme ma da ge ma dāunaò ũi?
 49 Ǟ à òdò a ìwaowa à mè: Ma da rí ma dāunaon ke.
 50 Asa gbé pǝ ì ma Mae pǝ kú musu pœā ke mé ma dāuna ge ma dāe ge ma da ũ.

13

Pǝwenkεεεa
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

1 Goo doupi zǝ Yesu bǝ bε à gè zǝle ísidale.
 2 Wà káaaaazi dasidasi, ǝ à gè zǝle gó'ílεna guu, gbépii gǝ sia ísidale.
 3 Ǟ à yāléεūné dasi à mè: Zǝε mé bǝ gè pǝwenakεεεi.
 4 Lá àle kεεε, ǝ a keeo lèle zé guu, bāo mo blè.
 5 A keeo lèle gbεεεna musu, gu pǝ tǝle gèeleuo, ǝ aa bǝle gǝo ké tǝle gèele weo yái.
 6 Ké ìatē gbāakū, aa tekū aa giigàga, ké aa zǝna vǝo yái.
 7 A keeo lèle le guu, ǝ le fèle kúaamá.
 8 A keeo lèle tǝle maau, aa fèle ne'í, a keeo wén basoobasoo, a keeo bàaaōbaaō, a keeo
 baakwikwi.
 9 Gbé pǝ nǝε vǝ aà yápi ma.
 10 Ǟ Yesu ìwaò sǝaazi aa aà là aa mè: Bóyāi rǝle yā'oné rǝ yāléεūaoi?
 11 Ǟ a wémá à mè: Lua á gbá zé à kpala pǝ bǝ a kíi asiio dǝ, āma i rǝ gba zéo.
 12 Asa gbé pǝ pǝ vǝ, Lua a káfíè e à fèè. Gbé pǝ pœ vǝ sǝo, baa yooona pǝ a vǝ, Lua a siwàε.
 13 Ayāmeto mále yā'oné rǝ yāléεūao, asa aai gugwa pœ'esai, mé aai swákpa yāmasaiε.
 14 Lua yá pǝ ānabi Isaia ò kè má, à mè:
 Baa tó aa swákpà maamaa, aa yāe mao,
 baa tó aa webli maamaa, aa pœ eo.
 15 Asa an nǝε paaao, ké aasu ōnokūo yái,
 an swá gbāa, ké aasu yāmao yái,
 an wé kūaaa, ké asu kēo yái.
 Aa ye εa sua mà rǝ gbágbāo.*
 16 Báaadeon á ũ, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yāma.
 17 Siana mále oé: Anabio rǝ gbēmaao ku dasi aa ye pǝ pǝ ále eo e, aai eo. Aa ye yá pǝ ále mao
 ma, aai mao.
 18 A pǝwenkεεεa yāma sa.
 19 Tó gbé kpala pǝ bǝ Lua kíi yāmà mé i dǝo, Setāu ì mǝ pǝ pǝ wa tǝ aà sǝ guupi siwàε.
 Pǝwena pǝ lèle zé guu min we.
 20 Pǝwena pǝ lèle gbεεεnawa sǝ, bee mé yá pǝ gbé mà a sǝ gǝo rǝ pǝnao ũ.
 21 Lá yápi zǝna vǝ aà guuo, ìli ke gooplao. Tó taasi aà lè ge tó wàle ìadawà yápi yái, ì fu
 gǝoε.

* 13:15 Isa 6.9-10

22 Pówena pò lèlè lè guu de yá pò gbé mà, ò dúnia yākāakea ní yea àizeio kùaaawà ũ, ò ì gō àisai.

23 Pówena pò lèlè tóole maau de yá pò gbé mà mé a dō ũ. I káfīake lèe basobasoo ge lèe baaṣbaaṣ ge lèe baakwikwi.

*Yáleeŭa ní kpala pò bò Lua kíio
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)*

24 Yesu yāpāle lèeŭné à mè: Lá kpala pò bò Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa tō a bua.

25 Goo pò wàle i'ò, ò aà ibee mò papaa kà ésepiu, ò à gèzèa.

26 Ké ése nṣi, àle pia, ò papaa bò gupuau.

27 Ǿ búde zíkènao mo òè: Dii, blèwena ní tō n buao lo. Papaa bò má ní?

28 Ǿ a òné: Ibèe mé bee kè. Ǿ zíkènao òè: N ye wà ge wolèwolè yà?

29 Ǿ à mè: Aawo! Tó àle wolèwolè, á ése wolède.

30 A to aa fèlè sānu e pòkèkègōo, mí o pòkèkènaone aa papaapi kē gīa, aai a gbakpa té pò ũ, aai gbasa ése kèkè ka ma dōu.

31 Yesu yāpāle lèeŭné ló à mè: Kpala pò bò Lua kíi de lán dò bui pò gbēe se tō a buawae.

32 A wéna keleŭ de pówenaola píi, āma tó à fèlè, ì zōokū de dò buiola píi. I lí ke, ò bāo ì mó pépe a gōnaowa.

33 Yesu yāpāle lèeŭné à mè: Kpala pò bò Lua kíi de lán pēese'ese pò nṣe se kà pēeti zaa le aaṣ guu a lía píiwa.

34 Yesu yá beeo ò bílae ní yáleeŭao, i yāe oné yáleeŭane saio,

35 ké yá pò ānabi ò ke yáí, asa à mè:

Má yáleeŭné,

má yá pò ulèa za dúnialakègōo oné.†

36 Ǿ Yesu bíla tò we à tà be. Aà ìwao sṣaazi aa mè: Bua papaa yá bōlekewēe.

37 Ǿ a òné: Blèwentōnaá Gbēnazin Née.

38 Buaá dúniae. Blèwenaá kpala pò bò Lua kíi gbéone. Papaaá gbēvāione.

39 Ibèe pò ní tóá Ibiisie. Pòkèkèaá dúnialaagōo. Pòkèkènaoá malaikaone.

40 Lá wí papaa kē káteu, màa a ke dúnialaagōo.

41 Gbēnazin Né a a malaikaō gbae aa gbēsāsānao ní vāikènao bōle a kpala gbéō guu píi,

42 aai ní ká té pāsi guu. We aa óobu aa odi ní musu.

43 Ǿ gbēmaao aao teke lán íatēwa kpala pò bò ní Mae kíiu.‡ Gbé pò nòse ví aà yápi ma.

44 Kpala pò bò Lua kíi de lán àizee pò ulèa buawae. Ké gbēe bòwà, a kèke ùle, ò pona guu à tà à pò pò á vío yia píi, ò à buapi lù.

45 Lá kpala pò bò Lua kíi den ke ló. Laatana mé lé òso maaō weele.

46 Ké à òso oḍe è, ò à tà à pò pò á vío yia píi, ò à òsopi lù.

47 Lá kpala pò bò Lua kíi den ke ló. Wà táalu zù ísiau, à kpò bui píi kù.

48 Ké à pà, wa gāle bùaò sísiá, ò wà zòle wà a maaō plè wa kà gbíu, wà a vāio kòle.

49 Màa a ke dúnialaagōo. Malaikaō mo gbēvāio séle aa ní bōle gbēmaao guu,

50 aa ní ká té pāsi guu. We aa óobu aa odi ní musu.

51 Ǿ Yesu ní lá à mè: A yá beeo mi dō sa píia? Aa wèwà aa mè: Ao!

52 Ǿ a òné: Tó Mōizi ikoyādanede kpala pò bò Lua kíi yādàda, aō de lán uabele pò ì pò dafu ní a zio bō a làasi guuwae.

*Nazalètideō gia Yesu ndaikèi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)*

53 Ké Yesu yá beeo lèeŭné a làa, à bò we.

† 13:35 Sou 78.2 ‡ 13:43 Dan 12.3

⁵⁴ A gè gu pò à nèblèu, ò à yādàné ní lousisikpèu. Aà yá bò ní sae aa m̀: A ònò ní dabudabu beeò sè má ní?

⁵⁵ Li'ána nén aà ũo lé? Aà da tón Maliamao lò? Aà dāunaon Zaaki ní Yosefuò ní Simooò ní Yudaò ũo lò?

⁵⁶ Aà dāeò kúwanò lao lé? A yá beeò è má píi ní?

⁵⁷ Ǿ bee tò aai aà náaikèò. Yesu òné: Anabi líò bεεεsaio, sema aà be wéleu ní aà uao bàasio.

⁵⁸ I dabudabuke we bílao, ké aai aà náaikèò yái.

14

Zāa Da'ilena gaa

(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

¹ Goo bee b̀supi kí Elodi Yesu bao mà.

² Ǿ a ò a ìwaonε: Gbépiá Zāa Da'ilenaε. Gàbεε. Bee yá mé tò à gbāa'è, àle dabudabuò ke.

³ Asa Elodi Zāa kù yāa, à m̀kàwà à aà dàkpèu a dāuna Filipi na Elodia yáie.

⁴ Ké Zāa ìò oè: N Elodia vīa nò ũ zé vīo.*

⁵ Elodi ye à aà de, āma àle vīake bílaε, asa aa aà ānabike sīε.

⁶ Elodi ia dikpe zī, Elodia nenon gbāa òwà gbé pò m̀ò weonε, ò à kè Elodie na maamaa.

⁷ Ǿ à legbè à m̀: Má sī ní Luao, má n gba pò pò n a wabikèa píi.

⁸ Ǿ aà da yādàè, ò népi m̀: Ma gba Zāa Da'ilena mi pelentiu la tia.

⁹ Ǿ kíapi pò yà, āma lé pò a gbè bleblenaò wáa yái ò à m̀ wà kpawà.

¹⁰ Ǿ à gbé zī Zāa Da'ilena mi zōi kpéu.

¹¹ Ké wà m̀ò ní aà mio pelentiu, wa kpà népiwa, ò à gèò a daε.

¹² Ǿ Zāa ìwaò m̀, aa aà ge se vī, ò aa gè wa ò Yesuε.

Yesu blekpaà gbēon àaasooò leε soowa

(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

¹³ Ké Yesu yápi mà, ò à gè gó'ilena guu, àle gé gusaena ké àò ku ado. Ké gbéò mà, aa b̀ò wéle ní wéleò dasidasi, aa p̀leaàzi kèεε.

¹⁴ Ké Yesu b̀ò gó guu, à bíla è, ò aa kèè wēnaū, ò à ní gyāeò gbāgbāné.

¹⁵ Ké oosi kè, aà ìwaò s̀aàzi aa m̀: Guéá sēgbāε, mé ìatē i gō bíla loo. Gbéò gbaε aa ta wéleò guu, aa p̀blea wεεle lú.

¹⁶ Ǿ Yesu òné: I ke aa ta teasio. A pò kpámá aa ble.

¹⁷ Ǿ aa òè: Pēε m̀en soona ní kpò m̀en plao ò wá vī la.

¹⁸ Yesu òné: A m̀omεε la.

¹⁹ A ò gbépionε aa zōle sēwa, ò à pēε m̀en soo ní kpò m̀en plaopi sè, à wesè musu à báaadàu. Ǿ à p̀ēpi è'ε kpà a ìwaowa, aa kpaalè bílaε.

²⁰ Ampii aa p̀blè wà kà. Ǿ wà a m̀ona pò f̀èò sèle gbí kuepla pai.†

²¹ Gōε pò aa p̀blèò kà gbēon àaasooò leε soo (5.000) taawa, nōεò ní néò bàasi.

Yesu t́aa'oa isidaa

(Maa 6.45-56, Zāa 6.16-25)

²² Ǿ Yesu nāe a ìwaowa g̀òò aa gē gó guu, aa d̀aaε ísida baale e àò bíla gbaε.

²³ An gbaεa gbaε a d̀de s̀isí musu wabikei Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado.

²⁴ Gópi zākū ní g̀s̀leò, ò zàa'iana kàka lé daε, í lé a za'ōwā.

²⁵ Gufēne Yesu be ía, àle gé a ìwaò kíi.

²⁶ Ké aa aà è be ía, ò s̀ kēngu aa m̀: Gyaadeε! Aa wiilè ní vīao,

²⁷ ò Yesu òné g̀òò à m̀: A s̀dile, máme! Asu to vīa á kũo.

* **14:4** Lev 20.21 † **14:20** 2Kia 4.42-44

- 28 Ǿ Piεε òè: Dii, tó m̄me, to mà táa'o ía mà m̄o n k̄í.
 29 Ǿ Yesu m̄è: Ḿó! Ǿ Piεε b̀ò gó guu a be ía, àle gé aà k̄í.
 30 Ké a è íana lé a pá, ̄ v̄ia aà k̄ù, àle kpále, ̄ à wiilè à m̄è: Dii, ma suaba.
 31 Weḡ̄o Yesu ̄b̀ò à aà k̄ù, ̄ a òè: Luanaaif̄en̄ende! B́óȳi n seak̄èi?
 32 Ké aa ḡè gó guu, íana làa.
 33 Ǿ gbé ṕo aa ku gó guu ̄ k̄ulèè aa m̄è: Lua Nén n ū síana.
 34 Ké aa bùa baa, aa kà Gen̄ezal̄eti bùsuu.
 35 Wek̄iide ̄o Yesu òè, ̄ aa aà bao f̄àaa bùsupiu p̄í, ̄ wà m̄òè n gȳāe ̄o p̄í.
 36 Wà wabik̄èwà, baa aà ula lé, wà e ̄k̄awà. Ǿ gbé ṕo ̄k̄awà ̄o gbàgbà p̄í.

15

Fel̄ekaaȳa

(Maa 7.1-13)

- 1 Falis̄ie ̄o n̄ M̄ozi ikoȳadan̄edeo ̄o b̀ò Yelusaleū aa m̄ò Yesu k̄í, ̄ aa aà là aa m̄è:
 2 B́óȳi n̄ ìwao lío wá dez̄io fel̄ekaaȳa k̄ūao ni? Aali ̄o pi lá fel̄ekaaȳa òl̄ewa aa gbàsa ̄o bl̄eo.
 3 Ǿ Yesu a z̄as̄imá à m̄è: B́óȳi i p̄ak̄pa yá ṕo Lua òl̄eozi i ̄o fel̄ekaaȳa k̄ūai?
 4 Asa Lua m̄è, àli á de n̄ á dao kp̄elaε. * A m̄è b̀o, gbé ṕo a de ge a da kp̄eb̀ò, wà ade de. †
 5 Ap̄io s̄o i m̄e tó gbé ò a de ge a daε, ṕo ṕo á v̄í à òōn̄le ḡò Lua ṕo ūε,
 6 ade b̀ò n̄ kp̄elaa yáun we. Beewa i Lua yá b̄āde á fel̄ekaaȳa k̄ūa yáí.
 7 M̄oaf̄l̄ide ̄o! Anabi Isaia òbaa á yá'ò wásawasa à m̄è:
 8 Bui bee ì Lua kp̄ela n̄ léoε,
 an s̄o kuwà b̀o.
 9 Aāo aà sisi p̄aε,
 gb̄en̄az̄ina ikoȳāo ̄ aāi dané. ‡

Yá ṕo ì to wà gbale

(Maa 7.14-23)

- 10 Ǿ Yesu bíla laai sisi à m̄è: A swák̄pa yáma.
 11 I ke ṕo ṕo ì ḡé léu mé lí tó gbé gb̄al̄eo. Yá ṕo ì b̀o léu mé ì to gbé gb̄al̄ε.
 12 Ǿ aà ìwao s̄ōāzi aa m̄è: N ò̄ ké Falis̄io yápi mà, à z̄ò n̄ p̄owao lé?
 13 Yesu wemá à m̄è: Ṕo ṕo ma Mae ṕo kú musu i t̄so, a wol̄εε.
 14 A n̄ tó we. V̄ia òbaanāōne! Tó v̄ia òbaa v̄iaε, an pla n̄pii aa zu εεε.
 15 Piεε òè: Yápi b̀ōlek̄ew̄εε.
 16 Ǿ Yesu m̄è: E tia i ̄on̄k̄ūoa?
 17 A ò̄ ké ṕo ṕo ḡè léu ì ta gb̄εε, ̄ w̄í a b̄í̄k̄p̄εkeo lò?
 18 Yá ṕo b̀ò léu s̄o à b̀ò s̄o guuε. Ǿm̄e ì to gbé gb̄al̄ε.
 19 Asa za s̄o guu ̄o láasoo v̄ai ì b̀o: Gb̄ē̄dēa, wúlea n̄ gb̄ē̄p̄ale n̄o, gb̄ās̄ikea, kp̄ái'oa,
 yá̄oama n̄ gb̄ēs̄s̄ao.
 20 Yá bee ̄o mé ì to gbé gb̄al̄ε. P̀oblea ̄o pisai lí tó gbé gb̄al̄eo.

Buip̄ale n̄ε wabik̄εa

(Maa 7.24-30)

- 21 Ǿ Yesu b̀ò we à ḡè Tii n̄ Sid̄o bùsuu.
 22 Kanaa n̄εε ku bùsupiu, à m̄ò wiilèwà à m̄è: Dii, Davidi Bui, ma w̄en̄agwa. Táa lé'íada ma n̄en̄en̄awa maamaaε.
 23 Ǿ Yesu i wewào. Aà ìwao s̄ōāzi, aa wabik̄èwà aa m̄è: N̄ōepi yá, asa āo t̄éw̄ázi n̄ wiioε.

* 15:4 B̄ōa 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13

24 Yesu wè má à m̀è: Isailio vūaaa lán sãowae. An kíi ò Lua ma zíu ado. §

25 Ǿ nɔɛpi m̀ò kùlèè à m̀è: Dii, ma ía.

26 Yesu òè: A maa ké wà néo blè se zu gbẽonɛo.

27 Ǿ nɔɛpi m̀è: Sianaɛ Dii! Baa ní beeo gbẽo í blè kasona p̀ó lèlè ní dii táabũnu zíeo p̀eɛɛ.

28 Ǿ Yesu wèwà à m̀è: Nɔɛ, ní ma náai ví z̄o. A kɛɛ lá ní yeiwa. Ǿ aà nɛnɔɛna gbãgbã zaapiwa ḡo.

29 Yesu b̀ò we à s̀ù, àlɛ d̀o Galile ísidai, ò à bùa à z̄lè s̀isía.

30 Wà m̀òè ní ɛɛo ní v̄iao ní k̄oɔo ní swãdoɔo ní gyãe páleo dasidasi. Wà ní káɛ aà gbázi, ò à ní gbãgbã.

31 Ké gbéè è swãdoɔo lé yã'o, gbẽkaaũaó lé ḡo wásawasa, ɛɛo lé táa'o, mé v̄iao lé gu'e, yápi b̀ò ní saɛ, ò aa ní Isailio Lua sáaukpà.

Yesu blɛkpaa gbẽon òaasɔɔo lɛɛ s̄iɔɔwa
(Maa 8.1-10)

32 Yesu a íwaɔo kàaa a òné: Gbéèò kèmmɛ wènaũ, asa aa kumano a ḡoò àaon la, mé aa p̀oɛ ví wà bleo. Má ye mà ní gbaɛ ní nɔanao, ké an yèèɛ su láa zéuo yáí.

33 Ǿ aà íwaɔo aà là aa m̀è: Mákií wá blè eu sègbãu la à gbé sà dasiɛo kái?

34 Yesu ní lá à m̀è: A p̀ɛɛ ví mèn ũma ní? Aa m̀è: Mèn sopla ní kp̀ò kelenaeo.

35 Yesu ò bílaɛ aa z̄lèz̄lè t̄oɔlɛ.

36 Ǿ à p̀ɛɛ mèn soplapio s̀è ní kp̀o, à sáaukpà, ò a è'e kp̀à a íwaɔwa, aa kp̀à bílawa.

37 Gbèpii p̀oblè kã. Wà a miona p̀ó f̄èò s̀èlè s̀ò sopla pai.

38 Ḡoɛ p̀ó aa blèò kà gbẽon òaasɔɔo lɛɛ s̄iɔ̄ (4.000) nɔɛo ní néo bàasi.

39 Ké Yesu bíla gbàɛ, ò à gè g̀ó'ílɛna guu, à gè Madala bùsuu.

16

Faliso seelagbɛaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisio ní Saduseo m̀ò Yesu kíi. Aalɛ aà kpakpa, ò aa gbèawà aà seelakɛné ní Lua gbãao wà e.*

2 Ǿ Yesu a z̄asimá à m̀è: Tó íatè ḡè kpéu i mɛ: Gu a weɛɛ, asa luabɛ t̄ɛakũɛ.

3 Tó k̄oɔɛ i mɛ: Lou a ma gbã, asa luabɛ dɛ t̄ɛnduuduue. A luabɛ wé d̄ok̄oɛ, ãma i f̄o ḡoɔɛ bee seela d̄o.

4 Gbãgbẽo v̄ai, luanaaikensaiɔne! Aaí seela gbɛaa, ãma má seelae kɛnéo, sema Yonasi p̀ó. † Ǿ à ní tó we à tà.

5 Ké aà íwaɔo bùa baa we, p̀ɛɛ kùsũa yá sàngu.

6 Ǿ Yesu òné: Aò ázia kũa d̄o! A laaika Falisio ní Saduseo p̀ɛɛɛ'ɛɛɛi.

7 Ǿ aalɛ ok̄oɛ: P̀ɛɛ p̀ó wi seo yáí a òi màa.

8 Yesu d̄ómá, ò à ní lá à m̀è: Luanaaif̄ɛnɛndeɔ, b́oyáí áɛ ok̄oɛ ké á p̀ɛɛ v̄io yáíɛi?

9 E tia i d̄oɔa? P̀ɛɛ mèn s̄o p̀ó má kp̀à gbẽon òaasɔɔo lɛɛ s̄oɔwa (5.000) yá d̄oáguo lé? A s̀èlè gbí ũma ní? ‡

10 P̀ɛɛ mèn sopla p̀ó má kp̀à gbẽon òaasɔɔo lɛɛ s̄iɔɔwa (4.000) s̄o, á s̀èlè s̄o ũma ní? §

11 B́oyáí i d̄o ké p̀ɛɛ yá má òéoo ní? A laaika Falisio ní Saduseo p̀ɛɛɛ'ɛɛɛi!

12 Ǿ aa d̄o sa i ke p̀ɛɛɛ'ɛɛɛ àlɛ oné wà laaikaio, Falisio n Saduseo yãdanɛɛ.

Piɛɛ Yesu M̄esiikɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

13 Ké Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ò à a íwaɔo là à m̀è: Dé wàlɛ o Gbènazín Né dɛ a ũi?

14 Aa m̀̀: Gb̀̀eɔ̄ ì m̀̀e Z̄aa Da'ilenaε. * Gb̀̀eɔ̄ ì m̀̀e Elia. Gb̀̀eɔ̄ ì m̀̀e Zelemii ge ānabi yāaen n ũ.

15 Yesu m̀̀: Apiɔ̄ s̄, dé i m̀̀e má de a ũi?

16 Simɔ̄ Piεε ẁ̀wà à m̀̀: M̀̀esiin n ũ, Lua b̀̀éε Né.

17 Ǿ Yesu ò̀: Báaaden n ũ, Yonasi né Simɔ̄! Asa i ke gb̀̀enazina mé yá bee d̀̀anε, ma Mae p̀̀ó kú musuε.

18 Mále onε: Piεε† n ũ, mé gbesipi ̄ má a ḡali zed̀̀wà. Baa beda gb̀̀adeɔ̄ a ziblewà.

19 Má kpala p̀̀ó b̀̀ò Lua kíi kilinεɔ̄ kpama. P̀̀ó p̀̀ó ní ỳ̀e d̀̀úniau aɔ̄ yea musuε, mé p̀̀ó p̀̀ó ní p̀̀òlo d̀̀úniau aɔ̄ poloa musuε.

20 Ǿ Yesu a ìwaɔ̄ lep̀̀apa aasu o gb̀̀eε M̀̀esiin a ũo.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

21 Za gɔ̄ bee ̄ Yesu lé a Yelusaleŭ gea piliwà a ìwaɔ̄ne à m̀̀, sema à taasike gb̀̀ez̄ɔ̄ó ní sa'onkiaɔ̄ ní M̀̀oizi ikoyādanεdeɔ̄ ɔ̄zi, aai a de, í vu a gɔ̄ aaɔ̄dezi.

22 Ǿ Piεε aà s̄isi gusaε, àle gié à m̀̀: Sue Dii! Bee a n leo!

23 Ǿ Yesu lili ò̀ Piεεε: Gomεε we Setá! N ye zez̄ɔ̄mεεε, asa n làasooá Lua p̀̀ó no, gb̀̀enazina p̀̀óε.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

24 Ǿ Yesu ò̀ a ìwaɔ̄ne: Tó gb̀̀é ye ke ma ìwa ũ, aà gi azia ẁ̀nizi, i a lip̄ak̄ɔ̄a sé, i temazi.

25 Gb̀̀é p̀̀ó ye à̀ a ẁ̀ni k̄ua, ẁ̀nipi a v̄uaawà. Gb̀̀é p̀̀ó ḡi a ẁ̀nii ma yáí s̄, ade mé aɔ̄ ẁ̀ni v̄i.‡

26 Tó gb̀̀é d̀̀únia búu è mé à k̄ua ziawa, b̀̀ó ài bee v̄ii? B̀̀ó gb̀̀é a fiaboð à zia'ei?

27 Asa Gb̀̀enazín Né a εa m̀̀ a Mae gawi guu ní a malaikaɔ̄, i fiabo baadeε a yákeawa. §

28 Siana mále oé, gb̀̀é p̀̀ó aa ku laeɔ̄ gao, aa Gb̀̀enazín Né e, àle mó k̄ia ũ.

17

1 Gɔ̄ soolo gb̄ea Yesu Piεε ní Zaakio ní aà d̄auna Z̄aa s̄le g̀̀ér̄nɔ̄ gb̀̀es̄is̄i les̄i musu r̄t̄εε.

2 Ǿ à lí ní wáa. Aà oa lé teke lán íat̄ewa, mé aà ulaɔ̄ g̀̀ò p̀̀úntaitai.

3 Ǿ M̀̀oizi ní Eliao b̀̀ò m̀̀má, aale yá'o ní Yesuo.

4 Ǿ Piεε ò̀ Yesuε: Dii, a maa ẁ̀o ku la. Tó ní yei, má lákrε d̀̀o m̀̀n̄ aaɔ̄, n p̀̀ó do, M̀̀oizi p̀̀ó do, Elia p̀̀ó do.

5 Gɔ̄ p̀̀ó àle yá'o, luabεpuana tekea k̀̀r̄la. Ǿ aa lɔ̄ mà luabεpuanapi guu à m̀̀: Gb̀̀éε beeá ma Né m̀̀ndona yenzideε, aà yá í kamagu. A aà yāma.*

6 Ké aà ìwapiɔ̄ lɔ̄pi mà, v̄ia ní kú maamaa, aa ẁ̀le ní gb̄εu.

7 Ǿ Yesu s̄̀nízi à ɔ̄námá à m̀̀: A fele, ásu v̄iakεo.

8 Ké aa wesè musu, aai gb̀̀e eo, sema Yesu ado.

9 Gɔ̄ p̀̀ó aale pila gb̀̀es̄is̄ipiwa, Yesu d̄ilené à m̀̀: Asu yá p̀̀ó á è o gb̀̀e mao e Gb̀̀enazín Né ge b̀̀ò gau.

10 Ǿ aà ìwaɔ̄ aà là aa m̀̀: B̀̀óyāi M̀̀oizi ikoyādanεdeɔ̄ ì o Elia mé a d̄aa m̀̀i?†

11 Ǿ a ẁ̀má à m̀̀: Elia a m̀̀ s̄ianaε, i εa yápii keke.

12 Ama mále oé: Elia m̀̀ò k̀̀,‡ wi aà d̄ɔ̄, ̄ wà ní p̄eã dàè. Maa wa Gb̀̀enazín Né wetã lɔ̄.

13 Ǿ aà ìwaɔ̄ d̀̀ ké Z̄aa Da'ilena yá àle oné.

Yesu ne ḡε táade gbágbāa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

14 Ké aa k̄a bíla guu, ḡεε m̀̀ò k̀̀le Yesuε

* 16:14 Mat 14.1-2 † 16:18 Bee m̀̀e gb̄ε. ‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

15 à mè: Dii, ma né wēnagwa, asa gbakɔ̀ndee. I taasike maamaae, ìò léle téu ge íu m̀ò̀ò̀ò̀ò̀.

16 Ma m̀ò̀ò̀ò̀ò̀ n ìwaɔ̀ne, aai f̄s̄ aà gbàgbāo.

17 Ǿ Yesu mè: Gbāgbē kolea luanaaikensai! Máo kúánò e b̀òe ni? Máo menakéánò e b̀òe ni? A m̀ò̀m̀eə̀ə̀ò̀ò̀ la.

18 Yesu ḡi táae, ò̄ à g̀ò nēpiwa, à gbāgbā weḡò.

19 Bee gb̄ea Yesu ìwaɔ̀ s̀ò̀à̀zi r̄t̄ēē, aa aà là aa mè: B́yāi wa fua táapi goi?

20 A wēmá à mè: Ké á Lua náai v̄i bílao yáíe. Siana mále oé: Tó á Lua náai v̄i a gb̄ēne kà ēf̄ò wēnawa, mé á ò̄ gb̄ēs̄is̄is̄ie beee aà f̄ele la aà gé le, a f̄ele. Yāe a á fuo.

21 Wabik̄ea n̄ l̄eyeo mé ì táa bee taa go.

*Yesu a gaa n̄ a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)*

22 G̀ò̀ò̀ p̀ó a kú n̄ a ìwaɔ̀ s̄anu Galile, a ò̀n̄é: Sema wà Gb̄ēnaz̄in Né kpámá,

23 wi aà de, i vu a g̀ò̀ò̀ àās̄dezi. Ǿ an p̀ó yà maamaa.

Lua kpé wē'ōa f̄l̄aboa

24 Ké aa kà Kap̄enaũ, Lua kpé ɔ̀s̄inaɔ̀ mò Piēe là aa mè: A yādan̄ede lí wē'ōa kpao lé?§

25 Piēe wēmá à mè: I kpá. Ké Piēe lé ḡē ua, Yesu d̀ò̀aa ò̀è g̀ò̀ò̀: Sim̀ò̀ò̀, deɔ̀ d̀ún̄iaē bee k̄iaɔ̀ ì wē'ōa ge aseaa s̄ímáí? An n̄éò yà, ge gb̄ēp̄al̄eɔ̀ne? N yápi è kpelewai?

26 Piēe mè: Gb̄ēp̄al̄eɔ̀ne. Yesu ò̀è: Tó beewae, an n̄éò bàa kuo.

27 Ama ké wá yá su ò̄máo yáí, gé kokoa dai ís̄idaa. Kp̀ò̀ s̄éia p̀ó n̄ k̀ù, n̄ a lé wēaa, r̄ȳō̄ ò̄a e a guu. Bee se kpámá, mapi n̄ mpio p̀ó ũ.

18

*T̄ea Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)*

1 Zibeezi Yesu ìwaɔ̀ mò aà là aa mè: Déme deñla kpala p̀ó b̀ò Lua k̄í gb̄éò guui?

2 Ǿ Yesu n̄é̄f̄ē̄n̄ē̄nae s̄isi z̄è n̄ ae

3 à mè: Siana mále oé, tó i lile a ḡò lán néwao, á ḡē kpala p̀ó b̀ò Lua k̄í guuo.

4 Gb̄é p̀ó az̄ia s̀ò̀aa à g̀ò̀ lán n̄é̄f̄ē̄n̄ē̄nae beewa mé deñla kpala p̀ó b̀ò Lua k̄í gb̄éò guu.

5 Gb̄é p̀ó né bee taa ð̄ile ma ìwake yáí, ade ma dil̄e.

6 Tó gb̄é tò né p̀ó lé ma náaik̄éò do f̀ù, a maa n̄ adeo yāa wà w̄is̄il̄oḡbe gb̄ēne d̀ò aà n̄oee, wi aà zu ísi guo.

7 Waiyoo d̀ún̄ia, ké yá p̀ó ì to wà fu ku a guu yáí. Sema yá p̀ó ì to wà fu àò ku, āma waiyoo gb̄é p̀ó fua yápi s̀ù b̀ò aà k̄í.

8 Tó n̄ ɔ̀ ge n̄ gbá mé tò n̄le fu, z̄ō n̄ v̄ūaa. Ḡēa àiz̄āna guu k̀ò̀ ũ ge eē ũ maa de wà n̄ zu té gasai guu n̄ ɔ̀ m̄èn plao ge n̄ gbá m̄èn plaola.

9 Tó n̄ wé mé tò n̄le fu, b̀ò n̄ v̄ūaa. Ḡēa àiz̄āna guu w̄edode ũ maa de wà n̄ zu zia té guu n̄ wé m̄èn plaola.*

10-11 A laaika sakaa n̄é̄o douzi, asa mále oé, an malaikaɔ̀ ku luabe, aa ku k̄ō w̄éu n̄ ma Mae p̀ó kú weo g̀ò̀ò̀piie.

12 Ale e kpelewa ni? Tó gb̄é s̄ā v̄i m̄èn bas̄o, tó ado v̄ūaa, a a m̄èn bas̄o m̄ēndosaiɔ̀ to gb̄ep̄ōleu we à gé a p̀ó p̀ó v̄ūaapi w̄ēleio lé?

13 Siana mále oé, tó a è, aà p̀ó aɔ̀ nawà de a m̄èn bas̄o m̄ēndosai p̀ó aai k̄óleola.

14 M̀aa á Mae p̀ó kú musu ye n̄é̄ beeo do v̄ūaa s̄ō.

S̀uuuk̄ea n̄ k̄ō

15 Tó n̄ gb̄ēdee t̄aaek̄è, ge n̄ aà le ndo, yápi b̀òè gupuau. Tó à n̄ yāmà, n̄ n̄ gb̄épi m̄is̄ie.

16 Tó i n yāmao, gbé m̀endo ge gbēon pla se nama, ké à e yápi si seelade gbēon pla ge àaõ musu.†

17 Tó à gĩ n yāmai, yápi o gāli guu. Tó à gĩ gālipi yāmai ɔ, n̄ aà dile z̄ilo ũ luayādansai ũ.

18 Siana mále oé: Pó pó á yè dúniau, aɔ yea musue, mé pó pó á pòlo dúniau aɔ poloa musue.‡

19 Mále oé ɔ, tó á gbēon pla ɔ lé kè doũ dúniau la, yá pó a a wabikè ma Mae pó kú musuwa píi, a kéé.

20 Asa gu pó gbēon pla ge gbēon àaõ kō kàaau ní ma tóo, miɔ kú ní guue.

21 Bee gb̄ea Piε m̀o Yesu là à m̀è: Dii, gēn ũma mà s̀uuuke ní ma gbédee pó ɔ t̄aakεmεεoi? Gēn sopla yà?

22 Yesu wèwà à m̀è: Mále onε, i ke gēn sopla no, gēn sopla lεε bàaɔkwie.§

23 Bee yáí kpala pó b̀o Lua kíi yá de lán k̄iaε bee yáwa. K̄iaε mé ye à a ɔa yá ḡóḡó ní a ɔwaɔ.

24 Ké à n̄ ɔapi yáwa, ɔ wà m̀è ní gbé pó aà fia sea miliõ òaa kwio.

25 Lá a ɔa ví à fiapi boo, ɔ aà dii m̀è wà aà yía ní aà nao ní aà néo ní pó pó a ví ɔ píi, wi gbasá wà aà ké.

26 ɔ z̄ikεnapi ẁule a dii aε, à awakpàè à m̀è: Menakεmanɔ, má n fiabonε píi.

27 ɔ aà dii aà wēnagwà, à aà gbàε à fiapi tòè.

28 Ké z̄ikεnapi b̀o lé, à kpàaũ ní a z̄ikεndee pó a fia d̄owà ánuusu ɔwatε basɔo. ɔ à aà k̀ù, àlε aà k̀olo wi à m̀è: Ma fiabomεε.

29 Aà gbédeepi ẁule aà aε à awakpàè à m̀è: Menakεmanɔ, má n fiabonε.

30 Ama i weio. A tò wà aà dàkp̄eu e aà a fiaboε.

31 Ké aà z̄ikεn gbé kíniɔ è màa, à k̀ènè ɔi maamaa, ɔ aa gè yápi s̀ele s̄iu ní diiε píi.

32 ɔ diipi aà s̄isi à m̀è: Iwa v̄ai! Ma n fia t̄onε píi, ké n awakp̄amεε yáí.

33 Lá ma s̀uuuk̄ennɔ, a maa n̄ s̀uuuke ní n gbédeeo s̄o lé?

34 Aà diipi p̄o p̄à, a tò wà aà dàkp̄eu wà ɔ ɔadawà e aà gε fiapi boð píi.

35 ɔ Yesu èa m̀è: Tó á baade lí s̀uuuke ní a gbédeeo ní n̄semendoo, màa ma Mae pó kú musu a kéé.

19

Nɔyaa

(Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá bee ò a làa, à b̀o Galile à gè Yude bùsu kpε dou Yuudε baale.

2 Bíla teaàzi, ɔ à ní gyāε ɔ gb̄gb̄ané we.

3 ɔ Falisieɔ m̀o líkp̄aleiwà, aa aà là aa m̀è: Ḡε zεví à a na ya yápii yáia?

4 A wèamá à m̀è: Ké Lua ní ké ḡε ní n̄εo za káau, i a kyoke á èo lé?*

5 Lua m̀è a yáí ḡε a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla m̄pii aai ḡo lán s̄awakula ní gbalaowa.†

6 Beewa aa ku dodo ɔo, aa ḡò m̄doũε. Ayāmeto pó pó Lua n̄ak̄owa, gbēnazina su k̄ēaa.‡

7 ɔ Falisio aà là aa m̀è: Bóyāi M̄oizi d̄ile ḡε lí ḡinzila k̄ε kpa a nawa, i gbasá à aà yai?‡

8 Yesu wèamá à m̀è: M̄oizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbāa yáíε, āma a de màa za a daaleḡo.

9 Mále oé, tó gbé a na yà, mé i ke à gb̄s̄ikè no, tó à n̄o p̄ale s̀è, à gb̄s̄ikèε.§

10 ɔ aà ɔwaɔ òè: Tó màa ḡε yá de ní a nao, a maa wà n̄εo.

11 ɔ Yesu òné: I ke ḡε píi mé a f̄o yápi seo, sema gbé pó Lua ní gbá a zé.

† 18:16 Iko 19.15 ‡ 18:18 Mat 16.19 § 18:22 Daa 4.24 * 19:4 Daa 1.27 † 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4

§ 19:9 Mat 5.31-32

12 Asa gbēo lí n̄s̄eo ké wà ní í màa yáí, mé gbēo Ìo ku màa ké wà ní le wí yáí, mé gbēo nízià kù màa kpala pò b̀ Lua kíi yáí. Gb́e pò a f̄s̄ yápi se aà sé.

Báaadaa néogu

(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gb̄ea gb́e m̀ Yesu ní néo aà ònamá, i wabik̄ené, ò aà ìwao lé gíné.

14 Ǿ Yesu m̀: A to néo m̀ ma kíi. Asu gíné, asa kpala pò b̀ Lua kíiá gb́e bee taa p̄e.

15 Ké à ònamá, ò à b̀ we.

Ǿde

(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ǿ ḡse m̀ Yesu kíi, à aà là à m̀: Metulu, bó maa má ke mà àizāna ei?

17 A wèwà à m̀: Bóyáí níle ma la maak̄aii? Lua ado mé maa. Tó ní ye ò ḡe àizāna guu, òȳ aà yād̄ileo kūa.

18 Ǿ à aà là à m̀: An kpele ni? Ǿ Yesu m̀: Nsuli gb̄de, òsuli wúle ní gb̄p̄ale n̄oo, òsuli kpáí'oo, òsuli yādo n gb̄deewao,

19 n̄li n de ní n dao kpela, òȳ ye n gb̄deezi lá nízià w̄niwa.*

20 Ewasopi òè: Má yá bee kūa píi. A kpele mé ḡm̄e bi?

21 Yesu òè: Tó ní ye òȳ kú wásawase,† ḡe ò n p̄o yía píi, ní a òa kpá taasid̄owa, ní m̀ temazi, òȳ ò àizee v̄ luabe.

22 Ké èwasopi yápi mà, à tà ní p̄siao ké aà p̄o dasi yáí.

23 Ǿ Yesu ò a ìwao: Siana mále oé, òde ḡe kpala pò b̀ Lua kíiu z̄i'ū.

24 Mále oé lo, yiongo ḡe abaaweu àa de òde ḡe kpala pò b̀ Lua kíiula.

25 Ké aà ìwao yápi mà, ò à ní kú gb̄aa aa m̀: Tó màae, déme a b̄i?

26 Ǿ Yesu ní gwá soee, a òné: Gb̄enazina a f̄o. Lua mé apii zé v̄.

27 Ǿ Pīe a z̄as̄iwà à m̀: Wápīo s̄o wa p̄pii tò wa b̄o tenzi. Bóm̄e a ḡw̄e sai?

28 Yesu òné: Siana mále oé: Tó Gb̄enaz̄in Né z̄òle a kpalabaa gawidewa d̄unia dafu guu,‡ á gb́e pò á temazi á z̄òle kpalabaa m̀en kūeplāwa, Ìo yágḡo Isaili bui kūeplāne.

29 Gb́e pò a b̄e tò ge a v̄io ge a d̄auna ge a mae ge a da ge a néo ge a bua ma yáí, a ea bee taa e lee bas̄o, mé a àizāna e.

30 Dasi pò d̄aaaa ḡo z̄á, mé dasi pò té z̄á ḡo d̄aaaa.

20

Yáleeūa ní gb̄ewinao

1 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den ke: Uabeele mé b̀ k̄ōk̄o, à ḡe gb̄ewinao w̄elei aa z̄ikee a bua.

2 An yá k̄s̄è aà fiaboné ánūsu òwat̄e dodo. Ǿ à ní gb̄ae a bua.

3 A b̀ lo muuw̄amiḡo, ò à gb̄p̄ale ò ḡae kálea p̄a.

4 A òné: Ap̄io s̄o à gé z̄ikei ma bua, mí fiaboé a zéwa.

5 Ǿ aa ḡe. A èa b̀ lo ìat̄e minanguo, ò à èa b̀ ìat̄e auapilaa, a ò gb̄p̄ale òne màa lo.

6 Ké à b̀ oosi, à gb̄p̄ale ò kálea, ò à ní lá à m̀: Bóyáí á kálea la p̄a za k̄oi?

7 Aa wèwà aa m̀: Ké wi z̄idaw̄e yáie. A òné: A gé z̄ikei ma bua s̄o.

8 Ìat̄e ḡe kp̄éu* ò b̄udepi ò a z̄iaa: Z̄ik̄ena òsisi ò fiaboné. Daale gb́e z̄áwa e à ḡe mid̄e gb́e káaūwa.

9 Ǿ oosid̄o m̀, aa ánūsu òwat̄e è m̀endodo.

10 Ké gb́e káaū m̀, aale e ní òa a de gb́e z̄áola, ò ánūsu òwat̄e do aa è m̄pii.

11 Ké aa ní òa si, ò aa z̄oad̄o uabelepiwa

* 19:19 B̄a 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48 ‡ 19:28 Dan 7.13-14 * 20:8 Iko 24.15

12 aa mè: Lεεlu do ɔ gbé záo zikè, mé n ní díle sáa ní wá gbé pó wa zǐ zǔode kè, wa íatē gbāa kákawálaɔa?

13 Ǔ à wè ní gbépiɔ dowá à mè: Ma gbé, mi n bleo. Wa kǔ yāmà ánuɔu ɔwatē do musu nolo?

14 N n pó si n tá. Má ye kpa gbé záε beewa lá n pówaε.

15 Má zεví mà ke ní ma ɔao lá má yeiwao lé? Nlé wεbɔbɔi ké má gbēke ví yáí yǎ?

16 Beewa gbé pó té záo gǔ dɔaaa, mé gbé pó dɔaaa gǔ zǎ.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Gɔɔ pó Yesu lé gé Yelusaleũ, à a íwa gbēɔn kuεplao káaa rítēε, à yá'òné zéu à mè:

18 Wáλε gé Yelusaleũε. We wa Gbēnazín Né kpáu sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanεdeɔwa, aai yādaaála,

19 aai aà kpa luayādɔnsaiɔwa. Aa aà ke pǔpǔɔ, aai aà gbē ní flaalao, aai aà páliwa, aai aà de, i vu a gɔɔ àaǔdezi.

Zaaki ní Zāao wabikεa

(Maa 10.35-45)

20 Bee gbεa Zebedee néɔ da mò Yesu kíi ní a néɔ. A ye wabikεwà, ɔ à kùlεε.

21 Ǔ Yesu aà là à mè: Bó ní yeii? A wèwà à mè: To ma né gbēɔn plaεɔ aɔ kunnɔ n kpalau, gbēdo n ɔplaii, gbēdo ɔzei.

22 Ǔ Yesu ò népiɔne à mè: A yá pó áλε a wabikεa dǔo. Taasi keεona pó má a imi, á fǔ mia? Aa wèwà aa mè: Wá fǔ.

23 Yesu mè: I pó má mi, á mi fá, āma zǔlea ma ɔplaii ge ma ɔzei de ma yá ũo. Zǔlekii beε de gbé pó ma Mae kēkenéɔ pó ũε.

24 Ké aà íwa gbēɔn kwi kíniɔ yápi mà, an pɔ pà víi ní dāunapiozi.

25 Ǔ Yesu ní káaa nípii, a òné: A dǔ ké búsu gbāadeɔ ì gbāablemá, mé gbēzǔɔ ì ikokemá,

26 āma aɔ de màa á kíio. Tó á gbēε ye àɔ de gbēzǔɔ ũ, aà gǔ á dɔnlεde ũ.

27 Tó á gbēε ye àɔ de dɔaana ũ, aà gǔ á zǔblena ũ.

28 Asa Gbēnazín Né i mɔ wà dɔaleo, à mò dɔi gbéɔλεε, i gi a wēnii gbé dasiɔ boa yáí.

Vía baakεnaɔ gbágbāa

(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

29 Gɔɔ pó aale bɔ Yeliko, bíla té Yesuzi.

30 Vía gbēɔn plaɔ zǔle zé lé, aa mà Yesu mé lé gē, ɔ aale lé gbāa zu aa mè: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

31 Wáλε gíné wáλε me aa níle, ɔ an lézu kēke gbāakù aa mè: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa!

32 Ǔ Yesu zè à ní sisi à ní lá à mè: Bó á ye mà keíi?

33 Aa wèwà aa mè: Dii, wá ye n wá wé wēwēεε.

34 Yesu ní wēnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegǔ aa gu'è, ɔ aa bò teaàzi.

21

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleũ

(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zāa 12.12-22)

1 Ké aa kà kái ní Yelusaleũo, aa kà Befaze wéle pó kú Kùkpe sìsípoleu, ɔ Yesu a íwa gbēɔn plaɔ zǐ

2 a òné: A gé wéle pó kále á aε kee guu. Tó a gē, á zāa'ina e dɔa ní a néo wegǔ. A polo suomεε.

3 Tó gbēε á lá, kpelewa ni, í me Dii mé ye ní mɔaoi, a ní gbaεè tia.

4 A de màa ké yá pó ānabi ò ke yáie, à mè:

⁵ O Siɔnadeɔne an kía mé lé mó ní kíi.
Aà nɔse niε, a di zàa'ín bɔbɔ kpε.*

⁶ Iwapiɔ ge kè lá Yesu ònéwa.

⁷ Aa sù ní zàa'ínapio ní a néo, aa ní ulaɔ kpàlemá, ɔ Yesu òkpε.

⁸ Gbé dasideɔ lé ní ulaɔ kpále zéu,† gbēeɔ lé lá zɔ wàle kpále zéu b.

⁹ Bíla pɔ ɔbaaaè ní gbé pɔ té aà kpεɔ lé wiile wàle mε:

Gbāa ke, Davidi Bui!

Báaaden gbé pɔ lé mó ní Dii tɔo ũ!

Wà gbāakpaaazi à zɔ luawa.‡

¹⁰ Ké Yesu gè Yelusaleũ, wéle lòo, gbépii lé mε: Dén gbé bee ũi?

¹¹ Bíla mè: Anabi Yesuε. A bɔ Nazareti, Galile bɔsuuε.

Yesu gea Lua ua

(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

¹² Yesu gè Lua ua à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle pii. A ɔleũkpakenaɔ táabũnuɔ ní felenyianaɔ kíláɔ fuangba.

¹³ A òné: A kēa Lua taalau, wali o ma kpée lousisikpε,§ ɔ á kè gbēblenaɔ tɔo ũ.*

¹⁴ Vĩaɔ ní εεɔ mò aà kíi Lua ua we, ɔ à ní gbāgbā.

¹⁵ Ké sa'onkiaɔ ní Mɔzi ikoyādanedeɔ yābɔnsae pɔ àle keɔ è, mé aa mà néo lé wiidɔwà Lua ua aale mε, gbāa ke Davidi Bui, ɔ an pɔ pà.

¹⁶ Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wémá à mè: Ao! Ké Lua dà néfēnenaɔne ní né yɔminaɔ aa a táasile, i a kyokeɔ lé?†

¹⁷ ɔ à bɔ wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

Yesu kaadɔenli kaa

(Maa 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ké gu dɔ kɔkɔɔ, à èa lé su wéledau, ɔ nɔana lé aà de.

¹⁹ A kaadɔenli è zé lé, ɔ à sɔi, i né ewàò, sema lá pā. ɔ a ò lípiε: Nyɔ ne'i bau bɔ. Wegɔɔ lípi giigàga.

²⁰ Ké aà iwaɔ è, ɔ à bɔ ní sae aa mè: Akea kaadɔenlipi giigàga màa gɔɔi?

²¹ Yesu wémá à mè: Sìana mále oé, tó á Lua náai ví seasai, i ke kaadɔenlipi yá ɔ á ke adoo. Baa tó á ò sìsìε beε aà azía se zu ísiau, a keε.‡

²² Tó á Lua náai ví, pɔ pɔ á gbèawà wabikea guu pii, á eε.

Yesu laa a ikoi

(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

²³ Yesu gè Lua ua, àle yādané. ɔ sa'onkiaɔ ní gbēzɔɔò mò aà là aa mè: Iko kpele níle yá beε keòì? Déme n gba iko beei?

²⁴ ɔ Yesu wémá à mè: Mapi sɔ má yá mendo gbèawá. Tó á òmεε, ɔ má iko pɔ mále yá beε keo oé.

²⁵ Dé iko Zāa gbéɔ da'ilekèòì?§ Lua pɔ yà, ge gbēnazina pɔε? ɔ aa lekpaafi aa mè: Tó wa mè Lua pɔε, a wá lá bóyāi wi Zāa yá sio ni.

²⁶ Tó wa mè gbēnazina pɔε sɔ, wá bíla vía ví, asa ampíi aa Zāa ānabike sìε.

²⁷ ɔ aa wè Yesuwa aa mè: Wá dɔo. ɔ Yesu òné: Mapi sɔ má iko pɔ mále yá beε keo oéo.

Né gbēn plaɔ

²⁸ ɔ Yesu mè: Gbēε mé negɔenaɔ ví gbēn pla. ɔ a ò Wooε: Gé zikei bua gbā.

²⁹ Woo mè: Má geo. ɔ à nɔselile gbēzā, à gè.

³⁰ Maepi ge ò Seε màa b. ɔ Se mè: Too. Kási i geo.

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11 † 21:16 Sou 8.3

‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6

31 A è kpelewai? Gbẽon plapio guu, an déme a mae pœã kài? Aa m̀: Wooe. Ǿ Yesu òné: Siana mále oé: Ǿsinao ní káaluao gẽ kpala pò b̀ Lua kíi guu á ãa.

32 Asa Zãa m̀ à zé súsu òbè, i aà yá sio. Ǿsinao n káaluao mé aa aà yá sí. Baa ní bee eao i ǹselile gbẽzã a aà yá sio.

Vẽebu zikenao
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yãpãle ma lo. Uabelee mé kú a v̄ẽebu v̄i, à kaa líai à eyò a guu v̄ẽef̄ek̄ii ũ, à gbadã.* Ǿ a v̄ẽebupi nã zikenaone ní ɔz̄i, ɔ à f̄èle ní táo.

34 Ké v̄ẽek̄oz̄z̄z̄ḡo kà, ɔ à a ìwao z̄i zikenaapiowa aa a v̄ẽe asea sie.

35 Ǿ zikenaapi aà ìwao kùkù, aa ní gbẽdo gb̄ẽ, aa ní gbẽdo dè, aa ní gbẽdo pãpa ní gb̄eo aa dè.

36 Uabelepi èa ìwa pãle z̄i,† an dasi de gb̄ẽ káauola, ɔ aa kènè màa lo.

37 Gbẽzã ɔ à a né z̄imá à m̀: Aa ma né yãda.

38 Ké zikenaapi népi è, aa òk̄ɔe: Túbiblenan kee. Wà aà de, bú i ḡow̄ẽe.

39 Ǿ aa aà kù b̀ò kaau aa aà dè.

40 Tó búde sù, kpelewa a ke zikenaapiwei?

41 Aa wèwà aa m̀: A gb̄ẽ pãsipio dede pãsipãsie, i búpi na ziken pãle pò aa aà asea kpawa a ḡowaone ní ɔz̄i.

42 Ǿ Yesu òné: I yáe bee kyoke taalauo lé?

Gbe pò ébonao pãkpai mé ḡò gb̄eo mide ũ.

Dii mé bee kè ɔ à kèw̄ẽe yãbonsae ũ.‡

43-44 Ayãmeto mále oé: Lua a á b̀ kpala pò b̀ a kíi guu, i gb̄ẽ pò aa a asea kpawao kpau.

45 Ké sa'onkiao ní Falisio Yesu yãl̄eũanepio mà, aa d̄ò ké ní yá àle o.

46 Ǿ aale zew̄eie wà aà kú, ãma aa viakè bílae, ké wà aà díle ãnabi ũ yái.

22

N̄oseponakea
(Luk 14.15-24)

1 Yesu èa yãl̄eũné à m̀:

2 Lá kpala pò b̀ Lua kíi den ke lo. Kíae mé lé n̄oseponake a née,

3 ɔ à a zikena z̄i gb̄ẽ pò à ní gb̄ea blebleawao sísi, ãma aa ye m̄oaiio.

4 Ǿ à èa zikenpãle z̄i à òné: A ge o gb̄ẽ pò ma ní gb̄eaone ma sou mà, ma zuswanao ní p̄otuo mekpaaò dède má làa. Aa m̄o n̄ose guu.

5 Ǿ aai laaido yápiwao, an baade gè a b̄oolekei. Gb̄ẽo gè ní bua, gb̄ẽo gè ní laatai,

6 gb̄ẽ kíniio zikenaapi kùkù aa widámá aa ní dede.

7 Ǿ kíapi pò pà, à a sosao gb̄ae aa gè gb̄edenapio dède, ɔ aa tesò ní w̄élewa.

8 Ǿ kíapi gb̄asa ò a zikenaone: N̄oseble mà, ãma gb̄ẽ pò ma ní gb̄eaò kèwà f̄éneũ.

9 A gé zékpaaò guu, í gb̄ẽ pò á è píi sísi n̄ose guu.

10 Ǿ zikenaapi f̄èle gè zéò guu, aa gb̄ẽ pò aa èò kàaa, gb̄ev̄ãio ní gb̄ẽmaaò píi. Màa n̄oseponakenao gupà.

11 Ké kíapi gè p̄onakenapio gwai, à ḡõee è we, a n̄osepona ula daao,

12 ɔ a òè: Ma gb̄ẽ, àkea n gẽ la n̄osepona uladasaii? Ǿ à ní kp̄auu.

13 Ǿ kía ò a d̄oaione: A aà ɔ ye ní aà gb̄áo, í aà zu bàasi gusiau. We a sólu à ɔdi a musu.

14 Asa dasi ɔ Lua sísi, ãma gb̄ẽ pò a sèò bílao.

* 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

*Yesu lousisin gbẽzɔɔ fua**(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)*

- 15 Bee gbɛa ɔ Falisiɔ bɔ̀ gɛ̀ lekpaai lá wà ke aa e Yesu kú a yá'oa guu.
- 16 Ɔ aa ní iwao zìwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɛ, aa mè: Mɛtulu, wá dɔ́ ké gbé náaiden n ũ.
- Ni Lua zé ɔbné wásawasae. Nili yási ní gbé ɔ ublembeke yáio, asa nili gbɛe wegwao.
- 17 Lá ní è n owɛɛ. A kù wà wè'ɔa kpá Sezaawaa, ge i kúo?
- 18 Yesu ní nòsevái dòmá à mè: Mɔafilideɔ! Bóyái ále filifilimbakpamɛɛi?
- 19 A ɔa pɔ wí wè'ɔa kpaɔ ɔbmɛɛ. Ɔ aa ɔapi do dèè.
- 20 Ɔ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai?
- 21 Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔɛ. Ɔ a òné: Too, à Sezaa dee pɔ kpawà, í Lua pɔ kpawà.
- 22 Ké aa yápi mà, à bɔ̀ ní sae, ɔ aa aà tò we aa tà.
- 23 Gɔɔ doupi zí Saduseɔ mɔ̀ Yesu kíi. Aaí mɛ gɛɔ lí vuo, ɔ aa aà là aa mè:
- 24 Mɛtulu, Mɔizi mè, tó gɔɛ gà nésai, dāuna lí a v̄i gyaa da'uake, aà a v̄i gɛɛ keɔ.*
- 25 Tɔɔ. Dedoudeɔ kú wá guu yāa gbɛɔn soplá. Woo nɔ sè à gà a nɔpi tò nésai, ɔ gyaa gò Seɛ.
- 26 A kè Seɛ màa lɔ ní Bíɔo e à gè pè gbɛɔn soplapiɔwa píi.
- 27 Ampii gbɛa ɔ nɔ gà s̄.
- 28 Gɛɔ vugɔɔzì an gbɛɔn soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi v̄i? Asa ampíi aa aà dɔ́ nɔ ũɛ.
- 29 Ɔ Yesu wèwà à mè: A sāsāɛ á Luayātaala ní aà gbāao d̄sai yái.
- 30 Tó gɛɔ vù, aa nɔseɔ, aa zākeɔ, aao ku lán luabe malaikaɔwae.
- 31 Gɛɔ vua yá musu i yá pɔ Lua òé kyokeɔ lé? A mè
- 32 ámeaa Ablahaū ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.† Gɛɔ Luan aà ũo, sema gbé b̄ɛɔ.
- 33 Ké bíla yápi mà, aà yādaané d̄imá.
- 34 Ké Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa k̄ k̄aa.
- 35 Ɔ an ikoyāɔnaɔ do likpalewà à aà là à mè:
- 36 Mɛtulu, Mɔizi ikoyā kpele gbia mé deñlai?
- 37 Yesu wèwà à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi ní nòsemendoo teasisai, n s̄ iɔ kuwà.‡
- 38 Ikoyā pɔ a gbia deñlan we.
- 39 A plaade pɔ b̄ɔwan ke: Nyɔ ye ní gbɛnazín deezi lá nzia wēniwa.§
- 40 Mɔizi ikoyā píi ní ānabiɔ yáɔ píi looa ikoyā mèn pla beɔwae.
- 41 Lá Falisiɔ k̄aaa, Yesu ní lá à mè:
- 42 A è kpelewa Mesii yá musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie.
- 43 Ɔ Yesu òné: Akɛa Lua Nisina dède Davidiwa, ɔ a òè Diii? A mè
- 44 Dii ò ma Diiɛ aà z̄ɔle a ɔplaii
e àa aà ibeɛɔ káɛɛ a gbá z̄iɛ.*
- 45 Lá Davidi òè Dii, kpelewa aɔ de aà bui ũi?
- 46 Gbɛe i f̄ yá z̄as̄iwào. Za gɔɔ bee gbɛe i we yāe làwà lɔo.

23*Mɔizi ikoyādanɛdeɔ ní Falisiɔ mɔafli**(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)*

- 1 Bee gbɛa Yesu yá'ò bílaɛ ní a iwao
- 2 à mè: Mɔizi ikoyādanɛdeɔ ní Falisiɔ mé aa gò Mɔizi gɛɛ ũ.
- 3 Ayāmeto àli yá pɔ aaí oéɔ ke píi, lɔ k̄ua. Ama ásu ní kea keɔ, asa aali yá pɔ aaí o keɔ.
- 4 Aaí aso gbia yeye da gbéɔne ní ḡauɛ, mé baa ɔton do aaliɔ ye kaio.
- 5 Aaí ní yá píi ke ké gbéɔ ní e yáie. Màa aaí Lua yá eɛba gbène da,* aaí tufa gbāa da ní

* 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Bɔa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1 * 23:5 Iko 6.8

pɔkasai.†

6 Pɔnableble zɔlekii maɔ n lousisikpe zɔlekii maɔ ɔ aaiɔ weele zɔleu.

7 Aaiɔ ye wàò fɔkpakpamá gāae, wàò onɛ Metulu.

8 Asuli tó wà oé Metuluo, asa ápii v̄iɔ n dāunaɔn á ũ, mé á Metulu m̀endoɛ.

9 Asuli o gb̄ee á mae dúnia guu lao, asa á Mae m̀endoɛ, ɔme kú musu.

10 Asuli tó wà oé Dɔaanao, asa á Dɔaana m̀endoɛ, ɔn Mesii ũ.

11 Gb̄é pɔ zɔɔ á guu aà de á dɔnlɛde ũ.‡

12 Gb̄é pɔ í azia káfi Lua a aà busae, mé gb̄é pɔ í azia busa Lua a aà káfi.

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyādanɛdeɔ n Falisiɔwa

(Luk 11.37-42)

13 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I kpala pɔ b̀ Lua kii zé ta gb̄éɔne. Ili ḡeɔ, mé ili we gb̄é pɔ aa ye ḡeɔ ḡeɔ s̄o.

14 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I wabi gb̄aa ke Luawa à gyaaɔ bleð. Bee yáí á ñadama pásí aɔ deñla.

15 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I bebe tɔle n ísiao ñwa m̀endo ea yáí. Tó á è s̄, i aà ke té pɔ ũ deála lee plaɛ.

16 Waiyoo á v̄ia dɔaanaɔ! I me tó wà m̀ wa sí n Lua kpéɔ, a yāe v̄io, āma tó wà m̀ wa sí n Lua kpé vuaɔ, bee mé yāví.

17 V̄ia m̄isaideɔ! A kpele mé z̄oɔi? Vua yā, ge Lua kpé pɔ í to vua ḡɔ aà pɔ ũɛ?

18 I me lɔ tó wà m̀ wa sí n sa'okio, a yāe v̄io, āma tó wà m̀ wa sí n sa'obɔ pɔ kú weo, bee mé yāví.

19 V̄iaɔ! A kpele mé z̄oɔi? Sa'obɔ yā, ge sa'okii pɔ í to sa'obɔ ḡɔ Lua pɔ ũɛ?

20 Gb̄é pɔ m̀ á sí n sa'okio, a sí n pɔ pɔ kú weɔe lɔ píi.

21 Gb̄é pɔ m̀ á sí n Lua kpéɔ, a sí n Lua pɔ kú a guuoɛ lɔ.

22 Gb̄é pɔ m̀ á sí n luabeo, a sí n Lua kpalabaaɔ n̄ Lua pɔ z̄lewàɔe.

23 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I toeɔ dosina n kianaɔkpeo n̄ dà láo kwide kpa Luawa, ɔ i Mɔizi ikoyā gbiaɔ to we, yázede n̄ s̄uuo n̄ náaio. Yá beeɔ mé de wà ke a kini tosai.*

24 V̄ia dɔaanaɔ! I maemilona ple á imiau, ɔ i yiongo m̀.

25 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I gb̄abɔ bisaɔ kpeɛ n̄ tao, mé b̄ii n̄ gb̄etainkeao mé á n̄ɔse pà.

26 Falisi v̄ia! Bisa guu pípi gia, a kpe i ḡɔ gb̄āsísai.

27 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! A de lán mia pɔ wà soolèwàɔwae. An kpe maa wéɛ, āma gɛwao n̄ gb̄āsí píio mé n̄ guu pà.

28 M̄aaɛ ápiɔ s̄, á bea maa gb̄éɔ wéɛ, āma mɔafilí n̄ yāvāio mé á guu pà.

29 Waiyoo á yādanɛdeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I pɔ bo ānabiɔ miaɔwa, i z̄able Lua gb̄éɔ pɔwa,

30 i me: Tó wá kú yāa wá deziɔ ḡɔɔ, wá bàa aɔ kúr̄nɔ ānabiɔ dedeɛa guuo.

31 Beewa á d̄ò ké gb̄é pɔ aa ānabiɔ d̄edeɔ buiɔn á ũ.

32 A āiakɛ à á deziɔ t̄aaaba, í a midɛ sa!

33 M̄léɔ! Gb̄ēnaz̄in píligonaɔ! Kpelewa á bɔ té yá pɔ daaála guui?†

34 A yáí má ānabiɔ n̄ ɔnɔnaɔ n̄ yādanɛdeɔ z̄iwá, í n̄ gb̄éɔ dedɛ, í n̄ gb̄éɔ páliwa, í n̄ gb̄éɔ gb̄é n̄ fl̄aalao á lousisikpeɔ guu, í n̄ yá wéle n̄ wéleɔ.

† 23:5 Nao 15.38 ‡ 23:11 Mat 20.26-27 § 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30 † 23:33 Mat 3.7, 12.34

³⁵ Beewa Lua gbé pò wà ní dèdè yá a wi á musu, s̄ea za gbēmaa Abeliwa‡ e à gè pè Balakia né Zakali pò a aà dè Lua kpé ní sa'okíio zānguowa. §

³⁶ Siana mále oé, yá beeo píi a wi gbāgbēo musuε.

³⁷ Yelusaleūdeo, Yelusaleūdeo! A ānabiò dèdè, a gbé pò Lua ní zīwáò pàpa ní gbèo a ní dèdè. Miò ye mà á k̄āamazi m̀òm̀ò, lá ko ì a ḡàs̄ia kú a néolawa, āma ili weio.

³⁸ Lua a á kpé tóé kpézi ũε sa.

³⁹ Mále oé, za tia á ma e bo, e à om̄ε báaade gbé pò lé mó ní Dii tóo.*

24

Yelusaleū dúuz̄sa ní dúnialaaḡo seela

(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

¹ Yesu b̀ò Lua ua, àle tá, ò aà ìwao s̀òààzi, aa lesuikèè Lua kpé d̄oawa.

² O Yesu òné: A bee è píia? Siana mále oé, wa gb̄ee to dik̄o weo, wa a dúuz̄s̄ε.

³ Ḡoo pò Yesu z̄l̄ea Kùkpe s̄is̄ip̄leu, aà ìwao m̀ò aà k̄íi r̄t̄εε, aa aà là aa m̀è: Ow̄εε, yá beeo ke b̄oε ni? B̀óm̄ε aò d̄e n̄ m̀o a ní dúnialaaḡo seela ũi?

⁴ Yesu w̄emá à m̀è: A laaika, ásu to gb̄ee á s̄ás̄ao.

⁵ Asa gb̄éó mó ní ma tóo dasi, aa m̄ε Mesiin ní ũ, aa gb̄éó s̄ás̄a dasi.

⁶ Ali z̄i bao ma ní a súuo. Asu to s̄ó k̄éáguo. Bee a keε, āma ḡoo láaa p̄ón we ḡiao.

⁷ Asa bui ní buio aa f̄ele ní k̄oε, màaε l̄ò b̀usu ní b̀usu. N̄oana ní t̄oλε lualuaao aò ku guo dasi.

⁸ Yápiò píiá n̄wāwā daal̄εε.

⁹ Bee gb̄ea wa á kpámá wà á w̄et̄a, wi á d̄e, bui píi i zaágu ma yáí.*

¹⁰ Gb̄é dasideo i gbasa fu, aai b̄o k̄o kpe, aaiò zak̄o.

¹¹ Anabi ε̄genaò m̀o dasi aa gb̄éó s̄ás̄a dasi,

¹² yāv̄ai i k̄ó, gb̄é dasideo yea Luazi i busa.

¹³ Gb̄é pò z̄ea gb̄aa e a ḡoo léwa, ade mé a b̄o.†

¹⁴ Wa kpala pò b̀ò Lua k̄íi baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui píiε, a lé i gbasa ká.

¹⁵ Tó a t̄è gud̄ena pò ānabi Danieli a yā'ò‡ è Lua ua, kyok̄ena yápi da,

¹⁶ ḡoo bee gb̄é pò aa ku Yudeo bàale mip̄ε s̄is̄iowa.

¹⁷ Gb̄é pò kú kpé musu su pila ḡε kp̄eu p̄oε séio.

¹⁸ Gb̄é pò kpe bua su εa b̄e a ula séio.

¹⁹ Waiyoo n̄osindeo ní n̄eadeo ḡoo bee.

²⁰ A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buz̄ie ge kámaboḡoziò.

²¹ Asa ḡoo pi taasi aò z̄oε. Zaa Lua dúnia k̄ale e gb̄a, a taa i keo, mé a ke bo. §

²² Tó Lua i z̄eò à ḡoo pi laoo, d̄ó gb̄ee a b̄oo. Ama a lào gb̄é pò à ní séo yáíε.

Gb̄ēnaz̄in Né m̀o

(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

²³ Ḡoo bee tó gb̄ee su òé, gwa, Mesiin ku la ge a ku le, ásu sio.

²⁴ Asa Mesiin ε̄genaò ní ānabi ε̄genaò m̀o aa seela z̄oò n̄ dabudabuò ke, ké baa gb̄é pò Lua ní séo aa ní s̄ás̄àò, tó a z̄eke.

²⁵ Mále oé za k̄aaε.

²⁶ Tó wa òé, gwa, a ku s̄eu, ásu ḡeo. Ge tó wa òé, gwa, a ku kp̄ea, ásu sio.

²⁷ Asa lá lou ì píle à luab̄ε pu za gukpe e b̄e'ae, màa Gb̄ēnaz̄in Né m̀o aò d̄e.

²⁸ Gu pò ḡe kuu, we yāamusuò k̄aaau.

‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Soū 118.26 * 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1

29 Gɔɔ bee wétēa gbɛa gɔɔ, ɪatē a siakū, mɔvua a ikɛo, saanao wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ zā ń pékliwa.*

30 Gbēnazin Né seela i gbasa bɔ luabɛ, bui pɔ kú dúnia guuɔ i rízia gbēgbē nípii, aai Gbēnazin Né mɔa e luabɛpuanau ń gbāao ń gawi zɔɔo.†

31 A a malaikaɔ zɪ ń kãae'ɔ gbāao, aa a gbé pɔ à ń séo kãaa za dúnia gola síiɔwa za luabɛ léla e a léle.

32 A yá pɔ kaadɔenli lé daé gwa. Tó a gɔna busekù mé àle bɔbɔ, i dɔ ké quantēna káikù.

33 Maaɛ sɔ, tó a yá beeɔ è píi, àɔ dɔ ké aà mɔa káikù, a ze kpɛɛɛ.

34 Siana mále oé, gɔɔbeedeɔ gēle yá beeɔ píi kɛsaio.

35 Luabɛ ń dúniao a gēle, kási ma yáɔ gēlea vɔ.

36 Gbēe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa luabɛ malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado.

37 Lá a de Nɔee gɔɔ,‡ maa aɔ de Gbēnazin Né mógɔɔ.

38 Gɔɔ pɔ í i da dúnialao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zãke e Nɔee gè gè gó'ilena guu.

39 Aai dɔo, ɔ́ í mò ń séle nípii.§ Maa aɔ de Gbēnazin Né mógɔɔ bɔ.

40 Gɔɔ bee gɔɛ gbēɔn plaɔ aɔ ku bua, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.

41 Nɔe gbēɔn plaɔ aɔ pɔ ló gbɛzɪ, wa gbēdo sé, wa gbēdo to we.

42 Ayãmeto à itēke, asa á gɔɔ pɔ á Dii a mɔwà dɔo.

43 Aɔ yáɛ bee ma. Tó uabele zaa pɔ kpái a mɔwà a bɛ dɔ́ yãa, dɔ́ à itēkèe, a we aà a kpé gbɔoo.

44 A yáí ápiɔ sɔ àɔ ku sɔu guu, asa Gbēnazin Né a mɔ zaa pɔ á wé dɔiowaɛ.

Ziken náaide laaide (Luk 12.41-48)

45 Déme zikennáaide laaide pɔ aà dii a zikenaɔ naè a ɔzɪ, aáli blɛ kpámá a gɔɔwa úi?

46 Báaaden zikena pɔ aà dii aà lè àle ke maa a sugɔɔ ũ.

47 Siana mále oé, a a àizeɛ píi naè a ɔzɪɛ.

48 Ama tó zikenapi vãi, a o a sɔ guu a dii lé gēgē,

49 i fele na a zikendeɔ gbēgbēawa, iɔ ulatãble, iɔ imi ń wēdenaɔ,

50 aà dii a su gɔɔ pɔ aà wé dɔiowaɛ, zaa pɔ a dɔowa,

51 i aà zɔezɔɛ, i aà baa daaa ń mɔafilideɔ. We a ɔɔbɔ à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbēɔn kwɪɔ

1 Gɔɔ bee kpala pɔ bɔ Lua kíi yá aɔ de lán wéndia gbēɔn kwi pɔ aa ń filiaɔ sè bɔ̀ò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwaɛ.

2 An gbēɔn sɔɔɔ́ laaisaideɔne. An gbēɔn sɔɔɔ sɔ laaideɔne.

3 A laaisaideɔ ń filiaɔ sè nísi kùsũa saie,

4 a laaideɔ sɔ aa ń filiaɔ sè ń nísi kùsũao.

5 Nɔsena i mɔ kpaaɔ, ɔ́ i ń lé nípii, aale i'o.

6 Wɛɛdo wà wiilè wà mè: Nɔsena lé mól! A fele gé daiaàle.

7 ɔ wéndiapiɔ vù nípii, aa ń filiaɔ kèke.

8 ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gaɛ.

9 ɔ a laaidepiɔ wè má aa mè: A mɔwá ń ápiɔ píio. A gé á pɔ lúi a yɪanaɔ kíiaɔ!

10 Ké aa gè lúi, ɔ́ nɔsena kà. Gbé pɔ an sɔu màɔ gèaàno nɔse guu, ɔ́ wà gbatà.

11 Gbɛzã wéndia kɪnipiɔ sù, aale lezu: Dii, Dii! Zɛwēwēɛ!

12 ɔ a wè má à mè: Siana mále oé, má á dɔo.

* 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † 24:30 Dan 7.13 ‡ 24:37 Daa 6.5-7 § 24:39 Daa 7.10-24

13 Ayāmeto à itēke, asa á a gɔɔ ge a zaa d̄so.

Ḷdakea zikenawne
(Luk 19.11-27)

14 Kpala p̄o b̄o Lua k̄i de lán gbé p̄o ye fele ní táo, ̄s̄ à a zikenaw s̄isi à a àizee n̄ané ní ɔziwae.

15 A ɔdakè an gbēdoe b̄ani s̄o, gbēon plaade b̄ani pla, gbēon àāode b̄ani do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ̄s̄ à f̄ele ní táo.

16 B̄anis̄ode gè zikè ní ɔapio ḡɔ, ̄s̄ à àikèè b̄ani s̄o.

17 B̄aniplaade kè màa lo, ̄s̄ à àikèè b̄ani pla.

18 B̄anidode s̄s̄ à gè eȳɔ, ̄s̄ à a dii ɔapi ùleu.

19 Gɔɔplakea gbēa zikenapio dii s̄u, ̄s̄ àle a ɔa yá ḡóḡón̄o.

20 B̄anis̄ode mò ní b̄ani s̄o p̄ale p̄o á èo à mè: Dii, b̄ani s̄o p̄o ní kpàa gwa, à àikè b̄ani s̄o lo.

21 ɔ̄ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a z̄ɔo nane n ɔzi sa. Gē ma p̄onakea guu.

22 B̄aniplaade mò lo à mè: Dii, b̄ani pla p̄o ní kpàa gwa, à àikè b̄ani pla lo.

23 ɔ̄ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a z̄ɔo nane n ɔzi sa. Gē ma p̄onakea guu.

24 ɔ̄ dode mò sa à mè: Dii, má d̄s̄ ké gbé z̄i'ún n ũ. Ni p̄okeke gu p̄o ni t̄suo, mé ni p̄o k̄aa gu p̄o ni gbēuo.

25 ɔ̄ vía ma k̄u, ma ge ma n ɔa ùle eu. N p̄o ké.

26 ɔ̄ aà dii òè: Ziken v̄ai màade! N d̄s̄ ké mi p̄okeke gu p̄o mi t̄suo, mi p̄o k̄aa gu p̄o mi gbēuoo lò?

27 Tó n dakèò gbēe yāa, lá ma sué, d̄s̄ má s̄i ní a ío.

28 A b̄ani dopi siwà, í kpà b̄anis̄odewa.

29 Asa gbé p̄o p̄o ví Lua a k̄áfiè e à f̄e. Gbé p̄o ví s̄o, baa p̄o p̄o a ví Lua a siwàe.*

30 Ziken p̄ae bee s̄o, à aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔlo à ɔdi a musu.†

Yákpale gbēz̄a

31 Tó Gbēnaz̄in Né mò a gawi guu ní a malaikaw p̄ii, a z̄le a kpalabaa gawidewa.‡

32 D̄únia buio i k̄aa aà ae p̄ii, i ní kék̄owa lá p̄od̄ana i s̄o kék̄owa ní blewa.

33 A s̄o kpa a ɔplai, ble ɔzei.

34 Bee gbēa Kíapi a o gbé p̄o aa ku a ɔplaiwne: A gbé p̄o ma Mae báaadàáguo à mo kpala p̄o à a s̄okèé za d̄úniakaleḡo ble.

35 Asa ké n̄ana lé ma de, a ble kpàa. Ké imi lé ma de, a í kpàa. Ké má de nib̄o ũ, a ma dile.

36 Ké má be búu, a ulad̄ame. Ké mále gyāke, a ma gwa. Ké wà ma dak̄peu, a mo ma gwai.

37 Gbēmaaɔ i gbasa oè: Dii, b̄o wá è n̄ana lé n de wa ble kp̄amai, ge imi lé n de wa í kp̄amai?

38 B̄o wa n e nib̄o ũ wa n dilei, ge ní be búu wa ulad̄anei?

39 B̄o wá è níle gyāke ge wà n dak̄peu, wa ge n gwaii?

40 Kíapi i wemá: Siana mále oé, gɔɔ p̄o á kè ma gbé bee do, baa an gbé p̄o k̄és̄ān̄zi, máme á k̄eme.

41 Bee gbēa a o gbé p̄o aa ku a ɔzeiwne: A gome we luaginzi! A ta té gasai p̄o Lua k̄èke Ibiisi ní a iwaw guu.

42 Asa ké n̄ana ma de, i ble kp̄ao. Ké imi ma de, i í kp̄ao.

43 Ké má de nib̄o ũ, i ma dileo. Ké má be búu, i ulad̄ameo. Ké mále gyāke ge wà ma dak̄peu, i mo ma gwaio.

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28

⁴⁴ Aai gbasa aà lá: Dii, bɔɛ wa n e ní nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge búu ge gyãe ge dakpɛuna ũ, mé wí dɔnlɛo ní?

⁴⁵ Kíá i wemá: Siana málɛ oé, lá i kɛ gbɛɛ beeɔ doɛo, baa an gbé pɔ késãanzi, mámɛ i kɛmɛɛo.

⁴⁶ Gbé beeɔ ta ñadama láasai guuɛ, gbɛmao sɔ àizána guu. §

26

Lɛkpaáa Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

¹ Ké Yesu yá beeɔ ò pii a làa, ñ a ò a ñwaɔnɛ:

² A dɔ ké gɔɔpla gbɛa wa Gɛamusu* dikpɛkɛ, wi Gbɛnazin Né kpámá wà aà páliwa.

³ Bee gbɛa sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛzɔɔ kɔ kàaa sa'onkia pɔ wí mɛ Kaaifa bɛ.

⁴ Aa lɛkpaáí lá aa e Yesu kú kpáí, aai aà dɛ

⁵ aa mɛ: Wásu kɛ dikpɛ zío, ké bíla su fɛlɛ ní zɔaoo yáí.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

⁶⁻⁷ Ké Yesu kú Betani, àlɛ pɔble Simɔɔ kusude bɛ, ñ nɔɛɛ sààzi, a tulale ɔde loona kú. ɔ a kà Yesu miwa.

⁸ Ké aà ñwaɔ è, ñ an pɔ fɛlɛ aa mɛ: Bón pɔ pàkɛa bee ũi?

⁹ Dɔ yáa wà tulalepi yíá ní ɔ zɔɔ, wi a ɔa kpá taasideɔwa.

¹⁰ Yesu dòmá, ñ a ònɛ: Bóyáí álɛ ñadai nɔɛpiwai? Yá pɔ a kɛmɛɛ maaɛ.

¹¹ Taasideɔ ò kúánɔ gɔɔpiiɛ,† áma máo kúánɔ gɔɔpiio.

¹² Ké à tulalepi kà ma mɛwa, a kè ma gè kpɛlaa yáíɛ.

¹³ Siana málɛ oé: Gu pɔ wálɛ ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ yá pɔ nɔɛpi kè o aà dɔngu yáíɛ.

Yudasi bɔa Yesu kpɛ

(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

¹⁴ Bee gbɛa gbɛɔn kuɛplao do pɔ wí mɛ Yudasi Isaliɔti gè sa'onkiaɔ kíi

¹⁵ à mɛ: Tó ma Yesu kpàwá, bó á we kpaai? ɔ aa ánuusu ɔwatɛ baakwi‡ nào aa kpàwà.

¹⁶ Za gɔɔ bee ñ àlɛ zɛwɛɛlɛ à aà kpámá.

Gɛamusu bleblea

(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

¹⁷ Kàaso dikpɛgɔɔ séia zí Yesu ñwaɔ mɔ aà là aa mɛ: Má ní ye wà Gɛamusu bleble sɔukɛunɛi?

¹⁸ A wèmá à mɛ: A gé wéledau gbɛɛ kíi, í oè Metulu mɛ a gɔɔ kà kái. Aà bɛ á Gɛamusu blebleu ní a ñwaɔ.

¹⁹ Yesu ñwaɔ kè lá a dànɛwa, aa Gɛamusu bleble sɔukè.

²⁰ Ké oosi kè, Yesu zòlɛ táabũnui ní a gbɛɔn kuɛplapiɔ.

²¹ Gɔɔ pɔ aalɛ pɔble à mɛ: Siana málɛ oé, á gbɛdo a ma kpámá.

²² An pɔ yà maamaa, an baade fɛlɛ lé aà la dodo: Asa mámɛo yó, Dii?

²³ Yesu wèmá à mɛ: Gbé pɔ wálɛ ɔkàaa ta doũ mé a ma kpámá. §

²⁴ Gbɛnazin Né a ánuato lá wà a yá'ò taalauwa,* áma waiyoo gbé pɔ a aà kpámápi. A maa wà aà ñ yáa.

²⁵ ɔ Yudasi pɔ a aà kpámápi mɛ: Asa mámɛo yó, Metulu? Yesu òè: ɔmɛ dɔ n léu we.

²⁶ Gɔɔ pɔ aalɛ pɔble, Yesu kàa sè à báaadàu, ñ a è'ɛ a kpà a ñwaɔwa à mɛ: A si só. Ké beeá ma mɛɛ.

§ 25:46 Dan 12.2 * 26:2 Bɔa 12.1-11 † 26:11 Iko 15.11 ‡ 26:15 Bɔa 21.32 § 26:23 Sou 41.10 * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12

27 Ǿ à imibo sè lo. A sáaukpà, ǿ a kpámá à m̀è: A mi ápii.

28 Ké beeá ma auε. A de Lua bàa kua ní gbé dasio au† pò a bolea an duunakēama yáí ũε.

29 Mále oé, za gbã má v̄εbe'i mi lo. Sema tó kpala pò b̀ò ma Mae kíi b̀ò gupuau, ǿ má a dafu miáno.

30 Ké aa lesi, ǿ aa b̀òle gè Kùkpe s̄is̄ipoleu.

31 Bee gbεa Yesu òné: Ápii á ma to we gwāasinaa, asa a kēa láu wà m̀è, Lua a pòdāna lé, aà kpàsa pòo i fāaa.‡

32 Ma vua gbεa má d̄aaé Galile.

33 Ǿ Piεε òè: Baa tó ma gbé n to we nípii, má n to we bauo.

34 Yesu òè: Siana mále onε, gwāasinaa e ko ào gé lezui, níȳ lelekpamazi gēn àaō.

35 Piεε òè: Baa tó má su ganno, má lelekpanzi bauo. Ǿ aà íwao ò màa s̄o nípii.

Yesu wabikεa Geεmani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

36 Bee gbεa Yesu ní a íwao kà gu pò w̄i me Geεmani, ǿ a òné: A z̄le la e mà ge wabikε le.

37 A Piεε ní Zebedee né gbēon plaoo sè gèr̄no. Aà pò siakù, tòlobi z̄uaàgu.

38 Ǿ a òné: Pòsia ma kù gbāa e ma ka gaa. A ze la, í itēkemanoo.

39 Ǿ à gè ae yoo, à w̄ule a gbεeu à wabikè à m̀è: Baa, tó a zεke, to taasi kεεonaε bee d̄omazi. Ama i ke lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa.

40 Ǿ à èa sù a íwao lè, aale i'o. Ǿ a ò Piεεε: Màa yà? I f̄s̄ itēkèmanoo baa yoooa?

41 A itēke ào wabikε, ké ásu fu ȳawao yáí. A nisina yei, āma á me mé buse.

42 Aà kēamá gēn plaade, à wabikè à m̀è: Baa, tó taasi kεεona í a d̄omazi a imisaio, to n p̄oēā ke.

43 Ké à èa sù ní lé, a è aale i'o lo, asa an wé gbiak̄uε.

44 Ǿ à ní tó we lo, à gè wabikè a gēn àaōde, à yá doupi ò lo.

45 Ǿ à èa sù a íwao a òné: Ale i'o ále kámabo e tiaa? A gwa! Gbēnazin Né kpaa duunkenaowa goo kà.

46 A fele wà tá. Gbé pò lé ma kpámá lé mó.

Yesu k̄ua
(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

47 Goo pò àle yápi o, ǿ aà íwa gbēon kuεplao do Yudasi kà ní bíla pò aa b̀ò sa'onkiaoo ní Yuda gbēz̄ooo kíio. Aa f̄endaoo kúk̄ua ní gooo.

48 B̄onkp̄edepi s̄o à seela òné à m̀è: Gbé pò ma su lep̄èwà, aàpin we. A aà kú.

49 Ǿ à t̄aa'ò Yesuwa ḡoo à m̀è: F̄o Metulu. Ǿ à lep̄èwà.

50 Yesu òè: Ma gbé, n̄ n kea ke! Ǿ wà m̀ò op̄èle Yesuwa, wà aà kù.

51 Ǿ Yesu íwao do a f̄enda wò, à sa'onkia z̄ikena lèò à aà swá gò.

52 Ǿ Yesu òè: N n f̄enda p̄e a gbεu. Asa gbé pò zè ní f̄endaoo, f̄enda mé a aà de.

53 Tó má ye ma Mae malaika z̄iḡoo gbaεmεε ḡoo de ḡali kuεplao, ní d̄o má fua a wabikεwà yà?

54 Tó má kè màa s̄o, kpelewa yá pò kēa Luayātaalau wà m̀è a ke a kei?

55 Ǿ Yesu ò bílaε: Kpái weliwen ma ũ, ǿ a m̀o ma kúí ní f̄endaoo ní gooa? Goo pii mio z̄le Lua ua mào yādané, i ma k̄uo.

56 Ama yápi kè píi, ké yá pò ānabio ò ke yáie. Ǿ aà íwao aà tò we nípii, aa bàasi.

Yuda gb̄aadeo yákpalekεa ní Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55, 63-71, Zaa 18.13-14, 19-24)

† 26:28 B̄oa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ 26:31 Zkl 13.7

57 Gbé pò aa Yesu kùò gèaàno sa'onkia Kaaifa be. Mòzi ikoyādanedeo ní gbēzōo kāaaa we.

58 Piε te Yesu kpe kāaa e sa'onkiapi be. A gè ua à zòle ní doaiò, ké à yápi midεa e.

59 Sa'onkiaò ní Yuda gbāadeo píi lé yá weεε do Yesuwa aa e wà aà de.

60 Baa ké gbēò mò yādbòwà dasi, i keo. Gbezā gbēon plaeò mò

61 aa mè: Dee mè á f̄ Lua kpé wí, í εa do goo àaōe sé!

62 O sa'onkia f̄le zè a ò Yesuε: Yá pò wàle do do mapi dea ni? Nyō yāe zāsioa?

63 Ké Yesu níle kpé, o sa'onkiapi òè: Ma nanε Lua bééi, owēε tó Lua Né pò wí me Mesiin n ũ.

64 Yesu wèwà à mè: Ome do n léu we. Mapi sō mále oé, za gbā á Gbēnazin Né e zòlea Gbāapiide oplaai, § mé á aà e, àle mó luabεpuanau.*

65 O sa'onkiapi a pokasao gá a kè à mè: A dóε ní Luao! Wá bàa ũma n seeladeo bi? A mà lá à dòε ní Luao wea?

66 A è kpelewai? O aa wèwà aa mè: Aà tàae kà wà aà de.†

67 O wà lé'ikà aà oawa‡ wà aà lè ní okūo. Gbēo aà sánkèkε

68 aa mè: Mesii, ānabikεε n gbé pò n le owēε.

Piεε lelekpaa Yesuzi

(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)

69 Piεε zòlea ua, o nœ zikεnae mo òè: Mpi sō io sānu ní Galile gbé Yesupioε.

70 O à lelekpà gbépii wáa à mè: Má dō yá pò níle oo.

71 Ké à gè gōu, nœ pāle aà è, o a ò gbé pò kú weoε: Gbéε bee sānu ní Yesu Nazaretioε.

72 Piεε èa lelekpà à mè: Má si ní Luao má gbépi dōo.

73 Ké à kè sàa yoò, gbé pò zεa weo sò Piεεzi aa mè: Sīanaε, an gbēdon n ũ, asa wá n dō n yā'oawaε.

74 O à f̄le azia kà à mè: N Luao má gbépi dōo. Wegōo o ko lezù.

75 O yá pò Yesu ò dāaagu ké à mè, e ko àò gé lezui a lelekpaaazi gēn āaō. O Piεεpi bō bàasi, à sólò à kè wēna.

27

Yudasi gaa

(Zin 1.18-19)

1 Ké gu dò kōkōo, sa'onkiaò ní Yuda gbēzōo píi lekpàaí Yesuzi, ké aa e wà aà de.

2 Aa aà yè, o aa gè aà kpà bùsu gbēzōo Pilatiwa.

3 Ké Yudasi pò aà kpámá è yá zòlewa, à gò déndōmεε guu, o à gè ánuusu owatē baakwipi soaai sa'onkiaone ní gbēzōo.

4 A òné: Ma duunakè, ma tàaesaide kpà gai. O aa òè: Wá bàa ũmai? N yáε.

5 O Yudasi oapi zù Lua kpéu, o à tà à gè azia lòo.

6 O sa'onkiaò oapi sèle aa mè: Oapi kaa Lua kpé kpagolo guu zεvío, asa gbēde'ōae.

7 Ké aa lekpàaí, o aa oobona gítokii lù ní oapio nibōo víkii ũ.

8 Ayāmeto e ní a gbāo wí me tōlepie Gbēdena tōle.

9 O yá pò ānabi Zelemii ò kè, à mè: Wà ánuusu owatē baakwipi sèle, o a pò Isailio zèò aa kpà aà yá musupi,

10 o wà oobona gítokii lùò lá Dii òmεεwa.*

Pilati yákpalekεa ní Yesuo

(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

11 Yesu zea bùsu gbēzōo aε. Ɔ gbēzōopi aà là à m̀e: Yudaō kían n ũa? Yesu wèwà à m̀e: Ɔmε dō n léu we.

12 Gōō pó sa'onkiaō n gbēzōō lé yādōdōwà, i yāe zásimáo.

13 Ɔ Pilati òè: Nlε yá dasi pó wàlε dōdōma mao lé?

14 Ké Yesu i yāe o yápiō kee musuo, à b̀ò bùsu gbēzōopi saε maamaaε.

15 Gēamusu dikpε zí píi, bùsu gbēzōopi ì dakpεunaō do pó bíla yei gbaenéeε.

16 Gōō bee sō dakpεuna tōdee ku we, wí mε Balaba.

17 Ké bíla káaa, Ɔ Pilati n lá à m̀e: Dé á ye mà ḱéí? Balaba yá, ge Yesu pó wí mε Mesiie?

18 Asa a dō ké wεdōa Yesuε yáí Ɔ wà aà kpàíwa.

19 Gōō pó Pilati zōlεa ǵinaa, aà na gbé zìwà à m̀e: Nsu yāe ke gbēmaapiεo, asa nana pó má ò aà yá musu ǵia gwá ma kũ gbāa maamaaε.

20 Sa'onkiaō n gbēzōō nàe bílawa aa Balaba gbεa, wi Yesu dε.

21 Ayāmeto ké bùsu gbēzōopi n lá, gbēōn plapiō guu dé aa ye à ḱénéí, Ɔ aa m̀e Balabaε.

22 Ɔ Pilati n lá à m̀e: Kpelewa má ke n Yesu pó wí mε Mesiioi? Gb́epii m̀e: N aà páliwa.

23 Ɔ à n lá à m̀e: Vái kpele a ḱei? Ɔ an wiilea kàfi aa m̀e: N aà páliwa.

24 Ké Pilati è á fō yāe keo, mé zōa lé kàfi, Ɔ à idà à Ɔpi bíla wáa à m̀e: Ma Ɔb̀òlε gb́epi gaa yáú.† A yáε.

25 Ɔ gb́epiō m̀e: Aà dea yá wí wá musu n wá néō.

26 Ɔ à Balaba ḱéné à m̀e wà Yesu gbē n flaalao, wi aà páliwa.

27 Bee gbεa Pilati sosao g̀è n Yesuo bùsu gbēzōopi bε, Ɔ an gáli píi líaaàzi.

28 Aa aà ṕó wòlowà, aa gomusu tēa dàè.

29 Aa lè f̀ua tà wa kpàè, aa fee nàè a Ɔplaau gopana ũ. Ɔ aalε kúlekuléè, aalε aà ke ṕóƆƆ aalε mε: Fō, Yudaō kía!

30 Aa lé'ikàwà, aa feepi sè aa aà lèò a miwa.

31 Ké aa aà k̀è ṕóƆƆ aa làa, aa gomusupi b̀aàla aa aà p̀okasaō dàè, Ɔ aalε gé aà páliwa.

Yesu gaa

(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

32 Ké aa b̀òlε lé gé, aa kpàaũ n Sileni gbé pó wí mε Simōōo. Aa teasidàè, Ɔ à Yesu lipāakōa sè.

33 Ké aa kà gu pó wí mε Gōgōta, (bee m̀e mitōōnagu),

34 Ɔ aa v̄ε yāalea n εseo d̀èè aà mi.‡ Ké a íε, Ɔ à ǵi mii.

35 Ké aa aà páliwa, Ɔ aa t́elepà aà p̀okasaō kpaalea yá musu.§

36 Ɔ aa z̀òlε lé aà d́ōa we.

37 Wà aà tàae pó wa è k̀è wa nà aà mia wà m̀e:

Gb́éε beeá Yesu Yudaō kíaε.

38 Ɔ wà kpáíweliwεo páliwa Yesupi saε gbēōn pla, ado Ɔplaaí, ado Ɔzεei.

39 Gb́é pó lé ḡε wεo lé n midε, aalε aà s̄ōs̄ō*

40 aalε mε: N m̀e n̄yō Lua kpé wí, ní εa dō gōō àaō nolo?† Tó Lua Nén n ũ, n̄ nzía suaba, pila líwa.

41 M̀aa sa'onkiaō n M̀ozizi ikoyādanedeo n gbēzōō lé aà ke ṕóƆƆ lo aa m̀e:

42 A gb́epáleo suabà mé a f̄ō à azía suabaoa? Isailiō kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike.

43 A Lua náai ví. Tó Lua yeaàziε, aà aà b̀o sa,‡ asa à m̀e Lua Nén a ũ.

44 Baa kpáí pó wà n páliwa s̄anuō lé aà s̄ōs̄ō màa l̄oε.

45 Gusia kũ bùsupi gupiiu za íatē minanguo e aua gè p̄ilaò.§

† 27:24 Iko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25 † 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Amō 8.9

46 *Iatē'auapilaa* ɔ Yesu wii gbāa lè à mè: Eli, Eli, lɛma sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma to wei?*

47 Ké gbé pɔ zɛa weɛɔ yápi mà aa mè: Alɛ Elia sisie.

48 Wegɔ an gbēdo bàalè gè sao sɛ kpàlɛ vɛɛ kùmau, a pè feea, ɔ a dɔ Yesue aà mi.†

49 ɔ gbé kiniɔ mè: Zɛ gia wà gwa tó Elia a mɔ aà suabai.

50 Yesu èa wii gbāa lè lɔ, ɔ à tà.

51 ɔ Lua kpé zwāa‡ pɔ daa luakukii aɛ pàa pla za musu e zíle. Tɔɔlɛ lùalua, gbɛɔ pàapaa,

52 miaɔ wɛwɛ, ɔ Lua gbéɔ vù dasi aa bɔ gau.

53 Yesu vua gbɛa aa bɔlɛ miau aa gè Lua wéle pɔ a kua adoau, gbéɔ ní é dasi.

54 Ké sosaɔ gbɛzɔ ní a gbé pɔ aalɛ Yesu dɔaɔ tɔɔlɛ lualuaapi è n yá pɔ kèɔ píi, iwāa kà ní pɔa maamaa aa mè: Gɔɛpiá Lua Néɛ siana.

55 Nɔɔɔ ku we dasi, aalɛ gugwa kāaa. Aa tɛ Yesuzi za Galilɛ, aaɔ blɛkɛɛ.

56 Maliama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosefuɔ da Maliamao n Zebedee néɔ dao.

Yesu vɛa

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

57 Ké oosi kè, Alimate gbé ɔde pɔ wí mɛ Yosefu mɔ. Yesu iwɛ lɔ.

58 A gè Yesu gɛ wabikè Pilatiwa, ɔ Pilati mè wà kpawà.

59 Ké Yosefu gɛpi sè, à bàabaa dafu fíwà

60 à aà dà azia gbè'ɛ pɔ wa sò mia ũ guu. ɔ à gbè gbèɛ gbeembo tà ɛpile à tà.

61 Maliama Madeleni ní Maliama pālepio zɔlɛa we, an aɛ dɔa miawa.

62 Ké gɔɔ lile, kámabogɔɔzɔ kà, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisio gè Pilati kíi sãnu

63 aa mè: Yá pɔ gbɛsãsanapi ò a bɛɛ zɔ dɔwágu, à mè gɔɔ àaɔde zɔ á vuɛ.§

64 O wà miapi dɔa e a gɔɔ àaɔdezi. Tó màa no, aà iwàɔ mɔ wà aà gɛ sɛ kpáie, aai o gbéɔne à bɔ gauɛ. ɛɛ gbɛzã bee aɔ de a séiala.

65 ɔ Pilati òné: A sosaɔ sí, í gé mia dɔa lá á fíwa.

66 ɔ aa gè seelakè miagbetaɛwa, aa sosaɔ tò we aaɔ dɔa.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kámabogɔɔ gbɛa, àsãanenzɔ kɔɔkɔ Maliama Madeleni ní Maliama pālepio gè mia gwai.

2 ɔ tɔɔlɛ lùalua gbáugbãu, asa Dii malaikae bɔ musu à mɔ gbɛpi gbeembɔ a gò mialɛɛ, ɔ à zɔlɛwà.

3 Aà oa de lán loupilɛawa mé aà ula de púntaitai.

4 Vɛa gudɔanaɔ kù, aalɛ lualua, ɔ aa gò sáii.

5 ɔ malaikapi ò nɔɛpiɔne: Asu to vɛa á kũo. Má dɔ ké Yesu pɔ wa pãliwa ɔ ále wɛɛlɛ.

6 A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pɔ wà aà wùlɛu gwa,

7 í gɛ o aà iwàɔne kpakpa à bɔ gau. A dɔaané Galile, we an wé a siukɔlɛ. Má òn we.

8 ɔ aa gò mia kíi kpakpa ní vɛaɔ, àma an pɔ na zɔɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà iwàɔne.

9 ɔ Yesu dànlɛ gɔɔ, à fɔkpámá. Ké aa sɔaazi, aa kùlɛɛ, ɔ aa ɔnà aà gbakpɛawa.

10 ɔ Yesu òné: Asu to vɛa á kũo. A gɛ o ma gbéɔne aa ta Galile. Wekii wá wɛsiukɔlɛ.

11 Nɔɔɔ kpe ɔ sosa gudɔanaɔ gè wéle guu, aa yá pɔ kèɔ ò sa'onkiaɔne píi.

12 ɔ sa'onkiapiɔ gbɛzɔɔ sɔsi aa lɛkpàai, ɔ aa ɔ zɔɔ kpà sosapiɔwa gusɛ

13 aa mè: A o aà iwàɔ mé mɔ gwãasina, aa aà gɛ sè kpáie gɔɔ pɔ ále i'o.

14 Tó bùsu gbɛzɔɔ sù yápi mà, wá awakpaè, í bɔ yãkeleu.

* 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22 ‡ 27:51 Bɔa 26.31-33 § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

15 Sosao ñapi si, ñ aa kè lá wa dànéwa. Ǿ yápi gò Yudaone yãa ũ e ní a gbão.

Yesu zĩnaa a ñwaone ní zĩ

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zãa 20.11-23, Zĩn 1.6-8)

16 Yesu ñwa gbẽon kuẽdoon tà Galile, sísí pò à a yãnukèné yãa musu.*

17 Ké aa aà è, aa kùlèè, ãma an gbẽon lé seakee.

18 Ǿ Yesu sòñzi à yã'òné à mè: Lua musu ní dúniao iko píi kpàa.†

19 Ayãmeto à ge bui píi ke ma ñwa ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua tóo ní aà Né tóo ní aà Nisina tóo,

20 í yá pò má ñlèéé dané aao kũa píi. A ma, máo kúáno gɔɔpiie e dúnia ge láaò.

---

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU

Yá p'ó kú láε bee guu

Baona lá mèn síiṣṣo guu, Maaku p'ó mé geseū mé a kēa d'aa a k'iniṣe.

Se a za a d'ò s'íawa à Yesu dea Lua Né ũ òlwēe (1.1). Wí bílike t'ópiwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé p'ó Lua aà z'ípi m'ò, sema wà gb'aa k'paaàzi wà aà k'pela. A yáí Z'aa Da'ilena m'ò, ké gb'ée s'ou e àò maà. (1.2-8) Z'aa pi mé Yesu dà'ilé k'è (1.9-11).

Yesu y'aa gb'aa guu (1.12-13), ṣ à òkpà a z'íwa. Maaku ìò iko p'ó Yesu v'í òlwēe m'ò m'ò, aà y'adaa bílae ní aà gy'aeo gb'agb'aa ní aà gb'ée sísia aa m'ò teazio (1.14-8.30).

Aà lápi midék'í òwēe lá Yesu mip'è Yelusaleūwa gu p'ó a taasik'eu, wi aà de, i gbasa b'ò gau. (8.31-10.52). Yesu a taasik'ea ní a gaao ní a b'oa gauo y'á'ò a íwaṣe g'ēn àaṣ, kási aali a gb'ad'ò. A a dea Gb'ēnaz'ín Né ũ y'á'òné a g'ēna lé v'io, ní beeo aà kua asii gi ul'ean'ée.

Ké à g'è Yelusaleū, wà gb'aa k'paaàzi, áma a gb'ea à laatan'ao yà Lua ua ní fl'ao, ṣ à z'oad'ò Isaili lousisin d'aaana'wa. Zibeez'í à z'e'è à yá gb'ez'á dà a íb'e'one ní bílao ní a íwaṣ (11-13).

L'ee 14 e 15 guu Maaku lé g'oo pla p'ó g'ò Yesu e aà á's'oa gb'ez'á guu y'á'ò. A guu à p'ó gb'ez'á bl'eu ní a íwaṣ, ké à p'ee ní v'eeo k'paal'éné, a gb'ea ṣ à wabik'è Gesemani swaluu ado, ṣ wà aà k'ù, wà y'adaa'ala, wà aà p'aliwa, wà aà v'í gb'è'eu. A g'oo àaṣde z'í ké n'eeo g'è aà mia k'í, aa e a da giie, ṣ aa mà wa òné wà m'è à b'ò gau a ku b'ée (16.1-18), ṣ aa b'òle ní p'ona.

Baona lá p'ó Maaku k'è, t'ó ní a kyok'è ní làa, d'ó lá sos'ao gb'ez'oo d'òwa, ké Yesu Nazalet'ía Lua Néε síana.

Z'aa Da'ilena waasok'ea
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Z'aa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon ke:

² A dàal'ε lá a ku ánabi Isaia lá guuwaε à m'è:

Má a z'ina z'í aà d'aaane,

i z'ek'ek'ene.*

³ Kp'awak'ena l'oo ma d'ò gb'aa guu à m'è:

A z'ek'ek'ε Diie,

à z'éw'ew'enaṣ pooè s'usu.†

⁴ Beewa ṣ Z'aa Da'ilena kuò gb'aa guu, àle waasok'ε, a ò gb'ee'one aa n'òselile aa da'il'ek'ε, Lua i ní duuna k'émá.

⁵ Yude b'usudeṣ ní Yelusaleūdeṣ g'è aà k'í m'pii, aa ní duunaṣ ò gupuau, ṣ à ní da'il'ek'è Yuud'ei.‡

⁶ Z'aa pi ìò ula p'ó wa t'á ní yiongo k'áo daa, à b'aa s'ántilii d'ò a pi.§ Kwa ní z'ó'io mé aà p'oblea ũ.

⁷ A waasok'è à m'è: Gb'ee a m'ò ma gb'ea, aà iko demala. Mi ka mà k'úle mà aà sabala b'òb'òo.

⁸ Mi á da'il'ek'ε ní íoe. Gb'épi s'ó, ṣme a á da'il'ek'ε ní Lua Nis'inao.

⁹ G'oo bee Yesu b'ò Nazaleti, Galile b'usuu, à m'ò, ṣ Z'aa aà da'il'ek'è Yuud'ei.

¹⁰ Ké Yesu b'ua g'ò, a è luabe lé k'ēaa, Lua Nis'ina lé su lán felenawa, à díe.

¹¹ ¶ à y'á'ò mà b'oa luabe à m'è: Ma Né n ũ, má yenzi, ma p'ò k'ema na.*

¹² Zibeez'í Nis'inapi n'awà à g'è gb'aa guu,

¹³ ṣ a ku we ní s'ēan'oo e g'oo bla, Set'au lé aà y'ó. ¶ malaikaṣ m'ò d'aa'ale.

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuud'ea swae § 1:6 2Kia 1.8 * 1:11 Sou 2.7, Isa 42.1

Yesu a iwa s̄iāo s̄isia
(*Mat 4.18-22, Luk 5.1-11*)

- 14 Zāa k̄ua gb̄ea ̄ Yesu tà Galile, àl̄e baona p̄ó a mà Lua k̄íi waasokpa
15 à mè: A ḡoo k̄à, kpala p̄ó b̄ò Lua k̄íi k̄à k̄ái. A n̄òs̄elile, í baonapi sí.
16 Ké Yesu lé d̄o Galile ísidai, à kp̄òw̄enāo è, Sim̄oo ní a d̄auna Andeleo, aal̄e táalu zu ísidapi guu.
17 ̄ Yesu òné: A m̄o temazi, mí á ke gb̄ēw̄el̄enāo ũ.
18 Weḡoo aa ní táalūo tò we, aa b̄ò teaàzi.
19 Ké à ḡè āe ȳoo, à Zebedee n̄é̄o è, Zaaki ní a d̄auna Zāao. Aa ku ḡó'íl̄ena guu, aal̄e ní táalūo k̄ēk̄e.
20 A ní sisi ḡò̄, ̄ aa ní mae Zebedee ní z̄ík̄enāo tò ḡó guu we, aa b̄ò teaàzi.

Yesu kua Kap̄enaū
(*Mat 8.14-17, Luk 4.31-44*)

- 21 Aa k̄à Kap̄enaū. Ké k̄ámaboḡooz̄í k̄à, Yesu ḡè lousisikp̄eu, àl̄e ȳādadané.
22 Aa ȳādaané b̄ò gb̄é̄o sae, asa í dané ní ikooe, ìli ke lán M̄oizi ikoyādan̄edēowao.
23 Zibeez̄í ḡōe táadee ku kp̄épi guu. Aa t̄aa m̄ò, a p̄ūna à mè:
24 Bó wá v̄í ní k̄ōoi Yesu Nazaleti? N m̄o wá kaalei ȳà? Má d̄ō gb̄é̄ p̄ó ní de a ũ. Lua gb̄é̄ p̄ó a kua adoan n ũ.
25 ̄ Yesu ḡí t̄apīe à mè: Níle! Go gb̄é̄piwa.
26 ̄ t̄apī aà z̄l̄az̄ia, à wii gb̄āa l̄è, ̄ à ḡòwà.
27 B̄ili gb̄é̄pii k̄ù, aal̄e k̄ō lala aa mè: B̄otaa bui ȳán wei? Yá dafu daané ȳà? I dané ní ikooe. Baa t̄aā, tó à ȳād̄il̄en̄é, aaī aà ȳāmae.
28 ̄ k̄ándo Yesu t̄ó lí Galile b̄usua píi.
29 Ké Yesu b̄ò lousisikp̄eu, ̄ à tà Sim̄oo ní Andeleo be ḡò̄o ní Zaakio ní Zāao.
30 Sim̄oo nada lé sionake w̄úlea, ̄ wà aà ȳā'ò Yesue ḡò̄o.
31 A ḡè aà k̄íi, à aà k̄ù a ̄owa à aà f̄èle. ̄ aà sionapi w̄èewà, ̄ à bl̄ek̄èné.
32 Ké oosi k̄è, íat̄ē lé ḡē kp̄éu, wà m̄òè ní gȳā̄o ní t̄áadēo píi.
33 W̄é̄ledēo k̄āaa aà kp̄é kp̄ēle píi.
34 A gb̄é̄o gb̄àgb̄ā dasi ní ní gȳā bui píio, à t̄aāo ḡò dasidasi. Ili t̄aāo gba zé aa ȳā'òo, asa aa d̄ō gb̄é̄ p̄ó a de a ũ.
35 Guf̄ēne k̄áaukaau Yesu f̄èle b̄ò ḡè s̄ēu gusaena, àl̄e wabike we.
36 ̄ Sim̄oo ní a gb̄é̄o p̄èleaàzi.
37 Ké aa b̄òwà, aa òè: Gb̄é̄pii lé n gb̄ea.
38 ̄ a òné: Wà gé gup̄ālei, w̄é̄le p̄ó kú wá saēo guu, mí waasoke we lo, asa a ȳái ma m̄oi.
39 M̄aa lo bebe Galile b̄usu gup̄iiu, lo waasoke an lousisikp̄eo guu, lo t̄áagoné.
40 ̄ kusudee m̄ò aà k̄íi, à k̄ùl̄e à wabik̄èwà à mè: Tó ní yei, n̄ȳō to mà ḡō s̄āasai.
41 A k̄è Yesue w̄ēnaū, ̄ à ̄ōo à nàwà à mè: Má yei, ḡō s̄āasai.
42 Weḡoo aà kusu làa, à ḡò s̄āasai.
43 ̄ Yesu aà gb̄àe ḡò̄o, à ḡìè à mè:
44 Nsu o gb̄ēe mao. Ge n̄ nz̄ia lo sa'onae, ní sa p̄ó M̄oizi d̄il̄e o n ḡōa s̄āasai seela ũ gb̄é̄one.†
45 Ké à b̄ò, à ḡè lé ȳápi o'oné. Yápi f̄āaa, ̄ Yesu lí f̄ō ḡè w̄é̄leu gup̄uau lo. lo ku s̄ēu gusaena, ̄ w̄īo b̄o gup̄iiu w̄àò m̄o aà k̄íi.

† 1:44 Lev 14.1-2

2

Gbēkaaūa gbágbáa

(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

- ¹ Gɔɔpla gbɛa Yesu ɛa tà Kapenaũ. Ké wa mà a ku bɛ,
² ɔ wà káaaaàzi dasidasi, gɛkíi kú lɔ baa kpɛɛɛ, àlɛ Lua yá'oné.
³ ɔ wà mòè ní gbēkaaūao, gbɛɔn síiɔ mé aa aà sea.
⁴ Lá aai e sòò Yesuzio dasi yáí, ɔ aa dèdèò musu, aa kpé fɔ gu pɔ Yesu kúu, ɔ aa gbēkaaūapi pɪla wúlea mákɛɛ guu.
⁵ Ké Yesu è aale a náaike, a ò gbēkaaūapie à mè: Ma gbé, n duuna kèma.
⁶ Mɔizi ikoyādanɛdeɔ zɔlea we, aale o ní nɔsɛ guu:
⁷ Bóyáí gbépi lé oi màai? Alɛ dɔɛ ní Luaoɛ! Déme a fɔ duunakēmáí, mé i ke Lua ado bàasio?*
- ⁸ Wegɔɔ Yesu dɔ a nɔsɛ guu làasoo pɔ aale kɛ, ɔ à ní lá à mè: Bóyáí àlɛ làasoo bee taa kɛ á nɔsɛ guui?
⁹ Tó má ò gbēkaaūapie aà duuna kèwà, ge tó má òè aà fɛɛ a mákɛɛ sɛ táa'o, a kpele mé àai?
¹⁰ Má ò màa ké àò dɔ Gbēnazín Né duunakēama iko vɪ tɔɔlɛ laɛ. ɔ a ò gbēkaaūapie à mè:
¹¹ Mále onɛ, fɛɛ n n mákɛɛ sɛ ta bɛ.
¹² ɔ à fɛɛ gɔɔ, à a mákɛɛpi sè bòò gbépii wáa. Yápi bò ní saɛ, ɔ aa Lua tɔbò aa mè: Wi yáɛ taa e yáao.

Yesu Levii sísia

(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

- ¹³ Yesu ɛa bò gɛ ísidalɛ. Wàlɛ mó aà kíi dasidasi, ɔ àlɛ yādané.
¹⁴ Gɔɔ pɔ àlɛ gɛ, à Alafe né Levii è zɔlea a ɔsikpɛu, ɔ a òè: Mɔ temazi. ɔ à fɛɛ tɛaàzi.
¹⁵ Ziewa ké Yesu lé pɔble aà bɛ, ɔsinaɔ ní duunkɛnaɔ lé pɔbleaànaɔ dasidasi ní aà ìwaɔ sãnu. Asa gbé bee taaɔ tɛaàzi dasiɛ.
¹⁶ Falisi pɔ aai Mɔizi ikoyā danéɔ ku we. Ké aa è Yesu lé pɔble sãnu ní ɔsinaɔ ní duunkɛnaɔ, ɔ aa aà ìwaɔ là aa mè: Bóyáí ì pɔble sãnu ní ɔsinaɔ ní duunkɛnaɔi?
¹⁷ Ké Yesu yápi mà, a ònɛ: Gbé gbáa bàa kú ní lòotoooo, sema gyãɛ. Mi mɔ gbēmaao sísiio, sema duunkɛnaɔ.
¹⁸ Zãa Da'ilɛna ìwaɔ ní Falisiɔ lé lɛye, ɔ wà mò Yesu là wà mè: Zãa ìwaɔ ní Falisiɔ ìwaɔ aai lɛye, mé n ìwaɔ lí ye sɔo bɛ?
¹⁹ ɔ Yesu ònɛ: Nɔsɛna gbéɔ lɛye gɔɔ pɔ a kúrnɔ nɔsɛ guue? Aawo! Gɔɔ pɔ nɔsɛna kúrnɔ, aa lɛyeo.
²⁰ A gɔɔ a mɔ ké wa nɔsɛna bɔ ní guu. Gɔɔ bee ɔ aa lɛye sa.
²¹ A mè lɔ: Wili pólɛ dafu di ula zi guuo. Tó wa kè màa, a dafu a sɔɔuɛ, aai kɔ gá, ula zi fɔa i káfi.
²² A mè lɔ: Wili vɛɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, vɛɛ a a pūnaɛ, vɛɛ ní tùupio i ɔkpa pii. Wí vɛɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ.

Kámabogɔɔzɪ

(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

- ²³ Kámabogɔɔzɪ Yesu lé pã blɛ bua. Lá àlɛ gé, aà ìwaɔ lé pówɛna wolo aalɛ só.†
²⁴ ɔ Falisiɔ ò Yesuɛ aa mè: Gwa! Aalɛ yá pɔ wili kɛ kámabogɔɔzɪo kɛ sɔ bɛ?‡
²⁵ ɔ Yesu ní lá à mè: Lá Davidi kè gɔɔ pɔ aapi ní a gbéɔ aalɛ taasikɛ, nɔana lé ní dɛ, i a kyokɛ á èo lé?

* 2:7 Isa 43.25 † 2:23 Iko 23.25 ‡ 2:24 Bɔa 34.21

26 A gè Lua ua sa'onkia Abiataa ḡṡ, ṡ à p̄e p̄ wa kàle Luae sò, ṡ a kpà a gbéṡwa. § Sa'onao bàasio gbēe lí p̄epi so s̄o.*

27 Yesu èa òné l̄ à mè: Lua kámabogṡṡ d̄ile gbēnazina aafia yáie. I ke kámabogṡṡ yáie ṡ à gbēnazina kèio.

28 Ayāmeto Gbēnazin Né iko v̄i kámabogṡṡwa s̄o.

3

1 Yesu èa gè lousisikp̄eu. Gbēe ku we, aà ṡ do imia.

2 Falisio lé Yesu tàasika, tó a su à aà gbágbā kámabogṡṡz̄i, wi e yādaaàla.

3 ṡ Yesu ò gbé p̄ a ṡ imiapie à mè: F̄le m̄ ze z̄a guu la.

4 ṡ à ní lá à mè: Kámabogṡṡz̄i a ze v̄i wà yāmaakea, ge v̄aie? W̄i gbé misi yà, ge w̄i d̄e? ṡ aai yāe oo.

5 Yesu wep̄ānla à ní gwá ní p̄f̄e, asa aà p̄ yà an n̄sesai yáie. ṡ a ò ḡepie à mè: N n̄ opi poo. Ké a p̄o, ṡ aà opi s̄u a gb̄eu.

6 ṡ Falisio ní kí Elodi kpala zenkp̄edeṡ b̄le gè lekpaafi Yesuzi ḡṡ, lá aa ke aa aà d̄e.

Yesu zina gbēn kuēpl̄aṡ d̄ile

(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ní a ìwaṡ nízia ḡané we, aa gè ísidale. ṡ bíla b̄ Galile aa t̄eàazi. Aa b̄ Yude l̄o

8 ní Yelusaleũ ní Ed̄ũ búsuo ní Yuud̄e baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa mò aà kí d̄asidasi, ké aa yá p̄ àle keṡ bao mà yáí.

9 Bílapi yáí Yesu ò a ìwaṡne aa ḡ'ilena s̄ukee, ké wasu naewao yáí.

10 Asa Yesu ìo gbéṡ gbágbā dasie, ṡ gyāeṡ lé naewà dasi ké aa e ṡk̄awà.

11 Táadeṡ s̄o, tó aa aà wep̄a, aai m̄ w̄ule aà aee, aai wiile aa me: Lua Né n̄ ũ.

12 ṡ Yesu ì ḡiné aa o gbé p̄ á d̄e a ũ.

13 Ké Yesu d̄ede s̄isiwa, à gbé p̄ a yeiṡ s̄isi, ṡ aa mò aà kí.

14 ṡ à gbēn kuēpl̄aṡ d̄ile aao kuanṡ, ké àṡ ní z̄i waasokei

15 mé aao táagoamá iko v̄i. A t̄okp̄ané zinaṡ.

16 An t̄on ke: Simṡṡ (Yesu t̄okp̄àè P̄ie),

17 Zebedee néṡ Zaaki ní a d̄auna Z̄āao (Yesu t̄okp̄ané B̄an̄eeḡe, bee mè loup̄naadeṡ),

18 bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Simṡṡ Ḡinz̄iao

19 ní Yudasi Isalioti p̄ b̄ aà k̄peo. ṡ Yesu èa tà be.

Táagoa

(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

20 Bíla èa k̄aa l̄o, ṡ Yesu ní a ìwaṡ aai ze'e baa aa p̄bl̄e.

21 Ké aà daeṡ yápi mà, aa dà aà gbesizeu, asa w̄ale me íana k̄awàe.

22 M̄izi ikoyādanede p̄ aa b̄ Yelusaleũ aa mòṡ mè: Táaṡ kí Beezebu mé diè, ì táagoné ní aà t̄oē.

23 ṡ Yesu ní laai s̄isi à yāta òné à mè: Set̄au a we azia gbéṡ goé?

24 Tó kpaladeṡ íbelesè ní k̄o aa k̄eaa l̄e pla, kpalapi a ḡēḡē?

25 Tó uadeṡ íbelesè ní k̄o aa k̄eaa l̄e pla, uapi a ḡēḡē?

26 Tó Set̄au íbelesè ní azia gbéṡ aa k̄eak̄ōwa, a ḡēḡē, a mid̄e.

27 Gbēe a f̄ ḡe ḡsa gb̄aa kp̄éu à taiinakaè, sema à aà ye ḡia bàasio, i gbasa a aà kp̄e ȳe.

28 S̄iana mále oé, Lua a gbéṡ ké ní ní tàaeṡ ní a t̄o b̄e p̄ aai s̄io píi,

29 āma tó gbé aà Nisina t̄b̄ēs̄i, a aà k̄e, à duuna p̄ lí k̄ém̄áo k̄e.

30 Yesu bee ò ké aa mè a táa ví yáíe.

Yesu daε

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

31 Ké aà da ní aà dāunaɔ kà, aa zè kpeεε, ɔ aa aà gbèa.

32 Wa kálea liaaaàzi dasidasi, ɔ wa òè wà mè: Gwa! N da ní n dāunaɔ ze kpeεε, aale n gbεa.

33 ɔ à mè: Deɔn ma da ní ma dāunaɔ ũi?

34 ɔ à wepã gbé pò kálea liaaaziɔla à mè: Ma da ní ma dāunaɔn ke.

35 Luapɔεãkenaɔ mé ma dāuna ní ma dāeo ní ma dao ũ.

4

Pówenkeεεa

(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

1 Yesu èa lé yādané ísida saε. Wà kàaaaàzi dasidasi, ɔ à gè zòle gó'ilenau ía, dasipi kálea n̄pii ísida gōsòle.

2 A yādādané ní yāεεũanεo dasi. Lá àle dadané à mè:

3 A swákpa! Zεε mé kú à bò gè pówenakeεεi.

4 Lá àle keεε, ɔ a keεɔ lèle zé guu, bāɔ mɔ blè.

5 A keεɔ lèle gbεεεna musu, gua pò tɔle gèleuo, ɔ aa bòle gōɔ, ké tɔle gèele weo yáí.

6 Ké íatē fēle, ɔ aa tekù aa giigàga, ké aa zína v̄io yáí.

7 A keεɔ lèle le guu, ɔ le fēle nàemá, aai ne'io.

8 A keεɔ s̄o aa lèle tɔle maa guu. Aa bòle aa zōkù aa ne'í. A keεɔ káflakè baakwikwi, keεɔ bààɔbaaɔ, keεɔ basɔbasɔ.

9 ɔ Yesu mè: Gbé pò n̄se ví aà yápi ma.

10 Ké Yesu gònέ we, a ku ado, ɔ aà zína gbēɔn kueplao ní aà íwaɔ mò yápiɔ mi gbèawà.

11 ɔ a òné: A kpala pò b̄o Lua kíi asii d̄oa zé ví, āma mi yápii o gbé kíniɔne ní yāεεũaoε,

12 ké aa webiibii p̄e'esai

mé aa swákpakpa yāmasai,

ké aasu ze ní Luao, i s̄uukεín̄ɔo yáí.*

13 ɔ Yesu ní lá à mè: A yápi d̄oa? Kpelewa á a kíniɔ ma bi?

14 A ma! Zεepi Lua yá ɔ àle keεε.

15 Gbēεɔ de lán pówena pò lèle zé guuwaε, gu pò wà Lua yá kèεεu. Tó aa mà, ɔ Setāu í m̄o Lua yá pò wa kèεε ní guupi símá gōɔ.

16 Gbēεɔ de lán pówena pò lèle gbεεεna musuwa. Tó aa Lua yāmà, aai sí ní p̄ɔnao gōɔ.

17 Ama lá aa zína v̄io, ɔ aali ke gɔɔplao. Tó wà ní wetã ge wà íadámá Lua yá yáí, aai fu gōɔε.

18 Gbēεɔ de lán pówena pò lèle le guuwaε. Aa Lua yāmà,

19 āma aai aafia kàake, àizeε í ní s̄o ble mé aai pò kíniɔ niaka, ɔ yá beeɔ í gupa Lua yápiɔ, à gō àisai.

20 Gbēεɔ de lán pówena pò lèle tɔle maawaɔwa. Aai Lua yāma, aai sí, ɔ aai káflake, an keεɔ baakwikwi, keεɔ bààɔbaaɔ, keεɔ basɔbasɔ.

Yāεεũa ní kpala pò b̄o Lua kíi

(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu òné: W̄ili filia na wà p̄ena kùlεwào. W̄ili dile lii z̄ieo. Bábana ɔ w̄i diwào lò?

22 P̄e ku ulεa ké à gí b̄oi gupuauo. Asiie ku ké wà gí maio.

23 Gbé pò n̄se ví, aà swákpa yápi ma.

* 4:12 Isa 6.9-10

- 24 A òné lɔ: A laaidɔ yá pɔ ále mawa. Zaa pɔ á dàuné, bee Lua a daué sɔ, i ɛa káfíé.
 25 Gbé pɔ pɔ ví ɔ Lua a ɛa káfíé. Gbé pɔ pɔe vío, baa a yɔɔna pɔ a ví Lua a siwàe.
 26 A mè lɔ: Kpala pɔ bɔ Lua kíi de lán pówena pɔ gbé kèele buawae.
 27 Gwáasina ní fāaneo àle i'on nò, a b́een nò, pówenapi í bɔle í zɔɔkū, gbépi lío dɔ lá í keo.
 28 Tɔɔle mé í to à ne'í ní aziao. I kakpa giae, a gbea í nɔsi, a gbea ɔ í pia.
 29 Tó à mà, ɔ wí ḱé ní kɔmao, asa a kekεgɔɔ mé kà we.†
 30 A mè lɔ: Kpala pɔ bɔ Lua kíi dea ni? Bó wa leεūòì?
 31 Doe ku lán εfɔwa. A tɔgɔɔ a wéna kele de pówena pɔ kú dúnia guuɔla píi.
 32 Tó wa t̀ sɔ, í bɔle à zɔɔkū de dò buiɔla píi. I gɔn géeleɔ pápa, bāo iɔ kaka a láu.
 33 Yesu Lua yá'òné dasi ní yáleεūa bee taao lá aa fɔ ma léu.
 34 I yá'oné yáleεūsaio. Tó à g̀ ní a íwao nt́eε, ɔ í yápii bɔɔlekené.

Yesu zàa'iana zεa
 (Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

- 35 Gɔɔ doupi zí oosi Yesu ò a íwaone à mè: Wà bua baale.
 36 Lá Yesu kú gó guu, aa g̀euaano aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleɔ gèrino.
 37 ɔ zàa'ian gbāa f́ele. I lé gó zāampapa, àle ká a guu e a ye pai.
 38 Yesu kú gò pɔɔkpe, àle i'o, aà mi di míbɔɔwa. ɔ aà íwao aà vù aa òè: Metulu! Ké wále gaga, àle kàadanlao lé?
 39 ɔ Yesu f́ele gí íanae, a ò íe à mè: Níle! Zùuke we! ɔ íana kpàle, gu kè kílíkili.
 40 ɔ à ní lá à mè: Akεa á sea ví màai? Asi ále ma náaike e tiaoa?
 41 ɔ aa g̀ bíli guu, aale kɔ lala aa mè: Dén gbépi ũ sai? Baa íana ní ío aai aà yámae.

5

Táaɔ dia sàwawane
 (Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

- 1 Aa kà Gadala bùsuu ísida baale.
 2 Ké Yesu bɔ gó guu g̀ɔɔ, táadee bɔ gevíkii à mò daiaàle.
 3 Ío ku gbè'ε pɔ de mia ũ guue. Baa mɔdaona lí fɔ aà kù lɔo.
 4 Asa wíɔ aà ye ní mɔdaonaɔ, wíɔ aà daliu mɔɔmɔɔe, āma í mɔpiɔ kékéε, í lípiɔ gboogboo. Gb́ee gbāa i ka à aà zùukeo.
 5 Gwáasina ní fāaneo píi ío bebe gevíkii ní s̀s̀ípɔleɔe, ío wiile, ío azia lili ní gbεo.
 6 Ké à Yesu è káaa, ɔ à bàalè mò wùle aà ae.
 7-8 ɔ Yesu mè táapi gowà, ɔ à wii gbāa lè à mè: Yesu, Lua Musude Né, bóme wá daaai? Ma nanε Luazi, ínsu nì ma wetāo.
 9 ɔ Yesu aà là à mè: N tón kpelewai? ɔ a wèwà à mè: Ma tón Dasi, asa wá dasie.
 10 ɔ aa awakpà Yesue maamaa aa mè asu ní yá ní b́le bùsupiuo.
 11 Gɔɔ bee sàwakusan waiɔ ku we, aale pɔble s̀s̀ípɔleu.
 12 ɔ táapiɔ wabikè Yesuwa aa mè: Wá gbaε sàwawo guu wà diné.
 13 Yesu ní gbá zé, ɔ táapiɔ gò g̀εpiwa aa dì sàwapiɔne. ɔ sàwa wai pɔ kà àaa kwi taawapiɔ wí ní bao, aa píla sòonawa aa sí ísidau, ɔ aa gàga we.
 14 ɔ an dānaɔ bàalè gè yápi oiné wéleu ní bualouɔ. ɔ wà b̀le gè yá pɔ kèpi gwai.
 15 Ké aa mò Yesu kíi, aa g̀ε pɔ táa diè dasi yāapi è z̀leεa we, a ula daa, aà íanapi wèewà, ɔ vía ní kú.
 16 Gbé pɔ yápi è ní wéoo yá pɔ táadepi ní sàwawo lè dàu aa siuné.
 17 ɔ wà wabikè Yesuwa aà bɔné ní bùsuu.
 18 Ké Yesu lé g̀ε gó'ílεna guu, g̀εpi wabikèwà à e taaano.

† 4:29 Yoe 4.12-13

19 Yesu i weio, a òè: Ta n be n gbéó kǐi, ní yá pó Dii kène oné pii ní lá à wēnadōneo.

20 Ǿ gōepi tà, àle yá pó Yesu kèe kpàwake Wélemenkwi būsuu, ǿ yápi kè gbépiiē dabuyā ũ.

Zailu né vua ní nǿe pó ǿkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu èa bùa ísidawa ní góo, ǿ wà kàaaaàzi dasidasi ísidale.

22 Lousisikpe gbēzōo Zailu mò we. Ké à Yesu è, à wùle aà gbázi,

23 ǿ à awakpàè maamaa à mè: Ma nenǿena lé kāsānake. Mǿ ñ ǿnawà aà gbágbā, iǿ ku.

24 Ǿ Yesu dāaàno zéu. Bíla teaàzi, aale naewà.

25 Nǿee ku we, au lé bǿlewà à kà wèe kuepla.

26 Èsedeǿ aà dà taasiu maamaa, à a ǿa blè pii. I aafia'eo, i kèkè àǿ ká'ilèe.

27 Ké à Yesu bao mà, ǿ à bíla kèaa à sǿaàzi aà kpe oi. Ǿ à ǿkà aà ulawa,

28 asa à mè: Baa aà ula, tó ma ǿkàwà, má gbágbāe.

29 Ǿ aà aubǿleapi zè gōo. A dǿ a me guu ké a gbágbā ní a gyāpio.

30 Wegōo Yesu dǿ aziawa ké gbāa bǿagu, ǿ à lili bíla guu à mè: Déme ǿkà ma ulawai?

31 Ǿ aà iwaǿ òè: N è lá bíla lé naema, ǿ níle me déme ǿkàmaia?

32 Ǿ Yesu wēpà bílaa ké à gbé pó yápi kè e.

33 Nǿepi lé lualua ní víao, asa a dǿ yá pó kè a me, ǿ à mò wùle aà gbázi, à a síana òè pii.

34 Ǿ Yesu òè: Nǿe, ma náai pó ní kè mé n gbágbā. Ta be aafia, n gyāpi wēeman we.

35 Lá Yesu lé yá bee o, wà bǿ lousisikpe gbēzōopi be wà mò wa òè: N népi kèsai. Nsu tákpa metuluzi pǿo.

36 Ama Yesu i swáse ní yáio. A ò gbēzōopiē: Nsu to n sǿ vío, ma náaike lé.

37 I wei gbēe gé zèieo, sema Pièe ní Zaakio ní Zaaki dāuna Zāao.

38 Ké aa kà gbēzōopi be, Yesu è aà be lòo, wàle ǿǿ, wàle búbuape maamaa.

39 Ké à gè kpéu, à ní lá à mè: Bóyái á kǐi dǿ, ále ǿǿbi? Népi i gao, àle i'oe.

40 Ké aale aà ke pǿpǿo, ǿ à ní yá ní bǿle pii. Ǿ à népi de ní aà dao sè ní gbé pó aa mò sānuo, à gèǐno gu pó népi kuu.

41 Ǿ à aà ǿ kǐ a òè: Talita kuū! (Bee mè nenǿena, má òne fele.)

42 Wegōo népi fèle tǿa'ò, asa aà wē kà kuepla. Yápi ní kú gbāa maamaa.

43 Ǿ Yesu gǐné fiáfia aasu o gbēe mao. Ǿ à mè wà pǿblea kpawà.

6

Nazal tideǿ Yesunaaikēsai
(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu bǿ we à gè gu pó à neblèu. Aà iwaǿ gèaàno.

2 Ké kámabogōōzi kà, ǿ àle yādané lousisikpeu. Gbé dasi pó aa aà yāmàǿ bílikè aa mè: Mǿkǐi gbépi yápiǿ sèui? Ǿno kpele a è, ǿ àle dabudabu bee taaǿ kei?

3 Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simōoó vǐin weo lò? Aà dǿe kúwanǿ keo lé? Ǿ bee tò aai aà náaikeo.

4 Ǿ Yesu òné: Anabi líǿ beēsaiio, mé i ke aà be wéleu ní aà daǿo ní aà uadeǿ kǐio bàasio.

5 Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyāe pó à ǿnámá à ní gbágbāeǿ bàasio.

6 Lá aai aà náaikeo, an yá bǿ aà sae maamaae.

Yesu a iwa gbēon kueplao zia plapla
(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ǿ à gè wéle ní wéle, àle yādané.

7 Ǿ à a gbēon kueplao sísi à ní zǐ gbēon plapla, à táagoa gbéǿwa iko kpámá.

8 A òné aasu pɔe se aa geòo, kùsúa ge babalabɔɔ ge ɔsɔgbena, sema gopana.

9 A mè aa kyalekpa, āma aasu ulada mèn plao.

10 A òné ɔ: Gu pɔ a pilau, àɔ ku we e à ge bɔɔ wélepi guu.

11 Gu pɔ wi gbāakpauázio, mé wi á yāmao, tó ále tá, à kɔɔlemá an toa ní Luao seela ũ.

12 ɔ aa dàzeu. Aa nòselilea kpàwakè gbéɔne,

13 aa táagòné dasi, aa nísimàma gyāeɔwa dasi, aa ní gbāgbā.

Zāa Da'ilena gaa

(Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yápiɔ mà, asa Yesu tó liguae. Gbēeɔ mè Zāa Da'ilena mé bò gau. Bee yáí à gbāa'è, àle dabudabuke.

15 Gbēeɔ lé me Eliae, gbēeɔ lé me ānabiε lán ānabi yāaewa.

16 Ké Elodi mà à mè: Zāa pɔ ma aà mi zò mé vù.

17-18 A mɔ lè Elodi doupi mé a dāuna Filipi nɔ Elodia síwà a sè yāa. Ké Zāa ɔ oè aà dāuna nɔ siawà maaɔ, * ɔ Elodipi tò wà Zāa kù wà mɔkàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yáí.

19 Elodia sɔ a Zāa kpēne kúa, a ye à aà de, āma i ze'eo,

20 asa Elodi dɔ ké Zāaá Lua gbé zálalae, ɔ ɔ viakeè, ili tó wà íadawào. Tó à gè aà yāmai, làasoo ì gēaague. N beeo ɔ ye faaiboaaànci.

21 Elodia ze'è Elodi ia dikpɛgɔɔzi. Elodi gbāadeɔ ní sosa gbēzɔɔ ní Galile gbé gbiao kàaa pɔnablewa.

22 ɔ Elodiapi nenɔe gè ɔwà. A kè Elodie na ní a nibɔɔ píi, ɔ kípí ò népie: Pɔ pɔ ní yei ò a wabikea, má n gba.

23 ɔ à èa òè: N ma iao pɔ pɔ ní a wabikèa píi, má n gbae, baa ma kpala guoe.

24 ɔ népi bò gè a da là à mè: Bó má a wabikewài? ɔ aà da òè, Zāa Da'ilena miε.

25 Wegɔɔ à èa sù ní wāao, a ò kíaε: Zāa Da'ilena mi má ye ò ma gba pelentiu la tiatia.

26 ɔ kí pɔ yà dúuduu, ɔ i fɔ gí ɔo lé pɔ á gbè nibɔɔ wāa yáí.

27 ɔ kípí a dɔaie zì gɔɔ, a òè aà ge aà mi se mɔɔ. ɔ à gè aà mi zò kpéu,

28 a dà pelentiu, à mɔ kpà népiwa, ɔ a kpà a dawa.

29 Ké Zāa íwao yápi mà, ɔ aa mò wà aà ge sè aa vī.

Blekpaa bilawa séia

(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zāa 6.1-15)

30 Zinapiɔ sù Yesu kíi, ɔ aa yá pɔ aa kèɔ ní yá pɔ aa dānéɔ òè píi.

31 Wàle mɔ, wàle tá, ɔ Yesu ní a gbéɔ aai ze'e baa wà pɔblèo dasi yáí. ɔ a òné: A mɔ wà gé gusaena wátēε, wí kámabo yɔɔ.

32 ɔ aa gè gó'ilenau aa dàzeu, aale gé gusaena rítēε.

33 Ké gbéɔ ní gea è, aa ní dɔ, ɔ bɔa wéle píi guu wà bàalè dāané we kèse.

34 Ké Yesu bò gó guu, à bíla è, ɔ aa kèè wēnaũ, asa aa de lán sã pɔ aa dāna víoɔwae.† ɔ àle yādadané maamaa.

35 Ké íatē bùsa, ɔ aà íwao sšàazi aa mè: Guéá sēgbāε mé íatē i gɔ bíla ɔo.

36 Gbéɔ gbaε aa ta bualoũ ní zšewia pɔ kú kái laɔu, aai pɔ wele lú aa ble.

37 ɔ Yesu a zāsímá à mè: A pɔ kpámá aa ble. ɔ aa òè: N ye wà ge pēε lu ánuusu ɔwatē àa do, wí mɔ kpámá aa ble yà?

38 ɔ Yesu ní lá à mè: Pēε mèn ũma á vīi? A ge gwa. Ké aa kà, aa mè: Pēε ku mèn sɔo ní kpɔo mèn pla.

39 ɔ a òné: A gbéɔ zšlezšle sèbɔɔwa booloboolo.

40 ɔ aa zšlezšle gā ní gāo, booloeɔ gbēɔn basɔo, booloeɔ gbēɔn blakwi.

* 6:17-18 Lev 20.21 † 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17

41 Ǿ Yesu p̄e mèn sɔo ní kpò mèn plapio sè, à wesè musu à báaadàu. Ǿ à p̄epi è'e kpà a ìwaɔwa, aa bìile gb̄épiɔne. Ǿ à kpò mèn plapio kpaalèné mípii.

42 Ampii aa pòblè wà kà.

43 Ǿ wà p̄e miɔnaɔ ní kpò k̄ini pò ḡò s̄èle gbí kuεpla pai.‡

44 Ḡs̄e pò aa pòblèɔ gb̄eɔn òaasɔsɔo l̄eε s̄oε (5.000).

Yesu t̄aa'oa isidaa

(Mat 14.22-36, Z̄aa 6.16-21)

45 Ǿ Yesu n̄e a ìwaɔwa ḡò aa ḡe gó guu aa d̄aaε Besaida ísida baale e àò bíla gbaε.

46 Ké à lezà gb̄éɔwa a làa, Ǿ à d̄e s̄is̄iwa, à gè wabik̄ei.

47 Iat̄e ḡe kp̄eú gó'ilena kú isidaa mé Yesu kú s̄is̄ia ado.

48 Ǿ a è gofla lé ìadamá, ké ìan gb̄aa lé ḡiné yáí. Guf̄e Ǿ à gè ní k̄í, àle t̄aa'o ía, Ǿ a kè lá á ye ḡm̄awa.

49 Ké aa aà è, àle t̄aa'o ía, aale e gyaadeε, Ǿ aa wiilè.

50 Ké aa aà è mípii, gili ḡèngu. Ǿ Yesu òné ḡò: A s̄d̄ile, máme. Asu to vía á k̄u.

51 Ké à ḡe gó guu, Ǿ ìana làa, Ǿ yápi ní kú gb̄aa,

52 asa an wé i k̄e p̄e yá musuo, ké aa n̄se vío yáí.

53 Ké aa bùa baa aa kà Genεzaleti, Ǿ aa godò we.

54 Ké aa b̄le gó guu, wà Yesu d̄ò ḡò,

55 Ǿ wà bàalè gè bùsupi k̄eε, wà gȳe s̄èle ní mák̄eεo, gu pò wa mà a kuu píi w̄o m̄oè.

56 Gua pò à ḡe píi, z̄εwiaɔ ge m̄εwiaɔ ge bualoũ, w̄o m̄oè ní gȳe, w̄o ní k̄ale ḡaaε, Ǿ w̄i wabik̄ewà aà to aa ɔk̄a baa aà ula léwa. Ǿ gb̄é pò ɔk̄awàò ì gb̄ágb̄a píi.

7

Fel̄kaaȳa

(Mat 15.1-9)

1 Falis̄o ní M̄ozi ikoȳadan̄e pò aa b̄o Yelusaleũe m̄o Yesu k̄í.

2 Aa è aà ìwaε lé pòble ɔpia ní gb̄ab̄o'io sai.

3 Asa Falis̄o ní Yudaɔ píi aa ní deziɔ fel̄kaaȳa k̄uaε, aali pòble ɔpia ní gb̄ab̄o'io saio.

4 Aali su ní εleɔ aa pòblè zu'osaio. Aa fel̄kaaȳa p̄aleɔ k̄ua dasi. Beewa aai gb̄ab̄o imib̄o ní taɔ ní oɔne.

5 Ǿ Falis̄o ní M̄ozi ikoȳadan̄epiɔ Yesu là aa m̄e: B̄ȳai n ìwaɔ líɔ wá deziɔ fel̄kaaȳa k̄ua ni? Aai pòble ɔpia ní gb̄ab̄o'io saie.

6 Yesu w̄emá à m̄e: A m̄aflideɔ, Isaia d̄aa á yá'ò wásawasa, lá a k̄e láuwa à m̄e: Buipi ì ma kp̄ela ní léoε,

an s̄o kua b̄o.*

7 Aai ma sísi p̄e,

gb̄enaz̄ina ikoȳa Ǿ aai dané.

8 A p̄ak̄pà Lua ikoȳai, Ǿ á gb̄enaz̄ina fel̄kaaȳa k̄ua.

9 Ǿ Yesu òné b̄o: A p̄aa Lua yáa ké à e àò á fel̄kaaȳa k̄ua maan wea?

10 M̄ozi m̄e àli misiile á de ní á daoε.† A m̄e b̄o, gb̄é pò a de ge a da kp̄eb̄ò, wà ade de.‡

11 Ap̄i s̄o i m̄e tó gb̄é ò a de ge a daε pò pò á v̄i à d̄oɔrl̄eá K̄oɔbanie,

12 a z̄e v̄i à a de ní a dao kp̄elað b̄o. (K̄oɔbani bee m̄e, à Lua gbà.)

13 Beewa i Lua yá b̄aε á fel̄kaaȳa pò i dadané yáí. Yá bee taɔ Ǿ i ke dasi.

Yá p̄o ì to wà gb̄ale

(Mat 15.10-20)

14 Ǿ Yesu èa bíla laai sísi à m̄e: A swákpa à ma ȳama, ápii.

‡ 6:43 2Kia 4.42-44 * 7:6 Isa 29.13 † 7:10 B̄a 20.12 ‡ 7:10 B̄a 21.17

- 15 Pɔe ku ké à gẽ gbé guu à to aà gbãleo. Pó pó bò gbé guu òmɛ ì to aà gbãle.
 16 Gbé pó nòse ví aà yápi ma.
 17 Ké à bíla tò we, à tà be, ò aà ìwao yápi mi gbèawà.
 18 A òné: Apio, i ònòkū sōoa? Ké pɔe ku à gẽ gbé guu à to ade gbãleo, á dōo lé?
 19 Pópi lí gẽ aà sō guuo, sema aà gbɛeu, ò ì a bíikpɛkɛ. (Màa Yesu gbãbò ble píie.)
 20 Ǿ à mè: Yá pó ì bɔ gbé guu mé ì to ade gbãle.
 21 Za gbēnazina sō guu ò làasoo vāi ì bɔu: Káaluakaa, kpáí'oa, gbēdea,
 22 gbāsikɛa, bíi, nòsevāi, mɔafili, wisaiyā, wɛbɔbɔa pói, gbésōsōa, makamaka ní misaiyāo.
 23 Yāvāipio ì bɔ gbēnazina sō guue píi, ò ì to aà gbãle.

Buipale nɔe wabikɛa
 (Mat 15.21-28)

- 24 Yesu bò we à gè Tii būsuu, ò à pīla uaeu. A ye wà a dōo, āma ìli e ùleo.
 25 Nɔe pó a nenɔena tǎa ví Yesu bao mà gǔò, ò à mò wùle aà gbází.
 26 Nɔepiá buipáleɛ, wà aà ì Silifinisi būsuuɛ. A wabikè Yesuwa aà tǎa goe a néwa.
 27 Ǿ Yesu òè: To wà ble kpá néowa gīa, asa a maa wà néo ble se wà zu gbēɔnɛo.
 28 Ǿ nɔepi a zāsìwà à mè: Dii, baa gbē pó wùleańziò ì néo ble kasonaò pɛɛɛɛ.
 29 Yesu òè: N yáwea maa yáí, tá, n né tǎa gòwà.
 30 Ké à kà be, à a né è wùlea pɛwa, táapi gòwà síana.

Swádo gbágbaa

- 31 Ǿ Yesu fɛle Tii būsuu à gè Sidō, ò à bòle ní Wélemenkwi būsuo e à gè kà Galile ísidai.
 32 Ǿ wà mòè ní swádo pó yā'o zí'uaànɔo, wà wabikèwà aà ɔnawà.
 33 Yesu bɔaànɔ bíla guu mípla, à ɔtona pèpe aà swáú. Ké à lé'i kè a ɔwa, ò à kà aà lénawa.
 34 A wesè musu à wè fɛɛɛ, ò a òè: Efata. (Bee mè wɛ.)
 35 Wegɔò gɔɛpi swá wè, aà léna gòle, ò à yá'ò wásawasa.
 36 Yesu ò gbēɔne aasu o gbēe mao, āma aa gè lé a kpàwakené maamaa de lá à gínéla.
 37 Yápi òmá maamaa à kè zài, ò aa mè: Aà yápii kea ìo maaɛ. I to baa swádoò yáma, mé ì to lénanaaleadeò yá'o.

8

Blekpa bilawa plaade
 (Mat 15.32-39)

- 1 I gɛgɛo bíla èa kàaaaazi bɔ. Aa pobleae ví bɔo, ò Yesu a ìwao sísi a òné:
 2 Gbépio kèmeɛ wēnaū, asa a gɔò àaɔn la ké aa kumanɔ, aa pɔe ví aa ble bɔo.
 3 Tó ma ní gbáɛ aa ta be ní nɔanao, an yèɛɛ a láa zé guue, asa an gbēɛo bókíi zǎɛ.
 4 Ǿ aà ìwao aà là aa mè: Mákíi wa ble eu sēgbāu la à gbépio kái?
 5 Ǿ Yesu ní lá à mè: Pɛɛ mèn ūma á víi? Aa mè: Mèn soplaɛ.
 6 Ǿ a ò bílaɛ aa zòle tɔle. Ǿ à pɛɛ mèn soplapi sè à sáaukpà, a è'ɛ kpà a ìwaoɔwa aa kpaale bílaɛ, ò aa kpaalèné.
 7 Aa kpò nénaò ví yɔò bɔ. Ké à báaadàu, a òné aa ɛa bee kpaalèné bɔ.
 8 Ǿ aa blè aa kà, ò wà a miɔna pó gǔò sèle sò sopla.
 9 Gbépio kà òaasɔsɔo lɛɛ síiɔ (4.000) taawa. Ké Yesu ní gbáɛ,
 10 ò à gè gó'ilena guu ní a ìwao, aa gè Damanuta būsuu.

Falisiò seelagbɛaa
 (Mat 16.1-12)

- 11 Ǿ Falisiò mò lé lekpaakeaànɔ, aale líkpalɛwà, aale wɛɛɛ aà seelakené ní Lua gbāao.

12 Ɔ à wè fèèè à mè: Bóyáì gbāgbēō lé seela wèlèai? Siana mále oé, má seelae ke gbāgbēōneo.

13 Ɔ à ní tó we, à èa gè gó'ílèna guu à tà baale.

14 A sà aà ìwao gu aa pèè kùsūa sé. Pèè mèn do mé gòné gó guu.

15 Ɔ Yesu lèdámá à mè: Aó kú ní laaio. A laaika Falisio ní Elodio pèèèè'èsei.

16 Ɔ aale okōè aa mè: Ké wá pèè vío yáí a òi màa.

17 Yesu dòmá, Ɔ à ní lá à mè: Bóyáì ále o ké á pèè vío yáíci? E tia á wé i kē á dōoa? A nòse víoa?

18 A wé ví, ili gu'èoa? A swá ví, ili yāmaoa? Yāe lí dōáguoa?*

19 Ké ma pèè mèn soo è'è má kpà gbēon òaasosoo lèè soowa (5.000), a a miōna sèle gbí ūma ní? Aa wèwà aa mè: Gbí kuèplae.†

20 Yesu èa ní lá à mè: Ké ma pèè mèn sopla è'è má kpà gbēon òaasosoo lèè síiōowa (4.000), a a miōna sèle so ūma ní? Aa wèwà aa mè: Sò soplae.‡

21 Ɔ a òné: E tia á wé i kēoa?

Besaida vĩa gbágbaa

22 Ké aa kà Besaida, Ɔ wà m̀è ní vĩa, wà wabikèwà aà okāwà.

23 Ɔ à vĩapi kù a owa, à b̀òààno wénkpe. A lé'i kè aà wéwa à onàwà, Ɔ à aà là à mè: Nlè gu'ea?

24 Ɔ gōèpi wèsè musu à mè: Mále gbéō e, aa de lán lío mé lé taa'o'owa.

25 Ɔ Yesu èa onà aà wéwa lo. Ké gōèpi wèbii, Ɔ aà wé wè, àle pópíi e sa wásawasa.

26 Ɔ Yesu aà gbàè be à mè: Nsu b̀ole wéle guuo.

Pièè Yesu Mesiikè oa

(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

27 Ké Yesu lé gé ní a ìwao Sezale Filipi bùsu zōewiao guu, Ɔ à a ìwao là zé guu à mè: Dé wàle o má de a ūi?

28 Aa wèwà aa mè: Gbēō ì me Zāa Da'ilènae, gbēō ì me Elia. Wí èa me lo ānabi yāaen n ū.§

29 Ɔ à ní lá à mè: Apio sō, dé i me má de a ūi? Pièè wèwà à mè: Mesiin n ū.

30 Ɔ Yesu ní lepàpa aasu o gbēe mao.

31 Ɔ à nà yādaanéwa à mè: Sema Gbēnazin Né taasikè maamaa, gbēzōō ní sa'onkiaō ní Mōizi ikoyādanedeo giaàzi, wi aà de, a gōo àaōde zí i vu.

32 A yápi òné wásawasaè, Ɔ Pièè gèaàno gusaè, àle giè.

33 Ké Yesu líli à a ìwao gwà, Ɔ à gí Pièèè à mè: Gomèè we Setáu! Lua làasoo lé d̀òaanèo, sema gbēnazina pó.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

34 Bee gbèa Yesu bíla laai sísi ní a ìwao, a òné: Tó gbé ye ke ma ìwa ū, aà gi azía wēnii, i a lipāakōa sé, i temazi.

35 Gbé pó ye àò a wēni kūa, a kua a wēnipiwaè. Gbé pó gí a wēnii ma yáí ní ma baona yáo lo, ade mé aò ku.

36 Tó gbé g̀è dúnia búu ví mé à kua ziawa, bó ài bee víi?

37 Bó gbé a flaboò à zia'ei?

38 Tó gbé zèamanò ge ní ma yáo widè gbāgbē duunde luanaaikensaiò guu, Gbēnazin Né a zèaàno wide sōè, gōo pó a m̀o a Mae gawí guu ní a malaikaò.

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

9

- 1 Ǿ a òné: Siana mále oé, gbé pò kú lae ga kía pò Lua kpà mɔa ní gbāao esaio.
 2 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ní Zaakio ní Zāao sè à dèdèíno gbèsísi lɛsíwa rítɛɛ. Ǿ à lí ní wáa,
 3 àà pɔkasao lé tekɛ púntaitai. Gbɛɛ ku dúnia guu ké a fɔ pò pí à puakū màao.
 4 Bee kpɛ Elia ní Mɔizio bò mòmá, aale yá'o ní Yesuo.
 5 Ǿ Piɛɛ ò Yesue: Dii, wá kua la maaɛ. Wà lákpe dɔ mèn àaɔ, n pò do, Mɔizi pò do, Elia pò do.
 6 A dɔ lá ále oo, asa vía ní kú maamaaɛ.
 7 Luabɛpuana pila kùníla, ɔ aa lɔɔe mà a guu à mè: Gbɛɛ beeá ma Né mènɔna yenzideɛ, à àà yāma.*
 8 Kándo gòò ké aa gugwàgwa, aai gbɛɛ e lɔo, sema Yesu ado.
 9 Ké aale pila gbèsísi piwa, ɔ Yesu òné aasu yá pò aa èpi o gbɛɛ mao e Gbɛnazin Né ge bɔɔ gau.
 10 Aa yápi kūa, ní beeo aale kɔ lala aa mè: Bɔa gau yá bee dea ni?
 11 Ǿ aa àà là aa mè: Bóyái Mɔizi ikoyādanedeɔ ì o Elia mé a dɔaa mɔi?†
 12 A wèmá à mè: Elia a dɔaa mɔ, i yápii kɛkɛ zéze, āma ké a kēa láu wà mè wa saka Gbɛnazin Négu, i taasike maamaa sɔ bɛ?‡
 13 Mále oé, Elia mò kò, ɔ wà ní pɔeā dàè lá wà àà yá'ò taalauwa.

Yesu nɛgɔɛ táade gbágbāa
 (Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

- 14 Ké aa sù ní gbé kɔnɔwa, aa è bíla liaanzi mé Mɔizi ikoyādanedeɔ lé lɛkpaakeíno.
 15 Ké bíla Yesu è, àà yá bò ní saɛ, ɔ aa bàalè gè fɔkpàwà gòò nípii.
 16 Ǿ à a ìwao là à mè: Bó lɛkpaá ále kɛíno?
 17 Ǿ gbé pò kú zā guue wèwà à mè: Dii, ma mɔne ní ma néoe, taa mé àà léna nàale.
 18 Tó à dèdèwà, ì àà nɛ zíleɛ, ɔ ìbò lé'ifula bɔle, ìbò swaalɔlɔkɔwa, ì gbágbā tɛlele. Ma mɔò n ìwaoɛ aa táapi go, ɔ aa fùa.
 19 Ǿ Yesu òné: Gbágbɛ luanaaikensaiɔ, máo kúáno e bɔɛ ni? Máo menakeáno e bɔɛ ni? A mɔmɛɛ ní népio la.
 20 Ké wà mòòè, ké táapi Yesu è gòò, ɔ à népi zìazia à àà pàle zíle kpèbaũ. Ǿ àle gbeembo, àle lé'ifula bɔle.
 21 Yesu népi mae là à mè: A àà lè màa za bɔɛ ni? A wèwà à mè: Za àà néfɛnen zíle.
 22 Ìbò àà zu té ní ío guu mɔmɔɔɛ, ìbò ye àà deɛ. Tó rýɔ fɔ ìbò pɔe kɛ, wá wɛnagwa, ní dɔwále.
 23 Yesu òè: N mè tó má fɔè lò? Yápii zɛví gbé pò lé ma náaikɛɛ.
 24 Ǿ népi mae ò gòò: Má n náai ví. N n náai pò lé késāa káfmɛɛ.
 25 Ké Yesu è bíla lé naemá, à gí táapie à mè: Taa swádo, mále onɛ, go népiwa. Nsu ea suwà lɔo.
 26 Ǿ táapi wiilè à àà zìla pāsípāsí, ɔ à gòwà. Népi gò lán gewa, ɔ gbé daside mè à gàɛ.
 27 Ǿ Yesu àà kù a ɔwa à àà fèle, ɔ à gò zɛa.
 28 Ké Yesu gè ua, zìloe kúno lɔo, ɔ àà ìwao àà là aa mè: Bóyái wa fua táapi goi?
 29 Ǿ a wèmá à mè: Wabikɛa ado mé ì fɔ taa bee taa go.
 30 Ké aa bò we, ɔ aa pà Galilea. Yesu ye wàɔ a kúkú dɔo,
 31 asa àle yádada a ìwaoɛɛ. A òné: Wa Gbɛnazin Né kpámá, wi àà de, i vu a gɔɔ àaɔdezi.
 32 Aai àà yápi midɔo, mé aa yápi laawà víakè.
- Tɛa Yesuzi lán néɔwa*
 (Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)
- 33 Ǿ aa kà Kapenaũ. Gɔɔ pò a ku bɛ, à a ìwao là à mè: Bó lɛkpaá ále kɛ zé guui?

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Soũ 22.1-18

34 Aa nì kpàuu, asa zé guu aale lekpaake denla yá musue.

35 Ǿ à zòle à gbèon kuεplapiò kàaa à mè: Tó gbé ye ke mide ũ, aàò késāa gbépiizi, i ke an baade píi donlede ũ.

36 A né se zè ní ae, ǿ à aà se kpà a kùe a òné:

37 Gbé pò nées beeo do dile ma iwake yáí, ade ma dileε. Gbé pò ma dile sō i ma dile madoo, à gbé pò ma zí dile sōε.

38 Ǿ Zāa òè: Dii, wa gbēe è, àle táago ní n tóo, ǿ wá ye giè, asa wá gbé no.

39 Ǿ Yesu mè: Asu gièo, asa gbēe a fǿ dabudabuke ní ma tóo, a ea ma tobēesi gǿo.

40 Gbé pò i íbelesewanoo, wá bàakpεεε.

41 Siana mále oé, gbé pò á gbá imia á dea Kilisi pò ũ yáí, ade a kua a aseawao.

42 Tó gbé tò né pò lé ma náaikéó do fù, a maa yāa ní adeo wà wísilɔgbε gbène do aà nɔεε, wi aà zu ísiu.

43-44 Tó n ɔ mé ì to òn fu, zō. Gēa àizāna guu kǿo ũ maa de n taa té gasai guu ní ɔ mèn plaola.

45-46 Tó n gbá mé ì to òn fu, zō. Gēa àizāna guu εε ũ maa de wà n zu té guu ní gbá mèn plaola.

47 Tó n wé mé ì to òn fu, bo. Gēa kpala pò bò Lua kíi guu wεdode ũ maa de wà n zu té guu ní wé mèn plaola.

48 Wekii an kòobii lí láao, mé a té lí gao. §

49 Wa temo baadeε an kekεa ní wisio ũ.*

50 Wisia pò naε. N beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa ke à nakū loi? A to wisi àò kú á guu, ío na ní kōo.

10

Nɔyaa

(Mat 19.1-12)

1 Ǿ Yesu bò we à gè Yude bùsuu e Yuudē baale. Bíla èa kàaaaàzi we, ǿ à yādàné lá ío kéwa.

2 Falisieo mò líkpalaiwà, ǿ aa aà là aa mè: Gōε zεví à a na yáa?

3 A wémá à mè: Mɔizi díléε kpelewa ní?

4 Aa mè: Mɔizi gōε gbà zé aàli gínzila ké, aàli a na yaòε.*

5 Ǿ Yesu òné: A swágbāa yáí Mɔizi bee díléíé.

6 Za dúnia daalegɔo Lua gōε kè ní nɔεoε. †

7 Ayāmeto gōε ì go a de ní a daowa, í na a nawa,

8 ǿ aai gō lán sàwakula ní gbalaowa. ‡ Beewa aa ku dodo loo, aa gò mèdoũε.

9 A yáí gbé pò Lua ní nákwawo, gbēe su ní kēaao.

10 Ké Yesu tà bε, aà iwao aà là yápi mii.

11 Ǿ a òné: Gbé pò a na yà à a pāle sè gbāsikè a nɔ séia yá musun we.

12 Nɔε pò gí a zázi à zá pāle kè sō, à gbāsikèn we.

Yesu báaadaa néoggu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

13 Wàle mó Yesuε ní néo aà onamá, ǿ aà iwao gíné.

14 Ké Yesu è màa, aà pɔ pà a òné: A to néo mo ma kíi, ásu gínéo, asa kpala pò bò Lua kíiá gbé bee taaɔ póε.

15 Siana mále oé, gbé pò i kpala pò bò Lua kíi sí lán néwao a gēuo.

16 Ǿ a néo se kpàkpa a kùε, à onanamá à báaadàngu.

Ɔde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

17 Ké Yesu dàzɛu àlɛ gé, ɔ̄ gɔ̄ɛɛ bàalè mò kùlɛ aà aɛ, à aà là à mɛ̀: Metulu maa, kpelewa má kɛ mà àizāna ei?

18 Ɔ Yesu òè: Akɛa ní òmɛɛ má maai? Gbɛɛ maaɔ, sé Lua ado.

19 N ikoyāɔ dɔ̄: Nsuli gbɛ̀dɛɔ, ńsuli wúle ní gbɛ̀pāle nɔɔɔ, ńsuli kpáí'oo, ńsuli yāɔɔ n gbɛ̀deewao, ńsuli gbɛ̀bleo, nili n de ní n dao kpɛla.Š

20 Ɔ à mɛ̀: Metulu, za ma nɛ́fɛ̀nɛngɔ̄ɔ má yá beɔ kŭa píie.

21 Ɔ Yesu aà gwà ní yenzi wéɔ a òè: Yá gɔ̄nɛ mɛ̀ndo. Ge n̄ pɔ́ pɔ́ ní v̄iɔ yía pii, ní a ɔ̄a kpá taasideɔwa, ní mɔ̄ tɛmazi, ńyɔ̄ɔ àizɛɛ v̄i luabɛ.

22 Ɔ gɔ̄ɛpi oosisi yápi yáí, à tà ní pɔ̄siao, ké aà àizɛɛɔ dasi yáí.

23 Ɔ Yesu wɛpà a ńwaɔla a ònɛ̀: Aizɛɛde gɛ̀a kpala pɔ́ b̀ Lua kíiu zí'ũ.

24 Yápi b̀ aà ńwaɔ saɛ, ɔ̄ Yesu èa ònɛ̀: Gbɛ̀ɔ, gɛ̀a kpala pɔ́ b̀ Lua kíi guu zí'ũ fá!

25 Yiongo gɛ̀a abaawɛu àa de ɔ̄de gɛ̀a kpala pɔ́ b̀ Lua kíiula.

26 Ɔ yápi aà ńwaɔ kù gbāa, aalɛ okɔ̄ɛ aa mɛ̀: Tó màaɛ, déme a bɔi?

27 Yesu ní gwá soeɛ à mɛ̀: Gbɛ̀nazina a f̄ɔ, āma Lua a f̄ɔ wá bɔ, asa Lua apii gbāa v̄iɛ.

28 Ɔ Píɛɛ òè: Wápiɔ s̄ɔ bɛ? Wa pɔ́pii tò wa bɔ tɛnzɛ.

29 Yesu mɛ̀: Siana mále oé, gbɛ̀ pɔ́ a bɛ tò we ge a v̄iɔ ge a dāunaɔ ge a da ge a mae ge a nɛ̀ɔ ge a bua ma yáí ní ma baona yáɔ,

30 ade a ea beɔ ní v̄iɔ ní dāunaɔ ní dao ní nɛ̀ɔ ní buaɔ e lee basɔɔ dúniãɛ bee guu ní ńadamao b, i àizāna e dúniã pɔ́ a mɔ̄ guu.

31 Dasi pɔ́ dɔ̄aaaɔ ḡɔ zá mé dasi pɔ́ tɛ záɔ ḡɔ dɔ̄aaa.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

32 Aa èa dàzɛu, aalɛ gé Yelusaleũ. Yesu dɔ̄aaa a ńwaɔnɛ, ɔ̄ yápi b̀ ní saɛ, mé v̄ia gbɛ̀ pɔ́ tɛ aà kpɛɔ kŭ. Ɔ Yesu lile ní a ńwa gbɛ̀ɔn kuɛplao, à èa yá pɔ́ a su a le ònɛ̀ bɔ

33 à mɛ̀: A ma! Wále gé Yelusaleũɛ. Wa Gbɛ̀nazin Né kpá sa'onkiaɔ ní Mɔ̄izi ikoyādanɛdeɔwa, aai yādaaála, aai aà kpa luayādɔ̄nsaiɔwa aa aà dɛ.

34 Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔ́ɔ, aa lé'ikakawà, aa aà gbɛ̀ ní flàalao, aai aà dɛ, a gɔ̄ɔ àaɔde z̄í i vu.

Zaaki ní Zāao wabikɛa

(Mat 20.20-28)

35 Ɔ Zebedee nɛ̀ɔ Zaaki ní Zāao s̄ɔ Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n̄ yá pɔ́ wále a wabikɛma kɛw̄ɛɛ.

36 Ɔ à ní lá à mɛ̀: Bó á ye mà kɛ́í?

37 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá gba zé wà z̄ɔlennɔ ní kpala guu, gbɛ̀do n ɔ̄plai, gbɛ̀do zɛɛi.

38 Yesu ònɛ̀: A yá pɔ́ ále a wabikɛa d̄ɔ. Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á f̄ɔ mia? Ga pɔ́ má siu, á f̄ɔ siua?

39 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá f̄ɔ. Ɔ Yesu ònɛ̀: I pɔ́ má mi, á mi, mé ga pɔ́ má siu, á siu,

40 āma z̄ɔleã ma ɔ̄plai ge zɛɛiã ma yá no. Gbɛ̀ pɔ́ Lua kèkɛnɛ̀ɔ pɔ́ɛ.

41 Ké ńwa gbɛ̀ɔn kwi k̄iniɔ yápi mà, an pɔ́ pà Zaaki ní Zāaozi.

42 Ɔ Yesu ní k̄aa a ònɛ̀: A d̄ɔ ké gbɛ̀ pɔ́ wále ní gwa bùsu gbɛ̀z̄ɔɔ ũ ń gbāable ní gbɛ̀ɔwae. Maa gbāadeɔ ń kiblemá bɔ.

43 Ama a deánɔ màao. A guu gbɛ̀ pɔ́ ye ḡɔ gbɛ̀z̄ɔɔ ũ, aà kɛ á d̄ɔnlɛde ũ.

44 Màaɛ bɔ gbɛ̀ pɔ́ ye ḡɔ á d̄ɔaana ũ, aà kɛ apii z̄ɔblɛna ũ.*

45 Asa Gbɛ̀nazin Né i mɔ̄ wà d̄ɔnlɛkɛɛ yáio, à mò d̄ɔnlɛkɛi gbɛ̀ɔnɛɛ, i gi a wɛ̄nii ké à e gbɛ̀ɔ bo dasi yáí.

Vĩa baakena gbágbáa
(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

⁴⁶ Aa kà Yeliko. Lá Yesu lé bɔ we ní a ìwàɔ ní bílao, vĩa baakena Time né Baatime zɔ́lea zé le.

⁴⁷ Ké a mà Yesu Nazaleti mé lé gě, ɔ̀ à nà lé gbāa zuawa à m̀è: Davidi Bui Yesu, ma wēnagwa!

⁴⁸ ɔ̀ dasile giè, aale me aà níle. ɔ̀ aà lezua gbāa kãfi à m̀è: Davidi Bui, ma wēnagwa.

⁴⁹ Yesu zè à m̀è: A aà sísi. ɔ̀ wà v̄lapi sísi wa òè: S̄ɔ̀dile fele. Ale n sisi.

⁵⁰ ɔ̀ v̄lapi a zwāa wòlo à v̄i pèle à mò Yesu kíi.

⁵¹ ɔ̀ Yesu aà là à m̀è: Bó ní ye mà kenèi? V̄lapi wèwà à m̀è: Dii, má ye màɔ gu'ee.

⁵² ɔ̀ Yesu òè: Gé, ma náai pó ní kè mé n gbágbā. Weḡɔ̀ à gu'è, ɔ̀ à b̀ò t̄eaàzi.

11

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleū
(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Z̄aa 12.12-19)

¹ Ké aa kãikù ní Yelusaleū, aa kà Befaze ní Betani pó kú Kùkpe s̄is̄ip̄oleuo. ɔ̀ Yesu a ìwàɔ gb̄eɔ̀n pla z̄i

² a òné: A gé w̄éle pó kále wá ae kee guu. Tó a gě ḡòɔ̀, á z̄aa'ín b̄ol̄b̄ e d̄ba we, gb̄e i dikpe yāao. A polo suò.

³ Tó wà á lá, b́ó ále ke wei, í me Dii mé ye a m̄oaoi, a ea suò tia.

⁴ ɔ̀ aa gè wà z̄aa'ína è d̄ba kp̄eele ḡāae. Ké aale polo,

⁵ ɔ̀ gb̄é pó z̄ea weɔ̀ ní lá aa m̀è: Bó ále ke ní z̄aa'ínapiro, ɔ̀ ále poloi?

⁶ Aa wemá lá Yesu ònéwa, ɔ̀ wà ní tó we.

⁷ Aa sù ní z̄aa'ínapiro Yesue. Aa ní ulaɔ̀ kp̄ále z̄aa'ínapiwa, ɔ̀ Yesu dikpe.*

⁸ Gb̄eɔ̀ lé ní ulaɔ̀ kp̄ále zé guu,† gb̄eɔ̀ lé l̄áɔ̀ z̄ɔ̀ s̄ēu, aale kp̄ále b̄.

⁹ Gb̄é pó d̄oaaɔ̀ ní gb̄é pó té z̄áɔ̀ lé wiile wàle me:

Gbāa ke!

Báaaden gb̄é pó lé mó ní Dii t̄óo ũ.‡

¹⁰ Lua báaada wá dezi Davidi kpala pó lé vugu.

Wà gbāakpaaàzi à z̄ɔ̀ luawa.

¹¹ Ké Yesu kà Yelusaleū, à gè Lua ua, ɔ̀ à wep̄à p̄ópiila. Ké íat̄e i ḡɔ̀ bíla b̄o yáí ɔ̀ à b̀ò gè Betani ní a ìwa gb̄eɔ̀n kueplao.

Yesu kaad̄enli kaa ní aà kua Lua uao
(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Z̄aa 2.13-22)

¹² Ké gu d̀ò, aa b̀ò Betani, ɔ̀ n̄oana lé Yesu de.

¹³ A kaad̄enli è k̄āaa, a lá p̄ae. A gè gwai tó a né mà. Ké à kà we, i p̄e eo, sema a lá, asa a maḡɔ̀ i ka yāao.

¹⁴ ɔ̀ a ò lípiè: Gb̄e a n né ble bau b̄o. Aà ìwàɔ yápi mà.

¹⁵ Ké aa kà Yelusaleū, Yesu gè Lua ua, ɔ̀ à laayianaɔ̀ ní laalunaɔ̀ yà ní bóle, à ɔ̀leũkpakenaɔ̀ táabũnuɔ̀ ní felenyianaɔ̀ k̄ilaɔ̀ fuangba.

¹⁶ I wei gb̄e a aso sè à b̀ò ní Lua uao.

¹⁷ ɔ̀ à yādà gb̄éɔ̀ne à m̀è: A k̄ea Lua taalau à m̀è: Ma kpé aɔ̀ de ma sísikpe ũ bui píie.§ Ap̄iɔ̀ s̄ɔ̀ á kè gb̄eblenaɔ̀ t̄òo ũ.*

¹⁸ Sa'onkiaɔ̀ ní M̄oizi ikoyādan̄edeɔ̀ yápi mà, ɔ̀ aale z̄ew̄eele wà aà de. Aale v̄iakeè, asa aà yādaané ì di bílawa píie.

¹⁹ Ké oosi kè, ɔ̀ Yesu ní a ìwàɔ b̀òle w̄éleu.

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11

20 Ké gu d̀ò aa be zéú, ̄ aa kaad̀benlipi è, à giigàga e a źinau.

21 Ké a yá d̀ò Piεegu, ̄ a ò Yesuε: Dii, kaad̀benli p̀ó n̄ kà gwae, à giigàga.

22 Yesu òné: Ā Lua náai v̄i.

23 Siana mále oé, t̀ó gb̄é ò s̄is̄ie beεε aà fεε aźia zu ísiau, t̀ó i seake a ǹòse guuo, t̀ó a a náai v̄i ké yá p̀ó a òpi a ke, a keè.

24 Bee yáí mále oé, t̀ó ále lousisi, yá p̀ó a a wabikè píi, à dile á è k̀ò, í e.

25 T̀ó a fεε ále lousisi, t̀ó á lík̄ua n̄ gb̄εo, à s̀uuukeàn̄o, á Mae p̀ó kú musu i s̀uuukeá̄n̄o n̄ á tàaeo s̄o.

26 T̀ó i s̀uuuke n̄ gb̄é̄o, á Mae p̀ó kú musu a s̀uuukeá̄n̄o n̄ á tàaeo s̄o.

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 ̄ aa kà Yelusaleũ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkiāo n̄ Moizi ikoyádanedeo n̄ gb̄é̄z̄̄o s̄̄aazi

28 aa aà là aa m̀è: Iko kpele n̄le yápīo keòì? Déme n gba yápīo kea zéí?

29 Yesu wemá à m̀è: Má yá m̀endoe gbεawá. A wea, mí iko p̀ó mále yápīo keò oé sa.

30 A omεε. Z̄aa gb̄é̄o da'ilekea† b̀ò Lua kíi yá, ge gb̄enazina kíie?

31 ̄ aa lekpaaī aa m̀è: T̀ó wa m̀è Lua kíie, a me bóyái wi Z̄aa yá sio niε.

32 T̀ó wa m̀è gb̄enazina kíie s̄o, too. Aa bíla vía v̄i, asa gb̄épii Z̄aa anabike s̄ie.

33 ̄ aa wè Yesuwa: Wá d̄o. ̄ Yesu òné: Mapi s̄o má iko p̀ó mále yápīo keò oéo.

12

V̄εebu z̄ikenāo

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

1 ̄ Yesu fεε yál̄εεũné à m̀è: Gb̄εe mé v̄εebu v̄i, à kaa líai, à eỳò v̄εεf̄ek̄ii ũ à gbadà,* ̄ à búpi nà z̄ikenāo n̄ ozi, ̄ à fεε n̄ táo.

2 Ké v̄εek̄ōz̄̄o kà, ̄ à a iwae z̄i z̄ikenapīowa, aà a v̄εepi asea símáε.

3 ̄ z̄ikenapīo aà k̀ù wa gb̄è wa gb̄ae ōgi.

4 ̄ à èa iwa pále z̄imá. ̄ aa gb̄é bee mi f̄̄ aa widawà.

5 A èa a pále z̄i l̄o, ̄ aa gb̄é bee d̀è. Màa à gb̄épáleō z̄i dasi, aa n̄ gb̄éo gb̄è, aa n̄ gb̄éo d̀è.

6 Budepi né m̀endona mé g̀òè sa, ̄ à aà z̄i gbεz̄á à m̀è: Aa ma né yáda.

7 ̄ z̄ikenapīo òk̄̄ε aa m̀è: T̀úbiblenan kee. A to wà aà dε, bú i ḡ̄wεε.

8 ̄ aa aà k̀ù wa d̀è, wà aà gε s̀è wa z̀u kaa kpe.

9 T̀òo, kpelewa budepi a ke sai? A gε z̄ikenapīo dεdε, i búpi kpa gb̄épáleōwae.

10 I Lua yáε bee kyokeo lé? Wà m̀è:

Gbe p̀ó εbonāo p̄akpài

mé g̀ò gbεo mide ũ.

11 Dii mé bee k̀è,

̄ à k̀ew̄εε yábonsaε ũ.†

12 ̄ aa zεw̄εεε wà aà k̀ú, asa aa d̀ò n̄ yáí à yápīo l̄εεũi. N beeo aa víakè bílaε, ̄ aa aà t̀ò we aa tà.

Yesu lousisin gb̄é̄z̄̄o fua

(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

13 ̄ wà Falisiō n̄ Elodi kpala zenkp̄edeeo z̄i Yesuwa ònok̄iè a yá'oa guu.

14 Ké aa kà, ̄ aa òè: Metulu, wá d̄̄ ké gb̄é náaiden n̄ ũ. Nili yási n̄ gb̄éo ublembεke yáio, asa nili gb̄εe wεgwao. Lua zé ni òn̄é wásawasa. A zεv̄i wà w̄̄̄a kpá Sezaawaa, ge a zεv̄io? Wà kpa yá, ge wásu kpao?

15 Yesu ní mɔafili d̄̀, ̄̀ a òn̄é: B́yáí àl̄e filifilimbakpam̄ēi? A ̄̀api do d̄̀m̄ēe mà gwa.

16 Ké aa d̄̀è, ̄̀ à n̄ lá à m̄è: Dé mi n̄ aà t̄̀son lai? Aa w̄èwà aa m̄è: Sezaa p̄́e.

17 ̄̀ Yesu òn̄é: A Sezaa dee p̄́o kpawà, í Lua p̄́o kpawà. Aa yá b̄̀ò n̄ sae.

18 ̄̀ Saduse p̄́o aañ̄ gēo vua ēboēo m̄ò Yesu l̄è aa aà là aa m̄è:

19 Metulu, M̄oizi òw̄èe a lá guu à m̄è, tó gb̄́é v̄̀i ḡ̀à à a n̄ò t̄̀ò n̄ésai, aà d̄̀auna gyaapi da'uake à a v̄̀i ḡ̀ēe kēò.‡

20 M̄aae, v̄̀i n̄ d̄̀aunāo ku gb̄́ēon sopl̄a. Woo n̄s̄è, ̄̀ à aà t̄̀ò we n̄ésai.

21 Se aà da'uak̄è, ̄̀ à ḡ̀à à n̄opi t̄̀ò we l̄ò n̄ésai. ̄̀ Bío k̄è màa l̄ò

22 e à ḡ̀è k̄à an sopl̄adewa. Ampii aa aà t̄̀ò n̄ésai. Ampii gbea ̄̀ n̄opi ḡ̀à.

23 Gēo vuḡ̀ōz̄i an d̄̀ēm̄ē āo n̄opi v̄̀i? Asa an gb̄́ēon sopl̄a n̄pii aa aà d̄̀ò n̄ò ũe.

24 Yesu w̄emá à m̄è: A Lua yá n̄ a gb̄́ao d̄̀sai yáí a s̄̀s̄aio l̄ò?

25 Tó gēo v̄̀ù, aa n̄s̄ēo, aa z̄̀ak̄ēo, aao ku lán malaikāo kua luab̄ewae.

26 Ké gēo b̄̀o gau s̄̀ be, i M̄oizi lá kyoke gua p̄́o à k̄aele yá'òuo lé? Lua òè à m̄è ámeaa Ablahaũ n̄ Izaakio n̄ Yak̄obuo Lua.‡

27 Luaá gēo Lua no, gb̄́é b̄́ēo p̄́e. A s̄̀s̄a à k̄è z̄̀ai.

28 M̄oizi ikoyādan̄edēe ku we, à lekpaapi mà. Ké a è Yesu yāmaa w̄emá, ̄̀ à s̄̀aàzi à aà là à m̄è: Ikoyā kpele mé d̄̀n̄lai?

29 Yesu w̄èwà à m̄è: A miden ke: A ma, Isailio. Dii wá Lua mé Dii m̄endon̄a ũ.

30 Āo ye Dii á Luazi n̄ n̄sem̄endoo teasisai á gb̄́aa pua léu, á s̄̀ io kuwà.*

31 A plaaden ke: Āo ye á gb̄́ēēzi lá ázia w̄ēniwa.† Ikoyāe d̄̀e beēlao.

32 ̄̀ yādan̄epi òè: Yāmaa, Metulu. N s̄̀iana'ò, n̄ m̄è Lua m̄end̄oe, a plaade kuo, sema āapi.‡

33 Yea Luazi n̄ n̄sem̄endoo n̄ n̄̄ōo p̄́i n̄ gb̄́aa pua léu n̄ yea n̄ gb̄́ēēzi lá nz̄ia w̄ēniwao d̄̀e sa p̄́o w̄i a p̄́o k̄ateu à t̄̀kũ n̄ sa'oa bui p̄́iola.‡

34 Ké Yesu è à yāw̄ewa n̄ laaio, a òè: Ḡ́ea kpala p̄́o b̄̀ò Lua k̄iu z̄̀ann̄o. Bee kpe gb̄́ēe i we yāe làwà bo.

35 Yesu èa lé yādan̄é Lua ua, ̄̀ à gb̄́ēo là à m̄è: B́yáí M̄oizi ikoyādan̄edēo ì o M̄esiia Davidi buīēi?

36 Ké Lua Nisina d̄̀èd̄̀e Davidiwa à m̄è:

Dii ò ma Diīe aà z̄̀l̄e a ɔplaai

e āo aà ib̄ēēo k̄al̄ēe a gbá z̄̀i.e.*

37 Lá Davidi aà s̄̀isi Dii màa, kpelewa āo d̄̀e aà bui ũ bi? ̄̀ bila lé aà yāma n̄ p̄́ona.

38 Aà yādan̄é guu à m̄è: A laaika M̄oizi ikoyādan̄edēozi. Aāo ye beb̄ea n̄ uladao daa w̄à f̄̀kpakpam̄á ḡ́ae.

39 Aāo w̄ēle z̄̀l̄e lousisikpe z̄̀lek̄i maāo guu n̄ bleble z̄̀lek̄i maāo.

40 Aāi lou gb̄́aa s̄̀isi gb̄́ēo w̄é yáí, ̄̀ aañ̄ gyaao kp̄́e siomá. An ìadama p̄́as̄i āo d̄̀n̄la.

Gyaa taaside gbadaa

(Luk 21.1-4)

41 ̄̀ Yesu z̄̀l̄e Lua ua ɔsikpagolo ae, àl̄e gb̄́ēo gwa, lá aale ̄̀a dau. ̄̀de sāo lé ɔ z̄̀ōo dau.

42 ̄̀ gyaa taaside m̄ò t̄̀anga d̄̀au m̄èn pla, i ka dalao.

43 ̄̀ Yesu a ìwāo k̄aa a òn̄é: Siana m̄al̄e oé, gyaa taasidepi ̄̀a dà kpagolo guu d̄̀e gb̄́ēpiila.

44 Asa ɔ dia ̄̀ aa dà w̄à k̄au n̄pii. N̄ēpi s̄̀, aà taasideke guu p̄́o p̄́o a v̄̀i à p̄̀bled̄o ̄̀ a d̄̀au we p̄́i.

‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 B̄̀a 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5 † 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6

* 12:36 Sou 110.1

13

*Yelusaleū dūtuzāa nī dūnialaagɔɔ seelaɔ**(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)*

- ¹ Ké Yesu lé bɔ Lua ua, aà iwae òè: Mɛtulu, gwa lá wà kpé maaɔ dò nī gbè kɛfɛnaeɔ taaɔ.
- ² Ǿ Yesu òè: N kpé zɔɔpi è píia? Gbɛe a gɔ dikɔa weo, wa a dúuzɔ píie.
- ³ Yesu zɔlea Kùkpe sɔsɔpɔleu, aà ae dɔa Lua uawa. Píie nī Zaakio nī Zāao nī Andeleeo mé kuaàno nítɛe, ɔ aa aà là aa mè:
- ⁴ Owɛe, bee a kɛ bɔe ni? Bóme aɔ de apii kɛgɔɔ seela ũi?
- ⁵ Ǿ Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásão.
- ⁶ Gbéé mó nī ma tɔo dasi, aa me Mesiin nī ũ, aai gbéé sásã dasi.
- ⁷ Tó a zikakɔfi mà ge a bao, ásu bílikeo. Sema bee kɛ, āma dūnia láaan we gíao.
- ⁸ Bui nī buio aa fele nī kɔo, màae lɔ bɔsu nī bɔsuo. Tɔɔle a lualua gueɔ mé noana aɔ ku. Yápi aɔ de lán nowāwā daaleawaɛ.
- ⁹ Aɔ kú nī laaio. Wa á kúkū wà yákpalekɛáno, wi á gbè lousisikpɛo guu. Aɔ zɛa bɔsu gbāadeɔ nī kíao ae ma yáí, ío dené ma seeladeɔ ũ.
- ¹⁰ Sema wà baonakpa bui píie gíao.
- ¹¹ Tó wà gèáno yákpaleu, ásu dɔaa bílike yá pɔ ásu owao. A yá pɔ Lua a sóso káé á léu gɔɔbeezi o, asa i kɛ áme á yá'oo, Lua Nisinaɛ.
- ¹² Vii nī dáunaɔ kɔ kpámá dea yáí. Màa maeɔ nī néo kpámá. Néo bɔ nī deo nī nī daɔ kpe wà nī de.
- ¹³ Gbépii a zaágu ma yáí. Gbé pɔ menafɔ e a léwa, ade mé a bɔ.
- ¹⁴ Tó a tɛ gudɛna* è gu pɔ de ào kuuo, (kyokɛna yápi da), gbé pɔ kú Yudeɔ bàale mipɛ sɔsɔwa.
- ¹⁵ Gbé pɔ kú a kpé musu su pila gɛ kpéu a pɔe séio.
- ¹⁶ Gbé pɔ kpé bua su ea be a ula séio.
- ¹⁷ Waiyoo neadeɔ nī nosindeeɔ gɔɔ beezi.
- ¹⁸ A wabike ké yápio su á le buziɛo,
- ¹⁹ asa wétɛa pɔ aɔ ku gɔɔpi aɔ zɔɔe.† Za gɔɔ pɔ Lua dūnia kè e gbā a taa i kɛo, mé a kɛ bau lɔo.
- ²⁰ Tó Dii i gɔɔpio laoo, dɔ gbɛe a bɔo. A gɔɔpio lào a gbé pɔ à nī séo yáíe.

*Gbɛnazin Né mɔa**(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)*

- ²¹ Gɔɔ bee tó wà su òé Mesiin gwa kɛ, ge Mesiin ku le, ásu sio.
- ²² Asa Mesiin egeɔa nī ānabi egeɔa mɔ dabudabuɔ nī yábɔnsaeɔ kɛ, ké baa gbé pɔ Lua nī séo aa nī sásãò, tó a zé kú.
- ²³ Aɔ kú nī laaio, ma yápii lezàwá za káauɛ.
- ²⁴ Gɔɔ bee wétɛapi gbɛa íatɛ a siakū, mɔvua a ikɛo,
- ²⁵ saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapio zā nī pékiiwa.‡
- ²⁶ Wi Gbɛnazin Né mɔa e luabɛpuanau nī gbāa zɔɔo nī gawio,§
- ²⁷ i a malaikaɔ zi aa gbé pɔ Lua nī séo káaa za dūnia gola siiɔ guu, za dūnia léla nī a léleo.
- ²⁸ A yá pɔ kaadɛnli lé daé ma. Tó a gɔnaɔ busɛkù mé a lá lé paɛ, ɔ i dɔ guantɛna káikù.
- ²⁹ Màae lɔ, tó á è yápio lé kɛ, ào dɔ ké aà mɔa káikùɛ, a ku kpɛɛɛ.
- ³⁰ Siana mále oé gɔɔbeedeɔ gɛle yápio píi kɛsaio.
- ³¹ Luabe nī tɔɔleo a gɛle, āma ma yáɔ gɛlea vío.
- ³² Gbɛe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa malaika pɔ aa ku luabeɔ ge Lua Né, sema Mae Lua.

* 13:14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 † 13:19 Dan 12.1 ‡ 13:25 Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 § 13:26 Dan 7.13

33 Aɔ kú ní laaio à itêke, asa á dɔ́ zí pɔ́ gɔɔpi a kao.

34 A de lán gbé pɔ́ lé gé wéleuwaε. A a be tò a zíkɛnaɔne baade ní a zío, ɔ a ò a gudɔanaε à itêke.

35 Apio sɔ́ á uabele sugɔɔ dɔ́o, oosin nò, wεedon nò, ko ɔɔɔan nò, gufɛnen nò. Ayāmeto à itêke,

36 ké asu su kándo, i á le ále i'oo yáí.

37 Yá pɔ́ mále oé, mále o gbépiiεε, à itêke.

14

Tulalekaa Yesu miwa (Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Gēamusu* dikpe ní Kàaso dikpeo gò gɔɔ pla, ɔ sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyādanεdeɔ lé zεwεεle wà gbéɔ zāmake wà e Yesu kú wà de.

2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpe gɔɔzío, ké wasu fele ní zɔaoo yáí.

3 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Simɔɔ Kusude be Betani, ále pɔble, ɔ nɔεε sɔ́aazi a tulale bui maa ɔde loona kú. ɔ à loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa.

4 Gbēo ku we, yápi òmá, ɔ aa mè: Bóyáí à tulalepi pākèi màai?

5 Tulale pɔ́ a ɔa de ánuɔ ɔwatē ɔaa do ní basɔooa, dɔ́ yāa wa yāa wà a ɔa kpà taasideɔwa. ɔ aa zɔadòwà.

6 ɔ Yesu mè: A aà to we. Bóyáí ále íadaiwàí? A yāmaakè mεεε.

7 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiε.† Gɔɔ pɔ́ á yei, á fɔ́ na kené, āma máɔ kúánɔ gɔɔpiio.

8 A kè a gbāa léue, à dɔaa tulale kà ma mewa ma ge kpela yáíε.

9 Siana mále oé, gu pɔ́ wàle ma baokpau dúnia guu pii, waɔ yá pɔ́ nɔεpi kè o aà yá dɔaŋgu yáí.

10 Bee gbεa Yudasi Isaliɔti pɔ́ de gbēon kuεplaɔ gbēdo ũ gè sa'onkiaɔ kúí Yesu kpaamá yáí.

11 Ké aa aà yāmà, an pɔ́ kèna, ɔ aa le gbèè wa ɔa kpawà. ɔ ále zεwεεle à Yesu kpámá.

Gēamusu bleblea (Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Kàaso dikpe gɔɔ séia zí, gɔɔ pɔ́ wí Gēamusu sá kòlokpa, Yesu íwaɔ òè: Má ní ye wà ge Gēamusu ble sɔukeunεi?

13 Yesu a íwaɔ gbēon pla zí a òné: A gé wéledau. A kpaau ní gbēo í sea lo guu. A teāzi

14 e ua pɔ́ a gēu, í o uabeleε, Metulu mè má á pilau, gua pɔ́ á Gēamusu ble bleu ní a íwaɔ?

15 A kpédiakɔa kpea zɔɔ musu pɔ́ wa kèke ɔbè, í sɔukewεε we.

16 Ké íwapiɔ dàzeu, ɔ aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. ɔ aa Gēamusu ble sɔukè we.

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a íwa gbēon kuεplaɔ.

18 Ké aa zòle lé pɔble, ɔ Yesu mè: Siana mále oé, á gbé pɔ́ wále pɔble sānuɔ do a ma kpámá.‡

19 An pɔ́ yà, ɔ aale aà la dodo: Asa mámeo yó?

20 ɔ a òné: A gbēon kuεplaɔ doe, wále ɔkāaa ta dou.

21 Gbēnazin Né a ta lá wà a yá'ò taalauwa, § āma waiyoo gbé pɔ́ a Gbēnazin Né kpámápi. A maa wà ade í yāao.

22 Ké aale pɔble, Yesu kàa sè à báaadau, ɔ a è'ε kpámá à mè: A sí, beeá ma mεε.

23 ɔ à imibɔ sè à Lua sáaukpà a kpámá, ɔ aa mí nípii.

24 ɔ a òné: Beeá ma auε, Lua bàa kua ní gbé dasiɔ au* pɔ́ a bɔaε.

25 Siana mále oé, má vεεbe'i mi bo e kpala pɔ́ bò Lua kúí bɔ gupuau, ɔ má a dafu mi.

26 Ké aa lesi aa làa, ɔ aa bòle gè Kùkpe sísipòleu.

27 ɔ Yesu òné: Apii á ma to we, asa a kēa láu Lua mè: Má sādāna lé, sāo i fāaa.†

* 14:1 Bɔa 12.1-11 † 14:7 Iko 15.11 ‡ 14:18 Sou 41.10 § 14:21 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 Bɔa 24.8 † 14:27 Zkl 13.7

28 N beeo ma vua gbɛa má dɔaaé Galile.

29 ɔ Piɛɛ òè: Baa tó wa n to we pii, má n to weo.

30 ɔ Yesu òè: Siana mále onɛ, gwãasinaa e ko àò gé lé gɛn pla zui, nýs lelekpamazi gɛn àaɔ̄.

31 ɔ Piɛɛ legbè à mè máúmaúɛ: Baa tó má su mále gannɔ, má lelekpansi bauo. ɔ aa ò màa s̄o m̄pii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Ké aa kà gu p̄o w̄i mɛ Gɛsɛmani, ɔ Yesu ò a ìwaɔnɛ: A z̄ɔle la e mào wabikɛ.

33 ɔ à Piɛɛ ní Zaakio ní Zãao sè gèr̄nɔ. Iwãa kà aà p̄oa, tòlobi zùaāgu,

34 ɔ a òné: P̄osia ma kũ gbãa e ma ka gaa. A zɛ la à it̄kɛ.

35 Ké à gè aɛ ȳo, ɔ à wùle a gbɛɛu à wabikè, tó a zé kú, ḡoopi ḡɛala.

36 A mè: Baa, ma Mae, ní yá pii zé w̄i. To taasi kɛɛonapi d̄omazi, ãma ma p̄oɛã no, sema n p̄o.

37 Ké à èa sù a gb̄ɛɔn àāp̄io k̄ii, a è aale i'o. ɔ a ò Piɛɛɛ: Sim̄o, níle i'o yá? Ni f̄o n it̄kè baa ȳoɔa?

38 A it̄kɛ àò wabikɛ, ké ásu fu ȳawao yáí. Nisina yei, ãma mɛ busɛ.

39 A èa gè wabikɛi, ɔ à yá dōupi ò lo.

40 Ké à èa sù, a è aale i'o, asa an wé gbiakùɛ. ɔ aai d̄o lá wa oèo.

41 Aà ɛa sua gɛn àāɔde a òné: Alɛ i'o ále kámabo e tiaa? Bee mò. Ḡo kà sa. A gwa, wàle Gb̄ɛnaz̄in Né kpá duunkɛnaɔwa.

42 A fɛle wà gé. Gb̄é p̄o lé ma kpámá lé mó kee.

Yesu k̄ua
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zãa 18.3-12)

43 Ké Yesu lé yápi o ḡo, ɔ aà ìwapiɔ gb̄ɛdo Yudasi kà ní bíla p̄o b̄o sa'onkiaɔ ní M̄oizi ikoyádanɛdeɔ ní gb̄ɛz̄o k̄ii. Aa f̄ɛndaɔ k̄ua ní goɔ.

44 B̄onkpɛdɛpi s̄o à d̄oaa seela òné à mè gb̄é p̄o a su lep̄èwà, aàpin we. Aa aà kũ gbãa aa taò.

45 Ké à kà we, ɔ à tãa'ò Yesuwa ḡo, a òè: Mɛtulu! ɔ à lep̄èwà.

46 ɔ wà ɔp̄èlɛwà wà aà kù ḡiúgiú.

47 Zã guu gb̄ɛe a f̄ɛnda wò à sa'onkia zikɛnae lèò à aà swá gò.

48 ɔ Yesu òné: Kp̄ái weliwen ma ũ, ɔ a m̄o ma k̄ii ní f̄ɛndaɔ ní goɔa?

49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lé d̄o, miɔ yádaé, i ma k̄io. Ama bee kè ké yá p̄o k̄ɛa Luayátaalau e ke yáí.‡

50 ɔ aà ìwaɔ bàalè pii aa aà tò we.

51 ɛwaasoe tɛaàzi, aà zwãa kuaaàla p̄oeyesai. Ké wà aà kù,

52 ɔ à a zwãa tònɛ we, à bàalè puizi.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zãa 18.12-27)

53 ɔ wà gè ní Yesuo sa'onkia bɛ. Sa'onkiaɔ ní gb̄ɛz̄o ní M̄oizi ikoyádanɛdeɔ kãaaa we nípii.

54 Piɛɛ té ní kpɛ kãaa e à gè gè sa'onkia bɛ'ua. A z̄ɔle we, àle tɛkpakpa ní d̄oaiɔ s̄anu.

55 Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekɛnaɔ p̄ii lé yá wɛle wà d̄o Yesuwa wà e wà aà dɛ, ɔ aai eo.

56 Wà yãdòd̄wà dasi, ãma an yãe i k̄sɛo.

57 ɔ gb̄ɛɔ f̄ɛle yãdòwà lo aa mè:

58 Wá mà dee mè á Lua kpé p̄o gb̄ɛnaz̄ina d̄o w̄i, i a p̄ale p̄o gb̄ɛnaz̄ina i d̄o d̄o ḡo àāɛ.

59 Baa ní beeo an lé i ke dōo.

‡ 14:49 Isa 53.8

- 60 Ǿ sa'onkia fɛlɛ zɛ zã guu à Yesu là à mɛ: Nyɔ̄ yãe zásioa? Yá pɔ̄ wàlɛ dɔdɔmapiō dea ni?
- 61 Yesu nílɛ kpɛ́, i yãe wewào, ɔ̄ sa'onkiapi òa aà là à mɛ: Mmɛ ní Lua báaade Né Mɛsii ũa?
- 62 Ǿ Yesu mɛ: Máme má aà ũ. A Gbɛnazɪn Né e zɔ̄lɛa Gbãapiide ɔ̄plaaɪ, § mé á aà moa e luabɛpuanau.*
- 63 Ǿ sa'onkiapi a ulaɔ̄ ga kɛ̀ à mɛ: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ̄ lɔe?
- 64 A mà lá à dɔ̄ɛ ní Luao weó? Kpelewa a zɛ̀òì? Ǿ aa yá dǐ̀è nípii aa mɛ wà aà dɛ.†
- 65 Ǿ wà fɛlɛ lé lé'ikakawà.‡ Ǿ wà pɔ̄kùè aà wéwa, wàlɛ aà lɛlɛ ní ɔ̄kũo, wàlɛ oè: Anabikeke, ní gbɛ́ pɔ̄ n lɛ o. Ǿ dɔ̄aiɔ̄ aà kù aa aà sãnkɛkɛ.
- 66 Piɛɛ ku zǐ̀lɛ ua, ɔ̄ sa'onkia bɛ nɔ̄ɛ zíkɛnaɔ̄ do mò we.
- 67 Ké à Piɛɛ è, àlɛ tékpakpa, ɔ̄ à aà gwà soee, a oè: Mpi sɔ̄, iɔ̄ sãnu ní Yesu Nazalɛtipioɛ.
- 68 Ǿ à lelekpà à mɛ: Má dɔ̄o, mi ma lá nílɛ oo. Ǿ à fɛlɛ gè gɔ̄u guu.
- 69 Nɔ̄ɛpi òa aà è we, ɔ̄ a ò gbɛ́ pɔ̄ zɛa weɔ̄nɛ à mɛ: Gɔ̄ɛpiá an gbɛ̀doɛ.
- 70 Ǿ Piɛɛ lelekpà lɔ. Ké à kè sàa yɔ̄ɔ̄, gbɛ́ pɔ̄ zɛa weɔ̄ ò Piɛɛɛ: Sɪanaɛ an gbɛ̀don n ũ, asa Galile gbɛ́n n ũ.
- 71 Piɛɛ vãikpãaɪ ní azɪao, ɔ̄ à mɛ: Má sɪ ní Luao, má gbɛ́ pɔ̄ álɛ aà yã'opi dɔ̄o.
- 72 Wegɔ̄ɔ̄ ɔ̄ ko lé gɛ̄n plaade zù, ɔ̄ yá pɔ̄ Yesu ò dɔ̄ Piɛɛgu, ké à mɛ e ko àò gé lé gɛ̄n plaade zui, a lelekpãazi gɛ̄n àaɔ̄. Ǿ à nà ɔ̄lɔwa.

15

Pilati yákpalekɛa ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

- 1 Ké gu dò gɔ̄ɔ̄ sa'onkiaɔ̄ ní gbɛ̀zɔ̄ɔ̄ ní Mɔ̄zi ikoyádanɛdeɔ̄ ní gbãadeɔ̄ píi lekpãaɪ, ɔ̄ aa Yesu yè aa gè aà kpà Pilatiwa.
- 2 Ǿ Pilati aà là à mɛ: Yudaɔ̄ kían n ũa? Yesu wèwà à mɛ: N òn we.
- 3 Sa'onkiaɔ̄ lé yãdɔdɔwà,
- 4 ɔ̄ Pilati òa aà là à mɛ: Nyɔ̄ yãe ooa? Yá pɔ̄ wàlɛ dɔdɔma ma fá!
- 5 Ké Yesu i yãe zásimáo, ɔ̄ aà yá b̀ò Pilati saɛ.
- 6 Gɛ̄amusu dikpɛgɔ̄ɔ̄zɪ Pilati ì dakpɛunaɔ̄ do pɔ̄ wa yei kɛ́nɛ́.
- 7 Bùsudɛna pɔ̄ aa b̀ò gbãadeɔ̄ kpɛ aa gbɛ̀dɛ̀o ku kpéu. An gbɛ̀do tón Balaba.
- 8 Ǿ bíla s̀ò Pilatizi aa wabikèwà aà kɛ lá ì kɛ́nɛ́wa.
- 9 Ǿ Pilati ní lá à mɛ: A ye mà Yudaɔ̄ kía kɛ́é yà?
- 10 Asa a d̄s̄ s̄áas̄á ké sa'onkiaɔ̄ weɔ̄ Yesuɛ yáí ɔ̄ aa aà kpàíwa.
- 11 Ǿ sa'onkiaɔ̄ tɛkpà bílagu, ɔ̄ aa oè aà Balaba kɛ́nɛ́.
- 12 Ǿ Pilati ní lá à mɛ: Kpelewa á ye mà kɛ ní gbɛ́ pɔ̄ wí mɛ Yudaɔ̄ kíaoi?
- 13 Ǿ aa wiilè: N aà páliwa!
- 14 Ǿ Pilati ní lá à mɛ: Bóyãii? Vãí kpele a kèi? Ǿ an wiilea kãfi aa mɛ: N aà páliwa!
- 15 Pilati ye yá pɔ̄ a kán̄gu kɛ, ɔ̄ à Balaba kɛ́nɛ́. A Yesu kpà sosaɔ̄wa aa aà gbɛ́ ní flãalao, aai aà páliwa.
- 16 Ǿ sosapiɔ̄ gèaànò bùsu gbãadepi bɛ'ua, aa ní gãli kãaa píi.
- 17 Aa gomusu t̄ɛa dàè, ɔ̄ aa fùa t̄à ní lɛo aa kpàè.
- 18 Ǿ aalɛ fɔ̄kpakpawà aa mɛ: Yudaɔ̄ kía fɔ̄!
- 19 Aalɛ aà gbɛ́ a miwa ní feeo, aalɛ lé'ikakawà, aalɛ kúlekulɛ aà aɛ, aalɛ lémwà.
- 20 Ké aa aà kè pɔ̄ɔ̄pɔ̄ aa làa, ɔ̄ aa gomusu t̄ɛapi b̀òààla, aa aàz̄ia pɔ̄kasa dàè. Ǿ aa b̀òàànò, aalɛ gé aà páliwa.

*Yesu gaa**(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)*

21 Ké aale gé, gōēe bò sè oi, àle dōnzi, ò aa teasidàè aa Yesu lipāakōa dīè. Gōēpi tón Simō, Sileni būsū gbéē, Alesānda ní Lufuo de'iae.

22 Ǿ aa gè ní Yesuo gu pó wí me Gōgōta. (Bee mè mitōnagu.)

23 Ǿ aa vēē pó wà lí'ò kàu dōè, āma i mio.

24 Ké aa àà pàliwa, ò aa àà pōkasāo kpaalè kàle, aa tēlepà a sea yá musu.*

25 Aa àà pàliwa íatē muuwāamigōē.

26 Yá pó wa dōwa ò wa kè wa nà àà mia wà mè:

Yudaō Kía.

27 Wà kpáiweliwēō pàliwa we lō gbēōn pla, ado àà òplaa, ado zēēi.

28 Ǿ yá pó kēa láue bee pà wà mè: Wà àà gwà dou ní tàaekenaō.†

29 Gbé pó lé gē weō lé ní midē,‡ aale àà sōsō aa mè: Èhè! Tò! N mè nýō Lua kpé wí, ní ea dō gōō àaō nolo?§

30 N nziā suaba! Pila líwa mè!

31 Maa lō sa'onkiaō ní Mōzi ikoyādanēdeō lé àà ke pōpōō aa mè: A gbēpāleō suabà, āma a fō à aziā suabao.

32 Tó wá è Isailiō kía pó wí me Mesiipi pila líwa, wá àà náaike sa. Ǿ gbé pó wà ní pàliwa sānuō lé àà sōsō lō.

33 Sea za íatē minanguo e aua gè pilaō gu siakū būsūpiu piie.

34 Íatē'auapilaa ò Yesu wiilè gbáugbāu à mè: Eloi, Eloi, lema sabatani! Bee bōōle mè: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?*

35 Ké gbé pó zea weē yápi mà, ò aa mè: Ma we, àle Elia sisiē.

36 Ǿ gbēē bàalè gè sao zō vēē kùmawa,† a pè feea a dō Yesue à mè: A ze gia wà gwa, tó Elia a mō àà pila.

37 Yesu wii gbāa lè, ò à gà.

38 Ǿ Lua kpé zwāa‡ pó daa luakukii aē pàa pla za musu e zíle.

39 Ké sosaō gbēzōō pó zē Yesu aē we àà gaa è maa à mè: Gōēpiá Lua Néē síana.

40 Nōēō ku we lō, aale gugwa kāaa. An guu Maliama Madeleni kuu ní Maliama pó de Yosefu ní Zaaki Nénao da ūō ní Salomeō.

41 Gōō pó Yesu kú Galile, aame aabō teaazi wàō blekēè. Nōē pāleō mōaānō Yelusaleū aa ku we lō dasi.

*Yesu via**(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)*

42 Asōadazi oosi lé ke. Lá kāmabogōō ye daalei,

43 Yosefu Alimate mō. Gbé tōdeē Yuda gbāadeō guu, mé àle kpala pó a bō Lua kíi dá. A sōdile à gè Pilati kíi, à Yesu ge wabikèwà.

44 Ké Pilati mà Yesu gà kò, à bō àà saē. Ǿ à sosaō gbēzōō sisi, à àà là tó Yesu gà kò.

45 Ké Pilati gbēzōōpi yāmà, ò à Yosefu gbà zé àà gēpi sé.

46 Yosefu gè bàabaa lù, ò à gè à àà bùa à bàabaapi fīwà. A àà dà gbè'ē pó wa sò mia ū guu, ò à gbè gbèē gbeembo tà epile.

47 Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pó wà Yesu gēpi dàu.

16*Yesu bōa gau**(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)*

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 Bōa 26.31-33

¹ Kámabogɔɔzɪ láaa íatē gēa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salomeeɔ nísi gínana lù, ké wà ge ma Yesu mewa.

² Asɔanenzi kɔɔkɔɔ íatē bilea ɔ aa bɔ̀ gè miapi kíi.

³ Aale kɔ̀ la zéu aale me: Déme a gbepi gbeembo à gowēe mia'e léi?

⁴ Asa gbepi gbēne. Ké aa wesè, ɔ aa è wà gbepi gbeembò kò.

⁵ Ké aa gē mia'epi guu, ɔ aa èwaasoe è zɔ̀lea ɔplaa oi, a ulatao pua daa. ɔ iwāa kà ní pɔa.

⁶ A òné: Asu to iwāa ká á pɔao. Yesu Nazaleti pɔ wa pàliwa ále welelo lò? A vù. A gu pɔ wà aà dīleu èa? A ku lao.

⁷ A tá, í o aà íwaɔne ní Piɔe, a dɔaané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.*

⁸ Iwāa kà ní pɔa, aale kpakpanaga, ɔ aa bɔ̀le miapiu ní bao. Aai yāe o gbēeɔ, ké vīa ní kú yái.

Yesu azia ɔba a iwɔne

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

⁹ Ké Yesu bɔ̀ gau asɔanenzi gufēne, à azia ɔ̀b Maliama Madeleni pɔ à táa mèn sɔpla gòèe káau.

¹⁰ ɔ nɔepi ge ò aà gbé pɔ an pɔ yaa, aale ɔ̀bɔne.

¹¹ Ké aa mà Yesu vù, nɔepi aà è ní wéó, ɔ aai sio.

¹² Bee gbɛa gɔɔ pɔ an gbɛɔn plao be zé guu, aale gé wéleu, à azia ɔ̀bɔné lán gbēpālewa.

¹³ Ké aa èa sù ní wélepí, aa ò gbé kíniɔne. N beeo aai ní yá sio.

¹⁴ Gbezā ɔ à azia ɔ̀b a gbɛɔn kuɛdoɔne gɔɔ pɔ aale pɔble. ɔ à zɔadò má, ké an swá gbāa mé aai a náaikeo yái. Asa aai gbé pɔ aa aà è à vù yá sio.

¹⁵ ɔ a òné: A gé dúnia guu píi, í ma baokpa gbépiie.

¹⁶ Gbé pɔ sɪ mé à da'ilekè a bɔ. Gbé pɔ i sio sɔ, yá a zɔ̀lewà.

¹⁷ Gbé pɔ aa yápi sɔ̀b yākeɔn ke: Aali táago ní ma tóo, aali yāebui'o.

¹⁸ Tó aa mlē kù ní ɔ ge tó aa kona í mī, a pɔe kenéó. Aali ɔna gyāeɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabe

(Zin 1.9-11)

¹⁹ Ké Dii Yesu yā'òné a làa, ɔ Lua aà sè tàò musu, à zɔ̀le Luapi ɔplaa.

²⁰ ɔ aà íwapiɔ bɔ̀ gè waasokpà gupiiu. Dii zíkèrínɔ, ɔ an dabudabukeɔ yá pɔ aa ò sɪanapīliwàné.

* 16:7 Maa 14.28

LUKU

Yá pò kú láe bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Záa da'ilena yá'oa guu, a ye gbé̃ sɔu à maà wàò Yesu dá (3.1-20)

Yesu da'ilekea ní aà yǎo (3.21-4.13).

Yesu zíkèa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ̃ à gyāe gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wé̃lega bɔa za Galile e taa Yelusaleū (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kè̃ kè̃ dasi.

A keẽn ke: Sāmali gbēmaa yá, ɔde sɔū yá, né pò sàsā yá, ɔde ní Lazaao yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleū (19.29-21.38).

Yesu taasikèa ní aà gaao (22-23).

Lápi midékii (24) Yesu bò gau ̃ à bò mò a ìwaeɔwa Emausi zéu e àò ge táí luabe.

Luku Yesu ní Záa Da'ilena ia yá bɔ̀lekè gíae (1-2). Wekii a ò lá malaika bò mò Yesu da Maliamawa ní Záa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādānao ní saanyādōnao mò kùle Yesueo, lá Maliamawa ní Zakalio Dii sáaukpà mé Simeo Lua Musude tɔ̀bò. Yá bee guu Luku yá gbiao ò kò a Yesu seeladekèa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ũo ní lá aà mɔa dúnia guu de yāzō ũ gbé̃pii. Luku ò̀wēe ló lá Lua ye nòsedoũdezi ní gbé̃ pò wà pākpanzió ní nɔe ní taasieo ní nibo. Lua Nisina yá kú we ló ní pona pò Yesu baona ì inéo ní Lua táasileao ní wabikewàò.

Luku ì Isailio felekaayā bɔ̀lekewēe wásawasae. Baona láe bee kyokèa guu baade a f̃ gbé̃pii Suabana yá dō.

¹ Gbé̃ ɔkpà yá pò kè wá guu dau siua lá guu zézewa dasi,

² lá gbé̃ pò aa de yápi seeladeo ní a baokpanao ũ za káauo ò̀wēewa.

³ Tiasa mapi s̃, lá ma wetè yápiɔi dodo za a daaleawa, má è a maa mà kēne zéze, ma gbé̃ beede Teofili,

⁴ ké ò e ò yá pò wa dànè sásā dō.

Malaika dɔaaa Záa Da'ilena ia yá'oa

⁵ Yude búsuu kí Elodi gɔo sa'onae ku, aà tón Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na tón Elizabeti. Aalona buie ló.

⁶ An pla mípii aa maa Luae. Aaio ku táaesai, aa Dii ikoyā ní yá pò a díleo kúa.

⁷ Aa né vío, asa Elizabetiá fie, mé an pla mípii aa zikù.

⁸ Gɔo pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba.

⁹ Lá sa'onapió ì kewa, aa likpà, ̃ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu.

¹⁰ Tulaletikpasagɔo bíla kàaa kpele píi, aale wabike.

¹¹ ɔ Dii malaikae bò mòwà, à zè tulaletikateakii ɔplai.

¹² Ké Zakali aà è, à bílikè, vía aà kù.

¹³ ɔ malaikapi òè: Nsu to vía n kũ Zakali. Lua n wabikèa si, n na Elizabeti a ne'i g̃e ũ, ní tókpaè Záa.

¹⁴ N pò a ke na, níyó yáalo, gbé̃ pónake aà ia yá musu dasi,

¹⁵ asa aò de Dii gbé̃zō ũe. A wē ge í gbāae mio,* Lua Nisina aò dedeawà za aà da gbēue.

¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi,

¹⁷ a dɔaa Dii ní Lua Nisina gbāa pò Elia ví yāo. A to maeo ledouke ní ní néo,† a to swáyāmansaideo gbēmaaō òno sé. A gbé̃ keke aao ku sɔu guu Dii.

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24

18 Ǿ Zakali ò malaikapiε: Kpelewa má yápi síana d̄si? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù ɓ.

19 Ǿ malaikapi wèwà à mè: Máme má Gablieli,‡ miɔ zεa Lua ae. Ǿme ma z̄i yápi oine, mà baonapi kpane.

20 Ma, n léna a naale, n̄yɔ̄ f̄yā'oo e yápi ge keò, ké ni ma yá pó a ke a gɔɔwa sio yáí.

21 Gɔɔ bee s̄o wàle Zakali dá. Aà gēgēa Lua kpéu b̄ò ní sae.

22 Ké à b̄ò, i f̄yā'òrn̄ɔɔ, ɔ̄ wa d̄è ké à wépfungu'è Lua kpéue. Lá aà léna nàale, ɔ̄ àle yā'oné ní ɔɔ.

23 Ké Zakali sa'ogɔɔ lé kà, ɔ̄ à tà a be.

24 Bee gbεa aà na Elizabeti n̄osi, ɔ̄ à az̄ia ùle e m̄o s̄o à mè:

25 Dii kè, à ma wēnagwà, à wibòmεε.

Malaika d̄aaaa Yesu ia yā'oa

26 A m̄o soolode guu Lua malaika Gablieli z̄i Galile wéle pó w̄i mε Nazalati guu.

27 A gè nen̄ε léso pó aà t̄ón Maliama k̄ii. A ḡɔkpama v̄i Davidi bui ũ, aà t̄ón Yosefu.

28 Ké malaikapi gē aà k̄ii, a òè: Fɔɔ báaade! Dii kunn̄ε.

29 Maliama bílikè yápiwa, à làasookè à mè: Fɔ bee mi dea ni?

30 Ǿ malaikapi òè:

Maliama, r̄isu to v̄ia n k̄io,
asa Lua báaadàngue.

31 Ma! Nyɔ̄ n̄osi, ní ne'i ḡɔe ũ,

ní tókpaè Yesu.

32 Aɔ de gbēz̄ɔ̄ ũ, wàli oè Musude Né.

Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 iɔ de Yakɔbu buiɔ k̄ia ũ gɔɔpii,

aà kpala aɔ láaa v̄io.Š

34 Ǿ Maliama ò malaikapiε: Lá mi ḡɔe d̄ɔ yāao, bee a ke kpelewa ni?

35 Malaika wèwà à mè:

Lua Nis̄ina a dine,

Musude gb̄aa i m̄oma.

A yáí né pó n̄yɔ̄ ipi kua aɔ adoa,

wàli oè Lua Né.

36 N dae Elizabeti neḡ̄ɔe n̄osia s̄o a zikù guu. N̄ɔe pó wa d̄ile f̄ii ũpi kú ní n̄ò m̄o sooloo tia.

37 Asa Lua lí fu yāewao.*

38 Ǿ Maliama mè: Dii z̄òblenan ma ũ. Aà kemεε lá ní òwa. Ǿ malaikapi aà tò we.

Maliama gεa Elizabeti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama f̄ile gè wéle pó kú Yude bùsu gus̄is̄ideu ḡɔ̄.

40 A gè Zakali be, ɔ̄ à f̄ɔkpà Elizabetiwa.

41 Ké Elizabeti Maliama f̄opi mà, aà né v̄iv̄i aà gbεε guu, ɔ̄ Lua Nis̄ina d̄ède Elizabetiwa,

42 Elizabeti wii gb̄aa lè à mè: Báaaden n ũ de n̄ɔe pīila. Báaaden né pó kú ní gbεeu ũ ɓ.

43 Bón ma ũ ké ma Dii da mò ma gwaii?

44 Gɔɔ pó ma swálè n f̄owa lé, né pó kú ma gbεeu v̄iv̄i ní p̄naoε.

45 Báaaden n ũ, asa ní sí yá pó Dii òne a ke.

46 Ǿ Maliama mè: Báaaden n ũ, asa

Mále Dii t̄oɔ ma s̄o guu,

47 ma n̄òse lé yáalɔ Lua ma Suabanawa,†

48 asa à ma yādà,

‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21 § 1:33 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6 * 1:37 Daa 18.14 † 1:47 1Sam 2.1

mapi aà zòblena pò mi ka pɔe ũo.

Za tia e gɔɔpii wàli omɛɛ báaadeɛ,

49 asa Lua Gbãadeɛpi yãzɔkɛmɛɛ.

Aà tó kua adoa.

50 I wɛnadɔ gbɛ́ pò aaí vɪakɛɛɔnɛ e ní buiwa.

51 A a gãsí pòo à a gbãa òlɔné,

à waladeɔ fáaa ní ní làasooɔ.

52 A gbãadeɔ bò kpalau,

à táaaɔ kãfi.

53 A pɔmaaɔ kpà nɔandɛnaɔwa aa kã,

à ɔdeɔ gbàɛ ɔgii.

54 A a zòblena Isailio ìa,

an yá i sãaàguo.

55 A wɛnadɔ Ablahaũ ní a buipioɔne‡

lá à a legbè wá deziɔnɛwa.

56 Maliama zòle ní Elizabetio lán mɔ àaɔwa, ɔ à gbàsa tà a bɛ.

Zaa Da'ilena ia

57 Elizabeti ne'igɔɔ kà, ɔ à ne'í gɔɛ ũ.

58 Ké aà fáanideɔ ní aà daɔɔ mà lá Dii wɛnadɔè, aa pɔnakèaànɔ.

59 A gɔɔ swaaɔde zí aa mò tɔzɔi népiɛ, § aai aà mae Zakali tókpaè,

60 ɔ aà da mè: Aawo! Wàli oè Zãa.

61 Aa òè: Gbèe ku n daɔɔ guu, a tó bee vɪo.

62 ɔ aa yá'ò aà maeɛ ní ɔo, ké aa e dɔ lá a ye wà tókpaè.

63 Zakalipi pò pò á e lákɛwà gbèa, ɔ a kèwà: Aà tón Zãa. Yápi bò ní saɛ nípii.

64 Wegɔɔ aà léna gòle, à leɔ bò lé yá'ò, àle Lua sáaukpa.

65 ɔ vɪa ní fáanideɔ kù píi, ɔ Yude bùsu gusɪsɪde gbéɔ lé yápi galikɛ píi.

66 ɔ gbé pò aa yápi màò kũa ní nòse guu aa mè: Bó népi aɔ de a ũ ziai? Asa Dii ɔliaaaàzie.

67 Lua Nisina dède aà mae Zakaliwa, ɔ à ãnabikɛkè à mè:

68 Wà Dii Isailio Lua sáaukpa!

A mò a gbéɔ bò.

69 A Suaban gbãade bòwɛɛ

a zòblena Davidi bui guu,

70 lá a dà a ãnabioɔne aa ò za ziwa.

71 Aa mè a wá sí wá ibɛɛɔwa,

a wá bɔ gbé pò zawágupio ɔzɪ.

72 Maa à wá deziɔ wɛnagwà,

aà bàa pò kúrnɔ yá i sãaàguo.

73 A legbè wá dezi Ablahaũɛ*

74 à mè á wá bɔ wá ibɛɛɔ ɔzɪ,

í wá gba zé wà zòbleɛ vɪasai,

75 wá kua io adoaè gbẽmaaɔ ũ

e wá wɛni léu.

76 Mpi sɔ ma né, wàli onɛ Musude ãnabi,

asa míme níyɔ dɔaa ñ zekɛkɛ Diie.†

77 Nyɔ to aà gbéɔ dɔ lá a ní suaba,

lá a ní duuna kɛmá,

78 ké wá Lua nòse sósobi vɪ yáí.

‡ 1:55 Daa 17.7 § 1:59 Lev 12.3 * 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1

Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu ì dɔwa,

79 i gupu gbé pɔ kú gusiauɔne

ní gbé pɔ kú ga léziɔ,‡

i wá gbá péle aafia zéu.

80 Népi zɔɔkù à gò kágbāade ũ. A ku gbáau e gɔɔ pɔ à bò gupuau Isailiɔwa.

2

Yesu ia

(Mat 1.18-25)

1 Gɔɔ bee Sezaa Ogusi bò ní yáɔ à mè wà dúnia gbépii nao.

2 Wà nao séiapi kè gɔɔ pɔ Kilini de Sili bùsu gbèzɔɔ ũe.

3 Baade pii gè a be wéleu wà a tó dalau.

4 Yosefu sɔ à bò Nazaleti, Galile bùsuu, à gè Davidi be wéle Betelèu, Yude bùsuu, ké a de Davidi bui ũ yáí.

5 A gè wà a tó dalau we ní a nɔkpama Maliamao. A nɔsia,

6 ɔ gɔɔ pɔ aa ku we, aà ne'igɔɔ kà,

7 ɔ à a yoa ì gɔe ũ. A zwāa fiwà à aà wùle pɔtuɔɔ pɔblebɔu, ké aai gu e nibɔɔ pilakio yáí.

8 Sādānaɔ ku bùsu doŭpi guu, aale i sēu, gwāasina aale ní sāo d́a.

9 ɔ Dii malaikae bò mòmá, Dii gawi gupùnzì, ɔ vīa ní kú maamaa.

10 Malaikapi òné: Asu to vīa á kũo, asa ma mɔ baonakpaiéé, gbépii pɔ i ke na maamaa.

11 Wà Suabana íé Davidi wéleu gwáa, ɔme Mesii ũ, Dii ũ.

12 Seela pɔ a to à aà dón ke: A nétēna e wúlea pɔtuɔɔ pɔblebɔu, zwāa fifiwà.

13 Kándo luabe iwá ku sānu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mè:

14 Wà Lua tɔbɔ musu,

gbé pɔ an yá kèèò i aafia'e tɔle.

15 Ké malaikapio gòrila aa tà luabe, ɔ sādānaɔ òkɔe aa mè: Wà gé Betelèu wà yá pɔ kèpi e, yá pɔ Dii tò wá d̀.

16 ɔ aa fèle gè kpakpa, aa bò Maliama ní Yosefuowa ní nétēnapio wúlea pɔtuɔɔ pɔblebɔu.

17 Ké aa aà è, aa yá pɔ wa òné nétēnapio yá musu ò.

18 ɔ yá pɔ sādānaɔ òpi bò gbé pɔ aa mà sae pii.

19 Maliama yápi kúa a nòse guu píi, àle làasookewà.

20 Sādānaɔ èa tà, aale Lua tɔbɔ, aale aà sáaukpa yá pɔ aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwaé.

21 Ké a gɔɔ la sù, né tɔzɔgɔɔ kà,* ɔ wà tɔkpàè Yesu, tó pɔ malaika ò zadɔ wi aà nɔsio.

Yesu ɔba Diie

22 Ké an gbābɔgɔɔ kà, aa aà sè gè ɔbi Diie Yelusaleu lá Mɔzi ikoyā'òwa.

23 Asa a ku Dii ikoyāu wà mè wà negɔe séiaɔ kpawàe.†

24 Aa sa pɔ wa dīle Dii ikoyāu ò, wà mè felena mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla.‡

25 Gbèe ku Yelusaleu, aà tón Simeɔ. Gbēmaae, a Lua vīa vī, mé aà wé dɔ Isailiɔ misiai. Lua Nisina diè,

26 ɔ Nisīnapio òè a ga kía pɔ Dii kpà esaio.

27 Nisīnapio d̀aaè, ɔ à gè Lua ua. Ké Maliama ní Yosefuò mò ní ní né Yesuo yá pɔ wa dīle ikoyāu kea yáí,

28 ɔ Simeɔ aà sí a ɔzī, à Lua sáaukpa à mè:

29 Mapi n zòblena gbae nie guu sa

lá ní òmèewa Dii,

‡ 1:79 Isa 9.1 * 2:21 Lev 12.3 † 2:23 Bɔa 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8

30 asa ma wesì Suabana pò ní ònè

31 n aà yá kèkè bui píi wáale.

32 Aò de gupua ũ à gupu buionè, §
i n gbé Isailio tobò.

33 Yá pò a ò népi musu bò aà de ní aà dao sae.

34-35 Simèò samaa'òné, ò a ò népi da Maliamae à mè:
Omè aò de seela pò Isailio gii ũ,
pòsia i n sò zò lán fèndawa.

Isailio lao ge aa káfi aà yáí,

an nòse guu yá i bò gupuau.

36 Nòe ānabie ku we, aà tón Ana, Fanueli né, Asee buie. Nòepi zikùè táotao. A zākè ní a
gòkpamao wè soplae,

37 ò à gòò gyaa ũ e wè basiiò ní síiò. Ili bò Lua uao, ìò lousisi fáane ní gwāasinao ní leyao
ní wabikeao.

38 Zibeezi gòò à sòrízi à Lua sáaukpà, àle népi yá'o gbé pò an wé ò Yelusaleũ boaiòne píi.

39 Ké Yosefu ní Maliamao kè lá a ku Dii ikoyá láuwa píi aa làa, aa èa tà ní be wéleu Nazaleti,
Galile búsuu.

40 Népi fèle à gbāakù. Omè pàè, mé ìò kú ní Lua báaa.

Yesu gea Lua ua a negò

41 Wè ní wèo Yesu de ní aà dao aaí gé Gēamusu* dikpekei Yelusaleũe.

42 Ké Yesu kà wè kuèpla, aa èa gè dikpekei lá aaí kewa.

43 Ké dikpe làa, aale tá, ò an né Yesu gò Yelusaleũ, aa dō.

44 Aale e a kú ní gbéò guue. Ké aa taa'ò gòò do, ò aa gbàsa lé aà weele ní daò ní ní gbé dōò
guu.

45 Ké aai aà eo, aa èa gè aà weelei Yelusaleũ.

46 A gòò àaòde zí ò aa aà è Lua ua zòlea yādanedeò guu, àle yāmamá, àle yālalamá.

47 Aà yādōa ní aà yāweamáo ò gbé pò aale aà yāmaòwa píi.

48 Ké aà de ní aà dao aà è, à bò ní sae, ò aà da òè: Bóyái ní kèwèe màai? N mae ní mapio, wá
pò yà n weelea guu.

49 A wè má à mè: Bóyái ále ma weelei? Ké à kù màò ku ma Mae kpéu, á dō lé?

50 Ama aai yá pò a ònépi dō.

51 Yesu èa tàríò Nazaleti, à misìilené. Aà da yápio kúa a nòse guu píi.

52 Yesu zòkù, aà ònò káfi, mé a na ní Luao ní gbēnazinao.†

3

Zāa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zāa 1.19-28)

1 Sezaa Tibelia kpalablea wè gēode guu Pōnsi Pilati mé Yude búsú gbēzòò ũ, Elodi lé kible
Galile, aà dāuna Filipi lé kible Itule búsú ní Takòni búsúowa, mé Lisania lé kible Abileni
búsúwa.

2 Anasi ní Kaaifao mé sa'onkiaò ũ. Gòò bee ò Lua yá'ò Zakali né Zāae gbáau.

3 Omè à fèle lé bebe Yuudè baale ní baalao píi, àle waasoke gbéòne. A òné aa nòselile aa
da'ilèke, Lua i ní duuna kémá.

4 Màa yá pò ānabi Isaia ò a lá guu kè à mè:

Kpàwakèna bò ma ò gbáau,
àle me à zekeke Diiè,

§ 2:32 Isa 42.6, 49.6 * 2:41 Bò 12.1-11 † 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4

à zéwewenaɔ pooè súsu.

⁵ Guzule píi a tata,
gbè lesiɔ ní sísiɔ daaí píi.

Zé koleaɔ poo súsu,
zé tòútoúɔ daaí,

⁶ gbépii i e lá Lua í ní suaba.*

⁷ Bíla íɔ mɔ aà kíi da'ilekɛi, ɔ í oné: Gbēnazín píligonaɔ! Déme ledàwá à bàasi pɔkūma pɔ Lua a bɔbɔmáɛi?

⁸ A nòselilea yá ke, wi dɔ ké a lile. Ké Ablahaū de á dezi ũ, ásu dile bee mé a á bɔɔ. Mále oé, Lua a fɔ gbɛɛ bee ke Ablahaū buiɔ ũ.

⁹ Mɔɔ dilea líɔzi kò. Lí pɔ lé né maa io, wa zɔ zu téue.

¹⁰ Bíla aà là: Tó màaɛ, wá ke kpelewa ni?

¹¹ A wèmá à mè: Gbé pɔ ula ví mèn pla, aà ado kpa gbé pɔ víowa. Gbé pɔ pɔblea ví, aà ke màa lɔ.

¹² ɔsinaɔ mò da'ilekɛi, ɔ aa aà là aa mè: Metulu, wá ke kpelewa ni?

¹³ A wèmá à mè: Asu ɔasimá de lá wa dilelao.

¹⁴ Sosaa aà là aa mè: Wápiɔ sɔ wá kea ni? A òné: Asu gbāamɔ gbéɔne à ní bleo. A ze ní fía pɔ wí boéo.

¹⁵ Gbéɔ pɔna lé dede. Gbépii lé làasooke a nòse guu Zāa yáwa, tó aɔ de Mesii ũ.

¹⁶ Zāa òné píi à mè: Mi á da'ileke ní íoɛ, āma gbēe lé mɔ, aà iko demala, mi ka mà aà sabala bɔbɔèò. ɔme a á da'ileke ní Lua Nisinaɔ ní téo.†

¹⁷ A gbaana kūa à pɔ fāò, i pówena ká a dɔu, i a sàò ka té gasai guu.

¹⁸ Zāa baonakpaané guu, à nàemá ní yāpāleɔ dasi.

¹⁹ Ké à yá pɔ kí Elodi kè a dàuna na Elodia yá musu ní vāi pāle pɔ a kèò bɔ̀̀è gupuaui píi,

²⁰ ɔ Elodi èa yāvāikè lɔ, à Zāa dàkpeu.

²¹ Ké Zāa lé gbéɔ da'ileke píi, à Yesu da'ilekè sɔ. Gɔɔ pɔ Yesu lé wabike, luabe wèaa,

²² ɔ Lua Nisina sù lán felenawa à dīè. ɔ wà yá'o mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ kèma na.‡

*Bui pɔ Yesu bɔ̀̀ ní guuɔ
(Mat 1.1-17)*

²³ Gɔɔ pɔ Yesu a zí dàale, a wè baakwi taa ví. Wàle e Yosefu née.

Yosefupi sɔ Heli née,

²⁴ Helipi sɔ Mata née,

Matapi sɔ Levii née,

Leviipi sɔ Meleki née,

Melekipi sɔ Yana née,

²⁵ Yanapi sɔ Yosefu née,

Yosefupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Amosi née,

Amosipi sɔ Nauū née,

Nauūpi sɔ Eseli née,

Eselipi sɔ Nage née,

²⁶ Nagepi sɔ Maatu née,

Maatupi sɔ Matatia née,

Matatiapi sɔ Semei née,

Semeipi sɔ Yoseku née,

Yosekupi sɔ Yoda née,

Yodapi sɔ Yohanani née,

* 3:6 Isa 40.3-5 † 3:16 Zln 2.3-4 ‡ 3:22 Sou 2.7, Isa 42.1

27 Yohananipi s̄ Lesa née,
 Lesapi s̄ Zolobabeli née,
 Zolobabelipi s̄ Salatieli née,
 Salatielipi s̄ Neli née,
 Nelipi s̄ Meleki née,
 28 Melekipi s̄ Adi née,
 Adipi s̄ Kosaũ née,
 Kosaũpi s̄ Elemadaũ née,
 Elemadaũpi s̄ Ee née,
 Eepi s̄ Yozuee née,
 29 Yozueepi s̄ Eliezee née,
 Eliezeeipi s̄ Yoliũ née,
 Yoliũpi s̄ Mata née,
 Matapi s̄ Levii née,
 Leviipi s̄ Simeo née,
 30 Simeopi s̄ Yuda née,
 Yudapi s̄ Yosefu née,
 Yosefupi s̄ Yonaũ née,
 Yonaũpi s̄ Eliakiũ née,
 Eliakiũpi s̄ Melea née,
 31 Meleapi s̄ Mena née,
 Menapi s̄ Matata née,
 Matatapi s̄ Natã née,
 Natãpi s̄ Davidi née,
 Davidipi s̄ Yese née,
 32 Yeseipi s̄ Ōbedi née,
 Ōbedipi s̄ B̄azu née,
 B̄azupi s̄ Salam̄o née,
 Salam̄opi s̄ Naas̄o née,
 Naas̄opi s̄ Aminadabu née,
 33 Aminadabupi s̄ Adami née,
 Adamipi s̄ Aani née,
 Aanipi s̄ Eselbũ née,
 Eselbũpi s̄ Pelezi née,
 Pelezipi s̄ Yuda née,
 Yudapi s̄ Yak̄obu née,
 34 Yak̄obupi s̄ Izaaki née,
 Izaakipi s̄ Ablahaũ née,
 Ablahaũpi s̄ Tela née,
 Telapi s̄ Nak̄ōo née,
 Nak̄ōopi s̄ Selugi née,
 35 Selugipi s̄ Leu née,
 Leupi s̄ Pelegi née,
 Pelegipi s̄ Ebelu née,
 Ebelupi s̄ Sela née,
 Selapi s̄ Kena née,
 36 Kenapi s̄ Aapasa née,
 Aapasapi s̄ Seũ née,
 Seũpi s̄ N̄ee née,
 N̄eepi s̄ Lemeki née,

Lemɛkipi sɔ̄ Mɛtusela néɛ,
 37 Mɛtuselapi sɔ̄ ɛnɔki néɛ,
 ɛnɔkipi sɔ̄ Yɛɛdi néɛ,
 Yɛɛdipi sɔ̄ Maalalee néɛ,
 Maalaleepi sɔ̄ Kena néɛ,
 Kenapi sɔ̄ ɛnɔsi néɛ,
 38 ɛnɔsipi sɔ̄ Seti néɛ,
 Setipi sɔ̄ Adamu néɛ,
 Adamupi sɔ̄ Lua néɛ.

4

Yesu yɔ̄a

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

- 1 Yesu lé su ní Yuudɛo Lua Nisína pɛɛawà guu, ɔ̄ Nisínapi gɛ̀aàno gbáau.
 2 Ibiisi aà ỳò we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Ké gɔɔ blapi pà, noana lé aà de.
 3 ɔ̄ Ibiisi dè: Tó Lua Nén n ũ, o gbɛɛ bee li pɛɛ ũ.
 4 Yesu wèwà à m̀è: A kɛ̀a Lua taalau wà m̀è:
 Pɔblea ɔ̄ gbɛ̀nazína kuò adoo.*
 5 ɔ̄ Ibiisi aà sè gɛ̀aàno musu, ɔ̄ à dúnia kpalaɔ̀ òlòè píi a zɛ̀gbɛu g̀òò
 6 à m̀è: Má n gba iko beeɔ̀ píi ní a gawio. A ku ma ɔ̀zɛ̀, gbɛ̀é pò má yei má kpawàɛ.
 7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a g̀o n pò ũɛ píi.
 8 Yesu wèwà à m̀è: A kɛ̀a Lua taalau wà m̀è:
 Kúɛ Dii n Luaɛ,
 níɔ̀ ɔ̀bleè ado.†
 9 ɔ̄ à gɛ̀aàno Yelusaleũ, à aà zè Lua kpé misonaa à m̀è: Tó Lua Nén n ũ, ɔ̀kpa nzíai,
 10 asa a kɛ̀a láu wà m̀è:
 Lua a n yá'ò a malaikaɔ̀ne aa n d́áa.
 11 Wà m̀è ɔ̀:
 Aa ɔ̀dama, ké ísu gɛ̀nalɛ gbɛwao yáí.‡
 12 Yesu wèwà à m̀è: Wà m̀è,
 ísuli Dii n Lua ɛ̀ n gwao.§
 13 Ké Ibiisi Yesu ỳò ní yápiio a làa, ɔ̄ à aà tò we e gɔɔ pále.

Nazalideɔ̄ gia Yesu ndaikɛi

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

- 14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisína gbáao, ɔ̄ aà tó lí bùsupia píi.
 15 I yádadané ní lousisikpɛɔ̀ guu, mé gbɛ̀pii ì aà tɔnasi.
 16 ɔ̄ à gè Nazalɛti, gu pò à nɛblèu. Kámabogɔ̀zɛ̀ à gè lousisikpɛu lá ì kewa. A fɛ̀ɛ à kyoke,
 17 ɔ̄ wà ànabi Isaia taala kpàwà. Ké a pòo, à b̀ò gu pò wà yáɛ bee kèuwa à m̀è:
 18 Dii Nisína kua.
 A ma sɛ̀ mà baonakpa taasideɔ̀ne,
 à ma zɛ̀ mà g̀ɔ̀a wɛ̀ɛɔ̀ ũ kpàwake
 gbɛ̀é pò aa nízia víoɔ̀ne,
 mà wɛwɛ̀a kpàwake víaɔ̀ne,
 mà gbɛ̀é pò yeaɔ̀ polo,
 19 mí Dii gbɛ̀kɛkɛnɛgɔ̀ kpàwake.*
 20 ɔ̄ à lápi kòo a kpà dɔ̀nlɛdewa, ɔ̄ à z̀òɛ. Gbɛ̀é pò aa ku kpéuɔ̀ wé fíwà píi.
 21 ɔ̄ à yásè à m̀è: Lua yáɛ bee pà gbã, lá áɛ maɛwa.

* 4:4 Iko 8.3 † 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16 * 4:19 Isa 61.1-2

22 Yāmaa pó dɔ̀ àà léu b̀ò ní sae píi, ɔ̀ aale àà tɔ̀nasi. Ǿ aa m̀è: Yosefu né nolo?

23 Ǿ a ònè: Má d̄s̄ s̄áas̄á ké á yáasiε bee kemεε. Tó ní lòotoo ũ, ñ nzia gbágb̄a. A omεε mà yá pó á mà má k̀è Kapenaũ ke ma be w̄éleu la lb.

24 Siana mále oé, ānabi líɔ̀ gbia a be w̄éleuo.

25 Mále oé siana guu, ké luabe zé tà Elia gɔ̀ɔ̀, gyaa gb̄eandoɔ̀ ku dasi. Lou i mao e w̄è àaɔ̀ ní m̀o sooloo,† mé nɔ̀an z̄ɔ̀ kà Isaili bùsuu píi,

26 kási Lua i Elia z̄i ní keewao, sema gyaa pó kú Salεpa w̄éleu Sid̄s̄ saε.‡

27 Anabi Eliz̄i gɔ̀ɔ̀ s̄s̄, Isaili bùsu kusudeɔ̀ die, kási i ní kee gbágb̄aɔ̀, sema Sili bùsu gb̄é Naama.§

28 Ké gb̄é pó kú lousisikp̄euo yápi mà píi, an pɔ̀ pà maamaa.

29 Ǿ aa b̀ò ní Yesuo w̄énkp̄e, aa ḡeaaɔ̀ s̄is̄i pó ní w̄éle kálεwà misonaa, ké aa ɔ̀z̄s̄aàzi z̄íle yáí.

30 Ǿ à b̀ò ní guu à tà.

Yesu kua Kapenaũ

(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapenaũ, ɔ̀ àle yádadané Galile bùsu w̄élepiu kámabogɔ̀ɔ̀z̄i.

32 Aà yádaané b̀ò ní sae, asa aà yá iko víε.

33 Ḡs̄ε táadee ku lousisikp̄eue we, ɔ̀ à wii gb̄aa lè à m̀è:

34 Ee! Bó wá ví ní k̄s̄oi Yesu Nazaleti? N m̀o wá kaalei yá? Má d̄s̄ gb̄é pó ní de a ũ, Lua gb̄é pó a kua adoan n ũ.

35 Ǿ Yesu ḡi táapie à m̀è: Níle! Go ḡs̄epiwa. Ǿ táapi ḡs̄epi nè dasi guu à gòwà, i aà ke'iao.

36 Bíli gb̄épii kù, aale k̄s̄ lala aa m̀è: Bɔ̀taa bui yán wei? Gwa, ì yádile táaɔ̀ne ní iko gb̄aaɔ̀, ɔ̀ aañ ḡēzεa.

37 Ǿ aà bao lí bùsupia gupiiu.

38 Ké à b̀ò lousisikp̄eue, ɔ̀ à tà Simɔ̀ɔ̀ be. Simɔ̀ɔ̀ nada lé m̀ew̄aake maamaa, ɔ̀ wà a yá'òè.

39 Yesu zè aà miz̄i à ḡi m̀ew̄apiε, ɔ̀ aà me n̄ini. Wegɔ̀ɔ̀ à f̄εle blek̄ené.

40 Ké íat̄ε ḡè kp̄éu, gb̄é pó gyāe víɔ̀ m̀òníɔ̀ Yesue, ɔ̀ à ɔ̀nàna ní baadewa, à ní gbágb̄a ní ní gyā bui dasio.

41 Táaɔ̀ lé go gb̄éɔ̀wa ní wiio dasi lb aa m̀è: Lua Nén n ũ. Ǿ à ḡiné aa yá'o, ké aa aà d̄s̄ Mesii ũ yáí.

42 Ké gu d̀ò, Yesu b̀ò w̄éleu à ḡè gusaena, ɔ̀ bíla lé aà w̄eεε. Ké aa b̀òwà, aale giè aà ní tó we.

43 Ǿ a ònè: Sema mà kpala pó b̀ò Lua k̄i baokpa w̄éle k̄iniɔ̀ne lb, asa a yáí Lua ma z̄i.

44 Ǿ à ḡè lé waasoke Yudaɔ̀ lousisikp̄eɔ̀ guu.

5

Yesu a íwa s̄éiaɔ̀ s̄isia

(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

1 Ziewa Yesu zεa Genεzaleti ísida ḡs̄s̄le, ɔ̀ bíla k̄aaaazi Lua yāmaa yáí, aale naεwà.

2 Ǿ à ḡ'ílεna è kálεa ḡs̄s̄le m̀en pla, kp̀òwenao b̀òle lé ní táaluɔ̀ pipi.

3 Ǿ à ḡè ḡópiɔ̀ do pó de Simɔ̀ɔ̀ pó ũ guu, à wabik̄èwà aà ɔ̀z̄i aà go ḡs̄s̄wa yɔ̀. Ǿ z̄s̄le ḡópi guu à yádà bílaε.

4 Ké à yá'ò a làa, ɔ̀ a ò Simɔ̀ɔ̀: Gé ní ḡóo ísia à táalu zu, á kp̄o kú.

5 Simɔ̀ɔ̀ w̄èwà à m̀è: Mae, wa z̄ik̄è e gu ḡè d̀ò, wi p̄e k̄uo, āma lá ní ò, má kpá.

6 Ké aa k̀è màa, aa kp̄o n̄aaa ḡiligili e an táaluɔ̀ ye k̄ék̄i.

† 4:25 1Kia 17.1   ‡ 4:26 1Kia 17.8-16   § 4:27 2Kia 5.1-14

7 Ɔ aa ɔkè ní zíkèndee pọ́ kú gópi do guuɔne aa mọ́ dọ́rle. Ké aa mọ́, aa kpọ́ kà gọ́ mèn plapio pai e aa ye kpálei.

8 Ké Simɔɔ Piεε è màa, à kùle Yesu gbázi à mè: Go ma sae Dii, asa duunkenan ma ũ.

9 Bíli Simɔɔ kù ní gbé pọ́ aa sãnuɔ píi kpò g̀ligili pọ́ aa kùpi yáí.

10 Màa Zaaki ní Zãao, Zebedee né pọ́ aa de kɔ́gbẽo ũ ní Simɔɔo bílikè lb. Ɔ Yesu ò Simɔɔe: Nsu to vía n kũo. Za gbã gbẽnazina ɔ́ nýɔ́ wεεε.

11 Ké aa kà ní ní góo g̀sɔ́le, ɔ́ aa apii tò we, aa bọ́ tɛaàzi.

Kusude gbágbã

(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

12 Ziewa Yesu kú wéle guu ɔ́ g̃ε pọ́ kusu liaála mọ́. Ké à Yesu è, à wùle a gbεeu à wabikèwà à mè: Dii, tó n wei, nýɔ́ f̃ gbãbɔmεε.

13 Ɔ Yesu ɔ̀bò nàwà à mè: Ma wei, g̃ gbãlesai. Weg̃ɔ́ aà kusu làa.

14 Ɔ Yesu òè: Nsu o gbẽe mao. Ge ñ nízia ɔ̀b sa'onae, ní sa pọ́ Mɔizi díle o n g̃ã gbãlesai seela ũ gb̃́ɔ́ne.*

15 Yesu bao lígua de yãala. Bíla ì kãaa, ké aa aà yãma mé ké aà ní gbágbã ní ní gyão yáí.

16 Ɔ Yesu ì kémá à ge wabike gusae.

Gb̃kaaũa gbágbã

(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Ziewa Yesu lé yádané. Falisieɔ́ ní Mɔizi ikoyãdanedeo z̃leá we. Aa bọ́ Galile ní Yude wéleɔ́ guu píie ní Yelusaleũo. Lua gbãa kuaànɔ́, ɔ́ àle gyãeɔ́ gbágbã.

18 Ɔ gb̃eɔ́ mọ́, aa gb̃kaaũa sea ní mákelεo, aale zεwεεle wà g̃ãaànɔ́ aa aà díle Yesu ae.

19 Lá aai g̃k̃ii eo dasi yáí, ɔ́ aa dèdɛaànɔ́ kpé musu. Aa kpépi f̃, ɔ́ aa aà píla ní a mákelεo zã guu Yesu ae.

20 Ké Yesu è aale a náaike, à mè: Ma gbé, n duuna kèma.

21 Yádanɛdepiɔ́ ní Falisipiɔ́ an làasoo guu aa mè: Dén gbé pọ́ lé d̃ε ní Luao bee ũi? Déme a f̃ duunakẽmáí, Lua ado bàasioi?

22 Yesu ní làasoo d̃, ɔ́ à ní lá à mè: Bóyáí ále làasoo bee taa ke á s̃ guui?

23 Tó má ò aà duuna kèwà, ge tó má ò aà fεle taa'o, a kpele mé àai?

24 Má ò màa ké à ò d̃ Gbẽnazin Né duunakẽama iko ví dúniau la. Ɔ a ò gb̃kaaũapie: Má òne, fεle ñ ní mákelε sé tá n be.

25 Weg̃ɔ́ à fεle zè ní wáa, à a wúleɔ̀pi sè à tà a be, àle Lua sáaukpa.

26 Baade píi lé g̃̃ εlea, ɔ́ aa Lua sáaukpa. Vía guu aa mè: Wa dabu è gbã.

Levii sísia

(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbεa Yesu bọ́, ɔ́ à ɔsina pọ́ wí me Levii è z̃leá ɔsikpeu. Yesu òè: Mọ́ tɛmazi.

28 Ɔ à fεle à p̃pii tò we à tɛaàzi.

29 Ɔ à p̃nablε z̃ɔ́ kè a be, à Yesu sísiwà ní ɔsinaɔ́ ní gb̃páleɔ́ dasi, aale p̃oble.

30 Ɔ Falisio ní ní Mɔizi ikoyãdanedeo yákütékà aà íwaɔzi aa mè: Bóyáí ále p̃oble ále imi ní ɔsinaɔ́ ní luayãdansaiɔ́?

31 Ɔ Yesu a z̃símá à mè: Gbé gbã bàa kú ní lòotoooo, sema gyãe.

32 Mi mọ́ gbẽmaao sísii aa ñselileo, sema duunkenao.

33 Ɔ wa òè: Zãa íwaɔ ìb leye, aao wabike k̃s̃k̃s̃s̃. Màae ní Falisio íwaɔ lb. Ama n gb̃́ɔ́ ìb p̃oble aao imiε.

34 Ɔ Yesu wèamá à mè: A we to ñsena gb̃́ɔ́ leye g̃ɔ́ pọ́ ñsenapi kúrínɔe?

35 A g̃ɔ́ a mó ké wa ñsenapi b̃o ní guu. G̃ɔ́ bee ɔ́ aa leye sa.

* 5:14 Lev 14.1-32

³⁶ Yesu yálèèüñé ló à mè: Wili pòkasa dafu lí wa ðí a zi guuo. Tó wa kè màa lé, pòkasa dafu a yaae, mé a zi a kòse n a dafu pò wa ðiupioo.

³⁷ Wili vèe dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, vèe dafu a tùu pūnae, i kóle, tùu i òkpa.

³⁸ Wí vèe dafu ká báa tùu dafu guue.

³⁹ Gbé pò dókè n vèe zio lí a dafu sáaukpao, ì me a zi mé na.

6

Kámabogoozi

(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

¹ Kámabogooze zí Yesu lé pā ble bua, ò aà ìwaò pówena wòlo aa a suumpà n ou, aale só.*

² Ǿ Falisieò òné: Bóyāi ále yá pò de wà ke kámabogooziò kei?

³ Yesu wemá à mè: Lá Davidi n a gbéò kè goo pò nàana lé n de, i a kyokéo lé?

⁴ A gè Lua ua, à pèe pò wa kàle Luae se sò, a kpà a gbéowa,† pèe pò gbèe lí sóo, sema sa'onao bàasio.‡

⁵ Ǿ Yesu òné: Gbēnazīn Né mé iko ví kámabogooza.

⁶ Kámabogoo pāle zí ló Yesu gè lousisikpeu, àle yādané. Gōee ku we, aà oplaai imia.

⁷ Mòizi ikoyādanedeò n Falisio lé Yesu kpakpa, tó a gbépi gbágbā kámabogoozi, wi e yādaaála.

⁸ A n láasoo dò, ò a ò gbé pò a o imiapie: Fèle ze zā guu. Ké à fèle zè we,

⁹ Ǿ Yesu òné: Mále á lác. A zeví wà yāmaake kámabogoozi yà, ge yāvāie? Wà gbé misi yà, ge wà aà dee?

¹⁰ Yesu wepāñla nípii, ò a ò gbé pò a o imiapie: N n oopi poo. Ké a pòo, ò aà o sù a gbèu.

¹¹ Falisio pò fè maamaa, ò aa lekpāaí Yesuzi lá aa kèè yá musu.

Iwa gbēon kueplao sea

(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

¹² Goo bee Yesu bò gè wabikei sīsī musu, ò a kú n wabikea Luawao e gu gè dòò.

¹³ Ké gu dò, ò a a ìwaò kàaa, à gbēon kueplao sè n guu à n díle zinao ũ.

¹⁴ Gbépio tón ke: Simoo pò à tōkpàè Pièe, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zāa, Filipi, Batelemii,

¹⁵ Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simoo pò wí oè Gínziao,

¹⁶ Zaaki né Yudasi n Yudasi Isalioti pò gè Yesu bōnkpade ũo.

¹⁷ Yesu pīlañno à zè gusalalaa, gu pò aà ìwa kīnio n bílao kuu. Aa bò Yelusaleūe n Yude būsuo pii n ísiale wéle pò kú Tii n Sidōo saeo.

¹⁸ Aa mò aà yāmai, mé ké aà n gbágbā n n gyāo yái. Gbé pò taa lé ñadamáo gbágbā ló.

¹⁹ Gbépii lé wesele okāwā, asa gbāa lé bō aà guu, àle gbépii gbágbāe.

²⁰ Ǿ à wesè a ìwaò gwà à mè:

Báaadeon á gbé pò ále taasikeo ũ,
asa kpala pò bò Lua kíi de á pò ũe.

²¹ Báaadeon á gbé pò nàana lé á de gbāo ũ,
asa á ká.

Báaadeon á gbé pò ále sólo gbāo ũ,
asa á yáab.

²² Báaadeon á ũ, tó wà zàágu mé wà gíazi,
mé wà á sōsō mé wà á tobēesī Gbēnazīn Né yái.

²³ Goo pò yá beeo á lé, àò vīvī n pōnao, asa á asea zōo luabe. Beewa an dezio kè ānabioñe.

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

24 Waiyoo á ɔdeɔ,
a me nama è kò.

25 Waiyoo á gbě́ pọ́ á kãa gbãɔ,
nɔana a á de.
Waiyoo á gbě́ pọ́ ále yáalo gbãɔ,
á wɛnake, á ɔɔɔ.

26 Waiyoo ápiɔ, tó gbě́pii lé á tɔnasi,
asa beewa an deziɔ kè ãnabi egeɔne.

Yea ibeɛzi
(Mat 5.38-48)

27 Mále o á gbě́ pọ́ ále ma yãmaɔne, àò ye á ibeɛzi, à maake gbě́ pọ́ zaáguɔne.

28 A samaa'o gbě́ pọ́ aaí savãí'óéne. A wabike gbě́ pọ́ aaí ñadawáɔne.

29 Tó gbě́ n sãnke n gee dowa, ñ ado dɔè lo. Tó gbě́ n ulada síma, ñsu giè ní n danziioo.

30 Pọ́ pọ́ gbě́ gbèama pii kpawà. Tó gbě́ n pọ́ síma, ñsu gbewawò.

31 Lá á ye wà keé, à kené màa sɔ.

32 Tó gbě́ pọ́ aa yeáziɔ ɔ áliɔ yeñzi, bó sáau bee víi? Baa luayãdansaio io ye gbě́ pọ́ yeñziɔziɔ.

33 Tó gbě́ pọ́ aaí maakeéɔ ɔ áli maakené, bó sáau bee víi? Baa luayãdansaio ñ ke màaɛ.

34 Tó gbě́ pọ́ á wé dɔi à pọ́ emáɔ ɔ áli pọ́ sɛané, bó sáau bee víi? Asa luayãdansaio ñ pọ́ sɛakɔɛ a ea a lé gbeyu yáie.

35 Aɔ ye á ibeɛzi à maakené, à pọ́ sɛané wɛɔbisai, í asea zɔɔ e, ío de Musude néo ũ, asa ñ maake guluɔne ní gběvãioɔ.

36 Aɔ sósobi ví lá á Mae sósobi víwa.

Kɔ tãae'ea
(Mat 7.1-6)

37 Asuli gbě́ tãae eo, Lua a á tãae e sɔo. Asuli yãda gbéao, Lua a yãdaálao. A sùuuke ní gbě́, Lua ñ sùuukeáno.

38 A gbě́ gba pọ́, Lua ñ á gba. A zaa maa pọ́ á gbègbè à wè à pà yelele káé á ula léu. Asa zaa pọ́ ní yɔu gbě́ ɔ Lua a yɔune sɔ.

39 ɔ à yãtaa òné à mè: Vãa a fɔ dɔaa vãae? An pla ñpii aa zu euo lé?

40 Iwa lío de a diilao. Gbě́ pọ́ yãdàda a làa de lá a diiwaɛ.

41 Bóyãí ñle sèkɔna pọ́ da n gbédee wéu e, mé ñle lí miɔna pọ́ da n wéu yãdao ni?

42 N gbě́ pọ́ ñle lí miɔna pọ́ da n wéu eo, kpelewa ñyɔ e o n gbédeee aà to ñ sèkɔna pọ́ da aà wéu bɔèi? Mɔafilide! Limiɔna pọ́ da n wéu bɔ gĩa, ní gu'e wásawasa ké ñ sèkɔna pọ́ kú n gbédee wéu bɔè.

Gbě́ dɔa ayãkɛawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí né vãí io, lí vãí lí né maa io.

44 Wí lí pii dɔ a bewaɛ. Wíli kpa bo lè líwao, wíli kuke kàelɛwao.

45 Gbèmaa ñ maa bɔ a sò làasoo maaɔ guue. Gbèvãí sɔ ñ vãí bɔ a sò làasoo vãio guue. Asa yá pọ́ kò sɔ guu ɔ lé ñ o.

46 Bóyãí io ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pọ́ má ò keo ni?

47 Gbě́ pọ́ mò ma kíi à ma yãmà mé a kè, má ɔɔé lá ade de.

48 A de lán ébona pọ́ eyò zãzã à kpé kpàle gbewawaɛ. Ké swa pà, í dàgua à kà kpépizi, ñ deeo, ké wa bò maa yáí.

49 Gbé pò lé ma yáma mé àlè keo de lán ēbona pò kpé kpàlè tɔɔlɛa pã ēyɔsaiwae. Ké swai'ì kài, ɔ̀ à kwè gɔ̀ɔ. Kpépi ɔ̀ɔkpaa kè zɔ̀ɔ.

7

Sosaɔ gbēzɔ̀ zíkɛna gbágbáa

(Mat 8.5-13)

1 Ké Yesu yá beɔ̀ ò gbéɔ̀ne píi a làa, ɔ̀ à gè Kapenaũ.

2 Sosaɔ gbēzɔ̀e ku we, a zíkɛna ví, a yeaàzie maamaa, ɔ̀ àlè gyáke à kà gaa.

3 Ké aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbēzɔ̀ɔ̀ zì wabikɛiwà aà mɔ̀ a zíkɛnapi misie.

4 Ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà kɔ̀sɔ̀kɔ̀sɔ̀ aa mè: Gbépi kà ò dɔ̀aàlè.

5 A ye wá buizi, ɔ̀mɛ lousisikpe dɔ̀wɛɛ.

6 ɔ̀ Yesu gèrɛnɔ̀. Ké à kà kái ní aà beo, ɔ̀ sosaɔ gbēzɔ̀ɔ̀pi a gbēnaɔ̀ zì a ònè: A oè asu íada aziawao, mi ka ké aà gè ma kpéuo.

7 Ayāmeto má dílɛ mi ka mà mɔ̀ aà kíi maziao. A oè aà yā'o, ma zíkɛna i gbágbā.

8 Asa mapi sɔ̀, wa iko víaɛ, mé má iko ví sosaɔwa. Mi o an gbēdoɛ aà gé, ɔ̀ ì gé. Mi o a pálɛ aà mɔ̀, ɔ̀ ì mɔ̀. Mi o ma zíkɛnaɛ aà ké bee ke, ɔ̀ ì ke.

9 Ké Yesu yápi mà, à bò aà saɛ. ɔ̀ à lili a ò bíla pò teazie: Mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwao, baa Isailio guu.

10 Ké zínapiɔ̀ èa sù, aa è zíkɛnapi gbágbā.

Gyaa né mēndona vua

11 Bee gbɛa Yesu gè wéle pò wí mɛ Naini. Aà íwao ní gbēpáleɔ̀ gèaàno dasidasi.

12 Ké à kà kái ní wélepi bíibɔ̀leɔ̀, a è wa ge sea wà bòò. Gyaa né mēndonae. Wélepideɔ̀ kú ní nɔ̀epio dasi.

13 Ké Dii aà è, ɔ̀ à kèè wēnaũ a òè: Nsu ɔ̀lɔ̀.

14 ɔ̀ à sò gepizi à ɔ̀ká aà pɛwa. Ké gbé pò seaɔ̀ zè, ɔ̀ à mè: Ewaaso, má òne vu.

15 ɔ̀ gepi fèlè zòlè à nà yā'oawa. ɔ̀ Yesu aà kpà aà dawa.

16 Vía gbépii kù, aa Lua sáaukpà aa mè: Wa ānabi zɔ̀ɔ̀ è wá guu. Aa mè lɔ̀: Lua mò a gbéɔ̀ gwai.

17 ɔ̀ Yesu bao lí Yude bùsua ní bùsu pò liaaio píi.

Zāa Da'ilena zinaɔ̀

(Mat 11.1-19)

18 Zāa íwao yá bee dàu aa siuè píi. ɔ̀ Zāa ní gbēɔ̀n plaɔ̀ sísi,

19 à ní zì Diiwa aa aà la, aàpi mé gbé pò a mɔ̀ ũa, ge wàò wɛdo gbēpálezie?

20 Ké gbépio kà Yesu kíi, aa òè: Zāa Da'ilena mé wá zì wà n la, míme ní gbé pò a mɔ̀ ũa, ge wàò wɛdo gbēpálezie?

21 Wegɔ̀ Yesu gbéɔ̀ gbágbā dasi ní ní gyāɔ̀ ní ní wāwāɔ̀ ní ní táaɔ̀. A tò víaɔ̀ gu'è dasi lɔ̀.

22 ɔ̀ a ò Zāa zinaɔ̀ne: A ge yá pò á è mé á màò dau siuè. A oè víaɔ̀ lé gu'e, ɛɛ lé táa'o, mále gbābɔ̀ kusudeɔ̀ne, swádoɔ̀ lé yáma, geɔ̀ lé vu, taasideo lé baona waaso ma.*

23 Báaaden gbé pò lí fuao ũ.

24 Ké Zāa zinaɔ̀ tà, Yesu nà aà yā'oa bílaɛwa à mè: Bó a ge gwai gbáui? Fee pò íana lé deede yà?

25 Bó a ge gwai wei? Gbé pò pɔ̀kasa zāɛ naaàzi yà? Namablɛna pò aai pɔ̀kasa maa daɔ̀ ò ku kibɛɛ.

26 Bó a ge gwai wei? Anabi yà? Ao! Mále oé a de ānabia se.

27 Asa Zāapi wà aà yá kè láu wà mè:

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1

Má a zína gbae àà dɔaa zekekene.†

28 Málɛ oé, nɔɛ nɛ'ia guu wi né i à kà Zāawao. N beeo gbé pɔ de gbé kpɛɛ ũ kpala pɔ bɔ Lua kɪi guu deaàla.

29 Ké gbépii àà yāmà, baa ɔsinaɔ, ɔ aa yānakpà Luawa, ɔ Zāa ní da'ilékè.‡

30 Falisiɔ ní Mɔizi ikoyādanedeɔ sɔ aa gɪ yá pɔ Lua dɪlɛ à kenéi, ɔ aai wei Zāa ní da'ilékèo.

31 Bó má gbāgbēo lɛɛũòì? Bó aa bòwàì?

32 Aa bò né pɔ kú gāaɛ aale lɛzukɔiɔwae aale mɛ:

Wa kule pèé, i ɔwāo.

Wa wēnale síé, i ɔɔɔo.

33 Asa Zāa Da'ilena mɔ, i pɛɛ soo, i wēemio, ɔ a mɛ táadeɛ.

34 Gbēnazin Né mɔ, i pɔble, i imi, ɔ a mɛ asiade wēminaɛ, ɔsinaɔ ní luayādansaiɔ gbēnaɛ.

35 Wɪ ɔno dɔ ɔnoɔo yākeawae.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbèa àà mɔ pɔbleano. Yesu gè aà bɛ, ɔ àlɛ pɔble gɛngɛsekɛa.

37 Nɔɛ dɔɛ'idee ku wélepi guu. Ké a mà Yesu lé pɔble Falisipi bɛ, ɔ à gè we tulale loona kŭa.

38 A zè aà kpɛ aà gbázi, àlɛ ɔɔɔo. Aà wé'i lé ká aà gbakpɛaa, ɔ a wàa ní a mikāo, à lɛpèpɛ aà gbáwa, ɔ à tulalepi kàwà.

39 Ké Falisi pɔ aà sɪsɪpi è màa, ɔ a ò a sɔ guu: Tó gbépiá ānabiɛ, dɔ à nɔɛ pɔ lé ɔkāwapi taa dɔ, ké dɔɛ'ideɛ.

40 ɔ Yesu ò Falisipiɛ: Simɔɔ, má yāe ví mà onɛ. Simɔɔ mɛ: O, Mɛtulu.

41 Yesu mɛ: Dakɛnaɛ mé kú, gbēɔn plaɔ aà fia kŭa, gbēdo ánuɔu ɔwatɛ àaa pla ní basɔo, gbēdo sɔ ánuɔu ɔwatɛ blakwi.

42 Lá aa pɔɛ ví aa fiabodo, ɔ à ní ké an pla nípii. An guu, déme aɔ yeaàzi de a deelai?

43 Simɔɔ wèwà à mɛ: Málɛ e gbé pɔ wà aà kè ní ɔ zɔɔoɛ. Yesu òɛ: N wè maaɛ.

44 ɔ Yesu aedò nɔɛpiwa, a ò Simɔɔɛ: N nɔɛpi èa? Ké ma gɛ n bɛ, ni í kpaa n ma gbá pìpio, ɔ nɔɛpi ma gbá pìpi ní a wé'io, a wàa ní a mikāo.

45 Ni lɛpɛao. Nɔɛpi sɔ, za gɔɔ pɔ ma gɛ la, i kámabo ní lɛpɛa ma gbáwao.

46 Ni nísidɔɔ ma miwao. Nɔɛpi sɔ à tulale kà ma gbáɔwa.

47 Ayāmɛto málɛ onɛ, a yemazi maamaa ké aà duun zɔɔ kèwà yáíɛ. Gbé pɔ wà aà kè ní a yɔɔnao sɔ, aɔ ye adei yɔɔnno sɔɛ.

48 ɔ a ò nɔɛpiɛ: N duuna kèma.

49 ɔ gbé pɔ aale pɔble sānuɔ òkɔɛ: Dén gbépi ũ ké àlɛ duunakēmáí?

50 ɔ Yesu ò nɔɛpiɛ: Ma náai pɔ níle ke n suabà. Ta bɛ aafia.

8

Nɔɛ pɔ té Yesuzi

1 Bee gbɛa Yesu bèbɛ wéle ní wéleɔ, mɛɛwɪaɔ ní zɔɛwɪaɔ píi, àlɛ waasoke, àlɛ kpala pɔ bɔ Lua kɪi baokpané. Aà ìwa gbēɔn kuɛplaɔ gèaàno

2 ní nɔɛ pɔ à táagònɛ à ní gbāgbā ní ní gyāɔɔ. Maliama pɔ wɪ mɛ ɔ Maliama Madelɛni, Yesu táa mèn soplao gòè kú ní guu

3 ní Elodi ziia Kuza na Yoanao ní Suzānao ní nɔɛ pāleɔ dasi. Aaɪɔ Yesu ní a ìwao gwa ní pɔ pɔ aa vío.

Pɔwɛnkɛɛɛa

(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà bò wéle ní wéleɔ wà kàaa Yesuzi, ɔ à yálèɛũné à mɛ:

⁵ Z̄se mé b̄ò gè p̄w̄enak̄eelei. Ké àl̄e k̄eele, a keē l̄èl̄e zé guu, wà t̄áa'òwà, ò b̄ão m̄o bl̄e.

⁶ A keē l̄èl̄e gb̄es̄ena musu. Ké aa b̄òl̄e, ò aa giigàga, ké aai m̄òse eo yáí.

⁷ A keē l̄èl̄e l̄ēo guu, ò l̄ep̄io f̄el̄er̄ino s̄anu, aa k̄ũamá.

⁸ A keē l̄èl̄e t̄òl̄e maawa, ò aa b̄òl̄e aa n̄e'í l̄ee bas̄o. Ké a ò màa, à p̄ũna à m̄è: Gb̄é p̄ò n̄òse ví aà yápi ma.

⁹ Aà ìwaò aà là yápi b̄òl̄ei.

¹⁰ Ǿ à m̄è: Lua á gbá zé à kpala p̄ò b̄ò a k̄íi asiio d̄õ, ãma mi o gb̄é k̄in̄iōne ní yãl̄eeũaneoe, ké aa gugwa p̄oe'esai, aa yãma d̄õsai.*

¹¹ Yápi b̄òl̄en ke: P̄w̄enapiá Lua yáe.

¹² Zé guu p̄ò de gb̄é p̄ò aa Lua yãmà ù, ò Ibiisi m̄ò yápi b̄ò ní s̄õ guu, ké aasu Lua náaike, í ní suabao yáí.

¹³ Gb̄es̄ena p̄ò de gb̄é p̄ò aa Lua yãmà aa s̄í ní p̄onaò ù, ãma yápi lío z̄ina ví ní guuo. Aaí Lua náaike ḡia, ãma tó wà ní ȳs̄, aaí p̄òb̄oz̄ak̄ee.

¹⁴ L̄e guu p̄ò de gb̄é p̄ò aa Lua yãmà ù, ò yãk̄ak̄ea ní àizee yáo ní d̄únia p̄onakeao ì k̄ũamá, aali f̄õ n̄e'í à mào.

¹⁵ T̄òl̄e maa p̄ò de gb̄é p̄ò aa Lua yãmà ní n̄òsep̄uao ò aa k̄ũa ní n̄òsemaaò ù. Aaí menaf̄õ e aa ḡe k̄áflak̄eò.

¹⁶ Wili filia na wà ta k̄úlewàò ge wà dil̄e lii z̄íeo. Wí di bábanawae, ké gb̄é p̄ò lé ḡēo gupua e yáí.

¹⁷ P̄oe ku ul̄ea ké à gí b̄oi gupuauo. Asiiyãe ku ké wà gí mai wà o balu guuo.

¹⁸ Bee yáí à yãma ní laaio. Gb̄é p̄ò p̄ò ví ò Lua a k̄áfl̄e. Gb̄é p̄ò p̄oe ví s̄õ, p̄ò p̄ò àl̄e e á ví Lua a siwàe.

Yesu daēo

(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

¹⁹ Yesu da ní aà d̄aunaò m̄ò aà k̄íi, ò aai e s̄òaaz̄io dasi yáí.

²⁰ Ǿ wa ò Yesu: N da ní n d̄aunaò ku bàasi, aa ye n k̄õ'eai.

²¹ Ǿ a òn̄e: Gb̄é p̄ò aaí Lua yãma aa z̄ik̄ewàò mé ma da ní ma d̄aunaò ù.

Yesu z̄àa'iana z̄ēa

(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

²² Ziewa Yesu ḡè ḡó'ìl̄ena guu ní a ìwaò, ò a òn̄e: Wà bua ísida baale. Ǿ aa dàzeu.

²³ Ḡoò p̄ò aale gé, Yesu ḡè ní io. Ǿ z̄àa'iana f̄el̄e ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu.

²⁴ Ǿ aa s̄òaaz̄i aa aà vù aa m̄è: Mae! Mae! Wále kaale! Ǿ à f̄el̄e ḡí íanae ní í p̄ò lé ní gó z̄ãampapao, ò à z̄è, gu k̄è kilikili.

²⁵ Ǿ a òn̄e: A ma náai víoa? Ǿ yápi d̄imá, vía ní kú, ò aa òk̄õe: Dén gb̄épi ùi m̄óò? Baa íana ní ío, ì yãdilené, aaí aà yãmae.

Táaò dia s̄awāne

(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

²⁶ Ǿ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu guk̄pe oi.

²⁷ Ké Yesu bùa s̄is̄ia, à kpàaũ ní w̄el̄epi gb̄é p̄ò táaò vío. A ḡoòplak̄è ní p̄onaaaz̄io, mé ìl̄io ku beo, sema miagbe'ēo guu.

²⁸⁻²⁹ Wí aà yeye ní m̄odaonaò, wí aà daliu aà z̄ùuk̄ea yáí, kási ì m̄odaonap̄io k̄é̄k̄ēe, táapi í aà zu s̄ēu. Ké à Yesu è, ò à wiil̄e à k̄ùl̄e aà ae, ò à p̄ũna à m̄è: Lua Musude Né Yesu, b̄óme wá daaai? N yá na! Nsu ìadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowà yáie.

³⁰ Ǿ Yesu aà là à m̄è: N t̄ón̄ k̄pelewai? Ǿ à m̄è: Ma t̄ón̄ Dasi. Asa táaò kuwà dasie.

³¹ Ǿ táapiò wabik̄è Yesuwa asu oné wà si gb̄áo guuo.

* **8:10** Isa 6.9

32 Sàwakusan waiò ku we, aa kpèese, aale pòble sìsìpòleu. Ǿ táapiò wabikè Yesuwa aà ní gba zé wà diné. Ǿ Yesu ní gbá zé.

33 Ǿ táao gò gbépiwa aa dī sàwaone. Ǿ sàwapiò wī ní bao aa sī sòonau, aa kà ísiu aa kpàle.

34 Ké an dānao è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualoũ.

35 Ǿ wà bèle yá pò kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kíi, aa gbé pò táao gòwàpi è zòlea Yesu gbázi. A pòkasa naaazi, à gò a laaiwa. Ǿ vía ní kú.

36 Ké gbé pò yápi kè ní wáao òné lá wà táadepi gbāgbā,

37 Ǿ Gadala bùsu gbépii awakpà Yesue aà gońla, asa vía ní kú maamaae. Ǿ à gè gó guu, a ye tá.

38 Gbé pò à táao gòè awakpàè à e ào kuaano. Yesu giè à mè:

39 E a ta n be, ní yá pò Lua kène dau n siuné pii. Ǿ à tà à yá pò Yesu kèe kpàwakè wélepi guu pii.

Zailu né vua ní nɔe pò ɔkà Yesu ulawao

(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

40 Ké Yesu èa sù, Ǿ bíla gbāakpāaazi, asa gbépii lé aà dāe.

41 Ǿ gōe pò de lousisikpe dōaana ũ, wī me Zailu, mò wùle a gbēu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be,

42 ké aà né mēndona lé ga yái. Nenɔepi kà wè kuepla. Ké àle gé, Ǿ bíla lé aà gēsoomble.

43 Nɔee ku we, au lé bōlewà à kà wè kuepla. Pó pò nɔepi ví pii a dè esedeo kíi, āma gbēe i fō aà gbāgbāo.

44 Ké à sò Yesuzi aà kpe, Ǿ à ɔkà aà ula léwa. Wegō aà aubolea zè.

45 Ǿ Yesu mè: Dème ɔkàai? Ǿ gbépii mè á a yá dōo. Ǿ Píe mè: Mae, bíla liaanzi, aale naema.

46 Ǿ Yesu mè: Gbēe ɔkàa, asa má dō ké gbāa bōmague.

47 Ké nɔepi è wà a yá dō, Ǿ à mò ní lualuaao, à wùle a gbēu aà gbázi, Ǿ à yá pò tò a ɔkàwà ò gbépii wáa ní lá pò à aafia è gōo.

48 Yesu òè: Nɔe, ma náai pò ní kè mé n gbāgbā. Ta be aafia.

49 Ké Yesu lé o màa, gbēe bō lousisikpe dōaanapi be, à mò a òè: N népi kēsai. Nsu tákpa metuluzi pāo.

50 Yesu yápi mà, Ǿ a ò Zailue: Nsu to n sō vío. Ma náaike lé, a gbāgbā.

51 Ké à kà aà be, i wei gbēe gēano, sema Píe ní Zāao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao.

52 Gbé pò kú weo lé ɔbó pii, aale nízia gbēgbē. Ǿ Yesu mè: Asu ɔbó. I gao, àle i'oe.

53 Ǿ aa aà kè pòpò, asa aa dō à gāe.

54 Yesu aà kù a ɔwa, Ǿ à pūna à mè: Nenɔena, fele!

55 Ǿ aà wēni sù, à fēle gōo. Yesu mè wà pòblea kpawà.

56 Yápi dī népi de ní aà daowa, Ǿ Yesu òné aasu yápi o gbēe mao.

9

Yesu a iwa gbēon kueplaɔ zia

(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a iwa gbēon kueplaɔ kàaaazi, Ǿ à ní gbá zé aao iko ví táa bui piiwa, aa gyāeɔ gbāgbā.

2 Ǿ à ní zí kpala pò bō Lua kíi yá waasokei, aao gyāeɔ gba aafia.

3 A òné: Asu pòe se geòo, gopana ge babalaboo ge kūsua ge ɔa ge ula plaade.

4 Ua pò a pilau ào ku we e à ge gēd zéa.

5 Wéle pò wi gbāakpauázio à bōu, í kōlemá an toa ní Luao seela ũ.

6 Ǿ aa dāzeu aa bèbe wéle ní wéleo, aa baonakpané, aa gyāeɔ gbāgbā gupiiu.

⁷ Ké kí Elodi yá beeò mà píi, ò à bílikè, asa gbèeò mè Zāa Da'ilena mé bò gau,

⁸ gbèeò mè Elia mé bò mòmá, gbèeò mè lo ānabi yāaò do mé vù.

⁹ Elodi mè: Ma Zāa mi zò. Dén gbé pò ma aà bao màe bee ùi móo? Ǿ àle wèeε wεsiaàle.

Yesu blεkpaa bílawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zāa 6.1-15)

¹⁰ Ké zínapiò sù, ò aa yá pò aa kèò dàu a siu Yesue. Ǿ à ní sé n̄t̄ε à gèrínò wéle pò wí me Besaida.

¹¹ Bíla d̄ò, ò aa p̄leaazi. A gbāakp̄ar̄zi à kpala pò bò Lua kíi yā'òné, ò à gbé pò aa ye aafiaiò gbāgbā.

¹² Iat̄ε busaa íwa gb̄eòn kuεplao s̄s̄aazi aa òè: Gb̄éò gbaε aa ta pilakii ní p̄obleao wεlei z̄s̄ewiaò ní bualoũ pò kú káiò guu, asa s̄εgbā wá kúu la.

¹³ A òné: Apiò à p̄oblea kpámá. Aa mè: P̄εε m̄èn s̄oò ní kpò m̄èn plao ò wá ví. Sema wà gé blε lúii bílaε bàasio.

¹⁴ Ḡs̄ε pò kú weò kà lán gb̄eòn òaas̄oòo lεε s̄oò taawa (5.000). Ǿ a ò a íwaòne: A to aa z̄le gāgā gb̄eòn blakwikwi.

¹⁵ Ǿ aa kè màa aa ní z̄l̄εz̄le píi.

¹⁶ Ǿ à p̄εε m̄èn s̄oò ní kpò m̄èn plapio s̄è, à wεs̄è musu à báaad̄au. Ǿ a è'ε kpà a íwaòwa, aa bíile bílaε.

¹⁷ Ampii aa p̄oblè k̄à, ò wà a miòna pò f̄eò s̄èle gbí kuεpla.

Piεε Yesu M̄esiike oa

(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

¹⁸ Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aà íwaò mò aà lè, ò à ní lá à mè: Dé dasile o má de a ùi?

¹⁹ Aa wèwà aa mè: Zāa Da'ilenaε. Gb̄eò ì me Eliaε. Gb̄eò ì me ānabi yāaò do mé vù.*

²⁰ Ǿ à ní lá à mè: Apiò s̄ò, dé ále o má de a ùi? Piεε wèwà à mè: Lua gbé pò wí me M̄esiie.

²¹ Ǿ à ḡiné aa yápi o gb̄eε.

²² Ǿ à mè: Sema Gb̄ēnaz̄in Né taasike maamaa. Gb̄ēz̄oòó ní sa'onkiaò ní M̄oizi ikoyādaneɔ giaàzi, aai aà de, a ḡoò àās̄de z̄í i vu.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

²³ Ǿ a ò gb̄épiiε: Tó gbé ye ke ma íwa ù, aà gi az̄ia w̄ēnizi, io a lip̄aak̄ōa se lá gu lé d̄o, i temazi.

²⁴ Gb̄é pò ye àò a w̄ēni k̄ūa, w̄ēnipi a v̄ūaaw̄aε. Gb̄é pò ḡi a w̄ēnii ma yáii s̄ò, ade mé aò w̄ēni ví.

²⁵ Tó gb̄é ḡò d̄únia búu ví, mé a kpà az̄iai à k̄ua ziawa, bó ài a èi?

²⁶ Tó gb̄é zεamanò widè ge ma yá, Gb̄ēnaz̄in Né a zεaaànò wide s̄ò, ḡoò pò a m̄o a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikaò gawio.

²⁷ Siana mále oé, gb̄é pò aa ku laeò ga k̄ia pò Lua kpà esaio.

²⁸ Yá bee oa gbaε, a ḡoò la taawa ò à Piεε ní Zāao ní Zaakio s̄è d̄èd̄éínò gb̄ès̄is̄i musu wabikei.

²⁹ Ké àle wabike, aà oa líle, aà ulaò lé tεke p̄úntaitai.

³⁰ Kándò gb̄eòn plao ku we, M̄oizi ní Eliaoe, aale yā'oaànò.

³¹ Aa bò mòwà gawi guu, aale ánua pò a to Yelusaleũ yā'o.

³² Piεε ní a gb̄éò ḡè ní io. Ké aa vù, aa Yesu gawi è ní gb̄eòn pla pò zε aà saeò.

³³ Ké gb̄eòn plapio lé k̄ék̄ōwa ní Yesuo, Piεε òè: Mae, a maa wàò ku lae. Wà lákpe d̄o m̄èn àās̄, n pò do, M̄oizi pò do, Elia pò do. A d̄ò lá ále oo.

³⁴ Ké àle o màa, luabεpuana k̄uaamá. Ké aa ḡò ka a guu, vía ní kú.

³⁵ Ǿ loe bò luabεpuanapi guu à mè: Gb̄éε beeá ma Néε. Ma aà d̄ile, à aà yāma.†

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Soū 2.7, Luk 3.22

36 Lɔɔpi maa gbɛa aa è Yesu mé gò we ado. Iwapiò ní lé fɔ̀, aai yá pò aa è o gbɛɛ gɔɔ beeo.

Yesu nɛgɔɛ táade gbágbáa
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Ké gu dɔ̀, aa pɔ̀la sɔ̀sɔ̀pi musu, ɔ̀ bíla mò dai Yesule.

38 Bíla guu gɔɛe pùna à mè: Mɛtulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né pò má vɔ̀n we.

39 Táa ì felewà, ɔ̀ ì wiile kándo. I aà zɔ̀azɔ̀a e aà lé'ì fùlabɔ̀le, ì ìadawà, ìli gowà kpaa.

40 Ma wabikè n ìwawwa aa táapi go, ɔ̀ aa fù.

41 Yesu mè: Gbágbɛ kolea luanaaikensaiò! Máo kúánɔ e bɔɛ ni? Máo menakeánɔ e bɔɛ ni? Mò ní n népio la.

42 E népi àò gé sɔ̀iaàzi, ɔ̀ táapi aà nè à aà zɔ̀azɔ̀a. ɔ̀ Yesu gɔ̀ táapie à népi gbágbá, ɔ̀ à aà kpà aà maewa.

43 Lua iko zɔ̀ yápi gbépii kù gbáa.

Gbɛ́o lé elɛa Yesu yákwawa píi, ɔ̀ a ò a ìwawwa:

44 Aò yáɛ bee kúá á nòse guu. Wa Gbɛ́nazɔ̀n Né na gbɛ́ɔne ní ɔ̀zi tia.

45 Aai yápi dɔ̀o, a mi ulɛané, ɔ̀ aai mao, mé aa yápi laawà viakè.

Tɛa Yesuzi
(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 ɔ̀ aa fɛle ní lekpaao deakɔ̀a yá musu.

47 Yesu làasoo pò kú ní nòse guu dɔ̀, ɔ̀ à né se zè a saɛ.

48 A òné: Gbɛ́ pò néɛ bee taa díle ma ìwake yáí, ade ma díleɛ. Gbɛ́ pò ma díle sɔ̀, ade gbɛ́ pò ma zɔ̀ díleɛ. A gbɛ́ pò de gbɛ́ kpɛɛ ù á guu mé zɔ̀.

49 ɔ̀ Záa yáse à mè: Mae, wa gbɛɛ è àle táago ní n tóo, ɔ̀ wá ye giè, ké ìliò téwázio yáí.

50 ɔ̀ Yesu òè: Asu gièò, asa gbɛ́ pò i íbelɛsɛánɔ̀oá bàakpɛɛɛ.

51 Ké Yesu fɛle taa luabe gɔɔ kà káí, à mipè Yelusaleũwa.

52 ɔ̀ à gbɛ́o gbàɛ aa dɔ̀aaɛ. Aa gè gè Samali búsu zɔ̀ɛwiae guu sɔ̀ukeiè.

53 ɔ̀ wɛ́lepideò i aà díleò, ké à mipè Yelusaleũwa yáí.

54 Ké aà ìwawwa Zaaki ní Záao è màa, aa mè: Dii, ní ye wà o té bɔ luabe à mò kúamá yá?‡

55 ɔ̀ Yesu líli à gɔ̀né.

56 ɔ̀ aale gé wɛ́le páleu.

57 Ké aa be zéu, gbɛɛ mò ò Yesue: Gu pò níle géu píi, máo tenziɛ.

58 Yesu òè: Gbɛ́gbonaò ní tòò ví, bāò ní sakpɛ ví. Gbɛ́nazɔ̀n Né sɔ̀ a íampakíi vío.

59 Yesu ò gbɛ́pálee: Mò temazi. ɔ̀ gbɛ́pi mè: Dii, to e ma de'ia kpagui gɔ̀a.

60 Yesu òè: Tó gɛò ní gɛò ví. Mpi sɔ̀ gɛ kpala pò bɔ̀ Lua kíi yá waasoke.

61 Gbɛ́pále ò lɔ̀: Máo tenzi Dii, áma to mà gé lezai ma bedɛwaa gɔ̀a.‡

62 Yesu òè: Gbɛ́ pò soona na a ɔ̀zi mé àle a kpɛ gwa, ade i kɔ̀si ní kpala pò bɔ̀ Lua kíioo.

10

Gbɛ́on bàakwi ní plao zɔ̀a
(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gbɛa Dii gbɛ́on bàakwi ní plao páleò díle, ɔ̀ à ní zɔ̀ gbɛ́on plapla aao dɔ̀aaɛ wɛ́leò guu ní gu pò á ye géuò píi.

2 A òné: Pòkɛkɛa zɔ̀, a kèkɛnaò bílao. A wabike Budewa aà zikɛnaò gbàɛ pòkɛkɛi.

3 A dazɛu. Málɛ á zɔ̀ sáò ù àwalewanaw guuɛaò!

4 Asu mòkpɛ seò ge babalabɔ̀ ge kyaleò. Asu ze zéu à fòkpa gbɛ́ewao.

5 Ua pò a gɛu píi, à o gɔ̀a Lua uapi gba aafia.

⁶ Tó aafiade ku we, á fí aafiade a g̃s̃è. Tó a ku we s̃o, a ea suwáe.

⁷ Aó ku uapiu, à p̃o p̃o wa kpàwá ble ge p̃omia, asa zíkèna kà à a asea ee. Asu àò s̃k̃iikpakpao.

⁸ Wéle p̃o a g̃eu mé wà á díle, à p̃o p̃o wà m̃oé ble.

⁹ A wélepi gyãe gbágbā, í o gbéone kpala p̃o b̃o Lua kíi kàríno kái.

¹⁰ Tó a g̃e wéleu mé wí á díleo s̃o, à b̃ole g̃aae, í me:

¹¹ Baa á wéle luut̃e p̃o kpà wá gbáwa, wá k̃ooleowáe.* Aó d̃o s̃aas̃a ké kpala p̃o b̃o Lua kíi kà kái.

¹² Mále oé, yákpalekeg̃ozi ía p̃o Lua a da S̃oðoúdeowa a ka wélepideo p̃owao.†

¹³ Waiyoo K̃olazenideo! Waiyoo Besaidadeo! Dabudabu p̃o má k̃e á wéleo guu, tó má k̃e Tii ní Sid̃o yāa, d̃o wélepideo zwánkasa kàkàríla, aa z̃òle tufua à g̃èg̃e ñselilea seela ũ.

¹⁴ Yákpalekeg̃ozi á íadama aó de Tiideo ní Sid̃odeo p̃oa.‡

¹⁵ Kapenaúdeo s̃o, á gbā z̃o luawa yā? Wa õz̃áz̃ie e bedau.§

¹⁶ ¶ Yesu ò a ìwapione: Gbé p̃o á yāmà, ade ma yāmàe. Gbé p̃o g̃íazi, ade g̃imazie. Gbé p̃o g̃imazi s̃o, ade g̃i gbé p̃o ma z̃izie.*

¹⁷ Gb̃eon bàaokwi ní plaopio g̃e, ò aa èa sù ní p̃onaó aa m̃e: Dii, baa táaó misil̃ew̃e n tó yái.

¹⁸ Yesu òné: Mále gugwa, ma Setau è à b̃ae luabe lán loupil̃eawa.

¹⁹ Ma iko kpàwá à táa'o ml̃eó ní sóio ní á ibee gbāa píiowae, p̃oe a f̃o à á k̃e'iao.†

²⁰ N beeo ásu p̃onake ní mi p̃o táaó ì siiléoo. A p̃onake á tó p̃o kú taalau luabe yái.

²¹ Zibeezi Lua Nisina Yesu p̃o k̃ena maamaa à m̃e: Baa, z̃íle ní musuo Dii, lá n yá beeo ùle yād̃onaone ní òñonaó, mé n b̃oò lad̃onsaione, ma n s̃auk̃e. Ao, Baa, bee kàngu màa.

²² Ma Mae p̃opii ñam̃e ma õzi. Gb̃e Lua Né d̃o, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gb̃e Mae Lua d̃o, mé i ke aà Né ní gbé p̃o Népi yei aà õl̃néo bàasio.

²³ ¶ Yesu aed̃o a ìwaowa a òné r̃t̃e: Báaadeon á ũ yá p̃o ále e ní wéo yái.

²⁴ Mále oé, ānabio ní kíaó ku yāa dasi, aa ye yá p̃o ále eo e, aai eo. Aa ye yá p̃o ále maó ma, aai maó.

Samali gb̃e ma

²⁵ Ikoyād̃onae mé f̃le lé líkpale Yesuwa à m̃e: Metulu, kpelewa má ke mà àizāna ei?

²⁶ Yesu òè: Kpelewa a ku M̃ozi ikoyā guui? Ni a kyoke ñ ma kpelewa ni?

²⁷ Gbépi w̃ewà à m̃e: Nỹo ye Dii n Luazi ní ñsem̃endoo teasisai n gbāa pua léu, n s̃o io kuwà,‡ níó ye n gbédeezi lán nzia w̃eniwa.§

²⁸ Yesu òè: N w̃e maae. Nỹo ke màa, níỹo ku.*

²⁹ ¶ gbépi ye yānakpa aziawa, ò à Yesu là à m̃e: Déme ma gbédee ũi?

³⁰ ¶ Yesu òè: Gb̃e mé b̃o Yelusaleū àle gé Yeliko, ò kp̃aiw̃eliw̃eo kp̃aaūaàño. Aa aà p̃oó síwà, aa aà gb̃e dúuduu e à kà gaa. ¶ aa aà tò we, aa g̃èz̃ea.

³¹ A m̃o l̃e sa'onae z̃e doūpi s̃e. Ké à aà è, ò à d̃aàzi.

³² M̃aae lo ké Levii buie kà gupiu, à aà è, ò à d̃aàzi.

³³ Samali búsu gb̃e be z̃epiu. Ké à m̃o aà è, ò à k̃èè w̃enaū.

³⁴ A s̃aàzi, à ese mà aà gu p̃o k̃e'iao wa ní ñisio ní ṽeoo, à p̃o ỹeyewà. ¶ à aà se ò a z̃a'ina kpe, à g̃eààño nib̃o pilakíi. ¶ à aà gwà we.

³⁵ Ké gu d̃o, ò à ánusu õwat̃e b̃o m̃en pla a kpà pilakíidewa à m̃e: N aà gwam̃e. Tó n ea n òabl̃e de beea aà yá musu, má a fiabone, tó ma su.

³⁶ T̃o, gb̃eon àaōpio guu, an déme gb̃e k̃e k̃e gbé p̃o kp̃aió kp̃aaūaàño piéi?

* 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoé 4.1-4 § 10:15 Isa 14.13-15 * 10:16 Luk 9.48

† 10:19 Sou 91.13 ‡ 10:27 Iko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

37 A wèwà à mè: Gbḗ pḡ wḗnadḡḗ. Ǿ Yesu òè: Ge ñ ke màa sḡ.

Yesu kua Maata ñ Maliamao be

38 Gḡḡ pḡ aa be zéu, aa kà wḗléu, ḡ nḡe pḡ wí me Maata Yesu ðíle.

39 A dāuna vī, wí me Maliama, à zḡle Dii gbázi, àle aà yāma.

40 Kina zī dà Maatala, ḡ à mò Yesu kíi à mè: Dii, ké ma dāuna ma to zīpié mado, i kené yāe ūo lé? Oè aà ðmalé.

41 Ǿ Dii wèwà à mè: Maata, Maata, níle yāe kàake, níle íada nziawa ní yáḡ dasi.

42 A mḗndo mé zevī. Maliama baa maa sè mé wa siwàò.

11

Wabikea

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Ziewa Yesu lé wabike guei. Ké a làa, aà íwae òè: Dii, wabikea dawḗe lá Zāa dà a íwaḡḡḡwa.

2 Ǿ a ònḗ: Tó ále wabike, àli me:

Baa, to wà dḡ ké n kua adoa.

To kpala pḡ bḡ n kíi bḡ gupuau.

3 Wá gba ú pḡ wáḡ ble lá gu lé ðḡ.

4 Wá duuna kéwá,

asa wí gbḗ pḡ tàaekḗwḗḗḗ kḗ píie.

Nsu to wà fu yḡawao.

5 Ǿ a ònḗ: Gbḗe mé gbḗna vī, ḡ à gè aà kíi wḗḗdo a òè: Ma mḡ n kíie, pḗe sḗamee mèn àaḡ.

6 Nibḡe pílaa tiaé, má pḡe vī mà kpawàò.

7 Ǿ aà gbḗnapi wèwà za kpea à mè: Nsu íadaao, ma zetà kò. Ma ta kpéu ní ma néḡ, má fḡ fele mà kpamao.

8 Mále oé, baa tó i fele kpàwà gbḗnake yáio, a fele pḡ pḡ a yei kpawà ké a zeazi yáí.

9 Mapi sḡ mále oé, à wabike, Lua i kpáwá. A wḗele, í e. A gbae, Lua i wḗé.

10 Asa gbḗ pḡ wabikè, wí aà gbae, gbḗ pḡ pḡ wḗele ì ee, mé gbḗ pḡ gbalè, wa wḗè.

11 A gbḗ pḡ á néḡ vī, tó á né kpḡ wabikèwá, á déme a píligona kpawàì?

12 Ge tó à kogbe wabikèwá, á déme a sói kpawàì?

13 Baa ní á vāikeo, lá á pḡmaa kpaa á néḡwa dḡ, á Mae pḡ kú musu a a Nisina kpa gbḗ pḡ a wabikèwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lé táa swádo go gbḗwa. Ké à táapi gò, swádoḡi ná yā'oawa, ḡ yápi bḡ bíla sae.

15 Ǿ an gbḗeḡ mè: I táagoné ní táaḡ kí Beezebu tḡoé.

16 Ǿ gbḗpáleḡ lé líkpaléwà, aa gbḗawa aà seelae kené ní Lua gbāao.

17 Lá Yesu ní làasoo dḡ, ḡ a ònḗ: Kpala pḡ a gbḗḡ íbelesè ní kḡo a mide. Ua pḡ a gbḗḡ íbelesè ní kḡo a gḡ bezi ūe.

18 Tó Setāu íbelesè ní a gbḗḡ, kpelewa aà kpala aḡ zeai? Má ò màa ké i me mi táagoné ní Beezebu tḡo yáie.

19 Tó Beezebu tḡo mi táagoḡ, á gbḗḡ ì go ní dé tḡo ni? Beewa ázia gbḗḡ yá'íkpaáwá.

20 Lá ma táagoamaá Lua ḡgbe, àḡ dḡ ké kía pḡ Lua kpà kpalau á kíi lèn we.

21 Tó gḡsa gbāa gḡkeḡḡḡ kḡa, àle a ua dḡaḡ, aà àizeeḡ Ìḡ aafiae.

22 Ama tḡo gbḗ pḡ a gbāa deaàla mò gḗ à aà gbḗ, a aà gḡkeḡḡḡ pḡ a a náai vīḡ séle, i aà àizeeḡ biilené.

23 Gbḗ pḡ de ma gbḗ ūo, ma ibeḗe. Gbḗ pḡ lí pḡ kāaamanḡo, àle fāaae.

24 Tó wà táa gò gbéé, Ìbò liaaliaa gugiù àò gbé wééle à dièé. Tó i eo, Ì mé: Má éa ta ma sò ziwáé.

25 Tó à tà we, Ì e a be ado, à zu'ò, à azia kèké wásawasa,

26 Ì Ì éa gé táa pò an vâi dealaò séle suñnò mèn sopla, aai diè. Beewa gbépi gwea gbézã vâi Ì de a káaua.

27 Ké Yesu lé o màa, wà nòe mà, à pùna zã guu à mè: Báaaden nòe pò n i à yó kpàma ù.

28 Ǿ Yesu mè: Báaadeon gbé pò aa Lua yãmà aa kũaò ù de beea.

Seela gbéaa Yesuwa

(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbéé nònnaa, Ì Yesu mè: Gbãgbẽò vâi. Aai seela gbéaa, ãma má seelae kenéo, sema Yonasi pò.

30 Lá Yonasi de seela ù Ninivadeon, * màa Gbẽnazin Né aò de seela ù gbãgbẽon.

31 Yákpalekegòzì gèmidokii oi nòe kía a féle yáda gbãgbẽolaé, asa à bò za tóle léwa à mò Salomòò ònyã maie, † mé gbé pò a zò de Salomòò a ku la.

32 Yákpalekegòzì Ninivadeò féle yáda gbãgbẽolaé, asa ké Ninivadeò Yonasi waaso mà, aa nòselilé, ‡ mé gbé pò a zò de Yonasia ku la.

33 Wili filia na wà dile gusònauo ge wà pèna kùléwàò. Wì di bábanawae, ké gbé pò aale gẽò gupua e. §

34 N wé mé n me filia ù. Tó n wé kú gudoù, n mè píi aò gupua víé. Tó n wé kú plapla sò, n mè píi aò gusia víé.

35 Ayãmeto laaika ké gupua pò níle e ní ví su àò de gusia ùo.

36 Tó n mè píi gupua ví mé a kee ku gusiauo, aò gupu wásawasa lándò filia í òmawae.

Zòadò Mòzi ikoyãdanedeò ní Falisìwa

(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Ké Yesu yã'ò a làa, Ì Falisie wabikèwà aà mò pòbleanò, Ì à gè zòle.

38 Ké Falisipi è i òpipi lá aai kéwa à gbàsa lé pòbleo, à bò aà sae.

39 Ǿ Dii òè: A Falisìò i gbãbò bisaò kpèe ní taò, kási bli ní yãvãikeao mé á nòse pà.

40 Sòũ! Lua pò a kpè kè i a guu kéò lé?

41 A pò pò kú á taò guu dã wẽnadeon, á tapiò i gõé gbãlesai.

42 Waiyoo á Falisìò! I toeò dosina ní kpèaanao ní dopòò píi kwide kpa Luawa, * Ì i pãkpa yágõgõa a zéwai ní yea Luapizio. Yá beeo mé de àò kũa pãkpa a kìnìzì sai.

43 Waiyoo á Falisìò! Iò ye zòléa gumaao lousisikpèu, Ìò ye wàò fòkpakpawá gãae.

44 Waiyoo ápiò! A de lán mia kpèena pò wò táa'owà òsaiwae.

45 Ǿ ikoyãdõnae òè: Metulu, tó ní ò màa, níle wá sòsò sòe.

46 Yesu mè: Waiyoo á ikoyãdõnaò sò! I gbéò da asosea zì'ùu, mé ili òdamá ní a seaoò, baa òton do. Waiyoo ápiò!

47 I pò bo ãnabi pò á deziò ní dedeò miaòwa òngu yáí.

48 Bee lé òò gbéoné ké a ze ní á deziò yãkéaoe. Aa ãnabiò dède, Ì ále pò bo ní miaòwa.

49 Ayãmeto Lua ònò guu à mè á ãnabiò ní zinaò gbaewá, í ní gbèeò dede, í ìada ní gbèeòwa.

50 Lua a ãnabi pò wà ní dede za dúnia daalegòò e gbãò au tósi gbãgbẽòpiòwa.

51 Ao, mále oé, za Abeli dea† e à gè pè Zakali pò wa dè sa'okii ní Lua kpéò zãnguowa, ‡ Lua a ní au tósi gbãgbẽòwae.

52 Waiyoo á ikoyãdõnaò! A òsa zé kili wò. I gẽuo, mé a gi gbé pò aa ye gẽuoné.

53 Ké Yesu bò we, Mòzi ikoyãdanedeò ní Falisìò aà lè pãspãsi, aale yá dasi lalawà,

54 aale aà kpakpa ké aa e wà aà kũ yá pò àle o guue.

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5 § 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30 † 11:51 Daa 4.8
‡ 11:51 2Lad 24.10-21

12

Zea ní Yesuo gbéǎ ae (Mat 10.19-33)

¹ Goo bee bíla nònɔaaaàzi, wa ní lé d̄so, e aale kèsepelepelekōwa, ǎ à yǎ'ò a ìwaɔne gia à mè: A laaika Falisio mɔafilii, ì linla lán p̄ese'esewaε.

² Yá pó ulea a bɔ gupuaui p̄ii. Asiiyǎe ku ké wa gí d̄sio.*

³ Beewa yá pó á ò gusiaui, wa ma gupuaui, mé asiiyǎ pó á ò kō swáui làasiu, wa a kpàwake ḡaaε.

⁴ Ma gbēnaɔ, mále oé, gbé pó a á de mé a gbēa a f̄s yǎe kéé bo, ásu v̄iakeèò.

⁵ Má gbé pó de à v̄iakeè oé. A v̄iake Lua pó gbé zua té guu aà ga gbēa iko v̄ie. Ao, mále oé, à v̄iake aàp̄ie.

⁶ Wili gòlegolena mèn sɔo yía daa plao lé? Kási baa a m̀endo yá lí sá Luaguo.

⁷ Baa á mikāɔ, a a lé d̄s. Asu v̄iakeo, á de gòlegolen dasiɔla.

⁸ Mále oé, gbé pó zèmanɔ gbéǎ ae, Gbēnazin Né a zeaànɔ Lua malaikaɔ ae.

⁹ Gbé pó lelekp̄amazi gbéǎ ae s̄o, má lelekp̄aaàzi Lua malaikaɔ ae.

¹⁰ Tó gbé Gbēnazin Né bèeb̄ò, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nisina t̄ob̄esi, a k̄ea v̄io.

¹¹ Tó w̄ale géánɔ yákp̄aleu lousisikpeu ge kíaɔ ní gb̄adeɔ ae, ásu bílike b̄ok̄ii yáwao ge yá pó á o,

¹² asa Lua Nisina mé a yá pó de à o daé z̄ibeez̄i.

Aizeε (Mat 6.19-34)

¹³ Zá guu gbēe ò Yesue: M̄etulu, o ma v̄ie aà ma asea k̄paa wá túbi guu.

¹⁴ Ǔ a w̄ewà à mè: Ma gbé, déme ma dile á yákp̄alekena ùi ge á yáḡḡona?

¹⁵ Ǔ a ò bílaε: Ao ázia k̄ua d̄s. A laaika p̄op̄ii bíikeai, asa àizeεá gbēnazina w̄eni no, baa tó a z̄o.

¹⁶ Ǔ à yál̄eüné à mè: Ǔdee mé kú, aà bua blek̄èè maamaa,

¹⁷ ǎ à làasookè à mè: Má ke k̄pelewa ni? Má blew̄ekak̄ii v̄io.

¹⁸ Ǔ à mè: Lá má ken ke: Má a blew̄ekak̄iɔ ḡbooe, mí a z̄oɔ bobo, mí a p̄ówena káu p̄ii ní ma àizeεɔ,

¹⁹ mí o maziaε: Ma gbé, ní k̄üs̄ua v̄i z̄o, a kannɔ w̄e ūma? Káma bo, p̄oble, imi, p̄onake.

²⁰ Ǔ Lua òè: S̄oũ, gw̄aasinaε bee má n w̄eni gb̄eama. S̄o pó ní k̄e a ḡó dé pó ūe?

²¹ Màa aɔ de ní gbé pó lé àizeε k̄aaa aziaε mé a de ɔde ū Luaεoo.

²² Ǔ a ò a ìwaɔne: Aȳam̄eto mále oé, ásuli á w̄eni k̄aake p̄oblea yá musuo, ásuli á me k̄aake p̄okasa yá musuo.

²³ W̄eni de p̄obleala, me de p̄okasala.

²⁴ A gbagbaaɔ gwa. Aali p̄ót̄so, aali p̄okekeo, aa d̄s ge gbà z̄oɔlo v̄io, mé Lua ì ní gwa. A de b̄aɔla z̄oɔo lé?

²⁵ A guu déme a f̄s à a w̄eni gb̄aa k̄áfi, baa ḡo do, a yá k̄aakea guui?

²⁶ Lá á yá ȳɔnapi f̄so, b̄oȳai ále yá k̄iniɔ k̄aakei?

²⁷ A lá vudeɔ gwa s̄eu lá aa de. Aali z̄ikeo, aali bua t̄ao. Mále oé baa Salom̄o ní a ɔdekeo,† ì ula e dà a maa k̄a an keewao.

²⁸ Luanaaif̄enendeo! S̄eà lá pó kú gb̄a mé a ték̄u zia, lá Lua ì pó nai màa, wa á pó o be?

²⁹ Asu to pó pó á ble ge pó pó á mi yá d̄baaé. Asu bílikeo.

³⁰ P̄op̄iɔ p̄ii yá ì d̄baa d̄unia gb̄eɔne, āma á Mae d̄s ké á ye p̄op̄iɔi.

³¹ A to kpala pó b̄ò aà k̄ii yá d̄baaé, ì p̄op̄iɔ kaaé.

³² Ma kp̄asa néna gb̄eǎ, ásu v̄iakeo, asa à k̄a á Maegu ké à á kp̄a kp̄alapiu.

* 12:2 Luk 8.17 † 12:27 1Kia 10.4-7

³³ A pópó á v̄io yía, í wēnadeo gba a ōa. A m̄okpe pópó lí zikũo z̄o, luabe àizee pópó lí láao kákii ũ. Kpáí a s̄si weo, k̄o a pópó òkpa weo.

³⁴ Gu pópó á àizee kúu, wekii ò á laai ò kuu.

Ziken náaide laaide
(Mat 24.45-51)

³⁵ Aò ku sou guu, à tó á filia ào naa,

³⁶ Ìo de lán gbé pópó aale ní dii sua ní n̄oseponakeao d̄oowa, ké ḡoo pópó à kà mé à gbalè, aa e zewēè ḡo.

³⁷ Báaadeon zikena pópó an dii a ní lé b̄é a sugoo pio ũ. Siana mále oé, diipi a a pópó keke ye, i ní z̄le, i p̄blea k̄aané.

³⁸ Baa tó à kà w̄edo ge guf̄ene, tó à ní lé màa, báaadeon ní ũ.

³⁹ Aò ȳáe bee d̄o. Tó uabele kpáí mógoo d̄o, a wei aà a kpé gbooo.

⁴⁰ Apio s̄o ào kú ní souo, asa Gb̄enazin Né a m̄o ḡoo pópó á wé d̄oiwao.

⁴¹ P̄iee mè: Dii, wá yáí n yápi l̄eũia, ge gbépiie?

⁴² Dii mè: Dén ziia náaide laaide pópó aà dii a a zikenaò naè a ozi aali ble kpámá a ḡowa ũi?

⁴³ Báaaden zikena pópó aà dii aà lè, àle ke màa a sugoo ũ.

⁴⁴ Siana mále oé, a a àizee pii naè a ozi.

⁴⁵ Tó zikenapi ò a s̄ou a dii sua lé ḡeḡe s̄o, i fele na z̄on̄e ge ḡeo gb̄egb̄eawa, io ulat̄able, io w̄ede ke,

⁴⁶ aà dii a su ḡoo pópó aà wé d̄oiwae, zaa pópó a d̄oowa, i aà z̄ez̄e, i aà baa daaa ní luaȳadansaiò.

⁴⁷ Zikena pópó a dii p̄eã d̄o mé i souke à aà p̄eã k̄eo, wa aà gb̄e dúuduue.

⁴⁸ Zikena pópó a dii p̄eã d̄o, mé à yá pópó de wà aà gb̄e k̄e s̄o, wa aà gb̄e ȳooe. Gb̄e pópó Lua aà gbà z̄o ò Lua a w̄elewà z̄o. Gb̄e pópó Lua pópó naè a ozi z̄o, a gb̄eawà deñla.

K̄okpaalea Yesu yáí
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

⁴⁹ Té ma m̄o s̄si dúniawa, mé mále w̄a maamaa ké tépi k̄u sa.

⁵⁰ Má ga v̄i mà siu. Má kú làasoo guu e à ge k̄eò.

⁵¹ Ale e ma m̄o ké gb̄e aao na ní k̄o dúniau yà? Aawo! Mále oé, k̄okpaalea yáí ma moi.

⁵² Za tia ua pópó gb̄eon s̄o kuu aa k̄okpaalee. Gb̄eon àaò b̄o gb̄eon plaò kpe, gb̄eon plaò b̄o gb̄eon àaò kpe.

⁵³ Mae a b̄o a neḡe kpe, neḡe i b̄o a mae kpe. Da a b̄o a nen̄e kpe, nen̄e i b̄o a da kpe. Z̄á da a b̄o n̄z̄ae kpe, n̄z̄ae i b̄o a z̄áda kpe.‡

⁵⁴ Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o ḡo lou a ma, ò ì ke màa.

⁵⁵ Tó á è Ìana lé b̄o geomid̄okii oi, i o gu a w̄a, ò ì w̄a.

⁵⁶ M̄ofilideò! A t̄ole ní luabeo wé d̄o, mé á ḡooe bee yáasi d̄o s̄o be?

⁵⁷ Bóyáí á yákekea a zéwa d̄o áz̄iao ni?

⁵⁸ Tó n ib̄e lé gen̄o yákpaleu, k̄oaike aà n k̄e za z̄éu, ké asu n ḡále gen̄o yákpalekena k̄io yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa d̄oiwae, d̄oaipe i n dakpeu.

⁵⁹ Mále on̄e, níȳò b̄o weo e ò ge ò fiapi bo pii. Baa t̄anga a ḡo tenzio.

13

N̄selileá

¹ Goo bee gb̄eò mò Galile gb̄e pópó Pilati ní d̄ede à ní au yàale ní ní sa'ob̄o auoò yá siu Yesu.

² O Yesu on̄e: Ké Galile gb̄epio gaa k̄e màa, àle e an duuna de Galile gb̄e k̄iniola yà?

‡ 12:53 Mis 7.6

³ Aawo! Mále oé, tó i nòselileo, ápii á kaale láríwae.

⁴ Gbēon bao plasai pó Siloe kalanga kwēmá aa gágao sō, ále e an taae de gbé k̄ini pó kú Yelusaleūola yà?

⁵ Aawo! Mále oé, tó i nòselileo, ápii á kaale láríwae.

⁶ Ǿ à yáe bee lèēúné à mè: Gbēe mé kaadōenli bà a swaluu, Ǿ à gè a né wēlei, i eo.

⁷ Ǿ a ò a zíkēnae: Gwa, a wè àaōn la, ké mi mō né wēlei kaadōenapiwa, mili eo. Zō. Wá tó à gusi pā yà?

⁸ Ǿ zíkēnapi òè: Mae, to we wēa lo. Má gubi mà liaie, mí zùgbō kau.

⁹ A gí ne'ii ziaa? Tó i i sao, mí zō.

Nɔe kaawā gbágbāa

¹⁰ Kámabogōōe zí Yesu lé yādané lousisikpeu.

¹¹ Nɔee ku we, taa aà kòkù à kaaānō wè bao plasai. Io kooae, ili fō pòo baa yōōo.

¹² Ké Yesu aà è, Ǿ à aà sisi à mè: Nɔe, n kòōke gōma.

¹³ Ǿ à onàwà. Wegōō à pòo, Ǿ à Lua sáaukpà.

¹⁴ Ǿ lousisikpe gbēzōō pō pà, ké Yesu aà gbāgbā kámabogōōzī yáí, Ǿ à fēle ò bílae: Gōō soolo mé kú ké wí zíkēu.* Ali mō wà á gbāgbā gōō beeōwa, kámabogōōzī bàasi.

¹⁵ Ǿ Dii a zāsiwà à mè: Mōafilideō! Kámabogōōzī á baade lí a zu ge zàa'ina polo a dōkii à gè í kpàwàò lé?

¹⁶ Ablahaū bui nɔee bee sō, Setāu aà yè wè bao plasai. Aà bapi poloawà kámabogōōzī zé vīo lé?

¹⁷ Ké a ò màa, Ǿ wí aà ibeēo kù pii, Ǿ bíla pō kèna dabudabu pó àle keōwa pii.

Yáleeūa n̄ kpala pó bō Lua kíio

(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

¹⁸ Ǿ Yesu mè: Kpala pó bō Lua kíi bō bówà ni? Bó má leeūòì?

¹⁹ Doe ku a wéna bō lán efo wénawa, Ǿ gbēe se tō a kaau. Ké à bōle à kè lí ū, Ǿ bāō mō pèpe a gōnaōwa.

²⁰ Ǿ a ò lo: Bó má kpala pó bō Lua kíi leeūòì?

²¹ A bō pēese'ese pó nɔe se kà pēeti zaa le àaō guu a lía píiwaē.

²² Gōō pó Yesu lé gé Yelusaleū, àle pā mēewiaō n̄ zōewiaōla, àle yādané,

²³ Ǿ gbēe aà là à mè: Mae, asi àizāna'enaō dasioa? Ǿ Yesu ò bílae:

²⁴ A āiake à gē zéle tuuuna guu. Mále oé, gbé dasideō wēle gēu, kási aa eo.

²⁵ Tó uabele fēle zetà a làa, tó a gō bàasi, mé àle gbale, àle me: Mae, gbawēwēe, a oé á á dō gueio.

²⁶ Bee gbēa tó á òè à pòblè à imiánō, mé à yādané á be gāae,

²⁷ a oé á á dō gueio. A goala ápii vāikēnaō.†

²⁸ Tó a Ablahaū n̄ Izaakio n̄ Yakōbuo n̄ ānabio è pii kpala pó bō Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á sōbu à òdi á musu.

²⁹ Gbēō bō gukpe n̄ be'aēo n̄ gūgbāntōōo n̄ gēomidōkīio, aa mō bleblei kpala pó bō Lua kíi guu.

³⁰ Gbē kpēeō gō dōaaa mé gbé pó dōaaō gō kpēe.

Yesu sōba Yelusaleūdeō yá musu

(Mat 23.37-39)

³¹ Gōō bee gōō Falisieō mō Yesu kíi aa òè: Fēle go lakii, asa Elodi ye n deē.

³² Ǿ a òné: A ge o kífēnenapie mále táagoné, mále gyāeō gbāgbā gbā n̄ ziao, a gōō àaōde zí má a zí mide.

* 13:14 Bōa 20.9-10 † 13:27 Sou 6.9

- ³³ N beeo sema mà gé aε gbã ní ziao ní zia bàasio, asa i kũ ānabi ga gueio, sema Yelusaleũ.
³⁴ Yelusaleũdeɔ, Yelusaleũdeɔ, i ānabiɔ deɔde, i gbé pɔ Lua ní zíwáɔ pápa ní gbεɔ à ní deɔde.
 Mio ye mà á kãamazi m̀ɔm̀ɔ, lá ko ì gàsía kú a néɔlawae, kási ili weio.
³⁵ Lua a á kpé tóεε sa. Mále oé, á ma e lɔo e à omεε, báaade gbé pɔ lé mó ní Dii tóo.‡

14

Yesu kua Falisie be

- ¹ Kámabogɔɔe zí Yesu gè pɔblei Falisio gbēzɔɔ be, ɔ gbé pɔ aa ku weɔ lé aà kpakpa.
² Kákagyākεnae ku Yesu aε we.
³ Ǿ Yesu yāsè a ò ikoyādɔnaɔne ní Falisio: Gbégbāgbāa kámabogɔɔzi zεvía ge a zεvío?
⁴ Ǿ aa níle kílikili. Ǿ Yesu gyāepi kù à aà gbāgbā à aà gbàε.
⁵ Ǿ a òné: A dé né ge aà zu, tó à zù l̀ɔu kámabogɔɔzi, a aà bɔ g̀ɔɔ ni?
⁶ Aai f̄ɔ yázāsíwàɔ.
⁷ Yesu è lá gbé pɔ wà ní sisio lé z̀ɔlek̄i maao kũkũ, ɔ à yāl̀εεũné à mè:
⁸ Tó wà n sisi nɔsepɔnablewa, nísu z̀ɔle z̀ɔlek̄i maauo. Tó wà gbé pɔ a gbia denla sisi be!
⁹ Tó á sisina m̀ɔ òné: Fεle z̀ɔlek̄i kpá deewa, níȳɔ fεle gé z̀ɔlek̄i kpεeu ní wíoε.
¹⁰ Tó wà n sisi, níli z̀ɔlek̄i kpεε kú, ké tó n sisina m̀ɔ, a one: Ma gbēna, m̀ɔ aε la. Bee a n ke gbia gbé pɔ á s̄anuɔne.*
¹¹ Gbé pɔ ì azía káfí, Lua a aà busae, mé gbé pɔ ì azía busa, Lua a aà káfí.
¹² Ǿ Yesu ò a s̄inapiε: Tó níle gbéɔ sisi ble f̄aanε bleawa ge a oosi pɔ, nísu ñ n gbēnaɔ sisio ge ní v̄iɔ ní n d̄aunaɔ ge n daεɔ ge n ɔde deεɔ. Tó ní kè màa, aa εa n sísiwà s̄εε, aai fiabone.
¹³ Tó níle gbéɔ sisi pɔbleawa, taasideɔ sisi ní gbēkaaũaɔ ní εεɔ ní v̄iɔɔ,
¹⁴ níȳɔ ḡɔ báaade ũ, asa aa pɔe ví aa ḡia fiaboneo. Lua mé a fiabone gbēmaao vugɔɔ.

Pɔnableblea (Mat 22.1-14)

- ¹⁵ Ké gbé pɔ aa s̄anuɔ do yápi mà, ɔ a ò Yesue: Báaaden gbé pɔ a pɔble kpala pɔ b̀ɔ Lua kíi guu ũ.
¹⁶ Yesu òè: Gbēε mé ye pɔnablekeε, ɔ à gbéɔ gbēa dasidasi.
¹⁷ Bleblezi ɔ à a zíkεna z̀i oi gbé pɔ à ní gbεaɔne aa mó, wa làa sa.
¹⁸ Gbé s̄éia òè: Ma bú l̀ùε, sema mà gé gwai. N yá na, ma awakpàε.
¹⁹ Gbēp̄ale mè: Ma zu l̀ù soon s̄ɔo, má gé wesiei. N yá na, ma awakpàε.
²⁰ Gbēp̄ale mè: Ma n̄sè dafue. Ayāmeto má e m̀ɔo.
²¹ Ǿ zíkεnapi èa tà à ní legbe dàu a síu a diie. Ǿ uabelepi pɔ pà a ò a zíkεnaε: Gé w̄éle guu kpakpa ḡāεɔ ní zεaɔ, ní taasideɔ ní gbēkaaũaɔ ní v̄iɔɔ ní εεɔ naaa suńɔ la.
²² Bee gbεa zíkεnapi m̀ɔ òè: Dii, ma yá pɔ ní ò kè, mé z̀ɔlek̄i gi ku.
²³ Ǿ diipi ò zíkεnapiε: Gé z̄éɔ guu ní z̄éwεwεnaɔ píi, ḡana gbéɔwa aa ḡε, ma ua e pa.
²⁴ Mále oé, gbé pɔ ma ní gbεapiɔ kee a e lez̄ɔ ma blepiwao.

Ḡsa Yesu ìwa ũ (Mat 10.37-38)

- ²⁵ Wa be z̄éu ní Yesuo dasidasi, ɔ à líli òné:
²⁶ Tó gbé m̀ɔ ma kíi mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néɔ ní a v̄iɔɔ ní a d̄aunaɔ, baa az̄iapizi dεmala, a f̄ɔ ke ma ìwa ũo.
²⁷ Gbé pɔ aɔ a lip̄aak̄ɔa sea àɔ tεomazio, a f̄ɔ ke ma ìwa ũo.†
²⁸ Tó á gbēε ye kalanga d̄ɔ, a z̀ɔle ḡia à a ɔa d̄ɔd̄ɔ à gwa, tó a f̄ɔ z̄ipi ke láa ya?
²⁹ Tó i ke màaɔ, tó à ē kp̄ale mé i f̄ɔ à a m̄iɔεo, gbé pɔ aà è píi a aà láanike

³⁰ a mɛ: Gbɛɛ bee kpɛ d̄aale, i f̄o a m̄idɛo.

³¹ Ge tó kía ye gé zíkai n̄ kía páleo, a z̄lɛ ḡia à a w̄aaiṗa à gwa, tó a sosa ḡali kw̄iɔ f̄o kuákpa sosa ḡali bao p̄ó lé m̄ówaɔwao lé?

³² Tó a è á f̄o, a z̄inaɔ z̄i ledoūkea yāgbɛaiwà zad̄o i ka k̄aiɔɛ.

³³ M̄aaɛ lɔ, tó á gb̄ɛe i ɔz̄o p̄ó p̄ó á v̄iɔzi p̄iio, a f̄o ḡo ma iwa ūo.

³⁴ Wisiá p̄ó naɛ, āma tó a í na tà, kpelewa wa ke à nak̄i l̄i?

³⁵ A maa t̄oɛɛo ge z̄ùgb̄ok̄olek̄iio, w̄i k̄óɛɛ. Gb̄ɛ p̄ó n̄ɔse v̄i aà ȳáṗi ma.

15

P̄ó p̄ó v̄iṗaa

(Mat 18.12-14)

¹ Ɔsinaɔ n̄ duunkenaɔ lé s̄o Yesuzi aà ȳamai n̄ṗii.

² Ɔ Falisiɔ n̄ M̄ozi ikoyādanɛdeɔ lé ȳákūt̄eka aa m̄è: Gb̄ɛɛ bee i duunkenaɔ si aa p̄oble s̄anuɛ.*

³ Ɔ Yesu ȳáɛ bee l̄ɛɛūné à m̄è:

⁴ Tó á gb̄ɛe s̄a v̄i m̄èn bas̄o mé ado v̄iṗaa, ìli a bas̄o m̄èndosai tó s̄ɛu à p̄èɛ a p̄ó p̄ó v̄iṗap̄izi e à ge b̄owào lé?

⁵ Tó à b̄òwà, ì se da a ḡau n̄ p̄onaɔɛ,

⁶ ì taò be, ì a gb̄ɛnaɔ n̄ a fáanideɔ sisi, ì oné: A p̄onakemanɔ. Ma a s̄a p̄ó s̄as̄api è.

⁷ M̄aaɛ lɔ m̄áɛ oé, wa p̄onake luabe duunkena m̄èndo p̄ó a n̄òsel̄ilɛ ȳá musu de gb̄ɛmaa gb̄ɛɔn bas̄o m̄èndosai p̄ó an bàa kú n̄ n̄òsel̄ilɛaooɔla.

⁸ N̄ɔɛ p̄ó ánus̄u ɔwat̄ɛ v̄i m̄èn kw̄i s̄o be, tó a m̄èndo v̄iṗaa, a filia na, i kpɛwaa, i w̄eɛɛ busebuse e à ge b̄owào lé?

⁹ Tó à b̄òwà, a a gb̄ɛnaɔ n̄ a fáanideɔ sisiɛ, i oné: A p̄onakemanɔ. Ma a ánus̄u ɔwat̄ɛ p̄ó v̄iṗapi è.

¹⁰ M̄áɛ oé, Lua malaikaɔ i p̄onake duunkena m̄èndo p̄ó n̄òsel̄ilɛ ȳá musu màa lɔɛ.

Né p̄ó s̄as̄a

¹¹ Yesu ò lɔ: Gb̄ɛe mé kú a n̄eḡoɔ v̄i gb̄ɛɔn pla.

¹² Ɔ Se ò a maeɛ: Baa, ma asea p̄ó m̄áo v̄i túbi guu kpaá. Ɔ maepi a àiz̄ɛɛ kpaal̄èné.

¹³ I ke ḡoɔplao, ɔ Se a p̄ó n̄aa p̄ii à tà b̄usu páleu z̄àz̄a. We à a àiz̄ɛɛ kp̄áɛu lalasikɛa guu.

¹⁴ Ké à a p̄ó d̄è p̄ii, ɔ n̄oan z̄o kà b̄usupiu, ɔ à ḡò n̄ p̄ó w̄ɛnakɛao.

¹⁵ A ḡè nà b̄usupi gb̄ɛezi, ɔ gb̄épi aà gb̄àɛ a bualoū blɛ kp̄ái s̄awakusanaɔwa.

¹⁶ Ɔ ì ye libe p̄ó s̄awaɔ lé ble m̄óm̄o b̄èɛ, āma w̄ili p̄ɔɛ kpawào.

¹⁷ Ké aà wé k̄è, à m̄è: Ma mae z̄ikenaɔ blɛ v̄i diɛ, ɔ m̄áɛ ga n̄ n̄oanao la.

¹⁸ Má f̄ɛɛ mà ta ma mae k̄iɛ, mí oè: Baa, ma duunakè Luaɛ n̄ mpio,

¹⁹ mi ka mà de n̄ né ū lɔo. Ma dilɛ n̄ z̄ikenaɔ do ū.

²⁰ Ɔ à f̄ɛɛ lé tá a mae k̄ii. Ké a be k̄aaa, aà maepi aà è, ɔ à k̄è w̄ɛnaū. A bàalè ḡè k̄usiwa à lep̄èwà.

²¹ Ɔ népi òè: Baa, ma duunakè Luaɛ n̄ mpio, mi ka mà de n̄ né ū lɔo.

²² Ɔ maepi ò a z̄ikenaɔn̄ɛ: A gé kpakpa, à ulada maa p̄ó deñla se m̄ò à daè, í t̄ānadaè, í kyalekpaè.

²³ I ḡaaɛ mekpaa k̄i à de wà so p̄onakɛa guu,

²⁴ asa ma népi ḡà à v̄uɛ. A s̄as̄aɛ, ɔ ma aà è. Ɔ aa nà p̄onakɛawa.

²⁵ Woo kp̄é bua. Ké àɛ su, à k̄aik̄ù n̄ beo, ɔ à k̄ò ḡaa mà do.

²⁶ Ɔ à z̄ikenaɔ do sisi à aà là b̄óm̄e k̄èi.

* 15:2 Luk 5.29-30

- 27 Ǿ a wèwà à mè: N dāuna mé sù, ǿ n mae gáae mekpaa dè, ké à aà è aafia yáí.
 28 Ǿ Woo pɔ pà à gĩ gēi ua. Ké aà mae bò awakpaiè,
 29 ǿ Woopi ò a mae: E'e, à kà wē ūma mále zíkene, mi fokema ziio, mé baa blesan giana ni kpaa mà pɔnakè ò ní ma gbēnao.
 30 Ké n né pò à n àizee kàale káaluawepi sù, n gáae mekpaa dèè.
 31 Ǿ aà mae òè: Ma né, ní kumanɔ gɔɔpii. Pó pò má ví píi, n pòe.
 32 A kù wà bleble ní pɔnaoe, asa n dāunapi gà à vùe. A sāsāe, ǿ wà aà è.

16

Aizee ndaisai

- 1 Yesu ò a iwaɔe: Ǿdee mé kú à ziia díle a zíkenaɔne. Ǿ wà mò wà aà kɔmalekèè wà mè àle aà àizee kpále.
 2 Ǿ à aà sisi a òè: Yá pò má mà n musu de kpelewa ni? Lá níle ke n ziiake guu siume. Nyǿ e ò ziia zí kemee lo.
 3 Ǿ ziiapi ò a sǿ guu: Ma dii lé ma bɔ zíue, má ke kpelewa ni? A ke má fǿ sēwao, mé baakea demee wí ũ.
 4 Má dǿ lá má ke gbéɔ ma díle ní be, tó à ma bɔ zíu.
 5 Ǿ à a dii fiadeɔ sisi dodo, ǿ à gbé sǿia là à mè: N ma dii fia kǻa ūma ni?
 6 A mè: Nísi zaa le basooe. Ǿ ziiapi òè: Lá pò ní kèe ke. Zǿle lile blakwi kpakpa.
 7 Ǿ à ò gbēpálee: Mpi sǿ n fia ūma ni? Ǿ à mè: Ese sakili basooe. Ǿ ziiapi òè: Lá pò ní kèe ke, lile basiiǿ.
 8 Ǿ diipi ziia náaisaidepi sáaukpà wezē yá pò a kè musu. Asa dúniae bee gbéɔ wé zēa de gupua gbéɔla kǿtēe yākekea guu.
 9 Mapi sǿ mále oé, à gbēnao weele ní àizee náaisaiɔ, ké gɔɔ pò à mǿdewá, Lua a á díle be pò a gao guu.
 10 Gbé pò náai ví ní a yɔɔnao aɔ náai ví ní a zǿɔ loe. Gbé pò náai ví ní a yɔɔnaoo aɔ náai ví ní a zǿɔoo.
 11 Tó i ke náai ví ní àizee náaisaiioo, Lua a á náaike ní a siandee?
 12 Tó i ke náai ví ní gbēpálee pǔɔo, Lua a ázia pò kpáwáe?
 13 Zíkena lí e zǔble dii mèn plaee, asa aɔ za gbēdogue, iɔ ye adozi, ge a na gbēdowa, i saka adou. A fǿ aɔ zǔble Luae ní ǿao sǻnuo.

Ǿde ní Lazaa

- 14 Falisiɔ ye ǿai. Ké aa yápi mà píi, ǿ aale lesuike Yesuwa.
 15 Yesu òné: I yānakpa áziawa gbēnazinao kíie, āma Lua á sǿ dǿ. Yá pò gbia gbēnazinaɔne ǿ Lua í sakau.
 16 Mɔizi ikoyá ní ānabiɔ lǻo ku e Zāawa. Za gɔɔ bee wàle kpala pò bò Lua kíi baokpa, ǿ baade lé gēu ní gbāao.
 17 Luabe ní tǔleɔ sáalea àa de Lua ikoyāpi wēsā néna bādeala.
 18 Gbé pò gĩ a nazi à nɔ pále sè, à gbāsíkèe. Gbé pò nɔ pò wà gĩi sè sǿ, à gbāsíkèn we.
 19 Gǿe Ǿdee ku í pɔkasa maa Ǿdeɔ da, iɔ pɔnake nama guu gɔɔpii.
 20 Wēnade pò wĩ me Lazaa iɔ wúlea aà be gǿu, bɔ fifiwà.
 21 Iɔ ble pò í léle Ǿdepi táabūnu zíe blea nide. Gbéɔ mé iɔ aà bɔpiɔ sāsā.
 22 Wēnadepi gà, ǿ malaikaɔ aà sè tàò Ablahaū kíi. Ǿdepi gà sǿ, ǿ wà aà ví.
 23 Kua íadama guu bedau, ké à wesè musu, ǿ à Ablahaū è kǻaa, Lazaa ku aà sae.
 24 Ǿ à lezù à mè: Ba Ablahaū, ma wēnagwa, ní Lazaa zí aà a ɔtona zǿ íwa, aà mɔ ma léna níniomee, asa mále wāwāke tévuae bee guue.
 25 Ǿ Ablahaū mè: Ma gbé, to nama pò pèema n wēnigɔɔ dɔngu ní taasi zǿ pò Lazaa kèo. Aà nòse níni lakíi sa, mé ní kú wāwā guu.

26 Bee gb̄ea t̄so'e zòlo da wá zānguo. Tó gb̄é ye b̄o la à gé á kíi, a f̄so, mé gb̄ee a f̄s b̄o we á m̄o wá kíio.

27 Ǿ depi m̄è: N yá na Baa, lá màaε, ñ àà z̄i ma mae be,

28 asa ma dáunao v̄i gb̄ēon soo. Aà gé l̄edaimá, ké aasu m̄o gu wāwādeε beeuo.

29 Ǿ Ablahaũ m̄è: Aa M̄oizi ní ānabiō lá v̄i, aa ní yāma.

30 Ǿ depi m̄è: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó gb̄ee b̄ò gau à gè ní kíi, ̄s aa ñ̄selil̄e.

31 Ǿ Ablahaũ òè: Tó aai M̄oizi ní ānabiō yāmao, baa tó gb̄ee b̄ò gau, aa sio.

17

Luanaaik̄ea

(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò a iwaone: Sema yá p̄o ì to gb̄ēo fu ào ku, āma waiyoo gb̄é p̄o a b̄o àà kíi.

2 Tó wà w̄isil̄ogbe gb̄ēne d̄òè a ñ̄e mé wà àà z̄u ísiu, bee maa ní adeo de ké àà to ñ̄e beeo do fula.

3 Aò kú ní laaio. Tó n gb̄edo duunakè, ge ñ àà le. Tó à ñ̄selil̄e, s̄uuuk̄eaàn̄o.

4 Tó à duunak̄ene ḡoo do ḡen s̄opla mé à èa òne ḡen s̄opla a ñ̄selil̄e, s̄uuuk̄eaàn̄o.

5 Dii z̄inao òè: Wá luanaaik̄ea káfiw̄ēε.

6 Dii m̄è: Tó á luanaaik̄ea kà ef̄o w̄enawa, á o lasinliε bee az̄ia bil̄e gé péi ísia guu, a á yāmaε.

7 Tó á gb̄ee z̄o v̄i, àle s̄ewaè ge àle s̄ao dàè, tó à s̄u ní buao, àà dii a oè àà m̄o p̄oble ḡoo yà?

8 Aawo, a oè àà bl̄ek̄εε, àà ula lil̄e, i m̄oe ní p̄obleao ní imiao, aàpi i gb̄asa p̄oble, i imi.

9 W̄i z̄o s̄auk̄pa ké à yá p̄o wa dàè k̄è yáí yà?

10 Ap̄io s̄o màaε, tó a yá p̄o Lua dàé k̄è píi, à me: Z̄oon wá ū, wá kea wá k̄è.

Kusude gb̄ēon kw̄io gb̄ágb̄aa

11 Yesu gea Yelusaleũ a be Samali b̄usu z̄l̄eu ní Galileo.

12 Ké àle ḡē w̄l̄eεu, ̄s ḡōε kusude gb̄ēon kw̄io kp̄aaũaàn̄o. Aa ze k̄āaa,

13 aa l̄ez̄uaàzi aa m̄è: Mae Yesu, wá w̄enagwa.

14 Ké a è màa, ̄s a òné: A ge áz̄ia ōo sa'onaoñe.* Ké aale gé, ̄s aa gb̄ágb̄ā.

15 Ké an gb̄edo è a gb̄ágb̄ā, ̄s à èa s̄u, àle Lua s̄auk̄pa ní loo gb̄āao.

16 A w̄ule a gb̄eeu Yesu ae, à f̄okp̄awà. Gb̄é beeá Samali gb̄éε.

17 Ǿ Yesu m̄è: Gb̄ēon kw̄io mé gb̄ágb̄āo lò? Gb̄ēon k̄ēokw̄io kú má ni?

18 An gb̄ee i ea m̄ò Lua s̄auk̄paio, sema z̄l̄oε beea?

19 Ǿ Yesu òè: Fele tá, ma náai p̄o ní ke mé n gb̄ágb̄ā.

Gb̄ēnaz̄in Né m̄oa

(Mat 24.23-41)

20 Falis̄io Yesu là kpala p̄o a b̄o Lua kíi m̄óḡoo, ̄s a w̄emá à m̄è: Kpala p̄o b̄ò Lua kíi lí m̄o wà e ní w̄éo no.

21 Wa o gwa ke ge gwa keeo. Kpalapi kú á guuε.

22 Ǿ a ò a iwaone: A ḡoo lé m̄o ké á Gb̄ēnaz̄in Né m̄óḡoo ea nide, á eo.

23 Wa oé a ku le ge a ku la, āma ásu ḡeo, ásu t̄ézīo.

24 Lá loupil̄ea ì gupu luab̄e léla ní a léleo, màa āo de Gb̄ēnaz̄in Né m̄óḡoo.

25 Sema aà taasik̄e gia maamaa. Gb̄ágb̄ēo giaàzi.

26 Lá à k̄è ñ̄oe ḡoo, † màa a ke Gb̄ēnaz̄in Né m̄óḡooz̄i lo.

27 Wàle p̄oble, wàle imi, wàle ñ̄ose, wàle z̄ak̄e e ḡoo p̄o ñ̄oe ḡè ḡó'il̄ena guu, ̄s í dà d̄úniaa, gb̄ēo ḡaga píi.‡

28 Màaε lo Lotu ḡoo, wàle p̄oble, wàle imi, wàle p̄o lú, wàle p̄o yia, wàle p̄ot̄s, wàle kp̄edo.

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24

29 Goo pɔ Lotu bɔ Sɔɔɔũ, tɛ n̄ ɪatɛgbɔɔ bɔ luabɛ à kwè, ɔ gbɛ́ɔ gàga píi. §

30 Beewa aɔ dɛ goo pɔ Gbɛ́nazin Né bɔ gupuau.

31 Goo bee gbɛ́ pɔ kú kpé musu su pila kpé guu a pɔɔ séleio. Maaɛ lɔ gbɛ́ pɔ kpé bua su ɛa bɛo.

32 A to Lotu na yá dɔágu.*

33 Gbɛ́ pɔ ye à a wɛ́ni k̄ua, wɛ́nipi a v̄uaawà. Gbɛ́ pɔ ḡi a wɛ́nii s̄o, ade mé aɔ ku. †

34 Mále oé, gwá bee gbɛ́ɔn plaɔ aɔ wúleá gudoū, Lua a gbɛ́do sé, i gbɛ́do to we.

35 Nɔɛ gbɛ́ɔn plaɔ aɔ pɔ ló gudoū, Lua a gbɛ́do sé, i gbɛ́do to we.

36 Ḡɛ gbɛ́ɔn plaɔ aɔ ku bua, Lua a gbɛ́do sé, ‡ i gbɛ́do to we.

37 ɔ aa aà là aa m̄è: Dii, mák̄ii ni? A wɛ́má à m̄è: Gu pɔ gɛ kuu, we yáamusuɔ k̄aaau.

18

Wabikɛa

1 Yesu yálɛɛũné ké aɔ Lua wabikɛ k̄ɔs̄ɔk̄ɔs̄ɔ, aasu kpasao yáí.

2 A m̄è: Yákpalekenae mé kú wéleɛu, a Lua v̄ia v̄io, mé ìli gbɛ́ɛ yádao.

3 Gyaaɛ ku wélepi guu, lɔ m̄o aà k̄ii m̄ɔm̄o ì m̄ɛ: Zemanɔ ma ibɛɛ yá musu.

4 I weio e gɔɔpla. Bee kpe a ò aziaɔa: Baa tó má Lua v̄ia v̄io, mé mili gbɛ́ɛ yádao,

5 lá gyaapi lé ma súu z̄ɔ, má zɛaàɔɛ. Tó mi ke m̄aao, aà zɛamala láasaie a ma dɛɛ.

6 ɔ Dii m̄è: A yákpaleken v̄ai yá'oa ma.

7 Lua a zɛ n̄ a gbɛ́ pɔ aale wiilewa fáanɛ n̄ gwáasinaoɔo lé? A zígbiakɛ n̄ dɔańleɔ yá?

8 Mále oé, a zɛn̄ɔ kpakpaɛ. N beeo tó Gbɛ́nazin Né m̄ò, a a náaikɛna e dúniaua?

9 ɔ à ɛa yáɛ bee lèɛũ gbɛ́ pɔ aale n̄zia dile gbɛ́maa ũ mé aaiɔ saka gbɛ́ k̄inioguoɔne à m̄è:

10 Gbɛ́ɔn plaɔ mé gè wabikɛi Lua ua, gbɛ́doá Falisie, gbɛ́do s̄o ɔsinaɛ.

11 Falisipi zɛa, ále wabikɛ. A ò a s̄o guu à m̄è: Lua, ma n sáaukè ké má dɛ lán d̄ɔwao, d̄iidiindeɔ, náaisaideɔ, gbásíkenao ge ɔsinaɛ bee.

12 Mio leye gɔɔ plapla á̄s̄ɔa n̄ á̄s̄ɔaoɛ. Pɔ pɔ má è píi mi a kwide b̄ɔnɛ.

13 ɔsinapi s̄o a zɛ k̄aa, i f̄ɔ wesè musu gwà seo. Alɛ azia gbɛ́gbɛ́ à m̄è: Lua, s̄uuukɛmanɔ, duunkɛnan ma ũ.

14 Mále oé, ḡɛpi tà a bɛ Lua siaaàɔ guu, i ke Falisipi no. Asa gbɛ́ pɔ ì azia káfi Lua a aà busaɛ, mé gbɛ́ pɔ ì azia busa Lua a aà káfi.*

Báaadaa néɔgu

(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

15 Wà m̄òè n̄ n̄ n̄éfɛnɛnaɔ aà ɔnamá. Ké aà ìwao è, ɔ aa ḡiné.

16 ɔ Yesu néɔ s̄isi à m̄è: A to néɔ m̄o ma k̄ii, ásu kpánéɔ, asa kpala pɔ bɔ Lua k̄ii dɛ gbɛ́ bee taɔ pɔ ũɛ.

17 Siana mále oé, gbɛ́ pɔ i kpala pɔ bɔ Lua k̄ii yá sí lán néwao, a ḡɛuo.

ɔde

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

18 Yudaɔ kíabuie m̄ò Yesu là à m̄è: Mɛtulu maa, kpelewa má ke mà àizāna ei?

19 Yesu òè: Akɛa n̄ m̄è má maai? Gbɛ́ɛ maaɔ, sé Lua ado.

20 N yá pɔ Lua díleɔ d̄ɔ: Nsuli wúle n̄ gbɛ́p̄ale n̄ɔo. Nsuli gbɛ́dɛo. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yáɔ n̄ gbɛ́deewao. Nili n̄ de n̄ n̄ dao kpela. †

21 ɔ a òè: Zaa ma ke èwaaso ũ, má yá beeɔ k̄ua píie.

22 Ké Yesu bee mà, a òè: Yá ḡɔnɛ m̄endo. Pɔ pɔ n̄ v̄i yía píi, ní a ɔa biile taasideɔnɛ, n̄ȳɔ àizɛɛ v̄i luabɛ. Bee gbɛa ní m̄o temazi.

§ 17:29 Daa 19.24-25 * 17:32 Daa 19.26 † 17:33 Luk 9.24 ‡ 17:36 Mat 24.31, 1Tes 4.17 * 18:14 Luk 14.11

† 18:20 B̄ɔa 20.12-16

- 23 Ké à yápi mà, aà pɔ siakù, asa ɔde sà gbāngbooe.
 24 Ké Yesu è aà pɔ siakù, à mè: Gēa kpala pɔ bɔ Lua kíi guu zí'ũ gbé pɔ aa àizee vɔne.
 25 Yiongo gēa abaaweu àa de ɔde gēa kpala pɔ bɔ Lua kíi guula.
 26 Gbé pɔ aa yápi mà mè: Déme a àizāna e bi?
 27 Yesu wè má à mè: Yá pɔ gbēnazinao fùà ke, Lua í fí.
 28 Ǿ Píe mè: Wa wá pɔpii tò wee, ɔ wá ténzi fá.
 29 Ǿ Yesu òné: Siana mále oé, gbé pɔ a be tò ge a na ge a vɔ n a dāunao ge a de n a dao ge a néo kpala pɔ bɔ Lua kíi yáí
 30 a ea bee taa e de beea maamaa dúniæ bee guu, mé a àizāna e dúnia pɔ lé mó guu.

Via baakena gbágbáa

(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

- 31 Yesu a gbēon kuɛplao kàaaazi, ɔ a òné: Wále gé Yelusaleũe. Wekii Gbēnazin Né yá pɔ ānabio kè Lua yáú a pau pii sa.
 32 Wa aà kpa buipálewa, aai aà ke pɔpɔ, aai aà sósɔ, aai lé'ikakawà,
 33 aai aà gbē n flaalao, aai aà de, a gɔo àaɔde zí i ea vu.
 34 Ama aà iwapio a kee gbáeo, asa yápi mi uleané, aa dɔ yá pɔ àle oo.
 35 Ké Yesu kà kái n Yelikoo, vɔae zɔlea zé lé, àle baake.
 36 Ké a mà bíla lé gē, ɔ a n lá bómé kèi.
 37 Ǿ wa òè, Yesu Nazalati mé lé gē we.
 38 Ǿ à lezù à mè: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa.
 39 Gbé pɔ dɔaaao glè aa mè aà nile, ɔ aà wiilea gbáakù, àle me: Davidi Bui, ma wēnagwa.
 40 Yesu zè à mè wá mɔaano. Ké à mè, ɔ Yesu aà là à mè:
 41 Bó n ye mà kenéi? A wèwà à mè: Dii, má ye mào gu'ee.
 42 Ǿ Yesu òè: Gu e. Ma náai pɔ n kè mé tò n gbágbá.
 43 Wegɔo à gu'e, ɔ à bɔ teaazi, àle Lua sáaukpa. Ké gbépii è màa, aa Lua sáaukpa.

19

Zase

- 1 Ǿ Yesu gè Yeliko, àle pāa.
 2 Gbēe ku we aà tón Zase. Ǿsinao gbēzɔe, mé ɔde.
 3 Ale wele à gbé pɔ de Yesu ũ e, āma i fɔ aà èo dasi yáí, asa gbé gesena.
 4 Ǿ à bàalè dɔaa à gè dède símfofowa ké à Yesu e, asa a gē wee.
 5 Ké Yesu kà wekii, ɔ à wèsè musu a òè: Zase, pila kpakpa. A kù mà i n be gbæ.
 6 Ǿ Zase pila kpakpa, à aà díle n pɔnao.
 7 Ké wa è màa, gbépii lé yákútēka aa mè: A gè pilai duunkena be.
 8 Ǿ Zase fɛle zè a ò Dii: Dii, má a àizee guo kpa taasidewæ. Tó ma gbēe taiinkè sɔ, má ea mà a gēe kpawà lee síiɔ.
 9 Ǿ Yesu òè: Lua uaɛbeedeo mísi gbá. Asa gbéé beeá Ablahaũ buie bɔ.
 10 Gbēnazin Né mò gbé pɔ sàsá welei à aà suaba.

Ǿdakea zikenaone

(Mat 25.14-30)

- 11 Gɔo pɔ wále aà yápi ma, ɔ à èa yákàfiné bɔ. Lá à káikù n Yelusaleũo, wále e kpala pɔ bɔ Lua kíi a bɔ gupuau gɔe, ɔ à yálèeüné
 12 à mè: Kíe buie mé lé gé kpalablei bùsu zàzāu, i ea su.
 13 Ǿ à a zikenao sìsi gbēon kwi, à ánuusu ɔwatē kpà n baadewa mèn basɔbasɔ, a òné: Aɔ laatao e mào su.

14 Aà bùsudeo s̄ aa zàaàgue, ̄ aa z̄inao z̄i aà kpe aa mè: Wá we gbépi kiblewáo.

15 Aà sua ní kpalableao gbea lé, à mè wà z̄ikena p̄o a ̄a kpámápīo sísīe, ké à e d̄s̄ lá p̄o aa ài'è.

16 Gbé séia mò à mè: Dii, n ̄api àikèm̄ēe l̄ēe kwi.

17 ̄o a òè: Násaa, z̄iken maa. Lá n ke náai ví n̄ a yoōnao, r̄ȳōo iko ví w̄é̄e mèn kwīowāe.

18 Gb̄ēon plaade mò à mè: Dii, n ̄api ne'í l̄ēe sōo.

19 ̄o a òè: Mpi s̄o r̄ȳōo iko ví w̄é̄e mèn sōōwa.

20 ̄o gb̄ep̄ale mò à mè: Dii, n ̄an ke. Má ù̄ēe kooa zwà̄nkasaūe.

21 Má n vía ví, asa gb̄é z̄i'ùn n ū. Ni p̄o p̄o ni dileo sé, ni p̄o p̄o ni t̄sōo k̄ēk̄e.

22 ̄o a òè: Z̄iken v̄ai, n lé mé n kalik̄è. N d̄s̄ ké gb̄é z̄i'ùn ma ū, mi p̄o p̄o mi dileo sé, mi p̄o p̄o mi t̄sōo k̄ēk̄e.

23 Ké ní d̄s̄ màa, b̄oȳai ni dakeoné, tó ma su, mà a p̄o sí ní a íoo ni?

24 ̄o a ò gb̄é p̄o kú wēone: A á̄nusu ̄owat̄ē bas̄opi siwà, í kpá gb̄é p̄o ài'è l̄ēe kwiwa.

25 ̄o wa òè: Dii, a ài l̄ēe kwi k̄ua kò.

26 ̄o a wemá à mè: Má̄e oé, Lua a p̄o káfi gb̄é p̄o p̄o víe. Gbé p̄o vío s̄o, baa p̄o p̄o a ví, Lua a siwàe.*

27 Ma ib̄ēe p̄o aa ye mà kiblemá̄oo s̄o, à mór̄nōo la, í ní d̄ēe ma āe.

Gb̄aakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Z̄aa 12.12-19)

28 Ké Yesu yá bee ò a làa, ̄ a d̄azeu, à̄ēe gé Yelusaleū.

29 Ké à k̄aik̄ù ní Befazeo ní Betanio, s̄is̄i p̄o w̄i me Kùkpe s̄is̄ip̄oleu, ̄ a a ìwa gb̄ēon plāo z̄i

30 à mè: A gé w̄é̄e p̄o ká̄e wá āe kee guu. Tó a ka we, á z̄aà'ín né b̄olo e d̄oa, gb̄ēe i dikpe yáao. A polo m̄ò.

31 Tó gb̄ēe á lá, dé̄me ò à poloi, í me Dii mé ye a m̄oai.

32 ̄o z̄inao gè aa è lá a òn̄éwa.

33 Ké aale z̄aà'ínapi polo, ̄ a diiōo ní lá aa mè: Dé̄me ò à z̄aà'ínapi poloi?

34 Aa mè: Dii mé ye a m̄oai.

35 ̄o aa ḡēoè. Aa ní p̄okasāo kp̄ale z̄aà'ínapiwa, ̄ aa Yesu d̄ikpe.

36 Ké à̄ēe t̄aa'o, gb̄é̄o lé ní p̄okasāo kp̄ale zé guu.

37 Ké à k̄aik̄ù ní gu p̄o z̄épi p̄ilau Kùkpe s̄is̄iwao, ̄ p̄ona guu dasi p̄o t̄eāzīo nà Lua táasileawa ní lōo gb̄aao, dabudabu p̄o aa èo yá musu pii

38 aa mè:

Báaaden K̄ia p̄o lé mó ní Dii t̄sōo ū.†

Aafia ku luab̄ē! Wà Musude t̄ob̄o!

39 Falisi p̄o aa ku z̄a guuēo òè: Metulu, gi n ìwāone.

40 ̄o a wemá à mè: Má̄e oé, tó aa n̄ile, gb̄ēo mé aa wiipi lé.

41 Ké à s̄ō Yelusaleūzi, a gwà, ̄ a só̄l̄è

42 à mè: Tó n yá p̄o a m̄one ní aafiao d̄ò gb̄a yáa lé, kai! Tia kéwa s̄o a ul̄ēanēe.

43 A ḡoo a m̄o ké n ib̄ēēo gb̄a l̄es̄īo da lianzi, aai n k̄áka,

44 aai n dúuz̄o, aai n gb̄é̄o wíwi. Baa gb̄ēe aa to dinek̄ōao, ké ni ḡoo p̄o Lua l̄ez̄unzi d̄sōo yáí.

45 Ké Yesu gè Lua ua, ̄ a nà p̄oyianāo yaawa.

46 A òn̄é: A k̄ea Lua taalau à mè: Ma kp̄é āo d̄ēe lousisikpe ūe.‡ Apīo s̄o á k̄è gb̄ēblenāo t̄oo ū.§

47 Lá gu lé d̄o Yesu ìo yádané Lua ua. ̄o sa'onkiāo ní M̄ozīi ikoyádanedēo lé aà we s̄anu ní gb̄ēz̄ōo,

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11

48 ãma aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé lua àà yáíe.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Ziewa Yesu lé yáda gbéone Lua ua, àle baonakpané, ò sa'onkiaò ní Moizi ikoyádanedeò ní gbèzòòò sààazi

2 aa òè: Iko pò níle yápio keò owēe. Déme n gba ikopii?

3 Ǿ a wémá à mè: Mapi sò má yá mendo gbeawá. A omee,

4 Zãa gbé da'ilékea bò Lua kíi yà ge gbēnazina kíie?

5 Ǿ aa lèkpàaí aa mè: Tó wa mē Lua kíie, a wá la bóyái wi àà yá sio ni?

6 Tó wa mē gbēnazina kíie sò, gbépii a wá pápa ní gbéo wà wá dee, asa aa zè ní Zãa ãnabikeoe.

7 Ǿ aa mè: Wá dō má à b̀uo.

8 Ǿ Yesu òné: Má iko pò mále yápio keò oé sò.

Vēebu zikenaò

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 Ǿ Yesu èa yálèēñé ló à mè: Gbēe mé vēebu vī,* ò a nà zikenaone ní ǒzi, à gè wéleu à gòoplakè we.

10 Ké vēekòzòzògòò kà, à a iwae zì zikenapiowa aa a asea kpawa, ò aa iwapi gbè aa àà gbàe ǒgii.

11 A èa iwa pále zì ló, ò zikenapiò àà gbè, aa widàwà aa àà gbàe ǒgii.

12 Ǿ à èa gbēon àaòde zì ló, ò aa àà kè'ia aa àà yà.

13 Ǿ vēebudepi mè: Má kea sa ni? Má a né mēndona zímáe. Aa gí àà yádaia?

14 Ké zikenapiò àà è, aa òkōe aa mè: Túbiblenan kee, wà àà de, bú i gōwēe.

15 Ǿ aa b̀aànò kaa kpe aa àà dè.

Kpelewa budepi a séínò sai?

16 A mò zikenapiò dede, i bú si kpa gbēpáleowae. Ké gbéò yápi mà aa mè: Lua wá b̀.

17 Ǿ Yesu wēpánla à mè: Yá pò kēa Luayátaalauē bee de kpelewa ni?

Gbe pò ēbonaò p̀akpài mé gò gbéo mide ũ.†

18 Gbé pò lèle gbepiwa a wíwíe.

Tó gbepi sí gbéwa sò, a ade úlòe.

Yesu lousisin gbèzòòò fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 Moizi ikoyádanedeò ní sa'onkiaò dō ké ní yáí Yesu yápi lèēñi, ò aale zeweele wà àà kũ gòò, ãma aa víakè dasie.

20 Aale àà kpakpa, ò aa zámade pò aale nízia dile gbēmaa ũò zìwà, ké aa àà kũ àà yá'oa guu, aai àà kpá ní bùsu gbāadewa àà iko ǒbè.

21 Ǿ zámadepiò àà là aa mè: Metulu, wá dō ké ni yá'o ǹ yádané a zéwae, i ke gbēnazinaò wé yáí no. Ni Lua zé ǒbné ní síanao.

22 A kũ wà falubò Sezaae yá ge wásu b̀ò?

23 Yesu ní ònò d̀má, ò a òné:

24 A òa do d̀ mà gwa. Dé mi ní àà tóo mé kuwà lai? Aa mè: Sezaa p̀oe.

25 Ǿ a òné: Tòò, à Sezaa dee pò kpawà, í Lua pò kpá Luawa.

26 Ǿ aa f̀ua aa àà kũ a yá'oa guu gbéò wáa. Aà yáwea bò ní sae, ò aa ní lé kpàaũ.

27 Ǿ Saduse pò aai g̀eo vua eboeò mò Yesu kíi, aa àà là aa mè:

* 20:9 Isa 5.1 † 20:17 Sou 118.22

28 Metulu, Mɔizi d̩lɛw̩ɛ yoo: Tó gbé v̩i gá à a na tò nésai, aà d̩auna n̩pi se à a v̩i g̩ɛ k̩ɛò.‡

29 M̩a v̩i n̩ d̩aunaɔ ku gb̩ɛn sɔpla. Woo n̩sè, ɔ à gá à aà tò nésai.

30 ɔ Se gyaapi da'uakè.

31 Se gb̩a Bí kè l̩. Aa kè màa n̩ gb̩ɛn sɔpla n̩pii, aa g̩aga aa n̩pi tò nésai.

32 An gb̩a n̩pi gá.

33 G̩ɛ vugɔɔz̩l an déme aɔ n̩pi v̩i? Asa an gb̩ɛn sɔpla n̩pii aa aà d̩ò n̩ ũɛ.

34 Yesu òné: D̩úniae bee gb̩ɛ aai n̩sɛ aai z̩ake,

35 āma gb̩ɛ p̩ Lua d̩lɛ aa k̩a aa b̩ gau aa d̩únia dafu leɔ aa n̩sɛ weo, aa z̩ake weo.

36 Aaɔ d̩ lán malaikaɔw̩aɛ, aa ga l̩o. Aaɔ d̩ Lua néɔ ũɛ, g̩abɔɔ ũ.

37 Baa Mɔizi lá guu, à g̩ɛ vua yá p̩liwané. Gu p̩ à k̩aɛle yā'òu, à mè Dii mé Ablahaũ n̩ Izaakio n̩ Yakɔbuo Lua ũ. §

38 Diiá g̩ɛ Lua no, sema gb̩ɛ b̩ɛɔ p̩. Gb̩ɛpii b̩ɛ Luaɛɛ.

39 ɔ Mɔizi ikoyādanɛdeɔ f̩ɛle yā'ò aa mè: Metulu, n yāmaa ò.

40 ɔ aai we yāe làwà l̩o.

41 Yesu n̩ lá à mè: Kpelewa w̩l̩ o M̩esiiá Davidi Buiɛi?

42 Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:

Dii ò ma Diiɛ aà z̩lɛ a ɔplaaɪ

43 e àɔ aà ib̩ɛɔ k̩ɛ gb̩adib̩o ũ.*

44 Lá Davidi aà s̩isi Dii, kpelewa a d̩e aà bui ũ l̩i?

45 Ké gb̩ɛpii lé aà yāma, ɔ a ò a ïw̩aɔnɛ:

46 A laaika Mɔizi ikoyādanɛdeɔzi. Aaɔ ye bebea n̩ ulada daaɔi, w̩àɔ f̩ɔkpakpamá g̩aaɛ. Aaɔ w̩ɛɛle z̩lɛ lousisikp̩ɛ gumaaɔu n̩ bl̩ɛble z̩lɛk̩i maɔ.

47 Aaɔ wabi gb̩aa k̩e gb̩ɛnaz̩inaɔ w̩é yáɪ, ɔ aai gyaɔ kpé siomá. An ïadama p̩ási aɔ d̩ɛn̩la.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

1 Ké Yesu w̩ɛz̩u a aɛ, ɔ a è ɔdeɔ lé n̩ gb̩aɔ ka ɔsikpagolo guu.

2 ɔ à gyaa taaside búubuue è we, à t̩anga d̩au m̩n̩ pla.

3 ɔ à mè: S̩iana mále oé, gyaa taasidepi ɔa d̩au d̩e gb̩ɛpiia.

4 Asa ɔ dia ɔ aa d̩a k̩au n̩pii. N̩ɛpi s̩ɔ, aà taasidek̩e guu p̩ó p̩ó a v̩i à p̩obleð ɔ a d̩au we p̩i.

Yelusaleũ dúuz̩sa n̩ d̩únialaag̩ɔ seelaɔ

(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gb̩ɛɔ lé Lua ua yā'o, aa mè w̩à a kp̩ɛɔ k̩èk̩e maa n̩ gb̩è k̩ɛf̩naɔ n̩ p̩ó p̩ó w̩à Lua gb̩aɔ, ɔ Yesu mè:

6 G̩ɔɔe a m̩ó, p̩ó p̩ó á è keeɔ, baa gb̩ɛe a g̩ɔ dik̩ɔaɔ, wa n̩ dúuz̩ɛ.

7 ɔ aa aà là aa mè: Metulu, bee a k̩e b̩ɔɛ ni? B̩óme aɔ d̩e a k̩eg̩ɔ seela ũi?

8 ɔ à mè: A laaika, ásu to w̩à á s̩ás̩aɔ, asa wa m̩ó n̩ ma t̩óo dasi, aa m̩e wa mé wa d̩e aà ũ, ge a g̩ɔ k̩a. Asu t̩ɛn̩z̩io.

9 Tó a z̩l̩ bao mà, ge á mà w̩à f̩ɛle n̩ k̩ɔo, ásu to iw̩āa k̩á á p̩ɔaɔ. Sema yápiɔ k̩e k̩áau, d̩únia láaan we g̩iao.

10 ɔ a òné: Bui n̩ buio aa f̩ɛle n̩ k̩ɔo, màaɛ l̩ búsu n̩ búsuɔ.

11 T̩ɔl̩ɛlualuaa p̩ásiɔ aɔ ku. N̩ɔana n̩ gagyāɔ ka gu n̩ guo. Asi b̩ɛɛ v̩ia yāɔ aɔ ku luawa.

12 E yápi aɔ m̩ó, wa á k̩ú, wi ïadawá, wi á kpá lousisikp̩ɛdeɔwa, wi á k̩á kp̩éu, wi géán̩o k̩iaɔ n̩ búsu gb̩aaɛdeɔ aɛ ma yáɪ.

13 Bee a á gba z̩é àɔ d̩e ma seeladeɔ ũ.

‡ 20:28 Iko 25.5 § 20:37 B̩ɔa 3.6 * 20:43 Sou 110.1

14 A zèò á sǒ guu ásu làasookε lá á owao,

15 asa máme má sóso káé á léu, mí á gba ɔno, ké á ibeεε a fǒ gii ge a a zásiwáo.*

16 Baa á de ní á dao ní á vǐio ní á dǎunao ní á daεo ní á gběnao aa á kpámáε, wi á gběεo de.

17 Gbépii a zaágu ma yáí,

18 áma baa á mikā mēndo a vūaaο.

19 A menafǒa guu ǒ á àizāna e.

20 Tó á è zǐgǒo lía Yelusaleūzi, ào dǒ ké a dúuzǒa zǎo.

21 Zibeezǐ Yude bùsudeo bàale mipε sǐsǐowa, gbé pǒ kú Yelusaleūo fáaa. Zǒewiadeo su gǐuo.

22 Asa gǒopiá tǒsimagǒε, ké yá pǒ kēa Luayātaalau e pa pii yáí.†

23 Waiyoo noṣindeeo ní neadeo zibeezǐ, asa bùsupi taasi ao zǒo, Lua a pǒkūmabǒo gbépiowaε.

24 Wa ní gběεo dade ní fēndao, wa ní gběεo kū taò bùsu pii guu zǐzǒo ũ, buipáleo i ǒzǒ Yelusaleūwa e an gǒo pa.

Gběnazǐn Né moa

(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelaο aao ku íatē ní moṣuao ní saanaowa,‡ bui pii io ku pǒsia guu dǎniau. Aa gǒ bíli guu ísia kǒfi ní a bàaleao yáí.

26 Wεdǒa yá pǒ lé mó dǎniawai guu, vía a gbéǒ kāsánke, asa pǒ pǒ kú luawao zā ní pékiwaε,

27 wi Gběnazǐn Né moa e luabεpuanau ní gbāa zǒo gawideo.§

28 Tó yá beeo kea dàale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabagǒo mé káikù.

29 Yesu yálèēūné à mè: A kaadǒenli gwa ní lí kǐniο.

30 Tó á è aa bǒbǒò, ǒ í dǒ áziawa ké guantēna káikù.

31 Beewaε sǒ, tó á è yá beeo lé ke, ào dǒ ké kía pǒ Lua kpà káikù.

32 Sǐana mále oé, gǒbeedeo gēle yápio pii kesaiο.

33 Luabε ní tǒleo a gēle, áma ma yáǒ gēlea vío.

34 A laaika. Asu to asiake ní wēdekeo ní wēnikāakeao á laai síwáo, ké aà moǒo su á kú kándo lán baiwao yáí.

35 Asa a kúle gbé pǒ kú dǎnia guuowa piiε mío.

36 A itēke, ío wabike gǒpii, ké ào gbāa ví a e pili yá pǒ lé mówa pii, í bǒ ze Gběnazǐn Né ae.

37 Lá gu lé dǒ Yesu ío yǎdané Lua ua.* Tó oosi kè, í bǒ ge i Kùkpe sǐsǐpǒleu.

38 Kǒkǒo ǒ gbépii i fele gé aà yāmai Lua ua.

22

Lεkpaaía Yesuzi

(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zāa 11.45-53)

1 Kāaso dikpe pǒ wǐ me Gēamusu* kà kái.

2 Sa'onkiaο ní Mozi ikoyādanedeo lé wεεle lá aa ke aa Yesu bǒlia asii guu, asa aale víake gbéǒneε.

3 Ǔ Setāu dǐ Yudasi pǒ wǐ me Isalioti miwa. Yesu íwa gbéon kuεplaο doε.

4 Ǔ Yudasipi gè lεkpaaí ní sa'onkiaο ní Lua ua dǒanao gbězǒo, lá á ke à Yesu kpámá.

5 An pǒ kēna, ǒ aa ledoukè wà ǒa kpawà.

6 A zèò, ǒ àle zεwεεle à Yesu kpámá gbéǒ saε.

* 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoε 3.4 § 21:27 Dan 7.13 * 21:37 Luk 19.47 * 22:1 Bǒa 12.1-11

*Gẽamusu bleblea**(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)*

- 7 Kàaso dikpeḡḡo kà, ḡḡo pò wí Gẽamusu sã kòlokpa.
 8 Ǿ Yesu Piεε n̄ Zãao gbàε à mè: A gé Gẽamusu ble sɔukεiw̄εε.
 9 Ǿ aa àà là aa mè: N ye wà ke má ni?
 10 Ǿ a wèmá à mè: Tó a gẽ wéledau, á kpaaũ n̄ ḡḡeo í sea lo guu. Aɔ teaàzi e ua pò a ḡeu,
 11 í o uabelee, Metulu lé gu pò a Gẽamusu ble bleu n̄ a ìwaɔ gbεa.
 12 A kpɛdiakɔa kpεa z̄ɔo pò wa kèke ɔbɛ́, í pɔblea yá keke we.
 13 Ké aa ḡε, aa è lá Yesu ònéwa, ̄ aa Gẽamusu ble sɔukè we.
 14 Ké a ḡḡo kà, Yesu mò z̄òle we n̄ a z̄inaɔ s̄anu.
 15 Ǿ a òné: Gẽamusu bleε bee bleaánɔ ni ma de maamaa e mào gé taasikεi,
 16 asa mále oé, má ble lɔo e kpala pò b̄o Lua kíi gε b̄oɔ gupuaui, dikpe s̄iana i mó.
 17 Ké à imib̄o sè, à sáaukpà, ̄ à mè: A si d̄ɔd̄ɔk̄ɔε,
 18 asa mále oé, za tia má v̄εεbe'i mi lɔo e kpala pò b̄o Lua kíi gε b̄oɔ gupuaui.
 19 Ké à kàa sè, ̄ à sáaukpà a ε kpámá à mè: Ké beeá ma me pò mále kpá á yáie. Aliɔ bee ke ma yá d̄ɔágu yáí.
 20 Ké aa p̄ɔblè aa làa, à imib̄opi sè màa lɔ à mè: Iε beeá ma au pò lé b̄oleéε. Lua bàa kua n̄ gb̄éɔ tia auε.†
 21 Ma ɔ ku ta doũ n̄ ma b̄onkpεdeoe,‡
 22 asa Gb̄enaz̄in Né a kpagui lá Lua d̄ileεwae. Waiyoo gb̄é pò a àà kpámápi.
 23 Ǿ aa nà k̄o lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee kei?

*Yesu lɛdaa a ìwaɔwa**(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)*

- 24 Ǿ lekpa f̄ile n̄ guu, ké aa ye d̄o n̄ gb̄é pò deńla.§
 25 Ǿ Yesu òné: B̄usu k̄iaɔ ì ikokemá mé gb̄ãadeɔ ì n̄zia t̄ɔb̄o,
 26 āma ásu ke màao. A k̄ù á gb̄εz̄ɔo aàɔ de gb̄é pò k̄ésãaázi ũε. A k̄ù á d̄ɔaana aàɔ de á z̄ikena ũε.
 27 Bleblena n̄ blez̄ikenaɔ, an déme z̄ɔoi? Bleblena nolo? Mapi s̄o má kú á guu lán gb̄é pò lé z̄ikééwa.
 28 Gb̄é pò z̄èmanɔ ma taasikεa guuɔn á ũ.
 29 Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa s̄o,
 30 í bleblemanɔ ma kpalau, ío z̄òlez̄òleá báawa ào yákpaleke n̄ Isaili bui kuεplao.
 31 Sim̄o, Sim̄o, ma. Set̄au gb̄èa à á ká íu lá wí p̄ówena ká íu wà gwawa.
 32 Ǿ ma wabikène, ké ma náai pò n̄ ví su k̄ésãmao. Tó n̄ ea n̄ sua, n̄ n̄ gb̄éɔ gba gb̄aa.
 33 Piεε òè: Dii, má s̄i wà ma dakpeunnɔ, mí gannɔ.
 34 Yesu mè: Piεε, mále onε, e ko ào gé lezui gb̄ã, n̄ȳo lelekpa ma d̄s̄ai ḡen àā.
 35 Ǿ à n̄ lá à mè: Ké ma á z̄í m̄okpe n̄ babalab̄oɔo n̄ kyaleɔ sai, * p̄oe k̄ésãwáε? Ǿ aa mè: Aawo.
 36 Ǿ a òné: Tiasa gb̄é pò m̄okpe ví, aà sé. Màaε lɔ n̄ babalab̄oɔo. Gb̄é pò f̄enda ví s̄o, aà a ula yá, i lú.
 37 Mále oé, sema yá pò k̄εa Luayátaalau ma musu papa wà mè: Wà aà d̄ile doũ n̄ dàakenaɔ.† Asa yá pò wa k̄è ma yá musu mé lé papa sa.
 38 Aa mè: Dii, f̄enda m̄en pla ke. Ǿ a òné: Bee mò.

*Yesu k̄ua**(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)*

- 39 Yesu b̄o ḡε Kùkpe s̄is̄ip̄oleu lá ì k̄ewa. Aà ìwaɔ teaàzi.

† 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10 § 22:24 Luk 9.46 * 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12

- 40 Ké à kà gu pò àlè géu, a ònè: A wabiké ké ásu fu yǎawao yáí.
 41 Ǿ à kěmá à kà lán gbazu léleá taawa. Ǿ à kùlè we, àlè wabiké
 42 à mè: Baa, tó ní yei, to taasi keεonae bee zākūmanǾ, āma asu ke ma pœā ũo, sema n pò.
 43 Ǿ malaika bò luabe à m̀wà à aà gbà gbāa.
 44 Kua wétēa guu àlè wabiké ní āiao. Ǿ aà isima lé tó tɔlè lán autonawa.
 45 Ké à wabikè, à fèlè gè a íwaǾ kíí, à ní lé, aalè i'ò ní pɔsiao.
 46 Ǿ a ònè: Akéa ále i'oi? A fèlè wabiké, ké ásu fu yǎawao yáí.
 47 Ké àlè yá'o, Ǿ wà kà dasidasi. Gbé pò wí me Yudasi, aà íwa gbēon kueplao do mé dɔaaané. Ké à s̀aazi lépeiwa,
 48 Ǿ Yesu òè: Yudasi, lépeaa guu Ǿ níyǾ Gbēnazín Né kpaomáa?
 49 Ké gbé pò aa kú ní YesuǾ yá pò lé mó è, aa mè: Dii, wà ní gbēgbē ní fēndao yà?
 50 Ǿ an gbēdo sa'onkia zíkèna lè à aà ɔplaa swá gò.
 51 Ǿ Yesu mè: A bee tó. A ɔkà aà swáwa à aà gbàgbā.
 52 Ǿ a ò sa'onkiaǾ ní Lua ua d̀anaǾ ní gbēzǾǾ pò aa m̀waonε: A m̀a ní fēndao ní goǾ lán kpáiweliwen ma ũwaa?
 53 Lá gu lé d̀o mió kúánǾ Lua ua,‡ mé i ɔkáao. Ama goε bee de á pò ũε, gusia kiblegɔε.

Piεε lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27)

- 54 Ké aa Yesu kù s̀dò, aa g̀eàànǾ sa'onkia be. Piεε be zāzā.
 55 Ké wà tekà ua guo, wà kàlè liai, Ǿ Piεε m̀ò s̀lò ní guu.
 56 Nɔε zíkènae aà è, Ǿ à webliwà à m̀è: Gbéε bee kuaànǾ s̀ε.
 57 Ǿ à lelekpà à m̀è: Nɔε, má aà d̀o.
 58 Yɔonno g̀ǾǾ Ǿ gbēpále aà è, Ǿ à m̀è: Mpi s̀Ǿ ní de an gbēdo ũε. Ǿ Piεε ò g̀εpiε: Mámεo.
 59 Ké lelu do taa g̀è, gbēpále giyyèwà à m̀è: Siana guu gbéε bee kuaànǾε, asa Galile gbéε.
 60 Ǿ Piεε m̀è: Mi d̀Ǿ lá níle oo. WegǾǾ ké àlè yá'o, Ǿ ko lezù.
 61 Ké Dii lili wepè Piεewa, Ǿ yá pò a ò d̀ò Piεegu, ké à m̀è e ko àǾ gé lezui gbā, a lelekpaaazi g̀ēn àaǾ.
 62 Ǿ Piεε b̀ò bàasi, à ɔlò à kè wēna.
 63 Gbé pò aalè Yesu d̀ǾǾ aà kè p̀ɔpɔǾ aa aà gbè.
 64 Aa pò yèè a wéwa, Ǿ aalè aà lala aa m̀è: Anabikεke n̄ o, déme n lei?
 65 D̀éaaànǾ guu aa yá dasi páleǾ òè lɔ.
 66 Ké gu d̀ò, Yuda gbēzǾǾ k̄ k̄āaa, sa'onkiaǾ ní M̀izi ikoyādanεdeǾ píi. Ǿ aa Yesu s̀è g̀èǾ ní yákpalekεk̄i.
 67 Ǿ aa aà là aa m̀è: Mesiin n ũa? Owēε. A wèmá à m̀è: Tó má òé, á sio.
 68 Tó ma yāe làwá s̀Ǿ, á weo.
 69 Za tia Gbēnazín Né aǾ z̀léa Lua gbāade ɔplaaí.‡
 70 Ǿ gbép̄ii m̀è: Asi Lua Nén n ũa? Ǿ a wèmá à m̀è: Lá a d̀Ǿ á léuwa, máme má aà ũ.
 71 Ǿ aa m̀è: Wá bàa ũma ní seeladeo lɔi? Wá mà aà léu k̀ò.

23

Pilati yákpalekεa ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)

- 1 Ǿ aa fèlè nípii, aa g̀eàànǾ Pilati aε.
 2 Aalè mó ní aà yáǾ aa m̀è: Wa gbéε bee è, àlè gudεke wá búsuue, àlè gíné wà falubɔ Sezaaε, mé à azia d̀ile Mesii ũ, k̄ia ũ.

‡ 22:53 Luk 19.47 § 22:69 Sou 110.1

- 3 Ǿ Pilati aà là à m̀̀: Yudaɔ kían n ũa? A ẁ̀wà à m̀̀: Ǿme dɔ n léu we.
- 4 Ǿ Pilati ò sa'onkiaɔ ní dasi pɔ kú weɔne: Mi tàae'e gbépiwao.
- 5 Ǿ aa giyèwà aa m̀̀: Iɔ tékpa gbéɔgu a yádaané guu Yude bùsuu píie. A dàale Galilee, Ǿ à gè kàìò la sa.
- 6 Ké Pilati mà màa, Ǿ à gbéɔ là tó Galile gbén aà ũ.
- 7 Ké a d̀̀ à b̀̀ Elodi bùsuue, mé Elodipi ku Yelusaleũ zibeezi, Ǿ à aà gbàewà.
- 8 Ké Elodi Yesu è, Ǿ aà pɔ k̀̀na maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiaàle à gègè. Aà wé dɔ Yesu dabudabukea eai.
- 9 A yáò làlawà dasi, Ǿ Yesu i a kee wewào.
- 10 Sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ zea we, aale mó ní aà yáò pāsípāsí.
- 11 Elodi ní a sosao sakà Yesugu, aa aà láanikè aa ula t̀̀de dàè, Ǿ à èa aà gbàe Pilatiwa.
- 12 Zibeezi Elodi ní Pilatio k̀̀na, asa aa íikũa ní k̀̀o yāae.
- 13 Pilati sa'onkiaɔ ní gbāadeɔ ní gbé k̀̀niɔ k̀̀aa píi,
- 14 a ònè: A m̀̀me ní gbéè beeo a m̀̀ gudenaè. Ma aà làla á wáa yá pɔ á d̀̀d̀wàɔ musu, mi e à tàae k̀̀o.
- 15 Màa Elodi i eo s̀̀, asa à èa aà gbàewáe. A gwa, i yāe ke à kà mà aà deo.
- 16-17 Má tó wà aà swágaga, mí aà gbae.
- 18 Ǿ aa wiilè nípii s̀̀nu aa m̀̀: Gbépi de! Balaba kéwèe!
- 19 Wà Balabapi dàkpɛu b̀̀a gbāadeɔ kpɛ ní gbèdeao yáie.
- 20 Pilati ye Yesu gbae, Ǿ à gbéɔ laai s̀̀si a k̀̀i.
- 21 Ǿ aa èa wiilè aa m̀̀: N aà páliwa! N aà páliwa!
- 22 A g̀̀n àaɔde Pilati ònè: Bó dàa a k̀̀i? Mi tàae pɔ kà wà aà de ewào. Má tó wà aà swágaga, mí aà gbae.
- 23 Ǿ aa d̀̀diwà, aale gbèawà ní wii gbāao aà aà páliwa. Ǿ an zɔakaa t̀̀ an yá blè.
- 24 Ǿ Pilati d̀̀le wà ke lá aa gbèawawa.
- 25 Gbé pɔ wa dàkpɛu b̀̀a gbāadeɔ kpɛ ní gbèdeao yáí pɔ wa gbèapi Ǿ a k̀̀nè, Ǿ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

- 26 Ké wàle geaàɔ, wà dà Sileni gbé Simɔɔle, àle su ní buao, Ǿ wà aà k̀̀ wà lipākōa d̀̀ è aà t̀̀o Yesuzi.
- 27 Bíla b̀̀ t̀̀aàzi ní nɔe pɔ aale ɔ̀̀ɔ aale nízi gbègbèɔ.
- 28 Yesu líli aedòmá à m̀̀: Yelusaleũ nɔe, ásu ɔ̀̀ɔ ma yáio. A ɔ̀̀ɔ áziá yáí ní á néɔ.
- 29 Asa a g̀̀o lé mó ké wa o: Báaadeɔn fii pɔ aai ne'io mé né i ỳ̀ mimáoo ũ.
- 30 G̀̀beezi
wa o gbésione aa léle simá,
wa o s̀̀sione aa k̀̀rila.*
- 31 Asa lá wàle yáe taa ke ní lí bùsuo, lí gii pɔ aɔ deai?
- 32 Wàle gé ní dàaken plaɔ b̀̀, ké wà ní d̀̀de ní Yesuo s̀̀nu.
- 33 Ké aa kà gu pɔ wí me Mitɔɔnagu, Ǿ aa aà páliwa we ní dàakenapiɔ, ado aà ɔplai, ado ɔzei.
- 34 Ǿ Yesu m̀̀: Baa, s̀̀uukeínɔ, asa aa d̀̀ lá wàle keo. Ǿ wà t̀̀lepà wà aà pɔkasao kpaalèokè.†
- 35 Gbé zea we, aale gwa, mé Yuda gbāadeɔ lé lesuikèkewà‡ aa m̀̀: A d̀̀o suabà. Tó Mesii pɔ Lua d̀̀len aà ũ, aà áziá suabae!
- 36 Sosao lé aà ke pɔpɔo b̀̀. Ǿ aa s̀̀aàzi aa vèe k̀̀ma d̀̀è§

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22

³⁷ aa mè: Tó Yudaᵋ kían n ũ, ñ nzíá suaba.

³⁸ Seelae naa aà mia à mè:

Yudaᵋ kían ke!

³⁹ Dàakena pᵋ looa líwapiᵋ do dᵋennᵋyá'òè à mè: Mesiin n ũo lò? N nzíá suaba ní wápiᵋ sãnu.

⁴⁰ Ǿ aà gbēdo gîè à mè: Nlε vîake Luaε seoa? Yá doū mé zᵋlεwá.

⁴¹ Wápiᵋ, à kᵋsîwanᵋ maaε, asa pᵋ pᵋ wá tò mé bᵋlεwεε, āma dee i yāe keo.

⁴² Ǿ à mè: Yesu, tó n mᵋ kía ũ, to ma yá àᵋ dᵋngu.

⁴³ Ǿ a wèwà à mè: Siana mále one, za gbā nýᵋᵋ kumanᵋ àizāna guu.

⁴⁴ Ké íatē kà minanguo, a biia zè, ᵋ bùsupi siakù píi e aua gè pílàᵋ.

⁴⁵ Zwāa pᵋ daa Lua kpéu* kè a guo.

⁴⁶ Yesu wiilè gbáugbáu à mè: Baa, ma a nisina nàne n ɔziε.† Ké a ò màa, ᵋ à tà.

⁴⁷ Ké sosaᵋ gbēzᵋᵋ yá pᵋ kèpi è, à Lua sáaukpà à mè: Gbépiá gbēmaaε siana.

⁴⁸ Bíla pᵋ aa mᵋ wà kàaa yápi gwaa yáio, ké aa yá pᵋ kèᵋ è, aa èa tà, aale nízia gbēgbē.

⁴⁹ Yesu gbé dᵋaᵋ ní nᵋe pᵋ teaàzi za Galileᵋ píi ze káaa, aale yápiᵋ gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

⁵⁰ Gᵋεε ku aà tón Yosefu. Yuda gbāadeᵋ doε. Gbēmaaε, mé luayāmanaε.

⁵¹ Aà lé kú yá pᵋ a gbéᵋ zè ní a keaopi guuo. Yudaᵋ wéle Alimate gbéε, aà wé dᵋ kpala pᵋ bᵋ Lua kíii.

⁵² A gè Pilati kíi à Yesu gε gbèawà.

⁵³ Ǿ a bùa à bàabaa fífiwà à aà dà gbè'ε pᵋ wa sᵋ mia ũ guu. Wi gbēε dau we yāao.

⁵⁴ Gᵋᵋpiá āsᵋadaziε, kámabogᵋᵋ lé ká.

⁵⁵ Nᵋe pᵋ aa te Yesuzi za Galileᵋ te Yosefupi kpe, aa mia'εpi è ní lá à Yesu gε dīleuo.

⁵⁶ Ǿ aa tà gè nísi gínana ní tulaletio sᵋukei. Kámabogᵋᵋzi aa kámabò lá Lua dīlewa.§

24

Yesu bᵋa gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

¹ Asᵋanenzi gufēne ᵋ nᵋepio èa gè miapi kíi ní nísi gínana pᵋ aa a sᵋukèo.

² Aa lè gbε goa mia'εε.

³ Ké aa gè, aai Dii Yesu gε eo.

⁴ Aa ku bíli guu, ᵋ gᵋε gbēᵋn plaεᵋ bᵋ mᵋmá pᵋkasa tekεᵋᵋ daa.

⁵ Vía ní kú, aa ní mi pèle, ᵋ gᵋεpio òné: Bóyāi ále gbé bᵋε wεεle gεᵋ guui?

⁶ A ku lao, à vù. A to yá pᵋ a òé gᵋᵋ pᵋ a ku Galile dᵋágu

⁷ à mè, sema wà Gbēnazin Né kpá duunkenaᵋwa, aa aà páliwa, a gᵋᵋ àaᵋde zí i vu.*

⁸ Ǿ yápi dᵋngu.

⁹ Bᵋa mia kíi aa gè yápi baokpà aà ìwa gbēᵋn kuεdoᵋne ní gbé kíniᵋ.

¹⁰ Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki da Maliamao ní nᵋe kíni pᵋ aa kúrínᵋᵋ mé yápi ò zinapione.

¹¹ Ǿ nᵋepio yápi kèné lán faai yáwa, aai sio.

¹² Ǿ Píεε fēle bàalè gè miapi kíi. Ké à wεkpáε miapiu, i pᵋe eo, sema bàabaa pᵋlεᵋ, ᵋ à èa tà, àle làasooke yápi aà kù gbāa.

Emausi zéu

(Maa 16.12-13)

* 23:45 Bᵋa 26.31-33 † 23:46 Soū 31.6 ‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 Bᵋa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

13 Goo doupi zí Yesu iwa gbēon plao lé gé wéle pò wí me Emausi. N Yelusaleūo à kà kiloo kuedo taa.

14 Aale yá pò kè píi faai bokōe,

15 ɔ̄ goo pò aale a faaibo, aale a wàaipa, Yesu ní lé, ɔ̄ aa be zéu sānu.

16 Pɔe kpaané ní aà d̄sao.

17 ɔ̄ à ní lá à m̄e: Bó yá ále taa'òò ní k̄soi? ɔ̄ aa zè, an oo sisia.

18 An gbēdo pò wí me Keleopa wèwà à m̄e: Mé i ke ndo bàasio, gbēe ku Yelusaleū a gi yá pò kè ḡoπλαεα d̄sio.

19 ɔ̄ à ní lá à m̄e: Yá kpelei? Aa wèwà aa m̄e: Yesu Nazaleti yáe. Anabi z̄oε. Gbépii d̄s ké aà yākea ní aà yā'oao b̄o Lua kíie.

20 ɔ̄ sa'onkiaɔ ní wá gbāadeɔ aà kpámá, ké wá yādaaála yáí, wi aà páliwa wà de.

21 Wápiɔ s̄o wále e ɔ̄me a Isailiɔ suaba. Bee kpe yápi kea goo àaōden gbā.

22 ɔ̄ yá pò wá n̄eεɔ ò b̄o wá sae. Ké aa gè aà mia kíi gufēnea,

23 aai aà ge e weo. Aa sù aa m̄e malaikaɔ b̄o m̄ómá, aa òné a ku b̄éε.

24 ɔ̄ wá gbēεɔ gè miapi gwai, aa è lá n̄eπiɔ ònéwa, a ku weo.

25 ɔ̄ Yesu òné: Làasoosaideɔ, ili yá pò ānabiɔ ò si kpaao.

26 Lua díle Mesii taasike beewa, i gbasa gē a gawi guuo lò?

27 Daalea M̄ozi láwa e à gè pè ānabiɔ p̄owa píi, Yesu yá pò kēa Lua yáú azía yá musu b̄oλεκèné píi.

28 Ké aa k̄aikū ní wéle pò aale géuo, Yesu kè lá á ye ḡεεawa.

29 ɔ̄ aa aà k̄ikū aa m̄e: Ḡowanɔ la. Oosi kè, gu lé ḡεk̄o. ɔ̄ à gè ua à ḡòínɔ.

30 Goo pò àle p̄obleínɔ, ɔ̄ à p̄εε sè à báaadàu, ɔ̄ a è a kpámá.

31 ɔ̄ an wé kè aa aà d̄s sa, ɔ̄ aa k̄uawá.

32 ɔ̄ aa òk̄oε: Ké àle yā'owēε zéu, àle Lua yá pílokēwēε, wá n̄se lé yáalɔ lé?

33 ɔ̄ aa f̄ele ḡōɔ aa èa gè Yelusaleū. Aa aà iwa gbēon kuedoɔ è k̄āaaa we ní gbé pò n̄ámá

34 aale me: Dii vù síanae. A azía òlɔ Sim̄oε.

35 ɔ̄ gbēon plapiɔ zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà d̄s goo pò à p̄εε èo.

Yesu azía ɔ̄ba a iwane

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zin 1.6-8)

36 Ké aale yápi o màa, kándò aa aà è zea ní guu, ɔ̄ a òné: Aɔ kú ní aafiao.

37 ɔ̄ gili ḡèngu, vía ní kú, aale e gyaade wa è.

38 ɔ̄ a òné: Akea á n̄se ɔ̄okpài? Akea á kú ní n̄se plaplaoi?

39 A ma ɔ̄ gwa ní ma gbáɔ, máme. A ɔ̄k̄ā à gwa. Gyaade me ge wá ví lá a ma eεwao.

40 Ké a ò màa, ɔ̄ à a ɔ̄ ní a gbáɔ òl̄oné.

41 P̄ona guu aa a εεb̄o, ké à b̄o ní sae yáí. ɔ̄ à ní lá à m̄e: P̄blea kua?

42 ɔ̄ aa kp̄ò kpaatea k̄òɔ kp̄awá,

43 ɔ̄ a s̄ò ní wáa.

44 ɔ̄ a òné: Yá pò má òé goo pò má kúánɔ mé kè. Ma m̄e sema yá pò wa ò ma yá musu M̄ozi ikoyā láu ní ānabiɔ láo ní Sou láo pa píi.

45 ɔ̄ à ní n̄se w̄ené, ké aa e yá pò kú lápiɔ guu d̄s.

46 A òné: A kēa Lua taalau wà m̄e, Mesii a taasike, a goo àaōde zí i b̄o gau,

47 wi waasoke bui píie ní aà t̄o daalea Yelusaleū, ké aa n̄selile, an duuna i k̄émá.

48 Yápi seeladeon á ū.

49 Mapi s̄o má gba pò ma Mae a legbè kp̄ásáé. Aɔ ku wéle guu la e gbāa b̄o luabe à kúála.†

50 ɔ̄ Yesu b̄òínɔ w̄énkpe e Betani sae, ɔ̄ à ɔ̄sè plapla à báaadàngu.

† 24:49 Zin 2.1-4

- ⁵¹ Ké àlè báaadaŋgu màa, ɔ̀ à kè̀má, Lua aà sè tào a kíi.
⁵² Ǿ aa kùlèè, aa èa tà Yelusaleũ ní pɔ̀na zɔ̀o.
⁵³ Aaĩɔ̀ ku Lua ua gɔ̀pii, aaɔ̀ Lua sáaukpa.

ZAA

Yá pò kú láe bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiṣṣo guu Zaa láe bee mé adoa. Yesu taasikéa yá bàasi (18-19), yá pò kú láe bee guu doũ ní baona lá kíniṣo. Ɔme nṣea Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodéũ gea Yesu kíi yáó (3.1-21) ní Samali nṣe yáó (4.1-12) ní Bezata kpáa'okíi gyáe gbágbáa yáó (5.1-18) ní gbé pò wa ì vĩa gbágbáao (9.1-41) ní yápáleo. I Yesu yákeao o dasio, áma pò pò a ò Yesu yádádaò gbéṣne maamaae.

Lápi daalekíi (1.1-18) òlòwéé ké Yesuá Lua Yá pò ìo ku gṣṣpiié, ṣ à gò gbēnazína ũ a kú ní guu wēni ní gupuaó ní sínao ũ.

Baona láe bee kpaalea lee plaé, yá pò kè zadṣ Yesu kúgṣṣo i kao (2.4) ní yá pò kè ké aà tṣṣṣṣo kào (12.23).

E aà gṣṣo àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dṣaa kè Yesupi seelade ũ. Aà ìwaṣ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeṣ ũ lo, yá pò an baade è Yesuwa ṣ à kè a seelade ũ. Bee gbéa à Yesu kpaáũa ní gbéṣo yá'ò ní dabudabu mèn sopla pò à kè seela ũ. Dabudabupio mí mé yá ũ. Ké Zaa yá séia beeṣ ò a làa, à yá pò Yesu ò azía yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gṣṣo kà (13.1). Yesupi lé gbézã díle a ìwaṣne lá wí kewa (13-16). Bee gbéa wabikéa guu i gi taasi pò a kéio, ṣ à a ìwa pò aa gṣṣo a kpéṣo ná a Mae a ṣzi (17). Ɔ Zaa Yesu kúa yá dàu a síu lá a yá kú baona lá kíniṣo guuwa, lá wà yádàaàla, wà aà pà lipáakṣawa, ṣ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bṣa gau gbéa à bṣo mṣ Maliama Madeleni ní a ìwaṣwa, atṣsa Tomaa. Lee 21 guu à bṣo mṣ a ìwa gbéṣn soplaṣwa Tibelia ísida lé.

Lápi láakíi (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesii ũ, wí wēni e aà náaikeá yáí, asa Lua mé Yesu zì, ṣ Yesu mè ámeaa zé ní wēnio ní sínao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mṣa dúnia guu

¹ Asínizí Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luae.

² A kú ní Luao asínizí.

³ Lua pṣpii kè aà sabaie, pṣe ku à kè aà saio.

⁴ Aà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ũ gbéṣne.

⁵ Gupuapi ì bii gusiau, ṣ gusiapi lí e dáao.

⁶ Lua gbéé zì, aà tón Zaa.

⁷ A mṣ gupuapi seelade ũ, à aà yá'ò gbéṣne, ké gbépii e aà náaike a sabai.

⁸ Aàpi mé gupuapi ũo, à mṣ gupuapi seelade ũe.

⁹ Gupua síande pò ì gupu gbépiié mé lé mṣ dúnia guu.

¹⁰ A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè aà sabai, dúnia i aà dṣo.

¹¹ A mṣ a be, ṣ aà gbéṣo i aà díleo.

¹² Gbé pò zèaàno aa aà náaikèṣ sṣ, à ní gbá zé aa gṣṣo Lua néo ũ.

¹³ An iapi ì bṣo gbéé au guuo, ì bṣo mefelea ge gṣe pṣeã kíio, Lua mé ní í.

¹⁴ Yápi gṣṣo gbēnazína ũ, à gṣṣoplakèwanṣ, ṣ wa aà gawi è,* Mae Lua Né mēndona gawie, gbéke ní sínao pṣeṣwà.†

¹⁵ Zaa mé aà seelade ũ, à pṣna à mṣ: Gbé pò ma aà yá'òn ke. Ma mṣ gbé pò lé mṣ ma gbéa demala, ké a ku ma áa yáí.

¹⁶ Aà gbéke pṣeawà guu à gbékekè wá baadee, mé aà gbékepi kè gbéke ũ.

¹⁷ Lua a ikoyá kpawéé Mṣiziwa, à gbéke ní sínao kèwéé Yesu Kilisi sabaie.

* 1:14 Bṣa 33.18 † 1:14 Bṣa 34.6

18 Gbëe i wesi Luale yāao. Lua Né mēndona pó kpaa a Maepi kùe mé tò wa aà dō.

Zaa Da'ilena seeladeke
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbāade pó kú Yelusaleũ sa'onaeo ní Levii buieo zì Zāawa, ò aa aà là aa mē: Mmēnn déi? Yá pó a ònén ke:

20 A òné wásawasa, i yāe ulenéo à mē: Mesiin ma ũo.

21 Ó aa aà là aa mē: Dén n ũ sai? Elian† n ũa? A wēmá à mē: Aawo! Ó aa èa aà là lo: Anabi zōon§ n ũa? A wēmá à mē: Aawo!

22 Ó aa òè lo: Mmēnn dé sōi? Owēe ké wà e o gbé pó wá zìone. Kpelewa níe o nzia yá musui?

23 Ó à mē: Gbé pó a loo do gbāau, àle oné wà zepoo Diien ma ũ, lá ānabi Isaia a yā'òwa.*

24 Gbé pó wà ní zìpio sō, aa bò Falisio kíie.

25 Ó aa aà là aa mē: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge ānabi zōo, bóyāi níe gbé da'ilekei?

26 Zaa wēmá à mē: Mi gbé da'ileke, āma gbëe kú á guu, á aà dōo.

27 Ale mó ma gbea, mi ka ké mà aà sabala bōbōo.

28 Yápi kè Betani pó kú Yuudē baale, gu pó Zāa lé gbé da'ilekeue.

29 Ké a gu dō, Zāa Yesu è àle mó a kíi, ò à mē: Sā pó Lua kpà a dúnia duuna wolon ke.

30 Gbépi yá má ò yāa ma mē, gbé pó lé mó ma gbea demala, ké a ku ma āa yáí.

31 Má aà dō yāao, āma ma mo, mále gbé da'ileke, ké Isailio e aà dō yáie.

32 Zāa mé aà seelade ũ à mē: Ma Lua Nisina è à bō luabe à sù lán felenawa à mò dīè.

33 Má aà dō yāao. Ké Lua ma zì gbé da'ilekei, a òmēe gbé pó má è Lua Nisina mò dīè, àapi mé a gbé da Nisinapiu.

34 Ma bee è, ò má de aà seelade ũ, òmē Lua Né ũ.

Yesu iwa séia

35 Ké a gu dō, Zāa èa ku we lo ní a iwao gbēon plao.

36 Ké à Yesu è àle gē, à mē: Sā pó Lua kpàn we!

37 Ké iwa gbēon plapio yápi mà, aa bō te Yesuzi.

38 Yesu lili a è aa teazi, ò à ní lá à mē: Bó á yeii? Aa òè: N be ku má ni Labi? (Bee mē Metulu.)

39 A wēmá à mē: A mo gwa. Ó aa gè gu pó a kuu è, ò aa gōaano zibeezi. Oosi mò síiō zaawa.

40 Gbēon pla pó aa Zāa yāmà aa bō te Yesuzipio, an gbēdo á Simoo Piēe dāuna Andelee.

41 A gè a v̄i Simoo lè gia, ò a òè: Wa Mesii è. (Bee w̄i mē lo Kilisi.)

42 Ó à gēaano Yesupi kíi. Yesu aà gwà soe à mē: Zāa né Simoon n ũ. Wali one sa Piēe. (Bee mē gbe.)

43 Ké a gu dō, Yesu ye ta Galile būsuu, ò à kpàaŭ ní Filipio. A òè: Temazi.

44 Filipipiá Andelee ní Piēe be w̄le Besaida gbé.

45 Ó Filipi gè Natanaeli lè à mē: Gbé pó Moizi a yā'ò a ikoyā guu mé ānabio a yā'ò lo, wa aà è. Yosefu né Yesue. Nazaleti gbé.

46 Natanaeli òè: Gbēmaa a bō Nazaletie? Filipi òè: Mo n̄ gwa.

47 Ké Yesu Natanaeli è àle mó a kíi, à aà yā'ò à mē: Isaili zálalan ke, aà n̄se moafili v̄io.

48 Ó Natanaeli òè: N ma dō má ni? Ó Yesu wèwà à mē: E Filipi àò gé n sísii, ma n e kaad̄ena gbáu.

49 Ó Natanaeli òè: Metulu, Lua Né n ũ, Isailio Kían n ũ.

50 Yesu òè: Ké má òne ma n e kaad̄ena gbáu, ò n ma náaikèa? Nyō yāzōo e de ké beela.

51 A èa òè lo: Síana mále oé, á luabe e w̄e, Lua malaikao i dede Gbēnazin Néwa, aai pilawà.†

2

Nɔsɛa Kana

- 1 A ɔɔɔ àaɔde zɪ wàle nɔsɛ Kana, Galile bùsuu. Yesu da ku we,
 2 mé wà Yesu ní a ìwàɔ sɪsi nɔsɛpi guu lɔ.
 3 Ké vɛɛ kɛsã, Yesu da òè: Aa vɛɛ ví lɔɔ bɛ.
 4 ɔ Yesu wèwà à mè: Akɛa n mɔ ma kíii? A ɔɔɔ i kamɛɛ yãao.
 5 ɔ aà da ò zíkɛnaɔnɛ: Lá a oé píi à kɛ.
 6 Ola ku we mèn soolo Yudaɔ gbãɔ'ikabɔɔ ũ. A keeɔ ì í sí litili basiiɔɛ, a keeɔ basoolo.
 7 ɔ Yesu ò zíkɛnaɔnɛ: A íka olaɛ beɔɔ pai. ɔ aa ikà ní pai yɛlɛyɛlɛ.
 8 ɔ a òné: A tɔ ɔeð bleblen dɔaanaɛ sa. ɔ aa tò ɔèòè.
 9 Ké dɔaanapi í lilɛa vɛɛ ũpi ìɛ, i dɔ gu pɔ à b̀̀uo, ãma zíkɛna pɔ aa ípi t̀̀ɔ dɔ. ɔ dɔaanapi nɔde sɪsi
 10 a òè: Vɛɛ na ɔ wɪ kpámá ɔia. ɔɔɔ pɔ í z̀̀lemá, ɔ wɪ mɔ ní a íio sa. Mpi sɔ n vɛɛ na tò gbɛzã.
 11 Yesu dabudabu sɛia bee kè Kana, Galile bùsuue. A tɔb̀̀, ɔ aà ìwàɔ aà náaikè.
 12 Bee gbɛa Yesu ɔè Kapenaũ ní a dao ní a dãunaɔ ní a ìwàɔ, ãma aai ɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(*Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46*)

- 13 Ké Yudaɔ Gɛamusu* dikpɛ kãikù, ɔ Yesu ɔè Yelusaleũ.
 14 A è wàle zuɔ ní sãɔ ní felenguuluɔ yia Lua ua, mé ɔlɛũkpakɛnaɔ z̀̀lɛa we.
 15 ɔ à bàflã tã à ní yá ní bóle, sãɔ ní zuɔ píi. A ɔlɛũkpakɛnapiɔ ɔa fãaa, à ní táabũnuɔ fuangba.
 16 ɔ a ò felenyianapiɔnɛ: A pɔpiɔ sɛle bɔò píi. Asu ma Mae kpé ke ɛle ũo.
 17 ɔ yá pɔ kɛa láue bee d̀̀ò aà ìwàɔgu à mè: N kpé yá ma kũ gbãa, àle ma ibaba.†
 18 ɔ Yuda gbãadeɔ aà là aa mè: Dabudabu kpele níyɔ kɛwɛɛ, ké wà e d̀̀ɔ ní yá bee kɛa iko vii?
 19 Yesu wèwà à mè: A Lua kpéɛ bee wí, má ɛa kpépi fɛle ɔɔ àaɔ.
 20 ɔ gbãadepiɔ òè: Wè blasɔo ní m̀̀ndoo ɔ wà kpépi d̀̀ò, mé mpi níyɔ fɛle ɔɔ àaɔɛ lò?
 21 Ama Lua kpé pɔ à a yá'òpi, aà mɛ yá àle o.
 22 Ké Yesu b̀̀ gau, yá pɔ a òpi d̀̀ò aà ìwàɔgu, ɔ aa yá pɔ kɛa Luayãtaalau si‡ ní yá pɔ Yesu òpio.
 23 Yesu kua Yelusaleũ Gɛamusu dikpɛ zɪ wà aà náaikè dasi, ké wà dabudabu pɔ a kèò è yáí.
 24 Yesu i ní náaikɛo, asa a gbépii ǹ̀sɛ d̀̀ɛ.
 25 Aà bàa kú ní gbɛɛ gbɛnazina yã'oaɛoo, asa a yá pɔ kú ní ǹ̀sɛ guu d̀̀ɛ.

3

Yesu ní Nikodɛũ

- 1 Falisie ku wɪ mɛ Nikodɛũ. Yuda gbãadeɔ doɛ.
 2 A mò Yesu kɪi gwãasina a òè: Mɛtulu, wá d̀̀ɔ ké yãdanɛde pɔ b̀̀ Lua kíin n ũ, asa gbɛɛ a f̃ dabudabu pɔ ni kɛɔ kɛo, sema Lua kuaãno bàasio.
 3 ɔ Yesu òè: Siana mále onɛ, mé i kɛ wà gbé ì lɔ bàasio, a e àɔ kpala pɔ b̀̀ Lua kíi d̀̀ɔ.
 4 ɔ Nikodɛũ Yesu là à mè: Kpelewa wa gbé gbãa ii? A ɛa ɔè a da ǹ̀sɛ guu, aà a i lɔ yá?
 5 ɔ Yesu wèwà à mè: Siana mále onɛ, mé i kɛ wà gbé ì ní ío ní Lua Nisinao bàasio, a e ɔè kpala pɔ b̀̀ Lua kíi guuo.
 6 Gbɛnazina nɛ'iaá mɛ yáɛ, Lua Nisina nɛ'iaá nisina yáɛ.

* 2:13 Bɔa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10 ‡ 2:22 Sou 16.10

⁷ Nsu to yá pò má òne bɔ n saeo, sema wà á i lo.

⁸ Iana ì káka gu pò a yeiu. Ni a kɔfi ma, nili dɔ gu pò àle bou ge gu pò àle géuo. Màa ìb de ní gbé pò Lua Nisina aà ìo.

⁹ Ǿ Nikodεũ aà là à mè: Kpelewa yá bee a kai?

¹⁰ Yesu wèwà à mè: N Isailio yādanede ia ɔ ní bee dɔoa?

¹¹ Siana mále one, yá pò wá dɔ ɔ wi o. Yá pò wá è seeladeɔn wá ũ, ɔ ili wá yá sio.

¹² Lá ma tɔle yá'òé, ili sio, tó ma luabe yá'òé, á síe?

¹³ Gbēe i gé luabe yāao, sema Gbēnazin Né pò bò we bàasio.

¹⁴ Lá Moizi mlē se dò musu guwawaiu, * màa wa Gbēnazin Né sé dɔ musu,

¹⁵ ké gbé pò lé aà náaike àò wēni láasai vī.

¹⁶ Asa Lua ye dúniazi à kè zài, ɔ à a Né mēndona kpà, ké gbé pò lé aà náaike a gao, wēni láasai ɔ aò vī.

¹⁷ Lua i a Né zī dúnia guu yādai dúniapila no, ké à dúnia suaba aà sabai yáíe.

¹⁸ Yá a zòle aà náaikenawao. Yá zòle aà náaikensaiwa kò, ké i Lua Né mēndonapi náaikeo yáí.

¹⁹ Pò pò tò yá zòle gbéɔwan ke: Gupua mò dúnia guu, ɔ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeo vāi yáí.

²⁰ Asa vāikena pii za gupuaue, ìli mós gupua kíio, ké aà yákeo su bɔo yáí.

²¹ Gbé pò ì zike sianawa, ade mé ì mɔ gupua kíi, ké wà e dɔ kua Lua guu ɔ à yápio kèu.

Zaa Da'ilena Yesu yá'oa

²² Bee gbēa Yesu gè Yude bùsuu ní a ìwao. A gɔɔplakèrno we, àle gbéɔ da'ileke.

²³ Zaa lé gbéɔ da'ileke sɔ Ainɔ, Saliũ sae, asa í di wee. Wìb mɔ aà kíi, ɔ ì ní da'ileke.

²⁴ Asa wi Zaa dakpeu yāao.

²⁵ Gɔɔ bee Zaa ìwaeo nà lekpaakeawa ní Yuda gbāadeeo gbābɔa yá musu.

²⁶ Ǿ aa sò Zāazi aa mè: Metulu, gbé pò kunnɔ yāa Yuudē baale, n aà yá'òwēe, ɔme lé gbéɔ da'ileke tia, gbépii lé gé aà kíi.

²⁷ Zaa òné: Gbēe lí fɔ yāe kèo, sema Lua aà gbà zé bàasio.

²⁸ Ame á ma seeladeɔ ũ, ké má ò máme má Mesii ũo. Ma mè Lua ma zī mà dɔaaèe.†

²⁹ Nɔsena mé nɔ vī. Nɔsena gbēna ìb ze aà sae, ì swákpa aà yáí, nɔsena bɔ ì aà pɔ ke na. Beewa sɔ ma pɔ na kè zài.

³⁰ Sema aapi àò káfi mapi mío lao.

³¹ Gbé pò bò musu de gbépiia. Gbé pò a kea bò dúnia guuá dúnia gbéé, dúnia yá ì o. Gbé pò bò luabe de gbépiia,

³² ìb de pò pò a è ní yá pò a mào seelade ũe, ɔ gbēe lí aà yá sio.

³³ Gbé pò aà yá sí, ade Lua sianadeke síe.

³⁴ Gbé pò Lua aà zīpi ì Lua yá'o, asa Lua i a Nisina kpawà kasoo.

³⁵ Mae Lua ye a Nézi, ɔ à pópīi nàè a ɔzī.

³⁶ Gbé pò lé Népi náaike wēni láasai vī. Gbé pò lé gí aà yāmai a wēnīpi eo, Lua pɔ gi paaàzie.

4

Yesu ní Samali nɔe

¹ Falisio mà Yesu lé gbéɔ da'ileke, àle ìwao e de Zāala.

² I ke Yesu mé ní da'ilekè aziao, aà ìwao mé kè.

³ Ké Yesu yápi mà, à bò Yude à èa lé tá Galile.

* 3:14 Nao 21.9 † 3:28 Zaa 1.20

4 Gea guu sema aà bɔ́ ní Samali bùsuo.

5 Ǿ à kà Samali wéle pɔ́ wí me Sikaa. A zà ní tɔ́le pɔ́ Yakɔ́bu kpà a né Yosefuwa yāao.*

6 Yakɔ́bu lɔ́ ku we. Yesu taa'ò à kpàsa, ɔ́ à zòle lɔ́pi sae. Iatē kà minanguo.

7 Samali nɔ́ee mò ítoi, ɔ́ Yesu òè: Ma gba í mà mi.

8 Aà ìwaɔ sɔ́ aa gè wéle guu ble lúí.

9 Ǿ nɔ́epi òè: Yudan n ũ, Samali nɔ́en ma ũ, ɔ́ níle imia gbεaaa? (Asa Yudaɔ́ ní Samaliɔ́ yá lí kákɔ́uo.)

10 Ǿ Yesu òè: Tó ní gba pɔ́ Lua í dané dɔ́ ní ma gbé pɔ́ mále í gbεamao, dɔ́ ní gbèaa, mí n gba í wēnide.

11 Nɔ́epi òè: Mae, ní goa vío. Lɔ́e sɔ́, a ε zà. Nyɔ́ í wēnidepi e má ni?

12 N de wá dezi káau Yakɔ́bula yà? Ǿme lɔ́pi tòwēe. Aàpi a imí ní a néo ní a pɔ́tuɔ́.

13 Ǿ Yesu òè: Gbé pɔ́ íe bee mǐ, imi a εa aà de bε.

14 Gbé pɔ́ a í pɔ́ má kpáwà mi sɔ́, imi a aà de bau lɔ́. Asa í pɔ́ má kpáwà a gɔ́ aà nòse guu nibɔ́na pɔ́ a ibɔ́è wēni láasai ũ.

15 Ǿ nɔ́epi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà mɔ́ ítoi la lɔ́.

16 Yesu òè: Gé n zà sísií, í mó sǎnu.

17 Nɔ́epi wèwà à mè: Má zà vío. Ǿ Yesu òè: Ké n mè ní zà vío, n yá'ò a zéwae.

18 N zākè lee sɔ́o, mé gɔ́e pɔ́ ní kuaàno tiaá n zà no. N síana'ò.

19 Ǿ nɔ́epi òè: Mae, má dɔ́ sa ké ānabin n ũ.

20 Wá deziɔ́ kúle Luae gbεe bee musu, ápiɔ́ sɔ́ i me Yelusaleŭ mé gu pɔ́ wàli kúleuè ũ.

21 Yesu òè: Nɔ́e, ma yá sí. Gɔ́e lé mó ké á kúle Mae Luae gbεe bee musu ge Yelusaleŭ lɔ́.

22 Apio, i kúle Luae mé á aà dɔ́o. Wápiɔ́, wi kúleè mé wá aà dɔ́, asa gbéɔ́ misia í bɔ́ wá Yudaɔ́ kíie.†

23 Gɔ́e lé mó, à kà kò, ké lousisin síandɔ́ kúle Mae Luae ní síanao ní aà Nisína gbāao.

Gbé bee taa ɔ́ Mae Lua lé wεεle aà kúle.

24 Luaá nisínae, sema gbé pɔ́ aai kúleèò kúleè ní síanao ní aà Nisína gbāao.

25 Ǿ nɔ́epi òè: Má dɔ́ ké Mesii pɔ́ wí me lɔ́ Kilisi a mó. Tó à mò, a yápii bɔ́lekewēe.

26 Ǿ Yesu òè: Ma gbé pɔ́ mále yá'onε, máme má aà ũ.

27 Gɔ́ bee ɔ́ Yesu ìwaɔ sù. Ké àle yá'o ní nɔ́eo, à bò ní sae, āma an gbēe i aà la bó a yei ge bɔ́yái àle yá'o ní nɔ́epioo.

28 Ǿ nɔ́epi a lo tò we, à gè wéle guu a ò gbéɔ́ne:

29 A mɔ́ gɔ́ee gwa. A yá pɔ́ má kèɔ́ píi òmεε. Mesii yá mɔ́ɔɔ?

30 Ǿ aa bòle wéleu, aale gé Yesu kíi.

31 Gɔ́ bee sɔ́ Yesu ìwaɔ òè: Metulu, níyɔ́ pɔ́ble ya?

32 Ǿ a òné: Má pɔ́bleae ví pɔ́ á dɔ́o.

33 Ǿ aà ìwaɔ kɔ́ lála aa mè: Gbēe mòè ní bleo yà?

34 Ǿ Yesu òné: Ma pɔ́blea mé gbé pɔ́ ma zǐ pɔ́eākea ũ e mà ge zǐ pɔ́ a dàmeε midεò.

35 Apio i me mɔ́ síiɔ́ mé gɔ́ ké pɔ́kekegɔ́ ká. Mále oé à wése buaɔ́ gwa, asa pɔ́ɔ́ mà à kà kekeεa.

36 Pɔ́kekena lé a ase a e kò, àle gbéɔ́ kāaa aizāna pɔ́ ũ, ké pɔ́tɔ́na ní pɔ́kekena e pɔ́nake sǎnu.

37 Asa yáε beeá síanae: Gbēdo í pótɔ́, gbēdo í kekeε.

38 Ma á zǐ pɔ́kekei gua pɔ́ i zíkεuo. Gbēpāleo mé zíkè we, ɔ́ àle ní zǐ ài ble.

39 Samali pɔ́ kú wélepi guuɔ́ Yesu náaikè dasi yá pɔ́ nɔ́epi òné yáí, ké à mè à yá pɔ́ á kèɔ́ píi òe.

40 Ayāmeto ké aa kà Yesu kíi, aa wabikèwà aà gɔ́rínɔ́, ɔ́ à kèrínɔ́ gɔ́ pla.

* 4:5 Daa 33.19 † 4:22 Isa 2.3

41 Ké Yesu yá'òné, gběpále ɔ̀ aà náaikè dasidasi.

42 Ɔ̀ aa ò nɔ̀epi: I ke yá pò ní òwɛ́e yáí wa aà náaikèi adoo. Wa aà yámà wáziaɛ, ɔ̀ wá dɔ̀ síana ké dúnia Suabanan aà ũ.

Bùsu gbāadee né gbágbāa

43 Gɔ̀ɔ̀ plapi keañɔ̀ gbɛa ɔ̀ à tà Galile,

44 asa Yesupi ò ānabi líɔ̀ bɛɛɛ ví azia búsuo.

45 Ké à kà Galile, Galiledeɔ̀ gbāakpāaazi, asa aa gè dikpekè Yelusaleũɛ, ɔ̀ aa yá pò a kè dikpɛpi zĩɔ̀ è píi.‡

46 Ɔ̀ Yesu èa gè Kana, gua pò à í lileu vɛ́e ũ.Š Bùsu gbāadee ku we, aà né lé gyáke za Kapenaũ.

47 Ké a mà Yesu bò Yude à sù Galile, à gè aà kíi, à wabikèwà aà gé a né gbágbāiɛ, asa a ye gaɛ.

48 Ɔ̀ Yesu òè: Mé i ke a dabudabuɔ̀ ní yābɔ̀nsaɛɔ̀ è bàasio, á ma náaikɛo.

49 Ɔ̀ gbāadepi òè: Mae, mɔ̀ e ma né àɔ̀ ga.

50 Yesu òè: Ta bɛ. N né a gao. Gɔ̀ɛpi yá pò Yesu òe sí, ɔ̀ à dàzɛu.

51 Gɔ̀ɔ̀ pò a bɛ zéu, à kpāaũ ní a zíkɛnaɔ̀, ɔ̀ aa òè aà né kú.

52 Ɔ̀ à ní lá à m̀è: Zaa kpeletaa à dáamakèi? Ɔ̀ aa òè: Gia íatɛ auapilaa gòɔ̀ ɔ̀ m̀èwāapi gòwà.

53 Ɔ̀ maepi dɔ̀ ké zaa pò Yesu òe a né a gaon we. Ɔ̀ aa aà náaikè, aàpi ní a bɛdeɔ̀ píi.

54 Seela plaade pò Yesu kè bɔ̀a Yude sua Galilen we.

5

Gyāe gbágbāa kpāa'okti

1 Bee gbɛa Yudaɔ̀ dikpɛe kà, ɔ̀ Yesu èa gè Yelusaleũ.

2 Kpāa'okti kú we Sā Bɔ̀le saɛ, wĩ mɛ Bezata ní Ebelu yáo. Kpāa'oktipi bilandaa ví sɔ̀ɔ̀,

3 gyāeɔ̀ wúleau dasidasi, vĩaɔ̀ ní ɛɛɔ̀ ní gbé pò an gu imiaɔ̀.

4-5 Gɔ̀ɛe ku we àlɛ gyáke à kà wè bla plasai.

6 Ké Yesu aà è wúlea we, a dɔ̀ ké àlɛ gyáke à gègɛ maamaaɛ, ɔ̀ a òè: N ye ñyɔ̀ aafiaa?

7 Gyāepi wèwà à m̀è: Mae, má gběe ví à ma da í guu gɔ̀ɔ̀ pò à dèdeɛo. Tó mále gé gɛui, gběpále ì dɔ̀aa gɛ ma āaɛ.

8 Yesu òè: Fɛlɛ zɛ ñ n pɛ sɛ táa'o.

9 Wegɔ̀ɔ̀ gɔ̀ɛpi aafia'è. A a pɛ sè à táa'ò.

Gɔ̀ɔ̀piá kámabogɔ̀ɔ̀zĩɛ,

10 ɔ̀ Yuda gbāadeɔ̀ ò gɔ̀ɛ pò gbàgbāpiɛ: Kámabogɔ̀ɔ̀zĩn gbā. I kũ ñyɔ̀ n pɛ sɛaɔ̀.*

11 A wèamá à m̀è: Gbé pò ma gba aafia mé òmɛɛ mà a pɛ sɛ mà táa'o.

12 Ɔ̀ aa aà là aa m̀è: Démɛ ònɛ ñ n pɛ sɛ ñ táa'oi?

13 Gbé pò gbàgbāpi dɔ̀ dé no, asa Yesu gèlɛ bíla pò kú we guuɛ.

14 Bee gbɛa Yesu aà è Lua ua, ɔ̀ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunake lɔ̀, ké yá pò a vāi de beea su n leo yáí.

15 Ɔ̀ gɔ̀ɛpi gɛ ò Yuda gbāadeɔ̀nɛ Yesu mé tò a aafia'è.

16 Ɔ̀ gbāadepiɔ̀ fɛlɛ ní íadaa Yesuwao, ké ì yá bee tao ke kámabogɔ̀ɔ̀zĩ yáí.

17 Ɔ̀ Yesu yázāsímá à m̀è: Ma Mae ìɔ̀ zíkɛ kámabosaiɛ, màa mále ke sɔ̀.

18 Yá bee yáí gbāadepiɔ̀ lé Yesu wɛ de káua. I ke ké ìli kámabogɔ̀ɔ̀zĩ yádao ado yáí no, ké ì mɛ Lua mé a Mae ũ, àlɛ sáakpa ní Luao yáíɛ.

Lua Né iko

19 Yesu èa a zāsímá à mè: Sìana mále oé, Lua Né lí f̄s yāe kè ní azíao, sema yá pò a è a Mae lé ke bàasio, asa yá pò aà Mae ì ke p̄ii, bee aà Népi ì ke s̄o.

20 Asa Mae Lua ye a Nézi, mé ì yá pò ì ke p̄ii ɔ̀bè. A yá pò a z̄o de beea ɔ̀bè, i b̄o á sae.

21 Lá Mae Lua ì geɔ vu à wēni kpámá, màa aà Né ì wēni kpa gbé pò á yeiɔwa.

22 Mae Lua lí yákpaleke ní gbēeoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa píie,

23 ké gbépii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gbé pò lé Lua Né kpelao lé aà Mae pò aà z̄i kpelao.

24 Sìana mále oé, gbé pò lé ma yāma mé àle gbé pò ma z̄i náaike wēni láasai ví. Yá a z̄olewàò, à b̄o gau à gē wēni guu.

25 Sìana mále oé, ḡooe lé mó, à kà kò, ké geɔ Lua Né l̄o ma, an gbé pò màò i vu.

26 Lá Mae Lua wēnikpaama iko ví, à wēnikpaama iko kpà a Néwa l̄o.

27 A yákpalekea iko kpàwà l̄o, ké a de Gbēnazin Né† ū yáí.

28 Asu t̄o bee b̄o á sae, asa ḡooe lé mó ké ge pò kú miauɔ aa aà l̄o ma,

29 aai b̄ole píi. Maakenaɔ i vu gē wēni guu, v̄aikenaa s̄o yāz̄leama guu.‡

30 Mili f̄s mà yāe kè ní mazíao. Mi yákpaleke lá a òm̄eewaε, mé mi yákpaleke a zéwa, asa mili mazía p̄oēã w̄eλεo, sema gbé pò ma z̄ipi pò.

Yesu iko seelade

31 Tó má de mazía seelade ū, ma yá náai vío.

32 Seelade pále ku ì ma yā'o, mé má d̄s ké ma yá pò ì o náai ví.

33 Baa ápiɔ, a gbéɔ z̄i Zāawa, ̄s à sìana'òé.§

34 Má daa gbēnazin seeladeke ḡauo, mále bee oé ké à e b̄o zia yáíe.

35 Zāa mé filia pò naa àle gupu ū, ̄s a we p̄onakè aa gupuai ḡoɔpla.

36 Yá pò Mae Lua dàmeε mà keɔ, yá pò mále kepiɔ deé seela ūε ké Mae Lua mé ma z̄i. Ma seelapi de Zāa póla.

37 Ma Mae pò ma z̄i ma yā'ò l̄o. I aà l̄o ma z̄iio, mé i wesiaàleo,*

38 mé aà yá ì z̄lek̄ii e á s̄o guuo, ké ále gbé pò a z̄i náaikeo yáí.

39 I mekpa Lua yá kyokeawa, asa iɔ e we á wēni láasai eu. Ma yá ̄s taalapi lé o s̄o,

40 kási ále gí mói ma k̄ii à wēnipi e.

41 Mále sáau w̄eλεε gbēnazina k̄ii,

42 āma má á d̄s, má d̄s ké á ye Luazio.

43 Ma m̄o ní ma Mae t̄o, ̄s i ma dileo. Tó gbēp̄ale m̄ò ní azía t̄o, á aà dile.

44 Lá ì sáau w̄eλεk̄ɔwa, ili sáau w̄eλε Lua m̄endonawao, kpelewa á f̄s ma yá sii?

45 Asu àò e m̄ame má gé ní á yáò ma Mae k̄ii, M̄ozi pò á wé d̄oi mé a geò.

46 Tó a M̄ozi yá s̄i, d̄s a ma yá s̄i s̄o, asa ma yá ̄s a k̄é láu.

47 Lá ì yá pò a k̄èò sio, á ma yá síe?

6

Blekpaa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gb̄ea Yesu b̄ua Galile ísidawa, (w̄i m̄e l̄o Tibelia.)

2 Bíla ì teaāzi dasidasi, ké aa aà gyāeɔ gbágbāa dabudabuɔ è yáí.

3 † Yesu d̄ède z̄òle sìs̄i musu ní a íwaɔ.

4 ‡ Yudaɔ Gēamusu dikpe kà k̄ai.

5 Ké Yesu wesè musu, a è bíla lé mó a k̄ii dasidasi, ̄s à Filipi là à mè: Mák̄ii wá ble e luu gbéɔ blei?

6 A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa a dǝ lá á ye ke.

7 Ǟ Filipi wèwà à mè: Anusu òaa do pǝe, baa tó wa lili baadee yoooyoo, a pǝemáo.

8 Aà ìwao do Andelee, Simoo Piεε dǝuna òè:

9 Nεgǝεnae ku la a pǝe zozona ví mèn soo ní kpò giinaeo mèn pla. Bó bee a ke gbé dasie beeo guui?

10 Yesu mè: A to gbéoz zǝle. Sè bǝlb di gupiuε, ǝ aa zǝlezǝle. Gǝeo níτēε aa kà gbéon òaasoooe leε soo (5.000).

11 Yesu pǝεpio sè à Lua sǝaukpà, ǝ a kpaalè gbé pǝ zǝle wepioε. Màa à kpǝ kpámá lǝ lá aa yeiwa.

12 Ké aa kǝ, a ò a ìwaone: A a miǝna pǝ gǝo sέle píi, ké a kee su vǝaa.

13 Ǟ aa pǝe mèn soo pǝ wa sǝpi miǝna pǝ gǝo sέle gbí kuεpla pai.

14 Ké wà dabudabu pǝ Yesu kèpi è wà mè: Gbépiá ānabi pǝ lé mó dúnia guue síana.

15 Yesu dǝ ké wa ye mo a kpa kía ũ ní gbāaoε, ǝ à gònέ we à èa dède sísí musu ado.

Yesu tǝa'oa isidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

16 Ké oosi kè, aà ìwao gè isida gǝsǝle.

17 Ǟ aa gè gó'ilena guu, aale bua isidapi baale Kapenaũ oi. Gu sí kò mé Yesu i mó ní kíi yǝao.

18 Zǝa'ian gbāa kǝka, ǝ í lé fele.

19 Ké aà ìwao goli aa kà kiloo soo ge soolo taawa, aa Yesu è, àle tǝa'o ía, àle sǝ ní gózi, ǝ vǝa ní kú.

20 Ǟ a òné: Mámε, ásu to vǝa á kǝo.

21 Aa wèi aà gǝ gó guu, ǝ gópi kà gu pǝ aale géu gǝo.

22 Ké gu dǝ bíla zεa gǝsǝle isida baale. Aa dǝ ké gó'ilena kú we yǝa mendoε, mé Yesu i gǝ gópi guu ní a ìwaoo, aa tà níτēεε.

23 Gbezǝ gó'ilena pǝleo bǝ Tibelia aa mò gu pǝ kǝi ní gu pǝ wà pǝe sòu Dii sǝaukpaa gbεao.

24 Ké bílapi è aǝpi ge aà ìwao ku we loo, aa gè gópio guu aa gè aà welele Kapenaũ.

Yesu mé ble pǝ i ní kǝ wēniwa ũ

25 Ké aa aà è isida baa we, aa òè: Metulu, n ka la bǝε ni?

26 Yesu òné: Síana mále oé, ále ma welele pǝe pǝ á sò a kǝ yáie, i ke dabudabu pǝ á èo yáí no.

27 Asu zǝke ble pǝ ì lǝa yáio, sema ble pǝ ì ní kǝ àizǝnawa. Gbēnazǝn Né mé a á gba blepi, asa aǝpi ǝ Mae Lua a seela kèwà.*

28 Ǟ aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke wà yá pǝ Lua ye wà ke kei?

29 Yesu wémá à mè: Yá pǝ Lua ye à ke mé gbé pǝ a zǝ náaikea ũ.

30 Aa òè: Dabudabu kpele níyǝ kewēε ké wà e wí n náaikei? Yá kpele níyǝ kei?

31 Wá deziǝ mana blè guwaiwaiu† lá a kēa lǝuwa wà mè: A ble pǝ bǝ musu kpámá aa blè.‡

32 Ǟ Yesu òné: Síana mále oé, i ke Mǝizi mé ble pǝ bǝ musu kpáwá. Ma Mae mé ì ble síande pǝ bǝ musu kpáwá.

33 Lua blepi mé gbé pǝ bǝ musu ì wēni kpa dúniawa ũ.

34 Aa òè: Mae, níyǝ ble bee taa kpáwá gǝpii.

35 Ǟ Yesu òné: Mámε§ má ble pǝ ì ní kǝ wēniwa ũ. Nǝana a gbé pǝ mò ma kíi de loo, imi a ma náaikena de bauo.

36 N beeo lá má óéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikeo.

37 Gbé pǝ ma Mae kpaa a mo ma kíi, mé má gbé pǝ mò ma kíi yá bauo.

38 I ke mazǝ pǝeǝkea yáí ma boi musu ma moo, sema gbé pǝ ma zǝ pǝ.

* 6:27 Zǝa 1.32 † 6:31 Bǝa 16.15 ‡ 6:31 Soũ 78.24 § 6:35 Bǝa 3.14

39 Gbé pò ma zìpi pœān ke: Másu to gbé pò a kpàao kee vūaa. A ye mà ní bɔ gau gɔɔgbɛzāzī.

40 Asa ma Mae pœān ke: A ye gbé pò wesī aà Néle àle aà náaike wēni láasai e. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī.

41 ɔ Yuda gbāadeɔ zɔakāaazi, ké à mè áme á ble pò bɔ musu ũ yái.

42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesu. Wá aà de ní aà dao dɔo lé? ɔ àle o a bɔ musuɛa?

43 Yesu òné: Ásu zɔakao.

44 Gbē a fɔ mɔ ma kíio, sema ma Mae pò ma zī aà sisi bàasio, mí aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī.

45 A kēa ānabiɔ lá guu wà mè: Lua mé a yāda baadeɛ.* Gbé pò Mae Lua yāmà mé a dà mé ì mɔ ma kíi.

46 I ke gbēe Mae Lua è ní wéno. Gbé pò bɔ aà kíi mé aà è ado.

47 Siana mále oé, ma náaikena wēni láasai ví.

48 Mámɛ má ble pò ì ní ká wēniwa ũ.

49 A deziɔ mana blè guwaiwaiu, kási aa gà.

50 Ble pò ì bɔ musu pò mále opi, tó gbé blè, a gao.

51 Mámɛ má ble bēe pò bɔ musu ũ. Tó gbé blepi blè, aɔ ku gɔɔpiiɛ. Ble pò má kpámá mé ma mēbaasi ũ, ké dúnia e àò wēni ví yái.

52 ɔ gbāadepiɔ lé lekpaake ní kōo aa mè: Gbépi a fɔ a mēbaasi kpáwá wà sóe?

53 ɔ Yesu òné: Siana mále oé, tó i Gbēnazīn Né mēbaasi só a aà au mīo, aɔ wēni vío.

54 Gbé pò ì ma mēbaasi só mé ì ma au mi wēni láasai ví. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzāzī.

55 Asa ma mēbaasiá ble sīandee, mé ma auá imia sīandee.

56 Gbé pò ì ma mēbaasi só mé ì ma au mi ku ma guu, mé má kú aà guu.

57 Lá Mae Lua bēe ma zī, mé miɔ ku aà yái, màa gbé pò ì ma me so aɔ ku ma yái.

58 Ble pò bɔ musun we. A de lán ble pò á deziɔ blè aa gàwao. Blebeblena aɔ ku gɔɔpiiɛ.

59 Yesu yá beɔ ò gɔɔ pò àle yādané Kapenaū lousisikpueɛ.

Yesu ìwaɔ pòbɔzakea

60 Ké aà ìwaɔ yápi mà, an daside mè: Yá gbāae, déme a fɔi?

61 Yesu dɔ a ìwaɔwa ké aale zɔaka yápi musu, ɔ a òné: Yápi lé á fu yà?

62 Tó a sù á è Gbēnazīn Né fèle lé tá gu pò a kuu yāa sɔ be?

63 Lua Nisīna mé ì wēni kpámá, mēbaasi pœ ũ weo. Yá pò má òéɔ mé Lua Nisīna pò ì ní ká wēniwa yá ũ.

64 Kási á gbēeɔ lé ma náaikeo. Asa Yesu gbé pò lé a náaikeoɔ dɔ za káau ní gbé pò a su a kpámáo.

65 ɔ à mè lɔ: Bee yái má òé, gbēe a e mɔ ma kíio, sema Mae Lua aà gbà zé bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà ìwaɔ pòbɔzákè dasidasi, aai teaàzi lɔ.

67 ɔ Yesu a ìwa gbēɔn kueplaɔ là à mè: A ye ta sɔ yà?

68 Simɔɔ Piɛɛ wèwà à mè: Dii, dé kíi wá géui? N wēni láasai yá ví.

69 Wa n náaikè, ɔ wá dɔ ké Lua gbé pò a kua adoan n ũ.

70 Yesu òné: A gbēɔn kueplaɔ, mi á seo lé? Kási á gbēdo Setāu ví.

71 Simɔɔ Isalioti né Yudasi yá ɔ àle o. Aàpi mé gbēɔn kueplapiɔ gbēdo pò a aà kpámá ũ.

7

Yesu gɛa Lákpedɔa dikpɛu

¹ Bee gbɛa Yesu gɛ Galile wéle ní wéleo, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeɔ lé aà we yái.

* 6:45 Isa 54.13

2 Yudaᵋ Lákpedᵋa dikpe kâikù,*

3 ᵋ aà dāunaᵋ òè: Fεε lakîi gé Yude, ké n ïwa pó kú weᵋ yá pó níε keᵋ e sᵋ.

4 Tó gbé ye tᵋᵋ, ïli a yá ke asii guuo. Lá níε yáε beeᵋ taa ke, ñ nzia ᵋᵋ dúniaε.

5 Baa aà dāunapiᵋ i aà náaikεo.

6 ᵋ Yesu òné: A gᵋᵋ i kamεε yāao. Apiᵋ sᵋ, gᵋᵋpii zεvíé.

7 Dúnia a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi me aà yākea vāi yái.

8 A gé dikpepiu, máε géuo, asa a gᵋᵋ i kamεε yāao.

9 Aà yápi oa gbεa à gᵋ Galileε.

10 Ké aà dāunapiᵋ gè dikpepiu, ᵋ à gbàsa gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue.

11 Yuda gbāadeᵋ lé aà wεεε dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ni?

12 Bíla guu wàε yákúkū o maamaa aà musu. Gbēεᵋ mè: Gbēmaaε. Gbēεᵋ mè: Aawo, àε gbéᵋ sāsāε.

13 Gbēε i aà yā'o gupuauo, ké wàε víake gbāadepiᵋne yái.

14 Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, àε yādané.

15 Aà yá bᵋ gbāadepiᵋ sae aa mè: Gbé pó i kyokeo mé lá dᵋ kéwaa?

16 ᵋ Yesu òné: Yá pó mi danéá mazia yá no, gbé pó ma zí yáε.

17 Tó gbé ye ze ní Lua pᵋēākeao, tó ma yādanε de aà pó ũ ge mazia yá máε o, aᵋ dᵋε.

18 Gbé pó ï azia yā'o lé wεεε à tᵋᵋε. Gbé pó ï wεεε à gbé pó a zí tᵋᵋ, ade náai ví, mᵋafilí kú aà guuo.

19 Mᵋizi i ikoyādaéo lé? A gbēε yápi kūa sᵋo. Bóyāi áε ma wei?

20 ᵋ bíla òè: N tāa víε. Déme lé n wei?

21 Yesu òné: Yá mendo má kè, ᵋ à bᵋ ápii sae.

22 Mᵋizi tᵋzᵋyā dàé,† ᵋ i tᵋzᵋ kámabogᵋᵋzī. (Kási i ke Mᵋizi mé dàaleo, à bᵋ á dezi káauᵋ kíε.)‡

23 Lá wī tᵋzᵋnέε kámabogᵋᵋzī, ké wasu bᵋ Mᵋizi ikoyā kpeo yái, bóyāi á pᵋ paamazi, ké ma gbé mè búu gbà aafia kámabogᵋᵋzī?§

24 Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

Kᵋkpaalea Yesu yái

25 ᵋ Yelusaleūdeeᵋ mè: Gbépiá gbé pó wàε we nolo?

26 Gwa, àε yā'o gupuaue kee, mé gbēε lé ledaaázioa? Gbāadeᵋ aà dᵋ Mesii ũ síana yá mᵋᵋᵋ?

27 Wá dᵋ gu pó gbéepi bᵋu. Tó Mesii mᵋ, waᵋ dᵋ gu pó à bᵋuo.

28 Ayāmeto gᵋᵋ pó Yesu lé yādané Lua ua, à pᵋna à mè: A ma dᵋ mé á dᵋ gu pó ma bᵋu. Kási mi mᵋ ní maziaoo. Gbé pó ma zíá síandεε, mé á aà dᵋo.

29 Má aà dᵋ, asa ma bᵋ aà kíε, aàpi mé ma zí.

30 ᵋ aale wεεε aà kú, āma gbēε i ᵋkāwà, asa aà gᵋᵋ i pa yāao.

31 Bíla guu wà Yesu náaikè dasi wà mè: Tó Mesii mᵋ, a dabudabuke dasi de a pó pó gbéε bee kèla yá?

32 Ké Falisiᵋ mà wàε yákúkū o zā guu aà yá musu, ᵋ sa'onkiaᵋ ní Falisiᵋ dᵋaiᵋ zī aà kúí.

33 ᵋ Yesu mè: Ma kuaánᵋ gᵋᵋ yᵋᵋ, mí gbasá tá gbé pó ma zí kíi.

34 A ma wεεε à kuaa, asa á fᵋ gé gu pó má kúuo.*

35 ᵋ gbāadepiᵋ lé kᵋ lala aa mè: Má a ye géu, wí kuawài? A ye gé wá gbé pó lala'ò buipāleo guuᵋ kíi à yāda buipālepione yá?

36 Yá pó a ᵋpi mi dea ni? A mè wá a wεεε wà kuawa, gu pó á kúu, wá fᵋ gé weo.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9 * 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24

37 Dikpe gɔɔ gbia pɔ de kaa'isizi ũ, Yesu fɛle pɔnamá à mè: Gbé pɔ imi lé de aà mɔ ma kíi,
38 gbé pɔ lé ma náaike aà imi, í pɔ í n ká wɛniwa io bɔ aà nɔse guu, lá a kɛa Luayátaalauwa.†

39 A bee ò Lua Nisina pɔ gbé pɔ lé a náaike e yá musue. Aai Lua Nisnapi e gíao, ké Yesu i tɔbɔ yáao yáí.

40 Ké bíla yápi mà, gbɛe mè: Gbépiá ãnabipie síana.

41 Gbɛe mè: Gbé beepiá Mesiie. Ama gbɛe mè: Mesii a bɔ Galilee?

42 A kɛa Luayátaalau wà mè Mesiiá Davidi buie,‡ a bɔ Davidi be wéle Betelɛũe.§

43 Ǿ bíla kɔkpaalè Yesu yáí.

44 An gbɛe ye aà kú, ãma gbɛe i ɔkãwàò.

45 Ǿ dɔaiɔ èa tà sa'onkiaɔ n Falisio kíi. Ǿ aa n lá aa mè: Bóyáí i aà kú sùòò ni?

46 Dɔaiɔ wèmá aa mè: Gbɛe i yá'o lán gbépiwa yáao.

47 Ǿ Falisio òné: A á sãsa sɔ yã?

48 Gbãadee ge Falisie aà náaike?

49 Bíla bee Lua yá dɔo, Lua láaizimáe.

50 Nikodɛũ pɔ gè Yesu kíi* yáaá gbãadeɔ doe. A òné:

51 Wá ikoyã guu wà mè, wásu yáda gbéla aà yãmasai ge yá pɔ a kè dɔsaio.

52 Aa òè: Galile gbén n ũ sɔa? Wétei n gwa. Nyɔ e ãnabie a bɔ Galileo.

53 Ǿ baade tà a be.

8

Nɔe pɔ wa kù n gɔo

1 Yesu gè Kùkpe sísipoleu.

2 Ké a gu dɔ gɔo, à èa gè Lua ua. Gbépii mò aà kíi, ɔ à zòle lé yãdané.

3 Ǿ Mɔizi ikoyãdanedeɔ n Falisio mò n nɔe pɔ wa kù n gɔoo, aa aà zè zã guu

4 aa ò Yesue: Metulu, wà nɔee bee kù n dàakeaoe.

5 Mɔizi dilɛwɛe wá ikoyã guu wà nɔe bee taa pápa n gbɛo wà deɛ.* N è kpelewa sɔi?

6 Aa bee ò ké aale líkpalewà aa e yádaaàla yáie. Ǿ Yesu nàale, àle ɔgbekè tɔlewa.

7 Ké aa gí lé aà lala, ɔ à a mi fɛle a òné: A gbé pɔ i duunake yáao, aà aà pá n gbɛo séia.

8 Ǿ à èa nàale, àle ɔgbekè tɔlewa bɔ.

9 Ké aa mà màa, ɔ aa gèzɛa dodo sea za gbèzɔɔwa. Ǿ Yesu gò ado n nɔepio.

10 Ǿ à èa a mi fɛle a òè: Nɔe, aa tà má ni? Wi yãdanla bɔoa?

11 Nɔepi wèwà à mè: Baa, gbɛe ku la bɔ. Ǿ Yesu òè: Mapi má yãdanla sɔo. Géi. Za gbã n̄su duunake bɔ.

Yesu mé gupua ũ dúniaɛ

12 Ǿ Yesu yá'ò bílae bɔ à mè: Máme má gupua ũ dúniaɛ, gbé pɔ temazi aɔ ku gusiau bɔ, gupua pɔ í n ká wɛniwa ɔ aɔ ví.

13 Ǿ Falisio òè: N de nzia seelade ũ, n yá náai vío.†

14 Ǿ Yesu wèmá à mè: Baa tó mále mazia yá'o, ma yá náai ví, asa má dɔ gu pɔ ma bɔu n gu pɔ mále táuo. Apiɔ, á gu pɔ ma bɔu n gu pɔ mále táuo dɔo.

15 Ale ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbɛe tàae eo.

16 Tó ma su gbé tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai ví, asa má kú madoo, ma Mae pɔ ma zí kumano.

17 A kú á ikoyã láu wà mè, seelade gbɛon plaɔ yá mé náai ví.

† 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ 7:42 2Sam 7.12 § 7:42 Mís 5.1 * 7:50 Zaa 3.1-2 * 8:5 Iko 22.22-24 † 8:13 Zaa 5.31

18 Mámε má de mazía seelade ũ. Ma Mae pó ma zía ma seeladeε b.

19 Ǿ aa à là aa mè: N mae ku má ni? Yesu wémá à mè: A ma dǿ mé á ma Mae dǿ. Tó a ma dǿ, dǿ a ma Mae dǿ.

20 Yesu yá bee ò ɔsikíi, gɔɔ pó àle yādané Lua uaε. Wi aà kǔo, asa aà gɔɔ i pa yāao.

21 Ǿ Yesu òné b: Málε tá mé á ma wεεε, āma á ga á duuna guuε. A fǿ gé gu pó málε táuo.

22 Ǿ gbāadepiɔ mè: A mè wá fǿ gé gu pó ále táuo. Asu azía de yà mɔɔɔ?

23 Ǿ Yesu òné: Zíle la gbéɔn á ũ, musu gbén ma ũ. Dúniaε bee gbéɔn á ũ, dúniaε bee gbén ma ũo.

24 A yáí tò má òé á ga á duuna guuε. Asa tó i si mámε má aà ũo, † á ga á duuna guuε.

25 Ǿ aa à là aa mè: Mmenn déi? Yesu wémá à mè: Gbé pó má òé za káauε.

26 Má yāvī dasi mà o á yá musu, mí yādaoála. Gbé pó ma zía siandee, yá pó má mà aà kíi ɔ mi o dúniaε.

27 Aai dǿ ké Mae Lua yá ɔ àle onéo,

28 ɔ Yesu òné: Tó a Gbēnazín Né se dǿ musu, í gbasa dǿ mámε má aà ũ. Mili yāe ke ní mazíao, yá pó ma Mae dāmεε ɔ mi o.

29 Gbé pó ma zǐ kumanɔ, i ma to madoo, asa miɔ yá pó ǐ kaaàgu ke gɔɔpiie.

30 Gɔɔ pó Yesu lé yápiɔ o, wà aà náaikè dasi.

Yesu dea Ablahaūa

31 Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pó aa a yá sǐɔne: Tó á ma yá kǔa, áɔ de ma iwao ũ yāma.

32 Aɔ siana dǿ, sianapi i to à gǿ wéεo ũ.

33 Ǿ aa òè: Ablahaū buin wá ũ, wi zɔble gbēεe yāao. Ǿ níle o wá gǿ wéεo ũa?

34 Yesu wémá à mè: Siana málε oé, gbé pó ǐ duunakeá duun zɔε.

35 Zɔá ua gbéε gɔɔpiio, ua né mé ua gbé ũ gɔɔpii.

36 To Lua Né á bó, á gǿ wéεo ũ siana.

37 Má dǿ ké Ablahaū buin á ũ, āma ále ma wε, ké ili ma yāda á nòseuo yáí.

38 Yá pó má è ma Maewa ɔ málε o, yá pó á mà á mae kíi ɔ ále ke.

39 Ǿ aa òè: Ablahaū mé wá mae ũ. Ǿ Yesu òné: Tó Ablahaū ɔlesenaɔn á ũ, dǿ ále Ablahaū kea ke.

40 Tia kéwa ále ma wε, ma gbé pó ma siana'òé, siana pó má mà Lua kíi. Ablahaū i yá bee taa keo.

41 Alε á mae kea keε.

Ǿ aa òè: Naaenɔn wá ũo. Wá mae mendoε, ɔn Lua ũ.

42 Yesu òné: Tó á maen Lua ũ, dǿ á yemazi, asa Lua kíi ma bɔu ma mɔ. Mi mó ní mazíao, aapi mé ma zǐ.

43 Bóyái á ma yá midǿo ni? Ké á fǿ swāɔɔ ma yáio yáíε.

44 A mae Ibiisi pón á ũ, aà pɔeá ɔ á ye ke. Gbēdenan aà ũ za káau, i ze ní sianaoo, ké siana ku aà nòse guuo yáí. Tó à εεtò, aazía dàan we, asa εeden aà ũ, εgeɔ mideε.

45 Mapi sǿ mi siana'o. A yáí ili ma yá sio.

46 A guu, déme duuna èai? Lá siana málε o, bóyái ále ma yá sio ni?

47 Gbé pó de Lua pó ũ ǐ swāɔɔ yá pó Lua lé oiε. A de Lua pó ũo, a yáí ili swāɔɔ ma yáio.

48 Ǿ gbāadepiɔ òè: Samali gbén n ũ! N táa víε! Wá yá na noa?

49 Yesu mè: Má táa seao. Mi ma Mae kpela, ɔ i ma kpebo.

50 Mili wεεε mà azía tɔbɔo, Lua mé ǐ wεεlemεε, ɔme yāgǿgǿna ũ.

51 Siana málε oé, gbé pó ma yá kǔa a ga bauo.

52 Ǿ gbāadepiɔ òè: Wá dǿ sa ké ní táa ví. Ablahaū gà ní ānabiɔ pii, ɔ níle o gbé pó n yá kǔa a ga bauoa?

† 8:24 Bɔa 3.14

⁵³ N de wá dezi Ablahaũ pó gála yà? Anabio gága lo. Dé níle nzía díle a ũi?

⁵⁴ Yesu m̀̀: Tó mále mazía tobɔ, bee gbiao. Ma Mae pó ále me a de á Lua ũ, aàpi mé ì ma tobɔ.

⁵⁵ A aà d̄so, ãma má aà d̄so. Tó ma m̀̀ má aà d̄so, máo de ede ũ lááwae. Má aà d̄so mé má aà yá k̄ua.

⁵⁶ A dezi séia Ablahaũ ponakè ma gɔɔ ea yá musu. A è, ò aà pɔ k̀̀na.

⁵⁷ Ǿ gbāadepio ò̀̀: Ni ka ẁ̀ blakwi yāao, ò n Ablahaũ èa?

⁵⁸ Yesu ò̀̀: Siana mále oé, e wàɔ gé Ablahaũ ii, má kú.

⁵⁹ Ǿ aa gbɛ sèle wà aà pápaò. Ǿ à ùle à b̀̀ Lua ua.

9

Gbé pó wa ì vĩa gbágbáa

¹ Ké Yesu lé bebe, à gbé pó wa ì vĩa è.

² Ǿ aà ìwaɔ aà là aa m̀̀: Metulu, dé duuna yáí ò wà gbépi ìi vĩaí? Aà zía pó yáí yà, ge aà de ní aà dao p̀̀e?

³ Yesu wemá à m̀̀: I ke aà duuna ge aà de ní aà dao pó yáí no. Ké wà Lua yákea ewà yáíe.

⁴ Sema wà gbé pó ma zì yákea ke za gupua wéi. Gwāasina lé mó ké gbɛe a e yáe ke lo.

⁵ Gɔɔ pó má kú dúnia guu, má de gupua ũ dúniae.

⁶ Ké a ò màa, à lé'i t̄̀ búsuwa, ò a yà a màma aà wéwa.

⁷ A ò̀̀: Ge ò oopi Siloe í guu. (Bee m̀̀ í sísia.) Ǿ à gè oopì, ò à sù wé wēa.

⁸ Aà fáanideɔ ní gbé pó aa aà d̄so baakena ũ̀̀ m̀̀: Gbé pó lo baake z̄̀leapin weo lò?

⁹ Gbɛeɔ m̀̀: Aàpiɛ. Gbɛeɔ m̀̀: Aawo, ade b̀̀aàwae. Ḡepi m̀̀: Mámé!

¹⁰ Ǿ aa aà là aa m̀̀: Kpelewa ní k̀̀ n wé wèi?

¹¹ A wemá à m̀̀: Gbé pó w̄̀ me Yesu mé búsu yà a màma ma wéwa, à m̀̀ mà ge oopi Siloe í guu. Ké ma ge oopì, ò ma gu'è.

¹² Ǿ aa aà là aa m̀̀: Aàpi ku má ni? A m̀̀: Má d̄so.

¹³ Ǿ aa gè Falisio k̄i ní gbé pó de vĩa ũ yāapio.

¹⁴ A mo lé kámabogɔɔzì ò Yesu búsu yà à aà wé wèè.

¹⁵ Ǿ Falisio aà là lo: Kpelewa ní k̀̀ n gu'èi? A wemá à m̀̀: A bèle nà ma wéwae. Ké má p̄̀pi, ò ma gu'è.

¹⁶ Ǿ Falisio m̀̀: Gbépi i bo Lua k̄io, asa ìli kámabogɔɔzì yádao. An gbɛeɔ m̀̀: Duunkena a f̄̀ dabudabu beeɔ taa kee? Ǿ aa k̄kpaalè.

¹⁷ Ǿ aa aà là lo: Mpi s̄̀ n gbé pó à n wé wène, níle e kpelewa aà yá musui? A m̀̀: Anabie.

¹⁸ N beeo gbāadeɔ i si ké a de vĩa ũ ò aà wé wèò, ò aa gè aà de ní aà dao sísi.

¹⁹ Aa ní lá aa m̀̀: A nén laa? A aà ì vĩa yāma yà? Kpelewa a k̀̀ àle gu'e sai?

²⁰ Ǿ aà de ní aà dao wemá aa m̀̀: Wá d̄so ké wá néé. Wa aà ì vĩae.

²¹ Ama lá a k̀̀ sa àle gu'e, wá d̄so. A aà la we, gbé gbāae, a f̄̀ azía yā'o.

²² Aà de ní aà dao ò màa, ké aale viake gbāadeɔne yáíe. Asa aa zèò ké gbé pó ò Yesuá Mesiie, wà lousisikpez̄̀e.

²³ Bee yáí aà de ní aà dao m̀̀, gbé gbāae, aa aà la.

²⁴ Gbé pó de vĩa ũ yāapi sísia ḡen plaade guu ò aa ò̀̀: O ní sí ní Luao. Wá d̄so ké ḡepiá duunkena.

²⁵ Ǿ à m̀̀: Tó duunkena, má d̄so. Yá m̀̀endo má d̄so. Vian ma ũ yāa, ò mále gu'e sa.

²⁶ Ǿ aa aà là aa m̀̀: Bó a k̀̀nei? A n wé wène kpelewa ni?

²⁷ A wemá à m̀̀: Má òé k̀̀, i swásio. Bóyāí á ye mai bi? A ye ḡo aà ìwaɔ ũ s̄̀ yà?

²⁸ Ǿ aa zoad̀̀wà aa m̀̀: M̄me ní de aà ìwa ũ we! Wamɔɔwɔ M̄izi ìwaɔn wá ũ.

²⁹ Wá d̄so ké Lua yā'ò M̄izie. Aàpi s̄̀, wá d̄so gu pó à b̀̀uo.

- 30 Ǿ g̃ɛpi òné: Yābɔnsaε ma we! A ma wé w̃mεε, ̃ á d̃ɔ gu p̃ɔ à b̃ɔuoá?
 31 Wá d̃ɔ ké Lua lí swáε duunkenaɔ yáio, ì swáε a yāmana p̃ɔ ì a p̃ɔeā ke yáí.
 32 Zaa Lua dúnia kàle, wi ma gb̃ε gb̃é p̃ɔ wa ì ṽia wé w̃èo.
 33 Tó gb̃épi ì b̃ɔ Lua kíio, a f̃ɔ p̃ɔe keo.
 34 Ǿ aa òè: Wà n ì duuna guu míom̃ɔε, ̃ níle yādadaaw̃εεa? Ǿ aa aà yà.

Luad̃saiá ṽiak̃uáε

- 35 Yesu mà wà aà yà. Ké à aà è, à aà là à m̃è: Nle Gb̃ēnaz̃in Né náaikεa?
 36 G̃ɛpi w̃èwà à m̃è: Mae, dén aà ũi, ké mà e aà náaikεi?
 37 Yesu òè: N aà è, aàpi mé lé yā'onno.
 38 Ǿ g̃ɛpi òè: Dii, mále n náaikε. Ǿ à k̃uleè.
 39 Ǿ Yesu m̃è: Gb̃éɔ kpaalea yáí ma m̃ɔi dúniau la, ké w̃ésiadeɔ gu'e, wεk̃ēnaɔ ì g̃ɔ ṽiaɔ ũ.
 40 Falisieɔ ku we. Ké aa yápi mà, aa òè: Wápiɔ, ṽiaɔn wá ũ s̃ɔa?
 41 Ǿ Yesu òné: Tó ṽiaɔn á ũ, d̃ɔ á duuna ṽio. Lá ále o á wé k̃ēa, á duuna gi kuε.

10

Yesuá sādān maaε

- 1 Siana mále oé, gb̃é p̃ɔ lí g̃ε s̃á kaa léuo, ì ṽi kaaa gupālei, adeá kpáie, kpáiweliwεε.
 2 Gb̃é p̃ɔ ì g̃ε kaa léu s̃ɔ, ade mé sādāna ũ.
 3 Kaa lé d̃ɔana ì zεw̃ε adeε, s̃áɔ s̃ɔ aa aà l̃ɔɔ d̃ɔ. I a s̃áɔ sísi an baade t̃ɔwa, ì b̃ɔleínɔ.
 4 Tó à b̃ɔleínɔ, ì d̃ɔaané, aaɔ teaàzi, ké aa aà l̃ɔɔ d̃ɔ yáí.
 5 Aali we tè gb̃ép̃alezio. Aaí bàaleè, ké aa gb̃ép̃ale l̃ɔɔ d̃ɔo yáí.
 6 Yesu yápi l̃εεŭné, ̃ aai d̃ɔ bó yá a ònéo.
 7 Bee yáí Yesu èa òné: Siana mále oé, máme má kaa lé ũ s̃áɔne.
 8 Gb̃é p̃ɔ aa d̃ɔaamεεɔá kpáíɔne, kpáiweliwεɔne nípii, ̃ s̃áɔ ì ní yāmao.
 9 Máme má kaa lé ũ. Gb̃é p̃ɔ g̃è ma guu a aafia'e. Aliɔ g̃ε aliɔ b̃ɔ, ali p̃ɔblek̃ii e.
 10 Kpáí'oa yáí ̃ kpáí ì m̃ɔi, ì p̃ɔ de ì p̃ɔ ̃ɔkpa. Ma m̃ɔe, ké gb̃éɔ aao w̃ēni ṽi, aaɔ ṽi à k̃è zài.
 11 Máme má sādān maa ũ. Sādān maa ì gi a w̃ēnii a s̃áɔ yáí.
 12 Gb̃èwinaá sādān maa no. Lá s̃áɔ de aà p̃ɔ ũo, tó a è àwalewana lé m̃ó, ì s̃áɔ to we à bàaleè, ̃ àwalewana ì s̃áɔ kúku ì ní f̃aa.
 13 Gb̃épi bàa lío kú ní s̃áɔo, ké a de gb̃èwina ũ yáí.
 14 Máme má sādān maa ũ. Má a s̃áɔ d̃ɔ, mé aa ma d̃ɔ,
 15 lá Mae Lua ma d̃ɔ mé má aà d̃ɔwa. Mále gí ma w̃ēnii an yáí.
 16 Má s̃á p̃aleɔ ṽi aa ku kaaε beuo. Sema mà d̃ɔaané s̃ɔ. Aa ma l̃ɔɔ ma, kp̃asa ì g̃ɔ m̃èndo ní d̃anao m̃èndo.
 17 Mále gí ma w̃ēnii ké mà εa si l̃ɔ yáíε. A yáí Mae Lua yeimazi.
 18 Gb̃ε a ma w̃ēni siao, má gí ní maz̃iaoe. Má a giia zé ṽi, mé má a sia zé ṽi l̃ɔ. Yá p̃ɔ ma Mae dílemεen we.
 19 Yápi yáí Yuda gb̃áadeɔ k̃ɔkpaalè l̃ɔ.
 20 An guu gb̃é daside m̃è: A t̃áa ṽie, aà mi líaaε. B̃óyāi ále swáε aà yáii?
 21 An gb̃éɔ m̃è: T̃áade yā'oan weo. T̃áa a f̃ɔ ṽia wé w̃ēe?

Yesu a luakε oané

- 22 Lua kpé sak̃ēa Yelusaleŭ dikpe kà. Buziεε,
 23 ̃ Yesu lé bebe Lua ua a gu p̃ɔ w̃i me Salom̃ɔ bilandaau.
 24 Ǿ Yuda gb̃áadeɔ líaaàzi aa aà là aa m̃è: Nỹɔ wá tó looa e b̃ɔe ni? Tó M̃esiin n ũ, ow̃εε wásawasa.
 25 Ǿ Yesu w̃émá à m̃è: Má òé, ì sio. Yá p̃ɔ mále ke ní ma Mae t̃ɔɔ, yápiɔ mé a seela ũ.
 26 Ap̃iɔ s̃ɔ ì sio, ké á de ma s̃áɔ ũo yáí.

- 27 Ma são ì ma yãma. Má ní dõ mé aaìo temazi.
 28 Mi wëni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbëe a fõ ní bo ma oziò.
 29 Ma Mae mé ní kpaa, mé aà zõo de gbépiia. Gbëe a fõ ní bo aà oziò.
 30 Mapi ní ma Maeo wá douë.
 31 Gbãadepio gbè sèlè lo, aa ye aà pápaò aa aà de.
 32 ☩ Yesu òné: Ma yãmaa pò ma Mae dàmeo kèé dasi. A kpele yáí á ye ma pápa ní gbèoi?
 33 ☩ gbãadepio wèwà aa mè: Wá ye wà ní pápa ní gbèo yãmaa pò ní kè yáí no. Ké n dœ ní Luao yáíe. * Gbënazinan n ù, ñ n nziã dīlè Lua ù.
 34 ☩ Yesu wè má à mè: Lua ò á ikoyã láu à mè, luaon ní ù. †
 35 Lua i o gbé pò àlè yá'onépio n luao lé? Aà yá bãdea ví sõ.
 36 Ma gbé pò ma Mae ma dile adoa à ma zì dúnia guu sõ, ké ma mè Lua Né n ma ù, bóyáí a mè ma dœ ní Luaoei?
 37 Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio.
 38 Tó mále ke sõ, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yãkeo yáí, ké à e dõ sáasã Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu.
 39 ☩ aa èa lé zeweele wà aà kú, ñ à pīlimá.
 40 ☩ à èa gè Yuudè baale, gu pò Zãa gbéò da'ilékèu sèia. A gòoplakè we, ‡
 41 ñ wà mò aà kīi dasidasi wà mè: Baa ké Zãa i dabudabue keo, yá pò a ò gbéè bee musu píiá síanae.
 42 ☩ wà aà náaike we dasi.

11

Lazaa gaa

- 1 Gbé pò wī me Lazaa lé gyãke Betani, wéle pò aà dæo Maliama ní Maatao kuu.
 2 Maliamapi mé noe pò tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikáo ù.
 3 ☩ Lazaa dãepio lékpāsákè Yesue aa mè: Dii, n gbëna lé gyãke.
 4 Ké Yesu yápi mà à mè: Gyãpi miá ga no. Ké Lua zõke bo gupuaú yáíe, Lua Né i tãbo a musu.
 5 Yesu ye Maata ní aà dãunao ní Lazaaózi.
 6 Aà Lazaa gyãkea baomaa gbèa à kè gu pò á kúu gĩa gò pla.
 7 Bee gbèa ñ a ò a ìwaone: Wà ea gé Yude.
 8 ☩ aà ìwaò òè: Metulu, gbãadeo ye n pápa ní gbèo i gègèò, ñ ní ye wà ea gé we bo?
 9 Yesu mè: Fãane do lælu kuepla nolo? Gbé pò lé bebe fãane lí gẽmbòleo, ké àlè gu'e dúniae bee gupua yáí.
 10 Tó àlè bebe gwãasina, a gẽmbòlèe, ké a gupuapi vío yáí.
 11 Yápi oa gbèa Yesu òné: Wá gbëna Lazaa i'ò. Mále gé aà vuiè.
 12 ☩ aà ìwaò òè: Dii, tó àlè i'oe, a aafia'e.
 13 Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ñ aale e i'oe síana.
 14 ☩ Yesu òné sa wásawasa: Lazaa gàe.
 15 Ma pò kèna ké má kú weo, ké à e à ma náaike yáí. Wà gé aà kīi.
 16 ☩ Tomaa pò wī me Síã ò a gbéone: Wà gé, wí ga ní Diio sõ.
 17 Ké Yesu kà we, à mo lè wà Lazaa ví à kè gò síiò kò.
 18 Betani ku kái ní Yelusaleũo lán kiloo àaõ taawa.
 19 Yuda gbãadeo bò we dasi aa mò Maata ní Maliamao kīi an nòse níniiné an dão ga yá musu.
 20 Ké Maata mà Yesu lé mó, à gè daiaàlè. Maliama gò zõlèa be.
 21 ☩ Maata ò Yesue: Dii, tó ní kú la yãa, ma dão a gao.

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zãa 1.28

22 Baa tia má dǎ ké yá pǎ ní gbèa Luawa, a kenε.

23 Yesu òè: N dǎo a vu.

24 Maata òè: Má dǎ ké a vu zǐ pǎ gεo vu gɔɔgbεzǎzǐ.

25 Yesu òè: Máme má gbé pǎ í gεo vu à wēni kpámá ũ. Baa tó ma náaikεna gà, a gi ào kuε.

26 Gbé pǎ kú mé àle ma náaikε a ga bauo. N bee sǎa?

27 Maata òè: Ao Dii, má sǐ ké Mesii, Lua Né pǎ wà mè a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

28 Ké Maata yápi ò, à gè a dǎuna sǐsi, a òè asii guu: Metulu mò, àle n gbεa.

29 Ké Maliama yápi mà, à fεle kpakpa, àle gé aà kíi.

30 Yesu i gē wéle guu yāao, a ku gu pǎ Maata dàuaàle gǐaε.

31 Gbāadepiɔ ku kpéu ní Maliamao, aale aà nòse niniè. Ké aa è à fεle ní wāao à bò, aa bò teààzi, asa aale e àle gé ɔɔbi miaaε.

32 Ké Maliama kà gu pǎ Yesu kúu, ké à aà è, à kùle aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yāa, ma dǎo a gao.

33 Yesu è àle ɔɔb mé gbāade pǎ mǎaànɔpiɔ lé ɔɔb bɔ. ɔ tòlobi zùaaǎgu, aà pɔ yà.

34 ɔ à mè: A aà vǐ má ni? Aa wèwà aa mè: Mae, mɔ n gwa.

35 Yesu wé'ikàu.

36 ɔ gbāadepiɔ mè: A gwa lá a yeaàzi.

37 ɔ an gbēεo mè: Aà gbé pǎ à vǐa wé wè, a fǐ gi Lazaa ga yāao lé?

38 Ké Yesu lé gé miapi kíi, ɔ tòlobi zùaaǎgu bɔ. Miapiá gbè'εε, gbè gbènε ta a léle.

39 Yesu mè: A gbepi go epile. ɔ gepi dǎe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ síiɔε.

40 Yesu òè: Mi onε, tó níle ma náaikε, níyɔ Lua zǔɔkε eo lé?

41 ɔ wà gbepi gò. Yesu wesè musu à mè: Baa, ma n sáaukè ké n ma yāmà.

42 Má dǎ ké niɔ ma yāma gɔɔpii, āma má ò bíla pǎ kú la yáie, ké aa e si míme n ma zǐ.

43 Ké a ò beewa, à pùna ní bɔ gbāao à mè: Lazaa, mɔ n bɔ.

44 ɔ gbé pǎ gǎpi bò, pǎle fǐfla aà mewa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A pǎ polowà, í aà gbεε.

Lεkpaata Yesuzi

45 Yuda gbāade pǎ aa mò Maliama kíipiɔ, ké aa yá pǎ Yesu kèpi è, aa aà náaikè dasi.

46 Ama an gbēεo gè Falisiɔ kíi, aa yá pǎ Yesu kè òné.

47 ɔ sa'onkiaɔ ní Falisiɔ gbāadeɔ gbèa kǔkǎaawa aa mè: Gbépi lé dabudabukε dasi, wá sé kpelewa ni?

48 Tó wá tò àle ke màa, wà aà náaikε píie, Lomadeɔ i mɔ wá Lua kpé ní wá buio suumpa pii.

49 ɔ an gbēdo Kaaifa pǎ de sa'onkia ũ wē bee òné: A yāe dǎo.

50 Ké gbé mēndo gaa wápii gbεu maa de wá bui midεala, á dǎo lé?

51 I yá bee o ní azǐaoo. Ké a de sa'onkia ũ wē bee yáí, ɔ à ānabikεkè à dǎaa lá Yesu a su ga Yudaɔ gbεu ò.

52 I ke Yudaɔ níteε no, ní Lua né pǎ fáaaaεε bɔ, ké aà ní ke mè doũ.

53 Za zǐbeezi ɔ gbāadepiɔ zè ní Yesu deao.

54 A yáí tò Yesu i bɔ gupuaú ní guu bɔ. ɔ à gè zǔεwia pǎ kú gbáa léa, wǐ me εflaiũ. A gɔɔplakè we ní a íwaɔ.

55 Yudaɔ Gēamusu dikpe káikũ. Wà bò zǔεwiaɔ guu dasidasi, wà gè Yelusaleũ e dikpepi ào ka gbābɔa yáí.

56 Wàle Yesu wεεle, wa zεa Lua ua, wàle kǔ lala wà mè: A è kpelewai? A we mɔ dikpeue?

57 Sa'onkiaɔ ní Falisiɔ díle tó gbēε Yesu kúkii dǎ, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gbáwa

(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

- ¹ Gēamusu dikpe gò gɔɔ soolo, ɔ Yesu m̀ Betani, Lazaa p̀ à à v̀ à b̀ gau be wéleu.
² Wà blékè Yesue we. Maata mé lé ble kpaale, mé Lazaa ku bleblenaɔ guu ní Yesuo.
³ Ǿ Maliama tulale bui maa ɔde sè m̀ò, à kà litili guo, ɔ a kà Yesu gbáwa à à gbápi wàa ní a mikão. Tulale gí lí kpéa.
⁴ Yesu iwao do, Yudasí Isalioti p̀ a Yesu kpámá m̀:
⁵ Tulale bee ɔa kà wè do zí ɔa ũ. Bóyáí wí yía wà a ɔa kpà taasideo wao ní?
⁶ I bee o taasideo wēnagwaa yáí no, ké kpáíe yáíe. Ǿme ɔ m̀bɔɔ kũa, ɔ ɔa k̀ni kuluyeye.
⁷ Ǿ Yesu m̀: Nɔepi tó. Aà bee ulé e ma ge kpelagɔɔ.
⁸ Taasideo kúanɔ gɔɔpiie, * āma máo kúanɔ gɔɔpiio.
⁹ Yuda gbāadeɔ mà Yesu kú Betani, ɔ aa gè we dasidasi. I ke Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa p̀ Yesu à b̀ gau e lɔe.
¹⁰ Ǿ sa'onkiaɔ zèò aa Lazaa de lɔ,
¹¹ asa à yáí ɔ gbāadeɔ lé kémá dasi, aale Yesu náaike.

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleū

(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

- ¹² Ké a gu d̀, bíla p̀ m̀ dikpeuo mà Yesu lé m̀ Yelusaleū,
¹³ ɔ aa kpakpalaɔ zòzò aa gè daioaàle. Aale wiile aale m̀:
 Gbāa ke!
 Báaaden gbé p̀ lé m̀ ní Dii tóo ũ!
 Báaaden Isailiɔ Kía ũ!†
¹⁴ Yesu zàa'ina è, à dikpe lá a kēa láuwa wà m̀:
¹⁵ Sionadeɔ, ásu viakεo.
 A kía lé m̀ dia zàa'in bɔbɔ kpe.‡
¹⁶ Aà iwao i yápi midɔ giao. Yesu fele taa gawi guu gbēa ɔ aa d̀ sa ké wà yápi kè à yá musue, mé nípi wà apii kèè.
¹⁷ Ké Yesu Lazaa sísi à b̀ miao à à v̀ à b̀ gau, gbé p̀ kuaàno a baokpàkpané.
¹⁸ A yáí bíla gè daiaàle, asa aa mà à dabudabupi kèe.
¹⁹ Ǿ Falisiɔ òkɔe aa m̀: A èa? Wá f̄ p̄e wowào. Gwa, dúnia b̀ teààzi.

Yesu a gáyá'oa

- ²⁰ Gelekies ku gbé p̀ aa m̀ lousisii dikpeuo guu,
²¹ ɔ aa gè Besaida p̀ kú Galile gbé Filipi kíi, aa wabikèwà aa m̀: Mae, wá ye Yesu k̄'eai.
²² Filipi ge ò Andeleee, ɔ aa gè wa ò Yesue sānu.
²³ Yesu òné: Gbēnazín Né tɔbɔɔ kà.
²⁴ Siana mále oé, tó p̀wena i gē tíu à f̄mbasib̀ò, ɔ ku adoe. Tó à f̄mbasib̀ò s̄, ì ne'í maamaae.
²⁵ Gbé p̀ ye a wēnii, wēnipi a v̄aawà. Gbé p̀ gí a wēnii dúniae beeu s̄, ade aɔ ku gɔɔpiie.
²⁶ Tó gbé ye zíkemeε, aàɔ temazi, ma zíkēnapi ɔ ku gu p̀ má kúu. Tó gbé lé zíkemeε, ma Mae a à kpela.
²⁷ Tiasa ma p̀ yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma b̀ yá p̀ lé m̀au yà? Aawo! Ma m̀ yá p̀ lé m̀api yáíe.
²⁸ Baa, tɔbɔ. Ǿ lɔɔ b̀ luabe à m̀: Má b̀ k̀, mé má ea b̀ lɔ.
²⁹ Ké bíla p̀ kú we mà aa m̀: Lou mé v̄. Gbēe m̀: Malaika mé yá'òè.

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

30 ǃ Yesu òné: I ke ma yáí lɔɔpi b̀io, á yáíe.

31 Yá a z̄le dúniaε beewa sa. Wa dúniaε bee kía bɔ kpalau sa.

32 Mapi s̄, tó wà ma se ma dɔ musu, má bui píi sísi aa mɔ ma kíi.

33 Ké Yesu ò màa, à d̀aa lé ga pó a su ga yá'oe.

34 ǃ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà m̀e, Mesii aɔ ku gɔɔpiie, § mé n m̀e wa Gbēnazín Né se dɔ musu s̄ be? Déme Gbēnazín Népi ũi?

35 Yesu wemá à m̀e: Gupua kuaánɔ ḡɔ yɔɔe. Gɔɔ pó á gupuapi ví, àɔ beu, ké gu su siwáó yáí. Gb́e pó be gusiau líɔ d̄s gu pó àle géuo.

36 Gɔɔ pó á gupua ví, à gupuapi náaike, í ḡɔ gupua gb́eɔ ũ. Ké Yesu ò màa, ̄ à gè ùlené.

Yuda gbāadeɔá Yesu náaikensaiɔne

37 Baa ní dabudabu dasi pó a k̀e ní wáaɔ, aai aà náaikeo,

38 ké yá pó ānabi Isaia ò e pa yáí à m̀e:

Dii, gb́e i bao pó wá kpà sio.

Wà n gbāa è, wi d̄sɔ.*

39 Aai we aà náaikeo, asa Isaia ò lɔ:

40 Lua ní wé v̄iak̀uné ké aasu gu'eo,

à ní ǹse tātáné ké aasu yāma aa ea suwa,

i ní gbágbāo yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi è‡ yáíe, ̄ à aà yá'ò.

42 N beeo gbāadepiɔ Yesu náaike dasi. Falisiɔ yáí ̄ aaliɔ ye wà d̄máó, ké wasu lousisikpeɔz̄néo yáí.

43 Asa aa ye gbēnazínaɔ ní sáaukpa de Lua ní sáaukpa.

44 ǃ Yesu p̄na à m̀e: Gb́e pó lé ma náaike, i ke mapi àle a náaike adoo, àle gb́e pó ma z̄í náaikeε lɔ.

45 Gb́e pó lé ma e lé gb́e pó ma z̄í eε lɔ.

46 Ma mɔ dúnia guu gupua ũe, ké gb́e pó lé ma náaike su àɔ ku gusiau lɔo.

47 Gb́e pó ma yāmà mé a kūao, i ke máme má yādaaálao, asa mi mɔ yā dai dúniala no, ma mɔ dúnia suabaie.

48 Gb́e pó ḡimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà d̄āe. Yá pó má dàèpi mé a z̄le wà gɔɔgbézāzi.

49 Asa mi yāe o ní maziaoo. Yá pó má ò ní yá pó má d̄anéó, ma Mae pó ma z̄í mé d̄ilemεe.

50 Má d̄s ké yá pó a d̄amεéá wēni láasai yáe. Beewa yá pó mále o, mále o lá ma Mae òmεεwae.

13

Yesu a iwaɔ gbá pipia

1 E Gēamusu dikpe àɔ ka, Yesu d̄s ké a bɔa dúniaε bee guu taa a Mae kíi gɔɔ kà. Lá a ye a gb́eɔzi dúnia guu, a yeŋzi e a wēni léwae.

2 Aale poble. Ibiisi dà Simɔɔ Isalioti né Yudasie a s̄ou k̀ò, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu d̄s ké a Mae p̄pii nàe a ɔzi. A d̄s ké a bɔ Luapi kíi, mé a ea lé tá aà kíie.

4 Gɔɔ pó aale poble, Yesu f̄le à a ula bɔ kàle, ̄ à saveti se d̄ò a pi.

5 Bee gb̄ea à ikà ta guu, ̄ à nà a iwaɔ gbá pípiawa, àle waa ní saveti pó á d̄ò a pipio.

6 Ké à kà Simɔɔ Piεε kíi, Piεepi òè: Dii, níme n̄ȳɔ ma gbá pípimεea?

7 Yesu wèwà à m̀e: N yá pó mále ke d̄s ḡiao. Nȳɔ d̄s gbézā.

8 Piεe òè à m̀e: Nȳɔ ma gbá pípimεe bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wáɔ yāe ví ní k̄sɔ lɔo.

⁹ Simɔɔ Piεε òè: Dii, i ke ma gbáε adoo, ma ɔ ní ma mioε lo.

¹⁰ Yesu òè: Gbé pɔ zu'ò bàa kú ní a gue pípioo, sema aà gbá, asa a zεεε. A gbāsio, āma i ke ápii no.

¹¹ A dɔ gbé pɔ a su à a kpámá. A yáí à mē aa gbāsisi mípio.

¹² Ké à ní gbá pípiné a làa, à a ula se dà, ɔ à zòε lo. A òné: A yá pɔ má kèé dɔa?

¹³ I omεε Metulu ge Dii. Alε o a zéwae, asa má de a ũε.

¹⁴ Lá ma gbé pɔ má de á dii ní á yādanεdeo ũ ma á gbá pípié, àliɔ kɔ gbá pipi sɔ.

¹⁵ Ma a taa kèé. Aliɔ ke lá má kèéwa.

¹⁶ Siana máε oé, zòblena lío de a diilao, zina lío de gbé pɔ a zílao.

¹⁷ Lá a yá bee dò, báaadeɔn á ũ tó ále ke.

¹⁸ I ke ápii yá máε oo. Má gbé pɔ má sèɔ dɔ. Sema yá pɔ kēa láuε bee pa wà mē:

Gbé pɔ wi ɔkāaa ta doŭ mé bò ma kpe.*

¹⁹ Máε oé tia e àò gé mɔí, ké tó à mò, á sí máme má aà ũ.

²⁰ Siana máε oé, tó gbé gbé pɔ ma aà zí díle, à ma díleε. Tó gbé ma díle sɔ, à gbé pɔ ma zí díleε.

Yesu dɔaa Yudasi ní Piεεo yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

²¹ Ké Yesu bee ò, tòlobi zùààgu, ɔ a òné wásawasa à mē: Siana máε oé, á gbēdo mé a ma kpámá.

²² ɔ aà ìwaɔ kɔ gwàgwa, aa bílikè gbé pɔ àle owa.

²³ Iwa mēndo pɔ Yesu yeaàzi gengεsekeεa aà saε.

²⁴ ɔ Simɔɔ Piεε lesuikèè aà Yesu la gbé pɔ àle o.

²⁵ ɔ ìwapi sɔkpàle Yesuzi à aà là à mē: Dii, dé ni?

²⁶ Yesu wèwà à mē: Má lɔmazɔ dowā, mí kpá adewa. ɔ à lɔmazɔ dowā a kpà Simɔɔ Isaliɔti né Yudasiwa.

²⁷ Ké Yudasi lɔmapi sí, Setāu gèaàgu gòɔ. ɔ Yesu òè: Yá pɔ níle ke ke kpakpa.

²⁸ Gbé pɔ aale pɔbleɔ, an gbēe i dɔ bɔyāi Yesu bee òièo.

²⁹ Lá Yudasi mé ìɔ mòbɔɔ kŭa, ɔ gbēeɔ lé e Yesu òè aà gé dikpe pɔ pɔ aa yeiɔ lúie ge aà gé pɔe kpái taasideɔwae.

³⁰ Ké Yudasi lɔmapi sí, à bò gòɔ. A mɔ lè gwáε.

³¹ Ké Yudasi bò, Yesu mē: Tiasa Gbēnazin Né a tɔbɔ, mé Lua a tɔbɔ aà yá musu.

³² Tó Lua tɔbò aà musu sɔ, Lua a aà tɔbɔ a kíi mé a bɔ gòɔε.

³³ Ma gbéɔ, ma kuaánɔ gò yɔɔε. A ma wεεε, āma máε oé tia lá má ò gbāadeɔnεwa, á fɔ gé gu pɔ máε táuo.†

³⁴ Máε yá dafu díleéε, àliɔ yekɔi. Lá má yeázi, ápiɔ sɔ àliɔ yekɔi màa lo.

³⁵ Tó á yekɔi, ɔ gbépii a á dɔ ma ìwaɔ ũ.

³⁶ Simɔɔ Piεε aà là à mē: Dii, níle tá má ni? Yesu wèwà à mē: Gu pɔ máε táu, níyɔ fɔ tεmazi gíao. Gbezā ɔ níyɔ mɔ.

³⁷ Piεε òè: Dii, bɔyāi má fɔ tenzi tiao ni? Má gí ma wēnii n yáí.

³⁸ Yesu mē: Nyɔ gi n wēnii ma yáí ló? Siana máε onε, e ko àò gé lezui, níyɔ lelekpamazi gēn àaɔ.

14

Yesu mé luabe zé ũ

¹ Ásu tó á pɔ yao. A Lua náaike, í ma náaike.

² Ma Mae be kpé ví dasi, máε gé gukekéiεε. Tó a de màao, dɔ mi oéo.

* 13:18 Sou 41.10 † 13:33 Zaa 7.34

³ Lá mále gé gukekeié, má ea mo mà á séle táánò ma kíi, ké ápiò sǝ àò ku gu pò má kúu.

⁴ Á gu pò mále táu zé dǝ.

⁵ ☩ Tomaa òè: Dii, wá dǝ gu pò níle táuo. Wá fǝ a zé dǝ kpelewa ni?

⁶ Yesu wèwà à mè: Mámè má zépi ũ, mámè má síana ní wēnio ũ. Gbēe lí e gè ma Mae kíi ma kèse kǝsaio.

⁷ Tó á ma dǝ, dǝ á ma Mae dǝ. Za tia a aà dǝ mé a aà è.

⁸ ☩ Filipi òè: Dii, n n Mae ɔɔwēe. Bee a mówá.

⁹ Yesu òè: Filipi, má kúánò za gbǎo, ǝ ní ma dǝoa? Gbé pò ma e ma Mae èe. Bóyái níle o mà a Mae ɔɔbéi?

¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ni sio lé? Yá pò mále oé, mále o ní mazíao. Ma Mae pò kú ma guu mé lé a yǎkeao ke.

¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan sǝo, à si ma yǎkeapio yái.

¹² Síana mále oé, gbé pò lé ma náaike a yá pò mi kepiò ke. A ke de beeola se, ké mále tá ma Mae kíi yái.

¹³ Má yá pò a a wabikè ní ma tó ke, ké ma Mae e tɔɔ ma musu yái.

¹⁴ Tó a yǎe wabikè ní ma tó, má ke.

Yesu legbēa a Nisina yá musu

¹⁵ Tó á yemazi, áo yá pò má ðileo kǝa.

¹⁶ Má gbēa ma Maewa, i á gba Zennode pǎle pò ao kúánò gɔɔpii*

¹⁷ Nisín síande ũ. Dúnia gbéǝ fǝ aà ðileo, asa aale aà eo mé aa aà dǝo. Apio á aà dǝ, asa a kúánò mé ao kú á guu.

¹⁸ Má á tó ádo, má ea mo á kíi.

¹⁹ A gǝ yɔɔe ké dúnia a ma e ɔo, áma á ma e. Ké má kú yái, áo ku sǝ.

²⁰ Gɔɔ bee áo dǝ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu.

²¹ Gbé pò ma yǎðileao dà mé a kǝa, ade mé yemazi. Ma Mae ao ye gbé pò yemazizi, mé máo yeaàzi, mí azía ɔɔbè.

²² ☩ Yudasi aà là, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bó yá mé mǝ, níyǝ nzía ɔɔwēe, mé dúnia a n eo ní?

²³ ☩ Yesu wèwà à mè: Tó gbé yemazi, ao ma yá kǝa. Ma Mae ao yeaàzi, wí mó aà kíi, wí zǝleaanò.

²⁴ Gbé pò yemazio ma yá kǝao. Yá pò ále mapi i ɔo ma kíio, à bǝ ma Mae pò ma zǝ kíie.

²⁵ Ma yápi òé gɔɔ pò má kúánò.

²⁶ Ma Mae a a Nisina zǝ ní ma tó Zennode ũ. ☩me a yápii dadaé, i to yá pò má òé dǝágu pii.

²⁷ Mále á tó ní aafiao, mazía aafia ǝ mále á gba. Mále á gba lá dúnia ì ní gbawao. Asu tó á pǝ yao, ásu sǝdeedeekao.

²⁸ Á mà, má òé mále tá, mí ea mo á kíi. Tó á yemazie, dǝ á pǝ na, ké mále tá ma Mae kíi yái, asa ma Mae demala.

²⁹ Má òé tia e àò gé kei, ké tó à kè, á ma náaike.

³⁰ Má e yǎ'oánò gbǎa ɔo, asa dúniae bee kía lé mó. A iko víao,

³¹ áma lá ma Mae dàme ǝ mále ke, ké dúnia e dǝ má yeaàzi. A fele wà go lakii.

15

Yesu mé vēeli síande ũ

¹ Mámè má vēeli síande ũ, ma Mae mé vēebude ũ.*

* 14:16 Zln 2.1-4 * 15:1 Isa 5.1-4

² I gōna pó pea ne'isai píi zōe, ñ ì a ne'ina píi mibo, ké a ne'ia káfi yáí.

³ Apioá zēae yá pó má òé yáí.

⁴ Aò naa mapiwa lá má naawáwa. Ligōna lí fō ne'í ní aziaoo, sema àò pea lidawa. Maae apio á fō káfiakεo, sema àò naaa bàasio.

⁵ Máme má vēe lida ũ, áme á a gōnao ũ. Gbé pó naaa mé má naawà, ade a káfiakε maamaae, asa á fō pœ ke ma saio.

⁶ Tó gbé naaao, wa aà vūaa, lá wí ligōna zō vūaa à giigaga, wà séle káteu à tékūwae.

⁷ Tó á naaa mé ma yá kú á sōu, à pó pó á yei wabikε, í e.

⁸ Tó a káfiakε maamaa, áo de ma íwao ũ síana, ma Mae i tōbo.

⁹ Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio.

¹⁰ Tó á yá pó má ðileo kūa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá pó ma Mae ðileo kūa mé má zea ní aà yeamaziowa.

¹¹ Ma yápio òé, ké àò pona pó má ví ví, á pona i ke zài.

¹² Yá pó má ðileén ke: Aò yekōi lá má yeáziwa.†

¹³ Tó gbé gí a wēnii a gbēnao yáí, gbēe aò ye gbēi de beelao.

¹⁴ Tó ále yá pó má ðileé ke, ma gbēnaon á ũ.

¹⁵ Má oé zòblenao lo, asa zòblena lío a dii boole dōo. Máo oé sa gbēnaoe, asa yá pó má mà ma Mae kíi ñ má òé píi.

¹⁶ Áme i ma seo, máme ma á sé, mé ma á zí à gé káfiakεi, káfi pó aò ku, Mae Lua i á gba pó pó a a wabikèwa ní ma tóo.

¹⁷ Yá pó má ðileén ke: Aò yekōi.

Dúnia zaa Yesu ní a gbéogú

¹⁸ Tó dúnia zàágu, àò dō ké à zàmagu á ãa.

¹⁹ Tó dúnia gbéon á ũ, dō dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gbéogú. Bee yáí dúnia zaiágu.

²⁰ A to yá pó má òé doágu. Zòblena lío de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá sō. Tó aa ma yá kūae, aao á yá kūa sōe.

²¹ Aa yá beeo kéé píi ma tó yáí, asa aa gbé pó ma zí dōo.

²² Tó mi mo ma yá'ònéo, dō aa duuna vío. Tia kéwa an duuna awa vío.

²³ Gbé pó zamagu za ma Maegue sō.

²⁴ Tó mi yá pó wí ke yāao ke an guuo, dō aa duuna vío. Tia kéwa aa yá pó má kèò è, ñ aa zàmagu ní ma Maeo wápii,

²⁵ ké yá pó kú Moizi ikoyā guu pa, wà mè aa zàmagu pā.‡

²⁶ Tó Zennode pó má aà gbaewá bō ma Mae kíi à mò, Nisín síande pó i bo aà kíipi, aò de ma seelade ũ.

²⁷ Apio sō áo de ma seeladeo ũ, ké á kumano za káau yáí.

16

¹ Ma yá beeo òé ké ásu fuo yáíe.

² Wa lousisikpezōé. A gōo lé mó se ké gbé pó á dé aò e ále zike Luaee.

³ Aa yápio kéé ké aa ma Mae ní mapio dōo yáí.

⁴ Ma yá beeo òé, ké tó a gōo kà, ío dō má òé kòe.

Lua Nisina zí

Mi yá beeo òé za káauo, ké má kúanō yáí.

† 15:12 Zaa 13.34   ‡ 15:25 Sou 35.19

⁵ Málε tá gbé pó ma zǐ kǐi sa. A gbēe i ma la gu pó málε táuo.

⁶ A pɔ siakū sa, ké ma yá bee òé yáí.

⁷ Siana málε oé, ma taa a àikéé, asa tó mi tao, Zennɔdepi a mówáo. Tó ma ta, má aà zǐwá.*

⁸ Tó à m̀, a dúnia εεkaè a ɔzǐ duuna n maakeao n yákpalekeao yá musu,

⁹ duuna yá musu, ké aai ma náaikεo yáí,

¹⁰ maakea yá musu, ké málε tá ma Mae kǐi, mé á ma e bo yáí,

¹¹ yákpalekea yá musu, ké wà yákpalekè n dúniaε bee kiao yáí.

¹² Má yávi dasi mà oé bo, āma á yápiɔ fɔ gǐao.

¹³ Tó Nisín Sǐande m̀, a dɔaaé siana pii guu. A yá'o n azǐaoo, yá pó a mà ɔ ali o, i yá pó lé móɔ baokpaé.

¹⁴ A ma tɔbo, asa ɔme a ma yáɔ séle siué.

¹⁵ Pó pó ma Mae ví píiá ma póε. A yáí ma mà a ma yáɔ séle siué.

¹⁶ A g̀ yɔɔ ké á ma e bo, à g̀ yɔɔ bo í ma e.

Pɔsia lileɔ pɔna ũ

¹⁷ Ǔ aà ìwaeɔ òkɔε: Bó yá àle owēε wei? A mà à g̀ yɔɔ wá a e bo mé à g̀ yɔɔ bo wí a e. A mà bo ále tá a Mae kǐi.

¹⁸ Ǔ aa mà: A g̀ yɔɔ pó a òpi de kpelewa ni? Wi yá pó àle opi mao.

¹⁹ Yesu d̀ ké aa ye a la, ɔ a òné: Ké ma mà à g̀ yɔɔ á ma e bo, mé à g̀ yɔɔ bo í ma e, bee ále kɔ lalaia?

²⁰ Siana málε oé, á ɔbo á wēnake, āma dúnia a pɔnake. Aɔ ku pɔsia guu, āma á pɔsiapi a lile pɔna ũ.

²¹ Tó nɔε ye ne'ii, aà pɔ ì siakū ké aà wāwākegɔɔ kà yáí. Tó à ne'ì sɔ, wāwā pó a kèpi lí dɔaàgu bo. Aà pɔ ì ke naε, ké à né dafu kà dúniawa yáí.

²² Maa ápiɔ, á pɔ sia gǐa. Má εa mà á e bo, á pɔ i ke na, mé gbēe a fɔ á pɔnapi síwáo.

²³ Gɔɔ bee á yáε laa bo. Siana málε oé, ma Mae a pó pó a a wabikèwa n ma tóo kpáwá.

²⁴ E tia i pɔε wabike n ma tóo. Ali wabike, ìli e, ké á pɔna e pεεwá yáí.

²⁵ Ma yápiɔ lèεūεε. A gɔɔ lé mó ké má yá'óé n yáλεεūao bo, mí a Mae yá'óé wásawasa.

²⁶ Gɔɔ bee á wabike n ma tóo. Mi oé máme má wabikéé ma Maewao,

²⁷ asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma bo aà kǐi sǐ.

²⁸ Ma bo ma Mae kǐi ma mɔ dúnia guu. Tiasa málε dúniato málε tá aà kǐi.

²⁹ Ǔ aà ìwao òè: Too, nle yá'o n yáλεεūao bo, nle o wásawasa.

³⁰ Wá d̄ sa ké n yápii d̄, baa tó gbé i a làasoo onεo. Bee yáí wa n bo Lua kǐi sǐ.

³¹ Ǔ Yesu òné: Alε ma náaikε saa?

³² A gɔɔ lé mó, à kà k̀, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔε.

³³ Ma yá bee òé, ké naaa guu á ǹε aɔ daa doŭ. A wét̄εa e dúnia guu, āma à s̄dile, ma zǐblè dúniawa.

17

Yesu wabikεa a Maewa

¹ Yesu yápi oa gbεa à wesè musu à mà: Baa, a gɔɔ kà. N n Né tɔbo, n Né i n tɔbo.

² N tò má iko ví gbépiiwa, ké mà wēni láasai kpá gbé pó n kpáaɔwa píi.

³ N Lua m̀ndona sǐande n mapi Yesu Kilisi pó n zǐo d̄sa mé wēni láasai ũ.

⁴ Ma n tɔbò tɔle, zǐ pó n dàmεε mà ke má làa.

⁵ Baa, gawi kpaa n kǐi sa, lá n kpaa n kǐi zad̄ dúnia kuo.

* 16:7 Zǐn 2.1-4

- 6 Gbé pò n ní sé dúniaw n ní kpaaw, má tò aa n dõ. N pòwne, ò n ní kpaaw. Aa n yá kũa,
 7 aa dõ sa ké yá pò ní dàmeε bõ n kũi píie.
 8 Ma yá pò ní dàmeε dàné. Aa sǐ, ò aa dõ ké ma bõ n kũie síana. Aa sǐ ké míme n ma zǐ.
 9 Mále wabikené, i ke dúnia mále keèò, sema gbé pò n ní kpaapiw, asa n pòwne.
 10 Ma pòwá n pòwne píi, n pòwá ma pòwne píi. Mále tóbò gbépiw yá musu.
 11 Mále su n kũi, máw ku dúnia guu ló, ãma ampiw aaw ku dúnia guu. Baa Kuaadoade,
 n n dǎa ní n tó pò ní kpàa gbãaw, ké aaw ku medoũ lówáwa.
 12 Gwò pò má kúrínw, ma ní dǎa ní tó pò ní kpàapi gbãaw. Má ní kũa, ò an gbèe i vūaaw, mé i
 ke gbé pò mipè kaalewa ké n yá e pa yáí bàasio.*
 13 Tiasa mále su n kũi. Ma yá beew ò dúnia guu, ké aaw pòna pò má ví ví, i peemáe.
 14 Ma n yá dàné, ò dúnia zàngu, ké dúnia gbéw n ní ũo lán mapiwa.
 15 Mále wabikema, i ke ké n ní bõ dúnia guu no, ké n kàedañzi Setau yá musue.
 16 Dúnia gbéw n ní ũo lán mapiwa.
 17 To an kua àw adoa ní síana gbãaw, n yá mé síanapi ũ.
 18 Lá n ma zǐ dúnia guu, mapi sǒ ma ní zǐ dúnia guu.
 19 Mále azia kpama an yáí, ké aaw ku n gbéw ũ síana.
 20 I ke mále wabikené nído no, ní gbé pò aa ma náike ní yáíw ló,
 21 ké ampii aaw ku medoũ. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampiw sǒ aaw kú wá
 guu, ké dúnia e sí míme n ma zǐ.
 22 Gawi pò ní kpàa ò má kpámá, ké aaw ku medoũ lówáwa.
 23 Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aaw ku medoũ míwmiw, dúnia i dõ míme n ma zǐ, mé
 ní yenzi lá ní yemaziwa.
 24 Baa, gbé pò ní kpàaw, má ye aaw ku gu pò má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pò ní kpàa
 ké ní yemazi zadõ dúnia kuopi.
 25 Mae Maa, dúnia n dõo, ãma má n dõ, mé gbéε beew dõ ké míme n ma zǐ.
 26 Má tò aa n dõ, mé má εa mà to aaw n dõ ló, ké áw yenzi lá ní yemaziwa, míw naamá.

18

Yesu kũa

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

- 1 Yesu yápi oa gbèa à bõ ní a ìwaw, aa bùa Sedõ baale. Lu ku we, ò à gèu ní a ìwaw.
 2 Yudasi bõnkpede sǒ a gupi dõ, asa Yesu ní a ìwaw aaw kãaa we mòmowε.
 3 O Yudasi gè we ní sosa gáli doo ní dɔai pò sa'onkiaw ní Falisw ní zǐw. Aa filiaw kũa ní sètew
 ní gǒkebɔw.
 4 Yesu yá pò a a le dõ píi, ò à bõ dànlè à ní lá à mè: Dé ále welei?
 5 Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaletie. O a òné: Mámε má aà ũ. Yudasi bõnkpedepi kúrínw.
 6 Ké Yesu òné: Mámε má aà ũ, ò aa èa kpekpe aa bèlele.
 7 Yesu ní lá ló: Dé ále welei? O aa mè: Yesu Nazaletie.
 8 Yesu wémá ló: Má òé mámε má aà ũ. Tó mámε ále ma wele, à to gbéε beew tá.
 9 A bee ò ké yá pò à dɔaa ò e pa yáie à mè: Gbé pò ní kpàaw, an gbèe i vūaaw.
 10 Simw Piεε fēnda looa, ò a wò à sa'onkia zikena lèd à aà oplaa swá gò. Zikenapi tón
 Malaku.
 11 O Yesu ò Piεεε: N n fēnda pe a kpéu. Má taasi pò ma Mae díle mà ke keεona í mio lé?
 12 O sosaw ní ní gbèzɔw ní Yuda dɔaiw Yesu kù aa aà yè.
 13 Aa gèaàw Anasi kũi gia. Anasipiá Kaaifa pò de sa'onkia ũ wē bee ànsueε.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

14 Kaaifapi mé ledà Yuda gbāadeɔwa yāa à m̀: A maa gbé m̀endo ga gbépii gbεue.*

Piε lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simɔɔ Piε ní Yesu ìwaɔ doo tε Yesupi kpε. Sa'onkia ìwapi d̄s, ̄s ìwapi gè Yesu kíi sa'onkiapi bε'ua.

16 Piεε ḡò ze b̄leu gāae. ɔ ìwa p̄ó sa'onkia aà d̄s̄pi gè yā'ò n̄ɔe p̄ó lé b̄lepi d̄s̄ae, ̄s à gè ní Piεεo.

17 ɔ n̄ɔe b̄led̄sanapi Piεε là à m̀: Gbépi ìwaen n ũo lò? Piεε wèwà à m̀: Mámεo.

18 Zikenaɔ ní d̄ɔaiɔ tεkà yāa ké Ìana kú yáí, ̄s aale kpakpa. Piεε kúrín̄o we, àle tēkpakpa.

19 ɔ sa'onkia lé yālala Yesuwa aà ìwaɔ ní aà yādanεo musu.

20 Yesu wèwà à m̀: Ma yā'ò gbépiie gupua. Ma yādadané lousisikpεo guu ní Lua uao, gu p̄ó Yudaɔ ì k̄aaau m̄pii. Mi yāe o asii guuo.

21 B̄yāi níe yālalaai? Ma yāmanaɔ la, aa yá p̄ó má òné d̄s.

22 Ké Yesu yá bee ò, d̄ɔaiɔ do p̄ó kú we aà s̄anke à m̀: Wì yázāsi sa'onkiawa màa yā?

23 Yesu wèwà à m̀: Tó yāvāi má ò, o wà ma. Tó yāmaa má ò s̄s, b̄yāi n ma lei?

24 ɔ Anasi Yesu gbàe sa'onkia Kaaifawa yea.

25 E tia Piεε ku we, àle tēkpakpa. ɔ wà aà là: Aà ìwaen n ũo lò? Piεε lelekpà à m̀: Mámεo.

26 Sa'onkia zikenaɔ doá gbé p̄ó Piεε a swá gò daεε, ̄s à m̀: Mi n eaàn̄o lu guuo lé?

27 ɔ Piεε lelekpà b. Weḡɔ ko lezù.

Pilati yákpalekea ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

28 ɔ Yuda gbāadeɔ b̄ò ní Yesuo Kaaifa kíi, aa gèaàn̄o bùsu gbēz̄s̄o bε. Gufēneε. Aai gē gbēz̄s̄opi bεo, ké aasu gbāleo yáí, asa aa ye Gēamusu dikpεkeε.

29 A yáí tò Pilati b̄ò m̀ò ní kíi à m̀: Yá kpele á ví ní gbépioi?

30 Aa wèwà aa m̀: Tó vāikena no, d̄s̄ wi m̄o aà kpáimao.

31 ɔ Pilati òné: A aà se gé yákpalekeiaàn̄o ázia ikoyāwa. ɔ gbāadepiɔ òè: Wá gbēdea zé vío.

32 Bee kè ké yá p̄ó Yesu ò e pa yáie, ké à d̄ɔaa a ga taa ò.†

33 ɔ Pilati èa gè a bε. A Yesu sìsi, ̄s à aà là à m̀: Yudaɔ kían n ũa?

34 Yesu wèwà à m̀: Nle bee o ní nziao yā, ge wà ma yā'òneε?

35 Pilati m̀: Yudan ma ũa? N buiɔ ní n sa'onkiaɔ mé n kpaa. B̄ó ní kèi?

36 Yesu m̀: Ma kpalaá d̄úniaε bee p̄ó no. Tó ma kpalaá d̄úniaε bee p̄óε, d̄s̄ ma ìwaɔ zikà, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeɔwao. Ma kpalaá d̄únia la p̄ó no.

37 ɔ Pilati òè à m̀: Asi kían n ũóo? Yesu m̀: Mmε níe o kían ma ũ. Wà ma i, ̄s ma m̄o d̄únia guu síana seelade ũ. Gbé p̄ó de síana p̄ó ũ ì ma yāma.

38 Pilati m̀: B̄ómε síana ũi?

Ké a ò màa, à èa b̄ò gè Yuda gbāadeɔ kíi, a òné: Mi yāe e gbépiwao.

39 A felekaayā ví ké mi dakpεunae k̄éé Gēamusu dikpεḡozi. A ye mà Yudaɔ kía k̄éé yà?

40 ɔ aa wiilè b̄o aa m̀: Aàpi no, Balabaε! Kási s̄s̄ Balabapiá kpáiweliwεε.

19

1 ɔ Pilati m̀ wà Yesu se wà gbē ní flaalao.

2 ɔ sosao lè fùà t̄a aa kpàè aa gomusu t̄ea dàè.

3 Aale s̄s̄aazi dodo aale mε: F̄o Yudaɔ kía! ɔ aale aà s̄ankeke.

4 Pilati èa b̄ò b̄o, ̄s a ò bílaε: A gwa, mále b̄óeaàn̄o bàasi la, ké à e d̄s̄ mi yāe ewào.

5 Yesu b̄ò bàasi, a lè fùapi kpaa, a gomusu t̄eapi daa. ɔ Pilati òné: Ḡs̄epi ke!

* 18:14 Zaa 11.49-50 † 18:32 Zaa 3.14, 12.32

⁶ Ké sa'onkiaɔ ní dɔaiɔ aà è, aa wiilè aa mè: N aà páliwa! Ǿ Pilati òné: A aà se ge páliwa ázia, asa mi yãe ewào.

⁷ Yuda gbãadeɔ wèwà aa mè: Wá ikoyã ví, mé ikoyãpi mè sema aà ga, ké à azia díle Lua Né ũ yáí.

⁸ Ké Pilati yápi mà, aà vía kãfi.

⁹ A èa gè ní Yesuo a be ɔ, ɔ à aà là à mè: N bɔ má ni? Yesu i wewào,

¹⁰ Ǿ Pilati òè: Nyɔ yã'omεεo lé? N dɔ ké má n gbaea iko ví, mé má n paa líwa iko ví ɔo lé?

¹¹ Yesu wèwà à mè: N ikoe víao, sema pɔ Lua kpàma bàasio. A yáí tò gbé pɔ ma kpama duuna mé zɔɔ.

¹² Za gɔɔ bee Pilati lé ze weεεe à aà gbae, áma Yuda gbãadeɔ wiilè aa mè: Tó n gbépi gbàe, Sezaa gbēnan n ũo. Gbé pɔ azia díle kía ũ íbelesè ní Sezaaoe.

¹³ Ké Pilati yá bee mà, à mè wà bɔ ní Yesuo bàasi. Ǿ à zɔle a gínaa, gu pɔ wí me gbè gusalalau. (N Ebelu yáo sɔ Gabata.)

¹⁴ A gudɔa mé Gēamusu dikpe ũ. Ké íatē ká minanguo, ɔ Pilati ò Yuda gbãadeɔne: A kía ke.

¹⁵ Ǿ aale wiile aale me: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yá? Sa'onkiaɔ mè: Wá kía vío, Sezaa bàasio.

¹⁶ Ǿ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. Ǿ aa aà sè gèò.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

¹⁷ Yesu bò wéle guu a azia lipãakɔa sea, à gè gu pɔ wí me Mitɔnagu. (N Ebelu yáo wí me Gɔɔta.)

¹⁸ We wà Yesu pàu líwa ní gbēɔn pla páleɔ, gbēdo ɔplaai, gbēdo ɔzei, ɔ Yesu kú ní zānguo.

¹⁹ Pilati lakè a nà Yesu lipãakɔapiwa. Yá pɔ a kèpin ke:

Yesu Nazareti, Yudaɔ kía.

²⁰ Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pɔ wà Yesu pàu líwapi zà ní wéleoo. Wa kè lápiwa ní Ebelu yáo ní Lomadeɔ yáo ní Geleki yáo.

²¹ Ǿ Yuda sa'onkiaɔ ò Pilatiε: Nsu kē Yudaɔ kía, áma kē aapi mé ò Yudaɔ kían a ũ.

²² Pilati mè: Yá pɔ má kè má kè.

²³ Ké sosao Yesu páliwa aa làa, ɔ aa aà pɔkasao sèle kpaalè leε síiɔ baade miwa. Aa aà ulatao pɔ wa tà namisai za musu e zíle sè ɔ,

²⁴ ɔ aa òkɔe: Wásu ulapi paapao. Wà télepa gbé pɔ a gè. Aa bee kè ké yá pɔ kēa láue bee pae, wà mè:

Aa aà pɔkasao kpaalèkɔe,
aa télepa aà ula yá musu.*

Bee yáí sosao kèi màa.

²⁵ Yesu da ní aà da dāunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliamá Madelenio ku lí pɔ wà Yesu pàwà sae.

²⁶ Ké Yesu a da è ní a ìwa pɔ á yeaázio ze aà sae, a ò a dae: N né ke!

²⁷ Ǿ a ò iwapiε: N da ke! Za zíbeezi ɔ iwapi aà sè tàò a be.

²⁸ Bee gbea Yesu dɔ apii pà. Ké yá pɔ kēa Luayátaalau e pa† ɔ à mè: Imi lé ma de.

²⁹ Lo ku we, vèε kùma ka a pai. Ǿ wà sao kpàle vèεpi guu wa pè lía, wa dà Yesue a léu.

³⁰ Ké à vèεpi mí à mè: Apii pà. Ǿ à a mipèle à kèsai.

Yesu zɔa ní sɔnao

³¹ A gudɔa mé kámabogɔ ũ. Yuda gbãadeɔ ye geɔ gɔ líwa e kámabogɔzío, asa kámabogɔzípía gɔɔ zɔe. Ǿ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ε, wi ní bua.

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15

32 Ǿ sosao gè gbé séia pò wa pàliwa sãnu ní Yesuo gbá è'ε ní a plaade pòo lo.

33 Ké aa kà Yesu kíi, aa è à gà kò, Ǿ aai aà gbá é'εo.

34 Ǿ sosao do Yesu zò ní sãnao a gbàtẽεu. WegǾ au ní ío bòle.

35 Gbé pò yápi è ní wéoo mé yápi ò. Aà seeladeke síana ví, mé a dò síana ále o, ké ápio sò à e Yesu náaike.

36 Yá bee kè ké yá pò kēa Luayátaalauε bee pae wà mè:

Aà wáe a εo.‡

37 A kēa Luayátaalau lo wà mè:

Aa gbé pò aa aà zò aa aà dè gwa. §

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbēa Yosefu Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu ìwae asii guu, ké àle víake Yuda gbāadeεne yáí. Pilati wèi, Ǿ à gè aà ge bùa.

39 Nikodeū pò gè Yesu kíi gwāasina* gè sò ní lí'oo ní εse gínanao yāalea, à kà kiloo baakwi taawa.

40 Ǿ aa Yesu ge sè aa bàabaa pólεo fíwà ní εse gínanapio, lá Yudaó ì ge kpela ní felekaayā guuwa.

41 Kaa ku gu pò wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'ε pò wa sò mia ũ ku kaapiu, wi gbēe dau yāao.

42 Wekii aa Yesu dàu, ké a zàǎnco, mé Yudaó kámabogco lé ká yáí.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

1 Asāanenzí guluuluui Maliama Madeleni gè mia kíi, Ǿ a lè gbε goa mia'ε le.

2 Ǿ à bàalè gè Simco Piεε kíi ní ìwao do pò Yesu yeaàzipio, a òné: Wà Dii bò miau, wi dō gu pò wà aà dīleuo.

3 Ǿ Piεε ní ìwao dopio fèle gè mia kíi.

4 An gbēon pla mípii aale bàale sãnu, Ǿ ìwapi ba na dè Piεela, à kà mia kíi káau.

5 Ké à wekpàleu, Ǿ à bàabaa pólεo è kálea, āma i gēuo.

6 Ké Simco Piεε kà aà gbēa, Ǿ à gè miau. A bàabaa pólεpio è kálea

7 ní zwāa pò wa fí aà miwao. Zwāapi peakōwa ní pólεpio, a kooa dilea adoe.

8 Ǿ ìwa pò kà mia kíi káaupi gè sō. A è, Ǿ à aà vua sí.

9 E tia aai yá pò kēa Luayátaalau wà mè a bo gau midōo.

10 Ǿ ìwa gbēon plapio èa tà bε.

11 Maliama ze mia'ε kpeele, àle óob. Lá àle óob màa, à wekpàle mia'εu.

12 Ǿ à malaika gbēon pla è zōlea gu pò wà Yesu ge dīleu yāa. Ado ku mizí, ado gbázi. Aa ula pua daa.

13 Ǿ aa aà là aa mè: Bómε n le, níle óobi? A wémá à mè: Wà ma Dii sè tàòε, má dō gu pò wà aà dīleuo.

14 Ké à bee ò, à lìli, Ǿ à Yesu è zea, āma i dō Yesu no.

15 Yesu aà là à mè: Bóyāi níle óobi? Dé níle wεlei? Maliama lé e kaadeε, Ǿ a òè: Mae, tó míme n aà sè n boò, omεε gu pò n aà dīleu, mí gé mà aà sé.

16 Yesu òè: Maliama! A aedōwà, Ǿ a òè ní Ebelu yáo: Labuni! (Bee mè Metulu.)

17 Yesu òè: Nsu okāao, mi ta ma Mae kíi yāao. Ge ò o ma gbēone, mále tá ma Mae ní ní Maeo kíi, ma Lua ní ní Luao kíi.

18 Ǿ Maliama Madeleni gè a baokpà aà ìwaoεε à mè: Ma Dii è. Ǿ à yá pò a òε òné.

Yesu azia ɔba a iwaɔne
(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

¹⁹ Asɔanena bee oosi, aà ìwaɔ káaaa kpé guu, aa gbatàńle aa kilidàu, ké aale víake Yuda gbáadeɔne yáí. Ǿ Yesu mò zè ní guu, a òné: Aɔ ku aafia!

²⁰ Ké a ò màa, ɔ à a ɔɔ òlɔné ní a gbàtɛɛo. Ké ìwapiɔ Dii è, an pɔ kèna.

²¹ Yesu èa òné: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zí, mále á zí sɔe.

²² Ké à bee ò, à íanapè má à mè: A Lua Nisina sí.

²³ Tó a gbéɔ duunaɔ kè má, à kè máń we. Tó i kè má sɔo, a kè máo.

²⁴ Gɔɔ pɔ Yesu mò, aà ìwa gbɛɔn kuɛplaɔ do Tomaa pɔ wí me Sia kúrínɔo.

²⁵ Ǿ aà ìwa kínio òè: Wa Dii è. Ǿ a òné: Tó mi kusa gbɛ e aà ɔ guu ma ɔtona pèuo, mé mi ɔpe aà gbàtɛɛuo, má sio.

²⁶ A gɔɔ la aà ìwaɔ ku kpéu ɔ, Tomaa kúrínɔ sa. Aa gbatàńle aa kilidàu, ɔ Yesu mò zè ní guu à mè: Aɔ ku aafia!

²⁷ Ǿ a ò Tomaae: N n ɔtona pe ma ɔ guu la ñ gwa, ní ɔpe ma gbàtɛɛu. Nsu seake ɔo, ma náaikɛ.

²⁸ Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua.

²⁹ Yesu òè: Ké n ma e yáí ɔ n ma náaikè. Báaadeɔn gbé pɔ aa ma náaikè ma esaiɔ ũ.

³⁰ Yesu dabudabu páleɔ kè dasi a ìwaɔ wáa, wi kè taalae bee guuo.

³¹ Ama wà ké beeo kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ũ, í wèni e aà náaikɛa guue.

21

Yesu azia ɔba a iwaɔne isidale

¹ Bee gbɛa Yesu èa azia òlɔ a ìwaɔne ɔ Tibelia ísidale. Lá à azia òlɔnén ke:

² Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ní Tomaa pɔ wí me Siao ní Kana pɔ kú Galile gbé Natanaelio ní Zebedee néo ní Yesu ìwa gbɛɔn pla páleɔ.

³ Simɔɔ Piɛɛ òné: Mále gé kpɔ weie. Ǿ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gennɔe. Ǿ aa gè gè gó'ilena guu, āma aai pɔe e wà kù gwá beeo.

⁴ Ké gu lé dɔ, Yesu zea gɔsɔle, āma aà ìwaɔ i dɔ ké aàpi no.

⁵ Ǿ à lezu à ní lá à mè: Gbéɔ, i kpɔe e á kùo lé? Aa mè: Aawo!

⁶ Ǿ a òné: A bafā gó ɔplaii, ákpɔ kú. Ké aa fà, aa kpɔ kù dasidasi, aa fùa séi.

⁷ Ǿ ìwa pɔ Yesu yeaázipi ò Simɔɔ Piɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula daao. Ké a mà wà mè Diiɛ, ɔ à a ula se dà à kùsi ìwa.

⁸ Iwa kínio lé bapi gále, à pà ní kpɔo, aale suò ní góo, asa aa zà ní gɔsɔleoo, a de gàsísuu òaa do taalao.

⁹ Ké aa bùa baa, aa pɛe è kálea we ní kpɔo kpaa téa.

¹⁰ Yesu òné: A mó ní kpɔ pɔ á kù tia keeɔ.

¹¹ Ǿ Simɔɔ Piɛɛ gè gó guu, à ba gále a bùaò sísia, à pà ní kpɔ gbèneo mèn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kèo.

¹² Yesu òné: A mó pɔble. Aà ìwae i fɔ lebò aà là dén aà ũio, asa aa dɔ ké Diiɛ.

¹³ Yesu gè pɛe se kpámá. Màa a kè ní kpɔo ɔ.

¹⁴ Yesu azia ɔba a ìwaɔne gɛn àaɔden we aà ɔba gau gbɛa.

¹⁵ Ké aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mè: Zāa né Simɔɔ, ní yemazi de lá gbéɛ beeo yemazilaa? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ble kpa ma sãneɔlɔɔwa.

¹⁶ A gɛn plaade Yesu èa aà là ɔ: Zāa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à mè: Ao Dii, ní dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ma são dãmɛɛ.

¹⁷ A aà là a gɛn àaɔde: Zāa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piɛɛ là a gɛn àaɔde tó a yeazi, aà pɔ yà, ɔ a òè: Dii, ní yápii dɔ. N dɔ ké má yenzi. Yesu òè: Ble kpa ma sãowa.

¹⁸ Siana mále onε, ké ní de èwaaso ũ, ni pọ da nzia n̄ gé gu pọ ní yei, āma tó n zikù, níyō n ọ pọo, gbēpále i danε, i genno gu pọ ní yeio.

¹⁹ Ké a ọ màa, Piεε ga pọ a Lua ɔbɔ ɔ àlε o. Bee gbεa Yesu ọ̀è: Temazi.

²⁰ Piεε lili à iwá pọ Yesu yeaàzipi è ténzi. Gbépi mé sōkpàlε Diizi, à aà là gɔɔ pọ aalε pọble gbé pọ a aà kpámái.*

²¹ Ké Piεε aà è, a ọ Yesuε: Dii, gbéε bee sō bε?

²² Yesu ọ̀è: Tó má ye aà ọ ku e ma γε mɔ̀ò, a yá n e má ni? Temazi.

²³ Ọ yápi fàaa Yesudeɔ guu, ké iwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aà ọ ku e à γε mɔ̀ò, a yá aà e má niε?

²⁴ Iwapi mé yáε beeɔ seelade ũ, aàpi mé lálε bee kè, mé wá dō ké aà seeladeke náai ví.

²⁵ Yesu yápáleɔ kè dasidasi ɔ. Tó wa kè lá guu dodo pii, mále e dúnia aziawa a f̄ taala pọ wa kèpiɔ sio.

---

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKĒAŌ

Yá pŏ kú láe bee guuŏ

Láe beeá lá plaade pŏ Luku kĕē. Baona lá ō a kĕ sĕia, Yesu kua dŭnia guu yáŏ ō a ò a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aà iwao lí e wesiáale bo, āma a kúrnŏ, asa aà Nisina mé kú ní guu sa. Zinao lápi guu ō Yesu gāli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwao guu, ì ní gba gbāa.

Lua zina Piēē mé Yesu gāli dàale Yudaŏ guu Yelusaleŭ, ō Yesu yá ŏtā buipāleŏ guu Antiosi ní Kŏlenio ní Filipio Lua zina Pŏlu sabai. Wà Pŏlu wĕlegēa dasio dāu wà siu ní yā'ia pŏ Yesudeŏ lèŏ ní lá wà yápio gògŏ ní Lua Nisina gbāao.

Luku bèbe ní Pŏluo aà wĕlegēaeŏ guu à mè: Wa gea Masedoni sŏukè gŏŏ (16.10-40). Ō à gĕaàŏ Yelusaleŭ, gu pŏ wà Pŏlu kŭu (20.5-21.18), ō boa Sezale à gĕaàŏ e Loma, gu pŏ wa Pŏlu kŭau wĕ pla e wàŏ gé yákpalekēiaàŏ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŏ kú láe bee guuŏ zekāle à mè (1.8).

Yesu gāli a daale Yelusaleŭ Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bŭsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à ge pēŏ Lomadeŏ mēēwia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dŭniaa bŏ Lua zinaŏ waasokeao guue ní yá pŏ aa ò gbĕŏneŏ. Baona pŏ Lua zinaŏ kpà Yudaŏne ní buipāleŏá Yesu yáe ado. Lua Nisina mé ì gbāka zinaŏne an yā'oa ní yakeao guu.

Lua zinaŏ zī pŏ Yesu dà a iwaoŏne zebŏ, mé za gŏŏ bee Yesudeŏ lé zīpi ke, aale Yesu Kilisi baona kpa gbĕpiiē e à ge pē dŭnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má òne ma lá sĕia guu lá Yesu kĕ ní yá pŏ a dānéŏ pii za a daalegŏŏ*

² e gŏŏ pŏ à yādīle a zinaŏne ní Lua Nisina gbāao, ō Lua aà sĕ tào a kŭi.

³ Asa aà gaa gbea à azia òbné, ō aa dŏ seasai a bĕē. A azia òbné e gŏŏ bla, à kpala pŏ bŏ Lua kŭi yā'òné.

⁴ Kĕ aa kāaaa, ō a òné: Asu bŏ Yelusaleŭo. Aŏ lé pŏ ma Mae gbĕé dá lá ma a yā'òéwa.†

⁵ Asa Zāa gbĕŏ da'ilēkĕ ní íoe, āma gŏŏplanaea má á da'ilēke ní Lua Nisinao.‡

⁶ Lá aa kāaaa màa, ō aa aà là aa mè: Dii, gŏŏ bee ō níyŏ Isailio kpala vua?

⁷ A wēmá à mè: Á a zé ví àŏ a gŏŏ ge zaa pŏ ma Mae dīle ní azia ikoo dŏo.

⁸ Tŏ Lua Nisina dīé, á gbāa'e, íŏ de ma seeladeŏŏ ū Yelusaleŭ ní Yude bŭsu gupiiŏ ní Samali bŭsuo e à ge pē dŭnia léwa.

⁹ Yá bee oa gbea Lua aà sĕ ní wáa e à gĕ sāsā ní wĕwa luabepuanau.*

¹⁰ Aà taa guu, lá an wĕ pé luabewa, gbĕŏn plaŏŏ bŏ mò zĕ ní sae pŏkasa puaŏ daa.

¹¹ Aa mè: Galile bŭsudeŏ, àkēa á zea ále luabe gwai? Yesu pŏ Lua aà bŏ á guu à tào a kŭipi, a ea mó, lá á è àle tá wēewa.

Yudasi gĕē dilēa

¹² Ō aa pīla Kŭkpe sīsiwa aa sŭ Yelusaleŭ. Sīsiŏ zā ní Yelusaleŭo lán kiloo do taawaē.

¹³ Kĕ aa kà, ō aa gĕē kpēdiakŏa musu guu, gu pŏ aa kuu yāa. Piēē ku we ní Zāao ní Zaakio ní Andeleo ní Filipio ní Tomaao ní Batelemiŏo ní Matieeo ní Alafe né Zaakio ní Simŏŏ Gínziāoŏ ní Zaaki né Yudasio.†

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * 1:9 Luk 24.50-51

† 1:13 Luk 6.14-16

14 Ampii aa nízia kpà wabikeawa ní ledouo ní Maliama Yesu dao ní Yesupi dáunao ní nœ kinio.

15 Goo bee Piεε fêle zè a gbé pò aa kà gbëon basoolo taawao guu à mè:

16 Gbëo, yá pò Davidi ò ní Lua Nisina gbãao Yudasi pò dâaa gbé pò aa Yesu kûone musu, bee kùè, ò à kè màa.

17 A de wá gbëdo ũ yãae, aà baa kú wá zîe bee guu.

18 A tõe lù ní òa pò a è a vâikea musuo, ò à sè à pûna, aà nœnao bôle pii.

19 Yelusaleũdeoo pii yápi mà, ò aa tokpà gupie Akedama ní ní bui yáo. Bee mè Gbëdena tõe.‡

20 Wà aà yá'ò Sou lá guu wà mè:

Aà be a gõ uazí ũe,

gbëe ao ku a guu bo. §

Wa ò lo:

Sema gbëpãle zõe aà gbœu.*

21-22 Ayãmeto gbé pò aaño téwázi goo pò wá sãnu ní Dii Yesuo za Zãa gbëo da'ilekegoo e goo pò Lua aà bò wá guuo, wà ní gbëdo se aão de aà vua seelade ũwanoo.

23 ¶ wà gbëon plaoo sè, Yosefu pò wí mè Baasaba, wí oè lo Yusitu, ní Matiasio.

24 ¶ aa wabikè aa mè: Dii, ní gbépii nõse dõ. Gbëon plaoo guu gbé pò ní sè olowëe,

25 ké aà bàa ào kú ní wá zinao zîe bee guu yái, zî pò Yudasi bõu à gè gu pò kõslano guu.

26 ¶ aa télépà gbëon plapio yá musu. Matiasi téléblè, ò aa aà dà zina gbëon kuedooo guu.

2

Lua Nisina moa

1 Ké Páteko* dikpegoo kà, aa ku gudoũ nípii.

2 Kándo aa kõfi mà à bò luabe lán zaa'ian gbãawa, ò à kpé pò aa zõleu wã.

3 Aa pò è lán télépioonaowa, aa fãaa nana ní baade miwa.

4 Lua Nisina dĩné nípii, ò aa nà yãebui'oawa lá Nisínapi dànè aa owa.

5 Yudaoo ku Yelusaleũ we, luayãmana pò aa bò dúnia bùsu pii guuo ũ.

6 Ké aa ní zõapi mà, aa kãaanzí dasidasi, ò aa bílikè, ké aa mà aale ní baade pii buiyã'ò.

7 Yápi ní kú gbãa à bò ní sae aa mè: Yã'onapioá Galiledeone pioo lò?

8 Akèa wá mà aale wá baade buiyã'ò?

9 Paatio ní Medeo ní Elaũon wá ũ ní gbé pò kú Mesopotamio ní Yudeo ní Kapadosio ní Põntuo ní Azio

10 ní Filizio ní Pãmfilio ní Egipio ní Libii bùsu pò kú Sileni saeo ní gbé pò bò Lomaoo.

11 Yudaoo ní gbé pò aa ní zé sèon wá ũ ní Keletio ní Laalubuo, ò wá mà, aale Lua yãbonsaekèao o ní wá baade buiyãoo.

12 Yápi ní kú gbãa, aa bílikè, aale kõ lala aa mè: Yápi de kpelewan wei?

13 Gbëoo sõ aale ní láanike aa mè: I mé ní ká.

Piεε waasokèa

14 ¶ Piεε fêle zè ní a gbé kini gbëon kuedooo, à yá'ò gbáugbãu à mè: A Yudaoo ní gbé pò kú Yelusaleũoo pii, tó á ye yápi dõ, à swákpa ma yái.

15 I i gbépio kã lá ále ewao, asa koo mò këokwie.

16 Anabi Yoeli dâaa yãe bee ò à mè:

17 Lua mè googbezãzi

má a Nisina pisi gbépiiε,

á negõeo ní á nenõeo i ãnabikèkè,

á èwaaso i wépfungu'e,
á maezɔɔ i yá e iu.

18 Gɔɔbeezi má a Nisina pisi
ma zɔ̀blenaɔne g̃ɔeɔ n̄ nɔeɔ píi
aai ānabikeke.

19 Má seelaɔ ke musu,
má yābɔnsaɔ ke dúniau,
au n̄ téo n̄ teluo aɔ ku.

20 †atē a siakū,
mɔvua a tā lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ gawide aɔ mó,

21 Dii s̄sinao i bɔ píi.†

22 Isailio, a yáe bee ma. Lá á d̄s̄ áziawa, Lua tò a Yesu Nazalēti dea a gbé ũ seela è
dabudabuo n̄ yābɔnsaɔe pɔ a tò Yesupi kè á guu yái.

23 Lua zèd̄ a pɔeā n̄ a d̄s̄ao guu ké wà aà kpáwá, ɔ́ á tò luayād̄nsaiɔ aà pàliwa aa aà dè.‡

24 † Lua ga ba pòlowà a aà vù, § asa a zé kú ké ga f̄s̄ aà aà k̄ūao.

25 Asa Davidi aà yā'ò a mè:

Mio Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaai, má kpaguao.

26 A yái ma pɔ ɔ na,
ma n̄s̄e ɔ yáalo,
ma wé d̄i baa ma me aɔ ku aafiae,

27 asa n̄yɔ ma to miauo,
n̄yɔ wei n̄ gbé pɔ a kua adoa yaikɔ.

28 N ma ka wēni zéwa,
n̄ kíi pɔna ɔ pɛeau.*

29 Ma gbéɔ, má f̄s̄ wá dezi káau Davidi yā'oe wásawasa. A gà, wà aà v̄i, aà mia ku wéleu
la e n̄ a gbāo.

30 Aà ānabike guu a d̄d̄ ké Lua legbèe a mè á a buie kpa a kpalau.†

31 † Davidi d̄baa Mesii vua yā'ò a mè:

Lua a aà to miauo,
a wei aà me yaikɔ.

32 Yesupi ɔ Lua aà b̄o gau. A seeladeɔn wá ũ wápii.

33 Z̄le a Mae Lua ɔplaai a aà Nisina pɔ a a legbèw̄e èwà, ɔ́ a p̄siw̄e. Yá pɔ ále e mé ále
ma tiaɔ bee b̄o weɔ.

34 Asa i ke Davidi mé f̄le gè luabeo, a mè:

Dii ò ma Dii aà z̄le a ɔplaai

35 e aà aà ibeɔ keè aà gbadibo ũ.‡

36 Isailio, aò d̄s̄ s̄as̄á ké Yesu pɔ a aà pàliwa ɔ́ Lua aà d̄le Dii ũ, Mesii ũ.

37 Ké aa yápi mà, a n̄ s̄ z̄, ɔ́ aa P̄ie n̄ zina k̄iniɔ là aa mè: Gbéɔ, wá sé kpelewa ni?

38 † P̄ie òné: A baade n̄selile, í da'ileke n̄ Yesu Kilisi t̄o, á duuna i kéwá, Lua i á gba a
Nisina.

39 Asa lé pɔ Lua gbèpi de á pɔ ũe n̄ á néo n̄ gbé pɔ kú z̄a, gbé pɔ Dii wá Lua a n̄ sépio píi.

40 A yāp̄ale òné dasi, a n̄emá a mè: A ázia b̄o gbāgb̄e v̄aie beeɔ guu.

41 † gbé pɔ aa aà yá s̄o da'ilekè. Zibeezi ɔ́ wà k̄fi n̄ guu gb̄ɔn̄ baasɔs̄o leɔ àaɔ (3.000).

Yesu ndaikenaɔ kua n̄ k̄s̄o

42 Aa laaid̄ zinao yādaanéwa n̄ gb̄ekekeak̄ɔe n̄ Dii blebleao n̄ wabikeao.

† 2:21 Yoɔ 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1

43 Zinapio lé dabudabuo ní yábonsaεo ke, ̄ via gbépii kù.

44 Dii náaikenaο píi gáli doũ. An povia de ampíi pó ũε.

45 Tó aa ní poviaο yia, aaí a ̄a kpakōwa lá gbé a boole víwa.

46 Lá gu lé do aaio kō káaa Lua ua ní ledouo, aaio Dii ble ble kō be, aaio poble ní ponaο ní n̄semendoο.

47 Aaio Lua táasile mé aaio na ní gbépiio. Dii io gbé pó ále ní suabaο káfi ní guu lá gu lé do.

3

Ḡε εε gbágbāa

1 Gooewa Píεε ní Zāao gè Lua ua íatē auapilaa lousisigoo.

2 Ḡεε ku we, wà aà íεε ũε. Lá gu lé do wí aà se mo dile Lua ua bole pó wí me Boλε Kefenau, ̄ io baake gbé pó aale gē uapiuowa.

3 Ké à Píεε ní Zāao è, aale mó gēi Lua ua, ̄ à baakemá.

4 Aa wεpèwà, ̄ Píεε mè: Wá gwa.

5 ̄ à webiimá, àle ní gba dá.

6 ̄ Píεε òè: Má ̄a vío, āma pó pó má ví má n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti tóo, fele táa'o.

7 ̄ Píεε aà kù a oplaawa, à aà fεle zè. Wegoo aà gbalaο ní aà gbakūπεεkiio gbāakù.

8 A ví zè, ̄ à nà táa'oawa. A gèínno Lua ua, àle táa'o, àle víví, àle Lua sáaukpa.

9 Gbépii aà è, àle táa'o, àle Lua sáaukpa.

10 Ké aa aà d̄o baakena pó io z̄le Lua ua Boλε Kefenau ũ, ̄ yá pó wa kèèpi ní kú gbāa, à b̄o ní saε.

11 Lá à nà Píεε ní Zāaowa gu pó wí me Salomoo Bilandaau, ̄ gbépii lé gē ní kíi, asa yápi b̄o ní saεε.

12 Ké Píεε gbéoo è, a òné: Isailio, b̄oyāi yápi b̄o á saei? B̄oyāi a wεfiwá màai? Ale e wázia gbāa ge wá ma Ayāmeto gbéε bee táa'òe?

13 Wá dezi káauo Ablahaũ ní Izaakio ní Yakobuo Lua* gwea kpà a z̄ikena Yesuwa. Apio s̄o a aà kpà gbāadeowa, a bo aà kpe Pilati pó zè ní aà gbaεao aε.

14 A bo gbēmaa pó a kua adoapi kpe, ̄ a wabikè Pilatiwa aà gbēdenae kéé.†

15 A wēniki dè, ̄ Lua aà b̄o gau. A seeladeon wá ũ.

16 Yesu náaikεa mé tò ḡε pó á aà d̄o mé ále aà gwae bee gbāgbā Yesupi tó gbāa yáí. Yesu náaikεa mé aà gbà aafia ápii wáa.

17 Tia ma gbéoo, má d̄o ké ápio ní á gbāadeo yá pó á kè á wésia yáε.

18 Lua d̄oaa dà ānabione, ̄ aa ò mípii Mesii a taasike, ̄ à kè màa.

19 Ayāmeto à n̄selile, í ze ní Luao, á duuna i wolowá,

20 ké à m̄óé ní d̄εεpoogoo, i Yesu pó à d̄oaa díléé Mesii ũpi z̄iwá.

21 Sema aao ku musu ḡia e goo pó Lua a p̄pii keke dafu, lá a dà a ānabione aa ò za káauwa.

22 Moizi mè Dii á Lua a á gbēε se ānabi ũ láawa. A yá pó a oé ma píi.

23 Gbé pó i ānabipi yāmao, Lua a ade bo á guu à dεε.‡

24 Anabi pó aa Lua yá'ò sea za Samueliwaο píi gooε bee baokpa.§

25 Yá pó ānabipio ò ní Lua bàa pó kú ní á dezi káauoo ḡo á pó ũ, lá a ò Ablahaūεwa à mè á báaada d̄unia bui píigu aà bui sabai.*

26 Beewa Lua tò a z̄ikenapi b̄o m̄owá, à aà z̄iwá ḡia aà báaadaágu, ké á baade mikē a yāvāikεaowa.

* 3:13 B̄oα 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18

4

Yákpalekea ní Piεεo ní Zāao

- 1 Ké Piεε ní Zāao lé yá'o gbé̄one, sa'onao ní Lua ua dōanao gbēzōo ní Saduseo gènízi.
- 2 An pò pà, ké aale geo vua yāda gbé̄one aale Yesu vua kpàwake yáí.
- 3 Ǿ aa ní kú aa ní dá kpéu e gu dō, asa oosi kè kòe.
- 4 Ama gbé̄ pò ní yāmà aa Yesu náaikèo dasi e an gōeo dasikù à kà gbēon òasōsoo lee soo (5.000) taawa.
- 5 Ké a gu dō, Yuda gbāadeo ní gbēzōo ní Mōizi ikoyādanedeo kāaa Yelusaleū.
- 6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesāndao ní gbé̄ pò aa de sa'onkiapi dae ũo pīi.
- 7 Wà m̀o ní Piεεo ní Zāao gbāadepio ae, ̄ wà ní lá: Bó gbāa ge de tó a bee kèòì?
- 8 Ǿ Lua Nisina dède Piεewa, a òné à m̀e: A gbāadeo ní gbēzōo,
- 9 lá ále wá lala gbā maa pò wá kè kòe, lá wá kè à gbāgbā yáí,
- 10 á Isailio ápii, à dō ké gbé̄ pò zea á aee bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazareti pò á pàliwa Lua aà b̀o gau tóe.
- 11 Beewa
gbe pò á ēbonao a pākpai
mé g̀o gbeo mide ũ.*
- 12 Gbēpāle ku à gbé̄o suabao, asa dúnia guu pii Lua i gbēe dile gbēnazinaone à ní suabao, sema aàpi.
- 13 Ké aa è via i Piεε ní Zāao kũo, mé aa ní dō z̄e ladōnsaiō ũ, à b̀o ní sae, ̄ aa ní kua ní Yesuo yá d̀o sa.
- 14 Lá aa gbé̄ pò gbāgbāpi è zea ní sae, aai e yāe zāsímáio,
- 15 ̄ aa òné aa b̀e. Aa lekpaai
- 16 aa m̀e: Wá sé ní gbēpio kpelewa ni? Asa Yelusaleūdeo dō pii ké aa dabudabu zōo kè, wá f̄o gi beeio.
- 17 Ké yápi su ligua de kéao, wà gíné pāsípāsí aasu yá'o gbēe ní tópio loo.
- 18 Ǿ aa ní sisi, aa gíné f̄afia aa yá'o ge aa yādané ní Yesu tóo.
- 19 Ǿ Piεε ní Zāao wè má aa m̀e: A gwa áziawa à gwa. Á yá wà maa, ge Lua p̀e? A kpele mé maa Luaei?
- 20 Asa wá f̄o gí yá pò wá mà mé wá è oio.
- 21 Gbāadeo èa viadàdānzi, ̄ aa ní gbáe. Aai ìadaama zé eo dasi yáí, asa gbēpii lé Lua sáaukpa yá pò kèpi yáie.
- 22 Gbé̄ pò aa gbāgbāa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.
- Galideo n̄s̄edoukea ní k̄o*
- 23 Ké wà ní gbáe, ̄ aa tà ní gbé̄o k̄i, aa òné lá sa'onkiao ní gbēzōo òné.
- 24 Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní làasoo douo aa m̀e: Dii, míme n musu kè ní t̄ooleo ní ísiao ní pò pò kú ní guuo pii.†
- 25 N dà ní zíkēna wá dezi Davidie ní n Nisina gbāao, ̄ à m̀e:
Bóyāi bui ní buio lé z̄okai?
Bóyāi wàle lé pā kpaai?
- 26 Dúnia kíao lé z̄i s̄ouke,
kpalablenao lé kāaa Diizi
ní Mesii pò a kpào.‡
- 27 Sianaε, Elodi ní Pōnsi Pilatio kāaa w̄leε beeu ní Isailio ní buipāleo n zíkēna pò a kua adoa Yesu pò ní kpàpizi.§

* 4:11 Sou 118.22 † 4:24 B̄oa 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

28 Aa kè lá n dɔaa n zed n gbãa ní n pɔeãowa.

29 Tiasa Dii, yãpãsí pɔ́ aa ò ma we. Wápi n zòblenaɔ, wá gba lé wà n yã'o ní sɔo dilea.

30 Ɔdauwá wà gbéɔ gbágbã wà dabudabuɔ ní yãbɔnsaɔ ke ní n zíkɛna Yesu pɔ́ a kua adoa tɔo.

31 Ké aa wabikè aa làa, gu pɔ́ aa káaaau lùalua, Lua Nisína dèdemá nípii, ɔ́ aa gè lé Lua yã'oné ní sɔo dilea.

32 Yesu náaikenaɔ gáli làasoo doũ ví ní ledouo. An gbɛe lí me a pɔvíaɔ́ a pɔe adoo. An pɔpiiá ampíi pɔe.

33 Zinao lé Dii Yesu bɔa gau yã'o gbéɔne ní iko zɔɔo. Ampíi aa na ní gbéɔ maamaa.

34 Gbɛe pɔe taasi ví ní guuo, asa gbé pɔ́ aa bú vío ge kpéɔ aai yía aa mó ní a ɔao,

35 aa kpa zinaowaɛ, ɔ́ wí ɔapi kpa baadewa, lá a a bɔɔle víwa.

36 Levii bui Yosefu pɔ́ bɔ́ Sipi bùsuu kú ní guu. Zinao tɔkpàè Baanaba. Bee mè nɔseninina.

37 A a bú lee do yia, ɔ́ à mò a ɔa kpà zinaowa.

5

Anania ní Safilao

1 Gɔe pɔ́ wí me Anania ku lɔ́ ní a na Safilao. A a tɔɔle yia,

2 à a ɔa kɔni kuluyè ní a na dɔao, ɔ́ à gè a kɔni kpà zinaowa.

3 Ɔ Píeɛ dè: Anania, bɔyái ní tò Setau dɔaanɛ màa, n n tɔɔle ɔa kɔni kuluyè, ɔ́ n ɛɛtò Lua Nisínaɛi?

4 Gɔɔ pɔ́ ni tɔɔlepi yiao, n pɔ́ nolo? Ké ní yia sɔ, lá ní yei, níyɔ ke ní a ɔaoo lé? Akɛa n yá bee kea làasookèi? I ke gbɛnazína n ɛɛtòèo, Lua ní tòè.

5 Ké Anania yápi mà, à lèlɛ à gà. Ɔ vía gbé pɔ́ yápi mào kù maamaa.

6 Ɔwaasoo gè aa zwãa kùaa, ɔ́ aa aà sè ge ví.

7 Ké à kà leelu àaɔ taawa, yãemasai aà na mò gè.

8 Ɔ Píeɛ aà là à mè: Omɛɛ, a tɔɔlepi yia kéwa yà? A wèwà à mè: Ao, màaɛ.

9 Ɔ Píeɛ dè: Bɔyái a Lua Nisína lè á gwàì? Gbé pɔ́ aa n zá vío ku kpɛɛɛ, aa n se bɔnno sɔ.

10 Wegɔɔ à lèlɛ aà aɛ à gà. Ké èwaasoo gè, aa è à gà, ɔ́ aa aà sè ge ví aà zá saɛ.

11 Ɔ vía Yesudeɔ kù maamaa nípii ní gbé pɔ́ yápi mào píi.

12 Zinao lé dabudabu ní yãbɔnsaɔ ke gbéɔ guu dasi. Ampíi aai kɔkãake sãnu Salomoo Bilandaau.

13 Gbɛpãleɔ lí we nãmáoo, ama gbépii í ní tɔnasíɛ,

14 mé bíla pɔ́ lé Dii Yesu náaikɛɔ, gɔeɔ ní nɔeɔ píi, aai ká ní guu.

15 Ɔ wà gyãeɔ sèlɛ ní wúlebɔɔ ní mákeɛɔ wà ní kálɛ zéu, ké tó Píeɛ lé gè, aà nisína e da ní gbɛɔla.

16 Bíla bɔ́ wéle pɔ́ kú Yelusaleũ saɔ aa mò ní gyãeɔ ní gbé pɔ́ táa lé íadamáoo, ɔ́ aa gbàgbã píi.

Wétɛa mɔa zinaone

17 Ɔ sa'onkia ní Saduse gálidɛ pɔ́ de aà gbé ɔ́o wɛdɔ zinaone aa fɛlɛrɔo,

18 aa ní kùkù aa ní ká kpéu,

19 ɔ́ Dii malaikae mò kpépi zé wèné gwãasína, à ní bóle à mè:

20 A ge ào ku Lua ua, í wèni dafupi yã'o gbépiiɛ.

21 Zinao yápi mà, ɔ́ aa gè Lua ua kɔɔkɔɔ, aale yãdané.

Ké sa'onkia ní a gbéɔ fɛle, aa Isaili gbãadeɔ ní ní gbɛzɔɔ kãaa, ɔ́ aa dɔaiɔ zì aa ge zinao bóle kpéu aa móhɔo.

22 Ké dɔaiɔ kà we, aai ní e kpéuo. Ɔ aa èa ge òné

23 aa mè: Ké wa ka kpépi kíi, wá lè gbaɔ tataae giúgiú, mé a dɔanao ku kpere, ama ké wá wè, wi gbèe euo.

24 Ké Lua ua dɔanao gbèzɔɔ ní sa'onkiaɔ yápi mà, aa bilikè yá pɔ zinao lèwa.

25 ɔ gbèe mo òné: A ma! Gbé pɔ a ní ká kpéuɔ ku Lua ua, aale yádané.

26 ɔ Lua ua dɔanao ní gbèzɔɔo gè ní kükü aa sùrnɔ yákelesai, asa aale viake gbéɔne, ké wà su wà ní pápa ní gbɛo yáie.

27 Ké aa sùrnɔ, aa ní zé gbāadeo ae, ɔ sa'onkia yálalamá à mè:

28 Wa gié fiafia à yádané ní tópioe, ɔ á tò yápi gí lí Yelusaleúa píi, mé á ye gbépi gaa yádiwèeaa?*

29 ɔ Piɛɛ ní zinao kíniɔ wemá aa mè: Lua yá mé kù wà ma de gbènazina pɔa.

30 Wá dezio Lua mé Yesu pɔ a à lò líwa á dèpi bò gau.

31 Lua à se zòle a ɔplaaí Dɔaana ũ, Suabana ũ, ké à Isailio gba zé aa nòselile, an duuna i kémá.

32 Yápio seeladeɔn wá ũ, wápio ní Lua Nisina pɔ Lua í kpa gbé pɔ lé a yámaɔwao.

33 Ké aa yápi mà, an pɔ fè, ɔ aa ye zinao dede.

34 Falisi pɔ wí mèè Gamalieli kú ní guu. Luayádanedeɛ, gbépii í à tɔnasi. A fèle zè à mè wà bɔ ní gbépio gia.

35 ɔ a òné: Isailio, à laaika yá pɔ á ye ke gbépioɔni.

36 A gɔɔ í gègèo ké Tedasi fèle lé azia dile a ka. Wà tèaazi gbèɔn òaa pla taawa. Ké wà à à dè, ɔ à à iwaɔ gāmbaablèkɔwa, ɔ yá làa.

37 Àà gbɛa Galile gbé Yuda fèle naogɔɔ, à gbéɔ gà a nàwa dasi. A gà sɔ, ɔ à à iwaɔ fàaa píi.

38 Málè oé tia, ásu gbépio yádao, à ní tó we. Tó an pɔeá ní yákeao bò gbènazina kíie, a bāde.

39 Tó à bò Lua kíie sɔ, á fɔ kpánéo. A laaika zikaa ní Luaozi. Aa à yāmà,

40 ɔ aa zinao sisi aa ní gbé. Aa gíné aa yá'o ní Yesu tóo, ɔ aa ní gbáe.

41 Zinao bò gbāadeo kíi ní pɔnao, asa Lua dile an beee kà wà widamá Yesu tɔbɔa yáie.

42 Lá gu lé dɔ aaɔ yádané Lua ua ní ní beɔ, aaɔ Yesu baokpané kámabosai, aaí me ɔme Mesii ũ.

6

Dɔnlède gbèɔn sɔpla dilea

1 Gɔɔ bee ké Yesudeɔ lé káfi, an Geleki yámanaɔ lé yákütēka an Ebelu yámanaɔzi aa mè, tó wàle ble kpaale lá gu lé dɔ, wí pākpa ní gyaazie.

2 ɔ zinao gbèɔn kuɛplaɔ Yesudeɔ sisi píi aa mè: A zeví wà pākpa Lua yáí wà laaidɔ blekpaaleawao.

3 A gɔɔ ple á guu gbèɔn sɔpla, gbēmaa pɔ òno pàné, Lua Nisina pèemáɔ, wí ní dile zipi gbèzɔɔo ũ,

4 wí laaidɔ wabikeawa ní luayá'oané.

5 Yápi kàngu nípii, ɔ aa Etièe pɔ luanaaikɛa ní Lua Nisinao pèewà sè ní Filipio ní Pòbkoɔo ní Nikanɔɔo ní Timɔo ní Paamenao ní Antioɔi gbé Nikolaa pɔ Yudaɔ lousisize sè yāao.

6 Wà gèrnɔ zinao kíi, ɔ aa wabikèné aa ɔnámá.

7 Lua yá lé ligua, Yesudeɔ lé káfi Yelusaleū maamaa, ɔ sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

8 Gbèke ní gbāao pèe Etièewa, ɔ àle dabudabuɔ ní yābɔnsaɛo ke bíla guu.

9 Lousisikpɛe ku wí me Wéɛo lousisikpɛ. A gbèeɔ bò Sileni ní Alesāndio ní Silisi búsuo ní Azi búsuo. ɔ aa íbelesè ní Etièeo, aa lekpaakèaàno.

* 5:28 Mat 27.25

10 Ama aai fõ aà fùo òno pò Lua Nisina aà gbà yáí.

11 Aa nà gbéó kpe, ò gbépiò mè: Wá mà à bò Mòizi ní Luao yá kpe.

12 Aa Yudaò ní ní gbězõõ ní Mòizi ikoyādanedeò nòse fèle, ò aa gè Etiēe kù aa gèaàno ní gbāadeò kíi.

13 Ǿ aa mò ní seelade egenao aa mè: Gbé bee mé ìo Lua kpé ní Mòizi ikoyāo bēbo láasai.

14 Asa wá mà à mè Yesu Nazaleti a kpépi deele, i wá felekaayā pò Mòizi dàwēe lilé sé.

15 Ǿ gbāade pò kàle weò wepè Etiēewa píi, aa è aà oa de lán malaika oawa.

7

Etiēe yá'oa gbāadeone

1 Ǿ sa'onkia Etiēe là à mè: N yápi ò síana yá?

2 Ǿ a wèwà à mè: Ma gbéó ní ma maewò, à ma! Lua gawide bò mò wá dezi séia Ablahaũwa gòò pò a ku Mesopotami bùsuu, zadõ i gé zõlei Halanao.

3 A òè: Bò n bùsuu n daewò guu, ní tá bùsu pò má òlneu.*

4 Ǿ à bò Kaladeò bùsupiu, à gè zõle Halana. Aà mae gaa gbèa Lua súaàno bùsu pò á kú tiaē bee guu.†

5 Lua i bùsupi tóolee kpawà baa kèse doo, āma à a legbèè à mè a gõ aà pò ù ní aà buio.‡ Gòò bee sõ Ablahaũ né v̄io.

6 Lua òè à mè: N buio nibòble bùsu pāleu. We aa zòbleu, wi ìadamá wè òaa pla.

7 Lua mè á ìada bui pò aa zòblenówa, § Ablahaũ buipio bóle mò a sísi gue beeu.*

8 Ǿ Lua tōzōyā dà Ablahaũe a bàakuaaàno seela ù.† Ké à Izaaki ì, à tōzõè a gòò swaaõdezi. Màa Izaaki kè Yakòbuē lo, ò Yakòbu kè wá dezi káau gbèon kueplaone.

9 Ǿ wá dezi káaupio wèdò ní gbèdo Yosefuē, aa aà yá, wà taaàno Egipi. Lua kuaàno,‡

10 à aà bò aà taasi píi guu. Lua Yosefupi gbà òno, a tò a na ní Egipio kí Falaõõ, ò à aà ðile Egipi bùsu d̄aana ù ní a be'uaò. §

11 Ǿ noana kà Egipi ní Kanaa bùsuo píi. Taasi kè zõõ, wá dezipio i p̄oe e blèò.

12 Ké Yakòbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gea séian we.*

13 A gēn plaade Yosefu azia òlo a v̄ionē, ò Falaõõ Yosefu daewò d̄õ.†

14 Ǿ Yosefu gbé zì a mae Yakòbuwa aà mós ní a daewò píi. Ampii aa gbèon basiiõ s̄osaie.

15 Ǿ Yakòbu gè Egipi. A gà we ní wá dezipio píi.‡

16 Wà sù ní ní geò Sikēũ, ò wa ní v̄í gbè'ē pò Ablahaũ lù Amòò néowa mia ù à fiabò ní ánusuo guu. §

17 Ké lé pò Lua gbè Ablahaũe kegòò ye kái, wá bui dasikù à kàfi Egipi maamaa.

18 Ǿ kía dafu pò Yosefu d̄õ zõle kpalau Egipi.*

19 A pāsí ní wá buio, à wá dezio wetà a tò aa ní néo kòle aa gaga.†

20 Gòò bee ò wà Mòizi ì, aà maa kè zài. Wà aà gwà a mae be m̄o àaõē.

21 Ké wà aà v̄úaa, ò Falaõõ nenõe aà kōmpa, à aà gwà azia né ù.‡

22 Wà Egipio òno dàda Mòizie píi, à gòò gbězõõ ù yá'oa ní yakeao guu.

23 Ké à kà wè bla, a dà a s̄õu à gé a gbé Isailio gwai.

24 Ké a è Egipi gbé lé ìada a gbédowa, ò à yāsí ní a gbéò, à t̄s̄iwà à aà dè.

25 Ale e a gbéò d̄õ ké Lua ye à ní suaba a sabaie, āma aai d̄õo.

26 Ké a gu d̄õ Isaili gbèon plaò lé s̄oleke, ò à mò ní yoaa, à awakp̄ané à mè: Ma gbéó, b̄oyái àle ìadakõwa k̄õt̄ēi?

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 B̄oa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1 ‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 B̄oa 1.7-8 † 7:19 B̄oa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 B̄oa 2.2-10

- 27 Ɔ gbé pò lé ìada a gbédowa ɔzò Mɔizizi à mè: Déme n kpa kía ũ, ɔ nle yákekewēci?
- 28 N ye ma de lá n Egipi gbédè gíawa yà?
- 29 Ké Mɔizi yápi mà, à bàalè tà Madiã bùsuu. § We à negɔɔ ìu gbɛɔn pla.*
- 30 Wè bla gbɛa ɔ malaika bò mòwà guwaiwaiu Sinai gbɛ sae kàele té guu.
- 31 Ké Mɔizi dabu bee è, à bò aà sae. Ké à sòì gwai, à Dii lɔɔ mà à mè:
- 32 Mámé má n deziɔ Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua ũ. Vía Mɔizi kù, àle lualua, i fɔ weSe gwào.
- 33 Ɔ Dii òè: N n kyale bɔbɔ, asa gu pò ní zeu kua adoae.
- 34 Ma wétèa pò wàle mó ma gbé pò kú Egipiɔne è sáasã, ma ní aaukea mà, ɔ ma mɔ ní boi. Má n zì Egipi sa.†
- 35 Mɔizi pò aa gíè yāa aa mè, déme aà díle dɔaana ũ à yágɔgɔnépi‡ ɔ Lua aà zì, à dàaané à ní m̀isi malaika pò bò mòwà kàele guu sabai.
- 36 Aàpi mé b̀r̀nɔ, à yābɔnsaɔ ní dabudabuɔ kè Egipi ní Isia Tèao ní guwaiwai guuo wè bla. §
- 37 Mɔizipi ò Isailiɔne Lua a ní gbèe se ānabi ũ láawa.*
- 38 Mɔizipi kú ní gbé pò kāaaapiɔ guwaiwaiu, a ku we ní wá deziɔ ní malaika pò yá'òè Sinai gbɛ musuo. Lua yá wēnideɔ kpàwà, ɔ a dàwēɛ.†
- 39 Wá deziɔ gí aà yāmai, ɔ aa gíàazi, an làasoo tà Egipi.
- 40 Aa ò Aalonaɛ aa mè: Diieɔ kewēɛ aa dɔaawēɛ, asa Mɔizi pò wá bóle Egipi, wá dɔ bó à b̀le a ũo.
- 41 Gɔɔ bee ɔ aa t́a pì lán gáaewa, ɔ aa sa'òwà aa dikpekè pò pò aa kè níziapiɛ.‡
- 42 Ɔ Lua b̀ ní kpe a tò aa kùle luabe pɔɔne lá a ku ānabiɔ lá guuwa à mè:
- Isailiɔ, i ke mámé a sa'òà guwaiwaiu wè blao.
- 43 T́a Mɔlɔku zwàakpe ɔ á sea ní saana Lamfā pò a zeò taao.
- Dii pò á pì a kùlenéɔ yáí
- ɔ má tò wà tàánɔ Babiloni kpele. §
- 44 Wá deziɔ zwàakpe ví guwaiwaiu. Lua a taa òlɔ Mɔizie, ɔ wa kè lá Lua òèwa.*
- 45 Kpépi g̀ Yozuee ní wá deziɔ, ɔ aa mò buipále pò Lua ní yánéɔ bùsu síomá.† Kpépi ku we e Davidi gɔɔ.
- 46 Davidipi na ní Luao, ɔ à wabikèwà à e aà kpé dɔ Isailiɔne.
- 47 Salomɔ mé kpépi d̀è.‡
- 48 Ama Musude líɔ ku kpé pò gbēnazinaɔ d̀ guuo, lá ānabi òwà:
- 49 Dii mè:
- Musuá ma kpalabaaɛ,
tɔɔléá ma gbadibɔɛ.
Kpé kpeletaa á dɔmɛi?
Gu kpele má e pilauí?
- 50 Mámé mi p̀pii keo lé? §
- 51 Luayādansaiɔn á ũ! A ǹse paaao! A swá gbāaɛ! Iɔ gi Lua Nisínai, iɔ ke lá á deziɔwa.*
- 52 Anabi kpele á deziɔ i aà wetāo ni? Aa gbé pò d̀aa Gbē Maa mɔa yá'òɔ d̀de. Aàpi ɔ a b̀ aà kpe a aà d̀ sa.
- 53 A Lua ikoyā pò malaikaɔ òné mà, āma á kũao.

Etiēe gaa

§ 7:29 Bɔa 2.11-15 * 7:29 Bɔa 18.3-4 † 7:34 Bɔa 3.1-10 ‡ 7:35 Bɔa 2.14 § 7:36 Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33
* 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Bɔa 19.18-20 ‡ 7:41 Bɔa 32.1-6 § 7:43 Amɔ 5.25-27 * 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45
Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

54 Ké aa yápi mà, an pɔ fɛ̀aàzi, aa lésakààzi.

55 ɔ Lua Nisina dedea Etiɛewa guu à wɛpɛ luabɛwa, ɔ à Lua gawi è ní Yesuo zɛa aà ɔplaai.

56 ɔ à mè: A ma! Ma luabɛ è wɛa, Gbɛnazin Né zɛa Lua ɔplaai.

57 ɔ aa ɔtà ní swáɛ aa wii gbãa lè, ɔ aa kùsiwà sãnusãnu.

58 Aa aà gàɛ b̀ò wɛ̀nkɛ, ɔ aale aà papa ní gbɛo wà aà dɛ. Aa ní uladao b̀o kàɛ ní èwaaso p̀o wí mɛ Soluo.

59 Ké aale Etiɛɛ papa ní gbɛo, à wabikè à mè: Dii Yesu, ma nisina sí.

60 ɔ à kùɛ à wii gbãa lè à mè: Dii, n̄su n̄ ní duunaɛ bee dao. Yá bee oa gbɛa ɔ à gà.

8

1 Solupi ku gbé p̀o aa Etiɛɛ d̀eo kɛɛ. Zibeezi wà nà wétɛa z̀o moa Yelusaleũ Yesudeoɛwa. Mé i kɛ zinao bàasio, gbé k̄nio f̀aa piiɛ Yude ní Samali bùsuɔ guu.

2 Luayãmanaɛ Etiɛɛ v̄i, aa aà gaa ɔ̀b̀o ní wii gbãao.

3 ɔ Solupi ãiakè ní Yesudeo kaaleao. ɔ gɛ ua ní uao ào ḡɛo ní n̄ɛo k̄k̄ũ, ɔ ní gáɛ ge ní ká k̀éu.

Baona kpa Samali bùsuu

4 Gbé p̀o f̀aaɔ gè Yesu baokpà gupiiu.

5 Filipi gè Samali bùsu wéɛɛu, ɔ à Mesi waasokèné.

6 Ké bíla Filipi yã mà mé aa dabudabu p̀o a k̀eo è, aa laaidò yá p̀o àɛ owa ní ǹsemendoo.

7 Asa gbé p̀o an táao gòmá ní wii gbãaoɔ dasi, mé gbɛkaaũao ní ɛɛo gbàgbã dasi.

8 ɔ wà p̀ona z̀o kè wéɛpiu.

9 Ḡɛɛ ku we za zi wí mɛ Simɔɔ, ɔ dabudabuna kɛ i b̀o Samaliɔ saɛ, ɔ à azia díɛ gbé gbia ũ.

10 Néfɛnɛn gbɛz̀o pii wí laaido aà yáwa wí mɛ: Gbépi gbãaa Lua gbãa p̀o wí mɛ Gbãa Z̀oɛ.

11 Dabudabuna p̀o ɔ kɛ ní guu à gègè ní kú.

12 Ama ké aa kpala p̀o b̀o Lua k̄i bao p̀o Filipi kpáné ní Yesu Kilisi t̀o mà, aa sí, ɔ aa da'ilekè ḡɛo ní n̄ɛo pii.

13 Baa Simɔɔpi yápi sí à da'ilekè, ɔ à nà Filipiwa. Ké à dabudabu ní iko z̀o p̀o Filipi lé k̀eo è, à b̀o aà saɛ.

14 Ké zinao mà za Yelusaleũ Samaliɔ Lua yá sí, aa Piɛɛ ní Zãao z̀imá.

15 Ké aa kà we, aa wabikèné ké aa Lua Nisina e yáí.

16 Wà ní da'ilekè ní Dii Yesu t̀o, ãma Lua Nisina i di an gbɛɛ yãao.

17 Ké aa ɔnámá, ɔ aa Lua Nisina è sa.

18 Ké Simɔɔ è wà Lua Nisina è ní zinao ɔnaamáo, ɔ à m̀né ní ɔao

19 à mè: A ma gba ikopi s̄o, ké gbé p̀o ma ɔnàwà, ade lí Lua Nisina e.

20 ɔ Piɛɛ òè: N ɔa a kaalenno, asa níɛ e níȳɔ Lua gba e ní ɔaoɛ.

21 N ɔ ku z̄ipi guuo, n b̀aa ku a guuo, asa n ǹɛ maa Luaɛo.

22 Kɛ li n yãvãpiɛ, ní wabikɛ Diiwa. Wíliɔ d̀o à gí s̀uukɛinnɔ ní n làasoo bee taaoa?

23 Asa má è ḡizina kú n guuɛ, duuna bakàɛ.

24 ɔ Simɔɔ mè: A wabikɛmɛ Diiwa ázia, ké yá p̀o á ò su ma leo yáí.

25 Ké Piɛɛ ní Zãao Dii seeladekè kè aa aà yá dànɛ, ɔ aa èa lé tá Yelusaleũ, aale baonakpa Samali wéɛo guu dasi.

Filipi ní Etiopi gbɛeo

26 Dii malaikae yã'ò Filipie à mè: Feɛ gé ḡomidok̄i oi. Zé p̀o b̀o Yelusaleũ à p̀a gbãaa à gè Gaza sé.

- 27 ɔ̀ à dàzeu. Etiopi gbēe be zépiu. Etiopi b̀usu nɔe kía pó wí me Kandase ziaae, mé aà àizee d̀anao gbēzɔe. A mò lousisi Yelusaleũ,
- 28 ɔ̀ à èa lé tá z̀leaa a s̀go guu, àle ānabi Isaia lá kyoke.
- 29 ɔ̀ Lua Nisina ò Filipie: Ge ñ na s̀go keewa.
- 30 ɔ̀ Filipi bàalè gè. A mà àle ānabi Isaia lá kyoke, ɔ̀ à aà là à mè: N kyó pó ríle ke b̀ole d̀aa?
- 31 A wèwà à mè: Tó gbēe i a zé ɔ̀lomeo, kpelewa má f̀ mà d̀i? ɔ̀ à Filipi sisi, à gè z̀le aà sae.
- 32 Yá pó àle a kyokepin ke:
Lán sã pó wàle gé a kòlokpaiwa,
lán sã pó wàle a kākēlewa,
a nile kpé, i a lé wēaaao.
- 33 Wà widàwà,
wi yákpalekeaaño a zéwao.
Dème a f̀ aà gɔɔ gbéɔ yá'oi?
Asa wà aà kua d̀unia guu m̀de.*
- 34 ɔ̀ g̀epi ò Filipie: Omee, dé musu ānabi bee òui? Aà zia yá ge gbēpālee?
- 35 ɔ̀ sea Lua yápiwa Filipi Yesu baokpàè.
- 36 Ké aale gé ae, aa kà í k̀i, ɔ̀ g̀epi mè: I gwa ke. Bóme a kpamee mà da'ilekei?
- 37 ɔ̀ Filipi òè: Tó n yápi sí ní ǹsemendoo, nýɔ́ f̀. A wèwà à mè: Má sí Yesu Kilisiá Lua Née.
- 38 ɔ̀ à mè wà gó ze. ɔ̀ an pla nípii aa pila aa gè íu. ɔ̀ à aà da'ilekè.
- 39 Ké aa bùa sísia, ɔ̀ Dii Nisina Filipi kpàè gui, g̀epi i aà e loo, ɔ̀ p̀na guu à gèzea.
- 40 Filipi su è á kú Azota, ɔ̀ à gè Yesu baokpà wéle ní wéleo e à gè kàò Sezale.

9

Yesu b̀ m̀a Sɔluwa

- 1 Gɔɔ bee s̀ Sɔlu lé p̀bo a níu, àle yāpāsi o Dii ìwao dedea yá musu. A gè sa'onkia k̀i,
- 2 a gbèawà aà lákē Damasi lousisikpedeone aà kpawa, ké tó a su zépidè è we, g̀eo ní ǹeo píi, a ní kúkũ suńno Yelusaleũ.
- 3 Ké à dàzeu, à káikù ní Damasio, ɔ̀ kándo gupua b̀ luabe à kùlewà.
- 4 A b̀lele, ɔ̀ à loo mà, wàle òè: Sɔlu, Sɔlu, bóyái ríle ìadaai?
- 5 ɔ̀ à mè: Mmenn déi Dii? ɔ̀ a wèwà à mè: Mámee má Yesu pó ríle ìadawà ũ.
- 6 Fèle gē wéle guu, wi yá pó nýɔ́ ke one.
- 7 Gbé pó aa beaàno g̀ sáii. Aa loopi mà, āma aai gbēe eo.
- 8 Ké Sɔlu fèle, ɔ̀ à a wé wè, i gu'eo. ɔ̀ wà aà kù a ɔwa, wà gèaàno Damasi.
- 9 A kè gɔɔ àaɔ gu'esai, i p̀bleo, i imio.
- 10 Yesudee ku Damasi wí me Anania. Dii yá'òè wépfungu'ea guu à mè: Anania. ɔ̀ a wèwà à mè: Má ké Dii.
- 11 ɔ̀ Dii òè: Fèle gé zé pó wí me Súsus guu e Yuda be'ua, ní Taasu gbé pó wí me Sɔlu gbèa. Alè wabikea we.
- 12 Wépfungu'ea guu a è n m̀ n ɔ̀nàwa ké a wé gu'e.
- 13 ɔ̀ Anania òè: Dii, má mà wà gbépi yá'ò dasi, lá à yāvāikè n gbé pó kú Yelusaleũone.
- 14 Sa'onkia aà gbà zé aà gbé pó lé n sisi lao kúkũ. A yáí à m̀i.
- 15 ɔ̀ Dii òè: Gé, asa ma gbépi sè aà gé ma t̀bɔi buipāleone ní ní kíaò ní Isailioe.
- 16 Lá a taasike ma t̀bɔa yáí, má ɔ̀bè.

* 8:33 Isa 53.7-8

17 Ǿ Anania bò à gè gè uapiu, à onà Soluwa à mè: Solu ma gbé, Dii Yesu pò bò mòmá zéu gɔɔ pò níle mó la mé ma zí, ké n̄ gu'e yáí, Lua Nisina i dine.

18 Wegɔɔ pò bòle aà wéu lán kpòtɛɛɔwa aa lèle, ɔ à gu'è. Ǿ à fèle da'ilekè.

19 Ké à pòblè, à gbāa è, ɔ à gɔɔplakè ní Yesude pò kú Damasio.

Solu waasokɛa Damasi ní Yelusaleũo

20 Ǿ Solu ná Yesu yá waasokpaawa gɔɔ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu à mè, Yesu mé Lua Né ũ.

21 Yápi bò gbé pò màɔ sae aa mè: Gbé bee mé i gbépi s̄sinaɔ ásookɛ Yelusaleũo lò? I mo la à ní kúkú à táńno sa'onkiaɔ kíio lò?

22 Solu s̄, aà gbāa ɔ káfi, à Yesu Mesiikɛyā b̄iwáné, ɔ aà yá Yuda pò kú Damasio fù.

23 Gɔɔpla gbɛa Yudaɔ lekpaáaazi ké aa e wà aà de,

24 ɔ à ní lekpaáapi mà. Aa wéle bíibɔleɔ d̄sa fáane ní gwāasinao, ké aa e wà aà de yáí.

25 Gwāasina ɔ Solu gbéɔ aà dà gbíu, aa aà gbàe ní bao bàasi bíi musu.

26 Ké à kà Yelusaleũ, a wéle à na Yesudeɔwa, ɔ aa viakèè nípii, aale aà Yesudeke náaikeo.

27 Ǿ Baanaba aà sè gèaàno zinao kíi, a d̄au a s̄iuné lá Solu Dii è zéu ní yá pò Dii òèo ní lá à Yesu yá'ò gupuau Damasio.

28 Ǿ Solu gè Yesudeɔ guu, à bèbèńno Yelusaleũ, à yá'ò gbéɔne gupuau ní Dii tóo.

29 Ké à yá'ò Yuda Geleki yāmanaɔne, à lekpaakèńno, ɔ aale aà we.

30 Ké Yesudeɔ d̄, aa gè zèè Sezale, ɔ à tà Taasu.

31 Bee gbɛa Yesudeɔ ḡ d̄ɔɔa Yude ní Galileo ní Samali b̄usuo píi, aale zedɔ, aale gé ae viakɛa Diie guu, aale káfi ní Lua Nisina d̄onleɔ.

Enɛe gbágbāa ní Tabita vuao

32 Piɛɛ í bebe wéle ní wéleɔ píi, ɔ à gè Lua gbé pò kú Lidao gwai.

33 A ḡɛ pò w̄i mɛ Enɛɛ è we, à k̄aaũ k̄alɛa w̄ɛ swaaɔ.

34 Ǿ Piɛɛ òè: Enɛɛ, Yesu Kilisi lé n̄ gbāgbā. Fɛle n̄ n̄ pɛ koo. Ǿ à fèle ḡɔɔ.

35 Lidadeɔ ní Salɔnadeɔ aà è, ɔ aa zè ní Diio.

36 Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tón Tabita. N Geleki yáɔ s̄ Dɔɔkasi. Bee mè tue. Yāmaakɛa p̄ɛwà mé í w̄ɛnad̄o gbéɔne.

37 Gɔɔ bee ɔ à gyákè à gà. Ké wà aà b̄ó í p̄as̄iu, wà aà se w̄ule kp̄ediak̄ɔau musu.

38 Zope s̄ a zà ní Lidao. Ké Yesudeɔ mà Piɛɛ ku we, aa ní gbéɔn plaɔ z̄iwà aa wabikèwà aa mè: Mò wá be kpakpa.

39 Ǿ Piɛɛ fèle ḡɛńno. Ké à kà, wà d̄ɛɛaàno kp̄ɛpi musu. Ǿ gyaaɔ s̄aàzi nípii ní ɔɔɔ, aa ula ní p̄okasa pò Tabita kè gɔɔ pò a kúr̄no ɔɔ.

40 Piɛɛ ní yá ní bóle bàasi. A k̄ule à wabikè, ɔ à aed̄o ḡɛpiwa à mè: Tabita fɛle! A wé w̄è à Piɛɛ è, ɔ à fèle z̄le.

41 Piɛɛ aà k̄u a ɔwa à aà fèle zè. Ǿ à Lua gbépiɔ s̄isi ní gyaaɔ, ɔ à aà kp̄amá b̄éɛ.

42 Yápi lí Zopea píi, ɔ wà Dii náaikè we dasi.

43 Piɛɛ gɔɔplakè we Simɔɔ báatotona be.

10

Kɔɔnei Piɛɛ sisia

1 Gb̄ɛ ku Sezale, aà tón Kɔɔnei. Aàpi mé sosa ḡali pò w̄i mɛ Itali sosa gbéɔn basɔɔ d̄baana ũ.

2 Gb̄épiá luayāmanaɛ, a Lua vía ví, aàpi ní a b̄edeɔ píi. I w̄ɛnad̄ɔné maamaa, mé ɔ wabike Luawa m̄ɔm̄ɔ.

3 Gɔɔewa íat̄ɛ auapilaa, w̄ɛpungu'ea guu à Lua malaikae è wásawasa, à ḡè a be a òɛ: Kɔɔnei.

⁴ Kooni wé gò biiwà, viao aà kù, ò à mè: Bó ni, Dii? A wèwà à mè: N wabikea ní n wēnadōa gbēoneo kà Luagu, ò a sīnno.

⁵ Gbé zī Zope sa, aa Simoo pò wí me Piεe sísi.

⁶ A pīla gbé pò wí me Simoo báatotonawa. Aà be ku ísiale.

⁷ Ké malaikapi tà, Kooni a zíkēna gbēon plaò sísi ní sosa luayāmana pò nawao.

⁸ Ké a dàu a síuné píi, ò à ní zī Zope.

⁹ Ké a gu dò, ò aa dàzeu, aa kà kái ní wélepíio. Goo bee Piεe dède kpé musu íatē minanguo wabikei.

¹⁰ Nōana lé aà de, a ye poble, ò goo pò wàle bleke, à wépingu'è.

¹¹ A luabe è wēa, pœ lé pila lán zwàa zōowa. Wà ba dòdo a swá mèn síiōowa píi, wàle gbae zīle.

¹² Nōbōo ní pōtaa'onkuawao ní bāo píi ká a guu.

¹³ Ō wa dè: Piεe, fεle de n sò.

¹⁴ Ō Piεe mè: Bauo Dii, mi tēe ge pò gbālea ble ziio.

¹⁵ Ō à loopi mà a gēn plaade wà mè: Pó pò Lua gbābòè, nísu n a tēboo.

¹⁶ A kè màa gēn àaō, ò kándo wà pōpi gà wà tàò luabe.

¹⁷ Piεe lé bílike wépingu pò a è yáwa, ò Kooni zina pò aa Simoo be gbēao kà gò, aa zea bōleu.

¹⁸ Aa lezù aa gbēa tó wekli Simoo pò wí me Piεe pīlau.

¹⁹ E tia Piεe lé làasooke wépingu pò á èwa, ò Lua Nisīna dè: Gbēon àaō lé n gbea.

²⁰ Pila gēnno seasai, asa máme ma ní zīma.

²¹ Ō Piεe pīla gè gbépio kíi à mè: Máme má gbé pò ále gbea ũ. Bóyāi a moi lai?

²² Aa mè: Sosao dōana Kooni mé wá zī. Gbēmaae, a Lua vīa vī. Yudaō píi í aà tōnasi. Lua malaikae dè aà n sísi a be, aà n yāma.

²³ Ō Piεe gēnno ua à ní yāaekè.

Ké a gu dò, à fεle dàrno zéu. Zope Yesudeeō gè aà kpái.

²⁴ A goo àaōde aa kà Sezale. Kooni a daeo ní a gbēna fēeō kāaa, ále ní dá.

²⁵ Ké Piεe gè ua, ò Kooni gè dāaale à kùlè.

²⁶ Ō Piεe aà fεle à mè: Fεle ze. Gbēnazinan ma ũ sō.

²⁷ Ale yá'oaano e aa gè gè kpéu, ò à gbéō lè kāaaa we dasidasi.

²⁸ A òné: A dō ké Yudaō zēvī aa yāale ní buipāleo ge aa gē aà uao. Ama Lua òlomεε másu gbēe gbāsi bo ge mà aà tēboo.

²⁹ A yāi tò ké wà ma sisi, ma mo zīozionakesai. Má ye mà yá pò a ma sisiwà ma sa.

³⁰ Ō Kooni mè: A goo síiōn la, ké mále wabike ma be e íatē gè aua pīlaò maa'í kéwa. Ō kándo ma gbēe è zea ma ae pò tekea daa

³¹ à mè: Kooni, Lua n wabikea sí, mé n wēnadōane kaaàgu.

³² Gbé zī Zope Simoo pò wí me Piεe sísii. A pīla Simoo báatotona be ísiale.

³³ Ō ma gbéō zīma gò. Lá n mo, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua dōa guu, ké wà yá pò Dii òne ma yāi.

Lua Nisīna dia buipāleone

³⁴ Piεe yāsè à mè: Má sí síana sa ké Lua lí gbēe zāboo.*

³⁵ Bui píi guu gbé pò lé vīakeè mé í yāmaake, ade yá mé í kaaàgu.

³⁶ Lua a yá dà Isailione, à keaanō na Yesu Kilisi sabai baokpáné. Aàpi mé bui píi Dii ũ.

³⁷ A yá pò kè Yude bùsu píi guu dō, lá à dàale Galile Zāa kpāwakea ní gbéō da'ilekeao gbea.

* 10:34 lko 10.17

38 A dɔ lá Lua a Nisina pisi Yesu Nazaletiwa, ɔ a kú ní gbāao, à gè wéle ní wéleio à yāmaakèné, à gbé pɔ Ibiisi ní gā liné ní kpɛo gbāgbā, asa Lua kuaànɔɛ.

39 Wá de yá pɔ a kè Yude búsuu ní Yelusaleũo píi seeladeo ũ. Wà aà lòo líwa wa dè,

40 ɔ Lua aà vù a gɔo àaɔde zí, a tò à azia òlwéɛ.

41 I ke gbépiiɛ no, wá gbé pɔ Lua dɔaa wá sé aà seelade ũɔne. Aà boa gau gbɛa wa pɔblèaànɔ, wa imiàànɔ.

42 ɔ a dilɛwéɛ wà waasoke gbéɔne, wí oné áme á de gbé pɔ Lua dilɛ gbé béɛo ní gyaadeo pii yákpalekena ũ.

43 Anabio píi aà yá'ò aa mɛ, gbé pɔ aa aà náaikèo duuna a kémá aà tó yái.

44 Gɔo pɔ Píɛ lé yápi oné, Lua Nisina dī gbé pɔ lé yápi maɔne píi.

45 Yápi dī Yuda Yesude pɔ mò ní Píɛɔowa, ké baa buipáleo, Lua a Nisina pīsimá gba ũ yái.

46 Asa aa mà, aale yāebui'o, aale Lua yābɔnsaekɛao o. ɔ Píɛ mɛ:

47 Gbépio Lua Nisina è lāwáwa. Déme a fɔ gíné aa da'ilekei?

48 ɔ a ò wà ní da'ileke ní Yesu Kilisi tóo. ɔ aa wabikèwà aà gɔoplakèrínɔ.

11

Píɛ buipáleo yá'oa

1 Zinao ní Yesude pɔ kú Yudeo mà lá buipáleo Lua yá sí sɔ.

2 Ké Píɛ sù Yelusaleũ, an gbé pɔ zè ní tɔzɔyāo aà taaɛ è

3 aa mɛ: N gɛ gyafɔɔdeɔ be n pɔblèrínɔ.

4 ɔ Píɛ fɛle lé yápi bɔɔlekené zéze à mɛ:

5 Má kú Zopeɛ, mále wabike, ɔ ma wépfungu'è. Ma pɔe è lán zwāa zɔowa, ba dɔɔba a swá mèn síiɔowa. A bò luabɛ, àle pila ma kíi.

6 Ma wɛpèwà tíũu, ma nòbɔo è a guu, sɛa pɔo ní pɔtaa'onkuawao ní bāo.

7 ɔ ma lɔo mà, wa òmɛɛ: Píɛ, fɛle de ò só.

8 ɔ ma mɛ, bauo Dii, asa tɛ ge pɔ gbālea i gɛ ma léu ziio.

9 Lɔopi boa luabɛ gɛn plaade wà mɛ, pɔ pɔ Lua gbābòè, másu mà a tɛboo.

10 A kè màa gɛn àaɔ, ɔ wà èa gà tàò luabɛ píi.

11 Gɔo bee gɔo gbéɔn àaɔ pɔ wà ní zía boa Sezaleo mò ua pɔ má kúu.

12 ɔ Lua Nisina òmɛɛ mà gérínɔ seasai. Wá gbé gbéɔn sooloɛ beo gè ma kpái sɔ, ɔ wa gɛ gbé pɔ gbépio zía be.

13 ɔ a òwéɛ lá a malaika è, à bò mòwa a kpéu, a òe à gbé zí Zope ma sísii,

14 mà yá pɔ a api ní a bɛdeɔ píi suaba oɛ.

15 Ké ma na yá'oawa, Lua Nisina dīné lá a dīwéɛ a daalegɔowa.

16 ɔ yá pɔ Dii ò dɔmagu à mɛ, Zāa gbéɔ da'ilekè ní íoɛ, api sɔ á wá da'ileke ní Lua Nisinao.*

17 Lá Lua gba dou pɔ á dāwéɛ gɔo pɔ wa Dii Yesu Kilisi náaikè dànɛ lɔ, dén ma ũ mà fɔ gièi?

18 Ké aa yápi mà, aa nīle, ɔ aa Lua tɔbò aa mɛ: Wá è Lua buipáleo gbà zé lɔ aa nòselile, aai wèni láasai e.

Antisidoɔ zɛa ní Yesuo

19 Wétɛamɔané pɔ fɛle Etiɛɛ gaa guu† mé tò gbéɔ fāaa tà Fenisi búsuu ní Sipi búsuo ní Antisio, aale Lua yá'o Yudaɔne ní tɛɛ.

20 ɔ an gbéɔ bò Sipi búsuu ní Sileni búsuo aa gè Antisio, ɔ aale yá'o buipáleoɛ sɔ, aale Dii Yesu baokpané.

* 11:16 Luk 3.16, Zln 1.5 † 11:19 Zln 8.1-4

- 21 Dii lé odamá, ɔ gbéó yápi sí dasi aa zè ní Diipio.
 22 Yelusaleũ Yesudeo swá kà yápiwa, ɔ aa Baanaba zì Antioosi.
 23 Ké à kà we, a è lá Lua gbékekèné, ɔ aà pò kèna. A ledámá nípii aa ze ní Diio ní nòsemendoo.
 24 Baanabaá gbēmaae, Lua Nisina ní luanaaikēao pèewà, ɔ wà kà Dii gbéó guu dasi.
 25 Ǿ Baanaba gè Taasu Solu wēēlei.
 26 Ké à aà è, ɔ à sùààno Antioosi. Aaño káaa ní Yesudeo dasi, aao yádané e wè búu do. Antioosi we wà dāa tɔkpàu Yesu iwaone Kilisideo.
 27 Goo bee ānabio bò Yelusaleũ aa m̀ Antioosi.
 28 An gbé pò wí me Agabu fēle zè à dāa nōana zōo pò a ka dúnia guu píi yá'òné ní Lua Nisina gbāao. Kolodi kpalablea goo ɔ nōanapi kà.
 29 Ǿ Yesudeo zèò wà ní gbé pò kú Yudeo kámasa ká lá baade gbāa f̀, wi kpásāné.
 30 Ǿ aa kè màa, aa Baanaba ní Soluo zìò kpái an gbēzōowa.

12

Piē daakpeu

- 1 Goo bee kí Elodi ɔpèle Yesudeeowa pásípási.
 2 A Zāa v̄i Zaaki dè ní fēndao.
 3 Ké a è yá bee kà Yudaogu, ɔ à èa Piē kù l̄. A bee kè Kāaso dikpe z̄i.
 4 Ké à Piē kù a dàkpeu, à aà nà sosaone ní ɔz̄i aa aà d̄a. Sosapio gáli do gbēon síiōsiōe e lee síiō. A dile à yákpalekeāno bíla wáa Gēamusu dikpe gbēa.
 5 Ǿ wa Piē k̄a kpéu, Yesudeo lé wabikè Luawa zesai.
 6 Gu pò a do Elodi bōaano, a gwá Piē lé i'o sosa gbēon plaɔ zānguo yea ní mōdaonao mèn pla, mé gbēon plaɔ ku kpēle, aale kpépi d̄a.
 7 Kándo ḡo Dii malaikae gè we, ɔ kpépi pù. A Piē lè a gbātēewa à aà vù à m̀: Fēle kpakpa. Ǿ mōdaonapio wòlo aà ɔwa.
 8 Ǿ malaikapi d̀: N n ula da, ní n kyale kpá. Piē kè màa, ɔ malaikapi m̀: N n ula káaa n̄ kú, ní temazi.
 9 Ǿ Piē b̀ teāzi. I yá pò malaika lé kēe d̄o síana ũo, àle e nana ále o.
 10 Aa gè gudōana séiala ní a plaadeo, ɔ aa kà b̄leu. B̄lepi gbaá m̄e, ɔ à wèné ní aziao, aa b̄le lé gē w̄leu. Kándo ḡo ɔ malaikapi Piē tò zea guu we.
 11 Ké Piē wé d̄o à m̀: Má d̄o sāsā sa ké Dii a malaika z̄i, à ma b̄o Elodi ɔz̄i ní yá pò Yudaɔ wé d̄o wà kemēeo píi.
 12 Ké aà wé kè, à gè Zāa pò wí me l̄o Maaku da Maliama bē. Wa káaaa we dasi, wàle wabikē.
 13 Ké à b̄le gba lè, ɔ n̄e zikēna pò wí me Loda gè gwai.
 14 Ké à Piē l̄o d̄o, p̄ona guu i zé w̄o, à èa bàalè ge òné Piē mé kú b̄leu we.
 15 Wa d̀: Iana kama yá? Ǿ à zèò ké síanae. Ǿ wà m̀: Aà malaikae.
 16 Piē ḡi lé gbale. Ké aa wè, aa aà è, ɔ yápi d̄imá.
 17 A ɔkèné aa n̄le, ɔ a d̄au a síuné lá Dii a b̄o kpéu. Ǿ à m̀: A ge o Zaakié ní wá gbé kinio. Ǿ à b̀ gè gupālei.
 18 Ké gu d̀, k̄fi gbāa dà sosa zānguo, aale k̄o lala aa m̀: Bó Piē kè a ũi?
 19 Elodi ò wà aà wēle. Ké wi aà eo, ɔ à yálala gudōanapiowa, ɔ a ò wà ní d̄ede.

Elodi gaa

Bee gbēa Elodi b̀ Yude, à gè ḡoplakè Sezale.

20 Aa po pa Tiideo ni Sidodezi maamaa, so gbe beeo ledouke aa mo aa gwai sanu. Aa ge kiapi be ziia Blasitu ki. Ke Blasitu ni yaze e, aa ge ledoukei ni Elodio, asa an busu poblea i bo aa busuu.

21 Ke go po wa dile ka, Elodi a kible'ulao da, a ge zole a ginaa, so a ya'o bilae.

22 Bila wiile a me: Luae me le ya'o, i ke gbenezina no.

23 Wegoo Dii malaikae aa le ne, ke i zoke do Luaeo yai, so aa me kooka a ga.

24 Lua ya lo ligua, lo kafi.

25 Baanaba ni Soluo so, ke aa ni kamasaya kake aa laa, aa bo Yelusaleu aa Zaa po wi me Maaku se tao.

13

Baanaba ni Soluo zia

1 Anabio ni yadanedeo ku Antioxi Yesudeo guu, an ton ke: Baanaba ni Simeo po wi me Baasiao ni Sileni busu gbe Lusiuo ni Manae po neble ni ki Elodio sanuo ni Soluo.

2 Goo po aale Dii sisi ni leyao, Lua Nisina me: A Baanaba ni Soluo dile ndoa zi po ma ni sewaya.

3 Ke aa leyee aa wabike, so aa onama aa ni gbae, aa dazeu.

4 Ke Lua Nisina Baanaba ni Soluo zi ma, aa ge Selusi. Za we aa ge golenau aa ge Sipi busuu.

5 Ke aa ka Salami, aa Lua ya waasoke Yuda lousisikpeo guu. Zaa Maaku kurino donlede u.

6 Aa isia gugunapi baa vi e Pafosi, so aa kpau ni Yuda dabudabukena po de anabi egena uo we. Aa ton Yesune.

7 Lo ku ni busupi gbexoo Seziu Poluo. Gbexopi onona, so a Baanaba ni Soluo sisi, ke a ye Lua yama yai.

8 Dabudabukenapi ton Elima ni Geleki yao. A ibeleserin, ale wele gbexopi swafe, ke asu Yesu naaiko.

9 O Solu po wi me Polu so, Lua Nisina dedewa, so a wewewa a me:

10 Ibiisi neo do! Maa pii ibee! Gbenazin vai pii paemade! Wexen pasi! Nyoo Dii ze susu kpaanlaboa too le?

11 Tiasa Dii a okulema, ni vlakū. Nyoo gooplake nyoo iate eo. Wegoo Elima we go daadaa, gusia kulewa. O ale omalemale, ale gbe wele aa a oku.

12 Ke gbexopi ya po kipi e, a Dii naaiko, asa aa ya po wa dae aa ku gbae.

Kua Antioxi po ku Pisidi busuu

13 O Polu ge golenau ni a gbe, aa bo Pafosi aa ge Pega, Pamfili busuu. We Zaa Maaku ni tou, a ea ta Yelusaleu.

14 Boa Pega aa ge Antioxi po ku Pisidi busuu. Kamabogoozi aa ge zole lousisikpeu.

15 Moizi ikoya ni anabio lao kyokea gbea lousisikpe gbexoo gbe zi wa one, to aa kafia yae vi aa o bilae, aa o.

16 O Polu fele okene a me: Isailio ni buipale lousisinao a ma yama.

17 Isailio Lua wa dezi se, so a ni bui ko an kua Egipi busuu. O a ni bole we ni a gbaa zoo.*

18 A ni gwa guwawaiu we bla taawa.†

19 A gbamoo Kanaa busu bui men soplone, so a ni busupi kpama.‡

20 Apii ka we daa pla ni blakwio taawa. Bee gbea a daanao dilene e a ge pedo anabi Samueliwa.§

21 Ke aa kia gbea, so Lua Kisi ne Saulu, Beyame bui dilene.* A kpalable we bla,

* 13:17 Boa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5

22 ̄ Lua aà b̀ kpalau, à Davidi kpà aà gb̄eu. Lua Davidi yã'ò à m̀, á è Yese né Davidi làasoo doũan̄, a a p̄eã píi kē.†

23 Aà bui guu à Yesu b̀u Isailīne Suabana ũ, lá à a legb̀ewa.

24 E Yesupi àò gé mói Zãa d̀aa waasokè Isailīne píi, a òné aa ǹselile aa da'il̄ke.‡

25 Ké Zãa z̄i ye láai à m̀: Dé ále e má de a ũi? Gb̀é p̀ó á wé d̄oin ma ũo. A ma! Ale mó ma gb̄ea, mi ka mà aà sabala b̀b̀òèo.§

26 Ma gb̀é, Ablahaũ buīó n̄ buipãle lousisinao, wãme Lua suabayãe bee kpãsāwẽe.

27 Yelusaleũdēo n̄ n̄ gbãadēo aai Yesu d̄õ, aai ãnabīo lá p̀ó w̄io a kyoke kãmaboḡozi píi zé d̄õ, ̄ aa ãnabipīo yá pàpa, aa yãdaaàla.

28 Aai yãe ewà à kà wà aà deo, ̄ aa gb̀ea Pilatiwa wà aà de.*

29 Ké aa yá p̀ó wa kè aà yá musu kè píi, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'eu.†

30 Lua aà b̀ gau.

31 A ḡo dasi ké à b̀ m̀ gb̀é p̀ó aa b̀ Galile aa gèaàn̄o Yelusaleũ̄owa.‡ Aame aà seeladēo ũ gb̀éne.

32 Wápīo s̄, ̄ wa m̀ aà baokpaié. Lé p̀ó Lua gb̀é wá dezīne,

33 a kè wá gb̀é p̀ó wá de an buīo ũ̄ne, à Yesu vù lá wa ò Soū plaade guuwa. Lua m̀: Ma nén n̄ ũ,

n Maen ma ũ gbã.§

34 Lá a yaik̄eo, mé Lua a aà b̀ gau, a yá ̄ Luapi ò yãa à m̀:

Má báaa seasai p̀ó ma a legb̀é Davidīe daágu.*

35 ̄ wa ò guei b̀:

Nȳ wei n̄ gb̀é p̀ó a kua adoa yaik̄eo.†

36 Davidipīo s̄ à Lua p̄eã kè a ḡo. Ké à gà, wà aà mia kpàk̄õi n̄ a dezīo, ̄ à yaikè.

37 Gb̀é p̀ó Lua aà v̀upi s̄ i yaik̄eo.

38 Ma gb̀é, àò d̄õ ké duunak̄ama waaso p̀ó wále keé kú aà k̄īe.

39 M̄izi ikoyã lí f̄õ tò yá b̀r̄n̄o nao, ãma gb̀é p̀ó aale Yesu náaik̄eo, yápii i b̀r̄n̄o na.

40 A laaika ké yá p̀ó ãnabīo ò su á leo

41 aa m̀:

A ma, á gb̀é awiamb̄onāo,

à gilike, í sãale,

asa má yãe ke á ḡo,

baa tó wa d̄au lé siué, á sio.‡

42 Ké Polu n̄ Baanabao lé b̀le lousisik̄peu, wà wabikè̄má aa ea m̀ yápi oné kãmaboḡozi s̄ia b̀.

43 Ké wále fãaa Yudāo n̄ gb̀é p̀ó ì lousisīn̄o b̀ te Polu n̄ Baanabaozi dasi. Aa yã'òné, aale ledamá aao gé ae n̄ gb̀eke p̀ó Lua kèr̄n̄o.

44 Kãmaboḡozi s̄ia wéledēo kãaa píi Dii yãmaa yáí.

45 Ké Yudāo bílapi è, à kèné ìi maamaa, ̄ aale Polu yá b̀ēbo, aale aà s̄õs̄õ.

46 ̄ Polu n̄ Baanabao yã'òné v̄iasai aa m̀: Āme à k̀ wà Lua yã'óé ḡia. Lá a gi, ále e i ka à w̄eni láasai eo, wá ea aed̄o buipãlēowāe sa.

47 Asa Dii yáe bee d̄ilew̄ẽēēē à m̀:

Ma n̄ dile gupua ũ buipãlēne,

ké n̄ gé n̄ suabayão e t̄ole léwa.§

† 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zãa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zin 1.3 § 13:33 Soū 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Soū 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5 § 13:47 Isa 49.6

48 Ké buipáleo yápi mà, an pò kèna, aa Dii yá sì síana ũ, ò gbé pò Lua ní díle wēni láasai pò ũo Yesu náaikè.

49 Ǿ Dii yá lí bùsupia píi.

50 Yudaò ɔzò buipále nɔe lousisin gbiaò ní wéle gbāadeɔzi, ò aa íadà Pòlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bùsuu.

51 Aa kɔɔlémá ní tàae seela ũ,* ò aa gè Ikɔniu.

52 Yesudeò sɔ, pɔna ní Lua Nisinao pèemá.

14

Pòlu ní Baanabao kua Ikɔniu ní Lisitao

1 Aa kè Ikɔniu lá aai kewa, aa gè Yudaò lousisikpɛu aa yá'ò e Yudaò ní buipáleò Dii náaikè dasidasi.

2 Ǿ Yuda pò aa gí yápi síio buipáleò swáfè Yesudeɔne, aa íisèrno.

3 N beeo Pòlu ní Baanabao gɔɔplakè we, aa yá'ò víasai daa Dii gàu, ò Dii ní gbá zé an yáɔnsaekɛao ní ní dabudabukɛao a gbèke yá pò aale oné síanapiliwàné.

4 Ǿ wéledeò kɔkpaalè, gbèeò zè ní Yudaò, gbèeò ní zinao.

5 Ǿ Yudaò ní buipáleò ní ní gbāadeò zèò wà íadamá wà ní pápa ní gbɛo.

6 Ké Pòlu ní Baanabao ní yá dò, ò aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleɔu, Lisita ní Dɛɛbeo ní a zɔɛwiao.

7 Ǿ aa gí lé baonapi kpáné we.

8 Gɔɛe ku Lisita, aà gbáo imia. Zaa wà aà ì, a de eè ũe, i táa'oo.

9 Ale swákpa Pòlu yáí, ò Pòlu wɛpèwà soee, a è aà Yesu náaikɛa kà à aà gbágbá,

10 ò a dè ní lɔɔ gbāao: Fɛle ze n gbáwa. Ǿ à ví zè, à bò ní táo.

11 Ké bíla è lá Pòlu kè, ò aa kàaa wiiwa ní Likaoni yáo aa mè: Táao lí gbènazinao ũ aa pílawa.

12 Aa tɔkpà Baanabae Zupitee, Pòlu sɔ Mɛɛkiu,* ké òmɛ ì dɔaa ní yá'oao yáí.

13 Zupiteɛpi kpé kú wénkpe, ò aà gbàgbana mò ní zuswana pò à lávu zablémáo wéle bíibɔleu. A ye dasi sa'o zinaowa.

14 Ké Baanaba ní Pòluo yápi mà, aa ní ulaò ga kèkè, ò aa sí dasi guu ní wiio

15 aa mè: Gbèò, bóyáí ále ke beewai? Gbènazinaon wá ũ sɔ lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pò gianae beɔne, í ze ní Lua bèeò. Ǿmɛ musu kè ní tɔɔleò ní ísiao ní pò pò kúuo píi.†

16 A bui píi tò yāa, aa nízia zé sè.

17 N beeo à azia òbné maakɛa guu. I to lou maé à pɔkɛke a gɔɔwa. I á gba ble àò ku pɔna guu.

18 Baa ní yá bee oao, dɛe ní dɛeò ò aa gí gbèɔne aa sa'omá.

19 Ǿ Yudaò bò Antisio ní Ikɔniuoo aa mò wà bíla swáfè. Ǿ aa Pòlu pàpa ní gbɛo aa aà gále bòò wénkpe, aale e à gáe.

20 Ké Yesudeò kàaaaàzi, ò à fèle gè wéle guu. Ké a gu dò, aapi ní Baanabao aa gè Dɛɛbe.

Zinao taa Antisio

21 Ké aa baonakpáné wélepi guu, aa gbèò è dasi. Ǿ aa èa gè Lisita ní Ikɔniuoo ní Antisio,

22 aale Yesudeò gba gbāa, aale ledamá aa wetā Yesu náaikɛawa aa mè: Sema wà taasike maamaa, wí gbasa gè kpala pò bò Lua kíi guu.

23 Aa gbèzɔɔò dílené wéle ní wéleò, ò aa wabikèné ní lɛyeo, aa ní ná Dii pò aa aà náaikèè ɔzi.

24 Ké aa pà Pisidi bùsua, aa kà Pámfilii bùsuu.

25 Aa Lua yá'ò Pɛɛga, ò aa gè Atali.

* 13:51 Luk 9.5, 10.11 * 14:12 An táao tɔon we. † 14:15 Bɔa 20.11, Sou 146.6

26 We aa gè gó'ilenau aa tà Antiosi, gu pó wà ní náu Luae a ɔzi yáa àà gbèkekené zí pó aa kè aa làa tia yá musu.

27 Ké aa kà, aa Yesudeo kàaa aa yá pó Lua kèné òné píi, lá à buipáleo gbà zé aa a náaikè.

28 ɔ aa gɔɔplakèrínɔ we.

15

Lekpaafia Yelusaleu

1 Gbèeò bò Yude aa mò Antiosi, ɔ aa yàdà Yesudeone aa mè: Tó i tɔzɔ lá Mɔizi dilɛwao, * á zia'eo.

2 Pɔlu ní Baanabao zɔadɔmá aa lekpaakèrínɔ maamaa yápi musu. ɔ Yesudeo zèò Pɔlu ní Baanabao ní gbèeò gé Yelusaleu yápi gógɔi ní zinao ní gbèzɔɔ.

3 Aa gè zèné, ɔ aa pà Fenisi ní Samalio búsuɔla. Aa buipáleo nòselilea yá dàu a siu ní gbèone we, ɔ an pɔ kèna zɔɔ.

4 Ké aa kà Yelusaleu, Yesudeo ní zinao ní gbèzɔɔ gbàakpàrízi, ɔ aa yá pó Lua kèné píi baokpàné.

5 ɔ Falisi Yesudeo fɛle mè: Sema buipáleo tɔzɔ, wi oné aao Mɔizi ikoyá kúa.

6 ɔ zinao ní gbèzɔɔ kɔ kàaa, aale yápi gwa.

7 Ké lekpaafia gbàakù, Piɛɛ fɛle zè a òné: Ma gbéɔ, á dɔ ké Lua ma dile á guu à gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai à náaikɛ.

8 Lua dee gbépii nòse dɔ, ɔ à ní gbá a Nisina a siaínɔ seela ũ,† lá à wá gbáwa.

9 Lua i ní dile dodoa ní wápiɔ. A ní nòse pipiné, ké aa Yesu náaikè yái.

10 Bóyái ále Lua wei tiai? Aso pó wá deziɔ fùà séi ní wápiɔ ɔ á ye dinéa?

11 Maa no! Wá a náai ví ké wá bɔ Dii Yesu gbèke yáie, lá ampiɔwa sɔ.

12 Gbéɔ kè kilikili píi, ɔ aa swákpà Baanaba ní Pɔluozi, aale seelaɔ ní dabudabu pó Lua kèné buipáleo guuɔ o.

13 Ké aa yá'ò aa làa, Zaaki fɛle yàsè à mè: Ma gbéɔ, à ma yáma.

14 Simɔɔ ò lá Lua dɔaa buipáleo wegwà, ɔ à gbéɔ sè ní guu a pó ũ.

15 Anabio yáɔ kɔsè ní beeo, asa aa mè:

16 Bee gbɛa má ɛa mɔ Davidi bezi bo,
mí a gufoo kɛkɛ tata lɔ,

17 ké buipáleo ma kíi weele,
gbé pó ma ní sisi ma ní sépiɔ píi.

18 Dii pó lé yápi ke mé ò,
a tò wa yápi dɔ za káau.‡

19 Ayámeto má è a maa wà yá zì'ũ dile buipáleo pó aa zè ní Luaooneo.

20 Wà lákèné aa mikè pó pó gbàlè táa kíiwa ní gbásikɛao ní nòò kòlokpasaiɔ ní kpàao.§

21 Asa à gègè wíɔ Mɔizi lá kyoke lousisikpɛo guu kámabogɔzi píi, wíɔ aà yá waasoke wéle ní wéleɔ.

Zinao gbéɔ zia buipáleo Yesudeowa

22 ɔ zinao ní gbèzɔɔ ní Yesudeo píi zèò wà gbéɔ sé ní guu, wà ní zì Antiosi ní Pɔluo ní Baanabao. ɔ aa ní dɔaanaeò sè, Yuda pó wí meè Baasaba ní Silivɛeo.

23 Wà taala díné, yá pó wa kè a guu mè: Wá zinao ní gbèzɔɔ wa fɔkpà wá gbé pó aa de buipáleo ũ Antiosi ní Sili búsuo ní Silisi búsuoɔwa.

24 Wá mà wá gbèeò gè á kíi aa á nòse òòkpàé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guu,

* 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Zin 11.15-18 ‡ 15:18 Amɔ 9.11-12 § 15:20 Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

25 ɔ wa ledoukè wa zedò ké wà gbéɔ se wà ní ziwá ní wá gbé yenzideo Baanaba ní Pɔlu

26 pɔ aa gĩ ní wēnii wá Dii Yesu Kilisi tobɔa yáio.

27 Ayāmeto wáɛ Yuda ní Silivēeo ziwá, aa yá pɔ wá kè láu oé ní léo.

28 Asa Lua Nisina ní wápio wa zedò wá asoe diéo, sema a pɔ zevie beeo.

29 A mikē nɔɔ pɔ wá sa'òò táawa soawa ní kpáao ní nɔɔ kòlokpasaiio ní gbāsíkēao. A maa à mikē beeo wa. Wà kɔ'e aafia!

30 ɔ wà ní gbáe, aa gè Antioxi. Aa Yesudeo kàaa píi, ɔ aa lápi kpámá.

31 Ké aa a kyokè, ɔ an pɔ kèna maamaa ní nɔɔe níniyāpio.

32 Yuda ní Silivēeoá ānabioɛ, ɔ aa ledà ní gbépio wa maamaa, aa ní gbá gbāa.

33 Ké aa gɔoplakè we, Yesudeo lezámá, ɔ aa tà ní zinao kíi aafia.

34-35 Pɔlu ní Baanabao gè Antioxi. N gbé dasi páleo aa Dii yādáné aa baonakpané.

Pɔlu wéleɛa gēn plaade

36 Gɔopla gbēa Pɔlu ò Baanabae: Wà ea gé Yesudeo gwai wéle pɔ wa Dii yá waasokèu yāao guu, wíɔ dɔ lá aa de.

37 Baanaba ye Zāa Maaku se aà gérino,

38 ɔ Pɔlu lé e a maa wá gbé pɔ kēmá Pāmfilii, i ténzi ní zì guuo se bo.*

39 Aai makōeo, ɔ aa kèkōwa. Baanaba Maaku sè aa gè gó'ilenau aa gè Sipi.

40 ɔ Pɔlu Silivēe sè. Yesudeo ní ná Dii a ɔzì aà gbēkekēné, ɔ aa dàzeu.

41 Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeo gbà gbāa.

16

Timotee ɛa ní Pɔluo ní Silivēeo

1 Pɔlu kà Deebe ní Lisitao. Wekii Yesudee ku wí mē Timotee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aà maeá Gelekie.

2 Yesude pɔ aa ku Lisita ní Ikoniuoɔ aà tonasi.

3 Pɔlu ye aà geano, ɔ à tɔzè Yuda pɔ kú wélepio guuo yáii, asa ampíi aa dɔ ké aà maeá Gelekie.

4 Wéle pɔ aa gèu píi, aa yá pɔ zinao ní gbēzɔɔ díle Yelusaleũ ò Yesudeoɛe aao kũa.

5 ɔ aale gbāakū ní Yesu náaika guu, aale dasikū lá gu lé dɔ.

Pɔlu ɛa Masedoni būsuu

6 Lua Nisina gíné aa gé Lua yá'oi Azi būsuu, ɔ aa pà Filizi ní Galatio būsuoia.

7 Ké aa kà Misi būsuo zōleu, aa yòwà wá gē Bitini būsuu, ɔ Yesu Nisina i weinéo.

8 Ké aa Misi būsuo baa vī, ɔ aa kà Toloasi.

9 Gwāasina Pɔlu Masedoni būsuo gbēe è zeaala iu, àɛ awakpaè à mē: Buawá Masedoni, dɔwáɛ.

10 Ké a è iu màa, ɔ wa Masedoni sɔukè gɔɔ, asa wá dɔ sa, ké Lua mé lé wá sisi wá ge baonakpané.

11 ɔ wa gē gó'ilenau Toloasi, wa mipè Samotasiwa. Ké a gu dɔ wa ka Neapoli.

12 Bɔa we wa ge Filipi, Masedoni būsuo saalopi mēewia pɔ Lomadeo vī, ɔ wa gɔoplakè wélepiu.

13 Kámabogɔzi wa bo wénkpe, wa ge swa sae, gu pɔ wáɛ e wí lousisiu. ɔ wa zōle wa yá'ò nɔe pɔ káaaa weoɛ.

14 Nɔe ku we, wí mē Lidia. Tiatii gbé zwàa tēa yīanae, mé lousisinae. Ale yá pɔ Pɔlu lé o ma, ɔ Dii aà sɔ wèè, à yápi sí.

15 A da'ilekè ní a bedeo, ɔ à wabikèwá à mē: Tó a ma Dii náaika síe, à mɔ pila ma be. ɔ wa aà yáze èe.

* 15:38 Zin 13.13

Pɔlu n Silivɛɛo daakpeu Filipi

16 Ziewa kɛ wɛle gɛ wabikekii, wa kpaaũ n zɔnɔɛ pɔ tɛa mlɛ vɛo. Aa diio i ɔa e maamaa aa asi'oané yá musu.

17 Ɔ à bɔ tɛwázi, wápiɔ n Pɔluo, àle wiile à mè: Gbɛ beeɔá Lua Musude zòblenaɔne, aale suabaze kpàwakɛé.

18 Iɔ ke màa lá gu lé dɔ, ɔ yápi Pɔlu wà. A lili ò táapie: Má òne n Yesu Kilisi tɔo, go nɔɛpiwa. Ɔ à gòwà gòɔ.

19 Kɛ aa diio è ài'ea aa yá musu tãmaa n né, ɔ aa Pɔlu n Silivɛɛo kũ aa n gále gèrɛnɔ gbãadeɔ kii gãaɛ.

20 Aa gèrɛnɔ yákpalekenao kii aa mè: Gbɛɛ beeɔá Yudaɔne, mé aale wá wɛle ɔɔkpa.

21 Felekaayá pɔ wá Lomadeɔ ikoyá gi wá si ge wá ke ɔ aale dané.

22 Gbɛɔ fɛlɛrɛnɔ dasi, ɔ yákpalekenapiɔ mè wá n ulaɔ wolomá, wá n gbɛ n goo.

23 Kɛ wá gbɛa gbãa kèné, ɔ wá n dá kpéu, wa ò kpépi dɔanaɛ aa n dɔa maamaa.

24 Kɛ wa òè màa, ɔ à n dá kpépi guonau, à n gbáɔ dàliu giũgiũ.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu n Silivɛɛo lé wabike Luawa, aale aa táasile, mé dakpeunao lé swákpa n yáí.

26 Kándo tɔɔle lualua n gbãao e kpépi giɔ dèe. Wegɔɔ a gbaɔ wɛwɛ pii, ɔ dakpeunao mɔdaonao pòlomá pii.

27 Kɛ kpedɔana vù, à gbaɔ è wɛwɛa pii, ɔ à a fɛnda wò, a ye azia de, asa àle e dakpeunao bàasiɛ.

28 Ɔ Pɔlu pùna n lɔɔ gbãao à mè: Nsu fakpa nziaio. Wá kú la wápii.

29 Kpedɔanapi mè wá mɔ n filiao, ɔ à sɛrɛzi n bao à kùle Pɔlu n Silivɛɛo aɛ, àle kpakpanaga.

30 A bɔrɛnɔ bàasi, ɔ à mè: Maeɔ, kpelewa má ke mà zia'ei?

31 Aa òè: Dii Yesu náaike, rýɔ zia e, mpi n n bedɛɔ pii.

32 Ɔ aa Dii yá'òè n a be gbɛɔ pii.

33 Wɛɛdo bee, kpedɔanapi n sé à gè n gu'iaɔ pìpiné, ɔ à da'ilékè gòɔ n a gbɛɔ npii.

34 Ɔ à gèrɛnɔ a be à blekèné. Aapi n a bedɛɔ an pɔ kèna maamaa, kɛ aa Lua náaike yáí.

35 Kɛ gu dɔ, yákpalekenao dɔaio zì aa ge o wá gbépiɔ gbaɛ.

36 Ɔ kpedɔanapi ò Pɔluɛ: Yákpalekenao gbɛɔ zia mà á gbaɛ. A bɔle, í á taanankɛ.

37 Ɔ Pɔlu ò dɔaipiɔne: Aa wá gbɛ bíla wáa yákpalekeawanɔ sai, aa wá dá kpéu, wá gbɛ pɔ Lomadeɔn wá ũ. Tiasa ɔ aa ye wá bɔle asii guua? O'o! A ke màao. Sema aa mɔ wá bɔle nziá.

38 Dɔaipiɔ yápi sɛle ò yákpalekenane. Kɛ aa mà Lomadeɔn n ũ, ɔ via n kú.

39 Ɔ aa mɔ awakpáné aa n bóle kpéu, ɔ aa wabikémá aa bɔné n wɛléu.

40 Kɛ aa bɔle kpéu, aa gè Lidi be. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ aa n nòse nɛniné aa gèzɛa.

17

Pɔlu kua Tesaloni

1 Aa bɔle n Amfipɔlio n Apɔlonio, ɔ aa kà Tesaloni, gu pɔ Yudaɔ lousisikpe kúu.

2 Ɔ Pɔlu gè lousisikpeu lá ɔ kewa, à waasokèné yá pɔ kɛa Luayátaalau musu kámabogɔɔ là àaɔ.

3 Ale a bɔɔlekené lá à kù Mɛsii taasikɛ, i bɔ gau, à mè: Yesu pɔ mále aa yá'oé mé Mɛsiipi ũ.

4 An gbɛɛɔ yápi zé è, ɔ aa nà Pɔlu n Silivɛɛowa. Màa Geleki lousisin dasiɔ nàmá sɔ n nɔɛ tɔde bílaɔ lɔ.

5 Ɔ Yudaɔ ìisèrɛnɔ, aa bèbɛmpádeɔ kàaa aa dasikù, ɔ aa wɛlé lòo. Aa gè lia Zasɔ bei, aale Pɔlu n Silivɛɛo wɛle n kũ bɔrɛnɔ balu guu.

6 Ké aai ní eo, aa Zasõ ní Yesude páleo gále bòrínò wéle gbáadeo kíi, aale wiile: Gbépiá dúníadenáone. Aa mò la,

7 ÷ Zasõ ní díle a be. Gbépio lé pã Sezaa ikoa mípii, aai me kía pále ku wí me Yesu.

8 Yápi zò bíla ní wéle gbáadeo pɔwa.

9 Ǿ aa ñasi Zasõ ní gbé kíniowa aa ní gbáe.

Pɔlu kua Belee

10 Gwáasina bee gòo Yesudeo Pɔlu ní Silivēeo gbàe Belee. Ké aa kà we, ñ aa gè Yudaos lousisikpeu.

11 Gbé beeo nòse maa de Tesalonideola, aa Lua yá sí ɔplapla. Lá gu lé dɔ aaiò wéte Luayátaalai, ké aa e dõ tó Pɔlu yápio síana ví.

12 An gbé pò Dii náaikoo dasi ní Geleki nɔe gbiao ní Geleki gōeo dasidasi lo.

13 Ké Tesaloni Yudaos mà Pɔlu lé Lua yá waasoke Belee lo, ñ aa mò we, aa yákele dà aa bíla pɔ fèle.

14 Ǿ Yesudeo Pɔlu gbàe gòo ísia oi, ãma Silivēe ní Timoteeo gò we.

15 Gbé pò gè zei Pɔluo gèaàno Ateni, ñ aa èa tà Silivēe ní Timoteeowa ní Pɔlu legbeo, à mè aa mɔ a le kpakpa.

Pɔlu kua Ateni

16 Ké Pɔlu lé ní dá Ateni, aà ká fèle sí, ké a è táa di wélepiu yáí.

17 Ǿ à waasokè Yudaone ní buipále lousisinao lousisikpeu ní gbé pò ñ ní le elau lá gu lé dɔo.

18 Pɔlu lé yábobo kò léu ní yáwaaipana pò wí mené Epikulio ní Sitoisio. Ǿ an gbēeo mē: Bó yá dàobānapi lé bɔlei? Gbēeo mē: Wále e táa dafuo yá kpàwa àle ke. Aa ò màa ke àle Yesu yá ní aà bɔa gau yáo baokpané yáíe.

19 Ǿ aa Pɔlu sè gèd gbēzɔo kíi Aleopaga aa mē: Nyõ yá dafu pò ni dané owēeo lé?

20 Wa yábonsae màma, wá ye a bɔle dõ.

21 Atenideo píi ní nibo pò kú weo, aalio ye yápáleio, sema yá dafu maa ní a wàaipaaobàasio.

22 Ǿ Pɔlu fèle zè Aleopagadepio guu à mè: Atenideo, má è á misiileá táaone áia ví maamaa yápii guu.

23 Ké má be á wéleu, mále pò pò i kulénéo táasika, ñ ma sa'okíie è, wà lakèwà wà mè: Lua pò wá dõo pò. Lua pò á aà dõo mé ále misiileè, aà bao mále kpáé.

24 Lua dúnia kè ní pò pò kú a guuo píi. A de musu ní tɔleo Dii ũ, ilio ku kpé pò gbēnazinao dèeo guuo.*

25 Aà bàa kú ní gbēnazina donlæeoo. Aàpi mé ì wēni ní nisinao ní pòpiio kpa gbēpiiwa.†

26 A bui pii bò gbé mēndo kíie, ñ aa ku dúnia gola síiõ píiu. A dāa gɔdīledile bui píie ní gu pò aao kuu léo.

27 A ní ké ké aao a wēle aa ɔmalemale e aa ge bɔwa. Baa ní beeo a zà ní wá gbēeoo.

28 Asa aàpi mé ì to wà wēni ví, wí ku, wí fõ wá wá me sé. Lá á lakēnaeo ò aa mē: Wá de aà buio ũ sõ.

29 Lá Lua buion wá ũ, wásu wàò e a de lán táa pò gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbeo à gōinakèwà lá a yeiwawao.

30 Lua wekpà a ví wá wésiagoo yála, ñ àle leda gbéowa gupiiu tia aa nòselile.

31 Asa à gɔdīle, ké gbé pò á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pò a sèpi bò gau, ké gbépii e dõ.

32 Ké aa bɔa gau yápi mà, an gbēeo aà láanikè, ãma an gbēeo mē: Wá n yápi ma zíewa lo.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

³³ Ǿ Pɔlu bɔ̀ n̄ k̄i.

³⁴ Gb̄eɔ̀ nàwà aa Yesu náaikè. Aleopaga gb̄ẽzɔ̀ do pɔ̀ w̄i m̄e Denisi kú n̄ guu n̄ nɔe pɔ̀ w̄i m̄e Damalio n̄ gb̄eɔ̀ ɔ.

18

Pɔlu gɔ̀plakɛa Kɔleni

¹ Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gè Kɔleni.

² A kpàaũ n̄ Yudaɛo we, Pɔntu b̄usu gb̄é pɔ̀ w̄i m̄e Akilasi n̄ a na Pisiio. Aa sù n̄ Itali b̄usuo dafu, ké Sezaa Kolodi d̄ile Yudaɔne aa bɔle Loma yáí. Pɔlu gè n̄ k̄i,

³ ̄ à p̄lamá, àle z̄ikɛn̄, ké ɔz̄idoũkenan̄ n̄ ũ yáí. Asa zw̄àakpekɛnan̄ n̄ ũ n̄pii.

⁴ Kámabogɔ̀z̄i p̄ii ì waasokɛ lousisikpɛu, àle wɛɛɛ Yudaɔ n̄ Gelekio a yáze e.

⁵ Ké Siliv̄ɛ n̄ Timɔteeo bɔ̀ Masedoni b̄usuu aa kà, Pɔlu zè n̄ waasokɛao, àle o Yudaɔne wásawasa Yesu mé Mesii ũ.

⁶ Ké Yudaɔ ìisèaànɔ aa aà s̄s̄, ̄ à a pɔkasao kpɔɛn̄la à m̄e: Yá pɔ̀ á kè w̄i á musu, ma yán ɔ. Za tia má gé buipáɛ k̄iɛ.

⁷ Bɔa we à gè p̄ila buipáɛ lousisina pɔ̀ w̄i m̄e Titiu Yusitu bɛ lousisikpɛpi saɛ.

⁸ Lousisikpɛ gb̄ẽzɔ̀ Kilisipu Dii náaikè n̄ a bɛdeɔ p̄ii. Kɔlenideɔ Pɔlu yámà dasi, ̄ aa Yesu náaikè aa da'ilekè.

⁹ Gwáasina Dii ò Pɔluɛ iu à m̄e: Nsu to v̄ia n̄ k̄u, n̄su kámabo n̄ yá'oanéoo,

¹⁰ asa gb̄é pɔ̀ de ma pɔ̀ ũ w̄léɛ bee guuɔ dasi. Má kunn̄, gb̄e a n̄ k̄u à ìadamao.

¹¹ Ǿ Pɔlu wè do n̄ m̄o sooloo kè we, ɔ Lua yáda gb̄éɔne.

¹² Gɔ̀ pɔ̀ Loma gb̄é Galiɔ de Gelesi b̄usu gb̄ẽzɔ̀ ũ, Yudaɔ lɛdoũkè aa àna Pɔluwa, aa gèaànɔ yákpalekɛk̄i

¹³ aa m̄e: Gb̄éɛ bee lé tékpa gb̄éɔgu aao lousisiyá pɔ̀ p̄aa wá ikoyála k̄uaɛ.

¹⁴ Ké Pɔlu ye yá'o, ̄ Galiɔ ò Yudaɔne à m̄e: Yudaɔ, tó daae ge t̄aae z̄ɔɛe yáa, à k̄u mà menakeánɔ.

¹⁵ Lá ále yákeletá gb̄éɔ tó yá musu n̄ ázia ikoyáo, à gò á yá ũɛ. Ma gi yá bee taa góḡɔie.

¹⁶ Ǿ à n̄ yá n̄ bɔle yákpalekɛkɛpɛu.

¹⁷ Ǿ aa àna lousisikpɛ gb̄ẽzɔ̀ Sɔsɛniwa n̄pii, aa aà gb̄ègb̄è yákpalekɛkɛpɛ kɛɛɛ. Galiɔ i a yádao.

¹⁸ Pɔlu gɔ̀plakè Kɔleni ɔ, ̄ à lezà Yesudeɔwa à gè gó'ilenau, àle tá Sili b̄usuu. Pisií n̄ Akilasio gèaànɔ. A mibò Sakele lé pɔ̀ a kè Luawa yáí.*

¹⁹ Ké aa kà Efɛɛ, Pɔlu Pisií n̄ Akilasio tò we. A gè lousisikpɛu à waasokè Yudaɔne,

²⁰ ̄ aa wabikèwà aà gɔ̀plakɛn̄. I weio,

²¹ ama ké àle lezamá à m̄e: Tó Lua wèi, má ɛa m̄o á gwai. Ǿ à bɔ̀ Efɛɛ n̄ gó'ilenao.

²² Ké à kà Sezale, à gè fɔkpà Yesudeɔwa Yelusaleũ, ̄ à t̄a Antiōsi.

²³ Ké à gɔ̀plakè we, à èa dàzeu à gè w̄lé n̄ w̄léo Galati b̄usuu n̄ Filizi b̄usuo, à Yesudeɔ gbà gb̄aa n̄pii.

Apoloo

²⁴ Yudaɛ ku, aà tón Apoloo, Alesãndi gb̄éɛ. Aà lé na mé a Lua yá d̄s̄ maamaa.

²⁵ Wà Dii zé yádàdaè, ̄ Yesu yá'oané aà k̄as̄i. I dadané a zéwa, ama Zãa gb̄éɔ da'ilekɛa ̄ a d̄s̄. A m̄o Efɛɛ,

²⁶ ̄ à nà yá'oawa lousisikpɛu v̄iasai. Ké Pisií n̄ Akilasio aà yámà, ̄ aa aà sisi aa Lua zé b̄ɔ̀lekèè wásawasa.

²⁷ Ké Apoloo ye gé Gelesi b̄usuu, Yesudeɔ aà gbà s̄, ̄ aa lakè Yesude pɔ̀ kú weɔne aa aà k̄u ɔplapla. Ké à kà we, à ɔdà gb̄é pɔ̀ Lua gb̄ekɛkèné aa Yesu náaikèɔwa maamaa.

* 18:18 Nao 6.18

28 Asa aà yá Yudaο wè dasi wáa máũmaũ, à òlóné Luayátaalau ké Yesu mé Mesii ũ.

19

Pɔlu kua Efese

1 Gɔɔ pɔ Apoloo ku Kɔleni, Pɔlu Azi bɔsu sɔsɔ baa vɛ, ɔ à kà Efese. A Yesudeeɔ lè we,
2 ɔ à ní lá à m̀: Ké a Dii náaikè, aà Nisina d̄íéa? Aa wèwà aa m̀: Aawo, wi aà Nisina kua yāma seo.

3 ɔ à ní lá à m̀: Da'ile kpele á kèi? Aa wèwà aa m̀: Zāa pɔe.

4 ɔ Pɔlu òné: Zāa gbéɔ da'ilekè an nòselilea seela ũe. A ò gbéɔne aa gbé pɔ a m̀ a kpe náaike. * Yesu àle o.

5 Ké aa yápi mà, aa da'ilekè ní Dii Yesu tóo.

6 Ké Pɔlu ɔnámá, Lua Nisina d̄iné, ɔ aa yāebui'ò aa ānabikekè.

7 Gbépiɔ píi kà lán gbéɔn kuεpla taawa.

8 Pɔlu ɔ gé lousisikpeu e m̀ aaɔ. A yá'òné v̄iasai, àle waasoke kpala pɔ b̀ Lua kíi yá musu, ké aa a yáze e.

9 Ama an gbéɔ swágbaakè, aai Lua yá sio, ɔ aa zépi b̄éebò dasi guu. ɔ Pɔlu gbé pɔ Yesu náaikèɔ sèle aa b̀ ní guu. ɔ ɔ waasoke gbéɔne Tilanu kyókpeu lá gu lé d̄o.

10 A kè màa e wè pla, ɔ Azi b̄usudeɔ Dii yāma, Yudaο ní Gelekio píi.

Seva néɔ

11 Lua Pɔlu gbà zé à dabudabu b̄onsaeɔ kè.

12 Beewa baa tó wà isimawaabɔɔ ge f̄uao nà Pɔlu mewa wà ge nà gyāeɔwa, aai gbágbāe, an táaɔ ɔ ḡzeɔa.

13 Yuda táagona pɔ aaiɔ bebéɔ wèele táa gò ní Dii Yesu tóo aa m̀: Wá òé ní Yesu pɔ Pɔlu ɔ a yá waasoke tóo, à go.

14 Yudaο sa'onkia pɔ w̄i me Seva neɔge gbéɔn soplao mé ɔ ke màa.

15 ɔ táa òné: Má Yesu d̄o mé ma Pɔlu bao mà. Apiɔ s̄o, dén á ũi?

16 ɔ táadeɔpi k̄usimá à gbāam̄óné, à ní kwé píi à ní keke'ia, ɔ aa bàalè b̀le uapiu puizi.

17 Ké Efesedeɔ yápi mà, Yudaο ní Gelekio píi, v̄ia ní kú, ɔ Dii Yesu tɔb̀ maamaa.

18 ɔ gbé pɔ aa Yesu náaikèɔ m̀ dasi, aale ní yākeao o gupuau.

19 Gb̄ek̄oɔlekenaε ní taalao nàaa m̀ k̄ateu bila wáa. Ké wà lápiɔ ɔa d̄òd̄o, wa è à kà ánsuɔ ɔwat̄é òaas̄oɔo l̄eε blakwi (50.000).

20 Beewa ɔ Dii yá ɔ káfi, ɔ ɔta ní gbāao.

Zakaa Efese

21 Yá bee gb̄ea Pɔlu zèd̄o a n̄òse guu à b̀le ní Masedoni b̄usuo ní Gelesi b̄usuo, i gé Yelusaleũ, à m̀: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadeɔ gwai.

22 ɔ à a d̄onlede gbéɔn plaεɔ Tim̄otee ní Elasao z̄i Masedoni. Aapi s̄o à ḡò Azi b̄usuu ḡia.

23 Gɔɔ bee ɔ yākele f̄èle maamaa Dii zé yá musu.

24 Anusupinae ku w̄i m̄eè Dem̄etiu, ɔ Aatemi táakpe taa pí ní ánsuɔ. Aà z̄ikenaɔ ɔ ài z̄o e z̄ipiwa.

25 ɔ à ní k̄aaa ní gbé pɔ ɔ z̄i bee taa keɔ, a òné: Gb̄éɔ, á d̄o ké ɔz̄iε bee mé wá blek̄i ũ.

26 Ale e mé ále ma lá Pɔlupi lé ke, à m̀: Táa pɔ wà ní píɔá luaɔ no. ɔ à gbé dasiɔ mi liaa, wà aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi b̄usuo píe.

27 Yá bee a f̄o músi'iw̄eε. I ke wá ɔz̄i yāf̄uk̄ua ado no, a yá a to táa n̄oεz̄o Aatemi kpé ḡo p̄oε ũo, táa pɔ Azi b̄usudeɔ ní d̄unia gbépiio ɔ k̄uléεpi gawi a láaε.

28 Ké aa yápi mà, an p̄o p̄a, ɔ aa nà w̄iwa aa m̀: Efesedeɔ Aatemi z̄o.

* 19:4 Luk 3.16

29 Wéle lóo, gbé baaalè lé si kōkāakekiu, ɔ wà Masedoni būsū gbēon pla Gaiusi n Alisaka pò aai gé wéleu n Pōluo kù gēnno.

30 Pōlu ye gē zā guu, ɔ Yesudeo i weièo.

31 Azi būsū gbēzōo de aà gbēnao ũ, ɔ aa gbé zì aa ledàwà asu gē zāuo.

32 Kōkāaa yà, wàle wiile, wàle kō yāmao, asa gbé daside dō bōyāi wà kāaaio.

33 Yudaο zō Alēsāndazi aà yā'o, ɔ bíla guu gbēo lé ledōwà. Alēsāndapi okèné aa nile, a ye Yudaο mi bō bíla wáa.

34 Ké wà aà dō Yuda ũ, ɔ ampīi aa wiilè sānusānu mò pla taawa aa mē: Efesedeo Aatemi zōo.

35 ɔ wéle gbēzōo n zōa zè à mē: Efesedeo, gbépii dō ké á de taa zōo Aatemi kpé dōana ũ n luakimoo pò kú weo.

36 Lá gbēe a fō bō bee kpeo, à ázia kū tēē. Asu yāe ke n nōnwāao.

37 A mó n gbé la, aai okā wá táakpe pōewao, aai wá taa tōbēsio.

38 Ayāmeto tó Demetiu n a zikenao yāví n gbēo, yákpalekegōo kú n yākekenaο. Aa gé kō gbēa we.

39 Tó á yāpāle ví lo, wa gōgōé kōkāaa pò gbāadeo gbēa guu.

40 Asa wa fō wá tàae e zōa pò kè gbāe bee musu. Wá yázede e o zōapi musuo, asa a gbá vío.

41 Yá bee oa gbēa ɔ à gbé gbàe.

20

Etiki báea fenentiu

1 Ké zōa làa, Pōlu Yesudeo kāaa à n gba sō, à lezámá, ɔ à gē Masedoni.

2 Ké àle pā būsūpia, à gbé gbà sō n yá dasi, ɔ à gē kàò Gelesi,

3 ɔ à mō àaō kè we. Ké àle gé gēi gó'ilenau à ta Sili būsū, a mà Yudaο lekpaalazi, ɔ à zèò à ea tá n Masedonio.

4 Gbé pò gèaàno tón ke: Belee gbé Pilusi né Sōpatē n Tesaloni gbé Alisaka n Sekōduo n Deēbe gbé Gaiusio n Timōteo n Azi būsū gbé Tisiki n Tōfiūo.

5 Gbé beo dōaa gé lé wá dá Toloasi.

6 Wápio sō, Kāaso dikpe gbēa wa gē gó'ilenau Filipi, ɔ gōo sōo gbēa wa n lé Toloasi. We wa āsōa do dēu.

7 Asōanēnzī wa kō kāaa wà Dii dōngubō blē. Pōlu lé waasokēné, a ye ta tó gu dōe, ɔ à dàyāla e wēdo.

8 Filia dasi kú kpé lesi pò wá kāaaupiu.

9 Ewaasoe zōlea fenentiu, wī mēè Etiki, àle igofampa. Ké Pōlu waasokea kè gbāa, i aà lè, ɔ à bō za kpediakōapi āaōde fenentiu à lèle, ɔ wà aà sè gē.

10 ɔ Pōlu pīla à kùsiwà, ɔ à aà se kpà a kùe à mē: Asu gilikeo, a bēe.

11 Ké à èa dēde musu, wa Dii dōngubō blē. Pōlu yā'ò maamaa e gu gē dōò, ɔ à dàzeu.

12 ɔ wà tà n èwaasonapio bēe, gbé nòse nīni a de beeo.

13 Wápio sō wa ge gē gó'ilenau, wa dōaa Pōluē Aso, wéle pò wá aà se. Màa à zèò, asa a ye gé we kēsēe.

14 Ké à wá lé Aso, ɔ wa aà sè wa ge Mitilēni.

15 Ké a gu dō, wa bō we n gó'ilenao, wa ge Kio. Gu sīa dōa wa ge Samo, a gōo āaōde ɔ wa ka Milēti.

16 Pōlu zèò yāa à dō Efesēzi, ké gōo su gēwa Azi būsūo yāi, asa àle wá à e ka Yelusaleū e Pāteko dikpe ào kaē, tó a zekè.

Pōlu lezaa Efese gbēzōowa

- 17 Pɔlu gbéɔ zì gběẏẏɔwa Efese, à mè aa mɔ Mileti.
- 18 Ké aa kà, ɔ a òné: A dɔ lá mi ke gɔɔ pɔ má kúánɔ za zí pɔ ma gɔpèle Azi bùsula.
- 19 Ma zìkè Dii zìabusaa guu n' wé'io. Ma taasikè lé pɔ Yudaɔ kpàaĩmaziɔ yáí.
- 20 Mi káfia yáe ulééɔ, ma waasokèé, má dàdaé balu guu n' á beɔ.
- 21 Ma ledà Yudaɔwa n' Gelekiɔ pìi aa ze n' Luao, aai wá Dii Yesu náaike.
- 22 Tiasa mále gé Yelusaleũ, lá Lua Nisina ma dauwa, yá pɔ a ma le we dɔsai.
- 23 Wéle n' wéleɔ Lua Nisina lé omee, yea n' mɔdaonao n' wétɛao lé ma dá.
- 24 Ama ma wēni gbiamee bo, sema mà yá pɔ mále yá le, mà zì pɔ Dii Yesu dàmee ke mà a midé. Ɔme Lua gbēke baokpaa gbéɔne ũ.
- 25 A gbé pɔ ma bebe á guu, ma kpala pɔ bò Lua kíi waasokèé, má dɔ tiasa ké wá wesikòle bo.
- 26 Ayāmeto má òé gbā, tó á gbēe su vūaa, ma yán bee ũ bo.
- 27 Ma Lua pɔeá pìi òé, mi a kee ulééɔ.
- 28 A laaidɔ áziawa n' sã pɔ Lua Nisina á díle n' gběẏẏɔ ũ pìi. A Lua gálide pɔ à n' bó n' azia auopiɔ gwa.
- 29 Má dɔ ké ma taa gbɛa àwalewan pásìɔ siágu, mé aa sã wēna vɔo.
- 30 Baa á gbēeɔ fele yá kolea dané, aa gbéɔ ga namá.
- 31 Ayāmeto à itēke. Lá ma ledà á baadewa n' wé'io gwāasina n' fāaneo e wè àaɔ kámabosai, a yá àò dɔágu.
- 32 Tiasa mále á na Luae a ɔzì n' a gbēkeyā pɔ a fɔ gbāa káfíé, i á gba zé á baa àò daa n' a gbéɔ pìi.
- 33 Mi gbēe ɔa ge aà pɔkasae nideɔ.
- 34 A dɔ áziawa, ké ma zìkè n' mazia ɔɔe, ɔ ma pɔ pɔ wále a nide n' ma gbéɔ è.
- 35 Má òlòé apii guu à zìke beewa, í dɔ yèesaidéɔle. Yá pɔ Dii Yesu ò àò dɔágu à mè, gbadaa pɔna vɔ de gba'eala.
- 36 Yá bee oa gbɛa à kùle a kosowa n' n' baade píio, aa wabikè.
- 37 Aa wé'ikàù mípii, aa Pɔlu kpákpa n' kùe, aa lepèpewà.
- 38 Yá pɔ n' pɔ siakù zɔɔ mé de ké à mè n' wé a sikòle bo ũ. Ɔ aa gè zèiè e gó'ilena kíi.

21

Pɔlu taa Yelusaleũ

- 1 Wá kēamá gbɛa wa gē gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu sia dɔa wa ka Lode, ɔ boa we wa ge Patala.
- 2 We wa gó'ilena pɔ lé gé Fenisi bùsuu è, ɔ wa gēu wa dazeu.
- 3 Ké wa Sipi è káaa, wá gbà ɔze, wále gé Sili bùsuu, ɔ wa ka Tii, gu pɔ wà gó'ilena aso bòleu.
- 4 Wa Yesudeɔ wèele, ɔ wa ášɔa do kèrínɔ. An gbēeɔ ò Pɔlu n' Lua Nisina gbāao asu gé Yelusaleũ.
- 5 Ama ke gɔɔ beeɔ lé pà, wa fele, wále tá. Aa gè zèiwēe mípii n' n' naɔ n' n' néɔ wénkpe e ísiale. Ɔ wa kule wá kosowa wa wabikè.
- 6 Ké wa lezàkɔwa, wa gē gó'ilenau. Ampio sɔ aa èa n' be.
- 7 Bɔa Tii wa ea dazeu e wa ka Tɔlemai. Wa fɔkpà Yesudeɔwa wa kèrínɔ gɔɔ do.
- 8 Ké a gu dɔ, wa fele ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gbéɔn sɔpla pɔ wá n' sé yáaɔ do ũ.*
- 9 A nenɔe ānabiɔ vɔ gbéɔn síiɔ, aai zāke yáaɔ.
- 10 Wa gɔɔplakea we guu ānabi pɔ wí mēè Agabu† bò Yude bùsuu à mò.

* 21:8 Zin 6.5 † 21:10 Zin 11.28

11 Ké à m̀ wá k̄i, à Pɔlu ula ba sè à azia gbáo ní a ɔ̀ yè̀ ò̀ à m̀: Lá Lua Nisina òn k̄e: Gbé pò baé bee ví, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleũ, aai aà kpa buipáleɔwa.

12 Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpà Pɔluɛ asu gé Yelusaleũ.

13 ɔ̀ à m̀: Bóyáí ále ɔ̀ɔ́b ále ma ǹ̀se ò̀̀kpam̄ei? Asu à̀̀ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusaleũ Dii Yesu tó yáí, ma sɔu mà.

14 Ké wi f̄s wa aà f̀̀ò, wa kámabò wa m̀: Dii p̄eã k̄e.

15 Bee gb̄ea wa sɔukè, ɔ̀ wa ḡe Yelusaleũ.

16 Yesude pò kú Sezaleeɔ gè p̄ilawanɔ Sipi gbé Manas̄ b̄e. A de Yesude ũ za zi.

Pɔlu ḡea Zaaki gwai

17 Ké wa ka Yelusaleũ, Yesudeɔ wá sí ní p̄ɔnao.

18 Ké a gu d̀, Pɔlu gèwanɔ Zaaki b̄e. Gb̄ẽz̄ɔɔ k̄aaaa we nípii.

19 Pɔlu f̀̀kpámá, ɔ̀ à yá pò Lua kè a z̄i musu buipáleɔ guu dàu a siuné dodo píi.

20 Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. ɔ̀ aa ò̀̀: Yápi gwa, wá gbé. Yudaɔ Yesu náaikè ò̀̀aasɔ̀̀ɔ̀̀ leé ũma'ũma, mé amp̄ii aai k̄ásik̄e M̄oizi ikoyáwa.

21 Wà n yá'òné wà m̀, níle yáda Yuda pò kú buipáleɔ guuɔne aa b̀ M̄oizi ikoyá kpe, aasu t̄z̄z̄ ní néɔneɔ, aasu wà̀ ní f̄elekaayá k̄úao.

22 Wá kea ní? Asa aa ḡí n m̄a maio.

23 Ke lá wá on̄ewa. Wá guu gb̄ẽɔn síīeɔ lekè Luawa.‡

24 N ní sé à ḡe gb̄áɔ áziae, ní ní fiabo aa e mibo, gb̄épii iɔ d̄s k̄é yá pò aa mà n musuá síana no. Aa e mpi s̄ó ní t̄e M̄oizi ikoyáí.

25 Buipále Yesudeɔ s̄ó, wa lak̄é wá òné wa z̄eð aa laaika sa'on̄ɔ̀̀ ní kpàao ní ǹ̀ò kòlokpasai sóao ní gb̄ásik̄eao.§

26 ɔ̀ Pɔlu gb̄épiɔ sè t̄ān̄ɔ̀. Ké a gu d̀ aa gb̄ábò níziae, ɔ̀ à gè Lua ua, à gb̄áɔ láaḡɔ sa pò wa o an baadee yá'ò.

Pɔlu k̄ua

27 Ké gb̄áɔa ḡɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa t̄ekpà bílagu, ɔ̀ aa aà k̄ù.

28 Aale wiile aale m̄e: Isailiɔ, à wá leð. Gb̄éé bee mé ì̀ yáda gb̄épiiie gup̄iiu, ì Isailiɔ awiambɔ ní M̄oizi ikoyáò ní guɛ beeo. Bee gb̄ea à d̀̀e Lua uawa l̀, à ḡèu ní Gelek̄iɔ.

29 Aa ò̀ màa k̄é aa Ef̄ese gbé T̄ɔfiú* è ní Pɔluo wéle guu yáa yáíe, ɔ̀ aale e Pɔlu ḡeà̀̀n̄ɔ̀ Lua uaɛ.

30 Wéle l̀̀ò, gb̄éɔ w̄í ní bao za gup̄iiu, aa m̀ Pɔlu k̄ù Lua ua, aa aà ḡale b̀̀ò. Weḡɔ̀ wà a gbaɔ t̄àta.

31 Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosao gb̄ẽz̄ɔ̀̀ lè, a mà Yelusaleũ l̀̀ò.

32 Weḡɔ̀̀ à sosa badeɔ sè ní sosa néɔ, ɔ̀ aa ḡè má ní bao. Ké gb̄éɔ sosao gb̄ẽz̄ɔ̀̀̀pi è ní sosao s̄ãnu, aa Pɔlu gb̄eã t̀̀.

33 ɔ̀ gb̄ẽz̄ɔ̀̀̀pi s̀̀ Pɔluzi, à aà k̄ù à m̀ wà aà ye ní m̄ɔdaon̄ɔ̀ m̄èn pla. A ní lá à m̀: Dén gb̄épi ũi? Bó yá a k̄èi?

34 ɔ̀ bíla guu gb̄éɔ lé wiile, aale yá doū oo. Ké z̄ɔa t̀̀ gb̄ẽz̄ɔ̀̀̀pi f̄s lé a s̄usu mao, à m̀ wà ḡeà̀̀n̄ɔ̀ sosao b̄e.

35 Ké wà k̄aà̀̀n̄ɔ̀ d̄ed̄ek̄i, sosao mé s̄u aà sè gb̄éɔ n̄ɔn̄ɔaaa yáí.

36 Asa gb̄épii t̄eaàzi ní wiio, aale m̄e: A aà de.

Pɔlu yá'oa Yelusaleũdeɔne

37 Ké wa ye ḡè ní Pɔluo sosao b̄e, ɔ̀ à gb̄ẽz̄ɔ̀̀̀pi là à m̀: Nȳɔ we mà yá'onéa? ɔ̀ a ò̀̀: Ni Gelek̄i yámaa?

‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zin 15.29 * 21:29 Zin 20.4

³⁸ Egipi gbé pò fèlè ní gbãadeo zíazía à gè guwaiwaiu ní bùsudeṅaṅo gběṅṅ òaasṅṅo lèe sííṅṅ n ũo lò?

³⁹ Pòlu wèwà à mè: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu, Silisi bùsuue. Wéle tṅsaide no. Ma wabikèma, ma gba zé mà yá'o gběṅṅe.

⁴⁰ A aà gbà zé, ṅ Pòlu zè dèdèkíi, à ɔkè gběṅṅe. Ké aa nìlè kílikili, à yá'òné ní Èbelu yáo à mè:

22

¹ Ma gběṅṅ ní ma maeo, à swákpa à ma yáze ma sa.

² Ké aa mà àlè yá'oné ní Èbelu yáo, aa zè kílikili. ɔ Pòlu mè:

³ Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi bùsuue, ṅ ma neblè wéleu la. Gamalieli kíi ma ikoyá pò wá deziṅ kúa dàdau a zéwa. Má áiaṅí Luae lá á kú gbã ápiiwa.

⁴ Ma íadà Yesu zedeoṅwa e an gběeṅ gá, ma gṅeṅ ní nṅeṅ kúkú ma ní ká kpéu.*

⁵ Sa'onkia ní gbězṅṅ mé ma seeladeo ũ nípii. Ma lá pò aa kè Damasi Yudaṅṅe sí ní ɔzi, mále gé we mà zépidèo kúkú mà suṅṅo Yelusaleũ wà ní wetā.†

⁶ Ké má bè zéu, ma káikù ní Damasio íatē minanguo taawa, ṅ kándo gupua zṅṅ bò luabè à kùlèa.

⁷ Ma bò lele tṅolè, ṅ ma bṅṅ mà, wa òmèe: Sòlu, Sòlu, àkèa nílè íadaai?

⁸ ɔ ma mè: Mmènn déi Dii? ɔ a òmèe: Mámèmaa Yesu Nazalèti. Mámè nílè íadaa.

⁹ Gbé pò kumanṅṅo gupuapi è, áma aai gbé pò lé yá'omèe bṅṅ mao.

¹⁰ ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmèe mà fèlè gē Damasi, we wa yá pò a dīlèmèe mà ke omèe píi.

¹¹ Gupuapi í gbãa tò ma wé lé gu'e bṅṅ, ṅ ma gběṅṅ ma kú ma ɔwa, aa gèmanṅo Damasi.

¹² Lousisinae ku we wí mèè Anania. I misiilè Lua ikoyáe mé Damasi Yudaṅṅo píi í aà tṅnasi.

¹³ A mà ma kíi à zè ma sae, ṅ a òmèe: Sòlu ma gbé, ea gu'e. Wegṅṅ ma wé wè, ṅ ma aà è.

¹⁴ A mè wá deziṅ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yáma aà léu, mí aà pṅeá dṅ.

¹⁵ A mè máo de aà seelade ũ, mí yá pò má è ní yá pò má mào o gbépiie.

¹⁶ ɔ à mè bṅṅ mále dá bṅṅ, mà fèlè da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiao?

¹⁷ Ké ma ea Yelusaleũ, mále lousisi Lua ua, ṅ ma wépungu'è.

¹⁸ Ma Dii è, a òmèe mà ke mà bṅṅ Yelusaleũ kpakpa, asa gběṅṅ yá pò mále o a musu sio.

¹⁹ ɔ má ò Diie, aa dṅ sáasá ké miṅ gē lousisikpe ní lousisikpeo mào aà náaikènaṅo ká kpéu wàò ní gbē.

²⁰ Ké wàlè aà seelade Ètiēe de sṅ, mapi má kú wee, ma ze ní aà deṅaṅo, má ní ulaṅ kúané.‡

²¹ ɔ Dii òmèe mà gé, a ma zí e buipáleo kíi zázāe.

²² Aa swákpa aà yáí e à gè ká buipáleo yápiwa, ṅ aa nà wiiwa aa mè: A aà de! Gbéē bee taa kua zèvío!

²³ Aalè wiilè, aalè ní ulaṅ gbāe, aalè bùsuti zu musu.

²⁴ ɔ Loma sosao gbězṅṅ mè wà gē ní Pòluo ní bè, wà aà gbē ní flàalao e aà síana'o, wi e yá pò wàlè wiidṅwà a yáí ma.

²⁵ Ké wàlè Pòlu ɔ pòo wà aà ye, a ò sosa bade pò kú wee: A a zé ví à Loma gbé gbē yákpalekesaia?

²⁶ Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbězṅṅe à mè: Nlè ke kpelewa ní? Gbépiá Loma gbéē.

²⁷ ɔ gbězṅṅopi mò Pòlu là à mè: Omèe, Loma gbén n ũa? A wèwà à mè: Ao.

²⁸ ɔ gbězṅṅopi òè: Ma ɔ zṅṅ kpàe, ṅ ma gṅ Loma gbé ũ. ɔ Pòlu òè: Mapi, wà ma i a ũe.

²⁹ ɔ gbé pò aa ye yálalawà yáaṅ bṅzā gṅṅ. Ké gbězṅṅopi dṅ Pòluá Loma gbéē, vía aà kù, ké a tò wà mòkàwà yáí.

* 22:4 Zin 8.3 † 22:5 Zin 9.1-2 ‡ 22:20 Zin 7.58

³⁰ A gu dè, ké gběẏẏopi ye à yá pọ Yudaọ m̀ò sáasã ma, à m̀pòlowà, ̄ à sa'onkiaọ ní Yuda gbãadeọ káaa, à m̀ò ní Pọluo ní aε.

23

Yuda gbãadeọ yákpalekea ní Pọluo

¹ Pọlu wepè gbãadeọwa à m̀è: Ma gbéọ, yãe lé ma s̄ó ví Lua aεo e ní a gbão.

² Ǿ sa'onkia Anania ò a d̄oaiɔne aa aà le a léwa.

³ Ǿ Pọlu òè: Lua n le s̄ó, gbēnazin kaad̄oembε.* N z̄óle níle yákpalekemanọ ikoyã musu, mé mpi s̄ó, n bọ a kpe, ní ò wà ma lé.

⁴ Ǿ d̄oaiɔ m̀è: Mmε níle Lua gbàgbankia s̄ós̄ó màaa?

⁵ Pọlu m̀è: Gbéọ, mi d̄ó sa'onkia no, asa a k̄εa láu wà m̀è, wásuli wá bùsu gbãade t̄b̄ēsio.†

⁶ Pọlu d̄ó ké gbãadeɔiọ gbēoá Saduseɔne, an gbēeọ s̄ó Falisioɔne, ̄ a òné gbáugbãu: Ma gbéọ, Falisin ma ũ, Falisio n̄én ma ũ. Geọ vua yá pọ ma wé d̄oi yáí ̄ ále yákpalekemanọ.

⁷ Ké à yápi ò, Falisio ní Saduseọ f̄elek̄owa ní lekpaao, ̄ k̄aaakenaọ k̄εaa leε pla.

⁸ Saduseọ ì me geọ lí vuo,‡ mé malaikaọ ní nisinaọ kuo. Falisio s̄ó aa zè ní beeo kuao.

⁹ Wii gbãa da ní guu, ̄ Falisi pọ aaí M̄oizi ikoyã danéeo f̄ele ní lekpaao gbãao aa m̀è: Wi yávaie e gbéε beewao. Tó nisina ge malaika mé yá'òè s̄ó be?

¹⁰ Ké lekpaao gbãakù, sosaọ gběẏẏó lé víake, ké gbéọ su Pọlu taitaik̄eo, ̄ a ò a sosaɔne aa pila ḡé ní guu, aa aà k̄u geaàno ní be.

¹¹ A gwá Dii b̀ò m̀ò Pọluwa à m̀è: S̄odile! Lá n ma yá'ò Yelusaleũ la, sema n̄ o Loma lo.

Lekpaaiá Pọluzi

¹² Ké a gu d̀ò Yudaε káaa asii guu, aa legbè aa m̀è wa p̀obleo, wa imio e ḡoọ pọ wà Pọlu d̀è.

¹³ Lekpaainapiọ de gbēon blala.

¹⁴ Aa gè sa'onkiaọ ní gběẏẏoọ k̄íi, aa òné: Wá si ní Luao wa m̀è, tó wi Pọlu deo, tó wa p̀oblè, Lua láaikewá.

¹⁵ Apiọ ní gbãadeọ pii à ge o sosaọ gběẏẏe aa m̀óé ní Pọluo lá á ye à aà yáọ tàasika de a káaulawa. Wápiọ s̄ó wáọ ku s̄ou guu wà aà de z̄éu e ào gé kái la.

¹⁶ Pọlu d̄ae neḡ̄e ní baikpaapi mà, ̄ à gè gè sosaọ be, a ò Pọluε.

¹⁷ Ǿ Pọlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoεo á gběẏẏo k̄íi, asa a ye baοe kpaè.

¹⁸ Ǿ à aà sè geaàno ní gběẏẏo k̄íi à m̀è: Pọlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà m̀o n k̄íi ní èwaasoεo. A yãe ví a ye onε.

¹⁹ Ǿ gběẏẏopi èwaasopi kù a ɔwa à geaàno gusaε nípla, ̄ à aà là à m̀è: Bó yá ní ví n̄ om̄ei?

²⁰ Ǿ à m̀è: Yudaọ mé lekpaai, aa ye gbεama n̄ m̀ó ní Pọluo ní gbãadeɔne zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa.

²¹ Nsu we ní yáio, asa an gbéọ lé aà dá z̄éu, aa de gbēon blala. Aa legbè aa m̀è wa p̀obleo, wa imio e ḡoọ pọ wà aà d̀è. An s̄ou mà k̀ò, n yá an swá d̄oi.

²² Gběẏẏopi ò èwaasopiε: Nsu to gbēe d̄ó ní òm̄εεo. Ǿ à aà gbàε.

Pọlu gb̄εa Sezale

²³ Ǿ à sosa bade gbēon plaọ sisi, a òné: A o sosa f̄endade gbēon òaa doɔne aa s̄ouke aa gé Sezale oosi ubleḡoọ ní s̄ode gbēon bàākwio ní s̄onde gbēon òaa do.

²⁴ A s̄ó yá k̄εε Pọluε aà dikpe geð bùsu gběẏẏo Felisi k̄íi yákelesai.

²⁵ Ǿ à lak̄èè à m̀è:

²⁶ Bùsu gběẏẏo Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láε bee k̄ène, ma f̄okpàma.

* 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 B̄oα 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

27 Yudaο μέ gbέε bee kù, aa ye aa àà de. Ké ma àà dō Loma gbέ ũ, ̄ ma γε ní sosaο ma àà sìmá.

28 Ké má ye mà àà yá pó aa m̀oaa ma, ma àà sè ma geò an yákpalekenao kíi.

29 We má d̀ou àà yá pó aa m̀oaa de an ikoyá ũe, i yá pó kà wà a de ge wà a dakpeu keo.

30 Ké wà lekpaaiazi, wà a kpái kèmee, ̄ ma àà gbàeoma g̀o, má ò yádeone aa gé ní àà yáo n kíi we.

31 ̄ sosaο kè lá wa ònéwa, aa Pòlu sè gèò Antipati gwāasina.

32 Ké gu d̀ò, sosa pó be kèseo Pòlu nà s̀deone ní ̀zi aa geaano ae, ̄ aa èa tà ní be.

33 Ké s̀deo kà Sezale, aa lápi kpà bùsu gbèz̀opiwa, ̄ aa Pòlu nàe a ̀zi.

34 Bùsu gbèz̀opi lápi kyokè, ̄ à Pòlu là bùsu pó à b̀u. A mà Silisi bùsu à b̀u,

35 ̄ a òè: Tó gbέ pó yávinno m̀, má ma lá aa o. ̄ à mè wàò àà d̀a ua. Elodi mé uapi kpà yāa.

24

Yudaο f̀eεa ní Pòluo Sezale

1 G̀o s̀o gbea sa'onkia Anania m̀ Sezale ní gbèz̀oee ní ikoyád̀ona pó wí meè Teetuluo. Aa m̀ ní Pòlu yáo bùsu gbèz̀o kíi.

2 Ké wà Pòlu sisi, Teetulu f̀eε lé yádaaala à mè: Felisi, ní n báaao wá bùsu na à kè zài. N zia làasookea mé m̀ ní wá káεa maao.

3 Wí n t̀nasi, wàò n sáaukpa gupiiu g̀opii.

4 Ké má ye mà n gágao, má wabikema, s̀uukewano, wá yá ỳonaε ma.

5 Wá è gbépiá gbēnazin èbeε. I z̀ada Yudaο guu d̀unia guu pii, a de lousisize εε pó wí me Nazaretideo d̀aanao do ũ.

6 Baa se a ye Lua ua gbāε, ̄ wa àà kù.

7-8 Tó n g̀epi làla nzia, níȳ àà yá pó wa m̀ò s̀ana d̀.

9 ̄ Yudaο yá'idia aa mè lá yápio den we.

10 ̄ bùsu gbèz̀opi mikè Pòluε àà yá'o. ̄ Pòlu mè: Lá má n d̀ yákpalekena ũ bùsue bee guu a wé g̀g̀, ̄ máε a miboyá'ò ma laaiwa.

11 Tó ní gbèa, wa one ma gea Yelusaleũ lousisii de g̀o kuεplalao.

12 Wi ma e máε lekpaake ní gbēeo Lua uao. Wi ma e máε z̀ada lousisikpeo guu ge wéε guuo.

13 Gbέpio f̄s yá pó aa liamazi seelade eneo.

14 Siana má òne, zé pó aale me lousisize εεε guu ̄ máε z̀oble wá dezio Luaε. Má yá pó wa kè M̀izi ikoyá guu ní anabio p̀o náai ví.

15 Ma wé d̀o Luai lá ampiwa, ké gbēmaao ní gbēvāio b̀o gau pii.

16 Ayāmeto mio azia toto g̀opii ke ma s̀ su àò ví Lua ae ge gbēnazina aeo.

17 Ma wékea ní ma bùsuo gbea ma ea su odama kèné, ma sa'ò

18 Lua ua. Ké máε sa'o ma gbāb̀o gbea, ̄ wà ma le we. Mi bíla káaao, mé z̀a kuo.*

19 Azi bùsu Yudaeo μέ yádeo ũ. Sema aa m̀ wà yábo k̄ó léu n kíi.

20 Tó màa no, tó gbέ pó aa ku lao d̀a pó aa èa g̀o pó aa yákpalekèmano o.

21 Sema yá m̀endo pó má òné ní l̀o gbāao ma mè, geo vua yá musu ̄ aale yákpalekeimano bàasio.†

22 Felisi Yesu zé b̀oε d̀, ̄ à lakà Yudaο yāa à mè: Tó sosaο gbèz̀o Lisia m̀, má á yá midéé.

23 A ò sosa badeε ào Pòlu d̀a, ama àà àà gba íana, i to àà gbέo d̀aale.

24 G̀opla gbea Felisi m̀ ní a Yuda no pó wí meè Dusii. A Pòlu sisi, ̄ à Kilisi Yesu náaikεa yāmawá.

* 24:18 Zin 21.26-27 † 24:21 Zin 23.6

25 Pɔlu lé yá'o maakéa musu ní zɔ́akũadõ ní yákpalekéa ní gbéó pɔ́ lé mɔo, ɔ́ vía Felisi kù à mè: Félé tá gíá. Gɔɔ pɔ́ ma ɔ'è, má éa n sísi.

26 Aà wé dɔ́i Pɔlu a gbagusaédaéé, ɔ́ ɔ́ aà sisi m̀̀m̀̀ aà m̀̀ faaiboanɔ.

27 Ké à kè wè pla, Pɔɔsiu Fesetu z̀̀lé Felisi gbéu. Ké Felisi ye àò na ní Yudaɔ yáí, ɔ́ à Pɔlu tò dakpeu.

25

Pɔlu zea ní gea Sezaa kíio

1 Fesetu z̀̀léa kpalau gɔɔ àaɔ gbéa, à fèlé Sezale à gè Yelusaleũ.

2 Wekíi sa'onkiaɔ ní Yuda gbãadeɔ m̀̀ aà kíi, aa fèlé ní Pɔlu yáo. Aa wabikèwà

3 aà sùuuke, aà to Pɔlu m̀̀nè Yelusaleũ. Asa aa zèò wà baikpaè zéu wà aà déé.

4 ɔ́ Fesetu ònè: Pɔlu ku kpéu Sezale, mapi sɔ́ má tá we tia.

5 A gbãadeeɔ m̀̀ gemanɔ, tó à yãvãikèé, í o.

6 Fesetu kè̀nno gɔɔ swaaɔ ge kwi taawa, ɔ́ à èa tà Sezale. Ké a gu dò, à z̀̀lé a gínaa à mè wà m̀̀ ní Pɔluo.

7 Ké à m̀̀, Yuda pɔ́ b̀̀ Yelusaleũ ɔ́ lãaàzi, ɔ́ aa yãzɔɔ pɔ́ wi fɔ́ a seela èo d̀̀wà dasidasi.

8 Pɔlu yãzãsimá à mè: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua yáwao. Mi zã yãewa Sezaaéo.

9 Fesetu lé wééle àò na ní Yudaɔ ɔ́ à Pɔlu là à mè: Nyɔ́ we gé Yelusaleũ mà yákpalekenno we yáé beé musua?

10 Pɔlu mè: Sezaa ikoyã pɔ́ kù wà yákpalekemanɔ ɔ́ má kúu la. Mi tàaeké Yudaééo, lá mpi ní d̀̀sáasãwa.

11 Tó ma tàaekè à kà wà ma déé, má gí wà ma deo. Ama lá mi yá pɔ́ gbééó lé o ma musue kéo, gbèé zéví à ma kpámáo. Gea Sezaa kíi ɔ́ ma zèò.

12 Ké Fesetu lekpaáí ní a gbéó à mè: Sezaa n zèò, aà kíi níyɔ́ géu.

Gea ní Pɔluo kí Agipa ní Beenisio aé

13 Gɔɔpla gbéa kí Agipa ní Beenisio m̀̀ Sezale fɔ́kpaí Fesetuwa.

14 Ké aale gɔɔplake we, Fesetu b̀̀ ní Pɔlu yáo kípié à mè: Gõéé ku la, Felisi aà tò dakpeu.

15 Ké ma gé Yelusaleũ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbèzɔɔ fèleméé ní aà yáo, aa mè mà sùuuke mà yádaaála.

16 Má ònè, tó gbé pɔ́ wà yãd̀̀wà i kɔ́'e ní a yãd̀̀madeɔ mé i zé'è à yápi zãsimáo, wá Lomadeɔ wili aà kpámáo.

17 Ké aa sùmanɔ la, mi zézéo. Ké a gu dò g̀̀o, ɔ́ ma z̀̀lé ma gínaa ma mè wà m̀̀ ní gbépio.

18 Gbé pɔ́ yãvíaànɔpiɔ yá'ò, aai yãvãí pɔ́ mále e wa d̀̀wà o aà yá musuo.

19 Aa yákele víaànɔ ní lousisize yá musu ní g̀̀e pɔ́ wí mèé Yesu yáo. A gà, ɔ́ Pɔlu zè ní aà kua béé yáo.

20 Ma bilikè yápi zé d̀̀sawa, ɔ́ ma aà là tó a ye gé Yelusaleũ wà yápi g̀̀g̀è we.

21 ɔ́ Pɔlu mè Loma kí ɔ́ a zèò, wàò a kũa. ɔ́ ma mè wàò aà d̀̀sá e màò gé aà gbaéi Sezaawa.

22 ɔ́ Agipa ò Fesetué: Má ye mà gbépi yáma mazía. ɔ́ Fesetu mè: Nyɔ́ yáma aà léu zia.

23 Ké a gu dò Agipa ní Beenisio m̀̀ ní gawi z̀̀o, ɔ́ aa gè k̀̀kãaakekpeu ní sosao gbèzɔɔ ní wéle gbé gbiaɔ. Ké Fesetu lesí, wà m̀̀ ní Pɔluo.

24 ɔ́ Fesetu yãsé à mè: Kí Agipa ní gbé pɔ́ kúwanɔ laɔ píi, a gbéé bee èa? Yuda pɔ́ kú Yelusaleũ ní laɔ píi gbépi yá sè m̀̀oa, aale wiilea aa mè, a maa àò ku ɔo.

25 Mapi, mi e à yáe kè à kà wà aà deo, ɔ́ lá à zè ní Sezaao, ma zèò mà aà gbaewà.

26 Mi yápi gbadɔ́ mà lákè kíe aà yá musuo. A yáí tò ma m̀̀aànɔ á aé, atësa mpi kí Agipa, ké yálalaawà gbéa mà yá e mà a lákè.

27 Asa dakpeuna gbaeama yá pɔ́ wa dàaála oa wásawasa sai, i keméé zévío.

26

Pɔlu ya'oa ki Agipa ae

1 ɔ Agipa o Pɔluɛ: N zevɪ n n ya'o. ɔ Pɔlu osɛ à azia yá bɔɔlekè à mè:

2 Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è mále mazia yá bɔɔleke n ae gbā, yá pɔ Yudaɔ liamazi musu pii.

3 Atɛsa ké n Yudaɔ felekaayā dɔ pii n n yákeleɔ. Bee yái ma wabikèma, ma yáe mamɛɛ.

4 Yudaɔ ma kua dɔ za ma néfɛnɛnzɪ daalea ma bɔsuu e Yelusaleũ.

5 Aa ma dɔ à gɛgɛ. Tó aa yei, aa fɔ o má de wá lousisin gáli pɔ gbāa n Lua yáo wɪ mɛ Falisiɔ gbɛ ũ.

6 Tiasa wàle yákpalekemanɔ, ké ma wé dɔ lé pɔ Lua gbɛ wá deziɔnezi yái.

7 Wá bui kuɛplaɔ aaiɔ zɔble Luaɛ gwāasina n fáaneo wɛdɔa legbɛa doũpizi guu. Kí, wɛdɔa yápizi yái Yudaɔ fɛlemanɔ.

8 Bóyái Lua gɛɔ vua kèé yázesai ũi?

9 Mapi yāa, ma zɛð ké yá pɔ a bɔ Yesu Nazaleti yá kpe pii ɔ máliɔ ke.

10 Māa má kè Yelusaleũ. Sa'onkiaɔ ma gba zé, ɔ ma Lua gbɛɔ kà kpéu dasi. Tó wàle n dede sɔ, ma lé ɔ ku a guue.*

11 Míɔ gé lousisikpe n lousisikpeo mɔmɔɔ mào wétɛamɔné, mi gānamá aa dɔe n Luao. Ma pɔ fɛañzi, ɔ mi gé ɪadaimá n wéle baao.†

Pɔlu zikɛa Yesuɛ

12 Beewa mále gé Damasi n iko pɔ sa'onkiaɔ ma gbaeoo.

13 Kí, ké má be zéu ɪatɛ minanguo, ma gupua è à bɔ luabe à kùlea n ma gbɛɔ, a pásɪ de ɪatɛa.

14 Wa lele zíle wápii, ɔ ma ɔɔ mà, wa òmɛɛ n Ebelu yáo wà mè: Sɔlu, Sɔlu, bóyái nle ɪadaiai? Lípanazɔa n teo mé lé ɪakpanzi fá!

15 Ma mè: Mmɛnn déi, Dii? ɔ Dii mè: Máme má Yesu pɔ nle ɪadawà ũ.

16 Fɛle ze. Ma bɔ mɔma ké mà n se ma zíkɛna ũe, níɔ de yá pɔ n è n yá pɔ má ɔlɔneo seelade ũ.

17 Má n suaba Yudaɔ ɔzɪ n buipáleɔ. Mále n zímá,

18 ké n n wé kéné, aa bɔ gusiau aa gɛ gupua, aa bɔ Setáu ikou aa gɛ Lua pɔu, an duuna i kémá, an bàa ɔ kú n gbɛ pɔ an kua adoao ma náaikɛa yái.

19 Kí Agipa, Ayāmeto mi gí luabe gbɛ pɔ bɔ mɔa yá'one maio.

20 Ma waasokè Damasi gia n Yelusaleũ,‡ ɔ má kè Yude bɔsu gupiiu n buipáleɔ kíio. Má oné aa nòselile aa ze n Luao, aai yá pɔ a to wà dɔ aa nòselile ke.

21 Bee yái Yudaɔ ma kũ Lua ua, aa ye ma de.

22 Lua dɔnle má kuð e n a gbāo, ɔ má zea aà seelade ũ néfɛnɛn gbɛzɔɔne pii. Mili yápále oo, sema yá pɔ ānabiɔ n Mɔizio o à kè bàasio.

23 Aa mè Mesi a taasike, ɔme a bɔ gau séia, i gupua yá'o Yudaɔne n buipáleɔ.§

24 Ké Pɔlu lé azia yá bɔɔleke màa, Fɛsetu wiidòwà à mè: ɪana kàma yá Pɔlu? N dɔa zɔɔ mé lé n mi liaa.

25 ɔ Pɔlu mè: ɪana i kaaɔ, Fɛsetu. Yázede mále o mé síanaɛ.

26 Kí, lá n yá beɔ dɔ, má fɔ mà a yá'one wásawasa bakūaanakesai. Má dɔ ké a kee i ke n mi kpeo, asa yápiá gusae yá no.

27 Kí Agipa, n yá pɔ ānabiɔ o sía? Má dɔ ké n sí.

28 ɔ Agipa o Pɔluɛ: N ye ma dedɛnleke ke mà gɔ Yesude ũ gɔ yá?

* 26:10 Zin 8.1-3 † 26:11 Zin 9.1-2 ‡ 26:20 Zin 9.20, 28 § 26:23 Isa 42.6, 49.6

29 Pɔlu mɛ: Gɔ̃ ge zǎ má yei, tó Lua wèi. I ke ndo no, ní gbé pɔ aale ma yāma gbã píi, aa gɔ̃ lá má dɛwa, mɔdaonae beɔ bāasi.

30 ɔ kipi ní bɔsu gbɛzɔ̃o ní Beenisio ní gbé pɔ káaaa weɔ fɛle bɔle.

31 Ké aa bɔle, aale o'okɔe: Gbépi i yāe ke à kà dɛa ge wà dakpeuo.

32 ɔ Agipa ò Fesetue: Tó gbépi i me a yápi a gé Sezaa kíe yāao, wá aà gbaee.

27

Gɛa ní Pɔluo Loma

1 Ké wá zèdò wà da Itali zéu, ɔ wá Pɔlu ní dakpeuna kinieɔ ná sosa bade pɔ wí meè Zuliue a ɔzi. A dɛ sosa gáli pɔ wí me Sezaa sosao dɔaanao do ũ.

2 Wa gɛ gó'ilena pɔ bò Adamiti, àle bɔle ní Azi bɔsu wéleɔ guu, ɔ wa dazeu. Masedoni bɔsu gbé Alisaka Tesaloni kúwanɔ.

3 Ké a gu dò wa ka Sidɔ. Zulu Pɔlu kúa ní nɔsedoũo, ɔ à aà gbà zé aà gé a gbéɔ gwai, ké aa e ɔdawà.

4 Bɔa we wa pele í guo. Ké íana lé dawále yáí wa dɔ Sipi bɔsu kpe oi.

5 Bea ísia guo wa dɔ Silisi ní Pámfilí bɔsuɔzi, ɔ wa ka Mila, Lisi bɔsuu.

6 Wekíi sosa badepi Alesándi gó'ilena pɔ lé gé Itali è, ɔ à wá káu.

7 Gɔɔ plae dà wá tá kɔnkù. Dɛe ní dɛeo wa ka Sinidi léi. Ké íana i weiwɛe wá gé súsuo, wa pǎale wa bɔ Keleti bɔsu kpe oi Samɔne sae.

8 Dɛe ní dɛeo wále dɔ Keletizi, ɔ wa ka gu pɔ wí me Godókíi Maau. A kái ní wéle pɔ wí me Laseo.

9 Lá wa gɛgɛ zéu, wá taa'o gɛa ae gò kai yá ũ, asa Yudaɔ leyegɔ gè kò. Ayāmeto Pɔlu ledámá

10 à mè: Gbéɔ, má è táe bee a mó ní ásoo zɔ̃o ní músio. I ke gópi ní a asoɔe adoo, ní wápiɔe bɔ.

11 Ama sosa bade gobɔna ní godeo yá sí de Pɔlu póa.

12 Gupi maa wá godɔu wá buziɛble weo, ɔ gbé daside zè ní daa zéuo. Aa ye wá ka Feniki, wéle pɔ kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buziɛble we.

Zàa'iana fɛla isiaa

13 Ké ían buse fɛle geɔmidókíi oi, aale e wá fɔ ní pɔeã kee. ɔ aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale dɔ Keletizi káikái.

14 I gɛgɛo, zàa'ian gbãa pɔ wí me ían pásí píla Keleti gbewa.

15 A gollaa, wí fɔ dàe bɔo, ɔ wa gɔ̃ tei.

16 Ké à wá kpá gūgūn néna pɔ wí me Kodai, wa dáama'è yɔɔ. Dɛe ní dɛeo wa wá gónɛ suababɔ è wá kù we.

17 Ké aa yè wa ná gó zɔ̃piwa, ɔ aa kèke bakà gó zɔ̃piɛ. Ké aale víake pǎa Libii bɔsu isaae, ɔ aa gó kúla pèle íu, ɔ aa gò té íanai.

18 Ké a gu dò, lá zàa'iana gí lé wá gó zāampapa gbáugbāu, ɔ aa ná asoɔ zuzua íuwa.

19 A gɔɔ àaɔde zí aa ní gó zikɛbɔ bɔle kòle nízia.

20 A kà gɔɔ ũma íatɛ ní saanao i bɔo, mé ían pásípi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pɔ wá wé dɔi yāa kè fama.

21 Wa gɔɔplakè, wi e pɔblèo, ɔ Pɔlu fɛle òné: Gbéɔ, tó a ma yāmà yāa, dɔ wi fɛle Keleti, músi ní ásooɛ beɔ gbása wá léo.

22 E tia mále ledawá, à sɔdile! A gbɛe a gao, sema gópi wíwi bāsio.

23 Gia gwá Lua pɔ má de aà pɔ ũ mé mi zɔbleè, aà malaika bò m̀̀a

24 à mè: Nsu víakeo, Pɔlu. Sema n̄ Sezaa ae le. Lua gbé pɔ kúríno gó guuɔ b̀̀ne aafia nípii.

25 Ayāmeto gbéɔ, à sɔdile! Má Lua náai ví ké a ke lá a òmɛewa.

26 Sema wà ka gūgūnae isaaa.

27 A gɔɔ gɛo mɛndosaide gwá ían pásipi lé wá gále Adiati ía e tia. ɔ wɛɛdo ígbɛo lé e wa káikù ní gɔsɔleoe.

28 ɔ aa bà i'egwabo gbàe íu, aa è a ɛ gàsísuu basiiɔ. Ké à kè sàa yɔɔ aa gbàe lo, aa è a ɛ gàsísuu bàã.

29 Aale pãa gbewa viake, ɔ aa kúla mèn síiɔ gbàe gó pòokpe, ɔ aale Lua sisi gu doné kpakpa.

30 Gópi zikenaɔ lé zɛwɛɛle wà bɔle gó guu wà bàale, ɔ aale gó suababɔpi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúlaɔ gbae go'ae wa.

31 ɔ Pɔlu ò sosa badee ní aà sosanɛɔ: Tó gbé beeo i gɔ gó guuo, á e boɔ.

32 ɔ sosaɔ gó suababɔ baɔ zèzè, aa tò à lèle íu.

33 Ké gu ye doi, Pɔlu awakpáné nípii aa pɔble à mè: A gɔɔ gɛo mɛndosain gbã a gɔ looa pɔblesai.

34 Mále awakpaé à pɔble, asa a maa á pɔleba àɔ dɔae, í e bo aafia. Baa á mikã mɛndo a vúaaɔ.

35 Pɔlu yápi oa gbɛa à pɛɛ sè à Lua sáaukpà gbépii wáa, ɔ a è àle só.

36 Ampii aa sɔdile aa pɔblè sa.

37 Wá gbé pɔ wá kú gó guuɔ píi, wa ka gbɛɔn òaa do ní basiiɔ síiɔsaio (276).

38 Ké aa pɔblè aa kã, aa pówena bɔle zù íu, ké gó e yáfukú yáí.

39 Ké gu dè aa gɔsɔe è, aai dɔo. Ké aa ísia sòomiboa è a gɔsɔ daaí, ɔ aa zèò wà gé ní góo isaaa we, tó wa fí.

40 Aa kúlaɔ wòlo aa tò í guu, ɔ aa golilibɔɔ ba pòlo gɔɔ. Aa go'ae zwãa pòò íanae, ɔ aa mipè gɔsɔpiwa.

41 ɔ aa sí úfãau ní sae, ɔ gó zè we. Úfãapi go'ae kù giúgiú, i fí dèeo, ɔ ikooa pɔ lé víví ní gbãao lé gó pòokpe wiwi.

42 Sosaɔ zèò wà dakpɛunaɔ dede, ké an gbɛe su kpáa'o pilimáo yáí.

43 Ama sosa bade ye Pɔlu misí, ɔ à gíné aa ní pɔeá ke. A ò kpadɔnaɔ dɔaa kusi íwa aa bua,

44 gbé kɔniɔ iɔ té ní kpe lipɛpɛɛ ge gó kasoɔ musu. Beewa ɔ gbépii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gūgūnaa

1 Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi tón Malita.

2 Beleɔ wá kú ɔplapla ní yeawázio. Aa gbãakpawázi, aa té sa kàwɛɛ, asa lou nà maawa mé íana bɔle.

3 Pɔlu yàa kele nàaa mò lé káteu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pà, à bɔ Pɔlu kù a ɔwa.

4 Ké beleɔ mlɛpi è dɔ aà ɔwa, aa òkɔe: Gbé beea gbɛdenae síana. Baa ké à bùa íwa aafia, síana i weiè à kuo.

5 Ama Pɔlu mlɛpi gbàe a dà téu, i yãe keèo.

6 Gbé wé doi aà ɔ a ka à lèle ge ú wegɔɔe. Ké à gègè, aa è pɔe i aà leo, ɔ aa lé líle aa mè gbépiá luaeɛ.

7 Gupi sae gūgūna gbɛzɔɔ pɔ wí mɛè Publiu be kuu. A wá díle gɔɔ aaɔ, à nibɔ kèwɛɛ ní yeawázio.

8 Publiu mae wúlea ní mɛwãao, àle bānubānukɛ. ɔ Pɔlu gè aà kíi, à wabikèè à ɔnàwà à aà gbàgbā.

9 Ké à gbàgbā màa, gūgūnapi gyãe kɔniɔ mò aà kíi, ɔ aa gbàgbā sɔ.

10 Aa wá kpèlā maamaa. Ké wále tá, aa kúsūakèwɛɛ lo.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapiu mo àaõ gbèa wa gẽ gó'ilena pò buzièblè weu, wa dazèu. Gópi bò Alésāndi, wà táasiao seela kèwà.

12 Ké wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaõ kè we.

13 Bɔa we wa do gōsōlei e wa gɛ kaò Legio. Ké a gu dò íana bò gɛomidokii oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzoli.

14 Wélepi guu wa Yesudeo lèu. Aa mè wà sùuuke wà āsōa do keínɔ. Wá kè màa, ɔ wa da Loma zéu.

15 Loma Yesudeo wá bao mà, ɔ aa mò daiwále. Gbèe wá lé Apiu'elèu, gbèe sō gu pò wí me Pilakii'aaõu. Ké Pɔlu ní é, à Lua sáaukpà, aà sō nini.

16 Ké wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zé aà ku adoa ní sosa pò ɔ aà d́ao.

17 Gɔɔ àaõ gbèa Pɔlu Yuda gbèzɔɔ sīsi. Ké aa kàaa, a òné: Ma gbéɔ, mi zā Yudaone yāewao. Mi bɔ wá deziɔ fɛlekaayāe kpɛo, ɔ wà ma kú Yelusaleū wà ma kpa Lomadeɔwa.

18 Aa yálàlaa, aai yāe e ma musu à kà wà ma deo, ɔ aa ye ma gbae.

19 ɔ Yudaɔ bò ma kpɛ. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio,* i ke má yāví ní ma bùsu gbéɔ no.

20 Ayāmeto ma á gbéa wà kō'e mà oánɔ, asa gbé pò Isailio wé doí yái wà mɔe bee kàia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bò Yude bùsuu n yá musuo. Wá gbèe sō i bɔ we à sùwá ní n bao vāioo.

22 Wá è a maa wà yá pò ní kúa ma n léu, asa wá mà wí lousisizepi bèebo gupiiue.

23 Aa gɔɔdilekɔe ní Pɔluo, ɔ aa mò aà kii ua pò à pílau dasidasi. A ye aa a yáze dō Yesu yá musu, ɔ à dàale Mɔizi ikoyāwa ní ānabio yáɔ, à kpala pò bò Lua kíi yá'òné, à a bɔɔlekèné za kɔɔkɔ e oosi.

24 Gbèe yá pò àle o zé è, āma gbèe gii.

25 Ké aale kēaa ní lekpaao, Pɔlu yá mendo kãfiné à mè: Yá pò Lua Nisina dà ānabi Isaiac a ò á deziɔnɛá sianae à mè:

26 Gɛ ñ o gbé beeɔne,

aa swákpa aaɔ gé yāemasai,

aa wétei aaɔ gé yāe'esai.

27 An nòse paaao, ké aasu ɔnɔkūo yái,

an swá gbāa, ké aasu yāmao yái,

an wé kūaaa, ké asu kēo yái,

asa aa ye ea sua mà ní gbágbāo.†

28-29 Ayāmeto, à dō ké Lua gbéɔ zì ní suabayāo buipāleɔwa. Aame aa sí.

30 Pɔlu kè kpé pò àle a fiabo guu wè búu pla. ɔ gbé pò aai mo faaiboianɔ kú ɔplapla píi.

31 A kpala pò bò Lua kíi yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yādànè ní laaio kpálea, gbèe i kpaèo.

* 28:19 Zin 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní aà vuao gbèa Yuda pò aa gò Yesudeo ù nà Yesu baonakpaawa Lomadeo mēwīa Loma guu, an gbēon Pisii ní Akilasio ũ (Zinao 18.2). Beewa Yesu gāli sēia dàale we guo pò Pòlu lé baonakpa Sili bùsuu ní Azi bùsu pò wī me tia Tuukiiio ní Gelesi bùsuo. Lua dile Pòlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayā bùsuo b. Guo pò ále a wélegeapi sòuke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kòkāaa Pisii ní Akilasio beone (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zī pò ále ke buipáleo guu bòleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaa gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeo suabaòe, atēsa Yudaò, an gbèa buipáleo (1.16).

Yudaò ní buipáleo kua ní kōoá yā'īae Yesude káauone, atēsa lá buipále Yesudeo lé e Moizi ikoyā musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakii Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbépii pòe (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaika yáe (1.18-8.39).

Bee gbèa à lekà Isaili pò aa gī Kilisi náaikeio yáwa. Lua gbéon ní ũoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gbéke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawēe wà nòse pále da, wíò ku Lua pò ũ (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, ò à fòkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pò aale wēele wà dō lá Lua ì ní suaba Yesu Kilisi sabaiò, tó aa láe bee kyokè, aa e dō ké yá pò Lua a zekáleo zōo (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawà, aai kúleè a zéwa.

Pòlu fòkpaa Lomadeowa

¹ Mámēmaa Pòlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma dile a zina ũ baona

² pò à dōaa à a legbè a ānabiōne, aa kè a yá taalau kpana ũ.

³⁻⁴ Aà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ũ. Aà dea gbēnazina ũ guu à bò Davidi bui guue. Aà luake guu sō aà bōa gau ní gbāao mé òlōwēe ké Lua Nén aà ũ.

⁵ Kilisipi mé gbēkekēmēe à ma zī bui pii kíi, ké aa e a náaike, aai gō a yāmanaò ũ, i tōbō.

⁶ A kú ní guu sō, á gbé pò Yesu Kilisi á sisi à á séo.

⁷ Mámē ma láe bee kè á Lomade pò Lua yeázi à á sisi, a gō a gbéó ũ piiē. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

⁸ Sēia gia ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbāao ápii yá musu, ké á luanaaika lí dúniaa pii yáí.

⁹ Tó mále wabike pii, á yá lí sāmago. Lua mé ma seelade ũ. Aàpi mále zòbleè ní nòsemendoo, mále aà Né baokpa.

¹⁰ Miò wabikewà aà zekēkemēe lá a yeiwa, mà e mō á gwai sa,

¹¹ asa wesiaále ni lé ma de maamaae, ké mà Lua Nisina gbae daé á zedba yáí.

¹² Beewa á luanaaika ní ma pòo a wá baade gba sō.

¹³ Ma gbéó, má ye à dō ké miò dile mòmōò mà mō á gwai* ké mà a zī gbē e á guu, lá má è buipáleo guuwa, ò e tia mi z'e'eo.

¹⁴ Geleki yāmanaò ní Geleki yāmansaiò pii, ladōnaò ní ladōnsaiò pii, an yá gō ma yá ũe.

¹⁵ Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeone sō.

¹⁶ Mili wide ní baonapi yáoo.† Òme gbāa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeo suabaò ũ, atēsa Yudaò, an gbèa buipáleo.

* 1:13 Zin 19.21 † 1:16 Maa 8.38

17 Baonapi ì owẽe lá Lua ì to yá bɔ́nɔ na. A de luanaaikɛa yá ũ adoe, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbɛ́ pɔ́ Lua tò yá bɔ̀aàɔ na a náai pɔ́ àle ke yáí aɔ ku.‡

Gbɛ́nazínaɔ́ táadeɔne Luas

18 Za musu ɔ́ Lua ì a pɔ́kúma bɔ̀bɔ̀ gbɛ́nazína pɔ́ an vâikɛa ì zezɔ́ síanaeɔwa an pâkpaazi ní ní vâikɛao yáí.

19 Yá pɔ́ wa fɔ́ dɔ́ Lua yá musu uleanéo, Lua mé yápi bɔ̀né gupauu.

20 Za gɔ̀ pɔ́ à dúnia kàle, aà gbãa láasai ní aà luakɛ pɔ́ wíli e ní wéoo bɔ̀ gupauu aà zɔ̀ guu wásawasa. Ayãmeto gbɛ́nazína awa vío.

21 Aa Lua dɔ́, áma aali aà kpɛla a zéwa aa aà sáaukpào. An làasooɔ sɔ̀úkù, ɔ́ aa gɔ̀ gusiau an m̄sai yáí.‡

22 Aa níziá díle ɔ̀nɔnaɔ ũ, ɔ́ aa gɔ̀ m̄saideɔ ũ.

23 Aaí kúle gbɛ́nazína pɔ́ ì gao ní bãɔ ní nɔ̀bɔ̀ ní pɔ́taa'onkuawaɔ taaɛ Lua pɔ́ lí gao gbɛu.*

24 Ayãmeto Lua ní kpá gbãsíkeaa, aa wisaiyá ke ní kɔ̀o, lá aale a níde ní nɔ̀se guuwa.

25 Aa Lua síande leúkpakè ní eeo. Aaí kúle Lua pɔ́keane aa zɔ̀blené Lua pɔ́ pɔ́pii kè gbɛu. Efaaiden aà ũ gɔ̀pii! Ami.

26 Ayãmeto Lua ní kpá wisaiyá nídeaa. Baa an nɔ̀eɔ yá pɔ́ wí ke leúkpakè ní yá pɔ́ wíli keoo.

27 Maa gɔ̀eɔ sɔ́ aa yá pɔ́ wí ke ní nɔ̀eɔ tò, aaí luakɔ́i. Gɔ̀e ní gɔ̀eɔ aaí wisaiyá ke ní kɔ̀o, aaí a gbɛ'e níziáwa an sásãa léu.

28 Lá aai we zè ní Lua dɔ́aoo, ɔ́ à ní kpá làasookpaanlayãa, ké aao yá pɔ́ de wà keoo ke.

29 Yávai pii pèemá: Nòsepási, bíi, íisea ní kɔ̀o, wedɔ̀akɔ̀e, gbɛ̀deɛa, sòle, gbɛ̀blea ní kɔ̀nikɛao. Gupɛaanaɔn ní ũ,

30 gbɛ̀yaanaɔ, Lua íbeɛɔ, gbɛ́ taiinkenaɔ, yò̀deɔ, íandánaɔ, vâi làasookenaɔ, de ní dao yãmansaiɔ,

31 m̄saideɔ, náaisaideɔ, gbɛ́yákensaiɔ, sósobisaideɔ.

32 Aa dɔ́ Lua díle ké yábeetaakenaɔ kà wà ní dede, kási aali ze ní a keao adoo, aaí tékpa a kenaaɔgu bɛ.

2

Yá zɔ̀leɛa gbɛ́nazínaɔwa

1 Ayãmeto n gbɛ́ pɔ́ ní gbɛ̀pále tàae e, ní awa vío. Tó n gbɛ̀pále tàae è, n níziá dàyãuɛ,* asa n gbɛ̀taae'ena ní ke màa sɔ̀e.

2 Wá dɔ́ ké Lua yákpalekeɛa ní yábeetaakenaɔ maaɛ.

3 N gbɛ́ pɔ́ ní yábeetaakenaɔ tàae e mé ní ke sɔ́, níle e níyɔ̀ bɔ̀ Lua yákpaleu yà?

4 Ge níle dɔ̀e ní Lua maakɛa zɔ̀o ní aà menao ní aà sùuuo yà? Ké Lua lé maakene ké n nòselile, ní dɔ̀o lé?

5 N swágbãakè, ní nòselileo, ɔ́ níle pɔ́kúma kãaanzi e luapɔ́kúmaɔbɔ̀magɔ̀zɔ̀, tó Lua yákpalekeɛa ní gbɛ́ a zéwa bɔ̀ gupauu.

6 A fiabo baadeɛ a yákeawa.†

7 Gbɛ́ pɔ́ aale gawi ní beeeo ní wɛ̀ni láasaio wɛ̀le aale maake ní menao àizãna e.

8 Gbɛ́ pɔ́ anzia pɔ̀eá lé dɔ̀aané, aa gí síanai aa te vâiwaɔ sɔ́, Lua a pɔ́kúma ní pɔ́kpɛ̀neɔ bɔ̀bɔ̀má.

9 Wétɛa ní wãwão a vâikena pii le, atɛsa Yudaɔ, an gbɛa buipáleɔ.

10 Lua a maakɛna pii gba gawi ní beeeo ní aafiao, atɛsa Yudaɔ, an gbɛa buipáleɔ.

11 Asa Lua lí gbɛe zãboo.‡

12 Gbé pò duunakè Mɔizi ikoyā dōsai, a kaale màa ikoyāpi saiε. Gbé pò duunakè naa ikoyāpi ɔzi sō, Lua a yákpalekeaànɔ ikoyāpi musuε.

13 I ke gbé pò lé ikoyā ma ní swáó mé maa Luaεo. Gbé pò lé zikεwà mé a bɔ maa.

14 Tó bui pò aa Mɔizi ikoyā dōɔ yá pò kpàaíto kè ní níziáo, aa ikoyā ví níziawae.

15 Aale ɔbɔwεε ké yá pò kú ikoyāpi guu kú ní nòseuε. An làasoo lé a síana o ɔ, asa an làasoo mènɔoo, a kee ɔ ní dayāu, a kee ɔ ní bɔu.

16 Màa yákpalekegɔzi Lua a yákpaleke ní gbēnazinao yá pò ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pò mále kpá òwa.

Yudaɔ ikoyādansaiɔne

17 N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní Mɔizi ikoyā náai ví, níle Lua yòke.

18 N Lua pɔeá dō, ní yāmaa dō ikoyāpi guu.

19 Nle e ní de víaɔ wεde ũ, gbé pò kú gusiauɔ filia ũ,

20 wésiadeɔ yādanede ũ, gbé dafuɔ metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé dōa ní síanao mi ũ.

21 N gbé pò ni yāda gbēpáleɔne, bóyāi nili da nziaeo ni? N mē wasu kpáí'oo, mé ni o sō be?

22 Ni me wasu wúle ní gbēpále nɔoo, mé ni wúleò sō be? Ni saka táaɔgu, mé ni ní kpé pò kpáí'o sō be?

23 Ni yòke Lua ikoyā musu, ɔ n ikoyāpi dasai í Lua tó òkpa.

24 Asa á yáí buipáleɔ ío Lua tɔbēesi lá a kēa láuwa.Š

25 Tó ní Lua ikoyā kūa, ɔ tōzōa ài vīne. Tó níle a yāda sōo, ní sáa ní gyafɔdeɔε.

26 Tó gyafɔde Lua ikoyāo kūa, Lua a gyafɔdepi gwa sáa ní gbé pò tōzōo lé?

27 Baa tó ní iko lápi kūa mé n tōzō, tó ni ikoyāpi dao, gyafɔde pò ío kūa a to yá zōlemaε.

28 Lá kua Yuda zálala ũá mekaa yá no, màa tōzōa zálalaá mekaa yán sōo.

29 Lá kua Yuda zálala ũá nòse yáε, tōzōa zálalaá nòse yáε sō. Lua Nisina zīε, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé í gbé bee taa sáaukpa, i ke gbēnazina no.

3

1 Dea Yuda ũ káfia kpele a víi? Ai kpele tōzōa víi?

2 A káfia ví zōo yápii guu. Séia gía Lua a yá nàné ní ɔziε.

3 Ké an gbēeɔ náai vío, bó a víi? An náaisai mé a Lua náai bādeε?

4 O! Aawo! Lua náai ví, baa ké gbépiiá εedeε, lá a kēa láuwa wà mē:

Tó n yá'ò, n yá aɔ zeví,

tó wà yákpalekènnɔ, n yá a ble.*

5 Tó wá váike lé Lua maake bɔ gupuau, bó yá wá oi? Wá o Lua yá zevío, ké í pòkūmabɔbɔwá yáí yá? Gbēnazina yá'oa ɔ mále owa.

6 O! Aawo! Tó Lua yá zevío, kpelewa a fɔ yákpaleke ní dúniaoi?

7 Gbēe a me, tó a εedeke lé Lua náai káfí mé àle aà tɔbɔ, bóyāi a yādaaála lán duunkenawai?

8 Tó ní ò màa níle me wà yāváiε, yāmaa i bɔu. Gbēeɔ ma tɔbēesi aa mē màa mi o. Lua yādaanla kōsírínɔ.

Gbēe maa

9 Too! Wá Yudaɔ wá sàò yà? Aawo bá! Asa ma bɔbɔ ní Yudaɔ ní buipáleɔ pii kò, ampiiá duuna zɔɔne.

10 A kēa Lua taalau wà mē:

Gbēe maa, baa do.

11 Laaidee kuo, luakíiwεelenaε kuo.

12 Aa p̄aalε n̄pii, aa f̄okp̄a,
yāmaakenae kuo, baa do.†

13 An n̄sε de lán kaad̄embεwae.
Aaĩ lenakasané,

ml̄è sεwε kú n̄ léu,‡

14 yá'ii n̄ gbékaaο mé n̄ lé p̄a.§

15 Aa wāa n̄ gbēdeao,

16 aaĩ músi n̄ p̄osiao kp̄ánízi,

17 aa aafia zé d̄sο,*

18 aa Lua v̄ia v̄io.†

19 Wá d̄s ké Lua ikoyā p̄ii de gbé p̄ó kú a ɔz̄io yá ũε, ké gbépii lé ḡs̄ kpaaŭa, d̄unia gbépii i ḡs̄ t̄aaede ũ Luaε.

20 Asa gbēε a b̄o maa Luaε ikoyāpi k̄ua yáio.‡ Lua ikoyā mé ĩ to wà duuna d̄s.

Lá Lua ĩ to yá b̄oñ̄o na

21 Lá Lua ĩ to yá b̄oñ̄o na b̄o gupuau sa, lá a yá kú Moizi ikoyā n̄ ānabīo l̄áo guuwa. I ke aà ikoyā k̄ua yá no.

22 Lua ĩ to yá b̄oñ̄o na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé p̄ó lé aà náaike p̄ii yáε, asa gbēε adoo.

23 Gbépii duunakè, s̄ aa kēsā Lua gawii.

24 Lua ĩ to yá b̄oñ̄o na gba ũ a gbēke yáii n̄ Kilisi Yesu p̄ó n̄ bó gbāao.

25 Aāpi Lua kp̄a duuna awakpab̄o ũ gbé p̄ó aale aà au náaikeonε, ké à ɔb̄o gbépiiε i yāke a zéwae. A menakè yāa, i duun z̄io yādao,

26 s̄ tia kéwa a òl̄oné i yāke a zéwa. Beewa Lua ĩ yāke a zéwa mé ĩ to yá b̄o n̄ Yesu náaikeon̄o na b̄o.

27 Lá màaε, gbēnazina a f̄s̄ íanadā l̄e? Bee kuo. B̄oyāi ni? Ké a de yākea yá ũo, Yesu náaikea yáε yáii.

28 Asa má è Lua ĩ to yá b̄o n̄ gbéο na aà Luapi náaikea yáie, ikoyāk̄ua ku a guuo.

29 Luaá Yudaο Luaε nídoa? Buip̄aleο Luan s̄soa? Ao, buip̄aleο Luaε b̄o.

30 Asa Lua m̄end̄oε.§ A to yá b̄o n̄ gbé p̄ó t̄s̄z̄s̄o na a náai p̄ó àle ke yáie, mé a to yá b̄o n̄ gyaf̄ōdeo na a náai dōupi musu b̄o.

31 Wále ikoyā b̄ade n̄ luanaaikeao yà? Màa no, wále a kpelaε.

4

Lua tò yá b̄o n̄ Ablahaŭo na a náai p̄ó a kè yáii

1 Wá Yudaο, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaŭ yá musu ni?

2 Tó Lua tò yá b̄oàn̄o na yá p̄ó a kè yáie, d̄s̄ à f̄s̄ íanadā. Ama a f̄s̄ d̄ā Luaεο.

3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà m̄è Ablahaŭ Lua náaike, s̄ Lua tò yá b̄oàn̄o na.*

4 Fiaboa z̄ikenaeá gbēkekeae no, aà aseae.

5 Baa tó gbé lé yāε keo, tó àle Lua p̄ó ĩ to yá b̄o n̄ t̄aaedeο na náaike, Lua a to yá b̄oàn̄o na a náai p̄ó àle ke yáie.

6 Davidi gbé p̄ó Lua tò yá b̄oàn̄o na yāekesai báaa'ea yá'ò à m̄è:

7 Báadeon̄ gbé p̄ó Lua ní t̄aaeο w̄olomá à ní duuna k̄emáo ũ.

8 Báaaden gbé p̄ó Dii a aà duuna yādao ũ.†

† 3:12 Soū 14.1-3 ‡ 3:13 Soū 5.10, 140.3 § 3:14 Soū 10.7 * 3:17 Isa 59.7-8 † 3:18 Soū 36.1 ‡ 3:20 Soū 143.2, Gal 2.16 § 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Soū 32.1-2

⁹ Báaa beeá gbé pò tǒzǒ pòe adoa, ge gyafɔɔde pòe lɔ? Wà mè Lua tò yá b̀ò ní Ablahaũ na, ké à a náaikè yáie.

¹⁰ Kpelewa Ablahaũ de gɔɔ pò Lua tò yá b̀aà̀nɔ nai? Aà tǒzǒaa ge gyafɔɔde? I tǒzǒo, gyafɔɔde.

¹¹ Ǔ à tǒzǒ, ké Lua tò yá b̀aà̀nɔ na a gyafɔɔgɔɔ seela ũ.‡ M̀aa a de gyafɔɔde pò Lua tò yá b̀ò̀nɔ na Luapi náaikɛa yáio pii dezi ũ.

¹² A de gbé pò aa tǒzǒo dezi ũ lɔe. I ke an tǒzǒa yáio no, ké aa té wá dezi Ablahaũ pò Lua náaikè a gyafɔɔgɔɔ iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaikè

¹³ Lua legbè Ablahaũe ní aà buio à mè dúnia a g̀o ní pò ũ.§ I ke aà ikoyá k̀ua yáio no, ké Lua tò yá b̀aà̀nɔ na a náai pò a kè yáie.

¹⁴ Tó gbé pò aa ikoyá k̀ua mé aa kible, d̀o luanaaikɛa ài v̀io, mé Lua legbèa kè famaɛ,*

¹⁵ asa ikoyá ì m̀ó ní Lua p̀okũmaoɛ. Gu pò ikoyá k̀uo, tàae lío ku we s̀o.

¹⁶ Ayámɛto pò pò Lua a legbè eaá aà náaikɛa yáie, ké à de aà gbèkɛyá ũ. Beewa legbèapiá Ablahaũ buipio pii pòe, i ke gbé pò aa M̀oizi ikoyá k̀ua ní t̀eɔ no, ní gbé pò aale Lua náaikè lán Ablahaũwaoɛ lɔ. Ablahaũá wápii dezi.†

¹⁷ A de wá dezi ũ Lua k̀i, lá a k̀eá láuwa. Lua mè a aà d̀ile bui dasio dezi ũ. Ablahaũ Lua pò ì ẁeni kpa gɛwa ì to pò pò k̀u yáao à ku‡ náaikè.

¹⁸ A Lua náaikè, à wɛd̀ò pò pò gbèe wé d̀iozi, ò à g̀ò bui dasio dezi ũ lá Lua òèwa à mè, aà buio aao dasi lán saanaɔwa.§

¹⁹ Ablahaũ kà wè baso taawa. Baa tó à làasookè a g̀ekekɛɔsaiwa ní Sala neasakpe kákaao, aà luanaaikɛa lí busao.*

²⁰ Ili seake lé pò Lua gbèewao, i g̀i Lua náaikɛio, ò à gbã'è a luanaaikɛawa à Lua t̀òb̀ò,

²¹ asa a d̀o a f̀eá v̀io, Lua gbã kà à lé pò á gbèpi ke.

²² Ayámɛto Lua tò yá b̀aà̀nɔ na.

²³ Wi yá b̀aaà̀nɔ napi kè aà yáio adoo,

²⁴ wa kè wá gbé pò Lua a to yá b̀wanɔ na yáie lɔ, wá gbé pò wále Lua pò wá Dii Yesu b̀ò gau náaikɛo.

²⁵ Lua aà kpámá ké à e wá tàaeo k̀éwá yáie,† ò à aà b̀ò gau, ké yá e b̀wanɔ na yáio.

5

Kɛa na ní Luao

¹ Lá Lua tò yá b̀wanɔ na a náai pò wále ke yáio, wá naaà̀nɔ sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

² Aà náaikɛa guu wa ze'è aà sabai wa gè Lua gbèke pò wá kuopi guu, ò wále p̀onake ní Lua gawi pò wá wé d̀io.

³ I ke bee ado no, wále p̀onake ní wá taasikɛao lɔ, ké wá d̀o taasikɛa ì m̀ó ní menao,

⁴ mena ì m̀ó ní dàa maao, dàa maa ì m̀ó ní wɛd̀o Luazio,

⁵ mé wɛd̀o Luazipi fama v̀io, asa Lua a Nisina p̀isi wá ǹoɛu, ò a tò wá d̀ò a yewázi.

⁶ Wá gbãasai guu Kilisi gà wá v̀aikɛnao wá gbɛu gɔɔ pò Lua d̀ilewa.

⁷ Baa gaa gbèmaa gbɛu àao. Tó gbé a we ga gbèmaa gbɛu, wá d̀o,

⁸ ò Lua ò̀wɛ lá á yewázi, asa wá duundeke guu ò Kilisi gà wá gbɛu.

⁹ Lá wa b̀o maa sa Kilisi au yáio, Kilisipi wá sia Lua p̀okũmawa sea v̀i lɔe?

¹⁰ Yáa wá ì ní Luaoɛ, ò wa keaà̀nɔ na aà Né gaa yáio. Lá wa keaà̀nɔ na sa, wá suabaa aà kua ẁeni guu yáio sea v̀i lɔe?

‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18 † 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5

11 I ke beee adoo, wále ponake ní Luao lo ní wá Dii Yesu Kilisi pò tò wa keaàno na gbãao.

Kilisi yalẽẽta ní Adamuo

12 Gbẽ mendo mé tò duuna gè dúnia guu, * ò duuna ga ì.† Beewa ga li gbépiia, ké gbépii duunakè yáí.

13 Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyã àò gé móí. Goo pò ikoyã kuo, Lua i duuna yãdao,

14 ama sea Adamuwa e à gè pè Mòziwa ga ikokè gbépiwa, baa gbé pò aai duunake lán Adamu zãayãwawao. Adamupia gbé pò a mo taac.

15 Ama Lua gba muua ní Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zãa yãwa yáí, Lua gbẽke ní a gba pò li dasila Yesu Kilisi ado gbẽke yáío de beea.

16 Lua gba muua ní gbẽ mendo duunapioo. Tàae mendopi mé mò ní yákpalekeao, ò yá zòle gbẽnazinaowa. Tàaeo mò ní Lua gbẽkekeanéo, ò yá bò ní gbéó na.

17 Lá Adamu ado tàae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pò à mòò zò de beea. Aà yáí gbé pò Lua gbẽkekèné a tò yá bòno na gba ùo kible àizãna guu.

18 Beewa lá tàae mendopi tò yá zòle bui píiwa, màa lo maakea mendopi ì to bui píi bo maa, aai àizãnable.

19 Lá gbẽ mendo swágbãa mé tò dasi gò duunde ù, màa lo gbẽ mendo yãmaa mé a to dasi bo maa.

20 Ikoyã mò ké tàae e àò káfi yáíe. Lá duuna lé káfi, Lua gbẽke ìò diadie.

21 Lá duuna kiblea mò ní gao, màa lo Lua gbẽke kiblea ì to wà bo maa, wí àizãnable ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbẽke e àò káfi yà?

2 O'o! Aawo! Wá gbé pò wá de geò ù duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bi?

3 Wá gbé pò wa da'ilekè Kilisi Yesu pò ùo, á dõ ké wá sãnuaàno aà ga guuo lé?

4 Wa gaaàno, wà wá víaàno da'ilekea guu, lá Kilisi bò gau ní a Mae gbãa gawideo, ké wápio sò wàò kú ní wēni dafuo màa.*

5 Lá wa naawà lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá gōaàno màa aà vua guu lo.

6 Wá dõ ké wà wá kua zi pà lipãakōawa ní Kilisio, wá mē duunde i midē, ké wásu wàò zòble duunae bo,

7 asa gbé pò gà bò duuna yáue.

8 Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno lo.

9 Wá dõ lá Kilisi bò gau, a gaa ví bo, ga iko víwà bo.

10 Asa ké à gà, à gà duuna yá musu gēn doe, mé lá a ku tia, a ku Lua pò ù.

11 Màa ápio sò, à ázia dile geò ù duuna yá musu, ìo ku Lua pò ù naa Kilisi Yesuwa.

12 A yáí ásu to duuna kible á mè gewa, a dōe"li dōaaé bo.

13 Asu à á megue kpa duunawa vãikebo ùo. A ázia kpa Luawa gàbo ù, í á meguo kpawà yãmaakebo ù.

14 Asu to duuna àò iko víwà bo, asa á na ikoyã ozi, sema Lua gbẽke.

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyã ozi bo, sema Lua gbẽke ozi, wáò te duunawa yà? O'o! Aawo!

16 Á dõ tó a ázia kpà gbéwa, ále misiile, á de ade zò ùo lé? Tó duuna a ázia kpawà, á gae. Tó a misiile Luac sò, á bo maa.

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17 * 6:4 Kls 2.12

17 Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yāa, ɔ a misilile yá pɔ wa dàè zézee ní nòsemendoo.

18 A bɔ duuna yáu, a gɔ maakea zɔɔ ũ.

19 Mále bee o gbēnazina yā'oawa á gbāasai yáíe. Lá a á me kpà yāa gbāsí ní yāvāiɔwa zɔɔ ũ, a vāikè, màa tia bɔ à á me kpa maakeawa zɔɔ ũ, á kua iɔ adoa.

20 Ké á de duuna zɔɔ ũ yāa, á bàa kú ní yāmaakeaoo.

21 Ai kpele á è yá pɔ á kè yāa, à kèé wíyā ũ tiaɔ musui? Yápiɔ midēaá gae.

22 Tiasa lá a bɔ duuna yáu, ále zɔble Luae, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a mide ní wēni láasaio ũ.

23 Duuna aseaaá gae, āma gba pɔ Lua i dawēe naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔizi ikoyā ɔzi bo

1 Ma gbéɔ, mále yā'óé lán gbé pɔ Mɔizi ikoyā dɔɔwa. A dɔ ké ikoyāpi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa?

2 Màa ikoyāpi nɔzāe yè a záwa gɔɔ pɔ a bée. Tó gɔ gà, ɔ ikoyāpi i polowà.

3 Gɔɔ pɔ aà zá kú, tó à gɔ gɔ pále pɔ ũ, wa oè dɔé'íidee. Tó aà zá gae sɔ, ikoyāpi pòlowàn we. Tó à gɔ gɔ pále pɔ ũ sa, beeá dɔé'li yán bo.

4 Màa ápiɔ sɔ ma gbéɔ, a ga ikoyā musu Kilisi me guu, ɔ a gɔ gbé pɔ bɔ gaupi pɔ ũ, ké wà e káfiakè Luae.

5 Ké wá dàa d̀aaawēe yāa, ikoyā mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ɔ wa káfiakè gae.

6 Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyāu, ɔ wále zɔble Luae zé dafu guu ní aà Nisina gbāao, i ke ikoyā lá zé zi no.

7 Wá o kpelewa ní? Lua ikoyāá duuna yà? Aawo bá! Ikoyāpi mé tò ma duuna d̀. Tó ikoyā i me wasu pɔ b̀iikeoo,* d̀ mi d̀ lá pɔ b̀iikea deo.

8 Duuna zekii è yá pɔ Lua d̀ilepiwa, ɔ a tò p̀pii ni ma de. Asa ké má ikoyā d̀o, duuna demee yāe ũo.

9 Yāa ké má ikoyā d̀o, má b́ee. Ké ma yádileapi mà, duuna vù iu,

10 ɔ ma ga. Yádileá pɔ de à wēni kpaapi ga ìmee.

11 Duuna zekii è yádileapiwa, ɔ à ma sāsā à ma de yápi sabai.

12 Beewa ikoyāpi kua adoa, mé yá pɔ Lua d̀ilepi kua adoa, a zeví mé a maa.

13 Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bɔ gupuau, ɔ à yāmaa m̀aokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna d̀o duuna ũ yádileapi sabai.

Zikaa ní duunao

14 Wá d̀ ké ikoyāpiá Lua yáe. Mapi sɔ, dàaden ma ũ, má na duuna ɔzi.

15 Miliɔ yá pɔ mále ke gbadɔo, asa mili yá pɔ má ye mà ke keo, yá pɔ má ye mà keo ɔ mi ke.†

16 Tó yá pɔ má kè i kpaafí ní ma p̀eãoo, ma we ikoyāpi maakei.

17 I ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

18 Má d̀ yāmaa ku ma guuo, ma dàa maa. Míɔ ye mà yāmaake, āma mili f̀s má kèo.

19 Yāmaa pɔ má ye mà ke, mili keo. Yāvāi pɔ má yeio ɔ mi ke.

20 Tó yá pɔ má yeio ɔ mále ke, i ke máme mále keo, duuna pɔ kú ma guue.

21 Má è tó má ye mà maake, vāi mé ì d̀aamēe.

22 Lua ikoyā mé i kemee na ma sɔ guu,

23 āma má è iko pále ku ma me guu, ì zika ní iko pɔ kú ma ǹse guuo, a tò má na duuna iko pɔ kú ma me guu ɔzi.

* 7:7 Bɔa 20.17 † 7:15 Gal 5.17

24 Ma wēnade ia, déme a ma si ma mē gee beewai?

25 Ma sáaukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Beewa ɔ mi zɔble Lua ikoε ma làasoo guu, mé mi zɔble duuna ikoε ma dàa guu.

8

Ziblea ní Lua Nisína gbāao

1 Yá a zɔle gbé pɔ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa bo,

2 asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nisína Wēnikpamade gbāa ma bo gbāa pɔ duuna ní gao lé mɔmεε guu.

3 Yá pɔ Mɔizi ikoyá i fɔ kèo gbēnazína gbāasaikε yáí Lua kè. A azía Né zì gbēnazína ũ lán wá duundeɔwa duuna woloawá yáí, ɔ à widà duunawa a Né mepi guu,

4 ké yá pɔ ikoyá lé wεεε síana ke wá gbé pɔ wá dàa lé dɔaawēε bo, sema Lua Nisínaɔwa.

5 Gbé pɔ an dàa lé dɔaanéɔ ì laaidɔ ní dàa yáwa. Gbé pɔ Lua Nisína lé dɔaanéɔ ì laaidɔ Lua Nisína yáwa.

6 Laaidɔa dàa yáwaá gae. Laaidɔa Lua Nisína yáwaá wēni ní aafiaoε.

7 Laaidɔa dàa yáwaá ìisea ní Luaoε. Ade lí misiile Lua ikoyáεo, a fɔ seo.

8 Gbé pɔ an dàa lé dɔaanéɔ yá lí ká Luaguo.

9 Apio sɔ, á dàa lé dɔaaéɔ, sema Lua Nisína, tó a kú á guu síana. Tó gbé Kilisi Nisína ví sɔo, a de Kilisi gbé ũo.

10 Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ũ duuna yáí, Lua Nisína deé wēni ũε,* ké Lua tò yá bɔánɔ na yáí.

11 Tó Lua pɔ Yesu bɔ gau Nisína kú á guu,† Lua pɔ Kilisipi bɔ gau a wēni kpá á mē gepiwa ní a Nisína pɔ kú á guu gbāao.

12 Ayāmeto ma gbéɔ, wá té wá dàai teasi no.

13 Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yāvāikεaɔ mīde ní Lua Nisína gbāao sɔ, áo ku.

14 Gbé pɔ Lua Nisína ì dɔaanéɔ mé Lua néo ũ.

15 Asa taa pɔ ì to wà zɔble ní víao mé diéɔ, Lua Nisína pɔ tò a gɔ Lua néo ũ ɔ á ví, ɔ wi wiile Luawa ní aà gbāao wi me: Baa, wá Mae.‡

16 Nisínapi mé ì owēε wá sɔu Lua néon wá ũ.

17 Lá néon wá ũ, àizeεblenaɔn wá ũ. Lua àizeεblenaɔn wá ũ, wá ble sānu ní Kilisioε. Tó wa taasikèaàɔ, wáɔ kuaàɔ aà gawi guu.§

Wεdɔa Lua gawii

18 Má è wá fɔ gɔε bee taasi leεŭ ní gawi pɔ Lua a bɔowēεoo.

19 Lua pɔkεaɔ pii wé dɔ aà néo bɔa gupuaui láasai.

20 Asa Lua tò a pɔkεaɔ pii gè dɔsaie.* I ke an pɔeã no, Lua mé kè màa, ké wεdɔaaàzi guu

21 dúnia a bɔ òkpaa pɔ àle zɔbleèu, i dèepoo Lua néo gawi guu.

22 Wá dɔ Lua pɔkεaɔ pii lé aauke ní wāwāo e tia.

23 I ke dúnia ado no, wá gbé pɔ wa Lua Nisína è gba séia ũo, wále aauke kpáikpái sɔ e Lua ào gé wá boi, i wá sí a néo ũ.†

24 Lua wá suabà, ké wá wεdɔ beei. Pɔ pɔ wa è ní wéoa wεdɔia yáε bo. Déme ì wεdɔ pɔ pɔ a èi bí?

25 Tó wá wé dɔ pɔ pɔ wi eozi sɔ, wiɔ dá ní menaoε.

26 Beewa sɔ Lua Nisína ì dɔwále wá gbāasai guu, asa wá wabikea dɔ a zéwao, ɔ Lua Nisína ì kulekewēε Luaε ní aau pɔ a yá gè oaa.

* 8:10 Zaa 6.63 † 8:11 1Kln 3.16 ‡ 8:15 Maa 14.36 § 8:17 Gal 4.5-7 * 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4

27 Lua i nòse guu e, mé a a Nisina làasoo dõ, asa Lua Nisina i kulεke Lua gbéone lá Lua yeiwaε.

28 Wá dõ ké yápii i bõ maa gbé pó ye Luazione, gbé pó à ní sisi à ní sé lá àle yáwao.

29 Asa Lua díle za káau gbé pó a doaa ní dõ bõ a Néwa, ké aò de v̄i ù dāuna dasione.

30 Gbé pó à ní díle za káaupio ÷ à ní sisi, ÷ a tò yá bõ ní gbé pó à ní sisipio na, ÷ a a gawi li gbé pó a tò yá bõrno napione.

31 Wá o kpelewa yá beeõ musu ni? Lá Lua zèwanõ, déme a bõ wá kpei?

32 Lá i gi ní azia Néoo, à aà kpà wápii yáí, a wá gba pópíi lo lé?

33 Déme a bõbõ ní gbé pó Lua ní séoi? Luapi mé tò yá bõwanõ na.

34 Déme a yádawáí? Kilisi Yesu gá à èa vù. A ku Lua oplaai, àle kulεkeèwεε.

35 Bómε a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wétēa ge íadama ge noana ge taasideke ge kai ge fēnda, an kee a fēe?

36 A ku lá guu wà mē:

N yáí wá kú ga lézi za koo e oosi,
wí wá díle lán sá pó wa ní kòlokpaowa.‡

37 Yá beeõ pii guu wále zible àanno ní gbé pó yewázi gbāao.

38 Asa má dõ sáasá ké ga ge wēni ge malaikaõ ge táao ge tia yá ge zia yá ge gbāadeõ

39 ge musupoo ge z̄lepoo ge Lua pòkea pāleo, an kee a f̄o wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guuo.

9

Lua Isaili seá

1 Mále síana'o naa Kilisiwaε, mále εεtoo. Lua Nisina pó dõaa ma làasooε mé demεε yápi seelade ù.

2 Ma pòsia kè zài, ma nòse ìo yaa gòopiiε.

3 Má f̄o wabike Luawa aà ma kē Kilisiwa, aà láaikεa ma Isaili deeo gbεu.

4 Ampio ÷ Lua ní sé a néo ù,* à a gawi òloné, aà bàa kúrino, à a ikoyā kpámá, à lousisia dànέ, à legbèné.

5 Aa de Lua gbé káauõ buio ù, mé an bui guu ÷ Kilisi pó de pópíia bõu gbēnazina ù. Omε Lua pó kù wàõ a sáaukpa gòopii ù. Ami.

6 I ke yá pó Lua ò lèle pā no, asa Isaili píi mé Isaili zálala ùo.

7 I ke Ablahaū bui píi mé Ablahaūpi néo ù Luaεo, asa Lua ò Ablahaūε à mē, Izaaki buio ÷ wáli oné aà buio.†

8 Beewa i ke né pó à ní í ní pòeãoo mé Lua néo ùo, né pó à ní í Lua legbēa musuo mé de buipio ù.

9 Asa Lua legbè à mē: Má εa mo zii maa'i, Sala i ne'i gōε ù.‡

10-12 I ke beeε adoo. Lua i gbéõ se lá àle yáwaε, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisiε. Beewa ké Lebeka síao no sí ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e aao gé maa ge väikei, Lua ò Lebekaε a pó bõ káau a gō né ù gbé z̄áε.§

13 Lá a kēa láuwa wà mē:

Má ye Yakobuzi,

Esau s̄o, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yāvái ku Lua kíi yà? Aawo bá!

15 Asa a ò Moizie,

gbé pó á ye sùuukεaãno ÷ á ke,

mé gbé pó á ye wēnadōè ÷ á dōè.†

‡ 8:36 Sou 44.23 * 9:4 Bõa 4.22 † 9:7 Daa 21.12 ‡ 9:9 Daa 18.10 § 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3
† 9:15 Bõa 33.19

- 16 Ayāmeto Lua gbé̄o sea i bo gbēnazina pōeā guuo ge an kōaikēa, à bō Lua sūuu guue.
- 17 Asa lá guu Lua ò Falaōe à mē: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ɔbo gbé̄one n musue, ma tó i li dúniaa píi.‡
- 18 Beewa gbé̄ pò a ye sūuukeaàno ì keaànoe, mé gbé̄ pò a ye aà swágbāa kú, ì kú.
- 19 A gbēe a ma la, bóyāi Lua lé gbé̄o tàae e bi? Déme a fō gi Lua pōeāi?
- 20 N gbēnazina ia, dén n ũ n gbasa n yázāsī Luawai? Oo a a bona la, bóyāi n ma bo kéwaia?§
- 21 Oobona zēvī à oo swāde ní oo swāsaio bo ní gī doū pò á tòtooo lé?
- 22 Tó Lua ye à a pōkūma ɔbo né ké aa a gbāa dō, mé à mēna zōo kē ní gbé̄ pò de à pōkūmabɔbɔmá à ní kaaleo sō be!
- 23 Tó à bee kē, ké gbé̄ pò de à sūuukeérino à dōaa ní kēke aa gē a gawi guuo a gawi zōo dōe sō be!
- 24 Gbé̄ pò Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaone rido, ní buipāleoe sō.
- 25 Lá Lua ò ānabi Ozee lá guuwa à mē:
- Bui pò de ma gbé̄o ũo ɔ má oné ma gbé̄o.
- Bui pò má yeńziɔ ɔ máo yeńzi.*
- 26 Gua pò Lua òné aa de a gbé̄o ũo, we wa ouné Lua bēēpi néo.†
- 27 Isaia wiilè Isailio yá musu à mē:
- Baa tó Isailio dasi lán ísiale ũfāawa, an kōnao mé a bo.
- 28 Asa Dii a yá pò a ò ke dúniau, mé a a midē zēzēsaie.‡
- 29 Lá Isaia dōaa òwa à mē:
- Tó Dii Zīgōde i wá buieo to yāao, dō wa gō lán Sɔdɔūdeowa, wí bo Gɔmɔodeowa.§

Isailio gia Kilisi baonai

- 30 Wá o kpelewaē sa? Buipāleo lé wēele Lua to yá bōrino nao, ɔ a tò à bōrino na. A tò yá bōrino na a náai pò aa ke yáie.
- 31 Isailio sō aale wēele Lua to yá bōrino na ikoyā musu, ɔ i bōrino nao.
- 32 Bóyāi ni? Ké aa ye Lua to yá bōrino na an yākea yá yáie, i ke aà náaikea yáí no. Aa gēmbɔle gbē pò ì ní pálewa,
- 33 lá a kēa láuwa:
- Gwa, mále gbē pò ì to wà gēmbɔle dile Siona, gbesi pò ì to wà fu.
- Wí a gbé̄ pò lé aà náaike kūo.*

10

- 1 Ma gbé̄o, yá pò má yei ma sō guu, mále a wabike Luawa mé Isailio suabaa ũ.
- 2 Má de a seelade ũ, ké aa āiavī ní Lua yáo, āma an wé kēao.
- 3 Asa aa lá Lua ì to yá bōrino na dōo, ɔ aalɔ wēele yá bōrino na ní rízia gbāao. Aai lá Lua ì to yá bōrino na sio.
- 4 Asa Kilisi Mɔizi ikoyā lepàpa, ɔ yá ɔ bo ní aà náaikena na.
- 5 Lá ikoyā ì to yá bōrino na ɔ Mɔizi ò a taalau à mē, gbé̄ pò yápi kūa aɔ ku a sabai.*

‡ 9:17 Bɔa 9.16 § 9:20 Isa 45.9 * 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33 Isa 28.16 * 10:5 Lev 18.5

⁶ Lá luanaaikεa i to yá boínɔ na a ò à mè:

Nsu o n nòseu,

déme a gé luabe à Kilisi pilaio,

⁷ ge déme a gé bedau à Kilisi bo gauio.

⁸ Yá pó a òn ke:

Yápi kunnɔ kái,

a kú ní léu ní n nòseu.†

Luanaaikεa yá pó wi a waasokpa òn yápi ũ.

⁹ Tó ní ò ní léo gupuaui Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nòseu Lua aà bò gau, a n suaba.

¹⁰ Asa yápi náai vía nòseu i to gbé bo maa, mé yápi oa ní léo i gbé suaba.

¹¹ A kēa Luayātaalau wà mè, wí a gbé pó lé aà náaike kũo.‡

¹² Yudaɔ ní buipāleɔ dodoa kōeɔ, asa ampíi an Dii doue, i káflake a sísinaɔne píi.

¹³ Asa Dii sísinaɔ bo píie.§

¹⁴ Kpelewa aa aà sísi aà náaikeesaii? Kpelewa aa aà náaike aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokenasaii?

¹⁵ Tó wi waasokenaɔ zimáo, kpelewa aa waasokenéi? A kēa Lua taalau wà mè: Baonakpanaɔ moa na.*

¹⁶ Ama gbépii i baonapi sio. ¶ Isaia mè: Dii, déme wá yá síi? †

¹⁷ Beewa luanaaikεa i bo aà yāmaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe.

¹⁸ Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An bo tà dúnia guu píi,

an yá'oa gè e tole léwa.‡

¹⁹ Ma mè yóo! Isailio i dōo lé? Mɔizi dāaa ò à mè:

Má tó bui pó aa de ma gbé ũoɔ á pɔ feleé,

má tó á pɔ pa bui wésiadeɔ yá musu.§

²⁰ ¶ Isaia sōdile à Lua ledɔekè à mè:

Gbé pó aale ma kíi weleɔo mé ma e,

ma azia ò bo gbé pó aale ma gbeaɔne.*

²¹ Isailio yá musu sō Lua ò:

Za koo e oosi ma oðò bui swágbāade pó fēmanɔzi.†

11

Lua i Isailio vūaaɔ

¹ Ma mè yóo! Lua azia gbéɔ vūaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bēyāmeɛ bui guu.*

² Lua i a gbé pó à dāaa ní dōo vūaaɔ. A Elia yá pó kú lá guue bee dōo lé? Ké à gè ní Isailio yáo Lua kíi à mè:

³ Dii, aa n ānabio dède, aa n gbagbakio dèle. Máme ma gō mado, ò aale ma we.†

⁴ Lua ò Eliaɛ kpelewa ni? A mè á gbé pó aai kúle táaɔo kūa a pó ũ gbéɔn òaasɔo leɛ soplá (7.000).‡

⁵ Māa an kōna pó Lua ní sé a gbēke guuɔ gō gbā bo.

⁶ Lá à ní sé a gbēke guu, i ke an yākea yái no. Tó màa no, dō Lua gbēkeɔ gbēke ũo.

† 10:8 Iko 30.12-14   ‡ 10:11 Isa 28.16   § 10:13 Yoɛ 3.5   * 10:15 Isa 52.7   † 10:16 Isa 53.1   ‡ 10:18 Sou 19.4
§ 10:19 Iko 32.21   * 10:20 Isa 65.1   † 10:21 Isa 65.2   * 11:1 Flp 3.5   † 11:3 1Kia 19.10   ‡ 11:4 1Kia 19.18

7 Kpelewan wei? Isailio i yá pò wàle wεεε eo, āma an gbé pò Lua ní séo è. Gbé kiniò nòse tàta,

8 lá a kēa láuwa wà mè:

Lua kemazí'ũ kpàrízi,

õ an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gbāo. §

9 Davidi ò ló:

To an dikpekea gōné bai ũ, wà ní kú,

to à yā'iné, wà tōsimá.

10 To an wé siakú ké aasu gu'eo,

to an wó gō koolonnō gōppi.*

11 Ma mè yóo! Ké Isailio fùà, aa lèlè míomio yà? Aawo bá! An tàaeo yáí Lua buipáleo suabà, ké Isailio nòse fele yáí.

12 Lá an tàaeo mé tò dúnia káfia è, mé an lèlea mé tò buipáleo káfia è, tó Isailipio sù ní pá ziu, wa bee o ló?

13 Málè yā'o á buipáleoε sa. Lá má de zína ũ á buipáleo kíi, máo ma zí sáaukpaε,

14 ké mà azía buio nòse fele, mí ní gbēeo suabaε.

15 Lá Lua gia Isailiozi mé tò dúnia kèano na, tó à èa ní sí ló, bee ao deai? Bee ao de wēni ũ geoneε.

16 Tó wà pówen káau kpà Luawa,† a búu gō aà pò ũε. Tó lízina de Lua pò ũ, a gōnao de aà pò ũ lóε.

17 Lua kuli zálala gōnaeo zòzò, õ à n gbé pò ní de kuna lí ũ pè an gbεu, ké ñyò kú ní kuli maa zína gbāao.

18 Nsu saka kuli zálala gōna pò a zòzòguo. Kpelewa ñyò íanadái? N kú lízina sabaiε, i ke lízina mé kú n sabaiο.

19 N mè à ligōnapio zòzò ké à n pe an gbεu yáie.

20 Maaε, à ní zòzò ké aai a náaikεo yáie. Mpi sō n gō n luanaaikεa yáí. Nsu wala keo. Laaika!

21 Lá Lua i gí lí zálala gōnao zòzòio, a gí n zōi sōo.

22 Gwa lá Lua maa mé a pāsí. A pāsí ní gbé pò aa fùwao, mé a maane, tó n ze ní aà maaο. Tó màa no, a n zō sōε.

23 Tó Isailio ní luanaaikεsai tò, a εa ní pé n gbεuε, asa a ní pea ní gbεu gbāa ví.

24 Lua n zō kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè màa, kù ligōn zálalao εa pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailio suaba gbēzā

25 Ma gbéó, má ye ào asiyyāε bee dō, ké á wé su ào sia, à ázia dile waladeo ũo yáí. Isailio kiniò swá gbāakù gia e buipáleo gēa kpala pò bō Lua kíiu lé kaε.

26 Bee gbεa Lua a Isailio suaba píi lá a kēa láuwa wà mè:

Suabana a bō Siona,
a Yakōbu buio kē luadōsaiwa.

27 Ma bàakuarínō
gōo pò má ní duuna kémá yán we.‡

28 Baona yá musu aa de Lua ibεeo ũ á yáí. Lua gbéó sea yá musu aa de Lua yenzideo ũ an dezio yáí.

29 Asa Lua lí déndōmεε ke gba pò á dào ní gbé pò a ní sisi a ní séo yá musuo.

30 A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sùuukéáno ké Isailio i aà yāmao yáí.

31 Màa Isailio lé Lua yāma tiao, ké Lua e sùuukéáno, i gbaso sùuukérino.

32 Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e sùuukéíno píi yáie.

33 Lua òno ní a d̄sao z̄òke lé v̄io.

Gbēe yá p̄ò àle yá yáasi d̄s píio.

Gbēe a f̄s à aà ze b̄òlekeo. §

34 Déme Dii làasoo d̄si?

Déme yādàè aà ledamade ūi?*

35 Dé Dii flasèwà a gbasa boèi?†

36 P̄ópii b̄ò aà kíie,

aa kú ní aà gbāao,

mé aa ku aà p̄ò ū. ‡

Wàò aà t̄òò ḡòpii. Ami.

12

Zíkèa Luac

1 Ayāmeto ma gbé̄o, lá Lua wēnad̄ōwēe màa, ma wabikèwá à ázia kpawà sa'obò b̄é̄e s̄asai p̄ò í kaaàgu ū. Beewa w̄i kùlèè a zéwa.

2 Asu te d̄únia tiaee bee tufaio. A to Lua á lile, á làasoo i dafukū, ké à e à aà p̄oēā d̄s, yá p̄ò maa mé i kèè mé à àsaa.

3 Gbēke p̄ò Lua kēmee yáí ò mále o ápiie, ásu ázia maabo de a maa léao. A baade ázia dile a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa.

4 Gbēnazina mē mēndo guo v̄i dasi, an baade ní a z̄ioe.

5 M̄aae, baa ní wá dasik̄eo, wá me doū naa Kilisiwae, wá de k̄o meguo ū.*

6 Wá gba dodoa k̄ōe lá Lua d̄awēe a gbēke guuwa.† Tó ānabik̄ek̄egba ní v̄i, ke n luanaaik̄ea léu.

7 Tó d̄onledek̄ee, d̄onle. Tó yādaané, dané.

8 Tó ledamae, damá. Tó gbadaae, da blisai. Tó d̄oanakee, ke ní āiao. Tó wēnad̄ōanee, d̄ōné ní p̄nao.

9 Aò yek̄ōi ní n̄òsemendoo. A mik̄e v̄aiwa, í ze ní maaò.

10 Aò gbēke v̄i ní k̄ōo nana. Aò k̄o kpela ní p̄nao.

11 Aò āiav̄i z̄igbiasai, á me io wāa Dii z̄i guu.

12 A p̄nake yá p̄ò á wé d̄oi yá musu. A menaf̄o taasik̄ea guu. A mekpa wabik̄eawa.

13 A d̄onleke Lua gbé p̄ò p̄ò lé k̄ésāmáone. A wetā ní nib̄ōf̄ōao.

14 A samaa'ò á ìadamadeone. A samaa'oné, ásu ní kao.‡

15 A p̄nake ní p̄nak̄enaò. A òòò ní òòònaò.

16 A n̄òsedoūke ní k̄ōo. Asuli denlaw̄eeleo. A gbék̄pa ní ȳèesaideò. Asuli ázia dile yād̄ōnaò ūo. §

17 Asuli v̄ai flabo ní v̄aiioo. Ali yá p̄ò maa gbépiie ke.

18 Tó a ke, àò na ní gbépiio lá á f̄s léu.

19 Ma gbé yenzideò, ásuli t̄osi gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wà mē:

Dii mē áme á t̄osimá,

áme á flaboné.*

20 Tó n̄ana lé n ib̄ee de, ble kpawà. Tó imie, n̄ aà gba í. Tó ní k̄è màa, r̄ile aà ò kaè a léue.†

21 Nsu to v̄ai z̄iblemao. Zi blewà ní maaò.

13

Misiile b̄usu gbāadeone

1 Gbēpii misiile b̄usu gbāadeone, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade p̄ò k̄úò d̄ile píi.

§ 11:33 Isa 55.8 * 11:34 Isa 40.13 † 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6 * 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11

‡ 12:14 Luk 6.28 § 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22

² Ayāmeto gbé pò b̀ gbāade yá kpe, ade b̀ yá pò Lua dile kpee. Gbé pò b̀ ní kpeo rízia dáyāue.

³ I ke maakenao mé lí viake kpalablenao, sema vaikena. Tó ní ye n viake gbāadeo, maake, i n sáaukpa.

⁴ Gbāadeá Lua zikena n aafia yái. Tó n vaikè s̄, viakèè, asa a fēnda looa pã no. Lua zikena, ì tsiè vaikenawa.

⁵ A yái tò a maa àli misiilené. I ke ìadama yái ado no, á làasoo yáie lo.

⁶ Bee yái i wè'õa kpái s̄, asa gbāadeá Lua zikena, aale zipi kèè.

⁷ Ali fiaboné pii. Ali wè'õa kpá a sinawa, ìli á pò lá sí lo. Ali misiile gbé pò de à misiileè. Ali gbé pò de à aà yāda yāda.*

Goo kà kai, wà yekōi

⁸ Asuli gbēe fla seo, sema yeakōi bàasio. Gbé pò ye a gbēdeezi, Lua ikoyā pèewàe.

⁹ Wà mè nsuli wúle ní gbēpāle noo, nsuli gbēde, nsuli kpái'oo, nsuli pò b̄ikēo.† Yápio ní yādilea pāle pò kúo pii kú yáe bee guue wà mè: Nyõ ye n gbēdeezi lá nzia wēniwa.‡

¹⁰ Tó gbé ye gbéi, ìli vaikè a gbēdeeo. Yeakōi mé Lua ikoyāpapaa ũ.

¹¹ A ke maa, asa á goo pò wá kuwàe d̄. A vua iu goo kà, asa wá suabaa kái tia de goo pò wa Yesu náaikèla.

¹² Gwāasina kà zà, gudoa mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gōkeb̄o s̄le.

¹³ Wà kú wá d̄owa fāane gbéō ũ lalasi k̄o ní wēdekeao sai nodāakpaa ní wisaiyāo sai, lekpaai ní zaak̄uo sai.

¹⁴ A Dii Yesu Kilisi olesé. Asuli tó á dàa zi d̄aaé à d̄e'ni keo.

14

Kō t̄aae'ea

¹ A gbé pò buse luanaaikēa guu dile yākelesai.

² Gbēe k̄ua á f̄o p̄pii ble, mé gbé pò a luanaaikēa buse lí n̄o soo.*

³ Gbé pò ì p̄pii ble suli saka gbé pò lí p̄pii bleoguo, mé gbé pò lí p̄pii bleo suli gbé pò ì p̄pii ble t̄aae eo, asa Lua aà s̄e.

⁴ Dén n ũ ké níle gbēpāle zikena t̄aae ei? Tó a f̄o ge a f̄o no, aà Dii yáe. A f̄o, asa Dii gbāa a to aà f̄o.

⁵ Gbēe k̄ua goo na dek̄õa, mé gbēpāle k̄ua ḡopii s̄aae. Baade a s̄o dadoū ní yá pò à zèdo.

⁶ Gbé pò ì goo b̄o ì b̄o Dii yáie. Gbé pò ì p̄pii ble, ì ble ní Dii gbāaoe, ì Lua s̄aukpa. Gbé pò ì p̄o t̄é ì t̄é Dii yáie, ì Lua s̄aukpa.

⁷ Gbēe lío ku azia yáio, gbēe lí ga azia yáio. Tó wá kú, wá kú Dii p̄o ũe,

⁸ tó wa ga, wa ga Dii p̄o ũe. Wá kún n̄o, wa gan n̄o, wá de Dii p̄o ũe.

⁹ Asa Kilisi ga à vù ké à de gyaadeo ní gbé b̄eō Dii ũe.

¹⁰ Ké níle n gbēdo t̄aae e s̄o be? Mpi s̄o níle saka n gbēdogu s̄o be? Lua āo z̄õle a ḡinaa, w̄ap̄ii wí b̄o ze aà ae,†

¹¹ Lá wa kè lá guuwa, Dii mè:

Lá má kú, gbépii a k̄uleme,

gbépii a ma luake d̄o.‡

¹² Beewa wá baade a azia yá s̄le siu Luae.

¹³ A yái wásuli k̄o t̄aae e lo. K̄o t̄aae'ea gb̄eu à z̄eò ké á yá pò a tó á gbēdo fu keo.

¹⁴ Kua Dii Yesu guu má d̄o s̄ásá ké p̄o lío gb̄alea ní aziaoo. Tó gbé dile pò gb̄alea, ñ ìo gb̄aleaè.

* 13:7 Mat 22.21 † 13:9 B̄oa 20.13-17 ‡ 13:9 Lev 19.18 * 14:2 Kls 2.16 † 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23

15 Tó n n gbēdo n̄se òkpàè pò pò ní blè yá musu, ní yeaàzio. Blè pò ní blè yáí n̄su gbé pò Kilisi gá aà yáí òkpao.

16 Asu to wà sakaé pò pò maauo,

17 asa kpala pò b̀ Lua kíiá pòblea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní k̄so nao ní p̄na pò Lua Nisina ì inéoyáe.

18 Gbé pò lé zòble Kilisie màa yá ì ka Luagu, mé wí aà sáaukpa.

19 A yáí tò wáli w̄ēēē wàò na ní k̄so, wíò gbāa káfl̄k̄s̄e.

20 Nsu Lua z̄í òkp̄a blè yáio. Blè píi maae, āma pò pò n̄ȳs̄ blè n gbēdo fu maa.

21 N̄òsoan n̄ò, w̄ēmian n̄ò, yá pò a to n gbēdo fu píi, a maa n̄ t̄ēe.

22 Yá pò ní a náai v̄í, n̄ȳs̄ k̄ūa e Lua kíi. Báaad̄en gbé pò yá pò à zèò lí aà s̄o v̄íò ū.

23 Tó gbé lé seake blè pò àl̄e blewa s̄o, à azia d̄aȳāue, ké i kpaai ní aà luanaaik̄eao yáí. Yá pò i kpaai ní gbé luanaaik̄eaoá duunaē.

15

Yeak̄si w̄ēd̄a Luazi guu

1 Wá gbé pò wá gbāa luanaaik̄eaa guu, sema wà gbé bus̄ēo f̄o an gbāasai guu. Wásuli yá pò ì ká wáziagu keo.

2 Wá baade lí yá pò a ka a gbēdogu ke, ké aà e maakū, i zed̄o yáí.

3 Asa Kilisi i azia p̄eā keo. A k̄ēa Lua taalau wà m̄e, Lua s̄ós̄o ḡòè.*

4 Yá pò wa k̄è yāa píi, wa k̄è led̄aawá yáíe. Yápi ì wá gba mena, ì wá gba s̄o ké wàò w̄ed̄o ziai.

5 Lua pò ì ní gba mena, ì ní gba s̄o to àò n̄s̄ed̄oũke ní k̄so lá Kilisi Yesu k̄ēwa,

6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae t̄òò ní n̄s̄em̄endoo ní led̄oũo.

7 A k̄ó sí lá Kilisi á síwà Lua t̄òò a yáí.

8 Mál̄e oé, Kilisi ḡò Yudaò d̄on̄lede ū, ké à lé pò Lua gb̄e an dezion̄e ke, aai d̄s̄ Lua náai v̄í,

9 buip̄aleò i Lua t̄òò aà s̄uu yáí, lá a k̄ēa láuwa wà m̄e:

A yáí tò má n sáaukpa buip̄aleòne,

mí n táasile.†

10 Wà m̄e l̄o:

Buiò, à p̄nake ní Lua gb̄eò.‡

11 Wà m̄e l̄o:

Bui píi, à Dii táasile,

b̄usu gb̄epii à aà tó gbia b̄o.§

12 Isaia ò l̄o:

Yese miòna a vl̄apa,

i f̄ēēēē kible buip̄aleòwa,

an wé iò d̄oàzi.*

13 Lua pò gb̄epii wé d̄oi to p̄na ní aafiao p̄eewá a náai pò ále ke yáí, ké á w̄ed̄oaaazi káfi ní a Nisina gb̄ao.

P̄lu z̄ik̄ea Luae

14 Ma gb̄eò, má d̄s̄ s̄aas̄a ké maakea p̄eewá, á yápii d̄s̄ wásawasa, á f̄o led̄ak̄ōwa.

15 Ma l̄ae bee k̄ēae guu ma ȳēo k̄è ní s̄o dilea ké àò d̄oágu yáí, asa Lua gb̄ekek̄em̄ēēē,

16 ō ma ḡo Kilisi Yesu z̄ik̄ena ū buip̄aleòne. Mál̄e bao pò b̀ Lua kíi k̄p̄ané, ké an kua e àò adoa ní Luapi Nisina gb̄ao. Mál̄e bee ke Luae aà gbagbaa pò ì kaaàgu ūe.

17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má f̄o íanad̄a z̄í pò mál̄e ke Luae yá musu.

* 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 Iko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10

18 Asa má yãe oa vïo, mé i ke yá pò Kilisi kè ma kíi bàasio. A tò buipáleo Lua yãmà ma yã'oa ní ma yãkeao guu

19 ní dabudabuo ní yãbõnsaεo gbãao ní Lua Nisína gbãao. Bõa Yelusaleũ ma bebe wéle ní wéle e ma peεo Ilili bũsuo Kilisi bao kpàwakεa guu.

20 Mio ye mà baonapi kpa gu pò wi Kilisi yãmau yãaoε, ké másu buba gbẽpále pò gàuo yáí.

21 Lá a kèa láuwa wà mè:
Gbé pò wi aà yã'oné yãao wé a ké,
gbé pò aai aà bao ma yãao dõ.†

22 Yá pò Ìo kpamεε mòmoo mà mo á kíin we.‡

23 A kà wè ùma, ké mio ye mà mo á gwai. Tiasa lá yãe ma dõa bũsue beeo guu bo,

24 ma wé dõi wà wesikõle sa ma gea Esipayã bũsuo guu. Tó ma gwooplakèáno ní pona, í gé zeimεε we.

25 Tia kéwa sõ mále gé ní dõnleø Lua gbéõne Yelusaleũ,§

26 asa gbé pò aa ku Masedoni ní Gelesio zèd wà Lua gbẽ taaside pò aa ku Yelusaleũo kámasa kaε.

27 Aa zèd, ãma teasie, asa lá Yudaø Lua àizeε lí buipáleone, a maa buipáleo ní dúnia àizeε lí Yudaone sõe.*

28 Tó ma gbapi náné ní ozi má làa, ma gea Esipayã guu má bole á kíi.

29 Má dõ ké tó mále mó á kíi, Kilisi báaa peεaa guu ò má mówá.

30 Ma gbéõ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakõi pò Lua Nisína ì iwéεo, à dèka ào wabikεmεε Luawa,

31 ké aà ma bo Yude luayãdansaiø guu, mé dõnle pò mále geò Yelusaleũ Lua gbéõne kené poma u,

32 mí á le ní pona, tó Lua wèi, mí kámabo á kíi.

33 Lua aafiade aào kúáno ápii. Ami!

16

Fòkpaama

1 Mále wá dæ Febe, Sãkele gálideo dõnlede sáaukpaé.

2 A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéõ ke ní kõowa. A dõaale ní pò pò a yei á kíio pii, asa à dõnlekèné dasi ní mapio bo.

3 Ma fòkpa Pisii ní Akilasiowa. Ma zikendeeone Kilisi Yesu zì guu.*

4 Aa sì ní mi sãale, mapi mà bo. I ke máme má adoo, wéle ní wéleø buipále gálideo lé ní sáaukpa píi be.

5 Ma fòkpa gáli pò aai káaa an kpéu gbéõwa. Ma fòkpa ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi bũsuo séia.

6 Ma fòkpa Maliamawa. A kòaikèé maamaa.

7 Ma fòkpa Andõniku ní Zuniaowa. Ma bui pò wà wá dá kpéu sãnuone. Aa tobò zinao guu, mé aa naa Kilisiwa ma ãa.

8 Ma fòkpa Ampilia pò de ma gbé yenzide ù naa Diiwa guu.

9 Ma fòkpa Ubé pò de wá zikendee ù Kilisi zì guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fòkpa Apelawa, asa náaideε naa Kilisiwa guu. Ma fòkpa Alisõbu bedeo wa.

11 Ma fòkpa ma bui Elodiõwa. Ma fòkpa Naasisi bede pò aa naa Diiwaowa.

12 Ma fòkpa Tifena ní Tifosaowa. Nõepio kòaikè Diiε. Ma fòkpa Peesidiwa. Nõε yenzidepi kòaikè Diiε.

† 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1 * 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zln 18.2

13 Ma fɔkpà Lufu pɔ tɔbò Dii zɪ guuwa n̄ aà da pɔ mále gwa ma da ũo.

14 Ma fɔkpà Asikitiwa n̄ Felegɔo n̄ Em̄eo n̄ Patobao n̄ Em̄ao n̄ n̄ Yesude dee pɔ aa sãnuɔ p̄ii.

15 Ma fɔkpà Filibguwa n̄ Zulio n̄ Nel̄eo n̄ aà dãeo n̄ Olimpao n̄ Lua gbé pɔ aa sãnuɔ p̄ii.

16 A fɔkpakɔwa n̄ Lua gbéɔ lépeakɔwao. Wéle n̄ wéle Yesudeo fɔkpàwá n̄p̄ii.

Lɛzaamá

17 Ma gbéɔ, mále oé, à laaika gbé pɔ aa bò yá pɔ á dada kpezi. Aaĩ gbéɔ kékɔwa, aaĩ gbéɔ sásã. A kémá,

18 asa gbé bee tao lí zɔble wá Dii Kilisio, sema n̄ gb̄e yá. Aaĩ yãsaideo sásã n̄ lenao n̄ yãdɔ.

19 Gbépii á misiile a Diiɛ bao mà. Mále pɔnake á yá musu. Má ye à maakea òno v̄i, ío wésiadeo ũ v̄iika musu.

20 Lua aafiade a Setãu úlo á gbá zie tia. Wá Dii Yesu gb̄ekekeé.

21 Ma zik̄endee Tim̄tee† n̄ ma buio Lusiu n̄ Zasɔo n̄ Sosipateeo fɔkpàwá.

22 Ma Teetiu, ma gbé pɔ ma lápi kè, ma fɔkpàwá naa Diiwa guu.

23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pɔ Yesudeo i kãaa aà be fɔkpàwá. Wéle ɔ'ulena Elasa fɔkpàwá n̄ wá gb̄do Kaatuo.

25 Lua a f̄o á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ mi kpa guuwa. Asiiyãpi ul̄ea za kãaūe,

26 tiasa ã Lua pɔ Ìo ku gɔɔpii d̄ile wà yá pɔ kú ãnabio lão guupi bo gupuau, ké bui p̄ii e d̄o, aaĩ Lua náaike, aa ḡo aà yãmanaɔ ũ.

27 Wà Lua m̄endona ònde tɔbo n̄ Yesu Kilisi gbãao e gɔɔpii! Ami.

KŌLENIDEŌ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Pɔlu wélegɛa gèn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koleni mɔ́ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanaɔ́ ǹselile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolenideɔ́ lé namable god̀kíi pɔ́ kú weɔ́ yáí. Gb́éɔ́ lé laata maamaa, felekaayá gbāané, mé yádɔ́naɔ́ ǹ lousisizeɔ́ ǹ wisaiyáɔ́ di weɛ́ ɔ́. Yá'ɪapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé d̄ɛka à a gbépio si yāvāipioɔ́wa.

Pɔlu taa gbɛa ɔ́ Kolenideɔ́ bao ɪi ma m̀ɔ́mɔ́, ɔ́ à bílikè ǹ yáwa. Bee mé tò à lakèné e gèn síiɔ́. Bibeli lá mèn plaɛ, mé à a páleɔ́ yá'ò 1Kln 5.9 ǹ 2Kln 2.3, 7.8 guu ɔ́.

Láe bee guu fɔ́kpaamá ǹ Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-9), Pɔlu òné aa s̀uuuke, aasu kɔ́kpaale ɔ́ (1.10-4.21), aa wisaiyá ɔ́ ǹ gáli guu (5), aa kámabo ǹ kɔ́gbɛaa yákpaleu gbāade luadɔ́nsaiɔ́ k̄io (6.1-11), aa mikē gbāsikɛawa (6.12-20). Bee gbɛa à yá dasi pɔ́ aa gbèawaɔ́ wèwemá:

Nɔ́sɛa yá (1ɛɛ 7)

Sa'onɔ́ɔ́soa ǹ lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ́ɔ́ pɔ́kummusukea yá ǹ Dii bleblea yáɔ́ (11.2-34)

Lua Nisina gbaɔ́ yá (12-14)

Geɔ́ vua yá (15)

Lápi yá m̄ide ǹ baooɔ́, gb́éɔ́ kámasa pɔ́ wàle ká ǹ yá pɔ́ Pɔlu a zekàleɔ́ ǹ fɔ́ pɔ́ a kpàkpamáɔ́ (16).

Kua dúnia guu yá'ɪapio musu pii, Pɔlu ledámá an b̀èebosai. A ɔ́ɔ́né lá Kilisi náaikeá ɪ tó gbé ɔ́ yápio guu. Yeak̄zi mé de a píia (13).

Pɔlu fɔ́kpa Kolenideɔ́wa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma sɛ a pɔ́eáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zina ũ. Mapi ǹ wá gbēdo Sɔ́senio,

² wámɛ wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kolenioɛ.* Lua á sisi a gɔ́ a gb́éɔ́ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ǹ gbé pɔ́ ɔ́ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ́, wá Dii doúdeɔ́.

³ Lua wá Mae ǹ Dii Yesu Kilisio gbēkɛkɛé, aai á gba aafia.

⁴ Mio Lua sáaukpa gɔ́ɔ́pii á yá musu gbēke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí.

⁵ A naawà guu pɔ́pii kàflé, yá'oa pii ǹ d̄sa píio,

⁶ asa wá Kilisi yá'oaé zèdɔ́ á guu,

⁷ ɔ́ Lua Nisina gbae i k̄ésawáɔ́, gɔ́ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔ́ai.

⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbāa e a léwa, ɔ́ ku táaesai aà mɔ́gɔ́.

⁹ Lua náai ví. ɔ́me á sisi à gbékpá ǹ a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koleni Yesudeɔ́ kɔ́kpaalea

¹⁰ Gb́éɔ́, ma awakpáé ǹ wá Dii Yesu Kilisi tóɔ́, àɔ́ ledoú ví ǹ k̄o apii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, ɪ nak̄wa ǹ láasoo doúo ǹ ǹsemendoo.

¹¹ Má mà Koloe gb́éɔ́ k̄i, yákele kú á guu.

¹² Lá má màn ke: A gb́eɔ́ m̄è wà zèmanɔ́. Gb́eɔ́ m̄è wà zè ǹ Apoloo.† Gb́eɔ́ m̄è wà zè ǹ Piɛɛo. Gb́eɔ́ m̄è wà zè ǹ Kilisio.

¹³ Kilisi kpaalea yá? Wà ma paliwa á yáia? A da'ilekè ǹ ma tóo yá?

¹⁴ Ma Lua sáaukè, ké mi á gb́e da'ilekɛo, sema Kilisipu ǹ Gaiusio bàasio.‡

* 1:2 Zln 18.1 † 1:12 Zln 18.24 ‡ 1:14 Zln 18.8

15 Lá màae, gb̃e a e o a da'ilekè a g̃o ma ìwa ũo.

16 Ao, ma Sefana b̃edeɔ da'ilekè ɔ. Bee bàasio, tó ma gb̃ep̃ale da'ilekè, a d̃omagu ɔo.

17 Kilisi i ma z̃i gb̃é da'ilekea yáio, sema a bao kp̃awakeae. I ke ní yãd̃o no, ké aà gaa líwa su ke famaoyáie.

Ɔno búina ní Ɔno stanao

18 Kilisi gaa líwaá m̃saiyãe gb̃é ṽúaaaɔne. Wá gb̃é p̃o Lua lé wá suabaɔ s̃o, a d̃ew̃e aà gb̃aa ũ.

19 A k̃ea Lua taalau wà mè:

Má Ɔnoɔno Ɔno mid̃e,

má w̃ez̃eɔno w̃ez̃e suumpa. §

20 Ɔnoɔna ku máe? Lad̃oɔna ku máe? D̃únia tiae bee yápiid̃oɔna ku máe? Lua i d̃únia Ɔno dile m̃saiyã ũo lé?*

21 Lua Ɔno guu, i to d̃únia gb̃éɔ a d̃o ní nízia Ɔnoo. A k̃aaàgu a gb̃é p̃o aale a náaik̃eɔ suaba waaso p̃o wa d̃ile m̃saiyã ũpi musu.

22 Yudaɔ ye dabudabui, Gelekio ì Ɔno w̃eɛɛ,

23 wápiɔ s̃o, Kilisi gaa líwa kp̃awa wi ke, Ɔ Yudaɔ ì fuwà, buip̃aleɔ ì m̃e m̃saiyãe,

24 ama gb̃é p̃o Lua ní sisi à ní séɔ, Yudaɔ ní Gelekio pii, Kilisi dené Lua gb̃aa ní a Ɔno ũ.

25 Lua yá p̃o dené m̃saiyã ũpi de gb̃enazina Ɔnoɔla. Lua yá p̃o dené gb̃aasaiyã ũpi de gb̃enazina gb̃aala.

26 Gb̃éɔ, à gwa lá á de g̃oo p̃o Lua á sisi. D̃aa k̃ii á daside Ɔnoɔna ũo, á daside gb̃ade ũo, á daside kíabui ũo.

27 Lua gb̃é p̃o de d̃úniae m̃saide ũo s̃e, ké à wida Ɔnoɔnoɔwae. A gb̃é p̃o de d̃úniae gb̃aasaide ũo s̃e, ké à wida gb̃adeɔwae.

28 A gb̃é p̃o d̃únia ní dile kp̃ee, ì sakángu an yá lío kuɔo s̃e, ké à gb̃é p̃o an yá ìo kuɔo kpa kp̃ee.

29 M̃aa gb̃e a e lí íanadã Lua aeo.

30 Ap̃iɔ s̃o, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, Ɔ à g̃o wá Ɔno ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yá b̃òwanɔ na, wá kua adoa mé à wá suabà.

31 Ayãmeto lá a k̃ea láuwa, tó gb̃é ye íanadã, aà dã Dii yá musu. †

2

1 Gb̃éɔ, ké ma m̃o á k̃ii, ma m̃o Lua yá kp̃awakeiée, i ke mi m̃o Ɔno gb̃aa ge lena keiéo.

2 Ma zeò má yãe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, at̃esa aà gaa líwa.

3 Ma m̃oa á k̃ii guu ma m̃o ní s̃òdeedeo ní víao ní lualuae.*

4 Ma waasokea guu mi yá'o ní lenakeao ge Ɔnoo. Má ò ní gb̃aa p̃o Lua Nisina òb̃éoe,

5 ké á luanaaik̃ea su ɔo gb̃enazina Ɔno guuo, sema Lua gb̃aa.

Ɔno p̃o Lua Nisina ì dané

6 N beeo wi Ɔnoyã'ò gb̃é k̃asaɔne. I ke d̃únia tiae bee Ɔno ge a gb̃ade p̃o an gb̃aa lé mid̃eɔ p̃o no.

7 Lua Ɔno wáɛ o, aà p̃oeã p̃o ul̃ea yãapi. A d̃òaa d̃ile wá gawi ea yá musu zad̃o i d̃únia káɛo.

8 D̃únia tiae bee gb̃adee Ɔnoɔpi d̃o. Tó aa d̃o yãae, aa Dii gawide páliwao.

9 Lá a k̃ea láuwa wà mè:

P̃o p̃o wi w̃esieo,

mé gb̃e swá i a yá mao,

mé a làasoo i g̃e gb̃e s̃uo,

Ɔ Lua a sɔukè gbé pɔ yeaziɔne.†

10 Lua ɔlɔwɛɛ ní a Nisína gbāao, asa Nisínapi yápii taasi kúa, baa Lua asii zɔɔɔ.

11 Gbɛɛ a dee nɔse guu yá dɔo, mé i ke aà nisína pɔ kú aà guu bàasio. Màa gbɛɛ Lua nɔse guu yá dɔo, mé i ke Luapi Nisína bàasio.

12 Dúniæ bee nisína wá èo, Nisína pɔ bɔ Lua kú Ɔ wá è, Ɔ wa gba pɔ Lua dàwɛɛ dɔ.

13 Yá beeɔ wáɛ o, i ke ní yá pɔ gbɛnazína ɔno ì dawɛɛo no, yá pɔ Lua Nisína dàwɛɛɛ. Màa wi Lua Nisína yá bɔɔleke gbé pɔ Lua Nisína vɔne.

14 Dúniæ gbé lí Lua Nisína yáɔ sio, a deè mɔsaiyá ũɛ. Ali fɔ ma seo, asa Lua Nisínapi gbāa Ɔ wí aà yáze dɔo.

15 Gbé pɔ Lua Nisína dɔaaaè ì yápii zé dɔ, mé gbɛɛ zɛvɔ à aà bèɛboo.

16 A kɛa Lua taalau wà mè: Déme Dii làasoo dɔ à ledawàì? Kási wápiɔ, wá Kilisi làasoo pi vɔ.‡

3

Lua zɔ

1 Gbéɔ, mi fɔ yá'òé lá mi o gbé pɔ Lua Nisína dɔaaanɛɔnewao, Ɔ má òé lán dúniæ gbéɔwa, asa nétɛnaɔn á ũ naa Kilisiwa.

2 Vɔ má kpáwá, i ke ble yɔunde no,* asa i ka gɔiao. Baa e tia i kao,

3 asa dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zakɔu, mé á yákele vɔ, dàadeɔn á ũo lé? A dàa mé dɔaaaé.

4 Ké á gbɛɛ mè a zɛmanɔ, mé gbɛpáɛ mè a ze ní Apoloo,† á kú ní ázia dàaon weo lé?

5 Dén Apoloo? Dén mapi? Zikenaɔn wá ũ, Ɔ a Kilisi náaikè wá sabai. Wá baade lé zɔ pɔ Dii dàe keɛ.

6 Ma pɔtɔ,‡ Apoloo ikàwà,§ Ɔ Lua tò à gbà.

7 Beewa pɔtɔna ní ikawanao de pɔe ũo, sema Lua pɔ tò à gbà.

8 Pɔtɔna ní ikawanao sáaɛ. An baade a ài'e a zɔ léuɛ.

9 Zidoũkenan wá ũ ní Luao. Lua bugben á ũ, Lua kpén á ũ.

10 Gbɛke pɔ Lua kɛmɛɛ mé tò ma ɛ kpáɛ lán ɛbon gɔidewa, Ɔ gbɛpáɛ mò lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa,

11 asa gbɛɛ a fɔ ɛe kpáɛ bo, sema ɛ pɔ kpáɛa Yesu Kilisi ũ kò bàasio.

12 Tó gbé kpépi dɔ ní vuao ge ánuɔ ge gbè beɛɛde ge tó a dɔ ní lío ge zàa ge sɛ,

13 baade zɔ síana a bɔ gupuau. Wa e yákpalekegɔzɔ, asa gupi a dɔ ní téoɛ, mé wa baade zɔ taa gwa tépi guu.

14 Tó gbé zɔ pɔ a kè bɔ tékúɔsai, ade a ài'e.

15 Tó gbé zɔ tekú, a músi e, ade i bɔ ɔgii lá wí bɔ téuwa.

16 A dɔ Lua kpén á ũ Lua Nisína kú á guuo lé?*

17 Tó gbé Lua kpépi ɔɔkpà, Lua a ade ɔɔkpa sɔɛ, asa kpépi kua adoaɛ, mé áme á kpépi ũ.

18 Gbɛɛ su ázia sásão. Tó á gbɛɛ lé ázia dile dúniæ bee ɔnoɔna ũ, aà gɔné mɔsai, ké à e ɔnoɔkú.

19 Asa dúniæ bee ɔno de Luaɛ mɔsaiyá ũɛ. A kɛa Lua taalau wà mè: I ɔnoɔnaɔ kú ní kɔnikɛa guu.†

20 Wà mè bɔ: Dii dɔ ké ɔnoɔnaɔ làasoo pã.‡

21 Ayãmɛto gbɛɛ su íanadã a gbɛnazín dee yá musuo. Pɔpiiá á pɔɛ:

22 Pɔlu, Apoloo, Piɛɛ, dúniæ, wɛni, ga, tia pɔɔ, zia pɔɔ, a piiá á pɔɛ.

23 Apɔ sɔ, Kilisi pón á ũ, Kilisi sɔ, Lua pɔɛ.

† 2:9 Isa 64.3 ‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6 Zln 18.27 * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11

4

Kilisi zinao

¹ Ayāmeto à wá gwa Kilisi zikenaō ũ, Lua asiyyā ziiāo ũ.

² A kù ziiāo aao náai víe.

³ Lá á kūamanō ge tó gbāadeō lé yákpalekemanō, i ka ma bakanswāua ũo. Mili mazía maa ge bēeboo.

⁴ Yāe lé ma sō vío, āma bee a ma bōo, Dii mé ma yákpalekena ũ.

⁵ Ayāmeto ásu dāa lí gbēe tāae e Dii mōgōo saio. Ōme a gupua bii pō pō ulēa gusiauwa, i nòse yá bō gupuau. Zí bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

⁶ Yá pō má òéē bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké àò yáē bee dō: Wasu Lua yá baa vío. A gbēe su íanadā à ze ní gbēdoo à bō gbēdo kpeo.

⁷ Bó ní deoñlai? N pōe ví nzíae ké wi n gbaoa? Wà n gba, ò níle íanadā lá wi n gbaowaa?

⁸ A kán we kàa? A ke odeō ũn we kàa? Alé kible wá sain wea? Má ye àò kible, wíò sānu.

⁹ Asa má è wá Lua zinao, Lua wá díle kpeé lán gbé pō wí ní de dasi wáaowaε. Dúnia gbépii wé fíwá, malaikaō ní gbēnazinao pii.

¹⁰ Misaideōn wá ũ Kilisi yáí, ò naa Kilisipiwa á de ònōnao ũn wea? Wá buse ò á gbāa vīn wea? Wá kpebōa ò á kpeleaa?

¹¹ E tia nōana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gō pōgbēaō ũ, besaideō ũ.

¹² Wi zí gbāa ke e wà kpara. * Tó wà wá ká, wi samaa'onéε. Tó wà íadawá, wi menafō.

¹³ Tó wà wá sōsō, wi awakpanéε. E tia wàle wá dile dúnia bōbō ũ, gbépii bīsa ũ.

¹⁴ Mále yáē bee kéé widaawá yáí no. Mále á gba laai ma né yenzideō ũε.

¹⁵ Baa tó naa Kilisiwa á gwanao kà ũma'ūma, á de'ia dasio. Máme ma á í ní Kilisi Yesu baokpaaéo, ò á naawà.

¹⁶ A yáí mále awakpaé, àò ma kea ke.†

¹⁷ Ayāmeto ma a né yenzide Timōtee zìwá. Aàpiá náaideε naa Diiwa guu, ōme a ma naa Kilisiwa kekéá dōágu. Yá pō mi da Yesudeōne wéle ní wéleon we.

¹⁸ A gbēeō lé íanadā lá má mó á gwaiowa.

¹⁹ Tó Dii wèi, má mó á gwai tia, mí íandānapio gbāa e, i ke an yá'oa no.

²⁰ Asa kpala pō bō Lua kííá yá'o'o yá no, sema gbāa.

²¹ Kpelewa á yeii? Mà mówá ní goo yà, ge mà mó ní yeaázio ní nòsenieoe?

5

Gbāsi gēa Yesudeō guu

¹ Má mà gbāsi gē á guu, yá pō a taa kú baa luadōnsaiō guu seo. Wà mè á gbēdo gō a mae nō ví.*

² Ō alé íanadāa? A kù á pō yaε, í gbé pō yápi kè bō á guu.

³ Mapi, baa tó má kúánōo, á làasoo kua, ò ma yákpalekè ní gbé pō yápi kèò gōò lá má kú wewa.

⁴⁻⁵ Tó a kō kàaa mé wá Dii Yesu gbāa kúánō, mé á kú ní ma làasooo, à gbépi kpa Setāuwa ní wá Dii Yesu tóo, ké aà dàa e mide, aà nisina i bō aafia Dii mózì.

⁶ A íandāa maa. Ké pēese'ese yōona í pēeti zōó sé,† á dōo lé?

⁷ A pēese'ese zi kóle,‡ í gō pēeti dafu ũ a se'ese sai, lá à kù àò dēwa, asa Kilisi gà wá Gēamusu sã ũε.

⁸ Ayāmeto wàò ku Kàaso dikpēkenaō ũ síana guu ní nòsepuaō. Wásu wàò ku pēese'ese zi dikpēkenaō ũ mōafili ní vāikeao guuo.

* 4:12 Zin 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17 * 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Bba 12.15

⁹ Lá pò má kèé guu ma mē ásuli yāale ní nòdāakpanaṣo.

¹⁰ I ke dúnia nòdāakpanaṣo ge bīideṣo ní gbēblenaṣo ge sa'onaso no, asa tó gbé beeṣe, á bò dúnia guue.

¹¹ Aawo, má òé gbé pò wà mē wá gbéé, mé a de nòdāakpana ge bīide ge sa'ona ge levāide ge wēdena ge gbēblena ũ, ásu yāaleaàṣo, ásu okāaaaàṣo seo.

¹² Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideṣi? A zía gbéé mé kù à yákpalekeínṣo lé?

¹³ Lua mé a yákpaleke ní Yesusaideṣo. A gbēvāipi bò á guu.Ṣ

6

Yákpalekea ní kṣo

¹ Tó á gbēe yāví ní a gbédeeo, bóyāi ìli gé yákpalekei ní adeo Lua gbéé kṣio, sema luadṣnsaiṣo kṣii?

² A dṣ ké Lua gbéé mé aa yákpaleke ní dúniaoo lé? Lá áme á yákpaleke ní dúniao, i ka à yá yṣṣṣo kekéo lé?

³ A dṣ ké wáme wá yákpaleke ní malaikaṣo lé? Wa dúniaṣe bee pò o lba?

⁴ Tó á yá bee taa kekea ví, ṣ á gbé pò aai ka pṣe ũ á gāli guuoṣe se yákekenaṣo ũa?

⁵ Ma bee ò widaawá yáie. A gbēe ví á guu a ṣṣo kà à a gbéé yá kekenéoa?

⁶ Sema á gbēdo a gbé sísi yákpaleu Yesu náaikensaiṣo kṣia?

⁷ Lá á yāví ní kṣo, a zā yáwa kò míṣmíṣo. Bóyāi i we taiinaio ni? Bóyāi i to wà á bleo ni?

⁸ Apio i gbé taiinke, i gbēble, baa á kṣtēe.

⁹ Ké gbé taiinkenaṣo gē kpala pò bò Lua kṣi guuo, á dṣo lé? Asu ázia sásāo, nòdāakpanaṣo ge sa'onaso ge gbāṣikenaṣo ge gṣe káaluaso ge gbé pò aaí wúle ní gṣe deeo

¹⁰ ge kpáio ge bīideṣo ge wēdenaṣo ge levāideṣo ge gbēblenaṣo, an gbēe a gē kpala pò bò Lua kṣi guuo.

¹¹ A gbēeṣo de màa yāae, ṣ a zu'ò a gṣ Lua pò ũ, a bò maa ní Dii Yesu Kilisi tóo ní wá Lua Nisina gbāao.

Kēa gbasiwa

¹² I me á yápii kea zé víe. Ama yāeṣo ài vío. I me á yápii kea zé víe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo.

¹³ I me lo bleá nṣe pṣe mé nṣeá ble pṣe. N beeo Lua a mípii midē. Meá gbāṣikeṣo no, Dii pṣe, mé Dii mé mēpi gwana ũ.

¹⁴ Lua wá Dii bò gau mé a wá bò gau ní a gbāao sṣ.

¹⁵ A dṣ ké á me mé Kilisi meguo ũo lé? Wa Kilisi megu se wà ke káalu megu ũ yá? Aawo!

¹⁶ A dṣ ké gbé pò nà káaluawa gṣààṣo medoṣo lé? A kēa Lua taalau wà mē, an pla mípii aaí gṣ lán sàwakula ní gbalaowa.*

¹⁷ Gbé pò nà Diiwa gṣààṣo nisina doṣe.

¹⁸ A mikē nòdāakpaawa. Duun pāle pò gbé i ke píi, i ke me guu yá no. Nòdāakpana sṣ i yā'i a mee.

¹⁹ A dṣ ké á me mé Nisina pò Lua á gbá a kú á guu kpé ũo lé?† A ázia vío,

²⁰ Lua á lú à fiabò. Ayāmeto à Lua kpela ní á meo.

7

Nṣeṣe

¹ Lá pò á kèé yá musu, tó gṣe kú ṣnanṣewa sai, a maae.

² Ama ké nòdāakpa di yáí, gṣe pii aàò azia na ví, nṣe pii aàò azia gṣ ví.

³ Gõε lí wei a naε a zéwa. Nõε lí wei a gõε màa lɔ.

⁴ Nõε me de azia pɔ ũo, sema aà gõ. Màa lɔ gõε me de azia pɔ ũo, sema aà na.

⁵ Asu gikõεo, sema á màkõε ké à laaidɔ wabikeawa gĩa, í gbasa á kea ke, ké Setãu su ònɔkéé à fu menawao yáí.

⁶ Lé má dàwá, i ke teasi no.

⁷ Má ye gbépii àò demawa, ãma baade ní a gba pɔ Lua dàεoε, gbéε bee ní a pɔo, gbé kee ní a pɔo.

⁸ Mále yáε bee o pɔseɔ ní gyaacɔne. A maa aacɔ kú rído lamawaε,

⁹ ãma tó aa fɔ nízia kũo, aa nɔse, aa zãke, asa kõsea maa de kua ní kɔ nidεaola.

¹⁰ Mále yádile nɔdeɔ ní gɔdeɔne, i ke mámεo, Diie. Nõε su gi a zázio,

¹¹ gõε su a na yao.* Tó nɔε sù gĩ a zází, aà zɔle ge aà εa keaànɔ na.

¹² Mále o gbé kɔnɔne, i ke Dii mé òo. Tó á gbεε nɔ luanaaikensai ví, mé nɔpi ye àò kuaànɔ, asu yao.

¹³ Màa lɔ tó nɔεε gɔ luanaaikensai ví, mé gɔpi ye aàò kuanɔ, asu gio.

¹⁴ Asa Lua ì gɔ luanaaikensai sí a na yáí, mé ì nɔ luanaaikensai sí a zází. Tó màa no, an néo aacɔ gbãleεε. Siana guu an kua adoa.

¹⁵ Tó a luanaaikensai gĩ, aà gí. Yá bee taa guu an kua ní kɔoá teasi no. Lua á sisi à á sé àò ku aafiaε.

¹⁶ Nõε, ríyɔ n zází suaban lò, ní dɔa? Gõε, ríyɔ n na suaban lò, ní dɔa?

¹⁷ Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii àò aà sisi, aà zεò màa. Màa mi da Yesudeɔne wéle ní wéleɔ pii.

¹⁸ Lua gbé sisi tɔzɔan lò? Asu gyafɔdeke wεleɔ. Lua gbé sisi gyafɔde ũn lò? Asu tɔzɔo.

¹⁹ Tɔzɔa yáε vío mé gyafɔ yáε vío, sema yá pɔ Lua díleɔ kúa.

²⁰ Lá baade kú Lua aà sisi à aà sèò, aà zεò màa.

²¹ Lua n sisi zɔ ũn lò? Nsu bílikεo. Ama tó rísu n gɔa wéε ũ zé è, bɔ zɔbleu.

²² Zɔ pɔ Dii aà sisi gɔ wéε ũ Diipi guue. Màa lɔ wéε pɔ Dii aà sisi gɔ zɔ ũ naa Kilisiwaε.

²³ Lua á lú à flabò. Asu gɔ gbēnazina zɔ ũo.

²⁴ Gbéɔ, lá baade kú Lua aà sisiò, aà zε ní Luao màa.

Pɔseɔ ní gyaacɔ

²⁵ Pɔseɔ yá musu mi yáε ma Dii kíio, ãma lá má náai ví Dii sùuu guu, lá ma làasoo de má oé.

²⁶ Taasi pɔ kú tia mé tò mále e a maa ké gbé zε ní a kuao.

²⁷ Tó ní nɔ ví, rísu wεleε ñ gbaεo. Tó ní ví sɔo, rísu wεleɔ.

²⁸ Tó ní sè, ni duunake no. Tó wéndia zãkè sɔ, i duunakεo. Gbé beeɔ yá'e dúniau, mé má ye bee á leo.

²⁹ Ma gbéɔ, yá pɔ mále on ke: Gɔɔ i gɔ zão. Za tia nɔdeɔ gɔ lá aa víowa.

³⁰ Ɔɔlɔnɔ gɔ lá aale ɔɔlɔowa. Pɔnadeɔ gɔ lá an pɔ naowa. Pɔlunaɔ gɔ lá aa pɔε víowa.

³¹ Dúnia pɔ mɔaokenaɔ gɔ lá aale keowa, asa dúnia tiaε bee lé gēzεεε.

³² Má ye àò ku yãkãkesaiε. Pɔse ì laaidɔ Dii yáɔwa, ì lá a ka Diigu ke.

³³ Nɔde ì laaidɔ dúnia yáɔwa, ì lá a ka a nagu ke,

³⁴ ɔ ì kú ní làasoo plao. Nõε pɔse ge nɔε léso ì laaidɔ Dii yáɔwa, ì a me ní a nisinao kpawà. Nɔzãε sɔ ì laaidɔ dúnia yáɔwa, ì lá a ka a zágú ke.

³⁵ I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáíε, ké à yãke a zéwa, í ázia kpa Diiwa gupãle gwasai.

³⁶ Tó gbé nɔkpama ví, tó àle gē seaa mé à kèè wí ũ, tó à aà kãka beewa, aà aà sé, lá à kèèwa, àle duunakεo. Aa kɔse.

* 7:11 Maa 10.11-12

³⁷ Ama tó à yápi bò a nòsεεε, mé teasi lé aà kakao, mé a azia kúa dō, tó a dà a sōu á a wéndiapi seo, a kè maaε.

³⁸ Beewa gbé pò a pò sè a kè maaε, ãma gbé pò i a pò seo maa de beea.

³⁹ Nɔεá a zá pòε gɔɔ pò aà zá kú píi. Tó aà zá sù ánuatò, a zεví à zāke ní gō pò a yeio, sema gōpi aà de Dii pò ũ.

⁴⁰ N beeo tó à gò pɔse, mále e aà pɔ à na de tó à zākèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví sō.

8

Sa'oble

¹ Sa'oble yá musu, wá dō ké á yáo dō ápii. Dōa sō ìb yòɔ ví, yeakōi mé káfia ví.

² Tó gbé lé e á yá dō, i dō lá à kù à dōwa gíao.

³ Tó gbé ye Luazi, Lua aà dō.

⁴ Too, sa'obleblea yá musu wá dō ké dúnia guu táaa pɔe no, asa Lua mendo kua wá dō.

⁵ Baa tó pò pò wí oné luaɔ ku musu ní zíleo, mé dāɔ kíi luaɔ diε, diiɔ diε,

⁶ wá kíi Lua mendoε, òn wá Mae pò pòpii bò aà kíi mé wá kú aà yáí ũ. Dii mendoε lɔ, òn Yesu Kilisi pò pòpii kè mé wá kú aà sabai ũ.

⁷ Ama gbépii dō màao. Gbēεɔ dókè ní táa yáo e tia, pò pò aale ble aaìɔ e sa'obleε, ò an làasoo lí dadoũ, ké dōa i panéo yáí.

⁸ Ble mé a wá sō Luazio. Tó wi bleo, kēsāa no. Tó wá blè, káfia no.

⁹ A laaika gōa wéεɔ ũ beei, ké ásu to gbé pò dōa i panéoɔ fuo.

¹⁰ N gbé pò ní dōa ví, tó gbé pò dōa i paèò n e, níle pòble táa kùε, a aà gba sō à sa'oble ble sōo lé?

¹¹ Beewa n dōa n gbēdo pò dōa i paèò Kilisi gà aà yáí òɔkpà.

¹² Tó a duunakè á Yesude deeɔne, a ní dōa pò i panéo gbá kàso, Kilisi a duunakèè.

¹³ Ayāmeto tó nò pò má só mé a to ma gbēdo fu, má só bau lɔ, ké ma gbēdo su fuo yáí.

9

Zinaɔ nzia busaa Kilisi bao yáí

¹ Má azia vío lé? Zinan ma ũo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Amε á de ma zí gbε ũ naa Diiwa guuo lé?

² Baa tó má de zina ũ gbēpāleɔneɔ, má deé a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zinake seelan á ũ.

³ Lá mi o ma bēεbonaɔnen ke.

⁴ Má pòblea ní imiao zé ví ma zí guuo lé?

⁵ Má a zé ví màɔ nɔ Yesude kúa gu pò mále géu, lá zina kíniɔ ní Dii dāunaɔ ní Piεowao lé?

⁶ Wá ní Baanabao wá pla, wáme wá zεví wà wá ɔzí to weoa?

⁷ Déme ì sosa ble ní azia gwaaoi? Déme li'bà mé ìli a be bleo ni? Déme ìb zudā mé ìli a ví mio ni?

⁸ Baa ké gbēnazina yākeao má lèεũóé, a ku màa Mɔizi ikoyā guu lɔo lé?

⁹ Mɔizi ikoyā láu à mè, ásulí lesɔkpa zu pò lé pɔgbēεo.* Zuɔ yáí ò Lua yápi òia?

¹⁰ Wá yáí à yápi òio lé? Ao, wá yáí wà yápi kèi, ké sèwana lí sèwa ní wedba pòio, mé pɔgbēna lí pɔgbē ní wedba pòio, i a baa e a guu.

¹¹ Tó wa Lua yá tō á guu, mé wa wá baa è á guu,† yāe yā?

¹² Tó dāɔ zé bee víwá, wa wá pò o be? Wi séle zé bee kíio, wa yápii fò ké wásu zezō Kilisi baoεo yáíε.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27

13 A dõ ké Lua ua zíkēnao lí Lua ua blē bleo lé? Lua gbagbakii sa'onao lí ní baa e gbagbakiiipi guuo lé?‡

14 Beewa Dii díle a baokpanao aao ble baopi kpaa yá musu. §

15 N beeo mi zépiw kee séleo, mé mi bee o wà kemee yáí no. Ga maamee de beea. Gbēe a e kpa ma íandāapio.

16 Kilisi baokpaa demee íandāa yá ũo, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao.

17 Tó mazia zí mále ke, ma wé do aseaiē. Lá Lua mé dílemee, à kù mà kee.

18 Bóme ma asea ũi? Tó ma baopi kpà osāsāsai, mé mi iko pó má ví baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.

19 Gbēe ma vío, ma azia díle zo ũ gbépiiē, ké mà gbé e dasi yáí.

20 Ké má kú ní Yuda, ma gōńwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú ní Mōizi ikoyādanao, ma gō a dana ũ, baa ké a iko víao, ké a yādanao e ma yáze e yáí.

21 Ké má kú ní ikoyápi dānsai, ma gōńwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyādansain ma ũo, Kilisi mé iko vía.

22 Ké má kú ní gbé buseo, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi gō pópíi ũ gbépiiē, baa lá à kè píi, ké mà e ní gbēo suaba.

23 Yá pó mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáíe, ma o io ku a guu.

24 Bakpaaíá guu, gbépii í bàalee, áma ké gbé mēndo mé í ble, á dōo lé? A bàalee màa sō, ké à e ble.

25 Ampii aai dēeka aao nízia kúa dō yápii musu. Aai ke màa fua pó í òkpaa ea yáí. Wápio sō, a pó pó lí òkpao yáíe.

26 Ayāmeto ba pó mále lé, má dō pó pó mále yá, i ke mále dēeka gugiiu no.

27 Mi íada ma mēwa, mi ikoblewà, ké ma waasokea dāone gbēa, másu bō pāo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbé, má ye wá deziw yáe bee dōágu. Aa tē telui nípii, * aa bùa ísiawa nípii. †

2 Lua ní da'ilekē telupi guu ísiapi guu nípii Mōizi íwao ũ.

3 Aa Lua blē doū blē nípii, ‡

4 aa Lua í doū mī nípii, asa aa Lua gbēsi pó lé ní tálakpa í mīē. Gbēsiپیá Kilisiē. §

5 Kási an daside i ka Luagu, o an ge gō kpále guwaiwau. *

6 Yápi dewēe seela ũ, ké wásu yāvái nide lá aa a nidēwao. †

7 Asu à de táagbagbanao ũ lá an gbēowao. A kēa Lua taalau wà mē: Gbé zōle lé poble, aale imi, o aa fēle lé kō'o. ‡

8 Wásu wà de nōdāakpanao ũ lá an gbēowao. Aa kpà, o aa gāga gō doū zí gbēon àaasōo leē bao ní àaōo (23.000). §

9 Wásu Dii le wà gwa lá an gbēowao. Aa àà lè aa gwà, o mlēo ní soso aa gāga. *

10 Asu zōaka lá an gbēowao. Aa zōakà, o ga malaika ní dede. †

11 Yápi ní lé seela ũ wá gbé pó wá kú gō vláwāonee, o wa kē láu wá gbaa laai yáí.

12 Gbé pó lé e á zea gbāa, aà laaika léleai.

13 Yōae í á leo, sema a pó pó í gbépii le bàasio. Lua náai ví, a to wà á yō de á gbāa léao. A á gba zé à yōa fō, í bōu.

14 Ayāmeto ma gbé yenzide, à mikē táagbagbaawa.

‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7 * 10:1 Bōa 13.21-22 † 10:1 Bōa 14.22-29 ‡ 10:3 Bōa 16.35 § 10:4 Bōa 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Bōa 32.6 § 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15

- 15 Málɛ yá'óé laaideɔ ũ. A wéte yá pɔ málɛ oéi áziawa à gwa.
- 16 Imibɔ báaade pɔ wi sáaukpaò, tó wá a imi, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kàa pɔ wi é'ɛ, tó wá sò, wá baa ku Kilisi me guuo lé?‡
- 17 Lá kàa m̀endoɛ, baa ní wá dasikɛo wá mè douɛ, asa wá baade a baa ví kàa doupi guue.
- 18 A gwa Isailiɔwa. Gbé pɔ sa'oble blè bàa kú ní Lua gbagbakíio lé?§
- 19 Má ò kpelewa ni? Málɛ o t́aa sa'obléa pɔe yà? Ge an diiɔa pɔe yà?
- 20 Aawo, málɛ o pɔ pɔ wá sa'òò wa ò táawaɛ, i ke Lua no. Má ye á bàa àò kú ní t́aaoo.*
- 21 A f̄ Dii imibɔ í mi ní t́aa p̄oo. A f̄ Dii ble ble ní t́aa p̄oo.
- 22 Ge wá ye wà Dii pɔ f̄le yà? Wá gbãa deaàla yà?†
- 23 I me yápii zé ví. M̀aaɛ, ãma yápii ài vío. I me yápii zeví. M̀aaɛ, ãma yápii káfla vío.‡
- 24 Gb̄e zía yá su d̄aaàò, sema a gb̄edee yá.
- 25 A pɔ pɔ wàle yia elɛu ble yãe gb̄easai á làasoo yáí,
- 26 asa t̄òle ní pɔ pɔ kuwàò píiá Dii p̄e.§
- 27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó à k̄éé mé a ge, à pɔ pɔ wa kpàwá ble yãe gb̄easai á làasoo yáí.
- 28 Tó wá su òé sa'obleɛ, ásu bleo làasoo yáí ní gb̄é pɔ òé yáò.
- 29 Málɛ bee o ade làasoo yáíe, i ke á pɔ no.
Gb̄epãle làasoo yáí ò máò mazía víoa?
- 30 Tó ma p̄oblè ní sáaukpaao, bóyáí wa ma bèèbo pɔ pɔ ma sáaukp̄api yá musui?
- 31 Yá pɔ ále ke píi, ále p̄oblen nò, ále imin nò, àò apii ke Lua t̄òɔa yáí.
- 32 Asu to Yudaɔ ge Gelekíio ge Lua gálideɔ fu á yãkea yáíio.
- 33 M̀aa mi ke. Apii guu mi wetã ma yá ká gb̄épiigɛ. Mili mazía maa weleɛo, sema bíla pɔ, ké aa e bɔ yáí.

11

- 1 A ma kea ke lá mi Kilisi kea kewa.*
Nɔe pókummusukea
- 2 Ma á sáaukè ké ma yá d̄águ yápii guu, mé á k̄etok̄e pɔ má dàéò k̄ua.
- 3 Má ye àò d̄s ké Kilisi mé ḡɛ píi mi ũ, ḡɛ mé nɔe mi ũ, mé Lua mé Kilisi mi ũ.
- 4 Ḡɛ pɔ lé wabike ge àle ãnabikeke ní p̄o kua a miwa lé a mi kpebɔe.
- 5 Nɔe pɔ lé wabike ge àle ãnabikeke pókummusukesai lé a mi kpebɔe, a de lá à mipoloobòwaɛ.
- 6 Tó nɔe i pókummusukeo, aà a mi k̄eɛle. Lá mik̄eɛleɛa ge miboa de nɔe wí ũ, aà pókummusuke.
- 7 I k̄u ḡɛ pókummusukeo, ké a de Lua taa ní aà gawio ũ yáí.† Nɔe s̄s, òme ḡɛ gawi ũ.
- 8 Asa Lua i ḡɛ bɔ nɔe k̄íio, nɔe a b̄ò ḡɛ k̄íi.
- 9 I ḡɛ ke nɔe yáíio, nɔe a k̄è ḡɛ yáí.‡
- 10 Bee yáí ní malaikaɔ yáò sema nɔe lí pókummusuke a źa iko seela ũ.
- 11 Yápi guu naa Diiwa nɔe mé ḡɛ ũ, ḡɛ mé nɔe ũ.
- 12 Asa lá nɔe b̄ò ḡɛ guu, màa lɔ ḡɛ ì bɔ nɔe guu, mé p̄pii b̄ò Lua k̄íie.
- 13 A wéte yápizi à gwa. Nɔe wabikea pókummusukesai maaa?
- 14 A d̄s áziawa ké mikã gb̄aa de ḡɛ wí ũ,
- 15 ãma tó nɔe ví, a deè gawi ũ. Asa Lua mikã kpà nɔewa à kuaàla.
- 16 Tó gb̄e ye lekpaake, aàò d̄s ké wápiɔ ní Lua gálideɔ píi, bee bàasio wá yãpãle k̄uaò.

‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17 † 11:7 Daa 1.26-27 ‡ 11:9 Daa 2.18-23

*Dii blɛ blea**(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)*

- 17 Yá pɔ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔkãaa ì vâi ié de maala.
 18 Séia má mà, tó a á gáli kãaa, i bɔ kɔ kpe gã ní gãoe. Ma yápi sɪ yɔɔ.
 19 Sema kɔkpaalea àɔ kú á guu, ké sɪandɔ e bɔ gupuau.
 20 Tó a kãaa, i ke Dii blɛ ɔ ili bleo,
 21 asa á baade ì wã à a pɔbleɔ. Nɔa ì gbẽeɔ de, wẽ ì gbẽeɔ de.
 22 A be ví à pɔbleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gálideɔgu à wida pɔesaideɔwa yá? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yá? Má á sáaukpa yá bee musuo.
 23 Yá pɔ má mà Diiwa má dàén ke: Zí pɔ wa Dii Yesu kpámá, a gwãasína ɔ à kàa sè
 24 à Lua sáaukpà a è'ɛ, ɔ à mè bee de a me pɔ á kpá wá yáí ũɛ, wàliɔ bee ke a yá dɔawágu yáí.
 25 Màa b ké aa pɔblè aa làa, à imibɔ sè à mè, Luabaakuaínɔ tia a au sabai ɔn ípi ũ. § Tó wáɛ mi, wàliɔ mi a yá dɔawágu yáí.
 26 Asa tó a kàapi sò, mé a ípi mĩ, áɛ Dii ga baokpa e àɔ gé móie.
 27 Ayãmeto tó gbé kàapi sò mé à Dii ípi mĩ kàa ní ípio yãdasai, à tàækè Diiɛ aà me ní aà auo yá musu.
 28 Baade azia yá gwagwa, i gbasaa kàapi só, i ípi mi,
 29 asa tó gbé sò mé a mĩ mɛpi gbadɔsai, à yãdà azialaɛ.
 30 Bee yáí gyãeɔ ní yẽẽsaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ gè gékɪliɔ fàao.
 31 Tó wa wázia yá gwàgwa, Dii a wá tàae eo.
 32 I wá tàae e, ì wá toto, ké yá su zɔɛwá ní dúniaoo yáie.
 33 Ayãmeto ma gbéɔ, tó a kãaa áɛ Dii blɛ ble, àli kɔ dá.
 34 Tó nɔa lé gbẽde, aà pɔble be, ké á kɔkãaa su yã'ieo yáí. Má yá pɔ gɔɔ bɔɔɛkɛé, tó ma mɔ.

12*Lua Nisina gbaɔ*

- 1 Gbéɔ, Lua Nisina gbaɔ yá musu, má ye àɔ sɪana dɔ.
 2 A dɔ ké gɔɔ pɔ á Lua dɔo, tãa pɔ aali yã'ooɔ mé ìb á gáɛ, aaɪɔ dɔaaaé.
 3 Ayãmeto má oé, Lua Nisina lí dɛdɛ gbéwa à láaizɪ Yesuwao, mé gbẽe a fɔ o Yesu mé Dii ũo, mé i ke Lua Nisina dɔaaaè bàasio.
 4 Gba ku kpaalea, ãma Lua Nisina m̀ndoe.*
 5 Zí ku kpaalea, ãma Dii m̀ndoe.
 6 Gbãa ku kpaalea, ãma Lua m̀ndoe, ɔmɛ ì apii ke baadeɛ.
 7 Lua Nisina ì dɛdɛ baadewa gbépii káfia yáie.
 8 Lua Nisina ì gbéɛ bee gba zé aà ɔnɔyã'ò, mé Nisina doũpi ì gbé kee gba zé aà dɔayã'ò.
 9 Nisina doũpi ì gbépaɛ gba luanaaika zé, ì gbé gba gbégbãgbã zé.
 10 I gbé gba dabudabukea zé, ì gbé gba ãnabikekɛa zé, ì gbé gba zé aà nisinaɔ dɔkɔɛ, ì gbé gba zé aà yãebui'o, ì gbé gba yãe buipi bɔɔɛkɛa zé.
 11 Nisina m̀ndona doũpi mé ì apii ke, ì gbapi da baadeɛ lá a yeiwaɛ.

Me ní a guɔ

- 12 Mè m̀ndo guɔ dasi. Baa ní a dasikɛo, mè doe pii. Màa wá naa Kilisiwa de sɔ.†
 13 Wápiɔ pii, Yudaɔ ge buipáɛɔ, zɔɔ ge wéɛɔ, Lua wá ké mè doũ ní a Nisina m̀ndonapi gbãaoɛ, à wá gbá a Nisina m̀ndonapi, ɔ wá mĩ wápii.
 14 Mɛguɔ dasi, i ke m̀ndo no.

§ 11:25 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 * 12:4 Lom 12.6 † 12:12 Lom 12.4-5

- 15 Tó gbá mè lá ɔn a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yáí àɔ de mè pɔ ũoa?
 16 Tó swá mè lá wén a ũo, á de mè pɔ ũo, bee yáí àɔ de mè pɔ ũoa?
 17 Tó mè búu de wé ũ, wa yāmae? Tó mè búu de swá ũ, wa pɔ gīmae?
 18 Lá a dɛwa, Lua guɔ pèpekɔwa me guu, amp̄ii, lá a yeiwa.
 19 Tó amp̄ii de megu dou ũ, mèn we má ní?
 20 Lá a dɛwa meguɔ dasi, mé me m̀endoe.
 21 Wé a f̄ɔ o ɔe a bàa kuaànɔoo. Maa lɔ mi a f̄ɔ o gbáe a bàa kuaànɔoo.
 22 Aawo, megu pɔ w̄i e késāañzi, me a f̄ɔ àɔ a saio.
 23 Megu pɔ w̄i e gawisai, w̄i a kpela deñla. A gu pɔ w̄i a ea dile wíyā ũ, w̄i pɔ nai deñla,
 24 āma a pɔ pɔ maa bàa kú ní beeo. Ké Lua me kàaa, à gawi kàfi pɔ pɔ gawi lé késāmáɔne deñla.
 25 Beewa me kpaaleao, a guɔ kɔ yá d̄ɔ.
 26 Tó megu do lé taasike, a guɔ píi ì keaànɔe. Tó wà megu do kpelà, a guɔ píi ì pɔnakeaànɔe.
 27 Ame á Kilisi me ũ, mé á baade de mepi guo ũ.
 28 Gia séia, Lua zinaɔ dile a gálideɔ guu, a plaade ānabio, a āaɔde yādanedeɔ, bee gb̄ea dabudabukenaɔ, bee gb̄ea gb̄é pɔ à ní gbá gb̄égbāgbāa zéɔ ní dɔnledeɔ ní dɔaanaɔ ní gb̄é pɔ ì yāebui'oa.‡
 29 Zinaɔn ní ũ píie? Anabioɔn ní ũ píie? Yādanedeɔn ní ũ píie? Dabudabukenaɔn ní ũ píie?
 30 Lua gb̄égbāgbāa gbadané nípiie? Aaí yāebui'oa nípiie? Aaí yāe bui bɔleke nípiie?
 31 A webii gba pɔ deñlaɔwa.
 Tiasa má a pɔ pɔ deñla zé ɔɔé.

13

Yeak̄ɔi

- 1 Tó ma yāebui'ò, gbēnazina ge malaika pɔ, tó milio ye gbēeo, ma kɔfikè lán mɔlea ge sēsēnapaawa.
 2 Tó ma ānabikekegba è, tó ma yápii asii mà mé má d̄ɔa píi v̄i, tó ma luanaaika kà mà gb̄es̄is̄i s̄ɔ,* tó milio ye gbēeo, pɔen ma ũo.
 3 Tó ma pɔ pɔ má v̄io kpaalèné píi, tó má tò wà ma kpasa, tó milio ye gbēeo, a ài v̄imeeo.
 4 Gb̄é pɔ ì yeñzi ì m̄ena v̄i, a gb̄eke v̄i. Ili wedɔnéo, ìli káadao, ìli yòk̄eo.
 5 Ili widamáo, ìli azia maa weleo, ìli f̄eñzio, ìli yákuañɔo.
 6 Ili yāvāi yáabo, ì pɔnake ní slanao.
 7 Gb̄é pɔ ì yeñzi ì yápii f̄ɔ, ì yápii náaike, ì wedɔ yápii bɔa maai, ì menake ní yápiiio.
 8 Yeak̄ɔi láaa v̄io. Anabikekeka a mide, yāebui'oa lé a ká, d̄ɔa a ḡze.
 9 Asa wá d̄ɔa ní wá ānabikekeao i pao.
 10 Tó pɔ léso m̀, pɔ pɔ i pao a ḡze.
 11 Ké má de neɔɔna ũ, mi né yā'o lan neɔɔnawa, mi làsooke lán neɔɔnawa, mi yá gwa lán neɔɔnawa. Ké ma ka gbēnazina ũ, ma ɔkpà neɔɔn yáí.
 12 Tia kéwa wále gu'e díi guu dùduu, z̄í bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma d̄ɔa i pao, z̄í bee má yá d̄ɔ wásawasa lá Lua ma d̄ɔwa.
 13 Tiasa yá mèn āaɔe beeo mé ḡɔ: Luanaaika ní wedɔaaázio ní yeak̄ɔio, āma yeak̄ɔi mé deñla.

14

Yāebui'oa ní ānabikekeao

- 1 A to yeak̄ɔi yá d̄ɔaaé, ì webii Lua Nisina gbaɔwa, at̄esa ānabikekeka.

² Gbé pɔ́ lé yǎebui'o lé yǎ'o gbéɔnɛo, sema Lua, asa gběe lé mao, àle asiiyǎ'ò ní Lua Nisína gbāaoe.

³ Gbé pɔ́ lé ānabikeke lé yǎ'o gbéɔnɛɛ, àle ní zedɔe, àle ledamáe, àle ní nòse nininéɛ.

⁴ Gbé pɔ́ lé yǎebui'o lé azía káfie, gbé pɔ́ lé ānabikeke lé Lua gǎlideɔ káfie.

⁵ Má ye à yǎebui'o ápii, āma má ye à ānabikeke de beea. Gbé pɔ́ lé ānabikeke de yǎebui'onala, sema wǎle a bɔɔleke ké gǎlidepiɔ e káfi a musu bàasio.

⁶ Gbéɔ, tó ma mɔ́ á kǐi mé ma yǎebui'òé, bó ài a vííi? Sema ma yǎ'oa à de yǎwewēa ũ ge dǎa ge ānabikeke ge yǎdaané.

⁷ Mǎa a de ní pɔ́'ɔbɔnaɔ b. Kule ge mɔɔnan nò, tó àle ɔbo súsuɔ, kpelewa wa fǐ dǎ lá àle oi?

⁸ Tó mɔ́ ɔbò yayaa, sosɔ zǐ sɔukeo.

⁹ Mǎa ápiɔ sǎ, tó ále yǎebui'o, wǎle mao, kpelewa wa yǎ pɔ́ ále o gbadǐi? A yǎ a gē ní íanaoɛ.

¹⁰ Yǎɔ bui dasi dúnia guu, an kee bɔɔlesai sǎo.

¹¹ Tó wǎle bui pɔ́ mili a yǎmao o, mǎɔ de a ònae nibɔ ũe, mé aɔ demɛɛ nibɔ ũe.

¹² Mǎa ápiɔ sǎ, lá á áiaví ní Lua Nisína gbaɔ, à áiake à de geò ae, ké Yesudeɔ e zedɔ.

¹³ Ayāmeto yǎebui'ona wabike aà e a bɔɔleke.

¹⁴ Tó ma wabikè ní yǎebui'oao, ma nisína mé kè, ma làasoo dɔaaamɛɛo.

¹⁵ Too, yǎpi deai? Má wabike ní nisínao, mí ke ní laaio b. Má lesi ní nisínao, mí sí ní laaio b.

¹⁶ Tó n Lua tɔnasǐ ní nisínao, kpelewa gbé dafu pɔ́ kú we a o, āmi, sǎau pɔ́ ní kpà yǎ musui? Asa i yǎ pɔ́ ní ò dǎo.

¹⁷ Baa tó n sǎaukpà a zéwa, i to n gbédo zèdɔo.

¹⁸ Ma Lua sǎaukè, ké mi yǎebui'o deála pii,

¹⁹ āma gǎli guu tó ma yǎ mèn sɔo ò ní laaio ma yǎdàoné, a maamɛɛ de mà yǎ mèn ũma'ũma o ní yǎebui'oaola.

²⁰ Gbéɔ, á làasoo su à de lán néɔwao. Aɔ de neɔbɔnaɔwa vǎi yǎ musu, āma á làasoo à de gbéẓɔ pɔ́ ũ.

²¹ Mɔizi ikoyǎ láu Dii mè:

Má yǎebui'o gbépiɔne nibɔ léu,
ní beeo aa swáse ma yáio.*

²² Ayāmeto yǎebui'oa de seela ũ Yesudeɔnɛo, sema Yesusaideɔ. Mǎa b ānabikeke de seela ũ Yesusaideɔnɛo, sema Yesudeɔ.

²³ Tó gǎlideɔ kǎaa pii, mé aale yǎebui'o nípii, tó gbé dafu ge Yesusaideɔ mò we, aa mɛ íana kámáɛo lé?

²⁴ Tó gbépii lé ānabikeke sǎ, mé Yesusaide ge gbé dafu mò we, ampíi yǎ a aà da làasoou a aà wé ké,

²⁵ asiiyǎ pɔ́ kú aà nòseu i bɔ gupuau, i wúle a gbɛɛu à misiile Luaɛ, i gbasa mɛ Lua kú á guu síanaɛ.

Galideɔ lousisia zé

²⁶ A deai gbéɔ? Tó a kǎaa, á baade líɔ le ge yǎdaané ge yǎwewēa ge yǎebui'oa ge yǎe buipi bɔɔlekea ví. A pii ke ké gbéɔ e zedɔ.

²⁷ Tó wǎle yǎebui'o, gbéɔn pla ge àaɔ, asuli de beeaɔ. Aa kɔ gba zé, gbé mènɔo i a bɔɔleke.

²⁸ Tó a bɔɔlekena kuo, aà kámabo gǎli guu, i a pɔ́ o ado ní Luao.

²⁹ Anabiɔ gbéɔn pla ge àaɔ yǎ'o, gbé kǐniɔ i làasooke an yǎwa.

³⁰ Tó Lua yǎ'ò gbépálee, gbé pɔ́ lé yǎ'o níle.

* **14:21** Isa 28.11-12

31 Apii á f̄ñ ānabikεκε dodo, í yādadakōε ápii, í kō se lesí.

32 Anabio f̄ñ n̄ ānabikεκεa zùuke,

33 asa Lua ye yāyaaaio, sema a zede.

Lá Lua gbé̄c̄o ì ke wé̄le n̄ wé̄leo píiwa,

34 n̄c̄o lé lío kpaaŭa gāli guu, asa aa yā'oa zé v̄io. Aa misiile lá wa ò M̄ozi ikoyā guuwa.

35 Tó aa ye yāe d̄o, aa n̄ zā gb̄eai be, asa n̄c̄o yā'oa gāli guuá wíe.

36 A kíi Lua yā dàaleua? Ge á m̄endo yāi à m̄òia?

37 Tó gbé̄c̄o lé e á de ānabi ge gbé̄c̄o p̄o Lua Nisina d̄oaaaè ũ, aàò d̄o ké yā p̄o má k̄épiá Dii yādileae.

38 Tó gbé̄c̄o pākpaì, à pākpaazie.

39 Ayāmeto ma gbé̄c̄o, à w̄ebii ānabikεκεawa, āma ásu gi yāebui'oaio.

40 A yāpii ke a zéwa súsu.

15

Kilisi b̄o gau

1 Gbé̄c̄o, baona p̄o má kpàé á s̄i a zed̄o ò má ye mà ea d̄oágu.

2 Baonapi mé a á suaba, tó á waaso p̄o má kpàépi k̄ūa. Tó màa no, á Yesu náaikεa k̄è p̄ae.

3 Yā gbia p̄o má mà má dàén ke: Kilisi gà wá duuna yāi lá a k̄ēa Luayātaalauwa.*

4 Wà aà v̄i, ò à vù a ḡo àaōde z̄i lá a k̄ēa Luayātaalauwa.†

5 A azia òl̄o P̄iee, ò à azia òl̄o a iwa gb̄ēc̄o kuεplaone l̄o.‡

6 Bee gb̄ea à azia òl̄o wá gb̄ēc̄o ké aa k̄āaaa gudoŭ, aa de gb̄ēc̄o àaa pla n̄ basool̄a (500). An daside ku e tia, āma an gb̄ēc̄o ánuatò.

7 Bee gb̄ea à azia òl̄o Zaakie, ò à azia òl̄o z̄inaone píi.

8 Ampii gb̄ea à b̄ò m̄ò, ma ḡo k̄ōnse ũ.§

9 Asa z̄inao guu máme má kp̄ee, mi ka wà om̄ee z̄inao, asa ma íadà Lua gālideowa.*

10 Gb̄ēke p̄o Lua k̄em̄ee yā mé tò má de k̄éwa gb̄ā, mé gb̄ēke p̄o a k̄em̄eepi i ke p̄ao, asa ma d̄ēkà deŭla píi. Máme má k̄eo, gba p̄o Lua dàmeé mé tò má k̄è.

11 Ayāmeto à b̄ò ma kíi ge an kíin nò, yā p̄o wále a waasoke á s̄in we.

Wá b̄o gau

12 Lá wále Kilisi b̄o gau waasoke, àkea á gb̄ēc̄o lé o ḡeo vuo ni?

13 Tó ḡeo vuo, d̄o Kilisi i vuo.

14 Tó Kilisi i vuoe, d̄o wá waasokea gia, mé á Kilisi náaikεa gia,

15 wí ḡo Lua seelade εgenao ũ, ké wá ò à Kilisi vù yāi. Asa tó ḡeo vuo, d̄o i aà vuo.

16 Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo.

17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikεaá p̄ae, á kú á duuna guue e tia,

18 mé gbé̄c̄o p̄o ánuatò naa Kilisiwao k̄aal̄ee.

19 Tó wá kuaε bee yāi ò wá wé d̄oi Kilisizi ado, w̄enadeon wá ũ de gb̄épiia.

20 Siana guu Kilisi b̄ò gau, òme d̄òaa vù séia gbé̄c̄o p̄o ḡaone.

21 Lá gb̄ēe mé tò ga m̄ò, màa l̄o gb̄ēe tò ḡeo vua m̄ò.

22 Kua Adamu bui ũ tò ga lí gb̄épiia. Màa l̄o gbé̄c̄o p̄o naa Kilisiwao w̄eni e nípii.

23 Baade n̄ a d̄òoε. Kilisi mé d̄òaa vù séia, a gb̄ea aà gbé̄c̄o vu aà m̄oḡo.

24 Ō d̄ún̄ia a l̄aa, Kilisi i kíake mid̄e píi n̄ ikoò n̄ gb̄āo, i a kpala kpa Mae Luawa.

25 Asa à k̄ù Kilisi àò kiblee e Lua ḡe aà ib̄eeo k̄è aà gbadibo ũ.†

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zin 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zin 9.3-6 * 15:9 Zin 8.3 † 15:25 Sou 110.1

26 Ibɛɛ pɔ a a midɛ gbɛzã mé ga ũ,

27 asa Lua pɔpii nã Kilisie a ɔzi.‡ Ké à mè pɔpii kú aà ɔzi, wá dɔ ké Lua pɔ pɔpii nàè a ɔzi pi bàasi.

28 Tó à pɔpii nàè a ɔzi, aàpi ɔ aà Né pɔ à pɔpii nàè a ɔzi pi a misiileè, Luapi io de apii ũ pɔpiiɛ.

29 Gbé pɔ aai da'ileke gɛɔ gɛɛ ũ sɔ be? Tó gɛɔ vu síanao, bóyã wí da'ileke an gɛɛ ũi?

30 Wápiɔ sɔ, bóyã wio ku kai guu gɔɔpii?

31 N'ána pɔ mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, mio ku ga lézi lá gu lé dɔɛ.

32 Tó mazia yá ma dɛkài ní wàio Efɛɛ, bó ài a vɛmɛi? Tó gɛɔ vuo, wà pɔble, wà imi,

asa wá ga ziaɛ. §

33 Asu to à sásão, gbɛna vã ì dàa maa ɔkpaɛ.

34 A su á laaiwa súsu, ásu duunake bo, asa á gbɛɔ Lua dɔo. Ma bee ò ké à á wípi dɔ yáie.

Gàbɔɔ mɛ

35 Gbɛɛ a mɛ kpelewa gɛɔ vui? Mɛ kpele aao víi?

36 Sɔ ũ yáɛ! Wíli pɔtɔ à bɔle fɔmbasikesaio.

37 Tó wà pɔtɔ, mase ge pɔpálen nò, ìli bɔle pɔ wétɛ ũo.

38 Lua ì to à bɔle lá a ðilewaɛ, ampíi ní a buio.

39 Pɔ wɛnideɔ pii mè doũo. Gbɛnazinao pɔ ndo, nɔbɔɔ pɔ ndo, bão pɔ ndo, kpɔɔ pɔ ndo.

40 Luabe pɔɔ ku, dúnia pɔɔ ku. Luabe pɔɔ gawi ndo, dúnia pɔɔ gawi ndo.

41 Iatɛ gawi ado, mɔvua pɔ ado, saanao pɔ ndo. Baa saanapio gawi dodo kɔɛɛ.

42 Maa àò de gɛɔ vugɔɔzi. Wí ge ví à yaikɛ, a vu yaikesai.

43 Wí ge ví beɛɛsai, a vu ní gawio. Wí ge ví gbãasai, a vu gbáugbãu.

44 Wí ge ví ní dúnia mɛo, a vu ní àizãna mɛo. Lá dúnia mɛ ku, àizãna mɛ ku bɔɛ.

45 A kɛa Lua taalau wà mè, gbé séia Adamu gò gbé béɛ ũ,* ãma Adamu gbɛzã gò Nisín wɛnikpamade ũ.

46 I ke àizãna mɛ mé lí dɔaaɔ, dúnia mɛ mé ì dɔaa, a gbɛa sa àizãna mɛ.

47 Gbɛnazín séia bò bùsutiuɛ, a plaade bò luabɛɛ.

48 Gbé pɔ de tɔɔle gbé ũ bò gbé pɔ bò tɔɔleuwa. Gbé pɔ de luabe gbé ũ bò gbé pɔ bò luabɛwa.

49 Lá wá de gbé pɔ bò tɔɔleu taa ũ, màa b wá de gbé pɔ bò luabe taa ũ.

50 Yá pɔ má òn ke gbéɔ. Tó kpala pɔ bò Lua kíi bò gupuaɔ, wá e ble ní wá mɛoo. Wá e wàò ku guyaikesai guu ní wá mɛ pɔ ì yaikɛoo.

51 A ma, má asiyyá'òé. Wá ga píio, ãma wá li píi

52 kándo lán wɛɛawa kãae gbɛzã pézi. Asa kãae a ɔbo, gɛɔ i vu yaikesai, wápiɔ sɔ wí li.†

53 Sema wá mɛ pɔ ì yaikɛɛ bee gɛ a yaikesai guu. Sema wá mè gɛɛ bee gɛ a gasai guu.

54 Tó wá mɛ pɔ ì yaikɛ gè a yaikesai guu, mé wá mè ge gè a gasai guu, ɔ yá pɔ kɛa láuɛ bee a pa wà mè:

Wà zible gawa, à midɛ.‡

55 Ga, n ziblea tón láí?

Ga, n sɛwɛ kú máɛ? §

56 Duuna mé ga sɛwɛ ũ, mé duuna gbãa ì bɔ ikoyã guuɛ.

57 Wà Lua sáaukpa, ké ì to wà zible ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao.

58 Ayãmeto ma gbé yenzideɔ, à ze gbãa giúgiú bɔzãsai, í wɛtã Dii zíwa gɔɔpii, asa á dɔ ké zí pɔ ále ke Diie pão.

‡ 15:27 Sou 8.7 § 15:32 Isa 22.13 * 15:45 Daa 2.7 † 15:52 1Tes 4.15-17 ‡ 15:54 Isa 25.8 § 15:55 Oze 13.14

16

Pɔlu wéleɛe sɔukea

¹ Lua gbéɔ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati bùsu Yesudeɔne, à ke màa sɔ.*

² Asɔanena ní asɔanenaò á baade lí ɔa pɔ a è a gbãa léu bɔ adoa, íò kãaa, ké ásu kámasapi wɛɛɛe ɔɔ pɔ ma mɔ.

³ Tó ma mɔ, má gbé pɔ a ní díle aa géɔ zí Yelusaleũ ní taalao ní kámasa pɔ á kàpio.

⁴ Tó à kù mà gɛɛ sɔ, aai gé ma kpáí.

⁵ Tó ma bɔle ní Masedonio, má mó á kíí, asa má bɔle ní Masedonioe.†

⁶ Mále e má ɔɔplakéánɔ, baa buziɛ se máɔ ye bleánɔ, í gé zeimɛɛ gu pɔ má géu.

⁷ Tia kéwa má ye mà gɛála bàlalaò, mále e má ɔɔplakéánɔ, tó Dii wèi.

⁸ Má ɔ Efeɛe e Pãteko‡ dikpe zíɛ,

⁹ asa Lua zepòomɛɛ maamaa mà zí maa ke, mé ibɛɛɔ dasi.§

¹⁰ Tó Timɔtee sù m̀, * ásu keè bùubuu aà víakeéò, asa àle zíke Diiɛ lamawae.

¹¹ A gbɛe su sakaaàguo. A kùsũakèè aà e ka ma kíí aafia, asa mapi ní ma gbéɔ wá wé dɔaàzi.

¹² Wá gbèdo Apoloo sɔ, miò naɛwà m̀ɔm̀ɔ aà m̀ á gwai ní wá gbé kíniò. A ye m̀ai ɣiao. Tó a zekè, a m̀.

Lɛdaama gbɛzã

¹³ A itɛke, íò zea Yesu náaikɛa guu. A gbɛzɔɔ yá ke, íò gbãa.

¹⁴ A yápii ke ní yekɔio.

¹⁵ A Sefana† bɛdeɔ dɔ, ké aa de Yesude séiaò ù Gelesi bùsuu mé aa díle wàò de Lua gbéɔ dɔnlɛdeɔ ù. Gbéɔ, ma wabikèwáɛ,

¹⁶ à misiile gbé bee taaɔne ní gbé pɔ aale kɔaikɛ kua zí doũpi guuɔ píi.

¹⁷ Ma pɔ kèna Sefana ní Fɔɔtunatuò ní Akaikuo m̀ɔawa, asa aa ɔ̀mɛɛ á gɛɛ ùɛ.

¹⁸ Aa tò ma ǹɔɛ dàdoũ ní á pɔo. A gbé bee taaɔ kpela.

¹⁹ Azi bùsu Yesudeɔ fɔkpàwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní ɣálide pɔ aai kãaa ní beɔ fɔkpàwá maamaa naa Diiwa guu.

²⁰ Wá gbé pɔ wá sãnuò fɔkpàwá ápii. A fɔkpakɔwa ní Lua gbéɔ lépeakɔwao.

²¹ Ma Pɔlu, fɔɛ beeá ma ɔgbɛɛ.

²² Tó gbɛe ye Diizio, Lua láaikɛwà. Wá Dii lé m̀.

²³ Dii Yesu gbɛkɛkɛé.

²⁴ Má yeázi píi naa Kilisi Yesuwa.

* 16:1 Lom 15.25-26 † 16:5 Zín 19.21 ‡ 16:8 Iko 16.9-11 § 16:9 Zín 19.8-10 * 16:10 1Kln 4.17 † 16:15 1Kln 1.16 ‡ 16:19 Zín 18.2

KŌLENIDEŌ LÁ PLAADE

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Kŏlenideɔ lá plaadee bee lé Kŏleni Yesudeɔ okaakɔ'ɔu ní Pɔluo yá'owēe. An gbēeɔ tàaekèè yāa, aa seakè aà gɔa Lua zina ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ní kɔɔ, ɔ à azia yá bɔɔlekèné ní yeanzio. A òné lá a pɔ kè na gɔɔ pɔ́ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ́ à a le Efese bùsuu bɔɔlekèné (1.1-11), ɔ à taasi pɔ́ á kè Kŏlenio yá dònigu. Yápio píiá aà Kilisi zinakeyāɔne. A yá pɔ́ tò a yá'òné pásipási a lá sɛia guu bɔɔlekèné ní lá a pɔnakè gbēzā, ké a yápi oa gbesù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kŏlenideɔwa aa gbada ní nòsemendoo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ. Aà pɔde'ia à gò pɔsaide ũ á yái, ɔ aà pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa lile. A èa sù gbé pɔ́ aale a dile zina ũɔ yáwa. ɔ lápi yá míde ní gbēkekeakɔeɔ (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azia yá'oa ní nòsepuaɔ wá sásāo. I ke aázia bɔa maa ge aázia yáze'ea àle yáo, àle a zinake'iko ɔɔné, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dɔ Dii ũ.

Nòseninia

¹ Mámɛmaa Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbēdo Timɔteeo, wámɛ wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Kŏlenioɔne ní Lua gbé pɔ́ kú Gelesi bùsuuɔ píi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, i á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbēnɔsenininapi.

⁴ I wá nòse níniwēe wá íadama píi guu, ké wà e gbé pɔ́ kú baa íadama kpeletaa guuɔ nòse níniné sɔ́ ní nòse níniɔ pɔ́ Lua wá nòse níniowēeɔ.

⁵ Lá taasi pɔ́ Kilisi kè í liwázi, màa ɔ wá nòse í níni maamaa Kilisi yái.

⁶ Tó wà wá wetà, á nòseninia ní á bɔao yáie. Tó Lua wá nòse níni, á nòseninia yáie, ké à e taasi doũ pɔ́ wále ke fɔ.

⁷ Wá á náai vɛ seasai, asa wá dɔ lá á bàa kú ní taasi pɔ́ Kilisi kèo, á bàa kú ní nòseniniapio ɔ.

⁸ Gbéɔ, wá ye àɔ dɔ lá wá wétà Azi bùsuu. A tòwá maamaa, a de wá gbāa léa, baa wá wēni wá wé doɔ ɔ seo.

⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázia gbāao, sema Lua pɔ́ í geɔ vu gbāa.

¹⁰ A wá bó kai zɔɔ guu, mé a wá ɔɔ. Aàpi wá wé doɔ aà wá ɔɔ ɔ

¹¹ wabi pɔ́ ále kewēe sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbēke pɔ́ a kèwēe gbé dasiɔ wabikeawēe yái.

Pɔlu wélege gbooa

¹² Yá pɔ́ wi a íanadān ke: Wá làasoo daa doũ, asa ní Lua gbāao wá kú ní nòsepuaɔ mɔafilisai dúnia guu, atēsa á kíi. Dúnia ɔnɔ wá kuòo, sema Lua gbēke.

¹³ Wili láe kééo, sema pɔ́ i a kyoke á dɔ bàasio.

¹⁴ Lá á wá dɔ gia yɔɔ, má ye à wá dɔ sásā, ké à íanadā wá yá musu Dii Yesu mɔzi, lá wá dā á yá musuwa.

¹⁵⁻¹⁶ Kɔ náaikɛapi guu má dile yāa ma Masedoni gea guu mà ɔle á gwai káau, mí ea su ní á kíio, í báaa e gēn pla, í dɔnlekemɛɛ ma Yude gea guu.*

* 1:15-16 Zin 19.21

17 Ké ma gea bee díle, ma leplayá'ò yà? Tó má díle mà yáke, dúnia yá ì dɔaameɛ, ɔ ì kemɛɛ kándo ao ao ge aawo aawo ũa?

18 Lá Lua náai ví, yá pɔ wá òé de ao aawo ũo.

19 Lua Né Yesu Kilisi pɔ mapi ní Silivɛɛo ní Timɔteeo† wa aà yá waasokèé á gbé pɔ ì me ao aawo no, Lua pɔ ì me aon aà ũ.

20 Asa lé pɔ Lua gbè píi síana ì ke aà guue. Ayãmeto ní Yesu Kilisipi tóo ɔ wí me ãmi, Lua tɔbɔa yáí.

21 Lua mé wá zínapèle naa Kilisiwa ní ápiɔ, à wá díle adoa,

22 à a seela kèwá, à a Nisína dà wá sɔu gba pɔ Lua dɔaa dàwɛɛ ũ.

23 Lua mé ma seelade ũ, a ma nòse dɔ. Ké má ye ìadawáo yáí mi gé Koleni bo.

24 I ke wále gbãamɔé á luanaaikɛa guu no, asa a zèdɔu kò, wále zíkɛáno á pɔna yáíe.

2

1 ɔ má è maziwaa a maa mà mɔ á kú ní pɔyao bo.

2 Tó ma á pɔ yàé, déme a ma pɔ ke nai, mé i ke á gbé pɔ ma á pɔ yàéɔ bàasio?

3 Ma lakèé màa, ké tó ma mɔ á gwai, á gbé pɔ á de à ma pɔ ke naɔ su ma pɔ yaoɛ. Má á náai ví ápii, ké ma pɔna de á pɔna ũ.

4 Ma lápi kèé ní pɔsiao ní nòsepuso ní wé'ioɛ, i ke ké mà á pɔ ya yáí no, ké àɔ dɔ lá ma yeaázi kà yáíe.

5 Lá gbèe pɔyayá kè, i ke ma pɔ a yào, ápiiɛ, ge á gbèeɔ, ké ma yá'oa su gɛagɛo.

6 Ia pɔ á daside dà gbépiwa mɔwà.

7 Ayãmeto à sùuukɛaàno sa, à aà nòse níniè, ké aà pɔsia zɔɔ su aà mɔ'io yáí.

8 Bee yáí ma awakpáé, à ɔbè wásawasa ké á yeaázi.

9 A yáí ma lápi kèé, ma likpálewá mà e dɔ tó á yá pɔ má òé kúa píi.

10 Tó a sùuukè ní gbéé, mi keaàno sɛ. Sùuu pɔ má kè, tó yáe su ku, má kè á yáí Kilisi gɛɛ ũe,

11 ké Setáu su ònokɛwɛɛo yáí, asa wá gí aà kòni dɔio.

Luabaakuarínɔ yá dafu

12 Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zepòomɛɛ,

13 ãma ma nisína zeao, ké mi a gbèdo Titu eo yáí. ɔ ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

14 Ma sáaukè ní Luao, asa ìɔ dɔaawɛɛ gɔɔpiiɛ, wiɔ zìblɛnaɔ ũ naa Kilisiwa, wi aà dɔa gí fáe gupiiu.

15 Asa wá de tulaleti gí na pɔ Kilisi kpása Luaɛ ũ gbé pɔ àle ní suabaɔ ní gbé vūaaaɔ guue.

16 Wá gè gí ũ gbèeɔne, ɔ ì ga iné. Wá wèni gí ũ gbé kíniɔne, ɔ ì wèni iné. Wá déme kà bee keai?

17 Wá de lán gbé pɔ aabɔ Lua yá laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yá'o ní nòsepuaɔ ní Lua dɔao a zínaɔ ũ.

3

1 Wa ɛa su wázia sáaukpaawa yà? Wá bàa kú ní seela lá pɔ wa kèé ge pɔ á kènéo lán gbèeɔwa yà?

2 Ame á wá taalapi ũ, a kèa wá sɔwa. Gbépii a fɔ dɔ, i a kyokɛ.

3 A yá bɔ gupuaɔ, á de lá pɔ Kilisi kè a ná wá ɔzì ũ. I lápi ké ní gaalula ío no, a kè ní Lua bée Nisínaɔe. I kè gbè pèpɛɛwa no,* a kè á sɔwae.†

† 1:19 Zín 18.5 * 2:13 Zín 20.1 * 3:3 Bɔa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19

4 Wá a náai ví màa Lua ae ní Kilisi gbãao.

5 I ke ní wáziaɔ wi ka wà me zìpi bɔ̀ wá gãueɔ, Lua mé wá káwà.

6 Ɔme wá káwà, ɔ̀ wá de aà bàa kua ní gbéɔ yá dafu zikenao ũ.‡ I ke ikoyã no, Lua Nisina yáe. Asa ikoyã ì ga inéé, Nisínapi sɔ̀ ì wēni iné.

7 Ké Lua ikoyã kè gbè pèpewa, a gawi bɔ̀ Mɔizi oawa.§ N a tekea gēazeakeo Isailio i fɔ̀ gwàò. Tó zé pɔ̀ ì ga inépi bɔ̀ ní gawi bee taao,

8 Nisínapi zé gawi deai?

9 Lá zé pɔ̀ ì yādañla gawi ví, zé pɔ̀ ì to yá bɔ̀nɔ na gawi dea zɔ̀.

10 Pɔ̀ pɔ̀ gawi ví yāa gawi ví bo, gawi pɔ̀ deaɔlapi yái.

11 Tó pɔ̀ gɔ̀soplana bɔ̀ ní gawio, pɔ̀ pɔ̀ bo ku gawi dea zɔ̀.

12 Wɛdɔa beeí guu wi yā'o seasai.

13 Wá de lán Mɔiziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailio su a oa tekea pɔ̀ lé gēzea láaa eo.*

14 An nòse tàta, asa e gbã tó aale Luabaakuainɔ lá kyoke, sálana doŭpi bo kua ní làasooae. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa bàasio.

15 E tia tó wàle Mɔizi yá kyoke, sálanapi bo kua ní làasooae.

16 Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní làasooa.

17 Diipi mé Lua Nisínapi ũ, mé gu pɔ̀ Dii Nisínapi kuu, we wí gɔ̀ wéɛo ũ.

18 Wá gbé pɔ̀ pɔ̀ gò wá oawaɔ, wále Dii gawi boñé lán diiwa, wio li laaàwa, wá gawi bo káfi. Dii pɔ̀ de Lua Nisina ũpi zin we.

4

Zinaɔ kua ga lézi

1 Ayāmeto lá Lua zì bee dàwēe a sùuu guu, wá kúsu lí kwéɔ.

2 Wa ɔ̀kpà asii wisaiyāzi, wili yāke ní wezēoo, mé wili Lua yá koleo. Wi siana'oné wásawasa wà wázia keke gbépiie Lua dɔa guue.

3 Tó baona pɔ̀ wále kpá uleae, gbé vūaaaɔ ɔ̀ a uleané.

4 Asa dúniae bee dii Yesusaideɔ wé vīakù, ké aasu baona sí, Kilisi pɔ̀ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáie.

5 Wá zia kpàwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpàwa wále ke, mé wále zɔ̀bleé aà yái.

6 Lá Lua ò yāa, gu pu gusiau,* à gupù wá sɔ̀u màa bo. Gupuapi de aà gawi pɔ̀ lé teke Kilisi oawa dɔa ũ.

7 N beeo wá gbé pɔ̀ wá àizee bee kūaɔ, wá de lán gí oowa, ké wà e dɔ̀ gbãa zɔ̀ ì bo Lua kíie, wá kíi no.

8 Wio ñadawá gupiiue, ní beeo wili fuo. Wi bílike, āma wá wé dɔa Luazi lí busao.

9 Wí wá wetā, āma Lua lí wá tó weo. Wí wá pále, āma wili gao.

10 Gɔ̀pii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e bo gupuau wá mewa yái.

11 Wá gbé bēɛo wio ku ga lézi Yesu yái, ké aà wēni e bo gupuau wá me pɔ̀ a ga guu yái.

12 Màa gapi lé zike wá guu, mé wēnipi lé zike á guu.

13 A kēa Lua taalau wà mè: Ma Lua náaikè ɔ̀ ma yā'ò.† Wápio sɔ̀ wa Lua náai doŭpi kè, ɔ̀ wále yā'o a yái.

14 Asa wá dɔ̀ lá Lua Dii Yesu bɔ̀ gau, a wá boaànɔ gau sɔ̀, i wá kpá a kùe sānu ní ápio.

15 Beeɔ lé wá le píi á yái, Lua gbēke i li gbé dasidea, aà sáaukpaa i káfi aà tɔ̀bo yái.

Wɛdɔa mè dafui

16 Ayāmeto wá kúsu lí kwéɔ. Baa tó wá mekaa lé yaike, wá guu bo dafukū lá gu lé dɔe.

17 Wá ñadama gɔ̀ do leenaee bee lé gawi zɔ̀ láasai iwēe, a de beeo.

18 Wá wé kú pọ́ pọ́ wí wesié kíio, sema pọ́ pọ́ wíli wesiéio. Asa pọ́ pọ́ wí wesiéá gọ́pla pọ́e. Pọ́ pọ́ wíli wesiéio s̄́ ị́o ku gọ́píie.

5

1 Wá d̄́ tó wá sọ́ pọ́ wá kúu kpé ṹ dúnia guu bee yàa, Lua a kpé pọ́ wi dọ́ n̄́ ọ́o kpáwá a be e gọ́píi.

2 Wi we sọ́pi guu f̄́e, wá ye luabe pọ́pi dae,

3 asa tó wa bọ́ sọ́u, wá ku mesaio.

4 Gọ́ pọ́ wá kú sọ́e bee guu, wi we f̄́e lá wá asoseawa. I ke wá ye bọ́ a guu no, wá ye luabe pọ́ dae, ké w̄́ni wá sọ́ pọ́ ị́ gapi mọ́.

5 Bee yáí ̄́ Lua wá k̄́i, ̄́ a Nisina kpáwá gba pọ́ à d̄́aa dàw̄́e ṹ.

6 A yáí tó wá s̄́ ị́o dilea. Wá d̄́ gọ́ pọ́ wá m̄́e bee ku, wá kú Dii kíio.

7 Asa Dii náai wá kuò, i ke wesiá pọ́e yá no.

8 Wá s̄́ ị́o dilea. Bọ́a sọ́u gea Dii kíi mé maaw̄́e.

9 Kua me guun nò, bọ́a a guun nò, wi w̄́e wá yá kaaàgu.

10 Asa Kilisi aọ́ z̄́lea a ḡ́naa, wápii wí bọ́ ze aà ae, i flabo wá baadee aà kua me guu yákeawa, a maa ge a v̄́i.*

Gb̄́enazina kea na n̄́ Luao z̄́i

11 Lá wále w̄́ake Dii e màa, wi w̄́e gb̄́e yápi zé e. Lua wá s̄́as̄́ d̄́, mé wá ye à wá d̄́ á s̄́u màa.

12 Wále wáziá s̄́aukpaé ị́o no, wále á gba zé à ị́anad̄́a wá yá musu, í e yáziá gb̄́e pọ́ ị́ ị́anad̄́a pọ́ pọ́ àle e n̄́ w̄́e, i ke s̄́ yá nowa.

13 Tó ále e wá liaae, Lua yáie. Tó wa su wá d̄́owa, á yáie.

14 Asa Kilisi yeawázi yá mé wá k̄́ia gb̄́aa. Wá è tó gb̄́e m̄́endo gà gb̄́pii ḡ́e ṹ, aa gà n̄́piin we.

15 A gà gb̄́pii ḡ́e ṹ, ké gb̄́e pọ́ ḡ́o su wàò kú n̄́ziá pọ́ ṹ ị́o, sema gb̄́e pọ́ gà n̄́ ḡ́e ṹ à vù pọ́.

16 Bee yáí wíli gb̄́e gwa lá dúnia ị́ aà gwawa tia ị́o. Baa ké wá Kilisi d̄́ lá dúnia aà d̄́wa yáa, wá aà d̄́ màa tia ị́o.

17 Tó gb̄́e naa Kilisiwa, gb̄́e dafu. Aà kua zi ḡ́e, a dafu mé m̄́.

18 Bee bọ́ Lua kíi píie. A wá keano na n̄́ Kilisi gb̄́ao, ̄́ à gb̄́e kea naano z̄́i dàw̄́e.

19 Kilisi sabai Lua dúnia k̄́ano na gb̄́e t̄́aeo ȳ́adasai. A gb̄́e keano n̄́api ȳ́ad̄́w̄́e.

20 Beewa Kilisi ḡ́eon wá ṹ. Lua lé gb̄́e sisi wá musu. Wa wabik̄́e wá Kilisi gbeu, à ke na n̄́ Luao.

21 Lua tó duunsaide ḡ́o duuna awakpabọ́ ṹ wá yáí, ké naawà guu Lua i to yá bọ́wanọ́ na.

6

1 Lá wále z̄́ike Luae, wa awakp̄́e, ásu to gb̄́e pọ́ Lua k̄́e ke p̄́ao.

2 Asa Lua m̄́e:

Ma n̄́ ȳ́amà a gọ́wa,

ma d̄́nle suabagọ́.*

Gọ́ k̄́a sa, gb̄́a mé suabagọ́pi ṹ.

3 Wíli yá pọ́ a to gb̄́e fu keo, ké wasu wá z̄́i s̄́aa eo yáí.

4 Wi wá luazikenke ọ́o gb̄́e yápii guu. Wi menaf̄́o maamaa n̄́ ị́adaawáọ́ n̄́ taasio n̄́ w̄́t̄́eao.

5 Wà wá gb̄́e, wà wá ká kp̄́e, wà f̄́lewanọ́. Wa z̄́i gb̄́aa k̄́e, wi e i'òo, n̄́ana wá dé.

6 Wá ọ́bn̄́e n̄́ n̄́sem̄́endoo n̄́ d̄́ao n̄́ s̄́uuo n̄́ maak̄́eao n̄́ n̄́sep̄́uao n̄́ yenzi m̄́afilisaio

7 n̄́ s̄́iana'oaọ́ n̄́ Lua gb̄́ao. Wá maak̄́e bọ́ k̄́ia wá ọ́plaa n̄́ zeo.

* 5:10 Lom 14.10-12 * 6:2 Isa 49.8

⁸ Wí wá kpela, wí wá kpɛbo. Wí wá tó vāi sí, wí wá tonasi. Siandeɔn wá ũ, ɔ wí wá dile mɔafilideɔ ũ.

⁹ Todeɔn wá ũ, ɔ wí wá dile gbẽandoɔ ũ. Wá b́́́́ fá, ɔ wí wá dile gɛo ũ. Wí wá dile pɔgbẽaɔ ũ, áma wíli wá deo.

¹⁰ Wá pɔ ɔ nae, ɔ wí wá dile pɔsiadeɔ ũ. Wi gbéɔ ke ɔdeɔ ũ dasi, ɔ wí wá dile taasideɔ ũ. Wá pɔpii ví, ɔ wí wá dile pɔesaideɔ ũ.

¹¹ Kolenideɔ, wa yá'òé wásawasa, wa wá nòse wèé.

¹² Wi wá nòse kùkpaéo, áme a á pɔ kùkpawèe.

¹³ Ma yá'òé lán ma néowae. Lá wa wá nòse wèé, à á nòse wèwèe sɔ.

Kɛa Yesusaideɔwa

¹⁴ Asu nakɔwa ní Yesusaideɔo. Kpelewa maa ní vāio aa gbékpa ní kɔoi? Baa kpele gupua ní gusiao ví ní kɔoi?

¹⁵ Kilisi yá a kɔse ní Setáu pɔo kpelewa ni? Bó Yesude ní Yesusaideo ví ní kɔoi?

¹⁶ Kpelewa Lua kpé lé a ke dou ní táaɔi? Lua b́́́́ kpén wá ũ, lá a òwa à m̀̀̀̀̀:

Máɔ kúrínɔ, máɔ bebe ní guu,†

míɔ de ní Lua ũ,

aaɔ de ma gbéɔ ũ.‡

¹⁷ Ayámɛto Dii m̀̀̀̀̀:

A ḱ́́́́ má, àliɔ kú ádoa,

ásu ɔká pɔ gbáɛawao,§

mí á sí,

¹⁸ míɔ de á Mae ũ,

ɔ de ma nɛgɔo ní ma nenɔo ũ.*

Dii Gbãapiide mé ò.

7

¹ Ma gbé yenzideɔ, lá Lua legbèwèe màa, wá kē yá pɔ ɔ me ní nisinao gbáɛwa míomio, wí wèɛɛ wá wá kua adoa ɛpapa víakea Luae guu.

Pɔlu pɔ kea Kolenideɔwa na

² A wá kú ɔplapla. Wi tàaɛke gbèeɛo, wi gbèe ɔɔkpao, wi gbèe taiinkɛo.

³ Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá do wá sɔwae.

⁴ Má á náai ví zɔ, mi íanadā á yá musu maamaa. Wétɛa mɔawèe guu pii ma nòseninia kpe lɔo, ma pɔ kèna yáiyái.

⁵ Baa ké wa ka Masedoni búsuu,* wá me i e d̀̀̀̀̀. Wétɛa pii wá lé, wá f̀̀̀̀̀wá ní sòleo, ɔ wá kú s̀̀̀̀̀deede guu.

⁶ ɔ Lua pɔ ɔ yèeɛsaideɔ nòse níni wá nòse níniwèe Titu mɔa guu.

⁷ I ke aà mɔa ado no, ké a aà nòse níniè yáie lɔ. A òwèe áɛ ma beɛke, á kú déndõmɛɛ guu, a zɛmanɔ sa, ɔ ma pɔna kãfi.

⁸ Baa ké lá pɔ má kèé á pɔ yà, má làasoo pãle dao. Ma làasoo pãle dà yãa, ké má è lápi á pɔ yà gɔɔpla,

⁹ áma ma pɔ kèna sa. I ke ké ma á pɔ yáé yáie no, ké á pɔsia tò a nòselile yáie. A pɔyaapi bò Lua kíie. Bee yáie ásoo wá kèéo.

¹⁰ Pɔsia pɔ bò Lua kíi ɔ to gbé nòselile Luapi i aà suaba lío déndõmɛɛ vío. Dúnia pɔsia mé ɔ ga iné.

† 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27 § 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14 * 7:5 2Kln 2.13

11 A gwa lá p̄sia p̄ b̄ Lua kípi zíkè á guu. A me wà sa, a gi ní áziao, á p̄ fèlè, vía á kú, a ma beekè, a wetà, a vāikena swāgāga. Ap̄ii guu a ázia òl̄né ké á tàae ví yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kèé, i ke gbé p̄ tàaekè ge gbé p̄ à tàaekèè yáí no, má kè Lua d̄sa guu, ké á yeawázi e b̄ gupuaue.

13 Wá n̄seninia bee bàasi, wá p̄na k̄fi maamaa Titu p̄na yá musu, ké ap̄ii á tò aà nisina sù yáí.

14 Ma íanad̄è yāa á yá musu, i to wí ma k̄o. Lá wa síana'òé yápii guu, màa wá íand̄aa Titu kè síana ū.

15 Lá a aà díle gbia a aà kpelà, mé a aà yāmà ap̄ii, tó à làasookè yápiwa, aà n̄se í ea yáalwáe.

16 Ma p̄ kèna, ké má á náai ví yápii guu yáí.

8

K̄s k̄amasakaa

1 Gb̄é, wá ye àò gb̄eke p̄ Lua kè Yesude p̄ aa ku Masedoni b̄suu w̄le ní w̄leoōne d̄s.

2 An ȳsa ní íadaama p̄sio guu, an p̄ kèna maamaa, ò baa ní ní taaside búubuuk̄eo aa gbadà s̄ũs̄ũ.

3 Má òé aa gbadà ní gb̄aa léu, a de ní gb̄aa léa se.

4 Aa gb̄awá nízia awa ní awao, wà ní gba zé ní e àò ku Lua gb̄é k̄amasa guu.*

5 Aa kè de lá wá wé d̄sia, aa nízia kpà Diiwa ḡia ní wápi b̄ lá Lua yeiwa.

6 Ō wa wabikè Tituwa aà gé k̄amasa yá p̄ a dàale á guu lekpaafi.

7 Lá á gb̄aa yápii guu, luanaaik̄ea ní yā'oaò ní d̄sao ní yápii ãiao ní á yeawázio, àò gb̄aa k̄amasapi kaa guu b̄.

8 I ke ma yād̄ilé no, k̄oi p̄ gb̄ep̄ale kè ò má òé, ké mà e mà á yea gb̄ézi síana d̄s.

9 A wá Dii Yesu Kilisi gb̄eke d̄s. Aà p̄de'ia à ḡò p̄saide ū á yáí, ò aà p̄saideke guu à á ké p̄de ū.

10 Lá má è yápi musun we. Bee k̄s̄í ní á gb̄é p̄ a ze ní yápio za muyāa, mé á k̄è.

11 A yápi lekpaafi sa. Lá á s̄ou mà ní a k̄eao, à ke á gb̄aa léu.

12 Tó gb̄é gbadà ní n̄sem̄endoo a p̄v̄ia léu, bee í ká, i ke p̄ p̄ a vío no.

13 I ke áò taasike gb̄é k̄in̄io aao namable no. Aò kpaafi.

14 Tia kéwa p̄ p̄ diázi à yooné an p̄k̄ēsāama guu. Ḡoewa s̄, p̄ p̄ diñzi aai ea yooé á p̄k̄ēsāawá guu. Beewa áò kpaafi.

15 Lá a k̄ea láuwa wà m̄è:

S̄lenz̄ode p̄ i f̄eo,

ȳonde p̄ i k̄és̄ao.†

P̄lu Titu s̄aukpaa K̄olenidēne

16 Ma s̄aukè ní Luao, ké a tò á yá d̄o Titu s̄owa lamawa.

17 A wá yāmà, aà me wà à m̄o á gwai, àle mó teasi no.

18 Wá gb̄edo p̄ aà tó lígua Yesude guu píi baonakpaa musu ò wá dàè.

19 Bee gb̄ea b̄ Yesude aà s̄è aà géwan̄o k̄amasa z̄i p̄ wále ke kei. Wále z̄ipi ke Dii tob̄o yáíe ní n̄semaa p̄ wá dào.

20 Wále gb̄é wá tàae'ea gba z̄o p̄ na wá z̄i yá musu abaa b̄.

21 I ke yá p̄ maa Dii ò wále w̄ele adoo, ní p̄ p̄ maa gb̄enaz̄inānēo b̄e.‡

22 Wa wá gb̄ep̄ale dàn̄é b̄. Wa aà laai gwà a ḡena lé vío, wá è a ãiaví yápii guu, mé aà ãia èa k̄afi tia, ké a á náai ví yáí.

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 B̄oa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

²³ Titu gbé bee sɔ, ma zikendee pɔ wi á maa wɛɛɛ sãnun aà ũ. Wá gbé kinio sɔ, Yesudeɔ zinaɔne, aai Kilisi tobɔ.

²⁴ Ayãmeto à ɔloné ké á yeñzi, Yesudeɔ i dɔ ké wá ñandãa á yá musu siana ví.

9

¹ Má lákɛé Lua gbéɔ kɔ kãmasa pɔ wáɛ kãpi yá musuo,

² asa má dɔ a nɔsemaa dà, ɔ ma ñanadã Masedoniɔne ma mɛ Gelekio sɔu mà za muyãa. A ñiapi ní gbé daside mɛ fɛɛɛ.

³ Ɔ ma wá gbépiɔ zìwá àɔ ku sɔu guu lá má òwa, ké ñana pɔ wá dà yápi musu su ke pão.

⁴ Tó Masedoniɔ mòmãno, tó aa è á sɔu i mao, wí a wá kũɛ, ké wa á náaikè yáí. A è, má á pɔ o be?

⁵ Ayãmeto má è a maa mà o gbépiɔne aa dɔaamɛɛ, aa gba pɔ a dɔaa a a legbè yá keke kãau, a sɔu i ma, iɔ de nɔsemendo gba ũ, i ke gba teaside no.

Gbadaa ní nɔsemendoo

⁶ A làasookɛ yáɛ beewa.

Tó ní tò yɔɔ, ni keke yɔɔɛ,

tó ní tò zɔɔ, ni keke zɔɔɛ.

⁷ Baade kpá lá à zèd a sɔ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé pɔ ñ gbada ní pɔnaozi.

⁸ Lua a fɔ to ɛfãai píi liála, gɔɔpii pɔpii i mówá yápii guu e à liála maakɛa píi guu.

⁹ A kɛã Lua taalau wà mɛ:

I pɔ fáɛ taasideɔne,

aà maakɛa Ì ku gɔɔpiiɛ.*

¹⁰ Lá Lua ñ pɔbui kpa pɔtɔnawa mé ñ pɔblea kpa gbépiiwa,† a pɔbui kpáwá, i kɔ́é, á maakɛa gbɛ i yãasa kú.

¹¹ A á ke pɔdeɔ ũ yápii guu, Ì gbada sɔũsɔũ gɔɔpii, gbéɔ i Lua sáaukpa gba pɔ á dànɛ wá sabai yáí.

¹² Asa Lua gbéɔ pókɛsãma bɔɔɛ ɔ kãmasa zìpi lé ke adoo, a to Lua sáaukpaa ligua maamaa bɛɛ.

¹³ Gbéɔ Lua tobɔ, asa kãmasa pɔ á kãpi lé ɔloné a misiile Kilisi bao pɔ a zèdɛ, mé a gbɛkɛkɛnɛ ní gbépiiɔ ní nɔsemendoo,

¹⁴ aai wabikéé, aai á nide Lua gbɛke pɔ tòwá yáí.

¹⁵ A Lua sáaukpa aà gba pɔ gè oaa yáí.

10

Pɔlu gia ní aziao

¹ Ma Pɔlu, ma awakpáɛ ní Kilisi nɔsenie sùuuo, ma gbé pɔ i mɛ má buse á guu mé má pãsí á kpe.

² Ma wabikèwá, tó ma mɔ, ásu to màɔ pãsíãno, asa má fɔ mà a pãsí ɔɔ á gbé pɔ aai mɛ dúnia yá mé lé dɔaawɛɛɔne.

³ Wá kú dúnia guuɛ, ãma wili zika lán dúnia gbéɔwao.

⁴ Wá gɔkɛbɔɔá dúnia pɔ no, Lua gɔkɛbɔ gbãa pɔ wi zegikii gboodɔne. Wi ñno búinaɔ suumpaò

⁵ ní wala pɔ ñ gínɛ wà Lua dɔo píi. Wi làasoo píi kú zìzɔɔ ũ aa misiile Kilisie.

⁶ Tó a misiilewɛɛ wásawasa, wá sɔu mà wà swágbãadeɔ swágaga.

* 9:9 Sotũ 112.9 † 9:10 Isa 55.10

⁷ I gbé gwa a beawae. Tó gbé díle Kilisi pón a ũ, aà ea làasooke yáe beewa. Kilisi pón wá ũ laaàwa s̄s̄.

⁸ Baa tó ma íanadà z̄s̄o iko pó Dii kpàwá yá musu, wí a ma kũo, asa á zed̄o yáie, i ke á gbooa yáí no.

⁹ Má ye ma lákēaé àò deé viadadanzi ũo.

¹⁰ Wí me ma lác gbia, i ní gba gbāa, āma tó wá kú kō wéu, ma lé ìò buse, ma yá lí tómáo.

¹¹ Gbé pó lé o màaò d̄s̄ ké lá wá de lác guu, màa wác de kua kō wéu.

¹² Wá ke muua ge wá wá lēũ ní gbé pó aale nízia sáaukpaò. Aa nízia kpaaīa ní k̄s̄o ní nízia lēũa ní k̄s̄o òn̄o v̄io.

¹³ Wá gbé beeo, wá íanadā de a léao. Wá dā k̄o pó Lua dāwēe léue. Baa ápiò, k̄opi á ká.

¹⁴ Lá wa ka á k̄íi, wále ví wá pó léao, asa wa m̄o ní Kilisi baoo e á k̄íi.

¹⁵ Wili íanadā de a léa wa gbēpāleò zikāuo. Lá á luanaaikēa lé káfi, wá ye z̄i pó wále ke á guu òta maamaa e k̄o pó Lua dāwēe léue,

¹⁶ wí gé baopi kpái b̄usu pó kú á aeo guu, gbēpāleò tàaabaa íandāsai.

¹⁷ Tó gbé ye íanadā, aà dā Dii yá musu.*

¹⁸ I ke gbé pó i azia sáaukpa mé maao, sema gbé pó Dii í aà sáaukpa.

11

Zina egena

¹ A ma f̄s̄ ȳo ní ma s̄ũkeyāo, āma ále ke kò.

² Lá Lua lí sí s̄aao, màa ò má k̄ua á yá musu. A ḡs̄ m̄endoe, òn̄ Kilisi ũ. Ma á kpásāwà wéndia léso ũe.

³ Lá ml̄ē k̄ōnikè Euae à aà s̄àsā,* v̄ia lé ma kú ké a su á s̄àsā s̄s̄, í á naa Kilisiwa gbās̄isai ní n̄s̄emendoo tó.

⁴ Tó gbé m̄o Yesu yá pó dodo ní wá p̄o waasokèé, ge nis̄ina pó dodo ní pó pó á èo ge baona pó dodo ní pó pó á s̄io, í aà gba zé maamae.

⁵ Má è má k̄ésāa zina pó a ní díle deñlaòzi yāe guuo.

⁶ Baa tó ma léna nao, má d̄s̄a ví. Wá òl̄e ápii wásawasa yápii musu.

⁷ Ké ma baona pó b̄ò Lua k̄íi waasokèè p̄osiwásai, mé ma azia b̄usa á káfi yáí, tàae má k̄èa?

⁸ Ma Yesude p̄aleò taiinkè, ma a asea èmá, ké mà e m̄ò z̄ike á guu yáí.

⁹ Ḡo pó má k̄uán̄o, tó pó lé k̄ésāa, mili íada gbēewao. Wá gbéò b̄ò Masedoni b̄usu, aa m̄m̄e ní pó pó lé k̄ésāa.† Má azia k̄ua, mi ke gbēe aso ũo, mé máo mazia k̄ua màae.

¹⁰ N Kilisi síana pó kú ma guuo, gbēe a kpa ma íandāyāpie Gelesi b̄usu.

¹¹ B̄oyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua d̄s̄.

¹² Yá pó mále ke máo kee, ké mà e zez̄o gbé pó aale ma léw̄eaa aa íanadā lāwáwa yáí.

¹³ Gbēpiá zina egenaone! Ziken m̄ofilideone! Aai li Kilisi zina ũ.

¹⁴ Yāb̄onsae no. Baa Setāupi í li gupua malaika ũe.

¹⁵ Lá màae, tó aà z̄ikenaò lí maa z̄ikenaò ũ, yāb̄onsae no. An zia aò de ní yākeawae.

P̄lu taasikēa a z̄inake guu

¹⁶ Ma ea lé o l̄o, gbēe su ma gwa s̄ũ ũo. Tó màan s̄s̄o, àò ma k̄ua màa, ké mà e íanadā ȳo.

¹⁷ Yá pó mále o, Dii mé ma dauo. Íana pó mále dā mazia náaikēa guue bee, mále dā m̄isaikē guue.

¹⁸ Lá gbéò lé íanadā dasi d̄únia yá musu, mapi s̄s̄o má d̄ae.

¹⁹ Asa á òn̄o i menaf̄s̄ ní m̄isaideò ní p̄o.

* 10:17 Zel 9.23 * 11:3 Daa 3.1-5 † 11:9 Flp 4.15-16

20 Tó wàɛ á kɛ zɔɔ ũ, tó wàɛ á só, tó wàɛ á taiinkɛ, tó wàɛ gbãablewá, tó wàɛ á sãnkɛ, i mɛnafɔ̃.

21 Sianaɛ, wá busɛ! A kɛmɛɛ wí ũ! Ama pɔ́ pɔ́ gbé kŭa àɛ a wɔ́ kɛ, má kŭa sɔɛ. Máɛ o m̃saike guuɛ.

22 Ebeluɔ no lò? Má a ũ sɔɛ. Isailiɔ no lò? Má a ũ sɔɛ. Ablahaũ buiɔ no lò? Má a ũ sɔɛ.

23 Kilisi zikɛnaɔ no lò? Má a ũ deńla. Máɛ yá'o lán íandewae. Ma zikè deńla, ma daakpɛu deńla, ‡ má a gbɛa lé dɔo, ma kua ga lézi gɛna lé vɔo.

24 Yudaɔ ma gbɛ flàala ɛ bla mɛndosai§ gɛn sɔo.

25 Wà ma gbɛ ní goo* gɛn àaɔ. Wà ma papa ní gbɛo gɛn do. † Gó kpàlemanɔ gɛn àaɔ, ma kɛ ísi guu gɔɔ do fãanɛ ní gwãasinao.

26 Ma wéɛ dasi gɛa guu miɔ ku kai guu: Swa kai, kpáiwɛliwɛɔ kai, Yudaɔ kai, buipáɛɔ kai, benanguo kai, sɛa kai, ísia kai, Yesude egɛnaɔ kai.

27 Ma zi gbãa kè ní wãwão, ma itɛkè a gɛna lé vɔo, nɔana ní imio ma dɛdɛ, ma leyè a gɛna lé vɔo, má kú búu íandɛa guu.

28 A kiniɔ bàasi Yesudeɔ píi kàakɛa Ìb tɔaa lá gu lé dɔ.

29 Gbɛɛ bùsa ò mi busaoa? Gbɛɛ fù ò i òaoa?

30 Tó a maa mà íanadãɛ, má dã ma yɛɛsaike musuɛ.

31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dɔ́ kɛ máɛ ɛtɔo. Wàɔ aà sáaukpa gɔɔpii!

32 Gɔɔ pɔ́ má kú Damasi, kí Aleta ziia ò wà wéɛpi bíibɔɛɔ dã wà ma kú,

33 ò wà ma bɔ fɛnɛntiu, wà ma pila ní bao gbí guu bíi kpɛ, ò ma pilimá. ‡

12

Pɔlu wépfungu'ea

1 A kú mà íanadãɛ. Baa tó a ài vɔo, má ɛa su wépfungu'eaɔ ní yá pɔ́ Dii òɔmɛɛɔwa.

2 Má gbɛɛ dɔ naa Kilisiwa, wà aà sè gèò e luabe síanau, a wè gɛo mɛndosain la. A gè ní mɛon nò, mɛsain nò, má dɔo, Lua mé dɔ.

3 Má dɔ́ kɛ wà gbépi sè gèò e àizãnablekíi. A gè ní mɛon nò, mɛsain nò, Lua mé dɔ.

4 A yá pɔ́ a oa keo mà, gbɛnazina a zé ví à séɛ siuo.

5 Má íanadã gbépi yá musuɛ, ama má íanadã mazia yá musuo, sema ma yɛɛsaike yá bàasio.

6 Tó má ye íanadã, má íanadã m̃saide ũo, asa síana má o. Ama má dão, kɛ gbɛɛ su ma díɛ dɛ lá á è má dɛ ge lá á mà ma léulao.

7 Ké másu mà wala kɛ yãzɔɔ pɔ́ Lua òɔmɛɛɔ musuo yáí, à ɛ sòɔ ma mɛu Setãu íwa ũ, àɔ ma gbɛ.

8 Ma wabikè Diiwa gɛn àaɔ yápi musu, aà pɔ́pi gomala,

9 ò a òmɛɛ gbɛkɛ pɔ́ i kɛmɛɛ m̀a, yɛɛsaike guu ò a gbãa síana i bɔu. Ayãmɛto má íanadã ní pɔnao ma yɛɛsaike musu, kɛ Kilisi gbãa àɔ kumala.

10 Beewa mi pɔnake ní ma yɛɛsaikeo ní widaaao ní taasikɛao ní íadaaao ní wétɛao Kilisi yáí, asa gɔɔ pɔ́ ma busa ò miɔ gbãa.

Pɔlu kàakɛa Kɔlenideɔnɛ

11 Ma m̃saike kè, ámɛ a ma dau. Amɛ a maa yãa à ma sáaukpa. Baa tó má pɔɛ ũo, má kɛsãa zina pɔ́ a ní díɛ deńlapiozi yãe guuo.

12 Ma a zinake seela òbɛ ní mɛnao maamaa yãbɔnsaɛɔ ní dabudabukɛɔ guu.

13 Bó ma á kɛsãò Yesude kiniɔzii, kɛ mi gɔ́ a gbɛɛɛ aso ũo bàasio? A sùuukɛmanɔ ní tàae beeo!

¹⁴ Tia kéwa ma mɔa á kǐi gēn àaɔde sɔu mà, mé má gɔ́ á gbēeε aso ũo. Àme mále á wεεε, i ke á pɔ́o no. Asa maεɔ mé aai àizeε dile ní néɔne, i ke néɔ mé aali dilenéo.

¹⁵ Má a pɔ́o ble pii, mí azia kpáwá ní pɔnao á wēni yáí. Tó ma yeaázi zɔ́okù, á yeamazi a lao yà?

¹⁶ Èhē, mi gɔ́e aso ũo, āma wà mè wεzēnan ma ũ, má sǐwá ní kōnioε.

¹⁷ Ma á blé gbé pɔ́ ma ní zǐwáɔ kee sabaia?

¹⁸ Ma wabikè Tituwa aà gé á kǐi, ɔ ma wá gbēdopi dàè. Titu á blé yà? Wá ká doũo lé? Wá tufa doũo lé?

¹⁹ Àle e yāa wále bɔ́kǐi wεεε yà? Aawo! Wále yá'o ní Lua dɔ́ao naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzideɔ, ma bee òé pii á zedɔa yáíe.

²⁰ Via lé ma kú, tó ma ka á kǐi, ké másu á le lá má yeiowao, mé ásu ma e lá á yeiowao. Mále viake sòlee ní zaakɔuo ní pɔ́kūmao ní denlawεεleao ní kɔ́yaaao ní kɔ́peo ní yɔ́o ní zɔao.

²¹ Via lé ma kú ké tó ma εa mɔ, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gbé pɔ́ aa duunakè yāa aa gbāsikè, aa wùle ní gbēpāle nɔo aa wisaiyā kè, tó aai mikē ní yápio keawao, má ɔ́obnēε.

13

Lɛdama gbɛzā

¹ Ma mɔa á gwai gēn àaɔden ke. Wí yási seelade gbēɔn pla ge gbēɔn àaɔ musuε.*

² Má òé yāa ma kuaáno gēn plaade guu, mé mále oé ɔ á kpe, tó ma εa mɔ, má gbé pɔ́ aa duunakè yāa ní gbé kǐniɔ kee tēboo.

³ Àle seela wεεε ké Kilisi mé lé yá'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gbāasai no, ɔ gbāa á guu.

⁴ Sianaε, aà paa líwaá gbāasaikeyāε, āma a kú ní Lua gbāaoε. Māa naawà guu wá buse sɔ, āma wáɔ kuaáno á guu ní Lua gbāaoε.

⁵ A ázia tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikεa guu. A làasooke áziawa. I dɔ́ ké a kú á guuo lé? Tó māa no, a fuaε.

⁶ Má ye àɔ dɔ́ ké wápio wi fuao.

⁷ Wále wabikε Luawa ásu váie keo. I ke ké gbéɔ wá maabo yáí no, ké à maake yáíe, baa tó wále wá gwa gbé fuao ũ.

⁸ Wá fɔ́ zεzɔ́ sianaεo, sema wà zεpooè.

⁹ Tó wá buse mé á gbāa, wá pɔ́ ɔ naε. Yá pɔ́ wi a wabikε mé de ké á yá e àɔ bɔ́leia wásawasa.

¹⁰ Ma yá beeɔ kèé, ké tó ma mɔ, másu webiiwá mà iko pɔ́ Dii kpàa mɔéo. A kpàa á zedɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.

¹¹ Tòo gbéɔ, à gɔ́ zia bàasi. A dēeka á yá e àɔ bɔ́leia wásawasa. A ma lɛdama ma. A ledoukε àɔ na ní kɔ́o, Lua yenzide aafiade ɔ kúáno.

¹² A fɔ́kpakɔ́wa ní Lua gbéɔ lépeakɔ́wao. Lua gbéɔ fɔ́kpàwá nípii.

¹³ Dii Yesu Kilisi gbēkεkεé, Lua ɔ yeázi, aà Nisina ɔ gbékpaaáno ápii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATI

Yá pò kú láe bee guu

Galati búsú gběe Yesu baona mà wa sí Pòlu wélegéa gën plaade ní a àaõdeò guue (Zin 16.6, 18.23). Ama waasoken páleò gè we ló, ò aa dàda gběone aa mè, sema Yesude pò aa de Yudaò ùò misiile Mòizi ikoyãe, aai tòzò. Pòlu kíi yãdané bee bò Yesu Kilisi yá kpee, àlé Galati búsú Yesudeò da zòbleu. Ké a mà gbépiò lé swáse yápizi, ò à láe bee kèné.

Ké Pòlu ye a gbéò éa laaidò baona zé mèndonawa, ò à yãdàdané à mè:

A azia yá bòlekèné, aà nòselilea ní ledou pò wa kè ní kòò ní Yelusaleü dɔaanaò ikoyãpi musu ní a kōyãmasai ní Piεεo yápi musuo. Pòlu a zinakeyã bòlekèné, à kpàlé à síwà ké a zinakepi bò Dii kíie (1-2).

A gbãa'è Luabaakuarínò káau yáòwa, ò à mè gběe a e bò maa Mòizi ikoyã maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikéa (3-4).

A tekpàngu aa wetã wàò nízia ví ní Lua Nisína dɔaaanéò, asa Nisínapi i yãmaaò iné dasi, a séia mé yeakòzi ù (5-6).

A kù Yesu gáli píi ní Yesudeò píi swáse Pòlu yápizi, aai sí ní nòsemèndoo ké aa e bò zòblea bui píiu.

Baona pále kuo

¹⁻² Ma Lua zina Pòlu ní ma Yesude dee pò wá sãnuò píi wámé wa láe bee kè Yesude pò aa ku Galati búsúuone. * Ma zinake i bò gbēnazina kíio, gbēnazina mé i a ledòkeko, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà bò gauo mé ma zí.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gběkekeé, aai á gba aafia.

⁴ Kilisipi gí a wēnii Lua wá Mae pɔeãwa, à wá duuna kèwá, ké à e wá bò dúnia tia váie beeu.

⁵ Lua mé gawi ví gòpii! Ami.

⁶ Ké álé bò Lua pò á sisi a gběke guu kpe màa gòò, álé ze ní bao koleao, yápi dia maamaae.

⁷ Baona pále kuo. Gbě pò ye Kilisi baopi lileò lé á liaae.

⁸ Baa tó wápiò ge malaikae bò luabe à baona pò i kpaafi ní pò pò wá òéoo waasokpáé, Lua láaikewà.

⁹ Wá òé yãa mé mále oé ló, tó gběe baona pò i kpaafi ní pò pò á màoo waasokpáé, Lua láaikewà.

¹⁰ Mále sáau wεεle gbēnazinawa yá, ge Luaε? Mále wεεle ma yá ká gbēnazinagu yá? Tó gbēnazina má ye à kánigu e tia, dõ Kilisi zòblenan ma ùo.

Yesu Pòlu sea a zina ù

¹¹ Ma gbéò, má ye à dõ ké baona pò mi kpáé i bò gbēnazina kíio.

¹² Mi ma gbēnazina kíio, gběe mé i damεεo, Yesu Kilisi mé bò m̀oaa.

¹³ A mà lá má kú yãa Yudaò zéu. Ma Yesudeò wetà wéle ní wéleo pásipási, má wεεle mà ní midε.†

¹⁴ Ma Yudaò zépi yá kù oplapla de ma sáaola dasi, ma áia deñla wá deziò felekaayãpi guu.

¹⁵ Ama Lua ma dile a pò ù za ma da nòseu.‡ Ké aà ma sísia a gběke guu gòò kàè,

¹⁶ ò à a Né gbàea, § ké mà aà baona kpá buipáeone. Mi gé kpálei gběe gēzìo,

¹⁷ mi gé Yelusaleü gbě pò aa de zinaò ù ma áaò kíio, ma ge Laalubuò búsúu gòòe, ò ma éa ta Damasi.

* 1:1-2 Zin 16.6 † 1:13 Zin 8.3 ‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zin 9.3-6

- 18 Wè àaõ gbɛa ɔ ma gɛ Yelusaleũ, ké wà kɔ dɔ́ ní Piεεo, ɔ ma keaàno gɔɔ gɛo.*
 19 Mi zina pãle eo, sema Dii dãuna Zaaki bàasio.
 20 Yá pɔ́ má kèépi, má sɪ ní Luao, εε mále tóo.
 21 Bee gbɛa ma gɛ Sili bùsuu ní Silisi bùsuo.
 22 Gɔɔ bee Yesude pɔ́ kú Yudeo i wεsimaleo,
 23 āma aa su mà wà mè, gbé pɔ́ lé ní wetã yãa mé lé zé pɔ́ á wèele kaalepi waasokpa tiasa,
 24 ɔ aa Lua tɔ̀bò ma yá musu.

2

Pɔlu kɔ yãmaa ní zina pãle

- 1 Wè gɛo mëndosai gbɛa ma εa gɛ Yelusaleũ ní Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwanɔ lo.
 2 Ma gɛ we, ké Lua mé bò m̀oia à kù mà gɛε. Ɔ ma baona pɔ́ mi kpa buipãleɔne bɔ̀lekè dɔ̀aanaɔne níτεε, ké zɪ pɔ́ má kè ní pɔ́ pɔ́ mále keo su ke pão.
 3 Titu pɔ́ wá sãnu ní a Gelekikεo, aai gãnawà aà tɔ̀zɔo.
 4 Yesude εgena pɔ́ gè wá guu kpáio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wéεkea tãasikaie. Aa ye wá da zɔ̀bleue,
 5 ɔ wi we wa misiilenéo baa yɔɔ, ké à e à baona síana kũa yáí.
 6 Gbé pɔ́ wàle ní gwa dɔ̀aana ũo, aai yãe káfmεεo. Lá aa de, i kemεε yãe ũo, asa Lua lí gbèe zãboo.
 7 Aa è Lua a baonakpaa buipãleɔne nàmεε ma ɔ̀zɪ, lá à a kpaa Yudaɔne nà Piεεε a ɔ̀zɪwa.
 8 Asa lá Lua zikè Piεε guu a zɪnake yá musu Yudaɔ kɪí, màa à zikè ma guu buipãleɔ kɪí.
 9 Zaaki ní Piεεo ní Zãa pɔ́ wàle ní gwa Lua kpé gbapele ũo gbèke pɔ́ Lua kèmmεε dɔ̀, ɔ aa ɔ̀kpàwá, wá ní Baanabao gbèke vɪa ní kɔo seela ũ. Aa sɪ wápio wá gé buipãleɔ kɪí, nípio sɔ́ Yudaɔ kɪí.
 10 Yá pɔ́ aa yei lé, ní taasideɔ yá à ɔ̀wágu. Gɔɔ bee sɔ́ wá me wà ní a keao kò.

Yesu náaikea mé í wá suaba

- 11 Ké Piεε m̀o Antiɔsi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yáí.
 12 Asa e Zaaki zinao aao gé kái, í pɔ̀ble ní buipãleɔε. Ké aa kà, ɔ à b̀zã à kèma, ké àle vɪake Yuda pɔ́ aa zè ní tɔ̀zɔyãoɔne yáí.
 13 Yuda kɪnio nàwà m̀ofilipi guu. Baa se aa Baanaba gà nàmá.
 14 Ké má è aa baona síana kũa a zéwao, má ò Piεεε ampɪi wáa: N Yuda ia ní kú lán buipãlewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa níyɔ fɔ́ gãna buipãleɔwa aao Yudaɔ yá kũai?
 15 Yudaɔn wá ũ, buipãle pɔ́ aa Lua dɔ̀oɔn wá ũo.
 16 Ama wá dɔ́ ké gbèe lí bɔ́ maa zikεa ikoyãpiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikea ado bàasio.† Baa wápio, wa Kilisi Yesu náaikè, ké wà e bɔ́ maa wá Kilisi náaikeapi yáie, i ke zikεa ikoyãpiwa yáí no, asa gbèe lí bɔ́ maa zikεa ikoyãwa yáio.‡
 17 Gɔɔ pɔ́ wále wèele wà bɔ́ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkenaɔn wá ũ sɔ́, bee mè Kilisi lé duuna wèzɪgba yà? Aawo!
 18 Tó ma εa lé ikoyã pɔ́ má gbòo kekε, a tàaedn ma ũ we.
 19 Asa má de gɛ ũ ikoyãpi musue, ɔ ma bɔ́ a yáú ké mào ku Lua pɔ́ ũ yáí. Ma ga líwa ní Kilisio.
 20 Mapi má kú loo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbènazɪnke guu má kú Lua Né pɔ́ yemazi à gɪ a wènií ma yáí náaikea guue.
 21 Mále Lua gbèke bãdeo. Tó wɪ bɔ́ maa ikoyãpi yáie, Kilisi gà pãε.

* 1:18 Zɪn 9.26-30 * 2:1 Zɪn 15.2-4 † 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Sou 143.2

3

Mɔizi ikoyá ní luanaaikεao

1 Galati m̄isaide! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sáasá òé wásawasa. Wà pɔ̀dàwá yá?

2 Má ye mà yá m̀endo gbεawá. A Lua Nisína è zíkεa ikoyáwa yáí yá, ge yá pó á màpi náaikεa yáíe?

3 Akεa a ḡo m̄isai kéwai? A dàale ní Lua Nisína gb̄aoε, ò ále a midε ní ázia gb̄ao saa?

4 A taasi saε kè p̄a yá? Aɔ p̄ao.

5 Lua a Nisína kp̄awá à dabudabuɔ̀ kè á guu á zíkεa ikoyáwa yáí yá, ge yá pó á màpi náaikεa yáíe?

6 A gwa Ablahaũwa. A Lua náaikè, ò Lua tò yá b̀aànɔ̀ na.*

7 Aɔ d̄o ké gbé pó aa Lua náai v̄iɔ̀ mé Ablahaũ buiɔ̀ ũ.†

8 Lua baonakp̄a Ablahaũε à mè á báaada bui pígu aà sabai,‡ asa wà d̀aa wa kè Luayátaalau wà mè Lua a to yá b̀o ní buip̄aleɔ̀ na a náai pó aa ke yáí.

9 Beewa Lua ì báaada gbé pó aa a náaikèɔ̀gu, lá a kè a náaikεna Ablahaũεwa.

10 Gbé pó zè ní zíkεa ikoyáwao ḡò láaipɔ̀ ũε, asa a k̄εa láu wà mè, gbé pó líɔ̀ yá pó kú ikoyá lá guuɔ̀ k̄ua píi a zéwaoá láaipɔ̀ε.§

11 Wá d̄o sáasá ké Lua lí tó yá b̀ónɔ̀ na zíkεa ikoyáwa guuo, asa wà mè gbé pó Lua tò yá b̀aànɔ̀ na a náai pó àle ke yáí mé aɔ ku.*

12 Ikoyá i k̄'e ní luanaaikεaoo, asa wà mè gbé pó ikoyápi k̄ua mé a wēni e a guu.†

13 Kilisi ḡò láaipɔ̀ ũ wá gbεu, à wá b̀o ikoyá láai guu, asa a k̄εa láu wà mè, gbé pó wa lòo líwaá láaipɔ̀ε.‡

14 Bee kè màa ké báaa pó Lua dà Ablahaũgu e ḡo buip̄aleɔ̀nε Kilisi Yesu sabaie, wí Nisína pó Lua a legbè e aà náaikεa yáí.

Mɔizi ikoyá ní Lua legbēao

15 Ma gbé, gb̄enazín yáke a taa mále owáé. Tó gbé legbε d̄ile mé a seeladeɔ̀ v̄i, wa f̄o wà a b̄adeɔ̀, wa f̄o yáe káfiu.

16 Beewa Lua legbè Ablahaũε ní aà buio. A k̄εa Luayátaalau, wi mε ní aà buiɔ̀ lán dasi wàle owao,§ wà mè ní aà buioε, gbé m̀endoε, òn Kilisi ũ.

17 Yá pó má ye on ke: Lua d̀aa legbèè yáa, à mè a bàa àɔ kuaànɔ̀. A wè d̀aa pla ní baakwio (430) gbεa ò ikoyá m̀.* Ikoyápi a f̄o legbèapi gbooo, a f̄o à a b̄adeɔ̀.

18 Tó wí Lua báaa e zíkεa ikoyáwa guue, báaapi a b̀o aà legbèa guu b̀o. Lua gb̄εkεkè Ablahaũε ké à a legbèè yáíe.†

19 B́oyáí à ikoyá d̄ile bí? A k̄afi e Ablahaũ bui pó Lua legbè aà yá musu àɔ m̄oε, ké gbé e d̄o wa de Luaε t̄aaedeɔ̀ ũ yáí. Lua a ikoyápi kp̄a malaikaɔ̀wa, aa nà k̄oε a ɔ̀z̄i, ò a d̄ile gb̄éɔ̀nε.

20 Lua legbèa s̄o, Luapi yáε ado, aà bàa kú ní k̄oεoo.

21 T̀o! Ikoyápi b̀o Lua legbèa kpe yá? Màa no! Tó ikoyá pó ì wēni kp̄amá kú yáa, d̄o wa b̀o maa ikoyápi sabai.

22 A k̄εa Luayátaalau wà mè, duuna gb̄épii kákpεukè, ké báaa pó Lua a legbèpi e ḡo Yesu Kilisi náaikεnaɔ̀ pó ũ aà náai pó aale k̄epi yáí.

23 Za d̄o Yesu náaikεa i m̄o, ikoyá wá kákpεu kè, a wá k̄ua dakpεunaɔ̀ ũ e Yesu náaikεa pó lé mó gè b̀ò.

* 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5

‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 B̄oa 12.40 † 3:18 Lom 4.14

- 24 Beewa ikoyāpi de wá gwana ũ yāa e Kilisi àò mós, ké wà bọ maa aà náaikεa yáí.
 25 Lá Yesu náaikεa kà sa, wa bọ wá gwana yáu.
 26 A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néo ũ ápii aà náai pó ále ke yáí,
 27 asa á gbé pó a da'ilekè Kilisi pó ũ, a Kilisi dàε.
 28 Yudaò ní buipále, zɔɔ ní wéé, gɔɔ ní nɔɔ dodoa kɔɔ, asa ápiiá doŭε naa Kilisi Yesuwa.
 29 Tó á de Kilisi pó ũ, á de Ablahaũ bui ũε, mé á de àizεε pó Lua a legbèè blena ũ.‡

4

- 1 Mále oé, gɔɔ pó túbiblena de né ũ, baa tó aà mae pó de aà pó ũ píi, a zɔ kēao.
 2 I misiile a gwanaɔne ní ziiɔ e gɔɔ pó aà mae dílewa.
 3 Maa sɔ wápi, gɔɔ pó wi kàsaakũo, wi zɔble felekaa pó pó wí misiilenéɔne.*
 4 Ké gɔɔ pó Lua díle kà, à a Né zì, wà aà ì gbēnazina iawa Mɔzi ikoyā guu,
 5 ké aà wá gbé pó Mɔzi yá iko víwá bo, wí gɔ a néo ũ.
 6 Lua a Né Nisina dà wá sɔ guu, ké wá de a néo ũ yáí. Nisina pi ì wiile ì mε: Baa, ma Mae!
 7 Ayāmeto zɔn n ũ bo, nén n ũ. Lá Lua Nén n ũ, à n ke a àizεεblena ũε.†

Pɔlu bilikεa Galatiwa

- 8 Gɔɔ pó á Lua dɔo, ì zɔble pó pó aa de Lua ũoɔne.‡
 9 Lá a Lua dɔ tiasa, atēsa ké Lua á dɔ, bóyāi a ea lé ze ní pó gia yāfūna gbāasaipi boi? Bóyāi a ea á ye zɔblené dafu boi?
 10 I gɔɔ ní mɔɔ ní dikpεε ní wēε tēbo. §
 11 Via ma kũ á yá musu. Asi taasi pā má kè á guua?
 12 Ma gbé, ma wabikèwá, à gɔmawa, asa ma gɔáwae. Yāa ì tàaekεmεεo.
 13 A dɔ ké gyāeke guu ò ma baonakpaué séia.
 14 Baa ké ma gyākea kèé yōa ũ, ì sakamagu, ì gyaũkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaε.
 15 Báaa pó ále kemεε yāa kèa ni? Má fɔ o á yá musu, tó à zekè yāa, á á wé bɔbɔ kpaε.
 16 Ké ma siana'òé yáí ò ma gɔ á zangude ũ saa?
 17 Gbépi keaé kèke, ì ke á maa yáí no. Aa ye à kéwáε, í namá.
 18 Wāa ní yāmao gɔɔpii mé na, ì ke gɔɔ pó má kúánɔ ado no.
 19 Ma né yenzide, mále á ia wāwāke b e Kilisi àò sadaágu.
 20 Má ye màò kúánɔ tia, mí a yā'oa lile, asa ma bilikè á yáwae.

Hagaa ní Salao

- 21 A omεε, á gbé pó á ye misiile ikoyāε, ì ma lá a ku Mɔzi ikoyā guuo lé?
 22 Wà mè Ablahaũ nεgɔε ì gbēɔn pla. A ado ì ní zɔoε,* mé à ado ì ní wéεo.†
 23 Zɔpi ne'ì gbēnazinke guuε, ò wéε a pó ì Lua legbēa yáí.‡
 24 Nɔεpi yá dεwēε yātaa ũ, Luabaakuarínɔ yá lεε pla ũ. Ado bò Sinai gbε kíie, ì zɔke iné. Bee mé Hagaa ũ.
 25 A de Sinai gbε pó kú Laalubuò bùsuu yātaa ũ. Yelusaleũ tia de a ũ bo, asa àle zɔble ní a gbé pò piε.
 26 Yelusaleũ pó kú musu mé wéε ũ. Ōmε wá da ũ.
 27 Asa a kēa láu wà mè:
 Pɔnake, fii pó ni ne'io!
 Gulake, n gbé pó ni nɔwāwākeo!
 Asa n gbé pó n gɔ pākpanzi,

‡ 3:29 Lom 4.13 * 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16 * 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8

n né dasi aɔ de nɔe pɔ a gɔ aedòwà pɔa. §

28 Apio sɔ ma gbéɔ, Lua legbêa néɔn á ũ lán Izaakiwa.

29 Né pɔ wa ì gbēnazinke guu ìadà né pɔ wa ì ní Lua Nisina gbāaowa. Maa a de ní a tiao.

30 A kēa Luayātaalau kpelewa ni? Wà mè: Zo yá ní a néo, asa zo né a e tubible ní wéé néoo.*

31 Ayāmeto ma gbéɔ, zo néɔn wá ũo, wéé néɔn wá ũ.

5

Gɔa wéé ũ

1 Gɔa wéé ũ yáí Kilisi wá bóí, wa gɔ wéé ũ. A zeò giūgiū, ásu to wà ea bakaé á níu zo ũ bo.

2 Mámema Pɔlu mále oé, tó á tò wà tɔzɔé, Kilisi a káflakéé.

3 Ma ea má ò ma idàwàé, gbé pɔ tò wà tɔzɔé, sema aà misiile Mɔizi ikoyāe pii.

4 A gbé pɔ ále weele à bɔ maa ikoyā guu, a ázia kè Kilisiwa, a kē Lua gbēkewa.

5 Yesu náaikea guu wá dɔ́ ké wá bɔ maa, wá wé dɔ́ ní aà Nisina gbāao.

6 Naa Kilisi Yesuwa tɔzɔa ge tɔzɔsai yāe vɔ, sema Yesu náaikea pɔ ì to wàò yekɔi.

7 Ale gé ae yāa maamaae. Deme tea síanai zezɔéí?

8 Yá pɔ ále e a zevipi i bɔ Lua pɔ á sisi à á sé kíio.

9 Pēese'ese yɔɔna ì pēeti sé pii.*

10 Má á náai ví naa Diiwa guu ké á làasoo pāle keo. Gbé pɔ lé á liaa sɔ, Lua a aà vāipi flaboè, baa dén nò.

11 Mapi sɔ ma gbéɔ, tó tɔzɔyā waaso mále ke e gbā, bóyāi wāle ma wetāi loi? Tó maae, dɔ Kilisi gaa líwa yá a ñ gbēewao.

12 Gbé pɔ aale á liaa ní tɔzɔyāo, aa ge nízia le wi se.

13 Apio sɔ gbéɔ, Lua á sisi à gɔ wéé ũe, āma ásu tó á gɔa wéé ũpi gɔé pɔeākea zé ũo. Aɔ misiilekɔe àò yekɔi,

14 asa yá mēndoe bee mé de Mɔizi ikoyā pii mi ũ: Nyɔ ye n gbédeezi lá nzia wēniwa.

15 Tó ále kɔ soso kɔ níwa, à laaika kɔ kaaleai.

Lua Nisina dɔaaané

16 Mále oé à to Lua Nisina dɔaaé, ázia pɔeā i mide.

17 Azia pɔeā lí kɔ'e ní Lua Nisina pɔoo, mé Lua Nisina pɔeā lí kɔ'e ní á pɔoo. Aa gikɔie, ñ ili fɔ yá pɔ á yei kèo.†

18 Tó Lua Nisina dɔaaaé, Mɔizi yá iko víwáo.

19 Wá wá dàa dɔ wásawasa: Káaluakaa, gbāsíkēa, wisaiyā,

20 táagbagbaa, gbēkɔlekea, íisea ní kɔo, sòle, zangu, pɔkúma, denlaweela, lekpa, kɔkpaalea,

21 wedɔakɔe, wēdekēa, lalasi kɔo ní yá bee taa. Mále a ledawá lá má dàwá yāawa, yābeetaakenaɔ kpala pɔ bɔ Lua kíi bleo.

22 Lua Nisina sɔ ì yāe bee iné: Yeakɔi ní pɔnao ní aafiao ní menao ní gbēkeo ní maaó ní náaiio

23 ní zɔabusaaó ní zɔakúadɔo. Ikoyāe lí gí yá bee taaeio.

24 Gbé pɔ de Kilisi Yesu pɔ ũo ní dàa páliwa ní a pɔnidēaó ní a pɔeāo sānu.

25 Lá wá kú Lua Nisina sabai, wà aà dɔo sé.

26 Wásu wàò yɔo vɔ, wásuli kɔ pɔeāo, wásuli wedɔkɔe.

6

Ɔdaakɔwa

¹ Gbɛ́ɔ, tó wasu gbɛ́e kù ní zãa yáwao, á gbɛ́ pɔ́ Lua Nisína dɔ́aaáéɔ, à gɔ́gɔ́aàno busɛbusɛ, í laaika ké wasu á yɔ́ sɔ́o.

² A kɔ́ aso sé. Alɛ Kilisi ikoyá papan we.

³ Tó gbɛ́e lé azía gwa pɔ́ ũ mé a pɔ́e ũo, àlɛ azía sásáɛ.

⁴ Baade a yákea tàasika, i gbasa íanadã. Asu a yãlɛɛ ũ ní gbɛ́pãleoo,

⁵ asa baade a azía aso sɛɛ.

⁶ Gbɛ́ pɔ́ wãlɛ Lua yãdaè, aà a àizɛɛ lí a yãdanɛdeɛ.

⁷ Asu ázía sásão, wíli kɔ́nikɛ Luaɛo. Pɔ́ pɔ́ gbɛ́ tɔ́ ũ í ké.

⁸ Tó gbɛ́ tɔ́ a dàa dɔ́aaáɛ guu, a kaalɛa iè. Tó gbɛ́ tɔ́ Lua Nisína dɔ́aaáɛ guu sɔ́, a wɛ́ni láasai iè.

⁹ Wásu kpassa ní maakeaoo, asa tó wi kámaboòo, wá ài'e a gɔ́ɔwa.

¹⁰ Ayãmɛto tó wa zɛ'è, wáli maake gbɛ́piiɛ, atɛ́sa wá Yesu náaikɛn deɛɔ.

Lɛzaamá

¹¹ A wɛ́sã gbɛ́nɛgbɛ́nɛ pɔ́ má kɛ́ ní mazía ɔo gwa sa.

¹² Gbɛ́ pɔ́ aalɛ yáke wé yáíɔ mé lé gánawá ní tɔ́zɔ́yão, ké wasu íadamá zɛa ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáíɛ.

¹³ Baa tɔ́zɔ́napíɔ se, aa ikoyá kúao. Aa ye à tɔ́zɔ́ ké wà e íanadã á seelapi musu yáíɛ.

¹⁴ Má íanadã pɔ́e yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá bàasio, asa a yáí dúnia gòmmɛɛ gɛ ũ mé ma gɔ́ gɛ ũ dúniaɛ.

¹⁵ Tɔ́zɔ́a ge tɔ́zɔ́sai yãe vío, sema gɔ́a gbɛ́ dafu ũ.

¹⁶ Lua gbɛ́kɛkɛ gbɛ́ pɔ́ yápi kúaoɛ, i ní gba aafia. Aamɛ aa Isaili síanao ũ.

¹⁷ Za gbã gbɛ́e su ma wɛ́tã loo. Ia pɔ́ wa dàa Yesu yáí gbɛ ku ma mɛwa.

¹⁸ Gbɛ́ɔ, wá Dii Yesu Kilisi gbɛ́kɛkɛ á nisínaɛ! Ami.

EFESUDEO

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Lua zína Pɔlu wélegɛa gèn àaɔde guu à kè Efɛɛ wè àaɔɛ (Zin 19.1-20.1). Pɔlu dea dakpeuna ũ guu ɔ à láe bee kèu Efɛɛdeɔne (3.1, 4.1) Yá pɔ́ àle dané de yá pɔ́ Lua a zekàlené ké aao tei gɔɔpii ũɛ, ké a pɔ́pii káaa an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu ní tɔɔleo pii (1.10).

Láe bee daalekii (1.3-3.21) yá pɔ́ Lua kèwɛɛ Yesu Kilisi sabai bɔɔlekè, ɔ à ledou ũ pɔ́ wá vɛ naa Kilisiwa yá bɔɔlekè, à mè Lua Yuda Yesudeɔ ní buipále Yesudeɔ kè a gbéɔ ũ mɛdoudeɔ ũ. Bee gbɛa (4.1-6.20) Pɔlu òné aa áiake wàɔ ku mɛndoudeɔ ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gáli guu, uao guu, zíkɛkɛ ní Yesusaideɔ guu.

Pɔlu Yesudeɔ gɔa mɛdou lèɛ ũ ní yá mèn àaɔo: Yesudeɔ de lán mɛwa mé Kilisi de mɛpi mi ũ, Yesudeɔ de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a édaalegbɛ ũ. Yesudeɔ de nɔ́ pɔ́ Yesu sè ũ. Beewa wá è Yesudeɔ ledoukɛa bò Dii kíɛ, tó wá aà náai vɛ mé wá naawà.

Gbèke pɔ́ Lua kèwɛɛ naa Kilisiwa guu

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína lá Lua yeiwa, ma láe bee kè Lua gbé pɔ́ aale Kilisi Yesu náaike Efɛɛne.*

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkɛkɛé, aai á gba aafia.

³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa pii dàwágu wá nisinau.

⁴ Wá naawà guu à wá sé dúniakalea áa, ké wá kua àɔ adoaè sáasai. Aa yeawázi guu

⁵ à dɔaa wá díle a néɔ ũ ní Yesu Kilisi gbáao, lá àle yá a pɔɛá guuwa,

⁶ ké à tɔɔ a gbèke gawide pɔ́ a kèwɛɛ a Yenzidepi guu yáí.

⁷ Wá naawà guu wa bɔ aà au sabai. A wá tàaɛ kèwá† a gbèke zɔɔ

⁸ pɔ́ a kèwɛɛ à kè zài guu. ɔnɔ́ pii ní wɛzɛ píio guu

⁹ a tò wá a pɔɛá asii dɔ́, lá à zèò à ke Kilisi sabaiwa.

¹⁰ Tó aà pɔɛápi kegɔɔ kà, a pɔ́pii káaa an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu ní tɔɔleo pii.

¹¹ Lua pɔ́ ì yápii ke lá à zèò a pɔɛá guuwa dɔaa wá díle lá ále yáwa, à wá sé a pɔ́ ũ wá naa Kilisiwa guu,

¹² ké wá gbé pɔ́ wá wé dɔ Kilisizi káauɔ, wàɔ de aà tɔɔnɔɔ ũ.

¹³ Apɔ́ sɔ́ a síana yámà, a bao pɔ́ a á suabapi sí. A naawà guu Lua a seela kèwá a Nisina pɔ́ à a legbè ũ.

¹⁴ A de gba pɔ́ Lua dɔaa dàwɛɛ e àɔ gé a gbéɔ boi ũ, ké aa aà tɔɔ yáí.

Pɔlu wabikɛa Efɛɛdeɔne

¹⁵ Ayámɛto za gɔɔ pɔ́ ma á Dii Yesu náaike ma ní á yea Lua gbéɔ píizio,

¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaá á yá musuoo. A yá ìɔ dɔmagu wabi pɔ́ mi ke Luawa guu.

¹⁷ Mi wabikɛ Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ɔnɔ, i á wé kèé ní a Nisina gbáao, ké à e à a dɔ wásawasa.

¹⁸ Mi wabikɛwà aà á nòse wɛé, ké à e zia'ea yá pɔ́ à á káwà dɔ́. A gba zɔɔ gawidepi díle a gbéɔne

¹⁹ ní a gbáa zɔɔ bɔnsae pɔ́ lé zíkɛ wá gbé pɔ́ wále a náaikeɔ guu. Iko gbáapi zíkè Kilisi guu

²⁰ gɔɔ pɔ́ Lua aà bò gau à aà zòle musu a ɔplaai.‡

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14 ‡ 1:20 Sou 110.1

21 We Kilisi deuo kpalablenao ní ikodeo ní gbāadeo ní diiɔla pii ní tó pò wí misiilenéó pii. § I ke dúnia tiae bee ado no, ní a pò pò a mɔðe lo.

22 Lua tò pópíi mikpàwà,* † à aà díle yápii mide ũ Yesudeone.†

23 Aame Kilisi me ũ, aa de Kilisi pò í gupii pa peea ũ.

2

Bɔa gau gēa wēniu

1 A de yāa geo ũ Luae á tàaeo ní á duunao yái.

2 A té dúniae bee tufai, a misiile ían gbāadeo kíae, nisína pò dɔaaa luayāmansaione ní a tiaopi.

3 Wápii wá deńwa yāae sō. Wi pò pò wá me yei ní yá pò wá pò gbào ke. Wá ia guu wá de gbé pò Lua a pɔkūmabɔbɔmáó ũ lán dāowa,

4 āma Lua sūuu zōo, a yewázi maamaa.

5 Goo pò wá deè geo ũ wá tàaeo yái, à wá vú ní Kilisio sānu. A á suabà a gbēke guue.*

6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá sé à wá zōleaàno musu,

7 ké à e a gbēke zōo bɔnsae ɔbɔné dúnia pò a mɔ guu yāmaa pò a kèwēe naa Kilisi Yesu guuwa.

8 Lua á suabà a gbēke guu Yesu náai pò á kè yáie. Bee i bɔ á kíi no, Lua mé á gbá.

9 I bɔ á yākea kíi no, ké gbēe su íanadādo yái.

10 Lua ɔghen wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá ké, ké wàò kú ní yāmaa pò à dāa dílewēe keao.

Gōa medou naa Kilisiwa guu

11 A gbé pò á de buipāle ũ ia guuo, tōzōnao í meé gyafɔde, āma an tōzōa de gbēnazina ɔgbe ũe, à làasooke á kua ziwa.

12 Goo bee á kú Kilisi kpɛo, á de zìlo ũ Isailione. A baa ku Luabaakuaíno ní aà legbēanéó guuo. A kú dúnia guu wedɔa zia'eai sai luadōsai.

13 A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbé pò á zà ní Luao yāao a sōaazi kái ní Kilisipi au gbāao.

14 Aàpi mé wá kua ní kōo na ũ, a tò Yudaó ní buipāleo gō medou. Aà me guu à íbele pò da ní zānguo bíi ũ gbòo,

15 à Mɔizi ikoyā kpāgui ní a yādilea, ké à to an pla nípii gōano medou gbé dafuo ũ. Maa à ní ké ní kōo na.

16 A íbele míde, à nípla nípii kèna ní Luao medoupi guu a gaa líwa musu.

17 A mò kea na ní Luao baokpà á gbé pò á zà ní Luaoone ní gbé pò káiaàno lo.†

18 Aà yái wápii wá sōa Mae Luazi zé ví ní aà Nisína dou gbāao.

19 Ayāmeto á de niboo ge bòmoo ũ lo, a gō beleo ũ ní Lua gbé, aà uadeo ũ.

20 A gō kpé pò Lua lé bo ũ. Zinao ní ānabio mé a ēdaalea ũ, mé Kilisi Yesu mé ēpi daalegbe ũ.

21 Naawà guu kpé pópíi í kō'eu, ío gbā Lua kpé ũ naa Diiwa guu.

22 Apio sō á naawà guu á de kpépi dɔbo ũ, ké à de Lua Nisína kúkíi ũ.

3

Pɔlu baonakpan zia

1 Bee yá mé tò ma Pɔlu, má de dakpɛuna ũ Kilisi Yesu yá musu á buipāleo yái.

2 I ma lá Lua a gbēkekeané zí dāmeé má kè á guuo lé?

3 Lua a asiiyā òbmeé, má kēé yoo kò.

4 Tó a a kyokè, á f̄ d̄s lá ma wé kè Kilisi asiiyā musu.

5 Lua i yápi o gbēe yāao, ̄ tiasa a ̀̀o a zinao ní a ānabiōne ní a Nisina gbāao.

6 Yá pó ulea yāapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yáí buipáleo gò Lua àizεblenaō ū ní Yudaō, aa gòrno medoudeō ū. An baa ku lé pó Lua gbè guu.*

7 Ma gō baonapi kpana ū gba pó Lua dāmeε aà gbāa lé zike ma guu yáí.

8 Ma gbé pó má kpeε Lua gbéō guu, Lua gbapi dāmeε, ̄ mále Kilisi èfāai pó lé v̄io baonakpa buipáleoε,

9 mále asiiyā pó Lua lé yá ní gbépiio boné gupuau. Asiiyāpi ulea Lua pó póp̄ii kè kíi za as̄inizi,

10 ké tiasa a to kpalablenao ní ikode pó kú musu a ̄no bui dasio e a gálideōwa.

11 Kilisi Yesu wá Dii sabai ̄ Lua p̄eā pó kú gōpiipi b̀lei.

12 Wá naawá guu wá s̄a Luazi zé v̄i ní s̄o dilea aà náaikεa yáí.

13 Ayāmeto ma wabikèwá, ásu tó á p̄o ya taasi pó mále ke á yá musu yáio. A kpela yáε.

Kilisi yeawázi

14 Ayāmeto mi kúle Mae Luaε.

15 Maepi ̄ maekε pó kú musu ní z̄leo píi ĩ a ̀leε.

16 Mi wabikεwá aà á gba gbāa á n̄se guu ní a Nisina gbāao a gawi z̄o léu,

17 Kilisi e sadaáguu a náai pó ále ke yáí, á z̄inapεlea ĩo zed̄o aà yeawázi guu,

18 ké á e Kilisi yeawázi yāasa ní a gbāao ní a les̄io ní a z̄ao wāaipa ní Lua gbéō píi,

19 í aà yeawázi pó wa f̄ wà a lé d̄s píio d̄s, Lua kekεá píi i pεwá.

20 Lua gbāa lé v̄io, a f̄ kew̄ε de lá wi a wabikε ge wi a làasookela maamaa ní gbāa pó lé zike wá guuo.

21 Aà t̄o Yesudeō ní Kilisi Yesupio musu w̄ε ní w̄εo e gōpiii! Ami.

4

Medoukea

1 Ma gbé pó má de dakpeuna ū Dii yáí, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi ào dεwa.

2 A k̄ f̄ ào yek̄si z̄iabusaa ní n̄senieo guu ní menao.*

3 A wetā ào ledou pó b̀ Lua Nisina kíi v̄i ba pó wá dok̄wa ū.

4 Me m̄endoε, mé Nis̄inapi m̄endoε. M̄aa zia'ea yá pó Lua á káwà m̄endo ̀o.

5 Dii m̄endoε, mé Lua zé m̄endoε ní da'ile m̄endoo.

6 Lua m̄endoε wápii Mae ū, ̄me iko v̄i wá baadewa, ĩo zike wá baade píi guu, a kú ní wá baade píio.

7 Kilisi gb̄kekè wá baadeε lá à gbadàw̄ε léu.

8 A yáí a k̄εa láu wà m̄ε:

Ké à d̄de musu ní a z̄̄o,

à gbadà gb̄εne.†

9 Aà d̄deεa bee m̄ε kpelewa ni? Bee m̄ε à p̄ila e t̄ole nonau ḡiaε.

10 Gb̄é pó p̄ilapi mé gb̄é p̄o f̄le mà luabea ū, ké aà gupii pa.

11 Aap̄i mé gb̄εo gbà zé aà de z̄inao ū, gb̄εo ānabiō, gb̄εo baonakpanao, gb̄εo p̄asiteo ge yādanede,‡

12 ké Lua gb̄é e wàò ku a z̄i sou guu, Kilisi me i zed̄o,

13 e wápii wàò ka Lua Né náai doū keawa aà d̄sa doū guu, wí gō gb̄é k̄asaaō ū Kilisi pó pó p̄εwà z̄̄o léu.

* 3:6 Kls 1.26-27 * 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Sou 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28

14 Maa wá de néfēnena pó wí ñno n kōnio kené wà n sásāo ũ bo. Yá dafu daané i n sé lán íana ge ísōwa.

15 Wá síana'oné n yearzio, wí gbá yápii musu naa Kilisi pó de mi ũwa.

16 Naawà guu megu pii i kō'eu aa nakōwa kío zī sabai, ñ meguo i zīke a zéwa, me io gbá, io zedō n yeakōio. §

Kua zi n kua dafuo

17 Ayāmeto mále yā'oe n Dii tóo, mále á gbaò laai. Asu ào ku lán luadōnsai pó an nòse yāfūna dōaaanéowao.

18 An làasoo soũkù, aa kēa wēni pó Lua i kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbāa yái.

19 Aa nòse vīo, aa nízia kpà wisaiyāwa, aa dōe'ii bui pii kea bīi vī.

20 Apio sō i Kilisi yādada mào.

21 A aà yá mà, a síana pó a vī dāda á Yesudeke guu.

22 Wa oé à òkpa á dàa zi* pó dōaaéi, asa a òòkpà á pōnideā vāio yái.

23 A tó á nòselile, á làasoo i gō dafu,

24 í dàa dafu pó Lua kèwēe ké wà e wàò de láawa† sé, á kua io adoa kua síande ũ yázedekeā guu.

25 Bee yái à òkpa mōafiliyāi, á baade lí síana'o a gbédeee,‡ asa mè doū guon wá ũ.

26 Tó á pō pà, ásu duunakeo. Asu to íatē gē kpéu à á pōpaa leo,

27 ké ásu Ibiisi gba gēkīio yái.

28 Gbé pó i kpái'o yāa kpái tó. Aà wetā zī maa ke n a o, i pó e à dōò taasidela.

29 Asu to yāvāie bō á léuo, sema a zede pó a gbé káfi à àike gbé pó lé maone.

30 Asu Lua Nisina pō yao, asa aà kua adoaē. A de seela pó Lua kèwá e wá bogōzi ũ.

31 Asuli íise n gbēeo. A pōkūma n pōkpēneo n palaa gbāo n gbésōsōo n pāsi bui píio tó.

32 Aō gbēke vī n kōo. Aō kō wēna vī. A sūuuke n kōo lá Lua sūuukéánōwa naa Kilisiwa guu. §

5

Kua gupua

1 Lá á de Lua né yenzideo ũ, à aà olesé.

2 Lá Kilisi yewázi à gī a wēnii wá yái sa'obō pó a gī i ke Luae na ũ, à to yeakōi dōaaé maa sō.*

3 Lá á de Lua gbéō ũ, i kū wà káaluakaa n dōe'ii bui píio n bīikeao ma dō á léu bauo.

4 Wisaiyā'oa n yādōsai oao n faai bēe boao maaánōo b, sema sáau yá.

5 Aō dō sásā ké káaluae ge dōe'idee ge bīidee a kpala pó bō Lua kíi ble n Kilisioo. Pó pó gbé lé a bīike gō aà dii ũ.

6 Asu to gbēe á sásā n yāpā giioo. Yá bee taaō mé a to Lua pōkūmabōbō a yādansaiōwa.

7 A baa su ào kúnōo.

8 A kú yāa gusia, tiasa naa Diiwa guu á kú gupua. Aō ku gupua gbéō ũ,

9 asa gupua i maa bui pii iné n yázedeo n síanao.

10 A yá pó i ka Diigu dada.

11 A baa su ào kú n gusia yākea pó lí káflakēnéoo. A bō yá beeo kpe weliwe.

12 Baa yá pó gbépio i ke asii guu oáa wiyāe.

13 Tó wà bō yá kpe gupua, wī a sásā dō,

14 asa p3 p3 b3 gupua u g3 gupua p3 u. A ya3 t3 w3 m3:
I'ona vu fele b3 ge3 guu,
Kilisi i gupune.

15 A3 a3 ta'a'oze d3 maamaa. Asu a3 de s3u3 u3, sema 3n3na3.

16 Ali ya3 p3 Lua a zeb3e ke,† asa g33e bee3 maao.

17 Ay3meto asu a3 s3u3, a3 d3 la Dii p3e3 de.

18 Asu a3 ku3 n3 w3dekeao, i lalasizim3e. A to Lua Nis3na paew3,

19 i faaibo n3 k3o n3 so3o n3 Lua taasil3eao n3 le p3 Lua Nis3napi i da3o. A lesi, i Dii taasil3e a3 s3 guu,

20 i3 Mae Lua saaukpa g33pii ya3pii guu n3 wa3 Dii Yesu Kilisi t3o.‡

21 A misiilek3e Kilisi via p3 a3 vi ya3.

G3e kua n3 a nao

22 N3e3, a3 baade li3 misiile a3 za3e la3 i ke Dii3wa. S

23 Asa g3e me3 n3e mi u3, la3 Kilisi de a3 galide p3 de a me u3 mi u3 an Suabana u3wa.

24 La3 galidepio i3 misiile Kilisi3e, ma3 s3 n3e3 baade li3 misiile a3 za3e ya3pii guu.

25 G3e3 s3, a3 baade li3 ye a nazi, la3 Kilisi ye a3 galide3zi a3 gi3 a w3nii n3 ya3iwa.*

26 A n3 gb3si w3lo da'ilekea guu n3 ya3 p3 aa 3o, 3 aa g3 a3 p3 u3,

27 ke3 a3 n3 kp3n'a3ke n3 gawio t3batebasai, yuunkasai, saasai, gb3sisai, taesai.

28 Ma3 a3 ku3 g3e3 baade a3 ye a nazi la3 azia m3wa. Gb3e3 p3 ye a nazi ye aziai.

29 Gb3e3 li3 za azia m3uo. I ble kpaw3, i laaid3w3, la3 Kilisi i3 ke a3 galide3n3wa,

30 ke3 wa3 de a3 megu3 u3 ya3.

31 Ay3meto g3e i3 go a de n3 a daowa, i na a nawa, aa3 g3 lan3 sawakula n3 gbalaowa.†

32 Ya3 gb3a u3e3 ya3pi guu, me3 ma3 e3 a de Kilisi n3 a3 galide3 ya3 u3.

33 N3 bee3 a de a3 ya3 u3 s3. A3 baade li3 ye a nazi la3 azia3wa. N3e3 s3 a3li a3 za3 ya3da.

6

N3e3 n3 z33

1 N3e3, naa Dii3wa guu a3li a3 de n3 a3 dao ya3ma, asa bee me3 maa.*

2-3 Ali a3 de n3 a3 dao kp3la, ke3 a3 aafia, i3 g3g3e d3n3iau. Ya3 p3 Lua d3le n3 legb3eao se3ian we.†

4 Mae3 s3 asuli a3 ne3 p3 fe3.‡ Ali n3 toto, ili ledam3 Dii gb3e3 negwaa u3.

5 Z33, a3li a3 d3n3ia la di33 ya3ma n3 n3semendoo n3 via3o n3 lualuao, la3 Kilisi a3le ke33wa.

6 Asuli z3 okunwe3iana ken3o. Ali Lua p3e3 ke3 n3 n3sepua3o Kilisi z33 u3.

7 Ali z3ke3 n3 a3iao, la3 Dii a3le ke33wa, i ke gb3enazina no.

8 A3 d3 ke3 Dii a3 baade maak3a fiabo3e, z3 ge w33e. S

9 Di33 s3 a3li ken3e ma3 lo.* A3 ya3pa3si'oane3 to. A3 d3 ke3 amp3o n3 ap3o pii, a3 Dii ku3 musu, ili gb3e3 za3boo.

G3ke33 p3 Lua kp3aw33

10 Ya3 p3 g33n ke3: A3 gb3aa naa Dii3wa guu n3 a3 iko gb3aa z33o.

11 A g3ke33 p3 Lua kp3aw33 da pii, ke3 a3 e ze gi3ugi3u, i3 Ibiisi d3f3.

12 Asa i ke gb3enazina3 w3le d3eka3n3o, sema nis3n3 vai3 p3 ku3 musu3. Aa de d3n3ia3e bee gusia kiblen3o u3 n3 n3 mide3o n3 n3 ikode3o.

13 Ay3meto a3 g3ke33pio3 ku3a pii, ke3 a3 f3 ze gi3 g33 vai3 z3, i3 g3 ze3a gi3ugi3u ap3i ke3 la3aa gb3e3.

14 A3 ze3a gb3aa, i3 si3ana d3 ap3i asana u3, i3 ya3zede da m3 ula u3.†

15 A ke3a na3 n3 Luao baokpa3a a3ia kpa kyale u3,‡

† 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1 * 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7 † 5:31 Daa 2.24 * 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 B3a 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14 Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7

16 Ío luanaaikɛa kŭa sɛngbao ũ gɔɔpii, kɛ̀ à fɔ̃ zɛzɔ̃ Setãu kagbaɔne pii.

17 A suabaa si kpa mò fùà ũ, § Ío Lua yá pò de aà Nisina fɛnda ũ kŭa.

18 Alio wabike gɔɔpii, Ío Lua dɔnle gbea yápii guu ní aà Nisina dɔaaaéo. Ali a itɛke ní mena zɔɔo, Ío wabike Lua gbɛ́ɔne pii.

19 A wabikɛmɛɛ sɔ̃, kɛ̀ tó mále yã'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné sɔ̃deedeesai.

20 Baonapi yáí má de kóɔ pò wa dàkpɛu ũ. Aɔ wabikɛmɛɛ mà kpa sɔ̃deedeesai, lá à kŭ mà owa.

Lezaama

21 Wá gbɛdo yenzide Tisiki, Dii zikennáaide, a ma yáɔ pii baokpaé, kɛ̀ à e àɔ ma kua dɔ.

22 Ma aà zìwá, kɛ̀ aà wá kua oéɛ, á nòse i níni.*

23 Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbɛ́ɔ gba aafia, aa ní yeakɔi káfiné ní ní Lua náai pò aale keo.

24 Lua gbɛkɛke gbé pò ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaɔne nípii.

FILIPIDES

Yá pò kú lée bee guu

Báapua búsú wéle séia pò Pòlu baonakpàù ò wí me Filipi, Lomadeò búsú zi pò wí me Masedoni guu. Búsúpi ku Gelesi búsú gugbāntoo oie. Pòlu wélegea gēn plaade guu ò à Yesu gālipi dàaleu (Zin 16.12-40). Wè dasiò gbea, gòò pò a de dakpeuna ũ, ò à lápi kè Filipideone n òsemendoo. Ale n sáaukpa an gba pò aa kpāsāe gòò pò Epafōdi lé mó a gwai. A mò lè gòò bee sò a ku yā'ia guue. Ale oné lá aa de náaideò ũ Kilisié, aasu to ānabi egea pò aa kú n guu yáò n sásāo.

Pòlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a làasookè Filipi Yesudeò yáwa, a pò ì ke nae, i Lua sáaukpa n yá musu. Bee gbea à yá pò a leò bòlekèné. A yá pò a su a le dōo, āma àle Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A ledà Yesudeòwa aa ze gbāa, aaiò Lua náaike, an lé io doū, aa nizia busakōe, aai zòble Luaé lá Yesu Kilisi a zé òbnéwa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua n à zio yā'ò le pò Yesudeò ì si guu (2.6-11). Epafōdi pò Filipideò aà zì n gbao Pòlué n Timoteo tò ledòù pò Pòlu vī n Filipideò lé dedee (2.19-30).

Bee gbea Pòlu òné aa laaika gbé pò aale baonakpa a zéwaozi. A òné aali a kea ke, aali dēeka aa yá pò aale yá le. Aa gō lán Yesu Kilisiwa (lee 3). Lápi mīde n ledaamáo n sáaukpaaò n fòkpaamāoe.

Wí me lápie pona lá, asa wà pona yā'ò lápiu sea a daalekí e a láakiwae. Pona ì bò Kilisi náaikea kíie. N ye nýò pónapi vī sōa?

Pòlu wabikea Filipideone

¹ Ma Pòlu n Timoteo, wá Kilisi Yesu zòblenaò wáme wa lée bee kè Lua gbé pò kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaone n n gbēzōò n n ònlēdeò.

² Lua wá Mae n Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

³ Gòò pò á yá dōmagu pii, miò ma Lua sáaukpaé.

⁴ Ma wabikea guu pii miò wabikeé ápii n ponaò,

⁵ ké á ò kumano baonakpaa guu za gòò pò á mà e n a gbāo yái.

⁶ Má dō sásā, lá Lua zì maa dàale á guu, aò ke, i a mīde Kilisi Yesu mózì.

⁷ A maa ké máò á yá kūa ápii màa, asa á yá dō ma sōwa. Ma daakpeun nò, ma zea n baonapio a siana bōa yáin nò, ápii á ò ku zì pò Lua dàmeé a gbēkeu guu.

⁸ Mále á beke ápii, lá má kú Kilisi Yesu sō guuwa. Lua mé ma seelade ũ.

⁹ Mi wabikeé á yeakōi àò káfì àò gé dōa n wékēa wásawasao guu,

¹⁰ ké à e yá pò maa àò ke dō, íò ku nòsedoūdeò ũ tàaesai Kilisi mózì.†

¹¹ Beewa maakēa pò Yesu Kilisi ì mōnè a liála, wi Lua tòbò, wi àà sáaukpa.

Kilisi mé Pòlu wēni ũ

¹² Gbēò, má ye àò dō ké yá pò ma le tekpà baona gea aeue,

¹³ ò sosa kibedōanaò pii n gbé kíniò dō ké Kilisi yái wà ma dai kpéu.‡

¹⁴ Ma daakpeu yái wá gbé dasideò Dii náaike de yāala, ò an sōdileá káfì, aale Lua yā'ò gbēone vīasai.

¹⁵ Sianaé, an gbēò ì Kilisi yá waasoke denla n wedbakōeo yáie, gbēò sō n òsemaao.

¹⁶ Gbē beò ì ke n yeamazioe, asa aa dō ké zea n Yesu baokpaaò yái ma yeò kpéu la.

¹⁷ Wēdōnedepio sō aai Kilisi yá waasoke denlaweela yáie, i ke n òsepuaò no. Aale e wàle ma kua kpéu taasi káfimee.

* 1:1 Zin 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zin 28.30

18 Yāe yā? Mɔafili guun nò, sɪana guun nò, apii lé, wàle Kilisi yá waasokεε. Ma pɔ na ní beeo, mé ma pɔ a εa ke na ɔ,

19 asa má dɔ́ ké wabi pɔ́ ále kemεε ní Yesu Kilisi Nisína dɔnlεo a to mà bɔ.

20 Ma wé dɔi mé má a náai ví maamaa, ké wí a ma kú yāe guuo. Asa máo Kilisi tɔbɔ ma kuau ní sɔo dilea gɔɔpiiε, atɛsa tia, má kún nò, ma gan nò.

21 Asa Kilisi yái má kúí, mé ga demεε ài ũ.

22 Ama tó má kú wēni guu, bee demεε zɪ àide ũ. Má dɔ́ lá má sεo,

23 má kú plaplaε. Má ye ta mào kú ní Kilisio, we maamεε de lakɪia zàzà.

24 Ama à kù mào ku wēni guu á yáiε.

25 Bee fɛa vío. Má dɔ́ ké má gɔ́ mào kúánɔ́ ápii, ké à e gé aε ní pɔnao luanaaikεa guu.

26 Beewa gɔɔ pɔ́ má εa mɔ́ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íandáa zé e maamaa ma yái.

27 Apii lé, tó ma mɔ́ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaáí ní Kilisi baona yáo, ké tó mále á bao ma, mà ma á zea gíúgiú ní ledouó, ále dɛeka ní nɔsemendoo baonapi zé yái.

28 Asu tó á ibεεo yāe iwāa ká á pɔao. Bee aɔ dené seela ũ ké aa mipè kaalewa, ápiɔ sɔ́ bɔa maa. Bee bò Lua kííε.

29 Asa Lua á gbá zé à taasikε Kilisíε, i ke aà náaikεa ado no.

30 Dɛε pɔ́ á è mále ká yāa§ mé á mà mále ká e tia, á kú dɛε doupi guu.

2

Ziabusaa

1 Lá á naa Kilisiwa káfia víé, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé dou ní aà Nisínao, lá á kɔ wēna ví ní sósobio,

2 à làasoo dou ke, á yeakɔi ɔ dou ledoudeɔ ũ, pɔeádoúdeɔ ũ. Bee a ma pɔ ke na à ke zài.

3 Asu yāe ke denla ge yɔ́kεa yáio. Ziabusaa guu àli kɔ da gbia de áziála.

4 Gbɛε su làasookε azia mendo yáwao, aà gbɛpáleɔ pɔ́ ke ɔ.

5 Aɔ nòse pɔ́ Kilisi Yesu ví ví sɔ.

6 Aà lua'ia, i gbāa'e a sáaa ní Luaokεwao,

7 ɔ́ à azia gwea tò à zɔke sè,

à gò gbēnazina ũ à gbēnazinke sè.

8 A azia bùsa à misíile e à gè gào, e gaa lipāakɔ́awa se.

9 Ayāmeto Lua aà sè lesí,

à tó pɔ́ de tó píila kpàè,

10 ké tó wà Yesu tó sí,

gbépii a kúle* luabe ní tɔɔleɔ ní tɔɔle zíεo,

11 gbépii i o Yesu Kilisi mé Dii ũ

Mae Lua tɔbɔa yái.

12 Bee yái ma gbé yenzideɔ, lá i ma yāma gɔɔ pɔ́ má kúánɔ, atɛsa lá má kúánɔ tiao, aɔ á bɔa maa lepapa ní víakea Luaεo ní lualuao.

13 Asa Lua mé lé zíkε á guu, àle á gba a pɔeákeεa ni ní a keεa zéo.

14 A yápii ke yákütē ní zɔao sai,

15 ké à gɔ́ tàaesai yāesaideɔ ũ, Lua né sāsaiɔ ũ gbāgbē sásāa dɔ́saiɔ guu.† A gupuné dúniau lán saanaɔwa,

16 ɔ́ wēni yá kúā, ké mà e íanadā á yá musu Kilisi mózi. Tó ále ke màa, mi bà pā leo, mi zíkε pāo.

17 Baa tó ma au a tóle á luanaaikεa sa'o'i ũ, ma pɔ na, mé mále pɔnakεáno ápii.

18 Apio sō à pɔnakε màa, wí ke sãnu.

Timotee ní Epafodio

19 N Dii Yesu báaaoo má ye mà Timotee ziwá tia, ké mà e á bao ma, ma sō i níni.

20 Gbé pò wá làasoo doũ á yáò do àà sōwa síana kuo, àà bàasio.

21 Gbépii zia yá mé ì dɔaaè, i ke Yesu Kilisi yá no.

22 A dō lá Timotee náai ví, à zíkèmanɔ baona yá musu lá né ì zíkε ní a maeowa.

23 Tó má a zεa dō súsú, má ye mà àà ziwá gòò.

24 N Dii báaaoo mále e má mó á gwai tia mazia.

25 Wá gbēdo Epafodi, ma zíkèndeeε, mé ma zīgō dee pò a àà zì dɔimalε ní pò pò mále a nidεo, má è a maa mà àà gbaewáε.

26 Ale á beεke ápii mé àà pɔ yà, ké a àà gyākea bao mà yái.

27 A gyākè síana e à kà gaa, ò Lua àà wēnagwà. I ke ààpi ado no, ní mapioε lo, ké ma pɔsia su zōkūo yái.

28 Ayāmeto mále ke kpakpa mà àà gbaewá, ké à wesikōle, á pɔ i ke na, ma nòse i níni.

29 A gbāakpaaazi ní pɔna zōo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpela.

30 A gò leε àà ga Kilisi zì yáie. A gí a wēnii, ké à e donle pò á fō kemεεo kemεε yái.

3

Kilisi dōa

1 Ma gbéò, yá pò gòn ke: A tó á pɔ àò na Diiwa. Yá doũ εa oaé zì'ūmanɔo, mé a de á aafia ũ.

2 A laaika gbēnazin àwalewanaozi. A laaika vāikεna pò aaĩ ní taitaipiozi!*

3 Wá gbé pò wi Lua sísi ní àà Nisina gbāao, wi íanadā Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázia yá náai vīo, wámε wá tōzōn síandεo ũ.

4 Mapi, má zεví màò mazia náaike. Tó gbé lé e á azia náai ví, má ví deaàla.

5 Ma tōzò ma gɔɔ swaaōde zíε. Isailin ma ũ ia guu, Bēyāmεε bui, Ebelu bui zálala.† Mɔizi ikoyā musu má kú Falisio gāli guu.‡

6 Má āiavi, ma íadā Yesudeowa.§ Yākea a zéwa Mɔizi ikoyā guu gbēe i fō ma tàae èo.

7 Ama yá pò má kūa ài ũ yāa beeɔ gòmεε yá àisai ũ tia Kilisi yái.

8 Azaiasa ma yápii dīle àisai ma Dii Kilisi Yesu dōa pò de a píia yái. Kilisipi yái ma okpà yápiizi bísa ũ, ké màò àà ví,

9 mío naawà, mà e màò na ní Luao Kilisipi náaike yái. Asa Lua lí tó yá bɔ́nɔ na ikoyādaa yái no, ì to yá bɔ́nɔ na Kilisi náaike yáie.

10 Yá pò má yei mé de mà Kilisi dō ní gbāa pò à bòò gauo, mí taasikeaànɔ, mí gō laaàwa àà ga guu

11 mí gbasa gō gàbɔ ũ.

Pó pò níle yá lea

12 I ke má lè má kù à pèεa no, mále yáε ké mà yá pò Kilisi Yesu ma si a pò ũ yái sí ma pò ũ.

13 Gbéò, mi e má sí gīao. Yá mēndo mále ke, mi nɔnɔ pò pò kú ma aεoi, pò pò kú ma kpεo làasookesai.

14 Mále pò pò ma wé doì ya mà ài pò Lua wá sisiwà musu e naa Kilisi Yesuwa guu.

15 Wá gbé kàsaao wàò làasoo bee ví. Tó á làasoo pále ví, Lua a á wé kéé yá bee musu.

16 Apii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé aε zé doũpi guu.

17 Gbéò, à ma kea ke* lá wa a taa kèé, í wéte gbé pò an kua kpàáfìòzi.

* 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zin 23.6 § 3:6 Zin 8.3 * 3:17 1Kln 4.16, 11.1

KOLOSIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Kɔlɔsi de Tuukii bùsu wéle m̀endo ũe. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pɔlu ìwa Kɔlɔsi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pɔlu de dakpeuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ Epafa m̀ò a òè Kɔlɔsideɔ lé swáɔ yá d̀òsaizi. Waasokenaɔ lé e tó gbé ye Lua d̀ɔ, i a suaba, sema wà kúle p̀ónɛ, wi t̀ɔzɔ, wi blɛɔ té. Bao íi bee maà gbɛa g̀ò Pɔlu lakè Kɔlɔsi Yesudeɔne à mè Yesu Kilisi náaikɛa mé í gbé suaba ado. A lápi d̀i Tisiki ní Onɛziũɔe.

Fɔkpaamá ní Lua sáaukpaaɔ gbɛa (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíake òlɔwé. A de p̀opiia, baa nisín gbáaɔ, ɔme a gáli mi ũ (1.15-2.3). Bee gbɛa Pɔlu ní gbá laai ɛyá p̀ó aa kũaɔ yá musu (2.4-25). A yádáné ẁeni dafu p̀ó wá ví naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ní k̀ɔo yá, uadeɔ kua ní k̀ɔo yá ní wá kua Yesudesaiɔ guu yáo (3.1-4.6).

Lá midɛkii Pɔlu fɔkpa gbéɔwa (4.7-18).

Anabi ɛgenɔ í m̀ó ní yáo dasi. Ampii aai to Yesudeɔ p̀aalɛ zé maaɛ, aali Yesu náaikɛ a zéwao. Bee yá mé t̀ò Kɔlɔsideɔ lá gbáakpa Kilisi dea p̀opiila yáwa. ɔme í Ibiisi ba polo gbéwa à aà b̀ɔ z̀bleu ado.

Sáaukpaa ní wabikɛaɔ

¹ Mámɛmaa Kilisi Yesu zina Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timoteo, wa láe bee kè

² wá gbé náaide p̀ó an kua adoa naa Kilisiwa Kɔlɔsiɔne. Lua wá Mae gbékeké, i á gba aafia.

³ Gɔɔpii wá wabikɛa guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa,

⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikɛa bao mà ní á yea wá gbéɔzio píi,

⁵ ké á wé d̀ɔ p̀ó p̀ó dilɛáé luabei yái. A yá siande mà yáa baona p̀ó wa kpáɛ guu.

⁶ Baonapi lé ne'i, ále ɔta d̀únia guu píi, lá a kè á guu za gɔɔ p̀ó á mà mé á Lua gbéke sáasá d̀ɔwa.

⁷ Epafa wá zikendee yenzide mé yápi dàé wá g̀ɛe ũ. Kilisi zikennáaideɛ,

⁸ ɔme yeakɔi p̀ó Lua Nisina á káwà òwéɛ.

⁹ A yái t̀ò za gɔɔ p̀ó wa á bao mà, wiɔ wabiké Luawa láasai, aà to à a p̀ɔeá d̀ɔ wásawasa, aà Nisina i á gba ɔno ní wezɛo píi,

¹⁰ ké àò ku lá Dii yeiwa, á yá píi i kaaàgu. Beewa á yámaa píi kea àò ɔta, á Lua d̀ɔa iò káfi,

¹¹ í gbáa yápii guu aà gbáa gawide léu, ké à yápii f̀ɔ ní m̀enaɔ ní p̀onaɔ,

¹² í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa p̀ó a dilɛ a gbéɔne a gupuaɔwa.

¹³ A wá bó gusia ikou, à wá kpá a Né m̀endona yenzide kpalau.

¹⁴ Aà sabai wa g̀ɔ wéɛ ũ, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea p̀opiia

¹⁵ Kilisiá Lua p̀ó wli e ní wéoo taaɛ,

ɔme yoa ũ Lua p̀okɛaɔ guu píi.

¹⁶ A p̀opi kè musu ní t̀ɔlɛo,

p̀ó p̀ó wli eɔ ní p̀ó p̀ó wli eɔɔ,

kpalablenɔ ge diiɔ

ge gbáadeɔ ge ikodeɔn nò.

* 1:14 Efɛ 1.7

Pópíi b̀ò aà kíie,
m̀é aa ku aà p̀ó ũe.†

17 A ku p̀ópíi ãa,
p̀ópíi kú aà sabaie.

18 Ŭme a gálide p̀ó de aà me ũo mi ũ.

Ŭme dàalena ũ, g̀ab̀o séia ũ,
ké aà g̀o p̀ópíi d̀oana ũ.‡

19 Asa à k̀à Luagu,
ō a tò a kea píi p̀èewà.

20 A tò p̀ópíi keano na aà sabai,
p̀ó p̀ó kú t̀oelo ge musuon nò.

Aà au p̀ó b̀òle lip̀aak̀owa
m̀é mò ní aafiapio.

21 Apio s̀ō á k̀ēa Luawa ỳāa. Aà ibeεon á ũ á làasoo ní á v̀aikεao ỳái,

22 ũ Lua tò a keano na Kilisi gaa a gb̀ēnazinke me guu ỳái sa, ké à á k̀pán'aεke gb̀āsisi,
s̀āasai, tàaesai,

23 t̀ó á zεa gb̀āa á luanaaiea guu deesai g̀iūgiū, m̀é i k̀ē zia'ea ỳá p̀ó á k̀ūa baona p̀ó á mà
guuwao. Ẁà baonapi k̀p̀à gb̀é p̀ó Lua k̀è z̀īle laone píie, m̀é mapi ma Polu ma g̀o a kpana ũ.

Polu z̀ikea Yesudeone

24 Tiasa m̀ále p̀onake ní taasi p̀ó m̀ále ke á ỳái. Ia p̀ó wa dà Kilisiwa, m̀ále a p̀ó p̀ó g̀ò ma
ma mewa mà b̀olei aà gálide p̀ó de aà me ũo ỳái.

25 Lua z̀idamεε, ũ ma g̀o gálidepio d̀onlede ũ. Ma aà ỳā'òé, à p̀èewá.

26 Asiiỳā p̀ó ulea gb̀éone za asinizi zad̀ō Lua i d̀únia káleo ũme b̀ò Lua gb̀éone gupuaui sa.

27 Lua ye aa d̀ō lá asiiỳāpi gbia z̀ō á buipáleone. Asiipin ke: Kilisi kú á guu, ũ á wé do
gawii.

28 Aà ỳá waaso wi ke gb̀épiiε, wi ledaomá, wi ỳādaò gb̀épiiε ní ũno píio, ké ẁà gb̀épii
k̀pán'aεke naa Kilisiwa wásawasa.

29 A ỳái tò mi z̀ike, mi d̀ēeka ní aà gb̀āa p̀ó lé z̀ike ma guu maamaao.

2

1 Má ye àò d̀ēε z̀ō p̀ó m̀ále káé d̀ō, apio ní Laodisideo ní gb̀é p̀ó wi wesik̀oleo píi,

2 ké aa e ní s̀ōdile, aa nak̀owa aa yek̀oi, m̀é wezε guu aaiō Lua asiiỳā p̀ó de Kilisi ũ d̀ō
wásawasa, aai a ài z̀ō e.

3 Aà guu ũno ní d̀ōao àizeε píi uleau.

4 M̀ále bee oé, ké gb̀ē su á s̀ásā ní lenaoo.

5 Baa t̀ó má kúáǹo, ma làasoo ku, má è ále ỳáke a zéwa, m̀é á Kilisi náaiea gb̀āa, ũ ma
p̀o k̀ēna.

P̀opíi p̀εamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ũ, àò naawà màa,

7 á z̀ina io pélea aà guu, í zed̀ou, ío gb̀āa aà náaiea guu lá wa dàéwa, ío Lua s̀aukpa
maamaa.

8 A laaika ké gb̀ē su d̀ōa gb̀āa kásáé à á s̀ásā ní gb̀ēnazina felekaa ũno p̀ā giioo. Ỳá beo i
b̀o felekaa p̀ó p̀ó ẁi misiilenéó kíie, Kilisi kíi no.*

9 Asa luakea píi p̀èewà aà gb̀ēnazinke guu.

10 Naa gb̀é p̀ó de gb̀āa píi ní iko píio mide ũpiwa, apii p̀èewá.

11 Naawà a t̀ōz̀ō b̀oá á dàau ũ. I ke t̀ō p̀ó ẁi z̀ō ní o no, p̀ó Kilisi í z̀ōnéε.

12 Asa da'ilekea guu ẁà á v̀iàǹo† m̀é a v̀uaàǹo, ké a gb̀āa p̀ó Lua aà f̀ele b̀òò gau náaikè

yáí.

¹³ A de geɔ ũ yāa Luae á tàaeɔ ní á luanaaikesaio yáí,‡ 5 Lua á gbá wēni dafu ní Kilisio sānu, à sùuukèwanɔ ní wá tàaeɔ pii.

¹⁴ Lua wá tàae taala pɔ wá dá yáú bādè, a se pà lipāakɔawa.

¹⁵ Kilisi gaa líwa báa bò diiɔ ní gbāadeɔla, à bòrínɔ gupuau à ní kpán'aekè zìzɔɔ ũ.

¹⁶ Ayāmeto ásu to gbēe yādiléé pɔblea ge imia ge dikpe ge mɔbɔa dafu ge gɔɔbɔa yá musuo.‡

¹⁷ Yá beɔ piiá yá pɔ wá mè a mɔ taae, Kilisi mé a síana ũ sa.

¹⁸ Asu to gbé pɔ í giiye gbéɔwa aa nízia busa, aa wabike ní malaikao kèse kūao á bɔbɔ'ɔsio. Wépungu'ea yá mé ɔ gbāa gbé bee taae, 5 í ían gii dā a dúnia làasoo yá musu.

¹⁹ A pea Kilisi pɔ de mi ũwao. Naawà guu megu pii í kɔ'eu, aa nakɔwa kíɔ zì sabai, ɔ gbā lá Lua ye à gbāwa.*

²⁰ Lá a ga ní Kilisio felekaa pɔ pɔ wí misiilené yá musu, bóyáí i yādilene ma lán dúnia gbéɔwai?

²¹ Wí me nísu ké na n ɔzìo, nísu ké ieo, nísu ɔkā kéwao.

²² Pɔ beɔ pii í láa an mɔaokɛa guue. Gbēnazina yādane 5 wa tei we.

²³ ɔno tɔ mé dɔ yá beɔwa. Wàle lousisiyā kakané ní zìabusaa ní íadaanzìawao. N beeo aali kpá wá dàaeo.

3

Kua wēni dafu guu

¹ Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá dɔaaé, asa we Kilisi zɔleau Lua ɔplaii.*

² A tó á làasoo àɔ ku luabe yápiɔwa, asu àɔ ku dúnia pɔwao.

³ Asa a ga, á wēni ulɛa ní Kilisio Lua guu.

⁴ Lá Kilisi de á wēni ũ, tó à bò gupuau, ápiɔ sɔ á bɔaàno ní gawio sa.

⁵ A yáí tò à dúnia yá pɔ kú á nòse guu de: Káaluakaa, dɔe'íi, mɛfele, vāi nidea ní bíikeao. Pɔ pɔ gbé lé a bíike gò aà dii ũe.

⁶ Yá beɔ yáí Lua a pɔkūmabɔbɔ a yāmansaiɔwa.

⁷ Ápiɔ sɔ á kú a guu yāa, à dɔaaé.

⁸ A ɔkpa yáe beɔi sa: Pɔkūma, kpēne, nòsepási, gbésɔsɔa ní wisaiyā'oao.

⁹ Asu ɛtokɔeo, asa a á dāa zi ní a yākeao bɔála,

¹⁰ a a dafu pɔ í á lile gbé dafuo ũ dà, ké à gɔ lán Lua pɔ á ké dafuwae,† í aà dɔ.

¹¹ Kua màa Yudaɔ ní buipáleɔ dodo kɔeo, ge tɔzɔnaɔ ní gyafɔɔdeɔ, ge gusɔɔdeɔ, ge ladɔnsaiɔ, ge zɔɔ ní wéɔ. Kilisi mé ní ũ nípii, a kú ní guu nípii.

¹² Ayāmeto, lá Lua á sé a gbé yenzideɔ ũ, yá pɔ de à dan ke: Wēnadɔane, gbēke, zìabusaa, nòsenie ní menao.‡

¹³ A kɔ fí. Tó yāe sù gè á zānguo, à sùuuke ní kɔo. Lá Dii sùuukèánɔ, à ke ní kɔo màa sɔ.‡

¹⁴ Azaiasa àɔ yekɔi, asa bee í mɔ ní ledou yākelesaio.

¹⁵ A to aafia pɔ Kilisi í ní gba yá dɔaaé á sɔ guu, asa kua ní kɔo aafia Lua á sisiwà mɛdoũdeɔ ũ. Aɔ Lua sáaukpa.

¹⁶ A to Kilisi yá zɔlekí e á nòseu maamaa, í yādakɔe, í ledakɔwa ní ɔno píio. Lua sáaukpa guu à lesiè á sɔ guu ní soũo ní táasileao ní le pɔ aà Nisina í daéo.

¹⁷ Yá pɔ ále ke ge ále o pii, à ke ní Dii Yesu tóo, í Mae Lua sáaukpa ní aà gbāao.*

Lua gbé kua

‡ 2:13 Efe 2.1-5 § 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24 ‡ 3:12 Efe 4.2 § 3:13 Efe 4.32 * 3:17 Efe 5.19-20

18 Nɔɔɔ, á baade lí misiile á zǎe.† Maa à kù àli ke naa Diiwa guu.

19 Gɔɔɔ, á baade líɔ ye a nazi.‡ Asu àɔ pāsírɔnɔɔ.

20 Néɔ, à á de ní á dao yāma yápii guu, asa bee mé ì ka Diigu.§

21 Maeɔ, ásuli á néɔ pɔ fɛle à ní kúsu kwéo.*

22 Zɔɔ, à á dúnia diiɔ yāma yápii guu. Asu zǐ ɔkunweiana kenéo. A zíkéné ní nòsemendoo Dii víakenaɔ ũ.

23 Yá pɔ ále ke pii, àli ke ní nòsemendoo, lá Dii ále keèwa, i ke gbēnazina no.

24 Aɔ dǔ ké Dii a fiaboé àizāna ũ. Dii Kilisi ále zɔbleè.

25 Vāikena a a vāi gb'e'e. Lua lí gbēe zāboo.†

4

1 Diiɔ, à á zɔɔ gwa a dɔɔwa súsu. Aɔ dǔ ké ápiɔ sǔ á Dii ví musu.*

2 A ázia kpa wabikea Luawawa, í itēkeò ní aà sáaukpaaɔ.

3 A wabikewāwēe lɔ, aà zewēwēe wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyā'oné. A yái wà ma dai kpéu.

4 A wabikemee mà yápi o wásawasa lá à kù mà owa.

5 Aɔ ázia kūa dǔ Yesusaideɔ guu ní ɔnɔɔ. Ali yá pɔ Lua a zebòé ke.†

6 A tó á legbe'i àɔ na, iɔ káfia ví, iɔ yāwea baadewa dǔ.

Lezaama

7 Wá gbé yenzide Tisiki, ma dɔnlɛde zíkēndee náaide Dii zǐ guu, a ma baokpaé pii.

8 Bee yái mále aà zǐwá, aà wá kua oé, á nòse i níni.‡

9 A gbēdo ɔnezii,§ wá gbé náaide yenzide lé mɔaàɔ. Aa lakli yáɔ oé pii.

10 Alisaka pɔ wá sǎnu kpéu fɔkpáwá ní Baanaba dāuna Maakuo. Wà Maaku yā'òé kò. Tó à kà á kíi, à gbāakpaaàzi.

11 Yesu pɔ wí me Yusitu fɔkpáwá lɔ. Yuda pɔ wále kpala pɔ bò Lua kíi zǐ ke sǎnuɔ lén we. Aa ma nòse níni.

12 A gbēdo Epafa,* Kilisi Yesu zòblena fɔkpáwá. Iɔ dēeka ní wabikeaéo gɔɔpii, ké à e ze gbāa, í kàsaakū, Lua pɔeā i pɛewá wásawasa.

13 Má ò àle zíkée maamaa á ní Laodisideɔ ní Ielapɔlideɔ.

14 Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fɔkpáwá.

15 A fɔkpa wá gbé pɔ kú Laodisiɔwa ní Nimfao ní gbé pɔ aai kǔ kāaa aà beɔ.

16 Tó a lée bee kyokè, à kpa Laodisi gǎlideɔwa aa a kyoke, í ní pɔ kyoke sǔ.

17 A o Aasipue, aà laaidɔ Dii zǐ pɔ wa dàewa, i a midɛ.

18 Ma Pɔlu máme ma fɔkpaawáe bee kè ní mazia ɔɔ: Ma fɔkpáwá. A to ma kua kpéu yá àɔ dǔagu. Lua gbēkēkēé.

† 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1   ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7   § 3:20 Efe 6.1   * 3:21 Efe 6.4   † 3:25 Efe 6.5-8   * 4:1 Efe 6.9

† 4:5 Efe 5.16   ‡ 4:8 Efe 6.21-22   § 4:9 Flm 10   * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

TESALONIDEᵛ LA SEIA

Yá pọ́ kú láe bee guu

Tesaloniá Masedoni b̀́su wéleᵛae. A ku Gelesi b̀́su sae, Lomadeᵛ mé iko víwà. Pọ́lu wéleᵛgea plaade guu à gè Filipi gíae, a gbèa Tesaloni. We à gáli dàaleu, āma i gᵛᵛplake weo, asa Yudaᵛ b̀́o àà kpe. Wà nàewà àà b̀́o Tesaloni. Ké à b̀́o we à tà Belee (Zin 17.1-10). Gbezā gᵛᵛ pọ́ a ku Kọleni, ̄ àà İwa Timᵛtee m̀́o àà lè we, à Tesalonideᵛ yá sèle s̄ıuè. ̄ Pọ́lu a lá s̄ııae bee kè Tesalonideᵛne.

Bao pọ́ Pọ́lu mà Tesaloni Yesudeᵛ yá musu àà pọ́ kè na. A Lua sáaukpà Tesaloni Yesudeᵛ yákea pọ́ lé gbéᵛ da zéwa yá musu. Aà zıkeᵛ we yā'oané gbèa à mè á ea mᵛ wékpaleńzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gbāa Dii guu, aa wetā wàᵛ gé ae n̄ Yesu yáo (4.13-5.11). A midékii à ledàumá à f̀́kpámá ı. (5.12-28).

Pọ́lu gᵛᵛgbezāzı yáo b̀́o lekè ı. A òwēe wà gupu gbéᵛne, wàᵛ d̄s ké zıewa wáᵛ kú n̄ Diio gᵛᵛpii (4.17).

Tesalonideᵛ ze'ıbané

1 Má Pọ́lu n̄ Siliv̄ēeo n̄ Timᵛteeo wámē wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pọ́ aa na Mae Lua n̄ Dii Yesu Kilisiowaᵛne. Lua gbēkekeé, i á gba aafia.

2 Wá wabikeᵛa guu á yá ıᵛ d̄wágu gᵛᵛpii, wıᵛ Lua sáaukpa á baade pii yá musu.

3 Ké i zıke á luanaaikēawa, mé á yea gbéıá yā'oa n̄ léo yá no, mé á wedᵛ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáı, a yá ıᵛ d̄wágu Lua wá Mae kùe.

4 Wá gbé Lua yenzideᵛ, wá d̄s ké Lua á sé,

5 asa ké wa baonakpáé, wi mᵛ n̄ yā'oao adoo, wa mᵛ n̄ Lua Nisına gbāaoe, yápi wá k̄ıa gbāa maamaae. A d̄s lá wá kuᵛ á guu á aafia yáı,

6 ̄ a ḡ wápiᵛ n̄ Diio dàdanaᵛ ũ. Taasi z̄ᵛ guu a yápi s̄ı n̄ pona pọ́ Lua Nisına dàáguo,†

7 ̄ a ze'ıᵛ Yesude pọ́ kú Masedoni b̀́suuᵛne n̄ Gelesi b̀́suo pii.

8 Dii yá b̀́o á k̄ıı, i ze Masedoni n̄ Gelesio adoo, á Yesu náaikēa yá ııgua pii, a baokpaa ví ıᵛ.

9 Wále o lá wa ze'è á k̄ıı, lá a b̀́o dii eᵛnaᵛ yáı a zè n̄ Luao, ̄ ále zᵛble Lua b̄ée s̄ıandepıe,

10 ále àà Né Yesu pọ́ à àà b̀́o gau d̄a e àà b̀́o luabᵛ, i mᵛ wá s̄ı p̄k̄ıma pọ́ Lua a b̀́o m̄áwa.

2

Pọ́lu zıkeᵛa Tesaloni

1 Ma gbéᵛ, á d̄s ázıawa ké wá ze'ea á k̄ıı i ke p̄ao.

2 A d̄s lá wà ıadàwá, wa taasikè Filipi káau,* ̄ wá Lua tò wa s̄ıd̄ıle, wa baona pọ́ b̀́o àà k̄ıı kpáé d̄ē n̄ d̄ēo.†

3 Wá naewá de e ze yá ũo. Wi ke làasoo v̄ı ge á blea yáı no.

4 Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbēnazına p̄eā wále weleᵛo, sé Lua wá làasoo tàasikana pọ́.

5 A d̄s ké wi yá nana o gbēeᵛo, mé wi yāe ke n̄ m̄afilio b̄ıikeᵛa yáıo. Lua mé wá seelade ũ.

6 Wi sáau wele gbēnazına k̄ııo, ápiᵛ ge gbēp̄aleᵛ.

7 Baa ké wá a zé v̄ı wà to à wá iko d̄s wá Kilisi zınakeᵛ yáı, wá k̄éano busebuse, lá n̄e neade ı laaidᵛ a n̄ewawae.

* 1:1 Zin 17.1 † 1:6 Zin 17.5-9 * 2:2 Zin 16.19-24 † 2:2 Zin 17.1-9

⁸ Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zeò wà baona pò b̀ Lua kíi kpáé adoo, ní wázia kpaawáoε lo, asa a gō wá gbé yenzideo ũε.

⁹ Ma gbé, à tó wá zíkεa ní taasio yá d̀águ. Goo pò wáε bao pò b̀ Lua kíipi kpáé, wiε zíkε fáanε ní gwáasinao, ké wásu gō á gbēεε aso ũo yáí.‡

¹⁰ Wá seeladeo á ũ, ní Luao lo, ké wá kú á Yesudeo guu a zéwa luayámanaε ũ tàaesai.

¹¹ A dō wa yākè á baadeε lá mae í ke a néonεwa.

¹² Wa ledàwá, wa á nòε nínié, wa naewá á kua ka gbé pò Lua ní kpá kpala gawide pò b̀ a kíiuε kuawa.

¹³ Ké a Lua yá pò wá òépi mà, i dilε gbēnazina pò ũo, á sí lá a dewa Lua yá síande ũ. Omε lé zíkε á gbé pò áε aà náaikεo guu. Bee yá mé tò lo wiε Lua sáaukpa láasai.

¹⁴ Ma gbé, á yá kè doŭ ní Lua gbé pò naa Kilisi Yesuwa Yudeo, asa ía doŭ pò Yudaε dàamá ō á b̀sudeo dàwá sō.§

¹⁵ Yudaε Dii Yesu dè ní ānabio lo, mé aa wá yá.* An yá lí ká Luaguo, aa íbelesè ní gbépiio.

¹⁶ Aaí kpáwēε wá yá pò Lua í gbé suabao o buipáleoε. Màa duuna pò aaíε ke gōpii ío diadi. Lua pòkūma wí ní musu sa.

Polu Timotee zia Tesaloni

¹⁷ Wápio sō ma gbé, ké wa kékōwa gōpla, wé mé gègè ní kōo, i ke sō no. Wa á nidè maamaa, wa wá wá wesikōle.

¹⁸ Wá ye mó á gwai lo. Mapi ma Polu, ma moa zewéεε de gēn do ge gēn plaa, ō Setāu zεzōwēε.

¹⁹ Tó wá Dii Yesu m̀, déme ào de gbé pò wá wé doio ũ ní wá p̀nakεbo ní wá íandābo aà aeí? Apio bàasio,

²⁰ asa áme á wá íandābo ní wá p̀nakεbo ũ.

3

¹ Ké wá fō menake lo, wa zeò wá gō Ateni wátēε,*

² wa wá gbé Timotee, wá Lua zíkendeε Kilisi baokpaa guu zìwá, ké aà á gba gbāa, i á nòε nínié á luanaaikaε guu,

³ ké gili su gē á gbēegu íadamaε bee musuo. A dō áziawa, ké Lua bee taa dílewēε.

⁴ Goo pò wá kú á kíi, wa doaa wá òé wa m̀ wa gi íadaiwáo, ō à kè lá á dōwa màa.

⁵ Ayāmeto lá má fō menake lo, ma aà zì á luanaaikaε gwai. Gbēyōna á yó, wá zíkè pā yà, wá dō.

⁶ Ō Timotee sùwá sa,† à á luanaaikaε ní á yeawázio baokpàwēε. A m̀ wá yá ío d̀águ ní làasoo maao, mé áε wá beεke lá wáε á beεkewa.

⁷ Ma gbé, á luanaaikaε Ayāmeto wá nòε níni á yá musu wá íadama ní wá taasio píi guu.

⁸ Asa lá á zεa gíūgiū naa Diiwa guu, wá mε sù sa.

⁹ Wá fō Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpà maamaa ní p̀na zōo pò wi ke aà ae á yáio.

¹⁰ Gwáasina ní fáanεo wiε wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikōle, wí pò pò kēsá á luanaaikaεawa bolekeé.

¹¹ Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zεpoowēε wá e mó á gwai.

¹² Dii á yeakōi ní á yea gbépiizio káfíé, i liála lá wá yeáziwa,

¹³ á sō ío daa doŭ gbāsísai, ío ku tàaesaidε ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu moa ní a gbéε píi gōzì.

‡ 2:9 2Tes 3.8 § 2:14 Zln 17.5-9 * 2:15 Zln 13.50, 14.19 * 3:1 Zln 17.16 † 3:6 Zln 18.5

4

Kua lá Lua yeiwa

¹ Yá pò gò ma gbé, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, ãma wále wabikewá, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, àò ku màa àò gé.

² A yá pò wá òlélé ní Dii Yesu tóo dō.

³ A tó á kua àò adoa, í mikē gbāsikewa, asa bee mé Lua pōeã ũ.

⁴ A baade azia me kpela, àò azia kua dō gbāsisi,

⁵ í ke ní dōe'ni nideao lán luayādōnsai pò aa àà dōowa no.

⁶ Yápi guu gbēe su a gbé taiinke ge à tàaekèò, asa Dii mé a mōaka gbé bee taaowa, lá wa dōaa wá òé wa a lezàwáwa.

⁷ Lua í wá sísi wàò ku gbási guuo, sema wá kua àò adoa.

⁸ Ayāmeto gbé pò gí yá beei í ke gbēnazina à gīo, Lua pò í a Nisina pò a kua adoa dawágu 5 à gii.

⁹ Wá e yeakōi yā'oo, asa áziawa Lua yeakōi dàé.

¹⁰ A kú màa kò ní wá gbé pò kú Masedoni būsuo pii. Gbé, wa ledàwá àò ku màa àò gé,

¹¹ í zeweele àò ku yākelesai, í ma áziawa, í ázia zí ke lá wá òlééwa,

¹² ké á yākea e ka Yesusaideogu, mé ásu àò sōkpalea gbēezio.

Dii mōa

¹³ Gbé, wá ye àò síana dō gbé pò i'ò yá musu, ké á pò su àò sia lán gbé kīni pò aa zia'eowao yáí.

¹⁴ Lá wá sí Yesu gà à vù, màa lō Lua a tó gbé pò i'ò Yesu guuo ea mōaàno sānu.

¹⁵ Yá pò wále oéé beeá Dii yādanee. Wá gbé kōna pò wáò ku e Dii mōzi, wá dōaa i'onapioneo.

¹⁶ Dii mé a bō luabe, í pila ní yādileneo ní malaika gbēzōo lōo ní Lua kàae óo, gbé pò gà naa Kilisiwao í vu séia,

¹⁷ a gbēa wá gbé kōna pò wá kú, wa wá séleino sānu e luabepuanau dai Diile íana guu, wí kuaàno gōpii.*

¹⁸ Ayāmeto à kō nòse níni ní yápio.

5

¹ Gbé, a gō ge a zaa oaé zevio,

² asa á dō sāsā lá kpái í mō gwá, màa aò de Dii mōgō.*

³ Tó gbé lé o wa aafia, wa ku dōdōa, kaale a mómá kándo lá ne'iwāwā í mō nosindeewawae, aa bōo.

⁴ Apio sō gbé, á kú gusiaú ké gōpi á le lán kpáiwao,

⁵ asa gupua gbéon á ũ, fāane gbéon á ũ ápii. Gwāasina ge gusia gbéon wá ũo.

⁶ Ayāmeto wásuli i'ò lán dāowao. Wà itēke, wí kú ní laaio.

⁷ I'onaò í i'ò gwá, mé wēdenaò í wēde ke gwá,

⁸ wápio sō, lá fāane gbéon wá ũ, wàò kú ní laaio, wí luanaaikēa ní yeakōio da mò ula ũ, wí wēdōa zia'ea yáí kpá mò fua ũ.†

⁹ Asa Lua í wá díle à pōkūmabōowáo. A wá díle à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbāaoe.

¹⁰ Ōme gà wá yáí ké wàò kuanō, wá bēe ge wa i'onò.

¹¹ Ayāmeto à ledakōwa, í kō gba gbāa, lá ále kewā.

Pōlu yādilea Tesalonideone

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pie 3.10 † 5:8 Isa 59.17, Efe 6.14-17

12 Gbḗṣ, wa wabikèwá, à bεεε dṣ gbḗ pṣ aaí zíkε á guu, aa iko víwá an zíkεa Diie guu, aale á dazεwαṣne.

13 A ní kpεla maamaa, íṣ yeńzi zí pṣ aale ke yáí. Aṣ na ní kṣo.

14 Gbḗṣ, wa ledàwá à faasaideṣ dazεwa, à gbḗ pṣ an kúsu kwéṣ gba sṣ, à laaidṣ gbāasaideṣwa, í menake ní gbḗpiio.

15 A laaika á gbḗe suli vāi flabo ní vāioo. A zεwεεε àṣ maakεkṣε ní gbḗpiio gṣṣpii.

16 Aṣ ku pṣna guu gṣṣpii.

17 Aṣ wabike Luawa láasai.

18 Aṣ Lua sáaukpa yá pii musu. Bee mé dεé aà pṣeā ũ naa Kilisi Yesuwa.

19 Asuli kpá Lua Nisínaεo,

20 ásuli saka ānabikeguo.

21 A yápii tàasika, íṣ a maa kṣa,

22 í mikḗ vāi bui piiwa.

23 Lua aafiade to à ázia kpawa míṣmíṣ, i á nisína ní á wḗnio ní á meo dṣáé aafia tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mṣzí.

24 Lua pṣ á sisi à á sé náai vī, a yápi keé.

25 Gbḗṣ, à wabikεwḗε.

26 A fṣkpa wá gbḗṣwa pii ní Lua gbḗṣ lépεakṣwao.

27 Ma naé Diizi à láε bee kyokené nípii.

28 Wá Dii Yesu Kilisi gbḗkεkεé.

TESALONIDEɔ LA PLAADÉ

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá sɛ́ia guu ò la ɔ, à Kilisi mɔa n gawi zɔɔo òné. Yápi lé ɛada Tesalonideɔwa. An gbɛɛo lé e gɔɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbɛɛo lé gí zíkɛi, ɔ aa gò n gbɛ́ɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbɛzāpi kà káikāi (3.6-12). Láe bee lé n da zéwa an làasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu nà Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔi yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà n gba gbāa zɛ pɔ́ a nàné n ɔzɛ yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yá'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wɛ meè luayādansai à ge mɔò. Tó aà gbāa dède, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelese n Yesudeɔ (2.1-12). Vāi ɔdaa zāa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbāa luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbea Pɔlu lékà gbēpāo yáwa, ké aasu wàɔ de gbɛɛe aso ũo (3.6-15). Lápi midékii à báaadàngu, à fɔkpámá (3.16-18).

Yādilaɛ bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔe woaiɔ a pɔbleo (3.10). Wá Yesudekɛ guu wásuli pākpa yá pɔ́ kù wà kezio.

Yákpalekɛa Kilisi mɔgɔzi

¹ Ma Pɔlu n Silivɛeo n Timɔteeo, wámɛ wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae n Dii Yesu Kilisio guuɔne.

² Mae Lua n Dii Yesu Kilisio gbɛkɛkɛé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiɛ, lá a maawa, asa á luanaaikɛa lé zɔɔkú maamaa, mé á yeakɔi lé káfɛ.

⁴ A yáí tò wí íanadā á yá musu Lua gbéɔ kɔkāaaɔ guu, lá í ɛadama n taasi píio fɔ́ n menao n luanaaikɛao.

⁵ Lua í yágɔgɔ́ n gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ bɔ Lua kíi yáí lé ɔlɔné ké a ka à gɛu.

⁶ Lua í yāke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetāɔ wetā,

⁷ í á gbé pɔ́ wàle á wetāɔ gba íampakíi n wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ luabe, a mó n a malaika gbāaɔ

⁸ n tévuaɔ, a mɔakaò luadɔnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.†

⁹ Kaale láasai ɔ Lua a flaboóné. Aaɔ ku zā n Diio n aà gbāa gawideo.

¹⁰ Tó à mò gɔɔpi zɛ́, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikɛnapiɔ i aà maabo nípii. Aɔ kú n guu, asa a yá pɔ́ wá óé síe.

¹¹ Ayāmeto wio wabikɛé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ à n sisi à n séɔ kuawa, í yāmaa pɔ́ a ze n a keaɔ n zɛ́ pɔ́ ále ke aà náaikɛa guuɔ píi papaé n a gbāo,

¹² Dii Yesu tó i bɔ á musu, á tó i bɔ aà musu wá Lua n Dii Yesu Kilisipio gbɛkɛkɛaé yáí.

2

Luayādansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa n wá kāaaaaázio yá musu,* wa wabikèwá,

² ásu tó á pɔ́ ya àannɔo. Tó ānabi yāe ge waasoe ge taalae pɔ́ wà mè à bɔ wá kíi mè Dii mɔgɔɔ kà kò, ásu bílikɛo.

³ Asu to gbɛe á sásā n bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpe ka gíá, luayādansai pɔ́ mipè kaalewa bɔ gupauu bàasio.

* 1:1 Zin 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17

⁴ A íbelesε ní p3 p3 wí ní díle díi ũ ní p3 p3 wí kúlené3 p3i, i azíla se lesí deńla, i ge z3le Lua kpéu à azíla díle Lua ũ se.†

⁵ G33 p3 má kúán3 ma yápi òé. A d3águo lé?

⁶ A d3 p3 p3 lé kpaè tia, ké asu b3 kpóoo,

⁷ asa luayādasai lé 3ta asii guu kò. A b33, sema gbé p3 lé kpaè tia gēzeε bāasio,

⁸ luayādansaipi i b3 sa. Díi Yesu a aà de ní a léńanao,‡ a aà m3n3z3 ní a m3a gawio.

⁹ Luayādansaipi a m3 ní Setāu gbāaoε, i dabudabuo ní yāb3nsaε3 ní seela egenao ke pii.§

¹⁰ A k3ni bui pii ke gbé p3 aa mipè kaalewa3ne, ké aa gí síana p3 a ní suabai yáí.

¹¹ Bee yáí Lua lé sásāyā zímá à 3ta ní guu, aai εε náaike.

¹² Beewa yá a z3le gbé p3 aai síana sio aai p3nake ní vāio3wa m3pii.

¹³ Wá gbé Díi yenzide3, a maa wà3 Lua sáaukpa g33pii á yá musue, asa Lua á sé za káau à b3 ní a Nisína p3 tò wa g3 a p3 ũ gbāao á síanasia yáíε.

¹⁴ Lua á sisi à á sé màa baona p3 wá kpàé guu, ké à á baa e wá Díi Yesu Kilisi gawi guue.

¹⁵ Ayāmeto wá gbé3, à ze gíũgiũ, í3 yá p3 wá dàé ní léo ge lá guu kūa.

¹⁶ Lua wá Mae yewázi, aà gbéke guu a tò wá n3se à3 daa dou e g33pii, à wá ká zia maawa. Aapi ní wá Díi Yesu Kilisio

¹⁷ á n3se nínié, aai á zed3 maakεa ní yāmaa oao guu pii.

3

Wásu wà3 màa vío

¹ Yá p3 g3 wá gbé3, à wabikεwεε Luawa ké Díi yá e ligua kpakpa, í3 gawi v3né lá a ví á kíiwa.

² A wabikεwεε aà wá b3 gbēvāi m3sai3 3zi, asa i ke gbépii mé Lua náai vío.

³ Díi náai ví, a á gba gbāa, i á sí Setāuwa.

⁴ Wá naa Díiwa guu wá a náai ví ké ále yá p3 wá òé3 ke, mé á3 keε.

⁵ Díi tó á laai à3 ku Lua yeaáziwa ní mena p3 Kilisi ì iné3.

⁶ Gbé3, wa naé Díi Yesu Kilisizi, à ké wá gbé p3 màa ví aali z3ke yá p3 wá dànéwao3wa.

⁷ A d3 áziawa, a maa à wá kea keε, asa màade3n wá ũ á guuo.

⁸ Wí gbēε ble si wá blè pā3, wa z3kè gwāasína ní fāanε3, wa taasikè e wa kpasa, ké wásu g3 á gbēεε aso ũ3 yáí.*

⁹ Wá a zé ví à d3wále, āma wa a taa kèé, ké à wá 3leεεε.

¹⁰ G33 p3 wá kúán3, wá díle gbé p3 ye z3keai3 a p3ble3.

¹¹ Wá mà á gbē3 màa ví, aali p3e woo, sema gude.

¹² Wá díle gbé bee taa3ne, wa nané Díi Yesu Kilisizi, aali z3ke kílikili aa nízia gwa.

¹³ Api3 s3 wá gbé3, ásu kpasa ní maakεaoo.

¹⁴ Tó gbēε i yá p3 wá òé lápi guu dao, à aà yá b3 díle. Asu gbé kpaaàn33, ké wí e aà kú.

¹⁵ Ama ásu íbelesεaàn33, à ledawà á gbēdo ũ.

¹⁶ Díi Aafiade á gba aafia g33pii yápii guu. Díi à3 kúán3 ápii.

¹⁷ Ma P3lu máme ma f3ε bee kè ní mazía 33. Bee mé ma lá pii seela ũ, màa mi ké.

¹⁸ Wá Díi Yesu Kilisi gbēkekeé ápii.

TIMŌTEE LA SĒIA Yá pò kú láε bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gelekiε. Aa kŏ'è ní Pòluo Lisita pò kú bùsu pò wĩ me tia Tuukii guu, Pòlupi wélegea plaade guu (Zin 16.1-3). Timotee gò Pòlu İwa pò İò kãiaànò ũε. A teaàzi aà wéle dasio gea guu, ò Pòlu İ aà zĩ gãli pò an yáò lé gé súsuoo guu. Ayãmeto aà tó kú zinaò lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pò Pòlu kèò guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tes 3.2-6) ní lá pãleò. Lá mèn pla pò a kè Timotee ní pò a kè Titueo wĩ me pàsitéε láò, yáze pò a kàlekale dɔaanaò ní pàsitéεonεo yáí.

Timotee lá séia lé yá dòò àaõ ɔbɔwɛε:

Séia gia à lezà Yesudeɔwa zé kaaliò yáí ní làasoo kpaanlaò ní Yudaò yá pò yãalea ní luadõsai yá pò gbɛε lé dadanéο. Zé kaalipiò mè dúniaε bee pòɔ maaο, wĩli fĩ Lua lèο, sema wa asiiyã dõ bàasio. Aa gbãakpà bleε tẽboao ní gia nɔsei yáο.

Bee gbεa lápi lousisiyã bɔɔlekèwɛε, kɔkãaa yáò ní yá pò a maa Yesude dɔaanaò aao kũaο. A láakii lápi ledà Timoteewa lá à kù aà a zĩ pò Lua dàε ke, lá à kù à laaidò luanaaikenaɔwa, io de Lua ziken maa ũ (4.6).

Wa fĩ lápi kpaale lee pla: Yãdanε pò de Yesudeò ní ní dɔaanaò pò ũ (1-3) ní Timotee zia yáò (4-6).

Yãdanεdeò gbaa laai

¹ Mámεmaa Pòlu, Kilisi Yesu zina, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pò wá wé dɔaàzipio dīlemεεwa,

² ma láε bee kènε Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbɛkεkεne ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Lá ma naema gɔɔ pò málε gé Masedoni bùsuu, gõ Efese, ní oné aasu yá pò i kpaai ní Lua yáoo dané bo.

⁴ Aasu laaidò fĩ ní deziò tó kɔnwεa pò lé vīoowa bo, bee İ mó ní lekpaaoε. Ili mó ní yá pò Lua lé yáwanoo, aà náaikea mé İ mɔò.

⁵ Ma yápi dīle ké aao yekõi yáie, yeakõi pò İ bo nòsepua ní làasoodaadoũo ní luanaaikεa mɔafilisaio guu.

⁶ Gbɛε pãale yápiɔne aa pèle yá àisai bɔleau.

⁷ Aa ye wàò de Mɔizi ikoyãdanεdeò ũ, ama aa yá pò wàle o dõo ge yá pò wà zèwàò.

⁸ Wá dõ ikoyãpi maa, tó gbé lé zíkεwà a zéu,

⁹ asa wá dõ ké Lua i ikoyã dile gbεmaa yáio, sema yãdansaio ní swágbãadeò ní lousisinsaio ní duunkenaò ní luayãdansaio ní dúnia gbéε ní de ní dao denaò ní gbɛdenaò

¹⁰ ní gbãsíkenaò ní gõε pò aai gbãsíke ní ní gõε deeoò ní gbɛnazinyianaò ní εedeò ní yãɔmadeò ní gbé pò aai bo yázede kpeo píi.

¹¹ Yázedeppi mé baona gawide pò Lua Báaade gòmmε zĩ ũ.

Lá Lua gbɛkεkè Pòluε

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pò ma gba gbãa sáaukè, asa à ma náaikè à zidámεε.

¹³ Ma aà tɔbɛsĩ yãa, ma İadà aà gbéɔwa,† ma gbãablémá. N beeo à wɛnadòmεε, asa má kè wésiake ní aà náaikesaio guue.

¹⁴ Ō wá Dii Kilisi Yesu gbɛkεkèmmε zõ, a tò ma a náaikè, mío ye gbéi naawa guu.

* 1:2 Zin 16.1 † 1:13 Zin 8.3, 9.4-5

15 Yáε bee síana ví wà sí. Kilisi Yesu mò dúnia guu duunkenaᵛ suabaa yáíε. Mapi, ma pò mé de dāᵛla,

16 ̄ Lua ma wēnagwà, ké mēna zᵛᵛ pò Kilisi Yesu kè ní ma gbé pò ma duuna deńlao bᵛ gupuu seela ũ gbé pò aa aà náaike aa wēni láasai eᵛne.

17 Lua mēndona, gᵛᵛpii Kía pò lí gao mé wíli e ní wéoo mé aᵛ beεε ví ní gawio gᵛᵛpii, āmi.

18 Ma né Timotee, lá wà dᵛaa ānabikekè n yá musu, máε yápi danε ké ñyᵛ kᵛa, ní zí maa kaᵛ

19 luanaaikεa guu ní làasoodaadoᵛ. Làasoodaadoᵛ lí ke gbēeᵛne yáε ũo, ̄ an luanaaikεa í ̄kpa.

20 Imēne ní Alesāndao kú ní guu. Ma ní kpá Setāuwa‡ ké aᵛ dᵛ wíli dᵛε ní Luaoo.

2

Lousisia

1 Too, gía séia máε ledama à wabike gbépiiε, à zé gbeané, à kulekené Luaε ní sáaukpaaᵛ.

2 A wabike kíaᵛne ní gbāadeᵛ pii, ké wà e wàᵛ ku aafia yákelesai luayāmanaᵛ ũ, wá kua íᵛ gbia.

3 Bee mé maa, í ka Lua wá Suabanagu.

4 A ye gbépii suaba, aai síana dᵛ.

5 Asa Lua mēndoe, mé kᵛᵛ kú mēndo Lua ní gbēnazinaᵛ zānguo, ̄n gbēnazina Kilisi Yesu ũ.*

6 A azía kpá gbépii fiabobo ũ a gᵛᵛwa, Lua pᵛeāpi seela ũ.

7 Ayāmeto Lua ma dile a kpāwakena ũ, a zína ũ, mà a zé síande da buipāleᵛne.† Síana máε o, i ke εε no.

8 Má ye gᵛᵛ lousisi gu ní guo pii, aa ᵛεε musu‡ gbāsísai, pᵛkᵛma ní lekpaao sai.

9 Má ye lᵛ nᵛᵛ nízia keke a zéwa yᵛᵛsai ziamᵛne sai. I ke ní mī yᵛᵛde tāao ge vua ní òso nᵛamblebᵛᵛ ge zwāa ᵛdeᵛ no.§

10 Aa nízia keke ní maakεao, lá a maa nᵛε lousisinaᵛ kεwa.

11 Nᵛᵛ yādada kílíkili, aa misiile yápii musu.

12 Mili we nᵛᵛ yādada gᵛᵛne ge aᵛ iko vīmáo, sema aᵛ ku kílíkili.

13 Asa Adamu ̄ Lua kè séia, a gbεa Eᵛa.*

14 I ke Adamu wa sāsāo, nᵛε wa sāsā, à sí duunau.†

15 Tó nᵛε wetà ní luanaaikεao ní yea gbéᵛzio ní kuaadoakeᵛ ziamᵛne sai, ali ne'i aafia.

3

Gbēzᵛᵛ ní dᵛnledeᵛ

1 Yáε bee síana ví: Tó gbé ye ke gbēzᵛᵛ ũ, àε zí maa nide.

2 Gbēzᵛᵛ líᵛ ku tàaesai nᵛmēndode ũ, laaide ũ, íᵛ azía kᵛa dᵛ gbé dᵛᵛde ũ, nibᵛfᵛna ũ, gbé pò a fᵛ yādané ũ.

3 Asu àᵛ de igbēna ge gbé pāsí ũo. Aàᵛ de nᵛsēdoᵛde yákelesaide ũ. ̄a su dᵛaaèᵛ.

4 Aàᵛ a ua kᵛa dᵛ, aà néᵛ lí misiile aaliᵛ aà ᵛtondᵛkᵛi gwa.*

5 Asa tó gbé a ua kᵛa dᵛᵛ, kpelewa a fᵛ ᵛlia Lua gālideᵛzii?

6 Asu àᵛ de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, i azía dayāu lán Ibiisiwao yáí.

7 Aà tó àᵛ na Yesusaideᵛ kᵛi lᵛ, ké wasu aà tᵛ'isi, i zu Ibiisi bauo yáí.

8 Māa lᵛ dᵛnledeᵛ aᵛ de gbé gbiaᵛ ũ. Aasu wàᵛ de leplaadeᵛ ũo. Wē yá su dᵛaanéᵛ. Aasu wàᵛ de ᵛwelembᵛᵛ ũo.

9 Aᵛ Yesu yá kᵛa ní làasoodaadoᵛ.

‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bᵛa 9.29 § 2:9 1Pic 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6 * 3:4 Tit 1.6-8

¹⁰ Wà ní yá gwa gia, tó wi yáe emáo, wi gbasá ní díle dónlède ù.

¹¹ Maaé ní nɔɔ. Aaɔ de nɔɔ gbíá ù, laaíde ù, aaɔ náai ví yápii guu. Aasu wàɔ de gudenaɔ ù.

¹² Dónlède àɔ de nɔmɛndode ùe, aàɔ a ua ní a néɔ kúá dɔ.

¹³ Gbɛ́ pɔ́ zíkè a zéwa, í zekíi maa e, aà sɔ íɔ díle a Kilisi Yesu náaikéa guu maamaa.

¹⁴ Baa ké mále yápiɔ onɛ, má díle má mó n gwai tia.

¹⁵ Tó ma mɔa su lé gɛgɛe, má ye ñyɔ́ dɔ́ lá a maa wàɔ ku Lua uade ùe. Wámɛ wá Lua béé gálide ù, síana zímpɛle ní a gbáa'ekíio ù.

¹⁶ Lua asiyá pɔ́ bɔ́ gupuau zɔ́ síanae:

A mò gbɛnazína ù,
 Lua Nisína aà síandekɛ òlɔné,
 malaikaɔ aà è.
 Wà aà yá waasokè buiɔ guu,
 wà aà náaikè dúnia guu,
 Lua aà sè tàò a kíi gawi guu.

4

Tɛyá

¹ Lua Nisína ò wásawasa, gɔɔgbɛzãzi gbɛeɔ pãkpa Yesu zéi, aai tɛ sásãyã pɔ́ táa í eɛdeɔ da a oauzi.

² Eɛde mɔafilide pɔ́ vãi lí kàadańlaoɔ mé aa ní sãsã.

³ Aaí gí gbɛ́ne aa nɔɔe aa zãkɛ, mé aaí blɛ téné, blɛ pɔ́ Lua kè a náaikéna pɔ́ aa síana dɔɔne aa blɛ ní a sáaukpaaɔ.

⁴ Pɔ́ pɔ́ Lua kè píi maaɛ.* Wásu a kee tɛboo,† wà blɛ ní aà sáaukpaaɔ,

⁵ asa Lua yá ní wá wabikéao gbábòè.

Kilisi Yesu ziken maa

⁶ Tó n yápiɔ dà n gbɛ́ne, ñyɔ́ de Kilisi Yesu ziken maa ù, asa níle nzia gwa ní Yesu yáo, ní té yámaa pɔ́ wa dànei.

⁷ Mikɛ fɛlekaa fi pɔ́ lí kpaai ní Lua yáooowa. N nzia toto, ké ñyɔ́ de luayãmana ù.

⁸ Mɛtotoa ài ví yɔɔ, ãma dea luayãmana ù ài ví yápii guue, asa bee í mó ní wɛnio gbã ní ziao.

⁹ Yápi síana ví, à kà wà si ɔplapla,

¹⁰ wí zíkɛ wà dɛka a musu. Wá wé dɔ́ Lua béezi. Ɔmɛ gbépii Suabana ù, azaiasa aà náaikénaɔ.

¹¹ Yápiɔ dílené, ní dadané.

¹² Nsu to wà saka n èwaasokɛguo. To n kua ze'ɔlɔ Yesudeɔne yá'oa ní yákeao ní yeakɔio ní luanaaikéao ní kua gbãsísaio guu.

¹³ E màò mó, wɛtã ní Lua yá kyokéao, ní dané, ní lɛdaomá.

¹⁴ Gba pɔ́ Lua dànɛ gɔɔ pɔ́ wà ãnabikékè n yá musu, mé gbɛ́zɔɔ ɔnãma, ísu niazíkpaio.

¹⁵ Laaidɔ́ yápiɔwa, ní mɛkpawà, gbépii i n gɛa'ae e.

¹⁶ N nzia yá ní n yãdanɛo tàasika. Ze súsu ní yápiɔ. Tó ní kè màa, ñyɔ́ nzia suaba ní gbé pɔ́ aalɛ swáɛ n yáio.

5

Gyaa ní dɔaanaɔ

¹ Nsu maezɔ́ leleo.* Lɛdawà n mae ù, ní da èwaasoɔwa n v̄i ní n dãunaɔ ù.

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32

- 2 Leda nɔɛzɔwa n da ũ, ní da nɔgbāa ge wɛndiawa n dāe ũ làasooplasai.
- 3 Gyaa gbɛandoɔ kpɛla.
- 4 Tó gyaa nɛɔ ge tɔŭnaɔ vɪ, aa ní daɛɔ gwaa dada gĩa, aai fiabo ní maɛɔ ní ní daɔnɛ, asa bee ì ka Luagu.
- 5 Gyaa gbɛando wé lo do Luazi, ì wɛtā lousisia ní wabikɛaowa gwāasina ní fāanɛo.
- 6 Gyaa pāpākɛnaá gɛɛ, baa tó a béɛ.
- 7 Yápio dané, ké wasu ní tàae eo.
- 8 Tó gbé lé a daɛɔ gwao, atɛsa aà uadeɔ, à bò Lua yá kpɛɛ, Yesusaide deaála.
- 9 Nɔɛ pó de wà da gyaaɔ guun kɛ: Nɔɛ pó kà wè bàáɔ mé à zākè gɛn do,
- 10 wɪɔ aà dɔ maakɛna ũ, nɛgwan maa ũ, nibɔfɔna pó Lua gbéɔ gbá pìpi ũ, taasideoɔ dnɛde ũ, nɔɛ pó mɛkpà maakɛa píiwa ũ.
- 11 Nsu gyaa nɔgbāaɔ dauo, asa tó an gɔ nideɛ fèlɛ, an naa Kilisiwa a busaɛ, aaiɔ ye zāke,
- 12 aai níziɛ dayāu, ké aa lé pó aa gbèè yāa gbòo yái.
- 13 Bee gbɛa aai pāke dada, aaiɔ bebɛ wàɔ ualɛkɛ. I kɛ maaɛn ní ũ adoo, aai gɔ gbɛpen gudɛnaɔ ũɛ, aai yá pó de wà oo o.
- 14 Ayāmɛto má ye gyaa nɔgbāaɔ zāke, aai nɛ'i, aai laaido bɛwa, ké aasu wá ibɛɛɔ gba zé aa wá tɔbɛsio yái.
- 15 An gbɛɛɔ bò tɛ Setāuzi kò.
- 16 Tó Yesudee gyaaɔ vɪ a bɛ, aali dɔrɪlɛ. Asu to aa gɔ gālideɔnɛ aso ũo, ké aa e do gyaa gbɛandoɔlɛ yái.
- 17 Gbɛzɔɔ pó ì dɔaa a zéwa kà wà fiaboè lɛɛ pla, atɛsa gbé pó waasokɛa ní yādaanéo ãia vɪ.
- 18 Wà yáɛ bee kè láu wà mè: Asuli lɛɔkpa zu pó lé pɔgbɛɛo.† Wà mè lo: Zikɛna kà à a asea e.‡
- 19 Nsu gbé pó mɔ ní gbɛzɔɔ káalao yá sio, sema seeladeɔ kà gbɛɔn pla ge àaɔ bàasio.§
- 20 Gbé pó duunakèɔ gba laai gbépii wáa, ké vía e gbé kíniɔ kú.
- 21 Ma nanɛ Lua ní Kilisi Yesuozi ní malaika pó à ní séɔ, nyɔ yápio kúa gbɛɛ tɛbosai. Nsu yāe kɛ gbɛɛɛ ublɛmbɛkɛa yáio.
- 22 Nsu wā ɔna gbéwa ñ aà daziuo. Nsu to n lé àɔ ku gbɛɛ duunauo. Nyɔ nzia kúa gbásisai.
- 23 Nsu í pā mi ado loo. Nili vɛɛ ga yɔɔ n nɔsɛ ní n gyākɛa mɔɔmɔɔo yái.
- 24 Gbɛɛɔ duuna ì bɔ gupuau e wàɔ gé a yākekeirínɔ, gbɛɛɔ pó sɔ, ìli bɔ kpaao.
- 25 Màa lo maakɛa ì bɔ gupuau, baa a pó wi eo a e gɔ ulɛao.

6

- 1 Gbé pó de zɔ ũo ní diiɔ dilɛ gbia, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua tó ní yá pó wi danéo bɛɛboo yái.
- 2 Gbé pó an diiɔ de Yesude ũo su dɔɛmá ké aa de kɔgbɛɔ ũ yáio. Aa zɔblɛnɛ maamaa, asa gbé pó aalɛ ní zɪ baa bleɔ de Yesudeɔ ũɛ, an gbé yenzideɔ ũ. Yápio dané, ní lɛdaomá.

Yea ɔai

- 3 Tó gbɛɛ lé yāpāle dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá siandɛo ní wá zé yādanɛoo,
- 4 yòɔdeɛ, a yāe dɔo, lɛkpaɛ gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā ũ. Yá beeɔ ì to gbéɔ wɛɔkɔɛ, aai sòlɛkɛ, aai kɔ sɔsɔ, aai làasoo vāi sé ní kɔo,
- 5 aaiɔ kíiwāi vɪ. Gbépio làasoo kolea, síana pílimá, aaiɔ e lousisiaá ɔwɛɛɛzɛɛ.
- 6 Lousisia ài zɔɔ síana, tó gbé zè ní pó pó á vɪo.
- 7 Wi mó ní pɔeo dúnia guu lao, mé wá e tá ní pɔeoo.

† 5:18 lko 25.4, 1Kln 9.9   ‡ 5:18 Luk 10.7   § 5:19 lko 19.15

⁸ Tó wá pòblea ní pòkasaò ví, bee m̀.

⁹ Gbɛ́ pò ye gò òde ùò ì nízià da yòà bau. Pò nídeà mìsai kaide ì gɛ́ngu, i ní kpáɛ músi ní kaalɛo guu.

¹⁰ Yea òai mé yāvāi píi zína ù. Gbɛ̀o lé a kòde e aa gè zàò Yesu zéwa, aa wāwā zòò kpà nízià.

Dɛɛ maa ká

¹¹ Lá Lua gbén n ù, bàale yápiòne, ní tó yāmaa líò dɔaanɛ ní yá pò zεví Luaɛo ní à náaikeao ní yea gbéòzio ní menao ní nòseniɛo.

¹² Dɛɛ maa ká n Yesu náaikea guu, ní wēni láasai e, asa ò Lua n sisiwà gòò pò n lé maa gbèè bíla wáa.

¹³ Ma nanɛ Lua pò ì wēni kpa pópíiwazi ní Kilisi Yesu pò yāmaa ò Põnsi Pilatiɛo,*

¹⁴ ñyò yá pò wa dílenɛ kùà sáasai tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mózi.

¹⁵ Gbāade m̀ndona Báaade, kíaò Kía, diiò Dii mé a Kilisipi bò a gòòwa.†

¹⁶ Òme lí gao ado, ìò ku gupua pò wíli f̄ò s̄òio guu.‡ Gbɛ̀e i wesiaàɛo, wa f̄ò seo.§ Òme gawi ní gbāao ví gòòpii, āmi.

¹⁷ O dúnià tiaɛ bee òdeòne aasu íanadāo. Aasu gbāa'e òda náaisaiwao, aa gbāa'e Lua pò ì pópíi kpáwá zòò wà pònakèòwa.

¹⁸ Oné aa maakɛ, maakɛa i tóma. Aaò de gbadanaò ù, aaio gbèke ví.

¹⁹ Beewa aa kùsūa maa di níziàe àizāna pò ù,* aai wēni pò de wēni ù síana e.

²⁰ Timotee, kàeda yá pò Lua nàne n òzi. E dúnià yá giòne ní yāwaaipaa pò wí me dōaɛo.

²¹ Gbɛ̀o zèò, ò aa pàale Yesu zéɛ.

Lua gbèkèkèé.

* 6:13 Zāa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 Bɔa 33.20 * 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Loma (1.17). Wà wetëamò Pòlu we pāsīpāsī (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A kà a zī láaa (4.6), ò àlè lèda a ìwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikaao yá musu. Wetëa ní taasio ní íbele pò wí sé ní baonakpanaò yáí à lèdà Timoteewa aà ze gbãa, aà taasikaano Kilisi zīgō maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaìò gbéò lèwèò yáwa, asa aaìò yākpaanlao lekpaakeke ní gbéò, ò aai n luanaaika òòkpa. A òè aà a òlèse, aà ze ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogoo (2.14-4.5). Lápi láakii Pòlu azia yáò bòlekèè, lá a ku ga lézī Loma, áma a dō ké Lua a a suaba e a ge kaò aà kpalau musu.

Pòlu dèe maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), ò à tekpà lápi kyokenaogu aa dèe doùpi ká ní luanaaikaao ní menao ní yeanzio víakea íbèène sai.

Pòlu tékpaa Timoteegu

¹ Mámèmaa Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a legbè Kilisi Yesupi guu yáí,

² ma láe bee kèné, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbèkèkèné ní sùuuo, aai n gba aafia.

³ Ma sáaukè ní ma deziò Lua pò mi kúlèè ní nòsepuaoo, asa n yá ìò òmagu láasai ma wabika gwáasina ní fàaneo guu.

⁴ Tó wé'i pò bòma yá òmagu, mi n beekèe, míò ye wà wesikòle, ké ma pona e ke zài.

⁵ N luanaaika ní nòsemendoo ìò òmague. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dō sáasā níle Lua náaike màa sō.

⁶ Ayāmeto mále òngu, fèle ze ní gba pò Lua dànè gòò pò ma onāmao,

⁷ asa Nisina pò ì wá gba gbãa, ì to wàò yekòì, ì to wàò laai ví ò Lua kpàwá, i ke nisín fooo no.

⁸ A yáí n̄su wide ní wá Dii yā'oanéoo, mé n̄su wide ma gbé pò wà ma dakpeu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaa yáí kemaño ní Lua gbãao.

⁹ Òme wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ũ. I ke yá pò wá kè yáí no, aàzia pòeā yáíe, ní gbèke pò a kèwèe naa Kilisi Yesuwa zadō gòò i daaleoo.

¹⁰ Gbèkèpi bò gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gòòpiio bòwèe gupuau a bao pò wí kpa guu.

¹¹ Lua ma dile a zina ũ mà baopi kpàwake, mí dané.†

¹² A yáí mále taasie bee kei, áma wí lí ma kũo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasā ké a fō kàeda yá pò à nàmmè ma òzīi e a mōgòzīi.

¹³ Nyō yá siande pò ní mà ma k̄ipi k̄ua yá zīnda ũ ní luanaaikaao ní yeakōio naa Kilisi Yesuwa guu.

¹⁴ Kàeda yāmaa pò Lua nàne n òzīi ní aà Nisina pò kú wá guu gbãao.

¹⁵ N dō ké Azi būsudeò pii ma vūaae. Fizele ní Èemōzenio kú ní guu.

¹⁶ Dii wēnadō Ònesifōò bēdeone! Asa à ma nòse n̄nimèe, a gēna lé v̄io, i wide ma daakpeu yá musuo.

¹⁷ Ké à kà Loma gōò, à ma wèele e à gè b̄òa.

¹⁸ Dii to Lua wēnadōè yákpalekègòòzīi. N ònle zōò pò a kèmmè Èfese dō sáasā.

* 1:2 Zin 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

2

Kilisi Yesu zīgõ maa

- 1 Mpi sõ ma né, ñyõ gbãa ní gbẽke pò Lua víwanõ naa Kilisi Yesuwao.
 2 Yá pò ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide pò aa fõ da gbẽpãleõneõ ɔzi.
 3 Taasikemanõ Kilisi Yesu zīgõ maa ù.
 4 Dúnya yá lí dõaa zīgõ pò kú zilauẽo, ké aà yá e ka a diigu yáí.
 5 Bakpaaina sõ, tó i bàale a zéwao, a fùà eo.*
 6 Zõẽ pò zĩ gbãa kè mé ì a baa sé séia.
 7 Làasooke yá pò má òpiõwa, asa Dii a ní gba õno apii guu.
 8 To Davidi bui Yesu Kilisi pò bõ gau yá àõ dõngu. Baona pò mi kpan we.
 9 A yáí mále taasikei. Wà mɔkàa lán dàakenawa, ãma wa fõ mɔka Lua yáwao.
 10 Ayãmeto mi yápii fõ gbé pò Lua ní séo yáí, ké ampio sõ, Lua ní suaba, aai gawi pò lí láao e naa Kilisi Yesuwa.
 11 Yáẽ bee síana ví:
 Tó wa gaaànõ, wáõ kuaànõ.†
 12 Tó wa menafõ, wáõ kibleaànõ.
 Tó wa lelekpaaazi,
 aapi a kpáwázi sõe.‡
 13 Tó wá náai vío, ìo náai víe,
 asa a we lelekpa aziaio.

Dii zíkẽna maa ní lekpaao

- 14 Yápio dõ n gbéõgu, ní nané Luazi aasu lekpa pã ke Lua yá musuo. A ài vío, ì gbé pò aale maõ òõkpaẽ.
 15 Aiakẽ, ké Lua e n sáaukpa, zíkẽna pò ì yá síande poloné wásawasa, wí lí aà kũ aà zĩ yá musuo ù.
 16 E yãbõlea pã pò lí kpaai ní Lua yáooẽ. I gbéõ luayãdasai káfinéẽ,
 17 ò yá pò aai dané ì ɔtamá lán sánẽwa. Imenẽ ní Filetio kú ní guu.
 18 Aa kè síanawa, aai me wà bõ gau kò, aai gbẽõ luanaaikẽa òõkpaoné.
 19 Gia ní beeo ã pò Lua dàale zea gbãa, wà yáẽ bee kèwà: Dii gbé pò de a pò ùõ dõ. § Gbé pò ì Dii sísi ké yãvãíwa.
 20 Uada ìo pòó ví dasi. Wà a keeõ kè ní vuao ní ánusuo yágbiakẽbõ ù, mé wà a keeõ kè ní lío ní gĩo yáyõnakebõ ù.
 21 Tó gbé ɔbòle yá beeesai guu, a gõ yágbiakẽbõ ù, Dii zíkẽbõ maa ù, ìo ku maakea pii sou guu.
 22 Bàale èwaaso põnidẽaõnẽ, ní tó maakea ní luanaaikẽao ní yea gbéõzio ní kua ní kõõ na dõaanẽ sãnu ní gbé pò aai Dii sísi ní nòsepuaõ.
 23 ɔbòle yá mĩsai gwaa ní kõõ guu. A dõa vío, mé ní dõ ké ì lekpa iné.
 24 A maa Dii zòblena aàõ lekpa vío. Aàõ busaa gbépiiẽ, yãdanede maa pò ì gbé fõ ù,
 25 ì gbé pò lé a yá sioõ gba laai busebuse. Wiliõ dõõ Lua a ní gba nòselilea zé, aai síana dõ,
 26 aai pili Ibiisi pò ní kũ ní a bao à ní dá a pœã guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbẽnazinaõ yãkẽa gõgbẽzãzi

- 1 Nyõ dõ ké gõõ gbẽzãẽ beeo aao zĩ'ù.

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5

² Gbé zía yá a d̄baané, ãa a n̄ s̄õ ble. Aaɔ de waladeɔ ũ, íandānaɔ, gbēs̄s̄õnaɔ, de n̄ dao yāmansaiɔ, guluɔ, luayādansaiɔ,

³ n̄s̄esaideɔ, awamansaiɔ, gbé t̄ob̄ēs̄s̄inaɔ, faasaideɔ, aiapās̄ideɔ, maa ibeɔ,

⁴ b̄onkp̄edeɔ, làasoosaideɔ n̄ ȳòdeɔ. Aa ye p̄onakeai de Lua yála.

⁵ Aai lousisi, āma an yá lí k̄õse n̄ Lua gbāaoo. Ké gbépiɔwa.

⁶ Gbé bee taao ì gē n̄e p̄ó lí mi gbāeoz̄i, aai ikokemá. Duuna sadà n̄e piɔgu, d̄óe'ì mé ḡõné,

⁷ aaiɔ yādada ḡoɔpii, āma aali síana d̄õo.

⁸ Lá Zan̄esi n̄ Zāblesio b̄ò M̄ozi kp̄e,* màa gbépiɔ ì b̄o síana kp̄e. An làasoo kolea, mé luanaaik̄e gianaɔne.

⁹ Aa gea'ae v̄í bo, asa gbépii n̄ m̄isaik̄e d̄õ, lá wà Zan̄esi n̄ Zāblesio p̄ó d̄õwa.

Lua yá ài

¹⁰ Mpi s̄õ n̄ temazi, n̄ ma kua d̄õ n̄ ma yādan̄e n̄ yá p̄ó mále yáo n̄ ma luanaaik̄eao n̄ ma menakeao n̄ ma yea gbéoz̄io n̄ ma zea gbāao

¹¹ n̄ ía p̄ó wa dàao n̄ taasi p̄ó má k̄èo. N̄ yá p̄ó ma le Ant̄osi n̄ Ik̄oniuo n̄ Lisitao d̄õ† n̄ ía z̄õ daaa p̄ó má f̄õo. Dii ma b̄o apii guu.‡

¹² Gbé p̄ó aa ye wàɔ ku luayāmanaɔ ũ naa Kilisi Yesuwaɔ ḡí wét̄ea eio.

¹³ Gbēv̄aiɔ n̄ k̄õnideɔ, an v̄ai aɔ gbāb̄ob̄e, aai gbé s̄ás̄ā, amp̄iɔ s̄õ aaɔ s̄ás̄āe.

¹⁴ Mpi s̄õ, ze n̄ yá p̄ó n̄ dàda n̄ sí síana ũo. N̄ gbé p̄ó dàdan̄e d̄õ,

¹⁵ asa n̄ Luayātaala d̄õ za n̄ néz̄i. A f̄õ n̄ gba òn̄o, ì n̄ ka Kilisi Yesu náaik̄e p̄ó ì n̄ suabawa.

¹⁶ Yá p̄ó kú lápiɔ guu b̄ò Lua k̄i píie. A ài v̄í, asa ì síana dané, ì n̄ ekané n̄ z̄i, ì n̄ gba laai, ì ledamá yākea a zéwa musu,

¹⁷ ké Lua gbé e àò wásawasa kua maakea píi s̄ou guu.

4

¹ Ma nan̄e Lua n̄ Kilisi Yesuozi aà ea m̄oɔa kpalablei n̄ aà yákpalekea n̄ gbé b̄éɔ n̄ gyaadeɔ yái,

² Lua yá waasoke, à zek̄è ì zek̄eo, wet̄ā. N̄ n̄ lele, n̄ n̄ gba laai, naemá, ní yādané n̄ mena z̄õo.

³ Asa ḡoɔe a m̄o ké gbé we swáse yá síand̄eio. Aa yādan̄edeɔ k̄āaañzi n̄z̄ia p̄oēāwae, aa yá p̄ó k̄aŋgu dané.

⁴ Aa ḡi síanai, aai ze n̄ f̄iɔ.

⁵ Mpi s̄õ, ñȳõ laai v̄í yápii musu. Taasi f̄õ, ní baonakpanakea ke, ní n̄ z̄i lepapa.

P̄olu kua ga léz̄i Loma

⁶ Ma ḡoɔ p̄à k̄ò, wa ma au t̄õle sa'o'i ũ tia.

⁷ Ma d̄ēe maa nè, ma bakpaañ p̄ó Lua d̄ile k̄è ma b̄olei. Ma Yesu yá k̄ù a zéwa.

⁸ Kua maa f̄ua dilea, àle ma d̄ā sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpamee yákpalekeḡoɔz̄i. I ke m̄ame má adoo, n̄ gbé p̄ó ye aà m̄oaiɔ píie.

⁹ Zeweele m̄o ma k̄i kpakpa.

¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye d̄úniai yái. Kelesā tà Galati b̄usuu, mé Titu tà Dalamati b̄usuu.

¹¹ Luku mé ḡõman̄o ado. Maaku se à m̄o s̄ānu, asa ì d̄omale maamae.

¹² Ma Tisiki gbàe Ef̄ese.

* 3:8 B̄ōa 7.11-12 † 3:11 Z̄in 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19

13 Tó ñlé mós, ma ulatao pó má tò Kaapu be Toloasi* sé, ní m̀omεε ñ ma láo, at̄sa a pó pó wa kè ñ báao.

14 Alésānda sia yāvāik̀emεε maamaaε. Dii a yá pó a k̀epi fiaboè.†

15 Laaikaazi, asa à b̀ wá yá kpe pāsipāsiε.

16 Yákpalekeamanò séia guu gb̄εe i zemanò. Wà ma to we píiε. Lua su ñ yápi dao.

17 Dii z̀emanò à ma gba gbāa, ò ma ze'è ma baonakpà wásawasa, buipāleò mà píi. A ma b̀ ǹomusu lézi.

18 Dii a ma b̀ yāvāi guu píi, a ma suaba e ma ge kaò aà kpalau musu. Omε gawi v̄i g̀opii, āmi.

19 F̀okpa Pisii ñ Akilasiowa ñ Onesif̀o bεdeò.‡

20 Elasa g̀ò K̀leni. Ma T̀fiũ tò ñ gyāo Miletì.

21 Zεwεεε mós e buzιε àò ká. Ebulu ñ Pudεo ñ Linuo ñ Kolodiao ñ wá gb̄éò píi f̀okpàma.

22 Dii àò kunnò, i gb̄εkekeé ápii.

* 4:13 Zin 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú láe bee guu

Tituá Yesudee, āma Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu ìwa ũe mé à zì zǒ kè Kòlenideò ní Pòluo maakǒe yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu láe bee kèè gǒo pò Titupi ku Keletiè, à Yesude pò aa kú ísia gūgūnapiwao yágea'aezì nàè aà ǒzì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu ìo kené yáe (1.1-4). Bee gbèa yá pò a òlè gáli òbaanaonee (1.5-16). Lèe pla guu à ledà Tituwa gbé pò àlè zíkèrínǒo yá musu: Maeziò, nǒezìò (à kù aa yádada wéndiaone), èwaasoò ní zǒo (2.1-15). Lèe àaǒ guu à Yesude yákeao bǒòlekè, ké an kua aao na, aasuli kǒkpaaleo (3.1-11). Bee gbèa à ledà Tituwa, à fòkpámá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ũ adoo. Yá'ia pò Pòlu òóá yá'ia pò ìo Yesudeo le mòòmǒo: Yesudeo yáò zékalea ní òbaanao yákeao ní Yesudepio yákeao.

Titu zíkèa Keleti būsuu

¹ Ma Pòlu, Lua zòblena, Yesu Kilisi zina, à ma zì mà gbé pò Lua ní séo da a zéu, mí tó aa lousisia síana dǒ,

² an wé ìo ò àizāna pò Lua a legbè zadǒ gǒo i daaleozi, Luapi lí èeto sǒo.

³ Yápi bò gupuaui a gǒowa waaso pò Lua wá Suabana nàmeè ma ǒzì guu, lá a òlèwa.

⁴ Mámè ma láe bee kèè Titu,* ma ne'ia Yesu zé pò wá kúu sǎnu guu. Mae Lua ní Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkèkène, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké ò yá pò gò weo gógò, ní gbèzǒo òlè wéle ní wéleo lá má ònèwa.

⁶ A maa gbèzǒo lío ku tàaesai nòmendode ũe. Aà néo ìo luayāmanaò ũ, i ke aao de né zazaalalasideò ũ no.

⁷ Lá òbaanaá ziiāe Lua zì guu, a maa aao de tàaege swágbāade ge pòkūmade ge igbèna ge àiapāsìde ge ǒweelèmbèè ũo,

⁸ sema nibǒfǒna ũ, laaide pò zè ní maakèao ũ, gbèmaa pò a kua adoa mé a azia kúa dǒ ũ,†

⁹ gbé pò zè súsu ní Lua yá náaideo lá wì danéwa ũ, ké à e ledà gbèpāleowa ní yá síandepio, i gbé pò bò a yá kpeo èkané ní ǒzì.

¹⁰ Asa swáyāmansaide pò aai gbéò liaa ní ní yá'oaoo dasi, atēsa Yudaò guu.

¹¹ Aai ua búu gbéò òkpa. A maa wà lesòkpané. Aai yá pò de wà danéò dané ǒbèe'ea yái.

¹² Keleti būsua ānabie mè Keletiá èdeone, wai pásione, ye'uiade pòewonsaione.

¹³ Yápiá síanae. Ayāmeto ledamá pásipási, ké aa zése súsu.

¹⁴ Aasu laaidò Yudaò fiwao ge gbé pò kè síanawao yádileao.

¹⁵ Pòe lío gbāsi gbāsisaideoneo, mé pòe lío gbāsisai luayādansai gbāsìdeoneo, ké an làasoo ní ní nòseò vāi yái.

¹⁶ Aai me wa Lua dǒ, ò an yákeà ì ní èbo. Lua ginzideone, aali aà yāmao, aali fǒ yāmaae kèo.

2

Lèdaa Lua gbéowa

¹ Mpi sǒ, yá pò ì kpaai ní yá síande daanéò oné.

² O maezǒone aao nízia kúa dǒ gbé gbiao ũ, laaideò ũ. Aa zése súsu ní yea gbéozio ní menao.

³ O nǒezǒone lo aao ku Lua gbéò kuawa. Aasu wàò de gudena ge vèe zò ũo. Aali yāmaa da nǒgbāone,

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

- 4 aali ledamá an baade àò ye a zázi ní a néò,
 5 aao de laaideò ù gbāsísai, aa laaidò ní nɔzæekeziwa, an baade misiile a záæ, ké wasu Lua yá b̄eboo yáí.
- 6 Leda èwaasoowa b̄ aao laai ví yápii guu,
 7 ní maakεa zé ɔb̄né. N yádaané àò gbia kolesai.
- 8 Yázede p̄ wa f̄ a εεboo dané, wí i gbé p̄ b̄ n kpe kú, ké i e v̄ai ò n yá musuo yáí.
- 9 Leda zɔɔwa aali misiile ní diiɔne yápii guu, aali yá p̄ a kángu ke. Aasuli b̄ ní yá kpeo.
- 10 Aasu ní kpáí'oo. Aa to aao ní d̄s gbé náaideò ù maamaa, ké Lua wá Suabana yá p̄ wi dané e teke yápii guu.
- 11 Asa Lua gb̄eke p̄ mò ní gbépii suabaao b̄ gupuau.
- 12 Gb̄ekēpi lé dawēe wà mikē yá p̄ i kpaai ní Lua yáooe ní dúnia p̄nidεaò, wíɔ wázia k̄ua d̄s gb̄emaao ù, luayāmanaò ù dúnia tiaε bee guu,
- 13 wíɔ wedò p̄nakεgɔɔ p̄ wáε dái. Ɔme wá Lua z̄ɔ wá Suabana Yesu Kilisi m̄ogɔɔ gawide ù.
- 14 A azia kpà wá ḡεe ù, ké à wá b̄ v̄ai pii guu, i wá gb̄asi wolo a gbé yenzideò ù, gbé p̄ maakεa áia víò ù.
- 15 Yápiò oné, ní ledaomá, ní ní gba laai ní n ikoo pii. Nsu to gb̄εe sakanguo.

3

Wà laaidò maakεawa

- 1 Dò n gbéɔgu aali misiile gb̄adeɔne ní ikodeò,* aa ní yāma, aao kú ní maakεa pii ɔuo.
- 2 Aasu gb̄εe t̄b̄esio. Aao de n̄sedoũde yákelesaide p̄ busaa gbépiiεò ù.
- 3 Asa wápiò s̄ wá faa ví yāao, luayādansaion wá ù. Wá sásāa, wá de p̄nakεa ní d̄é'ni piiò zɔɔ ù. Wíɔ ku n̄sev̄ai ní wed̄ak̄ɔeo guu. Wá de gbé giaò ù, wá zak̄ou.
- 4 Ké Lua wá Suabana gb̄eke ní aà yea gbéɔzio b̄ gupuau,
- 5 ɔ à wá suabà. I ke wá maakεa yáí no, ké à w̄enad̄w̄εe yáíε.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa ḡs gbé dafuò ù ní a Nisina
- 6 p̄ a p̄isiwá gb̄āao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,
- 7 ɔ yá b̄òwanò na aà gb̄eke yáí, wa ḡs aà gbablenao ù, ɔ wá wé d̄ò àizānai.
- 8 Yápiá síanaε.
- Má ye n̄ k̄asike yápiowa maamaa, ké luayāmanaò e wà m̄εkpa maakεawa. Bee maa, a káfia ví gb̄éɔne.
- 9 P̄aale yá m̄isai gwaaε ní deziò t̄ó k̄ɔnwεao ní s̄oleo ní lekpaakεa M̄ɔizi ikoyā musuo, asa yāp̄aɔne, aa káfia vío.
- 10 Gbé p̄ í to wà k̄ēaa gba laai baa ḡen pla, ní gbasa n̄ aà yá.‡
- 11 Nȳ d̄s ké gbé bee taa òkpà. Duunkεnaε, à azia d̄ayāu.
- 12 Tó ma Aatema ge Tisiki z̄ima, zεwεεε m̄ò n̄ ma le Nik̄ɔpli, asa ma zεò mà buziεble wee.
- 13 K̄oi ke n̄ zé k̄ūs̄ua ke b̄usu ikoyād̄ona Zenasiε ní Apoloo, ké p̄e su k̄ésāmáo.
- 14 A maa wá gbéɔ maakεa dada, aaiò ke, aai b̄oole zεazeaò ke, ké aasu wàò ku p̄ao.
- 15 Gbé p̄ wá s̄anuò f̄okp̄ama pii. F̄okpa gbé p̄ aa yewázi Yesu zé guuowa. Lua gb̄ekεk̄éé ápii.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Pie 2.13 † 3:5 Efe 2.8 ‡ 3:10 Mat 18.15-17

FILEMᵋᵋ

Yá pᵋ kú láε bee guuᵋ

Filemᵋᵋá Kᵋlᵋsi Yesude tᵋdee mé Pᵋlu gbēnaε (dᵋᵋ 1). A zᵋe vī, aà tᵋn Oneziū, à bàalèè. Oneziū Pᵋlu dᵋᵋ gᵋᵋ pᵋ wà Pᵋlupi dākpeue. A gᵋᵋ Yesude ũ sᵋ, ᵋ Pᵋlu zèᵋ à aà kpásā a diie, ᵋ à láε bee kèè, à wabikèwà asu aà si zᵋ ũ lᵋᵋ, sema aà gbēdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵋ pᵋ bàalè swágaga pásipásie.

Fᵋkpaá Filemᵋᵋwa ní gbé pᵋ aa kuaàᵋᵋᵋ gbεa (1-3), Pᵋlu Dii sáaukpà Filemᵋᵋ luanaaikεa ní aà áiao yá musu (4-7). Bee gbεa à Oneziū pᵋ lé tá a diiwa yá'ᵋ (8-22). Lápi làa ní fᵋkpaamáᵋ, wà gbé pᵋ an tᵋ kú Kᵋlᵋsideᵋ lá guuᵋ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵋᵋ 2) tᵋ kú Kls 4.17 guu lᵋ.

Wá è lápi guu lá Pᵋlu yá'ᵋ a gbé Filemᵋᵋε busebuse. I yáε dileèᵋ, i giè ní Oneziū zᵋbleaεᵋ. Ama à yá dᵋaàgu ní gbé pᵋ lé láε bee kyokeᵋᵋ pii, Kilisi yeawázi ì tᵋ wá kua dafukū, ì tᵋ wá kε na ní kᵋᵋ lᵋ.

Pᵋlu Filemᵋᵋ sáaukpaa

¹ Ma Pᵋlu, ma gbé pᵋ wà ma dakpeu Kilisi Yesu yáí ní ma gbēdo Timᵋteeᵋ, wámε wa láε bee kène, wá zíkendee yenzide Filemᵋᵋ,

² ní Yesude pᵋ aai kᵋ káaa n beᵋ ní wá nᵋε yenzide Afiao ní wá zíkandee Aasipuo.

³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekenε, aai n gba aafia.

⁴ N yá lᵋ dᵋmagu gᵋᵋpii ma wabikea Luawa guue, ᵋ mi aà sáaukpa,

⁵ asa ma Dii Yesu náai pᵋ níε ke bao mà ní n yea Lua gbéᵋzio píi.

⁶ Mi wabikèwà, ké n kuawanᵋ Yesu zéu a to n wé ké báaa pᵋ wá vī píi naa Kilisiwa guu.

⁷ Ma gbé, n yeañzi ma pᵋ kèna maamaa, à ma nᵋse nᵋnimεε, asa n Lua gbéᵋ sᵋ dànέ doū.

Pᵋlu awakpaa Filemᵋᵋε Oneziū yá musu

⁸ Ayāmeto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa mà yá pᵋ maa ñ ke dilεne,

⁹ ní beeo ma awakpāne ké má yenzi yáí. Mapi ma Pᵋlu, ma maezᵋᵋ ia ní ma daakpeu tia Kilisi Yesu yáíᵋ,

¹⁰ ma awakpāne Oneziū* pᵋ gᵋᵋ ma né ũ kpéu la yá musu.

¹¹ A pāne yāa, āma tia a ài víwēε, mpi ní mapio.

¹² Ma aà gbàema, a de ma sᵋ ũε.

¹³ Ma kua kpéu Yesu baokpaa yáí guu, má ye aàᵋ ku ma saε, ké aàᵋ dᵋmalε n gbεu,

¹⁴ āma ma zèᵋ má yáε ke n lé saio, ké nsu yāmaakεmεε teasio, sema ní pᵋeāᵋ.

¹⁵ Aᵋ Oneziū kēama yāa gᵋᵋpla de ké aà εa suma àᵋ kunᵋᵋ gᵋᵋpii yáíε.

¹⁶ A εa àᵋ denε zᵋ ũ lᵋᵋ, asa a de zᵋa, a de n gbé yenzide ũ naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzideε. Wa n gbé pᵋ a de n zᵋ ũ mé à gᵋᵋ Dii pᵋ ũ pᵋ o lᵋa?

¹⁷ A yáí tò, tᵋ n ma dile n gbé ũε, gbāakpaaàzi, lá nýᵋᵋ kpamaziwa.

¹⁸ Tᵋ à zāne yāewa ge tᵋ a n fīa kūaε, bee gᵋᵋ ma yá ũε.

¹⁹ Ma Pᵋlu máme ma yáε bee kè ní mazla ᵋᵋ, má n fiabone. Ké ní ma fīa kūa n misia ũ, má a yá'ᵋ lᵋᵋ.

²⁰ Too, ma gbé, maakεmεε Dii yáí, ní ma sᵋ damεε doū wá naa Kilisiwa guu yáí.

²¹ Ma lakène ké má dᵋ nýᵋᵋ ma yāma, mé nýᵋᵋ ke de lá má ònea yáíε.

²² Bee gbεa pilakii kekεmεε lᵋ, asa má a náai vī Lua a ma bᵋé wabi pᵋ ále kewà yáí.

* 1:10 Kls 4.9

- ²³ Epafa p'ó wá sãnu kpéu Kilisi Yesu yáí f'okpàma
²⁴ ní ma zik'endee' Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo.
²⁵ Dii Yesu Kilisi gb'ek'ek'ek'.

EBELUO

Yá pò kú láe bee guu

Ké wà íbelesè ní Yesudeo, bee mé tò an gbèe ye fu, ò lápi kēna lé tékpańgu aa ze gbāa Dii náaíkēa guu. A mē Kilisi zōo de malaikao ní ānabiola pii, mé zí pò a kè gbépii yá musu de an pòla pii. Za lápi daaleawa à mē Lua azia òwèe a né Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A séia (1.4-10.18) lé Kilisi dea pópiaa yá bolekē. Anabio ò a deńla adoo (1.1), a de malaikao la be (1.4-2.18), a de Moizi ní Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuarńo káau sa'onkiaola (4.14-7.28). A azia kpà sa'obo ũ à gà lipāakōawa gbépiiē, ò bee de sa dasi pò Isailio ò yāala pii (8.1-10.18). A zewèwèe wà sō Luazi, zé pò sa'oa pāle i e wè yāao. A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbāa Yesu náaíkēa guu (10.19-39). Wekii luabaakuarńo káau luanaaikenao yá kúu (lee 11). Ale ledawá wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbelesēawano fō laaàwa (12.1-11). Ledama gbezāo ní gbéō gbaa laaio gbea (12.12-13.19), lápi kēna fōkpamá à báaadāńgu (13.20-25).

Lua Né de malaikao

¹ Lua dōaa ānabiōne yāa dodo dasi, ò aa yáze ò wá deziōne dasi,

² āma àà Né mé yá'òwèe gōo gbēzāe beeo zí sa. Népi sabai ò Lua dúnia kè, a díle òme a gō pōpii vī.

³ Ōme Lua gawi tekea ũ, àa kua ũ zálala. Ōme pōpii kūa ní a yá'oa gbāao. Gbéō duunawoloa gbea à gè zōle musu Zōode oplaai.

⁴ Lá tó pò a blè gbia de malaikao pòla, màa àà zōo deńla lo.

⁵ Lua yáe bee ò malaikaeē yāae?

Ma Né n ũ, n Maen ma ũ gbā,*
ge máme máo de àa Mae ũ,
aàpi io de ma Né ũ.†

⁶ Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mē a malaikao kúleè pii.

⁷ Malaikao yá musu à mē,

i a íwao li íana ũ,
i a zíkēnapio li tévua ũ.‡

⁸ Àà Né yá musu sō, à mē:

Lua, níyōo zōlea báawa gōoppiē,
niō n kíake lípana kūa yáze de ũ.

⁹ N ye maakēai, ní za váikēau.

A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pōna písima de n gbéōla.§

¹⁰ Wa ò lo:

Dii, n tōle kàle asínizí,
musuá n oziķaeē.

¹¹ Ampii aa gē, kási níyōo kuē.

Aa zikū lán pōkasawa,

¹² ní ní koo lán pēwa,

ní ní lile lán pōkasawa.

Mpi sō níyōo doū gōoppiē,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

n gɔɔ láaa vío.*

13 A yáε bee ò malaikaeε yāae?

Z̄s̄le ma ɔplaai

e màò n íb̄εεɔ k̄εn̄ε n gbadib̄o ũ.†

14 Malaikaɔ́á z̄ík̄enaɔn̄ε nípii, nis̄ina p̄o Lua ì ní z̄i d̄oí gb̄é p̄o aa b̄o z̄iaɔl̄εε.

2

Yesu ḡs̄a gb̄ēnaz̄ina ũ l̄áw̄áwa

1 Ayāmeto wà yá p̄o wá mà k̄ū ɔplapla, k̄é wásu z̄á z̄éwao yái.

2 Asa lá ikoyá p̄o malaikaɔ òá síanaε, * mé wà fiab̄o gb̄é p̄o ḡí mai aa p̄àaɔn̄ε a z̄éwa,

3 tó wi suabaa z̄ɔɔpi yáda sao, wá b̄oε? Suabayāpi b̄o Dii k̄íiε, ɔ gb̄é p̄o màò a síanap̄iliw̄aw̄εε.

4 Lua suabayāpi seela òl̄on̄é yāb̄onsaεɔ ní dabudabu dasi k̄eaɔ guu ní a Nis̄ina gba p̄o a b̄iil̄εw̄εε a p̄oεāwao.

5 I k̄ε malaikaɔ ɔ Lua d̄ún̄ia z̄ia p̄o wále a yā'o n̄an̄é ní ɔz̄īo.

6 A ku guei wà m̄è:

Bón gb̄ēnaz̄ina ũ k̄é aà yá ìò d̄ongui?

Bón aà ũ k̄é ni laaid̄ow̄ai?

7 N aà k̄ēs̄á malaikaɔzi ḡɔɔpla,

n aà kp̄a k̄palau ní gawio ní b̄εεεo.

8 N tò p̄op̄ii mis̄iil̄éè.†

Ké Lua tò p̄op̄ii mis̄iil̄éè, i a kee to mis̄iil̄éè saio. Tia k̄éwa, wi e p̄op̄ii mis̄iil̄éè ḡīao,

9 wá è Yesu yáε. Lua aà k̄ēs̄á malaikaɔzi ḡɔɔpla, k̄é Lua gb̄ēk̄ε guu aà ga gb̄épii ḡēε ũ, ɔ à aà kp̄a k̄palau ní gawio ní b̄εεεo ga taasi p̄o a k̄é yái.

10 Lá p̄op̄ii b̄o Lua k̄íi mé p̄op̄ii de aà p̄o ũ, k̄é a ye ḡē ní gb̄éɔ a gawo guu dasi a n̄éɔ ũ, à k̄ú aà to an Suabanki ḡo wásawasa taasik̄ea guue.

11 Gb̄é p̄o lé ḡo Lua p̄o ũo ní gb̄é p̄o lé ní k̄ε Luapi p̄o ũo an de doūε. A yái tò aà ní sísia a d̄aunaɔ ũ lí aà wí k̄ūo.

12 A m̄è:

Má n yā'o ma d̄aunaɔn̄ε,

má n táasile k̄ōk̄āaa guu.‡

13 A m̄è b̄o:

Má aà náai ví.§

A m̄è b̄o:

Má k̄é, ní né p̄o Lua kp̄àaɔ.*

14 Lá népiɔ́á gb̄ēnaz̄inaɔn̄ε, màa aāpi s̄o à ḡo gb̄ēnaz̄ina ũ l̄án̄wa, k̄é à ga, i Ibiisi p̄o ì ga gba z̄é kaal̄ε,

15 i gb̄é p̄o aal̄ε víak̄ε gaε aa ḡò a z̄oɔ ũ e ní w̄ēni léuɔ bo.

16 Síana guu malaikaɔ ɔ àl̄ε ɔdamáo, Ablahaũ buiɔn̄ε.

17 A k̄ú aà ḡo lá a d̄aunaɔwa yápii guue, k̄é à ḡo Sa'onkia s̄ūuude náaide ũ Lua z̄i guu, i gb̄éɔ duuna k̄émá.

18 Lá à taasik̄è à ȳo f̄i, a f̄i d̄o gb̄é p̄o wále ní ȳōl̄ε.

3

Yesu de M̄oizila

1 Bee yái ma gb̄éɔ, á gb̄é p̄o Lua á sisi a m̄o aà k̄īo, à làasooke Yesu p̄o Lua aà z̄i wá lousisize Sa'onkia ũwa.

* 1:12 Soū 102.25-27 † 1:13 Soū 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Soū 8.4-6 ‡ 2:12 Soū 22.23 § 2:13 Isa 8.17

* 2:13 Isa 8.18

2 A náai ví Lua a dílenaε, lá Mɔizi kuò Lua uawa.*

3 Lá uakpana beεε ɪɔ de uaa, màa Yesu gawi zɔɔ de Mɔizi pɔa.

4 Ua píi a kpana víε, mé pɔpii Kalenan Lua ũ.

5 Mɔizi náai ví Lua ua zíkεna ũ yá pɔ a mɔ seela ũ.

6 Kilisi sɔ, uabelepi néε. Luapi a ua nàè aà ɔziε. Wáme wá uapi ũ, tó wá pɔ pɔ wá wé dɔi yá kúa ní sɔo dílea ní pɔnao.

Lua gbéɔ kámabokii

7 A yáí lá Lua Nisina òwa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,

8 ásu swágbãakε lá á deziɔ kè aa ma yɔ
gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpε guwaiwaiuwao.

9 Baa ké aa ma yákeεɔ è wè bla,
aa ma yɔ we, aa ma gbãa legwà.

10 ɔ ma pɔ pà gbépiɔzi,
ma mè aaiɔ pãalemeε gɔɔpiie,
aa ma yá kúao.

11 ɔ má ò ní maziao ní pɔfεo ma mè,
aa gē ma kámabokiiuo fá.†

12 Ma gbéɔ, à laaika á gbēε su àɔ sɔ vāi luanaaikεsai ví e aà gε kēò Lua béεwao.

13 Gu pɔ ɪ dɔ, i me gbã píi, àɔ ledakɔwa, ké duuna su á gbēε sásá aà swá gbãakúo yáí.

14 Asa Kilisi gbéɔn wá ũ, tó wá zεa gbãa mé wá aà náai ví lá wá ví káauwa e a léwa.

15 Lá wa òwa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,
ásu swágbãakε lá á deziɔ kè
gɔɔ pɔ aa bɔ ma kpεwao.

16 Deɔ mé gbé pɔ aa Lua ɔɔ mà aa bɔ aà kpεɔ ũi, mé i ke gbé pɔ Mɔizi ní bóle Egipiɔ bàasio?

17 Deɔ Lua pɔ pãzi e wè blai, mé i ke gbé pɔ aa duunakè, an gε gɔ káε guwaiwaiuo bàasio?

18 Deɔ a òné ní aziao aa gē a kámabokiiuo ni, mé i ke gbé pɔ gɪ aà yãmaiɔ bàasio?‡

19 Wá è aai e gēuo an luanaaikεsai yáí.

4

1 Lá gēa kámabokiiuo lé pɔ Lua gbè gɪ ku, wà laaika ké wá gbēε su kuawào.

2 Asa wa baona mà lánwae. Yá pɔ aa màpi i àikεnéo, ké aai ma ní luanaaikεaoo yáí.

3 Wá gbé pɔ wa yápi sɔ, wi gē kámabokii pɔ Lua a yá'ò guu à mè:
Má ò ní maziao ní pɔfεo ma mè,
aa gē ma kámabokiiuo.*

A yá bee ò, baa ké à a zɪ mīde za dúniakalegɔɔ,

4 asa wà gɔɔ soplade yá'ò guei wà mè, gɔɔ soplade zɪ Lua kámabò ní zɪ pɔ á kèò píi.†

5 Wá mà tia à mè, aa gē a kámabokiiuo.

6 Lá gbé pɔ aa baonapi mà káauɔ i gēuo ké aai sio yáí, ɔ a gēa gò gbēpãleɔne.

7 ɔ Lua èa gɔɔdile ɔ wɪ me gbã, asa à gēgē a gbεa ɔ à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua ɔɔ mà gbã,
ásu swágbãakεo.

8 Tó Yozuee gēɪnɔ kámabokiiu yãa,‡ dɔ Lua i gɔɔ pãle yá'o gbεzão.

* 3:2 Nao 12.7 † 3:11 Sou 95.7-11 ‡ 3:18 Nao 14.26-35 * 4:3 Sou 95.11 † 4:4 Daa 2.2 ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4

⁹ A yáí tò kámabokíi gò Lua gbéone.

¹⁰ Asa gbé pò gè Lua kámabokíiu kámabò ní a zioe, lá Lua kámabò ní a zlowa.

¹¹ Lá màae, wà wetã wà gè kámabokíipiu, ké wá gbèe su gí Lua yāmai aà fu lánwao yáí.

¹² Lua yá bée mé a gbāa, a lé na de fēnda lekpeplaa. I ní zō à gē nòsekpēau e nisinau, i gē gupēkíiu e bóou, i làasoo ní nòse yáo gwa.

¹³ Lua pòkae ulaeò, a kee kpaaè guio. Lua pò wá wá yáo séle siuè, i pópíi e e a biwà.

Yesu de sa'onkiaola

¹⁴ Lá wá Sa'onkia zō pò luabe kēaa e Lua kíiu ví Lua Né Yesu ũ, wàò zé pò wá sè yá kúa giũgiũ.

¹⁵ Asa wá Sa'onkia pò a fō wēnadōwēe wá gbāasaikē guu ví. Wà aà yò lāwáwa yápii guu, i duunakēo.

¹⁶ Ayāmeto wà sō Lua gbēkēkenede kpalabaai ní sōo dilea, ké aà wá wegwa, i gbēkēkēwēe a gōowa.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia pii sé gbéō guue, wí aà dile ní yákekēna ũ Lua kíi, io mōè ní gbaò, io aà gbagbané ní duuna yáí.

² A fō dō ní gbé pò aa sāsā an dōsaikē guu, asa aàpi kú ní gbāasaikēo sōe.

³ A yáí sema aà sa'o azia duuna yá musu, lá i o gbé kíniò pò yá musuwa lo.*

⁴ Gbèe lí azia kpa kpalapiuo. Lua mé i aà kpá lá à Aalona kpàwa.†

⁵ Maa sō Kilisi i azia kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàu à mè:

Ma Nén n ũ, n Maen ma ũ gbā.‡

⁶ A ò guei lo:

Nyō de sa'ona ũ gōopii

lán Mēkizēdēwae.§

⁷ Gō pò Yesu kú dúnia guu, à wabikè ní wii gbāao ní wé'io,* à kulēkè Lua pò a fō à a si gawae, ò Luapi aà yāmà, ké i a yá da yáí.

⁸ Baa ní aà luanēkēo, à misiilea Luae dàda a taasikēa guu.

⁹⁻¹⁰ Ké maa pèewà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ũ lán Mēkizēdēwa, ò à gò suabaa láasai mi ũ gbé pò aale a yāmaone pii.

Laaikaa fuai

¹¹ Yá bee musu wá yāví dasi wà oé, āma a bōolekēa zī'ũe, asa ili yázēdō kpaa lo.

¹² A gbé pò a gēgēu kéwa, a maa àò de yādanēdeò ũe, āma e tia á de wà ea Lua yá pò wí dada gbé dafuone daé loe. Yó mé kōsiánò, i ka yōunableao.†

¹³ Asa yōmina piiá née, i ka guei yázēde guuo.

¹⁴ Yōuna sō, gbé kāsaa pò aa dōkēdō pōe. Aa maa dōakōe ní vāio dàda.

6

¹ Ayāmeto wà Kilisi yá séiaò kpa saalo, wí gé ae e wà gō gbé kāsaaò ũ. I ke wá ea mikēa yá gianaowa ge luanaaikēa daale lo no

² ge da'ile yādadaa ge ònaama ge gēo vua ge zia yákpalekēa.

³ Wà yá beeo kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi.

⁴ Asa tó gbé wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nisina guu,

⁵ tó à Lua yá ní dúnia pò lé mó gbāao iē à a na dō,

* 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bōa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46 † 5:12 1Kln 3.2

6 tó à gbàsa fù, a zé kú à ea nòselile lɔ, asa àlɛ Lua Né páliwa azía lɔɛ, àlɛ widowà gupuaue.

7 Tó lou lé ma ɔɔlɛwa m̀ɔm̀ɔ, àlɛ m̀ɔsɛ e, mé à p̀p̀ àikè s̀̀wanaɔnɛ b̀lɛ, Lua ì báaadau.

8 Tó lɛ ní lɛaao ì b̀lɛ s̀, a giaɛ, a zà ní lɛkɛaɛoo.* A midɛ ní téoɛ.

9 Apio s̀ ma gbé yenzideɔ, baa ké wá ò màa, wá d̄ ké á kua de beea, á kú suabazɛ guu.

10 Lua ì yàkɛ a zéwa, á yàkɛa ní á yeaaázio a s̀aaàguo, asa a d̀nlekè aà gbéɔnɛ, mé àlɛ kɛ e tia.

11 Wá ye á baade àò àiaví màa e a léwa, ké ásu seakɛ p̀p̀ á wé d̄i yá musuo.

12 Asu tó á mɛ kɛ kp̀lɛo. A gbé p̀ aalɛ Lua náaikɛ ní mɛnao aalɛ p̀p̀ Lua a lɛgbè ɛɔ ɔlɛsè.

Lé p̀ Lua gbè sea vío

13 Gɔɔ p̀ Lua lé lɛgbè Ablahaũ, lá gbèe ku dɛaàla aà lɛgbè ní aà t́oo, a yái a gbè ní azía t́o,

14 a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to aà bui k̄.†

15 Ablahaũ mɛnakè, s̀ à p̀p̀ Lua a lɛgbè è.

16 Wì lɛgbè ní gbé p̀ d̄níla t́oɛ. Lɛgbèa mé ì to wá yá síana d̄, mé ì lɛkpaa b̀aané.

17 Ké Lua ye ɔlɔ gbé p̀ a lɛgbèa a ḡ ní p̀ ùnɛ wásawasa a lé lilɛa vío, s̀ a ò ní aziao.

18 Beewa yá m̀n pla ku a lilɛa vío, Lua a f̄ ɛto a musuo. Yápio lé wá gbé p̀ wa naaázio gba s̀ maamaaɛ wà ɔ yá p̀ wá wé d̄i k̄a seasai.

19 Bee s̀ wá wé d̄i wá ẁnidoɔ ù. A náai ví mé a gbàa, ì zwáa p̀ daa Lua kp̀éu‡ baavíwanɔ,

20 gu p̀ Yesu d̀aa g̀uwx̄ɛ à g̀ Sa'onkia ù e g̀pii lán Mɛkizɛɛwa.

7

Sa'onkia Mɛkizɛɛ

1 Mɛkizɛɛpi de yáa Saɛma kía, Lua Musude sa'ona ùɛ. Gɔɔ p̀ Ablahaũ zìblè kíaɔwa, àlɛ su, s̀ Mɛkizɛɛ gè d̀aaàlɛ, à báaadàaàgu.*

2 Ablahaũ àizɛɛ p̀ àlɛ suò pii kwidɛ kp̀awà. Mɛkizɛɛ t́ bee mè yámaa kía. Bee gbɛa Saɛma kía bee mè, aafia kía.

3 A de ní dao ní deziɔ vío, aà ẁni daalɛa ge midɛa vío. A b̀ lán Lua Néwaaɛ, sa'onan aà ù g̀pii.

4 A gwa lá a z̄ɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizɛɛ p̀ a s̀lɛ z̄í guu kwidɛ kp̀awà.

5 M̀izi ikoyá d̄lɛ Levii bui p̀ de sa'ona ùnɛ aa p̀ kwidɛ sí ní Isaili deɔwa,† baa ní ní Ablahaũ buikɛo.

6 Mɛkizɛɛá Levii bui no. N beeo à Ablahaũ p̀ kwidɛ sí à samaa'ò Ablahaũ p̀ Lua lɛgbèɛ.

7 Seasai gbé p̀ samaa'ò gbé z̄ɔ de gbé p̀ à samaa'òelaaɛ.

8 Sa'ona p̀ aà p̀ kwidɛ sipiá gbé p̀ ì gaɔnɛ. Mɛkizɛɛ s̀, gbé p̀ wà mè ìo ku g̀piin aà ù.

9-10 Gɔɔ p̀ Mɛkizɛɛ gè dà Ablahaũlɛ, wì Levii ì yáao, a ku a dezi maa Ablahaũ plɛuɛ. Ayámɛto wa f̄ o se, gɔɔ p̀ Ablahaũ p̀ kwidɛpi kp̀, Levii bui p̀ wì p̀ kwidɛ kp̀ámáɔ mé kp̀.

11 Levii bui sa'onapio mé M̀izi ikoyá z̄ína ù. Tó aa f̄ to gbé ḡ wásawasa, an bàa àò kú ní sa'on páleo lán Mɛkizɛɛwa lɔɛ? Mé ì kɛ Aalona bui bàasio.

12 Tó sa'onao lílɛ, sema ikoyá lílɛ.

13 Gbé p̀ wà yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui p̀ a gbèe ì sa'ozí kɛ yáaoɛ.

14 Asa wá d̄ sásá ké wá Dii b̀ Yuda bui guuɛ. Wì ma M̀izi sa'oyá'ò buipi musuo.

* 6:8 Daa 3.17-18 † 6:14 Daa 22.16-17 ‡ 6:19 Lev 16.2 * 7:1 Daa 14.17-20 † 7:5 Nao 18.21

15 Yá pò yápi zu'on ke: Sa'on pále bò lán Mēkizēdēwae.

16 Àà dilēāā ikoyā ge buikēyā no. Àà wēni láasai gbāa yáie.

17 Asa wà mē:

Nyōō de sa'ona ũ gōōpii

lán Mēkizēdēwae.‡

18 Māa wà yá káau bādè, ké a gbāao mé a ku a kee léio.

19 Asa Mōizi ikoyā i to gbēe gō wásawasao. Ō wà suabayā pò de a káaula zebòwēe wà sōō Luazi.

20 Bee gbēa Lua i bee ke legbēsaio. Gbē kīniō gō sa'onao ũ legbēsaie,

21 āma Yesu gō sa'ona ũ n legbēaoe, asa wà mē:

Dii legbē, a lēlileo,

à mē nýōō de sa'ona ũ gōōpiiē.§

22 Beewa Yesu kpégaausīwēe ké Lua bàa kua n gbēō tia maa de a káaua.

23 Bee gbēa sa'onao dasi yāa, ké ga lí to aao kú n zī guu gōōpiio yái.

24 Ama lá Yesu iō ku gōōpii, àà sa'onke gēblea vīo.

25 A yái tò a fō gbē pò aai sō Luazi n a gbāao suaba wásawasa, asa iō ku gōōpiiē, iō kulekené Luac.

26 Sa'onkia bee taa mé kōsīwanō. Àà kua adoae. A yāvāi ge gbāsī vīo. Lua àà kē duunkēnaowa, à àà sē musumusu e a kīi.

27 Àà bàa kú n sa'oa lá gu lé dōo lán sa'onkia kīniōwao. Gbēpio i sa'o nziā duuna yái n n gbēō pōo.* Ààpi sō a kē gēn doe, ké à aziā kpà.

28 Mōizi ikoyā i gbēō kpa sa'onkiaō ũ an gbāasaikē guue, āma ké Lua legbē ikoyāpi dilēa gbēa, ō à a Né pò gō wásawasa e gōōpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia ũ

1 Yá pò wále o min ke: Wá sa'onkia bee taa vī zōlēa báawa musu Lua Zōōde oplaai.*

2 I zīke luakukīi zwāakpe síana pò Dii dōu, i ke pò pò gbēnazīnaō dō no.

3 Lá mōa n gbaō n sa'oaō yái wī sa'onkia píi kpái, a maa ààpi aō pò vī à kpa sōe.

4 Tó a ku dūniau, àō de sa'ona ũo, asa sa'ona pò aai mós n gbaō lá ikoyā dilēwao ku kò.

5 Zī pò aale keá pò pò kú musu taae, a zōzōnae. A yái tò, ké Mōizi ye zwāakpe dō, Lua òè àà pò pò a a taa kēē gbē musu ke maa píi.†

6 Yesuá Lua bàakuawanō kōōe. Lá Lua bàakuawanōpi gbia de àà bàa kua n gbēō káaua, zī pò wa dàè gbia de sa'onkiapiō póa. Lua bàakuawanōpi legbēa de a zia iō.

7 Tó Luabaakuarīnō káaupi papaa yāae, a plaade a zekēo.

8 Ké Dii Isailiō taae è, à mē:

A gōō lé mós ké má yá dafu dilē
ma bàa kua n Isailiō n Yudaō musu.

9 Aō de lán yá pò má dilē an dezīōne
gōō pò ma n kú n owa ma n bóle Egipiawao.

Asa aai ze n yá pò má dilēnéoo,

ō ma n tó we.

10 Ma bàa kua n Isailiō gōō beeō gbēa yán ke:

Má a ikoyāō dané n nōse guu,

má ké n sōwa.

Máō de n Lua ũ,

aaio de ma gbéó ũ.

11 An gbēe a yādada a deeeo,
an gbēe a ma dōa da a gbéeo,
asa ampil aaō ma dōe,
néfēnen gbēzōō píi.

12 Má sùuukerínō ní ní tàaeo,
má ní duuna yāda lo.‡

13 Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zibòe. Pó pó zikù a í kòle, a kpaa gui zāo.

9

Luabaakuarínō káau sa'oa

1 Luabaakuarínō káau yādileao ví àà sísia ní àà sísikii pó kú tōleo yá musu.

2 Filia ní táabūnu pó wí kàa kálēwà Luaeo* ku kpeele pó wí me gu pó a kua adoau.

3 Kpea pó wí me luakuklupi ku zwàa plaade kpe.†

4 A guu tulaletikateakli‡ pó wa pí ní vuao kuu ní Luabaakuarínō kpagolo pó vua kúlewà búlubuluo.§ Vua lo pó mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go pó labò† ní Lua yādilea gbè pèpèeo.‡

5 Kpagolopi musu malaika gàsiade gawideo kua duunkēmakiia.§ Pópio bōolekea dodo gōon lao.

6 An kálea màa guu, sa'onao lo gē a kpeele mōomōo ní sa'ozi kei.*

7 Sa'onkia mé i gē a kpea wè do gēn do, mé ili gē ausaio.† I aupi fáfá azia duuna yái ní a gbéó pó pó aa kè dōsaikē guuo.

8 Lua Nisina lé olowēe gōo pó kpépi kpeele yá kú, luakukli zé wēao.

9 Bee lé yáleeūwēe ní tia yáo à mè, pó pó wí Lua gbaō ní sa'obo pó wí kpaō lí fō ní nòse dànè doū wásawasao.

10 Yá beeoá mekaa yáe. Pōblea ní imiao ní gbābōa bui dasio yáe. Wa dīle e zé dafu gōo ào kaε.

11 ☽ Kilisi mō yāmaa pó kà tia sa'onkia ũ. A ví zwàakpe pó zōo mé a wásawasa de a káaua kpelea. Gbēnazina mé i dōo, dūniaε bee pó no.

12 I gē luakukli ní ble ge zu auoo, à gē ní azia auo gēn doε, à gbéó bōò e gōopii.

13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo§ fá gbé pó gbālèowa wà gbābōné,

14 wa Kilisi pó o loe? A azia kpà Luawa sāsai ní Nisina pó lo ku gōopii gbāao. Aà au í wá sō pípiwēe yá gianaō làasoo musu, ké wà zikē Lua béee.

Luabaakuarínō gbēzā sa'oa

15 Ayāmeto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéó gbēzā kóoe, ké gbé pó Lua ní sisio àizāna pó à a legbè e yái. A gà ké à ní bo, i tàae pó aa kè Luabaakuarínō káau yá musu kémá.

16 Tó wa ye zikē legbe pó gbé dilewa, sema wà dō ké ade ku lo,

17 asa ga gbea ò legbe lo gbāa ví. Tó legbedilena béε, legbe lío gbāao.

18 Ayāmeto wà yá pó Lua dīlené káaupi sakè ní auo.

19 Ké Mōizi ikoyā pó Lua dīleo ò gbépii wáa, à sākā tēa ní ése úao se zò gáaena ní blesanao au yāalea ní íowa, a fà Mōizi ikoyāwa ní gbēnazinaō píi

20 à mè bee mé Luabaakuarínō yá sa'o'au ũ.*

21 Màa Mōizi au fà zwàakpewa ní sa'o zikēbōo píi.†

‡ 8:12 Zel 31.31-34 * 9:2 Bōa 25.33-40 † 9:3 Bōa 26.33 ‡ 9:4 Bōa 30.1-6 § 9:4 Bōa 25.10-16 * 9:4 Bōa 16.33
† 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 Iko 10.3-5 § 9:5 Bōa 25.18-22 * 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 Bōa 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15

22 Ikoyā guu au mé ì gbābɔ pɔ daside pfiε. Aubɔlesai duunakεamá kuo.‡

Kilisi duuna midεa azia kpa sa'obɔ ũ guu

23 Lá à kù wà gbābɔ pɔ pɔ kú luabε taapiɔnε beewa, sa'obɔ pɔ a maa dε beea kɔsɪ ní luabε pɔpɔε.

24 Asa Kilisi i gē luakukɪi taa pɔ gbēnazina d̀uo, à gē a sianau luabεε, ké àɔ ku tia wá Zennɔde ũ Lua kfiε.

25 Sa'onkia ì gē luakukɪi ní pɔtuo auo wē ní wēoε, āma Kilisi i gē azia kpa m̀ɔm̀ɔ yáio.

26 Tó beewaε, d̄ɔ àlε taasikε m̀ɔm̀ɔ za d̀uniakalεgɔɔ. Siana guu à m̀ gēn doε gɔɔ pɔ d̀unia kà a kákɪi, à azia kpà sa'obɔ ũ à duuna m̀idεɔ.

27 Lá Lua d̄ilε gbēnazina lí ga gēn do, i gbasá yákpalekaànɔ,

28 màa Kilisi azia kpà gēn do, à dasi duuna d̄i a miwa. § A εa m̀ a gēn plaadei, i ke duuna yán lɔ, ké à gbé pɔ an wé d̄azɔ suaba yáie.

10

1 M̀ɔzi ikoyāá yāmaa pɔ lé m̀ nisinaε, i ke yápiε súsuɔ. A yáí tò sa doŋpi oa m̀ɔm̀ɔ wē ní wēo lí f̄ gbé pɔ lé s̄ Luazɔ g̀ wásawasa bauo.

2 Tó sa bee oa gbāb̀ lousisinaɔnε gēn do e gɔɔpiiε, d̄ɔ an ǹsε d̀adoŋ, aa a oa tò.

3 Siana guu sa'oapi mé l̀ gbéɔ duuna yá d̄n̄gu wē ní wēo.

4 Asa zuswana ní blesanao au lí f̄ duunakεmá bauo.

5 A yáí tò, ké Kilisi lé m̀ d̀unia guu, a ò Luaε:

N ye sa'oa ge gbaio,

̄ n mε d̀mεε.

6 Sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékũ

ní sa pɔ w̄i o duuna yá musuo lí kánguo.

7 ɔ ma m̀, má ké!

Lua, ma m̀ n p̄eā keiε,

lá wa k̀ M̀ɔzi ikoyāu ma yá musuwa.*

8 A ò ḡia, sa'oa ní gbao ní sa pɔ w̄i a pɔ káteu à tékũo ní sa pɔ w̄i o duuna yá musuo lí ká Luaguɔ, a yeio, baa ké ikoyā mé d̄ilε.

9 ɔ à gbàsa m̀, á ké, a m̀ aà p̄eā keiε. Màa à a káau bādè a plaade dilεa yáí.

10 Lua p̄eāpi kea guu Yesu Kilisi azia kpà sa'obɔ ũ gēn do, a tò wá kua adoa Lua gbéɔ ũ.

11 Gɔɔpii sa'onao l̀ kú ní z̄i guuε, aao sa doŋ pɔ lí f̄ duunakεmá bauo o m̀ɔm̀ɔ.†

12 Kilisi s̄ à sa'ò duuna yá musu gēn doε e gɔɔpii, ̄ à g̀ z̄lε Lua ɔplaii.

13 Za gɔɔ bee àlε dá we e Lua àɔ a ibεεo keε aà gbadibɔ ũ.‡

14 Asa sa gēn do oapi guu, a tò gbé pɔ a gbāb̀n̄éɔ g̀ wásawasa e gɔɔpii.

15 Lua Nisina lé yápi owēε l̀ à m̀:

16 Ma bàakuar̄n̄o gɔɔ beeo gbεa yán ke:

Má a ikoyāɔ dané ní ǹsε guu,

má ké ní s̄wa. §

17 ɔ à gbàsa m̀:

Má ní duuna ní ní tàaeo yāda l̀o.*

18 Lá à ní duuna k̀má, sa'oa ní yáí zεv̄i l̀o.

S̄a Luazi

19 A yáí tò ma gbéɔ, ní Yesu au gbāao wá gēa luakukɪi zé v̄i ní s̄o dilεa.

20 A wēni zé dafu pɔ Lua kpé zwāa baa v̄i b̀wēε a mε guu.

‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12 * 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 Bɔa 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33

* 10:17 Zel 31.34

- 21 Lá wá sa'on z̄o ví Lua uakūna ũ,
 22 wà s̄ Luazi ní n̄semendoo ní aà náaik̄ea seasaio ní s̄ p̄ wa p̄ipi wà làasoo v̄ai b̄uo ní me p̄o wà a zu'ò ní í wásawasaoo.†
- 23 Wà z̄ia'ea yá p̄o wa z̄eò k̄ua s̄deedeesai, asa Lua a legb̄è, mé náaidee.
 24 Wà laaid̄k̄owa, wí t̄ekpak̄ou yeak̄oi ní maak̄eao yá musu.
 25 Wásu p̄akpa wá k̄ók̄aak̄eai lá gb̄eò ì k̄ewao. Wà l̄edak̄owa, at̄esa lá á è Dii m̄oḡo lé k̄aik̄u.
- 26 Tó wa síana mà mé wá d̄ò, tó wa gi lé duunak̄e, sa'oe ku à duunak̄ewá lo.
 27 P̄o p̄o ḡow̄e mé de yákp̄ale ní s̄k̄enguo ní t̄e gb̄aa p̄o a Lua ib̄eò kaaleo d̄aa ũ.‡
- 28 Wí gb̄é p̄o ḡi M̄ozi ikoyá dai de aà w̄egwasai gb̄eòn pla ge aā seeladeke musu. §
 29 Tó gb̄é z̄ò Lua Néwa mé à Luabaakuar̄no au* p̄o gb̄ab̄e gwà foooũ, mé à Nis̄in gb̄ek̄ekenede s̄s̄, à d̄ó ké wa ìadawà z̄o de beea maamaa.
- 30 Asa wá yábee'ona d̄o à mè, áme á t̄osimá, áme á fiaboné. Wa ò lo, Dii a yákp̄aleke ní a gb̄eò.†
- 31 Léle daa Lua b̄é e ouá yāp̄as̄ie.
 32 A làasook̄e á kua yāawa. A w̄ék̄ea gb̄ea a taasi f̄ò á d̄e z̄o kaa guu.
 33 Zieò wí á s̄s̄, wí á wet̄a dasi guu. Zieò i ze ní gb̄é p̄o w̄ale ní wet̄a màa.
 34 A w̄enad̄o dakp̄eunaone. Ké wà á p̄o s̄iwá, a z̄eò ní p̄ona, asa á d̄ó ké á àizee maa p̄o lo ku ḡo p̄ii ví.
 35 A yáí tò ásu to sea ḡe w̄o p̄o ài víe z̄o guuo.
 36 Sema àò mena ví, í p̄o p̄o Lua a legb̄è e aà p̄eã kea gb̄ea.
- 37 Asa à ḡò ȳo, a ḡeḡeò,
 ké gb̄é p̄o lé m̄o pila.
 38 Gb̄é p̄o má tò yá b̄aàno na
 ma náai p̄o àle ke yáí aò ku,
 āma tó à p̄òb̄oz̄ak̄è,
 a kamaguo.‡
- 39 Gb̄é p̄o aai p̄òb̄oz̄ake aa nízia kaaleon wá ũo. Gb̄é p̄o aale Lua náaike aa àiz̄ana eon wá ũ.

11

Gb̄é k̄aaus luanaaik̄ea

- 1 Luanaaik̄ea mé w̄eòaaazi seasai ũ. A de yá p̄o w̄ili w̄esieo sia síana ũ ũe.
 2 Gb̄é k̄aaus luanaaik̄ea mé tò Lua ní s̄aukp̄a.
 3 Wá luanaaik̄ea mé tò wá d̄ó ké aà yá'oa mé d̄unia k̄ale. P̄o p̄o w̄ili w̄esieo ò à p̄o p̄o w̄i w̄esie k̄èò.*
- 4 Abeli luanaaik̄ea mé tò aà sa'oa Luawa maa d̄e Kainu p̄oa.† Aà luanaaik̄ea yáí Lua aà s̄aukp̄a, à aà d̄ile gb̄e maa ũ, ò à aà gba sí. Baa ní aà gaao, àle yá'ow̄e e tia Lua náai p̄o a k̄èpi yáí.
- 5 En̄oki luanaaik̄ea mé tò Lua aà s̄e, ké asu gao yáí.‡ Wi aà e lo, ké Lua aà s̄e yáí. E Lua àò aà sé, à aà s̄aukp̄a à mè aà yá k̄agu.
- 6 Gb̄e yá lí ká Luagu aà náaike saio. Sema gb̄é p̄o lé s̄aaazi si ké a ku, mé ì fiabo a k̄íi w̄elenaone.

† 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 B̄oa 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36 ‡ 10:38 Abk 2.3-4 * 11:3 Daa 1.1, Soū 33.6, 9, Z̄aa 1.3 † 11:4 Daa 4.3-10 ‡ 11:5 Daa 5.21-24

⁷ Ké Lua lɛdà Nɔeewa yá pɔ wi e yāao musu, ɔ à Lua náaikè à aà yāmà, à gó'ílɛna kè à a uadeɔ mǐsiò. § Aà luanaaikɛa mé tò yá zǔlɛ dúniawa, mé Lua tò yá b̀̀aànaɔ na a náai pɔ a k̀̀pi yáí.

⁸ Ké Lua Ablahaũ sisi aà gé b̀̀usu pɔ á kpawà aàɔ vǐ guu,* ɔ Ablahaũ Lua náaikè à Lua yápi sí. Ké à b̀̀ò bɛ, a gu pɔ àlɛ géupi d̄ɔ zio.

⁹ A Lua náaikè, ɔ à bekpà b̀̀usu pɔ Lua a lɛgb̀̀ɛɛpiu nibɔ ũ† zwãakpɛde ũ. M̀̀a Izaaki ní Yakɔbuo lɔ, asa Lua lɛgb̀̀ɛapi g̀̀ò ní pɔ ũɛ.

¹⁰ Asa w̄lɛ pɔ Lua dɛ a k̀̀na ũ a kalɛna ũ ìɔ zɛdɔa ɔ Ablahaũ wé d̄oi.

¹¹ Sala luanaaikɛa mé tò a è nɔsǐ,‡ baa ké flíɛ mé à zik̀̀, asa a d̄ɔ Lua pɔ lɛgb̀̀ɛɛpi náai vǐ.

¹² Baa ké à zik̀̀, ḡɛ m̀̀ndopi buikè dasi lán saanaɔ ge ísiale ũfāawa, wa f̄ɔ d̄ɔd̄ɔ. §

¹³ Gb̀̀ɛpiɔ g̀̀aga pii ní luanaaikɛa guu pɔ pɔ à a lɛgb̀̀ɛn̄ɛɔ esai. Aa è k̄́aa aa gb̀̀akp̀̀ai. Aa mè nibɔ b̀̀m̄ɔɔn ní ũ t̄̀ɔlɛ la.*

¹⁴ Gb̀̀ɛ pɔ lé o màaɔ lé ɔlɔw̄ɛ wàlɛ ní de bɛ nidɛɛ.

¹⁵ Tó b̀̀usu pɔ aa b̀̀u bɛɛ aalɛ kɛ, d̄ɔ aa zɛ'è aa èa tà wɛ.

¹⁶ Siana guu aalɛ b̀̀usu pɔ a maa dɛ beea ya luabɛɛ. A yáí tò, tó wà mè Lua dɛ ní Lua ũ, ìli kɛ Luapiɛ wí ũo, asa à w̄lɛ k̀̀kɛn̄ɛ.

¹⁷⁻¹⁸ Ké Lua Ablahaũ lè a gwà, ɔ Ablahaũ Lua náaikè à Izaaki kpà sa'obɔ ũ.† Lua lɛgb̀̀ɛɛ yāa à mè Izaaki k̄́í aà bui a b̀̀u.‡ N beeo à zè ní a né m̀̀ndonapi kpaao.

¹⁹ A è Lua gb̀̀aa a f̄ɔ gɛɔ vu, ɔ à èa Izaaki è a yáasi ũ.

²⁰ Izaaki Lua náaikè, ɔ à Yakɔbu ní Esauo gbà sa'olɛ. §

²¹ Yakɔbu Lua náaikè. Ké à kà gaa, ɔ à gb̀̀aa'è a gopanawa, à k̀̀lɛ Yosefu n̄ɛɔ gbà sa'olɛ.*

²² Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, ɔ à Isailiɔ b̀̀aa Egipi yā'ò ní lá aa kɛ ní a gɛoo.†

²³ M̄̀izi de ní aà dao Lua náaikè, ɔ aa aà ùlɛ e m̄̀o aà ia gbɛa, ké aa è a kɛfɛũ yáí.‡ Aai v̄́akɛ iko pɔ k̄́ia d̄́lɛɛo.

²⁴ M̄̀izi Lua náaikè. Ké à z̄̀ɔk̀̀, ɔ à ḡ́i wà a dilɛ Falaɔɔ nɛnɔɛ né ũ. §

²⁵ A sí wà a wɛtā ní Lua gb̀̀ɛɔ dɛ kua ní p̄̀nao duuna guu ḡ̀ɔplala.

²⁶ A d̄́lɛ ké wí pɔ wǐ damá Kilisi yáí dɛ Egipi àizɛɛa, asa zia asea aà wé péwà.

²⁷ Aà luanaaikɛa mé tò à b̀̀ò Egipi,* i v̄́akɛ k̄́ia p̄̀k̄́umaɛo, à zè ḡ́iũḡ́iũ lá à Lua pɔ w̄́li e ní wéoo èwa.

²⁸ Aà luanaaikɛa mé tò à Ḡ́amusu dikpɛ d̄́lɛ ní aumamaa kpɛɛlɛ ḡ́iɔwao, ké gb̀̀ɛdɛna su ɔk̄́a ní nɛḡ́ɛ s̄́iãwao yáí.†

²⁹ Isailiɔ Lua náaikè aa bùa Isia T̄́ɛawa lán t̄̀ɔlɛ ḡ́iwa. Ké Egipiɔ ỳ̀wà màa, ɔ í k̀̀aamá.‡

³⁰ Isailiɔ Lua náaikè aa l̄́ia Yelikoi e ḡ̀ɔ soplá, ɔ a b̄́i kwè. §

³¹ Káalua Lahabu Lua náaikè à z̄́amadeɔ d̄́lɛ nienie, ɔ i kaalɛ ní luanaaikɛnsaiɔ.*

³² Má o kpelewa lɔ ní? Má zɛ'e mà Gedeɔ† yā'oo ge Balaku‡ ge S̄́aus̄́o § ge Zɛfete* ge Davidi† ge Samuɛli‡ ge ānabiɔ.

³³ Aa Lua náaikè, ɔ aa z̄́iblè k̄́iãwa, aa yāg̀̀ḡ́ɔ gb̀̀ɛn̄ɛ a zéwa, aa lé pɔ Lua gb̀̀ɛn̄ɛ gbɛ'è, aa n̄̀ɔmusuɔ lé n̄̀aa, §

³⁴ aa té p̄́sǐ dè,* aa b̀̀ò f̄́ɛnda lézǐ, aa gb̀̀aa'è ní ỳ̀ɛɛsaikɛ guu, aa p̄́sik̀̀ zǐ guu, aa buip̄́alɛ zǐḡ́ɔ yà,

§ **11:7** Daa 6.13-22 * **11:8** Daa 12.1-5 † **11:9** Daa 13.18 ‡ **11:11** Daa 18.11-14, 21.2 § **11:12** Daa 15.5, 22.17, 32.13 * **11:13** Daa 23.4, Soũ 39.13 † **11:17-18** Daa 22.1-14 ‡ **11:17-18** Daa 21.12 § **11:20** Daa 27.27-29, 39-40 * **11:21** Daa 47.31, 48.1-20 † **11:22** Daa 50.24-25, B̄́aa 13.19 ‡ **11:23** B̄́aa 1.22, 2.2 § **11:24** B̄́aa 2.10-12 * **11:27** B̄́aa 2.15 † **11:28** B̄́aa 12.21-30 ‡ **11:29** B̄́aa 14.21-31 § **11:30** Yoz 6.12-21 * **11:31** Yoz 2.1-21, 6.22-25 † **11:32** D̄́ba 6.11 ‡ **11:32** D̄́ba 4.6 § **11:32** D̄́ba 14.1 * **11:32** D̄́ba 11.1 † **11:32** 1Sam 17.12 ‡ **11:32** 1Sam 3.1 § **11:33** Dan 6.1-27 * **11:34** Dan 3.1-30

35 aa nɔɔo né geɔ vù aa kpámá.† Wà ìakpà ní gbēɔzi, ɔ aa gĩ bɔkdi wɛɛɛi, ké aa vu, aai bɔ maa yáí.

36 Wà ní gbēɔ kè pɔɔpɔɔ wà ní gbé ní flàalao. Wà mɔkà ní gbēɔwa wà ní ká kpéu.‡

37 Wà ní papa ní gbɛo wà ní dɛdɛ, wà ní zɔɛ pla ní siio, wà ní dɛdɛ ní fɛndao. Aa bèbɛ sá báa ní blè báao daa. Aa gò gii, wà ní wetá wà ìadámá.

38 Dúnia i ká ní ũo. Aa ìaaliaa sɛu ní gbèsisìo musuo, aa ku gbè'eo ní tɔɔ guu.

39 Baa ké Lua gbépiɔ sáaukpà nípii a náai pɔ aa kè yáí, aai pɔ pɔ à a legbèné eo,

40 ké aasu gɔ wásawasa wá saio yáí. Lua d̀aa díle wà yá pɔ a maa de ní pɔa eɛ.

12

Lua a gbé totoa

1 Ayāmeto wápiɔ sɔ, lá seeladeɔ gupawázi dasi màa, wà ɔkpa pɔ pɔ ì kpáwɛɛzi ní duuna pɔ ì kpálikpawɛɛ àannɔ píi, wí bakpaaí pɔ Lua dílewɛɛ ke ní menao.

2 Wà wépe Yesuwa. Ɔme b̀ ní wá luanaaikɛa zéo mé à b̀lèi. A gaa líwa f̀, i a wíyā dao pɔna pɔ díleae ea yáí, ɔ à gè z̀lè báawa Lua ɔplaaí.

3 A laasooke aà yáwa, lá à menakè ní duunkena pɔ íbɛɛ bee taa s̀anɔɔ, ké ásu kpsa á kúsu kwéo yáí.

4 Asa á d̀ekaa ní duunao guu, i ze gi e a ge gaò yáao.

5 Ǹsɛ níniyā pɔ wa óé lá á de néo ũwae bee s̀águ yà? Wà mè:
Ma né, tó Dii lé n toto,
nísu díle pāo.

Tó àlɛ n gba laai,
nísu to n ká gao.

6 Asa gbé pɔ Dii yei ɔ ì toto,
ì gbé pɔ a sì a né ũ swágaga.*

7 A ìadama díle totoa ũ. Lua mé lé bee kéé, ké á de aà néo ũ yáí. Néé ku aà mae gĩ aà totoia?

8 Tó i á toto lá a né k̀iniɔwao, á de aà néo ũo, g̀inasɔɔnɛn á ũ.

9 Wá dúnia la maeɔ ví aa wá toto, ɔ wa ní yāmà. Lá màae, wà misiile wá Mae pɔ kú musue de beea, wíɔ ku.

10 Wá maeɔ wá toto gɔɔpla pɔ ũ an ɔno léu. Lua ì wá toto wá káfla yáíe, ké wá kua e àɔ adoa láawa.

11 Totoae líɔ pɔna ví a gɔɔo, pɔsia bàasio, āma gbé pɔ totoapi ní kekeɔ ì a gbè'e zá bɔa maa ní ǹsɛdaadoũ ũ.

12 Ayāmeto à á ɔ pɔ g̀ò d̀áziɔ ní á gbá pɔ g̀ò tèeeɔ gba gbāa,†

13 í zéɛ súsú,‡ ké á gbé pɔ lé t̀ɔlɛɔ su pāalɛo, aai e gɔ ní aafiao.

14 A wɛɛɛ àɔ na ní gbépiio, á kua íɔ adoa, asa tó gbé kua adoao, a Dii eo.

15 A laaika á gbē su kua Lua gbékekeanéwa aà gɔ á guu kona ũ,§ i ìada gbé dasiɔwa à ní ɔ̀kpao.

16 Á gbē su àɔ de gbāsikena ũ ge luayādansai ũ lán Esauwao. A a yoakɛze yía blɛ gēn do blea yáí.*

17 A d̄ ké à sa'ole wèɛɛ a maewa gbɛzā, ɔ Lua g̀ì. Baa ké a wèɛɛ ní wé'io, i ze'e à yá pɔ á kè lílɛo.†

Luabaakuarínɔ káau ní a gbɛzáo

18 I s̄ Sinai gbèsisì pɔ wa f̀ ɔk̀awàziɔ. Alɛ tékũ, a gusia ví ní guduuduuo ní zàao‡

† 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6 * 12:6 Yaa 3.11-12 † 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Bɔa 19.16-19, 20.18-19

19 ní kàae'òo ní Lua bọ gbāao. Ké Isailio bọpi mà, aa awakpàè aa mè, asu yāe oné bọ,

20 asa aa yá pọ a dīlenéè bee f̄io à mè: Baa pọtuo kà gbèsisipiwa, wà pápa ní gb̄eo wà de. §

21 Lua pilaapiá vía yāe maamaa e M̄izi mè vía a k̄ū, ále lualua.*

22 A s̄o Siona gbèsisii ní Lua b̄éè w̄éle Yelusaleū pọ kú musuo ní a malaika dasidasi pọ káaaa weo

23 ní Lua neḡōe séia pọ an tó k̄ea weo ní Lua pọ de gb̄epii yákpalekena ūo ní gb̄ēmaa pọ aa ḡò wásawasa gyaadeo

24 ní Yesu pọ de Luabaakuar̄no gb̄ezā k̄o ūo ní aà au fáfāa† pọ lé yá gb̄ia o de Abeli‡ p̄ao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gb̄é pọ aa ḡi Lua ledama mai t̄ole lapio i b̄oo, wápio s̄o, lá Lua lé ledawá kua za musu, § tó wa b̄o aà kpe, wa wá pọ o lbe?

26 Aà b̄o t̄ole lualua yāa, ã à legb̄è à mè á gu lualua ḡen do b̄o, i ke t̄ole ado no, ní musuo e sa.*

27 Ké à mè ḡen do b̄o, bee lé ow̄e Lua p̄kea pọ a lualuapio ḡēzeae, ké pọ pọ lí luao e ḡo.

28 A yáí tò, lá w̄ale kpala pọ lí deeo ble, wà Lua s̄aukpa, w̄io k̄uléè lá a yeiwa, w̄io misiilèè viak̄eàè guu.

29 Asa wá Luaá té pọ i k̄úmáe.†

13

Ledaama

1 A wetā ào gb̄eke ví ní k̄o.

2 A laaido nib̄oyaaek̄awa, asa beewa gb̄eo malaikao d̄ile d̄ōsai.*

3 A to gb̄é pọ wà ní ká kp̄euo yá d̄águ lá á k̄úrn̄o kp̄euwa, ní gb̄é pọ w̄ale íadamáo lá áme w̄ale íadawáwa.

4 Baade lí ḡōe ní a n̄o kua ní k̄o yāda gb̄ia. Ḡōe ní a nao su ní w̄ulék̄ii gb̄āleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gb̄āsik̄enaōe.

5 Yea ōai su d̄aaéo. A ze ní pọ pọ á v̄io, asa Lua mè:

Má n tó weo,
má p̄akpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi s̄odile wà me:

Dii mé ma Misina ū,
vía a ma k̄ūo.

Bó gb̄ēnazina a f̄o kem̄ei?‡

Sastana'oa

7 A tó á d̄aana pọ aa Lua yā'òéyá yá d̄águ. A ní kua t̄aasika e a léwa, í Lua náaike lár̄wa.

8 Yesu Kilisi doū ḡia ní gb̄ao e ḡōpii.

9 Asu to wà á s̄ásā ní yákanla dasi daanéōo. A maa wá s̄o gb̄āa'e Lua gb̄eke guue, i ke sa'oble pọ lí àie ke gb̄é pọ z̄èōneo no.

10 Zw̄aakpe sa'onao z̄ev̄i aa sa'ok̄ii pọ wá ví ble bleo.

11 Sa'onkia ì ḡē luakuk̄ii ní p̄otuo auo duunak̄ēama yáí, ã w̄i a ge t̄ékū b̄o kpe. §

12 Aȳam̄eto Yesu ḡa w̄enkpe s̄o, à gb̄āb̄ò gb̄é̄ne ní azia auo.

13 Wà b̄o wà gé aà k̄ii b̄o kpe, w̄i i wá k̄ūaàn̄o s̄o.

14 Asa wá w̄éle pọ ìo ku ví lao, w̄éle pọ lé mó ã wá w̄é doi.

15 Aȳam̄eto wào Lua s̄aukpa láasai ní Yesu gb̄āao wá sa'oa ū. Gba pọ aà s̄isinao ì m̄on we.

16 A laaido maak̄ea ní gb̄ekekeak̄ōewa. Sa bee taa oa mé ì ka Luagu.

§ 12:20 B̄oa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 B̄oa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5 ‡ 13:6 Soū 118.6 § 13:11 Lev 16.27

17 A á dɔaanaɔ yãma, í misiilené, ké aa e zíkε ní pɔnao, asa aa de gbé pɔ aa ní zĩ yá séle siu Luaɔ ũε. Tó aale zíkε ní lésuuo, a àikéé.

Lezaamá

18 A wabikεwēε. Yãe lé wá sɔ v̄io, wi wεεε wàɔ kú wá dɔɔwa yápii guuε.

19 Má gbèawá, à wabikεmεε, atēsa mà e suwá kpakpa.

20 Lua aafiade pɔ wá Dii Yesu bò gau Sādānki ũ a bàakuawanaɔ gɔɔpii au sabai,

21 aà á kεkε ní maa píio, ké à a pɔeã kε, i yá pɔ kàagu kε wá guu ní Yesu Kilisi gbãao. Ōmε gawi v̄i gɔɔpii, āmi.

22 Ma gbéó, ma wabikèwá, àɔ ledama yápi kŭa ní mεnao, asa lá pɔ má kèé bílao.

23 Aɔ dɔ́ ké wá wá gbèdo Timɔtee gbàε. Tó à kà la tia, wá mɔ á gwai sãnu.

24 A fɔkpa á dɔaanaɔwa píi ní Lua gbéó píi. Itali bùsudeɔ fɔkpàwá.

25 Lua gbèkεkεé ápii.

ZAAKI

Yá pò kú láe bee guu

Yesu dāuna Zaaki mé lápi kè. Yesu b̀ò mòwà a b̀oa gau gb̃ea (1Kln 15.7), ò à g̀ò Yelusaleũ Yesudeò d̀oaana ù (Gal 2.9). Zaaki lé zé'òb̀ Isaili bui kuεpla pò fáaaaone (1.1), Yuda Yesude pò b̀òlè Yelusaleũ aa tà buipáleo búsuò guu. A láe bee k̀ènè, ké aao laai ví k̀õtèe yákeao guu ní kua Yesusaideo guuo.

Yáò tétéak̀oie, a dàale ònoyāwa à mè ì b̀o Lua kíie, wí gb̃eawà ní aà náaikεaoe (1.2-8). Bee gb̃ea à yādàdané òdeke ní taasidekeo yá musu, yōao ní gb̃aalεgwaa, ní lousisia síana pò wí òbné yákeao guuo (1.9-27). A lekà k̀òb̀òb̀ò'osi yáwa (2.1-13), bee gb̃ea luanaaikεa ní yāmaakεao (2.14-26). A té pò léna ì kpa meυ yá'ò (3.1-12). A èa sù ònò síandewa (3.13-18). A gb̃é pò aai sòledao lèlè pásipási ní gb̃é pò aai gb̃ékpa ní dúniao ní gb̃é pò aai gb̃é b̀èebo. A zoadò òde pò aai kible ní zikεnaoωao (4.1-5.6). A láakii à lédamá aa mēna f̃, aao wabikε láasai, aa òk̀òlè (5.7-20).

Yá pò a díle Yesudeone ku wásawasae: Yesu baona síana sia i mówáo, sema wá luanaaikεa mó ní yāmaakεao, asa luanaaikεa yáekesaiá gee (2.26).

Yōa

¹ Mámεmaa Zaaki,* Lua ní Dii Yesu Kilisio z̀òblena ma f̀okpà Isaili bui kuεpla pò fáaaaowa.

² Ma gb̃é, taasi bui dasi. A pò pò sù á lé, à díle p̀ona yá ù,

³ asa á ò lá wàlè á lé wàlè gwa á luanaaikεa musu a mēna ié.

⁴ Asuli fu mēnawao, ìò de gb̃é k̀asaa ù wásawasa yāe k̀ésāawá sai.

⁵ Tó òno lé k̀ésā á gb̃ēewa, aà wabikε Luawa,† a aà gba, asa ì gb̃épii gba pò bíisai yágagasai.

⁶ Tó à wabikèwà s̃, aà aà náaikε seasai, asa seade de lán ko vláwaε. Gu pò íana ỳelεu, we ì géu.

⁷ Gb̃é bee taa su àò e á pò e Diiwao,

⁸ asa aà ǹòse ku plaplaε, ò ìò ku seasea yá pò àlε ke píi guu.

⁹ Wá gb̃é taaside p̀onakε, ké Lua aà k̀afi yái.

¹⁰ Wá gb̃é òde s̃ aà p̀onakε, ké Lua aà bùsa yái, asa òdeò g̀εzεa lán lávu kweawaε.

¹¹ Iatè ì fele ní a pusu gb̃āao, lá ì giigaga, a vú ì kwé, a maa ì láa.‡ Beewa òde a kpagui a b̀ooleo guu.

¹² Báaade gb̃é pò ì yōa f̃, asa aà b̀oa maa gb̃ea Lua a àizāna pò à a lεgb̀è gb̃é pò yeazione k̀è yāae ù.

¹³ Tó yōa gb̃é lè, asu mε Luaεo, asa wa f̃ Lua yō ní vāioo, mé àapi lí gb̃ēe yō ní vāio s̃o.

¹⁴ Baade yōa ì b̀o aà p̀onidεa kíie, ò ì aà wé ble, ì aà gálε.

¹⁵ O p̀onidεapi ì ǹosi à n̄'i duuna ù. Tó duuna z̀òk̀ù s̃, ì ga iε.

¹⁶ Ma gb̃é yenzideò, ásu ázia sásāo.

¹⁷ Gba maa sāsai píi ì b̀o musu Mae Lua gupuakūnao Kεna kíie. Ili lilεo, aà gupua iwesa vío.

¹⁸ A wá ì ní a yá síandeo a p̀oēwa, ké wàò de gb̃é s̃éiao ù pò pò àlε ke dafuone.

Yāmaa ní a kεao

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

19 Ma gbé yenzide, à yáε bee ma. Ali yāma kpaa ápii, āma ásu yā'o kpaa, á pɔ su pa kpaa.

20 Asa gbēnazina pɔkūma lí mós ní yāmaa pó Lua yeioo.

21 A yáí tò à ɔkpa dɔé'ii ní yāvái pó liguawzi píi, í yá pó wa t̄ò á s̄su a f̄s á suaba sí ní z̄iabusaa.

22 Asu ázia sásāo, ásu yápi ma ní swáio adoo, à z̄ikεwà.

23 Asa gbé pó í yāma mé ìli keo de lán gbé pó lé a oa pó Lua d̄òε gwa díi guuwaε.

24 Asa aázia gwaa gbεa, tó à gèzεa, ɔ lá a de ì s̄sāàgu ḡò.

25 Gbé pó í wéte Lua ikoyā wásawasa pó í to wà ḡo wéε ɔ ũi, mé ìo gεò aε s̄s, ìli ma à s̄sāàguo, ì z̄ikεwàε, Lua a báaada adegú aà yākea guuε.

26 Tó gbé d̄s lousisinan a ũ, mé ìli a lé f̄s, àle azia sāsāε, àle lousisi p̄ε.

27 Lousisia síana pó s̄sā ví Mae Luaεon ke: Wà laaidɔ tonε pó gwana víoɔwa ní gyaa gbēandoɔ an wēnakea guu, § wíɔ wázia k̄ua d̄s s̄sasai d̄unia yá musu.

2

Kɔbɔbɔ'osi

1 Ma gbé, á gbé pó ále wá Dii gawide Yesu Kilisi náaikε, ásu lí k̄o bɔbɔ'osi.

2 Tó gbé gè á k̄k̄āaa guu vua tāana ní pɔkasa tekeao daa, mé taaside pó ulakasa gbāsi daa gè s̄s,

3 tó a wetè gbé pó pɔkasa tekea daazi, mé á òè aà mɔ z̄sle gumaau, mé á ò taasideε aà gε zε le, ge aà mɔ z̄sle á gbázi,

4 ále k̄o bɔbɔ'osie, ále yá gwa kolean weo lé?

5 A ma ma gbé yenzide. Lua gbé pó de gbāasaide ũ d̄unia gbéone sè aao gbāa a náaikεa guuε, aai kpala pó à a legbè gbé pó yeazione ble.

6 Apio s̄s ále gbāasaidepio kpebo. ɔdeɔ mé ì gbāablewáo lò? Aame aai á gále géánɔ yákpaleuo lò?

7 Aame aai gyaalagē tó na pó kpáwáuo lò?

8 Lua ikoyā mide mè àɔ ye á gbédeezi lá ázia wēniwa.* Tó á yápi k̄ua síana, ále yáke a zéwaε.

9 Tó ále k̄o bɔbɔ'osi s̄s, ále duunakeε. Ikoyāpi á wé, a ḡo t̄aaede ũn we.

10 Asa tó gbé ikoyā k̄ua píi, mé a mēndo aà f̄u, à ḡo t̄aaede ũ apii musuε.

11 Lua mè ásu wúle ní gbēpāle n̄oo. A mè ɔ ásu gbēdeo.† Baa tó ni wúle ní gbēpāle n̄oo, tó n gbēdè, n ḡo ikoyādansai ũε.

12 A gbé pó Lua a yáḡs̄ḡánɔ ikoyā pó í to wà ḡo wéε ɔ ũ musu, àli yā'o, ìli yáke lá à k̄s̄iánɔwa.

13 Lua a yákpaleke ní s̄uusaide s̄uusaie, āma yá a bɔ ní s̄uudeo na.

Luanaaikεa ní maakeao

14 Ma gbé, tó gbé mè ále Lua náaikε, mé ìli yāe keo, bó yán wei? Luanaaikεa bee taa a f̄s aà suabae?

15 Tó á gbēdo, ḡsε ge n̄ε, lé pɔkasa ní bleo wēnake,

16 tó á gbēe òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní poble ñ ká, mé i wēnidɔbɔ kpawào, b̄n bee ũi?

17 Maa s̄s luanaaikεa ado yāekesaiá yāgεε.

18 Tó gbé n mè níle Lua náaikεε, mé mapi mále yáke, má one ñ n luanaaikεa yāekesai ɔɔmεε, mí a luanaaikεa ɔɔne ma yákea guu.

19 N sí Lua mēndo nolo? A maaε. Baa t̄aa d̄s maa, mé aai ɔ lualua.‡

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 B̄sa 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7

- 20 Misaide, ké luanaaikεa yáekesai pã, ní ye mà kanε n ɔzĩ yà?
- 21 Ké wá dezi séia Ablahaũ a né Izaaki kpà sa'obɔ ũ, yá i bɔaàno na aà yákeapi yáio lé?§
- 22 N'èa? Aà luanaaikεa ní aà yákeao tekɔie. Aà yáke a mé aà luanaaikεa b̀lei.
- 23 Beewa Lua yáε bee pà à mè, Ablahaũ Lua náaikè, ɔ Lua tò yá b̀aàno na a náai pɔ a kèpi yáí.* ɔ wĩ oè Lua gbēna.†
- 24 A'èa? Yáke a mé tò yá b̀aàno na, i ke Lua náai pɔ a kè ado yáí no.
- 25 Màa bɔ káalua Lahabu kèna ní Luao a yáke a yáí, ké à zinao ðile à ní gbáε zé kpáinau.‡
- 26 Lá mè nisinsaiá gèε, màa luanaaikεa yáekesaiá gèε bɔ.

3

Léfa

- 1 Ma gbéɔ, ásu ke yádanedeɔ ũ dasio, asa á dɔ ké Lua a webii wá yádanedeɔwa yákpale guu de gbé k̄iniola.
- 2 Wápii wiɔ zã yáwa m̀om̀om̀e. Tó gbé lé lí aà kalikεo, táesaideε, a fɔ à a mè búu fu.
- 3 Wi áasina ká s̄ε ké à wá yáma yáie, ɔ wi aà mè búu taiinke.
- 4 A gwa gó'ilenawa ísiasa bɔ. N a zɔkεo, baa ní zàa'ian gbáa pɔ i ɔpewào, a fibɔ de nénannoε. ɔme i a taiinke, ɔ a fina i a pœã daε.
- 5 Beewa sɔ, lénaá megu nénaε, ɔ i íanadã ní yázɔo.
- A gwa lá té néna i kũ sè zɔwa.
- 6 Léna de lán téwaε, a de dúnia vái ũ wá me guu. I gbási gókpa wá mewá píi. Beda té mé i naε lénawa, ɔ léna i tékpa wá dúnia kuau.
- 7 Gbēnazina s̄εanɔbɔ tòto pii ní b̄aó ní pótáa'onkuawao ní kpɔɔ, mé àle ke e tia,
- 8 áma gbēε lí fɔ a léna tòtoo. A de pɔvái pɔ lí ze tεεεo ũε. A pà ní sewet̄eɔ,
- 9 ɔ wi Dii wá Mae sáaukpaò, ɔ wi εa wà gbēnazina pɔ a kè láawa* kaò bɔ.
- 10 Lé doupi ɔ sáaukpaá ní gbékaao i bɔu. Ma gbéɔ, ásu àò deé màao.
- 11 Nibɔna i í na ní í k̄is̄aó bɔ íze dou guua?
- 12 Ma gbéɔ, kaadɔena a ne'i ku ũa? V̄eli a ne'i kaadɔena ũa? Beewa bɔ i f̄ii a nakũo.

ɔno pɔ i bɔ musu

- 13 A guu, déme yádɔn ɔno na ũi? Aà ɔbné a kua maa ní a yákeao guu ní z̄iabusaa pɔ i bɔ ɔno guuo.
- 14 Tó á wedɔakɔu ní p̄as̄io ní denlawεεleao ví á s̄o guu s̄o, ásu íanadão, ásu εεɔ s̄ianawao.
- 15 ɔno bee taa lí bɔ musuo, dúnia p̄ε, á dàa p̄ε, táa p̄ε.
- 16 Asa gu pɔ wedɔakɔu ní denlawεεleao kuu, wek̄ii k̄yāmasai ní vái píio i bɔ kuu.
- 17 Tó gbé ɔno pɔ i bɔ musu ví, séia ilio gbási vío, a gbea ilio yákele vío, i busané, i gbé yāma, s̄uuu p̄εwà ní maakεao. Ili gbé bɔbɔ'ɔsio, mé ilio mɔafili vío.
- 18 Ibelemidena i kea ní k̄o na t̄ó, ɔ i b̄oleè bɔa maa ũ.

4

Gbékpaa ní dúniao

- 1 A sòle ní á lekpaao i bɔ má ni? I bɔ á pœã pɔ lé k̄o de á meuo k̄ii nolo?
- 2 I pɔ niaka, ili eo, ɔ i gbēde. A pɔ b̄ii ví, ɔ ili pɔ pɔ ále yá leo. ɔ i lekpaake, i sòleke. A vío, ké ili wabike Luawao yáí.
- 3 Tó a wabikè, ili eo, ké ili wabike a zéwao yáí, asa io ye à a m̄aokε lá a á pɔ gbàwaε.

§ 2:21 Daa 22.9-12 * 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16 * 3:9 Daa 1.26-27

4 Náaisaide, á dõ ké gbékpaa ní dúniao de íbelesea ní Luao ũo lé? Gbé pò ye ke dúnia gbé ũ gò Lua íbele ũe.

5 Ké a kēa Luayātaalau wà mē aà Nisina pò kú wá guu lí sí sàao,* ále e yāpā yà?

6 Ama gbēke pò Lua víwan, de beea, asa a kēa Luayātaalau wà mē:

Lua íbelesea ní gbé pò í azia se lesio,
mē Ìo gbēke ví ní gbé pò í azia busao.†

7 A yáí tò à misiile Luae. A gi Ibiisie, i bàasié.

8 A sō Luazi, i sōázi.‡ Duunkena, à obole duunau. Nòsememplade, à á sō pípi.

9 A sólo ní pòsiao ní wēnao. A á yaalo lile olo ũ, í á pona lile pò'í ũ.

10 A ázia busa Dii, i á káfí.

11 Ma gbé, ásuli kō tóbēesio. Gbé pò a Yesude dee tóbēesì ge à aà bēebò, à Lua ikoyā seela bēe kē à a bēebò. Tó n Lua ikoyā bēebò sō, a manan n ũo, a bēebonan n ũ.

12 Lua mé ikoyādilena ní yákpalekenao ũ. Ōme gbé suabaa ní aà tóbzōao gbāa ví. Mpi sō, dén n ũ, ké ni n gbédee bēeboi?

Lua baa bō dilea

13 A yāma sa, á gbé pò i me gbā ge zia á gé wéleu, í zōle we wè do, í laata à ài'e.

14 A yá pò a á le zia dōe?§ A dō lá á wēni dea? A de lán suawae. Tó à kpà yoo, ò Ì gēzea gōo.

15 Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii wèi, wá o aafia, wí ke kéwa ge kéwa.

16 Tia sō ále íanadā, a Lua baa bō á dile. Iandāa bee taa maa.

17 Gbé pò maakea dō mé i keo, í ke adee duuna ũe.

5

Ōde

1 A odo, à yāma sa. A sólo à wiile wēna pò a á le yáí.

2 A àizee oòkpà, kòo á pokasao sòso.

3 A ōa tánkpa, * mé tánkpa i a á dayāu, i kú á mewa lán téwa. A àizee kàaaázi gōgbēzāí.

4 A ma! A gbēwina pò aa á buapó kèkéé blè, mé ōapi yá Lua lè. Pòkekenapi wiile gē Dii Zigōde swá.†

5 A namamà tóle la á pōákea guu. A mēkpa kaalegōo pò ũ.

6 A yādā gbēmaaola a ní dede, aai dēekao.

Mena

7 Ayāmeto ma gbé, à mēna ví e Dii mōgō. A gwa lá zōe í a buapó bēede keke dá. I menafō za káabuana e sae.

8 Apio sō à menafō, í á sōdile, asa Dii mōgō káikū.

9 Ma gbé, ásu yá kūtēkakōio, ké Lua su yákpalekeánōo yáí. Yákpalekenapi zea kpele fá!‡

10 Ma gbé, ānabi pò aa yā'ò yāa ní Dii tōo, à mēna pò aa kē taasikea guu olesé.

11 Wi oné pōnade, ké aa menafō yáí. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii kē gbēzā,§ asa gbé sósobi ní sūuuo pēe Diiwa.*

12 Atēsa ma gbé, ásu me á sí ní Luaoo. Asu me á sí ní luabeo ge tóle ge pōpāleo. Tó aoe, àli o ao. Tó aawoe, àli o aawo, ké yá su daálao yáí.†

Wabikea

13 A gbēe lé taasike yà? Aà wabike. A gbēe pò kēna yà? Aà Lua táasile.

* 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7 § 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15 ‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Soũ 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37

14 A gbēe lé gyāke yà? Aà á gāli gbēzōō sísi, aai wabikeè, aai n̄simawà ní Dii t̄so.‡

15 Wabi p̄ó wa k̄è luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakè yāae s̄ō, a k̄ēwà.

16 A yáí tò, à á duunao ok̄ōe, í wabikek̄ōe k̄é à e gbágbā. Gbēmaa wabikea gbāa, í z̄ike maamaae.

17 Eliaá gbēnazinae l̄awáwa. A wabikè maamaa lou su mao, ñ lou i t̄óle t̄olewao e w̄è àās ní m̄o sooloo.§

18 A èa wabikè l̄o, ñ lou'i b̄ò maamaa,* t̄ole blekè.

19 Ma gb̄éō, tó á gb̄edo p̄āale síana z̄ée, mé á gbēe èa aà d̄awà,

20 à̄o d̄ō k̄é gb̄é p̄ó tò duunk̄enapi b̄ò s̄ás̄azeu à èa s̄ù, à ade sí gawae, mé à lakà tàaeola dasi.†

‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIE LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Píe láe bee kè za Loma Yesude pò aa fáaaa wà tà bùsu pò wí me tia Tuukii bùsuuone. Gáli pò aa ku a guu de gáli pò Pòlu n à à iwao dàaledaale ù. Yōa pāsī n lé an Yesudeke yái, ò wàle íadamá. Píe tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

Fòkpaama n Lua sáaukpao gbea, Píe lá Lua n suabà dónu, ò aa támaa pò lí n neo ví Yesu Kilisi gaa n à vuo sabai (1.3-12). A n gbá laai aao iteke, aa tó n kua a adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu olesè à yādàoné à mè à kù aao náai ví n yákea guu, atēsa kua yōa guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbāadeone, zíkēnao misiile n diione, noo misiile n zāone, Yesudeo pii io yekōzi (2.11-4.19). Lē 5 guu à ledà Yesude gbēzōowa n èwaaso n luanaaikēnao pii, à mè aa ze gbāa kua yā'ia guu, aa Lua legbēané papaa dá. Lápi làa n fòkpaamá.

A kù láe bee kyokenao wetā luanaaikēa guu, baa tó aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tōo, i ze'ob Yesusaideone yái. Tó luanaaikēnao yāmaa pò aale keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegōzi (2.12).

Tāmaa pò lí n neo

¹ Mámēmaa Yesu Kilisi zina Píe, máme ma láe bee kè Lua gbé pò aa de nibo ù dúnia bee guu aa fáaaa bùsue beeuone: Pōntu, Galati, Kapadosi, Azi n Bitinio.

² Mae Lua dōaa á dō, ò á á sé, a gō aà pò ù n à Nisina gbāao, ké à misiile Yesu Kilisi, aà au i á gbāsi wolo.* Lua gbēke n aafiao káfié.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zō guu à wá í dafu n Yesu Kilisi fele boa gau gbāao, ò wá támaa pò lí n neo ví,

⁴ asa gba pò dileae luabepi lí òkpao, ìli gbāsikpao, a maa lí láao.

⁵ Lua soa mà à á suaba a náai pò ále ke yái, ò àle á dōa n a gbāao e à ge boò gōgbēzāzi.

⁶ Ale pōnake n yápio, baa ké ále taasike gia yōo yā'ia bui dasi yái.

⁷ Lá wí vua maa dō té guu, màa yā'ia n lé á luanaaikēa yō, asa á luanaaikēapi beee ví de vua pò a gawi ì láaa maamae. Tó a bo maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi mōgōzi, a á kpela n gawio.

⁸ Baa ké i aà eo, á yeaazi. Baa ké i wesiaale giao,† ále aà náaike, ò ále pōna zō pò gè oaa ke,

⁹ ké ále á luanaaikēa gbē'e á suabaa ù yái.

¹⁰ Anabio dōaa gbēke pò Lua a keé yā'ò, aa suabaapi yá gwà aa a tàasikà.

¹¹ Kilisi Nisina kú n guu, à dōaa taasi pò Kilisipi a ke òné n gawi pò a e a gbēao, ò aa wèele wà yápi zé dō n a kegōo.‡

¹² O Lua tò aa dō ké yá pò aale opi de n gōo pò ùo, á pōe. Tiasa baonakpanao yápi òé n Lua Nisina pò Luapi aà zì à bō luabē gbāao. Baa malaikao ì dēeka yápi dōai.

Wá kua à adoa

¹³ Ayāmeto à á làasoo vu iu, ío ázia kua dō, á wé io do gbēke pò Lua a keé Yesu Kilisi mōgōzizi seasai.

¹⁴ Lá á de Lua Né pò lé aà yāmao ù, ásu to dōe'ii pò á ví yāa á wésiagōo dōaaéo.

¹⁵ Lua kua adoa. Lá à á sisi à á sé, á kua lío adoa á yákea pii guu màa sō.

¹⁶ Asa a kēa láu wà mè:

* **1:2** Lev 17.11, Ebe 9.22 † **1:8** Zāa 20.29 ‡ **1:11** Luk 24.25-26

A kua lío adoa,
asa ma kua adoae. §

¹⁷ Lá Lua ì yákpaleke ní baadeo a yákeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à víakeè á nibòke guu la.

¹⁸ A dǝ lá Lua á bó kua gii pò de á felekaa ù guu. Lua i á bo ní pò pò a gawi ì láao no, vua ge ánuusu,

¹⁹ à á bó ní Kilisi pò de sã sãasai gbãsisai ù au gawideoe.*

²⁰ Lua d̀aa aà díle zadǝ i dúnia káleo, ò á b̀éaàno gupuuau gɔɔ gbɛzãe beeozi.

²¹ Aà yá musu ò ále Lua náaike. Lua aà b̀o gau à gawi kpàwà, ké à e a náaike, á wé ìo dbazi.

²² Lá misiilea síanae á gbãsi wòlo, ò á gb̀eke ví ní k̀o m̀afilisai, ào yek̀i ní ǹsemendoo.

²³ Lua á í dafu ní a yá wēnide pò ìo ku gbãaoe. Yápi de p̀obui pò ì ga ùo, p̀obui pò lí gaoe.

²⁴ Gb̀épii de lán sēwae,
an gawi píi de lán sēvuwae.

Sē ì gaga, a vú ì kwé,

²⁵ āma Dii yá ìo ku gɔɔpii. †

Yápi mé de baona pò wa kpàé ù.

2

Gb̀e wēnide

¹ Ayāmeto à yāvāi píi tó ní e píio ní m̀afilio ní wed̀ak̀eo ní k̀yaaaao.

² Lá nétēnao ìo ỳ'ì nide, ào Lua yá pò de lán ví'ipu wásawasawa nide màa s̀o, ké à e gbã á suabaa guu,

³ asa á d̀o sa ké Dii maa.*

⁴ A s̀aàzi, Gb̀e wēnide pò wà p̀akpài, Lua aà s̀e beede ù.

⁵ Apio s̀o áme á gb̀e wēnide pò Lua lé a kpé ēbooo ù. Áme á aà gb̀agbanao ù, i sa pò ì kaaàgu o ní aà Nisina gbãao Yesu Kilisi sabai.

⁶ Asa a kēa Luayātaalau wà m̀e:

Gwa, mále gbe díle Síona,
ēdaalegbe beede pò má s̀e ù.

Wí a gb̀é pò lé aà náaike k̀o. †

⁷ A de gb̀e beede ù á gb̀é pò ále aà náaikeone, āma a de gb̀é pò lé aà náaikeone màao.

Gbe pò ēbonao p̀akpài

mé g̀o gbeo mide ù. ‡

⁸ Màa ìo a de:

Gbe pò wí gēmb̀olewà ù,

gbesi pò aai kpaá aa fu ù. §

Aa gēmb̀olewà ké aai Lua yādao yái. Beewa Lua dílené.

⁹ Áme á bui pò Lua ní séo ù, kía ù, aà gb̀agbanao ù,* gb̀é pò an kua adoao ù, aà gb̀é yenzideo ù, ké à Lua pò á sisi a b̀o gusiau, à g̀éáno a gupua b̀onsaede guu táasile. †

¹⁰ A de Lua gb̀é ù yāao,

tiasa ò a g̀o a ù. ‡

Lua i s̀uukéáno yāao,

tiasa ò a k̀éáno. §

Kua luanaaikensai guu

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zāa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16 ‡ 2:7 Sou 118.22

§ 2:8 Isa 8.14-15 * 2:9 B̄a 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26 § 2:10 Oze 2.25

11 Ma gbé yenzideo, lá á de nibo bòmoo ũ la, mále ledawáe, à mikē á dōē'i pò aai zikaánooowa.

12 Aò ku gbé beedeo ũ luanaaikensaiò guu. Beewa baa tó aale á dile väikenaò ũ, tó aa yāmaa pò ále keo è, aa Lua sáaukpa yákpalekegozi.

13 A misiile iko pò gbēnazina dílee píi Dii yái, kía pò iko ví deñlan nò,

14 gbāade pò a díle aà väikenaò wetā aà maakenaò sáaukpan nò.*

15 Lua pōeān ke: A yāmaake à lesokpa soũ wésiadeone.

16 A gō wēeo ũe, āma ásu tó á gōa wēeo ũ gōé väikea zé ũo. Aò ku Lua zòblenaò ũ.

17 A gbēpii kpela. Aò ye á Yesude degozi. A víake Luae. A kía kpela.

18 Zikenaò, à misiile á diione, í zōoke dōné yápii guu. I ke dii maa nòsedoudeò rítēe no, ní a pásioe lo.

19 Tó wà ìadawá pā, tó a menakèò Lua yái, bee ài víé.

20 Tó wà á gbé á tàae yái, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yāmaa pò á ke yái, tó a menakèò, Lua a á sáaukpa.

21 Bee yái Lua á sisii à á sé. Kilisi taasikèé à ze'òlòé, ké àò te a iai yáie.

22 I duunakeo,

wi ma à estòo.†

23 Ké wà aà sōsō, i a zásimáo. Ké à taasikè, i yāpāsì onéo, à zè ní Lua yákpaleken maaoe.

24 Ōme wá duuna dĩ a miwa‡ à gào líwa, ké wá bàa su àò kú ní duunao loo, wíò ku maakea guu. Aà flàala iao mé wá gbāgbā.§

25 Asa a sāsā lán sāowa yāae,* ã a ea su á Dāna ní á Dōanaowa tiasa.

3

Kua ní kōo

1 Nōeo sō, à misiile á zāone.* Tó an gbēeo lé Lua yādao, á kua a ní lile. Baa tó i yāe onéo,

2 aa e á kú gbāsisi mé ále misiilené.

3 A kefenke weelea su àò de mekaa yá ũo, mitāa ge nōambleboò ge pōkasadaan nò.†

4 Aàò de á nòse guu yá pò lí láao ũ, nòsenie ní zibusaaò. Bee mé gbia Luae.

5 Asa beewa nōe lousisina pò an wé do Luazi yāoó nízia kèke, aa misiile ní zāone.

6 Māa Sala de, í Ablahaũ yāma í oè Baa.‡ Tó ále yāmaake, mé ále pò pò wí víakeè yādao, a Sala olesèn we.

7 Māa gōeo sō àò kúrnō nōekedōané guu,§ íli yāmamá, ké pōe su kpáé á wabikea guuo, asa á de wēni ghablenaò ũ sānué.

8 Bee gbea àò ledouũ ví ní kōo ápii. Aò wēnadōkōe, àò yekōi, àò gbēke ví ní kōo, í busakōe.

9 Asuli vāi flabo ní vāioo. Asuli gbé pò á sōsō sōsōo. A samaa'òè, asa Lua á sisi à báaadaágu yáie.*

10 Gbé pò ye a wēni àò maa,

mé a ye a kua àò na,

aà a lé fō ní yāvāi oao,

asuli to ee bo a léuo.

11 Aà mikē vāiwa, i maake,

aà aafia zé weele, iò tei.

12 Asa Dii í wéte gbēmaaózi,

í swákpa an wabikeaózi.

Dii í mikpedo väikenaone.†

* 2:14 Lom 13.1-5 † 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6 * 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18

† 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17

Taasikεa maakεa yái

¹³ Tó á áiavi ní maakεao, déme a á wetái?

¹⁴ Baa tó a su taasikε maakεa yái, báaadeɔn á ũ.‡ Asuli vɪake an wétēaεo, ásu sòdeedeεo.

¹⁵ A Kilisi dō Dii ũ á sō guu.Š Aɔ ku sɔu guu gɔɔpii, ké à e yāwe gbé pó lé á la yá pó á wé dɔi miiwa.

¹⁶ Ali oné busεbusε ní bεεε dōanéο. A oné ní nòsepuaο ɔ, ké wí e gbé pó aale á sōsō maa pó ále ké á Yesudeke yái ɔ kú.

¹⁷ Taasikεa lá Lua yeiwa maakεa yái maa de taasikεa yāvāikεa yáila.

¹⁸ Kilisi gà gēn do duunawoloa yáiε. Tāesaide gà wá taaedeɔ yái, ké à e géwanɔ Lua kíi. Wà aà dè aà gbēnazinke guu, ɔ Lua aà vù aà nisinke guu.

¹⁹ Aà nisinkepi guu à gè waasokè nisina pó wà ní ká kpéuɔne.*

²⁰ Aa bò Lua yá kpe yāae, gɔɔ pó àle menake e Nɔee gè a gó'ilena ke làaò. Gbé pó bò íu aafia gópi sabaiɔ dasio, gbēɔn swaaɔε.†

²¹ Ipi mé de á da'ilekεa pó í á suaba taa ũ tia. Da'ilekεapiá mè gbāsiwoloa yá no. Legbēa Luaε ní nòsepuaοε. I á suaba ké Yesu Kilisi bò gau yái.

²² A ikokè malaikaɔ ní táaɔ ní ní gbāadeɔ ní ní ikodeɔwa, ɔ à tà luabe, a ku aà ɔplaai.

4*Kua Lua pó ũ*

¹ Lá Kilisi gà a gbēnazinke guu, ápiɔ à bee nòse da sō, asa gbé pó gà a gbēnazinke yá musu kè duunawaε.

² Gɔɔ pó gōé á kua guu, á dōε'ii suli dɔaaé ɔo, sema Lua pɔeā.

³ A kua luayādansaiɔ yākeεa guu yāa mò le. A kú yāa wisaiyākeεa guu ní dōε'io ní wēdekeεo ní lalasi kōɔo ní wēmi wēzīgbaao ní táagbagbaao, pó Lua ye a gíyāio.

⁴ Lá ili siɔnɔ an lalasi zɔɔpi kea guu ɔo, í kené yābɔnsae ũ, aaí á tɔbēesi.

⁵ Aa ní yākeεo dau siu Luaε. Aà yákpalekεa ní gbé bēεo ní gyaadeɔ sɔu mà.

⁶ Wà baonakpà gyaadepiɔne ɔ, ké an gbé pó yá zòlemá an gbēnazinke guu lán gbépiiwaɔ e aao ku nisinke guu lán Luawa.*

⁷ Pópii láaa kà kái. Ayāmeto àɔ de laaideɔ ũ, íɔ ázia kūa dō, ké àɔ wabike Luawa yái.

⁸ Yá pó de a piia, àɔ yekōi ní nòsemendoo, asa yea gbéi í láka taaea dasi.†

⁹ A kō yāaeke yákūtēkasai.

¹⁰ Lá Lua gbadà á baadeε, à dɔkōle ní gbapiɔ Lua báaa bui dodo ziia maaɔ ũ.

¹¹ Gbé pó de waasokεna ũ, aà Lua yā'oné. Gbé pó de dɔnlede ũ, aà dɔrile ní gbāa pó Lua a gbao,‡ ké à Lua tɔbɔ yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. ɔme gawi vɪ ní gbāao gɔɔpii! Ami.

Taasikεa Yesudeke yái

¹² Ma gbé yenzideɔ, ásu to yōa pāsí pó lé á le ɔ á sae lándō yákanla mé á léwao.

¹³ Lá á baa ku Kilisi taasikεa guu, à pɔnakeɔ, ké à e àɔ pɔna zɔɔ vɪ gɔɔ pó Kilisipi a ɔo gupuau ní gawio.

¹⁴ Tó wà á sōsō Kilisi tó pó kúwá yái, báaadeɔn á ũ, asa Lua Nisina gawide diaéε.

¹⁵ A gbēε su taasike gbēdeεa ge kpái'oa ge vāikεa ge gudε yáio.

¹⁶ Tó a taasikε á Kilisideke yái, asu kéé wíyā ũo. A Lua sáaukpa ké Yesu tó kúwá yái.

¹⁷ Asa íadaama pila, Lua gbéɔ ɔ à dàalewá. Lá wáme à dàalewá séia, a mide ní gbé pó gí baona pó bò Lua kíi síio kpelewa ni?

‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pie 4.6 † 3:20 Daa 7.7 * 4:6 1Pie 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7

18 Tó gbēmaaɔ suabaa zí'ũ,
a bɔ ní duunde luayādansaiɔ kpelewa ni?§

19 Ayāmeto gbé pɔ aale taasike Lua pœākēa yáíɔ aa nízia na ní Kena náaidee a ɔzi, aai wetā wàɔ maake.

5

Lua sã kpàsa gwaa

1 Mále lēda á gbēzɔɔwa sa. Gbēzɔɔn ma ũ sɔ. Má de taasi pɔ Kilisi kè seelade ũ, mé ma bàa kú ní gawi pɔ a bɔ gupuauo sɔ.

2 Aɔ de kpàsa pɔ Lua kàléé dānao ũ.* A ɔliai ní pœāo teasisai lá Lua yeiwa. I ke ɔawēēa yáí no. A ke ní nòsemendoo.

3 Asuli gbāable gbé pɔ wa nàé á ɔzipiɔwao. A tó á kua á sãɔ dazewa,

4 í káfua pɔ a gawi lí láao e gɔɔ pɔ Sādānki m̀.

5 A èwaasoɔ sɔ, à misiile gbēzɔɔne. Apii à ázia busakɔe, í dɔkɔle, asa:
Lua í íbelese ní gbé pɔ í azia se lesio,
mé a gbēke vī ní gbé pɔ í azia busao.†

6 Ayāmeto à ázia busa Lua gbāadee, i á káfi gɔɔ pɔ a dīlewa.‡

7 A ɔzɔè á yā'ɔmai píi, asa í laaidɔwá.§

8 A itēke àɔ kú ní laaio. A ibee Ibiisi de lán nòomusu pɔ lé ɔɔɔwae. Ale kpálekeázi, àle gbé wēēe kú.

9 A giè, í ze gbāa luanaaika guu, asa á dɔ ké á Yesude dee pɔ kú dúnia guuɔ píi lé taasi doūpi kee.

10 Lua Báaapiide á sisi a gawi pɔ lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yɔɔ, a á bɔ maa, i á ze gíūgiū, i á gba gbāa, i á zedɔ.

11 Ōme gbāa vī gɔɔpii! Ami.

12 Wá gbēdo Silivēe* pɔ má aà dɔ gbé náaide ũ mé lá yɔɔnae bee kèémee. Ma lēdàowá, mé má de a seelade ũ ké yá pɔ má ò de Lua gbēkekeané síana ũe. A zedò gíūgiū.

13 Babeli† gbé pɔ Lua ní sé lááwao fɔkpàwá. Ma né Maaku fɔkpàwá ɔ.

14 A fɔkpakɔwa ní lépeakɔwao yeakɔi guu.‡ Lua á gbé pɔ á naa Kilisiwao gba aafia ápii.

§ 4:18 Yaa 11.31 * 5:2 Zaa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sotū 55.23 * 5:12 Zin 15.22
† 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIEε LA PLAADÉ

Yá pò kú láε bee guu

Píeε láε bee kè Yesu náaikenaone mípii (1.1). Aà yázinda mé gbé pò an yá lí kòse ní Yesu baonaoo εεboa ũ. An yādanεo ì mós ní yāyaaaοε. Tó gbé ye kémá, sema aà azia kpa Lua dōa sīandewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé pò wesiaàleo òwa.

Fòkpaamá gbεa (1.1-2) a ðidi Yesudekeyāowa ní dea náaideo ũ Luaε lá gbé pò aa wesī Diileo òwa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εgenaο yākeao ní ní kuao bèεbò maamaa (2.1-22). A ní yādanε taa ò lee àaō guu, à mè aaio gbé pò aale Kilisi moa dāo laanikeε, aaí me Kilisi a ea mo bo. Píeε mè tó Kilisi moa lé gēgē, Lua menakea yáie, asa a ye dasi ze'e aa Yesu náaike.

Waasonken εgenaο lí kēsā dúniau gueio. Píeε lá plaade yādanéa tia yáε bo, àle tékpa luanaaikenaoguo aa gé aε Dii dōa guu, ké aasu zā zéwao yái.

Sīanakpaa sísia pò Lua wá sisiwa

¹ Mámεmaa Lua zina Simoo Píeε, Yesu Kilisi zòblena, máme ma láε bee kè gbé pò wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaikè lówáwa a maake yáionε.

² Gbēke ní aafiao pεεwá Lua ní wá Dii Yesuo dōa guu.

³ Lua wá sé wàò ku a gawi ní a maakeo guue, a tò wà a dō, ò aà luakegbāa wá gbá pò pò de wàò vī, wá kua i kpaai ní aà yáo.

⁴ Beewa à yāzōo beεede pò à a legbè kèwēε, ké a yái wá bo dúnia dōe'ii pò ì ní òòkpa guu, wíò Lua dàa vī.

⁵ Yá bee yái à āiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yāmaake Lua yādōa guu,

⁶ íò Lua yá dō ázia kūa dō guu, íò ázia kūa dō mena guu, íò mena vī naa Luawa guu,

⁷ íò naa Luawa kōgbēke guu, íò gbēke vī ní kōo ní yeakōio.

⁸ Asa tó á yá beeo kūa mé aale káfíé, áo ku pā wá Dii Yesu Kilisi dōa káfiaé saio.

⁹ Gbé pò yá beeo kūa sōo, à a wé kūaa à gō vīa ũε. Ké Lua duuna pò a kè yāao kèwà, à sàaàgue.

¹⁰ Ayāmeto ma gbéō, à āiake à gbāakpa sísia pò Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá beeo ke, á fu bauo.

¹¹ Beewa wa gbāakpaázi maamaa, íò kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pò lí láao guu.

¹² Ayāmeto baa ké á yá beeo dō, mé á zedba síana pò á kūa guu, máo yápio dōáguε.

¹³ Goo pò má kú ma so guu, mále e a maa màò tékpaágu yápio dōaágu guue.

¹⁴ Má dō ké ma boa ma sou goo a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dōaa òmεεwa.

¹⁵ Má āiake, ké yápio e àò dōágu goopii ma gaa gbεaε.

Sīanakpaa ānabio yáwa

¹⁶ Ké wa wá Dii Yesu Kilisi moa ní gbāao òé, i ke wá té fi pò wa dà ní kōniozi no. Wa wesī aà zōkεεε,

¹⁷ goo pò Mae Lua aà kpelà à aà tobò. A Zōode Gawide bo mà à mè a Né mēndona yenziden aà ũ, aà yá ì kaagu.

¹⁸ Wa bo pò bō luabepi mà goo pò wá kuaàno gbèsisi pò a kua adoa musu.*

¹⁹ Bee yá pò ānabio ò sīanapiliwáné. A maa à laaido yápiwa filia pò lé guduuduu pu ũε e gudoleia saana àò gé bilei á sōu, gu i dōé.

²⁰ Ao dō gia ké gbēε lí fō yá pò ānabi kè láu bolekè ní aziaoo.

* 1:18 Mat 17.1-5

21 Anabio yãe lí bɔ gbɛnazina pɔeã guuo, aa Lua yã'ò lá aà Nisina dɔaanéwae.

2

Waasoken egenaɔ

1 Anabi egenaɔ bɔ yãa Isailio guu. Beewa waasoken egenaɔ bɔ á guu lɔ, aai eε pɔ í to wà kaale ká Lua yãdanεu, aai lelekpa Dii pɔ ní bózi, aai nízia kaale kándo.

2 Wa tɛrízi dasi an wisaiyãkea guu, wi síana zé bɛɛbo an yáí.

3 An biikea guu aa á ble ní eε pɔ aai blewàò. Yákpale z̄lɛmá à gègè, i lí na ní Kàalena wéuo.

4 Asa Lua i malaika pɔ duunakèò too, à ní ká gbáò sia pɔ kú z̄lɛz̄lɛ guu, àò ní k̄ua e yákpalekegɔz̄lɛ.

5 I dúnia zi ní a yãdansai pɔ kú a guuo too, a tò í dàníla. Ama à Nɔee pɔ í maakεa waasoke bɔ ní a gbé gbɛɔn sɔplao.*

6 A yãdà Sɔdɔũ ní Gɔmɔɔola,† à ní kaale aa gò túfu ũ yá pɔ a luayãdansaiɔ le seela ũ.

7 Ama à Lɔtu bɔ. A de gbɛmaa ũ, aà nɔse òòkpà ikoyãdansaiɔ wisaiyãkea yáí.‡

8 Gbɛmaapi kú ní guue, yãvái pɔ àle e àle ma lá gu lé dɔ aà wãwã aà nɔsemaa yáí.

9 Maa Dii gbé pɔ naawa bɔa yãa guu d̄s, mé a gbɛvái k̄ua d̄s e àò gé íadaiwà yákpalekegɔz̄lɛ.

10 At̄esa gbé pɔ aai saka ikoyãu, an mè d̄se'íio i dɔaané gbãsíkea guu.

Waasoken egenapiɔá s̄gbãade kàamaideɔne. D̄se a ní malaika gawideɔ lí ní viak̄uo.

11 Malaika pɔ an gbãa ní ní ikoo de waasokenapiɔlao aali we ní tɔb̄es̄i aa gè ní ní káalao Dii aεo.

12 Gbɛpiɔ i yá pɔ wa a gbad̄so bɛɛboε. Gbɛnazin báa mé dàníla, aa làasoo vío. Wà ní í ké wà ní kú wà ní de yáíε. Aa kaale lán nɔbɔɔwae,

13 wi vái pɔ aa kè fiaboné. D̄se'íikea fáane i kené yãna ũε. Gɔɔ pɔ aale blebleánɔ, aai pɔnake ní ní k̄onikeanéoε. An kua á guuá s̄aaε mé gbãsíε.

14 An wé lɔ pɛa nɔe d̄se'íideɔwa, duuna lí mómáo. Aai k̄onike gbé pɔ Lua yá i zedɔ ní guuoɔne. Bii ní s̄s̄ pà. Lua lekènéε.

15 Aa s̄as̄a, aa kè zé súsuwa, aa zé doũ sè ní Beɔɔ né Balaaũ pɔ ye ɔb̄εio.

16 Zaa'ina a p̄oleb̄uu'ia à yã'òè lán gbɛnazinawa, à aà gbà laai aà váikea musu, à ḡiè ní aà m̄isaiyãkeao.§

17 Gbé beε de lán nibɔna pɔ a í bàwae, lán lousisia pɔ gèzεa ní íanaowa. Gusia níinii ɔ Lua d̄lɛné yàae ũ.

18 Aai ían gii z̄ɔ d̄a, aai k̄onike gbé pɔ aa bɔ s̄ás̄azeu dafuɔne ní d̄se'íio ní wisaiyão.

19 Yá pɔ í ní òòkpa z̄ɔɔn ní ũ, ɔ aai ḡɔa w̄éε ũ legb̄éné. Asa gbɛpii de yá pɔ a s̄s̄ blè zɔ ũε.

20 Tó aa bɔ dúnia gbãsíkeau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi d̄sa sabai, mé aa tò yápi èa yèlɛmá à ní s̄s̄ blè, an kua gbɛz̄a vái lɔ de a káaua.

21 Tó aai zé súsu d̄s yãao, bee maan̄nɔ de ké aa d̄s aa gbàsa bɔ Lua yá pɔ wa dànέ kpela.

22 Yáasi pɔ wa kèe beε síana s̄umá: Gb̄é i εa pɔ pɔ a p̄isi ble.* Beewa lɔ: S̄awakusana pɔ wà a zu'ò i εa m̄ále p̄leau.

3

Dii m̄sz̄i

1 Ma gbé yenzideɔ, lá plaade pɔ má kèén ke. Ampii guu ma yá d̄òágu, ké à vu iu ní làasoo maaοε.

2 Má ye yá pɔ Lua ānabio ò yãaɔ d̄óágu ní yá pɔ Dii wá Suabana d̄lɛ a z̄inaɔne aa òéo.

* 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11

³ Aɔ dɔ̄ za káau ké gɔɔgbɛzãzi zɪapɔɛãkenao mo á ke pɔɔpɔɔ*

⁴ aa me: I a moa legbɛo lé? A ku má ni? Wá maɛɔ gága, kási pɔpii kú a gbɛu lá Lua dúnia kálɛwae.

⁵ Ké Lua yá'ò yáa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpà swáaɛ. A tɔle bò íu, a ku ípi sabai,†

⁶ ípi mé dà dúnia káaua à kàalɛ.‡

⁷ Lua yá'oa doupi mé tò musu ní dúnia tiaɛ beeo dilɛa té pɔ ũ e gɔɔ pɔ a yákpaleke ní a yádansaiɔ, i ní kaalɛ.§

⁸ Ma gbé yenzideɔ, ásu to yáɛ bee sááguo: Gɔɔ do de Diie lán wè òaa sɔowaɛ, mé wè òaa sɔo de lán gɔɔ dowa.*

⁹ Dii zígbia ní yá pɔ à a legbè keao lá gbɛo lé ewao, àlɛ menakeáno. A ye gbɛe kaalɛo, a ye gbépii nòselilɛ.

¹⁰ Dii mózi aɔ de lán kpái moawae.† Zibeezi musu a gɛzɛa bíoo, a pɔɔ tékú aa pia, tɔle ní pɔ pɔ kuwàɔ aɔ ku bo.

¹¹ Lá pɔpii a kaalɛ màa, à tó á kua àɔ ku kua ũ. A tó á kua àɔ adoa luayámanaɔ ũ

¹² wɛɔa aà moɔɔi, í wɛtã gɔɔpi ka kpakpa. Gɔɔpi zí musu a kaalɛ ní téo, a pusu i a pɔɔ yó.

¹³ Ama Lua tɔle dafu ní luabɛ dafuo‡ legbè, ò wá wé do. We maakɛa aɔ kuu.

¹⁴ Ayãmeto ma gbé yenzideɔ, wɛɔa gɔɔpizi guu à ãiake àɔ ku sãasai gbãsisai, ío na ní Luao.

¹⁵ A wá Dii menakea dilɛ suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Pɔlu lakèé ní òno pɔ Lua aà gbàowa.

¹⁶ Yápiɔ ò Pɔlu í o lá pɔ a kèɔ guu pii. Aà lápi gueɔ maa zí'ũ. Wésiadeɔ ní gbé pɔ an zɛa gbãaɔ aai yápiɔ kole, lá aai ke ní Luayátaala kíniɔwae bo. Màa aai nízia da kaalɛu.

¹⁷ Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, lá á yápi dɔ̄ kò, à laaika ké ikoyádansaiɔ su á sásã ní ní εεoo. Asu bo á zɛa gbãau à léleɔ.

¹⁸ Aɔ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbɛke ní aà dɔao guu. Ōme gawi ví tia e gɔɔpii! Ami.

* 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

ZAA LA SEIA

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee guu Zaa lé tékpa Yesudeo_ogu aao naa Yesu Kilisiwa síana, aai yáke a zéwa wàò yekōzi ní Lua gbāao. A òné ló aa gi yādanε bēε pò ì kpáné wà Lua yá kūa sú sui.

Lápi daalekíi (1.1-4) Zaa ná yá pò ále yáwaε: Sema Yesudeo_o aao kōgbēo ũ ní Mae Luao ní aà Né Yesu Kilisio. A gbèamá aa ze ní Lua zína pò aa weśì Yesu Kilisile mé aa swādò aà yādanεio seeladekeo, aai_o ku gupua guu, asa Luaá gupuaε. Bee yáí, sema aao yekōzi (1.5-2.17). Bee gbεa à lèkà Kilisi ibεεo mōa yáwa, εde pò aai me Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbεa à yá pò ì to wà Lua né síandeo dō ò: Yázedekeεa, yeakōi, Yesu Kilisi náaikεa (3.1-24). A yá pò ì to wà síana dōkōε ní εεo ò (4.1-6), ò à èa sù yeakōzi yáwa. Dea Lua gbé ũá yeakōi yáε, asa Lua ló yeziε (4.1-21). Lápi láakíi à luanaaikεa pò ì ní ká zibleawa yá'ò (5.1-21).

Lápi ì dea Yesude síande ũ yá bōolekewēε. I Yesudeo_o gba làasoo maa ké aa e bō yādanε εde pò ì ní sō bleo guu, aai Yesu Kilisi náaikε ní yeakōzio.

Yá wēnide

¹ Gbé pò kú za asinizi* wa aà yāmà, wa aà è ní wéó, wa aà gwà, wa okāwà, Yá wēnidepi bao wáε kpáé.

² Wēnidepi bō gupua_u, wa aà è, aà seeladeo_n wá ũ. Wēnidepi ku yāa Mae Lua kíiε, ò à bōwá.† Aà bao wáε kpáé.

³ Yá pò wá mà wá è ò wáε oé, ké ápi_o á lé e àò doūwan_o, asa wá lé doū ní Mae Luaoε ní aà Né Yesu Kilisipio.‡

⁴ Wáε yáε bee_o oé ké wá pōna e pεεwáε.

Luaá gupuaε

⁵ Bao pò wá màwà wáε kpáén ke: Luaá gupuaε, gusia ku aà kíio, baa yoo.

⁶ Tó wa mē wá lé doūaàn_oε mé wá kú gusia_u, εε wáε tó, wáε zike síanawao.

⁷ Tó wá kú gupua_u lá Lua ku gupua_uwa sō, ò wá lé a_o doū, aà Né Yesu au ì wá duuna píi wolowá.

⁸ Tó wa mē wá duuna vío, wáε wázia sāsáε, wá síana vío.

⁹ Tó wa wá duuna_o ò Luaε, Lua dee náai ví, ì yáke a zéwa, a wá duunapio kéwá, a yāvái wolowá píi.§

¹⁰ Tó wa mē wi duunakεo, wa Lua díle εde ũε, wá aà yá kūao.

2

¹ Ma néo, máε yá bee oé, ké ásu duunakεo yáie. Ama tó á gbēε duunakè, wá Zennode ví Mae Lua kíi táaesaide Yesu Kilisi ũ.

² Ōme wá duuna awakpab_o ũ.* I ke wá duuna ado no, dúnia búu gbé_o pōε.

³ Tó wá yá pò a díleo kūa, beewa wá dō síana ké wá aà dō.

⁴ Tó gbé mē á aà dō, mé a yá pò a díleo kūao, εdeε, ade síana vío.

⁵ Gbé pò aà yá kūa sō, aà yea Luazi papaa síanaε. Pó pò a to wà dō ké wá naawàn ke:

⁶ Gbé pò mē á naawà, sema ade kua àò de lá Kilisi ku yāawa.

Yá dafu díleε

* 1:1 Zaa 1.1 † 1:2 Zaa 1.14 ‡ 1:3 Zaa 17.3 § 1:9 Sou 32.5 * 2:2 Lom 3.25

7 Ma gbé yenzideo, i ke yá dafu ma a lakéé, yázi pò wa dīléé za káauε.† Yázi pi mé Lua yá pò á mà ũ.

8 N beeo yá pò mále a lákéé dafu bo, wí a síana e aàpi ní ápiowa, asa gusia lé gē, ñ gupua síande‡ lé bii sa.

9 Gbé pò mè á kú gupuau, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia.

10 Gbé pò ye a gbédeezi ku gupuau, aà yāe lí tó gbēe fuo.

11 Gbé pò za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dō gu pò ále géuo, ké gusiapi aà vīakù yái.

12 Ma néo, má lāe bee kēé
ké á duuna kēwá aà tó yá musu yái.

13 Maeo, ma lāe bee kēé
ké á gbé pò kú za asínizipi§ dō.

Ɔwaaso, ma lāe bee kēé
ké a zīblè Setāuwa.

14 Ma néo, ma lāe bee kēé
ké á Mae Lua dō.

Maeo, ma lāe bee kēé
ké á gbé pò kú za asínizi dō.

Ɔwaaso, ma lāe bee kēé

ké á gbāa mé á Lua yá kūa,
ñ a zīblè Setāuwa.

15 Asu ào ye dúniazio, ge pò pò kú a guuo. Tó gbé ye dúniazi, a ye Mae Luazio.

16 Asa yá pò kú dúnia guu pii, dóεñi ní wetonlaao ní àizεε íandāao, i bo Mae Lua kíio, à bò dúnia kíie.

17 Dúnia lé gē ní a pò pò wí a nideo, āma luapoeākēna ao ku gōoppiε.

Kilisi ibεε

18 Ma néo, gōo gbεzā wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibεε lé mó, aà ibεεo dasikù sa. Beewa wá dō ké wá kú gōo gbεzāwa.

19 Gbépióá wá gbéó no, a yái aa bōle wá guu. Tó wá gbéone yāa dō aa kúwanō. Aa kēwá ké wá e dō an gbēe de wá gbé ũo yáie.

20 Apio sō, Lua Nisina díé, ñ a síana dō ápii.

21 Ma lāe bee kēé, ké a síana dō yáie, i ke á dōo no. A dō ké εεε lí bo síana guuo.

22 Déme de εede ũi? Gbé pò gí Yesu Mesiikeie. Gbé beeá Kilisi ibεεε, à gí Mae Luazi ní aà Néoe.

23 Gbé pò gí Lua Nézi gí Mae Luazi bo. Gbé pò zè ní Lua Néo zè ní Mae Luao bo.*

24 Ao yá pò á mà za káau kūa. Tó á yá pò á mà za káaupi kūa, ào naa Lua Néwa ní aà Maeo.

25 Pò pò Kilisi a legbèwēε mé wēni láasai ũ.

26 Ma lāe bee kēé gbé pò aale á sāsāo yá musue.

27 Apio sō, Nisina pò á è Kilisiwa kú á guu. A bàa kú ní gbēe yādadaaéoo, asa aà Nisina lé yápii dadaé, mé a síana ví, εε ku aà guuo. Lá àle dadaé, ào naa Kilisiwa màa.

28 Tiasa ma néo, ào naawà ào gé, ké gōo pò à mò, wá sō io dilea. Wá gεε a gō kpá wá wéi aà mōgōo.

29 Lá á dō a maa, ào dō ké yāmaakēna píiá aà néε.

† 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1 * 2:23 Zaa 5.23, 15.23

3

Lua néo

¹ A gwa lá Mae Lua yewázi zɔɔ, ké ì wá sísi a néo,* mé wá a ũ sɔ! Dúnya wá dɔo, ké i aà dɔo yáí.

² Ma gbé yenzideɔ, Lua néon wá ũ tia, mé lá wáɔ de i bɔ gupuaú yáao. Wá dɔ ké gɔɔ pɔ à mɔ, wáɔ de laaàwa, asa wá wesiaàle, wí aà e lá a de.

³ Gbé pɔ a wé dɔaàzi màa, aàɔ ku gbásísai lá Kilisi ku gbásísaiwa.

⁴ Gbé pɔ duunakè bɔ Lua yá kpee, asa duunaá bɔa Lua ikoyá kpee.

⁵ A dɔ ké Kilisi mɔ duunawoloa yáíe, mé a duuna vío.†

⁶ Gbé pɔ naawà líɔ te duunawao. Duunkenae i aà eo, a aà dɔo.

⁷ Ma néo, ásu to gbèe á sásão, yámaakena mé maa lá Kilisi maawa.

⁸ Gbé pɔ ì duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za asínizíe. Ibiisi yáɔ midéa yáí Lua Né mɔi.

⁹ Gbé pɔ Lua aà ì líɔ te duunawao, asa Lua kekéá kú aà guue. A fɔ líɔ te duunawao, ké Lua aà ì yáí.

¹⁰ Lá wá Lua néo dɔkɔe ní Ibiisi néon ke: Gbé pɔ lí yámaakeo ge gbé pɔ ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeakɔi

¹¹ Yá pɔ á mà za káaun ke: Wàɔ yekɔi.‡

¹² Asu àɔ de lán Kainuwao. A de Setáu pɔ ũe, ɔ à a dāuna dè.§ Bóyáí à aà dèii? Ké aà yákea vái mé aà dāuna pɔ maa yáíe.

¹³ Ma gbéɔ, tó dúnya zaágu,* ásu to à bɔ á saeo.

¹⁴ Wá dɔ wa bɔ gau wa gē wēni guu,† ké wá ye wá Yesude deezí yáí. Gbé pɔ ye gbéio, adeá gee e tia.

¹⁵ Gbé pɔ za a gbédeeguá gbēdenae. A dɔ ké gbēdenae líɔ wēni láasai vío.

¹⁶ Yáe bee mé a to wà dɔ lá yeakɔi de. Kilisi azía kpà wá yáí. Wápiɔ sɔ, sema wà wázía kpà wá Yesude deezí yáí màa.

¹⁷ Tó gbé de pɔde ũ, mé a è a gbédee lé wēnake, tó i wēnadɔè, a ye gbéí lá Lua yeiwaé?

¹⁸ Ma néo, wásu wàɔ yekɔi ní lédo. Wàɔ yekɔi síana ní yákeao.

¹⁹ Beewa wá dɔ ké síana gbéon wá ũ, màa wá sɔ aɔ daa doŭ Lua ae.

²⁰ Tó yáe sù lé wá sɔ ví sɔ, wá dɔ ké Lua zɔɔ de wá làasooa, a yápii dɔ.

²¹ Ma gbé yenzideɔ, tó wá làasoo lé wá dayāuo, wá sɔ aɔ dílea Lua ae,

²² wí pɔ pɔ wá gbèawà e, ké wá yá pɔ a díleo kúa mé wi yá pɔ ì kaaàgu ke yáí.

²³ Yá pɔ a dílewēen ke: Wà aà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíɔ yekɔi lá a dílewēewa.§

²⁴ Gbé pɔ yá pɔ a díleo kúa naawà, mé Luapi ku ade guu. Wá dɔ ké a kú wá guu aà Nisína pɔ a kpàwá yáí.

4

Nisína dɔakɔe

¹ Ma gbé yenzideɔ, ásu gbé pɔ aa mɔ wa Lua Nisína vío yá sí nípii. A ní tàasika à gwa tó nisína pɔ aa ví bɔ Lua kíie, asa ānabi egeɔaɔ dasikù dúniau.

² Yá pɔ a to à fɔ dɔ tó Lua Nisína aa vín ke: Gbé pɔ mɔ Yesu Kilisi mɔ gbēnazína ũ, nisína pɔ a ví bɔ Lua kíie.

* 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21 ‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34

³ Gbé pò Yesu dō màao, nisina pò a ví i bọ Lua kíio. Kilisi ibeε pò á mà àε món we. A ku dúnia guu kò.

⁴ Ma néo, Lua gbéon á ũ, a zible ãnabi egenapiowa, asa Lua Nisina pò kú á guu zō de nisina pò kú dúnia guula.

⁵ Dúnia gbéon ní ũ. Bee yáí aai dúnia yā'o, ò dúnia gbéon ì ní yāma.

⁶ Lua gbéon wá ũ. Gbé pò Lua dō ì wá yāma, gbé pò de Lua pò ũo lí wá yāmao. Beewa ò wá Nisín siande dōkōε ní nisín egenao.

Lua Ìo yerzi

⁷ Ma gbé yenzideo, wào yekōi, asa yeakōi i bọ Lua kíie. Gbé pò Ìo ye gbéi mé Lua né ũ, a Lua dō.

⁸ Gbé pò lío ye gbéio Lua dōo, asa Lua Ìo yerzie.

⁹ Lá Lua yeawázi bọ gupuaun ke: A a Né mēndona zì dúnia guu,* ké wà wēni e ní à gbāaoε.

¹⁰ Aà yeawázipin ke: I ke wáme wá ye Luazio, Lua mé yewázi, ò à a Né zì wá duuna awakpabo ũ.

¹¹ Ma gbé yenzideo, lá Lua yewázi màa, sema wào yekōi sō.

¹² Gbēe i wesi Luale yāao,† ãma tó wá yekōi, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

¹³ Wá dō ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nisina kpàwá yáí.

¹⁴ Wá è, a seeladeon wá ũ, Mae Lua a Né zì dúnia Suabana ũε.‡

¹⁵ Gbé pò ò Yesuá Lua Néε, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu.

¹⁶ Wá dō ké Lua yewázi mé wá a náai ví.

Lua Ìo yewázi. Gbé pò Ìo ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawà.

¹⁷ Lá Lua yeawázi pεεwán ke: Wá sō aò dilea yákpalekegōzīε. Asa lá Kilisi de, wápio sō, màa wá de dúniaε bee guu.

¹⁸ Gbēe lí víake gbé pò yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáo víake aà yá musuo, asa wí víake gbé pò wàε e a ìadamáε. Víade lío dō Lua yewázi wásawasao.

¹⁹ Wápio, wio ye gbéi, ké Lua dōaa yewázi yáí.§

²⁰ Tó gbé mē á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, εεdeε. Asa gbé pò ye a gbédee pò ì ezio, a fō aò ye Lua pò i eozio.

²¹ Yá pò a dilēwēen ke: Gbé pò ye Luazi, sema aà ye a gbédeezi sō.*

5

Lua Né náaikea

¹ Gbé pò Yesu náai ví Mesii ũ, Lua mé ade ì. Gbé pò ye dei ye néie lo.

² Tó wá ye Luazi mé wá yá pò a dilēo kūa, beewa wá dō ké wá ye Lua néozi.

³ Asa yea Luazi mé yá pò a dilēo kūa ũ.* Yá pò a dilēpio zì'ũ sō,†

⁴ asa gbé pò Lua aà ì ì zible dúniawaε. Wá luanaaikεa mé ì to wà zible dúniawa.

⁵ Démε ì zible dúniawai? Gbé pò sí Yesuá Lua Néε bàasio.

⁶ Yesu Kilisipi mé gbé pò mō à da'ilékè, aà au bōle ũ. I ke da'ilεε adoo, à da'ilékè, aà au bōle lo. Lua Nisina mé aà seelade ũ, asa omε siande ũ.

⁷ Seelao ku aaoε:

⁸ Lua Nisina ní ípio ní aupio, mé an aao píi an yá doūε.

⁹ Lá wí gbēnazina seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue.

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39 * 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30

- 10 Gbé pò Lua Né náai ví seelapi ví a s̄o guu. Gbé pò i Lua yá sio, ade Luapi d̄ile εεde ũe, asa i yá pò Lua ò a Né musu sio.
- 11 Yá pò a òn ke: Lua wá gbá wēni láasai, mé wēnipi ku aà Né kíie.
- 12 Gbé pò Lua Né ví wēni láasai ví. Gbé pò Népi vío wēnipi vío.‡
- 13 Ma yá beeò òé, á gbé pò ále Lua Né náaikεò, ké àò d̄ó á wēni láasai ví.
- 14 Lá wá s̄o ìò d̄ileá Lua aen ke: Tó wa pò wabikèwà lá a yeiwa, ì wá yāmaε.
- 15 Lá wá d̄ó ì wá wabikεa ma, wá d̄ó ké wa pò pò wa a wabikèwà è kò.
- 16 Tó gbé a gbédee è, àle duuna pò lí n̄ kaaleo ke, aà wabikεè, Lua i aà gba wēni. Duuna pò lí n̄ kaaleo má ò. Duuna pò ì n̄ kaale kú, i ke bee má ò aà a wabikεo.
- 17 Yāvāikεa piiá duunaε, āma duuna pò lí n̄ kaaleo ku.
- 18 Wá d̄ó ké gbé pò Lua aà ì líò te duunawao, asa Lua Né ì aà d̄óa, Setāu lí f̄ó òkãwào.
- 19 Wá d̄ó Lua gbéòñ wá ũ, mé d̄unia búu kú Setāu òz̄ie.
- 20 Wá d̄ó ké Lua Né mò, ò à wá wé kè, ké wà e Siande d̄ó. Wá kú Siandepi guu n̄ aà Né Yesu Kilisio. Òme Lua siandepi ũ. Òme wēni láasai ũ.
- 21 Ma néò, à laaika dii εεnaòzi.

ZAA LA PLAADÉ

Yá pò kú láe bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, òme Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku siana guu ní yeakōzio (1-6). A lezamá gbēsāsānao yá musu, ò à a moa ní gwai baokpàné à fòkpamá (12-13). Apii guu a gbèamá aa laaika aa ze gbãa ní Lua zé siande guu.

Siana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzō, máme ma láe bee kè gáli pò Lua díle gbéone. Má yeázi siana guu, siana pò kú wá ví mé wáo kuò gōpíi yáí. Máme má adoo, ní gbé pò aa sianapi dō píe.

³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkékéé ní sùuuo ní aafiao siana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku siana guu lá Mae Lua dílewēewa, ma pò kèna maamaa.

⁵ Tiasa ma gbéó, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá ví za káau. Wào yekōi.*

⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua díleo kūa. Yá pò Lua dílepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsāna dasio lígua dúnia guu, aai me Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsānae, Kilisi ibeεε.

⁸ A laaika, ásu to zí pò wá kè ke pão. A to à ài'e a lé gbεu.

⁹ Gbé pò ví Kilisi yādane léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua ví ní aà Néo an píi.

¹⁰ Tó gbé mò yádadaíé mé a yá bee kūao, ásu à aà díleo. Ásu gbãakpaaàzi seo.

¹¹ Asa gbé pò gbãakpaaàzi lé kú aà vãikeao guue.

¹² Má yáví dasi mà oé, ãma má ye mà kée láuo. Ma wé dōi mà mo á gwaiε, wí bo kō léu,† ké wá pona e ke zài.

¹³ Gáli pò Lua díle la gbéó fòkpàwá.

---

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAᵛDE

Yá pò kú láe bee guu

Gbēzᵛᵛ pò Zaa lá plaade kè mé láe bee kè Gaiuee. Gaiu ì zìke Luae, ì nibᵛᵛ yàaeke, asa à zè ní siana. Diotefi sᵛ denlaweeleena pò gí sianaie. A bᵛ Zaa kpe, i aà gbéᵛ dileo. A Yesude pàle pò wí me Demetiu maabò (12), ᵛ à a mᵛa wékpaleinzi yá'ò à fòkpamá (13-15). Wá è lápi guu gbāakpaa Yesudeᵛziá yeakᵛzi yáe, mé zea ní siana yáe.

Lua zikenaᵛ dilea

- 1 Ma gbēzᵛᵛ, máme ma láe bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní siana.
- 2 Ma gbé yenzide, miᵛ wabikene ké nyᵛ aafia, yápii i bᵛne maa, lá n bᵛ maawa.
- 3 Ké wá gbéᵛ mᵛ, aa òmee lá ní siana kᵛa mé ní kú a guu, ᵛ ma pᵛ kèna maamaa.
- 4 Tó má mà ma néᵛ kú ní siana, pᵛnae demee beelao.
- 5 Ma gbé yenzide, ní náai ví zì pò ni ke wá gbéᵛne guu, atēsa nibᵛᵛ.
- 6 Aa n yeawázi yá'ò wá gálideᵛne. Kᵛsᵛa kené, lá a maa wà ke Lua zì guuwa.
- 7 Asa aa dàzeu ní Kilisi tᵛo, mé aa daa luayādansaiᵛ gāuo.
- 8 Sema wà gbé bee taᵛ yàaeke, wíᵛ de an zikendeᵛ ᵛ siana baokpaa guu.
- 9 Ma taalanae kè n gálideᵛne, āma Diotefi denlaweeleena ye wá yáio.
- 10 Bee yáí tᵛ ma mᵛ, má bᵛaànᵛ ní yá pò ì keᵛ ní yāvái pò ì dᵛwáᵛ. Bee lí ká aà bakanswāua ᵛo, ìli wá gbéᵛ dileo, baa se ì gí gbé pò ye ní dileᵛne, ì kāaakekᵛi zᵛné.
- 11 Ma gbé yenzide, nísu yāvái dadao, sema yāmaa. Gbé pò ì yāmaake mé Lua pò ᵛ, gbé pò ì yāváike Lua dᵛo.
- 12 Gbépii ì Demetiu tᵛnasi. Baa siana ì aà sáaukpa. Wápiᵛ wi aà sáaukpa sᵛ, mé ní dᵛ ké wá seeladeke náai ví.
- 13 Má yāví dasi mà onᵛ, āma má ye mà kēne láuo.
- 14 Ma wé dᵛi wá wesikᵛle tia, wí yābᵛ kᵛ léu.†
- 15 Lua n to aafia. N gbēnaᵛ fòkpama. Fòkpa wá gbēnaᵛwa dodo.

---

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA

Yá pò kú láe bee guu

Yuda lá ní Piεε lá plaadeo (λεε 2) aa waasoken εγεναο yā'ò ní yāvāi pò aaìο kūαε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dāunaε ιο.

Yuda zoadò waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeο guuαwa pāsipāsī, à go pò a ní gbē yā'ò (3-16). A ò Yesudeοne aa ze gbāa Yesu náaikεa guu (17-23). A lápi mīde ní Lua tαοαο.

Lápi yá pò εε ì'iné yá bαοεkè, mé à àizāna pò wá wé dαi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yā'ò ιο (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dāuna.* Mámε ma láe bee kè Mae Lua yenzide pò à ní sisi a ní kūa naa Yesu Kilisiwa guuοne.

² Lua sùuu ní aafiao ní a yeaázio nαnαaaé.

³ Ma gbé yenzideο, má ye mà lákéé yāa wápii suabaa yá musu, ο má è à kù teasiε mà kéé mà lεdaowá à gí ní áziao Yesu yá pò Lua nàé á zī gēn do e gαοpii musu.

⁴ Asa luayādansaiο gè wá guu kpái,† aaì wá Lua gbēke e ní wisaiyākεa zé ũε, aaì lelekpa wá Dii mēndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègē.

⁵ Ké Dii Isailiο bòle Egipi,‡ a gbεa à gbé pò aai a náaikεοο dèδε.§ Má ye mà yápi dαágu, baa ké á dō kò.

⁶ Malaika pò aai ze ní ní luakpamaoo aa pākpà ní kúkiiziο sō, Lua ní ká gusiau yeyea ní mαdaonao àο dαmá gαοpiiε e yákpalekegαο zōο zī.

⁷ Sαdαū ní Gαmαοο ní wéle pò liaánziο gbéο yá bee taa kè sō, aa nízia kpà gbāsī dαοsai keawa.* An kaalea de ìadama ní té gasaiο seela ũε.

⁸ Luayādansai nana'onapiο lé ke màa sōε. Aaì nízia da gbāsikeau, aaì gi ikoyāi, aaì malaika gawideο sōsō.

⁹ Baa malaikaο kía Miseli, gαο pò àle lekpaake ní Ibiisio Mαizi γε yá musu, i we à aà sōsō à yādaaalao, āma a òè a kō le ní Diio.†

¹⁰ Gbépiο sō aaì yá pò wa a gbadōο bēεboε. Onο pò wà ní òò ο aa ví lán nòbαοwa làasoosai, ο ì gērnαο kaaleu.

¹¹ Waiyoo ampiο, aa Kainu‡ zé sè. Aa sì Balaaū§ sásāau οa yái. Aa bò Lua kpe lán Kolewa,* aa òokpà laaàwa.

¹² Aa de sāa ũ á gbēke vía ní kōο blebleαο guu. Aaì pαbleánο, wí lí ní kūο. An nòse yá aaì gógō. Aa de lán lousisia pò ì gē ní ìanao masaiwae. Aa gà gēn pla lán lí ne'isai pò bilεawae.

¹³ Aa de lán isukaa pāsīwa, aaì fùla vāi bα an wisaiyākεαο ũ. Aa de lán saambεbenaαwa, gusia níinii ο Lua dīlené àο ní yàekεd gαοpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè Enokiwa mae ní néo ku leε soplaε, ο Enokipi† dαa ní yā'ò à mè, á è Dii lé mó ní a gbéο, an dasi lé vīo,

¹⁵ ké aà yákpaleke ní gbépiio, i yāda a yādansai duunkenaαla píi, yá pò aa kè a yādasaike guu yái ní a tó bēε pò aa sìο píi.

¹⁶ Gbépióa yákeledeοne, yāε lí kánquo. An pò niakaa mé ì dαaané, aaì ìanadā ní yāzōο, aaì lenakasa gbéοne ài'ea yái.

Kō zεdα

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bαa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25 † 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

17 Apio sɔ̄ ma gbé yenzideɔ̄, à to yá pɔ́ wá Dii Yesu Kilisi zínaɔ̄ dɔ̄aa òé dɔ́águ.

18 Aa òé gɔ̄ɔgbɛzãzi gbé pɔ́ an luayãdasai pɔ́ niakaa lé dɔ̄aanéɔ̄ aa á ke pɔ́ɔpɔ̄ɔɛ.‡

19 Gbépio ì to gbé kãaaɛ, anzia pɔ̄eã mé ì dɔ̄aané, aa Lua Nisina vɔ̄io.

20 Apio ma gbé yenzideɔ̄, à kɔ́ zedɔ́ á lousisize guu, íɔ wabike ní aà Nisina gbãao.

21 Aɔ zɛa Lua yeawázi guu, íɔ wɛdɔ́ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àizãnawa a gbẽke guu.

22 A wẽnadɔ́ gbé pɔ́ kú seaseaɔ̄ne.

23 A gbẽeɔ́ sí téwa à ní suaba. A wẽnadɔ́ gbẽpãleɔ̄ne ní laaio, í za baa an pɔ́kasa pɔ́ gbãsikpà an dàakea guuɔ̄u.

24-25 Lua m̀ndona wá Suabana a fɔ́ à á dɔ́a ké ásu fuo, i á kpán'aeke a gawi guu sãasai ní pɔ́nao ní wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Ōme gawi ní zɔ́kɛo ní gbãao ní ikoo vɔ̄i zadɔ́ gɔ̄ɔ i daaleo ní a tiao e gɔ̄ɔpii. Ami.

ZIA YA

Yá pò kú láe bee guu

Zāa mé Bibeli lá gbēzā kē. A yá dasi pò Yesu Kilisi biiwàe bɔɔlekèwēe (1.1), yá pò a è gɔɔ pò Lua Nisina dèdewà (1.10). Gɔɔ pò à lápi kē, a ku Patemɔ gūgūnaae. Wàle aà wetā ké àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé ìada Yesudeɔwa. A lápi kē Yesu gāli mèn sopla pò aa ku Azii būsuuɔne, gu pò wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wetēa guu, ké Dii mēndona Yesu Kilisi aa zèò yáie. Kua yā'ia guu Zāa láe bee kēné ké wà ze gbāa luanaaikēa guu ní zia yá pò an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépungu pò a èò yā'ò ní a lēuāɔ dasi. Gbē pò aa luabaakuáinɔ káau taala dɔɔ fɔ yāleuāpio gbadɔ, āma dāɔ ní asii dɔɔ. Wépungu pò Zāa èò yáɔ dodoa, āma an yāmi doūe. Gbēe ì asiiyāpio bɔɔleke dodoa, āma yázinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vāi a kigɔɔsoplanable, āma Lua ní a gbēɔ zì gbēzā ble Yesu Kilisi sabai, asa òme Dii ũ ado.

A daalekii Zāa azia yā'ò Yesu Kilisi pò bò gau zina ũ (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wesie a wépungu séia ea guu sèle síu. A guu Yesu òè aà lákē Yesude gāli mèn sopla pò ku Azii būsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbēa Zāa sù è á kú musu, we a wépungu è dasi: Luabedeɔ kúlea Luae ní Yesu Kilisio (lɛe 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ mèn soplaɔ (6.1-8.1), kāae mèn soplaɔ pea (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn plaɔ (12.1-13.18), sā ní gbē pò à ní bóɔ, yákpalekegɔɔ pò malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kisia gbēzā mèn sopla pò de Lua pɔkūma ũ (15.1-16.21), Babeli lélea, ziblea waiwa ní ānabi egenao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabe dafu ní tɔɔle dafuo ní Yelusaleũ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu legbè à mè: Má mó tia (22.6-21).

Gbē pò aale lápi kyokeɔ fɔ yáɔ gbadɔ, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ yā'ia pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé viadada Lua gbēzi no, àle ní gba sɔ ìadamagɔɔ. Wépungu pò Zāa è lé ɔɔné yá pò a yáí Yesu Kilisi gà a vùì, àizāna yá pò aao kuò e gɔɔpii.

Láe bee bɔkii

¹ Lua yá pò lé mó kei dà Yesu Kilisie aà biiwà a zòblenaɔne, ò à a malaika zì ma Zāa a zòblenawa, a tò ma yápi dè.

² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ũ ò má è, ò mále o.

³ Gbē pò zia yáe bee kyokè ní gbē pò aa a yāmà aa kūaá báaadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

⁴ Ma Zāa máme ma láe bee kē gāli sopla pò kú Azi būsuuɔne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àle mó ní a Nisina mèn sopla pò kú a kpalabaa aeɔ*

⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide ũo aa gbēkekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gābɔ séia ũ, òme dúnia kíaɔ gbāade ũ.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gbāao,

⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ ũ.‡ Òme gawi ní gbāao ví gɔɔpii! Ami.

⁷ Ma, àle mó luabepuanau.§ Gbēpii a wesiaale, baa gbē pò aa aà zòɔ,* dúnia bui píi i nízia gbēgbē aà yá musu. Aà ke màa! Ami.

⁸ Dii Lua mè: Máme má Alafa ní Omegao ũ.† Ma Gbāapiide má kú yāa mé má kú tia mé mále mó.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zāawa

⁹ Mámemaa Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kōgbēɔn wá ũ wétēa guu, kpalablea guu, menakēa guu. Má kú ísia gūgūna pò wí me Patemɔ guu luayā'oa ní Yesu seeladekeo yáí.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Pie 2.5 § 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zāa 19.34 † 1:8 Zia 22.13

10 Dii gɔɔzɪ Lua Nisina dèdea, ɔ ma lɔɔ gbãa mà ma kpe lán kàae'ɔwa

11 à mè: Yá pɔ́ nì è kē lá guu, ní kpásá gāli sopla pɔ́ kú wéleε beeuɔne: Efese, Simiina, Pεεgaũ, Tiatii, Saadi, Filadelifi n̄ Laodisio.

12 Ma lili mà gbé pɔ́ lé yá'omεεpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn sopla.

13 Ma gbēε è daupio zānguo lán gbēnazin néwa. A ulatao daa, àle gále aà gbázi, mé vua asana dɔa aà kùawa.

14 Aà mikā de púntaitai lán sākā ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa.

15 Aà gbá lé teke lán mɔgotē pɔ́ wàle baasa mua té guuwa. Aà lɔɔ de lán izɔɔsuka kɔfiwa.‡

16 A saana kūa a ɔplaa mèn sopla, mé fēnda lena kpepla§ lé bɔ aà léu. Aà oa lé teke lán íatē gbāawa.

17 Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma gɔ́ sáii. ɔ à ɔplaa nàa à mè: Nsu to vía n kũo. Mámε má Dɔaana n̄ Gɔzānao ũ,*

18 gbé pɔ́ ɪɔ ku ũ. Ma ga, ɔ má kú ké, mé máɔ ku e gɔɔpiiε. Má ga n̄ bedao kilineɔ kūa.

19 Yá pɔ́ nì è ké, yá pɔ́ kú n̄ yá pɔ́ a mɔ a kpeɔ píi.

20 Saana mèn sopla pɔ́ n̄ è ma ɔplaaupio n̄ vua dau mèn soplapiɔ asiin ke: Saana mèn soplapiɔá gāli mèn soplapiɔ dɔaanaɔne, mé dau mèn soplapiɔá gāli mèn soplapiɔne.

2

Efese

1 Kē Efese Yesudeɔ dɔaanaε: Ma gbé pɔ́ má saana mèn soplaɔ kūa ma ɔplaa, má be vua dau mèn soplaɔ zānguo, mámε ma yáε bee ò.

2 Má n yákeɔ dɔ́ n̄ zɪ pɔ́ níle keo n̄ n menakeao. Nili we gbēvāio dīleɔ. Gbé pɔ́ aai n̄zia dile Lua zinaɔ ũ mé aa de a ũo, n̄ n̄ yɔ́ n̄ è εedeɔn n̄ ũ.

3 N menafò, n taasikè ma yáí, ni kpasao.

4 Kási má yávinnɔ. Dafudafukeleεε n̄ kēmεε.

5 To n kua zi zadɔ́ ni busao yá dɔngɔ. N̄sɛlile, n̄ɔ yá pɔ́ ni ke yāaɔ ke. Tó ni ke màao, má mɔma, mí n̄ dau se sɔ̀d.

6 N beeo n̄ yáε bee ví, n̄ za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa.

7 Gbé pɔ́ n̄sɛ ví, aà yá pɔ́ Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Má gbé pɔ́ ziblè gba zé aà lí wēnide pɔ́ kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

8 Kē Simiina Yesudeɔ dɔaanaε: Ma gbé pɔ́ má de Dɔaana n̄ Gɔzānao† ũ, ma ga ma εa vu, mámε ma yáε bee ò.

9 Má wétēa pɔ́ wàle mɔne dɔ́ n̄ n taasidekeo. N beeo ɔden n̄ ũ. Gbé pɔ́ aai mε Yudaɔn n̄ ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setāu pɔ́ ũ, má dɔ́ lá aai yādɔma.

10 Nsu víake taasi pɔ́ n̄yɔ́ keεo. Ma, Ibiisi a á gbēεo ká kpéu à á yɔ́, i wétēamɔé gɔɔ kwi. Nyɔ́ náai ví e n̄ ge n̄ gaɔ, mí àizāna keεε yāaε ũ.

11 Gbé pɔ́ n̄sɛ ví, aà yá pɔ́ Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma: Ga plaade‡ a íakpa gbé pɔ́ ziblèzio.

Pεεgaũ

12 Kē Pεεgaũ Yesudeɔ dɔaanaε: Ma gbé pɔ́ má fēnda lena kpepla ví, mámε ma yáε bee ò.

13 Má n kúkii dɔ́, gu pɔ́ Setāu kpalabaa kuue. N ma yá kūa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ́ wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pɔ́ Setāu kuupi.

14 Kási má yá yɔɔna vinnɔ. N gbéɔ ví we, aa Balaaũ yá kūa. Balaaũpi mé dà Balakiε, à kɔnikè Isailiɔne aa sa'onɔɔ sò aa gbāsikè.§

‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17 ‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8 § 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3

15 Beewa lo ní gbéó ví we, aa Nikolaió yá kúá.

16 A yáí tò, ǹ̀selile. Tó ni ke màao, má m̀ma tia, mí zikannó ní f̀̀nda p̀́ kú ma léuo.

17 Gbé p̀́ ǹ̀se ví, aà yá p̀́ Lua Nisina lé o Yesudeone ma. Má gbé p̀́ ziblè gba mana p̀́ uléa,* mí aà gba gbepua boolona p̀́ wà tó dafu k̀̀wà.† Gbēe aó tópi d̀̀o, sema gbé p̀́ má kp̀̀wàpi.

Tiatii

18 Kē Tiatii Yesudeo d̀̀aanae: Ma Lua Né p̀́ ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán m̀gotēwa, máme ma yáe bee ò.

19 Má n yákeao d̀̀, n yea gbéózi, n luanaaikéa, n zikéa ní n menakeao, mé yá p̀́ níle ke gbézá de a káaua.

20 Kási má yávinno. N ǹ̀e Zezabeli‡ p̀́ azia díle ānabi ũ gbà zé. Ale ma z̀̀blenaó s̀̀sá, àle dané aa gbásike aa sa'onoo só.

21 Ma aà gbà zé aà ǹ̀selile, āma a ye à ǹ̀selile à a káaluakaa too.

22 Ma, má kpaaàzi p̀̀ewa, mí tó gbé p̀́ gbásikèaànoo wétēa z̀̀o e, tó aai ǹ̀selile aa aà yá tòo.

23 Má aà ìwaó dede ní gagyāo, Yesudeo píi i d̀̀ ké máme mi gbéó làasoo ní ní s̀̀o ỳ̀e, mé má fiabo á baadee a yákeawa.§

24 A Tiatii gbé k̀̀ni p̀́ á yápi k̀̀ao mé á yá p̀́ wí me Setāu asii z̀̀o d̀̀oo, má aso pále díeo.

25 A ̀̀didi yá p̀́ á k̀̀awa e mào m̀.

26 Gbé p̀́ ziblè mé a yá p̀́ má yeio k̀̀a e a léwa, má aà gba zé aà gbāable buiowa.

27 A kiblemá ní m̀ gopanao, a ní wíwi lá wí g̀̀ oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa.

28 Má aà gba gudoleia saana lo.†

29 Gbé p̀́ ǹ̀se ví, aà yá p̀́ Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

3

Saadi

1 Kē Saadi Yesudeo d̀̀aanae: Ma gbé p̀́ má Lua Nisina m̀n soplaó ní saana m̀n soplaó k̀̀a, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao d̀̀. Kua b̀̀e tó mé d̀̀ma, āma gen n ũ.

2 Vu, gbé p̀́ g̀̀neó lé ní láo e aao gé gai, asa má è n yáe boleia ma Luaeo.

3 A yáí tò yá p̀́ ní mà mé ní s̀̀, to ào d̀̀ngu, níó k̀̀a, ní ǹ̀selile. Tó ni vuo, má m̀ma lán kp̀̀iwa, mé níỳ̀o zaa p̀́ má m̀wà d̀̀o.*

4 Kási ní gbéó ví Saadi we ỳ̀o aai ní p̀̀kasa gbásikpao. Wá bebe s̀̀nu ní p̀́ puao, asa aa kà a léi.

5 M̀a gbé p̀́ ziblè aó p̀̀kasa pua daa. Má aà tó de àizāna taalau bauo.† Má zeaànó ma Mae ní a malaikao ae.‡

6 Gbé p̀́ ǹ̀se ví, aà yá p̀́ Lua Nisina lé o Yesudeone ma.

Filadelfi

7 Kē Filadelfi Yesudeo d̀̀aanae: Ma kuaadoade síande, má Davidi kiline k̀̀a, mi zewē gbēe lí f̀̀ tao, mi zeta gbēe lí f̀̀ ẁ̀o,§ máme ma yáe bee ò.

8 Má n yákeao d̀̀. Ma, ma zewēne n ae, gbēe a f̀̀ tao. Baa tó n gbāa bílao, ní ma yá k̀̀a, ni lelekpamazio.

9 Setāu lousisikpe gbé p̀́ aai nízia díle Yudaó ũ mé aa de a ũo, má tó edepio m̀ k̀̀lene, aai d̀̀ ké má yenzi.*

* 2:17 B̀a 16.14-15, 33-34, Zāa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10

* 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pie 3.10, Zia 16.15 † 3:5 B̀a 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14

10 Lá ní mena yá pọ́ má dílɛnɛ kŭa, má n si taasi pọ́ lé mó dŭnia búuwa à gbé pọ́ aa ku tɔlɛɔ yɔwa.

11 Má mó tia. Ɔdidi yá pọ́ ní kŭawa, ké gbēe su n ài simao yáí.

12 Má gbé pọ́ zìblè kɛ ma Lua kpé gbapɛlɛ ũ. A bɔu bauo. Má a Lua tó kɛwà ní ma Lua wéle Yelusaleŭ dafu pọ́ a bɔ aà kíi musu tó† ní ma tó dafuo.

13 Gbé pọ́ nòsɛ ví, aà yá pọ́ Lua Nisína lé o Yesudeɔnɛ ma.

Laodisi

14 Kɛ Laodisi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbé pọ́ wí omɛɛ Ami, ma seelade náaide‡ sɛande, ma gbé pọ́ má de pọ́ pọ́ Lua kèò zína ũ, máme ma yáɛ bee ò.

15 Má n yákeɔ dɔ. N niɛo mé ní wāao. Má ye ñyɔ niɛ ge wāa.

16 Lá ní lòlɔɔɛ, ní wāao mé ní niɛo, má n pisie.

17 Ni me ɔde àizɛɛde pọ́ pɔe wēna vion n ũ. N dɔ ké gbēpá pua baakɛna wēnade taaside vian n ũo.

18 Málɛ ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ke ɔde ũ. Pɔkasa pua lu ñ da, ní n puizi ulɛ ñ bɔ wíu. Wé ɛsɛ lu ñ ka n wéu, ní gu'e.

19 Mi gbé pọ́ má yeñziɔ swágaga, mi ní toto.‡ A yáí tò, áiake, ní nòselile.

20 Gwa, má zɛa kpɛɛɛ, málɛ ɔtaalɛ. Tó gbé ma lɔ mà mé à zɛwèmmɛɛ, má gɛ pɔbleaàno, i blemano.

21 Má gbé pọ́ zìblè gba zé aà zɔlemanɔ báawa, lá mapi ma zìblè ma zɔle ní ma Maeo báawawa.

22 Gbé pọ́ nòsɛ ví, aà yá pọ́ Lua Nisína lé o Yesudeɔnɛ ma.

4

Kúlɛa Luaɛ musu

1 A gbea ma zɛ è wēa luabɛ. Ɔ ma lɔ pọ́ má mà káau lán kàae'ɔwa mà lɔ à mè: Mɔ la, mí yá pọ́ a mɔ bee gbea ɔlɔnɛ.

2 Wegɔɔ Lua Nisína dèdɛa, ɔ ma kpalabaa è luabɛ we, gbēe zɔlɛwa.

3 Gbé pọ́ zɔlewapi lé teke lán gbè bɛɛɛde pọ́ wí me diamaa ní saadɔaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunnɔ lán emelodiwa.*

4 Kpalabaa mèn baasɔo mèn dosaiɔ liaai, gbēzɔɔ gbēɔn baasɔo mèn dosaiɔ zɔlezɔlɛwà. Aa pọ́ pua dadaa, aa vua fùa kpákpa.

5 Lou lé píle, àlɛ bɔ kpalabaapi kíi, àlɛ pŭna, àlɛ ví.† Filia naa kpalabaapi aɛ mèn sɔpla‡ Lua Nisína mèn sɔlapiɔ ũ.

6 Dii da kpalabaapi aɛ lán ísiwa, a da wásawasa e a guu.‡

Kpalabaaɔ zānguo pọ́ bɛɛ mèn síiɔɔ liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpɛ ní aɛo.

7 Pọ́ bɛɛpiɔ sɛia bò nòɔmusuwa, a plaade bò gáaewa, a àaɔde oa bò gbēnazina oawa, a síiɔde bò kúu pọ́ lé vuawa.*

8 Pọ́ bɛɛ mèn síiɔpiɔ baade gàsia ví mèn soolosoolo. Wé fifi an gàsɛlapiɔwa a guu ní a kpɛo.† Fāanɛ ní gwāasinao aalɔ o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,

Dii Lua Gbāapiide.‡

A ku yāa, a ku tia, mé àlɛ mó.

9 Tó pọ́ bɛɛ mèn síiɔpiɔ gbé pọ́ zɔlɛa báawa ñ ku gɔɔpiipi tɔbò aa bɛɛɛ dɔè aa aà sáaukpà,

10 gbēzɔɔ gbēɔn baasɔo mèn dosaiɔpiɔ ñ wúlewulɛ aà aɛ aa misiilɛè, aalɛ ní fùa gogo kálɛ kpalabaapi aɛ, aalɛ me:

† 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, ɛbɛ 12.6 * 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bɔa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3

11 Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,
wí bεεε ní gbãao dɔne,
asa n pɔpii kè,
an kea ní ní kuao de n pɔeã ũε.

5

Sã ní taala kooao

1 ɔ ma taala kooa è na gbé pɔ zɔlea báawapi ɔplaa, wà yákèwà kpe pla píi, wà a lé kùkù ní kán'ɔo lee sɔpla.*

2 ɔ ma malaika gbãade è, àle kpàwakε ní lɔ gbãao à mè: Déme kà kán'ɔpio gogoa à lápi pooi?

3 Asa gbēε ku luabe ge tɔle ge tɔle zíε a fɔ lápi poo à gwao.

4 Ma ɔlò maamaaε, ké wi gbēε e à kà lápi poo gwaao.

5 ɔ gbēzɔpio do òmεε: Nsu ɔlɔ. Gwa, Yuda bui Nòomusu† pɔ de Davidi kpala pɔ vlāpà Kia ũ‡ ziblè. A fɔ kán'ɔ mèn sɔlapio gogo, i lápi poo.

6 ɔ ma SãS è zea báapi guo, pɔ bēε mèn síiɔpio ní gbēzɔpio zānguo. A de lá wà à kòlokpawa. A kóba sɔpla ní wéo sɔpla,* Lua Nisina mèn sɔpla pɔ à ní zí dúnia gupiiuɔ ũ.

7 A gè lápi sí gbé pɔ zɔlea báawapi ɔzi.

8 Ké à lápi sí, pɔ bēε mèn síiɔpio ní gbēzɔ gbēɔn baasɔ mēndosaiπio kùlekule Sãpi aε. An baade mɔɔna kúa ní vua tùu pɔ tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbéɔ wabikεaɔε.†

9 Aale lè dafu‡ sí aa mè:

N ka lápi sia n kán'ɔpio gogo,

asa wà n de,

n gbéɔ bò Luaε ní n auo

bui pii guu, buiyã pii guu,

gbépii guu, bùsu pii guu.

10 N ní kpá kpalau

wá Lua gbàgbanaɔ ũ,§

aai kible tɔle.

11 ɔ ma malaikaɔ è liaa báapizi ní pɔ bēεpio ní gbēzɔpio dasidasi, an dasi kà òasɔsɔ lee ũma'ũma,* wa fɔ ní lé dɔo. Ma ní kɔfi mà,

12 aale o ní lɔ gbãao:

Sã pɔ wa dè kà wà iko dɔè

n àizeεo ní ɔnɔo ní gbãao ní bεεεo

wí aà táasile wà aà tɔbɔ.

13 ɔ pɔ pɔ Lua kè musu ní tɔleɔo ní tɔle zíεo ní ísia guuo píi, pɔ pɔ kú baama pii, má mà aa mè:

Wàɔ bεεε ní gbãao dɔ

gbé pɔ zɔlea báawae ní São,

wíɔ ní táasile wàɔ ní tɔbɔ gɔpii.

14 Pɔ bēε mèn síiɔpio mè, àmi. ɔ gbēzɔpio wùεwule aa misiilè.

6

Kán'ogogoa

* 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10 † 5:8 Sou 141.2

‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bɔa 19.6, 1Píε 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10

¹ Má è Sã kán'ò mèn soplapiò séia gò. Ǿ má mà pò b́ée mèn síiǿpiò do yá'ò lán louviawa à m̀è: Ḿó!

² Ǿ ma s̄kaapua è, gb́é pò di a kp̄e sá k̄ua. Wà kíafua kpàè, ǿ à b̀ò z̀iblena ũ, à g̀è z̀iblei.

³ Ké à kán'ò plaade gò, má mà pò b́ée plaade m̀è: Ḿó!

⁴ Śó p̄ale b̀ò l̀ò, a de ténzoizoi. Wà gb́é pò di a kp̄e gbà zé aà aafia sí dúniawa, ké gb́éò k̄ò dede. Wà f̄enda z̄ò kpàwà.

⁵ Ké à kán'ò àaǿde gò, má mà pò b́ée àaǿde m̀è: Ḿó! Ǿ ma śó sia è, gb́é pò di a kp̄e zaa k̄ua.*

⁶ Má mà lán l̀òwa, à b̀ò pò b́ée mèn síiǿpiò guu à m̀è: Ese zaa le do mé ḡò do z̄í ǿa ũ. Mase zaa le àaǿ mé ḡò do z̄í ǿa ũ. Nsu to nísi ní v̄éeo s̄asak̄uo.

⁷ Ké à kán'ò síiǿde gò, ma pò b́ée síiǿde l̀ò mà à m̀è: Ḿó!

⁸ Ǿ ma s̄kaasina è, gb́é pò di a kp̄e tón Ga, mé Beda teaàzi. Wà ní gbá zé aao iko v̄í dúnia gb́éò lee síiǿdewa, aa ní dede ní z̄io ní iminao ní gagyáo ní wàio.†

⁹ Ké à kán'ò s̄ode gò, ma gb́é pò wà ní dede luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio gyaadeo è tulaletikateak̄ii z̄íe.

¹⁰ Aa wii gb̄aa l̀è aa m̀è: Dii Kuaadoade Siande, e b̄oe níȳó yákpaleke ní gb́é pò aa ku t̄oleo, ní wá dea t̄osimái?

¹¹ Ǿ wà ulatao pua dàda ní baadee, wa òné aa menake ȳoo e an Yesude z̀òblen dee pò wa ní dede lánwao lé ká.

¹² Ké à kán'ò soolode gò, má è t̄ole l̀ualua p̄as̄ip̄as̄i, íat̄e siak̄ù níinii lán zw̄aa daa ùsiuwa, m̄ovua t̄eak̄ù lán auwa míomio.‡

¹³ Saanao wòlo luabe aa kwè t̄ole lán zàa'iana libe ísi woloawa.

¹⁴ Luabe k̄éaa à kòokoo lán p̄ewa.§ Gb̀èsis̄io ní ísia ḡuḡunaò s̀ò píi.*

¹⁵ Dúnia kíao ní kpalablenao ní sosa gb̄ez̄z̄oo ní odeo ní gb̄adeo ní gb̄épiio z̄oo ge w̄éeo ùle gb̄è'eo ní gb̄èz̄z̄onaò guu.†

¹⁶ An lé do:

S̄is̄io ní gb̄esio à dawála

à wá ul̄e‡ gb́é pò z̄leá báawae,

à wá sí Sã p̄ok̄umawa.

¹⁷ Asa an p̄ok̄umab̄ob̄omaḡoo z̄oo kà. Déme a f̄ò b̄oui?§

7

Seelakea Isailiowa

¹ Bee gb̄ea ma malaika gb̄eòn síiǿ è z̄eze dúnia gola síiǿwa, an baade a gola íana k̄ua, ké íana su p̄e t̄ole ge ísia ge líewao yáí.*

² Ǿ ma malaika p̄ale è, à b̀ò gukp̄e oi, a Lua b́ée seelakeb̄o k̄ua. A lé gb̄aa z̀ù malaika gb̄eòn síiǿ pò wà ní gbá zé aa t̄ole ní ísiao ò̀okpapiòzi

³ à m̀è: Asu t̄ole ge ísia ge lío ò̀okpao e wà seelake wá Lua z̀òblenao mi'aewa.†

⁴ Ǿ wà gb́é pò wà seelapi k̄émáo lé ò̀mee, aa gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee basopla ní síiǿe (144.000). Aa b̀ò Isaili bui píi guu.

⁵ Wà seelake Yuda buiowa gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla (12.000)

ní Lubeni bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

ní Gada bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

⁶ ní Asee bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

ní Nefatali bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

ní Manase bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

⁷ ní Sim̄eo bui gb̄eòn ò̀aas̄oòo lee kuepla

* **6:5** Zkl 1.8-11, 6.1-8 † **6:8** Eze 14.21 ‡ **6:12** Isa 13.10, Mat 24.29, Yoè 2.10, 3.4, 4.15 § **6:14** Isa 34.4 * **6:14**

Zia 16.20 † **6:15** Isa 2.19 ‡ **6:16** Oze 10.8, Luk 23.30 § **6:17** Yoè 2.11, Mal 3.2 * **7:1** Dan 7.2, Zkl 6.5 † **7:3**

Eze 9.4-6

ń Levii buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla
 ń Isakaa buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla
 8 ń Zabulonni buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla
 ń Yosefu buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla
 ń Bɛyãmee buiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lee kuepla.

Bui pii kãaaa luabe

9 Bee gbea ma gbɛɔ è dasidasi, wa fɔ ń naoo. Aa bò bɔsu pii guu, bui pii guu, gbɛpii guu, buiyã pii guu. Aa zezea kpalabaa ń São ae. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ń ɔzi.

10 Aale wii gbãa lé, aale me: Wá Lua pɔ zɔlea báawa ń São mé i ń suaba.

11 Malaikao zezee aa lia kpalabaazi ń gbɛzɔɔo ń pɔ bɛɛ mèn síiɔo ńpii, ɔ aa ń mi pèlepèle báapi ae, aa kùle Luae

12 aa mè:

Ami! Wá Lua mé tɔ ví ń gawio
 ń ɔnoo ń sáabuo ń beɛɛo
 ń ikoo ń gbãao gɔɔpii. Ami!

13 ɔ gbɛzɔɔpio do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapio ũi? Aa bò má ni?

14 Má òè: Baa, ńme ń dɔ. ɔ à òmɛɛ: Gbɛ pɔ aa bò wétɛa zɔɔɔ guuɔne. Aa ń ulataopio pi Sã au guu à puakù.

15 Bee yáii aa ku Lua kpalabaa ae, aaibɔ zɔbleè aà kpéu fáane ń gwãasinao, mé gbɛ pɔ zɔlea báawapi i ɔkuńla.

16 Nɔana ge imi a ń de bo, íatɛ a ń léo, mé gu a wãáo,

17 asa Sã pɔ zea báapiwa guoguo a ń dá, § i dɔaané e nibɔna í wɛnidei, * mé Lua a ń wé'i gogoné pii.†

8

Kán'ɔ soplade goa

1 Ké Sã kán'ɔ soplade gò, luabe kè kilikili lán mɔwɛn baakwi taawa.

2 ɔ ma malaika gbɛɔn soplá pɔ aaibɔ zea Lua aeɔ è, wà kãae kpámá mèn soplá.

3 ɔ malaika pãle mò zè tulaletikateakii pɔ wa pi ń vuao sae, a tésibɔ pɔ wa pi ń vuao kũa. Wà tulaleti kpàwà zɔɔzɔo ń Lua gbɛɔo pii wabikeaɔ aà kátea, ɔ a kátea kpalabaa ae tulaletikateakii piwa.

4 ɔ tulaleti súle ń Lua gbɛɔo wabikeaɔ fɛle malaikapi ɔzi Lua ae.

5 ɔ malaikapi tésibɔ sè à tulaletikateakii té sí a pai, a zù tɔle. Lou lé ví, àle pũna, àle píle, tɔle lùalua.*

Kàae mèn soplá pɛa

6 Malaika gbɛɔn soplá pɔ aa kãae mèn soplá kũapio a pɛa sɔukè.†

7 A séia a pɔ pè, ɔ loughɛ ń téo yãalea ń auo kwè tɔle.‡ Tɔle lee àaɔde tekù, lío lee àaɔde tekù, sè ísi tekù mío.

8 Malaika plaade a pɔ pè, ɔ pɔ tede bò à sí ísiau lán gbèsisí zɔɔwa. Isia lee àaɔde lí au ũ,

9 ɔ ísia pɔ bɛɛo lee àaɔde gága, mé g'ílenao lee àaɔde ɔɔkpà.

10 Malaika àaɔde a pɔ pè, ɔ saan zɔo pɔ lé tékũ lán sɛtewa bò luabe, à lèle dà swao ń nibɔnao lee àaɔdela.

11 Saanapi tón Gõi. I lee àaɔde lí gõi ũ, ɔ gbɛ pɔ ípi mĩo gága dasi a kĩa yáii.

12 Malaika síiɔde a pɔ pè, ɔ wà íatɛ lee àaɔde lè ń mɔvua lee àaɔdeo ń saanao lee àaɔdeo, ké an lee àaɔde siakũ yáii. § ɔ fáane lee àaɔde gò gupuasai, màae gwãasina bo.

‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sotú 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bɔa 9.23-24 § 8:12 Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoe 2.10

13 Ǿ ma kúu è, àlɛ vua musumusu. Má mà à wii gbãa lè à mè: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbéé pò kú tɔɔlɔ malaika gbɛɔn àaɔ pò gòpiò kàae'ò pò a bò yáí.

9

1 Malaika sɔode a pò pè, ǿ ma saana è, à bò luabɛ à lèlɛ tɔɔlɛ.* Ǿ wà gbáo zòolo kilinɛ kpàwà,

2 ǿ saanapi gbáo zòolopi zé wè. Súelɛ bòu lán mua zɔɔ súelɛwa,† ǿ gbáopi súelɛ íatɛ siakù, gu kè síii.

3 Kwaɔ bòlɛ súlepi guu aa lí tɔɔlɛ.‡ Wà ní gbá iko lán dúnia sóiò pòwa.

4 Wa òné aasu íada sêe ge láe ge líewao, sema gbéé pò aa Lua seela ví ní mi'aeɛwao.§

5 Wí ní gba zé aa gbéé dɛdɛo. Aa wãwã kpánzi e mɔ sɔoɛ. An wãwã dɛ lán sói gbépaawãwãwãɛ.

6 Gɔɔ beeo zí gbéé wɛelɛ ga mó ní sé, a mɔo.* Ga ni a ní dɛ, kási ga a bàalenéɛ.

7 Kwapiò dɛ lán sɔ pò an zikasɔu màɔwa. Aa pɔe kpákpaalán vua fùawa, an oa bò lán gbɛnazína pòwa.

8 An mikã dɛ gbàagbãa lán nɔe pòwa, an swaao dɛ lán nòɔmusu pòwa.

9 An kua dɛ lá aa mò ula dadaawa, an gãsia kíi dɔ lán gó dasi pò sɔɔ lé gálɛ zí guuo kɔfiwa.†

10 Aa vlá ví ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiòwa aa íadaò gbééwa e mɔ sɔo.

11 Gbáo zòolo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáo aà tón Abadɔ. N Geleki yáo sɔ Apɔliɔ.‡

12 Wɛna sɛía gè, wɛna mèn plao lé mó a kpe lɔ.

13 Malaika soolode a kàae pè. Ma lɔɔ mà à bò Lua aɛ tulaletikateakii pò wa pí ní vuao a kóba síiɔ kíi.

14 A ò malaika soolode pò kàae kúae à mè: Malaika gbɛɔn síiɔ pò yeyea swa zɔɔ Uflata saɔ polo.

15 Ǿ wà malaika gbɛɔn síiɔ pò wà ní sɔukè wɛ bee, mɔ bee, gɔɔ bee, zaa bee yáíò pòlo, ké aa gbɛnazína lɛɛ àaɔde dɛdɛ yáí.

16 Ma sosa sɔdeɔ dasilɛ mà, aa miliɔ àaa doe.

17 Wépungu'eapi guu lá ma sɔpiò ní ní dikpenaɔ èn ke: Aa mò ulaɔ dadaa téɛɛ lán téwa, búunno lán bulawa, téɛɛ lán kpà'iwa. Sɔpiò mi dɛ lán nòɔmusu miwa. Té ní súleɔ ní íatɛgbɔ lé bò ní léu.§

18 Ía mèn àaɛ beeo, té ní súleɔ ní íatɛgbɔ pò lé bò ní léuo mé gbɛnazína lɛɛ àaɔdeɔ dèdɛ.

19 Asa sɔpiò iko kú ní lé guue ní ní vláo lɔ. An vlá dɛ lán mlɛwa, aa mi ví aai íadaò gbééwa.

20 Gbé kíni pò aai gaga ía bee musuoɔ, aai nòselilɛ aa pò pò aa kè yá tòo. Aa gí lé kúle táaɔnɛ ní pò pò aa kè ní vuao ní ánusuo ní mɔgotɛo ní gbɛo ní líoɔnɛ. Pòpiò lí gu'eo, aali yámao, aali táa'o sɔo.*

21 Aai nòselilɛ aa ní gbɛdɛa ge an gbɛkɔɔlekɛa ge an gbásikɛa ge an kpái'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

1 Ǿ ma malaika gbãade pãle è à bò luabɛ, àlɛ pila. A luabɛpuana daa, nàali liaa àa mii. Aà oa dɛ lán íatɛwa, aà gbá dɛ lán zàmikulu téwa.

2 A taala néna kúaa pòoa. A ɔplaa gbá pèlɛ ísiaa, à ɔzɛɛ gbá pèlɛ tɔɔlɛ.

3 A wii gbãa lè lán nòɔmusu pūnaawa. Ké à wiilè, louvía mèn soplao yá'ò.

4 Ké louvía mèn soplapiò yá'ò, má ye mà kè lá guu, ǿ ma lɔɔ mà à bò luabɛ à mè: Nyɔ yá pò louvía mèn soplapiò ò kúaa asii guu, nísu kèo.

* 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bɔa 10.13 § 9:4 Zia 7.3 * 9:6 Yob 3.21 † 9:9 Yoɛ 1.6, 2.4-5 ‡ 9:11 Apíi bɔɔlɛ mè gbɛkaalena. § 9:17 Luk 17.29 * 9:20 Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23

⁵ Malaika pò má è zea ísia ní tɔ̀leowapi a ɔ̀plaa se d̀ò musu,*

⁶ ɔ̀ a ò ní Lua pò kú gɔ̀píi à musu ní tɔ̀leɔ ní ísiao kè ní pò pò kú ní guuɔ̀ píi tóo† à m̀è: A gēgē bo.

⁷ Malaika soplade kàaepɛzi tó àle m̀ó péi, Lua pɔ̀eã pò ulea a ke sa, lá à a baokpà a z̀òblena ànabíɔ̀nɛwa.‡

⁸ ɔ̀ ma bo pò má mà à b̀ò luabɛpi mà bo à m̀è: Ge ǹ lá ǹéna pɔ̀oa pò na malaika pò zea ísia ní tɔ̀leowa ɔ̀zi pi sí.

⁹ ɔ̀ ma ge malaikapi kíi, má òè aà lá ǹénapi kpaá, ɔ̀ a òm̀e: Si ǹ só. Aɔ̀ na ǹ léu lán z̀ówa, iò íi ǹ ǹòseu.

¹⁰ ɔ̀ ma lá ǹénapi sí malaikapi ɔ̀zi, má s̀ò. A na ma léu lán z̀ówa. Ké má m̀ò, à íikù ma ǹòseu.§

¹¹ ɔ̀ wa òm̀e: Dɔ̀aa ǹ ànabikéke bo maamaa buio ní bùsu gbéɔ̀ ní buiyã ní kíaɔ̀ yá musu.

11

Seelade gbēon plaɔ

¹ ɔ̀ wà fee kpàa pɔ̀yɔ̀bo ũ, wa òm̀e: Fɛle Lua kpé ỳó ní aà gbagbakíio,* ní lousisina pò kú weɔ̀ nao.

² N a ua tó, ísu ỳò, asa wa kpà luayádansaiɔ̀waɛ. Aa ɔ̀zɔ̀ Lua wélewa e m̀o bla ní plao.†

³ Má a seelade gbēon plaɔ gba zé aa ànabikéke gɔ̀ ɔ̀aa soolo ní bàaɔ̀opi (1.260) guu zwànkasaɔ̀ dadaa.

⁴ Gbépiɔ̀ mé kuli m̀èn plaɔ ní dau m̀èn pla pò zea dúnia Dii aɛɔ̀ ũ.‡

⁵ Tó gbé lé wele íadamá, té a bo ní léu à kú ní ibɛpiɔ̀wa. Tó gbé su lé wele íadamá, màa ade a ga.

⁶ Aa luabe zetaa iko ví,§ ké lou su ma gɔ̀ pò aale ànabikékeo yáí. Aa í lileá au ũ iko ví bo.* Aa kísia bui píi kpà dúniazi gɔ̀ pò aa yeiwa.

⁷ Tó aa ní seeladeke kè aa làa, wàì pò a bo gbáo z̀òlo guu† a z̀ikáíno, i z̀íblemá à ní dɛde.‡

⁸ An ge aɔ̀ kálea m̀eɛwia z̀ɔ̀ pò wà ní Dii pàuliwa zea guu. Yáasi guu wí me m̀eɛwiapie Sɔ̀ɔ̀ú§ ge Egipi.

⁹ Gbéɔ̀ ní buio ní buiyã'onaɔ̀ ní bùsu gbéɔ̀ aa ní geɔ̀ gwagwa e gɔ̀ àaɔ̀ ní kíniɔ̀, aa we wà ní vío.

¹⁰ Gbé pò aa ku tɔ̀leɔ̀ pɔ̀nake, aai dikpeke, aai gbadakɔ̀e, ké ànabi gbēon pla pò wáwá kpànzipiɔ̀ gága yáí.

¹¹ Gɔ̀ àaɔ̀ ní kíniopi gbɛa Lua tò ían wēnide g̀éngu, ɔ̀ aa fɛle zè.* Vía z̀ɔ̀ gbé pò ní éo kù.

¹² ɔ̀ ànabipiɔ̀ bo gbãa mà à b̀ò luabɛ, a òné: A fɛle m̀ó la. ɔ̀ aa fɛle tà musu luabɛpuana guu gɔ̀ pò an ibɛɔ̀ wé fíma.†

¹³ Zibeezi tɔ̀le lualua pãsípãsí, m̀eɛwiapi leɛ kwide kwè, ɔ̀ gbēon àaasɔ̀ɔ̀o leɛ sɔ̀pla (7.000) gága tɔ̀lelualuaapi guu. Vía gbé kíniɔ̀ kù, ɔ̀ aa Lua Musude tɔ̀bò.

¹⁴ Wēna plaade g̀è, a àaɔ̀de lé ká sa.

Kàae soplade pɛa

¹⁵ Malaika soplade a kàae pè. Lɔ̀ gbãaɔ̀ b̀ò luabɛ wà m̀è: Dúnia kpala g̀ò wá Dii ní kía pò a kpàò pò ũ, aɔ̀ kible gɔ̀píi.‡

¹⁶ Gbɛzɔ̀ gbēon baasɔ̀ m̀èndosai pò z̀ɔ̀lez̀ɔ̀lea ní báawa Lua aɛpiɔ̀ ní mi pèlepɛle tɔ̀le aa kùlɛ̀

¹⁷ aa m̀è:

Dii Lua Gbãapiide,

* **10:5** Dan 12.7 † **10:6** Bɔa 20.11 ‡ **10:7** Amɔ 3.7 § **10:10** Eze 2.8-3.3 * **11:1** Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † **11:2** Luk 21.24 ‡ **11:4** Zkl 4.3, 11-14 § **11:6** 1Kia 17.1 * **11:6** Bɔa 7.17-19 † **11:7** Zia 17.8 ‡ **11:7** Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § **11:8** Isa 1.9-10 * **11:11** Eze 37.10 † **11:12** 2Kia 2.11 ‡ **11:15** Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27

ń kú yāa mé ń kú tia,
wa n sáaukè,
asa n bɔ ń n gbāa zɔɔɔe,
ɔ n gbasa n na kibleawa.

¹⁸ Bùsu píi gbéɔ za fè,
ɔ n pɔkūmabòbɔmá. §
N yákpalekea ń gyaadeɔ gɔɔ kà.
Nyɔ flabo n zòblena ānabìɔne
ń n gbé pɔ aale vīakeneɔ,*
néfēnen gbēzɔɔ,
ní dúniadenao dede.

¹⁹ ɔ wà Lua kpé pɔ kú musu wè, ɔ ma Luabaakuarínɔ kpagolo è. Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tɔɔle lùalua, lougbe pāsì kwè.

12

Nɔe ní kwāsao

¹ ɔ ma seela zɔɔ è luabe. Nɔe íatē yea zwāa ũ, mɔvua ku aà gbá zíe, a saana mèn kueplao kpaá kía fala ũ.*

² A nɔsia, ɔ nɔwāwā mòwà, àle ne'iwāwā wii lé.

³ ɔ ma seela pāle è luabe. Kwāsa tēa zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.† A kía fua mèn soplá kpákpaá.

⁴ A saana lee àaɔde wòlo luabe ní a vláo a kwè tɔɔle,‡ ɔ à mò zè nɔe pɔ ye ne'ipi ae, ké à e né pɔ a ipi so yái.

⁵ ɔ nɔepi ne gɔɔe pɔ a kible bui píiwa ní mò gopanao í. § ɔ wà népi sè tàò Lua ní a kpalabao kíi.

⁶ Nɔepi bàalè tà sēu, gu pɔ Lua kèkèè wà aà gwau gɔɔ òaa soolo ní bàaɔopi (1.260) guu.

⁷ ɔ zì fèle luabe, Miseli* ní a malaikaɔ zìkà ní kwápíio, mé kwá ní a malaikaɔ zìkàínɔ.

⁸ ɔ an gbāa kēsā, aai zòlekíi e luabe ɔo.

⁹ Wà kwāsapi ya bò. ɔ me mlè zì† pɔ wí me Ibiisi ge Setāu, dúnia búu sàsāna ũ. Wà aà bɔ zù tɔɔle‡ ní a íwao sānu.

¹⁰ ɔ ma ɔo gbāa mà luabe à mè: Wá Lua zìblè sa, aà gbāa ní aà kpalao bò gupuaú, à iko kpà kía pɔ á kpàwa. Asa wà gbēyaana pɔ ɔ wá gbéɔ yaa wá Luae fáane ní gwāasínao ya bò. §

¹¹ Wá gbéɔ zìblèwà ní Sā au gbāao ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wēnii e aa gè gào.

¹² A yái tò á gbé pɔ á kú luabeɔ, à pɔnake. Waiyoo tɔɔle ní ísiao, asa Ibiisi pílawá ní pɔkūma zɔɔɔe, ké a dɔ gɔɔ pɔ gɔɔe bílao yái.

¹³ Ké kwá è wà a zu tɔɔle, ɔ à pèle nɔe pɔ ne gɔɔe ípizi.

¹⁴ ɔ wà kúu zɔɔ gāsía kpà nɔepiwa mèn pla, aà vuaò, i zākū ní mlēpio, à ta gu pɔ wa kèkèeu sēu, ké wà aà gwau wè àaɔ ní kīniopi guu.*

¹⁵ Mlēpi í písi nɔepi kpe lán swawa, ké ísɔ e aà sé,

¹⁶ ɔ tɔɔle nɔepi mīsi, à a lé wè à í pɔ bò kwá léupi mī.

¹⁷ ɔ kwápi pɔ pà nɔepizi, à gè zíkai ní aà bui pɔ gɔɔ, gbé pɔ aa Lua yá kúa mé aà ɔ Yesu seeladeke keɔ.

¹⁸ A zea ísiale.

§ 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13 * 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7

13

Wàì mèn plao

¹ Ǿ ma wàì è, àlè bɔ ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi sopla. Kóba mèn kwipio kíafuaɔ kpákpa. Dóea ní Luao tó kēa aà mipiɔwa.*

² Wàì pɔ má èpi bò lán gbεaanawa. Aà ɔ pāsí maamaae, mé aà lé de nòomusu léwa. Kwá a gbāa kpàwà ní a kpalao ní a iko zɔɔ.†

³ Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a bɔ làawa. Aà yá bò dúnia gbépii sae, ɔ aa tēaàzi.

⁴ Ǿ aa kùlè kwápie, ké à a iko kpà wàipiwa yáí. Aa kùlè wàipie bɔ aa mē: Déme kà wàipiwai? Déme a fɔ zikaaànci?

⁵ Wà walayá'ole dò wàipie aà Lua tɔbēsiò, mé wà aà gbà zé aà iko ví e mɔ bla ní plao.

⁶ Ǿ à nà dóea ní Luaowa, à aà tɔbēsi ní aà kúkio ní gbé pɔ kú weɔ.

⁷ Wà aà gbà zé aà zika ní Lua gbéɔ, i ziblemá. Wà aà gbà zé bɔ aà iko ví bui píiwa ní gbépiio ní buiyāɔ pii ní bùsu pii gbéɔ.‡

⁸ Gbé pɔ aa ku tɔlɔ kùlè wàipie mípii, mé i ke gbé pɔ an tó kú àizāna taalauš e Lua à gè dúnia kálei bàasio. Taala piá Sā pɔ wa dè pɔe.

⁹ Gbé pɔ nòse ví, aà yáe bee ma.

¹⁰ Gbé pɔ Lua díle wà kú zìzɔ ũ,

wa kú zìzɔ ũe.

Gbé pɔ Lua díle wà de ní fēndao,

fēnda wa deò.*

Bee lé lēda Lua gbéɔwa aà mena ví, aà aà náai ví.

¹¹ Ǿ ma wàì pāle è, àlè bɔ tɔlɔ. Aà kóba ví mèn pla lán sāwa, āma à yá'ò lán kwāsawae.†

¹² A wàì séia iko pii kè aà wáa. A tò tɔlɔ ní gbé pɔ aa kuwàɔ kùlè wàì séia pɔ wà aà kaikè deadea a bɔ làae.

¹³ A dabudabu zɔɔ kè, baa se a tò té bò luabe à lèlɔ tɔlɔ gbēnazinaɔ wáa.

¹⁴ A gbé pɔ aa ku tɔlɔ sāsā ní dabudabu pɔ wà aà gbà zé a kè wàì séia wáa. A òné aa wàì pɔ wà aà kaikè ní fēndao à gi ku taa ke.

¹⁵ Ǿ wà wàì plaadepi gbà zé à wēni kpa wàì taapiwa, ɔ wàì taapi fɔ yá'ò a tò wà gbé pɔ gí kúlelɔ dède.

¹⁶ A tò wà seelakè gbépii ɔplaawa ge an mi'ae, néfēnen gbēzɔɔ, ɔdeɔ ní taasideɔ, zɔɔ ní wéɔɔ,

¹⁷ ké gbēe su pɔ yíao ge à pɔ lúo, mé i ke a seela pɔ de wàipi tó ũ ge aà tó nimeloo ví bàasio.

¹⁸ Ǿnyān ke. Gbé pɔ wezē ví, aà wàipi nimeloo polo, asa gbēnazina tó nimelooe. Aà nimelooá àa àa ní bàa ní soolooe (666).

14

Sā ní gbé pɔ à ní bó

¹ Ǿ ma Sā è zea Siɔna gbēsisiwa. Gbēɔn àasɔɔ lɛe basopla ní síiɔ (144.000) kuaàncɔ. Aà tó ní aà Mae tó kēa ní mi'aewa.*

² Ma kōfi mà à bò luabe. A kīi dɔ lán izɔsukaawa, lán louvia gbāawa. Kōfi pɔ má màpi de lán mɔɔnlenɔ mɔɔna ówa.

³ Gbēɔn àasɔɔ lɛe basopla ní síiɔpio (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pɔ bēe mèn síiɔ ní gbēzɔɔ ae. Gbēe i fɔ lepi dàdao, sema gbé pɔ wà ní bó dúnia guupio bàasio.

⁴ Aame aa gbé pɔ aai gbāsike ní nɔeoo ũ, aa lésoe. Aaɔ te Sāzi gu pɔ àlè géu pii. Gbéɔ guu ampio ɔ wà ní bó Luae ní São pɔ káau pɔ wa kpàwà ũ.

* **13:1** Zia 17.3, 7-13 † **13:2** Dan 7.3-6 ‡ **13:7** Dan 7.8, 25, 11.36 § **13:8** Sou 69.28 * **13:10** Zel 15.2 † **13:11** Mat 7.15 * **14:1** Eze 9.4, Zia 7.3-4

⁵ Wi ma zii aa εετò, aa tàae vïo.†

Yákpalekeεγɔɔ baokpaa

⁶ Ɔ ma malaika pále è, àle vua musumusu. A baona pó kú γɔɔpii kŭa à kpa gbé pó aa ku tɔleɔne, bùsu gbépii, bui píi, buiyá'ona píi ní gbépiio.

⁷ A ò gbáugbāu: A vïake Luaε à aà tɔɔ, asa aà yákpalekea ní gbéε γɔɔ kàε. A kùle Lua pó musu ní tɔleɔ ní ísiao ní nibɔnaɔ kèpie.

⁸ Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Mεεwia zɔɔpi gà!‡ A tò bui píi a vëε gbāa pó de a káaluakaa ũ mī.

⁹ Malaika áaɔde té ní kpe, a ò gbáugbāu à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mī'ae ge a ɔwa,

¹⁰ ɔme a Lua pɔkŭma vëε pó wa kà a pɔfē imibɔu atëε mi, i wāwāke té ní íatēgbɔɔ§ guu Lua malaikaɔ ní São ae.

¹¹ An íadama súεε aɔ bɔ γɔɔpiiε.* Gbé pó kùle wàipie ní aà taao aa aà tó seela kèɔ íampaa vïo fáane ní gwāasinao.

¹² Bee lé leda Lua gbé pó aa yá pó a díleɔ kŭa mé aa Yesu náai vïɔwa aα mēna ví.

¹³ Ɔ ma lɔɔ mà à bò luabe à mè: Ké bee ké. Báaadeɔ gbé pó aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nisina mè: Ao! Aa kámabo ní ní zïo, asa an maakea gbe térizi.

Tɔle pɔɔ kekea

¹⁴ Ɔ ma luabepuana è, pɔe zɔlewa à bò lán gbēnazinawa.† A vua fùa kpaa, a kɔma lena kŭa.

¹⁵ Ɔ malaika pále bò Lua kpéu à lé gbāa zù gbé pó zɔlea luabepuanawazi à mè: Kɔma ká pói n kē, asa tɔle pɔɔ mà à kà kekeae.‡

¹⁶ Ɔ gbé pó zɔlea luabepuanawa a kɔma màle tɔle, à tɔle pɔɔ kèke.

¹⁷ Malaika pále bò musu Lua kpéu, a kɔma lena kŭa lɔ.

¹⁸ Ɔ malaika pále pó té iko ví bò sa'okii. A lé gbāa zù gbé pó kɔma lena kŭapizi à mè: N n kɔma lena ka tɔle vëε kóci n zɔ, asa a be màε.

¹⁹ Ɔ malaikapi a kɔma màle tɔle, à tɔle vëε kó zɔzɔ a kà vëεfēkii zɔɔ pó de Lua pɔkŭmabɔɔɔ ũ guu.

²⁰ Wà ɔzɔ vëε kópiowa§ wénkpe, ɔ au bòle vëεfēkii guu à dàgua e kiloo àaa do ní basɔo, a lesi kà ś áasina léu.

15

Kisia gbezā mēn soplaɔ kpaarizi

¹ Ɔ ma seela pále è luabe, a zɔɔ, à bò ma sae. Malaika gbēɔn soplaɔ kisia gbezā mēn soplaɔ kŭa. Bee Lua a a pɔkŭmabɔɔɔama midεð.

² Ɔ ma pɔe è lán ísiwa, a da lán díiwa yáalea ní téo. Ma gbé pó aa zíblè wàíwa ní aà taao ní aà tó nimelooɔ è zea díi pó da lán ísiwapi sae, aa mɔɔna pó Lua kpámáɔ kŭa.

³ Aale Lua zòblena Mɔizi le* sí ní Sā pɔo aa mè:

Dii Lua Gbāapiide,

n yákeα zɔɔ, aa bò wá sae.

Bui píi Kía,

ni yáke a zéwa ní síanao.

⁴ Dii, déme n vïa vïo ni?

Déme a gí n tɔɔii?

Asa ndo n kua mé adoa.

† 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoε 4.13 § 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 Bα 15.1

Bui pii a mo kúlɛɛ,†
asa n maakeaɔ b̀̀ gupuau.

⁵ Bee gbea ma Lua kpé è wɛa musu, zwãakpe p̀̀ aà ikoyã kúu ũ.‡

⁶ Ǿ malaika gbɛɔn sopla p̀̀ kisia m̀̀n sopla kũaɔ b̀̀lɛ kpépiu. Aa bàabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana dɔdɔa ní kùawa.

⁷ Ǿ p̀̀ b̀̀é m̀̀n síiɔ do vua tùu kpà malaika gbɛɔn soplapioɔwa ní miwa. Lua p̀̀ ɔ b̀̀é gɔɔpii p̀̀kũma ká ní pai.

⁸ Lua gawi ní a gbãao súle kpépi pà. § Gbɛe a f̃ gɛuo e malaika gbɛɔn soplaɔ kisia m̀̀n soplapioɔ gɛ midɛɔ.

16

Lua p̀̀kũmabɔɔa dúniawa.

¹ Ǿ ma ɔ gbãa mà à b̀̀ Lua kpéu, a ò malaika gbɛɔn soplapioɔɛ: A gé Lua p̀̀kũma p̀̀ kú tùu m̀̀n soplaɔ guu élei dúniawa.

² A séia gè a p̀̀ èlɛ dúniawa. Ǿ sãne ṽi p̃as̃iɔ* gbé p̀̀ w̃i seela ṽi aai kúle aà taaɛ lè.

³ A plaade a p̀̀ èlɛ ísiawa. Ǿ ísia í g̀̀ lán gè auwa, p̀̀ b̀̀é p̀̀ kú a guu gaga píi.

⁴ A àaɔde a p̀̀ èlɛ swaɔ ní nibɔnaɔwa, ɔ an í lí au ũ.†

⁵ Ǿ má mà malaika p̀̀ í iko ṽi m̀̀:

Kuaadoade, n gbé p̀̀ ní kú yãa,

mé ní kú tia,

n yákpalekèr̃nɔ a zéwaɛ.

⁶ Aa n gbéɔ ní n ãnabio au b̀̀lɛ,

ɔ n aupi kpámá aa m̃i.

A k̃s̃ĩr̃nɔ màaɛ.

⁷ Ǿ ma ɔ mà sa'ok̃i à m̀̀:

Ao, Dii Lua Gbãapiide,

n yákpalekèr̃nɔ a zéwaɛ,

mé a síana ṽi.

⁸ A síiɔde a p̀̀ èlɛ íatɛwa, a tò à gbɛnazinaɔ tekũ.

⁹ A pusu gbãa ní lé, ɔ aa Lua p̀̀ kisia beeɔ iko ṽi tɔb̃ɛs̃i. Aai ǹ̀selile aa aà tɔb̀̀o.

¹⁰ A soode a p̀̀ èlɛ w̃i kpalabaawa, ɔ gusia‡ dà aà kpalaa. Gbéɔ lé ní lé f̃i wãwã guu,

¹¹ ɔ aa Lua Musude tɔb̃ɛs̃i an wãwã ní ní sãneɔ yái. Aai ǹ̀selile aa mikè ní yãkeɔwao.

¹² A soolode a p̀̀ èlɛ swa z̃ɔ Uflatawa, § ɔ swapi í bà à zeb̀̀ gukpe kíaɔne.

¹³ Ǿ ma táaɔ è m̀̀n àaɔ lán blɔɔwa, aale b̀̀ kwá ní w̃io ní ãnabi egeɔnao léu.

¹⁴ Táa dabudabukenaɔne. Aale gé dúnia búu kíaɔ kíi, ké aa ní kãaa z̃ikaa Lua Gbãapiide gɔɔ z̃ɔ z̃í yái.

¹⁵ Ma! Má m̀̀ lán kpáiwae.* Báaaden gbé p̀̀ lé it̃ke mé a a p̀̀kasaɔ daa, ké asu b̀̀ búu wà aà puizi eo yái ũ.†

¹⁶ Ǿ táapiɔ kíapiɔ kãaa gu p̀̀ w̃i me ní Ebelu yáo Aamaged̃o.

¹⁷ A soplade a p̀̀ èlɛ íanawa. Ǿ ɔ gbãa b̀̀ kpalabaa kíi Lua kpéu à m̀̀: A lé kà.

¹⁸ Lou lé píle, àle ṽi, àle p̃na. Tɔle lùalua p̃s̃ip̃s̃i. Zaa wà gbɛnazina kàle dúnia guu, a taa i keo, a p̃s̃i kè zài.

¹⁹ M̃ɛw̃ia z̃ɔ k̃èaa l̃ɛ àaɔ, mé bui píi m̃ɛw̃iaɔ kwè. M̃ɛw̃ia z̃ɔ Babeli yá d̀̀ Luagu, ɔ à a p̀̀kũma ṽɛ gbãa imib̀̀ kpàwà a m̃i.‡

²⁰ Isia gũgũnaɔ g̃z̃ɛa píi, wi wesi gbèsísiɔle ɔ.

† 15:4 Sou 86.9 ‡ 15:5 B̃a 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 B̃a 9.10 † 16:4 B̃a 7.17-21 ‡ 16:10 B̃a 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17

²¹ Lougbe zɔɔ bɔ luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazinaɔla, § ɔ aa Lua tɔbēesi lougbe kisia yáí, asa kisiapi pásí maamaae.

17

Káaluá pɔ di wàí kpe

¹ Malaika gbēɔn sɔpla pɔ tùu mèn sɔpla kùapiɔ do òmɛɛ: Mɔ mà yá pɔ a wi káaluá zɔɔ pɔ zɔlɛa swa zɔɔwa ɔlɔnɛ.

² Dúnia kíaɔ gbāsíkèaàɔ, mé dúnia gbéɔ vɛɛ pɔ de aà káaluakaa ũ mĩ aa kà.*

³ Lua Nisína dedeaapi guu malaikapi gèmanɔ sɛu. ɔ ma nɔɛɛ è di wàí tɛa kpe. Dóɛa ní Luao tɔɔ fífiwà, a mi sɔpla, a kóba kwi.†

⁴ Nɔɛpi zwàa tɛa ní a gàaluladeo yea, a vua nɔamblebɔɔ daa ní gbè bɛɛedeɔ ní òsɔɔ. A vua imibɔ kùá, bɔlɔɔ ní a káaluakaa gbásíɔ ka a pai.

⁵ Wà tɔ pɔ wa a asii dɔɔ kè aà mi'aewa wà mɛ: Mɛɛwia zɔɔ Babeli, káaluá ní dúnia bɔlɔɔ da.

⁶ Má è nɔɛpi Lua gbé pɔ wà ní dede Yesu seeladeke yáíɔ au mĩ à kà, àlɛ aà de lán wɛwa.

Ké ma aà è, yápi díá.

⁷ ɔ malaikapi ma la à mɛ: Bóyáí yápi dímai? Má nɔɛpi asii onɛ ní wàí pɔ aà sea, a mi sɔpla, a kóba kwipi asiio.

⁸ Wàí pɔ ní èpi ku yáa mé a ku lɔ. A bɔ gbáo zòlo guu‡ i mipe kaalɛwa. Gbé pɔ aa ku tɔɔlɛ an tɔ kú àizána taalau za dúnia daalɛgɔɔɔ, tɔ aa wàí pɔ kú yáa mé a ku lɔ mé a ɛa mɔpi è, a yá a dimá.

⁹ Láasoode pɔ ònɔ ví yán ke. Mĩ mèn sɔplapiɔá sìsí mèn sɔpla pɔ nɔɛ zɔlɛmáɔɛ. Kía gbēɔn sɔplaɔnɛ lɔ.

¹⁰ An gbēɔn sɔɔ lèlɛ, gbēdo ku, gbēdo kpé. Tó à mɔ, a gɛgɛɔ.

¹¹ Wàí pɔ kú yáa mé a ku lɔ piá kía swaaɔdeɛ. Gbēɔn sɔplapiɔ doɛ lɔ. Alɛ mipe kaalɛwa.

¹² Kóba mèn kwi pɔ ní èpiɔ kía gbēɔn kwi§ pɔ aai kpalable yáaɔnɛ. Aa kigɔɔsɔplana ble ní wàio sánu.

¹³ An gbēɔn kwipiɔ pii lé doũɛ. Aa ní gbāa ní ní ikoo kpa wàipiwa.

¹⁴ Aa zíká ní São, Sã i ziblemá, asa díiɔ Diiɛ mé kíaɔ Kíáɛ. Aà gbé náaide pɔ à ní sisi à ní séɔ kuaàɔ.

¹⁵ ɔ malaikapi òmɛɛ: Swa pɔ ní è káaluá zɔlɛmápiɔá buiɔ ní bílaɔ ní bùsu gbéɔ ní buiyá'onaɔnɛ.

¹⁶ Wàí ní kóba mèn kwi pɔ ní èpiɔ za káaluá pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tɛsɔwà.

¹⁷ Asa Lua a pɔɛá dànɛ ní sɔu aa lɛdoũkɛɛ, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá gɛ pað.

¹⁸ Nɔɛ pɔ ní è piá mɛɛwia zɔɔ pɔ iko ví dúnia kíaɔwae.

18

Babeli gaa

¹ Bee gbɛa ma malaika pále è à bɔ luabe. A iko zɔɔ ví mé aà gawi dúnia pù.

² A wii gbāa lè à mɛ: Babeli gà, mɛɛwia zɔɔpi gà.* A gò zeeɔ kúkíi ũ, tãa bui pii tòò ũ, bá pɔ wĩ ní tɛbo wa ye ní gíyáíɔɔ bɛ ũ.†

³ Asa bui pii aà vɛɛ gbāa pɔ de aà káaluakaa ũ mĩɛ.‡ Dúnia kíaɔ gbāsíkèaàɔ, mé dúnia laatanaɔ kè ɔdeɔ ũ aà lalásíkɛa zɔɔ guu.

⁴ ɔ ma lɔɔ pále mà à bɔ luabe à mɛ:

§ 16:21 Bɔa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1 ‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7 § 17:12 Dan 7.24 * 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2

A bɔle a guu ma gbéɔ,
ké á ɔ su àɔ ku aà duuna guu,
yá pɔ wa yíawàɔ á leo yáí. §

⁵ Asa aà duuna gbà zò luawae,
mé aà vāikeaɔ dò Luagu.

⁶ A fiaboè yá pɔ a kèéwa,
à kèè aà yākeawa lee pla.
A pɔkūma í káuè a imibɔu
de pɔ pɔ a kàunéla lee pla.

⁷ A wāwā ní wēnao kpaàzi,
lá à tɔbò kua lalasikēa guu léu.

Asa í o a sɔ guu,
nɔe kían a ũ zòle a báawae,
gyaa gbēandon a ũo,
a wēnake bauo.*

⁸ A yáí tò kisiae beeɔ aà le gɔɔ do,
gagyā ní wēnao ní nɔanao.

Té mé a kūwà,
asa Dii Lua aà yákpalekena gbāa.

⁹ Dúnia kía pɔ aa gbāsikèaàɔ aa lalasikèaàɔ, tó aa a tékūa lu è, aa ɔɔɔ aa rízia gbēgbē.

¹⁰ Aa ze káaa vía guu wāwā pɔ wa kpàí yáí aa me:

Waiyoo, waiyoo, mēewia zɔɔ!

Mēewia ikode Babeli!

Yá mò zòlema gɔɔ do gɔɔa!

¹¹ Dúnia laatanaɔ ɔɔɔ sɔ, † aa wēnakeè, ké gbēe a ní laae beeɔ lúmá bo yáí:

¹² Vua, ánuusu, gbè beedeɔ, òsoɔ, zwāa ɔdeɔ, zwāa tēa ní a gàaluladeɔ, siliki, lí maa bui
píi, pɔ pɔ wí ke ní wesa swaaɔ ní lí beedeo ní mɔgotēo ní mɔsio ní gbepuao píi,

¹³ dopɔɔ, nísi gínanaɔ, tulaletio, zɔgo lí'ɔɔ, vēe, nísi, pēeti, pówena, zuɔ, sãɔ, sɔɔ ní a góɔ,
zɔɔ ní gbēnazina wēnio.

¹⁴ Wa oè: Pɔ maa pɔ ni a nideɔ làama píi. N nama ní n gawio pílíma píi, wa e bau bo.

¹⁵ Laatana pɔ aa kè ɔdeɔ ũ mēewiapi sabaio ze káaa vía guu wāwā pɔ wa kpàí yáí. Aa
ɔɔɔ aa wēnake

¹⁶ aa me:

Waiyoo, waiyoo mēewia zɔɔ!

A bàabaa yè yāa

ní zwāa gàaluladeo ní a tēao.

A vua nɔamblebɔɔ dà yāa

ní gbè beedeo ní òsoɔ.

¹⁷ Aà àizee píi músikè gɔɔ do gɔɔ.

Gó'ilena diio ní tagenaɔ ní igbēɔ ní gbé pɔ aai zike ísiaaɔ ze káaa m̀pii.

¹⁸ Tó aa mēewiapi tékūa lu è, aa wiile aa me: Mēewiae ku yāa, a zɔɔ kà mēewiae beewao.

¹⁹ Aa ɔɔɔ aa rízia gbēgbē, aa wēnake aa wiile aa me:

Waiyoo, waiyoo mēewia zɔɔ!

Gbé pɔ aa gó'ilena ví ísiaaɔ píi

kè ɔdeɔ ũ ní àizee pɔ pàlawàɔ, ‡

ɔ à gò bezia ũ gɔɔ do gɔɔ.

²⁰ A pɔnake a yá musu luabedeɔ ní Lua gbéɔ ní aà zinaɔ ní aà ānabio, asa Lua mé tɔsìwàé.

21 Ǿ malaika gbāade gbε pó kà wísilɔgbε gbɛ̀nɛwa se zù ísia guu à mè: Maa wa mɛɛwia zɔɔ Babeli zu ní gbāao, wa mɛɛwiapi e bau ɔo. §

22 Wa mɔɔna ge gāa'ɔ ge kule ge kaae'ɔ ma n guu bau ɔo.
Wa ɔzikenae e n guu bau ɔo.
Wa wísilɔgbε kɔfi ma n guu bau ɔo.

23 Wa filia gupua e n guu bau ɔo.
Wa nɔsekɔfi ma n guu bau ɔo.
N laatanaɔá dúnia gbé gbianaɔne yāa,
n pɔdà bui píiwa, n ní mi líaa.

24 Wà ānabiɔ ní Lua gbéɔ au è a guu ní gbé pó wà ní dɛɛ dúnia guuɔ píi.*

19

Pɔnakɛa luabɛ

1 Bee gbɛa ma ɔo gbāa mà luabɛ lán dasi yā'owa à mè:

Aleluya! Wá Lua mé zible!

Ǿme gawi ní gbāao vī,

2 asa ì yákpalekɛrínɔ a zéwa ní síanaoɛ.

A yákpalekè ní káaluwa zɔɔ pó dúnia ɔɔkpà ní a káaluakaaopio.

A a zòblenaɔ dɛɛa tɔsíwà.

3 Aa ò ɔ:

Aleluya!

A súdele aɔ dɔ gɔɔpiie.*

4 Gbɛzɔɔ gbɛɔn baasɔo mɛndosaiɔ ní pó bɛɛ mèn síiɔ wùlɛwulɛ aa misiile Luaɛ zɔlɛa a báawa aa mè:

Ami! Aleluya!

5 Ǿ ma ɔo mà báapi kíi à mè:

A wá Lua táasile

aà zòblenaɔ píi,

á gbé pó á aà vía víɔ,

néfenɛn gbɛzɔɔ. †

6 Ǿ ma ɔo mà lán dasi yā'owa, lán izɔɔsukaawa, lán louvía gbāawa à mè:

Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide nà kibleawa.

7 Wà pɔnakɛ wà yáalɔ wà aà tɔɔɔ,

asa Sā nɔseɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà.

8 Wà bàabaa pua táitai tekɛa kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéɔ maakeaɔɛ.

9 Malaika òmɛɛ: Ké. Báaadeɔn gbé pó wà ní sisi Sā nɔsebleble guuɔ ũ. ‡ A òmɛɛ ɔ: Lua yá síanan we.

10 Ma wulɛ aà gbázi mà misiileè, ɔ a òmɛɛ: Bee tó. Kúle Luaɛ. N zòblen deen ma ũ ní n gbé pó aaí Yesu seeladekɛ keɔ. § Yesu seeladekɛkɛa mé ānabikemi ũ.

Kilisi mɔa dia sɔkaapua kpɛ

11 Ǿ ma luabɛ è a wɛa, ɔ sɔkaapua bɔ, gbé pó di a kpɛ tón Náaide Síande. I yákpalekɛrínɔ, ì zikaínɔ a zéwa.*

§ 18:21 Zel 51.63-64 * 18:24 Zel 51.49 * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11 † 19:5 Sou 115.13 ‡ 19:9 Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9 * 19:11 Sou 96.13

12 Àà wé de lán tévuawa, kíafua pò a kpaá dasi. Tóe kēa àà mi'aewa, gbēe tópi yáasi dōo, àà bàasio.

13 A ula pò tà ní auo daa.† Àà tón Lua Yá.‡

14 Luabe zīgōo teàzi, aa di sōkaapuaō kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa.

15 Fēnda lena lé bō àà léu à buio lēò, i kiblemá ní mò gopanao,§ i òzō vēεβεowa vēεfēkii guu Lua Gbāapiide pōkūma pāsī ũ.*

16 Wà tóε bee kēè àà ulawa ní àà gbalao:

Kíao Kía, diio Dii.

17 Ǿ ma malaikae è zea kpaá íatēi. A lé gbāa zù bā pò aale vua musumusuzi píi à mē: A mō kāaa à ble zōo pò Lua kēé ble,

18 í kíao ge sò ní sosa gbēzōō ní gbāadeō ní sōō ní ní dikpenao ní gbépiio, wéεō ní zōo, néfēnen gbēzōo.†

19 Ǿ ma wài è ní dúnia kíao ní ní zīgōo, aa kō kāaa aa zika ní gbé pò di sō kpepio ní àà zīgōo.

20 Wà wàipi kù sānu ní ānabi εgena pò dabudabuō kē àà aeo. Dabudabupio ò à gbé pò aa wài seela ví aa kùle a taaεō sāsāò.‡ Wà ní zú té ísida pò lé kú ní íatēgbōo guu bēε an pla nípii.

21 Gbé pò di sō kpe gbé kíniō dēde ní fēnda pò bō a léuo,§ ò bāo píi ní ge sòso aa kã.

20

Kilisi kiblea tōle wē òaa sōo

1 Ǿ ma malaikae è à bō luabe, a gbáo zòolo kiline kūa* ní mōdaona gèleo.

2 A kwá pò de mlè zi† ũ, wí me Ibiisi ge Setāu kù, ò à mōkàwà e wē òaa sōo.

3 Malaikapi àà zù gbáo zòolopi guu, à zetāaale à kilidāu, ké asu buio sāsāo e wē òaa sōopi pa. Bee gbēa wa àà gbae yōo.

4 Ǿ ma kpalabaa è ní gbé pò zōlezōlewaō.‡ Wà ní gbá zé aa yákpaleke ní gbéō. Ma gbé pò wà ní mi zō luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáio è. Aai kùle wài ge àà taaεo. Aai àà seela ke ní mi'aε ge ní owao. Aa vù wà kpalablè ní Kilisio wē òaa sōo.§

5 Geo vua séian we. Gè kíniō i vuo e wē òaa sōopi gè pàò.

6 Báaadeōn gbé pò an baa ku geo vua séia guu ũ, an kua adoa. Ga plaade iko vímáo. Aa de Lua ní Kilisio gbāgbanao ũε, mé aa kibleaño e wē òaa sōo.

Setāu zua téu

7 Tó wē òaa sōopi pà, wa Setāu bō gbae,

8 i gé bui pò kú dúnia gola síiōwaō sāsāi, Gōgu ní Magōguo, i ní kāaa zí musu. Aa dasi lán ísiale ũfāawa.*

9 Aa lí dúniaa, aa koezō Lua gbéō bōoi ní wéle pò Lua yeio, ò té bō luabe à kùamá.

10 Wa Ibiisi pò ní sāsā se zù té ísida pò lé kú ní íatēgbōo guu, gu pò wài ní ānabi εgenao kuu. Aa wāwāke fāane ní gwāasinao gōōpiiε.

Yákpale gbēzā

11 Ǿ ma kpalabaa pua zōo è ní gbé pò zōleuo. Tōle ní musuo gusikè àà aε, wi ní gbe e bōo.

12 Ǿ ma gbēzōō ní néfēnenao gyaadeō è zea báapi aε. Wà taalaō wēwē, ò wà lá pāle wē bō àizāna taala ũ. Wà yákpalekè ní gyaadeō an yākeawa, lá a ku lápio guuwa.†

13 Isia gyaade pò kú a guuō kpà. Ga ní bedao gyaade pò kú a guuō kpà bō. Ǿ wà yákpalekè ní baadeo a yākeawa.‡

14 Wà ga ní bedao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadeε.

† 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zāa 1.1 § 19:15 Sou 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22

* 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27

15 Gbé pò wi ní tó e àizāna taalauo ò wà ní zú té ísidapiu.

21

Yelusaleũ dafu

1 Ǿ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è, * asa tɔɔle séia ní musu séiao gè, mé ísia ku ɔo.

2 Ǿ ma Lua wéle Yelusaleũ dafu è à bò musu Lua kíi, àle pila. Wa kèkè lán nɔe pò a zākeso maàwa.†

3 Ǿ ma ɔo gbāa mà kpalabaa kíi à mè: Lua zòle ní gbēnazinao sa, aɔ kúrino, aao de aà gbéò ũ. Lua dee aɔ kúrino ní Lua ũ.‡

4 A ní wé'i gogoné pii. § Ga aɔ ku ɔo ge wēna ge ɔo ge wāwā, asa yāziò gè.

5 Gbé pò zòle baapiwa mè: Ma! Mále pòpii ke dafu. Ǿ a òmɛɛ: Ké, asa yá bee nāai ví mé síanaɛ.

6 Ǿ a òmɛɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ũ, Dàalena ní Midenao ũ. Gbé pò imi lé de, má aà gba nibona í wēnide.*

7 Gbé pò zìblè gban we. Má de aà Lua ũ, ɔo de ma né ũ.†

8 Ama viakenao ní náaisaideo ní yābēekenaò ní gbēdenao ní gbāsikenaò ní esedeo ní táagbagbanao ní mɔafilideo pii, an baa aɔ de té ísida pò lé kú ní íatēgbòo ũe. Ga plaaden we.

9 Malaika gbēon sopla pò tùu mèn sopla kūa, kísia gbēzā mèn sopla ká ní paipio gbēdo mɔ òmɛɛ: Mɔ mà Sā nɔ dafu ɔoɔe.

10 Lua Nisina dedeapi guu malaikapi ma se gèmano gbēsísí zò lesí musu. A Lua wéle Yelusaleũ òmɛɛ, à bò musu Lua kíi, àle pila.‡

11 A Lua gawi ví, a pípia lán gbè beedewa, àle teke lán diamaawa.

12 A bíi zò lesí ví. A ɔle kuepla, malaika gbēon kueplao zezeu. Isaili bui kueplao tó kēa ɔlepiowa.

13 ɔle mèn aao ku gukpe oi, aao gubāntoo oi, aao geomidokíi oi, aao be'ae oi. §

14 Wà bíipi dàale gbè mèn kueplao wa. Sā zina gbēon kueplao tó kēa gbepiowa.

15 Malaika pò lé yā'omɛɛ poyòbo pò wa pí ní vuao kūa, ké à wélepi yò ní a ɔleò ní a bíio.*

16 Wélepi gola síiòe, a gbāa ní a yāasao sáae. Ǿ à wélepi yò ní poyòbopio. A gbāa kiloo òaa kueplae (2.400). A gbāa ní a yāasao ní a lesíio pii sáae.

17 A a bíi yò ɔ, a lesí gāsísuu basoplaso mēndosaie. Malaikapi yò gbēnazina gāsísuu gbāa léue.

18 Wà bíipi kè ní diamaao, mé wéle piá vua tētēee íkea lán díiwa.

19 Wà gbè pò wà wélepi bíi dàalèò kèkè ní gbè beede bui píio.† Wà gbè séia kèkè ní diamaao, a plaade ní safio, a aao de ní agatao, a síiòe ní emelodio,

20 a soode ní onisio, a soolode ní saadano, a soplade ní kisolitio, a swaaòde ní belilio, a kēokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuédode ní tiikozio, a kueplade ní ametisio.

21 ɔle mèn kueplapiá òso mèn kueplaoe. Wà mípii kè ní òso mēndodoe. Wélepi zeaá vua tētēee, wí gu'eu lán díiwa.

22 Mi Lua kpé e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbāapiide ní São mé a kpépi ũ.

23 Wélepi bàa kú ní íatē ní mɔvuao gupuaèoo. Lua gawi mé lé wélepi pu, mé Sā de a filia ũ.‡

24 Buiò taa'o a gupuai, mé dúnia kíao gēu ní ní àizee. §

25 A ɔleò aao taa fāane bauo, mé gwāasina aɔ ku we sōo.

26 Wa gēu ní buiò àizee ní ní pò ɔdeò.*

* 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19

* 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3

† 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11

²⁷ Ama pò gbâlæae a gẽuo† ge yãbẽekena ge mɔafilide, sema gbé pò Sã ní tó kè àizãna taalauɔ bàasio.

22

¹ Ǿ malaikapi swa'i wẽnide pò lé bɔ Lua ní São kpalabaa kíi òlɔmɛɛ,* àlɛ tɛkɛ lán díiwa.

² Alɛ bàalɛ wélepi zɛa guo. Lí wẽnide† ku a baale ní a baalao, ì ne'i wè do gẽn kuɛplæ, mɔ ní mɔo gẽn dodo. Lípi lácá buiɔ gbágbábɔɛ.‡

³ Pò pò Lua lekèèe aɔ ku ɔo.§ Lua ní São kpalabaa aɔ ku wélepi guu, mé aà zòblenaɔ zòbleè.

⁴ Aa wɛsiaàlɛ, mé aà tó aɔ kú ní mi'aewa.

⁵ Gwãasína aɔ ku ɔo, gbẽe baa aɔ kú ní filia ge íatẽ gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yáí.* Aaɔ kible e gɔɔpiiɛ.†

⁶ Ǿ a òmɛɛ: Yá beeo náai vɪ mé sɪanaɛ. Dii Lua pò ì dɔaa ãnabioɔnɛ mé a malaika zì, ké a zòblenaɔ yá pò a mɔ tia dõ.

Yesu a mɔ tia

⁷ Gwa, má mó tia. Báaadɛn gbé pò zia yá taalæ bee yá kũa ũ.

⁸ Ma Zãa mámɛ ma yá beeo mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wulɛ malaika pò yápiɔ òlɔmɛɛ gbázì mà kúleè.

⁹ Ǿ a òmɛɛ: Bee tó. Kúle Luaɛ. N zòblɛn deen ma ũ ní n gbẽ ãnabio ní gbé pò aa lác bee yá kũaɔ.

¹⁰ Ǿ a òmɛɛ: Nsu pò kúle zia yá pò kú lápiuwao, asa a gɔɔ kãikù.

¹¹ Gbẽvái wetã àɔ yãvãike. Gbãside wetã àɔ gbãsí. Gbẽmaa wetã àɔ yãmaake. Kuaadoade wetã a kua àɔ adoa.‡

¹² Gwa, má mó tia, máo asea kũa, mí flabo baadɛɛ a yãkɛawa.§

¹³ Alafa ní Omɛgaon ma ũ, Dɔaana ní Gõzãnao, Dàalɛna ní Mídenao.*

¹⁴ Báaadɛɔn gbé pò aa ní ulataopiɔ ũ. Aaɔ zɛvɪ wà gẽ wélepi bɔlɛɔ, aai lí wẽnide† bɛ ble.

¹⁵ Ama gõɛ blesanaɔ ní ɛsɛdɛɔ ní gbãsíkenaɔ ní gbẽdenaɔ ní táagbagbanaɔ ní gbé pò ye mɔafiliyãkɛaiɔ aɔ ku bàasiɛ.

¹⁶ Ma Yesu ma a malaika zì aàɔ dɛ yápiɔ seelade ũ ma gálidɛɔnɛ. Mámɛ má Davidi Bui, aà kpala pò vlãpã Kía ũ,‡ Gudɔlɛia saan'ina ũ.§

¹⁷ Lua Nisína ní Sã nɔ dafuo ì mɛ, mɔ. Gbé pò bee mà sɔ, aà o, mɔ. Gbé pò imi lé dɛ, aà mɔ. Gbé pò ye í wẽnidei, aà si gba ũ.*

¹⁸ Málɛ o gbé pò ãnabikɛlæ bee yãmàɔnɛ píi, tó gbé yãe kãfi a guu, Lua a kisia pò a yá kú lác bee guuɔ kãfi adɛɛɛ.

¹⁹ Tó gbé yãe bò taalæ bee guu, Lua a ade baa bɔ a wéle ní lí wẽnide pò a yá kú lác bee guuo guuɛ.†

²⁰ Gbé pò dɛ yápiɔ seelade ũ mè: Sɪanaɛ, má mó tia.

Ami! Dii Yesu mɔ!

²¹ Dii Yesu aàɔ gbẽkɛ vɪ ní a gbéɔ píi.

† 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19
 † 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † 22:14 Daa
 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17 Isa 55.1 † 22:19 Iko 4.2